0 - [illegible] 2014 - - [illegible] 2022

Universul literar

Anul XLIV Nr. 1.
1 Ianuarie 1928
5 Lei

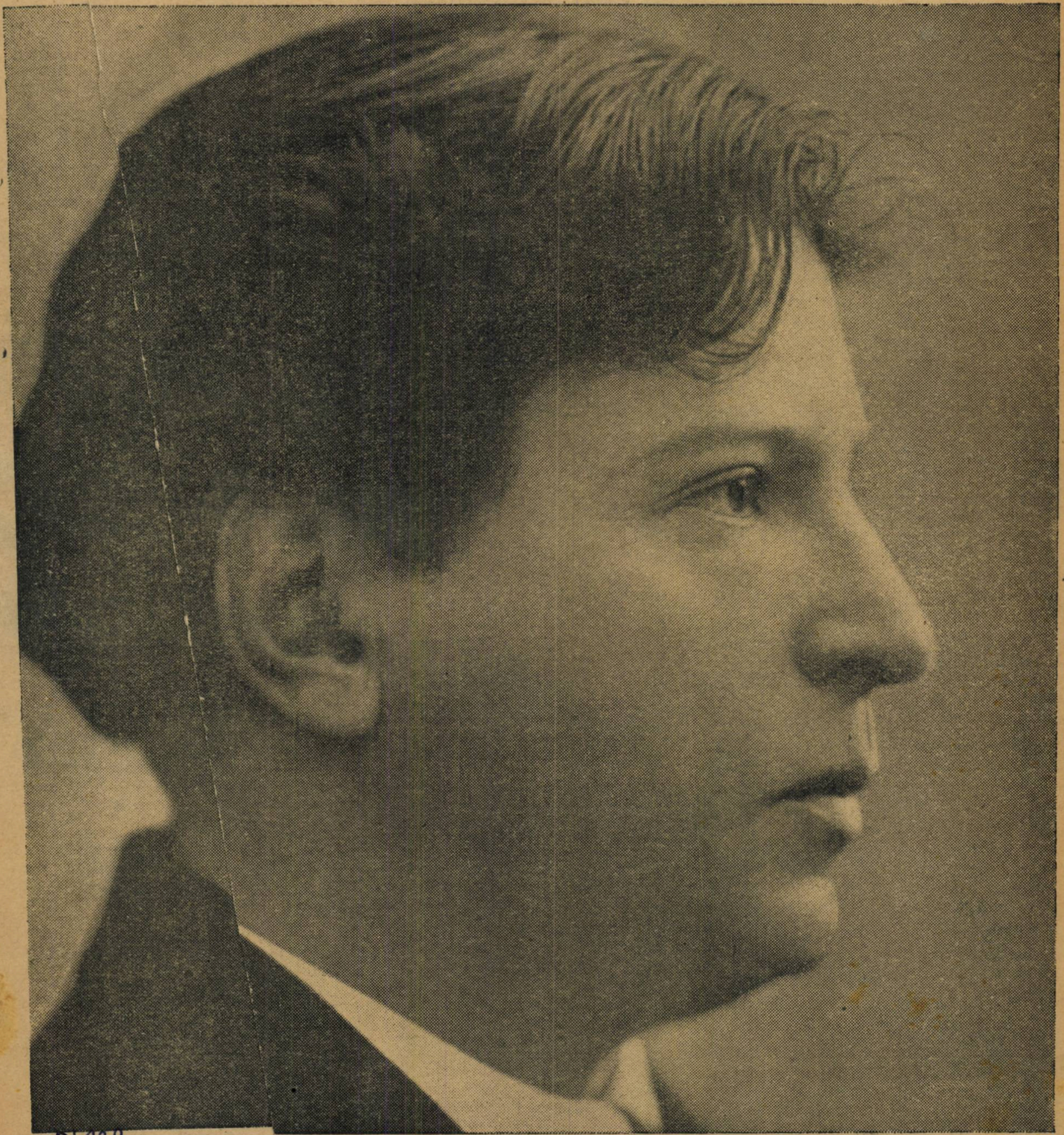

24332.

MAESTRUL

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

1964

sufletul românesc

Lămuriri

Succesul primului nostru număr, în formă nouă, confirmă gândurile care au călăuzit organizarea materialului literar. Ideea unei galerii a principalelor personalități ale culturii românești a fost întâmpinată, după cum reese din corespondența primită cu reală mulțumire de către cititori. Au fost insă și destui care n'au priceput sensul preocupării noastre și s'au întrebat cu candoare dece întâiul număr a fost închinat lui N. Titulescu și se vor mai mira probabil când vor vedea că al treilea număr e închinat matematicianului celebru în străinătate G. Țițeica, ca pe urmă să urmeze vre-un medic savant dintre acei care ne cinstesc în toate colțurile lumii. Căci revista noastră are azi o atitudine strict culturală, cu preocuparea unică de a înfățișa sufletul românesc subt toate aspectele lui, iar din literatura streină cât e necesar unei bune informații.

O revistă literară, de mare tiraj, pentru debutanți e o absurditate. Poetul și scriitorul trebue să fie prezentați publicului când au început să vorbească de-a binelea, nu de la primele gângăveli.

Revistele cu tiraj restrâns sunt suficiente pentru cei care abia au ouat o poezie și țin s'o și aducă la cunoștința României Mari.

Universul literar își propune — am mai arătat acest lucru — să fie un vehicul literar între cultura românească și masele mari de cititori, cărora trebue să li se înfățișeze rezultate, nu nesfârșite încercări și rătăciri pentru experiență.

George Enescu, acest geniu autentic al României de azi, își avea fără îndoială locul lui de frunte în această galerie. Colaboratorii noștri, d. Alfred Alessandrescu și Petru Comarnescu și-au luat îndatorirea să-l înfățișeze publicului, în toată aureola gloriei sale, să explice tainele artei lui și să ne dea toate lămuririle necesare ca o astfel de personalitate să poată fi cunoscută.

Ei au făcut acest lucru cu o pricepere care îi onorează.

C. P.

George Enescu compozitor

de ALFRED ALESSANDRESCU

George Enescu este fără îndoială pilda celei mai extraordinare și mai complexe organizațiuni muzicale a timpului de față. Dintre toate darurile, cu care natura l-a înzestrat în chip atât de minunat, noi nu vom sta la îndoială să așezăm mai presus de orice, pe acelea de creator, singurele în adevăr care ne dau măsura giganticei personalități a marelui nostru muzician.

Apariția compozitorului George Enescu pe orizontul vieții noastre muzicale este un eveniment care surprinde și care răstoarnă teoriile unei evoluțiuni artistice naturale. In adevăr, marile națiuni apusene au trebuit să străbată veacuri întregi de grele încercări și de nesfârșite dibuiri, pentru ca muzica lor, pornită de la liturgicul **cantus planus**, dela monodia antică, trecând prin diferitele faze ale formării artei contrapunctice, apoi ale închegării unui sistem armonic, să ajungă la epoca de înflorire, ce a dăruit omenirii pe un Bach, pe un Beethoven sau pe un Wagner.

Slabele manifestări muzicale dela noi din veacul trecut, palide licăriri, ce s'au tradus mai întotdeauna prin lucrări fără deosebită valoare artistică, în care banalitatea lupta cu lipsa unei tehnice temeinice, nu pot fixa atențiunea cercetătorului obiectiv.

Poporul nostru, întocmai ca și cel rus, înzestrat cu admirabile calități native, neavând însă o tradiție muzicală seculară a împrumutat dela marile națiuni muzicale, știința și experiența lor, dobândite cu anevoie în lungile perioade de lupte eroice.

George Enescu este deci cel dintâi mare compozitor român, cel dintâi care ridică arta muzicală română la nivelul celorlalte popoare apusene.

Elev al lui Rob. Fuchs, la Viena, al lui Gédalge, Massenet și Fauré, la Paris, Enescu a dobândit dela maeștrii săi, cunoștința solidă și adâncă a tainelor compoziției, dragostea pentru construcția sănătoasă și bine echilibrată, precum și acea minunată îmbinare a spiritului german, înclinat spre abstract și complex, cu claritatea și sensibilitatea geniului latin.

Deși încă tânăr, Enescu are îndărătul său o activitate creatoare foarte importantă și nu este gen de muzică, care să nu fi ispitit muza sa într'un chip deopotrivă de fericit. Astfel bogatul său bagaj muzical înumără lucrări pentru pian, vioară, cânt, muzică de cameră, muzică simfonică, precum și o lucrare dramatică, **Oedip**, care în curând va vedea lumina **zilei**.

Pentru pian, Enescu a scris două suite, dintre care prima în stil vechiu, și în care autorul dă dovada că stăpânește în chip desăvârșit toate resursele acestui instrument, din care știe să scoată aci efecte de o amploare cu totul orchestrală, aci de o poezie nesfârșită.

Variațiile pentru 2 piane, precum și o colecție de **Pièces impromptues**, dintre care atât de izbutitele : **Vocea stepei** și **Burlesca** dau inspirației compozitorului un caracter pitoresc neasemuit complectează seria lucrărilor pianistice din prima „manieră“ a Maestrului.

Dintre importantele lucrări de muzică de cameră ale lui Enescu, cităm : primele două **Sonate** pentru violină i pian (op. 2 și 6), lucrări, cari deși păstrează urme de influența lui Brahms și Vagner, impun însă temeinic personalitatea viguroasă a autorului. In speci, **Andantele** celei de-a doua sonate, las să străbată pe alocuri ca un vag răsun al glasului pământului natal, caracter e va deveni predominant în cea de-a reia **Sonată**, care aparține ultimei peade de creație a lui Enescu.

Un **Octet** de coarde (90). un **Quartet** cu pian (1901) și un **Dixor** (1906) pentru instrumente de suflat, crări de-o factură clasică solidă, ce exclud un suflu și un avânt cu tot romantic, închid seria din această prim erioadă.

Opera vocală a lui orge Enescu înnumără o serie de melii, al căror text e scris de Carmen Sa, Lemaître, S. Prudhomme apoi minutele cântece de Cl. Marot, din care desprinde un delicat parfum arhaic, sfârșit trei melodii scrise pe poeme e Fernand Gregh, în care partea pian, de o dificultate apreciabilă, împletes arabescuri de o fantezie extraordina desfășurând ghirlande armonioase, inând ritmuri și armonii de o origiitate neprevăzută.

Trecând la muzi simfonică, producția realizată de Eu ia proporțiuni cu adevărat uriașe. **Pa romană**, compusă la 16 ani, a atras timpuriu atențiunea Parisului muzical upra acestui adolescent care mânui ainele orchestrei cu o virtuozitate, cu s'a desmințit deatunci. O **Fante** **pastorală**, o **Simfonie concertantă** (op. pentru violoncel și orchestră și uită în **do major**, urmară primului triumf. Cele 2 **Rapsodii românești** 01), prin minunatul lor colorit pitores in verva scânteietoare, cu care sunt răcate motivele noastre naționale, au t autorului lor o mare popularitate umea întreagă.

In 1906, Certele Colonne execută prima **Simfo** în **mi bemol**, prin care Enescu atac tr'un chip strălucit, forma cea mai tă ce poate îmbrăca gândirea muzi.

Această nie se distinge prin rare calități de nt, de mișcare și de energie, print rhitectură de o soliditate de granit o noblețe și de-o armonie a propor rară.

Simfonia marchează în producția marlui ozitor o epocă de tranziție. **Suita N** ste fără îndoială una dintre cele ma săvârște creații ale lui Enescu. admirabilul muzician îmbină cu o măestrie perfecțiunea formelor cla cu parfumul nostalgic al solului ce se traduce printr'un orientalism necător.

Sim a 3-a în **do major** (1919), este punc lminant în creația simfonică a lui E. Este suprema realizare a unui spiri ator, ajuns la maturitatea deplin acultăților sale productive, rezul unei profunde științi contrapunctice, al unei adevărate virtuozități orchestrale, însfârșit al unei gândiri mature, prin care străbat sclipiri de geniu. Deși înfocat adept al muzicii pure, Enescu pare a înclina aci spre o muzică programatică-descriptivă, în care diferiți comentatori au văzut, în cele 3 părți ale simfoniei, interpretarea vieții pământești, a Infernului și a Paradisului. E foarte posibil ca autorul să fi avut în vedere această semnificare metafizică dantescă, însă e neîndoios că prima parte ne zugrăvește tabloul gigantic și clocotitor al frământatei vieți pământești, cu luptele și patimile ei răscolitoare, că a doua parte e străbătută de un spirit satanic berliozian, că din final se desprinde o atmosferă senină și imaterială, de misticism contemplativ și de extraz religios.

Lucrările, ce au urmat acestei opere monumentale, par a inaugura un stil nou, unde materia muzicală este cu voință despuiată de orice podabă inutilă, iar concepția sa desbrăcată de orice preocupare de a impresiona printr'o desfășurare exagerată de mijloace. Totul este redus la quintesență și această concentrare și simplificare a mijloacelor de exprimare a gândirii muzicale se poate compara cu evoluția geniului creator a unui Gabriel Fauré, care în ultimele sale lucrări și-a simplificat și epurat stilul său până la cea din urmă expresie.

Se datoresc acestei noui orientări a spiritului creator al lui Enescu, admirabilul său **quartet** de coarde (1920), **Sonata** sa pentru pian (1925), precum și a 3-a **Sonată** pentru vioară și pian, în care marele muzician reușește să creeze o atmosferă de poezie, ce evocă toată nostalgica tristețe a sufletului românesc, precum și tot parfumul plaiurilor noastre.

Aceiași epurație de stil, aceiași simplificare par a călăuzi pe compozitor și în opera sa dramatică, la care lucrează de câțiva ani, acel **Oedip,** pe care lumea muzicală îl așteaptă cu o îndreptățită și înfrigurată nerăbdare.

Locul lui Enescu în istoria muzicii contimporane ar fi greu de stabilit. Marele muzician a știut să se ferească de orice influență, care să-i altereze originalitatea inspirației sale.

Muzica sa generoasă, plină de avânt și de vigoare, pe alocuri poetică și pitorească, nu își are obârșia decât în aprofundarea formelor clasice, a acelor modele neperitoare de perfecțiune și de frumos, ca mijloc de a îmbrăca fondul primitiv al sufletului și al gândirii sale, care rămân specific românești.

Marcel Proust și G. Enescu

In opera lui Marcel Proust, romancierul care a înoit genul romanului în Franța. „Sonata lui Venteuil" e una din cele mai frumoase pagini din : „Du côte de chez Swann". Intr'o scrisoare către Jacques de Lacretelle, Marcel Proust vorbind de cheile operii sale, scrie, între altele, următoarele :

„In aceeași seară, ceva mai departe, n'aș fi surprins, vorbind de acea frază muzicală, să fi gândit la „Vraja din Vinerea Sfântă". Tot în seara aceea, când pianul și vioara se tânguesc ca două pasări care-și răspund, am cugetat la Sonata lui Frank, mai cu seamă cântată de Enescu...."

GENIUL...

de PETRU COMARNESCU

Vremea noastră, blazată și fără patosul anilor dinaintea războiului, aproape că nu mai crede în geniu și talent.

Totul ni se pare acum produsul unei sugestii reciproce și al unei temperaturi trecătoare. Relativismul a adus micșorarea încrederii generale, răcirea sufletului și teama de entusiasm.

Armă cu două tăiușuri, relativismul a corectat ridicolul încăpățînaților, dar a abătut și calea consacrărilor meritate. Cine ne mai rezistă astăzi ? Pe cine nu putem dărîma ? Convingere comună și banală...

Din aceste pricini cuvântul geniu a ieșit din circulație. Pufnim în râs când vreo reclamă anunță sosirea cutărui tenor genial (auziți tenor și genial !) sau a marelui virtuos genial, maestrul X.

S'au dus vremurile pathosului sfânt și naiv !

Nimeni dintre oamenii în viață ai noștri nu poate fi numit geniu... Maestru, da. Căci maestru e orice avocat care are secretar sau orice zidar care are calfe. Geniu înseamnă ceva mare, mare și cuprinzător ca un roman literar. Și nu observați Dumnea-Voastră că toți criticii noștri, așa cum îi avem, nu vor să recunoască niciunui scriitor c'a scris un roman ? Nuvelă lungă, da. Roman, niciodată. Așa e prejudecata...

Unui singur om îi recunoaștem geniul, unuia singur îi dăm un drept pe care modestia lui nu l-a cerut niciodată : lui George Enescu.

A răsărit deodată, ca un chiot puternic și prelung, în mijloc de pădure. Până la el, doar țăranii cântaseră doine în megieșia oilor, pe crestele munților. Muzica bisericească orientală, măestrită de-un Macarie sau Anton Pann, — a continuat și ea, creațiunea colectivă.

Muzica noastră cultă a început ca un motiv biblic. Din stâncă a țâșnit deodată izvor voinic. Enescu n'a avut înaintași și nici nu este înaintaș. Este cel dintâi, nu numai cronologic. Mare, singur, unic.

In toate privințele, i-o excepție. Caracteristica adevăratului geniu. Căci precum în fundul Moldovii, la Livezenii din Dorohoi, anul 1881 a adus pe lume, un prunc dăruit ca nici un altul, tot astfel occidentalismul muzicii sale este o excepție față de caracteristica noastră.

Dela început s'a manifestat multiplu și impunător. La 11 ani, terminase conservatorul din Viena, la 16 ani, orhestra Cadonne îi slăvea meritele de compozitor, executând „poema română". Nu mult după aceia, dirijorul Enescu era cunoscut în multe locuri.

Violonist, compozitor, dirigent de orhestră. Care dar, îi este mai mare ? Pe care-l stăpânește mai puțin decât perfect ? Intrebări fără răspuns....

Violonistul vrăjește sufletele. Oamenii sufăr și trăesc, ascultându-l. Marcel Proust îl adoră. La un concert pentru două viori și orhestră, l-am putut diferi de marele Jacques Thibaut. Enescu, pe lângă o tehnică fără greș, avea o radiere mistică. Simțeam aceiași transfigurare, exact aceiași, ca'n fața unei pânze de lumină și întunerec a lui Rembrandt.

Sufletul alunecă din țâțânele lui, pe coardele imateriale, precum arcușul pare o pană de înger în sbor sfânt.

Bach răsuna adânc. Bach cântă sfințenie din adâncuri. Notele scoase de Enescu sunt boabe de cristal, din fund de izvor.

Dirijorul încheagă frânturi de oameni, cioburi de talente, resturi de energie, zăhăite prin indiferență. Plămădește și însuflețește. Modest, uită învierea, mergând să'nvie pe alții.

Memoria lui uimește. Bunătatea lui subjugă. Autoritatea lui lansează. Intotdeauna drept, încurajează doar pe cei merituoși.

A trezit indiferența și-a născocit plasă pentru nevolnici. Nimeni nu poate uita strălucirea wagneriană din 1915, precum suprema interpretare a Simfoniei IX-a de Beethoven rămâne dată unică în istoria muzicii noastre.

Războiul ni l-a arătat român adevărat. A cutreerat spitalele, alinând cu sunete sfinte, răni usturătoare și cangrene arzătoare. Concertele de binefacere a fost întreaga lui activitate.

Și pildă de desinteres a dat materialismului acerb al vremii. Incurajare celor tineri. Intărire celor nedreptățiți. Suflet mare, așa cum numai idealismul mai poate concepe.

Compozitorul Enescu trebuie să întrunească acele două mari caracteristici ale sufletului românesc : adaptabilitatea și neuitarea de sine... Până la sonata în caracter popular românesc, George Enescu reprezintă o pildă strălucită de adaptare la occidentalismul depărtat. Muzica lui este aproape cu totul occidentală și nu numai pentrucă a învățat cu Massenet și Fauré, ci pentrucă geniul său este împlântat în adâncimile omenești, pretutindeni aceleași și în curățenie îngerească, deci fără nație.

Tschaicowsky, compozitor occidental apare foarte redus în fața unui Mussargski, adăpat la izvoarele esențiale ale sufletului slav. Enescu i-atât de om și atât de genial, încât și fără sprijinul, incontestabil, puternic și vast, al specificului românesc este un mare compozitor.

Căci, firește, rapsodile sale și așa zisa „poemă română", lucrări din tinerețe, cu muzica neadaptată unei inspirații unitare și cu fragmente populare unite doar formal, nu întăresc prea mult gloria celui ce-a scris „Simfonia III-a", „Quartetul în mi bemol major", în care Enescu a atins puritatea sonoră, precum Paul Valéry pe cea poetică, — sau opera „Oedip" (parese monumentală după fragmentele auzite).

Occidental, european, Enescu compune muzică pură, imaterială, inponderabilă. Intr'o formă pură, — flacon de cristal, — muzica lui — parfum vaporos de chiparos etern — se revarsă înălţând sufletele adânci, minţile agere, tainele lente, pornirile vii.

Sonata în caracter popular românesc a fost reciproca întregii activităţi de până acum, a lui Enescu.

Intr'un cuvânt ascendent, George Enescu cântă zeilor din Olimp, surâzând oamenilor din preajma Carpaţilor, pe care i-a înfăţişat în această ultimă sonată în chip falnic şi adevărat.

neadevarate

Da ce crezi că mi-i de joacă!

Era la Iaşi în timpul războiului.

Maestrul injghebase vestita orchestră a retragerei. Repetiţiile se făceau la Uzina Teatrului Naţional. Intr'o dimineaţă repetam S. Saëns „Danse Macabre".

Partitură modernă... violonişti... viceversa... o jale!

Maestrul enervat şi asudat, numai în tradiţionala cămaşă, ne trăgea un frecuş ca acela!

De odată, pe la mijlocul bucăţei... bum... bum... bang! de sub podeaua sălei încep să iasă nişte zgomote ciudate!

Unde nu se supără maestrul şi începe a striga îngroşând vocea:

— „Care baţi acolo?!"

De sub pământ răspunse o voce mârâită şi înăbuşită:

— „Eu Gheorghe... „mehanicu" teatrului Eu bat!

Şi următorul dialog se încinge prin gura caloriferului:

— „Da acum ţi-ai găsit să baţi deşteptule! Nu vezi că avem de lucru aici!

— Apoi îi hi având 'mneata... da şi io nu stau di giaba aici!

Şi Nea Gheorghe... „mehanicu" îi dă drumul iar: bum, bum... bang... bang! de zuruiau toate geamurile sălei de repetiţie.

Nu era chip să continuăm repetiţia.

Maestrul furios începe să ţipe pe toate tonurile la diapazon acut! Da Nea Gheorghe de sub pământ:

— Arrracan din capu nieu: D'apăi crezi să ni-i din jioacă?

Musai să reperez o.. ţăgie di la calorifier... (aici urmează ceva formidabil la adresa ţării!)

Toată mânia Maestrului se topeşte în veselia generală a orchestrei şi plecându-se către gura caloriferului chiamă blajin:

— Gheorghe, Gheorghe!

— Ei?

— Ştii una? Bate dacă-i „musai". Da cel puţin... trage-i în măsură cu noi!

Bratu-Palace

Maestru locueşte la Hotel Bratu-Palace. E singurul hotel cu confort. Confortul pentru maestrul Enescu, înseamnă linişte. Ori hotelul e periferic şi maestrul e aproape de gară. Portarul hotelului Bratu îl declară veşnic plecat în turneu. Astfel maestrul poate compune în linişte muzică pură. Dar dac'aţi şti, cât de pur e îmbrăcat când cântă sau compune, aţi invidia pe madama dela hotel. Olimpul pur poate sălăşlui şi pe Calea Griviţei.

Enescu şi străinătatea

Simfonia 3-a de G. Enescu şi critica pariziană

Le Temps (Pierre Lalo): „Această simfonie e atât de considerabilă, încât eziţi să-ţi dai părerea după o audiţie unică. Ea te face să te gândeşti uneori la un fel de *Divina Comedia* sau de *Judecata de apoi* în muzică; totul e plin de efuziuni generoase şi de aspiraţiuni către grandoare. Se pare că scriind această simfonie, d. Enescu a avut, cum spunea Richelieu despre nu ştiu cine, „du vaste dans l'esprit".

Tot în *Le Temps* (Lindenlaub): „Intr'însul, muzica clocoteşte şi se revarsă, „într'însul e demonul" ar fi spus Goethe".

Comedia (Jean Poueigh):

„Iată dar un triptic „pseudodantesc", clocotind de o fermentaţie exasperată, neîmblânzită, patetică şi epurându-se către beatitudinea finală, pe care sumbrul purgatoriu şi infernul distrugător ne fac s'o găsim mai senină. Această a 3-a Simfonie a d-lui Enescu cuprinde pagini gândite viguros şi cu nobleţe; ea constitue un efort extrem de onorabil prin dimensiunile-i considerabile şi prin lucrătura sa".

L'Intransigeant (Gustave Bret):

„D. Gabriel Pierné şi Concertele Colonne au executat săptămâna aceasta o lucrare considerabilă, de sigur cea mai importantă pe care ne-au relevat-o anul acesta marile asociaţiuni simfonice. Simfonia 3-a de d. Enescu.

Iată o producţie care impune din nou pe compozitor într'un chip strălucit. Ceea ce isbeşte, dela primele măsuri, este vigoarea gândirei şi siguranţa facturei: orchestraţia e dintr'un aluat solid şi strălucitor şi mânuită de un artist, căruia toate tainele tehnicei îi sunt familiare".

La Liberté: „Simfonia 3-a de d. Enescu este lucrarea cea mai considerabilă ce ne-a fost revelată dela începutul stagiunei muzicale, atât prin întindere, cât şi prin prodigioasa-i intensitate sonoră.

...Ea acumulează materia muzicală; e presărată cu motive patetice: combină cu somptuozitate temele şi timbrele, e împodobită cu arabescuri şi cu acorduri bogate. E ambiţioasă, dantescă, magnifică! Eu o respect.

...Cât de numeroase îi sunt calităţile! Cât de imbelşugate este invenţia, cât de bogat aluatul orchestral! Câtă vigoare susţinută; câtă măestrie în contra-punct! E o mare operă.

Le petit Parisien (Fernand Le Borne):

„Ne găsim în faţa unei opere în accepţia cea mai înaltă a cuvântului şi Dumnezeu ştie dacă atunci când voiu avea prilej s'o reascult, nu aşi risca să pronunţ cuvântul capod'operă!..."

Le Courrier musical (Paul Le Flem):

„Noua lucrare se impune prin proporţiuni grandioase, prin sufletul generos ce o susţine, îi dă viaţă şi închină spiritul auditorului către meditaţiune. Firea muzicianului, arzătoare şi pasionată, se desvălue în motive, al căror lirism ne surprinde uneori prin încordarea lui. O puternică polifonie serveşte drept armatură acestor motive, pe care ele pune în opoziţie sau le împreună în mod savant, susţinută de o ţesătură orchestrală magnificată prin coruri.

Le Corrier musical (Gabriel Grovlez):

„Ideile sunt pline de lirism de efuziuni şi de măreţie; stilul e nobil şi cu o uşoară tendinţă către emfază. Lucrarea d-lui Enescu, în afară de calităţile-i pur muzicale care sunt de prima ordine, cuprinde, în special în Final, pagini de frumuseţea cea mai senină...

La Lanterne (Louis Vuillnin):

„Simfonia 3-a de d. Enescu este lucrarea unui artist înăscut, a unui creator inspirat şi fecund. Să ne păzim de a condamna ceeace ea ne ascunde, ca recunoştinţă pentru ceeace ne afirmă: nobleţea şi măreţia în efort; profundă emoţiune în accent, invenţie bogată şi mlădioasă în idee, virtuozitate puternică în talent.

Dacă ar trebui să judecăm această muzică supusă vre-unei influenţe străine, ar fi — în formă numai şi necum în fond — celei a lui Richard Strauss — care de rândul acesta ar fi găsit „teme" — şi a lui Gustav Mahler, care ar fi făcut cu prilejul acesta altceva decât sgomot.

Subjugată de imperioasa frumuseţe a lucrării, cea mai bună parte a publicului a primit-o cu căldură".

NOTE BIOGRAFICE

George Enescu s'a născut în Liveni (judeţul Dorohoi) la 7 August 1881.

A făcut primele studii la Viena, unde a fost răsfăţatul renumitului profesor Helmesberger.

Carmen Sylva şi alţi Mecena (o tempora) îl subvenţionează pentru continuarea studiilor la Paris, — unde nu întârzie să ia premiul întâi la clasa de vioară a profesorului Marsik.

De asemenea îşi însuşeşte cele mai vaste cunoştinţe în domeniul muzicii.

La 16 ani i se cântă Poema română la concert Colonne. Critica parisiană socoteşte că un nou Bethoven s'a născut.

Şi totuşi.... întorcându-se atunci în ţară, se loveşte de nepăsarea, de acea tristă şi revoltătoare atitudine a unei anumite părţi din publicul nostru.

Mâhnit se reîntoarce la Paris unde timp de douăzeci de ani câştigă succese după succese aducând glorie ţărei sale.

In 1914 marea Epopee Europeană ni-l readuce în ţară unde începe o activitate multipdă ca: violonist, şef de orchestră, compozitor şi pianist.

Cine nu-şi reaminteşte cu o intimă emoţie de clipele incomparabile ale celor 16 concerte de vioară într'adevăr istorice?

Cine nu şi aminteşte apoi de orchestra dela Iaşi formată în timpul refugiului?

Cui nu i-a adus Maestrul o vorbă bună, o mângâere, cui n'a dat concursul?

Cine dintre oamenii ţărei noastre i-a adus atâtea glorie şi cine i s'a devotat cu mai multă inimă, simplitate şi modestie?

Faima Maestrului a trecut oceanul. Nu numai întreaga critică mondială vorbeşte în cei mai elogioşi termeni, dar muzicanţii de marcă ai apusului se închină cu respect în faţa lui.

poezie

I. VINEA

GLAS

Scrie-mi de moara de lemn
care-şi întoarce soarele negru

despre frunzele vechi
cum pâlpâie lângă eleştaie

scrie-mi de poarta ruginită
care păzeşte freamătul parcului

şi despre mormântul cel mic
în care-am închis fratele de jocuri.

Vreau să ştiu de casa părinţilor
cu scara rece de care mi-e frică

de lampa de bronz de după zăbrele
care strălucià la fruntea târzie

de portretul oval dacă mai priveşte
de albumul ferecat ca icoanele.

Scrie-mi de asfinţit când rugineşte cerul
când vuie vântul ce cuvinte spune

şi cine e stafia care rătăceşte
în argint prin noaptea din ferestre.

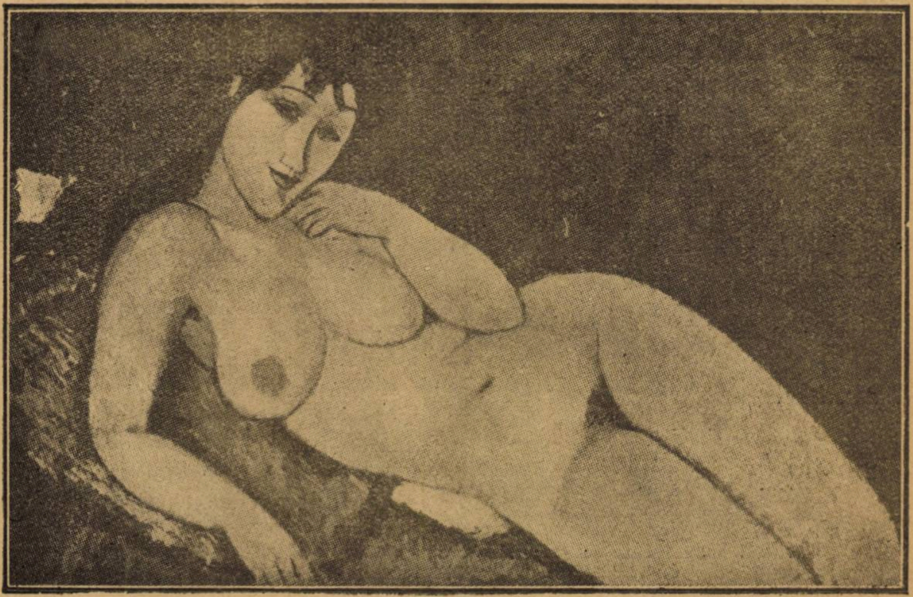

NUD DE MODIGLIANI

EMIL GULIAN

STROFE PRELIMINARE

Pentru ea cea rară, pentru vremea dispărută,
Pentru ea, iubită cu dragoste absolută,
La zodia ei — aur negru păstrat între fulgi albaştri, —
Trimet vis înalt să se plece 'ntre aştri.

Către sufletul mat, către chipul topit,
Veşnic rămân închinat şi smerit.

Reclădesc plecat din pietre desfăcute,
Incet reaşez gânduri avute,
Cioplesc şi vopsesc cuvinte de lemn,
Să rămână sfânt talisman şi semn.

G. I. ŞICLOVANU

APUS ÎN LINII CURBE

Cer vătuit apasă pe ape,
Intinderi pierdute prind ca să fiarbă,
O şuviţă de aur se schimbă în sânge, oarbă —
In zăgazurile zărei marea nu mai încape.

Intuneric gol lărgeşte zările 'n dimensiuni,
Prin ferestrele aerului se strecor viziuni
— Soli cenuşii aplecaţi pe oblâncuri —
Privirile se 'ntrec cu pescăruşii 'n adâncuri

In poloage de besnă noaptea se sfarmă.
Lotci aruncate par scoici: apele-s grele, fer de-ai turna —
Undeva, departe spaţii imense se darmă
Aici mai clipeşte un ochi stins, un far sau poate o stea.

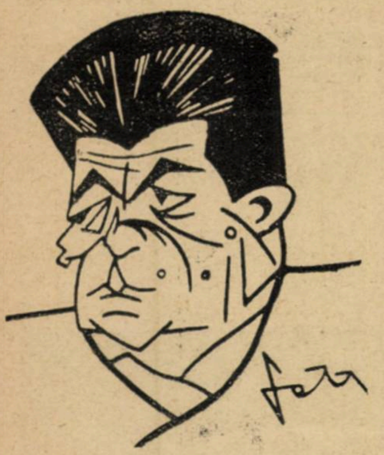

OMUL CU MÂRȚOAGA

G. CIPRIAN

De ani de zile se știa că vigurosul societar al Teatrului Național G. Ciprian se pasionează pentru literatură. Foarte obicinuit cu cercurile literare și foarte iubit pentru gluma lui francă și tăioasă, și-a anunțat într'o zi prietenii că lucrează la „o piesă formidabilă“.

Și era adevărat. Omul cu Mârțoaga, a fost cel mai mare succes al Naționalului în acest an. Dăm aci scena finală a actului doi.

SCENA III

NICHITA

Dragă Chirică, aşi vrea să-ți vorbesc între patru ochi.

CHIRICA **(mirat)**

Ştii bine că Varlam şi cu mine !...

NICHITA

E mai bine să fim singuri !

VARLAM

Atunci, bine... **(se scoală).**

NICHITA **(foarte natural)**

NICHITA

Mi-e tot una. Dar poate că pentru tine și pentru Ana...

CHIRICA

Ana ? Ce fel, vă tutuiți ?

NICHITA

De câteva minute.

VARLAM

De ce te miri ? Vine doar din iatacul ei.

CHIRICA

Adevărat ?

NICHITA **(lui Varlam)**

De vreme ce ai deschis focul, e de prisos să mai pleci. **(lui Chirica pe un ton liniştit):**

Dragul meu, de astăzi înainte Ana este femeia mea

(Ana intră).

CHIRICA

Ce glumă mai e și asta ?

NICHITA

Nu glumesc de fel. De astăzi înainte Ana este femeia mea.

CHIRICA **(zâmbind)**

Spui gugumănia asta pe un ton că-ți vine și ție să crezi.

ANNA

Nichita a spus adevărul.

CHIRICA

Nene, am trecut azi printr'atâtea că nu-mi mai arde de glume.

ANNA

Nichita a spus adevărul.

CHIRICA **(se uită zăpăcit la Varlam. Acesta lasă ochii în pământ)**

Nene, eu sunt un om răbdător, aproape prost de răbdător. Dar toate au o margine. Ce-mi tot cântați, mă rog ? Ce-mi tot cântați ?

ANNA

Liniștește-te și judecă cu sânge rece. Ce suntem noi de ani și ani de zile ?

CHIRICA

Cum ce suntem ? Bărbat şi nevastă. Ce vrei să fim ?

ANNA

Gândește-te bine, bine.

CHIRICA

Așa ne numim.

ANNA

Ei vezi, ai început să vii pe calea cea bună. Ne numim. De fapt suntem doi străini care ne trăim viața deosebit.

CHIRICA

Tu ai vrut așa.

ANNA

Și tu te-ai învoit.

CHIRICA **(oftând)**

De nevoe. Numai eu știu cât mă costă traiul tău liber. Dar nu mi-am pierdut niciodată nădejdea că tocmai libertatea asta nețărmurită are să te aducă odată la matcă. Credeam chiar că minunea e pe cale să se înfăptuiască — dela o vreme începuseși să semeni cu Ana de odinioară.

ANNA

Minunea s'a înfăptuit într'adevăr, dar nu pentru tine.

CHIRICA

Ascultă Ana, toate au o margine. **(urlând).** Ce-mi tot cântați mă rog ?

NICHITA **(după o tăcere)**

Imi pare rău atunci că n'am procedat după cum se obișnuește.

CHIRICA

Adică ?

NICHITA

Tăcând și făcând. Am crezut că e mai cavalerește...

CHIRICA

Să mă culci la pământ dintr'o lovitură. Iți mulțumesc. Să-ți spun eu de ce-ai făcut așa ? Fiindcă ești mai puternic decât mine, fiindcă toată lumea își bate joc de slăbiciunea mea **(scânceşte ca un copil).**

NICHITA

Aştept să te linişteşti.

CHIRICA

Nu încape linişte aici.

VARLAM

E barbar ce faceți.

NICHITA

Viața e barbară. Fiecare trăeşte pentru sine... Dreptatea însă e de partea mea. Ana şi cu mine...

CHIRICA

Nu te lua după vorbe, Ana. Nu-l cunoşti. E un om primejdios. Intr'o zi ai să-ți frânzi mâinile.

ANNA

Dar nu pricepi omule, că te afli în fața unui fapt împlinit ?

CHIRICA

Fapt împlinit ? Murdăria asta nu există pentru mine n'a existat niciodată. Iată de ce ți-am și dat toată libertatea. Te-am lăsat să te bălăceşti în hasnaua vieței, ca să te purifici singură într'o zi.

ANNA

E neînchipuit ! Cum, nici acum când știi ?

CHIRICA **(amarnic)**

Gândești că n'am știut totdeauna ? Nu vezi că la vârsta când alții sunt ca bradul, eu am gârbovit? (tăcere lungă). Dar ce e cu adevărat neînchipuit e că privindu-te uneori pe furiș, din colțuri și zărindu-ți ochii limpezi și fața luminoasă, îmi ziceam încet în mine : nu se poate. Și credeam... Alte ori însă duhneai de departe a șampanie și semănai la chip cu femeile de prin localurile de petrecere. Atunci mă închideam la mine în odae și stăteam ceasuri întregi cu capul în mâini fără să pot gândi.

ANNA

Inchipuiri !

NICHITA

Nu căuta să te aperi. Eu te iau așa cum ești. **(lui Chirică)** Pricepi deosebirea ?

CHIRICA **(năuc)**

Ce să pricep ?

ANNA

Să mergem.

CHIRICA

Ana, ce vrei să faci ?

ANNA

Vreau să ascult de firea mea adevărată.

CHIRICA

De ani de zile nu faci altceva.

ANNA

Inima mea bate acum pentru întâia oară.

CHIRICA

Atunci nici în primele zile ale căsniciei noastre nu m'ai iubit ?

ANNA

Nu te-am iubit niciodată.

CHIRICA **(prostii)**

Ce te-a făcut dar să te însoțești cu mine ?

Originalitatea ta, pudoarea ta de seminarist. Ani de zile stătuseși în umbră fără să-mi spui o vorbă. In facultate abia ai îndrăznit să mă saluți — și cu atâta stângăcie, — că m'ai înduioșat și ți-am vorbit eu cea dintâi. In scurtă vreme ne-am împrietenit și într'o bună zi m'ai întrebat sfios : Vrei să fii a mea ? Aveai atâta soare în ochi, că mi-a fost milă să-ți fac inimă rea și te-am urmat. In brațele tale însă mi-am dat seama că nu te puteam iubi. Te scutesc de alte explicații.

CHIRICA

Și copiii ?

ANNA

Copiii vin dela sine. Pune cineva mâna în foc că a venit pe lume din dragoste adevărată ? Restul îl știi. M'am lăsat furată de curent, fără gânduri rele la început — ca să scap de plictiseală, pe urmă am intrat în vâltoare. Noroc că m'am oprit la timp. Mă duceam la fund.

CHIRICA

Și ce te-a făcut să te oprești ?

ANNA

Sosirea lui. **(Arată pe Nichita).**

CHIRICA

Prin urmare s'a sfârșit.

ANNA

Da, dragul meu, s'a sfârșit.

CHIRICA

Și ai să te măriți a doua oară ?

(Ana ridică din umeri)

NICHITA

Legătura noastră n'are nevoe de consfințiri oficiale.

CHIRICA

Atunci, Ana rămâne tot nevasta mea.

NICHITA

Tu crezi în idioția asta ?

CHIRICA **(după o lungă chibzuială)**

Da.

NICHITA

Ești liber să crezi ce vrei. De altfel, mâine plecăm.

CHIRICA

Unde ?

NICHITA

In lumea largă. Ne ducem să vedem și să auzim.

CHIRICA

Asta e frumos. Era visul meu. **(lui Nichita)** Mi-ai luat-o înainte. Dacă îmi izbutea lovitura cu calul, asta aveam de gând. Să mergem peste mări și peste țări. **(către Ana)** Și în largul lumei, Ana, departe de grijile mărunte ale vieței. căci am fi fost în vecinică sărbătoare, sufletele noastre ar fi cântat acelaș imn.

VARLAM (mișcat)

Ești incorigibil !

NICHITA **(după un timp)**

Ai să-mi porți ranchiun ?

CHIRICA

Să tăcem. Cuvintele nu tălmăcesc sunetul coardelor lăuntrice. **(lui Nichita filozofic)** Să fi venit mai târziu, n'ai fi izbutit să mi-o iei.

NICHITA

Ana, nu a fost niciodată a ta. N'o iau deci dela tine.

CHIRICA

Să fi venit mai târziu n'ai fi izbutit. Starea ta materială atârnă și ea în balanța izbândei tale !

ANNA

Chirică !

CHIRICA

Nu vreau să jicnesc pe nimeni. Dar așa neghiob și lunatec, cum mă socotește lumea, văd bine cum văd. Nu trăesc chiar în vânt.

ANNA **(mirată)**

Nu m'am gândit nici o clipă să fac vre'o apropiere între...

CHIRICA

Să tăcem. Sunt procese care se împlinesc fără să ajungă la conștiința noastră.

NICHITA

Și de ar fi așa ? Asta nu înseamnă nici o scădere. Ca să fie puternică dragostea va să se alimenteze din plin. O gamă întreagă pe care dacă n'o sui și o cobori, nu se chiamă că trăești.

ANNA

Iată pricina adevărată a nepotrivirei noastre. Tu nu știi să cânți decât pe o coardă. Lângă tine n'am simțit niciodată pulsul vieței. El **(arată pe Nichita)** de cum a deschis ușa, a adus cu sine un val de aer nou.

(Chirică cade pe gânduri)

VARLAM **(încet lui Nichita)**

Ce-ți spuneam ?

NICHITA

Ai fost prooroc bun.

VARLAM

Mai bine nu te întâlneam.

NICHITA

Veneam eu singur. Iți pare rău ?

VARLAM

O să te am pe conștiință toată viața. Și nu e ușor să duci în cârcă o namilă ca tine.

CHIRICA **(vorbind mai mult pentru sine)**

Da, da, se vede că n'am fost croiți unul pentru altul. Vezi bine că-i așa. **(oftând)** Doamne, și s'a scurs atâta vreme. **(tare)** Unde s'o fi dus.

VARLAM

Cine ?

CHIRICA **(cu fața zbârcită)**

Vremea.

ANNA

A trecut pe lângă noi fără să ne atingă.

CHIRICA

Pe mine aripa timpului m'a atins. De acum sunt bătrân.

ANNA

(măsurându-l de sus și până jos ca și când l'ar vedea pentru întâia oară).

Să fie adevărat că avem noi copii ?

CHIRICA

De vreme ce-i avem...

ANNA

Eu cred că nu sunt ai noștrii copiii.

CHIRICA

Dar ai cui să fie, ai ?

ANNA

Ai întâmplării.

CHIRICA

Uf, ce lucruri urâte mocnesc în noi.

VARLAM

Hai, treziți-vă. Ați început să bateți câmpii.

ANNA **(lipindu-se de Nichita)**

Du-mă departe de aici, mi-e frică. E grozav să ai copii și să nu fie ai tăi

(Nichita pornește cu Anna spre fund)

CHIRICA

Pleci fără să-mi întinzi mâna ?

ANNA

Vreau să te cruț.

CHIRICA **(cu liniște mare)**

N'avea nici o grije, acum văd limpede. Soarta ne aruncă orbește pe unii în brațele altora. Dacă se nemerește, bine, dacă nu, nu. Lucrurile se fac și se desfac singure. N'am avut noroc. Asta e. Doresc să ai tu.

ANNA **(încet)**

Iți mulțumesc.

VARLAM

Drăguța de ea îți și mulțumește.

NICHITA **(zâmbind)**

Nimic nu-ți scapă.

VARLAM

Am ochii de uliu, ca ai tăi.

NICHITA

De asta și-mi placi. Vrei să vii cu noi ?

VARLAM

Unde ?

NICHITA

Să ne întovărășești în călătorie.

VARLAM **(după o mică ezitare)**

De, aș minți să spun că nu mă ispitește.

ANNA

Vino cu noi.

VARLAM

Ce fel să merg cu voi ?

NICHITA

Ca prieten.

VARLAM **(trist)**

Ca damă de companie. E un rol ingrat, credeți-mă. Mi-e lehamite să-l mai joc. **(Tăcere)** Umblați sănătoși. Eu rămân aici cu prietenul Chirică. Doi pârliți. Rămâi cu el să tragem mârțoaga de coadă împreună. **(Anna și Nichita es)** Sunt mai tare decât mi-aș fi închipuit. **(Lui Chirică care tot timpul a stat nemișcat pe un scaun)** Așa e că am fost tare ?

CHIRICA **(stă neclintit)**

VARLAM

Iți pare bine că nu plec cu ei ?

CHIRICA **(tace mereu)**

VARLAM

Ei, Chirică, unde ești ?

CHIRICA **(trezindu-se)**

Ai ?

VARLAM

Iți pare bine că nu plec cu ei ?

CHIRICA **(măsurând golul din casă cu ochii)**

Doamne, ce pustiu !

VARLAM

Dar nu plec, nu, rămâi lângă tine.

CHIRICA **(năuc)**

Așa ? Bine... bine !

CORTINA

ALLEZ

de ALEX. CUPRIN

Din copilăria-i întunecată, plictisitoare, nomadă, m-lle Nora își aducea aminte numai de acest strigăt, sfâșiat și poruncitor. Pe acest cuvânt înainte de orice alt cuvânt îl pronunțase limba ei slabă, de copilă și chiar în vis după țipatul ăsta se ridicau în ani amintirea Norei: frigul de pe arena neîncălzită a circului, mirosul grajdurilor, galopul greoiu al cailor, șuerătura uscată al biciului lung și durerea arzătoare a lovirii, ce asurzea fiorul de clipă al spamei.

— Allez!...

In circul gol e întuneric și frig. Pe aici, pe-acolo, străbătând cu greu cupola de sticlă, razele soarelui de iarnă se întind ca niște pete slabe pe catifeaua de culoarea smeurii și pe lojile aurite, pe scuturile cu capete de cai și pe stegulețele de pe stâlpi; ele joacă pe geamurile felinarelor electrice, alunecă pe oțelul trapezelor, sus la o strașnică înălțime unde atârnă încurcate mașinile și frânghiile.

S'a început lucrul de zi. Cinci sau șease artiști în sube și în căciuli, stau în fotolii de rangul întâiu, lângă intrare și fumează țigări infecte. In mijlocul arenii stă un bărbat vlăjgănos, cu picioarele scurte, cu cilindru pe ceafă și cu mustăți negre, răsucite cu îngrijire. Un enorm cal alb, pe care vizitiul îl duce de-alungul barierii tușește sbomotos, scuturându-și gâtul lung și din nările lui scapă unde de aburi albi. Și ori de câte ori trece pe lângă omul cu cilindru calul privește supărat biciul ce atârnă de sub subțioara lui, și sforăie alarmat târând în urmă vizitiul ce se opintește. Micuța Nora aude la spate mișcările nervoase ale calului și tremură și mai tare.

Două mâini puternice o cuprind de talie și o asvârle cu ușurință pe spinarea calului, pe larga salteluță de piele. Aproape în aceiași clipă scaunele și stâlpii albi și cortinele de dril ale intrărilor se contopesc într'un cerc pestriț, fugind repede spre pieptul calului. In zadar îi îngheață mâinele de frică, strângând convulsiv valul aspru al coamei, — ochii i se strâng puternic orbiți de năzăirea turbată a cercului turbure. Omul cu cilindru merge, merge în arenă, ține la capătul calului capătul biciului lung și plesnește asurzitor din el...

— Allez!..

Și iat-o apoi, în rochiță scurtă, de tifon, cu mânuțe ca de prunc, stă în lumina electrică sus, chiar sub cupola circului pe un trapez. Pe acelaș trapez la picioarele fetiței atârnă cu capul în jos ținându-se cu genunchii de bară un alt bărbat spătos în tricou trandafiriu, cu fireturi de aur, frezat, mirosind a pomadă, cu înfățisarea crudă. Nora îl vede cum își ridică mâinele lăsate 'n jos, cum le desface și cum își înfige în ochii ei privirea ascuțită și hipnotică de acrobat, și cum... bate din palme. Nora face o mișcare înainte ca să se azvârle jos, drept în aceste mâini puternice și neîndurate (o, cu ce spaimă vor răsufla acum sute de spectatori!), dar inima într'o clipă i se face un bulgăre de ghiață, încetează să bată de groază, și atâta știe numai să strângă și mai tare frânghiile subțiri. Mâinile neîndurate și lăsate în jos se ridică din nou, privirea acrobatului devine mai încordată... Jos, sub picioarele ei spațiul îi pare o beznă.

— Allez !...

Și de-abia ținându-și răsuflarea, ea se leagănă pe vârful „piramidei vii" făcută din șease oameni. Alunecă, și se prelinge cu corpul său mlădios, ca de șarpe, printre treptele scării albe, pe care cineva jos o ține pe cap. Apoi se întoarce în văzduh, azvârlită de picioarele tari și groaznice, ca de ațel, ale jonglerului în „jocurile icarice". Se urcă după aceea sus, deasupra pământului pe o sârmă subțire și tremurată, care îi taie picioarele până la sânge... Și pretutindeni aceleași fețe prostești, cărări în păr uns cu pomadă, mustăți răsucite, miros de pipe și de cap omenesc asudat, și pretutindeni aceiași spaimă și acelaș neînlăturat strigăt fatal, — acelaș pentru oameni, pentru cai și pentru câini dresați :

— Allez !

De-abia împlinise șaisprezece ani și devenise o fată frumoasă, când, odată, în timpul spectacolului, desprinzându-se de pe trapez, și sburând alături de rețeaua ce o aștepta jos, ea căzu pe nisipul manejului. Leșinată, a fost dusă în dosul culiselor și acolo după obiceiul vechiu al circurilor, a fost scuturată de umeri din toate puterile, ca să o aducă în conștiință. Ea se trezi și gemu de durere, ce i-o pricinui mâna scrântită. „Publicul se agită și începe să plece, — șopteau glasuri în jurul ei., — du-te și arată-te publicului!.." Ea își strânse buzele ascultător într'un surâs obișnuit — surâsul „călăreței grațioase", — dar după doi pași țipă clătinându-se de durerea insuportabilă. Atunci vre-o zece vecini o apucară și o împinseră cu forța în fața cortinei, spre public.

— Allez!...

In sezonul acela „lucra" în circ în calitate de „gast" clovnul Menotti, — nu un clown simplu și eftin, care primește palmele și care e în stare să înnebunească publicul cu nesfârșitele lui glume, fără să fi mâncat ceva din ziua de ieri, — c celebritate de clown, clown-solo, imitatorul neîntrecut în lume, primul care a primit premiile de onoare etc. etc. etc. El purta pe piept un lanț greu cu medalii de aur, cerea câte 200 de ruble pentru o eșire, se lăuda că de cinci ani nu mai îmbrăca alte costume afară de cele „celebre" — întotdeauna după spectacole se simțea inevitabil „distrus" și cu o amărăciune exagerată vorbea despre sine : „Da ! Suntem paiațe, și trebuie să distrăm publicul sătul !" Pe arenă cânta fals și pretențios cuplete învechite sau declama versuri compuse de el, sau biciuia primăria și canalizarea — producând asupra publicului, atras în circ de o reclamă enormă, o impresie ridicolă, plictisitoare și de prost gust. In viața de toate zilele avea aerul de protector languros și-i plăcea cu o înfățișare misterioasă și nepăsătoare să facă aluzii la niște contese neobișnuit de frumoase, strașnic de bogate, dar de care s'a plictisit definitiv.

După ce Nora își vindecase mâna scrântită, și apăru din nou în circ la repetiția de dimineață, Menotti salutând'o îi reținu mâna în mâna lui, făcu ochi umezi și obosiți și cu o voce înduioșată o întrebă de sănătate. Ea se pierdu, se roși și-și retrase mâna. Clipa aceia îi hotărî soarta.

Peste o săptămână, acompaniând pe Nora după un mare spectacol de seară, Menotti o invită să ia masa cu el în restaurantul marelui hotel, unde trăise celebrul clown-solo, admirat de lumea întreagă.

Separeurile erau în etajul de sus, și intrând într'unul pregătit de mai nainte, Nora se opri o clipă — fie de oboseală, fie de presimțirea turburătoare că aici va dispare ultima-i candoare. Dar Menotti o strânse puternic de cot. In vocea lui răsună patima de fiară și crunta poruncă a fostului acrobat, când îi șopti :

— Allez !...

Un an întreg ea călătorea cu el din oraș în oraș. Ea păzea briliantele și medaliile lui Menotti în timpul ieșirilor lui, îi îmbrăca și-a desbrăca tricoul, avea grijă de garderoba lui, îl ajuta să dreseze șobolani și purcei, îi ungea „fizionomia" cu gold-crem și — ceeace era mai important — credea cu focul idolatriei în celebritatea lui mondială. Când rămânea singuri, el nu găsea ce să vorbească cu ea, și primea mângâierile ei cu aerul unui om exagerat de plictisit, de sătul, dar care totuși permite generos să fie divinizat.

Peste un an ea îl plictisi. Privirea lui languroasă se opri într'o zi asupra uneia din surorile Wilson, care făceau „zboruri aeriene". Acum el nu se mai sinchisea de Nora și deseori, în cabină, în fața artiștilor și a vizitiilor, îi trăgea palme că nu i-a cusut nasturele rupt. Ea suporta bătaia cu aceiași smerenie, cu care câinele înțelept, bătrân și devotat primește bătăile stăpânului său.

Și însfârșit, într'o zi, noaptea, după spectacol unde celebrul clown a fost fluerat că a lovit prea tare câinele său, Menotti a declarat Norii imediat să plece de la el și să se ducă la toți dracii. Ea se supuse, dar în pragul camerii se opri cu privirea plină de rugăminți. Atunci Menotti se repezi spre ușe, cu o izbitură de picior o deschise larg trântind-o de perete și țipă :

— Allez !..

Dar după două zile ea se simți din nou atrasă către stăpânul său ca un câine bătut și gonit din casă.

I se întunecară ochii când lacheii hotelului îi spuseră cu jignitor surâs pe buze: „Domnișoară, nu e voie la el: domnul e în separeu, ocupat cu altă domnișoară." Nora se duse sus și se opri direct chiar în fața ușii unde acum un an ea era cu Menotti. Da, el era înăuntru : ea recunoscu vocea lui languroasă — voce de celebritate obosită, — întretăiată din vreme în vreme de râsul fericit al englezoacei roșcovane. Ea deschise repede ușa.

Tapetele de culoare aurie, lumina tare a două candelabre, strălucirea cristalului, grămada de fructe și sticlele în baterii de argint, — Menotti întins fără haină pe un divan, și domnișoara Wilson cu corsetul desfăcut, miros de parfum, de vin, de țigară de foi, de pudră, — toate astea la început îi ametiră capul: după aceia ea se aruncă asupra domnișoarei Wilson și de câteva ori o izbi cu pumnul pe față. Wilson gemu — și începu încăerarea...

După ce Menotti reuși cu greu să despartă pe amândouă femeile, Nora se prăbuși fulgerător în genunchi înaintea lui și sărutându-i cizmele, îl implora să se întoarcă la ea. Menotti o repezi în lături și cuprinzându-i gâtul cu amândouă mâinile îi spuse :

— Dacă nu te cari de aici imediat, ticăloaso, o să ordon lacheilor să te azvârle în stradă !

Ea se sculă, înnăbușindu-se, și șopti gemând:

— A-a ! Dacă e așa... atunci...

Privirea îi căzu pe fereastra deschisă. Repede și ușor, ca și când ar face o figură de gimnastică, se pomeni în pervazul ferestrei și se înclină în afară, ținându-se cu amândouă mâinile de ferestre.

Jos, în stradă, treceau sgomotos trăsurile, ce păreau de sus animale mici și ciudate, — trotuarele străluceau după

O masă excelentă

— N'ai fost de mult la Ploești ?

— De doi ani.

— Atunci, vino de mănâncă la mine în ziua întâia de Crăciun.

— Cu plăcere.

— Dacă vrei, mai ia pe cineva. Unde's doi puterea crește și pofta de mâncare sporește.

— Bun și aprobat.

La colț, alt prieten.

— Ce te faci în prima zi ?

— N'am nimic fixat în program.

— Mergi cu mine la Ploești ?

— Masă bună ?

— Garantez.

— Numai să nu ne dea pește, că nu pot să-l sufăr.

— Cine-a mai văzut pește în ziua de Crăciun ! O să fie caltaboși, purcel la tavă, sarmale, curcan pe varză...

— Ne'ntâlnim în gară.

— In gară.

Prietenul No. 1 ne primi atât de cald în cât prietenul No. 2 se simți ca acasă.

— Să mergem la masă.

— Pentru aia am și venit.

Soția prietenului No. 1 se crezu datoare să facă haz de acest spirit fin, limbele intrară în funcțiune și veselia se deslănțui.

— Să luăm nițele sardele ! zise prietenul No. 1.

— Mulțumesc... eu o să iau mai târziu... Sunt foarte bune, dar nu știu de ce... niciodată.

— Mă rog... nu e nimic... Ne vine un rasol de șalău cum n'ai pomenit.

Prietenul No. 2 încremeni. Genunchiul său mă atinse alarmant.

Când sosiră limbile de farfurii cu șalăii răsfățate într'o garnitură apetisantă, vecinul meu de masă luă o bucățică de 3 centimetri pătrați.

— Serviți-vă ca lumea !

— Să vedeți ceva... Eu... rasolul... Imi place, dar... nu știu de ce astăzi... Mă rezerv pentru bunătățile celelalte...

Și nu s'atinse de farfurie.

— O să mă răzbun la friptură, îmi șopti el, că altfel mor de foame.

— Marito, schimbă talerele și adu nisetrul prăjit !

De astădată, ne muiarăm amândoi. Eu nu-mi ertam că l-am vârît pe prietenul no. 2 într'un bocluc în care prietenul no 1 n'avea nici o vină.

Cu stomacul sleit, vecinul abea putu să sufle :

— Mai rămâne să vie și tort de pește, ca să mă dea gata !

— Ceva carne n'ai, dragă ? îndrăznii eu.

— Carne mănâncă toți astăzi ! Am vrut să vă tratez cu ceva mai deosebit ! se umflă în pene amfitrionul.

Tortul, e adevărat, fu de șocolată, dar reuși atât de puțin să compenseze pierderea încercată de tovarășul meu, în cât la eșire, unde el nu mai încetă cu mulțumirile „pentru excelenta masă oferită", o luă la picior și nu se opri decât în fața simigiriei din colț, și se repezi cu ochi de pasăre de pradă la doi covrigi cu susan.

Don José

* * *

ploaie, si 'n băltoacele din stradă se reflectau luminile felinarelor.

Degetele Norei înghețară și inima ei încetă să mai bată de groaza de o clipă... Apoi, își închise ochii, respiră din adânc, ridică mâinile deasupra capului și, biruindu-și teamna cu încordarea obișnuită, strigă ca în circ:

— Allez!...

traducere din rusește de G. **M.** Ivanov

Teatru

ÎNAINTĂRILE DELA TEATRUL NAȚIONAL

Sfârșitul de an era așteptat cu mare neliniște și nerăbdare de către tinerii actori ai Teatrului Național. După noua lege, începutul anului bugetar trebue să găsească aranjate definitiv situațiile tuturor. Comitetul de Miercuri seara și-a luat asupra lui sarcina de a numi zece societari noui în locurile vacante și de a face alte, osebite, înaintări de mai mică importanță. Mai ales înaintările la societariat au pasionat mult. Se știe că aceste înaintări nu se pot face decât în măsura locurilor vacante. Și vacanțele la Teatrul Național nu pot surveni de cât prin deces și demisie, amândouă din fericire foarte rare în această familie care e prima scenă românească.

Işi luau deci o mare, o foarte mare răspundere, comitetele reunite Miercuri seara. Un mare număr de ani vor trece probabil până la noui vacanțe. Nedreptățile făcute acum sunt durabile. Iar greșala de a înainta elemente goale de conținut artistic se poate răzbuna rău acum când toată lumea se văita că la Național sunt actori prea mulți și când eliminări nu se pot face decât cu scandal.

Comitetele trebue să reziste deci tuturor presiunilor politice și chiar într'o mare măsură simpatiilor personale.

Putem spune că de data asta, cu excepțiile care se ghicesc, înaintările sunt meritate pe deplin.

In primul rând au fost înaintați societari de clasa II, trei dintre cei de clasa III-a : Ion Sârbu, Grigore Mărculescu și C. Duțulescu. Pentru I. Sârbu era și timpul, căci e vorba de un mare actor, unul dintre stâlpii teatrului nostru Național — Grigore Mărculescu a dovedit de asemenea însușiri de artist care-l fac propriu pentru orice grad. In „Plicul" lui Rebreanu, în „Noaptea regilor" și în atâtea roluri mai mici a întrunit aprecieri din toate părțile. Iar C. Duțulescu ca și A. Athanasescu se dovedesc actori în genul lor de neînlocuit.

La societariat au fost înaintați mai întâi cei șapte care încă de anul trecut obținuseră leafa de societari, „asimilați" cum li se spune cu aproximație :

G. Vracca, G. Calboreanu, N. Bălțățeanu, C. Stăncescu, I. Pop Marțian, Aura Buzescu, Toto Ionescu

Simpla citare a acestor nume le arată și ca elemente cu prețioase însușiri și mai ales că elemente care, cum se spune, duc teatrul în spinare.

La aceștia șapte s'au adăogat alte trei nume Sorana Țopa, cel mai bun element de tragedie al Teatrului Național și d-nele Sonia Cluceru și Lulu Cruceanu.

Ca să împace pe cei nemulțumiți încă șase inși au fost „asimilați" : I. Baldovin, I. Finteșteanu, Tantzi Bogdan, Puia Ionescu, El. Parisianu și N. Săvulescu.

Ultimul dintre ei are o vechime în teatru și un stat de serviciu care l-ar fi indicat pentru societariat și ar fi putut fi lăsat acolo să mai aștepte, alt nume. Ceilalți deși prea tineri sunt atât de mult folosiți de repertoriu că un spor de leafă trebuia să li se acorde.

D-nele Natașa Alexandra, Dorina Demetrescu și Eug. Zaharia au fost făcute stagiari de clasa I-a : C. Grigoriu, Theo I. Brancomir, G. Sireteanu și El. Almajan, Olga Țăranu și Tantzi Ciuceanu au devenit stagiari de clasa II-a și alți câțiva probiști au devenit stagiari.

Dar mai ales e felicitat comitetul pentru angajarea cu leafă de societar a d-lui Aurel Ghițescu, de la Teatrul Național din Iași. In aceeași situație a fost angajat d. Al. Critico.

CAMIL PETRESCU

* * *

CRONICA DRAMATICA

OMUL DE ZAPADA de A de Herz

D. A. de Herz e un om tare agreabil. Și când e vesel și când e trist, face calambururi. E aproape totdeauna într'o vervă glumeață, străbătută de intenții de șarjă.

Rareori am văzut până acum lucrarea vreunui autor să semene așa de bine cu însuși autorul.

Personagiile din „Omul de zăpadă" sunt d. A. de Herz, calamburist neobosit, spunând glume, povestind anecdote și șarjând uneori cu necaz, din cauza situațiilor și adversarilor, alteori voios, fiindcă așa-l îmbiază partenerii.

Dar când faci într'una glume, e sigur că risci să te repeți, sau să repeți ecouri din glumele altora. Risci să ți se spună „dela lume adunate și iarăși la lume date".

Observația aceasta, — „dela lume adunate" — explică și aprecierea bucuriei sgomotoase adesea a publicului, asupra dialogului ușurel și comun din piesa d-lui A. de Herz.

De altfel înainte de reprezentare, d. A de Herz spunea despre „Omul de zăpadă" : „nu știu dacă piesa e bună, dar știu că o să râdeți".

Dar nu credem că toate asalturile de glume, de spirite pot să alcătuiască o piesă de teatru, oricâte meșteșuguri și dibăcii ar stăpâni autorul.

Cu „Omul de zăpadă", d. A de Herz își sporește seria genului său de piese ușoare, încercând desigur o melancolie, că scriindu-le pentru marele public, — fără selecție — renunță la accentuarea literară.

Despre toți interpreții, în frunte cu Marioara Zimniceanu, Puia Ionescu, N. Soreanu și Bălțățeanu, numai cuvinte bune.

Int.

●

MIHAIL PAȘCANU

Savant în știința dreptului, iubit de studenții lui, prețuit de confrații autori dramatici Mihail Pașcanu cunoaște o moarte neașteptată, în plină carieră.

„Moartea Cleopatrei" jucată în 1922 pe scena Teatrului Național a fost un succes de stimă în cel mai adevărat și mai frumos înțeles al cuvântului.

Nu numai presa ci și revistele de seamă au subliniat temeinica valoare a acestei piese. Sub semnătura lui Gala Galaction, Viața Românească a publicat un mic studiu asupra autorului debutant.

După câte știm mai avea încă în sertare lucrări pe care ezita să le dea la iveală. Poate că totuși ar trebui aduse la cunoștința publicului.

critica literara

INTRE COEFICIENT ŞI NUMĂR

IONEL TEODOREANU: *INTRE VINTURI*

D. Ionel Teodoreanu a simțit principiul disocierei ideilor, şi a priceput fecunditatea lui literară. Cele trei volume din seria „La Medeleni" ilustrează cu prețioase pagini meşteşugul acesta. Intre primul şi cel de al treilea volum însă e o decsebire hotărîtoare de gradație şi apoi, în legătură cu împrejurările, şi de calitate. Autorul a început prin a-şi descoperi o însuşire de reală valoare literară şi cu frenezia primilor paşi siguri, zvelt, spontan, făcând corp inseparabil cu mişcările practicate a râs sau a plâns a zâmbit sau a gândit. Personagiile romanului său evoluau, astfel, în autorul lor, realizat la rândul lui, în disocierea lor, ca o zi de primăvară printre florile unui cireş. Abondența imaginilor cu care îşi însoțea notațiile nu erau decât un coeficient bogat pe lângă un număr matematic. Indica, astfel, calitatea lor în raport cu sentibilitatea autorului. Amănuntul însă rămânea de sine stătător, şi era văzut pentru a-şi caracteriza personagiul sau situația.

„Intre Vînturi" intensifică însă jocul disociațiilor ideilor. D. Ionel Teodoreanu a căutat să dea corp statuar fiecăreia dintre imaginile domniei sale; pentru aceasta însă a trebuit să o cioplească separat, şi să despartă, astfel, amănuntul de întreg. Imaginea a devenit, ca atare, un scop. La rândul ei, printr'un fenomen de sciziparitate, în procesul creației, fiecare dintre ele, a dat naştere la altele subsecvente. D. Ionel Teodoreanu a statuat şi pe acestea în corpuri izolate. Romanul, ca cercetare a psicologiei personagiilor date, şi ca circumscriere a situațiilor dramatice, a trecut pe planul al doilea, iar acțiunea, în sensul activității sufleteşti, intelectuale sau numai materiale a eroilor abia dacă mai serveşte drept motiv de scurtă odihnă, de popas, pentru a-şi lua apoi din nou drumul, al furioasei cavalcade de imagini disociate şi totdeauna subsecvente una alteia, din volum. Coeficientul a trecut astfel în locul numărlui, fără să-l mai cuprindă, prin artificii de calcul, şi-a dat o excuație irațională. Principial pot merge la înfinit şi, dacă nu s'au oprit pe una din treptele scărei de duritate a convențiilor noastre, fără să devină prin aceasta o îndrăzneală sau o noutate literară, se traduc pentru cititor, în surpriza de a se fi oprit cândva, într'un punct oarecare şi nu numai înainte, sau mai apoi. Romanul se străduește astfel cu necontenit repetate sforțări, să extragă rădăcina pătrată a unei cantități negative.

Dănut, bună oară, *„a doua zi avea un proces la Curtea cu juri, după amiază, şi altul, „dimineața, la judecătoria de ocol"*. Mai departe: *„clientul lui Dănut dorea să „arate canaliei de proprietar cine-s Eu", — şi plătea şase sute de lei, dând acont două, ca Dănuț să-l facă „albie de câine" pe proprietar, în fața comahalagiilor invitați la festivalul oratoric"*.

Urmează apoi o pagină, două, zece, douăzeci, exact, până când, în sfârşit, printre multiple considerații disociate, Dănuț, avocatul, apare din nou, nu în procesul acesta pe care urma să-l pledeze, ci retrospectiv, într'un alt proces în care *„un om cu vază în societatea eşeană, moşier bogat, îşi violase propria fiică, trăind cu ea maritalmente, vreme de doi ani"* Dezbaterile acestea capătă, fireşte, toată amploarea necesară trecerei pe planul întâi. Stâlpi, arcade, lemnărie, totul, e lucrat, în amănunt, cu o grije de sine stătătoare, într'o clădire nouă. Alte treizeci de pagini în care amănuntul ia locul intregul, coeficientul se substitue, astfel, numărului, iar romanul încearcă extragerea rădăcinei pătrate a unui nou număr negativ.

Felul acesta de a cizela disociațiile aceleaşi idei fărămițată în toate amănuntele ei devine, fireşte, automatic, manieră. Jocul asociațiilor şi disociațiilor de idei nu poate depăşi cadrul ideilor-mumă. A fost, în tot cazul, valorificat în literatură ca atare. Nimeni nu s'a gândit, fiindcă era primejdios, să-l împingă până la măcinarea, în de ales a amănuntelor lor multiplicate geometric.

Experiența trecutului dusese deja la faimoasa „carte du pays du tendre": „fluviul Amorului isvorăşte din munții Durerei, trece prin câmpia Fericirei, udă oraşele plăcerei şi ale Satisfacției şi se varsă în marea Tristetei!" Sau cam aşa ceva. Un Alexandru Pallă, bunăoară, e, în dragostea lui fată de nevastă-sa, *„un fluviu care duce mărei toate ploile şi toate apele unui vast ținut mărginit de munti. Acolo sunt şipote, izvoare, şi cerul oglindit de ele, şi florile, şi brazii, şi plopii, şi stejarii, şi căprioarele, ele, şi brazii, şi plopii, şi stejarii, şi căprioarele care s'au adăpat, şi zig-zagul trăsnetului solitar în creer de munte, şi freamătul pădurilor, şi aripa cu zimț a diavolului în miez de noapte, şi inelul de argint care s'a înfiorat pe miezul pulpei de țărancă, şi piscul sborurilor, vulturul, şi nufărul de-o clipă al rândunelei, şi tăcerea zăpezei şi parfumul toamnei"*.

Din imagină succedance în imagină succedance, însă, din digresiune în digresiune, din amănunt cizelat în amănunt cizelat, cinci pagini mai departe, acelaş Alexandru Pallă, înşelat de nevasta sa, acum, apare tot fluviu: *„dacă marea, în loc să fie cuprins de apă sărată, ar fi groapă de putrefacții, fluviul tot acolo s'ar vărsa. Dar Alexandru Pallă era om, nu fluviu, şi sufletul său, alungat de aceeaşi mişcare prin acelaş vad, se încretea de scârbă, în preajma trupului nopți dearândul veghiat şi adorat, zile de-a-rândul cântat și împodobit"*. Sau, în aceiaşi ordin de idei, *„toamna are nevoe de o pădure întreagă ca să-şi desfăşure şalul persan cu arabesc de crengi"*, la pag. 67: *la pagina 109: „se oprise lângă Monica aducându-i docil tot sufletul, ca un covor persan abia început pe harfa țesătoare care i-a sunat întâiele acorduri colorate"*; pentru ca, la pag. 329, să *„simtă Constantinopolul ca un şal de soare şi culori, cald pe umeri"*.

Procedeul devine, astfel, evident, şi noutatea se învecheşte automatic. Mijlocul devine scop şi se face eclimoză. Sângele, fireşte, e necesar oricărei celule; aglomerat însă şi supra abundent într'o partet a corpului, duce la cancer. Romanul d-lui Ionel Teodoreanu suferă de acest fel de cancer al supra-cizelărei imaginilor disociate. Coefciientul a luat, astfel, locul numărului, şi e un semn de anarhie sterilă şi sterilizantă.

N. DAVIDESCU

note

POLITICA LITERARA, ARTISTICA ŞI CULTURALA

In ultimul timp gazetele noastre au făcut vădite sforțări ca să introducă, în domeniul preocupărilor cotidiane, literatura şi arta. Isbutită în această privință e încercarea ziarului „Politica" de a acorda o pagină întreagă scrisului literar şi artelor. Notele din primele coloane sunt totdeauna suficient orientate şi de multe ori cu nerv scris. Interview-uri şi cronici foarte variate, dau acestei pagini o mare valoare informativă. In ultima vreme sub semnătura d-lui Ilie Orleanu, „Politica" a publicat extrem de interesante analize ale marei opere proustiene.

●

SINTEZA

„Sinteza" revista d-lui G. Nichita apare în acelaşi frumos format, care denunța pe redactorul-pictor şi cu alese preocupări literare, care denunța pe poetul pasionat. Ultimul număr, de sfârşit de an cuprinde versuri numeroase, un articol foarte personal de d. C. Rădulescu-Motru şi numeroase note critice.

●

Vom avea în cursul lunei Februarie mulțumită demersurilor personale făcute de d. Liviu Rebreanu un ciclu de conferințe la Ateneu, ținute de Benjamin Cremieux, Mario Puccini, Ştefan Zwedg şi alți scriitori străini.

●

D-l Emanoil Bucuța anunță o apropiată traducere în româneşte a romanelor principesei Marta Bibescu: **„Pays des Laules"** şi **„Catherine-Paris"**.

BIBLIOGRAFIE

„Zâna lacului" este titlul unei frumoase colecții de poveşti pentru copii, tradusă de d-şoara **Eliza B. Marian** şi tipărită de editura „Ancora" din Bucureşti.

E cel mai potrivit dar pentru copii.

— Prețul 50 lei —

●

— D. N. Davidescu va face, în numărul viitor, o dare de seamă asupra noului roman al d-lui Livriu Rebreanu, „Ciuleandra".

●

— A apărut „Cântecul Omului" poem de d. N. Davidescu.

IN STRAINATATE

OPINII ŞI PORTRETE

MAX JACOB

„Dacă sări pe coardă, la coborâşul scării, picioarele nu vor atinge treptele".

●

„Braţele ei albe acoperiră tot orizontul meu. Deaceea sunt poet în loc să fiu astrolog."

●

Deşi am văzut petrecându-se acest lucru, sustin că el nu este posibil."

●

Celece am reprodus mai sus, se numesc trei poeme de Max Jacob, deşi nu sunt decât tot atâtea fraze frumoase.

Cel mai viguros atlet al şcoalei cubiste franceze, Max Jacob, tânărul de cincizeci şi unu de ani care pictează, cântă, ţine conferinte şi face dueluri, e astăzi un scriitor mort. Căci el trăeşte, dar i-a murit „genul' şi a rămas pribeag, aşa cum actorii de operetă. Trebue să facă altceva. Şi face. E prieten cu Pablo Picasso. A deschis chiar anul acesta o expoziţie „A se lăsa barba şi galoşii la scară."

Dar zeii ocrotitori ai eroismului în orice domeniu, nu vor condamna pe Max Jacob. Spiritul lui eternist şi nepotolit în curând nu se va mai clinti. Scrisul său a început să se usuce. Fraza sa e ortopedică. Nu mai are adepţi.

A debutat în 1904 cu o carte „destinată premiilor şcolare" care se intitula: *Le Roi Kaboul et le Marmiton Gauvin.* Jaques Rivière îl aprecia mult, dar Max Jacob nu s'a apropiat de La Nouvelle Revue Francaise decât în 1922 când şi-a editat *„Filibuth, ou le montre en or."*

Scrisese până atunci o carte comică prin factura ei, deşi cu un fond prea serios, *„Deffense de Tartuffe"* roman in versuri şi proză", care-i atrăsese dacă nu o celebritate, în orice caz observarea suspectă a medicilor literaţi. Pe aceştia i-a înjurat.

In 1909 Max Jacob trece printr'o criză. Intinde mâna la cer, cu privirea în jos, şi nu dă de nici un înger. Decorul înstelat al nopţilor de vară era întors cu spatele la el şi i se vedeau cusăturile. Atunci concepu Max Jacob: *„Le Cornet à Dés"*, carte de poeme în care se produce marea prezicere a răboiului mondial. E un profet. A anticipat chiar consecinţele nevrotice ale războiului. Principiile sale estetice (Prefata din 1916) sunt astăzi unanim acceptate. Dar gloria lui e apusă: „Inainte de revărsatul zorilor un câine latră şi după el sfinţii încep să şuşotească."

●

Ce-i sunt poemele? Idei? Nu. Sentimente? Nu. Gimnastica unui spirit antiliterar. Baudelaire spune: Poeţii eleptaci sunt nişte canalii. Max Jacob spune: Lepădaţi-vă de nărav. Lăsaţi scrisul, domnilor (sau boilor). Voiu scrie o carte *„destiné à faire rire les honnetes gens."* După aceia ne odhnim.

E, cum se vede, politicos! Dispreţuitor. Intre două poeme „visătoare" el intercalează şi această poemă mai puţin „visătoare":

„Un ours qui dansait, quitta la place du village et alla se pisser contre un mur."

Marele cubist a scris şi el, ca Boileau, Banville, Gauthier, Verlaine, o „Artă Poetică." Acolo e serios.

Şi dacă într'o zi Max Jacob va muri toti moderniştii de pretutindeni vor fi emoţionaţi.

Duhul lui în chip de înger roz cu aripile încrucisate, va fi aşezat de Dumnezeu într'un culcuş de nouri albi de porţelan Rosenthal, având grije să-i spânzure de gât aest bileţel ca un avertisment:

„Nu vă apropiati prea mult. Acest copil drăgălaş vă scuipă."

ROMULUS DIANU

LES COEURS PURS de D. KESSEL

Tânăr scriitor francez, de curând premiat oficial, J. Kessel e un talent literar înnăscut. Calitatea şi cantitatea paginilor sale literare, fac dovada că autorul e născut pentru a creia literar, precum corcoduşul pentru a face corcoduşe. La acest dar înnăscut trebue să adăogăm şi experienţă a vieţei, care lipseste atât de mult contemporanilor şi colegilor săi întru literatură, încât o bună parte din ei, spre a-şi înnoi inspiraţia, fac călătorii intercontinentale. Kessel a trecut prin marele războl, a văzut două sau trei revoluţii, a cercetat Siberia, Vladivostocul, Irlanda şi Palestina. Nu-i lipsesc deci subiectele. Dinpotrivă: abundenţa de materie îl sileşte să facă o selecţie, să claseze, spre a turna în formă literară ceiace într'adevăr e demn de reţinut.

Volumul de faţă e alcătuit din câteva nuvele scrise sobru, puternic, măsurat şi exact cu atâta „stil" cât e necesar ca faptele povestite să nu fie „diverse", iar sentimentele să aibă întreaga lor rezonanţă.

Mary de Cork e o adevărată povestire corneliană. E povestea unei irlandeze, o femee-soldat, care-şi predă bărbatul pe mâna rebelilor, pentrucă se alipise de partidul lui Valera. Soţul e împuşcat. Soţia n'are o clipă de remuşcare.

In **Ceaiul căpitanului Sogub**, e vorba de un ofiţer rus, „alb", refugiat la Paris, fără un ban în buzunar şi care sună, înainte de a se lăsa în adâncurile murdare ale vieţei, la poarta unui medic rus. Văzuse placa de alamă şi-l izbise numele medicului. I se oferă un pahar de ceai; ofiţerul soarbe pentru ultima oară parfumul vieţei lui trecute, priveşte bibelourile din patrie, o tabachere cu efigia Caterinei II. Şi ca un adevărat rus ce este se spovedeşte, mărturiseşte toate meseriile degradate pe care le-a avut, şi apoi, fără a voi să primească o centimă ajutor, pleacă — spre a se pierde iar în oceanul de murdărie şi umilinţe al vieţei.

Benjamin Crémieu, vorbind de această carte a tânărului scriitor francez, face o observaţie simplă şi adâncă: „Ne putem închipui şi un alt scriitor compunând **Les Captifs** şi poate **L'Equipage**; nimeni altul însă n'ar fi putut scrie **Mary de Cork** şi **Ceaiul căpitanului**. Despre câte cărţi ale anului se poate spune acelaş lucru?..."

AMINTIRI DESPRE ESENIN

E vorba de Esenin, poetul revoluţiei bolşevice, profet şi huligan laolaltă, bărbatul Isadorei Duncan, care înainte de moartea ei şi-a tăiat gâtlejul cu un briciu, după ce mai nainte scrisese cu sânge frumoasa poezie ce începe:

„O patrie nefericită".

Aproape în toate cărţile ce vin din Rusia Sovietică, găseşti ceva despre Esenin: articole în reviste, ediţii speciale, ediţii postume de poezii inedite, amintiri, etc. Fără îndoială că, mulţi din autorii cari scriu despre Esenin fac asta numai fiindcă Esenin este o temă, care astăzi în Rusia atrage atenţia generală. Ei „speculează", aşa zicând, cu el.

Amicii cei mai apropiaţi ai lui Esenin au tipărit câteva cărţi cu amintiri despre el. Astfel e cartea lui Gruzinov: „Esenin vorbeşte despre literatură". Acelaş Gruzinov, împreună cu alţi tovarăşi publicişti — Aseev, Chirilov, Ustinov, Starţev, Volghin şi alţii, — a mai publicat o nouă carte: „Serghici Alexandrovici Esenin. Amintiri sub redacţia lui P. Eodochimov". Aproape în acelaş timp a apărut şi broşura Sofiei Vinogradscaia: „Cum a trăit Esenin". Cartea e scrisă „simplu, de un prieten", iar nu de un poet rival. Din ceea ce povesteşte Sofia Vinogradscaia despre poet, — îţi rămâne mult. Mai mult decât ori şi ce însă în cartea aceasta se vorbeşte despre scandalurile, beţiile şi pocăinţele, despre înjurăturile şi lacrămile, despre viaţa fără căpătâi al poetului, care s'a întrerupt atât de tragic. (O pagină din această carte interesantă vom tipări într'unul din numerile viitoare ale revistei.

NOUL NATURALISM

In revista sovietică „Crasnaia novi", în româneşte „Ţelina roşie" — un critic literar sovietic vorbeşte despre tendinţele spre naturalism ale tinerilor scritori sovietici. „Scriitorul începător, contimporan al meu în cântările sale literare apare subjugat de realitate, e un prizonier al vieţii concrete. El trăeşte o perioadă a sa de realism naiv. Tot ce-l înconjoară i se pare demn de expresivitate literară, iar unica formă a acestui proces este descrierea directă, ce nu cere nici comentarii, nici generazlizări. Fenomenul individual, — fie că este un episod al luptei civile, sau o dispozitie sufletească al reprezentantului unei clase sociale sau alta, sau greselile şi crimele cutărui membru al partidului — iată care e tema dominantă a acestei literaturi... Asta nu e altceva decât o constatare simplă şi foarte neartistică a ceiace a fost odată".

Dar şi scriitorii mai încercaţi, după părerea lui Gorbov, sunt contaminaţi de aceste năzuinţi literare.

„Avem o ceată întreagă de scriitori tineri, cari au covârşit de mult primii paşi ai scrisului literar, acei cari au intrat în literatură şi cari totuşi îşi continuă ocupaţia infractuoasă a descrierii aspectelor „realiste" ale vieţii. Dar această ocupaţie a lor a încetat să fie o închinare naivă înaintea faptului. De data asta în faţa noastră o transformare a faptului, un oarecare snobism literar, un fel de estetism întors pe faţă.

gazetaria

aşa şi aşa...

Claca

La ultimele două premiere originale s‘a remarcat cu deosebire zelul unuia dintre factorii tradiţionali ai teatrului: claca.

In decursul spectacolului şeful încerca „să plaseze“ acolo unde se convenise probabil „aplauze la scenă deschisă“.

Deci la sfârşitul unui tirade sau după vre-un calambur, „şeful“ bătea sgomotos din plame, căci claca se conduce de la parter. Galeria reia numai ordinul de jos. Dar publicul a învăţat de la o vreme şiretenia şi nu mai „marşează“ cum se spune cu un termen aproape tehnic. Capetele se întorc mirate din dreapta şi din stânga spre domnul în smoching, care aplaudă cu un aer dezinteresat, unii surâd ironici şi încercare de aplauze cade izolat în tăcerea plictisită a sălii ca o pasăre cu aripi cioante care a încercat să sboare.

La sfârşit de act claca de la galerie se răsbună însă şi face numărul de „ridicări de cortină“ ordonat.

E delicioasă nedumerirea publicului din sală, când, mirate de entuziasmul rece şi disperat al celor angajaţi să aplaude, capetele celor din parter se întorc spre galerie întrebătoare.

●

Dar această clacă şi-a pierdut tot sufletul de când un anume Iorga (oribilă asemănare de nume) a plecat la Paris.

Era un tânăr de vre-o optsprezece ani simpatic ca înfăţişare, care se dădea drept student, deşi nu apucase să termine nici măcar şcoala militară de la Târgovişte, căci fusese nevoit s‘o părăsească.

Era într‘adevăr prodigios acest Iorga. Işi lua însărcinarea să trântească sau dimpotrivă să facă să triumfe orice piesă. Avea „studenţii lui“ până când Centrul studenţesc a prins de veste şi l-a ameninţat că-l dă pe mâna poliţiei.

●

Iorga aparţinea de fapt numai unuia dintre autorii noştri. Făcuse cunoştinţă cu el când „studentul“ încercase să-i fluere o piesă. Il convertise pe loc şi cum în fiecare an autorul nostru dădea câte o tragedie nouă, Iorga se dovedise foarte util.

Dar autorul nostru nu era prea egoist şi din când în când îl împrumuta pe acest creator de succese şi prietenilor: autori şi actori, (condiţionat fireşte).

●

Niciodată Iorga nu a jucat un rol mai amplu decât în turneul uneia dintre cele mai strălucite actriţe a noastre. Una dintre cele care ne onorează la Paris. După o serie de spectacole magnifice în Capitală avea să facă un turneu în provincie.

Dar îşi dădea seamă că o „primire la gară“ ar fi fost dintre cele mai necesare într‘un turneu. Autorul de tragedii care vrea să îndatoreze pe toată lumea şi a cărui experienţă în materie de „primiri la gară“ în oraşele de provincie e remarcabilă, îi dete ajutorul necesar.

Tipărea (chiar de la Bucureşti) nişte afişe iscălite „comitetul local“ prin care, în numele acestui comitet lumea era invitată să vie la gară să primească pe marea noastră, etc.

Fireşte că nu venea nimeni. Dar înainte cu trenul să stopeze definitiv, Iorga sărea din tren, alerga în mijlocul peronului şi desfăcând buchetul (mereu acelaşi) apărea în faţa actriţei (care avea grije să întârzie pe treptele vagonului) şi începea.

— „In numele comitetului local şi al studenţimei din acest oraş, vă rog doamnă, etc.

Cei zece hamali, cei zece actori, personalul de serviciu, cinci şase pasageri care coborau, alţi zece care-şi aşteptau rudele, se grămădeau să vadă despre ce e vorba şi făceau fără să vrea serviciu de fiuguranţi.

Actriţa primea buchetul, îl purta câtva timp în braţe şi pe urmă îl trimetea iar lui Iorga. Aşa în toate oraşele prin care au trecut.

●

Dar un autor de comedie pe care Iorga îl fluerase se zice din ordinul autorului de tragedie, s‘a dovedit ingrat. Când împăcarea a survenit între cei doi, Iorga a fost împrumutat ca un semn de prietenie. Totuşi autorul de comedie a înţeles să acapareze un asemenea preţios element. Era nedespărţit de el: la masă, la cafenea, pe stradă, etc.

Neliniştit autorul de tragedie se întreba unde vor ajunge lucrurile. Şi ca să curme, a făcut rost de ici de colo de parale şi l-a trimis pe Iorga la Paris, unde nu mai ştim dacă îşi continuă meseria.

●

Dar un voiaj la Paris nu e singurul fel de recompensă pentru un şef de clacă. Un tânăr avocat fără clienţi, încercând la început din amabilitate acest oficiu, şi-a dat repede seama ce foloase poate realiza. Din răsplată în răsplată a ajuns... gazetar teatral, pe urmă autor de reviste, (în colaborare fireşte) ba chiar autor de comedii (tot în colaborare). Aşa din şef de clacă în smoching a ajuns să treacă, ciupind din revistele pariziene drept om de spirit (pur şi simplu).

A avut însă imprudenţa să-şi publice „spiritele“ lamentabile în volum, (fără colaborare), dar imprudenţa de a se lipsi de colaborator i-a fost fatală. Şi-a compromis cariera şi va fi nevoe s‘o ia d‘acapo, căci s‘a făcut de râs, cu spirite culese ca mucurile de ţigări din cafenea.

— Fă economie domnule!

— Fă spirit domnule! l-a parodiat deunăzi unul tot atât de plat şi aproximativ ca el.

ARIEL

CADOURILE

Dăm după L'Oeuvre încă o cronică a contesei Riguidi:

Iată cadourile de Anul nou şi toţi cei cari aşteaptă dela noi se silesc să fie politicoşi şi slugarnici; e puţin cam desgustător. Chiar Emma a vrut să arate că, dacă cineva ţine în mod absolut să-i ofere cadouri, ea nu va face din partea ei nimic pentru a le căpăta. Nu că ar fi orgolioasă, drăguţa, dar arată prin nepăsarea ei că dispreţueşte veşnica sticluţă cu parfum a verişoarei Jeanne sau cutia cu bomboane a unchiului Josephin.

Daltmintrelea ce recunoştinţă poţi să păstrezi pentru oamenii cari suspină stabilindu-şi bugetul şi vor să te trimeată tuturor dracilor pentru că se cred obligaţi să îţi trimeată un cadou? Mai convenabile v‘o spun curat, pe legea mea, să intri la un cofetar, să dai o listă de adrese, un pachet de cărţi de vizită şi un cec şi să pleci oftând satisfăcut de datoria îndeplinită!

Cât de mult îmi place silinţa unei finişoare din satul meu care, de două luni, îmi brodează în ascuns o slutenie de batistă mică pe care n‘aşi purta-o de loc dacă n‘aşi voi să recompensez osteneala ce şi-o dă. E ca şi Emma care se închide seara în camera ei ca să-mi facă o mică geantă de perle; ea ştie foarte bine că nu-mi va servi cine ştie ce în timpurile acestea de scumpete, însă poate o căptuşeste cu piele de Suedia şi îi strecoară un pămătuf de pudră; în orice caz buna intenţie a fiicei mele mă mişcă mai mult decât cel mai frumos cadou din lume pe care mi l-ar face dacă n‘ar avea decât să scoată bani din punga ei.

●

Această modă de cadouri de Anul nou este una din cele mai ciudate ce pot fi. Şi ne batem joc de chinezi, — vreau să spun vechii chinezi cari nu cuceriseră încă moravurile europene şi cari se credeau obligaţi, la dată fixă, să ofere cadouri şi nesfârşite complimente

Trebue, aşa dar, să ne aducă atâta veselie un an care începe?

Trebue să fi trăit puţin, ca să-ţi imaginezi chiar. Un an mai mult, este mai exact un an mai puţin; nu este o mare descoperire pe care pretind s‘o fac. Insă, reflectând un moment, se simte un mic fior ce alunecă în concavitatea spatelui.

●

Crezusem să pot oferi lui Emma un mantou de sobol de care este doritoare de mult timp. Dar trei mii de franci, este o sumă, pentru aceea cari, ca atâţia dintre noi, nu sunt în comerţ, industrie, sau în băncile mai mult sau mai puţin ungureşti; mă întrebam cum să ies din încurcătură, când Emma veni singură să-mi spue fără mâhnire:

— Buna mea mamă, pune capăt cheltuelilor. Am avut informaţii sigure despre sobol, este tot atât de solid ca şi hârtia de mătase. Voi întineri, cu un guler de iepure alb, mantoul de astrahan ce-l am moştenire dela mătuşe-mea Clementine. Nu este o blană de fetiţă, însă am destulă autoritate ca să impun...

— Insă, draga mea, atunci ce-ţi voi oferi ca dar de Anul nou?

— Ehe! să ajungem noi acolo! Trico-

literara

tează-mi o pelerină, asta se purta mult vara trecută.

— Dar, anul viitor, moda va fi, poate, schimbată...

— Ei şi ! pelerina aceasta pe care o vei face tu însu-ţi, ochi cu ochi, îmi va fi mai preţioasă decât orice alt dar !

Iată cum suntem între noi, pentru că, mai presus de toate, Emma drăcuşorul din familie mă iubeşte mult. Chiar în momentul în care pare dispusă să facă o nebunie, ochii noştrii n'au nevoe decât să se întâlnească pentru ca Emma să revie imediat la cuminţenie şi raţiune.

●

D'altmintrelea noi răsfoim cataloagele, cari nu ne dau decât puţine regrete; dăm peste cubism şi cel mai spăimântător gust „Münich"-ez cărora eram sigură că războiul le va consfinţi dispariţia. Am aerul unei doamne bătrâne cu idei preconcepute, dar întreb cu toate acestea cum anumite persoane pot suporta în casa lor să vadă în fiecare moment un obiect sau un tablou urîcios. Se poate privi fără a se plictisi un bibelou drăguţ, o pictură armonioasă şi luminoasă, însă tovărăşia unui Van Dongen sau unui Matisse trebue să dea vise urîte.

Iată catalogul unei case mari : ce ne oferă ? Pe prima pagină, păpuşi, nu pentru fetiţe, ci pentru femeiuşti cari n'au curajul să aibă un copil adevărat ; apoi lămpi, parfumuri în cutiuţe, ca şi cum n'ar fi ca în cele mai simple sticluţe se găsesc cele mai bune alifii; apoi încă genţi şi vă jur că nu sunt ieftine! şi catarame de strass şi coliere de perle false şi galilită ce vor să treacă drept chihlibar şi jad, şi ţigaretiere interminabile cari permit să se fumeze în camerele speciale şi portţigarete şi aprinzătoare pentru miliardari, eşarfe, „tom-pouces"-uri şi ciorapi : ca şi cum odinioară s'ar fi cutezat să se ofere ciorapi în schimbul şi ca mulţumire unei invitaţii la prânz ! servicii de manicură, „nécessaires", sticluţe... fără a vorbi de un joc de loto reînoit de Greci care va înlocui poate iarna aceasta mah-jong-ul demodat.

Ah ! pământ bătrân, afară de invenţiile ce fac să se mutileze feţele sau să se înfurie locuitorii tăi, singurul mare progres dela epoca peşterilor, este că lumea nu-şi mai suflă nasul cu degetele.

CONTESA RIGUIDI

O SEAMĂ de CUVINTE

Regele Italiei este adesea foarte amuzant în intimitate.

Nu de mult, tânăra prinţesă Giovanna se distra luându-i batista :

— „Dă-mi'o înnapoi", ceru regele.

— „Nu, papa".

— „Ba da, copilul meu, căci de când cu Mussolini, este singurul lucru în care pot să-mi mai bag nasul încă !"

●

Bergson, marele Bergson, moşteni, nu de mult timp, dela o rudă a sa, o casă de raport, la Paris.

Această casă era ocupată de numeroşi chiriaşi, şi aceşti locatari, ca toţi chiriaşii îşi văzuseră crescând progresiv chiriile din an în an.

Insă ceeace au văzut aceşti chiriaşi, şi ceeace nu o vor vedea pe semne nici odată alţii, a fost o notă a noului lor proprietar, acum câteva zile, care le arată că preţul apartamentelor lor scăzuse.

Intr'adevăr, acest mare om cinstit Bergson îşi făcuse o mică socoteală din care constatase că preţul chiriilor dela casa sa, nu erau de loc conforme cu mărirea prevăzută. Deci o micşorase chiriaşilor săi.

Aceştia nu şi-au venit încă în fire !

●

Tristian Bernard, ieşind la plimbare într'o zi, cu fiul lui, în vârstă numai de cinci ani, au întâlnit o turmă de oi, cari fireşte au început să behăe. Mare a fost mirarea lui Tristan când şi-a văzut tânăra odraslă scandalizată şi explicând oilor cum trebue să behăe :

— „Nu bee ! Ci Beeeeh ! Beeeeh ! aşa se behăe".

Tristan Bernard e de părere că băieţaşul lui va deveni... critic.

bazar

ABONAŢII ŞI CULISELE OPEREI FRANCEZE

Sunt mai multe luni, de când am anunţat că la Operă era în construcţie un gang subteran care permitea abonaţilor să treacă din sală în foayerul de dans, fără să incomodeze (să treacă) scena, ocupată de maşinişti.

Noi am prevenit atunci rezistenţa pe care această măsură trebuia s'o întâlnească printre unii abonaţi.

Mai mulţi confraţi de-ai noştri sunt azi apărătorii, reclamaţiunilor abonaţilor şi pun astfel chestiunea :

Abonaţii vor fi ei constrânşi să se servească de noul culoar subteran sau vor păstra una din prerogativele, la cari ei par să ţină mai mult : aceea de-a ocupa scena la nu importă care moment al reprezentaţiei ?

●

CONTESA KAROLYI ANTICARA LA PARIS

Ziarul unguresc „Magyar Hirlap" spune că contesa Karolyi, a deschis la Paris un magazin de antichităţi (lucruri vechi). Interiorul magazinului se spune că e bine şi cu gust aranjat şi cuprinde multe obiecte de mare preţ. Conteza reprezintă o firmă engleză a cunoscutului anticar F. Partridge din Londra.

Caricatura zilei

ASEMANARE

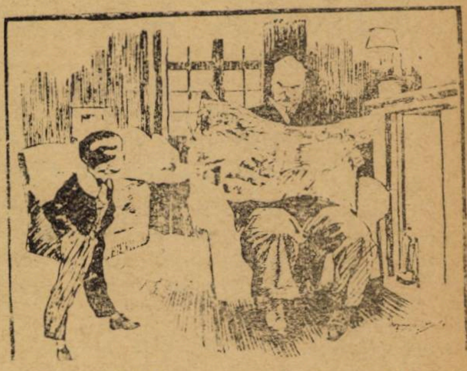

BOBBY : Un camarad la şcoală mi-a spus că semăn cu tine.

TATAL : Şi ce i-ai răspuns ?

BOBBY : Nimic că era mai tare decât mine.

(Passing-Shaw)

FRIG

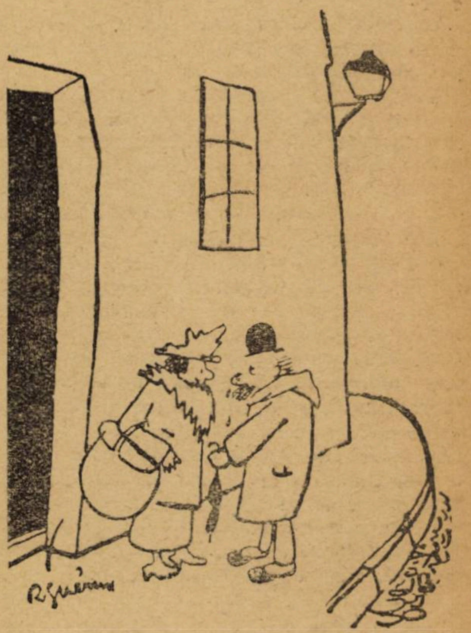

— La mine sunt 52 de grade.

— Imposibil.

— Ba da : 18 în cameră, 20 în sufragerie şi 14 in bucătărie.

(Le Riré)

COCHETARIE

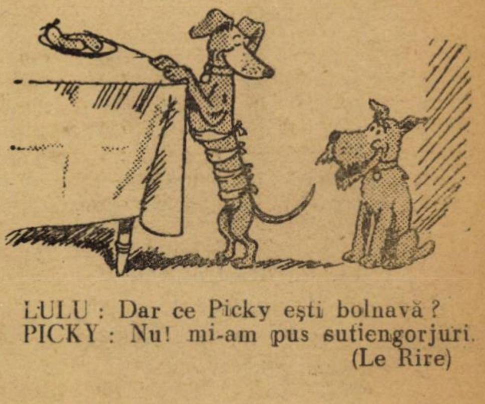

LULU : Dar ce Picky eşti bolnavă ?

PICKY : Nu! mi-am pus sutiengorjuri.

(Le Rire)

cărți redate în extrase

PRINCIPESA MURAT

despre

VIAȚA AMOROASA A ECATERINEI A II-a *)

Rareori o viață a fost mai teatrală mai dramatică în sensul real al cuvântului, de cât aceea a Ecaterinei a doua, țarina tuturor rușilor. Ajunsă la tron prin asasinarea bărbatului ei, purtând războaie gloarioase, domnind cu o autoritate asiatică și ducând mai ales o viață sentimentală dintre cele mai voluptoase din câte a cunoscut istoria, această împărăteasă, care proteja de astfel și filosofia și artele, a devenit aproape legendară. O femee din cea mai înaltă aristrocrație a Franței, o prințesă care poartă numele unuia dintre maresalii lui Napoleon, ajuns rege, s'a pasionat pentru aceasta viața cu străluciri de legendă și a evocat-o în pagini atrăgătoare.

CASATORIA CU MARELE DUCE

La 12 August 1744 avu loc, la Petersburg căsătoria marelui duce. Petru, moștenitorul tronului rusesc cu Sofia de Anhalt-Zerbst, din mica nobilime germană de lângă Baltică. A fost numai o căsătorie formală :

Se făcură pregătirile de culcare la care singure femeile erau admise. Prințesa de Hesse, foarte emoționată, dădu cămașa tinerei mirese apoi o așeză drăgăstos în patul de ceremonie.

Văzând-o că puterile-i slăbesc, așa de fragilă și fricoasă puțin, ea ar fi vrut s'o îmbrățișeze, dar ce-ar fi spus în cazul acesta eticheta? Neglijeul era galant, cu zorzoane virginale. Marele Duce se prezentă, gătit cu aceleași toalete, olandă, danteluri cu noduri albe.

Ceruri! Ce urît era fără perucă ! Ciupit tot de vărsat, cu obrazul buhăit, clipind din ochi, el semăna mai mult cu maimuța lui Frederic decât a heruvim căci, din nenorocire, n'avea decât tinerețea. Impărăteasa Elisabeta, afectuoasă, cu lacrămile în ochi, binecuvântă pe căsătoriți și mângâie obrajii lor înroșiți. „Freleine"-ele, adică domnișoarele de onoare, făcură trei reverențe adânci și lăsară perechea imperială singură.

Ecaterina se deșteptă după noaptea nunții, neștiutoare ca o călugăriță. Săptămâni trecură, fără ca Petru să-i arate jocurile dragostei. Când Ecaterina era adormită, Petru se urca în pat încălțat cu cizmele, și dimineața fugea înainte ca ea să se deștepte, ca și cum s'ar fi temut de atingerea ei. Ghemuită în perine căuta să se ferească de mirosul nesuferit al lui. Erau străini unul de altul.

Câte odată, Petru, întorcându-se dela bețiile lui, cu câte o palmă dată la întâmplare, o deștepta din mângâerea visului, spre a-i povesti, amănunțit, lăudându-se isprăvile lui de amor, căci se credea îndrăgostit de toate femeile, mai puțin a sa. Alegerile sale se îndreptau mai cu seamă asupra femeilor gheboase și diforme. Iată fapt de necrezut la o Curte faimoasă ca fiind cea mai depravată a secolului, Ecaterina rămase castă timp de șapte ani. Nimic nu o artăgea spre dragoste, de care o îndepărtau grosolăniile soțului ei.

SERGIU SOLTYKOFF

Toată lumea cunoștea viața marei ducese la curte, toți o compătimeau, până când ea începu să fie din ce în ce mai prietenoasă.

Doi tineri nobili, mai îndrăzneți decât ceilalți, Leon Naryskin și Sergiu Soltykoff, prieteni nedespărțiți și verii Majestăței Sale, se arătau mai mișcați de această transformare și se bucurau de comun acord. Primul, spirit îndrăcit, uimea Curtea mică prin bufoneriile și farsele sale. Celălalt, Sergiu, drăguțul Sergiu, întărâta poftele tuturor acestor doamne printr'o frumusețe surprinzătoare și armonia unui corp care da mișcărilor sale o mlădiere la care visau chiar cele mai caste. Marele Duce îl iubea atât de mult că-l invită să împartă culcușul său, și Catherina privea, distrată, încercările acestui amorezat care căuta să-i placă prefăcându-se că-și iubește soțul la nebunie.

IMPARATEASA PRETINDE UN MOȘTENITOR

Anii treceau și Ecaterina încă nu dăduse nici un moștenitor, coroanei.

Poporul începea să murmure: „Moștenitoare fără moștenitor. Nemțoaică stearpă". Țăranii nerăbdători așteaptau acest copil ca pe un dar care li se cuvenea.

Impărăteasa Elisabeta numise guvernantă a Ecaterinei pe d-na Tșoglokoff, pe care soțul ei o lăsa mereu însărcinată spre a-i fi o pildă vie. Dar ce folos dacă bărbăția Marelui Duce întârzia să se manifeste ?

Intr'o zi îndemnată de Elisabeta guvernanta spuse : „Vă voi vorbi fără înconjur. Ințelegeți-mă, Doamnă ! Sfânta Rusie așteaptă să-i dați un moștenitor. Impărăția îl pretinde, poporul îl cheamă în rugile sale.

„Știți Doamnă, cât ași suferi să-mi înșel soțul, totuși dacă patria mi-ar cere să-i sacrific virtutea, ași face-o cu mulțumire și fără a sta o clipă la îndoială ! apoi îi șopti mai departe :

„Scuzați-mi sinceritatea, dar aveți de sigur un preferat în jurul d-voastră. Alegeți între Sergiu Soltykoff și Leon Marychkine. Imi pare că acesta din urmă vă place". „Nu, Nu". Atunci alegeți pe celălalt, încheie d-na Tșogooff pierzându-și răsuflarea.

Ecaterina e surprinsă de acest limbaj. A fost cochetă, chiar familiară, dar nu a cedat încă nimănui, se teme ca mătușa ei să nu-i întindă o cursă... Cinstea ei se răscoală.

Tirania Impărătesei îi va controla și instinctele secrete ?

Corpul, nici el nu-i mai aparține? Dacă soțul ei o neglijează, nu poate rămâne măcar castă ?

Ciudată morală în al cărei nume e invitată ași alege un amant !

Din ziua mărturisirii lui Sergiu Soltycoff, fața lui frumoasă, o urmărea necontenit, lăsând-o enervată și sleită de puteri. Trebuia să se apere, sau să cedeze ?

Indată după plecarea guvernantei intră cancelarul Bestujeff, spre a-i comunica deciziunea consiliului privind succesiunea la tron, în cazul morței Marelui Duce.

— „Uitați, D-le, că rămân asociată Coroanei, chiar dacă nu am copii. Cum îndrăzniți să-mi spuneți asemenea lucruri ? Mă voi plânge !"

— „Și cui vă veți plânge, Doamnă ? Celor cari m'au trimis ? Mă aflu aci pentru a primi ordinele Alteței Voastre. Alteța Voastră să-mi îngăduie a-i aduce pe contele Soltykoff". Câte asalturi împotriva unei virtuți șovăitoare !

Plictisită de toate tărăgănirile acestea, Impărăteasa, chemă guvernanta pe care o certă aspru. „Nu știi să te porți cu acești mucoși. O femee inteligentă nu moare nici odată fără urmași". Aceste cuvinte sunt povestite Ecaterinei care decide să le transmită în aceiași seară încă, contelui Sltykoff. La acea întâlnire jurară, unul lângă altul, ca să urmeze întocmai sfaturile Impărătesei. Ecaterina, supusă, începu să îndrăgească pe acela care o urmărea prin pădure, a cărui gură avea aroma zmeurei coapte și pe care i se poruncise să-l iubească.

Ecaterina se lăsa în voia acestei patimi. Dar dacă inima îi este fericită și simțurile i se deșteaptă, cunoscând caracterul ciudat al soțului său și capriciile Impărătesei, nu-i era cu putință să nu se gândească și la viitor.

Ce va ieși din toate acestea ? Soțul ei va adopta copilul altuia, mai ales că știa că o piedică, pe care o credea fără leac îl oprea de a fi tată ?

Petru trebuia neapărat convins să se lase operat. Sarcina aceasta reveni lui Soltykoff, despre care Impărăteasa află că are multă trecere la Petru.

Petru se temea grozav de bisturiu și imaginația lui mărginită întrevedea greu plăcerile minunate pe care i le povestea Soltykoff. Era oare hypospad din naștere sau candidat al circonciziunei orintale de care Sf. Paul ne-a scutit ? Iată ceeace istoria nu ne-a lămurit încă.

Fapt e că operația — sau simulacrul de operație, s'a săvârșit în timpul unui banchet — de doctorul Boerhave, primul chirurg al Curţei.

---

*) Edit. Flammarion.

Curând însă pasiunea Ecaterinei, care ori cât voia să se stăpânească, se trăda prin orice privire, ajunse la urechile lui Petru, care vru să se convingă de cuminţenia Ecaterinei. Expertiza matrimonială era obişnuită în Rusia — în acest scop se oferea chiar printre darurile de nuntă o casetă în care să se asigure dovada preţioasă.

Orice femeie în ceasul primejdiei găseşte o scăpare şi Ecaterina era ingenioasă. Astfel încât în dimineaţa care urmă adevăratei cununii a Ecaterinei, Petru, de tot mândru, putu oferi Impărătesei, pecetluită cu sigilul imperial, dovada virtuţei, nu tocmai intactă, ce-i drept, a soţiei sale. Puţine zile apoi Ecaterina simţi primele semne ale sarcinei.

MAREA DUCESA SE IMPRUMUTA

După naşterea moştenitorului au avut loc serbări în toată Rusia şi Marea ducesă a primit ca dar de la împărăteasă o sută de mii de ruble. Şi erau bine venite, căci avea mare nevoe de bani.

Dacă Impărăteasa avea 12.000 de costume în dulapul ei căptuşit cu lemn de santal şi trimitea adesea tocmai la Paris pentru a căuta o panglică sau un pantof potrivit, uita în schimb adesea să plătească pensiunea nepoatei sale. Şi aceasta îndatorată până în gât, împrumuta neîncetat dela bunul ei amic Sir Charles Williams, ambasadorul Angliei, când 10.000 livre, când 20.000 livre.

STANISLAS PONIATOWSKY

Uşuratecul Soltpkoff începu să-şi neglijeze tot mai mult iubita. Noroc că se găsi cine să-l înlocuiască.

Intr‘o seară Leon Maryskin invită pe Ecaterina să vină într‘ascuns la o serată dată de cumnata sa. Printre alţi invitaţi se afla acolo şi Stanislas Poniatowsky. Stanislas turburat uită să se încline în faţa Marei Ducese.

Ecaterina era indulgentă în acea seară, surâdea tuturor. O complicitate se stabili între invitaţi. Stanislas presimţind apropierea fericirei — emoţionat, nu o slăbeşte un pas pe Ecaterina.

Lucrurile au ajuns unde trebuiau să ajungă. Intr‘o seară se întâlnesc într‘un pavilion de vânătoare şi petrec cea dintâi seară de dragoste a lor:

Işi privea acum prada dormitândă; degetele ei îl atingeau cu ascuţimea de curiozitate pe care o încerci când mângâi o ţesătură necunoscută pe care ţi-o desface un vânzător ambulant.

In umbra perdelelor, urmărea linia şoldurilor puţin ieşite şi curba voluptoasă a pântecelui în formă de liră. O primă posesiune fi-va întotdeauna o noutate căreia nu te poţi obişnui? asemeni morţii.

STANISLAS VINE CHIAR IN PALAT

Dar în scurtă vreme nobilul polonez devine tot mai îndrăzneţ. Călăuzit de un om de încredere pătrunde în palatul princiar.

Cu paşi înăbuşiţi, ca ieşit din minţi, cu o vioară subţioară, urcă pe o scară ascunsă ale cărei cotituri i le arătase Naryskin şi care conducea la budoarul secret, făcut de Ecaterina după ce născuse, spre a-şi primi prietenii.

Această încăpere misterioasă, alcătuită din o bergeră de catifea portocalie, din dulăpioare cu oglinzi, din paravane şi câteva scaune, era despărţită de patul Marei Ducese prin o perdea de lampas galben, care se trăgea apoi cu atâta grijă încât cămăruţa improvizată nu putea fi ghicită de ochiul cel mai bănuitor.

Stanislas intră pe furiş şi aruncă peruca câinelui, care începu să o miroase lătrând. Ecaterina se odihnea într‘o dezordine încântătoare. Cu trei săptămâni în urmă dăduse naştere unei fetiţe.

„Dumnezeu ştie unde-şi găseşte nevastă-mea pruncii!“ exclamă Marele Duce aflând că naşterea s‘a sfârşit cu bine. „Nu prea ştiu dacă acest copil e al meu şi dacă trebue trecut în socoteala mea“. Stanislas se simţi foarte mândru de această paternitate.

Cât era de atrăgătoare frumuseţea Ecaterinei, în gingăşia ei reînoită, cu o batistă încrucişată pe sâni, cu mâinile aşezate pe linon-ul palid! Ii sărută mâinile ceremonios şi apoi, fără tranziţie, căci îi plăceau contrastele, se tăvăli pe patul trandafiriu. Uitase cu totul griffonul învrăjbit, păzitor al virtuţei Ecaterinei. Arătându-şi colţii, cu părul sbârlit, acesta protesta împotriva mângâierilor rivale.

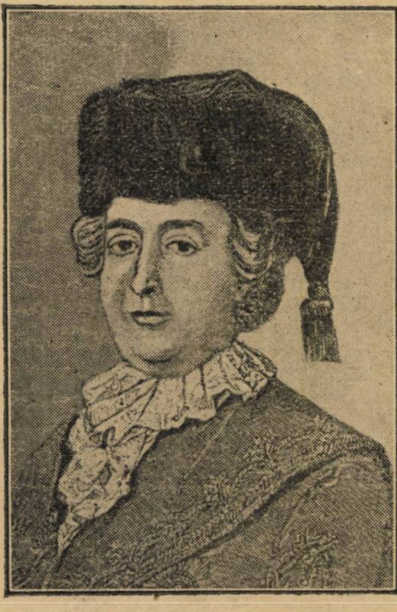

CATERINA II

Cu capul răsturnat pe spate, în mijlocul dantelelor Ecaterina râdea zgomotos de gelozia câinească, deşteptată de amantul ştrengar, care şăgalnic, o muşca de ceafă.

CURSA

Marele duce bănuia de mult legăturile dintre nevasta lui şi tânărul polonez. Puse deci să-i urmărească şi amantul fu prins:

In clipa în care Stanislas pătrunse în pavilion, fu atacat de trei oameni, luat de guler, şi condus brutal către marea al cărei murmur se auzea. Fără plăcere, Polonezul, îşi lăsă sufletul în paza Domnului. Ajunşi la malul mărei, soldaţii îl împinseră intr‘o căsuţă înconjurată de brazi. Atunci Marele Duce făcu câţiva paşi spre el:

— „Mi-ai luat femeea?

— „Monseniore, cum vă puteţi închipui!

— „Spune-mi adevărul, şi dacă-mi vorbeşti cinstit, totul se mai poate îndrepta.

— „Totuşi nu pot, numai pentru a fi plăcut Alteţei Voastre Imperiale, să mărturisesc că am făcut ceeace n‘am făcut.

— „Pentrucă te încăpăţinezi, vei sta la închisoare până la noui ordine.

Stanislas, rămas singur cu gândurile lui, îşi examină situaţia. Marele Inchizitor al Cancelariei secrete veni să-i ia interogatoriul: „Cred că înţelegi, Domnule, declară prizonierul, că este tot atât de însemnat pentru onoarea Curţei Dv. cât şi pentru mine ca această comedie să se sfârească fără sgomot, şi să mă scoateţi de aci cât mai curând“.

In zori, Stanislas fu adus înapoi la Petersburg, într‘o trăsură cu oglinzi. Nerăbdător îşi aştepta soarta, când Marea Ducesă reuşi în fine să-i strecoare un bileţel rugându-l să facă curte amantei soţului ei. A doua zi, invitat la bal, Stanislas nu uită să danseze cu Elisabeta Worontsoff cărei îi spuse, înclinându-se: Puteţi face fericite câteva fiinţe“.

— „Aceasta e aproape făcut, veniţi la Pavilionul Monplaisir, Alteţele lor vor petrece noaptea acolo, mă veţi întâlni.

Stanislas fu introdus în apartamentul plin de fum al Marelui Duce, care veni vesel în întâmpinarea sa, cu pipa în gură:

„Eşti un mare nebun că nu m‘ai pus şi pe mine în curent. Dacă ai fi făcut-o, nu ar fi avut loc tot scandalul acesta. Stanislas acceptă tot ceiace vru celălalt şi pentru a-l îmbuna, lăudă geniul militar a lui Petru. Laudele îl înveseliră, „Fiindcă suntem în fine prieteni buni, mai lipseşte cineva aci“ şi, trecând în camera soţiei sale, o sculă din pat şi fără ai lăsa măcar timpul să-şi pună ciorapii o aduse în picioarele goale în faţa lui Stanislas. „Ei bine, iată-l! Nădăjduesc că eşti mulţumită de mine“.

Petru făcu o mulţime de ghiduşii.

Elisabeta fu cochetă, Ecaterina rezervată. In fine Marele Duce se sculă: „Noapte bună, copii mei, cred că nu mai aveţi nevoie de serviciile mele; şi zicând acesta eşi demn, însoţit de amanta sa.

ORLOFF

Totuşi prinţul Poniatowski fu îndepărtat de la Petersburg. Un ordin îi interzice să mai se întoarcă în ţară. Inima Ecaterinei era vacantă, dar nu pentru mult timp:

Frumoasa şi frivola Principesă Kurakine, fusese surprinsă într‘o bună zi de amantul ei, general Şuvaloff — în timp ce făcea ştrengării cu ofiţerul aghiotant Orloff. Generalul vrând să-l pedepsească pe Orloff, a cărui faimă de bătăuş era cunoscută, chemă toţi lacheii. Se pare că o sută de lachei în cap cu generalul Şuvaloff au fost bătuţi de Orloff, cu acel prilej.

Şi faima lui Orloff începu de la acest duel în cameră.

Imediat ce Ecaterina află de acest scandal, ştiind că amanţii Principesei Kurakine pot fi luaţi cu ochii închişi, plăcându-i aventurierii mai mult decât însuşi aventurile, hotărî să cunoască de aproape pe acest erou, atât de nebun, atât de jucător, atât de înglodat în datorii, despre care se spunea că este întotdeauna culcat între două paturi sau aşezat intre două sticle. Războinicul blond, o va face să uite pe Polonezul întunecat a cărei sensibilitate bolnăvicioasă fusese exasperată de depravatul Wiliams. Cum Orloff locuia în faţa ferestrelor palatului, Ecaterina supraveghea într‘ascuns eşirile sale gălăgioase, sau îl vedea ades întâlnindu-se cu frumoasa Kurakine. Dorinţa ei înteţită de o curiozitate geloasă, luneca către obloanele închise. Enervată, mărturisi aceasta unei servitoare care găsi numai decât leacul: „Dacă juraţi, Doamnă, să nu vă trădaţi, vi-l voi aduce“.

Servitoarea scobori scara în goană şi întâlni tocmai pe Orloff care se întorcea puţin ameţit şi zâmbind îl atinse în treacăt. El se opri o luă de talie, o mângâie, îi vârî distrat mâna în sân. Roşie toată, şi aşezându-şi panglicele în dezordine ea îl înbie să o urmeze la stăpâna ei, femee foarte cumsecade, pe cât de frumoasă, pe atât de atrăgătoare îndrăgostită nebună de el, dar dornică de a-şi păstra incognito-ul.

— „Ingăduiţi să leg aceşti ochi frumoşi cu o batistă, şi vă jur pe virtutea mea, că nu veţi avea ce să regretaţi !“ Amuzat, Orloff primi tot ce-i ceru fata. Il urcă într'o brişcă, se aşeză lângă el, şi pentru a-l înşela mai bine, înconjură de mai multe ori palatul.

In fine se opriră. Curios şi totuşi docil, Orloff se lasă condus către alcovul necunoscut. Pentru a-şi înşela nerăbdarea, Ecaterina se desbrăcase. Orloff rupse legătura pe care o avea pe ochi. Ea era goală. Artileristul, care nu prea obişnuia să-şi piardă timpul cu vorbe goale, îşi instală fără prea multa ceremonie, bateria în patul frumoasei.

Ceasul reverenţelor trecuse. Dece să piardă timpul în zadar când viaţa e atât de scurtă ? Această femeiuşcă era prea vorbăreaţă, îi închise gura şi duetul urmă în voia dorinţelor lor. Orloff era nesăturat şi noaptea se petrecu extraordinară şi plină de neprevăzut. Ecaterina nu se plânse, scrupulele ei erau trecătoare, ea nu ştia ce este remuşcarea.

CEI TREI FRAŢI

Viitorul ei e încredinţat celor trei fraţi Orloff, care din dragoste pentru ea sunt hotărîţi să facă orice. Aceştia sunt conjuraţii cari îi vor oferi coroana. Profitând de faptul că erau iubiţi de soldaţi şi de nemulţumirile pricinuite de Petru, care voia să schimbe religia şi să desfacă garda, Grigore Orloff cumpără ofiţerii cu bani furaţi din casa regimentului, răsculă preoţii, şi făgăduia în stânga şi în dreapta funcţiuni şi decoraţiuni.

SE PROCLAMA IMPARATEASA

Intr'o dimineaţă la ora 5 Orloff intră la Impărăteasă şi-i făcu cunoscut că aflându-se în Petersburg despre arestarea ei trupele se răsculară.

— „Veniţi la Petersburg, vă vom proclama suverană a inimilor noastre şi a Marei Rusii“.

Ecaterina a trecut prin curtea cazărmei Ismailoiwski. Un toboşar sună pe câmp. Soldaţi răsar din toate părţile, o îmbrâncesc. Ce învălmăşală ! Ce răcnete! E o întrecere cine îi va săruta mâinile, îi va săruta cismele, va atinge îmbrăcămintea ei cu o cucernicie frenetică. Urletele numai contenesc. „Iată mântuitorul nostru !“ Ecaterina râde. Veselia ei place soldaţilor, gingăşia ei plăcută îi atrage. Doi cazaci aduc în curte aiurit un popă.

Grigore îl pune să ridice crucea. Cu o voce stridentă, ofiţerii jură credinţă Ecaterinei. Inainte spre biserica Maicei Domnului din Kazan !

Clerul s'a adăugat cortegiului. In graba sa Părintele Ambrosie şi-a pus mitra strâmb, diamante şi pietre scumpe lucesc în soare. Inaintează în mantia sa albastră de culoarea cerului, cu sceptrul imperial rezimat de barba resfirată în evantai. Impărăteasa ia sceptrul. Cât e de uşor în mâna ei voluntară ! Soldaţii aplaudă acest gest, cântă, aclamă, clopotele sfântului Nicolae răspund clopotelor sfântului Andrei. Ecaterina plânge de bucurie, de emoţie şi poate de teamă.

La jumătatea drumului se opresc ; generalul Ismailoff se aruncă la picioarele ei : „Aduc Majestăţii Voastre abdicarea Impăratului. Iată scrisoarea sa. El plânge, Doamnă.

—„ Domnul fie lăudat ! spuse Ecaterina, voiu scuti astfel patria mea de un războiu civil. In afară de libertate, spuneţi stăpânului vostru că poate avea tot ce doreşte“.

Apoi, fără a întârzia, dânsa trimise pe Alexis Orloff să-i supravegheze soţul, căci se auzea că ţăranii se vor răscula pentru dânsul.

Impărăteasa se întoarse din cale. Ce cavalcadă ! Escortată de regimentul Preobojenski, ea pătrunse triumfătoare în capitală, primită de surâsul poporului. Pe treptele palatului, fiul ei, Curtea şi Sf. Sinod o aşteptau. Neputând vorbi, frântă de emoţie, se asvârli îmbrăcată în pat.

De grabă un pergament nou. Va face primul său ukaz în favoarea locotenentului Grigore, amantului ei. Norocosul va avea un grad să facă să pălească toţi invidioşii şi titlul de conte îi va merge de minune.

Unde este sigiliul imperial ? Ca o fetiţă care scrie o pagină de caligrafie, semnează, cu mâna tremurândă : Ecaterina.

In acelaş timp Alexis Orloff pătrundea la ţar şi îl sugruma.

DAR ŞI CEI TREI SUNT PARASIŢI

In primele timpuri Ecaterina a vrut să se mărite chiar cu Grigore Orloff. Toţi demnitarii statului s'au opus. L-a făcut conte, prinţ şi i-a dăruit giuvaericale faimoase. Dar a început să primească şi curtea unui tânăr ofiţer Potemkin, cu care cocheta la jocul de cărţi :

Inclinat asupra jocului ei, o atingea uşor, în timp ce îi şoptea la ureche, imitând vocea lui Orloff :

— „Ce etate aveţi, Doamnă ?“

Alexis înfuriat de acest manej, îi strigă:

— „Lasă în pace pe Majestatea Sa. Pleacă, papagal nesuferit !“

— „Cu sau fără voia ta, voiu rămâne toată noaptea, dacă prezenţa mea nu supără pa graţioasa mea suverană.

— „Potemkin, sfătuieşte-mă, trebue să joc cupă ?“ întrebă liniştit Ecaterina, amuzată de această gâlceavă a cărei pricină era.

— „Vedeţi, noi doi avem toate atalele. Pe cuvântul meu, cred că-mi purtaţi noroc.

— „Pleacă, ţipă Orloff, roşu de mânie, ridicându-se dintr'odată.

Cei doi bărbaţi se sfidară. Alexis Orloff, simţind că-i păleşte steaua, lovi cu pumnul în masă. Cărţile se împrătiară.

Deşi măgulită, de această luptă de cocoşi, Impărăteasa care cunoştea violenţa grosolană la furie a acestor bărbaţi, găsi mai prudent să dispară.

Alexis măsura camera în lung şi în lat, abia stăpânindu-şi furia. Potemkin mai calm, îl privea, găsind că furia lui Alexis era semn bun. Deodată Orloff îi dădu un pumn în cap, atât de puternic însă, că-i ţâşni sângele pe ochi. Potemkin pierdu un ochi, şi nebun de desperare, fugi departe. Alexis îşi câştigase seara.

CA SA TREACA TIMPUL

Grigore Orloff „în faţa turcilor nesuferiţi şi bărboşi“, îşi plimba prin Iaşi noua sa uniformă stropită cu diamante. Uimeşte moldovencele, care jucându-se cu boabele de chihlimbar a mătăniilor, flecăresc tolănite pe divanuri de mătase.

Potemkin, mereu neurastenic aşteaptă să fie numit locotenent-general, şi asediază între timp Silistra.

Ecaterina, profitând de distanţe, cutează să instaleze în camera închisă pe micul Vassiltşikof, pe care ochiul ei cercetător le-a descoperit în timp ce trecea în galopul celoropt cai albi ai ei, spre Tsarskoe.

Fără prea multe formalităţi, spre a-i face cunoştinţa, trimise elegantului ofiţer o cutie de aur. E încântată. Potrivit ordinelor ei, cari mai pe urmă, au devenit obiceiul casei, tânărul Vassiltşikof fu supus vizitei medicale. Fără ceremonie, doctorul Rogerson, examină cu lupa clientul, pe o parte şi pe alta spre a se convinge că într'adevăr nu prezintă nici un rizic pentru graţioasa suverană.

Vassiltşikof se supuse, puţin curios, puţin intimidat de acest nou consiliu de revizie. D-ra Protassof şi contesa Bruce sunt însărcinate a-i răpi secretele, care sunt trecute în registru : primul pas pe care aceste doamne îl fac pe rând, dar ferească-se de recidivă ! Protocolul cere informaţiuni, iar nu capricii.

Aceste probe odată trecute, iar candidatul admis, ce bogăţii, ce servitori, ce lux nu-l aşteaptă, şi pentru a-l dispune, găseşte într'un saltar, pus la vedere o sută de mii de ruble aur, care nu aşteaptă decât să fie cheltuite. Seara, Ecaterina ia de braţ amorezul cu mâna ei autoritară ; acesta roşu de mândrie, devine punctul central al tuturor urilor şi tuturor geloziilor. Ea îl răpeşte apoi cum ai răpi o soţie.

Prietenii lui Orloff îl anunţară şi el veni în galop din Moldova. Fu oprit însă la Gatcina.

Dar sosi mai repede Potemkin care deveni, pentru câţiva ani favoritul „en titre“. Nu pentru mult timp, căci e păsrăit, încărcat de onoruri şi averi şi înlocuit cu alţii, mereu alţii :

Zavadovsky sufleurul, Zoritch croatul, Korsakoff tenorul, sesibilul Lanskoi, Arkhasoff spionul, Yermoloff negrul alb, Marmonoff şi Zuboff urmează unul după altul.

BĂTRANEŢEA : ZUBOF

Cel din urmă amant (Ecaterina are 67 de ani), e un tânăr frumos şi inconştient care o îneală ca toţi ceilalţi.

Zadarnic îl drăgostea şi mângâia Ecaterina. Zubof o înşela la fel cu ceilalţi, însă nu mai mult ; se putea lăuda, fără mândrie că e femeea cea mai înşelată din tot imperiul.

In fiece dimineaţă, Zubof deschidea ochii înconjurat fiind de miniştri, de curteni, de solicitatori. Doreşte cafea neagră ? Un fost ambasador i-o prepară şi i-o serveşte în pat. Poetul Dierjavin îl compară cu Aristot. Ecaterina spune, cui vrea să o asculte că e cel mai mare geniu al Rusiei. Nimic nu se face fără aprobarea lui.

Anticamera lui Zubof era tot atât de plină ca şi a lui Rasputin. Şi la unul şi la celălalt trebuia să aştepţi ceasuri întregi cinstea de a fi primit. Şi dacă unul desfăcea scrisorile fără a le citi, celălalt abia ştia să ţie tocul în mână. Unul era mai ceremonios, celălalt mai familiar, mai „întreprinzător“. Zubof nu acorda audienţe particulare... cum făcea Rasputin.

Zubof era de o insolenţă şi de o îngâmfare rară, abia dacă saluta pe Marele Duce Paul, Moştenitor al Tronului, care temător, se ferea din calea lui.

MOARTEA

La 15 Noembrie 1796 Ecaterina lucrând cu secretarul ei, se simte rău. Toată curtea aleargă. E de prisos, căci e în agonie.

...Marele Duce Paul se apropie, o priveşte :

— „Să fie desgropate osemintele tatălui meu Ţarul, şi pe ţeasta lui roasă de viermi să se aşeze fiara împărătească“.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU, No. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 2.
8 Ianuarie 1928
5 Lei

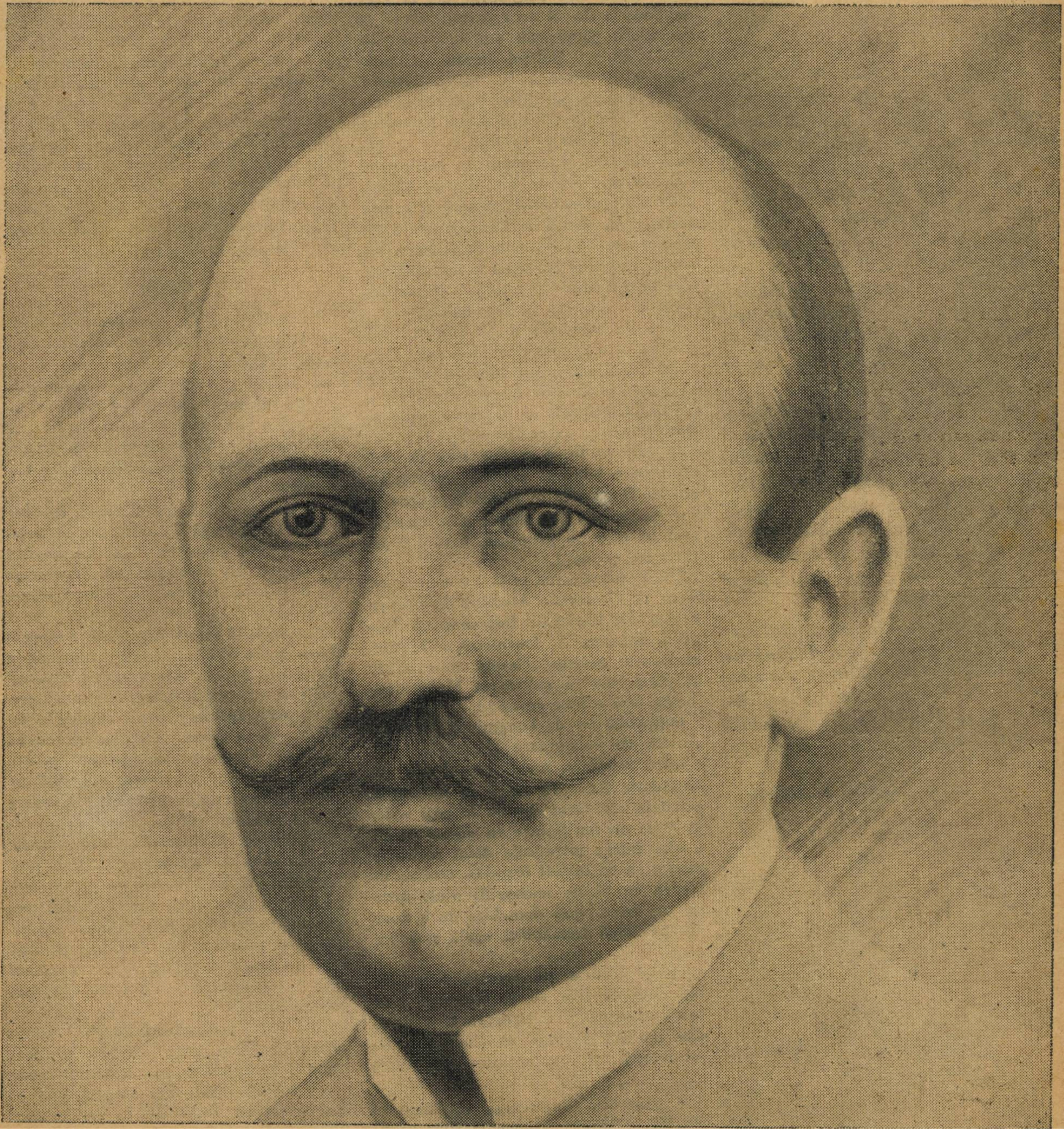

SAVANTUL

sufletul românesc

IN LUMEA GEOMETRILOR

Credincioşi programului pe care ni l-am impus, de a înfăţişa sufletul românesc subt toate aspectele lui, închinăm numărului de faţă unui matematician dar în acelaş timp şi unul dintre cei mai mari savanţi ai României de azi.

Cunoscut în lumea voluntar restrânsă a matematicienilor de pretutindeni, citat dincolo de fruntariile ţării ca o autoritate de către savanţi care ei înşişi înseamnă adevărate autorităţi în ştiinţă „G. Titeica" e poate mai puţin cunoscut în lumea profană de la noi.

Zicem lumea profană căci poate nimeni nu par mai arid celor ce privesc cărţile de matematici de inextricabilă încălecare de linii şi litere, care reprezintă avânturi şi întretăieri ale gânduri în zonele cele mai rarefícate ale raţionamentului.

Dar G. Titeica dovedeşte că e nu numai un savant ci şi un om de inimă căci aceste două însuşiri nu se exclud de loc. Ca iniţiator al gazetei matematice şi al revistei Natura, o revistă de iniţiere, ca profesor idolatrizat de elevii lui, conferenţiar neobosit, strălucitul matematician se dovedeşte şi un om de acţiune.

D. Dan Barbilian (pseudonimul matematec al poetului Ion Barbu) ne arată în coloanele alăturate activitatea ştiinţifică a maestrului său, dar şi cât de caldă admiraţie emoţionantă poate să fie în lumea geometriei diferenţiale.

Camil Petrescu

G. ŢIŢEICA

DAN BARBILIAN

Profesor de Geometrie Analitică al Facultăţii de Ştiinţe din Bucureşti; profesor de Analiză la Şcoala Politechnică: din 1913 membru al Academiei; mai pe urmă vicepreşedinte al ei.

S'a născut la 4 Octombrie 1873 în Turnul-Severin fiu al unor oameni săraci şi muncitori. Tatăl său era originar din satul Cilibia, judeţul Buzău. Clasele primare le termină la Turnu-Severin. Sub greutatea nevoilor materiale urmează liceul la Craiova ieişnd totdeauna printre cei dintâiu. In 1896 trece licenţa în Matematici şi e numit în urma unui concurs profesor la Liceul din Galaţi, unde n'a profesat însă; fiindcă în toamna aceluiaş an pleacă la Paris, e admis intern al Şcoalei Normale Superioare, urmează cursurile Sorbonei şi lucrează mai ales în domediul de cercetări al profesorului său, ilustrul G. Darboux.

Una din mândriile d. G. Ţiţeica este privilegiul a fi fost elev al Şcoalei Normale Superioare, instituţie cu vechi şi încântătoare tradiţii. Şcoala care dă Franţei impesionantele ei figuri de profesori mari şi adânci cercetători.

In 1899 în Iunie susţine teza de doctorat cu o lucrare publică în Analele şcoalei N. S., foarte preţuită, asupra unor snopuri de linii drepte şi a unor suprafeţe care se grupează 3 câte 3 într'un fel curios *)

După întoarcerea în ţară e numit profesor de Geometrie Analitică la Universitatea din Bucureşti. Impreună cu domnii I. Ionescu, A. Ioachimescu, Cristescu, scoate revista „Gazeta Matematică" al cărei rost în cultivarea Matematicelor în ţară e bine cunoscut.

Impreună cu d. Longinescu fondează revista de vulgarizare „Natura".

Intre facultate, unde cursul său de Geometrie Analitică curge ca un râu de claritate, ale cărui ape nu le poţi vedea de două ori (cu fiecare an, cursul capătă o altă faţă); între cele două reviste şi munca sa de savant (care în 1914 se închidea în 51 de memorii),—viaţa acestui om trece, spre deosebire de a noastră, **pe lângă frământări**, egală şi exemplară.

Totuşi cred a şti, această neîngăduinţă faţă de sine nu se datoreşte unui spirit abstract şi indepărtat. E o atitudine izvorîtă dintr'un simţământ înalt: sobrietatea şi înţelepciunea care cruţă truda materiei şi lasă spiritului, numai, vrednicia unei statornice veghi.

Poate că, în drumurile prin trecut ale unei vieţi astăzi închinate binelui general, stă o tinereţe entusiastă, oprită cu mirare la desfătarea aparenţelor. Bănuim poate caetul de versuri, smuls din alte mâni şi ars, din oroarea de a fi admirat în ceeace e **încântător şi provizoriu, ca o corolă şi nu voit şi concludent, ca un rod.**

— O ipoteză, confirmată de altfel de toate legendele geometrilor — înţelepţi. Platon a fost cel dintâiu să dea focului o podoabă ce face mai multă onoare Muzelor, decât inspiratului. Cadenţa universală a semnului matematic consolează uşor de pulsaţia greoaie a versului.

OMUL

Primind invitaţia „Univerului Literar" să scriu aceste rânduri în marginea unui număr închinat omului care de 30 de ani înviază gândirea noastră matematică nu numai prin preţuitele-i lumini; dar şi prin ascendentul aproape mistic al individualităţii lui, voiu căuta să comentez portretul de pe copertă, să-l fac mai vorbitor.

— Un om blond, foarte blond, de blondul idilic al stelei de seară sau al ierbei pe munţi, în apus. O faţă românească dar străveche (daco-romană) încoronată de o calviţie venerabilă, semnul climatului special al ideei.

Smerenia şi pacea luminoasă a acestei figuri (ceva din ortodoxia raţională a stareţului Zosim, din „Fraţii Karamasoff") la catedră şi tablă, se însufleţeşte. Gestul, mai larg, arată rândurile oştirilor de algebre. Un călugăr-soldat ridicând Cruciate de semne pentru cauza: cea mai adevărată, cea mai importantă, cum sabia n'a pledat vreodată şi nici trâmbiţă n'a proclamat".

Bătălia se desfăşoară albă, hotărîtă, într'un mers de fapt suveran. Ochii profesorului precişi, albaştri, în planul median al amfiteatrului par materializarea punctelor, circulare, dela infinit: organizatori şi absoluţi. Pe când faţa se desface pe fondul negru al tablei ca Masca însă-şi a geometriei. Ca sfera absolută, neeuclidiană.

Am avut curiozitatea să gust într'o atitudine de aşteptare lecţiile profesorului Ţiţeica. Le-am cunoscut ca nişte clare bătălii. Sub faţa aceasta, mai ales, le iubesc. Insemnătatea acestor lecţii nu-ţi îngăduie însă o prea lungă pasivitate. Scoți repede hârtia, creionul și intri în bătaie. Atunci simți lângă tine o mână sigură de neîntrecut combatant. Aci îndepărtează fierul cu care inerția somnolenții vroia să te întunece ; dincolo arată o potecă sigură în spatele taberei de întuneric ; îți închee armura slăbită de lovituri și din izbândă, în izbândă, iată, te conduce în cortul bogățiilor lui Darius: diamantele proprietăților geometrice, tăiate după tetraedru, cub, octcedru și icosoedru.

---

*) „Sur les congmences cycliques et sur les systèmes triplement conjugués".

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICA

Domeniul de cercetări al d. G. Țițeica e, mai ales, Geometria Diferențială.

Ca să țineți o idee despre obiectul ramurii acesteia de matematice, închipuiți-vă o tablă mare de zinc. Un soare permanent ar îndoi, încălzind-o, fața de zinc sub forma unei suprafețe mai complicate.

„Geometria Diferențială" studiază deformările de linii și măsuri într'un rotocol foarte mic din acea suprafață. Lucrurile se prezintă acolo mai simplu. Din studiul acesta „local" rezultă mai multe consecințe pentru suprafața întreagă.

Un geometru din Goettingen, Gauss e inițiatorul în această știință, căreia Einstein îi împrumută foarte multe rezultate pentru a crea „lumea moluscă" o lume făcută din relații generale de continuitate, dar cu o înfățișare modificată mereu, de timp.

CUM E CUNOSCUT IN STRAINATATE

D-l G. Țițeica e cunoscut în străinătate prin lucrările sale asupra suprafețelor S (în străinătate poartă chiar numele de suprafețe „Țițeica", în urma unei propuneri oficiale la congresul maematic din Toronto, 1925).

Importanța unor atari suprafețe e mai les următoarea:: în cercetările acestea le apar alături de niște suprafețe deja ceebre (suprafețele **minima:** cele mai mici uprafețe care trec printr'o curbă închisă ată). Prin aceasta domeniul suprafețelor **inima** se dublează de un altul : upraețele S. Proprietatea lor comună e aceea e a fi **aplicabile** (întocmai ca un con, u cilindru pe un plan) pe niște suprațe foarte curioase: **suprafețele tetraerale**, care formează **punctul** de plere al d. Țițeica.

In legătură cu aceste suprafețe d. Țiica introduce niște fire, foarte subțiri : zeală și bătătură, țesute de niște suici ideale care străbat pânza (se mesc congruențele W). Aceste rețele nerează altele (în dantelă) ca un joc real, aici închis, aici perpetuat la finit.

Una din rețele o numește d. Țițeica : rețea R, iar gama generărilor lor : șir al lui Laplace.

In congresul general al matematicienilor din toamna anului 1925 ținut la Toronto, în Canada, d. Țițeica a studiat forma limită a unei rețele din șirul lui Laplace, găsind lucruri de o mare armonie.

Una din ședințele secțiunei de Geometrie dela acel congres a fost prezidată chiar de d. G. Țițeica, onoare ce se răsfrânge asupra țării noastre.

In străinătate această operă științifică își găsește comentatori și continuatori.

Astfel geometrul francez d. Guichard, într'un număr al unei celebre publicații franceze consacră un important memoriu suprafețelor și rețelelor „Țițeica". In **Belgia** d. **Demoulin,** profesor la Facultatea din Gand în lucrările sale „Sur les surfaces R et les surfaces D (Comptes Rendus, tome 153); „Sur les congruences qui appartiennent à un complexe linéaire" (Bull. de la Classe des Sciences de l'Académie Royale de Belgique, 4 mai 1920), tratează în jurul aceluiaș subiect.

In Italia opera d. G. Țițeica e comentată de G. Fubini și E Cech.

In Ianuarie 1926 d. G. Țițeica a fost invitat să ție o serie de cursuri la Sorbona Cu această ocazie a expus poate partea cea mai importantă a lucrărilor sale : **Curbele derivate și antiderivate** prezentat fiind de d. Koenigs.

Răspunzând acestuia, d. Țițeica a accentuat în cuvinte foarte calde, firescul legăturilor intelectualte între Franța și România.

In aceași perioadă chemat să ție o conferință la Bruxeles a ridicat o frumoaă pledoarie **intuiției** și formelor pitorești de gândire. Această apărare venită din partea unui om de știință a cărui operă nu lasă nimic în voia improvizării își are însemnătatea ei.

Cu această ocazie, geometrul de reputație austeră, a citit versuri (din „Booz endormi") ca să arate unor contimporani prea pozitivi că simplul fapt a vestirii unei ore de seară are nevoie de mai mult decât cele câteva cifre ale notației astronomice : are nevoie de toată amplitudinea unui vers.

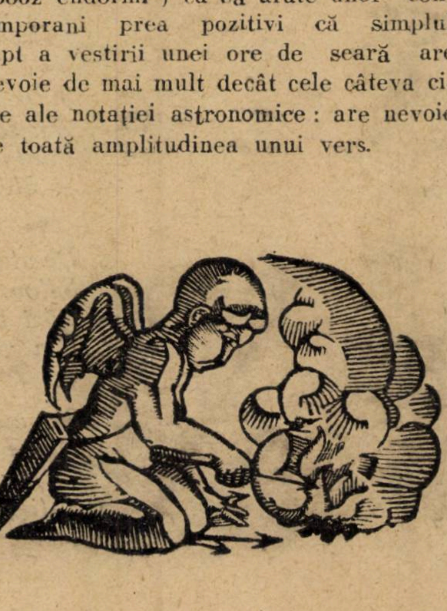

neadevarate

modestie

In 1912 candidam la concursul **Gazetei Matematice.** Concursul se sfârșise și eram poftiți la banchetul care se ținea, pe atunci, la Regie. Un grup de liceeni printre care Petre Sergescu, profsorul dela Cluj, adunarăm ban lângă ban să ne plătim noutatea unei plimbări cu automobilul-taxi, spre Regie. Grupul era sgomotos și gesticulator ; când în dosul gării de Nord ajungem și întrecem patriarhalul tramvai cu cai, în care cei patru stâlpi ai Gazetei Matematice, printre ei și d. Țițeica, progresau încet către aceeași destinație.

Toată buna dispoziție a gupului de automobiliști, pieri. Banchetul s'a deschis într'o atmosferă de jenă. Până când d. G. Țițeica calmă conștiințele noastre vinovate printr'un toast, în care întâmplarea cu automobilul era ridicată la alegorie: Știința veche, a celor bătrâni, călătorind cu tramvaiul cu cai, întrecută ca fulgerul de știința modernistă a tinerilor.

în 1915

In 1915, în anii neutralității, eram student la București. O ediție specială vestește o mre victorie aliată, după multe înfrângeri. Câțiva studenți anină. înainte de intrarea în sala a profesorului, gazeta sus, pe cuier. Alții protestează, pretind că profesorul o să se supere. Nu mai e timp însă pentru acord. D. Țițeica intră, zărește gazeta, se apropie, citește telegrama toată, apoi ne face un semn de tăcere și amânare. Totul într'o atmosferă de complicitate și conspirație.

în 1918

In 1918, toamna, demobilizat, treceam prin dreptul palatului Poștei. Ofensiva germană se isprăvise. Aliații pronunțaseră atacul care avea să aducă foarte curând căderea liniei Hindenburg.

In fața comunicatului oficial afișat pe păretele Poștei, încadrat și apărat de o rețea de sârmă, un grup de cetățeni, care nu se cunoșteau se sfătuiau și plecau peste umărul unuia dintrânșii slab și străvziu de înfometare, dârz însă în demonstrația lui, pe harta ce o ținea în mână.

A trebuit să-mi adun toate amintirile ca să recunosc în schimnicul din față, pe chiar profesorul meu de geometrie făcând geografie subversivă, în plină ocupație nemțească, celorlalte fantome care-l recunoscuseră din instict, ca îndrumător.

Istoria noastră, cu subcurentul ei de rezidență tăcută mi se lămuri deodată. Ceeace acest Român făcea atunci, sub înpilarea nemțească, făceau toți strămoșii noștrii sub unguri, turci și ruși : se refuzau și așteptau.

POEZIE

SERGIU DAN

REQUIEM PENTRU SOLDAŢII CAZUŢI IN RAZBOI

(se citeşte cu capul descoperit)

Salonul încălzit în cer
Pentru soldaţii duşi mai departe
Prin moarte.

Mereu prin moarte.

Zale de argint, zale de fier
Nu sunt pentru inima ascunsă
Inima străpunsă.

Mereu inima străpunsă.

Voi, oşti măcinate!

Toate drumurile de foc s'au deschis
Toate apele au stat
Toate rănile s'au închis
Toate steagurile plâng înstelate.

Mereu plâng steaguri înstelate.

Voi, oşti plecate!

Escorta îngerilor va păzi
Somnul vostru (îngerii copii
La şcoala primară din cer
Unde nu te bate când nu ştî).
Somnul vostru fie netulburat
In saloanele cerului unde vin
Surori de caritate neîncetat
Să dea soldaţilor pâine şi vin.
Vine şi fecioara Maria
Al cărei fiu a fost simplu soldat
Şi vine Sfânta Ioana trecută prin
flacări
Vitează şi copilă
In fruntea oştilor, umilă.

Voi, oşti adormite!

Inima voastră în moarte mărită,
Rotundă cum e harta ţării,
O aud cum sună în ceruri, liniştită,
O aud cum sună din pământul ţării.

EMIL GULIAN

TOAMNĂ VOPSITĂ

La casa albă unde ştiu că eşti
Când te caut toamna
Cu alai de gânduri
Dintre îngeri lipseşti.
Aştept în zadar întorsul norocului
La casa unde ştiu cheia locului.

Toamna vopsită a ferecat poarta
La odaia în care
Mi-am închis soarta.
In ţara sărutului duc vis încins
In poartă găsesc pomul
De toamnă aprins.

Moale beteală cade pe ramuri
Frunze sclipesc în oglinzi de geamuri
Aur şi sânge pătează perdeaua
Fotoliile toate şi-au ros catifeaua.
Mereu în toamnă gând trist să lăs.
Numai în vis aleasă-ai rămas

1926.

THEODOR SOLUGUB

RUGĂ LUI SATAN

Când vasul meu, cuprins de val,
Adâncul mi-l sorbea la fund,
Eu am strigat: „Stăpâne Diavol,
Ajută-mă că mă scufund!..

— Nu mă lăsa să pier, Stăpâne,
Şi sufletul să-mi pierz hain:
Dă-mi restul zilelor păgâne
Păcatului să ţi le 'nchin!"..

Şi Diavolul, din zări de pâslă,
Făcu triumfător un semn:
— O navă-mi răsări c-o vâslă
Şi-o bancă putredă, de lemn...

Şi prins de-această neagră navă
Am scos în lumile terestre
Fiinţa-mi hâdă şi bolnavă
Şi blestematu-mi suflet-zestre...

De-atunci dreptcredincios eu ţie,
Satan, îţi sânt făgăduit:
Căci tu'n ceas rău de vijelie
Din adâncimi-m'ai pescuit!..

Slăvind, stăpâne, al tău nume,
Din putrezita-mi vieţii coajă
Eu scuip batjocura în lume
Şi-ţi prind noi suflete-în mreajă!...

ION BUZDUGAN

LOTERIA LITERARA

I. A. Bassarabescu

Autorul atâtor nuvele și schițe, de acum clasice, e unul dintre cei mai sgârciți scriitori, față de cititorii lui. Publică atât de rar, și cu atâta grije de artă, încât orice pagină pe care o semnează devine extrem de prețioasă.

Ca și agricultura, ca și medicina, ca și... bucătăria, literatura are și ea unele meșteșuguri. Cel mai răspândit dintre toate e critica măruntă, fiindcă cea temeinică e foarte rară și nici nu-i fac necinstea s'o număr aici printre meșteșugurile nemărturisite.

Cunoașteți povestea lui Turghenef:

A fost odată un scriitor fără talent, care văzând că operele lui n'au nici o căutare, se hotărî să-și pue capăt zilelor.

In momentul însă când să-și execute planul, avu deodată o inspirație genială:

Se apucă de critică rea.

Din ziua aceea, scriitorul deveni celebru...

A venit la mine un prieten vechiu, om cu carte, cu gust artistic și cu mult simț de tradiție în sânge. M'a rugat să-i recomand o lucrare bună a unuia din scriitorii noui. Pe ceilalți îi citise. Era foarte necăjit că nu mai știe de unde să apuce firul unei alegeri sigure.

Și-mi mărturisea:

„E una din bucuriile mele mari când am timp să mă opresc la vitrinele librăriilor ca să caut să discern titlurile cărților noui, numele autorilor necunoscuți încă mie. Și mi-e drag să descoper că un scriitor a primit binecuvântarea vre-unui critic. Viața e prea scurtă ca s'o pierdem cu lecturi nefolositoare în căutarea unei opere alese.

„Intru și cumpăr volumul.

„Iar, după ce îl citesc — întreg, pe sfert sau pe jumătate — și văd că am fost înșelat de reaua credință a criticului — prieten sau criticului — neam, trec cu mâhnire și acest nou volum în rândul celor care amețesc vitrina a tot nerăbdătoare și aștept o zi mai cu noroc, ca să câștig și eu, odată la loteria literară din vremurile noastre, o carte care să-mi însenineze gândul și să-mi toarne în suflet adevărata fericire artistică".

Loterie literară!

Două vorbe care m'au făcut să mă gândesc la meșteșugurile nemărturisite din literatura noastră.

Prietenul meu are dreptate:

Vitrina geme de nume noui. Fiecare vrea să răsbească, să se înalțe, să iasă din necunoscut. Singur? Peste putință, când n'ai aripi. Pe aripa unui critic binevoitor e mult mai nimerit. Rândunelele când obosesc, nu trec și ele prăpastia mediteranei pe aripile berzelor milostive?

Pericolul e fără însemnătate când criticul binevoitor e necunoscut și critica lui nu e citită. Dacă el e ziarist și scrie într'o gazetă cu tiraj, se ivesc semne de primejdie.

Pilda rea o dă însă totdeauna criticul cu autoritate, când spiritul de castă îl silește să consacre sau să conteste talentele, după cum ele aparțin unui cenaclu plăcut sau displăcut lui.

Slăbiciune de neîngăduit acelora care au menirea de a fi îndrumătorii cei mai indicați ai masselor noastre nepregătite și dezorientate în arta criticului, slăbiciune care descurajează adevăratele talente de a mai crede într'o putere de selecționare.

Recunosc că e greu să avem un Aristarc. Scriitorul român ca și criticul e în funcție de politică, de ierarhie socială și uneori chiar de ierarhie administrativă. De câte ori nu se întâmplă ca într'un minister, directorul de serviciu să scrie poezii, iar subșeful său de birou — critic reputat — să fie nevoit să i le laude în vre-o revistă sau să-i facă domnului director o prefață la volum!

Dar nici cenaclul, nici coteria, nici disciplina administrativă nu pot desvinovăți parțialitatea în critică.

Axioma e veche și banală; dar e sănătoasă: Critica obiectivă! Cu deosebire critica românească e datoare să meargă cu obiectivitatea până la extrem.

Inarmat cu o călăuză serioasă, cititorul se va desmetici și orientà îndată în fața vitrinelor amețitoare.

Numai atunci talentul real va putea să se ridice, desprins din haosul și gălăgia de bâlciu a criticei interesate.

EMINESCU IN ITALIENEȘTE

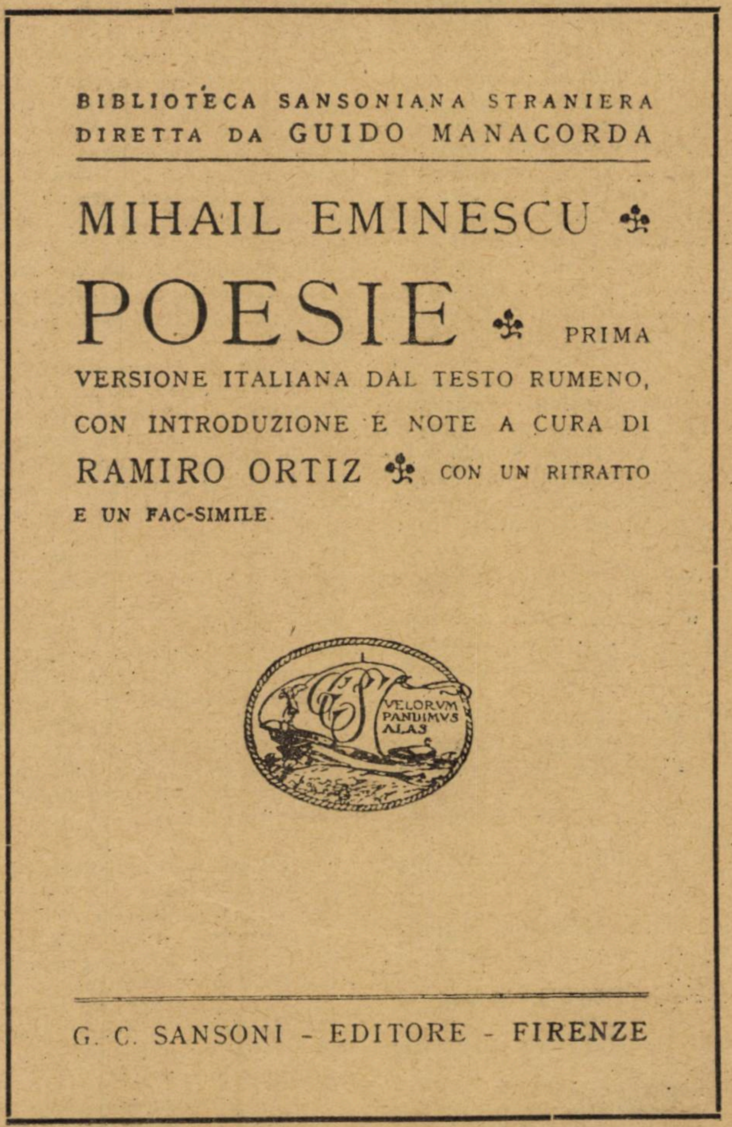

BIBLIOTECA SANSONIANA STRANIERA
DIRETTA DA GUIDO MANACORDA

MIHAIL EMINESCU ⚜
POESIE ⚜ PRIMA
VERSIONE ITALIANA DAL TESTO RUMENO,
CON INTRODUZIONE E NOTE A CURA DI
RAMIRO ORTIZ ⚜ CON UN RITRATTO
E UN FAC-SIMILE

VELORVM PANDIMVS ALAS

G. C. SANSONI - EDITORE - FIRENZE

Coperta volumului în mărime naturală

DISCURSUL

ION DONGOROZI

In 1916, examenul la Poştă de oficiant inferior gr. I a fost mai sever poate ca ori când, — din 139 de candidaţi au reuşit numai 13, — rezultatul definitiv s'a aflat în dimineaţa de 1 Mai, iar decretul colectiv de avansare inserat la 12 Mai în Monitorul Oficial, purta data de 10 Mai în loc de obişnuitul 1 April. Cu toate acestea, ori poate tocmai din pricina aceasta, — căci numărul reuşiţilor putea fi şi mai scăzut iar data avansării şi mai târzie, — bucuria celor 13 a fost mare, iar mai mare decât a tuturor a fost bucuria lui Ion Urseanu II, reuşit întâiul cu 9,33; oficiant poştal de gradul I echivala inainte de război şi ca leafă şi ca prestigiu, cu subşef de birou din orice minister, şi unde mai puneţi că Urseanu reuşise prin propriile lui puteri şi nu împlinise încă 27 de ani. Unii dintre cei ce şi-au văzut alb în căpistere au parnit-o glonţ spre casă să vestească izbânda cu un minut mai de vreme şi celor ce-o aşteptau chinuiţi de teamă şi nerăbdare. Alţi s'au pus pe chef cu lăutari şi dame, pe când Urseanu, rămas singur pe trotuarul din faţa Carului cu Bere, a luat-o agale pe Smârdan, a tăiat forfota de pe calea Victoriei, a făcut un popas în Cişmigiu, şi s'a urcat apoi în primul vagon de tramvai ieşit în cale. A schimbat vagon după vagon, tăind Bucureştii în lung şi'n lat; plimbarea aceasta îi face tare bine şi nici nu-l costă mult.

12 şi 20: în tramvaiul de Câmpineanu spânzură lumea ţurţure pe scări. Urcuşul greu; înjură şi plesneşte surugeşte vizitiul, chiuie răguşit băeţaşul care ţine hăţurile lăturaşului, se sgârcesc instinctiv pasagerii de parcă ar avea să-şi mai reducă din greutate. Deodată un ţipăt ascuţit, desnădăjduit: „Conductor. opreşte... opreşte dom'le... mi-a furat geanta"! Invălmăşală, ţipete, înjurături, frână strânsă din răsputeri şi tramvaiul se opreşte în dreptul Teatrului Naţional. Urseanu şi-a 'ncleştat de nădejde mâinile în pieptul pungaşului. Smuncindu-se scurt, violent, amândouă trupurile se rostogolesc de pe platformă pe caldarâm, până'n zoaia adunată în jurul gurii de canal. Pungaşul mai slab decât dânsul, îl izbeşte înteţit, cu desnădejde, în pântece cu genunchi, în obraz cu pumnii.

Insfârşit tramvaiul se pune din nou în mişcare, curioşii se împrăştie.

Bătrâna — o bătrână curată şi simpatică — după ce-şi potriveşte capela şi mai numără odată banii, se adresează lui Urseanu:

— Iţi mulţămesc, maică... iţi mulţămesc din suflet.... să-ţi ajute sfânta zi de azi... toată pensioara o aveam în geantă!

— Mă rog... pentru puţin, îngâimă Urseanu încurcat.

— D-zeu să-ţi ajute, că mare bine mi-ai făcut!

— ?

— Dacă nu te superi, numili matale?

— Ion Urseanu, oficiant gradul I la Poşta centrală.

— Şi eu-s Maria Dănăilă, văduvă de căpitan.

— Căpitanul Dănăilă? Nu cumva sunteţi din Bârlad?

— Ba din Bârlad, maică!

— Apoi şi eu-s tot din Bârlad!

— Aşaa?... Din Bârlad?... da'a cui, mă rog?

— A lui Ilie Urseanu, fost mulţi ani secretar la Primărie.

— Şi-a Măndicăi lui Tânjală?

— Da, aşa se numea maică-mea ca fată

— Păi eu am fost prietenă, prietenă bună, ba şi colegă de clas' cu maica matale. Ce bine-mi pare, ce potriveală, frate! Mai trăeşte Măndica?

— A murit şi mama şi tata şi soru-mea... de trei ani nu mai am pe nimeni.

— Bietu băiet!

Şi dialogul a maiţinut o bucată de vreme şi s'a sfârşit din partea d-nei căpitan Dănăilă cu o invitaţie stăruitoare la masă, pentru Duminica viitoare.

— Nu uita, maică dragă: Pelinului 11 bis.. din Romană pe mâna stângă.

— Nu uit, nu, sărut mâinile, m-me Dănăilă.

Urseanu a mâncat ca să-şi scoată toată paguba de pela birturile bucureştene; mâncărurile toate gospodăreşti şi ca la dânsul acasă, în Moldova. Căuţunaşii sarailia şi cafeaua amăgită cu un strop de năut prăjit, vanilată şi fiartă în coniac vechi, au pus capac la toate bunătăţile celelalte. Cu duduia Lenuţa—pe ce'lalţi doi copii îi pierduse de mici cucoana Maria Dănăilă — s'a potrivit în toate şi au discutat de toate. Singura împotrivire întâmpinată a fost în privinţa războiului. Duduia Lenuţa ţinea morţiş să intrăm în vâltoare şi cât mai curând, pe când Urseanu, care prevedea un război lung şi greu, era partizan înfocat al neutralităţii până la sfârşit. Şi Urseanu a venit la vizită şi a doua şi a treia Duminică, iar intr'a treia, pe'nserate pe când juca table cu duduia Lenuţa, iar cucoana Mărioara târguia nişte pui în curte, fără vorbe şi fără altă introducere, a sărutat-o pe ceafă. Fata a plecat uşor capul, s'a'nroşit toată, dar nu s'a supărat

In săptămâna ce-a urmat Urseanu şi-a dat bine seama de schimbarea urzită într'însul.

Făptura şi glasul duduei Lenuţa l-au urmărit peste tot locul, şi cu stăruinţă. Duminica a patra, — strâns în redingotă, emoţionat şi cu buchetul tradiţional în dreapta, a cerut frumos mâna fetei. Cucoana Marioara a primit cererea cu multă bucurie şi cu ochii jilăviţi; duduia Lenuţa n'a zis nu, dar nici n'a trădat cine ştie ce bucurie. Bună cuviinţă, sfială ori vreo răceală ascunsă?

Dezlegarea tainei a avut-o Urseanu Marţi dimineaţa, când omul de serviciu i-a şoptit la ureche, cu înţeles străveziu, că-l pofteşte afară pe sală o coniţă tânără. Lenuţa Dănăila l-a tras într'un colţ mai dosnic, şi i-a vorbit cu capul uşor plecat şi cu glasul scăzut.

— Uite de ce-am venit eu, domnule Urseanu: trebue să-ţi împărtăşesc ceva... e mai cinstit aşa!

— ?

— Eu am fost logodită de două ori, domnule Urseanu.

— Ştiu, d-ră Dănilă.

— Logodna dintâi s'a stricat numai decât, fiindcă avocatul Ştirbulescu găsise o văduvă cu dotă mare.

— Ştiiam.. afară de pricină.

— Al doilea logodnic, locotenentul Ifrim, s'a'mpuşcat fiindcă fusese dovedit cu lipsuri la cassă.

— Ştiu, domnişoară, ştiu!

— Ştii?... şi de unde, mă rog?

— Apoi am primit vreo unsprezece anonime până acum!

— Hm! binevoitorii veghează...

Şi fiindcă ştii totul, mai perzişti în hotărîrea d-tale?

— Nu numai că perzist, domnişoară, dar am să insist pe lângă cucoana Marioara ca logodna să aibă loc Duminică, nu de Joi ntr'o săptămână.

— Iţi mulţumesc, îţi mulţumesc, domnule Urseanu! şi Lenuţa Dănăile îi strânge mâinile lung, cu recunoştinţă.

Nunta a fost fixată la două săptămâni după logodnă. A zorit Urseanu, fiindcă-i sporea şi dragostea, dar şi dorul după un trai ţihnit şi mai îmbelşugat. Il muncia însă gândul să facă o bucurie mai deosebită logodnicei lui şi totodată să crească oarecum în ochii şi sufletul ei. Prilejul n'a întârziat să se ivească. Un coleg dela cartare l-a dus într'o seară la avocatul Ciurezu, fost senator, fost secretar general la domenii, şi unul dintre antantiştii cei mai înfocaţi. Vreo 40 de persoane prezente; s'a mâncat dulciuri, s'a băut bine şi s'au ţinut discursuri înflăcărate. Cam trecut de băutură s'a ridicat spre spartul târgului şi Urseanu, care a'nchinat emoţionat în sănătatea gazdei. A. treia zi „Ardealul", gazeta personală a avocatului Ciurezu a apărut cu supliment. Amănunţită dare de seamă a întrunirii de Sâmbătă seara, 29 Mai, din palatul avocatului Ciurezu, depe b-dul Elisabeta.

„Din partea corpului telegrafo-poştal a ţinut o înflăcărată cuvântare domnul Ioan Urseanu, funcţionar superior în direcţia P. T. T., descendent a-l unei vechi familii moldoveñeşti, un element de serioasă cultură şi orator cu experienţă. După propunerea d-sale şi în aclamaţiile entuziaste a celor 350—400 de intelectuali prezenţi, s'a trimis o telegramă respectoasă, dar concepută în termeni energici M. S. Regelui, prin care era invitat să tragă spada cu un moment mai curând spre a împlini porunca lăsată cu limbă de moarte de marele voevod Mihai. (Cu redactarea telegramei a fost însărcinat tot d. Ioan Urseanu)". Urmează apoi, „după note stenografice", discursul „discursul lui", două coloane şi jumătate de cursiv. Chiar la mijlocul primei coloane, poza lui în medalion, în unghiul a două stăguleţe încrucişate.

Duduia Lenuţa l-a întâmpinat cu ochii în lacrămi şi l-a sărutat pătimaş. Toate prietenile ei au primit câte un exemplar din „Ardealul" prin poştă, recomandat, şi toată mahalaua a comentat câteva zile evenimentul.

Cucoana Marioara Dănăilă a dat pe furiş un număr mai curat ca să fie înrămat. Colegii lui Urseanu deşi pişcaţi de invidie, l-au felicitat totuşi călduros, iar directorul general i-a pus în vedere să se astâmpere, căci altminteri o păţeşte (Cum a ieşit din cabinet, a şi dat ordin şefului Diviziei Personalului să-l treacă în caz de mobilizare ca hughist la unul din oficiile militare).

Ion Urseanu a primit ordinul de mobilizare chiar pe ziua de 15 August şi a fost mutat de 3 oripână acum dela o divizie la alta. Cucoana Marioara şi cu fică-sa trăesc cu frica'n sân din pricina aeroplanelor, şi cu gândul la cel purces departe, dela care scrisorile sosesc tot mai zăbavnice. In ajun de căderea Bucureştiului, seara, s'au trezit cu dânsul, slăbit tare, rupt şi aiurit. Surpriză şi bucurie mare.

tălmăcite prin căinări și dezmierdări, prin plâns și râs.

A urmat apoi sfătuire lungă până după miezul nopții, încheiată cu hotărîrea definitivă din partea lui Urseanu, de-a rămâne în București. Argumentul cucoanei Maria Dănăilă a fost hotărîtor :

„Nemții sunt biruitori pe toată linia, războiul se sfârșește într'o lună două, și amnistia-i gata !

— Apropo, nașu ce face ? (Urseanu fusese cununat de inspectorul general poștal Grigorescu).

— A rămas pe loc... a fost lăsat cu ordin ca unu ce-a 'nvățat la Nemți... Bolintineau i-acu director, iar el subdirector !

— Cu atât mai mult rămâi atunci. La o adică zic că m'am rătăcit de Divizie, și n'am mai avut pe unde ieși din București !

Mai bine de o săptămână au trăit câte și trei cu frică mare. Orice sgomot, orice figură străină le da fiori. După ce lucrurile s'au mai rânduit, a'ndrăznit și Urseanu să iasă din casă după ale gurii ; rechizițiile secătuiseră tot.

Intr'o Duminică după amiază s'au trezit cu băiatul mezeleresei din colț (mezelarul era internat în Ialomița) îmbrăcat în uniformă nouă nouță de soldat austriac.

— Unde fac serviciul ? La biuroul aprovizionării.

— Daa ? Felicitările mele.

— Mulțumesc.

Și iar urmează pauză. Tânărul Wilhelm Herder se hotărăște însă.

— Știi la ce-am venit eu, domnule Urseanu ? (Urseanu tresare și se schimbă la față).

— Știu dacă mi-ai spune, dragă domnule **Wilhelm.**

— Ești trecut pe lista neagră, domnule Urseanu... am văzut cu ochii mei. (Urseanu a'nghețat).

— Cum pe lista neagră ?... Ce vorbă-i asta ?

— Pe lista celor ce urmează să fie trimiși în Anatolia...

— Unde ?

— In Asia Mică, pentru cultura orezului.

Tăcere apăsătoare. Și cucoana Marioara și doamna Urseanu s'au pus pe bocet.

— Și dece, dragă domnule Herder ?

— Te-ai manifestat ca antantofil... e la dosarul d-tale și gazeta cu discursul ținut la Ciurezu.

— ?

— Ai cerut chiar să fii mobilizat.

— Eu ? Ferească sfântu... ți-o jur !

— Dacă-s probe evidente !

— Imposibil, dar imposibil !

— N'ai nici situația clarificată. Ești considerat ca prizonier de război și vei fi tratat ca prizonier, domnule Urseanu.

Târgul a fost încheiat totuș : două mii de lei în argint. Dar a doua și a treia Duminică Herder a venit din nou, și pretențiile îi s'au ridicat până la 5000 de lei. Ingrozită cucoana Marioara s'a dus demânecate la d-na Grigorescu, i-a povestit totul, și i-a cerut în genunchi ajutor. Grigorescu care era acum inspector la Aprovizionare, căci Poșta nu mai funcționa, ca să-și scape finul, l-a numit controlor în sectorul Văcărești. A urmat atunci o epocă de destindere și de belșug pentru cei din strada Pelinului.

Fiindcă închidea și el ochii, era regulat răsplătit cu un mușchiuleț de porc, o gâscă îndopată, o plăcintă cu brânză, un cozonăcel cu nucă.

Dar Herder veghea și urzea. Intr'o după amează Urseanu a fost arestat de-o patrulă militară, într'o maghernită pe Văcărești, pe motiv c'ar fi luat mită.

Tocmai a treia zi, și după instențele lui Grigorescu a fost eliberat provizoriu. La o lună jumătate dela arestare a fost fixat sorocul procesului. Incă un cap important de acuzare s'a adăogat : declarația scrisă și subscrisă de Wilhelm Herder, că Urseanu a fost mobilizat și are situația militară neclarificată. (Faimosul discurs ținut în casa lui Ciurezu n'a fost luat în seamă de judele militar, — magistrat cumpănit și cu experiență, — pe motiv că împricinatul nu putea juca vreun rol social mai important, și apoi totul se redusese la o manifestare izolată). Ceiace trăgea însă mai greu, era, fără îndoială, învinuirea precisă de-a fi luat mită dela făinarul ovrei ; nu era firește puțin lucru pentru un controlor dela Aprovizionare, întărit cu toate formele și pecețile de Comandatură! Destul de critică era și situația lui Grigorescu, care se pusese chezaș la numirea definitivă a lui fină-su. După iscodiri și sfaturi cerute au ajuns cu toții la concluzia că Urseanu trebue să se prezinte personal în audiență vice-guvernatorului — mai ales că vorbește binișor nemțește (Guvernatorul fiind plecat în concediu iar Mackensen pe front, generalul von Rietz, viceguvernatorul, om rău la suflet și dușman de moarte al românilor, guverna în toată voia și după chef.

Atunci au curs amenzile, s'au executat deportările în Bulgaria și s'au împușcat țărani din te miri ce vină).

Anticamera aproape goală ; trei persoane cu totul : Urseanu și două doamne cernite. Ofițerii se strecoară în vârful degetelor și vorbesc pe șoptite. Soneria sbârnăie de două ori, scurt, strident. Ușierul intră țeapăn dar iese numaidecât

— Domnul Ursean ?

— Eu, domnule.

Un gest scurt cu arătătorul de la dreapta.

Urseanu a rămas țintuit lângă canatul ușii. Generalul Rietz cu trabucul în colțul gurii, cu capul aplecat tare, cu monoclul înțepenit în ochiul stâng, scrie zorit. O pâclă deasă de fum iute de tutun plutește greoaie în birou. Deși e cald tare, generalul are picioarele înfășurate într'un pled : dinainte o ceașcă mare de svartț, și o scrumieră plină cu mucuri de havană. Pe peretele din spatele biuroului cu ramă și șnur aurit, trei portrete mari în ulei : Kaiserul, Hindenburg și Ludendorff.

— Apropie-te, domnule !

Urseanu tresare, se'ndreaptă din mijloc și se apropie automat de birou.

— Șezi !

Face un pas mare, caraghios de mare către fotel, dar se oprește: în pâcla deasă și albăstrie, lucrurile au prins să se clatine.

— Șezi domnule, șezi ! și enervat, generalul izbește cu pumnul în biurou.

— Vorbește acum... scurt însă, că n'am timp de pierdut !

— Excelență... eu... eu.. se 'neacă, îl podidesc lacrimile ; împreună mâinile și se lasă în genunchi, neputincios.

— Un moment !

Generalul von Rietz se pungește la față, deschide zorit ușa mică dela biurou și scoate o oală de noapte.

— Mă ierți... sufăr de beșică... (și se întoarce cu spatele).

Pe Urseanu, după prima clipă de uluială, îl furnică un val de râs. Dece se trudește să-l stăpânească, dece sporește mai năvalnic. Când guvernatorul s'a întors cu fața spre dânsul, deabea își mai poate ține râsul.

— Vorbește acum... scurt... cât mai scurt !

— Excelență... domnule guvernator ! cearcă odată, de două ori, să'nghită în plin, dar nu e cu putință. Biruit deabinelea pufnește în râs, un râs sonor, plin, cu ihnituri de-l sgudue tot.

— Eși... eși afară măgarule ! și cum Urseanu înghețat, aiurit, se clatină locului pe călcâe, sună.

— Dă-l afară... numai decât... afară ! !..

— Cum de s'a trezit în mijlocul străzii cu paltonul mototol în brațe și cu capul gol, nu și-a dat seama și nu-și poate da nici astăzi.

Cele două săptămâni până la proces le-a trecut Urseanu dimpreună cu nevastă-sa și cu soacră-sa, în post, rugăciuni, acatiste, și pela cărturăresele cu tariful ridicat. Sentința a fost într'o privință mai mult decât favorabilă : achitat pentru învinuirea de-a fi luat mită, socotit ca funcționar civil, dar condamnat la internare în mânăstirea Tismana, pe timp nelimitat, pentru atitudine recuviincioasă față de guvernator. La vreo trei luni dela internare, când nu se aștepta nimeni s'au trezit cu dânsul eliberat în regulă, gras și cu economii realizate la cărți

Până într'o săptămână și-a luat din nou slujba în primire, și iarăși s'a coborît tihna și belșugul în căsuța din strada Pelinului numărul 11 bis.

S'a sfârșit ca un vis urît războiul și s'a statornicit rânduiala cea dreaptă. Dar odată cu dânsa și epoca răfuelilor. Se întocmesc pe capete listele negre, funcționează de zor curțile marțiale. Urseanu, grație discursului apărut în „Ardealul" și deportării la Tismana ca „antantist și apărător al populației civile" — cum se lăuda el peste tot, — a primit ca și cei din Moldova două grade, și a fost mobilizat în vederea campaniei din Ungaria. (S'a plimbat atunci până la Buda-Pesta, a cules „amintiri" depe unde a poposit, și a făcut negoț cu coroane Bela-Khun). La înapoiere, drept recompensă, i s'a dat conducerea oficiului telegrafo-poștal din Oradea-Mare.

Doi ani de zile, din 1920 și până'n primăvara lui 1922 a fost diriginte în Oradea Mare. In răstimpul acesta a făcut contrabandă, schimb de coroane și speculă cu case. Nu scăpa prilejul să pozeze în antantist înfocat, victimă și erou din război. Ori de câte ori se ivea ocazia cuvânta : la nunți, la botezuri, la sărbători naționale. Era bine cu toți și toți contau pe dânsul : averescani, naționali, liberali, românii ca și minoritarii. Când au venit liberalii singuri la putere în 1922, și-a dat dimisia și a candidat. In cei patru ani de deputăție și-a urcat toți sacii în căruță Păcat că numai trăia biată cucoana Marioara să-și vadă ginerile ajuns — și ca avere și ca rang — primit la Palat și cu poza dată la gazetă, iar fata fericită și introdusă în lumea bună.

Tocmai când s'au mutat la București a dat întâmplător peste numărul din „Ardealul" înrămat de cucoana Marioara, cu ramă lată de stejar șerpită de crestături, din îmbinarea cărora răsar cioplite stângaci cupele de ghindă și frunze șuc de stejar.

Domnul deputat Urseanu oftează înduioșat. Doamna deputat Urseanu înfășurând cu grijă tabloul vorbește încet, mai mult pentru dumneaei.

— Biată mama, te-a iubit și te-a prețuit din capul locului. Avea daru să cântărească pe om din două trei vorbe schimbate !

critica literara

LIVIU REBREANU : CIULEANDRA

Roman

Romanul d-lui Liviu Rebreanu definește, în acelaș timp, și o întreagă și nobilă concepție de artă. Simplicitatea senină până la clasicism a mijloacelor tecnice adâncește analiza sufletească a personagiilor văzute cu lupa necruțătoare a unui diabolic spirit de cercetare. Autorul pleacă de la un fapt unic. Un oare-care Puiu Faranga își omoară nevasta. Nimic mai mult apoi. Lucrul e constatat deplin, ca atare, recunoscut de el, și de toți. Autorul acestei crime însă, fiind dintr'o lume ale cărei păcate nu se ispășesc încă, e internat într'un sanatoriu pentru a fi declarat iresponsabil și redat apoi, ca atare, vieții. Romanul, aparent, nu mai aduce nimic nou, din punct de vedere exterior. Până la sfârșit se petrece în celula confortabilă a sanatoriului. Și totuși, fiecare pagină e o surpriză.

D. Liviu Rebreanu și-a privit personagiul cu ochiul unui Cuvier. Trepidarea mișcărei exterioare pe suprafețele plane a făcut loc unei profunde secțiuni verticale în adâncimea sufletului omenesc. Straturile uitate de sentimente au început astfel să vorbească. Soția ucisă trecuse și ea pe aici, și pașii ei își lăsaseră urme adânci. D. Liviu Rebreanu le-a urmărit cu curiozitate de artist, dar și cu gravitatea naturalistului. Puiu Faranga începe să piardă ceva din siguranța lui de la început în legătură cu desfășurarea evenimentelor. Un doctor Ursu luase scrutător loc alături de el. Nu spunea nimic, dar aduce mereu între ei fantoma ucisei Madelene, sau Mădăline. O pagină nouă se adaogă astfel în sufletul lui Faranga. Eroul e prins de nevoia de a cerceta, și de a cunoaște. Un imbold insezisabil îi vine, de-opotrivă, din adâncul lui ca și din prezența d-rului Ursu. Și încet, subteran, ca apele pustiurilor libiene, ale căror albii șerpuesc kilometri întregi pe sub nisipuri, pentru a eși în treacăt la suprafață și a dispărea, apoi, iarăși, numai de cât, gesturi subconștiente, adevărate acte de viață, ratate, în clipa când ar fi urmat să se întrupeze, pentru a se întoarce, apoi, prin subteranele sufletului, și a cere cugetărei înfăptuirea lor, încearcă game cromatice pe complexul ființei lui Puiu Faranga. Doctorul Ursu îl ajută la aceasta, sau îl împinge. Datoria lui era să conchidă dacă clientul său este sau nu responsabil. O altă dramă însă ia încet dar implacabil naștere. Doctorul Ursu, țăran ca și ucisa Madalină, o cunoscuse și o iubise, dar hasardul absurd al împrejurărilor făcuse din Madalina soția lui Puiu Faranga. Intre ei drama se închiagă pe nesimțite. Puiu Faranga vede în doctorul Ursu un dușman. Doctorul scrutează acum dacă are sau nu dreptul să conchidă la responsabilitatea aceluia ce-i luase și ucisese, apoi, femeia iubită. Și, în timp ce Faranga ar fi gata să meargă, cu nepăsare, la ispășire, doctorulUrsu conchide la iresponsabilitate. Urmărește însă înainte boala clientului său care, obsedat de „Ciulendra", jocul țărănesc care hotărîse de soarta lui și-i adusese soție pe frumoasa țărancă Madalina, adaogă o nouă etapă sufletească pe scara evoluției lui spre nebunie. Doctorul, totuși, nu are nimic din asprimea seacă a unui barometru înregistrator de presiuni nervoase. Participă activ la stările sufletești ale lui Puiu Faranga și, fără să putem afirma dacă e un răscolitor de conștiință sau numai un imbold cerebral, dacă e și una și alta, sau dacă e un simbol numai, al actelor subconștiente din sufletul clientului său, nu contenește o singură clipă de a fi un om real, viu, temeinic așezat, în acțiune, și determinant ca o fatalitate. Madeilina, femee desăvârșită, educată cu noblețe și deplin de o mătușe a lui Puiu Faranga, fără să-și fi trădat nici odată nostalgia, și rămânând cu impecabilitate în afară de orice învinuire, rămăsese în suflet cu aleanul acestei întâi și singură a ei iubire. Puiu Faranga are ceva din presimțirea acestei situații. Plutea prin el însă în sfera vagă a simțămintelor cu neputință, nu numai de formulat, dar și cu neputință de găsit cu oportunitate. Umbla totuși să-l găsească, dar besmetic, și, firește, mai ales accidental, ca după o planetă moartă, spiritul vremei. O ciocnire întâmplătoare, undeva în spațiu, poate să o incendieze și să-i dea, astfel, viață. Puiu Faranga descopere în sfârșit, că doctorul Ursu este flăcăul căruia îi zmulsese el cândva pe Madalina, că prezența lui licărise, despărțitoare și profundă, necontenit în adâncul ochilor ei, și lumină se face dintr'odată. Ucisese pe Madeilina din pricina d-rului Ursu. Pe calea obsesiilor lui însă, lovitura aceasta fusese prea mare, și-i clătinase deplin mintea, și „Ciuleandra", jocul fetelor și flăcăilor din Argeș, îi învălue deplin creerul cu obsesia ritmului ei înfierbântat. Ce este însă „Ciuleandra" în economia romanului? Incepe prin a fi jocul aprins în cercul căruia găsise pe Madalina. Este, apoi, nostalgia lui, devine, poate, simbolul Mădalinei, ajunge, în sfârșit, însăși Mădalina, rând pe rând, vina ei inponderabilă de a-l fi jucat cândva cu un flăcău pe care nu l-a mai putut uita lângă el, Puiu Faranga, și în sfârșit vulcanul care avea să sfărîme echilibrul mintal și sufletesc al eroului d-lui Liviu Rebreanu.

Acțiunea se desfășură cu atâta delicatețã, cu atâta logică imponderabilă, și cu atâta necesară sobrietate, în cât analiza sumară a unei dări de scamă rămâne în chip explicabil, incompletă. Cuvântul, la d. Rebreanu, nu face nici-odată literatură, ci se păstrează în frumusețea integrală de simplu semn grafic al actelor categorici de viață. Nici nu cântă, nici nu dansează, nici nu se miră: notează scurt, precis, cu o metodă sintetică, stendhaliană, faptele, le însemnează și le lasă, apoi, liberei concluzii a cititorului. Printr'un fenomen explicabil însă, de logică artistică în creație, pe căi poate une-ori felurite, cititorul se găsește, la capătul volumului în acelaș punct de concluzie cu autorul. Personagiile d-lui Liviu Rebreanu nu sunt, mai dinainte nici bune, nici rele. Sunt însă oameni vii și, ca atare, au calități și au defecte, au scăderi, față de ei înșiși, și au și culmi. Romanul însumează efectele ciocnirii dintre ei și împrejurările din afară, le clasează sau le declasează, și, în cadrul dat al situațiilor succesive se realizează cu gravitatea unei fresce tăiate în adâncime, nu în suprafață. Este, poate, singurul autor care poate, cu simplicitate și cu indiferență, să-și prezinte volumul pe masa întregei literaturi românești, și să repete cu Virgiliu:

„Pan etiam Arcadia mecum si judice
[certet,
. Pan etiam Arcadia dicat se judice
[victum".

N. DAVIDESCU

note

VALERIU BRANIȘTE

A murit la Lugoj una dintre cele mai puternice personalități ale Ardealului. Om de cultură, gazetar pasionat și mare luptător național, fostul director al gazetei „Drapelul" a fost în Consiliul Dirigent șef de resort al școalelor și cultelor.

●

Asupra volumului de poezii al d-lui N Davidescu, „Cântecul Omului", apărut zilele acestea, va scrie colaboratorul nostru, d. Sergiu Dan.

Teatru

ANUL TEATRAL

Să respectăm tradițiile căci deși nu sunt chiar atât de vechi, sunt firește „seculare". Să cercetăm viața teatrală a anului trecut, să judecăm puțin întâmplările și să tragem concluzii.

De la linia generală a anilor de după războì, anul 1927 nu se abate.

E un mic, foarte mic progres, dar mai e și tristă întărire în opinia că mijloacele de realizare ale teatrului românesc sunt reduse. Nu putem încă reprezenta cu succes drama. Rămânem închiși numai în posibilitățile comediei. Și nici în comedie de cea mai bună calitate, ci comedie de școală, de conservator, din acelea în care exercită învățăcei, adică de un soiu analog aparatelor-școală hodorogite pe care învață șofeurii să conducă. Nu chiar oricine poate să joace asemenea comedii, dar cel ce a absolvit conservatorul și nu poate să le joace la perfecție, nu merită să apară pe scenă.

Un asemenea rol e în genere bazat pe ticuri: un domn gras și uituc, un peltic, unul care de câte ori vede un portar crede că e un amiral, sau pe mici manii: să bărbierească pe oricine întâlnește, să facă pasențe, să confunde numele personagiilor, să plescăe din limbă de câte ori bea vin și apoi să privească admirativ paharul gol. Pe urmă vin micile „cârlige": când partenerul vorbește gesticulând cu mâna, comicul nostru nu-l ascultă ci îi urmărește pasionat mâna care arată și dansează, pe urmă călcări pe picior, strănuturi, etc. Falșile eșiri automatizate nu sunt iarăși de disprețuit: actorul iese bățos și comic din scenă, după ce a lansat replica.

Asemenea joc „la îndemâna oricui" corespunde în literatură, calamburului, în cafenea „șuetei", în poezie versificației factorilor postali, în pictură florilor copiate lucios de d-ra de pension. Cu exercițiu și bună voință oricine ajunge să le joace excelent.

Mai au și calitatea că efectul lor asupra publicului, tocmai din cauza imbecilității acestui efect, este irezistibil. Or cât ai fi de pretențios nu poți să nu râzi când în film de pildă, unul dă cu un reteveiu partenerului, drept în moalele capului, și acesta cade flasc jos. Sau cum să rămâi grav când unul primește o prăjitură cu frișcă drept în față.

De la trupa de comedie, de la „artiștii" cinematografului de cartier, care și ei fac lumea să râdă cu hohote, trecând pe la revistă, pe la teatru ceva mai popular, pe la comedia bulevardieră și până la creația de artă: Scrisoarea pierdută, Mizantropul și Tartuffe, râsul are erarhia lui, cu grade perfect stabilite și a încurca această ierarhie e o imensă greșală împotriva artei, o greșală din acelea care desființează tot ce cu trudă s'a adunat în trei sferturi de veac. Iată de ce reproșam mai zilele trecute direcției Teatrului Național inexplicabilul ei gest de a reprezenta pe prima noastră scenă, de-acum clasică, o comedie de calambururi. Chiar cinematograful nu a început să progreseze decât când a respectat una din clauzele esențiale ale spectacolului: separarea și repartizarea sălilor. De la început criticii din întreaga lume au cerut acest lucru. Și în privința aceasta progresul e încă de așteptat. La noi chiar, lumea a ajuns să știe că filmele de aventuri sunt la Cinema Terra, că „foiletoanele" sunt la Eforie și că trei patru săli din centru nu proectează decât filmele de categoria I. Teatrele principale trebue să înțeleagă asta și trebue să-și dea seama, că această separație corespunde unei stări psichologice a publicului; s'a văzut de pildă că acest public admite reluări de localizări la Teatru Nostru și nu le admite la Teatrul Regina Maria, unde vine și cu pretenția de a găsi ceva intelectualizat.

Și-acum să ne întoarcem la realizările anului trecut, să le cercetăm mai de aproape.

DRAMA

Am spus că n'a fost nici un succes de dramă, nu un succes dintre cele copleșitoare, dintre cele care te obsedează în amintiri, dar cel puțin unul care să te câștige o seară.

Cauza e că drama cere o regie foarte grea, mai ales acum când actorii noștri, chiar cei care o știau, au pierdut uzul de a o juca. O gradație precisă, o concentrare a efectelor, anumite simplificări, anumite bruscări sunt condiții care nu se pot înlocui cu sughițuri de prințesă închisă în raclă de sticlă, cu oftări patetice, cu urlete și păr despletit și cu batistă dusă la ochi zadarnic, etc. etc.

Iată acum lista dramelor jucate anul trecut: Henric al IV-lea, Hoții, Cyrano Prometeu, Strigoii, D-ra Nastasia, Cuiburi sfărâmate, Taina, Cântec de toamnă.

E cert că d-ra Nastasia, puternică operă originală și chiar Cuiburi sfărâmate, mai bine regizate ar fi putut avea mare suces. Cyrano n'a făcut decât 35 de spectacole ceeace pentru asemenea piesă echivalează cu o cădere.

COMEDIA

Aci un succes mare și autentic: Omul cu Mârțoaga, gândită frumos, scrisă teatral și jucată foarte bine. Regisorul d. Enescu merită toate felicitările. „Comedia Fericirii" a fost iarăși un frumos succes, regizat de d. Soare Z. Soare, de neîntrecut în asemeni puneri în scenă

Lista mai cuprinde: Greșala lui Dumnezeu, Allegro ma non troppo, Păcală, Veșnicul tânăr, Păpușile, Coppelia, Omul de zăpadă.

La Teatrul Regina Maria: Cel mai frumos succes Familia Bliss, Michel Perrin apoi, Riviera, Goana după bărbați, Foc de paie, Femeia în flăcări și câteva reluări.

Teatrul Mic, Teatrul Fantasio (cu Azais) și Teatrul nostru au jucat numai comedii. Tot un suces de comedie trebue considerat și Lampagiul de seară.

Trebue relevată și încercarea nu de ajuns studiată a Teatrului Caragiale.

Dintre cei care ne-au vizitat: Marea actriță italiană Ema Gramatica, extraordinară acolo unde nu o înfrângea fizicul și incomparabilă în Hedda Gabler.

D-ra Marioara Ventura a dat cu mare succes de public un ciclu de spectacole. Prizoniera, Omul de odinioară și Dacă aș vrea.

ACTORII

E ușor de înțeles de ce nu poate fi vorba de nici o creație excepțională în anul trecut. Succesele memorabile sunt în piesele de mare envergură. Ar fi putut fi in Cyrano și Strigoii.

Sunt totuși câteva lucruri de reținut. Unele mai mărunte, altele de mai multă importanță.

Calboreanu, I. Brezeanu, Sârbu și Atanasescu au fost superiori ca interpretare în „Omul cu Mârțoaga".

In „Hoții", Nottara, Sorana Țopa și episodic Thes.

In „Alegro ma non troppo" Sârbu și Marioana Zimniceanu, în „Comedia Fericirii" Morțun și o debutantă d-ra Didi Theodorescu sunt de asemeni de reținut.

La Teatrul Regina Maria: toți interpreții Rivierei și în deosebi d-ra Leny Caler; aproape toți interpreții d-rei Anastasia (aci a lipsit numai o gradare și organizare a ansamblului) Storin în Cuiburi sfărâmate, Maximilian și d-ra Maria Mohor în Michel Perrin, interpreții Teatrului în Castel ar putea fi deasemenea citați.

La Teatrul Mic d-na Annie Capuștus a surprins în Maestrul Bolbec și bărbatul său.

Dacă ne amintim bine „Azois" a fost jucat prin Ianuarie și se cuvine deci să-i pomenim interpreții în acest bilanț.

Despre debutanții anului vom scrie un articol osebit.

Și cu acestea, socotelile sunt încheiate.

CAMIL PETRESCU

note

MEȘTERUL MANOLE

Noua piesă de teatru a marelui poet Octavian Goga, după ce un moment, din cauze străine de teatru, fusese scoasă din repetiții, a fost din nou pusă în studiu. Se știe că principalul rol femenin e jucat de d-ra Maria Ventura, de la comedia Franceză și de d. Gh. Storin, reputatul actor. Va fi un adevărat eveniment în viața teatrală de la noi.

●

LUMINIȚA DE TICU ARHIP

Se fac la Teatrul Național ultimele repetiții ale Luminiței. E cea de-a doua piesă a acestei autoare căci, cititorii noștri își amintesc de sigur, d-sa a mai obținut un frumos succes pe scena Teatrului Național acum câțiva ani cu „Inelul" care vădea mari însuușiri dramatice.

E o premieră așteptată cu mult interes în cercurile literare.

●

Pe scena unui teatru particular din Capitală se va prezenta piesa d-lui Ion Sân-Giorgiu, **„Capriciul Evei"**. D-sa a mai terminat o comedie **„Omul zilei"**, pe care o va prezenta Teatrului Național.

plastica

CADRE MICI

ISER

O expoziție de acum o lună, dela „Cartea Românească", Iser a deschis cu adevărat anul plastic, marcând unul din cele mai de seamă evenimente din ultimul timp. A evoluat mult și serios intru găsirea de sine și totuș cât s'a scris cu această ocazie despre el socotim că a fost puțin față de importanța operei prezentate.

Când un Kimon-Loghi poate incă desface, la Atheneu, marfa sa de vânzător de mărunțișuri, vizita lui Iser ar trebui strigată, țipată ca să se dumirească odată publicul cu creer nerod și cu leșin de admirație besmetică.

Cu ochi de copil bun, Iser fumează liniștit și intreaga-i construcție fizică poartă siguranță și incredere în rostul ei pe lume, fără a fi susținută numai decât de spirit, imprimare unui aspect personal. Când artistul acesta trece prin momente de indoială, ar trebui să se privească în oglindă. Se va găsi atunci masiv, clădit peste fire, larg, greu, plin de sevă și de viață puternică și se va bucura de propria-i imagine ca de o prevestire continuă a desitnului.

Uimitor cum Iser știe să fie sincer în artă, nu numai cu sufletul lui, dar cu carnea și cu sângele, cu viața pe care o ai, o simți, o pipăi in tot momentul. Că lucrează într'un fel, că asimilează influențele de exprimare ale cutărui maestru intr'altfel — un mijloc numai ca să se lase în voia chemărei pământului însuflețit din el. Oricum ar lucra, Iser rămâne el: un senzual. Și drumul pe care-l străbate e o creștere a meșteșugului, atât ca o degajare, ca sentimentul să treacă pe pânză, nestingherit de formele tehnice, nepăsător și sigur ca o creștere naturală a unui sâmbure de voință. Priviți nudurile, cărora le-a dat multă însemnătate în vasta-i operă (și țineți seamă de grentatea realizării lor când ele rămân singure în cadru, fără ajutorul adausurilor decorative) aceste de acum se deosebesc de cele din precedentele expoziții prin strălucirea culorii și densitatea pastei, dar voluptatea în care se lasă cuprinse, amestecate, scoțând din ea singurul rost de azi, e aceiași la toate. Toate ard, frig par'că de câtă dorință inconștientă poartă in trup, de câtă oferire leneșă conține plinătatea frumuseții lor. Fructe grele și coapte cu rostul ce le-a dat D-zeu. Și figurile și figurinele lui Iser — simple capete ori siluete în ulei sau gravură — în țesătura firei lor păstrează acelaş conținut, aceiași însuflețire.

Hainele ce le acopere au căpătat forma pe care sunt imbrăcate, strâns ori larg, se ondulează după corp; nu-l exclud ca să primeze ele ci trăesc viața stăpânitoare de desub — există după xeistența pe care o voalează ca o altă piele. Arcuirea unui spate de femee, rotundul sânilor, abondența mijlocului, sub haine ori libere, se întind, se dau chinului și bucuriei traiului lor, tăcute și liniștite, sub stăpânirea de neînvins a soartei. Stau impasibile de când lumea, ca'ntr'un somn, ca'ntr'o amețeală, ocupă un loc — trebue să-l ocupe — nu ne interesează de altceva decât de a fi ca un copac, ca o colină.

Știu că sunt frumoase pentrucă sunt vii. N'au nici un gând deși toate aceste personaje sunt de obiceiu triste (tristețea lor e așteptare, o obișnuință se repauzează, voluptoase acum, la fel când se vor mișca, când vor iubi. E o taină aici de a împrăștia peste tot locul o atmosferă puțin apăsătoare, orizontală dacă se poate spune, îmbibată par'că cu parfumurile tari ale dragostei. Oamenii lui Iser trăiesc ori unde și oricum i-ar pune el să trăiască aceiași viață legată de lut, de fierbințeala primului păcat Oamenii lui nu sunt ingeri. Viața nu furnizează ea destul material de senzualitate numai prin spectacolul ei oricare? Imbrăcată, goală, stând, mergând nu este ca una singură incomparabilă, a scoarței acestia ce o susține, frământată ca și ea și atât de îndepărtată de cer? Iser știe s'o găsească la ea acasă, neascunsă, fără armă de pudicitate, în momente de sinceritate, de goliciune, de intimitate complectă, ridicând priveliștea la treapta de slavă, închinare păgână pentru ritmul liniilor și al formelor.

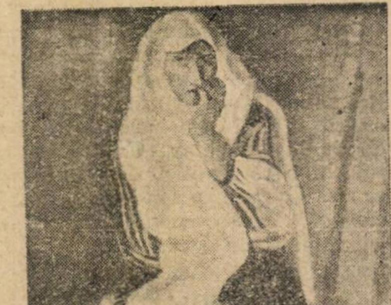

Iser : ȚARANCA

Nu o simplă întâmplare l-a făcut pe Iser să-și poarte pașii, când se forma ca pictor, în spre orient. Se simțea cu o constantă stare de suflet, ce își putea găsi intr'acolo posibilități de exprimare mai libere și mai abondente. Și a înțeles, dintr'un început, orientul, căci în pământ oriental s'a găsit un oriental. Intâlnirea a fost hotărîtoare. In acest contact, intențiile, nelămuritul care cereau o precizare, au fost controlate și împuternicite pentru totdeauna.

Așa a rămas de atunci, așa s'a prezentat Parisului, unde nu i s'au precupețit laudele, cântărețul îndepărtatei Dobrogi, pictorul frumuseții senzuale. Așa să-l socotim și să-l prețuim și noi.

TAKE SOROCEANU

* * *

SABIN POP

Cancerul a oprit la jumătate drum ascensiunea acestui tânăr pictor excepțional dotat.

Ultima lui bucată care a plăcut unanim la Salon „Tripticul vieții" îl arăta pornit pe un drum de mare și senină artă.

●

Pictorul **Const. Bacalu** a deschis expoziția de pictură in sala din mijloc a Ateneului român.

Expoziția rămâne deschisă până la 25 Ianuarie.

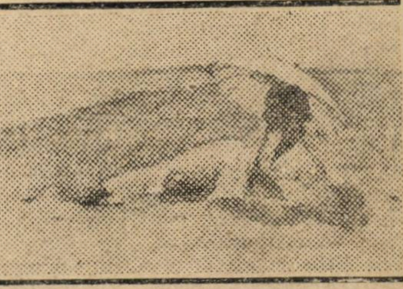

Delavrancea-Dona : PE PLAJE

Expoziția Delavrancea-Dona este in permanență deschisă la Ateneu de la 1 Ianuarie la 1 Februarie.

EXPOZIȚII

Mozart : Vartamian, Catargi, d-na Crețu Clăvinaru.

Ateneu : S. Mützner, Adele Jean, Const. Bacalu, **Dona Delavrancea.**

Hasefer : Olga Greceanu.

Str. Toamnei 117 : Alexandrima și Maria Barabas.

Regina Maria : I. Gheorghiță.

Sala „Regina Maria" : H. Petrescu.

Strada General Berthelot 64 : Jeanne Solojean.

Ateneu : Kimon Loghi, Pillat, Atanasiu, Șerbănescu.

Sala Ileana : Lt. Stiubei.

Sala Ileana : Expoziția Lazar.

IN STRAINATATE

EMINESCU IN ITALIENESTE

de vorbă cu d-l Ramiro Ortiz

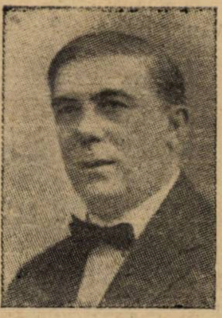

Incercări repetate, dar fără sistem și fără ajutorul ministerului artelor, de a introduce în literatura europeană pe scriitorii români s'au făcut. Numele unui Caragiale, Sadoveanu, Brătescu-Voinești și chiar Eminescu au răsunat și sub alte ceruri.

Știm că Rebreanu va apare în curând în câteva limbi europene. Dar marea speranță pentru valorificarea noastră, am pus-o totdeauna în Eminescu. Textele franceze și germane au măgulit doar entuziasmul nostru. N'au deschis ușa către suflete. Dar asupra traducerilor, în genere, s'ar putea vorbi prea mult — și e mai bine să ne oprim, cu tot entuziasmul vrem să credem, justificat — și cu toată increderea a cărei confirmare o vom avea în curând...

Eminescu în italienește, înseamnă că Eminescu apare lumei în cea dintâi limbă în care sonoritățile eminesciane se pot reproduce aproape fără pierdere. Fără a cunoaște toate tainele limbei italiene, deschidem la intâmplare și citim cu aceeași emoție ca in românește :

La sera, sulla collina, la buccina suona lamentona
salgon le greggi, e sulla via scintillano le stelle ;
piangon l'acque argentine, zampillando in fontane
mentre tu, o amata, sotto un'acacia m'aspetti.

La luna pasa sul cielo pura e chiaro...

IDEIA TRADUCERII

...Primul gând de traducere a versurilor lui Eminescu mi-a venit de mult, aşi putea spune de 'ndată ce am luat contact cu literatura română. Se inaugurase bustul poetului la Galați, și atunci, ca un semn de admirație, portretul poetului pe care-l descopeream în tot farmecul lui a figurat în camera mea de lucru, împodobit cu cetină verde. Am tradus „O rămâi, rămâi la mine...“ Și de-atunci, încet-încet, în unele seri de răgaz am tradus câte o bucată și când le-am revăzut, adunasem aproape treizeci de bucăți !... Cererea lui Guido Maracorda care conduce **Biblioteca Sansoniana Straniera**, m'a găsit cu lucrarea destul de înaintată.

Volumul pe care-l vezi cuprinde **întreaga operă poetică** a lui Eminescu, cu excepția a patru bucăți : **Egiptul** și **Strigoii**, pe care le-am lăsat deoparte pentru simplul motiv că traducerea... n'a fost bună și **Impărat şi Proletar** și **Epigonii** pe care nu le-am socotit interesante îndestul pentru publicul italian.

EMINESCU PREZENTAT UNUI PUBLIC NOU

Deși s'a scris destul de mult asupra lui Eminescu, a trebuit să alcătuesc o prefață, la care am lucrat destul de mult întrucât toate datele trebuiau făcute interesante și valorificate pentru un anumit public. Am recurs la un mijloc destul de firesc pentru caracterizarea timpului în care a lucrat poetul : am citat acea parte din **„Amintirile lui Panu“**, unde Eminescu e înfățișat citind în cercul Junimei. Atmosfera la început nițeluș ostilă, mentalitatea grupului în care se resfrângea acea poezie atât de originală, totul reese atât de limpede, încât Pușcariu mi-a scris că a citit prefața cu pasiunea cu care ar fi citit un roman, deși totul este perfect adevărat.

Firea lui Eminescu am prezentat-o cu totul altfel decât unii din biografii lui cari voiau să-i explice talentul prin nu știu ce maladie nervoasă, nu știu ce manie ambulatoric. Eminescu a fost poet și-atâta tot. Dela acest punct înainte toate „maniile“ nu mai au nici o valoare, căci alte mii de maniaci ambulatorii n'au isbutit să fie decât niște cretini.

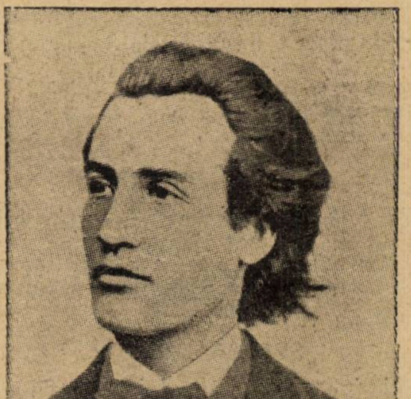

ARE EMINESCU VRE'O ECHIVALENȚA ?

Greu de precizat, deși intrebarea își are insemnătatea ei in momentul când Eminescu apare intr'o limbă europeană. Cred totuși că Eminescu n'are echivalență în literatura Europei. Evident, există o familie de artiști inrudită cu a poetului nostru, Petöfi, Leanu, Eminescu — au desigur multe caractere comune. In literatura italiană găsim ceva „eminescian“, in poetul Prati, iar nota lui violentă, pamfletară o aflăm și în violențele lui Carducci... Dar toate acestea sunt numai întretăeri de însușiri, iar nu suprapuneri.

Eminescu va apare deci ca un poet perfect original.

AȘTEPTARI...

Ediția italiană a lui Eminescu va fi, cred, înregistrată de toată presa italiană. Specialiștii italieni, cari cunosc foarte bine și literatura germană, ne vor da desigur un studiu amănunțit asupra isvoarelor lui Eminescu. Căci trebue să-ți mărturisesc un lucru : dacă Shakespeare, Goethe, Carducci, d'Annunzio sunt studiați în isvoarele lor, scriitorul român se simte micșorat dacă i se vorbește de isvoare. Scriitorul român nu trebue să aibe isvoare ! Și noi știm importanța pe care a avut-o poezia germană în cultura lui Eminescu. Nu numai la Cernăuți, unde a studiat, dar chiar în portul Giurgiu, unde poetul a lucrat ca hamal, în cuferele lui se aflau — mărturisește Caragiale — operele lui Schiller, Goethe și desigur Heine. Vom afla astfel precum știm despre Carducci — cât datorește Eminescu literaturii germane, și dacă nu, cumva asemănările cu Carducci n'au acelaș isvor : lirica atât de contagioasă a lui Heine.

Am resimțit foarte mult lipsa unui studiu asupra valorilor estetice eminesciane. Căci nimeni dintre criticii români — studiul lui Maiorescu chiar, este insuficient — nu s'a încumentat să ne dea un astfel de studiu. Am fost silit să spun câteva cuvinte doar asupra acestei chestiuni, să arăt valoarea influențelor din jur, a poeziei populare (care în muzicalitatea eminesciană devine una din cele mai mari poezii) și valoarea providențialei prietenii dintre Eminescu și Creangă. Eminescu situat în timp și loc, între artiști din acelaș timp și loc, cu similitudieri și diferențe — iată un subiect care va trebui tratat cât mai curând.

DE CE AM TRADUS...

Am procedat ca un copil cutezător : am voit să fac lucrul cel mai greu : să traduc pe Eminescu !... Dar trebuia ! De aci încolo singurul care mai oferă greutăți identice e doar Creangă... și mă ispitește cum nu-ți inchipui o traducere a lui în italienește !...

Legământul cu Eminescu a fost primul meu gând românesc. Imi plătesc datoria de recunoștință și admirație față de această nouă patrie a mea, care m'a primit cu atâta încredere.

— — — — — — — — — —

Și profesorul universitar roșește într'adevăr ca un copil, dându-și seama că rostește cuvintele cele mai grave ale unei vieți de om.

gazetaria

așa și așa...

elogiu sincer

Un grup de gazetari discută despre reviste și despre public în legătură cu succesul obținut de primul număr al Universului Literar. Unul dintre ei remarcă așa cum a făcut desigur multa lume, poezia Bețivul a lui Gregorian.

— Foarte frumoasă domnule ! irumpe Stăncescu, actorul totdeauna prezent la discuțiile literare. Și reia admirativ · „Ași fi vrut să beau azur"

Dar aci noul societar se oprește și se înroșește. Toți surâd. Căci a fost o vreme când Stăncescu care acum bea numai apă, a răpit titlul de campion lui nenea Iancu Brezeanu și de-abia a fost răpus apoi de Ghiță Storin.

intre vânători

Se știe că scriitorul de autentic humor Al. Cazaban este și un pătimaș vânător.

Reîntors dintr'o recentă partidă, foarte aventuroasă, d. Cazaban povestește următoarea scenă :

— ...Tocmai în vale, văzui doi iepuri în fața unei buturugi transformate în masă de joc, foarte pasionați într'o partidă de „tabline". La un moment dat unul din epuri tresare și spune partenerului :

„Ssst ! Parcă s'aude ceva...

Al doilea epure trase cu urechea și-l liniști :

„As ! Nu-i nimic ! Trebue să fie domnul Condrus, vânătorul.

...Și, epurii, închee d. Cazaban, își continuară liniștit jocul.

Unul din ascultătorii povestirii d-lui Cazaban, interpelă cu nevinovăție pe distinsul scriitor :

— Se pare, că nici de d-ta nu prea tremură epurii, de vreme ce te-au lăsat să asiști la scena de mai sus...

Dar autorul „Omului supărător" nu se supără, căci nu se supără decât pe poeții și pictorii moderniști. Oricum d Coadrus, simpaticul chestor al Camerii și vânător pasionat, fu răzbunat.

ARIEL ET COMP.

EPIGRAMA

unui bărbier

Reclama-ți saltă prăvălia,
Dar am să-ți spun un adevăr ;
Când spui că vindeci și chelia,
Găsesc că... o cam tragi de păr

Radu D. Rosetti

Un scriitor despre modă

Incântătoare cartea lui Francis de Miomandre !

Așa dar, poate fi și „moda" un subiect și încă nu de roman ci de „maximes, pentru un scriitor cu inteligența și talentul cronicarului dela „Nouvelles Littcraires".

Miomandre scrie ușor, ceeace nu înseamnă superficial. Nu face filozofia modei, dar notează cu o grație spirituală cuceritoare, reflecții, pe-alocuri aproape profunde, întotdeauna însă juste.

Bine înțeles, nu se ocupă numai de „moda" ce se înțelege de obicei, adică eleganța exigentă a doamnelor, ci de „moda" în general, adică de-un fenomen remarcabil în toate direcțiile și aspectele vieței.

Moda nu atinge și schimbă numai rochiile, pălăriile și pantalonii, dar ea este o fluturare gingașă a morții prin uzură pretutindeni. „Moda" acordă o viață limitată ideilor, cărților, oamenilor, sensibilității, iubirii, toată această viață multiplă e la discreția modei.

Editura „Hachette" în colecția valoroasă „Notes et Maximes" a tipărit această carte, nu numai pentru acei ce acceptă tirania modei, cât pentru oricine ar vrea să citească câteva pagini — am spus-o — încântătoare.

CE ESTE MODA ?

Ei bine ! Moda, după mine, este singurul mijloc pe care l'am găsit noi, oamenii săraci pentru a ne înșela în monotonia vieții.

Trebue să ne îmbrăcăm.

Dar cât de trist e de-a purta în toate zilele acelaș costum !

NICI-UN REGRET !

Ceea ce este mângâetor în modă, e faptul că nu ne lasă timp de-a regreta.

— Rochia voastră, doamnă, nu este încă uzată și ați și pus alta, nouă. Cea veche nu vă mai privește.

SPINOZA-DANDY

Știați, că în tinerețea lui, Spinoza, a fost un galant cavaler, îndantelat ca un gentilom ? Abia, mult mai târziu (în urma înfrângerilor sale amoroase), s'a consacrat șlefuirii diamantelor și filozofiei. El nu ne-a lăsat confidente, pentrucă era un om foarte rezervat, dar nu pot gândi fără tristețe la anii aceia, cari l'au hotărît să renunțe de-a mai fi galant. Cu ce amărăciune trebue să fi privit el, tinerii eleganți cari își sunau pintenii pe străzile Amsterdam-ului !

PAUVRE NIETZSCHE !

Gândesc de asemeni la Nietzsche, alt singuratec. Dar asupra lui avem documente. Primarul din Lil'Maria a încredințat d-lui Edmond Schneider acest teribil amănunt : „Vreme de opt ani, cât a venit pe la mine, eu n'am văzut pe dânsul decât două cămăși. Cu timpul, uzându-se, Nietzsche tăia din ele, de jos în sus, până când aceste cămăși ajunseră să nu-i mai poată acoperi decât partea superioară a trupului, începând dela cravată. De asemeni, singurul pardesiu pe care-l avea, ajunsese o cârpă gri-verde din negru cum trebue să fi fost cu mult înainte".

Sărmanul Nietzsche ! Nu mă mai surprinde ferocitatea sa împotriva oamenilor și societății....

ROBESPIERRE, ELEGANTUL

Robespiere nu părăsea niciodată locuința fără a fi bărbierit minuțios, pudrat bine, îmbrăcat cu o haină impecabilă și gâtul înfășurat de trei ori într'un fular, cravată extrem de elegantă.

Acesta, a fost de altminteri, un elegant.

PANTALONII LUI NAPOLEON

Napoleon nu urma riguros legile modei, dar se ocupa și nu puțin, de chestiunea uniformelor. El a hotărît până în detalii uniformele funcționarilor și armatei, dela senator până la ultimul servitor. Și gândiți-vă că el însuși n'a purtat niciodată, două zile, dearândul acelaș pantalon, faimosul pantalon alb !

REDINGOTELE FILOZOFULUI

D. Bergson permite să-i discuți opera, dar nu încerca să face vre-o observație critică asupra redingotelor sale.

TOALETELE FEMENINE

Toalete femenine ! Dar aceasta e materie pentru enciclopedie ! Priviți albumele. Ce varietate nesfârșită ! Toate, toate modele femenine au fost delicioase, cu excepția acelei de după războiul din 1870, care a ținut până la 1885.

AMORUL ȘI „CORSAJUL"

Nici o visare sentimentală nu ne poate face să admitem corsetele de atunci !

Ce tristete trebue să fi fost în oamenii tineri de atunci, siliți să iubească într'o epocă atât de lugubră, să facă atâtea nebunii pentru femei îmbrăcate în corsete hermetice !

PENTRU CINE SE IMBRACA ELE ?

Femeile cred sincer că se îmbracă pentru noi. Sau pentru ele. Adevărul e că se îmbracă spre a se șicana reciproc ! Bucuria supremă provocată de-o rochie frumoasă este de-a ofensa o rivală, care de altfel își ia singur revanșa în săptămâna următoare !

MANECHINUL

Surâsul martirizat al acestor fete fastuoase, ce enigmă ascunde ? Manechinul e trist pentrucă seara, desbracă frumoasele podoabe ca o actriță săracă ce joacă un rol de regină și așteaptă apoi métró-ul spre a se reîntoarce în micul ei apartament.

Manechinul este o regină care abdică în fiecare seară.

MODA ȘI AMORUL

Sunt mii de feluri de-a spune unei femei că o iubim. Multe „feluri" au căzut în uitare. Aș dori să văd capul unei femei de astăzi, când un tânăr va întreprinde s'o cucerească cu suspine, cu tactica la modă în timpurile domnului Paul Bourget !

literara

O SEAMĂ de CUVINTE

Compozitorii şi păianjenii !

Celebrul compozitor Paganini avea un păianjen pe care îl fermecase cu vioara sa Mica insectă se arăta foarte sensibilă la sunetele instrumentului. Păianjenul venia de la primele sunete, se ţinea drept. Inaintea compozitorului şi nu pleca decât în clipa când bucata era terminată.

Şi lui Beethoven îi plăceau păianjenii. De tânăr, observase un păianjen ce îşi ţesuse pânza într'un colţ al odăii sale. De cum începea să cânte, păianjenul părăsia casa şi se îndrepta spre compozitor fără cea mai mică teamă.

Se povesteşte că mătuşa lui Beethoven, ucise din nebăgare de seamă păianjenul pe care nepotul ei îl iubea atâta. Beethoven se întristă atâta, că timp de o lună numai compuse nimic. La sfârşitul acestui doliu, compuse o melodie pe care o intitulă: „Elegie, amicului meu păianjenul".

●

Un răspuns nimerit.

Intr'o zi, Henric al II-lea sosi la Montbery.

Preotul locului ştia perfect de bine că regele prefera cuvântările scurte, în locul discursurilor lungi. „Sire, zise el, locuitorii din Monthery sunt fericiţi de a vă vedea". Foarte bine, spuse regele: „repetă" şi preotul ridicând vocea repetă liniştit: „Sire, locuitorii din Monthery sunt fericiţi de a vă vedea aici. Foarte bine, răspunse Henric al IV-lea, încântat de a fi fost scutit să audă un discurs plicticos, şi ordonă să se dea 300 de taleri preotului, pentru săracii săi.

— Mulţumesc, Sire, răspunse preotul, dar repetaţi şi dv., dacă aceasta nu vă supără!

Regele încântat de replică, nu ezită. El revenia din călătorie cu punga aproape goală, dar dădu preotului cei 600 de taleri.

●

Un ambasador al Franţei pe lângă regele Angliei, Jacob I, arătând în prima prima sa audienţă mai multă vivacitate şi uşurinţă de cât raţionament şi spirit, regele întrebă, după audienţă, pe Bacou ce gândea de acest ambasador; el răspunse că era un om înalt şi bine făcut.

— Dar, reîncepu regele, ce părere ai despre capul lui? Este un om care poate îndeplini însărcinarea sa?

— Sire, răspunse Bacou, oamenii înalţi se aseamănă câte odată caselor cu mai multe etaje, din care apartamentul cel mai înalt este, de obiceiu, cel mai rău mobilat.

●

Grimond dela Reynière fu avocot, dar refuză să intre în magistratură cu toate stăruinţele familiei.

— Nu vreau zicea el să fiu magistrat, căci voi fi poate obligat să trimit câteva din rudele mele la ocnă, pe când rămânând avocat, voi putea cel puţin să pledez cauza lor.

Biciçe

bazar

PUII DE LUP IN RUSIA

Una din dificultăţile întâlnite actualmente de stăpânirea Sovietelor este aceea ce o prezintă chestiunea copiilor rătăcitori. Sunt mii şi mii de săraci micuţi, ai căror părinţi au dispărut în turburarea revoluţionară sau în foametele ce au urmat. In bande, străbat câmpiile şi sfârşesc în genere să ajungă în oraşe. Moscova este vizitată de ei. Aceşti copii sdrenţăroşi, strecurându-se peste tot, totdeauna înfometaţi, se hrănesc cu tot ceea ce pot să găsească sau să fure, dorm în grămezi zdrenţăroase pe stradele sau sub tinde. Trăind ca animalele, au instinctele lor şi crescând vor deveni temuţi. Ii numesc „puii de lup", şi stăpânirea, neputând sa ascundă că numărul lor este considerabil, a declarat fără înconjur că autorităţile nu vor ajunge să disciplineze aceşti copii.

BOGAŢII ORIENTALE

Maharadjahul din Gwalior a fost condamnat de curând de tribunal să plătească suma de 240.000 lire sterline unui proprietar de grajduri de curse la Calcutta,- M. J. C. Galstaun.

Această sumă, care reprezintă 30 milioane franci francezi, sau aproximativ 200 milioane lei, ne pare enormă. Ea pare că nu înseamnă nimic, pentru maharadjah, ale cărui bogăţii sunt de aşa natură c'ai crede că citeşti o poveste din **„O mie şi una de nopţi"**.

Cu toate acestea nu este cel mai bogat prinţ indian.

Cel mai bogat este Galkwar din Baroda. Comorile sale se compun mai cu seamă din bijuterii şi pietre preţioase. Posedă o aşa de mare cantitate că a trebuit să construiască un edificiu special pentru a le închide, care se numeşte „pashikhana", anume casa giuvaerurilor.

Printre obiectele preţioase cari se găsesc acolo, este un colier de perle în valoare de 200 milioane lei.

COLUMB ŞI VESPUCCI PRECEDAŢI

Un savant norvegian a descoperit pe o piatră, lângă Spokane, în statul Washington, inscripţii cu caractere runice, ce vorbesc de sosirea, către anul 1010, unei expediţii scandinave, compusă din 24 de oameni, femei şi un copilaş, expediţie care, după inscripţie, a fost aproape exterminată de Indieni.

Astfel, înainte de Columb, înainte de Vespucci, Europenii ar fi pus piciosul pe pământul Americei.

Tot aşa, poate, şi mulţi alţii, cari vor fi suferit aceiaş soartă ca şi nefericiţii exploratori. Deci, în curând, va trebui scrisă din nou istoria ca să se menţioneze toate acestea.

caricatura zilei

FOSILELE

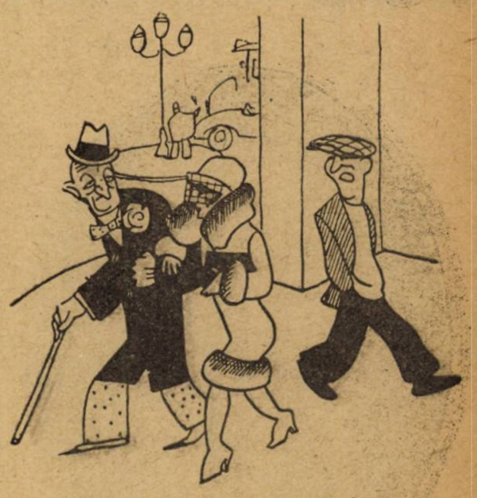

— Unde l'ai mai găsit dragă? La Glozel?

(Le rire)

MODA

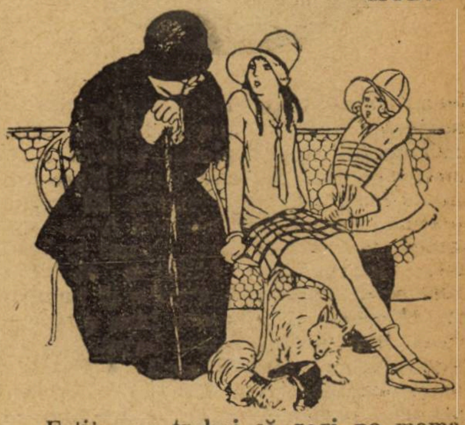

— Fetiţo, ar trebui să rogi pe mama ta să-ţi mai lungească puţin rochia, ca surioarei tale.

— Dar doamnă eu sunt mai mare ca ea, nu mai pot să port rochiţă lungă.

EXPERIENŢA

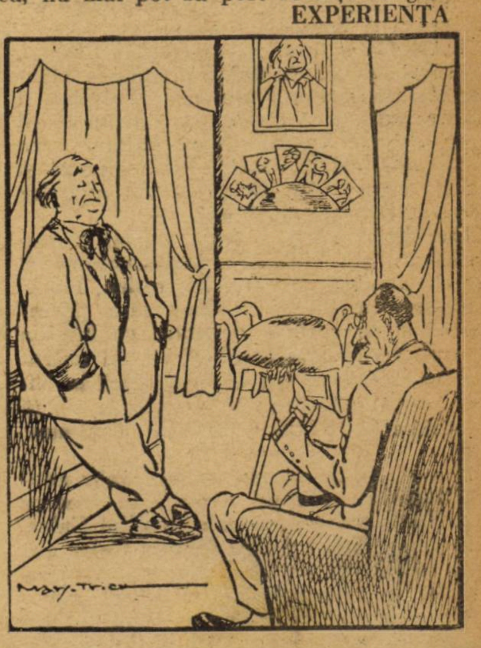

— Asta-i boală teribilă, după ea rămâi sau nebun sau tâmpit. Ţi-o spun din experienţă.

(Passing Shaw)

cărți redate în extrase

VOLTAIRE APARATOR AL LUI CALAS

Afacerea Calas a sguduit viața socială în Franța, în veacul al XVIII-lea, tot atât de mult cât procesul Dreyfus la sfârșitul veacului trecut. Condamnarea pentru crimă a unui tată care și-ar fi ucis fiul și revizuirea procesului în urma formidabilei campanii a lui Voltaire, au sguduit toată Europa. In „Marile procese ale istoriei", Henry Robert, cel mai mare advocat de azi al Franței, Membru al Academiei franceze înfățișează acest proces și evocă atmosfera timpului.

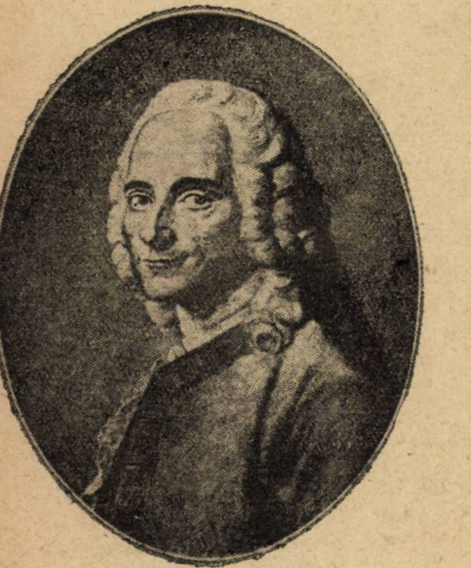

Jean Calase e judecat și condamnat în ziua de 9 Martie a anului 1762 de către Parlamentul din Toulouse pentru a fi omorât pe fiul său mai mare, Marc-Antoine Calas, prin strangulare. El locuia împreună cu soția sa, născută Anne-Rose Cabibel, de vreo treizeci de ani la Toulouse, în rue des Filatiers 16. Era negustor de pânzeturi, stambe și bumbacuri. Afacerile îi mergeau bine și Calas trecea drept un om foarte bogat.

Soții Calas aveau 6 copii: 4 fii și 2 fiice, și familia ocupa întreaga casă, compusă din parter și un etaj. La etaj se găseau camerile de locuit, sufrageria și bucătăria. La parter, un gang care dădea în stradă, comunica direct cu un fel de magazie de mărfuri care la rândul ei era în legătură printr'o ușe cu două canaturi cu prăvălia așezată la stradă.

Tatăl Calas era, în momentul dramei, în vârstă de 63 de ani. Era un om viguros, lat în spate și nu, cum Voltaire îl va prezenta mai târziu, un bătrân debil de 68 de ani. Victima, Marc-Antoine avea 29 de ani, ceilalți 3 fii: Pierre, Louis și Donat erau între 28 și 22 de ani, iar fiicele aveau 19 și 18 ani.

Dar dintre acești 6 copii, numai 2 erau acasă în ziua crimei: Marc-Antoine și fratele următor, Pierre. Al treilea, Louis, părăsise cu 5 ani înainte casa părintească și se certase definitiv cu familia — vom vedea mai încolo dece. Al patrulea frate, Donat, era la învățătură la Nimes, iar fiicele erau în acea zi în vizită la prieteni, în împrejurimile Toulouse ului.

In schimb, în acea seară un tânăr anume Lavaisse, fiu de avocat, în trecere prin Toulouse, era oaspele familiei Calas.

Incă nu v'am spus că familia Calas era protestantă. Și nu era ușor să fii protestant în timpurile acelea, după revocarea edictului dela Nantes când tot felul de șicane și persecuțiuni loveau pe protestanți, și când o declarație a regelui din 1686 amenința cu moartea pe „toți aceia cari vor fi surprinși exercitând alt cult decât cel catolic". Trebuia deci, pentru a rămâne protestant, să ai o convingere tare și adânc înrădăcinată.

Veți înțelege ușor atunci, cât de turburată a putut fi familia Calas cu câțiva ani înainte, când al treilea fiu, Louis, se lepădase de religia părinților săi pentru a se converti la catolicism. Tatăl Calas, la auzul conversiunei fiului său, îl gonise pe acesta din casă, acoperindu-l, într'o scenă de o nemaipomenită violență, de grozave reproșuri și injurii, iar timp de mai mult de patru ani îi refuzase orice fel de ajutor bănesc, cu toate că Louis nu avea nici douăzeci de ani la plecarea de acasă. Numai grație intervențiunilor stăruitoare, amenințătoare la urmă, ale intendantului provinciei Languedoc, d. de Saint-Priest, căruia tânărul Calas, muritor de foame, se adresase, tatăl Calas se decisese în 9 Septembrie 1761 să verse întâia rată a unei pensiuni pentru fiul său. Această atitudine a bătrânului Calas nu-i de loc aceea a unui om „bun de inimă și tolerant" cum Voltaire îl va prezenta mai târziu — și cu succes — opiniei publice. După cum faptul că tatăl Calas tolera la el în casă pe o bătrână servitoare catolică, ce chiar îl convertise pe Louis la catolicism, nu putea fi privit ca o probă de toleranță religioasă, cum iarăși Voltaire va încerca să o dovedească, deoarece o declarație a regelui din 11 Ianuarie 1686 dispunea că „cei de religie reformată nu vor putea ține decât servitoare catolice".

Căci iată substratul iritant, de natură religioasă, al afacerii: o lună și ceva după data când tatăl Calas se decisese în sfârșit să ajute cu bani pe fiul catolicizat, Marc-Antoine, fiul cel mai mare care la rândul său manifesta dorința de a trece la catolicism, fu găsit strangulat.

FAPTELE

Iată cum întâmplarea aceasta tragică fu cunoscută mai întâi.

In 13 Octombrie 1761, către orele 9 și jumătate seara, locuitorii străzii „Les Filatiers" din Toulouse, auziră, din casa locuită de familia Calas, gemete, țipete, strigăte de ajutor, exclamațiuni, apoi sgomote de pași numeroși, neobicinuiți, precipitați, cari făceau să se presupună că ceva grav, cu totul anormal se petrecuse acolo. Câteva clipe mai târziu, bătrâna servitoare deschise ușa din stradă, strigând „Dumnezeule, l'au omorât !"

Intr'o clipă vecinii se adună, mulțimea se strânge în fața ușei. Toți întreabă ce s'a întâmplat. Și dela însuși familia Calas, lumea află că fiul cel mai mare, Marc-Antoine, a fost găsit mort cu câteva clipe înainte, în magazia așezată la parter, îndărătul prăvăliei. Familia Calas, în primul moment, încearcă să acrediteze versiunea că răufăcători pătrunși din afară au comis desigur crima. Cadavrul lui Marc-Antoine, spun ei, a fost găsit de fratele său Pierre, care coborâse cu o lumânare pentru a conduce până la ușe pe tânărul Lavaisse care fusese la ei la masă, seara. Cei doi tineri, trecând prin fața ușei închise a magaziei, descoperiră pe Marc-Antoine, întins la pământ, culcat pe spate, în întuneric desăvârșit, cu capul gol, în cămașă, pantaloni, ciorapi și pantofi. Haina și vesta erau scoase, strânse cu îngrijire și puse pe marginea mesei.

In jurul gâtului avea o cravată neagră, pe care nu o purta deobicei.

Numaidecât au chemat pe bătrânul Calas. Acesta coborî urmat de soția sa și de servitoare și toți încercară zadarnic să reînsuflețească cu apă mirositoare pe Marc-Antoine pe care îl credeau numai leșinat și rănit de o lovitură de cuțit.

Pierre Calas și Lavaisse alergară să caute un chirurg, și găsesc un tânăr ajutor de chirurg anume Garsse pe care îl aduc numaidecât.

Ajutorul de chirurg Garsse găsește, în fața ușei familiei Calas mulțimea care discută cu aprindere posibilitățile crimei.

După ce dă lumea la o parte, pătrunde în magazie unde găsește corpul lui Marc-Antoine în poziția descrisă mai sus, îi scoate cravata neagră și descoperă în jurul gâtului, sub cravată, două brazde sângerânde, în semicerc, care se pierd îndărătul urechilor, semne neîndoioase ale unei duble frânghii cu care Marc-Antoine a fost strangulat.

„Cine a putut face asta!" exclamă atunci, tatăl Calas.

Niciunul dintre vecini nu a văzut pe nimeni intrând în casă sau eșind din ea nici o urmă de spargere, nimic nu a fost furat. Și în mulțime, șoapte încep să circule că s'ar putea prea bine ca asasinul să nu fi venit din afară.

Un vecin se însărcinează să caute pe consilierul municipal de serviciu, David de Beaudriguez. Acesta vine, face primele constatări, întreabă pe unii și pe alții. Răspunsurile și atitudinea familiei Calas îi apar suspecte. Are impresia că i se spune o lecție învățată spre a i se ascunde ceva, și pentru a clarifica misterul, după ce chiamă trei medici experți cari să examineze cadavrul, aduce pe toți ai familiei Calas și pe tânărul Lavaisse la primărie.

Aci, începe imediat cu interogatoriile, ajutat de grefierul său care consemnează răspunsurile în scris.

Suntem imediat după tragica întâmplare, în 14 Octombrie, la ceasul unul dimineața.

Versiunea adoptată pentru moment de către toți ai familiei Calas e identică și concepută în aceiași termeni, ca o lecție bine învățată.

Se așezase la masă la șapte ceasuri împreună cu tânărul Lavaisse, invitat din întâmplare în acea seară.

Numaidecât după masă, Marc-Antoine se sculase spre a eși și a se duce la cafenea, cum făcea în toate serile.

Ceilalți continuase să stea de vorbă până pe la 9 și jumătate. Atunci Pierre Calas coborâse cu tânărul Lavaisse, care pleca, pentru a-l conduce cu o lumânare până la ușe.

Și atunci au descoperit, trecând pe dinaintea magaziei deschise spre gang, cadavrul lui Marc-Antoine, întins pe spate, în îmbrăcămintea sumară descrisă.

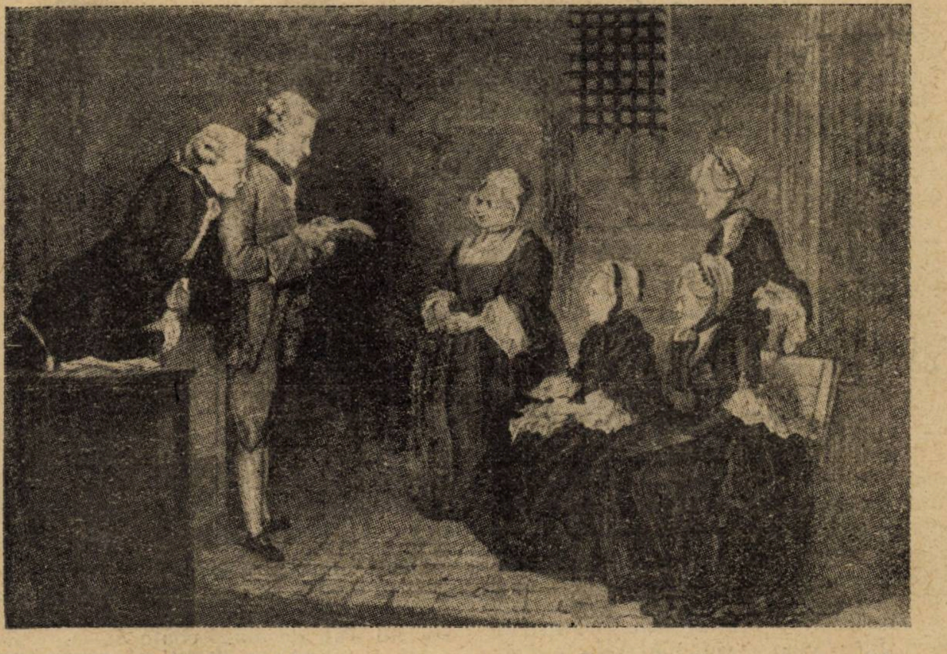

NENOROCITA FAMILIE CALAS — Desen de Carmontelle în 1765

Mama, cele două fiice, cu servitoare, fiul și prietenul lui Lavaïse.

Vecinii însă depun mărturie c'au auzit voci ridicate, țipete: „Ah! Dumnezeule! Ah! Tată!“, gemete ca ale unui muribund, pași precipitați, și că bătrâna servitoare a deschis ușa strigând: „Dumnezeule, l‘au omorît“, ceeace servitoarea va nega în urmă, împotriva mai multor vecini cari vor afirma cu hotărîre de a o fi auzit pronunțând aceste cuvinte.

Vecinii mai reamintesc consilierului municipal că Marc-Antoine, care voia să fie primit avocat, ceeace nu-i era posibil decât lepădând credința protestantă, se decisese să imite pe fratele său Louis, că frecventa bisericile, era asiduu la ceremoniile „Penitenților albi“, și că trecerea sa la catolicism n‘ar mai fi întârziat.

Nu se putea oare presupune că în decursul unei discuțiuni violente, tatăl Calas în supărarea, furia sa de a nu putea impedeca această nouă convertire, care ar fi atras după sine cheltuiala atât de plictisitoare a unei noui pensiuni, să-și fi strangulat fiul?

Posibilitatea aceasta e admisă de consilierul David de Beadriguez, care se decide să acuze pe toți ai familiei.

In 14 Octombrie cei trei medici experți își depun raportul, concludând că moartea este rezultatul spânzurărei și că „Marc-Antoine s‘a putut spânzura singur sau a putut fi spânzurat de alții“.

După cum vedeți, nu țineau de fel să se compromită!

In 15 Octombrie are loc a doua serie de interogatorii. Și atunci o desăvârșită schimbare se produce în declarațiunile acuzaților.

Tot astfel, cum cu o zi înainte susținuse cu toții că Marc-Antoine a fost asasinat de răufăcători, acum, părăsind această versiune prea de tot neverosimilă, declară cu toții:

„Am mințit pentru a salva onoarea familiei și a evita cadavrului lui Marc-Antoine tratamentul infamant rezervat sinucișilor. Dar adevărat e că nenorocitul acesta, întunecat și melancolic, nu reușia să-și facă un rost în viață, că trăia obsedat de gândul morței și că s‘a spânzurat: **noi l‘am găsit spânzurat.**

Dar nu a fost greu consilierului David de Beaudriguez să reducă la nimic tot eșafodajul menit a credita versiunea sinuciderei. Descoperi contraziceri flagrante, imposibilități vădite, făcu constatări copleșitoare față de cari tatăl Calas nu găsea urmă de răspuns, umbră de contraargument. Și convingerea despre vinovăția lui și complicitatea celorlalți își făcea tot mai mult loc.

Căci apropiați toate contrazicerile, toate minciunile, toate bâlbâelile, toată schimbarea de front de țipetele, de strigătele de ajutor, de gemetele, de pașii suspecți, de tot acest complex de sgomote inexplicabile și neexplicate, auzite de vecini.

Mai amintiți-vă de tăria, de intransigența bătrânului Calas, care timp de cinci ani lăsase pe întâiul său fiu convertit lipsit de orice mijloace, și nu cedase decât în urma amenințărilor directe ale d-lui de Saint-Priest, și numai în privința pensiunei alimentare.

Și mai presus de toate imaginați-vă indignarea, furia populației, literalmente deslănțuită contra familiei Calas. (Voltaire însuși o constată spunând că „nu e o voce ci un răget de brută“).

Insfârșit, ultim detaliu care în această epocă religioasă trebuia să aprindă cu deosebire imaginația spectatorilor: „Penitenții albi“ din Toulouse arătară un zel în adevăr prematur făcând lui Marc-Antoine funeralii solemne. Un imens catafalc alb, cu un cadavru purtând cununa martirilor cu cuvintele: „Abjurarea ereziei“, fu plimbat în procesiune prin itreg orașul, urmat de o mulțime fanatică, cerând dreptate.

In 28 Februarie 1762, înaintea Parlamentului din Toulouse de Cassan-Clairac, consilier raportor, conclude la culpabilitatea familiei Calas.

In urma concluziunilor analoage ale procurorului general Riquet de Bonrepos, Parlamentul condamnă în 9 Martie 1762 cu o majoritate de 8 contra 5 voci pe bătrânul Calas la supliciul roții.

In ceeace privea pe ceilalți acuzați, li se acordă amânare până după execuția lui Calas.

Parlamentul credea în adevăr că acesta va mărturisi înainte de a muri.

Dar Calas, proclamându-și până în ultima clipă nevinovăția, muri cu un curaj, cu o tărie sufletească ce umplură de admirație și de respect pe acuzatorii săi cei mai îndârjiți.

Deaceea, în 18 Martie, printr‘o a doua sentință, Parlamentul din Toulouse puse în afară din cauză și achită pe ceilalți acuzați, cu toată indignarea mulțimei pe care moartea admirabilă a tatălui nu o dezarmase de fel.

VOLTAIRE, APARATORUL

Se părea că aceste două sentințe ale Parlamentului din Toulouse pusese sfârșit afacerei Calas pentru totdeauna.

Dar iată că se produse un fapt care marcă începutul unei formidabile campanii tinzând la reabilitarea bătrânului Calas.

Spre sfârșitul lunei Martie, Voltaire, în castelul său dela Ferney primi vizita comerciantului protestant Dominique Audibert, care venea din Toulouse și călătorea spre Geneva, și care povesti lui Voltaire procesul lui Calas, supliciul său, moartea sa admirabilă, adăugă că el personal e profund convins de nevinovăția lui Calas a cărui condamnare nu se putea explica decât prin influența ocultă a „Penitenților albi“ și fanatismul religios al Parlamentului din Toulouse. „Parlamentul cel mai sângeros al Franței“ cum îl va numi mai târziu chiar Voltaire.

Pentru a înțelege bine cât putea o asemenea convorbire să-l pasioneze pe Voltaire, trebue să vă reamintiți ce a fost intreaga sa viață, toată de luptă contra religiei pe care o denumea „infamă“, cari erau ideile sale în continuă opoziție cu ordinea stabilită, săpând fără răgaz în numele rațiunei, al toleranței și al libertăței toate instituțiunile vechiului regim absolutist, începând cu autoritatea Parlamentelor.

Amintiți-vă că după o existență furtunoasă, în tinerețe plină de excese scandaloase cu libertinii cei mai vestiți ai timpului; după ce a cunoscut de două ori rigorile Bastiliei și neplăcerile usturătoare ale bătăii cu vergeaua (ce-i fu dată mai cu seamă din ordinul ducelui de Rohan); după ce a trebuit să se exileze în Anglia și să sufere pentru scrierile sale subversive cenzurile Sorbonei, punerile la index și rechizitoriile Parlamentelor, după ce călătorise nu numai în Anglia, dar și în Prusia unde fusese găzduit mai mulți ani la curtea regelui Frederic II, care îi dăduse crucea ordinului său și cheia de șambelan, în Olanda și în Elveția unde legase prietenii cu oamenii cei mai de seamă ai acestor țări, Voltaire, aproape de 60 de ani, se stabilise la Ferney, la doi pași de frontiera elvețiană și de proprietatea sa Délices de lângă Geneva.

Pe măsură ce înainta în vârstă, reputația sa tot crescândă îl punea la adăpostul neplăcerilor din tinerețe. Căpătase titlul de „istoriograf al Franței“.

Nimic nu atrage mai mult consideraţia decât un titlu oficial a cărui însemnătate scapă celor mulţi. Apoi, pentrucă îşi petrecuse viaţa combatând, ştiuse să se facă temut. Şi nimic nu asigură pe un om mai mult de respectul semenilor săi decât frica ce le-o inspiră.

Dar consideraţia unanimă, onorurile oficiale nu-l dezarmase totuşi. Dacă virulenţa stilului său pierise odată cu vârsta, ideile rămăsese aceleaşi: erau tot lupta contra creştinimului, a Parlamentelor, a intoleranţei.

Vă las să reflectaţi, date fiind aceste tendinţe, în ce dispoziţie şi cu ce puternic interes trebuia să asculte relatarea ce, vibrând de sinceră indignare, i-o făcea Dominique Andibert.

Odată ca niciodată se oferea aci ocazia de a porni cu războiu contra fanatismului religios şi a autorităţei Parlamentelor, fără totuşi a ataca pe adversarii periculoşi direct, ci întrebuinţând ca scut admirabil reabilitarea unui nevinovat, repararea unei teribile erori judiciare.

De-ar fi fost ea eroare sau nu.

CAMPANIA

Şi fără a mai aştepta, Voltaire se pune pe lucru

Chiar în 25 Martie, în seara vizitei lui Andibert, scria cardinalului de Bernis:

„Să îndrăznesc să rog pe Eminenţa voastră să-mi spună ce să cred despre aventura oribilă a acelui Calas, tras pe roată la Toulouse, pentru a fi omorît pe fiul său? Aci se spune că ar fi nevinovat. Se mai spune că trei judecători au protestat contra acestei sentinţe: această întâmplare mă interesează de aproape".

Dar cardinalul Bernis îi răspunde prudent, atât de prudent, încât Voltaire e nedumerit.

Scrie şi în Languedroc. Dar lămuririle ce-i vin de acolo sunt încă mai puţin încurajatoare.

„Catolici şi protestanţi mărturiseşte el lui Damilaville, mi-au răspuns că nu încape îndoială asupra crimei lui Calas. Toţi m'au sfătuit să nu mă amestec într'o atât de urâtă afacere; toţi m'au condamnat, dar eu am perseverat".

Şi perseverează atât de bine, încât cu toate răspunsurile negative, convingerea sa despre nevinovăţia lui Calas şi fanatismul şi parţialitatea judecătorilor se întăreşte din ce în ce. Vrea să o întărească, îl interesează să poată demonstra ceace vrea să demonstreze.

Intr'atâta, încât la 4 Aprilie, fără încă nici o informaţie în mână care să confirme spusele lui Andbert, scrie lui Damilaville:

„E adeverit că judecătorii toulouse-ani au tras pe roată pe cel mai nevinovat dintre oameni. Nimic, dela noaptea Saint-Barthélemy încoace, n'a dezonorat atâta umanitatea. **Strigaţi şi să se strige!"**

Personal nu e încă de fel fixat, nu are încă nici o dovadă la mână. Dar vrea să deslănţue furtuna, şi lansează cuvântul de ordine: Strigaţi şi să se strige, fidelilor, discipolilor săi.

Lui D'Argental îi scrie:

„Nu am speranţă decât în **strigătul public.** Trebue ca din gură în gură să ajungă strigătul la urechile cancelarului, să nu i se lase odihnă, nici răgaz, **să i se strige într'una: Calas, Calas!".**

In 8 Iulie 1762 trimite lui Damilaville acet stăruitor îndemn:

„Strigaţi vă rog şi faceţi să se strige. Nu-i decât strigătul public care ne poate ajuta.

Astfel toţi amicii lui Voltaire au însărcinarea să strtige şi să facă să se strige. Dar nici el însuşi nu stă degeaba.

Căci nu are încă nici un act al procesului, nici un martor, nimic care să-i permită să acţioneze juridic cum a început să acţioneze asupra opiniei publice.

Trebue să-şi constitue un dosar. Şi îşi stabileşte la Geneva un comitet consultativ format din prieteni tot atât de pasionaţi ca şi el, cari culeg mărturiile favorabile şi aduc actele dosarului dela Toulouse.

Donat Calas, care se refugiase în Elveţia e chemat de Voltaire la el. In numele său vor apare numeroasele memorii redactate de Voltaire.

Şi Voltaire însărcinează pe prietenii săi enciclopedişti să răspândească toate broşurile de propagandă în Franţa.

„Trebue, scrie el lui D'Alembert, să fie răspândite peste tot, să fie Parisul inundat de ele, pentru ca tot publicul să ştie de aventura aceasta oribilă".

In acelaş timp lucrează şi face să se lucreze pe lângă oamenii dela curte. Scrie ducesei l'Eville, ducelui de Richelieu, contesei d'Egmont, preşedintelui de Brosses.

Curentul în favoarea acţiunei sale se accentuează din ce în ce. Vuetul popular creştea, se umfla, începea să emoţioneze pe cei puternici.

Europa întreagă începea să fie atentă la glasul lui Voltaire, şi lua partea lui Calas.

Frederic al Prusiei şi Caterina II trimiseră lui Voltaire sume considerabile pentru a-l ajuta să obţine reabilitarea. In Anglia şi în Olanda se deschiseră subscripţii în folosul familiei Calas.

Căci toată această campanie costă foarte scump. Trebuiau plătite actele instrucţiei ce fuseseră aduse dela Toulouse, călătoriile martorilor favorabili, începută instanţa regulată în faţa Consiliului Regelui, însfârşit şi mai cu seamă retipărite fără întrerupere nenumăratele exemplare ale memoriului pentru Calas, cu care se inunda Franţa şi Europa.

Voltaire nu se gândea de fel să suporte el toate aceste cheltueli. Găsea că făcuse destul punând pana sa în serviciul acestei cauze redactând el însuşi memoriul pentru Calas.

Desfăşurase în acest memoriu toate resursele spiritului său suplu şi ale elocinţei ale convingătoare, arătând însă mai multă grijă de a convinge decât de a respecta adevărul.

Incepea prin a prezenta pe Donat Calas care avea atunci 23 de ani, ca pe un adolescent plin de candoare şi cu atât mai mişcător cu cât singur lua apărarea Tatălui, mamei şi fratelui său.

Memoriul făcea din viaţa intimă a familiei Calas un tablou idilic: armonia cea mai desăvârşită, unirea, tandreţea emoţionantă, buna dispoziţie nu încetau o clipă de a domni în sânul ei.

Dovada era: prezenţa în casă a unei bătrâne servitoare catolice şi pensiunea acordată fratelui convertit. (Dar am văzut cât valorau aceste probe).

Apoi, Voltaire povestea circumstanţele dramei, având grijă să spue mai întâi că Marc-Antoine nu se gândea câtuşi de puţin să devie catolic; că de multă vreme nutrea tragicul proect al sinuciderei, obsedat continuu de ideea morţei, ştiind pe dinafară faimosul monolog al lui Hamlet.

Apoi Tatăl Calas e prezentat ca un bătrân debil de 68 de ani (în realitate era un bărbat viguros, spătos de 63 de ani); Marc-Antoine ca omul cel mai robust al ţinutului.

„Niciunul dintre indiciile înşelătoare după care a fost judecat nu poate contrabalansa această imposibilitate fizică".

Insfârşit, Voltaire se complace în descrierea rolului odios al „Penitenţilor albi" şi răspândeşte svonul că jumătate din judecători făceau parte din această confrerie.

Publicul care nu cunoştea afacerea, care nu putea s'o cunoască decât din memoriile lui Voltaire, nu se mai îndoia de loc de nevinovăţia lui Calas.

In acelaş timp corespondenţa lui Voltaire continuă să se ocupe de această afacere cu aceeaş perseverenţă insinuantă, abilă, variând efectele sale după destinatar.

Câştigă cele mai diverse spirite şi asistăm la lucrul acesta necrezut de paradoxal: alianţa lui Voltaire şi a sorei Anne-Julie, călugăriţă a „Bunei-Vestiri", foarte influentă prin rubedenia ei cu cancelarul Manpeou, ambii unindu-şi eforturile spre a reabilita pe Calas.

Insfârşit, totul fiind gata, Voltaire însărcină pe Mariette şi pe Elie de Beaumont să redacteze un memoriu pentru Consiliul Regelui care singur avea dreptul să caseze sentinţele Parlamentelor.

De astă-dată, trebuia dat asaltul cel mare. Pentru a prepara terenul, Voltaire scrie preşedintelui d'Auriac, ducelui de Villars, ducesei d'Enville, mareşalului de Richelieu să intervină în favoarea casărei pe lângă cancelarul de Saint-Florentin.

Indată ce judecătorii sunt numiţi, face să fie influenţaţi în favoarea tezei sale.

Lui D'Argental îi scrie: „Magistraţii trebuesc solicitaţi cu insistenţă şi multă vreme, dimineaţa şi seara de către amici, rude, duhovnic şi amante".

Grimm povesteşte că însuş Ludovic XV s'a interesat de Calas, şi când i s'a spus: „judecătorii au putut să se se înşele, un cal cât de bun poate să se poticnească", regele ar fi răspuns:

„Nu un singur judecător, întreg Parlamentul din Toulouse s'a înşelat. Admit că un cal poate să se poticnească, dar nu un grajd întreg".

VICTORIA

O asemenea conspiraţie trebuia să reuşească.

La 1 Martie 1763, biroul de casaţiuni al Consiliului, găsi cererea de casare admisibilă.

După cincisprezece luni, sentinţa de casare fu pronunţată de către Consiliul Regelui — rezultatul nu mai era îndoelnic.

In sfârşit, la 9 aMrtie 1765, trei ani la zi după condamnare, Calas era în mod solemn reabilitat de către Parlamentul din Paris.

Voltaire plânse de bucurie aflând de victoria lui. Şi putut să spună, într'un strigăt de triumf, cuvântul acesta care dă măsura exactă a valoarei juridice a acestei sentinţe:

„A fost pronunţată de public cu mult timp înainte de a fi putut fi semnată de către consiliu.

Campania lui Voltaire în favoarea lui Calas făcu o victimă destul de neaşteptată în persoana consilierului David de Beaudriguez, care se văzu căzut în disgraţie, revocat din funcţiunile sale şi se sinucise.

Când scurt după pronunţarea reabilitării lui Calas, Voltaire veni la Paris, populaţia entuziastă îi făcu o primire triumfală în strigăte şi urale de: „Trăiască apărătorul dreptăţei! Trăiască apărătorul lui Calas!"

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, No. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 3.
15 Ianuarie 1928
5 Lei

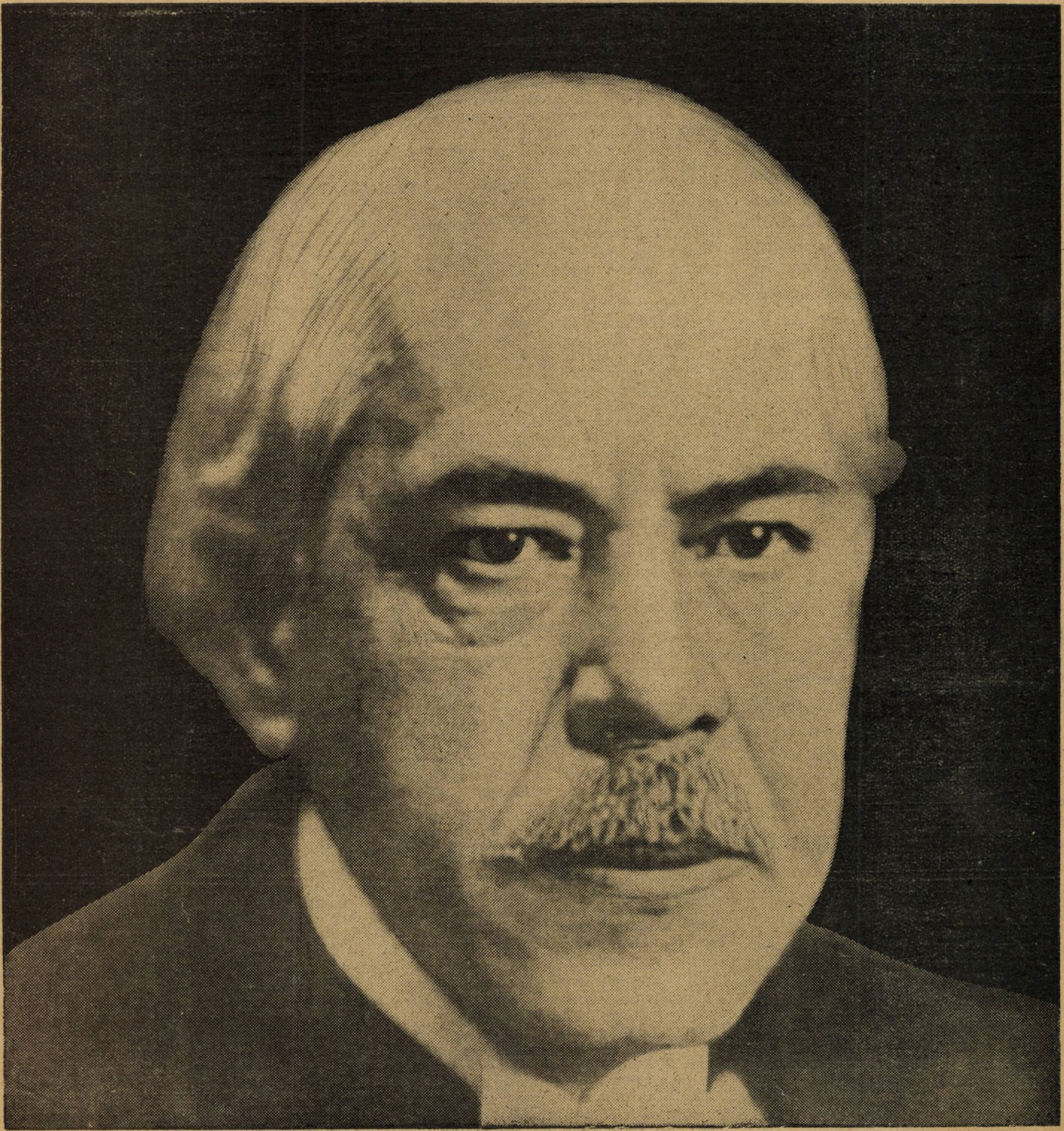

PROFESORUL

sufletul romanesc

PROFESORUL

Puţini savanţi se bucură la noi de enormul prestigiu al profesorului dr. Marinescu. Nu numai în cercurile universitare unde lucrările lui de specialitate sunt aprofundate de atâţi şi atâţi elevi, ci şi în întreaga opinie publică românească. Şi e cu atât mai de notat acest lucru cu cât publicul cel mare ignorează de obiceiu pe savanţi.

A contribuit la asta fără îndoială şi miraculoasa carieră pe care savantul a făcut-o. Încă de tânăr a stârnit senzaţie în lumea savanţilor streini, prin comunicările ştiinţifice pe care le-a făcut. Cele mai înalte instituţii i-au arătat un interes care a măgulit tot neamul românesc.

Unul dintre elevii favoriţi ai profesorului d. dr. Radovici, ne va lămuri în coloanele alăturate explicându-ne temeiul cercetărilor ştiinţifice ale marelui savant.

Noi ţinem să subliniem însă aici şi importanta activitate a prof. dr. Marinescu pe terenul social. E unul dintre fruntaşii mişcării „Muncii intelectuale", unul dintre cei mai competenţi cunoscători ai efortului intelectual subt toate aspectele lui şi unul dintre cei mai stăruitori luptători pentru o cauză pe care o consideră esenţiala în viaţa societăţii.

Iar în ziua când această idee îşi va face loc, când munca intelectuală va fi reglementată în cadrul statului şi preţuită aşa cum se cuvine se va vedea că prof. dr. Marinescu a fost şi aici un deschizător de orizonturi noui.

CAMIL PETRESCU

CARIERA UNUI SAVANT

DR. C. RADOVICI docent universitar

Nu mi-e uşor să răspund invitaţiei acestei reviste de a da în câteva rânduri, un rezumat despre activitatea ştiinţifică a profesorului Marinescu. Mai curând aş putea închide în cele trei cuvinte ale filosofului Carlyle, viaţa şi opera acestui savant, care a dus numele de român în cele mai înalte sfere din întreaga lume ştiinţifică: „Muncă, singurătate, tăcere". A muncit şi munceşte fără răgaz, nelăsând nici o zi fără o brazdă cât de mică în ogorul Ştiinţei, s'a izolat spre a fi nestingherit în prodigioasa sa activitate, a fost întotdeauna duşman al verbelor şi pătimaş iubitor al faptelor.

Numele profesorului Marinescu este legat de fiecare pas pe care Neurologia l-a făcut în ultimele decenii. Sunt rare capitolele histo-fiziologiei nervoase, în care mintea sa cercetătoare să nu-şi fi îndreptat investigaţiunile.

Incă din primii ani de studiu, când pentru prima oară a văzut în câmpul microscopic o celulă nervoasă, el şi-a concentrat întreaga activitate spre a lămuri structura, funcţiunile şi alteraţiile patologice ale acestor mistorioase picături protoplasmice, în care se efectuează cele mai nobile funcţiuni biologice, constituind în acelaş timp substratul material al psichismului. Rând pe rând toate elementele de constituţie ale celulei nervoase, substanţă chromatofilă, formaţia neuro-fibrilară, studiul pigmentului, prelungirile dentrice, axonul şi terminaţiile lui, el le-a revizuit la lumina metodelor noui de cercetare, aducând întotdeauna contribuţiuni, care au rămas în patrimoniul Ştiinţei. Stuctura şi compoziţia chimică a protoplasmei şi a nucleului, conexiunile neuronilor, alteraţiile fizico-chimice sub influenţa excitanţilor fiziologici, cum e repaosul, oboseala, senilitatea, fenomenele de reacţiune şi atrofie ale cytoplasmei şi nucleului, provocată prin secţiunea sau smulgerea axonului, procesul de reparaţiune a aparatului chromatic din protoplasma, fenomenele de degenerescenţă şi regenerescenţă ce apar în nervii separaţi de centrul lor trofic, transformarea reţelei neurofibrilare prin frig, virus rabic, inaniţie, stricnina şi alte otrăvuri, constituesc un lung şir de cercetări, efectuate parte în laboratoriile din străinătate, parte în clinica de boale nervoase din Pantelimon.

Rezultatele sale, apreciate în cercurile savante, discutate în societăţile şi revistele de specialitate din Apus, mai totdeauna adoptate, au fost şi în urmă reunite în două volume ale marii colecţii „Enciclopédie Scientifique" constituind cea mai complectă monografie despre Celula nervoasă.

Din prefaţa scrisă de marele histologist spaniol Ramon y Cajal pentru această lucrare, citām următoarea apreciere: „Son activité infatigable, ses recherches heureuses dans le domaine difficile de l'histologie du sistème nerveux, lui ont acquis une réputation et une autorité plus que suffisantes, pour imposer á l'attention et aux eloges de monde savant, un livre sorti de ses mains.

Dar studiul celulei nu l'a putut satisface Indoiala, care e natural să se nască în mintea oricărui observator a ţesutului fixat şi colorat sub microscop, teama ca nu cumva elementele descrise de diverşi autori, să fie arte facte ale metodelor întrebuinţate l'au îndreptat spre studiul celulei nervoase vii. Coloraţia vitală şi supra-vitală, studiul la ultra-microscop al structurei chimico-coloidale a celulei nervoase şi a prelungirilor ei, alteraţiunile experimentale prin diverşi agenţi sau modificările patologice văzute prin aceste metode, cultura în „vitro" în sfârşit studiul fermenţilor din celula nervoasă i-au adus o bogată recoltă de fapte noui de Bio cyto-neurologie. Imensul material adunat, aşteaptă răgazul necesar spre a se întruni într'un a treilea volum asupra celulei nervoase, menit a complecta opera începută.

La început elev, în curând însă colaborator căutat de cei mai iluştri maeştiri ai neurologiei franceze ca Charcot Raymond, Pierre Marie, etc., Marinescu a cultivat cu aceiaşi ardoare Clinica şi laboratorul. Ochiul său deprins să privească natura, înarmat de puternicele lentile măritoare ale microscopului nu s'a desobişnuit de a urmări la patul bolnavului, manifestările patologice produse de leziunile sistemului nervos. In marele tratat de Medicină publicat sub direcţia lui Bronardei şi Gilbert, capitolul Miopatiilor i-a fost încredinţat, cunoscându-se lucrările sale în acest domeniu încă misterios al neuropatologiei.

Nenumăratele sale publicaţii ulterioare, rezultate din aplicarea metodei anatomo-clinice, şi în anumite împrejurări, a metodei experimentale, au constituit tot atâtea contribuţiuni noui, la înălţarea edificiului de data recentă al Patologiei nervoase. A lucrat totdeauna în condiţiuni grele, cu mijloace modeste, necerând pentru investigaţiunile sale decât o simplă masă de brad, un microtom, un microscop şi câteva sticle de coloranţi. I-au lipsit laboratorii somptuoase. A omis de a se organiza de teama ca timpul, pe care cu scumpătate îl cântăreşte, să nu se irosească pentru organizare. A lucrat în totdeauna şi în orice împrejurări. Mintea sa impregnată, de acel „horor vaccin" al anticilor caută în totdeauna ocupaţie, totdeauna febrilă, totdeauna fiind în ajun de a termina o lucrare.

Când în 1910, P. Ehrlich, a descoperit Salvarsanul, prof. Marinescu a fost printre primii, cari au primit spre experimentare noul medicament. S'a declarat de la început partizan al tratamentului intra-rachidian. A preconizat o metodă originală de tratament al sifilisului nervos, prin ser salvarsanizat. Această metodă, adoptată pe o scară întinsă în America a făcut obiectul discuţiunilor contradictorii, în diferite congrese şi reuniuni neurologice din Apus.

Sifilisul nervos, din punct de vedere clinic, anatomo-patologic şi experimental, a făcut obiectul preocupărilor sale ştiiţifice un lung şir de ani, aducând îndată după Noguchi, dovada incontestabilă a patogeniei sifilitice în Paralizia generală și tabes, prin demonstrarea treponemiei palide în creer și măduva spinării.

In timpul războiului, în pribegie, renumele său mondial a făcut ca în toate țările prin care a trecut să fie invitat a face cursuri sau conferințe. Astfel profesorul Dogiel din Petrograd, l'a invitat în numele Universității să țină o serie de 10 prelegeri, de asemenea la Londra a fost însărcinat să țină cursuri plătite și să contribue la studiul anatomo-patologic al Encefalitei letargice, boală nouă care bântuia în Anglia în acel timp. La Paris, printre alte comunicări la Société de Neurologie reprezentând tot atâtea contribuțiuni originale la studiul fizio-patologiei măduvei spinării, a studiat patogenia sclerozei în plăci, fiind printre primii care au dovedit natura infecțioasă a acestei boale prin descoperirea împreună cu A. Pettit de la Institutul Pasteur — spirochetei sclerozei multiple. Pentru lucrarea sa asupra nevromului de regenerare, studiat asupra plăgilor nervoase de război prof. Marinescu a primit premiul Achuccaro, decernat celei mai de seamă lucrări în specialitatea histologiei nervoase.

Reîntors în țară a continuat a studia Encefalita epidemică, care bântuia, pe o scară întinsă la noi, însă despre care cunoștințele noastre, a celor izolați de Apus, erau cu totul reduse. A adus contribuțiuni la studiul experimental al Encefalitei și al Herpesului, boale înrudite prin natura virusului patogen. Dar obiectul de predilecție al studiilor sale a rămas totuși celula nervoasă, a cărei morfologie și în deosebire fiziologie cată s'o aprofundeze din ce în ce mai mult. De aceia, cu o răbdare de benedictin, neevitând nici o oboseală s'a aplicat să studieze oxidozele din celula nervoasă, adică granulațiunile purtătoare de ferment oxidant, de al căror rol important se convinge, pe măsură ce înaintează în această direcțiune Fizio-patologia oboselii, a febrii, a senescenții, secretul eredității al boalelor congenitale și constituționale vor găsi poate o explicație în diminuarea, alterarea sau variația de dispoziția a oxidozelor în celula nervoasă. In idioția amaurotică cercetările sale au demonstrat diminuarea sau absența oxidozelor în mare parte din celulele nevraxului.

Dar activitatea profesorului Marinescu este departe de a fi încheiată. Ajuns la cele mai înalte ranguri academice, în țară ori în străinătate, el continuă totuși viața sobră de modest servitor al științei, tratând fiecare problemă de care se ocupă cu ardoarea și entuziasmul unui debutant. Trăind în acest colț din Orientul Europei, prof. Marinescu este un izolat printre compatrioții săi, un simbol al muncii încordate pentru elevii săi, iar pentru țara sa — o glorie.

NOTE BIOGRAFICE

Profesorul Marinescu s'a născut la 23 Februarie 1863. A debutat în cariera științifică la laboratorul de hystologie al prof. Babeș, cu care a lucrat în colaborare, la diferite descoperiri științifice.

La 1889 fu primit, la Paris de Charcot la laboratorul de la Salpêtrière. A lucrat și în Germania, Belgia și apoi iarăși la Salpétrière cu prof. Raymond. Prof. Marinescu e medicul șef al Pantelimonului; membru al Academiei Române, membru corespondent al Societ. de Neurologie din Paris etc.

CUM E PRIVIT IN STRĂINĂTATE

Raimon p Cajel (laureat cu premiul Nobel pentru medicină), în prefața la Cellule nerveuse din marea bibliotecă: Encyclopédié Scientifique) din care spicuim:

...Activitatea sa neobosită, cercetările sale fericite în domeniul dificil al histologiei sistemului nervos, i-au creat o reputație și o autoritate mai mult de cât suficientă ca să impuie atenției și elogiilor lumii savante o carte ieșită din mâinile sale.

. . . .

Trebue să convenim că puțini autori se găsesc în atât de bune condiții ca el ca să-și asigure o sarcină atât de meritorie.

Foarte la curent cu bogata bibliografie neurologică contimporană și muncitor veșnic neobosit — n'au mai rămas decât puține subiecte în discuție asupra cărora să nu-și fi expus părerea, întemeindu-se întotdeauna, nu pe speculațiuni teoretice cât mai ales pe observațiuni obiective și făcute cu răbdare, — după cum le dovedește cartea de față.

...Toate aceste capitole, și altele pe care nu le mai cităm, conțin observațiuni originale, ipoteze sugestive, priviri generale ingenioase și juste. Merită, totuși, să fie amintite în special, acelea pe care le consacră schimbările morfologice provocate de variațiunile presiunei osmotice, — fenomenelor atât de ciudate ale formărei fibrelor nervoase și-a cuiburilor pericelulare realizate prin compresiunea experimentală, a ganglionilor sensitivi și simpatici și în sfârșit studiul feluritelor „processus" ce se cuprind sub denumirea generală de neuronophagie. Astfel că cetitorul se va putea convinge că autorul e în acelaș timp un dibaciu observator și un partizan convins și tenace al metodei experimentale.

...Intr'adevăr, care observator sau savant s'ar mai putea îndoi de ziua, poate apropiată, în care o altă problemă nu mai puțin importantă își va fi găsit soluția datorită experiențelor atât de interesante ale grefării ganglionilor nervoși, realizate în ultimii ani de către Nageotte și Marinescu, — experiențe ce dovedesc, procedeurile pe cale experimentală nu mai puțin surprinzătoare ale acestui din urmă savant, relative la efectele apăsării mecanice asupra ganglionilor animalelor tinere?

..Fără îndoială că publicul medical și mai cu seamă neurologiștii vor primi cu bucurie cartea aceasta, — căci vor găsi într'ânsa toate elementele necesare pentru ca să-și dea seama de starea actuală a cytologiei nervoase, în starea normală și patologică.

...Insă atunci când în ciuda atâtor piedici se înalță edificiul măreț al neurologiei, — cărți de felul acesteia, în care se reflectă în mod fidel starea actuală a muncii comune, care conține și semnalează, în acelaș timp, chestiunile în litigiu și lacunele recomandate viitoarelor cercetări științifice, — merită aprobarea sinceră a tuturor și o bună primire din partea publicului și-a criticei.

Berliner Klinische Wochenschrift 30. Aprilie 1894:

Părerea d-lui prof. Marinescu, credem că nu a fost ținută în seamă, îndeajuns până astăzi. Dar subsemnatul făcând studii asupra acestui subiect, am rămas atât de convins că părerea d-lui prof. Marinescu este cea adevărată și că este singura teorie care ne poate duce la înțelegerea multor fenomene ce până acum ne erau tăinuite în acest domeniu.

Herman Wille (în Archiv für Pychiatrie 1895 p. 581). Schimbările măduvei cerebro spinale după exarticularea brabrațului superior.

Această nouă teorie a lui Marinescu asupra funcțiunei trofice a celulelor poate explica în modul cel mai natural constatările subsemnatului; faptul că în cele două cazuri semnalate de mine degenerescența era vizibil pronunțată în firele posterioare — fapt pe care Marinescu il bănuise numai — este o dovadă mai mult.

Cu atât mai mult cred că sunt îndreptăți [illegible] cât și Goldscheider, în Februarie 1894 ținu o conferință asupra centrelor trophice înaintea societăței medicilor de la Charité. Goldscheider examinând critic această teorie se pronunță foarte hotărît pentru ca ea să fie încă lărgită și aplicată în felul următor...

Prof. Leyden în Zeitschrift für Klinische Medicin 1894. p. 200. Despre anatomia și phisiologia patologică a Tabesului.

D. prof. Marinescu a găsit o ipoteză ingenioasă care ar putea resolva greutățile amintite. El e de părere, că deși de obiceiu celulele ganglionilor sunt independente de fazele periferice... *)

neadevarate

Savanții la Cameră

Incărcat cu multe rezoluții și deziderate, delegat de nu știu ce asociație, într'o după amiază d-rul Marinescu urca dealul Mitropoliei. Când să intre sergentul de la intrare îi ia în piept:

— Ei domnule, unde intri?

— Vreau să depun o moțiune d-lui președinte

— Nu se poate, dă-te înapoi.

Marele neurolog revine nervos.

— Domnule înțelegi că nu se poate să intri.

— Dar trebue... domnule, trebue... d-ta nu înțelegi că trebue

Sergentul, sărind respectos de doi metri în lături ca să treacă d. deputat Curcă, revine îndârjit:

— Dă-te mai la o parte.

Și mărunt, necăjit, stângaci ca un albastros pe uscat, d-rul Marinescu se dă la o parte și așteaptă. Trec pe lângă el toate celebritățile democrației și voinței „populare", toți cei cari între ei se apostrofează cu o atât de aprpiată cunoaștere reciprocă.

Sosirea la timp a unui profesor universitar, dă o soluție încurcăturii.

---

*) Nu am dat decât unele citate caracteristice pentru ca să se poată vedea în mod destul de superficial cam în ce fel se vorbește despre X, Y, Marinescu în lumea științifică.

poezie

GEORGE GREGORIAN

RUGĂ DE VECI

O, Doamne 'ngenuchez şi mă închin
Cu frunzele, cu-asinii şi prelaţii:
M'ai plămădit Părinte din puţin
Şi-aveai la îndemână spaţii,
Oceane de safir şi de topaze
In sborul făr' de margini al minunii
Şi-ai fi putut, din pântecul genunii.
Să mă ridici pe-o aripă de raze.

Dar m'ai svârlit în praful ce mă bea
Şi-am stat pe-o ţoală veche de lumină,
In cărnuri zăvorât ca într'o vină
Şi necuprins în frământarea mea!

Şi-am supt văzduh cu pulberea 'n amestec
Şi trupul mi-a 'nfrunzit de viziuni;
Ai tras cu mine brazde prin minuni,
M'ai stors de zări şi m'ai lăsat să mestec

Şi dacă să mă 'njugi îţi fuse gândul
De ce nu m'ai turnat întreg din mal.
In coopsele-mi păroase de-animal
Să-mi tragăn drumul, bleg şi [illegible]ându-l

O, de-aş fi fost doar hoitul luat de târn!
Dar igliţe de foc m'au migălit,
M'au prins în broderia Ta de mit
Biet bivol pe întinderi să atârn!

Şi de-ar fi tot, un gol şi-un val de vânt!
Dar văzul meu Te-adună din hotare
Când treci pe alba lună 'n alb vestmânt
Şi când cobori pe-aprinse ulicioare!

Şi 'n focul ce 'n răscruci l'ai părăsit
Mă reazăm greu în sapa mea de vis
Şi ochiu-mi creşte dus, amar deschis
Pe ochiul Tău din fund de infinit!

⁂

O, Doamne 'ngenuchez şi caut dur,
Afund îmi. scormon spuza de scântei
Şi bulgării ce dorm în mine grei..
Şi'n van îmi caut rostul ce'l îndur!

Cu mâna Ta, cu mâna Ta de floare,
M'ai strâns în plumb şi mi-ai turnat duhoare,
Din fruntea Ta, din creasta ei de munte.
Mi-ai răstignit un os în frunte;
Din vecii Tăi, târăsc un praf de paşi,
Din masa Ta, mi-arunci pe un făraş;
Şi nu mai ştiu de ce, de rău, de bine.
Doar inima în taina ce-o dilată
Mi-ai făurit'o caldă şi 'nstelată
Ca să răcnească 'n mine!

RADU BOUREANU

AMIAZA

Acuma, glasurile vieţii ca nişte zorele,
au prins încet să-şi răsucească goarnele,
şi umbrele albastre din pomi se strâng în ele,
precum la melci se strâng în ele însăşi coarnele

Aici e tăcere şi-o tristeţe ca în valea plângerii,
şi soarele de crucea cerului şi-a spânzurat,
frumosul cap de aur.
Eu cred că'n valea asta noaptea umblă îngerii

Aici chiar vorbele ca nişte mâini pot să trezească,
amiaza — care, goală 'n lanul verde de porumb,
s'a tolănit să aţipească.

Acum aşi vrea să-ţi prind în palme sânul alb şi mic,
sânul rotund unde bătăi de inimă svâcnesc,
ca svârcolirea unui vierme,
ascuns în miezul unui măr domnesc.

C. I. ŞICLOVANU

INVENTAR RUSTIC

Fâşii de curcubeie strânse din azur,
Topite lucesc în drăcesc rotogol.
Pe mirişti ce 'mping câmpia 'n orizontul gol,
Soarele-şi strânge văzduhul în jur

Vre-un nor mai pluteşte ca un înger, vag, spiritual,
Ca dintr'o uriaşe păpădie-un puf suflat —
Jumătatea bolţei susură înfundat,
Ca un stup răspândit în spaţiul astral.

Zările pe-oblânc culcate ascultă —
Veşnicia oprită în vale tresare.
Singur un bou rumegă aburii slut şi pare
Un dumnezeu inferior transformat sub bolta ocultă.

NOUL TESTAMENT SI BIBLIA IN ROMANESTE

GALA-GALACTION

Traducerea cărților sfinte intr'o limbă națională constitue un eveniment pentru un neam. O eră nouă. Le-am avut traduse noi, și până acum, firește dar într'o limbă care corespundea mai mult greutăților momentane de cât frumuseților impresionante ale acestor cărți. Iată însă că unul dintre cei mai de seamă scriitori de azi, un erudit într'ale scrisului bisericesc în acelaș timp și-a luat asupra lui și traducerea acestor cărți sfinte. Versiunea literară a Noului Testament a fost salutată ca o biruință a limbii românești. Iată că acum ne precizează într'o convorbire anume pentru revista noastră, că va traduce curând și Biblia.

Frig aspru cu senin, noapte de iarnă în toi, noapte albă, pe o stradă albă, cu case albe exilate într'o margine a metropolei Singurătatea aceasta fără prihană prin care merg repede are și ea ceva luminos. umbra chiar a străzii, nu e decât o lumină ceva mai scăzută. Cel cărui i sunt necunoscute emoțiile singurătății nu va înțelege plăcerea ce o încerc ori de câte ori mă duc să văd pe părintele Grigorie în sihăstria lui acolo într'un capăt al orașului.

De câte ori voesc să spui ceva de cel ce a fost Gala Galaction și este azi părintele Grigorie îmi năzărește în minte prima lui arătare: Văd un anahoret gânditor într'o sutană veche sură culoarea cenușii, orânduind un vraf de cărți într'o sală luminoasă a unei fundații. Am înțeles atunci dintr'o dată în întruchiparea lui de tolstoian, renunțarea vădită dela toată zădărnicia veacului. Am simțit că e o taină întreagă așezată în linia tihnită a preotului de țară cu surâsul blândeții duhovnicești. Cu adevărat Părintele Grigore e o tainiță zăvorâtă. Puțini îl pricep azi. Acest om care și-a jertfit simplu. fără surle și tobe, ceeace a avut mai de preț, talentul, literatura lui, pentru a fi un slujitor smerit la sf. jertfelnic al lui Hristos, e un semn de minune în vremea și țara noastră.

A făcut aceasta ca un singuratic, atunci când nu bântuia molima misticoliterară de azi, în chip aspru, bizantin, definitiv, ortodox, când l'am văzut întâi am înțeles lupta lăuntrică din care a biruit.

Acum pe când urcam mica scară de lemn și băteam la ușa micului iatac a celui ce-mi este preot duhovnic și prieten, gândeam la toată amărăciunea de pelin și cucută pe care sunt sigur că i-o va naște felul acesta de vorbire pe care veneam să i-l cer: Un interwin.

— De ce nu mai scrii literatură profană părinte?

Cu toate că știu că voi jigni una din cele mai înrădăcinate prejudecăți ale artei de azi. îmi dau seama din ce în ce mai mult cât de mare e păcatul să iubești Frumosul numai pentru el. Cu deviza „Artă pentru artă", deviza păgână care a înlocuit religia cea adevărată, legătura cu Dumnezeul cel viu, prin religia Frumosului, adorația lucrului cioplit și meșteșugit, idolatria aceasta numită artă e bucurie numai pentru cei bogați, cei rafinați, cei sătui, cei deștepți arta e un privilegiu pentru cei mai puțini.

Ce înseamnă frumosul acesta pentru cei ce cerșesc la cotitura uliței, pentru cei zdrobiți sub călcâiul tiraniei, pentru cei ce-și plâng în beznă durerea.

De aceia să spun drept îmi pare rău de tot ce am scris până acum. Nu am izbutit decât să nu făuresc dușmanii invidiei sau într'altfel.

Știu totuș o artă, arta pentru Dumnezeu, o artă nemăestrită, arta credinței cerești care e o închianre în duh și adevăr, o artă nevăzută, arta spirituală îngerească, arta /sf. vieți creștine.

Chiar munca mea din urmă, literatura mea religioasă propriu zisă cu toată traducerea Noului Testament ce mi-a adus? Destulă amărăciune. Abia un sărman post de misionar la Mitropolia Bucurestilor (post de altfel suprimat de zintâi 1928) și apoi unul de suplinitor la Facultatea din Chisinău pe un an. Pe anul ce urmează nici nu pot să-ți lămuresc ce mai sunt și unde mai sunt.

Sunt pătruns mai mult decât oricând ca toate măestririle mâinii și tidvei omenești nu pot atârna în cumpăna cu o singură lacrimă, o simplă faptă de inimă curată, un singur sunet al Cuvântului celui viu, alinator de tămăduitor de suflet. Cuvântul Domnului, Scriptura Sfântă.

De aci vechea mea ideie de a părăsi totul pentru a tălmăci toată Biblia. Am început cu Noul Testament pentru că era mai usor. Odisee întreagă am rătăcit cu manuscrisul până îl văzui intrat într'o tiparniță ca să capete trup.

Traducerea integrală mă obsedează însă neîntrerupt. E o vârstă întreagă de om de când o visez. Am aflat și un tovarăș un erudit ebreist și orientalist preotul dr. Radu. Cu cât piedicile sunt mai uriase, cu cât ideea e mai absurdă în împrejurările de acum cu atât pofta mea de a traduce e mai înversunată.

O bună parte din diformitățile sufletești pe care le înfățișează generația tânără de azi va pieri atunci când citirea Sf. Scripturi va ajunge o deprindere națională. Din nefericire însemnătatea Bibliei atât de clar înțeleasă de toate popoarele civilizate, la noi e nesocotită cu desăvârșire.

Spunând acestea îmi revine în amintire icoana lui Vlahuță. El auzind că vreau să fac traducerea îmi spune foarte mișcat:

— Am auzit că vrei să faci o minune, să traduci Sf. Scriptură. Fă-o dragul meu Popoarele se împart azi în două: cu Biblie și fără de ea, și noi suntem fără Biblie. Când vei isprăvi am să te rog să îmi dai voe să pui și eu ici colo o virgulă, un punct, să te ajut și eu cu un cuvânt mai potrivit, să știu că am pus și eu ceva la acest sfânt monument de atâta însemnătate pentru omenire.

— La care din cărțile Vechiului Testament vei lucra mai întâi părinte?

Cum îți spun, cu ajutorul sufletesc a doi trei inși din toată țara românească și în masiva nepăsare a celor 17 milioane, care mai rămân, am și început să traduc Psaltirea.

— De ce ai ales Psaltirea?

Pentru că e cea mai necesară, fiind și cea mai uzuală, dar și cea mai grea de tradus. Trebue să găsești ceva din fiorul vechilor regi psalmiști.

— O vei termina pe curând părinte?

— Peste vre'o cincizeci de ani! presupunând neapărat că voi fi și înțeles și ajutat cu aceiași râvnă ca și până azi.

Intreprinderea acesta mi se arată une ori în tot muntele ei de absurditate. Să traduci psalmi în vremea jazzului și charlston-ului. Inchid atunci cărțile, șterg ce am tradus și arunc totul mototolit sub masă.

— Vor apare în volume ceva din ultimele lucrări publicate răsleț?

— In privința foiletoanelor și impresiilor de călătorie care au apărut prin ziare și reviste de vre'o patru cinci ani încoace am lăsat totul într'o completă dezordine. Nu mă pot decide să adun în volume această literatură risipită fiindcă nu mai găsesc timp să transcriu, să ameliorez.

E cu putință ca toate aceste foiletoane vor rămânea una din două: sau pentru șoarecii din deceniile viitoare, sau pentru cine știe ce paleontolog al osemintelor mele literare.

— Dar călătoria în Ţara Sfântă? Am auzit că va apare chiar şi într'o limbă străină.

— E adevărat că a fost vorba odată despre o traducere în franţuzeşte sau englezeşte a impresiilor mele din Ţara Sfântă. Intre noi, eu socotesc încă că nu s'a născut francezul sau englezul doritor să mă tălmăcească în idiomele lor respective. Nu pot însă să nu-mi amintesc o surprindere ce am avut însă de curând, cu venirea cunoscutului prieten al Românilor prof. american Charles Upton Clarck aci în ţară. Fiindu-mi dat să-l întâlnesc la Chişinău acesta îmi spune că mă cunoaşte deja din unele foiletoane ale mele din Călătoria în Ţara Sfântă, le-a cetit cu interes şi le-a şi tradus pentru prietenii intelectuali din America.

— Ce călătorie nouă speri prea-cucernice?

— In anul care vine un prieten al meu, om bogat şi bizar, plănueşte să clădească într'un cartier de vile din berlin un palat propriu. Nădăjduesc că după ce palatul va fi aevea gata şi complect mobilat, voi ajunge şi eu să dorm în el visul câtorva nopţi de vară. Aceasta e unica mea perspectivă de a mai vedea străinătatea înainte de supremul exod pe care îl aştept din ce în ce mai mult.

— Ce nădejdii noi vi se deschid pe anul ce vine?

— Nădăjduesc ca admiraţia şi buna voinţă lumei noastre oficiale pentru străduinţele, lucrările şi persoana mea vor ajunge atât de departe încât voi fi nevoit să-mi îndeplinesc şi ultimul vis şi să mă retrag la mânăstirea Neamţului Acolo dacă va mai dăinui seminarul monahal aş putea să fiu profesor fără să mai tulbur digestiunile oficiale şi geloziile particulare.

Cuta de amărăciune care-i încheie vorbele nu putu să risipească însă licurirea ciudată din ochi ce stăruiau departe, parcă într'o viziune. Şi o clipă chipul acela blând cu barbă albă, în luminarea săracă a lămpii cu abajur din hârtie de jurnal, îmi aminti fără voe chipul Ermitului de Rembrand.

In faţa acestei privelişti orice întrebare amuţi. In asemenea clipe e greu să mai iscodeşti în cuvinte. Şi am plecat

SANDU TUDOR

IN LINISTEA FJORDULUI

ION ORLEANU

Instinctiv, îşi drese ţinuta. O mândrie de obicei, cam leneşe, i se întipări pe faţă. Cu masca astfel isprăvită, aştepta. Ochiul lucea intens. Aerul casii îl informase ca nu toate pensiunile sunt la fel

Puţin nervos, întoarse capul ca să privească încă odată. Marea verzue, spuma. Corăbiile pescarilor se jucau parcă de-a „baba oarba“. Fjordul, plin de culori, distila lumina cerului, atenuând albastrurile spre orizont ca o stampă japoneză. Vapoarele imobile, admirau pe gânduri panorama extraordinară, rostogolind fumul coşurilor cu nepăsarea unui oriental. Un hamal beat, ţipa înjurături amestecate.

Ion se gândi la un cocktal franco-anglo-hispano-norvegian.

Ca o femee umblând în camera unui bolnav, — uşa se deschise.

Straşina curgea încet şi regulat, adâncind tot mai mult groapa formată 'n zăpadă.

De departe, sirena unui vas saluta parcă apropierea Primăverii.

In cadrul de ştejar al uşii, portret pălit de patina vremii, o servitoare bătrână privea cu ochi de faianţă pe străinul care nu ştia ce să facă în faţa ei. Ion se gândea că un al doilea Rembrandt îşi zugrăvise femeea din casă. Ar fi stat mult să admire dacă bătrâna nu s'ar fi mişcat. Poftit să intre, îi urmă paşii mărunţi, dar siguri, prin încăperea servind drept hall. Ferestre mari, curate. Perdele, mobilă, tapet şi covoare, roz şi alb. Aquarele corecte. Lampă cu abat-jour, din hârtie japoneză. Intr'un colţ, un Schiedmayer, de cel puţin două decenii. Deschis. Se cântase „Les blondes“ de Fragson. O pendulă făcând sgomot pentru toate celelalte lucruri. Câteva cărţi englezeşti, pe masa din mijloc. Pe un scaun, „Physical Culture“, ultimul număr şi două „Film-Fun“-uri. Geamlâc, în fund, formând un fel de seră. Parchetul lustruit oglindă. Uşile vopsite în alb. O mare cutie de lemn, întrun colţ, pe o masă. In fiecare despărţitură a ei, scrisori, jurnale, reviste.

Soare mai mult chiar ca afară.

Bătrâna se întoarse. Arătă cu mâna un fotoliu, apoi cu multă măsură 'n mişcări, sui treptele unei scări cu rampa „Directoire“, uitându-se 'ndărăt la fiecare treaptă ca şi cum i-ar fi fost frică să nu fugă vizitatorul.

Gura însă, îi zâmbea candid, desminţind orice gând ascuns. Ion privea cărţile de pe masă. Le răsfoia încet, cu grije, având aerul că nu vrea să le spargă. La fiecare subliniere găsită, se'nfiora, gândindu-se la femeea care, poate, a stat, şi-a meditat cu ochii pierduţi, rândurile dătătoare de nelinişte.

Se gândea la stăpâna cărţii, fără să-şi dea seama că poate ea aparţinea unui bărbat. Era chiar atât de sigur că o femee a subliniat fraza aceea, încât, când o tânără fată veni grăbită, din fund, spre el: îşi pierdu cumpătul. Ea, cu ochii limpezi de orice gând se apropie salutându-l prieteneşte. Ion abia răspunse. Se tulburase numai văzând-o. Auzind-o vorbind, îşi reveni oarecum. Simţul realităţii îi dăduse curaj să se domine. Ea se aşeză, cuminte. Ion ceru informaţii cu un aer părând că spune „Ei da, te întreb numai căci ori cum ar fi, sunt decis să rămâi. Imi placi atât de mult!“

Ea, răspundea cu cea mai mare precizie posibilă.

O lăsa să vorbească. Ii era mai comod astfel s'o studieze. Părul blond. Creţ îndeajuns ca să nu supere. Ochii mari, aproape negri în albastrul lor ultramarin. Nasul drept. Gura potrivită. Buzele cărnoase. Dinţi admirabil aliniaţi. Gâtul lung şi graţios. Mâinile mici şi albe. Corpul extrem de mlădios. Piciorul plin şi mic. Sânul înfigându-şi vârfurile în mătasea rochiei.

Vorbea repede, oprindu-se câteodată ca să răsufle.

Atunci privea în faţă, pe Ion, cu atâta candoare, încât el ruşinat se simţea ne la locul lui, acolo, în fotoliul roz şi alb, încreţit pe jos în volane, ca o fustă desuetă.

Apoi vorba îşi relua cursul, marcat de câte o plângere mai ridicată a ei despre inexistenţa unei vieţi sportive în România şi tot restul Europei răsăritene.

Ion o admiră cât de bine pronunţă franţuzeşte. Şi admira deopotrivă şi cunoştinţele. Găsea chiar că ştie prea mult pentru o fată tânără. Îi admira linia corpului, a braţelor, a profilului perfect ca armonie şi proporţie, bucurându-se că nu are şi ea bărbia prea lată, ca mai toate artistele de cinematograf americane, despre care îi vorbea cu atâta înflăcărare. În sfârşit i se recomandă după stăruinţa lui în a şti dacă are de-aface chiar cu gazda: „Abba Larsen, fiica proprietăresei şi în acelaş timp sportswomană înfocată în faţa Celui de Sus. El, ascultând-o, zâmbea, având aerul să-i spună: „Da ştiam!“

Afară, răsete puternice se auzeau. Aba îi explică provenienţa: se întorceau skijeurii. Ca o desminţire, în acelaş timp în cadrul uşii apăru stăpâna.

Se vedea că e ea după felul cum învăluia, intrând, cu privirea, întreaga încăpere, cu un luciu al ochilor, duios şi protector. Numai un proprietar sau un mare colecţionar au asemenea priviri. Fata se simţi deodată, stingherită. S'ar fi zis că privirea d-nei Larsen o apăsase sub jugul ei odată cu celelalte lucruri.

Bătrâna, bănuitoare înaintă. Părul îi era prea des pentru a putea fi luat drept natural. Şi apoi, felul cum începea cărarea, da de bănuit. Sprâncenele blonde, ajunseseră aproape negre. Ochii albaştri cam turburi. Nasul făcând eforturi să ajungă cu vârful, bărbia. Pielea uscată, căzând în pungi goale ca un balon desumflat. Pieptul puternic, putând susţine pe platforma-i solidă chiar şi o glastră cu flori. Bluza se strângea la talie pe un corset 1905.

Silueta d-nei Larsen însă, era departe de acelea ale elegantelor din tinereţea portretelor lui Hellen.

Rochia de moir, neagră, foia în jurul proprietăresei dându-ţi răul de mare.

Ion, ne mai putând răbda, îşi întoarse privirea spre Abba.

Aceasta crezând că el îi indică momentul prezentării, se sculă brusc şi cu o politeţă neafectată numi doamnei Larsen pe noul oaspe. Mamă-sa după ce măsură de sus până jos pe străin, vrând parcă să-l preţuiască în vederea unei licitaţii, zâmbi politicos întrebându-l dacă este baron sau conte. Ion refuzând orice titlu, explică cum în România nu are nimeni voe să fie nobil. (Cel puţin în numire). Doamna, ca o adevărată burgheză, se revoltă. Pentru ea asta însemna ceva mai rău decât bolşevismul. Intrebă deci cu candoare de ce nu s'a făcut în ţară revoluţie. Ion răspundea, argumentând plictisit.

Abba, indiferentă, admira un atlet american într'o revistă.

O admirabilă zeiţă a ninsorii, îşi făcu apariţia în odae. Imbrăcată de sus până jos în alb. In picioare, ghete cu blană. Pe braţ, patinele. Părul negru. Ochii verzi, închis. Dinţii bine aşezaţi, muşcând cu poftă din carnaţia însângerată a buzelor ca două felii de portocală.

Un moment rămase nemişcată. Apoi veselă, scutură cu putere mâinile celor două femei. Ion se sculase 'n picioare. Se înclina uşor, vrând să-i sărute mâna. Dar ea, pe când d-na Larsen indicând-o spunea „mis Lilian Maxwell", opri hotărîtă gestul străinului printr'o atletică strângere de mână. Ion încurcat, o privi cu ochii stupizi ai omului care nu ştie ce trebue să facă.

Lilian văzându-l râse atât de tare, atât de sănătos şi fără creştere, încât cele două norvegiene se privirà nedumerite. Intr'un salt uşor, miss Maxwell înclinându-şi capul, îşi luă bună ziua dela toţi.

Şi ca o zână a sportului, apărută un moment la lumina rampei, se topi în umbra coridorului lăsând în urmă parfum de brad şi verbină.

Ion Gurbea se simţi sufocat.

◆

Masa se sfârşea într'o linişte religioasă. Şi ca orice masă de pensiune, într'o marcată bună creştere. Ion observa pe Lilian Maxwell. Abba râdea unui englez atletic şi roşu ca un Bordeaux vechi. D-na Larsen, obosită de mâncare, continua să mestece o iluzorie bucată de prăjitură, în timp ce, bătrânele domnişoare engleze şopteau neliniştite că „vremea pare nesigură".

Sala de mâncare obişnuită. Alb şi gris Argintărie „Cristoffle". Pomiere cu jumătate încărcătură, artificială.

Mâncarea fusese mulţumitoare. Peştele se ferise să aibă oase. Cartofii înlocuiseră în parte pâinea.

Desertul deslega oarecum pe toată lumea. Mutismul avea să înceteze. Lilian luă un măr şi-l curăţă de coajă.

Ion neobservând-o, vorbea cu d-na Larsen privind pe Abba. O englezoaică socoti cu cale să-l întrebe dacă femeile române se ocupă cu binefacerea. Ion se întoarse. Inchise ochii. Pe faţă, vecina sa de masă,citi o durere nespusă. Lilian se trase puţin. D-na Larsen sări ca şi cum s'ar fi întâmplat un asasinat. Ajungând însă la Lilian, în faţa infimei sgârieturi de pe deget, rămase nedecisă, în picioare, neştiind ce să facă. Spaima prea mare îi era acum o povară.

Abba, vorbind cu tânărul de lângă ea, răsturnă solniţa.

D-na Larsen isbucni în hohote fără sfârşit spre mirarea generală. Ion, cu ochii prea lucitori, privi spre Lilian. Miss Maxwell făcu un bulgăre de pâine şi ridicând braţul, râzând i-l asvârli în faţă. Abba atunci plânse la pieptul fetelor bătrâne din Scoţia. Englezul îi dădu un ghiont strigându-i „Hallo, hallo, Abba!" caşi cum şi-ar fi chemat căţelul.

◆

Skyurile stau aliniate în zăpadă. Căsuţa norvegiană se răsfaţă la soare râzând peisajului cu tot şiragul dinţilor strălucitori, dela ferestre. Acoperişul purta o zeghe albă de omăt pe spinare. Sub streaşină, la mijlocul faţadei, un cap de cerb privea, ieşit melancolic din bârne ca şi capul clovnilor prin cercul de hârtie, apusul iluminând coastele fjordului. Ion urmărea cu ochii umbrele vinete ale brazilor, cum în cascade mătăsoase, ajung până la volanul de dantelă crême al mării, scuturat bine pe coastă de un vânt cald şi destul de blând ca pornire. Skyeurii alunecau de colo până colo, ca nişte gnomi înaripaţi ai pădurii.

Orgile crepusculului făceau ora preţioasă. Toate femeile ca îmbrăcăminte, aveau aerul unor stele londoneze de „music-hall". Oraşul se întuneca pe măsură ce soarele, ca o lămâe asvârlită din port, se afundă în apa roşiatică. Abba făcea pe vulpe. Cel care o ajungea aproape, era tânărul dela masă. Lilian, rămasă în urmă, cârmi printr'un telemarck admirabil spre Ion, încurcat cu skyurile ca un veritabil gentleman, seara, în ghete de box. Miss Maxwell încercă să dea amicului său „John" câteva lecţii de sky. Renunţă însă imediat. Observase că nu o ascultă.

Ion o asculta totuş. Dar numai privind'o. In sfârşit, ea se simţi jenată. Plecă privirea şi brusc îi apucă cu mâna braţul. Ion o lăsă să facă gestul fără nici o mirare. Se aştepta să-l boxeze. Era şi trist şi vesel. Trist, pentru că vedea bine că nu e nimic pe lume capabil să înduplece sufletul unei astfel de fete. Vesel, pentru că libertăţile Lilianei îl intrigau. Uita că Englezii se pot prea bine înbăia cu fetele, în mare, dar ca, apoi seara, în salon, dacă unul din ei stă mai mult de 5 minute de vorbă cu aceiaşi fată, trebue s'o ceară în căsătorie. Zâmbi sceptic. Lilian însă, foarte serioasă, îl atrase spre ea atât de aproape, atât de aproape, încât el îşi pierdu orice curaj sau iniţiativă. Ea şopti atunci, atingându-l cu respiraţia egală şi fină ca un vaporizator funcţionând bine : „Ştiu că mă iubeşti. Eşti prost, nu faci nici sporturi. Fi bine. „John" cu toate astea şi eu..."

Nu avu însă curajul să isprăvească In mintea ei crezuse că va fi uşor. Asta, pentru că până atunci nu avusese decât experienţa flirt-ului De data asta, însă iubirea era adevărată. Tăcu, încremenită. I se păru deodată că ceeace făcuse era extraordinar. Privind mai bine se îngrozi. Plecă ochii ca şi cum ar fi căutat pe jos un obiect pierdut, Ion, surprins si fericit întinse mâna. Ea se rezemă de braţ făcându-se într'adins obsită. Fusese de atâtea ori susţinută astfel! Totuşi i se părea că-i pentru prima oară.

El o strângea şoptindu-i : „Lilian, Lilian!"

Vulpea se'ntrocea, prinsă. Abba abia atunci observă pe Ion.

Văzuse şi pe Lilian. Nu se mirase însă. Ştia că este permis.

Se destupară câteva sticle aduse de tatăl Lilianei.

Se închinară pentru Abba şi ceilalţi. Departe, vapoarele şiruiau marea într'un sens sau altul. Cerul senin reflecta lumina rămasă, ca o oglindă. Casele de cărămidă de pe cheu priveau încremenite sportmanii întorcându-se. Ion se gândea că e liber să ceară oricând pe Lilian. Era independent şi ea tot astfel. Se simţea prins. La gândul că Abba însă nu fusese geloasă, se întristă. Se socoti prost observator. Işi făgădui altădată să se creadă mai puţin irezistibil.

Lilian îi râse atât de frumos încât uită tot.

Ajunseseră.

Masa de seară. Cafea cu lapte. Cornuri de cozonac. Lumina lămpii, roşie caşi abat-jour-ul. Cristalurile de pe masă luceau obositor. Aceiaşi lume. Aceleaşi vecine. Lilian râzând, spre sfârşit se sculă în picioare. Cu ceaşca de porţelan goală ţinută în sus, vorbi despre durerea plecării. D-na Larsen asculta comod, fericită că are un bun prilej de digestie. Ceilalţi ascultau indiferenţi sau înduioşaţi. Ion se gândi la o glumă de prost gust. Pentru asta, se întristă. Lilian isprăvi. Fetele bătrâne din Scoţia scoaseră batistele. Abba, nepăsătoare învârtea farfuria de fructe ca un dar. Se ridică M. Maxwell. Fu mai clar şi mai scurt. Anunţă plecarea familiei sale pe a doua zi Ion întindea neîncrezător, capul. Nu putea pricepe. Crezu că este mistificat. Bănui o conjuraţie de încercare. Privi spre Lilian. Ea zâmbi vag ca şi cum nici n'ar fi înţeles ce-i spun ochii. Oarecum asigurat, Ion gândi că toate astea l'au obosit peste măsură. Ca să arate în acelaş timp că nu gustă astfel de lucruri se sculă să plece.

In urma lui Lilian, declară: „E foarte simpatic românul ăsta. Păcat că d. Gurbea nu-i mai sportiv".

Nimeni nu o contrazise. Abba însă o privi stăruitor.

Lilian susţinându-i privirea, o întreba dacă nu o doare capul. Abba râse scurt Apoi, înfricoşată privi lampa.

◆

A doua zi familia Maxwell părăsise pensiunea „Otilia Larsen" încă dela 9 dimineaţa. Ion dormea. Când la 10 jumătate se dăduse jos, hall-ul gol nu spunea nimic. Avea însă aerul acela părăsit pe care orice cameră îl găzdueşte după plecarea celuia care-o locuise. Servitoarea nu ştiu să-i spună nimic despre Maxwelli. Plictisit, lua cafeaua.

Incet, ca la o înmormântare, pe o uşă lăturalnică, Abba intra. Ion o privi. După aerul ei sobru înţelese că s'a întâmplat ceva. Crezu c'au dat pe faţă gluma părinţii Lilianei. Abba privindu-l înţelese. Simţi că-l iubeşte şi că numai pentru asta nu e în stare să-i facă nici un rău. Il socoti prea încrezător în sine. Se gândi la o răzbunare. Râse deodată: Ţipătul unei fiare în liniştea crângului. Ion se înfricoşă. Abia răspunse salutului ei semeţ şi provocator. Ea se duse repede spre cutia de corespondenţe. Alese deacolo câteva scrisori. Veni la masa lui. rar, încet, cu plăcere. Ii aruncă scrisorile aproape în faţă. Toate erau adresate maiorului Maxwell. Ion tresări. Abba. tremurând toată luă tocul şi cu gesturi descompuse, scrise apăsat noua adresă: „Englitera, Greenwisch, Flower-Street 14 Maxwell-Cottage".

Ion când citi ultimul cuvânt simţi că-i dau lacrimile.

Se ridică brusc. In faţa lui, speriată. Abba, apărea rugătoare.

El o înlătură cu privirea. Tăcut şi fără puteri, ieşi.

Uşa rămase deschisă. Un curent rece pătrunse în odae fkăcând-o pe Abba să-şi strângă umerii.

Pendula bătea 11.

critica literara

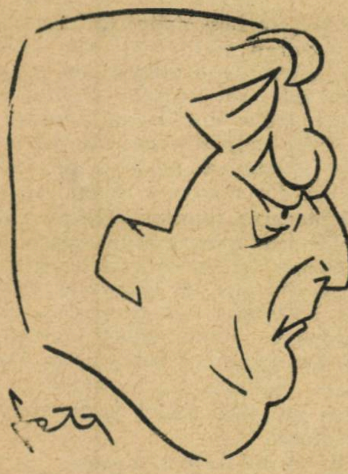

N. DAVIDESCU:

Cântecul Omului

Spune, undeva Paul Valery că poetul ce s'a sfârșit Rainer Maria Rilke *„a făcut abuz de singurătate"*. Poetul lumii văzute geometric, avea, fără îndoială, o pronunțată notă de imputare omagială pentru viciul nobil al confratelui de alt vis și de altă adâncime. Asumându-ne rolul acesta gingaș de procuror sever al vieții spirituale, am putea continua fără să greșim prea mult, linia sinuoasă a imputărilor pentru fiecare poet în parte, începând chiar cu recea distincție a lui Valery.

In familia lirică românească cu foarte puțini strămoși înalți, dar cu o foarte activă silință contemporană, locurile și onorurile cuvenite fiecărui poet în constelația literară, se pot stabili mai ușor iar ierarhia își poate impune singură legile de fier. Criticul, nu va avea decât rolul insignifiant, de-a consemna aparițiile. Diferențierile se vor face mai târziu, când toate varietățile florei poetice se vor reliefa suficient.

Abia, după consumarea eroică a flacării simboliste, s'a isbutit clasarea ei în istoria noastră, atât de depărtată și luminoasă față de împotmolirea semănătoristă. A trebuit să se ivească lirica gândită a lui Eminescu, pentruca să poată fi cu putință o distincție și o situare a ei, dincolo și mai sus de trubadurii ce l-au precedat—adică o diferențiere vădită între *Viers* și *gândirea lirică.*

Tot așa, a trebuit să vie palida reînviere a cântecului simplu, ridicat în câteva triluri numai, a trebuit să renască chitara sunetelor sumare a câtorva poeți de astăzi, pentruca o poezie scrupulos gândită ca aceea a lui N. Davidescu să-și poată căpăta marile ei prerogative, deosebită în corul contemporan, ca un Stradivarius printre mandoline.

Incepeam această cronică cu o imputare a lui Valery.

Dacă poetului german i se putea spune că „face abuz de singurătate" nu este mai puțin îndreptățită și nu este mai inferior elogioasă imputarea ce-am putea-o face lui N. Davidescu: abuzul de gândire.

Exercițiul divin al gândului încarcerat în cântec, rigoarea acestui înalt joc deasupra cuvintelor și imaginilor, poate fi singura învinuire a recenzentului literar, pentru a cere capul poetului.

Capul, care a stăruit în poema de construcție, în cartea aceasta ce conține o mare și unitară poemă, gândită cu credință și artă! Chinul acestei atitudini de cruciat strâns în gândire, scrupulozitatea dureroasă de-a nu risipi un singur vers fără controlul organizat al gândirii, conștiința trează în fața armurii strâmte a versului pentru a putea cuprinde o radiere integrală a cugetării — sunt însușiri puțin obișnuite în lirica noastră ce-a arătat o atât de neînsemnată grije pentru scumpetea sobră a gândului.

Firește, bătaia inimi ritmată în strofe plăcute, e o realizare cu prețul ei netăgăduit, cu frumusețea ei acceptată.

Dealtfel aproape întreaga noastră lirică strălucește în romanță de amor sau în marșul revendicărilor populare, de război sau pace.

Dar, tocmai aici aflăm toată valoarea acestui nou cântec, în această întâietate acordată frunții, în această carte profund izolată pe-un cer ignorat, prea înalt și dificil.

Poezia lui Davidescu, isvorîtă din porunca de-a închide o atitudine, era firesc, să nu cadă în confuzia de care abia s'a liberat Lucian Blaga — de-a-și rezuma arta la jocul secundar al imaginilor. Fecunditatea acestei treceri sobre prin poezie, cu îndoita predestinare a trimisului și cuvântătorului, Davidescu a înțeles-o:

Noi trecem însă ca o superbă întrecere
[de seceri
De-alungul ogorului început,
Si ne mulțumim să lăsăm în ochii tre-
[cătorului tăcut
Strălucirea 'nbelșugate-i noastre treceri.

Lumea tăcută.
Asculă'n ecoul pașilor noștri cum rând
[pe rând
Pădurea și oceanul slăvesc murmurând
Infățișarea noastră demnă de-a visului
[ținută.

Poezii frumoase mai sunt încă în literatura noastră, dar o mai fermă, o mai susținută și mai limpede unitate într'o carte de poeme, destinată să reprezinte poetul, nu cunosc.

In Davidescu, regăsești însușirile inițiale ale poetului de largă umanitate, deși pe un fond singular, deși cântecul acestei umanități se înalță la individualitate și început, deși poetul depășește cu personalitatea lui uniformul cântecului colectiv.

Lectorul să stăruie, împreună cu mine la pag. 83 sub titlul *„Strigător în pustiu"*:

Am rămas doar cu mine
Și cu zările depărtate,
Și e mai bine
In liniștea și'n rodnica mea singurătate.

Ea vorbește cu propriile mele cuvinte,
Și limba ei curată nu minte
Și nu mă înșeală
Cu amăgirea goală
Și cu fățărnicia tovarășilor, mai înainte
Soarele când îl găsesc, astfel, e-al meu
Și nu se mai stinge ca cei arătați
Și isvorul găsit
E menit să curgă mereu
Și, necontenit,

Să-mi împrospăteze trupul istovit
Și să-mi spele ochii injectați
Și gâtlejul argăsit
De praful și de oboseala drumului ne-
[contenit.

Iarăși nimic mai firesc, ca o asemenea gândire să-și găsească tiparele cele mai clare. Dacă în sunetul inimii, confuzia crește oarecum misterul, într'o expunere amplă de gând, limpezimea e întru totul convenabilă.

Inima cea vie pătrunsese în închisoare.
Spărsese 'ntunecatele ei porți,
Și zămislise viață printre morți
Și printre bolnavi de 'ntuneric, soare

Cartea de poeme a lui Davidescu va găsi corespondențe spirituale numai cu lectorul educat în poezie și disciplinat în cugetare, pentrucă „ținuta demnă" a poetului e prin firea ei exigentă.

Nu înseamnă că ne aflăm în fața unei opere hermetice, lucrată în material fără raporturi cu lumea înconjurătoare.

Dimpotrivă, „Cântecul Omului", prin limpezimea și prin vasta umanitate ce închide, poate fi socotită, una din cele mai comunicative opere. Carte ce va dura, fiind înălțată din elemente fără moarte, într'o formă de artă, egală cu conținutul, carte ce este exemplară prin glasul ei distinct și strălucirea ei singulară.

— Să-i facem loc prieteni, în biblioteca printre cărțile scumpe ceasului nostru de lectură severă.

SERGIU DAN

note

In curând va apare volumul de poezii: **„Mâna de praf"**, datorit d-lui G. Gregorian, din care publicăm în actualul număr poezia **„Ruga de veci"**.

●

O carte bună e un prieten prețios. De aceea, recomandăm cu plăcere noua ediție a **DICȚIONARULUI DE CITATE ROMANEȘTI de B. Marian.**

Această folositoare lucrare, — tipărită frumos, pe hârtie velină, în format portativ, — e absolut trebuincioasă oricărui cărturar, dar mai ales studenților, liceenilor și elevilor școlilor speciale.

Se vinde cu 50 lei, la toate librăriile din țară. Cu prilejul acesta, recomandăm și **DICȚIONARUL DE CITATE STRAINE,** al aceluiaș autor, ce costă 36 lei.

●

Volumul „Stampe" de I. Valerian obține un frumos succes de librărie.

●

A apărut romanul **„Prin fumul Calumetului"** de d-na Ana Luca, asupra căruia d. N. Davidescu va face într'un număr apropiat o dare de seamă amănunțită.

teatru

cronica dramatica

Teatrul Regina Maria: DON CARLOS.

Don Carlos este a patra dintre operile dramatice ale lui Schiller, marele romantic al teatrului german, terminată după Hoţii, Fiesco, Intrigă şi Amor. Este o operă de tranziţie între lucrările din prima tinereţe şi capodoperile de mai târziu: Maria Stuart, Wilhelm Tell. Avântul clocotitor, umanitarismul larg, dar şi lipsa de unitate, de echilibru, lungimile trădează tinereţea autorului (23 de ani!). In Don Carlos sunt două teme, două conflicte pe cari Schiller a încercat, fără succes, să le unifice în jurul personagiului titular. Intâiul conflict, de natură intimă, sentimentală: Regele Filip al Spaniei s'a căsătorit pentru raţiuni politice cu tânăra Elisabeta de Valois, ce fusese destinată fiului său Carlos. Acesta continuă să iubească pe Elisabeta. De aci, cortegiu de îndoeli, bănueli, gelozii, minciuni, intrigi, răzbunări. Al doilea conflict, de natură politico-umanitară, între Rege şi Marchizul de Posa: întâiul, reprezentantul absolutismului monarhic şi religios; celălalt purtătorul de cuvânt al ideilor înaintate, libertare, pe cari vrea să le răspândească, să le facă să triumfeze cu ajutorul prietenului său Don Carlos. Iar de privim mai atent, descoperim o a treia temă, pentru noi poate cea mai interesantă: drama sufletească a Regelui Filip, a omului slab în fond, doritor de sprijin şi dragoste, dar silit de oameni şi împrejurări **să poarte** masca severităţii, a tăriei.

In Don Carlos, Schiller a încercat pentru întâia oară versul iambic de 5 picioare, alb, ce a fost dus la perfecţiune de Goethe în Ifigenia şi Tasso, vers specific german, ca şi intraductibil. Versiunea în proză a d-lui Rodan e, pe cât se poate judeca fără text sub ochi, în genere curată, fidelă. Vom releva totuşi o gresală oribilă ce se repetă: în actul 3 Marchizul de Posa, în al patrulea Regina se aruncă la picioarele Regelui. Acesta le spune (în germană): **Doch stehen sie auf**, ceeace s'ar traduce prin: Dar sau ci sculaţi-vă, sau chiar simplu, sculaţi-vă. D. Rodan după dicţionar citeşte: Doch=Totuşi, şi traduce: Totuşi sculaţi-vă, ceeace nu are nici un sens.

Spectacolul dela Regina Maria s'a desfăşurat în ritm vioiu, neobositor, cu numai 2 pânze mari. Tăeturi, concentrări abile. Două greşeli: tăerea scenei de audienţă colectivă din actul 3, cu amiralul Medina Sidonia, capitală pentru caracterizarea Regelui Filip, şi plasarea scenelor Lerma-Carlos, Posa-Carlos din actul 4 în anticamera Reginei, totuşi uşor de transformat în „galeria din palat" cerută imperios de text.

Figuraţia cam de teatru de păpuşi. Dealtfel şi decorurile, frumoase în sine. S'ar părea că priveşti o scenă vastă prin micşorător. Tronul e un tronuleţ, candelabrele sunt jucării (în sala cea mare de audienţă). Montarea realistă voită de regisor a necesitat adaptarea la proporţiile scenei dela Regina Maria, şi e, la urmă, de preferat „stilizărei" artificiale (care ar fi putut însă da impresia de vast). Don Carlos, în forma prezentată de d. Soare, prin tăeturile operate, e exclusiv dramă de familie. Scena Rege-Posa apare mai deplasată ca oricând. Deaceea proporţiile miniaturale nu supără. Uităm că suntem la curtea împărăţiei „în care soarele nu apune niciodată".

Imposibili, de necalificat: d-nii Delvecchio, Talianu, Gărdescu în Alba, Domingo, Lerma. Cel de-al doilea reuşeşte fără să vrea, o caricatură grotescă, dar Domingo e mult mai mult sau mult mai puţin decât atât. In schimb bine, just ca glas şi impresionant ca apariţie, d. Groner în Cardinalul-inchizitor.

Rolul Regelui Filip nu a fost epuizat, adâncit, cum ne-am fi aşteptat, de către d-nul Storin. Desigur, actorul acesta, ca întotdeauna admirabil în expresivitatea sa concentrată, a putut şi de astă dată apare bine acelora ce luau cunoştinţă de piesa lui Schiller din chiar spectacolul de Vineri seara. Dar pentru cine cunoştea pe Don Carlos, şi îndeosebi rolul regelui, cu amănuntul, dinaintea spectacolului, interpretarea d-lui Storin a fost de multe ori neîndestulătoare, pe alocuri chiar alături de rol.

Regina d-nei Sadoveanu, o bucurie pentru ochi. Fără exagerare, cea mai frumoasă apariţie în teatrul românesc de câţiva ani încoace. O armonie încântătoare de costum, cap, gest, atitudine. Şi în joc graţie, melancolie şi când a trebuit, demnă fermitate (aceasta proaspătă la d-na Sadoveanu).

Principesa Eboli: d-na Zimniceanu. Actriţa aceasta e bună, ştie mult, e frumoasă în scenă (dar n'a fost prea fericit îmbrăcată) şi rolul i se potriveşte de minune. Nimic mai mult nu se poate spune. Efortul creator de a trece dincolo de ceeace vine de-a gata, nu a existat.

D. Bulandra, în interpretarea rolului titular, a fost ajutat de nervozitatea-i caracteristică în glas şi gest, ce o aplică greşit în alte roluri dar care acestuia se potriveşte, de volubilitatea în mişcare şi vorbă (dela Cyrano până la Carlos progresele de dicţiune sunt remarcabile, dar şi proza e mai uşoară decât versul), de ştiinţa de a purta costumul. Fireşte, emoţia, acolo unde era necesară, nu a existat. Dacă în scena audienţei la tatăl său, Carlos al d-lui Bulandra a avut accente convingătoare, apoi durerea prinţului în faţa cadavrului prietenului s'a rezolvat în strigăte goale ce aminteau momentele cele mai penibile din Cyrano — şi alte roluri.

Extrem de simpatic, Posa al d-lui Manolescu. Fără avânturi mari, fără elanuri exagerate, a fost pe aproape aşa cum aşteptam să fie: cald, intim, vibrant, învăluitor cu glas (şi aceasta a fost o plăcută surprinză) plin, sonor, întinerit. A ratat numai ultima-i scenă, a explicaţiei cu Carlos, dar poate era obosit. In audienţa la rege a avut o măsură, un ton fundamental de gravitate ce-au atenuat fericit bombasticul obositor al tiradelor sale. Cele mai bune scene ce a avut au fost însă cele cu regina. Fin ne-a lăsat să bănuim că scrisoarea către Wilhelm de Orania nu e chiar de tot mincinoasă.

Un demn efort artistic, spectacolul în genere (să uităm, să încercăm să uităm pe ignobilii Albu, Domingo, Lerma) nu succes pentru d-nul Soare care însă, lucru curios, a fost slab în organizarea scenelor de ansamblu (din fericire nu multe. In deosebi, scena ultimă a actului patru, dată peste cap, nereliefată în punctele culminante, neclarificată în treceri, din cale afară ţipată.

Int.

* * *

note

Trebue să precizăm că nu împărtăşim părerea debutantului nostru cronicar într'ale teatrului, despre d. Gh. Storin în rolul regelui Filip II. Cum din piesă se făcuse o „capitală tăetură", cum de altminteri în documentata cronică, d-sa remarcă însuşi că regia a subliniat numai o latură a piesei, cum era un lucru ştiut că spectacolul cunoscuse un număr restrâns de repetiţii, realizarea d-lui Storin masivă, trăită formidabil de intens într'unele momente, trebue privită cu totul altfel şi în deosebi trebue indicat că numai unele momente i-au scăpat, şi că mai ales nu a fost alături de rol.

C. P.

●

LUMINIŢA

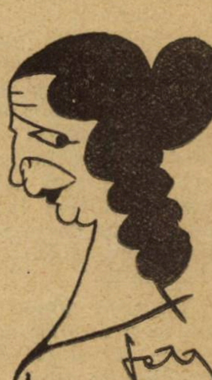

Miercuri seara a avut loc la Teatrul Naţional premiera nouei piese originale: „Luminiţa" de Ţicu Arhip. Părerile pot fi împărţite asupra valorii acestei piese. Un lucru ni se pare nouă, că nu se poate tăgădui: onestitatea artistică a acestei lucrări şi surprinzătoarea creaţie a d-nei Marie Filotti, deosebită de tot ce a dat în ultimii ani. Ne vom ocupa mai pe larg în numărul viitor, despre acest spectacol.

plastica

SABIN POPP

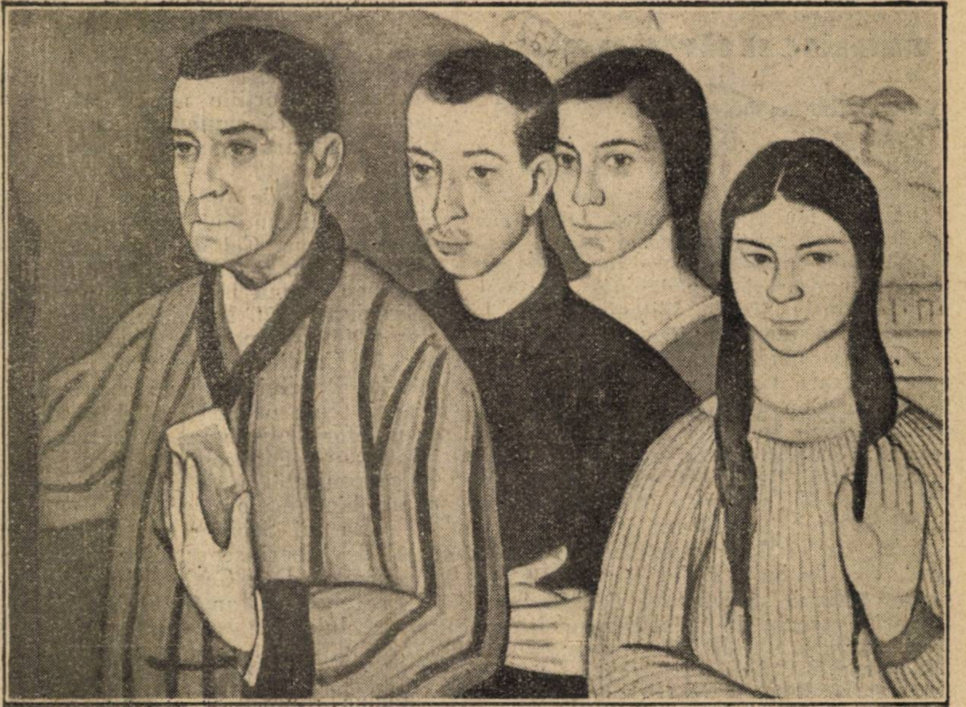

SABIN POPP : PORTRET DE FAMILIE

Un faire-part inserat în rubrica pentru morţi a „Universului" pomeneşte în două-trei cuvinte din partea familiei îndurerate, de încetarea din viaţă neaşteptată la Viena, în dimineaţa celei de a doua zi a anului Nou a pictorului tânăr de treizeci şi doi de ani Sabin Popp. Imprejurările morţii lui ne sunt necunoscute. Dar aspectele prinse în cadrul de cele mai multe ori pătrat al pânzelor lui atât de curate şi adâncite uşor în cea mai duioasă şi prietenească simţire, ne-au întregit de ani de zile (şi totuşi atât de puţini !) chipul unui suflet, pe care l-ai vrea veşnic alipit, ţie să-ţi fie de fiecare clipă un ochian întors spre zări de limpezime şi tihnă. Poate că păiajenul întunecat al morţii ţesea de mult în ungherele cele mai ascunse pânza sporită zi de zi din fire cu dibăcie trase şi întinse să încurce în jocul lor de glumă şi de moarte tinereţea nepăsătoare a cuiva pentru care numai faţa râzătoare a vieţii părea să existe. Familia, cu grijă şi păstrătoare a tradiţiei boereşti ce vrea în asemenea împrejurări lângă patul celui istovit de cancerul boliştei, mâna de încurajare şi expertă a unui lecuitor vestit de peste graniţi, va fi îndrumat spre Viena cu doctori neîntrecuţi şi mari profesori, pe cel scump ei, mădular rupt de omeneşti şi străine suferinţi. Acolo, în oraşul „Momentelor muzicale" ale lui Schubert, cunostalgii deşteptate în suflet la fiecare răspântie, s'a stins într'o bună dimineaţă de an nou lumina blândă ce însufleţea atât de liniştit privirile pictorului. Ele nu vor mai cădea deacuma asupra lucrurilor îndrăgite aici, flori, oameni şi peisagii. Mâna făuritoare de frumos a pictorului, înţepenită se va fi aşezat cuminte deacurmezişul pieptului neînsufleţit şi va fi căpătat în nemişcare acel aer de sfinţenie ce-l citim deopotrivă în freştele bizantine ale bisericelor de ţară şi pe chipurile, dragi pictorului, strânse laolaltă în „Portret de familie".

Tripticul acesta, unde cel dispărut, soţia sa şi familia aceleia îşi ocupaseră locurile lor după cuviinţă şi bătrânească tradiţie, ca într'o frescă seculară ctitorii unei biserici cu copiii lor, a fost după cuvântul de întărire al celor mai deosebite în păreri cu alte prilejuri autorităţi critice, cea mai de seamă manifestare picturală a Salonului Oficial de anul trecut. Mărturisirea aceasta îşi capătă tot relieful, amintind că acelui triptic simplu îi ţinea tovărăşie pe acelaş zid şi pe celelalte, pânze pentru care iscălitura maeştrilor e un gir de mare preţ.

Caut să-mi chem în minte un detaliu sau altul, pe care să se sprijine ca în sistemul unei pârghii, toată greutatea de sens artistic a lucrării. Şi detaliul acela nu-l văd rupt din vre-o regiune oarecare a pânzei acoperite cu strat subţire de culoare.

Nu, el nu e în pensulă şi în apropierea ei de senzaţie. Arta lui Sabin Popp e a unui contemplativ şi câtuşi de puţin a unui senzual. Ea păstrează din senzaţie numai exact corespondentul unei bucurii primăvăratice, cu totul interioare şi muzicalizate, pentru care frăgezimea de pipăit a unei flori e pretextul unei melodii perfect desprinsă de contingenţe, uşoară, aeriană. Ţesută din penumbre şi cenuşiuri, ca un văl ce se lasă leneş pe un nud tânăr obosit. Astfel cum ni s'a înfăţişat în lucrări mai vechi, unde o dâră adumbrită şi nostalgică punea surdină celor mai nepăsătoare chiote ale tinereţei.

Dar încă depe atunci, sensibilitatea plină de tainice presupuneri a artistului, nu întuneca acea inteligenţă clară a raporturilor de culoare şi formă dintr'un peisagiu concret, nu siluia întru nimic acea mândră de sine clădărire a peisagiului, ce se sprijină pe schelele unei conturări vajnice şi tienreşti. Punerea în cadru capătă la Sabin Popp, valoare de demonstraţie. Pânzele sale cele mai multe sunt tăiate voit de o ramă lată, pătrată. E în alegerea aceasta ceva din indiferenţa superioară a omului de lume, ce se mişcă potrivit unui cod printre mii de simboluri poleite, printre mii de convenţii uşurelnic plăcute ca regulele unui joc. Este ceva din scepticismul artistului stăpân pe sine, dispunând de nenumărate rezerve spirituale în faţa însăşi a operii creiate. In sfârşit cadrul patrat poate fi înţeles ca un fel propriu de a traduce egalitatea de sine a gândului de artă, perfecta exclusivitate a oricărei preocupări străine.

Inţelegerea puţin comună a mijloacelor şi procedeelor artei, conştiinţa întoarsă asupra faptului însuşi al zămislirii operei de artă, atitudinea obiectivă ne-ar fi dat în domeniul literaturii un bun romancier, pentru care lumea din afară există. In artele plastice au determinat fizionmia unui portretist pasionat de originalitatea ireductibilă, de caracteristica unică, de expresia particulară a fiecărui model ales. In „Cele trei surori", în „Portret de familie", Sabin Popp a realizat grupări de portrete, **apropiate** laolaltă de acelaş fel simplu al tratării **deosebite** până la perfecta delimitare a unor universuri morale exclusive, prin vre-o găselniţă fericită şi de puţină greutate în conspectul general al compoziţiei.

Arta de portretist a lui Sabin Popp urcă omeneşte spre timpuri mai îndepărtate, când individul era văzut în cadrul unei comuniuni, unei instituţiuni sociale cu viaţă de sine, cum era mult mai încheiată ca în zilele noastre, familia. Sâmburele de lumină ce trimetea raze din centrul acelei comuniuni şi-i mărturisia întregirea nevăzută, l-a desgropat Sabin Popp din inima lui cu înclinări pioase. El hrăneşte aureolă peste fruntea bătrânului Cernat, voioasă cuvioşie pe faţa copiilor săi. Cu acest portret, Sabin Popp a atins o măreţie mistică, ce înseamnă hipostazarea unor sentimente şi altfel generoase, dar pe care sufletul tineretului de azi le încearcă din ce în ce mai puţin. Acelaş portret a deschis multora ochii asupra felului cum tradiţia artei bizantine dela noi poate fi continuată în sâmburele ei de viaţă şi în înfăţişarea ei, de către arta cultă a pictorilor contimporani.

Sabin Popp era pentru aceasta, dar şi indiferent de aceasta, o speranţă temeinică de viitor a picturei româneşti. A vrut hotărîrea lipsită de înţeles a soartei să-l smulgă celor dragi, în dimineaţa celei de a doua zi de anul nou la Viena, pe zugravul tripticurilor sfinte. Numele lui scris cu litere cirilice, va rămâne neşters într'un colţ al portretului de familie, neşters în cartea mare a artei româneşti.

AUREL D. BROŞTEANU

in strainatate

VIAȚA LUI GOETHE

INTR'O EDITURA FRANCEZA

După nenumăratele studii biografice, critice, apărute în limba germană asupra lui Goethe, dela moartea acestuia și până în zilele noastre, avem acum, în seria „vieților oamenilor iluștri“ editată de librăria Gallimard (Nouvelle Revue Francaise), se pare pentru întâia oară o biografie completă a lui Goethe în limba franceză.

In nici 300 de pagini de format obicinuit al cărței franceze, Jean-Marie Carré povestește ocncentrat, viu, sezisant viața de 83 de ani, atât de bogată în evenimente, a uriașului literaturei germane. Această concentrare, care nici un moment nu se rezolvă în superficialitate, așează viața sufletească a lui Goethe în cu totul altă lumină decât cea cu care ne obicinuiseră cea mai mare parte a biografiilor germani. Ajunsese, grație acestora, un fel de convenție universală și tacită, de a vedea în Goethe personificarea perfectului echilibru sufletesc, a liniștei superioare, a armoniei facultăților. Singur, dintre germani, Emil Ludwig a încercat răsturnarea acestei credinți, dar cu atâta lux de substituiri psihologice, de construcțiuni logice personale, încât „Goethe“ al său a putut fi considerat roman pasionant căruia realitatea nu i-a servit decât ca pretext. Simpla înșirare a faptelor, la Carré, fără interpretări și generalizări hazardate, e altminteri elocventă.

In realitate, acela despre care Taine a spus că e „promotorul tuturor marilor idei moderne“, a avut o viață sufletească complex frământată, în care bucuriile ce ascund în ele germenul întunecărilor viitoare făceau loc durerilor zămislitoare de neasemuite culmi de artă și gândire. Faimosul echilibru, atât de admirat încă, între poetul și omul de stat din Goethe nu a existat niciodată.

Indatoririle sale de ministru al ducatului de Weimar, meschinăria preocupărilor ce această funcție le aducea cu sine, îl apăsau până la sufocație. Intr'o scrisoare adresată marei sale prietene, d-na de Stein, citim : „Decât viața-mi din ultimii ani, mai bine moartea... Am luptat pe viață și pe moarte, și nu există cuvinte să exprime ce s'a petrecut în mine !“ Eliberarea din chinurile sufletești prin cristalizarea lor în opere de artă neperitoare, se făcea cu prețul unor prealabile sacrificii mai dureroase poate ; odată, la moartea marelui său prieten congenial Schiller, putința aceasta de evadare din realitate prin artă părea că-l părăsește. Nereusind să ducă la sfârsit, după cum își propusese, drama neterminată a lui Schiller „Demetrius“, o profundă descurajare îl cuprinde, amenință să-l prăbușească. „Nu pot să mă gândesc fără groază la starea în care mă găsii deodată. Numai atunci Schiller îmi fu răpit cu adevărat“ scrie el, mai târziu, prietenului Zelter din Berlin.

De altfel, în genere procesul creațiunei la Goethe nu pare să se fi desfăsurat cu ușurința cu care credea Schiller de pildă : „Pe când noi ceilalți, ca niște mizerabile insecte adunăm din greu fărmitură cu fărmitură, el, asemeni unui zeu nu are decât să întindă mâna pentru ca cele mai frumoase fructe să-i cadă în poală“. Această închipuire de prieten generos, entuziast e contrazisă de lucrul la Faust, care asemeni unui fir roșu străbate anevoios întortochiat, chinuitor întreaga viață a lui Goethe, de frecventele refaceri, transformări ale unor opere odată terminate (Ifigenia, Tasso au fost turnate în versuri după ce fuseseră gata în proză), de nopțile de insomnie când „febril, surescitat, scria, nota, pe perete, pe spatele patului, pe măsuța de noapte“. Eckermann). Și fiecare pagină din opera uriașă concepută și desăvârșită nu cu ușurința talentului superficial, ci cu cazna creatoare de valori definitive a geniului autentic, e o pagină de autobiografie revelatoare a unui ceas de profundă răscolire sufletească.

Căci omul acesta, despre care până la exasperare s'a susținut că a fost în dragoste un ușuratic, părăsea pe femeea iubită cu inima sângerândă, împins de demonul implacabil care cerea liberarea omului, pentru ca geniul creator din el să-și poată lua avântul. De Friderica Brion, fata pastorului din Sesenheim dragostea imensă și pură a tinereței sale de 21 de ani, fuge pe neștiute, laș, ca un hoț, pentru ca în imaginația-i să înceapă a prinde contur aceea ce va avea să fie cea mai desăvârșită creațiune femenină a literaturei universale : Margareta din Faust. Afecțiunea în fond inofensivă pentru Charlotte Buff, soția secretarului de legație Kestner, continuată de pasiunea tot mai puternică pentru Maxe Laroche, soția comerciantului Brentano din Frankfurt, au dat naștere romanului ce a ridicat în întreaga Germanie un nemaipomenit val de entuziasm și a marcat o dată capitală în istoria literaturii : Werther. Iar vestigii neperitoare ale dragostei pentru doamna de Stein, care opunea dorințelor clocotitoare ale lui Goethe zăgazul ferm, imutabil al unei calme prietenii, ne-au rămas cele două poeme dramatice cari împreună cu baladele constitue fără îndoială culmea operei poetului: Ifigenia, drama mântuirii de distrugător sbucium sufletesc a bărbatului prin dragostea purificatoare a femeei desfăcută de cele pământești prin apropierea de dumnezeire și Tasso, tragedia poetului desechilibrat, înnebunit de pasiunea fără speranță pentru femeea care nu-i poate da mai mult decât un loial sentiment de camaraderie.

„Oare nici un exemplu din istorie nu
îmi vine în ajutor ?
„Nu mi se înfățișează nici un om nobil,
„Care să fi suferit mai mult decât mine
vreodată ?“

Această zguduitoare întrebare, tocmai a lui Tasso, eroul rupt mai mult decât oricare altul din sufletul lui Goethe, dărîmă definitiv legenda „seninătății olimpiene“.

AVENTURA CAPITANULUI PLUMM

de J. O. Curwood

Mormonii sunt stabiliți pe o insulă a lacului Michigan, unde au înființat un regat sub domnia lui James Jesse Straug, un fel de brută lubrică cu șase femei, dispus de-a mai adăoga una. Căpitanul Plumm, al cărui vas comercial fusese jefuit de bandele de pirați ale regelui Jammes Jesse Straug, vine pe un șlep armat să ceară socoteală poligamului încoronat.

Aventura începe de-aici — și la un moment dat pare a sfârși foarte rău pentru căpitanul Plumm. După o serie de peripeții, într'adevăr neobișnuite, el triumfă totuși, înlăturând toate obstacolele. Regele J. J. Straug este suprimat și cartea se sfârșește agreabil pentru toată lumea.

Toată verva regretatului scriitor se regăsește în acest roman de aventuri, scris cu o vioiciune unică și destinat să stârnească curiozitatea lectorului, cât de pretențios.

Curwood este un Jak London, mai literat și mai puțin sombru, totodată.

LA VERITE EN BOUTEILLES, de **Jules Romains.** — Cine a spus de autorul „Doctorului Knook“, că facultatea caracteristică a talentului său bogat, este limpezimea cu care redă cele mai dificile, cele mai subtile și cele mai confuze idei, n'a greșit.

Nu înseamnă însă că „La Vérité en bouteilles“ e o carte ușoară și oricând la dispoziția marei mase de cetitori.

Dimpotrivă. Dar această carte de essaiuri se citește ca un roman (bineînțeles ca un roman bun) și odată terminat, impune cetitorului o frumoasă disciplină spirituală. Jules Romains este, incontestabil, unul din cei mai valoroși constructori ai timpului nostru. El știe că literatura în drumul spre înălțare nu este decât un mijloc desigur, unul din cele mai tari. Șeful școlii unanimiste crede cu putere că secolul nostru, are misiunea de-a fi o mare epocă de artă. Dar, Jules Romains, știe că **o artă în dezordine este cu neputință**, iar **„o artă raționalistă nu este decât o abstractă fantomă“**.

Formule noi sunt necesare pentru a exprima sufletul modern care depășește cadrele vechiului echilibru clasic. Noi știm ce soluțiuni oferă d. Romains pentru această mare îndoială a veacului XX-lea.

Cartea lui Romains este, rețeta servită de d-rul Romains unor contemporani ce-și mărturisesc boala fără rușine.

gazetaria

așa și așa...

fiindcă, pentru că

D. T. Pisani e un ziarist din vechea școală a Junimei: Erudit, sceptic şi logicist în orele libere. Dar mai ales pasionat debater în chestiunile gramaticale. Articolele d-sale îmbibate de umanism şi bun simţ sunt foarte citite de tinerii gazetari, care-l iubesc cu toţii, chiar când îi ceartă pentru dispreţul lor faţă de gramatică. De altfel d. Pisani a şi avut maeştrii de seamă, căci iată ce ne povesteşte într'un număr recent al **Argusului:**

„S'a petrecut, însă, odată, un fapt neobişnuit. După ce a isprăvit corectura articolului său, Caragiale a plecat şi pe la zece noaptea s'a reîntors la tipografie.

Ne-am întâlnit, întâmplător, la poartă.

— Ce e coane Iancule?

— Ce să fie! In loc de „fiindcă" am scris, mi se pare, undeva, pentrucă". Hai să vedem.

Greșise, în adevăr. A îndreptat greșeala și am plecat. De data asta, alături ea. El, mulţumit că a pus pe „fiindcă" la locul lui. Eu însă nedumerit și chinuindu-mi mintea să ghicesc de ce nu e tot una „fiindcă" cu „pentrucă" și când trebue să zici „pentrucă" și când „fiindcă".

Să întreb pe Caragiale nici vorbă. N'aşi mai fi scăpat de gura lui.

...Când l-am văzut mai bine dispus, am socotit momentul prielnic să-l întreb ce e cu „fiindcă" şi „pentrucă". Mi-a răspuns:

— „Fiindcă" e cauzal. Arată o pricină în fiinţă: nu mânca din acest peşte „fiindcă" e stricat. S'ar mai putea zice: Peştele fiind stricat nu-l mânca. „Pentru că" e consecutiv. Arată o urmare: nu mânca din acest peste „pentrucă" poţi să mori, nu „fiindcă" poţi să mori. Căci nu s'ar putea zice: mort fiind, nu-l mânca. Nu eşti mort. Mori numai dacă îl mănânci şi după ce îl mănânci.

Am înţeles, în sfârşit, dece maestrul îşi pierduse somnul din pricina unui „fiindcă". Şi pe când mă gândeam cât de neîndestulător şi slab e învătământul limbei româneşti în şcoală, Caragiale poruncea băiatului:

— Amice, două regale, nu „pentrucă", ci „fiindcă" ne e sete!..."

unde s'a ales

D. Cazaban, scriitorul atât de preţuit şi vânător pasionat, călătorea deunăzi împreună cu nelipsitul său tovarăş de isprăvi vânătoreşti, d. Condrus spre Constanţa. Şi călătoreau bine-înţeles în vagonul parlamentar.

Peste vre-o două staţii se sui acolo şi un deputat, preotul X, care părea cam nemulţumit de locul care-i rămăsese pe canapea. Deci după prezentări:

— Părintele deputat X;

— D. Alex. Cazaban, senator;

începu să-şi bănuiască tovarăşul de compartiment... Il lua însă mai pe departe cu duhul blândeţii...

— Şi unde v'aţi ales senator, d-le Cazaban?

Cel interpelat precizǎ cu cea mai mare gravitate şi promtitudine:

— Aici în vagon.

Răspuns fireşte fără replică.

ARIEL ET COMP.

ASPECTE DIN HOLLYWOOD

...Fondat la 4 Septembrie 1781, dintr'o mică colonie, număra pe atunci, 1 European, 72 de Spanioli-americani, 7 Indieni, 22 Mulatri şi 39 de Metiţi. Abia la 1860 ajunse la 4000 locuitori şi în 1927 la 2 milioane.

Este foarte curioasă părerea pe care majoritatea Europenilor o au despre Los Angelos. Şi-l închipue ca o provincie americană oarecare, iar Hollywood-ul un cartier important al acestuia, Beverly-Hilbs ca o colonie de vile unde Douglas Fairbanks, Charlly Chapplin şi Tom Mix stau de vorbă la gardul care le desparte proprietăţile şi Norma Talmadge luând ceaiul la Coolen Moore.

Realitatea însă e cu totul alta!

Los Angelos are o întindere mai mare ca a Londrei. „Marile vedete" abia se cunosc personal şi nu se văd decât la premierele filmelor sau în fiecare Vineri la Match-urile de Box dela „The American Legion Stadion" unde nu-şi vorbesc mai nici odată.

Distanţele sunt enorme. Studioanele foarte depărtate unul de altul şi treptat câte unul se retrage din Hooliwood din cauza scumpirei imense a terenurilor.

S'au câştigat milioane de dolari în speculaţiuena lor şi însuşi Douglas Fairbanks a câştigat o avere însemnată în „afaceri" în care — după cum spune el — se simte tot aşa de bine ca şi în filme.

O energie formidabilă e cheltuită. Atmosfera însuşi te stimulează la lucru. Oameni bătrâni cari au economisit bani, veniţi aici să caute liniştea, se simt întineriţi şi se lasă furaţi de mirajul muncii care predomină totul.

Faţă de distanţele enorme de parcurs, toţi oamenii — sau aproape toţi — posedă automobile. E de altfel aboslut necesar ca să poţi circula. Un Ford puţin întrebuinţat îl poţi căpăta pentru 15 dolari, ceeace poate să-şi permită şi un elev de şcoală.

Doamne cu părul deja cărunt conduc vehicule scumpe prin haosul circulaţiei ca cel mai simplu lucru din lume. La distanţe foarte apropiate—pe şosele cele mai bune din lume — funcţionează staţiunile de benzină şi materiale automobilistice deservite întotdeauna de tineri eleganţi în pantaloni de tenis şi poulower. Sunt în California un milion şi jumătate de autombile din care 700.000 numai în Los Angeles. Trăsuri nu se văd de loc şi pietoni foarte rar

In străzile periferice puţinii pietoni sunt mai întodeauna ajunşi de câte o maşină care se oferă săi- ducă la destinaţie. Aceste amabilităţi sunt ce e drept câte odată prost răsplătite pentrucă nu întotdeauna ştii pe cine ei în maşină, şi în persoana unui elev cu şapcă şi ghiozdan găseşti câte odată pungaşi de meserie care dela spate îţi dă cu castetul în cap şi se fac nevăzuţi cu banii şi maşina, lăsându-te să te trezeşti mai apoi la marginea vreunei şosele lăturalnice.

„The Automobil-Club for Southern" numără 110.000 membrii. In ultimii 2 ani au alocat suma de 24 milioane dolari pentru construirea a noi şosele (c. c. 360 milioane lei).

Cel puţin o maşină staţionează în faţa fiecărei case, iar în faţa marilor studioane e o adevărată catastrofă. Totuşi admirabilul aparat poliţienesc face posibilă circulaţia lor la viteze destul de apreciabile.

Toată lumea vorbeşte numai de maşini, dar cei mai puţini... le plătesc. Totul se reduce la plata în rate foarte convenabile şi de cele mai multe ori ajung să le schimbe pentu o alta mai scumpă fără măcar să fi achitat complect prima.

Chiar şi statiştii caselor de filme sunt automobilişti. Nimeni nu se miră. E ceva ca dela sine înţeles.

Vânătorii de fericire din toate colţurile lumii vin să-şi încerce aci norocul.

Japonezii, grecii, ruşii şi celelalte popoare şi-au creat cartiere cu mediul specific al ţării lor.

OAMENII

Majoritatea arată puţini nemâncaţi. Cel mai puţin cheltueşte pe mâncare şi atmosfera însuşi contribuie să nu-ţi fie foame. De altfel „silueta" primează, şi când nu reuşesc să şi-o menţină prin dietă şi dans, vizitează institutele de frumuşete cu tot felul de maseuri, şi institutele chiropractice. Nimeni nu vrea şi nu-şi permite să... arate bătrân. Chiar dacă nu au întotdeauna bani, fac aşa ca şi cum ar avea. Deaceia şi toţi sunt bine îmbrăcaţi. „Asta face parte din afacere". Sunte anumite zile când „stelele" îşi vând toaletele vechi pe preţuri derizorii. Aşa se explică provenienţa elegantelor pijamale şi rochii pe cari le arborează micile dactilografe atunci când îşi primesc „prietenul".

Sunt superstiţioşi şi nici un „star" n'ar semna vreun angajament înainte de a fi consultat pe unul din mulţi chiromanţi cari mişună pe acolo. Toţi muncesc şi totul pulsează în funcţie de fantezie.

Un restaurant îşi face renume prin mâncarea lui „cea mai proastă" şi serviciul lui „cel mai încet".

Văxuitorii dela colţurile străzilor au radio şi în timp ce-ţi curăţă pantofii, ai posibilitatea să asculţi un simfonic Bethowen, în timp ce ei se scuză că concertul nu-i dirijat de Toscanini.

Reclamele luminoase de pe uriaşii „sgârie nori" sirenele vorbesc şi ele limba democraţiei universale.

Un cinematograf reia în zilele închinate lui Charlly Chapplin... când la fiecare colţ poţi cumpăra tânguirile de divorţ ale Littei Gray — un film cu inscripţia:

„Acest film s'a turnat pe vremea când „Chapplin nu avea decât automobil şi „gând la lucru, nu şi un cărucior de „copil".

Insuşi locuinţele vedetelor parcă ar fi din „Papiermachê", făcute mai mult pentru a fi fotografiate decât spre locuire.

Oamenii din Los Angelos îşi pun casa la garderobă în schimbul unui număr tot aşa de simplu cum noi ne punem paltoanele la **garderobă.**

In acest oraş, visurile sunt masive şi realitatea rareori o „vorbă goală".

literara

o seama de cuvinte

Ludovic al XIV se distra adeseori ascultând povestirile lui Duguay Truin, despre luptele sale, povestiri spuse cu aprindere şi modestie. Intr'o zi ofiţerul explica regelui lupta cu un vas numit „Gloria".

— „Am ordonat „Gloriei" să mă urmeze", zise el.

— „Te-a ascultat", îi spuse regele.

●

Un avocat francez, de mare talent, dar ciupit pe faţă şi foarte urât, pleda într'un proces de divorţ. Dus de pledoaria sa, maltrata fără să-şi dea seama, pe soţul clientei sale. Uita chiar regulele de convenienţă şi de câteva ori prezidentul trebui să-l readucă la realitate. Apoi avocatul rosti această frază foarte aprins:

— „E permis oricui să fie urât. Dar sunt margini ce trebuesc respectate. D. X. a trecut peste ele. Nu cred că există om mai urât dcât d-sa".

— „Avocat, zise prezidentul, „te uiţi pe d-ta".

Toţi începură să râdă şi avocatul mai întâi.

●

Abatele de la Riviére avea intenţia să devină cardinal şi pentru a-şi ajunge scopul, nu se da în lături dela nimic, chiar de a trăda pe binefăcătorul său ducele d'Orleans. Ducele, după ce înlătură pe nevrednicul favorit, spuse amicilor săi:

„Abatele de la Riviére ştie cât valorez, căci m'a vândut de multe ori".

●

Pe când era numai Prinţ de Galles, regele Eduard VII se duse la Paris, întovărăşit de Carol Beresford. Intr'o seară eşind dela teatru, se luară la ceartă cu un birjar beat, care fusese obraznic. Un agent sosi numaidecât şi ceru celor trei combatanţi să-şi spună numele. Deşi nu era cu nimic vinovat, viitorul rege preferă să-şi păstreze icognito. Deaceea şopti la urechea prietenului său:

„Voiu lua numele tău. Găseşte-ţi tu altul".

Şi când reprezentantul autorităţei îi ceru să se legitimeze moştenitorul tronului anunţă: „Carol Beresford".

„Şi d-ta?" urmă agentul, adresându-se prietenului prinţului.

„Prinţul de Galles", răspunse acesta.

●

Napoleon se gândi să constitue o biserică anglicană, independentă de Papa: Intr'o zi vorbi despre aceasta cu vărul său d. de Barral.

„Nu-i aşa, vere, că Franţa se poate lipsi de Papa?"

Da, sire, după cum armata se poate lipsi de Napoleon".

Acest răspuns reuşi să dezarmeze pe Napoleon de proectele de shismă.

ZOE LECCA

bazar

TUNNEY IN CLUBUL CELOR 600 DE MILIONARI

Cercurile sportive americane au fost profund emoţionate zilele trecute de o veste senzaţională.

„Clubul celor 600 de milionari" a primit în sânul său pe Gene Tunney campion mondial de box, greutate grea, deşi mai înainte refuzase pe celalt bozeur milionar Jack Dempsey.

Tunney e primul boxeur care a fost primit în acest club foarte închis, care de fapt se numeşte **„The Maidson Square Garden Athletic Club"**.

Cercurile sportive sunt foarte indignate că renegatul Genne Tunney preferă tovărăşia milionarilor în locul camarazilor de ring şi antrenament.

●

O NUNTA CE NU VA FI UŞOR IMITATA

Imblânzitorul Buglione şi îmblânzitoarea Rosalie Van Bon, ambii în vârstă de 24 ani aparţinând circului Buffalo Bil, se prezentară zilele trecute la primăria din Montepellier unde se căsătoriră.

Până aici nimic deosebit. Pe drum însă erau însoţiţi de toţi cowboyi circului călări şi cu revolverele în mâini.

In tot timpul trăgeau cu revolverele in aer. După ce au luat pe preot de la biserică cortegiul s'a îndreptat spre circ, unde noui căsătoriţi au intrat în cuşca leilor.

Canonicul Ginez le-a dat binecuvântarea printre gratiile cuscii fiarelor, în timp ce spectatorii plini de veselie şi de oarecare emoţie, aplaudau sgomotos.

A urmat un banchet, alături de cuscile fiarelor.

CE TREBUE SA POATA O STEA DE REVISTA

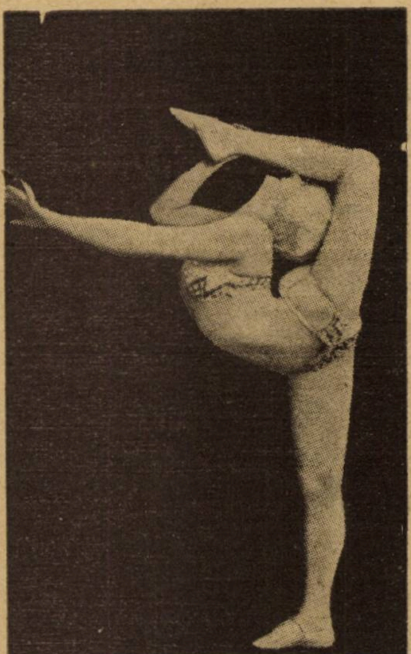

Dansatoarea Helene Wehrle.

caricatura zilei

VREMEA

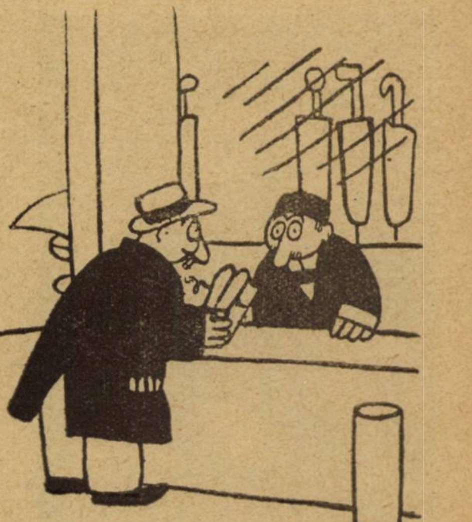

— Vă rog nu se poate să-mi schimbaţi patinele cu o umbrelă?

(L'Oeuvre)

FOARTE SIMPLU

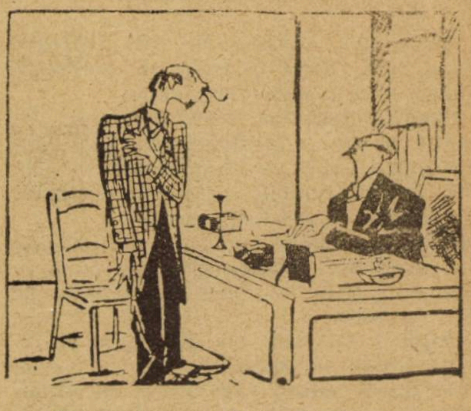

— Doctore, mai ales mă doare când respir.

— Şi cine te pune să respiri?

(Dimanche illustré)

LINIŞTE

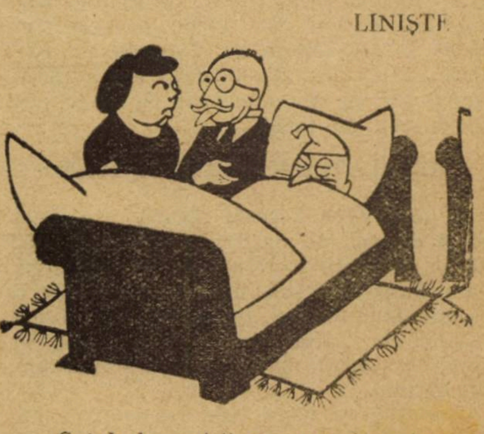

— Soţul d-voastră are nevoie de o absolută linişte. Uitaţi aci reţeta.

— Şi cum să-i dau doctoria?

— „Reţeta-i pentru d-voastră...

(Dimanche illustré)

cărți redate în extrase

LA CURTEA ULTIMULUI ȚAR

Fülöp Miller

Din cartea lui Fülöp Miller, extraordinarul roman al vieții lui Răsputin, desprindem câteva pagini caracteristice.

Ele au asupra celeilalte literaturi ce s'a scris despre călugărul amator, valoarea unor documente culese la fața locului cu lupa unei inteligențe unice.

Pentru a o scrie autorul ei a scotocit 8 ani arhivele rusești. Fotografiile pe care le dăm sunt adevărate documente.

De aci viața lui Răsputin apare ineluctabil împletită cu destinele Rusiei din ultimii 10 ani dinaintea războiului.

RASPUTIN

BOALA ȚAREVICIULUI

Alexandra Feodorovna, împărăteasa Rusiei era, după a treia zi, petrecută lângă patul țareviciului bolnav.

Medicii după care, țarul trimesese. desperat, sosiră în grabă mare. Clătinară îngrijorați capul, se frământară în consilii, deteră rețetele, dar își declinară competența în cele din urmă.

Chiar mixturile medicale miraculoase ale tibetanului Badmayeff cari, până acum îi ajutau, nu fură, deastădată, de nici un folos.

Obrazul copilului lua din ce în ce înfățișări mai alarmante.

Deasupra palorii cadaverice, capul înlăcrimat al împărătesei se aplecă nădăjduind totuși, printre suspine, o minune

Inapoia ușii închise, împărăteasa auzise pe împărat isbucnind în plâns: se eliberase tocmai din brațele plăpânde ale micului Alexei, care într'o sforțare duioasă și supraumană de sfâșietoare îi suflase în ureche: „Papa, dacă am să mor, îngrijește să fiu îngropat în parc, la locul meu de joacă".

REVELAȚIA TĂTUCULUI IVAN

In atmosfera aceasta picară cele două mari ducese, de origină muntenegreană: Stana și Militza. Emoționate, povestiră cum, după o slujbă în biserica pe care o frequentau, tătucul Iwan, cel care ținea predici de înaltă comoție sufletească, se pregătea tocmai să servească sfânta împărtșanie.

Toaletele și bijuteriile cucoanelor din protipendadă se mișcară într'o variată strălucire spre a lua împărtășania.

Atunci glasul melodios al tătucului Iwan opri cu un gest înaintarea. Cuvintele lui sunară misterios și emoționant:

— „Este printre dvs. cineva care trebuie să primească primul împărtășania. fiindcă este cel mai sfânt și mai vrednic de a primi întâiul sfânta pâine". Și arătă spre grupul cel mai îndepărtat al bisericii unde erau strânși laolaltă cerșetorii și mujicii.

Speriate, doamnele aruncară înspre acest grup privirile mirate.

Omul înspre care arătase tătucul Iwan era un țăran simplu într'o scurteică cu blană de oaie și încălțat cu cisme grele și butucănoase, sprijinindu-se într'un toiag rudimentar și purtând pe umeri o traistă de iobag călător.

Când întoarse chipul către lumea din biserică, se putu vedea un cap în care doi ochi mici negri sfredeliau și chinuiau ceva fără de înțeles și fără de cuprins. Un foc viu și ațâțător ardea în smoala acelor ochi de mujic.

Câtuși de puțin emoționat (spre și mai mare uimire a doamnelor) călugărul înaintă în tăcere, își servi împărtășania și mulțumi binecuvântând pe tătucul Iwan.

FACATORUL DE MINUNI

Imediat se răspândi svonul despre o adâncă știință religioasă, sfințenia și înțelepciunea minunatului Rasputin.

Și nu numai preoții, protipendada rusă și cercurile palatiste se lăsară cuprinși de această sugestie.

Chiar mari profesori și advocați, ofițeri și înalți funcționari se lăsară convinși de farmecul apariției sfântului din satul siberian Pokrowskoje.

Tătucul Theophan adusese călugărul la palatul marei ducese Stana și al soțului ei, la Sergejewo. Călugărul reuși să se impuie și marelui duce Nicolae Nicolaevici.

Apoi marea ducesă Stana povesti împărătesei și alte multe împrejurări în care acest țăran din fundurile Siberiei, uimise prin acel neprevăzut și minunat spirit mistic.

SPIRITUL PAMÂNTULUI RUS

Găsea că era de imediată datorie a împărătesei să cheme pe acest sfânt la palat, la Zarskoe Selo, fiindcă în acest țăran glăsuia însuși spiritul poporului rus. Și era cu atât mai util cu cât orizonturile Rusiei începeau să se întunece de semne revoluționare.

SUGESTII IMPARATULUI

Impărăteasa împărtăși împăratului cele auzite. Totul era pregătit pentru ca ele să facă și asupra împăratului o impresie sguduitoare.

Impărăteasa îi aminti de prezicerea doctorului Phillipe, cum că le va veni în curând din fundurile Rusiei — un prieten care îi va ocroti și salva din multe primejdii, căutând să-l convingă că acesta era prietenul despre care prezisese doctorul Phillipe.

Ea mai povesti împăratului de facultatea miraculoasă a lui Rasputin, de a vindeca oameni suferinzi.

CHEMAREA LUI RASPUTIN LA TZARKOE SELO

După câteva zile de discuție și suggestie continuă, se hotărî chemarea lui Rasputin la palatul Tzarskoe-Selo.

Boala crescândă a țareviciului, agravată în ultimul timp, contribuise la repedea hotărîre a împăratului.

In zilele din urmă, de câte ori întârzia în odăița micului bolnav, sub icoana luminată de amurg, împăratul și împărăteasa își uneau cugetul în așteptarea minunei care le va reda copilul, asupra căruia veghea grija lor înlăcrimată, cât și grija întregei Rusii.

Impăratul și împărăteasa așteptau.

NERABDAREA SUVERANILOR

Suveranii numărau nerăbdători minutele ce se scurgeau. De câteva ori împărăteasa grăbise spre ușă, părându-i-se a fi auzit bătăi: „Vine". Dar se întoarse desamăgită: i se păruse.

Ceasul de pe cămineu bătu ora 9. Cel atât de viu așteptat întârzia. Impărăteasa începu să tremure de nerăbdare. Inima se umfla și cobora în palpitații.

Și țarul era nervos. Foiletă în vraful de acte de pe birou, în ucaze și numiri, în condamnări și grațieri.

Dar în cele din urmă sfârși prin a constata, că așteptarea îl irita și pe el.

Prea îl copleșise convingerea că acest mujic venea ca un salvator.

Venea ca un sfânt, care îi va vindeca, și va reda pe Alioșa.

Asta era deajuns ca să-l liniștească și să coboare asupra inimei sale o mare **pace.**

RASPUTIN ŞI IMPARATEASA

RASPUTIN IN CERCUL FEMEILOR DIN SOCIETATE

Numai de ar veni!

Stana promisese că îl va aduce în echipagiul ei dela Sergejewo la Tzarskoe-Selo, cel mai târziu până la ora 9.

Impăratul se ridică și coborînd mâna lui pe umărul țarinei o liniști:

— „Fi fără grijă, nu ai nici cel mai mic motiv de enervare".

Intr'adevăr, nu era nici cel mai mic motiv de a se îngrijora de sosirea în bune condiții a călugărului. Totul fusese pregătit.

POARTA SECRETA

Dacă părintele Grigore ar fi luat drumul intrării principale desigur că nu parvenia niciodată în încăperile palatului.

Controlul poliției palatului l-ar fi oprit cel dintâi. Ar fi trebuit să parcurgă convoiul tuturor secretarilor și agenților cari descoasă și interoghează pe acel care ține să parvie la împărat pe cale ierarhică.

PAZA

Căci suveranii erau înconjurați și împânziți de o rețea puternică si impenetabilă de agenți ai Ohraniei, în uniforme și civili, strecurați printre ofițerii palatului, între servitori, până și printre servitoare.

Fiecare vizită era cântărită și suspectată și fiecare gest, fiecare pas al suveranilor era notat, comentat în zeci de registre și rapoarte.

De câte ori nu suspinase împărăteasa împărtășind lui Niki, soțul ei: Suntem prizonieri, scumpul meu.

Acum însă se preîntâmpinase orice putință de control.

O portiță, secretă, dosită în partea cea mai puțin frequentată a palatului, rezolvase situația.

Rasputin trebuia să pătrundă nevăzut prin această portiță, care ducea înspre niște trepte secrete, unde îl aștepta devotata țarilor, Maria Wişnyakova.

Insoțitoarea lui, Stana, marea ducesă, trebuia să acopere cu prezența ei eventuala bănuială a celor câțiva soldați de gardă rătăciți în imediata apropiere a porței secrete.

Maria Wişmyakova trebuia să-i arate drumul până la încăperile imperiale.

APARIȚIA

Tocmai când țarul se pregătea să-i repete din nou țarinei aceste toate — pentru a o liniști, ușa se deschise și Grigorie Iefimovici, țăranul siberian apăru în pragul camerei imperiale: în caftanul negru, care îi venea până la picioare, cu barba mare și părul în neorânduială.

Imediat în urma lui păşise pragul Wişnyakova. Ținea mâinile împreunate deasupra abdomenului în atitudinea femeilor din popor mirate de ceva neobișnuit.

Cu ochii desfăcuți de o mare sperietură, cu gura căscată — sta aci înfățișare plastică a unei mari nedumeriri.

Sta aici în prada unei mari întrebări, uitând că e în fața auguștilor suverani.

Grigorie Efimovici se întoarse blajin spre conducătoarea lui și observându-i capul nedumerit, o interpelă calm:

— Ce este sufletele? de ce stai așa de mirată?"

Deşteptată la realitate la auzul acestor vorbe, îngrijitoarea copiilor îşi dete seama de situația ei reală și zăpăcită de a nu putea lua imediat o hotărîre, roși până la rădăcina părului, făcu un cnix adânc și o șterse repede.

In pragul ușii nu uită însă de a mai vădi cu un gest, mare, nerezolvata ei mirare și nedumerire.

Grigorie Efimovici surâse larg, înaintă spre perechea imperială și, fără nici o jenă sau ceremonie, îmbrățișă întâi pe țarul tuturor rușilor, apoi pe soția acestuia — și îi sărută puternic pe amândoi obrajii.

Și țareviciul se făcu sănătos.

CALUGARUL DANSATOR

Nimic nu-l făcea mai fericit pe Rasputin ca dansul. Era pentru el o elementară necesitate fiziologică. Era singurul mijloc de a da expresie variată simțimintelor și gândurilor sale interioare, altfel prost deservite de vorba lui insuficientă în expresii colorate.

Pentru țăranul acesta simplu din Siberia dansul însemna putința de a-și striga bucuria, voia bună, și însuși cântecul vital al existenței sale. Era o necesitate ca și aceia de a bea, a mânca.

Dănțuind acele turburătoare danțuri religioase, atât de frequente în sectele din Rusia, carnea și trupul lui Rasputin se eliberau de toate încătușările destinelor atavice, trupul lui se integra în liniile marei amonii a plantelor și devenea din ce în ce mai lin, mai imaterial.

Când începea să danseze, se învârtea întâi încet, cu pași mari; treptat făcea pași mai mici, mai mărunți, până ce trupul lui uriaș dispărea ușor în invârtituri de sfredel.

ACCESE DE HISTERIE

Se întâmpla adesea ca in cercul ascultătoarelor sale religioase, cineva să înceapă a cânta, vocile se înmulțeau, toată masa începea să cânte cu el laolaltă.

Deodată, săria peste masă și în mijlocul odăii — începea un dans ciudat și tulburător.

Dansând apoi se apropia în învârtituri de una din femeile din nobilime care cântau și din fugă o lua la dans. O îmbrățișa, o alătura, o strângea, și dansul lui devenea din ce în ce mai turburător și mai înfierbântat. Degetele sale alunecau și se înfigeau în carnea ei. Privirea lui halucinantă o amețea. Din ce în ce mai aproape simțea răsuflarea lui, până i se abandona cu totul expiând într'o fulgerătoare histerie.

Cu brațele sale puternice, Rasputin o ținea câteva clipe, privind'o, apoi o depunea pe brațele femeilor.

Acestea o mângâiau și o atingeau cu evlavioasă și pasionată adorație ca pe un lucru sfințit.

RASPUTIN DANSEAZA GOL

Orgiile sale aveau loc la „Vila Rode". Odată niște prieteni îi povestiră de un cor de țigani, nemaipomenit, care ar fi de auzit în restaurantul „Jar".

Rasputin iubea enorm muzica și corurile de țigani, așa că îi urmă imediat.

Vinul curse gârlă. Starețul era un mare băutor.

Cu capul turburat de alcool și de femei, halucinat de zecile de glasuri ale țigăncilor din cor, Rasputin purcese a povesti fetelor șcene intime dela Curtea imperială.

Arătă apoi cum obișnuia el să danseze la curte.

Scoase vesta pe care erau brodate flori de mâna împărătesei și o depuse pe masă, apoi, fără ca cineva să fi avut timp să-l oprească svârli și celelalte vestminte.

Complect gol, fredonând cântece bisericești —începu să danseze în mijlocul sălii un danț răpitor, fascinant, nemaivăzut.

Când poliția îl deșteptă din vârtejul dansului, Rasputin povesti de unde vine acest danț.

Vorbi de Pokrovskoje, satul lui depărtat din Siberia.

Acolo tăiau toată ziua arbori mari în pădure. Arbori pe cari nu-i puteau cuprinde 3 oameni.

Când poposea seara, făceau un foc mare pe zăpadă și dansau apoi împrejurul lui cântând până după miezul nopții.

RASPUTIN PRIMEȘTE

Rasputin primea multă lume.

După slujba de dimineața pe care o asculta la biserica Afonskoje Podvoije, dela 10 în sus primea într‘una.

In anticamera lui se înghesuiau foști și actuali miniștri, ministeriabili, prelați, parlamentari, femei din nobilime, generali, mari duci și diverși directori de trusturi și bănci.

INTERVENȚII LA CEI DE SUS .

Fiecare își avea durerea și năduful său Fiecare venea cu un bacșiș gras pe care îl depunea în mâinile călugărului, care era foarte sensibil la astfel de daruri.

Veneau și oameni din popor cărora li se întâmplase o nenorocire mare în familie. Dezertori sau condamnați la moarte. Pușcăriași evadați sau moașe criminale, toți pășeau pragul casei sale cu nădejdea că Rsputin le va ajuta. Că dacă va fi nevoe va pune în mișcare dela funcționar până laministru și dela mare duce până la țar.

Căci el era doară, **„Țarul Țarilor“**. Veneau și mulți oameni nevoiași pentru a-i solicita ajutoare.

DARNICIA LUI

Darnic și superb, Rasputin trecea pachetul de bancnote din mâna bancherului în acea a săracului fără a-l fi numărat măcar. De aceea faima lui ajunsese enormă.

Pentru cine nu avea ceva precis de aranjat cu el, era totuș o datorie să-l vadă, să se apropie de le, să-i atingă pulpana hainei sale.

Printre vizitatorii lui frecvenți erau mai ales femeile.

Actrițele nedreptățite, maici uitate în schituri de vitregii, doamne dela palat, chinuite de intrigi, femei și fete simple din popor.

Acestora Rasputin nu le cerea decât bacșișul umed al buzelor și ofranda caldă a trupului lor pe care ele îl oferean bucuros.

Intr‘o vreme obiceiul de a se oferi călugărului ajunsese o necesitate în anumite straturi femeești.

Apropierea lui te purifica și te sfinția.

MISTICISM

Femeile cari treceau pela el, duceau în ochi o licărire și un jar vecine cu nebunia și se simțeau fericite a-i fi aparținut.

Se puteau auzi mereu în anticamera lui discuțiuni de acest soi, între o doamnă care venea cu gânduri absolut serioase pentru o intervenție și o fată oarecare :

De ce nu vroiți să-i aparțineți ?

Cum puteți refuza pe un sfânt ?

Doamna riposta contrariată și tristă :

— Bine dar ce fel de sfânt este acesta care are nevoie de dragoste lumească ? Ce fel de sfințenie este acasta ?

— El sfințește tot ce trece prin mâna lui, era răspunsul fetei.

— Și ați fi dispusă să-i urmați dorințele ?

— Desigur. I-am și aparținut și mă simt fericită de atunci și mândră de asta

— Bine dar dacă ați fi căsătorită ? Ce ar spune bărbatul Dvs. de asta ?

— O, ar socoti-o ca o mare cinste.

La Rasputin femeile aflau împlinirea a două dorinți cari până atunci li se păreau irealizabile deodată :

Satisfacerea adâncă a nevoii religioase și mulțumirea cărnei flagelată într‘un amestec de adorație și histerie.

APARIȚII NEOBIȘNUITE

Reuniunile de femei aveau loc în fiecare după amiază, la el acasă.

Dela temele religioase și dela întrepătrunderea fizică pe care o încerca fiecare din femei giugiulindu-se și lăsându-se sărutată de stareț, treceau apoi la cancanurile politicei și palatului și la glume obscene.

Câteodată, din dosul unei uși deschise răsărea capul unui băiat care râdea într‘una tâmp și se strâmba la femeile din societate.

Dacă vre‘una din femeile nou venite se speria și întreba ce înseamnă apariția asta,

Rasputin răspundea bonom :

„E fiul meu Mitja ; nu e în toate mințile. I se par toate caraghioase și râde toată ziua“.

IN CAMERA DE AȘTEPTARE

Din când în când, părăsind masa femeilor din sufragerie, Rasputin trecea în camera de așteptare.

La apariția lui toți încremeneau, dela țăran până la ministru ; dela contesă până la cocotă.

Binevoitor el, se apleca către fiecare, ascultându-i jalba.

Dacă femeia care i se plângea de ceva era mai frumoasă, o invita să aștepte în camera lui de lucru. Odaia asta era și odaia ritualului sexual.

Imediat ce ușa se închidea și gloata rămânea singură, începeau povestirile. Femeile cari se împărtășiseră din farmecile odăii comentau pe șoptite bucuria ce le cuprinsese după ce, prin păcat ajunseseră la eliberare.

Câteodată din odaia de lucru se auziau și țipete.

Vase sparte săriau în țăndări, lovind ușile sau geamurile.

Femeia înaltă și frumoasă care intrase să roage pentru grațierea soțului ei deportat în Siberia, ieșia plângând despletită și cu vestmintele rupte și se ducea să reclame la întâia circumscripție de poliție.

Telefonul dela Tzarskoe-Selo punea capăt unor astfel de scandaluri.

Ciufulit și cu hainele boțite, sgâriat și cu sgârieturile încă sângerând, Rasputin pleca la palat.

●

Printre vizitatoare se aflau de multe ori femei cari veneau să roage pe fata din casă a lui Rasputin să le facă harul a-i putea spăla călugărului rufele murdare.

Servitoarea intra în odae și se înapoia cu un pachet mare de boarfe pe care îl trecea fericitelor spălătorese ocazionale.

In deosebi rugau ca rufele ce le primesc să fie foarte mult purtate.

MOARTEA LUI

Rasputin a murit ucis de mâna basarabeanului Purișchievici.

A fost atras într‘o cursă la prințul Felix **Iosupof** unde i s‘a promis cunoștința cu o prea frumoasă doamnă pe care ținea mult s‘o cunoască.

Din prăjiturile otrăvite Rasputin a mâncat foarte multe. Totuși n‘au avut asupra lui nici o influență nefastă.

Desperării și nedumeririi celora cari voiau să-l omoare, știința i-a răspuns de-abia acum : zahărul din prăjituri neutralizase otrava.

Desperarea lor crescu în clipa când și câteva focuri de revolver nu reușiră a răpune extraordinara vitalitate a călugărului acestuia cu trup de uriaș. Alte câteva focuri — și el căzu.

La aflarea vestei despre dispariția lui Rasputin și mai sperând în regăsirea lui, țarina telefonă pe front țarului să vină de urgență.

Aflară apoi despre moartea lui. O mare și profundă desperare și mâhnire îi suprinse.

Ocrotitorul și binevoitorul lor, cel ce le prevestia și îi prezerva de toate relele, nu mai era. Cine o să-i mai ajute deacum în împrejurările unui viitor ce se anunța groaznic ?

CUVINTE PROFETICE

Și dacă în cercurile înalte ale Rusiei bucuria fu mare — o tristețe tot atât de mare cuprinse țăranii din toate unghiurile Rusiei.

Făcătorul de minuni, bunul și generosul lor părinte; Călugărul care se dusese să spună adevărul Țarului și să-l mântue — nu mai era. Mare doliu se lăsă asupra lor și ei își amintiră de vorbele lui Rasputin :

„Dacă mor eu, Țarul o să-și piardă curând coroana !“

C. B.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU, No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 4
22 Ianuarie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

INDRUMATORUL

sufletul romanesc

DINCOLO DE ISTORIE

CAMIL PETRESCU

Nu ne place istoria. Ni se pare o prezumpţie riscată să crezi că ştii ce s'a întâmplat acum un veac, acum zece veacuri, acum treizeci de veacuri când noi nu putem cunoaşte adevărul în ceea ce se întâmplă sub ochii noştri. Anecdota povestită de Anatole France ne obsedează:

Ci-că un mare istoric, erudit şi auster, se închisese într'un turn ca, izolat de lume, să poată scrie istoria Angliei în 12 volume.

Din când în când primea vizita unui savant tot atât de uscat ca şi el, cu care discuta temeinic, dacă Franţuzii şi Englezii au învins în cutare bătălie.

Intr'o zi înainte de sosirea prietenului, savantul nostru e tulburat de o ceartă iscată jos la piciorul turnului. Un vecin păruia un trecător care probabil îl insultase. Savantul nostru privi indulgent câteva clipe şi îşi reluà lucrul. Dar tocmai atunci sosi şi prietenul erudit:

— Am întârziat puţin jos, că a fost bătaie. Un trecător pàruia pe vecinul d-tale.

— Vrei să zici că vecinul meu păruia pe trecător?

— Nu. Pot sà te asigur. Trecătorul păruia pe vecinul d-tale.

— Te rog să mă crezi. Am văzut cu ochii mei, de aci de sus.

— Şi eu am fost jos.

S'au certat multă vreme până când pe faţa unuia înflori un surâs sceptic: Şi noi care, martori amândoi, nu putem să ne dăm seama ce s'a petrecut adineaori jos la poartă, o să ştim ce s'a petrecut acum o mie de ani? Şi au surâs amândoi.

Pe urmă eruditul a dat nepoatei lui cele 12 tomuri ca să facă ierbare din ele.

Iată de ce un om de geniu nu poate rămâne simplu istoric. Orice om de ştiinţă positivă chiar. dacă are intr'adevăr flacăra geniului în el, trece dincolo de înregistrarea faptelor. In lumea ideilor generale. Poincaré de la matematici a ajuns la teoria ipotezelor ştiinţifice, Osvald de la chimie la filozofie, Wundt şi atâţi alţii la fel. Xenopol însuşi la noi începuse să examineze istoria ca disciplină intelectuală. E şi natural. Căci după ce ştii totul, vine îndoiala.

Domnul N. Iorga a evadat la rândul său, de asemeni, din istorie.

Şi a mers într'acolo unde îl ducea formidabilul său temperament: spre viaţa politică.

Ar fi putut cerceta bazele ştiinţifice ale istoriei. Preferă s'o aplice prezentului.

E un mod de a-i încerca realitatea.

A pregătit din vreme sufletul românesc de pretutindeni pentru momentul greu şi suprem al întregirii naţionale. Cuvântul lui vibra într'o vreme profetic singular şi fără ecou aparent.

In Iaşii războiului, noi cei din tranşee, l-am simţit, pe el singur, sufleteşte, dincolo de satele pustiite de boală, de gările ruinate, de câmpurile nelucrate, alături de noi. „Neamul românesc" era personal şi întreg ca o conştiinţă.

A prezidat întâiul parlament al României Mari, cu o superioritate care făcea din el şi restul Camerii cele două talgere ale unei balanţe.

E adevărat că şi cuvântul lui pare uneori o forţă elementară. Credem cu toată sinceritatea că niciodată d. N. Iorga, ca şi imensa majoritate a intelectualilor noştri, nu are o simpatie înţelegătoare pentru arta adevărată, trudnică şi în stăruitoare căutare de sine.

Dar nu credem să i se poată găsi pereche ca orator. Pe lângă lava dezordonată a frazei lui, oratoria spilcuită a celorlalţi pare ridiculă, ca un scris preţios şi caligrafic pe lângă scrisul dezordonat al unui poet.

Nu e un spectacol mai interesant decât N. Iorga vorbind într'o chestiune pasionantă. Pe când ceilalţi în afară poa[illegible] d. Nicolae Titulescu, alt creator, oricare dintre oratorii de azi sunt simpli diletanţi „înzestraţi" ai oratoriei N. Iorga de uimitoare spontaneitate, dă singur senzaţia vieţii în devenire. E adevărat că mediocritatea nu-i iartă numeroasele cusururi. Ar vrea ca el să i le ierte mai curând pe ale ei.

ZIARISTUL

E profesor, e istoric, e făuritor de curente şi în istorie şi în literatură şi în politică, e îndrumător, e om de ştiinţă, e orator.

Activitatea d-lui Iorga, amplă, intensă, diversă uimeşte. Par că birue timpul, după ce a înlăturat ca pe o nălucă, oboseala.

Dar în continua d-sale activitate, spontană, brusca şi bruscanta sesizare de a tălmăci, de a lămuri, de a spune, de a scri, de a evoca, de a dojeni, de a îndruma, ne face să spunem, că mai presus de orice d. Iorga este ziarist.

Cel mai mare şi cel mai bun ziarist.

Nu-i fapt, care să-i treacă neobservat. Nu-i manifestare, pe care să n'o aprecieze. Nu-i cumpănă de împrejurări, pe care să n'o tălmăcească. Nu-i prilej, când trebue să se spună cuvântul tare, ca să se arate primejdia şi d. Iorga să nu dojenească, să nu sgâlţâe, să nu trezească mustrare.

Are în forma cea mai neobişnuită, darul evocării. Al evocării sincere, al evocării care cucereşte prin enutziasmul, care turteşte meschinăria.

De aceea, credem că d. Iorga e cel mai mare ziarist: analizează repede, dintr'un imperativ neşovăelnic şi spune imediat dârz, sau duios, violent, sau blând, dar spune, arătând drumul, indicând soluţia, desvăluind primejdia, ţintuind vinovatul.

In articolele d-sale, d. Iorga foloseşte când ironia, când anecdota, când aluzia, când cuvântul tare, mustrător şi virulent, ca un vârf de sapdă. Şi urmează îndemnul.

Poţi să nu-i împărtăşeşti părerile, dar din năvala frazei lui nu scapi. După ce-ai citit-o, te certi cu tine. Invăţătura lui a rămas scormonitoare.

Scrisul ziaristului frământă. E ieşit dintr'o bună credinţă, care tinde să îndrepte şi să înveţe.

B. CECROPIDE

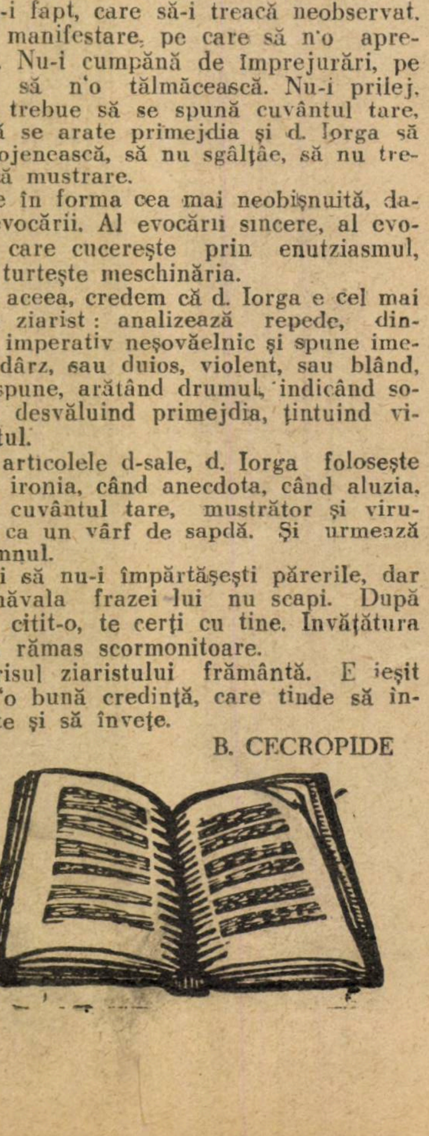

N. IORGA-OMUL

IN CALATORIE

Printre multe calomnii ce se aduc lui Niculae Iorga e şi numărătoarea cecurilor pe care le-ar încasa din deosebite locuri spre a călători la Paris. Nimeni nu vrea să creadă că suma pe care o are profesorul pentru a vizita şcoala românească pe care o conduce la Paris, nu se ridică niciodată deasupra sumei bugetare de 7000 franci francezi.

Ceea ce face Niculae Iorga cu aceşti bani e o adevărată minune. Plăteşte călătoria sa şi a soţiei sale cu trenul Simplon, stă două luni la Paris, se repede la Bruxelles, se opreşte în Italia, iar la întors în Cehoslovacia, şi împarte cu aceiaşi înfrigurare bogăţia sa de conferinţe, articole, vizite şi convorbiri. Ceea ce trimişii oficiali ai României nu reuşesc niciodată, reuşeşte Niculae Iorga într'o călătorie de două luni; să afirme sufletul românesc.

IUBITORUL DE CARŢI

Dacă una din însuşirile intelectualului este dragostea şi respectul cărţii, atunci Niculae Iorga este un intelectual de cea mai rară calitate. Domnia sa are pasiunea hârtiei tipărite. Orice carte. orice broşurică şi cea mai obscură revistă nu scapă ochilor săi cercetători.

Citeşte uimitor de repede. Citeşte la masă, în tren, în trăsură, la Cameră, pretutindeni unde foaia tipărită îi ese înainte. Nimic din ce mişcă actualitatea culturală nu scapă ochilor săi lacomi de cunoştinţe. In ţară la noi apar câteva sute de ziare... Să nu-şi închipuie cineva că d. Iorga nu le citeşte... De aceea cititorul „Neamul Românesc" rămâne uimit când îl vede pe d. Iorga polemizând cu un ungur de la Arad, cu un sas de la Braşov sau cu cine ştie ce revoluţionar basarabean. Dar pasiunea sa pentru carte nu se reduce numai la lectură ci ea se manifestă şi în gustul pentru cartea frumos legată, sau pentru ediţia originală a autorilor vechi. De aceea biblioteca lui Niculae Iorga e opera unui savant, dar şi opera unui pasionat bibliofil.

N. IORGA ŞI STRAINATATEA

Cuvântarea d-lui Brunat, decanul Facultăţei de litere din Paris la deschiderea cursului ţinut de d. N. Iorga, la Sarbona în 1922.

Doamnelor şi Domnilor,

Sunt foarte fericit, că deşi suntem în plin examen „aţi venit în număr atât de mare, ca să mă ajutaţi să primesc aci pe ilustrul nostru coleg, d. Iorga. Mă felicit că o schimbare survenită în serviciul meu obişnuit mi-a îngăduit să fiu astăzi aci şi să-l anunţ în câteva cuvinte, sau, mai bine, să-i urez bun sosit, căci d. Iorga nu e dintre oamenii cari trebuesc prezentaţi în Franţa.

D. Iorga aparţine unei ţări care are cu Franţa legături foarte vechi şi, pot spune, că d-sa mai mult ca oricare altul a făcut, în genul său, să ne interesăm de lucrurile nu numai ale României actuale, dar şi ale României trecute. El aparţine acelei categorii de oameni, cari sunt în acelaşi timp oameni de gândire şi oameni de acţiune, oameni la care nici una din aceste feluri de manifestare nu se desparte de cealaltă şi care îşi pun ştiinţa în slujba ideilor lor.

In ce priveşte relaţiile sale cu Franţa. — o zic foarte simplu şi foarte sincer — poate părea unora că d. Iorga a luat în anumite momente faţă de rolul limbei franceze în România o poziţie, asupra căreia la prima vedere, ar fi ceva de zis.

Ceea ce am de spus eu, e că el a luat această poziţie în perfecta cunoştinţă de cauză şi cu o desăvârşită justeţă de spirit. El a încercat în felul său să apere limba românească, pe care o iubeşte, împotriva unei invazii străine excesive şi împotriva unei deposedări pe care nici n'am voit-o şi nici n'am dorit-o vreodată.

In lumea întreagă limba franceză nu se impune naţiilor străine şi nici nu are intenţia să se impue şi toţi cei cari au studiat-o, cari i-au urmărit istoria, au constatat confuzia care se produsese într'un mare număr de ţări, unde se credea că a iubi limba franceză, înseamnă a o substitui limbei naţionale.

Ei bine! acest abuz este foarte periculos pentru ţara unde el se produce şi el e şi mai periculos pentru francez, pentrucă el atrage reacţiuni împotriva galomanilor care în anumite momente depăşesc ceea ce prietenii Franţei şi Franţa însăşi ar voi.

In consecinţă cred, că e extrem de prudent, de cuminte şi de demn din partea unui mare spirit să pue chestiunea pe adevăratul ei teren şi să privească în ţară străină, franceza ca o limbă de înaltă cultură, necesară penetraţiei popoarelor o limbă care are de împlinit un rol de civilizaţie generală, dar care nu are nici o pretenţie — cum se spunea în in v. XVIII — asupra monarhiei universale.

Domnul Iorga a început să studieze la noi, în şcoala noastră de Hautes-Etudes şi nimeni nu a uitat teza sa Philippe de Mézière et la croissade au XIV-ème siècle:

Această teză caracterizează, într'un cuvânt, maniera sa de a lucra în istorie, fiindcă ea ne arată în acest istoric al României pe un istoric al întregei Europe orientale sau mai degrabă al întregei Europe şi care se leagă, în varietatea infinită a producţiilor sale, de aceste relaţii, deseori aşa de greu de priceput, atât de complexe, care au existat de veacuri între Europa occidentală şi Europa atât de prost cunoscută, a Principatelor danubiene.

Il voiu felicita pe d. Iorga — dacă îmi îngăduiţi — încă pentru alt lucru; pentru că nu e numai un istoric dar şi un perfect organizator de muncă istorică în ţara sa, unde a creiat pentru studiile istorice acel Institut pentru studiul Europei orientale, ale cărui producţi sunt atât de preţioase.

Mai adaog că lui i se datoreşte crearea Şcolei Româneşti din Paris, a cărei desvoltare o aşteaptă poate cu ceva prea multă nerăbdare, dar o nerăbdare care se explică, nu-i aşa, şi doresc împreună cu el desvoltarea vastă şi apropriată a acestei şcoli. Intr'un cuvânt, dacă studenţii Sorbonei ar avea timp, fie că se interesează de istoria Europei orientale, a Albaniei, a Imperiului otoman, tot aşa de mult ca şi de a României, ar găsi în lecţiile ce se vor face în faţa lor o materie infinit de preţioasă.

Nu vreau să abuzez de cuvânt şi să-mi arăt o conferinţă pe care nu o posed.

Din nenorocire nu cunosc limba românească aşa că un anumit număr din operile colegului nostru îmi scapă, dar am avut prilejul să vorbesc deseori cu el şi mai ales să aud deseori vorbindu-se despre el. Chiar de curând în urma unei şedinţe a Academiei daneze, am avut cu un specialits român dela Universitatea din Copenhaga o lungă conferinţă asupra lucrurilor dv. şi asupra persoanei dv., ceea ce a mărit în mine — dacă e cu putinţă — stima ce o aveam înainte pentru dv.

Imi spuneaţi că vă temeţi de un auditoriu prea rar; vedeţi că ne-am înşelat şi că aveţi aci, nu numai studenţi atenţi, dar studenţi surâzători, cari sunt ca şi mine foarte fericiţi să vă vadă printre noi şi care fericiţi că aţi găsit timp. Dv. omul politic, istoricul şi profesorul ca să veniţi să ne dăruiţi o jumătate de lună.

NOTA BIBLIOGRAFICA

Opera d-lui N. Iorga este imensă şi nu putea fi citată aici. Au apărut broşuri speciale ca s'o înregistreze.

neadevarate

la Sorbona

Se ştie că profesorii francezi sunt foarte pretenţioşi şi destul de ceremonioşi. Iorga fu aşteptat cu multă nerăbdare şi cu o vădită curiozitate de către colegii de la Sorbona. Dar cum domnia sa e un om foarte ocupat, care nu poate pierde nici o minută şi a pregătit astfel călătoria, ca în ziua în care va ajunge la Paris să şi ţie primul curs.

Abia ajuns la Paris, Iorga se duse la Universitate, unde fu primit foarte călduros de către decanul facultăţii de litere.

Se încinse următorul dialog:

Decanul. — Când a-ţi sosit domnule Profesor.

Iorga. — Acum sosii.

Decanul. — Când vă ţineţi primul curs...

Iorga (mirat). — Am venit să-l ţin chiar acum.

Vă închipuiţi mirarea francezului.

NOTE BIOGRAFICE

N. Iorga s'a născut în ziua de 5 Iunie st. v. 1871, la Botoşani, unde şi-a petrecut copilăria sub îngrijirea atentă a mamei sale. La Botoşani face şcoala primară şi primele studii liceale dând dovadă de o mare inteligenţă şi de o dragoste excepţională pentru carte. Cei cari-şi amintesc de N. Iorga, copilul nu-l văd altfel decât cu ochii aplecaţi pe carte. Dar de pe atunci el se arată voluntar şi plin de încredere în sine. O ceartă cu profesorul de muzică Fleury fu cauza eliminării sale din liceul Laurian. Studiile liceale şi le termină la Iaşi, unde îşi trecu cu un deosebit succes licenţa în litere. Incă de pe băncile Universităţii din Iaşi se făcu cunoscut ca poet şi critic literar publicând articole în „Convorbiri literare" şi „Contemporanul".

După strălucite studii făcute la Paris şi la Leipzig se întoarse în ţară, unde numai în vârstă de douăzeci şi trei de ani cuceri la un concurs care a rămas celebru catedra de istorie universală la Universitatea din Bucureşti. In 1903 luă conducerea revistei **Semănătorul**, strângând rândurile răsleţite ale scriitorilor şi creind acel curent tradiţionalist în literatura românească, care se menţine şi azi. In 1906 intră în arena politică, tipărind săptămânal „Neamul Românesc", care deveni foaia românismului de pretutindeni. După revoluţia din 1907 se alese deputat şi de atunci nu a lipsit nici o legislatură din Cameră.

In 1910 puse bazele partidului naţionalist, care deveni un pardit de pregătire naţională şi căruia în mare parte i se datoreşte trezirea conştiinţei naţionale. In 1919, d. Iorga a fost preşedintele primei Camere a României întregite. La 1911 a fost ales membru al Academiei Române. Este membru corespondent al Institutului francez, al Academiei Suedeze, al Academiei Sârbeşti, etc., etc.

D. Iorga este căsătorit cu sora domnilor profesori Ion Bogdan şi Bogdan-Duică şi este tatăl a opt copii. Nu trebue uitat în această schiţă biografică rolul admirabil de sfătuitoare şi tovarăşă credincioasă pe care l'a jucat doamna Ecaterina Iorga, sprijinind cu sufletul ei larg şi înţelegător opera uriaşă a soţului său. **S.**

poezie

IOSEPH IGIROŞANU

PALID NESIGUR

Dece vrei să te mint dela 'nceput ?
Dece aştepţi să-ţi spun, ce poate nu simt încă ?
Eu vreau să fim doar prieteni buni
Şi ochii tăi, flori de genuni
Pe suflet să'mi aştearnă lent
Catifelatul lor dolent
Petale mari de linişte adâncă

Tu crezi că eu n'aş vrea să te iubesc nebun
Mai mult decât orice pe lume ?
Să simt răscolitor în toată fiinţa mea
Că rostul ei eşti numai tu
Că totu'i pentru tine,
Crezi tu că eu n'aş vrea să te iubesc nebun ?
Dar ce vrei !
Simt cum trist
Se plimbă amurgul ametist
Pe sub alei
Şi rugineşte'n nervi şi'n suflet toamna primăverei.
Se aprind în pară plete de castani
Şi'n umbrele 'ngheţate ale înserărei
Se'ntinde stepa 'n cenuşiu de ani
Să nu îmi ceri nimic
Să laşi fuioare aprinse
Să toarcă aşteptarea

In palide vitrine
Flori grele de trecut
O dac'ai şti ce'nsemni tu pentru mine...
Dece vrei să te mint dela 'nceput !

RICHARD DEHMEL

APARIŢIE TRAGICĂ

Intr'o pustie oameni mulţi sălăşluiau
Aproape muritori de sete
Ei bociau.

Doar una dintre fete, tânără
Cu ochi căprui şi fără de nădejde
răbda fără jelanii setea
fiindcă mult mai aprig decât ea
mila pentru ceilalţi o ardea.

Atunci păşi din zări de jar, crescând
un om străin venind spre-acest norod.
El ridică arătătorul drept în faţa lor.
Din vârful tremurat al degetului crescu

un strop imens de sânge.
Crescu ; o clipă atârnă
Şi apoi căzu
căzu 'n nisip.

Mirat privi poporul pe străinul
ce sta 'naintea lor.
Stropi după stropi cădeau,
rostogolindu-se 'n nisip
din al lui deget

De câte ori isvorul roşu picura un strop,
îngălbenia străinul plin de groază.
Ei însă stau nedumeriţi
iar unii gem : îşi bate joc de noi.

Atunce el, cu ultima-i văpae strigă :
Veniţi şi beţi, doar pentru voi eu sânger.

Ci fata ceia tânără-i răspunse —
în timp ce el murea :
— de apă au nevoie.

ARTUR ENĂŞESCU

MANSARDA

Stă Mansarda visătoare,
Logodită 'n veci, cu cerul ;
Aci, dragostea dintîia,
Şi-a săpat, adânc misterul.

Pe pereţii şterşi de ploae,
Şi în crivăţul îngheţat,
Picurii, amari, de jale,
Chiar şi astăzi mai străbat ?

Şi perina, dealtă-dată,
Ca un ideal tipar,
Mai păstrează, încă urma.
Căpuşorului, tău, rar !

Mai pluteşte 'ntrânsa, duhul,
Sărutărilor dintăi,
Şi dansează, împrejuruţi.
Ca o roată de văpăi.

...Stă, mansarda visătoare,
Logodită 'n veci, cu cerul !
Aci, dragostea dintâia,
Şi-a săpat, adânc misterul.

G. TALAZ

FRAGMENT DE ÎNTUNERIC

In arburii din deal vueşte vântul,
Ca păcura e cerul şi pământul,
Şi cineva oprit în poarta mea
De-aseară mă tot strigă,
Dar eu nu ştiu ce vrea.

Infiorat îmi tremură cuvântul
De câte ori încerc să 'ntreb de-un nume,
Şi parcă mă despart întreg de lume
Când îndesesc bătăi în poarta mea...

Luminile din candele s'au stâns,
Şi gândurile toate mi s'au strâns
In cuibul lor înfrigurat himeric,
Şi nu mai ştiu ce vor
In vadul de 'ntuneric;

Şi nu ştiu cine 'n poarta mea tot bate!
Zăvorul greu e tras în vechiul zid,
Şi totuşi simt că trebue să-i deschid
Dar oh, ce vânt pe zările 'noptate!...

A SBURAT CUCU DIN CEAS

VASILE SAVEL

Distins cu unul dintre cele mai însemnate premii ale Societăţii Scriitorilor Români, d. Vasile Savet a devenit unul dintre prozatorii cei mai cunoscuţi ai noştri. Activitatea sa se desfăşoară însă de dinainte de războiu şi a scris interesante amintiri despre poeţii Anghel şi Iosif. Miron Grindea‘ Vadul Hoţilor şi Seara a treisprezecea îi sunt principalele volume.

Copilul meu, povesea domnul Orăscu, e foarte ascultător ; nu face un pas fără să nu ne întrebe pe mine sau pe maică-sa. Aşa l-am crescut noi de mic. Iacă, eu am plecat azi de-acasă împreună cu mă-sa şi n‘avem nici o grije, măcar că l-am lăsat pe Puiu numai cu servitoarea. E şi mărişor Puiu, adaugă tată-su. Are unsprezece ani ! Incepe să priceapă lucrurile ! Să vedeţi cât de bine învaţă. E foarte deştept. Deştept şi cuminte, zise apăsat. Şi-o lună putem să lipsim de-acasă, că nu ne pasă, Puiu e om odată !

Acestea le spunea domnul Orăscu prietenului său Mihai Vătafu, ca să-l mângâie, se vede, pentru că băiatul lui Vătafu era un drac şi jumătate, aşa se plângea tat‘su.

Eu îl cunoşteam pe acest „drac“ şi-mi era drag. Imi era drag pentru că era vioi, deştept şi pricepea repede orice. Nu era de loc ascuns ; tot ce făcea era în văzul tuturor.

Intr‘o seară, întârziasem la domnu‘ Vătafu că era petrecere. Un lăutar sdrenţuros, cam bătrân, cânta şi el cum se pricepea din vioară. După ce-a isprăvit un cântec şi a vrut să-şi pue vioara pe scaun, Mitiţă, „dracul“, nici una, nici alta îi spune lăutarului ::

— A fugit un epuraş din vioară.

Lăutarul s‘a crucit. Nici el nu ştia ce să creadă. Cum să fugă un epuraş din vioara lui, se întreba în gând. De unde epuraş ?

S‘a supărat şi s‘a plâns domnului Vătafu :

— Cucoane, băiatul dumneavoastră râde de mine ; spune c‘a fugit un epuraş din vioară !

Zicând acestea, arăta vioara, ca să dovedească parcă tuturora că un epure n‘avea ce căuta în viara lui, în vechea lui vioară.

— L‘am văzut şi eu când a fugit, i-am spus atuncia lăutarului.

El s‘a uitat lung la mine, la vioară, a dat din cap şi parcă a crezut că într‘adevăr un epuraş fugise din vioara lui.

— ‘I-un drac, nu v‘am spus eu, vorbi tat‘su ; şi nu te mai minuna atâta cioroiule, către lăutar.

Pe urmă povesti :

Intr‘o dimineaţă Mitiţă s‘a dus in piaţă. Lângă baraca unui zarzavagiu erau nişte lăzi mari de lemn. Ce-i trăsni lui, făcu ce făcu şi se vârî într‘o ladă. O babă veni să cumpere legume.

— Cum dai morcovii, întrebă baba pe zarzavagiu.

Până s‘apuce a răspunde negustorul, Mitiţă din ladă îi imită vorba şi întrebă şi el : „Cum dai morcovii ?

S‘au uitat în toate părţile şi baba şi negustorul. Au început să caute, să vadă cine râde de ei, dar nu vedeau pe nimeni. Nu le da în minte să se uite prin lăzi.

Ii era teamă nu-i vorbă lui Mitiţă, însă a scăpat nebătut, măcar că-l văzuse negustorul când a eşit din ladă şi a luat-o la fugă.

Acesta era Mitiţă. Numai de drăcii se ţinea. Cum învăţa, cum trecea clasa, asta numai el o ştia, că nu-l puteai prinde niciodată cu lecţia neînvăţată.

Din pricina aceasta tatăl lui era foarte îngrijorat. In schimb domnul Orăscu se umfla în pene şi nu mai înceta să-şi laude copilul, care-i aşa de cuminte după cum aţi aflat adineauri.

După ce-au vorbit multe s‘au despărţit şi domnul Orăscu s‘a ‘ntors acasă. Sună. Se aştepta să-i sară Puiu înainte, băeţelul lui cel cuminte. Nu-i răspunse nimeni. Mai sună odată, că se gândea poate Puiu a adormit. In locul lui Puiu vine servitorul să vadă cine sună. Când a dat cu ochii de stăpân ; s‘a bucurat.

— Unde-i Puiu ? întrebă cucoana.

— A plecat la ‘coana mare, răspunse servitorul.

— Se vede că nu-i acasă, vorbi tată‘su Altfel cum ne-ar fi primit.

Amândoi au tresărit, ştiţi, de teamă să nu i se fi întâmplat ceva lui Puiu pe străzi.

Au intrat în casă pe uşa din dos, că n‘aveau cheia la uşa din faţă.

— Puiu, Puiuţule, a început să strige mă-sa ca de obicei când se‘ntorcea din oraş.

De unde să răspundă Puiu dacă nu era acasă. Că după cele ce făcuse Puiu „cel cuminte“ s‘a dus smerit la mătuşă-sa, spunându-i cam aşa :

— Tuşică dragă, tataia şi mamaia au plecat de-acasă şi mi-era tare urât singur, am venit la mata.

Mătuşica l-a sărutat pe amândoi o brajii, i-a dat bomboane şi căuta prin toate mijloacele să-i gonească urâtul care îl cuprinsese.

Ce-a văzut tat‘su când a intrat în odae ? Intr‘un perete avea un ceas cu cuc, o veche amintire de familie. Când băteau ceasurile, cucul eşea din maşinărie şi cânta cu-cu, cu-cu, câte ceasuri erau. Bietul cuc era pe un birou şi lângă dânsul fel de fel de rotiţe din maşinăria ceasului.

L-a stricat, îşi zise tat‘su, însă când se uită mai bine şi văzu călimara spartă şi cerneala împrăştiată pe biurou, când dădu cu ochii de o statuetă ruptă în două o vază mare de flori, zăcând în ţăndări pe podele, atunci se înfurie. De-ar fi dat în clipa aceea peste Puiu lui cel cuminte i-ar fi tras o sfântă de bătae.

Rămase omul în mijlocul odăii parcă i-ar fi dat cineva în cap cu o măciucă. Cum sta supărat, intră în biurou şi nevastă-sa speriată.

— Dragă să vezi ce-i în odaia noastră parc‘ar fi dat hoţii !

Au întrebat pe servitor ce s‘a întâmplat, însă servitorul răspunse :

— N‘a fost decât domnu Puiu. A stat ce-a stat în casă şi pe urmă mi-a spus că merge la cucoana mare.

Să fi făcut Puiu toate astea, se întrebau amândoi în gând. Cum se munceau să se lămurească, apare şi Puiu cu mătuşica.

Tat‘su, nici una, nici două : — bine blestematule de-astea faci în lipsa noastră ?

Puiu a început să plângă şi se ruga să-l erte.

— Aşa te-am învăţat eu ? strigă tat‘su Mai rămânea să dai foc casei.

Printre lacrimi Puiu încerca să se desvinovăţească. Spunea c‘a vrut şi el să întoarcă odată ceasul şi cucul numai de cât a sburat pe biurou.

— Bine, a sburat cucul, spuse tat‘su, dar rotiţele din ceas cum au ajuns pe biuroul meu ?

— S‘au luat după cuc, răspunse Puiu.

Nu-i prost, se gândi tată-su, muiat. Pentru răspunsul acesta face să-l iert.

— Pleacă de-aici, îi zise poruncitor, ascunzându-şi zâmbetul.

N‘aşteptă Puiu săi- spue a doua oară, că şi plecă.

— Acuma eşti mulţumită cucoana, vorbi domnul Orăscu nevestei-si, priveşte ce bucurie ţi-a făcut odoraşul cel cuminte.

— Copii, ce ştiu ei, se amestecă mătuşa să-i îmbuneze.

— Copii, copii, spuse domnul Orăscu; şi eu am fost copil însă nu stricam lucrurile din casă. Asta îţi scoate peri albi înainte de vreme ! Şi să te mai lauzi de acuma lui Vătafu, că Puiu e model de cuminţenie ! Ia priveşte, pe biurou, pe jos... Acuma ce stai doamnă, adună gunoiul !

ALCAZAR

Nuvelă
de
SERGIU DAN

Nu mă mai numesc Rose-Marie Barki. nu mai sunt născută la Budapesta, nu știu dacă s'a remarcat lipsa numelui meu pe afișul dela „Alcazar", nici să dansez nu mai știu. Nu mai vreau să știu.

Nu mai sunt stea.

Sunt acum o biată femee, mai puțin încă : o provincială.

Pe tatăl meu îl chema Vidrașcu. Am reluat deci acest nume, care mă așteptase respectuos în umbră, timp de opt ani ca să mi se urască cu Rose-Marie Barki și cu Alcazar.

Privesc puțin afară căci îl aștept pe Jean. Nu te speria. Jean e practicantul băncii noastre și trebue să-mi aducă un registru spre a verifica niște socoteli ce mi-au părut astăzi cu totul încurcate. Nu poți să-ți închipui cum se încurcă uneori socotelile, mai ales adunarea unei lungi coloane, când te gândești într'altă parte. Astăzi, de pildă, sunt sigură că am obținut o cifră greșită pentru că mi-au amintit de Alcazar și de dansatorul italian. Ce canalie ! Din pricina lui trebue să-mi pierd seara, adunând dela început, adică tocmai cinsprezece coloane, renunțând de-a mă duce la cinematograf.

Ce mai face ? Te întreb numai, pentrucă te rog foarte mult să nu-mi răspunzi ce face. Nu mă interesează de loc ce face Giuglemo. Pot să spun chiar, că Giuglemo îmi era nesuferit, cu totul nesuferit, cu zâmbetul acela încrezut și glasul lui moale de paiață. Niciodată nu l'am privit decât cu desgust, cu toate că el încercase în atâtea rânduri și stăruitor să se apropie de mine.

Intâia oară, a doua zi după sosirea lui. Sunt sigură că aerele ce-și lua, de celebritate, orgoliul rece de cuceritor obosit, stagiul de câțiva ani la Mogador, povestirile lui mincionase cu privire la femeile din înalta societate pariziană și fetele americane ce i se dăduseră supuse, nu erau decât o rețea ieftină de minciuni pentru mine, anume pentru mine. Cred că nici astăzi n'a uitat chipul demn cu care l'am astâmpărat, privirea mea severă și pumnul aproape de ochii lui veșnic surâzători. Da, tocmai ochii și surâsul lui necontenit, astea mă enervau atât, căci, vorbind drept, nu era urât și câteodată mă gândeam la dânsul. Firește, n'aș fi mers până acolo încât să-i ert toate obrăzniciile și încă să înebunesc, cum spunea el de fetele americane, de Mistinguet și cum sunt sigură că s'a culcat cu el de două ori Lenke.

Ce gusturi avea și unguroaica asta ! Cum venea un „număr" nou trecea în cabina lui să-i ureze bun sosit și să-i recomande hotelul ei, despre care spunea, că-i cel mai confortabil din București.

Așa dar a doua zi după ce sosise, mă întâlni la prânz, în fața magasinului de mode. Ințelegi, că nu puteam să refuz de ai răspunde, nici n'aveam de ce să nu-i răspund. Vorbea foarte cuviincios și cele două-trei glume, din cari numai una cu totul porcoasă, mă făcură să râd într'adevăr. Intră, împreună cu mine în magazin.

Nu aveam prea mult de ales, pentrucă știam dinainte ce trebuia să cumpăr, o pălărie „Lindberg" ști, atunci ieșiră întâi, aveai și tu una mauve, pe care ți-a turtit-o dobitocul acela beat, la Revelion.

Modista desfăcu totuși câteva cutii Giuglemo, îmi arătă una, o beretă bleu :

— Foarte frumoasă. Chic !

— Poate fi. Dar o iau pe-asta.

Și-atunci tot surâsul acela și glasul moale mă enervară, căci bereta nu era de loc urâtă, dar n'am luat-o ca Giuglemo să nu creadă că pun prea mare preț pe gustul lui sau să creadă că doresc să mă îmbrac pentru a-i place.

Imi propuse să mă învețe blak-botomul dar nu puteam primi să iau lecțiile decât după masă în salonul cabaretului, nu acasă la mine, cum dorea el — și refuzai

In aceeaș seară, deveni nesuferit. Făcea glume nerușinate cu aluzii. îmbrățișa toate fetele în fața mea, spunea destul de tare ca s'aud — „Lenke, să vii după program la mine să-ți arăt ceva" și unguroaica răspundea întotdeauna umilită — „Bine, Giuglemo, viu după program la tine, cum dorești", toate acestea mă exasperau, simțeam că într'o zi voi pune capăt acestor provocări, dar nu bănuiam cum.

Altădată, lăsa într'adins ușa cabinei sale deschisă, știind că voi trece pe-acolo ca să intru în scenă și când ajunsei în dreptul ușei, avui timp să văd pe Lenke, ținând capul lui între mâini și spunând ceva cu glasul ei ce părea mereu că implora Din pricina asta, mă împiedicai pe scenă și puțin a lipsit să-mi frâng gâtul, dar accidentul stârni râsete sgomotoase în sală și Kleber strigă la mine, n'am înțeles încă dece cu glas așa de puternic :

— Rose-Marie, ce ești beată ? Am spus de o sută de ori, să nu veniți beți, la program !

Un râs și mai grosolan isbucni în spatele meu. Era Giuglemo.

Giuglemo râdea cu voioșia lui obișnuită, arătându-și dinții și îndemnând cu privirea pe Lenke să râdă și ea. Lenke se supuse, firește, și amândoi continuară să râdă, în vreme ce Kleber devenea mai mojic cu observațiile lui, la care nu puteam răspunde atunci, știi ce prost le mergea, și nu era greu să-ți arate oricând ușa.

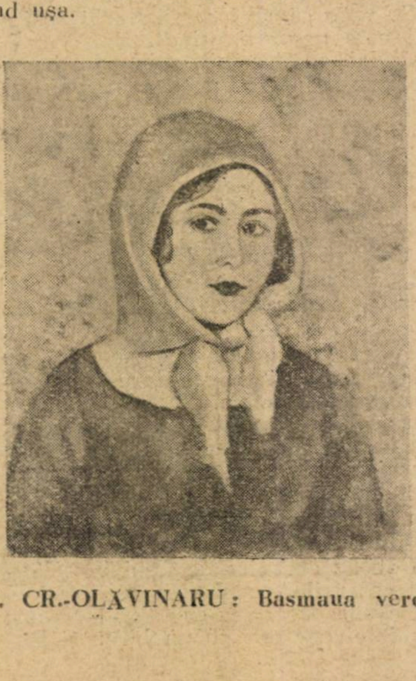

T. CR.-OLAVINARU : Basmaua verde

In clipa aceea m'am gândit întâia oară că trebue să renunț cu orice preț la viața asta, destul de nesuferită și până atunci, dar mai intunecată de ivirea acestui Giuglemo a cărui umbră mă urmărea peste tot.

Firește puteam să lămuresc toată această suferință, puteam să sfârșesc într'un chip ușor problema, înlăturând umbra lui Giuglemo.

Dar trebuia să mă servesc lui și asta mă umilea.

Mi se întuneca mintea, de câteori vedeam scena penibilă a înfrângerii mele.

— Giuglemo, iată-mă, am venit.

Scena se desfășura mai departe : îl vedeam pe Giuglemo surâzând — aici mă cuprindea o furie tristă — surâsul acela moale și, auziam glasul sigur spunând :

— Știam că trebue să vii. Desbracă-te Rose-Marie.

Apoi totul urma în aceleași împrejurări cum s'a petrecut cu Lenke.

Mi se părea că-l aud a doua zi strigând la mine, tare, în salonul cabaretului sau în micul restaurant de dimineață :

— Rose-Marie să vii numai decât.

— Voi veni numai decât Giuglemo.

Inebuneam, gândind la toate acestea. Sufeream.

Nu-i așa că voi n'ați observat niciodată nimic în această vreme trăită sub teroarea lui Giuglemo ? Nici nu voiam să se vadă ceva și tocmai de asta n'am schimbat nimic din viața obișnuită din aerul meu zilnic acelaș, din petrecerile mele, mai numeroase în vremea aceea ca oricând.

In timpul acesta, mai mult spre a mă libera de teroarea mea, am făcut cele mai sgomotoase nebunii din cei opt ani de cabaret, cele mai neînchipuite desfrânări. Luam parte la toate chefurile desmățatului de Kleber, și numai în două luni numărai nouă amanți.

Este singura etapă din viața mea, pe care o regret și la amintirea căreia mi-e rușine.

Intâi, fabricantul de șocolată. Nu era de loc rău, de aceeaș părere ai fost și tu, dar era pretențios și ținea să-i scriu lungi scrisori când lipsea din Capitală și corvoada asta mă plictisea. Sunt sigură că arăta scrisorile mele — împreună cu o fotografie în care eram goală și vulgară, prietenilor săi și chiar nevestii sale, despre care îmi spunea fără părere de rău că trăește cu contabilul fabricei de șocolată. Altfel își iubea nevasta și nu uita niciodată să-i ceară sfatul când își alegea „o fetiță" cu care să-și treacă serile, pentru că patul lui de-acasă era ocupat de contabil.

Intr'o seară mi-a mărturisit că pe mine m'alesese nevastă-sa al cărei gust fin era mai presus de orice îndoială ; ea examina atent „fetița" prin lorgnonul aurit și-apoi hotăra, ținând seama și de preferințele domnului.

El avea cu contabilul un fel de program, învățat pe din afară și aplicat riguros, pentru a nu se produce încurcături în rotația serală la patul conjugal. De multe ori, se arăta foarte îngrijorat, când i se părea că asociatul său poate să uite programul săptămânal. Atunci, se simțea obligat să-i amintească, prin telefon sau prin comisionar. Făcea aceasta cu foarte multă autoritate, pe un ton poruncitor cu care ar cere contabilului un extras de cont. După ce contabilul îl încredinţa că n'a uitat, se liniştea şi intra în cele mai bune dispoziţii. Acestea, erau mici atenţii pentru nevastă-sa, atenţii pe care dânsa le aprecia destul.

Admirabila viaţă nu se prelungi, din fericire, prea mult.

Dealtfel, toate aventurile mele au avut sfârşitul cel mai simplu, la timpul cel mai potrivit, niciuna nu înainta până în apele nemişcate şi tulburi ale urâtului. Singurul capitol norocos al amorurilor mele a fost întotdeauna sfârşitul, scutit de coroana grea a plictiselii, prea gravă pentru fruntea mea micşorată, de când m'am tuns.

Intr'o seară nu mai veni fabricantul de şocolată.

Il căutai, oarecum iritată, în timpul numărului" meu, prin sală.

Nu venise. O despărţire, chiar neanunţată, nu putea fi pentru mine motiv de supărare, mai puţin încă de tristeţe. La hotel, mă aştepta scrisoarea oficială — ca să zic aşa — de ruptură.

Se întâmplase ceeace numai uşurinţa mea nu putea prevede:

Contabilul trădase cauza comună, adică a mea, a fabricantului şi a nevestei sale, fugind, pur şi simplu, nu se ştia încă unde. Bineînţeles, trădarea contabilului avea şi corolarul fermecător, nu se poate mai firesc, al unei neînsemnate sustrageri din cassa făbricei, abia vre'un milion cinci sute de mii de lei.

Tânărul acesta, pe care spre părerea mea de rău, nu-l cunoscusem, sunt sigură că are un fel de scuză ce mi se pare foarte înţeleaptă.

Primit de fostul meu prieten să se bucure de amabilitatea soţiei sale, contabilul a găsit că n'ar fi mare lucru să pună sub aripa sa ocrotitoare şi o mică parte din averea aflată în cassa de fier. Steaua acestui bărbat ce-şi plimbă acum remuşcările şi aducerea- aminte prin cabaretele Parisului, n'a fost însă atât de strălucită, cât s'arăta, căci, o împrejurare blestemată făcu astfel ca în ziua liberatoare, cassa să n'aibă decât suma cu care fu silit să se expatrieze.

Scrisoarea fabricantului de şocolată nu era de loc rece, pe-alocuri chiar, lăsa să se întrevadă speranţe pentru mine. Speranţele acestea erau legate însă de reveinrea pocăită a contabilului, iertat dinainte şi de inconsolabila părăsită şi de fabricantul resemnat să piardă suma dar să-şi recâştige fericirea, dacă nu pierdută, în orice caz suspendată, aşa de neaşteptat.

Nu e nevoe să mai adaog, că trădătorul întreitei noastre fericiri nu mai reveni, cum n'a revenit până astăzi nici fostul meu prieten, fabricantul de şocolată.

A doua seară mă copleşi o plictiseală amară, ceeace mă decise să renunţ şi la pauza pe care mi-o impuneam între aventuri.

In seara următoare am acceptat să primesc în camera mea un ofiţer de marină, una din acele brute pe care le uram întotdeauna şi nici acum nu pot să ştiu pentru ce m'am oferit cu-atâta grabă, când cunoşteam atât de bine apucăturile desgustătoare ale acestor mojici. Dacă pe fostul meu prieten îl certam pentru stângăcia lui fără leac, în schimb, marinarul nu-mi dădea motiv să plâng decât atunci când îmi răspundea la întrebări cu câte o palmă sau o fulgerare de biciuşcă. Acest fel barbar de-a răspunde la implorările mele, mă amuza la început, mă pasionă ceva mai târziu şi sfârşi prin a mă desgusta. Bruta, purta altfel, pe stradă şi în cabaret un zâmbet cuviincios, aproape atrăgător, şi numai când ne găseam singuri, mă bătea. Obrazul din care surâsul pierea numai decât, se schimba. Ţinuta lui întreagă rămânea însă aceeaş — şi braţul cădea cu palma încordată sau cu biciuşca suferindă, aproape degajat şi chiar cu o eleganţă de rutină îndelungată. Abia, după rugăminţi şi după ameninţarea întotdeauna prea slabă, că-l voi părăsi, iubitul meu consimţi să-mi cruţe obrazul, mulţumindu-se să-mi liniezе trupul cu biciuşca, neobosit, şi întărâtat de tăcerea mea îndărătnică.

Bruta punea tăcerea aceasta resemnată pe seama cine ştie cărei perversiuni şi pricepu destul de târziu că ea se datora grijei mele de-a nu tulbura liniştea hotelului, ceeace ar fi atras o mutare neîntârziată şi scandaloasă.

După două săptămâni iadul acesta cu foarte puţine ceasuri plăcute, se sfârşi. Matelotul meu trecu din camera mea în camera Xeniei, rusoaica dela „Pisica Neagră". Intr'o Duminică după masă, trecând prin coridor îi găsii împreună în faţa uşii mele. Imi făcură loc şi bineînţeles că am avut tăria de-a încuia uşa după mine. Deşi, am făcut asta, am aşteptat toată după-masa să aud bătaia lui în uşă — şi nici o clipă nu mă gândeam să nu-i deschid. N'a bătut în uşă deşi mi s'a părut de câteva ori că aud — iar dimineaţa când mă întorceam dela program înaintea mea urcaseră dânşii.

Nu mi-a părut rău.

Mai puţin încă, atunci când în a patra zi după asta, îl văzui pe fostul meu iubit, cu semne vinete pe obraz, mai ales în jurul ochilor. De altfel toată lumea noastră nu vorbea decât de iubirea lor şi toată lumea ştia că rusoaica îl bătea. La micul restaurant de dimineaţă bruta aştepta ivirea Xeniei, cu atâta teamă încât îţi făcea o adevărată plăcere. Primele zile după ce-am aflat viaţa neagră în care căzuse matelotul, mă bucura din toată inima şi îl priveam cu aerul meu cel mai rău şi cu zâmbetul meu cel mai urît, despre care fabricantul de şocolată îmi spunea odată că cere palme aspre şi nenumărate. Mi-a părut rău că am făcut aşa. Poate, pentrucă la insultele mele, el răspundea cu o privire coborîtă şi ruşinată, poate pentru amintirea acelor puţine ceasuri plăcute petrecute cu dânsul, nu pot şti. Destul însă şi, ceea ce nu-mi pot nici acum lămuri, că după câteva zile simţeam o milă ce-mi era până atunci străină, dar o milă ce creştea în mine cu fiecare zi, pentru victima Xeniei.

Deaceea, într'o dimineaţă, îi vorbi iarăş.

El aştepta la masa din fund, ca de obicei — şi la apropierea mea avu o tresărire de teamă sau poate de ruşine.

— Andrei, vrei să mă însoţeşti, până acasă?

Tăcu puţin şi răspunse aproape fără să gândească:

— Te însoţesc Rose-Marie. cum vrei tu

Până la hotel vorbirăm foarte puţin, deşi îi ţineam braţul strâns de-al meu spre a-i da încredere.

Se purta admirabil şi avea în mângâerile lui atâta tandreţe şi atâta recunoştinţă umilită, încât nu mă puteam reţine să-l răsplătesc la fel.

In timpul petrecut cu dânsul, m'am ferit să-l înşel deşi toţi banii primiţi dela fabricantul de şocolată la despărţire — se isprăviseră.

Desigur, trebuia să ies câte-odată din viaţa asta cumsecade şi cuminte, dar nu făcut asta în timpul cât am stat cu Andrei, decât de două ori şi numai cu doi prieteni ai mei din copilărie, dintre cari unul mă iubea de pe vremea când eram în pension. De câteori venea în Capitală, mă căuta şi-mi aducea cărţi poştale ilustrate cu vederi din oraşul nostru şi îmi lăsa în totdeauna câte zece mii de lei, iar eu îi dădeam fotografia mea Cred, că trebue să aibă o colecţie de cel puţin o sută de fotografii!

Andrei nu se scandaliza din pricina acestor silnice ceasuri cât lipseam de lângă dânsul, pentrucă era foarte înţelegător.

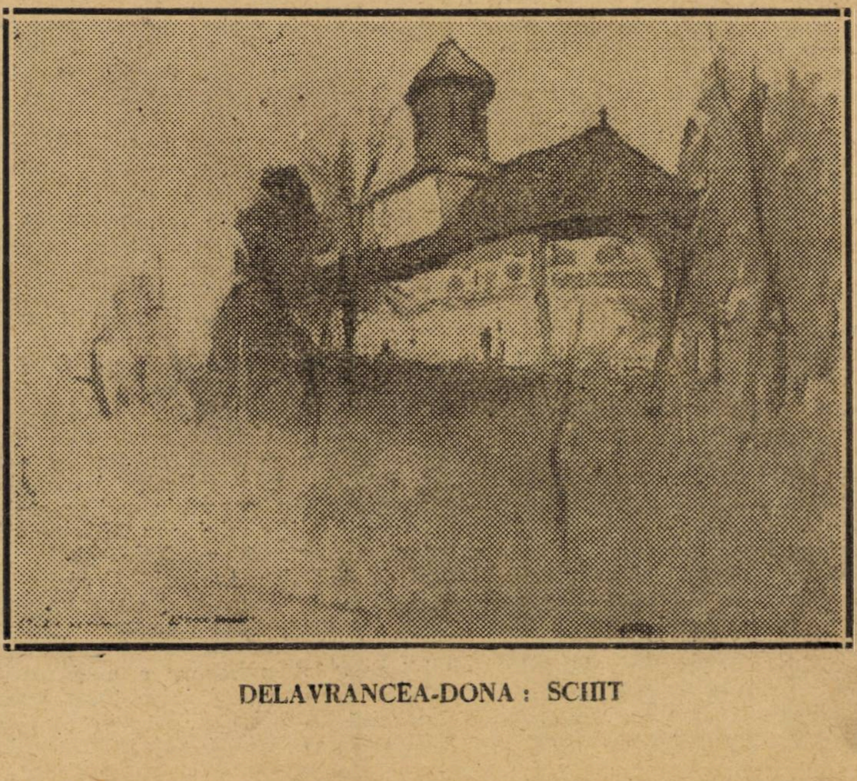

DELAVRANCEA-DONA : SCHIT

critica literara

ANUL LITERAR

Dificultatea încheerei bilanțului unui an literar este, de sigur, necesitatea găsirei ritmului lui de desfășurare. Inșirarea, într'o ordine oarecare, a cărților apărute, și recenzarea lor sumară, în definitiv, nu are aproape nici o importanță. Punctul de vedere al criticei trebue, cel puțin în această retrospectivă preocupare de ansamblu, să fie acela al cercetărei punctelor de contact ca și de separație dintre lucrările unui an, al definirei lor în categorii necesare, al clasărei lor comparative într'un ansamblu de priveliște naturală, adecuată împrejurărilor noastre spirituale, ținându-se o just echilibrată seamă de acțiunea individualităților asupra mediului ca și de acțiunea mediului literar asupra individualităților, și, apoi, socotirea aportului adus, astfel, corpului organic al sensibității și intelectualității noastre de până atunci.

Pare însă că literatura românească se află încă în faza acumulărei de cărți menite să jaloneze pentru viitor cele câteva generale direcții spirituale pe care le vom desvolta spiritualicește. Lipsa unei tradiții suficient de îndelungate exclude, pentru deocamdată, posibilitatea unui atare bilanț. Scrisul românesc abia a eșit în faza eticismului cultural și a-literar al semănătorismului și al derivatelor lui, iar reviste ca „Viața Românească“, „Gândirea“ sau „Scrisul Românesc“ încă se străduesc să-și caute pe această cale un criteriu de judecată artistică.

Putem, totuși, defini un început de temeinică maturitate literară în recrudenscența genului „roman“ față de genul „liric“. Scriitorii noștri au început să-și îndrepte preocupările și în afară de persoana lor sufletească, pentru a cerceta viața, a-i suprinde momentele ei caracteristice, și a-i urmări puterea ei de vegetare. Astăzi există un roman românesc.

A început, este drept, abia cu romanul d-lui Liviu Rebreanu, cu „Ion“, cu „Pădurea Spânzuraților“, cu „Ciuleandra“, dar s'a așezat astfel în rândul literaturilor traductibile în orice limbă europeană. Genul a fost cultivat până la particularism de fiecare scriitor capabil să-l cultive, în parte. Intre stralucirea sobră de diamant negru din „Ciuleandra“ și între jongleria colorată până la difuz din „Intre vanturi“ al d lui Ionel Teodoreanu nu există nici o asemănare etică D. Liviu Rebreanu își încordează cugetarea pentru a săpa în adâncimea sufletului omenesc straturi nebănuite de adevăr, iar d. Ionel Teodoreanu intinde suprafețe lucii de imagini pentru a patina pe ele, cu șina cuvântului, olandeze capricioase. D. Em. Bucuța și-a scris „Fuga lui Șefki“ cu grija meticuloasă a unui benedictin „culuminor“ al cărților lui de rugăciune ; d. F. Aderca a divagat cu paradoxală acuitate cerebrală imprejurul „Femeii cu carnea albă“, iar d-na Ana Luca, în romanul „Prin Fumul Calumetului“, a ridicat un pătimaș himn de slavă vieței dramatizate între deosebitele nepotriviri ale pornirilor lăuntrice ale aceleiași firi omenești, deoparte și, de altă parte, ale conflictului lor permanent cu pornirile corespunzătoare ale personagiilor domniei sale, în de ele, și, apoi, ale tutror cu împrejurările vieței din afară. Romanele „Vioara mută“ și „Corigent la limba română“, cel dintâi al d-lui N. Davidescu și cel de-al doilea al d-lui Ion Minulescu, așteaptă încă, din paginele revistelor în care au fost publicate, apariția lor în volum. La fel și notele d-lui M. Sadoveanu, din „Olanda“, care adaogă o pagină mai mult la renumele de povestitor popular al acestui scritor ieșean.

Putem înregistra deci tot atâtea formule cât și romane. Lucrul acesta trebue să caracterizeze, de altfel, orice început de literatură. Fiecare carte, astăzi, în măsura viabilității ei, este sortită să formeze albia adunătoare de afluenți viitori în geografia noastră literară de mâine. De un etic al romanului românesc nu se poate, astfel, vorbi, de cât mai târziu, și numai în raport cu aspectele accidentale, dar selecționate prin verificarea talentului, ale acestor începuturi la care, de sigur, până la închegarea unui bloc destul de masiv pentru a forma un tot organic, se vor mai adăoga și altele.

Această repede eflorescențță a romanului este un indiciu hotărît al unei tot atât de repezi închegări a vieței noastre sociale moderne. Tipurile literare trebue să-și aibă corespondentul lor în viață. și faptul că ele au putut fi definite în scris înseamnează că pot fi definite si în viață. Și tot așa cu starea lor civilă, socială, politică, cu clasele sau cu categoriile cărora aparțin. Romanul ține de „comedie de moravuri“ și de „teatrul de caracter“. Trebue să ai întâi moravurile și caracterele, în viață, pentru a le putea da o realitate în scris, sau, cel puțin, intuiția scritorului trebue să le poată presimți conturarea lor obscură, dar sigură, împrejurul lui, ca punct de plecare și ca orientare.

Generația mai nouă de scriitori are, astfel, la îndemână un important material de care trebue să țină seamă. Viața noastră a fost, prin aceasta, văzută, simțită, clasată în câteva categorii esențiale și redată cu judecata adecuată ei. Poate să fie, firește, rectificată și amplificată, dar nu și nesocotită. O serie întreagă de ideii generatorii au fost puse în circulație, orânduite, si valorificate, si tot așa, complexe răscoliri de sensibilitate au fost zmulse sufletului contemporan și raportate la ele. Poate că, din această pricină, am putut înregistra, ca un rezultat indirect al înfloririei romanului, o reacțiune, în generația noilor scriitori, împotriva lirismului pur, și o manifestă înclinare spre idee. Volumul de poezii al d-lui Tudor Arghezi, „Cuvinte Potrivite“, a fost punctul de intersecție al acestor tendinți în ciocnire.

Revistele literare au tânjit între publicarea întâmplătoare a unei producții ilogic canalizate și între încercarea zadarnică de a-și găsi un criteriu, fiecare, de orientare critică. Semănătorismul cultural, etic, dar profund a-literar, își strecoară, astfel, cele de pe urmă rădăcini într'o viață literară care l-a depășit prin diferențierea noțiunilor culturale, sau etice, de cele artistice sau literare. Amănuntul acesta, însă, nu mai are nici o importanță. Anul încheiat reprezintă, pentru scrisul românesc, atât din punct de veder literar, cât și din punct de vedere moral un pas hotărîtor pe calea autonomiei noastre intelectuale. Opere de variată și multiplă însemnătate, împrejurul cărora gravitează temeinice străduinți de realizări apropiate, și-au făcut apariția, au pus probleme numeroase, și au dat fecunde dezlegări vieței îmbrățișate de ele. Jocul discordiei și asocierei ideilor poate liber să-și înceapă acțiunea lui diversificatoare.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

CÂNTECELE STRANEI, de **Marin Predescu.**

D. Marin Predescu are o mare dragoste pentru cântăreții bisericești. „Cântăreții stranei“ e titlul volumului său de poezii. Sunt versuri pline de căldură și de simpatie sinceră pentru acești devotați ai cântecului. Haina e cea eminesciană, veche, cu reminiște calde și tipice în același timp :

Cresc nopțile mai reci la geamuri
Și se scurtează zilele
Scad frunzele mereu
Și'n calendare filele.

Pe câmp mai deasă cade bruma
Și tot mai triste-s florile
Prin crânguri nu mai cântă-acuma
Ca'n vis privighetorile.

●

A apărut în vitrina librăriilor noul volum de versuri al poetului Al. Dominic : Clopote peste adâncuri. Vom reveni în curând cu o cronică amănunțită

●

INCERCARI EPIGRAMATICE

Ziarului „Comoedia“ în fruntea căruia stă scris : F. Mohr.

Din bătrâni mereu s'a spus
că ce-i scris în frunte-i pus ,
ce să crezi de viitor
când ți-e scris în frunte : Mor !

●

ALTA

Domnișoarei X....

Domnișoară, nu se poate
Sunt în lume dulci păcate
Chiar și-n numele : **eleva**
stă un El pe lângă Eva.

AUREL OPRESCU

plastica

SCRIITORII DESPRE PICTORI

RÈVAD ŞI REGASESC PE S. MÜTZNER

Imi aduc aminte de intâia expoziție a lui S. Mützner, după întoarcerea lui din Japonia.

Cuprindea trei săli de-ale Ateneului Pe câteș trele le împodobise cu picturi in majoritate din extremul Orient, pânze pe cari se juca o infinită gamă de lumină și de culori, decoruri magice ce scoteau înainte grațioase siluete de femei cu mici picioare încălțate în conduri, cochete geishe ce te priveau de sub arcuirea umbrelelor de mătase. colțuri de interioare încălzite de privirile molatice ale unor ochi cu reflexe de turcoază, grădini ninse de petale polichrome și străbătute de fiorii primelor sărutări, turle meditative, terase înmuiate în luxura mătăsurilor — ceva care te prindea numai decât și te făcea să te silești a pătrunde și sufletul acestor realizări, totdeauna retras într'o sfioasă discreție.

Pictorul, un tânăr înalt, mai mult blond, cu privirile zâmbitoare dar neatente, aproape că nici nu se vedea în expoziția lui. Altcineva — o rudă apropiată mi se pare — se ocupa de vânzarea tablourilor, spre a-i strânge banii cu care aveau să se acopere cheltuelile făcute pentru studiile ce pictorul cu chemare spre cele mai frumose, le făcuse la Paris. Pentru negustorie el era absent. Răspundea la o întrebare, satisfăcea o curiozitate și fugea... Atâta modestie și timiditate nu mai văzusem de la Ressu și dela Ressu încoace la puțini am mai văzut. Era și acesta un semn sigur că pictorul e un artist.

Consacrat de la întâia expunere S. Mützner a mai avut și alte expoziții. Nu le-am văzut. Mi s'a spus că în căutarea unei noui formule de artă era să adopte o manieră oarecare. Nu știu.

O expoziție nouă a lui putea să confirme sau să desmintă această temere. Ocazia ne-o da cea deschisă la 1 Ianuarie tot la Ateneu.

M'am dus să-l revăd pe Mützner cu oarecare grijă. Am intrat în sălile Ateneului, deschise de alte expoziții. Și am călcat fără a privi anunțurile de la uși. Nu căutam pe om ci arta lui. Cu această urare am străbătut mai multe săli, până ce m'am pomenit în pragul unei uși din care se desfășura, ca pe gura unei fereste, lumea pe care o căutam. S. Mützner. Personalitatea lui biruitoare! Desvoltare, firește, în anii scurși, multă. Multă și considerabilă.

Pășești prin muncelele Câmpulungului, într'o imensă poiană cu cireși în floare, cu gutui și meri frați cu măceșii, simți dilatarea nărilor la gustul de migdală amară, o primăvară grandioasă îți deschide plămânii, te face să respiri adânc și-ți ridică sufletul într'o frenezie. Urci, apoi, pe cărări puțin mai ferite de soare. E un popas răcoritor ca o adiere de zefir. Calci, cu pictorul, pe pajiștile moi și înrourate. Urci o culme încă, și te simți pe înălțimile Târnavelor, cu castelele medievale ale Seghișoarei pentruca din turlele cu cuiburi de vulturi să străbați mijlocuri ce se frâng, ochi aprinși de andaluze, — o îmbrățișare de lumini, de iradieri, de azur și de șoapte, de scaldă, în care îți place să te cufunzi. Zici de zările până a vedea Dobrogea stâncoasă, Balcicul râpos, azurul infinit, marea albastră, bătute de soare și într'o topire de sclipiri ce dau lumini culoarei culese dintr'un fagure de aur.

Sunt multe realizările de plastică tică ale acestui temperament de poet care e S. Mützner. Dintre aproape optzeci de pânze câte se numără în noua sa expoziție revăd și acum, mă urmăresc ca niste viziuni mereu evocatoare: **Fetița cu flori,** înfiorată subt undele luminii de lună ce-i strâng pleoapele spre reverie, **Crepusculul de iarnă,** frumoasă și competentă achiziție a primăriei capitalei, **Timp de moină,** în plină atmosferă reavană și cutropitoare, delicateța **Fetiții blonde,** ce se retrage sfielnic din decorul ce o imbie spre cine știe ce, **Primăverile** din Balcic, ce-și scutură roua și-și usucă frăgezimea subt undele încropite ale zilei începătoare, sau reinfloresc subt azurul torid, **Cireșul înzăpezit,** cu crengile aduse într'o resemnare ce pare mai mult o cochetărie prevestitoare de revanșă, **Colțul de mare,** dintre cele două râpe din Balcic, într'un joc de lumini și de umbre ce te răpesc, cele patru **Seghișoara,** cu ulițele și castelele ei medeviale, spărgând norii cu turnurile și împrumutând o lumină și mai romantică idilelor timide de mai jos, frăgezimea **Macilor și crisantemelor galbene,** savoarea naturilor moarte ca **Pepenii,** etc.

Plăji sărutate de valuri spumoase, nuduri distinse de foc năbușit, câmpii, terase, flori cu lugerile crude, fecioare cu S. Mützner: e un mare colorist și eși din expoziția lui cu o nesfârșită nostalgie de drumuri lungi pe meleaguri depărtate.

●

De alături te mai atrage ceva. E expoziția pictorului Bacalu, ce stă în vrednica vecinătate cu sala Mützner. Aci privirea ți se fixează, într'o reculegere explicabilă, pe o gamă impunătoare prin simplitatea liniei și economia procedeu- C. Bacalu e un temperament și și un ta- lui. C. Bacalu e un temperament și un talent viguros, ce se deosebește mai cu seamă prin unitatea tonului.

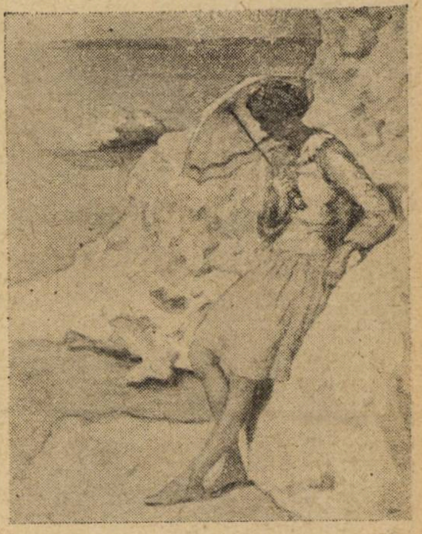

S. MÜTZNER : La Surtukioi

CATON THEODORIAN

N. DELAVRANCEA-DONA

Pe zidurile acoperite cu pânză cenușie, în cadre simple, necăutate, se deschid trei ferestre albe, cu nădejdea plină de sensualism a vieții din afară: lumină, soare, cu amăgirea voită a vieții dinăuntru: petale roșii.

Bucata de zid ce înconjoară ferestrele deschise desparte spațiul de dincolo de cel din odae iar aerul care năpădește, le împreună aducând cu el depărtarea din care se hrănește ghiveciul cuminte cu mușcată.

Și n'ar fi colț întunecat și prăfuit în care ar sta aninate tablourile acestea, ca să nu se facă dimineață și să nu miroasă a frunză proaspătă.

Sunt numai trei ferestre. De jur împrejur, frânturi de coastă de mare, forfoteală minusculă de plajă mondenă, valuri ce-și lasă stropii în aer, început de mișcare, cu un ciudat spirit științific, dinamic.

Acesta, într'adevăr surprinzător. De obicei, în marinele mult studiate, ale pictorilor, e un element de totală contrazicere cu natura: mișcarea valului.

Ciobanii fără să-și dea seama urmăresc drumul exact al stelelor la fel cu astronomii cari le-au precizat traectoriile în formule. Tot așa Doamna Dona dintr'un spirit pur intuitiv, construește începutul mișcării de val, îl construește, după legea vitesii, precis, matematic, în perfectă armonie, în perfect ansamblu cu mișcarea apii întregi, cu mișcarea aerului, cu mișcarea nisipului, cu forma coastii.

Agățate sus, câteva suflete de biserici învechite coboară bătrâne și greie, aninându-se de câte o cruce strâmbă sau de un gard odorogit.

Te oprește însă viața ofilită din cele patru garoafe sau îndrăsneala țanțoșă din cârciumărița galbenă.

Florile doamnei Delavrancea-Dona au spirit, au inteligență, au atitudine.

Și tot ce am spus sau tot ce s'ar mai putea spune se rezumă cred în câteva rânduri:

Intre cele patru ziduri, nu sunt numai tablouri, nu sunt numai flori, coaste de mare, ferestre sau biserici... între cele patru ziduri cu pânze încadrate plutește sufletul lui Delavrancea.

TICU ARCHIP

muzica

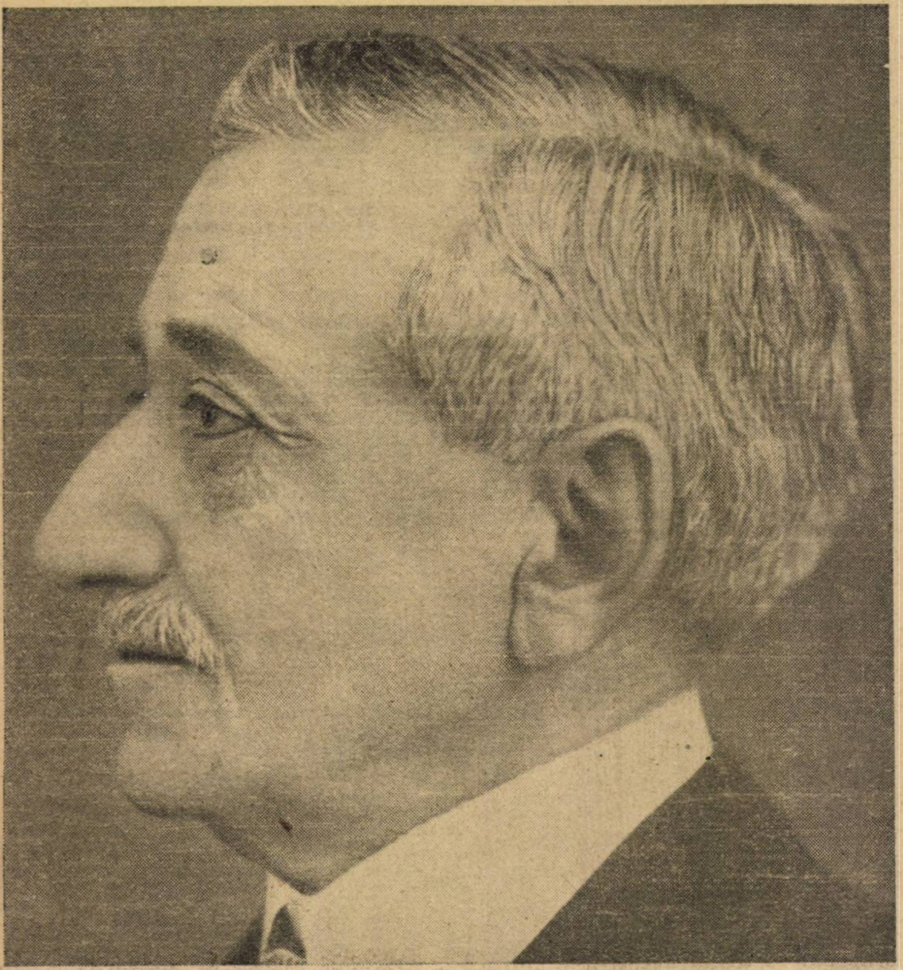

MUZICA ROMANEASCA ŞI D. G. KIRIAC

PETRU COMARNESCU

S'a stins încet ca o faclă, arzând până la sfârşit cu aceeaşi lumină pătrunzătoare, prin bolţile arcuite în ţărna întărită de credinţă a catacombelor, care nu iau foc niciodată, cu tot dorul lor de luminare.

Epitaful mortului din săptămâna trecută poate fi tot atât de simplu şi impresionant, ca amintirile scrise pentru cei trecuţi la ceruri, în primele veacuri de creştinism, când bogăţia de amănunte a inscripţiilor păgâne dispăruse în faţa lapidarelor dorinţi de tihnă veşnică.

De Mântuire, pace eternă, reînviere, va avea parte sufletul lui D. G. Kiriac, plecat dintre noi încă în plină forţă, încă în nestingerea dorului lui de-a da viaţă sunetelor, încă în plină muncă.

A apărut într'o vreme în care artă românească erau socotite orce produs tricolor, orce cântec dela ţară, orce biserică dela oraş, orce car cu boi.

A apărut într'o vreme, pe care D. G. Kiriac n'a lăsat-o, în neştiinţa ei, fericită.

Şi n'a lăsat-o astfel cum era, nu numai de dragul naţiei lui, ci şi de-al artei.

D. G. Kiriac a fost primul compozitor român, care a cutreerat munţii, adunând de peste tot cântece ţărăneşti.

Le-a ales, păstrând doar pe cele cu simţire artistică. Astfel Kiriac a fost un deschizător de drumuri largi şi serioase muzicii româneşti.

A armonizat, apoi, aceste melodii populare, cu discreţia şi înţelegerea unui om venit după atâtea veacuri dela naşterea acestor cântece. Le-a păstrat, aşa dar, caracterul, parfumul lor propriu şi când s'a putut, chiar patima vremii, care le dădea preţul stejarului din Borzeştii lui Ştefan.

N'a romantizat cântecul popular. Nu l'a stricat sau prefăcut, ci l-a lăsat aşa cum era el, simplu, sincer, naiv şi de-un lirism nostalgic şi tihnit, în genere.

Tot adunând cântece, Kiriac a putut constata o seamă de adevăruri cari nici nu se bănuiau pe-acea vreme, când subiectul unei lucrări îi dădea caracteristică naţională sau când orientalismul era considerat distrugătorul şi transformatorul vechilor melodii.

D. G. Kiriac a risipit neştiinţa, confuzia, scepticismul. A învins neştiinţa, dovedind că, precum limba noastră cu toate năvălirile, ocupaţiunile şi influenţele străine a rămas românească, tot astfel şi cântecul a rămas românesc, iar nu oriental. A dovedit cât de neîntemeiată era confuzia între expresia autochtonă şi cea de înprumut. A separat cântecele străine, numeroase desigur, de cele curat româneşti. A stabilit caracterul lor specific. A arătat originalitatea lor. A arătat calităţile lor artistice.

Şi, în sfârşit. D. G. Chiriac a risipit scepticismul acelora care se îndoiau că suntem un popor muzical şi capabil de artă, spunând: „În orice moment şi ori unde te-ai găsi, într'un colţ al ţării, ai să auzi cântând, fredonând sau fluerând râmpee de cântece româneşti. Olteanul, după ce şi-a vândut marfa, îşi aduce aminte de casă şi tot cântă cât e liber şi cât e singur. Noaptea, când duc flăcăii caii la păscut, de îndată ce-au ieşit din sat, răsună văile de cântece. Fetele la lucru, cântă şi se iau la întrecere care de-care cântă mai bine şi mai frumos. Apoi „nuntă fără lăutari" nu se poate iar lăutarul este un factor indispensabil în sat şi mai departe:

„Românul nu se înşeală nici odată asupra cântecului lui propriu. Dacă îi aduci lăutari dela oraş, el nu joacă „hora boerească" leneşă şi tărăgănată".

„Dacă e ceva străin în cântec sau în dans (joc), el nu-l primeşte, ba uneori îl şi caracterizează şi spune că e nemţesc sau unguresc sau sârbesc. Dacă aude cântând în armonie (pe mai multe voci) spune că „cântă ca la reghiment" (ca la muzica militară). Ţăranul îşi cunoaşte bine produsul lui propriu şi nu primeşte ce nu simte şi ce nu i-e drag.

Un muzicant, după oarecare obişnuinţă, poate observa că melodiile româneşti îşi au tonalităţile şi cadenţele lor proprii, ritm şi forme speciale, spre deosebire de melodiile altor popoare. Poporul simte acest lucru, muzicantul poate ajunge prin analiză la această diferenţiere".

D. G. Kiriac a fost primul ctitor al muzicii româneşti culte, bazate pe sensibilitatea artistică poporană.

Astăzi compozitorii de seamă ca N. Iorga, Filip Lazăr, I. Nona-Otescu, T. Brediceanu, merg pe acelaş drum, unind, într'o formă modernă, sensibilitatea lor personală cu suggestiile puternice ale trecutului nostru muzical. D. C. Brăiloiu este un demn şi înţelegător urmaş poate, cel mai fanatic discipol al deschizătorului de drumuri, D. G. Kiriac.

Insu-şi George Enescu, geniul artei noastre, a compus acum doi ani, „sonata în caracter popular românesc", recunoscând prin aceasta temeinicia nouei îndrumări a muzicii româneşti.

Dar nu numai folklor a strâns D. C. Kiriac, drumeţ şi tovarăş ciobanului purtător de cântec dela pajişte montană la stufăriş de baltă, văcarului păzitor de melodii vechi în tihna păduricilor înmegesite satelor, lăutarului cu urechea bună şi cu scripca proastă sau tocmai pe dos, ci şi muzică bisericească, ajungând să compue acea minunată lucrare „Ingerul a strigat!", bazată pe vechea melodie bisericească orientală.

A organizat şi corul „Carmen" plin de voci frumoase şi de sentimente doar cu

Modest, sincer şi drept cu toţii a fost D. G. Kiriac până'n clipa din urmă. De aceea tuturor şi celor care l-au înţeles, şi celor care nu l-au putut înţelege, le a rămas apropiat.

A pătruns în ceruri, condus de îngeri. A rămas cu noi, petrecut de recunoştinţa noastră. A rămas întru veşnicie apostol sufletului românesc, pentru care a muncit, s'a sbătut, a suferit şi-a izbândit.

Din cer, îngerul i-a strigat până la reînvierea de apoi,... binecuvântare! Pentru noi oamenii blagoslovită fie deapururea munca neobositului D. G. Kiriac, adormit abea de câteva zile în noaptea cu sfârşit mântuitor.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAŢIONAL

LUMINIŢA : d-ra Ticu Arhip

Interesant subiectul piesie de teatru **„Luminiţa“.**

Autoarea cu însuşirile-i remarcabile literare, ar fi făcut un şi mai interesant roman cu acest subiect.

Ca realizare teatrală, „Luminiţa“ e o piesă în care acţiunea sau e prea domolită, sau stânjenită. Elementul descriptiv se desfăşoară aproape liric. Personagiile se caută, dialogurile nu se ciocnesc, ca să determine acţiunea şi să promoveze gesturile. Totuş ce ţinută literară în dialog ; şi ce impresionantă caracterizare a personagiilor !

Dacă autoarea ar fi alcătuit toată piesa cu tâlcul, cu meşteşugul, cu înţelegerea, — nu risc spunând — aproape matematică a raporturilor dintre personagii, ca în actul al doilea, piesa ar fi fost de sigur alta. Ar fi fost teatrală.

Rareori însă am văzut într'o piesă de teatru, mai scurt definit, mai intens caracterizat şi mai sobru înfăţişat un personaj, ca scriitorul Şerban din piesa „Luminiţa“.

N'aş şti să spun, în ce măsură a contribuit şi talentatul actor Calboreanu la fixarea personajului Şerban, care rămâne ca într'o galerie de personagii fireşti, întregi definite prin ele înseşi.

Cred însă că artistul n'ar fi putut să sintetizeze caracterizările, dacă autoarea nu i le-ar fi pus la îndemână.

In piesă sunt 4 personagii.

Scriitorul Şerban, tatăl Luminiţei.

Suza, soţia lui Şerban şi mama Luminiţei. Suza a plecat de-acasă, când fetiţa avea un an.

Luminiţa de 16 ani, e înştiinţată că mama ei a murit. Ea a crescut în tovărăşia lui Vania, pe care-l iubeşte.

Vania — băiatul unui ţăran, care a murit alcoolic, — a fost ajutat de Şerban să înveţe.

Vania e frământat de ereditatea sa şi-i melancolic, desigur tot din cauza aceasta. Nu poate să supere pe Luminiţa, dar nici nu poate să reziste ispitelor Suzei, căreia după 15 ani i s'a îngăduit să vie acasă.

Şerban nu-i dă voe să spună Luminiţei, că-i e mamă, ci soră a mamei ei.

Mai târziu însă Luminiţa află, cine-i Suza.

Îi spune Şerban, când a simţit că Vania, iubit de Luminiţa, e gata să fie prins în mrejele pătimaşei Suza.

Suza se lămureşte faţă de Luminiţa.

După cât şi după cum a trăit, e prea târziu să-şi mai înţeleagă rostul de mamă.

Sufletul de copil al Luminiţei se înăbuşă în atmosfera aceasta, — Luminiţa se împuşcă.

Acesta-i subiectul.

Nu-i simplu de loc. E adevărat, că nu se deapănă aparent intrigă între personagii. De aci, dificultatea desfăşurării pe scenă a acţiunii. Fiecare personaj e a parte.

Şerban nu îngădue femeii sale, care şi-a părăsit copilul să spună copilului că-i e mamă. Ca mamă e moartă. A îngăduit însă femeei, — aceleaşi femei, care l'a părăsit — să-i vie în casă, fiindcă de-atunci i-a rămas în suflet un gol. De aceea, a chemat-o. Dar suferinţa lui deatunci, jicnirea lui, mândria lui se deslănţuie, irump când arată Luminiţei, că Suza, fugara, aventuriera, imorala, care vrea să ia iubitul fetei ei, e mama Luminiţei. Ce prăvălire de răzbunare mai mare vreţi, ce cascadă de dispreţ mai crâncen în partea tatălui, care voise să-şi crească fata, ferită de ruşinea şi scutită de necazul, că mama a preferat aventura, în focul dragostei de copil.

Suza face parte din familia acelor femei, pe care nici sentimentul matern nu le domoleşte, nici iertarea pe jumătate nu le face mai bune ; nici vârsta nu le astâmpără. Spun iertarea pe jumătate, fiindcă Şerban n'a reprimit-o în casă, ca mamă a fetii lor.

In literatura dramatică, sunt numeroase femeile acestea, prezentate de autori, potrivit docilităţii de a copia originalul din viaţa de toate zilele, sau încadrate unei anume concepţii filosofice, — m'aş gândi la Ibsen.

Dar din moment ce autorii le-au pus pe scenă, sau le-au dat un extract de stare civilă, atunci trebue să cercetăm, cine sunt.

Suza e din familia femeilor stăpânite de patimi, şi patima individualizează, patima duce pe ins la periferia socială, şi ca atare şi a moralităţii. Patima-i statornică. Răgazurile de odihnă, sau de întremare le răzbună apoi cu oarbă nesocotinţă.

Interpreţii au fost în roluri.

Despre d. Calboreanu toate cuvintele bune.

D-na Maria Filotti cu imensele d-sale puteri de a înfăţişa suflete de femei, cât mai variate, a creiat şi de astă dată nu un rol, ci un tip social.

Infiorarea misterioasă a femeei pătimaşe, violenţa sincerităţii, înfruntarea aproape suverană a imputării le-a înfăţişat impresionant d-na Maria Filotti.

D-na Puia Ionescu s'a silit să fie o fetiţă de 16 ani, desigur simpatică.

Iar d. Valentineanu în rolul greu al lui Vania, — minat de nehotărîre şi de gândul la ereditatea-i nenorocită — a fost un Vania.

B. CECROPIDE

SPECTACOLELE MARIA VENTURA

Au început la Teatrul Naţional repetiţiile în vederea spectacolelor Maria Ventura. Peste câteva zile va sosi în capitală şi marea actriţă. După cum se ştie va juca în piesele : Fedra, Lorenzaccio, Meşterul Manole de Oct. Goga şi Pavilionul Umbrelor de Gib. Mihăescu.

Inainte de aceste spectacole nu va mai fi la Teatrul Naţional decât o singură premieră : «Iuliu Cezar» de Em. Coradini.

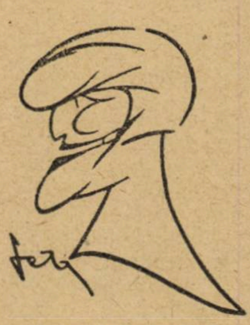

MARIA VENTURA

OCTAVIAN GOGA

DELEGAŢIA ROMANEASCĂ LA OLSO

Se ştie, în cursul lunei Martie vor avea loc la Oslo mari serbări pentru comemorarea centenarului naşterii marelui dramaturg Ibsen.

România va participa la aceste festivităţi printr'o delegaţie compusă din d-nii Corneliu Moldovanu, director general al teatrelor, Liviu Rebreanu, preşedintele Societăţii Scriitorilor, Ar. Demetriad, preşedintele Sindicatului artiştilor şi printr'un delegat al Ministerului de Arte.

NOUII SOCIETARI

D-l N. Bălţăţeanu

Gazetaria

așa și așa...

prieteniile ilustre

E desigur inofensivă îndeletnicirea unui tânăr și simpatic confrate, de a scrie articole de încurajare, în revistele românești, pentru marii scriitori din apus, apostrofându-i cu familiaritate și afecțiune: „prietenul meu Roman Gomez dela Serna“ sau „Bravo Cocteau dă-i înainte că-mi placi“. Datează de altfel de câțiva ani de zile. Faptul că marii scriitori străini nu răspund și ei: merci, merci amice Dianu sau nici nu publică în Nouvelles Litteraires articole intitulate: prietenul meu Dianu“ e datorit faptului probabil că nu citesc articolele poetului bucureștean.

Sunt unii cititori care iau, însă în serios asemenea libertăți de politețe și urmările sunt savuroase. Acum un an un tânăr student, căruia i-l arată cineva într'o librărie pe André Gide, acostă pe marele scriitor și îl întrebă cu candoare:

— Sunteți bun să-mi spuneți unde stă prietenul d-voastră d. Fundoianu?

— ! ?

— D. Fundoianu, scriitorul?

—! ? ! ?

Pasă-mi-te, tânărul student citise articolele d-lui Fundoianu, publicate în București, în care autorul Pretextelor, era îndemnat cu familiaritate: „Du-te la Ortez, Gide!“ Sau altele: Prietenul meu Francis Jammes“. Și socotea că odată ajuns la Paris, d. Fundoianu...

se poate sau nu se poate?

In prima zi a Crăciunului simpaticul profesor universitar Conu Costică Disescu, care alături de celebritatea obținută la bară și catedră, păstrează și întreține chiar pe aceea de cea mai distrată ființă sublunară, reunise o numeroasă falangă de prieteni în jurul mesei cu tradiționalii cartaboși.

In clipa în care tocmai invitații își ocupau locurile în sala de mâncare separată de câteva saloane mari — detaliul își are însemnătatea lui — de intrare, soneria sbârnăi scurt. Un domn foarte corect îmbrăcat, ceru feciorului aiurit să vadă pe domnul profesor.

— Imposibil, d-l e tocmai la masă.

— Trece-i scrisoarea asta: voi fi primit imediat.

Deja cu expresia îndestul de pronunțată a mirărei, conul Costică avu un aer cu adevărat comic după ce deschise scrisoarea.

Conținutul ei era:

„ Se poate sau nu se poate? Eu cred că se poate!...

Scrisoarea circulă vre-o 10 minute în jurul mesei.

Feciorul aștepta respectos în spatele lui conu Costică tot mai aiurit, care se decise să vadă cine e ciudatul personagiu ce aștepta în vestibul.

Dar el dispăruse și împreună cu el toate blănurile invitaților.

Conul Costică se întoarse în sufragerie și oprindu-se în prag cu mâinile în șolduri, isbucni furios.

— S'a putut, s'a putut!!...

VIAȚA POEȚILOR IN CARTIERUL LATIN

Desigur, nu „de Montmartre au quartier e cea mai bună carte a portului romancierului și essaistului Francis Carco. Dar, poate că nici una din cărțile lui nu e străbătută de mai multă sinceritate, de mai neîndoios adevăr și de mai caldă umanitate ca acest roman de viață trăită. Amintirile lui Carco, sunt cel mai veridic document al vieții sbuciumate din Montmartre și Cartierul latin, viața artiștilor intrați în lupta dificilă și amară pentru glorie. Cartea lui Francis Carco nu poate fi asemuită acelor foarte multe romane cu subiecte din viața bohemei, cum ar fi de pildă faimoasa operă a acelui trist Murger. Ceeace deosebește amintirile lui Carco de celelalte romane, e faptul simplu că nimic în aceste amintiri nu aparține fanteziei scriitorului, nimic nu este închipuit, totul fiind un dramatic reportaj, firește superior, elaborat de un scriitor strâns legat el însuși de faptele pe care le povestește.

Utrillo, Max Iacob, Picasso, Mac Orlan, Benoît, Roland Dorgelès, Tristan Derème, Apollinaire, si foarte mulți alții sunt eroii acestor amintiri.

Un amănunt: Printre cei cari luau parte la această frământare nu lipsește un român, ziaristul Clarnet.

MAX IACOB NU ERA SFANTUL DE ASTAZI...

Nu, Max Jacob nu era încă omul sfânt al mânăstirii Saint-Benoist-sur-Loire. Dacă ne atrăgea totuși câteodată la Sacré-Coeur în capela Fecioarei, unde îngenunchia, își făcea cruce și cădea în extaz, aceasta nu se întâmpla decât după orgii, dimineața.

Din pricina asta scandalurile nu mai conteneau și prietenul său, poetul Edouard Gazanion care era omul cel mai cuviincios din lume, nu știa unde să se ascundă de furia vecinelor. Cu toată admirația ce-o avea pentru Max, poetul Gazanion sfârși prin a-l lăsa. Nu înceta însă prin barurile ce frequenta, să spună tinerelor fete, cari îl luau drept un caraghios, complimente de felul ăsta:

— „Nu e nici o oră, domnișoarelor, de când, împreună cu Max Jacob, am cerut Sfintei Fecioare dela Notre-Dame, să vegheze asupra nopților voastre...“.

PIERRE MAC ORLAN ERA PICTOR PE-ATUNCI...

El debută în pictură pe la 1900, la Galeria Sagot, dar spre fericirea admiratorilor romancierului ac Orlan de astăzi, expoziția trecu neobservată. Pentru dânsul, Montmartre nu era decât un colț al lumii largi, unde revenea, între două afaceri ratate, să găsească ceva bani.

Rămânea în cartier o săptămână, apoi firea lui nestatornică îl împingea din nou în căutarea vre-unei aventuri posibile și își încerca norocul la Florența, unde locui doi ani, la Bruges, la Anvers, la Amsterdam. In tot timpul acesta, el se apucă de toate meseriile, începând cu funcția de corector la o tipografie din Reneu până la aceea de păzitor al unei vile, în străinătate.

Amicii săi pe-atunci, erau Apollinaire, Salmon, Max Jacob și Roland Dorgelès care purta părul lung, căzut pe obrazul lui romantic, de cel mai frumos efect.

POETUL ȘI FAȚA DE STRADA...

Era o fată brună, din cele mai ușuratece și fuma țigări luxoase cu cartonul aurit. Departe de-ași ține cu strictețe „tariful“, accepta să ți se dea pe oricât de puțini bani, la închiderea localului. Ori ideea de a beneficia de o astfel de reducere, nu-mi veni ceeace făcu fata să mi vorbească într'o seară, explicându-mi c'o dor picioarele. Imi ceru trei franci. După ce îi dădui banii, uită să mai schiopăteze ca înainte și se îndreptă cu picioare voinice către o brutărie unde femeile de acest fel petreceau toată noaptea. Această lecție mi-a fost mai folositoare și m'a instruit mai mult asupra acestor fete, decât o lungă viață cu ele, căci a doua zi, cei trei franci mi-au lipsit... Pe vremea aceea, mâncam o zi întreagă cu suma asta mică, ba puteam chiar fuma și bea...

PAINEA POETULUI

N'aveam unde dormi... Frig. Tremuram. Urechile îmi sbârnâiau dureros, iar cei pe cari îi întâlneam se opreau, apoi întorceau capul, privindu-mă. Pe străzile negre, ca prin lungi coridoare, mă îndreptam spre Sena. Un vag instinct mă atrăgea către Hale...

Ce noapte!

Clătinându-mă ca o haimana, încoace și încolo, stupid, cu capul greu si gol, căzui pe o bancă în bulevardul Sevastopol.

Priveam fără să mai pot vedea și ascultam fără să mai pot auzi — când o femee destul de trecută se apropie, așezându-se pe bancă lângă mine. Ce vroia ea? Cuvintele ei nu aveau nici un înțeles pentru mine.

— Insfârșit vrei? Da? Haide... Ce ai? Nu'ți face plăcere să mergi cu mine?

Cum ea continuă să insiste, strigai:

— Nu vezi că 'mi-e foame?

— Cum?

— Oh, lasă-mă în pace!

Femeia se apropie de mine si convinsă probabil că n'am mințit, plecă tăcută si reveni două minute mai târziu cu o bucată mare de pâine caldă și ispititoare pe care o lăsă, fără a mai spune vreun cuvânt, pe bancă...

CUM A MURIT MODIGLIANI

Kisling mi-a povestit cum amanta lui Modigliani nu mai vroia să se despartă de trupul bărbatului ei.

Au luat parte la înmormântare, în afară de prieteni, comercianții de tablouri, fetele cartierului dintre care unele îi serviseră ca model, și lume străină — oameni umili. Cu Modigliani, ultimul bohem al unei generații, unul din aceia ce nu și-au menajat viața — s'a stins...

ȘI UN ROMAN...

...Și Clarnet, un Român, depunea nobile sforțări pentru a interesa legăturile sale la eforturile noastre sterile...

literara

o seama de cuvinte

Berlioz întins pe patul de moarte, spuse prietenilor ce-l înconjurau, surâzând cu resemnare:

„Insfârșit, acum se va cânta și muzica mea".

●

O doamnă trecută de 50 de ani, care nu renunțase încă de a fi cochetă, întrebă într'o zi, lingușitoare, pe Monseiniorul de Cabrières:

„Monseiniore, îmi perfiteți o întrebare?"

„Sigur, doamnă".

„Mulți îmi spun că cu toată vârsta înaintată, totuș am rămas frumoasă. Ce să le răspund? E oare păcat dacă asculi complimentele lor?"

Monseiniorul de Cabrières, care nu putea suferi bătrânele cochete, răspunse cu un aer naiv:

„Păcat? sigur, doamnă, căci nu trebue să încurajezi minciuna".

●

Arthur Schnitzler, celebrul dramaturg și novelist austriac e acelă care a încetățenit în literatură pe „fetița dulce" vieneză, sglobie, sentimentală, drăgălașă, eroină a dragostelor „fără scene mari, fără primejdii, fără complicațiuni tragice, fără început dificil și sfârșit chinuitor, în cari surâzând primești întâia sărutare și te desparți cu foarte lină duioșie".

De curând, un gazetar vienez întrebă pe Schnitzler:

— „Maestre, ce-a devenit fetița dulce după războ? S'ar părea că a dispărut".

— „Dragul meu, răspunse Scnitzler cu surâs adumbrit de o privire nesfârșit de melancolică, două posibilități sunt: Sau a murit de foame în timpul catastrofei, sau poartă ciorapi de mătase".

●

Francisc al doilea, împărat al Austriei, supranumit „cel bun", era în realitate un tiran absolutist care nu vroia să dea nici cea mai fică libertate, nici cele mai elementare drepturi cetățenești popoarelor de sub stăpânirea sa.

Odată, nesimțindu-se bine, chemă pe medicul său de casă să-l caute. După examinare, medicul spune împăratului:

— „Majestate, aveți o constituție excelentă".

— „Ce constituție, urlă Francisc II, în culmea furiei, stare trupească, nu constituție!".

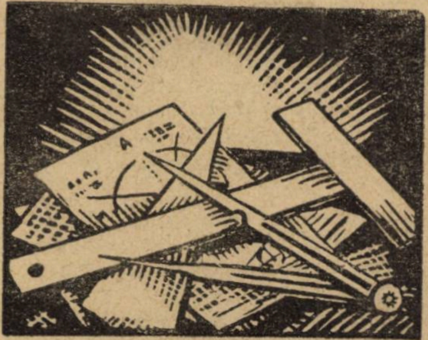

bazar

22 DE RANIȚI PENTRU O PERECHE DE PICIOARE DE FATĂ

In cartierul de răsărit al Londrei, Bethnal Green, s'a întâmplat de curând un accident neobișnuit. Inaintea vitrinei unui magazin de confecțiuni, se strânsese o mare mulțime de oameni pentru a admira o reclamă cu totul originală. Dindărătul unui paravan de culoare închisă, înălțat în vitrină, eșeau picioarele unei fete tinere, în ciorapi de mătase, executând pași de charleston. La un moment dat trecu un autobus. O bruscă învălmășeală se produse, și cei ce se aflau în fața, lipiți de geamul vitrinei, fură împinși prin geamul care se făcu țăndări înăuntrul vitrinei. 22 de persoane se aleseră cu răni mai mult sau mai puțin grave.

●

UN CALĂREȚ SIGUR DE CALUL LUI

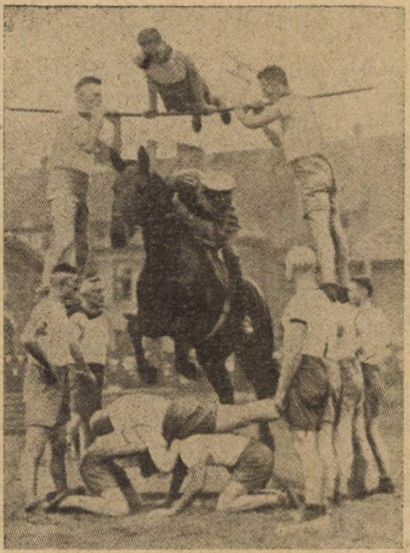

DOCUMENTE SUFLETEȘTI

Iată un fapt divers cu adevărat instructiv:

In ziua de 7 Ianuarie curent, d-na Gauthier-Roesler și fiica sa, dansatoare la operă, au uitat pe o bancă dela Palatul de justiție, o poșetă conținând 700.000 franci în titluri, 150 franci în monedă și diverse accesorii de toaletă. Poșeta a fost găsită de către un bucătar, Clement Boré, care a doua zi a adus-o proprietarelor: cele 700.000 de franci în titluri se găseau împreună cu accesoriile de toaletă. Dar cei 150 franci în monedă lipseau. Atunci dansatoarea și d-na, mama ei reclamară pe bucătarul care acum se află la închisoare.

caricatura zilei

MOTIV SERIOS

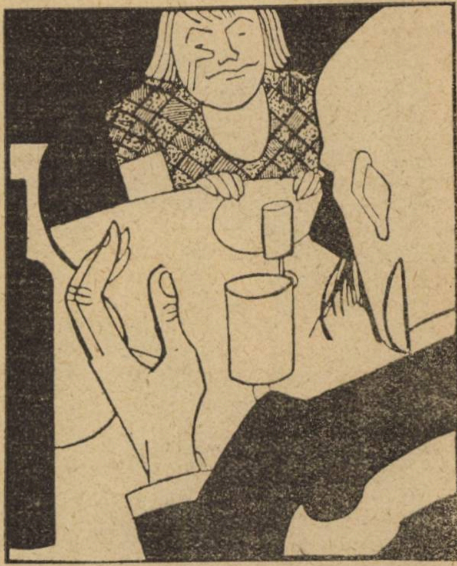

— Jean, ce-i asta? Știam că nu-ți place șunca, și ți-ai umplut farfuria de trei ori?

— Tocmai d'aia! Ca să se sfârșească.

(Dimanche illustr.)

LA JURAȚI

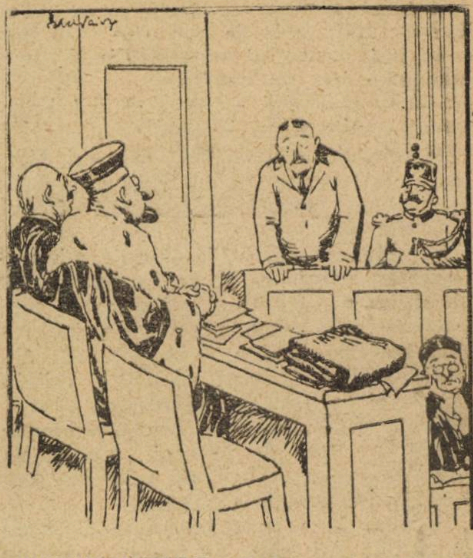

PREȘEDINTELE: Și de ce ai asacinat?

ACUZATUL: Ca să nu mai pot deveni jurat. Am oroare de răspundere.

(Le Journal)

SUBTILITATE

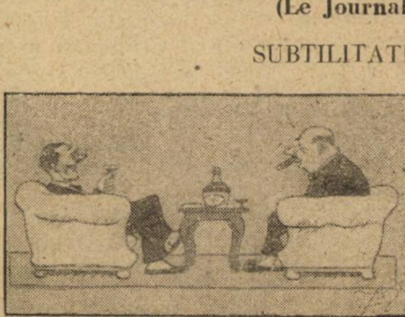

— Vezi d-ta? Astăzi cu inteligența și cinstea nu mai poți răsbate.

— Da? Și d-ta cum ai făcut?

(Berliner illustrierte Zeitung)

cărți redate în extrase

IOHN PIERPONT MORGAN

MORUS: CARIERA UNUI MILIARDAR

Capitala Franței era în mare fierbere în 1924. Se aflase că Iohn Pierpont Morgan-Junior vine din America să salveze francul francez, care ajunsese în puține săptămâni într'o adevărată degringoladă. Un împrumut fu într'adevăr acordat Franței. Dăm aci principalele lovituri și afaceri mari ale acestui Pierpont Morgan de care se leagă în America afacerile vapoarelor, drumului de fer și evoluția bancară a ultimelor 50 de ani dinaintea războiului.

Este povestea veridică a unui autentic magnat al banului și al jocurilor de bursă, care poate duce la prăbușire sau la înflorire viața unui întreg popor.

Iohn Pierpont Morgan apare în gazetele humoristice ca o nouă Jeana d'Arc îmbrăcată în zale de aur care vine înotând peste ocean și mântue Franța. In 8 zile mântuirea s'a produs.

Marele american a făcut Băncii Franței un credit de 100 milioane dolari.

Și apoi nici nu mai erau necesari. Morgan a lăsat să se știe în lume că ocrotește valuta franceză și cumpără franci. Atât era de ajuns.

Dar cine este acest făcător de minuni? Gazetele îl arată ca pe un tip foarte bine hrănit, arătos, cu zilindru impecabil, fără ochelari, fără bonboane de cauciuc, cu pantaloni pe o dungă ireproșabilă. Cu totul altfel decât sunt prezentați ceilalți americani pe scenele revistelor de vară.

Nimic din snobismul îmbogățiților de războii sau aere de parvenit. Nu, ci un Grand-seigneur perfect, un patrician modern, înalta noblețe a banului.

Milionar în a treia generație. Ce vreți mai mult? Are chiar în urmă un arbore genealogic familiar care merge până la obscurele începuturi ale Americei.

Străbunicul a emigrat din Anglia în America, s'a stabilit ca agricultor și hangiu făcându-și o mică avere. Bunicul a mărit-o și a adus-o la oraș negustorului și bancherului care se simte la el acasă la Londra ca și la New-York.

Iar părintele, fu deja acel Iohn Pierpont Morgan de care toată lumea vorbea cu spaimă și admirație.

Micul „Pip" născut la 1837, April 17, la Hariford, între New-York și Boston, crește într'o foarte înstărită familie de agricultori. Vizitează școala orașului său. La 12 ani vine la Boston ca să intre în liceul englez. Invață prost, e un școlar rău crescut. Nu arată nici urmă din geniul care dormita în el. Familia se îngrijorează. „Pip" e și de o constituție fizică șubredă. Tatăl său face pentru el ceeace poate face un milionar: îl trimete în insulele Azore, după aceea în Elveția.

Mis Julieta Pierpont, evlavioasa soție a bancherului n'are dece să se teamă că fiul ei parcurge 5000 de kilometri și se duce să se stabilească student la Universitatea din Göttingen. Göttingen e în Hanovra, iar Hanovra și Anglia sunt înrudiți prin regii lor, prin Casa regală. Și apoi Göttingen este cea mai vestită universitate a Germaniei.

Cine studiază matematicile la Göttingen, trebue neapărat să devie om mare al Boston.

In 1858, la 21 de ani Iohn Pierpont vine acasă. Tatăl lui, care vrea să-l experimenteze, îl instalează în filiala cea nouă a firmei „Paebory & Co." la New-York. Dar probabil că studiile europene n'au prea priit tânărului american, precum a dorit bătrânul.

Afacerile îi merg prost. Mai puțin încă se pricepe în matematici. Banca începătoare nu progresează deloc în mâinile tânărului Morgan.

Tatăl îl instalează la o societate de asigurare. Acolo va trebui să-și perfecționeze cunoștințele matematice.

Nici aici însă nu merge mai zdravăn.

ZEIȚA RARA A AMORULUI

Pe atunci încă nu era europeanul experimentat de mai târziu.

Intr'un voiaj la Paris trăește o aventură puțin obișnuită. Se înamorează de o fată ofticoasă și se căsătorește cu ea. După câteva luni însă, fata moare și el se înapoiază la New-York. Acum se cumințește. S'a isprăvit cu Europa și cu romantismul. O viață americănească, austeră și aspră intervine. Să facem bani mulți, afaceri.

Se căsătorește pentru a doua oară cu fata unui judecător foarte bine văzut la New-York.

Ii mai lipsea acum vlăjganului de 32 de ani numai un singur lucru: Contribuția lui personală, marea lovitură.

DRUM DE FIER

Vremea succeselor întreprinzătorilor temerari și talentați n'a fost niciodată mai prielnică. Prin Europa ca și prin America trece o febră de construcții. Drumul de fer e la începutul revoluționărei lumei.

Cine contruește drumuri de fer are cheea la posibilități industriale nemaipomenite.

Cei mai îndrăzneți în aceste afaceri sunt marii întreprinzători Jay Gould și Jim Fisk. După ce au atras o groază de societăți în mâinile lor, fac așa fel ca să acapareze și trenul Albany-Susquehana care se ocupa cu transportul cărbunilor „Ruhr-ului" american, — Pensiylvania. —

Incep să lucreze. Prezidentul trenlui Albany-Susquehana prinde de veste și se adresează băncii Morgan. Tânărul Morgan preluă pentru prima oară afacerea unui drum de fer. Iși procură un mare pachet de acțiuni al afacerii spre a avea cuvânt covârșitor. Gould nu se lăsă nici el, puse mâna și el pe un mai mare număr de acțiuni. Se iscă proces. Când Gould observă că are de luptat cu un adversar forte, și foarte solid înfipt în averea tatălui său, căzu la învoială cu el. Principial, Morgan câștigase. Reușind mai târziu să cumpere întreg stocul de acțiuni, el preschimbă afacerea într'una nouă pe care o duse la înflorire formidabilă din nimicul cu care o cumpărase.

CRIZA

Criza formidabilă a anului 1870. 423 de societăți de cale ferată cu un capital de 10 milioane mărci sunt în derută.

Obligații și acțiuni ale drumului de fer stau mii și mii pe birourile pieței Newyorkze și londoneze fără ca să se găsească cumpărători.

Banca Drexel, Morgan & Co. e solicitată să dea ajutor.

Inainte însă de a-și da concursul, le cercetează amănunțit posibilitățile și puterile fiecărei societăți și acordă foarte puținor grația și harul ajutorului ei bănesc. Acțiunile asociților de exploatare a căilor ferate se îngrămădesc la Banca Morgan.

Și astfel, dela sine, Banca devine un fel de control al industriilor drmului de fer și se ivește împrejurarea pentru înființarea unui mare trust.

Morgan însă nu e atotputrnic. Are concurenți mari și tari și foarte ericuloși ca Vanderbilt și Hariman.

DOBORAREA CONCURENŢEI

Asociaţia „Philadelphia-Reading duce la perfecţiune campania cărbunelui. Reuşeşte a acapara jumătate din antracitul Pensylvaniei şi posedă astfel cheia subsolului ţărei.

Se ivesc însă complicaţii : Un pachet mare de acţiuni îl poseda Vanderbilt, partea mai numeroasă însă o poseda un grup de financiari mai mici din Philadelphia.

Atunci păşeşe în arenă Iohn Pierpont Morgan.

Se întovărăşeşte cu Vandlbilt, concurentul lui cel mai mare. Impreună cu el caută a discredita asociaţia „Philadelphia-Reding". Lansează svonuri despre proasta ei stare, putrezenia capitalului, datorii mari, situaţia cărbunelui grea. Reuşeşte. Aduce societatea în situaţie de-a trebui să facă un împrumut pe piaţă.

Intâmpină uşile închise ale finanţei. Cursul acţiunilor scade la bursă. Acţionarii pretind înapoierea banilor.

In acest moment, când cursul acţiunilor era cel mai scăzut, Morgan şi Vanderbilt cumpără o mare parte din acţiunile băncii, astfel îşi ajunge scopul şi îşi asigură preponderenţa asupra afacerii.

Urmează o urcare a preţului cărbunelui de 1,30 dolari de tonă ceeace asigură lui Morgan şi celorlalţi magnaţi un considerabil câştig anual.

Ca să mărească şi mai mult producţia cărbunelui, Morgan înscenează o criză a producţiei. Asta măreşte cererea şi preţul. Industria cărbunelui ajunge la înălţime.

MAREA LUPTA INTRE REGI

Lupta între aceşti doi regi ai drumului de fer se dă însă în altă parte.

James d'Hille, aparţinând de grupa lui Morgan, face încă din 1900 aşa fel ca linia ferată Great-Northern şi cei 2500 kilometri ai lui Northern Pacific-Railroad să vie sub controlul său.

Vroia să mai acapareze prin cumpărare şi linia Chicago-Burlington, care sta între ele.

Hariman nu se lasă însă intimidat. Cu el laolaltă luptă Banca Kuhn, Lob & Co., concurentul cel mai mare a lui Morgan în Walstreet. Şi ca ultim ocrotitor a lui Hariman şi concurent a lui Morgan stă Standard Oil Company a lui Rockefeller, cea mai mare industrie a lumii.

Fu deci unul din cele mai gigantice şi mai dramatice lupte ale istoriei capitalismului modern.

Atacul lui Hariman începu prin cumpărarea prin mijlocitori a acţiunilor lui Northern Pacific, plutioare pe piaţa liberă.

Hill, un practician vechi al speculaţiilor acţiunilor drumului de fer observă manevra. Cu Morgan dădu contratacul.

Când piaţa americană fu pusă la adăpost de surprize, Morgan trimise genţi şi în Europa spre a aduna de acolo toate acţiunile lui Northem Pacific.

Prin aceată luptă împrejurul majorităţei, cursul acţiunilor se urcă dela 500 la 1000 procente în sus, câtă vreme cu câteva luni înainte nu costau nici a 20-a parte.

Urmă o zăpăceală mare la bursă. Speculanţi ai acţiunilor căutară cu orice preţ să pună mâna pe cât mi multe acţini Acţiunile însă nu se găseau deloc pe piaţă Astfel că în Mai 1901 fu un crah formidabil la bursa din New-York.

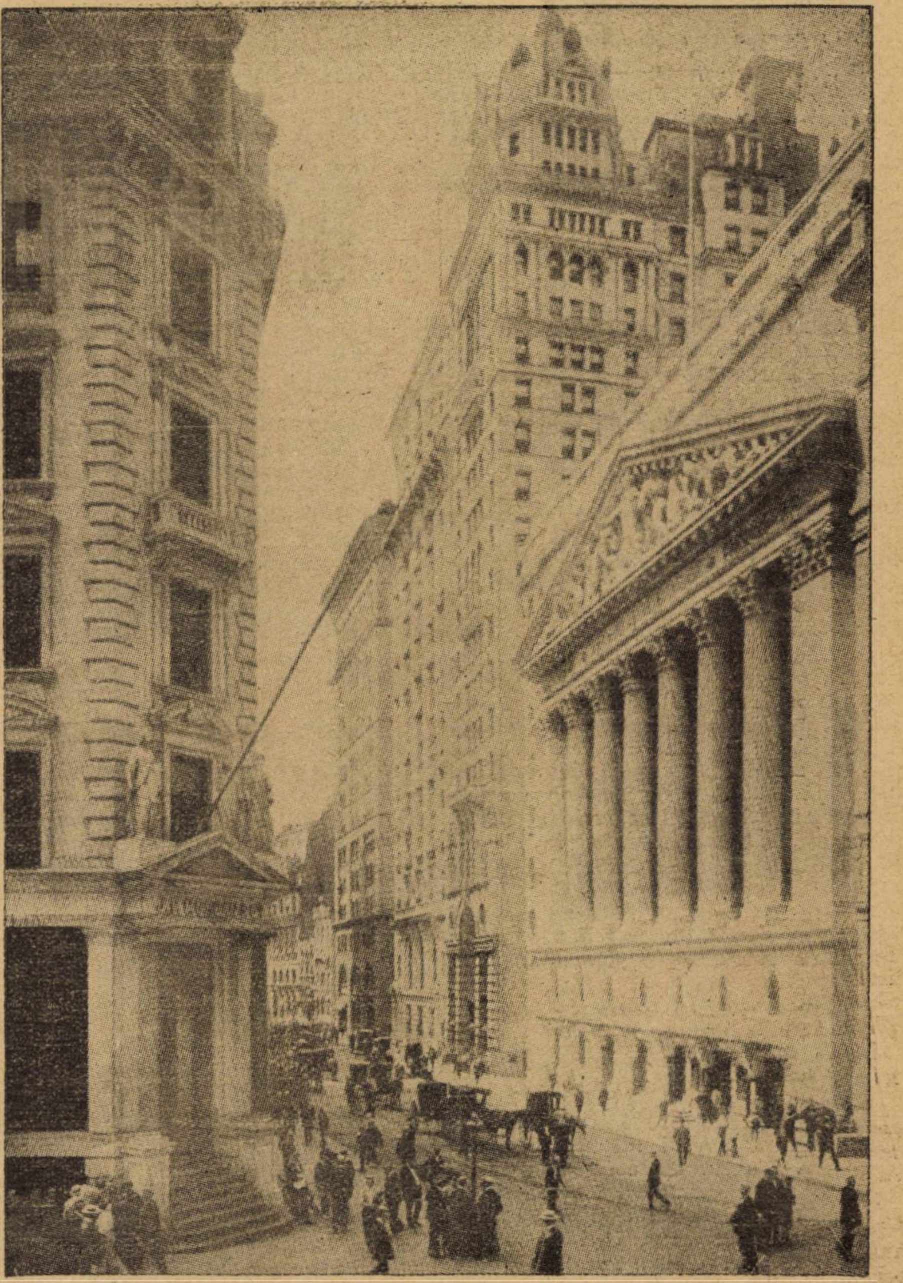

CELEBRA WALLSTREET, LA NEW-YORK CITY CU BANCA MORGAN

După catastrofă urmă o adunare a celor două părţi concurente. Cărţile pe faţă! Atunci se descoperi că fiecare concurent avea părţi egale de acţiuni. Nu rămânea decât împăcarea şi unirea.

Adversarii înverşunaţi de eri cari nu-şi cruţaseră nici o armă eri, întemeează astăzi a nouă asociaţie Northern Securites Company, cu un capital de 400 milioane dolari.

Dacă nu-i reuşeşte lui Iohn Pierpont Morgan să deţie monopolul căilor ferate americane, posedă totuşi 120.000 milometri linie ferată sub controlul său efectiv, sub înalta sa comandă stăteau deci înainte de războ a treia parte din căile ferate ale Statelor-Unite.

CUMPARAREA TRUSTULUI OŢELULUI

La 64 de ani, Morgan tronează peste industria cărbunelui şi a căilor ferate.

De astă-dată cumpără extraordinarul trust al oţelului american, cel mai mare din lume dela Andrew Carnegie.

Contrar tuturor celorlalte victorii ale lui Morgan, aceasta se întâmplă sub zodie înţelegerei şi a prieteniei.

Vânzarea se făcu pe preţul de 447 milioane dolari

Cauza pentru care Carnegie, creatorul trustului oţelului s'a hotărît să înstrăineze munca şi gospodăria întregei sale vieţi este greu de fixat.

Camegie spune în „Memoriile sale pătrunse de o adâncă morală — numai puţine cuvinte :

După ce cartea mea „Evanghelia bogăţiei" a apărut, a trebuit să realizez în practică morala enunţată acolo : în timp ce am încetat să mă mai îmbogăţesc, am purces a căuta mijlocul de a împărţi în mod înţelept banii.

Astfel vându el opera întregei sale vieţii „în preţ de cost.

Afacerea aducea pe acea vreme un câştig de 70 milioane dolari anual.

Adevărul adevărat este că Carnegie se simţea obosit de lupte şi de afaceri. Era numai cu 2 ani mai bătrân ca Morgan, dar nu se bucurase de o tinereţe de fiu de mare milionar.

Inceputul şi l'a făcut ca ucenic de fabrică şi ca comisionar.

O viaţă de speculaţiuni în stil mare, întărâtată de conflicte acute cu lucrătorii, îl obosise.

Era uzat.

ATACUL LA VAPOARE

In acelaş an al cumpărării trustului de oţel, Morgan începu o acţiune care însemnă într'adevăr culmea geniului său

Dacă până atunci geniul său se exercitase numai asupra Americei, acum îl întinde şi asupra Europei.

Incepu lupta. Pentru 10 milioane dolari fu cumpărată linia engleză „Leyland Line“. După aceia veni „Atlantic transport Companp“, apoi „White Star Line“, „Dominion Line“. Pătrunderea în frontul englez fusese deci pe o mare întindere.

In decurs a numai un an, Morgan poseră o flotă de 430.000 tone şi în cursul anului viitor ea crescu la 133 vapoare cu un tonaj de 922.000.

Cu asenămentul Kaizerului, Asociaţiile „Hamburg-America Line“ şi „Der Norddentsche Llopd“, încheiară cu Morgan un contract în care cele două campanii se întovărăşesc cu Morgan.

Planul lui Morgan de a crea un Atlantic-Trust eşuă din pricina concurenţei Angliei.

Cu ajutorul statului englez luă fiinţă cea mai puternică companie englezească: „Cunard Line“. Ea începu luptă cu ajutorul marilor credite ale statului, clădi două dampfere a 32.000 tone fiecare, cari întrecură în mărime şi viteză vapoarele „trustului Morgan“: „Lusitania“ şi „Mauritama“, compania „Cunard Line“ îi pricinui mari pagube lui Morgan. Ceeace făcu ca să se despartă de Morgan şi Companiile germane: Hapag şi Lloyd şi nu cu câştig pentru Morgan.

DICTATORUL BANCAR

In viaţa lui Morgan au luat parte activă şi actele temerare:

In ultimii ani acaparea prin corupţie a câtorva societăţi de asigurare.

Fundamentul averei lui Morgan rămâne însă banca. De aci şi-a aruncat stăpânirea asupra industriei şi în toate afacerile făcute. Rutina şi încrederea pieţelor internaţionale de cari se bucura Morgan încă dela emisiunea obligaţiilor de drum de fier, arătau pe marele bancher de stat.

Imprejurarea de a se arăta ca primul bancher al Statelor-Unite se ivi în 1890.

Era într'un moment de mare criză a datoriei Americei către Europa. Calamitatea finanţei şi valutei americane se întâmplă în 1895. Atunci Morgan îi oferi preşedintelui Statelor-Unite ajutorul său. Vroia să facă un mare împrumut în străinătate. Parlamentul ezită. Ezită şi Cleveland.

Statul vroia să se ajute fără noui împrumuturi în străinătate.

Soarta Americei e în mâinile lui Morgan, care o salvează.

Face o emisiune a împrumutului din străinătate în valoare de 62 milioane dolari.

Imprumutul e subscris în prima zi tot, 20 de minute după ce fusese lansat.

Prin aceasta, aureolă de bancher naţional a lui Morgan este consolidată.

Patru ani numai după acest împrumut al Americei în Europa, Morgan realizează pentru prima oară în istoria Americei, un împrumut european în America.

Deşi Morgan a sprijinit candidatura lui Roosevelt, cheltuind 150.000 dolari în campania de alegeri din 1904, Roosevelt, în lupta contra magnaţilor trusturilor, nu ezita să-l citeze şi pe Morgan în faţ unei comisiuni de cercetare, care îl învinovăţea pe Morgan a fi unul din principalii conducători ai unui atotcuprinzător: „Trust al Banului“, Acaparator!

MORGAN TREBUE SA SE JUSTIFICE

Foarte calm, cu foarte mare linişte, bătrânul de 75 ani apăru în faţa comisiei de anchetă.

Răspunse jovial la toate întrebările puse.

Recunoscu că Banca I. P. Morgan & Co., singură controlează aproape 39 mari întreprinderi cu o putere şi un capital de 10 miliarde dolari.

Deasemeni că exercita controlul său asupra altor 3—4 bănci mari, supraveghiând cele 200 afaceri şi întreprinderi ale celor bănci. Toate ridicându-se la un capital fantastic de 50 miliarde dolari.

Nu vede însă nimic dubios sau fictiv în toate acestea.

Nu avea pentru ce.

La cercetările în privinţa cumpărării grupului de capitalişti, Ryan Hauman, cari posedau afacerea de asigurăi „Equitable“, el răspunse:

Intrebare: V'a oferit d. yRan acţiunile sale.

Răspuns: Nu. Am căutat eu să-l fac să mi le vândă.

Intrebare: I-aţi lămurit de ce doriţi să le aveţi?

Răspuns: Nu, i-am spus că socot necesar a avea acţiunile.

Intrebare: V'a spus dânsul că ar vrea să le vândă?

Răspuns: Nu, dar le a vândut totuşi.

Intrebare: Ce v'a răspuns când i-aţi răspuns că doriţi să cumpăraţi acţiunile?

Răspuns: A ezitat la început dar apoi le-a vândut.

CONTRA POKERULUI

Acest puternic Morgan nu găsea destule cuvinte să condamne jocurile de bursă şi jocurile de noroc.

„Pokerul“ zicea el odată, e un joc rău, fiindcă pleacă dela o minciună şi deşteaptă în tinereţea noastră ideia că înşelăciunea şi bluff-urile sunt necesare spre a parveni în afaceri ca şi în joc.

Din cauza acestor consideraţiuni, Morgan a trecut multă vreme drept un ascet cu apucături de călugăr, care din zori până în seară şade în biroul lui şi mânuieşte măestru misterioasele fire ale gospodăriei universale.

Vâna cu pasiune; golful îl jucă până la adânci bătrâneţe şi iubea, mai ales pescuitul.

Poseda o vastă biblitecă.

A colecţionat îndărătnic multe manuscrise egiptiene şi copte, tipărituri care din Dante, emailluri scumpe bizantine, vechi lucrături greceşti, porţelanuri japoneze, Raffaele şi Rembrandzi; cei mai scumpi Fragonarzi şi Gainsboroughs.

Colecţiile sale sunt estimate la 75 milioane de dolari.

Şi ca colecţionar a procedat neguştoreşte. Şi asta ne dă figura gustului şi priceperei sale estetice.

Până la sfârşitul vieţii sale, a lăsat cea mai mare parte a colecţiilor sale în Anglia ca să nu plătească enormele taxe de vamă la graniţa americană.

De câteva ori a încercat şi graţiositâţi către europeni.

Prima dată când, cumpărând pentru câteva mii de mărci — scrisoarea lui Luther către Carol al V-lea, a pus'o la dispoziţia Kaizerului Wilhelm al II-lea

A urmat prompt chitanţa: Ordinul Vulturului Roşu, clasa I-a.

A doua oară când, ca vechi student al universităţii din Göthugen i-a făcut o mare donaţie.

A fost imediat numit doctor honoris causa.

Cu vârsta — crescu şi susceptibilitatea lui. Era vădit afectat de câte ori se pomenea de boala lui de piele cari îi umplea figura şi nasul de nişte bătături.

Deasemeni îi erau antipatice caricaturile din reviste şi de pe scene de revistă.

Gârbov de bătrâneţe, mai iubea încă pribegiile şi călătoriile lungi. Italia, Franţa, Egipt.

In timpul unor astfel de călătorii, îl găsi moartea, la Roma, în 31 Martie 1913.

„A murit cel mai bogat om al Lumei“, strigară un ceas mai târziu toate gazetele globului.

Lumea se obişnuise a vedea în Morgan pe miliardarul dolarilor.

Mare a fost deci mirarea când s'a aflat după moartea lui că lăsase numai 78 8milioane de dolari asupra cărora erau grefate 9 milioane datorii.

Cu acest prilej s'a aflat că Morgan mai rămăsese firmei Dunlop dator şase dolari pentru o pălărie nouă cumpărată...

Unii fură de părere că bilanţul averei sale ar fi arătat altă cifră dacă fiscul n'ar fi atât de sever înAmerica.

IOHN PIERPONT JUNIOR

La moartea bătrânului Morgan, Morgan Junier avea deja 46 de ani şi era de mult colaborator al băncei Morgan.

Revenindu-i puterea banului şi sceptrul dictaturei bancare, Morgan Junior astupă gura celor trei fiice cu câte trei milioane de dolari, iar unui cumnat cu un milion.

In timpul războiului mondial n'a fost nevoit, ca altă-dată tatăl său, să vândă flinte uzate.

Inclinarea fericească şi interesul de afaceri îl alăturară de Anglia şi Franţa.

Şi poate că Germania nu i-ar fi devenit atât de antipatică, dacă un tânăr hanovrian german nu ar fi avut ideea de prost gust să încerce un atentat asupra „duşmanului germanilor“.

Atentatorul se sinucise în închisoare în 1915.

De aci Morgan deveni şi mai activ colaborator al Antantei. Acordă împrumuturi Aliaţilor. Deveni în scurt timp cel mai important furnizor al armatelor Antantei.

Din cele 71 milioane rămase, în 1913, dela bătrânul Morgan se făcură 333 milioane în 1916.

Războiul isprăvindu-se cu bine pentru Antanta, Morgan ca un creditor culant, nu pomeni nimic de datorii timp de 3 ani.

Apoi însă purcese, împreună cu alţi financiari americani să revendice plăţile datoriei.

Aliaţii de eri simţiră mâna apăsătoare a Americei asupra lor, iar Antanta apăsă asupra Germaniei.

Haosul financiar fu iar o realitate.

Numele lui Iohn Pierpont Morgan luă proporţii mistice.

El scuipa cu desinvoltură asupra principalelor oraşe europene.

Se spunea că a fost văzut ba ici, ba colo.

Ori unde era aşteptat, Bursa arbora steagul speranţei.

Până ce veni ca mântuitor al francului francez în 1924.

C. B.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU, No. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 5.
29 Ianuarie 1928
5 Lei

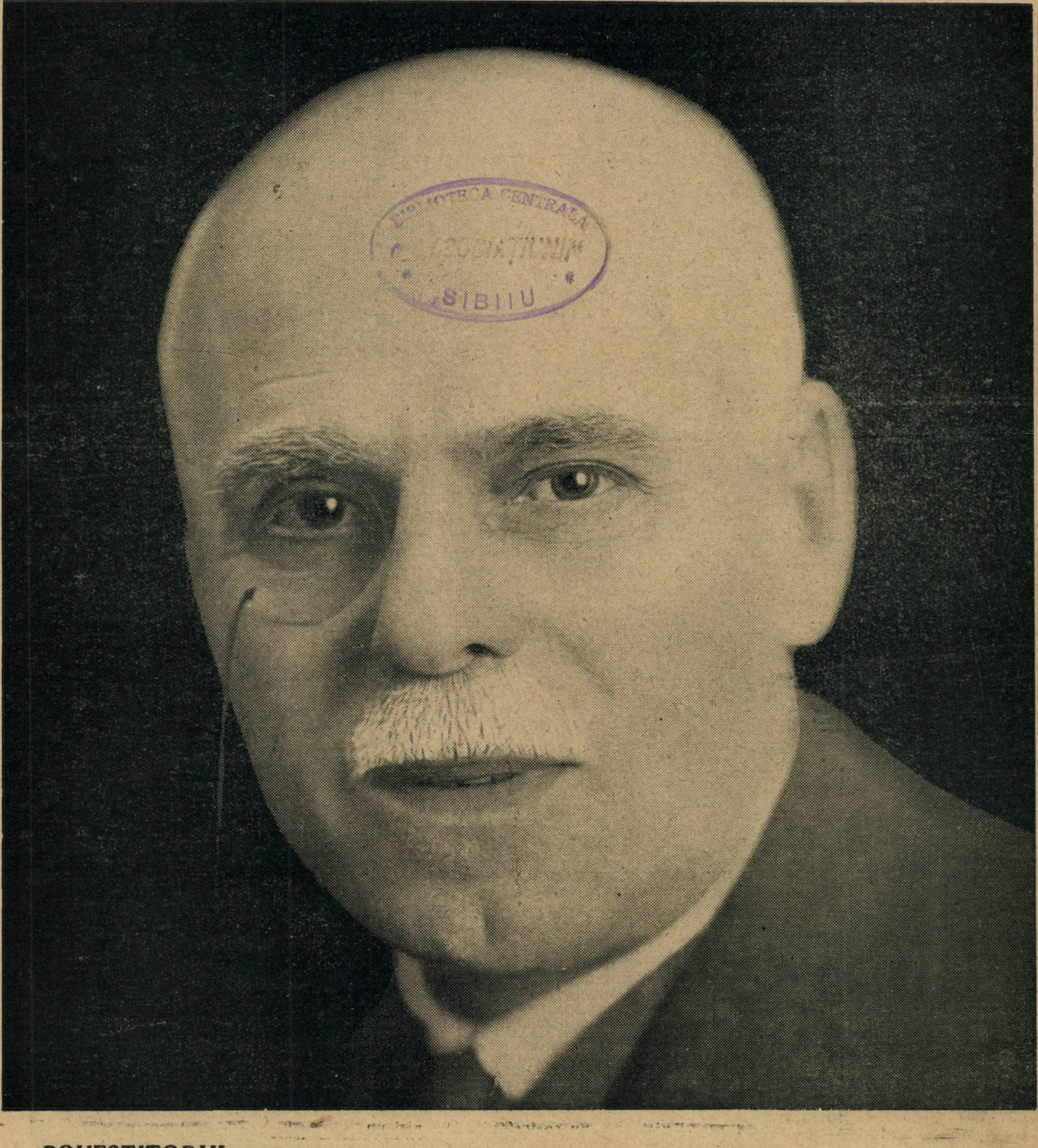

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

POVESTITORUL

sufletul romanesc

I. AL. BRATESCU-VOINEȘTI

Dintre toți scriitorii români de azi, fără îndoială că d. Brătescu Voinești e cel mai iubit. Nu e o întâmplare că e și întâiul care, în țara noastră se vede sărbătorit, sub auspicii naționale, încă în viață fiind. E în scrisul lui atâta căldură, atâta duioșie, un contact atât de imediat cu viața în cât, încătușează pe cititor pentru totdeauna.

In nuvelele de un savuros umor ca și în cele tragice (ca acel Niculaiță Minciună) e o umanitate netransfigurată, o înțelegere a bucuriei simple și a durerii directe, de linii clasice.

Tocmai prin aceste calități, I. Al. Brătescu-Voinești e un scriitor național în acelaș timp. Fără el in literatura românească ar fi un gol așa de real încât numai gândindu-i îi simți evidența. O lume întreagă, a celor slabi și umiliți, își are în el apostolul. Fără el această bucurie nu-ar fi părtașa la masa literaturii sau ar fi prezenta numai subt privirea tăioasă și în costumul de ridicul făurit de Caragiale.

Decan al literaturii românești, d. I. Al Brătescu-Voinești nu provoacă de cât o singură nemulțumire: că nu mai scrie. Șaizeci de ani nu e vârsta la care se închee o carieră literară. Dar să nădăjduim că sărbătorirea de azi, va însemna pentru cel sărbătorit și o mustrare. Și atunci efectul ei va fi complect.

CAMIL PETRESCU

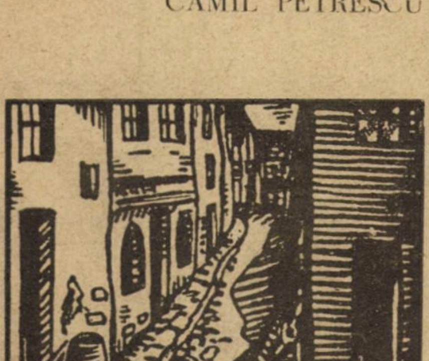

POVESTITORUL

LIVIU REBREANU

De când romanul, cu tot mai pronunțate tendințe introspective, a început să domine în literatură, darul povestirii directe, simple, clasice, naive, povestirea pentru povestire, nu se mai bucură nicăiri de întreaga prețuire ce i se cuvine. Și totuș nimic mai plăcut și mai rar și mai valoros ca un povestitor veritabil care, fără artificii verbale, fără diversiuni psihologice, fără nebulozități speciale, numai și numai prin ritmul și modularea subiectului, prin gruparea materialului izbutește să creeze și atmosfera unei lumi sufletești, și să întreţină palpitant interesul cititorului. In literatura noastră întreagă, afară de marele și popularul Creangă, Brătescu-Voinești e poate singurul înzestrat cu acest dar minunat. Odobescu, Caragiale, Zamfirescu, Sadoveanu pot să-i fie superiori în alte privinți; ca povestitor, în înțelesul clasic, Brătescu-Voinești e neîntrecut.

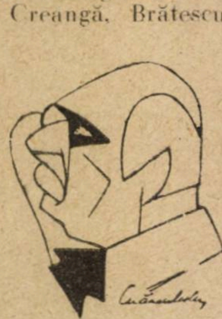

Povestitorul, față de toți ceilal4i scriitori, are marele avantagiu de a apare în lume deodată format, desăvârșit, matur. Vârsta, experiența, viața nu adaogă mai nimica la puterea lor de creații. Alți epici, constructorii de realități, creatorii de viață evoluiază, se complectează, se adâncesc, se perfecționează; între începuturile și maturitatea lor sunt diferențe deseori uriașe. Brătescu-Voinești, ca un adevărat povestitor, a rămas la fel de pur dela prima schiță publicată până azi. Nici un critic sau istoriograf literar viitor nu va putea stabili o linie de desvoltare și nu va fi în stare să reconstituie o ordine cronologică după cele vre-o cincizeci povestiri și nuvele, strânse în cele trei volume atât de cunoscute. Peste tot aceeași simplitate în expresie, acelaș sentimentalism direct, acelaș umor discret, aceeași desăvârșire cuceritoare -- calitățile povestirii pure care trăește prin ea însăși.

In deobște, și mai cu seamă povestitorii români au o anume mândrie, o încredere în sine, o sfătoșie specială care le șade bine. Adevărat însă că sfătoșia e în raport invers cu fantezia. Cel care debitează anecdote adunate de pela alții e mai încrezut decât cel ce născocește poveștile din sufletul său. Brătescu-Voinești face parte dintre cei mai discreți. El niciodată nu se însinuiază în nici un fel. Se impune totuș totdeauna tocmai prin delicateța lui infinită.

Dealtfel întreaga operă a lui Brătescu-Voinești cucerește printr'o gingășie cu totul deosebită și cu desăvârșire personală. El se identifică totdeauna cu eroii săi, desigur pentrucă în fiecare a pus câte-o bună parte din propriul său suflet. In fond se povestește pe sine, în forme diferite, în toate personagiile sale Dacă un biblioman s'ar apuca să adune și să potrivească trăsăturile eroilor lui Brătescu-Voinești, ar putea să reconstitue ușor și foarte exact însuș sufletul autorului și chiar inima lui.

Pentru Brătescu-Voinești literatura n'a fost niciodată o jucărie, ci o veșnică jertfire. Și-a oferit propria-i viață și suferință, purificate, cizelate, întru mângăerea cititorilor dornici de-a evada din realitatea durerii. In scrisul lui pâlpâe, ca o respirație lină, concepția unei vieți și o înțelepciune. Resemnarea ce se propovăduește tainic, care se degajează involuntar, apropie pe scriitor de inima cititorului. Deaceea cititorii lui Brătescu-Voinești nu sunt numai admiratori, ci totdeauna și prieteni credincioși.

Ceice se străduesc să descifreze miracolul vieții din lumea exterioară se consumă în volume multe. Povestitorul trece prin vârtejul lumii, înfruntă viața și numai în răgazurile luptei se oprește la masa de scris. Cei mai buni povestitori își cheltuesc darul în graiu viu. Scrisul cere pierdere de timp; povestirea ține pas cu vremea.

Brătescu-Voinești s'a cheltuit enorm în viață. Poate că povestirile lui cele mai frumoase sunt cele pe care încă nu le-a scris, pe care le-a povestit prietenilor. Asta e soarta celor ce au prea mult dela Dumnezeu, că sunt prea darnici în viață... Pentru noi toți cei cari îl iubim, care am învățat dela el, pe care arta lui ne-a fermecat, marea părere de rău este că a fost prea sgârcit cu tiparul. O fi pentru dânsul o cochetărie sau o excesivă scrupulozitate; pentru cititorii lui cei mulți e o pagubă ireparabilă.

La șasezeci de ani, în culmea gloriei, admirat și iubit, Brătescu-Voinești este modelul conștiinciozității scriitorești. E lauda cea mai scumpă ce se poate aduce unui scriitor mare.

PRIVIGHETOAREA

I. AL. BRATESCU-VOINEŞTI

— Ce ai, nene Iorgule? Par'că ai fi supărat.

— E!...

— Mi s'a întâmplat o ticăloşie... Nici nu ştiu cum să-ţi spui... Ştii că prin fundul curţiii mele trece iazul, iazul morilor. Când n'am ce face, dau cu undiţa la peşte. Am acolo în stânga scării (c'am făcut o scară pentru scăldat) o adâncătură în care arunc în toate serile câte o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert: nadă la peşte... Şi uneori când apa e mare, mai ales acum primăvara, se dă bine şi prinz... nu cine ştie ce peşti mari, dar în sfârşit: cleni, mrene... Am prins de multe ori şi mai măricei, aşa cât un cuţit de masă obişnuit... E plăcut... La mine acolo, e frumos de tot: o umbră deasă, răcoroasă, şi apa aia care curge lin printre sălcii pletoase... Să vii odată, să vezi. Acum, eu am undiţe sistematice, de se strâng, se fac baston, dar aci în iaz nu le întrebuinţez, că prea sunt lungi. Iau câte o nuia de alun îi pun aţă, plumb şi cârlig, şi gata; iar, când plec de acolo, înfăşor aţa pe nuia şi o bag într'un tufiş de richită. In tufişurile astea şi în sălciile de pe marginea iazului vin privighetori şi cântă toată noaptea...

Foarte de multe ori, când stau liniştit la pescuit, vin săracele până lângă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mâna, parc'ar fi oarbe; umblă după ouă de furnici şi după râme... Ce e azi? Joi. Alaltăseară Marţi, a venit pe la noi căpitanul Delescu şi cu nevastă-sa, şi am stat cu toţii în pridvor să le ascultăm. Nu cânta una, cântau zece, cincisprezece; răsuna tot zăvoiul.

Şi cum era o lună ca ziua şi mirosea liliacul,,, am petrecut o seară... să-l întrebi pe el. Mai ales una, chiar în grădină la mine, într'o salcie pletoasă cânta... Doamne, Dumnezeule!... Decâte ori începea, făcea într'un fel nou. Incă Victoriţa, nevasta căpitanului, luase un condeiu, să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scotea. Uneori făcea: fi, fi, fi, tiha! tiha! chiau! chiau! chiau! clings,,, iar când isprăvea într'o cascadă de triluri, zău, dacă nu-ţi venia s'o aplauzi ca pe o primadonă... Şi din crivină, îi răspundeau altele... şi altele. Frumoasă seară am petrecut, n'am s'o uit niciodată.

Şi ne întrebam cu toţii, — dacă o fi adevărat că toate vieţuitoarele de pe pământ se trag dintr'o tulpină şi că nu s'au deosebit unele de altele, decât numai silite de împrejurările deosebite prin care au trecut, — ce fel de împrejurări au fost alea care au putut sili privighetoarea să cânte aşa, iar cârstei-ul bunioară să hârâie, ca un ciasornic de buzunar când îl întorci? Mare taină! Ei!... Pe la douăsprezece ne-au plecat mosafirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună seara", a făcut bezele înspre salcia pletoasă, strigând: „la revedere, puică, pe mâine seară!"

Şi au venit şi aseară; dar în salcie nu mai cânta privighetoarea... Se auzia în zăvoiu, dincolo peste iaz, o mulţime; aci însă, nu... Ne gândeam că poate şi-a găsit soţia şi s'o fi dus după ea în zăvoiu, şi ne sileam s'o recunoaştem de pe cântec; dar, ori că era prea departe şi nu puteam deosebi toate sunetele, ori că nu cânta toate la fel, dar lucru hotărît, lipsia un sunet; n'auziam pe nici una făcând **clings! clings!** Asta nu-l auziam şi să vezi de ce... Azi dimineaţă, neavând treabă, mă scobor la gârlă. Lăsasem în ajun undiţa într'un tufiş... O caut: nimic. Zic: să ştii că mi-a furat'o cineva. Când mă uit mai bine, o văd mai departe jos. Dau s'o ridic: era deşirată de pe băţ şi încurcată în richită. Mă iau după fir şi ce să văd? Par'că şi acum mi se sfâşie inima... Lăsasem râma în cârligul undiţei, şi biata privighetoare, după de mâncare, a înghiţit cârligul!... Sărăcuţa! cât trebuie să se fi zbătut, cât trebuie să se fi chinuit!... Acum sta moartă, cu aripioarele întinse; iar pe ochişorii ei, ca două mărgele negre, năpădiseră furnicile... Pre legea mea! Sunt aşa întâmplări absurde, care-ţi turbură mintea, îţi zdruncină credinţa... Auzi dumneata moartă; cu cârligul înfipt în guşuliţa aia care scotea sunetele cele dumnezeeşti! Auzi dumneata cum am răsplătit cu păsărica aia nevinovată, pentrucă ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebunie; dar ştii, — nebunie! Ah! ochişorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile!

* * *

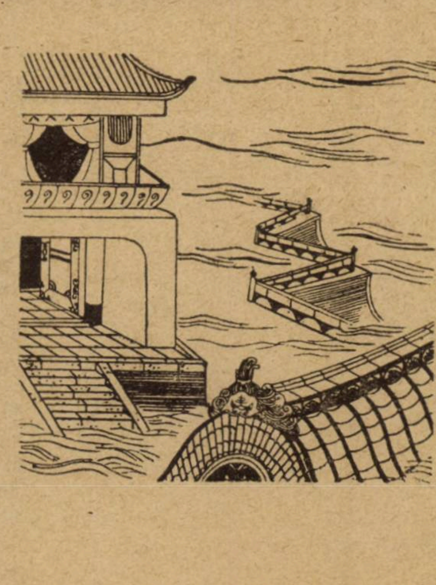

neadevarate

La o vânătoare

In August, la prepeliţe.

La o haltă pierdută în imensitatea Bărăganului, scoborară din tren, maestrul însoţit de admirabilul său „Setter Laverak". Vânători mulţi. Dau năvală şi iau cu asalt căruţele din spatele haltei, de cari vânătorii au atâta nevoie. D. Brătescu-Voineşti, rămâne cel din urmă, şi deci fără căruţă.

Intre timp soseşte in fuga mare un flăcău cu caii frumoşi şi poştalion confortabil.

D. Brătescu-Voineşti respiră fericit, îi face semn să oprească şi-l întreabă.

— Mergi cu mine. Cât ceri?

Flăcăul îl măsoară, clipeşte şiret, se scărpină după ureche şi răspunse ţanţoş:

Cinci sutare.

— Prea mult, mai gândeştete.

— Fie patru.

— E mult! Ceilalţi vânători au tocmit căruţele cu 200.

— N'au caii mei şi nici căruţa; dacă vă place aşa bine. Dacă nu, să fii sănătoşel.

Şi 'ntoarse s'o şteargă.

— Poftiţi în căruţa noastră d-le Brătescu-Voineşti, il rog eu.

— Nu mulţumesc. Eu merg singur. Am altă direcţie.

Când îi auzi numele, flăcăul holbă ochii, îl măsură din nou de sus până jos, scoborî din căruţă, se apropie şi-i zise cu un zâmbet smerit.

— Cucoane, o întrebare?

— Te ascult.

— Când eram în şcoala primară am citit o poveste frumoasă despre un pui de prepeliţă. Dascălul ne spunea că e scrisă de Brătescu-Voineşti. Ţiu bine minte, fiindcă mi-a plăcut mult. Când am cetit-o, zău.... am plâns. N'aţi fi d-voastră?

Şi înainte ca maestru înmărmurit să poată zice o vorbă, adăogă:

— Poftiţi, merg numai pentru o sută.

NOTE BIOGRAFICE ŞI BIBLIOGRAFICE

I. Al. Brătescu-Voineşti s'a năcut la 1 Ianuarie 1868 la Târgovişte. Şcoala primară a făcut-o tot acolo. Liceul în Bucureşti la Sf. Sava. A fost coleg de bancă şi prieten bun cu regretatul profesor şi director al Teatrelor, Pompiliu Eliade.

Universitatea a făcut-o la facultatea de drept. A fost avocat şi apoi magistrat.

Incă de când era student a intrat în raporturi cu Cercul Convorbirilor Literare şi cu T. Maiorescu, care-l aprecia foarte mult şi care a avut o mare înrâurire asupra d-sale.

Tot la „Convorbiri" a legat prietenii cu Vlahuţă, Caragiale, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, cari îl iubeau mult.

A scris:

Intunerec şi lumină, In lumea dreptăţii, Rătăcire, In slujba Păcii, diferitele articole cu ocazia războiului si în colaborare o piesă de teatru **„Sorana"** care s'a reprezentat cu succes pe scena Teatului National.

D-l Brătescu-Voineşti, marele nostru povestitor este astăzi secretarul general al Adunări deputaţilor.

E vicepreşedinte al Academiei Române şi preşedinte al secţiei literare.

poezie

N. DAVIDESCU

CÎNTECE DE LEAGĂN

pentru cucoana Nuţa

I

De pretutindeni, parcă, şi totuşi, ca pe-o punte
Un freamăt proaspăt până la mine-a străbătut ;
Un cănăruţ de aur mi s'a lăsat pe frunte
Şi ziditorul lumei pe-un cântec m'a vândut.

Hossàna sus în ceruri şi pe pământ hossàna
De-a fi simţit în mine al vremei curcubeu ;
Inebuneşte nunta, prin aer, de la Chana
Şi'n fie-care creangă surâde Dumnezeu.

II

Te-am aşteptat cu gândul că va să vii odată
Şi, presimţind că numai tu poţi să fii aceia,
Mi-am instelat privirea cu-o lume 'ntraripată
Şi, dorului, în suflet, i-am răscolit schinteia.

Primeşte-mă cum, astă-zi, mă'nfăţişează clipa
Şi-aprinde unt-de-lemnul izbânzei tale'n mine :
Un înger îşi întinde, ocrotitor, aripa
Cu strălucirea'n 'soare a unui roi de-albine,

C. M. THEODORESCU

MOARTEA OLGUŢEI

lui SISI

Surioara noastră iubită în carte aci,
Surioara care iubise glumele,
A glumit mai crud, mai sinceră, într'o zi.
Mama, nu i-a mai strigat dojenitoare numele.

Ascult cartea — pasăre galbenă la subsuară —
Cântecul ei înăbuşit, prietenul meu,
Vin prin vânt şi prin zăpada murdară
Intâmplarea asta gândind-o mereu.

Cine — auzi, — paloşul morţii ascute?
Caută, ochii tineri, de-asupra peste case în gol...
— Lacrimi pe straşine au îngheţat reţinute..., —
Stelele râd din pupile reci de mongol.

Colţul lunii pe lăncile-mi goale să-l prind
Aş sparge în duritatea bolţii, stăpână.
Prin vânt şi zăpadă cerşetorind
Desnădejdea duce seara oarbă de mână.

ROMULUS DIANU

COLIND LA CASĂ CU FATĂ

Cine-a întâlnit o fată
Cu obrazul alb de vată
Pată neagră ca pe soare
Pe zăpada ei de floare
Negru triunghiular
Biblic ochiu de Argus rar
Rătăcind prin miază-munte
Urmele sale mărunte...

Că pământul săgetat
La isvoare sângerat,
Ştie doar de umbra ta
Adormită undeva,
Păsăroii te privesc
Rătăcind prin lemn câinesc,
Se prind frunzele cleioase
De pielea ta de mătase...

Sau răsări din ape, udă,
Poamă verde, poamă crudă,
Şi te-alungă şerpii reci
Adormiţi pe unde treci,
Iar la mori unde ajungi
Sunt ursoi cu doruri lungi
Şi te'ntind pe câte-un pat
Şi te-adorm în sărutat.

Ca un ochiu e gura ta
Rondă, roşie şi grea
Răsvrătite pentru ea
Şi cireaşa şi măceaşa.
Fata albă ce-am iubit
Prin păduri s'a isprăvit
Şi întoarsă din somn greu
Adormi în patul meu.

Dar la anul jumătate
Au murit fetele toate
Şi-au trimis prin noi din cer
Bucuria lor de ger
Şi cântăm din neam în neam
Să lăsaţi fata la geam
S'o momim ca să se'ndure
Pentru fata din pădure.

AL. VELLEA

PRIETENIA

Oglindă e apa — Cristal
In care-ale muntelui culmi,
Coboară 'n adâncul închis
Sub raza amurgului pal.

Acelaş, că este, se pare,
Aşa de măestru coboară,
— De crezi că-i un tot fermecat —
Şi totuşi îndată dispare,
Când vântul vueşte turbat
Şi valul aruncă în stânci
Nu vezi nici un munte plecat,
In tainicul apei adânci !

DIN ȚARA ȘACALILOR

— DE HATÂRUL IUBITEI —

AL. CAZABAN

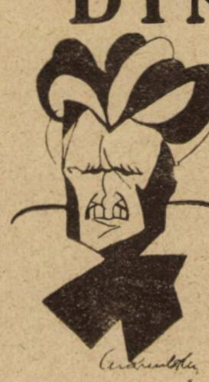

Un umorist tăios un spirit de observație care diformează cu pasiune un vecinic nemulțumit. Al. Cazaban a scris numai schițe și nuvele care i-au adus o notorietate reală în scrisul românesc. E probabil că nu și-a bănuit contimporanii atât de interesanți ca să-i facă eroi de romane. Altfel, neîndoios, ar fi scris și romane.

Un șacal — odată — ajunsese spaima stânelor rău păzite și chiar a satelor mai din vecinătatea codrilor neumblate.

Era un exemplar unic de îndrăzneală și de cruzime acest primejdios șacal, pus numai pe stricăciuni și distrugeri.

Umbla singur după pradă, așa se bizuia de mult pe puterea colților și pe practica lui îndelungată de zugrumător de oi și de alte vietăți plăpânde și nevinovate, fără colți ascuțiți și fără de nicio altă armă de apărare

Era un șacal solitar.

De bătrân ce era, carnivorul avea blana sură, măcar că nu împlinise încă patruzeci de ani!

Colții lui puternici — ca de tigru — erau aproape intacți și pofta lui de distrugere era mai mare chiar decât cea de mâncare.

Nu omora numai din nevoia de a-și potoli foamea lui de... lup veșnic flămând și nesățios, dar omora și din plăcerea de-a distruge și de-a aduce pagube simțitoare în averea bacilor cu oi mai multe, mândre și cornute...

După cum pentru un revoluționar, cei mai mari vrăjmași ai omenirii sunt cârmuitorii oligarci, tot așa, pentru bătrânul șacal, cei mai mari vrăjmași ai șacalismului erau ciobanii și câinii lor de stână.

Și avea dreptate — carnivorul — să vadă în ciobani și în câini pe cei mai mari vrăjmași ai neamului șăcălesc: de câte-ori n'a rămas — bietul de el — flămând din pricina chiotelor disperate ale ciobanilor și a lătrăturilor înverșunate ale câinilor de stână!

Ce dreptate cerească ar fi fost pentru toți șacalii din lume, dacă turmele de oi s'ar fi condus ele singure după capul lor sec, și n'ar fi fost păscute de ciobani cu ghioage grele și de câini cu colți ascuțiți.

Era un șacal bolșevic.

De multe ori, se gândea să se inhaiteze cu alți șacali și cu toții împreună să asalteze stânele ziua miaza-mare; să rupă în bucăți și pe ciobani și pe câini și să rămână șacalii — stăpâni pe turmă și pe stână.

Dar șacalul era prea lacom să împartă o pradă cu alții, și prea mândru ca să câștige o victorie alături de niște dihănii pe care le socotea javre râioase și de care se ferea de teamă par'că să nu se umple de râie sau jigodie.

Era un șacal nobil.

●

In puterea nopții.

. . . .

O noapte de Februarie, cu cer de primăvară, cu lună strălucitoare. Prin pâlcurile de trestie și papură din coada iazului înghețat, se strecura o undă ușoară de vânt de Aprilie, șoptind în taină o poveste de dragoste, abia lămurită...

Dintr'o braniște deasă de mesteacăni din apropierea bălții, se ivi, călcând cu mare băgare de seamă, șacalul cel bătrân.

Umbla furișat cu capul în pământ, și la cel mai mic foșnet, se apropia să asculte. Când se încredință că niciun vrăjmaș nu-l pândește din întunericul desișurilor, dihania se scutură cu zgomot, își ridică îndrăzneață capul și se îndreptă spre câmpul deschis și neted, nepătat de niciun adăpost sau ascunziș.

Deși pustie de tot, întinderea albă, șacalul mergea iute, făcând copci săltate că par'că ar fi încercat să sboare... Deodată, din vârtejul mersului se opri scurt: Un sunet nedeslușit ca un dangăt de clopot, îi lovise auzul. Cu auzul ei ascuțit, fiara își dete pe loc seama că în țarcul stânei, se scuturase berbecul cel bătrân care poartă, întotdeauna, o talancă de tinichea ruginită la gât.

Cu ochii injectați, cu dinții clănțănind a foame turbată, își urmă și mai vertiginos fuga, ținând o linie dreaptă spre punctul de unde pornise sunetul de talancă.

Vrăjmașul oilor știa bine că stâna sta pitită după un dâmb peste care trebuia să treacă cu multă istețime ca să nu fie zărit de câinii ciobănești.

Când se apropia de dâmb, tăcerea era așa de adâncă, încât cu tot auzul său ascuțit, șacalul nu mai deosebi nici cel mai mic fosnet. Părea că toate vietățile din țarc, încremeniseră deodată. Totuși șacalul nu îndrăzni să înainteze decât cu pași de... lup.

Deodată se răsuci din tot trupul și făcu o săritură, de câțiva pași, îndărăt: Pe muchia dâmbului se mișcă ceva nelămurit și, într'o clipă, șacalului îi se păru că venea în vale spre el un tăvăluc de zăpadă.

Părul îi se sbârli pe toată șira spinării, când lighioana își dădu seama că tăvălucul era un cogemite dulău de stână.

Șacalul se și pusese în gardă, dar dulăul în loc să stârnească stâna, cu lătrături îndârjite, se răsturnă pe spate și își împreună labele din față în semn de supunere și admirație.

Era Dolca, — o tânără cățea, cu blana albă, cu ochii negri și cu coada stufoasă.

Se gudură cu atâta drăgălășie, încât șacalul uitase de foame, și din fiară hămăsită se transformă în cel mai desăvârșit cavaler.

Când se încredință pe deplin că-l subjugase pe neîmpăcatul distrugător de oi, Dolca îl imploră, privindu-l cu patimă în ochi:

— Dacă vrei să-ți fiu fidelă și să te iubesc întotdeauna, te rog să-mi promiți că de azi înainte nu vei mai sfâșia nicio oaie din stâna pe care, am datoria, s'o apăr.

Deși alte stâni nu se aflau prin partea locului, șacalul ca să-și arate generozitatea față de iubita sa, se întoarse la pădure, cu coada'n sus dar cu burta goală.

A doua noapte, nemai putând răbda chinul foamei, șacalul se furișă pe lângă stână, cu gândul necurat să fure o oaie fără știrea nimănui.

Dar paznica credincioasă a oilor, îl întâmpină la locul de întâlnire. Șacalul era așa de hămăsit de foame că se gândi o clipă să-și mănânce iubita. Dar Dolca era așa de albă și își legăna așa de grațios coada stufoasă, încât îndrăgostitul șacal jură, pentru a doua oară, că de acum înainte dinții lui nu se vor mai înfige în niciun grumaz de oaie. Și ca să-i dovedească de cât sacrificiu e capabil față de o ființă iubită, șacalul prinse a scormoni și răscoli zăpada, până ce descoperi o cantitate considerabilă de... gunoaie de oi, depozitate acolo încă din vara trecută.

Cum stratul depozitat era gros că puteai să-l aduni cu lopata, șacalul apucă o bucată bună din această pastă de măsline tescuite, și începu să înfulice cu furie, până ce-și potoli de tot foamea.

Pentru acest gest cavaleresc, Dolca îi făgădui voluptăți încă necunoscute în societatea sălbatică a șacalilor.

●

Intr'o seară de Martie, pe când se ducea la întâlnire, șacalul găsi în drum produsul pe care îl scăpase în mers, măgarul dela stână.

Fără să se uite în derapta și în stânga să se asigure dacă îl vede cineva, dihania cea nesățioasă se și puse la masă

Când tocmai se strâmba mai urât ca să înghiță ultima bucată de baligă, un glas de cățălandru îl imbiă:

— Poftă bună!

Era un vulpoi roșu, cu ochii batjocoritori de umorist englez:

— Se poate, maestre, ca dumneata care ai distrus în viață atâti măgari, s'ajungi să le mănânci baliga?

Șacalul care reușise să înghită cea din urmă fărimitură, nu se arătă supărat de loc. Ba încă își linșe botul, lăudându-și dejunul:

— De când sunt n'am mâncat un fel de bucate mai delicios ca baliga de măgar!

Apoi, se repezi înciudat să însface de grumaz pe cutezătorul de zeflemist.

Dar dintr'o săritură, vulpoiul se făcu nevăzut într'o leasă de mărăcini. Când se simți scăpat de primejdie, roșcatul reflectă clipind șiret:

— Așa'i și în literatură: De câteori — de ochii unei femei frumoase, — cel mai acerb critic n'a lăudat produsul scriitorilor pe care îi distrusese odată!...

NICU PETRESCU

PAUL MORAND

Nu toți fii de popă sunt din viță de golan, din sămânță amară de seminarist. Eu sunt ambițios. Să intru în cler? Viitor de arhimandrit, celibat, sărăcie? Mulțumesc. Prea des l-am văzut pe taică-meu cerșind la sfârșitul lunii boierilor; un cerșetor în haine preoțești, nici mai mult nici mai puțin. Mizeria asta se va sfârși. Și eu sunt socialist.

Nu vă așteptați la un Moldovean leneș, culcându-se în blană de oaie și împuținându-se în mătase. Sunt din Oltenia, o Valachie mai mică; sunt așa dar un țăran dela Dunăre cu capul meu pătrat și fălcile cu trei zeci și două de măsele cum se spune despre noi ăștia, care avem sânge resc.

Bursier la liceu, am fost un student pasionat. Lucram până îmi crăpau ochii, ca biata maică-mea. Ocoliam plăcerile, femeile țigance—acești viermi strălucitori — înmormântările, toate spectacolele căii Victoria; nu am cunoscut nici bătăile de flori nici balurile mascate; nu m'am alăturat nici unui club naționalist pentru a boicota profesorii evrei, nici unui grup anarhist pentru a răsturna tramwaiele, deși convingerile mele mă împingeau spre asta.

Astăzi, filozofii nu își mai au scaunul lor păstrat sub portic; trebue să se lupte cu pumnii ca și ceilalți. De șease luni, de când mi-am sfârșit studiile, iată-mă în Franța, pe cheltuiala guvernului român. Am să-mi trec licența de filozofie, pe urmă am să mă întorc în țară. Viitor trandafiriu: am să dau lecții, am să am o diplomă franțuzească, am să fiu respectat ca un colonel și într'o zi, am să-mi am o moșioară, prin aceste pământuri negre, care mărginesc Dunărea, mai sus de linia de argint a Turnu-Severinului.

II

Am ajuns la sfârșit: mă văd silit să renunț. Totul se prăbușește. Nevoit, din lipsă de bani, să plec din Franța, tocmai în ajunul examenelor. De două ori în timpul anului acestuia, ne găsiserăm, camarazii mei și cu mine, la începutul lunii, fără bani; dar am sfârșit prin a primi. Zilele astea, când ne-am dus la Consulat să ne luăm bursa noastră universitară, ni s'a spus că, în urma prăbușirii leului, guvernul nu mai poate să ne susțină în Franța. Atâta muncă pierdută! De mai multe ori ne întoarserăm cu nădejdea că în lipsa noastră, o telegramă a statului va fi fost schimbat lucrurile. Ne culcăm în sala de așteptare, pe scară: o mulțime de studenți fac la fel. Ei coboară din toate colțurile Parisului. Iată, frumoși legionari de tip roman, care prepară Conservatorul, băeți mici din Dobrogea, care nu sunt decât la P. C. N.; Moldoveni leneși, pudrați care vin dela *Café de la Paix* (mesele sunt acolo lipite cu Grand Hotel); noui Români, Transilvănenii, atât de politicoși, atât de timizi și vorbind numai nemțește: însfârșit Ovreii strâmbi, viitori advocați, cu urechile întoarse ca ale pisicilor. Secretarul iese din biroul lui și ne oferă o întoarcere în țară, cu clasa treia pe mare. Noi îl amenințăm și îi amintim că maică-sa o fi cunoscut în tinerețe vreun țap; pe urmă îl închidem în bucătărie. Poliția vine să ne împrăștie.

S'a sfârșit, n'am să fiu niciodată licențiat.

Mă dusei să șed în Luxemborg. Ceasul prânzului golise grădina ca pe un stomac. Aveam treizeci și cinci de franci. Ieri deabia, mă temeam să mă găsesc aici așteptând ora examenului, ca „să intru în cușcă"; inima mea — ca a tuturor studenților s'ar fi strâns la vederea plopilor de pe chei, semn fatidic al examenelor. Acum ași binecuvânta toate acestea. Va trebui să mă întorc la țară — blestemată fie o societate, care îngădue asta — printre porcii mardari, copiii țiganilor, femeile cu pieptul gol și taică-meu, ieșind din biserica roșie ca un abator, cu hainele lui de popă, binecuvântând și adunând parale.

Nu

III

Un garaj. Să mă recomand ca îngrijitor de trăsuri? Se pun cizme de cauciuc, se ia un burete, se usucă și totul e gata. Și eu, care nu credeam în fatalism.

Un om tânăr, mă întâmpină.

— Veniți pentru anunțul din *New-York Herald?* Picați tocmai la timp. Nu îndrăznesc să-i răspund. Mă ia drept un șofeur fără loc. Dacă ași găsi să-mi câștig mai ușor câteva zile? stăpâni, care să-mi dea libertate. Am condus odată un Ford la Tecuci în timpul războiului, într'o formație sanitară.

— Este pentru o trăsură ușoară!

— Chemiți... e un Rolls.

Mă pune în fața unei adevărate locomotive toată din oglinzi și nichel, odihnindu-se într'o boxă. Inchid ochii. Pe urmă, în mine, Românul, greu de mirat, biruește:

— Asta mă cunoaște.

— Atunci puneți benzina. Patronii locuesc în *quai des Grands Augustins*. Prezentați-vă acolo înainte de masă.

Mr. și Mrs. Seymour Caress mă primesc într'o casă franțuzească din secolii trecuți, cu mobilă veche și roasă și cu inevitabila vedere spre Notre Dame. Tălpile mele lasă urme de praf pe covorul negru, ornat cu semnele Zodiacului. Bărbatul și femeia sunt amândoi văpsiți cu roz, cu haine de casă asemănătoare și cu unghiile aurite: beau lucruri artistice în care înmoaie banane și camelii.

Amândoi se ridică foarte interesați.

— Veniți pentru a răspunde anunțului?

— Da, Domnule.

— Sunteți singur?

— Da, Domnule... nu mi s'a spus că Domnul dorește o pereche.

Par minunați.

— Pentru anunțul 2.652?

— Nu știu, Domnule. Este anunțul din *New-York Herald*, pentru șofeur.

Atunci nici nu mai mă ia în seamă, mă angajează, fără să mă privească și mă trimit, cu bani la *Belle Jardinière*, ca să-mi cumpăr o livrea. Intâlnire pentru mâine dimineață.

Mănânc însfârșit. Mă duc la Levallois, la un negustor de vinuri, care îmi dă niște hărți de șofeur. Inima mi se deschide nădejdii. Am să-mi pot aștepta examenul la Paris, să-mi prepar explicațiile textelor, să revăd acele teribile ecuații, unde se încurcă — Doamne, ca și mine — cei mai iluștrii metafizicieni, când e vorba să-și rezeme raționamentele pe o demonstrație matematică.

IV

Neuilly, Patte d'Oie Pontoise... Suntem în mare întârziere, căci stăpânii mei nu s'au trezit decât la prânz. Trăsura alunecă pe drum. Prin ce minune, mă întreb și eu. Nu îndrăznesc să-mi arunc ochii înainte, atât este de găurită planșa cu manometre negre și albe ca la tirurile bâlciurilor, cu manivele perfecționate, cu indicatoare subtile, gradări în platină, cifre fosforescente, niveluri cu lichid albastru. Totul este dublu; lumină dublă, accelerator dublu; pentru nimica toată, frâne pentru roțile de ajutor; douăsprezece pompe. Nu este de loc ca Fordul; e tăcut și trădător; tremurând, încerc fiecare comutator, fiecare manivelă...

...Diminicața când am ieșit din odaia mea, portarul mi-a dat o hârtie. Este convocarea pentru licență, în prima serie: asta se cheamă noroc. Teza este pentru mâine dimineață; începe la șeapte. Numai să nu se ducă patronii mei la teatru astă seară, ca să-mi pot repeta „meta" și răsfoi Hoffdingul meu.

E patru după masă. Am impresia că am străbătut Franța. Trebue că suntem în Cotentin, în plină câmpie. Ajungem la sfârșitul exursiei noastre, la biserica romană din Perilevent.

In timpul vizitei am vrut să lucrez; dar m'am sculat atât de dimineață, încât am adormit la *Expresia sentimentelor* pe luxoasele perne Pullman. Mr. Seymour Caress mă trezește și mă conduce afară. Privește prin ochelarii săi, vasul scufundat.

— Totul aici, îmi spune el, ascunde o învățătură morală. Animale, simboluri sfinte.

— Totem sau tabu? răspunde Mis Caress, surâzând.

— Sinteză de pasiuni sau împrumuturi decorative?

— Who Knows?

Mrs. Caress mă ia drept martor.

— Arheologia, spune ea, este o poezie.

Imi spune că este autoarea „*Memoriului asupra 16 statui simbolice, observate în turnurile din Bourges*" și că origina catedralelor, trebue să fie căutată în Sudan. Imi permit, s'o contrazic. Ea îmi răspunde:

— Tăceți Pregătiți-vă motorul.

V

Noaptea cade mai repede decât ași fi crezut. Nu am obișnuința acestor faruri americane, care se întorc ca niște ochi. Schimb roata rupându-mi tot odată și unghiile. Se mănâncă la Mans. Nu vom ajunge la Paris înainte de miezul nopții. Și totuși nu trebue să repet *Plăcerea și Durerea* înaintea examenului?

Luna a dispărut. Maintenon... Rambouillet. Dau toată viteza; trăsura trozneşte, sare, paravanul de sticlă geme, portierele tremură. La viraje se aude un geamăt, ciudat miros: am uitat să slobozesc frânele. Aprind: suntem în pădure; alunecăm cu o sută douăzeci; cu blestematele astea de motoare moderne nu auzi nimic și nu îți dai seama de viteză; deoparte și de alta a drumului arborii sunt ca niște bastoane, care nu vă ajung cu puțin și vă trec pe lângă ureche. Iepuri. Saint Cyr... pavajul... o trosnitură. Se vede că am rupt lama principală. Nu opresc pentru atâta lucru, căci altfel n'am să am timp să revăd sensualiştii englezi.

Iată coasta Picardiei. E două dimineaţa. Ce numeroase sunt automobilele. Işi sting şi îşi aprind farurile. S'ar spune, un fel de conversaţie luminoasă. Se văd trecând pe sub arbori, umbre, perechi. Raze luminoase se învârtesc, se întorc pe urmă noaptea din nou, acoperă tot. Străbatem pădurile din Saint-Cloud. Citröenuri ne escortează, ne ating, mângâetoare; femei se pleacă în afară; o maşină mare ne întrece, prinde şirul, fluеră ca şi cum ne-ar arăta drumul.

Mr. Seymour Caress bate în geam.

— Opriţi, spune el.

Opresc luminile.

Printre arbori, văd Parisul luminat. O aromă lichidă de apă şi de lună pluteşte pe Stadionul francez.

— Zăriţi podul?

— Suntem tocmai acolo, Domnule.

Atunci patronul meu scoate din mânerul bastonului său un fluer mic şi strigă de trei ori.

— Pardon, Domnule, îmi spune mie, venim pentru garden-pertouze.

Un om cu şapcă îi întrerupse căutarea:

— Astă seară nu e nimic pe aici; lumea a plecat. La Fausse Reposes, domnule. La a doua cotitură pe mâna stângă, după Viroflay; îl veţi găsi pe La Laitne, care cerşeşte cu o pălărie tare; are să vă arate.

— Stingeţi farurile.

— Bine, domnule.

De trei ori am rătăcit drumul. Am întors spatele Parisului. Insfârşit, în întuneric, iată aerodromul din Villecoublay, cu locurile triunghiulare pentru aterizările nocturne. Incă un kilometru. De odată înaintea noastră se aprinde un chibrit. Patronul bate din nou în geam. Strâng frânele. Aştept. Când ochii mi s'au obişnuit cu întunecimea, descopăr alături de mine, în şir douăzeci de trăsuri. Este chiar şi un autocar, care a adus clienţi, din piaţa Operii. Toate farurile sunt stinse. Nici un şofeur. Cine poate să dea, atât de târziu o recepţie în locul acesta pierdut? Rămân nemişcat pe scaunul meu. Halatul meu pentru praf face o pată albă în noapte. Mis şi Mr. Seymour Caress nu coboară din trăsura lor. Dar primesc înăuntru, de îndată ce au ajuns, viizta unor fantome. Altele le urmează; când domni, când doamne. Patronii mei cunosc o lume nebună. La rândul lor, deschid portiera şi îi văd, urcându-se într'un *şease cilindri*, pe care îl părăsesc o clipă mai târziu pentru un cyclecar.

Obosit de aşteptare îmi aprind lampa şi îmi iau manualul.

Dar iată o fantomă, care se învârteşte în jurul trăsurii. Este un om tânăr într'un pardesiu. Bănuesc, că trebue să fie locul de plecare al unei curse de fugă.

— Patronii tăi sunt cei dela anunţul 2652?

— Nu ştiu!

Atunci îmi întinde o hârtie încadrată cu roşu. Citesc:

2652. Pereche străină însetată ideal doreşte cum. alt. per. paris. având cunoştinţe. larg. viaţă partic. la ţară.

Dau înapoi hârtia. Imi reiau Psichologia mea. Cap. XVIII. Voinţa. Eu nu vreau să ştiu nimic din plăcerile marei lumi occidentale. Văd de aici mica mea moşie, în pământurile Dunării, în desgheţ, când bucăţile de ghiaţă crapă cu sgomot de tun.

Când Mr. şi Mrs. Caress se întoarseră, fără sgomot, ca nişte îngeri albaştri, mă găsiră prăbuşit de somn. In vis mi se arătau profesorii mei: Brunschwig clipind dar nemilos. Dumas conquistador perfid al candidaţilor, Basch, a cărui gură, în locul unui curs de estetică, dădea pneuri umflate: scurt, toată oroarea unui vis de examen. Dimineaţa începea să se arate şi să lumineze această câmpie de mahala. Pe Sena erau nemişcate câteva remorchere.

Nu aveam timp decât pentru a-mi duce trăsura la garai şi să-i spun portăresei să-mi prepare pâinea şi litra de cafea neagră, pe care orice candidat o poartă în stomacul strâns, urcând spre Sorbona.

DIN FEŢELE VEACULUI

— PRAGMATISMUL —

Inchipuiţi-vă aceste impresionante fragmente de timp — veacurile — sub privirea unui mare magician!

Ce bizar spectacol!

Minusculele jucării sunt felurit colorate, altcum orânduite, chiar asimetric compuse.

Nu seamănă veac cu veac, cum nu seamănă clipă cu clipă. In ciuda filosofului, care găsia că „nimic nu-i nou sub soare“, omenirea şi-a împrospătat fiinţa, şi-a renovat manifestările, prezentându-se în totdeauna **inedită**.

Iată bunăoară veacul nostru: este el raţionalist sau empirist? deist sau ateist? scientist sau pragmatist?

Cine poate răspunde? Lucrul se explică totuşi prin multilateralitatea spiritului uman, prin divergenţa cercetărilor şi anarhia teoriilor. De aceea reducerea la unitate ar fi şi inexactă şi nepotrivită.

Neîndoios însă că cea mai răsfăţată, cea mai agitată, cea mai sgomotoasă, cea mai dramatică chiar dintre toate faţetele veacului ce trăim este cea pragmatistă şi pe care însuşi William James o denumia mai bine **humanistă.** Cată, dar, în puţine rânduri, să atragem atenţia asupra acestei — să-i zicem, cu indulgenţă — filozofii.

Ceeace filozofia pragmatistă implică cu necesitate, este ideea de bază, că adevărurile trebue să aibă consecinţe practice. Pragmatismul vede în ori şi ce concepţiuni instrumente, mijloace, cari ne permit, să operăm intelectualmente asupra faptelor.

In „Introduction à la philosophie“ (din colecţia „Etudes sur le devenir social“) teoreticianul pragmatismului, filosoful american cunoscut, Wiliam James, cercetează diferite chestiuni de filosofie pură, privind din punctul de vedere pragmatic. Wiliam James recunoaşte că problema fiinţei, e problema insolubilă a filosofiei. La întrebarea, cum se face că lumea există în locul neantului şi de ce?, remarca făcută de Schopenhauer i se pare clasică: „In afară de om — afirma acela — nici o altă fiinţă nu se miră de propia ei existenţă“. A existat Fiinţa — ansamblul universului — de totdeauna? sau care era forma non-existenţei sale? Anticul Zenon credea că problema nu se putea discuta: Fiinţa a existat şi există necesar. Totuşi, crede James, chestiunea Fiinţei e cea mai obscură din toată filosofia. In acest domeniu suntem umili cersetori ai adevărului. Pentru noi toţi — din ori şi ce şcoală filosofică — realul formează un **datum**, pe care, însă, nu putem, nici să-l explicăm nici să-l depăşim. Mai departe James face distincţia între percepţiuni — asemenea între ele, întrucât sensaţiile sunt comune — şi concepte — diferite între ele, întrucât sunt discontinui „Formula rezumativă a tezei mele scrie James, este, **primatul sensaţiunei.** Facultatea de a concepe este o funcţiune secundară; iar nu indispensabilă a vieţei. Conceptele, prin ele însile rămân imobile, percepţiile dimpotrivă sunt veşnic în ritmul vieţii.

De exemplu: conceptul de mişcare e mereu o noţiune fixă, pe câtă vreme percepţia mişcării e mobilă ca însăşi mişcarea. Din aceasta se vede care ar fi adevărata înţelegere a vieţei? Prin concepte, sau prin percepţii? Cum bine spune James: „qui pourrait décider, ce qui vaut absolument le mieux, de vivre sa pensée, ou de penser sa vie“.

Şi ca o ironie, James arată ne-rodnicia muncii noastre conceptuale: „or de câte ori, scrie el concepem un lucru, îl definim şi dacă nu l-am priceput bine, îi dăm înainte cu definiţia şi definim însuşi definiţia noastră. După ce James arată, câteva enigme create prin transpoziţie conceptuală, el conchide că, cele mai profunde caractere ale realităţei nu le sunt date decât din experienţa sensibilă. Iată primul jalon al teoriei pragmatiste: **experienţa.** In al doilea rând, pragmatismul este pluralist, întrucât însuşi datele experienţii sensibile duc către aceasta. La fiece pas noi experiementăm noutăţi. Datele experienţei covârşesc explicaţiunile logice. In consecinţă liberul arbitru nu înseamnă altceva decât noutate reală: pluralismul acceptă liberul arbitru. Ca o consecinţă pragmatismul postulează realitatea nu în întregime, ci piesă cu piesă. Şcoala lui Pytagora era ea însuşi pluralistă. Lucrurile sunt numere, afirma şeful şcoalei; iar pentru Renouvier realitatea era debordantă şi explicaţia conceptuală complect insuficientă. Prin aceasta, prin teoria pluralistă, James acceptă existenţa lui Dumnezeu, care, însă, nu e decât o formă particulară a vieţei, o constiinţă, care îmbrăţişează experienţa reală cea mai vastă, dar, care nu concentrează întreaga experienţă, nu este absolută. Nici infinitatea, nici omnipotenţa nu sunt atributele sale. Iată cum James justifică credinţa pe care o vrea pur practică şi nu dogmatică. După el, desecori a nu lucra în conformitate cu o credinţă revine la a lucra, ca şi când credinţa contrară ar fi fondată. In înţelepciunea lor, popoarele au fost mai în totdeauna politeiste, deci pluraliste; ca şi pragmatismul ele l-au considerat pe Dumnezeu pur şi simplu ca un „primus interpares“, cu primul între toate forţele, conducând împreună cu ele destinul lumii. James mărturiseşte, că nu consideră experienţa umană ca cea mai înaltă formă de experienţă; după probele evidenţiate de experienţa religioasă putem să credem că există forţe superioare, cari contribuesc la salvarea universului. Pluralismul oferă securitate morală — prin religie — celor slabi sufleteşte.

James stabileşte chiar o gradare în fenomenul credinţei. Iată, care ar fi gradele credinţei: 1) Nu e absurd a socoti lumea lipsită de contradicţii interne; 2) Lucrul ar putea fi adevărat în anumite condiţii; 3) Lucrul e adevărat, chiar actualmente; 4) Lucrul este propriu, să fie adevărat; 5) El ar trebui să fie adevărat; 6) El trebue să fie adevărat; 7) El eşte adevărat, cel puţin pentru mine.

Şi dacă, pentru mine e certitudine, că lumea e plină de contradicţii interne, tot o certitudine este şi existenţa unei divinităţi, care să le armonizeze şi, drept corolar, justificarea şi necesitatea credinţei în ea.

Teoria principală a pragmatismului este cea asupra adevărului, hazardată, excesiv de subiectivă, dar interesantă. Atât în lucrarea „L'idée de vérité", cât şi în „Le pragmatisme", James îşi enunţă concepţia sa asupra adevărului considerat în consecinţele sale practice. Câteva citate ne vor lămuri: „Se spune obişnuit că adevărul exprimă acordul, aşa după cum eroarea exprimă dezacordul, ideilor noastre cu realitatea. Pentru pragmatism, însă, ideile adevărate sunt cele, pe cari noi le putem asimila, valida, corobora şi verifica. Ideile eronate sunt cele cari nu se pretează la această operaţiune".

„Adevărul este de fapt un eveniment, un proces, procesul, prin care el se verifică, verificarea însă-şi. Validitatea sa consistă în procesul validărei sale".

„Adevărul — în rezumat — nu este altceva decât ceeace noi găsim avantagios în ordinea gândirei noastre, aşa după cum binele nu este altceva decât ceeace găsim avantagios în ordinea faptelor noastre".

Intr'un cuvânt, ceeace concepţia pragmatistă implică, este că, adevărurile trebue să aibă consecinţe practice. In conformitate cu aceasta o ideie este adevărată, dacă este verificabilă, şi dacă această verificare ne este utilă. Zicem de un lucru că e adevărat, pentrucă el ne este util, ne este folositor, convenabil. A spune astfel, că o credinţă este verificată, înseamnă că nu ne duce la nici o decepţie, că nu ne dă nici o desminţire. Când socotim un lucru adevărat pentru toată lumea, înseamnă că tu accepţi verificarea mea şi eu accept verificarea ta. Cu o vorbă un simplu trafic de verificări. Iată cum adevărul constă într'un proces: adică în verificare, în constatarea că cutare lucru sau cutare idee, îmi sunt **utile** şi atunci le decret adevărate. E foarte simplu: când nu-mi vor mai fi utile, vor înceta să mai fie adevărate, pentru mine, cel puţin. Aşa dar pentru James nu există Adevăr, există, însă, adevăruri, cum spune Dervey, adevărul este ceeace ne dă satisfacţie; astfel adevărul ştiinţific este cel, care ne dă cel mai mare număr de satisfacţii. In rezumat James priveşte adevărul exclusiv din punct de vedere al rezultatelor, al consecinţelor practice.

Fără nici o jenă James şi-a calificat singur sistemul drept „filozofia simţului comun".

Filozofia pragmatistă e un amestec vulgar, de materialism şi spiritualism. Filozoful şi matematicianul, Bertraud Russel, uzând de metoda de judecată a pragmatiştilor ajungea la formularea judecăţei ridicule: că adevărul următor: „în afară de mine, există şi alţi oameni" se transformă — la pragmatişti — în afirmarea: „e util, să cred, că în afară de mine există şi alţi oameni". Cu o vorbă, s'a afirmat de critici serioşi, că pragmatismul nu explică ce este adevărul, ci doar metoda, felul de a ajunge la el. Incontestabil: filozofia pragmatistă e mai presus de toate un apel la acţiune, o apologie desfrânată a efortului, un imn închinat voinţei de putere. James spunea repicat: „pentru mine adevărul n'are valoare decât, când devine energie, aptă să dea bătăliei!" De sigur apropierea de bergsonianism e uşor de făcut: şi într'o parte şi în alta primatul acţiunei, şi într'o parte şi în alta oroarea de intelectualism, şi într'o parte şi în alta preocuparea de a da vieţei tot ce este al ei. Bergson, la fel cum şi James, recunoaşte şi el, că adevărul are valoare reală mai întâi **simţit** şi apoi **conceput.** Pragmatismul e un amestec imposibil de misticism şi empirism. Complet just în ceeace priveşte importanţa, ce o acordă impresiunei sensoriale şi experienţei, el este complet absurd, în justificarea ce o dă credinţei şi subiectivismului dus la exces. Fără aceste din urmă scăderi, înlăturând şi concepţia adevărului-utilitate, imposibilă în domeniul ştiinţei — până la un punct, justă în domeniul politic — filozofia pragmatistă, în ciuda şi spre ironizarea lui William James, întăreşte empirismul scientist.

Altminterea, luat în bloc, pragmatismul este un pozitivism avortat!

N. N. MATHEESCU

IN RĂSPĂR . . .

ALTA DEFINIŢIE

Dela d. Victor Morariu citire:

„Se numeşte nuvelă o operă epică (mai limpede ar fi, o povestire) în care poetul întrupează un sentiment prin ajutorul unei acţiuni fără mare complicaţie, acţiune din domeniul vieţii reale, care însă trebue să aibă un element specific de noutate şi îndeosebi un desnodământ cât se poate de surprinzător".

Fără discuţiune: o definiţie, nu imposibilă, dar monstruoasă.

Mai întâiu, extrem de lungă şi tot logica zice: „definiţiunea nu trebue să fie abundantă, adecă să nu conţină note de prisos şi repetiţii" (Al. Valeriu — Logica)

Şi-o altă condiţiune neglijată, ca urmare a celei de mai sus, ea „degenerează în descriere" (Ibidem).

In astfel de condiţiuni definiţiunea de mai sus a nuvelei, nu se poate memoriza. Cu atât mai mult, cu cât acestei lipse de suport logic i se adaogă faptul că diferenţa specifică e enormă, fără ca diferitele ei membre să se derive unele din altele.

Dar definiţiunea de mai sus mai are un cusur: conţine elemente străine. Astfel ni se zice că nuvela conţine „o acţiune din domeniul vieţii reale" — ceeace elimină cu totul un număr imens de nuvele, o întreagă subdiviziune, nuvela fantastică, romantică. Avem dreptul, prin urmare, să întrebăm: basmul în genere nu-i nuvelă? Dar „Sărmanul Dionis"? Dar „La hanul lui Mânjoală"? Dar „Linişte?"

Şi definiţiunea continuă: acţiunea trebue **„să aibă un element specific de noutate şi îndeosebi un desnodământ cât se poate de surprinzător".**

Cum adică numai acţiunea nuvelelor trebue să aibă un element specific de noutate şi un desnodământ surprinzător? Aceasta e diferenţa specifică dintre nuvelă şi celelalte poezii epice? Iată ceea ce nu va crede nici d. V. M. — deşi aici am ajuns prin raţionamentul d-sale.

De fapt, orice poezie trebue să aibă un element de noutate şi un desnodământ surprinzător.

Şi-apoi ce rost mai are adaosul: „în care poetul întrupează un sentiment prin ajutorul unei acţiuni" — când aceste idei erau odată conţinute în expresiunea „operă epică"?

Şi câte n'ar mai fi de spus!

Fapt e că definiţiunea de mai sus nu face două parale.

Şi-atunci: ce e nuvelă?

Credem că o poezie epică (în proză) cu acţiune puţin complicată la care iau parte câteva personagii.

Dar d. V. M. merge şi mai departe: d-sa nu se mulţămeşte că ne-a făcut (e drept: cu mare casnă) să nu ştim ce-i o nuvelă — şi se grăbeşte să procedeze la fel şi cu schiţa care — după cum se ştie —, e tot o nuvelă a cărei acţiune are un singur moment (un singur eveniment).

E inutil, d-le V. M. Cetitorul e complet edificat asupra pornirii d-tale reformatoare. Ii rămâne să se edifice asupra stilului în care-ţi îmbraci ideile. Şi-aici îl ajut eu citând:

„Momentul care îl înfăţişează schiţa, se concentrează întotdeauna prin faptul că nu e niciodată hotărîtor în viaţa...' — aşa îşi începe d-sa definiţiunea. Erori:

Virgula după „momentul"; „pe care" în loc de „care"; „totdeauna" pentru „întotdauna"; apoi: „se concentr **întotdeauna** prin faptul că nu e **niciodată"**; înfine: **„se concentrează prin faptul că".**

Numai atâtea!

De-aici încă o condiţiune esenţială: cei ce vor să reformeze teoriile literare — trebue să înceapă prin a învăţa să stilizeze....

Şi-apoi — restul....

PAUL I. PAPADOPOL

plastica

CONST. BACALU

S'a trudit să răzbată în rândul prim al muncitorilor artei. Cu fiecare an atenția asupra numelui lui a crescut și va trebui ținut în seamă când e vorba de a stabili valorile picturei românești — operație cât mai des necesară, mai ales după confuzia recentă premeditată de o anumită organizație.

Viața i-a strâns în liniile feței trecutul durerilor și tâmplele îi sunt albe de când stă aplecat să învețe a potrivi haina culorilor pe o fărâmă de suflet. A expus în totdeauna modest și tăcut cu nu știu ce resemnare în toată înfățișarea lui, începuturi de cucerire, apropieri de ce avea el de spus. Și au trecut, cum trec și acum prin fața pânzelor lui mulți neștiutori care prinși de zarva iarmarocului din jur n'au poposit în liniștea expoziției cu tablouri sfioase într'un surâs de lumină.

Neprevăzute întâmplări m'au ținut departe de Capitală, unde e liniște și pace pe întinsul peisagiilor iernatice, unde nu sunt școli artistice, mofturi și retrospective. Sunt mulțumit că am ajuns la timp ca să nu-mi pară rău de această singură expoziție ce merita văzută.

Mi-a zâmbit trist Bacalu când încercam laude stângace.

Știu, a fost greu în totdeauna să te menții cu alt suflet și cu alte gânduri în uniformitatea cotropitoare a mulțimii. Știu, e mai ales în clipa de față o nemaipomenită îndrăzneală a coaliției mediocrității, dincolo de care discreția muncii lui Bacalu n'are de ce mai fi luată în seamă. Dar mai știu că peste satisfacțiile imediate — răsunătoare și rentabile — sta undeva în noi (în puțini) bucuria lucrului împlinit cinstit, bucuria că am adăogat agoniseala noastră frumosului de veacuri, încântare celor dornici de adevărul lui. E o răsplată unică din care pot să-și tragă îndemn numai cei tari, cei care nu abdică niciodată, lăsându-se siguri în judecata viitorului. Ce tristă și pustie ar fi lumea dacă ne-am concesiona cu toții prezentului cu ifose atotștiutoare!

Pentru sinceritatea cu care și-a strâns pe pânză emoția, pentru meșteșugul cu care a alăturat culorile creind acea atmosferă melancolică de visare și de supunere orientală; pentru dragostea cu care îmbracă locurile și lucrurile ca într'o melodie de cântec trist rasunat într'o seară, undeva, în Moldova amintirii lui.

Bacalu știe că își va cuceri definitiv locul în pictura noastră.

Vor veni mereu locotenenți de marină, arhitecți ori zalnici ratați zugravi de soare, care să-și desfacă până la una ororile. Bacalu își va întoarce acasă tablourile multe ce nu pot găsi cumpărători.

Mediocritatea se hrănește cu mediocritate — se susține reciproc. Peste lenea ei alt înțeles răzbate cu greu. De când lumea așa a fost.

TAKE SOROCEANU

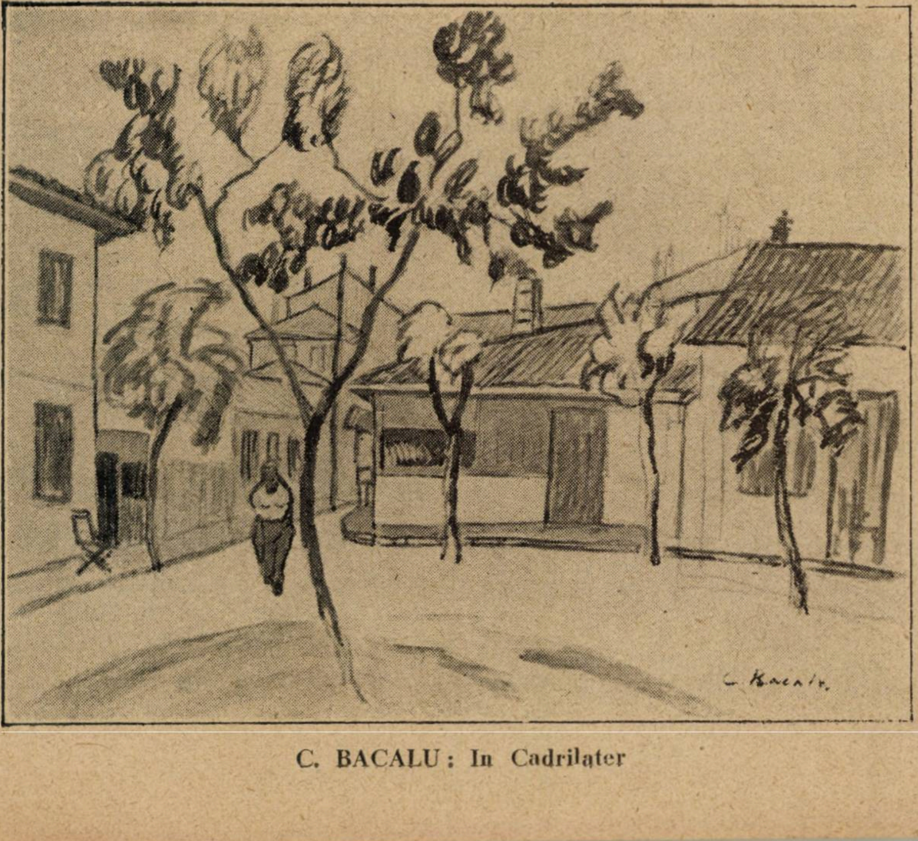

C. BACALU: In Cadrilater

EXPOZIȚII

La 1 Februarie, N. N. Tonitza, pictorul suav al copiilor, coloristul cald de adâncă emoție, deschide cu ultimele lucrări expoziția sa.

●

In sala Mozart, expune pictorul Zamphiropol-Doll în vădit progres.

●

Cu lucrările rămase dela Sabin Popp se va deschide în curând o expoziție, când se va măsura încă odată, cât de mare e pierderea, prin moartea lui, pentru arta tânără românească.

●

— Portretul d-lui Brătescu-Voinești din prima pagină e executat în atelierele noastre de zincografie, după o fotografie „**Fotoglob**"-Barasch.

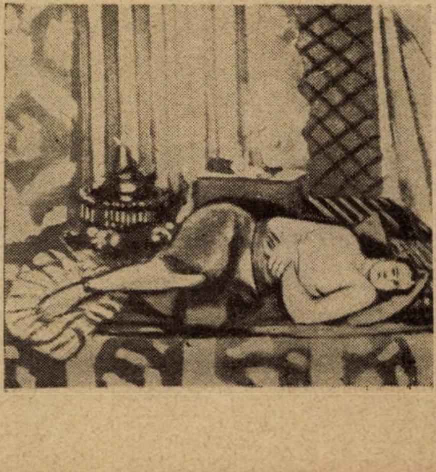

critica literara

I. VALERIAN: Stampe

Stând la răscrucea a două drumuri ostile, între simbolismul abstract şi materialismul poetic, reprezentat cu strălucire de d-nii Camil Petrescu, Lucian Blaga şi Al. Al. Phillipide, d. I. Valerian şi-a găsit o cale nouă. Exotismul, emoţia sinceră şi preocuparea spiritului dădeau *„Caravanelor Tăcerei“* o atmosferă de echilibru între antiteze, capabilă de a satisface deopotrivă avântul tinerilor şi moderaţia bătrânilor. Academia Română care cere noutăţii, atâta măsură, câtă este de trebuinţă pentru ca trecerile să nu fie violente, a răsplătit prudenţa meritoasă a d-lui Valerian. Lăsând însă la o parte, pitorescul, îndemânarea de a simboliza şi nostalgica muzicalitate a versurilor, însuşirea de căpetenie a poetului mi se pare a fi, acolo, acuitatea materializantă a sonului. Poezia, aşa zisă imagistă, este în deosebi vizuală. Simţul cel mai desvoltat al d-lui Valerian este însă ***auzul***. O cercetare cât de grăbită a **volumului** este convingătoare. **Culegerea** se chiamă „Caravanele ***Tăcerii“***, un ciclu este intitulat *„Hohotele licuriciului“*. unele poezii au chiar ca titlu imagini sonice: *Ecouri, Râset, Solilocul licuriciului, Râsul clopotelor, Muezinul, Triluri de toamnă, Linişte.* Iată acum şi câteva pilde de plasticizare a sunetelor:

Vin caravanele ce le-am crezut pierdute
In zarea ţărilor necunoscute
Şi-aduc poveri de fildeş şi de aur...
Şi cum alunecă alene
Purtând tăcerea păturită pe surile spinări,
Par şiruri de corăbii ce se întorc din larg:...

Evocarea civilizaţiilor moarte este făcută pe cale auditivă:

Târziu când doarme caravana
Şi doar jivinele bocesc *departe*
Ca nişte flaute dogite'n *noapte,*
Din măruntaele pământului s'aud,
In scrâşnituri *de ziduri năruite*
Cetăţile cum gem *înăbuşite:*

Monotonia exotică este percepută în

Convoiul urletelor *slute*
Posomorând adâncurile mute

Imaginea de lumină a licuriciului este tradusă cu acea auditivă a Ecoului

Pe trepte sarbede de râs *cobor*
Şi numai Echo *mă'nsoţeşte în sbor.*

Iată un amurg acustic:

Şi de urât chiar Soarele s'a afundat în apă,
Ca un Triton străvechi
Şi a rămas pe mal Ecoul
Ţipând cu mâinile'n urechi,
Clopotele *râd, chiuie, urlă*
Curg urlete de bronz *stăruind prelungi fiori*

Lipsa de vibraţie a iernii produce teroarea ieşirii din timp

Hei!... Cine-a vorbit în liniştea de pâslă?...
Nu simt pe nimeni împrejur.

Insfârşit poetul *aude* apropierea vechilor gânduri de mai bine:

Şi cu durere îmi zugrum
Neliniştea din piept
*Pân'ce-*aud *nocturnul fâlfâit*
Vâslind pe-aceloş drum.

Dacă imaginile vizuale sunt, în deosebi, o măsură a spaţiului, cele auditive, mai abstracte, măsoară ordinea momentelor sufleteşti şi sunt prin urmare funcţiuni ale noţiunii de timp. Prezenţa sau absenţa sunetelor dau poetului un sentiment mai acut sau mai redus al vitalităţii sale. In *liniştea de pâslă* a iernii marginile îşi pierd orice semnificaţie temporală. Prezentul obiectiv se amestecă cu memoria, iarna de acum cu iernile de totdeauna şi fenomenul căderii zăpezii devine ceva uniform, extra-temporal, cosmic. Aşa dar marginea spaţială pură, fără măsură cronică a ***orologiului de fier***, a cărui încremenire ***opreşte timpul în loc***, sugerează eternitatea nedesfăcută încă în realitatea istoriei

In jur
Prin nepătrunse sfere,
Dorm ape de'ntuneric
In albii liniştite de tăcere.

Şi desigur reintrarea în veşnicie începe tot printr'o anulare a sunetului şi deci a timpului.

Se surpă noaptea 'n jur şi 'n gol
S'aud cum cad de-a rostogol
Sfărămăturile de stânci
. . . .
In gura hrubelor adânci.

●

Când poetul, în noul volum *Stampe*, reia ideea de timp şi se întoarce dela un moment anticipat, dincolo de moarte, să se înduioşeze cu posteritatea şi înstrăinat de sine, de propria-i viaţă privată cu ochiu postum, atunci el găseşte în sufletul nostru o coardă sensibilă. Năzuind către o simplitate şi o mai directă apropiere de viaţă, el ni se înfăţişează sincer credincios umbrei unei fiinţe scumpe solidar cu eroii umili ai tragicului cotidian, cum de pildă minerii.

De mult au coborît în mină.
Afundul scormonind cu spor.
Păduri de umbre 'n urma lor
Aşteaptă rândul să le vină.

întors către Dumnezeu.

Azi apele 'nserării îndreaptă Dumnezeul,
Cu funii de lumină legat sus pe catarg,
Departe de meleagul cu locuinţi de neguri
Cu toate pânzele sorbind în larg.

sau luminat de un nobil idealism. Ni se arată capabil de transfigurarea apocaliptică a realităţii

Afară nimeni n'a simţit cutremur:
Turmele treceau cuminţi la adăpat
Culegând iarba hrănită pe morminte,
Oameni purtând cupe de lacrimi în mâini
Păşeau absenţi caşi 'nainte.

şi de presimţirea angelică a morţii.

Salcâmii doar mai stărue în colţuri făclieri
Privind cum vremea ţese urzeală de tăceri;
Pe când Ingerul Morţii, înveşmântat umil,
Deasupra putrezirii de oameni şi de plante,
Işi plânge veşnicia în palme de copil.

Este deasemeni remarcabil sentimentul morţii şi acel al vieţii, cu rezerva că realismul şi sensualismul nu trebuesc impunse până la teroare şi macabru *(claviaturi de oase, ucigaşi, spasm, creer stors, ţăruşe în inimă, beau sângele tău tânăr, Satan, bizar,* etc.). Dar cum orice scădere este excesul unei însuşiri, cruditatea hiper-realistă este cealaltă faţă a unui frenetic simţ panic.

Amurgul mă'nvălue pur în pâslă de cer
[şi apă,
Afundul mă'ndeamnă la el, văzduhul în
[nemărginire;
Cu ochii de jar strivesc pe marginea
[pleoapelor în mine:
Lacrimi de apă, de cer şi de dumnezeire....

Poetul are un puternic fior al vitalităţii, care când nu este prea violent, comunică senzaţia soarelui, a apei, a sângelui care circulă, sau teroarea întreruperii prin moarte şi putrezire a acestor funcţiuni. Acuitatea fiziologică merge până la presimţire şi confundare cu fenomenul.

Cumpăna fântânii mă opreşte 'n seara;
Gestul grav măsoară aerul coclit,
Scârţâe din creştet când lemnul coboară
Inecând în apă duhul licărit
Imi adun din larguri aripile întinse,
Timpul clar din ciutur curge fără preget.

Nu vom trece cu vederea noutatea pastelelor dobrogene, ce sunt mărturia unui simţ al naturii şi al pitorescului şi din care nu avem putinţa să cităm aci decât o strofă:

Noaptea se tângue doine în căruţele do-
[brogene.
Năluce fug vuvuind, caii înghit pământul.
Clinchetul clar de oţele din osiile indigene
Razna o ia înainte la întrecere cu vântul.

Dintre cei care vor citi cu interes versurile sale, d. Valerian nu are decât un inamic: pe prietenul din noi. Căci asprimea ce ni s'a cerut pentru a nu trăda sinceritatea amicală, ne-a făcut să trecem cu vederea lucrurile bune ce s'ar mai fi putut spune despre acest tovarăş, atât de preţuit tuturor, în lupta crâncenă dar nobilă pentru ideal.

G. CALINESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

In numărul viitor, redactorul nostru, d. N. Davidescu, va scri despre romanul d-nei Ana Luca, „Prin fumul Calumetului“.

●

E subt tipar „Cetatea Literară“.

in strainatate

PARTIR.....

de ROLAND DORGELÈS

Roland Dorgelès este un om fericit. Sau ar trebui să fie. Aceasta nu datorită locului de frunte pe cari toți i-l recunosc, în literatura franceză, și numărului tot mai considerabil pe care îl ating edițiile volumelor sale. Dar fiindcă exultantul său optimism pe care s'ar părea că nimic nu îl demontează, i-ar da dreptul și mai ales mijlocul. In tot cazul acest optimism îi îngădue — inutil, căci desigur autorul „Crucilor de lemn" nu s'a gândit niciodată să-și revendice această menire — să pretindă că este autorul care face cel mai mult bine, parcelei din omenire care îl citește.

Intr'adevăr, când mai toți din generația sa, dela Drieu La Rochelle până la chiar impetuosul Montherlant, sunt chinuiți de dezolante întrebări, de neliniști deprimante, este mai mult decât reconfortant să întâlnești un scriitor — și încă unul talentat — pentru care viața să fie un inepuizabil pretext de entuziasm.

De aci și farmecul ultimului său volum, căci înainte de a fi bună, „Partir" e o carte frumoasă. Itinerariul Marsilia-Saïgon, făcut și refăcut de aproape mai toți scriitorii din ultima sută de ani, descris de atâtea și atâtea ori, escalele la Port-Saïd, Djibonti și Ceylan, ce ar mai putea spune cititorului care le-a învățat pe dinafară? Dar în „Partir", toate aceste locuri — cu adevărat „comune" — apar altfel, văzute prin ochii lui Dorgelès, mereu minunați de tot ceeace li se pare că descopăr ei, pentru prima oară. Şi ceeace farmecă, nu sunt atât cele descrise de pana — destul de pricepută — a autorului cât bucuria copilărească, exultantă a lui, în fața orientului.

E ceeace face farmecul primei părți.

Spun „prima parte", fiindcă „Partir" are o factură cam ciudată.

După cum Pirandello a arătat cum se scrie o piesă de teatru, s'ar părea că Dorgelès vrea să arate cum se scrie un roman. Dar aceasta, nu intenționat, în scopul de a fi original, ci târît de acelaș entuziasm.

In pragul unei călătorii lungi, este firesc ca un scriitor să se gândească încercând să-l întrevadă, la volumul care va fi fructul acestei călătorii Dorgelès nu face excepție. Şi în toropeala înăbușitoare din mările tropicale, aproape ațipit pe scaunul lung, în legănarea imensului vapor, imaginația sa începe să se joace cu personagiile reale din jurul lui, derealizându-le puțin câte puțin, echilibrând prin compensări reciproce, calitățile și defectele. Şi deodată cititorul se opreşte uluit, ezitând între două ipoteze. Sau sugestia e atât de mare în cât continuă și el, jocul imaginației autorului, sau Dorgelès din greșeală a strecurat la tipografie printre paginile jurnalului de bord, câteva pagini din manuscrisul romanului pe care îl scria în acelaș timp.

Căci dintr'odată autorul dispare, abandonează personagiile cari dintr'odată încep să se miște, să trăiască fără intervenția lui, independent de el. Apoi iar apare pentru a dispare din nou după câteva pagini.

La început impresia e dezagreabilă și deconcertantă. Dar curând dispare şi acest amestec devine interesant, și însăș romanul palpitant. Roman care altfel s'ar reduce la o intrigă din cele mai banale căpătă în felul acesta o valoare reală, prins în aspecte întrezărite lateral. Şi apoi Dorgelès a avut prilejul să scrie câteva pagini minunate de viață concentrată. Amestecul de realitate și ficțiune sfârşește prin a părea foarte firesc, în tot cazul atrăgător, cele două părți ale scrierei, complectându-se una pe alta și mai ales compensându-se.

IOSEPH IGIROȘIANU

EMIL LUDWIG: NAPOLEON

Emil Ludwig e unul dintre cei mai apreciați istoriografi ai Germaniei contimporane. Alături de diferite autologii, lucrări de critică literară, descrieri de călătorie, a publicat la scurte intervale de timp patru biografii monumentale: Viața lui Napoleon, Goethe, Bismark și cea a lui Wilhelm II. Ultima din aceste biografii, Wilhelm II, tradusă și în limba franceză, a fost primită ca un viu interes, contribuind la soluționarea uneia din problemele de actualitate ale istoriografiei: Wilhelm II este sau nu vinovat de isbucnirea războiului mondial?

In biografiile sale, Ludwig ne desvăluie ceeace e omenesc în figurile mari ale trecutului și e absolut necesar să se facă acest lucru, căci imaginea realității umane a marilor personagii din trecut și-a pierdut claritatea contururilor în oglinda conștiinței noastre.

Viața lăuntrică a lui Napoleon e răscolită în intimitatea ei și din această cauză un rând de scrisoare, un gest devine un material prețios.

„Am încercat — ne spune Ludwig — să scriu istoria vieții lăuntrice a lui Napoleon. In orice fapt al carierei sale politice se afirmă personalitatea lui și din cauza aceasta ideile sale ca întemeietor de state și ca legislator, poziția lui față de revoluție și față de legitimitate, față de societate și față de problema Europei sunt semnificative pentru expunerea mea".

Fiindcă autorul nu urmărește decât biografia vieții lăuntrice, nu dă nici o însemnătate înlănțuirii bătăliilor sau diferitelor și numeroaselor coaliții ale statelor inamice.

In schimb și din acelaș motiv „orice conflict cu frații sau cu soția, oricare oră a melancoliei sau a orgoliului, a mâniei sau a fricei, orice cuvânt către generalii săi sau către femei" sunt de mare importanță.

Se învederează un sentiment de familie puternic desvoltat ca trăsătură fundamentală a caracterului napoleonian. Impăratul împarte tronuri printre frații săi, pune sume enorme la dispoziția surorilor sale și deși frați și surori sunt veșnic nemulțumiți, deși țes intrigi împotriva lui Napoleon, acesta nu încetează niciodată să iubească pe ai săi. Intensitatea sentimentului de familie la Napoleon se explică prin origina sa, căci la baza **vendetei**, una din instituțiile caracteristice ale țării sale de origină e tocmai un puternic sentiment de familie.

Nimic mai străin de Ludwig decât a-l înțelege pe Napoleon ca o apariție spontanee în cadrul unei familii de inteligențe mediocre. E caracteristic în această ordine de idei faptul că făcând portretul lui Lucien Bonaparte, Ludwig îl găsește pe acesta aproape tot atât de înzestrat cu calități excepționale ca pe fratele său Napoleon.

Lucien, fără scrupule și amoral ca și fratele său, era însă o fire mai aventurieră și înzestrat cu mai puțin simț politic ca acela.

Mama împăratului, Laetitia, privește neîncrezătoare ascendența fabuloasă a lui Napoleon. „Pourvou que cela dourre" spune ea într'o franțuzească stricată. Cuvintele ei, pline de un scepticism amar vor fi adeverite de experiența viitorului.

A. V.

UNE AMIE DE CASANOVA de **Bruno Brunelli.** — D. Brunelli este unul din cei mai profunzi cunoscători ai vieței faimosului aventurier. D. Brunelli a fost bine răsplătit pentru pasiunea ce-o păstrează lui Casanova: a găsit, căutând mult bine înțeles, un pachet de scriitori cu scrisul elegant și fin al falsului duce de Segnault, împreună cu scrisorile unei doamne venețiene Giustiniana Vinne, devenită apoi contesă de Rosenberg. Din aceste scrisori, se clarifică un episod rămas întunecat în viața furtunoasă a lui Casanova. Scrisorilor, li se adaugă o serie de documente prețioase, din cari rees viața și moravurile mondene din veacul al XVIII-lea la Veneția, Paris, Londra, și psihologia amoroasă a acestei societăți rafinate.

Dintr'unele scrisori reese, amănuntul delicat oricum, că nobilul Segnault de Casanova, cerea, câteodată numai, bani amantelor sale.

Bine-înțeles că nobilele doamne nu refuzau niciodată cererile acestea. Mai mult încă:

Casanova era încolțit din numeroase locuri cu bani pentru faima lui, dar el nu-și oferea dragostea decât foarte scump și numai după ce se convingea de numele ilustru al solicitantei.

gazetaria

așa și așa...

la curățat...

Ca urmare la savurosul ecou apărut în numărul trecut relatăm aci cele întâmplate una din serile trecute bine cunoscutului dr. Bălăcescu.

Eminentul profesor se întorcea agale acasă.

In fața ușei dela intrare se oprise și își scotocea buzunarele căutându-și cheia pe care o uitase pe birou. Când se pregătea tocmai să sune, ușa se deschise și din cadrul ei apărură două maldăre de paltoane și blăni ce încercau dureros energia brațelor purtătorului al cărui cap dispărea sub avalanșa hainelor.

— Unde duci paltoanele? întrebă doctorul mirat.

— „La curățat. Mi le-a dat cucoana.

— „Bună idee.

Și uitându-se pe blana pe care setea de viteză a șofeurilor de comun acord în indolența municipală, așternuse urme destul de grave, cu un gest larg se desbrăcă și aruncând-o peste maldărul celorlalte cari oscilară spuse în timp ce închidea ușa

— Ține-o și pe a mea, dar să mi-o aduci mâine mai de vreme.

colaborare

Tânărul confrate Sergiu Milorian aruncă, în focul unei discuții cu alți prieteni gazetari și paranteza: că e colaborator la „Argus". Nu mai puțin tânărul confrate Gh. Stroe se arată mirat, și pe bună dreptate, căci știe bine că el e al doilea secretar de redacție al gazetei și că nu i-a trecut niciodată prin mână manuscrisul lui Milorian.

— D-ta scrii la Argus?

— Da, destul de regulat.

Gh. Stroe e par'că nedumerit. Deci continuă:

— Și cum iscălești?

— Cu numele întreg Sergiu Milorian.

Gh. Stroe nu mai pricepe nimic.

— Și la ce pagină, dacă ești bun să-mi spui?

Iar Sergiu Milorian prompt:

— La pagina polițelor protestate. Mă mir că nu știi...

Epigramă

Lui Tudor Arghezi

...Și orice-ar spune criticii și-aezii,
Chiar dacă Mihalache nu te-admite.
Pentru volumul tău recent, Arghezi.
Eu nu găsesc... **Cuvinte potrivite!**

N. CREVEDIA

O AMINTIRE DIN TINEREŢE

ALEXANDRU MOISSI

Opera mare a Vienei imperiale, galeria a patra, loc de 40 creițari, gratuit dela șeful claquerilor. La „Faust"-ul lui Gounod, cu mațele chiorăinde. Dar ce importanță are asta la optsprezece ani și jumătate!

Alături de mine, o fată. Cu tot întunericul, privirea mea piezișe, stăruitoare reuși să constate: figură drăgălașă, blondă închis. Inainte de începutul actului al doilea suntem intrați în vorbă. O voce simpatică, dragă. Insfârșit, fericirea se arată! Când ești atât de tânăr, spui întotdeauna „în sfârșit", nu ai niciodată timp. (Și totuș, cât timp te mai așteaptă!) Sunt nespus de entusiasmat de vecina mea, și îmi e teamă... cu obrajii supți, mai mult decât modest îmbrăcat, mic de stat, urâțel... cum aș putea spera...

Actul grădinii, Faust, Margareta. „Te iubesc din adâncul ființei mele, sunt cu totul a ta..." Deschid mâna-mi, cea dreaptă, o întind -- mai fără să-mi dau seama — puțin către dânsa... și ea, fără să mă privească, fără un cuvânt, pune mâna-i stângă — a inimei — într'a mea. Nu îndrăznesc să strâng mâna asta mică, tremurândă, cu grijă o țin, o învălui ca pe o biată păsărică, o păstrez mult, mult, — cât durează, pe scenă actul grădinii.

Ce fiori de fericire mă străbăteau! Aceasta, sau nici una! (Rog an nu uita — optsprezece ani și jumătate!)

Pauză mare. Zadarnică rugămintea mea să eșim puțin împreună. Deviu stăruitor. Ea, cu privire neînțeles fricoasă, îmi mulțumește, rămâne pe loc Nu mă mișc de lângă dânsa, încerc s'o conving să facem o excursie împreună mâine, poimâine, curând numai, cât de curând, aș vrea să ne plimbăm prin pădurea Vienei, peste o mare de frunze galbene, arămii, căci e toamnă, e, la vârsta aceasta a melancoliei, a neînțeleselor tristeți, anotimpul **meu**. (Deatunci încoace, câteși patru anotimpuri îmi aparțin).

„Cât ar fi de frumos..." — „Nu cred să mergeți cu mine", îmi răspunde, fără alte lămuriri. Stărui, o conjur, întrec orice măsură — „Pst! Pst! Liniște!" — murmure din toate părțile. (Cu drept cuvânt! Dar Doamne! Optsprezece ani și jumătate!).

„Cor al îngerilor, cerești făpturi, sufletul tău pentru eternitate" — Cortina. Imi îndeplinesc misiunea de claqueur al Operii mari, apoi mă ridic. Ea, rămâne locului.

„E mai bine să plecați..." — „Pleacă dumneata, nu merg cu dumneata împreună, hotărît nu", se roagă ea. Ii smulg numărul de garderobă din mână. Victorie, nu îmi mai scapă! Ii scot garderoba, aștept cu pardesiul în mână, cu ochii țintă la ușă. Aștept, aștept mult. Insfârșit — — — vine spre mine — o fată șchiopătândă. Se lasă, mai mult, îmbrăcată. „Mulțumesc" spune, cu privirea în gol, cu voce dură. Nu reușesc să-mi ascund groaza, băigui ceva despre revedere— — —

— O viață de om aproape, a trecut dela acea seară. Din plin am sorbit de atunci din cupa bucuriilor și amărăciunilor vieții.. și totuș: acest sfert de veac nu a fost destul de dulce, destul de amar, destul de bogat pentru a mă putea face să uit că atunci, toată exaltarea, toată vraja au putut să dispară, să se stingă, pentrucă... un picior era mai sucrt decât celălalt..

Pe ființa aceea sărmană am căutat-o de atunci toată vremea, cum un exilat în întuneric caută lumina, am căutat-o cu ochii și cu inima. Nu am mai întâlnit-o niciodată.

Am cutreerat o bună parte a globului nostru pământesc, multe pagini din viața-mi am uitat, nestatornic, multe alte am păstrat și am păzit. Dar niciodată nu o voi uita pe ea, pe sărmana schioapă, care ședea lângă mine, în a patra galerie, și nu vroia să se scoale cu nici un preț, pentru a-și ascunde infirmitatea de o privire ce o mângâia.

Astăzi, după 25 de ani, îi spun „iartă-mă" și îi sărut vinovat, umilit, mâinile...

literara

o seama de cuvinte

PARTIDA DE ŞAH

Un rege maur din Grenada, Mahomed al II-lea, ţinea prizonier de mai mulţi ani într'un castel situat la două leghe de acest oraş, un frate al său mai mare, pe care îl detronase! „Trebuia să-l ucid mai de mult îşi spuse el, eram azi mai liniştit“. Peste puţin timp îmbolnăvindu-se greu şi simţind că moare, nu voi să lase fiului său un tron, ameninţat de un prinţ, al căror partizani începuse să se agite. Ordonă deci unui ofiţer din garda sa, să ucidă pe prinţ şi să-i aducă capul.

Selim juca şah când mesagerul veni să-i vestească sentinţa de moarte. „Lasămă să-mi termin partida de şah, nu-ţi cer de cât atâta, şi îţi stau apoi la dispoziţie, ţi-o jur“, spune acesta. Bine, fie, termină-ţi partida!

Dar în timp ce juca, ţipete şi strigăte răsunară la poarta castelului, din ce în ce mai puternice şi asurzitoare. Erau partizanii prinţului care veneau să-i vestească moartea regelui şi reîntronarea sa!

●

ADELINA PATTY IN RUSIA

E ştiut cât de scump erau altă-dată plătite cântăreţele celebre. Adelina Patty fu invitată să cânte la Opera din Petersburg pentru a fi auzită de ţar. Expunându-şi pretenţiile impresariului său, acesta, înfricoşat de condiţiunile ce i se impuse, răspunse: Dar doamna mea, ceeace pretindeţi, nu câştigă nici un feldmareşal al Majestăţei Sale! Ce-mi pasă, răspunse cântăreaţa cu sânge rece. Majestatea sa n'are decât să pue să-i cânte feld-mareşalii, dacă au voce şi dacă aceasta îi place!

●

RASPUNS NEAŞTEPTAT

Un ungur arăta într'un muzeu phrénologic, două cranii de diferite mărimi: „Cui aparţine craniul cel mare — întrebă un vizitator? — Celebrului Ragossi. — Dar cel mare? — Tot lui Ragessi, dar acesta e de când era copil mic!“

●

CARE VA TRECE MAI INTAI

Două doamne de la curtea lui Frideric al II-lea, regele Prusiei, îşi disputau paşi, care să treacă mai întâi. Discuţia ajunse atât de violentă, că la un moment dat se adresară regelui:

— Care dintre soţi are gradul mai înalt, întrebă Frideric. Sire, amândoi, au acelaş grad.

— Cel mai vechi atunci?

— Sunt amândoi din aceaşi promoţie.

— Ei, bine în cazul acesta cea mai proastă să treacă înainte.

bazar

GANDESC, SUNT DECI TRADAT

Exista până acum, maşina pentru înregistrat reflexele şi „oglindirile“ gândirei. Iată că acum în urmă, profesorul de fizică Lazareff, membru al Academii de ştiinţe din Moscova, a găsit mijlocul de a citi cu un aparat extraordinar de sensibil, gândul omului. In curând, profesorul Lazareff va face o experienţă publică a invenţiunei sale.

●

PRINŢUL DE MONACO S'A LOGODIT CU D-RA ANNIE MORGAN

De curând, ziarele au anunţat că prinţul de Monaco s'a îmbarcat pentru Statele-Unite, spre a se logodi cu fiica unuia dintre cei mai bogaţi financiari ai Lumei Noui.

Ştirea se adevereşte. Suveranul Monacului va deveni soţul d-rei Annie Morgan, fiica lui Pierpont Morgan şi soră a lui John Pierpont Morgan, de a cărui viaţă ne-am ocupat în numărul trecut al revistei.

●

PENSIUNI PENTRU INTELECTUALI...

...în Franţa. D. Andrei Gayot, din consiliul comunal al Parisului a făcut să se voteze zece pensiuni de câte 10.000 franci (70.000 lei) pentru scriitori şi oameni de ştiinţă. La noi comuna, în fruntea celor ce nici nu se gândesc la nevoile intelectualilor, oferă acestora cel mult poduri sub cari viitoare mândrii ale neamului să doarmă.

caricatura zilei

IULIU CEZAR

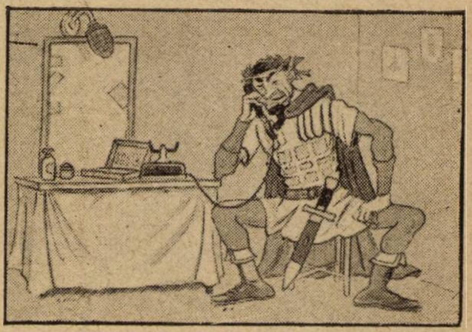

Mari dragă, vezi să fie gata tocana la 11, că la 11 fără un sfert mor în scenă mi-e o foame afurisită.

(Berliner illustriertez)

CUM E MAI BINE!

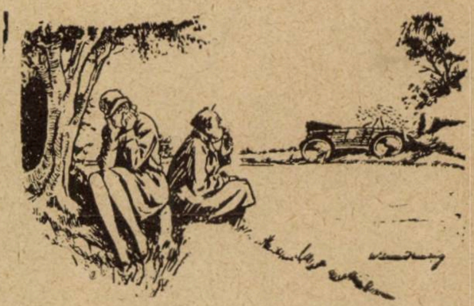

SOŢIA. —Nu, într'adevăr nu faci lucrurile pe jumătate! Ai ales pentru accident tocmai locul unde e un cuib de viespi.

(Passing Show)

CONSOLARE

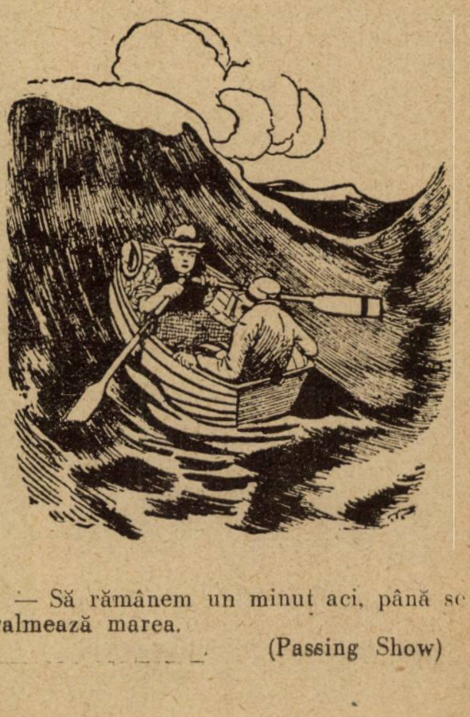

— Să rămânem un minut aci, până se calmează marea.

(Passing Show)

cărți redate în extrase

MEMORIILE JOSEPHINEI BAKER

MARCEL SAUVAGE

Steau Parisului de azi e o stea neagră. Vioaie, trepidantă, svăpăiată și cu suflet bun și primitiv, negresa Joséphine Baker e punctul de intersecție al planurilor sociale și artistice la Paris. Poate e cea mai bună continuatoare a lui Gauguin: A contribuit ca nimeni la succesul artei negre, atât de mult prețuită subt toate aspectele în lumea întreagă. Să nădăjduim că e o prețuire trecătoare, dar care, oricum nu poate fi cu totul ignorată.

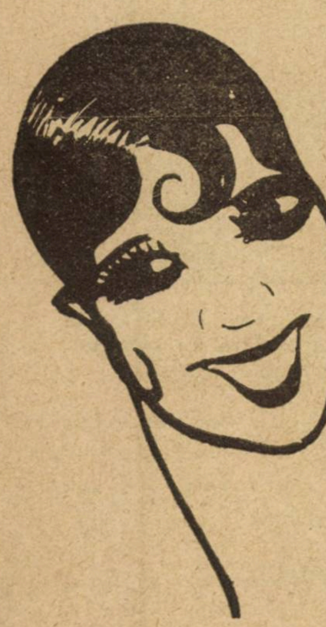

COPILARIA

„Saint-Louis e un oraș mare, friguros cu 800.000 locuitori, lucrători, cu negri mulți, e orașul celor 100.000 de negri. Prin mijloc trece fluviul Mississipi, ale cărui ape pline de mâl galben, sunt veșnic acoperite de vapoare cu roți, de fumul negru al vapoarelor joase și late care duc bumbac către ocean... Saint-Louis e înțesat de căi ferate, de făbrici care fumegă deasupra tuturor caselor și e frig...“

„Acolo m'am născut, pe Benard Street, la 3 Iunie 1906...

...Iată familia mea: o străbunică, o bunică, mama, fratele meu, și două surori. Tata nu era cu noi — el muncea departe... îmi amintesc bine, când eram foarte mică: eram toți îngrozitor de săraci...

La 5 ani am fost dată la școală. Nu am stat mult. Mă băteam cu toate profesoarele și cu toți școlarii. Nu pot suferi să mă silească cineva să fac cutare, sau cutare lucru. Am ținut întotdeauna mai mult la libertatea mea. Și apoi, mă opreau să fac strâmbături. Ce? fața e făcută să doarmă? Strâmbătura e un sport. Un sport tot atât de interesant și necesar ca și celelalte... Cu timpul, mutându-mă mereu din școală în școală, am devenit „silitoare“...

ÎI PLACE ISTORIA

„Am învățat istoria cu pasiune. Voiam să știu ce au făcut dela începutul lumii până azi, toți oamenii, de toate culorile. Ii vezi schimbându-și portul de la o pagină la alta. E ceeace îmi place mai mult în cărți“.

REGI ȘI REGINE

„Pe timpul acela iubeam mai presus de orice regii și reginele. Ii visam în toate nopțile. Voiam să văd regi și regine în carne și oase. Câteodată plângeam, ași fi vrut să fiu și eu odată regină. In visele mele regii pășeau cu pantofi ascuțiți și purtau mantile de aur lungi cât străzile. Reginele erau blonde și scoborau scări imense. Erau mereu trepte după trepte. Astfel regii și reginele nu ajungeau niciodată până la mine...“

TEATRUL

In pivnița casei unde locuiam organizasem un mic teatru. Cortina: bucăți de cârpă. Iluminația: mucuri de lumânări pe cutii de conserve. Publicul: o duzină de băeți și fete. Costul biletului... un ac cu gămălie.

„Reprezentațiile aveau loc în fiecare seară.

Furasem dela mama o pereche de pantofi cu tocul înalt și o rochie largă de mă pierdeam cu totul. Păream prizonieră într'un sac, părea că port un costum de scafandru. Jucam sin[illegible] odată rochia a luat foc de la lumânări.. Publicul a fugit... Rămăsesem singură în pivniță, înconjurată de flăcări, am avut numai timpul să mă desbrac.

La 16 ani, am chibzuit, am stat la îndoială, apoi:

1) Mi-am tăiat părul.
2) Am fugit de acasă.

Nu poți întreprinde nimic atât timp cât ai familia pe cap.

DEBUTURI

Am debutat la Filadelfia cu 10 dolari pe săptămână... In realitate nu câștigam nimic, căci nu ni se plătea aproape niciodată. Imi era foame, veșnic foame... o foame cumplită... care mă frângea de mijloc. Mă gândeam la New-York, la bogățiile de acolo... să îmbraci o haină care numai ea costă o avere... și-am plecat.

Aveam cu mine numai biletul de tren, mă aflam pe platforma celui din urmă vagon, de unde vezi cum se împreună șinele, departe...

La New-York m'am dus drept la un Music-Hall de pe Broadway. Directorul îmi spuse — „Vino mâine“. Mi-a spus asta timp de o săptămână, nu aveam nici un ban...

Trei zile n'am mâncat nimic, noaptea dormeam într'un parc. Pământul asudă noaptea, o sudoare rece... Mă sculam și alergam... Umbre alergau și dansau în urma mea, cum nu voi putea dansa niciodată. Zdrobită de oboseală, am adormit totuși, pe iarbă, pe frunze, sub ramuri...

M'am întors iarăși la directorul Music-Hallului din Broadway:

— „A! nu! nu! îmi strigă, ești prea mică, prea tânără, e imposibil... In afară de asta ești urâtă. Ești urâtă ca trup, ai cap urât... la revedere!“

Și iarăși m'am întors:

— „In fine, fiindcă ții atât de mult, te angajez în trupa de turneuri...“

Șase luni am rătăcit din oraș în oraș... Toți erau răi cu mine...

Inapoiați la New-York, directorul mă văzu jucând:

— „Iți dau 20 de dolari pe săptămână să joci aici...“ și-mi arătă un colț infect între culise, unde să mă îmbrac și să mă fardez... Și acolo era frig... stăteam pe jos și apa îmi picura pe umeri... am fost bolnavă o săptămână... dar apoi — trebue să trăești, nu-i așa? — m'am întors la teatru. Pe drum însă am telefonat mamei:

— „Mamă, un mic succes“.

„Și tot uitându-mă cruciș, în ritmul muzicii, și tot asvârlind cu mâinile și picioarele peste capetele spectatorilor am ajuns de pe planul al doilea, pe planul întâi...

Munceam atunci pentru mama și pentru fratele meu mai mic cari locuiau la Washington.

„Intr'o zi toate jurnalele, toate „magazinele“, toate revistele vorbiră de mine.

Am gândit: „S'a făcut“...

...„Ajunsesem să câștig 125 de dolari pe săptămână:

— Vino cu mine, îmi spuse d-na Reagon, îți dau 150 de dolari pe săptămână...

— Mai întâi am primit, apoi am refuzat...

— Iți dau 200 dolari?

— Să mă gândesc...

— Ei bine! Iți dau 250 de dolari?

Am primit“.

SPRE EUROPA

„La 15 Septembrie 1925, la apusul soarelui, trasă de patru mici remorchere,

„Berengaria" se deslipia încet dintre cheiurile New-York-ului.

— „Rămâneți cu bine New-York, Saint-Louis, Filadelfia. Rămâi cu bine și tu fetiță mică cu mâinile albăstrite de ger !...

Rămâneți cu bine șobolani din Benard Street !

Rămâneți cu bine...

...Am auzit vorbindu-se mult despre războî... Ciudată poveste.

Mărturisesc că nu o pricep, dar mă desgustă.

Mi-e așa teamă de oamenii cari nu au decât o mână, un picior, sau un ochi... Ii plâng din toată inima, dar am o repulsiune fizică pentru orice infirmitate.

Urăsc pe toți acei cari fac răul, toți nenorociții sunt copii mei, aș vrea să fie toți copiii mei. După cum majordomul, bucătarul, chelnerul îmi sunt frați și servitoarea, soră...

P A R I S

„22 Septembrie... Ce noroc ! Plouă, e semn bun !

Ploaia, într'un oraș în care ajungi pentru prima oară, aduce noroc...

O ! ce haz au.... căsuțe mici, străzi mici, trotuare mici.... gândesc : „Nu voi putea dansa niciodată aci, sunt prea mici toate acestea"... Unde sunt nesfârșitele linii drepte ale New-York-ului ?

...E ciudat ! In Franța casele sunt mici și femeile poartă tocuri înalte".

CUM ERA IMBRACATA

„Iată cum eram îmbrăcată când m'am plimbat prima oară în Paris.

Toată lumea râdea... Acum înțeleg de ce, și râd mai mult decât toți.

Aveam o fustă, în carouri, cu bretele în carouri, și cu buzunare. Bluza era și ea cu carouri.

Purtam o pălărie cu pene care îmi stătea pe creștetul capului.

La spate îmi atârna un aparat fotografic și un binoclu.

Niciodată n'am știut pentru ce un american care călătorește în străinătate își atârnă întotdeauna, un aparat fotografic și un binoclu.

Purtam ciorapi scurți și tocuri joase".

CHARLESTON

„Imi voi aminti întotdeauna de prima repetiție a revistei negrilor de la teatrul „des Champs-Elysées". Charlestonul era încă necunoscut. Sala era în întuneric, scena luminată. In primul rând de fotolii se aflau 20 de persoane.

Hello ! Charleston : mașiniștii pompierii privesc aiuriți...

La sfârșit, în dosul ușilor, cei mai tineri încearcă să imite, ar vrea să danseze charleston : scutură picioare moi, ca de flanelă, asvârlă ca viței, lovesc pe cei din jur.

Tot personalul teatrului a venit pe ascuns, dactilografele privesc prin găurile decorului, cei 20 din primul rând de fotolii au început discret să-și agite genunchii : Charlestonul a început să-i stăpânească : o năvală de furnici în pulpe :

„Jes, sir, that's my baby".

„Europenii au văzut charlestonul dansat de negrii. Au inventat un altul care nu seamănă de loc cu acesta, dar care e foarte bine. Charlestonul ar trebui să se danseze cu șiraguri de scoici, care sbătându-se pe piele dau un sunet mat. Eu am înlocuit scoicile prin banane sau prin pene.

Charlestonul trebue dansat din șolduri, de pe unul pe altul, de pe un picior pe altul.... dând mereu din mâini".

B E R L I N

„O nebunie ! Un triumf ! Sunt dusă în triumf.

Când intru în vre'un dancing, muzicanții se opresc, se scoală, mă salută.

Max Reinhardt, marele regisor, vrea să mă angajeze pentru 3 ani la „Deutscher Theater". Semnasem însă contractul cu „Folies Bergères"...

...Revistele și jurnalele germane au scris că sunt o întrupare a expresionismului, contimporan german, a primitivismului german, etc.... De ce nu ?

„Alles für Iosephine".

De ce nu ?...

IOSEPHINE BAKER DANSAND

C A D O U R I

....„La Berlin am primit cele mai multe scrisori, cele mai multe flori, cele mai multe daruri : un munte întreg de daruri.

Am primit : inele cu pietre imense, o pereche de cercei care aparținuseră unei ducese acum 150 de ani, perle cât mazărea, flori ce veneau într'o singură zi, din Italia în panerașe cu mușchi. Am dorit flori cari mănâncă muște și carne. Am primit 6 foteluri din lac chinezesc, un automobil. Am primit jucării electrice, sticle de vin prăfuite și vase din Olanda, elefanți mici din fildeș de Rusia, sculptați de laponi, un urs, o rață, un iepure, un cotoi din pluș. Am primit animale vii.

O pereche de pantofi de aur, o rochie care strânsă, încăpea în geanta mea roșie de mână. O blană, două blăni, trei blăni, patru blăni... nici nu mai știu.

Mi-am cumpărat totuși un inel de 80.000 franci, care nu-i urât. Nu prea știu unde se află acum acest inel. Trebue să fie pe aci pe unde-va, în vre-o cutiuță. Nu-mi plac prea mult cadourile

„NU-MI PLACE SPORTUL"...

„Nu mă antrenez. Trăesc la întâmplare, nu regret, nu sunt o mașină.

Neprevăzutul e mai frumos ca o mașină, de asta sunt încredințată. Nu sunt nici dansatoare, nici actriță, nici măcar neagră : sunt Iosefina Baker, și atât !

CUM DANSEAZA

„Imi răsucesc umărul ca o roată de mașină, în carne. Imi joc ochii, când vreau, cum vreau. Țugui buzele când am chef. Calc în călcâie, când vreau. Merg în patru labe când îmi face plăcere. Atrag toate privirile... Povestesc cine sunt cu mâinile, cu brațele... Vâslesc în aer, înot în aer. Asud, sar, și iată !"

SUPERSTIȚII

„Pentru nimic în lume nu aș trece pe sub o scară — știu că mă voi căi, mai târziu. Nimeni n'are voie să fluere in cabina mea. Flueratul aduce nenorocire. E semnul șarpelui, al morții.

„Nu trebue să mănânci capetele animalelor pentru a nu avea durere de cap. O bucată de fier între dinți vindecă durerea de dinți. Nenorocire aceluia care încalță întâi piciorul drept ! Dacă dai un cuțit înseamnă că tai prietenia. Să nu încrucișezi cuțitele sau furculițele.

Cărbunii aprinși nu trebue mutați din loc. Cenușa e sfântă. Să nu coși Joia și Sâmbăta după amiază. Firul tors într'o zi de carnaval e mâncat de șoareci.

Avem fiecare o umbră protectoare sprijinită cu picioarele pe pământ și care poartă fruntea în ceruri...

...Fetișul meu e o labă de iepure, de care nu mă despart niciodată.

Intotdeauna mi-a adus mult noroc..

„Intr'o zi, la Longchamps, se alerga premiul Arcului de Triumph. Mi-am zis: fiindcă am laba de iepure cu mine, să joc. Am jucat 2 cai. Am câştigat 400.000 franci.

DESPRE CECIL SOREL

— „O doamnă forte, semănând cu cineva, care venea ades să mă vadă când eram o fetiță mică ce suferea de frig. D-na Sorel nu dansează charleston. O înțeleg foarte bine... e scuzabil....

PENTRU CE A INCEPUT SA DANSEZE

„Pentru că m'am născut într'un oraş friguros, pentru că toată copilăria am tremurat de frig şi poate... fiindcă voiam să dansez pe scenă".

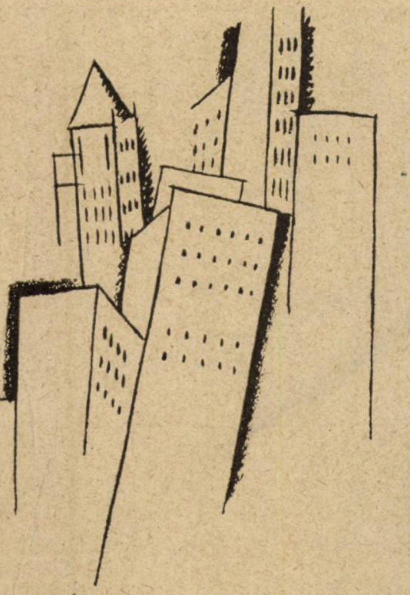

Am privit cu atenție toate felurile de dansuri, dar nici odată nu mi-au plăcut baleturile. Niciodată nu mi-au plăcut balerinele care dansează pe vârfuri: tui, tui, tui!... Parcă ar fi nişte păsărele prostuțe... Comic! şi rochiile lor vaporoase.

— „Pavlova, mi-e nesuferită..."

CULORI ŞI ANIMALE

Iosefina iubeşte culorile şi animalele:

Culorile îmi plac la nebunie: roşul aprins, galbenul ca gălbenuşul de ou. Culorile mă îmbată, mă exaltă.

Poleiala aurie e o minune, aş vrea să am mâinile pline, să mă frec pe brațe, să-mi auresc fața... aş fi vrut să fac un duş cu poleială aurie...

Animalele îmi sunt foarte dragi. Acum am: şapte câini, trei pisici, un purcel, un papagal, două capre, un pestişor roşu şi un şarpe care încolocit pe jos pare o iscălitură...

ADMIRATORII

Se află prin lume o rasă de oameni deosebiți, rasa admiratorilor. Toți scriu la fel. Toți iscălesc: „Admiratorul Dv. A. B. C. D. E. F. G.... X. Y. Z." Au idei deosebite, o înfățiare deosebită, o modă deosebită, o pălărie deosebită, o privire deosebită... jumătate locuesc Poste Restante.

Am cunoscut pe unul, care în fiecare seară, după spectacol, se lăsa încuiat în teatru, pentru a mă putea „admira" şi a doua seară. Nu avea cu ce să-şi plătească biletul. Işi petrecea noaptea şi ziua sub scaune.

POMUL DE CRACIUN

In 1926 am făcut un pom de Crăciun pentru copiii sergenților de stradă din Paris. Brad, lumânărele, bomboane, prăjituri, jucării... Aveam de mult aceasta dorință... să fiu un Moş Crăciun negru. In ziua aceea am fost mai mulțumită decât toți copilaşii. Eram mai minunată, decât ei, fericită ca un copil şi aplauzele acestor mânuțe au rămas pentru mine cel mai mare succes.

Am fost apoi furioasă văzând că printre copiii pe care îi chemasem erau şi mulți alții nechemați, copii bogați, cari nu aveau ce face cu daruile mele, şi cari veniseră în pantofi de lac, însoțiți de părinții lor, snobi. N'am să le-o iert niciodată. Altădată am să cumpăr eu însu-mi jucăriile şi prăjiturile, şi eu însu-mi am să le împart copiilor nenorociți, în spitale, sărmane căpşoare triste.

...Aceasta mă face să-mi uit copilăria, zăpada care cadea la Saint-Louis, casele îngheţate ale negrilor, şi casa din Benard Street în care eram atât de săraci.

DICȚIONARUL

Posed în fine ceiace doream de mult: un dicționar mare în şapte volume groase, pline cu poze. Nu, nu îl deschid, nu am timp. Cântăresc în mână fiecare volum şi aceasta mă face să râd. Totul mă face să râd. Nu-i vina mea, dar cuvintele nu cântăresc atât de greu. Dece?

CANTECELE NEGRILOR

Pentru a înțelege adevăratele cântece ale negrilor, pentru a le simți, trebue să fi scoborît fluviul Mississipi pe unul din acele vapoare cu roți.

Pe înserat, maşinele răsuflă agale, ritmic. Pe lături, lunecă malurile Mississipi-ului: păduri, ogoare, mlaştini, pe cari pâlpâe flăcări.

Pe înserat, nemişcați pe maluri, negrii cântă... Cântece din bătrâni, cântece de robă, duioase, triste, monotone... Alteori, pătimaşe, scurte, străbătute de strigăte ritmate de gesturi.

Europenii vor să impună acestor cântece ritmuri rigide; nu înțeleg că aceste cântece nu pot avea alt ritm, decât acel al întâmplării, al sângelui, al locului, al serii acelea.

Sunt cântece făcute spre a adormi oboseala, necazul, spre a legăna tristețea, urâtul, pentru a mângâia rănile trupului sau ale sufletului.

Europenii nu ştiu să traducă cântecele negrilor, şi nici cântecele americane imitate după ale negrilor. Cel mai simplu e încă cel mai bine. Cum trebuesc traduse? Iată... Incerc... Cuvintele nu au prea multă însemnătate:

Cântec de jale

A venit iubirea
A venit moartea odată cu iubirea
Iubirea a murit cu moartea.
Luna a venit cu iubirea
  Luna-i o hoață
Luna mi-a luat copilul meu frumos.
A venit soarele
E şase dimineața
Acum munceşte cu mâinele tale.
  ...Munceşte cu mâinile tale.
  ...Munceşte cu mâinile tale.

VIITORUL

Am să dansez toată viața, sunt făcută să dansez, sunt făcută numai pentru dans. A trăi înseamnă a dansa, aşi vrea să mor, să cad istovită, la sfârşitul unui dans — dar nu la Music-Hall.

Viața aceasta artificială mă oboseşte, mi s'a urît să fiu mereu biciuită de roza reflectoarelor. Munca „vedetei" mă desgustă acum. Mă desgustă toate intrigile cari se țes în jurul „vedetei". Mă desgustă tot ceeace această vedetă, trebue să facă, să sufere în fiecare clipă. Lucruri rele, lucruri triste.

Vreau să mai muncesc încă trei sau patru ani şi să părăsesc apoi scena; mă voi stabili în Italia sau în sudul Franței.

Am să mă mărit. Voi avea copii, multe animale. Imi sunt dragi, vreau să trăesc liniştită în mijlocul copiilor şi al animalelor. Dar dacă unul din copiii mei ar vrea într'o zi să se facă artist de Music-Hall, vă jur, că-l voi sugruma cu mâinile mele.

NOTA. — Iosefina Boker, creşte în cabina dela teatru iepuri de casă. Directorul se plânge că aceştia fac murdărie şi că au un miros foarte urît...

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU, No. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 6
5 Februarie 1928
5 Lei

INVENTATORUL

sufletul romanesc

CELEBRUL NECUNOSCUT

Se pare că ideea acestei „galerii a sufletului românesc“ e privită cu simpatie şi curiozitate de către public şi confraţi. Nu ne gândim, afirmând aceasta, numai la numărul sporit al cititorilor sau la laudele care ni s'au adus de către atâtea reviste şi ziare, pentru această galerie, cât la curiozitatea cu care suntem întrebaţi în cercurile de cunoscuţi: Care vine rândul viitor...

— Rândul viitor va fi Gogu Constantinescu...

— !?!

— Da Gogu Constantinescu, inginerul dela Londra.

— N'am auzit, era cel mai adesea răspunsul — sau cel mult o vagă afirmaţie: „unul“ cu sonica sau nu ştiu cum îi zice. Nu?

Şi totuşi despre acest om revistele ştiinţifice streine inchinate lui, ne spun, o să vedeţi în celelalte pagini, nu numai că e unul dintre cei mai mari inventatori ai veacului, ci, curios, unul dintre cele mai cunoscute nume ale timpului. Cunoscut aiurea fireşte, nu la noi unde sunt atâtea lamentabile şi mahalageşti celebrităţi.

De altminteri nu e ciudat, că în toată Capitala, cu toate sforţările şi cu tot timpul pierdut, n'am putut găsi nici o fotografie cât de mică, a acestui om pe care-l discută cele mai înalte instituţii de ştiinţă. A trebuit să ne mulţumim să mărim o fotografie de revistă.

Prezentând o astfel de figură, publicului românesc, furnizându-i datele şi lămuririle pe care le furnizăm astăzi cu atâta abundenţă, socotim că „Universul Literar“ îşi îndeplineşte cu prisosinţă datoriile impuse de programul anunţat.

CAMIL PETRESCU

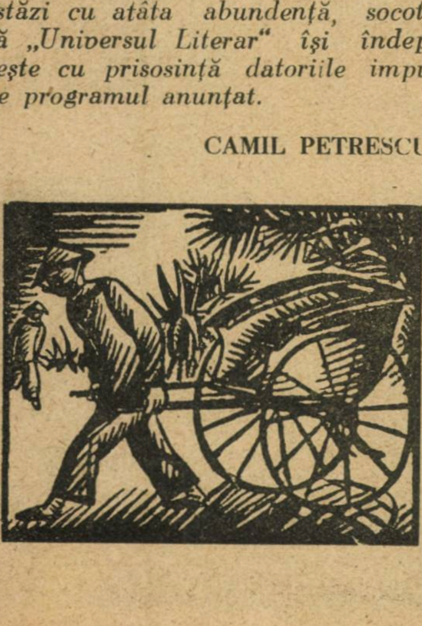

OPERA UNUI INVENTATOR

CORNELIU DEMETRIADE

Unul dintre cei mai mari inventatori ai timpului, cum îl socoate lumea ştiinţifică din apus, Gogu Constantinescu a fost obsedat încă din tinereţe de ipoteze care aveau să devie apoi impresionante realizări tehnice. După terminarea „Şcoalei de poduri şi şosele“ în 1904 încercă diverse întreprinderi şi construcţii aci în ţară.

Dar nici îndeletnicirea de antreprenor nu putea mulţumi mult timp un spirit neliniştit, frământat de rezolvirea ştiinţifică a marilor probleme de mecanică în domeniul aplicaţiunei, un temperament de inventator, pasionat de cele mai gingaşe realizări în arta inginerească. Indată ce mijloacele i-au permis, a părăsit ţara şi s'a stabilit la Londra, unde a găsit condiţiuni mai prielnice pentru experimentarea şi punerea în practică a ideilor şi invenţiunilor sale; în special acele bazate pe vibraţiuni îi munceau spiritul încă din anii de şcoală. Prin o gândire profundă şi perseverentă el se străduia să utilizeze, analog cu curentul electric alternativ, vibraţiile materiei, pentru aplicarea lor practică la multiplele ramuri ale mecanicei.

Inceputurile sale la Londra au fost aride şi pline de grija de mâine. Stingherit de dificultăţi financiare şi de tot felul de obstacole ca străin, dar fără a se îndoi un moment de reuşita invenţiunilor ce urmărea, el a dus mult timp viaţa modestă şi plină de privaţiuni a inventatorilor ignoraţi. In acest interval el putu să pue la punct, cel puţin pentru unele aplicaţiuni practice, transmisiunea, numită de dânsul „sonică“, a energiei, transmisie bazată pe proprietăţile elastice ale lichidelor închise în conducte. Imprejurările şi anume războiul mondial, în care lupta se dădea mai ales pe terenul ştiinţific al armelor şi mecanismelor celor mai perfecţionate de distrugere, a contribuit să scoată mai repede la lumină pe acest inventator român, rătăcit în împrejurimile Londrei, unde îşi instalase un atelier modest, cu mijloace improvizate, într'un vechiu grajd din Alperton.

La un concurs între dispozitivele cele mai ingenioase pentru tragerea cu mitraliera printre aripele elicei aeroplanului, dispozitivul sincronizator G. C. bazat pe transmisia sonică, a bătut pe toate celelalte în siguranţă şi precizie. Succesul d-lui Gogu Constantinescu a fost din acel moment decis; în scurt timp convingerea despre superioritatea acelui aparat a câştigat mai întâi pe aviatorii de pe front şi din aproape în aproape pe toţi factorii competenţi până la direcţia superioară a amiralităţii engleze. Atelierele d-lui Gogu Constantinescu, în care se experimentau şi o serie de alte invenţiuni, au început să fie vizitate de personalităţile britanice în ştiinţa şi în arta militară. Comnzile şi însărcinările de studii, în diversele aplicaţiuni ale războiului, au curs fără întrerupere şi pe la finele războiului „sonicitatea“, care a văzut ziua, ca o altă divinitate, în umilul grajd din Alperton, o găsim instalată în ateliere confortabile şi vaste laboratoare, montate de amiralitate în West Drayton anume pentru promovarea invenţiunilor sonice, iar pe inventator ca inginer consultant al amiralităţii în toate chestiunile technice importante.

După războiu atenţia d-lui Gogu Constantinescu a fost îndreptată la adaptarea invenţiunilor sale pentru aplicaţiunile industriale de pace.

Cuprins de dor pentru ţara sa şi îndemnat de prieteni s'a reîntors la Bucureşti, unde, cu concursul instituţiilor noastre financiare, s'au pus bazele unei societăţi „Industria Sonică“ pentru exploatarea numeroaselor sale brevete; din nefericire, din cauza crizei de după războiu, a insuficienţii industriei noastre mecanice de pe atunci şi din diferite alte împrejurări această societate nu a dat rezultatele sperate şi a trebuit să lichideze. De altfel lumea şi-a dat seama, că preocupările unui inventator, care are în faţa ochilor mai ales viziunea invenţiunilor sale, sunt greu de îngrădit în cadrul rigid şi în disciplina unei întreprinderi comerciale. D-l Gogu Constantinescu s'a reîntors la Londra şi a reluat firul îndeltnicirilor sale de unde îl lăsase.

Oare care inconveniente pe care le-a observat în practică la transmisia energiei prin lichide în vibraţie, şi anume eforturile prea mari care slăbeau cu timpul conductele metalice, supuse acestor acţiuni, l'au îndemnat să caute într'un domeniu ceva diferit realizarea problemei principale care îl preocupa; acea, a unui schimbător de viteză continuu, care să adapteze automatic cuplul constant al motorului la eforturile variabile ale tracţiunei. Aceasta este una din cele mai importante probleme pentru locomotive, automobile tractoare, propulsiunea vaselor etc. iar sistemul nou trebuia să înlocuiască aparatele greoaie de astăzi, care permit numai un anumit număr de viteze şi eforturi limitate.

In loc de lichide d-l Gogu Constantinescu a recurs de data aceasta la bare vibrătoare, combinaţiuni ingenioase de biele oscilatoare şi pârghii. Cu asemenea mijloace al a realizat „transformatorul“ său, pe care l-a expus, montat pe diferite maşini de tracţiune şi propulsiune, la Expoziţia din Wembley din 1924 şi acum doi ani la Paris. Acest aparat a produs senzaţie în lumea industrială stârnind admiratia tuturor. Punerea la punct şi adaptarea în mod curent a acestei transmisiuni la vehiculele auto-motoare şi la numeroasele întrebuinţări industriale ale motorilor, unde se cere un mers variabil, va însemna un progres imens în construcţia şi exploatarea maşinilor.

De altfel numeroase sunt şi celelalte invenţiuni cu care se ocupă acest Edison român. invenţiuni cari se găsesc în diferite etape de studiu şi de industrializare.

O caracteristică a tuturor acestor invenţiuni este procesul, eminamente ştiinţific, prin care fiecare problemă este pusă şi cată să fie rezolvată.

In tratarea ştiinţifică a problemelor de sonicitate în care intervin lichide sau bare metalice în vibraţie, s'a arătat fecundă marea analogie cu fenomenele electrice: este cunoscut că legile care leagă între ele proprietăţile elastice şi de inerţie ale materiei, se apropie mult de legile electricităţii, care domină capacitatea (elasticitatea) şi inducţiunea (inerţia) electrică. Dacă însă transpunerea acestor definiţiuni şi noţiuni electrice în lumea mecanică a devenit de mult familiară tuturor acelora care se ocupă de ambele aceste ramuri ale fizicei, nu este totuşi lucru uşor de a urmări pe inventator în meandrul acestei analogii până la consecinţele ei ultime în concepţiunea şi alcătuirea mecanismelor.

După cum însuşi a spus în conferinţa ţinută la Academia Română la 14 Noembrie 1919: „ştiinţa sonică este o fiică a armoniei muzicale. înrudire neaşteptată, fiindcă ar părea că muzica nu are ce căuta în chestiuni de maşini". Incă dela vârsta de 17 ani el s'a ocupat de teoria armoniei şi cu acea ocazie o studiat vibraţiunile la diferite instrumente muzicale. Ori sunetul, nu este decât o formă de energie şi transmiterea sunetului un caz particular al transmisiunei de energie. Această ideie dominantă, care trebuia complectată cu rezolvirea unei serii de probleme grele pentru intensificarea fenomenului şi utilizarea lui în industrie, a fost menită să conducă pe acest pasionat al muzicei şi totodată al realizărilor practice la această admirabilă fuziune între artă şi ştiinţă. Şi astfel s'a creat, putem spune, încă o ramură de mecanică, prin introducerea unui element nou, vibraţia, cu infinitele sale frecvenţe sau tonuri, şi s'a născocit o lume nouă de maşini, care ar părea bizare faţă de surorile lor industrializate, maşini animate de o viaţă mai rafinată, mai vibrătoare, după cum o simphonie de Beethoven vibrează prin armonii superioare cari nu se întâlnesc în muzica de toate zilele.

Fi-vor oare aceste maşini, tocmai din această cauză, mai puţin apte de cât celelalte pentru a fi adoptate la aplicaţiunile curente ale industriei? Să sperăm că nu şi că nu va întârzia momentul când aceste creaţiuni ale unui creer românesc vor ocupa un loc de frunte în vastul şi interesant domeniu al aplicaţiunilor.

IMPRESII DELA DOUĂ EXPOZIŢII

Să fii român, adică cetăţean al unei ţări tinere, abia cunoscută chiar şi înăuntru, să calci în capitalele a două ţări vechi şi slăvite, pragul a două expoziţii şi în mijlocul lor să vezi somităţi închinându-se unui compatriot cu un *„escu"* în coadă,.... ce poate fi mai sublim?

In 1924 vizitam expoziţia Imperiului Britanic dela Wembley, mică localitate lângă Londra. Printre nenumăratele pavilioane ale Canadei, Australiei, Indiei, al Industriei etc. se întindea şi unul al Ingineriei, el singur mai mare decât parcul Carol din Bucureşti.

Era străbătut de 24 străzi lungi de câte doi kilometri, întretăiate de 48 de câte o jumătate. Toate minunile ingineriei moderne sălăşluiau acolo.

Străbătându-l cu un moto-scaun, — pe jos vizitarea ar fi fost prea obositoare, — un *„stop"* al meu ţintui pe conducător în faţa unui ţarc deasupra căruia strălucea în aur literile: GOGU CONSTANTINESCO!

Gogu Constantinescu, tânărul şi vestitul inginer român a cărui invenţie *sonicitatea* a răsturnat credinţe ştiinţifice vechi şi a găsit atâtea aplicaţii în aviaţie, ateliere, locomotive, automobile, vapoare, etc. la Wembley!

Un asistent ne-a făcut pe loc o experienţă cu un disc ce se învârtea cu 800 rotaţii pe minut şi prin a cărui unică găurice trecea regulat, fără greş, la fie ce învârtitură un ac ascuţit.

O lume întreagă din cele cinci părţi ale globului, savanţi bătrâni şi tineri studioşi urmăreau explicaţiile şi plecau entusiasmaţi cu exclamaţia: *„O rumanian? What a marvel!"*

Da! O minune... românească.

ULTIMA INVENŢIE

Peste trei ani, la Paris, la expoziţia internaţională de automobile, lumea întreagă, amatori şi cunoscători se învârteau uimiţi în jurul aceluiaşi nume GEORGE CONSTANTINESCO, care de astă dată revoluţiona trecutul automobilistic: maşină fără schimbător de viteză, fără ambreiaj, — sau mai bine zis cu un schimbător de viteză *automat*, care face conducerea automobilului foarte mlădioasă, fără bruscări.

Altă minune românească!

Străinătatea îl pune pe Constantinescu alături de Edison şi Marconi. Noi? N'am ştiut să ni-l păstrăm!

COMANDOR NEGULESCU

neadevarate

un iubitor de muzică

La liceul din Craiova, unde d. Gogu Constantinescu, figura în matricole alături de nenumăraţi alţi Constantineşti, se făcea în amfiteatru repetiţia corului pentru apropiata primire a unor profesori şi studenţi bulgari. D. Gogu Constantinescu avea o mare slăbiciune pentru muzică, o slăbiciune atât de mare încât uneori mai cânta două-trei măsuri după ce încetase tot corul.

La repetiţia finală, la care asista tot corpul profesoral emoţionat de felul sublim în care elevii craioveni intonau „Şumi Mariţa", corul închee şi ţinând lung ultima notă, a realizat un final plin, grandios. In tăcerea mormântală care s'a făcut, singur glasul lui Constantinescu de la locul lui s'a auzit începând d'acapo „Şumi Mariţaaa..."

Iar profesorul furios:

— Constantinescule, muzicant n'ai să fi tu niciodată; tu... **inginer** ai să te faci!!!

Şi s'a făcut!...

căci ca şi presa muzica

duce la orice, cu condiţia să ieşi din ea. E un lucru pe care l-a verificat şi un alt elev al liceului N. Titulescu. Nu ştim dacă aceşti doi colegi aveau o prea mare afinitate **unul cu altul,** mai ales că Gogu Constantinescu era cu vre-o doi ani înaintea viitorului ministru de externe. Dar de întâlnit se întâlneau, în orele de cor. Vocea de sopran (evident) a lui N. Titulescu şi cea de bariton a colegului lui mai mare, se întâlneau în suişurile quartetelor şi sextetelor. Fără să ştie că şi maturi, liceenii noştri aveau să se întâlnească.

Şi s'au întâlnit ca vedete mondiale ale ştiinţei şi oratoriei, la Londra.

....şi evident în paginele „Universului literar" în galeria „sufletului românesc".

X. Y. Z.

NOTE BIOGRAFICE

Inginerul GOGU CONSTANTINESCU s'a născut în Craiova la 4 Octombrie 1881. Studiile primare şi cele secundare şi le-a făcut în oraşul natal, unde tatăl său, profesor de matematică la liceu, s'a ocupat în deaproape de educaţia lui ştiinţifică. De timpuriu a arătat o aplicaţie deosebită pentru ştiinţele pozitive şi totodată o înclinaţiune naturală pentru muzică. Asociaţia fericită a acestor calităţi, unite cu un spirit inventiv remarcabil, a avut o înrâurire hotărîtoare asupra orientării activităţii ulterioare a viitorului dinstins inginer şi inventator.

Terminând liceul în 1899, el a intrat în Şcoala de poduri şi şosele din Bucurşeti, pe care, după studii strălucite şi fiind şef de promoţie în toţi anii, a absolvit'o în 1904. După aceia a intrat în servic. statului.

Nemulţumit părăseşte acest serviciu şi se asociază cu doi colegi ai săi, cunoscutul antreprenor d. inginer T. Eremie şi răposatul inginer Dima, pentru a fonda în Bucureşti, Societatea de întreprinderi „Beton şi Fier" care a executat o sumă din primele lucrări mai importante în beton armat din ţara noastră. D. Gogu Constantinescu, în această primă fază a carierei sale de inginer, s'a arătat ingenios în concepţie, îndrăzneţ în execuţie, plin de resurse în organizarea ştiinţifică a **şantierelor**

SINUCIGAŞA

Gh. Brăescu

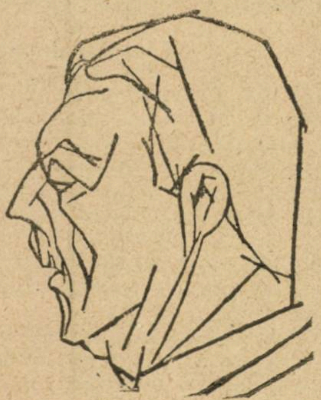

Când alţii încep să publice, de îndată ce au terminat întâia parte a abecedarului, Gh. Brăescu, a dat la iveală primele nuvele şi schiţe după ce a trecut de patruzeci de ani. Dar a fost deajuns să publice câte-va din aceste nuvele şi schiţe, pentru ca să fie socotit printre fruntaşii prozei noastre. Humorul lui Brăescu, precis, tăios, ajunge atâtea ori mari înălţimi de artă. Amintiţi-vă de acea capodoperă: Sufletarul.

In iatacul ceruit cu patimă, în miros de busuioc ce se usca la icoane, ţaţa Tinca îşi dăscălea odorul:

— De, că are ochi frumoşi...

— Dă'l încolo...

— Te rog eu... Ascultă-mă şi pe mine, fă-mi plăcerea asta.

— E aşa de urît...

— Zi-i bărbat... unii mai aşa, alţii mai aşa... Om şi el ca toţi oamenii... harnic, deştept...

— ...de dă'ngropi.

— De, că nu e aşa prost.

— Cât a stat lângă mine n'a scos o vorbă.

— Da, tu de ce nu vorbeai?

— Eu ce era să-i spun?

— Vezi, bagă de seamă, că poate vine azi să te ceară.

— N'are decât să vină, îi spun că nu-mi place şi gata...

— Da cin'te lasă... Par'că e pe voia ta. Nu mă face, c'apoi pe urmă ştii...

— Zău mamaie, nu'nţeleg, ce te amesteci... Nu-i treaba matale.

— Mă rog, mă rog.

— Eu îţi spun dinainte că nu-l iau.

— Ba ai să'l iei, că eşti duduie cuminte, şi ai s'asculţi pe mămăica...

— Nu'l iau mamaie.

— Ei vezi, asta nu-mi place. Ştii că sufăr şi sunt bolnavă... Vrei să mor, să mă mănânce viermii...

— Doamne mamaie, pe semne mata n'ai alt **sujet** de vorbă...

— Frumos îţi şade... Eu îi vreau binele şi uite ce dă dintr'însa.

— Dacă eu nu vreau să mă mărit... Ce aveţi cu mine.

— Ba ai să te măriţi.

— Ba iacă, n'am să mă mărit.

— Să ştiu bine că te omor...

— Omoară-mă.

— Da bine fată hăi, ai înebunit, ori ce-ţi este?!... Hai, nu plânge... Taci şi fii cuminte. Nu-ţi vrea nimeni răul... De ce nu vrei să'l iei... e tânăr şi e şi doctor...

— Are nişte urechi....

— De, oameni buni, eu ce-i spun şi ea la ce se gândeşte... Cusurul ista să'l aibă.... Nu se caută asta... Să fie delicat şi cu caracter.

— Da cine ştie cum e... Par'că l-am mai văzut decât odată...

— Ba să mă ierţi, mă rog dumitale, că l'ai văzut la înviere.

— Nici nu m'am uitat la dânsul. Umbla cu pălărie de pae... Par'că era dracu.

— Fugi de aice, că m'ai supărat. Dacă vorbeşti aşa mă duc.

Rămasă singură, Felicia — ţaţa Tinca îi zicea Felisi — uşurată de un ropot de plâns potolit ca o ploaie de vară. turnă apa în lighean, îşi răcori ochii, îşi tăvăli obrajii în pudră ca pentru prăjit şi rămase pe gânduri. Avea optsprezece ani şi iubea din vedere un capitan de călăraşi, om stătut, care trecea călare legănându-se pela fereastra ei, fără habar. Felicia încercase toate mijloacele de seducţiune: citise cu ochii plecaţi; cântase din gură la pian, cu geamurile deschise şi gătită în robdeşambru aprins, îi trimisese bezele suflate în palmă, din fundul odăii. Romanul era însă pe sfârşite. Acţiunea se desfăşurase normal, repede şi brutal: amor neîmpărtăşit, contrariat de o căsătorie cu sila, deci eroina trebuia să moară. Infrigurată de această hotărîre supremă, gândindu-se la senzaţia ce va stârui în societatea paşnicului oraşel, se aşeză la toaletă între două lumânări aprinse cari transformau etacul în camera mortuară, şi scrise trei scrisori: una **„Mămăicăi mele"**; alta, **„Celui, care nu m'a înţeles"** şi a treia, cea mai lugubră, adresată **Procurorului** şi care incepea aşa: „Nu învinuiţi pe nimeni. M'am sinucis singură".

Era pela toaca de seară. Costache Drăghici, un dolofan cu mustaţă blondă, plecase de acasă cu inima friptă. Mort, copt trebuia să ceară azi mâna Feliciei, căsătorie pusă la cale de viitorii cuscri, ca să împreune nu două fiinţe vii, ci două trupuri de vie ce stăpâneau de veci şi vecini, în Cotnari. Aşa hotărise conu Alecu, tatăl doctorului, om aspru trecut de şaptezeci de ani. Dar lucrul nu era uşor. Costache Drăghici, medic de plasă era chinuit şi el de o dragoste nenorocită. Avusese legături cu nevasta subchirurgului dela spital care-l lăsase ca şi pe bărbatul său.

Se apropia rău dispus, de locuinţa ţaţei Tinca cu jalea din suflet temperată puţin de mândria că o fată drăguţă ca Felicia se gândia să-l ia de bărbat.

Timid din fire, doctorul intră în casă de astă-dată, cu oarecare îndrăzneală. După socoteala lui, acela care-şi declarase dragostea, trebuia să facă toată cheltuiala de vorbă. Necunoscând însă rânduiala camerilor, nimeri deadreptul în odaia duduii.

Surprinsă, tocmai când aşeza scrisorile în evidenţă, Felicia dete un ţipăt.

— Vai cum m'am speriat!

— Scuzaţi-mă.

— Nu face nimic... Aşteptaţi-mă... Viu numaidecât...

Şi dispăru, pentruca să reapară peste câteva minute în rochie neagră, cu coadele despletite în semn de doliu.

Costache se simţi dator să-i facă un compliment:

— Vă şade foarte bine cu părul pe spate.

— Ţi se pare matale, răspunse Felicia furând oglinda cu coada ochiului.

Prins in rolul lui de peţitor, doctorul căuta să-şi aducă aminte ceva din câte citise, dar nu găsi nimic. Nu-şi putea lua gândul dela nevasta subchirurgului. Işi amintea de toate: plimbările dela grădina publică, balul dela prefectură la care dansase ca nişte nebuni, dar mai ales nu putea să uite ultima întâlnire şi se simţia dezonorat că stă la picioarele unei străine, gata să-i înşire aceleaşi cuvinte de dragoste. Se socotia criminal. Nu îndrăznia să se mişte nici măcar să-şi deschidă gura.

— Scoal mata, că trebue să vină mamaia.

Era numai o închipuire. Ţaţa Tinca umbla ce-i dreptul pe la uşă, dar nu se gândia deloc să-i supere, bucuroasă că n'aude nici o vorbă.

— De ce râzi mata?

— Nu râd, răspunse Felicia muşcându-şi buzele.

— Ba râzi de mine... Ştiu, nu poţi să mă iubeşti, dar sper... poate că mai târziu...

Un cârcel îi înţepenise piciorul. Am stat destul, se gândi el. E timpul să mă ridic, şi încruntându-se de durere, se aşeză pe canapea lângă duduia. Urmă o tăcere ce-i căzu pe cap ca o năpastă. Incepuse a se întuneca. Felicia aştepta nerăbdătoare s'audă declaraţia ca să-i spună dezamăgită că nu-l poate iubi din dragoste şi să-i propună, cum e regula, să rămână prieteni.

Văzându-l aşa de nădușit şi încurcat, îl întrebă înduioşată:

— Mă iubeşti mult?

— Nu, izbucni el cu voce răguşită, cu ochii rătăciţi, aruncându-se din nou la picioarele Feliciei împietrită de groază şi nedumerire.

Pornit să se spovedească, nimic nu'l mai putea opri. Strângându-i pulpele calde simţia o plăcere nespusă să se umilească, să nu-i ascundă nimic, exagerând dragostea şi chinurile lui. O iubesc, mărturisia el, o iubesc, nu pot uita nici ochii, nici gura pătimaşă, nici braţele moi şi albe...

Felicia îl privea cu minţile rătăcite. neştiind ce să creadă gata să-l compătimească, sfârşind prin a'l asculta liniştită apropiaţi de aceeaş suferinţă, prin lacrămi mari ce se înfrăţeau în capul lui plecat în poală.

Exaltat de dragostea lui nenorocită, beat de vorbe, surprins că este înţeles. ascultat cu atâta indulgenţă, Costache o strângea din ce în ce mai tare. O turburare dulce, mai apropiată înlocuise suferinţele ce se îndepărtau destrămate par'că de mâinile moi ale Feliciei, care-i mângâia părul, zâmbind meloncolic, ca o madonă. Tăceau amândoi. Apoi, pe nesimţite căutându-se prin întuneric, buzele lor sărate se împreunară.

ECHILIBRISTICA

AURELIU CORNEA

Trecui pe lângă un dos ud, unde ştiam că noaptea mulţi bărbaţi se opresc şi stau câtva timp cu faţa spre zid şi cu spatele la trecători. Mai încolo, ridicat în sus pe şezut, cu botul spre cer, un câine nenorocit se scărpina scheunând la pept c‘o labă, cum ar zdrăngăni repede nişte strune. Cânta parcă inspirat, acompaniindu-se cu mandolina. Avui chef să-l lovesc nu ştiu de ce. Poate pentru că-mi stricase pofta de râs. Deşi eram amărât, mergând singur îmi amintii de o întâmplare caraghioasă şi râdeam. Şi eu eram tot aşa de jigărit ca şi el şi parcă mi-l scosese înainte cineva care voia să mă ironizeze, să-şi bată joc de mine, arătându-mi-l fără întrerupere, ca mâna ceia neagră cu toate degetele strânse şi numai cu arătătorul întins spre cuvântul „Intrare“ sau „Eşire“ de pe uşi. Javra cânta tot mai inspirată, cu capul tot mai în sus, zdrăngănind tot mai repede, scheunând tot mai subţire: îi izbii un picior şi nenorocitul animal, prinse a fugi prin apa pârâiaşului din mijlocul hudiţei strâmte cu zidurile înalte, negricoase şi jilave ca păreţii unui fiord. Imi închipuiam că mă aflu în fundul unei săpături adânci şi umede de canalizare privind linia îngustă de cer, luminată slab de lună, de deasupra capului meu. Mirosea a zoi şi mucegai, iar de câteori treceam prin dreptul vre‘unei bolţi ce dădea în vre‘o curte, aveam impresia că trec pe lângă o enormă ladă cu resturi dela bucătării, în putrefacţie, răsturnată cu gura în spre mine.

O fi fost cred după miezul nopţii şi nici un „bar“ nu era deschis, pentru a mă putea hodini în vre‘un colţ, făcându-mă că aştept pe cineva, căci n‘aveam un ban. Obloanele trase, dădeau hudiţei un întuneric de hrubă câteodată. Eram obosit, dar picioarele-mi deprinse cu mersul se asvârleau parcă fără voinţa mea, automat, ca purtate de arcuri, cum sunt cele de lemn. Mă dureau cartilagile genunchilor şi chiar aveam senzaţia că scârţâe ca ele. Intr‘un târziu, mă pomenii într‘un brâu de lumină care ţisnea dintr‘o uşă larg deschisă a unui mare hotel, ca un covor galben întins de-a latul străzii pentru cine ştie ce mare client. In picioare, în mijlocul largei săli de aşteptare, o femeie foarte luxoasă, când bătea enervată nişte mănuşi de piele, când talpa pantofului, de lespezile albe de marmoră, înciudată. Era întoarsă cu spatele şi aş fi vrut să văd dacă-i frumoasă. Mai mult fără să ştiu decât să ştiu de ce, intrai înăuntru. Trecui prin faţa ei, dar nu avui curajul să mă uit la ea. Mă prefăcui grăbit ca cineva care nu găseşte cameră şi întrebai portarul de una. Mi se răspunse scurt şi vesel:

— Nu domnul meu, nu... şi domnişoara caută, dar toate sunt ocupate.

Ea murmură nu ştiu ce în jargon, izbind cu mâna în care ţinea strâns mănuşile, în palma celeilalte şi se plimbă agitată. Nu ştiam cine, poate fi şi eram timid în faţa ei, căci cu hainele mele roase de perie şi de benzină nu prea îndrăzneam.

Ii scârţâia pantofii ori poşeta şi-mi amintea neplăcut de geamantanele noi de piele din mâinile albe şi fragede ale celor din vagoanele de clasa I-a, care în trecere te înlătură din cale muţi, fără să ceară voe, fără măcar să te privească, ci trecând înainte şi arătându-ţi un spate care cu cât e mai lat, cu atât inspiră mai multă silă. De câte ori se mişca îmi trimetea un miros de parfum fin şi necunoscut de mine. Mătasea pe ea se agita vie, ori tremura strălucind şi părea capricioasă, alintată şi mândră ca şi stăpâna. Mişcările poalelor rochiei aşi fi putut spune că-mi aruncau indignate privirile de pe pulpele ei frumoase, pe care le pusesem ca să nu mă uit în ochii ei mari căprii care mă şi electrizase. Era o frumuseţe fardată din acelea cărora nu le poţi găsi nici un defect chiar dacă-l au. Eu, cu faţa pătrată şi colţuroasă, cu nasul scurt şi cam adus în sus, cu ochii mici şi pielea galbenă, obosit şi leşinat de foame, îngrijorat şi fără vre‘un îndemn spre veselie, păream o javră necăjjită de mahala ca aceia care parcă mi-o arăta mâna neagră cu arătătorul întins, pe lângă alta înbăiată şi pieptănată, hrănită cu friptură şi lapte, iubită mai mult decât o fiinţă omenească: o javră de rasă a unei cucoane.

Imi era greu şi chiar frică să intru în vorbă cu ea. Dacă aş fi fost silit să merg pe o sârmă întinsă la înălţime în aer fără umbrelă şi papuci de gumă, n‘aş ezitat atât.

— Cât am umblat, îi răsună deodată glăsciorul, şi în zadar.

Mi-am pierdut orice răbdare. Am luat privirile de pe pulpele ei să văd la cine vorbeşte. Imi vorbea mie. Ochii mândri de regină suferindă erau îndreptaţi în spre mine.

N‘avui încotro şi mă hotărâi cu bărbăţie să fac primul pas, cu toate că n‘aveam umbrela ‘n mână... Simţii obrajii arzând ca atunci când privim de aproape focul din sobă. In acea zăpăceală, i-am zâmbit aşa cum ştiam că îmi stă mai bine. Arătam dinţii de sus — căci îi am frumoşi — bombând obrajii îmbujoraţi de emoţie, înfundând cu aceasta ochii îndulciţi şi formându-le la cozi câte două cutişoare. Era însă premeditat, compus cu mintea, nu cu inima, cu simţirea. Acest zâmbet îl deprinsesem dela o femeie care îl arăta tot ca şi mine, — la comandă, — când mă primea şi când mă petrecea afară. Ştiam însă că numai femeile simple îl gustau, cele mai inteligente îl respingeau ca pe o lingură de unt de reţină. Ghiceau pe semne superficialitatea lui. De aceia în timp ce-i zâmbeam, iscodeam fără multă speranţă să văd ce impresie îi face. Neîncrederea în mine mă emoţiona şi mult mai eram îngrijorat că al doilea pas să nu-l pun tot aşa de nesigur ca cel dintâi, tremurând.

Totuşi, mă munceam energic să-i înfrunt privirile care păreau că spun, că se coboară să mă îngădue şi cu oarecare curaj răspunsei:

— O da! de când umblu şi eu! E de speriat cu această populaţie flotantă. Şi mă trezii bătând ca şi ea de lespezile albe talpa. Vedeam bine că nu-i place zâmbetul, dar din încăpăţânare nu voiam să-l alung de pe faţă. Simţeam că dacă m‘ar fi poreclit măscărici, aş fi început să fac tumbele şi să urlu piţigăiat. Mă temui că merg prea departe şi mă uitai în pereţii de oglinzi să-mi văd zâmbetul. Rânjeam. Frica de a nu fi ridicol îmi făcu fără să vreau faţa serioasă. Mulţumit oarecum de echilibrul cu care păşeam voii să mă arăt desgheţat, nu intimidat, cum mă ştia şi prinsei ai da sfaturi:

— Trebuia să vă căutaţi de dimineaţă locuinţa. Seara întotdeauna eşti expus la neplăceri de acestea.

Ea nu răspunse şi se făcu o tăcere în care eu începui a căuta ager cu mintea, înghiţând saliva, să văd dacă emoţia stăpânită nu mi-a stâlcit vre‘un cuvânt. Strălucirea şi mişcarea ochilor ei însă, se grăbiră să-mi spue mai înainte că am schilodit destule şi că m‘a priceput că‘s strein. In timp ce continuam controlul ca să văd care cuvinte anume, observam mişcările expresiei feţii sale, ca să ştiu cum să fac al treilea pas... Pe obrajii ei albi curaţi şi plinuţi vibra un dispreţ fin şi necunoscut încă de mine ca şi parfumul ei. Dar tocmai fineţea lui mă durea. Apoi prinse a se plimba şi a se uita la pantofi mirată, cu sprâncenele ridicate şi ochii rotunjiţi, sugându-şi uşor buza de jos. Câte odată se oprea, ridica mândră capul şi se uita într‘un loc fix cu gândurile departe, pentruca să termine uitându-se atentă la mătăsurile de pe ea şi aranjându-le cu fineţe şi băgare de seamă. Mândria aceasta naivă şi fără rezervă, brutală ca şi înlăturarea din cale a acelora din vagoanele de clasa întâi, mă înveseli. O coborâse cu mult în ochii mei şi zâmbii ironic. Ca să-mi bat joc de ea începui s‘o maimuţăresc. Scosei şi eu manşetele care erau curate şi la care aveam nişte butoni frumoşi de argint. Pantofii îmi erau noi şi îmi adusei aminte că au câte odată năravul să scârţâe. De aceia începui să calc apăsat supraveghindu-i cu urechia şi cu privirea. In ciuda mea însă n‘aveau cheful să-şi arate talentul. Observai că ea râde în sinea ei de mine ca de-un bufon.

Strâmbai acru faţa şi eram pe cale să es afară de oarece tăcerea dintre noi se lungise prea mult, când ea o sparse:

— Vă spun drept, începu silit, închizând şi deschizând poşeta, care pocnea ca o tabachere şi scârţâia. Nu-mi pot închipui ce mă voi face?! Apoi îmi întoarse spatele.

Deodată m‘am luminat pe deplin pentru ce intrasem şi m‘am hotărît, cu toate că eram desgustat, să-mi îndeplinesc scopul:

— De acu s‘o mântuit, v‘aţi sărutat sub icoane... Noroc maică, strigă veselă ţaţa Tinca, punând lampa aprinsă pe masa din mijloc. Mânca‘l‘ar maica de băiat... Las‘că are să fie bine... Sunteţi tineri... Vino să te sărut... încă odată..., şi pe tine... Avere aveţi slavă Domnului şi să ştiţi dela mine... cât e lumea şi pământul pe cuptor nu bate vântul.

. . . .

Era după miezul nopţei. Retrasă imediat după masă în iatacul ei, gătită în capod de noapte, cu bretonul prins în bigudiuri, cu nasul uşor lustruit de plâns, Felicia aşezată între două lumânări la toaletă, înegrise cele trei plicuri cu arabescuri capricioase, căznindu-se să împreune estetic, două iniţiale F şi C ce acopereau adresele ca un strat de flori neîngrijite de pe un mormânt străin.

— Eu aș fi de părere să nu disperă domnșioară și să cercăm și în alt loc, îi răspunsei de-asemenea silit, călcând spre ea mai apăsat, cercând încă să văd dacă pantofii au cheful să scârțâe. Știu eu mai departe un hotel unde se poate găsi și chiar acolo mă îndreptam. Aici am intrat fără nădejde.

Aveam speranța vagă că mă voi împrieteni cu ea și vom găsi o cameră fie că vom umbla toată noaptea, iar când o fi la plată să fac în așa fel, încât să plătească ea și eu tot sfânt să rămân. Deodată, împrejurarea în care ne aflam îmi sugeră ideia că succesul e sigur și încurajat mă oprii locului. Gândii că nu e nevoe să umblu prea mult împrejurul ei și după ce mă uitai o clipă la ea, îndemnând-o dezinteresat cu privirea să mă urmeze, pornii spre ușă, prefăcându-mă grăbit, întorcându-i cu aceasta și eu spatele. Inainte de a eși, mă aplecai să examinez șireturile pantofilor pentru ca s'o privesc pe sub cot, ce face. Mare satisfacție am avut când o văzui lângă mine gata să mă urmeze și numai decât aflându-mă afară, dădui drumul la vorbă cum se obișnuește în asemenea momente. Pledam disperat să-i devin simpatic, căci pe fața ei, mai citisem și o curiozitate cu care ne uităm la o broască țestoasă. Dacă nu ași fi avut nevoe de ea, repede aș fi terminat dar trebuia să o las înainte regină și să rămân bufon. In distanțele dintre lumini unde era mai mult întuneric decât lumină și unde aproape nu ne distingeam trăsăturile fețelor, eu eram mai natural, mai sincer și simțeam că cuvințele prind, plac, iar ea îmi răspundea mai cu drag. Chiar odată, la lumina unui far de automobil care o lumină un scurt timp, mă surprinse sinceritatea și bunătatea de pe chipul ei; mă impresionă adânc. Atunci am simțit cât de fericit aș fi când m'ar iubi o femeie frumoasă.

Inainte, mândria, ironia și răutatea îi mișcau mușchii feței în diferite forme îi tremurau nervos sprâncenele și dădeau pleoapelor o clipire deasă, vie și parcă scăpărătoare, iar altă dată cu totul dimpotrivă: ele rămâneau fixe, puțin întredeschise, nu arcuite ca de obicei, ci parcă în formă de triunghi, pe când sprâncenele se îndesau una în alta și dădeau frunții cute perpendiculare. Acum întreaga ei față era simplă, senină și blândă, parcă fără mișcare, așa cum ar dormi. Părea o fotografie. Din ochii care priveau limpede și liniștiți, parcă naiv, se revărsa pe obrajii curați lumina unei bunătăți care îi albea mai mult, îi făcea mai dulci și te îndemna să-i săruți suspinând. Rămași iarăș în întunericul spălăcit, de culoarea unei ștofe negre eșite de soare, cuvintele mele vibrau muzical. In dreptul luminelor însă, pierdeam tot gustul „manevrei", pentrucă începeam să ne iscodim unul pe altul cu privirile, îngrijorați și îndoelnici.

Această neîncredere reciprocă ne zădăra pe amândoi și tulbura vechile sentimente care de abia se lăsaseră la fund ca o drojdie.

Pe nesimțite ne trezeam iarăși dușmanii de mai înainte.

Știa că privirile ei îmi pierd îndrăzneala, care pesemne o jignea și mă pironea mereu cu ele, făcându-mă să vorbesc pieptului ei, umerilor, ori zidurilor străzii.

Ajunsesem să o iau de braț. Aceasta o necăjia, o umilea prea mult, dar nu avea ce face, căci ajunsesem pe nesimțite la acest punct. Obosit cum eram, aceste sforțări îmi dădură o febră care se accentua tot mai mult. Cu cât trecea mai mult timpul în tovărășia ei cu atât îmi era mai nesuferită. Imi ziceam în gànd cà nu voi iubi niciodată în viața mea o femeie frumoasă. Necăjindu-mă prea tare, ajunsesem să o urăsc precum urăm un dușman de moarte și ne priveam dela un timp, cu aceeaș ură cu care se privesc doi dueliști.

Cum mergeam braț la braț, eram ca doi încăerați gata de bătae, nu să se mângâe, să se iubească. Luminile ne arătau din ce în ce mai înverșunați. Inchipuindu-mi că mi-a prins slăbiciunea mă încăpățânai să rezist privirilor ei și la o lumină o privii țintă în ochi fără a-i pleca. Ea râse înciudată și disprețuitoare după ce se uită un timp liniștită, apoi luă ochii dintr'ai mei, mândră și plictisită. O smucii de braț, parcă voind să i-l rup și-i spusei surâzând, întrebuințând toate puterile talentului meu:

— Cât de dulce ești.

Vedea că-mi bat joc acum pe față. Se prefăcu și ea că surâde, dar atât de prost, atât de falș. Ii vorbeam ca unei midinete. După spusele ei venise din provincie pentru o afacere urgentă, dar după deducțiile mele, toate vorbele ei erau născociri mincinoase. Faptul că nu-mi mai face nici cald, nici rece și că timiditatea mea dinainte s'a prefăcut în batjocură, o necăji într'atât încât se posomorî. Nici acel râs chircit și acru nu mai putea scoate. Frumusețea ei zbuciumată de mâhnire, mi se păru tot atât de plăcută ca atunci când o luminase farul de automobil. Simții în vre'o câteva rânduri că brațul vrea să iasă din încătușarea mea, dar eu îl reținui pocăit, cu sufletul înmuiat. Privea când în pământ, când înaintea ei, la mine însă nici odată, de parcă ar fi căzut în timiditatea din care eșisem eu și în ochi îi strălucea o duioșie, stârnită parcă de amintiri. Toată batjocura mea fugi și o strânsei cu dragoste de braț, dar ea aproape se smuci de lângă mine și o luă repede înainte. Reproșul cald, prietenesc mi-o făcu și mai simpatică și grăbii și eu pasul, împăciuitor, ștergându-mi sudorile de pe frunte cu mâinile fierbinți.

Intrărăm la două hoteluri degeaba, când la al treilea, unul ordinar și jigos de lucrători, găsirăm o singură cameră. După câteva mici mofturi primi in silă să doarmă cu mine. Mă așteptam ca purtările mele prietenoase s'o îndulcească mai mult, dar îi readuse sila și disprețul de mai nainte.

Când fu la plată, ea tocmai urca scările. Ii făcui semn să vie și ea coborî mirată. Când îi explicai că nu am decât... „bancnote" mari, pricepu numai decât șiretenia mea și înțepenită locului nu-i venea să creadă. Aceasta însă o înveseli, o satisfăcu și dădu drumul la toată mânia:

— Păi nici eu n'am mărunte și dacă plătesc ce nevoe am să te iau și pe dumneata ca bagaj, tăe în carne vie ea.

Mânia și cruzimea cuvintelor ei parcă mă înduioșă însă. Nu mă așteptam să văd atâta răutate în aceia căreia îi gustasem fața de două ori cu atâta plăcere, în aceia care presimțeam că-mi va primi sărutul; ba încă mi-l și va înapoia. Cu oarecare emoție și moliciune îngânai plin de părere de rău, surprins:

— Dar cum, până acum nici nu dădeai de bănuit că ești o femeie care se vinde?

Ea roși toată și începu să tremure. Satisfacția stranie, veselia și cruzimea îi fugiră. In ochii ei mi se păru că licăresc emoția și plânsul. Cu buzele mișcate parcă de convulsiuni nu de cuvinte, bâlbâi:

— Ce te face să vorbești astfel?

— Auzi?! exclamai crud, pentruca s'o văd cu lacrămi, umilită pe deplin și pentru ca să-mi potolesc jignirea.

— Cine caută să i se plătească odaia și altele, dacă nu o prostituată?

Ea îmi pricepu intenția pe semne, căci ochii ei mi se părură că încetează de a-și spori umezirea. Ripostă, privindu-mă rece, cu ochii parcă uscați de fierbinteala mândriei:

— Altele?! Care altele? Ți-am mai cerut ceva?

— Nu, dar cu siguranță mi-ai fi cerut. Nici pentru cameră nu mi-ai spus de la început, continuai mai cu tărie, avànd în acelaș timp părerea de rău cu care ne certăm, mama într'o criză de nervi. Ești cocotă fină fetițo; oare e cu putință să te culci în bârlogul ăsta?!

Ea fugi aiurită pe scări, apoi se opri brusc ne știind ce să facă, cum ar fi pușcată de un gând puternic, ori de nici unul...

Mișcarea aceasta mă surprinse; mă așteptam mai degrabă să fiu înjurat brutal, cum au obicei femeile de noapte când urăsc și sunt scoase din răbdări. Convins că e cinstită, nu știam cum să repar. Fără să știu ce trebue să fac, alergai sus pe scări și mă oprii în fața ei. Am vrut să-i sărut mâinile, dar nu eram singuri; pe urmă mi se păru teatral, ridicol. Mă uitai în fața ei senin, renunțând a-i vorbi cu fapte, nici măcar cu mimica, ci numai cu ochii. Nu privii însă mult, căci două palme răsunară ascuțit de obrajii mei. Numaidecât simții aceiaș senzație care am avea-o, dacă ne-am așeza cu fața deasupra unei tingiri cu grăsime de pe plită, care stropește mărunt. Usturimea înțepăturilor a mii de ace în obraji nu era însă mai mare ca aceia a inimii care se smuncea să rupă băerile, cum se smuncește un câine întărâtat să rupă lanțul. Ii auzeam chiar lătratul îndârjit și sângele îmi vâjâia pe la urechi. Dacă aș fi fost muiat în benzină și aprins cu un chibrit, cred că m'aș fi simțit mai bine. Palmele ei, chiar mi se părură izbucnirea primelor flăcări.

— Eși afară, o auzii șuerând.

Portarul, care eșise din ghișeu râzând, se posomorî la vederea agresiunei și alergă spre mine, apucându-mă de braț. Se obosise zadarnic însă. Nici măcar nu m'am gândit să răspund la fel.

— Domnule, continuă ea să șuere, ori cât costă această cameră, plătesc. Pune pe domnul la locul lui și dă-mi cheia. Am ridicat capul. Nu știu cum m'oi fi uitat la ea, dar privirile-i roșii care persistau focoase să mă țintuiască, încetul cu încetul se mai stinseră, apoi mă părăsiră și alunecară pe pereți. Ajuns afară îmi venea să râd și să sfarm ceva. Mi se zbătiau arterele pe tâmple ca niște râme tăiate. Febra îmi dădea amețeli și greață. Eram atât de moleșit încât gândeam că dacă mă voi așeza jos, picioarele-mi de lemn nu mă vor mai ajuta să mă scol și voi adormi pentru totdeauna. După un timp auzii în spatele meu pe cineva care aleargă.

Crezui că e ea și mă așteptam să fiu apucat de braț, oprit pe loc și rugat să iert.

Era însă un sergent de stradă.

Și de atunci, niciodată nu am mai făcut echilibristică de aceasta, cu picioare de lemn și mai cu seamă fără umbrelă...

poezie

GEORGE GREGORIAN

ALBUMUL DE PĂMÂNT

Această vale ce'n tăcere s'a 'mpânzit
E un album familiar cu mii şi mii
De veştede fotografii
Inchise'n scoarţe verzi de infinit.

Sub lespezi şi-afumatele troiţi
Ce plumbuesc tezaurul de foi
In vraful răsfoit de-adâncuri noi
Sunt pagini dupe pagini cu-adormiţi.

Bătrâni cu barba trasă lung pe piept,
Bătrâne subţiate înţelept,
Fecioare, o penumbră în beteală,
Copii cu faţa mică şi-anii mici,
Flăcăi cu mâini de ceară în panglici,
Părinţi şi fii, sfârşiţi pe-o nicovală,
Surori şi fraţi ce-au supt aceeaşi lună,
Indrăgostiţi ce-au stins de mult sărutul,
Robi grei şi regi mărunţi cât aşternutul,
Deapururi împreună,
Toţi împăcaţi, întinşi sub un răsad,
In strimtul lor chenar de brad.

Sub zări, cu braţe 'ntinse pe văpae,
Ei au venit pe-un drum de curcubeu
Din malul ca o biblie de greu
Şi s'au întors în maluri ca o ploae.

Inchişi de veci în zâmbetul profund
Sub care-au coborît cu faţa'n sus,
Atât mai ştim de ei, că'n veci s'au dus
Că bezna-i toarnă'n pâlnii fără fund.

* * *

Lăcaş uitat! Stă gândul frânt... şi dur
Nedumerit în hăul de ucişi...
De ce pe cruci e-atâta luminiş?
De ce foşnesc tăcerile 'mprejur?

In iarba larg crescută peste ei
Ce nou fior mai poate-acum să treacă?
De ce un fir pe altul se apleacă,
Se'mbrăţişează două, câte trei,
Şi-şi trec luciri de ochi în vis luciţi?
Şi'n asfinţitul tras în jar de zări
De ce sunt toat-un tremur şi o goană,
Din scrumu-adânc al vecinicei pierzări
Siluetând iluminări
Pe'ntinderea cu zâmbet de icoană?
O, iarb'aceasta deasă de-o priviţi!
In miile de fire, sunt tot ei,
Amestecaţi, de nimeni nezăriţi,
Răsaduri noi ce'nving mereu genuna
Şi tot spre cer întotdeauna!

RAINER MARIA RILKE

DIN STUNDENBUCH

Şi inima-mi îţi e soţie
Este ca şnurul Noemiei, precum Ruth.
Ea ziua 'mprejmue grămada ta de snopi
precum o slujnică ce rosturi mari slujeşte.

Dar sara ea sporeşte 'mbelşugat,
Se spală şi se 'mpodobeşte
Şi atunci când totul odihneşte, e în preajma ta
Şi vine la picioare de ţi se aşterne.

Şi de-o întrebi la miez de noapte îţi răspunde
cu mare simplitate: sunt Ruth eu, slujnica
întinde aripele peste roaba ta,
tu eşti stăpânul.

Şi-ţi doarme inima-mi până la ziuă
lângă picioare, caldă de sângele tău
Şi ca o soaţa îţi e dânsa, şi-i ca Ruth.

CAMIL BALTAZAR

ARTUR ENAŞESCU

SONATA LUNEI

O! lună, ce-mi presuri seninul pe gene
In ore târzii,
Când, simt pe deasupra-mi, un zbor de sylene,
In danţ de stihii,
Când, palida-ţi frunte cu-a mea se'mpreună,
O lună!
Din două vii gânduri făcând o cunună,
Eternă!
Când, cerul molatic şi-albastru e-o pernă,
Cu fulgi argintii,
Zburdând făr'alin şi zglobiu prin văzduhuri,
Cu sute şi mii,
Şi veştede frunze din miticul laur
Ecouri târzii,
A moartelor vremuri, fantastice duhuri,
. . . .
In holbure cad peste lyra-mi de aur
Acum inutile;
Când ochi-mi se 'nchid peste galbene file
...O! lună, ce-mi presuri, seninul pe gene...

PETRE DINU

SEARA

Seara cerne tainic scrumul zilei moarte,
Scântei de foc se sting pe zare departe,
Albastru tremurat luceafărul răsare,
Lătrat îndepărtat, târziu, în neguri moare.

Falduri de umbre prinse în cuie de stele,
Cu ciucuri viorii de lună ca mărgele,
Invăluie somnul despletit în noapte,
Muiat în aroma lanurilor coapte.

Doar vântul visător mai tremură subt boltă
Prin firele de raze, coarde de vioară
Sublil arcuş palidă melodie ce'nfioară
Tăcerea, ce'n lumina lunii pâlpâie involtă.

in strainatate

HEINRRICH MANN

Dela „Supusul“ la „Mama Marla“

In 1914, pe pragul isbucnirei războiului mondial, tiparul trebuia să dea la lumină, la Berlin, romanul „Supusul“ (Der Untertar' al lui Heinrich Manu. Cenzura instituită odată cu isbucnirea războiului a împiedecat apariția cărții care nu a eșit decât în 1918, odată cu căderea imperiului și isbucnirea revoluției. Succecul i-a fost formidabil. Firesc lucru, căci „Supusul“ e cel mai teribil pamflet în contra burghezului german din epoca lui Wilhelm II care, incapabil de viață autentică, nul, laș, își făcuse din împărat un idol, îl imita în gesturi, cuvinte, atitudini, își făcea murdăriile cari îi aduceau bogăție la adăpostul frazelor patriotarde, ajungea notorietate, respectat, și temut în orașul său, grație șantajelor, josniciilor, crimelor comise toate în numele vreunui „principiu superior“ exprimat de împăratul său într'un discurs, sau lansat de el însuși, publicat în ziare, și atribuit stăpânului suprem.

„Supusului“ au urmat încă două romane: „Săracii“ (Die Armen) și „Capul“ (Der Kopf), întâiul, tabloul proletariatului german din epoca wilhelmină, al doilea al claselor conducătoare, al celor „de sus“. Impreună cu „Supusul“ ele formează trilogia „Imperiului“.

Nota satirică violentă care domină mai ales în „Supusul“ și „Capul“ nu ia acestor romane însușirea de autentice tablouri sociale. Căci Heinrich Mann, nu deformează propriu zis prin satira lui, ci mai mult prin concentrarea tuturor păcatelor unei clase sociale dintr'o epocă în foarte puține figuri centrale, dă acestor păcate un formidabil relief, neapărat necesar pentru a face pe cititor să ia parte la indignarea autorului înaintea celor ce vede și descrie — căci desigur, Hainrich Mann ia atitudine în fața eroilor săi, și e departe. vrea să fie departe de principiul „artei pentru artă“.

Acum în urmă, Heinrich Mann a dăruit lumii și romanul societății germane postbelice. In „Mama Maria“ găsim pe cei mai caracteristici reprezentanți ai acestei societăți, turbure, frământată, complex alcătuită, nici pe departe lămurită în multiplicitatea aspectelor și a tendințelor sale. Găsim, în „Mama Maria“ pe cei rămași în urmă, pe neadaptabilii la viața nouă, cari când încearcă să i se adapteze se prăbușesc cu totul. Găsim pe profitorii nouilor situații, de fapt juissorii și lipsiții de scrupule din totdeauna, nemiloșii exploatatori ai desorientărei, desrădăcinărei bătrânilor ca și ai lipsei de experiență a tinerilor — găsim în sfârșit pe chiar acești tineri, mai avântați spre viitor, mai calzi mai pasionați, mai nebuni în dorințele, visele lor mai sbuciumați, mai încercați în frământările lor ca niciodată. Și toate personagiile, îndeosebi tinerii, prezentate în situațiuni, puse în conflicte ce țin aproape de ireal, de fantastic. „Incepe ca un basm“ spune unul dintre personagii, pe pragul isbucnirii conflictului principal. Basm, fantasmagoric e întreaga viață nouă — e ceeace vrea și reușește pe deplin să ne sugereze Heinrich Mann.

Dar „Mama Maria“ satisface cele mai diferite și mai largi pretenții. Din vâltoarea problemelor, conflictelor sociale, se desface și se impune interesului cititorului, fără a i-l slăbi totuși pentru acele probleme, figura „Mamei Maria“, halucinantă creațiune de complexitate psihologică, centrul irealului, fantasticului întâmplărilor, ba până la un punct și sintetizarea, aducerea la o ultimă și definitivă expresie a celor mai diferite, mai contradictorii, mai dușmane tendințe ale mediului social în care se mișcă. Poate deaceea interesul cititorului nu trebue să se împartă: romanul psihologic completează pe cel social, organic crește unul din celălalt, formează un întreg indestructibil amândouă.

„Mama Maria“ a desarmat și pe ultimii cari, cu toate operile lui Mann și anterioare „Supusului“, nu vedeau, nu vroiau să vadă arta mare a scriitorului. Scena spovedaniei Mamei Maria din biserica Sf. Hedwiga e considerată unanim ca cea mai formidabilă pagină a literaturii germane moderne.

Prin ultimul său roman, Heinrich Mann s'a ridicat la culmea la care numai cei mari de tot, cei aleși ajung, unde cele mai diverse aspirații, cerințe intelectuale și sufletești se întâlnesc, unde toți, fără deosebire, ne aducem prinosul de admirație și recunoștință miracolului geniului creator.

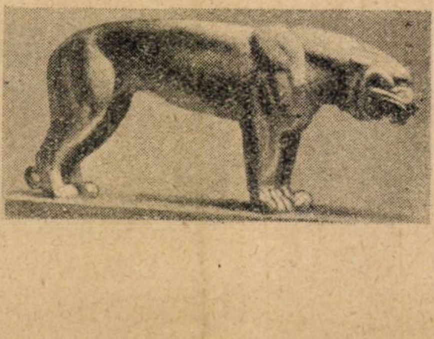

GUSTAVE FLAUBERT ET SES AMIS

de Antoine Albalat. — Autorizat de urmașii marelui scriitor, d. Albalat și-a luat sarcina de-a ne desvălui raporturile lui Flaubert cu contemporanii săi prieteni. Cartea e interesantă.

Aflăm de-acolo amănunte intime asupra vieței autorului „Doamnei Bovary“ și mai aflăm un lucu cu deosebire interesant:

Scriitorul care ura prostia burgheză cu pasiune, era un om bun, un om întotdeauna atent la o suferință.

Mai aflăm, că cu toată deosebirea de principii artistice dintre el și Zola, ei erau foarte buni prieteni și d-na Zola povestește că de câteori venea Flaubert la dânșii, autorul lui „Nana“ se închidea cu el în cabinet unde avea lungi convorbiri. Se stimau reciproc și își trimeteau cărțile unul altuia, cu cele mai călduroase dedicații.

Flaubert a numărat printre prietenii săi pe Bouilhet, Gautier, Champfleury, Goncourt, Saint-Beuve, Michelet, Hugo, Taine, Fromentin, Bauville, Maupassant, Jules Lemaître, Hérédia, etc.

Jules Lemaître și Maupassant aveau pentru marele scriitor o admirație nelimitată și ascultau de sfaturile lui, măguliți.

MOARTEA LUI BLASCO IBANEZ

S'a stins în vila sa depe Riviera, marele romancier spaniol Blasco Ibanez, în vârstă de 61 de ani. Nu mulți scriitori din zilele noastre au cunoscut imensa popularitate a acestui romancier, a cărui operă se află tradusă în mai toate limbile europene. Pentru cei ce nu cunosc Spania din călătorii îndelungate proprii, romanele lui Blasco Ibanez constitue breviarul moravurilor, mediului, vieții spaniole. E adevărat, trebue să menționăm că tocmai cunoscătorii vieții spaniole contestă frescelor lui Ibanez veracitatea. Dar nimeni nu se poate sustrage narațiunei lui Ibanez în sine, în totdeauna plină de viață, de mișcare, de intensitate dramatică. Aceste însușiri ale romanelor sale au și făcut ca cele mai celebre, mai bune dintre ele să fie filmate și să constitue triumfuri cinematografice: „Arenele însângerate“, „Mare Nostrum“, „Cei patru cavaleri ai Apocalipsului“, „Torentul“, etc.

Blasco Ibanez însuși era un pasionat iubitor al cinematografului. In vila sa dela Menton, avea o sală specială de cinematograf, cu instalațiuni complete, unde proecta pentru sine și pentru prieteni filmele după romanele sale, cum și altele achiziționate dela casele producătoare, și cari rămâneau proprietatea lui. Dealtfel romanele sale filmate, proectate în lumea întreagă i-au adus și înfloritoarea stare materială care-i permitea să ducă o viață princiară departe de țara al cărei reprezentant autentic se socotea, și al cărei dictator îl exilase.

critica literara

ANA LUCA :

Prin fumul Calumetului

Autorul își inchiagă romanul în jurul unei hotărîte ideologii. Nu vom incerca o redare a ei din pricină că am desfigura-o. D-na Ana Luca a desfășurat-o, de-alungul unui întreg roman, cu dragoste, cu adâncime, dar mai ales cu simț artistic. Personagiile domniei sale nu-și debitează ideologia ci și-o trăesc. Drama începe normal, din ciocnirea împrejurărilor circumstanțiale și individuale, cu acelea covârșitoare, din afară. Se ridică însă repede la proporții simbolice. Un oarecare Mihai Vladeș, tânăr, frumos până la absurd, sensibil „a rebours“ față de această frumusețe care-i aduce succese ușoare, și care-i înăbușea ființa lui morală, sfârșește, totuș, prin a ceda, ajungând la căsătorie, dragostei unei Mira Cosmintzki, Mihai Vlades are, astfel, aerul că acceptă tacit întâietatea frumuseții lui vrăjitorești asupra ființei lui lăuntrice ; Mira, soția lui acum, nu renunțase o clipă la prerogativele ei de stăpânitoare a acestei minunate străluciri fizice a soțului ei.

Mihai Vlades, însă, nu renunțase de cât aparent la visul lui de a-și răscumpăra frumusețea printr'o faptă altfel bărbătească. Și războiul a fost prilejul căutat. Tânărul soț se duce voluntar pe front. Hotărîrea lui nu ține seamă nici de dragostea soției sale, nici de durerea mamei sale, nici de sfaturile prietenești ale avocatului Rucăreanu. Pe front însă își găsește răsplata vanității lui. Se înapoiază estropiat. Mamă-sa murise, între timp, iar soția lui sfârșește prin a se prăbuși sub durerea de a-și fi pierdut tovarășul strălucitor de mai înainte. pentru a se trezi alături de imaginea desfigurată a unei sterile vanități.

Doamna Ana Luca, în pagini de pregnantă analiză, a urmărit procesul acesta de descompunere sufletească, a personagiilor domniei sale, din clipa când, fiecare, plecând dela starea de fapta conturărei ființei sale și a așezării ei, începe să frământe năzuinți și doruri menite să se rezolve în conflicte dureroase, și în drame. Mira Cosmințzki, dealungul drumului ei până să ajungă doamna Vladeș, reprezinta o întreagă gamă sufletească de timiditate și de instincte agresive, de abilitate femenină și de primitivă voință de captivare, cu care învălue discret la început, dar irezistibil, la un momnt dat, și înăbușe ostilitatea, șovăiala, sau numai neliniștea, lui Mihai. Mihai e, deopotrivă, disecat în toate cutele lui sufletești, de la revolta pe care o simte de câte ori se știe admirat, în frumusețea lui, de către o femee. și până la îngăduința dela început și bucuria de mai apoi, de-a se vedea treptat înlănțuit de dragostea Mirei ; după aceea când, apoi, își regăsește preocuparea lui de a se simți bărbat, plecând la război, și, în sfârșit, când mutilat, se înapoiază acasă pentru a vedea cât de necesară i-ar fi acum frumusețea pe care a pierdut-o până a-și înspăimânta soția sub noua lui înfățișare, totul formează un dureros material de umanitate vie, și de caldă înțelegere a sufletului.

Autorul nu a plecat la voia întâmplărei. Ideologia sa formează drumul dela care vieața nu se poate abate fără primejdie, și fără dramatice ciocniri.

Fatalitatea acestei omeniri din cadrul romanului d-nei Ana Luca este, astfel, înfățișarea morală cu care autoarea vede viața, rolul asigurat ei, intelectualicește, și sufletește, și de care, deosebitele temperamente care mișcă infractuar de-alungul acestei opere, se izbesc ca niște corăbii în stânci, pe furtună. Și această infracție e de sorginte lăuntrică. Personagiile, adică, nu-și trăesc, prin aceasta, mai puțin viața lor interioară, ca și cea exterioară, și nu vegetează, în pământul gras al personalității lor date, o mai puțin nomală, proaspătă și reală vieață.

Atât Mira Cosmintzki, cât și bărbatul ei, Mihai Vladeș, sunt personagii cu o rar de reală viață. Un oarecare Rucăreanu, apoi, triumfător prin resemnare pe linia aceleiași ideologii care sfarmă pe ceilalți eroi ai romanului, trăește, estet în felul lui, ironic cu bună voință și bine-voitor cu ușoară ironie : cu prietenie și caldă bunăvoință, își conturează silueta dealungul romanului ca un fel de zeu tutelar în norii propriei sale discrețiuni. Tot așa de viu însă ca și restul personagiilor, prin împletirea dibace a intelectualității lui prompte, pe fondul unei foarte omenești simțiri, pare că strânge și conduce acțiunea spre o finalitate sigură de catastrofă cu dibăcia unui îmblânzitor de fiare în arena soartei

Personagiile d-nei Ana Luca, totuși, se străduesc cu toatele spre o himeică fericire și, dacă nu ajung, aceasta se datorește, poate, neputinței lor de a se conforma ei. Căci toți, dela început încă, par a se invârti în jurul ei. Este, când unul întinde mâna spre trandafirul din vază, în mimoza de lângă el, și când pune la loc, scoțându-și-l din deget, inelul, strălucește, vie, în rubinele sau în perla din el. Doamna Ana Luca ne impune astfel, fără teorii, emotiv, practica ideologiei sale față de personagiile domniei-sale. Și este, de sigur, suprema calitate a romancierului înăscut.

Simțul naturei, apoi, este încă o însușire de preț a romanului acesta. D-na Ana Luca știe să vadă diferențiat, și cu frăgezime, totdeauna, un colț de natură. Iarba, apa, copacul, soarele, noaptea, mirosurile, sunt, pentru autoare, nu simple pretexte de odihnă presărate dealungul acțiunei, ci adevărate reactive sufletești și intelectuale, pentru personagiile domniei sale. Poate, chiar că de aici pleacă, prin deviație și caracterul episodic al unor din paginile romanului care, dacă pot destăinui însușiri de aqua-forte și sunt, ca atare, prețioase, cum observa d-nul Perpessiciuss, nu e mai puțin adevărat că în economia strictă a romanului, nu-și îndreptățește existența de cât foarte relativ.

Fabula titlului se rezolvă la urmă. Rucăreanu pornește cu Mira, însănătoșită, spre orizonturi noi, lăsând în urmă, pe cheiul Constanței, pe Mihai apăsat și, poate, sfărîmat de povara vanității care, împingându-l să renunțe la realitatea lui efectivă, pentru himera unei năzuinți străine destinului său, îl separase, fără leac, de Mira. Vaporul pornește, astfel, în larg, ducând cu el pe Rucăreanu, înțelept, melancolic și înțelegător și pe Mira convalescentă din trecut de visul de groază al prăbușirei dragostei ei. Mihai privea aiurit depărtarea : „Vaporul se mișca încet, și valurile mărei „se izbeau de scoarța lui neagră. In lumina „roșiatică a apusului, marea părea că „exală un ușor abur luminos, ce se „înalță nevăzut, mistic și liniștitor, ca „dintr'un uriaș calumet al păcei, învăluind din ce în ce vaporul ce se depărta. Aiurit, Mihai îl privea depărtându-se, ducând pe bordul lui, într'o strălucitoare lumină albă, o ființă suprapământească, un nou Messia, un Manitu „universal, venit să cuprindă într'o „mână toate drapele și să le frângă pe uriașul lui genuchi“.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut No. 81 din „Viața Literară“ închinat lui I. Al. Brătescu-Voinești. Găsim diferite articole omagiale scrise de Liviu Rebreanu și G. Călinescu și un vechi și reușit portret făcut de regretatul P. Lăcusteanu în „Flacăra“.

D-l I. Valerian a luat un amplu interview sărbătoritului. In restul numărului mai găsim versuri și proză de Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, N. Șerbănescu, A. Cornea, Nicolai Liliev.

●

Un **frumos** succes de librărie continuă obține noul volum al d-lui I. **Valerian** intitulat : „STAMPE“. Lucrarea, care cuprinde multe bucăți inedite, este elegant ilustrată de pictorul V. Feodorof, după cuprinsul textului. Prețul unui exemplar lei 40.

●

„Ramuri“, vechia publicație craioveană a d-lui C. S. Fagețel, își reia apariția regulată. O colaborare nouă și bogată face din această publicație, nu numai un interesant magazin literar, dar și un mijloc de orientare intelectuală a publicului cetitor.

Primul număr va apare zilele acestea.

●

Va apare în curând volumul de poezii „Mâna mea de praf“ al d-lui G. Grigorian, din care publicăm în numărul de față poezia „Albumul de pământ“.

GOGU CONSTANTINESCU ŞI STRAINĂTATEA

Ar fi imposibil să publicăm aci studiile şi articolele care s'au scris despre invenţiile lui Gogu Constantinescu. Pagini întregi din L'Ilustration, Je sais tout, La Nature cu numeroase clişee îi sunt închinate. Reviste engleze ca „She Sphere“ îl numesc „magician al mecanicii“, „geniu al ştiinţei aplicate“. Această revistă vorbind într'un lung şi documentat articol despre motorul lui... îl descrie cu o minuţiositate în care admiraţia ţâşneşte la fiecare cuvânt, ceeace nu e puţin din partea unor oameni ca englezii, a căror minte rece şi cumpănită nu se entusiazmează cu prea mare uşurinţă.

„Ceeace uimeşte, spune autoru larticolului, e mai ales simplicitatea acestei minuni de tehnică. Acei cari veniseră să viziteze „Salonul automobilului“ fără altă ambiţie decât de a vedea mecanisme frumos lustruite şi splendide caroserii, s'au trezit deodată spectatori improvizaţi a unei noui şi uimitoare demonstraţii de laborator a fizicei aplicate, — un vodevil transformându-se într'o problemă de matematică înaltă“.

Şi mai departe : „Iată o invenţie cu adevărat revoluţionară şi demnă de atenţia pe care a trebit-o“.

O altă revistă : „Journal of the Royal Society of Arts“, care, după cum arată titlul, organul oficial al Academiei regale engleze, cvonsacră lui Gogu Constantinescu un număr întreg (cel din Decembrie 1926) în care elogiile nu sunt precupeţite. Numita revistă publică o dare de seamă a expunerii făcute de inventator în faţa Consiliului Academiei regale precum şi a discuţiei urmate între membrii prezenţi asupra valorii şi amănuntelor technice ale „autombilului....“. „La sfârşitul discuţiei preşedintele consiliului a votat o călduroasă moţiune de mulţumire d-lui Constantinescu pentru opera sa“.

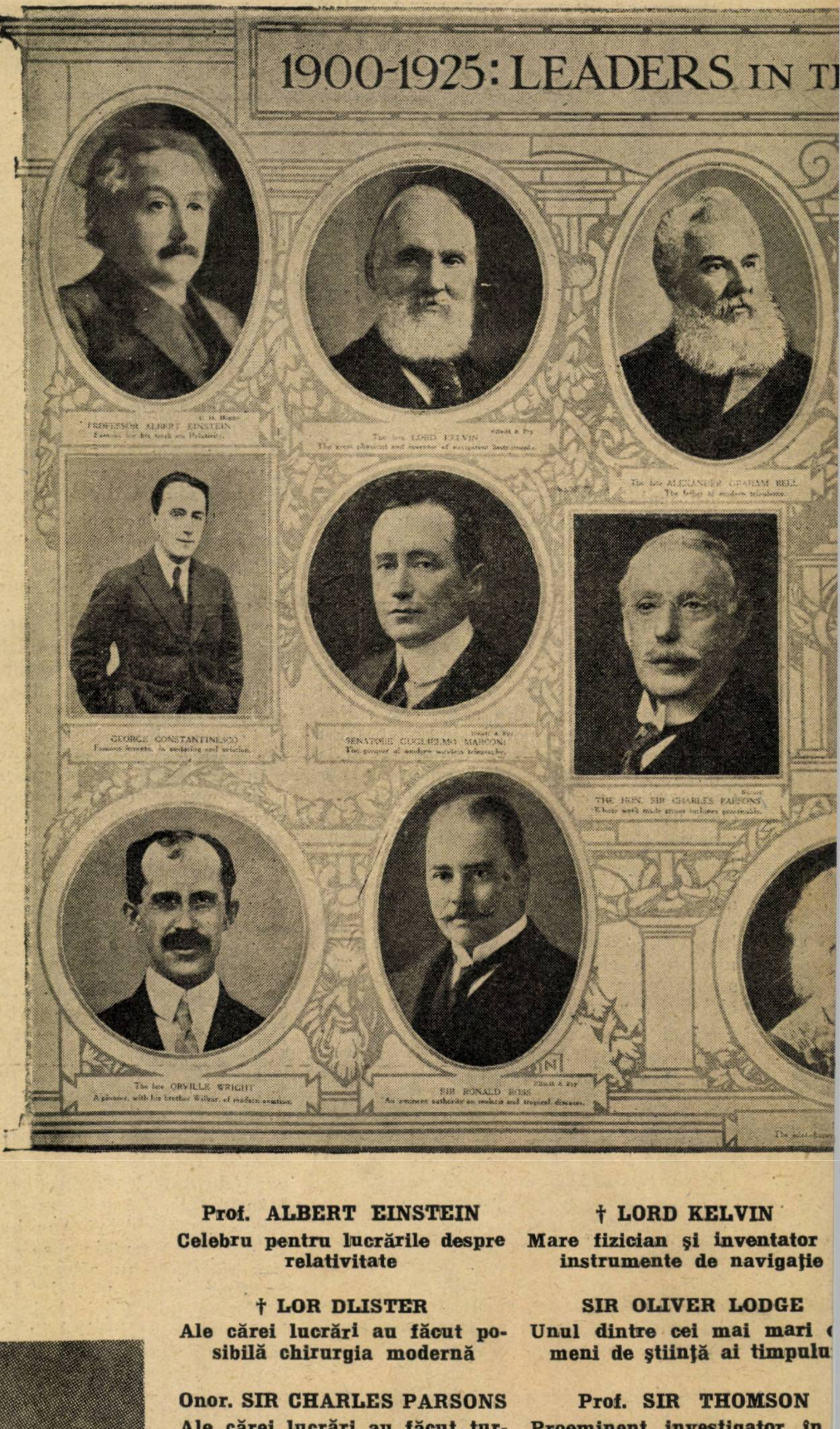
1900-1925: LEADERS IN T
PROFESSOR ALBERT EINSTEIN
The late LORD KELVIN
The late ALEXANDER GRAHAM BELL
GEORGE CONSTANTINESCO
SENATORE GUGLIELMO MARCONI
THE HON. SIR CHARLES PARSONS
The late ORVILLE WRIGHT
SIR RONALD ROSS

Prof. ALBERT EINSTEIN
Celebru pentru lucrările despre relativitate

† LORD KELVIN
Mare fizician şi inventator instrumente de navigaţie

† LOR DLISTER
Ale cărei lucrări au făcut posibilă chirurgia modernă

SIR OLIVER LODGE
Unul dintre cei mai mari meni de ştiinţă ai timpulu

Onor. SIR CHARLES PARSONS
Ale cărei lucrări au făcut turbina cu aburi practicabilă

Prof. SIR THOMSON
Proeminent investigator în lectrictate şi magnetism

† OL. WRIGHT
Un pionier, cu fratele său Wilbur, al aviaţiei

SIR R
O autoritate demi

SIR ER. RUTHERFORD
Celebru inventator în radioactivitate

Tabloul de deasupra a apărut de trei ori ma
şi e menit să reprezinte pe cei mai mari inventato
şi cu explicaţiile originale (le redăm pentru că nu
E de remarcat că în tot tabloul figurează n
Curie şi G

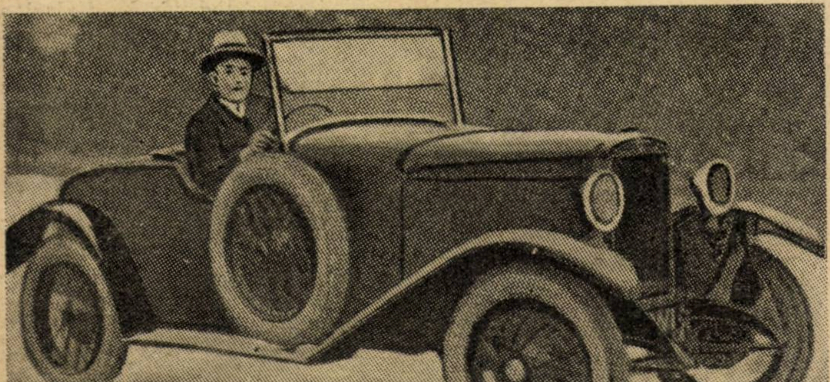

GOGU CONSTANTINESCU
In automobilul cu schimbător de viteză automat.

MARCH OF PROGRESS
THOMAS ALVA EDISON
The late LORD LISTER
SIR OLIVER LODGE
PROFESSOR SIR J. J. THOMSON, O.M.
The late SIR JAMES DEWAR
The late SIR WILLIAM RAMSAY
SIR ERNEST RUTHERFORD, O.M.
SIR JOSEPH LARMOR, M.P.

† ALEX. GRAHAM BELL
ărintele telefonului modern

THOMAS EDISON
Celebrul inventator şi inginer

EORGE CONSTANŢINESCO
elebru inventator în motoare şi aviaţie

Senatorul G. MARCONI
Pionierul Telegrafiei fără fir

† SIR DEWAR
are a lichefiat hidrogenul şi helium

† SIR W. RAMSAI
Investigator în gazele vare şi radio-activitate

ROSS
alaria şi epi-
picale

D-na CURIE
A descoperit împreună cu soţul ei, radium-ul

SIR J. LARMOR
Mare matematician şi fizician

pe două pagini din marea revistă : „The Graphic“,
veacului acesta, pe care îi dăm în ordinea tabloului
distinge bine în tabloul nostru micşorat).
nume anglo-saxone cu excepţia lui Marconi, D-na
onstantinescu.

THE IMPERIAL TRADE JOURNALE

„Revista Imperială a Comerţului“ delică şi ea a pagină compatriotului nostru intitulat :

„Figuri din lumea ştiinţei. Cariera meteorică a lui G. Constantinescu, marele inventator al epocei noastre :

„Nu credem să fie un nume mai bine cunoscut de marele public, în special cel care se ocupă cu chestiunile mecanice, ca al d-lui G. Constantinescu, faimosul care, dat la iveală acum doi ani, e privit ca cea mai revoluţionară perfecţionare ce s'a introdus vreodată la locomotive şi automobile, precum şi în transmisia puterei în industrie.

Născut în România în 1881, a fost naturalizat englez în 1916. Nu greşim spunând că el este unul din cei mai mari matematicieni ai timpului (tatăl său era profesor de matematică).

La cincisprezece ani se juca cu calculul diferenţial şi integral, — ceiace cere o mare capacitate.

La vârsta de 23 ani a terminat cu cele mai mari elogii Şcoala politehnică din Bucureşti şi a intrat ca funcţionar la Ministerul lucrărilor publice, unde s'a ilustrat prin studiile şi lucrările sale în beton armat. Graţie lui acest nou fel de construcţie s'a răspândit.

In timpul războiului, d. Constantinescu a devenit celebru prin minunata sa invenţie care făcea ca toate gloanţele mitralierei de pe aeroplan să treacă printre aripile elicei ce se învârtea, fără să lovească vre-una.

Convertizorul, ultima sa invenţie, a fost de asemenea concepută mai întâi pur matematiceşte, calculele bazate pe cele din urmă ipoteze electronice. D. Constantinescu a desvoltat teoria, că în materie electricitatea, mecanica hidraulică, armonia muzicală, etc., au aceiaşi bază matematică şi ca atare se pot contopi într'o singură ştiinţă.

E greu de redat, chiar superficial, invenţia sa. Ţinem însă a arăta că prima sa născocire a făcut-o la vârsta de 12 ani : o maşină de inducţie pentru scopuri muzicale. La 15 ani a inventat o maşină de calculat cu care se putea face orice fel de operaţii cu numere de câte 50 cifre“.

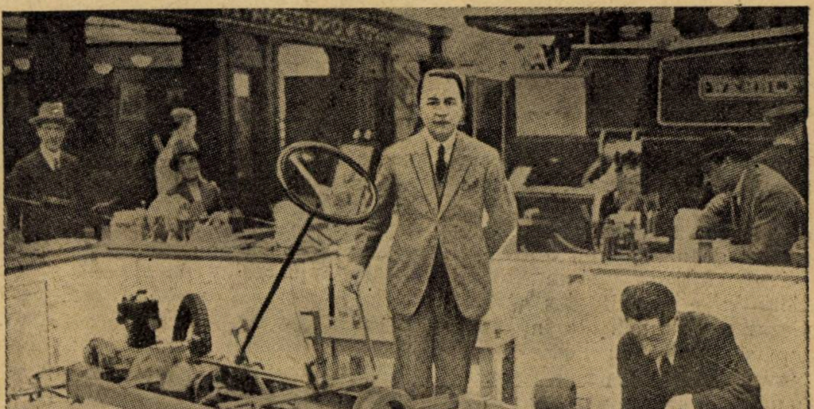
GOGU CONSTANTINESCU (In expoziţia dela Wembley).

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

IULIU CEZAR de ENRICO CORRADINI

Cred că e pentru întâia dată când în țara noastră are loc reprezentarea unei piese străine nejucate încă pe nici o scenă din lume. Autorul, una dintre cele mai strălucite figuri ale Italiei de acum, doctrinarul fascismului însuș a ținut să asiste la acest spectacol, și a apărut pe scenă chemat de public. Mussolini a felicitat telegrafic pe prietenul său și acesta i-a răspuns reînoindu-i vechile cuvinte de admirație.

E vorba deci de o premieră excepțională. Dacă până acum Iulius Cezar n'a fost jucat încă în Italia se pare că e și din cauză că piesa cere o uriașe punere în scenă, pe care n'o pot face decât teatrele subvenționate. In Italia însă nu sunt teatre subvenționate. Poate că a mai contribuit la întârzierea reprezentării și faptul că piesa e lipsită de acțiune.

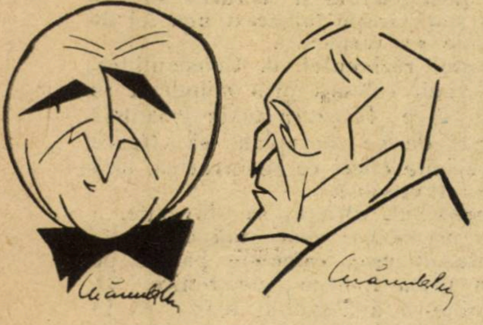

Ceeace e numai relativ adevărat.

Iuliu Cezar e lipsit de clasica intrigă, dar are o acțiune interioară. Conflictul se petrece în sufletul lui Iuliu Cesar.

Intâi între convingere și glasul conștiinței lui deoparte și impresia de slăbiciune și lipsă de interes pe care i-o provoacă oamenii. Aci e geneza dictaturii lui.

Conflict apoi între iubirea lui de părinte (căci crede că Brutus îi e fiu natural) și imperativul datoriei lui de conducător. Actele unu și doi sunt, cu toată necesitatea lor dramatică prea lungi însă. Ele lungesc piesa peste răstimpul permis de tehnica teatrului. Ar putea fi condensate și drama umană din restul spectacolui ar câștiga. Căci meritul mare al lui Coradini e că a înțeles că în sufletul lui Cezar e o dramă, n'a înțeles însă că trebue s'o ridice cu limpezime în primul plan. Firește că nu e timpul pierdut, nu e nevoe decât de unele tăeturi și de unele mici adaosuri.

O piesă de atât de mare valoare intelectuală și omenească, merită această osteneală și nu ar avea decât de câștigat.

Interpretarea a avut în frunte un adevărat Cezar, pe d. Aristide Demetriad, care s'a resimțit însă fie de emoție, fie de oboseal unei boli recente, fie de lipsa de repetiții.

D. Romald Bulfinschi, N. Bălțăteanu, G. Vracca, A. Athanasescu au alcătuit un frumos stat major al spectacolului. Unii pentru, alții împotriva lui Cezar.

D-na Maria Filotti i-a adăogat prestigiul frumuseții sale.

Soare merită călduroase felicitări pentru partea tehnică brută a spectacolului. Cere o energie și o pasiune îndârjită realizarea unui ansamblu atât de formidabil (chiar dacă neglijezi uneori sensul textului).

Nu merită felicitări ceilalți care aveau datoria să organizeze spectacolul. Sala a fost rece, căci o parte din public era înmănușat și oficial, iar cealaltă parte se aștepta la o piesă cu intrigă de bulevard. Mai reală înțelegere a operei și omului, ar fi avut alt rezultat.

Camil Petrescu

TEATRUL REGINA MARIA

SOȚUL IDEAL de OSCAR WILDE

Alegerea acestei piese determină o strălucită apreciere a conducătorilor teatrului „Regina Maria".

In fața puhoiului de piese, în care personagiile scoboară în amestecul țărcat democratizant și gluma se împotmolește în echivoc, reprezentarea unei piese de înaltă și aristocratică ținută literară, așezată într'un cadru de cugetare selectă și într'o atmosferă de estetism, constitue desigur un impozant moment teatral.

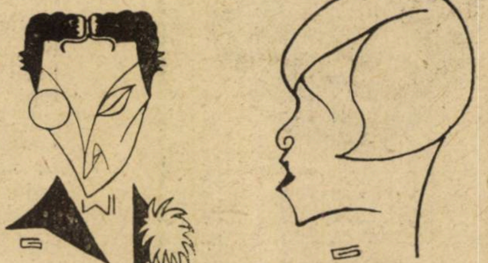

Piesa e veche. Dar ce interesează vechimea, când impresiile adânci, mari nu le determină atât subiectul piesei, cât excepțional de alesele ținute ale personagiilor și mai ales frumusețea dialogului.

Piesa e alcătuită pe linia moralei convenționale, — un șir de concesii adaptate necesităților de parvenire, înflorate de ambiții.

●

Un subsecretar de stat, — ajuns subsecretar de stat la 45 ani și această vârstă e considerată ca o excepție rară în Anglia, adică e prea timpurie pentru un om politic în Anglia, — are în trecutul său o pată. Când era secretarul unui ministru, a vândut un secret de stat. Vânzarea aceea a alcătuit primul fond de înavuțire și de ajungere. Acum e cineva, e considerat mai ales pentru cinstea lui.

Scrisoarea, prin care comunica secretul, o are o aventurieră. Aceasta vine cu scrisoarea și propune subsecretarului să i-o restitue, în schimbul sprijinirii în parlament a unei afaceri incorecte.

Soția subsecretarului află despre trecutul pătat al soțului ei. Atitudinea ei demnă, conștiința ei de înaltă morală, sufletul ei de superbă mândrie pe culmea moralității pure se frâng, căci, omul de azi răsfrânge trecutul vinovat.

Un prieten al familiei subsecretarului repară situațiile. Scrisoarea amenințătoare e ruptă. Subsecretarul este din nou adorat pentru moralitatea lui. Ajunge ministru și d-na lui și-a uitat suferințele.

Morala convențională, rezultată din traiul frecat de mizerii, ambiții, doruri, concesii, umiliri, etc., a biruit.

Pozele rămân impresionante în vitrină.

●

Admirabilă interpretare.

D-na Sturdza-Bulandra în rolul soției subsecretarului de stat a avut toată mândria impozantă, toată indignarea femeei de elită.

D-na Bulandra și-a adăogat încă un rol de strălucire în seria rolurilor d-sale, care rămân modele de comparație.

(O mică întrebare : Nu crede d-na Bulandra, că o Lady lipește altfel un plic cu scrisoare, decât atingând cu vârful limbii, marginile plicului ?).

Pentru d-na Marietta Sadoveanu, piesa aceasta a fost un fericit prilej de a-și arăta marile însușiri dramatice, desfășurate într'o gamă liniștită, sobră, elegantă.

D-na Sadoveanu a jucat rolul aventurierei.

Foarte în rol, strălucit în atitudine, neîntrecut în ținută de prieten, d. Tony Bulandra, în rolul prietenului, care a salvat o familie de dezastrul amenințător al scrisorii compromițătoare.

Aceleași cuvinte bune despre căldura comunicativității d-lui Ion Manolescu.

Intr'un rol de bătrân, simpatic și pitoresc prin humor, d. Maximilian.

Și iarăși aprecieri foarte bune pentru d-ra Coller, care se desvoltă din ce în ce mai sigură.

●

Reprezentarea „Soțului ideal" aduce o adiere de intelectualitate și distincție.

Simți pe asistent că se muncește să reție din expresiile ironice și din aforismele autorului.

Dialogul are un impuls de cugetare și atitudinea artiștilor motivează examinarea unei probleme sufletești.

B. CECROPIDE

TEATRUL MIC

UN CÂINE CARE ADUCE

O piesă care nu merită să fie rezumată e minunat jucată, la Teatrul Mic de d. Iancovescu și d-nele Tantzi Cutava și Nutzi Stănescu. Cel dintâi cu o măsură și o accentuare a momentelor principale, neașteptata, Tantzi Cutava, părăsind toate puerilele efecte pe care le deprinsese povestind anecdote între prietene și imitându-și cunoscutele (și din această cauză delicioasă) iar Nutzi Stănescu uimitor de nuanțată și precisă într'un rol de contesă vițioasă.

C. P.

CINEMATOGRAFUL

JUSTIFICARE

Tot mai mult filmul încetează de a fi în ochii publicului intelectual o simplă distracție pentru „popor“ fără legătură cu arta.

Azi, în centrele mari străine, filmele sunt discutate, comentate după criterii artistice, posibilitățile cinematografului, în viitor evaluate. Ba am început să avem și școli, curente, ca în celelalte arte. A contribuit la aceasta cu mult, interesul pe care oameni celebri din alte domenii artistice l-au acordat dela o vreme filmului. In Franța mai cu seamă articolele despre cinematograf ale unor Antoine Elie Faure, Charles Dullin au deschis ochii multora desinteresați, disprețuitori până atunci. Și ziarele mari, revistele literare au făcut loc cronicelor, discuțiunilor în jurul „artei secolului al douăzecelea“.

Iată de ce credem că o cronică a filmelor, își are locul și în revista aceasta, în deosebi spre discutarea problemelor în legătură cu condițiunile speciale ale spectacolului cinematografic la noi. Căci nu putem avea un moment pretenția de a influența producția filmelor. In afara celor americani, nici cronicarii străini nu pot încă avea asemenea veleități. Și aici măcar nu ne facem iluzia de a putea decide de succesul sau insuccesul imediat al unui film aci la noi, unde filmele se schimbă mai toate săptămânal, și într'o cronică cel mult săptămânală. Dar puncte de sprijin pentru orientarea publicului, pentru îndreptarea preferințelor, și la urmă a cerințelor sale credem că vom putea da. Dealtfel, cum am si menționat mai sus, vom privi spectacolul cinematografic în întregime care pe lângă film în sine mai cuprinde adaptarea lui românească, prezentarea, rularea, acompaniamentul muzical, elemente de loc neglijabile ce de multe ori decid de soarta filmului. In această direcție se pot mai mult sugera idei pentru îmbunătățiri necesare imediate.

Dintre filmele mari ce vom vedea în 1928, Anna Karenina se va așeza fără îndoială în primul plan al interesului general mai cu seamă grație interpretei rolului titular. Greta Garbo, creatoarea extraordinară din Gosta Berling, Ulița Durerii, Carnea Diabolică Odată mai mult, John Giltbert îi va fi partener.

UN FILM CARE A CAZUT LA NOI

E „Mecanicul Generalei“, capodopera lui Buster Keaton, prezentată de cinematograful Odeon. Firește, filmul a ținut afișul o săptămână, ca oricare „Noapte a nunții“ sau „Fecioară a Orientului“. Dar prin factura lui, filmul acesta ar fi trebuit neapărat să ție afișul centrului Capitalei trei patru săptămâni ca „Goana după aur“ a lui Chaplin sau „Variete-ul lui Dupont. Că nu a fost așa, ține de cauze multiple ce vom încerca să privim mai de aproape

Există, înainte de toate, la noi, prejudecata împotriva filmului comic. Stiu ce au cititorii pe buze acum : „Dar Chaplin, menționat de dumneata însuți mai sus ?“ Desigur, Chaplin are succes astăzi la noi, nu numai la copii. Dar nu pentrucă publicul care admiră pe Jacques Catelain ar pricepe esența artei lui Chaplin, ar fi emoționat artistic și omenesc de un film al său. Ci pur și simplu pentrucă a admira și a „înțelege“ pe Chaplin a ajuns punct de onoare pentru snobi. Prea s'a făcut multă gălăgie în jurul actorului-regisor american. Prea l-au literaturizat intelectualii francezi (e reversul medaliei — căci desigur intelectualitatea a făcut mult bine artei filmului, dar și câte enormități n'a lansat, câte puncte de greutate n'a deplasat, câte confuzii n'a creat !) Prea au sărit cu toții când cu faimosul divorț. Căci iată dovada : Goana după aur a cunoscut succes mare la noi, când ziare, reviste broșuri, cărți luaseră pe Chaplin tocmai în antrepriză. Dar „Opinia publică“ desigur capodopera lui Chaplin film care a făcut școală, a creat curente a deschis noui și surprinzătoare perspective, prezentat și la noi, a trecut cu totul neobservat.

Buster Keaton nu a avut norocul publicității mari. Pentru cei de aci era clasat: clown pentru copii. Anul trecut, comedia sa „Malec Boxeur“ a avut succes la cinematograful Vlaicu înaintea unui public specific de localuri proaste și înaintea copiilor. Acum, Odeonul a anunțat : „Săptămâna râsului“ : Mecanicul Generalei cu Malec. Au venit copiii. Publicul specific dela Vlaicu nu calcă la Odeon. Sau dacă pentru Malec a călcat, a plecat plictisit. Deopotrivă și copiii. Săptămână a fost (când ar fi trebuit să fie patru) Dar a Râsului nu a fost. Pur și simplu pentru că „Mecanicul Generalei“ nu e comedie.

Dar ce e ? Dramă ? Nici. Ci numai un film. Fără gimbuşlucuri pentru copii, dar și fără patetisme sentimentale pentru fete lacrimogene. O poveste ce ține defantastic, dacă vreți, de fantasticul vieții de toate zilele, de minunățiile ce se ascund în întâmplări totuși banale, obișnuite. O goană pe o locomotivă e 3/4 din film Dar cum toate dar absolut toate posibilitățile unei urmăriri pe drumul de fier sunt până la fund exploatate ! Cum nimic nu e neglijat, cum totul e pus în valoare, trăit ! locomotiva devine ființă, ce ia parte la acțiune iar mecanicul simbol, simbol al tuturor acelora împinși de evenimente, de împrejurări, dar niciodată surprinși de ele, calmi, stăpâni pe sine, cu prezență de spirit, la locul lor în tot momentul, ascultând de legea necesității, eroi, fără să gândească, ai vieții de fiecare clipă, nu de tragedie patetizantă, nici de farsă absurdă.

Să menționăm ca două culmi de autentică poezie ale filmului : scena din noapte, când logodnic și logodnică se găsesc fără să știe unul de altul, în țară și casă dușmană, despărțiți de o simplă ușă neîncuiată, și scena pornirii armatelor de sud la atac și victorie, trezind în spectator senzație și emoție muzicală, adevărat final major de simfonie.

Tehnic, filmul e desăvârșit De extraordinară claritate în desfășurare de ultimă precizie fotografică, cu actori toți la locul lor în jurul incomparabilului Buster Keaton. Acesta semnează și pentru scenariu și regie. Definitiv se așează alături de Chaplin. (Nouă personal Mecanicul Generalei ne-a plăcut, dacă se poate vorbi așa mai mult decât Goana după aur). Dar nu pentru snobi. Pentru aceștia va trebui să divorțeze mai întâiu. Și să abunde literatura proastă în jurul lui.

SIGURD

aşa

BANCHETUL DE

Săptămâna „Brătescu-Voineşti" s'a încheiat Sâmbătă, 28 Ianuarie, prin banchetul dat în sala de marmoră a hotelului Boulevard.

A fost masă foarte reuşită, extrem de animată şi cu momente de emoţie.

Scriitorii au ţinut să fie până la sfârşit consecvenţi, adică nepunctuali. Au tot sosit unul câte unul până la ora 22. (C. F. R.). Se ajunsese la friptură, când d. G. Dimitriu, ministrul comunicaţţiilor, lua supa...

●

D-l Dimitriu e într'o vervă prodigioasă. Verva promite surprize, surâsul său satisface, împacă şi invită la îndrăzneală.

Deaceea la ora zece când excelenţa sa şi-a făcut apariţia în sala banchetului, cu vorbele :

— Scuzaţi-mă pentru întârziere !

...Scriitoriii i-au răspuns în cor :

— Nu-i nimic. Ştim că aţi venit cu trenul.

●

Alesul Dâmboviţei a fost scriitor. A ţinut în mod expres să fie taxat ca atare, căci în toastul ce a ridicat la şampanie, a spus între altele : „Eu, domnilor, am făcut în viaţa mea şi versuri. O, fericire că nu mi se cunosc operele şi pseudonimele sub care am scris"...

— Ba pardon, îl întrerupse d. I. A. Bassarabescu. Mai bine spune că ai fost şi directorul unei reviste literare şi că te iscăleai : Mugur...

D-l G. Dimitriu, demascat, a râs cel dintâi, ridicând în cinstea d-lui Bassarabescu paharul.

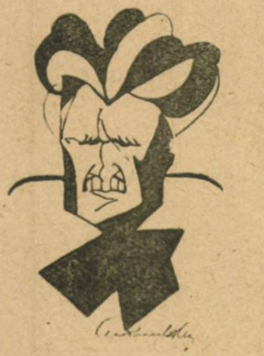

Banchetul a început într'o atmosferă cordială.

Spiritualul Al. Cazaban, când i s'a servit Paupiette de merlan Cardinal, s'a aplecat spre scaunul lui Romulus Dianu şi i-a spus destul de tare :

— Peştele ăsta o fi prins de Brătescu-Voineşti ? Ar fi bine să nu-l mâncăm.

— Aş, nu se poate. Uite, mănâncă şi d. Inculeţ, ministrul sănătăţii publice...

— Tocmai d'aia, complectează altul...

■

D. dr. Costinescu, primarul Capitalei, siluetă de salon fără reproş, a ţinut să anunţe în toastul său că în ultima şedinţă a consiliului comunal s'a hotărît să se cedeze d-lui Brătescu-Voineşti un loc de casă pe bulevardul Mărăşeşti.

— Pe acolo se fac nişte bălţi când plouă... E sigur că prinzi peşte chiar din pragul uşii, adaugă cu o privire de simpatie d. Al. Cazaban, întors către sărbătorit.

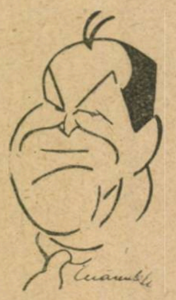

D. Inculeţ reprezenta cu jovialitate Basarabia.

— Eu, domnilor, am învăţat româneşte după unire... In Basarabia nu puteam citi şi scrie decât cu litere chirilice... Dar pe Brătescu-Voineşti îl citisem de mult. I-am citit odată o nuvelă : Privighetoarea... Ce frumoasă şi duioasă !..."

— „A citit-o azi în „Universul Literar", se aude dintr'un colţ al mesii...

Si non e vero...

●

Şi petrecerea urmează din ce în ce mai aprinsă. Ion Minulescu în mod excepţional şi-a lăsat acasă ochelarii pe cari i-a înlocuit cu un monoclu de baga neagră. Doamna Filotti a plecat ca o ostatecă a artei, chiar la mijlocul mesei, la Teatrul Naţional, unde o aştepta „Iuliu Cezar". Până la garderobă, a condus-o amabil d. Budurescu, secretar general la Interne.

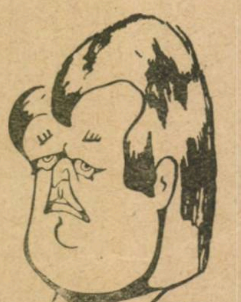

Un „pince-sans-rire" a fost d. Mihail Sadoveanu, care în tot timpul toastului s'a uitat maliţios la conmeseni şi a spus lucruri mângâetoare, ca acestea :

— Iubite Brătescu-Voineşti, ai împlinit şaizeci de ani. Asta dovedeşte că sunt şi unii scriitori cari apucă 60 ani...

— Se'ntâmplă ! Durează ! subliniază Mihail Sorbul.

Iar Sadoveanu continuă :

— Dar noi nu ne-am adunat ca să ne bucurăm de asta. E destul de trist lucru, să ai şaizeci de ani !...

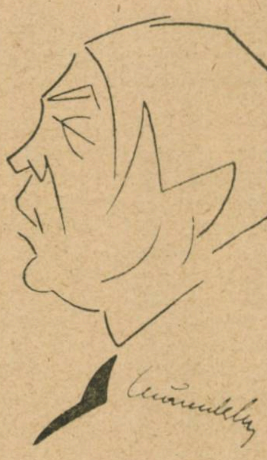

D. Liviu Rebreanu a citit sobru, discret, o declaraţie. Era cel dintâi şi se cuvenea !...

●

A ţinut ministrul comunicaţiilor să fie spiritual. Şi a reuşit :

— Cu Brătescu-Vineşti am citit pe Schopenhauer şi pe ameţitor de profundul Kant, la umbra mirositoare a teilor din Târgovişte, căci noi amândoi suntem târgovişteni Am început prin a face avocatură la Târgovişte.

La această aserţiune, d. Radu D. Rosetti n'a uitat să precizeze în toastul său că „pe vremuri, avocaţii de Târgoviste erau ironizaţi fiindcă nu aveau diplomele necesare. „Avocat de Târgovişte" însemna ceva aşa, ca franţuzul de baltă"...

Epigramistul a fost aplaudat.

●

Grijiliu, simţind că îl învălue simpatia scriitorilor d. G. Dimitriu, a vrut să se pună în gardă.

— Ce-au să zică mâine majorităţile şi mai ales opoziţia, când va afla că eu am făcut literatură ?... O să se spună că de-aia merg prost Căile Ferate Române, că de-aia „nu merge". De aceea vă rog să fiţi foarte discreţi... Să nu spuneţi la nimeni, c-am fost şi eu pe aici.

Ceeace fireşte, s'a întâmplat întocmai. Duelul dintre d. Brătescu-Voineşti şi C. Dumitriu trebue să fie cunoscut. El a avut loc în tinereţea domniilor lor pe un câmp al Târgoviştei. Dar fiindcă nici unul dintre rivalii politici de pe atunci nu voia să facă puşcărie, ar fi dorit să se închee lucrurile cât mai bine. S'au îmbrăcat în redingote, s'au urcat în două cupéle, au luat cu ei două cutii cu pistoale şi martori la discreţie, au schimbat pe câmp... **trei focuri de revolver fără nici un rezultat** şi toată lumea a fost mulţumită...

— Trei focuri fără rezultat... Asta i se întâmplă numai lui Cazaban la vânătoare, a şoptit cineva....

●

Domnul doctor Costinescu, primarul Capitalei, face o mărturisire preţioasă :

și așa...

LA BULEVARD

— Pe când Brătescu-Voinești se încerca în literatură, eu cântam, aveam voce...

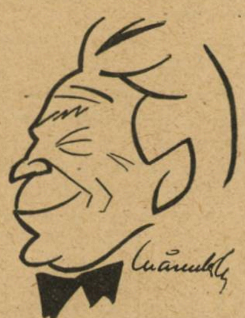

— Și acum cântați, îl întrerupe din sală.

— Ne-am mai întâlnit în viață apoi, ca vânători, continuă oratorul. Brătescu ne-a trădat. El s'a apuncat de pescuit. Mai am și eu vre-o doi ani și iau undița de coadă... Nu pot spune că nu-mi place balta....

— Te cred, răsare pe sub ochelari Dianu, de-aia Capitala e numai bălți și noroaie...

Simpaticul și spiritualul primar a râs cu poftă.

●

Toată lumea are în față câte un pahar cu șampanie. E drept însă că stau dela începutul mesei mereu pline.

C. Ardeleanu, autorul romanului „Diplomatul. Tăbăcarul și Actrița“, are trei.

●

D. Trancu-Iași, roșu ca un soviet cu o floare roșie brezată și cărnoasă la butoniera fracului maltratat de volumul dumisale „potrivit“, are o răfuială cu d. G. Dimitriu. Toastul său începe așa :

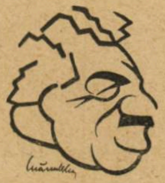

— Cum rămâne, domnule Dimitriu, cu cele două definiții ale politicei pe cari mi le-ai scris când eram studenți ? Prima : „Politica e arta care are de obiect găsirea mijloacelor prin care minoritățile exploatează majoritățile“... și a doua: „Politica e domeniul de activitate în care se săvârșesc prostii cu gravitate și infamii cu seninătate“...

Pentru d. Brătescu Voinești vorbitorul găsește aforismul :

— „Cu cât anii se înmulțesc, cu atâta spiritul întinerește...

...La care d. Dimitriu, înțepat, o răspuns indirect :

— Asta s'o creadă el !...

D. Florescu, seniorial director al Camerii deputaților, a fost pur și simplu emoționant :

— Eu m'am lăsat deliteratură. Dar am fost și eu odată „încercător“. Ce să-i faci însă ? Sunt împrejurări în viață... Am lăsat creionul...

— I s'a rupt ciocul, răsare o voce...

— Dar sunt prieten vechi cu Al. Brătescu-Voinești... Părinții noștri erau și ei prieteni. Ne vizitam. Noi veneam la Voinești, ei veneau la Comișani... Apoi, colegi la Sf. Sava... Apoi colegi de redacție, că eu am fost și critic de artă timp de 15 ani.

— Pe atunci nu era...

Dar să întrerupem.

●

D. Mihail Sorbul cere mereu chelnerului Șampanie... Era un St. Marceaux 1920, bun...

●

Numai d. Mumuianu a înmuiat ochii asistenții cu lacrimi de emoție recitând două strofe din tinerețea d-sale, (căci puț'ni își mai amintesc că d-sa a scris și versuri) :

Și am plâns, iubită mică.
Am plâns după gura ta mică...

(Nu s'a auzit prea bine, că eram tocmai în celălalt capăt al mesii).

●

C. Ardeleanu mai vrea șampanie. Chelnerul distrat (ah, nu mai ai loc de poeți ! ! îi toarnă apă minerală „La Marne“. Ardeleanu bea, dar nu observă că e apă...

E distrat și glumește continuu...

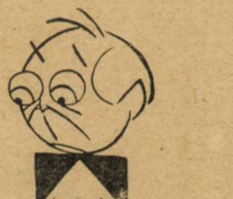

Ultimul a toastat d. Octavian Goga.

— Eroii d-tale, iubite Voinești, au evoluat... Unde mai e nenea Guță „om de prințipuri liberale“ ?...

— S'a făcut averescan ! țipă Romulus Dianu...

— Aș, nu cred, ripostează d. Octavian Goga. Trebue să fie amestecat și el în afacerea stupefiantelor... (Hohote de râs)... Unde mai e bietul dumitale ovrei, om simpatic și cumsecade, negustor de gaz.

Azi găzarul e gazetar !... (alte hohote). Beau în sănătatea dumitale, singurul care ai mai rămas bun la inimă în această țară...

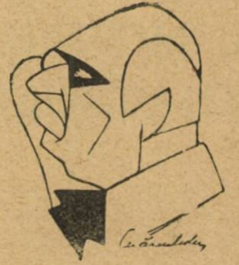

Răspunsul d-lui Brătescu Voinești e solemn. Amintiri, Amintiri, amintiri.

Toți se ridică. Se fac schimburi de autografe. Domnișoara Kety Ștefănescu de la Teatrul Național, schimb de amabilități

●

Când s'au servit șwaițurile amare, d. Budurescu a oferit d-lui Mihail Sadoveanu, membru în consiliul de administrație al Regiei Monopolurilor Statului, o țigare. Marele prozator de la Iași, care de curând a făcut un voiaj de studiu al tutunului, în Olanda, primește țigara uimit de culoarea blond-luminoasă a firelor. Dar spre marea mirare a tuturor, d-sa o trece serios altuia. Și țigara a circulat de-alungul mesii, timp de cinci minute. Cei mai slabi de înger abia își pot stăpâni râsul.

— Am să le fac în necaz și am să le-o fumez, îmi șoptește Minulescu....

Dar când țigara i-a ajuns în mână și a vrut să se țină de vorbă, a observat că bonboana de tutun era o imitație de cauciuc, cu muzicuță...

●

In asistență d-na Marie Filotti, I. Al. Brătescu-Voinești, G. Dimitriu, ministrul comunicațiilor, G. Inculeț, ministrul Sănătății publice, Octavian Goga, Simeon Mehedinți, Gr. Trancu-Iași, Rădulescu-Pogoneanu, d-na Alexandrina Cantacuzino, Em. Costinescu, primarul Capitalei, Liviu Rebreanu, Romulus Voinescu, G. Adamescu, N. Budurescu, I. Florescu, directorul Camerii, d-na Marthe Șfetescu, Apostol Culea, Al. Cazaban, Radu Rosetti, N. M. Condiescu, Nichifor Crainic, Emanoil Bucuța, Ștefan Popescu, O. Han, I. Jalea, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, E. Măciucescu, A. Kirițescu, secretarul ministerul instrucției, Ion Minulescu, I. A. Bassarabescu, C. Nottara, Ion Foti, Jean Bart, N. Davidescu, N. Ioanițiu, C. Ardeleanu, N. Pora, Paul Prodan, Mumuianu, Romulus Dianu, Camil Baltazar, I. Valerian, Ion Marin Sadoveanu... Toți însemnați în ordinea în care au părăsit sala de banchet la orele 24 și jumătate.

COMP. și ARIEL

gazetaria

PASTIŞE RECIPROCĂ :

PAUL MORAND — ION MINULESCU

Şi.... s'a sfârşit.
A fost o paranteză a vieţei
O haltă intr'un colţ sălbatec de Tyrol
Un şir de acorduri discordante
De modulaţii în diez şi în bemol
Dintr'un modern, banal duet
A fost o linie aproape ştearsă
Trasă de întâmplare'n grabă
Intre o sosire şi o plecare
Pe albul unei file de carnet

Ne-am intâlnit in ascensor, îmi pare
Şi cineva ne-a prezentat în hall
Da la Panhans
Unde între un schimmy şi un tango
Am hotărît să ne urcăm în noaptea
['ceea
Pe Ezelstein la răsăritul lunei
Ca să încerci un nou 75 H. P. Hispano
Imi amintesc de două faruri orbitoare
Ce aşterneau petale mari de nuferi şi
[magnolii

Pe drumul care şerpuia sub brazi
Miresme amară de răşină
Se împleteau cu Chypre de Cotty
Şi aburi de benzină
In noaptea transparntă
Instelată
Ca o pânză de Jouy

Am spus o vorbă într'o doară
Şi apoi nu mai ştiu
Foşnet surd de mătase sfâşiată
De ramurile joase ale unui pin
Gust searbăd şi ferbinte de carmin
Strivit pe albul dinţilor de ghiaţă
Senzaţii picurând în stropi de jar
De sub arcuşe nebunite
Şi... seva 'nţepătoare
A mentelor şi terebintelor mototolite

A fost
(E mai sus strofa întâi)
Şi... s'a sfârşit :
De pe peronul gărei înflorită
Pe buzele tunelului ca un surâs
Sarcastic de morală anodină şi burgheză
Privesc peste-o reclamă luminoasă
[vieneză
Pe coama muntelui balconul tău dela
[Pauhans

Ciudat !
Par'c'un miligram de melancolie
Mi se strecoară'n suflet
Par'c'aş vrea...
Insă tunelul cu un gest
Satanic svârle'n faţa gărei
Expresul Semmering-Triest.

JOSEPH IGIROŞIANU

DIN MORAVURILE ACESTUI SECOL[1]

Intocmai cum se vorbeşte de cei „trei sute“ ai lui Leonida dela Termopile, tot aşa Fortunat Strowski scrie, în Comedia, despre cei „patru sute“ de miliardari americani, cari trăiesc diferit de ceilalţi cetăţeni ai noului continent ; aşa precum erau, poate, patricienii Veneţiei.

In America nu găseşti suveran şi curte, ci bogătaşi şi case.

La oamenii mari d'acolo nu invidiezi mulţimea banilor, locuinţele lor bogate, automobilele lor, câinii şi maimuţele, piticii lor, bufonii şi linguşitorii lor, ci norocul că au în serviciu oameni cari îi egalează prin suflet şi spirit, câte-odată chiar întrecându-i.

Cei mari au gustul să domine şi să comande ; cei mici simt mândrie şi plăcere să-i servească şi să fie în intimitatea lor. Cei mari sunt înconjuraţi, salutaţi, respectaţi. Cei mici înconjoară, salută, se închină. Toţi sunt mulţumiţi.

In America un om mare nu este acela care are domenii întinse şi strămoşi mulţi, ci acela care adaogă la bogăţiile imense moştenirea unei educaţii desinteresate care face din el un cetăţean de lume.

Poate să se'mbogăţească... X, în scurt timp ; e bănuit c'a făcut afaceri speculând ordinar. La aceasta se adaogă şi dispreţul ce-l are pentru restul umanităţii, goana după noui bogăţii, fastuos şi nepoliticos. Niciodată nu va fi unul din cei „patru sute“.

Altă-dată cei mari îşi menţineau domeniile prin lupte, funcţiuni în stat sau căsătorii. Azi un „patru sute“ nu aşteaptă nimic de la stat ; n'au nevoe să susţie o bogăţie care se menţine prin massa ei. Se căsătoreşte cu cine vrea, trăieşte după gust.

Cei mari aveau când-va, în Europa, senorii la cari numele lor se lega pentru totdeauna. Cei „patru sute“ n'au astfel de legături.

Pe a cincea Avenue, familia Vanderbilt ridicase un palat de toată frumuseţea. Chiar acolo trăiau ; se mândreau cu el. Vine însă arta modernă care construi în juru-i case înalte ca munţii. Palatul a fost strivit. A trebuit să-l vândă şi în curând va fi derâmat.

Moştenitoarea familiei Vanderbilt n'a suspinat deloc, nimeni nu i-a adresat condoleanţe ; nu era un bun familiar, era un bibelot

Cei „patru sute“ n'au decât amintiri nomade şi bibelot-uri

La cei „patru sute“, femeile şi-au reluat superioritatea naturală a sexului lor.

Sunt rafinate, mândre şi delicate.

Cele mai vechi familii regale din Europa descind la d-na Al...er, ca altădată la Rohan-i sau La Rochefoucauld-i.

Cei „patru sute“ primesc bucuroşi personalităţile ; sunt foarte ospitalieri pentru străini.

Insă uşile sunt închise pentru Americanii cari nu sunt dintre „patru sute“. Nu-i admit în relaţiunile lor. Dacă se mai adaogă la calitatea de „patru sutist“ şi cea de Boston-ian, ei sunt de două ori mai inaccesibili.

La cei mari ca şi la ceilalţi, aceleaşi pasiuni, aceleaşi slăbiciuni, aceleaşi micimi, aceleaşi idei, aceleaşi certuri în familii şi între apropiaţi, aceleaşi dorinţi aceleaşi antipatii ; peste tot nurori şi soacre, soţi şi neveste, divorţuri, rupturi şi rele împăcări în familie.

Astfel vedem viaţa căsuţelor Brooklynului în palatele miliardarilor.

GLORIA IN AMERICA

Cu privire la noul triumf al lui Lindbergh, profesorul Le Mée povestea, că găsindu-se la New-York, voise să cumpere fotografii cu înapoierea aviatorului după voiajul său în Franţa.

Copiile ce i se arătară dădeau aspectul unei ceţi opace.

— Dar aci nu se vede, zise ; nici Lindbergh, nici arborii de pe străzi, nici chiar casele New-York-ului.

Vânzătorul îi explică cum că, în ziua aceea de veselie, nimeni n'a putut să zărească pe Lindbergh, pentru că la New-York, când se serbează un erou, i se aruncă de la toate ferestrele şi balcoanele, jurnale nor opac în jurul celui care este obiectul aclamaţiilor.

După trecerea lui Lindbergh, pe străzi rămăsese un strat de hârtie de douăzeci de centimetri.

O reputaţie mai trainică i-a fost hărăzită.

Numele lui a fost dat unei săli de sport foarte apreciate.

EPIGRAMĂ

Unui procuror nelipsit dela dans

Fiindcă „parchet“ e şi la bal
prin echivocul noţiunii
el e aici ca şi la tribunal
în exerciţiul funcţiunii.

AUREL OPRESCU

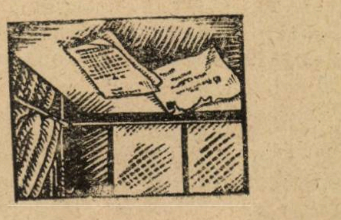

literara

o seama de cuvinte

POVESTEA UNEI FARSE DE 1 APRILIE

Francisc, duce de Lorena, pe care regele Ludovic al XIII-lea îl ţinea prizonier în castelul său din Pancy reuşi să fugă pe ziua de 1 Aprilie, graţie unei farse! Ducele ca să poată fugi, se deghizase în ţăran. O persoană care ştia de aceasta se grăbi să anunţe pe soldatul de gardă; acesta la rândul său anunţă pe ofiţer; ofiţerul alergă la guvernatorul castelului, înştiinţându-l de fuga proectată. „Ducele va fi dechizat în ţăran".

— Lasă-l încolo spuse guvernatorul, azi este 1 Aprilie.

— E adevărat nu m'am gândit la asta, răspunse ofiţerul. Şi toată lumea era încredinţată că nu era vorba decât de o farsă de 1 Aprilie.

Astfel nenorocitul duce de Lorena, a putut să scape nestingherit de nimeni!

●

FĂ SĂ TREACĂ PALMA!...

Intr'o seară, la un supeu dat la Trianon, Ludovic al XV, jumătate surâzând, jumătate serios, pălmui uşor peste obraz pe Ducele de Richelieu, care-l contrazisese.

Conmesenii se priviră uimiţi. Richelieu, care pălise, îşi reveni repede şi aplicând la rândul său o palmă uşoară, ministrului său, Marquisului de Bogeraire, spuse: „Domnilor, Majestatea Sa vrea ca palma să treacă de la mine la ceilalţi. Şi palma trecu... ca şi ofensa.

●

SUPERSTIŢIE

Nu sunt supersitiţios, a spus un nobil necunoscut, pentru că aceasta aduce nenorocire.

Massenet, ilustrul autor a lui Werther şi Manon, nu simpatiza de loc numărul 13, se temea de el. Nu scria niciodată o scrisoare cu data de 13. In nici unul din numeroasele sale manuscripte, care sunt păstrate în biblioteca Operei, nu se găseşte No. 13. Massenet înlocuia No. 13 cu 12 bis. Călătorind, înainte de a se instala în vre-un vagon observa să n'aibe No. 13, s'au adunând cifrele să nu dea 13.

Destinul nu respectase supertiţia sa, căci Massenet se stinse în ziua de 13 August 1912.

— BICIÇE —

bazar

MICROBII

Sunt cinci ani, de când teama provocată de microbi stăpâna New-Yorkul: nu se consuma de cât apă, carne şi legume sterilizate.

Dar puterea vitaminelor a făcut să se uite frica de microbi; şi deci să se recomande apa de fântâni, carne proaspătă şi legume crude.

Intr'unele restaurante, goale ca nişte clinici medicale, chelneriţe îmbrăcate ca infirmierele, prezentau menu-uri, în cari numărul caloriilor era înscris la fiecare fel de mâncare.

Dejunul devenise astfel operaţiune chirurgicală şi aritmetică.

●

PETROLUL DIN MOSSOUL

Recentele descoperiri făcute la Mossoul au stârnit un puternic interes. Acum în urmă s'a descoperit aproape de satul Baba-Guergou primul puţ de petrol. Cu lucrări nu prea costisitoare, producţiunea a fost de 3.600 tone în trei zile, (adică 360 vagoane).

Debitul probabil al acestui puţ petrolifer a fost socotit de către experţi la 3.600.000 tone pe an. Dar intenţia companiilor de exploatare este aceea de a săpa mai mult de 100 puţuri în teritoriul sătuţului.

Asupra acestui petrol, Franţa, în virtutea unui tratat deja aranjat, care va fi semnat în curând, are dreptul la un procent 23,75 la sută. Aceasta înseamnă că asupra singurului puţ din Baba-Guergon. Franţa va avea circa 850.000 până la 900.000 tone de ţiţeiu brut pe an, adică aproape jumătatea importaţiunei ei care s'a ridicat anul trecut la 2 milioane tone de petrol.

Este deci sigur că petrolul de la Mossoul fără altă importaţiune, va deveni aproape suficient pentru consumaţiunea internă a Franţei şi că statul va putea reduce astfel cheltueli de cumpărare care în 1926 s'au evaluat la trei miliarde de franci.

●

VÂRSTA PĂMANTULUI

Se cunosc vorbele de spirit ale lui Voltaire: „Planeta noastră este o bătrână cochetă, ce-şi ascunde vârsta".

Insă a făcut-o degeaba, noi o ştim tot aşa.... mai mult sau mai puţin!

M. Bigourdan a comunicat, Academiei de ştiinţe, o notă a lui Emile Belot asupra domeniului interstelar al cometelor, care nu ne mai lasă deloc îndoială.

Fără a intra în consideraţiunile tehnice şi calculele acestor doi savanţi astronomi, spunem, împreună cu ei, cu ochii închişi: „Pentru ca să apară încă comete, trebue ca vârsta lor să fie caprinsă între 276 şi 780 milioane ani, ceeace confirmă vârsta pământului, evaluată la 330 milioane de ani".

Este o vârstă destul de înaintată!

caricatura zilei

CRIMELE PASIONALE

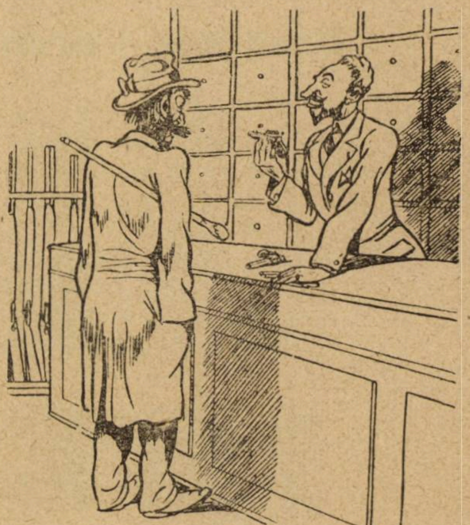

— Iată un revolver precis, cu şase focuri.
— Şase focuri? Da ce, crezi că sunt turc cu şase neveste. (Le Rire)

SECOLUL TEHNICEI

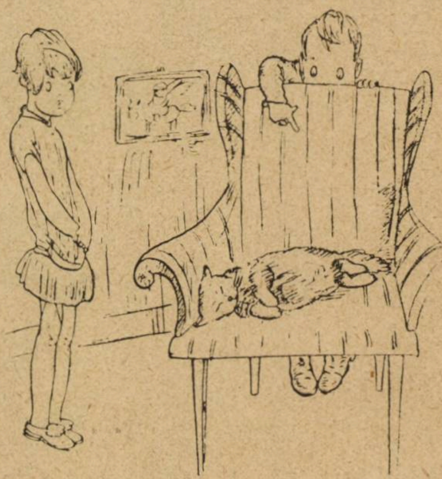

— Ssst! O vezi? Acum a adormit, dar n'a oprit motorul. (*Münchner Ilustrierie Presse*)

LIGA NAŢIUNILOR A IMPACAT LITUANIA CU POLONIA

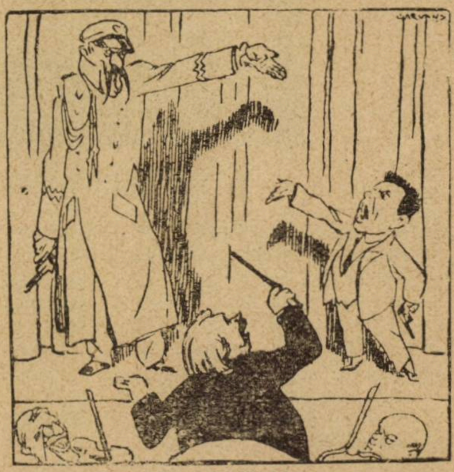

Duo Pilsudski-Waldemaras
— Al tău, iubiteee?
— Pe veci! Pe veci! (*Kladderadasch*)

cărţi redate în extrase

VIATA LUI CHARLES BAUDELAIRE

François Porché

Una dintre cele mai extraordinare vieţi pe care le-a cunoscut istoria. Poet blestemat, ocolit, trăind în mizerie, condamnat de judecător şi pe deasupra necunoscut în vreme ce poeţi, al căror nume te fac să zâmbeşti astăzi, cunoşteau toate binefacerile gloriei: avere, iubirea femeilor frumoase, admiraţia oamenilor şi stima exagerată a prietenilor.

Leon Daudet, arată că de la căderea volumului „Fleurs du Mal" în domeniul public s'au vândut trei milioane cinci sute de mii de exemplare. Şi puţini sunt cei care să nu recunoască astăzi că Charles Baudelaire e dacă nu cel mai mare, unul dintre cei trei-patru poeţi mari pe care i-a avut Franţa.

CHARLES BANDELAIRE LA 45 ANI

Dacă se poate închide într'o carte viaţa unui om (a unui astfel de om), această „Dureroasă viaţă" a lui Charles Baudelaire" este cel mai potrivit omagiu adus risipitorului de viaţă. Nu este vorba de reabilitare (aceasta a fost treaba tribunalului de Sena, când cu recenta reluare a procesului „Florilor Răului") şi nici de o îndreptare a unei nedreptăţi; este vorba de un cult.

INTÂIA CUNOŞTINŢĂ CU INFERNUL

Baudelaire, parizian prin naştere ca şi prin rasă s'a născut dintr'o durere: părinţii săi aparţineau prin vârstă şi prin obiceiuri altor epoci. Amintirea care transformă i-a mai păstrat imaginea unui moşneag cu părul alb şi sprâncenile negre de eben, ceremonios— un ultim descendent al secolului XVIII, — în tovărăşia căruia îşi obişnuia promenadele la Luxemburg.

Pentru mama sa, sărmana Caroline, cum a numit-o ades în urmă, păstra o iubire, în care dragostea filială se amesteca cu pasiunea amantului.

„Place fiecărui copil ca mama sa să aibă o ţinută bine şi nu atât prin vanitate, vanitatea vine mai pe urmă, cât printr'un sentiment estetic, cu totul egoist şi indiferent de opinia altuia. Copilul găseşte pentru sine însuşi plăcere la toaleta mamei sale, ca amantul pasionat la toaleta metresei sale. Ce zic eu! Mai mult. Căci foşnetul mătasei, sunetul bijuteriilor, aroma puternică a blanei sunt pentru un copil sensual, atâtea lucruri noi. Poetul, cu treizeci de ani în urmă, îşi amintea încă cu emoţie lovitura pe care o primise de la această voluptate".

Când la vârsta de 6 ani, moare tatăl său, dela care desprinsese curtoazia, reverenţele şi eleganţa, micul Charles simte bucuria de a avea singur dragostea mamei sale. Nu mult mai pe urmă, căpitanul Aupick, mareşalul şi ambasadorul de mai târziu, îi dispută dragostea Carolinei.

„Când are cineva un copil ca mine, nu se mai remărită", zice el, prin orgoliu şi conştiinţa excepţionalei sale valori, pe care poetul a păstrat-o întotdeauna.

Bucuriile copilăriei se închid: colegiul din Lyon va adăposti frământările unei adolescenţe dureroase. Plictiseala, cerul închis din Lyon, revoltele stupide şi mizere ale anului 1830 îmbâcsiau sufletul neliniştit al colegianului, care amesteca între pasagii latineşti citate din I. I. Rousseau şi îşi iscălea romantic corespondenţa, Carlos.

ULTRAGIU ADUS UNUI SUPERIOR ŞI SANCŢIUNE

Când revine la Paris, tatăl său vitreg, devenit acum generalul Aupick, determinat de câteva succese şcolare ale fiului său, îi hotăreşte cariera de diplomat. Dar, omenescul tragic, prin care se filtra în fiinţa lui Baudelaire întreaga mizerie a realităţei, şi care până la acea epocă nu dase nici un semn exterior, trebuia să izbucnească:

„Furtuna izbucni în timpul unei cine de ceremonie. La un cuvânt „necuviincios" al tânărului, generalul îl certă cu asprime. Imprejurul mesei o tăcere adâncă. Baudelaire, umilit, se sculă, palid de turbare, şi ca totdeauna politicos, în extremă furie:

„Domnule, zise el tatălui său vitreg, m'aţi atins foarte grav. Aceasta merită o corecţiune şi eu voi avea onoarea de a vă sugruma".

Forma măsurată a ameninţărei mai conţinea ceva de demenţă, care trebue să fi încremenit pe invitaţi şi pe însuşi generalul Aupick (în uniformă numărul 1). Insă turbatul deja se pregătea să se arunce asupra domnului Aupick. Acesta atunci îl pălmui, și Baudelaire avu o criză de nervi în zgomotul scaunelor răsturnate".

Când generalul aude că și-a ales cariera literilor, hotărește o pedeapsă pentru acest dublu „ultragiu adus superiorului". Un consiliu de războiu (pardon, de familie) înclină spre o călătorie de corecție, în care tânărul Charles avea să-și schimbe gândurile.

SPRE ȚĂRILE CALDE ȘI ALBASTRE

„Pe atunci eram de o complexitate delicată, svelt, elegant, aproape o femee". Este epoca, în care Baudelaire pleacă în țările calde și albastre, pe bordul unei corăbii încărcată cu ulei și bumbac, în compania unor comercianți. Căpitanul, care avea ordin (ordin superior) dela generalul Aupick, îi supraveghează acțiunile și se miră de plăcerea, pe care parizianul o simte la vederea unei negrese bătute de către un plantator. Scurte popasuri prin colonii, îl face să regăsească aici vechea Franță, Franța reverențelor tatălui său, perpetuată prin coloniști, precum și prietenia unei familii, cari i-a servit adesea mai târziu ca refugiu imaginar. Dar realitatea, pe care Baudelaire n'a diformat-o nici odată, ci a sintetizat-o numai, îl plictisește și abia trecut de ecuator el se pregătește de întoarcere. In acest timp el a strâns un bagaj, care avea să-i servească cu douăzeci de ani în urmă.

Pe faimosul său albatros, care se încurcă în aripele sale disproporționate, spre amuzamentul marinarilor, l-a văzut în realitate:

„Intr'o după amiază, căpitanul Saur cu o lovitură de carabină lovi un albatros care zbura în jurul catartelor. Pasărea avea doar un plumb în aripă. I s'a legat piciorul cu o funie și a rămas captivă câteva zile pe punte. Era un animal magnific, ale cărui aripi nu măsurau mai puțin de douăsprezece picioare. Marinarii își zăpăciau prizonierul, îl excitau, pentru plăcerea de a-l vedea împiedecându-se în mers în lungile sale aripi trenante. Atunci toată lumea se strâmba de râs, afară de Baudelaire. In fine, se dete ultima lovitură păsărei, și bucătarul pregăti un pateu pentru ziua trecerei Liniei, ocazie tradițională de chef".

FIUL RĂTĂCIT SE ÎNTOARCE MAI RISIPITOR CA ORICÂND

La întoarcere, când tatăl său vitreg era aproape încredințat, că la vederea traficului maritim, a prins gustul negoțului și al afacerilor coloniale, poetul știa, după ce constatase diferitele forme pe cari le ia nostalgia sub toate latitudinele, că neliniștea și urâtul nu erau ceva trecător pentru el, ci ceva organic, de o substanță superioară.

După ce își ia majoratul și moștenirea (care reprezenta o sumă importantă), el fuge de acasă, spre desnădejdea Carolinei:

„Plec și nu voi mai reapărea decât într'o strălucită situație de bani și spirit".

Cât de amarnic se înșela.

MÂINE CU AFACERILE SERIOASE

Poetul se gândește cu plăcere la diminețile, pe cari le va dormi întregi, în toată libertatea. Iși fixează ore de eșire, de vizite și dureroasă ironie, ore de lucru. Pedant în îmbrăcămintea sa, vrea să pară un „dandy". Face cunoștință cu „școala normandă" a lui Le Vavasseur, Prarond, Jules Buisson (câte glorii dispărute așa curând), cu Banville, poetul orelor fericite, cu Gautier, frecventează cenaclurile alimentatoare ale zeflemelei și ale inundațiilor de maculatură. Baudelaire are un păr bogat, o față mefistofilică, cu sprâncenile încruntate, având în figura sa ceva crispat, încordat, galvanic. Elegant până la prețiozitate își îndeplinise voința: era un gentilom. Totuși ceva întârzia: poezia.

Odată avea însă să se regăsiască: un Baudelaire fără tact, fără spirit de economie, cunoscătorul mizeriei din hotel în hotel, prietenul pornit spre ceartă și imediat apoi spre duioșie și mai presus de toate poetul „blestematului", care nu este declasatul lui Victor Hugo, ci suntem noi toți. eu și tu „hypocrite lecteur". Două mari iubiri aveau să-l ajute: Edgar Poe și Jeanne Duval.

DRAGOSTEA NEAGRĂ

In ciuda oricăror zeflemele, ce s'au făcut pe seama lui Baudelaire, Jeanne Duval — la Vénus noire — rămâne marea lui dragoste.

A cunoscut-o într'o seară, pe când rula pentru a o suta oară un vers încă imperfect, la un teatru de cartier. Mulatra cu tenul mai mult galben decât negru, cu ochii mari ca niște supiere, îi pecetluise soarta. Fostul „băiat de familie" își înjumătăți capitalul. intră în datorii, căci Jeanne „cerea mereu".

Dar Jeanne. care la lumina vetrei. își profila trupul brun, împodobit numai cu bijuteriile sale, devine: „Frumusețea impersonală, sfântă. superioară tuturor moralelor":

„In aceste momente, voluptatea, totuș, nu era singura putere, înaintea căreia se înclina Baudelaire; mai curând, împodobia această putere cu tot felul de prestigii. Totdeauna, dacă Jeanne consimțea să tacă, dacă flecărelile ei neroade erau înlocuite cu torsul de pisică îndrăgostită, ghemuită, toată goală lângă foc. Atunci dispărea individualitatea sa de cabotină mizerabilă. de prostituată avidă și vicleană. Ea devenea Frumusețea impersonală, sfântă, superioară tuturor moralelor. Nimic din Frumusețea senină, conformă idealului grecilor, aceea, care planând de-asupra întregei etice, rămâne prin însăși perfecțiunea sa o figură transcendentă a binelui. Aceasta era precis contrariu, cum noaptea este antiteza zilei: Frumusețea plină de vraje. de descântece vătămătoare, vechea vrăjitoare a Thesaliei, sau mai bine Proserpina, sumbra mireasă a lui Minos. sau mai profund, după punctul de vedere creștin, fața femenină a Alteia, cea mai periculoasă încarnație a răului.

Inaintea d-șoarei Duval, care își repeta într'una cicălelile sale, Baudelaire începea să sufere crud de această tovărășie înjositoare; înaintea acestui corp brun, împodobit doar cu bijuteriile sale, care la lumina vetrei proiecta pe perete o umbră imensă, asemănătoare aceleia pe care geniul Răului o întinde peste lume, poetul își apleca fruntea și adora".

CUM ÎȚI PLĂTEȘTI DATORIILE CÂND AI GENIU

Dezordinele și mizeria încep. Visătorul unei existențe mondene își scrie primul articol de gazetă: „Cum îți plătești datoriile când ai geniu".

Anul 1848 îl surprinde în mijlocul revoltaților, decis să tragă primul foc de carabină în generalul Aupick.

Proecte, scoateri de gazete, ce durează până la al doilea număr, publicări răzlețe de versuri, prietenii noi, dezordonată risipă de viață. După un nesfârșit pelerinaj prin toate hotelurile Parisului el încearcă prima evadare din orașul cu cerul apăsător ca un capac. Dar urâtul îl aduce din nou în Paris. Și în acest timp, Carolina, mama sa și soția ambasadorului Franței la Constantinopol visa desigur sub Cornul de Aur.

Cel mai mare poet al Franței, cum s'au încumetat mulți să-l numească, avea și mult spirit de farsă, caracteristic parizianului. Ii plăcea să pozeze; în cea mai crudă mizerie el poza. Iată o farsă tragică, după revenirea ambasadorului Aupick, la Paris. Pentru a-și plăti datoriile înscenase această farsă:

„Baudelaire, în acest timp nu mai apărea. Camarazii săi sfârșiră prin a se alarma. Un intim al poetului nu primise doar dela el o scrisoare (datată din 30 Iunie 1845), un fel de testament, în care Baudelaire anunța viitorul său suicid și recomanda amicului său pe Jeanne? Menard alergă la mulatră, pe care o găsi învelită cu un satin galben legănându-se, cu o țigare între buze. Din chiar gura acestui Sphinx, el află că poetul a fost transportat, rănit, la familia sa.

Baudelaire, în adevăr, și-a dat în piept o ușoară, o foarte ușoară lovitură de cuțit. Scena s'a desfășurat într'un cabaret din strada Richelieu, Jeanne fiind de față. Era destul, în realitate, că tentativa de sinucidere a fost publică, pentru ca să aibă urmările susceptibile de a impresiona pe părinții tânărului om. Acesta, mai mult sau mai puțin cu conștiința pierdută, a fost transportat la comisariatul poliției de unde s'a prevenit generalul și soția sa.

Sărmană Caroline! Trebue să o supunem încă odată. Dar vicleana mașinațiune reușise. O parte din datoriile lui Charles fură plătite. Insă abia vindecat, el fuge pentru a doua oară. Câteva zile apoi, întâlnind pe Louis Ménard, îi zise:

„Mi-am părăsit din nou familia. Asta nu mai putea să dureze. Nu se bea decât bordeaux la mama mea și eu nu pot să-mi servesc favoritul bourgogne.

JAVRA LUI NERVAL

Era pe timpul apropiatului tragic sfârșit al lui Nerval. Acesta începuse să dea semne de demență. ceeace nu l-a împiedecat să spună un lucru, pe care altminteri l-ar fi putut spune și un om cu toate funcțiunile complete:

„In anii în cari starea sa mintală începuse să necesite îngrijiri speciale, excentricitățile sale chiar aveau ceva gratuit, nepăsător, inocent, ca de a purta ace de cravată de hârtie aurită, sau de a se plimba la Palais-Royal, trăgând un rac de mare viu, la capătul unei funii albastre. „In ce, zicea el, un rac de mare este mai ridicul ca un câine? Eu țin la racii de mare, cari sunt liniștiți, serioși, cunosc secretele mărei și nu latră".

O NOUĂ DRAGOSTE

Extenuat de haschisch, opium și laudanum, considerat de chiar amanta sa ca un ratat, poetul speră (veșnică speranță) într'o refacere.

In curând aprecierile sale, asupra salonului oficial și asupra muzicei contemporane (Wagner, corespondentul său în muzică, apăruse) făcură să fie considerat ca unul dintre cei mai serioși critici de artă.

Intr'o zi face cunoștință cu un frate care suferea de aceleași viții ca el, de aceleași pasiuni și de aceeași indisciplină. Tot atât de generos, înțelegător și omenesc. Este Edgar Poe, „scumpul Eddie", din a cărui operă lasă niște traduceri imortale. Ulterior Baudelaire verifică cu instrumente, calculele nautice ale scriitorului american, căci contactul cu realitatea îl învățase cultul preciziei.

O FAIMOASĂ DATĂ LITERARĂ

Publicări de versuri anunță apariția cărței așteptată de 15 ani. Editorul se găsește în persoana lui A. Poullet-Malassis, un om de gust pe care prietenia lui Baudelaire l-a ruinat. Iată această dată:

„Afacerea „Florilor Răului" vine în audiența celei de a șasea Cameră corecțională, la 20 August 1857: Președinte Dupaty, procuror imperial Pinard. Avocatul Chaiz d'Est-Ange fiul, s'a epuizat în discuția cuvintelor încriminate, în loc de a conduce apărarea în regiuni mai înalte. Tribunalul respinge delictul de ofensă moralei religioase și reține pe acela de ultragiu adus moralei publice și bunelor moravuri". Tribunalul ordonă scoaterea a șease bucăți din culegere și condamnă pe autor la 300 franci amendă și pe editor la 200 franci.

Pentru a obține reducerea amenzilor, Baudelaire consimți să nu facă apel. Cu toate că la lansarea cărței a beneficiat de zgomotul făcut în jurul procesului, poetul, pentru principiu și cu dreptate, a protestat totdeauna contra acestei condamnări. Lui Asselineau care îl întreba: „Așteptai să fii achitat?" el răspundea: „Achitat? eu așteptam să-mi aducă reparațiuni onoarei!" Insă ceeace îl irita pe de-asupra tuturor era de a fi fost acuzat de „realism" de către procurorul Pinard".

CONTEMPORANEITATE

In afară de competența tribunalului în materie de poezie, cele ce urmează ne lămurește asupra relativităței aprecierilor contemporane. Baudelaire a fost salutat ca un poet al cocotelor și al adolescenților. Un fragment din pressa cotnemporană edifică: poezie scrofuloasă, glacială, de carne, de abator. Sainte-Beuve (critica personificată) se scuză de a nu-i fi luat apărarea, evitând desigur de a spune cuvântul „de a nu se compromite". Singur Victor Hugo a fost acela care a recunoscut însemnătatea poetului în ruptura vremei: „Vous avez crée un frisson nouveau".

SPIRIT ACADEMIC

Conștient de ceeace va însemna mai târziu, își perfecționează versurile dela o ediție la cealaltă. Pe marginea sinuciderei, candidează pentru un loc la Academie. Un episod din timpul cuvenitelor vizite de rigoare (de solicitare a voturilor):

„Mai mulți academicieni sau ascuns. I-a fost imposibil poetului de a întâlni pe Ponsard, pentru care Asselineau i-a dat o scrisoare de introducere, nici pe Legouvé, nici pe Say, Saint-Marc Girardin, nici pe Prosper Mérimée, pe care totuși îl cunoștea.

Villemain, secretarul perpetuu, l-a luat de sus. „Eu nu am avut nici odată originalitate, domnule", spuse el candidatului. La aceasta Baudelaire răspunse, nu fără perfidie: „Domnule ce știți despre aceasta ?" De Viennet, poetul, aduse această definiție devenită celebră: „Nu sunt decât cinci genuri, domnule: tragedia, comedia, poezia epică, satira și poezia fugitivă, care cuprinde fabula, unde excelez eu"

A fost suficient ca Baudelaire să-și retragă candidatura.

VIZITA UNEI PRIETENE LA SPITAL

Ne-au rămas multe povești despre acel Baudelaire care își vopsia părul în verde și declama prin cafenele, speriind pe bieții citadini, că și-a ucis tatăl, așa cum îi vom regăsi mai târziu pe Verlaine și pe Rimbaud. Dar sinceritatea sa excesivă lua în ochii lumei proporțiile adevăratei farse.

Jeanne este bolnavă la spital. Spirit cochet, poetul i-aduce o sticlă cu parfum, pe care însă Jeanne o dă peste gât. O convorbire cu doctorul spitalului, dovedește cele spuse asupra sincerității sale:

— „Mă numesc Charles Baudelaire Am venit pentru Jeanne ceea.

— După nume mi se pare că vă cunosc !, interveni tânărul medic care se recomandă repede „Maurice Dufour", zicând în intervalul acesta: Baudelaire ? Unde am auzit eu numele acesta ?, se întrebă el, încrețindu-și fruntea ca să-și „marcheze" clipa gândirei, cum se zice în dialectul actoricesc.

— Din procesul meu !, îl scuti Baudelaire de această încordare neobicinuită, căci n'aș putea să admit că v'aș fi cunoscut din acele câteva mici scrieri ale mele asupra picturei și muzicei, sau din traducerile mele din Edgar Poe, acest unic geniu al Americei, sau din cele din urmă câteva versuri ale mele, pe cari le-am scris pentru trezirea concetățenilor mei în lipsa revoluțiunei, care dela 1848 a murit la noi în Franța !

— Da, îmi amintesc !, îi răspunse tânărul medic, ați fost condamnat pentru publicarea unor versuri „frivole". „Florile Răului" sunt intitulate acele versuri erotice. Ați fost condamnat la o mică amendă bănească, nu-i așa ?

— La 300 franci, răspunse Baudelaire, o sumă de care un artist în ziua de azi este nevoit să țină seamă !....

— O, nu mi se pare mult, zise tânărul medic, având în vedere cum mi s'au criticat acele strofe. Se spune că ele cântau niște lucruri „nemai auzite" !

— Asta au susținut-o jurnaliștii în ziarele lor de dimineață, zâmbi Baudelaire, aceiași jurnaliști cari au afirmat că îmi petrec nopțile cu bunica deavolului, că dimineața mănânc creerii din embrioane, iar la dejun carne omenească pe care mi-o procur din întunecatul cimitir Père-Lachaise. Domnii aceștia sunt foarte nerecuoscători. De ani de zile mă silesc, din cauza lor, să găsesc o viață întoarsă și extraordinară spre a le procura materie atrăgătoare pentru foiletoanele lor ! Fac tot soiul de prostii în stil mare, față de care se sperie și guvernul nostru atât de mărginit, fac pozne și pun la cale aventuri, am marote și pasiuni, față de care acele ale doamnei Rachel dela „Théâtre **Français**" sau acelea ale doamnei Ristori — care în culmea spleenului n'a găsit altă idee decât aceea de a se căsători cu un prinț — nu sunt decât niște copilării și nu fac decât să fie povestite la orice petrecere englezească, de Crăciun ! Dar drept răsplată pentru aventurile mele puțin plăcute și bizare, pentru cari ar trebui să mă onoreze, acești foiletoniști nu fac altceva decât să mă prigonească în fața publicului, ca pe un om imoral, păcătos și stricat, sau Domnul le mai știe cu ce alte calificative prostești și protestante !

— Da, și d-tră v'ați așteptat ca judecata să vă achite, domnul meu ?, interveni tânărul medic, fără a se lăsa amețit de acest om ciudat, în judecata sa hotărîtă asupra binelui și asupra răului.

— Ce să fiu achitat ? strigă Baudelaire. Eu m'am așteptat să mi se dea o distincție oficială și publică. In ceeace privește versurile mele, n'ași vrea să vorbesc despre ele și despre celebritatea lor. Numai cei specialiști le pot judeca. Și Victor Hugo, Leconte de Lisle, Theodor Banvillè, Barbey d'Aurévilly, Catule Mendès, Alfred de Vigny, Villiers de l'Isle-Adam și Richard Wagner, pairii mei, le-au salutat cu entuziasm.

SFÂRȘITUL

Un turneu în Belgia, unde căuta să-și refacă oarecare considerație, îi procură o dureroasă decepție. Apoi se retrage pentru puțin timp, cu mama sa care devenise văduvă, la Honfleur. Extenuat, își trăiește ultimele zile în mijlocul celor puțini cari îl idolatrizau.

„Les morts, les pauvres morts ont de grandes douleurs".

Virusul pe care îl purta de douăzeci de ani în vine îi dă ultima lovitură: aphazia. In vârstă de 46 de ani, moare cel care s'a dăruit cu trup cu tot artei sale, în ciuda oricăror agremente sociale. In sfârșit se săvârșește acel „Homo duplex": disociarea persoanei în moarte.

D-NA CRUȚESCU STORK : Neliniște

Doi ani mai târziu cota Baudelaire se ridicase cu mult la bursa literară din Paris, căci „aceste versuri nu au fost scrise pentru femeile mele, fiicele sau surorile mele și cu atât mai mult nu pentru femeile, fiicele și surorile vecinului meu..."

C. I. Ș.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 7
12 Februarie 1928
5 Lei

TRAGEDIANA

sufletul romanesc

MARIA VENTURA

De câte ori un teatru anunţă spectacole cu Maria Ventura, directorul lui trebue să aibă în prealabil o conferinţă cu serviciul de ordine al prefecturei, pentruca să se ia măsuri de rânduială la cassa de bilete. Şi pe urmă trebue să aibă grije ca să publice un afiş de instrucţiuni, care aduce cu programul zilei de zece Mai: La ora 10... accesul prin intrarea laterală... ghişeu interior... controlaţi şi iar controlaţi.

Nu există actor sau actriţă fie ei de reputaţie europeană care să facă în aşa măsură publicul nostru să aştepte înşiruit ore întregi, în faţa ghişeului. Ştim că se poate spune că pe lângă reputaţia de a juca în capitala Franţei, Maria Ventura are şi avantajul de juca în româneşte, adică de a se adresa unui public mult mai întins, totuşi vraja pe care o exercită asupra sălilor de spectacol este incontestabilă.

Asemenea idoli sunt primiţi de către adoratori în întregime fără prudenţă critică, fără rezerve, fără disocieri savante.

In „Fedra" — pe care o menţine la culmile de artă ale tragediei — sau într'un banal rol de piesă de bulevard, Maria Ventura e aplaudată cu acelaş entusiasm.

Ce nu poate face, chiar în războaiele de cucerire artistică, un general atât de orbeşte ascultat de soldaţii săi, numai să se decidă.

Iată că acum această artistă, după ce şi-a exprimat dorinţa — pe cale de realizare, după câte ştim — de a avea un teatru al ei în Bucureşti, se oferă să ducă la triumf două piese originale, dintre care una a marelui scriitor Goga. E o magnifică poliţă achitată sufletului românesc, pentru care strălucita tragediană merită numai omagii.

CAMIL PETRESCU

O TRAGEDIANĂ MODERNĂ

GEORGE FRIDEŞ

Personalitatea poate fi privită ca o rezultantă a ciocnirei mai întâi, apoi a schimburilor dintre individualitatea primitivă şi mediul social. In artă, mai mult decât în orice altă activitate omenească, factorul mediu are în formarea personalităţei cuvânt hotărîtor. Nu puţin, pentrucă individualitatea artistică e cea mai susceptibilă de a fi influenţată. Dar mai ales pentrucă în artă, mediul de opinii, credinţi, principii emise cu autoritate şi bazate, în Occident pe o puternică încă astăzi indestructibilă tradiţie, încătuşează pe novicele artist, îi mărginesc orizontul, îi lasă libere numai anumite şi bine definite puncte de vedere. Dacă individualitatea primară tinde către altele, riscă să fie distrusă în mediul neprielnic, ca un pui de urs polar transportat sub tropice — dacă însă tendinţele individualităţei în foetus găsesc întărire, precizare, ţel în principiile, credinţele mediului artistic, în care aceasta din urmă trăeşte, apoi personalitatea se va naşte, se va desvolta, se va împlini ca şi o plantă căreia în tot momentul i-au fost favorabile condiţiunile atmosferice, care a avut soarele, vântul, ploaia când îi trebuiau şi cât îi trebuiau.

Cazul din urmă, destul de rar şi deosebit de fericit e acel al Marioarei Ventura, plecată la Paris, la vârsta de 15 ani, înscrisă în Conservatorul de artă dramatică francez, păşind cu 16 ani pentru întâia oară pe o scenă franceză. De amintim aspectul teatrului parizian din anii 1904—1907, vremea începutului carierei d-rei Ventura (aspect păstrat până astăzi de altfel, căci cele câteva teatre de „avant-gardă" de „artă" nu se integrează nici un moment pentru marele public francez şi străin tabloului teatrului parizian), el se prezintă sub dubla faţă a teatrului clasic cultivat cu religiozitate în Conservator şi la Comedia Franceză şi a comediei de salon inaugurată de Georges de Porto-Riche dusă mai departe de temperamentele atât de diferite ale unor Henry Bataille, Henry Bernstein, Maurice Kistemackers.

In conservatorul, pe care Marioara Ventura l'a părăsit cu premiul întâi pentru dramă şi comedie domneau Molière şi Racine. Sentimentele omeneşti îmbrăcate în haina convenţională a unei forme fixe, perfecte—obiectivate, raţionalizate (şi nicidecum intelectualizate!) — forma tinzând şi reuşind, aci stă minunea, să emoţioneze direct, dincolo de consideraţiuni de desăvârşire artistică, iată teatrul clasic cum ne stă înainte prin realizările sale cele mai de seamă: „Le Misanthrope" şi „Le Tartuffe" de Molière, „Phèdre" şi „Athalie" de Racine. Desigur, Conservatorul a desvoltat Marioarei Ventura tot complexul de însuşiri fizice ce se cer pentru interpretarea eroinelor lui Racine (dintre cari nu trebue uitată Hermione din „Andromaque"): glasul puternic, declamator, capabil de nebănuite crescendo-uri ce nici un moment nu-l sparg, nu-l gâtue, nu-i ameninţă sonoritatea rotundă, plină, de contralt wagnerian; ştiinţa atitudinilor statuare, a paşilor lenţi, măsuraţi, a gesturilor largi, armonioase, impresionante în văluri albe, în decor de coloane antice. Dar odată eşită din Conservator, Marioara Ventura nu a luat drumul drept spre Comedia Franceză, acest templu al artei clasice, unde trebuia să treacă examenul public de tragediană. Descoperi că glasul impresionant de egal şi de puternic ştia să capete inflexiuni minore, accente insinuante, neprevăzute, că gesturile-i largi, rotunde puteau deveni brusce, nervoase, crispate—şi se consacră cu totul teatrului modern bulevardier. Teatrul Sarah Bernhardt, Teatrul Réjane, Odeonul lui Antoine văzură pe Marioara Ventura trecând prin cele mai diferite roluri ale repertoriului lor. Fără îndoială însă că, la urmă, „Indrăgostita lui Porto-Riche, eroina din „Secretul" lui Bernstein, Grace de Plaissans din „Marşul Nupţial" al lui Bataille constituiră triumfurile-i cele mai autentice. Bucureştii neutralităţii, Iaşii războiului, iar Bucureştii imediat următori păcii au păstrat amintirea Marioarei Ventura. interpretă neîntrecută a teatrului de alcov francez.

Reîntoarcerea, după război, în Franţa, a însemnat şi intrarea, curând, la Comedia Franceză. Aci, Marioara Ventura regăsi cultul liniei, al purităţii clasice, părăsit cu ani în urmă, odată cu ieşirea din Conservator. Şi reuşi o unificare, o concentrare a mijloacelor ei de tragediană clasică şi a însuşirilor de comediană de salon, în piesele moderne bulevardiere ca şi în operile marelui repertoriu. Marioara Ventura a creat, pe prima scenă franceză, pe Therèse Fontenay din „Le vieil Homme" a lui Porto-Riche şi spectacolele din anul trecut de la Teatrul Regina Maria ne-au arătat cum un personagiu de piesă modernă se ridică la rangul unei eroine de tragedie raciniană. Şi Marioara Ventura a jucat la Comedie Phedra lui Racine, o Phedră modernizată, spărgând pe alocuri îndrăzneţ linia pură clasică, lăsând totuşi o impresie finală de autentică măreţie.

Sentimentul că Phedra înseamnă culmea de realizare în cariera artistică a Marioarei Ventura tinde să se stabilească tot mai mult. Pornită cu însuşiri, desvoltate admirabil în mediul cel mai prielnic, ce-o indicau pentru o ridicare de nivel a teatrului de salon ca şi pentru o apropiere de noi a tragediei clasice, Marioara Ventrua, prin creaţiile sale, desminte hotărît credinţa că formalismul racinian sau mondain-ismul lui Porto-Riche ar fi cedat definitiv pasul teatrului de adevărată viaţă interioară, de autentice preocupări intelectuale.

MARIA VENTURA ȘI STRĂINĂTATEA

Am avut o surpriză. D-ra Ventura, care o joacă pe Fedra. A fost pasionant, inegal, uneori în întregime frumos. D-ra Ventura — sunt patru ani de atunci — se încercase în acest rol. Eri, d-ra Ventura a câștigat și a minunat toată sala prin feminitatea, prin sinceritatea interpretării sale. Ne-a făcut s‘o vedem pe Fedra. A făcut mai ales să trăiască o femeie, cu adevărat consumată de tristeţe. Primul şi al doilea act, anumite momente din al treilea şi al patrulea, clipele de gelozie, descumpănesc prin intensitatea și adâncimea lor. Expresia se pictează dinlăuntru. Actriţa dispare în această ființă, măcinată, posedată de pasiune.

Lucru mişcător, fără să joace rolul, ca urmare a experienţei dobândite, în sfârșit prin lentă pătrundere, d-ra Ventura a realizat deodată figura intensă, indicată numai în 1922. Ce răbdare voește arta comedienilor. Eri ea ne-a dat o plăcere completă, superioară chiar. Intrarea sa, admirabilul și atât de originalul chip de a invoca soarele, înclinată şi pierdută, cu braţele deschise, cu faţa în spre lumină, ca o Danae sub ploaia de aur; masca sa crispată la numele lui Hipolit, accentul său înfrânt pentru **„C‘est toi qui l‘as nommé“** — fiorul ei inexprimabil, în tot timpul actului al II-lea, care atinge paroxismul rătăcirii la versul: **„Ma folle ardeur, malgré moi se déclare“** — cocheta și atât de tandra rugăciune către Venus în actul III, explozia de gelozie din al patrulea, în care un râs de copil se amestecă cu răcnete de felină, iată principalele clipe frumoase. Sunt unele, în care d-ra Ventura ne-a reînviat foarte mari amintiri. Cu atât mai mult cu cât această viață totală a personagiului, se adăuga atunci unei graţii, unei armonii voluptoase a gesturilor, favorizată de un foarte fericit costum. Alb, colorat cu ocre, se încălzește, când soarele îl îmbrăţişează. Ingădue mişcări de un viu și oriental elenism, joc delicat de stofe sensuale, care se armonizează, printr‘un contrast tulburător cu coloanele puternice ale peisagiului auster.

GABRIEL BOISSY

Domnişoara Ventrua abordase deja odată sau de două ori — mi se pare — temutul rol al Fedrei cu un viu succes, al cărui ecou îl aflasem. Nu fără îndoeli mă dusei s‘o ascult, căci încercarea mi se părea grea pentru mijloacele sale fizice. Totuşi a câștigat un mare succes cu adevărat foarte meritat. A jucat într‘un chip superior. D-ra Ventura spune minunat versurile; nici o frumuseţe poetică nu este jertfită. Foarte frumos îmbrăcată, armonioasă fără dulcegărie ne-a dăruit continuu o siluetă a celei mai emoţionante frumuseţi. Tragediana a găsit atitudini, liniştiri de cel mai frumos stil. Stăpână perfectă a rolului, toată sfârşire şi entuziasm, trecând dela graţie şi dela cochetărie amoroasă la gelozie dârză.

A condus cu o frumoasă energie „declaraţiile şi s‘a vădit dibace în dificiul joc de scenă, când Fedra ia spada lui Hipolit. In ultimul act, când furia Fedrei este potolită, d-ra Ventura a fost profund mișcătoare şi cu drept răsplătită de aclamaţiile sălii.

Dar ceea ce constituie pentru mine interesul particular al interpretărilor sale, este nu ştiu ce lucru viu şi aşi îndrăzni să spun modern, pe care îl arată jocul actriţei. Temperamentul său personal comunică o ardoare, o vibraţie, care încălzesc compoziţia clasică.

Am notat deja această preţioasă calitate în Silvia din **„Jeu de l‘amour et du hazard“** şi în Elmira din Tartuffe.

D-ra Ventura dărueşte acestor figuri, puţin convenţionale, poate pentrucă prea perfecte ca stil și măsură, neliniştile, fiorurile unei femei contimporane; lucru de interes unic. Desigur cu ea, Fedra devine o creatură omenească, a cărei emoţie și sensibilitate ne mișcă de aproape. Este de altfel imensa dificultate a acestei forme, incontestabil cea mai înaltă în arta dramatică, de a anima aceste statui, fără a le răpi stilul şi frumuseţea lor impecabilă.

D-ra Ventrua comunică acestui rol o intensitate, pe care nici una din camaradele, ce au precedat-o, nu ne-a făcut s‘o simţim. Aşa cum este, această interpretare a Fedrei este cea mai mişcătoare, pe care am avut-o dela Sarah Bernhard.

ANTOINE **(Information)**

neadevarate

cum am revăzut pe Ventura

Părăsisem, pentru o săptămână tranşeele, dacă se puteau numi aşa gropile cu băltoace, care se înşiruiau de-alungul Suşiţei şi prin pădurile dela cota Momâia. O săptămână de nopţi dormite fără grija semnalelor de alarmă, de mese nederanjate de obuze de artilerie.

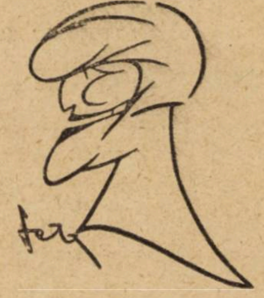

Dar masă tihnită nu putea avea un soldat venit de pe front. „Strada Lăpuşneanu“ era destul ca să-i taie toată pofta de mâncare, cu luxul ei inconştient şi deşănţat, cu cei care în loc să lupte cu mitralierele nemţeşti, învingeau cu stupefiante fetele (viciile nu se inventă, se descoperă) şi profitând de promiscuitatea refugiului, făceau ravagii printre femeile ravagiate.

La spitalul, la care trebuia să-mi găsesc un camarad, o impresie de părăsire, de plictiseală, de „prea lung“. Entuziasmul atâtor nobile doamne, care chiar dacă nu erau de nici un folos, înfloreau cel puţin cu prezenţa lor, sălile de spital se stinsese cu totul. Răniţii începuseră să fie socotiţi ca o adevărată belea. Căci era primăvară, lumea se plimba gătită, în automobile rechiziţionate, iar spitalele miroseau a aţifelnic şi a cămăşi neschimbate.

Se anunţase un festival, chipurile pentru răniţi, cu producţii muzicale şi alte nimicuri artistice. Mai mult prilej de întâlniri mondene şi consumat îngheţată, rară şi delicioasă pe vremea aceea.

M‘am dus totuş s‘o văd pe Ventura, care era anunţată în program. Dar n‘a venit. Destul de plictisitor pentru un soldat, care ţine să vadă o actriţă preferată.

Şi cum mă plângeam unui camarad, acesta mă lămuri:

— Vrei s‘o vezi pe Ventura?

— Da... mâine plec iar pe front.

— Atunci nu o mai aştepta aici. Are un caz „grav“ la spital. Nu vine.

— ! ?

— Nu părăseşte spitalul, când sunt operaţii grele, nici chiar pentru producţii.

Şi am văzut-o într‘adevăr, privind printr‘o fereastră. Schimba, cu mâna ei pansamentul, desigur mirositor, al unui pântec devorat de schije.

Erau patru după amiază. Infloreau teii la Copou... şi „tot Iaşul“ era la producţia mondenă.

ARIEL

NOTE BIOGRAFICE

Marioara Ventura, s‘a născut în Bucureşti, în anul 1888.

Liceul, până la cinci clase l‘a urmat la „Liceul Negoescu“. Apoi a plecat la Paris, la „Liceul Lamartine“ înscriindu-se în acelaş timp la conservator.

De foarte timpuriu, la vârsta de 16 ani, a început să joace alături de Sarah Bernhard. Fiind încă elevă la conservator, Maria Ventura plecă într‘un turneu în America, alături de Sarah Bernhard şi de Max.

Inainte de a juca cu Sarah Bernhard, prin anul I de conservator a jucat la teatrul „L‘Oeuvre“, alături de Suzana Déspres în piesa lui D‘Ammuzio, „Gioconda“.

A obţinut la conservator premiul I pentru dramă şi comedie, în urma căruia a fost solicitată să joace la Comedia Franceză.

Dar de pe atunci, firea independentă şi nesupusă a Mariei Ventura, s‘a opus jugului şi a refuzat propunerea.

A intrat la Odeon, s‘a plictisit şi acolo şi a trecut la Réjane.

Dar nici acolo, n‘a rămas multă vreme şi s‘a reîntors iar la Sarah Bernhard, care plecând în America i-a lăsat tot repertoriul ei pe timp de un an.

Antoine, care luase Odéonul în acel timp, văzând‘o în „Dama cu Camelii“ a stăruit pe lângă dânsa să se întoarcă din nou la Odéon. Ventura a primit şi timp de 3 ani a jucat neîntrerupt la Odéon, toate rolurile principale.

Munca pe care o cheltuise la Odéon, o slăbise mult şi atunci a plecat în Italia să se întremeze.

Indemnată de nostalgie, Ventura revine în ţară, unde războiul a surprins‘o.

A îndurat exilul cu toţi românii laolaltă şi la Iaşi unde a fost refugiată, a luat conducerea unui spital francez, unde a stat neclintită până la sfârşitul războiului, îngrijind cu‘n rar devotament pe răniţi.

Când pacea s‘a încheiat, când România-Mare era un vis înfăptuit, Ventura cu sufletul plin de bucuria izbândei s‘a reîntors din nou în Franţa, unde Comedia franceză a încătuşat‘o până acum.

poezie

F. ADERCA

ADAM

In Biblie pământ
e scris: Adam.
Şi ţărâna din Mesopotam,
însufleţită, s'a numit cu-acelaş vechi cuvânt.

FOAME.

La fiecare răsărit de soare
descui în mine porţi
şi-adânc lăuntrice sorţi
mă duc spre ţarinele dospitoare.

Aburi se învălurează peste mlaştină
şi bulgărul din negrul cernozom
aşteaptă parcă să devie om
noul om, de-aci, de baştină.

Din răsărit de când ne-am ridicat
noi am tot mers spre soare-apune :
furnici mânate de rebeliune
pe globul care ne-a creat.
Scormonim adânc cu fierul muma,
îi îngropăm sămânţa‘n măruntae
şi pân‘la brâu, în holdele bălae
cosim un spic de grâu şi-un vis ca spuma.

De-atâtea secole, din primul ceas
e frământată terra
şi himera
biblică fecundă a rămas.

— Pământ, bătrân pământ, tu pari un tom
pe care-l răvăşim anarhiei parcă...
Incă n‘a sfârşit ca să te stoarcă
tristul om !...

IUBIRE.

Am coborît într‘un apus de soare
sub frunze de mesteacăn, în vâlcea ;
dintr‘o cireadă leneşă mugea
taurul scurt, în seara răcoritoare.

Subţire lângă mine, cercetai
aceste zări campestre.
Inroşite, nişte mici ferestre
semne ne făceau de peste plai.

Bulgării de prin poene
piciorușul le-a călcat...
Fiecare‘mbrăţişare
gonea şopârle verzi din buruene.

Iubirea mea, nu simţi ?
Pământul gol
ne-atrage
Aud chemarea lui cum rage
tăcut, în adormitu-i rotocol.

In părul tău bălai
a pus atâtea năzuinţe coapte
şi-a vrut ca peste sânii tăi de lapte
să lunece crepuscularul crai.
Topiţi în golul lui himeric
ne-a clătinat...
Şi una cu ţărâna lui ne-a frământat
în timp şi‘n întuneric.

— Pământ, bătrân pământ...
Noi am
dormit pe sânu-ţi plin de sevă
de-atâtea ori : aceiaşi albă Evă
sub coapsa-aceluiaşi Adam !

ION BUZDUGAN

RABOJUL VREMII

Brumarul pe frunte cu glugă de lână
Şi sarică sură, de pâslă,
Incet, şovăind cu‘nserarea pe cale,
Coboară din munte cu turma la vale,
La Sântul Simedru, la cislă...

Simedru, cu sarica-i neagră pe umăr
La stâna bătrână de vreme,
L‘aşteaptă din munte pe Crivăţ ce geme
Să-i vină cu turma la număr,
La stâna bătrână de vreme.

Şi turmele zilnic coboară în câmpuri,
Sosind de pe crestele albe :
Simedru le trece‘n răbojul de timpuri,
Iar turmele vremii — oi negre, oi albe —
Se pierd în adâncile câmpuri...

MIHAIL SEBASTIAN

IMN

Desfăşură-se ceasul înalt, unic egal
Şi fie uniform prin locurile-aceste,
Indoaie-se cu linişti de apă lângă mal
Spre seară, când nu ştii ce e şi ce nu este.
Oprească-se aici eternizat .i dens
Cu singura lumină, pe care-o mai aştept,
Să-l desluşesc aproape şi să-l iubesc
[imens,
Să-l recunosc mai bine şi să-l iubesc mai
[drept.
Desfăşură-se ceasul din ce în ce mai
[vechiu
Simplificat şi sobru, intim şi liniar
Subtilizând tăcerea spre calm şi
[transparenţă
Desfăşură-se ceasul din ce în ce mai clar.

IOAN C. GEORGESCU

TĂCERE DE CRISTAL

Cer de cristal — deasupra apelor tăcute —
întins în umbre albe, de vânt petrecute —
îşi depărtează‘n luciu — cuprinsu‘ncătuşat,
ce bate surd în geamuri, de vifor înfruntat.

Cer de cristal — vărsat în câmp de goliciune ;
îşi umblă‘n fum, turmele de fluturi de argint —
până‘n isvoarele de apă‘n uscăciune,
unde corbi flămânzi — sara s‘apleacă şi s‘alint.

Cer de cristal — căzut şi adunat pe râuri,
ca pulberea de sticlă — închegată‘n brâuri —
ai‘ncins acoperământul, ţesut din zăpezi
pogorând tăcerea — strivită alb — sub lespezi
grele de cleştar)...
Cer de cristal pustiu... de ape când te lepezi ?...

SMINTEALA CUCONULUI

— Fragment dintr'o piesă neisprăvită —

Mihail Sorbul

De ani de zile Mihail Sorbul ambiţionează să scrie o comedie. Nici gloria „Patimei Roşii", nici aplauzele frenetice cu care i-a fost primit „Dezertorul", nu l-au abătut dela această idee. Acum se pare că e gata, căci a fost vorba să se reprezinte „Coriolanus Secundus" căci nu e, să sperăm, vorba despre cea „neisprăvită" din care publicăm fragmentul de mai jos.

Un salonaş bătrân, moldovenesc. Conu Costache Guranda şi conu Matache Mârza intră prin fund.

MÂRZA : Iaca şi cafeluţele ne aşteaptă.

GURANDA : Ne-au aşteptat cam mult... Dar unde mi-o fi nepotul ?

MÂRZA : Te pomeneşti că doarme... Când umbli toată noaptea teleleu..., ziua în loc să lucrezi, ...dormi.

GURANDA : A ! să ştii că iar mi-a făcut-o... **(trage nervos de panglica clopoţelului).**

MÂRZA : Dar de ce ţi-a sărit ţandăra, Costăchel ?...

GURANDA : Numai nepoţi să nu mai ai...

MÂRZA : Ba eu sunt pentru nepoate că sunt dulci.

GURANDA : Eu n'am avut noroc de nepoate...

(Nuţa intră).

GURANDA : (Nuţii) Cine a băut cafeaua a treia ?...

NUŢA : Cine s'o bea decât domnul Victor ?...

GURANDA : Se vede că nu i-ai spus, că am dorit să bem cafeaua împreună...

NUŢA : Ba de spus i-am spus, dar...

GURANDA : Destul, destul.... Ştiu eu ce-i poate pielea... Şi-acuma unde i ?...

NUŢA : A plecat în oraş.

GURANDA : Când ?...

NUŢA : Chiar acum.

GURANDA : Altădată să nu-i mai laşi Zoaiele pe tablă... Ia-i ceaşca de aici...

NUŢA : Eu ce stric ?...

GURANDA : Bine, bine... lasă-ne în pace.

(Nuţa iese)

MÂRZA : Acuma pe Victor aista calcavalea, vorba ta, e feciorul neisprăvitului de frăţână-tău, Dumnezeu să-l erte, dar pe şerpoaica asta de ce-o mai oploşeşti la casa ta ? Nu vezi ce ochi de drac are ?..

GURANDA : Şi te turbură cumva, Mitache ?

MÂRZA : Vezi tu, bre Costache, de ce te turbură diavolul noaptea ?!.... Nu l'ai scos încă din sufletul tău...

GURANDA : Aici ai adus-o bine, dar ce să-i fac... Ia şi Nuţa asta un suflet pripăşit la casa mea... Acuma 15 ani mi-a adus-o primarele de la Ciuşmăneşti... — „Cucoane, a murit văduva lui Urioc şi a lăsat după dânsa o mucoasă de şapte ani... Fă-ţi o pomană... Decât să bată uliţele Ciuşmăneştilor, mai bine ţi-o face câte-o trebuşoară prin casă şi de s'o purta bine, nu o fată ai măritat matale".... „Dă-o şi tu la cuhnie, primarule", i-am răspuns...

Şi de atunci mucoasa şi-a şters nasul, a crescut ca buruiana şi astăzi e curăţică, e şerpoaică şi când i-o sosi ceasul i-oi găsi eu un om s'o gospodăresc... Păcatu-i, Mârzo ?...

MÂRZA : De !... Dar când ai coşgeamite-a dulăul în casă şi mai ales când îl ştii...

GURANDA : Dulăul meu nu se uită la fete dealdeastea... Lui îi trebuesc de alea parfumate şi sulemenite... Cu Nuţe ne mulţumeam noi prin cele tinereţi trecute....

MÂRZA : Oricum... Pentru un bătrân ca tine nu se cade... La casa ta trebue să fie o bătrână...

GURANDA : Am eu şi de acelea la bucătărie.

MÂRZA : In sfârşit te priveşte.

GURANDA : Ia lasă-mă şi tu, bre Mitache... nici n'am apucat să ne încuscrim şi mă socreşti mai rău ca...

MÂRZA : N'ai grijă că nu te-oi mai socri... Eu n'am nepoate să le dau după Victori de-ai matale...

GURANDA : Ţi-ai mutat gândul ?

MÂRZA : Cu desăvârşire...

GURANDA : Poate s'o'ndrepta.

MÂRZA : Nu, nu-mi trebue... Eu nu-mi nenorocesc copila.... Mai bine nemăritată... D'apoi urlă târgul, Costăchel, de chefurile şi bătăile ce le face...

GURANDA : E tânăr, bre Mârzacule... Tu n'ai zburdat în vremea ta....

MÂRZA : Ce-are a face zburdălniciile mele cu ale stricatului istuia... Ce să-ţi mai spun... Face datorii... Dă şineţe în alb, adică mă'nţelegi... Iţi vinde pielea de pe acum... Nu mai are răbdare...

GURANDA : **(cu bărbia în piept).** Apoi, ce să-i faci, Mitache... Asta-i a bătrânilor... Când sunt săraci li se aşteaptă moartea, ca să se scape cei tineri de o povară, când sunt îndestulaţi li se doreşte sfârşitul, ca să li se împartă averile....

MÂRZA : **(surâzând îşi mângâe bărbuţa).** Numai că Dumnezeu a lăsat ca bătrânii să fie oameni cuminţi şi să-şi caute de sănătate...

GURANDA : Să-şi caute, Mitruţ, dar vezi că eu am o boală fără leac... Chem doctori, care de care mai grozavi. Şi mă întorc şi mă ciocănesc ei în toate chipurile... Imi analizează apoi toate alea... şi la urmă dau din umeri... Cică's sănătos tun... Şi tot trăesc până la 100 de ani... I-adevărat... mă simt tare... adică n'am simţit... Dar acum mi-e inima neagră... Mă gândesc tot la ducă-se-pe-pustii şi slăbesc...

MÂRZA : N'o fi mulţumit frăţână-tău de cum îi creşti feciorul şi acum te chinueşte sub chip de diavol... **(îşi face cruce).** Nu-i vorbă, că mare împeliţat a fost el şi în viaţă... Dumnezeu să-l ierte...

GURANDA : Te pomeneşti că nu-i mulţumit... Amu dacă aş întreba pe nepotu-meu numai încape îndoială că nu-i mulţumit.

MÂRZA : Dacă ar fi mulţumit n'ar mai face datorii...

GURANDA : Aşa-i... Să ştii că ăsta e Mitache... Diavolul care mă tot cearcă în fiecare noapte e sufletul lui Iorgu... Ai dreptate... Deaceia doctorii nu-mi găsesc nici boala şi nici leacul. Boala mea nu se vindecă nici cu farmacie şi nici cu cuţitul ci cu biserica...

MÂRZA : Ar trebui să faci o danie mare...

GURANDA : Un spital sau un orfelinat.... **(cu groază).** Dar când o auzi Victor una ca asta, e în stare să mă strângă de gât...

MÂRZA : Trimete-l şi tu la primblare undeva departe... Dar... ia, ascultă bre Costăchel, mi-a mai venit o ideie... Ce-ar fi dacă te-ai însura ?

GURANDA : Eşti nebun ?

MÂRZA : Decât ai ţine pe lângă tine dulăul şi şerpoaica, mai bine ai aduce o femeie cu scaun la cap... Hai ?... Ce-ai zice de vădana lui Gavriluţ ?... Dacă îmi dai voe încep vorba... Nu-ţi place ?... N'oi fi vrând acum şi mata... fată mare !

GURANDA Eu dau să scap de un drac ce mă chinueşte şi tu vrei să mai îmi bagi unul în casă....

MÂRZA : Bagi ce-i drept dracul de muere în casă, dar cu ajutorul lui să vezi că scoţi dracul din sufletul tău.

GURANDA : Până mi-o ieşi sufletul de tot...

MÂRZA : **(îndurerat).** Iar se schimbă vremea.

GURANDA : Te-au acupat reumatismele...

MÂRZA : De-abea aştept vara să mă duc la Oglinzi... Apoi mulţumesc de cafeluţă.

GURANDA : Mai stai, că doar nu vin Turcii.

MÂRZA : M'apucă ploaia la tine.

GURANDA : Te trimit cu trăsura...

MÂRZA : Nu, nu... Când mi se face de ducă mă duc... (intră Nuţa).

GURANDA : Dar ce-i, Nuţo ?

NUŢA : **(îi întinde o carte de vizită).** Citeşte şi matale...

GURANDA : **(dând cartea de vizită lui Mârza).** Citeşte-o tu Mitache, că eu nu văd...

MÂRZA : (se caută prin buzunare). Iracan de mine, mi-am uitat ochelarii acasă...

GURANDA: Ce i-ai uitat că-i ai pe nas... De aceia ţi-am dat să citeşti, c'ai mei nu ştiu pe unde i-am lăsat...

NUŢA : Apoi şi matale tot pe nas îi ai...

GURANDA : Nu mai spune şi la alţii, Nuţo... Mai mare ruşinea... Dă încoace biletul să vedem ce scrie... **(Citeşte)** „Miluţă Bursuc"... Taci bre !... Bursuc... Bursuc... Par'că mi-ar fi rubedenie... Ia să vedem ce mai zice : „ajutor de arhivar. Tg.-Ocna". **(Cu milă).** Prea-i de departe şi prea-i mititel săracu... Nu-i ce bănuiam eu....

VERGINICA

TUDOR MUŞATESCU

Domnişoara Eleonora, e singură pe lume.

Până la cincizeci şi doi de ani, a avut vreme destulă să cunoască viaţa şi să se scârbească de ea.

De-aceea, s'a tras de-oparte din vâltoarea ei, nu biruită şi oablă ca o vietate infirmă, ci dârză şi cu fruntea sus, ca un monarh care abdică de plictiseală...

Domnişoarele bătrâne constitue un sex special.. Se nasc tot aşa de firesc ca genii sau ca monştrii....

Deaceea domnişoara Eleonora n'a făcut nimic intr'adins, ca să rămâie fată bătrână.. ci şi-a ascultat numai imboldul sufletului şi s'a supus fără mirare şi revoltă, firii ei înnăscute...

Amintirile Domnişoarei Eleonora, sunt puţine şi fade, ca fructele unui pom cu ţesuturile anchilozate.

Orfană la douăzeci şi cinci de ani — fără să verse o lacrimă pe mormintele părinţilor pe care îi iubea din obişnuinţă — s'a însingurat de rudele celelalte s'a închis în gospodăria ei, moştenită dela răposaţii şi fără grija zilei de mâine, a purces să-şi trăiască viaţa rupând cu evlavie filele de calendar.

Fireşte, a fost un timp, când Domnişoara Eleonora — fată de oameni cu dare de mână — a trebuit să poarte titlul evocator de „fată de măritat"...

Dar l a purtat cu sfială şi cu ură, ca pe o profesie de ruşine, şi în ruptul capului n'a vrut să-şi întovărăşească viaţa şi să-şi împerecheze făptura cu niciunul din „fanţii" sau oamenii cumsecede, cari se prezentaseră cu inimi absente şi haine scuturate, să-i „ceară mâna".

Şi asta, pentrucă Domnişoara Eleonora a urît totdeauna oamenii... Ura asta îndreptată deopotrivă asupra femeilor şi bărbaţilor s'a plămădit în sufletul dumisale cu putere de voluptate şi nimic şi nimeni n'a putut-o şterge sau învălui. Şi cum nu i-ar urî, când în cugetul ei, toţi apar „stricaţi" şi îndobitociţi de patimi mărunte...

Bărbaţii sunt beţivi, cartofori, trântori, mişei şi gata să-şi vândă „onoarea" pentru un aperitiv sau un trup de femee....

Femeile sunt proaste, luxoase, mincinoase, prefăcute şi le „pică mucu după orice scârbă de bărbat".

Şi poate, Domnişoara Eleonora ar ierta — şi deoparte şi de alta, — toate slăbiciunile, dacă la baza tuturor n'ar sta dorinţa trupească... Ea e totul ; ca o apă către care merg toţi ca să-şi înnece în valurile ei turburi, idealurile, ambiţiile şi sufletele, ca o lampă uriaşă, în jurul căreia se învârteşte, oarbă şi fascinată, o omenire de molii, cu trupuri prea grele pentru aripile mici...

Deaceea, în casa Domnişoarei Eleonora, n'a pus piciorul nimeni afară de lăptăreasă, găzar, oltean, cărbunar, florăreasă şi jurnalist, plus popii din eparhie, la zi'ntâi ale lunii şi în ajunul Bobotezii.

Servitoare nu ţine pentrucă grija menajului e una din marile ei plăceri. Câine n'are, pentrucă vara latră la lună şi iarna aduce purici în iatac. Orătenii, nu-i trebue pentru că D-şoara Eleonora e vegetariană...

Porumbeii care rămăseseră dela răposaţii, fără grăunţe şi apă proaspătă în coteţ, şi mai ales fără mângâerile verbale ale coanei Evdochiţa, mama stăpânei de azi, părăsiseră într'o zi coteţul părintesc surghiunindu-se în curtea Bisericii de peste drum, în volbură de aripi aspre.

Singura vietate îngăduită sub acelaş acoperământ cu Domnişoara Eleonora, e o pisicuţă cenuşie şi elastică, cu coadă stufoasă şi ochi ciudaţi : unul galben ca o mandarină pitică şi altul verde, ca un glob de sticlă pentru trandafirii din grădina unei păpuşi...

Verginica, s'a pripăşit într'o seară...

Era o seară de pâclă şi de tristeţe...

La gura sobei din iatac, Domnişoara Eleonora citea pentru a suta oară povestea fermecătoare a Genovevei de Brabant.... Afară ploaia de Octombrie clipocea pe burlane.

Intr'un timp, s'a desluşit un miorlăit mic şi par'că ud ca un scâncet de copil plouat... Domnişoara Eleonora a aţintit urechea... Miorlăitul se prelungea... Cineva, cu hârşete mici sgâria pervazul la uşa din faţă...

Domnişoara Eleonora, nu ştia ce e aia frica... Şi-a aruncat repede un tartan pe umeri şi lipăindu-şi papucii dealungul antretului, a coborît treptele până la uşa din faţă.

Afară, udă de ploaie, cu ochi luminoşi şi lăbuţa înţepenită într'un gest drăgălaş de implorare, Verginica aştepta...

Aşa s'au cunoscut.

Şi chiar în seara aceea, pisicuţa de pripas, a primit pe lângă o farfurioară cu lapte, cu bucăţele de pâine înmuiate înnăuntru, şi două daruri de preţ...

O funduliţă decolorată, scoasă din fundul scrinului din odaia mare, şi numele de Verginica, în care Domnişoara Eleonora, găsise toată candoarea şi duioşia, potrivite pisicuţei...

In scurt timp, Verginica, a învins-o pe Domnişoara Eleonora... I-a cucerit inima, a învăţat-o să mângâie, şi din etapă în etapă, a isbutit să-şi instaleze culcuşul în patul mare de nuc, la picioarele protectoarei. ..

Prietenia lor, alintările Domnişoarei Eleonora, siestele Virginichii în poala stăpânei, în primele dupăamiezi de primăvară, năpădită în zarzărul de lângă pridvor, începuseră să se comenteze la început printre vecini şi-apoi în tot cartierul, ca un eveniment mai mare decât o crimă, o naştere sau o logodnă...

In anul acela Paştele se apropiau mai înflorite ca niciodată.

Credincioasă şi tăcută, Domnişoara Eleonora, se ducea la denie, cu aceiaşi paşi şi pe acelaş drum...

Verginica rămânea închisă în casă, cocoţată pe fereastră, cu ochii duşi în calea stăpânei.

In Joia Mare, pe seară, târziu, întorcându-se de la slujba celor 12 evanghelii cu sufletul uşor ca un cântec, Domnişoara Eleonora — cu sticluţa cu lapte ascunsă în geanta ei încăpătoare — rămase mirată în poartă, nezărind, luminând în fereastră licuricii galbeni şi verzi ai Verginichii...

— I-o fi fost urît să mă mai aştepte la fereastră îi fu primul ei gând...

Dar când deschise uşa şi nu desluşi în întunericul iatacului nici o umbră care să-i iasă înnainte, gândul deveni îngrijorat...

— Să ştii că am uitat s'o închid înnăuntru, când am plecat... şi vocea aspră şi muscălească a domnişoarei bătrâne, începu să iscodească întunericul şi curtea...

— Piss-piss-piss-piss... Verginica mamii... pissu mic... pissu...

Dar Verginica, n'a răspuns chemării drăgăstoase... Umbra ei elastică nu s'a ivit de nicăeri din întuneric...

Domnişoara Eleonora, a trăit prima ei noapte de insomnie.

Trei zile apoi, a căutat-o şi-a aşteptat-o... Verginica nu venea.

Domnişoara Eleonora, îşi pierduse nădejdea s'o mai regăsească... Inchisese în suflet şi în ochi o tristeţă mare, ca o ură...

Dar, în dimineaţa de Paşte, Verginica se ivi în pragul salonului cu miros de pelin şi mucigai, cu ochii stinşi, cu mersul încetinit şi cu blana ţerfelită şi murdară...

Revederea a fost un miorlăit şi-un ţipăt...

Viaţa comună şi-a reluat firul o clipă întrerupt...

Domnişoara Eleonora era aceeaş ca totdeauna... Numai Virginica se schimba... Şedea mai mult tolănită la soare, nu mai sărea pe etajere şi pe ferestre, torcea greu, avea în ochi o lumină ciudată şi o privire de implorare...

Abia când a început să i se îngroaşe pântecul, Domnişoarra Eleonora a priceput...

A fost o clipă mare, ca un cutremur... Inima i s'a bătut atât de tare în piept, încât i s'a părut că are mai multe inimi care bat dintr'odată...

Revolta şi scârba i-au îngălbenit ochii şi le-au oprit privirea în loc, sugrumată... Un răget, cu fire de sânge topite în el, i-a descleştat buzele albe de moartă.

— Ah!... Ticăloaso... ticăloaso... ticăloaso... şi tu ca şi ele... şi tu ca toată lumea... nu puteai altfel... nimeni, niciunul, nu puteţţi altfel...

Şi toată ura grămădită o viaţă întreagă, în contra legilor firii pe care făptura ei deosebită nu le putuse înţelege, se strânse ca un pumn în vârful pantofului de toval, care se năpusti cu furie în coastele plăpânde şi mici sub cari Verginica adăpostea germenii celei dintâiu maternităţi...

A doua zi de dimineaţă, în lada de gunoi, Verginica părăsea pentru totdeauna, casa ospitalieră, în timp ce — prăbuşită în dosul ferestrei, Domnişoara Eleonora încerca zadarnic să înfrunte cea dintâiu lacrimă care îi şiruia pe obraji.

NUŢA : Ii şi tare prost îmbrăcat...

GURANDA : Şi ce vrea d. Miluţă Bursuc ?

NUŢA : Vrea să vorbească cu matale.

GURANDA : Bine, bine, dar ce ?...

NUŢA : Eu de unde să ştiu ? !..

GURANDA : Bagă-l şi tu atunci pe la bucătărie şi adu-l aici... Numai să nu şterpelească ceva... (Nuţa iese).

MARZA : Atunci te las cu musafirul de la Tg.-Ocna, o fi vrând să-ţi vândă nişte apă de Slănic...

GURANDA : Cine ştie ce-o mai fi vrând şi aista de la mine... Să te petrec, Mârzo... (amândoi bătrânii ies).

CIULEANDRA

Părintele literaturii psichiatre, este William Shakespeare. Personagiile operilor sale, — Hamlet, Jago, Lear, Lady Macbeth — sunt atinse de nebunii veritabile, iar medicii moderni pun diagnostice precise abuliei lui Hamlet, somnambulizmului histeric al Ladyei Macbeth, perversiunii lui Jago, ori demenței senile a regelui Lear. După epoca lui Shakespeare și Marlow, această literatură a decăzut. Insă, din nou a luat un puternic avânt, după invazia literaturii ruse, în occident. Astăzi se produc în acest domeniu, opere din ce în ce mai remarcabile

Caracteristica sa principală, e voluntarizmul, — trăsătură antipodă nebuniei. Insă din influența rusă, a rămas predilecția de-a descrie bolile sufletești. Astfel s'a cristalizat adaptația europeană, a influenții ruse.

Din aceiași familie literară face parte și „Ciuleandra", ultimul roman al d-lui Liviu Rebreanu.

SUBIECTUL. — Un tânăr, Puiu Faranga, își omoară soția într'un acces de furie nemotivată. Tatăl său, ca să acopere crima, își sfătuește fiul, să simuleze nebunia și să se lase internat, într'un sanatoriu, până ce scandalul se va potoli. Puiu consimte. In izolarea celulii sale de bolnav, nebunia lui se precizează din zi în zi, până ce, în urma unui acces de furie însoțită de dorința de-a ucide, nebunia se declară liberă și nestăvilită ca puhoaele.

SÂNGE NOBIL. — D. Liviu Rebreanu ar vrea să insinuieze, că pricina nebuniei lui Puiu Faranga, trebue căutată în sângele îmbătrânit al acestei familii nobile, a cărei obârșie se pierde în vremurile neguroase ale istoriei noastre naționale. Hipoteza cu sângele degerat al familiilor străvechi, nu mai e de actualitate în știință. Cândva, a constituit o explicație de suprafață, a fenomenului real, că familiile istorice, degenerează treptat. Astăzi, studiul înaintat al ereditătții, aruncă alte lumini asupra acestei probleme. Iată-le în rezumat.

Biologia dovedește că încrucișările cari nu dau progenituri degenerate, variază între două limite: consanguinitatea și membrii aceleași rase. Conjugările dintre părinte și copil sau frate și soră, dau naștere la copii degenerați. Deasemeni, încrucișările dintre rasa albă și neagră **(mulatrii)**, dintre indienii din America și albi, ba chiar dintre semiți și aryeni, sunt urmate de creații degenerate.

Ori căsătoriile familiilor istorice, nu trec de nici una din limitele acestea. Dimpotrivă, ele se supun legilor selecțiuni, așa că urmașii lor, ar trebui să fie din ce în ce mai perfecți. S'a dovedit că mariajurile în medii restrânse, dau produse viguroase. **Westermark** citează o comună locuită de Bats, alcătuită din 3 mii de suflete, a căror membrii se căsătoresc de mii de ani între ei, fără să se ivească vre-un semn de degenerescență.

Deci nu într'o **cauză biologică**, ci într'altă parte, trebue căutată degenerarea familiilor nobile. Secretul rezidă în apulența lor. Fiind bogați, își pot permite ușor satisfacția întreagă a gusturilor și capriciilor. Cum omul e la bază alcoolic și sexual și cum aceste apucături sunt urmate, când abuzăm, de slăbiri nervoase sau boli, se înțelege ușor de ce urmașii vor fi loviți de degenerescențe.

In nebunia lui Puiu Faranga nu trebue văzut un caz psichiatric de degenerescență senilă a sângelui nobil, ci mai degrabă un fenomen **ereditar, blastoftoric** sau **dobândit** al sifilisului ori alcoolului.

NEBUNIA. — In camera sa din sanatoriu, Puiu Faranga auto-analizându-se, descoperă în trecutul său **impulsii de a ucide.** Așa că omorîrea Mădălinii i se pare un fenomen firesc firii sale.

Pe de altă parte autorul construește nebunia lui Puiu într'așa mod, că impulzia să nu pară gestul unui smintit, ci ca un corolar al unei **gelozii inconștiente.**

Intr'adevăr, după ce Faranga se îndrăgostește fulgerător de Mădălina, vecina lui de joc în vijelioasa horă națională „Ciuleandra", el o voește cu patimă și hotărîre. In timpul căsătoriei, deși purtarea ei era ireproșabilă, Puiu era chinuit de o gelozie curioasă. „Când mă uitam în ochii ei nu mă vedeam pe mine, dar simțeam pe cineva! Sufletul ei se închidea în fața mea oricât încerca să se prefacă... Și atunci când am înțeles că e ursită să-mi rămâe totdeauna străină, pentrucă nu mai puteam spera să o câștig niciodată, decât să fie a altuia mai bine am sfărâmat-o!" (p. 280).

Presimțirea lui Puiu era reală. Ea se formulase și conștient la un moment dat. In furia jocului, sărutând-o pe Mădălina, zări cum a tresărit un flăcău de sub un pom. In clipa aceia el a înțeles mica idilă dintre cei doui tineri. Dar prea era înfierbântat ca să-i dea importanță. Imaginea studentului de sub copac, se **refulase.** In timpul boalei, tot scormonind să-și aducă aminte de îndrăcita horă, se trezește prin **asociație** și imaginea **uitată.** Intrând în cabinetul d-rului Ursu, dintr'o dată chipul acela i se pare cunoscut. Provocându-l, actualul medic mărturisește, că el era flăcăul de sub copac.

La început Puiu crede că a săvârșit crima într'un acces de furie **nemotivată,** însoțită de halucinații auditive. In sanatoriu, tot scormonind în trecut, descoperă că gelozia inconștientă, e adevărata cauză a omuciderii.

Or în virtutea teoriilor lui Freud, Puiu trebuia să se vindece, deoarece ideia „refulata", eșind la suprafață, a devenit conștientă. Dar, dimpotrivă, el se cufundă în noaptea nebunii.

D. Rebreanu merge mai departe. Nu se mulțumește să ne arate că impulzia lui Faranga a avut o cauză logică și psihologică, ci în chipul cum ne prezintă toată fenomenologia nebunii, ne silește să o vedem ca un tot **armonic.** Obsesia numărului 13: superstiția legată de el; căutarea asociațiunilor legate de acest număr, ca și de cuvintele zăpadă și impulzie; visurile și viziunile; neîncrederea și bănuiala; inervațiile și pierderea afecțiunii: repulsia instinctivă pentru portretul lui Ursu ca și repetarea inimaginabilă a dansului etc. — în rezumat, tot **schematizmul** nebunii, se brodează pe canavaua zvăpăiatului dans și a Mădălinii.

Așa dar și cauza — gelozia — și efectele, sunt prezentate de d. Rebreanu, cu logica fenomenologii psihologice.

Ori acum se pune întrebarea, Faranga a ucis dintr'o impulsie smintită sau dintr'o impulsie psicho-patologică?

Impulsiile psicho-patologice se datoresc unui **sistem de idei bolnave,** („gheme parazitare" le **numește** Pierre Janet), cari **au proprietatea de a umple conștiința și** de a poseda **desăvârșit, până ce sistemul** se descarcă sub formă de impulsie. Macbeth era un general ambițios ce râvnea să ajungă rege. Dorința aceasta era copleșitor de mare într'ânsul. Dar el știa, că conștiința sa e destul de șubredă, ca să suporte păcatul unui asasinat. Soția lui îi excită însă în așa grad ambiția, că reușește să-i întunece pentru moment conștiința morală. Ambiția dominând tot sufletul, îl îndeamnă la crimă și Duncan, regele Scoției, e ucis. Insă orice impulsie psichologică, se datorește slăbirii voinții. După săvârșirea ei, urmează regretul și remușcarea. In cazul nostru, Faranga **n'are nici o remușcare.** Deci impulsia lui criminală, **nu e de natură psicho-patologică.**

E foarte adevărat, că asasinatele din gelozie, nu sunt urmate de remușcări. Dar aci nu se poate aplica regula. Fiindcă Puiu Faranga, de îndată ce și-a dat seama că a ucis din gelozie, trebuia să cadă în aceia stare de liniște și quasi-satisfacție, inerentă acestei categorii de criminali. Insă d. Rebreanu ne spune în ultimul capitol, că nebunia, s'a declanșat întreagă și inconștientă. In loc de satisfacție, Puiu are furii criminale, dansează până la extremă epuizare fără să se poată opri și perde conștiința anturajului. Aceasta ne dovedește încă odată, că nebunia lui Faranga este de natură fiziologică, (adică se datorește unei leziuni), și nu e de natură psichologică.

Cum se explică atunci schematizmul ei psichologic? Nebuniile ereditare sunt declanșate uneori de „șocuri" emoționale. In cazurile acestea, ele antrenează în constituția lor, un relativ schematizm psichologic.

Natura nebunii lui Puiu Faranga fiind stabilită, să analizăm dacă a fost exact înfățișată de d. Rebreanu.

Cazul romancierului român, **suferă de** două lipsuri.

O nebunie provenită din leziune, **n'are logica psichologică atât de armonică, ca** la bolnavul din „Ciuleandra". Puiu Faranga nu-ți face impresia unui bolnav sufletesc. E prea mult normal, calm și logică într'ânsul. Nebunul, de orice categorie, are o **caracteristică specială,** care 'l scoate repede, după cea mai inofensivă acțiune, din ritmul vieții normale, din rândurile sănătoșilor. Există într'însul o exagerație, un nevrozism demesurat, impulsii stranii, o tendință de a aborda chestiuni și de a le trata, exprima sau a avea păreri, absolut diferențiate de comun și cu o vădită notă de demență.. Mai ales bolnavii proveniți din maladii cu leziune, au caracteristice isbitoare: acte repetate la infinit, tristeți profunde sau euforce, verbiaj, imaginațiuni și minciuni, exagerări și confuzii mintale. Ori Puiu e lipsit de toate acestea.

In al doilea rând, **ritmul** romanului nu este **adequat** nebunii. Nuvelele lui Edgard Poë; „Glasul subteran" a lui Dostojewsky; cufundarea lui Rascolnikoff după uciderea cămătăresii; „Horla!" a lui Maupassant ori „Gândirea" lui Andreew, — i-ar fi destăinuit d-lui Rebreanu, că nebunii și nebunia, se descriu într'un ritm, deosebit de cel normal, într'unul în care **ilogicitatea nebuniei, să se facă îndată sensibilă.**

C. MINCU

critica literara

POESIE MINORA

N. DAVIDESCU

Literatura nu se mărgineşte, ca mişcare, numai la cele câteva nume standard, şi la opera lor caracterizată. Intre scriitorii de prim plan şi publicul lor chiar se interpun o serie de confraţi minori, de inşi cu îndeletniciri literare şi cu oneste aspiraţii în sensul acesta. Poate că rolul acestei poezii este mult mai important de cât pare la prima vedere. Ei întreţin gustul public în nevoia de a ceti şi, prin lucruri înjghebate mai ales pentru orele când ochii, molateci, cantă o carte sau o revistă fără să tindă la nici un fel de sforţare anume, fac ambianţă literară ciaiului de cinci care, altfel ar deveni, poate, din lipsă de altceva, joc de cărţi, sau comentariu politic. O lume întreagă se pregăteşte, astfel, fără să bage de seamă pentru lecturi treptat mai suculente şi mai necesare sufletului şi minţei.

Or, rolul acesta de răscolitori al demonului cetitului revine, de sigur, poesiei minore. Cu ea, o fată de pension, se deprinde, şi aspirând din ce în ce tot mai în spre înalt, să ajungă la Eminescu, sau la Baudelaire, o midinetă să ajungă începuturile fetei de pension, literare, şi o manicheză sau o lucrătoare în fabrici să păşească pe urmele midinetei. Există, deci, o scară foarte complicată în ceace s'ar putea numi poesia mediocră. In tot cazul limitele ei sunt atât de greu de definit în cât ar putea, până la urmă, să ajungă contiguă cu însăşi poezia. Soarta ei este să rămână, quasi-anonimă, ca o romanţă a copilăriei pe jumătate uitată, în sufletul nostru... .

„Il pleut, il pleut, bergère
„Presse tes blancs moutons;
„Allons sous ma chaumière,
„Bergere, vite allons.

Cine, într'adevăr, nu cunoaşte versurile acestea? Cine însă mai ştie, sau nu mai „ştie", că aparţin unui scriitor a cărui celebritate, pe la sfârşitul veacului al XVIII a fost încoronată la concursul jocurilor Florale, cu Eglantina de aur, şi că el, adoptându-şi coroana, drept nume, s'a numit Fabre d'Eglantine? Cântă, totuşi, această păstoriţă anonim, şi îndepărtat, în noi. Soarta acestei poezii e să nu depăşească, însă, normala romanţă.

D. Dem. Gâlman îşi întitulează recent apărutul domniei sale volum de poezii: **Descătuşare.** Titlul tinde să exprime o atitudine. E o neînţelegere a autorului. Poezia d-sale minoră nu trebue de cât să cânte, seara, ca Samovarul:

„Grădina mea cu flori nenumărate
„S'a smălţuit sub razele de lună
„Şi mi-a 'mpletit pe frunte o cunună
„Din visele-i de-asupra presărate.

„Din nuc privighetoarea mea nebună
„Imi cânta vara 'ntreagă pe'nserate
„Şi trilurile-i dornic revărsate
„Mă 'nvălue'n duioasă voe bună...

Şi-atâta farmec se răsfrânge'n toate
Şi-atât belşug de sfântă bunătate
„S'a revărsat din larg în toate cele,

„Că ascultând la şoaptele grădinei
„Am îndrăgit şi florile şi spinii
„Crescuţi în preajma visurilor mele.

Lucrurile se petrec, după cum se vede, cu simplicitatea apei care curge. Nu e, fireşte, însă, apă: e numai poesie minoră. Florile în grădină sunt „nenumărate"; razele de lună împletesc o cunună, şi cununa e neapărat de vise; privighetoarea, fireşte, cânta vara şi neapărat, şi pe înserate: căci altfel ar fi ciocârlia. Singura îndrăzneală, ca să zicem aşa, este adjectivul, colat privighetoarei, de „nebună" şi poate, faptul că autorul şi-o însuşeste prin pronumele umplutură „mea". Bănuim însă sinceră şi incandescentă până la „nebunie" bucuria autorului de a se trezi vara, pe înserate, proprietarul unei priveghetori cântăreţe. Volumul a apărut totuşi, în tipografia „Geniului" de la Cotroceni.

„Poeme simple" e titlul unui volum editat de Fundaţia principele Carol, în colecţia „Cartea vremei", şi semnat **Zaharia Stancu.** Intâlnim în aceste poeme melancolia ucigătoare a unui amurg întârziat şi stereotip de toamnă. Semănătorismul ne trimite postum cele de pe urmă pâlpiiri ale unei formule perimate de artă:

„Şi lăinicesc prin ierburi verzi din zori,
„Cu şerpi, cu prepeliţe, cu şopârle,
„Leg mieilor lângă cornite, flori,
„Şi turma albă mi-o adăp în gârle.

„Şi doar atunci îmi aciuez popas
„Când pasări cad în cuiburi pe aproape
„Şi amurgul îngenunchie, fără glas.
„Şi-şi pleacă chipul galben peste ape".

Poezia aceasta îngână, de sigur, ea, ceva. Pentru un om însă care se prezintă, în strofa precedentă că „sunt limpede şi liber cum e vântul; pe unde vreau îmi pot croi cărare", etc., căci lăiniceşte prin ierburi verzi de flori" etc., efectiva împovărare lăuntrică a versului, în ciuda afirmaţiilor contrarii ale autorului, dovedesc depeisarea şi lipsa de aderenţă cu viaţa a năzuinţelor artistice ale d-lui Zaharia Stanou. Hotărît că „Semănătorul" a murit de mult, împreună cu toate succedaneele lui mai sunt sau mai puţin provinciale.

„Cântăreţii Stranei" e titlul volumului de poezii al d-lui **Marin Predescu.** Autorul, în prefaţă, scrie: „Este închisă în aceste versuri, toată dragostea mea pentru cântarea religioasă-naţională, şi pentru cântăreţii stranii. Mi-am făcut o convingere adâncă: viitorul bisericei române depinde de al cântăreţilor ei". Şi simţământul acesta a inspirat autorului dorinţa, întruchipată în versuri line şi calde, de a-şi nemuri, ca odinioară Virgiliu pe Nisus şi pe Euryalus erou:

„Si quid mea carmina possunt
„Nulla dies unquam memori vos eximet aevo".

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primite la redacţie

Au apărut: „Buletinul educaţiei fizice (organul ofic. naţional de educaţie fizică) an. V 1927, nr. 12; **Viaţa Literară** nr. 72 din 4 Februarie; **Arena literară** (Brăila), anul I nr. 1 şi 2; **Familia** seria II, anul II nr. 10, 11 şi 12; **Orpheus,** anul III nr. 5; **Răsăritul,** anul X, nr. 4; **Cârvunarii,** nr. 4; **Ritmul vremii,** anul IV nr. 1: **Gândirea** nr. de Ianuarie 1928. Colecţia Manuscriptum.

Şi volumele: Stampe, poezii de I. Valerian; **Descătuşare,** poezii de Dem. Gâlman; **Micul Sacrificiu,** roman social, de Delafras; Domnul de la Murano, proză de Stejar Ionescu.

* * *

A apărut un studiu Critic asupra Liricei Germane contimporane, datorit d-lui Ion Sân Giorigu, profesor universitar. Comentarea liricei Germane şi Austriace, moderne, începând cu o sumă de diletanţi până la arta unor, Ştefan George şi Rainer Maria Rilke.

Documentatul studiu critic al d-lui Sân Giorgiu umple un gol în frontul criticei noastre.

PAUL ZARIFOPOL DESPRE STIL

Despre stil şi despre altele, oferă d. Paul Zarifopol câteva „note şi exemple" într'o broşură a bibliotecii „Dimineaţa".

D. Zarifopol a suferit în ultima vreme unele atenţiuni distincte, dela elogiul parfumat până la înţepătura diverşilor purici ascunşi în unghere mistice şi de-altfel.

Depărtat şi singuratec, d. Zarifopol a isbutit să se păstreze undeva seniorial ca o staţie climaterică exigentă, aproape inaccesibilă.

Observaţiile noastre tind numai să demonstreze că d. Zarifopol poate acoperi cu uşurinţă şi sclipire chiar ceeace are exagerat şi uneori fals în opiniile d-sale, rămânând însă până la urmă un domn interesant şi serios.

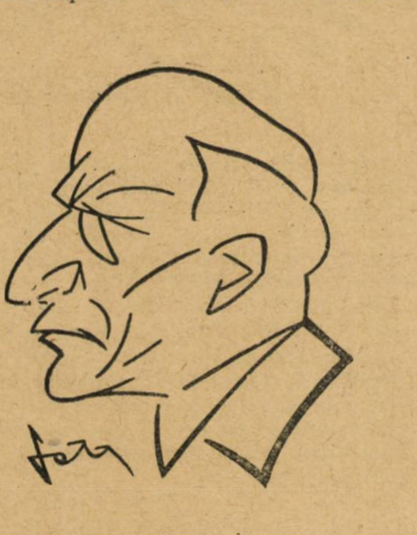

D. Zarifopol a urmărit în drumul său de critic şi artist, tinereţea sub toate manifestările ei, de invenţie şi glumă, de impertinenţă şi umilire, deopotrivă. Pare deaceea firesc şi prevăzut ca d. Zarifopol să fi rămas un cercetător admirativ al stilului, pentrucă în analiza ultimă, **stilul** nu e decât un compliment de tinereţe adus gândirii — **stilul** socotit de d. Zarifopol elementul esenţial al muncii artistice.

Printr'o foarte curioasă scăpare din vedere, d. Zarifopol insistă în nenumărate pagini să convingă pe lector de superioritatea scrisului **frumos** asupra celui **urât**, de unde lectorul surprins ar putea înţelege că scrisul frumos e **stilul** şi cel urât dimpotrivă.

Astfel, d. Zarifopol crede la pag. 57, că Stendhal „făcea stil", deşi dispreţuia îndeletnicirea asta scumpă lui Pierre Louys şi altor stilişti a căror artă migăloasă, deci „făcută" e totuşi atât de distant inferioară operei lui Beyle sau unui Balzac, scriitori foarte neglijenţi în ce priveşte scrisul frumos.

Spiritul d-lui Zarifopol inclină către o uşoară persistare a tinerilor scriitori francezi cari găsesc astăzi pe maeştrii stilului străini de preocupările lor artistice şi în schimb mărturisesc credinţa lor trează în gloriile fără „stil". Balzac şi Stedhal, mai ales Stendhal care notase această frază gândită adânc: „Je veux imposer silence à mon coeur, qui croit avoir beaucoup à dire. Je tremble toujours de n'avoir écrit qu'un soupir, quand je crois avoir noté une vérité".

Generaţia artistică a Franţei de astăzi îl găseşte pe Flaubert, factice şi uşor, tocmai pentru excesiva lui migală în „Salammbo", dar această generaţie se opreşte încă la romanul de genială notaţie naturalistă „Madame Bovary" şi la arta firească din „Un coeur simple".

E drept că d. Zarifopol nu se gândeşte să confere muncii onorabile de compoziţie, noţiunea deosebită de „stil" şi nici să limiteze „stilul" la ceeace se rezumă aparent, adică expresia gândirii.

E drept, d. Zarifopol observă că „critica stilului implică fatal critica gândirii" însă d. Zarifopol rămâne la calificativele susceptibile de confuzie „scris urât" şi „scris frumos" — după care s'ar putea spune că Dostoievsky scria urât iar autorul cărţii „La Femme et le pantin" scria frumos — ceeace superficial pare evident, dar asta ar însemna să preţueşti caligrafia aleasă a lui Pierre Louys şi să umileşti marea adâncime a lui Dostoievsky.

D. Zarifopol e destinat să nu fie surprins de nici-un aspect cât de neprevăzut şi brusc al artei contemporane — aşa cum l-am găsit calm în faţa vidului retoric Renan pentru care domnia-sa a recurs la aprecierea critică rezumată în cuvântul mareşalului Cambronne.

Nici de admirabila revenire a stiliştilor Gide şi Cocteau la cărţile consulului Beyle, acela ce-şi impunea scrisului disciplina seacă a codului civil — nu trebue să fie surprins d. Zarifopol.

La pag. 61 d. Zarifojol repetă falsa expresie „stil frumos". după ce înainte uzează de „scris artist" şi într'alt loc e de părere că Stendhal a fost un „diletant declarat", neglijente bănuim, ce-ar putea acredita opinia eronată că d. Paul Zarifopol gustă în ascuns lamentaţiile galante ale caligrafilor romantici si refuză să descindă în tenebrele sufleteşti ale unor sciitori ca Balzac şi Stendhal.

Abia spre sfârşitul broşurii, d. Zarifopol explică ceeace noi numim entuziasmul d-sale pentru artificiu şi nesocotirea valorilor reale artistice — dar explică, ca să ne exprimăm aşa, printr'o prismă străină, de utilitarism aplicat literaturilor începătoare, deci, în special, celei româneşti.

După ce recunoaşte că scriitorii cari urmează linia scrisului neartist, au liberat literatura de „peisaje poetice" şi „inventare pitoreşti", d. Zarifopol crede că „Balzac şi Stendhal sunt proaste modele pentru plăpândele literaturi începătoare, care n'au scăpat de slăbiciunea imitaţiei naive. Amândoi provoacă şi întreţin dilentatismul „l'a peu prês" tehnic, procedura expeditivă de dragul, cum se crede, al ideilor şi al „psihologiei". Iar mai departe:

„Pentru literatura noastră tocmai scrupulul artistic, împins până la exces, inclusiv, sau cum zic banalii neliterari: „chinuirea formei" — e specific salutară".

Aşa dar în loc de-a stărui asupra unei literaturi de explorare în viaţă şi mişcare, scriitorul român să se menţină mai departe în rolul pueril de literator chinuit de exerciţii stilistice, adică să continue „scrisul frumos" început de poetul Alexandri şi romancierul Zamfirescu — iar din literatura străină să păstreze pilda scrisului „artist" al d-lui de Chateaubriand şi cavalerului von Kleist.

Mai apropiate sau mai contemporane modele ar putea găsi scriitorul român în „Potomakul" lui Cocteau, unde îl îndreaptă d. Zarifopol — când în opera aceluiaş scriitor se află şi povestirea sobră a lui „Thomas L'Imposteur", ignorată de d. Zarifopol...

Ori, tocmai când d. Zarifopol face apelul de mai sus pentru „chinuirea formei", chiar cea mai tânără emisiune de scriitori români renunţă la inutila îndeletnicire de-a aranja cuvinte simetric şi muzical, pentru a încerca marea artă profund necaligrafică a vieţii — adică o artă mai depărtată de aceea destinată vagonului de dormit, Palace-ului şi cluburilor sportive.

Ne pare rău că broşura d-lui Zarifopol va servi, ghid şi oarecum steag, câtorva tineri, în mare parte elevi la academiile de dans şi alte academii serale — cari printr'o fatalitate năstruşnică — se întâlnesc în ce priveşte concepţia „nobilă" a „scrisului frumos" cu inteligenţa ireproşabilă a domnului Zarifopol.

Mai rămân acei scriitori devotaţi „di formului" Balzac şi „diletantului declarat" Stendhal...

SERGIU DAN

A apărut:

„COLECŢIA MANUSCRIPTUM"

O colecţie fără precedent în editura românească. Deocamdată au apărut trei broşuri cu manuscrisele d-lor: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu şi Ion Minulescu.

Manuscrisele sunt reproduse după ultimele procedee ale artei grafice. Din fiecare broşură au apărut 10 exemplare pe hârtie Japon, cu preţul de lei 1000 exemplarul, 20 exemplare pe hârtie de Olanda a 500 lei exemplarul şi 1470 exemplare pe hârtie mată cu preţ de 120 lei exemplarul. Exemplarele sunt numerotate. Clişeele se distrug. Ediţia rămâne definitivă şi unică.

Exemplarele a 120 lei se pot procura în Bucureşti dela librăriile principale.

Exemplarele pe hârtie Japon şi de Olanda nu sunt puse în comerţ. Pentru acestea vă rugăm a vă adresa direc editorului domnul **Petre Cătunaru**, str. Haga 7, (Parcul Bonaparte), Bucureşti.

Teatru

SCHIMBARI IN CONDUCEREA TEATRELOR PARTICULARE

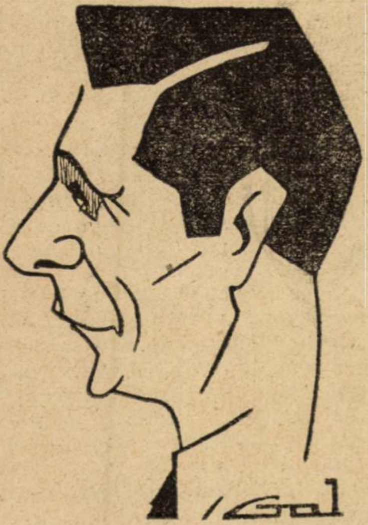

Conducerea Teatrului Regina Maria va reveni în viitor, d-lui Al. Buzescu, unul dintre cei mai pricepuţi cunoscători ai resorturilor artei dramatice, care a luat asupra sa nu numai sala de sus în care joacă acum trupa Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin, ci şi cea de jos, unde e acum varieteul Majestic. Aci e vorba să facă un fel de studio, ca acel dela Teatrul Champs Elysées au al lui Bragaglia la Roma.

De altminteri d. Buzescu tratează cu d-ra Maria Ventura, care ar fi să ia conducerea artistică a acestei întreprinderi de teatru.

MITICA POPESCU LA TEATRUL MIC

In urma notei ce releva un articol al revistei „Viaţa Literară“ în legătură cu piesa „Mitică Popescu“, „Universul“ a primit din partea d-lui Mişu Fotino următoarea scrisoare:

Domnule Director,

Revista „Viaţa Literară“ se ocupă pe larg de cazul piesei „Mitică Popescu“ a colaboratorului dv., d. Camil Petrescu, bunul meu prieten. Se miră numita revistă că această comedie căreia îi găseşte excepţionale calităţi, nu e jucată încă.

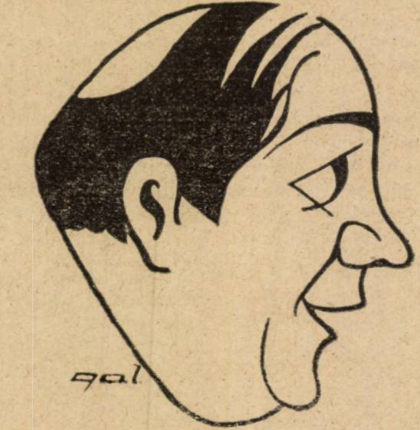

Cauza acestei întârzieri a fost simplă şi din fericire trecătoare. La data hotărîtă pentru reprezentarea acestei piese, trupa mi se descomplectase şi spre marele meu regret a trebuit să amân reprezentarea. Astăzi trupa dela Teatrul Mic s'a refăcut şi cel dintâi lucru, la care m'am gândit, a fost jucarea piesei „Mitică Popescu“. Căci trebue să se ştie că jucarea pieselor originale intră în programul meu artistic în primul rând. Cu atât mai mult, când este vorba de o comedie ca „Mitică Popescu“ asupra valorei căreia, „Viaţa Literară“ are dreptate, şi eu şi colaboratorul meu d. Iancovescu suntem de acord.

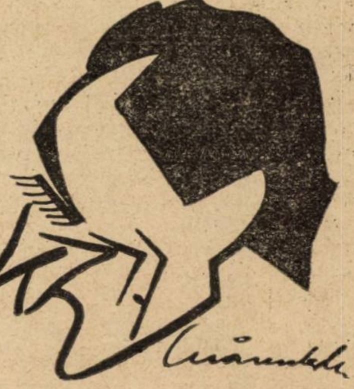

Răspunsul e deci simplu, „Mitică Popescu“ va fi a doua premieră a Teatrului Mic, adică va trece imediat după „DOMNUL DE SAINT OBIN“. Sunt cu atât mai dornic să o joc, cu cât îmi revine sarcina de a crea pe faimosul şi simpaticul nostru bucureştean.

Primiţi, etc.

MIŞU FOTINO
Directorul Teatrului Mic
7 Februarie 1928.

cinematograful

BEAU GESTE prezentat de cinematograful Capitol, e unul dintre filmele excepţionale ale sezonului. Acţiunea alambicată, încărcată inutil nu reuşeşte să acopere realizarea artistică cu adevărat superioară. Regia lui Herbert Brenon sigură, totuş discretă, ca a tuturor bunilor realizatori americani. Se desprind, rămân de neuitat: viziunile formidabile ale pustiului nisipos ziua, noaptea, în zori, pe înserat, sub cer transparent sau sub nori gonind ce-i par continuarea; jocurile de copii dela început, de suavă frăgezime, de graţie real aristocratică; iar din ansamblul actoricesc, nu totdeauna desăvârşit, Ronald Colman, fin nuanţat, emoţionant prin melancolia-i de loc feminină, iluminată adesea de surâsul plin de înţelegere al spiritului superior, plin de resemnare al eroismului fără înconjur şi fără bravade — şi Noah Berry suculent, gras, definitiv plastic, cu formidabil suflu ce n'am mai întâlnit la un actor dela Brigitte Helm în „Metropolis“ încoace.

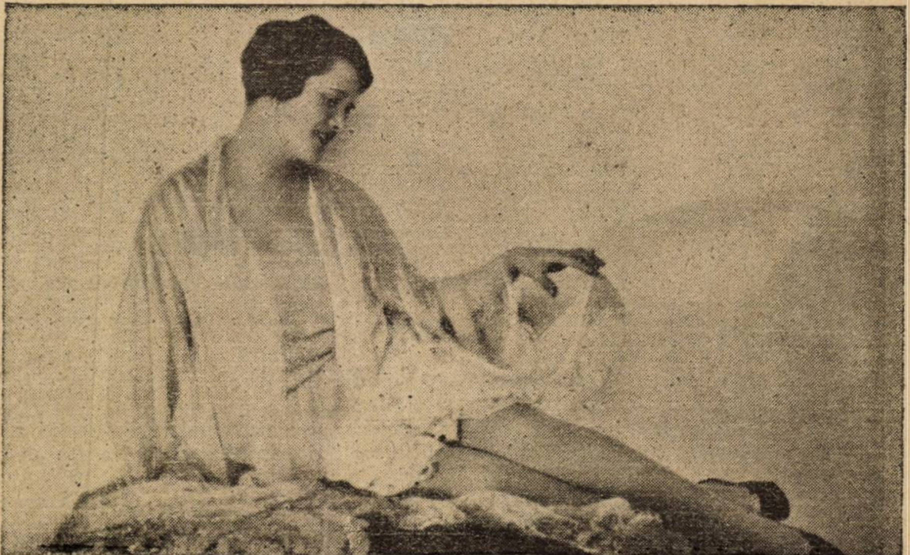

OLGA TSCHECHOVA

plastica

N. N. TONITZA

Imi place să mă găsesc cronicar al unei reviste în timpul expoziţiei dela Căminul Artelor Regina Maria. Dorinţa ce o aveam de mult să vorbesc despre acest minunat pictor, să însemn cândva încântarea preţioasă care s'a adunat dela cel dintâi tablou întâlnit, nu mai poate întârzia.

Inchid ochii şi văd perindându-se lumea culorilor lui Tonitza dincolo de toate câte înseamnă numai pictură, astfel că nu va fi vorba aici să-i stabilesc ascendenţii şi nici să-i măsor calităţile şi defectele cu dozare interesată ori pedantă. Oricare din operile lui — chiar neglijată, neterminată — îl adună întreg şi poţi să-ţi dai seama că a bătut o inimă caldă şi atentă când s'au alăturat acolo culorile de au căpătat fiinţă. Amintindu-mi-le mă cred ca într'o grădină, într'o sărbătoare a florilor, unde mă plimb singur, emoţionat, ca sub vraja unei muzici discrete.

Nu cunosc prea mult pe Tonitza cel de toate zilele. Ştiu că m'au impresionat doi ochi mari şi miraţi, ochi buni şi atenţi care iubesc mirajul luminei, vreau să înţeleagă şi să răzbată adânc — şi graiul moldovenesc cu intimitatea aceia unică. E din locurile unde oamenii se opresc aşa, în drum; se uită în zare, urmăresc un sbor de pasăre ori zâmbesc la o floare — oameni calmi şi visători care par'că vreau să ţie vremea în loc. Când a plecat să se facă pictor şi să trăiască în oraşul gălăgios şi deşert n'a uitat să ia — ca într'o basma înflorită un lucru umil, dar preţios pentru două mâni pioase — tot ce i-a crescut în suflet de când, de mic a cutreerat şesuri, a umblat pe maluri de ape şi a străbătut răcoarea crângurilor.

Din chinul şi sbuciumul vieţii unui om — şi el n'a fost de loc cruţat — s'a ivit proaspăt şi s'a statornicit în pictura ţării acestia el, altfel, cum nimeni n'a mai fost înaintea lui. A adus dintr'o dată o calitate rară, a ştiut dela început în cât îl ducea priceperea meseriei să se exprime sufleteşte. Rar am văzut un pictor care să izbutească mai cald şi mai direct să-şi caute în culori emoţiile.

Nu cunosc nimic mai tandru, mai duios, mai delicat decât capetele de copil şi chipurile de fată ale lui Neculai Tonitza, în lumina aceia dulce care vine dela un soare iubitor al fiinţelor şi al lucrurilor.

Sunt copii liniştiţi, cu ochi miraţi, cu nu ştiu ce presimţire tragică în privire; sunt fete tinere care nu fac nici o mişcare doveditoare a unui sentiment şi totuşi au o nelinişte — nelămuritul existenţei par'că din taina căruia vin ca de pe un drum lung, fior al ofilirii, al bătrâneţii, al morţii.

Chipuri adunate veşnic pe un sentiment de tristeţe, bolnave de nostalgie aproape de lacrimi, se înşirue dezarmate şi bune, fragmente dintr'o mare frescă a fatalităţii. Realizarea lor are în cele mai multe, expansivitatea unui joc copilăresc cu lucruri mici şi neînsemnate pe o cucerire de lume, într'o ogradă a libertăţii de joucă. Pe urmă ca după porunca unui glas tainic conţinutul se aşează se lămureşte şi duci cu tine neuitata amintire a unei bucurii şi a unei tristeţi, înfrăţite deapururi ca dealungul existenţii noastre a tuturora.

A! cât de moldovan e Tonitza în naivitatea cu care compune, în zâmbetul care joacă pe lucruri în căldura care te captivează şi te face să poposeşti lung în faţa unei pânze, cuminte cum ai asculta o poveste. Căci pictorul acesta nu umblă numai decât după speculaţii cromatice ori liniare în care să îngrămădească abilităţi de meşteşug, adesea simple pretexte plastice. El vrea să-i vorbească inima, în care bat toate inimile personagiilor sale, cât mai nestingherit mijloacelor ce le are la îndemână. Nu dela formule, nu dela sisteme fiinţele lui îşi variază expresia, ci din fantezia aceluiaş suflet de copil cuminte care ţine de realitate cât poate ţine un vis. Aşezat par'că la o margine de lume, Tonitza spune minunate poveşti. Dacă ar fi undeva urât şi pustiu în suflete o poveste de a lui ar coborî mângâierea unui gest de dragoste de mamă, şi dacă ar fi undeva frumos tare, frumuseţea povestei acestia ar sta alături nestânjenită.

E întuneric aproape, lumina elctrică slabă nu poate sluji expoziţiei dela Căminul Artelor Regina Maria şi totuşi birue în camera aceia puţin ospitalieră sărbătoarea florilor, vraja unei muzici de înălţimi albastre.

„Pictura e în sărbătoare. Sunt roze pretutindeni. Veniţi să vedeţi florile picturii".

TAKE SOROCEANU

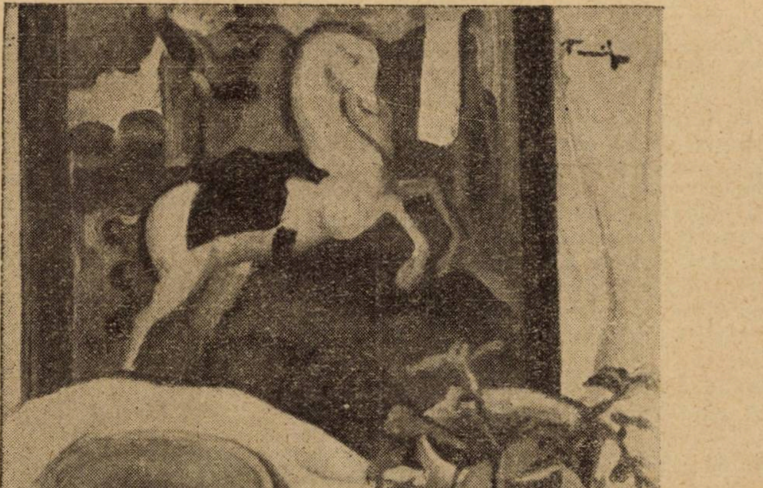

TONITZA: NATURA MOARTA

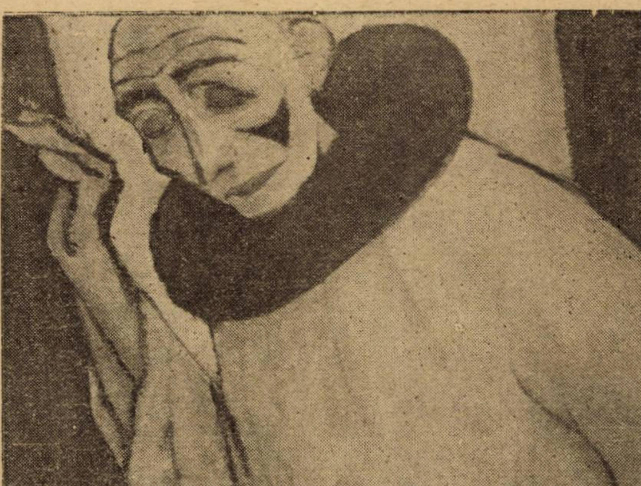

TONITZA: BATRANUL CLOVN

gazetaria

așa și-așa...

motiv serios

Cine nu știe că simpaticii și aproape egal de tinerii confrați D. Ciurezu — al cărui volum „Răsărit“ a apărut de curând — și Sergiu Dan — al cărui volum va apare tot atât de curând dacă în răstimp autorul îi va găsi un titlu — erau și sunt încă foarte buni prieteni?

Cine nu știe că cei mai buni prieteni ajung de multe ori pentru o nimica toată la cuvinte și chiar fapte mai mult sau mai puțin ireparabile?

Cine nu știe că acest adevăr fiind îndestul de cunoscut nu mai are nevoe de confirmare, fapt datorită căruia prietenii noștri nu aveau de ce să facă excepție regulei.

Și cine nu știe cele ce sunt de rigoare martori, proces-verbal, răsgândire... și împăcare?

Dar știe cineva motivul răsgândirei?

Fiecare dintre improvizații beligeranți, pretinde că ar fi spus celuilalt:

— „Dragă, m'am gândit că s'ar putea să te omor și peste o sută de ani vre-un Mihalache Dragomirescu redivivus, descoperindu-te prin paginile mâncate de viermi, ale vre-unei reviste, te-ar decreta mare scriitor. Iți închipui de ce oprobiu ar fi acoperită memoria ticălosului asasin“.

EPIGRAME

Unui concertist.

Voind ca să te-ascult și eu,
Venit-am ieri la Ateneu —
Dar, puseși mâna pe vioară
Și, zău, mă transportași... **afară**!

●

Unui deputat

...Totuși, domnul Stancu Ciorbă
La tribună, când se suie,
Pare, cu adevărat, statuie:
(Nu scoate măcar o vorbă!)

N. CREVEDIA

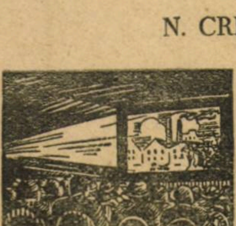

GOSPODĂRIE ELECTRICĂ

D. J. L. Breton, membru al Institutului publică în „Le Journal“ următorul articol asupra artei casnice în locuința modernă:

Deschiderea expoziției de arte casnice a devenit un eveniment de seamă în viața pariziană. Nu există, în adevăr, mamă de familie care să nu aștepte cu deosebit interes această manifestație anuală care, în cadrul atrăgător și grandios al lui „Grand Palais“, o ține la curent cu progresele realizate în instalarea căminului, confortul „Home“-ului, organizarea și împodobirea casei, simplificarea a acelor mii de treburi casnice ale vieții de familie.

Imediat după război, în cursul căruia mă concentrasem exclusiv asupra creărei și perfecționărei celor mai grozave mașini de omorîre și distrugere, am luat inițiativa în numele „Oficiosului național de cercetări și invențiuni“ de a organiza această expoziție anuală al cărei succes a fost atât de rapid și de strălucit. Voiam în felul acesta să îndrept pe inventatori și cercetători spre realizarea acelor multiple aparate casnice, cari să poată aduce căminului familiar mai mult confort, higienă, sănătate și prin urmare mai multă fericire.

Rezultatul fu rapid și desăvârșit. Dela întâia noastră expoziție, publicul se arătă atât de interesat încât cercetători și industriași apucară cu hotărîre pe această cale și nu se dădură înapoi dela nici o sforțare spre a răspunde unei necesități atât de evidente. Și în felul acesta, din an în an, inovațiile se arătară, aparatele se perfecționară, realizările se precizară.

Mai mult încă decât expozițiile precedente, cea de acum înseamnă un nou și considerabil progres al acelor multiple accesorii cari atât de fericit simplifică, ușurează, fac mai puțin enervante, mai puțin respingătoare ocupațiunile casnice cărora mama de familie trebue să-și consacre în fiecare zi o parte a eforturilor sale. Progrese cu atât mai importante cu cât e cu mult mai puțin ușor de cât altă dată de a încredința aceste penibile lucrări unei mâini de lucru proletare, care din ce în ce mai mult se depărtează de ocupațiunile casnice.

Să trecem în revistă aceste ocupațiuni zilnice ce incumbă unei menajere vigilente.

Trebue mai întâiu să curețe praful care mai cu seamă în orașe se infiltrează și se depune peste tot; altă-dată mătura și puful de pene trebuiau să-l curețe, făcându-l și mai nesănătos, mai stricător, lăsându-l să plutească în aer. Acum aspiratorul îl absoarbe și îl desființează definitiv; de o foarte ușoară mânuire, el se impune tuturor în numeroasele sale realizări unele mai perfecționate și mai ingenioase de cât altele.

Să întreții parchetele ceruite cu peria e tot atât de incomod cât e de perimat. aparate noui se impun; există de altfel de toate felurile dela modestele și ingenioasele aparate accsibile oricărei pungi până la ceruitoarele electrice perfecționate cari suprimă orice sforțare.

Spălarea carelagiilor, lucru atât greu și de respingător înainte se face acum cu aparate noi și dintre cele mai diferite, ca acel aspirator care absoarbe apa și noroiul ca și praful.

Prepararea alimentelor e considerabil ușurată prin nouile aparate de gaz și electricitate cărora fiecare an le aduce noui perfecționări. Aparate de diferite feluri permit prepararea în câteva minute a unor feluri de mâncare cari necesitau altă dată ceasuri de preparare.

Apa caldă, atât de necesară în casă pentru toate treburile menajere și higiena casnică, poate fi furnizată încontinuu de diverse aparate de gaz și electricitate.

Spălarea rufelor în casă devine posibilă prin mașini practice cari desființează toate operațiunile penibile, neplăcute. Vasele sunt spălate, curățate, sterilizate și uscate automat.

Mii de aparate mici, pe cât de ingenioase pe atât de eftine, ajută la curățarea cuțitelor, uscarea geamurilor, deschiderea cutiilor de conserve, destuparea sticlelor, cărpirea rufelor, măcinarea cafelei, etc.

Produse diverse asigură întreținerea argintăriei, arămăriei, a ghetelor; produse alimentare noui permit confecționarea repede de feluri de mâncare variate.

Aparate electrice pe cât de artistice pe atât de practice permit cele mai armonioase jocuri de lumină, inundând de lumină interiorul fără să obosească ochii, fără să orbească.

Aparatele de încălzit ce se pot hrăni cu orice fel de combustibil asigură căminului o dulce și egală temperatură cu mai multă ușurință și mai puține cheltueli. In timpul verii numeroase aparate frigorifere ne dau ghiața și răcoarea și asigură o perfectă păstrare a mâncărilor.

In această cursă spre practic, spre confort spre bună stare mobilele s'au așezat în rândul întâiu: fără a înceta de a fi frumoase și artistice, au devenit mai practice, mai rațional adaptate funcțiunilor lor.

literara

o seama de cuvinte

Intorcându-se în Spania, după cucerirea Mexicului, Cortez fu primit rece de regele Carol Quintul. Intr'o zi Cortez se prezintă înaintea monarhului fără însă a fi chemat.

— Cine eşti? îl întrebă regele, arogant.

— Sunt, răspunse Cortez, omul care ţi-a dat mai multe provincii, decât oraşele ce ţi le-au lăsat străbunii.

●

Pe timpul lui Carol II-lea al Englitereí, un vagabond avu insolenţa să se strecoare, într'un costum superb, la balul Curţei. Regele îl văzu cum, cu o aptitudine rară, fură tabacherea de aur din buzunarul unui lord. Fără să-şi piardă prezenţa de spirit, iscusitul hoţ puse degetul la gură şi făcu semn monarhului să tacă. Carol găsi ideia minunată, şi se prefăcu că nu observă şi hoţul îşi văzu de drum.

●

Faimosul arhimilionar Rotschild intră odată într'un local unde se aflau numeroşi nobili, literaţi, artişti, etc. Toată asistenţa se ridică în picioare salutându-l respectos. Un domn care se afla în compania lui Heine se adresă acestuia :

— Ia priveşte cum se prosternă toţi la „viţelul de aur“.

— Te înşeli, scumpul meu, răspunse Heine, baronul nu e atât de tânăr cum zici d-ta.

●

Marele compozitor Beethoven, obişnuia să dejuneze la birtul „La Lebădă“ în piaţa grânelor din Viena.

Intr'o zi, contrar obiceiului, fără să salute pe nimeni, se aşeza la o masă în fund. Era ora 3 după amiază. Chelnerul, care-i cunoştea obiceiurile, îi servi o sticlă cu bere, un toc şi cerneală.

Beethoven scoase din buzunar o hârtie de note şi, sprijinindu-şi capul pe o mână rămase în poziţia asta până la sase, scriind din când în când câte-ceva. Deodată se ridică în picioare exclamând:

— Băete, ce-am mâncat ?

— Dar n'aţi mâncat nimic !...

— Zău ? cu atât mai bine !...

Şi-şi luă pălăria, plecând.

●

Napoleon I făcea curte unei actriţe. Aceasta vrând să facă pe sentimentala şi să-i arăte împăratului că-l iubeşte, îi ceru portretul.

— Portretul meu ? zise împăratul zâmbind. Iată-l. Şi-i întinse un napoleon de aur.

●

Ludovic al XIX-lea, pe timpul când era minor, îşi organizase un corp de gardă compus din tineri seniori de aceiaş vrâstă cu el. Arătându-şi într'o zi lui Boileau, armata îi ceru părerea.

— Admirabilă, răspunse Boileau, dar numai după ce o fi majoră.

DUMITRU SARBU

bazar

UN INGINER ELVEŢIAN, AR FI INVENTAT UN HOROLOGIU PERPETUU

După cum anunţă jurnalul elveţian L'horologerie, un tânăr inginer din Neuchatel, ar fi inventat un Horologiu, zis perpetuu, mişcat prin energia variaţiunilor de temperatură şi a presiunilor atmosferice.

Un exemplar construit după un asemenea procedeu, ar fi pus în mişcare de vre-o câteva luni.

●

DECAPITAŢII SUPRAVIEŢUIESC ?

O piesă jucată în acest moment la „Grandguignol' atrage atenţia, asupra faimoasei probleme de supravieţuire, după supliciul decapitărei. Analiştii epocii revoluţionare au adus cu privire la acest subiect, numeroase exemple, cari, din nefericire, nu fură sprijinite de nici un control ştiinţific şi ţin mai mult de domeniul legendei decât al istoriei. Dar, nimic nu se apropie în acest gen macabru de impresia sfâşietoare ce-o încerci la citirea nuvelei lui Villiers de l'Isle-Adam. „Le secret de l'echaufaud“ în care marele scriitor a pus în scenă două personagii reale ; ilustrul hirurg Velpeau şi doctorul Conty de la Pomerais, eroi tragici ai unei cauze celebre, condamnaţi la moarte pentru otrăvire. Experienţa închipuită de către Villers de l'Isle-Adam, fu săvârşită în realitate, acum vre-o 20 ani, de către doctorul Beaurien, medic şef al spitalului din Orleans, cu prilejul executărei unui asasin, numit Languille. Doctorul, de îndată ce cuţitul căzu, înhăţă capul executatului : „Languille ! strigă el. Languille deschise ochii de vre-o două ori, la pronunţarea numelui său. Experienţa a durat, jumătate de ceas. Se întâmplă că aceste mişcări considerate ca manifestaţii de supravieţuire la decapitaţi să dureze mai mult.

Unii medici au citat cazuri extrem de ciudate. Dar, poate aceşti medici, nu se lăsau cu închipuirea, mai prejos de Villiers de Lisle Adam.

Fapt sigur, este însă, că fiziologiştii, cari au aplicat la acest fel de studii, cel mai sever control ştiinţific nu admit în ruptul capului probabilitatea de supravieţuire la decapitaţi. Doctorul Gley, profesor la facultatea de med'cină, prin mâinile căruia, trecuseră, atâţia ani de zile, toţi executaţii, declară: Nu există supravieţuire după decapitare, ci numai unele mişcări fiziologice, contracţiuni ! Nu există viaţă, nu există suferinţă, fără gând, şi Pascal a zis : Nu se poate gândi fără cap“.

caricatura zilei

COPII VEACULUI

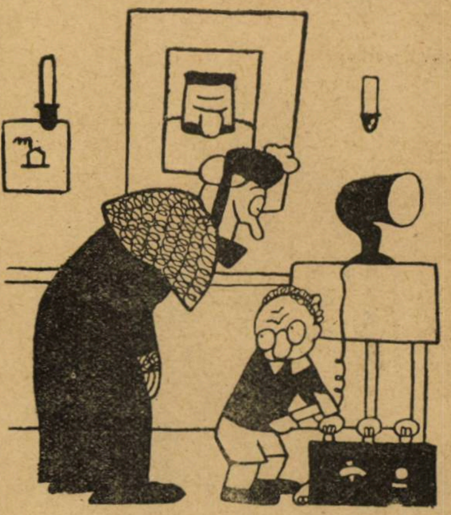

BUNICUŢA — Hai, Toto, mergem la căluşei ?
TOTO (plictisit) — Mda.... daca asta te amuză

LA INCHISOARE

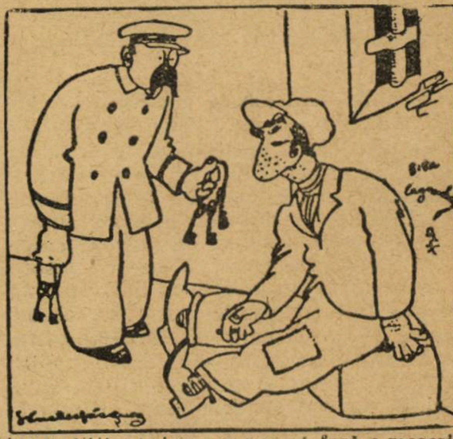

GARDIANUL : Oricine trebue să facă o meserie aici. Ce-ţi alegi ?
DEŢINUTUL : Voiajor comercial.

FEMINITATE

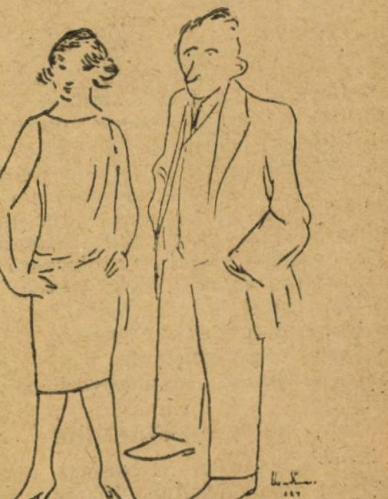

— Acum ce mai vrei ? ţi-am luat şi automobil şi tot îmbufnată...
— Mulţumesc ! Chiar azi Müller-ii şi-au luat şi ei unul.

(Punch)

cărţi redate în extrase

NINON DE LANCLOS

Fernand Nozière

Din toată povestea acestei vieţi, pe care Fernand Nozière a redat-o cu înţelegere şi pasiune, fără îndoială că fragmentele cele mai „scandaloase" sunt citate din scrisorile marei curtezane. Dar Ninon de Lanclos e sinceritatea — brutală uneori — şi graţia însăşi. Deaceea a iubit-o cu pasiune marele scriitor Saint Evremont şi deaceea i-au căutat prietenia La Rochefoucauld, Molière, apriga regină Cristina a Suediei, D-na de Lafayette şi atâtea istorice figuri al veacului. Ninon de Lanclos şi Marion de Lorme, neegalate curtezane, au inaugurat prin graţie, spirit şi libertinaj epoca regelui Soare şi a urmaşilor lui.

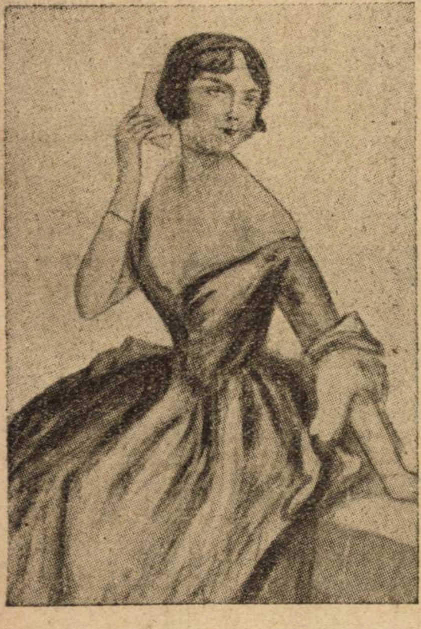

Ninon de Lanclos se născuse din părinţi burghezi, şi cu relaţii onorabile.

Mama ei era o creştină şi cu frica lui Dumnezeu, femeie simplă, resemnată şi neînsemnată. Din potrivă tatăl fusese încă înaintea căsătoriei, celebru pentru libertatea moravurilor, dragostea femeilor şi ironia imprudentă pentru biserică. Nici una din aceste calităţi nu au fost pierdute în căsnicie. Era un bărbat frumos şi vesel care îşi împărţia dragostea între amantele din oraş şi mica lui fetiţă Ninon. O iubea pătimaş şi se îngrijea de cochetăriile sale timpurii. Când Ninon împlinise 12 ani, un duel scandalos îl sili pe tatăl ei să fugă din ţară. Fetiţa îi păstră pentru totdeauna o amintire duioasă, în care dragostea pentru tată nu se despărţea lămurit de admiraţia pentru cuceritor. Dela el moştenea desigur Ninon temperamentul său pasionat şi dornic, nepăsarea faţă de morala tiranică şi nesinceră a publicului, cultul dansului, al muzicii şi al amorului. I-a fost o demnă urmaşe. Căci nu a voit să aştepte meschinăria căsătoriilor tocmite ca o afacere bănească, pentru ca să devină femee. Intre tinerii vizitatorii ai casei lor îşi alese la 17 ani pe cel mai voinic, mai curagios şi mai vioiu: Saint-Etienne.

Se hotărîse să-l învrednicească pe el cu iniţierea sa în tainele iubirii.

Sentimentul dulce al vreunui vis de adolescentă, nu există pentru Ninon.

Saint-Etienne o aştepta. Dar e bine s'o lăsăm pe Ninon să-şi povestească singură.

PRIMA ÎNTALNIRE

„Indată ce veni în camera unde mă aştepta, Saint-Etienne începu să mă desbrace, nu fără îndemânare. E adevărat că nici nu mă sbăteam.

Mă feream să-i opun cele din urmă rezistenţe ale pudoarei, care sunt pentru unul şi pentru celălalt, o inutilă oboseală. El trecu într'o cameră vecină ca să se desbrace. Se întoarse curând înapoi lângă mine.

In cinstea mea Saint-Etienne se parfumase. Greşea ascuzandu-şi astfel personalitatea. Aşi fi vrut să fie natural, de vreme ce speram dela el informaţiile cele mai precise despre bărbat. Trebue să recunosc că nu a întârziat să mi le dea. Legăturile, pe care le avusese cu un mare număr de femei, îi dădeau o oarecare uşurinţă.

Eram hotărîtă să nu-i opun nici o rezistenţă şi totuşi — fără de voie — trupul meu se apăra. Mă înăbuşea, îmi făcea rău.

Bărbatul se crede învingător pentrucă ne poate răni, dar suferinţa nu ne răpeşte puterea. Femeile posedă cea mai bună armă; ele dau bucuria, care oboseşte şi epuizează. Trebue să fim prea proaste ca să nu învingem. De cele mai multe ori suntem apărate împotriva extasului, lucru care ne asigură superioritatea. Făceam aceste reflexii privindu-l pe Saint-Etienne calmat.

Cuvertura alunecă şi nu făcui nimic pentru ca s'o reţin. Cum n'aşi fi întrebuinţat această întâmplare pentru a-mi privi amantul ? Faţa nu îi era de o frumuseţe regulată; dar avea o expresie plăcută femeilor frumoase : indica un personagiu fără scrupule, aprins şi cinic. Pielea era brună şi fină; braţele rotunde şi viguroase; pieptul bombat, pântecele supt, talia fină, picioarele lungi meritau să fie privite.

In sfârşit Saint-Etienne socoti că întreţinerea nu mai trebuia prelungită, încercă tăcut o nouă îmbrăţişare, dar îi amintii că mama mă aşteaptă la biserică.

— Mă voi sili — îmi spuse — să nu te privesc în timp ce te îmbraci şi nu încerc să te ajut. Bărbaţii pot să nu fie neîndemânateci, desbrăcând o femeie, dar graba de a le îmbrăca din nou este totdeauna inoportună.

Ii fui recunoscătoare pentru această discreţie. Ar fi fost destul ca să-mi dovedească sigur că nu era un ucenic al meşteşugului. Il sărutai şi odată în stradă, răsuflai uşurată parcă de o mare povară".

CAVALERUL DE RARE

Cu toată vigoarea bună voinţa şi arta sa Saint-Etienne nu mi-a dăruit beţia, continuă Ninon. Beţia nu este atât de răspândită în lume, pe cât vor să ne facă bărbaţii a crede. Nu pentrucă ei ar minţi.

Sunt convinşi foarte sincer că toate tovarăşele lor leşină de plăcere. De fapt ele mulţumesc din politeţe pentru o bucurie, de cele mai multe ori, nesimţită. Eram curioasă să cunosc un alt bărbat şi de aceea, după ce îl concediasem pe Saint-Etienne, înspăimântat la gândul că l-aşi putea face tată, m'am dat cavalerului de Raré, care nici el nu avea mai multe merite decât primul meu amant. Poate că numai din greşeală mi-a luat toate dantele. E drept nici nu aveam multe, iar el era foarte sărac.

După moartea mamei mele m'am retras pentru puţină vreme la mânăstirea Carmelitelor. Aveam nevoie de bani şi de aceea începui să mă gândesc la câştigarea unor prieteni bogaţi".

POLITICA FEMENINA

Niciodată o femeie nu trebuie să aibă unul singur. Ar crede că ea depinde de generozitatea lui. Devine pretenţios şi avar. Dacă dinpotrivă ştie că un altul ajută întreţinerea amantei, simte o nobilă emulaţie, plăteşte mai larg şi este mai puţin tiranic. Intrevede posibilitatea de a fi concediat şi lucrul acesta îl obligă la politeţe. Este uşor să asociezi mai mulţi prieteni. Povesteşti fiecăruia în parte trucurile utilizate faţă de ceilalţi.

Astfel fiecare se crede favorit şi complice.

Primul meu întreţinător a fost Jean Coulon, consilier la Parlament. Eu îl ajutam să-şi răzbune infidelităţile soţiei sale. El îmi dădea bani.

Curând de comun acord îl asociarăm şi pe Aubijoux. Desigur după ce mai întâiu ne convinseserăm că este deplin sănătos. Erau amândoi voinici, beţivi şi bogaţi.

MARION DE LORME

In acest timp Ninon de Lanclos, cunoscută în mod public drept curtezană, nu se mai sfieşte s'o viziteze pe Marion de Lorme, amanta lui Richelieu, a Regelui, a tuturor. Ii întâlneşte acolo pe Saint-Evremont,de care o va lega o veşnică prietenie şi pe Scarron. Marion, bună catolică, silise pe hughenotul Gespard de Coligny să treacă la catolicism, condiţionându-şi astfel dragostea. Coligny după ce îi îndeplineşte dorinţa o părăseşte. Ninon de Lanclos, dornică de un succes, care s'o umbrească pe Marion, îl atrage spre ea. Dar Coligny este prea puţin viguros. Il părăseşte repede. Intâmplarea aceasta însă a despărţit pe veci pe cele două curtezane, certate iremediabil.

PRIMUL CERC

Ninon de Lauclos îşi inagurează atunci cercul ei propriu. Mica burgheză nu este intimidată de nobilimea, care o frecuentează. Ea singură mărturiseşte că în dragoste — oamenii desbrăcându-se complect — îşi pierd importanţa socială, valorând prin ei numai. Intre un lacheu viguros şi un conte fin, n'ar sta mult pe gânduri şi nu i-ar fi grea alegerea, văzându-i pe amândoi goi.

Era cu deosebire atrasă către tinerii, care slujiseră poftele amoroase ale ducesei de Rohan. Experienţele dovedeau temperamentul aprig al acestei doamne din înalta societate. Ninon aflase că obiceiul ei era să fie puternic pălmuită. Graţioasa burgheză nu îngăduia astfel de voluptăţi.

Dintre toţi foştii amanţi ai ducesei, Ninon îl prefera pe Miossens.

MOCHETA

Era un joc practicat în cercurile de înaltă aristocraţie şi inventat de Chabot. Răspunzând gustului timpului, avea reminiscenţe de pestorală antică. Toţi invitaţii se desbrăcau complet şi pe urmă în comun practicau diferite amuzamente nevinovate.

Ninon a regretat mult timp, că nu avusese prilejul să-l invite pe faimosul Chabot s'o înveţe şi pe ea Mocheta.

ALTE CAPRICII

Printre vizitatorii ei era şi Mareşalul d'Estrées, care la 70 de ani nu putea întrebuinţa timpul lângă o fată, decât ca un adolescent. Era agresiv şi brav. Poseda un sânge viguros. Lucru, pe care l-a plătit scump, căci aceste excese se răzbunară. Nu avusese decât 102 ani când a murit.

Ducele de Enghien nu întârzie multă vreme în buduarul pasionatei Ninon.

Era un tovarăş spiritual, voinic şi simpatic, deşi după înfăţişare slab.

Dar Ninon ştia că oamenii nu trebuesc judecaţi după înfăţişare, de când într'un rând — încântată de proporţiile muşchiuloase ale tânărului Navailles — îl invitase la ea acasă şi avusese neplăcerea de a-l vedea dormind înainte de a iubi. Nu tot astfel păţise cu Pierre de Villars. Dimpotrivă aceasta meritase sacrificul, pe care Ninon îl făcuse, deghizându-se în bărbat, pentru a-l urma la locul regimentului său.

După ce îl părăseşte şi pe acesta, obosită de martirii, capriciile şi favoriţii săi, Ninon se retrage pentru puţină vreme la o mânăstire.

Răuvoitorii insinuau că îşi îngrijeşte o boală penibilă. Lucru neexact, de vreme ce este readusă la viaţa mondenă de dragostea sfântă dar nu mai puţin trupească a cardinalului Alphonse Richelieu, fratele marelui Richelieu.

RELAŢIILE CU DOAMNA DE SEVIGNE

Ninon de Lauclos atrase interesul Doamnei de Sevigné, din clipa în care tânăra curtezană pusese ochii pe soţul ei. O strategie elementară o îndeamnă pe Ninon să iubească pe toţi cei din jurul marchizei : Miossens, Rambouillet, Vassé. In sfârşit chiar şi pe Marchizul de Sevigné, despre care soţia sa obişnuia să spună pe bună dreptate: **Il iubesc dar nu îl respect. El mă respectă, dar nu mă iubeşte.** Ninon a trăit în tovărăşia lui clipe de rară fericire. Era unul dintre puţinii bărbaţi, care unesc o experienţă bogată cu o formidabilă forţă naturală. A trăit în anturajul curtezanei trei luni, ceeace pentru gusturile şi inconstanţa ei era enorm. A fost ucis într'un duel şi nemângâiata lui soţie a fost nevoită să ceară rivalelor sale o bucată din părul defunctului. Naivă relicvă, pe care nu la Ninon s'ar fi întâmplat s'o găsească.

Tot din anturajul marchizei de Sevigné îşi alese Ninon pe La Mesuardière şi pe Le Sablière. Primul pentru cunoştinţele lui (era medic) şi prin ciorapii săi de culoarea focului. De câte ori purta astfel de ciorapi, avea clipe de rară pasiune. Al doilea prin eleganţa şi rafinamentul frumuseţii sale.

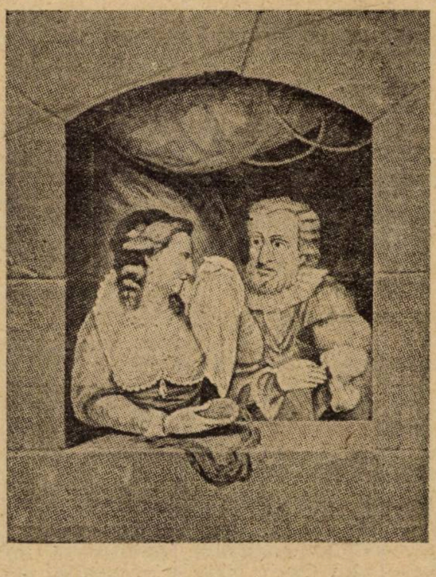

PRIETENIA CU SAINT-EVREMONT

Relaţiile amoroase dintre Ninon de Lanclos şi Saint-Evremont au fost scurte. Suficiente însă pentru ca să le netezească drumul spre marea lor prietenie de mai târziu. Ninon i s'a dat uneori pentru a-i face o plăcere. Alte ori, fiind obosită de convorbirile lor abstracte, pentru ca să-şi odihnească mintea. O prietenie adevărată între un bărbat şi o femeie, nu poate exista de când atunci, când nici un mister trupesc, nici un dor şi nici o curiozitate nesatisfăcută nu mai există.

Singura pasiune literară, pe care — moştenind-o de la tatăl ei — o mai păstra Ninon era bunul Montaigne. Il citea cu patimă. Era semnul înţelegerii sale cu Saint Evremont. Şi el îl iubea pe Montaigne. Saint-Evremont modest nu şi-a bătut joc nici de religie ,nici de oameni, dar înţelept nu credea nici în biserică, nici în morala publică. Desgustat de minciunile şi neruşinările „femeilor cinstite" nu a bravat societatea, dar şi-a dovedit dispreţul pentru ea, legându-se cu o prietenie sinceră de Ninon de Lanclos. Era un filozof şi un sceptic. Viaţa sinceră de plăceri mărturisite, lipsită de înşelăciuni şi curată de mârşăvii a frumoasei Ninon îi plăcea. Preţuind omenia, iubia frumuseţea. Ninon pentru el nu a fost niciodată o desfrânată. Dumnezeu îi dăruise frumuseţe tânără şi caldă. De ce nu s'ar fi bucurat de ea ? Credea în cinstea sufletească a prietenei sale. In versuri naive, dar simpatice prin bonomia lor spunea

Natura bună şi cuminte
A dăruit-o pe Ninon
Luând din Epicur plăcerea,
Luând virtutea din Caton.

La 1661 Saint-Evremont fu exilat şi plecă în Anglia, unde rămase până la moarte. Ninon îi scrie continuu. Vremea trecea şi prima tinereţe odată cu ea. Curtezana nu mai era fetiţa fragedă dinainte.

Dar Saint-Evremont nevoind să creadă că bătrâneţea nemiloasă ar putea s'o schimbe şi pe fermecătoarea lui amică, păstra aceeaşi imagine. Mai târziu, când îi fu îngăduit să se întoarcă în patrie, preferă să rămână departe, pentru a-şi cruţa o deziluzie.

A fost pentru inconstanta Ninon primul şi cel mai mare prieten.

PRIMA AMENINŢARE

Salonul celebrei Ninon număra în acest timp oameni de spirit şi oameni de pasiune, bătrâni şi tineri. Cavalerul Mere, accepta pentru calităţile lui intelectuale, le uită curând pentru alte aptitudini. Blot, despre care Scarron spunea că este **antipodul prostului**, deasemeni. Cât despre bani, Ninon îl înlocuise pe preşedintele Coulon cu Michel Jérome Moreau, mai tânăr şi mai bogat. Veneau în salonul ei atâţea libertini încât devenise celebru şi scandalos. Odată în timpul postului mare dela fereastra casei, unde locuia Ninon, fu aruncată o bucată de carne. Căzu tocmai pe pălăria unui abate. Istoria făcut multă vâlvă. Toţi drept credincioşii erau de acord:, curtezana trebuia pedepsită. Fu vorba să fie trimisă la **„Fecioarele pocăite"**. Dar pentru că nici fecioară, nici pocăită nu era, — planul nu izbuti. Dealtfel mulţi preoţi erau gata să o aducă pe Ninon pe calea mântuirii cereşti. Şi Ninon nu le cerea bărbaţilor să aibe spirit, ci să-i dăruiască în primul rând spectacolul agreabil al unei nudităţi.

In mijlocul acestei societăţi gălăgioase de libertini vestiţi, Ninon şi-ar fi sporit faima cea rea şi s'ar fi primejduit dacă nu ar fi fost surprinsă la treizeci şi cinci de ani de

PRIMA PASIUNE

Norocul, dar în primul rând, calităţile sale excepţionale, îl aleseră pe Domnul de Villarceaux. Era un admirabil vânător de iepuri şi femei. Frumos, viguros, inteligent, avea o faimă stabilită. Nevestele cele mai oneste îi cedaseră. Nu era sentimental şi nu era brutal. Dar ştia să fie, dacă voiai.

De la cea dintâi întâlnire Ninon fu atrasă către el. De obiceiu, după ce păstrase pe vreun amant lângă ea mai multă vreme îl concedia discret. Ninon avea nevoie de diversitate şi inedit

Dimpotrivă de astă dată sentimentul pentru Villarceaux era mai trainic. L-ar fi vrut numai pentru ea şi la rândul său, bucuroasă, ar fi făcut sacrificiul de a-i fi credincioasă. Dar s'o lăsăm pe ea singură să-i laude calităţile.

„Indată ce am fost în braţele Domnului de Villarceaux, m'am simţit la mine.

Găsisem asilul sperat. El avu acelaş sentiment. Formele noastre se împreunau, nu puteam face o mişcare fără să ne găsim comod unul lipit de celălalt. El se mira că mă poate ţine toată noaptea în braţe, fără să simtă nici o oboseală. Niciodată n'aş fi crezut că acest contact mi-ar putea fi agreabil de cu seară până în zori. Aveam o mare bucurie simţindu-ne picioarele legându-se şi nu puteam să adorm de cât în braţele lui, cu sânii în mânile lui, cu gura pe gâtul lui. Cum mă trezeam — dimineaţa sau noaptea — buzele sale îmi erau dragi. Natura ne făcuse pe unul pentru celălalt.

Poate că nu l-aşi fi adorat, dacă nu mi-ar fi dat decât această fericire paşnică. Dar era pe cât de îndemânatec pe atât de pătimaş. Avea darurile cele mai fericite şi poseda arta de a le întrebuinţa. Nu trebue să simţim niciodată efortul şcoalei. Educaţia, care suprimă orice spontaneitate, este supărătoare. Am urât totdeauna pedanţii. Sunt destui şi în amor.

Am fost neliniştită, de câteori am văzut intrând în patul meu, oameni prea mândri de renumele lor.

La Domnul de Villarceaux, arta nu ascundea natura. Era sincer, dar niciodată neîndemânatec. Nu da niciodată impresia, că ar fi studiat.

Improviza ca un actor italian. Oamenii aceştia cunosc adânc secretele meşteşugului lor şi totuşi jocul le păstrează frăgezimea. Astfel juca Domnul Villarceaux — şi juca mult".

Pentru a fi mai aproape unul de altul, Villarceaux îşi trimise vara familia la o moşie a sa, iar el plecă împreună cu Ninon la castelul unui prieten. Petrecură săptămâni delicioase. Bine găzduiţi, hrăniţi admirabil, se iubiau cu pasiune şi artă. Spirituala Ninon se odihnea ziua, discutând chestiuni de filozofie cu gazda, domnul de Valliquierville, un bătrân înţelept, bonom şi simpatic. Villarceaux asculta discuţiile acestea prea abstracte pentru el şi surâdea aşteptând noaptea. Pe bună dreptate.

COAFURA „NINON"

Reîntorşi la ParisVillarceaux voi de ochii lumii, să trăiască despărţiţi. Dar ca să fie sigur de credinţa amantei, se mută împreună cu soţia şi copiii săi, într'o locuinţă peste drum de casa ei. Era foarte gelos.

Intr'o zi, fracturându-şi un picior şi nevoit să stea o săptămână în pat, era gata să turbeze de mânie. Ninon — ca să-l asigure de credinţa ei — îşi taie părul şi i-l trimise, dovedindu-i astfel că va rămâne şi ea închisă în casă pe tot timpul boalei lui. Acest afectuos semn de dragoste, fu uşor schimbat în modă de coafură. Toate mondenele îşi tăiaseră părul. Astfel Ninon de Lanclos lansă o modă, care avea să revină peste trei veacuri. Coaforul Champagne minţise susţinând că el a inventat coafura pentru Ninon. Era un om grosolan şi lăudăros.

Doamna de Choisy, care îl primise în patul său odată, s'a căit în urmă. Căci avusese ingratitudinea să destăinuiască subţiri.
în mod public că şoldurile ei sunt prea

NINON MAMA

Villarceaux îi dărui amantei sale un fiu, Louis-François. Ninon l-a iubit cu devotament şi l-a îngrijit drăgăstoasă. Dar Villarceaux recunoscându-l drept copil al său, îl trimise să-şi facă educaţia în altă societate. Mai târziu, în adolescenţă, Louis-François, avea să înveţe multe de la experienţa şi afecţia mamei sale.

DESPĂRŢIREA

In vara următoare amanţii locuiră chiar la castelul Villarceaux.

Ca o nimfă, Ninon se plimba goală prin parc şi înota în eleştaie.

Il iubea încă pe Villarceaux, dar se gândea cu regret la viaţa Parisului .De aceea invită ea însăşi la castel pe frumoasa şi tânăra soţie a bătrânului Scarron. După ce cunoaşte în ea plăcerile dragostei femeieşti, i-o impune discret lui Villarceaux. Voia să plece şi ţinea să-l lase nemângâiat. Prea îl iubise pentru ca să nu-i fi lăsat o urmaşe demnă de el, de ea, de fericirea lor neuitată.

MÂNĂSTIREA MADELONNETTES

Reluarea vieţii dinainte scandaliză clerul şi morala „cucoanelor oneste". După mari intervenţii se hotărî ca Ninon să fie închisă la Madelonnettes. Impotriva ordinelor date, ascultând de o simpatie explicabilă, tinerile maici ale mănăstirii o îngrijiră foarte frumos. A doua zi, după ce vestea închiderii se răspândise, mănăstirea fu înconjurată de admiratorii adoratei Ninon. Se pregătea un atac pentru ca să fie salvată. Speriate ,autorităţile schimbară reşedinţa curtezanei. Ninon fu internată în mănăstirea Benedictinelor din Lagny. Dar depărtarea nu înspăimânta pe nici unul din curtezanii ei. In curând Lagny deveni locul unui pelerinaj monden şi galant.

Acolo Ninin primi vizita reginei Cristina a Suediei. Maiestatea sa fu încântată de frumuseţea acestei femei superbe şi dacă tempenamentul voluntar al curtizaneo ar fi primit, bucuroasă i-ar fi cerut tovărăşia pentru anumite plăceri. Regina îi dădu un inel, o mângâie, îi făcu declaraţii de dragoste şi îi promise să intervină pentru libertatea sa. Intr'adevăr îşi ţinu făgăduiala, căci Ninon fu curând liberată.

NINON DE LANCLOS, TEORETICIANA AMORULUI

Odată liberă, Ninon îşi reluă viaţa obişnuită. Dar de astă dată cu oarecare discreţie şi moderaţie. Numai era fetiţa zglobie de altădată. Trăia cu banii bogătaşilor Gourville şi Foureau, amuzându-se însă cu tinerii Duros, de Dangeau şi Guiche. Salonul ei devenise un fel de şcoală galantă a mezinilor. Era la vârsta experienţelor trecute şi a sfaturilor dăruite generos. Avusese, avea încă o viaţă plină de aventuri şi emoţii, trăită în bucuria dragostei. Experienţele ei puteau sluji drept exemplu altora. Şi nu era avară. Indruma, corecta, sfătuia. Intr'un timp când femeile se lăsau în voia celor mai vulgare patimi, Ninon de Lanclos rămânea în seninătatea puţin cam uşoară dar franţuzeşte cinstită a graţiei şi a iubirii .Erau prinţese care se introduceau în cazărmi şi se lăsau frământate brutal. Desigur nu mărturiseau de cât pe ofiţeri, dar soldaţii nu îşi uitau bărbăţia. O ducesă oferise chiar soldaţilor unui întreg batalion, câte o jumătate liră, dacă îşi vor arăta pe rând trupurile goale.

In această obştească neruşinare, Ninon era un exemplu de graţie şi sinceritate. Propovăduia tinerilor săi elevi dragostea, căreia nu îi recunoştea decât o singură lege şi o singură îngrădire: spiritul adevăratei delicateţi. Ninon de Lanclos a rămas cu adevărat copilul spiritual al lui Montaigne şi Saint-Evremont .Dumnezeu îi dăduse frumuseţe pentru asta.

CUNOŞTINŢA CU MOLIÈRE

Ninon de Lanclos l-a cunoscut şi s'a împrietenit cu Molière, într'un timp, când marele comedian trăia cele mai stupide necazuri. După scandalul făcut de reprezentarea comediei **Les precieuses ridicules,** Tartuffe ar fi fost imposibil pe scenă. Acetor neplăceri profesionale li se mai adăogau infidelităţile pasionatei Béjart. Ninon a încercat poate cu succes să-l mângâie şi să-l amuze. In salonul ei a cunoscut Molière o bună parte din oamenii, care mai târziu aveau să fie transformaţi în eroi de comedie. Tot acolo a improvizat divertismentul Bolnavului închipuit, la care inteligenţa spontană a gazdei a adăogat câteva versuri.

SFÂRŞITUL

Nino nde Lanclos a îmbătrânit decent şi a renunţat cu bonomie. La 51 de ani l'a mai avut pe fiul doamnei de Sevigné, care nu a mulţumit-o, deşi avea o atât de glorioasă faimă. Se mai cunosc câteva legături, dar — împotriva oricăror calomnii — se ştie precis că dela 60 de ani a fost numai o mamă afectuoasă şi bună pentru fiul ei, o gazdă simpatică şi atentă pentru oaspeţi. A iubit totdeauna tinereţea şi spiritul. De aceea până la moarte — adică până la 85 de ani, salonul ei a rămas un loc de întâlnire, ales, distins şi vesel.

Nici un om de spirit — chiar dintre contimporanii ei — nu a avut ridicola poză de a nu o iubi pe această sinceră prietenă a iubirii şi a graţiei .Doamna de Sevigné — care ar fi avut suficiente motive de ură — i-a dovedit simpatia ei. Doamna de Lafayette, domnul de la Rochefoucauld, o priveau afectuos pe această bătrânică bună, care în timpul unei vieţi întregi învăţase singura filozofie omenească: a îngăduinţii şi a înţelegerii. Cu un surâs de nesilită bonomie, Ninon de Lanclos privia ridicându-se în jurul ei o altă tinereţe. Bunica zâmbia, îşi dregea ochelarii şi rămasă singură, deschidea poate sertare vechi cu plicuri vechi.

M. SEB.

FERNAND NOZIÈRE

La vie amoureuse
de
Ninon de Lanclos
Edit. Flammarion-Paris

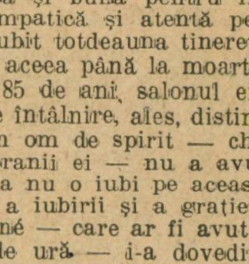

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 8
19 Februarie 1928
5 Lei

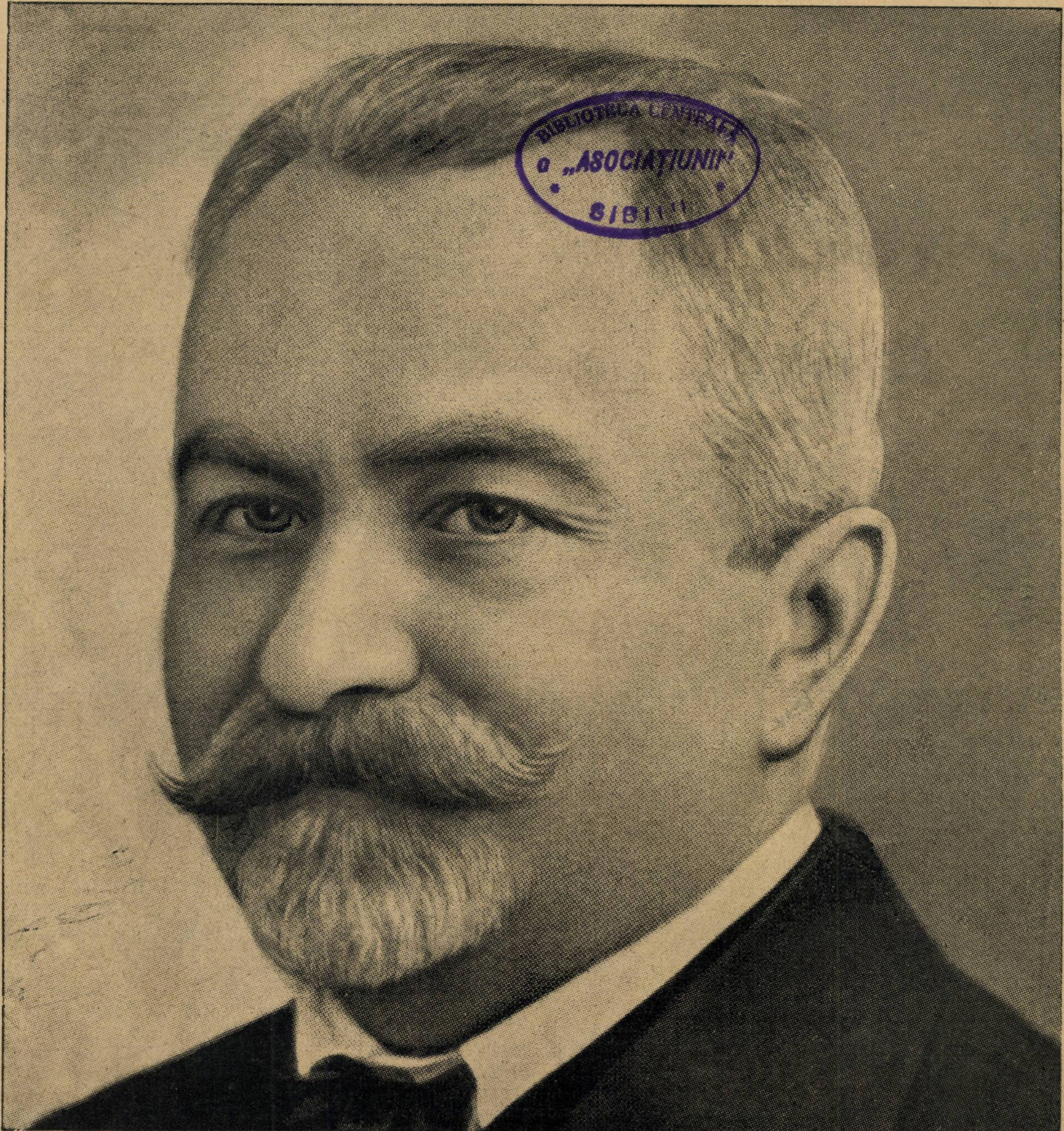

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

PREȘEDINTELE

sufletul romanesc

PREŞEDINTELE EMIL RACOVIŢA

Creator în ştiinţa universală, colaborator al unuia dintre cei mai mari exploratori ai lumii, director, preşedinte de onoare al câtorva instituţii streine, rector al unei Universităţi, senator cu mandat cultural, preşedinte al Academiei, Em. Racovitză e infinit mai puţin conoscut publicului mare românesc de cât cutare colecţionar de spirite de cafenea şi din revistele streine, pe care le lipeşte unele de altele ca să facă piese şi pare un anonim pe lângă sărbătoritul autor de mascarade teatrale. Numai aceasta simplă constatare şi e destul ca că ne dea măsura dezorientării culturale a publicului românesc şi să precizeze imperativ, obligaţiile pe care le au publicaţiile noastre.

E o întreagă educaţie, care va trebui făcută cu orice preţ. Suntem un stat constituit în forma de azi, cu sângeroase sacrificii, după veacuri de încercări grele, cu desfaceri şi refaceri de la întreg la desmembrarea totală. Viitorul acestui stat — mărginit într'o parte cu o împărăţie haotică şi absorbitoare, pe alte două hotare cu state cari, toate îşi anunţă necontenit revanşă — apasă asupra constiinţei fiecărui român.

Şi când ştim că numai o puternică realitate naţională, adică numai o cultură temeinic asimilaţă, va fi ultimul tranşeu de rezistenţă, căci nu putem opune nici număr, nici armament, toate îndatoririle celor ce lucrează sub zodia cuvântului scris, apar limpede. Pot să fie instituţii care pentru „banii la cassă“ să-şi permită orice confuzie culturală, altele care împinse de puerila vanitate a conducătorilor să rezolve capricios şi personal chiar în problemele esenţiale ale ştiinţei şi artei. Va trebui să se găsească neapărat însă, şi să ştie unul de altul, şi cei care au simţul răspunderii şi sunt hotărâţi să-l asculte.

„Universul literar“ e fericit să contribuie cât de puţin la această realizare.

CAMIL PETRESCU

VALERIU BOLDEA

Savantul profesor al universităţii clujene s'a născut la Iaşi în 15 Noembrie 1868.

Gustul pentru studiul naturii i l-a desvoltat profesorul Grigore Cobălcescu dela Institutele unite din Iaşi, unde şi-a făcut studiile secundare. Plecând apoi la Paris, a făcut mai întâi studii de drept, după dorinţa tatălui său, şi a luat licenţa în drept în anul 1889. Din imbold lăuntric ascultă însă şi cursurile Şcoalei de Antropologie din Paris şi se dedică apoi ştiinţelor naturale. In anul 1891 trece examenul de licenţă în ştiinţele naturale la Sorbona, iar cu cinci ani mai târziu (1896) obţine doctoratul în ştiinţe.

In anul 1897 pleacă într'o expediţie antarctică, în calitate de naturalist al expediţiei antarctice belgiene „S. M. Belgica“, fiind propus de H. de Lacaze Duthiers şi Ed. von Bereden. La reîntoarcere din Antarctica, în 1899 este însărcinat cu publicarea rezultatelor botanice şi zoologie ale acestei expediţiuni.

In anul 1900 este numit subdirector al Laboratorului Arago dela Banyuls-sur-Mer — o instituţie anexă a Sorbonei din Paris — şi ocupă acest post până în anul 1920 împlinind în acelaş timp o funcţie analogă la Laboratorul de Anatomie comparată dela Sorbona. In acelaş an este asociat de H. de Lacaze Duthiers la direcţia revistei „Archives de zoologie experimentale“, pe care o conduce, după moartea acestuia, împreună cu G. Pruvot până astăzi, când ea a ajuns la al 65-lea volum.

Opera fundamentală a lui Racoviţă este întreprinderea ştiinţifică cunoscută sub numele „Biospeologica“, înfiinţată în 1905 cu scopul de a încerca stabilirea pe baze temeinice a unei „Istorii naturale a domeniului subteran“. Principala ţintă a vieţei sale va fi de-acum înainte propăşirea acestei noui ştiinţe, a cărei existenţă este strâns legată de numele savantului român. In colaborare cu profesorul R. Jeannel şi cu concursul a numeroşi oameni de ştiinţă specialişti a explorat până în anul 1924 mai bine de 1000 de peşteri, a studiat peste 15.000 exemplare de vietăţi cavernicole culese în aceste explorări şi a publicat până în prezent peste 50 de fascicole din publicaţia periodică „Biospeologica“. Intre timp a mai explorat; împreună cu savantul G. Pruvot, adâncurile mărilor în Golful de Lyon, pe coastele Cataloniei şi ale insulelor Baleare. Iată numele savanţilor cari au colaborat la publicaţia numită „Biospeologica“ tipărită la Paris: E. G. Racoviţă, R. Jeannel, E. Simon, E. Ellingsen, P. de Peyerimhoff, G. Enderlein, E. Chevreux, H. W. Brolemann, L. Germain, M. Bezzi, A. Bonnet, I. Trägardh, L. Fage, H. Ribaut, L. G. Neumann, P. Paris, P. de Beauchamp, L. Falcoze, P. A. Chappuis şi H. I. Hansen.

Până în anul 1920 savantul român a lucrat în Paris, în mediul ştiinţific francez pentru care de atâtea ori, de atunci încoace, a avut cuvinte elogioase. La această dată însă a fost chemat ca profesor la Universitatea din Cluj, nou înfiinţată în locul celei ungureşti. Dându-şi seama de serviciile ce le-ar putea aduce culturii româneşti în această situaţie şi după ce şi-a asigurat existenţa institutului de Speologie pe lângă universitatea clujană, a primit oferta Consiliului Dirigent, guvernul de atunci al Ardealului şi s'a mutat la Cluj. Aici a organizat „Institutul de Speologie“, care-i singurul din întreaga lume, având o relativa autonomie, fiind înfiinţat în baza unui contract încheiat între prof. Racoviţă şi Şeful resortului instrucţiei publice din Consiliul Dirigent, care a fost întărit apoi prin legi speciale date de acest Consiliu şi de guvernul ţării, cu reşedinţa la Bucureşti.

Sub auspiciile Institutului de Speologie dela Cluj şi su directa conducere a savantului cu renume mondial Racoviţă, se tipăresc două publicaţii periodice de specialitate, menite să contribue la constituirea definitivă a acestei noui ştiinţe sintetică, cum o consideră întemeietorul ei. Intâia publicaţie este **Biospeologica,** care continuă publicaţia cu acelaş nume apărută la Paris, înainte de venirea lui Racoviţă la Cluj, conţinând numai memorii definitive, cu subiecte din domeniul speologiei şi publicate mai întai în Arhiva de zoologie experimentală, iar a doua **Lucrările Institutului de Speologie din Cluj,** care cuprinde însemnările preliminare şi memoriile fără caracter strict speologic, pe cari le publică personalul ştiinţific ajutător, elevii şi colaboratorii acestui Institut.

In sesiunea parlamentară 1922—1926, prof. Racoviţă a fost senatorul universităţii din Cluj, luând asupra sa şi sarcina grijilor materiale pentru această tânără universitate. Grija pentru buna stare materială a colegilor săi pentru înzestrarea instituţiunilor de ştiinţă, a laboratoriilor cu toate cele necesare bunului mers al învăţământului şi muncii ştiinţifice rodnice, s'a manifestat neîncetat în timpul cât a fost senator.

In vara anului 1926 îşi rosteşte cuvântul de recepţie la Academie, vorbind despre geneza şi fiinţa disciplinei sale **Speologia,** amestecând raţionamentul ştiinţific exprimat cu cea mai desăvârşită claritate, cu descrierea sugestivă, în stil de pură poezie, a explorărilor subpământene.

Iar în sesiunea de toamnă a Academiei, acelaş an, a fost ales preşedintele acestei instituţii, cel mai înalt titlu pe care-l poate acorda naţiunea recunoscătoare unui meritos fiu al ei.

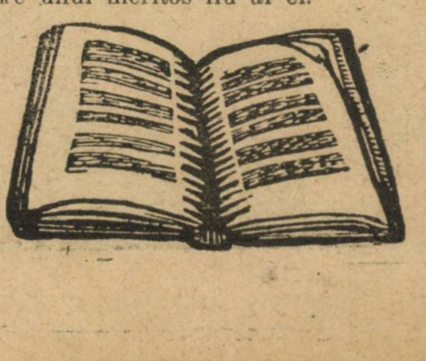

PROF. RACOVIŢA ŞI STRAINATATEA

Fiind ales, în anul 1925, preşedintele de onoare al Societăţii zoologice din Franţa, d. Racoviţă a rostit această cuvântare, vorbind despre mediul ştiinţific francez şi despre raporturile ştiinţifice franco-române:

„Scumpii mei Confraţi,

Am fost ales membru al Societăţii zoologice din Franţa acum 32 de ani, în Martie 1893; naşii mei erau mult regretatul nostru coleg **Guitel** şi distinsul profesor din Strassbourg **Topsent.** După 7 ani mi-aţi încredinţat funcţia de membru al Consiliului de administraţie. Cred că am meritat sufragiile voastre în aceste două ocaziuni, pentru că trecutul meu destul de lung v'a putut convinge despre devotamentul meu pentru ştiinţa scumpă nouă şi mai ales pentru ştiinţa franceză. In decursul carierei mele puţin accidentate n'am uitat niciodată ceeace-i datoram Sorbonei, maeştrilor mei, prietenilor şi confraţilor naturalişti din Franţa, şi dacă de câţiva ani nu mai stau printre voi, vă pot asigura că această imigraţiune n'a schimbat cu nimic caracterele mele primitive de subspecie intelectuală; eu rămân credincios metodelor şi tradiţilor franceze şi nici o schimbare sau mutaţie viitoare nu este de prevăzut în această privinţă.

Numindu-mă acum preşedintele vostru de onoare, îmi acordaţi cea mai înaltă distincţie a voastră. De astădată nu mă pot pronunţa dacă alegerea voastră e îndreptăţită sau nu; aş fi mai curând ispitit să cred că nu. Nu insist, pentru că voi vă asumaţi întreaga responsabilitate, dar ţin să vă exprim sentimentele mele de gratitudine. Sunt cu atât mai conştient de ceeace reprezintă pentru mine onorabil alegerea voastră, că fiind un veteran al scumpei noastre Societăţi, ştiu cât valorează ea şi nu ignorez nimic din ceeace a făcut ea. In afară de tezaurele de observaţii şi de cercetări strânse în publicaţiile ei, Societatea noastră a format pe tinerii naturalişti, a încurajat cercetările zoologice, a provocat prieteniile producătoare de fecunde colaborări între savanţii francezi şi străini, ea a fost de aproape o jumătate de veac încoace unul dintre cele mai strălucite focare ale luminosului şi generosului geniu francez.

Ţara mea este una dintre acelea cari au profitat mai mult de aceste focare de lumină; aproape toţi savanţii români s'au format în şcoalele Franţei şi lucrările lor poartă pecetea metodelor franceze.

Spunând aceasta, reamintesc un fapt bine cunoscut care însă îmi dă putinţa de a vă înoi odată mai mult recunoştinţa românilor faţă de Franţa, şi o fac aceasta cu emoţia atât de firească a unui om a cărui viaţă ştiinţifică a fost trăită aproape întreagă în mediul vontru atât de cordial". (Si cordialement confraternel).

AMUNDSEN DESPRE RACOVIŢA

Fără îndoială că părerea unui Amundsen, celebrul exploatator norvegian, descoperitor al Polului Sud, e definitivă pentru valorificarea unui savant.

După întoarcerea expediţiei antartice (1897—99), la care participă, printre conducători, şi savantul român E. Racoviţă, Amundsen spune despre dânsul:

„Zoologul expediţiunii fu românul Emil Racoviţă. Pentru calităţile lui, vorbeşte mai mult decât aş putea eu face, imensul material ştiinţific, pe care l-a adus acasă. Pe lângă interesul arzător pentru specialitatea sa, se leagă de el însuşiri care îl fac un tovarăş nepreţuit de plăcut şi un explorator plin de îndemnuri".

Citarea în cărţi de ştiinţă ce fac epocă nu e nici ea mai puţin semnificativă:

„Packard şi Verhoeff cred că fiinţele cavernicole încearcă cele mai mari dificultăţi pentru a se nutri şi că, din pricina aceasta, toate sunt de proporţii mici. Aceastǎ idee este de sigur greşită pentrucă, în general, animalele din peşteri nu sunt de proporţii mai reduse decât speciile corespunzătoare cari trăiesc la suprafaţa solului. Ele pot trăi chiar în colonii extrem de populate.

In realitate, frumoasele cercetări ale lui Racoviţă şi Jeannel au arătat că există părţi ale domeniului subpământean în cari nutremântul este abundent şi alte părţi unde este mai rar". (L. Germain: *La vie des animaux à la surface des Continents*).

Acelaş autor, vorbind despre clasificarea biologică a fiinţelor cavernicole, spune: „Studiul lui Joseph este într'adevăr prea artificial şi cea mai bună grupare este de sigur cea propusă de Racoviţă în 1907".

L. Cuenot, profesor la Facultatea de ştiinţe din Nancy, spune următoarele în cartea lui recentă *L'Adaptation* (1925): „La pierderea ochilor se mai adaugă o altă caracteristică statistică, aceea a gracilităţii şi a prelungirii, extraordinare uneori, a labelor şi a antenelor la multe insecte cavernicole.

Acest fenomen propriu animalelor de uscat din cavernele obscure e socotit de cele mai multe ori ca o „compensaţie a imposibilităţii de a vedea", după expresia de care se serveşte Racoviţă în excelenta sa introducere la Biospeologie (1907).

Despre studiile lui Racoviţă, publicate în urma expediţiei Amundsen savanţii specialişti Heck şi Hilzheimer se exprimă astfel (1915): „Cel mai nou şi mai precis obesrvator al vieţii balenelor este desigur Racoviţă, care, ca zoolog al epediţiei sudpolare belgiene, le-a consacrat un studiu exact zi cu zi. Dela dânsul învăţăm, că fiecare specie are obiceiuri cu totul aparte — care diferă chiar de cele mai apropriate înrudite specii — şi că astfel se poate recunoaşte orice specie chiar dela distanţă, numai după mişcările ei: după modul cum respiră şi cum se scufundă".

neadevarate

savantul Racoviţă... econom

Cazul s'a petrecut în vremea când d. Racoviţă era senatorul universităţii din Cluj. Toată lumea îl ştia devotat slujitor al intereselor acestei instituţii de cultură. Ghiozdanul lui era mereu plin de acte şi petiţii, reclamaţii şi memorii, adresate unuia sau altuia dintre ministerele atotputernice, pe cari savantul nostru le cerceta atât de des.

Il preocupa buna funcţionare a institutelor universitare, dar şi existenţa colegilor, cari adesea trebue să-şi tragă dela gură pentru a le rămâne bani destui ca să-şi cumpere cărţi şi să se ţină astfel la curent cu progresele disciplinei ştiinţifice favorite.

In biroul ministrului de finanţe senatorul universităţii clujene pleda pentru urcarea lefurilor profesorilor universitari. Ministrul de rezort, econom din fire şi din profesiune, spuse la un moment dat:

— Dar, d-le Racoviţă, profesorii universitari să mai facă economii, cum fac şi eu! Uite, haina de pe mine am purtat-o cât-va timp pe-o faţă ş'apoi am întors-o, ca să pot spune că am haină nouă. Facă şi colegii d-tale aşa!

— D-le ministru, răspunse calm profesorul Racoviţă, să-mi daţi voie să vă spun, că eu v'am întrecut în această privinţă. Haina de pe mine a fost întoarsă a doua oară până acum...

perseverenţă

La ministerul de externe, tot în timpul când Racoviţă era senatorul Universităţii din Cluj. O intervenţie în chestie de schimb internaţional.

Ministrul promite şi dă asigurări, că „se face".

A doua zi senatorul vine după rezultat. Merge deadreptul la directorul respectiv din minister.

— Ai făcut...?

— E la domnul ministru.

In biroul ministrului.

— S'a făcut...?

— Da, domnule Racoviţă, fireşte că s'a făcut. E în biroul cutare.

In biroul cutare.

— Nu s'a făcut, domnule, spune unul din directori. Pe la mine n'a trecut.

— S'a făcut, domnule, spune al doilea. S'a şi expediat.

Profesorul Racoviţă nu e însă nici credul şi nici nu se dă uşor bătut. Intră din nou la ministru şi cere dovadă că „s'a făcut". Directorii respectivi sunt chemaţi „la raport". Incurcătură şi jenă. Se dovedeşte că nu se făcuse nimic.

A doua zi, fireşte, totul era aranjat.

poezie

ION MINULESCU

ROMANŢA FĂRĂ ECOU

Iubire — bibelou de porţelan,
Obiect cu existenţa efemeră ;
Te regăsesc pe-aceiaşi etajeră
Pe care te-am lăsat acum un an...

Iţi mulţumesc.
Dar cum ?... Ce s‘a‘ntâmplat ?...
Ce suflet caritabil te-a păstrat
In lipsa mea,
In lipsa ei,
In lipsa noastră ?...
Ce demon alb,
Ce pasăre albastră
Ţi-a stat de veghe-atâta timp
Şi te-a‘ngrijit
De nu te-ai spart şi nu te-ai prăfuit ?..

Iubire — bibelou de porţelan,
Obiect de preţ cu smalţul nepătat,
Rămâi pe loc, acolo unde eşti...
Să nu te mişti...
Şi dacă ne iubeşti —
O ! Dacă ne iubeşti cu-adevărat,
Aşteaptă-ne la fel încă un an...
Un an măcar... Atât... Un singur an !...
Iubire — bibelou de porţelan....

LÉON PAUL FARGUE

NOCTURNĂ

Un braţ pătat cu aur alunecă din arbori
Şi prinde să coboare se clatină‘ntre ramuri.
Şi frunzele şi florile se strâng şi se‘nţeleg.
Văzui şarpele mare alunecând prin seară.
Diana se apleacă pe loc şi-şi pune masca.
Un pantof de mătase aleargă‘n luminiş
Ca o chemare-a cerului care stinge zarea.
Şi bărcile nopţii sunt gata de plecat.

Alţi-or veni să şadă pe scaunul de fier.
Alţi-or vedea acestea când eu nu voiu mai fi.
Lumina va uita pe cei care-au iubit-o.
Nici o chemare nu va-reînsufleţi faţa.
Nici un suspin n‘o face, iar să răsune-amorul
Şi ferestrele noastre vor fi stinse.
Doi străini doar vor merge de-atunci în lungul străzii.
Vocile,
Alte voci vor cânta şi alţi ochi vor mai plânge
Şi într‘o casă nouă.
Totul va fi pierdut. totul va fi iertat.
Proaspătă va fi truda pădurea va fi nouă,
Şi poate într‘o zi pentru prieteni noi,
Va ţine Dumnezeu tot ce ne promisese.

EM. GULIAN

C. I. ŞICLOVANU

PARABOLĂ

Cer — punte aruncată peste zări — în pumni sfărâmi
Intins înfumegat, sfârşit sub zare —
Munţi din atomi, viaţă din fărâmi ;
Nimic decât nădejdea celor viitoare.

Crucificat îţi smulgi înţepenitele brăţări.
Când soare greu ţi s‘a‘nvechit pe rana ochilor,
Deschizi în trup, cu vrerea, alte zări,
Imprăşti fruct oprit, o toamnă, tuturor,

Din voluptăţi rotunde storsul miez
— Durerea cărnei fără duh şi glas —
Să-l contrazici pe Dumnezeu la fiecare pas.
Pretutindeni te regăseşti şi iar te pierzi.

Şi‘ntr‘un halucinat parcurs peste spinarea norilor,
Acol‘unde peste câmpii rotunde-un cer tangent
Invârte‘n dilatări multipli sori,
Strămută zările — alungându-te pe firmament.

Şi scos de sub a bolţei magică umbrelă
— Nemărginire, steag din cuta zării‘ntins pe-un câmp stelar—
Să‘ntrezăreşti din curcubie ce se pierd şi-apar
Păunii albi, cu coada de dantelă.

INCEPATORII

C. M. THEODORESCU

AMAR

Te-apropii - în tristeţe — de sufletu-mi, strein
Isvoarelor, ce altfel ţâşnesc ca să ne scape,
Eu nu ştiu aste lacrimi pe ce făgaşuri vin
De plânse cerul stele, sau lutul plânse, ape.

Ovalii ochi în lacrimi par două frunze, verzi ;
Şi înclinate, roua ce doarme le încarcă,
Umbresc lumina feţii în care‘ncet îţi pierzi
Surâsul greu — o mică şi-anevoiasă barcă.

VICTOR STOE

RECULEGERE

Biserici vechi, din sate depărtate
Cu strane vechi săpate‘n lemn de nuc.
Ce credincioşi v‘au ridicat pe drumuri
Şi ce credinţe către voi ne duc ?

V‘ascunde zarea, ca o pleoapă arsă
Injăruindu-vă clopotniţele sure.
Coboară soarele cu faţa‘ntoarsă
Şi‘ntinde drumuri de aramă spre pădure.

Frunţi aplecate spre pământ-tăceri.
Credinţe‘ntinse spre cerşire.
La icoane — o năframă, lumânări.
Şi rugă şi tăceri şi amintire.

Troiţe vechi, icoane vechi, nădejdi
Copaci bătrâni, morminte şi vegheri —
Fum de cădelniţi, lumânări umile
Se‘nalţă‘n bolta plină de dureri.

PROFETUL IN TARA LUI

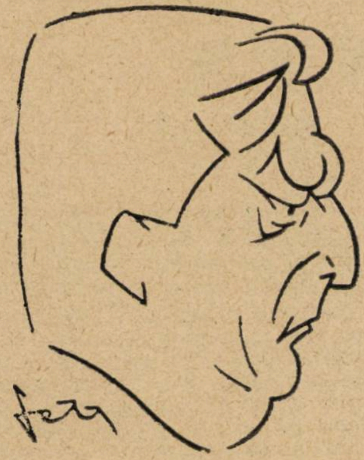

N. Davidescu

Una dintre cele mai reprezentative figuri ale literaturii noastre de azi, abil mânuitor al abstracțiilor doctrinare și unul dintre deschizătorii de orizonturi noui în literatură, N. Davidescu are la activul lui o întreagă activitate critică. Ca poet se vădește tot atât de substanțial. După Fântâna Castaliei, după complexele „Inscripții“ a dat la iveală zilele acestea „Cântecul Omului“.

Şi ca romàncier, a fost din primul moment prețuit. Un premiu literar i-a fost acordat pentru Conservator et Comp. In curând va scoate de sub tipar „Vioara Mută“. Alt roman e în pregătire.

Nazaretul şi sosirea în mijlocul lui căzu ca o binefacere. Oboseala unui drum îndelungat, precum și tovărășia necontenită a vulpilor, a șacalilor, a vulturului sau a leopardului, de-alungul tutulor rupturilor de pământ, şi tutulor lipsurilor, străbătuse această ceată de prieteni și se lăsase plumb în picioarele și în inima lor. Isus era în toată puterea cugetărei. Gândise și observase mult în vremea din urmă. Gândurile se așezară, astfel, fiecare, la locul cuvenit, în mintea noului propovăduitor. Predicile ținute pe drum, ca și prin împrejurimi, erau ascultate și ținute în seamă. Acest lucru îl hotărî să spună cuvântul cel nou și în satul său natal, și porni într'o bunăizi spre Sinagogă. Intră întovărășit de câți-va prieteni. Lumea săracă se, dete cu repect la oparte, la trecerea lor.

Era dimineață. Grupe de tăbăcari și de vopsitori, de negutători de uleiuri și de vînzători de fructe, de pastori și de pescari, așteptau în fața porticului, sau prin curte, să intre. Sinagoga era scăldată într'o lumină caldă. Fruntașii localnici luară loc pe scaune, așezate lângă arcă, iar săracii se așează îngrămădiți, pe băncile de lemn acoperite cu rogojini. Copiii, pe jumătate goi, se ghemuiră pe pavajul de piatră, și se ciupeau sau se strâmbau. Femeile luaseră loc în dosul unei grile din galeria superioară, lîngă coperiș. Hazanul, un fel de paznic al Sinagogei, dete în sfîrșit semnalul de început. Șeful bathlaminului aprinse tămâie, umplând încăperea cu miros și cântă împreună cu ceilalți, un psalm. Se duse, apoi, la arcă de unde scoase ruloul legei și-l plimbă prin fața mulțimei.

„— Iată legea dată de Moise poporului lui Israel. Moise a lăsat-o moștenire „fiilor lui Iacob. Calea Domnului este „minunată. Ea e scutul tutulor credincioșilor“.

Deschise apoi ruloul și ceti. După fiecare verset urma tălmăcirea lui.

Isus ședea pe băncile săracilor. Slujba se sfîrșise. Isus se ridică atunci dintre prietenii lui și, cerând rolul, se îndreptă spre scaunul cetitorului. Oamenii îl primiră cu un murmur bine-voitor. Un tremur de curiozitate și de luare aminte se furișă de-alungul tutulor băncilor. Privirea lui voluptuoasă, dulce sau încărcată de mânie se schimba după simțămintele lui interioare. Citea din Isaiea.

„— Spritul Domnului peste mine. Uns „am fost ca să bine-vestesc săracilor, să „tămăduesc pe cei zdrobiți cu inima. Să „vestesc iertarea celor în robie, și orbi„lor vedere ; să dau drumul celor apă„sați, și să zidesc an plăcut Domnului“.

Inchise apoi ruloul și începu să explice sensul acestor cuvinte. Vocea lui melodidioasă semăna a mângâere. Se mișca cu gravitate. Vorba, ca și portul rabinului. răspîndeau, deopotrivă cu figura, măreție.

„— Astăzi s'a împlinit această scriptură în urechile voastre.

Oamenii se mirau de vorbele lui. Unul din ei îl întrerupse :

„— Acesta este feciorul tîmplarului Iosef și al Mariei. Noi așa te cunoaștem. Fă-ne, dacă vrei să credem în tine, un semn.

„— Adevăr zic vouă că nimeni nu e „profet în țara lui. Multe văduve, erau „în Israel pe timpul lui Elie, când cerul „a fost trei ani și șase luni închis. Foa„mete mare s'a lăsat atunci peste tot pă„mîntul. La nici una dintre ele nu a fost „trimis Elie. Puterea lui s'a ridicat numai „asupra văduvei din Sarcpta. Și mulți „leproși erau în Israel pe vremea profetului Eliseu, dar nici unul dintre ei nu „fu curățit afară de Neeman“.

Un murmur de indignare străbătu, în urma acestor cuvinte, adunarea. Lumea se ridică furtunos și scoase afară din Sinagogă pe Isus și, cu figurile congestionate, țipînd și ocărînd, îşi împingea, fără să știe încotro, victima. Unul, în sfîrșit, dete o idee :

„— Să-l scoatem afară și să-l aruncăm de pe munte.

Un cor întreg de glasuri aprobară dintr'odată. Mulțimea porni spre munte.

„— Să mai urle și din prăpastie. Se dă drept profet al lui Dumnezeu, și nu vrea să ne facă un semn !“.

Ideia aceasta păru, tutulor, foarte nimerită. Isus singur nu pricepea furia acestei mulțimi. Găsea firească cuvântarea lui din Sinagogă. Oboseala și buimăcirea însă îi luase putința de a se mai împotrivi. Zgomotul din prejur îi astupa vorbele. Impotrivirea, de altfel, ar fi fost de prisos și, apoi, nici în firea lui nu sta. Ar fi înrăit și mai mult, apoi, inimile. Isus, simțind lucrul acesta mergea singur tăcind. Nimeni nu mai avea nevoe să-l împingă. Dealul era înalt și urcușul anevoios. Isus mergea singur și repede. Se depărtase chiar cu ceva de ceilalți. Era însă urmărit de aproape. Furia mulțimei însă se mai potolise din pricina oboselei. In sfârșit ajunseră pe spinarea dealului.

Priveliștea împrejurimilor schintee dintr'odată tutulor ochilor. Vegetatia își desfășura pretutindeni puterea ei amețitoare. O mare de foi se rostogolea până la orizont. O mare deșartă, fecioreInică, sacră, desfășura liniștea ei sălbatecă în inocența singurătății. Soarele se tăvălea în mase de aur pe câmpie și, agățîndu-și buclele fine de păr arzător printre crengile copacilor, înfiora cu buze de aur apele din care sorbea. Vegetația trăia cu puterea unei bestii tolănite în albia unui pământ gras și umed.

Mulțimea se opri uimită de cîntecul acestei arătări. Ochii tutulor alunecară fără voe prin împrejurimi. Un „ah !“ de admirație porni din toate piepturile aprinse de urcuș, și dornice să respire o clipă. Isus, stăpânit de durere însă, mergea repede, înaintea lor, nesimțind oboseala, și mînat de puterea necunoscută a unei dureroase chemări, parcă. Insoțitorii lui uitaseră ținta venirei lor. Ochii lor urmăreau lăuntric peisagiul dominat din ce în ce mai mult de silueta mărită prin depărtare, a învățătorului.

CRAVAȘA DIN VIS

SERGIU DAN

Sunt sigură că Andrei mă iubea, deși nu arăta vreo supărare când lipseam câte-o noapte întreagă de lângă dânsul. Sau poate mă iubea atât de mult încât suferința pricinuită de aceste silnice părăsiri de-o noapte și-o ascundea amănunțit, nu cumva să observ eu ceva.

Nu știu. După o noapte petrecută cu prietenul care mă iubea de pe vremea când eram în pension, am revenit dimineața obosită și desgustată de viața asta ce se prelungea noroioasă și fără scăpare. Cu toată sila ce mă copleșea de obiceiu intr'o asemena noapte — păstram întotdeauna o lumină ascunsă în mine, gândul că fac toate aceste jertfe pentru Andrei. Gândul mă întărea și a doua zi îi arătam o dragoste mărită, recompensă meritată pentru noaptea de care l'am lipsit. In dimineața aceia eram mai istovită ca oricând și mai dornică de îmbrățișarea lui Andrei. Mi-am repetat de multe ori că această îmbrățișare a iubitului meu, mă curăța de toată josnicia nocturnă, mă readucea din mlaștina sărutărilor numărate și plătite ca o baie binefăcătoare. Cerând o informație portarului înainte de a urca, zării în privirea lui o clipire de batjocură și din glasul acestui bădăran înțelegeam o voită intonație răutăcioasă.

Portarii de hotel sunt fápturile cele mai abjecte pe cari le-am intâlnit.

In prima clipă, crezui că omul cu șapcă își îngăduia acest fel obraznic de a clipi ochii și răspunde fără grabă, pentrucă știa de unde viu. Intr'o seară, cu câteva săptămâni înainte am surprins fără să vreau un dialog pe coridorul etajului II, între un băiat de serviciu și frizerul hotelului.

— Lipsește o noapte din zece, când se duce după bani. Hei, ce crezi, marinarul costă scump, mai ales că nici n'o bate ca pe celelalte.

Frizerul râse și numai la trecerea mea convorbirea lor luă sfârșit. Firește și portarul trebue să-și fi permis privirea necuviincioasă fiindcă știa de unde viu. Servitorii ăștia și-au închipuit desigur, cu chipul lor grosolan de a judeca orice, că Andrei mă trimetea să-i aduc bani.

Servitori murdari! De-ar bănui măcar jalea și teama încă din ce în ce mai chinuitoare, că Andrei într'o zi îmi va reproșa toate nopțile tăvălite într'un pat străin!

Niciodată, de altfel, n'am vorbit cu Andrei despre asta. Prima dată când a trebuit să lipsesc, numai atunci, luându-i capul în mâini i-am spus doar atât:

— Nu mai avem bani Andrei.

Am tăcut apoi neștiind cum să urmez și după o lacrimă, dintr'acele rare și sincere am întrebat încet:

— Nu-i așa că nu te superi? Iarăși o lacrimă și asta a fost toată înțelegerea, trista consimțire. Pe urmă niciodată n'am mai vorbit despre asta. El nu întreba nimic eu nu răspundeam nimic. Iar atunci când venea seara hotărîtă sacrificiului eu începeam să mă îmbrac în fața oglinzii — în vreme ce el fuma întins în pat și fără să spună ceva. Deobicei consemnul după care Andrei înțelegea că în seara aceea nu mă mai reîntorc și, nici masa n'o vom lua împreună, era tăcerea mea bruscă chiar după nebunii sgomotoase. Inainte de a pleca, îl sărutam atentă și puțin umilită, trăgeam un fum din țigara lui, i-o așezam pe urmă între buze și dela ușă mai priveam odată înapoi decisă dar desnădăjduită. Andrei nu spunea nimic, sau mă ajuta să-mi înfășur bine gâtul iar cu privirea îmi arăta grija să nu răcesc. Dar nu spunea nici odată nimic și nici dimineața când mă reîntorceam nu întreba unde am fost sau ce am făcut. De obicei când intram, îmi surâdea și-apoi mă îndemna să mă culc fără întârziere. Imi ura „noapte bună" la opt dimineața, zâmbind. Nu arăta nici o supărare. Abia a treia oară, într'o dimineață, am remarcat atâta: nici când intram, nici când mă culcam nu mă săruta. Se ferea? Nu cred. Oricum însă, deslușeam limpede un fel de ascunsă repulsiune, când eu, în ciuda acestei răceli, îl sărutam și îmi venea nu știu anume dece să-i strig:

— Ce? Ți-e scârbă să mă îmbrățișezi? Doar știi că nu pentru mine mă duc.....

Dar nu strigam nimic și nu încetam să-l sărut, deși din ce în ce mai limpede, vedeam că Andrei părea plictisit și câteodată chiar supărat de aceste îmbrățișări de care eu aveam atâta nevoe, atâta dorință, pentrucă o îmbrățișare a lui mă purifica de infamia celor nenumărate din noaptea dată celuilalt. O singură dată mi s'a părut că surprind în ochii lui, dar abia simțită, o tresărire străină. Am rămas atunci o clipă amuțită și chinuindu-mi amintirea pentru a regăsi în ea, această tresărire uitată a ochilor lui. Nu mă înșelam, era privirea înghețată a brutei de altădată, a acelui Andrei care mă lovea cu biciușca, degajat și disprețuitor. Firește, privirea lui nu se menținu decât o clipă așa, lungă și grea pentru mine. Incepusem iar să mă tem, pe măsură ce privirea aceea se repeta mai des: bruta se redeștepta ca dintr'un somn dulce prelungit, dornică să reînceapă viața de iad.

In dimineața de care-ți vorbesc, mă simțeam mai rău și numai eu știu cum am trecut blestemata de noapte cu prietenul care mă iubea de pe vremea când eram în pension, beat ca niciodată și exigent din cale afară. Ce nu mi-a cerut, Doamne!

Până atunci îmi părea cu totul neînsemnat și nu uitam să-i arăt că mă avea pentru câteva bilete de bancă dar din noaptea aceea îl uram, pentrucă mă umilise bătându-și joc de Andrei, în cuvinte ce-i veneau la întâmplare. Urcai deci și, prin cele trei etaje cu mari oglinzi de perete, mă găseam urâtă și grosolană ca acele târfe întâlnite noaptea pe bulevarde. Obrazul îmi era cu totul descompus de nesomn și excesele de tot felul prin care trecusem. Bătui ușor în ușa camerei noastre, cu marea mea grijă de a nu întrerupe prea brusc somnul iubitului. Nici odată n'am fost nevoită să repet bătaia, pentrucă numai la oprirea mea în fața ușii, Andrei mă ghicea după pasul leneș și sunetul șoșonilor descheiați. De data asta însă, nici un răspuns. Gândi că Andrei doarme mai greu poate pentrucă se culcase mai târziu. La a treia bătaie îmi deschise zâmbind. Dar zâmbetul, ochii turburi și, glasul răgușit arătau ușor că nu dormea decât de vreo oră, după ce băuse peste măsură.

Oglinda din fața mesei de toaletă era spartă în mijloc, ca o stea cu nenumărate raze.

Lucrurile din cameră, aseară orânduite îngrijit erau aruncate la întâmplare și el jumătate îmbrăcat rămase în picioare în mijlocul acestei dezordini, întrebând.

Intâia oară mă întreba. Privea cu acelaș tremur câinesc al ochilor și o bucurie din ce în ce mai limpede îl învicra. Imi fu frică. Abia când începui să mă desbrac observă și el că tremuram ca 'n friguri. Observă și iar îi străluciră ochii.

— Ai friguri, puiule?

Dar acum râdea și în clipa următoare mă străbătu un fior lung. In mâna stângă, sub pijamaua albastră, zării cravașa.

Istovită cum eram și poate bolnavă nu mai avui puterea să gândesc ce trebue să fac. Și-atunci, făcui gestul necontrolat, care mă pierdu. Mă trântii la picioarele lui și îmbrățișându-l căutam să cuprind în îmbrățișarea mea și cravașa. Nu-mi mai amintesc cu ce cuvinte am plâns. Vorbeam fără șir, simțind însă că nu voi putea îndupleca nimic în bărbatul acesta atât de hotărît să mă pedepsească.

La prima lovitură, mă înspăimântă mai mult fâlfâirea cravașei în aer. O usturime fierbinte, apoi alta, a treia, nenumărate.

Mi-amintesc.

Numai la întâia am țipat. Pe măsură însă, ce usturimea arzătoare nu mai stăruia într'un singur loc, pe măsură ce tot trupul îmi ardea mă mulțumii să gem încet, ca atunci când aveam febră.

Am căzut așa pe blana de lângă pat, vorbind repede în suspine. Intr'o singură clipă amenințam și ceream iertare, deodată. Imi mai aduc aminte că Andrei m'a ridicat singur pe brațe, m'a desbrăcat și m'a culcat în pat învelindu-mă bine cu două cuverturi. Inainte de a adormi, gemeam încă, dar gemete slabe ce păreau depărtate; am văzut cum a tras perdelele ca să pot adormi mai ușor.

In vis, tortura continua. Infricoșetor vis! Inainta întâi Andrei cu zâmbetul pe buze și cu cravașa în mână. O clipă văzui singura scăpare, dar fereastra nu se deschise destul de repede și brațul lui mi se lăsă greu și rece pe umăr. Pe urmă, cravașa. Un șuerat sonor în aer și cureaua împletită se abătu.

— Iartă-mă, nu mai fac, iartă-mă!

Șueratul cravașei se înteți, gâfâind

scurt şi pielea mea suna aspru sub ploaia fierbinte.

— Ajutor! Ajutooor!

Dar strigătul rămânea lângă pat, sau se oprea în ziduri slab şi revenea neputincios ca un suspin.

„Uşa“ gândii, trebue să fug. Cu ultimile puteri mă aruncai asupra uşei.

Goana pe coridoare, nici o scară, nicăiri. Toate scările din zi, unde erau? Nu, nu mai era nimeni în urmă, bruta se retrăsese istovită, desigur. Dar nu trebuia să mă opresc încă, primejdia nu era trecută. Prima oglindă! Aa!

Numai în pijamaua descheiată şi trupul liniat în zigzaguri, ca un tricou de fantezie, dar trebue să scap. Să scap! Să scap!

Etajul I, acolo trebue s'ajung. Acolo e Giuglemo, scăparea.

Tocmai lângă scară, londinierul, groomul, frizerul. Strigăte. Hohote.

— A înebunit! Rose-Marie a înebunit! Hahaha, goală, Rose-Marie dela Alcazar goală! A bătut-o marinarul!

Servitori murdari.

Mă usturä pielea, mă doare trupul. 101! 101! 101! Aici e Giuglemo, aici după uşa asta. Ce-o fi făcând Giuglemo? Cât îl iubesc, întotdeauna l'am iubit. Dece nu m'am dus la el, când a venit, când m'a chemat?

Giuglemo! Pentrucă'l iubeam, da, numai pentru asta nu m'am dus. Ho! Fabricantul de şocolată cu nevasta fină, Andrei, prietenul care mă iubeşte de când eram în pension, ceilalţi, toţi, toţi, i-am luat pentrucă îl vream pe Giuglemo.

De ce nu m'am dus? Mă va primi acum, chiar acum. Voi fi a lui.

Nimeni nu răspunde însă. A!

— Giuglemo!

Mă aştepta, sunt sigură. Ştia, că într'o zi voi veni. Ce bine e. Imi sărută pielea lovită de cravaşă, îmi fricţionează fruntea cu colonie, îmi cere iertare, nu-mi amintesc pentru ce. Nu mi-a făcut niciodată nimic, Giuglemo.

Ce somn 'mi-e! Aici voi putea dormi fără grijă, dacă veghează Giuglemo. Voi rămânea totdeauna aici, unde trebuia să fi venit cu mult înainte. Giuglemo nu mă va bate niciodată, Giuglemo nu bate pe nimeni, nu poate să bată. Ce degete subţiri are şi ce surâs cald! Cum puteam să mă înşel atât, să cred că surâsul acesta dulce ascunde batjocură!

Ii spun să mă lase singură, pentrucă mi-e frică de privirea lui. Sunt urâtă acum şi despuiată, cu trupul vărgat bizar ca un tricou, de lovituri. Nu trebue să mă vadă prea mult aşa, nu trebue să se desguste privindu-mă în urâciunea asta jalnică. Mă ascultă şi pleacă, e atât de ascultător!

Inainte de-a pleca, mă sărută încet, eu îi sărut mâna. Mi-aduc foarte bine aminte: mâna. De ce? Il privesc pe urmă, prin geam, trecând strada. Toate femeile îi surâd şi întorc capul să'l mai vadă odată. Dar Giuglemo mă iubeşte pe mine, poate că numai pe mine şi trebue să-mi revin din starea asta în care mă aflu. Să dorm deci, somnul îmi face totdeauna bine. Să dorm.

Atunci, mă deşteptai.

Intuneric în cameră. Andrei mă aştepta desigur la „Alcazar“, să viu la program ca deobicei. Nu era timp de pierdut, trebuia să scap. Să plec de-aici, să las „Alcazarul“, Hotelul, pe Andrei, tot, poate chiar viaţa.

Viaţa. Nu.

Să fug oriunde, să reîncep altfel, sunt încă tânără, dacă nu frumoasă şi nu trebue să renunţ de-a trăi.

Trecând prin coridor simţeam nevoia să ocolesc personalul hotelului, chelnerul, groomul, frizerul. Mi-am adus aminte mai târziu că bieţii oameni se dădură la oparte foarte respectuoşi, râsul lor numai în vis îndrăznise să se ridice...

Capitala înstelată de lămpi şi străbătută de chemarea soneriilor de cinematograf, petrecea sub ploaie măruntă. Trebuia s'alerg, aproape.

Câte o uşă de cafenea se deschidea şi sgomotul glasurilor cu larma muzicilor se năruia o clipă în stradă, apoi uşa se închidea şi totul amuţea ca la început. In piaţa Victoriei un ofiţer şopti în urma mea, lipicios şi obraznic, iar la intrarea hotelului un grup îmi lăsă drum strigându-mi ceva ca un compliment sau o invitaţie.

Domnul Valeriu mă primi cu braţele deschise, aproape fericit şi gata să renunţe de-a se mai duce la o consfătuire importantă de unde nu trebuia să lipsească. Imi oferi un liqueur şi pişcoturi, mă ajută să-mi scot pălăria, şoşonii, pe urmă abia observă neliniştea mea.

Domnul Valeriu era prietenul care mă iubea din vremea când eram în pensionul de provincie. Acum conducea o bancă, era deputat distins, avea o soţie într'adevăr fermecătoare pe care n'o înşela decât excepţional cu mine, în timpul sesiunei şi numai în amintirea amorului ce-mi păstra din adolescenţă. Ii povestii toată viaţa amară din ultimul trimestru, îl rugai să mă primească în banca din provincie, adică să mă scape. Valeriu se înoură. Mi-era frică să nu revie asupra hotărîrii de-a nu se duce la consfătuirea importantă şi făcui o sforţare să plâng puţin, amintindu-i de vremea când mă aştepta la ieşirea din pensionat în fiecare zi la 5, până la fuga mea de-acasă. Apoi, îi amintii că am o caligrafie plăcută, şi rondă şi cursivă, că ştiu cele patru operaţiuni, că mă voi sili să învăţ maşina de scris.

Valeriu ascultă toate acestea apoi îşi potrivi un zâmbet politicos pentru a-mi spune că nu poate să facă nimic. Banca pe care-o conducea nu era într'o stare strălucită, oraşul e prea mic şi ivirea mea ar naşte bănueli, situaţia lui locală ar putea fi sdruncinată, poate să afle şi doamna Valeriu, în sfârşit i-aş aduce nenumărate neplăceri sau chiar o nenorocire.

Urmară alte asigurări din partea mea, că voi fi nespus de cuviincioasă, că apariţia mea în micul oraş nici nu va fi remarcată atât de mult îmi voi îngriji purtările pe stradă, la cofetărie şi la bancă, nici nu voi pune rochiile costisitoare pe care le am, nici nu voi râde sgomotos, iar cât priveşte seara, nici nu voi părăsi locuinţa. Doamna Valeriu nici nu va putea să vadă în mine altceva decât o funcţionară neînsemnată, mai ales că lui îi voi spune numai „Domnule Director“, chiar de ne vom găsi undeva singuri. Târziu, mai mult plictisit şi poate ostenit de implorările mele disperate dar mângâetoare şi supuse, Valeriu îmi scrise o recomandaţie stăruitoare către o bancă din Ardeal. De altfel, va vorbi directorului acelei bănci în seara aceea, căci nu putea să lipsească dela consfătuirea importantă...

După trei zile mă aflam la „Banca Noastră“ unde sunt şi acum, primită numaidecât şi repartizată la secţia „incasso“...

Nimeni, nici directorul, nu ştie ce-am fost până la sosirea mea aici. Unii bănuesc că am lucrat în oraşul din Moldova, la banca lui Valeriu, alţii că sunt o fată de bună condiţie dar ruinată de tatăl cartofor, alţii altfel.

Numai Jean, practicantul nu bănueşte nimic, nu vrea să bănuiască are şaisprezece ani, mă iubeşte respectuos şi aşteaptă de două ore în camera alăturată, cu registrul ce trebue verificat.

Il surprind uneori la Bancă, privindu-mă serios dela ghişeul lui şi-atunci pleacă fruntea repede căutând ceva atent, alteori, când îi cer un plic văd cum mâna lui murdară de cerneală tremură.

Acum, după ce vom verifica adunarea coloanelor — mai stăm de vorbă vreo oră. E fericit şi, la plecare îi dau voe să-mi sărute mâna. E un prieten devotat Jean, deşi vorbeşte prea puţin şi priveşte serios.

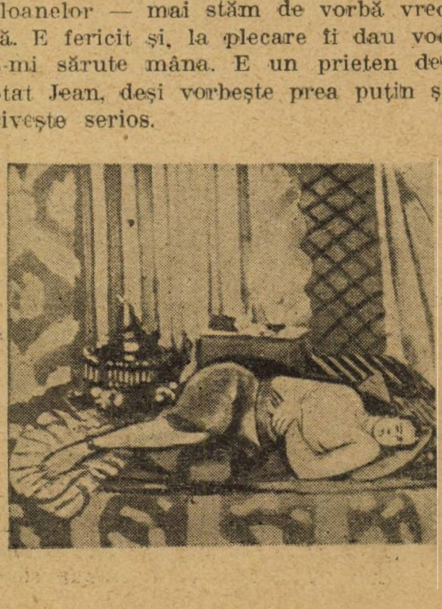

critica literara

INCA O BIBLIOTECA...

Am predat d-lui ministru al instrucţiunii un scurt memoriu, a cărui parte esenţială sună aşa :

„Prin memoriul de faţă vă atrag atenţia asupra unei chestiuni importante pentru **învăţământul istoriei literare româneşti în universităţi.**

„Se ştie că o istorie literară completă, dela început până la zi şi corespunzătoare studiului **universitar**, nu există. In curs de publicaţie se află opera d-lor O. Densuşianu, N. Iorga, Sextil Puşcariu. Mulţămitori celor ce servesc astfel învăţământul, trebue totuşi să ne gândim la completarea acestor expuneri

„Pentru a combate tendinţa existentă de-a înlocui propriul studiu al autorilor cu părerea magistraţilor, cred că este necesar să se publice o **bibliotecă** de broşuri sau volume, în care, afară de **introducerile ştiinţifice,** să se cuprindă fragmentele cele mai alese şi mai caracteristice din autori. Fragmentele. extrase din prime ediţii, să fie adaose cu variante posterioare, până la forma definitivă a operelor. Note explicative ar lămuri tot ce în texte nu se mai pricepe uşor. Am avea astfel o bibliotecă de texte româneşti, care să devie o orientare suficientă a oricărui viitor profesor secundar şi un bun mijloc de studiu al oricărui student.

„Pentru ca utilitatea acestei biblioteci să fie imediat evidentă, ea ar trebui să înceapă cu operele cele mari ale literaturii noastre ; cele de-a doua mână şi de-a treia mână, cantitativ mai reduse, ar urma în volumaşe colective.

Aici aş mai lămuri pentru ce cred că o astfel de bibliotecă este necesară.

Intâiu : Este absolut cu neputinţă ca tuturor studenţilor să li se ceară a ceti în întregime autori vechi, cari au numai câte ceva bun, sunt parte ori părticică din tradiţia literară, dar cari în întregime sunt plicticoşi. A nu-i cunoaşte. este, însă, o pierdere; a-i ignora, o lipsă de pricepere; a-i îngloba cu tot **bunul** lor într'o icoană **reală** a evoluţiei literare, o cunoaştere a tuturor drumurilor ei şi o recunoaştere a lor.

Al doilea : Generaţiunea nouă are nevoie de timp, pentru ca să se ocupe serios de nevoile epocei în schimbare. ce-o trăim. A o îngropa toată în biblioteca Academiei, — nu mai merge... Să-i punem deci la îndemână tot ce se poate desgropa; cărămidă de cărămidă, pentru ca uşor şi exact să-şi poată construi o clădire de cunoştinţe sigure, suficiente.

Al treilea : Introducerile de aşezare în locul cuvenit al evoluţiei literare ; notele sub pagină sau la urmă, fiecare cu sens, fiecare necesară (nu balast !) ne-ar da concreţiuni, puncte vii din vechi tablouri, care nu merită uitarea de astăzi.

Am şi consideraţii etnice şi etice.

Acei scriitori au fost ai **noştri** ; în valul ce vine este bine ca să fixăm ca noţiune. ce-am fost, ce suntem în toţi cei ce s'au simţit îndemnaţi a fi odinioară expresie a neamului; să ştim ce ne-au dat nouă înşine şi ce trebue să ducem cu noi **înainte.** Fireşte, vom alege, vom alege şi iarăşi vom alege, gândind să adunăm în viitor numai trecutul ce merită a fi încă viitor : Şi este, din mila Domnului, destul... Literatura să ne spună şi rassa ! Vom şi estetisà, fireşte : adică : nu vom jigni nici pe cei ce se întorc mereu în jurul unui punct ; dar a renunţa de ex. la forţele etice năvălite în operele vechi ar fi o pierdere : La această circumcisiune nu ne putem hotărî. Literatura este şi mărturie despre ce **tot** omul **român** a fost, despre **toate** condiţiile în cari el a trăit ; şi tinerele generaţii au dreptul să ne-o ceară **completă.**

Ar avea o serie de părinţi. de moşi şi strămoşi, aşezaţi şi prin ilustraţii în lumea lor şi 'n inima tinerilor.

Poate că d. ministru va fi de acord... Sau s'ar putea găsi şi vre-un editor ?!

G. BOGDAN-DUICA

AMATORII IN POESIE

Există şi o poezie a amatorilor care, câteodată, poate fi mai bună de cât aceia a profesionistului. Poate să aibă strălucire, artă, adâncime. Nimic, într'adevăr, nu o deosebeşte de antipodul ei literar. Şi totuşi exista o deosebire. Imperceptibilă poate, pentru un cetitor obişnuit, ea nu scapă unei sensibilităţi iniţiate în arcanele tăinuite ale scrisului.

Deosebirea aceasta s'ar putea numi ţinută. Amatorul este şi el, poate, elegant; eleganţa lui, în cazul acesta, ar fi mai mult o cochetărie. Scriitorul e, aproape, fără să vrea, dintr'o necesitate organică a fiinţei lui lăuntrice. Amatorul scrie cu, egal prestigiu poate ; scrisul lui însă e intermitent şi cuprinde în el ceva din uşurinţa cochetă a prestidigitaţiei. Când e profund, profunditatea lui nu e nici spontană, şi nici naturală, în scris, ci vroită. Gândurile i se ordonează ca o paradă oficală, şi nu marchează de cât ciasuri rare dintr'o vieaţă cu greutate constrânsă la scris. Ceeace la scriitor e suferinţa, la amator e plăcere, ceeace la scriitor e tristeţe în cântec, la amator e uşoară izbândă de sine în vers. Amatorul, fireşte, poate să se cufunde cu scritorul chiar până la profesie. Căci nu e exclus ca un amator să facă şi cariera şi profesia, o viaţă întreagă, din scrisul lui. Uşurinţa cu care îşi ordonează cuvintele şi frazele este mult măgulitoare pentru gustul publicului întors, prin el, de la literatură sau, poate, căutând, prin el, ca **o treaptă de trecere,** preocupări mai intense de artă. Unul scrie ca să petreacă, iar celălalt suferă scriind.

Clopote peste adâncuri este titlul noului volum de poezii al d-lui **A. Dominic.** Preocuparea autorului e, în primul rând, găsirea, prin cugetare, a fiinţei sale lăuntrice. Materialul cu care şi-o cântă e, tot de-auna, din lumea entităţilor abstracte şi mari.

„Drept hrană, Doamne, vieţei mele-ai dat
„Prăpastia şi pâinea ei amară !
„N'a fost destul ? de ce m'ai blestemat
„Cu blestemul alesului ; să ştiu, să ştiu !
„De ce m'ai uns cu mirul tău, să fiu
„Potiru'n care veşnic se va strânge
„Tot sângele din rana lumii tale
„Şi toate lacrimile ce s'or plânge,
„Când nu-mi croeşti acuma nici o cale
„In oarba desnădejde ce mă'nfrânge".

Tema e până la un punct, aceia din grandiosul „Moise" al lui Vigny. Şi e, îndeobşte, o temă romantică. Autorul însă a desfăşurat în abstract. Din pricina aceasta nu întâlnim şi acele raze de expresie plastică, menite să fixeze atenţie asupra desfăşurărei ideei. Poesia trebuie să concretizeze lapidar abstracţie. E un joc psicologic cu care ni se impune, şi care pleacă de la scriitor la cetitor, pentru a se întoarce apoi, sub formă de colaborare, de la cetitor la poesie. Calitatea efectivă a acestei poesii rămâne astfel în cugetare.

Pământ şi sare, poesii de **G. Bargăuanu.** Poesia d-lui Bargăuanu prezintă cetitului e exuberanţă haiducească, aproape, de versuri şi o libertate în compoziţie, surprinzătoare. Nu e definit încă, dacă e rezultatul unui temperament pornit să-şi găsească expresia dincolo de normele obişnuite ale poeziei cea de toate zilele, sau dacă din amplă neglijenţă şi din slăbiciune faţă de sine, a luat drumul acesta al huzurelei. Cuvântul, în tot cazul, e abondent şi nu odată greu de sucuri preţioase.

Imagini, de opotrivă, se găsesc izbutite, şi ritmuri bine bătute. Atât ideia însă, cât şi emoţia autorului trec, pe deasupra, parcă, a cuvântului, şi flutură, în umbra, ca un fâlfâit de aripi, doar umbra lor. Nu opreşte mai nimic pentru a se integra în vers, de vreme ce le simţim, pe undeva pe aproape şi totuşi, acolo unde le-am vroi, imperioase şi imperiale, le întâlnim fluide şi şovăitoare :

„Copilul fermecat, ca mai de mult şi alţi copiii,
„Când umbra'n urma lui s'a prăvălit,
„Porneşte către focul nouii zări,
„Să-şi cate veşnic cer şi jucării
„Pe razele aceleiaşi cărări...

„Se'neacă satul în amurg
„Deasupra rugăciunii de clopot curg
„Şi-i spun să adoarmă'n întuneric iar,
„Ca'n tot deauna,
„La căpătâi cu moartea şi cu luna".

Este, mai sus, un citat din povestea unui copil care a plecat să îmbrăţişeze, pe raze de lumină, soarele. Soarele a scăpătat însă, şi copilul a rămas, la căpătâi, „cu moartea şi cu luna". D. Bargaunanu, poate, nu a prins încă soarele în braţe. Nici într'un caz însă poezia d-sale nu a adormit, la căpătâi, cu moartea şi cu luna. Intr'o zi, va prinde şi soarele în braţe.

N. DAVIDESCU

teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

REPREZENTAȚIILE VENTURA

Marioara Ventura și-a reînceput seria de strălucite reprezentații la Teatrul Național.

Anul acesta a început cu „Fedra".

Anul trecut, ne-am spus în această revistă părerile. Nu găsim cu cale să le repetăm.

●

După „Fedra", „Lorenzaccio" de Musset.

In istoria literaturii franceze, în cercetările obiective asupra vieții și operei lui Alfred de Musset, în studiile asupra romantismului francez s'a spus cu deplină competință și ce loc ocupă „Lorenzaccio" și ce valoare istorică și literară are.

Pe noi ne interesează în deosebi, reprezentația.

Piesa are momente dramatice, ce se înalță până la culmi de intensitate.

Prin structura ei teatrală, piesa diferă vădit de gama rânduirilor teatrale E și cam lungă și ca atare obositoare Și apoi monologul, — ca prilej de desfășurarea subiectivismului în forma cea mai amplă, — ocupă ades părți însemnate în piesă

●

Lorenzaccio e tânărul virtuos, moral, entuziast, dornic de binele patriei sale. E însufletitul de râvna mântuirii patriei prin dispariția tiranului Florenței, Alexandru Medicis.

E visătorul idealist care se îmbată de nădejdile unor zile mai bune pentru ai săi; e firea bună, muncită de iluzia că concetățenii săi, poporul florentin, merită o soartă mai bună și crede el, că ei se străduesc întru aceasta.

E sufletul admirabil, care se ridică pe treptele idealismului, râvnind binele, puritatea morală, sfințirea locului prin păstrarea demnității și virtuții.

In el, în Lorenzo, e frământarea, e năzuința, e idealismul lui Hamlet.

Dar ca să-și aducă la îndeplinire gândurile, ca să facă ceeace râvnește, trebue să distrugă pe tiranul Alexandru de Medicis.

Mijlocul de a-l înlătura, e cam greoi, e târzielnic și anevoios.

Lorenzo caută să dobândească încrederea tiranului. Și pentru aceasta, e tovarăș imoralului tiran și la nelegiuiri și la orgii.

Intrat pe povârnișul acesta, puritatea sufletească a lui Lorenzo, se pătează; crapă ca o mască hibridă. Vrea să reziste, se luptă cu sine, se mustră, dar voința e leneșă și idealistul e din ce în ce înfrânt.

La sfârșitul actului al doilea, e credem cel mai frumos monolog de spovedanie și îndemn, de autoconstatare a declinului sentimental și a durerii de domolire a entuziasmului, a imputării zăbavei și a râvnei de a nu-și fi doborît complet iluziile.

Scena aceasta este fără îndoială una din cele mai mari, pe care le-a înfățișat Marioara Ventura cu superba artă, de care numai ea e în stare. E în această scenă o gamă de dureri până la tragedie și de stimulări de credință sau mai exact de încredere in sine, până la halucinare.

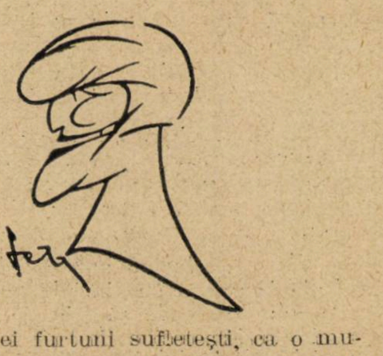

Marioara Ventura se înalță în vârtejul acelei furtuni sufletești, ca o muzică superbă, care dă valoare tonului, notei și nuanței fiecărui cuvânt de imputare și revoltă, de nădejde și hotărîre.

In cele din urmă, Lorenzo omoară pe Alexandru de Medicis.

Dar fapta lui nu-i liberatoarea concetățenilor lui. In locul lui Alexandru, vine alt tiran, Cosma de Medicis. Concetățenii lui n'au fost nici ei de alt calibru sufletesc. N'au putut să se ridice, nu l'au ajutat nici pe Lorenzo să-i ridice.

Năzuința de liberare s'a ciocnit de abizul lașității și imoralității. Lorenzo va fi omorît și el ca fugar urmărit.

●

Interpretarea pe care a dat-o Marioara Ventura rolului lui Lorenzo, este extraordinară. N'avem termen de comparație. Dar nu vedem cum s'ar fi putut mai tare, mai emoționant, mai deplin întreg și mai sguduitor interpreta acest rol. Am fost stăpâniți, cu respirarea năbușită, încremeniți..

Orice cuvânt, cât de elogios s'ar spune despre jocul Marioarei Ventura n'ar înfățișa, n'ar putea să înfățișeze seria de emoții, pe care le-a provocat.

Ne oprim asupra expresiei că Marioara Ventura e cea mai pasionată stăpânitoare de suflete, când e pe scenă.

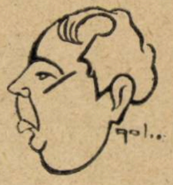

Intr'un rol de înțelept patriot bătrân, a apărut neostenitul învățător și pilduitor de artă dramatică, d. Const. Nottara.

D. Bulfinski a întrupat cu toată puterea de care-i în stare, pe Alexandru Medicis; d. Calboreanu a apărut într'un rol de cardinal intrigant; d. Pop Marțian atrage tot mai serioase și mai vrednice aprecieri; iar despre d-na Marioara Zimniceanu suntem mândri, că ne dă prilejul să verificăm cât de îndreptățiți am fost când am spus, că dobândește cu fiecare rol cea mai reală și mai leală autoritate la Teatrul Național.

Intreg ansamblul a mers în perfectă linie dreaptă.

Dar despre directorul de scenă, d. Soare, să ne fie îngăduit a spune, că a dat cel mai strălucit examen ca să doboare toate putințele de critică.

B. CECROPIDE

note

TEATRUL LA ROMANII DIN AMERICA

Acum câțiva ani se vorbea că o trupă românească va merge să dea reprezentații pentru românii din America. Mirajul dolarilor, nu era strein de această intenție.

Ar fi fost o greșală. Cei mai mulți dintre emigrații noștri sunt muncitori destul de necăjiți, care nu s'ar prea interesa de aventurile cutărei contese bulevardiere, sau ar fi obosiți să asculte un repertoriu moralizator.

Nu e însă mai puțin adevărat că sunt extrem de numeroase spectacolele teatrale românești în America. Toate înfățișate de trupe de diletanți care, după cum vedem din dările de seamă ale „Americei" joacă roluri simple și amuzante cu multă pasiune, urmăriți de către asistenți numeroși cu un interes din ce în ce mai mare. Jocuri și cântece naționale întregesc cele mai adeseori spectacolul.

Simt însă lipsa pieselor anume scrise pentru diletanți și pentru teatru popular. Dar această lipsă e poate mai mult simțită și aici în țara unde ministerul n'a făcut nimic ca să creeze un repertoriu pentru sate și muncitori.

C. P.

plastica

TREI EXPOZITII

DEMIAN

Ce putea să facă copilul Demian decât chipuri de copii? Aproape patruzeci; toţi în acelaş cadru, toţi văzuţi până la jumătate de trup, toţi cam de o vârstă, cea minunată când gingăşia şi puritatea se definesc, ajung la un fel de maturitate.

Sunt dragostele lui. Nişte omuleţi cu strae de ţară, prezentaţi câte unul aşa, cuminte, frumos, fiindcă au o căciulă straşnică, un bariz legat drăguţ, o bluză înflorită şi fiindcă toţi au un nas ca o părere, buze rotunde ca o cireaşă, obraji rumeni şi ochi cu nu ştiu ce nobleţe în privire.

O tristeţe uşoară înfrăţeşte toate aceste făpturi, de par flori ale aceluiaş pământ şi peste ele trece, lin ca o mângâere de vânt, îmbrăţişarea celui ce le-a cunoscut şi le-a apropiat de sufletul lui, al fel de naiv şi delicat.

S'ar crede că aceste desene sunt un capriciu, când ele au un rost şi mai ales o însemnătate pentru arta lui Demian. Cu expoziţia actuală, el a făcut o demonstraţie a drumului din urmă. Dela linia grafică cel care a împodobit paginile „Gândirii" aproape dela începutul apariţiei, s'a îndreptat cu încetul spre volumul rotunjit cărnos, care vrea să ţie întâia dată de un stil. Notaţia liniară, o încântare miniaturală a făcut loc desenului pictural şi acum în urmă văzut în mare astfel ca intenţiile să se afle din plin dovedite. Numai cu negru şi alb, Demian încearcă să însufleţească şi să coloreze, nemai ridicând imaginea spre abstractul decorativului.

Nu ştim unde va duce calea cea nouă, precum nu ştim încă încotro se va îndrepta în culoare. Sunt cântări şi 'n miezul lor jocuri ale unei fantezii echilibrate, jocuri cari farmecă şi rămân totodată serioase contribuţii la deslușirea unui spirit al acestui pământ.

Sigur e că aptitudinile artistului acesta îl hotărăsc deja un ilustrator cum noi încă n'am avut şi cum ar fi timpul să-l salutăm unanim şi să-i dăm posibilităţi de exprimare.

ADINA PAULA MOSCU

O copilă şi-a strâns cu timiditate, mai mult îndemnată de alţii de sigur, câteva desene din orele ei libere pe care în loc să şi le dea altei distracţii mai fireşti, în oraşul acela de provincie de unde e, a preferat bucuria tainică de a învăţa să cunoască şi să vadă lumea.

Sunt desene uimitoare, la o vârstă fără experienţa observaţiei plastice, pentru atenţia ascuţită, pentru seriozitatea, pentru bogăţia cu care a ştiut să desprindă viaţa modelelor sale. Este aici mai mult decât o migăleală. decât o pilmbare deasă a firilor subţiri de creion după cel mai neînsemnat amănunt. Este o pasiune, o cerinţă sufletească, care o mână spre timpuria pretenţie de a-şi avea lumea însemnată pe o bucată de hârtie cu intensitate de volum dus până la meşteşugul greu şi periculos de cuprindere aidoma a naturei.

Prima expoziţie a acestei copile e o lecţie bine venită pentru toţi acei cari debitează oficial, în interviewuri ori în expoziţii de clasare istorică, o atât de falsă înţelegere pentru clasicism. A trebuit să vie lecţia aceasta dela Adina Paula Moscu, o provincială modestă care n'a avut de unde să ştie de şcoli şi de legi estetice.

Dorim talentului acesta tânăr norocul să nu încapă niciodată pe mâini de ridicoli iniţiaţi în tainele artei şi de şarlatani organizaţi în profesiune rentabilă.

ŞT. CONSTANTINESCU

E un nume cunoscut dela saloanele oficiale, unde a expus în fiecare an de la reînfiinţarea lor şi unde de fiecare dată a obţinut meritate succese.

Dela redarea naturei cu desen precis şi culoare directă s'a îndreptat spre interpretarea motivului. Acum şi-a adunat câteva câteva lucrări pe care le crede reprezentative ale preocupărilor sale mai vechi şi mai noui, în prima expoziţie personală. Ele trebuesc băgate în seamă, cum la fiecare salon oficial lucrările acestui tânăr artist au atras atenţia, nu atât pentru că aduc o stabilire de intenţii (nici nu pot aduce o definire) dar sunt dovezi ale unui talent serios, care nu va întârzia prea mult să se găsească pe sine.

Pentru moment, influenţele abundă, dar nu-i vom face de aici un punct de acuzare, ele fiind ale tuturor începuturilor, folositoare în limpezirea viziunii proprii.

Ceiace aduce preţios Şt. Constantinescu, ca întotdeauna, e dispoziţia sufletească, dragostea chiar pentru lucrurile şi oamenii cu ţinută simplă, aspră, nici odată cu o stridenţă care să le strice atmosfera de viaţă cumpănită. Tratarea e conştiincioasă atât cât poate să le reprezinte în vederile pictorului care le vrea anume găsite într'o poézie a firescului, trainică, adânc şi obişnuit umană.

Sigur pe lămurirea plastică de până acum, Şt. Constantinescu e la începutul unui nou drum, de inobilare şi de ridicare a inspiraţiei la treaptă de interpretare personală, chemare a tuturor inteligenţelor în permanentă frământare spre găsirea a noui forme de artă.

E perfect înzestrat pentru menirea unui adevărat artist.

TAKE SOROCEANU

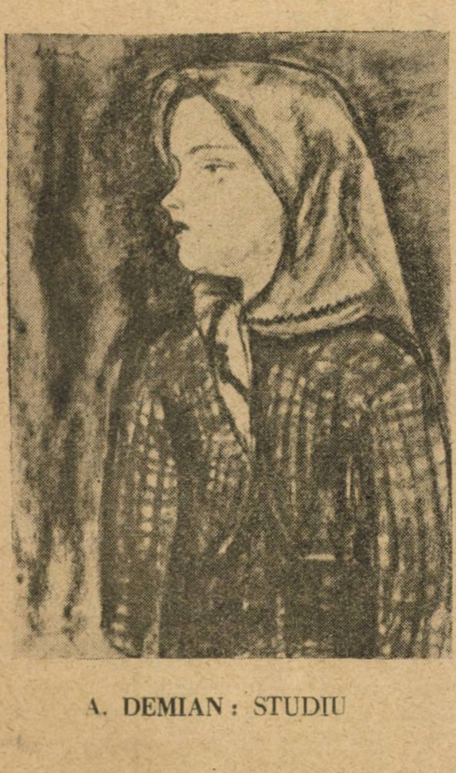

A. DEMIAN: STUDIU

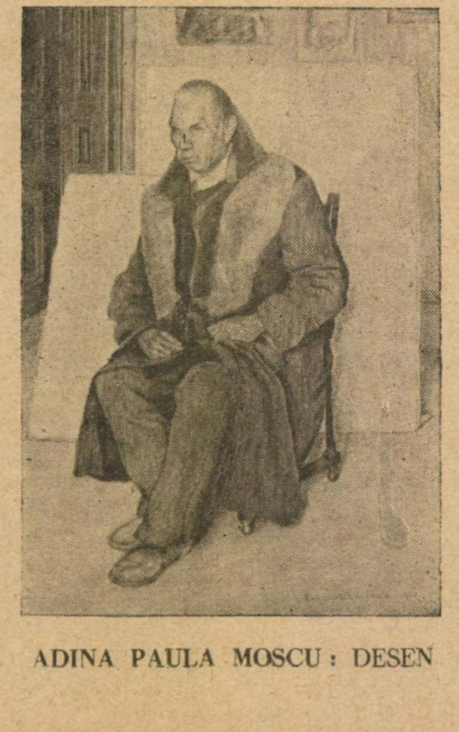

ADINA PAULA MOSCU: DESEN

note

Marele pictor Theodorescu-Sion, prezintă la 1 Martie, în sala „Ileana", 101 opere.

Cei care i-au vizitat atelierul în ultimul timp, n'au cunoscut o mai variată, mai bogată exprimare dela acest artist unic.

Scurt timp, nici două săptămâni, patru pereţi vor ţine şi vor oferi tuturor un spectacol rar, însemnând, fără îndoială, cel mai important eveniment al anului.

Un nou triumf al artei lui Theodorescu-Sion, — al geniului românesc.

●

Portretul d-lui Em. Racoviţă este lucrat în atelierele noastre de zincrografie după o fotografie „Fotoglob" Baraş.

in strainatate

Lèon-Paul Fargue

Poezia modernă multicoloră ca afişele de reclamă şi indiscretă ca tobele şi surlele ţipătoare de bâlciu, îi e necunoscută lui Fargue. Deasemenea cea lipsită de orice substrat afectiv şi intelectual, exterioară, goală ca o tinichea. industrializarea — fabricaţie ieftină în mii de exemplare după acelaşi model,— la fel.

Formulele de şcoală când nu sunt întrebuinţate de o veritabilă personalitate, transformă poezia într'o fabrică de jucării de moşi. Fargue e totuşi un poet modern.

La început a fost — cu simpatie dealtfel — considerat diletant pentrucă n'a luat atitudini etichetate şi a ascultat propriu-i chin. Tremur frământat ca frunzişul arborelui, în discreţia unui cântec retrospectiv. Culorile frunzelor de toamnă şi ale mătăsurilor sombre. Toamnă putredă cu dungi înegrite de moarte şi regret. Freamăt de nervi dar şi de melancolie. Poezie bogată în material, grupat după legi intelectuale.

Fargue e un delicat (dece i s'a spus pentru asta diletant ?). Durerea lui într'o luptă care nu se dă la suprafaţă — e gâtuită ca să nu ţipe. O sensibilitate cu rezonanţe adânci. Dar îi e frică totdeauna să nu se audă prea mult. Respiraţia se opreşte şi ritmul pulsează după modulaţia interioară. Ce pregnantă şi peste tot cuprinzătoare tristeţe străbate!

Poemele sunt atunci puţin molesite ca de o oboseală. Melancolii şi dezolări legănate între dragoste şi moarte. Fineţe şi farmec nemai întâlnit dar cu un nerv nou. Rar sare pe coarda versului pentru a împrăştia puţin această atmosferă. Noapte şi aur rămân cristalizate într'un tablou înobilat de proporţii şi discreţia culorilor.

Dacă poezia modernă e un neo-romantism — ceeace e în mare măsură probabil—Fargue ar fi un foarte bun exemplu pentru aceasta. Bine înţeles înlăturând din romantism tot ce e perimat şi dulce ca acadelele şi înlocuindu-l cu sensibilitate nouă. Vom vedea luna — fecioara chlorotică a romanticilor înfiptă în crăci de pomi:

„Que l'aube emmêle le vent rêche.
„Dans l'arbre où se peigne la lune“

Fargue e însă înobilat mai ales de o rară distincţie. O armonie a versurilor fină ca o orhestraţie, în armonie cu resonanţele interioare, o susţin! O discreţie şi un gust al frumosului. Poezia lui e ca un ochiu de lac clar sau turburat în care se oglindeşte pădurea. Un cântec bogat dar reţinut, demn, cu o armonie necunoscută.

EMIL GULIAN

cinematograful

CLASIFICARI DE VEDETE

La sfârşitul fiecărui an, marile case de filme americane fac câte o listă de onoare a „stelelor“ lor, dând fiecăreia locul pe listă potrivit meritelor sale. Merite fireşte de natură financiară — şi cum succes financiar al unui film înseamnă evident succes de public, listele acestea prilejuesc interesante şi adeseori surprinzătoare constatări cu privire la gustul şi preferinţele publicului de peste ocean.

Pentru 1927, Paramount clasifică: Harold Lloyd, Clara Bow, Richard Dix, Pola Negri, Beery-Hatton, Bebé Daniels, Emil Jannings, Adolphe Menjou, Gloria Swanson, Thomas Meighan, Fred Thomson, Esster Ralston, Florence Vidor, Raymond Griffith, Douglas Maclean, W. C. Fields, Eddie Cantor, Jack Holt, El. Wynn.

Şi iată cum Emil Jannings se află în rândul al şaptelea faţă de Richard Dix în rândul al treilea, cum Gloria Swanson şi Florence Vidor dispar înaintea Clarei Bow şi a lui Bébé Daniels — şi cum o sumă de nume necunoscute ne indică atâtea şi atâtea filme ce nici nu ajung la noi!

Lista lui First National: Colleen Moore, Billie Dove, Norma Talmadge, Richard Barthelmess, Corinne Griffith, Harry Langdon, Milton Sills, Constance Talmadge, Johnny Hines, Ken Maynard, Will Rogers.

Şi aici nume necunoscute — şi Norma Talmadge în urma lui Colleen Moore!

Nici la United Artists nu lipsesc surprizele — iată-i lista: Charlie Chaplin, Douglas Fairbanks, Mary Pickford, Vilma Banky, Ronald Colman, Gloria Swanson, Norma Talmadge, John Barrymore, Buster Keaton, Gilda Gray Corinne Griffith.

Cu toată campania de distrugere pornită de cercuri interesate în contra lui Chaplin cu prilejul faimosului proces de divorţ, cu toate încercările de boicotare a filmelor sale, autorul Opiniei Publice şi al Vieţii de câine şi-a păstrat locul de frunte în compania care cuprinde pe cei mai de seamă creatori în arta filmului. In schimb locul Vilmei Banky, această păpuşă drăgălaşă fără viaţă, fără artă în joc, trebue explicat prin prezenţa în filmele în cari apare a lui Ronald Colman, acest fin şi superior artist — căci prea ar fi dezolant să credem că milioane de oameni preferă pe blonda unguroaică fără temperament unei Gloria Swanson, sau Normei Talmadge care pentru United Artists a creat pe Kiki. Dar cum să mai explicăm locul ocupat de Buster Keaton, care neapărat ar fi trebuit să figureze între Chaplin şi Fairbanks?

La Metro-Goldwyn-Mayer, Greta Garbo nu a găsit loc între următorii: Lon Chaney, John Gilbert, Norma Shearer, Lilian Gish, Marion Davies, W. M. Haines, Ramon Novarro, Jackie Coogan, Tim Mc Coy. E adevărat că filmele Gretei Garbo sunt destinate mai cu seamă Europei; publicul american nu poate suferi pe femeea fatală, care peste toate mai e şi simpatică!

Dar acelaş public pare a preferi — curios lucru! — pe fata şireată şi drăcoasă, fecioarei nevinovate şi victime, simbol de puritate, înger de blândeţe — căci de-ar fi să atribuim situarea lui Lilian Gish în urma Normei Shearer unor criterii de artă....

Universal, în sfârşit, aşează pe Laura La Plante în fruntea unei liste ce cuprinde în ordine pe: Reginald Denny, Jean Hersholt, Conrad Veidt, Mary Philbin, Norman Kerry, Glenn Tryon. A trebuit tragedianul ilustru Conrad Veidt să plece în America spre a privi de jos în sus la comicul de nuanţă bufă Reginald Denny!

De altfel comedia e în cinste mare la publicul american, de vreme ce dintre cele cinci case mari, patru au în fruntea listelor actori şi actriţe ce se numesc Harold Lloyd ,Colleen Moore, Charlie Chaplin, Laura La Plante. Faptul se explică dacă ne amintim că acelaş public pretinde şi celor mai inextricabile tragedii un „happy end“: spectatorul din New-York, Chicago sau San-Francisco vrea să plece liniştit acasă, fericit că morala a triumfat, răul a fost doborît, tinerii s'au luat şi filmul s'a sfârşit cu un sărut.

I. S.

...ŞI O VEDETĂ EUROPEANĂ

LIL DAGOVER

gazetaria

așa și-așa...

d. Costinescu demonstrează

Știți cât durează pavagiul în București. Dacă trece un șir de școlari, doi câte doi, sau trei-patru biciclete, pavajul Capitalei se afundă și se sparge ca subt greutate de obuze. De aceea serviciul de cârpeală este permanent. Iată însă că nu de mult părintele Capitalei luă o hotărîre eroică: să paveze din nou o bună parte din calea Victoriei. Ca de obiceiu trecătorii văzură înșirate cazane și movile de pietriș, dar ca de obiceiu zâmbesc. Se vede că primarul a prins mișcarea căci acum două zile un grup numeros de curioși se adună în fața cafenelei Capșa, urmărind nouile lucrări de asfaltare. Căci se petrecea un fapt fără precedent. Se greșise un colț din noul pavaj și trebuia tăiat. O ața de mămăligă după câte știu toți ar fi fost de ajuns. Ași, de unde, o masivă daltă de fier era înfiptă în colțul de asfalt și doi lucrători loveau ritmic și viguros cu baroasele, de parcă ar fi tăiat drugi de oțel. Asta timp de cinci minute.

Și la urmă invizibil primarul: „Quod erat demonstradum". Pavajul de pe calea Victoriei va ține o sută de ani.

ședințe simultane

Liviu Rebreanu, cu orgoliu de realizator conduce un grup de scriitori prieteni, prin vastele apartamente — serios ale noului sediu S. S. R. Aici e secretariatul, aici biblioteca, dincoace biroul S. S. R... iar vis-à-vis S. A. D. R. aici va fi bugetul și sala asta cu stâlpi marmoreani sala de conferințe. Musafirii sunt impresionați și cer curioși detalii. La toate dă răspunsuri promte președintele Sesereului, o singură întrebare îl face perplex.

— N'ar fi bine să inviți cenaclurile literare să-și ție aci ședințele săptămânale... Uite în camera asta cercul d-lui Mihalache Dragomirescu, dincoace Cercul Sburătorului și asta rezeravtă Vieții Românești.

Rebreanu nu răspunde dar surâde, și surâd toți gândindu-se ce spectacole umbliabile ar avea loc în zile când ședințele ar fi simultane.

una mai veche

E adevărat că la cursul d-lui Mihail Dragomirescu este poate cea mai formidabilă afluență de auditori. Singură, încâlcită și aridă știința literaturii n'ar curs (ba mi se pare acum se țin din cauza aceasta la amfiteatrul Fundației) cât atrage bonomia amuzantă și spiritul combativ al profesorului. Veselia e generală și perpetuă într'o sală în care predomină studentele.

— „Domnișoară, ce e Miorița?" întreabă de pildă dascălul.

— „O oaie" răspunse candid întrebata.

— „La naiba! o gâscă! deduce indignat președintele institutului de literatură.

ARIEL.

CARE E INTERESUL ŞTIINŢIFIC DE A GASI POLII

Doctorul Jean Charcot, unul dintre cei mai îndrăzneți exploratori ai timpului, răspunde în „Comoedia" unor întrebări asupra interesului științific de a atinge polii.

Dacă înțelegi prin poli punctul geometric al întâlnirii axei pământului cu suprafața sa, e greu de răspuns ce interes ar putea fi pentru găsirea lor. Cu atât mai greu, cu cât la cei doi poli neexistând noapte, nu te poți servi de stele pentru a stabili punctul precis unde te afli. Și în plus, a ajunge chiar la pol îmi pare mai mult un record de sportsman decât de explorator.

Din punct de vedere geografic abia dacă e nevoe să subliniem ce câștigăm dacă cunoaștem regiunile polare. Trebue să nu lăsăm să subziste pe hărțile ridicate în sec. XX, nici un loc alb. Știm acum că regiunile arctice și antarctice sunt foarte diferite. Una e o mare deschisă, cu platoșe de ghiață. Cealaltă e un continent acoperit din nou de zăpadă care ne apare adesea ca bordura unei banchize continue de ghiață, amenințând marea cu un abrupt de 50—60 m. Iceberg-urile ating acolo 100 kilometri lungime, 60 km. lărgime și 250 m. adâncime. Suprafețele calotelor polare sunt inegale. Cea a Antarcticului e într'atât superioară celei a Arcticului încât dacă te-ai deda pe un mapamond jocului de a o decupa și a o aplica în regiunea boreală Dunkerque s'ar așeza printre ghețari. In Groenlanda sau la Spitzberg, la 75₀ latitudine nordică, zăpada se topește o lună pe an și permite vegetația. In regiunea polului sud nu se găsește nici măcar un kilometru pătrat de pământ gol. Peste tot zăpadă și ghiață. E indispensabil de a ridica puțin voalul coborît pe cunoștințele omenești în această direcție și de a studia nu numai aceste regiuni dar și Oceanul vecin. Pământuri care păreau inabordabile celor care le-au zărit întâi, sunt acum frecventate de vânători, de pescari sau de savanți: Noua Zembia, Spitzberg, etc.

E de remarcat apoi că toate continentele din emisfera de sud se termină printr'un vârf înțepând înspre polul sud, deși se întâmplă contrariul în emisfera de nord. Dece? Numai studiul Antarcticului ne va permite s'o spunem. Dar putem de pe acum să presupunem că aceste diferite continente erau unite în timpurile geologice. Sondagii serioase cu aparatele de măsură cu sunet pe care aviația le va putea duce acolo ne vor asigura.

Și meteorologia e interesată la cucerirea polului. Din acest punct de vedere polul e un veritabil laborator. Dacă s'ar putea instala acolo un observator și s'ar examina cu grije presiunea barometrică, topirea ghețurilor, căderea zăpezilor, curba termometrică și direcția vânturilor, meteorologia ar deveni o știință precisă care ar ușura considerabil pe navigatori în exercițiul meseriei lor și ar face agriculturii servicii considerabile. Numai un studiu aprofundat ar putea rezolva chestiunea, atât de importantă și de atâta timp pusă, a existenții în imensitatea glacială, a unui regim ciclonic permanent.

Vânturile sunt foarte violente la pol. La fel cu variațiile barometrice. Am înregistrat la barometru în 24 ore 720 și 788 adică 68 milimetri diferență de presiune. Din punctul de vedere al economiei animale aceasta nu se observă. Furtunile se ridică brusc, cerul trece prin toate culorile afară de alb și negru. Tovărășii de nori auriți de soare au câteodată străluciri de metal topit.

E laboratoriul. Toată fiziologia planetei e condusă de regiunile polare, cum fiziologia animală depinde de funcționarea inimii. Actualmente posturi meteorologice s'au și stabilit pe limita de sud a calotei polare boreale și aceste posturi sunt prevăzute cu un utilaj perfecționat de T. F. F. Grație tuturor acestor posturi și lucrărilor lui Nansen se poate prevede cu unsprezece luni mai înainte dacă pescuitul de morun va fi bun sau rău.

Nu se cunosc bine cauzele aurorei boreale. Nimic nu e bine cunoscut. Totul e de studiat. Nu se știe dacă așternutul atmosferic îmbracă pământul cu o egală grosime. Nu s'a studiat refracția în spațiile polare.

Fauna ne apare de o bogăție și o varietate nemaiauzite. Ea ne permite examenul unei întregi game de specii, dela cea foarte mare, cum e balena, până la cea foarte mică. Naturaliștii ar putea să studieze cu interes obiceiurile animalelor marine încă necunoscute, cu cauzele migrațiunei lor și a repartiției lor prin oceane. Nu se găsesc tocmai aceleași specii în Arctic și în Antarctic. Nu se găsesc urși la polul sud. In toată această imensă întindere, a cărei suprafață e de trei ori cât aceia a Europei și a Australiei reunite, nu se văd decât palmipede, pinguini și animale marine.

Dece am fost la pol? — adaogă d-rul Charcot. Pentru că aveam gustul aventurii, pentru că sufeream de atracția irezistibilă a lumilor necunoscute. Când eram mic mă jucam cu barca în bazinul de pe peluză. Iarna, cea mai mare fericire a mea era să sparg coaja de ghiață care se forma acolo. Instinct sub care vocațiunea înmuguri și isbucni? Poate.

Părinții mei ziceau: Va naviga. Am navigat... Și mai e un motiv care m'a făcut să mă duc la pol. Nu trebue spus prea tare. E plăcerea de a fi cât mai departe de oameni.

literara

o seama de cuvinte

La un proces din Paris, care atrăgea curiozitatea publicului, veniră să asiste multe doamne din lumea bună. Cum acest proces trebuia să redea detalii foarte scandaloase, prezidentul, înainte de a începe desbaterile, crezu nemerit să anunțe pe doamne:

„Aș ruga", zise el, „pe doamnele oneste să binevoiască să plece".

Nimeni nu se mișcă.

„Acum, când femeile oneste au plecat", adăogă prezidentul, „ușieri, dați afară pe celelalte".

In tinerețe, Napoleon era foarte slab. Intr'o zi a anului 1795, Napoleon trecea cu statul său major prin fața unei brutării unde mulțimea aștepta în zadar porția de pâine, căci se isprăvise și nu li se mai dădea nimic. Femeile îl înconjurară obrasnice cerând pâine cu strigăte ascuțite. Mulțimea devenea din ce în ce mai agitată; situația devenea critică. O femee foarte grasă țipa mai tare ca toți:

„Acești militari își bat joc de noi. Mănâncă și se'ngrașe și puțin le pasă dacă noi murim de foame".

„Ei, mătușe", zise Bonaparte, „uite-te la mine și spune-mi care e mai gras din noi doi?"

Aceste vorbe fură acoperite de râsete voioase. Manifestanții se văzură dezarmați și statul major putu să-și continue drumul.

●

La o recepție, la ministrul Portalis, la Paris, veni și nunțiul Papal.

„Iată cel mai fin diplomat din Europa", șopti ministrul lui Eugéne de Mazenod. „Nimeni n'a isbutit niciodată să-l facă să zică da sau nu".

„Exagerezi", răspunse Eugéne de Mazenod, „fac prinsoare că eu voi obține dela el un răspuns net, fie afirmativ sau negativ".

„Incearcă", îl sfătui Portalis râzând.

Eugéne de Mazenod așteptă un moment favorabil. Văzu pe nunțiul Papal privind cerul prin fereastră.

„Ce frumoasă noapte. Nu-i așa?" întrebă Mazenod.

Și nunțiul răspunse cu un surâs fin:

„Ei! câți oameni ar vrea s'o vadă"

●

Intr'o seară a anului 1862, marchizul Pepoli, ministrul de agricultură al Italiei, mergea dela Roma la Neapole, într'un vagon de clasa I-a. Afară ploua. Ministrul observă că ploaia trecea prin acoperișul vagonului, udându-l; iar vagonul fiind plin, nu putea schimba locul. La o stație chemă pe șeful de tren:

„Astupă gaura pe unde pică, sau găsește-mi alt loc".

După câteva minute șeful reveni:

„Excelență, puteți sta liniștit la locul dv. Apa nu trece prin acoperiș, ci lampa de ulei curge din când în când".

ZOE LECCA

bazar

O INDRAZNEAȚA EXPERIENȚA DE EUGENIZM

O bogată văduvă americană, Mrs Grace Mailhause Burnham, în interesul științei, sub auspiciile profesorilor faimoasei universități din Jale, s'a supus unei experiențe îndrăznețe. Cu patru ani în urmă bărbatul Mrs. Mailhause Burnham, muri, fără a lăsa vre-un moștenitor. Astfel, câștigându-și libertatea, văduva sa, cari nutrea de multă vreme un viu interes pentru chestiunile de „eugenizm" se propuse cu aprobarea tatălui său, dr. Max Mailhanse, celebrul neurolog al universității din Jale, ca subiect au unei experiențe dela cari specialiștii așteptau mari rezultate. Era vorba, ca dânsa, să nască un copil, în condițiuni particulare de ereditate. Experiența impunea un al doilea subiect. Savanții, după lungi cercetări, căzură de acord, asupra unui tânăr de bună condiție, perfect sănătos și de o moralitate absolută care, sacrificânduse la rândul său, pentru știință, consimți a juca rolul de partener. Savanții, au grijă să ne informeze, că n'a fost de-o parte și de alta, nici-o chestiune de sentiment.

Tânărul, sfârșindu-și partea sa de experiență, se întoarse la ocupațiunile lui și nu se mai discută nimic despre el. Lunile trecură și iată că Mrs. Burnham, dă naștere unei fetițe cari a fost botezată cu numele de „Vera". Toți eugeniștii din America sunt în culmea veseliei. Fetița, e obiectul unor observații constante, și doctori savanți au umplut coloane întregi asupra sa. E de notat că Mrs. Mailhause Burhhram, a depășit vârsta de 40 ani...

■

APTITUDINI PENTRU CASATORIE

Scena care ar putea fi o scenă de revistă se petrece la Pigmei pe cari o misiune americană i-a descoperit de curând în Noua Guineé olandeză:

— Așa dar, tinere, vrei să te căsătorești întreabă șeful tribului pe tânărul Pigmeu venit să-i încredințeze taina.

— Da, răspunde îndrăgostitul.

— Știi ce te așteaptă?

— Da, repetă aspirantul cu bărbătească tărie.

— Bine vei suferi proba săgeților.

Deci, tribul e adunat; doi arcași își încordează armele, și, în timp ce dulcea logodnică își face urările, logodnicul, bine dispus, supraveghiază cu o vigilență înzecită de dragoste și de instinctul de conservare, destinderea arcurilor și sare și se contorsionează ca un crap în oală, pentru a evita săgețile.

Când a făcut îndestul probă de agilitate, șeful pune sfârșit jocului și spune tânărului, dându-i pe viitoarea soție:

— Poți să suporți căsătoria, dacă ești destul de curagios ca să înfrunți săgețile și destul de îndemânatic ca să nu te lași atins.

caricatura zilei

EXPLICABIL

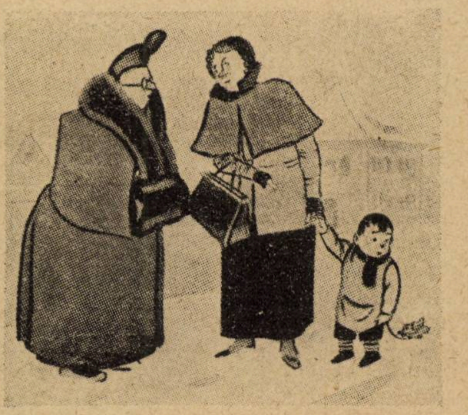

— Mă mir că nu îngheață mititelul. Termometrul arată 12 grade sub zero

— Ce pricepe un copil atât de mic de termometru.

(Münchener Illustrierte)

ANUL FISCAL

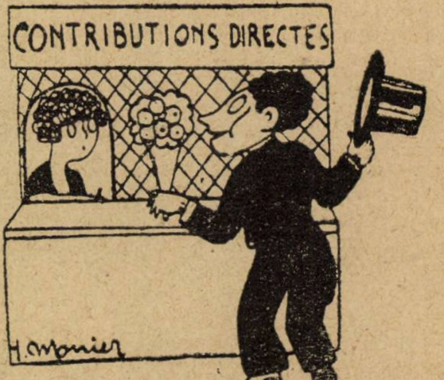

— Viu să vă fac declarația.

(L'Oeuvre)

VITEZA

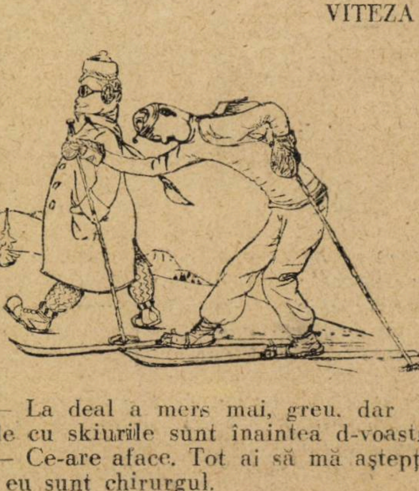

— La deal a mers mai, greu, dar la vale cu skiurile sunt înaintea d-voastră.

— Ce-are aface. Tot ai să mă aștepți... că eu sunt chirurgul.

(Simplicissimus)

cărţi redate în extrase

VIATA AMOROASA A LUI CHOPIN

Emile Vuillermoz

Chopin este poetul pianului, poetul cel mai autentic al muzicei, al cărei Shakespeare e Beethoven. Către melancolicul şi palidul autor al nocturnelor şi impromptu-urilor, merg toate visurile feminităţii de o sută de ani încoace.

O carte despre „Viaţa amoroasă" a lui Chopin... Era într'adevăr meritabilă. Emile Vuillermoz a scris-o cu simpatie şi documentată înţelegere.

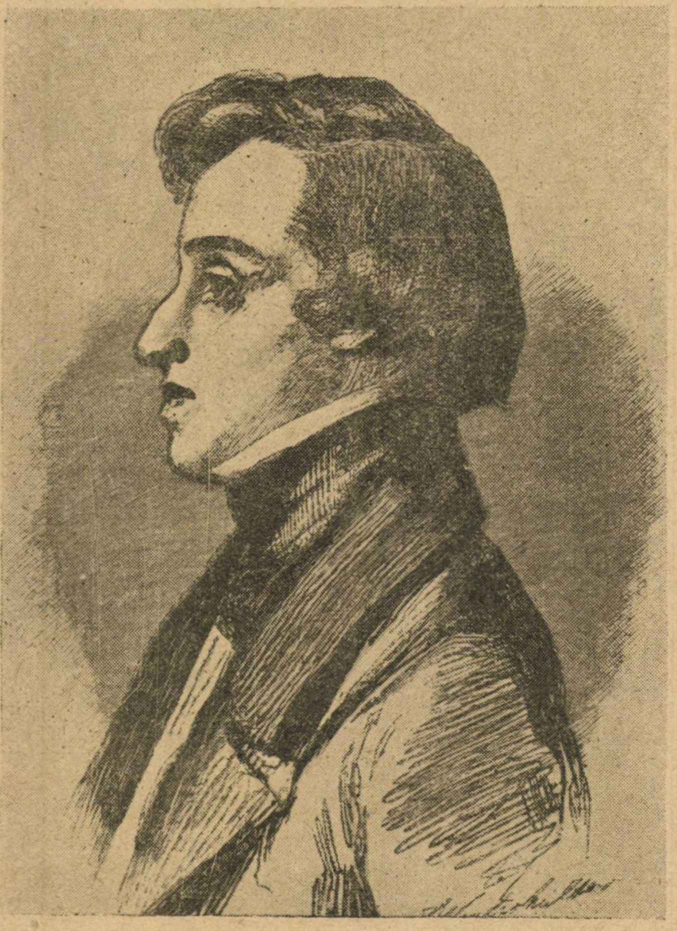

„Spune-i lui Dautremont să-mi facă o pereche de pantaloni gris. Ai să alegi o nuanţă de gris închis pentr upantaloni de iarnă; ceva bun, fără dungi ci simplu. Eşti englez şi ştii ce-mi trebue. Am deasemeni nevoe de o hain-ă de velur negru, dar cu foarte puţine desene şi de loc izbitoare. O haină simplă dar elegantă. Dacă nu are un velur bun, să-mi facă haine din mătase frumoasă, dar nu prea deschisă... Cât despre pălărie Duport are măsura mea şi ştie ce vreau. Arată-i forma pălăriei din anul ăsta. Nu prea exagerată".

Când prin preajma anului 1830, un tânăr dovedia o atât de îngrijită atenţie pentru ţinuta lui şi un gust atât de sigur şi ales, izbânzile sentimentale îi erau în bună parte asigurate. Lucru cu atât mai uşor, când acestor calităţi de cochetărie masculină li se adăugau o anumită frumuseţe fizică — foarte la modă pe vremea aceea — şi semnul preţios al vre-unui talent recunoscut. Frederic Chopin, dintr'o scrisoare a căruia am reţinut rândurile de mai sus, poseda toate aceste virtuţi ale unui Don Juan predestinat. Intr'o vreme când boala era un farmec şi clorosa o eleganţă, când condiţii de seamă pentru cuceriri mondene erau „palorile distinse" şi bolile de piept, Chopin se bucura de un chip făcut din trăsături fine, palid şi trădând o foarte şubredă sănătate. Pentru pasiunile femeilor de atunci era un tip de ideală furmuseţe. Gloria talentului său de compozitor şi mare virtuos îl făcea cu atât mai dorit de femei. I s'ar fi cuvenit tânărului Frederic o viaţă bogată în aventuri şi cuceriri. Toată lumea i-o prevestia. Se spunea chiar, pe nedrept, că pianistul Chopin datorează mult Don Juanului cu acelaş nume. In realitate izbânzile sale mondene i-au fost înlesnite de marile sale daruri artistice. Caracterul de poezie languroasă şi fină, patetismul blând şi romantic, pe care îl păstrează muzica lui vădiau distinse calităţi de inimă. Era în opera lui semnul unei mari discreţii sufleteşti şi al unei adevărate distincţii. Chopin, care timid ocolia sălile de concert prea populate, cânta bucuros în cercuri intime, unde apariţia lui emoţiona femeile şi le câştiga simpatiile. Pe drept cuvânt a fost numit un Rafael al pianului şi un Ariel al melodiei. Era un visător şi înfăţişarea lui mărturisia dela cea dintâiu privire această mare calitate de cavaler sentimental. Biografii săi nu s'au înţeles asupra culorii părului şi a ochilor, asupra timbrului glasului, dar toţi s'au grăbit să vorbească despre rara fineţe a siluetei sale. Toate tablourile lui, oricât de deosebite, îl arată drept, un tip de perfectă distincţie, fin, elegant, graţios, suplu şi subtil. Cineva mirat de superba lui delicateţă a exclamat: „Chopin trebuie să fie fiul natural al lui Weber şi al unei ducese".

Dar o viaţă patetică nu se improvizează. Succesul este lent şi trebueşte pregătit. Pentru a cuceri femeile, trebuie să fi trăit din copilărie în intimitatea lor, trebue să le fi aflat tainele farmecului şi dorurile ascunse, să le fi ghicit vrerile şi să le fi cunoscut graţia. Orice Don Juan celebru a crescut între femei şi a învăţat dela ele dragostea. Chopin s'a bucurat, copil încă, de tovărăşia lor preţioasă. Părinţii lui trăiseră o adevărată idilă de romantism naiv în tinereţe. Tatăl lui se amorezase, în tmp ce dădea lecţii copiilor unui conte polonez, de blonda şi frumoasa damă de companie Justina Kazyzanowska. Timid, nu îndrăznise să-i vorbească şi ar fi ascuns în mare taină această pasiune, dacă bunătatea unei contese nu l-ar fi ajutat. Tinerii au sfârşit poetica lor iubire în chipul cel mai burghez: s'au căsătorit. Frederic Chopin a crescut dar în mijlocul unei iubiri tandre şi delicate. Sensibilitatea lui femenină o moşteneşte probabil dela părinţii săi, care au fost şi au rămas tot timpul doi îndrăgostiți romantici. Inrâurire mare au avut deasemeni asupra sa surorile lui Luisa, Isabela și Emilia. Cu deosebire Emilia i-a fost o adevărată prietenă. Mai mică decât el, îi era tovarășe de jocuri și de nebunii. Avea o fire veselă, discretă și afectuoasă, dar nu-și putea ascunde o foarte ascuțită și elegantă ironie. Calități, pe care Chopin le-a împrumutat dela Emilia, căci, în ciuda sentimentalismului său, el a fost totdeauna un conviv spiritual și amuzant. In bună parte își datorește succesele sale acestor calități agreabile. A rămas celebru chipul, în care îl parodia Chopin — prin saloane — pe Liszt și a trecut de aceea drept un malițios spiritual și inteligent. Dar Emilia a fost dat să moară tragic. La patrusprezece ani, din cauza unei tuberculoze galopante. A fost o nenorocire, pe care Frederic n'a izbutit s'o uite niciodată. Ii fusese mai mult decât o sora și rămăsese în gândul și spiritul său ca un semn neclintit.

Curând doamnele din societatea înaltă și-l disputară pe micul pianist-minune. Era podoaba serbărilor mondene din Varșovia. Frumoasa prințesă Czertwetinska îl adora „pe acest copil frumos, palid și blond, care îi amintia portretul divinului Sanzio". Ea însăși venia cu tărsura să-l aștepte la poarta pensionatului. Prințesa Eliza Radziwil nu-și putea ascunde tulburarea ascultând *Nocturna în fa minor* și schița în albumul său portretul micului muzicant. Celebra cântăreață Angelica Catalani leșină într'o zi ascultându-l cântând la pian.

La zece ani, micul virtuos iubia sălile strălucitoare cu femei decoltate și cu parfumuri pătrunzătoare. Pasiunile nu aveau să întârzie.

ADOLESCENȚA

Chopin nu s'a lăsat răpit de libertinaj și desfrânare. A fost un amant delicat și dificil. Poate că s'a păstrat virgin până la prima lui pasiune trupească. La douăzeci de ani a fost biruit de o dragoste naivă și exaltată.

Eroinei — cântăreața Constanța Gladkowska dela Opera din Varșovia — i-a mărturisit numai sentimente platonice și cavalerești. O adoră ca pe „un înger și o zeiță". O visează în fiece noapte și îi închină tot ce scrie atunci. Intre altele pateticul *Concerto în fa minor*. Când îi vorbește este de o jalnică timiditate. O urmărește seară cu seară la fiecare spectacol și se extaziază pentru marea ei artă. Toate gândurile lui de glorie cad în fața plăcerii de a o vedea pe Constanța. Trebue să plece în turneu la Viena și Italia, dar pentru a nu se despărți de ea își amână din zi în zi plecarea. Iar pentru ca să nu dea de bănuit părinților întrebuințează o foarte veche strategie. Curtează o tânără și bogată domnișoară. Ceasul despărțirii sosește totuși. Iubiții își iau rămas bun la un concert comun, unde Constanța cântă tulburată romanța *O quante lagrime perte versai*. Cu această amintire, Chopin pleacă nenorocit. Cuminte, Constanța renunță la teatru și se mărită cu un moșier nobil și bogat. A fost o execelentă soție și o minunată mamă. Frederic n'o uită însă nici odată și plânge amarnic de câte ori ascultă romanța din seara despărțirii. Se împrietenește cu femei străine, care poartă numele iubitei, numai pentru ca să-l poată rosti. Unui prieten îi scrie astfel: „Mi-ași rupe părul din cap, dacă m'ar uita. Eram plin de o dulce speranță și acum sunt tulburat și nebun. Poate că își bate joc de mine? Poate că — ah! — mă iubește? Să mor, sau să trăesc, îmi este tot una. Spune totuși părinților mei că petrec și sunt fericit. Dacă ea își bate joc de mine spune-i acelaș lucru. Dar dacă întreabă frumos ce fac, povestește-i viața mea și spune-i că departe de ea, mă simt părăsit, trist și nenorocit.

LA PARIS

Viena dansului și a plăcerilor nu îi dăruește uitarea. Chopin călătorește mai departe în spre capitala Franței. Pentru nostalgia și tristețea acestui tânăr nenorocit în prima sa dragoste, Parisul ia înfățișarea unui oraș al desfrâului. Cast și singuratic, el ocolește toate aventurile și înlătură prilejurile cele mai ispititoare. La început locuia într'o mansardă strâmtă și friguroasă. La primul etaj o tânără și delicioasă văduvă ocupa un apartament elegant. Cum nu îi lipsia un anumit gust muzical și cum tânărul vecin din mansardă nu era de loc urât, văduva încerca să-l cunoască. Ii făcuse chiar propuneri directe. Chopin însă le refuză îndărătnic și nepractic. Dar îi scapă acest strigăt de mizerie: „Ași fi găsit poate acolo o sobă, un foc bun... Ah ce bine ar fi să mă încălzesc".

Dar această castitate naivă avea să încerce încă odată durerea unei deziluzii și a unei idile zadarnic nădăjduite.

MARIA WODZINSKO

O cunoscuse în copilărie la pension, unde ea venia din când în când să-și vadă frații. Avea o voce caldă și un gust remarcabil. Chopin îi trimisese prin fratele ei cel dintâiu vals, pe care-l compusese. Deși Maria era dintr'o familie de mare aristocrație, părinții săi îl primiau bucuroși în castelul dela Sluzewo, pe tânărul muzicant — fiu de burghezi.

Frederic îi da lecții de pian Mariei și astfel se născu o mare prietenie între ei. Dar dragostea pentru Constanța il despărți.

Se întâlniră mult mai târziu la Dresda, din întâmplare. Fosta prietenă era acum o domnișoară de nouăsprezece ani, blondă, sveltă și frumoasă. Idila uitată reincepu. Tinerii își mărturisiau o iubire veșnică și neclintită. Bietului „Fritz" i se arătau semnele unui început de fericire. Familia Mariei era neliniștită, dar contesa Wodzinska — mamă înțelegătoare — înlesnia dragostea copiilor și o ascundea soțului ei, prea îndărătnic. Ajutați și siguri de viitorul fericirei lor, Frederic și blonda lui iubită trăiau zile de logodire tandră și romanțioasă. Curând trebuiră să se despartă, făgăduindu-și aceeași iubire în așteptarea nunții. Chopin se întorcea la Paris, iar Maria în Polonia. Seara ultimă au petrecut-o împreună, turburați și cuminți. Era în Septembrie.

Fericirea lui Frederic nu avea să dăinuiască. Viitoarea lui soacră îi arăta cea mai părintească afecție, iar Maria îl asigura continuu de credința ei. Dar lunile treceau și ziua nunții era amânată mereu. Intr'o zi, câteva rânduri îi vestiau sfârșitul nădejdilor lui. Contele Wodzinski fusese neînduplecat, iar Mariei i se dăduse însărcinarea de a da vestea iubitului.

„Pentru Frederic Chopin"

„Nu pot să-ți scriu decât aceste câteva cuvinte, mulțumindu-ți pentru frumosul caet, pe care mi l-ai trimis. Nu voiu încerca să-ți spun câtă bucurie am simțit, primindu-l. Ar fi zadarnic.

„Primește, te rog, asigurarea tuturor sentimentelor de recunoștință, pe care ți-o datoresc. Crede în afecția pe care ți-o închină pe viață familia mea și mai ales cea mai răutăcioasă elevă și prietenă din copilărie a d-tale.

„Adio. Păstrează amintirea noastră.

„Maria"

Frederic Chopin a încercat atunci cea mai tragică zguduire a vieții sale. Nici odată nu a uitat chipul Mariei și în toată tristețea operii lui, pe ea a cântat-o. Când mai târziu întâmplarea îl aruncase în brațele uneia din cele mai pasionate amante, el n'a șters durerea acestei iubiri sfâșiate fără de vrerea sa. Iar târziu, după moartea sa, a fost găsită cea mai superbă dovadă a dragostei pentru Maria. Un trandafir uscat într'un plic, pe care erau însemnate, în limba poloneză, două cuvinte: *Moïa bieda*. Ceeace înseamnă, în același timp, frământarea mea și durerea mea, necazul meu, mizeria mea și părerile mele de rău.

GEORGE SAND

Chopin — cavalerul delicat și sensibil — a cunoscut-o pe George Sand (pseudonimul literar al Aurorei Dupin) în împrejurări cu totul obișnuite. Dar cei mai mulți biografi au poetizat falsificând-o această întâlnire. Deși era prin anul 1836, s'a susținut de către unii, pentru a da cifrei un semn de fatalitate, că era la 1837. De asemeni s'a susținut că s'au văzut prima oară la un bal, unde Chopin ar fi cântat foarte emoționat o baladă simbolică. George Sand i s'ar fi arătat atunci deodată în față—într'o superbă rochie — i-ar fi strâns mâinile și ducându-l într'o seră lăturalnică l-ar fi sărutat. Neizbutind să se desmeticească Frederic ar fi crezut că o are în fața lui pe Maria. Totul s'ar fi petrecut într'o atmosferă fantastică de vis, în care viguroasa doamnă Sand ar fi fost transparentă ca o zână, iar Chopin transfigurat ca un Făt Frumos.

In realitate lucrul a fost cu mult mai simplu. George Sand l-a rugat pe Liszt să o recomande lui Chopin, iar acesta a condus-o într'o seară la locuința pianistului. Frederic nu numai că nu a fost uimit de grațiile prea voinice ale romancierei, dar după plecarea acesteia a spus unui prieten: — „Ce femeie antipatică și această Sand. Să fie cu adevărat o femeie? Eu sunt gata să mă îndoiesc".

Intr'adevăr nu era între ei nicio asemănare. Dimpotrivă. Chopin era delicat, fin, grațios și romantic. George Sand era puternică, vulgară, sensuală până la brutalitate. El era un om, care nu știuse din dragoste decât nefericirile sentimentale ale unor tragedii nevinovate. Prin patul ei trecuseră — schimbați de capriciile și exigențele sale sexuale — nenumărați bărbați. Ce putea să-i apropie? Poate tocmai aceste hotărâte deosebiri. George Sand — femeie de tip lovin — găsia în amantul ei mai tânăr decât ea cu șease ani, o eleganță dusă până la snobism, o aristocrație grațioasă, un sentimentalism dulce și sincer. Chopin pe de altă parte avea în noua lui iubită o muză plebeiană și republicană a vigoarei, a sexualismului, a energiei și a sensualității. O amantă, dar și o mamă. Poate prea pretențioasă pentru puterile lui, dar aproape totdeauna afectuoasă. Se purta cu el ca cu un copil mic și slăbuț. Il mângâie spunându-i „Chopinet", „mititelul Chip-Chip" „bietul nostru Chopin".

Cavalerismul și pudoarea noului amant, fuseseră la început fermecătoare pentru George Sand. Nevoile sale trupești însă nu se puteau mulțumi cu platonismul unor relații naive de amorezi adolescenți. Nu știm dacă Chopin s'a păstrat virgin până atunci, dar oricum este sigur că experiențele îi erau puține. Lucrul, desigur, nu era o nenorocire pentru iubita lui, care știa să-și ia compensațiile în altă parte, justificându-și-le și dovedind că faptul de a se fi culcat cu un altul nu înseamnă o trădare. Dar nevinovăția îngerească a lui Chopin o enerva. Prea îi ocolea cu îndărătnicie patul. Iată ce mărturisia, între altele, într'o scrisoare celebră, George Sand contelui polonez Grzymala :

„Și pentru că vă spun tot, vreau să vă mărturisesc că un singur lucru mi-a displăcut în el ; are prea copilăroase motive de a se abține. Până acum, găsiam frumos ca să se abțină din respect pentru mine, din timiditate, din credință chiar pentru o altă femeie. Acestea toate ar fi însemnat un sacrificiu și deci o forță și o castitate bine înțeles. Lucrul acesta mă încânta și mă seducea mai mult în el. Dar acasă la d-tră când ne-am despărțit și fiindcă voia să doboare o ultimă ispită, mi-a spus două sau trei cuvinte, care arătau cu totul altceva. Părea că-și bate joc — ca un călugăr — de grosolăniile omenești și că roșește de ispitele, pe care le avusese și că se teme să nu păteze dragostea noastră. Nu mi-a plăcut nici odată felul acesta de a privi cea din urmă îmbrățișare în iubire. Dacă această ultimă îmbrățișare nu este un lucru tot atât de sfânt, tot atât de pur, tot atât de devotat ca și restul, a te abține dela ea înseamnează o virtute. Acest cuvânt de *amor fizic*, de care ne slujim pentru a exprima ceeace numai în ceruri are nume, *îmi displace* și *mă lovește* ca o impietate și ca o ideie greșită în acelai timp. Poate să existe pentru unii un amor fizic și pentru alții un amor pur intelectual ? Există vreodată iubire fără o singură sărutare și o sărutare de dragoste fără voluptate ? *A disprețui carnea* nu este înțelept și util decât numai față de oamenii, care nu sunt altceva decât carne; dar față de ființa, pe care o iubești nu de cuvântul *dispreț* ci de cuvântul *respect*, trebuie să te slujești, când te abții.

De altfel nu de cuvântul ăsta s'a servit Frederic. A spus, mi se pare, că *anumite fapte* ar putea să ne strice amintirea. Nu-i așa că a spus o prostie, pe care nici nu o gândește. Cine să fie nenorocita femeie, care i-a lăsat astfel de impresii despre dragostea fizică ? A avut deci o amantă nedemnă de el ? Bietul meu înger. Ar trebui spânzurate toate femeile, care înjosesc în ochii oamenilor lucrul cel mai respectabil și cel mai sfânt al creațiunei, misterul divin, actul vieții, cel mai serios și cel mai sublim în viața universală".

MAJORCA

Iarna la Majorca ! Doi amanți distinși și celebri în mijlocul unui peisagiu exotic, romanțios și cald. S'ar fi cuvenit să fie o lună de voluptate divină și de superbă poezie. Vai ! „iarna la Majorca" a fost cea mai jalnică, cea mai prozaică și cea mai mediocră dintre aventuri. Necăjiți de o seamă de împrejurări meschine bieții amanți trebuiră că-și schimbe de câteva ori locuința. De dragul unui nume poetic, se stabiliră în „Casa vântului" loc igrasios, umed și rece. Bietul Chopin răci și avu atunci primul acces de hemoftizie. Își bătea joc de doctorii, care îl îngrijiau, dar starea lui nu era mai puțin gravă. Când docilii locuitori ai insulei aflară boala vizitatorului lor, începu pentru bieții viligiaturiști o adevărată tragedie.

Dați afară din casă în casă, nu-și găsiră decât cu greu un adăpost în mânăstirea din spre partea locului. Pentru sănătatea lui Frederic plecarea imediată ar fi fost singura scăpare cu putință. Dar George Sand, mulțumită că Maurice și Solange — copiii săi — se simt bine nu acceptă sacrificiul întoarcerii și înrăutăți astfel starea deplorabilă a „micului ei amant". Chopin locuia într'o celulă mizerabilă — unde cu mare greutate se urcase pianul — și se hrănia cu carne conservată. Scria pe fiecare zi. Peisagiul marin cu stânci abrupte și păsări rupând tăcerea nopții cu strigăte jalnice, era de nesuferit pentru nervii săi zdruncinați. Erau ploi grozave de săptămâni, când obligat să rămână în casă, bolnavul nu putea decât să privească dela fereastra sa această imensă și dezolată țară acuatică a Majorcăi. Locuri sinistre, care adăugau melancoliei sale obișnuite o umbră tragică, prevestitoare de moarte. Când voioși, George Sand și copiii, se întorceau seara târziu acasă îl găsiau pe „drăguțul Chip-Chip", încovoiat deasupra pianului, cu ochii aiuriți, părul vâlvoi, mai palid și mai distrus, cântând romanțe de o tragică tristețe. Intr'o noapte, când îi întârziase o ploaie grozavă, reîntorși acasă l-au găsit delirând. Când au intrat acasă cu o voce stinsă și stranie Chopin le spuse : — „Știam eu bine că sunteți morți".

Totuși, implacabilă, George Sand — ca și cum i-ar fi vrut moartea — refuza să plece. In primăvară, când Chopin era în agonie aproape, se hotărî. Drumul îl slăbi mai mult și veni în Franța într'o stare disperată.

După o scurtă odihnă de o lună la Marsilia, celebrii amanți se îndreptară spre Nohant, pentru a-și petrece acolo vara într'un trai monoton, liniștit și dulce. Deși legătura lor era cunoscută de toți, Chopin ținea la aceleași conveniențe de cuviință socială. Locuia singur într'o casă, dar boala pe deoparte și teama de singurătate pe de altă parte îl aduseră în locuința comună.

DESPĂRȚIREA

Neînțelegerile dintre cei doi amanți devin curând încordate și dese. Copiii Maurice și Solange, crescuseră și la vârsta lor nu mai puteau vedea în amantul mamei lor un prieten. Erau geloși pe el, îl ocoliau, o mustrau pe George Sand, o siliau să-l îndepărteze. O surdă ostilitate împarte menajul romantic de altă dată în două tabere, între care dragostea de mamă nu avea de ales. Frederic era izolat. Evenimente mari se întâmplă în familie, fără ca el să fie — ca odinioară — consultat. Prezența lui trece nebăgată în seamă. Solange se mărită cu sculptorul Clésinger și astfel Chopin își capătă un nou dușman.

Nemulțumirile amantei nu rămân tăinuite, ci dimpotrivă sunt speculate chiar de ea în romanul Lucrezia Floriani. De sigur împotriva comentariilor mondene, ea protestează susținând că romanul nu are nici o notă de autobiografie. Lucrul era însă prea evident, ca să poată fi desmințit. Nenorocirile traiului lor erau știute pretutindeni. Chiar George Sand le mărturisește prietenilor săi. Contelui Grzymala îi scria :

„Iată, sunt șeapte ani, de când trăesc ca o fecioară cu *el* și cu *ceilalți*. Am îmbătrânit înainte de vreme și chiar fără eforturi sau sacrificii, într'atât mă învinovățește; unii că l-am epuizat prin violența simțurilor mele, alții că l-am disperat prin certuri. Eu cred că tu știi ce este. El se plânge de mine că l-am ucis prin abstinență, în timp ce eu aveam siguranța că îl omor, dacă fac altfel. Iată care este situația mea în această prietenie funestă, în care eu m'am făcut sclava lui în toate împrejurările, fără să-i mărturisesc, de sigur, o imposibilă și vinovată preferință asupra copiilor mei. Am ajuns la martiraj, dar cerul este nemilos cu mine, de par'că ași avea păcate mari de ispășit. Căci în mijlocul tuturor acestor eforturi și sacrificii, acel pe care îl iubesc cu o dragoste absolut castă și maternelă, moare — victimă a iubirii nesocotite, pe care mi-o poartă".

Nu mult după ce fusese scrise aceste rânduri, ruptura era deplină.

ULTIMA ÎNTALNIRE

Astfel se termină cel din urmă vis de dragoste al lui Frederic Chopin. Poate nici o amintire duioasă nu avea să-i păstreze. George Sand îi era cu desăvârșire indiferentă.

Iată cum el însuși povestește, într'o scrisoare către Solange, ultima lor întâlnire:

„Am fost eri la doamna Martiani și ieșind, am întâlnit-o în fața ușii pe Doamna Mama d-tale, care intra cu Lambert. I-am spus bună ziua și am întrebat-o dacă a primit vești despre d-ta.

— „De multă vreme" mi-a răspuns ea.

— „Nici eri, nici altăeri ?"

— „Nu".

— „Atunci vă anunț că sunteți bunică : Solange are o fetiță și sunt bucuros să vă pot da eu cel dintâiu această veste".

M'a întrebat cum îmi merge mie, i-am răspuns că sunt bine și am cerut portarului să-mi deschidă. Am salutat și m'am găsit afară în squarul Orléans..."

MOARTEA

Cei din urmă ani ai lui Chopin, plini de sucese artistice la Paris și la Londra fură îndulciți de prietenia foarte curată și foarte delicată a elevei sale Jeane Sterling, una din pasionatele lui admiratoare. Grija ei tandră făcu minuni. Ea izbuti să-l scape în mod discret pe Chopin de orice grijă materială, atunci când marele artist risca să piară în mizerie. Ea îl susținu și îl încurajă până în ziua agoniei. Indureratul amant avu deci consolarea de a adormi, legănat de o tandrețǎ femeiască. Se spune că în agonie a murmurat numele Georgei Sand : „Ea mi-a spus că am să mor în brațele ei". Inainte de a-și da ultima suflare, muribundul scrise cu mare greutate următoarea frază : „Fiindcă pământul mă va înăbuși, vă conjur să-mi deschideți trupul, ca să nu fiu înmormântat de viu". Această dorință din urmă îi fu respectată. Se luă din pieptul șubred această inimă, care bătuse atât de generos și îndurerat și fu închisă într'o urnă, care în scobitura unui zid doarme astăzi la umbra tăcută a bisericii Sfintei Cruci din Varșovia.

Edit. Flammarion — Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 9
26 Februarie 1923
5 Lei

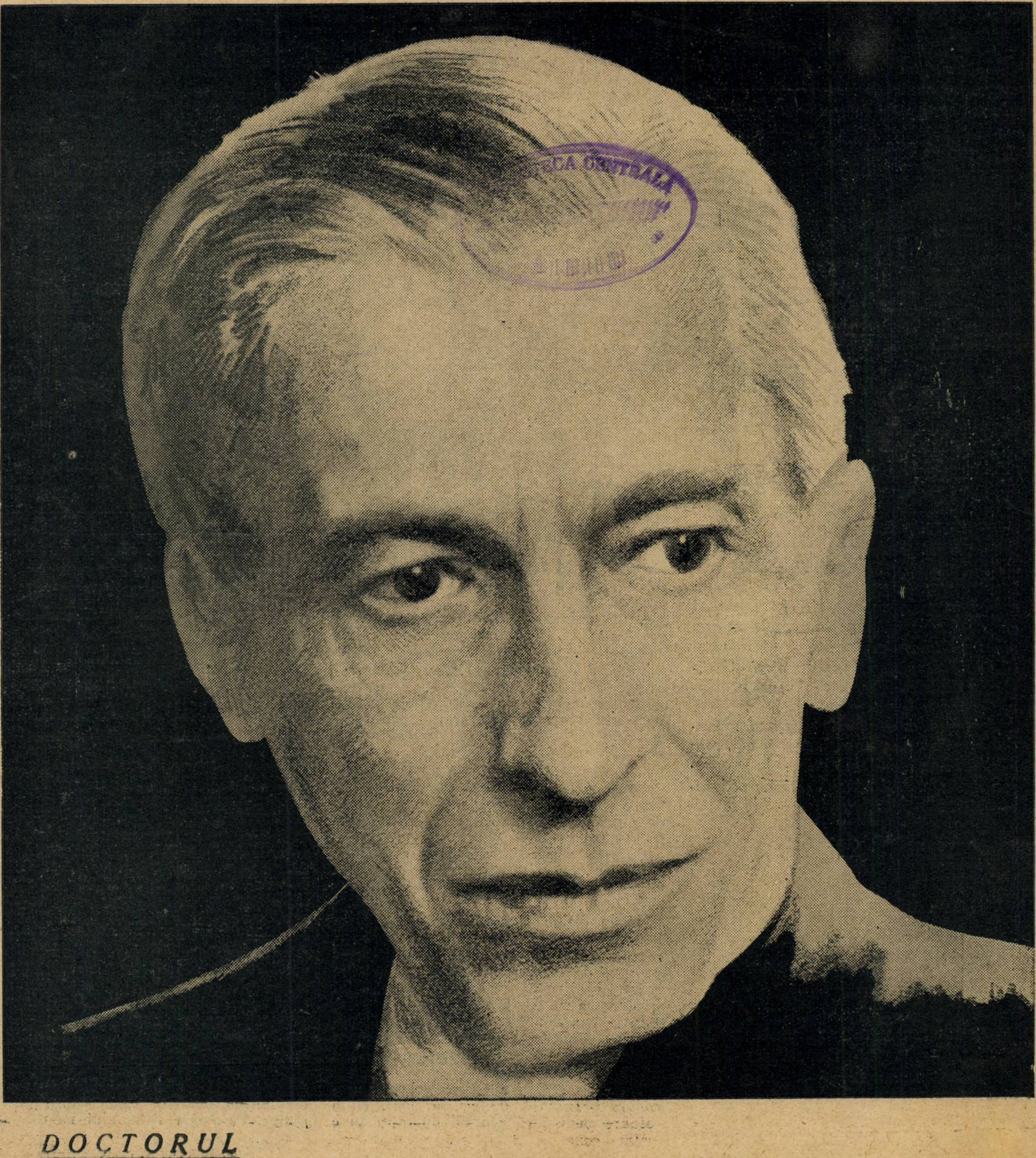

ECA CENTRALA

DOCTORUL

sufletul romanesc

DOCTORUL Prof. Dr. N. C. PAULESCU

Ni se spune că reputația profesorului dr. Paulescu, este atât de mare în streinătate, în cât o simplă scrisoare de recomandație a lui, aproape că ține loc de concurs pentru internat.

La noi acest tip specific al „doctorului" este cunoscut mai mult ca unul dintre fruntașii mișcării antisemite. Numai anul trecut când cu decernarea premiului Nobel pentru medicină, ziarele de la noi au avut prilejul să afle ce mare savant e acest modest profesor al facultății de medicină. S'a discutat cu acest prilej și în paginile alăturate se vor vedea și opinii streine în această privință faptul că la baza preparatului antidiabetic, numit „insulină" ar fi rezultatul cercetărilor d-rului Paulescu, publicate încă din 1923.

Pasiunea pe care o am pentru „memorii" „documente" pentru tratatele de drept și medicină, în care viața e discutată cu exemplificări din viață m'a făcut cândva să răsfoiesc faimosul „Traité de medicine" scris în colaborare cu Lancereaux. Mi-este firește nepermis să am vre-o opinie asupra valorii lui științifice. Aceste opinii se găsesc exprimate de streini care fac autoritate în știință. Ceeace a constituit o voluptate pentru mine și orice fost student în pshihologie va înțelege acest lucru, este ceeace savanții streini, numesc „filozofia" acestui tratat și ceeace nouă ni s'a părut o magnifică examinare a vieții în legătură cu straturile ei vegetative. De atunci am învățat nu numai să-l prețuim și să-l iubim pe acest savant, ci să-l folosim pentru deslegarea atâtor probleme pe care le pune arta.

Am vrea ca paginile alăturate să aducă spre acest mare savant, cât mai mult dintre spiritele active ale generației actuale. Noi considerăm ca o datorie să i-l înfățișăm.

CAMIL PETRESCU

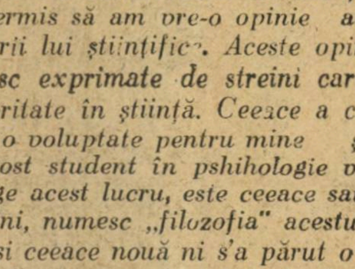

DR. V. TRIFU

Știința universală socotește incontestabil, mai mulți savanți români , decât considerăm noi ; căci, noi privim, fără nici un motiv, cu neîncredere și pe oamenii noștri mari și pe artiștii noștri valoroși, cari trebue să treacă prin străinătate pentru ca, acolo, să fie recunoscuți, și-apoi, totuși, să-i primim, — dacă voesc să se întoarcă — cu o discutabilă bunăvoință uneori, cu răutate și ironie, aproape totdeauna.

Printre savanții bine cunoscuți, în străinătate, este prof. Paulescu, a căruia activitate științifică vom încerca să expunem, căci lucrările sale sunt citate și discutate, în toate operile importante ; pe cercetările și rezultatele sale, se bazează numeroase publicațiuni străine, cari îi confirmă ideile, însoțindu-le de elogii.

Academiile de medicină și de științe, dela Paris, au consacrat ședințe întregi, expunerilor sale ; foștii săi elevi la Paris, azi profesori, i se adresează încă, cerându-i părerea.

Din opera prof. Paulescu notăm, descoperirile făcute cu **Lancereaux** și comunicate Academiei de Medicină (Paris) asupra tratamentului anevrismului prin injecții cu gelatină (1897—1900). Intâmpinate de criticile fisiologiștilor Laborde, Gley, Camus, au adus noui probe la Academia de Medicină și cea de Științe, în diferite societăți savante și au demonstrat, în fine, că lichide nedialisabile se pot absorbi, injectate subcutan sau intraseros.

Cu prof. **Paul Regnier** (1898), contra ipotezii clasice a rolului lor antitoxic, a dovedit că, glandele tiroide elaborează o substanță necesară nutriției sistemului nervos.

Cu **Besancon** (1898), a combătut ipoteza clasică a indiferenții celulelor cancerului și a probat specificitatea celulară.

Studiind experimentral glandele suprarenale, a demonstrat (1899), că o intoxicație mortală prin curara e vindecată prin o injecție de extract supra-renal și arată că, — contrar ipotezei clasice a acțiunei antitoxice,— capsulele suprarenale, organe asimilatoare, prepară un produs ce se localizează pe plăcile motoare și servește drept un fel de capsă de pușcă pentru producerea contracțiilor musculare.

In 1906, a descris modul de extragere a ipofizei, pe cale temporală, și conchide că ipofiza e indispensabilă vieții iar insuficiența funcțională a ei nu se însoțește de nici o turburare trofică la nivelul extremităților. Această broșură și comunicările la Academie constituesc punctul de plecare ale unor importante lucrări confirmative : a **Prof. Livon**, a lui **Cushing**, a lui **Dott**, etc.

In 1911, a dovedit experimental că ipofiza nu joacă nici un rol în producerea sindramului giganto-acromegalic, cum pretind autorii clasici.

Tot d-sa, (1906), a extras printr'o procedare personală, epifiza la pisici și la câini : constată că această operație nu e mortală și nu e urmată de nici un fenomen morbid apreciabil.

A studiat din toate punctele de vedere, splina și a arătat că splenectomia nu modifică secreția bilei, contra opiniei emise de Pugliese, Charrin, Moussu.

Intre 1911—1913, a publicat o serie de cercetări experimentale asupra originelor glicogenului.

In anul 1920, publică în C. R. dela Soc. de Biologie, un articol : glicogenul în diabetul prin extirparea pancreasului și altul, în colaborare cu Dr. C. Michăilescu : glicogenul în diabetul phlarizinic, ambele terminate înainte de 1916 și punct de plecare al unor importante lucrări : **Tratamentul diabetului** publicat în C. R. de la Soc. de Biologie (Paris, Iunie 1921) și în Arch. int. de Phys., două articole suplimentare, unul asupra izolării Pancreinei — extractul descoperit de Prof. Paulescu, altul asupra căilor de introducere a acestui produs în organism. In 1924 a publicat mai multe proteste de prioritate : într'adevăr, Prof. Paulescu a publicat încă din 1921, în cele mai importante reviste de fisiologie, descoperirea sa : un extract de pancreas face să dispară, temporar, absolut toate simptomele diabetului. După un an și jumătate, mai mulți medici canadieni anunță că au descoperit ei primii remediul diabetului.

In 1898, constatând că gușa exoftalmică nu e propriu zis o afecțiune tiroidiană și că principala turburare, în jurul căreia, gravitează toate celelalte simptome, e o dilatație paralitică a vaselor, mai ales ale gâtului și ale capului, Prof. Paulescu avu ideea să combată dezordinile vasculare printr un agent vasoconstrictor. Administră sulfat de chinină și obținu vindecarea acestei boale incurabile.

In 1904, probează că febra e produsă de diastazele microbilor și că ea poate fi jugulată prin agenți antipiretici, administrați în doze fracționate.

In 1922, studiind instinctele experimental, precizează la câini, sediul instinctelor de nutriție (setea și foamea).

A studiat funcția de eliminare a rinichilor și a arătat că legile lui Ambard sunt eronate.

Lucrările Prof. Paulescu sunt publicate în numeroase reviste medicale : Semaine medicale, Journ. Physiologie et de Path. gén., J. de Méd. int. Bulletin de l'Académie Médicine, C. R. Soc. Biologie, J. d'Urologie, (Paris), Arch. inter. de Physiologie (Liège), Spitalul, Rev. știnț. med., Rev. san. mil., etc.

In anul 1889, Lancereaux îl ia colaborator, pentru a înfăptui, împreună, un mare tratat de medicină, având ca bază științifică, etiologia. Volumul prim, a apărut, în 1903, dând loc la numeroase aprecieri elogioase, în revistele medicale, dintre cari e remarcabil articolul Prof. Landouzy (Presse médicale). Acest volum cuprinde studiul maladiilor, din punctul de vedere al cauzelor morbide și propune denumirea boalelor după cauza lor. Al doilea, Patologia sistemului nervos, a a-

Pr. Dr. PAULESCU ŞI STRĂINĂTATEA

Prof Arthus, marele fisiologist:

„...Aţi strâns în această carte, noţiuni diverse şi prin aceasta aţi făcut un serviciu studenţilor, stabilind legăturile cari unesc fisiologia, terapeutica şi filosofia. Cartea dv. e prin acest fapt antipodul cărţii mele, din care am eliminat ceeace nu era fisiologic propriu zis. Dar nu mă gândesc de fel să pretind că metoda mea e mai bună, ea e doar mai aproape de felul meu de a judeca, nimic mai mult. Tratatul meu are nevoie de un adaos de fisiologie patologică şi farmacodinamie ca studentul să fie preparat pentru abordarea clinicii, al dv. e complet.

„Salut cu plăcere şi respect acest nou venit printre tratatele de fisiologie

Prof. H. Huchard (Paris) „Plecând de la aceste date experimentale, Paulescu a avut ideea să institue medicaţia acestei afecţiuni prin sulfatul de chinină, din cauza acţiunii lui vasoconstructive asupra vaselor capului şi gâtului... Iată terapeutica cea bună, fiindcă ea se bazează pe experimentarea şi fisiologia medicamentului“.

„Atragem atenţia practicianilor asupra tratamentului recomandat de d. Paulescu, ale căruia cercetări răbdătoare în terapeutica fisiologică merită elogiile noastre, căci sunt urmate de succes“.

F. Helme „...toată lumea va putea să reţină ceva (din tratat). Cât diferă, într'adevăr, de monografiile grăbite, cari sunt servite prea adesea publicului medical“. Revue moderne de Médecine et de chirurgie).

Prof. Landouzy. „...Ideea conducătoare a d-lor Lancereaux şi Paulescu, este filosofică. Ei au arătat că poţi îmbrăţişa deodată toată Patologia, cu condiţiunea de a te aşeza suficient de sus în observatorul tău; au arătat tot avantajul ce poate fi tras, din punct de vedere didactic, din priceperea cauzelor boalelor, şi au contribuit astfel, la lupta contra risipirii medicinei în specialităţi, unde fiecare, cu ochi fixaţi pe un fragment de mosaic, devii din ce în ce mai incapabil de a prinde întregul şi a înţelege sensul...“

(Presse médicale, 1904).

Sir Ed. Sharpey Schafer, f. r. s. (prof. de Fisiol. Edimburg). „Paulescu a stabilit cel dintâi în mod lămurit că ablaţia complectă (a hipofizei) produce în toate cazurile, moartea“... „Ideile lui Paulescu au fost confirmate de H. Cushing şi colaboratorii săi“.

F. Cathelin (Travaux annuels 1926): „Aceşti distinşi cercetători de laborator (Paulescu şi 2 elevi ai săi) aduc confirmarea **experimentală** a ideilor ce apăr, singur în Franţa, de mai bine de zece ani (legile lui Ambard sunt eronate).

Charles Mathé — San Francisco.

„E o ruşine că s'a trecut peste descoperirea lui Paulescu, în privinţa tratamentului diabetului“.

---

părut în 1906, iar al treilea, Patologia aparatului respirator şi digestiv, în 1912, câteva luni după moartea lui Lancereaux. Prof. Paulescu a continuat singur, opera începută şi a terminat volumele 4 şi 5, a căror apariţie a fost întârziată, din cauza greutăţilor tiparului.

După război, între 1920 şi 1922, a publicat trei volume de „Traité de Physiologie médicale“; această importantă lucrare, cuprinde, alături de o expunere orignală a fiziologiei, toate lucrările, mai sus citate, ale prof. Paulescu, în domeniul fisiologiei, precum şi noţiuni generale de filosofie spiritualistă şi o critică acerbă a materialismului ateu.

Studiind fenomenele vitale de relaţie, demonstrează că toate, fără excepţie, prezintă un caracter evident de finalitate şi se înlănţuesc, într'o ordine precisă, în vederea unui scop comun; demonstrează că aceste reflexe, caracterizate prin faptul că la ele nici reacţia, nici ţinta nu sunt cunoscute de fiinţa vieţuitoare, se petrec într'un scop precis, util; actele reflexe joacă, la toate fiinţele, un rol capital; ele sunt efectul unei organizaţiuni, adică a unui mecanism voit, stabilit la orignă şi realizat în momentul diferenţierii celulelor şi formării organelor Deasemeni, instinctele, sunt acte, în cari scopul adevărat nu e cunoscut de fiinţa vieţuitoare, conştientă totuşi de impresia emotivă şi reacţia însoţită de plăcere; şi aceste acte se execută cu o exactitate uluitoare, într'un scop comun, fixat dela început.

Din devierea scopului adevărat al instinctelor, rezultă boale, patimile, pe cari le studiază, indicându-le tratamentul.

Discutând remediile asupra patimilor şi conflictelor sociale, arată că doctrina creştină constitue o adevărată specialitate supremă a Ştiinţei medicale.

Aceste idei, sunt de mult expuse în diferite lecţiuni de deschidere, articole şi broşuri, publicate la noi şi în străinătate.

In 1900, a publicat în Journal de Médecine (Paris), prima sa lecţie de deschidere: Definiţia fiziologiei, pe care o termină declarând: Cred în Dumnezeu. In 1902, într'o lecţie de deschidere, demonstrează absurditatea ipotezelor: generaţie spontanee şi darwinism; se naşte o adevărată furtună printre profesori; cu Voinov şi Leon, a avut o polemică violentă, din care a eşit biruitor, graţie metodei ştiinţifice, cu care a răspuns.

Incă tânăr, harnic, modest, izolat, preocupat mereu, de noui cercetări ştiinţifice, Profesorul Paulescu face să iasă, din sărăcăciosul Laborator de Fiziologie, al Facultăţei de Med., lucrări importante, cari îşi găsesc o primire din cele mai măgulitoare, în revistele străine. Publicaţiile continue, legăturile sale cu savanţii străini, fac ca profesorul nostru, să primească mereu articole şi lucrări străine, însoţite de cele mai curtenitoare omagii, din partea autorilor.

Acesta este savantul medic şi fiziologist, care la moartea ilustrului Lancereaux, a fost chemat la Paris, pentru a-l înlocui Ar fi găsit acolo, un câmp de activitate imens, mijloace perfecte de studiu, potrivite puterei sale de muncă; ar fi fost, desigur mai bine şi pentru dânsul şi pentru ştiinţa medicală... dar, a răspuns că-şi iubeşte prea mult familia şi Ţara, pentru a se putea înstrăina... şi a rămas la noi, unde primind foarte puţine laude, modestia sa se simte mai bine

---

neadevarate

omul şi medicul

....In spital veţi mai găsi şi oameni de alte naţii, ca unguri, greci, ovrei... naţii chiar duşmane nouă şi cari duc în contra noastră o luptă pe viaţă şi pe moarte.

„Or, toţi aceşti oameni, — buni sau răi, virtuoşi sau viţioşi, conaţionali sau inamici, — primesc în spital aceleaşi îngrijiri, fără să se ţină seamă de meritele sau de nemernicia lor“, fiindcă „Dumnezeu, vrea ca iubirea, ce-i datoresc oamenii, să se reverse asupra bolnavilor săraci...“

. . . .

„Sunt unii medici de spital, cupizi şi avari, cari fac vizita în câteva minute, galopând pe dinaintea paturilor.

„Sunt alţi medici de spital, orgolioşi, cărora li se pare că spitalele sunt făcute pentru ei, şi consideră pe bolnavi ca pe nişte obiecte de studiu. Ei sunt mulţumiţi când primesc un caz interesant, asupra căruia vor putea să facă o comunicaţie la o societate savantă sau să-i publice observaţia într'o gazetă medicală, — dar resping sau nu se ocupă de sărmanul bolnav, care nu prezintă decât un caz banal, ce nu poate fi exploatat în profitul gloriei lor.

„Mai sunt şi medici de spital cărora, în lipsa unei educaţii creştine; li s'a atrofiat fibra idealului, şi au căzut în indiferenţă devenind pur şi simplu un fel de trântori care, pentru o leafă cât mai grasă fac cât pot mai puţin.

„Acest soiu de medici paraziţi roiesc pretutindeni şi constituesc o adevărată plagă socială.

„D-voastră, însă, să nu urmaţi aceste păcătoase exemple.

„Când veţi intra în cre-un spital, desbrăcaţi-vă de patimile de cupiditate şi de orgoliu, lepădaţi-vă şi de trândăvie şi daţi-vă cu totul bolnavilor, — cărora să le fiţi recunoscători dacă îngrijindu-i, vă vor permite să vă instruiţi.

„Şi dacă voiţi să fiţi perfecţi, culegeţi fructele ce se vor desvolta din sămânţa ce am semănat astăzi în sufletele Dumneavoastră, tinere şi generoase, — şi, urmând preceptele carităţei, îngrijiţi pe bolnavul mizerabil, — nu ca pe un om, nu ca pe un frate ce suferă — ci ca pe însuşi Dumnezeu.

(Paulescu. Lecţie către studenţi).

NOTE BIOGRAFICE

Prof. Paulescu s'a născut în Bucureşti, în Noembrie 1869.

După ce şi-a terminat, în ţară, clasele primare şi secundare, a plecat la Paris, în 1888, la Facultatea de Medicină. In 1892 fu primit extern, iar în 1894, intern. la Spitalul Notre Dame de Perpétuel secours, în serviciul lui Lancereaux. In 1897 e numit medic secundar al aceluiaş spital, şi în 1901 vine la Bucureşti.

In 1897, şi-a luat **doctoratul în Medicină** cu teză de istologie: Structure de la Rate. In acelaş an, şi-a luat certificatul de studii superioare de fiziologie generală, la **Prof. Dastre** (Sorbona).

In 1901, şi-a luat **doctoratul în Ştiinţele naturale,** cu o importantă teză de chimie biologică: Etude compaartive de l'action des chlorures alcalins sur la matère vivante.

POEZIE

GEORGE GREGORIAN

LUPUL VAZDUHULUI

Printre gângănii trase la rândea
De luciul zilei peste burta brună,
Sunt lupul vânăt, licărit de lună
Şi 'nsângerat de stele cu prăsea.

Frunzişurile'n foşnete de-avuz
Şi bâzâiala rumenei poteci
Nu-mi satură turnarea mea de veci
Din haosul cu vifore'n auz.

Eu ziua dârz mi-am sfâşiat-o'n colţi...
Şi'n rostul meu cu razele târzii
M'asvârl din asfinţituri în pustii
Pe-adâncurile ce surâd în bolţi.

Cu-oţel de ochi, de urlet şi de gleznă
Mereu năluc'albastră pier şi-apar,
Brăzdând lumina rece de altar
Pe'ntinderea cu funduri largi de beznă..

Spre lună 'ntins mă duc şi'n zări mă şterg !
Şi'n timp ce vântu'n raze ascuţit
Mă tae'n piept, rupându-se 'nroşit,
Imi calc sălbatec sângele şi-alerg !

Din tot ce curge'n vid, a mea e luna !
Născut în piscul ei, cu zarea bloc,
Ea m'a scăldat în albie de foc
Şi mi-a 'mpânzit cu basme văgăuna !

Şi de-am căzut o ţandără din sfere
In blestem şi'n sluţenie de iasmă,
Imi arde'n ochi tărâmul ei de-aiasmă
Şi sânul ei tremurător mă cere !

Şi sbor, gonind pe fulgere de ghiară !
Nu-mi pasă de hotarul nevăzut
Pe care'n turme-albastre au căzut
Arhanghelii cu setea mea de fiară !

Nu-mi pasă de spărtura ce mai largă
Imi gâlgâe din pieptu'n care sap,
Când tai cu ea genuna ca să scap
De-atât pământ ce goana mi-o aleargă !

Că vremea-i scut şi spaţiul n'are vad,
Că drumurile'n capătu-argintiu
In ţărmi de plumb se sfarămă, o ştiu...
Sub razele pustiei o să cad.

Dar rana din oţelul meu apus
In aripi roşii se va smulge toată
Şi va sbura 'nainte, alergată
De ochii ce'mi vor îngheţa în sus !

PETRE STRIHAN

IN ABSENŢĂ

Pentru NINOTCHKA

Pustiul din mine mă mână în stradă
şi pasul mă poartă pe drumuri ştiute...
e luna topită albastru'n zăpadă,
sunt umbra uscată sub stelele mute...

Ajung fără voe la uşa în care
bătui într'o seară c'un deget de vis :
o cameră caldă mi-aşterne covoare
sub paşii ce calcă pe gândul ucis...

Pe masă, în faţa oglinzii ovale,
din rama brodată mărunt, îmi zâmbeşti ;
pe lucruri, atingerea mâinilor tale
îmi mângâe fruntea sub care trăeşti...

Divanul, cu piepturi de perne turceşti
şi rochia păstrându-ţi mulajul în curte,
ţigara pe buza aceleiaşi ceşti
şi-acelaş parfum cu vibraţii durute.

şi cartea cu scoarţa gălbue în care
lăsaşi o fărâmă din sufletul tău
mi-încurcă în mreje un gând de plecare
mocnit în tăcerea părerii de rău...

Acuma, în versuri trăite îţi scriu
visarea din turbur de doruri cernită
de cel ce-ţi adună din aerul viu
o urmă ghicită pe care-o sărută...

INCEPATORII

ION POGAN

RITM ÎNTORS

Pe-acelaş drum prin lume sub zările întoarse
Pe unde-mi duc la tine lumina unui gând,
Şi inima, prea plină, s'a întors cu buze arse
Ca să-ţi sărute paşii, pe urma lor plângând.

Am înoptat cu tine în încăperea mică
— Din piept făptura-ţi smulsă ca dintr'un foc scânteia —
Ţi-am mângâiat lumina să nu ţi-o sting, cu frică,
Să nu ghicesc în tine sub lutul vag, femeia...

Am înpărţit cu tine şi timpul şi odihna
— Cum îţi înparte veacul şi pâinea şi durerea.
Murea în lume omul în om murea tăcerea,
Şi ne'mpărţeam trecutul şi mana lui şi tihna.

Şi când tăcerea goală mi-a 'năbuşit sub pleoape,
O pleoapă de odihnă se ridica pe zări
Şi gândul frânt de sunet murea şi el aproape
Ca, lângă mine-un câine cu'n scheunat pe nări.

OBSTACOLUL

Al. Cazaban

„Universul Literar“, constitue pentru Al. Cazaban un serios imbold de revenire spre literatura părăsită aproape. Iată-l părăsind din ce în ce mai mult tonul satirei ca să se apropie de al ironiei obiective. După „Din țara Șacalilor“ ne dă acum „Obstacolul“.

I-am suprins în chiar clipa când se despărțiau la ușa unui cinematograf.

După felul cum doamna i-a întins mâna și l'a privit în ochi, am înțeles îndată că prietenul meu Tiberiu a făcut o nouă cucerire.

L'am lăsat să facă numai câțiva pași :

— Te-am prins ! — îl întâmpinai, dojenindu-l în glumă — Te-am prins.... Nu te mai ascunde !... Acum văd și eu că e adevărat ce spune lumea... Craiule !... De repede ai mai convins-o și pe asta !...

Intâmpinarea mea în loc să-l măgulească, mai mult l-a plictisit :

— Ce tot spui !... Pe cine am mai convins ?

— Ei lasă !.... Nu mai fă pe discretul... Te-am văzut doar cu ochii mei !...

— Ei asta !... Te înțeleg : Vrei să spui de doamna Munteanu !... Te înșeli, amice !... Nu'i deloc ce-ți închipui și mai ales ce crede lumea !... O cunosc și atâta tot !...

— Zău ?... Atâta tot !... Parcă n'am văzut, eu, cu ce duioșie te-a privit în ochi, când ți-a întins mâna pe care ai sărutat-o așa de apăsat...

— Chiar dacă m'a privit duios, cum zici tu !... Asta nu înseamnă că tot așa o privesc și eu...

— Adecă vrei să spui că nu-ți place ?

— Absolut !...

— Atunci, de ce vă vede lumea mereu împreună ?

— A cui e vina dacă de câte-ori mă întâlnește, Eliza mă oprește !...

Eu care știu tare bine că Tiberiu nu-și pierde vremea fără folos când se ține de-o femeie, l'am înfruntat :

— Cum crezi că o să te cred !... Parcă n'ași ști eu ce te apropie pe tine de o femeie !...

— E drept că eu merg deadreptul la țel !... Dar, îți jur, că cu Eliza n'am avut nici o legătură mai intimă... De ce să mă prefac ?... Ți-a spun drept : Nu mi-a dat niciodată inima ghes...

— Și, de ce mă rog ?... E destul de tânără... E drăguță, inteligentă și foarte cultă... O adevărată intelectuală !...

— Tocmai de asta !... E intelectuală... prea intelectuală !... Mai bine ar fi fost altfel...

— Nu înțeleg...

— Da când ai înțeles ceva !... E drept că și cazul e prea, cum să zic, complicat pentru inteligența ta !... Pot să-ți spun numai atâta : Dacă femeia asta drăguță și încă destul de tânără, n'ar fi atât de... intelectuală, și dacă, mai ales, n'ar discuta în tot momentul chestiuni de artă, de filozofie și de economie politică, poate că lumea ar fi avut dreptate să creadă ce crede...

— **Ești absurd... La ce te-ar împedica** discuțiile ei ?... Fiindcă discută, nu-ți dă inima ghes ?

— Da !... Nu mai râde prostește !... Nici nu-ți poți închipui ce efect dezastros au asupra simțurilor mele, aceste discuții savante !

— Ce efect poate să aibă ?

— Mă calmează !... Sau, mai lămurit : Discuțiile ei savante mă fac să uit că am lângă mine o femeie... Mai iute, ele mă silesc să cred că mă găsesc în societatea unui belfer pedant care ține să-mi arate, nerugat, toată cultura lui... Ți-o spun sincer când ea începe să-mi demonstreze lucruri pe care nu i le cer, nu știu ce să fac ca să mă eschivez...

— Dece nu schimbi vorba ?.... Trebuie să-i spui lucruri care plac unei femei !... să vezi cum lasă discuția....

— Crezi că n'am încercat ?... Intr'o zi, am întrerupt-o brusc din vorbăria ei savantă și am întrebat-o ce crede despre sentimentul iubirei... Știi ce a făcut ?

— S'a sculat, să plece !....

— De unde !... M'a apucat repede de mână...

— Ei, vezi că te-a apucat...

— Da... M'a apucat de mână... Mi-a strâns-o cu putere, s'a uitat țintă în ochii mei și...

— Și ți-a vorbit în șoaptă !...

— Nu mi-a vorbit de loc în șoaptă... Dimpotrivă : Mi-a vorbit tare de tot și m'a întrebat dacă am cetit : **„La psihologie du sens et du sentiments“...** Din bărbat îndrăzneț, m'a transformat pe loc, într'un elev sfios de liceu care se încurcă, neputând răspunde la întrebarea profesorului... Iar genuchiul meu care simțea sub masă, genuchiul rotund și cald al femeei, se retrase îndată ca și când s'ar fi atins de colțul rece al unui pupitru de școală... In gând, am dat dracului pe autorul care n'a avut altă treabă decât să se ocupe cu psihologia sâmțurilor și a sentimentelor și m'am hotărît să nu-mi mai pierd vremea cu o astfel de femeie !...

— Și totuși te ții de ea !...

— Nu mă țin eu... Ea se ține...

— Dacă i-ai plăcea, fii sigur că ți-ar vorbi și de altă ceva... Nu numai de psihologie... Probabil că e bucuroasă că a dat peste un profan, ca tine, care o lasă... să vorbească pentru-că n'o poate contrazice! ....

— Așa crezi tu !... Vezi dacă nu știi ce s'a petrecut între noi ?...

— Va-să-zică tot s'a petrecut ceva ?...

— Ei da !.... S'a petrecut... Ascultă mai bine și nu mai spune prostii... Astă toamnă, a venit la mine la redacție...

— Te caută și la... redacție ?

— M'a căutat atunci... Era o zi splendidă... Când a intrat, aproape n'am recunoscut-o... Era transformată : Purta o rochie transparentă ca azurul... Brațele îi erau goale... Atâta are și ea frumos : brațele... Niciodată n'am văzut-o decoltată... Așa, mi-a plăcut mai mult de cât oricând... Făcea s'o vezi și tu !... M'ai fi invidiat.... Și știi dece a venit ?

— Probabil ca să discute...

— Nu anticipa, te rog !... A venit, pur și simplu, să-mi propună să facem o plimbare afară la câmp... O prietenă de a ei mai bogată îi pusese la dispoziție automobilul... dar numai pe trei ore... Am primit cu plăcere, mai ales că s'a înbujorat toată când mi-a făcut invitația... Aerul curat, de câmp, parcă o îmbătase... Făcea nebunii ca o fetiță scăpată depe băncile școalei, și mă privea în ochi, cu îndrăzneala unei... rafinate dela **Alhambra** sau dela **Moulin-Rouge...** Deși comod automobilul, stăteam așa de vârâți unul în altul că parcă ne lipisem...

— Și mai spui că n'ai avut nimic cu dânsa !...

— Ai răbdare... După patruzeci de chilometri viteză, am stopat la marginea celei d'intâi păduri din drumul nostru... Cum ți-am spus : ziua era splendidă... Cu un zâmbet mai mult decât grațios, ea ordonă șoferului să aștepte pe loc, întoarcerea noastră din pădure... Sprintenă ca o fetiță de 18 ani, deși a atins 35, mă luă de braț și amândoi, întineriți deodată, ne afundarăm în pădure pe o potecuță foarte îngustă... Era așa de strâmtă cărarea, încât Eliza îmi lăsă brațul și o luă înainte, cu sărituri de adevărată capră...

— Sălbatecă ?...

— Nu, domestică... Aproape alerga... Și ca să nu rămân prea în urmă, a trebuit s'alerg și eu... Recunosc că eram caraghios... Răzbind deodată într'o poiană deschisă, tovarășa mea se repezi să prindă una din sutele de libelule care pluteau scânteitoare în bătaia soarelui... După ce s'a moleșit de atâta alergătură, s'a lăsat, pe iarbă, la umbra unui tufiș de alun... Iți închipui acum înfiorarea care ne cuprinde în clipa când o femeie se silește să-și ascundă genuchii în umbra de mătase a unei rochițe de jumătate metru lungime... Infiorat, dar destul de îndrăzneț, m'am tolănit și eu pe iarbă, la doi pași, în fața ei, cu ochii țintă în tălpile subțiri ale pantofilor... Câte-va momente ne-am uitat unul la altul și n'am avut ce ne spune... Deodată, frunzele căzute foșniră ușor și în marginea tufișului, se ivi un gușter de smarald, cu burta galbenă ca aurul... Fără să se sperie cât de puțin, prietena mea se uită cu atenție la această repitlă de o mărime puțin obișnuită ; apoi mă întrebă scurt dacă știu din ce ordin fac parte șopârlele... Și înainte de a mă reculege din zăpăceala acestei întrebări, savanta mea

POEZIE

AURELIU CORNEA

Hoinăream jilav. ca ieşit dintr‘o etuvă, din cauza vremei pâcloase, înăbuşitoare. Trecând pe lângă uşa unui „bar“ un beţiv tocmai eşea cu nişte picioare moi, bălăbănindu-şi capul mai mult pe pept. Lăsă uşa deschisă şi făcu un pas nesigur pe trotuarul ud, care strălucea rece tăios în lumina vitrinei. Fiind loc între uşă şi beţiv, trecui prin acest gol în care timp el îmi întinse o mână crăpată şi îmbibată de vopsea albastră. I-o dădui şi eu pe-a mea uimit. El continuă să-şi frece barba mare şi blondă pe colţurile roşii ce-i spânzurau la pept, ale batistei care-i înfăşura gâtul pătat de picingini, şi-mi dete bună seara, mormâind nu ştiu ce încâlcit şi gesticulând greoi cu cealaltă mână care se înţelege, era de aceiaşi culoare. Când ridică puţin capul şi mă privi, rămase uimit precum eram şi eu şi-mi dădu drumul la mână.

In acest timp, pe uşa căscată, odată cu aburii care eşeau necontenit dinăuntru, apăru un alt beţiv tot aşa de moale, ascuţind inciudat un creion prost pe semne, căruia nu isbutea să-i facă vârf.

Cel care-mi întinse mâna, răcni la el:

— Bine mă, te ştiam că eşi după mine... îţi dau mâna să ne despărţim şi tu unde ? la dracu, înăuntru.

I-am strâns-o pe-a istuia, care nici nu-l cunosc !..

Cel ce asculta, ridică mâinile albastre, ca şi ale celuilalt, în sus, căscă ochii mici mirat şi dădu drumul unui râs lat şi gros. Eu îmi continuai drumul.

Un zdrenţuit şi scofâlcit ca o momâe înviată, trecu ca o săgeată pe lângă mine. Iuţeala lui era aşa de mare încât uimit, nu puteam pricepe de unde adună atâta energie. Acest om după mine, trebuea să se zbată în agonie pe un pat. Ştia însă, pe semne, că nu mai are mult şi de aceia alerga aşa de grăbit prin mulţime.

Mai încolo, mă izbii la un colţ de sânii tari ai unei fete îmbrăcată bărbăteşte în negru. N‘a lipsit mult să ne lovim cap în cap. Oftă plăcut aproape de urechea mea şi plecă cu mâinele la ochi. Un suspin al unei fete necunoscute mai ales la ureche, e neînchipuit de plăcut. După câţiva paşi se îndreptă serioasă şi începu să-şi mânuiască stângaci bastonul. Nimic n‘avea femeiesc în îmbrăcămintea luxoasă, afară de pantofi, dar în mers şi în mişcări, gingăşia femenină te impresiona mai mult de cât ori care alta îmbrăcată cum se obişnueşte.

— „Vingt sous le kilo, ving sous le kilo“, îmi răcni la ureche lângă trotuar, o femeie slabă, cu faţa ovală, galbenă, boţită şi plină de coşuri mici şi negre care părea o pleaţă presărată cu seminţe de săcărică. Impingea un cărucior cu patru roate de bicicletă, în care o grămadă cafenie de curmale chifligite, avea înfipt un băţ cu un cartonaş alb în vârf, pe care era scris ceeace striga. Glasul ei subţire şi strident, sfâşia celelalte sgomote ale străzii, atât de puternic, încât îţi venea să crezi că altcineva strigă, nu acea oftigoasă, cu capul gol şi ud, cu toate că vedeai cum i se deschide rotund, ori i se strânge ca un bot, buzele vinete şi păroase ca ale unui soldat. Parc‘o trăgea mizeriea de cap. Pe pept şi‘n spate, avea cusut câte-o bandă albă de hârtie pe care era scris, tot aceia ce striga ca o naufragiată; adică: „un franc kilogramul.“ Un băeţel care mergea lângă ea încrucişat, cu umerile ridicate până la urechile galbene ca doi covrigei şi cu mânile în buzunări, veşted ca şi mamă-sa, avea la şapcă scris, acelaş strigăt disperat. Când femeia termina strigătul, cu vinele pe gâtul slab unflate, începea băiatul, mai subţire şi mai slab. Urletul femeei uimitor de puternic şi mersul iute şi electric al zdrenţuroşului scofâlcit, mi-au adus aminte de viaţa ciudat de puternică a lumânărilor aprinse care se sting...

Deodată mă oprii pe loc, cu o mână la frunte şi cu alta în şold, privind asfaltul şi suspinând : unde voi dormi eu domnule în astă noapte ?“

In buzunările pantalonilor rupte şi murdare n‘aveam decât fărâmături de pâine, care deşi cât boabele de piper, erau pe terminate din cauza degetelor mele cu bătături, care din când în când le scotea şi le ducea la gură să-mi alunge foamea. „Unde voi dormi domnule,“ mă mai întrebai iarăşi cu fruntea creaţă.

„Ai să vezi“ — îmi răspunsei — „ţi-a trebuit Marsilie, nu puteai să stai în Lion, unde aveai de lucru şi unde chiar îţi strânsesei câţiva bănişori,“ Mă lovii cu mâna peste frunte şi pornii înainte fără să ştiu unde. Bătea vântul, era ceaţă şi bura. Totul era ud şi rece, totul părea asudat de groază... Mai târziu începu să ploae şi vântul mă învălea râzând batjocoritor, cu şalurile lui negre, ude şi reci, care învălătucindu-se mă sfichineau usturător cu frenurile peste mâni şi obraji. In dimineaţa acestei zile, venisem mai târziu în port şi nu mă mai angajă nimeni la încărcat ori la descărcat mărfurile din vapoare. Imi era greaţă, căci de frica foamei, îmi încărcasem toate buzunările cu stafide dintr‘un sac putred şi spart găsit în clidurile de pe cheiuri, şi le mâncasem pe toate.

...Vântul mă lua de spate şi mă bleudea, dar eu nu mă înpotriveam. Mergeam unde voia el. Când mă izbea în faţă prea tare, mă întorceam înapoi.. Purtat aşa mă înfundai în cartierele din spre port; dar fugii din ele căci mai toate străzile lui mi se părură sinistre, înfiorătoare.

Lungi, largi, drepte, murdare şi pustii, cu casele toate ude, de culoarea glodului, simple şi înalte ; cu ferestrele fără ornamente ca la cazărmi, abatoare, ori puşcării, veşnic fără lumină, cu hârtii albastre în ele, ori cu storurile lăsate şi colbâite ; „parterul“ fără prăvălii cu

---

prietenă se grăbi să-mi dovedească, pe loc, că i-a plăcut să se ocupe şi cu studiul zoologiei... Şi începu : „Sopărla face parte din ordinul saurenilor... Toate reptilele gigantice de înainte de deluviu ca ictyosaunul, de pildă, au fost tot şopârle... Fosile de ictyosaur găsite în epoca secondară“.... Am căutat s‘o întrerup prin o glumă uşoară, dar ea mi-a aruncat o privire severă... M‘am resemnat s‘ascult şi acest curs, cu speranţa că se va sfârşi odată... Dar nu se mai isprăvea !... Dacă n‘aşi fi politicos cum sunt, m‘aşi fi ridicat de jos şi i-aşi fi spus scurt : „Bine doamnă, de asta m‘ai dus la pădure ?“... Intr‘un rând m‘am gândit să-i astup gura cu un sărut... Mi-a fost frică însă să nu-i deranjez dintele cel de aur... Deodată, răsună, enervat, strigătul unui klakson. Conferenţiara se opri brusc... Când să zic : slavă Domnului, o văd că-şi aruncă înspăimântată ochii pe brăţară : „Vai cât de repede a trecut timpul“ ! Apoi ridicându-se în grabă, mă privi duşmănos, ca şi când eu aşi fi fost cauza că timpul trecuse atât de repede...

— De ce n‘ai căutat s‘o... împaci ?

— Ce s‘o împac !... Era furioasă... „Să mergem !“ mi-a ordonat : că doar nu sunt eu stăpâna automobilului“... O lăsai să treacă înainte, urmând-o respectuos ca un dobitoc bătrân ce am fost... In automobil, a stat tot timpul înbufnată, iar când am încercat să-i prind uşor mâna, şi-a retras-o aproape cu brutalitate... Şi ca să n‘o plictisesc cu complimente... tardive, a pretextat că a prins-o migrena....

— Şi n‘ai avut cu ea nici-o explicaţie ?

— Nu... Dar când m‘am dat jos din automobil, i-am mulţumit în glumă pentru.... comunicarea ei savantă din pădure şi am adăugat că acest lucru putea să-l facă foarte bine şi la Bucureşti şi nu numai decât între patru ochi... Şi am plecat grăbit fără să-i mai ascult răspunsul...

— Şi totuşi, vă văd tot împreună...

— Da... Aştept prilejul să mă invite încă odată la pădure...

— De ce ?

— Ca s‘o pot refuza cu... indignare !

vitrini luminoase. Toate păreau de aceiași înlțime, de aceiași culoare, de aceiași înfiorătoare seriozitate și nedespărțindu-le decât spații forte înguste, strada părea că e formată din două ziduri nalte și egrasioase și se asemăna cu o ogradă curios de lungăreață de pușcărie. Trecătorii erau rari, posomorâți și toți îmi inspirau frică. Numai ploaia și vântul se sbenguiau veseli de capul lor în tot lungul. Nu treceau decât rar cârduri de camioane, parcă pentru a nu le fi frică ; și dacă trecea câte unul singur camionarul răcnea la cai, parcă disperat și-i făcea să fugă ca o vijelie cu roatele camionului mai mult pe sus, decât pe pavaj.

Pusei ochii pe terasa unui restaurant dintr'o piață aproape de portul vechi și mă gândeam să mă hodihnesc acolo în acea noapte. Era plină însă cu clienți care nu mai aveau de gând să plece și-i dădeam mereu târcoale Prin apropiere dădui peste o hudița a prostituatelor : strâmtă strâmbă și neagră.

Semăna mult cu aceea descrisă de Maupassant în care o femee de noapte se culcă fără să știe de la început cu fratele său pe care nu-l văzuse de zeci de ani. Din vitrinile „barurilor“ dese, se făcuse scene în care apăreau dansând femei goale, în fața străzii înbâcsîte de golani, de toate neamurile, culorile și meseriile, atrăgând clienți.

Intorcându-mă terasa era pustie ; scaunele clădite unele peste altele, împreună cu mesele, erau îngrămădite în cele două colțuri ale extremităților terasei. Mă uitai în dreapta și în stânga ca un hoț și văzând pustiu, obloane trase și întuneric pătat cu galben la distanțe mari, de luminile anemice ale becurilor, mă furișai într'unul din cele două colțuri, strecurându-mă târâș printre picioarele subțiri ale saunelor. Glodul uscat de pe chingile lor tămănjite de tălpile clienților, îmi curgeau după cap și îl plecai mai jos, dar suflarea-mi deasă și puternică de emoție și frică, îmi zvârlea colbul de pe asfaltul pistruiat al terasei în gură, în ochi, pe sprincene pe obraji. Tot socotind cum să țin capul să-mi fie mai bine, încordând mâinile vânjos ca să-mi trag corpul, dădui în colț de un mototol de boarfe. Ascultai atent și auzii o respirație de somn. Pusei mâna pe el.

Mototolul simți și se mișcă gemând Putui pricepe că e un om. Prinse a tuși moșnegește.

— Moșule, șoptii înădușit să nu audă vre-un eventual vardist. Cum îmi auzi glasul se uită la mine speriat, apoi pipăindu-și buzunările, și strângându-și zdrențele pe el, începu să se miște viu, îndepărtându-se târâș, însă cu fața mereu la mine, țintindu-mă cu niște ochi încruntați de zăpăcit.

Avea o față năpădită de păr cenușie, crescut sălbatec și încâlcit. Bodogănea nu știu ce supărat, blestema și mereu își apăra și pipăia buzunările. Am priceput că se teme să nu-l prăd și zâmbind, gândii la uriașa lui avere. Pe lângă părete era o trecătoare ; pe acolo se târâ până ce eși dintre scaune.

La loc liber se sculă și apoi se așeză în celălalt capăt, amenințându-mă cu pumnul. „Cine știe“ gândii „poate că ăsta are mai mulți bani decât proprietarul terasei ? Ia să-l sperii“ ?

— Moșule, strigai și așteptai apoi să-mi răspundă

El însă nu scoase un cuvât; se mișcă doar molfăind supărat.

— Prietene, de ce fugi de mine ?! Crezi că sunt hoț ? îi șoptii îndesat să audă, căci vântul în piață zburda, când hohotind subțire ca niște mânzi, când urlând înfiorător, ca niște fiare torturate de dresor. Vino'n-coa să ne lipim unul de altul să ne încălzim.

Drept răspuns, el se sculă din acel colț și fugi în bătaia vântului chefliu, care începu a-l trage din toate părțile de zdrențe scuturându-l și blendindu-l în toate părțile. Am râs tare, să mă audă, să-l necăjesc, apoi mă îngrămădii mai în colț, deschizându-mi jacheta murdară de făină de grâu, ridicându-i gulerul și vârându-mi capul în ea să-l acoper.

Simțeam însă cum venea vântul printre picioarele pline de glod ale scaunelor și mă izbea în spate ca niște măture ude.

Din port, sirena unui vapor, urlă atât de puternic încât mă uitai să văd dacă nu se cunoaște spintecătura brutală. Un om lung, venea curios de mărunt cu o scândură 'n mână în spre mine. Piața era pustie și lucea ca o boltă.

In ea se uitau mai multe străzi pustii ca și ea Din cauza ceței, caselor nu li se vedeau acoperemintele și totul părea dărâmat și ud ca după incendiu. Oricât de mărețe și noi ar fi fost, vremea le arăta murdare și hâite ca cele părăsite. Străzilor nu li se vedeau decât gurile cenușii și în fundurile lor, luminile becurilor, păreau niște pete de grăsime, pe o hârtie neagră pusă în fața lămpii. Nu arătau decât ceiace era sub ele și aceia încă în parte : o bucată de gașcă de vândut ziare, o bucată de grilaj, ori de zid. Semăna mult cu un decor fundal vechi, șters și murdar, a unui teatru din România în care jucasem.

Era întrebuințat numai în drame, melodrame și tragedii.

Privind piața îmi părea că suntem în sala teatruiul și că privesc la scena goală cu decorul cela în fund, pregătit pentru „Două Orfeline“ ori „Crimă și Pedeapsă,“ Imi venea să ies în brânci printre picioarele scaunelor, în mijlocul pieții și ca într'o scenă să încep a vorbi lui Dumnezeu ca unui om care mă iubește : „Doamne oare sunt nebun ? Iubesc pe fiica cea mai a ta : Suferința.

Mă vezi Tu oare cum mă zbat în mlaștina mizeriei ca un mormoloc ? M'am îmbrăcat ca un cerșetor și trăesc din ce-mi aduc spinarea și mâinile. Oare nu râzi ? Rabd de foame, dorm cu nebunii prin gunoae ca cel mai horopsit animal de pe pământ, pentrucă așa mă simt mai aproape de tine și pentru că vreau să mă cunoști și să mă iubești... Doamne, viața aceasta, în adevăr, e un cântar în care ne pui să vezi dacă spiritul trage mai greu ori dacă trupul ?

Vântul afurisit, mătura mereu terasa de hârtii, colb, bețe de chibrit și capete de țigări și le îngrămădea peste mine.

Curând somnul veni pe la spate și-mi izbi dulce creștetul cu toporul lui.

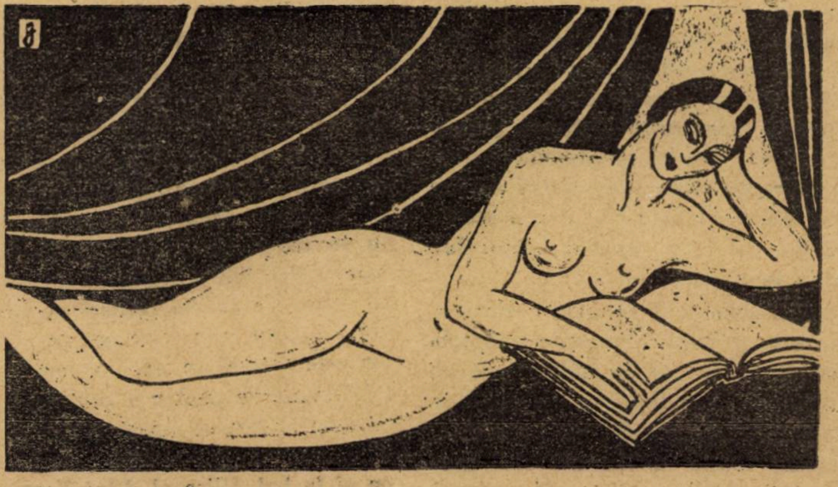

critica literara

NOTIUNEA DE AMATOR IN POEZIE

Psicologia amatorului în poezie poate fi foarte complexă. In tot cazul ea s'ar putea defini drept o atitudine laică în fața faptului religios care e poezia. Un amator poate astfel păşi pe toate drumurile, şi dela ideea, sau mai curând dorința de a fi un inovator și până la aceea de a usca zadarnic cu tălpi inutile cărări bătătorite de milenii, de la practica de ceas cu ceas și până la aceea intermitentă până la sportiv, indiferent dacă izbutește, sau dacă nu izbutește, scoțând numere câștigătoare din hazardul claviaturei lui cerebrale sau numai numere moarte, poezia amatorului are totdeauna ca ceva teoretic ca un dresaj, nu dogmatic și de esență revelatorie.

Prin aceasta însă transgresează tocmai cu esența disciplinei căreia servește. Un amator poate să fie un admirabil dialectician, un gânditor, un eseist, un teoretician. In poezie i se pot găsi numeroase și impunătoare calități cohabitante. Amatorul înființează, de obicei, poezia de gen. Așa de pildă poezia filosofică, poezia cerebrală, poezia epică, poezia orașelor, poezia lunei, etc. In ea izbește în primul rând intenția, hotărîrea autorului, de a fi așa sau altfel. Faptul că, apoi, e și poezie, devine secundar. Preocuparea ei de căpetenie este de a fi filosofică, cerebrală, epică, orășenească sau lunară. Firește că orice altă poezie păstrează sau sfârșește prin a-și însuși și o serie de atribute laterale. Ele sunt însă opera cetitorului sau a criticului. Amatorul începe însă cu atributul, ca substanță primă, și în cazul fericit, sfârşeşte cu poezia. Aici începe linia nesigură și imperceptibilă a distincției dintre aceste două domenii. Când poezia amatorului sfârşeşte prin a se impune ca poezie, depăşindu-și atributele aderente, atunci amatorul devine poet, sau s'a revelat, în ciuda unei scurte rătăciri de sine prin lumea amatorului, poetul de totdeauna.

De obicei amatorul se naște inovator, când nu e un gânditor. Se poate întâmpla ca firea lui de poet să fie mai tare de cât teoriile lui de inovator, sau de gânditor, și atunci, firește, inovația, sau gândirea, sunt numai fațete incidentale ale unei personalități efectiv-poetice. Și, atunci, firește, inovația contenește de a mai fi un act voluntar pentru a deveni un fenomen natural de vitalitate. Un poet poate fi inovator așa cum este și poet, fără să se gândească cu poză și cu ostentație la lucrul acesta.

* * *

D. Voronea Ilarie a găsit, în volumul d-sale de poeme **„Ulise“** o idee susceptibilă de a deveni poezie. Ulise e, poate un voiaj sentimental, lăuntric și în afară, al poetului pe mările ciudate ale poeziei. Ca și autorul și vicleanul fiu al lui Laert, d. Voronca a întâlnit, în această călătorie, numeroase și pline de interes ținuturi, fapte sau abilități. Spre deosebire însă de străbunul titlului volumului d-sale, d-nul Voronca nu a izbutit să ne impună toate găselnițele d-sale. Așa bunioară acceptăm bucuros versuri admirabile ca :

„In aer sufletele ni se sărută“

sau :

„Toamna sângelui răzbate prin cornul de
[vânătoare
„Un cerb înaintează în desemnul zilei,
„Vizuinele se deschid ca bricegele“...

sau :

„Acum strada te primește ca o cutie de
[poştă“

Şi nu putem accepta versuri ca :

„Cerul atârnă ca limba câinelui de un
[cot“

In ea, ideea, firește, nu are nimic supărător. D. Voronca însă nu a izbutit să ne-o impună în forma de mai sus. In schimb însă ne-a dat impresia că a vroit să inoveze cu ceva. Inovația însă l'a trădat și l-a declarat, nu pentru principiul abstract al acestei năzuinți, cât pentru faptul că neizbutind-o, în locul poetului ne apără inovatorul. Poezia însă nu e de cât o religie înăscută a unui ins, și nimeni nu se roagă cinstit de cât pentru a se ruga, adică din necesitatea de a se simți pe sine creatură în contact cu caracterul său. Un poet care scrie pentru a fi inovator este tocmai ca un om care s'ar ruga lui Dumnezeu pentru a găsi bani pe stradă, sau pentru a primi în dar o pereche de pantofi de lac pentru a se putea duce cu ei la bal. Ulise al d-lui Voronca Ilarie nu a izbutit să îmblânzească însă pe frumoasa vrăjitoare Circee îndeajuns pentru ca imaginile d-sale să nu se transforme pe hârtie în porci :

„Dumnezeu e un foarte bun contramaistru,
„Orzul vântului se răstoarnă din sacul
[aerului
„Şi nechează herghelia zărilor“...

Nu e departe însă de-a aborda, și definitiv poate, în insula Nausicăi, această fiică a generosului Alkinous, regele care a primit dela Pheacieni stăpânirea și puterea :

„In inel cântecele dorm ferecate,
„Ca'n uger laptele luminei crește,
„Pe mâini edera cuvintelor urcate,
„Şi, un călăreț la conac, inima se oprește“.

N. DAVIDESCU.

* * *

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primite la redacție :

Reviste : Gândul Neamului (Chişinău) an. 7-a Nr. 2 ; **Buletinul educației fizice** (organ. ofic. național de educație fizică. Anul 6. No. 1. **Ramuri** (Craiova), anul XXII. No. 1 ; **Şoimii** (Tg. Mureş), anul 4 No. 3—4 ; **Gândul Nostru** (Iași), anul 6 No. 1 ; **Revista Scriitoarei**, anul 2 No. 3.

Şi volumele : Cu dalta pe lespezi, poezii de Eugen Constant **Cântece 'n amurg,** poezii de C. Pajura.

* * *

Revista „Şoimii“, fondată sub auspiciile maiorului Nădejde Vasile, apare lunar la liceul militar **„Mihai-Viteazu“** din Târgu-Mureș sub supravegherea **maiorilor Urziceanu Gh. și Vasiliu Vasile,** a profesorilor de specialitate și sub conducerea unui comitet compus din elevi.

* * *

In curând va apare un volum din proza d-lui Aureliu Cornea intitulat **„Flori de întuneric.** Cititorii noștri vor fi apreciat desigur puterea de analiză, excepțională a acestui tânăr scriitor, atât din „Echilibristică“, publicată într'un număr precedent, cum și din „Poezie“ din numărul de față.

* * *

VIAȚA LITERARA No. 74, aduce următoarea colaborare : **G. Călinescu :** Lorenzaccio ; **Al. Bădăuță :** Adrian Maniu ; **E. Lovinescu** despre I. T. Visarion ; **I. Valerian :** De vorbă cu d. Visarion ; **Pompiliu Constantinescu :** Gib. Mihăescu; **Samson :** G. Chesterton ; **A. Cornea :** Din isprăvile unui derbedeu ; **N. Şerbănescu:** Cronica teatrală, etc. Interesante cronici și informațiuni cuprinde pagina IV.

in strainatate

CONCEPŢIA ARTISTICA A LUI ANDRE GIDE

Problema raportului dintre artă şi realitate e, fără îndoială, problema centrală a esteticii, după cum se dovedeşte din cercetarea istorică a acestei discipline.

Timpul nostru a primit multe deslegări ale raportului dintre artă şi realitate. cele mai intersante aducând vederi cu totul deosebite dar uşor de explicat în cadrul ideilor conducătoare ale vremii. Printre acestea se situiază soluţia mult discutatului romancier contimporan André Gide, despre care referăm în cele ce urmează.

Concepţia artistică a scriitorului francez e expusă şi aplicată în „romanul": *„Les faux-monnayeurs"* în care se prezintă două familii, Profitendieu şi Molinier, un romancier Edouard şi alte personagii care-şi trăiesc o parte din viaţă sub observaţia autorului, simţindu-se însă că viata aceasta a început dincolo de primul moment al „romanului" şi se continuă şi după ultimul. Ceeace înseamnă că André Gide a renunţat la urmărirea unor anumite conflicte, care s'ar soluţionă la sfârşit în mod definitiv după tipicul romanului curent. Concepţia bergsoniană care proclamă existenţa unui fluviu neîntrerupt al vieţii, imposibil de cunoscut prin inteligenţă, prezidează opera lui Gide.

Dar ne interesează ideile lui despre artă şi realitate.

André Gide constată mai întâi că între cele două domenii există îmbinări, confuze, contururi şterse, ba chiar că imaginaţia — facultatea activităţii artistice — ar întrece realitatea nu dispreţuind-o ca inferioară esteticeşte, *ci creiând din şi în sensul ei.*

Să citām: *„Realitatea mă interesează ca o materie plastică; sunt mai atent la ceeace ar putea să fie, infinit mai mult decât la ceeace a fost. Mă plec atras asupra posibilităţilor fiecărei fiinţe şi plâng tot ceeace copacul moravurilor atrofiază"*. („Les faux-monnayeurs", pg. 148, Nouvelle revue française 1495).

Realitatea este deci prezentată ca o sumă de posibilităţi cari sunt provocate de artist la actualizare. *„N'am putut niciodată să inventez nimic* spune Gide, *însă, în fata realităţii, sunt ca pictorul cu modelul său, căruia îi spune: dă-mi cutare gest, ia cutare expresie ce-mi convine"* (op. cit. pg. 147).

In „Les faux monnayeurs", Gide încearcă chiar aplicatii. Georges, adică un personagiu din realitate, este pus să reacţioneze faţă de anumite probleme ale unui roman.

Vederea lui André Gide ni se pare astfel deosebit de originală. Arta nu mai e nici imitatoarea realităţii, dar nici o activitate ce combină în formaţiuni nouă elemente vechi. Ea este un ferment de cristalizare mai completă a realităţii, de potenţare a posibilităţilor ei. Arta intensifică viaţa, iar funcţiunea imaginaţiei creatoare e tocmai să provoace această intensificare.

In lumina aceasta, se pot înţelege următoarele rânduri ale lui Gide pline altfel de aparente contradicţii: *„Aş vrea un roman care ar fi în acelaş timp şi adevărat, şi îndepărtat de realitate, şi particular, şi general totdeodată, şi uman, şi fictiv ca Athalie, ca Tartuffe sau Cinna"* (op. cit. pg. 238).

Ideile lui Gide întrec astfel formula naturalistă a lui „laisser-aller" les faits"; dau artei un ideal cu posibilitatea de a fi realizat fiindcă se cuprinde latent în realitate. Dacă ar fi să etichetăm concepţia artistică a lui André Gide, am numi-o cu o formulă numai aparent contradictorie *realismul idealist*, adică teoria care proclamă potenţarea realităţii la un maximum de ideal.

AL. DIMA

EVELYN HOLT creatoarea Christinei din „Liebelei"

BRIGITTE HELM în ultima-i creaţie „Alraune"

teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

MEȘTERUL MANOLE, DE OCTAVIAN GOGA

La cea dintâi reprezentație a nouei sale piese de teatru, „Meșterul Manole“, l-am văzut din nou pe Octavian Goga, aclamat, sărbătorit, ovaționat.

Am simțit pentru acest mare scriitor, în seara primei reprezentații a lui „Meșterul Manole“, în acelaș ritm, emoțiile pe care mi le-au procurat excelentele articole ale ziaristului Goga în ziarele din Ardealul, — pe-atunci sub pintenul maghiar— ; mai apoi accentele de revoltă din „Domnul Notar“, reprezentat la Teatrul Național ; apoi inimoasa cuvântare rostită la Academia Română, când a fost ales membru în locul lui Coșbuc și când i-am citit admirabilul discurs rostit acum câțiva ani, la Sânicolaul-Mare, în fața monumentului lui Eminescu, ridicat de pietatea unei comune bănățene.

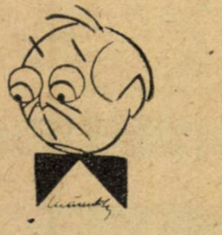

Acelaș ritm de simțire.

Din datina, din crezul, din ideologia, din mistica nației sale răsare scriitorul, care trebue să lupte afirmându-și personalitatea, înfrângându-și durerile, iluminându-se de bucuriile obștești, doborându-și suferințele proprii, ca să realizeze opera de sinteză a sufletului poporului din care face parte.

Meșterul Manole, legendarul Meșter Manole, arhitectul comoarei de artă dela Curtea de Argeș, e pentru Octavian Goga, simbolul creației artistului român.

Ca să realizeze ceva, scriitorul, pictorul, sculptorul trebue să jertfească tot ce au ei mai scump, ei personal.

Din bătrâna baladă populară a „Meșterului Manole“, Octavian Goga a scos cu vioiciunea lui de cugetare, cu frăgezimea lui de exprimare, cu înfrigurata și pasionata lui putere de tălmăcire, cu viguroasa lui putere de a înfățișa vibrantele stări de conștiință, înțelesul adânc al jertfei, pe care trebue s'o facă artistul, ca să toarne în opera lui, adevărata, reala, sincera spovedanie a sufletului său.

Acesta-i substratul piesei „Meșterul Manole“ a lui Octavian Goga.

Literatura, la înălțimea marelui său talent.

Forma admirabilă.

Dialogul din punct de vedere literar, frumos.

Dar acțiunea scâncește în actul I, se intensifică în actul al II-lea și al III-lea, până când se închee cu cuvintele „Manole, Manole, zidul rău mă strânge“, spuse în forma în care numai Marioara Ventura, poate să le spună, ca să le dea tot tâlcul tragic al destinului din adânca înțelepciune a baladei populare.

Prea lung actul întâi întru pregătirea acțiunii de demostrarea conceptului filozofic despre creația artistică.

●

Intr'un salon, scriitorul Balteș, bătrân, dar scânteetor de vervă (C. Nottara), în cursul unei convorbiri despre patronii fiecărei arte, spune că arta are de patron pe Meșterul Manole, — cu jertfirea a tot ce artistul are pentru sine mai drag.

Balteș spune aceasta Anei Brăneanu (Marioara Ventura), Elenei Caramfil (Marioara Zimniceanu), sculptorului Galea (G. Storin) și arhitectului blând, așezat și respectos Emil Scarlat (Pop Marțian).

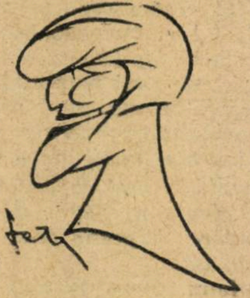

Sculptorul Galea povestește atunci ce l'a impresionat mai mult : ochii amantei unui preot. Preotul și amanta stăteau într'o pivniță, fiindcă sătenii dărâmaseră casa preotului, ca să-l pedepsească de nelegiurea, că are amantă. Iubirea, prin urmare, era totul. Tăria preotului de a îndura toate dușmăniile, primejdiile, rezida în iubire.

Povestea a impresionat pe Ana Brăneanu, care în cele din urmă cade în brațele sculptorului. Acesta îndrăgostit cu patimă impune Anei să plece cu el. In timpul frământării lor, apare Brăneanu. Duel cu sculptorul.

Sculptorul e rănit și se retrage pentru câtăva vreme în casa părintească. Se întremează, se apucă să lucreze și-și pregătește expoziția. Inainte de a o deschide, Elena Caramfil vine să vadă pe Galea. Ii comunică apropiata ei căsătorie cu Scarlat (amândoi liniștiți și temperamente prudente de burghezi ordonați) și-i mai comunică dorința Anei de a-l vedea. Ana vine în atelier. Intâlnirea e dramatică. Dialogul e scânteetor de lirism. E fermecător de literar. E de înaltă tonalitate artistică. Sculptorul și-a concentrat durerea și iubirea în lucrările lui, pe care le-a realizat cu atât mai mare măestrie, cu cât și-a sacrificat dragostea lui puternică. Dar Ana? Ana cu ce-a rămas? Cu vaetul doar... „Manole, Manole, zidul rău mă strânge“...

Apar apoi vizitatorii expoziției printre care și un ipochimen de ministru (d. Conabie).

(N'am putea spune, dacă autorul a pus în text, ca actorul care face pe ministrul să nu poată pronunța numele Atlantida, sau actorul nu și-a disciplinat pronunțarea).

●

Punerea în scenă a fost încredințată d-lui Enescu, care și-a depus toate silințele să acorde un text de cea mai aleasă literatură, cu decorul corespunzător artistic.

●

Maestrul Nottara a întrupat rolul scriitorului cu toată acea enormă autoritate și experiență, care impun și ilustrează gânditorul senin, gânditorul original, gânditorul profund. D. Nottara a întrupat un filosof ilustru.

D. Pop Marțian a fost în rolul unui arhitect așezat și domol, — gentil și liniștit, practic și simpatic.

D-na Marioara Zimniceanu și-a cucerit o nouă izbândă prin felul duios în care a împărtășit prietenia, prin devoțiunea și sfătuirea, cu care și-a înconjurat prietena.

Rolul mare al sculptorului, l'a întrupat excelentul artist, d. G. Storin.

Rol de cadru mare, — artist cu resurse de cea mai largă amploare.

Rol de pasiune doborîtoare, — artist, care știe să redea cele mai amănunțite nuanțe și cari înfățișează cu dezinvoltură vacarmul pasional.

Marioara Ventura a fost Marioara Ventura.

Cea mai stăpânitoare artistă.

B. CECROPIDE

„MITICA POPESCU“ LA TEATRUL MIC

„Comedia ilustrată“ revistă anume închinată vieții teatrale și excelent redactată de d. Sergiu Milorian și caricaturistul Sell, publică în fruntea numărului apărut săptămâna trecută următoarele :

„Mitică Popescu“, comedia d-lui Camil Petrescu va cunoaște în fine botezul rampei. După tribulații de stagiuni întregi dela teatru la teatru, în care decurs Mitică, amicul nostru și al tuturor, nu-și găsise apartament disponibil, — iată că Mișu Fotino, directorul Teatrului Mic, îl invită la el și-i dă adăpost. Bine a făcut d. Fotino. Căci Mitică e un personaj neobicinuit de simpatic, o figură reală, cotidiană, pe care o întâlnești la tot pasul, și nu o ficțiune morbidă de laborator mintal. Mitică e sociabilitatea personificată ; ne cunoaște pe toți, ne amuză cu aerele sale de „mucalit“. Mitică e un produs specific al nostru, adăpostește în el mentalitatea, duhul nostru, după cum, bunăoară, eroul lui Rostand e prototipul spiritului galic. Mitică e un Cyrano danubian. Prin notorietatea-i bine cimentată, deși ne e contemporan, Mitică a ajuns un personaj, am putea spune, legendar, pomenit și exemplificat plural ; erou al atâtor glume și cancanuri, delà mondenitatea saloanelor la obscurul suburbiilor, el descrețește frunțile, alină momentan necazuri.

Iată pentru ce-i salutăm cu bucurie apropiata apariție lui Mitică, amicul nostru de azi, de eri, din totdeauna.

plastica

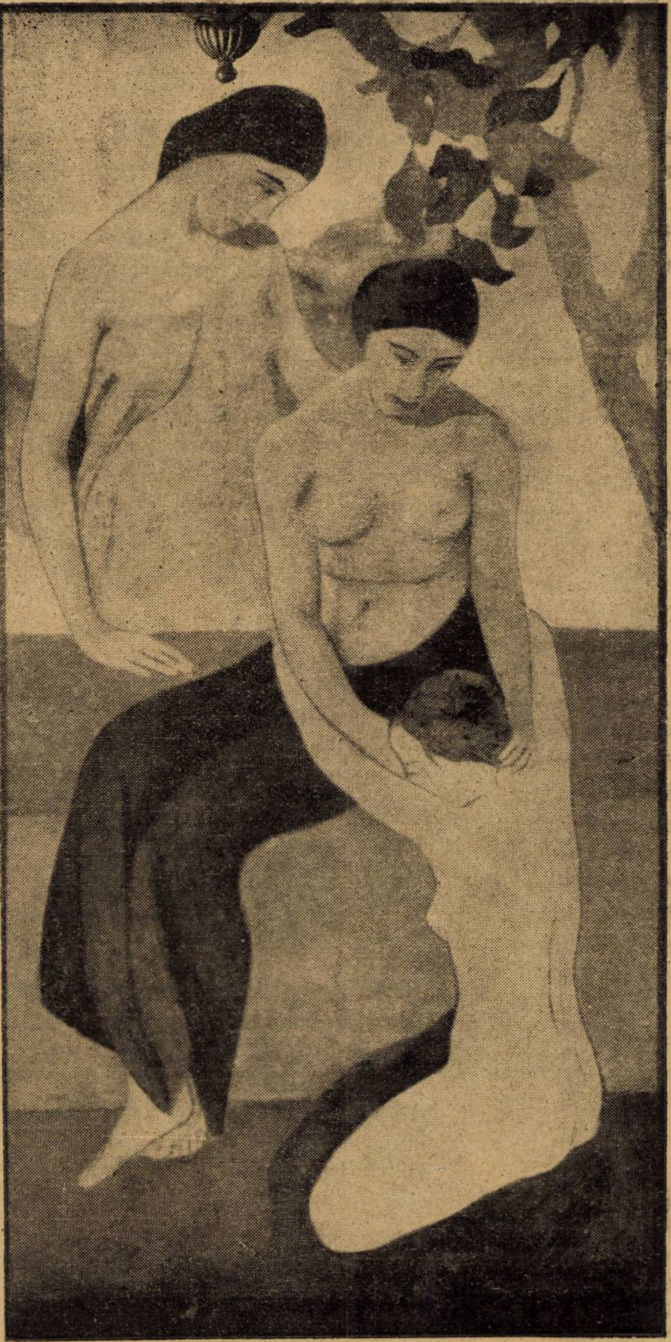

D-NA CECILIA CRUŢESCU-STORK: PANOU

Expoziţia recent încheiată, a pictorului atât de personal care e d-na Cecilia Cruţescu-Stork, a însemnat un frumos succes pentru arta nouă.

* * *

Peste câteva zile se va deschide în sala Ileana expoziţia mult aşteptată a lui Theodorescu-Sion.

note

S'a deschis, Duminică, în strada Regala, 11 bis, expoziţia pictorului Dărăscu, unul dintre fruntaşii artei noui. Va rămâne deschisă până la 20 Martie.

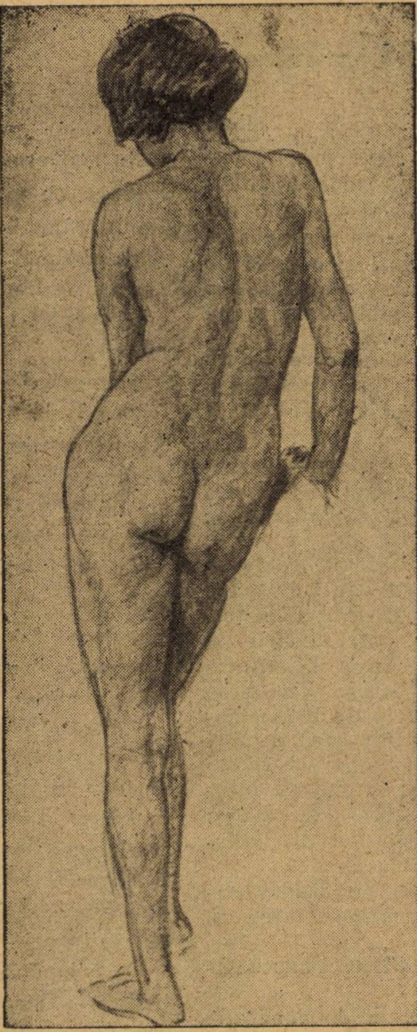

PETRU AUREL:
Studiu

La «Căminul Artelor» s'a închis de curând expoziţia pictorului foarte preţuit Petru Aurel.

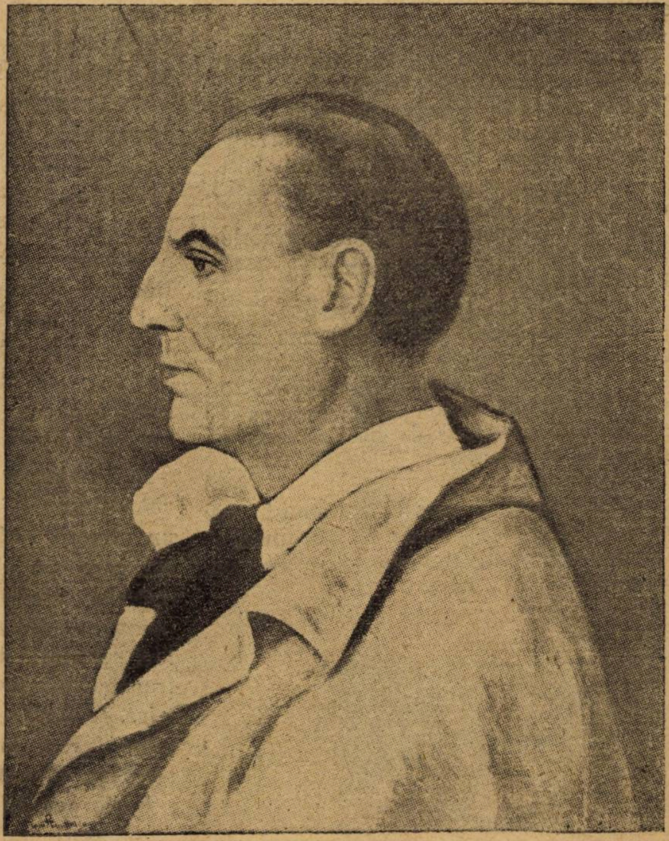

THEODORESCU-SION: AUTOPORTRET

gazetaria

așa și-așa...

elogii

E cert să scriitorilor le plac elogiile... Pentru că scriitorul adevărat e un om care vrea să fie iubit și e de presupus că un elogiu sincer, înseamnă și o undă de simpatie către cel căruia îi e adresat. Mai ales un elogiu discret e totdeauna o delicată dovadă de înțelegere.

Sunt însă elogii grosolane care constitue mai curând o insultă și care dau o poftă nebună celui „lăudat“ să-l ia la palme pe „binevoitor“.

Vorbim bine înțeles de elogiile verbale, pe care scriitorul e obligat să le asculte, căci nimeni nu e silit cu poliția să le citească pe celelalte.

Deci Tudor Arghezi făcea astăvară cură de soare pe îngusta plaje dela Tekirghiol-Eforie. Deasupra cerul albastru, în fața întinderea nesfârșită a mării și alături... un profesor de liceu. Literatură nu discutau niciodată, asta e dela sine înțeles. Vorbeau de obicei de înghesuiala din tren, de scandaloasa lipsă de apă de băut, de specula revoltătoare a birturilor. Vecinul nu era chiar atât de insuportabil, mai ales că și cerul și marea ofereau oportune diversiuni, când locvacitatea profesională era la flux.

Nu l-a scos din sărite pe Tudor Arghezi decât când l-a apostrofat într'o zi, protector și competinte...

— Domnule, d-ta iscălești Tudor Arghezi ?

Și poetul atât de prețuit de generația tânără, îngână, ca prins în flagrant delict :

— Da vezi... da.. eu...

— Daa ? Bun, bravo ! Am citit ceva de d-ta. Știi că-mi placi ? Serios...

Tudor Arghezi îl privi nefericit, dar profesorul nostru deduse de aci că nu-l crede pe cuvânt, deci întări grăbit :

— Nu, pe onoarea mea că-mi placi ? Compui foarte bine...

Asta era culmea : Autorul cuvintelor potrivite se regăsi și întrebă cu o perfidă timiditate :

— Cum ați spus ? Com.... com...

— Compui bine... îmi place cum compui... Nu te descuraja

— Compui ? Și poetul scotocind în haina lăsată pe plaje : „Ești bun să-mi scrii pe peticul acesta de hârtie cuvântul ăsta, cum îi spune....

— Compui...

— Așa... cum îi zice... scrie-mi-l că vreau să caut în dicționar ce înseamnă.

Și profesorul de română i-l scrise cu seriozitate.

ARIEL

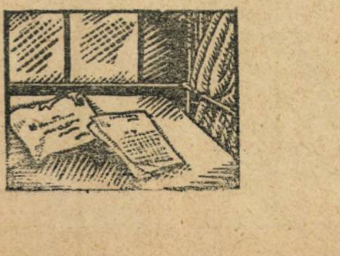

AMINTIRI DIN 2912

PIERRE MAC ORLAN

Nu mai eram chiar așa tineri, Garwell, Flint și cu mine. Dar mândria și bucuria bătrânețelor noastre era de a ne aduna de mai multe ori pe săptămână pentru a reînvia trecutul, acel trecut al adolescenței noastre în care totul părea minunat.

Almanahul electric din studio-ul lui Garwell arată data de 7 Noembrie 2950. Aceasta nu ne întinerea de fel, căci Garwell se născuse în 2895, Flint în 2897 și eu în 2899. Diferențele de vârstă dintre noi erau mici și deaceea ne iubeam ca niște adevărați camarazi.

In acea seară, puțină amărăciune se amesteca în discuțiile noastre despre progresele neîncetate ale civilizației. Flint susținea că nu se poate trăi sub apă fără ajutorul unor aparate, nici nu poci să te cufunzi la mari adâncimi fără să te temi de neplăcerile produse de gravitate. Totuși, oamenii se plimbau pe fundul mărilor cu ușurința unei languste, și Garwell, oftând, se văzu nevoit să constate că Flint vorbește prostii, ca toți bătrânii cari neagă evidența însăși.

De aci până la a se cufunda în amintirile de tinerețe nu mai era decât un pas.

„La dracu ! sări Garwell, unde vom ajunge cu invențiile astea noui ! Altădată nu ne jucam de-a peștii : ne mai rămânea câte ceva nelămurit în vreun colț al creerului.

Imi amintesc de escapadele de altădată cu micuța mea prietenă Minnie Dropp. Ah, mii de draci ! știam ce-i distracția pe vremea aceea ! Nu plăceri complicate, Doamne ferește ! Nici plimbări în fundul apei, nici la centrul pământului, ci numai peste câmpia frumoasă, sănătoasă: Natura pură iș simplă. Natura necomplicată, așa cum era atunci, înaintea progresului, bineînțeles.

Imi amintesc de o excursie ce-am făcut, Minnie și cu mine, în Picardia. Era un nimerit prilej de a respira aerul curat care, pe atunci, nu era fabricat de uzinele intermondiale. Luarăm tubul pneumatic și cred că voiajul era altminteri plăcut decât odioasele voastre transporturi instantanee prin undele electrice. In douăzeci de minute, Minnie și cu mine furăm introduși în tub și împinși până în Picardia, locul meu de baștină.

Puțin amețiți de voiaj, luarăm drumul de-alungul unui câmp pavat cu lemn și care fusese amenajat spre a permite cailor de corvoadă să poarte opinci pe rotile. Doamne, cât era de frumos ! Pe dreapta și pe stânga, pomi fructiferi așezați la rând și câmpuri de salată cât vedeai cu ochii. Azi nu mai există câmpuri de salată — salata noastră e chimică ! Asta-i progresul, nu-i așa ? Adevărați berbeci de „o mie de picioare“, o încrucișare curioasă dând o medie de 60 de fripturi de cap — păsteau ici colo ierburi fierte ; într'o albie de zinc curgea apă sterilizată. Minnie, entuziasmată de opera creatorului, bătea din palme și sărea ca un copil. Fericite vremuri !

Da, dragii mei, noi mai știam să ne distrăm, și câmpia nu era o închipuire ! Ne oferea distracții cari odihneau sufletul și trupul de tumultul orașelor.

Astfel de pildă, pe când treceam printr'o plantație de tineri stâlpi telegrafici, ne găsirăm înaintea unui „parc de atracțiuni“ : Luna-Picardia-Magic-Parc. „Să intrăm“, spuse Minnie. Intrarăm și, Doamne ! ce de lucruri admirabile văzurăm ! Se găsea acolo tot, dar absolut tot ce-ți poci visa la țară.

Intr'o despărțitură închisă cu sârmă ghimpată, doamnele amatoare de emoții violente, puteau, în schimbul a 10 franci, să se lase urmărite de o vacă adevărată. Să le fi auzit țipând ! Mai încolo, în schimbul a 20 de franci, ți se punea la dispoziție un metru pătrat de pământ cu iarbă verde, pe care puteai să te tăvălești dela dreapta la stânga și de la stânga la dreapta, timp de o jumătate de oră. Pentru încă 40 de franci, auzeai într'un fonograf păsări adevărate ce-au trăit prin 1910. Era cu adevărat interesant. Mai departe, tot mai departe, pentru numai 50 de franci, puteai să intri sub un clopot de sticlă și să te așezi pe un adevărat cuib de furnici. Minnie era în culmea entuziasmului.

Plimbarea asta îi rămase întipărită în minte pentru totdeauna, și micuța se gândea încă la ea cu câteva zile înainte de a muri. Da, da, v'o repet, erau vremuri bune, termină Garwell. Oamenii generației mele nu alergau după cai verzi pe pereți, trăiau simplu, și totul mergea cum nu se poate mai bine“.

Ridicând din umeri, surăzând superior, așteptam ca unda electrică ce deservea cartierul nostru să ne transporte în paturi.

literara

o seama de cuvinte

Un prieten al lui Coquelin se miră văzându-l pe acesta palid și tras la față.

„Ești foarte bolnav“, îi spuse el interpretului lui Cyrano. „Lucrezi prea mult și te surmenezi“.

„Ce vorbești“, răspunse Coquelin, „așa cum mă vezi am stat 8 ore fără cunoștință“.

„8 ore fără cunoștință ? Dar ce ți s'a întâmplat ?“

„Am adormit“.

●

Un împărat supărându-se pe un demnitar al său, care fusese în mai multe rânduri ambasador, îi zise :

— Ești un bou !...

— Nu știu Maestate dacă sunt bou, dar știu că am avut onoarea să vă reprezint în diferite ocazii.

●

Celebrul inventator și rege al electricității Edison, e un om jovial. Când a inventat fonograful a ținut ascunsă minunea aceasta și, mai înainte de a o arăta publicului s'a servit de ea ca să joace multe farse prietenilor săi. Așa intr'o seară, când avea mai mulți oaspeți, unul dintr'înșii se retrase în camera-i rezervată și tocmai când era să urce în pat, auzi aceste vorbe cu un ton sepulcral:

— Ora unsprezece!... încă o oră!

Omul, nelinistit cu drept cuvânt, cercetă întreaga cameră, dar negăsind nimic se culcă fără a adormi însă.

Timpul trecea; douăsprezece lovituri sună orologiul de bronz și vocea din umbră răsună din nou.

— Miezul nopței!... pregătește-te să mori!

De astă dată oaspetele, speriat, sări din pat și se refugiă în coridor unde ilustrul inventator, care-l pândia, îi explică râzând gluma făcută cu ajutorul noului său aparat.

●

După o legendă hindusă, când Twashtri a făcut lumea, se gândi să creeze și femeia. Dar constată că tot materialul solid îl întrebuințase la facerea bărbatului și atunci Twashtri căzu într'o meditație adâncă. Apoi procedă după cum urmează :

Luă rotunjimea lumei și ondulația șarpelui, înlănțuirea plantelor urcătoare și tremurătura ierbei, suplețea trestiei și catifelarea floarei, ușurința frunzei, privirea căprioarei și nebuna veselie a razelor solare, plânsul norului și nestatornicia vântului, timiditatea iepurelui și mândria păunului, dulceața pufului de păsărică și tăria diamantului, gustul dulce al mierei și cruzimea tigrului, căldura focului și răceala zăpezei, cârâitul gaiței și gunguritul turturelei.

Amestecă toate acestea și formă femeia. Apoi luând-o, o dărui bărbatului zicându-i :

„Iată tovarășa vieței tale“.

bazar

DESPRE AL ȘASELEA SIMȚ

...savantul profesor Charles Richet a terminat o extrem de interesantă lucrare.

Acest al șaselea simț, mai mult sau mai puțin desvoltat la oamenii ce-l posedă, permite acestora observațiuni denumite de Englezi, „vise veridice“ sau „halucinațiuni veridice“.

Sunt în univers vibrațiuni cari impresionează simțurile noastre, cele cinci simțuri cunoscute : sunt alte vibrațiuni cari impresionează numai aparatele de fizică ; însfârșit sunt altele cari scapă atât celor cinci simțuri cât și aparatelor de fizică, dar cari impresionează cel de-al șaselea simț. Aceasta este teza profesorului Charles Richet.

●

VOM VEDEA, LA 12 MARTIE !

O telegramă din India ne vestește că celebrul agitator Gandhi prevede cu absolută siguranță moartea sa pentru 12 Martie viitor.

De obiceiu acei ce cred în prevederi de soiul acesta, nu afirmă decât atunci când un eveniment oarecare se produce, că el a fost prevăzut și anunțat. Martorii sunt în genere de bună credință, totuși prin declarațiile lor nu fac decât să „prezică“ un fapt întâmplat. Gandhi, acum, oferă o experiență cu adevărat hotărâtoare. In afara unui caz de autosugestie, de va muri în 12 Martie, teoria premunițiunilor va putea fi susținută cu un exemplu netăgăduit de puternic.

●

LIMBAGIUL FLORILOR

Iată semnificația obișnuită a câtorva flori : Cais, insensibilitate ; absint, amărăciune ; acacia, dorință de a place; migdal, dragoste durabilă ; spinișor, prudență ; begonia, cordialitate ; albăstrică, timiditate ; camelie, mândrie ; campanulă, cochetărie ; mac de câmp, dragoste fragilă ; ciclamen, gelozie ; dalie, recunoștință ; mixandră, statornicie ; moțul curcanului, rendez-vous ; heliotrop, unire ; imortele, regrete eterne ; iris, duioșie; iasomie, dragoste ; laur, triumf ; iederă, unire strânsă ; liliac, prietenie ; crin, puritate ; marguerită sălbatică, simplicitate de suflet ; marguerită (regină), încredere; mimoză, siguranță ; mărgăritar, cochetărie discretă ; miozotis, amintire credincioasă ; ochiul boului, ardoare ; portocal, virginitate ; orhidee, ardoare ; pansele, gânduri intime ; primavera, prima dragoste ; rozetă, dragoste ; tuberoză, dorință ; lalea, declarație de dragoste ; violetă, dragoste ascunsă.

(Dimanche Illustré)

caricatura zilei

PRECAUȚIE

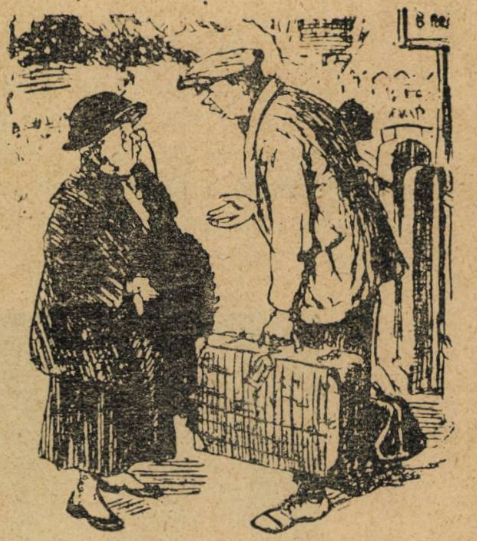

Comisionarul : Ar fi mai bine să-mi plătiți acum, că poate nu ne mai întâlnim.

(Passing Show)

LA SPITAL

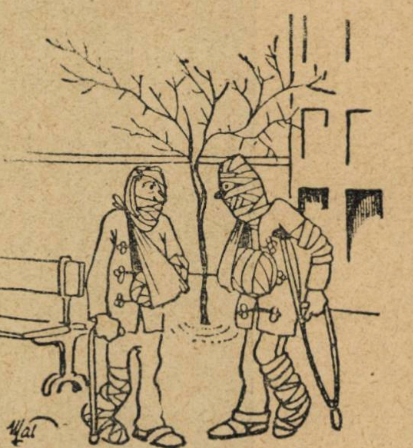

— Imi păreți cunoscut — ne-am mai întâlnit cândva...

— O, ne-am întâlnit, cu... 110 km. pe oră ! Merçi...

(Dimanche Illustré)

PROVINCIALII

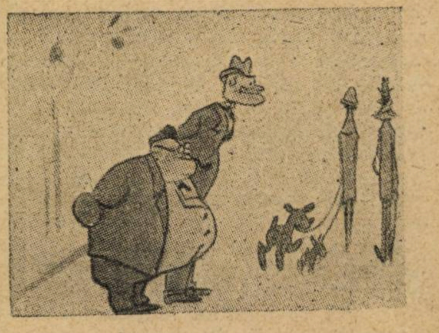

— Ia-uite ce câini blestemați, cum îi imită, domnule !

(Münchner Illustrierte)

cărţi redate în extrase

VIATA AMOROASA A LUI LUDOVIC AL XIV-lea

Regele Soare, care a dat numele lui unuia dintre veacurile cele mai strălucite din istoria lumii, a fost şi pentru contiporanii lui şi pentru posteritate obiectul atenţiei tuturor. El e cel care a creat un stil, cel care a fixat clasicismul francez. O personalitate atât de importantă nu putea rămâne departe de cercetările scriitorilor şi savanţilor. Un academician dintre cei mai activi, Louis Bertrand, a făcut într'un volum pentru editura Flammarion, o sinteză a bibliotecilor întregi cari s'au scris despre Ludovic al XIV. Dăm din ea extrasele caracteristice.

REGELE LUDOVIC AL XIV-LEA

„Este cel mai frumos şi cel mai bine făcut bărbat din regatul său şi desigur din toate regatele".

Exclamaţia trebue temperată probabil. Aparţine unei femei, care nu putea să judece decât după criteriile imediate ale unui aprig temperament de amantă. Verişoara Regelui soare — trecută în Istorie cu numele **Grande Mademoiselle** — preţuia în voinicia regalului său văr un ideal elementar. Ludovic al XIV-lea n'a fost un om frumos. Purta pe umerii lui laţi şi rezistenţi, un cap mare cu trăsături regulate, dar aspre, doi ochi severi, o frunte cochet ciupită de vărsat şi o augustă încruntare. Calităţi de căpitan nu de cavaler sentimental, într'o vreme când gustul ales cerea obraji rozi, pas de menuet şi nobleţa de conte travestit bucolic în păstor. Inchipuiţi-vă budoarul amănunţit şi fragil al unei frumuseţi de epocă, terorizat de acest călăreţ cu cizmele prăfuite, coborît de pe cal între două bătălii şi o înaltă problemă de stat. Spectacol inedit şi fermecător, înspăimântând preţiozitatea cititoarelor lui Racine, dar dăruindu-le totuşi fiorul unei bărbăţii voluntare. Farmecul era cu atât mai atrăgător, cu cât era ştiut că în pieptul muşchiulos şi rezistent al ostaşului, bate o inimă în cadenţă de divertisment muzical. Marele căpitan ştia să plângă, să se închine şi să danseze. Doi ochi albaştri pot scuza uneori o variolă. Ludovic îi avea. Ştia să vorbească inteligent, să amuze cu bonomie, să râdă. Nu mai puţin păstra o oarecare trăsătură de sălbăticie şi dârzenie .Era un sportsman. A ţinut totdeauna la cea mai riguroasă etichetă, dar a ştiut s'o împace cu fiarele sălbatice şi caii. Era vânător, călăreţ, pescar. Inota, alerga trăia în aer liber. Trăia în cea mai perfectă şi tinerească higienă, stăpânindu-şi un sânge bogat şi un temperament fugos. Nobilele doamne de onoare, greoaie şi decorative, în rochiile lor imense şi rotunjite ca o virtute, nu izbutiau să-şi ascundă privirile lor dornice, când tânărul prinţ intra convins în sala de recepţii. Prestigiului regal i se adăuga înfăţişarea simplă a unui trup viu şi muşchiulos, siguranţa unui pas de războinic, eleganţa bărbătească a unei săbii prea ferm ţinută în mână, pentru a fi numai o decoraţie. Il aştepta pe vânjosul faun al pădurilor din Fontainebleau o existenţă de mare cuceritor de inimi şi de invidiate succese. Le-a avut.

CURTEZANELE

Discreţia aristocrată a Regelui Soare a nimicit toate mărturiile intimităţilor scabroase. Amănuntele vieţii lui sentimentale nu se cunosc. Din clipa în care superba contesă de Beauvais l-a ajutat să deslege tainele iubirii cu graţia sa de respectuoasă doamnă de onoare şi până în ceasul când în braţele Doamnei de Maintenon a rostit ultimele vorbe de dragoste, Ludovic a iubit multe femei frumoase. Toate cancanurile ne-au rămas însă necunoscute. Rostiţi însă cu glas tare numele iubitelor. Este în franţuzeasca graţie a silabelor lor o rumoare de eleganţă, libertinaj şi spirit.

Simpla lor înşiruire luminează viaţa intimă a celui mai glorios rege:

Domnişoara de la Mothé Houdaucourt, de la Valière, de Théoban, de Ludres, de Fontange, Marie Maucini, Olympe Meucini, Doamna de Montespan, de Monaco, de Soubise.

Este ca o procesiune de minunate siluete şi rochii albe într'un decor fragil de sidef şi dantelă.

MARIA MANCINI

Era nepoata cardinalului Mazarin şi amica regelui adolescent .S'au cunoscut în 1656, când amândoi nu împliniseră încă 18 ani. Regele era un tânăr viguros şi suplu, admirat pentru destoinicia lui timpurie în lupte şi în jocuri. Se povestiau istorii minunate despre curajul şi cavalerismul său, în care desigur intra o bună parte de cochetărie jertfită blondei Marie. Nepoata lui Mazarin era cu convingere urâtă. Regele a cunoscut-o însă la vârsta, când o anumită vioiciune şi prospeţime a înfăţişării trece lesne drept graţie. Tânăr. mult prea tânăr, a cunoscut momente de naivă fericire în plimbările de seară prin vaste grădini regale, mână în mâ nă cu fetița, care dacă avea ochi urâți știa probabil să-i închidă în clipele emoționante. Își șopteau poezii, discutau probleme de chinuitoare neliniște, își scriau epistole — în gustul veacului — lungi și virtuoase. Decorul era potrivit. Vârsta deasemeni. A fost o pasiune de mistică înțelegere sufletească. Desigur n'a lipsit inevitabila — pe atunci — compătimire platonică cu flori, bilețele, strângeri de mână și conflicte spirituale. Idila s'a sfârșit prozaic. Necesități de stat îl obligă pe Ludovic, după disperate apeluri la bunătatea mamei sale și după inutile revolte împotriva judecății prea reci a miniștrilor, să se însoare cu Infanta Spaniei, persoană ștearsă, neînsemnată și modestă. Maria pe de altă parte ascultă de combinațiile politice ale unchiului său, cardinalul Mazarin, măritându-se cu Charles Lorraine, dușmanul regelui. Acest lucru îl întristează pe Ludovic. Este o experiență, care îi îndepărtează definitiv orice naivitate în relațiile sale cu femeile.

EXIGENȚE REGALE

Nici o clipă de acum încolo Ludovic nu jertfește capricilor și pasiunilor sale demna etichetă a curții. Se pare că nu începea o aventură, până a nu fi avut grija de a-și preveni aleasa într'un chip hotărît :

„Iubiți-mă dacă voiți, dar nu uitați că eu sunt Regele, adică un om răspunzător în fața Statului oricând, jertfindu-și sentimentele cele mai scumpe și reprezentând un popor. Sunt obligat să mă constrâng și mă supun cu orice preț. D-tră veți face la fel. Trebue să vă supuneți. Nu sunteți numai amanta mea, aveți o funcțiune la Curte, sunteți doamnă de onoare a Reginei și ducesă. In această calitate veți însoți pe soția mea în trăsuri la țară, la ospețe, la baluri, la sărbători, chiar dacă nu aveți dispoziție, chiar dacă sunteți bolnavă. Veți numi poate aceste cereri egoism. Eu însă cred că nu este decât o împlinire a datoriilor. Veți face ca mine. Imi îndeplinesc funcțiunea, chiar când nu am poftă, chiar bolnav, chiar cu primejdia vieții mele. Nu uitați că d-stră sunteți amanta Regelui nu a unui particular și că Regele nu poate să înfrunte opinia publică, să o scandalizeze prin purtarea lui. Iubirea noastră va fi deci secretă și ruptura deasemeni. Nu veți avea dreptul să faceți scandal, când nu vă voiu mai iubi — căci orice se poate întâmpla — nici să vă căiți în mod public, dacă din întâmplare v'ar părea rău că m'ați iubit. Vă veți păstra ținuta ca mine și, dacă iubiți cuvintele mari, veți fi martira ținutei, așa cum sunt eu. Nu există măreție de cât în constrângere".

LOUISE DE LA VALLIÈRE

Fratele mai mic al Regelui se căsătorise cu bruna principesă Henriette a Angliei. Șease luni de căsătorie făcură din englezoaica aceasta slabă și debilă, o femeie admirabilă, cu un trup de vestită frumusețe. Gurile rele spuneau că miracolul nu era cu totul străin de asiduitatea ducelui de Guiche. Ludovic — dezinteresându-se de cauza admirabilei transformări suferite de cumnata sa — plănuește s'o cucerească, slujindu-se de o modestă doamnă din anturajul ei, Louise de La Vallière. Uită repede însă de gândul dintâi, oprindu-se în fața complicei. Doamna de La Vallière îl iubește. O dragoste sinceră, devotată ,conjugală aproape. Regele plictisit de grațiile interesate ale curtezanelor, care iubeau în el gloria numai, se bucură că este iubit pentru afecția lui în sfârșit. Dar o astfel de relație își are exigențe, neîngăduite unui om de Stat și unui războinic. Doamna de Lavallière în nestăpânita sa dragoste uită orice conveniență socială și deseori își pune augustul prieten în situații penibile față de Regină și curteni. Odată știindu-se, în a noua lună, a avut imprudența să-l însoțească pe Rege împreună cu toată curtea la Vincennes. Acolo în castel, într'o cameră deschisă oricui, născu în știința tuturor. Regele, care ținea la cea mai strictă etichetă, deși legăturile sale erau public cunoscute căuta să scape de o astfel de amantă .prea afectuoasă pentru un Rege. Prilejul se ivi lesne. Ludovic o întâlni pe doamna de Montespau, iar fosta lui amantă trebui să părăsească Parisul, retrăgându-se la o mânăstire.

ATHENAIS DE MONTESPAN

Noua pasiune a Regelui a fost o dezlănțuire de sensualitate și plăcere, răzbunând poate cumintea idilă — pașnică, temperată și conjugală — de mai înainte. Doamna de Montespau nu era o frumusețe delicată și amănunțită cu trăsături fine de bibelou, visuri dulci de curtezană și eroice devotamente. Dimpotrivă, avea un trup de perfectă soliditate, cu proporții suficient de mari pentru a fi ridiculizate și cu foarte prozaice dorinți în dragoste. Primii Viscouti — italianul șiret, aventurier și indiscret — scria despre ea :

„**Am văzut-o într'o zi coborîndu-se din trăsură și mi-am dat seama că eu sunt mult mai slab decât piciorul ei**".

Regele a început s'o iubească în 1667, în timpul războiului din Flandra. Intr'o seară s'a deghizat în haine de soldat elvețian și a intrat în camera, pe care Athénaïs o împărțea cu Doamna de Hendiccurt. Aceasta avu discreția de a se face nevăzută, înlesnind astfel potolirea amărăciunilor regale. Regina, doamnele de onoare, curtenii, se găsiau cu toții în tabără în Flandra, așa că întâlnirile amanților erau îngreuiate. Trăsuri, camere dosnice, corturi, orice loc era un refugiu. Poate cu gândul la aceste zile de mizerie Ludovic se hotărî să-și clădească pentru liniștea iubirii lui Versaillul. Toată gloria arhitectonică a palatului acestuia, decorație somptuoasă a grădinilor, bogăția enormă cheltuită cu atâta bun gust și pricepere, se datoresc în mare parte voinții Regelui de a-și mulțumi amanta. Doamna de Montespan era magnific dăruită. Ludovic însuși își dădea osteneala alegerilor. Iată ce scria într'un bilet confidențial lui Colbert :

„Doamna de Montespan ține să nu-i dau bijuterii. Dar pentru ca să nu-i lipsească doresc să pregătiți o casetă potrivită pentru a conține lucrurile de mai jos. Lucrul este extraordinar dar ea nu vrea nici un dar.

„Va fi în casetă un colier de perle, pe care îl vreau frumos, două perechi de cercei ,una de diamante frumoase și una din pietre diferite ,o cutie de diamante și una din alte pietre. Trebue să fie bijuterii deosebite pentru ca să le poată schimba. Trebue deasemeni o pereche de cercei de perle și patru duzini de butoni, cu care se vor înlocui pietrele din mijloc. Vă anunț toate acestea din vreme, pentru ca să le puteți pregăti pe îndelete și ceeace trebue să fie frumos, să fie, iar ce trebue să fie curat să se lucreze cu mare grije".

Având astfel de bogății la îndemână nu e de mirare că Doamna de Montespan ajunsese cea mai celebră eleganță a timpului. Prezența ei la curte împodobia sărbătorile și le dădea un fast, de care cu drept cuvânt Regele era mândru. Discreția devenise inutilă. Amanta monarhului avea la curte o situație oficială. Primia ambasadori în audiențe, accepta grațios omagiile poporului, se complăcea într'o obștească admirație. In popor era numită **„La belle Madame"**. Semnul indiscreției fusese dat de sus. Doamna de Sévigné povestindu-i fiicei sale cancanurile de la curte, îi scrie :

„Eri, la joc, **Quanto** (marchiza o indică în corespondența sa cu acest nume conventional pe amanta Regelui), își aplecase familiar capul pe umărul amicului ei (Ludovic). Părea că spune: „Mă simt mai bine decât oricând".

DESFRÂUL DELA CURTE

Se povestesc aventuri de necrezut despre această lume alcătuită din cea mai aleasă nobilime, trăită în vecinătatea celui mai superb monarh. Bârfelile cele mai mârșave învrăjbiau în rivalități meschine femeile, care se ocărau cu vorbe grele, poreclindu-se cu o seamă de vulgarități. Se făceau glume grosolane și sinistre. Intr'un cuvânt curtea Regelui Franței era un loc de destrăbălare publică, de meschinărie și ridicol. Iar monarhul — cu toate sincerele sale străduinți — nu se deosebia mult, lăsându-se terorizat de o femeie și trăind într'un adulter pretutindeni afișat. Temperamentul amantei era într'atât de aprig, încât scenele violente nu erau rare. Doamna de Montespan își avea protejați, pentru care orice jertfă era insuficientă. Unul din ei, Lauzun, voind să se convingă de buna credință a blondei Athénaïs, se ascunsese sub patul ei și rămăsese acolo câteva ceasuri, ca să audă convorbirea cu Regele. Pe de altă parte bărbatul ei Domnul de Montespan, nemulțumit probabil de subvențiile recunoscătoare ale lui Ludovic, prilejuia alte scandaluri. Intr'o zi, la Toulouse izbucni o ceartă publică, la un joc de cărți, când o doamnă îi spuse în auzul tuturor, încornoratului soț :

— „Ah, Domnule, un rege de pică, v'a făcut d-stră cel mai mare rău".

Toate aceste istorii penibile creaseră în jurul Tronului o atmosferă viciată, care îngrijora pe toți drept-credincioșii și pe toți prietenii Regelui. O adevărată conspirație de moralizare se pune la cale de către Bossuet și Bourdaloue cu ajutorul văduvei lui Scarron viitoare Doamnă de Maintenon. Bun creștin, la început Regele cedează îndepărtându-și amanta dela Curte, dar curând ordonă să fie rechemată. O iubia prea mult încă. Lui Bossuet, care încearcă să protesteze, Ludovic îi tae scurt vorba :

— „Nu-mi spuneți nimic Domnule! Nu-mi spuneți nimic. Am dat ordine. Trebue să fie executate.

Totuși steaua Doamnei de Montespan era apusă.

AFACEREA OTRAVURILOR

La 21 Septembrie 1677, un bilet găsit în confesionalul Iezuiților, denunță un proect de otrăvire a Regelui și a Daphinului. Primele arestări sunt ordonate după o anchetă de două luni și sunt continuate în cursul anilor următori până la 1681, dată la care Regele suspendă procedura. Se simția compromis el însuși prin cineva, care îl privia de aproape: marchiza de Montespau. Relațiile acesteia cu bande de otrăvitori sunt descoperite. Maniacă sau numai superstițioasă, ea îi întrebuința pentru anumite ședințe de magie neagră și de vrăjitorie, făcute pentru căpătarea favorurilor regale. La miezul nopții, în fața unui trup de fecioară murdărit cu lucruri imunde, în apartamentele marchizei se oficia o slujbă religioasă. Marchiza însăși rostia pe urmă jurămintele. Textul unui din ele a fost păstrat în dosarul Afacerii. Iată-l:

„Cer prietenia Regelui și a Dauphinului. Fie ca ea să-mi fie veșnică. Fie ca Regina să fie stearpă, Regele să-i părăsească patul și masa pentru mine, să obțin dela el orice îi voiu cere. Fie ca servitorii mei să-i placă, iubită și respectată de seniori, să fiu chemată la consiliile Regelui, să știu ce se petrece acolo. Fie ca Regele s'o părăsească și să nu se mai uite la La Vallière și ca Regina fiind gonită, să mă căsătoresc eu cu Regele".

De câte ori prietenia Regelui părea că se pierde, Athénaïs invoca spiritele rele, neferindu-se de nici o nelegiuire. Nu s'a sfiit să-și îmbogățească fastul sângeros al vrăjitoriilor sale, cu omorîrea mai multor copii și să-și înlăture rivalele — atunci când spiritele rele refuzau s'o facă — ucigându-le. Pentru a-și păstra iubirea lui Ludovic, întrebuința — fără nici o grije de sănătatea și viața lui — afrodisiace compuse cu cantaridă și o întreagă varietate de ingradiente murdare, pe care i le introducea pe ascuns în mâncare. Iar când a simțit că eforturile îi vor fi inutile și că gloria îi va apune, a plănuit moartea monarhului. O femeie trebuia să-i înmâneze într'o zi, când, după tradiție Regele primia poporul, o jalbă acoperită cu un praf otrăvitor. Moartea i-ar fi fost imediată. Complotul însă fu descoperit. Pentru a nu da proporții scandalului, Ludovic nu o goni pe Athénaïs dela Curte, dar o lăsă în disgrație. După zece ani de grele umilinți, femeia plecă la o mânăstire să-și ispășească, chinuindu-se oribilele sale crime. Regele se reîntoarce către liniștea și calmul credinței sale de creștin cucernic. Drum ușurat de tovărășia Doamnei de Maintenon.

FRANÇOISE D'HUBIGUÉ, DOAMNĂ DE MAINTENON

Era de origină obscură, fiica unui aventurier și a unei femei neînsemnate, orfană de timpuriu și crescută de niște mătuși acre. La 17 ani este obligată să se mărite cu Scarron, scriitorul burlesc și spiritual dar bătrân, ramolit, urât. Modesta provincială se obișnuește greu cu lumea aleasă cu care se întâlnește acum, dar mult mai greu cu insuficiența conjugală a soțului. Târziu, după moartea lui, avea să-i scrie unui frate: „Eu n'am fost niciodată măritată". E drept că virtuoasa ei rezervă nu o împiedică să-și găsească răsplata în alte părți. Se cunoaște marea ei prietenie cu Ninon de Lanclos, inițiatoarea ei în anumite taine, montorul virtuților sale. Curtezana scrie într'un loc:

„Scarron era prietenul meu. Soția lui mi-a dat o seamă de plăceri prin conversația sa și, cu timpul, mi-am dat seama că prea este stângace în dragoste. Cât despre amănunte, eu n'am văzut nimic. Dar i-am împrumutat uneori camera mea galbenă ei și lui Villarceaux".

Umblau svonuri tainice despre strania și insistența prietenie a celor două femei, dar oricare i-ar fi fost traiul până atunci, dela 1660, când rămâne văduvă în vârstă de 25 de ani, Françoise duce o viață modestă cu o rentă de 2000 de franci acordată de Regină, întâiu la o mânăstire mai pe urmă în cercurile mondene cele mai cuviincioase.

Dacă încercăm să ne-o reprezentăm, așa cum era în această perioadă a vieții sale, ne găsim în fața unei persoane întru totul mediocră; o frumusețe cuceritoare la început, dar care amorți și se îngheță cu anii; un spirit solid și judicios, cultură, mult bun simț, finețe, dibăcie, farmec, o conversație mai mult politicoasă și plăcută decât strălucitoare, împodobită cu toate grațiile și toate eleganțele. Cinstită, credincioasă fără exaltare, o cucernicie rezonabilă, puțin hughenotă — un temperament rece, o femeie nu prea de inimă — puțin ambițiioasă chiar, dar repetăm în totul mediocră.

ASCENSIUNEA

Calitățile cumpănite ale tinerei văduve, atraseră atenția Regelui și a Doamnei de Montespan, care vedeau în ea o admirabilă guvernantă pentru copiii lor oficial știuți. Incredințați ei, copiii ar fi crescut în pază bună și în perfectă discreție, dar Françoise pregeta să dea un ajutor atât de apropiat unui dublu adulter. Fie planurile unor viitoare cuceriri, fie gândul pios de a-i aduce pe cei doi amanți pe calea pocăinții o determinară totuși să primească a crește roadele amorurilor regale. Lucru nu prea ușor, de vreme ce Ludovic avusese cu amanta sa favorită nu mai puțin de șapte copii. Chiar Françoise povestește undeva:

„Umblam uneori pe jos din doică în doică, deghizată, ducând rufărie, carne, etc. Petreceam uneori nopți întregi la căpătâiul unuia din copiii bolnavi, într'o casă mică în afară de Paris. Mă reîntorceam dimineața acasă printr'o poartă dosnică și după ce mă îmbrăcam, mă urcam în trăsură, trecând prin poarta principală, ca să mă duc la hotelul lui d'Albret sau Richelieu, pentru ca societatea mea obișnuită să nu-și dea seama și să nu-mi bănuiască secretul".

De toate aceste necazuri, cuvioase, Françoise este însă înlesnită prin darurile Regelui, care îi acordă și moșia Maintenon Intr'astfel văduva Scarron devine Doamnă de Maintenon și prestigiul ei crește, amenințându-l chiar pe al Doamnei de Montespan. O surdă rivalitate mocnește între cele două femei, izbucnind uneori în scene penibile. Iată una, povestită elevelor dela Saint-Cyr:

„Doamna de Maintenon fiind, într'o zi, singură cu Doamna de Montespan, într'o ceartă extrem de violentă, Regele le surprinse și văzându-le încălzite pe amândouă, le întrebă ce se întâmplase. Doamna de aMintenon luă cuvântul cu sânge rece și îi spuse Regelui:

„Dacă Maiestatea voastră vrea să treacă în altă cameră, voiu avea cinstea a-i răspunde". Regele se duse. Doamna de Maintenon îl urmă, Doamna de Montespan rămânând singură Când Doamna de Maintenon se văzu singură cu Regele, nu îi ascunse nimic; ea povesti asprimea doamnei de Motespau într'un chip foarte viu. Cea mai mare parte din lucruri nu erau necunoscute Regelui. Dar fiindcă o iubia încă, voi să o potolească pe Doamna de Maintenon.

Afacerea otrăvurilor aducând disgrația curtezanei, atenția Regelui se îndreptă către rivala sa. De acum încolo, dârza Athénaïs este nevoită să o lingușească pe fosta dădacă a copiilor săi. Doamna de Maintenon povesteșe într'o scrisoare:

„Doamna de Montespan și cu mine, ne-am plimbat astăzi împreună, braț la braț, râzând mult. Totuși relațiile noastre nu sunt mai bune".

Vă închipuiți scena. **La Belle Madame** învinsă, prefăcându-se a-și îmbrățișa rivala. Aceasta disprețuitoare și surâzând, amuzându-se văzând-o la picioarele sale; știa bine că de atunci încolo ea stăpânia inima și spiritul Regelui.

A DOUA CĂSĂTORIE

Regina murise. Doamna de Montespan căzuse în disgrație. Regele trcut de prima tinerețe, dar încă puternic și sănătos, avea nevoe de o tovarășe credincioasă și înțeleaptă, care știind să rămână amantă, să izbutească a fi sfetnic. Este de mirare că înfruntând opunerea miniștrilor, se hotărâ să se căsătoarească cu Doamna de Maintenon, fără să-i acorde titlul de Regină? Iși asigura astfel un trai liniștit cu o femeie cumsecade. Când obosit de multele griji ale consiliilor de Stat, intra în buduarul soției, știa că își va odihni privirea pe un chip egal, împăcat și surâzător. Femeia avea discreția de a-și ascunde propriile-i necazuri, numai pentru a-l însenina pe veșnic îngrijoratul Ludovic. Nu era lucru prea lesne. Doamna de Maintenon, avea patruzeci de ani, când se căsătorise cu Regele. Timp de 35 de ani împărtăși viața unui soț mult prea exigent. Ea avea un ideal de pașnică fericire burgheză. Eleganța Monarhului o îngreuia. „Cu omul acesta ești obligată să mori în simetrie" obișnuia să spună. I-a fost multă vreme de folos, ajutându-l chiar numai prin prezența sa odihnitoare la deslegarea multor probleme încurcate de Stat.

SFÂRȘITUL

Regele a fost până la moarte tânăr. Doamna de Maintenon dimpotrivă, a îmbătrânit repede necăjită de boli și chinuită de reumatism. Ludovic a suportat-o respectuos, dar cultivându-și libertatea. A murit în brațele ei și cu regală gravitate, i-a spus sărutând-o pe frunte:

— „V'am iubit și v'am onorat totdeauna".

Era sfârșitul decent al unui vestit amant, care o clipă nu uitase în agitata lui viață că este Rege.

Edit. Flammarion Paris.

Crème Simon
OGLINDA VS.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde în adevăr în porii pielei
invioreaza epiderma, o mlădiază
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 10
4 Martie 1928
5 Lei

AMBASADOAREA

sufletul romanesc

AMBASADOAREA

Nu ne gândim numai la calitatea oficială a d-rei Elena Văcărescu, delegată a noastră, pe lângă Liga Națiunilor, în comisia de cooperare intelectuală internațională, nu ne gândim la acele propuneri și cuvântări, care sunt înregistrate și comentate apoi de presa din lumea întreagă.

Am vrea să subliniem aci faptul, cunoscut de altfel tuturor românilor, că avem acolo în capitala Franței, o române din cel mai adevărat sânge românesc, care deși e în planul cel mai pretențios al vieții sociale în care românismul e considerat de multe ori fără interes actual, deși e în cercul frământărilor literare care de-abia au binevoit să ia vag notă de Eminescu și Caragiale, își afirmă cu orgoliu și originea și sufletul românesc.

Când o altă poetă de origine românească, și-o tăgăduește jignitor pentru noi cu orice prilej, Elena Văcărescu, desfășoară o imensă activitate ca să se știe că e române. Conferințe, ceaiuri literare, dineuri diplomatice, audiențe, articole de gazetă, cărți caracteristice, comisii profesionale, toate se bucură de participarea acestei reprezentative scriitoare.

Ca să înțelegem și prestigiul de care se bucură, și felul de influență pe care îl exercită în viața intelectuală a Parisului — în cercurile cele mai strict franțuzești e destul să amintim incidentul cu premiul acordat celebrului prozator J. Delteil, acum vre-o doi ani.

Se știe reputația pe care o au cele două premii anuale literare în Franța: Premiul Goncourt și premiul Femina. Toți scriitorii francezi tineri lupta pentru obținerea unuia dintre aceste două premii : unul decernat de academia Goncourt, altul de un comitet al femeilor de lume și litere din Paris.

Delteil e unul dintre prozatorii excesivi de originali ai Franței. La început a fost foarte tăgăduit, pe când azi e unanim recunoscut. El a obținut în acel an premiul Femina numai pentrucă voturile fiind egale între el și rival, Elena Văcărescu a decis, ca prezidentă, rezultatul.

A fost violent atacată de cercurile și criticii tradiționaliști, din această cauză, dar a contribuit astfel la consacrarea unui mare scriitor, autentic francez.

O asemenea personalitate onorează două literaturi.

CAMIL PETRESCU

ELENA VĂCĂRESCU

VASILE MUNTEANU

N'o cunoaștem. Câteva generalități vagi circulă de mult, aceleași, pe socoteala ei și alcătuiesc, pentru cei mai bine informați dintre noi, o speță de legendă insipidă și perimată. Se știe, de pildă, că-și iubește țara, că o cântă în versuri franțuzești, că o exaltă și încearcă s'o promoveze in stima Apusului prin fiecare din numeroasele conferințe ce le face în Franța și aiurea, precum și 'n fiecare conversație cu vreunul din puternicii lumii apusene. Dar asta nu e de azi, nici de ieri, ci **de mai bine de 40 de ani**. Neglijăm deci, în imaginea pe care ne-o facem despre D-ra Văcărescu, acest factor esențial : timpul, durata. Și touși, în această durată n'am găsi numai o virtute pasivă de rezistență și de perseverență, ci cea mai activă dintre binefaceri : o viață consacrată, zi cu zi, unei mai bune aprecieri a țării noastre de către necunoașterea recalcitrantă și disprețuitoare a Apusului, și tocmai în epoca decizivă a existenții noastre naționale. Dar entitățile sunt independente de timp, și pentru noi D-ra Văcărescu este o pură entitate.

Căci, dacă ar fi altminteri, am avea cel puțin curiozitatea să examinăm acest fenomen, întotdeauna interesant pentru psichologie și literatură, al unei Românce legate de rădăcini adânc înfipte în tradiția și sufletul etnic, care exaltă, în versuri străine de excelentă calitate, orizonturile și sufletul românesc. E un fenomen care, de aproape cercetat la originea și etapele lui, s'ar dovedi fără îndoială plin de învățăminte chiar pentru situația noastră literară și spirituală dintre 1875—1890. Căci adoptarea unei limbi străine, în condițiile în cari lucrul s'a petrecut pentru D-ra Văcărescu, nu poate fi o simplă întâmplare. Există cu siguranță responsabilități în creiarea acestei desrădăcinări linguistice, responsabilități personale și impersonale pe cari copila de atunci nu le împărtășește decât în foarte mică măsură. Noi simplificăm însă lucrul și ni se pare mai lesne să ignorăm până și titlul numeroaselor volume pe cari descendenta Văcăreștilor le-a publicat în franțuzește sau în englezește.

Literaturile cu tradiție se obosesc nemăsurat pentru păstrarea și aducerea la lumină până și a celui mai mic detaliu privitor la viața sau la opera cui le-a ilustrat. Ediții critice cu publicare de variante și cercetări de influențe, biografii desvoltate și infinite comentarii apar zilnic, în vitrinile pariziene de pildă. La noi se aud doar plângeri periodice cari sublinază aceste lipsuri. Bogăție sau indolență ?

E timpul să anexăm culturii românești opera națională și literară a D-rei Văcărescu. Cele câteva traduceri ce s'au dat la noi în ultimii ani, sunt prea puține sau prea imperfecte. Rândurile ce i-au fost consacrate în reviste și ziare, de-asemeni. Literatura noastră tânără are nevoie de solidaritate și de **memorie**. Cultura noastră, nu mai puțin. Să ne convingem deci că, pentru istoria expansiunii noastre culturale în străinătate, D-ra Văcărescu este și va rămâne pentru multă vreme, aproape singurul și, în orice caz, factorul esențial. Numele ei va figura neîndoelnic pe același plan, deși în alt capitol, cu acel al lui Alecsandri, Gheorghe Bengescu, Vasile Pârvan, Niculae Iorga. E bine să știm aceasta de pe acum. Fie ca paginile ce urmează să deschidă seria cercetărilor de conferințe, **sute** de articole neculese ce, mai curând sau mai târziu, vor **trebui** să fie consacrate rolului D-rei Văcărescu în rosturile literaturii și țării noastre.

D-ra Văcărescu are la activul ei **sute** de conferințe, sute de articole neculese în volum, 10—15 volume originale, tot atâtea, dacă nu mai multe, traduceri în câteva limbi europene... Toate acestea vor trebui studiate chronologic, bibliografic și literar. Și lucrul nu e lesne. Bunăvoința autoarei înseși e de puțin folos în această privință. Căci toate documentele ce, până la 1916, ar fi putut îndruma cercetarea, au dispărut la Văcărești, prădați de Nemți cu un zel semnificativ, pe vremea ocupației. Astăzi, **toate** cărțile D-rei Văcărescu sunt epuizate, iar multe au devenit adevărate rarități bibliografice, cu atât mai mult cu cât înseși Biblioteca Națională din Paris și autoarea înseși nu posedă decât un număr infim dintre ele. Cercetătorii viitorului vor avea de despuiat, pe de altă parte numeroase colecții de periodice, de reconstituit date biografice și date privitoare la relațiile scriitoarei noastre cu un număr considerabil de personalitășі apusene. Multe din aceste date se vor fi pierdut cu totul. Căci imensa corespondență a scriitoarei a dispărut pe de-antregul (până la 1916), în pârjolul dela Văcărești, cu excepția totuși a documentelor de ordin cu totul intim, de cari D-ra Văcărescu nu s'a despărțit niciodată. Aducem deci aici mulțumiri cu atât mai calde D-rei și Doamnei Văcărescu, pentru bunăvoința cu care ne-au împărtășit atât amintirile lor cât și puținul din documentele ce-au supraviețuit năpastei și din cari spicuim pentru **Universul Literar** câteva detalii, poate nu dintre cele mai importante. Ne grăbin să adăugăm că memoria Doamnei și D-rei Văcărescu nu e o suficientă garanție pentru precizia faptelor și datelor ce urmeaz. Exacte de sigur în genral, aceste fapte și date conțin o margine de aproximație. In această lumină trebuiesc privite.

ASCENDENȚA IMEDIATĂ

Tatăl d-rei Văcărescu, Ioan (mort în 1914), era fiul vestitului Iancu, „Anacreonul român", „părintele poeziei române", cum glăsuește piatra funerară de la Bellu. Mama poetei, născută Eufrosina Fălcoianu, descinde ea însăși, după mamă, din Rosetești. Aspru și drept, Ioan Văcărescu a făcut campania dela 77, spre mândria soției lui care și astăzi vorbește cu venerație de acest eveniment, și a ocupat funcții însemnate : deputat în şeapte rânduri, prefect de poliţie, administrator al domeniilor Coroanei, ministru la Belgrad, Bruxelles şi Roma. Doamna Văcărescu, venerabilă persoană de 87 de ani, a cunoscut de aproape pe Eliade, Alexandri, Maiorescu, precum şi majoritatea oamenilor noştri politici de la 1890 încoace, şi e un izvor nesecat de preţioase amintiri, cari ar trebui notate, asupra oamenilor, lucrurilor şi faptelor de la această epocă. Doamna Văcărescu a păstrat în structura ei sufletească şi în apucăturile ei un patriarhalism extrem de interesant, căruia religiozitatea ei bine cunoscută îi împrumută o culoare şi mai intensă.

Icoana de preţ îi stau mereu aproape şi fiecare eveniment în perspectivă e pus sub auspiciile sfântului respectiv (căci rolurile sunt împărţite!), căruia o rugăciune fierbinte îi aminteşte datoria. Va fi fost de sigur una din mamele româneşti aşa cum ni le-a păstrat tradiţia, şi unora dintre noi, amintirile personale, o mamă cu dragoste temătoare şi fragedă, cu sufletul plin de poveşti.

Devant l'iconostase argenté de veilleuses
Ma mère me contait des choses fabuleuses...

mărturiseşte într'un loc d-ra Văcărescu. Şi atmosfera copilăriei ei, la umbra iconostasului, furată de visuri fabuloase, ni se pare credincios redată de aceste două versuri.

MARCEL PROUST ŞI BĂTRÂNII

Culoarea foarte autohtonă a sufletului ei a câştigat doamnei Văcărescu bună parte din simpatiile cari o înconjoară la Paris. Marcel Proust, de pildă, o venera ca pe o mamă. Afecţiunea şi interesul pe cari admirabilul romancier-psiholog le purta bătrânilor şi mai ales bătrânelor sunt de-altminteri în deobşte cunoscute. Il interesau, de sigur, prin abundenţa experienţelor sufleteşti şi prin chipul cum reacţionau la presimţirea apropiatei linişti eterne. Simpatia lui Proust pentru bătrâna doamnă Văcărescu a fost nedesminţită, după cum dovedesc scrisorile ce-i adresa şi cari există încă. O vedea des şi-i provoca amintirile. La publicarea primului volum (în 1915) din faimosul lui ciclu de romane, volum apărut la editorul Bernard Grasset şi pe care şi-l dispută azi bibliofilii, iată în ce termeni i-l adresa Proust: „A madame Z. V., Hommage respectueux de l'auteur, infiniment reconnaissant de la haute et flatteuse protection accordée à son héros".

EREDITATEA

Pe lângă influenţa ascendenţei imediate, se va cerceta cândva, pentru d-ra Văcărescu, ereditatea mai îndepărtată, până dincolo de Ienăchiţă. Această cunoaştere e indispensabilă întotdeauna, dar mai ales într'un caz ca acel al d-rei Văcărescu, al cărei cult pentru înaintaşi s'a tălmăcit deseori în versuri ce evoacă.

Ma race qui chantait en moi comme un torrent....

Se va putea astfel ţine seamă de anumite alianţe bizantine şi moldoveneşti, cari în ultimele veacuri vor fi modificat specificul acestei vechi familii munteneşti şi cari se reflectă azi în opera poetei. Ea însăşi a schiţat o impresionantă genealogie evocativă în versurile subtile şi ample ale admirabilului poem **Eu şi ţara mea** (în fruntea culegerii **Le Jardin passionné,** 1908) despre care va mai fi vorba în aceste pagini.

ALECSANDRI, MAIORESCU, EMINESCU

De mică, d-ra Văcărescu vorbeşte franţuzeşte şi englezeşte şi ia contact cu aceste două literaturi. Literatura românească a vremii nu-i va fi fost necunoscută. Dar preferinţele ei se îndreaptă către poezia populară. Trei din fruntaşii literaturii vremii o cunosc şi se ocupă de dânsa. Era un copil-minune — toată lumea e de acord asupra acestui punct — un copil visător, imaginativ şi vorbăreţ. In nopţile cu lună — lună eminesciană — era cu neputinţă s'o hotărăşti să se culce. In picioare pe un leagăn, asculta şoaptele din depărtări ale fuierului ţărănesc şi încerca să potrivească melodiei agreste cuvinte cadenţate.

Faima copilei ajunse la urechea lui Alecsandri care se grăbi s'o cunoască, o puse să-i recite şi dădu părinţilor sfatul să nu-i contrarieze vocaţia. Titu Maiorescu se minuna de volubilitatea cu care copila îşi explica visurile poetice. Vestea ajunse la urechea lui Eminescu, bolnav deja, dar cu licăriri de conştiinţă. Furios că o descendentă a Văcăreştilor scrie versuri franţuzeşti, poetul făgădui să-i dea lecţii de prozodie românească.

Făgăduială târzie şi pe care n'o putu ţine...

PRIMII ANI LA PARIS

La 1883 — va fi avut 19 ani — găsim pe d-ra Văcărescu la Paris, unde va rămâne cam 5 ani. In saloanele contesei de Beausacq cunoaşte pe Sully-Prudhomme care-i dă primele lecţii serioase de metrică franţuzească.

Datorită lui Suly-Prudhomme, frecventează seratele marelui Gaston Paris şi cunoaşte acolo pe Renan, Taine, Melchior de Vogüe Paul Bourget, de curând celebru prin **Essai de Psychologie contemporaine,** pe Anatole France.

Indrăzneaţă până la impertinenţă, vorbăreaţă şi curioasă, tânără româncă va cuceri toate sufragiile. Taine îi sugerează titlul primului ei volum de versuri, **Chants d'aurore** (1886), căruia, prin 1888 (data trebuie verificată), Academia franceză îi acordă premiul Archon Despérouses, pe temeiul raportului lui Leconte de Lisle, care citi, în şedinţa comisiunii de **Chant de guerre cosaque.** Volumaşul, plin de frăgezie şi de impetuozitate tânără, şi patronat de cercul lui Gaston Pani, avu mare succes.

PIERRE LOTI şi CARMEN-SYLVA

Acelaşi succes întâmpina un an mai târziu traducerea poemului **Jéhovah** al Carmen-Sylvei (1887). Mare vâlvă în saloane şi 'n gazete, iar Pierre Loti, în plină glorie, scrie traducătoarei pe care încă n'o cunoaşte : „Qui donc este cette Carmen-Sylva, et vous, Madame (!), qui êtes-vous" ?"

Loti ignora atunci identitatea autoarei. D-ra Văcărescu fu atunci la obârşia caldei prietenii, atât de bogată în episoade, pe care marele povestitor o închină reginei-poete.

ELENA VĂCĂRESCU ŞI STRĂINĂTATEA

Cam pe aceaşi vreme cunoscu d-ra Văcărescu pe L. de Lisle, căruia îi fu prezintată de Hérédia. Tragică situaţie pentru tânăra elevă a lui Sully-Prudhomme ! Căci bardul violent al **Poemelor barbare** ura de moarte pe elegiacul gingaş al faimosului **Vase brisé.** Această ură se manifesta uneori în chip amuzant şi nevinovat. De pildă, Leconte de Lisle suprimă pe **Sully** din numele elegiacului şi-i aplică numai vulgarul **Monsieur Prudhomme,** ceeace exaspera simpatia elevei pentru victima parnasianului diabolic. Se mai întâmplă ca o Englezoaică distrată sau ignorantă să felicite pe Sully-Prudhomme de-a fi, spunea ea, autorul poemului... **Pot cassé** nevinovată modificare a titlului **Vase brisé.** Intâmplarea ajunse la urechea lui Leconte de Lisle şi-l întineri, mărturisea el, cu două zeci de ani ! Numeroase şi efemere certuri se iscară astfel între Parnasianul netolerant şi tânăra recalcitrantă care îndrăznea să mărturisească în faţa lui admiraţia ei pentru Sully şi Verlaine ! In conferinţa făcută acum trei luni la **Anale** în colaborare cu Paul Valéry (încă inedită; va apare în **Conferencia** peste o lună), d-ra Văcărescu evoca aceste ilustre chipuri şi îmbogăţia caracterizarea atmosferei intelectuale a vremii cu alte amintiri personale de mare preţ, semnificative pentru stabilirea afinităţilor şi discordanţelor dintre marii poeţi ai vremii. Ura lui Leconte de Lisles — olimpianul cu mânii fulgerătoare şi cu divină demnitate — împotriva lui Verlaine — boemul beţiv şi lubric — retrăieşte, de pildă, în anecdota următoare. Elena Văcărescu era întotdeauna întovărăşită pe stradă de o guvernantă engleză care o conducea şi la Leconte de Lisle. Tânăra poetă, mare admiratoare a elegiei verlainiene, află că poetul boem hoinărea adesea de-alungul străzii Monsieur-le-Prince, în cartierul latin. Sub diverse pretexte îşi convinse deci guvernanta să adopte acest intinerar, în nădejdea de-a întâlni figura de satir hirsut a marelui liric Făcu însă imprudenţa să mărturisească această nevinovată înşelătorie lui Leconte de Lisle. „Votre Anglaises est un phoque et un requin", fulgeră olimpianul, şi o ploaie de insulte marine şi maritime se abătură asupra fiicei Albionului.

Simpatia lui Leconte de Lisle pentru tânăra Elena Văcărescu era vie. Şi dacă aceasta lipsea de la vreuna din „Sambetele" parnasianului, un bilet afectuos al acestuia venea imediat să cerceteze pricina absenţei. A iertat multe sburdalnicei copile. Aşa, într'o bună zi, se puse la cale o farsă care putea să aibă urmări penibile.

Autorul moral era Philippe Berthelot (fiul marelui chimist), astăzi ilustrul diplomat şi colaborator direct al lui Briand în negocierile de la Locarno şi Thoiry. Invitată ca de obicei să spună versuri, Elena Văcărescu, recită câteva strofe din **Polonida** lui Leconte de Lisle, însuşindu-şi-le. Mare **sensaţie şi cal-**

de felicitări din partea academicianului. „Etre l'auteur de ces strophes limpides, quelle gloire pour vous, redites-les, je vous en prie". In jur, tăcere glacială. Leconte de Lisle înțelese în cele din urmă și se învălui în mantia demnității lui disprețuitoare. Dar, a doua zi, d-ra Văcărescu se pomeni cu un exemplar din **Polonida**, împodobit cu o dedicație măgulitoare care menționa însă că dracul de copil nu merita atâta cinste.

ANATOLE FRANCE

Venea și Anatole France la seratele lui Leconte de Lisle. Se întâmpla ca romancierul să-i încredințeze secrete literare, ca de pildă subiectul viitorului sau roman. Intre France și L. de Lisle — temperamente cu totul diferite — raporturile nu erau întotdeauna ușoare. Intr'o bună zi erau, pare-se, gata să se bată în duel. Incidentele porneau de la chestii mărunte. France de pildă susținea morțiș — dar fără probe documentare ! — că Orfeu n'ar fi fost ucis de bacante... „Ce qui mettait Leconte de Lisle dans une colère sans nom — adaugă d-ra Văcărescu în conferința ei. — Pour peu il eût affirmé qu'il avait assisté au massacre"!

LECONTE DE LISLE ȘI CARMEN-SYLVA

In 1886, L. de Lisle se interesase de volumul reginei noastre, **Pensées d'une reine** (tradus de Louis Ulbach) și-i înlesnise premierea de către Academia Franceză. Era un admirator devotat al Carmen-Sylvei, dar, în calitatea lui de republican fervent, nu uita a-i da să înțeleagă că, pentru el, capetele încoronate sunt, în sine, puțin lucru. Regina nu i-o lua în nume de rău, dar Regele Carol, când, printr'o indiscreție, află asemenea envomitate, se mânie grozav și aplică marelui poet epitetul injurios de „pêtroleur" (comuniștii de pe vremuri). Ceeace nu împiedeca, de altminteri, bunele relații dintre regina-poetă și poetul-rege...

RENAN

Venea și Ernest Renan, mărunt și gras dar încă vioi, vesel și plin de curiozități de copil. Rasa noastră îndepărtată îi era puțin cunoscută, dar îl interesa prodigios sub raportul folklorului. D-ra Văcărescu îi povestea într'o zi cum un sat întreg se adunase în jurul unei tinere țărance pe care o parfumase cu câteva picături de cipru. „La voila, l'origine des philtres et du pouvoir mystérieux qu'on leur attribue" exclamă Renan, gata oricând să substituie credințelor magice o explicare rațională.

Renan și L. de Lisles se înțelegeau și stimau din motive lesne explicabile : amândoi — pe terenuri diferite — erau pasionați pentru mituri, folklor și culoare locală. Asta nu-i împiedeca să se ciorovăiască — amândoi fiind pasionați și cam pentru aceleași probleme — ca niște școlari...

JOSÉ-MARIA DE HEREDIA ȘI SUPERBA MÂNIE CASTILANĂ

L-a cunoscut de aproape. Mânia lui era teribilă și pornea întotdeauna, ca și a lui Leconte de Lisle de la chestii literare. In această materie respectul lui pentru nobleța și perfecția artei nu admitea compromisuri, nici aproximații de culoare locală sau discordanță de expresii, nici inferioritatea meșteșugului poetic. Parnasian convins și exclusivist, orice atentat la demnitatea acestei școli literare îl scotea din sărite și provoca imprecațiile elocvente și solemne ce-i erau familiare. Un tânăr poet, de pildă, comise imprudența de a-i spune, voind firește să-l măgulească : „Vos sonnets cher maître, sont la borne d'or contre laquelle se heurtent les derniers tours de roue du char parnassien". Dar Hérédia nu gustă deloc această imagine rustică și răspunse violent : „Le char, le char, retournez à votre charrue, jeune homme". Citind în fruntea unui volum de versuri :

Que ferai-je à présent de ma pauvre maîtresse ? (aceste cuvinte fiind puse în gura lui Paris și referindu-se la Elena din Argos !), Hérédia indignat adaugă : „Maîtresse, maîtresse, pourquoi pas, alors, le collage de Vénus et de Mars ?"

Hérédia imprumută celor mai umile lucruri și cuvinte o culoare intensă și somptuoasă. Vizitând un apartament de închiriat care n'avea nimic strălucit, Hérédia nu reținu decât atât : „Mes chers amis, il y avait là un placcard superbe !" (**Placard** e un fel de dulap). Și d-ra Văcărescu comentează astfel accentul pe care poetul îl punea pe cuvântul **superbe** : „Et la façon dont il prononçait ce mot... livrait à l'imagination des perspective qui faisaient de ce placard une ouverture sur l'infini". De asemeni, în magazinul unui anticar, d-ra Văcărescu îl văzu extaziindu-se în fața unei vechi ferării de-o autenticitate mai mult sau mai puțin îndoelnică, dar din care imaginația lui făcu imediat „le reste de la cuirasse d'un preux". Ii plăceau de asemeni ,adevărat spaniol, culorile violente și simțeai cum ochiul lui fecund transformă cutare stofă veche într'un rest august de purpură împărătească...

●

Cei aproximativ cinci ani (1883—1885) petrecuți la Paris au însemnat o epocă decizivă pentru formația intelectuală a d-rei Văcărescu. Ani bogați în revelații și evenimente... îndrumată, pe calea studiilor serioase și a uceniciei poetice, de un Sully-Prudhomme, trăind în apropierea zilnică a celor mai ilustre personalități ale vremii și în atmosfera cursurilor savante ale unui Renan, Gaston Paris, Gaston Boissier, Paul Janet, curiozitatea intelectuală și artistică a copilei se adăpă la izvoare bogate și autentice. Atunci a căpătat admirabila cunoaștere a tuturor tainelor versului franțuzesc, precum și informația vastă pe care o are într'o multiplicitate de domenii, dela literaturile și civilizația antică până la literatura medievală și civilizația orientală, ca să nu vorbim de literaturile moderne ale căror capod'opere îi sunt abordabile în original. Dar preferințele ei se îndreaptă poate către lirica engleză — Keats și Shelley mai mult decât Byron. Iar Shakespeare tronează veșnic pe masa de lucru a poetei.

Incepând din 1888, la întoarcerea din Franța, d-ra Văcărescu trăi în intimitatea Carmen-Sylvei și curând după aceea situația aceasta îi fu recunoscută oficial (datele trebuiesc precizate). Asupra întâiei noastre Regine, asupra Regelui Carol, precum și asupra atmosferei dela Curtea Regală, d-ra Văcărescu ar putea scrie volume întregi, (le-a scris în parte și va completà). E deci prematur să insistăm. Câțiva ani mai târziu, un nobil și dureros episod de afecțiune princiară îndreaptă destinele poetei pe căi noui și aspre. Dar acestea sunt evenimente cari vor fi fixate cândva în adevărata lor lumină, pe temei documentar.. Astăzi e prematur să vorbim despre ele.

CĂLĂTORII ȘI PEREGRINAȚII

Un prinț de Ligne femee și poet, iată ce-a fost multă vreme d-ra Văcărescu. Cei cari o apropie astăzi, modestă și aproape sfioasă, nu bănuiesc nici pe departe viața strălucită, diversă, **europeană** pe care această excepțională femee a trăit-o timp de ani de zile. Am insistat deja asupra primilor cinci ani petrecuți în Franța. Dar nu e tot ! In 1889, întovărășind pe Carmen-Sylva, se oprește îndelung la curțile germane — Baden, Saxe, Weimar.

In 1890 o aflăm la curtea austriacă. In acelaș an, petrece lungă vreme în Anglia și cucerește simpatia nedesmințită de atunci a Reginei Alexandra (a murit acum un an). Incepând din Iunie 1891 petrece 3 ani de zile în Italia. In 1897 vizitează Spania și cunoaște pe Regina Maria-Christina. Mai târziu, va cunoaște de aproape Belgia și Olanda. Astăzi chiar face aproape în fiece an conferințe în aceste două țări. (In cursul lunei curente, de pildă, e așteptată la Bruxelles pentru a conferenția în colaborare cu Paul Valery). America ar primi-o cu brațele deschise. De ani de zile i se oferă sume considerabile (dolari !) pentru a traversa Atlanticul. Motive de ordin familiar o împiedecă să întreprindă această prea lungă călătorie. Destin prodigios, datorita căruia d-ra Văcărescu a adunat o imensă experiență politică și socială.

RAPSODUL DÂMBOVIȚEI

Carte prodigioasă, care a avut un splendid succes **mondial.** Geneza și publicarea acestei culegeri de poezie românească mai mult sau mai puțin populară e o poveste mișcătoare pe care o vom spune într'o zi. Apărù la 1892, din **ordinul** Carmen-Sylvei. Tipărită la Bruxelles poartă totuși firma librăriei Socec. In 1900, o nouă ediție apărea în editura Lemerre, la Paris, și obținea, la Academia Franceză, premiul Jules Favre. De atunci, dintr'un fel de superstiție asupra căreia nu vom insista, a refuzat s'o reediteze. Dar traduceri nenumărate au circulat în mai toate limbile : în italiană (două traduceri ; una e de Elda Gianelli), în englezește (Carmen Sylva a colaborat la această traducere), în nemțește (de Carmen-Sylva), în daneză, în olandeză, în japoneză și, pare-se, în chinezește... Carmen-Sylva a iubit această carte cu atâta patimă încât a caligrafiat-o în întregime (1891). Acest document unic, în legătură de preț, împodobit cu numeroase vignete și enluminuri de mâna Reginei, există încă, din fericire (e în posesia d-rei Văcărescu). Pe coperta de piele a unui alt manuscris al **Rapsodului** (de mână d-rei Văcărescu) citim această dedicație a Carmen-Sylvei : ,A mon petit Rhapsode à l'air joyeux, aux joues roses, aux yeux pleins de rèves célestes et de tristesses onfantines. Augens vivo !".

In Anglia și America, răsunetul **Rapsodului** a fost extraordinar. Il comparau acolo cu poemele osianești ale lui Macpherson, cu Biblia, cu tragicii greci ! (Am văzut înși-ne un mare număr de extrase din ziarele vremii, 1902—1904, Nu pretindem, de sigur, să justificăm această ilustră filiație. Dar, privit în sine, ce monument de poezie și de tragic uman ! Scris în versuri albe și de metru diferit ce amintesc versetele biblice, **Rapsodul** respiră un aer de violență pasională şi de primitivism expresiv pe cari mărturisim că rareori le-am întâlnit. E, fără discuţie, cea mai puternică expresie, cea mai puţin „carte postală ilustrată", a etnicului românesc. Ţipete de durere abrupte, contemplaţie plină de vigoare simplă pentru lucrurile naturii. intimitatea ţăranului român cu Seva pădurilor şi rodnica gliei — iată ce veţi afla în această carte. In asemenea condiţii, autenticitatea populară mai mult sau mai puţin relativă a acestei culegeri trece cu totul pe al doilea plan. (Au fost polemici pe această chestie, în România ca şi în Franţa). Cartea aceasta e rezultatul însemnărilor pe cari, timp de ani întregi, poeta le-a adunat din manifestările populare prilejuite de marile evenimente ale existenţii umane. In ce măsură a intervenit personalitatea poetei în topirea acestor date fruste, în ce măsură a **creiat**, iată o problemă care rămâne întreagă. Dar literar vorbind (nu folkloric), problema aceasta, încă odată, cade pe-al doilea plan: **Rapsodul** va trăi.

RĂZBOIUL. — SOCIETATEA NAŢIUNILOR

Cât îi datorăm pentru binele făcut ţării în epoca de neutralitate, de război, de ocupaţie. de tratative de pace, se va stabili într'o zi. Noi nu ştim **nimic** din activitatea vitejească, tânără, rodnică a Elenei Văcărescu în vremurile acestea de restrişte. Pentru apărarea prestigului nostru, în mijlocul celor mai violente atacuri de presă şi de tribună, Elena Văcărescu a fost un factor **esenţial.** Conferinţe, serbări, intervenţii diplomatice, bani adunaţi cu cheta pentru Crucea-Roşie, campanii de presă — atâtea şi multe altele... Datele ne sunt aproape, elocvente şi precise. Le vom întrebuinţa într'o zi.

De asemeni pentru activitatea poetei la Liga Naţiunilor. E înconjurată de prestigiu şi de respect. Discursurile ei fac „salle comble". Raporturi importante îi sunt încredinţate. Dispune de-o influenţă considerabilă, de care beneficiază mai întâi România şi apoi Franţa. Influenţă cu atât mai mare cu cât nu se exercită numai în negocieri diplomatice, ci se întinde asupra relaţiilor personale cu un Austen Chamberlain, care-i caută conversaţia, cu un Aristide Briand, care o promovează, spontan, ofiţer al Legiunii de onoare (distincţie extrem de rară în Franţa pentru o femee) cu un Scialoja care o admiră. De Edouard Herriot o leagă strâns o prietenie consacrată de anii războiului. Iar simpatia ce-i dovedeşte Poincaré e cordială şi activă. Fiindcă e vorba de politică, un capitol special trebuie rezervat vechii prietenii adânci şi calde, care o apropie de eminentul nostru minsitru al afacerilor străine, Niculae Titulescu.

„VINERILE" D-REI VĂCĂRESCU

Alt aspect. mai mişcător, mai uman. Vinerea dimineaţa, tot felul de persoane şi de personagii bat la uşa ei. E zi de primire. Un cerc pitoresc de petiţionari, de solicitatori, de imploratori, oameni de diverse naţionalităţi, dar mai ales, fireşte, Români... I se cer recomandaţii pentru **toate** ministerele franţuzeşti. (Francezii înşuşi vin deseori să i le ceară), pentru **toate** teatrele şi întreprinderile cinematografice din Paris. pentru spitale, instituţii diverse, etc. Cereri de serviciu, expuneri de tragedii intime, lacrimi... Dar inventatorii! Cutare a inventat o ciudată maşină infailibilă de prins peşte, sau un mecanism impecabil pentru a împiedeca deraierea trenurilor... Soseşte o femee desnădăjduită cu doi copii în braţe, cu un al treilea în spital... Ameninţări cu sinuciderea — Sena, Metro-ul... Un flăcău din Oltenia sau din Vrancea care din America, desamăgit de feeria dolarilor: vrea să se 'ntoarcă 'n ţară. Sunt şi alţii, obraznici, ţâfnoşi la vorbă cu licăriri de revoltă în ochi. D-ra Văcărescu împarte în dreapta şi 'n stânga (şi nu e bogată), face apel la cutare pungă caritabilă şi alină, în limita posibilului. mizeria ce-i bate zilnic la uşă. Şomajul din Franţa a lipsit de lucru pe mulţi din **foarte** numeroşii Români ce-au fugit de bine. Efectul acestei stări de lucruri s'a învederat imediat: afluenţa a sporit în salonul de primire al d-rei Văcărescu...

●

Modestă şi aproape sfioasă, generoasă şi bună — bună până la credulitate — săritoare şi dezinteresată — aşa cunosc azi pe d-ra Văcărescu cei cari o apropie, fie şi numai întâmplător. Sub acest prim sacrificiu — şi cultul pentru rasa din care descinde şi pentru tradiţile etnice şi religioase. A păstrat ceva patriarhal şi venerabil în privirea ei visătoare şi blândă, ca şi 'n gesturile-i distrate, precipitate şi stângace. Dar, alături de acest suflet bogat în daruri stă inteligenţa vie, curiozitatea neobosită, inventivitatea mereu tânără şi o rară putere imaginativă. E o natură generoasă servită de o bogată vitalitate, fiinţă alcătuită din credinţă, din voinţă şi din nesecată milă. Iar adânc de tot, veghează visul poetic. E suprema raţiune de-a fi a Elenei Văcărescu. Un considerabil material poetic îi umple sertarele .Ne rezervă apropiate şi, pentru unii, neaşteptate surprinderi.

Intre portrete şi autografe ale prietenilor ei Francis Jammes, Paul Valery şi d'Anunzio (pentru a nu cita decât pe cei mai iluştri), alături de relicvele unei vieţi de glorie, de suferinţă şi de acţiune, asaltată zilnic de scrisori adresate din cele patru colţuri ale lumii de către cele mai neprevăzute personagii, lansând azi pe Joseph Delteil şi solicitând mâine Legiunea de onoare pentru cutare Francez de marcă — aşa curge ritmul, când domol, când impetuos, al unei vieţi... pe care noi am socotit că e mai comod să n'o cunoaştem.

neadevarate

Victor Hugo şi Vlad Ţepeş

Intr'o conferinţă inedită (din care numai o parte din faptele relatate aici sunt extrase), d-ra Văcărescu schiţează un potret pitoresc al pătrânului patriarh încununat de lauri. Il cunoscuse, foarte tânără, (prin 1883; Hugo a murit în 1885) datorită lui Hérédia.

— Vous venez du pays de Rosetti, mon enfant ?

— C'était mon oncle, répondis-je.

— Rosetti, la beau patriote roumain, et Bratiano que Michelet aimait tant... La Roumanie, je sais, un étendard avec, dessus le nom de Rome tout entouré d'étoiles". Printre vagile cunoştinţe româneşti ale lui Hugo figura şi Vlad-Ţepeş, pe care-l socotea un simplu „boyard" şi-l cântase ca atare în **Légende des siècles.** Cum bătrânul poet amintea tinerei lui vizitatoare cinstea pe care o făcuse „boierului" român, aceasta rectifică imediat şi măreţ:

— Foarte bine, numai că Vlad nu era un simplu boier, ci era domn al Ţării Româneşti". Dar Hugo era obişnuit să creieze el istoria şi, în faţa evidenţii răspunse magnific: „J'ai dit boyard et boyard il restera"....

Elena Văcărescu avu cinstea să recite din versurile ei juvenile — un fioros cântec de război — în faţa gloriosului bătrân care nu uită să-i atragă atenţia asupra înaltei semnificaţii a acestui lucru: „Recită-mi ceva şi într'o zi te vei mândri că Victor Hugo te-a ascultat spunând versuri"!

NOTE BIBLIOGRAFICE

A publicat în franţuzeşte:

Chants d'aurore-Paris, 1886 (versuri).

Jéhovah, trad. după Carmen-Sylva, Lemerre, 1887.

Le Rhapsode de la Dîmbovitza, 1892 şi 1900.

L'ame sereine-Paris, Lemerre, 1896 în 18 (versuri).

Lueurs et flammes-Paris, Plon, 1903, (versuri).

Le Jardin passionné, Paris, Plon, 1908, (versuri).

Amor vincit, Paris, Plon, 1909 (roman).

Le sortilège, Paris, Plon, 1911 (roman-idilă).

Nuits d'Orient, Paris, Sansot, 1912 sau 1913.

La Dormeuse êveillée, Paris, Plon, 1914. (versuri).

Dans l'or du Soir, Paris, Blaudet gay, 1927.

In englezeşte:

Songs of the valiant Voivode and other strange folk-lore for the first time collected from roumanian peasants and set forth in english by H. V. — Herper and Brothers, Londra and New-York, 1905.

Restul volumelor englezeşti nu le-am putut vedea. Sunt cu siguranţă epuizate, iar bibliotecile pariziene şi d-ra Văcărescu însăşi nu le posedă. Iată totuşi câteva îndrumări:

Qings and Queens I have known, 1904 sau 1905 (?) — S'a tradus în franţuzeşte de M-me Lévéque, prin 1912. E o culogere de amintiri publicate mai întâi în **Contemporany Review** (1902).

Qingswife... 1907 (?) Mare succes de librărie, pare-se .

The love-letters of an Empress. Fiction. (scrisori fictive, cari au fost atribuite de unii împărătesei Austriei). 1909 (?).

Ar trebui să adăugăm traducerile, foarte numeroase, cari s'au făcut după opera poetei. N'am putut vedea dintre acestea decât:

The Bard of the Dîmbovitza. Roumanian... folk-lore by H. V. Translated by Carmen-Sylva and Alma Stretell. London and New-York. 1904.

Poeme liriche. Traduse de ducesa di Santa-Elisabeta. Milan, 1926.

Numeroase partitiuni muzicale s'au scris pe tema poeziilor d-rei Văcărescu. Aşa, de pildă, romanţa **Il passa** (din vol. **L'ame Sereine**) a fost pusă în muzică de 52 de ori!

Gabriel Ferrari a compus muzica unei drame lirice în 2 acte, **le Cobzar,** după un libret de d-ra Văcărescu în colaborare cu Paul Millet (1912, Paris, Enoch). S'a reprezentat la Opera din Paris.

Foarte numeroase articole de ziar şi de revistă, până 'n zilele noastre, a căror identificare ar necesita despuieri laborioase.

Numeroase antologii i-au împrumutat poeme. De pildă, Henri Sensine, în a sa **Chrestomathie** publicată la Payot. (Ed. 5-a e din 1914).

UMBRA UNCHIULUI

Ticu Arhip

D-ra Ticu Arhip e, în primul rând, o cerebrală. Piesele d-sale de teatru, «Inelul» și recenta «Luminița» mai întâiu și, apoi, schițele d-sale adunate în volumul «Colecționarul de pietre prețioase», vădesc o constantă preocupare de a desprinde, din mișcările sufletului eroilor săi, o ideie generală, și de a riaica particularul, sau de a-l devia, în generalitate și în abstract.

D-ra Ticu Arhip aduce în scrisul d-sale, ca o chezășie a unui sigur destin de tot mai importante realizări, o vie preocupare de artă, o tendință de aspră și sintetică cizelare a frazei și a arhitecturei literare pe care cititorii noștri o pot revedea și din bucata mai jos publicată.

Işi pusese toată nădejdea în prietenul ei. Dacă s'ar fi intentat proces bătrânului schiop, dacă avocatul cel mare de care îi vorbise Zar ar fi primit să pledeze, toată soarta i s'ar fi schimbat. Nu era cu putință ca unchiul care o crescuse, care o ținuse lângă el așa de egoist, de lacom, să fi lăsat averea întreagă unui infirm de șeizecișicinci de ani care nu îi era nici un fel de rudă și să nu se fi gândit la ea, nepoata lui... nu... nu se putea.

In fiecare după amiază când Zar venia s'o vadă, în colțul de lângă sobă, pe canapeaua cu chilimuri asiatice se desfășurau cu aceeași insistență timidă, aceleași amintiri luminate din când în când de un detaliu nou:

— Inainte să moară unchiul mi-a spus:

„Bagă de seamă, nu ține niciodată arendaş grec și să nu-ți intre în cap să faci ferme model... Vinde pământul dela Oltenița" și acum... pământul dela Oltenița...

Femeea își căuta batista, Zar încovoia capul obosit. Incăpățânată se agăța de o mărturie:

— Erai și tu aici când...

El îi tăia vorba:

— Da, probabil... eram aici când... eram și cu o zi înainte... am fost o zi după... sunt mereu la tine...

Vorbele alunecau alături de preocuparea ei. Nemulțumită, îl chema din nou la ea:

— Ți-aduci aminte, într'o dimineață, tocmai luasem jupâneasa nouă, aceea cu pistrui pe obraji, unchiul venise cu o geantă...

Dacă își aducea aminte sau nu, lui Zar îi era tot una. Geanta, pistruii, dimineața erau pentru el substantive. Răspunse dedeparte, foarte încet și foarte rar:

— Bani... bani... bani...

Ca trei ciocniri cari ar fi vestit prezența unui spirit într'o ședință suspectă, cele trei vorbe numiră gândul unchiului, și gândul luă ființă de umbră, e umbră puhabă, umflată, cu cisme, cojoc și favoriți.

Femeea se frecă la ochi, prietenul întoarse spatele și privi atent o ramă. Umbra unchiului creștea din ce în ce mai deformată, mai apăsătoare.

— Zar...

— Da...

— ...sună să deschidă o fereastră.. ai fumat prea mult...

— N'am fumat decât o țigară.

In scuza lui simți nevoia să se scuture, ca și cum ar fi vrut să se deslipească de haine.

— Nu e fum, dar e cald, nesuferit de cald... a făcut foc prea mult...

Deschise el singur fereastra și gândul unchiului începu să lunece printre geamuri, rămânând totuși întreg în mijlocul salonului, nu ca o idee, ci ca un fapt împlinit. Femeea socoti cu groază că dacă ar alerga în curte, în singurătatea ei, gândul unchiului ar prinde-o poate în straturi mai dese și mai perfide. Se lipi de zid și se uită cu ciudă la bărbatul care rostise cuvintele ca trei bătăi de ciocane sufletești. Bolborosi ceva, apoi cu glasul tremurat ca pentru început de ceartă, zise răspicat:

— Trebuia să te duci azi la avocat... ce ți-a spus?... ai vorbit cu el?... de ce aștepți să te întreb mereu... în loc să-mi aduci ceva nou din afară, îl desgropi mereu pe unchiu...

— Eu îl desgrop?...

Voi să protesteze, dar vorbele se opriră, fiindcă la îndemâna lui, agățată de ciucurii perdelelor, de clanțele ușilor sau de firul cu păianjen blond, dealungul conturului de tapet, pe fiecare floare de covor, alături, în crăpăturile încheeturilor de mobile, peste tot... peste tot, aceeași umbră cu cisme, cojoc și favoriți, stăruitoare, obrasnică, în inexistența ei, forfotea, creștea, se sugruma născând alta alături, spăimântător reflex de minte chinuită transformată într'o singură dorință. Se apropie de prietena lui, cu gând să-i dea curaj:

— Vezi bine că am fost... de ce te chinuești atâta... am fost, dar n'am putut să vorbesc cu el...

— El?... cine?... avocatul?...

— Da, lămuri Zar, nu fusese vorba de avocat? De când am intrat aici, ne-am mai gândit la altceva de cât la avocat?

De când intrase în odae, nu spusese nici unul nici altul multe vorbe, dar moșia dela Oltenița și jupâneasa cu pistrui și arendașul grec fuseseră toate, detalii pe cari le purta deavalma, umbra unchiului în buzunarele cojocului scorțit. Nu de avocat, de unchiu fusese vorba, numai de el. Două luni de când murise, umbra se prefăcea isteață în flacără roșie când se aprindea focul, în pată neagră când se închidea ușa sobii.

O vorbă repetată de trei ori îl chemase în substanță și femeea vedea multiplicată, infinit, ideea ei, cum ar fi văzut în tot văzduhul sburând fulgi uriași dintr'o grămejoară mică, albă, de spermanțet ras.

— Bani... bani...

Trebuia să înțeleagă prietenul și trebuia să vorbească pentru ea cu avocatul. Dacă procesul era greu, în schimb câștigul ar fi fost imens. Asta o știa Zar, o știa foarte bine, trebuia să vorbească.

Orice alt gând în după amiezele lor, devenia de prisos.

O prietenă o întrebase:

— Când ai vândut automobilul?

Alta îi spusese:

— Am văzut o pălărie la fel cu a ta, la o vânzătoare... într'o mahala.

A treia își mărturisise gustul:

— Eu nu port de cât ciorapi din străinătate.

A patra era precis informată, că vasele din fabricile Gallé nu mai erau la modă, se purta cristalul.

O mie de diamante imaginare, prindeau să-și joace lucirea. Trebuia să vorbească Zar cu avocatul... altfel n'ar fi fost și el de cât o femee lungă, subțire, mlădioasă, cu limba despicată în două.

— Tu nu trebue să semeni cu toți ceilalți, tu trebue să mă ajuți... mi-e cu neputință să văd mereu trotuarul gol în fața porții mele... fără asta nu pot... înțelege că nu pot...

— Fără asta?... fără ce?... întreba prietenul.

Cu puterea cu care gândul i se cojise tot în afară de ea, cu puterea cu care gândul crease umbrele ce stăteau agățate de moleculele de aer și de fum, imaginare jucării pe pomul de Crăciun al unui halucinat, cu aceeași putere prietenul se strânsese pe el tot, în aceeași bucată masivă dreaptă, înfiptă:

Două movile de nisip la fel de mari, din care una s'ar fi spulberat toată, și cealaltă ar fi împietrit.

S'au uitat unul în ochii celuilalt.

Bărbatului i se păru că irisul femeii sclipia punctat — minuscule proecții de aur făcut monedă.

Incruntat, trecu de partea dușmanilor, dori ca prietena lui să rămână săracă.

Era o dorință pe care o avusese de mult, și care nu se împlinise decât odată cu moartea bătrânului. Dacă ar fi mărturiscit iubitii gândul lui, dacă și l-ar fi mărturisit chiar lui, s'ar fi născut imediat posibilitatea unei judecăți aspre: lipsă de sinceritate, de adevărată prietenie... ar fi fost acuzat de egoism... ce fel de egoism?... de ce își prefera prietena săracă, de ce îi iubia mai mult degetele fără inele și privirea fără siguranța bogăției?...

Işi rotunji palma ca să-i cuprindă genunchiul. Erau prea departe unul de altul, prea despărțiți de umbra unchiului care ar fi putut, care ar fi trebuit să dispară, nu gonită dar absorbită de chiar trupurile lor. Zar avu imaginea hazlie a oamenilor transformați în niște docile foi de sugătoare, cari ar fi prins în țesuturile lor fâlfâinde pete de cerneală cosmică.

Imblânzit, tălmăci singura dorință a

iubitii ca pe ceva cu totul în afară de ea, tălmăci dragostea de bani ca pe o credinţă străină, un fel de religie interesantă la care s'ar fi convertit, dar care există prin ea însăşi, indiferent de viaţa sau moartea convertitei.

Era datoria cărnii lui de om întreg, să lupte, să distrugă, să absoarbă pata de cerneală cosmică.

Femeea simţi la fel cu prietenul ei: din tot ce dorise, nimic nu rămăsese în ea. Intinse sânii, pântecul, pulpele ca pe nişte amfore goale. Intr'o clipă se văzu în mijlocul unei lumi necunoscute, se văzu pe un acoperiş de kiosk chinezesc pe o cracă de plop, pe o aripă de libeluţă. Se văzu oriunde, într'o cofetărie, bodegă sau colţ de trotuar, numai acolo unde era, nu se găsi. Vru să-şi întindă muschii, să-şi ridice umerii, avu senzaţia unei scoarţe groase de gips turnat pe tot trupul, pe toată faţa...

Işi aminti de Zar, pe care nu putea să-l mai vadă, fiindcă era prea aproape.

Cu tot ce mai păstrase treaz în ea, începu să urască, voi să se răsbune: işi închipui o spadă ce ar fi căzut din tavan, le-ar fi străpuns piepturile, l-ar fi găsit pe el, pe Zar, strâns, ghemuit, avar... pe ea nicăeri..., în locul ei un tipar părăsit de oase, de carne, de suflet... Işi închipui un cleşte enorm care i-ar fi prins pe amândoi, i-ar fi sfărâmat...

Vedea cu bucurie, pe divan, frânturi şi cioburi din Zar... ea deasemenea nicăeri... se simţi smucită, umilită, învinsă şi deodată o duru adânc, prelung cleştele încins pe coaste.

Târziu, când în jurul ei se topia conturul trupurilor de lemn şi stofă, femea se ridică anevoios şi privi deaproape pe prietenul care sprijinit într'un cot, surâdea liniştit.

De furie, îşi încleştă dinţii, strânse pumnii, se plânse morţilor, îl acuză pe Zar, de laşitate, de perfidie, de trădare: o iubise fără să fi meritat cu nimic dragostea ei... din slăbiciune sau din ciudă nu voia să-i dea ajutorul pe care i-l ceruse şi pe care — dealtminteri — singur îl făgăduise.

Vroia să-i vorbească pentru ultima oară, ar fi trebuit să-l gonească, să-l ameninţe, să-l dea afară...

Rămase cu spatele şi ceafa încovoiate în timp ce râcâitul stăruitor dela uşă o enerva la suprafaţa pielei, ca o coadă de mistreţ care ar fi lovit-o mereu peste obraz.

Dintre toate pedepsele şi chinurile pe cari le hărăzise prietenului, alese pe cel mai la îndemână: îi porunci să deschidă uşa câinelui.

Bobi răcâia ritmic de un sfert de ceas cu laba lui groasă şi lată scândura sculptată şi văpsită în alb. Bobi avea urechile mari şi ochii rotunzi ca două lentile de binoclu. In tăcerea şi aerul cald, greu din odae, Bobi voia trifoiul de ciocolată de pe măsuţa de lângă divan.

Cu o altă privire, femeea porunci prietenului să dea câinelui bonboana.

In timp ce pe covor picurau fărămiturile de bale şi de ciocolată, Zar, cu mâinile pe piept, cu fruntea goală, cu privirea dreaptă, surâdea deschis unei fotografii de bătrân miop cu pipa în gură: unchiul reintrase cuminte în cadrul oval de bronz vechi şi emaliu verde.

Alături de Iisus, Moissi, Buda şi Mohamet, umbra unchiului îşi începuse peregrinările dincoace şi dincole de ocean.

Ce rămăsese din ea în odae?

Femeea se ghemuise posomorîtă, într'un colţ de fotoliu. Zar surâdea mereu.

CHIBRITURI

TUDOR MUŞATESCU

PENSIONARII

Pe stradă... şapte jumătate seara... Ceaţă.

— Urîtă vreme, Manolache...

— Mda!..

— Nu vezi? Cu ceaţa asta nu se mai vede om cu om...

— Parcă am fi în Englitera...

— Ce Englitera, frate? La Polul Nord...

— E! Bine de ăia dela Polul Sud... Acolo e cald ca 'n bae!..

— Dracu m'a pus să ies din casă?

— Ai eşit să iei niţel aer înainte de masă?

— Mersi, dă aer. Mai bine deschideam ferestrele acasă.

(Pauză)

— Manolache!

— E?

— Manolache, am o idee.

— Zii...

— Hai la club.

— Nu! Nu merg... Nu pot să merg... E opt trecute... Mă duc la masă.

— Lasă, frate, că iei ceva în gură la club...

— Nu pot... M'aşteaptă Fofica acasă...

— Cine e aia?

— Cine să fie? Sofia, nevastă-mea! Dar aşa îi zic eu ei acuma... Fofica...

— Ce Dracu, mă Manolache, ai ajuns să-ţi fie frică de nevastă!.. Imi pare rău de tine... Parcă 'ai fi însurat de-o săptămână...

— Eh! Ce să-i faci!.. Eu şi cu Fofica trăim tot ca 'n prima săptămână!..

— Laudă-te gură...

— Ascultă ce-ţi spui eu... Tu ştii că eu n'am obiceiu să mint.

— Pe onoarea ta?

— Pe parola mea de onoare.

— Dă-te Dracului că minţi.

— Hai cu mine-acasă, s'o 'ntrebi pe Fofica.

— Imi pare rău, Manolache... Cum crezi tu că aş putea eu s'o 'ntreb asemenea lucruri pe nevastă-ta... Nu-mi stă 'n caracter să vorbesc cu cocoanele chestii... mă 'nţelegi... intime...

— Păi dacă nu crezi..

— De crezut nu crez... dar nici de 'ntrebat nu 'ntreb...

— Sigur... nu-ţi vine să crezi că tu judeci după tine...

— Aia s'o crezi tu...

— O cred, fireşte...

— Crede, neică, ce pofteşti... Treaba dumitale. Mi nu-mi stă 'n caracter să vorbesc nici cu prietenii lucruri de-astea... Mai bine, hai la club...

— Nu merg, domnule! Eu când zic vorba, e zisă.

— Te-ai ramolit, Manolache!.. Hai, mă, fii independent... Facem un tabinet.

— Nu! Nu mai fac tabinet cu tine... Ai noroc.

— Jucăm o „panţă"

— Panţă 'n doi?

— Nu în doi, frate... In trei... Vine şi Nae... Partida noastră... Eu, tu şi cu Nae... Noi trei.

— Nae, nu mai vine la club...

— Vine, frate, dăcă-ţi spun eu...

— Nu vine, domnule... Nu mai vine... S'a jurat pe luminile ochilor că nu mai vine... Şi Nae e chior... L-a mai pedepsit Dumnezeu odată... Nu se jură el pe ochi, când mai are numai unul de rezervă...

Din vorbă în vorbă, cei doi prieteni, au ajuns aproape de Şosea. Trecătorii s'au rărit. Ceaţa s'a îngroşat... La lumina unui felinar, Manolache scoate ceasul şi-l priveşte.

— Ptiu!.. Zece ceasuri şi jumătate... Când Dracu a trecut vremea, domnule.

— A trecut, că de-aia e vreme, ca să treacă... Vezi?.. Mai bine mergeam la club... Nu m'am rugat eu de tine să mergem la club?

— E! M'ai rugat... Ai zis şi tu o vorbă... Dacă stăruiai, mergeam...

— Cum era să stărnesc? Ziceai că te-aşteaptă Fonfica cu masa.

— Nu Fonfica, amice... Fo-fi-ca... Ce crezi dumneata că nevastă-mea are polipi? Acum, s'a dus. E prea târziu ca să mă mai duc la masă... Fofica ştie... Dacă nu viu până la opt, opt şi zece, încuie poarta şi se culcă.

— Incuie poarta?

— Asta nu e nimic... Dar n'am chee...

— Păi atunci, ce faci când întârzi?

— Ce să fac? Dorm la Predescu peste drum de noi... Fofica nu-mi descuie s'o omori.

— Bine, vere Manolache, cum vine vorba, eşti sub papuc?

— Lasă vorba aia... Acuma, tot am întârziat... Hai să mergem la club...

— La club?

— Da... Tot ziceai tu că vrei să facem un tabinet...

— Imi pare rău, Manolache, dar la ora asta, nu mai pot să merg la club... Nu mai e nimeni...

— Găsim pe Nae...

— Păi ziceai că Nae nu mai vine... că s'a jurat pe luminile ochilor că nu mai vine....

— Păi de ce crezi tu că e Nae chior? Fiindcă de câte ori se jură pe luminile ochilor, niciodată nu se ţine de vorbă...

— Nu pot, Manolache... Mă duc şi eu acasă... M'aşteaptă nevasta cu masa.

— Până la unsprezece?

— Până când viu... Nevasta e datoare să aştepte pe bărbat cu masa până când vine...

— Faci aluzie, cu alte cuvinte, la mine?

— Nu... Dar pot să-ţi spun că mie nu-mi închide nimenea uşa... şi chiar dacă se'nchide din cauza hoţilor, am cheie... Uite-o, domnule, ca să nu vezi că te mint...

— Uite-o!... O vezi?

— Ce mi-o arăţi mie? Bagă-ţi-o 'n ochi. Ce mă sfidezi pe mine cu cheia dumitale... Te rog, la urma-urmii să nu fii măgar....

— Domnule Manolache, te rog să-ţi legi căteaua şi să nu mă faci măgar pe mine, că pe urmă ştii...

— Ce să ştiu?

— Măgar eşti dumneata că 'ntrebuinţezi asemenea cuvinte faţă de un prieten vechiu ca mine care te cunosc de patru zeci de ani...

— Păi de ce-mi arăţi cheia?

— Ţi-o arăt pentrucă eu nu sunt de-ăia de se laudă că trăesc cu nevasta, acuma la şaizeci de ani, ca în prima săptămână după nuntă...

Dar să ştii, băete, că la mine acasă, eu intru, când vreau pentrucă cheia e la mine... Adio... şi somn uşor, la Predescu, peste drum.

MIRELE

pentru GISELLE

Coborî grăbit, cu geanta ascunsă sub braț, scările compartimentului de clasa III. Jobenul prea înalt tremura pe capul lui firav, săltându-se și coborându-se mecanic pe șuvițele sfioase, ca o pălărie electrică, pe capul unui acrobat. Fracul închiriat dela domnul Jean, croitor cu reputație pe strada Șerban-Vodă, îi subția și îi lungea și mai mult talia fragilă, încât la fiecare mișcare trupul părea că se va rupe în două, fiecare jumătate urmând să alerge de pe cealaltă, spre a recompune această apariție grotescă, ce privia înfățișarea lumii prin două lentile magnifice prelungite sub tâmple, două mărgini de cer pur, umbrit de o tristețe adâncă. Gulerul tare, cu marginile întoarse în sus, oferea decapitat pe o farfurie de faianță albă, capul acestui Iokanan mergând de bună voie să se rostogolească la picioarele puțin cam mari, ale unei Salomei, care dansa.

Tânărul lupta speriat, printre țărani, coșuri cu pui și fructe, ținând cu spaimă geanta sub braț. La eșire se ciocni cu bătrânul doctor, care rămase uluit, măsurându-l cu ochi de sus până jos, nevenindu-i să creadă în această apariție neașteptată.

Tânărul rămase și el surprins, în obrajii subțiați se iviră brusc două ciclame aprinse și mâna cu degete lungi, scăpă geanta, agățându-se ca un paiangen de marginea jobenului prăfuit — doctorul râse, ridică geanta și bătându-l familiar pe umăr, îl întrebă încotro se duce?

Tânărul, respiră greu și printre buzele subțiate de cârpă șopti că peste câteva ore are nunta și se duce la mireasă.

Veni rândul doctorului să roșească, o roșeață de om contrariat și înciudat. Intoarse brusc spatele tânărului, care rămase agățat de dispariția acestui trup masiv, ca un ciorchine greu.

Nu putu nici să-l strige, nici să alerge dupe el ; copleșit își șterse fruntea încălzită și peste câteva clipe, încet, pe străzi întortochiate și înguste, cu ziduri înalte și cenușii își duse ființa, cu grije, să nu sfărâme vreo articulație.

Ora unul după amiază. Această oră singuratecă își desfășură drapelul ei funerar de un galben dulce și amețitor ca o morfină, tăvălindu-se în propriile ei mătăsuri și surâsuri.

Tânărul intră în ea, ca întro beție ciudată în care ochiul lui ceresc decăzu și se prostitua într‘o clipă, plutind în imagini lubrice. Ea îl prinse în rețeaua ei călduță, îi sărută marginile pleoapelor și mâinile obosite și îl duse pe apa miragiului ei, ca pe firul unui cântec solitar, închipuit, lăsându-l viu și cald, cu inima aprinsă pentru o clipă, la casa cu porți cenușii.

Intra amețit și bătu cu voioșie la ușa cu geamuri scunde, dar nu i se răspunse. I se păru ciudat și rămase chiar contrariat că nu‘l aștepta nimeni. Bătu din nou. enervat și puternic. Se auziră voci înăbușite, o ușe se trânti și în săliță apăru sora cea mare a miresii, cu ochii lipiți de somn, cu părul desfăcut, încheindu-se la haină, supărată, făcându-i observație, pentru graba venirii lui. Nici nu îndrăsni să întrebe de mireasă, atât de repede îl luase sora ei cea mare,— și cum rămăsese în picioare, încurcat, se intimidă atât de mult, încât făcu doui pași înapoi, îngăimând că va veni mai târziu.

Era atât de pierdut și uluit, încât ea surâse și într‘un gest de supremă favoare îi arătă un scaun, urmând să aștepte în săliță, până se va găti mireasa.

Se așeză pe margine, ridicând fracul să nu-l șifoneze, cu geanta pe un genunchi, pe celălalt învârtind jobenul.

Mirele aștepta cu capul lăsat puțin pe spate, într‘un surâs de beatitudine dureroasă. Din când în când, câte un colț de perdea dela geamurile ce dădeau în săliță se ridica furiș; un cap negricios îi suspecta înfățișarea; un râs răutăcios de dincolo de geamuri se juca par‘că cu inima lui, asemenea unui vis rău, cu un om adormit.

Dar mintea lui era într‘o nebuloasă alburie și gândurile lui pluteau izolate în această ceață blândă, ca într‘un leagăn amețitor. Nici nu-i trecu prin minte să se supere, sau să fie jicnit că mireasa nu mai venia, ceasul două de după amiază începu să‘și picure în el voluptatea perfidă a luminilor lungi de chihlimbar. Ochii se închiseră pe jumătate, genele își prelungiră unghiurile de umbră pe obrajii subțiați. In curtea sărăcăcioasă, din vârful unicului pom începură să curgă franjuri de mătase, beteluri subțiri de aur, cari se lăsară în creștetul mirelui, împletindu-se pe fruntea lui înaltă.

Imagini sfioase apărură și se înclinară în fața ochilor lui absenți, ca niște pelerini, aducători de viziuni îndepărtate.

Ochii lui se plimbară firesc pe acest spectacol multiplu, pe care i-l oferea ceasul perfid, oboseala dulce și neliniștea.

Ca în vis se jucă și sărută gura vie a fetii cu ochii albaștri. Pe culoare întortochiate gândul îl duse de mână, până la casa doctorului, unde printre jardiniere înflorite și covoare moi și luminoase, fata înaltă cu priviri prelungi și absente de morfinomană îi mâncase în fiecare zi inima și îi subțiase sângele.

Fata acum veni din nou la el și din nou îi înăbuși gura între sânii proaspeți. Carnea ei avea un miros de pâine caldă și crudă, care îi făcea foame.

Țipătul ei scurt semăna cu țipătul pasărilor, cari spărgeau ceturile dimineților, umblând după pradă.

Ii era frică, îl durea și îi plăcea jocul ei cu viața lui.

Dar chipul ei se întristase deodată, gura își lăsase colțurile grele în jos și par‘că plângea.

Trupul i se făcuse străveziu și prin el se vedea inima ei mică, ce se strânsese, îmbătrânise și muria.

Infățișarea doctorului apăru diformată de amintiri, cu ochii răi, amenințător.

Casa lor frumoasă, cu geamuri înalte și scări de marmoră începu să adie ca un hamac, amenințând să acopere fata, ai cărei ochi începuseră să se scufunde, cu privirile întoarse înlăuntru lor.

Mirele oftă greu, mișcându-se pe scaun, geanta căzu pe podele într‘un zgomot asurzitor. Arcul întins al gândurilor plesni brusc.

Buimăcit, ridică geanta și privi în jurul lui.

Era tot în sălița scundă, cu geamuri multe și mici, cu jobenul pe un genunchi, așteptând. Lucrul acesta îl miră foarte mult și privi ca pentru întâia oară, casa modestă, curtea sărăcăcioasă. Incepu să se simtă rău aci. Căută să‘și amintească înfățișarea negricioasă a miresii, dar îi fu peste putință să-i deslușească chipul. In schimb imaginea mustrătoare și supărată a doctorului îl copleși din nou. Intr‘adevăr, de ce o fi fost atât de contrariat doctorul în gară? Oare bănuie ceva despre el și fata lui? Și chiar dacă știa, ar fi vrut el să încredințeze pe fata lui, băiatului sărac, crescut pe ulițele mărginașe ale orașului, numai pentrucă o iubia? Și el era bogat! Dacă cineva i-ar fi despicat capul, ar fi găsit acolo pasări de aur, și case de marmură, și mine de mărgăritar. Dar doctorul s‘ar fi mulțumit cu aceste daruri nevăzute? După atitudinea lui, poate că da .Cum nu s‘a luat după el în gară să-i explice, să-l roage, să-i spună că din timiditate nu îndrăsnise să-i ceară acea mână mică, ce i se dase de mult, singură?

Cum de nu s‘a gândit, cum de nu a putut să‘l facă acest lucru? Dacă s‘ar duce acum? Incă nu e prea târziu. Și halucinat se ridică brusc, își așează jobenul prăfuit și încet, pe furiș deschise ușa binișor, strecurându-se către poartă.

Grăbit, ca un cavaler al morții, se așternu drumului, în haina lungă neagră, cu jobenul ridicându-se și lăsându-se singur, pe capul lui palid. Casa miresii rămase în fundul străzii, ca într‘un trecut foarte îndepărtat. Atât de îndepărtat, încât nu se întristă. I se păru că merge după un dric, din care mortul lipsia,— și ideea aceasta îl înveseli. Nu omorâse pe nimeni. Mireasa cea neagră pe care o înmormântase în el, nu murise. Va mai găsi un mire, pentru florile și dantelele ei. El trebuia să ajungă cât mai repede la fata înaltă, să soarbă morfina ochilor ei albaștri și învoalți. Și fericit, săltă printre casele cenușii, cu geamuri închise, ca printre niște morminte, subțiat și grotesc.

Dar o ușă țipă brusc în gândurile lui. O cascadă de râsete se agăță în cercei grei de piatră de urechile străvezii. In cadrul unei uși, ca într‘o ramă ireală dintr‘un panopticum, apăru mireasa cea neagră, în văluri și mătăsuri lungi albe.

In spatele ei, ca într‘un desen de Hodler, mama cea uscățivă, cu înfățișarea de pergament și privirile încrușate, purtând pe cap o perucă somptuoasă în culoarea abanosului în obraz două ciclame aprinse și pe rochea neagră, un lanț lung de aur. In dreapta și în stânga, cele șase surori ale miresii, îmbrăcate în alb, și neclintite, multiplicau la infinit, acel cap negru, ca o hidră.

Mirele se ridică brusc, depe scaunul ce se strâmbase puțin și rămase țeapăn, cu privirile ucise, în fața grupului ce-i surâdea malițios arătându-i mireasa, ce pășia nevinovată și neagră către el.

In sălița scundă, lumina dulce murise dintr‘odată. Un clopot îndepărtat prinse a suna din talgere grave și dezolante în urechea lui; un porumbel alb, cu ochii albaștrii se clătină amețit și muri stropindu-i inima cu sânge, în clipa în care mănușa albă grăbită ca un păianjen prinse mâna lui uscată și absentă.

SANDA MOVILA

cinematograful

„CIRCUL“ cu CHARLIE CHAPLIN

Când acum şase-şapte ani cele dintâi reviste literare au introdus o „cronică“ despre cinematograf, au făcut-o cu o întrebătoare timiditate. Şi n'au lipsit nici comentariile ironice: „cinematograful, acest copil al fotografiei, o artă? Să fim serioşi“.

De altminteri şi azi încă, Paul Sonday îşi exprimă oroareaa de cinematograf ca şi altă dată Anatole France, care găsea că arta ecranului „imbecilizează“:

Să mărturisim acum că ultimul film al lui Charlie Chaplin „Circul“ egalează cel puţin „Histoire comique“ a lui Anatole France, cu care se aseamănă oarecum ca subiect: povestea iubirii unui cabotin pentru o camaradă care iubeşte pe altul. Aceeaşi sfâşietoare melancolie, aceeaşi ironie subtilizată, acelaşi ridicul grotesc şi adânc în acelaşi timp. Dar câtă invenţie la Charlie Chaplin.

Când compari imaginaţia uluitoare a acestui „Molière“ al cinematografului cu lipsa de imaginaţie a d-lui Bergeret, faci întreg pasul de la comentator la creator.

După „Variété“, „Circul“ vine să confirme impresia — definitivă acum — că se poate crea cu ajutorul ecranului. E destul că — întocmai ca în literatură — dacă ne gândim că aceste opere n'ar fi existat, golul produs ar fi o lipsă.

E greu de analizat aci acest film. (Încă o dovadă că ecranul aduce o artă nouă). Intriga nu e nici ea comună, chiar dacă multe momente sunt vechi, căci totul e înoit de sufletul şi melancolia lui Chaplin. Ca să înţelegem de ce e artă „Circul“ lui Chaplin, e destul să ne amintim de circul realizat de Max Linder acum câţiva ani.

Acolo era o comicărie eftină, de mare succes şi ea, dar fără nici o semnificaţie. Nu era decât intenţia de a face lumea să râdă.

Dar chiar in acest domeniu comun al invenţiei comice, geniul lui Chaplin e manifest: O urmărire şi o luptă într'o galerie de oglinzi care zăpăcesc pe combatanţi, o urmărire poliţienească până în arena unui circ, continuându-se firesc, pe roata mobilă, cu numărul circului, găsire a nunui număr comic prin spaima provocată de un căluşel obicinuit să alerge după cei care fug de el; situaţia de a fi în cuşca leului şi de a implora un câine să nu latre, goana alăturată a doi inşi urmăriţi în acelaşi timp de poliţie şi care se salută luând-o unul la dreapta altul la stânga, ideea de a răsturna figura veche a circului: Mărul Wilhelm Tell... etc., etc.

Dar bine-înţeles nu acestea ar justifica, oricât de uimitoare, titlul cel mare al lui Chaplin. Ci acal fluid al vieţii interioare, tradus prin gesturi mărunte dar profund caracteristice. Charlot îşi vede iubita stând de vorbă cu rivalul. El, nenorocit strâmb, ridicul, acesta superb, cuceritor. Şi cum sta amărît, ghemuit pe un cufăr, imagina lui se desprinde bravă, se duce la rival, îl ia la palme de-l lungeşte pământului, ba mai aruncă şi, cu picioarele, ţărână peste el. **E ceeace ar vrea să facă** Charlot, dacă ar fi fost puternic, dar rivalul rămâne învăluitor lângă femeea frumoasă şi comicul pe cufărul gol.

Scena repetiţiei din circ dovedeşte iar o mare cunoaştere a sufletului omenesc. Ea singură abundă în detalii. Charlot râde de toate comicăriile stupide ale profesioniştilor, el care e singurul uman şi comic în acelaşi timp. E un joc cu scaunul acolo, de o pătrunzătoare savoare comică. La fel în scena când în seara reprezentaţiei a zădărnicit „debutul“ iluzionistului dând drumul unei avalanşe de epuri şi gâşte, pe care ca ucenicul lui Goethe, cel ce a deslănţuit spiritele, se sileşte disperat să le puie la loc în pălărie, în hohotele imense ale publicului.

Dar n'avem intenţia să povestim acest film care nu se poate povesti.

El rămâne una dintre cele mai frumoase realizări ale artei universale.

CAMIL PETRESCU

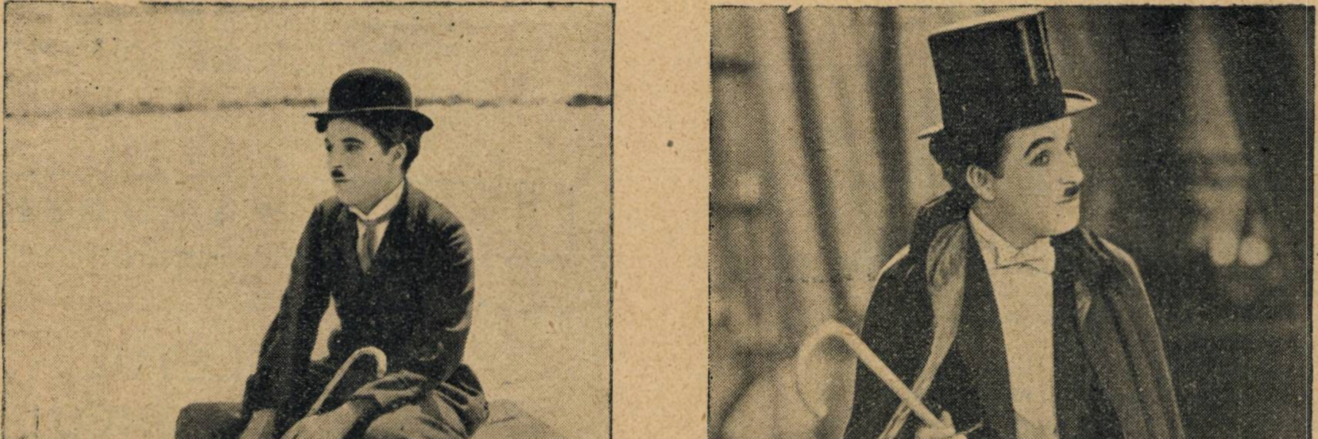

CHARLIE CHAPLIN IN „CIRCUL“

poezie

ELENA VĂCĂRESCU

DAR POSTUM

Nu pune pe mormântu-mi nici urnă grea, nici lespezi,
Nici vâsla şlefuită de valurile repezi
Ce deapănă azurul spumos pe-al apei fir,
Nici flori dospindu-şi mierea în plinul lor potir,
Nici iederă cu trupul cutropitor de locuri...
Dar când — bacantă vie — s‘alintă vremea-‘n jocuri
Cu soarele, şi râde‘n mirezme-adânci cu floarea,
Când cerul muşcă glia şi‘nvineţeşte marea,
Când chiparosul iarăşi adoarme‘n noaptea-ì moale,
Mormântului meu aspru fă-i darul umbrei tale.

(„Ta chère ombre“, în Dans l‘or du soir).

STRĂBUNILOR

O, luminos cortegiu de cântăreţi străbuni,
Şirag de-aezi ce‘n mine urziţi, precum un roi,
Sălbatecele sboruri de ritmi mănoşi şi buni,
Tot cântecu-mi e rugă când mă gândesc la voi.

De patru ori desprins-aţi dumnezeiasca foaie
Ce tremură‘n cununa copacului antic,
Şi-aţi legănat în gânduri ori şoapte de războaie
Poporul pur şi tânăr crescând cu spor voinic.

Căci voi îl cunoscurăţi pe când era prunc doară
Şi lumina cuprinsul întreg surâsul său.
Iar azi, purtând hlamida ce vremile-i durară,
EL vă cuprinde‘n doru-i de viguros flăcău.

Şi se revede mândru în scrisul vostru sfânt,
Căci laurul vă-ncinse altarele cu sorţi
Ce patru ori iscară fatidicul cuvânt
Trâmbiţător de neamuri şi‘nvietor de morţi.

Dar astăzi lira voastră-i în mână de femee.
Vi se umbreşte steaua. Sânt singură. Şi când
Pe struna tremurată un son sfios scântee,
Simt umbra-vă străbună pe braţu-mi lunecând.

Vi-i teamă, ştiu, ca astăzi neiscusita-mi mână
Să nu ştirbească darul ce‘n sânge mi-aţi prelins,
Şi-o întrebare aspră pe buze vi se‘ngână :
E sufletu-mi de pară din para voastră-aprins ?

Lângă străbuna vatră rămase o fecioară.
E singură şi‘n juru-i coboară umbre, rar.
Cu bice de furtună destinul o măsoară,
E fiere şi cenuşă‘n potirul ei amar

Dormiţi în pace totuşi. Căci frageda-i visare
Se‘nvolbură‘n cunună de flori ce vor rodi.
Străbuni, durerea-i fuse cât ţara ei de mare,
Iar dragostea-i de datini aşişderea va fi.

Eu stau de veghe. Facla-mi de vifor nu se teme.
O strâng duios la pieptu-mi pe noapte şi pe zi.
Iar vechiul vostru cântec îmbogăţit de vreme
Va înnoda prin glasu-mi ce-a fost cu ce va fi.

(Din vol. **Lueurs et Flammes**, 1903).

Trad. de VASILE MUNTEANU

EMIL GULIAN

METAMORFOZĂ PENTRU EA

Pentru apele ochilor — stinse —
Rai mumifiat în benţi întinse,

Rai metamorfozat începând să poarte
Ca algele sarea din mările moarte.

Ulei albastru ireal şi corbi
Intinşi în cristal cu ochi orbi.

Pentru darul moale, de vis,
Sufletul ca o floare de ceară închis.

RADU BOUREANU

ZI DE APOI

Cerul e vânăt
Câmpul e verde de-un verde‘ntunecat,
Cerul atât de jos s‘a lăsat,
Că a strivit în zare un sat.
Pe toată crucea lumii cine moare ?
Din zori din zare,
Rotund neclintit,
Ne-a privit un ochiu roşu de soare,
Un ochiu roşu de duh nevăzut.
Cu o privire de dincolo de vieaţă,
Cu o privire de ghiaţă,
Adânc în suflet ne-a străbătut.
Şi pe câmpul verde de-un verde‘ntunecat
Sub cerul vânăt,
Sub cerul care atât de jos s‘a lăsat.
Încât nu se mai vede nici un om nici un sat
O ciurdă de bivoli negri şi goi
Se tărăşte‘nspre noi
Ca o turmă de diavoli
Intr‘o zi de apoi.

INCEPATORII

TH. CONSTATNINESCU

MI-E SUFLETUL GREU!

Mi-e sufletul greu !
— Mai greu ca pământul —
Mă caut pe mine şi nu mai sunt eu
în noaptea tăcerii îmi caut cuvântul,
dar nu e al meu.
M‘apasă tăcerea şi gândul mă doare.
In clipa ce vine sau clipa ce moare
e sufletul meu,
— Sau poate aleargă spre alte hotare —
Nu-i nimeni să-mi spună !
— Un clopot doar sună
o rugă spre soare —
şi gândul mă doare.

critica literara

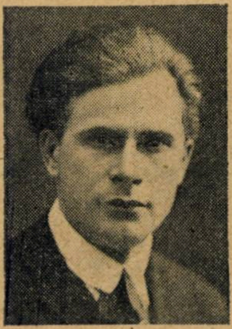

D. CIUREZU:

Răsărit

Cu multe umbriri dialectate și folkloriste, vinovate nu ca atare, ci prin necumpătare, poezia d-lui Ciurezu se înfățișează cu materie și forme îndeajuns de noui, pentru a ne îndreptăți să facem poetului începător o primire încă prudentă, dar plină de simpatie.

Poate pentru întâia oară poezia agrestă calcă așa de nudă, fără false ebrietăți dialectale sau panice, într'un desăvârșit echilibru între simțurile pline de vitalitate, dar normale și natura neprosopopeizată.

Rareori o sensualitate prea dionziacă și răsfrântă într'o conștiință cu noțiuni mitologice, cu oricât meșteșug din partea autorului, îndepărtează această poezie dela adevărata-i originalitate pentru a o înrudi cu panismul d-lui Blaga.

Un faun gol cu buzele mușcate
Prin mărăcini își pierde ochii verzi

Stă Fira trântită sub vâsla de coarnă
și stoarce pe gură un strugure nou

(In treacăt vorbind adjectivul gol este de prisos fiindcă nu se poate închipui un faun îmbrăcat).

Oarba care ascultă cum noaptea lovește cu bobi de funigei în genele-i grele de gând, aduce aminte pe **Marele Orb** al d-lui Blaga. Intr'acolo duce gândul și **Primăvara**, cu **iezi** cu **nai** și **mit barbar**, sau copii lovindu-se cu **melci.**

D-l Ciurezu ne-a dat însă o prefacere literară a haiducismului, în care o fragedă expresiune a priveliștilor câmpenești și silvestre se împerechează cu un **simț de sine**, viguros și optimist..

De câteori trec sara prin colnic
Spre Golul-Drincii'n sus la răgălii,
Se vânzolesc în mine patimi vii
Și pe prăsea strâng pumnul meu voinic.

Popularul **Cine-i tânăr și voinic merge noaptea pe colnic** s'a rezumat cu bravada lui virilă într'un gest scurt de explozie vitală.

Eu frâng în mâini, o joardă de alun
sau **într'o inocentă și mândră auto-prețuire**

Păream ieșit atuncia din pământ
Frumos și svelt, puternic și curat,
De sănătatea firii'nfiorat
Ca un arin ce tremură de vânt.

Verbale și convenționale în poezia poporană, chiotele vitejești răsună în versurile d-lui Ciurezu cu circumstanțieri plastice. Murgul așteaptă **in pripor mânios** sau trece întărîtat, inspumat și sângerat de zăbale,

Și luna 'n clin
dintr'un arin,
strângea
firele-i de in
de pe cărări,
și-un cal spumat,
Cu frâul luat,
de goană multă
'ntărâtat,
Și de zăbală
sângerat,
mușca pământul
frământat,
făcut polog,
de sub picioru-i
tremurând
și pintenog

iar haiducul aleargă într'un vis de lună și argint, cu chiot păduratec și sforăit de cal :

Din spre Parâng
un vânat râng
cu trap prelung
se pierde'n crâng
și-un chiot lung
lovit de vânt
răsbate adânc.
Din umbră luna
pe oblânc
pe brâu,
pe frâu,
și pe oțelele de-argint,
își pleacă salba licărind.
— Pe rariștile de argint ;
pe drumurile de argint ;
pe râurile de argint —

Dacă în ciclul joc în soare este plină de solară sălbăticie campestră priveliștea craiului călare

cu cer limpede 'n cătare,
cu lăcuste pe spinare,
și grâu verde'n cingătoare

și aspră sălbatecă, înviorătoare beția trupească a trupului innot.

Am înfruntat asară râu'n sat
Și m'am pierdut în luncă prin lăstari.
Simțind mereu un joc de ape mari
Pe trupul meu întărâtat de'n not

este oarecum pureril̆ă cantilena montonă și ininteligibilă, presărată cu digrațiozități verbale ca **cic** și **ciccic.**

Cic cicoare
cântătoare
din glădicii
plini de floare.
Cic, cu gușea
încărcată
de ciccicuri
și de soare.

Dar, în genere, poetul dovedește o sensibilitate nealterată de modele, o imaginație primitivă grațioasă și chiar virtuozitate a verbului.

Iată spre pildă tremurătoarea apetiție către soare a fagului

Un fag înalt, întins ca un sărut
nepotolit,
Din adâncimea grea, spre soare

sau nălucitoarea alergare a apei, duse de descântec :

Iar urâtul meu să-l duci
în adâncuri de bulbuci,
ori în scorburi mari de nuci
ori în volburi de răscruci
ori cu blestemul de cuci
să-l aduni și să-l usuci
peste lunci
să mi-l arunci

suavul sbor al porumbeilor albi din candoarea ogrăzii ca gutui înfloriți

Dintr'o ogradă cu gutuii'n floare
A isbucnit un pâlc de porumbei

ariniștele unde se pornește să cânte spre seară

o lume de paseri, o lume de greeri

pândirea unui cerb, în liniștea de vis a pădurii

Căzuse leneș ziua din chindie
Când m'am pitit în tufe lângă'un trunchi.
Cu pușca răzimată de genunchi,
Pândind un cerb la șipote să vie

Am așteptat ca cerbul să s'adape,
Și mersu-i blând i l'am privit de-aproape
In liniștea pădurii cum coboară.

Sunt momente poetice dintr'o primitivă și nemijlocită contemplare a naturii, capabile de a sta mai târziu la temelia unei lirice mai impetuoase. Cu scurtul său fluer haiducesc sau cu o frunză sonoră între buze, tânărul zicător, călare pe murgul baladelor noastre, este binevenit în soborul orășenesc al literilor române..

GH. CALINESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Datele și notele pe cari le dăm astăzi asupra d-rei Elena Văcărescu, fac parte dintr'o lucrare mult mai întinsă și completă, asupra activitățeí și personalitățeí acestei mari scriitoare, pe care prietenul nostru, d. Vasile Munteanu, o are gata. Năzuințele literare și în deosebi critice ale d-lui Vasile Munteanu, definite prin bucăți publicate în „Cugetul Românesc" sau prin lucrări de critică, se afirmă și de data aceasta printr'o limpede cercetare a activitățeí d-rei Elena Văcărescu.

plastica

ION THEODORESCU-SION

Intri într'o cameră mare, apoi în alta, ca în ultima, cea mai largă și mai luminoasă, să te întâmpine un om blond cu figura tăiată precis, rece în ținută. Poartă capul dat îndărăt c'un aer de sfidare, gata parcă să ducă mâna la spadă și să înceapă lupta pe loc dacă te-ai dovedi cumva dușman. O politeță perfectă, înflorită de un zâmbet vag, încă nu te convinge dacă trebue să rămâi sau dacă n'ar fi mai bine să te întorci imediat după un pretext.

Cu încetul se leagă o conversație, se animă și omul care îți părea străin cu toate că îl cunoșteai de mult, hrănește prietenie — luminat la față, vorbind despre toate și într'o poezie de cuvinte despre artă, despre pictură, despre culoare, unic înțeles al lumii, c'un glas ca o chemare, ca o alintare de preot păgân. E îndată altul. E Theodorescu-Sion. Insuflețit cum n'ai fi bănuit, te însoțește la plecare, pe stradă și tânăr lângă tinerețea ta (tinerețea celui care scrie aceste rânduri), te simți întreg nespus de voioasă surpriză.

Intr'o zi, în odaia aceia cu cărți și cu chevalet, a arătat niște cartoane zugrăvite — câteva naturi moarte, figuri, figurine. Erau atât de strălucitoare, veniseră pe neașteptate după discuții și fum de tutun, că m'am bucurat de ele ca de florile cele întâi ale primăverii. Erau semnele unei noui căi a meșterului și purtau, după posomorală și negură, surpriza luminii. Și de fiecare dată de atunci, cu fiecare vizită, am găsit tot mai multe cartoane, mai multe pânze — se făcuse vară, soarele strălucea cald și săruta tare și fără astâmpăr dragostele lui risipite. Femei pretutindeni, multe — pe margine de ape, în răcoare de codru, pe cărări arzătoare; poeme ale vieții abondente, sănătoase dela țară, în care țăranca e o podoabă mândră între celelalte daruri ale pământului.

In ultimul timp, am fost copleșit, înspăimântat de câte alte și alte colțuri de interior și priveliști din largul lumii s'au durat ca dintr'o putere a necunoscutului de au umplut cele trei camere mari parcă anume găsite pentru așa treabă.

Nu știu, mi se părea ori am auzit cu adevărat undeva, pe aproape, un râs de drac, satisfăcut ca după o năstrușnică faptă. Era poate închipuirea asta nelămurită, o explicație la hotărîtul întrebărilor ce mă aiureau.

Cine a făcut toate astea câte le văd, din ce voință peste fire s'au creiat toate aevea nemaipomenit de sigure, de precise c'un meșteșug ce depășea puterea realității? Cine a adunat aici sufletul meu și al tău cititorule, ca să zidească o lume a amintirilor noastre strânse în ani și ani, din înțelesul viu al lucrurilor și răsfățatul visului în iubirea noastră de flori, de ceruri întinse, de codri, de ape și de femei, ale unei vieți împăcate și senine ca într'un scris fecioreInic? Cine în așa de scurt timp a cutreerat într'o goană de cal parcă, trimes voinic al unui împărat de basm peste mări și țări, să aducă atâtea proaspete imagini, atâtea minunate lucruri ca să nu mai dovedească ochii ce așteptau, să le cuprindă acum?

Nu, nu Sion a făcut toate aceste tablouri. In vremea noastră, a complicațiilor de tot felul, rațiunea refuză să atribue așa abondentă zămislire unui singur om. Un Rembrand ori un Rubens, lucrătorii aceia mari cari au lăsat așa risipă a geniului lor creator, rămân îndepărtate povești.

O sută una opere, pe care fericiții vizitatori le cunosc acum la „Cartea Românească" și n'au de unde ști că sunt rodul muncii unui an, poartă semnătura lui Theodorescu-Sion. Prin urmare trebue să cred și eu. Da, îmi amintesc că l-am găsit de multe ori, pe meșterul, de obiceiu vioi și rumen, tras la față, palid, cu ochii obosiți și n'am înțeles atunci când mă bucuram de revărsarea frumosului aceluia și nu mă dumiram de unde a crescut, că alături era un om trudit, cheltuit, extenuat. Intr'un elan de robust înzestrat cu pătrunderi de meșteșug, într'o dăruire din acelea sincere, întregi din talazul vibrației interioare, ca ritmul unei mări, Sion se svârcolia, se muncise, se risipise ca să pregătească cu grijă minunea picturii lui, ca să elibereze clipă după clipă frumosului veșnic.

Dar artistul acesta e un discret. Niciodată n'am văzut o schiță premergătoare, un tablou neterminat, unul greșit — pe cele dintâi le ascunde și revolta, ciuda unei neizbutiri o arde. Să nu se cunoască nimic, să nu cumva un ochiu să descopere ceiace nu e demn ieșitului în lume. Totul să se înfățișeze pur, luminos, desăvârșit, răsărit ca dintr'o sevă de plantă sub binecuvântarea duhului dintru începuturile a toate cele. O sută una opere stau prinse pe pereții sălii „Ileana". Nu-mi găsesc astâmpăr. Le știu pe toate, și totuș ași vrea să mă uite timpul în sala aceia de expoziții cum tare rar a mai fost împodobită. Nu mă ostenesc să văd, să privesc ci să înțeleg o taină cum stai cu gânduri multe în fața unei rare întâlniri ca să rămâi în bună parte, după ce ai plecat, lipit în locul acela de farmec.

Nu-i numai abilitate la Theodorescu-Sion — așa ceva au mulți — zadarnic stai să urmărești urma cuțitului ori a pensulei, căci ai în fața lucrului lui curiozitatea asta justificată. Există o istorie a unui pictor nebun, care s'a închis în casă c'un tablou de Titian ca să-i disece arta. A făcut o copie și exasperat că nu poate să-l ajungă, a distrus originalul. Oare a fost chiar așa de nebun pictorul acesta? E ușor de înțeles starea lui de suflet. Nu tai privighetoarea să-i afli mecanismul și totuși....

Căci Ion Theodorescu-Sion e cel mai mare meșter pe care l-a avut vreodată arta românească. E destul să știi că lucrează, destul să aibă motiv o carte și o floare, ca să fii sigur că nu se va lăsa până nu va scoate din îmbinarea culorilor și a liniilor surprinzător cântec.

Mă gândesc la maeștrii de altă dată, acaparați de nobilii înțelegători ai artei, stimulați să zugrăvească acele nemuritoare mândrii ale bisericilor Romei. Așî vrea și pentru pictorul acesta mare o astfel de speculație. A fost însă înlăturat de Academia Română dela executarea frescelor mausoleului lui V. Alecsandri. Ce-ași mai putea vrea?

Pictura din expoziția actuală aduce o altă găsire de sine, o mai întreagă găsire — culoarea s'a luminat și îndrăgostitul de vibrațiile ei e pe drumul soarelui. Inainte preocupările de pastă adesea grea, torturată — de mare calitate fără îndoială — nu corespundeau inspirației care întotdeauna pleca dela pământul acesta al nostru. Acum realizarea conține sprinteneală, frăgezime, exuberanță și totodată claritate, care sunt ale spiritului latin. Nu voi continua să analizez și să compar. Vor scrie alții cu obișnuința lor de totdeauna. Alta mi-a fost intenția aici. Important, interesant, bun — sunt termeni uzitați de cei care vreau să vadă rece și înțelept. Din partea mea, mi s'ar părea o astfel de purtare, bâlbâială nesinceră.

Sună biruință lumina care vibrează în expoziția dela „Cartea Românească", sonoră ca pornită din trâmbițe de aur într'un decor fantastic ca la procesiunile de sărbătorire la popoarele din îndepărtată istorie. Arta românească — va triumfa odată și peste granițe, e prea a noastră și profund omenească ca să nu-și lărgească desfășurarea victoriei.

Telegrafică — două săptămâni se poate vizita — este expoziția lui Theodorescu-Sion. Dacă măcar așa telegrafică ar putea-o vedea mai mulți ochi. I-ar sta așa de bine la Galerie Bernheim ori Devàmbez. Ar începe împlinirea unui vis.

TAKE SOROCEANU

note

In sala Mozart are loc expoziția talentatului pictor Leon Viorescu, unul dintre adevărații reprezentați ai artei noui. Expoziția va rămâne deschisă, dela 19 Februarie până la 15 Martie a. c.

●

In ziua de 2 Martie 1928 are loc în sala „Artele Decorative (str. Câmpineanu No. 17), vernisajul expoziției de gravură a arhitectului Horia Teodoru. Expoziția rămâne deschisă până la 15 Martie a. c.

●

Expoziția pictorilor C. Babic-Daniel și Henri Daniel, din sala Hassefer, s'a închis în ziua de 29 Februarie a. c.

Teatru

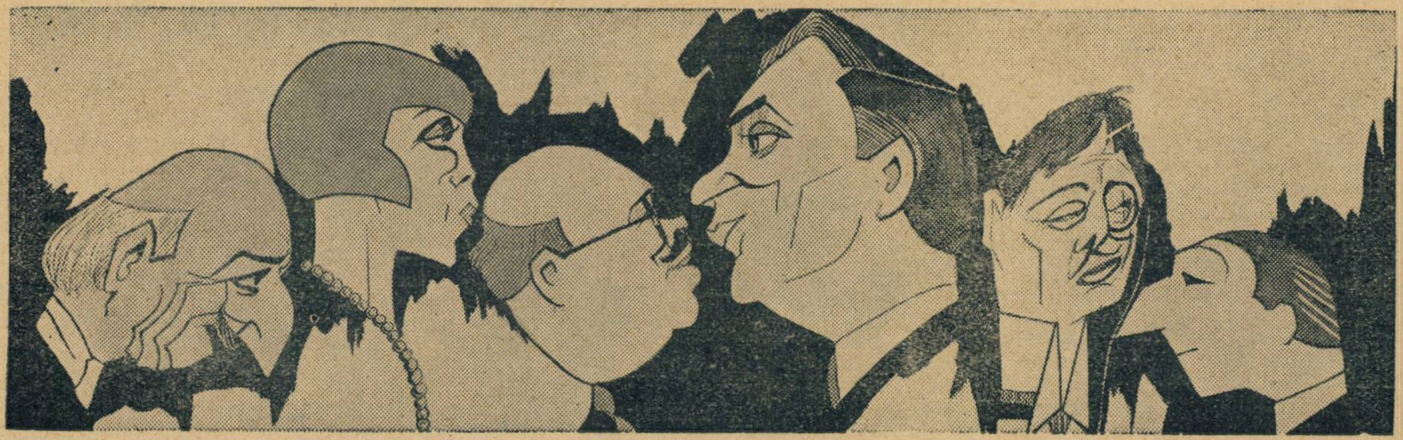

cronica dramatica

TEATRUL MIC

OM IN LOC de AICKARD şi HARWOOD

Succesul „Omului în loc" trebue să fie o lecţie pentru directorii teatrelor de comedie, căci reprezentarea acestei piese are ceva dintr'o demonstraţie. Până acum o comedie bulevardieră era o anecdotă povestită prolix în trei acte, în loc de trei scene. Te ţinea la teatru ca să afli la urmă dacă s'au culcat sau nu d-na contesă cu junele echivoc. Cuvinte de spirit (definiţii ca acele cari apar cotidian, în fiecare gazetă semnate sau nesemnate: automobilul e ca o femee, îl cumperi ieftin, dar costă scump întreţinerea, sau invers; căsătoria e ca un compartiment de tren, dacă laşi pe unul intră toţi; sau celebrele: ce deosebire e între... şi între etc.) atribuite personagiilor, dar luate fără discernământ de oriunde formau toată stofa comediei. Astfel de comedii franţuzeşti erau numeroase pentru că oricine poate să adune şi să parafrazeze volumele de spirite apărute cu duiumul. Fără nici o greutate şi cu folosul de a epata pe cei care nu citesc revistele umoristice.

Cei doi trei critici serioşi şi pricepuţi au atras totdeauna atenţia conducătorilor de teatru particular că lipsa de valoare a unor astfel de comedii este evidentă chiar pentru marele public care nu mai „marşează". Râde, pentru oridecâteori se face un spirit e fatal să râzi, dar nu mai declară că „îi place" şi nu mai spune vecinului: „du-te s'o vezi, că e o piesă admirabilă". Publicul cu instinctul lui sigur a început, după ce a înghiţit două-trei păcăleli să admită că nu tot ce te face să plângi e o dramă adevărată, şi nu tot ce te face să râzi e o comedie.

Iată de ce sălile teatrelor particulare rămâneau goale. Publicul prefera să citească spiritele adunate în cărţi de anecdote, decât să piardă o seară întreagă ascultându-le.

Dar ce urmăreşte atunci publicul la teatru? Ce preferă? Ce caută cu insistenţă.

A dovedit chiar în genul bulevardier „Om în loc". Oameni şi întâmplări cu oameni. Nici anecdote ingenioase, nici intrigi epatante.

Şi trebue să recunoaştem că d. de Saint Obin există. A fost creat. Publicul a urmărit o seară întreagă prezentarea subt toate faţetele lui, pe acest tip de tapeur, om de lume, uşuratec, dar egal cu el însuşi.

Interpreţii şi-au putut da seama că momentele cele mai ascultate şi detaliile cele mai savurate de public erau cele cari zugrăveau pe tip, cari îl caracterizau. Un gest pitoresc, o trăsătură de spirit, un fapt notat erau primite de public cu satisfacţia cunoscătorului care examinează un ceasornic bine lucrat.

Toată anecdota a căzut pe planul al doilea. Chiar în jocul actorilor s'a putut urmări această preferinţă a publicului. S'a râs numai când actorul era în exerciţiul unui gest (şi aici d. Mişu Fotino a avut un mare succes), nu când făcea spirite—şi s'a râs când căuta să-şi coloreze rolul, dându-i nuanţe precise (şi aici a excelat Roland de Jassy şi Chamel) nu atunci când s'a strâmbat. Spiritele trec în sală şi au valoare numai când caracterizează un tip, altfel sunt ridicule în teatru.

E surprinzător cât de mult e apreciată intenţia actorului de a sublinia cu inteligenţă o **trăsătură de caracter** şi cât de puţin înghite publicul intenţia prea indiscretă a actorului care ţine să-l facă să râdă cu orice preţ.

Ar trebui afişate în zilele de repetiţie placate pe scenă: **Nu încercaţi să faceţi publicul să râdă că prinde de veste şi nu mai râde.**

Interpretarea a slujit cu credinţă textul, deşi se resimţea la premieră de lipsa de repetiţii. Trăsătura de caracter trebue să fie act reflex să aibă o absolută spontaneitate. Altfel e falsă. Dacă actorul nu ştie rolul şi pipăie, dibue până să găsească fraza, s'a dus spontaneitatea şi s'a dus iluzia de trăit, de autentic. D. Mişu Fotino a avut o surprinzătoare dezinvoltură în rolul lui Saint-Obin şi a obţinut unul dintre cele mai frumoase succese din carieră. D. Rolland de Iasy a construit excelent pe cămătarul Dupont.

In rolul soţului încornorat, d. Chamel a adus o figură rustică şi plină de adevăr.

D-na Tantzi Cutava a avut prilejul să facă toate încercările în teatru. De câteori a luat rolul din interior, a cunoscut triumfuri căci e o mare actriţă neegalată încă la noi. De câteori s'a strâmbat ca o elevă de şcoală care se răsfaţă imitând pe cine-i trece prin cap, a căzut dezastruos. In „Omul în loc" a accentuat revenirea din ultimul an contribuind mult la succesul piesei. D. Leon Lefter n'a avut de sigur repetiţiile necesare, altfel ne-ar fi dat prilej să-l vedem într'un tip asemeni celui din Azais, cu care a depăşit suta de reprezentaţii.

Decorul s'a mai abătut puţin de la acele absendante, înăbuşitoare decoruri aproape toate identice cu ele înseşi de şapte ani încoace ale Teatrului Mic. Poate că dacă a plăcut puţin şi „Câinele care aduce" a fost tot pentru că a schimbat puţin decorul, care prea face să semene piesele, unele cu altele.

CAMIL PETRESCU

așa

INAUGURAREA

Festivitatea inaugurării „Casei Scriitorilor" (rezultat al împerecherii literare dintre S.S.R. şi S.A.D.R.), s'a bucurat de o mare cinste în ochii guvernului.

Patru excelenţe, au excelat în discursuri, bună dispoziţie şi donaţiuni...

D-nii miniştri Dr. Angelescu, Lapedatu, Dimitriu şi Inculeţ. Fiecare dintre Domniile Lor, au înţeles să subscrie ceva pentru „Casa Scriitorilor".

Astfel, d. Dr. Angelescu, a donat din partea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii, 500.000 lei pentru clădire, 50.000 lei pentru bibliotecă şi 20.000 — fond la discreţie — din partea D-sale, personal...

D-l G. Dimitriu, ministrul comunicaţiilor — convins că trebue să **umbli** binişor cu scriitorii, a **marchat** şi a donat 50.000 lei din partea ministerului şi 5000 lei din partea D-sale personal...

D-l I. Inculeţ, a donat de-asemeni în numele ministerului sănătăţii 50.000 lei, iar din partea D-sale personal,... sănătate bună....

Cel mai galant dintre toţi a fost însă tot d-l Al. Lapedatu, ministrul Artelor, **care „a subscris întru totul, la dreptele aspiraţii ale S.S.R. şi S.A.D.R.** — exprimate în discursurile preşedinţilor respectivi, d-nii Liviu Rebreanu şi M. Sorbul — **asigurând că pe viitor se simte îndatorat...**

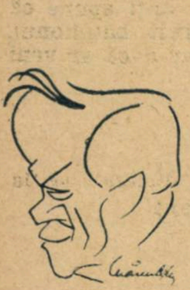

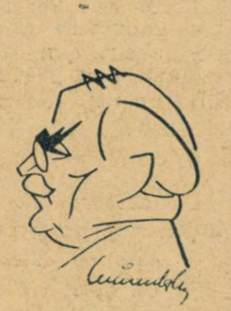

Aşa cum şedeau — unul lângă altul — d-nii Liviu Rebreanu şi M. Sorbul — ascultând discursurile ră-**sunătoare** ale darnicilor reprezentanţi ai guvernului — aveau aerul unei tinere perechi de însurăţei, ascultând, cu emoţie şi bucurie, citirea foilor de zestre...

Impresia asta a fost generală, pentrucă un tânăr confrate din spatele meu, cu ochelari şi cu talent, s'a adresat altuia, acela însă, numai cu ochelari...

— Ia uite-te la Sorbul şi la Rebreanu... Nu-ţi fac impresia unor tineri însurăţei ?

— Ba da... şi tocmai mă gândesc, care din doi, ar putea fi ginerele şi care mireasa...

— Ginerele e Sorbul...

— De ce ?

— Pentrucă are cioc...

— Dar ştiţi cine e ca cavaler de onoare ? se băgă în vorbă, un al treilea.

— ?

— Mihalache Dragomirescu.

— Şi domnişoară de onoare ?

— Nu ştiu cine ar putea fi, fiindcă Smara n'a venit...

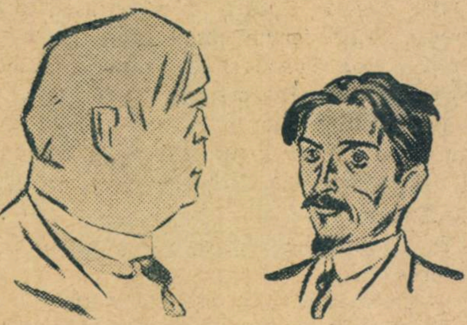

Ca noutate, eminentul fabulist Radu Bucov — recent lansat în literatura universală, de către „Falanga", revista tipărită pe cea mai bună hârtie din Bucureşti, se afla în sală....

N'aş fi putut să-l cunosc dacă d-l Nichifor Crainic, nu m'ar fi luat de mână să mi-l arate.

— Vrei să vezi pe Radu Bucov ?... E un băiat foarte bine... M'am convins şi eu că acest mare scriitor român, nu este o invenţie a Institutului de Literatură, ci e un om — în carne şi oase, ca mine şi ca dumneata.

— Unde e ? Mam grăbit să 'ntreb... „Doream de mult să-l cunosc...

— Uite-l colo !... Imi arătă d-l Nichifor Crainic. „Vezi grupul ăla în mijlocul căruia perorează, conu Mihalache Dragomirescu ?".

— Il văd.

— Uite-te acum la stânga, prin oglinda aia... Ala e Radu Bucov...

In oglindă, chipul celui mai mare fabulist român, îmi apăru, cu cioc, cu ochelari, şi cu moţul cărunt în frunte...

A trebuit să fie o oglindă, în faţa căreia să se oprească un minut conu Mihalache Dragomirescu, pentru ca toată lumea să-i poată vedea — pe d-sa şi pe Radu Bucov, — faţă 'n faţă, nu una şi aceeaş persoană, cum mulţi au avut până acum, naivitatea să-şi închipuie.

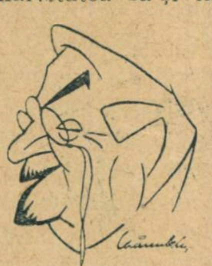

Am fi nerecunoscători şi nedrepţi dacă n'am mărturisi, că **bufetul,** pus la dispoziţia asistenţilor, a întrecut toate aşteptările...

Toată lumea ştie că scriitorii, şi mai ales scriitorii români, sunt săraci.

Ei, dar când e vorba să te primească în casa lui, scriitorul, nu-şi hrăneşte oaspeţii numai cu iluzii, aşa cum e obişnuit să se hrănească el, la orele de masă.

Se face luntre şi punte şi te cinsteşte, te omeneşte, de te miri şi dumneata, de unde a putut scoate atâtea bunătăţi, delicatese şi comestibile, rezervate numai pungilor grase.

Probabil că pentru aceste consideraţii, toată lumea a rămas mirată de abondenţa şi selecţia, bunătăţilor puse cu dărnicie la dispoziţia amatorilor şi bucuria scriitorilor de a se simţi **acasă la ei**, într'o casă atât de luxoasă, cu un bufet atât de îmbelşugat, a exploadat spumos ca o sticlă de şampanie...

— Prin urmare, de-aci încolo, aicea suntem ca la noi acasă, d-le Preşedinte, se adresă poetul „Strigărilor trupeşti lângă glesne", d-lui Liviu Rebreanu.

— Absolut, dragul meu...

— Admirabil... Minunat... Şi putem veni aici în fiecare zi ?

— Desigur !

— Şi tot apartamentul ăsta o să rămâie mobilat aşa cum se vede ?

— Fireşte...

— Şi o să avem la dispoziţie în fiecare zi, un bufet aşa de bine asortat ?

— Nu... Asta nu... Bufetul a fost pentru astăzi.

In ochii albaştri ai poetului se topi un regret... şi un oftat :

— Păcat !

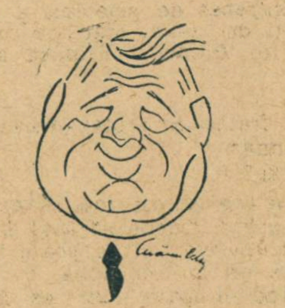

Prezenţa d-lui Trancu-Iaşi, în mijlocul literaţilor şi autorilor dramatici, a fost privită cu o deosebită simpatie.

Pe vremuri, înainte de a bănui că va ajunge ministru, d. Trancu-Iaşi, a fost poet...

In mintea tuturor, sunt încă proaspete, versurile „Barcarolei" sale — pe care decedatul Benizache le-a pus pe muzică :

Pe luciul apei argintie
Alunecă barca uşor
Ducând în dulce legănare
Pe doi amanţi, şi-un singur dor.

La rândul său, d. Trancu-Iaşi, sub influenţa strict literară a mediului — copleşit de amintirile debutului său poetic, a fost în prada unei mari emoţii.

Această emoţie trebue să fi fost atât de puternică, încât d-sa, părea cu douăzeci de ani mai tânăr, şi-avea în gesturi ceva din exuberanţa poeţilor cari simt geniul fâlfâindu-le prin plete...

Se zice că cel dintâi care a observat acest lucru, a fost d. Octavian Goga, care a spus cu discreţia care-l caracterizează, într'un cerc de amici :

— Tare emoţionat trebue să fie Trancu, dacă n'a ţinut nici un discurs, aflându-se totuş, într'o „adunare", care numără mai mult de zece oameni...

ȘI-AȘA...

CASEI SCRIITORILOR

Dar iarăș, se zice, că d-l Trancu, a aflat „confidența" fostului coleg dela Interne, și cu promptitudinea sa obișnuită, i-ar fi replicat...:

— N'am ținut nici un discurs, fiindcă nu vream să vorbim doi din acelaș partid... Ajunge, unul și bun.

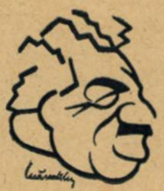

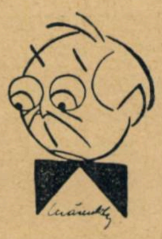

In timpul rostirii discursurilor, s'a observat stăruința cu care — un membru al S. S .Reului — sta în spatele d-lui Aristide Blanck..

De îndată ce acesta făcea o mișcare, membrul S. S. Reului — se muta după el, ca o umbră...

Nu știm dacă d. Blanck a observat lucrul acesta, dar, membrul S. S. Reului — întrebat de prieteni, a explicat:

— Știți de ce-am stat tot timpul, în spatele lui Blanck ? Fiindcă avea guturai....

— ?

— Da, frate... Și scotea mereu batista din buzunar.

— Ei și ?

— Și m'am gândit că Blanck fiind atât de bogat, trebue să aibă bani prin toate buzunarele... și se poate întâmpla să-i cadă un milion, două, pe jos...

Eu, fiind în spate, țâști ! ași fi pus piciorul pe ei ca să nu mă vadă nimeni... și a-și fi stat așa până la urmă.

●

Printre cei mai bine dispuși — în sensul mare al cuvântului, a fost tot d. Caton Theodorian, totdeauna plin de vervă, sclipitor de spirit și inteligență.

Dar, ce stricăm noi dacă d-sa e distrat ?

Necunoscând pe toată lumea — și dorind să facă cunoștință — în special — cu foarte puțini scriitori din ultima generație, aflători în sală, d-sa s'a adresat unei perechi de tineri, care discutau într'un colț...

— Que fait-elle la jeunesse ?...

— Discutăm, domnule Theodorian...

— A !... Vous me connaissez ?

— Mais, certainement.

— A ! Bon, alors ! Moi — voyez-vous mes chers enfants j'oublie... Je ne me rapelle pas vos noms...

— Tudor Mușatescu...

— Romulus Dianu...

— A ! oui ! oui ! c'est vrait.... dragii mei....

Da... da... vă cunosc... pe Dianu îl văd foarte des la Capșa și d. Mușatescu îmi era o figură foarte cunoscută....

Și d. Caton Theodorian, strânse amabil și prietenos mâna celor 2 tineri.

Peste cinci minute, d. Romulus Dianu, se afla în alt grup în mijlocul căruia d. Horia Furtună dedea o șuetă de calambururi.

D. Caton Theodorian, se apropie cu interes.

— Ça va toujours, mes chers amis ?

Crezând că d. Theodorian nu cunoaște pe Romulus Dianu, d. Furtună se adresă surâzând :

— Cunoști pe acest tânăr ?

D. C .Theodorian își potrivi monoclul și răspunse amical :

— Pe d. Mușatescu ? da, chiar adineauri l-am recunoscut... Mi-era o figură foarte cunoscută.

— Nu ! Ăsta e Romulus Dianu...

— Da... da... da.., Bine zici.„ recunoscu maestrul bătându-l pe umăr.

Peste alte cinci minute, după o nouă promenadă — de-alungul apartamentelor — promenadă presărată la fiecare pas cu vorbe de duh — d. Caton Theodorian, zări — într'un colț pe Tudor Muăatescu.

Zâmbitor se apropie de acesta și-i spuse :

— Inchipuește-ți, d-le Dianu, că adineauri te-am confundat cu amicul d-tale Mușatescu.

Mais que faire ?... mon ami ?... Quand on connaît tant de monde, on a le droit de confondre les phisyonomies...

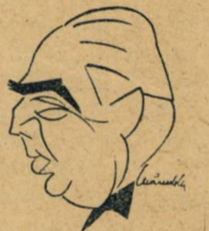

Nu se putea cu d. Horia Furtună, să nu facă un spirit care să circule.

Amabil și îndatoritor cum e totdeauna cu cei tineri, invită la bufet pe un tânăr poet, care sta retras într'un colț.

— Dumneata nu servești nimic ?

— Nu ! Mulțumesc ! Nu mi-e foame...

Dar, spre marea sa surprindere, peste o jumătate de ceas găsi pe tânărul poet instalat în fața bufetului, mâncând cu poftă un bust de curcan.

— Așa dar, amice... Așa te vreau ! Ce ziceai adineauri, că nu ți-e foame ?

Nu știi proverbul ? Pofta vine mâncând.. gratis !

●

Fără îndoială, d. George Gregorian, e un original.

Pe când se afla — un minut liber — un tânăr sfios se năpustește înaintea sa spunându-i :

— Domnule Gregorian ! Vreau să te întâlnesc și să-ți spui că mi-a plăcut foarte mult poezia d-tale din ultimul număr al „Universului Literar".

D. George Gregorian, privi pe tânărul său admirator în albul ochilor.

— Dragul meu ! Nu-ți dau voe să-mi spui că ți-a plăcut poezia mea. Treaba dumitale.

Tânărul rămase interzis.

— Nu-ți dau voe, înțelegi ?

Tânărul se depărtă urgent, pentrucă d. Gregorian vorbea serios.

— De ce nu-i dai voe să-i placă poezia, dragă ? îl întrebă maiorul Kirițescu, care auzise conversația.

— De ce ? Pentrucă la tine, de exemplu, dacă vine un maior și-ți spune că i-a plăcut cum ai instruit batalionul, îi dai voe să-ți spună. Dar dacă ar veni un caporal, ce-i zice ?

●

Tot maiorul Kirițescu, ducându-se la bufet, cere un pahar cu apă.

— Apă nu este...

— Un șpriț ?

— N'avem...

— Dar ce se poate bea aici ?

— Numai șampanie...

Și după ce reflectă puțin, maiorul răspunse concesiv :

— Nu e nimic ! Atunci, hai să beau un pahar cu șampanie.

COMP. FARA ARIEL

gazetaria

aşa şi-aşa...

public fluerat de actor...

Este cunoscută aversiunea pe care o nutrea Caragiale faţă de Macedonschi şi ironia-i crudă, incisivă, dusă până la batjocoră, ori decâteori venea vorba de autorul „Nopţilor“.

Se anunţase un festival Macedonski, la Ateneu. Caragiale aude, şi în înţelegere cu alţii, pune la cale pentru ziua indicată o manifestaţie ostilă: fiecare aprovizionat cu un ţignal, în momentul când Macedonski îşi va face apariţia pe scenă, să înceapă flueratul, împiedicând astfel orice cuvânt al maestrului.

Planul lui Caragiale însă, nu se ştie prin cine, ajunge la urechea lui Macedonski. In seara premergătoare festivităţii, întâmplător şi seară de şedinţă a cenaclului, întreg statul-major al poetului era prezent. Revolta maestrului, alimentată dealtminteri cu excesiva irascibilitate şi sentimentul neţărmuitei încrederi în sine, proprii firii lui Macedonski, — după urma căreia a suferit atât — se traducea atunci, verbal, într'o avalanşe de aprecieri nu tocmai poetice, cu cari îl gratulà din priscs pe Caragiale: — „Grecotei“, Caţaon!“. De altfel, termeni ce echivalau cu „mângâerile“ sarcasmului lui Caragiale când vorbea de Macedonski, căci în vocabularul autorului „Nopţii Furtunoase“, poetul „Rondelelor“ deţinea numai variante pe tema: „Armean unsuros“.

Deodată însă, în acea seară, un gând ilumină figura încruntată până atunci a maestrului şi-i redădu deplină linişte. Se aşeză grav în tronul său de lemn, încrustat cu pietre scumpe (îţi impunea să nu le crezi altfel), din care obicinuise să prezideze şedinţele cenaclului şi adresându-se ciracilor, emise radios:

— Mâine îl joc pe grecotei!

— Cum, maestre?

— Il joc pe grecotei, repetă de câteva ori Macedonski, fără să dea o altă lămurire.

A doua zi, la Ateneu. Pe scenă, Macedonski, cu apariţia aceia de bizar ce ţi-o dădeau costumul său, rămas parcă din epoca romantismului dela 1830; gulerul tare, fără luciu, înalt până sub urechi, acul cravatei cu piatra de proporţii uriaşe, brelocul dela ceasornic, mâna tremurândă, plină de inele cu care-şi aşeza ochelari, exact pe vârful nasului; sfârcul mustăţilor (numai sfârcul, căci restul şi-l bărbierea) îndreptate geometric în afară, ca două conuri negre lipite parcă la o extremitate şi alta a gurii, pe lini celor două riduri adânci, de actor bătrân.

Nu prinse să articuleze un singur cuvânt şi din sală corul ţignalelor luă ofensiva, tumultos, strident, înverşunat. Macedonski nici nu clipi. Imperturbabil, senin, făcu de câteva ori înconjurul sălii cu privirea, îşi prinse două degete dela mâna stângă în deschizătura surtucului — şi aştepta.

Flueraturile mai agresive, mai tumultoase. Macedonski — nimic; sta ca de lemn. Aşteptă, şi cam multişor. Dela o vreme şueratul slăbea. Şi puţin, câte puţin, încetă. Atunci, maestrul liniştit, caşicum nimic nu s'ar fi întâmplat, scoase domol din buzunarul jiletcii coşcogeamite ţignal — unul de mărimea celor utilizate de gradaţi în armată, la exerciţiile artileriei — şi din ce în ce mai tare, mai înfocat, începu să sufle cu patimă în el, aruncând priviri de antropofag spre grupul lui Caragiale.

Cei din sală nu ştiau ce să creadă. Nu-i răspunse nimeni. Insfârşit, după vreo zece minute de fluerat, lac de sudoare şi stacojiu la faţă, Macedonski se adresă publicului cu vocea lui larg trăgănată, nasală:

— „Actor fluerat de public, a fost; dar public fluerat de actor, nu s'a mai văzut“.

Se zice că cel dintâi, Caragiale a aplaudat şi a făcut mare haz.

GEORGE DORUL

AUTENTIFICAREA OPERILOR DE ARTA

Citām dintr'o revistă franceză, următoarele interesante note:

Faţă de acţiunea mistificatorilor, cari ne-au jucat numeroase renghiuri (La noi, cazul recent Grigorescu) se cuvine ca societatea autorilor şi artiştilor pentru a-şi apăra dreptul de proprietate, să organizeze pe baze ştiinţifice, un serviciu de autentificare, a tuturor creaţiunilor de artă. Cu alte cuvinte, un serviciu strict de expertiză judiciară, asupra lor, în cazuri de infracţiuni. In primul rând serviciul s'ar compune dintr'o operaţie foarte simplă, aceia a „imatriculaţiunei“ cari, nu-i altceva decât ridicarea fişei personale sau de identitate a operei, în momentul când aceasta, iese din mâinile artistului.

După cum este foarte uşor de-a găsi la orice individ, făcând parte din comunul muritorilor, trăsături caracteristice, ce-i stabilesc identitatea, identificându-i tipul, de asemeni, cu atât mai mult ca orice obiect de artă, fie tablou, bronz, marmură, covor, mobilă, piesă în orfevrărie, putem descoperi trăsături comune, cari nu i se pot raporta de cât lui, şi pe cari, nici un copist nu le-ar putea reproduce.

„Imatriculaţiunea“ implică, o fotografie de ansamblu, făcută după o reducţiune oare care.

Această fotografie, nu are alt scop, decât a reda fizionomia generală a operei. Dar, această fizionomie, trebue să fie, cât mai fidelă, astfel că impresia făcută asupra observatorului, să se confunde aproape, de aceia, pe cari ar produce-o, opera însăşi.

„Imatriculaţiunea“ implică şi o **„metrofotografie“** adică, fotografierea în măsură naturală, a unei părţi din subiect.

„Metrofotografia“ după cum, ne indică, etimologia cuvântului, îngădue măsuri metrice, asupra modului. „Metrofotografia“ este efectuată, într'o lumină puternică, cari scoate în evidenţă, cele mai mici detalii ale lucrului fotografiat, (cum e bunăoară lumina felinarilor de la automobile).

Pentru acest scop, se întrebuinţează. plăci speciale, a căror gelatină, nu se alterează, în cursul diverselor operaţiuni ale developărei şi a zbicirei. In acelaşi timp cu subiectul, sunt fotografiate, două reglute, milimetrice, perpendiculare, cari, sunt astfel aşezate, ca „zero“ lor să coincidă, cu un punct de democraţie a subiectului pe clişeu. Aceste reglute servesc pentru stabilirea „ordonatelor“ fiecărui punct. De asemeni, prin ele se verifică, coeficientul de reproducere, a cliseului şi paralelizmul cât mai exzact între planul modelului şi placă. „Imatriculaţiunea“ implică şi o „metro-radiofotografie“ prin cari, se obţin măsuri metrice, ca şi'n cazul „metrofotografiei“, efectuate cu plăci şi reglute speciale.

Pentru tablouri, în caz de „reînpinzare“ documental radiografic, trebuie să-şi conserve, toată valoarea lui.

In acest scop este necesar, ca pe lângă formele şi contururile, pe cari le desenează radiografia şi cari, mai ales, în tablourile moderne, nu coincid totdeauna cu ale subiectului pictat, să putem măsura raportul exact al opacităţilor cu raze X, distribuite de la un punct la altul al radiografiei.

literara

o seama de cuvinte

Un bogătaş englez, renumit pentru sgârcenia sa, întâlni într'o zi pe medicul său de casă, pe stradă. Se gândi că o consultaţie gratuită nu poate să strice, şi întrebă pe medic:

— „Doctore, merg spre casă şi mă simt rău şi slăbit. Ce-aş putea să iau ?".

— „O birjă", răspunse medicul laconic.

●

Odată Rubens fu întrebat ce a învăţat dela cei trei maeştrii ai săi, pictorii Tobias Verhaegt, Adam van Noort şi Otto van Veen din Antwerpen.

— „Dela cel dintâi, fu răspunsul maestrului, italieneasca; dela al doilea, băutura şi dela al treilea mitologia, iar dela tus-trei cum nu trebue să se picteze !".

●

Altă dată Rubens fu întrebat de ce a învăţat cinci limbi.

— „Italieneasca, zise el, o întrebuinţez pentru corespondenţă, latineasca pentru cetit, franţuzeasca pentru diplomaţie, spaniola pentru înjurături şi pentru cai, şi flamanda pentru gingăşii".

●

Iată un exemplu de probitate artistică. Pictorul Vlaminck, care actualmente se bucură de o notorietate de invidiat, decretase că producţia sa anterioară anului 1914, nu valorează nimic.

Vlaminck merse atunci spre a găsi pe un mare negustor de tablouri, care păstra întregul stock Vlaminck şi îi vorbi cam în felul următor :

— D-voastră posedaţi un oarecare număr din pânzele executate de mine... Cu drept sau pe nedrept, D-voastră le-aţi fixat un preţ. Dar aceste pânze nu valorează nimic.... Daţi-mi-le înapoi spre a le distruge.

Celălalt protestă că aceste pânze sunt nişte capo d'opere — şi mai cu seamă că fiecare pânză preţueşte pe puţin o bagatelă de cinci sau şase bilete.

— Unele peste altele, cât fac ? întrebă Vlaminck.

Au ajuns apoi la un preţ. Vlaminck plăti, luă pânzele cu el, şi acasă la el, le dete foc...

●

Un nenorocit refugiat rus, păstrase cu sfinţenie două candelabre de argint, ornament al camerei sale de copil, odinioară în Rusia .

Murind de foame şi ameninţat cu expulzarea, el se duse la un giuvaergiu pentru a-i vinde candelabrele sale, dar făcut de minerii din Ural, bunicului său.

— Insă acesta nu este argint ! strigă bijutierul.

— Cum se poate ? îngână celalt deja înspăimântat.

— Aceasta este platină masivă de Ural şi valorează pe puţin zece milioane.

Totuş, dacă acum, vre-un oarecare refugiat rus vine să vă ofere candelabre de argint, nu le cumpăraţi cu ochii închişi...

bazar

PREMII PENTRU CITITORII DE ZIARE

Un englez bogat, Mister Chance, din Cumberland, a depus un capital de 6800 lire sterline, a cărui dobândă anuală să se împartă ca premii celor mai buni cititori de ziare. Solicitatorii trebue să dovedească nu numai că citesc regulat diferite ziare, ci că sunt şi în stare să-şi formeze din citirea ziarelor o judecată sigură despre mersul evenimentelor şi aspectul lumii în general. Chiar în anul acesta, premiile se vor împărţi pentru întâia oară.

PUBLICUL ŞI CINEMATOGRAFUL

Proprietarul unui grup de cinematografe din Londra, d. Sidney Bernstein, a avut idea de a întreprinde o anchetă printre directori de scenă, medici, preoţi, directori, actori, parlamentari, etc.

Era vorba de a se preciza motivele pentru cari mergem la cinematograf. Facem oare acest lucru pentru film, pentru scenariu, pentru steaua filmului?

Au fost 300.000 de răspunsuri foarte instructive. Iată procentul filmelor preferate : drame mondene, 14,75 la sută ; comedii, 14,50 la sută ; aventuri, 14,25 la sută ; melodrame, 12,5 la sută ; istorice, 12 la sută ; războaie, 10,75 la sută; toalete, 8.5 la sută.

Bărbaţii arată o uşoară preferinţă pentru filmele cu aventuri, lasă pe al doilea plan dramele mondene şi pe al treilea plan comediile. Femeile plasează întâi dramele mondene şi apoi comediile.

(Le Mémorial d'Aix)

RADIO ŞI SĂLBATICII

Este fără îndoială curios faptul de a-ţi imagina pe un oarecare negru, îngrozitor de tatuat şi la fel de mutilat, cu capul ornat de o coafură bizară, căreia i se adaogă o cască T. S. F. Acest om primeşte şi transmite mesagii ; lucrul este desigur foarte curios pentru noi. Insă este sigur că personajul în chestie se achită în această împrejurare întocmai ca un european erudit şi evoluat.

Cel dintâi trib care a avut onoarea de a comunica cu restul lumei prin mijlocul radio-ului, locueşte într'un sat al insulei Borneo, în arhipelagul malaez. Sarawak este sub guvernământul unui şef alb, descendent al unei familii engleze, care îşi exercită puterea sa sub controlul Marei-Britanii. O populaţie aproximativ de 600.000 de suflete se găsesc sub ordinele sale. Aceşti locuitori aparţin celor mai diferite rase şi sunt împrăştiaţi pe un teritoriu de 100.000 kilometri patraţi.

(Dimanche Illustré)

caricatura zilei

LIBERTATE RELATIVĂ

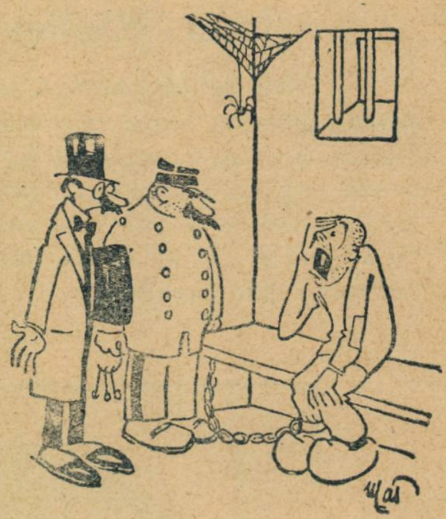

— V'aţi terminat pedeapsa. Sunteţi liber. Nevasta vă aşteaptă ?

— (Speriat) M'aşteaptă ? Şi-asta numiţi dv. libertate ? **(Dimanche illustré)**

MĂRTURISIRE SIMPLĂ

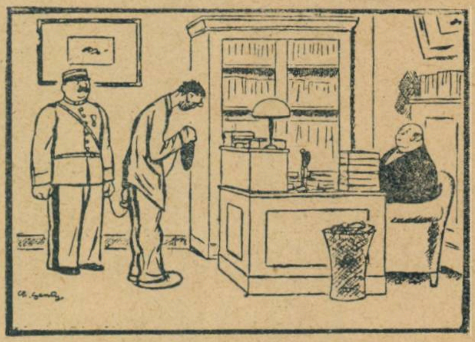

— Intâi ţi-ai asasinat părinţii şi pe urmă bunicii...

— Da ! dar o regret, vă jur că nu voiu mai face a doua oară. **(Le journal)**

GERUL

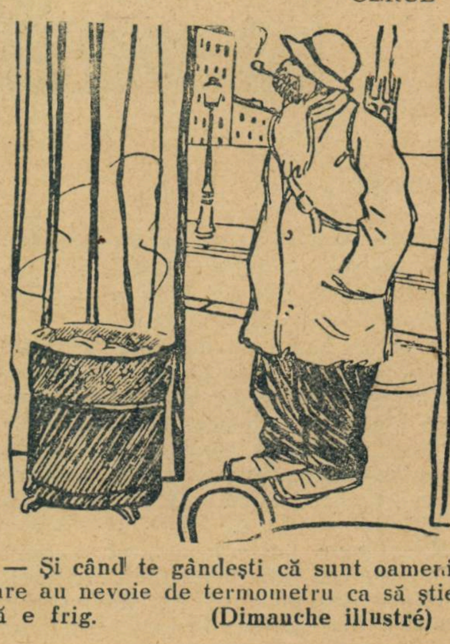

— Şi când te gândeşti că sunt oameni care au nevoie de termometru ca să ştie că e frig. **(Dimanche illustré)**

cărți redate în extrase

VIAȚA LUI HOFFMANN

Jean Mistler

Viața lui Hoffmann e, ca și a celui lalt mare povestitor fantastic, Edgar Poe, interesantă prin colaborarea intimă a felului cum a trăit cu realizările de artă înfăptuite. Hoffman și-a trăit sufletește, aproape fie care rând din fanstasticele lui povestiri. A fost, astfel un mare și pasionat frământat, cultul lui pentru poetul Novalis, aventurile lui galante ca și cultul dedicat câtor-va femei de care a fost îndrăgostit, trecerea lui succesivă de la cariera de jurist la aceia de muzicant, de pictor, sau în sfârșit de scriitor și de bețiv, nu au fost de cât tot atâtea încercări neizbutite de a ucide în el un demon care îl persecuta cu necontenite îndemnuri spre necunoscut.

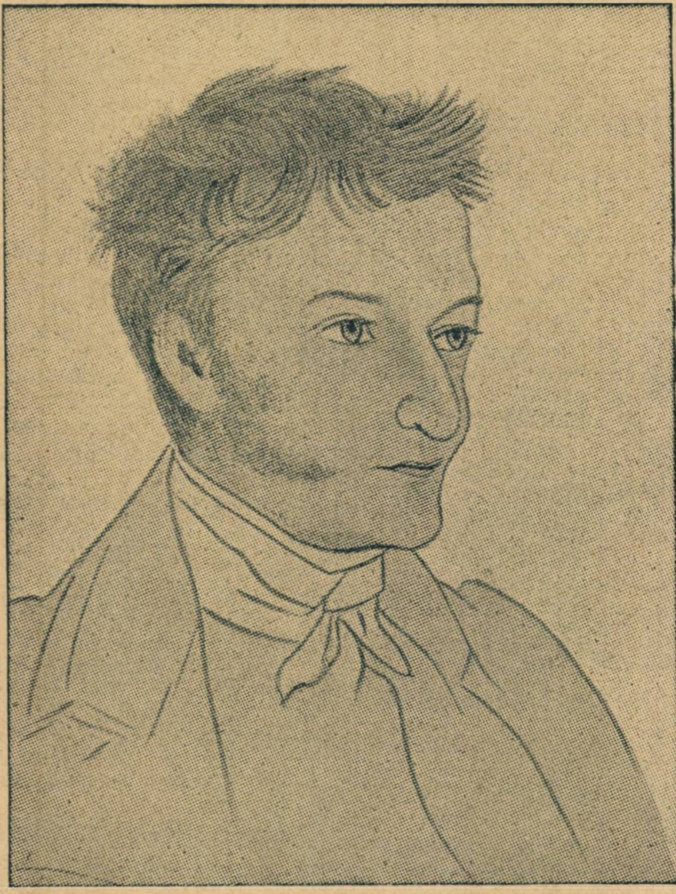

PROLOG.

Sezonul de vară al restaurantului domnului Strigel se anunța favorabil ; veselia burgheză din Bamberg se revărsa cu voioşie pe malul Reguitz-ului :

„In curte băeții au destupat deja trei butoaie de bere, însă la masa domnului Hoffmann, director de muzică, nu se bea decât şampanie şi bourgogne. Erau acolo doctorul Marcus şi nepotul său Speyer, medic asemenea, grosul Kunz, negustor de vinuri, care imită aşa de caraghios actorii din Berlin şi Viena, un avocat, însfârşit acest tânăr locotenent, bucălat ca un copilaş, care solicita de mai mult timp favoarea de a citi lui Hoffmann o tragedie. Profitase de furtună spre a se alătura acestei societăți.

Hoffmann este astăzi vesel, nu a drăcuit nici pe tenor, nici pe primadonă, şi la dessert, pe când locotenentul desface panglica bleu a manuscrisului său, Hoffmann îşi umple paharul cu şampanie şi ia un aer de atenție. Afară cad încă vre-o câteva picături de ploaie ; râsete se ridică din boschete“.

Şi după grozava lectură a celor cinci acte tragice, când cei prezenți se mirau de pacienţa maestrului :

„Scumpii mei prieteni, dacă ați crezut că eu ascultam versurile locotenentului ce ne-a părăsit acum, v‘ați înşelat mult. Furtuna încetase, plantele din grădină ridicau capetele şi mari picuri strălucitori cădeau din mărul în floare. Eu ascultam de departe, în munți, domolindu-se vocea murindă a tunetului şi priveam cerul. Şi amintirile copilăriei mele îmi reveniau în grupuri mă regăseam de zece ani, în grădina unchiului meu, îmbrăcat în cel mai frumos halat cu flori ce s‘a văzut vre-odată şi respiram parfumul mărului nostru cel mare înflorit. Insă vocea unchiului meu îmi ordona să intru în casă, ca să nu-mi murdăresc frumosul meu halat. Ah ! cât eram de departe de acest poet tragic.

— Era atunci, scumpe prieten, spuse unul din comeseni, o amintire de odinioară ceeace vă făcea aşa de răbdător ? Nu vorbiți niciodată de copilăria voastră, totuş, nu v‘ar face plăcere, să ne povestiți în această seară primii voştri ani ?

Hoffmann îl privi cu un aer mirat, ca cineva care se deşteaptă de odată şi vede înaintea lui o figură străină. Pe urmă foarte grav, el începu :

— In ziua sfântului Ioan Chrysostomul, în o mie şapte sute şi încă ceva, veni în lume un copil asemenea tuturor copiilor, cu picioare, cu mâini şi cu o față“...

Şi de sub clopotul magic începură să se ivească amintirile : o manta roşie, o perucă albă, un unchi semănând cu un balaur, o păpuşe care vorbeşte, o codiță împanglicată tăiată dintr‘o perucă şi dată ca amintire...

KOENIGSBERG

In 29 Octombrie 1776 la Koenigsberg se naşte Ernest-Teodor-Wilhelm Hoffmann, urmaş al unei onorabile familii burgheze de jurişti şi în acelaş timp muzicanți.

Tatăl său, un om cu gusturi bizare, dar plin de duioşie, provoacă ruptura menajului, aşa că micul Hoffmann îşi încearcă primii paşi în casa rudelor sale dinspre mamă. In această casă, Hoffmann deprinde regularitatea proverbial germană : ora deşteptărei, ora mesei, ora plimbărei în grădină, ora de muzică şi culcarea.

Două persoane predomină în amintirea copilăriei sale : Tanti Sofia, cu darurile sale — o prăjitură şi un basm — şi unchiul Otto — umbră grotescă şi diformă pe perete.

La şase ani, fu dat la şcoala luterană, unde excelă la studii până îşi găsi prietenia colegului său Teodor Hippel. Cam ce făceau împreună putem să vedem din următoarele :

„Inapoia grădinei unchilor săi, se afla curtea Instituţiunei Lesgewang care era pensionul cel mai elegant al tinerelor fete din Koenigsberg. Au vrut să comunice, însă zidul era înalt şi domnişoarele acestui timp jucau dansuri de graţie şi un tennis.

Atunci ştrengarii începură să sape pe sub zidul despărţitor un tunel, care le-ar fi permis să ajungă fără veste la tinerele fete: ar fi fost foarte uşor în urmă să se facă iubiţi de cele mai frumoase două. Vai! acest proect imens nu ajunse mai departe ca marele apeduct al lui Jean-Jeacques, de pe terasa domnului Lamberier. Intr'o zi când unchiul Otto era în grădină să-şi mângâe prunii şi să-şi numere perele, el văzu groapa largă şi ghici pe culpabili.

— Voi aţi săpat această groapă? întrebă el.

— Da, domnule consilier, răspunse Hippel.

— Dar pentru ce, sfinte Dumnezeule!

Hippel tăcu şi atunci Hoffmann avu o idee genială:

— Unchiule, noi am vrea să-ţi facem o surpriză. Unul din camarazii noştri vrea să ne dea o plantă enormă, pe care tatăl său are să o primiască; o plantă din America, care are flori superbe.

— Aţi prăpădit aici cel puţin zece picioare de smeură. Cum se chiamă această plantă?

— Eu nu ştiu unchiule, dar ştiu de asemenea că face nişte fructe delicioase.

— Ah, ah! Atunci nu o vom pune acolo, decise consilierul. O vom planta în mijlocul acestui careu; este prea multă umbră lângă zid.

Ziua următoare, unchiul Otto, chemă doi lucrători spre a astupa tunelul ştrengarilor, odată sau de două ori a cerut noutăţi asupra giganticei plante, pe urmă, ne mai vorbindu-se nimic, nu se mai gândi de loc la plantă".

CORA HATT

In 1793 Hoffmann se reîntâlneşte cu Hippel la cursurile Universităţei. Prin voinţa unchiului său studia dreptul şi audia cursul lui Kant, pe atunci la modă. Veni vremea balurilor, a menuetului, a valsului. Hoffmann, deşi urât şi slab, graţie antrenului său de causeur, muzicant şi desenator câştigă simpatia tinerelor fete: Francisca, Rosalia, Elmira, Charlotta... şi de o mie de ori mai mulţi rivali.

La nouăsprezece ani destăinueşte lui Hippel dragostea sa pentru Iohanna Hatt (căreia din prudenţă îi zicea Cora), nevasta unui negustor. Dragostea lui s'a mărginit la atingeri uşoare, la scrisori, şi la lecţiile de pian, pe cari le da adoratei sale. Terminarea studiului şi căutarea unui angajament a rupt această platonică legătură.

Cu mult mai târziu, Cora, arătând un tablou primit dela Hoffmann, pretenelor sale, spunea:

— Acesta este domnul Hoffmann, care mi-a dat acest tablou în 1794. Portretul său este foarte asemeănător, afară numai că poate nu era aşa de mare

— Este destul de urât, doamnă!

— Da, dar avea un păr mare şi negru şi ochi frumoşi.

— Şi aici în oglindă, doamnă?

— Sunt eu, cu una din prietenele mele moartă de mult timp. Domnul Hoffmann nu dansa decât cu noi.

— Şi cine era acestdomn Hoffmann? Era el pictor?".

ANI RATACITORI

De-acum era scris ca Hoffmann să fie zece ani jurist, cinci ani muzicant şi pe urmă zece ani scriitor; după acest termen îl aştepta moartea.

In 1796 Hoffmann părăseşte Koenigsberg-ul pentru Glorgau, la unul din unchii săi: „părăsind un infern pentru un deşert". Plictiseala îi întoarce gândurile spre Cora Hatt. Poetul se nelinişte în liniştea burgheză a verilor, a unchilor şi a mătuşelor sale:

„Vărul meu sforăe în fa minor, un şoarece roade fără jenă pantofii mei: am vrut să-l turtesc, aruncând succesiv în el Codul Civil din 1721, o culegere a edictelor din Silezia, apoi peria; toată odaia era presărată cu lucrurile mele, însă murdara bestie continua să ronţăe, împiedecându-mă să visez şi să gândesc".

Şi chinul a durat, până când s'a sculat vărul său şi a ucis şoarecele.

In Germania de atunci grotescă şi romantică, un parfum din Italia avea să trezească în Hoffmann nebunia fanteziei. A fost pictorul italian Molinari, „frumos ca Apolon din Belvedere, „un erou al lordului Byron", eternizat de Hoffmann în Berthold din „Biserica Iesuiţilor".

Unchiul său este numit judecător la Curtea din Berlin, astfel că Hoffmann îşi petrece un scurt timp şi în acest oraş. Aici întâlneşte pe Erasmus Spikher. pictorul german, cel care şi-a lăsat imagina la Florenţa în oglinda curtezanei Giulietta.

POLONIA

După ce îşi ia examenul de referendar şi apoi asesor este numit la tribunalul din Posen. Lipsa de lucru la tribunal este înlocuită prin muzică şi desen. Apoi urîtul îl ajunge din nou şi în ciuda plictiselei sale, Hoffmann se căsătoreşte în 26 Iulie 1802 cu unica poloneză Michaëlina Rohrer.

„Porcii, în libertate pe străzi. scormonesc cu râturile lor grămezile de gunoaie, case de lemn, acoperite cu pae sau coceni, ţăranci în cizme, ţărance cu rochii pestriţe, copii pe jumătate goi ce se târăsc prin băltoace, evrei în caftan şi cu zulufi".

Cam acesta era pe atunci aspectul Poloniei, ceeace l-a făcut pe Napoleon să exclame: „In Polonia, Dumnezeu a creat un al cincilea element, noroiul." Veritabil exil pentru Hoffmann.

De aceea găsim în jurnalul său intim: „18, 19, 20, 21, 22, 23... Octombrie, Dic-tristes et miserables".

Candidează la un concurs de comedii, obţinând premiul I, aşa ca la 26 Octombrie 1803, începe cariera literară a lui Hoffmann în paginele „Independentului", revista lui Kotzebuc.

După moartea unchiului Otto, a mătuşei Sofia şi a mai multor rudenii, Hoffmann rămâne singur, cum s'ar zise „de capul lui".

La 10 Martie 1804 este numit la Varşovia, unde gustul pentru muzică ia la Hoffmann proporţii din ce în ce mai mari. Şi odată cu naşterea fetiţei sale Cecilia, Hoffmann reprezintă pentru prima oară opera sa comică „Muzicanţii veseli" la teatrul local, unde a fost şi regisor şi şef de orchestră şi decorator.

Atenţia lui se îndreaptă spre Novalis, Tieck şi Brentano; era doar în plin romantism.

Tot la Varşovia se împrieteni cu Hitzig confidentul său în viaţă şi biograful de după moarte.

A doua zi după bătălia dela Iena, Hoffmann se afla pe drumuri, înfometat, sărac şi bolnav.

MUZICA

S'ar zice că dezordinea acelor timpuri împiedeca pe acei oameni să vadă dezordinea propriului lor spirit.

Imediat apoi Hoffmann părăsind magistratura, ia conducerea teatrului din Bamberg (Bavaria):

„Eu am compus, povesteşte Hoffmann, un fel de maşinărie josnic sentimentală cu muzică asortată; colaborau acolo: lumini, coruri, ecouri, munţi, fluvii, poduri, arbori, nume gravate pe decoruri, flori, coroane, nimic nu a fost economisit. Lucrul cel mai important a fost că Prinţesa-Mamă m'a făcut să primesc, odată cu tot felul de complimente, treizeci de carolus de aur".

Cam aceasta era ocupaţia lui Hoffmann în mijlocul tenorilor răguşiţi şi al instrumentiştilor invidioşi.

Iată şi situaţia lui în societate:

„Peste tot se sărbătoria acest om mic, vioi şi nervos, care ştia latina, greaca, franceza şi italiana, care fusese consilier regal şi care desemna, cânta şi compunea cu un egal talent. Plăcea la culme spiritul său ţâşnitor şi glumele sale. Una din elevele sale spunea:

— Acestui domn Hoffmann, ar trebui să i se plătească conversaţia sa cu acelaş titlu ca lecţiile sale de muzică".

VINUL

La Bamberg prietenii lui favoriţi erau: doi medici, Marcus şi nepotul său Speyer, şi Kunz. Acesta din urmă, deşi negustor de vinuri, era un intelectual de marcă. Işi formase o puternică biliotecă, prin schimbul cu librăriile din Lipsca: câte butelii de vin, atâtea volume.

La cârciuma acestuia îşi petrece Hoffmann serile:

„Insfârşit, pivniţa! Pe tejghea, buteliile de Bourgogne şi de Bordeaux, butoaiele de Madera, de Xeres şi de Tokay, se aliniau în catacomblele vechiului cimitir (unde era clădită cârciuma lui Kunz). Imprejurul cercului luminos al candelabrelor ce se revărsa pe masă, se deschideau vagi profunzimi. Hoffmann privea flacăra prin paharul său plin cu rubin clar şi mii de forme fantastice îi apăreau în galeriile sepulcrale. Inapoia acestui stâlp, Mephistopheles se ivea ca în taverna lui Auerbach. Şi acolo jos, nu era un drăcuşor cel care călăria pe butoi? Insă când o butelie era goală, Kunz, cu un râs gros, striga:

— Un cadavru mai mult!

— Un cadavru? murmura Hoffmann, trecându-şi mâna peste frunte, ca trezindu-se dintr'un vis.

Kunz era gros şi mare, cu ochi mici şi maliţioşi, cu un barbişon, ca un ţăran smecher. Imita actorii la modă şi cânta prost. Intr'o zi Hoffmann, pentru a-l face să tacă, i-a aruncat un pahar cu apă în faţă. Apoi părăsiră masa, dar se reconciliează repede împrejurul unei butelii de Chambertin".

Prietenia lor s'a sfârşit peste zece ani, după ce, pe rând, Hoffmann i-a băut tot vinul, i-a luat toată bilioteca volum cu volum şi însfârşit i-a furat nevasta.

JULIA

Julia Marc, una din elevele sale, a fost acea care a determinat una dintre cele mai duioase povestiri ale lui Hoffmann: Consilierul Krespel. Ca în fantastica povestire, Julia, care avea frumuseţea precoce a fiicelor Orientului, a fost doborîtă prin propriul său cântec. Hoffmann era mai în vârstă ca această fată de cincisprezece ani, cu mai bine de douăzeci de ani. Dragostea lui s'a mărginit la lecţiile de pian şi la concertele familiare.

Intocmai ca Novalis faţă de Sophie, Hoffmann nutrea faţă de Julia o dragoste absolut imaterială. Şi totuş el era chinuit la gândul că realizarea dragostei sale nu este posibilă.

Singur încearcă să se înşele cu dragostea ferbinte a „micei Neuherr", subreta trupei.

Dar apariţia Juliei pune din nou stăpânire pe Hoffmann. Totul avea să se sfârşească: Julia se căsători cu Groepel, un negustor zdravăn şi bogat din Hamburg.

RĂZBOIUL

Anul 1812. Popoarele germane se redeşteaptă. Lipsit iarăş de ocupaţie, Hoffmann devine patriot şi se alătură corului care, urla contra tiranului Napoleon.

După ce cutreeră pe jos Bayreuth-ul şi Dresda, asistă la „Bătălia Naţiunilor" dela Lipsca. Paginele jurnalului său intim sunt întru totul elocvente:

„La şeapte ore dimineaţa, tunetul canonadei mă deşteptă. Mă urcai în grabă în podul casei vecine şi văzui că francezii, la o mică distanţă înaintea meterezelor, aşezaseră numeroase baterii cari se canoniau violent cu bateriile inamice, postate la picioarele munţilor. Cu ajutorul unei excelente vederi deschise, văzui limpede puternice coloane ruseşti şi austriace (acestea sunt uşor de recunoscut prin uniformele lor albe), coborând din înălţimi... Se anunţă că va sosi Impăratul. Alergai până la terasa Bruhl, aproape de podul cel mare. La 11 ore el vine, urcat pe un mic cal, şi trecu repede podul în mijlocul mulţimei tăcute. Napoleon întorcea nervos capul său într'o parte şi într'alta; niciodată nu am mai văzut aerul lui.

El merse până înaintea castelului, puse un moment piciorul pe pământ, pe urmă se urcă iar în şea şi galopă până la podul de peste Elba, unde se arătă înconjurat de mai mulţi mareşali. Aghiotanţi săriau când jos, când pe cal şi duceau ordinele pe care el le da scurt cu o voce puternică. Lua deseori tabac şi mult mai adesea încă, privea Elba cu o mică lornietă de buzunar. Forţat să plec, pentrucă se ocupase grădina din Bruhl, îmi regăsii observatorul meu. Intre patru şi cinci ore canonada se redublă: loviturile se urmau fără întrerupere, se auziau vâjâind ghiulele; eu am fost primul care le-am remarcat, însă nimeni nu a vrut să mă creadă, până când, deodată, o ghiulea sfărâmă un zid la douăzeci şi cinci de paşi cel mult de noi. Scoborârăm căci locul devenia periculos. Intram în casă, când o bombă vâjâi şi pârâi deasupra capului meu. Ea căzu la cincisprezece paşi mai departe, înaintea cartierului generalului Gouvion-Saint-Cyr şi explodă în mijlocul a patru chezoane încărcate cu praf de puşcă, cari erau gata să plece. Caii se speriară şi fugiră... şi totuşi nici un om şi nici un cal nu a fost atins. Nu înţeleg unde au trecut schijele N'am găsit decât una mică într'o casă.

Mai multe bombe cad încă şi nici o înghiţitură de vin sau de rhum pentru a mă reconforta! Oribilă situaţie! Târându-mă până la poarta de din dos, mă dusei printr'o uliţă la comedianul Keller. Noi priviam spre fereastră, cu un pahar de vin în mână, cu o voie foarte bună, când o bombă explodă în piaţă. Un soldat westphalian, care vroia să pompeze apă, căzu cu capul sfărâmat în bucăţi şi nu mai departe de acolo, un orăşean bine îmbrăcat fu lovit asemenea. Păru că se ridică, însă avea pântecele deschis; măruntaele sale ieşiră şi căzu mort. Keller lăsă să cadă paharul cu vin, însă eu îl băui pe al meu şi strigai: Ce este viaţa! Noi nu putem să suportăm o mică bucată de fer sburător. Cât de slabă este natura omenească.

Pe urmă reintrai la noi, încărcat cu vin şi cu rhum, mă întâmpinară ca pe un salvator şi am cinat de asemenea cu voe bună cu proviziile aduse de o vecină".

Insfârşit văzuse ceeace dorise atât de mult să vadă: oameni desfăşuraţi, tăiaţi în bucăţi.

LUMEA VRĂJILOR

Lipsca nu este decât o scurtă etapă în viaţa lui Hoffmann. Amicii lăsaţi la Bamberg nu sunt înlocuiţi. Hoffmann nu mai merge seara în taverne spre fericirea soţiei sale, care totuş îl iubia cu furie.

Şi atunci trecutul reînvie, ca singură consolare a singurătăţei. Hoffmann scrie, scrie povestiri, căci în bătrâna sa servitoare vede o vrăjitoare, în orice arhivar bătrân un magician şi în flacăra albastră a punch-ului o salamandră.

„Vasul de aur" a fost visat pe marginile Elbei:

„Hoffmann are douăzeci de ani, este student în teologie, visător şi sentimental, puţin nebun; se numeşte însă Anselme — Sfântul Anselme"....

Insă realitatea intervine, odată cu numirea sa de consilier la tribunalul din Berlin.

Cu tinereţea împrăştiată în cele patru colţuri ale Germaniei, Hoffmann îmbătrânit de timpuriu, se găseşte la Berlin înconjurat de stima generală. Se reîntâlneşte cu Chamisso, care tocmai îşi publicase al său „Peter Schlemihl".

Cântă, judecă, improvizează şi visează:

„Adesea, spunea el, în momentul de a adormi, eu cred că găsesc o corespondenţă între parfumuri, culori şi sunete".

Povestea cotoiului Murr, în care se răzbună pe o parte din contemporanii săi, nu a fost egalată în succes decât cu reprezentarea „Oudinei".

Dar încetul cu încetul puterea umbrelor îl cuprinde...

FRAŢII SFANTULUI SERAPION

In haina sa brodată de consilier regal, Hoffmann, cu aerul unui general, mergea de două ori pe săptămână la tribunal. Traversând pieţile, asculta un şarlatan sau făcea un compliment unei servante frumoase: „mâna care a ţinut toată săptămâna mătura, îţi va fi Duminica cea mai fidelă" a spus Goethe, acum Excelenţă şi Ministru. La tribunal, desemna în dosul codurilor, caricaturi pe hârtii cu en-tête-ul Majestăţei Sale.

Seara mergea la obişnuitul punch, în taverna legendarului Luther. Aici se strângeau cei ce se intitulau „Fraţii Sfântului Serapion": Hitzig, Contessa, La Motte-Fouqué, Chamisso, doctor Koreff şi actorul Devrient. Aici, poate un atât de romantic ca în opera lui Offenbach, în mijlocul flecărelilor şi al glumelor, Hoffmann şi-a retrăit viaţa, umbră cu umbră.

„ESTE TIMPUL SĂ MĂ GÂNDESC PUŢIN ŞI LA DUMNEZEU

Anul 1822, când fu numit la Curtea de apel, fu anul morţei sale. Reumatismele, frigurile şi delirul o anunţa mai de mult.

Paralizia progresivă nu l-a cruţat pe acest visător vicios, cu stomacul şi ficaţi arşi de spirt.

— Nu, nu! Să trăesc, să trăesc numai, nu importă cu ce preţ! urla el în mijlocul prietenilor şi soţiei sale inundaţi în lacrămi.

„El refuză să-mi dea pentru adio, mâna sa aproape moartă. Când însfârşit l-am convins de necesitatea plecărei mele, se calmă, îmi întinse mâna, vorbi de revederea noastră şi plânse — nu l-am văzut de multe ori plângând — şi îl părăsi pentru a nu-l mai vedea niciodată" scrie Hippel, prietenul copilăriei sale.

La 25 Iunie dimineaţa, se calomniază, vrea să dicteze urmarea ultimei sale povestiri „Duşmanul", dar apoi murmură fraza lui Werner:

— Este timpul să mă gândesc puţin şi la Dumnezeu.

Fură ultimele lui cuvinte.

C. I. Ş.

Edit. Librăriei GALLIMARD-Paris

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează. dar fiind unsuroasă,
pătrunde întradevăr în porii pielei
invioreazâ epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 11
11 Martie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

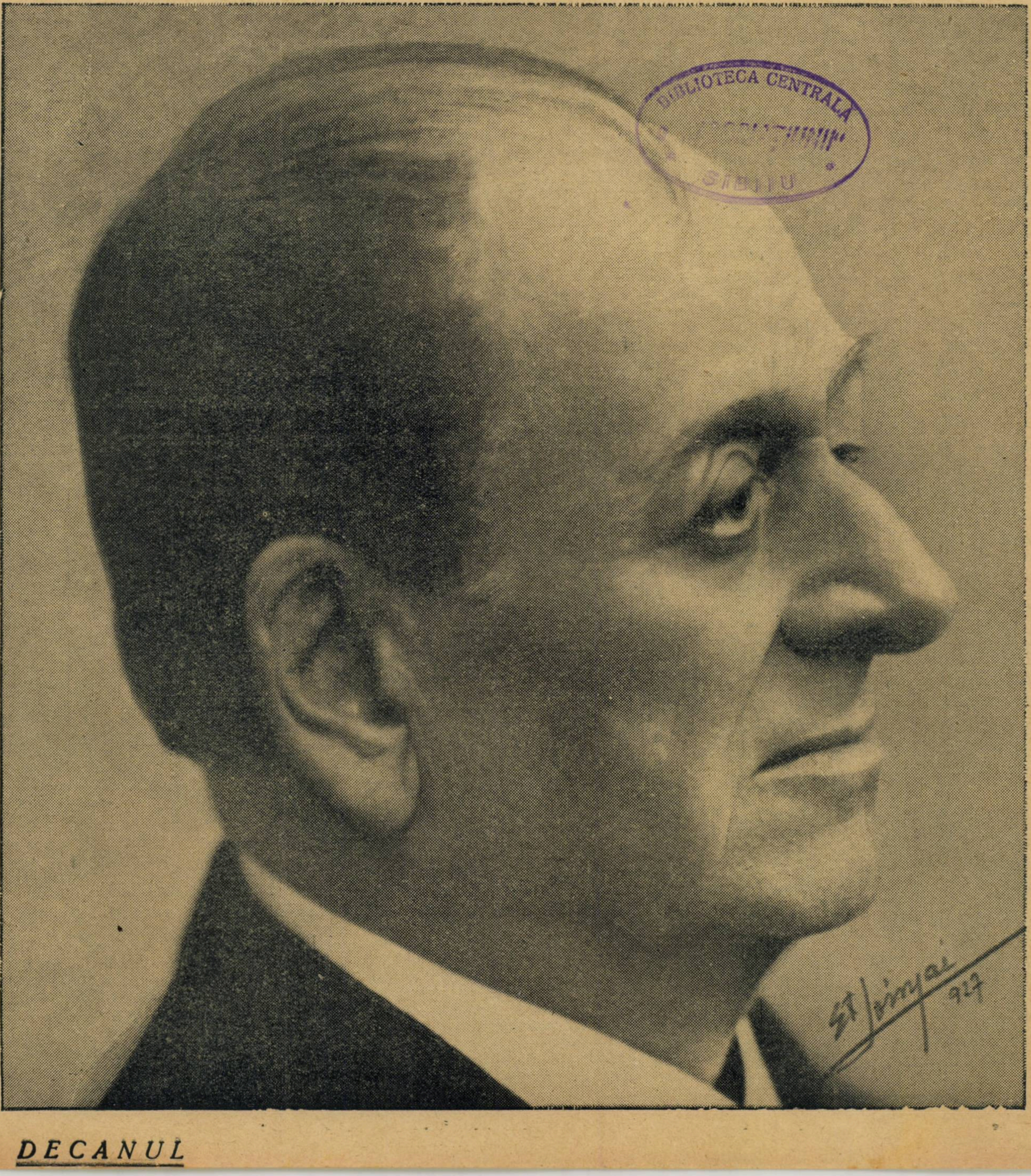
St. Sinyai
927

DECANUL

sufletul romanesc

DECANUL CONST. I. NOTTARA

S'a spus despre Goethe, cred, că era atât de sculptural ca înfățișare, în cât părea propria lui statue. Profilul clasic al maestrului Notara are fără îndoială, în liniile lui accentuate de frământarea unei jumătăți de veac, ceva dintr'o efigie.

E azi o glorie de nimeni contestată. A pornit odată cu începuturile teatrului Național, pentru ca să ajungă astăzi decanul teatrului românesc în care exercita o domnească și spirituală autoritate.

De altfel a întrupat aproape pe toți domni țărilor române. In el s'au regăsit toți, cu orgoliul lor de cârmuitori și cu înțelepciunea lor de cronici. In ziua când Nottara ar dispare voevozii noștri ar muri încă odată.

Dar, mai mult de cât toți, ar dispare pentru ochiul nostru, cel mai drag din câți au stăpânit cu cinste țara Moldovei. Se vor mai găsi și alții să puie pe umeri mantia domnească a lui Ștefan cel Mare, vor lua și alții buzduganul domnesc ca să amenințe în teatrul românesc, așa cum gândim întâmplările mari ale neamului. Sufletul lui Ștefan, cu bătrânețea sbuciumată de sufletul măreț și tânăr, cu regala lui familiaritate, cu neomeneasca lui umanitate, cu înfățișarea aidoma celei de pe scoarța evangeliei bucovinene, va fi însă de nereconstituit.

In această galerie a „sufletului românesc" Nottara e purtătorul de cuvânt al întregului trecut.

CAMIL PETRESCU

Să scrii despre actorul a cărui carieră se confundă cu însăși evoluția teatrului românesc dela începuturile sale și până astăzi, e totdeodată una dintre cele mai ușoare și mai grele sarcini. Ușoară pentru că simpla înșirare a rolurilor create definitiv, fără posibilitate de dublare, de către decanul scenei române e suficientă spre a convinge pe vizitatorii Teatrului Național, chiar numai din ultimii 15 ani, că e vorba de actorul cel mai desăvârșit, cel mai divers, cel mai complet al primei noastre scene; grea sarcină însă îndată ce încerci să lauzi după merit cu cuvinte neintrebuințate, nebanalizate, necompromise încă prin ridicarea în slăvi a atâtor glorii false, efemere, lansate de mode trecătoare sau străvezii combinații de culise — și mai grea problemă încă de cauți să pătrunzi taina creatorului Nottara, de încerci să desfaci, să analizezi, să clafirici mecanismul intim care face posibilă o atât de mare varietate de realizări toate deopotrivă de neîndoioase și de convingătoare.

Nottara a fost, timp de 50 de ani, cel mai fidel servitor al literaturii dramatice originale. Teatrul clasic românesc, atât cât există, nu cuprinde piesă (dacă exceptăm Scrisoarea pierdută și Noaptea furtunoasă) care să nu fi fost dusă la izbândă, înfățișată unei întregi serii de generații de către decanul scenei române. Despot-Vodă, Octavian August din Ovidiu, au fost creați de Nottara. Dacă, reprezentate astăzi, aceste două piese și-ar mai găsi poate interpreți cari să înlocuiască pe Nottara (ba, de nu ne înșelăm, Despot Vodă a fost cândva jucat de Aristide Demetriad) apoi nu vedem în cuprinsul teatrului românesc pe nimeni care să poată încerca să-l dubleze în rolul lui Horațiu din Fântâna Blanduziei. Aci își are loc o amintire personală: când nu de mult după ce văzusem pentru întâia oară, la o vârstă fragedă pe Nottara întrupând pe poetul senin al antichității, am găsit într'un manual de istorie o fotografie după un profil antic reprezentând pe Horațiu, am exclamat: Dar ăsta-i Nottara! Adevărat e că pentru eroul Fântânei Blanduziei decanul Teatrului a adus o asemănare de profil și de statură extraordinară cu figura poetului așa cum ne-au lăsat-o sculptura și mărturiile scrise ale contimporanilor săi.

Nottara a creiat și pe Vlaicu-Vodă al lui Davila. Dacă pentru rolul acesta maestrul a găsit în Aristide Demetriad și acum în urmă și în acel strălucit reprezentant al tinerei generații române, George Calboreanu, demni continuatori, apoi e dureros, cert că, atât cât putem omenește prevedea teatrul lui Delavrancea va muri odată cu Nottara. Odată mai mult devin de neîntrebuințat orice fel de elogii, de neincercat orice fel de analiză. Ștefan cel Mare din Apus de Soare. Duca Arbore din Viforul, constitue culmi în teatrul românesc, culmi ce se confundă cu însăși figura lui Nottara.

Pentrucă repetat am pomenit numele lui Demetriad, permisă să ne fie o paranteză ce-și are aci desigur locul.

Cunoscut este că teatrul românesc are foarte puțini actori cari să știe cu adevărat a spune versul. Dar pe de altă parte avem în Nottara și Demetriad doi desăvârșiți reprezentanți tocmai ai acestei arte de a spune versul, și încă reprezentând fiecare câte unul dintre cele două capitale genuri, stiluri în a reda versurile: clasic, desfăcut, analitic, fără considerațiuni de rimă, esențial psihologic — iată versul rostit de Nottara, romantic, visător, avântat, esențial, liric e versul la Demetriad. (Nu e locul să analizăm aci cum Demetriad a reușit în neuitata sa creație din Vlaicu-Vodă să unifice minunat cele două genuri opuse). In poemul dramatic al lui Zaharia Bârsan, Trandafirii roșii, cei doi maeștri ai versului românesc au stat față în față. Inaintea zefirului frumos, palid, pășind spre moarte cu dragostea în suflet, al lui Demetriad, muzical în inflexiunile glasului voalat, în mișcările trupului svelt, în zale de mătase albă, se ridica impresionant tragică în sbuciumu-i continuu, în marea-i frământare de părinte de țară și copilă deopotrivă de amenințate, figura Impăratului lui Nottara. Incoronarea acelui spectacol de mare artă: ultimele versuri ale poemului, ce, în glasul și accentul lui Nottara, ne-au rămas neșterse în amintire:

„Spune crailor să plece și să vie peste-o lună,
„Impăratul plânge astăzi — nimeni nu se mai cunună".

Câte sunt capodoperile literaturii universale, tălmăcite definitiv publicului românesc de către Nottara? Să ne mulțumim, din lipsă de spațiu, de a aminti de acel formidabil Oedip, care a constituit spectacolul triumfal ce-a sărbătorit 40 de ani de carieră; de Polyeuctul lui Corneille, alături de Phedra Marioarei Ventura, cea mai desăvârșită realizare în domeniul tragediei clasice la noi — și de acel rege Lear în care o nebănuită virtuozitate scenică se uneà cu o profundă înțelegere omenească a personagiului shakespearian, așezând creația lui Nottaara alături de a unui Sonnenthal, Novelli, Monnet-Sully.

Multilateralitatea artei lui Nottara, care ne-a făcut să-l pecetluim la începutul articolului drept cel mai complet actor al nostru, se vădește, de ne amintim de incursiunile maestrului, întotdeauna extrem de savuroase, în domeniul comediei. Nu mai departe decât în anul trecut, Nottara a surprins și încântat pe bucureșteni cu interpretarea extraordinară a lui Sir Patrich Cullen din Medicul în dilemă al lui Shaw — în

neadevarate

Eveniment mare la Sulina: „Sosește mastrul Nottara să joace „Hoții".

In seara reprezentației. Figuranți ordonanțele ofițerilor de marină. Actorii încinși cu săbiile ofițerilor.

Un artist, cheamă de o parte pe una din ordonanțele care figura pe un hoț:

— Știi ce ai să faci tu aici ?

— Pă oțul, așa a spus don locotinent.

— Atunci să bagi bine de seamă, că astăseară toți suntem hoți. Cu ochii la sabia lui stăpână-tău.

— Las pe mine !

Reprezentația începe. Intr'o scenă artistul care purta sabia lui „don locotinent" începe tirada:

— „Nu mai pot sta între voi ! Plec ! Mă duc ! Vă las în rătăcirea voastră !

Când să iasă pe scenă, ordonanța — hoț de ocazie, — îi aține calea :

— Ia stai musiu ! Te duci, hai ? Cu sabia lui don locotinent ?

— Ce ești nebun ? — îi suflă la ureche artistul.

—Ce nebun ! Dă sabia 'ncoa, și pe urmă du-te și la dracul !

Numai prezența de spirit salvă situația. Descingându-se artistul încheie discuția :

— Ține-o ! Nu-mi mai trebue nimic dela voi !

— Așa te 'nțeleg și eu ! încheie ordonanța noastră.

Autentic.

C-dor A. NEGULESCU

●

gafă

D. C. Nottara, pe lângă un mare interpret, este și un excelent regizor. Indicațiunile pe cari d-sa le dă actorilor sunt adeseori întărite de povața :

— Faceți, măi băeți, cum vă spun eu, că așa e bine.

— Dar bine, maestre, eu cred....

— Ce crezi ? Să nu crezi nimic dumneata. Am discutat eu cu autorul cum trebue jucată scena asta...

Toate bune până când într'o zi „maestrul" a pus în scenă **„Regele Lear"** de Shakespeare. Probiștii și stagiarii au început lingușirile, pentru a obține roluri cât de mici, numai pentru cinstea de a juca alături de Nottara.

— Maestre, mie îmi puteți încredința orice rol, îi spuse într'o zi un actor tânăr. Eu n'am ca ăia „concepții"! Eu fac cum mă sfătuiți dumneavoastră care ați vorbit cu autorul...

Maestrul a înmărmurit și a răspuns blajin :

— Nevinovatule, nu sunt chiar atât de bătrân.

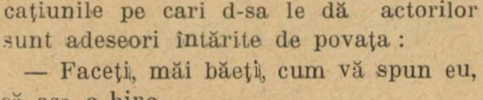

treacăt fie zis o nouă întâlnire, de astădată în proză, Nottara-Demetriad, neuitată (sfârșitul actului doi !).

„Decanul scenei române" nu e un simplu titlu gol de conținut. Decan astăzi și prin vârstă, Nottara e de mult șeful falangei actoricești din România, prin realizările sale de mare artă, atât de diverse ce-l așează deopotrivă alături de marii actori europeni, contimporanii săi.

MIHAIL ORAȘCU

●

actorii și „țivili"

D. C. Nottara iubește mult teatrul neo-clasic. Din multe considerații, dar și din aceasta că superbele costume istorice convin de minune grandilocvenței sale. Deaceea pesemne, cu ocazia vastei și documentatei anchete întreprinsă de ziarul **Rampa** printre figurile importante ale scenei românești, „maestrul" a povestit și următoarea poveste :

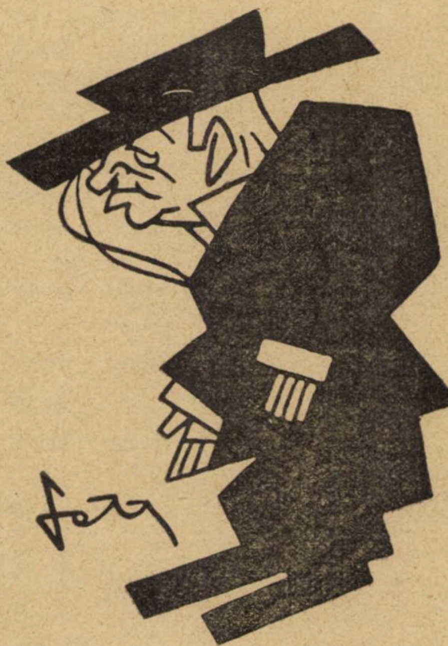

„Când am debutat eu acum cincizeci și trei de ani, lojile de rangul întâi se continuau până în scenă : trei pe o parte, trei pe alta. Pe mine mă plictiseau foarte lojile astea.

Intr'o zi, am întâlnit pe Ion Ghica, directorul general al teatrului și i-am spus verde :

—Domnule director, actorii ar juca mai bine și mai liberi, dacă ați desființa lojile din scenă.

— Dar dece, tinere, crezi asta ?

— Fiindcă, domnule director, treabă bună n'ai să faci dacă ai să amesteci actorii cu țivilii.

Ion Ghica a râs și a desființat lojile.

●

Nottara și Eminescu

Tot din interviewul bogat ca un colier acordat d-lor Tudor Mușătescu și Romulus Dianu, în **Rampa** găsim și această revelatoare mărturie:

— „Țin minte că veneam regulat la Bossel. Pe o scară lungă, te coborai jos în tipografia **Timpului**. In toiul verii, venind pe aici, observai la o masă în redacție mereu și mereu acelaș tânăr plecat peste masă, scriind și asudând. Fiindcă era arșiță, rămânea numai în jiletcă. Cine credeți că era ? Tânărul cel muncitor de care n'am îndrăznit să mă apropii mai mult, era Mihail Eminescu, singurul care rămăsese să scrie toată gazeta în timpul verii.

El a fost una din marile pilde de muncă ce am primit".

●

Nottara, Caragiale și Regina

Când Caragiale a terminat de scris **D'ale Carnavalului,** a citit-o în București în toate saloanele de literatură. La Maiorescu în primul rând. Regina Elisabeta a vrut să audă și Ea piesa. Caragiale avea o vervă grozavă. Făcea distincțiune de voce între personagii, așa fel încât dacă nu te uitai la el, aveai neta impresie că asculți piesa la teatru.

A citit Reginei piesa, dar se vede treaba că Majestatea Sa n'a făcut prea mare haz, nefiind familiarizată cu personagiile lui.

După asta, o a treia lectură a avut loc în casele boerești ale familiei Nottara. A asistat și o doamnă plină de ifos, bună prietenă cu inimicul lui Caragiale, Stăncescu, din comitetul de lectură. Tot timpul doamna s'a abținut să râdă.

Caragiale enervat închise deodată caetul cu piesa și isbucni vehement :

— Dacă nu râde toată lumea, eu nu mai citesc. Eu am făcut Reginei o concesie, să nu râdă. Altora nu permit. Regina a fost sinceră, dar la dumneavoastră e ifos...

NOTE BIOGRAFICE

Maestrul Nottara s'a născut în București la anul 1859. Părinții săi, oameni cu dare de mână, voiau să-i dea o educație cât mai aleasă. A urmat la început ca extern cursurile pensionului „Codreanu". Acolo a cunoscut pe Iulian, cu care mai târziu s'a întâlnit în teatru. De la „Codreanu" l-au internat la instituul „Liberatea", unde fu coleg cu Gion. Acolo a jucat întâia oară la o producție de fine de an piesa „Mihai și Călăul". de Bolintineanu. Vestitul actor de pe atunci, Andronescu, care punea piese în scenă, i-a dat să joace un rol de fată.

In 1875, își constitue împreună cu câțiva prieteni, prima trupă de teatru iar în 1876 joacă la „Grădina cu Cai" și mai târziu la „Steaua Roșie" din Văcărești. Tot în acest an intră în conservator la clasa maestrului **Velescu,** împreună cu colegii : Popovici Beyrent, Costescu, Catopol, Petre Sfetescu, etc. Producția de sfârșit de an a conservatorului se ținea la Teatrul Național unde l-a văzut I. Ghica, directorul Teatrului Național și l-a angajat. Era în anul 1877.

poezie

G. CIPRIAN

DOLOFANUL

Micuţa lighioană ce-mi spuse întâiul tată
Mi-a dat fiorul tainic de tainic creator,
Şi fiindcă lighioana cu păr bălai nu-i fată
Sălbatecul din mine slăveşte pe fecior.

De râde mica gâză, natura întreagă râde,
Iar când scânceşte ţâncul se-întunecă deodat'.
In loc de soare, 'n ochi-mi, ţâsnesc priviri de gâde
Şi gem şi vorbesc singur şi'n piept cu pumnii bat

Dar iată că micuţul deschide ochişorii
Şi maichi-si, plecată pe leagăn, i-a zâmbit.
— Să-mi dea să beau nevasta ! Şi mă apucă zorii
Privind la dolofanul ce doarme liniştit.

PAUL MORAND

UZINA UMANA

Aşa cum o putem vedea aici
Este compusă dintr'un cap-standard
In care sprintene telefoniste's instalate
La centrala Glandelor
La centrala Muşchilor
La centrala Nervilor.
Le circulă, pe sub picioare
O complicată ţevărie
Vânoasă sau arterială
Roşie pentru oxigen
Albastră pentru acidul carbonic.
Intreg popor de emigranţi asudă
In ateliere :
Intestin
Stomac
Rinichi
Ficat.
Sub craniu
Stă la biroul său directorul uzinei
Ordinele-'şi dictează în două dictafoane :
In stânga : Judecata
In dreapta : Inteligenţa.
In astfel de condiţii
Este asigurat
Succesul întreprinderei.
. . . . ,
Ce spune Directorul ?
Reţine locuri pentru Europa.

Trad. de **IOSEPH IGIROŞIANU**

C. I. ŞICLOVANU

NU-S CÂNTECE ALE DURERII

Nu-s cântece ale durerii.... Spre care cer încăpător
Atâta suferinţă e din trup crescută ?
Mâini veştede doar vă mângâe pale comori,
Dureri cufundate 'n nemărginirea singură, mută.

Strâns este vechiul verde amar.
Duhul nu se încheagă în cer, în vâltoare, 'n granit.
Svâcnesc în trupuri, glasuri năbuşit,
Cum zace focul ascuns în amnar.

Şi nici un geamăt formă n'o să ia şi nici răspuns —
Din spaţiul sec, mut strigătul va recădea 'napoi.
In fiecare gând, un spasm al morţei e ascuns —
Nu ne rămâne doar nimic din noi.

Vreau zale mai grea pe răni cicatrizate.
Trist ca pământul ce îşi frământă durerea obosit,
Recazi în spasmul ce'nconvoaie. Gândul din ţarc de-ar
(răzbate :
Pluteşte sus un înger alb ce-a 'ncărunţit.

INCEPATORII

VICTOR STOE

IARNA PENTRU NOI

Cu aur vechi, sunt tapisaţi pereţii,
In umbră violetă şi tăcere.
Aceaş seară de demult străveche
Coboară peste noi, ca o părere.

Din gura sobei, a pornit un drum
De sânge, scuturări de aur, cântec
Şi-l ascultăm tăcuţi, ca un descântec
Pentru un bolnav cu gândurile fum.

Şi stăm aşa — înfioraţi în seară
Şi aşteptăm ceva ce nu va fi
Iar gura-mi s'a lipit de gura ta
Şi pleoapele ascund suflete pustii.

A poposit, vrăjită de 'ntunerec,
Deasupra noastră vremea călătoare
De trupul tău, vreau gândul meu să-l ferec
Impătimit de alba lui mirare.

Tu pescăruş — cu aripi moi de seară
Adormi legată, mărţişor de gât
Şi sufletele nu mai vin în trupuri
De atâta noapte grea, de atâta urît.

AMINTIRE

Gh. Brăescu

Cu cea de întâiu schiță publicată d-l Gh. Brăescu a suprins și a câștigat prin dialogul său scurt, acid, viu. S'a recunoscut atunci scrisul unei cursivități dramatice, care se rezuma în notație precisă. Schița pe care o publicăm în numărul de față, aduce trăsătura nouă a unei remarcabile evocări epice, o frază densă de povestire. Se bănuește aici mâna sigură a romancierului.

Să tot fi avut pe atunci șase ani. Războiul din șaptezeci și șapte era în toiu. Zilnic se scurgeau trupe rusești, soldați roșcovani, îmbrăcați în mantale petecite sau cazaci cu plete, oameni fioroși, cari furau pâine dela brutării, rachiu dela crâșme și aruncau — spunea bunica — copii de țâță în aer, pentruca să-i prindă în vârful sulițelor. Răsuna mahalaua de cântecele lor sălbatice:

Paidiom, paidiom, maladoi!

Dealul Tătărașilor furnica de oaste ce se întorcea încoace și încolo numărând: *adin, dva, tri...* iar seara, când stăteam la poartă cu dădaca desculță cu tulpan alb și gherghină la ureche, ruși hoinari umblau după ciordit, cereau de mâncare și se hârjoneau cu femeile cari îi scuipau în ochi când se întreceau cu gluma dar nu se dădeau duse dela poartă.

Atras de corturile albe împrăștiate pe coasta dealului, ce păreau de departe căsuțe făcute din cărți de joc, de caii cu coame și coade lungi, de sulițele legate în snopuri ce luceau în soare de-alungul taberii, am fugit de-acasă când s'a luminat de ziuă și m'am urcat fără să știe nimeni pe dealul Tătărașilor, să duc rușilor — morți după tutun — mucurile de țigări adunate dela coana Catinca, dela coana Marighioala și dela țaca Frosa, vecine ce se strângeau de mai multe zile la noi, să facă scamă din cârpe vechi de olandă, pentru răniți.

Am găsit acolo pe toți copiii din mahalaua noastră: pe Costică, băiatul cismarului, tartorul smeelor; pe Gheorghiță al lui moș Niculae, care trăgea clopotele în calea mortului; pe Vasilică singurul dintre noi, care avea patine; pe băiatul spălătoresei, al căldărarului și pe bădia Alecu, coșcogeamite coblezan, care nu mai învăța carte, începuse să-i dea mustața și ținea calea fetelor în ciuda bunicii care-l întreba ori de câte ori îl vedea:

— Ce mai faci cașcavalere?...

Rușii erau buni, ne dădeau chitan — pâine uscată, neagră ca pământul — ne ridicau săltându-ne până la cer și ne puneau pe cai. Ne plimbam prin tabăra lor, ca prin împărăția noastră, fermecați de șeile cu oblâncul de alamă, de harapnicile cu coada scurtă, de săbiile curbe pe cari abia le ridicam cu două mâini și tremuram albi ca varul, de loviturile date cazacilor, întinși cu fața în jos, ținuți fără pantaloni, de mâini și de picioare. Osânditul suferia loviturile fără să crâcnească, numărând șuerăturile cnutului cu fălcile încleștate, și, sub ochii noștri, cel de jos se ridica apoi să țină de cap pe tovarășul ce îl ținuse până atunci de picioare.

Ofițerii în bluze albe, scurte și cu decorații lungi, jucau cărți la umbră, pe toba mare, cu sticla de rachiu lângă dânșii.

Tot văzduhul era parfumat de borșul de sfeclă ce fierbea cu leuștean în cazane mari de aramă așezate pe cotloane.

Strânși în cârd ne îndreptam cu toți copiii spre un cort mare cât o casă, pe care — cu mințile furate de cai și arme — nu-l băgasem în seamă nici unui. Pe măsură ce ne apropiam de el ni se muiau picioarele. Dela ușa cortului deschisă și sprijinită pe doi pari lustruiți, se auzia vorbe aspre, gemete înăbușite și vaete de durere. Ne-am strecurat câte unul, morți de frică, pe sub poalele cortului. Nu se uita nimeni la noi. Pe masa din mijloc se urcau răniții iar doctorii gătiți cu șorțuri albe, cu mânecile suflecate, cu luleaua în gură, tăiau cu ferestrae scurte, piciorul ce și-l ținea bolnavul singur, cântând de durere cântece jalnice, domoale, din satul lui. După operație, medicii porniră cu unul mai bătrân în capul lor, să cerceteze bolnavii ce zăceau întinși pe rogojini, înveliți cu mantale jerpelite, la poalele cortului. La căpătâiul lor, lângă traista plină de boarfe ce le servia de pernă, avea fiecare un număr de ordine, scris mare, în loc de nume, pe cartoane înfipte în crestătura țărușului bătut în pământ.

Printre doctorii și bolnavii ruși se aflau doi, trei români, în uniforme cu bentițe albastre de dorobanț. Treceau dela un bolnav la altul, dându-le să înghită amăraciuni, pe cari oamenii le dădeau peste cap oțărându-se cu scârbă.

Deodată se opriră în jurul unui țigan și doctorul rus ce părea șeful, schimbă două vorbe franțuzești cu cel român, exprimându-și mirarea. Bolnavul, cu burta umflată, zăcea verde la față și trăgea să moară.

— Ce are No. 1, Adamache? întrebă doctorul român, nedumerit și el, pe sanitarul său moldovan știrb, nebărbierit de o lună. „Ieri l-am lăsat mai bine, ce are?„

— Apăi dă, eu știu?!

— A mâncat?

— De mâncat, o mâncat...

— Ce a mâncat?

— O mâncat o leacă de mămăligă.

— Nu i-ai făcut nimic?

— Să trăiți don' doctor, lămuri alt bolnav român de alături, d-voastră când ați plecat, ați lăsat vorbă lui d-l Adamache să pună un clistir la No. 12 și mă tem că d-l Adamache când o explicat rusului, rusul n'o înțeles bine și o pus douăsprezece clistire la No. 1....

Curând după aceasta m'am îmbolnăvit de scarlatină. Când au plecat rușii nu știu. Dar multă vreme s'au scurs în urma lor, oameni slabi, sdrențuiți, cu bărbi de apostol, ce trăgeau piciorul și tăiau lemne pe la casele celor milostivi sau cărau apă pe ce da Dumnezeu.

VIATA EMILIEI ANNA HAIG

ROMULUS DIANU

Nu mă mai gândesc la nici o femee. De o săptămână n'am mai deschis nici o scrisoare. Portarul îmi aduce dimineața sticla cu lapte și ziarele, curierului îi place să-mi surâdă când îmi predă corespondența, servitorii se miră că de atâta vreme n'am mai părăsit conacul. Nopțile se târăsc greu ca niște larve, dar zilele trec repede. In orele albe ale veghei mă gândesc la o fată cunoscută de mult la moșie pe malurile Bistriței. Aş vrea să știu ceva despre familia ei și nu se poate. Cât despre fată, ea a căzut răpusă de salva unui pluton de execuție în România răsboinică și sfântă, la 1917.

Este singura amintire care mă mai supără. Incolo, las să-mi crească în voe barba și mă plimb liniștit pe moșia necultivată, lăsată pășune caprelor satului. De o lună nu mi-am mai văzut figura în oglindă și mi se pare că trăesc nu știu unde, fiindcă nu mă mai văd.

Mă așez frumos la masă, cu cerneală, penițe și caete. Vreau să scriu și să dorm.

Nu sunt eu adevăratul Hobbs Cornelius Haig. Purtătorul acestui nume a astăzi în Alger și așteaptă de un an sărutul unei femei pus în plic scris, care să-i comande reîntoarcerea sau sinuciderea. Dar Maria Capri l'a uitat și din nume, că așa se întâmplă.

In 1919 mi-am petrecut vacanța într'o familie austriacă, la un camarad de universitate. Dar mă simțeam stângaci. Intâi pentrucă nu știam să dansez, apoi pentrucă nu vorbeam nemțește. Eram bucuros să mă furișez în fiecare după amiază în camera ce mi se rezervase, și să răsfoesc precizele mele de medicină, până sub seară, la 6, când se termina somnul digestiv și austriac. Atunci auziam două ciocănituri slabe în ușa mea.

— Ești ocupat, domnule Daniel ?...

Era Emilia Anna Haig, sora lui Hobbs, o fată lungă ca o trestie, cu bătrâneți vinete și fără cauză sub ochi, dureros de domoală fecioară.

— Intră, Emilia Anna... .

— Vin de la heleșteu. Am prins broaște cu undița... Când ai să-mi arăți, domnule doctor, cum se disecă o broască ?

Asta mă întreba întotdeauna. Niciodată nu-i răspundeam. Cerea la masă stăruitor să stea lângă mine. Imi intra singură în odae și-mi broda monogramul pe batiste.

— Un inel să-mi aduci, domnule doctor, unul la fel cu al Mariei Capri...

— Un inel, ca pentru tine, Emilia Anna îți voiu trimite, dar te rog să nu mai intri niciodată la mine.

Au început chinurile. In excursiunile cu trăsura, ce făceam, voia să-mi stea pe brațe. Bărbătește și sistematic încercam s'o desgust :

— Treci tu, Emilia-Anna, în trăsura dinainte. Vreau să povestesc lui Hobbs niște porcării...

Seara, după ce toți se ridicau dela masă, mă conducea până la mine.

— Nu-mi săruți mâna, domnule doctor ?...

— Te potfesc să te astâmperi....

Mi s'a întâmplat de două ori s'o găsesc la ora de culcare, în patul meu, și s'o dau afară ca pe o slugă. O săptămână după aceea nu i-am mai vorbit un cuvânt. Observai doar că Maria Capri, nu știu din ce pricină, lipsea, contrar obicinuințelor, zile întregi la orele noastre de seară. Mă răsbunam arătând fetii asprime.

Făcusem cunoștință unui inginer din vecinătate și jucam șah împreună. In timpul unei partide Emilia Anna a intrat în salonaș țipând. Se zgâráiase cu o undiță și a trebuit s'o pansez. A doua zi am plecat la vânătoare cu inginerul. Mă gândeam că nebuna se va astâmpăra. Dar după scurt timp de ședere la locuința păduratică a inginerului, primii două rânduri disperate ale bătrânului Haig, în care mi se anunța că Emilia s'a împușcat din imprudență la o mână. Asta nu mai putea dura...

— Cum s'a întâmplat asta ?, o întrebai.

— Domnule doctor, aș vrea să aud că m'ai iertat... Am dorit să te văd și să-ți arăt că eu singură am putut diseca și albi o broască.

I-am usturat rana cu nitrat și cu acizi, opt zile dearândul. Noaptea mi se făcea un dor vag de ea. Aș fi pălmuit-o și aș fi sărutat-o. Dimineața. I-am spus că plec și a început să plângă.

— Domnule doctor, nu încă până nu mă fac bine. E mult mai grav decât vi se pare...

Trecuse vara. Ca să mă mai țină Emilia Anna a invitat într'o seară pe Maria Capri. Amândouă mai slabe ca în Iunie și mai triste. Nu se mai iubeau. Zadarnic Hobbs a încercat să le apropie un sărut, îmbrățișându-le. Emilia s'a retras devreme și a plâns în patul ei până a adormit. Eu am așteptat dimineața, ciocnind cu Hobbs pahare mici și la răsăritul soarelui am plecat. Pe bătrânii soți Haig îi sărutasem de-cu-seară, dar Emiliei nu-i spusesem nimic. Deaceea după o săptămână primeam la București o scrisoare închisă în care citii doar aceste vorbe : „La revedere domnule doctor. Emilia Anna“.

In ajunul răsboiului familia prietenului meu, se mută la Viena, unde i-am revăzut ultima oară, stând zece zile în odihnă și amintiri. Emilia Anna se schimbase mult. Ii sărutam mâna. Se îngrășase puțin. Glasul i se lustruise și se însticloșase.

— Cunoști, domnule doctor, acest schelet de broască... Mi l-ai curățat dumneata acum doi ani aproape.

I-am amintit că se înșeală și a durut-o. Purta pe deget inelul ce-i trimisesem și nu a uitat să mă întrebe de Maria Capri.

Toate astea se întâmplau până în 1916, când a isbucnit răsboiul. Sunt ofițerul doctor Daniel Octav și am uitat de toate cele trăite altădată. Ca să-mi restabilesc un echilibru și o liniște, am rupt toate legăturile ce mai păstram. Dacă o cicatrice albă ca un bumbac, care unește nasul cu urechea dreaptă nu mi-ar aminti de un duel de sabie, pentru o femee, nimic n'ar tulbura fermitatea mea.

Vindec rănile cu privirea și cu credința celor răniți. Nimeni nu mă mai consideră cinic și trivial, ca în cabaretele unde am trăit. In câteva luni am făcut o figură de mucenic tandru și corupt.

. . . .

O fată s'a 'mpușcat din greșală la o mână... Domnule doctor, e mult mai grav decât vi se pare... Sunt broaște din heleșteul nostru... Bistrița a venit cu noi la Viena.. Hobbs spune fetelor „tu“ și ele îl iartă. Sunt cinci în jurul lui, el tace mult și ele râd. — Știți ce vă propun, țipă una de un alb neobicinuit. Să facem o vizită casei lui Hobbs...

S'au adus cinci cai și fetele încălecară. Râdeau toate, în trap, pe șoseaua ce curgea ca un lapte din luna asemănătoare în principiu cu o mamelă, pe draperia cerului pudrată cu stele ca un steag. Dar când s'au apropiat de casa bărbatului, clădită din scânduri și pari, la marginea pădurii unde vin cerbii să vadă răsăritul, Hobbs zări cu spaimă lumină în fereastra lui. Cine-o fi ? S'a plecat la urechea dobitocului, chiui prelung și luă galop înaintea fetelor cari speriate potoleau caii... Când au ajuns ele la casă, lumina din fereastră dispăruse. Calul înfierbântat se plimba liber. Hobbs iese în întâmpinarea fetelor, cu capul descoperit, cu puşca lui de vânătoare întinsă. Fetele râd ca o jerbă de clopoţei, dar el trage un foc în sus. Caii se sperie, chiotul lui îi mână înapoi, la castel unde fetele leşinate în şea, vor fi luate pe braţe de servitori şi de părinţi.

— Maria Capri... Maria Capri... ce cauţi noaptea la mine?....

Am avut un vis absolut idiot. Noroc că m'a trezit din vreme ordonanţa mea. Eram chemat în grabă la comandament. Am pansat în silă mai mulţi prizonieri, între cari unul deosebit de frumos, ofiţerul Hobbs Cornelius Haig, care mi-a displăcut fiindcă nu s'a purtat ostăşeşte:

— Tu, Daniel?..

— Cum vă numiţi, domnule locotenent?

— Nu mă mai recunoşti, Octav?

— Numele... N'am timp...

— .....

— Vârsta?...

— 25 ani...

— Profesiunea?....

— ... Vai, Daniel, nu mă mai recunoşti...

— Vă rog, domnule locotenent, am nevoe de toate aceste date la facerea matricolei dumneavoastră...... profesiunea...

— Avocat... (şi plânge după obiceiul lui; era foarte duios).

Bordeiul meu e săpat în pământ uscat, căptuşit cu pari de mesteacăn. Muntele din faţă se chiamă Momâia. La şase chilometri de aici e punctul Varniţa unde între reţelele noastre şi ale lor a rămas o casă pustie, nici a noastră nici a lor. Mitralierele au fost suite în pomi la schitul Moşinoaele, am în satul Verdea depozitul de medicamente şi cai de schimb la Răcoasa, unde e herghelia. Primesc scrisori dela două cocote de caffé-şantan, pe cari le tratam cu ţigări şi le dădeam consultaţii medicale gratuite. Orice plic roz îmi face rău. Am dat ordin la comandament să mi se reţină scrisorile.

Aşa îmi trece vremea. Intr'o seară mi-a sosit bătrâneţea ca o pasăre cu penele ude. Aflu printr'un curier că astănoapte a fost prinsă trecând reţelele fata Emilia Anna Haig, în vârstă de 19 ani, care susţine că mă cunoaşte...

— Nu o cunosc — răspund aspru colonelului.

— Nu-ţi aminteşti cumva de o fetiţă austriacă... aşa şi aşa...

— Nu-mi amintesc nimic...

Emilia fu adusă în sala unde mă aflam. Plânsese. Rochia ei neagră de mătase i se lipea udă pe sâni şi pe pulpe, sfâşiată de smucitura soldaţilor. Numai fruntea ca o marmură cu vinişoare albastre mi-o mai amintea. Imi spunea in neştire numele, epuizată.

— Nu o cunosc, domnule colonel...

Azi pot spune lucrul pe faţă. O iubeam şi m'aş fi zvârcolit la picioarele ei ca o râmă tăiată de plug. Dar fata asta mă umilea cu tot ce făcea. Trecuse reţelele fără nici o probă de trădare sau spionaj. Venise să mă vadă. Aş fi putut-o scăpa cu o vorbă. Privirile ei ţipau, sângerau spre mine, ca atunci când pansând-o, îmi spunea, sărutându-mi mâna:

— Domnule doctor, e mult mai grav decât crezi...

M'am chinuit toată noaptea şi a doua zi m'am dus la ofiţerul însărcinat s'o apere în faţa Curţii Marţiale:

— Fata e însărcinată. Vei uza de acest certificat, ca să amânăm execuţia. Fă-i curaj. Propune-i fără ruşine singura posibilitate de scăpare. Poartă-te delicat cu ea. Dacă eşti cumva bolnav, găsesc alt ofiţer... Spune-mi...

Dar fragila Emilia Anna Haig a respins cu brutalitate pe seraficul ofiţer care cu gând dela Dumnezeu se apropia să scuture fecioria... In a şasea zi de prizonierat, a căzut la rădăcina unui pom din pădurile Putnei, sângerată în amândoi sânii.

Astăzi tot o mai iubesc. Am rătăcit nopţi întregi prin cabarete, am văzut femei cari aruncă în becuri cupa de şampanie în timp ce chelnerii cuviincioşi, retraşi între draperii înseamnă cu creionul paguba. Am văzut cum poate cineva muri cu mare viteză, într'o singură noapte. Cunosc femei multe, vechi şi noui Aici am obosit. Zăpezile albesc dealurile şi munţii. In păduri nu se mai aud topoarele. Eu am luat numele lui Hobbs Cornelius Haig şi ma'm retras din viaţă. Nu mă mai gândesc la nici o femee. De o săptămână n'am mai deschis nici o scrisoare. Ultima a fost o ştire scurtă: bătrânul Karl Haig a desgropat din pădure pe fecioara lui atât de iubită şi mă invită să-i acopăr oasele capului şi ale picioarelor cu o cămaşe a mea, aşa cum e datina îndrăgostiţilor despărţiţi prin moarte. Dar n'am răspuns. E destul că m'am gândit azi la ea. Intr'atât mă îmbolnăveşte întunericul, că viaţa mă refuză şi soarele îmi trimite somn...

ELOGIUL CACOFONIEI

Cacofonia— una dintre cele mai mari piedici în calea profesorilor de limbă maternă — la noi. Şi aceasta numai din cauză că majoritatea copiilor vin de acasă cu un formidabil bagaj cacofonic. De unde-l au? In primul loc dela familia din sânul căreia au eşit. Se ştie— desigur — că singurele chestiuni care nu preocupă familia românească sunt chestiunile de limbă. Ocupată peste cap cu petrecerile şi cancanurile, cu jocul de cărţi şi cu flirtul, vorbind ea însăşi cum dă Dumnezeu româneşte sau execrabil franţuzeşte, familia se ocupă foarte puţin de educaţiunea propriuzisă şi mai de loc de materialul linguistic al copiilor. Urmarea: aceştia vor fi lăsaţi să-şi exprime ideile cotidiane prin intermediul unui stil de suburbie care, de cele mai multe ori, nu trece de nivelul cultural al oamenilor de serviciu.

Nimic, nici o observaţie nu vine de nicăeri să stăvilească această alunecare spre prăpastia linguistică. S'ar părea chiar din potrivă: odată intraţi în viaţă -- totul vine să le confirme definitiv înclinarea spre cacofonie. Şi iată: colegii, cartea de şcoală, profesorii, scrierile literare şi ştiinţifice, gazeta, revistele — toţi şi toate par'că s'ar grăbi să înalţe conştienţi un impresionant imn de laudă, un elogiu, cacofoniei.

In publicistică lucrul ar părea paradoxal. Şi totuşi, în locul unei reacţiuni care să tindă la stăvilirea cacofoniei barbarizante, tipăriturile se 'ntrec să-i dea, care mai de care, adăpost, s'o înmulţească, s'o confirme şi s'o transmită eternităţii.

E--- fără îndoială — o operă negativă, o ruşine linguistică — din nenorocire — nu inconştientă.

Citate:

Dintr'un final de coloană: fără să-i pese că colegul său; pentruca cu atât mai mult; care nu se împacă cu acesti; nici nu bănueşte că cu mărirea... şi că cu.......

Şi din revista săptămânală (sau din simpla gazetă de provincie) cacofonia se ridică mai sus; ea ajunge, în felul acesta, în cursul universitar şi în cartea de literatură — singurele domenii în care limba trebue să fie corectă şi senină. Iată dintr'o carte cu versuri traduse editate luxos de „Cultura naţională“:

...trandafir mai mare ca cel obicinuit...

Strălucirea chipului tău străluceşte ca cuţit;

Ochii mei au văzut că cel mai puternic stăpâneşte lumea.

Şi cazurile se pot înmulţi la infinit.

Ce să mai adaog? Redactorul unei cunoscute foi literare mergea până acolo, încât căuta să justifice teoretic astfel de insanităţi linguistice.

Cauza? Cutare scriitor pe care amintitul critic îl adoră nu se poate desbăra de ea.

Şi astfel, conştient sau inconştient din neglijenţă sau din îngăduinţă, subscriem toţi la elogiul celei mai monstruoase insonităţi linguistice — cacofonia.

PAUL I. PAPADOPOL

critica literara

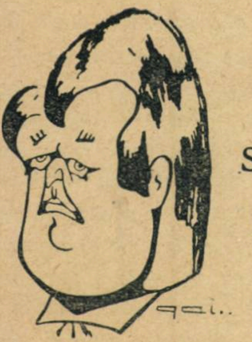

MIHAIL SADOVEANU : Hanul Ancuţei

D. Mihail Sadoveanu e un povestitor. Paginile d-sale din „Hanul Ancuţei" se întorc, una după alta, într'un ritm şerpuitor şi cald, de evocare a unei Moldove romantice găsită, la noi, dela Eminescu încoace, şi folosită ca motiv literar, de Radu Rosetti, şi, într'un fel, de Calistrat Hogaş. Aceşti precursori ai d-lui Sadoveanu însă, cu toate cunoştinţele celui dintâi, şi cu toată vioiciunea şi firescul celui de al doilea, nu au dat pagini de abilitate literară şi, apoi, de pregnantă descriere a naturei egale cu ale d-lui Sadoveanu.

Genul povestirei, fireşte, e intermediarul demn de luat în consideraţie între roman, sau cel puţin nuvelă propriu zisa şi între lirică. Personagiile nu se mai definesc prin actele lor proprii, sau prin mişcare, ci prin descripţia lor. Ele trăesc, astfel într'un soi de ceaţă pală ca visul de dimineaţă. Se mişcă nedesluşit ca larvele nocturne, unde-va, departe par'că ; au însă avantajul de a fi, tocmai prin aceasta mai susceptibile de a colabora cu cetitorul, la întregirea lor proprie, şi de a lăsa joc imaginaţiei descătuşată de lanţurile unei prea puternice conturări, a ori cui, de a complica lipsa lor de contur, aspectul lor fantomal, cu culorile favorite ochiului său.

„Hanul Ancuţei", în speţă, e locul în care mai mulţi moldoveni de vreme vechie, umblaţi şi iubitori de aventură, de vorbă frumoasă şi de poveste romantică, se întrec în istorisiri. Şi aici stă meritul întreg al talentului d-lui Sadoveanu. Unul spune, de pildă, împrejurarea în care Vodă a admirat iapa cu care, acum venise el la han, sau cam aşa ceva ; un altul povestea unui biserici eşită pe urma faptului că „a vărsat sângele părinţilor său, care curge şi'n vinele sale", al treilea povestea de dragoste a unui sanchiu boer grec, petrecută sub auspiciile unei zodii care amesteca cu rafinament ideia de moarte cu simţământul de iubire ; un altul lupta cu o şatră de ţigani în care, de dragul unei ţigănci, îşi pierde un ochi ; un al cincilea, în sfârşit, povesteşte despre „Cealaltă Ancuţă" mumă a hangiţei Ancuţa de azi. Este vorba, apoi, de un fel de haiduc al munţilor, împărţitor de dreptate şi descălicător din pustnicie. Subiectele, în sine, nu au nimic excepţional. Dumnezeu ştie ce lucru, în aparenţă, fără importanţă, ia, sub pana de povestitor exclusiv a d-lu Sadoveanu străluciri misterioase, capătă rezonanţe specifice, deşteaptă nebănuite miragii. Iată de pildă intrarea, ca mireasa, a celei de a treia soţie a unui grec care, până atunci, îşi îngropase două neveste.

„Iar Bolomir a luat-o, frumuşel, de „două degete de la mâna stângă şi-o pur- „ta ca pe un odor de mare preţ, pe „treptele de piatră, aşternute cu covor. „Dar n'a apucat a o duce până sus, că „numai s'a întors către dânsul, râzând, „a clătinat din cap, şi par'că a vrut să-l ,împungă cu nişte cornuţe ; s'a despris „de el şi-a fugit singură înainte".

Nu mai este azi de cât un lucru foarte banal recunoaşterea talentului de scriitor al unor anume peisagii în raport cu corespondentul lor sufletesc, din talentul d-lui Sadoveanu. Nu e mai puţin adevărat însă că totdeauna trebue să se insiste asupra lucrului acesta, pentru a explica mijloacele de redare ale acestui scriitor. D. Sadoveanu nu-şi mişcă personagiile, şi nici viaţa efectivă nu le poate însufla. Sufletul d-sale e liric. Işi iubeşte, sau îşi detestă personagiile şi, ca atare, simpatizate sau detestate, le reflectă în oglinda din afară a unei frumoase, a unei spăimântătoare, a unei uscate, a unei calde sau a unei reci privelişti de natură. Prin aceasta însă intrăm în secretul existenţei literare a d-lui Sadoveanu. Nopţile d-lui Sadoveanu, zorii d-lui Sadoveanu, zilele d-lui Sadoveanu, ciripirile d-lui Sadoveanu, sunt, într'adevăr aşa cum le vrea d-sa.

Romanul d-lui Sadoveanu, nuvela d-sale, au fost motive de povestire, iar povestirea, însăşi, minunat prilej de a înflori cu zăpadă sufletească un capăt de peisagiu. Totul, într'un roman ca într'un poem, **într'un poem** ca într'un sonet" a spus Edgar Poe, într'un moment când vroia să definească necesitatea de a concentra. D. Sadoveanu procedează, dacă ţinem seamă de identitatea anoloagelor într'o emaţie, în chip similor. Un sonet naşte la d-sa o povestire, o povestire o nuvelă, o nuvelă un roman, o serie de stări de peisagiu, ca să spunem aşa, se adaogă succesiv, îl întristează sau îl entuziasmează, îi umple ochii de lumină, rând pe rând, de zori, de răsărit, de amiază, de amurg, de înoptare, şi în cadrul lor, umbrele se lungesc sau se scurtează, se intensifică sau se rarefează, capătă chipuri de oameni, nume proprii, se întâlnesc în de ele, se ciocnesc, şi ajung gen literar. Dedesubtul acestei preocupări însă, fie ea manifestă în roman sau în schiţă, în povestire sau în nuvelă, trăeşte, subordonându-şi totul, poesia lirică a peisagiului. Fireşte că la aceste caracterizări trebue să mai adăogăm şi pe aceia a unei foarte frumoase limbi literare. Fraza d-lui Sadoveanu ştie să fie veselă sau tristă, să fie monotonă sau colorată, să fie plată sau alambicată după nevoe, şi tot după nevoe, să se încordeze în ritmuri complexe sau să cadă în simplicităţi de bucolică.

,Hanul Ancuţei" caracterizează, astfel, sintetic o operă şi o activitate. Fireşte că lucrul poate merge mai departe până la lărgirea sferei lui simbolice la o adevărată caracterizare, de vremuri, de regiuni, de psichologii. Lucrul acesta însă depăşeşte limitele unei simple cronici, pentru a trece în cadrul preocupărilor de deplină cercetare, a unei personalităţi. Noi ne-am imaginat, în această privinţă, să amintim doar că d. Sadoveanu aparţine frumoasei familii spirituale a lui Creangă, Radu Rosetti, Calistrat Hogaş avându-şi, cu toţii, obârşia în geniul fecund al lui Eminescu, din „Sărmanul Dionis" din „Făt frumos din Lacrimă" şi din cele mai multe din poesiile lui de dragoste. O aceiaşi atmosferă, isvorâtă ca negurile din văi, pe coama dealurilor moldoveneşti, în sufletul romantic al locuitorilor acestui ţinut, prin codrii şi prin luminişurile lor, şi, apoi, o aceiaşi întoarcere cu veneraţie spre trecut, întâlnim şi la aceşti scriitori. Povestirile d-lui Sadoveanu au, astfel meritul de a-şi cinsti cum se cuvine înaintaşii tradiţiei literare din care s'au desprins.

N. DAVIDESCU

„VIAŢA MINUNATA A LUI ANTON PANN"

Romulus Dianu

Romanul celei mai pasionate existenţe româneşti din veacul al XIX, a fost scris de d-nii SERGIU DAN şi ROMULUS DIANU.

Sergiu Dan

„UNIVERSUL LITERAR" va publica începând din numărul viitor acest roman care constitue prima frescă sinceră şi pitorească a vieţii lumeşti din palate, conace şi colibe,

in strainatate

PAUL MORAND

Sunt puţini scriitori, cari să stăpânească cu atâta virtuozitate şi profunzime, talentul de a nelinişti cum îl stăpâneşte Paul Morand.

Nu este o inteligenţă directivă şi nu impune dogme.

Işi bate joc de dânsul, râde de fraţii săi oameni, plânge şi se cutremură acolo unde altul ar sparge geamul în hohote de râs. Iţi prezintă o fizionomie în semn de întrebare; încearcă să se definească prin lux de paradoxe şi-ţi scapă apoi abil lăsându-ţi în amintire un zâmbet dureros şi crispat. Ar fi să-l ofensăm, să precizăm ce vrea. Nu vrea nimic şi vrea tot. Este totodată stoicul cel mai înverşunat şi omul cu infinitul în dorinţă.

Nu ştim ce vrea; cizelează un lucru ce trimete sfidător săgeţi soarelui. Bate cu ciocanul într'un obiect insezisabil, sar scântei şi fulguraţia te împiedică să prinzi formă, culoare sau relief. Din noianul de impresii rămâi cu credinţa că eroii sau personagiile lui Morand rezumă conştiinţa şi inteligenţa modernă ghiftuită de maşinism, de satisfacţii prea repezi şi uşoare şi în deosebi chinuită de o masturbare intelectuală care stârneşte haos în lumea senzaţiilor.

Ce mai doreşte un astfel de individ? Câte odată să meargă cu picioarele în sus; este prea la îndemâna oricui, prea comod şi prea vulgar. Mai preferabil ar fi să facă semn trăsnetului, care să-l urmeze apoi, ca un căţeluş în toate aventurile terestre, cum urma racul de mare pe Gérard de Nerval, când inteligenta îi intrase în eclipsă. Dar Nerval îl trăgea de aţă; trăsnetul are toate posibilităţile să renunţe la această umilinţă.

De aceea, atmosfera în care se mişcă creaturile lui Morand este tragică prin însăşi excesul de burlesc.

Sunt persoane îmbătrânite timpuriu de uniformitatea vieţii. Ziua se scurge chlorotică, individul e pus să gândească şi să voiască atunci când vremea este a ploae şi când spleenul cel mai crâncen serveste drept mijlocitor sinuciderii. Totus, mintea ţipă sfâsietor după distractie, după nou, inedit. Din aluatul acestor personagii se plămădesc „voyeur-ii", psichopatii de toate categoriile şi toti cari se recomandă printr'o lentă disolvare mintală. Desaxatii îl atrag pe Morand; se joacă cu ei cum se joacă şoarecele cu pisica. Dânşii ascultători, îşi oferă nevestele cunoscutilor de o oră, rânjind satisfăcuti, în dosul perdelei sau la gaura usei de naivitatea sau stângăcia inexpertilor.

Nu este o simplă enunţare. Subiectul este scormonit, adâncit de o tragică şi subtilă pătrundere. Retranşaţi în anormal nu revin decât pentru a-şi manifesta mai violent desgustul de cotidian. Sunt inteligenţe morfinomanice cari suferă în căutarea recâştigării virginităţii morfinice.

S'ar duce orişiunde numai să nu se mai întâlnească cu „eul" lor plictisitor. Se oferă generoşi să trăiască câteva rânduri de vieţi, fie ele ale unui cerşetor sau rândaş.

Toate resorturile sunt frânte; acum pretind evadare, obiectivare şi o mobilitate vertiginoasă pentruca să-şi piardă conştiinţa de sine sau să-şi sporească iluzoriu vitalitatea.

Din punctul acesta de vedere, Morand face operă de disperat, de singuratec moral ce nu are curajul să-şi încarce revolverul. Este însă latura cea mai impresionantă din cărţile lui şi cea mai bogată în efecte stranii şi deseori sublime.

Voiajează ca să-şi ucidă obsesiile. Atunci când nu isbucnesc cu mai multă furie, spiritul lui se scaldă într'un cald primitivism. Reţine coloare, şi aşchii din realitate pentru ca să şi le încorporeze căpătând senzaţia că trăeşte un altul, asasin al primei personalităţi. Când însă pare mai voios craterul răcit, lava tresare, năvăleşte în cascadă, acoperind toată recolta de senzaţii virgine. Atunci observaţiile sunt impregnate de parfum exotic şi de o rafinată tristeţe, convertită repede în disperarea ce nu cunoaşte limite.

O vagă nostalgie îl îngenunche. Doreşte atât de mult şi nu poate face nimic. Imaginaţia perfidă trişează; îi născoceşte ceva şi după realizare, îi arată imensa distanţă dela ce i-a dat la ce-i mai poate da... Deocamdată această distanţă el o umple cu nelinişte, cu o îndoială ce atinge uneori culmi metafizice şi mai deseori morbiditatea.

Cel mai mare duşman al omului este inteligenţa.

Nu găseşti otravă mai puternică, mai perfidă, mai insinuantă ca dânsa; este acidul prusic care otrăveşte toate isvoarele şi principiile de viaţă. Bine înţeles nu este vorba de inteligenţa cuminte, burgheză, sigură de ea, ci de aceea travestită în trubadur rătăcitor, veşnic doritor de alte orizonturi estetice, nemulţumit de locul unde a ancorat şi trăind în prezent, cu intensitate, decepţia peisagiului ce va urma. Beţi de inteligenţă, acţionează în absurd, mânaţi de impulsii bizare. Din aceeaş familie spirituală cu Rimbaud, „morandiştii" **cerşesc** vocale colorate, idei sau gânduri violete ori mauve.

Lui Morand îi repugnă sănătatea fizică sau sufletească. Bănuim că Rubens, cu mormanele de cărnuri din tablourile sale, cu sănătatea furioasă ce se desprinde din arta lui, ar fi fost strangulat de rafinatul modernist.

Are sensibilitatea ascuţită şi orice contrarietate îi sfâşie nervii.

Morand este amantul pătimaş care a trăit cu sine însuşi până la saturaţie. Acum nu mai simte decât gustul cenuşei care-i inundă laringele. Citindu-l, te gânteşti la Neron, care a dat foc Romei din pur **diletantism** şi a ucis pe maica-sa din **plictiseală.** Sunt constatările nu ştiu cărui istoric, cărora astăzi, Morand voeşte să le dea un caracter de verosimilitate.

Opera lui Morand şi viaţa sa sunt atât de intens contopite încât, trecând dela una la cealaltă, eşti urmărit pretutindeni de eroii cărţilor sale, cari-şi amestecă insinuant viaţa cu aceea a creatorului lor, făcând cu neputinţă o separare sau o diferenţiare.

Nu ne interesează intriga sau anecdota cărţilor lui Paul Morand. Am înregistrat simple impresii sugerate de un spirit care pare ţâşnit din albie. Materialui trebue coordonat, sistematizat şi acel care ambiţionează să-l studieze pe toate laturile, n'o poate face într'un spaţiu restrâns de cronică.

S'ar putea bunăoară insista asupra filosofiei lui Morand. Intrebuinţăm un termen impropriu ca să arătăm mai mult că dânsul i-a dat vizită cândva în peregrinările lui intelectuale. L-a preocupat antiteza dintre spirit şi animal. Astăzi, fuge de dogmatism, se ruşinează când îl prinzi în flagrant delict şi-şi aruncă repede ochii să vadă dacă a plecat complect îmbrăcat de acasă sau dacă este descheiat undeva. Nu este sceptic din cochetărie, dar nu vrea să fie filosof, când viaţa este destul de serioasă ca s'o ia şi dânsul în serios. Abandonând cugetarea disciplinată, stăruie asupra năzuinţelor permanente ale sufletului omenesc. A întâlnit deseori manifestările violente, ridicole şi tragice ale voinţei de a trăi. Totul este inutil în viaţă, inteligenţa te avertizează la orice pas de prezenţa decepţii. Totuş, pare că există ceva care-ţi pledează talmudic de insinuant că pământul este preferabil neantului şi oricâte dureri vei încerca aci, totul se răscumpără prin fericirile viitoare sau prin însăşi conştiinţa că trăeşti. Cu alte cuvinte, mai bine să simţi degetul că ţi-l prăjeşte jăratecul, decât să nu simţi nimic. Inclini să crezi că această concepţie paradoxală i se pare stupidă lui Morand. Nu preconizează fericirea nirvanică, dar insistenta afirmare a vieţii îl scârbeşte ca o vulgară înghesuială la o masă unde nu găseşti nimic. Aceasta însă nu-l împiedică să nu vadă şi să nu fie liric atunci când dezolarea lui se isbeşte de un invalid de războiu, fără mâini şi fără picioare, care-şi câştigă existenţa cântând cu nările dintr'un clarinet. Il iartă pentru desgustul ce i-a provocat, îi agaţă eticheta „crustaceu uman cramponat de viaţă" şi aceiaşi splendidă dezolare, trece mai departe...

(„Boudha Vivant").

C. NESTOR

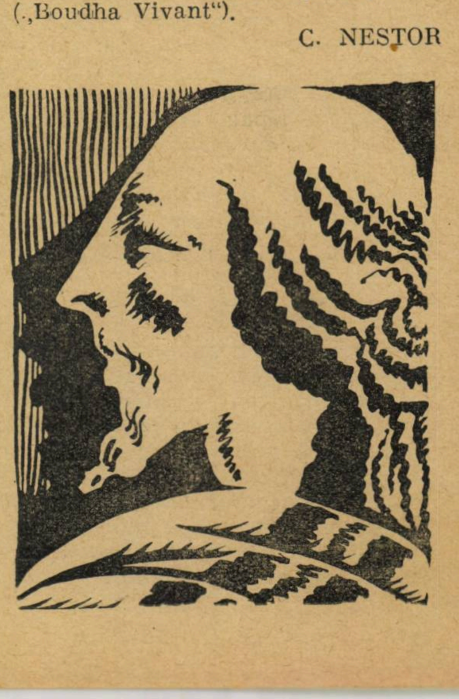

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

PAVILIONUL CU UMBRE de Gib Mihăescu.

Directorul Teatrului Național din Capitală trebue felicitat. Şi pentru rânduirea reprezentațiilor cu marea artistă Marioara Ventura. Şi pentru stăruința reprezentării celor din urmă două piese originale, — „Meşterul Manole“, de Octavian Goga și „Pavilionul cu umbre“ de Gib Mihăescu.

Din punct de vedere al scenei — ca reprezentații — aceste două piese au însemnat strălucite succese, la care au colaborat desigur și Marioara Ventura și directorul teatrului.

Din punct de vedere al literaturii dramatice originale, „Meșterul Manole“ și „Pavilionul cu umbre“ constituesc izbânzi hotărîtoare în evoluția dramaturgiei românești.

Peste traducerile și alcătuirile de piese după scheme uzitate până la uzură, Octavian Goga și Gib Mihăescu au adus piese noui, cu concepții noui, cu posibilități de realizări originale. Şi'n această direcție a fost și „Luminița“.

Despre „Meşterul Manole“ am scris intr'un număr trecut.

Despre „Pavilionul cu umbre“, îmi voi ingădui să însemn acum câteva note, care nu pot fi decât în cea mai strânsă legătură cu aprecierile pe care le-am făcut asupra tuturor nuvelelor pe care le-a scris Gib Mihăescu.

Cred, că dintre prozatorii tineri, Gib Mihăescu e cel mai viguros, cel mai întreg, cel mai limpede văzător, cel mai stăpân pe stil. Şi aceste însuşiri de vigoare, de viziune clară, de stil literar le-a pus și în piesa lui de teatru „Pavilionul cu umbre“.

Cine n'a citit volumul de nuvele al lui Gib Mihăescu, „La Grandiflora“, n'are destule elemente de apreciere a puterii acestui scriitor, care-și duce eroii lui frământați de pasiuni, turburați de moșteniri, de care nu-s cu nimic vinovați, pe scenă și-i pune la dispoziția artiştilor să-i interpreteze, dar cărora, oricât de de talentați ar fi artiştii — nu le pot comunica, nu le pot insufla toată drama lor epică, — așa cum a creiat-o literar scriitorul.

●

„Pavilionul cu umbre“ se resimte de lipsa intensificării ritmului mişcării dramatice. Dialogul, — admirabilă literatură, — nu susține în pas egal mişcarea și definirea personagilor.

Totuș leagă, țintueşte pe spectator. Poate tocmai atmosfera de imprecizie, poate nuanțarea dialogului, poate substratul sufletesc care nu se arată plat și mat, — al personagilor, — toate acestea dau piesei „Pavilionul cu umbre“ o tonalitate de îndrăsneață originalitate și impozantă ținută literară.

●

Boerul Ilarie trăește la moșie, necăjit și izolat. Acum 22 de ani a prins pe Angela, soția sa, înşelându-l cu prietenul Miti. I-a prins într'un pavilion. Pe el l-a împuşcat. Ea a fugit.

Boerul Ilarie are o fată, Liana. O crește în aproape supraveghere. Nu i-a spus niciodată povestea mamei sale. Fata însă a aflat-o dela doică și disprețueşte pe mamă-sa.

In casa boerului vine Marius, student așezat și harnic, care pleacă la Paris să își ia doctoratul în drept, ca apoi să ia în căsătorie pe Liana. Mai vine în casă și tânărul Geo, — Liana îi zice Jo.

Acesta stă aproape toată vremea cu Liana, care iubeşte pe Marius.

Geo iubeşte pe Liana. Şi o dăscăleşte astfel ca Liana să ajungă un fel de „băetană“, să-i făgăduiască lui Geo că după ce se va căsători cu Marius, va fi amanta lui. Pune la cale întâlnirile, — în casa mamei Lianei. Liana e pervertită. Geo este exact Miti, care a fost amantul mamei Lianei. Boerul Ilarie vede aceasta. Mama Lianei venită în casă, după 22 de ani, apreciază la fel. E o moștenire fatală la fată. Şi Angela își dă seama de aceasta. Dar boerul Ilarie, ca să înfrângă o nenorocire, ori ca să pedepsească în Geo, amintirea lui Miti, care i-a distrus căsnicia, mărită pe Liana cu Geo.

Şi „bătetana“ Liana, — pervertită de Geo, — ajunge, după scurtă vreme, amanta lui Marius. Compensațiile sau recompensațiile vieții! Amanții se întâlneau în acelaș pavilion, unde a fost omorit Miti. Şi Geo, care iubea adânc pe Liana, dar vede unde a dus-o învățătura lui detracată, se sinucide.

●

Partea impresionantă a piesei a fost legătura strânsă a lui Geo cu personajul căruia semăna și ale cărui atitudini le continua, Miti. Geo a apărut scene întregi ca o dublură perfectă a lui Miti, ucisul. Geo întrupa umbra netrebnicului. Aşa-l vedea boerul Ilarie.

Aşa l-a văzut Angela și a fost doborîtă de viziune. Anume atitudini, anume purtări, anume metode însuşite pe deplin dela cei cari nu mai sunt, îi readuc în scenă, îi fac să trăiască în oprobriul de altădată și să atragă duşmăniile, care le-au stârnit.

Sfârşitul piesei este de-o impozantă naturalețǎ. Roadele şcoalei le culege cel care a făcut şcoala. Ai pervertit un copil. Simți și suferi tu însuți uriciunea pervertirii.

Piesa lui Gib Mihăescu a înfrânt şabloanele comode. Are noutate. Are scânteieri de invenție. Are cugetare orginală.

Marioara Ventura a fost Liana. Naivă la început. „La garçonne“ mai apoi. Pervertită pe urmă. Nervoasă și iubitoare. Sfâşiată de durere sinceră în cele din urmă.

D. Bulfniski a fost boerul Ilarie. Perfect în rol. Adevărat boer necăjit. Chinuit, implacabil cu cei cari i-au atins cinstea.

D. Pop Marțian a fost Geo. Rol mare, susținut însă cu destule și ample mijloace. Interpretarea d-lui Pop Marțian i-a dat un foarte frumos succes.

In roluri secundare d-nii Calboreanu și Mărculescu. Am avut impresia că d-ra Eugenia Zaharia (Angela) era bolnavă. Uneia din cele mai importante scene (întâlnirea Angelei cu Liana) i-a risipit tot dramatismul.

Punerea în scenă la înălțimea artistică a putințelor de realizare ale ingeniozității d-lui Soare.

B. CECROPIDE

O MICĂ AMÂNARE

Răspunsul meu la afirmațiile cleioase ale unui îndoelnic confrate, apărute într'un ziar, nu-l mai putem da în numărul actual al revistei, încheeat încă de Miercuri. Căci afară de note, greu se poate adăoga material nou, în asemenea condiții.

Din această cauză acest răspuns va apare mâine, în „VIAȚA LITERARA“, căci mărturisesc că sunt și eu nerăbdător să aduc unele precizări.

Cel mult pot să-i arăt încă de pe acum însă d-lui Petrescu Cezar ce penibile neplăceri mi-a provocat și mie asemănarea de nume cu d-sa. Cu prilejul tristei întâmplări penale, destăinuite de d. Lovinescu, îi pot spune azi cât de incomod mi-a fost să fiu confundat cu d-sa.

CAMIL PETRESCU

●

note

Duminică 11 Martie ora 11 dimineața va avea loc în sala Teatrului Nostru o şezătoare artistică și literară organizată de d-na Sarina Casvan-Pas.

D-na **Lucia Sturza Bulandra** va vorbi despre teatru și Aristița Romanescu.

Contribuesc la reuşita acestei şezători d-nele Tantzi Cutava-Barozzi, Marietta Sadoveanu, Dida Solomon, Sorana Ţopa, Cleo-Pan-Cernățeanu și d. Ion Manolescu.

Lecturi vor face d-nele: Mia Frollo, E. Marghitta și Sarina Casvan-Pas. Şezătoarea se va bucura deasemeni de prețiosul concurs al d-rei **Marioara Ventura.**

Biletele se găsesc la librăria Universală Alcalay și la cassa teatrului în ziua şezătoarei.

cinematograful

PORTRETE

In pictură portretul e... un gen.

In literatură e o artă și în critcă o geometrie.

O geometrie psihologică.

Pornind dela datele precise — trăsăturile fizionomiei — și dela cele axiomal subsequente — mobilitatea trăsăturilor, fluidul care circulă sub aceste trăsături provocându-le acea mobilitate —cobori perpendiculare e pe punctul geometric pe care trebue să-l afli în conurile de umbră proectate de elementele precise ale fizionomiei.

Locul geometric este în speță, cheia de boltă a presonalității.

Când e vorba de oameni pe cari îi cunoști de mai aproape sau mai departe— acest loc geometric este ușor de găsit deoarece negura conurilor de umbră e străvezie și întâmplări nenumărate au prelins în acest străveziu, insistente infiltrații de lumină difuză.

Personalitatea unei celebrități politice o surprinzi în prielnicul împrejurărilor în care se manifestă spontan: la o întrunire, în anticamera unui minister sau pe culoarul și chiar în incinta parlamentului.

Personalitatea unui artist o culegi cu răbdare din paginile sau pânzele în cari a risipit-o cu dărnicie și seninătate.

Personalitatea unui actor, deformată de concavul și convexul oglinzilor nesfârșite cari alcătuesc labirintul rolurilor sale, o reconstitui din privire, din glas, din gesturi și din sinceritatea de o clipă dela un spriț, o bere sau o cupă de șampanie.

Dar personalitatea unei vedete a ecranului pe care nu ai apropiat-o nici odată, nu-i știi nici glasul, nici felul de a merge, de a privi, de a râde în afară de lumina orbitoare a soarelui artificial de studio?

Un astfel de portret pare o absurditate.

Absurditatea însă este doar aparentă.

Un astfel de portret se obține prin coordonare întocmai ca portretul grafologic.

Se scot întâi toate elementele caracteristice ale scrisului, apoi se coordonează după logica curentă a semtimentelor — căci Ribot a demonstrat că este una — și astfel personalitatea necunoscută desfăcută în cioburi, se reconstitue din ele și devine perfect cunoscută.

In portretele cinematografice se adună caracteristicile rolurilor — nu ale personagiilor interpretate, ci ale rolurilor — și după aceasta se coordonează. Lucrul este cu atât mai ușor cu cât astăzi e tot mai răspândit procedeul specializărei, perfect explicabil de altfel.

Lya de Putti. Vivian Gibson, Conrad Veidt — de pildă — nu joacă decât un anumit gen de roluri.

Explicația stă în corespondența psihologică și în cutele ei secrete trebue să căutăm locul geometric al portretului, cheei de boltă a personalității.

IOSEPH IGIROȘIANU

CELIMENA

VIVIAN GIBSON

Da, Celimena...

Dar nu aceea ce a crescut din tragedia vieței marelui comedian, nu aceea pe care Molière a încremenit-o în nemurire, cu răbdarea colecționarului care fixează cu vârfuri de ac pe panoul de plută, fluturii cu aripi strălucitoare, fluturii cari sboară din floare în floare, fără să se dăruiască definitiv nici unei corole.

Nu Celimena care a răsărit din lumina dansantă a candelelor înșirate dealungul rampei aurite dela Versailles, sub privirea ostenită a Regelui Soare, Celimena pe care gloria crepusculară a lui Cécile Sorel a purtat-o triumfal prin țara dolarilor. Ci o Celimenă modernă căreia secolul i-a adăugat toată complexitatea pe care nu o avea aceea pe care a cunoscut-o și pentru care a suferit atât Molière.

Personalitatea lui Vivian Gibson este un conglomerat.

In ceeace Abel Hermaut numește „eternul femenin“, ca într‘o pastă s‘au cimentat solid, frânturile, cioburile de preciziune și duritate svârlite, în vârtejul său, de ritmul vieței moderne. Aceste elemente moderne îi dau lui Vivian Gibson o aparență de personalitate pe care nu o are și e firesc să fie așa deoarece ceeace caracterizează pe Celimena este tocmai lipsa de personalitate.

Intr‘adevăr personalitatea implică o voință, o preferință. Or Celimena, ușuratica nu are preferințe, sau dacă le are, ele sunt momentane și niciodată motivate de ceeace se poate numi personalitate.

O singură deosebire: și aceasta de mobil. Celimena clasică era imboldită de spiritul inconstant, acel spirit strălucitor care ca în unele comedii ale lui Sacha Guitry acopere inexistența fondului.

Celimena modernă e purtată de ritmul nervilor.

Vivian Gibson e un pachet de nervi, o pisică sălbatică, un superb animal de rasă și de lux, incapabilă de orice atașament, de orice duioșie de orice dragoste.

Pe ecran? In realitate? La fel.

O dovedesc momentele caracteristice ale rolurilor, cari chiar și atunci când se vede clar că au fost concepute altfel, când reese astfel din ansamblul acțiunei sunt reduse touși la aceeaș manieră pe care o dictează temperamntul categoric.

Vivian Gibson nu cunoaște reacțiunile sensibilităței pe care ea le reduce la reacțiuni intelectuale — sau mai cucând — raționale, sau sensoriale.

Apoi cele mai bune întruchipări le-a avut în rolurile cari reprezentau mai desăvârșit acest tip al Celimenei moderne, căci nu mai era vorba aci de compoziție, de construcție ci de confundare.

De aceea, nu creațiunea, ci libera manifestare din „Liebelei“ și din „Bărbatul care se vinde“, rămân figurine magistral croite din granit.

I. IG.

Gazetaria

Așa și-așa...

Simpaticul și tânărul nostru confrate Ioseph Igiroşianu — cunoscut între prieteni sub diminutivul baroc şi de bizară filiaţie, Pupu, — lucrează de câtăva vreme regulat la Rampa. Pentru cei ce îl cunosc lucrul acesta este un fenomen deoarece spiritul său diletant şi vagabond îl făcea să se plictisească repede de fiecare redacţie. Iar acelaş spirit la „Rampa“ își găsește satisfacţie printr'o plimbare săptămânală prin toate rubricile. Ultima rubrică abordată, dar cu totul neaşteptat, a fost aceea a femeii. Intr'adevăr titulara rubricei îmbolnăvindu-se grav şi având să lipsească mult, ea trebuia înlocuită imediat. Cine era cel mai puţin ocupat deci cel mai indicat pentru aceasta? Desigur Igiroşianu.

Pus în imposibiltate de a refuza, tânărul confrate se substitui în pseudonimul titularei şi primele articole-scrisori, apărură. Dar incidentele se ţinură lanţ. Intr'adevăr cunoscuta distracţie a colaboratorului nostru făcea ca regulat terminaţiile femenine să fie masculine.

Şi în loc de: „am fost impresionată, uluită, epatată, etc. cititorii citeau regulat „am fost impresionat, uluit, epatat“ etc.

Până ce într'o zi într'o scrisoare de tragice confidenţe scrise „am rămas însărcinat“. Dar culmea fu zilele trecute când plictisit şi preocupat de o chestiune importantă, nu găsia subiect pentru articolul pe care secretarul de redacţie i-l cerea stăruitor. Cum răsfoia desperat „Femina“ o reclamă a încălţămintei „Cecil“ îi sugeră o idee. Pe reclamă era fotografiată o apetisantă pulpă de femee.

„Elogiul pulpelor“
şi condeiul alunecă rapid fără ca tânărul nostru confrate să se gândească la pericolul punctului de vedere.

Iscăli — evident cu pseudonimul femenin. La tipografie însă i se mai cerură câteva rânduri pentru a încheia cele două coloane.

Despre pulpă spusese tot ceeace imaginea îi sugerase. Trecu la genunchi — apoi — cum tot nu era destul — se urcă şi deasupra de genunchi.

A doua zi secretarul de redacţie citind articolul se luă cu mâinile de păr.

— Domnule dar îţi dai seama ce ai scris?

— Ce mi-a venit să scriu — răspunse senin Igiroşianu.

— Dar pentru numele Domnului, semnează o femee. Dacă în coloanele noastre o femee scrie ce ţi-a inspirat d-tale pulpa de femee apoi o să ne înjure presa că am transformat rubrica Femeei în rubrica Prizonierei.

EPIGRAMA

„CAPŞA“

„La Capşa“, unde vin toţi seniorii,
E un local cu două despărţituri:
Intr'una se mănâncă prăjituri,
Şi'ntr'alta, se mănâncă... scriitorii!

N. CREVEDIA

MATCHUL BOOL-BURDON

PIERRE MAC ORLAN

„Iţi voi vorbi acum de un oarecare Clownston, îmi spuse într'o zi un om din California, care, pot spune, ştie să organizeze un match de box într'un mod magistral, care să dea satisfacţie oricui, dovedind că e adevărat american.

Cunoaşteţi desigur vechea rivalitate care există între albi şi negri? Pe scurt, Joe Mac Burdon lansă o provocare lui William Bool, colosul negru, a cărui reputaţie nu era cunoscută până în ziua aceea.

„Clawston, domnule, care dracul ştie de unde avea darul să organizeze spectacole atât de senzaţionale, se amestecă în afacerea asta şi puse să se contruiască un ring la Utah, în sala de danţ a „Ligii alcoolice pentru distrugerea alcoolului“.

Era într'o Duminică, domnule, o Duminică bine-cuvântată între toate, când ne fu dat să asistăm la acest match, cel mai faimos din lume. Erau în sală 20.000 de spectatori, de două culori, cărora poliţiştii, din precauţiune, le pusese cătuşe, ca să pervie orice manifestaţie.

Clawnston, cu cămaşa suflecată, arbitra el însuşi, în mijlocul ringului. Când cei doi campioni îşi făcură intrarea, nimeni nu putu să aplaude, pentru că fiecare avea mâinile legate, cum v'am mai spus.

Negrul William Bvol reprezenta cu siguranţă tot ce poate fi mai extraordinar în genul acesta: 1.95 m. picioare superbe, umeri splendizi şi un păr tot aşa de gros, ca frânghiile. Cu toate acestea, privit de aproape, dădea impresia unui om jenat, care nu ştie ce să facă cu cele zece degete.

Cât priveşte pe Joe Mac Burdon, nu era mai mare decât un copil de 10 ani şi care avea pe deasupra şi o înfăţişare studioasă, iar capul îi era mai mic ca al unui ac de gămălie.

Pe scurt, în primul rând, domnule, — Joe dădu 18 croşeuri în falca lui William, sărind ca un îndrăgostit, care vrea să prindă o creangă de liliac.

La al doilea round, Wiiliam primi 124 croşeuri în maxilar şi alte lovituri zdravene.

La al treilea round, Joe Burdon reuşi să plaseze 160 croşeuri la maxilar şi 3 duzini bune de lovituri **ad libitum**. Negrul nu slăbi însă şi era aproape evident că, dacă va continua să „încaseze“ în felul acesta va eşi învingător din această întâlnire emoţionantă.

Dealtfel, în urma acestei constatări, toţi negrii cari erau în sală, îşi luară obiceiul de a închide modest pleoapele pe ochii lor albi şi s'o şteargă, în mod prudent, unul câte unul.

In timpul acesta, la al 120-lea round, colosalul William, care nu ripostase de loc şi care părea că-i lipsit complet de energie în atac, căzu în genunchi, ca şi când ar fi cerut iertare lui Dumnezeu că a făcut toată viaţa pe tâmpitul.

La al 150-lea round, negrul primise, fără să-şi fi întrebuinţat pumnii, un număr atât de mare de croşeuri la maxilar, încât pielea obrazilor săi, încălziţi prin frecare, luă foc, cum ar fi luat o bucată de ziar. „El căzu şi în 10 secunde se întinse pe podea şi fu declarat knock-out“.

Aici omul din California se opri din povestit, puţin visător. In sfârşit, ridică din umeri; apoi îmi aruncă o privire lungă şi dureroasă, de om cinstit, surprins în credinţa lui sportivă.

„Ei, da! domnule, nenorocitul negru fu făcut knock-out, fără să fi avut timpul să dea o singură lovitură şi, gândind bine, observând bine şi mai ales, ţinând seama de inferioritatea fizică a lui W. Vool, rezultatul acesta mi se pare normal; căci, trebue să vă mărturisesc, domnule, că era cu adevărat o ideie de negru să se lase a fi boxat, când era tot atât de ciung, ca şi un pinguin. Acesta era, domnule, cazul lui William, care, după cum s'a aflat mai târziu, avea braţele tăiate dela vârsta de 6 ani.

Trad. PAUL B. MARIAN

literara

o seama de cuvinte

Intr'o alocuțiune pe care o pronunța de curând, actualul mult cunoscut ministru de instrucție publică al Franței, d. Edouard Herriot, fixă un punct de istorie :

— In calitate de dansator, spuse el, am atins pentru prima dată porțile ministerului Instrucției publice.

„Este mult timp de atunci : eram elev la „l'Ecole normale“. Când avu loc balul ministerului de Instrucție publică, cei dintre noi cari știau să danseze fură invitați, astfel că nici o doamnă sau domnișoară n'a rămas fără cavaler.

„Eu făceam parte din această echipă de dansatori“.

●

Către sfârșitul secolului XVIII, trăia un jurnalist suedez Lindbergh, care, la această epocă, avu partea sa de celebritate prin două poeme pe care le publică, intitulate „Visurile mele“ și „Acolo sus“.

Colonelul Carol Lindbergh, eroul Atlanticului, el asemenea de origine suedeză, este demnul descendent al acestui îndepărtat strămoș, care în versurile sale, pomenea de pe atunci de acel „Acolo sus“.

●

Celebrul pictor flamand Rubens căpătase dela Maria de Medici, văduva lui Henric al IV-lea și regina mamă a lui Ludovic XIII, o însemnată sumă de bani pentru executarea celor douăzeci și unul de tablouri mari întitulate „Henriada“, cari se află și astăzi la Louvre.

Mai târziu Maria fu izgonită de fiul ei și veni ca o *reine en exil* la Antwerpen, unde își puse amanet giuvaerele la Rubens.

In timp ce îi înmână banii, el zise cu politeță :

— Mă simt fericit că soarta ne-a schimbat o singură dată rolurile.

●

Din humorul lui Sacha Guitry :

O doamnă se găsea in patul său cu un domn. Bărbatul său intră. Domnul dispare imediat sub cuvertură. Soțul se culcă foarte liniștit.

Puțin timp apoi, soțul, incomodat de căldură, trage plapoma și de-odată strigă :

— Ce curios, eu număr șease picioare și nu suntem decât doi în pat.

— Șease picioare ? Eu nu văd decât patru, răspunde soția sa.

Atunci soțul sări jos din pat, se duse la picioarele patului, numără din nou și concluse potolit :

— Ai dreptate, nu sunt decât patru.

●

In afară de interesul pentru pictură, Rubens se mai interesa mult de fizică și chimie, precum și de altfel a excelat dintre toți pictorii prin cele mai durabile culori.

Intr'o zi un alchimist englez încercă să-l învețe cum se face aurul.

— „Ah, zise Rubens zâmbind, această artă am descoperit-o de mult, cu pensula mea“.

bazar

AUTOMOBILUL UCIGATOR

Avem și noi accidente de automobil. Putem însă să ne consolăm, la gandul că în Statele-Unite numărul acestui soiu de accidente este fantastic de mare.

Dintr'o recentă statistică, reiese că automobilul a cauzat în cinci ani, în America de nord, moartea a 100.000 de persoane, dintre cari 30.000 copii.

In ceeace privește pe răniți, nu s'a ajuns a li se face o numărătoare precisă... Spitalele continuă să primească milioane de răniți, în această bucată de vreme.

Există — de altminteri — în Statele-Unite, nenumărate companii de asigurare, cari nu sunt ocupate decât cu faptul de a regula litigiile automobilelor.

E. HERRIOT MELOMAN

D. Edouard Herriot prezida de curând la Casa ziariștilor, banchetul „Criticei străine“. Unul din vecinii săi era un compozitor român și ministrul fu încântat de a putea discuta despre muzică.

In timpul mesei, el vorbi cu penetrație, entuziasm și lirism despre muzică, așa precum obișnuește totdeauna. Chiar fredonă câteva teme, cele mai mișcătoare din Beethoven.

— Vedeți, spuse el, că eu încerc nevoia de a fugi de politică ; în muzică mi-este refugiul.

D. E. Herriot, ca și colegul său Louis Barthou, frecventează regulat marile concerte pariziene. Totuș el poate să-și facă din muzică o vraje fără să-și părăsească locuința. D. Herriot cântă, într'adevăr, la pian cu o manieră mai mult decât onorabilă....

caricatura zilei

MODA ROCHIILOR SCURTE

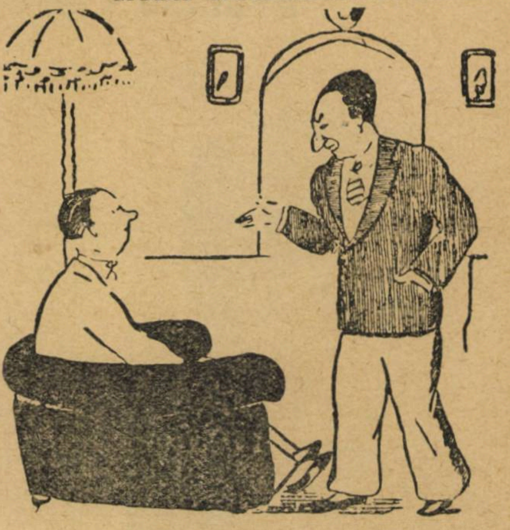

— Nevastă-mea e uimitoare. Mi-a făcut o cravată admirabilă dintr'o rochie veche de-a ei.

—A mea și-a făcut o rochie dintr'o cravată de-ale mele.

(Dimanche illustré

IN CUȘCA LEILOR

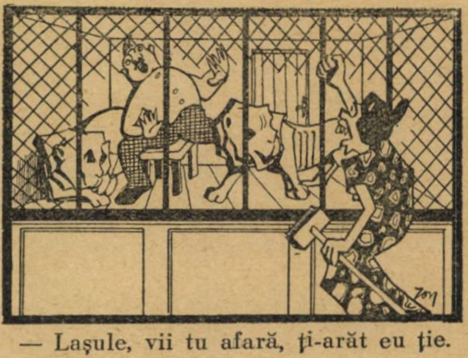

— Lașule, vii tu afară, ți-arăt eu ție.

MOMENTUL DRAMATIC

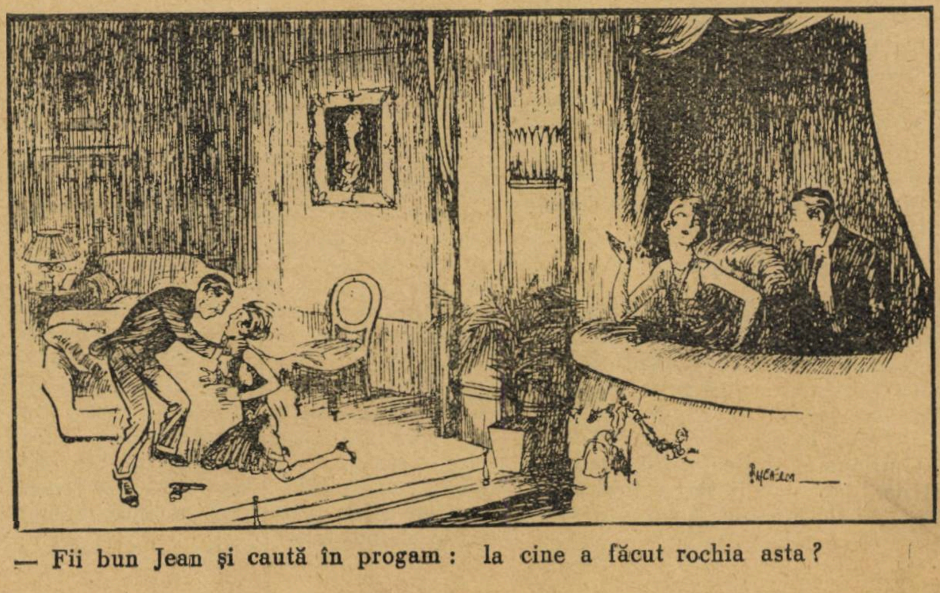

— Fii bun Jean și caută în progam : la cine a făcut rochia asta ?

cărți redate în extrase

ROMANUL LUI FRANÇOIS VILLON

Francis Carco

Cunoscutul poet Francis Carco reînviază Parisul medieval și înflorește în jurul vieții poetului legendar François Villon un adevărat roman și nu numai o biografie, care dealtfel ar fi imposibilă. Interesează deci în această carte și întâmplările imaginate ingenios ale vieții lui Villon, primul mare poet al Franței, dar mai ales creația cunoscutului poet și prozator francez, în afară de limitele biografiei.

Impotriva obiceiului nostru dăm alăturat portretul autorului cărții, fiindcă se pare că niciun pictor nu s'a interesat în acele timpuri de portretul meșterului Villon.

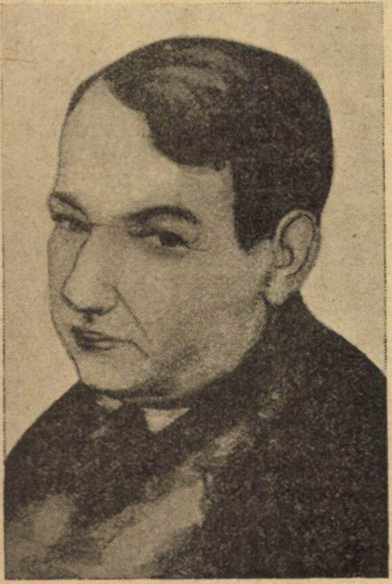

Francis Carco

COPILARIE...

In acea seară, de cum îl văzu, Régnier propuse lui François să mănânce împreună și pe urmă să întâlnească pe Colin într'un loc pe care-l știau.

— O să mergem, zise Régnier, să te cerem unchiului.

Și începu să râdă.

— Ce-am făcut, se informă timid François, că-ți baţi joc de mine?

— Lasă, răspunse Régnier cu un aer misterios. Trebue să ne întâlnim noaptea asta, și vei veni.

A doua zi, François dormi pe jumătate în timpul lecției de gramatică și se așeză la masă fără poftă. Mina rea de care toată lumea se mira îl trăda. Era galben. Ochii îi luceau de febră și când nu putea să-şi rețină un fior — dacă cineva observá, vorbea printre dinți, și se scutura Işi deschise cărțile groase și luându-și fruntea în mâini, încercă să citească. Dar literile dansau în fața ochilor, se incurcau și în locul lor se substituia dulcea imagine a acestei Marion, pe care bietul școlar nu putea s'o gonească.

Tatăl lui murise de mult și un unchiu, Guillaume îl luase să-l învețe gramatica și să-l crească.

LECȚIILE ȘI SEARA

Câteodată François avea atâta poftă de învățătură, încât bunul său unchiu, știindu-l excesiv în tot ce întreprinde, se păzia să-i micșoreze zelul prin vreo observație. Dar ce fel de băiat era acest François, când leneș, când activ? Meșterul Guillaume putea să-l cunoască cât de bine, dar îi scăpa totdeauna ceva, care îl deconcerta. Cum să-l conduci?

Meșterul Guillaume, capelanul, departe de a se bucura văzând pe François că urcă câte patru trepte spre camera lui, se gândea cu tristețe că, cu un astfel de caracter, te poți aștepta la orice.

Era în Noembrie, într'una din acele zile posomorâte care, spre trei ore, nu mai au nici-o putere și lucesc mai mult decât luminează. Din acoperișurile vecine, cu ardezie plată, curgeau lungi reflecte. Radiau sub un cer plin de apă, foarte jos, de un cenușiu opac, care părea că îneacă totul. Grinzile dela fațade formau ca niște vine aparente împrejurul cărora se întindea umiditatea.

— Ha, ha! se-apropie seara, gândea François.

Se apropie de fereastră și privi afară.

Nu insistă. Se retrase asemănător animalelor care stând ziua culcate, atente la un vis interior, adulmecă noaptea ca pe un stăpân și deodată sforăe.

— Da, da, făcu el. Il voiu căuta pe Colin ca să-i spun că a știut să mă învețe. O să râdă.

TOVĂRĂȘII SUSPECTE

François auzea de multe ori pe prietenii săi Colin și Montigny vorbind într'un limbaj secret. Nu putea să se oprească de a se înfiora de fiecare dată când auzea cuvântul „marieur" revenind în conversație, care înțelegea că însemnează călău. Ce desbăteau deci acești amici ca să se ocupe mereu de el? Nici înșelătoria la zaruri, nici comerțul de fete nu justificau întrebuințarea așa de repetată a acestui cuvânt. Vedea măsluitori și pungași amestecați în combinațiile lor. Un tip enorm, prost îmbrăcat, totdeauna murdar și puțind mai rău ca un țap inspira dintre toți lui François, o mare repulsiune. Acest personagiu întrebuința un jargon înspăimântător dar îl întovărășea de gesturi și asta îi dădea un sens pe care François îl interpreta înmărmurit. Acest înfricoșetor individ răspundea la porecla de Piez Blans și nu era un bandit neglijabil! Opera spre Orléans, în câmp și în păduri, și comanda o bandă de răufăcători.

Cu el dispăru odată Colin mai multe vreme. Intre timp François fu bacalaureat și Colin întorcându-se se bucură, căci îl iubea pe François și îi voia în felul lui tot binele. Dar, bacalaureat, când sângele îi ardea de cele mai calde pofte!

MARGOT ȘI POEZIA

Il întrebă într'o seară pe Montigny, unde merg.

— La hotelul groasei Margot.

— Adevărat?

— Și iată pe Janeta, urmă, trăgând-o lângă el.

François surâse și murmură:

— Regnier mi-a vorbit adesea de dumneata.

— Și de mine? se informă o planturoasă creatură ai cărei sâni rotunjiți ca niște globuri ieșeau mai mult decât jumătate din rochia-i de velur. Regnier nu ți-a spus nimic?

— O, zise François, n'ar fi putut să spună nimic care să fie îndestul de politicos și desfătător.

— Hm, răspunse ea flatată, are aerul aspru și vorba lui e miere.

— He, e (cred eu) chiar diavolul, batjocori Colin.

— Tăcere! strigă femeia care știa să se facă ascultată în acea casă. Diavol sau nu, nu-mi pasă.

Și apropiindu-se, adăogă, mângâind părul tânărului:

— Eu sunt Margot.

— E, zise atunci Colin. François, dacă te'ndeși, locul e bun.

Dar François se întorsese spre Margot și se lăsa mângâiat fără să îndrăsnească să-i vorbească, căci ea râdea, foarte expertă în a prinde oamenii, și nu se turbura de nimic.

— Dar... îndrăsni François, arătând în fundul sălii pe bărbatul hangiței care îl observa vulpește.

— Ce? făcu Margot. Nu-i nimic.

— Antoane, ordonă ea, adu-ne vin.

Anton luă numaidecât o bărdacă, o lumânare și cheia pimniții și coborî repede. Era făcut pentru capriciile femeii lui Asta îi permitea să se facă bine văzut de galanţii ei, chit că i-ar bate sdravăn când ea s'ar despărţi de ei, şi i-ar arunca afară dacă ar mai vrea să se întoarcă.

Cât despre François, el ştia că Colin e gelos de a-l vedea aşa de bine plasat. Râdea, şi în pat când se desfăta mângâind pe Margot, se bucura de a fi ocupat totdeauna cea mai bună cameră.

Prin extravaganţele lui, încânta pe Margot. Şi într'o seară, în timp ce Colin şi Regnier erau aşezaţi lângă femeile lor, el recită deodată — mimând-o — „Balada groasei Margot". Fu un moment de consternare căci toţi se recunoşteau în versurile lui François şi nu ştiau cum să-şi exprime mirarea. Se priviră pe rând Apoi :

— Tu eşti poet ? zise însfârşit Regnier.

— O ! răspunse François, am încercat doar să descriu cât am putut mai bine, acest loc.

Dar Margot îi întoarse spatele.

François o luă în braţe.

— Nu, se apără ea. Nu şi nu !

— Margot !

— Eu sunt supărată. Auzi să mă facă desfrânată !

Şi se duse foarte demnă să se culce în timp ce Anton şi Colin într'un colţ se întreţineau misterios asupra acestui eveniment.

François, foarte încurcat, nu îndrăsni să se ducă după Margot. Deci, apropiindu-se trist de Regnier îi spuse :

— Unde e răul Regnier ? Tu mă condamni ?

— Eşti tânăr, făcu Regnier.

— Poate.

— Şi Margot care e femee ar fi preferat să o compari cu vre-o doamnă cumsecade.

— Aşa ?...

De, zise Regnier. Femeilor nu le place să le tratezi cum sunt. Le trebuesc elogii.

— De care ? zise François. De-acelea prăfuite şi ridicule pe care când le spui se pare că-ţi baţi joc ?

— Chiar aşa. Şi adăogă mai încet :

Versurile tale sunt excelente. Au consistenţă, relief şi tot ce descriu are accentul vieţii. Continuă fără să te mai gândeşti la Margot. Vei avea alte satisfacţii. Eşti poet. Ai încredere în tine şi într'o zi te vor sărbători.

— Dar numele meu nu mai e François de Moncorbier.

— Dar care ?

— François Villon sună mai bine la ureche.

Şi ascunzându-se de unchiu, François mai scrise multe poeme. Erau versuri foarte murdare, baroce şi pline de caraghioslâc, în care şcolarul vorbea de tipi din stradă şi din taverne care îi deşteptau răutatea prin ridicolul lor.

PETRECERI ŞI NOROC

Câtva timp mai târziu când François îşi câştigase oarecare celebritate prin versurile lui, şi mergea într'o zi iar spre Margot, fu înconjurat de o ceată de tovarăşi, o bandă de şcolari care îl obligară să rămână cu ei.

— Dar, zise François, nu mă trageţi aşa.

— Inainte, înainte îi strigă Tabary.

Apoi :

— Tăceţi, tăceţi, François Villon vorbeşte.

— Vreţi, zise François, să vă duc la Hale ? Cunosc acolo taverne unde vom fi primiţi.

— Da... da... La Hale ! Aşa ! Hai François, du-ne.

Banda îl urmă. In curând pe străzi se auziră râsete şi mugiri stranii. Unii imitau strigătele fiarei sugrumate. Alţii cântau din toată inima. Infricoşaţi de strigăte, burghezii se arătau la ferestre şi protestau contra şcolarilor.

François îi aţâţa :

— Această firmă, zise, rupeţi-o ! Inaintară.

— Hei hangiule, strigară, deschide, ni-e sete.

— Eşti în pat ?

— Daţi-mi păstrăvul ! strigă cineva. In adevăr de-asupra capetelor lor, o vastă placă de fier, tăiată după imaginea acestui nobil animal, ţinea loc de firmă şi părea că-i sfidează.

— Ei, scara, scara !

In acest moment garda venea spre ei armată cu suliţi şi precedată de torţe. Cei care ţineau scara dădură drumul şi şcolarul, care nu sărise încă, se zdrobi de pământ cu un zgomot greoiu. Intr'un moment toţi fugiră lăsându-l.

De a doua zi Villon se făcu că nu ştie nimic. Stătu tăcut câteva zile în camera lui...

Pe urmă luară prizonieră o ţărancă pe care o numiră „Regina Universităţii". I se spusese că hotelul unde o ţineau era al ei, ca să primească să locuiască în pimniţă, unde, noaptea, François şi prietenii săi, în mare mister, veneau să o viziteze.

Pe urmă furară o mare piatră legată cu lanţ, din faţa unui hotel al nobilei domnişoare de Bruyères. O încoronară cu frunze şi flori. Se strânsese atâta lume că nu se mai putea circula. La ferestre, pe acoperişuri, curioşii. Toată ziua nu fu vorba decât de râs şi dans în jurul ei. Veni şi „Regina Universităţii" păzită de fratele Baude. Era beată şi încoronată cu flori. Şi le smulgea, le săruta şi apoi le distribuia.

Rezultatul fu că totul se află. Domnişoara de Bruyères făcu plângere. Starostele cetăţii, Robert d'Estouteville care-l cunoştea pe unchiul Guillaume, promise că va aranja afacerea dacă François se va obliga să se liniştească.

— Trimete-l la mine, zise el sever meşterului Guillaume. Il voi certa şi va fi cel mai bun lucru.

Dar François refuză sub pretextul că n'avea decât să-l cheme prin mandat dacă voia să-i vorbească. Nu voia să se ducă el însuşi, fără garanţia că la urmă va fi liberat.

— Dar starostele nu-ţi vrea deloc răul, îi explică exasperat meşterul. Crede-mă. E un om bun şi pacific...

Când se convinse, chiar în acea seară, Villon, rimă o oarecare baladă în onoadoamnei lui Robert d'Estouteville şi din joc poetic scrise primele versuri în aşa fel ca ea să-şi citească în achrostih propriul nume. Ea iubea mult poezia. Dădea în casa sa mari recepţii şi toată societatea timpului era primită cu semnele cele mai graţioase curtoazii.

Cu balada în mână, îngrijit dar modest îmbrăcat, François se prezentă deci. la bogata locuinţă a starostelui şi spunând că era aşteptat fu dus prin mai multe camere pictate şi decorate luxos până în aceea unde alături de doamne sta Robert d'Estouteville care nu înţelese întâi de ce e vorba. Pe urmă prezentându-l doamnelor :

— Aflaţi — zise el surâzând — cine e acest şcolar. E cel mai turbulent şi mai rău din Paris.

François replică :

— Dacă aşi fi ştiut că mă veţi ruşina în faţa unei aşa de strălucitoare adunări...

— Da zise starostele. Dacă aşi fi ştiut ! E abil. Dar ce ţii acolo înfăşurat în hârtie. E vreo petiţie ?

— Domnule, bâlbâi François, nu îndrăznesc...

— Dar ce, sunt versuri ? Tu eşti poet ?

Citi încruntându-se balada şi fu mirat că e aşa de bine întoarsă şi convenabilă. Privi pe şcolar în ochi şi declară :

— Unchiu-tău nu mi-a spus nimic.

— El nu ştie, făcu încet François Şi văzând că Robert d'Estouteville întindea femeii sale balada ca s'o citească :

— Doamnă — zise înclinându-se — am încercat cu numele vostru nobil să fac să-mi vină inspiraţia'n ajutor.

— Dar versurile sunt frumoase — strigă surprinsă doamna. Şi ele îmi fac onoare.

— Ca şi mie, zise starostele. Acest frumos băiat, ziua scrie poezii în loc să studieze şi noaptea asediază tavernele, umblă după fete, fură şi şterpeleşte.

François răuşi să fie admis să ia parte la recepţii şi făcu prietenii cu tineri bogaţi care-l învăţară cele mai alese maniere.

MARTA

Dintre femeile care veneau acolo, una, care se numea Marta, îl cucerise aproape deodată. François nu-i făcea curte dar devorând-o din ochi, ei îi păru rău că nu se poartă cu ea ca toţi ceilalţi. Totuşi o necăjeau aerele lui baroce ; o făcea să râdă.

Când fu dus la ea, François crezu că visează. Marta îl primi aşa de bine că se desgheţă şi răspunse în felul său, care era viu şi pitoresc pentru un astfel de loc. Marta îi surâdea şi curând, între ei se stabili un fel de camaraderie de care fură încântaţi.

— Nu e prost — spunea — nici vulgar. Se plimbau câteodată împreună cu prietenul lor comun la Barre până la cimitirul Inocenţilor. Locul nu era macabru. Pe morminte librari, mici negustori îşi întindeau mărfurile şi cu toate că în aceste lungi poteci putrezeau morţii, pe pământul plin de iarbă şi gras se întâlneau mai puţini jalnici decât galanţi, cu doamnele lor sau cu fete care sub pretext că vând lenjerie îi atrăgeau pentru un alt comerţ.

— Iată — zicea François — privind lunga frescă a personagiilor roase de viermi şi jumătate putrezite, ar fi excelent de cunoscut cum vom fi toţi, pentruca să ne bucurăm dinainte.

Descria grămădeala hidoasă pe care o făceau groparii scoţând din gropi ca să lase loc altora. Aceste descrieri erau înfricoşătoare. Villon înfierbântându-se din ce în ce, făcea un tablou sombru şi oribil al locuinţelor mizerabile cu oseminte.

— Ai vreun necaz ? zicea la Barre.

— O, nu ! răsuundea Marta. Ce necaz ?

Ea-i arunca lui François o privire lungă unde el citea o tandreţe puţin tristă şi batjocoritoare, neliniştită, deconcertată. Ah ! ce extaz simţea ! Ea înţelegea. Ea deosebea foarte bine că tot ce zicea, era adresat ei şi cât era de sincer! Dar François îşi dădea seama că la Barre îi plăcea şi aşa dedemult că nu ne putea nimic schimba.

FEMEIA FATALĂ: CATHERINA

François cunoscu la Marta o femee foarte curioasă numită Catherina de Vausselles, care mai puţin frumoasă de cât provocatoare, îl irită îngrozitor.

Catherina îi făcea avansuri, el trebuia să se apere. Femeia constata:

— Cel puţin nu eşti prea vorbăreţ.

Pe urmă fu furios când îl respinse şi mai dornic ca oricând jură de a o revedea. Dar Catherina nu se arătă. In van François o aşteptă mai multe nopţi la uşa casei ei, târându-se, suflet în desnădejde. In Paris, fie la Inocenţi, fie spre Notre Dame. Villon rătăcia în căutarea Catherinei, observa oamenii cu tristeţe întrebându-se dece femeia nu mai ieşea la plimbare. Câteodată fete care îl cunoşteau, surâdeau trecând, îl chemau, râdeau de aerul lui posomorât şi el le lăsa să râdă. fără să răspundă îndepărtat, preocupat.

O întâlni odată în treacăt înconjurată de un grup de admiratori. Pe nesimţite isbucni o ceartă între François şi unul din ei, preotul Sermoise. Gelozia. Preotul întoarse spatele şi plecă scrâşnind. Dar Catherina fu cochetă şi iar îşi bătu joc de el plecând cu altul. El se întoarse atunci iar la hanul groasei Margot. Acolo petrecu mai multe nopţi. Decorul sălii şi prezenţa fetelor, a lui Anton, a fostei lui metrese, îi aduceau atâtea amintiri pe care le credea pierdute! Dar nu mai avea avântul de-altădată. Il vedeau venind noaptea, aşezându-se, ţinându-şi capul în mâini.

Şi deodată Catherina îl chemă printr'o scrisoare. Dar nu stătură mult de vorbă când ciocanul de jos dela intrare bătu. Il ascunse sub pat şi trebui să audă mângâierile lui Sermoise şi vorbele pe care le debita mizerabilul împingând-o spre pat. Fugi furios. Ar fi vrut s'o braveze pe Catherina, s'o umilească. O întâlnea câteodată şi-i răspundea salutului printr'un mic surâs ironic. Dacă n'o vedea mai mult timp tânjea, era profund abătut, se plimba noaptea sub ferestrele ei, pândea pe trecători până îl observa pe Sermoise.

OMORUL

Şi în sfârşit, odată Sermoise îl surprinse sub ferestrele ei. Se bătură. Sermoise fu aruncat la pământ înainte de a fi putut să-şi scoată sabia. Nefiind înarmat François îl lăsă. Dar lupta era declarată.

Chiar de adouazi François îşi cumpără un pumnal pe care-l ascunse sub haină hotărît să-l folosească dacă ar fi fost nevoe. Nu-l mai ocupa Catherina acum ci Sermoise.

Seara pe când stătea pe banca din faţa casei, apăru într'adevăr Sermoise. Cu pumnalul ridicat atacă pe poet, il răni aşa de furios la buză încât i-o smulse aproape. Ii plântă pumnalul în inimă şi fiindcă încă trăia, se aplecă, luă o piatră şi-l prăvăli brutal.

— Omor, omor! se auzi.

François se întoarse şi spuse:

— Nu e greşeala mea.

— Fugi, îl sfătui cineva.

— Nu, nu e greşala mea.

Se duse atunci la un bărbier care-i pansă rana. Şi în acea seară fu arestat pentru omucidere. Fu la un pas de spânzurătoare. Dar Robert d'Estouteville, interveni şi obţinu numai o sentinţă de expulzare.

TALHĂRII

Peste puţin timp îi veni şi graţierea cu ajutorul Martei. Rătăcise între timp în tovărăşia lui Colin şi a lui Picz Blans în bande masate împrejurul Parisului amestecat în agresiuni prin păduri şi alte afaceri care-i fură profitabile. Ii trebuiau bani şi împrumutându-se dela ei, aceştia îl băgaseră în combinaţiile lor. Dar îi lipsea Parisul şi zile întregi stătea postat pe-o înălţime de unde putea să-l vadă. Se întoarse înrăit şi trist, cu gura însemnată de cicatrice, cu ceva neliniştitor în mişcări, cu privire de hoţ, întunecată, care impresiona.

La Paris trăi câtva timp mulţumit, cu un gust de femei pe care nu-l mai manifestase până acum niciodată. Marion ştia ceva despre asta. Şi altele. Brune, blonde, roşcate îl aşteptau seara în pivniţi şi el le mulţumea pe toate. Juca în zaruri şi câştiga destul. Era totdeauna vesel. Pe urmă într'o seară fu întrebat de Colin. :

— E adevărat că în sacristia colegiului Navarre, e plin cufărul comunităţii şi că sunt mai multe ieşiri practicabile?

— Sigur — răspunse — dar credeţi-mă e mai bine de sărit zidul. Dar cine va sta de pază?

— Cine? Tabary. Şi la urmă-i vom da douăzeci de scuzi.

— Visezi? cinci.

— Ei nu. Hai să-i dăm zece.

In seara hotărîtă se duseră. Era un cufăr cu mai multe benţi de fier.

— He! încet! recomandă Villon.

— Dacă vine cineva? întrebă unul.

— Lasă-l să intre şi omoară!

Şi după o muncă de trei ore fiecare avu partea lui, numai Tabary încasă scrâşnind cei zece scuzi.

François plecă din Paris pentru o călătorie de câteva luni. Rătăci spre Orléans, făcând versuri şi minunând ţăranii. Dar necăjit că nimeni nu înţelege în ce sens vorbeşte privea aceşti ţărani stupizi şi se simţea aşa de singur pe lume, că ar fi vrut să se întoarcă înapoi.

La Angers, oraşu-i plăcu, fiind foarte animat de prezenţa regelui Réné care se aşezase acolo dupăce îşi pierduse regatul de Neapole. In taverne se lega cu şcolarii cari rimau şi ei în felul regelui şi îl puneau să spună poezii. Faima îi merse repede şi fu chemat la castel. După un scurt răstimp excortă pelerini, călugări, burghezi, care fără să-i interzică de-a merge în urma lor, se sculau disdedimineaţă şi plecau cei dintâi. Orice încerca, lumea fugea de el. Şi nici nu ştia măcar să vândă, se lăsa convins oferea fetelor dantelele, copiilor imaginile şi ducea restul în taverne. N'avea decât o speranţă: să se prezinte la Blois, ducelui Charles de Orléans, cu vreo bucată rimată pentru el.

LA CHARLES DE ORLEANS

Căci într'adevăr cânta încă acest prim mare poet al Franţei. Işi cânta nenorocirile proprii şi viaţa altora. Iar ducele trecea drept mare poet şi se înconjura de poeţi. Fu uimit de talentul lui Villon, îi dădu bani şi-i oferi ospitalitate mult timp, în lux şi bogăţie. Dar demonul lui rătăcitor îl împinse şi vara îl găsi la Nevers.

ULTIME ÎNTÂMPLĂRI

Pe urmă se duse la Montpipeau într'o tavernă unde într'o seară o femee îl mângâiase de cele mai mari nenorociri. Află pe drum — şi lucrul îl înfioră de groază — că Colin şi Piez Blans fuseseră de mult prinşi şi spânzuraţi. Când bătu la uşa tavernei târziu apăru un om care-l întrebă ce caută. I se spuse că femeia murise. Apoi fu suspectat bănuitor. Işi zise:

— Dacă scap şi de-această dată, va fi o minune.

Dar nu făcu nici trei paşi şi omul însoţit de un sergent îl ajunse Se sbătu, strigă, dar îl duceau şi curând apăru o enormă clădire cu ziduri mari, negre. Inţelese. Il băgară într'o celulă joasă şi cum striga într'una, doi temniceri îl bătură până amuţi. Dar curând i se deschise iar uşa:

— Eşti liber. Ducele de Orleans a intervenit în favoarea ta.

Se târâ atunci până la Meung şi recunoscu pe Colin, înţepenit, negru în spânzurătoare, cu gâtul rupt, cu gura plină de muşte şi sub cămaşa lungă, burta umflată. Retrăi mult timp această oră tragică. Află că Colin fusese prins jefuind cu mulţi oameni o biserică cu cufere pline şi odoare de aur. Şi pe când îl contempla pierdut, se simţi deodată prins, luat pe sus. Il arestau a doua oară acum drept complice al lui Colin.

ANCHETĂ ŞI TORTURI

urmară. Mărturisi aproape tot, dar negă cu încăpăţânare unele lucruri. Fu culcat pe patul de fier unde i se întinseră membrele. Era îngrozitor. Pe măsură ce-l strângeau totul se rupea în el. Braţele trase de sfori, încet, încet, îi ardeau ca focul. Simţea capul pocnind şi avea impresia că sângele îi umplea tot corpul, năvălind. Avea un voal în faţa ochilor, în urechi i se accelera un ciocănit şi pe limbă avea pământ. Tot bietul lui corp dislocat nerv cu nerv, fibră cu fibră. Aceasta se repetă de mai multe ori într'o lună. Până când într'o zi temnicerii deschiseră uşile tuturor celulelor.

— Dumnezeu vă ajută.

— De ce?

— El a condus la Meung pe regele Franţei, Ludovic XI.

Ieşi în curte unde era soare şi unde nenorociţii aduşi la lumină, nu îndrăsneau încă să se bucure, se priveau şi nu-şi vorbeau nimic.

SFÂRŞITUL

Rătăci aşa, ca o umbră, calculând abisul păcatelor lui până nemeri într'o zi în casa unui bărbier trădător la Bourg-la-Reine, ca să întâlnească pe Blans urmărit de mult de soldaţi. Fură deci omorîţi amândoi în aceiaşi seară prin surprindere.

Astfel trăi şi se sfârşi un mare poet al Franţei.

(Editura Librăriei Plon-Paris)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 12
18 Martie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

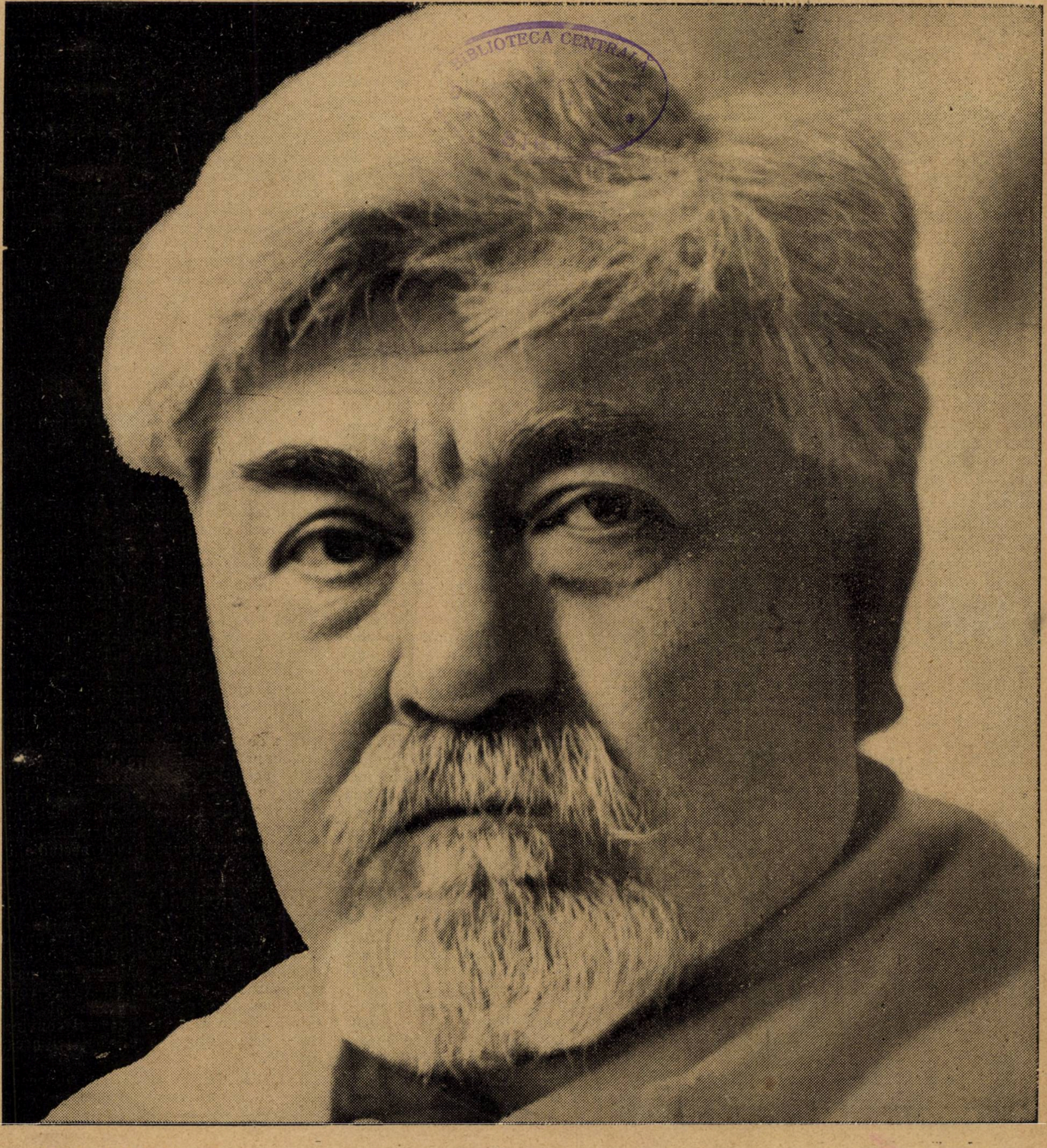

UMANISTUL

sufletul romanesc

UMANISTUL PROF. CANTACUZINO

Mare iubitor al literaturilor clasice, grecească şi latină, profesorul Cantacuzino e în acelaş timp şi cel mai autentic exemplar al umanismului în sensul viu al cuvântului: un om în fața vieții, înțelegând-o şi dominând-o. Moştenitor al unui nume mare, bogat şi înzestrat cu o strălucită inteligență ar fi putut deveni un amator (acesta e opusul cuvântului humanist, astăzi) ar fi putut culege adică din viață numai plăceri şi satisfacții ale vanității. Acum când se discută atât de mult rolul şi caracterul boeriei la noi, personalitatea acestui savant apare ca un impresionant răspuns. Nici unul dintre caracterele vieții n'a rămas strein, neîncadrat în întrebări, pentru profesorul Cantacuzino. Se ştie că e posesorul uneia dintre cele mai strălucite colecții de artă, căci pasiunea frumosului a fost dintre cele care nu l-au părăsit niciodată. A fost cunoscut totdeauna ca un sprijinitor al muncitorimii ni se spune, nu de multe ori departe chiar de socialism, căci numai unui „amator" îi poate rămâne streină suferința mare a mulțimii.

Din ştiință însă-şi şi-a aleş capitolul cel mai greu de umanitate largă şi cel mai eficace: prevenirea boalelor cu caracter social. Tuberculoza şi holera au fost întâmpinate de el ca de un ostaş.

Nu totdeauna un mare savant înseamnă şi o conştiință chinuită de întrebări morale, dar se poate spune despre profesorul Cantacuzino că e conştiința însă-şi.

Cuprinzătoare şi magnifică personalitate, demnă — prin această permaneneță confruntare a sufletului cu lumea din afară — de marile figuri ale umanismului.

CAMIL PETRESCU

O dragoste profundă pentru frumusețile naturei, o curiozitate pasionată pentru misterele ei, o sensibilitate vie, o simpatie făcută din înțelegere, pentru toate frământările sufletului omenesc, sunt la baza întregei activități de naturalist, medic, igienist, profesor şi iubitor de artă a profesorului Cantacuzino.

Atras din tinerețe de ştințele naturale, pe care le studiază odată cu medicina este pe punctul de a se consacra lor, când,, luând cunoştință de primele cercetări ale lui Metchnikoff asupra imunității, entuziasmat de opera savantului rus, intră în laboratorul acestuia de la Institutul Pasteur. De la prima lucrare făcută aci, mecanismul imunității este una din preocupările lui de căpetenie şi într'o serie de lucrări pune'n evidență rolul fagocitozei în apărarea organismului în contra vibrionului holeric şi a spiritului paserilor, cercetează origina şi locul de formare al anticorpilor, dând unul dintre primii un exemplu de formarea locală a lor (formarea de precipitine în peritoneul parietal), lămureşte mecanismul distrugerei celulelor străine în organism, semnalează rolul stimulant asupra hematopoezei pe care-l au dozele mici de hemolysină.

Complexitatea fenomenelor biologice la animalele superioare, părându-i-se un obstacol la lămurirea mecanismului imunității, se adresează, după exemplul lui Metchinikoff, organismelor inferoare, nevertebrate, şi într'o serie de cercetări neîntrerupte — dela 1912 la 1926 — adună un material neprețuit de observații, deopotrivă de interesante pentru biologie în general ca şi pentru imunitate în special. Formarea de anticorpi nu e un privilegiu al mamiferelor, nevertebratele fac şi ele uz de acest mijloc de apărare, producerea lor e numai o chestie de timp. Fie că e provocată în mod experimental, fie că se întâlneşte ca o funcție fiziologică la animale de specii diferite, trăind în simbioză mutualistă, şi imunizate grație anticorpurilor specifice, unul în contra toxinelor celuilalt. Dar descompunerea fenomenelor în elementele lor nu face decât să desvălue mai mult toată complexitatea lor. Pe lângă cele două aspecte până atunci cunoscute ale imunității, cea umorală care se manifestă prin anticorpi, cea celulară reprezintată prin fagocitoză, profesorul Cantacuzino pune în evidență o acțiune de apărare paracelulară, care se exercită în afară de celulă, însă numai în imediatul contact în această „imunitate de contact". De asemenea studiul nevertebratelor îi ofera numeroase dovezi că imunitatea nu se exercită numai prin funcțiunile anumitelor celule sau produse speciale, dar că toate celulele constituente ale animalului imun sunt înzestrate cu o mai mare rezistență față de produsele toxice străine.

Metoda atât de fertilă în rezultate este în curând aplicată de numeroşi cercetători şi pe măsură ce numărul lor creşte, ce faptele adunate constitue un mănunchiu din ce în ce mai important se simte nevoia unei sinteze a lor, şi comitetul Societății de Biologie din Paris, pune la ordinea zilei, cu ocazia întrunirei festive pentru serbătorirea a 75 de ani de existență, chestiunea imunității la nevrtebrate însărcinând pe profesorul Cantacuzino cu întocmirea raportului.

Prin studiile asupra scarlatinei începute în 1911, reuşeşte pentru prima oară să transmită această infecție la animalele de laborator, maimuțe şi iepuri, deschizând calea cercetărilor experimentale ale acestei boli.. Mai în urmă când autorii americanii au adus multe prezumpțiuni în favoarea ipotezei că un streptococ special ar fi cauza scarlatinei, profesorul Cantacuzino arată că unul din caracterele pe care se bizue această afirmație, aglutinabilitatea prin serul scarlatinişilor poate fi dobândită şi de streptococi de altă origine, dacă au fost cultivați în contact cu produse filtrate dela scarlatinoşi şi că această nouă proprietate astfel dobândită se transmite în mod ereditar. Faptul acesa pe lângă aceia că pune în evidență extrema complexitate a problemei scarlatinei, e în acelaş timp şi de cea mai mare însemnătate ca fenomen biologic. Verificarea de atuncia a fost făcută de numeroşi autori şi lucrarea a fost punctul de plecare a numeroase cercetări făcute în țară şi străinătate.

Interesat de problema patogeniei holerice încă dela începutul studiilor sale, realizase deja în lucrarea inaugurală (1894) consacrată „Modului de distrugere a vibrionului holeric în organism", vaccinarea pe cale bucală în contra acestei infecțiuni, metodă redescoperită şi vulgarizată de alți autori abia în anii din urmă. Observațiile chimice şi epidemiologice făcute în cursul campaniei din 1913 îi sugeră importanța pe care o au alterațiile fiziologice banale ale mucoasei intestinale în patogenia holerei, punct de plecare a unei serii de cercetări experimentale care demonstra realitatea acestei ipoteze, în acelaş timp punând în evidență rolul pe care producția de anticorpi în păretele intestinal chiar, îl joacă în creiarea unei imunități locale; noțiune nouă şi încă nestudiată şi apreciată la adevărata ei valoare pe acea vreme.

In fine rezultatul vaccinărilor antiholerice din anii 1913 şi 1916—18, constituind ceiace atuncia în ştiința universală a rămas cunoscut ca: „experiență română", magistral studiat şi expus de profesorul Cantacuzino în 1920, reprezintă cel mai complet studiu al chestiunei şi cea mai strălucită şi convingătoare demonstrație a eficacității acestei metode.

Tot din timpul războiului datează o serie de studii experimentale şi epidemiologice asupra tifosului exantematic, precum şi semnalarea şi descrierea icterului catarhal epidemic, entitate morbidă necunoscută şi individualizată până atunci.

La studiul tuberculozei aduce importante contribuţiuni prin cercetările asupra acţiunei patogene a bacililor degrasaţi şi a paratuberculoşilor.

Dar laturea socială a problemei îl preocupă tot atât ca şi cea ştiinţifică şi aceasta se traduce prin participarea activă pe care a avut-o alături de regretatul prof Petrini-Galaţi la întemeierea şi conducerea soc. pentru profilaxia tuberculozei al cărei preşedinte este, ca şi la aceia a societăţei pentru profilaxia tuberculozei la copii.

Stăruinţelor lui se datoreşte în bună parte construcţia sanatorului de la Filaret, iar ca director al serviciului sanitar înfiinţarea selor 4 sanatorii de la Bârnova, Bisericani, Cărbuneşti şi Nifon. In doi ani 1908—10, prof. Cantacuzino înfiinţează patru sanatorii, în cei douăzeci care un urmat, nu s‘a mai creat nici unul, dar s‘au desfiinţat vre-o două.

Dela 1926 a luat iniţiativa şi conducerea vaccinărei noilor născuţi în contra tuberculozei cu vaccinul „Calmette“. Lui i se datoreşte înfiinţarea laboratoarelor de igienă de la Caroiva şi din cele trei porturi Sulina, Galaţi, Constanţa, venită nu se putea mai oportun, în preajma valului de epidemii ce trebuia să bântue şi amenința ţara în anii următori.

Invăţământul lui clar, sugestiv, entuziast, complectat de demonstraţii minuţios preparate, publicaţiile „Revistei Ştiinţelor Medicale“ impun corpului medical român, dar mai ales tinerei generaţii încrederea în metodele precise ştiinţifice de diagnostic şi combatere a boalelor infecţioase şi le dă cunoştinţele teoretice şi pregătirea technică necesară.

In faţa celor două epidemii de holeră, 1913 când după primele momente de surprindere boala a fost jugulată, dar mai ales în 1916, când în împrejuărări mult mai grele, în mijlocul operaţiunilor militare, numeroase focare de holeră răspândite în cuprinsul ţărei ameninţau să adauge la ororile retragerei, invaziei şi a frigului, spectrul epidemiei de holeră; combaterea s‘a făcut cu atâta ordine şi precizie, metodele cele mai exacte ale ştiinţei: diagnostic, imunizare, preparare a vaccinului, au fost aplicate cu toată rigoarea în mijlocul trupelor în mişcare, sub bombardări, în localuri improvizate, de armata de igienişti condusă de prof. Cantacuzino, împotriva duşmanului nevăzut dar nespus mai ucigător ca cellalt, încât după câteva săptămâni numai, pericolul a fost cu totul înlăturat.

Groaznica epidemie de tifos exantematic din 1917 îl găseşte în fruntea direcţiei sănătăţei publice, coordonând formaţiunile sanitare militare şi civile în combaterea flagelului. Nu a fost în acest timp spital de exantematici, regiment bântuit de boală care să nu-l fi văzut în mijlocul bolnavilor aducând ordinea, metoda, îmbărbătarea şi mai presus de toate exemplul.

Pentru a asigura în permanenţă, existenţa unui centru de preparare a produselor biologice, seruri şi vaccinuri necesare‘n lupta împotriva epidemiilor, pentru a păstra în juru-i un mănunchiu de colaboratori specializaţi în acest domeniu, şi a asigura noilor generaţii de studenţi cari din România întregită afluează la facultăţile de medicină, un aşezământ de instrucţie la înălţimea exigenţelor ştiinţelor moderne, obţine la 1920 înfiinţarea Institutului de seruri şi vaccinuri, model de instalaţie şi organizaţie, care face admiraţia savanţilor, străini care ne vizitează.

Animator fără seamăn, observator perspicace şi generos el ştie să descopere sub înfăţişarea înşelătoare pornirea bună care se ascunde în orice mişcare omenească, şi te face, trăind în jurul lui, să te simţi mai bun într‘o lume mai bună.

Păstrător al unei vechi tradiţii, — până şi‘n acea dragoste pentru Franţa, moştenită dela bunicii care aveau în bibliotecă pe enciclopedeşti şi căutau învăţătură şi îndrumări politice în apusul îndepărtat, spontană şi instinctivă manifestare a fondului latin al sufletului nostru, transmisă de generaţii de cărturari şi ctitori de locaşuri de închinare şi învăţătură, întemeetori de spitale, slujbaşi ai ţărei în pace şi război cu dragoste de neam dar fără ură pentru vecin, profesorul Cantacuzino este una din acele figuri în care găsim în cel mai înalt grad exprimate şi armonios echilibrate, însuşirile de seamă ale sufletului românesc.

Prof. Dr. JEAN CANTACUZINO ŞI STRAINATATEA

„Jean Cantacuzino care printr‘o lungă şedere la Institutul Pasteur se iniţiase în metodele pasteur-iene şi care participase la cercetările asupra imunităţei, fondă în anul 1902 la Bucureşti o şcoală de medicină experimentală şi de bacteriologie după modul Institutului Pasteur din Paris. El grupă împrejurul lui o pleiadă de tineri, cari constituesc un grup ştiinţific care face onoare României şi maestrului care l-a format.

Sunt numeroase publicaţiile acestor savanţi cari au îmbogăţit periodicele diverselor ţări, mai cu seamă periodicele franceze. Acestei falange de muncitori plini de ardoare şi de originalitate îi era necesar un organ independent; el a apărut sub numele de: „Archivele româneşti de patologie experimentală şi microbiologie“...

Este o plăcere pentru mine de a ura acestor Archive prosperitatea pe care o merită valoarea ştiinţifică a acestor lucrări, pe care ele ne-o aduc şi de a manifesta stima şi prietenia mea pentru cel care le conduce“. Dr. E ROUX

Directorul Institului Pasteur

„...aceasta este marea „experienţă română“ care ne-a furnizat documente epidemiologice de o valoare considerabilă... aceste câteva observaţiuni pe cari le rezumăm aci sunt în stare să rivalizeze cu cele mai frumoase experienţe cari s‘au făcut vre-odată într‘un laboratoriu“.

A. BESREDKA

„La Vaccination anticholerique“, 1922

adevarate

August, 1913. Pacea cu Bulgaria e încheiată şi trupele române iau obligaţia de a evacua în cel mai scurt timp teritoriul inamic.

In corpul 4 armată holera mai bântue însă făcând numeroase victime. A repatria aceste trupe la reşedinţa lor ar însemna întinderea epidemiei în toată Moldova. In consecinţă se decide oprirea lor la Zimnicea. Aci bolnavii sunt ospitaliaţi, toate trupele vaccinate şi toţi absolut toţi oamenii supuşi examenului bacteriologic pentru a descoperi pe cei care surt purtători de vibrioni. Laboratoarele de campanie lucrează zi şi noapte, 1800—2000 examene pe zi, cei indemni sunt lăsaţi să plece, cei găsiţi purtători reţinuţi până când două examene succesive rămân negative. In 29 de zile, 9 August — 6 Septembrie, acest triaj, om cu om al întregului corp de armată e terminat.

Rezultatul: în toată Moldova nu se ivesc de cât 4 cazuri de holeră şi acestea la indivizi neaparţinând armatei şi veniţi din alte regiuni. Minunată dovadă a preciziunei şi eficacităţei metodelor de laborator, în combaterea epidemiilor.

NOTE BIOGRAFICE

Prof. Cantacuzino s‘a născut la Bucureşti în 1863. Studiile liceale le-a făcut la Paris, unde şi-a luat şi licenţa în filozofie, în ştiinţele naturale şi doctoratul în medicină la 1894. Ocupă doi ani 1894—96, catedra de morfologie animală la facultatea de ştiinţe din Iaşi, de unde se întoarce din nou la Institutul Pasteur din Paris la cererea lui Metchnikoff al cărui asistent devine. La 1902 e numit profesor de medicină experimentală la facultatea de medicină din Bucureşti şi la 1920, director al Institutului de seruri şi vaccinuri.

Director al serviciului sanitar (1908-10) director al sănătăţei publice 1917—18.

Membru al comitetului de igienă al Ligei Naţiunilor şi delegat permanent al României pe lângă oficiul internaţional de igienă publică.

Efor al spitalelor civile.

La 1905 înfiinţează împreună cu regretatul prof. Atanasiu reuniunea biologică română, prima filială de acest fel a societăţei de biologie din Paris. In acelaş an înfiinţează şi conduce de atunci „Revista Ştiinţelor medicale“ şi de la 1928 apare sub direcţiunea lui „Archives roumaines de pathologie experimentale“.

Prof. Cantacuzino e membru al Academiei române; membru asociat al societăţilor de biologie şi de patologie exotică din Paris, membru corespondent al academiei de medicină din Paris, şi a celor din Roma şi Bruxelles.

POEZIE

N. DAVIDESCU

CÂNTECE DE LEAGĂN
PENTRU CUCOANA L. ANCA

I

Cântase mare'n fie-ce scoică concentrat,
Şi soarele, pe creste de valuri, scăpătase ;
Pământul, ca un taur, se ridicase, beat,
Şi îngeri în albastru ţesuseră mătase.

Se clătinau în undă văzduhuri de smarald,
Miragii jucăuşe lingeau voluta spumei,
Şi'n anfora fecundă a trupului tău cald
Insămânţa luceferi începătorul lumei.

II

In căsuţa noastră aninată'n pom
Cu trei fire albe de păianjen, toată
Primăvara'n rosturi mici cât un atom,
Odihneşte'n aur şi'n azur muiată.

Soarele-i răsare cât un bob de mac,
Noaptea-i se prelinge dintr'un strop de rouă,
Şi-o furnică neagră ca un domn în frac
Ii surâde, zilnic, frumuseţe nouă.

III

Vrăjitorul de vorbe căuta cu răbdare
Să-şi găsească o clipă din destin, inedită ;
Căuta'n fundul lumei şi'n azur întrupare
De potecă nedusă de pământ în ursită.

A ţâşnit atunci gândul de sub frunte, fierbinte,
Şi s'a desfăcut cântec risipit în dantele ;
El n'a mai ştiut însă ce se'ntâmplă nainte
Şi-a'nceput să culeagă din privirea ta, stele.

IV

Eu îţi aduc amurguri de toamnă, spălăcite,
Şi tu mi-aduci răcoarea şi-azurul dimineţei ;
Eu îţi aduc cenuşe de patimi ostenite,
Şi tu mi-aduci, în aur, explozia vieţei.

Eu voi purcede—faun cu braţele'ncărcate
Şi cu privirea plină de-o fericire nouă ;
Tu vei rămâne—cântec în strune sfărămate
Pe lira unei zile de diamant şi rouă.

MIHAIL SEBASTIAN

CÂNTEC INCERT

Nu tu erai în seară şi în lumină, nu,
Ci amintirea numai sau poate anotimpul,
Abia te împlineşti din ceasul când te ştiu
Şi te destrami odată — aerian — cu timpul.

Treci între două vieţi şi clipe inegale,
Impărăţind arar şi îndoelnic peste
Acest minut incert al arătării tale
Şi nu ştiu dacă seară sau amintire este.

Creşti în cuvântul meu şi în cuvânt descreşti,
Precum un sbor nesigur descumpănind pe ape.
De ce te pierzi aici şi'n care lume eşti
In clipa când te simt departe şi aproape ?

V. FL. LĂZĂRESCU

LIMPEZIRE

Scundă 'nchipuirea azi a feţii tale
Frumuseţii pure totuşi : osanale
Iar pe fruntea mată, în ceruri de minuni
Ingerii, din soare, împletesc cununi...

Jos, în duh de baltă, printre umbre ude.
Trupul istovit urma îşi ascunde —
Plutitor pe ape de văzduh topit
Sufletul destramă gând în nesfârşit.

INCEPATORII

CHRISTIAN SARBU

MARINĂ

Noianuri de ape muncite,
De vânturi, de valuri rebele
Suveică 'ndrăzneaţă — vaporul —
Işi tae cărare prin ele.

Pe-o largă spărtură de nouri
Argint cadaveric de lună
Se varsă pe valuri şi 'mbie
Delfini din adânca genună.

Pe puntea comenzii înaltă
Fumând căpitanul veghează, —
Pe navă, pe valuri, pe mare,
El singur e înger de pază.

VIÁȚĂ MINUNATĂ A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Dianu

PREZENTARE

Am scris romanul acestei vieți fiind că am vrut așa. Din lumescul Anton Pann nu mai rămăsese memorie celor de astăzi decât poza unui dascăl înțelept ca un proverb. Din pasionatul chinuit de mistere, dar și pofticios la cele trupești, care se definea atât de simplu și de fericit în vorbele „Trăesc doar ca să fac plăcere inimii mele“ nu mai rămăsese nimic.

Eroismul vieții sale a fost uitat.

Noi iubim eroii. Deaceea în tot ce am scris se ghicește o arșiță de adorare infinită și dulce față de Anton Pann, care ne umbrește binefăcător din apusul său istoric. Cerurile s'au crăpat deasupra manuscriptului nostru.

In ordinea spirituală a valorilor românești, el e Eroul Necunoscut.

Cititorul să fie prevenit : lectura e ca drumul, cu văi și cu pripoare. Nu poți alerga pretutindeni cu iuțeală constantă.

Drum bun.

27 Februarie 1927—15 Ianuarie 1928.

PRIMĂVARA IN ZĂPADĂ

I

Baciul e din nou în călduri. Toată vara trecută a cules din văi o iarbă care înghiață orice apă, și fărămițită în lapte crud a mâncat-o la timp de iarnă, pentruca nici o plăcere caldă să nu-l mai ia dela oi.

Din înălțimea aceasta, se putea deosebi nu prea departe Slivinul, către care n'ar mai fi mult de mers, dar nu era încă vremea de pornit.

Laptele fusese făcut mari blocuri de caș cât roata plugului, suprapuse până la înălțimea inimei colibei. Ciobanii se supuseseră postului mare al Paștilor. Flăcăii miroseau a lapte dulce și a fân și ar mai fi rămas în văgăuna aceea, unde zăpada încă nu se topise dar ținea cald, dacă într'o dimineață baciul lor, român nu le-ar fi strigat :

— Hei ! Stanciu, Dobre, Niciko.... Strângeți mieii fătați pe câmp. Astăzi înoptăm în sat.

Intins în fân, baciul căuta să deslușească pe cer steaua albă de zi, ce se arată numai ciobanilor și celor plecați pe mări, înaintea Paștilor. Privirea lui întârzia mai ales către cerul Țarigradului, unde, se știe, se ivește întâi steaua prevestitoare. Nu lucea încă, deși zăpada numai suna sub picioare. Acolo unde soarele ajungea cu raza lui fierbinte, pârae mici nășteau din ghiața de sticlă și se grăbeau să coboare.

Pâraele din zăpezi, acele ce nasc la începutul primăverii și-și pierd viața lor scurtă în râurile văii Slivinului, porniseră printre pietre și florile ridicate cu pământul în cap, către sate. Toate lunecau din singurătate către lume, numai ciobanii rămâneau cu turmele lor în iarna de sus.

Cașul grămădit și turma înmulțită de înbelșugată fătare erau pricini de mulțumire și liniște, iar amintirea unei singure oi pierite în moarte era un doliu prea ușor pentru a rămâne tristețe lungă în inima lui Pann, baciul întins în fân. Și totuș o amărăciune se amesteca în toată sărbătoarea primăverii și un suspin se oprea greu în pieptul omului, suferință străină și singură în mijlocul bucuriei ciobanilor și vieții proaspete a turmelor, a cerului, a ierburilor.

De pe înălțimea de munte moale a fânului Pann cu mâna streașină la ochi iscodea valea Slivinului pe care o deosebea îndată din zecile de sate. Privirea lui învăluia ținutul cum ar cuprinde o singură oae. Rămăsese așa întins și cu raza trimisă într'acolo, multă vreme, clipind stăruitor sub palmă, așa cum căpitanii oștilor caută un ascunziș vrășmaș. Dar pe obrazul lui Pann se aprinsese o roșeață vie, ca o mică flacără pe un caș sau pe zăpadă, căci obrazul lui împrumutase ceva din albul mat al cașului și poate ceva din lumina celor cinci luni de zăpadă.

Nevăzut, un surâs flutură cu teamă și se stinse îndată când Pann plecă fruntea pe perna parfumată de brad și de fân. Părea adormit cu vedenia Slivinului mișcată, apropiată, îndepărtată, rotundă.

O smucitură îi întoarse capul din fân către cer. Niciko stătea în fața lui, vorbind. Poate că vorbea mai de mult, dar cuvintele i se opreau fără înțeles, sunau goale în visul lui unde nu mai era loc pentru Niciko, ci pentru o altă făptură încă departe de aici.

— Am adunat și mialele, și oile și dulăii. Putem porni...

— Vom porni înainte de nămezi, Niciko...

...Și Pann întoarse iarăș privirile către Slivin. Uitase de omul de alături și a doua oară surâse satului din vale.

Niciko își văzu baciul tulburat și plin de teamă se retrase până la pârleazul mulsorii, unde se așeză să cioplească un lemn. Pann îl iscodea cu ochiul rău și aprins. Dobre, cel bun, alinta cu vorba câinii cari lătrau scurt, presimțind că se pregătește ceva. Și numai Stanciu, bulgarul acela cu figura împânzită de o barbă fără formă și măsură, îndrăsni să înainteze până lângă culcușul de fân, pronunțând cu vocea lui subțire o poruncă și o rugăminte :

— Baci dragă, oile au simțit devale iarba.

Drept în picioare se ridică Pann. Avea un corp imens și trunchios și un cap de taur.

— Niciko să treacă înaintea oilor, porunci el în vânt. Să ia și cățeaua cu el. Incărcați făina și cașul pe măgari. Catârca să fie înhămată la sania cu pirostrii și zeghe...

Acestea zise, Pann porni singur la vale, lăsând dintr'o dată stâna pustie.

●

Niciko avea pasul domol. Turma se urni încet în bucuria câinilor, și s'a tot scurs pe urma lui. Cel din urmă rămăsese bunul Dobre, care dupăce cercetă oeria, să nu fi rămas pe acolo „vre-o oae păcătoasă“, luă în brațe doi miei umezi și calzi abia fătați și coborî și el. Mergeau siguri și fără grabă, cum pe cer soarele, cum pe pământ umbra pomilor. Către nămiezi turma intrase într'o rariște luminoasă, cu iarbă.

— Aici e altarul pădurii — murmură Pann, și călca apăsat cu opinca în zăpadă, cu ochii la cerul limpede...

Niciko fluera așa, nimic. Dar frumos. Deodată, ca și cum s'ar fi înpiedecat, își propti toiagul la doi pași în fața lui și se opri. Oile toate s'au oprit. Niciko se aplecă și ridică din zăpada smălțată cu fire de iarbă două coji de ouă. Cu grije se uită la ele, ca la un lucru de preț. Era nedumerit și înspăimântat. Oile toate au simțit spaima și s'au depărtat din jurul lui. Nestânjenit Niciko își croi drum prin turmă și alergă la baci

— Pann-bace, au trecut Paștile peste capul nostru și n'am prins de veste...

Stătea în fața lui rezimat în toiag, cu o mână întinsă, ca să vadă baciul cojile. Acesta își înălță ochii printre ramurile abia înmugurite și rosti numai pentru el ca după o nenorocire :

— Ne-a înșelat steaua, baci dragă, steaua dela Țarigrad. In primăvara asta n'a fost scris pe cer că-i Paște...

Iute răcni la Dobre și la Stanciu :

— Opriți turma. Inchinați-vă și aprindeți focul sub pirostrii. Pe locul acesta vom prăznui Paștile.

Ciobanii se adunaseră întrebători. Niciko, cel mai târgoveț, vorbi :

— Ce miei înjunghiem ?

— Doi miei și o oae răspunse baciul.

Departe Dobre și Stanciu chibzuesc :

— Cari miei și ce oae ?...

Mieii au fost aleși fără zăbavă dintre cei mai crescuți. Dar pentru oaia hotărâtă focului începu sfada.

— Să tăiem plăvița, zise Niciko.

Dobre se răzvrăti să-și apere oaia :

— Alege dintre ale tale. Plăvița e de tot timpurie pentru moarte...

— S'o tăiem, Dobre. Prea e tristă și prea tace. Ori iarba nu-i place... S'o tăiem. Oaia tristă nu face cașul bun, Și încă e amar...

Dobre ridică glasul răstit. Baciul care asculta toate astea și tăcea, puse capăt vorbelor cu hotărîrea lui.

In acest timp Stanciu tăiase un pom și aprinsese două focuri. Doi miei cu gâtlejul tăiat abureau ceaunele pline cu apă dela șipot. Turma se statornicise între țărușii bătuți în grabă. Măgarii fără samare îngenuchiaseră biblic între oi.

Intr'o groapă Stanciu pregătește mielul pascal, fript haiducește, după obiceiul rămas până azi, în satele Bulgariei și Valahiei.

Măruntaele mielului sunt trase afară prin gâtlej, pe unde apoi se toarnă multă apă. Blana abia descrețită, e crestată dealungul burții, în chip de cruce, pe unde mâna dibace strecoară o țeavă de trestie. Ciobanul se umflă din toți rărunchii și suflă cu putere. Pielea se deslipește de pe coaste. Apoi începe bătaia. Trupul crud al mielului e bătut cu vergi, până ce se poate simți că miezul de carne s'a rupt de pielea ce-l apăra. Atunci mielul e aruncat pe jar, acoperit cu jar, și ținut așa până ce tăciunii clipesc în stingere ca la adormirea stelelor, la ziuă.

Mult după nămiezi, masa fu gata. Baciul își îndemna ciobanii „să poftească“ și tuspatru frânseră pâinea dulce, cu lapte, pe care meșteșugul lui Dobre o pregătise. Ducând la gură dumicatul sfințit cu rugăciunea tuturor, baciul, cel dintâi, rosti :

— Cristos a înviat !

Ceilalți răspunseră pe rând, sărutând și ducând la frunte mâna lui Pann :

— Adevărat a înviat !

Apoi toți au băut lapte dulce.

După luceafărul de ziuă, prăznuirea se sfârșise. Atunci abia ciobanii s'au ridicat. Baciul îi îmbrățișă și-i îndemnă la hodină, și fiecare se culcuși în zeghe, cu veghea dulăului alăturea.

Și când toți dormeau, baciul singur rămas lângă foc, căuta să deslușească cu ochiul prin bezne Slivinul. Glasul lui pustiu, sună străin în liniștea de somn a locului :

— Acolo doarme Tomaida....

II

Turma se ivi în Slivin cu dimineața deodată. Fete nepieptănate, cu fulgii în păr, ieșeau din gârlici cu donițele goale, să le umple la butucul fântânii. De lene nu se mai osteneau să scoată apă proaspătă, ci luau din teuca înverzită de mătasea broaștei, de unde se adăpaseră de-cu-seară boii...

Prin curți, babele începuseră să purice copiii, cari țipau și dădeau din picioare. Această îndeletnicire nu era totdeauna îndreptățită. Purecatul copiilor însemna pentru ele o plăcere austeră și fermecătoare oarecum.

Câte un copil scăpa din mâinile babei și alerga în drum, de unde începea să se tocmească, până ce baba consimțea să renunțe la purecatul băiatului. Odată însă reintrat în curte, băiatul era înșfăcat de urechi și supus mai departe îngrijirii de dimineață.

Țăranii în fața căruțelor gata de drum, puneau întrebări grele boilor. Așa :

— Dumane, băuși toată căldarea, hai ?

Intrebare la care boul răspundea cum răspund boii întotdeauna, cu sobrietate, făcând „NU“ cu coada.

Ciobanii și oile se învioraseră intrând în sat. Baciul cunoștea toate curțile. Trecerea turmei era salutată de copiii suiți pe garduri și chemând oile pe numele cel mic. Era o revedere mișcătoare !

Câte o fată se arăta la fereastră, apoi iute se retrăgea, spre a reveni îndată înconjurată de toate capetele familiei.

— Bine-ați venit, Baci Panne !..

— Cristos a înviat, finule !, zise baciul cu dojană.

Băiatul mări ochii întrebători și răspunse zâmbind liniștit...

— Că doar mai sunt cinci zile până'n Paști, Baci...

Pann se stăpâni și după ce se încredință că băiatul nu glumea, se întoarse mustrător către Niciko :

— Păcatul tău să fie, Niciko. Prăznuirăm în Săptămâna Patimilor...

Niciko se desvinovăția, privindu-și cu spaimă mâna ce găsise cojile.

— Dar, baci dragă, cojile arătau ouă de Paști...

Pann, cu un glas mai puțin mânios, răspunse aproape zâmbind :

— De Paști, nu zic altfel, dar cine știe din ce an !..

●

Ajunsă la hanul grecului, turma fu încredințată ciobanilor-tovarăși, s'o ducă la gospodăria baciului. Pann mai privi odată în urma lor, apoi măsură cu atenție ferestrele, ușile, clădirea toată, și i se păreau toate prea mici, fiindcă în pădure toate erau mari. Privirea lui întârzie la o fereastră unde însă nu se arătă nimeni și baciul luă urma oilor.

III

Miercuri după Paști, Niciko, Stanciu și Dobre, călări, cu bunde noi, înflorite cu lână roșie și albastră, intrau de dimineață pe poarta mare a hanului.

Grecul din cerdac aruncă în copitele cailor o mână de grâu, ca bună urare.

— Bucuroși la pețitori ?

— Bine-ați venit la casă cu fată !...

Pețitorii călări își trecură unul altuia plosca de vin roșu adusă de sluga grecului.

— Cinstiți-ne pragul !

Și descălecară. In vreme ce caii furați din locuri depărtate, hăt, tocmai din hergheliile de pe Marița, erau duși către grajd, ciobanii intrară într'o cămară plină de perne și scoarțe cu multă răcoare, din pricina întunericului și gutuilor. Incepu tocmeala.

— Ei, jupân hangiu, n'avem a spune decât cu baciul nostru, Pann, cu partea lui de o sută de oi și ce stă să împlinească douăzeci și cinci de ani, a râmnit la fecioara dumitale, a mai mare, ce-i zice Tomaida, pentru gospodăria lui. Cu ce ne-o dai ?...

Apăruse în pragul ușii Penelopi, greaca bătrână, cu ochii plânși, pentru că ghicise ea ținta musafirilor călări.

Pețirea unei fete a rămas până azi prilej de sfadă și de vorbă-lungă între părțile potrivnice.

— Păi, îi dau patru sute de prăjini de pământ, cu răzoare și șanțuri de apă, îi dau doi boi cu jugul lor nou, patruzeci de coți de borangic, țesut de mâna ei, că știe, și o ulcică cu galbeni turcești, cu zimți.

Niciko dădu nemulțumit din umeri și înaintând un pas, vorbi :

— Și dumneata, jupâneasă Penelopi, ce dai ?

Inainte de a da ceva, bătrâna mai plânse o toană.

Printre lacrimi se auzi :

— Șease perne mari, două mai mici, cu fețele lor și înflorite cu acul în colțuri, două plăpumi, două cergi, șase cearceafuri, un sipet cu ață, ace, nasturi și suveici, șase cămăși, patru ismene și patru ștergare.

Numai cât au schimbat vorbele astea, pețitorii băuseră patru oale cu vin și cele două slugi ale hanului așteptau cu tăvi încărcate de pastramă sărată (să ție cât și vinul) și tare ca pingeaua, anume pentru măsele tari.

— Mă duc să-l chem, zise Niciko ; și ieși.

Până la venirea mirelui, veselia se înteți cu vinul adus mereu din pivniță așa cât la intrarea lui Pann numai Stanciu era așezat omenește pe laviță. Capul lui Dobre răsărea de sub masă din când în când, numai spre a cere să i se umple cana.

Grecul se îmbrățișă cu baciul, iar Penelopi sărută fruntea mult aplecată a mirelui. Penelopi reîncepu inventarul :

— Ți-am dat asta, ți-am dat aia...

Și iar pernele mari și mici și iar ismenele.

Deși amețiți și cu toate că gluma era la loc și la timp potrivit, pețitorii și unele rubedenii de-ale grecului sosite în grabă, își măsurau cu destulă grijă cuvintele, fiindcă nimeni nu uitase încă, în Slivin și în împrejurimi, întâmplarea nemaipomenită de-acum patruzeci de ani, tot într'un prilej de pețire.

Un bulgar ce-și măritase fata, tocmai primise mirele, pețitorii și musafirii. Beție cruntă ca acum. In vreme ce bulgarul număra lucrurile de zestre, un flăcău pierdu măsura glumei și zise :

— Bez un prunc gata făcut !..

Care vorbă auzind-o mirele se mânie cumplit și-l tăie pe loc. De aci pricină de s'a amânat nunta cu o zi întreagă, pentru îngropăciune.

Aici însă toate se scurgeau în cuviință și smerenie, cu toate că Dobre, copleșit de beția moale și trândavă, plângea amintirea Plăviții „care nu trebuia înjunghiată, deși oile triste nu fac cașul bun“, iar Stanciu, căzut și el sub masă, se necăjea că nu-și găsește picioarele.

Singur Niciko nu se îmbătase, păstrându-se treaz la dreapta mirelui.

— Pe când nunta, tată ?

Pann rosti întrebarea, aproape ca o poruncă dând a înțelege că răspunsul nu poate fi altul decât :

— Duminică ce vine.

Hangiul deschise o ușe. Se auzi un țipăt reținut. Tomaida asculta de multă vreme la gaura cheii, căutând să se dumirească cine o fi dintre aceștia, mirele ei. Intâi crezuse că bărbatul hotărît pentru ea este ciobanul cu înfățișare de popă tânăr, acela care de sub masă își cerea înapoi picioarele. Intrând, se opri șovăind. Hangiul arătă cu mâna :

— Pe acesta ți l-am hotărît, Tomaida. Apropie-te și-i sărută dreapta.

Fata arătă numai zâmbetul și ochii luminați din noaptea grea a părului adus în cozi pe frunte, ca o coroană împletită. Făcu un pas spre Niciko, tremurând. Flăcăul se dădu înapoi nedumerit și cu teamă. Pann curmă singur sfiala băiatului și stângăcia fetii, spunând cu glas blând :

— Eu sunt !...

(Continuă în numărul viitor)

FORTUNA

W. SHAKESPEARE

Prospero, în feeria lui Shakespeare, e Faustul său, un Faust în embrion, inspirat în parte de Marlowe. La rându-i Goethe a prelucrat cu puterea geniului său, material din ambii autori englezi.

In special scena următoare: reînvierea personagiilor mitologice, Ceres şi Junon, în faţa tinerilor Ferdinand şi Miranda, pare să-i fi sugerat lui Goethe reînvierea Elenei lui Menelaos, în faţa lui Faust. Prospero, al lui Shakespeare, e un mag stăpân pe furtunele lumii exterioare şi **pe furtunele lumii interioare ale sufletului său**; pe stăpânirea aceasta el pune mare preţ pentru mântuirea sa sufletească, cum se vede în epilogul piesei, **singurul scop al vieţii sale.** El nu se serveşte de puterea magică decât, în primul rând, să îngrozească, să pocăiască, şi în sfârşit să ierte pe dusmanii cari îl prigoniseră şi îi juraseră pierzarea. Şi rezultatul e tocmai contrar de cât în Romeo şi Julieta, unde furtuna urei dintre cele două familii vrăşmaşe, distruge, în germene, linia descendentă a posterităţii lor.

Pe când Romeo şi Julieta se termină cu un îndoit omor, în Furtuna magului învăţat, copiii vrăjmaşilor de moarte încheie peripeţiile urii familiei cu o nuntă fericită, la care iau parte toate spirtele protectoare ale Naturei. Iar Prospero, lichidând aşa de nobil trecutul cu duşmanii săi, aruncă bagheta puterii sale magice „la o adâncime unde nici o sondă omenească nu mai poate ajunge", şi se leapădă de magie. Forţele Naturii, când nu sunt condu-se de un spirit înalt, pare a spune Prospero, sfârşesc prin a stăpâni ele pe om, — dovadă distrugerea oamenilor prin uneltele diabolice ale războiului.

Când sufletul dumnezeesc conduce pe om, atunci aceleaşi forţe vin şi s'aşează la masa banhetului său, ca nişte prietene supuse şi binevoitoare. D. N.

TABLOUL AL VIII-lea

Intr'o livede. Intră zeiţa Iris a Curcubeului

IRIS:

Bine făcătoare Zână, mamă Ceres! rodnic sân!
Lasă-ţi câmpu 'n răcoroasa pază-a sprintenului râu
— Câmpul tău de-ovăz, secară, mazăre şi orz, şi grâu
Munţii tăi unde ciobanul turmelor este stăpân,
Lasă ţărmuri înflorite şi cu maci şi cu bujori
De sburdalnicul Apriliu cu undirea-i de fiori
Lasă-ţi crângul unde-i place să s'afunde liniştit,
Tânărul fără amantă, la examene trântit,
Viile înlănţuite pe araci, plaja pustie
Stâncile pe care-adesea stai, ca vântu să te-adie,
— Zâna Cerului, — al cărui umed arc, în slăvi cereşti,
Sunt, precum îi sunt de-asemeni purtătoare ei de veşti, —
Porunceşte să laşi totul, să vii să te sbegueşti
Cu Măria Sa. Păunii, cu aripi fâlfâitoare...
Trec regali în falnici sboruri, se rotesc în cercuri, rar 1);
Vino Ceres şi primeşte-o!

CERES:

Salutare vestitoare
Pestriţată, ce Junonei pururea i te-ai supus,
Şi cu aripe de aur, peste câmpul meu de floare
Scuturat-ai mierea'n picuri, scuturat-ai ploi de sus;
Tu, cu două uriaşe căpătâi de curcubeu
Incununi cu arcul păcei, roditorul câmp al meu,
Şi cu mâini de daruri pline, tu le vânturi pe câmpii
Irizând ca'n paradisuri luminişuri aurii —
A pământului minune, tu, eşarfă de lumină,
Spune-mi, pentru ce'n livede m'a chemat marea regină?

IRIS:

Să sărbătoreşti unirea a doi tineri prin iubire,
Dându-le o zestre demnă de zeiasca-ţi strălucire.

CERES:

Spune-mi, arc ceresc, au Venus şi cu fiu-i, — n'ai vre-o
[ştire? —
Insoţesc ei pe Junona? Căci de când cu-acea urzire,
Când i-au dat lui Pluton, zeul cel ursuz, întunecat,
Pe copila mea soţie, — de atunci m'am lepădat
De tovărăşia acestei prea neruşinate zâne,
Şi de fiu-i orb.

IRIS:

Ascultă, fii pe pace, că nu vine.
Am văzut-o, cum spre Paphos, luneca prin nouri grei,
Cu poznaşu-i fiu, alături, tras d'un stol de porumbei.
Ei au vrut s'asvârle-o vrajă pe cei doi îndrăgostiţi,
Ce-au jurat virgini să fie cât n'or fi căsătoriţi,
Şi făcliile de nuntă n'o aprinde a lor lumină.
Au vrut ei să-i întărîte cu o vraje libertină,
Dar zadarnic! Necăjită, Venera pieri în vânt,
Cupidon şi-a rupt săgeata furios s'a fost înfrânt!
A jurat să nu ochiască muritori de-aci 'nainte,
Ci trăgând în vrăbii numai, să se facă om cu minte.

CERES:

Regina cea mai mare din lume, se îndreaptă
Spre noi.... priviţi, din mersu-i, o simţi că e'nţeleaptă.

(Intră Junona).

JUNONA:

A! iată-mi surioara! Cu mine împreună
Ura-vom celor tineri să aibă-o soartă bună
Urmaşii lor să poată avea, din plin, cinstire,

(Junona cântă însoţită de cor).

Onoruri, bogăţie şi'n casă fericire,
Viaţă, cât de lungă, urmaşi câţi mai departe,
Belşug de bucurie, la orice ceas, în parte,
Astfel Juno vă'ncarcă de binecuvântări.

CERES:

Vouă largul necuprins, încins de zări!
Vouă fructele, belşugul din recolte,
Pline largile hambare, poduri pline;
Viile să năpădească de ciorchine
Pârguindu-se, ca aurul sub bolte.
Incărcate de poveri, să se îndoae
Spicuri, ramuri şi tulpinile vioae.
Primăvara să se 'ntoarcă'n voi, târziu,
La sfârşitul secerişurilor chiar!
Insă foametea, nevoia, în pustiu
Depărteze-şi de la noi, chipul amar.
Astfel Ceres, zeea, bine vă cuvântă.

FERDINAND

Măreaţa nălucire! Ce armonie sfântă!
Să fie duhuri oare?

PROSPERO

Sunt duhuri invocate
Prin arta mea, din colţul lor de singurătate,
Ca să împlinească-aeve o 'nchipuire vie.

FERDINAND

Oh! de-aşi trăi de-apururi aci: tată, soţie,
Atât de rari, schimbat-au ăst loc în paradis!

(Junona, Ceres, îşi vorbesc încet şi trimet pe Iris să execute un ordin).

PROSPERO

Incet acum! Tăcere! şoptesc Junon şi Ceres;
E grav: rămâne totuşi alt lucru de văzut:
Ssst! muţi să fiţi cu toţii, sau altfel vraja-i ruptă.

IRIS

Voi, ce vă numiţi naiade, cu flori rare 'ncununate,
Nimfe de pe râuşoare, cu priviri nevinovate,
Părăsiţi culcuşul vostru aşternut cu valuri moi,
Şi veniţi, tăpşanu-i verde. Junon s'a 'ndreptat spre voi
Ea vă cheamă, dă porunca, — Nimfe, răsăriţi îndată,
Şi sărbătoriţi unirea-a două inimi fără pată!

(Intră mai multe nimfe)

O NIMFA

Secerători de August, trudiţi şi arşi de soare,
Veniţi aici, fiţi veseli de şirele-abătute.
Vesminte nouă puneţi, ca 'n zi de sărbătoare,
Şi nimfele veni-vor cu pasul svelt şi rustic,

Trad. de D. NANU

---

1) Este vorba probabil de păuni feerici, căci e greu de închipuit că Shakespeare nu ştia că păunul este o pasăre domestică şi nu sboară „repede".

critica literara

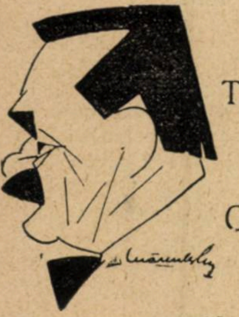

TUDOR ARGHEZI:

Cuvinte potrivite

Poezia d-lui T. Arghezi se prezintă, astăzi, cu două aspecte deosebite. Unul se raportă la vremea când a apărut, la împrejurările literare de la noi, în care s'a plămădit, și altul se definește prin valoarea intrinsecă pe care a izbutit să și-o păstreze și să o treacă, patrimoniu de sensibilitate proprie și de originală formă de redare, limbei și literaturei românești. Fenomenul acesta din urmă trebue să caracterizeze orice scriitor autentic. Rostul unei poezii, al unei nuvele, al unui roman, indiferent, trebue să fie acela de a începe prin a se diferenția de întreaga ambianță pentru ca, apoi, diferențiat, să se înapoeze ca bun obștesc al limbei și al sensibilității intelectuale a celor mulți. Scrisul își îndeplinește astfel marele rol de filtru și de fixativ al nămolurilor și al frământărilor permanente pe care apele mișcătoare ale limbei vorbite le poartă de la un capăt la celalalt al graiului lor viu.

D. Tudor Arghezi, contemporan de silinți cu Petică și cu Bacovia, a avut, în evoluția poeziei noastre contemporane, un rol important. Primele d-sale poesii, publicate prin „Linia Dreaptă", au apărut cam prin 1904. Revista a trecut neobservată. D. Arghezi avea, astfel, să debuteze efectiv în atenția opiniei literare a vremei, câțiva ani mai târziu, prin 1906. Atunci întreaga critică a salutat în d-sa, cu contaminant entusiasm, ivirea unui astru nou pe cerul literaturei românești. D. N. D. Cocea, care l'a prezentat în „Viata Socială" în numele unui grup de scriitori ce înmănunchiau, deopotrivă, pe d-nii Galaction, Demetrius, Minulescu, N. Davidescu, și numeroși alții, a găsit că poate pune apariția revistei d-sale, revoluționară, sub augurul „celui mai revoluționar poet", d. Arghezi. Imediat „Viața Romînească" s'a grăbit să ia act de poesia d-lui Arghezi, sub iscălitura, dacă nu ne înșelăm, a d-lui G. Ibrăileanu, care se găsea în alternativa de a nu ști o clipă dacă are deaface „cu un geniu sau un nebun". Revista ieșeană apoi i-a deschis numai decât porțile, confirmând astfel indirect că părerea ei înclină prin a vedea în poetul de azi al „Cuvintelor potrivite" un geniu.

D. Tudor Arghezi a debutat astfel în plin semănătorism. Tot ceeace era pe atunci inteligență vie și efectivă a recunoscut cu generozitate și fără precupețire talentul d-lui Arghezi. Nu e momentul să facem destăinuiri. Este precis însă că și cele mai cu autoritate dintre mințile sortite gloriei din câmpul advers al asociației literare acordau o atenție de înaltă stimă spirituală d-lui Arghezi. Scriitorii, apoi, au făcut imediat bloc în jurul d-sale, și o întreagă mișcare de eliberare a limbei, din vechile tipare, de entusiasm tânăr, lua ființă în jurul întâielor manifestații ale scrisului d-lui T. Arghezi.

Era în plin semănătorism. Mișcarea aceasta era culturală și „a-estetică". D. Arghezi a venit cu realizarea unor meticuloase preocupări estetice. Mișcarea semănătoristă era osificată în câteva formule stereotipe de formă eminesciană. D. Arghezi strâmba tiparele eminesciane, pentru a le adapta propriei sale gândiri. Semănătorismul era autohtonisant până la o ridiculă xenofobie; d. Arghezi nu generaliza, în această privință, de cât, poate, atitudinea contrarie. D. Arghezi se întâlnea însă cu adversarii d-sale, cari erau, pe atunci, și ai mei, ca și ai altora, acolo unde începea educarea sensibilității contemporane. Semănătorismul a fost una din marile noastre mișcări de sensibilitate românească. Pe această cale nimeni nu putea să-i stea împotrivă. Se putea însă merge cu formele de arta curățită de scoriile semănătoriste mai departe, și da scrisului românesc străluciri de care avea nevoe pentru adâncirea acestei răscoliri de sensibilitate. D. Arghezi desvolta o foarte vie activitate și, ca poet sau ca pamfletar politic, opunea metodei de emoție „prim-sautière și într'un fel, tot pamfletărească, a „Semănătorului", mijloace a căror identitate le făcea eficace, dintr'un câmp advers. Semănătorismul a dat câteva talente demne de toată stima, ca Sandu-Aldea, Mihai Sadoveanu, St. O. Iosif. Aceștia caracterizează una din laturile sensibilității noastre literare. Dela un moment dat o altă latură se reazimă întreagă pe d-l Tudor Arghezi. Scrisul d-sale a înglobat, la un moment dat, întregul ideal artistic al unei generații care abia azi a început să-și găsească maturitatea originalității ei literare, și a dislocat dintr'odată începuturile de influență ale unui contemporan azi perimat, d. Minulescu. Am avut astfel o întreagă literatură argheziană și, incontestabil, posibilitățile de azi ale poesiei contemporane se datoresc imboldului aruncat în scrisul contemporan de d. Arghezi. Nici Stefan Petică, nici d. Bacovia, nici d. Minulescu, nici d. N. Davidescu, n'au putut realiza, la olaltă, o mai întinsă sferă de acțiune de cât a realizat, asupra unei părți din contemporani, d. Arghezi. Jocul însă nu putea urma, astfel, prea mult. Pe drumul pe care d. Arghezi lucra sigur, o seamă de scriitori tineri spăgeau grăbit cărări paralele. O invenție verbală a d-lui Anghezi era repede luată, șlefuită de alții, de toți la olaltă, or de fiecare în parte, și, apoi, anexată când unuia, când altuia. Aurul original pierdea astfel în aliagiile succesive pecetia băei din care fusese extras. E soarta tuturor succeselor răsunătoare. Principalul e să poată rezista acestui asalt. D. Arghezi și-a autentificat valoarea prin rezistență la această uzură. Formulele d-sale s'au risipit în anonimatul presei zilnice. Adesea însă s'a întors în literatura din care ne-a urmărit necontenit :

„Amestecată 'n totul ca umbra și ca gândul
„Te poartă 'n ea lumina
„Și te-a crescut pământul.
„In fiecare sunet tăcerea ta se-aude,
„In vijelii, în rugă, în pas și'n alăute.
„Ce sufăr mi se pare că-ți este de durere,
„De față 'n tot ce naște,
„De față 'n tot ce piere,
„Apropiată mie și totuși depărtată,
„Logodnică de-apururi, soție nici-odată"

Cusurul ei de căpetenie este că ni se prezintă altfel decât așa cum ne deprinsesem să o cunoaștem din imitația la care a fost supusă. Imitatorii dela început au sfârșit prin a se statornici de sine stătători pe un pământ în care d. Arghezi calcă azi cu toată delicatețea întâiului explorator, dar și cu toată energia condensată a unei chemări organice. Avem astfel aurul, de-oparte, și de alta piatra lui de încercare. Și, firește, e mai tare piatra de încercare. Aurul însă, prins în blana de berbec a zlătarilor, realizează câte-odată străluciri pe care nici o piatră din lume nu le dă, și atunci poezia noastră se învesmântă în lâna de aur a Argonauților :

„Nici odată toamna nu fu mai frumoasă
„Sufletului nostru bucuros de moarte.
„Palid așternut e șesul cu mătase
„Norilor copacii le urzesc brocarte.
„Casele — adunate ca niște ulicioare
„Cu vin îngroșat în fundul lor de lut,
„Stau în țărm-albastru-al râului de soare,
„Din mocirla cărui aur am băut."

E o strofă care, învârtindu-se în ea însăși, devine profetică.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primite la redacție :

G. G. Antonescu — Mișcarea pedagogică și școala românească, conferință în care d. prof. Antonescu analizează metodic, în legătură cu reforma învățământului, întâi câteva chestiuni în legătură cu activismul, curentul care a dominat școala românească sub diferite forme, apoi problemele născute în școală de existența unei societăți democratice : conducerea de sine a clasei, culturalizarea masselor, individualizarea educației și selectarea valorilor. Cel mai mare dușman al acestui ideal este însă umanitarismul internaționalist, care încearcă să pătrundă și la noi. E o lucrare serioasă care deschide largi orizontrui.

Mihail Sadoveanu. — Hanul Ancuței.
P. Dulfu. — Faptă și răsplată.
Dim. Băjenariu. — Practica agricolă.

◆

Gândirea, anul VIII, No. 2, cu un bogat sumar.

Convorbiri Literare.

Gândul Nostru Febr. 928.

in strainatate

CUM SE EXPLICA SUCCESUL LUI ANATOLE FRANCE

Succesul cel mare de care s'a bucurat Anatole France, în pătura burghezii cu o cultură relativ superioară, provine din **semi-intelectualitatea** operii sale.

France nu e un psicholog nou și desăvârșit, ca Balzac ori Dostojewsky, iar personagiile sale, dacă nu sunt false, se mențin la limita cunoscutului și banalului, deoarece și alți romancieri sau nuveliști, au creat asemeni tipuri. Ironia sa galică, este un mijloc de succes. Insă el nu i-a dat niciodată o adâncime molièreiană. Și dacă nu a avut soarta tragică a glumelor din revistele umoristice, se datorește faptului că enorma varietate a cunoștințelor, i-a dat posibilitatea să strecoare sub infinite forme gluma, spiritul, causticitatea, ironia, mordantul, sarcasmul, humorul sau ridicolul. In ultimul rând, lipsa oricărei pasiuni, i-ar fi fost fatală. Romancierii fără pasiune, n'au adâncime, antren și acțiune sprintenă. Pasiunea e viața operii de artă. Uscăciunea lui France, lipsa de entuziasm și de credință, îndoiala rece și paralizatoare, i-ar fi fost cu desăvârșire fatale, dacă n'ar fi avut calitatea esențială, numită semi-intelectualitate.

Pretutindeni, în toate țările civilizate, liceul și facultatea au creiat o groasă pătură de semi-intelectuali, inițați în toate științele și, superficial adânciți, în vre-o specialitate. Orice bacalaureat are o sumă de cunoștințe elementare despre chimie și anatomie, istorie ori biologie, economie-politică sau geografie, religie și zoologie. Anumite cărți de popularizare, scrise de savanți renumiți, i-au facilitat adaptarea la cele mai moderne teorii, la cari au ajuns ultimele cercetări științifice. Revistele de popularizare și beletristice, ziarele și magazinele literare, îl țin permanent în curent cu „ultima oră a științei și artei“.

Succesul lui France a fost ajutat și desăvârșit tocmai din cauza acestei stări de lucruri. Cititorul cultivat, era sătul de romanele pasionale, cari prin infinita repetire a iubirei, devine plicticoase. Ori operile lui France, aduceau o inovație. Plecând dela cultura multilaterală a burghezului semi-intelectual, el i-a servit problemele filozofice cari pluteau în atmosfera culturii europene de-acum două decenii. France nu e un filosof, nici un inovator. Nimic mai banal, cunoscut ca problemele ce le tratează. In schimb, modul de realizare e nou și frumos. Nu este o materie, în care France, să nu facă o incursiune erudită. Nu însă ca savanții ce uzează de citații și lecturi, aridități și pedantizme. Erudiția sa constă mai degrabă în varietatea cunoștințelor, cari nu depășesc prea mult pe acele ale mulțimii semi-intelectuale. Ele sunt însă simpatic prezentate, fiindcă intenția lui France nu e știința, ci aducerea la lumină a faptelor noui și interesante, datorită îmbogățirii minții. Și astfel grație cunoștințelor sale în filologie, bizantinizm, filozofie greacă și medievală, egiptologie, biologie sau alte ramuri ale științii, el a putut să aibe la dispoziție un enorm bazar de atari noutăți interesante. Mai mult, France își permite să facă incursii de pură erudiție, cari sunt foarte plăcute. Explicația rezidă în faptul, că plecând dela date cunoscute, el dovedește cu alte mijloace, (de pildă filologice, unde ne desvălue cunoștințe uimitoare în limba elenă, sanscrită, zendă și ebree, etc.) — teza cunoscută a libertății individuale, milei, socializmului, etc. Ceeace face atât de plăcută opera lui France, e noutatea isvoarelor de cultură, exotice, chiromante, cosmopolite ori abacadabrante. El se servește de amănunte curioase din vremurile superstițiosului ev-mediu, de reînvierea mărunțișurilor sclipitoare, ale Eladei sau Romii, Egiptului sau Judeii, — cari sunt fermecătoare prin noutatea lor.

Cel de al doilea factor al succesului său, e forma. In loc de stil, vom menține termenul de formă, fiindcă în cazul nostru, e mai exact. Prin stil se înțelege deobiceiu, un lucru abstract: expresia în sine. O metaforă, analogie, onomatopeizm sau adjectiv expresiv, alcătuesc stilul în sine. La France am putea aplica dictonul lui Buffon: „Stilul e omul“. El aduce particularul construcției sale mintale, în lărgirea, sau mai exact devierea stilului în sine.

Particularitatea lui France era varietatea multilaterală a cunoștințelor, cari produc noutatea și frumosul. Insă mulți oameni citesc foarte felurit și în multe ramuri de știință, fără ca să poată realiza un mozaic franceiam. Această putință se datorește unei construcții intelectuale specifice. Ea trebue să fie dotată cu simțul spicuirii, amănuntelor interesante și paralel, să posede darul de a le întrebuința în opoziția unei teze. Cu alte cuvinte, un cuvânt să recheme prin asociație date de cultură, înmagazinate în memorie. Cine nu posedă acest mecanism psichologic, nu va putea scrie în așa zisul stil intelectual. Dar stilul acesta, nu e doar mozaicul propriu zis, adică împodobirea unei probleme, cu amănunte policulturale. El este mai adânc. Posesorul unei astfel de facultăți, gândește intelectual, adică toate mecanizmele și elementele gândirii se alimentează din date intelectuale. De pildă, gluma cerebralului, va fi intelectuală. (Citez spiritul savantului Schlemil, din „Le Lys rouge“, către falsul erudit în limba etruscă, pe care Schlemil l-a demascat, că nu știe latinește, fiindcă a tradus eronat un manuscript. Schlemil l-a întâlnit într'o familie și i-a întins eruditului mâna. Acesta a refuzat-o, spunând: „Nu te cunosc!“ La care Schlemil replică: „Mă iei drept un manuscript latin?“). Ori rugăciunea fecioarei, către maica prea curată: „O sfântă mamă a lui Christ, tu cari ai rămas gravidă fără să păcătuești, fă ca să păcătuesc, fără să rămân gravidă“, etc. S'ar putea cita sute de exemple cari să dovedească prezența datelor intelectuale, în reacțiunile spontane ale spiritului și inteligenții.

Calitatea cea mare a stilului intelectual, constă în proprietate ce o are de a place prin propria-i forță. Mulți simt la France banalul problemii și al amănuntelor ultra-cunoscute, totuși operile sale, îi farmecă. Explicația o găsim în adâncimea acestui fel de-a fi „frumos“, care trebue căutată în construcția psichologică a marelui literat.

Paralel, se face și o mare greșeală. Unii cred că un astfel de autor, e un mare gânditor și filosof. Faptul că problemele universale sunt puse în discuție și tratate intelectual, îi îndeamnă să facă greșeala aceasta. Ori adevărul e în altă parte.

Creatorul unor sisteme în filozofie sau știință, este deasemeni polichotomie citit: însă el nu reține amănuntele strălucitoare, spre a da culori curcubeice operii. Ci extrage din anecdote și date **esența**, indiferent dacă valoarea ei colorantă, e destul de strălucitoare sau mată. Pe el nu-l interesează amănuntul-podoabă, ci amănuntul fapt, care servește la susținerea și clădirea problemii. El nu vrea să dea strae lucitoare operii, ci aceasta să strălucească prin propria-i, adâncime.

Iată pentruce creațiunea filosofului e adâncă și așa zisa operă filosofică a lui Anatole France, cu tot stilul ei intelectual, e **superficială**.

C. MINCU

note

Apare la Cleveland, Ohio, un foarte răspândit cotidian românesc în Statele Unite și Canada, care se numește **„America“**. Numai răsfoindu-l poți încerca bucuria de a vedea închise în forme definitive aspirațiile încă șovăitoare ale scrisului dela noi.

E apoi un amestec de un farmec simpatic de vorbe ardelenești, în limba românească curentă cu englezisme sau cu explicații englezești în titlu.

Sunt informații din țară care vădesc un suflet mai bun decât al nostru; reproduceri de articole dela noi, foileton literar și publicații în continuare a cărții lui Vlahuță, „Din trecutul nostru“. E într'adevăr isbitoare defilarea costumelor vechi boerești și limba cronicarilor lângă acest suflet curat care se întrevede prin fiecare rând.

Sunt apoi multe lucruri care destăinuesc viața lor intimă. O „invitare“ la nuntă, la masă, pentru toată lumea. „Va oficia pe Ioan Spătariu în biserica gr.-cat. din „Canton“ Muzica națională „Aurel Vlaicu“ va distra pe oaspeți“. Apoi „invitare“ la șezători culturale cu conferențiari români, la Detroit, Michigen semnează: „aranjatorii“ (menegers), alături de „O afacere de timbre false la Brăila“ Ințelegi că fiecare lucru din țară le e scump și că îi pomenesc mândri numele, sufletul românesc precis afirmat într'un cotidian cu cincisprezece mii de cititori zilnic e o operă solid clădită în America, de care pot fi mândri conducătorii ei.

Teatru

CENTENARUL LUI H. IBSEN

Se împlinesc o sută de ani dela venirea pe lume a uriașului norvegian, sortit să fie prea mare și totuș prea mic pentru această lume.

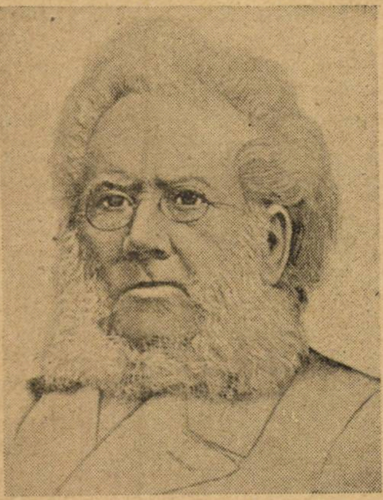

Prea mare pentrucă personalitatea lui nu a putut încape în cadrele convenționale ale acestei lumi și prea mic pentrucă n'a putut totuș să le sfărâme.

A încercat, o clipă a isbutit sau a crezut-o.

Căci a fost și el ca toți marii creatori: un splendid vizionar.

Dar nu un vizionar ca Marcel Schwob, al cărui vis să se înfiripeze din imaginație, ci din naivitate, dintr'o paradoxală naivitate.

Un copil, un copil mare a fost Ibsen toată sbuciumata sa viață... care se poate împărți în trei mari perioade:

In prima parte — copilăria și primii ani ai tinereții — și-a plămădit idealuri a căror origină era viața de familie pe care a dus-o între ai săi.

A doua perioadă — Comedia Dragostei, Peer Gynt, Brand — de cunoaștere a vieței. Atitudinea lui Ibsen în fața ei a fost a copilului ce se miră și nu poate înțelege, a copilului cinstit care neputându-se potrivi cu cei din jurul său ar vrea să-i facă pe ei la fel cu dânsul.

Perioadă de amărăciuni, epoca de rătăciri din țara negurilor în țara soarelui și iar în țara negurilor. Amărât, revoltat dar păstrând acea candoare ce îl făcea să spere o radicală transformare a societăței, se pregătea de luptă.

Iși pusese toată nădejdea în războiul dela 1870. Credea că un eveniment de natura lui va putea sgudui, trezi conștiințele. Dar a doua zi după pace, viața își reluă cursul obicinuit. De atunci Ibsen se hotărî să ia ofensiva.

Aceasta a treia perioadă — perioada Don Quichotistă — cuprinde ciclul de opt piese în cari se poate urmări curba scoborîtoare a entuziasmului, a încrederei în sine și în principiul pentru care lupta. Dela **Nora**, **Strigoii**, **Stâlpii societătii**, Ibsen ajunge șovăind la **Rosmerholm** și **Constructorul Solnes.**

Și pentru prima oară Ibsen ia contact cu realitatea, copilul mare trezindu-se dintr'odată moșneag.

Esecul social al marelui norvegian se explică și prin inexistența sau în tot cazul, nebulosul constructivității care să echilibreze nihilismul. Şi astăzi el este mare pentru forța, pentru magistrala întruchipare a ideilor sale și nu pentru aceste idei dintre cari multe s'au înfăptuit treptat și dela sine, pierzându-și astfel interesul vital.

IOSEPH IGIROȘIANU

MITICĂ POPESCU

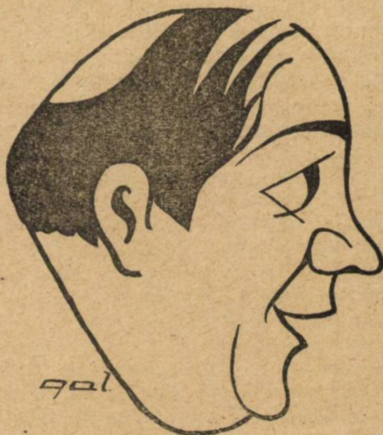

Miercuri 21 Martie are loc la Teatru Mic, premiera comediei „Mitică Popescu“ a d-lui Camil Petrescu. In rolul titular d-nu Mişu Fotino.

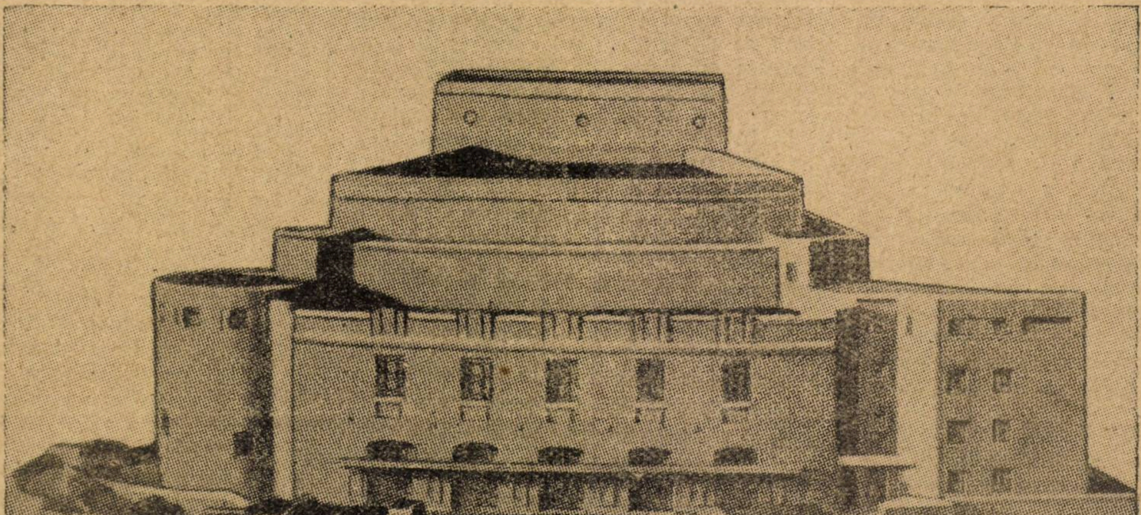

Proectul de mai sus este destinat teatrului shakespearian pe care admiratorii marelui Will. intenționează ca să-l ridice la Stratford-on-Avon, locul de naștere al marelui poet. D-șoara Elisabeth Scott, o tânără arhitecta din Londra, a luat primul premiu la concursul deschis pentru desenarea acestui teatru.

plastica

GRUPUL CELOR PATRU

Cele trei grații. Cei trei Frattelini. Cei patru evangheliști. Cei patru draci...

La căminul de arte Regina Maria expun cei patru:

D. Tonitza, d. Ștefan Demetrescu, d. Fr. Șirato și d. Han.

Rațiunea de-a fi a quartetului e „armonia".

Armonia e pur și simplu un proces material de vibrațiuni întretăiate după legi fizice cunoscute.

Noi: cutie de rezonanță, expuși imperfecțiunei sau perfecțiunei celor ce sgândăresc coardele: aspiranți sau virtuoși, clasici, romanțioși, sau tip: „cor de negri". Incât, din punct de vedere al cotidianelor evenimente „cei patru", nu sunt nici măcar o catastrofă.

●

Suntem încovoiați de cenușiul preocupărilor zilnice. Emotivitatea temperamentului ne e atenuată prin eroziunile imprimate de „obișnuit".

Deaici se nasc la unii generoși, gânduri caritabile spre a ne procură pete luminoase de bucurie:

Un tablou cu floricele, altul cu apus roșu ca boiaua roșie, o natură moartă etc....

Bănuim aceste intenții „celor patru". Vor să ne descrețească fruntea, vor să ne excite fantezia, vor să ne pue în fața naturei pe care o ignorăm, vor să ne adoarmă — pace sufletului. Foarte frumos.

Constituit pe o hedonistică idee fundamentală quartetul ne răpește pentru câteva clipe din tristețea ambiantă.

Cei patru se pricep. Nimic de spus.

●

Bucuroși și triști. Asta-i viața.

Rămânem însă cu dorul cel mare. Vrem extaz. Disperare până la paroxism. Vrem să fim umiliți de artă. Vrem să ni se facă o scară ca să ne suim la ea.

Vrem, să intrăm, o clipă doar, în templul unde frumosul se realizează în reprezentări ce nu suportă judecată.

In templul unde a slujit Géricault, Delacroix, Thomas Couture, Breton, Carrière și alții...

Șansonetele „Vasul cu flori", „Baltă cu apus", „Turc la Balcic" nu ne satură.

Vrem „Le radeau de la Méduse", „La Barricade", „Les Maternités"...

●

D. Tonitza trăia până mai eri sub greutatea acuzei că simplificarea-i caracteristică, n'ar fi decât un gând de originalitate ușurat prin insuficiența studiului.

Infuriat, a căutat și a reușit să ne dovedească inversul.

Dar ce ne interesează?

Noi știm că d. Tonitza știe să coloreze. Din coloristica sa se degajă căldură și acorduri polichrome.

Ceace nu-i suficient e că solfegiază. Am dori să compue ceva complect. In acest scop i-ar trebui un timp de repaos pentru a scăpa de obsesia paletei de studiu pe care s'a prins formula unei culori ca tencuiala, cu dosaj precis și constant, întrebuințată mai mult sau mai puțin în toate tablourile:

La unele îi zid, la altele îi carne și la altele cer.

Apropos: de ce-or fi atât de scumpe schițele cu ceva gălbui intitulate: „Alb și negru?" Doar nu-s antichități.

●

D. Ștefan Demetrescu e în acelaș ton dar în altă gamă. Cam aceeaș calorică structură, deaceeaș valoare vibratorie. Aceeaș distribuție a planurilor, aceeaș molatecă atmosferă.

Ceva mai bemol. Atinge clapa albastrurilor profunde și-a „brun-urilor" umbrite.

D. Ștefan Demetrescu e un nordic în viligiatură orientală.

Dovada: Poarta turcească" (No. 22).

Nu mai e tânăr: Toamna din „Nudul" (No. 14) ne-o mărturisește.

Și i-a plăcut viața: Il dă de gol „Tovarășii de plajă" (No. 11).

Inima însă, mai ales la un artist e veșnic tânără. Și'n această ordine de idei d. Ștefan Demetrescu va trebui să devie în „grupul celor patru" nici primul, nici al doilea, nici al treilea, ci tenorul, baritonul sau basul. Contrabasul îl deține d. Han.

In felul acesta ar cădea în terță cu d. Tonitza și-ar rămânea solist numai pentru desemnuri: admirabile, calde, dulci, grațioase și eftine la preț.

●

D. Fr. Sirato

Așì dor să am o tabachere emailată de d-sa.

Aș face-un chef în lumina artificiilor ce le-aprinde în natura redată de d-sa.

Aș comite-o crimă în nopțile-i de tușuri violete.

Am inclinațiuni rele dar nu sunt vinovat. D. Șirato e autor moral.

Viciul are frumusețea lui, are filozofia lui, își are o technică specială. Și de multe ori carcterizează omul — ca forță — mai bine decât haina veche a virtuților.

Cu atât mai interesant cu cât d. Șirato are un admirabil studiu pentru „Maica Domnului".

●

D. Han, sculptorul.

Grupul celor patru a făcut destul timp obiectul de căpetenie al criticilor.

Sunt consacrați și nu vom încerca să-i mai disecăm.

D. Han își are loc stabilit. Ne preocupă doar ceeace ne servește nou. De data aceasta e o „Elegie". Un nud de fată stând jos.

In privința titlului nu spunem nimic. E un capriciu. Și Rodin și-ar fi putut întitula „bătrâna-i Holmieră: Sonet.

„Elegia" d-lui Han e din piatră, șade pe-o piatră, ese o bucată de vreme afară din piatră și pe urmă, când să se piardă, intră din nou în piatră.

Nu oricine știe ce-i acea Elegie. Un burghez spectator se lega de proporții.

El nu știa că artistul e concurentul lui Dumnezeu și că nu e reținut de nimic, să nu-și creeze făpturile după chipul și asemănarea lui.

Și noi am dori să ne făurim o androidă pe care s'o strigăm: „Petală de zefir purpuriu".

Ce bine-i că Eminescu privește pe deasupra tuturor acestora...

„Eu rămân la toate rece". Era mai rece însă cel de la Putna. Părere.

„Ce-i patru" sunt, necontestat, o etapă în arta românească.

Grămădeala sutelor de nechemați din ultimul timp, învederește necesitatea apostolatului.

Pare că văd o compoziție: O rostogolire de dealuri. In vârf statuia Frumosului. Pe drumul șerpuit „Ce-i patru apostoli" cu toiagul pe paletă urcând culmile. Succes.

ION SAVA

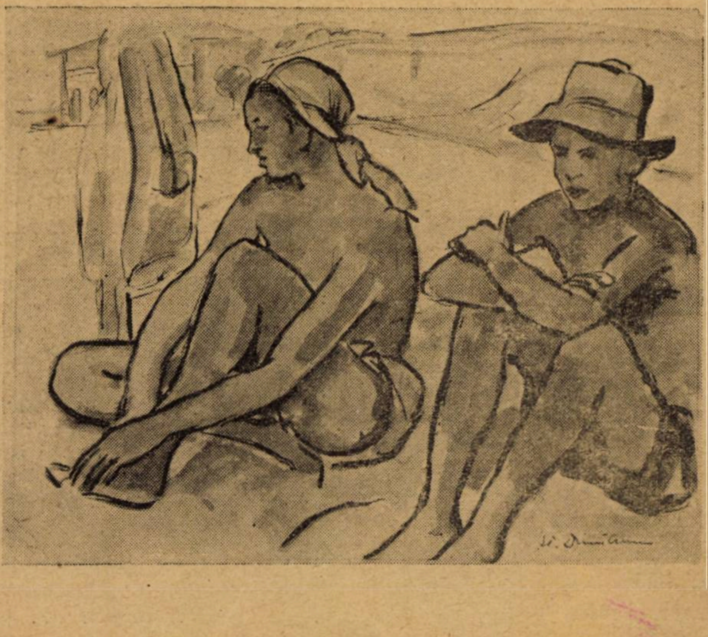

ȘT. DEMETRESCU
Tovarășii de plajă

gazetaria

așa și-așa...

Simpaticul și — încă — tânărul confrate Petrovici Hope lucrează și la Argus.

De această redacție îl leagă afară de interese pur gazetărești și o comunitate de simpatie cu bunul director față de un sistem de pălărie care poartă numele marelui Tribun dela 1870.

Intr'adevăr atât d Petrovici Hope cât și d. Gafencu poartă pălărie tare.

Consecința este o perpetuă confuzie. Intr'o zi în care d. Petrovici iar luase din greșeală pălăria patronului acesta îi atrase atenția.

— Iar mi-ai luat pălăria.

— „Ca să am mai mutlă autoritate glumi distratul confrate. Dar d. Gafencu se apropie și bătându-l pe umăr îi strecură surâzând fraza perfidă cu care Metternich descuraja pe regele Romei.

— Tu as le chapeau mais tu n'as par la tête.

Căci la „Argus“ tachinăriile între confrați sunt de rigoare.

●

Un foileton îndărătnic reținuse pe amicul nostru Tudor Mușătescu la Rampa la ora când toți colegii plecaseră la masă.

In fața biuroului său răsări deodată o apariție femenină care se recomandă:

— „Sunt fiica pictorului Vasilescu.

Ridicându-se în picioare Mușătescu răspunse important:

— Și eu sunt fiul lui Alexandru Mușătescu.

●

In redacție.

Se făcea revizia paginilor de probă din ultimul număr al „Universului Literar“.

Romulus Dianu cerceta poezia lui Șiclovanu iar Șiclovanu cerceta nota ce anunța publicarea **„Vieței minunate“ a lui Anton Pann.**

— „Cum ați scris romanul în colaborare? întrebă Șiclovanu.

— „Simplu: Eu am scris vocalele și Sergiu Dan consoanele răspunse Dianu. Foarte simplu...

●

Cine nu știe agitația din toate redacțiile în ajunul numărului de Duminică. Aglomerație de materie, complicații de paginație, clișee puse în ultimul moment au drept consecință știașnice încurcături în aceste numere. Astfel în „Rampa“ de Duminică a fost o savuroasă încrucișare de fotografii.

Fotografia Karsavinei a fost pusă în locul acelei a lui Sullivan și vice versa, și fotografia pictorului Șirato a fost pusă în locul acelei a actorului Victor Boncher și vice versa.

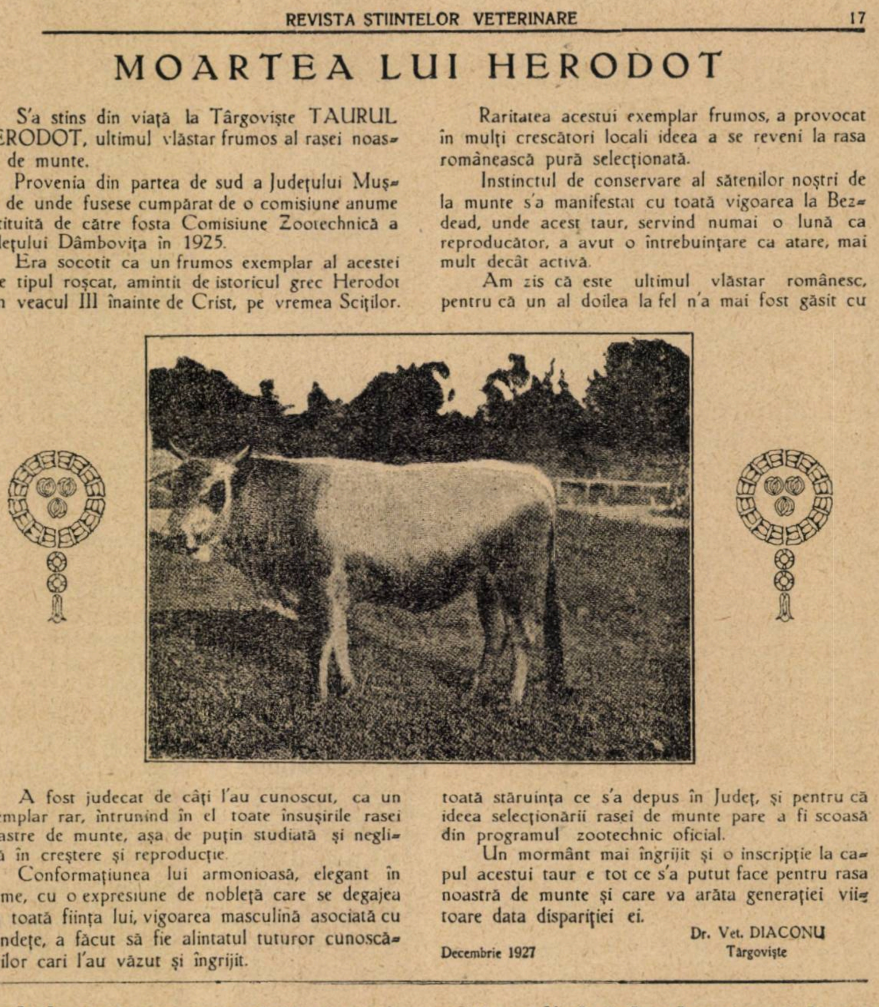

REVISTA STIINTELOR VETERINARE 17

MOARTEA LUI HERODOT

S'a stins din viață la Târgoviște TAURUL HERODOT, ultimul vlăstar frumos al rasei noastre de munte.

Provenia din partea de sud a Județului Muscel de unde fusese cumpărat de o comisiune anume instituită de către fosta Comisiune Zootechnică a Județului Dâmbovița în 1925.

Era socotit ca un frumos exemplar al acestei rase tipul roșcat, amintit de istoricul grec Herodot prin veacul III înainte de Crist, pe vremea Sciților.

Raritatea acestui exemplar frumos, a provocat în mulți crescători locali ideea a se reveni la rasa românească pură selecționată.

Instinctul de conservare al sătenilor noștri de la munte s'a manifestat cu toată vigoarea la Bezdead, unde acest taur, servind numai o lună ca reproducător, a avut o întrebuințare ca atare, mai mult decât activă.

Am zis că este ultimul vlăstar românesc, pentru că un al doilea la fel n'a mai fost găsit cu toată stăruința ce s'a depus în Județ, și pentru că ideea selecționării rasei de munte pare a fi scoasă din programul zootechnic oficial.

A fost judecat de câți l'au cunoscut, ca un exemplar rar, întrunind în el toate însușirile rasei noastre de munte, așa de puțin studiată și neglijată în creștere și reproducție.

Conformațiunea lui armonioasă, elegant în forme, cu o expresiune de nobleță care se degajea din toată ființa lui, vigoarea masculină asociată cu blândețe, a făcut să fie alintatul tuturor cunoscătorilor cari l'au văzut și îngrijit.

Un mormânt mai îngrijit și o inscripție la capul acestui taur e tot ce s'a putut face pentru rasa noastră de munte și care va arăta generației viitoare data dispariției ei.

Dr. Vet. DIACONU
Târgoviște

Decembrie 1927

Clișeul de mai sus reprezintă o pagină din ultimul număr al unei reviste veterinare. Oricât de mult suntem obicinuiți cu limbajul celor care iubesc animalele parcă „Moartea lui Herodat“ prea e de tot.

CE NU MAI ESTE ȘI CEEACE S'A NASCUT DE PATRUZECI DE ANI

Intru'nul din cele mai plăcute pasagii ale frumoasei sale cărți de amintiri **La Gerbe d'or** — unde găsim rând pe rând emoție ca și voioșie — Henri Béraud s'a amuzat în enumerarea diferitelor lucruri, pe cari le-a văzut dispărând sau născându-se de patruzeci de ani:

„Ei, bine! eu am văzut dispărând, odată cu clacurile, tot ce eri era și astăzi simte deja umezeala muzeului: pictura de gen, umbrele chinezești, profesorii de scris, ciocli, orchestrele de țigani, pomada ungurească, macferlanul, briceagul, taverna, portofelul de mărunțiș, piesa de o sută de gologani, bereta de catifea, flașneta, orga de Barbaria, taburelul, divanele turcești, ciorapii negri, frou-frou-rile, valsul lent, romanța, cupeul, voaleta....

Și în acelaș timp am văzut născându-se tot ce transportă, încălzește, place, cucerește și ucide omul din prezent, tot: rotativa, métro-ul, dynamita, submarinul, sketche-ul, sleeping-ul, pokerul, aerul lichid, cubismul, mașina de scris, bolșevismul, microscopul, taylorismul, războiul gazelor, foot-ball-ul, băetanele, sensul unic, jurnalele de informație, mașinele vorbitoare, fotografia în culori, torpila, star-urile, praful de pușcă fără fum, proiectoarele, cocaina, sculptura neagră, cămașa de mătase, radium-ul, greffa animală, motocultura golf-ul, încălzirea centrală, frigul artificial, charleston-ul, razele X, 606-le, T. S. F.-ul, automobilul, avionul, cinematograful..“.

Ce putere de evocație în această dublă cascadă de substantive. Câte elemente hazlii, melancolice sau chiar serioase. Și totuș Béraud n'a înșirat totul. Se găsesc multe emisiuni în listele sale. Cine știe? Poate chiar din cele mai senzaționale. A le găsi în cele două liste ale sale ,ar putea să fie subiectul unui joc nou.

literara

o seama de cuvinte

Bernard Shaw nu este tandru cu nimeni; nu face excepţie nici chiar pentru confraţii săi:

— Vedeţi această tânără femeie ? îi spunea într'o zi un prieten.

— Da.

— Ei bine, aceasta este metresa lui N..., dramaturgul.

Şi Bernard Shaw răspunse :

— Adevărat ? Eu credeam că numai publicul doarme cu el.

●

Sacha Guitry, cu mult timp înainte de debuturile sale, reuşise să constitue un depozit respectabil de bancnote, pe care îl depuse la o bancă din Paris. I s'a eliberat de asemeni un carnet de cekuri, ceeace l-a încântat foarte mult, căci, după cum spunea el, semnând un mic dreptunghiu de hârtie putea să şi plătească orice cheltuială.

Intr'o zi însă primeşte dela bancă un aviz, prin care era înştiinţat că tot contul său era lichidat şi că avea trecut la pasiv uşoara sumă de 3000 de franci. Sacha se duse la bancă şi ceru explicaţii :

— I-adevărat că...

— Domnule, îi explică repede casierul, iată registrul din care reiese că depozitul d-voastră s'a consumat şi că mai datoraţi suma de 3000 fr.

— Bine, foarte bine, spuse Guitry, şi pentru a mă achita,... vă voi trimite un cek.

●

Se discutau înaintea lui Oscar Wilde teoriile psyhologice ale lui Max Nordau şi despre cartea sa **Degenerescenţa**. S'a citat faimosul pasagiu, unde savantul dezvoltă ideea că orice geniu este o specie de accident patologic şi că se găseşte la limita extremă a nebuniei.

Wilde avu aerul că a suferit o injurie personală. Dar păstrându-şi calmul, replică :

— Se poate ca geniile să fie nebuni ; dar ce este atunci biata omenire, când restul oamenilor sunt nişte imbecili ?

●

Intr'o seară Oscar Wilde se plimba, cu spiritul său întunecat şi dureros, pe cheiurile Senei. De-odată zăreşte un individ, curbat peste parapetul unui pod şi care privea cu tristeţe cum curge apa. Crezând că vrea să se sinucidă, Wilde se apropie de el şi gata să-l consoleze, îl întrebă :

— Sunteţi un disperat ?

— Nu, sunt frizer, făcu individul, întorcându-i spatele.

bazar

LUMINA INVIZIBILĂ ULTRA-VIOLETA ŞI VIAŢA

După interesante cercetări, s'a ajuns la presumţia că această lumină invizibilă, va fi poate, într'un viitor apropiat, un factor de restaurare a energiei chimice. Remarcabila proprietate pe care o posedă de a accelera fenomenele biologice, la vegetale, a fost semnalată, încă de 10 ani în urmă.

Bastonaşele de vanilie proaspete, nu au nici un miros; chiar în cazul când sunt verzi, se coc şi se parfumează, într'o clipă, sub acţiunea razelor ultra-violete. In extremul orient, s'au realizat experienţe, cari demonstrează acţiunea de accelerare a razelor ultra-violete, asupra creşterei bananilor, şi ananasului. De asemeni, bastoane din trestii de zahăr, cultivate în întuneric sub acţiunea razelor ultra-violete, şi-au câştigat în scurt timp funcţiunile clorofilene. Descoperirile cele mai captivante sunt datorite lui Daniel Berthelot: Untdelemnul spunea el, care reprezintă, pânea de toate zilele, a industriei moderne, rezultă din fosilaţiunea plantelor verzi, a epocei carbonifere.

Cărbunele pe cari îl consumăm în cazanele noastre este acela pe cari, plantele preistorice, l'au împrumutat acidului carbonic din aer, sub acţiunea soarelui. Pe când după Lavoisier, respiraţia este o combustiune, prin cari animalul consumă cărbunele său propriu sub formă de accid-carbonic şi hidrogenul său sub forma vaporilor de apă,funcţiunea clorofilică, a plantelor verzi, expuse la lumină, este o anticombustiune prin cari planta, absoarbe, reia, ambele gazuri viciate ale respiraţiunei animale (acidul carbonic şi vaporii de apă) şi le combină, pentru a fabrica zahărurile şi principiile ternare, cari servesc de regim nutritiv erbivorilor şi omului.

LENEA IN MADAGASCAR

Guvernatorul insulei Madagascar a introdus o interesantă inovaţie financiară, care nu ar strica dacă s'ar introduce şi în ţările fără climă tropicală, acest puternic stimulent al lenei. Guvernatorul a făcut un regulament în urma căruia toţi locuitorii acestei insule, atât europeni cât şi indigeni şi cari nu au nici o ocupaţie să plătească un impozit. Fiecare european leneş între 21—55 ani este supus unui impozit de 25 franci pe zi. Indigeni între 18—50 ani şi cari se ocupă cu acelaş sport sunt supuşi unui impozit de 20 de franci pe zi.

Venitul rezultat din încasarea acestui impozit pus pe fiecare leneş — şi deducând din cifrele amintite, acest venit este destul de respectabil — şi se pune la dispoziţiunea asociaţiunilor de binefacere.

caricatura zilei

CAT PE-ACI

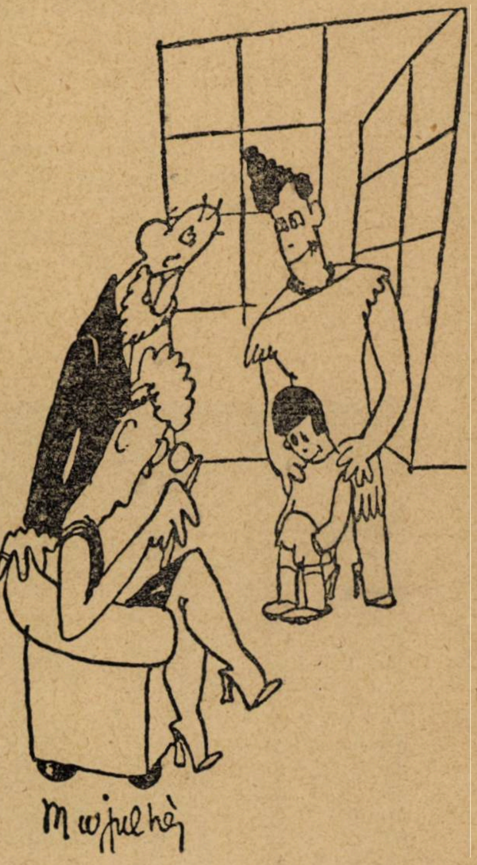

— Iţi vine să crezi ? Micuţul meu era cât pe aci să ia premiul întâi.

— Oh ! Da ?

— Da, l-a luat vecinul lui din stânga.

(Dimanche illustré)

GRABĂ

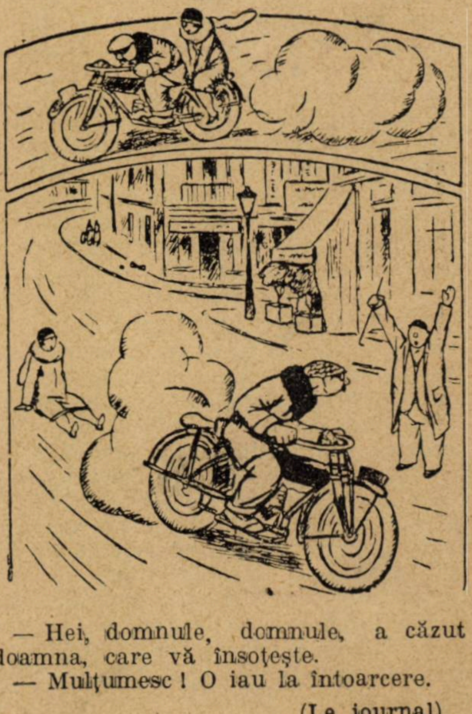

— Hei, domnule, domnule, a căzut doamna, care vă însoţeşte.

— Mulţumesc ! O iau la întoarcere.

(Le journal)

cărți redate în extrase

VIATA JULIEI de LESPINASSE

André Beaunier

Cititorii noștrii înțeleg desigur, că aceste povești ale existențelor celebre, ne interesează amănuntul sugestiv creator de culoare locală, evocator și inedit. Julia de Lespinase a trăit în societatea oamenilor mari ai timpului ei, a cunoscut spiritul de viață modernă a veacului și i-a înfățișat ea însăși priu simpla sa viață. Este istorie vie a unui secol, oglindit într'una din cele mai emoționante existențe.

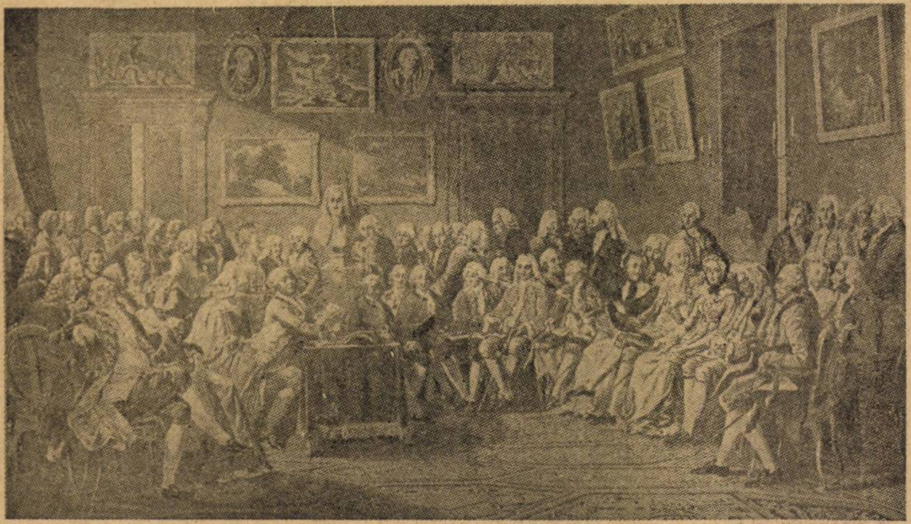

M-lle de Lespinasse M-lle Clairon D'Alembert Helvétius Crébillon Fontenelle
Buffon Montesquieu

„Nu era deloc frumoasă. Dar urățenia ei nu avea nimic respingător la întâia privire. La a doua te obișnuiai cu ea. La cea de a treia privire o uitai".

E mărturisirea unuia din amanții Juliei de Lespinasse, mărturisirea unui om, care n'ar fi mințit decât pentru ca să retușeze în bine spre gloria bărbăției lui. Ce legende și ce nelămuriri au izbutit să facă din această fată bătrână o curtezană și din sterpele ei conflicte de conștiință o pasiune? Și purtătoare a ce mari isprăvi a trecut Julie de Lespinasse în cronica timpului ei?

Dacă Ninon de Lanchos cu sincera ei veselie de libertinaj franțuzesc rezumă cu freamăt de viață apropiată veacul al XVII, dacă cel de al XIX-lea și-a găsit traducerea tragediilor lui sentimentele în viața viguroasei George Sand, Domnișoara de Lespinasse este în secolul XVIII semnul cel mai limpede al spiritului acelor vremuri. In aceeași măsură în care Jean Jacqus Rousseau este precursorul romantismului în literatură, este Julie de Lespinasse virtuoasa și tragica prevestitoare a unui aceluiaș spirit în dragoste. S'ar putea specula cu succes asupra identității de mentalitate și asupra legăturilor dintre filozofia veacului și carierilor sale amoroase. Existența Domnișoarei de Lespinasse este o față a sa. Ceeace în biuroul lui scria D'Alembert pentru enciclopedie, tălmăcia cu alte mijloace de expresie și în mai puțin sobre preocupări matura curtezană în buduar. O aceeași lume desemnată în două chipuri. Se pare că nimic nu este accidental în existența femeei acesteia și că orice eveniment răspunde unei predestinări și unei logici neînfrânte. Domnișoara de Lespinasse nu ar fi fost posibilă în alt timp, decât în al ei, tragediile sale nu s'ar fi întâmplat pe nici un alt meridian decât pe cel al Parisului, feciorelnica sa întârziere n'ar fi trăit departe de cel mai imposibil ridicol de cât numai pe cheiurile acelei Sene, trecută zilnic de pașii scurți ai vagabondului Rousseau, de călcătura apăsată și rară a lui D'Alembert, de mersul terestru și prudent al patriarchului dela Fernay, amicul Voltaire.

Julie de Lespinasse, o mare curtezană? A trebuit acest veac incert, care a fost cel de al XVIII-lea, ca o fată bătrână și o soacră ratată, să-și legene un an deasupra capetelor contimporanilor săi, un chip alb de fecioară tragică și amantă pătimașe. Dar iată-i povestea.

COPILARIA

S'a născut la Lyon în casa lui Louis Basiliac, chirurg. Madeleine Ganivet, soția acestuia era moașe. Țineau împreună o casă discretă, unde se retrăsese o doamnă din înalta societate, Julie d'Albon, ca să nască în taină. Nobila doamnă, despărțită de bărbatul ei de câți-va ani, mamă a doi copii legitimi — Diana de 16 ani și Camil de opt — fusese numai cu șeapte-spre-zece luni înainte mama unui bastard crescut departe la o mânăstire. Ultima născută este botezată la 10 Noembrie 1832 sub numele de Julie-Jeanne-Eléonore de Lespinasse.

I se inventă un tată Claude de Lespinasse burghez din Lyon, care nu semnează actul de botez, pentrucă este absent și e absent pentru că nu există. I se născocește o mamă, Julie Navarre, care deasemeni nu există. I se dă un naș, o nașă imaginară și în acest total neant de stare civilă este declarată fiică legitimă.

ADOLESCENȚA

Contesa d'Albon, care o crescuse pe Julie până la cincisprezece ani cu o dragoste întreagă, moare. Fiica sa cea mai mare, Diana, este măritată cu Gaspard de Vichy. Camil este căpitan într'un regiment de cavalerie. Ce să facă Iulia? O fată cu dorul ei de viață nu se retrage patriarhal la mânăstire la această vârstă „a făgăduințelor și-a florilor" — cum trebuia să se spună pe vremea aceea. Diana și soțul ei o invită la castelul lor Champrond, ca să locuească împreună.

Au doi copiii, Abel și Alexandre, vor avea curând o fiică Anne-Camille. Julie ar putea să se amuze îngrijind de acești nepoți ai ei, instruindu-i, jucându-se cu ei. Iat-o dar liniștită în această casă, unde se crede la adăpost. Dar într'o bună zi Julie află — probabil din chiar gura prietenoaselor ei gazde — un lucru îngrozitor, pe care niciodată n'ar fi trebuit să-l știe: ea este într'adevăr fiica doamnei Albon, dar bastardă. Ceva mai mult și mai tragic. Este numai sora vitregă a Dianei, dar îi este și fiica ei vitregă... Cum ? Este o poveste stranie și crudă. Contele Gaspard de Vichy, cumnatul oficial al Juliei, de vreme ce ea este sora contesei Diana de Vichy, este fără îndoială tatăl ei. Poveste care amintește tragedia Atrizilor și destinul lui Oedip. Așa dar Gaspard de Vichy, înainte de a se fi căsătorit cu Diana d'Albon, fusese amantul Juliei d'Albon. Acest Claude de Lespinasse, trecut drept tată al Juliei de Lespinasse pe actul de botez la 10 Noembrie 1732 : o fantomă. Amantul doamnei d'Albon, tatăl Juliei de Lespinasse, șapte ani mai târziu avea să se căsătorească cu fiica cea mai mare a amantei lui. Iată-l cumnat al propriei sale copile, ascuns în dosul unor aparențe onorabile și mincinoase.

De ce nu s'a tăinuit până la urmă această oribilă tragedie și pentru care motive i s'au destăinuit Juliei cruzimi ignorate de buna sa credință ? Probabil pentru a o împiedica să-și revendice drepturile sale la moștenirea maică-sii. Meschini, oamenii socotiseră prudent. Generoasă și bună, Julie n'ar fi vrut niciodată să mai păstreze legături — și încă bănoase — cu un trecut, de care nu era vinovată, dar de care nu mai puțin îi era rușine.

Nu cunoaștem toate piesele dramei ; am gresi învinuindu-i pe acești oameni, pe care nu îi cunoaștem și care au aerul de a se fi zbătut sub păcat fără generozitate de inimă sau bani. Faptele sunt aici și nu mărturisesc lucruri prea bune despre ei. Ele indică o întreagă dramă, mai multe drame multe greșeli și necazuri. Șeaptesprezece ani mai târziu după aceasta, tânărul Abel de Vichy, frate și nepot ai Iuliei de Lespinasse, își notează în jurnalul său intim aceste scurte și aspre cuvinte :

„Am avut o întrevedere lungă cu mama despre domnișoara de Lespinasse. Ce orori !"

PLECAREA

„Ororile" aflate o zguduiră adânc pe Julie, care nu le uită niciodată. Târziu, târziu de tot îi scria lui Guibert, amantul ei :

„Intr'o zi, prietene, am să-ți povestesc lucruri, ce nu se găsesc nici în romanele lui Prévost și Richerdson. Povestea mea este alcătuită din împrejurări atât de funeste, atât de crunte, încât m'a învățat că adesea adevărul nu este și verosimil. Eroinele de roman au puțin lucru de spus despre educația lor. A mea ar merita să fie scrisă prin ciudățenia ei. Intr'o seară, în iarna asta, când amândoi vom fi triști, aplecați spre gânduri, îți voi dărui mijlocul de a-ți trece vremea, ascultând o poveste, care te-ar interesa, dacă ai găsi-o într'o carte, dar care te va face să-ți imaginezi o mare oroare pentru neamul omenesc. Cât de cruzi sunt oamenii ! Tigrii sunt mai buni decât ei".

De vreme ce douăzeci de ani dela aflarea tainelor pomenite, tristețea Juliei nu dispăruse, ne închipuim lesne cât de mare îi fu durerea chiar în zilele acelea. Se hotărî să plece departe de o familie atât de sinistru alcătuită. La Paris cunoștea numai pe sora incestuosului ei tată, doamna du Defand. După câteva amânări, o pornește în Aprilie 1754 în vârstă de douăzeci și doi de ani.

Doamna du Defand îi scrise scurt :

— „Regina mea, fă-ți pachetele și vino.

DEBUTURILE MONDENE

Salonul monden al doamnei du Defand avea acest farmec de a fi adăpostit între zidurile unei mânăstiri austere. fără să-și piardă însă nimic din libertatea și grația mondenității sale. Cu o sută de ani înainte îl locuise doamna de Montespan, Julia călca deci într'un loc predestinat. Anturajul amfitrioanei însă trebuia să răspundă exigențelor vârstei sale. Se pare că majoratul acolo era la patruzeci de ani.

De aceia primele succese ale Juliei au fost tomnatece, ridicole și austere : cereri în căsătorie. Când între pensionarii casei, își face loc într'o seară, din întâmplare, silueta suplă și bărbătească a unui tânăr irlandez, domnișoara de Lespinasse iubește brusc. Fericitul era domnul Taafe. Doamna du Defand își simte întâietatea sentimentală primejduită și reacționează sever. Domnul de Taafe în Irlanda și Julie în camera ei de culcare. Unde desigur se otrăvește, luând o doză tot atât de sigur, insuficientă. Tragedie trecătoare și simplă. Geniul amoros al domnișoarei de Lespinesse nu își împlinise încă vârsta. Avea 25 de ani.

D'ALEMBERT

Era unul dintre cei mai tineri vizitatori ai salonului Doamnei du Deffand : cincisprezece ani mai în vârstă decât Julie. Un băiat minunat, vesel, de o veselie, care mergea bucuros până la bufonerie și care îl făcea să semene mai mult cu un Italian decât cu un francez. Nu prea își îngrijea nici costumul, nici frizura. Işi întrebuința talentul în imitații ; dar plăcea cu atât mai mult în maimuțărirea personagiilor celebre cu cât se știe că este un admirabil geometru, un om de geniu, foarte serios, și cu cât lumea se amuză văzând oamenii altfel decât cum și-i închipue. Mic de statură, blând și amabil, puțin boem, cu decență și politeță, își dădea această înfățișare de veselie, pentru ca să-și ascundă adevăratul său caracter, o sensibilitate distinsă, un dar ascuns de reverie, o timidă dezamăgire și în ciuda tuturor acestora o nădejde.

Din cea de întâiu zi a iubit-o pe domnișoara de Lespinasse.

Se pretinde că iubirile lui D'Alambert n'au făcut nici un rău nimănui și că natura l-a sortit inocenței. A iubit pe fiica doicii lui și a lăsat-o așa cum o făcuse Dumnezeu. Una din admiratoarele lui exuberante, spunea despre el : E un Dumnezeu". Dar o răutăcioasă a răspuns că dacă ar fi Dumnezeu ar începe prin a se preface în bărbat. Iar doamna de Chalnes susținea, că D'Alembert chiar într'un serai și-ar păstra eternă copilăria. Lucrul nu este însă chiar sigur.

Intr'adevăr D'Alembert nu se arata și nu era un faun ; muncia mult, ducea o viață liniștită și ordonată : numai că nu părea prea îndrăgostit de traiu bun. Asta e tot.

D'Alembert o iubește nemărturisit pe Julie. Ea îi acceptă prietenia și atât. Amândoi pun la cale mici revolte în orânduielile salonului doamnei du Deffand. Pe încetul în camera Juliei se formează un al doilea cerc, care în clipa, când este descoperit de amfitrioană trebue să-și mute reședința. Domnișoara de Lespinasse locuește acum într'o casă proprie, urmată de credincioșii ei D'Alembert, Marmontel, Turgot și Chastellax. Cel dintâiu locuește chiar cu ea. Secretarul amfitrioanei ? Poate, dar de vreme ce și ușile sălii de bae îi sunt deschise avem dreptul să presupunem că nu totdeauna își adora filosoful această calitate domestică. Oricum mulțumită lui cercul domnișoarei le Lespinasse devine „laboratorul Enciclopediei" și „clocitoarea candidaților la Academie". Reuniune mondenă prețuită și invidiată.

DOMNUL DE MORA

La 19 Decembrie 1766 Julie îi scrie baronului de Holbach că inima îi este plină de chipul și farmecele unui tânăr spaniol, cel mai frumos om din lume. Era nobilul spaniol de Mora, care la douăzeci și doi de ani avea un trecut de cuceriri sentimentale vestite, două picioare frumoase și o spadă elegantă. Julie iubește însfârșit, dar superbul cavaler trebue să se reîntoarcă în Spania.

Și cum ar fi fost mulțumit ca din drum să se oprească la Fernay, o zi în tovărășia patriarhului Voltaire, d'Alembert — veșnicul unghiu al acestui inevitabil triunghiu — îl va servi recomandându-l.

După o întârziere de un an domnul de Mora se întoarce la Paris, unde rămâne opt luni. Dragoslea se mărturisește acum în ochii tuturor, exceptându-l pe d'Alembert desigur. Zâna academicienilor, Julie de Lespinasse, iubește cu furia celor 37 de ani ai săi neîntrebuințați.

Cavalerul se lasă terorizat. Vârsta și exigențele amantei impun. Cu doisprezece ani mai tânăr decât ea, domnul de Mora răspunde întârziatelor grații, cu tinerețea lui încercată, dar acum pe deplin cucerită. El, descendentul celei mai superbe aristrocrații spaniole, generalul regelui și adoratorul doamenelor, gata să se căsătoească cu această bastardă matură și pasionată. Disprețuește toate onorurile, tot fastul, cu care îl îmbie cele mai celebre saloane princiare, pentru ca să rămână docil, fericit și modest la pieptul amantei de patruzeci de ani. Și imaginea noastră este fericită, pentru că ne închipue de aproape această ferventă dragoste, care nu a izbutit să fie ridicolă pentrucă a început prin a fi tragică. Intr'adevăr la sfârșitul celor câteva luni de concediu la Paris, iubitul se îmbolnăvește grav de plămâni și pleacă într'o stare disperată la Madrid. Julie rămâne însă. Dor de comoditate ? Teamă de scandal ? Prudență ?

INCORNORATUL

Este desigur d'Allembert, care crezând că relațiile amicei lui cu frumosul general se reduc la cea mai îngerească prietenie, le dă ajutorul său devotat. Pentru ca să-i cruțe Juliei supărări, se duce în fiecare dimineață, decum se crapă de ziuă, la barieră pentruca să aștepte scrisorile celuilalt. Bietul și ridicolul bon om.

Baronul Grimm scrie despre el :

„Nu este la Paris nici un nenorocit țăran, care să facă atâtea curse, atâtea comisioane obositoare, câte face primul geometru al Europei, şeful societăţii enciclopedice, dictatorul academiilor noastre, pentru serviciul domnişoarei de Lespinasse.

DOMNUL DE GUIBERT

Şi Julie? Suferă. Cu accese de tragedie ucigătoare, cu disperări brusce, cu încercări de sinucideri. Vai! de ce nu moare? Cu câtă bucurie şi-ar întâmpina moartea şi cum s'ar consola în pieire! Fiindcă însă trăeşte îi trebuesc probabil altfel de consolări.

Chiar înainte de ultima plecare a domnului de Mora, iată ce îi scrie domnişoara de Lespinasse lui Condorcet:

„Am făcut cunoştiinţă cu domnul de Guibert. Imi place mult. Inima lui se oglindeşte în tot ce spune; e puternic şi elegant: nu seamănă cu nimeni.

Iat-o dar iubind pentru a doua oară. Dacă lucrul s'ar petrece simplu ar fi natural şi drept. O femeie nu mai iubeşte un bărbat şi îl îndrăgeşte pe altul. In veacul enciclopediştilor însă uşa aceluiaş budoar nu era iertat să fie deschisă de doi bărbaţi, fără să se întâmple o mare tragedie spirituală. Când o femeie are patruzeci de ani şi ştie să scrie, nu primeşte în dormitorul ei un bărbat străin, până nu îşi mărturiseşte o dramă. Ar fi fost mult prea simplu ca domnul de Guibert să-i fi urmat firesc întâiului iubit. Julie de Lespinasse este o eroină, nu o femeie. Deaceea această omenească situaţie a schimbării bărbaţilor, se complică pentru ea într'o sumbră şi chinuitoare melancolie. Il iubeşte pe de Guibert şi îl ucide pe de Mora mărturisindu-i cu lamentabile accente le pasiune târzie această nouă aventură. Nici măcar nu se poate împărţi calmă între unul şi între celălalt. Are lipsa de discreţie de a-i vorbi lui de Guibert despre poezia primei ei iubiri şi cruzimea ridicolă de a-l chinui pe muribundul de Mora cu tânguirile ei de fată bătrână.

Ori de Guibert nu este un adolescent. La 28 de ani îşi are succesele lui mondene, amanteie lui celebre şi toate izbânzile probabile.

10 FEBRUARIE 1774

O lojă la operă. Se cântă **Orfeu.** Domnişoara de Lespinasse şi domnul de Guibert singuri. Loja este suficient de mare pentru a-şi ascunde discret o canapea. Perdele. Muzică. Iarnă.

Iată dar că această celebră amoreză, care — din lipsă de date precise — era ameninţată să rămână în Istorie fată bătrână este cu certitudine.

A doua zi îi scria amantului, acestă scrisoare genială prin patima ei neocolită şi sinceră:

„Prietene, sufăr, te iubesc şi aştept".

Dar pentru ca povestea să ia înfăţişare de orb destin, în aceeaşi seară, la aceeaşi oră, departe în Spania, domnul de Mora suferă cel mai distrugător acces ol bolii. Şi Julie află. Inchipuiţi-v'o, mâniată, tragică, nenorocită, blestemându-se, căindu-se şi luptându-se cu patima de curând aprinsă. Este totuşi femeie. Vârsta ei are un devotament maternel, peste care temperamentul său fugos nu poate călca. Il ceamă imediat pe domnul de Mora la Paris, unde sunt doctori destoinici şi climă mai prielnică. Bietul cavaler o porneşte. In ziua plecării îi scrie:

„Madrid 3 Maiu 1774, urcându-mă în trăsură ca să te văd". Iar dela Bordeaux, unde puterile îl părăsesc definitiv, îşi începe câteva clipe înainte de a închide pe veci ochii, o scrisoare:

„Din Bordeaux, 23 Mai 1774, sosind şi murind".

REGRETE POSTUME

Sensibilitatea dezordonată şi pătimaşe a Juliei de Lespinasse, este zdruncinată adânc de vestea nenorocirii. S'ar spune că femeia şi-a pierdut minţile. După ce luni întregi îl jeleşte pe cel mort, văitându-se într'o disperare groaznică şi zvârcolindu-se în răcnete, revine calmă către dragostea lui de Guibert, pentru ca nu mult după aceea să-i facă viaţa imposibilă, mustrându-l şi învinuindu-l de moartea lui de More. Ea însăşi se socoteşte ucigaşa lui şi se torturează inventându-şi probele acestei crime, căindu-se public şi blestemând.

„Am vrut să mor pentru domnul de Mora şi m'ai făcut să trăesc pentru d-ta" îi scrie amantului ei într'o zi, pentru ca peste un ceas să-i mărturisească:

„Prietene, înţelegi cât te iubesc. D-ta singur şi durerea mea e tot ce îmi mai rămâne. Să te iubesc, să te văd, sau să mor, iată cel din urmă şi singurul dor al inimii mele".

LITERATURĂ ŞI DRAGOSTE

De atunci încolo relaţiile celor doi amanţi devin din ce în ce mai chinuite şi pentru altul, se schimbă la fiecare clipă, se rup, se reiau, din ce în ce mai puţin sigure din ce în ce mai nesuferite. Desele voiajuri ale domnului de Guibert ar fi izbutit să tempereze îndârjirea, dar din nenorocire amanţii ştiau să scrie. Amândoi trăiau într'un veac de literatori şi raisoneuri. Scriind simţeau nevoia să dramatizeze situaţiile simple, să literaturizeze o viaţă prin ea însăşi suficient de nefirească. S'ar spune că Julie de Lespinasse şi-a fabricat viaţa după modelul eroinei lui Rousseau, din romanul, care făcea pe atunci carieră, **La nouvelle Héloise.** Şi pe aceea o chema tot Julie. Fatală asemănare de nume. Domnişoara de Lespinasse parcă cu proprie voinţă îşi mutilează soarta pozând în tragic. Nu izbuteşte niciodată să-i scrie lui de Guibert simplu şi cumsecade. Paginile ei sunt de o grandilocvenţă patetică, retorice şi declamatoare, fie că ţine să-şi spună astfel iubirea, fie că-l necăjeşte pe bietul ei amant cu o mulţime de învinuiri nedrepte.

Este de mirare că de Guibert îşi va căuta refugiul în pacea unei căsnicii onorabile! Probabil că nu, de vreme ce în mijlocul unuia din accesele de patetism ale Juliei, pleacă fără s'o anunţe la castelul părinţilor domnişoarei Louise-Alexandrine Boutinon des Hayes de Courcelles.

CĂSĂTORIA LUI DE GUIBERT

Geniul liric al domnişoarei de Lespinasse a fost nu în faptul de a trăi pentru iubire ci în acela de a muri pentru ea. Vestea căsătoriei lui de Guibert a fost primită ca o nenorocire. S'au repetat aceleaşi frământări de totdeauna, aceleaşi îndârjiri şi aceleaşi înfrângeri. La început mânioasă şi hotărîtă pentru orice luptă, Julie acceptă mai târziu cu dureroasă renunţare. Rămâne semnificativă şi vie o întâmplare, care o caracterizează în toată iubirea ei egoistă şi generoasă.

Intr'o zi făcându-i o vizită lui de Guibert, acesta o vesti că peste un ceas avea să vie la el logodnica, domnişoara de Courcelles şi că ar face bine să evite o astfel de întâlnire penibilă. Julie nici nu voi să audă. Rămâne pentru ca să lupte. Rămâne pentru ca să se apere.

Inchipuiţi-vi-l pe acest de Guibert, tremurând palid şi înspăimântat în faţa celor două femei. Julie tace întunecată şi prevestitoare de rău. Dar deodată se înseninează, surâde, vorbeşte drăguţ, îşi mângâie rivala, o copilă de şeaptesprezece ani şi pleacă.

Emoţionantă şi neaşteptată scenă.

MOARTEA

Timpul dela logodna iubitului, până la moartea ei, este pentru Julie o agonie. Se stinge treptat de lingoare. Lâncezeşte şi piere zi cu zi.

Ultima zi. 21 Mai 1776. Lângă patul ei d'Alembert şi Abel de Vichy. Intr'o cameră învecinată aşteaptă de Guibert, pe care o ultimă cochetărie a domnişoarei de Lespinesse l-a oprit să intre. Nu vrea să fie văzută cu chipul palid şi descompus.

Muribunda cere o hârtie. Mâna îi tremură. E pentru cel de afară:

„Prietene, te iubesc; iată calmantul durerii mele. Ţine de d-ta să-l schimbi în otravă; din toate otrăvurile va fi cea mai repede şi mai violentă.

Vai! îmi este aşa de greu să trăesc, încât sunt gata să cerşesc mila şi generozitatea d-tale pentru a-mi dărui acest ajutor. Va sfârşi o agonie dureroasă, care în curând îţi va apăsa inima d-tale. Ha, bunul meu prieten; fii odată crud din virtute Mă sting. Adio".

Puţin mai târziu se trezi. „Trăesc încă?". Pe urmă nu mai spuse nimic; două ceasuri după miezul nopţii muri.

Editura Flammarion.—Paris

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde întradevăr în porii pielei
invioreză epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

ŢIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 13
25 Martie 1928
5 Lei

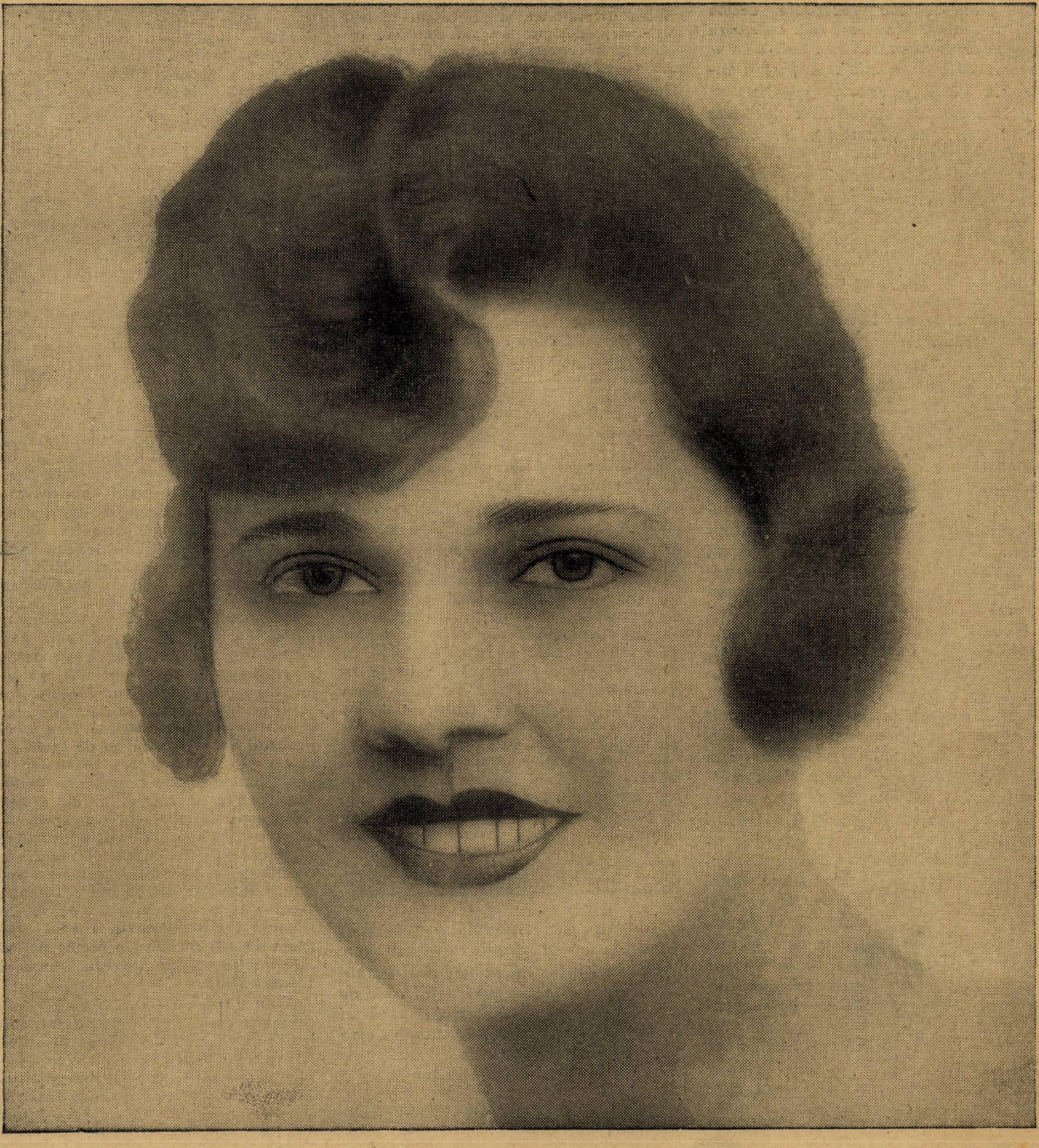

COMEDIANA

sufletul romanesc

COMEDIANA ELVIRA POPESCU

Ne pregăteam să închinăm unul dintre numerele noastre Elvirei Popescu şi iată că ne vine dela Paris vestea unui nou triumf al ei. Cu atât mai bine. Vom pune la rubrica în care înregistrăm opinia streinătăţii, extrase recente din critica pariziană.

Nu sunt de loc rezervate aceste dări de seamă. N'au fost nici cele care au consacrat memorabila seară a „Verişoarei dela Varşovia". A fost o uimire la Paris, o senzaţie pentru lumea teatrelor de acolo. Cei mai de seamă critici au fost uluiţi. S'a vorbit despre Réjanne.

Şi aici la noi a fost o uimire. Cum a avut succes „Elvira" la Paris. Dar ea joacă în repertoriul bulevardier şi interprete bulevardiere trebue să aibă Parisul cu duzinele. Căci dacă la noi lumea se amuză la comedii, nu le ia totuşi în serios. Se crede că patru chilograme de var înseamnă mai mult decât, statueta de gips fraged şi comic modelată.

Cronicile noastre din timp, dovedesc că n'a fost pentru noi o surpriză succesul Elvirei Popescu. Il prevăzusem. Faptul că juca cu săli pe jumătate goale, seară de seară, în faţa unor spectatori numai amuzanţi, cari nu-şi dădeau seama că au în faţă una dintre cele mai mari comediane ale timpului, nu ne-a împiedecat nici odată să gândim şi să scriem ferm, ceeace străinătatea avea să confirme mai târziu.

Dintre câte artiste am văzut până acum, socot că Elvira Popescu este cea mai aproape de artă. E o creatoare. Jocul ei nu e o imitare a vieţii. E viaţa însă-şi în devenire. De-o atât de mare frumuseţe ca femee, în jocul ei. Elvira Popescu nu caută totuşi un frumos caligrafic. Bucuria de a o vedea jucând, e bucuria de a vedea unul din aspectele creaţiei. Actorul cunoaşte reguli şi are un canon pentru frumos, neînduplecat în mediocritatea lui, marea comediană dela Paris e deasupra acestor mijloace mărunte. I se reproşează că joacă numai în comedia „uşoară". Dar cine se mai interesează de comedie când joacă Elvira Popescu? Au aceste comedii momente riscate? Sigur. Dar în jocul superior al actriţei devin tot atât de caste aceste îndrăsneli ca nişte statui goale.

Avem la Paris o artistă, care atrage statornic şi viu atenţia maselor mari.

E o „Popească" nu numai prin frumuseţea ei românească, nu numai prin jocul ei specific, nu numai prin iremodiabila ei nostalgie pentru tot ce e de aici, al nostru. Ci şi prin felul artei ei care e ceeace are mai uman arta însăşi. Elvira Popescu e bucuria de de a înflori a simţirii româneşti.

CAMIL PETRESCU

MIHAIL SEBASTIAN.

Scena românească a fost întotdeauna bogată în admirabile conştiinţe artistice. Creatori căutându-se cu nelinişti şi emoţii dela debut până la cea mai târzie glorie, supunându-se neobosit experienţelor noui părăsind tipul de dramaturgie, în care poposiseră o clipă şi încercând cu riscuri de începători cale neumblată. Pentru diversitatea şi pitorescul teatrului nostru, desigur această continuă recreare a interpretului este o înaltă calitate. Scena îşi rezerva surprize, mişcare şi inedit. Actorul lupta împotriva îmbătrânirii cu acest semn de tinerească pasiune, cu acest dor de început. Dar pentru armonia şi unitatea creaţiei actoriceşti să recunoaştem este în acest procedeu o primejdie. Fiindcă instabilitatea îşi are riscurile sale. Când cineva caută, se sorteşte înfrângerilor. Când cineva se frământă, se obligă inegalului. Evident păcate nu prea mari pentru un creator în piatră sau cuvânt. O lucrare bună anulează zece proaste. Dar în teatru (şi s'ar părea curios, de vreme ce acolo este creaţia vremelnică) există un element irevocabil, tocmai fiindcă-i trecător. Impotriva unei replici, fals intonate, nu se mai poate face absolut nimic. Păcatul este ireparabil şi justa interpretare de mâine nu o va face uitată pe cea de astăzi, fiindcă actorul va avea să joace înaintea altei săli.

Elvira Popescu este un temperament. Deaceea o comediană.

N'a rătăcit o clipă departe de meridianul genului ei autentic, din clipa în care şi l-a limpezit. A încercat numai în vremea debutului şi uceniciei. Pe urmă, înţelegând — mai precis — simţind către care tip scenic o îndeamnă posibilităţile temperamentului ei, s'a oprit pentru totdeauna în lumea comediei. Şi fiindcă deasemenea simţia, că mare creaţie nu există decât acolo unde este limpede diferenţiere, şi-a încercuit în chiar sfera comediei, genul ei mai puţin întins dar precizat. Aventuri artistice pentru această actriţă nu sunt cu putinţă. Este drept însă că la fel sunt excluse experienţele. Dar Elvira artista pe care o cunoaştem nu mai are nevoie de ele în locul unde se găseşte. La vremea ei le-a încercat. Citiţi această scurtă poveste a uneia din cele mai strălucite cariere de scenă şi observaţi treptele. Sunt puţine şi definitive.

Debutează de cum sfârşeşte conservatorul, obişnuit, tradiţional şi fără importanţă. Desigur roluri de domniţă blondă. Invredniceşte cu frumuseţea ei câteva blânde copiliţe din industria teatrală Eftimiu-Bâisan, tremură glasul ei de mare puritate sonoră prin versurile acestor magicieni cu Feţi frumoşi şi Ileana Cosinzeana şi servind genul aceseta feciorelnic plimbă pe scena Teatrului Naţional candoarea câtorva domnişoare din piese franţuzeşti. Intâia treaptă este lichidată. Venerabila noastră instituţie de artă şi stat nu poate să dea mai mult unui actor tânăr.

Compania Excelsior. Dela Davilla cea mai închegată şi mai diversă trupă românească. Elvira Popescu abordează două genuri: comedia de bulevard (culcuşul miresii) şi drama de pasiune sexuală (La gluc de Jean Richepin). Despre întâiul inutil să vorbim acum, fiindcă nu este numai o treaptă într'o carieră, ci însăşi cariera. Al doilea, o surpriză. Elvira tragediană? Nu. Rolul era o stranie şi nedesluşită îmbinare de pasiune şi demoniac, devotament şi cruzime, farmec şi urâţenie.

Inţelegeţi de ce pe scena românească niciodată nu a trăit Tofana cu adevărat, decât odată cu Elvira Popescu? Din femeia, pe care Marioara Ventura bunăoară, ar fi făcut o eroină de desfrânare absurdă, Elvira a creat pasiuni veridice ca un destin. In jurul ei celialţi oameni gravitau fantoşe, caraghioslâcuri. Ea tălmăcia patima roşie în tăcerile ei şi în zâmbete.

Totuşi... Să regretăm? Să o dorim reîntoarsă acolo?... Totuşi Elvira a părăsit drama şi a rămas la comedie uşoară, spumoasă, amuzantă şi vremelnică. Un an de tovărăşie cu Iancovescu şi Mihalescu a jucat spiritual numai în decor de buduar şi în dispoziţie de dragoste franţuzească. Probabil că în spiritul ei de femeie frumoasă şi în înţelegerea ei pestru dragoste, între Tofane şi anonima midinetă a bucuriilor şi tragediilor de o noapte erau mari înrudiri de temperament Şi este cu atât mai probabil adevărul presupunerii noastre cu cât şi Francezii au recunoscut adevărata trăsătură a talentului Elvirei, tot din pasiunea Tofanei, pe care ea a jucat-o prima oară la Paris. Domnul Louis Verneuil, a avut inteligenţa de a-şi recunoaşte eroina parisiană sub înfăţişarea de tragedie rusească a Tofanei Sbilţ.

Şi de acolo începe gloria. Trăsătura exclusiv personală a talentului fusese realizată. Incercări şi dibuiri în altfel de creaţie erau inutile şi dăunătoare. Genul şi geniul Elvirei Popescu era ştiut.

Am văzut-o în câteva piese, împărăţind cu apariţia ei de admirabilă decoraţie scenică, peste anecdota ridicolă a unei farse, peste cursivitatea lesnicioasă a dialogului, peste banalul calambururilor. Elvira nu depășește comedia, pe care o joacă. O creiază. Grația ei intensifică teatrul Verneuil.

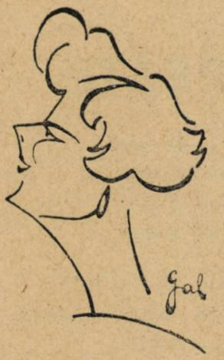

Care să-i fie secretul artei și ce o deosebește pe ea de talentul atâtor actrițe de „gen genial“ ?

Elvira Popescu are o frumusețe de scenă. Este o acțiune în armonia înfățișării ei, este un element dramatic și viu în acest trup. Decorează o situație, mobilează un spațiu, valorifică o intrare. Este o suplețe, care însoțește cuvântul, îl traduce în gest și îl păstrează în mișcarea trupului mult după ce a fost rostit.

Nu vi se pare că acest trup de spirituală simetrie rămâne în scenă ca o rezonanță realizată și perceptibilă a râsului vostru? Sunt multe actrițe frumoase. Câte din ele au înțeles însă că frumusețea trebue purtată ca o rochie și ca un gest și câte posedă această artă ? Elvira își poartă frumusețea cu o neglijență de superbă cochetărie, cu o nepăsare și o siguranță de curtezană modernă. Este în acest lucru cel mai mare dar al artei, pe care ea singură o știe. Celelalte calități sunt accesorii. Când cineva are senzația cinetică a echilibrului său organic, când fiecare pas al cuiva exprimă o lege de simetrie și descrie o linie desăvârșită, cum să nu păstreze aceeași grație în glas și în cuvânt. Talentul Elvirei este o frumusețe fizică și un temperament. Probabil cel mai autentic temperament dramatic din teatrul românesc de astăzi. Ea singură nu are nevoe de experiență și singură s'a desăvârșit. Pentru că s'a recunoscut pe sine în locul cel mai propriu ei. Și a rămas.

Succesele vin unul după altul. Elogiile o recunosc drept ce este, o foarte mare comediană. Pentru arta actorului nu există gen minor.

Elvira rămâne în felul de teatru, pe care și l-a ales. Cine regretă, greșește. Fiindcă nu-i înțelege geniul.

ELVIRA POPESCU ŞI STRĂINĂTATEA

In treacăt vom aminti publicului de succesele anterioare ale d-nei Elvira Popescu, succese cari au consacrat-o definitiv scenei franceze. Antoine spunea că l-a obsedat stăruitor gândul marei Rêjane. „Excelsior“ era de părere că d-na Elvira Popescu ar putea servi de model „celor mai bune comediane“ din Paris. „Le Temps“ recunoaște că autorul piesei, a decis de soarta ei prin norocul de a fi descoperit pe artista bucureșteană. In fine „Le Journal“ la pagina închinată anului literar, dramatic și artistic, recunoaște că apariția d-nei Elvira Popescu a fost evenimentul cel mai de seamă al anului in ceeace privește jocul actorilor.

Aceasta în 1924. Astăzi doamna Elvira Popescu continuă seria succeselor și culege aceleași unanime elogii.

Ultimul succes al d-nei Elvira Popescu, în comedia lui Verneuil „Amantul doamnei Vidal“, a fost un nou prilej de elogii aduse de către cei mai reputați critici teatrali ai presei franceze. Redăm mai jos fragmente cari arată în ce măsură această excelentă și completă comediană a reușit să domine scena franceză.

LE FIGARO

„Rolul principal e realizat de d-na Elvira Popescu. D-sa întrupează cu ușurință rolul care pare să fi fost eroit pe măsura d-sale. Are o vioiciune, o expansivitate care nu se poate să nu învingă orice împotrivire.

Și pe urmă are accentul ei unic. Accentul și întorsătura stranie a frazelor, iată ceeace dă un neașteptat humor, când gândurile se silesc să fie închise în cuvinte pe care le întrec. Pe umerii d-nei Elvira Popescu a fost dusă spre succes întreaga piesă. Ea îi dă viață, înuflețind-o cu propriul ei temperament.

James de Coquet

L'AVENIR

Din nou Elvira Popescu triumfează la Théâtre de Paris interpretând o piesă de d. Louis Verneuil.

Autorul joacă rolul secretarului, are un comic rece stăpânit care contrastează minunat cu interpretarea călduroasă, rapidă, vaporoasă și fermecătoare a d-nei Elvira Popescu.

Nozière

L'OEUVRE

O comedie agreabilă care e condusă cu vervă îndrăcită de orbitoarea frumusețe a d-nei Popescu.

Publicul a aplaudat călduros această comedie care întrece pe atâtea altele și a aplaudat asemenea pe principala interpretă miraculoasă în grație, fragezime și farmec atrăgător.

Edmond Sée

EXCELSIOR

Piesa jucată de d-na Elvira Popescu va distra pe toți.

D. Verneuil a scris rolul principal pentru d-na Elvira Popescu și a avut dreptate pentrucă succesul ei a învederat că a fost îndreptățit în inspirație. In toată piesa trăește Elvira Popescu. Ea o însuflețește cu verva ei amuzantă și neastâmpărată prin drăgălășia ei și prin comica ei sinceritate.

Charles Méré

PARIS-SOIR

E greu să judeci o piesă când d-na Popescu este aceia care o joacă. D-sa are atâta entrain, grație, naturalețe, vivacitate, mișcare, viață, inteligență, sensibilitate, încât interesul ține cât d-sa e în scenă. Și d-sa este tot timpul în scenă.

Pierre Varenne

adevarate

Seara tragică

E interesant de urmărit și în ecourile revistelor ușoare succesul repurtat de admirabila comediană : — O păpușe delicioasă, Ma causine de Varsovie, face furori. — Această poloneză prezintă o particularitate foarte curioasă : e romàncă. Puțin importă, căci d-na Elvira Popescu este cea mai eblouisantă artistă pe care am văzut-o de multă vreme, pe scenele noastre de gen. Teatrul Michel a făcut-o să vie anume dela București ca să fie Parisiană. Ea a reușit de minune.

Seara premiera a fost tragică. Succesul a fost atât de mare pentru frumoasa romàncă în cât actrița „seconde vedette“ s'a pus în grevă. La nouă și un sfert nu sosise, refuzând să joace. A trebuit ca directorul și doi camarazi să meargă cu taximetrul la ea ca s'o roage. In timpul acesta bastoanele sunau în podea. S'a început spectacolul după ora 10.

(din FANTASIO)

,La „Suzana“

La Vichy astăvară. La o masă într'unul dintre cele mai elegante restaurante din lume, Elvira Popescu prezidează o masă care are în jurul ei pe prințul Sixte de Bourbon, Theyssen, regele fierului, contele de Opostof, ministrul Spaniei la Paris, Pepa Bonafé, Andrée Theroy, Verneuil și prietenii marei comediane de aci de-acasă : excelenta Leny Caler, Scarlat Froda, Timuș. Mica bucureșteană privește uimită în jurul ei :

— Ce splendoare... Ce fericită trebue să fii....

Zâmbind cu ochii ușor întunecați Elvira Popescu îi ia mâna.

— Ascultă Leny, ași prefera o masă la Suzana acolo în București. Trebue să fie acum acolo un praf și o căldură delicioasă....

NOTE BIOGRAFICE

Elvira Popescu s'a născut în București. Studiile secundare le-a urmat la pensionul Loliot. La vârsta de 14 ani intră la conservator, urmând clasa Aristitzei Romanescu.

Tot în anul I de conservator debutează în „Inșiră-te Mărgărite“. Cu această ocazie Jean Richepin, care asistase la spectacol, îi prezice o carieră strălucită.

Conduce apoi împreună cu d-nii Storin și Manolescu trupa teatrului Excelsior, unde obține mari succese.

După războí împreună cu d. Iancovescu înființează Teatrul Mic. In 1924 joacă la Paris cu un ansablu românesc „Patima roșie“.

De-atunci Parisul și teatrul francez ne-au răpit-o.

poezie

C. I. ŞICLOVANU

ANONIMAT

Nu ţi-a părut ciudat să ne'ntâlnim aşa de timpuriu
Pe două căi ce se despart, când se'ntretaie-o clipă —
In parcul scuturat de vânt — simptom de gripă —
In care orăşenii au iubit din tată'n fiu ?

Te-am prins în capătul unor alei ce se'ntâlniau
Şi ca o ciută-ai tresărit sub colorata-ţi mască.
Pe-atunci în parcuri pomii înfrunziau,
Sau poate începeau să desfrunziască.

. . . .

In strada ce dizolvă sufletele-apoi
Noi ne-am pierdut şi despărţirea n'a fost tristă —
Din ce a fost nimic nu se schimbase între noi,
Şi nici măcar în amintire o batistă.

Atâţi castani şi tei a'nchis, cu sufletul asemeni,
Grilajul parcului în toropeala asta grea.
Tot mă mai plimb în calmul vremei printre semeni
Şi orice pălărie mauve de-atunci îmi pare că-i a ta.

MIHAI MOŞANDREI

HOLOCAUST

In pădurea de pini, cu greeri ce cântă pe ramuri,
Străluce prin vrejuri în marmoră albă şi nouă,
— Cu fine coloane săpate în insula Paros,
Altarul zeiţei, ce scutură norii şi plouă.

E Maia, cu pletele negre şi ude de rouă,
Ce-ascunsă prin tufe de ismă, c'o trestie în mâini,
Isbeşte în broaştele pline de aur, ce sună,
In nopţile limpezi, când ceru-i topit în fântâni.

Pământul e ars şi popor a sosit din Acaia,
Cu nard şi cu miere, cu struguri şi vin de Corinth,
Şi cântăreţi din Milet cu flaute fine de os,
Şi tinere fete cu plete legate 'n argint.

Pe lespezi culcată o capră, cu coarne de piatră,
Cu gâtul întins pe roşii tipsii de aramă,
In arii de flaut îşi varsă spumosul ei sânge,
Vestala coboară pe faţă, alba-i năframă.

Din flacăra sfântă, aprinsă din frunze şi smirnă,
Fumul se urcă uşor în albastre spirale.
Norodu'nconjoară altarul cu trestii în mâini,
In cântece sacre şi sunete tari de ţimbale.

Prin crăcile negre de brad, ce se leagănă'n vânt,
Se cerne prin raze de soare, o ploaie domoală,
Ce umflă ţărâna... şi pletele nimfei ce-i goală
Parfumată şi rece aşa cum cădea în Olimp.

ANDREI TUDOR

TRUPEŞTE

Te cântăresc în stele grele
şi te aştept înalt în ceas.
Dar dacă, depărtat de ele,
te fac aci sub simţ popas,

eu te cuprind din zări ştiute
şi-ţi simt prezenţa, cum un steag
adulmecă porniri tăcute
şi'nchide'n cute vântul vag.

C. M. THEODORESCU

AMURG PRIN MUNŢI

Ţi-am prins în pumn un deget care saltă
Fricos şi rece, strânsă lipitoare,
Şi 'ntreg amurgul, roşu ca o floare,
Prin gratiile pieptului se'nvoaltă...

Lupi tineri, două suflete tresaltă
Din munţi chemând cu glasuri arzătoare
Străpung de aur suliţi prin răcoare —
Se uită moartea, prin pădurea 'naltă !

Strânşi aşteptând în noi ca'ntr'o firidă
A nopţii haită, ne'ntrerupt pândită,
Vom sta de-asupra noastră să se'nchidă

Pe ochiul bolţii-albastru şi rotund
— In care palizi licărim pe fund —
Amurgul : o pleoapă veştejită.

INCEPATORII

CIPRIAN DOICESCU

PLOAIE DE TOAMNĂ

pentru V. T.

Plouă molcom din întinderi reci
Pe oraşul meu cernit de ceaţă..
Picături de ploaie se desprind
De pe geam ca fire moi de aţă.

Şi privind decorul monoton
Ca un peisagiu occidental,
Visătoare te revăd şi azi
Cum te-am cunoscut într'un spital.

Astfel ploaia 'n suflet o presimt
Strecurată ca un afluent
Printr'un râu spumos, nestăvilit...
Şi-s cuprins de vechiul sentiment.

Presimţit odată de-amândoi
Când ne furişam pe străzi, prin ceaţă
Iţi aduci aminte că era
Rece şi târzie dimineaţă...

PĂLĂRIA

Tudor Muşatescu

Un spirit de observaţie cotidian de ascuţit, o poiută totdeauna flexibilă, humorul şi un stil familiar, iată ce constitue în bună parte savoarea unei bucăţi iscălite de d. Tudor Muşatescu. Acestor calităţi li se adaogă o puternică doză de ingeniozitate, ceeace aduce inedítul. In bucata ce urmează viaţa obişnuită burgheză, îşi desvălue prin aceste calităţi, întreaga ei intimitate.

Domnul Spirică Necşulescu, este un personagiu compus din redingotă, slujbă şi familie...

Redingota veche, ca şi slujba, nu mai prezintă nici o importanţă, nici chiar pentru molii...

(Trebue ca o molie să fie neapărat bătrână ca să mai poată savura gustul arhaic al unei ştofe pătrunsă de sosuri, de praf şi de intemperii).

Slujba însă, este partea cea mai importantă din toată fiinţa Domnului Spirică.

Nu pentrucă este la administraţia financiară, nici pentrucă datorită ei, Domnul Spirică se numeşte „Domnu şef", ci fiindcă aduce cu exactitate lunară, suma de opt mii şapte sute nouă lei şi patruzeci de bani, în mâna lui sbârcită ca o reclamă de chiromancie. Cât despre familia Domnului Spirică, ea se compune în ordinea ierarhică din: soacră, nevastă şi copii.

Astăzi, Domnul Siprică, a avut o zi de amărăciune cinstită.

Ca de obiceiu, a căutat zadarnic numele său (Necşulescu N. Spiridon) în lista „avansărilor de funcţionari" publicată în gazete.

Dar, amărăciunile lui, nu le cunoaşte nimeni... Le înghite docil, ca un bolnav care ştie că trebue să ia chinină, şi îşi vede de treabă mai departe, caşicum n'ar fi aşteptat nimic, caşicum nu i s'ar fi întâmplat nimic.

Totuş, când a eşit dela slujbă, a simţit nevoia unei reculegeri. A ocolit într'adins pe străzi, ca să lungească distanţa până acasă.

Ploaia cu ropotul ei mărunt, pe umbrelă îi făcea bine. Deasemenea, luminile dela vitrine clopotele de tramwai şi lipăitul galoşilor pe trotuare...

Când a deschis uşa locuinţii sale — casă de zestre pe una din cele mai navigabile străziale cartierului Tei—Domnul Spirică a avut o tresărire. Intârziase.

In „sofragerie", din jurul mesei rotunde, pe care s'au aşezat, dela şapte, farfuriile de piatră şi tacâmurile de aluminiu, **familia**, în completul ei, ridică simultan ochii...

— Acuma se vine, domnule ?

D. Spirică a recunoscut vocea soacrei...

Totdeauna a avut impresia că soacra lui are o voce de măgar, şi cum patrupedul în chestie este pentru d. Spirică cel mai antipatic dintre animale (afară de Năianu, dela pensii), şi soacra dumisale, se bucură — prin asociaţie — de aceeaş prudentă indiferenţă din partea lui.

De altminteri, nici soacra n'a stăruit... Şi-a cumpănit ochelarii pe cuşca nervului olfactic, şi-a continuat să înnumere cu atenţie ochiurile la ciorapii de lână pe care îi lucrează pentru nepoţel.

Madam Didina Necşulescu s'a grăbit să-şi reia lectura o clipă întreruptă de sosirea soţului.

Romanul pe care l'a început poartă un titlul atrăgător. („Cuceritorul de inimi", roman de pasiune şi durere) şi până la masă, e hotărîtă să isprăvească primul capitol în care două fete sunt seduse, însărcinate şi părăsite...

Cât despre d. Tică odrasla de nouă anişori, şi-a plecat din nou ochii mari de foame, pe caetul de dictando unde trebue să sublinieze — într'o temă interminabilă — cu o linie subiectul şi cu două, predicatul fiecărei propoziţiuni....

D. Spirică, cu pălăria pe cap, cu gulerul paltonului ridicat, ud de ploaie, ca o umbrelă, rosteşte din obişnuinţă şi parcă numai pentru el, formula de politeţe cotidiană :

— Sărut mâna şi bunăseara...

Vocea lui răsună falsă şi vinovată... Ochiurile ciorapilor de lână, înţepenesc pe cârlige.

— Te-ai şters bine pe picioare ?... Ori ai intrat ca de obiceiu, cu noroiul de-o palmă pe tăpăloage...?

—M'am şters, m'am şters, cum să nu mă şterg ?

— Mă mir ce te-a găsit...

D. Spirică nu mai răspunde nimic. Işi scoate paltonul şi îl pune pe speteaza unui scaun, lângă sobă... Apoi îşi ia de pe cap pălăria de pe borurile căreia picură pe jos stropi mari de ploaie murdară.

Soacra — pe sub ochelari — îi urmăreşte toate mişcările.

— N'o pune lângă sobă, că ia foc... Ce dracu, nici atâta cap n'ai...?

— Lasă-l mamă dragă, s'o pue şi'n sobă... Unde ar fi norocul ăla să-i ardă odată... Poate, numai aşa s'o hotărî să-şi cumpere alta.... .Dumneata nu ştii că el ţine mai mult la pălăria asta decât la mine ? se amestecă în vorbă Madam Didina Necşulescu, care — foarte impresionată — isprăvise capitolul din „Cuceritorul de inimi" şi rămăsese obsedată de ultima lui frază :

„.... şi aruncând o privire dispreţuitoare femeii care plângea cu hohote pe divanul cu perne, el îşi potrivi pe o sprânceană frumoasa lui pălărie de pluş verde, aprinse o ţigară cu carton şi răsucindu-şi mustaţa, ieşi..."

— Are dreptate ea ! interveni soacra.

Nu eşti în stare de doi ani de zile să-ţi cumperi o pălărie cumsecade... Par'că eşti un cal de dric cu asta.. Eu în locul ei nici n'aş mai eşi cu tine pe stradă în halul ăsta..."

Fără replică d. Spirică se aşeză lângă sobă... Desfăcu încetinel jurnalul de seară şi începu să parcurgă fără interes coloanele înţesate de litere mărunte şi uniforme.

Rândurile însă începură să-i joace înaintea ochilor, într'un balet ciudat de linii frânte...

Fără să vrea, ochii i se îndreptară către pălăria agăţată în cuiul de lângă sobă...

Intr'adevăr, nu mai era de purtat. Semăna a orice, afară de pălărie.

Şi privind-o cu milă şi regret, printr'o firească asociaţie de idei îşi aduse aminte că de dimineaţă, eşind dela birou se întâlnise pe scară cu Ionescu, casierul.

— Bine, nene Spirică, cum dracu îţi vine să umbli cu pleaşca aia în cap ?

D. Spirică se simţise atins.

— Umblu dé ! O pălărie nouă n'o iei fără cinci-şase sute de lei.

Ionescu stăruise râzând (el avea pălărie tare) :

—Ei, lasă-atunci, c'o să vorbesc cu „băeţii" să facem o chetă şi să-ţi cumpărăm noi una de sfântul Spiridon, cadou de ziua onomastică.

Tocmai se apropia cu o căciuliţă de lutru, trasă pe urechi, Tănăsescu dela fisc.

— Nu-ţi pune nădejdea în ei, Nene Spirică, că ăştia „te duce". Mai bine dă-o p'asta la îmblănit, că tot se-apropie Crăciunul....

D. Spirică lăsă jurnalul să-i lunece pe genunchi. Abia acum îşi da seama că răutăţile băeţilor dela birou şi nemulţumirile familiei, erau îndreptăţite.

Trebuia să-şi cumpere o pălărie.

Hotărîrea fu luată repede şi decisiv, ca orice hotărîre mare :

— Mâine înnainte să mă duc la birou, îmi cumpăr o pălărie...

A doua zi, pe la şapte şi jumătate de dimineaţă, d. Spirică, cu servieta subţioară (ca să aibă în ce pune pălăria cea veche), intră timid într'un magazin de pe strada Carol.

— Domnu ? Cu ce vă putem servi, vă rog ?...

— Aş vrea o pălărie... Dar ştii... aşa, o pălărie ca pentru mine... eu sunt funcţionar şi ştii D-ta... noi funcţionarii nu prea stăm bine cu Vintilă (spiritul ăsta, îl făcuse înadins ca să captiveze simpatia vânzătorului).

— Da... Este... La noi este pentru toate pungile... Ce culoare doriţi, vă rog ?

D .Spirică stătu o clipă pe gânduri. Işi aminti că în ajun uitându-se întâmplător în „Cuceritorul de inimi" (cu care Didina adormise în mână), remarcase subliniat cu unghia, pasagiul ultim al capitolului întâi :

„....el îşi potrivi pe o sprânceană frumoasa lui pălărie de pluş verde, aprinse o ţigară cu carton şi răsucindu-şi mustaţa, ieşi...".

— Verde !... Verde-închis... Mai bătrânească...

Cum ora era înaintată şi d. Spirică

nu întârziase „în viaţa lui“ dela slujbă, târgul se făcu repede, fără multă tocmeală.

Pentru **şase sute douăzeci şi cinci de lei**, d. Spirică devenise proprietarul unei pălării de pluş verde, cu panglică asortată.

Fericit, sprinten, aruncând priviri şcolăreşti în vitrine, se grăbea spre birou.

Câteva prăvălii mai înainte, zări, în treacăt, o pălărie la fel cu a lui, aşezată în mijlocul unei vitrine. De curiozitate, se apropie s'a vadă... Era absolut la fel.

Un bileţel de carton, prins cu'n ac de panglică, anunţa citeţ şi sentenţios:

475 lei Pluş veritabil 475 lei

Domnul Spirică citi de câteva ori biletul şi toată buna dispoziţie îi pieri.

— Nu există mai mari tâlhari decât negustorii. Uite-te, domnule, la fel cu a mea şi cu două sute de lei mai ieftină!

La Casa de Depuneri, ceasul arăta opt fix. Amărât, d. Spirică iuţi pasul spre birou. Spre norocul lui, şeful, nu venise.

Când îl văzură cu pălărie nouă, băeţii din birou, săriră grămadă în jurul lui.

— S'o porţi sănătoasă nene Spirică!...

— Iţi vine la „oţie“!

— Aldămaşul!

Ionescu (casierul) i-o smulse de pe cap, o răsuci în mână, îi pipăi marginile, îi cercetă fundul şi-l întrebă, aşa de curiozitate:

— Cât ai dat pe ea, nene Spirică? Dar să spui drept.

D. Spirică îşi făcu o socoteală rapidă. „Dacă spui cât am dat exact, îşi bate joc pe mine că m'a păcălit negustorul“, şi răspunse privind în altă parte:

— Am găsit o ocazie... Un noroc... La o desfacere... Patru sute şaptezeci şi cinci de lei... Altminterea, n'o luam fără şapte sute de lei...

Ionescu surâse acru....

— A! Nu face!... Uite, să mergi cu mine la unu pe Griviţii, şi dacă n'o iei absolut la fel cu 250 de lei, să nu-mi zici mie Ionescule... Te-a păcălit, nene Spirică... ascultă-mă pe mine...

D. Spirică, simţi că se 'nvârteşte pământul cu el. Işi ţinu însă cumpătul „de ambiţie“.

— Ei! M'a păcălit, m'a păcălit! Nu e nimic.. .Am dat, s'a isprăvit.

— Ai bani de aruncat pesemne!

—Am, n'am, asta e... N'o s'o arunc acuma de gustul tău.

Tocmai intra şi şeful... Văzându-i pe toţi strânşi în jurul d-lui Spirică, se apropie şi el. Află că Necşulescu şi-a cumpărat pălărie nouă, o privi şi zise surprins:

— Asta-mi place! Ieri am cumpărat şi eu una la fel, pentru băiatul meu „care-l am la facultate“. Ai întinerit, Necşulescule...

D. Spirică simţi o nădejde. Ştia că Şeful, e om cu dare de mână şi nu cumpără orice. Indrăsni sfios:

— Cât ai dat pe ea, Domnule şef?

—O sută optzeci de lei. Şi nu m'am tocmit, c'o luam şi mai ieftin.

Ionescu (casierul) se apropie triumfător:

— Vezi? Nu credeai... Când ţi-am spus eu că te-ai păcălit?...

Injurătura s'a oprit ca un ghemotoc de câlţi, în gâtul d-lui Spirică .N'a răspuns nimic, a surâs galben şi a trecut la birou poticnindu-se ca un om fără creeri.

Aldămaşul pălăriei, îl costase o sută cincizeci de lei...

Ţuica fiartă băută cu poftă şi glumele băeţilor, spuse cu haz, îl liniştiseră. Intră acasă bine dispus, ca în ziua primei avansări.

Cum îl văzu, Didina, îşi făcu cruce.

— Bine c'a dat Dumnezeu... Ei! Aşa da! Unde să scriu că te-ai hotărît să-ţi cumperi pălărie? Şi să ştii că nu-ţi vine rău... Pune-o însă n'ţelus mai pe ceafă... Aşa?!... Bravo Spirică... Nici nu ştii ce plăcere îmi faci când te văd aşa „ghigăl“...

D-lui Spirică, îi venea s'o sărute de bucurie... Didina luă pălăria ,o examină minuţios, i-o mai puse odată pe cap, o luă iarăş în mână şi îşi dădu părerea cu competentă:

— Păcat că ţi-ai luat verde... Ce ţi-a venit, zău, să-ţi cumperi pălărie verde... Nu prea merge la oameni de vârsta ta... Şi să ştii, Spirică nici cine ştie ce calitate nu e... Ascultă-mă pe mine care mă pricep.... Insfârşit!.. Nu e nimic... Bine că ţi-ai luat... Apropos! Cât ai dat pe **ea?**

Văzând-o mulţumită, d. Spirică, se gândi să nu-i strice cumva impresia:

— O sută optzeci de lei dragă! Pomană!...

Didina ascuţi buzele.

— Ei, pe dracu! Pomană... O sută optzeci de lei, nu face... Te-a păcălit Dacă nu mi-ai spus mie, ce să-ţi fac? Altfel e, când cumpără femeea... Voi, aşa sunteţi voi făcuţi, nu vă pricepeţi... Uite, Georgeasca de peste drum, mi-a spus că i-a cumpărat lui bărbatu-său, o pălărie de toată frumuseţea ,prima calitate, cu o sută patruzeci de lei...

— Acuma, pentru un pol-doi..,

—Sigur... Nu e nimica... Ai dat, s'a dus... Vezi însă Spirică, că mama ştie de pălăria pe care a cumpărat-o Georgeasca. S'a interesat pentru tine...

— **Şi?**

— Şi dacă te-o 'ntreba cât ai dat pe ea, să nu cumva să spui un franc mai mult, că-ţi aprinzi pae în cap... Spune şi tu, o sută de lei... că o ştii cum e ea. Totdeauna are ceva de zis...

Tocmai intra pe uşă şi soacra... Fusese la o prietenă „să 'nceapă“ un „jersé“.

— Mamă! sări iDdina, şi-a luat Spirică pălărie...

— Ei, taci!...

— Zău!.. Ia uită-te ici, îţi place? Şi-i vineee... Par'că e altul...

Soacra îşi scoase ochelarii din geantă, şi-i potrivi pe nas, luă pălăria, o privi pe toate părţile şi clătină nemulţumită din cap.

— Asta e pălărie de crai. Eşti om bătrân ce dracu?... Cum îţi vine să te poceşti la vârsta ta... Mai mare ruşinea, zău... Cât ai dat pe ea?

Exasperat, zăpăcit, d. Spirică, găsi scăparea supremă:

—Gratis, mamă soacră!.. Gratis!... Mi-a dat-o un prieten dela un frate al lui care a murit... Era nouă... Mortul n'a apucat s'o puie decât o singură dată.

Sub ochelari, ochii soacrei se măriră fioroşi...

— Ptiu! Bate-te Dumnezeu... Doamne iartă-mă!... Trebue să fii tu ca să porţi pălăriile morţilor... Să nu te prind cu ea în cap că te dau afară din casă!

SUGRUMA LIGHIOANA!

PETRE CĂTUNARU

Moare sfârşitul toamnei în asfinţituri reci. De câteva zile a îngheţat pământul şi cu greu mai răzbeşte fierul plugului, iar vântul ţi se pune în proptă şi se hânjoleşte cu tine duşmănos. Vitele s'au vârât la coşar; prea puţine, pentru economia stăpânului nevoiaş, cari îşi mai amăgesc încă foamea pe ogoarele pustii. Câinii dupe prispă şi-au schimbat şi ei culcuşurile în şira de paie. Suflă vântul şi despoaie copacii de puţinele frunze arămuite ce le au mai rămas, umplând împrejurimea de mai multă lumină. Din spre baltă trec pe deasupra satului fâlfîiri de aripi şi se aud croncăneli ascuţite, prevestitoare că iarna e pe drum, aproape şi-o să intre făr' de veste în sat

Vină, ce-i pasă lui Chiriţă Dima! Are bună agoniseală: pătulul plin, nutreţ de ajuns, porci graşi, oi multe fătătoare, vitele rânduite la coşar — e liniştit. Doar iapa cea surie cam tânjeşte — poate unde a stârpit. Da, bun e Sfântul, l'o feri de năpastă că-l ţine o groază de bănet. Surica, odată-i iapă! Cu roata împiedicată te scoate din necaz.

Iapa-i de laudă; da stăpânul?...

Chiriţă e prostănacul satului. Il vezi pe uliţă târându-şi opincile mari cât culcuşul de iepure, lălâu, cu căciula pe ochi, posomorît, cu mustăţile roşcate şi răsvrătite ca de vulpoi. De altfel, un om cum sunt mulţi, nu face nimănui rău. Cinstit şi muncitor ca o vită, dar al dracului de sgârcit. Asta n'a dat în viaţa lui de pomană un ciur de mălai. Să-l tămâi şi nu plăteşte pentru altul o cinzeacă măcar. Om ruşinos: nu se uită în ochii muerilor şi între oameni nu i înfipt la vorbă. Tace şi ascultă — rumegă 'n el, ori râde prosteşte de vreo ghiduşie. Cu ai lui acasă nu face vorbă multă. Nu şi-a bătut niciodată nevasta. Când se necăjeşte pe ea înjură în vânt şi pleacă încolo bolborosind.

In coşarul scund dar destul de încăpător, vitele cu capetele în ieslă îşi îndeasă botul umed în nutreţ, bat copita de podele, mugesc şi nechez mulţumite. Pe o ferestruică cât ai astupa-o cu palmele, se strecoară o dâră de lumină. E cald şi linişte. Intre grinzi, pe lângă cuiburile părăsite de rândunici, păianjenii şi-au ţesut pânzele lor subţiri. O vrabie furişată în grajd, în sărituri şi sboruri scurte, dă roată după un bob de grăunte.

Şi din mirosul cald de bălegar, din ogrinjii şi paele aşternute din răsuflu vitelor se înalţă plutind un suflu de pace, de odihnă.

In uşa coşarului se arată o mutră plouată. Se opreşte în prag şi se uită nătâng. Căciula picată pe ochi stă parcă să-i înghită şi mustăţile roşcate.

Mitu, fecioru su, proptit de ieslă, cu braţul petrecut după grumazul Surei, îi vorbea blând ca unui tovarăş şi se dojenea în sufletul lui de ticăloşenia ce a făcut-o şi pe care nu îndrăsneşte acum s'o mărturisească.

Când s'a dus la pădure de a incărcat căruţa cu buşteni, ca să ajungă mai de grabă acasă, n'a mai ocolit pe la podul Micşuneştilor ci a dat deadreptul prin gârlă, a înţepenit, a isbit iapa, s'a sforţat de a rupt şleaurile, şi-a stat în gârlă până a trecut un om al lui Dumnezeu cu boii, de l'a scos la liman. Seara a stârpit şi acum uite-o, e gata... Tremură vargă şi o trec năduşelele.

— Ei, făcu bătrânul cu glasul înăbuşit, gata să isbucnească în plâns.

— Şade aşa, nu mănâncă.

Şi tăcură amândoi.

Chiriţă mai stete locului câtăva vreme, prostit, apoi plecă încolo înciudat.

— Hm ! şapte mii de lei,... şapte mii — şi i se puse un nod în gât iar pe şira spinării i se încinse fierbinţeala. — Şapte mii se duc dracului, parcă i-aşi fi furat.

A intrat în casă, iar a ieşit. S'a îndreptat către poartă, dar s'a întors din drum. Nu mai are astâmpăr. Şi s'arată din nou în pragul coşarului

Mitu buciuma iapa c'un şomoiog ; dar nu-i găseşte leacu. A doftorit-o cum l'a învăţat bătrânii şi nu-i nădejde. Zădărnicia l'a înnecat de amărăciune, i-a uns obrajii cu ceară.

Buciumă iapa şi plânge flăcăul !

Chiriţă nu ia în seamă feciorul. Clatină din cap şi pleacă aşa fără rost. Umblă zănatec prin ogradă şi pe ce pune mâna îi e silă; simte o slăbiciune în toate mădularele. Zice că i-a rupt cineva mâinile, că l'a încălecat dracu pe umeri. — O groază de bănet măi omule !... Şi-i pare rău că n'a vândut-o lui popa Tase. Că doar i-a bătut capul să facă târgul, să i-o dea lui s'o înhame la docar.

Şi-aduce aminte de vorbele popii : „Mă Chiriţă, vinde-o taichii, păcat s'o munceşti asta-i vită de fudulie".

Şi-l mai vede pe popă ieşind din hanul lui Zănică, cum îl opreşte cu căruţa în drum şi-i dă Surei zahăr şi popa iar s'agaţă c'o vorbă.

— Cap sec ! Să i-o fi vândut popii, hm... şapte mii... Dar din amarul care-i îngreuia capul, deodată se desprinse un gând bun şi omul se însenină. — Stăi Chiriţă, stăi, poate nu-i nimic ! Da, da, s'o scula. Vita-i tare. O vrea Dumnezeu şi cu mine...

Şi'n sufletul creştinului se ţesu o slabă nădejde care-l aduse în fire.

S'a lăsat un frig îndrăcit. De cu seară a început să fulguiască iar acum dimineaţa satu străluceşte de zăpadă şi lumină. Se înaltă fumurile pe coşuri. Copiii astâmpăraţi de pe uliţă stau în jurul vetrei la dogoarea jarului. Ici-colea se zăreşte câte-un om cu treburi pe la vite. Când Voica s'a dus să scoată o găleată de apă, a rămas cu mâna pe lanţ neclintită. Din ograda vecinului auzi văicăreli. Ascultă şi ia seama bine. Mitu şi cu frate-su Gheorghe târăsc afară din coşar un cal mort, iar Chiriţă în urma lor se bate cu pumnii în cap.

— Săracii de ei — zise Voica şi dete drumul găletei s'alunece în puţ. . . .

De acuma nu mai e om Chiriţă. Paguba asta l'a înrăit, i-a înfipt un junghiu în cap, l'a zmintit. S'a posomorît de tot şi când l'apucă paraponul lăcrămează ca o muiere. Nevasta şi copii nu-i mai intru în voie. A rămas năuc şi c'o spaimă de parcă tot ar veni o apă mare să-l înghiţă. Lumea îl căineşte şi de ce-l căineşte d'aia i se pierde vlaga. Ăi mai colţaţi, cari îl luau altădată peste picior, îl înţeapă şi acum cu necaz c'o vorbă proastă:

„Bă nea Chiriţă, barem ţi-ai făcut rost de opinci. Grozav de trainică îi pielea de cal".

Tace Chiriţă, tace, da înnăuntru lui simte noduri şi fierbinţeli.

Şi omul ăsta — robul lui Dumnezeu, Chiriţă, şi-ar fi turburat de-a binele gândul şi ar fi apucat-o rasna, dacă într'o bună zi nu s'ar fi întâlnit pe uliţa satului, la răspântie, cu dascălul bisericii, cu moş Matei.

— Cu moş Matei ?

— Da, un om cuminte, un om să-l zugrăveşti lângă icoane. Că bea, ce am eu cu meteahna lui ! Are omu glagorie? Are. Atuncia...

Adevărat, c'am bea ; dar vezi fel de beţie, n'are harţag, ci te-apucă de suman, te sgâlţâie mereu să-i dai ascultare şi judecă politică, judecă lumea.

Da zău ! Şi ciudat lucru — la beţie totdeauna are vorba sănătoasă.

— Ei, mireasă, ai isprăvit cu necazul?

— Greu, nea Matei, greu.

— Ce greu mă, ce greu ! Ţi-a murit iapa. Ei ! Ce, ţi-a crăpat fierea ? Bă — şi-l sgâlţâi de umăr de erau să cadă amândoi grămadă — auzi tu, uită te'n apă limpede să-ţi vezi mutra, hă, hă, hă... ce mutră de dobitoc, zău ! Şi odată se resti înfuriat : — Ce mă, ţi-a murit copilul ? Ai îngropat pe măta ? Na, şi se descinse de curea, na Chiriţă, na, spânzură-te de craca aia. Dă-te de pomană dracului. Îî ?... Ce ?... Tu crezi că mi-am băut minţile ? Ştiu ce spun : eşti un păcătos.

— Nea Matei — zise dojenitor Chiriţă.

— Nici un nentu Matei, eşti un păcătos. Ţi-a murit iapa. Ei, ai rămas pe drumuri ? Ai făcut cârcei la creer ? O să te înjugi tu la plug, n'ai cu ce-ţi mai târî zilele ? Spune, neghiobule !

— Pagubă mare, nea Matei, mă ţinea...

— Du-te dracului, şi iar îl sgâlţâi şi iar începu să sbiere : Mă, ai destulă stare, n'ai rămas prost. Sunt alţii mai pedepsiţi ca tine şi tot nu şi-au pus unghia în gât. Christache, da, Christache — şi răcni de parcă ar fi vrut să-i vâre vorba deadreptul în cap. Christache nu se storceşte ca o muiere Eri noapte i-a mâncat lupu două oi. P'alea le-avea, săracul, două oi.

Şi înduioşat începu să lăcrămeze : Două oi, săracul Christache !... Da tu eşti tare mă, eşti tare. Nici n'ai tu mutră de atâta avere. Şi ţie mă îţi miroase capu de sgârcenie .Faci tu acum cinste c'o litră de vin, da, spune mă, faci tu cinste ? Nu faci. Hai că dau eu o oca.

— Lasă, nea Matei.

— Dracu să te lase. Bă, în capul tău zace o lighioană, mă înţelegi... o lighioană... îî hâ.., aşa băete, şi-o să clocească lighioana aia dacă n'o sugrumi. Sugrumă lighioana, taică, sugrumo şi ai să pricepi apoi că pământul ăsta nu-i făcut să-l moşteneşti tu, nerodule. Mă, Dumnezeu te încearcă ! Şi sbieră şi-l sgâlţâi de suman de se loviră în capete. — Asculţi tu, te încearcă Dumnezeu. Şi tu degeaba te duci la biserică, de geaba îţi cântă popa. Stai bine Chiriţă, stai bine băete ! Ai rost ,ai avere — eşti pricopsit. Săracu Cristache, două oi... lupu, lupu mă... Da dute dracului că nu e capu tău de vorba mea. Lighioana... lighioana o să-ţi roadă capu, o să-ţi roadă sufletul. O să te duci sec şi neghiob în faţa lui Dumnezeu. Şi plecă încolo scârbit, clătinându-se uşor, lăsând pe Chiriţă prostit în mijlocul drumului.

După ce trecu colţul, dascălul se mai auzi bolborosind : de iapă, de Christache, de lighioană, că Dumnezeu încearcă... că omu-i păcătos...

Chiriţă a rămas uluit. Se uită lung-lung după moş Matei. In clipa asta avu îndemnul să se ducă după el, sau să cadă jos. L'au ameţit vorbele dascălului. L'a ameţit ca o băutură puternică şi acum nu-şi dă seama dacă înnăuntru capului sau înnaintea ochilor i se învârteşte o roată. Prin tot trupul însă simte bine cum îi umblă furnicile.

Curând apoi plecă spre casă aiurit, îngândurat.

●

Când a intrat Chiriţă în casă, nevasta tocmai răsturna mămăliga pe masă, iar Florica aduse străchinile şi turnă în ele borşul fierbinte. Toţi şi-au apucat locurile Pisica a pus şi ea o lăbuţă pe un colţ al mesei. Aburul cald le gâdilă nările.

Chiriţă se aşeză la masă, dar nu puse mâna pe lingură. A rămas cu ochii în părete ; parcă ar vrea să deslușească o slovă scrisă acolo şi văzută numai de el.

— Da, unde ţi-e gândul omule ?

— Nevastă, strigă odată Chiriţă, asculţi tu : a murit iapa, da. Ei, şi dacă a murit să fiu sănătos, că n'a murit măta. Î hâ... trebuie sugrumată lighioana ; e colea în cap. Lui Christache i-a mâncat oile. Eu, eu am destulă avere. Şi 'n capu tău e o lighioană şi la Mitu şi la Gheorghe, la toţi...

Toate lingurile au încremenit în mâini. Copiii se uitau la ta-su speriaţi.

— Ce tot îndrugi, nebunule, te-ai îmbătat şi nu ştii ce vorbeşti !

Chiriţă trânti pumnul de masă de era s'o răstoarne.

— Beat, muiere proastă, beat ! Aşa-i omul beat ? Da capu tău nu pricepe. Dumnezeu încearcă... Când se duce omu la biserică... Dascălul, da.„

— A ha, te-ai găsit cu butia aia fără fund.

— Du-te... Doamne iartă-mă ! Ce ştii tu, doar să trăncăneşti. Crapă, na ! Mie nu-mi tihneşte.

Apoi mai domolit, ca omul sleit de puteri :

— Pe mine mă roade înnăuntru, mă arde o sârmă de jeratec. Da, să ştiţi voi, simt eu asta bine. Uite aşa, se urcă la cap... hh... ce ştiţi voi.

Eu trebue să-mi răcoresc sufletul. trebuie. Şi ieşi afară în ogradă.

— Măi tătică, îi strigă Mitu care veni după el.

— Pleacă de aci, pleacă.

— Lasă-l maică, să-i treacă pandaliile.

Omul mai întâi umblă hai-hui prin ogradă. Apoi se lăsă jos pe-o buturugă. Işi scoase căciula şi-şi şterse fruntea înfierbântată. Ii e capul greu, încâlcit. Il munceşte un gând care se tot ţese şi se destramă. Vrea să-i prindă rostul. Dascălul a pus stăpânire pe sufletul lui şi din ce i-a descântat, o vorbă, una singură îi încurcă mereu mintea şi pe asta vrea s'o limpezească. Şi gândul iar se ţese şi iar se destramă !

A rămas o vreme năuc, apoi deodată îşi descreţi fruntea, se însenină şi se sculă hotărît.

Se duse deadreptul în coşar. Infăşcă două oi şi luând o nueluşă le mână dela spate pe poartă afară...

Dascălul Matei l'a văzut intrând cu ele în ogradă la Christache.

VIATA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan şi Romulus Dianu

2)

Fata duse la buze, mâna bărbatului, fără să-l fi privit măcar. Pann la rândul său o sărută pe pleoape.

Slugile aduseră caii sub cerdac. Dupăce mirele şi peţitorii încălecară, hangiul, Penelopi, rubedeniile şi argaţii răspunseră la chiotul celor cari plecau, fluturând basmale şi pălării — Pann mai privi odată mireasa nemişcată, apoi se aplecă înainte pe coama calului şi porni fără să mai întoarne capul.

Ceata călare abia se mai zărea, când cei din cerdac, încetând salutul lor, au băgat de seamă că Tomaida se furişase de mult, pe nesimţite, în casă.

DOAMNE, MILUEŞTE...

IV

Până astăzi nunta a rămas pentru ţăranii de pretutindeni o serbare sălbatecă neîntrecută şi minunată, cum numai moartea mai e. In Scoţia, în Bretania, în Sardinia, în Balcani, ţăranii păstrează asemănări în strigăte şi dansuri cu oamenii fără cămaşă, ai triburilor. Poate că de aici vine şi frumuseţea ciudată a acestor sărbători la cari pe lângă strălucirea torţelor aprinse în noapte şi la dansurile furtunoase cu sbierete, s'adaugă proaspăta frumseţe a sângelui şi strălucirea nouă a cuţitelor răsbunătoare.

Aşa cum astăzi în Valachia, Moldova şi imprejurimile româneşti, porunca obştească nu îngădue nunta fără lăutari, sunt încă neuitate vremile când nunta fără gâlgâirea sângelui nu se putea.

Asasinatul era pe-atunci un număr de serbare şi procurorii nu se amestecau, ca acum, în treburile oamenilor.

Nunta lui Pann se întinsese din odăile grecului, prin şuri şi în bătătură, unde ciobanii făcuseră focuri înalte. Laviţele de lemn dealungul meselor trosneau odată cu urarea la pahar şi nuntaşii se răsturnau pe spate în hohotele slugilor. Pe nesimţite dispăreau din ceată flăcăi şi femei. In via abia înfrunzită din dosul şurii se întâlneau perechi ruşinate, apoi portiţa scârţia din nou şi femeea urma bărbatul la douăzeci de paşi.

La nunta unora, şi alţii nunteau prin iarbă, păziţi de noaptea grasă, sub cerul bulgăresc.

In toiul acestei desmăţări, s'auziră strigăte dela poartă.

— Panne! Panne! Iţi arde casa şi şura!

Vestea, trezi ca un şuvoiu rece beţia. Pann se cutremură. Desmeticit începu să alerge cu câţiva după el, uliţele negre către casa lui plecată spre cer în flacări. Cânii satului mărturiseau o bucurie lătrată tare pentru focul legănat ca o basma roşie, de vânt. Când Pann ajunse, casa nu mai era, nici şura, şi flacările se retrăgeau. El rămase, fără cuvinte, în faţa locului pustiu, neştiind ce trebue să facă sau ce trebue să înţeleagă.

Focul sfârşit aici, se strămutase mai departe pe câmp. Oile alergau cu lâna aprinsă behăind o chemare de ajutor aproape omenească, şi se stingeau cu flacăra lor deodată.

Niciko se apropie:

— Ascultă, Baci dragă...

— Nu sânt, nu mai sânt baci. Culegeţi oile arse pe câmp şi duceţi-le nuntaşilor. Sânt de aci înainte din nou umilul Pantoleon Petroveanu, căldărarul. Nu mai urc pe munte cu voi şi cu oile. Nu vreau să-mi mai aud porecla la stână. Am să lucrez căldări ca meşterii ţigani fără casă.

V

Ca să boteze pruncul născut, Pann vându trei căldări, muncite greu, noaptea toată dintr'o săptămână.

După câteva luni de zile, trebui să mai muncească cu sudoare alte nopţi, să vândă încă trei căldări pentru înmormântarea fetei.

— Dumnezeu s'a încruntat pe noi, Panne

— Dumnezeu ne-a cerut înapoi copilul, Ne va da alţii, Tomaida.

Căpătară într'adevăr, alţii: doi băeţi mai plini şi unul, al treilea, mai slab. Cei mai voinici se învârteau sub ochii calzi ai căldărarului, iar cel de-al treilea dormea pe braţele mamei, cu fruntea pe pieptul ei, de unde asculta cântecul frumos al inimii. Până la patru ani, el mai dormea pe pieptul Tomaidei, ce i se părea o pernă dulce în care bate un ceasornic. Primise la botez numele Antonie, după al sfântului chinuit de ispite, şi ascuns în câte-o căldare din curte, repeta cântecele de leagăn rămase în amintire.

De isteţ şi vioiu, Anton ajunsese să-şi sperie fraţii, cărora le făcea şotii şi le cânta să-i împace. Ştia să îngâne fără cusur pe preotul bulgar care sfinţia casa la zi-întâi a lunii şi de care, de altfel, se temea.

In fundul curţii căldărarului Pann, era o livadă cu pruni şi meri. Păşteau caprele iarba grasă în care erau înmormântaţi şi câţiva bunici nemaiamintiţi. Un copil plăpând, cu un singur ochiu, din naştere, mânca în neştire fructele viermănoase găsite pe jos, mestecând toată ziua fără foame, şi păzind livada. Se numea Ivan şi i se zicea Vanci. Uneori copilul se gătea cu ştergare furate din casă şi închipuindu-se popă, slujea la înmormântări de melci şi omizi ce singur ucidea, şi atunci mormăiala lui atrăgea la uluci pe neastâmpăratul Anton.

— Cum te chiamă?

— Eu sunt sfântul Ion...

— Atunci să-mi dai două mere...

Vanci ridica o proptea a gardului şi scotea o scândură. Anton pătrundea în livadă. Işi umplea sânul cu mere fără să ia în seamă pe micul popă, care prostit şi timid, nu îndrăznea să se apropie sau să spună ceva. Anton îl privea hoţeşte, retrăgându-se la spărtura din gard pe care după ce o trecea, îşi schimba glasul şi cânta:

„Dacă mi se face foame
Vin la tine să-mi dai poame
Al dracului, sfinte Ioane....“

Nebunul da cu mere de-a asvârlita peste gard. Anton îi striga:

— Potoleşte-te, sfinte, că şi eu sunt sfântul Anton...

Dacă atunci când avea cinci ani micul Antonie făcea haz de sfinţii calendarului, cum am văzut mai sus, gândul, i se schimbă în scurtă vreme, până la şapte ani, când îşi începe viaţa bisericească. Timpurie renunţare la nobila îndeletnicire a jocurilor, pentru a ajuta pe dascălul bisericii satului, ţinându-i isonul la cântări şi stingând lumânările dela iconostas.

Trecerea aceasta s'a făcut pe nesimţite aproape şi micul Antonie maimuţărea nazal cântările, dovedind bună ureche muzicală ca toţi copiii fenomen. Nu s'ar putea spune că întâia lui intrare în biserică l'a bucurat şi l'a supus. Dimpotrivă.

Pe vremea aceia, şi mai ales în bisericile sărace ale satelor bulgăreşti, sfinţii nu arătau deloc atrăgători, în zugrăveala lor naivă. Aveau bărbile aşa de afumate încât luau chip de pătimaşi fumători. Ori asta nici nu s'ar fi îngăduit, ştiut fiind că sfinţii ca şi şcolarii nu fumează.

In deobşte, arhanghelii nu erau închipuiţi şi văpsiţi de cine ştie ce maeştri, ci doar de vre'un cioban sau ţăran din sat, de unde venea şi asemănarea lor cu fruntaşii locului.

Intr'o Duminică, Antonie cunoscu biserica sfinţii şi pe dascălul Sofronie. Primul lucru însemnat ce trebue spus, este că băiatul odată pătruns înăuntru, se simţi desbrăcat de vrăjile închipuirii sale. Biserica era o pivniţă umedă, întunecoasă şi plină de fum. Prin întunerecul acesta se desluşeau luminile pâlpâitoare ale lumânărilor de seu ca nişte steluţe de pojar. Tomaida îngenunchie, sărutând lespedea şi micul Antonie fu foarte mirat de această umilinţă, ce se dădea şi pe-atunci ca pedeapsă copiilor leneşi din clasa I-a primară.

Ori Tomaida nici nu umblase prin şcoli şi n‘avea dece să împlinească o aşa de grea poruncă. Mai târziu cu câţiva ani el îşi dădu seama că îngenunchierea Tomaidei în biserică e poruncită de Dumnezeu, care este mai mare chiar decât toţi dascălii de biserici şi cei din şcoală. Un sfânt, oricât de bine scris pe zid, nu poate fi frumos, pentrucă sfinţii—ştie oricare — se hrănesc numai cu ierburi şi cu rădăcini, mâncare ce nu ţine nici de saţ nici de frumuseţe. Cu atât mai puţin un sfânt care se aseamănă cu Pancoff, acela netuns şi cu jeg de-un deget să-i ţie cald iarna şi să-l apere de împunsătura muştii, vara ! Un asemenea sfânt chiar de-ar face vre‘o minune, încă n‘ar naşte în sufletul lui Antonie vre‘o dragoste sau vre‘un respect. Frică însă îi era de sfinţii încruntaţi şi în prima clipă se plânse destul de tare Tomaidei:

— Mamă, dece l‘au pus şi pe Pancoff aici ?

Tomaida căută să-l liniştească, dar cu vorbă de mustrare :

— Acela nu e Pancoff, zarzavagiul, ci sfântul Ion Gură de Aur, şi trebue să i te închini cum fac şi eu. Să nu mai vorbeşti aşa de tare că dacă te-aude, se mânie !

Antonie scrută cu grijă pe Ion Gură de Aur şi după ce se încredinţă că sfântul zugrăvit nu poate fi primejdios, întrebă :

— Şi dacă se mânie, ce face ? Că doară de pe zid nu poate coborî fără scară şi nici de sărit nu poate sări ?

Tomaida îşi stăpâni cu greu râsul.

— Fii cuminte, că sfântul te-ajută. El surîde copiilor cuminţi.

— Cum o să m‘ajute şi cum o să surâdă, când nici nu mişcă ?

Impresiile acestea păgâneşti se şterseră în scurta vreme. Ocrotit de Tomaida, Anton era ferit de muncile grele la care fraţii lui erau supuşi. Toată ziua nu făcea altceva, decât să se certe cu Vanci şi să hoinărească întovărăşit de alţi băeţi prin cimitirul unde păşteau caprele, şi pe dealul bisericii.

VI

Ca să curme clinul primejdios către care aluneca băiatul, căldărarul îl luă într‘o zi de mână şi merse cu el la dascălul bisericii. Il găsiră în grădină, la o masă rotundă înfiptă în pământ, citind o carte cu litere roşii şi negre, înconjurat de albinele cele galbene ale stupilor din jur.

In mărul ce-l umbrea, se desfăcuseră flori. Mugurii scoteau mici batiste albe. Muştele de miere ameţeau în flori şi cădeau, câte două, pe filele cărţii. Dascălul liniştit le îndepărta cu mâna, de teamă să nu le ucidă, nici să le scrintească vre‘un picior muiat în polen sau şofran.

Din când în când Sofronie îşi ridica privirile spre creştinul ce-şi plătea un maslu, desţelenind, la douăzeci de paşi stratul de trandafiri ale căror flori neivite încă, erau înlocuite cu baloane verzi şi roşii, de sticlă.

— Bună vremea, dascăle Sofronie, spuse Pann căldărarul, destul de tare ca să se audă peste lătratul câinilor ce-l întâmpinaseră.

— Bună să-ţi fie inima. Dar ce vânt te aduce ?

— Vreau să căpătuesc pe Antonie al meu. Fraţii lui mai mari, Andrei şi Vlad au apucat meşteşuguri de aur, primul e căldărar, si celălalt uceniceşte la Nuşi, abagiul. Dar cu prâslea va fi mai greu. Maică-sa, Tomaida, vrea să-şi domolească mâhnirea ei de a nu fi fost dată la învăţătură, făcând pe Antonie cărturar. Am venit, dascăle Sofronie, să supun minţii dumitale dorinţa Tomaidei, la care eu nu mă alătur decât după chibzuinţa unui cărturar ca dumneata.

Anton lăsase ochii în jos. Sofronie îi luă mâna şi-i mângâie obrajii, apoi îl întrebă cu blândeţe :

— Câţi ani ai, Antonie ?

— Şapte ani la toamnă, răspunse băiatul desgheţat.

— Fosta-i tu vre‘odată la biserică ?

— Fost.

— Şi ce ţi-a plăcut mai mult acolo ?

— Nimic, decât clopotele cari sunau sus şi pe cari nu le-am văzut.

— Ei, atunci să rămâi la mine.

Astăseară am să te iau în clopotniţă când se va sluji vecernia.

Băiatul a ridicat spre tatăl său privirea dar i-a secat glasul când l‘a întâmpinat figura poruncitoare a acestuia.

— Dascăle Sofronie, să-ţi ajute Dumnezeu să-mi înveţi băiatul, care se va ruga odată pentru păcatele noastre, că multe sunt şi fără vină.

Cu aceste cuvinte plecă. Anton rămăsese clătinându-se, sub ploaia de flori a mărului, între albinele cari cădeau pe filele cărţii, întoarse mereu de vânt.

●

Intre două căldăruşe cu apă pe cari le umplea când şi când la şipot, copilul deschidea bucoavna şi slovele psalmistului. Sofronie îl învăţa să citească. Pentru a-i uşura ţinerea de minte, dascălul îi cânta un ton pentru fiecare cuvânt, aşa încât fiecare frază era un cântec şi Anton arăta mare aplecare spre muzică.

Intr‘o săptămână numai, învăţase câteva rugăciuni şi ştia să ţie isonul la cântări.

— Plângi, Antonie ?

— Vreau să mă laşi o zi acasă, prea sfinte.

— Asta nu se poate, fiule, dar sileşte-te de învaţă „Doamne, Milueşte“, căci Duminică ce vine, vei sta lângă mine în strană....

Tot ce se învaţă cu râvnă şi cu lacrimă e pentru totdeauna. Cântând, copilul se schimbă ne închipuit. Seara însoţea pe Sofronie, în biserică, şi lui i se încredinţa cheia cea mare, după ce toate lumânările erau stinse.

Când sosi Sâmbăta, băiatul se urcă în clopotniţă cu dascălul şi bătu toaca mai tare de cum făcuse până atunci. Clopotele sunară mai lin, ca să anunţe mamii sale dorul lui neprihănit.

Trăgând ritmic funiile, Antonie scutura o seară liniştită peste satul în care oamenii îşi încheiau treburile. Când s‘a coborât în biserică, sfinţii de pe ziduri, deşi tot cu bărbile afumate şi crescute sălbatec din urechi, arătau o strălucire nouă, pentru el. Atunci văzu Antonie că sfinţii, ca şi oameii, pot avea o frumuseţe lăuntrică, străină de înfăţişarea lor. Numai îngerii au chip frumos, pentru că ei nu se canonesc şi Dumnezeu nu i-a onorat cu nici un fel de suferinţe. La coborîrea lui Antonie în biserică, sfinţii îl primiră cu surâsuri binevoitoare şi copilul se afla printre dânşii ca Iisus între cărturarii jidovi ai templului din Nazaret.

A doua zi, Duminică, Sofronie îl trezi înainte de răsăritul soarelui şi după ce îl îmbrăcă în cămaşa curată trimisă în ajun de Tomaida, îl luă la biserică, fără să-i fi dat ceva de mâncare. Antonie îşi alesese locul în strană, înnălţat pe un chilim rotund, împletit din papură, de semăna cu o turtă. Când soarele a început să topească, coloarea geamurilor din turle, au început a sosi vrăbiile, apoi babele satului, apoi lăhuzele, apoi cerşetorii, în cele din urmă tinerii. O umbră neagră se strecură în stânga, printre femei, la loc ferit de vederea băiatului, care cânta în strană alături de Sofronie.

Tomaida îşi văzu copilul, şi-l auzi cum limpede melodia „Doamne Milueşte“, după rugăciunile din altar.

Ar fi vrut să plângă, dacă în acelaş timp n‘ar fi fost stăpânită de bucuria firească a mamelor, când îşi văd copiii luând drumul liniştit al vieţii bisericeşti în care sunt feriţi de primejdia oastei şi de spurcatele boli ale lumii.

Se citea evanghelia peste capetele plecate ale credincioşilor îngenunchiaţi. Numai preotul, dascălul şi Antonie rămăseseră în picioare.

Inaintea tuturor stătea smerit un enoriaş bătrân, care simţind în spate răceală, se întoarse să deosebească pe cineva mai lângă uşe şi fără şovăire, în liniştea liturgică, rosti gros şi supărat :

— Măi Pricup, închide uşa...

Antonie îl privi cu mânie.

Din fundul bisericii, Vlad şi Andrei se uitau la acest frate mai mic, plecat pe altă cale decât a meseriilor prostimei şi în ei se ridică o admiraţie umilă pentru copilul Anton :

— In vreme ce eu ajut tatei la căldări, el desluşeşte buchiile din cărţile sfinte.

Anton îşi învălui fraţii cu o privire caldă şi ei simţiră mândria îndreptăţită a acelora ce se văd recunoscuţi în mulţime, de fratele ajuns mare demnitar.

Tatăl său trecu smerit şi cu mâinile încrucişate pe piept, pe dinaintea stranei în care cânta Anton şi după ce se închină, îşi apropie buzele de icoana din faţa copilului

●

După trei ani, Anton ştia toată slujba bisericească. Nu mai ţinea isonul, ci ocupase strana dimpotrivă, dând dascălului său răspunsurile cuvenite. Ţara sbârnâia de svonuri. In fiecare Duminică, micul cântăreţ dădea tatălui şi fraţilor adunaţi la masa pe care Tomaida îşi înşurubase gherghelul, veşti aflate dela dascăl şi dela preot.

— Un împărat din Apus a bătut Viana şi se-aude că vrea să ajungă până la Moscva. Armata lui Alexandru, împăratul muscalilor a fost pornită să apere pe cea zdrobită, a împăratului Austriei...

Familia lui asculta veştile acestea nepricepând prea mult, dar minunându-se de câte ştie Anton.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

ION PILLAT :

Intoarcere

poezii

De sigur că nu e prea greu pentru un scriitor să aibă o carte slabă. Adese-ori însă o carte slabă poate fi tot atât de interesantă ca şi una standard. Ea arată curba de evoluţie a unei sensibilităţi, sincerozitatea ei, şi marchează, poate, şi o finalitate. Volumul d-lui Ion Pillat, „Introducere“ se defineşte ca atare. Autorul, într'o prefaţă, ne spune că **„fără voe, se gândeşte la dibuirile dela început, la rătăcirile prin lunci, „credinţe şi sensibilităţi străine firii sale adevărate şi pământului nostru“.** Şi adaogă : **„Le citeşte „zâmbind cu bunătate. Se gândeşte, poate, cu arărăciune, că mireazma lor a pierit cu anii, şi prea puţine îi mai plac. Dintr'atâtea visări păgâne de odinioară, dintr'atâtea eternităţi — vai ! de-o clipă, au rămas în casa amintirei doar câteva amăgiri...“**

Nu avem nici un motiv să contrazicem simţul critic al autorului în raport cu trecutul d-sale literar. Suntem, în această privinţă, de acord. D. Pillat însă are aerul că-şi năpăstueşte, astfel trecutul dintr'o convertire recentă la „îngrădire cu rustice uluci a părticelei de moşie şi de suflet strămoşesc. Aici încă chestiunea se agravează. D. Pillat îmbracă o armură şi începe o cruciadă în numele unei întregi doctrini făcută de alţii, de alţii ilustrată, şi de d-sa adoptată postum. Avem aface, astfel, cu, iarăşi, spectrul unei răposate etici naţionale în artă. Atitudinea aceasta a servit două zeci de ani în şir să înlocuiască problema talentului cu aceia a tendinţei afişate colorat pe gardurile maidanelor literare ale unei găunoase Beoţii intelectuale. Ridicului acestei situaţii a fost totdeauna acela de a fi rămas în afară de orice control posibil, şi de-a se fi fabricat la noi după modele succesive ale, mai mult sau mai puţin, apusului. Alexandri, de pildă, pune în gura lui Ştefan Cel Mare rnduri ca următoarele :

„Acum când armăsarii Osmanului mărit
„Aruncă largi nechezuri din mândrul
[răsărit“

destul de asemuitoare cu altele din Victor Hugo :

„On entend des chevaux heunir à
[l'orient
„Les hordes du Levent sont aux portes
[de Vieune,

Şi tot aşa când, apoi, scrie „Peneş Curcanul“ după **„En partant du golfe d'Otrante nous étions trentes, mais en arrivant a Cadix, non étions dix“.** Exemplele se pot multiplica la infinit. Şi lucrul e firesc. Poesia, pentru a putea vià, nu se poate izola de nici unul din marii ei fauri. In această privinţă seamănă cu însăşi viaţa care, de la infinit mare şi până la cel mic, înglobează, cu rosturi proporţionate, totul în tot. D. Pillat, de pildă, nu poate nici d-sa să facă abstracţie de poetul esenţial al amintirei, de Bataille din „Les Souvenirs“ când îşi scrie „Casa Amintirei“ şi nici când scrie „Cutezătorul“ :

„sub plopii'n şir
„Ce se deşir,
„In goana lor spre zare,
„Pe-un cal alb,
„Sub cer rozalb,
„Pornii din cutezare“.

nu face albstracţie, până şi la forma exterioară, de „Eldorado“ a lui Edgar Poe :

„Gaily bedight,
„A galant Knight
„In sunshine and in shadow,
„Had journeyed long,
„Suiging a song
„In search of Eldorado“.

D. Pillat însă are iluzie că astăzi este la modă eticismul acesta naţional, după cum într'o vreme credea că la modă era decadentismul simbolist, minulescianismul sau alte, mai mult sau mai puţin perimate, „isme“ literare. Şi după cum scria, mânuind reminiscenţe de atitudini din „Avatarul“ lui Alexandru Macedonsky, sau din a aceluia, „Umbră de dincolo de Stix“, pe cont propriu „drum de noapte“, tot aşa cum se socoate cu har tradiţionalist. E un exerciţiu, principial, inofensiv şi, atâta vreme cât nu se suprapune unei neîndreptăţite căutări de găunoasă faimă, nu face de cât să se rezolve în cărţi de trecătoare esenţă. Nu este de cât matematic cazul d-lui Pillat. Autorul volumului „Intoarcere“ izbuteşte, în tribulaţiile pe care le face de-alungul doctrinelor literaturei noastre, şi pe care le face numai teoretic, ca, dintr'un noian de „gheţări“, de „cetăţi bretone“, de „Ofiruri“ de „Zei“ de „orge“, de „catedrale“ şi de numeroase alte blestemaţii străine, să găsească şi unele note cărora să le poată zice naţionale :

„Cuprinde-mă, Domniţă, cu braţul mic
[şi cald,
„Şi să pornim... nuntaşii au poposit
[în vale.
„Vieaţa te aşteaptă cu surle şi chimvale,
„Şi vreau în ea şi visul şi ochii să ţi-i
[scald“.

Drept este însă că „Jaquette“ nu e de fel mai românesc dacă-i zici jantilică şi nici „cojocul“ nu se franţuzeşte dacă e ortografiat „codjocque“. Este însă o discuţie care depăşeşte nivelul poesiei d-lui Pillat. Arta însemnează mânuirea cu har a cuvântului în vederea intelectualizărei unui simţământ. Verbul e acţiune, substantivul e substanţă vie, adverbul şi adjectivul sunt mijloace de fixare deferenţiată a distanţei, de condensare sau de rarefiare necesară a esenţei, de circumscriere, până la primordial, a massei. La d. Pillat primăvara e doar prilej de a fi versificată cu „verde“ şi cu „pierde“, „pădurea e plină de muguri“, „pe pajişte domneşte lumina“, „cocorii se'ntorc, şi prin zare răzbate lung strigătul lor“. Din când în când abia străbate câte-o notă a cărei concizie îi dă oarecare savoare :

„Era în clipa'n care nu ştii sub vraja
[serei
„De vine aurora din nou, sau de-i amurg“

Se pierde şi aceasta însă în atâta noian de curentă şi eftină marfă literară, în cât devine o vagă şi penibilă cochetărie. Cinci-spre-zece ani de exerciţii în meşteşugul versificărei au sfârşit prin a dovedi că d. Pillat nu e un poet. Va fi, însă, poate, un tradiţionalist.

N. DAVIDESCU

note

In numărul viitor, d-nul Camil Petrescu, va scrie despre **„Rime Sprintene“** de d-nul M. Sevastos.

●

Sinteza nr. 10—11 cuprinde un articol editorial „Din pragul unui an nou“ al d-lui **G. Nichita** precum şi numeroase versuri şi proză semnate de **I. Vinea, Octavian Goga Adrian Maniu, I. Pillat, V. Demetrius, Emil Gulian, Mircea Eliade, L. Sebastian, H. Acterian** şi alţii.

●

Primim la redacţie **„Cultura Omului“** anul I No. 2 din luna Martie.

in strainatate

JACQUES RIVIÈRE

Descoperirea lui Rivière preţueşte cât o experienţă proprie şi emoţionează cât o viaţă. Să scrim din capul locului acest superlativ, care ni-l face apropiat şi înţeles: dintre scriitorii acestui veac, cel mai puţin livresc; dintre conştiinţele acestei zodii sufleteşti cea mai construită. Il abordezi nestingherit şi prieten, sigur, că de oriunde ai porni, mergi către centrul coherent, organizat şi orientat al unui singur spirit. Cetitorului nu îi trebuesc puncte strategice în drumul câştigării lui Ori din care parte s'ar înfăţişa, scrisul lui Rivière — dela optsprezece sau treizeci şi şease de ani — păstrează o densă logică de gând şi expresie. Ceeace nu exclude o viaţă vie şi tânără, care îşi înscrie în cele mai precise seismografe, trecerea frământată, prezenţa şi tăria răzvrătirilor ei ,tragedia neobosită a lepădărilor de sine şi a renunţărilor irevocabile

Dimpotrivă. Dela pragul celei dintâi adolescenţe şi până la moartea omului în deplina bărbăţie a celor treizeci şi opt de ani ai săi, au fost schimbate în aceeaşi existenţă câteva vieţi cu pasiuni noui şi alte preocupări. Cum să rezumi treptele acestei lente urcări de mare intimitate şi taină? Insemnând etapele pasiunilor literare, uzezi de un procedeu strâmb şi exterior. Ar trebui chiar povestea acestei vieţi, nespusa ei înşiruire de fapte diverse şi evenimente, înceata ei limpezire din experienţe şi greşeli. La ce să desparţi şcolăreşte în existenţa lui Rivière, anii trăiţi – treptat şi exclusiv — cu Laforgue, Jammes, Barrés, Claudel (căci se pare că aceştia şi în această ordine, au fost mentorii adolescenţii lui) când adevărurile personale şi sigure ale traiului îi sunt păstrate într'altă parte de cât în preferinţe literare?

Refuz să văd în Rivière, un critic numai reacţionând la semnul creaţiilor de afară, comentând o muncă străină şi înţelegând-o. Este în scrisul omului acestuia altceva decât munca sedentară a unui interpretator, anexă clară şi onestă la cărţi citite. Sunt acolo insignele unei singurătăţi, limpezindu-se în sinea ei şi înfăţişându-se decisă dar nu severă. Ii desemnăm trăsăturile.

Esenţial: timp de douăzeci de ani, cât a scris, a trecut cu reale zguduiri lăuntrice peste pragul despărţitor dintre o vârstă şi alta, s'a construit din fiecare criză cu o viaţa nouă, ca dintr'o altă pubertate şi totuşi întotdeauna, în intimele rosturi ale inteligenţii lui, şi-a păstrat aceeaşi odihnitoare ordine, aceeaşi claritate geometrică şi neclintită. A călătorit cu Claudel şi Evanghelia prin ţările obscure ale unui misticism adolescent, dar niciodată — deşi nu îşi statornicise liniile simple ale unui catolicism limpede şi orientat — nu şi-a pierdut claritatea gândului şi raţiunea credinţii lui. S'a lăsat mai târziu sau în acelaş timp chiar, în voia demonului gidean, dar nici o clipă n'a fost înşelat de metafizica nelămuririlor şi nu s'a pierdut — diletant — în comoda filozofie a compromisurilor. Crescut pe cele din urmă trepte ale simbolismului, nu l-au câştigat strălucirile de falsă şi exterioară bogăţie ale acestui spumos joc de artificii şi s'a despărţit scurt de Laforgue. A fost muncit de îndoeli şi cutremurări, dar stearpa cochetărie a scepticismului gourmontian i-a repugnat. A cunoscut din şcoală gloria enormă a bătrânului Anatole France, dar el a tăcut cu decenţă în faţa acestei mistificări. L'a iubit cu emoţie şi încredere pe Francis Jammes, dar simţindu-se cu vremea crescând înspre sensul adevărat al creaţiei şi al clarităţii, l-a păstrat depărtat în amintire numai, pe acest prea simplu scriitor de material poetic, nu de poezie. Şi într'astfel a despărţit limpede, cu convingerea unei conştiinţe bărbăteşti, pe o hartă precisă la un meridian hotărît şi sigur lumea lui, de cealaltă lume. A încercuit-o, convins că între una şi între alta nu pot exista compromisuri identificat cu ea, a crezut dârz şi a iubit.

Recunoaşteţi în aceste delimitări spiritul lui Jacques Rivière? Informaţia este completă. Mai mult nu se ştie despre el. Dar cu această conştiinţă se valorifică întreg şi rămâne. Detest clasificările şi ocolesc termenii de tehnică critică. Nu îi spun lui Rivière nici clasic, nici neoclasic, nici într'altfel. Ii înţeleg însă pasiunea pentru esenţial şi substanţă. Căci — observaţi — în toate distincţiunile lui este o definire. Talgerele balanţei lui cer concentrare şi densitate. Urăşte futilităţile uşoare şi nu suferă bagatelizările. Exigent până la neîndurare încearcă în piatră aur şi în cuvânt gând. Tot ce este poză, oratorie, inutil, trece ignorat în faţa acestor doi ochi de poet şi filozof. In judecata lui simţi **sentimentul** eternităţii şi siguranţa orânduelilor menite depărtării şi timpului. Nu îl emoţionează pitorescul, nu îl câştigă agreabilul, nu i se impune diletantismul. Jacques Rivière are o minte construită şi un cap de ordine călugărească şi pasionată. Este o inteligenţă, care descinde ca o aristrocraţie, din cele mai veritabile minţi franţuzeşti şi inobilează — rar — la depărtare de ani, un om dintr'o generaţie. Această glorie de a fi fost ales singur dintre inşii acestui început de veac, ni-l apropie imediat şi ne dă sensul existenţii lui. Ce este admirabil în această inteligenţă este sentimentul ei de viaţă, pe care îl păstrează şi îl cheltueşte frenetic, fără să se clintească din locurile sigure ale conştiinţei şi căutării de adevăr.

Este în Rivière — ca într'un suflet de filozof medieval — o stranie întâlnire de austeritate şi sensualism, de supunere şi răzvrătire, de călugărie şi de dragoste. Este o pasiune, care se frământă pe sine şi o bărbăţie care se apără. Dar mai ales şi întotdeauna, împăcând aceste trăsături diverse şi potrivnice, este o înfăţişare de logică virilă şi dură.

Omul acesta realizează printre noi minunea de a fi coherent şi divers, raţional şi pătimaş, ordonat şi viu. Deobiceiu o inteligenţă serios construită e respectată, recunoscută şi admirată dela o depărtare politicoasă şi rece. Numai un temperament izbuteşte să fie iubit. Inteligenţa se izolează într'o lume impermeabilă, închipuită numai şi inaccesibilă. Jacques Rivière însă este prezent şi între noi. Mintea lui ştie să păstreze la egala temperatură a sobrietăţii mobilitatea proaspătă a vieţii. Este pământească şi umană. Este sinceră şi deschisă. Este aerisită şi higienică.

Fiindu-ne atât de apropiată, inutil s'ar fi închis în cărţi. Recunosc în destinul tragic al morţii lui Rivière un sens. S'a sfârşit la vârsta chibzuitei sale maturităţi, atunci când experienţele şi hârtiile vieţii lui de până atunci, aşteptau să fie lucrate limpezindu-se în literă de tipar. A murit fără să se realizeze, lăsând în urma lui şi în mijlocul nostru semnul pasionatei lui treceri, dar fără să-şi asigure amintirea în mâinile şi capetele celor, ce vor veni după noi. Şi e bine aşa.

Rivière este jertfa tinereţii acestui secol, este geniul tăcut al acestei generaţii. Ar trebui să fie mitul nostru El cel dintâiu a făcut să se înţeleagă în afară, că timpul de astăzi se cheamă moartea diletantismului şi al agreabilului. A duşmănit scrisul facil, amator, spiritual şi îndoelnic. A strigat credincios împotriva scepticismului sterp. I-a urât idolii lui impotenţi şi i-a ignorat frivola splendoare de bal desfrânat.

El cel dintâiu a vestit că acest timp se începe sub zodia exigentă şi bărbătească a muncii cinstite, că falsa glorie a succeselor ieftine cade şi că se înalţă limpede mitul concentrat al conştiinţei. In legea minţii lui, jocul improvizat al distracţiilor scriitoriceşti s'a sfârşit. Prin el şi prin noi a trecut experienţa epopeică a războiului. Şi dacă Rivière a aşteptat trecerea acestei imense nenorociri, pentru ca să moară în patul lui, în braţele soţiei şi amintirea prietenului, este pentru ca să fi avut timpul să strige pentru noi acest adevăr scurt: **s'a sfârşit!** S'a sfârşit o lume şi începe alta. Nu cunosc glorie mai preţioasă şi mai înaltă. Aparţine unui singur ceas, dar acest ceas este un început. Vestitorul a strigat. Din care parte vor porni răpunsurile! Cum se vor întâlni şi se vor recunoaşte minţile, sortite să desăvârşească inelul spiritual al veacului? Unde se va statornici regatul de aur pur al timpului?

Un om care a trecut prin viaţă şi a semănat în urmă aceste întrebări, n'a trebuit să scrie cărţi. Semnul vieţii lui este.

MIHAIL SEBASTIAN.

plastica

ARTA ROMÂNĂ

TAKE SOROCEANU

Cine n'a arătat interes dintre cei care urmăreau în de aproape mişcarea artistică reprezentativă dela noi, pentru expoziţiile acestei perfect închegate societăţi? Şi cine n'a regertat brusca ei încetare din activitate din cauza unor antipatii personale şi a unor neînţelegeri mărunte de conducere?

La Iaşi, în vremurile de groază şi de mizerie ale războiului, în turburarea sufletelor îndoliate, mângâerea veşnică a oamenilor, arta s'a strâns într'un mănunchiu de raze de bucurie. Câţiva din cei mai buni artişti au găsit minunată idee să-şi aleagă munca într'o expoziţie, aducând astfel ca de pe un alt tarâm o undă de binefăcătoare înseninare necazurilor, grijei şi încordării ruinătoare de tot minutul a unei lumi alungate, învinse, îngrămădite în oraşul trist al bătrânei Moldove. In negură, în frig, în foame şi'n urât a răzbătut o pală de lumină — dăruirea artei. Aşa a luat fiinţă Arta română. A fost o surpriză pentru toţi — şi unul din profesorii universitari care detestă astăzi „modernismul" şi-ar putea aduce aminte de lacrimile recunoscătoare din ziua inaugurării — era în contra destinului care ne răscolise şi ne hărţuise aşezările, o afirmare a existenţii spiritului, o sfidare a unui vânt potrivnic. Nu agonizam, nu muream — în prima expoziţie a Artei Române, ca şi'n reprezentaţiile Teatrului Naţional, ca şi'n scrisul celor dela „România" ne serbam sufletul. Sunt preţioase amintirile acestea, astăzi, când mulţi din acei rămaşi dincolo, unde deschideau expoziţii de artă sub conducerea comandaturii germane — coborând o existenţă de mult şi altfel compromisă — sunt lăudaţi într'o prea ştiută împrejurare că ar reprezenta sufletul pământului nostru.

O simplă legătură — fără insistări, nu e locul.

La noi nu există o lume îndeajuns de formată care să trăiască în jurul manifestărilor de artă plastică. Critica, abia acum în urmă, numără câteva elemente pregătite, ce pot fi de un real folos — unicul — apropierea între public şi creator, dar cu destul greşite deprinderi.

Şi nu poate fi vorba la noi de acei prieteni ai artiştilor — negustorii de tablouri cum sunt în apus pretutindeni care să se încumete, în ciuda unei mentalităţi adormite, a prezenta spre vânzare numai lucrări de valoare dar neîndeajuns de înţelese, ori să lanseze pe promiţătorii necunoscuţi.

Iar despre rolul statului singur în măsură să ajute unei situaţiii grele — şi peste doi, trei ani: disperate — să nu insistăm. Nulitatea, patronată de sus, se resfaţă în orice prilej de importantă manifestare plastică, ca să ne alegem cu parodii în timp ce conştiinţele duc luptă grea pentru împlinirea unei credinţe, unui ideal.

Când astăzi se trăeşte oricum, prin orice mijloace, împrejurările fiind vitrige, artistul rămas singur face şi el cum poate. In laşitatea generală de ce i-am cere tocmai lui curaj? Prin urmare, pâinea noastră cea de toată zilele şi — punct. Expoziţiile dela noi îşi pierd astfel din importanţă, rămânând o întrecere de licitaţie la sufragiul publicului, o strânsură fără simţ de autocritică fără o strictă pudicitate cernită de afişarea în lume.

Ateliere strămutate şi oferite cercetării tuturor ochilor. Rar am întâlnit o expoziţie unde să cunoaştem numai ce poate da mai bun într'un răstimp un artist, numai expresia calităţilor, numai definitivul unui efort — punctare a progresului. In năvala dăunătoare a atâtor diletanţi artistul valoros supraproduce. Vom atinge în treacăt o problemă care ar trebui discutată mai pe larg. E vremea să se gândească serios la posibilităţile de trai ale artiştilor, căutându-se alte mijloace care să le asigure concentrarea în creaţie, esenţa unei activităţi.

Acum câţiva ani, reînfiinaţrea Salonului Oficial, unde avem norocul să conducă un înaintat discernământ a corespuns unei cerinţe îndelungate. Anual, avem astfel singurul spectacol colectiv de artă cu o reprezentare cât mai selecţionată.

E tocmai ceiace ne trebue cât mai des, când statul n'are muzee, când colectivele negustorilor de artă rămân odioase desfaceri, iar celelalte colective întâmplătoare ori organizate, fără supărare, tot cam aşa ceva.

De aceia să salutăm cum se cuvine că alături de Salonul oficial stă din această primăvară avântata grupare Arta Română, reorganizată cu forţe tinere alături de garanţiile unui trecut.

A pornit iarăşi cu un spirit călăuzitor spre înţelegeri adânci, spre câştiguri întregi spre realizări de amplă cuprindere. Expresii, fără acea şarjare eftină, în lipsă de tradiţie — ale sufletului românesc dincolo de pledoariile de paradă ale naţionalismului. A vibraţiei aceleia intime, pe care e timpul s'o cerem precizată din umanitatea întreagă ca de sine trăitoare contribuţie a noastră şi justificare la pretenţiile de civilizaţie a unui popor. Se va contribui la valorificarea tinerei generaţii punându-i-se mijloace cât mai apropiate unele de altele — se va adăoga la încrustarea în ateniţia publicului dezorientat a unor valoroase personalităţi.

Cei care plictisiţi de succedarea stearpă a expoziţiilor, înmulţite în fiecare an, căutătorii unui răspuns dorului de veritabil frumos; cei care cred că pământul acesta al nostru, favorizat cum nu mai e altul în bogăţii de mândre privelişti merită să-şi aibă cântăreţi serioşi; cei care s'au dezbărat în fine de arta unui Kimon Loghi, vor avea din această primăvară lamura efortului a celor mai talentaţi artişti români, dăruirea lor de suflet, închinare eternei bucurii a frumosului.

Publicului îi rămâne să se apropie de această muncă cu încredere, cu prietenie şi cu atentă cercetare.

In numărul viitor, ne vom ocupa de fiecare expozant în parte.

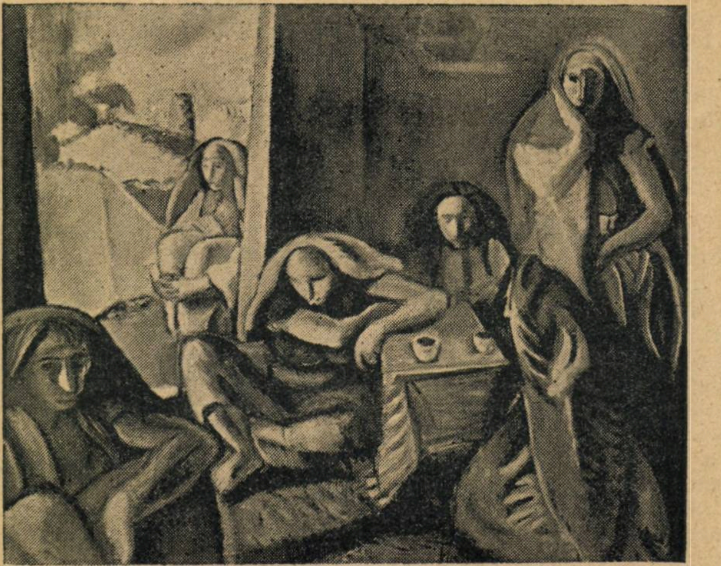

ISER : INTERIOR TURCESC

ARTA ROMANA

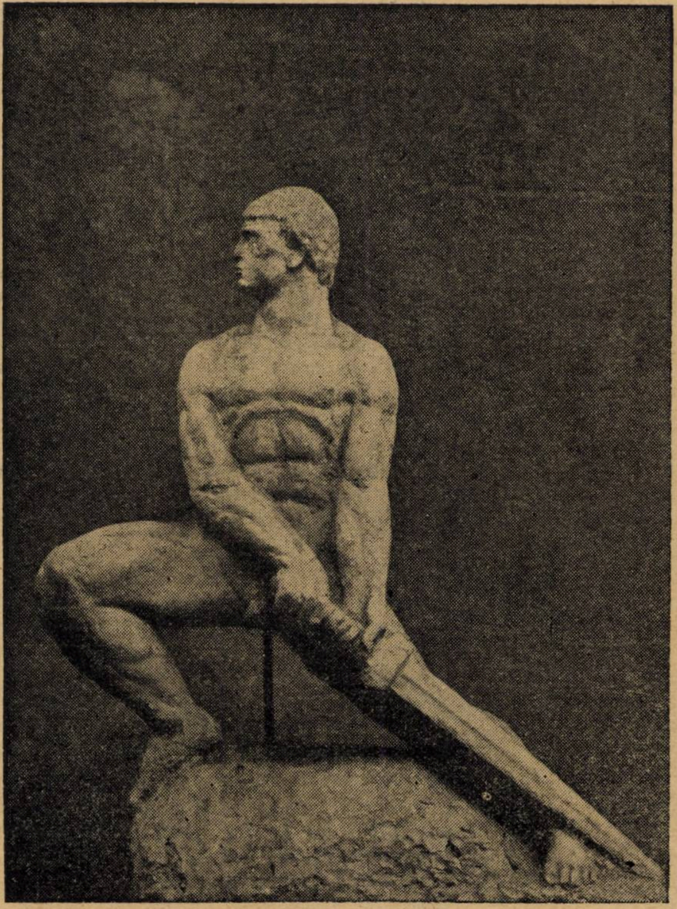

I. JELEA : EROU

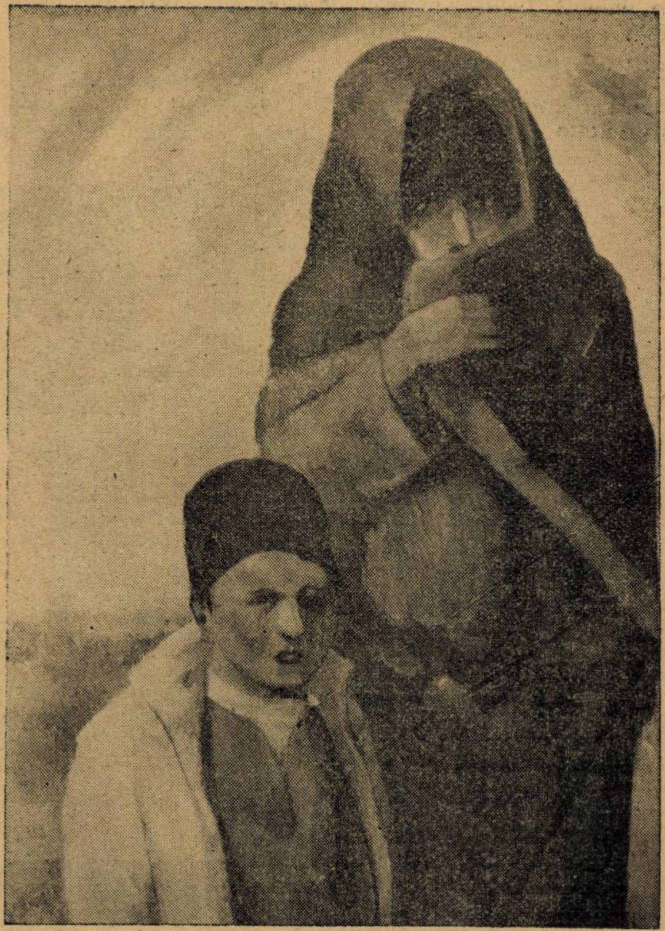

UNUL CARE A PLECAT FR. ŞIRATO : DIN CADRILATER

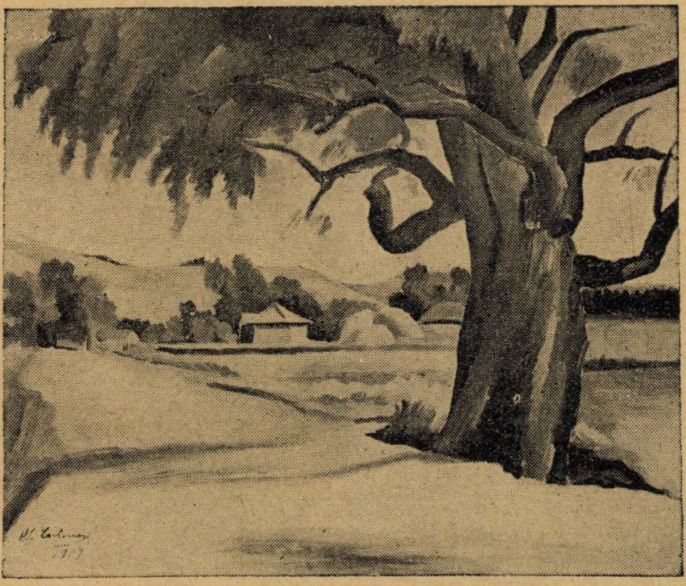

HENRI CATARGI : IN MARGINEA SATULUI

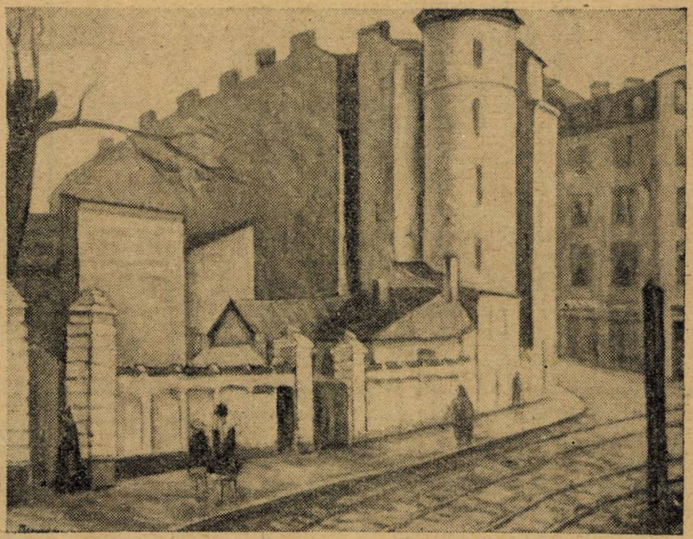

MARIN D. BUNESCU : CASA CU TURN

SPICUIRI

La „Căminul Artelor decorative" expun domnii Vasile Popescu, Jiquide şi Teodoru.

D. Vasile Popescu

Peisagiile expuse sunt lipsite de centru de greutate.

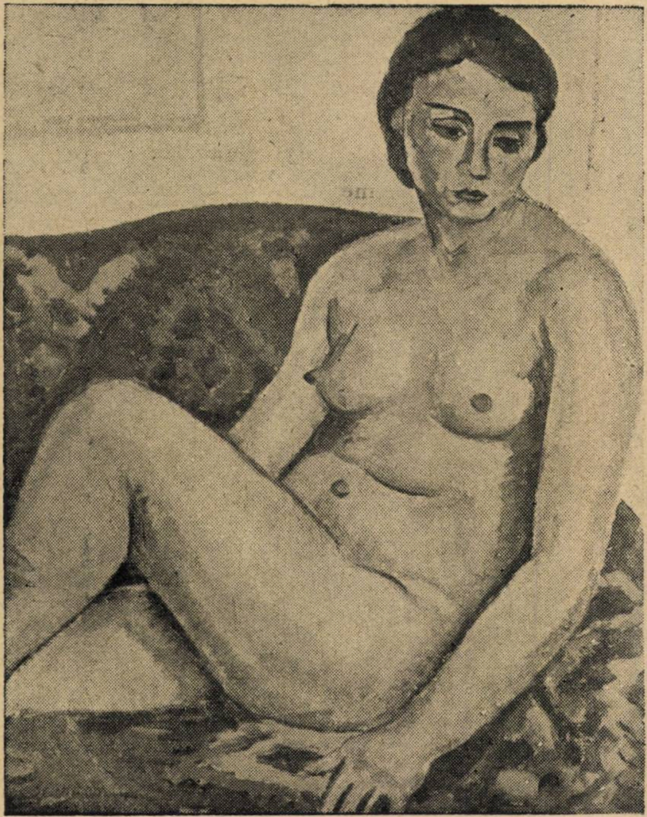

ŞT. DUMITRESCU : NUD

Vina e că artistul nu caută un motiv în natură; că ia natura ca motiv.

Coloristica, unsuroasă ca aspect, nu este un rezultat propriu al retinei, ci e alterată — am putea spune ajutată — de anumiţi pictori cari greşesc crezând că în felul acesta se pot crea şcoli.

Unele nepotriviri de tonuri în valoarea lor ponderativă ne dau impresia că în momentul când artistul aplică pasta, natura îi lipseşte din faţă.

Curioasa interpretare a naturilor moarte ca idee şi ca formă, l'ar putea consacra drept un „naturist mort".

Ne bazăm în afirmaţii pe „natura moartă" No. 1, unde bostanul e o pungă de ghiaţă, morcovii (sau păpuşoii) altfel ca bondiţa roşie, dar nu aşa cum sunt în realitate, iar bondiţa pare ca servit unui criminal ce-a scos maţele victimei şi s'a scăldat apoi în burta ei.

Văzute din aeroplan la un loc cu străchini interogative şi alte obiecte casnice, fără să arunce umbră unele pe altele, fac dovada completă.

Aceste vor servi d-lui Vasile Popescu în drumul său.

D. Jiquide :

Concepţia publică despre desenuri este mărginită, pentrucă desemnul pune mai mult la contribuţie mijloacele de înţelegere ale individului, decât pictura sau sculptura.

Desemnul — sunt şi păreri autorizate— derivă din scris, aşa că nepriceperea lui s'ar putea datori analfabetismului.

Să ne mulţumim însă afirmând că în această direcţie de artă, există o complectă lipsă de educaţie...

Publicul concepe totul prin o prizmă utilitaristă. Desemnul, îl atribue necesităţilor de revistă sau scopurilor didactice.

Humorizat îl permite caricaturei pe care o cunoaşte ca ceva neserios.

Un început bun pentru educaţie, îl avem în d. Jiquide.

D-sa împacă arta pusă cu ochiul plebeu.

Dotat cu preţioase mijloace de realizare, armele unui spirit incisiv, creiază lucrări, în care din întrepătrunderea organică a satirei de fond cu cea de formă, rezultă caracterizarea în formulă artistică, fie a individului, fie a unei epoci, fie a unor împrejurări sociale.

Dacă d. Jiquide va trăi mai adânc în viaţa noastră, va putea deveni în artă ceeace este Caragiale în literatură.

D. H. Teodoru :

Expune gravuri în lemn.

In felul cum gravează, d. Teodoru, reuşeşte să stabilească o unitate de stil menţinut şi reţinut într'un cadru rece, arhitectonic.

Credem că timpul îi va încălzi sufletul, îi va desveli misterele emoţiunilor artistice şi-atunci va regreta că a confundat lemnul cu un clişeu zincografic.

Suprafaţa lucie, care sub presă, constitue un fond negru, nu trebue distrusă pentru realizarea unui desemn static cu linii oricât de ondulate ar fi, ci merită lămuriri dinamice, bazate pe efecte de umbră şi lumină.

Până atunci, recunoaştem d-lui Teodoru calitatea bună a desemnului mărginit la indicări de perspective şi la efecte de ordin didactic demonstrativ.

ION SAVA.

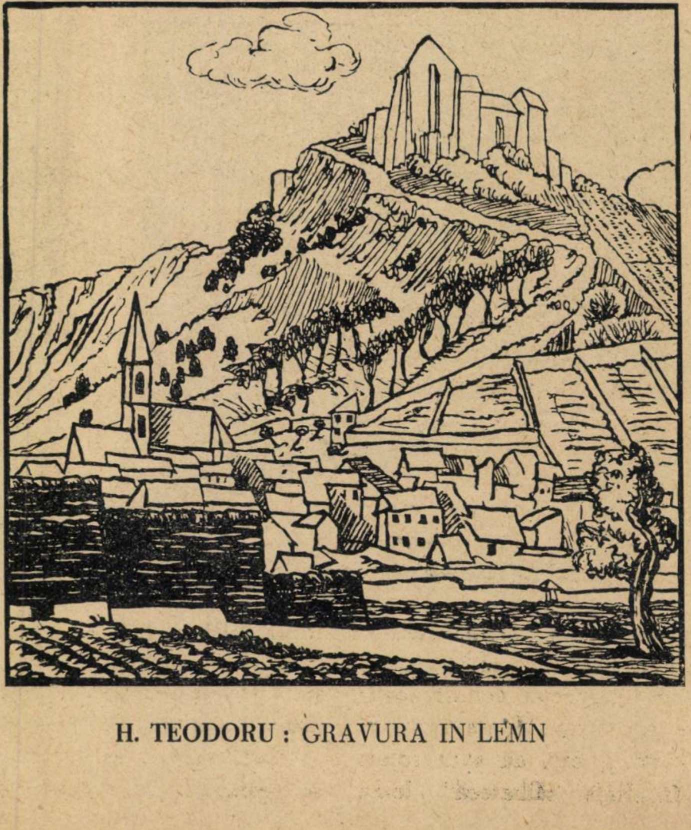

H. TEODORU : GRAVURA IN LEMN

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAŢIONAL

„Raţa sălbatecă“ de IBSEN.

La 20 Martie s'au împlinit 100 de ani dela naşterea lui Ibsen.

Despre teatrul lui Ibsen, despre geniala lui operă, despre ideile lui, care au frământat o lume, s'a scris cu autoritate şi cu ştiinţă.

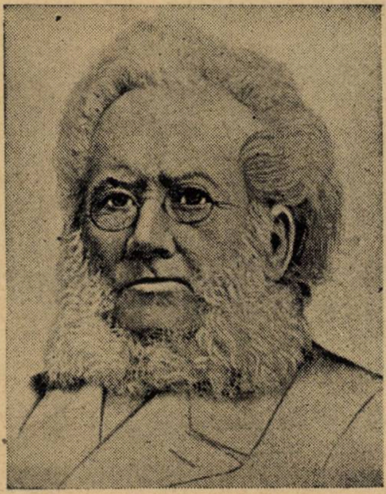

Teatrul lui Ibsen s'a reprezentat şi la noi, ideile lui au înrâurit şi aici.

Şi directorul Teatrului Naţional, d. Corneliu Moldovanu nu numai că şi-a făcut datoria de a comemora pe uriaşul dramaturg în seara când îl comemorau toate teatrele din lume, dar a rugat pe un adânc cunoscător al teatrului ibsenian să ţină o conferinţă.

D. Ion Marin Sadoveanu în foarte puţin timp, într'o formă literară distinsă, a înfăţişat personalitatea impozantă a răscolitorului de gânduri, a îndrumătorului moral şi a omului de teatru, care a fost Ibsen.

S'a jucat apoi „Raţa sălbatecă“.

A face un rezumat al piesei, mi se pare o impietate. Nu cred că poate să fie intelectual, sau ins care să se ocupe cu literatura, — oricât de tânăr — care să nu fi citit „Raţa sălbatecă“.

Iar a încerca s'o caracterizezi acum, ar fi o lipsă de docenţă, căci piesa aceasta nu numai că formează titlul de glorie al unui autor genial, dar e comoara din care au radiat ideologii, şi teorii ; idealism şi avânt ; criterii morale şi îndrumări sociale.

Felul cum au interpretat actorii noştri piesa, nu m'a mulţumit. Mi s'a spus, că aproape toţi actorii, cari au avut roluri Marţi seara, în „Raţa sălbatecă“, le-au susţinut şi altă dată, când s'a mai reprezentat piesa. De aceea probabil, interpretările s'au resimţit acum de truda amintirilor.

TEATRUL MIC

„Mitică Popescu“ de Camil Petrescu

Rânduiala tipăririi „Universului literar“ nu-mi îngădue să însemnez decât puţine rânduri despre frumoasa piesă a lui Camil Petrescu şi despre succesul, pe care l'a dobândit.

Pe de oparte calităţile piesei, pe de altă parte jocul actorilor, — la care a contribuit într'o mare măsură priceperea d-lui Ion Iancovescu ca regizor.

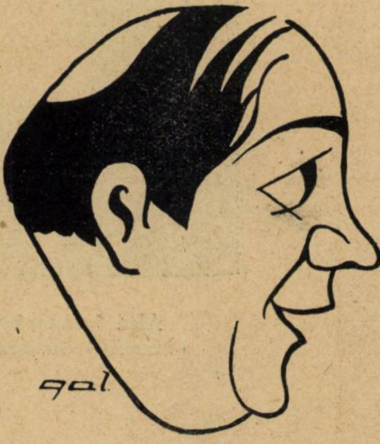

Mitică Popescu nu-i un tip anume, el reprezintă cea mai generoasă, mai firească şi mai sinceră sinteză a defectelor şi calităţilor, a suferinţelor şi norocului, a durerilor şi avânturilor oamenilor dela noi, întâlniţi în toate părţile, la toate orele, în toate situaţiile.

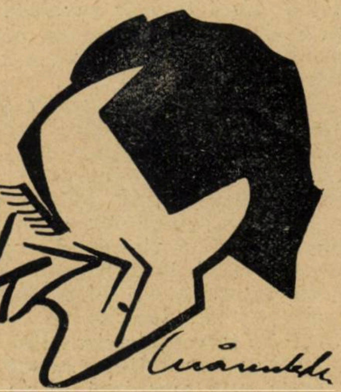

Naivitate şi şiretenie ; glumă răutăcioasă şi devotament ; indiferenţă, îngăduinţă, „ce-o fi să fie“ şi apoi o bruscă hotărîre, — toate acestea se succed, se îmbină, şi se desfăşoară în sufletul şi din sufletul tipului simpatic al românului, care ar vrea să fie „poseur“, dar e om de treabă.

D. Mişu Fotino a scos în evidenţă cu artă, caracterele lui Mitică Popescu.

D-na Tanţi Cutava-Barozzi, ca totdeauna bine, într'un rol de directoare de bancă.

În numărul viitor, voi reveni mai pe larg căci succesul piesei a fost într'adevăr, impunător.

B. C.

note

D. I. Valerian, luând un interview d-lui Camil Petrescu scrie încă în numărul de săptămâna trecută al „Vieţii Literare“ despre piesa „Mitică Popescu“ următoarele rânduri nu lipsite de semnificaţie :

„Intrebarea din urmă a coborît nori prevestitori peste frunţile noastre. Va scăpa oare „Mitică Popescu“ de polemicele îndreptate asupra lui Camil Petrescu ? In afară de incontestabilul talent de dramaturg, d-sa a avut şi darul de a-şi asmuţi aproape toată presa : „Mai bine un duşman declarat decât un prieten dubios“.

Am deschis dela început, cu fermitate, cazul „Mitică Popescu“ pe când nici nu se pomenea de reprezentare. Am ascultat piesa cetită, am recitit-o noaptea târziu, am publicat şi un fragment în „Viaţa Literară“. Ne menţinem aceeaşi părere : este cea mai bună comedie a noastră din ultima vreme. O spunem aceasta răspicat şi fără nici un echivoc, neînfluenţaţi în această convingere, de prietenia, de altfel destul de preţioasă, a autorului.

Dacă va fi bine jucată piesa trebue să obţie succes şi nu mic va fi meritul d-lui Mişu Fotino, care cu un „Teatru Mic“ a îmbrăţişat cu un atât de mare entuziasm pe simpaticul „Mitică Popescu“.

●

Marţi 27 Martie va avea loc la **Teatrul Nostru,** premiera comediei „Secretarul General“, în trei acte, localizată de d. Paul Gusty. In rolul titular, d-nul Ion Livescu.

●

Joi 12 Aprilie, **Teatrul Regina Maria** reprezintă „A doua conştiinţă“, piesă în 4 acte de Lindau.

●

La **Teatrul Regina Maria** au început repetiţiile comediei : — „Chasseurul“ de la Maxim — cu d-l V. Maximilian şi Iancovescu în rolurile principale.

gazetaria

așa și-așa...

dela o premieră

Seara zilei de 21 Martie 1928 a fost o bătălie grozavă. „Mitică Popescu", înarmat cu miticeasca-i naivitate și spontana-i generozitate lupta cu un monstru bicefal: publicul și critica.

Aveam senzația că un întreg văzduh se zbuciuma în sala Teatrului Mic, ca niciodată atât de ticsită. Intr'un moment am crezut că ne aflăm pe pulbere.

Incetul cu încetul hohotele și aplauzele încep să se urmeze la dese intervale. „Mitică Popescu" cucerește, învinge primul cap al monstrului bicefal : publicul. Organic, poznașul Mitică intră în acest moment în conștiința publicului.

Intre timp urmăresc celălalt cap al monstrului, vădit surescitat din cauza surprizei și desăvârșitului succes al fiecărui act.

●

Un cronicar, cu o anumită formă de relief (nu și în făptura sa) conchide vehemnet :

— In actul al doilea este un frac. Mitică-și câștigă considerația printr'un frac. Actul al doilea este plagiat după „Fracul" lui Dregely !

●

Un alt gazetar cu nume puțin eufonic dela o gazetă de seară declara înainte de începutul spectacolului : încântat.

— Indiferent dacă o avea sau nu succes piesa, eu tot înjur. Camil Petrescu a scris despre mine în Cetatea Literară că nu sunt inteligent. Și surâdea

●

Un spectator care s'a recunoscut în piesă, exclamă cu admirație :

— Prima premieră la Mic cu casa închisă înainte cu două zile.

●

Intr'un colț un grup de gazetari au pus bazele unei conspirații, de parcă ar fi fost corul din Rigoletto.

●

Fronturile s'au împărțit și s'au precizat. Piesa plutește de-asupra decorului. Bogatul public ales din lumea teatrelor verifică o realizare. Succesul se transformă în entuziasm odată cu multiplele chemări la rampă a interpreților. Apariția la rampă (deși târzie) a autorului constitue prilejul unor noui și frenetice aplauze.

Și acelaș critic cu nume de animal încornorat, exclamă în obscuritate :

— Cea mai proastă piesă ce am văzut ! Dar ce-i cu delirul ăsta ?

Intr'adevăr ce era cu acest delir al unei săli entuziaste ?

Altă fotografie a dansatoarei Mata-Hari subiectul foiletonului din acest număr.

PARAZIŢII DIN HOLLYWOOD

Dacă orice persoană favorizată de soartă duce după ea un roiu de paraziți, la fel Hollywood este din acest punct de vedere cea mai remarcabilă pepinieră de lipitori omenești din câte au existat vreodată. Metteurii în scenă și stelele oferă tuturor cavalerilor de industrie și altor amatori de combinații suspecte o țintă adesea facilă și vulnerabilă.

Steaua de cinema a trebuit să se organizeze și să construiască baricade de apărare contra paraziților. Insă nu totdeauna cu succes, pentrucă paraziții sunt îndrăzneți. Unul nu va ezita să sară pe scara automobilului unei stele mergând în plină viteză, altul va încerca să pătrundă într'un studio în calitate de figurant, un altul după ce a sfânțuit un servitor se va introduce până și în locuința eventualei victime.

Cel mai de temut dintre acești paraziți este acela care amenință că va divulga un pretins scandal din viața anterioară a artistului, tocmai în momentul când acesta are mai puțină nevoe de o publicitate supărătoare. In acest fel parazitul reușește adesea și sustrage anual mii și mii de dolari dela bursa vedetelor de ecran.

Căci nu toată lumea poate avea același dispreț de pericol și de paraziți cum are Greta Garbo.

Ce credeți că făcu ea când o femee parazit o amenință că va da la gazetă informații asupra unui pretins scandal din viața trecută a celebrei vedete dela Metro-Goldwyn Mayer? Preveni imediat poliția care cercetă și descoperi cu ușurință manevra șantajului. Impresionate de această atitudine, ziarele se încrezură în Greta Garbo și articolul defăimător nu apăru.

Metteurii sunt obiectul unei manopere care a devenit clasică. O femee tânără cere favoarea unei întrevederi. După câteva momente de tête-à-tête, vizitatoarea începe să strige „ajutor" și când ajutorul vine, ea acuză cu răceală pe metteur că a încercat să abuzeze de ea. Dar riposta nu s'a făcut așteptată. Metteurii în scenă au făcut în zidurile cabinetelor lor deschizături prin care secretarii care lucrează în camerele alăturate, pot să vadă tot ce se petrece. King Vidor a inaugurat acest sistem de protecție.

Afară de acești răufăcători recunoscuți, mai există o bandă de paraziți cu totul de altfel. Vrem să vorbim de astrologi, ghicitori în palmă care trăesc pe spatele credulității superstițioase a artiștilor dela Hollywood. Unii din ei n'ar face nimic fără să consulte stelele sau cărțile. Alții sunt victimele elocvenților plasatori de automobile ai agenților societăților caritabile inexistente și ai „directorilor de publicitate", care n'au pus nici odată piciorul în birourile unui jurnal.

literara

o seama de cuvinte

Lordul Hamilton, pe când era beat într'un han din Anglia, omorî un băiat de serviciu şi apoi se urcă în camera sa, fără să ştie ce a făcut. Hangiul se duse la el şi înfricoşat îi spuse :

— Mylord, ştiţi că aţi ucis pe acest băiat ?

Lordul îi răspunse bâlbâind :

-- Pune-l în nota de plată.

●

Un celebru neurologist englez primeşte într'o zi vizita unui bolnav atins de hypocondrie şi care se plângea că nimic nu poate să-l distreze.

— Pe legea mea, spuse doctorul, nu văd decât un remediu : duceţi-vă să vedeţi pe acel clown faimos, care face să râdă seara toată Londra la **Circus.**

— Vai, doctore, răspunse bolnavul, acest faimos clown sunt eu !

●

Doi prieteni stau la cafenea jucând cărţi. Unul din ei, Dupont, pierde cinci franci. După ce se scotoceşte în buzunare spune cu un aer perfid.

— N'am nici un ban, Durand.

Durand se supără : :

— N'ai bani ! Tu îndrăzneşti să vii la cafenea fără bani ! Şi cum voi face acum, ca să-mi plătesc consumaţia ? !

●

Un critic foarte cunoscut trimise lui Lucien Guitry manuscrisul unei piese cu aceste cuvinte :

„Scumpul meu Guitry,

„Vrei să pariezi cu mine pe un ludovic, că nu vei citi această comedie ?"

Ziua următoare Guitry îi trimise înapoi manuscrisul împreună cu un mandat de douăzeci de franci şi acest răspuns :

„Aţi câştigat".

●

Pianistul Kalkrenner ţinea foarte mult la particula „von" care preceda numele său şi o etala în orice ocazie.

— Ştiţi, spuse el într'o zi unei din cunoştinţele sale, că nobleţea familiei

— Ştiţi, spuse el într'o zi uneia din cunoştinţele sale că nobleţea familiei mele urcă până la cruciate ? Unul din strămoşii mei a acompaniat pe împăratul Barbarosa.

— La pian ? întrebă celălalt.

●

La un etatru parizian se repeta o piesă în versuri a unui autor modern. Autorul asista la repetiţii. De-odată el întrerupe pe interpretul principal în plină scenă :

— Aici te opreşti puţin.

Şi când fu întrebat pentruce, el adăogă cu naivitate :

— Pentrucă aici publicul trebue să **râdă.**

bazar

ZECE MII DE ZIARE PE SECUNDĂ

Nu ştim dacă renumitul profesor Rudolf Engelhard dela „Technikum für Buchdrücher" din Lipsca a realizat definitiv invenţia sa, care după cum se anunţă este sortită să provoace o revoluţie în industria tiparului.

Ilustrul savant german, în urma unor îndelungi experienţe a reuşit să construiască o presă care poate să tipărească într'o secundă mai multe mii de ziare.

Iată principiile acestei prese. Maşinele sunt puse în funcţiune printr'un curent electric de o foarte mare tensiune. Hârtia nu se introduce în foi sau cu ajutorul maşinelor rotative sub tiparul de plumb, ci întreaga hârtie necesară pentru tipăritul unui anumit număr de ziare se presează într'un singur sul care se introduce în maşină. Prin învârtirea unei manivele, care stă în legătură cu un curent electric ce poate circula prin hârtie, se tipăresc într'un singur moment mai multe mii de ziare.

După părerea profesorului Engelhardt, acest nou procedeu, numit de el Offset şi care prezintă pentru industria ziarelor calitatea esenţială : rapiditatea, va aduce suprimarea presei obişnuite, care nu se va mai întrebuinţa decât la efectuarea imprimatelor polychrome.

GENIILE ÎN FAMILIILE NUMEROASE

Numărul naşterilor se micşorează la popoarele cari sunt în capul civilizaţiunilor; acest lucru nu nelinişteşte pe cei cari au constatat că ultimii născuţi sunt mai bine dotaţi ca primul şi al doilea copil. S'a conclus că atmosfera unei case pline cu copii este favorabilă dezvoltării calităţilor pozitive. S'a făcut apel la statisticienii. Profesorul Georg Sockemann a expus rezultatele a douăzeci de ani de cercetări, înaintea „Societăţii de istorie a ştiinţelor naturale, medicinei şi technicei". Arhivele sale ne indică pe Robert Boyle, fondatorul chimiei industriale, ca pe al patrusprezecelea născut al unei foarte numeroase familii ; chimistul Scheel, care a trăit în secolul XVIII, era al şaptelea între zece copii ; Mendeleyew, al patrusprezecelea; Liebig al doilea între zece; Emil Fischer, al optulea.

El găseşte ca unici copii pe : Hans Sachs, Kästher, Herbart, Gauss, Grabbe, Thackeray şi Ed. von Hartmann. Contrariu, numărul personagiilor distinse, aparţinătoare familiilor numeroase este foarte mare mai cu seamă în cursul secolelor trecute. Kleist era al cincilea; Blücher, al şaptelea copil; Mozart, la fel; Haendel, al zecelea; Wagner, al nouălea; Lamarck, Irving, Cooper deţineau al unsprezecelea rang. Totuş găsim oameni de geniu, ca primi născuţi ai unei familii numeroase. Citām : Luther, Jean-Paul, Rancke, mai în vârstă între şapte copii; Beethoven, al doilea între şapte, ca Dickens între opt şi Haydn între douăsprezece; Dürer, al treilea între optsprezece.

(Berliner Tageblatt)

caricatura zilei

CONSULTAŢIE

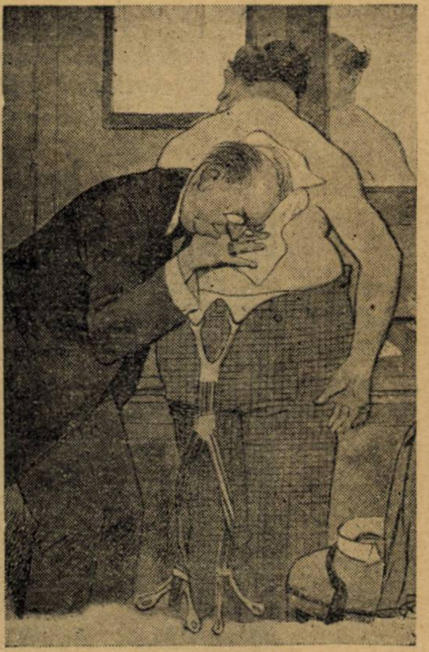

— Nu mai respira ! Aşa... da de unde ai cumpărat bretelele astea ?

(Le Rire)

AGENŢII DE INCHIRIAT

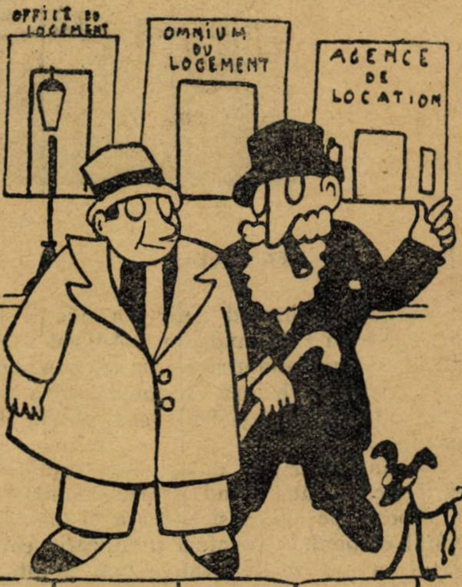

— Cum să mai găseşti casă ? Toate imobilele sunt ocupate de agenţii de închiriere.

(L'Oeuvre)

carţi redate în extrase

MATA-HARY

(MISTERUL VIEŢII ŞI AL MORŢII EI)

E. Gomez-Carrillo

O fiinţă neliniştitoare care a tulburat prin trecerea ei o lume întreagă de intelectuali, miniştri, militari şi chiar capete încoronate. «Dansatoarea roşie», inovatoarea dansurilor religioase indice, a dominat şi a hotărît moartea a mii de oameni în războiul mondial. Acuzată de spionaj, pentru apărarea ei s'au dărâmat situaţii şi s'au distrus existenţe. Iată deci pe frumoasa dansatoare devenită spioana de pe fişa poliţiei.

MATA-HARY

COPILARIA

Margarete-Gertrud Zelle s'a născut la Leeuwarden în Olanda la 7 August 1876. Tatăl ei, un comerciant foarte cunoscut în provincia friziană, iar mama sa, o femee bine, bogată şi frumoasă, nobilă de origine.

Işi aminteşte cu duioşie de copilăria ei ferictiă până când soarta nemiloasă îi răpeşte pe „mica şi adorata ei mamă". Tatăl ei pentru a-i oferi o educaţie conform cu principiile evanghelice, o internă într'o mânăstire model, unde primeşte o educaţie demnă de averea şi rangul ei.

Se căsătoreşte foarte tânără la 16 ani, cu un tânăr căpitan Mac Leod cu care pare a trăi fericită. Este prezentată la Curte, unde frumuseţea ei exotică face senzaţie. Ochii ei de foc, au un mister inexplicabil şi o putere de a fascina oamenii până la sfârşitul vieţei sale. Din cauza vieţei destrăbălate a soţului ei, fură în curând ruinaţi. De aci încolo începe pentru ea o viaţă plină de umilinţe: adesea soţul ei o trimetea după bani şi pentru a-i obţine trebuie să uite orice pudoare. Avură doi copii, un băiat şi o fetiţă.

Mai târziu îi găsim la Iava unde căpitanul comanda un batalion de rezervă Aci fiul lor este otrăvit de o javaneză. Când Margarete-Gertrud află acest lucru nu recurse la ajutorul tribunalelor ci-şi făcu dreptate singură: sugrumă cu propriile ei mâni pe otrăvitoare.

Viaţa dintre soţi devine din ce în ce mai insuportabilă, departe de ţara ei, fără relaţii şi vecinic expusă capriciilor brutale ale unui om imoral şi fără inimă. Tatăl ei intervine pentru a se obţine divorţul ; însă căpitanul în loc să se linişteasca începe s'o ameninţe cu revolverul.

PRIMELE SUCCESE

Căpitanul fiind trecut în cadrele rezervei, sunt nevoiţi a se reîntoarce la Amsterdam, unde se intentează acţiunea de divorţ după cererea soţiei.

Neprimind pensiunea, ce soţul era obligat prin lege a-i da, şi fiind în lipsă de bani pozează ca model.

Tatăl ei însă intervine şi după sfaturile lui se pregăteşte să danseze la teatru. Astfel în 1903 debutează la Paris.

La Paris nu stă mult timp. Divorţul cerut de ea nu-i este acordat de justiţia din Amsterdam.

Ingenua olandeză se sperie, plange şi este nevoită a reveni în ţara ei. Cuprinsă însă de nostalgie, se gândeşte mereu la Paris, unde o aşteaptă gloria şi fericirea... „Voi triumfa !" îşi zicea ea şi nu se gândea la nimic altceva de cât să-şi recâştige independenţa ei absolută pentru a putea să se reîntoarcă în Franţa.

Era de o frumuseţe incomparabilă, înaltă, sveltă, cu un chip fascinator de un oval perfect, minunaţii ei ochii cu privirea lor enigmatică au ceva indic, părul foarte negru. Ansamblul voluptos, turburător, plin de seducţiune, de o frumuseţe magică, de o uimitoare puritate de linii.

Şi cu toate ameninţările soţului ei fuge din nou la Paris unde debutează nu în faţa unui public profan, ci chiar în templul religiilor orientale, în muzeul Guimet, înaintea surâsului enigmatic a unui enorm Buda în aur. Apariţia ei fu un mare entuziasm ; era dansurile sfinte ale bayaderelor din Benares, era dansatoarea sacră a Indiei.

Intr'adevăr Mata-Hari, acesta este numele ei acum, care imita atât de bine cochetăria tragică, cochetăria care cerea viaţa unui om în shimbul unui sărut şi cerând cu o bucurie diabolică, savurând dinainte cele mai crude senzaţii, avea o flacără de pasiune ce halucina, seducea şi te îngrozea...

BAIADERA

In serbările intime când adoratorii ei, printre cari numeroşi academicieni şi miniştrii, după sacramentalele libaţiuni ale supeurilor copioase, o înconjurau cu toată căldura omagiilor lor, Mata-Hari, se complăcea în a evoca, exaltată de nostalgie, amintiri din copilăria sa.

Era o poveste de o mie şi una de nopţi, o poveste în care imaginile cele mai bizare se ondulau în ritmul muzicei exotice. Excitată de vin, de vanitate, de lumină, de parfumuri explica, ilustrând discursurile sale de atitudini şi mişcări mult mai elocvente de cât prin cuvinte, misterele nopţei supreme în timpul cărora fachirii savurau deliciile crude şi divine ale paradisului lui Siva. La aceste faimoase supeuri Mata-Hary producea efectul unui delir mistic prin atitudinile sale lascive, cutremurile ei febrile şi prin contosiunile ei epileptice. Era idol şi reptilă din acelaşi timp.

Ochii ei mari, sombrii, pe jumătate închişi de extaz, nu lăsau de cât două flăcări fosforescente.

Braţele sale rotunde, lungi şi agitate, păreau a înlănţui o fiinţă invizibilă ; picioarele inelate, lucitoare, muschiuloase, palpitau cu tresăriri ale tendonului gata să se rupă sub epidermă.

Văzând-o, credeai că asişti la metamorfaza unui şarpe care se transformă în femee.

Pantominele sale erau realizarea plastică a unui poem sfânt. In realitate Mata-Hari nu văzuse orgia mistică a sanctuarului lui Siva decât în cărţi.

Este surprinzător, în ceeace priveşte această femee, că avea în arta ei mistică şi senzuală un caracter pur indic. Cu bărbatul ei a stat în Iava şi Sumatra şi n'a văzut niciodată o balerină indigenă. Cum e posibil deci, ca o europeană coborîtoare din nobilele matroane planturoase ale tablourilor lui Rambrandt să poată să devină până la fizic ceeace era. Cine a cunoscut-o era de acord în a declara că frumuseţea ei constituia cea mai pură incarnaţie a tipului asiatic, arămie, cu ochi mari de foc şi cu părul negru ca abanosul.

Imbrăcămintea cea mai uşoară o jena ; cum rămânea singură printre oameni rămânea goală.

Chiar în celula ei, înainte de a fi împuşcată, intr'un elan diabolic de beţie senzuală începu să danseze oferind bietelor surori de caritate, un spectacol de frumuseţea ei goală.

Mata-Hari avea întotdeauna sânii acoperiţi cu două plăci minuscule de filigram. Ea povesteşte că soţul ei era foarte gelos şi adesea o ameninţa că o desfigurează.

Intr'o noapte îi sărută sânii îndelung, deodată îi sfâşie cu dinţii mamela stângă şi o înghiţi... de atunci sânii ei sunt acoperiţi. Această poveste a sânilor mutilaţi nu e decât o legendă destinată a ascunde o realitate. Medicul închisorii, care a examinat-o, spune că sânii ei, erau două biete mamele ofilite, obosite şi tot sânul

CURTIZANA SFANTA

Baiadera cultivă amorul ca o artă subtilă sau mai bine zis ca o ştiinţă.

Toate filtrurile, toate amuletele, toate vraja amorului, ea le studiază, le cunoaşte pe deplin şi se foloseşte de ele...

In biblioteca lui Mata-Hari s'au găsit o colecţie de cărţi sancrite privitoare la amor.

Faimoasa „Kama-Soutra" legată luxos în roşu conţinea pasagii întregi flasc.

subliniate de balerină, pasagii sugestive, putându-ne face o idee de această creatură capricioasă, fantastică, variabilă, avidă de senzaţii rare şi bolnavă de dorinţi. A fost chiar văzută într'o casă de prostituţie...

Ea excita o putere infernală, misterioasă, magică, faţă de toţi acei ce se apropiau de ea. Printre victimele ei figurează unul dintre cei mai iluştri avocaţi ai Europei, un ambasador, un ministru, un prinţ imperial, un mare duce, un mare artist şi mulţi alţii.

In budoarul ei oriental, între o figurină de Tanagra şi un Buda de bronz antic, strălucea, în bogate rame de filigram, fotografiile celor doi monarchi, cu dedicaţiile lor, entuziasmaţi admiratori ai marei artiste.

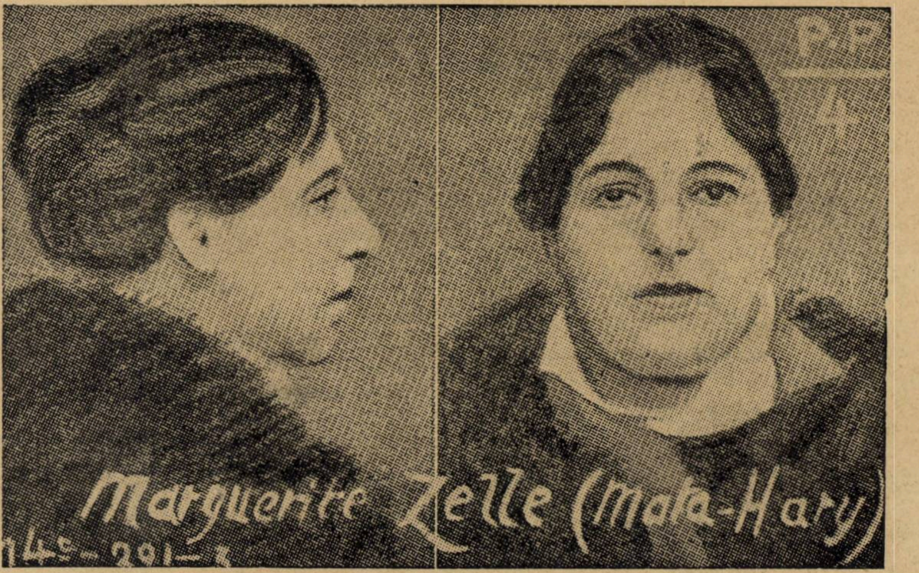

MATA-HARY aşa cum apare în fişa poliţiei. E interesant să se compare cu fotografiile celelalte

SPIOANA

Mata-Hari era mai întotdeauna în intimitatea militarilor. Serviciul francez de spionaj avea „ochii" pe ea. S'a descoperit că agentul german „H. 21" făcu în timpul ostilităţilor cel mai mare rău Franţei. Se evaluează la efectivul unei divizii numărul soldaţilor francezi ce fură omorâţi.

Din cauza lui, şeaptesprezece vase aliate, şeaptespreze transporturi de trupe fură torpilate de submarinele germane.

Ori, agentul german „H. 21" era o femee ! Şi această femee se numea, sau mai bine zis îşi dădea numele de Mata-Hari.

Mata-Hari îşi avea matricola în serviciul secret german ce-şi avea sediul oficial la „Tiergarten" în Berlin, cea mai vastă organizie de spionaj, ce se poate închipui. Proba este făcută că ea aparţinea, chiar dinaintea războiului exact din 1904, serviciului secret german.

Cu toate că serviciul francez era perfect informat asupra acţiunei Mata-Harei, nu se ocupa încă de ea, întrucât activitatea acestei femei nefaste nu se exercita încă în paguba Franţei. Nu rămânea de cât a „o avea în ochii" şi când în 1915 şefii ei o trimiseră „să lucreze" în Franţa, dela început îi reuşi să aibă ca amant un ministru al războiului şi pe unul din cele mai înalte personagii al ministerului afacerilor străine.

De o inteligenţă superioară şi extrem de abilă Mata-Hari ştia să scape din toate cursele ce i se întindeau. Ea îşi bătea joc de urmările cele mai bine conduse şi, până-n 1916, fu imposibil a descoperi „cutia cu scrisori". In sfârşit se află că ea încredinţa corespondenţa ei, prin intermediul unei legaţiuni neutre, statului major german.

Agenţii acestei legaţiuni erau acoperiţi de imunitatea diplomatică şi era foarte greu să pui mâna pe această corespondenţă. Şi când şi acest lucru reuşi, o altă dificultate se ivi : corespondenţa era cifrată şi nici odată nu se putu descoperi proba trădării.

Pe dealtă parte Mata-Hari „culcându-se" cu cele mai mari personagii din Europa, -- pentru a nu cita decât două : Kronprinţul şi Van den Linden, prezidetul consiliului de miniştri al Olandei, — era sigur, că prin arestarea ei, foarte înalte influenţe ar interveni în favoarea ei.

Trebuia ca independent de judecătorii consiliului de războiu, care vor avea de cunoscut afacerea, ministrul afacerilor străine şi prezidentul republicei franceze să fie puşi în faţa unor atari probe, în cât unii cât şi ceilalţi să poată răspunde printr'un fin „nu se admite" absolut la toate influenţele cari s'ar manifesta... şi cari s'au manifestat.

Tocmai, în epoca aceea, Mata-Hari, sub pretextul de a îngriji un ofiţer rus, de care se interesa, solicită un bilet de liberă trecere pentru a putea merge la Vittel.

Ori, la Vittel, tocmai se construia un important aerodrom.

I se acordă libera trecere cerută. Din nefericir,e din cauza unei imprudenţe ea observă că este supravegheată şi cum era foarte abilă, revine la Paris, fără a face nimic suspect. Dar şeful serviciului militar francez de contra-spionaj îi notifică hotărîrea de a o expulza, în aceiaşi seară în ţara ei de origină.

Văzându-se descoperită, spioana jură pe toţi sfinţii, că departe de a fi în serviciul imperiilor centrale, după cum era acuzată, ea nu avea de cât o singură dorință: Să intre în serviciul Franței.

Procedă mai sigur: ea se oferi având în vedere relațiile ei cu Kronprințul și cu ducele de Brunswick,— de a merge în marele cuartier german pentru a îndeplini misiunea cu care va fi însăcinată.

Pentrucă insista, i se încredință deci o misiune în Belgia.

Pentru a-și îndeplini misiunea, trebuia să treacă printr'un punct pe unde nu aveau acces de cât agenții francezi. Prin intermediul lor pătrunsese în Belgia. Unul din agenți fu împușcat de Germani, ceilalți intraseră in serviciul germanilor.

Serviciul englez de contra-spionaj „Intelligence Service“ informă serviciul francez... că un spion german, cu numele de Mata-Hari este cauza împușcărei acelui agent în Belgia.

ARESTAREA

De data aceasta exista o probă contra spioanei în acelaș timp s'a descoperit și cifrul corespondenței dintre „Tiergarten“ și agenții lui din Madrid. Se decise trimeterea spioanei în Spania, via Bilbao.

In loc a rămâne la Bilbao unde era așteptată pleacă imediat la Madrid unde descinde la Palace-Hotel, locul de întâlnire al spionilor internaționali. Tot timpul fu strict supravegheată de agenții secreți ai Antantei. Se puse imediat în contact cu atașatul militar german dela Madrid von Kalla care conducea serviciul de spionaj german în străinătate și avea chiar camera alături de a sa. De asemenea avu o întrevedere cu atașatul naval german. După ce le furniză relațiile ce le poseda, i se încredință misiunea de a intra în relațiuni cu atașatul naval al Franței. Acesta însă fu prevenit și o ținu la distanță. Von Kalle văzând că „nu merge“, îl mulțumi pentru serviciile aduse Reichului în timpul șederei sale în Madrid, după indicațiile sale mai multe transporturi și numeroase cargoboturi neutre — printre care și spaniole, fură torpilate, îi comunică o telegramă fără fir emanată de la marele quartier german, cu ordinul de a intra în Paris, unde era nevoe de serviciile sale. Von Kalle o informă că un cec de 15.000 pesetas plătibil la Comptoir d'Escompte ii stă la dispoziție Mata-Havi, conformându-se ordinului, pleacă imediat la Paris și în ziua de 13 Februarie 1917 fu arestată de comisarul serviciului de contra-spionaj.

Când poliția intră în ceamera ei, Mata-Hari era culcată complect goală. Nu-i se spuse că o arestează pentru a se evita un incident. Ea se sculă și cu o lipsă de pudoare începu să se îmbrace în fața întregei asistențe. Fu condusă la ministerul de război unde îi fu predat mandatul de arestare. Făcându-se că nu înțelege căpitanul Ladoux, șeful serviciului de contra-spionaj îi puse următoarea întrebare:

— Mai întâi să ne spui „H. 21“, de când ești în serviciul germaniei?

Zăpăcită, surprinsă Mata-Havi se prăbuși. Avu însă forța de a spune:

— Dar, domnule, nu vă înțeleg!

După ce i se explică fu expediată la Saint-Lazare.

Câteva zile mai târziu, fu mutată în celula No. 12, aceiaș, în care fusese închise M-me Steinheil și M-me Caillaux. O celulă vastă cu 3 paturi: în mijloc Mata Hari încadrată de două surori ce trebuiau s'o supravegheze.

INAINTEA CONSILIULUI DE RAZBOI

S'au găsit în corespondența ei, scrisori de la ofițeri, aviatori și notabilitățile pariziene.

O scrisoare emana de la un ministru de război...

Acuzațiile sunt multiple, Mata-Hari nu se deconcertează niciodată, cu toată gravitatea lor.

Seninătatea ei dezarmează pe toți cei ce-o privesc. Recunoaște a fi primit 30.000 mărci, de la șeful spionajului german, însă aceasta pentru favorurile acordate. „Niciodată nu i se da mai puțin“; Motivele pentru care se găsea întotdeauna în intimitatea militarilor, Mata-Hari răspundea că oamenii ce nu aparțineau armatei, n'o interesa. Ofițerul în ochii ei este o ființă superioară, un om care trăește în plină epopee, fără s'o intereseze țara lui, căci războinicul formează o rasă specială care planează d'asupra celorlați muritori. Și când judecătorii consideră sumele primite nu ca preț al favorurilor ei, ci ca salariu de spioană, atunci privirile ei devin imediat aspre, dușmănoase și disprețuitoare, gesturile sale au o impertinență teatrală. Totul este studiat, totul este calculat.

Și dacă dorința ei era de a seduce numai militari și oameni politici în loc de bancheri și milionari, aceasta asigura ea surâzând, că „cei mai bogați nu sunt totdeauna cei mai generoși“, „din toate punctele de vedere ofițerii planează asupra celorlalți oameni“... era eternul ei refren.

„Curtizană, da, o mărturisesc... spioană, niciodată!“.

Atunci liniștit prezidentul îi spune:

— La Paris însă simțindu-vă supravegheată, pierdută, va venit idea să vă puneți in serviciul spionajului francez. Da data aceasta palidă, balerina tăcu, este silită să recunoască.

De aci încolo acuzațiile devin mai grele, ca niște lovituri de ciocan, necruțătoare Mata-Hari nu mai e sigură pe sine.

S'a oferit a pleca în Belgia cu un plic, a rămas în Spania profitând de plicul ce i se încredințase. Acest plic era destinat unui agent al Franței la Bruxelles; agentul a fost împușcat de germani.

S'a stabilit în cursul desbaterilor că Mata-Hari chiar din ziua declarărei războiului dejunase în têt-à-tête cu prefectul poliției din Berlin, era de mult în serviciul germaniei, că era imatriculată sub numărul „H. 21“ în controalele spionajului german, că se întreținuse direct, în afară teritoriului francez cu cele mai înalte personalități inamice, șefii notorii ai spionajului german, că primise din germania din Martie 1916 sume importante ca preț al informațiunilor furnizate de la șefi lor spionajului german.

Avocatul în pledoaria sa nu putu convinge pe judecători. Apoi consiliul de război în unanimitate pronunța pedeapsa la moarte.

La citirea sentinței Mata-Hari surâde tăcută, liniștită, senină, aproape indiferentă.

Mata-Hari trebuia să se aștepte la o achitare, pentrucă știa că atât în Franța cât și în străinătate, foarte mari influențe interveneau în favoarea sa. Și când aceste influențe s'au produs, Poincaré putu furniza proba că printre informațiile furnizate de spioană germaniei se afla și acea ce privea ofensiva franceză din primăvara lui 1916. Și prezidentul republicei dădu să înțeleagă solicitatorilor cà în clipa când atâți soldați francezi cădeau în fața dușmanului, nu putea grația spioana ce-a ataca pe la spate.

Ori, printre solicitatori se găsea și prezidentul consiliului de miniștri al Olandei Van der Linden, acelaș ce tolerase ca în țara sa și sub ochii săi, să se instaleze două principale centre de spionaj german.

IN INCHISOARE

Medicul închisoarei povestește calmul, indiferența ei. E chemat adesea; i se cere cărți de citit. Ea citește poezii.

Odată îi cere medicului cărți despre amor și artă, o carte budică, care te învață să disprețuești totul...

Sufletul ei se pregătea să înfrunte ultimul supliciu cu o bravură plină de dispreț.

Işi da seama că e pierdută; tristă, lividă, sora Maria cânta s'o distreze și o roaga să danseze pentru ea și Mata-Hari dansează, apoi începe să surâdă și devine calmă.

EXECUȚIA

In dimineața zilei execuției 15 Octombrie 1917 când intrară în celulă pentru a o deștepta și a o anunța că „ora a sosit“... avocatul se apropie de ea și-i vorbi încet.

Deodată ea isbucni în râs; un râs macabru, de neuitat, neverosimil, uimi întreaga asistență. Și pentru a nu fi luată drept nebună lămuri asistența: — Știți ce mă statuește d. Clunet?“ pentru a beneficia de art. 21, să declar că sunt însărcinată... Să nu mori de râs“... Și râdea, râdea din toată inima.

Dormeam atât de bine, altădată n'aș fi iertat nimănuia să mă scoale așa de devreme!....

Ce obiceiu și ăsta de a executa pe condemnați în zori!... In India nu e așa. Moartea e o ceremonie ce se celebrează în plină zi, în fața mulțimei împodobite cu iasomie“...

Mata era perfect calmă, își făcu toaleta încet, elegant, luă un grog, fumă cigarete, era ca acasă. „Moartea nu-i nimic... viața de asemenea, a muri, a dormi, a visa, ce importă. Totul e iluzie“. — Işi pudră fața și pieptul. Ultima ei declarație, că este înviață; scrie câteva scrisori și ironic recomandă ca nu cumva fiica ei să primească scrisoarea adresata amantului. La fortul Vincennes după ce i se citi sentința, înaintă orgolioasă până la stâlp, se lăsă legată, refuză a i se lega ochii, agită o batistă în semn de adio.

Și când comandantul ridică sabia pentru a comanda focul, ea îl privi în față și zise:

„Domnule, îți mulțumesc“... și dansatoarea roșie se prăbuși la pământ.

Edit: **Eugene Fasquelle — Paris**

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 14

1 Aprilie 1928

5 Lei

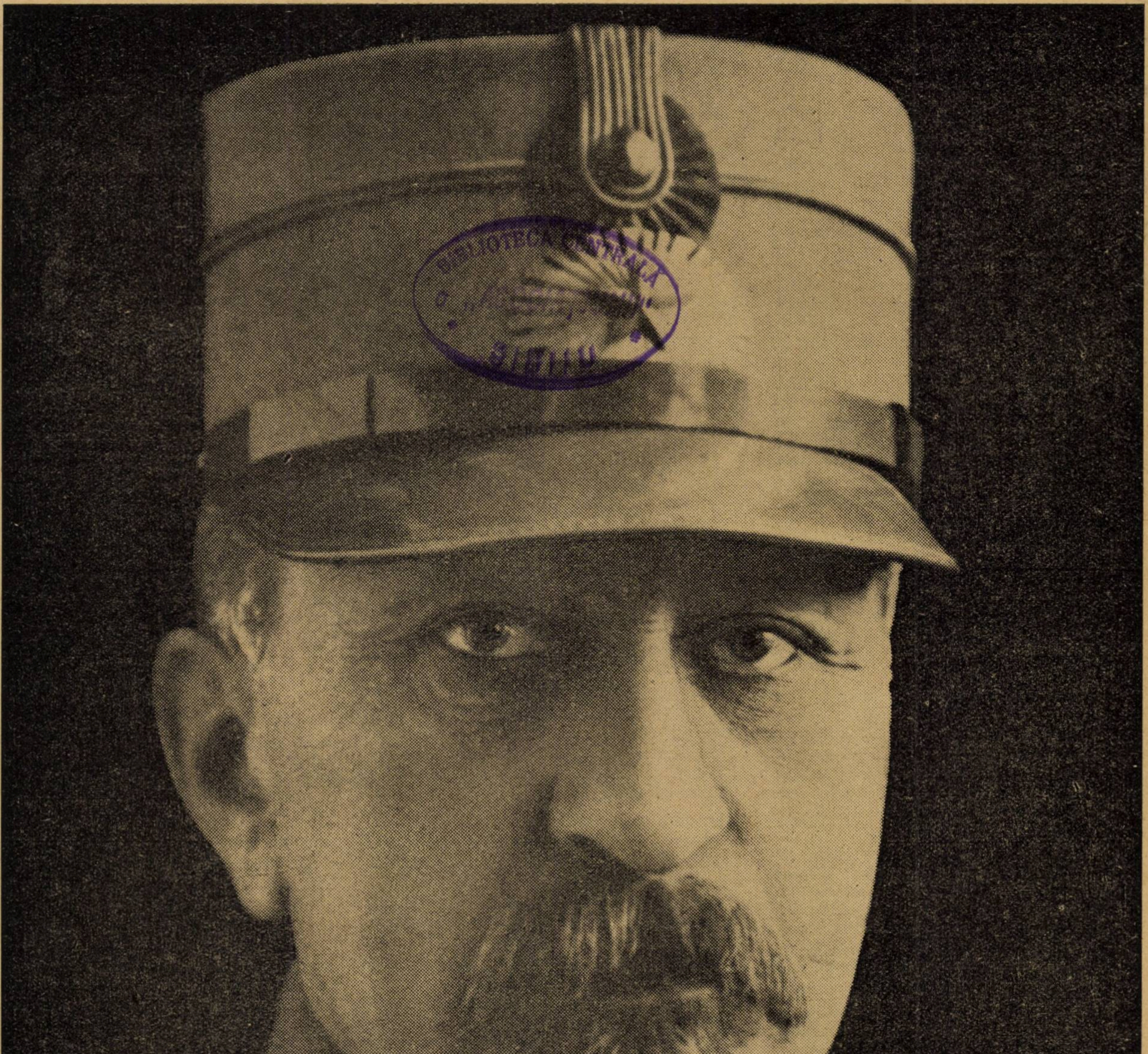

BIBLIOTECA CENTRALA

SIBIIU

COMANDANTUL

sufletul romanesc

COMANDANTUL

Intâia oară când numele generalului Prezan a început să devie un nucleu de rezistenţă naţională, să se condenseze într'o realitate menită să devie cea istorică, a fost într'o toamnă ploioasă când de pe toate hotarele ţării atacate, soseau veşti de armate pierdute, de scene indescriptibile de panică: Turtucaia, Sibiu, Braşov.

Armata din Moldova singură, se retrăgea după indicaţiile serviciului în campanie.

A fost pe urmă străfulgerarea unei bucurii: victoria de pe Argeş. Dar generalul Prezan nu era omul aventurii, nici în bine, nici în rău, căci e un înţelept. Sunt oameni care pierd la cărţi, dar sunt şi destui cari câştigă. Sunt însă alţii cari au oroare chiar de câştigul la cărţi, oricât de mare ar fi el. Nu joacă de loc, pur şi simplu. Sunt cei cari în înţelepciunea lor aplicată strict vieţii, nu pun preţ decât pe ceeace e muncit şi produs al sforţării lor organizate.

Geniul generalului Prezan, stânjenit în acţiunile de hazard impuse de alţii, a fost la largul lui în Moldova ciopârţită, roasă de mizerii şi sfârşită de tifosul exantematic, într'o iarnă când satele nu mai aveau vite, nu mai aveau grădini, nici pasări, nici garduri, nici hambare, când spitalele erau pline de bolnavi şi gările de uniforme urîte ruseşti. Gospodăreşte, fără să-şi piardă cumpătul, aşa cum şi-a organizat moşioara dela Schineta, ştiind din experienţă că după grindina cea mai cumplită, tot mai sunt soluţii — aşa a organizat armata din Moldova. Şi pe urmă, înţelepţeşte, când ceasul arăta ora din spre ziuă, a dat drumul generalilor bătăioşi: Averescu, Cristescu, Eremia Grigorescu.

El a comandat victoriile noastre, dar în ochii mulţimii ele nu se leagă de el. Chiar mai târziu, când generalul Mărdărăscu comanda trupele, care operau împotriva armatei roşii, când generalul Moşoiu ocupa Budapesta, puţini ştiau, din cei de pe stradă, că şi aceştia tot de generalul Prezan erau comandaţi.

Din linia comandanţilor de oaste românească, desigur că generalul Prezan ţine mai mult de firul care porneşte dela Mircea cel Bătrân, decât dela Mihai Viteazul. Sunt două politici care numai amândouă, împreună, puteau duce la reconstituirea României Mari. „Comandantul Marelui Cartier“ a ştiut să o impună când pe cea reprezentată de el, când să dea drumul celeilalte. Şi nu am fi avut decât de câştigat dacă politica militară a acestui mare conducător de oşti ar fi precedat intrarea în acţiune. E o idee preţuită între toate, de către cel care semnează aceste rânduri: ideea de substanţialitate.

Ei bine, este neîndoios, că generalul Prezan este cea mai substanţială dintre personalităţile de azi ale românismului.

CAMIL PETRESCU

GENERALUL PREZAN

ROMULUS SEIŞANU

André Beaunier, într'o conferinţă ţinută la Paris, la 3 Martie 1916, la Soc. de Conférences, sub titlul **„Les civils tiennent“**, a spus:

„Am nevoe de indulgenţa domniilor-voastre: vreau să vă vorbesc de oamenii sărmani cari nu sunt la modă: **civilii...**“

Să cerem şi noi oare indulgenţa cetitorilor pentru că vrem să vorbim azi de sărmanii oameni care nu mai sunt la modă: **militarii ?...**

Deoarece am amintit de conferinţa francezului Beaunier, din luna Martie 1916 — când noi încă nu intrasem în război — voi reproduce cele spuse de Beaunier despre „civilii“ de-atunci:

„Cei pe care eu îi numesc civili şi pe care vă invit să-i iubiţi, sunt francezii, cari au acceptat războiul ca o necesitate teribilă; care l-au acceptat şi au suportat cu demnitate, graţie forţei lor morale, toate durerile, având încredere deplină în victoria finală. Sunt şi ei soldaţi, în felul lor...“

Ce trebue să spunem astăzi, de militarii noştri, cari au acceptat şi ei războiul, nu numai ca o „teribilă necesitate“, dar ca un imperativ categoric al instinctului naţional; de acei militari, în deosebi, cari, prin responsabilităţile mari ce şi le-au asumat atunci, — în acea epocă tragică şi plină de necunoscute — s'au achitat de datoria lor faţă de patrie cu o deplină onoare şi cu o admirabilă şi înălţătoare înţelegere a misiunei lor ostăşeşti? Să le aducem elogii? Dar faptele lor înscrise în paginele istoriei sunt mai elocvente de cât vorbele... Generalul Prezan!

Iată un nume, care va rămâne strâns legat de epopeea neamului nostru din 1916—19.

El face parte din acea categorie de eroi-oameni pe care Carlyle i-a numit „sarea Pământului“.

In 1916 generalului Prezan i s-a încredinţat comanda armatei a IV-a (de Nord). Vă reamintiţi de comunicatele laconice ce ne anunţau „situaţia pe frontul armatei de Nord?“ Această armată comandată de generalul Prezan, înainta „conform planului de operaţiuni“, în scumpul ţinut al Ardelului. Nici o ştire rea nu venea dela comandamentul acelei armate... Singurul element neliniştitor era armata rusă din nordul Moldovei... Când au intervenit cunoscutele evenimente, — atât de dureroase — cari au provocat retragerea armatelor noastre din Ardeal, din Oltenia şi din o parte din Dobrogea şi Muntenia, atunci numele generalului Prezan a fost pe buzele tuturora: militari şi civili.

Şi când el a fost numit şef al Marelui Cartier general, în Decembrie 1916, nimeni n'a manifestat surprindere; nimeni nu s'a întrebat, **îngrijorat**:—Oare acesta să fie omul mult aşteptat, care să **îşi asume, în mod efectiv, real, cu o deplină** încredere şi fermitate, răspunderea situaţiei şi care, conştient de gravitatea împrejurărilor să poată da directive şi mai cu seamă să organizeze, să creeze, să însufleţească totul, în vederea marilor bătălii decisive?...

Şi ceeace ce se aştepta dela dânsul s'a înfăptuit. Generalul Prezan a fost organizatorul, creatorul, animatorul. El a selecţionat valorile. El nu s-a ocupat numai de militari, ci şi de „civili“.

Nu a fost oare generalul Prezan, acela, **care, la Bârlad, s'a gândit că presa** este cel mai util şi preţios auxiliar al victoriei?

Excelent psiholog, **şeful marelui Cartier** General, conta în primul rând pe **forţele morale organizate.** Nu se câştigă victoriile pe câmpiile de bătae, numai cu armele şi nici nu se poate tolera, în spatele trupelor combatante, dominaţia forţelor demoralizate şi demoralizante... A avut apoi altă calitate, generalul Prezan, care este caracteristica adevăraţilor conducători de oameni: simţul răspunderii, **al măsurei şi al justiţiei.**

Un general francez a spus:

„Nous avons des soldats tels que nous ne savons que faire pour être dignes d'eux!“.

Generalul Prezan a aplicat această frumoasă formulă, care a dat şi cele mai bune rezultate. El a insuflat tuturor, acel **simţ al răspunderii,** fără de care nimic serios şi durabil nu se poate îndeplini; el a deşteptat şi dezvoltat în ofiţerii noştri **spiritul iniţiativei** — care este adevăratul **spirit eroic**;—şi el a fost acela, care impunând celor aflaţi în subordine, îndeplinirea conştiincioasă a datoriei, şi-a făcut-o pe a sa, cu credinţa şi simplicitatea unui religios...

Lipsit de ambiţiunile inerente firei omeneşti, generalul Prezan şi-a impus o rezervă, care e prin ea însăşi, o aureolă...

El reprezintă în epoca postbelică, exemplul viu al **marelui cetăţean,** care pune mai presus de vanităţile pieritoare, de ambiţiunile vulgare şi de pasiunile turburătoare de minţi, iubirea senină şi profundă de Patrie...

El a servit şi serveşte această patrie, cu onoare şi cu demnitate.

Iată o mare forţă morală. Iată o interesantă personalitate, care nu s'a lăsat dominată de evenimente. De sigur că unul din rezultatele cele mai îmbucurătoare şi neprevăzute ale războiului a fost şi acesta: un şef, care a ştiut să'şi îndeplinească rolul său cu demnitate şi onoare şi care nu cere generaţiilor mai tinere decât să se conducă în viaţă, cu aceeaş demnitate şi onoare, pentru **binele social şi înălţarea patriei.**

SENATORUL DE VÂRSTĂ

MIHAIL MORA

Uşa îmbrăcată în postav roşu se deschide uşor.

O siluetă înaltă, dreaptă, coboară din fundul sălii spre tribuna Senatului, cu paşi mici, egali.

Liniştit, fără s'atingă pe nimeni, se strecoară printre senatorii cari stau de vorbă pe lungul şanţ de comunicaţie, dintre tranşeele în care se vor aşeza, când clopotul va suna scurt şi ferm în mâna d-lu preşedinte Nicolaescu, sau lung şi vioi, în mâna d-lui vice-preşedinte Toni Iliescu, şi de unde vor scoate cu greu capul, de teama gazelor asfixiante ale elocinţei d-lor Boilă sau Agliceriu, inamicii întăriţi pe mamelonul tribunei, pentru a protesta că'n loc să fie lăsaţi pe poziţie, sunt ţinuţi în opoziţie.

La flancul drept al grupei de generali din Senat, stă nemişcat. Ceilalţi s'aliniază prin intuiţia deprinderii şi a respectului. Această bancă de glorie, dă maturului corp un pitoresc fără pereche.

Comandantul-şef, cu mâna în care a stat odinioară soarta ţării, apleacă spre tribună pavilionul urechei, receptor calm şi nepărtinitor a tot ce se spune, de ori şi cine.

O frunte lată, brăzdată de urmele răspunderii uriaşe, înveleşte fără s'ascundă, motorul unei gândiri lipsite de prejudecăţi şi preferinţe, învăţată să judece oamenii şi faptele cu instinctul sigur şi cu simţul precis, din care a eşit verdictul istoric în procesul gigantic al armelor.

Cei cari l-au salutat respectuos când a trecut, îl urmăresc discret, ca să prindă exteriorizarea unei aprobări sau dezaprobări. In zadar.

Şi cu toate astea, în comisiuni sau în secţii, când crede imperios necesar să exprime o observaţiune, ea apare ca o rachetă din cele ce luminau frontul formidabil dela Mărăşeşti.

Şedinţa s'a ridicat. Pupitrele trosnesc.

Silueta sveltă se'nalţă pe de-asupra tuturor. Un zâmbet născut din fericita îmbinare a bunătăţii şi energiei adresează un elegant „la revedere" colegilor cari îi fac loc cu acea mişcare reflexă— impusă de aureola activităţii consacrate şi eterne.

GENERALUL PREZAN ŞI STRĂINĂTATEA

Se ştie că atunci când am început această serie „a sufletului românesc", intenţiile noastre au fost să înfăţişem acele peronalităţi din cultura noastră care s'au integrat culturii universale. Este dorinţa noastră de a dovedi că sufletul românesc e un factor al acestei culturi, de a întări în noi — acum când un vecin îşi permite să proclame superioritatea lui culturală şi drepturile ce decurg de aci — simţământul rostului nostru în lume. Inchinam numerile noastre numai personalităţilor în viaţă, dintre cele care ne-au învrednicit în faţa lumii, numai pentrucă e mai indicat pentru o revistă ca a noastră. De altminteri sunt destule instituţii începând cu şcoala, menite să prezinte marile figuri ale trecutului. Nu poate fi însă în nici un caz ignorat, prezentul, fără mari pericole pentru directivele vieţii noastre spirituale în viitor.

A înfăţişa aceste personalităţi, este a determina ce avem de făcut şi cum să evităm rătăcirile sterile.

După această lămurire, obişnuim să dăm, aci, şi o rubrică : opinia străinătăţii despre cel înfăţişat.

Opinia străinătăţii despre generalul Prezan se identifică însă cu renumele armatei noastre, după reconstituirea din Moldova... E acea semnalare a bătăliei dela Mărăşeşti, sunt pasagiile din memoriile pe cari le publică chiar foştii comandanţi inamici, despre armata română reconstituită. In asemenea condiţii, orice citat e prea puţin, şi nepotrivit.

R.

adevarate

moşierul

Asemeni acelui general ilustru al antichităţii, după ce a semnat ordinul de încetarea campaniei, generalul Prezan s'a retras la Schineta, moşioara lui de lângă Băceşti. Conacul modest ca înfăţişare, e un conac la fel cu toate celelalte : cu cerdac mare cu acareturi, cu livadă. In interior însă e de o bogăţie şi de un gust pentru artă, cu totul neobişnuite. Camere cu jilţuri vechi bisericeşti, stofe de preţ, covoare scumpe, obiecte rare, cărţi alese.

In acest refugiu se ascunde bucuros generalul, care a avut în mână soarta a miloane de oameni şi care-i cunoaşte destul de bine, ca să caute înţelepţeşte să rămâie cu el însuşi, departe de toţi.

Se ştie că sforţările tuturor de a-l scoate din această retragere voită, s'au lovit de o rezistenţă amabilă, dar de neclintit. Generalul, a mai dovedit-o, ştie să reziste.

Iar când, cu prilejul serbărilor încoronării, mareşalul Foch a vrut să-i prindă de piept, cea mai înaltă decoraţie franceză, nu l-a găsit în mulţimea de generali încărcaţi cu fireturi şi galoane.

A trebuit ca generalul Berthelot să se ducă la Schineta, în judeţul Roman, ca să decoreze un moşier îngrijorat de lipsa de ploaie care ameninţa să strice porumbul şi preocupat că nu-i sosise de două săptămâni pachetul de cărţi comandat la Paris.

înţelepciune

Şi totuş ,generalul şi-a părăsit refugiul. Noi l-am întâlnit la nunta unui nepot, luna trecută, aci în Bucureşti. Căci înainte de toate — şi aci e sdrobitoarea lui superioritate — e un om. Căuta să se ascundă ca să nu incomodeze cu prezenţa marei lui personalităţi, pe cei sărbătoriţi. Inconjurat cu admiraţie de un grup de tineri, glumea cu o voie bună, nu lipsită de melancolie. Generalul acesta care va trăi cât timp se va ceti istoria neamului românesc, privea cu duioşie o tânără pereche şi răspundea unui compliment :

— Ei singuri sunt nemuritori...

NOTE BIOGRAFICE

Generalul Prezan s'a născut la 27 Ianuarie 1861. Studiile secundare le-a făcut la Bucureşti, unde a terminat şi şcoala militară. Elev eminent al şcoalei de aplicaţie din Bucureşti, a plecat apoi la Fontainebleau unde timp de doi ani a urmat cursurile înaltei instituţii militare „Ecole d'application de l'artillerie et du génie".

Reîntorcându-se în ţară, a ajuns unul dintre cei mai buni ofiţeri de geniu. Cu repeziciune a trecut prin toată erarhia gradelor, până la cel de general, fiind în vârstă de 44 ani. Apoi a comandat diviziile din Roman, Târgovişte şi Iaşi. In Iaşi a rămas până în preajma războiului.

In timpul marelui război, generalul Prezan a luat comanda corpului 4 de armată şi în Decembrie 1916 a fost numit şef al Marelui Cartier General.

Pacea dela Buftea l-a îndurerat profund şi atunci a demisionat din armată, retrăgându-se la moşia sa Schineta, din judeţul Vaslui. Aceasta pentru puţin timp, căci în 1918 a fost numit iarăşi şef al Marelui Cartier General.

La încoronarea dela Alba Iulia, Regele Ferdinand, amintindu-şi de marile servicii făcute ţării de către generalul Prezan, i-a acordat înalta distincţie de cap al regimentului VII Racova Nr. 25.

Generalul Constantin Prezan a fost decorat cu : Ordinul Mihai Viteazu clasa III-a, II-a şi I-a. In Muzeul Invalizilor din Paris, la intrarea în sala Foch, se găseşte fotografia generalului Prezan, iar a doua fotografie se găseşte în sala Foch, în spaţiul rezervat României.

poezie

NOTRE DAME DE SION

SANDA MOVILA

PORTAREASA DOMNULUI

M'am reîntors, soră Dyodora!
O clipă deschide cereştile porţi!
Vreau să regăsesc îngerul de altă dată
şi potirul sfânt cu buza nealterată.
Când voi trece pe lângă haina ta învinsă,
acoperă-ţi ochii naivi şi involţi
să nu zăreşti gura mea veştedă şi plânsă.

Vei merge cu mine pe culoarele
bătute în mozaicuri scumpe
de pe care cu grije ai şters
în fiecare dimineaţă, paşii
umbrelor ce au trecut.

Mă caut cu grije în
orce boltă ce se deschide,
în literile bibliei ce-am brodat
cu fir de argint virginal,
în ritmul cădelniţilor
aurite, mă caut
şi în orice sunet care ţipă
în orgile grave de santal.
Unde e porumbul alb
ce ciugulea seara stelele?

Inima mea a putrezit
ca o plantă cuprinsă de înnec.
Unde e albul liman,
nesfârşita păşune,
mielul blând al Domnului
cu ochiul sticlos şi sec?
Vecernia picură ţitere lungi şi grele;
coarde de harfe urcă plângând
scari din trecut.

Tu, ciorchine greu,
de-asupra periei negre,
cureţi „întru Christos"
parchetul „parloir"-ului imens.
şi cuminte, murmuri patru
versete din Apocalips.
Sufletul tău naiv agaţă pe ziduri,
buchetete luminoase de ametist.

NINA

Nu ochiul tău cuprins de-o frenetică beţie
nici gura grea ca fructul de pe ram;
nu glasul crud cu râsul lui subţre,
luxuriantul păr cu miros greu de tropic,
şi mersul unduios ca apa în despletire,
nimic din tot ce-ai fost n'ai vrut să ai
în ceasul când te-a sărutat cerescul mire.

Păreai o moartă mică şi aleasă,
o pasăre cu ochii beţi de somn;
din mâini picau inele de mătase;
de scări albastre te lăsai culeasă,
un imn de orgă îţi făcuse plasă
şi gândul tău, ca un luceafăr pal,
călătorea confuz şi sideral
pe marginea cerescului sicriu.

N'ai vrut s'auzi de ţipătul prea viu
al inimei, ce fâlfâia spre soare,
şi gâtuind porumbul ce bătea din pene,
cu sufletul descătuşat şi greu,
îngennchind spre noul Dumnezeu,
te-ai descărnat. Şi spirit şi surâs
te-ai înălţat pe arca unui basm
spre magica cetate, unde fermecaţi
în faţa milenarului copil naiv,
se închinară cei trei împăraţi.

MARIE ISRAËL

Arhanghel negru călător pe ape,
misionară frunte, grele pleoape,
expediat colet de-un ordin grav,
să duci mesagiul păcii într'un psalm,
şi melodia veacurilor într'un semn
iluminat, de un mormânt absent,
stai neclintită, ca un steag de lemn
la prora vasului legănător şi greu;
prin glasul tău stelar şi luminos
păşeşte cugetul lui Dumnezeu.

Pe bord s'aprind lumini veneţiene
şi muzica se despleteşte tropicală;
O havaiană ţipă aproape beată
şi sfâşie oceanul triumfală;
un havanez şi-arată colţul gurii
strângând cu gesturi de maimuţă blândă
o fată blondă, cu surâs albastru
cu talia adusă şi plăpândă.

Tu te întorci spre ape şi te-apleci
s'asculţi un cântec palid de odihnă;
subţirea mână s'a lăsat încet
să nu deştepte a cugetului tihnă;
mătăniile—au adormit cuminţi,
ca nişte miei întorşi dela păşune;
şi tu aproape nici nu te mai vezi
cu trupul strâns de-atâta sfiiciune.

Pleată peste el şi peste ape,
vaporul lunecă spre zare şi te poartă
—un cărăbuş imens cu ochi de flăcări —
ducând în spate neagra cruce moartă.

FRANCESCA

Cerul îşi scutură albastrele livezi
şi picură amiaza dulcea ei morfină.
În parcul mânăstirii tu visezi
şi visul desfăşoară gheme de lumină.

O amintire vine de departe
ca un preludiu vag din vagii anii
pe talgere sonore se înclină,
şi'n galbena magie de lumină
aevea vezi grădina aţipită
şi gura îndrazneaţă ce ntr'o clipă
sorbind din torturata caldă cupă
ţi-a picurat culoarea altor dimineţi.

E atât de vie clipa de altă dată,
că geme ochiul de durerea beată
şi sângele frenetic urcă să absoarbă
otrava din trecut, în clipa oarbă.

Dar ca din somn un clopot viu te cheamă,
Vecernia presară clinchete de aramă
pe frunze peste trepte şi pe pleoape.
Ca un ocnaş ce crima'şi poartă în spate
în silă te ridici şi îndepărtată,
cu ochiu'ntors spre magica viaţă,
absentă urci spre alba catedrală.

Din candeli verzi, lumina funerară
se caţără'n chiorchini spre'nnaltul bolţii,
şi orga ţipă tragic triumfală
Tu, pe furiş priveşti spre rama clară,
din care îţi surâde cavalerul morţii
şi cu o gură grea de vis şi ură,
şi cu un ochi din care curge sânge
săruţi cereasca mână nemişcată
şi nemişcata mână pare-a plânge.

OCHIUL LUI DUMNEZEU

Sărmanul Klopștock

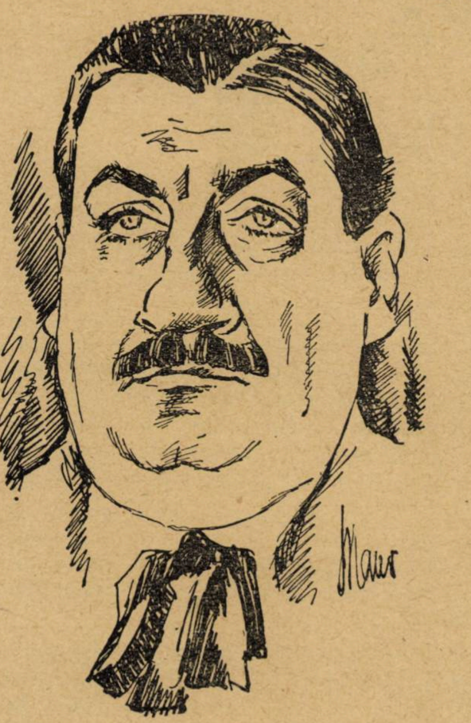

Când a apărut întâia serie de amintiri pline de un neprevăzut pitoresc, de cuceritoare cruzime psihologică, de o reală și strictă umanitate Sărmanul Klopștock, a atras luarea aminte a tuturor cercurilor literare. Lipsit de spirit critic autorul însă, a continuat diluând până la prolixitate, opera pe care o începuse. A mai făcut de asemeni și mult prea aproximative incursiuni în critică, publicând articole fără descernământ. Să sperăm că „Ochiul lui Dumnezeu", înseamnă temeinica întoarcere a Sărmanului Klopștock la arta literară.

Agronomul Dănăilă e un vizionar.

Trăește cu el, pentru el și numai în el!

Restul nu-l preocupă.

Pe deasupra, agronomul Dănăilă este un contemplativ simplist, fără a se alarma și fără a alarma pe cei din jurul lui, cu cumpătata lui imaginație.

Agronomul Dănăilă mai este și un meditativ al cauzelor ale căror efecte, pentru el rămân indescifrabile, pasionându-l în schimb tocmai incertitudinea lor, asemenea înrâuririi lumei din afară asupra surdo-muților inaccesibili acelor efecte.

Și în sfârșit, agronomul Dănăilă mai este și un fanatic religios a cărui credință frizează bizareria, absurdul și chiar mania:

Agronomului Dănăilă îi plac porumbeii, câinii de rasă și vânătoarea de vidre.

Când Sabarul vine mai pompat de torentele dela mumte, agronomul Dănăilă scoate din pătul alăul, se afundă în apele dulci ale râului plin de păstrugi și de săbioare și, dacă șansa nu-i surâde, azvârlită prinzătoarea goală în spate, trece apa fredonând și merge să-și vadă pământul dat de stăpâânire care se revarsă de o parte și de alta a Sabarului într'o mare verde de trifoi, stropită cu boabele de aur ale rapiței.

Incolo, agronomul Dănăilă n'are nici un viciu — cum zic megieșii gospodăriei lui.

Agronomul Dănăilă nu înmoaie lingura în fiertură până nu și-a făcut cruce și nu se urnește din locul în care s'a ospătat până nu bombănește în piept, printre mustățile pline cu lapte bătut, și aduse în două semicercuri, în înconjurul buzelor supte de solemnitatea rugăciunei, stereotipul imn de preaslăvire pentru **„CEL"** ce l-a săturat cu bunătățile pământului.

Milităria a făcut-o la jardarmeria pedestră, dar la scurtă vreme după înrolare a solicitat căpitanului căruia i-a trimes mai întâi niște altoae de piersici roșii, mutarea în oricare altă categorie de trupă numai să nu fie obligat să tragă în vre-un creștin nevinovat, noaptea în întunerec, când cel somat, de frică ar fi ezitat să-și dea parola, sau să mai fie obligat să asiste, vrând nevrând, la deboșerile și la cancanurile localurilor de noapte în săptămâna în care îi venea rândul să vegheze la morala publică și la buna ordine a șantanului!

Un scorbut dobândit din proasta alimentație a trupei, i-a adus mai târziu reformarea și agronomul Dănăilă s'a îndreptat șontorog dar plin de voe bună, spre icoanele, uneltele și răzoarele lui pline de soare și de făgăduinți, din vatra satului în care s'a născut.

Agronomul Dănăilă a făcut, dupe aceea, și o însurătoare dar n'a izbit-o — păcat de pistoalele care s'au tras, păcat de urările care i-au împuiat urechile dela pahar la pahar, păcat de zorzoanele nuntașilor și de frumusețea edecurilor zestrale!

Nici de rachiul roșu n'a avut omu parte și nici de femee — a prins'o cu învățătorul după o căpiță de coceni!

Jandarmul Ținteș a dresat actele de dare în judecată, pentru „fraglantudelict" și justiția, bizuită pe actele de constatare a pronunțat despărțirea.

Dar agronomul Dănăilă nu s'a descurajat.

A pus oameni ca să mai încerce odată marea cu **deștu** și a plătit și un sărindar în **Tântava,** la mânăstire, pentru o a doua însurătoare.

Credința l'a izbăvit, — Dumnezeu.... a primit sărindaru și de data asta i-a trimis o mireasă adevărată și un copil!

Irosită în muncă, cinstită foc, harnică ca o mitocancă, Lixăndrina a adus ca zestre o șeasesprezece zecime dintr'o tutelă de care au tras fără s'o descurce toți avocații judecătoriei ocolului în circumscripția căreia cădea familia și averea miresii!

Un comptabil dela banca **„PELEȘUL ȘI VARFUL CU DOR"**, din **„Onești"**, d. Melinte, fost furier în **„6 Mihai Vitează"** și camarad de militărie cu agronomul Dănăilă, a pus la punct moștenirea femeei. Sesizată de comptabilul Melinte, judecătoria a cerut tutorelui să depună un bilanț. Bilanțul a fost depus. Bilanțul era tras de păr și comptabilul Melinte i-a simțit buba! Venitul **SE AMORTIZASE** cu întreținerea ecaretelor și plata dărilor.

Comptabilul Melinte cerea însă ca amortizarea să se raporteze egal, la toți moștenitorii — pupilii, la care tutorele, pretextă anihilarea cotei de raportat față de femeea agronomului Dănăilă prin efectul habitațiunei ei în imobilul tutelei pe toată durata minorităței ei. Mai era de verificat niște oale cu mahmudele, giuvaericale vechi și producte exploatate de cari Lixăndrina habar n'avea.

In sfârșit, ce învârteli să se fi petrecut între comptabilul Melinte și tutor, agronomul Dănăilă n'a putut dovedi și nici nu a pretins să i se dovedească.

Toată lumea a căzut de acord pentru un partaj **„voluntar"**, iar comptabilul Melinte a încasat la sfârșit, două categorii de onorarii, dela două categorii de împricinați.

Niște arămărie, sfeșnicărie și alte colituri bătrânești revenite prin efectul executărei împărțelei făcută de comptabilul Melinte și tutorele Lixăndrinei, fură grabnic prefăcute în parale și cu ele agronomul Dănăilă își trase un vicleim de casă pe un plan moștenesc hotar cu acaretul părintesc și în care dela o vreme se îmbulzise prea multe nurori cu prea mulți gineri.

Și agronomul Dănăilă mai era și peste toate dandanalele astea și un mizantrop!

●

Agronomul Dănăilă care avea în figură în umblet și în întreaga lui alcătuire fiziologică ceva din smerenia, indolența și cucernicia lui Ion Botezătorul, își contura în intuiția lui religioasă, existența fizică a lui Dumnezeu!

Fără a se mulțumi să și-l închipue numai, departe de a se converti imposibilității determinării lui Dumnezeu în spațiu, și mult mai departe de grozăvia zeflemelelor cari se debitau pe socoteala acestui crez agronomul Dănăilă păstra în memoria, în cugetul și în imaginațiunea lui fierbinte, pertinent, definitiv și invulnerabil, ființa **OMENEASCA** a lui Dumnezeu.

Căci agronomul Dănăilă îl cunoscuse pe Dumnezeu de copil, în icoanele Sfintei Treimi, în tablourile alegorice ale claselor primare și în soarele din tâmpla aurită de deasupra ușei grea, de fier, dela intrarea bisericilor, în acel chip secular, gigantic, rumen, plin de bunătate și de barbă albă și a cărui **mobilitate** în priviri îl urmărea din orice parte 'i-ar fi înălțat rugăciunea!

O tentativă, chiar pe de parte, pentru agronomul Dănăilă de a-i evidenția falșitatea crezului lui în privința existenței materiale a lui Dumnezeu cum și truda de a-i defini că puterea aceluiași Dumnezeu nu poate fi atribuită puterei unui om fizic, cu locuința în cer, ci al unei puteri divine mistice, imateriale și necontrolabile și a cărei manifestare este aceea a funcțiunei luminei, a căldurei și a reproducției fatale a omenirei, rămânea definitiv infructuoasă — **„omul lui Dumnezeu"** continuând să-și proslăvească **Tatăl Cel Ceresc** care îi achită punctual, apuntamentele lunare, la cancelaria Ocolului silvic, îi încarcă

VIATA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Dianu

3)

Așa cum sunt bucurii ce nu's potrivite copiilor, sunt și dureri prea grele pentru făptura lor încă nepregătită să le rabde. O asemenea covârșitoare durere îl încearcă pe copilul Anton, când el n'avea decât unsprezece ani. Anton tocmai se silea cu un cărbune să scrie pe hârtie, o rugăciune născocită de el, după felul celor din cărțile dascălului când frate-său Vlad, îl strigă :

— Antonie !

Copilul ridică fruntea și fața i se lumină, zărindu-și fratele.

—Antonie, vino acasă că se'nnbușă tata.

Tomaida veghea la căpătâiul bolnavului și cei trei frați înconjurară patul. In zori, căldărarul Pann se stinse, după ce, mai întâi își pierduse glasul și privirea. Femeea lui se ridică încet, acoperi cu un ștergar oglinda din perete și deschise ferestrele prin cari începuse să pătrundă roșața pătimașe a răsăritului.

Destinul hotărîse astfel ca micul Anton să-și încerce învățătura lui la o slujbă mai mare, cum este aceea a îngropăciunii, începând chiar cu tatăl său.

In vreme ce Tomaida și frații lui puteau plânge în voe, Anton ținând cădelnița la dreapta preotului, trebui să-și stăvilească lacrimile până la sfârșitul ceremoniei. Iși petrecu tatăl până la cimitir, cu o resemnare și o suferință ascunse bine în harul lui preoțesc, și abia la reîntoarcerea acasă, după ce și el, ca toți ceilalți svârlise o mână de țărână peste sicriul tatălui ce fusese atât de tăcut, Anton își strânse toată durerea lui abia încăpută în inimă, într'un singur hohot. Fu luat pe brațe și așezat în pat, unde nemișcat zăcu trei zile, fără hrană, fără somn, fără cuvânt.

Cum am spus, avea unsprezece ani.

IIX

FOCURI, FEMEI, SOLDAȚI

Prin moartea tatălui său, Anton ajunse șeful familiei, deși frații lui erau mai mari. Tomaida, își iubea copiii cu dragostea dulce a acelor femei ce nu și-au iubit prea mult bărbatul. Pentru Anton, mai ales, avea o dragoste fierbinte care se arăta în îngrijiri delicate și în alintări ce-i aminteau copilului vremea cântecului de leagăn. Vlad și Andrei nu se supărau de această iubire deosebită înțelegând că ea se cuvenea lui Anton ca unuia ce era mai plăpând și mai învățat.

In vremea aceasta copilul înaintase cu învățătura atât de departe, încât preotul și dascălul din Slivin nu mai aveau nimic să-i spue, fără ca el să fi aflat dinainte.

Cazania bulgărească nu mai închidea nici o taină de înțeles sau de sunet pentru Anton și acum stătea ziua toată în clopotniță căutând să pătrundă o altă carte, ce nu spunea nimic de sfinți și de slujba bisericii ; „De klio“. Tomul grecesc al lui Herodot se rătăcise, nu se știe cum, printre vrafurile de cărți slovene ale dascălului și Anton o găsise re-

---

masa cu dumicați și îi asigură fericirea de apoi !

●

— „L'am văzut, cum vă văz și cum mă vedeți, se răsti agronomul Dănăilă la o clacă de cules porumb, oamenilor cari nu conveneau a-l crede pe cuvânt că pă cum s'ar fi întâlnit în drum cu Dumnezeu ! Așa să știți voi, l'am văzut cu ochii mei !

— „O fi fost Gică Gănnaru din „**Icoana**“ sperietoru **de oameni nătărăi, ca** d'alde tine, și tu de spaimă, l'ai semuit cu Dumnezeu ! Păi ce avea să caute Dumnezeu pe pământ cu atâtea răutăți între oameni ? explică unul din pâlcul de prășitori tăvăliți glugă pe mușuroaele porumbilor.

— „Să vedeți. Veneam dela pietriș, dinspre Obaia, pă podu vechi. Inchisesem campania dă prestații și mă întorceam cu socotelile la centru la **Tărtășești**. Am luat poteca spre„**Drumul Baiului**“ ca să dau să cârmesc p'acasă, să las niște roabe în reparație, la inginerie. Am cotit la vâlceaua lui Bursucea din marginea Ulmilor. Eream cu murgu ăl mare sperios și cam șoldiu. L'am lăsat slobod, la pas. Vita mirosise ceva. Inălță urechile și pufni pe nări. O șarlă de câine îi tăie drumul, în întunerec. Gloaba se opri lângă un șanț. Schimbai câteva vorbe cu el, dar el rămase tot cu urechile ciulite și cu pufneala în nas. Din față se apropia spre noi, tot mai deasă, rostogolirea întunerecului. înecându-ne. Eu și calu ascultam în văzduh. Nici un freamăt. Departe, pe dealurile Cosobei, fulgerau luminile uzinei de apă. In lături, lucea revărsarea grâului Ulmilor. Un lătrat tăiă, de undeva, potolirea nopții. Intr'o groapă luceau câteva fălci de hoit, roase de lupi. Deodată, un ochi alb de lumină înaintă dinspre bezna Stoeneștilor. Calul se înnălță pe picioarele dindărăt. Ochiul se apropiă întinzându-și văpaia peste toată câmpia. Din clăile Ulmilor se desfăcu o altă lumină la fel, îndreptându-și vipia galbenă spre vipia care se înălța dinspre Stoenești .Calul se ridică drept în sus, tocând pietrișul cu copitele dindărăt. Eu îl fișcuii dealungul gâtului. Dobitocul nu se urni. Cele două lumini se întâlniră deodată, ca prin minune, la câțiva pași de brișcă și un perete alb se puse drept în fața noastră, deacurmezișul drumului. Atunci lovi calul cu sete. Calu înfuriat cârmi să zdrobească peretele de lumină. Făcui o cruce. Nădușala îmi îngheță între spete. Din grâu veni o icnire ca o mirare. Luminile se sparseră în păretele din fața calului și copitele găuriră zidul alb din drumul lui. Un pistol trosni în apropiere și o altă descărcătură îi urmă mai departe, zdruncinând pământul până în adâncuri. Peretele se nărui în ierburi, calul prinse danf de drum și roțile briștei reteză în goană, pietrișul adormit. Intr'o vreme priponi, ca să mai răsufle calu, în coasta conacului boer Băleanu. Un rumân cu tutun spre oraș, îmi ceru foc pentru lulea.

— Văzuși minunea vericule ? întâmpinai eu pe cărăuș întinzându-i amnaru.

— Care minune ?

— Dumnezeu ! colea în capu „**Poenarilor**“, lipit pă un perete de lumină !

Rumânu mușcă de două ori din coada lulelii, înghiți cu sete două dușci de fum, trase căciula pe ochi și se cocoță mutește pe încărcătura din căruță.

Agronomul Dănăilă tăcu.

●

Un fior îi cutremură spinarea.

Inălță o cruce și privi în sec.

Câtăva vreme trăi sperietura din „**Drumul Baiului**“.

Un ascultător trase într'un timp luleaua din stuful jumulit al mustăților, scuipă într'o parte și scărpinându-se sub căciulă întrerupse tăcerea :

— „Păi rumânu cu luleaua doar că fusei eu, de bună seamă vere Dănăilă ! dar cum a rămas cu Dumnezeul din „**Drumul Baiului**“?

— A rămas cum v'am spus, că l'am văzut cum vă văz și cum mă vedeți !

— „O fi dar vezi că Dumnezeu nici gând nu a avut să treacă tocmai în vremea aceea pe drumul ăla ! Se brodise doar ca să fie poteca îmbulzită de cine știe ce șiraguri de care, iar ție și calului tău vă năzare atâtea parascovenii. Ita a fost întâmplarea. Când am dat să-mi ațâț luleaua în poarta boerului Băleanu, soarele apunea tocmai în smopii Ulmenilor, iar luna răsărea din bostănăriile Stoeneștilor și din întâlnirea luminilor răsăritului cu ale apusului, se înălță peretele din „**Drumul Baiului**“.

Intunecarea le luară îndată locul și calu cu brișca trecu peste dărămăturile lor.

— „Atunci cine să-mi fi eșit în drum? întrebă uimit agronomul Dănăilă pe rumânu cu luleaua.

— „Năluca !

— Care nălucă ?

— „Năluca dela „**Cornul Caprii**“ !

Acolo și apusul soarelui ca și răsăritul lunei își dau întâlnire și tot într'acolo privește pe pământ, seara în asfințit, ochiul lui Dumnezeu.

Și ție ți s'a părut că e **Dumnezeu** !

pede cu privirea săturată de toate celelalte bucoavne.

Intr'un una din zilele acestea, tocmai când citea adâncit, în clopotniţă, descoperi în soarele după amiezii, o strălucire de săbii ce se mişca pe dealul Kramnâului.

O clipă mai stătu Anton acolo, căutând să lămurească vedenia:

— Vine oaste...

Strigăte din sat ajunseră până la el. Slivinul tot tremura de spaimă. Dascălul şi preotul în curtea bisericii linişteau oamenii înfricoşaţi de ivirea oştilor în satul lor. Femeile îşi ascundeau copiii cu grabă, prin poduri şi beciuri şi cei mai de frunte bărbaţi din Slivin se orânduiseră pentru a ieşi înaintea căpeteniilor.

Anton, desluşi cu uşurinţă, că oastea era cu căciuli şi nu cu fesuri, iar steagul nu putea fi al unei armate turceşti, pentrucă se vedea pe el cusut sau zugrăvit sfântul Gheorghe călare.

Strigă oamenilor :

— Sunt muscalii, nu turcii !

Polcul rusesc intră în sat, la apusul soarelui. Slivinul îşi reveni din spaima dela început, când auzi graiul soldaţilor. Oastea era creştină şi pornise răsboi împotriva Ţarigradului. Soldaţii îşi făceau sfânta cruce înainte de masă şi înainte de culcare şi îşi scoteau căciulile chiar şi când treceau călare prin faţa bisericii.

După trei zile abia, din satele vecine veni svon că turcii s'apropie.

Bătaia tunului turcesc se oprea lângă Slivin şi oastea ţarului se pregătea să treacă iarăş Dunărea, ferindu-se de-a da lupta cu turcii în munţii şi văgăunile Bulgariei, pe cât de străine pentru ruşi, pe-atât de prielnice turcilor.

Cu polcul rusesc, plecă şi jumătate din Slivin.

Tomaida îşi strânse copiii şi porni într'o căruţă de fân, în urma ruşilor. Anton, cel dintâi sărută recunoscător mâna mamei, care numai pentru viitorul său, gândise o asemenea jertfă. El ghicise că singura pricină pentru care Tomaida primise să-şi părăsească avutul, era numai spre a-i deschide lui uşor putinţa de-aşi urma calea aleasă în învăţătură. Visul acestei mame nobile, de-aş vedea odrasla o mărime cumsecade, un grămătic aplecat pe cărţi sau un preot înţelept, găsea în Anton o rezonanţă duioasă. Tomaida, nu plecase ca ceilalţi în urma polcului creştin, cu gândul de-a găsi o stare mai bună făgăduită de soldaţi, sub scutul împărăţiei ci spre a scoate pe Anton din ţarcul mărginit al satului şi a-i da un drum mai larg în viaţă.

După o săptămână ajunseră la Giurgiu. Ţăranii de pe-aici nu se deosebeau prea mult de cei din Slivin numai că vorbeau o limbă din care Tomaida nu înţelegea mai nimic. Anton, în schimb, şi chiar fraţii lui, puteau înţelege şi răspunde în graiul acesta nou, vorbit în copilărie cu tatăl lor.

Pretutindeni, oraşele şi satele erau cotropite de armata împărătească. Din curţile mari ale caselor boereşti şi din cârciumi se ridicau cântece felurite. Unele sălbatece şi sgomotoase, alte moi, copilăreşti şi ciudate.

Ajunseră aşa într'un oraş mai mare decât celelalte intâlnite până atunci, Bucureştii.

Aici polcul rusesc se opri, pentru odihnă. După ce au trecut de bariera Filaretului şi s'au apropiat de apa Dâmboviţei, Anton cel dintâi, zări pe podul Tăbăcarilor o lume numeroasă care se înghesuia şi gălăgea cu întreruperi. Tomaida cuprinsă de frică vru să ocolească podul şi într'o părere au fost şi fraţii mai vârstnici, Andrei şi Vlad. Băiatul cel mic se smulse însă din mâna mamii şi alergă la pod, unde strecurându-se, îşi făcu loc aproape de tot de adecliul care vorbea mulţimii. Lângă el, într'o căruţă se aflau doi bărbaţi goi, legaţi de mâini şi de picioare. Plângeau ca nişte copii aruncând priviri rugătoare oamenilor adunaţi acolo. Anton băgă de seamă că amândoi aveau, atârnate de gât, câte două ocale de tinichea, ce se bălăbăneau şi sunau spart ca talăngile boilor.

Un bătăuş se urcă în căruţă şi înmuind un sfârc de frînghie într'o căldare cu apă începu să plesnească spinările grase ale negustorilor osândiţi. Pielea sângera şi bătăuşul punea sare.

Câţiva negustori bătrâni, cu bărbile pieptănate şi basmale curate în mâni, veniseră să ceară stăpânirei iertare pentru negustorii prinşi cu ocaua mică. Rusul făcu semn bătăuşului să înceteze.

Geamătul chinuitor nu se mai auzea, ci legaţi pě leagănul căruţii, păreau mai mult adormiţi sau morţi. Departe se auzeau ţipetele câtorva femei, nevestele şi fiicele negustorilor. Doi creştini din mulţime se urcară în căruţă, deslegară pe osândiţi şi-i dădură în primire slugilor cari se iviseră cu cearceafuri şi blăni calde.

Sosise celălalt convoi. Din gălăgia neînţeleasă se desprinse, repetat şi cu ură:

— Curva... curva...

Doi soldaţi duceau la braţ o femee aproape leşinată, înzorzonată cu mărgean şi cu urmuz. Adecliul spuse ceva în ruseşte şi acelaş om care până atunci bătuse pe negustorii înşelători la cântar, apăru cu o sabie lucioasă cu care tăie tot părul femeii dintr'odată.

— He! un bărbier, degrabă, să tundem păcătoasa.

Bărbierul, apăru repede, din mulţime.

Gloata lua parte la această serbare a pedepselor, cu voioşie. Femeile, parte râdeau, parte leşinau încet, privind. Lângă căruţă un om în capul gol, striga ceva tare şi furios nefericitei. Era bărbatul reclamant şi asta îi dădea drept să înjure femeia care primise în patul ei oameni străini.

Bărbierul isprăvi tunsoarea, cu aerul politicos foarte obişnuit bărbierilor de totdeauna. Femeia căpătase un cap străin, ce nu avea asemănare cu cel dinainte. Părea a fi un soldat tânăr învestmântat mui ereşte, în glumă şi nu mai ţipa, mulţumindu-se să suspine încet. Bărbatul strânse cu îngrijire părul tăiat şi, la semnul lui, toţi se dădură la o parte.

Omul îşi luă femeia de mână şi cu părul în cealaltă, porni spre casă, căci avea treabă şi era târziu.

Anton se simţi apucat de umeri. Era Vlad care privise alături de el, cele întâmplate. Fraţii porniră şi când ajunseră pe maidanul unde odihnea polcul rusesc, povestiră mamei lor ce văzuseră.

Anton se miră mult, că un lucru mare ca dreptatea, se poate face numai de-un bătăuş şi un bărbier.

Unii îşi făceau şi singuri, dreptate, fără să mai meargă la vre-o judecată.

Anton întâlni pe-un pod alt alaiu. nit din urmă de-o droaie de argaţi, copii, şi câini.

Anton ceru lămuriri :

— Ce e cu ăsta, săracul ?

O calfă răspunse obraznic :

— L'a prins Kir Stoica, aşteptând pe duduca Ana. Venea în fiecare după masă şi-acu l'a prins în cuhne ascuns în dulap.

Anton, la doisprezece ani, găsea pedeapsa foarte bună :

— Fiecine ce face, pentru el este !"

Mai târziu, el trebue să se fi bucurat că pedeapsa cu mânjitul, bătaia şi goana pe străzi nu mai era, pentrucă altfel ar fi avut mult de îndurat de pe urma ei...

După două zile polcul rusesc îşi ridică din maidan corturile şi porni.

IX

Convoiul se mişca greu. Hanurile, în drum, erau jefuite de soldaţi, iar nevestele şi fetele împărţite în chin şi scârbă între polcovnici şi vistavoi. Părinţii aveau priviri amare de ruşine şi dojană pentru fetele lor muncite noaptea şi preoţii nu mai terminau cu rugăciunile slujite prin case ca să alunge blestemul muscălesc şi să vindece molimile cari bântuiau printre îndureratele fecioare.

Trei ofiţeri călări întâmpinară convoiul şi după ce schimbară câteva cuvinte cu gărzile, dispărură în praful drumului. Erau trimişi să ducă ştafetele trupelor dela Dunăre. Armata lui Alexandru fusese zdrobită la Friedland şi împăratul Francezilor dictase un tratat ruşinos la Tilsit. Pe de altă parte turcii înaintaseră până în Valachia şi prăpădeau ţinuturile. Convoiul schimbă drumul, urmând mai cu osebire calea munţilor. După trei zile de mers, în noaptea ce se lăsase înrourată, Anton care nu mai dormea, îşi trezi mama şi fraţii :

— Arde ţara...

Soldaţii, bătrânii, femeile şi copiii s'au ridicat deodată, pământii şi strâmbi şi au pornit mai departe pe lângă căruţe. Caii adormeau din picioare şi cădeau. Biciul şi roţile îi sângerau, dar nimeni nu mai vedea decât flacăra grozavă care înroşea zarea.

In aceeaş noapte lăsară în urmă Buzăul incendiat şi Râmnicul, unde focul se întinsese la grânării. Pe câmp ei se întâlneau cu turme înebunite de spaimă. Erau oi, cai, boi, bivoli urâţi, porci şi păsări de curte, într'o fugă sălbatecă, doborând copiii şi femeile pornite din oraş cu legături albe şi bocete. Se făcuse ziuă şi convoiul se împleticea într'un somn pe care-l toropea soarele. Lăsară în urmă Focşanii în flacări. Oraşul ardea în plină zi, într'o lumină murdară, galbenă şi neagră, sub focul strălucit al soarelui. Vântul aducea de departe dogori şi mirosuri.

Făcură popas abia la Bârlad şi după opt zile ajunseră la Chişinău.

(continuă în n-rul viitor).

critica literara

M. SEVASTOS :
Rime sprintene [1])

Autorul volumului de care ne ocupăm e un hoț și jumătate. Se îndeletnicește acum cu ocupația profund gravă de a-și mușca mustața și de a ciupi din când în când câte-un poet, căruia îi ia câte-o strofă, i-o transcrie falsificată și pe urmă râde să se prăpădească. Evident că modul de a se amuza bărbieresc al acestui tânăr, n'ar avea nici o importanță, dacă mica lui manie nu s'ar exercita în paginile unei reviste, al cărui tiraj important cândva e în sistematică scădere. Cetitorii au totdeauna scriitorii pe care îi merită și treaba celor care digeră poza tânărului Sevastos, dacă le place să li-se facă intenționat citate greșite. Noi însă nu putem să nu punem lucrurile la punct când vedem că acest tânăr, declară cu pricepere, proastă o poezie de d. Șiclovanu, pe care nu numai că n'a înțeles-o, ci o transcrie și greșit. E adevărat că poezia d-lui Șiclovanu e de o concentrare, care în comparație de pildă su versurile cu repetiție mistico-mecanică ale **Gândirei,** poate zăpăci chiar critici mai serioși, nu numai băieți de redacție care se amuză în orele libere pe contul cititorilor lor, ca d. Sevastos.

Tocmai se discuta în redacție despre nevinovatele apucături ale acestui tânăr când unul dintre colegi, anunță în veselia generală, că știe sigur că d. Sevastos fericitul autor al unui volum de versuri. Cu destulă pierdere de timp am descoperit volumul încriminat, într'un pod de casă, al unui abonat al Vieții Românești. Pierdere de timp mărturisim îndeajuns răsplătită prin excelenta dispoziție provocată de „Rimele sprintene" ale d-lui Sevastos. Evident că n'am intenționat nici un moment să facem o cronică serioasă. O cronică serioasă despre poezia, d-lui Sevastos ne-ar compromite iremediabil. Dar pentru că prea ciupește toată ziua pe poeți merită să-i denunțăm gesturile și preocupările-i grave.

Deci să vedem care sunt necazurile și ofurile tânărului Sevastos pe care îl și vedem cu mustața răsucită „neagră ca peana corbului", compunând cu teamă

„Compun și versuri de amor
Dar nu le 'mpraștii tuturor"

(pag. 3)

Nu-i vorbă că atât ar mai trebui : să stea la colțul străzii și să le „împrăștie tuturor" ca pe afipte anunțând luptele dela circ.

Nu le împrăștie tuturor, dar înduioșat de propria și magnifica ispravă, le păstrează poetic ca domnișoara dela Buzău.

Acele versuri dorm în scrin
Presate printre flori de crin.

(pag. 4).

Dar tânărul Sevastos mai face și alte isprăvi. E drept că are și un director de revistă, cu gusturi foarte ciudate și pretenții exagerate oarecum :

Directore, prin cartea ta îmi ceri
Pe Dumnezeu să-l prin de piept în ceriu [1])

E foarte adevărat că poetul nostru răspunde categoric :

Ți-am dăruit amice, gândul tot
Dar să-l înjur pe Dumnezeu nu pot.

(pag. 12)

Sigur asta nu poate... orice... dar asta nu. Iși dă, dacă vrei și parola de onoare că nu poate.

Nu, hotărît, sunt anumite lucruri care nu i se pot pretinde sensibilului nostru poet. E adevărat că a și suferit mult în viață. Iată de pildă o poezie de patru versuri numai, patru, dar cât de profunde și înduioșătoare :

DIN CARNETUL UNUI CORECTOR

Când urmărești, lector simpatic
Pe carte, șiruri vii de gânduri
Nu simți că șerpuind sălbatec (?)
Un suflet plânge printre rânduri ?

(pag. 14)

Și ca un ecou de frate, cetitorul d-lui Sevastos îi răspunde : „Ba simt". E toată tragedia corectorului în această strofă.

Ca toți tineri în care fierbe seva e amator și de o mulțime de lucruri, pe care le descrie personal și cu sinceritate.

Artista sânul și-l desface (?)

(pag. 16)

Nu-i produc desgust nici cacofoniile :

Trec ochii ca cerul fără pată

(pag. 17)

„Ca cerul fără pată"... sigur, întocmai

Mai tare ni se pare tânărul nostru poet însă în descrieri. Aci e curat imbatabil căci are un spirit de observație...

E cald... Deschis țin vrăbiile ciocul.

(pag. 20)

E cald firește, dar ce credeți că ar vrea să facă poetul în căldură ?

„Și-ași vrea să-i strig lui Febus Apollo
Spre carul lui solar : „Ei încotro ?"

E adevărat că e o poezie pe care tânărul nostru o crede cu deosebire poetică. Pagina pe care e tipărită (pag. 22) are sus doi trandafiri și jos o păsărică. Zău, dacă nu e așa...

Și iată niște versuri care amintesc faimoasele invocați a cismarului Gaston Mihăilescu :

Dacă vreți ghete cu fason,
Și pantofi de bon ton
Cumpărați numai de la Gaston.

(Calea Victoriei 245)

Căci iată cu ce har inspirat cântă tânărul nostru, răsucindu-și mustăcioara, „jartierele" :

Jartiere de mătasă
Roze pale și bleu pal (subliniat în text)
Intr'al vostru fin oval
Prindeți linia frumoasă.

(pag. 21)

Sigur : oval fin și linie... frumoasă.

După ce ne spune în treacăt că „N'are multă învățătură" lucru de care între noi fie zis nimeni nu l-a acuzat, căci evidența se impune, mai face încă o indiscreție menită să ne lămurească misterul creației sale poetice

Dar numai câte-odată mă ispitește rima
Când simt lipit de pieptu-mi un cap cu părul blond.

(pag. 25)

„Cap cu părul blond" parcă pentru un proletar chiar și tot e prea agramat.

Dar ar fi să prelungim la nesfârșit, aceste citate. Ar trebui scoasă la lumină întreaga carte. Mai alegem de ici de colo câteva mostre despre profunziunea și darul poetic al tânărului Sevastos.

Revăd capitala cu glasuri ciudate (?)
In gând amintirile stinse, adorm.

Amintirile care se sting „în gând" și după ce s'au stins „adorm".

Simt doar pulsul vieții cum ritmic se sbate
In pieptul cetății de monstru enorm (?)

N'am pus semnul întrebării pentru grozavul „trouvaille" : „monstru enorm", cât ca să întrebăm pe tânărul Sevastos care abia poate silabisi poeziile altora, ce-a vrut să spună : Cetatea e de monstru enorm, sau pieptul e de monstru enorm ? Și cam cum vine „pieptul cetății de monstru (enorm) ?

Dar să trecem mai departe, fără să așteptăm lămuririle care vor fi desigur jalnice. Să continuăm, citind aceeași bucată : „Monstrul".

...Un plâns de durere din vis mă deșteaptă :
„Oprește, străine — de ce nu m'asculți ?"
E glasul în care cei palizi și mulți
Işi plâng și nădejdea și soarta nedreaptă (!)

Scuturați-vă puțin de emoția cu care vă copleșește revolta generoasă a tânărului Sevastos și remarcați cât de frumos spune că „plânsul de durere e glasul în care cei palizi își plâng și nădejdea etc.

„Cap cu părul blond", „amintirile stinse care adorm"„ „în pieptul cetății de monstru enorm", „un plâns care plânge". Și să nu vă mirați când Sevastos va da lecții de scris, când ar trebui luat de urechi și pus să citească „beția de cuvinte" a lui Maiorescu.

Dar să continuăm, din aceeași bucată:

In volbura asta nimic nu'nțeleg.

---

[1] Editura Viața Românească 1920.

[1] Volumul se numește „Rime sprintene". Așa rime sprintene înțelegem și noi...

în străinătate

CRONICARUL MARCEL PROUST

Când conducătorului „Universului literar"—hotărît să-l prezinte pe Marcel Proust cetitorilor — i-am propus să însoțesc aceste scurte însemnări de informație critică cu un fragment din opera acestui întâi și mare romancier modern, mărturisesc, alegerea mi-a fost grea și teama deasemeni. Lectură dificilă, Proust este un nume vag știut, care descurajează dela cele dintâi pagini și nu se lasă cucerit decât cu jertfă de timp și atenție. Se înțelege lesne de ce țineam, ca întâia (dacă memoria nu ne înșeală) traducere românească a sa, să fie în mâinile celor cincisprezece mii de cititori ai acestei reviste ca un îndemn pentru o carte și o desmințire a unei prejudecăți. Voiam să înfățișăm în trei pagini un Proust sintetic, indicat cu cele mai personale trăsături ale scrisului și colorat de marele său dar de creator de oameni și poveste.

Avem nemodestia de a crede că am avut mână bună și că alegerea noastră este fericită. Publicând un fragment mult prea scurt pentru imensul roman al **„Căutării timpului pierdut"**, nici n'am fi isbutit să-l facem înțeles pe Marcel Proust în diversitatea geniului său și nici n'am fi dat cetitorului, așa cum voiam pentru a-l câștiga, o bucată încheiată. Dimpotrivă cele două cronici publicate în numărul de față închid în împlinirea lor perfecție de gen, absolut toate calitățile scrisului proustian și îi rezumă par'că romancierului cariera. Desigur nedeslușite încă dar bogate și certe, sunt în acele pagini de cronică mondenă, prevestirile romanului ce avea să apară mai târziu și semnele ineditului său. Scrise în tinerețe (1900—1902), ele înfățișează prima treaptă a unei conștiințe artistice și sunt pentru bogata literatură critică, publicată despre Proust, de o neînchipuită valoare.

Cine este obișnuit cu fraza complicată și grea de povestire a lui Balzac, cu înceata sa mișcare de baladă și amintire, cu digresiunile nesfârșite ale unui povestitor, care fără să-și piardă șirul, este ispitit de accidente va fi surprins de începutul primei cronici. Nu este în acea nesfârșită frază de genială bogăție acelaș condeiu, care a scris tragediile vărului Pons? Ai o clipă de spaimă. La depărtare de ani să fi înviat spiritul lui Balzac, pentru ca să cârmuească el mâna unui străin, la fel ca pe a lui altădată? Este în acea pastișă o uimitoare identitate cu originalul. Remarcăm lucrul, fiindcă dovedește intima cunoatșere a limbii franțuzești, desăvârșita înțelegere a spiritului ei, pe care Proust le-a posedat amănunțit și talmudic. Nu este în pastișa lui nota ușoară a caricaturizării, îndemânarea agreabilă de a prinde dintr'un scriitor o trăsătură, cu ajutorul căreia, exagerând-o, să-l recreezi glumeț. Ci cu adevărat o copie autentică a unui aceluiaș scris, o egală valorificare a unui aceluiaș talent. Și că această virtute de mimetism scriitoricesc nu este decât o admirabilă cunoaștere a limbii, o dovedește faptul că — deși voit identificat cu scrisul a zece mari creatori de frază personală — Proust știe să scrie cu o peniță proprie și perfect diferențiată.

Trecerea se observă evident în paginile scrise pentru salonul pictoriței Madeleine Lemaire. Dela Balzac la Proust este o schimbare ca dela un univers la alt univers. S'a spus că sunt scriitori, care nu au talent decât dela o sută de pagini mai departe. Balzac este unul. Proust săvârșește această rară minune de a scrie cu geniu o pagină și o mie de pagini. Unui romancier — fiindcă romanul se chiamă ansamblu și poate depăși amănuntul — nu îi este indispensabil stilul. Poate că dimpotrivă îi este o piedică. Dar Proust o convertește în mare și înaltă calitate. Fraza aceasta greoaie, complicată ca un ținut muntos, are frumuseți de amănunt și cochetării de adjectiv. La ce slujește un edelweiss într'un munte? Există acolo ca o generozitate tăinuită. Târziu trecătorul, care își va fi uimit ochii cu proporțiile de imensitate ale pietrei, va găsi floarea asta albă sau nu o va găsi. Dar nu înduioșează viața ei ca o mică grație a râpelor și a uriașului? O imagine sau un adjectiv se pierd în ansamblul enorm al operii lui Proust, dar existența lor are un sens și o valoare. Scriitorul acestor rânduri n'a cunoscut mai mare emoție de cititor, de cât atunci, când obligat să traducă din Proust se opria în intima taină a frazei, cântărind-o și înțelegând-o în farmecul ei, insuficient iubit la întâia cetire. Cu acest autentic dar al cuvântului, cineva ar putea să scrie poezie. S'a întâmplat însă ca de astă dată poetul să fi fost depășit de povestitor. Cuvântul e dacă nu impropriu, sărac. Fiindcă nu vorbim despre cineva, care a povestit o existență, ci a creeat vieți. Lucrul se vede chiar din puținele pagini, publicate de noi în traducere. O cronică mondenă în care trăesc așa de veridici și apropiați cel puțin cinci figuri, este un mic roman. Brodați o intrigă în jurul căreia personagiile acestea vii să se grupeze și iată o carte coherentă. Fiindcă într'adevăr oamenii cronicii acesteia trăesc, se înaltă peste pagini cu o siguranță epică, păsesc realizați cu desăvârșire. Nu aveți senzația, pe care salonul glorios, snob, aristocrat și decorativ v'ar da-o, dacă într'adevăr din întâmplare i-ați deschide ușa? Cronicarul a creeat decorul cu o precizie dramatică, cu o amănunțime și grije de regisor, desemnându-l cu linii dese și culori. V'aș cere să uitați o clipă valoarea de artă a tabloului, pentru ca să-i admirați valoarea de document psichologic și social dar știu bine că o astfel de uitare nu este posibilă. Este o precizie de cronicar adevărat acolo, dar este în acelaș timp și mai cu seamă este o mână de romancier. Recitiți — și nu o veți face niciodată suficient de mult — pasagiul intrării lui Jean Béraud în salonul Doamnei Lemaire și subliniați acest tablou, ce respiră viață și autenticitate, cochetărie și farmec. Ar trebui citat în franțuzește pentruca această clipă de amănunțită evocare să nu-și piardă nimic din grația ei și să fie așa cum este: ridicolă, snobă și mai ales genială.

Cronicile dăruindu-ne un Proust tânăr și stângaciu încă, dar mai ales un Proust limitat în câteva pagini, ne-au făcut marele serviciu de a ne da putința să-l citim cu atenția, pe care în cele mai mult de o mie de pagini ale „Căutării timpului pierdut" nu putem s'o avem .S'ar cuveni cu acest prilej să vorbim despre atâtea alte daruri ale întregii opere, găsite și în cronici. Incercarea ar fi de astădată mai ușoară. Deaceea o evităm, convinși că până cineva nu-i va fi jertfit lui Proust toată munca, pe care o cere, nu-l va fi meritat. De altfel — repetăm — chestiunea nu ne interesează acum.

Am găsit un mare cronicar modern. Paginile de astăzi, atât de puține câte sunt și cu atâtea păcate câte inevitabil traducerea o are, sunt dovezi sigure. Cronicarul Proust este pe linia marilor povestitori francezi. Descinde din Joinville.

MIHAIL SEBASTIAN

Dar cetitorii? Ei ce înțeleg?

E noapte pe creer și'n inimă moarte.

(pag. 30)

Ei vezi scumpe tinere noi decând ți-o spunem: „E noapte pe creer". Nu vrei s'o înțelegi. Ți-am repetat-o de atâtea ori: „E noapte pe creer". Firește cum o să mai pricepi ceva?... Cum ai să mai înțelegi versurile pe cari le citezi greșit: „E noapte pe creer"....

E de prisos să mai contemplăm tragica revoltă a generosului poet. Să-l prezentăm mai bine în altă ipostasă. In aceeași de compunător de versuri spirituale. Căci dacă vă închipuiți că nu se crede și spiritual vă înșelați amarnic. Iată acum în ce fel discută, gătit și șmecher cu o doamnă:

Discut C'O doamnă elegantă
De ce-am intrat în acțiune
Luptând alături de Antantă
Si-acum poftim: defecțiune.

Vorbim cu multă pasiune (!)
Si ochii ei de peruzele
Imbracă tonuri de cărbune
Când o combat în toate cele (? ! ?)

Textual: „Când o combat în toate cele".

Ințelegeți acum de ce un astfel de scriitor admiră pe d-na Otilia Cazimir, de ce ne declară pe noi în afară de literatură, de ce nu pricepe versurile noastre.

E noapte pe creer, dragă tinere...

CAMIL PETRESCU

plastica

ARTA ROMÂNĂ

TAKE SOROCEANU

Când apare acest articol expoziţia Artei Române este închisă. N‘a putut rămâne publică decât două săptămâni.

Cartea Românească pretinde aproape 40 mii lei pentru închirierea sălii. In vreme ce Atheneul este adăpost doar al diletanţilor şi al mediocrităţii. Totuşi a fost suficient timp ca evenimentul reînfiinţării A. R. să fie cunoscut. Nimeni însă nu s‘a grăbit să-i salute cum se cuvine importanţa.

Dojana o adresăm mai ales celor care fac caz de intelectualism şi criticii conştiente care înregistrează la acelaş diapazon expoziţiile ca în reportajul faptelor diverse. Căci a fost la mijloc cheltuială de energii, sacrificii, şi mai presus o contribuţie de conştiinţă şi inteligenţă plastică, o privelişte rară de unitate de spirit înţelegător al rosturilor adânci de artă. Activitatea acestei societăţi îşi leagă numele de istorie. In fiecare an, prin ea, se va cunoaşte tot ce a putut da mai de seamă sufletul viu românesc.

Să trecem la cercetarea operilor din primăvara de acum. Si să ni se dea voe a opri atenţia noastră mai cu seamă asupra talentelor tinere neîndeajuns de cunoscute, căci asupra celor formate definitiv s‘a scris recent şi întotdeauna.

Brăncuş. E şi el un altfel de necunoscut. Despre acest mare sculptor preţuit mai mult în străinătate sunt necesare studii fără prilejuri imediate cari poate nu vor veni niciodată complecte. Am putea cel puţin să-i închinăm omagii, citând din revistele franceze ori germane — el ne onorează ţara până peste ocean unde „Pasărea măiastră“ inspiră poeţii. I s‘au expus anul acesta din operele mai vechi tocmai pentru a se arăta cu timpul evoluţia până la stadiul actual al concepţiilor lui. Dela capetele de copil şi până la „Lebăda“ şi „Cocoşul“ e distanţă ameţitoare, dar cine a ştiut să stăpânească materia şi s‘o transfigureze ca‘n acea minunată „Pulpă“ poate astăzi să ajungă la abstractizarea naturei dusă la nerecunoaştere şi bizar şi va rămâne serios şi adânc meşter.

Biju, ani de zile sortit să muncească şi să-şi irosească munca speculat, e acum ajuns la o linişt̆ire. E parcă în pragul unei vindecări, convalescent întremat, trist cu svâcniri biruitoare de viaţă. Are câteva peisage şi două interioare scrise plastic, delicat, ca dintr‘un fior de eliberare al sufletului.

Catul Bogdan continuă preocupările de linie şi culoare strânsă în virtute de compoziţie, reuşite bogat în lucrarea de anul trecut dela salonul oficial. Personagiile lui se realizează în volum şi lumină dincolo de înfăţişarea lor redusă şi săracă. Astfel un model stând, o ţigancă oarecare, pânza expusă la Cartea Românească, capătă inedit ieşit nu atât dintr‘o voită imprimare de atitudine cât mai ales din înfăptuirea mijloacelor ce-i stau la îndemână.

Câteva din cele din urmă peisage nespus de armonioase prezintă **Bunescu** a **cărui expoziţie este deschisă la muzeul Simu, ca să ne arate încăodată cât de** rară e senzibilitatea acestui poet al farmecului orăşenesc. Cu noi cuceriri sigure cumpănite el îşi faţetează individualitatea într‘o stăruinţă de izolare — exemplu de muncă tenace şi de răbdare — care îl duce la definitiv.

Schimbat în tonalitatea cromatică, apropriat pe alocuri de transparenţa acuarelei diluate **Henri Catargi** merge pe drumul de împliniri liniştite, sobre şi clare — în care tăcerea-i poezie — şi e astfel în adâncul lucrurilor şi‘n temeinicia lor de totdeauna. Fără sforţări şi frământări simţirea naşte senină şi gravă — un cântec seara, plutind ca o binecuvântare peste întinderi, o clipă de reculegere într‘o catedrală de veacuri.

Mereu în căutare **Demian** poposeşte felurit şi totuşi intenţiile se întrevăd clar. Când desenatorul acesta valoros va ajunge să stăpânească culoarea ca şi cărbunele va uimi prin delicateţă şi naivitatea unică care e a sufletului românesc, cum astăzi uimeşte prin acele aşa de liber şi direct exprimate îmbinări de alb şi negru. E vis şi‘n vis e gând adânc, mai mult şi mai uman decât o simplă ilustrare, de o savoare neobişnuită care îi mărgineşte originalitatea încălzită la umbra învăţămintelor bizantine cu folos asimilate.

Ionescu Sin. Iată un artist dintre cei tineri cari realizează pe fiecare an progrese mari. Işi menţine inspiraţia în oferirile îndelungi şi variate ale spectacolului de nud. E un curaj care dacă pentru un moment — cum e şi firesc — nu-l poate salva de greutăţile unui astfel de motiv, îl va duce cu siguranţă la izbândă.

Lucrarea cea mai bună expusă acum e un peisaj „Pont Neuf“ unde calitatea superioară a griurilor a fost de toţi recunoscută. Desigur că Ionescu-Sin poate să facă lucruri tot aşa de reuşite într‘o natură moartă ori într‘un simplu cap.

Totuşi trebue lăudată ambiţia lui tânără, una cu rostul lui de pictor, pentru ţinuta de credinţă pe care şi-o va rotunji cu munca, când alţii ocolesc problemele mari abordate de el.

Pallady ca şi **Iser** domină prin maturitatea la care au ajuns. Despre cel dintâi e greu să se poată scri în câteva rânduri. Vom cita din Neculai Tonitza: „Pallady este cea mai ascuţită sensibilitate românească“ „Florile“ care nu şi-au găsit cumpărători, care n‘au oprit decât obişnuit ochii vizitatorilor înseamnă o mare libertate în împăcarea meşteşugului cu impalpabilul naturei.

Mâine, mai târziu, florile acestea ca şi alte minuni ale meşterului se vor aşeza în preţuire nebănuită, când înţelegerea publicului va fi deschisă tot de către tovarăşii picturii lui cum Luchian şi Andreescu, astăzi Petraşcu, au fost impuşi. Despre Iser — câte sunt de spus mereu asupra unui artist mare—s‘a scris aici de către cronicarul acestei pagini.

Jalea aduce acel impresionnant „arcaş“ pe care-l aşteptăm ridicat la proporţiile dintru începutul intenţiilor, plasat în spaţiu larg, pentru a-şi desfăşura întreaga-i grandoare monumentală. Alături de celelalte monumente ale sale va fi încă o bucurie de liniştită înălţare, de purtare pe umeri de munte a unui dor din vale, svârcolit, neputincios, omenesc

Alături de Jalea în sculptura noastră, numai Medrea are, şi o desvoltă în ştiinţă, dragostea de cuprindere a formei, modalarea aceia ce rămâne ca un sunet ca un ecou plutind pe suprafeţe de piatră ori de bronz. Cântec tainic de viaţă, eşit din căldura dăruitoare a artistului.

Kessler munceşte să învingă greutăţile de exprimare, izbutind din ce în ce mai mult să se îmbogăţească pictural Tinde spre priveliştele de sine stătătoare numai prin conţinutul lor pur plastic Cu timpul desigur că dincolo de linie şi culoarea îşi va aprinde simţirea şi roadele lor vor fi atunci mai întregi şi mai convingătoare născute din plămada necesară desăvârşitei creaţii.

Corneliu Mihailescu e o rară apariţie de crez de artă şi de fanatism într‘un mediu atât de puţin apropiat de preocupările lui profund intelectuale. In cele două săptămâni cât a durat exp. A. R. operile lui au fost motiv de întrebare nu numai pentru publicul aşa de puţin pregătit spre abordarea unui nivel cu totul aparte, dar aşa zisa critică serioasă a trecut repede prin faţa panoului lui, pentrucă artistul scapă unei clasări atât de iubite în constatările acestei critice. A! critica care obişnueşte apropierile, care lucrează cu ascendenţi şi cu formule mioape şi când cineva nu intră în ele este neglijat ori apreciat de mântuială, nesincer, ca de o achitare plicticoasă. Vom spune cu controlată convingere că alături de Sion, **Corneliu Michailescu s‘a** prezentat cel mai organizat plastic, aducând calitate în pastă şi‘n compoziţie după cercetările lui numai.

Autorul „Bunei Vestiri“ interpretează senzaţiile primite, a căror amintire e puternică, în ce au ele mai vorbitor şi mai diferenţiat dându-le neaşteptată tărie prin abstractizare.

Nu o carte şi nu o lampă ţine să realizeze — o redare mai apropiată ori mai depărtată a naturei — ci senzul şi activitatea conţinută prin însăşi existenţa oricărui lucru: volum şi lumină în spaţiu. Găsim astfel o sinteză a importanţei căutată şi‘n aspecte mici şi‘n cele mari, rafinare care călăuzeşte în miezul necunoscut al lumii, sugerând vioiciune şi dragoste pentru egal şi obişnuit. In numărul viitor restul **expozanţilor.**

ARTA ROMÂNĂ

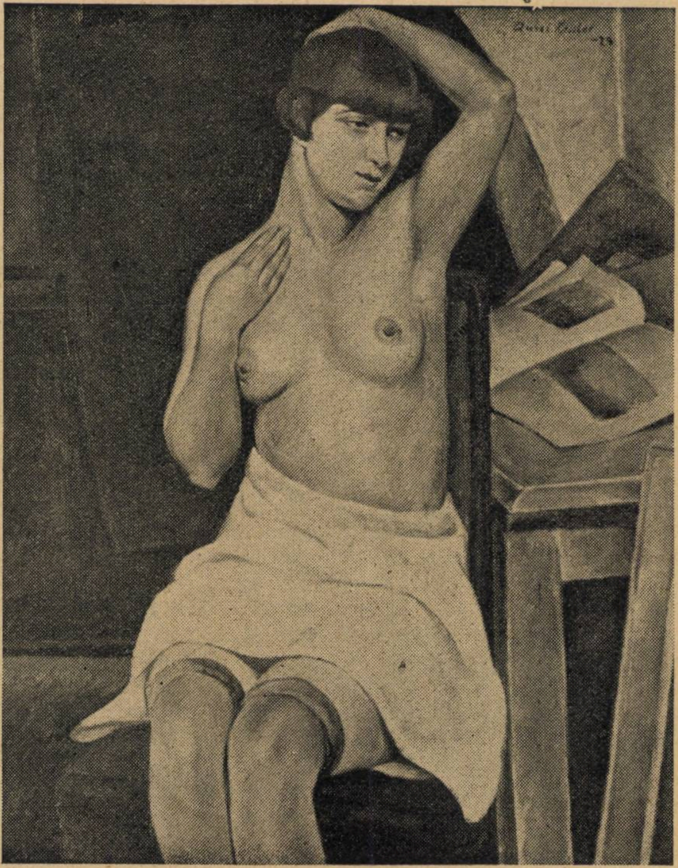

AUREL KESSLER : IN POZA

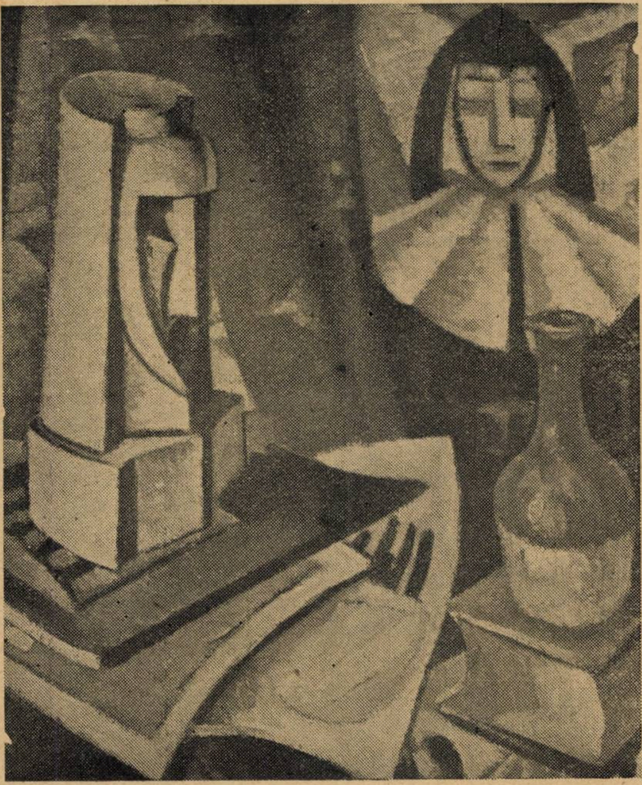

CORNELIU MICHAILESCU : COMPOZIȚIE CU CALUGARIȚE

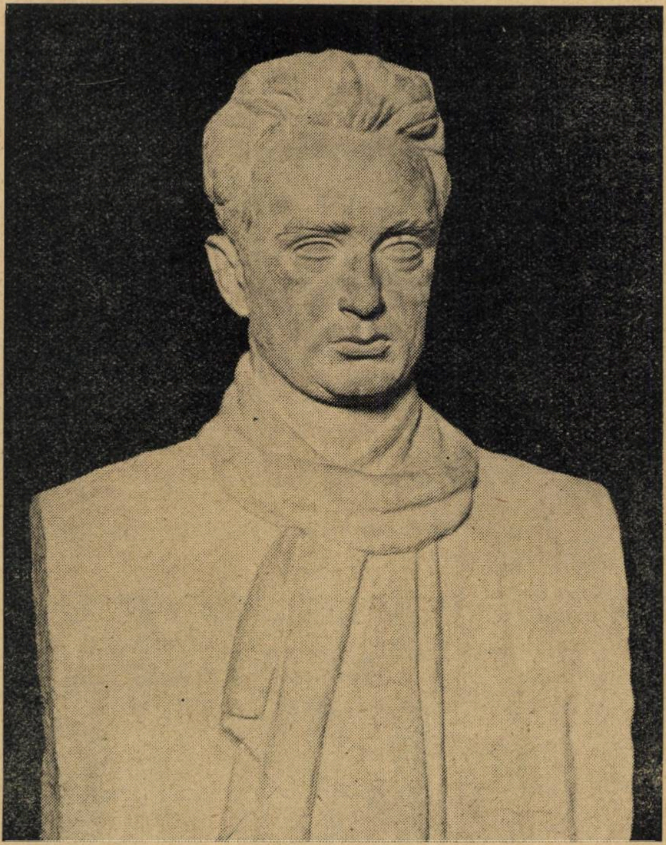

MIHAIL ONOFREI : BUSTUL PICTORULUI T. S.

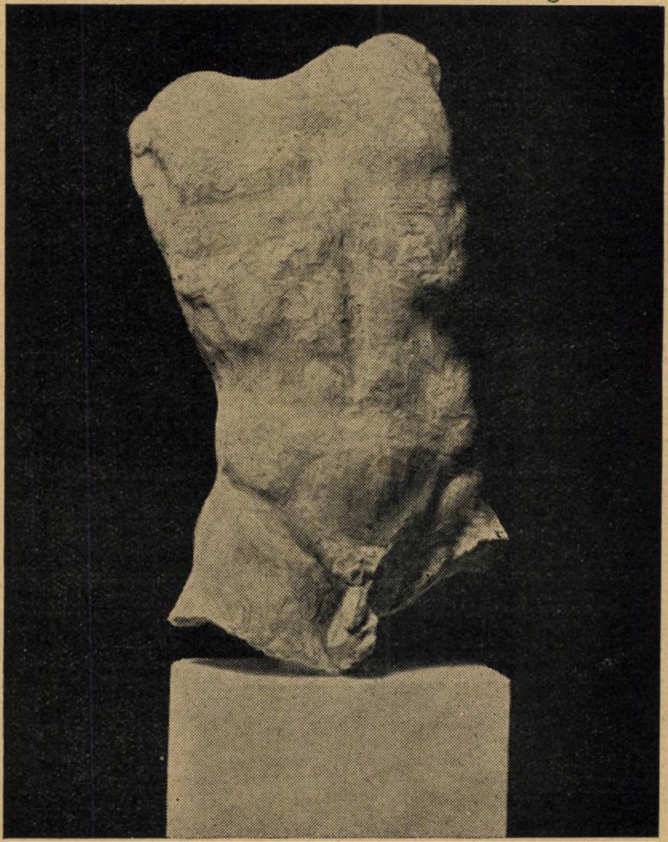

CORNEL MEDREA : FRAGMENT

Gazetaria

așa și-așa...

la o masă, între confrați

— Am publicat, spune unul dintre confrați mestecând, când eram în clasa treia „o poemă în proză“. Ghiciți cum se chema!

— Toamna, răspunde scurt cineva.

— Exact. Am publicat-o în Universul literar din 1920.

— E drăguț din partea d-tale că precizezi anul, se aude o punere la punct. E nevoe să adăugăm că era glasul conducătorului revistei ?

●

— Mă urc într'o zi la redacție, povestește altcineva. Ion Vinca se chinuește să scrie un manifest de un ceas. Frământat și obosit, el care de obiceiu scrie foarte ușor. Ce-i amice ?

— Nu știu cum să încep manifestul.

— Cum ? Cetățeni !

— Uite domle, adevărat.

In cinci minute paginile erau înegrite.

●

Sunt, Domnule, (ați observat că nici la chef măcar, unde omul are cel mai acut sentiment de sociabilitate, acest vocativ nu se întrebuințează la plural ?) sunt oameni, care visându-și traduse în franțuzește operile, se mulțumesc deocamdată cu traducerea numelui.

Iată de pildă amicul meu C. Râuleț își spune dincolo de graniță Rivière. Și vă asigur că memoria primului Rivière nu este deloc, dar absolut de loc insultată.

— Evident, Există apropieri, care distanțează, reflectează interior concentrat și tulbure cineva.

TABLOU!...

Când unchiul Fodger și-a pus în cap să facă ceva, toată casa e întoarsă pe dos.

S'a adus un tablou înrămat. Tabloul e colo, în sala de mâncare. Doamna Podger arată locul unde i-ar plăcea să fie agățat tabloul.

— Oh ! te rog, răspunde unchiul Podger, nu te amesteca. Mă oblig singur să bat tabloul în perete...

Și unchiul Podger începe prin a-și scoate haina. Apoi trimite bona să-i cumpere cârlige ; și puțin în urmă fiul său aleargă după bonă ca să-i aducă aminte mărimea cârligelor. Și atunci adevărata muncă începe.

— Willy, dute de-mi caută un ciocan.. Tom, adu-mi un metru... Mi-ar trebui și o scară, cum și scaunul din bucătărie.. Tu Jim, ai să te repezi până la dl. Goggles și ai să-i spui :

— Domnule, tata vă dorește ziuă bună și nădăjduește că vă simțiți mai bine... Apropos, n'ați putea să-i împrmutați nivela de apă ?

— Tu, Mary rămâi, căci voiu avea nevoie de cineva, care să-mi ție lampa... Acum, când s'o reîntoarce bona, va trebui să meargă să cumpere sfoară... Tom ! Unde-i Tom ?... Vino'ncoa, micule... Tu îmi vei ține tabloul.

Unchiul ridică tabolul, dar, pe loc, îl scapă și gravura iese din cadru. Unchiul se taie cu sticla. Se duce în salon pentru a-și găsi batista. N'o găsește, fiindcă batista i-a rămas în buzunarul hainei si fiindcă na știe unde și-a lăsat haina. Toată casa e în căutare. Unchiul umblă de colo-colo, plictisește pe unii, împiedică pe alții și așezându-se, geme :

— Nimeni nu știe unde e haina mea ! N'am văzut în viața mea așa niște zăpăciți... sunteți șase și nu sunteți în stare să.... La dracu ! dar... se ridică. Se așează pe haina sa.

— Uite ! Tot eu am găsit-o... Totdeauna sunt eu acela, care găsesc lucrurile aci.

După o jumătate oră, în care timp i s'a bandajat arătătorul, s'a adus ciocanul, scara, scaunul și lampa, toată familia se adună în jurul lui, împreună cu bona și bătrâna femeie de serviciu.

Aceștia țin scara, aceia îl ajută să se urce ; unul îi dă cârligele ; celălalt îi dă ciocanul. Cârligele cad. Trebuesc căutate pe podea, în genunchi și cu lumânarea

— Iată-le !

— Acum unde-i ciocanul ? E nemai auzit.! Sunteți șapte în jurul meu și ați pierdut ciocanul !

Ciocanul e regăsit : Dar unchiul a pierdut semnul cârligului, indicat cu creionul pe zid. E ajutat să-l găsească.

Părerile sunt diferite ; atunci unchiul înșfacă metrul și reîncepe complicata măsurătoare : 34 cm. și jumătate dela tavan și 1 m. și 10 dela colț, lăsând apoi 7 centimetri pentru... Calculează. Greșește la socoteală. Cei din jur încearcă să-l ajute, dar îl încurcă în calcule.

Unchiul ia o mare hotărîre : se apleacă spre stânga cu o sforicică. Măsurând astfel lucrurile se simplifică. Se apleacă până la ultima extremă : corpul său face un unghiu de 45 grade cu scara...

Incă 3 centimetri și atinge colțul cu brațul... Dar 3 centimetri ajung pentru a-i strica echilibrul și unchiul se prevale pe claviatura pianului, provocând un acord straniu.... !

Mătușa Maria protestează. Nu va tolera nici odată, ca să audă astfel de înjurături copiii ei.

Insfârșit unchiul s'a urcat din nou pe scară. El ține cârligul în mâna stângă și ciocanul în dreapta.

La prima lovitură a dreptei, el strivește degetul cel mare al mânei stângi, înjură din nou și lasă ciocanul să cadă pe piciorul unuia dintre spectatori.

Mătușa Maria își permite o remarcă ironică.

— Când veți mai bate un tablou în perete să mă preveniți. Voiu avea timp să merg s'o văd pe mama la țară și să mă intorc înainte de veți isnrăvi !

— Oh ! voi femeile, faceți gălăgie pentru o nimica toată ! replică unchiul, vexat.

A doua lovitură de ciocan. De data asta cârligul e înfundat în ghips până la capăt ! Pentru a-l scoate, trebue scobit zidul împrejur.

Apoi trebuesc făcute alte măsurători pentru a găsi un loc, puțin mai sus și mai la dreapta.

In acset scop, copii pornesc în căutarea metrului, a creionului și a sforii. Pe la orele unsprezece din seară tabloul e în sfârșit fixat de zid.

Nu s'ar putea spune că e perfect perpendicular pe verticală și nici nu e solid fixat. Dar cu atât mai rău... Pe o întindere de 50 cm. împrejurul cârligului zidul pare zgâriat și ciuruit cu grebla.

Membrii familiei au un aer trist și obosit. Exceptând pe unchiul Podger.

— Iată ! spuse el cu o vizibilă mândrie, sărind jos de pe scară... Și când te gândești că sunt oameni, cari ar fi chemat un tapițer pentru așa un fleac !...

(Ierôme K. Jerôme. Trois hommes dans un bateau).

literara

o seama de cuvinte

La reprezentaţia unei piese de Emil Augier, Alexandru Dumas fiul, care era aşezat aproape de autor, îi spuse, arătându-i un spectator adormit :

— Iată ce efect produc operele voastre,

Puţin timp apoi se juca o piesă de Dumas fiul. Emil Augier, căutând bine, sfârşi prin a descoperi în fotolii un spectator adormit. Il arătă lui Dumas şi îi spuse :

— Iată, scumpe amice, efectul pe care îl produce opera voastră.

Alexandru Dumas privi şi răspunse :

— Ah ! da, îl recunosc : este acelaş spectator din cealaltă seară ; nu s'a deşteptat încă.

●

D. Bunau-Varilla, directorul jurnalului **Le Matin**, nu poate să sufere muştele. Astfel, în fiecare an el conduce în jurnalul său o campanie, spre a decide pe cetitori să le distrugă. Intr'o zi el lua masa cu d. H. de Jouvenel.

— Ah ! sapristi, strigă acesta... am înghiţit o muscă !

— Cu atât mai bine ! răspunse Bunau-Varilla, sunt aşa de fericit de câte ori se întâmplă vre-o nenorocire acestor murdare animale.

●

Madeleine Brohan, cu câteva luni înainte de moartea sa, nu-şi părăsea deloc micul apartament din strada Rivoli, şi nu primea decât pe puţini săi intimi. Intr'o zi, colonelul Tyl, unul din bunii ei amici, veni să o vadă şi i se înfăţişă gâfâind, din cauza celor patru etaje, ce a urcat.

— Stai destul de sus, patru etaje, spuse el.

— Ce vrei, prietene, făcu Madeleine Brohan, cu fermectăorul ei surâs, acesta este ultimul mijloc ce mi-a mai rămas, pentru a face să bată inimile bărbaţilor.

●

Dintr'un jurnal francez monden, la rubrica „Naşteri" :

Doamna marchiză de V.... a născut un frumos băiat care a primit pronumele de Louis-Claude-Donatien. Marchizul de V... care reprezintă într'un mod atât de strălucit interesele franceze în extremul-orient de doui ani, a fost prevenit printr'o depeşă.

bazar

CARE ESTE ORIGINA TELESCOPULUI?

Această invenţie atât de importantă a fost descoperită în 1590, de către copii unui sticlar numit Zacharia Jansen din Middleburg. Jucându-se în prăvălia tatălui lor cu două pahare, unul convex şi altul concav, prin hazard distanţa din ele fiind cea convenabilă, ei văzură cum cocoşul la care se uitau, se apropia mărindu-se. Apoi împărtăşiră surpriza tatălui lor, care pentru a face mai comodă experienţa, dispoză aceste pahare într'un mod stabil pe o planşetă. Descoperirea nu întârzie de a se răspândi în lumea savanţilor. Galileu, care se afla pe atunci la Veneţia, îi arătă cel mai viu interes. El se puse să examineze, prin teoria refracţiunei, care era combinaţia acestor sticle, ce produceau o asemenea minune, şi nu întârzie să o descopere. El puse la extremităţile unei ţevi două sticle, una convexă şi alta concavă, cari măriau de treizeci de ori. Cu acest instrument Galileu a început seria descoperirilor sale astronomice, distingând, apoi, planeta Jupiter, petele soarelui etc.

FOTOLIUL REGELUI CAROL I

Fotoliul istoric, care a servit lui Carol I, regele Angliei, în procesul său, se găseşte de ani la spitalul din Moreton-in-the-Marsh, Cloucestershire. Directorii acestui spital au decis să pună în vânzare această preţioasă relicvă pentru suma de 550 de lire. Muzeul Victoria şi Albert a oferit suma de 450 de lire la care comisia colecţiilor de artă naţională a mai adăogat încă o sută de lire. Acest fotoliu fusese donat spitalului de către un membru al familiei Sand-Cox, descendent al episcopului Juxon, care fiind capelan al regelui Carol I, îl condusese la eşafod. Când sentinţa fusese pronunţată, regele făcu acest fotoliu cadou episcopului. Acesta, după execuţia regelui, se retrase la proprietatea sa din Little Compton, la câţiva kilometri de Moreton-in-the-Marsh.

Probele autenticităţei fotoliului sunt furnizate de către Allan-Fea în cartea sa : **Memoriile regelui martir.** Această piesă istorică este o frumoasă operă a începutului secolului XVII ; are forma unui X şi este garnisită cu catifea, ce datează din această epocă.

caricatura zilei

LINGUSTICA

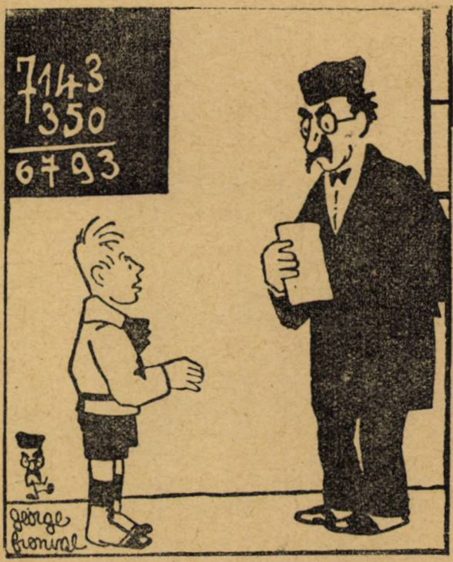

— Ce este când vorbeşte o persoană singură ? — Un monolog ! — Şi când sunt mai multe persoane, patru spre exemplu?

— Un catalog, dom'le !

RESPECTUL LEGILOR

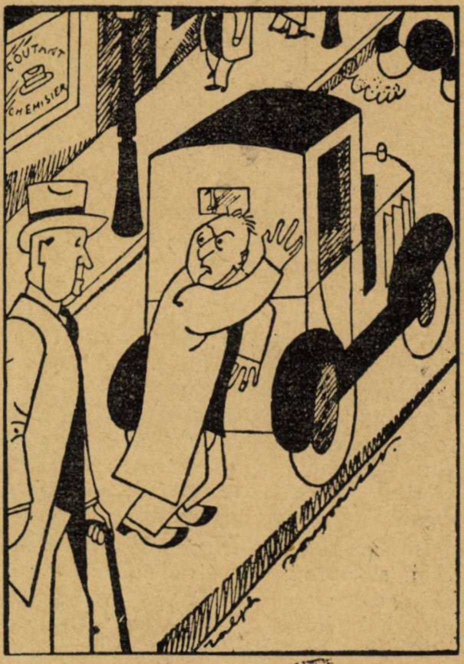

— Ai să împingi aşa maşina până acasă ?

— Da... că mi-am adus aminte că n'am **permisul de conducere la mine !....**

cărţi redate în extrase

CURTEA CU LILIAC SI ATELIERUL ROZELOR

(SALONUL D-nei MADELEINE LEMAIRE)

Marcel Proust

E probabil că peste câteva sute de ani, dintre romancierii de până acum ai Franţei Balzac, Stendhal şi Marcel Proust, vor fi singurii cari vor trăi activ, adică altfel decât în istoriile literare şi în cărţile comentatorilor.

Autorul uriaşului ciclu „In căutarea timpului pierdut“, înseamnă fără îndoială un punct de plecare nou, în literatura mondială. Anonim cu totul în viaţă, neluat îu serios de către ceilalţi confraţi, el scrie lucid una dintre cele mai ample şi mai pătrunzătoare opere literare. Necunoscut publicului până în anul morţii, dobândeşte de atunci încoace, în mai puţin de şease ani, o glorie care întunecă pe a lui Anatole France.

In afară de ciclul de romane, s'au mai publicat şi o colecţie de cronici mondene a lui Proust, ain care dăm două introduceri.

C. P.

MARCEL PROUST **în 1921**

Balzac dacă ar fi trăit în zilele noastre ar fi putut să înceapă o nuvelă astfel :

„Persoanele, care, pentru ca să meargă din **avenue de Messine** înspre **rue de** Courcelles sau bulevardul Haussmann, o iau pe strada numită Monceau, după numele unuia din acei mari seniori ai vechiului regim, ale cărui parcuri particulare au devenit grădini publice şi pe care timpurile moderne s'ar cuveni să i le invidieze, dacă obişnuinţa de a defăima trecutul, fără a fi încercat a-l înţelege, **nu ar fi o manie de nevindecat a aşa numitelor** spirite alese de astăzi, persoanele, zic, care o apucă pe strada Monceau în punctul unde **se întretae cu avenue** de Messine, pentru a se îdrepta către aveuue Friedland, nu pot să nu fie surprinse de una din acele particularităţi arhaice, de una din acele supravieţiuri — pentru a vorbi în limba fiziologiştilor, — care fac bucurie artiştilor şi deznădejdea inginerilor.

Intr'adevăr în locul unde strada Mouceau se apropie de strada Courcelles, ochiul este agreabil mângâiat şi circulaţia destul de îngreunată, de un fel de mică vilă, cu dimensiuni puţin ridicate, care — în ciuda tuturor regulilor urbane — înaintează cu un picior şi jumătate pe trotuarul străzii, pe care deabea îl face suficient de larg pentru a se păzi de trăsurile foarte numeroase din acel loc şi cu un fel de cochetă obrăznicie, depăşeşte alinierea, acest ideal al burghezilor atât de urât însă de cunoscători şi pictori. Cu toate micile proporţii ale vilei, care cuprinde o clădire în două etaje dând de-adreptul în stradă şi un **mare** hall cu geamuri, aşezat în mijlocul liliacului, ce îmbălsămează atmosfera în luna Aprilie întru atât încât trecătorii se opresc, se simte imediat că proprietarul trebue să fie una din acele persoane grozav de puternice, înaintea capriciului şi obişnuinţelor căreia toate puterile trebuesc să se plece şi pentru care ordonanţele prefecturii de poliţie şi deciziile consiliilor municipale rămân literă moartă, etc“...

Dar acest fel de poveşti, în afară de faptul că nu ne aparţine, ar avea marele neajuns, dacă l-am adopta în tot lungul acestui articol, de a-i da proporţiile unui volum, ceeace i-ar închide pentru totdeauna paginile din **Figaro.** Să spunem deci pe scurt că vila din stradă este locuinţa iar hall-ul aşezat în grădină, atelierul unei persoane grozav de puternice într'adevăr, tot atât de celebră dincolo de mare cât şi la Paris şi al cărei nume semnat în josul unei acuarele sau imprimat pe o carte de invitaţie, face acuarela mai căutată decât a oricărui alt pictor şi invitaţia mai preţioasă decât a oricărei alte gazde : am numit-o pe Madeleine Lemaire. Nu am de vorbit aici de marea artistă, despre care nu mai ştiu ce scriitor a spus că ea „a făcut cele mai multe roze, după Dumnezeu“. Nu mai puţin a creeat peisagii, biserici, personagii căci extraordinarul său talent cuprinde toate genurile. Aşi voi să schiţez foarte repeede istoria, să desemnez aspectul, să evoc farmecul acestui salon, unic în felul său.

Propriu zis nu este un salon. Doamna Madeleine Lemaire a început prin a primi în atelierul său pe unii din confraţi şi amici. **Jean Bĕraud, Puvis de Chavannes, Edouard Detaille, Léon Bonnet,** Georges Clairin. Ei singuri avură la început **permisiunea de a pătrunde în atelier,** de a veni să vadă o roză, să ia o pânză şi cu vremea nuanţele pale şi purpurii ale vieţii. **Şi când principesa de Galles,** împărăteasa Germaniei regele Suediei, regina Belgiei venia la Paris, cereau să-i viziteze atelierul şi doamna Lemaire nu îndrăznea să le refuze. **Principesa Mathilde.** prietena şi principesa d'Arenberg eleva sa, veniau din când în când. Dar puţin câte puţin se află că în atelier aveau loc uneori mici reuniuni la care, fără nici o pregătire, fără nici o pretenţie de „soirée“ fiecare invitat **„lucrând** după meşteşugul său‘ şi dăruindu-şi talentul, mica sărbătoare intimă numărase atracţii, pe care cele mai strălucite baluri „de gală‘ nu le putea întruni. Căci Réjane, găsindu-se acolo din întâmplare în acelaş timp cu Coquelin şi Bartet, avusese gustul să joace cu ei o scenă, Massenet şi Saint-Saens se aşezaseră la pian şi Mauri dansase.

Tot Parisul voi să pătrundă în atelier şi nu izbuti să-i forţeze uşa dela întâia încercare. Dar de îndată ce se pregătea o serată, fiecare prieten al gazdei venind în ambasadă pentru a obţine o invitaţie pentru alţi prieteni ai lui, doamna Lemaire a ajuns să vadă în fiece Marţi că circulaţia trăsurilor este aproape imposibilă pe străzile Monceau, Rembrandt, Courcelles şi că un anumit număr de invitaţi rămân inevitabil în grădină, sub liliacul înflorit, fiind cu neputinţă să încapă toţi, în atelierul, atât de vast totuşi, unde serata a început. Serata a început în mijlocul lucrului întrerupt al acuarelistei, lucru, ce va fi reluat mâine dimineaţă, foarte de vreme şi ale cărui pregătiri rămân **aci vizibile, rozele mari** şi vii **„pozând‘ încă în vazele pline cu apă,** în faţa rozelor pictate — vii deasemeni — copiile lor şi rivalele lor.

Lângă ele un portret început — de magnifică şi drăguţă asemănare — al doamnei Kinen şi un altul, pe care la rugămintea doamnei d'Haussouville, d-na Lemaire îl pictează după fiul doamnei de **La Chevrelière, născută** Séguier, atrag toate privirile. Serata începe deabea şi doamna Lemaire aruncă fiicei sale o privire neliniştită, văzând că nu mai rămâne nici un scaun! Şi totuşi ar fi în altă parte momentul, când trebuesc oferite fotolii: iată că intră în ordine: D. Paul Deschanel, fost preşedinte, d. Leon Bourgeois actual preşedinte al Camerei ambasadorii Italiei, Germaniei şi Rusiei, contesa Greffulhe, d. Gaston Calmette, marea ducesă Vladimir şi contesa Adhéaume de Chevigné, ducele şi ducesa de Lugues, contele şi contesa de Lasteyrie, ducesa d'Uzés, ducele şi ducesa de Brissac, d. Anatole Francè. d. Jules Lemaître, contele şi contesa d'Haussonville, contesa Edmond, de Pourtalès, d. Forain, d. Lavedan, d-nii Robert de Flers şi Gaston de Caillavet, străluciţii autori ai triumfalului Vergy, cu distinsele lor soţii; d. Vandal, d. Henri Rochefort, d. Frédéric de Madrezzo, contesa Jean de Castelanne, contesa de Brieg, baroana de Saint Joseph, marchiza de Casa Fuerte, ducesa Grazioli, contele şi contesa Boni de Castellane. Nu trece o clipă şi nouii veniţi, desnădăjduind să-şi găsească loc, fac inconjurul grădinii şi ocupă treptele sălii de mâncare sau se urcă sus pe scaune în anticameră. Baroana Gustave de Rotschild, obişnuită a şedea mai comod la spectacol se apleacă desperată de pe taburetul, pe care s'a urcat ca să-l zărească pe Reynaldo Hahn, aşezat la pian. Contele de Castelanne, alt milionar obişnuit cu mai multă comoditate, este suit pe o canapea foarte neconfortabilă. S'ar părea că d-na Lemaire a luat drept deviză cuvântul Evangheliei: „Aici cei dintâiu sunt cei din urmă", sau cei din urmă sunt cei din urmă veniţi, fie ei academicieni sau ducese. Dar d-na Lemaire cu o mimică, pe care frumoşii săi ochi şi frumosul ei surâs o fac expresivă, îl fac pe d. de Castelanne să înţeleagă dela depărtare, regretul ei de a-l vedea atât de rău aşezat. Căci ea, ca toată lumea are o slăbiciune pentru el. „Tânăr, încântător, ducând după el toate inimile" brav, bun, fastuos fără morgă şi rafinat fără pretenţie, el îşi încântă partizanii şi îşi dezarmează adversarii (înţelegem pe adversarii săi politici, căci personalitatea sa nu are decât prieteni). Plin de grije pentru tânăra lui soţie, e ingrijorat de curentul de aer rece, pe care i l-ar putea trimite poarta grădinii, lăsată întredeschisă de doamna Lemaire, pentruca ultimii veniţi să intre fără zgomot. D. Grosclaude, care vorbeşte cu el se minunează de felul — foarte onorabil pentru un om, ce ar putea să nu se ocupe decât de plăcerile sale — în care s'a pus atât de serios la studierea chestiunilor practice interesând arondismentul său. Doamna Lemaire pare deasemeni foarte necăjită văzându-l pe generalul Brugère în picioare, căci a avut întotdeauna o înclinare către armată. Dar lucrul nu devine decât o mică părere de rău, atunci când îl vede pe Jean Béraud, neputând să intre măcar în hall; de astă dată nu se mai poate stăpâni, face pe cei ce împiedică intrarea să se ridice şi tânărului şi gloriosului maestru, artistului pe care îl aclamă lumea nouă ca şi cea veche, fiinţei încântătoare, pe care toţi o caută fără să o poată întâlni, îi face o intrare senzaţională. Dar cum Jean Béraud este deasemeni cel mai spiritual dintre oameni, fiecare îl opreşte în trecere ca să vorbească o clipă cu el şi doamna Lemaire, văzând că nu-l va putea smulge tuturor acestor admiratori, care îl împiedică să se îndrepte către locul păstrat pentru el, renunţă cu un gest de comică disperare şi se întoarce lângă pian, unde Reynadlo Hahn aşteaptă ca tumultul să se liniştească pentru a începe să cânte. Aproape de pian, un foarte tânăr şi foarte snob om de litere, vorbeşte familiar cu ducele de Luynes. Dacă ar fi încântat să discute cu ducele de Luynes, care este un om fin şi încântător, nu ar fi nimic mai firesc. Dar pare mai ales fericit că este văzut vorbind cu un duce. Astfel încât nu mă pot împiedica să-i spun vecinului meu: „Dintre amândoi el pare să fie „onorat" (în franţuzeşte „honoré" N. R.) Glumă a căror savoare ar scăpa desigur lectorilor, ce nu ar şti că ducele de Luynes „răspunde" cum spun portarii, la numele de Honoré. Dar cu progresul instrucţiunii şi difuziunea luminilor, suntem în drept să credem, că

Alt portret al lui Marcel Proust

aceşti cetitori, dacă mai există cumva, nu sunt decât o infimă şi de altfel puţin interesantă minoritate.

D. Paul Deschanel îl întreabă pe secretarul de legaţie al României, prinţul Anton Bibescu despre chestiunea macedoneană. Toţi cei, care îl spun „prinţ" acestui tânăr diplomat de atât de mare viitor, îşi fac lor înşile impresia unor personagii de Racine, întru atât înfăţişarea lui mitologică ne face să ne gândim la Achille sau Tezen.

D. Mézières, care vorbeşte în această clipă, cu el are aerul unui mare preot, consultându-l pe Apollon. Dar dacă, aşa cum pretinde acest purist Plutarch, oracolele zeului din Delphi erau date într'o limbă foarte necioplită, nu se poate spune la fel despre răspunsurile prinţului. Cuvintele lui, ca şi albinele Hymetului natal, au aripi repezi, distileăza o miere delicioasă şi nu sunt lipsite totuşi de ac.

In fiecare an, reluate la aceeaşi epocă (atunci când saloanele de pictură se deschid, stăpâna casei are mai puţin de lucru) părând că urmează sau că aduc cu ele o reînoire universală, înflorirea minunată a liliacului ce îţi întinde frumos parfumul ca să-l respiri până la fereastra atelierului şi pragul porţii, aceste serate ale doamnei Lemaire împrumută dela anotimpurile, ale căror întoarceri le imită, în fiecare an identice, farmecul lucrurilor, ce trec şi revin fără să poată să ne dea tot ce am iubit în surorile lor dispărute, farmecul şi cu farmecul tristeţea deasemeni. Pentru noi, care de mulţi ani am văzut trecând atâtea sărbători ale doamnei Lemaire, aceste sărbători din zilele de Marţi ale lunei Maiu — zile calde şi parfumate atunci, astăzi pentru veşnicie îngheţate — ne gândim la aceste seri ale atelierului, ca la înmiresmate primăveri, dispărute acum. Fiindcă viaţa îşi răspândia acolo farmecele, adesea ne-am grăbit către atelier, poate nu numai pentru tablourile, pe care aveam să le vedem şi muzica, pe care aveam s'o ascultăm.

Ne grăbiam în calmul înăbuşitor al serilor senine şi uneori prin ploile acelea uşoare şi calde ale verii ce fac să curgă, amestecate cu picăturile de apă, petalele florilor. In acest atelier plin de amintiri ne-a încântat pentru prima oară un anumit farmec, căruia timpul puţin câte puţin i-a destrămat, descoperind-o, mincinoasa iluzie şi realitate. Acolo, în mijlocul uneia din sărbătorile acestea, s'au înfăptuit poate primele legături ale unei afecţii, ce nu avea să ne aducă mai târziu decât trădări repetate, pentru o duşmănie finală. Amintindu-ne acum, putem dela un anotimp la altul, să ne numărăm rănile şi să ne îngropăm morţii. Astfel de câte ori, pentru a o evoca, privesc în adâncul nesigur şi închis al amintirii mele vreuna din aceste sărbători, astăzi tristă de a fi fost altă dată delicioasă cu posibilităţile ei de atunci nerealizate, îmi pare auzind-o spunându-mi odată cu poetul: „Ia-mi chipul meu, priveşte-l în faţă dacă poţi eu mă numesc aceea, ce-ar fi putut să fie, ce ar fi putut să fie şi nu a fost"

Marea ducesă Vladimir s'a aşezat în primul rând între contesa Greffulhe şi contesa de Chevigné. Nu e despărţită decât de un neînsemnat spaţiu, de mica scenă, ridicată în fundul atelierului şi toţi bărbaţii, fie că vin pe rând să o salute, fie că pentru a-şi ocupa locul trebue să treacă înaintea ei, contele Alexandre de Gabriac, ducele d'Uzés, marchizul Viteleschi şi prinţul Borgheze îşi arată în acelaş timp ştiinţa lor mondenă şi agilitatea aşezând scaunele în faţa Alteţei Sale şi se dau îndărăt către scenă pentru a o saluta mai adânc, fără a-şi arunca privirile înapoi pentru a calcula spaţiul de care dispun. Cu toate acestea nici unul din ei nu face un pas greşit, nu alunecă, nu cade, nu o calcă pe ducesă peste picior, tot felul de neîndemânări, care ar face, s'o mărturisim, cea mai supărătoare impresie. Domnişoara Lemaire, atât de distinsă gazdă, către care sunt îndreptate toate privirile în admiraţia graţiei sale, se uită pe sine ascultându-l pe fermecătorul Grosclaude. Dar în clipa, când mă pregătiam să schiţez un portret al celebrului umorist şi explorator, Reynaldo Hahn face să se aùdă primele note ale **Cimitirului** şi obligat sunt să amân pentru unul din viitoarele mele „saloane" silueta autorului volumului „**Gaietés de la Semaine**" şi care de atunci a cutreerat cu atâta succes Madagascarul.

Dela primele note ale **Cimitirului,** publicul cel mai frivol, auditorul cel mai rebel este îmblânzit. Nici odată dela Schumann, muzica, pentru ca să picteze durerea, tandreţea, calmul în faţa naturii, n'a avut trăsături de un adevăr atât de omenesc de o frumuseţe atât de absolută. Fiece notă este un cuvânt — sau un strigăt! Cu capul uşor aplecat pe spate, cu gura melancolică, puţin dispreţuitoare, lăsând să treacă valul ritmat al vocii, cea mai frumoasă, cea mai tristă cea mai caldă din câte au fost vreodată, acest „instrument de muzică de geniu", care se numeşte Reynaldo Hahn, strânge toate inimile, moaie toţi ochii în fiorul admiraţiei, pe care o răspândeşte departe şi care ne face să tremurăm, ne apleacă pe toţii, unul după altul într'o tăcută şi solemnă îndoiere de lan sub vânt. Pe urmă d. Harold Bauer cântă cu brio dansuri de Brahms. Pe urmă Monnet-Sully recită versuri şi d. de Soria cântă. Dar mulţi se gândesc încă la „rozele din iarba cimitirului de Ambérieu, evocat într'un chip de neuitat. D-na Madeleine Lemaire îl face să tacă pe Francis de Croisset, care flecăreşte cam tare cu o doamnă, ce nu are aerul de a gusta paza ce a fost astfel impusă convorbitorului ei. Marchiza de Saint-Paul îi promite doamnei Gabrielle Krauss, un evantai, pictat de ea însăşi şi iî smulge în schimb făgăduiala că va cânta **„J'ai pardonné"** la una din foile din strada Nitot.

Puţin câte puţin cei mai puţin intimi se duc. Cei care sunt mai intim legaţi cu d-na Lemaire prelungesc încă serata, mai delicioasă fiind mai puţin întinsă şi în hall-ul pe jumătate gol, mai aproape de pian, se poate, mai atent, mai concentrat, să-l asculţi pe Reynaldo Hahn, repetând o melodie pentru Georges de Porto-Riche, ajuns prea târziu. „Este în muzica d-tră ceva delicat (gest al mâinii, care pare să despartă încă adjectivul) şi dureros (nou gest al mâinii, care iar pare că desparte adjectivul) care îmi place infinit, îi spune autorul **Trecutului,** izolând fiecare epitet, ca şi cum i-ar zări graţia în trecere.

Vorbeşte astfel cu o voce părând fericită să spună cuvintele, însoţindu-le frumuseţea cu un surâs, aruncându-le cu o nepăsare voluptoasă din colţul buzelor, ca pe un fum arzător şi uşor dintr'o ţigare adorată, în timp ce mâna dreaptă, între degetele apropiate pare să ţină tocmai una.

„Pe urmă totul se stinge, făclii şi muzică de sărbătoare şi doamna Lemaire le spune pritenilor: „Veniţi de vreme Marţia viitoare, îl am pe Taomagno şi Reszke".

Poate să fie liniştită. Se va veni devreme..

CONTESA DE GUERNE

Este ciudat că una din cele două sau trei figuri muzicale, înaintea cărora adevăraţii artişti se închină adânc, aparţine tocmai la ceeace ai fi ispitit să numeşti, dacă ai lua mai mult în seamă naşterea decât realitatea talentului: „Lumea amatorilor". Desigur, e multă vreme de când contesa de Guerne a primit hârtiile înaltei sale naturalizări artistice; şi pentru nimeni, nici chiar pentru artişti şi oameni de lume, nu este în nici un fel amatoare, ci una din cele două sau trei mari cântăreţe în viaţă. Dar, lucru destul de curios, la cea dintâiu privire, şi în fond destul de firesc, artiştii îşi dau mai bine seama decât oamenii de lume.

Fără îndoială oamenii de lume cunosc admirabilul talent, pe care toate decorurile de eleganţă l-au înălţat şi toate cercurile filantropice l-au căutat. Dar ceeace este mai rafinat, aproape unic, le scapă adesea şi nu este sensibil decât pentru artişti. Am avut prilejul să ascult în timpul din urmă pe Doamna de Guerne cântând înaintea unui tehnician al muzicii, mărturisind o groază de lume şi chiar la concert sau la teatru constatând, nu fără tristeţe, cât de rar este să asculţi cântându-se bine. Desigur nu cred să-şi fi închipuit că va asculta în Doamna de Guerne o femeie de lume, mai mult sau mai puţin dotată pentru muzică.

Primise mărturiile sau impresiile unor prea mari şi puri artişti. Se aştepta să audă o mare cântăreaţă, dar asemănătoare cu atâtea altele, a căror faimă îl atrăsese şi al căror talent îl dezamăgise. Doamna de Guerne cântă. In picioare, într'o atitudine imobilă, căreia masca ei dramatică şi privirea inspirată îi dădeau o trăsătură de Pythie, ea lăsă să sboare câteva note — calme furtuni, ce păreau ca să spunem aşa, neomeneşti. Spun, lăsă să-i sboare, căci vocile celorlalţi cântăreţi sunt voci rezemate pe gâtlej, pe piept, pe inimă, care parcă păstrează un lucru cald şi omenesc de carne şi oricât de materiale ar fi, nu vin la noi decât ca un parfum, ce ar duce cu el câteva petale dintr'o corolă smulsă. Nimic din acest lucru la Doamna de Guerne. Este probabil singurul exemplu al unei voci fără suport fizic, al unei voci nu numai curate, dar întru atât de spiritualizată, încât nu aşi asemui-o nici suspinelor unui flaut, ci al unei trestii în vânt.

Inaintea acestor sunete de nedefinit, muzicianul, de care vorbiam rămânea imobil, într'un surâs extaziat. Cântăreaţa continua totuşi să dăruească „fermecătorul raiu de note inegale". Dar se poate vorbi despre o cântăreaţă în faţa acestei armonii, care părea mai puţin produsă de un artificiu omenesc, cât înălţată dintr'un peisagiu şi — în graţia ei antică — făcea să te gândeşti la Hugo:

Tiens, une flute invisible
Soupire dans les vergers,
La chanson la plus pasible
Est la chanson des bergers.

Doamna de Guerne nu ar fi mişcătoare cântăreaţă de astăzi dacă glasul ei ar părea numai simplul glas al unui peisagiu grec.

Nu, mai mult un peisagiu lunar de Monticelli decât un peisagiu de Theocrit pare că voeşte să exprime starea ei de suflet, şi este mai mult muziciana „tăcerii" lui Verlaine decât a lui Moschus. Prin acest lucru farmecul străvechiu al acestei arte capătă un carater ciudat de modern. Şi desigur nu exista cântec pe care l-ar interpreta tot atât de bine cât **Le clair le lune** de Fauré, această minunată capo d'operă.

Nici o muzică, aşi fi ispitit să spui nici o dicţiune, nu intervine aici pentru a crea sentimentul, încredinţat numai calităţii impresionante a sufletului. Este suprema distincţie a acestei arte de a evita nuanţele facile şi tranziţiile banale. Nu este prin aceasta mai puţin profundă. Ştergeţi nobila cenuşe, care acoperă voluntar aceste note, asemănătoare urnelor de argint: veţi găsi acolo curios închise şi credincios păstrate toate lacrimile poetului.

Cei ce au auzit-o odată pe doamna de Guerne nu pot să-şi păcălească decât cu foarte puţine voci necazul de a nu o mai auzi pe a ei şi niciuna nu poate, în orice caz să-i dăruească exact această duioşie particulară, această izbucnire potolită de argint. In unele idile antice, ca în admirabilul Phillys de Reynaldo Hahu, chiar flautul lui Pan, pare că acompaniază în adâncul pădurii sfinte versurile încântătoare ale poetului. Şi aici această voce, nu este numai

la lyre naturelle,
La muse des guérets, des sillons et du blé

ci o liră dureroasă, care exprimă tristeţile iubirii şi ale morţii.

Ar fi o foarte mare naivitate să cred că această impresie, atât de stranie, calitatea firească a vocii doamnei de Guerne, adăugată puterii sentimentului său muzical, o poarte da. Trebue deasemeni o adâncă ştinţă a cântecului, ştiinţă tăinuită dar necesară, a cărei roadă dulce o culegem în sonorităţi aurite. Şi pentru a rămâne la o parte pur materială a artei cântului, cei care nu au auzit-o cântând, cu minunata doamnă Kinen, marele duo din **Semiramis,** nu ştiu că ştie să vocalizeze ca Patti. Ar fi nedrept să nu asociem numelui doamnei de Guerne, pe acela al contelui Henri de Ségur, fratele ei, care este poate ca înţelegere şi cultură muzicală, egalul surorii sale, dar care în religioasa lui admiraţie pentru ea şi-ar mărginit toată ambiţia în a fi perfectul şi credinciosul ei acompaniator. De la moartea tatălui său, marchizul de Ségur, al cărui nume este astăzi purtat de abilul evocator al salonului doamnei de Geoffrin, un viitor academician, contesa de Guerne locueşte cu soţul ei, contele de Guerne, o graţioasă vilă în strada Bosquet — aici au fost auzite întâia oară corurile din Esther, probabil tot ce a scris D. Reynaldo Hahn mai frumos în care toate graţiile povestei biblice şi ale tragediei raciniene s'au transcris exaltate parcă — locuinţă inobilată de toate mărturiile de admiraţie, pe care compozitorii le-au dat artistei dela Gounod, care îi dedica melodiile până la Hébert, care i-a făcut portretul; susţinută de uşoare coloane corintiene, răsunând când la sunetul lirei când la al harpei şi deasemeni la acela al unui glas, care încântă ca întâia şi emoţionează ca a doua, această casă fericită este asemeni unei case de înţelept şi unui templu de muze.

trad. de MIHAIL SEBASTIAN

(Editura Nouvelle revue française)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 15
8 Aprilie 1928
5 Lei

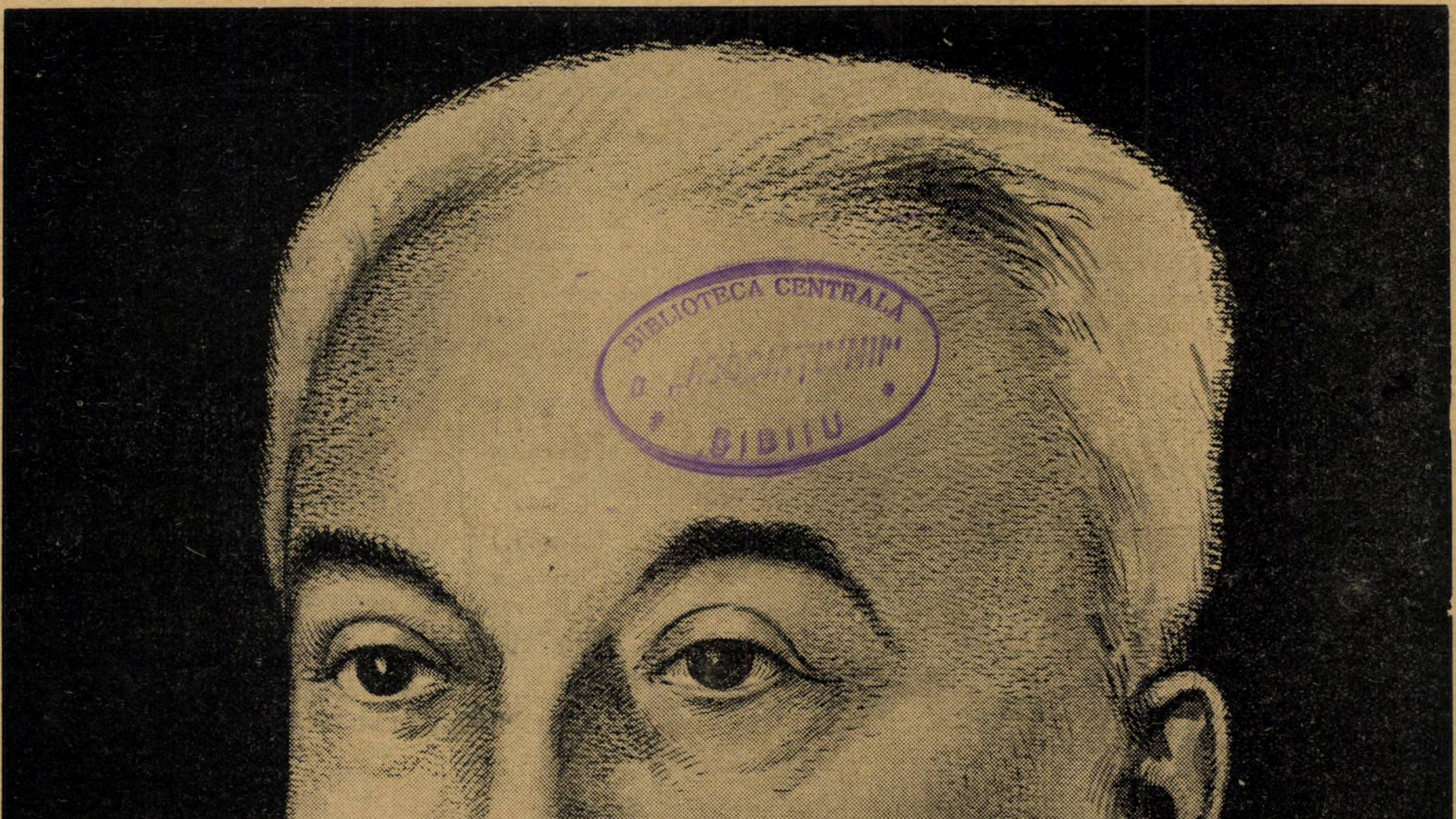

BIBLIOTECA CENTRALA
SIBIIU

PREMIUL CORNOVIN

sufletul romanesc

PREMIUL CORNOVIN

Nu ştim ordinea în care diferitele ţări primesc premiul Nobel. L-au obţinut ţările nordice, Anglia, Germania, Franţa, Italia, Spania, Statele Unite şi India. L-a luat şi Polonia.

In anii din urmă am fost înaintaţi la gradul de candidaţi. S'a vorbit despre profesorul Paulescu şi recent a fost propus dr. Levaditi. Cu puţină răbdare, cine ştie, ne-o veni rândul, dacă nu or lua-o de-acapo marile naţiuni.

Ca o consolidare parcă s'a acordat totuşi d-rului C. Levaditi unul dintre premiile de seamă internaţionale: premiul Cornovin.

Ne expune în coloanele alăturate, cu competinţa, d-rul Banu valoara ştiinţifică a descoperirilor acestui savant român, descoperiri medicale cunoscute de altfel şi de profani în lumea întreagă.

Ne gândim numai ce strălucire ar fi adăogat el universităţii din Cluj, acelei universităţi cu care unguri se mândreau pe vremuri atât, ca să o declare astăzi „decăzută din cauză că a ajuns pe mâna românilor".

Alături de marele savant Racoviţă şi de atâţi profesori de renume, d-rul Levaditi ar fi fost un adevărat răspuns calomniilor maghiare.

Laboratorul lui de cercetări — sprijinit aşa cum ar merita de stat — ar fi fost un adevărat centru ştiinţific mondial.

CAMIL PETRESCU

DOCTORUL C. LEVADITI

Dr. G. BANU

Suntem o ţară de una, cel mult două generaţii de cultură.

România, în năzuinţa de a se dezvolta cât mai grabnic, a întemeiat şcoli şi a dat pregătiri tineretului în special, cu scopul de a defrişa terenurile primitive, culturale, igienice...

Acum 30—40 ani nu aveam şcoli excepţionale care să poată creia elemente dedicate ştiinţei şi cercetărilor şi nu era mare numărul celor care să-şi poată permite incursiuni în aristrocratica ştiinţă pură.

Mulţi tineri medici încercau pe atunci dorinţa calorificărei unei inteligenţe naturale, capabilă de creaţiune şi de muncă, care n'ar fi cunoscut margini. Visul se risipea însă în neputinţa materială de a păşi frontiera. Intr'o ţară cu munca intelectuală nereglementată, tineretul medical — în cea mai mare parte fără sprijin material — nu putea înfrunta lupta de cucerire ştiinţifică.

A fost însă un îndrăzneţ, tânărul medic din 1897, C. Levaditi.

Const. Levaditi, este elevul Facultăţii din Bucureşti. In scurt, după anii începători ai Facultăţii a trecut la institutul de cercetări anatomo-patologice şi bacteriologice, condus de cel mai creator dintre medicii cu care ne-am ilustrat până acum doi ani, Institutul profesorului Babeş. Aici şi-a apropiat technica cercetărilor, aici a prins intuiţia ideilor ştiinţifice dela cugetătorul prof. Babeş, aici a luat exemplul muncii în adâncime dela înfrigurata pasiune care stăpânea pe Babeş şi pe apropiatul acestuia prof. Marinescu.

Un fior de avânt l-a dus în 1897, în ţările cu largi orizonturi ştiinţifice. In Franţa şi Germania, cercetează cele mai mari şcoli, lucrează instruindu-se şi deschide uşa creaţiunei.

Din laboratorul lui Charrin dela collège de France, trece apoi în şcolile germane. Lucrează la marele Ehrlich, biologistul cunoscut şi descoperitorul salvarsanului şi apoi la Behring.

După acest prolog de studii şi experienţă, Levaditi urmează să-şi dezvolte personalitatea autonom şi puternic, în cea mai înaltă şcoală a lumii, Institutul Pasteur, unde intră în 1890.

Viu, în permanent neastâmpăr, turburat de problemele mari ale biologiei, sprijinit pe o technică perfectă şi dotat cu o îndemânare diavolească, printr'o inteligenţă remarcabilă, cucereşte autoritatea ştiinţifică în Institut şi în ştiinţa universală.

Incepând cu studii în sifilis, a stabilit metoda generală întrebuinţată azi, de colorare a spirohetei, agentul sifilisului, a executat transmisiuni exeperimentale, localizări, a studiat sero-reacţiunea. Aceste studii le continuă şi azi în legătură cu tratamentul acestui flagel. A lucrat apoi cu Landsteiner din Viena şi singur în problema poliomielitei; în acest scop a făcut studii şi în Suedia. După cercetări important în scarlatină a intrat în domeniul vast de adâncă preocupare a lumii medicale de azi, al ultravirusurilor. Rând pe rând au preocupat Academia de ştiinţă, Academia de medicină şi Societatea de biologie comunicările savantului Levaditi, în poliomielită, encefalită letargică, herpes, zona.

Levaditi a fost condus de o concepţie generală asupra virusurilor invizibile şi a urmat un fir conducător în seria lucrărilor sale. El face apropiere între virusul poliomielitic, encefalitic, virusul herpesului, vaccinului şi turbărei şi stabileşte o clasificaţie întemeiată pe afinităţile pe care aceste virusuri le au pentru diverşii fermenţi ectodermici. Firul conducător al cercetărilor sale e reprezentat de concepţia relaţiunilor între origina embriogenică a ţesuturilor şi afinităţile ultra virusurilor pentru aceste ţesuturi. Ideia conducătoare şi concepţiunea nouă a acestui savant este subliniată de marele Roux, directorul Institutului Pasteur.

In legătură cu această mare problemă a virusurilor invizibile Levaditi publică după război două lucrări de importanţă fundamentală: Ectodemoses-neurotropes: Polimielite Encephalite, Herpès în 1922, iar în 1926, L'herpès et le Zona.

Aceste două lucrări reprezintă opera de încoronare de 20 ani de necurmată muncă din Institutul Pasteur; ele mai reprezintă o înaltă concepţiune biologică şi o operă de sinteză în problema virusurilor invizibile.

In ultimii ani (1922) descopere, împreună cu Sazerac bismutul ca mijloc de tratament a sifilisului. Este un aport de cea mai mare importanţă pentru ştiinţă şi umanitate.

Levaditi ocupă azi un loc de frunte în Institutul Pasteur, este o glorie a ştinţei şi o mândrie a noastră.

Dece n'ar fi fost oare o glorie locală, un fruntaş de şcoală în Bucureşti?

O vitregie a împrejurărilor l-a ţinut departe de ţară. Numai consiliul dirigent în 1920, l-a invitat în învăţământul Universitar din Cluj; a fost chemat însă numai pentru... un an.

In lupta vieţei beneficiare, mediocrităţile se organizează şi es totdeauna învingătoare... Invidia, rezultatul neputinţei, s'a întărit într'un cerc de dezesperată rezistenţă, şi a împiedicat intrarea în ţară a acestei valori naţionale încă demult necontestată de universitate.

Levaditi, iubitor a cercetărilor de laborator, rămâne senin sub auspiciile Institutului Pasteur, într'o preocupare permanentă de producţiune şi realizează cea mai valoroasă propagandă pentru românism.

Păstrează generozitatea omului de gândire superioară, peste scăderile noastre depe pământul unde s'a născut şi va rămâne ca revendicat de noi marele român creator, după cum este — să o ştie toţi **care nu îl cunosc — bunul român ca patriot.**

DOCTORUL LEVADITI şi STRAINATATEA

Lucrările unui savant ca d-rul Levaditi sunt foarte comentate în lumea întreagă.

S'au scris despre ele nenumărate articole.

Dăm aci numai părerea unuia dintre cei mai savanţi de azi, dr. Roux, directorul Institutului Pasteur :

„Chiar dela începutul cercetărilor dvs. aţi prins asemănările ce există între virusul rabic şi cel al poliomielitei şi, această constatare v'a călăuzit cercetările dvs. Mai târziu encefalita epidemică s'a adăugat grupului ; apoi ideia că virusurile invizibile au o afinitate particulară pentru ţesuturile ectodermice v'a condus la studiul vaccinului şi herpesului. Experienţele recente asupra herpesului şi encifalitei produse de virusul herpetic sunt de cel mai mare interes, deoarece ele dschid aspecte neaşteptate asupra originei unei grave maladii nervoase". (Ectodermoses-neurotropes).

După cum se mai ştie că doctorul Levaditi a fost propus pentru premiul Nobel şi că în cursul acestui an chiar, senatul universitar din Edinburg, sesizat de lucrările sale, i-a acordat marele premiu Cornovin.

adevarate

confuzie

Se ştie că acest savant care ne face atâta cinste în străinătate a fost şi câtăva vreme la Cluj unde fusese invitat la o catedră, ca şi celălalt mare savant Em Racoviţa. Se mai ştie de asemeni că doctorul Levaditi e ceeace se numeşte un om de lume în sensul occidental al cuvântului : elegant ca îmbrăcăminte, atent şi politicos, frecventând concertele şi teatrele. Este adică exact, opus tipului de profesor german : cu ochelarii petrecuţi după urechi, cu redingota demodată, cu manşetele ca nişte burlane albe.

Este explicabilă deci scena care se întâmplă într'unul din laboratoarele universităţii din Cluj. Un profesor ungur care avea de vorbit cu dr. Levaditi dar care nu-l cunoştea personal, ştia precis după indicaţiile dela cancelarie că e în laborator.

Pătrunse deci în laborator şi văzând doi domni unul cu mutra de savant : chel, cu mustaţa căzută pe gură, cu ochelari cu sârmă, şi altul foarte corect îmbrăcat şi fără nimic de „herr profesor", i se adresă timp de cinci minute celui dintâi, chelului, cu cele mai stăruitoare şi mai ungureşti : „onorat profesor, supra onorat profesor, excelenţa voastră".

La care celălalt, răspundea foarte încurcat, căci nu era de cât un biet bătrân ajutor de preparator, care de atâta viaţă în universitate căpătase un aer de savant.

Foarte greu s'a convins — dacă s'o fi convins — profesorul ungur, că domnul celălalt era doctorul Levaditti.

Un savant atât de elegant...

examen

Când a fost vorba ca dr. Levaditi să fie numit, acum zece ani ca profesor la Cluj se ridicau în cercurile profesorale locale vagi obiecţii.

— Să ne mai lase în pace cu domnii aceştia care vor să pătrundă la universitate fără... examen. Uite domnule, eu mi-am luat întâi docenţa, am dat vre-o treizeci de examene şi acum de-abia am fost numit. Pe când domnii ăştia dela Paris... Şi cum au mai fost alţii ca acest profesor cu examene, s'a revenit asupra numirii d-lui Levaditi.

Dar iată că se află de succesul lucrărilor acestui savant în străinătate. Se vorbeşte de premiul Nobel, i se acordă premiul „Cornovin".

Tocmai i se spuneau acestea domnului cu examenele care se grăbi să-şi dea părerea :

— Domnule, eu totdeauna am spus-o că trebue să stea în străinătate... Cât ar fi pierdut dacă ar fi rămas la Cluj... Uite la mine...

Şi surâdea crezându-se, probabil şi nedreptăţit.

NOTE BIOGRAFICE

Doctorul Levaditi s'a născut la Galaţi, în 1874. Rămânând orfan de mic este crescut de o mătuşe a sa, d-na Crupenschi. Studiile şi le-a făcut în Bucureşti, lucrând mai ales la Institutul prof. dr. Babeş. In 1897, pleacă la Paris, unde lucrează cu Charrin, la Collège de France. Trece apoi în Germania unde lucrează cu Ehrlich şi Behring. In 1900 intră la Institutul Pasteur.

Inaintea războiului european este invitat în Suedia pentru a face studii asupra poliomielitei. Este invitat deasemenea la Institutul Rockefeller, pentru a lucra în acest Institut alături cu Floxner, Nogouchi, etc. La izbucnirea războiului este mobilizat pe frontul francez, conducând spitalul din Orléans, iar mai târziu pe frontul belgian, unde lucrează împreună cu prof. Le Page din Bruxelles. După război este chemat în calitate de delegat al Institutului Pasteur, spre a ţine conferinţe la Londra, Bruxelles, Haga, Praga, Madrid şi Stockholm.

In 1920, dr. Levaditi a fost invitat de consiliul dirigent să accepte catedra de bacteriologie şi medicină experimentală dela Facultatea de medicină din Cluj, unde ţine o serie de prelegeri. După un an se revine însă asupra acestei propuneri.

Pentru cercetările sale ştiinţifice se decernă D-rului Levaditi o serie de premii franceze (Academia de Ştiinţe) şi străine.

De curând Senatul Universitar din Edinburg a acordat d-rului Levaditi, premiul „CORNOVIN" ca răsplată pentru lucrăile sale asupra acţiunei curative a bismutului, premiu care se decerne la intervale mari şi numai lucrărilor excepţional de valoroase.

POEZIE

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

POEZIE PENTRU ŞCOLARI

Ţi-aduci aminte, noi scriam în clasă...
Era o încordare de peniţe!
De pe ferestre soarele de după masă
Venea ca fluturi mici de aur în altiţe.

Pe albele caiete în scufii
Albastre, roze sau portocalii,
Ce roi de musculiţe năpădise
Cu-antenele muiate în cerneală ?
Afară tot cuprinsul ostenise
In piatră, în căldură şi sineală...

Ce scârţâit febril de greeri proşti
Care la iarnă-aveau să fie iar flămânzi?
Până în curte ne părea că-s poşti
Şi ne sosea din bune după-prânzi
Un glas de oameni fericiţi — şi foşti...

Foi albe se aşternuse astfel cu dâre
De vagi insecte... Când un gând stingher
Albastre foi, a început să vâre
Prin albe foi, şi singuri, cu eter
Incet, ne-am pomenit scriind pe cer...

ANDREI TUDOR

REALITATE

In ora, care se închide
şi răvăşeşte 'n noi sonor
tăcerea mea şi amintirea —
şi plăsmueşte 'n timp un dor,

mai stărui şi-mi croesc egală
făptura mea din orice ceas,
când peste faptele trecute
numai noi doi vom fi rămas.

JULES SUPERVIELLE

SCHIMBĂRI

In balta-acestei zile mici
Au băut păsări nocturne
Pân'au căzut moarte'mprejur
La ultimul suspin al lunei

Iată flamanzii aurorii
Care-şi fac cuibul în lumină
Din auritul vânt al aripilor
Din mătasea orizontului

EMIL GULIAN

IOAN C. GEORGESCU

APUS PE APE

Junghiat pe culmi -- El — samănă în lacrimi —
aprindere de sânge — prin vadul gol de umblet :
pregătind candelă de voie — întinsului
de ape ce-şi clatină'n vegherea vântului —
rubinul scăpat, cu multă'ndemânare —
pe umerii serii din îngemănare
de raze în soboare.

Şi în sfârşitul lamelor înfipte —
îşi tremură sdrobit pe căi sucite
în aşezare-tot sângele'nchegat,
curat—
ce lâncezeşte încă, pe pleoapele muiate —
când nu va trece vreme să fie'n veci plecate,
...uitând pe-un cer de apă — sărutu'nsângerat...

V. FL. LAZARESCU

CUPRINS LAIC

Gând istovit pe drumul fără sfârşituri
Glas rătăcit în ecouri vătuite de mituri
Aşteptare târzie la popasul cu tăceri topite
Pe bănci, pe urme de paşi în nisip, şters, rătăcite...

Purtată ermetic tot te mai văd, te mai ştiu
Relicvă spuzită cu rugină de vis
Pe sufletu-mi cald, în taine închis
Cântă-amintirea sânge-albastru şi viu...

CONST. ARGEŞANU

CÂNTEC DE NOAPTE

„Mains en songe, mains sur
mon âme"...
ALBERT SAMAIN

Mâini, aripe de vise, flori albe sidefate
Petale ce în umbră se 'nchid şi se deschid
Ţi's mâinile — pe care în noaptea asta tristă
Sărutul nou îngheaţă pe albul lor morbid.

Mab...
Ţi's mâinile ca două sculptate cupe albe
Din care-aşi vrea o clipă să sorb înfrigurat
Otrava miresmată ce'mbată şi ucide
Şi să-mi îngrop în suflet trecutul meu uitat.

O, mâinile pe care le-am sărutat aseară,
O mâinile pe care o clipă le-am privit,
Când te vei duce
în gându-mi vor înflori alături,
Ca două flori mici, albe, — pe sufletu-mi cernit.

PRUNCUL SERDARULUI PANAIT

Lucreția Petrescu

Două recente succese pe scena Naționalului, anunțaseră în D-na Lucreția Petrescu un autor dramatic cu puternică acțiune asupra publicului.

Autoarea „Ânuței", care de altfel pregătește o nouă comedie „Se caută o jupâneasă", face acum incursiuni în domeniul nuvelei. „Universul Literar" oferă cititorilor săi nuvela „Fiul serdarului Panait", în care se desvălue acelaș descriptivism dramatic și o atmosferă asemănătoare celei din „Păcat".

Răzimată de perinele divanului, — cu picioarele strânse cruciș sub dânsa, — bătrâna serdăroaie cucoana Zinca și-a uitat de cafeaua, care aburește alături, ascultând ce-i povestește, ce grozăvii îi povestește de nora sa și de fiu său — țiganca Marghiola îngenunchiată jos la marginea divanului:

— „Ochii să-mi sară stăpână! Să nu mă mișc de aci, dacă spui minciuni! Cum să nu știu eu tot, când doar eu le aduceam scrisorile. Nu, nu te mânia stăpână pe mine. Ce vină aveam eu, dacă îmi poruncea duduia, să mă duc? Matale o știi doar pe duduia noastră cât îi de iute și de aprigă. Cum puteam eu — săraca de mine — să-i es din cuvânt? Le duceam; ce era să fac?

— „De mult?"

— „Firește că de mult. Iacă au trecut doi ani. Se întâlneau de câte ori era dus boerul la moșii or la divan.

Da cum să nu-i văd stăpână, că numai eu doar îi deschideam ușile. Da fără de voie, zău fără de voie le făceam toate. Să nu crezi, că aveam vre-un folos. Să te fi milostivit și d-lor cu un galben, doi.... Doamne ferește. De frică le făceam, numai de frică. Dar acu m'am hotărît. De m'o omorâ duduca, de mi-o face or-ce; nu mai rabd rușinea asta pe capul boerului. Am zis: Mă duc și spun tot cucoanei mari. Boerului nu i-am suflat nici atitica. Mi-a fost frică, că în mânia dintâi mă omoară. Si ce vină am eu săraca? Eu pentru binele D-lui, venii acum la milostivirea cucoanei mari".

— „Nu mă credeți? Ei păi mă temeam eu de asta. Nu-i nimic. Iacă am adus aici dovada. Iaca-ta-o! Mi-a dat'o duduca ieri. E un răvășel către stolnicul Ivașcu-ibovnicul Dumneaei.

Să ertati că-mi scapă vorba asta. Trebuia să duc astăzi răvașul, dar eu am venit cu el aci, să facă stăpâna cum o crede mai bine. Că e mare ocară de casa boerului Panait — biet feciorul D-voastră".

Și-a pus serdăroaia pe nas ochelarii si cu greu a tălmăcit slova noră-sei în răvasul către stolnicul Ivașcu. Și nu mai lăsa nici o îndoială răvasul. A citit cucoana Zinca tare, ca să înțeleagă mai bine cele câte-va rânduri:

— „Psihi-mu, dacă te trimite odată cu o treabă în Moldova, dute sufletele. Si pentru dragostea noastră e bine să fim despărtiti o vreme. Drag mi-ar fi să te am mereu alături dar n'as vrea să se bage de seamă că pruncul serdarului Panait aduce parcă la chip cu stolnicul Ivașcu".

Nici n'a isprăvit răvașul și a sărit arsă serdăroia. Nu crezuse întâi, dar acum mai poate avea vre-o îndoială? Bate în palme, poruncește:

— „Safto! Ciubotelele de brumel!". Gafițo! Maloteaua de aclaz vișinie. Și spuneți lui Axinte să înhame murgii la butca cea nouă. Repede, repede!".

Noroc, că dela casa D-nei până la curțile feciorului D-sale — serdarul Panait — e o bucată bună; și a avut vreme serdăroaia să se gândească, să se potolească. Căci de ar fi intrat la fiu-său, furtună așa cum pornise!...

Legănată pe pernele butcei s'a tot gândit serdăroaia cum să înceapă, cum să-i spună cu binișorul, să nu-i vină vre-o dambla, să nu se îmbolnăvească bietul copil. Serdarul Panait — bietul copil — a împlinit 50 de ani, astă vară; dar tot puțintel la trup și puțintel la minte a rămas, așa că fără păcat îi poate zice serdăroaia, maică sa —bietul copil. Și să-l înșele pe el mititelul! Chirie eleison! Ce femeie nerușinată și noră sa. Pe vremea cucoanei Zinca era parcă altfel de lume. Nu că nu erau și pe atunci întâmplări de astea, dar cel puțin nu mai scriau cucoanele și răvașe, ca să afle și slugile.

Și noră-sa, care făcea pe mândra! Ei să vedem, ce o mai zice, când o citi scrisoarea Dumneaei de dragoste. Cum o să se apere? O fi dânsa cu mult mai tânără o fi nevasta de a treia a serdarului Panait, dar tot nu se cădea.

Tinută de subțiori de două slugi, cari i-au eșit în cale și ascunzându-și pe cât putea — mânia, cucoana Zinca urcă scara casei fiului său serdarul Panait.

Aici e zarvă mare. Toată casa e zăpăcită. Serdarul cu ochii roșii vine în întâmpinarea mame-sei și scâncit îi povestește că micul Ioniță — pruncul pe care acum după cinci ani de căznicie cu a treia nevastă, s'a îndurat Dumnezeu să-l dăruiască; Ioniță — copilașul grăsuliu și dolofan cu care se mândrea atâta Panait serdarul — e bolnav de azi dimineață rău de tot. Scâncește, tremură, varsă și nimeni nu i-a aflat rostul boalei. De giaba ține atâtea babe în curte. Nu-s vrednice nici de mâncarea ce le-o dă. A trimis acum și după Franț felcerul neamț, să vină la copil.

Putea oare cucoana Zinca în fața durerei feciorului ei, să-i mai toarne pe inimă și veninul trădării? Nu putea. Si a mers tăcută în odaia unde patru, cinci babe, — nu știu câte dădace și o tânără doică țigancă se învârtesc zăpăcite în jurul leagănului, unde — în mătăsuri și horbote — se frământă și scâncește un copil de câte-va săptămâni.

Ce trăsături, ce leacuri, ce descântece! Nimic n'a folosit și copilul se zvârcolește țipând tot mai dureros și mai fără de putere.

Serdarul Panait și-a pierdut cu totul capul. Noroc că a sosit grăbit și Franț felcerul. Meșter mai e și neamțul! Cum a descurcat repede de a firul toate! Știe acum și din ce e bolnav copilul și i-a dat și câte-va picături, cari parcă l-au mai liniștit.

Cum să nu fie bolnav mititelul?

Auzi! Dacă doica lui — ce ți-e cu țiganul prost — se bocește într'una de două zile, fiindcă a auzit că copilul ei — un danciu păcătos — trage să moară pe o laviță a bordeiului. I s'a turburat laptele, copilul a supt țâță înveninată — și iacă pricina.

De nu i-ar fi fost de copil— serdarului, ce harapnice i-ar mai arde țigăncei ticăloase, care bocește după danciul ei și îmbolnăvește coconașul.

Noroc de Franț. I-a dat acum și doicei o doctorie, a liniștit de tot copilul și a plecat apoi încărcat de blagoslovirile slugilor și de mulțumirile serdarului, care i-a vărsat un pumn de galbeni în palma lui nemțească.

Și nici acum, — când l'a văzut așa de voios de copil nu s'a îndurat bătrâna coana Zinca, să-i strice bucuria. Mai e vreme — lasă.

In odaia noră-sei, te îmbată dela ușă mirosul de ulei de trandafir. Săltată în sus — din spuma pernelor și a prostirilor albe — tânăra serdăreasă Ilinca — cu o oglindă în mână — își privește chipul, în timp ce două țigănci tinere îi piaptănă părul lung și negru în două coade grele. Nu și-a isprăvit lehuzia și de aceea șade încă în pat între perne, îmbrăcată numai într'un camizon chilimbariu, care lasă să se vadă în față horbotele scumpe ale cămășei.

E tânără și frumoasă serdăreasa Ilinca. Se poate mândri cu o așa nevastă serdarul Panait. Și par'că și mai bine îi șade acum de când e mamă. Ce sân pietros și alb svâcnește din albeața cămașei, ce ochi mari și sprincenați, ce gropițe în obrazul plin și trandafiriu.

Lângă pat, pe o măsuță încrustată în sidefuri stau pe tava aurită: chiseaua cu șerbet, feliile tăvălite în zahăr ale rahatului turcesc, smochine, curmale și naramge. Şi soacra și nora după ce au sorbit apa rece, șerbetul și cafeaua schimbă câte-va vorbe dulcege și priviri acrii. Nu știe nimic serdăreasa tânără de boala copilului, căci nimeni n'a avut voie să turbure liniștea lehuzei. Și nici soacra firește — n'a pomenit nimic. Asa că cucoana Zinca după un rămas bun, „chera mu" și-a lăsat singură nora — și cu răvașul tot ghemuit în buzunarul malotelei s'a întors acasă.

A chibzuit mult pe drum în salturile butcei. Chibzuește și acum acasă pe pernele divanului între aburii cafelei și a ciubucului din care trage voinicește. Să-i spue lui Panait de scrisoare?..

Ei firește că trebue să-i spue. Cum să îngăduie dânsa asa nelegiuire? Și când o sti serdarul Panait, ce are să facă oare?

Are să-și alunge nevasta fără îndoială....

Ei mai stai cu alungatul, că doar nu

VIAŢA MINUNATĂ A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan şi Romulus Dianu

4)

X

Jertfa Tomaidei pentru drumul către mărire a lui Anton creştea.

Nu numai părăsirea casei şi îndrăzneaţa pribegire printr'o lume străină, trebuiau să fie preţul scump al acestei jertfe.

O altă jale, o durere amară ca o ispăşire, aştepta pe mama bună ce era Tomaida.

Abia ajunseră la Chişinău şi abia aşezată într'o casă luată cu puţinii galbeni cu cari plecase şi cei doi copii mai mari, Vlad şi Andrei, fură luaţi în pedestrime.

A fost o despărţire în care plânsul mamei nu durea mai puţin decât tăcerea micului Anton. Fără să simtă lămurit pentruce, el voia să ceară fraţilor săi iertare. Iar Tomaida se învinuia în faţa copiilor ei mari, de nenorocirea lor şi de câtă caldă iubire lipsise ea pe Vlad şi Andrei, numai din pricina patimei ce arătase lui Anton.

Din prima zi, rămas singur cu Tomaida, Anton simţi că datoria de-a întreţine această mamă greu lovită, a venit.

Fără să spună nimic, Anton se înfăţişă într'o dimineaţă meşterului cântăreţ al bisericii celei mari din oraş. După încercarea glasului şi după ce rosti pe dinafară rugăciunile mai de seamă, meşterul îl tocmi în corul bisericii.

Ştiind destul din psaltichie şi având o voce frumoasă de sopran, Anton era preţuit şi ajunse curând să cânte bine în ruseşte nu numai la biserică ci şi în câteva coruri.

Duminicile după amiază rămânea în casă lângă Tomaida, care nu mai înceta să plângă. Deşi zecile de scrisori ale lui Anton porneau udate de lacrămile mamei către Brăila, unde era polcul rusesc din care făceau parte Vlad şi Andrei, nici un semn nu se mai întorcea deacolo.

Alături de casa lor locuia un fost polcovnic rus, bătrân acum şi singur, căruia îi plăcea să-şi povestească tinereţea lui eroică, trecută la Curtea Ecaterinei II.

Iubea pe Anton, şi în zilele când nu-l vedea, era ispitit să-l caute acasă. Auzind dela Tomaida rostul silinţelor cărturăreşti ale băiatului, colonelul încheia vorba mereu cu aceeaş poveste pe care până în cele din urmă Anton o ştia pe din afară:

— „Da, e bine să fii şi cărturar“...

Adăoga însă îndată că nu e prea bine şi nici de viaţă uşoară nu au parte cărturarii.

— „Aveam douăzeci de ani şi eram sublocotenent proaspăt la Moscova. Hei, ce vremuri! Intr'o zi pe când făceam de gardă, se înfăţişă un bătrân, cu o trăsură plină cu sipete mari. Venea la împărăteasa. La început mi s'a părut că-i un negustor din Apus venit cu mătăsuri şi giuvaeruri, că veneau mulţi, să-şi vândă scumpeturile Ecaterinei. Dar nu purta nici barbă, nici caftan. Era îmbrăcat nemţeşte. Ii cerui numele spre a-l anunţa.

— Denis Diderot...

N'auzii bine şi comunicai comandantului gărzii:

— A venit gaspadin Dideroff...

— A, Diderot! Diderot! Invitatul Majestăţii-Sale Ţarinei!

Inchipuiţi-vă, venise să vândă, ce credeţi? Cărţi! Toate sipetele erau pline numai cu cărţi! Venise să-şi vândă ţarinei bibiloteca pentru a-şi putea înzestra singura lui fată. Omul aplecat numai în cărţi, uitase de fata care îmbătrânea aşteptând să se mărite“.

XI

Anton nu mai semăna cu copilul acela din Slivinul bulgăresc, nici într'un fel.

Imbrăcat într'o haină neagră, înalt şi subţire, coristul bisericii din Chişinău, nu avea deloc înfăţişarea unui viitor popă, ci mai degrabă a unui băiat îngrijit, de boer, sau de negustor. Din cele treizeci de capete ale corului, Anton răsărea şi era mai des chemat să cânte la unele nunţi boereşti.

Fetele corului, sărace, aveau priviri destule, dulci şi atrăgătoare, pentru tânărul camarad de cântare. Anton, la început înecat în timiditatea lui adâncă de băiat de ţară, se descurca greu de urzeala de priviri ce-i apucau capul, ca frânghii aprinse.

Fetele corului erau mai încercate în jocul acesta, şi-şi treceau nopţile în iatacurile băeţilor avuţi de unde plecau întotdeauna dimineaţa cu spelci, mărgele, papuci, cătărămi, panglici, barişuri, broboade cu ciucuri, ciorapi verzi dela Braşov, agrafe, brăţări şi cutii de acadele. Poate că la timiditatea băiatului nostru, se adăoga şi teama de-a nu fi silit să dea şi el daruri, pentrucă în mintea lui, dragostea fetelor din cor, părea anume făcută să fie plătită.

La urmă însă, Nastasia care îi stătea alături, i se lăsă în braţe, fără să ceară pentru asta nici măcar o agrafă.

— Mergi cu mine la Dănuţeni, Anton? Vom fi singuri şi ne vom iubi cum ne-o place şi cât om vrea. E acolo mătuşa mea care ne-aşteaptă şi nimeni nu ne va da de urmă. Mâncăm pâine cu miere şi ne iubim. Mergi?

La o asemenea invitaţie Anton nu putea răspunde, decât primind îndată.

In aceeaş seară plecară, fără nici un gând în urmă. Dragostea Nastasiei era dintre acele ce satură dela început, ca anume bucate, şi Anton ceru să se reîntoarcă. După trei zile, reveniră la Chişinău şi Nastasia văzând răceala acestui

---

e duduca Ilinca luată aşa după drumuri. Şi ea e fată de boer — nepoată de vornic — şi are stare destulă. Când s'a măritat cu Panait nu a avut zestre mai nimic, dar la moartea fratelui ei răposat holtei, duduca Ilinca a rămas stăpână pe pământurile de pe Ialomiţa şi pe şirul de case de pe podul Caliţei.

Ce i-o păsa asa mult duducei Ilinca dacă serdarul Panait s'a despărţi de dânsa? E frumoasă e tânără. Câţi n'or vrea-o? Intâi stolnicul Ivaşcu...

Mai greu şi-o găsi Panait altă nevastă. De trei ori însurat — de nu-i puţin lucru. Şi să rămâie tot singur....

Dar copilul?...

Acum când are şi el bietul Panait atâta bucurie tocmai mama sa să vină să i-o spulbere? Da, dar răvaşul?

Ei par'că trebue să le mai crezi toate ale răvaşelor. De ce adică nu ar fi copilul lui Panait? Că par'că îi şi seamănă aşa puţin, mai ales când scânceşte. Şi apoi de n'ar fi copilul, cui are să lase serdarul atâta groază de avere? La neamurile, cu care cucoana Zinca nu s'a avut niciodtă bine? Ce cătrăniţi erau în toatele când s'a născut băiatul! Fireşte, li se tăiase nădejdea moştenirii. Şi acum chiar coana Zinca să le tragă jarul pe turtă? Ba numai asta n'o mai fi. La urma urmei copilul nu are nici o vină, tot fecior de boer e şi atâta bucurie are acum de dânsul bietul Panait!

Hotărîtă, liniştită acum, cucoana Zinca scoate răvaşul şi-l apropie de cărbunele ciubucului. Dar abia arde un colţ al hârtiei şi se răsgândeşte. Il împătureşte frumuşel şi-l pune încuiat în sipeţelul D-sale cu scumpeturi. Să-l lase acolo poate vre-odată cu nora sa îi prinde bine. Domol apoi, porunceşte arnăutului care s'a ivit la uşă de cum a pocnit D-nei odată palmele:

„Arghire e jos la bucătărie Marghioala-ţiganca bataşoaie a noră-mei-duduca Ilinca. Aşteaptă dela mine o vorbă. Ei spune-i tu lui Stoica vătaful să o lege la scară şi să-i dea vre-o douăzeci de bice, să se înveţe minte altă dată cioara să mai umble cu intrigi şi minciuni din casă în casă. Aşa să-i spui.

Ai înţeles Arghire?“.

Anton ce nu mai poftea nimic dela ea, se mângâia iarăş cu un sfrijit din boerimea ce umbla mereu prin Apus.

Era un oarecare Mihale, cocârjat şi lung, ce purta frac cafeniu deschis, gătit cu nasturi aurii ce semănau a medalii. Pe sub frac, Mihale punea o jiletcă cum e cenuşa şi se înnoda sub nodul gâtului, uscat şi scos în afară, cu o fundă verde la fel cu pantalonii strâmţi.

Capul lui umbrit de păr, răsărea numai pe jumătate din gulerul ce-i trecea de urechi şi pe care prietenii, la beţie, îi scriau cu cărbune, măscări. Fiind slab şi neputincios din naştere Mihale se sprijinea într'un baston lung adus de la Viena şi cu care se şi fudulea.

Nastasia avea dela el multe găteli şi cârmâzuri ca: alifie albastră pentru ochi, şofran la cutie pentru obraz şi praf roşu pentru unghii.

Dar nu-l iubea; fata, chiar după despărţirea ei de Andrei, căuta bătrânei prieteşug şi în nopţile lungi ale iernei venea la ea, la clacă şi la vorbă, lucru care nu plăcea mult mamei.

Anton acum arăta grijii cărturăreşti. Se împrietenise cu un tânăr prelat catolic, ce se stabilise la Chişinău pentru studii de obiceiuri, şi-l lămurea în limba grecească asupra planurilor lui. Ceeace nici Tomaida nu aflase paristasul ştia. Intr'o zi îi arătă un „Doamne miluieşte“ compus şi cântat în ruseşte de el, între sopranii armoniei eclesiastice în acel an 1810.

— Am băgat de seamă că unele cântări în melodia papadica şi stihirarica veneau foarte lungi şi eram silit, pe când le cântam, să le scurtez şi să le taiu deodată la locuri nepotrivite, unde melodia trebuia să rămână atârnată şi ciuntită fără gust. Şi aşa, fiind îndemnat şi de alţii, lungirile ce se făceau peste măsură le-am scurtat în scrierile mele, fără să se bage de seamă.

— Şi de ce ai făcut dumneata toate astea? întrebă prelatul neînţelegând...

— Am păzit drumul şi duhul vechilor sfinţi şi mai ales al patriei tatălui meu, pentrucă muzica bisericească trebue să'şi dobândească un caracter naţional, deosebit de ifosul de Ţarigrad şi de cel asiatic...

Prelatul se ridica domol şi pleca. Tomaida bătea la uşa iatacului său şi spunea stins:

— Eşti bucuros să mă vezi, Antonie?

— Intră, mamă.

Nu i se simţeau paşii. Mai mult aluneca, din rochia neagră şi lungă până la călcâe.

— Mai scrie, Antonie, la Brăila să aflăm de Vlad şi de Andrei. Soldaţii din alte polcuri s'au întors...

— Scriu, mamă.

Şi Antonie scria o nouă scrisoare, ca atâtea altele, pentru a păstra întărită speranţa mamei în reîntoarcerea fiilor plecaţi, deşi el de multă vreme aflase că toate polcurile trimise în jurul Brăilei să lupte cu nazirul Ahmet Ibrail, pieriseră.

XII

Aventura neînsemnată cu Nastasia, nici nu mai avea loc în amintirea lui Anton. Altă făptură intrase în viaţa tânărului cântăreţ şi cărturar lăsându-i în suflet parfumuri diferite. La o nuntă, figura-i de seminarist subţire cuceri câte-va inimi îmbrăcate în mătase şi într'o singură noapte, trebui să aleagă din patru chei de poartă, una. Nehotărît, Anton îndrăzni să dorească îmbrăţişarea unei rusoaice, ascunsă în blănuri, Nadia D.. soţia comandantului militar al Chişinăului.

La cinci dimineaţa când se retrăgea spre poartă, încă ameţit de tăvălelile patului Nadiei, un adjutant tânăr voi să-şi încerce sabia în pieptul lui pentrucă avea drepturi mai vechi de stăpânire pe inima Nadiei.

Anton, care dispreţuia adânc îndeletnicirile soldaţilor cu privire la mânuirea săbiilor, scăpă prin fugă.

Ajuns acasă, nu întârzie să mulţumească Domnului pentru ajutorul dat în fuga mântuitoare şi scrise pe marginea unei psaltichii:

„Dragostea nu se plăteşte întotdeauna cu agrafe şi acadele, ba uneori cu viaţa, ceeace e destul de scump“.

●

Tomaida tot mai întreba soldaţii în uliţă de n'au cumva ştiinţă de urmele fiilor ei, ce de mult păşiseră în moarte.

Dar războiul între Ruşi şi Muscali trecuse. Impăratul Alexandru uitase îndemnurile austriace pentru liberarea creştinătăţii, şi iertase Turcilor mazâlirea înainte de termenul de şeapte ani, a lui Ipsilant şi a lui Alexandru III Moruzi. După ce ocupase pe rând Rusciucul, Nicopole şi Vidinul împăratul încheiase pace cu sultanul, care hărtănit şi adus în sapă de lemn îi dădu peşcheş Basarabia, bucuros că scapă aşa uşor.

Svonuri înfricoşătoare începuseră acum să tulbure Rusia. Impăratul Napoleon pierduse între timp o flotă întreagă la Trafalgar. Ca să se răzbune pe englezi, el hotărîse să le flămânzească ţara, oprind corăbiile cu mărfuri pornite din porturile britanice, spre continent. Rusia singură, nevoită să ia oamenii dela muncă, pentu a ţine piept sultanului, începuse încă din 1809 să primească mărfuri englezeşti. Mâniat, Napoleon se pregătea să pedepsească pe Alexandru.

Strânsese o armată mare şi înainta, neoprit de nimeni, către Moscova.

Tomaida se scula noaptea şi intra în odaia lui Anton. Il privea aşa întins în pat şi cufundat în somn ceasuri întregi, plângând, căci pe nesimţite copilul de odinioară devenise un bărbat mare şi la trup şi la inimă, tocmai bun pentru oaste. Intr'una din aceste nopţi, ea înspăimântată de svonurile ce se inteţeau sculă pe Anton.

— Inima îmi spune, Antonie, că fraţii tăi au murit, dar tu vreau să-mi rămâi, ca să nu mă sting de tot în plâns, prin aceste străinătăţi. Om merge la Lăpuşna, unde s'a gospodărit ctitorul bisericii din Slivin, cel care stătea în picioare când se citea evanghelia. El ne va ajuta să trecem Prutul, dându-ne şi merinde de drum, că de om rămâne aici, pierim amândoi.

— Cum vrei tu, mamă.

Şi chiar în noaptea aceea au pornit, luând cu ei numai îmbrăcăminte, hrană şi bani. Dar în Lăpuşna, când au intrat degeraţi şi trişti, aflară că bătrânul se strămutase de curând la Leova. Aşa ei au mers mai departe, schimbând caii la hanuri şi economisind bucatele.

Sate rămâneau în urmă, alte sate abia se deosebeau înainte, adâncite în zăpadă. Sania luneca pe drumuri bănuite la întâmplare, către apa îngheţată a Prutului.

Ceasuri lungi treceau şi pe buzele Tomaidei tremura câte-o rugăciune chemând ajutorul lui Dumnezeu, pentru a ajunge fără primejdie la ţintă.

Unde? Cerul ştia. Oriunde însă cât mai departe de pământul Basarabiei, unde stăruia ameninţarea oastei ruseşti care îi smulsese, pentru moarte zadarnică, doi copii.

Noaptea rămâneau în hanuri, sărace, printre negustori roşcaţi cu zulufi, printre ţăranii plecaţi cu vinuri, către târguri.

A doua seară de drum, se vestea mai sticloasă. La intrarea într'un sat, o ceată neagră se mişca în faţa hanului.

Tomaida cuprinsă de spaimă, îşi ascunse băiatul sub fân.

„Dacă in ceata ce s'arăta erau soldaţi ai Ţarului trimişi să prindă tineret pentru război?

Când sania opri, frica mamei trecu îndată. Câţiva ţărani priveau la o făptură îmbrăcată ca slujnicarii curţilor boereşti cu o tunică albastră şi în cap cu o pălărie colţuroasă.

Anton ivit din fân, se apropie. Privirea lui descoperi numai decât, că omul întins în drum trebue să fie un soldat rătăcit.

In timpul acesta, ţăranii îl ridicară ducându-l pe umeri, într'o cămară a hanului.

In căldura tare dinăuntru, trupul degerat se trezi în dureri. Suspine şi cuvinte se amestecau în gura încleştată:

— „Que votre règne arrive, Seigneur“.

— L'empereur!... L'empereur...

Anton înţelese mai mult din sunetul cuvintelor, că omul ce se sbătea acolo, era un soldat din marea armată a lui Napoleon, răzleţită pe câmpul nesfârşit al Rusiei...

La aprinsul lămpilor, moartea se îndură să curme chinurile soldatului.

Un ţăran aprinse o lumânare la căpătâiul celui stins, şi Anton murmură o rugăciune pentru sufletul lipsit de îngrijirea bisericii catolice, apostolice şi romane.

XIIJ

Noaptea îi surprinse în cele mai mari zăpezi, pe un drum strâmt, lângă o pădurice. Din direcţia dimpotrivă se ivi o sanie trasă de şase cai.

— Fă-mi loc, răcni muscăleşte un om îngropat până la gât în fân. Anton se repezi înaintea cailor şi încercă să-i tragă într'o parte.

Tomaida neliniştită de ceeace putea să li se întâmple, întrebă pe Anton în greceşte:

— Să viu şi eu să-ţi ajut?

Au fost destul aceste vorbe pentru ca ofiţerul mânios, să se înfurie şi mai tare.

— Mai vită tu decât vita. Unde mergi? spuse pe un ton răstit omul care acum se ridicase şi părea a fi un ofiţer rus.

— Merg cu mama la Leova.

— Arată zapisul...

(continuare în n-rul viitor)

critica literara

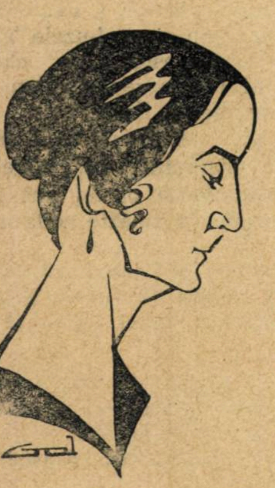

OTILIA CAZIMIR: In Intuneric

Volumul d-rei Otilia Cazimir poartă în subtitlu, menţiunea de **„fapte şi întâmplări adevărate“, „din carnetul unei doctorese“**. Conţinutul lui însă depăşeşte cadrul acesta de simplă notaţie cu numeroase realizări literare, fie în bine fie în rău. Sensibilitatea autoarei se mişcă cu agilitate dela observaţia proaspătă, nouă, caldă, a cunoaşterei sufletului omenesc, a înţeleegerii peisagiului şi a redărei lui juste în raport cu stările psihologice ale situaţiilor, şi până, apoi, la convenţionalismul găunos al literaturei de cabinet. Imbinarea aceasta se face atât de strâns în cât, câte odată un singur pasagiu de câteva zeci de linii trece de mai multe ori, alternativ, dela adevăr sufletesc la clişeu, dela realitate vie la frază literaturizantă, dela dinamică sufletească la trepădare pe loc. Următoarea descriere a unei **„dimineţi de toamnă, colorată violent**, care clatină valuri de aur fluid.

„După o noapte cu argint gros de bru-„mă, care mai stăruie încă la umbră, co-„pacii şi-au răsturnat la picioare, din-„tr‘odată, cununile roşii. Sub ei, copiii se „joacă stârnind cu picioarele goale, de-„laolaltă frunziş umed şi colb. Intr‘o o-„gradă, un zarzăr rotund îşi ţine pe „crengi toată frunza galbenă, ca un coş „încărcat cu lămâi. Nucii păstrează ici şi „colo palme uscate să aibă în ce suna „vântul. Şi la o răscruce, de-asupra unei „fântâni părăsite, un stejar tânăr stă îm-„potriva vântului, arămiu şi drept, fără „să scape o frunză, vuind şi zbătându-se „pe loc, par‘că se luptă cu un vrăjmaş „nevăzut“.

Toate amănuntele acestea, fireşte, pot foarte bine intra într‘o bucată dacă le-am vedea, apoi, acţionând sufleteşte asupra personagiilor nuvelei. Or, este vorba de un procuror şi de o doctoreasă plecaţi să ancheteze o crimă. Nu le mai întâlnim însă nici într‘un chip, în tot cursul bucăţei, ca, bine înţelesc, reflexe în conştiinţa sau in subconştiinta nici unuia din personagiile autoarei. Procurorul şi cu doctoriţa trec înainte cu otomobilul să găsească locul crimei după indicaţia că el aparţine „unui moş, Panaite, care are o babă chioară şi un câine şchiop“. E deci un fel de căutare în gol, a casei, după reţeta oltenească, a rumânului „cu cioara pe casă şi cu pisica la poartă“. Rândurile următoare însă arată mai curând o goană de otomobil dealungul satului. Ni se dá chiar şi amănunte implicind acest lucru : **„Numai o femee, o moldoveancă, rămâne aşezată pe marginea drumului...** etc. Aripa maşinei a atins‘o din treacăt“.

Am insitat asupra acestor amănunte numai pentru că volumul acesta al d-rei Otilia Cazimir statorniceşte un real talent de prozatoare, în care sufletul omenesc găseşte, câte odată, admirabile mijloace de redare. Citām, de pildă, câte-va rânduri care redau în „aqua-forte“ întreaga stare sufletească a unei gospodine în ajunul Crăciunului : Trânteşte farfu**riile în bucătărie şi cântă, de urât, împletindu-şi cântecul cu gândurile.** Lasă **melodia în drum, şi o reia de departe,** cine ştie de unde, în neştire : în răstimp **gândul ei a cântat singur, fără glas**“ Sau acest peisagiu suculent : **„Ştejarii acestia vechi şi solitari, cu rădăcinile împletite în adânc, şi cu trunchiurile înfrăţite în lumină, au o viaţă ciudată şi tulburătoare. Frunzişul lor bogat e deapururi răzvrătit. Chiar când nu bate vântul, curentul viu al Siretului, slobod peste vale, li se prinde‘n crengi cu un suzur lung, cu un foşnet abia simţit, ca o respiraţie a trupurilor lor bătrâne“.** Am putea apoi cita, în întregime, pagini numeroase de admirabile analize sufleteşti, în care momente dramatice sau numai intense, strălucesc cu mirajul unui luceafăr reflectat într‘un bob de rouă.

Povestea unei ţărance părăsită de soţul ei şi venită să ceară **„un certificat medical“**, caracterizează dintr‘o dată şi o psicologie şi o mentalitate şi un mediu. Spovedania făcută pe patul de moarte, apoi, de către o femee în bucata **„Minciuna“** prietenei sale, a unei nopţi de adulteră dragoste are, în stilul ei telegrafic, ceva din strălucirea unei inscripţii tăiate în marmoră neagră. Şi una şi alta au mişcare, sunt ritmice, calde, pregnante. Observaţia directă şi intuiţia adevărului strălucesc în ele ca diamantul, în noaptea sufletului omenesc. Dinamismul lor încă nu merge până la a caracteriza, dincolo de situaţia la care se aplică, în chip, simbolic, insul întreg. Sunt astfel, numai fragmente din viaţa personagiilor şi, câte-odată, simple momente aduse în sprijinul observaţiilor de carnet ale autoarei. Observaţia aceasta, însă, e mai mult de detaliu. Talentul autoarei străbate prin scoarţa preocupărilor sale „literare, ca reşina prin scoarţa brazilor, şi se inchiagă ín admirabile chilimbaruri de adevăr. Bucata **„Necunoscutul“**, de pildă, aşezată pe faptul că cineva, la căpătâiul unui mutilat adus la spital, crede că e frate-său, plânge lacrimi de durere frăţească şi consolează astfel agonia unui străin până în clipa când închide ochii, e de un omenesc a căruia noblete nu o întrece de cât sobrietata mijloaclor de redare ale autoarei.

Dommişoara Otilia Cazimir ne situiază, cu volumul „In Intuneric“ în rândurile scriitorilor cu temeinică vocaţie, şi lumea circumscrisă între sat şi spital, cu mici împrejurimi şi luminişuri de natură, de-alungul ei, necăjită şi concentrată, din paginile acestei cărţi, arată cu atât mai multă putere de observaţie, ştiinţă de redare, capacitate de delimitare a momentului viu. Preocupările literaturisante, de care ne-am ocupat la început, şi care duc la incongruenţe cu atât mai sigur cu cât e vorba de un talent real, au datoria să dispară. Ele nu pot fi mânuite cu folos de cât acolo unde lipseşte fondul real de scriitor, pentru a da, aderea dresate până la prestidigitaţie, exemplare de penibilă fumisterie. Dommişoara Cazimir nu are nevoe nici de încercarea hibridă de a cocheta cu formulele, şi nici de a-şi dresa fiinţa cerebrală în vederea zadarnicei echilibristice a literatorilor siliţi de conflictul dintre nevoia profesională sau de vanitate de a scrie şi dintre sărăcia lor lăuntrică, de a-şi căuta şi masca, în acelaş timp, clişeele menite unei comode stereotipii a gândului şi a emoţiei, uscate şi avare. Autoarea îşi are, fatal, un domeniu care, dacă nu are cine ştie ce întindere spirituală, nu exclude de loc dreptul de exclusivă proprietate. Lumea rurală a d-rei Casimir, spre deosebire de ţărănism de etichetă, se defineşte într‘o mentalitate cultivată şi cu mijloace tehnice capabile să se extindă şi dincolo de ea, în domeniile mai complexe ale unei spiritualităţi clădite pe cultură şi pe tradiţia ei.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primite la redacţie :

ROMULUS S. MOLIN „Românii din Banat“, un studiu complet.

●

VIAŢA LITERARA, anul III Nr. 80 număr inchinat d-nei Elena Farago, cuprinde un interwiev şi articole semnate de d-nii E. Lovinescu, I. Valerian, G. Călinescu, I. Al. Ştefanovici, N. N. Şerbănescu, Al. Bădăuţă, etc.

●

RAMURI an XXII nr. 3 sub direcţia d-lui C. Ş. Făgeţel, minunat renovată tehniceşte, cu colaborarea d-lui N. Davidescu.

●

ŢARA DE JOS an V, nr. 1—2.

●

FAMILIA, seria II, an. III nr. 1—2, apare la Oradea

●

CAMPINA ziar cu un interesant şi tineresc supliment literar.

●

NADEJDEA — organ săptămânal al Partidului Român din Banatul sârbesc.

IN STRĂINĂTATE

SUPERVIELLE

In Montevideo fu dat să apară Supervielle, în orașul în care mai plutesc încă, pașii lui Lautreamont și Laforgue. Numai că dacă peste numele acestora a trecut de mult consacrarea timpului, pentru Supervielle nu avem încă perspectiva necesară, spre a-l privi descătușat de măruntele întrebări cu care încă îl legăm de prezent.

Până când îl vom vedea purificat prin timp, avem cel puțin bucuria de a-l descoperi cu poezia încă vie de viața cristalului abia crescut din săruri.

Primele volume conțin mult material. Dar pe acestea le dăm uitării într'un trecut întunecat, interesant ca subconștientul.

(„Gravitations" e singurul volum la care ne referim când ne gândim la Supervielle. Celelalte sunt numai preludii ale cântecului definitiv).

E la început o poezie mai grea de material, un minereu prețios dar încă minereu, un amestec hibrid, nepurificat și prea multicolor (deși totdeauna în culori foarte șterse), alături de o absolută înălțare spre spirit. Două materiale distincte, care nu se pot suda. E ca atunci când prin puritatea cristalului ar pluti nori albuminoizi. Poezie prea încărcată cu rarități, ca o femeie cu prea multe bijuterii. Aduce aminte vegetația exuberantă și exotică a tropicelor, sau obrăznicia unei civilizații stridente, cosmopolite, strigător afirmată în unele din poemele lui Valery Larbaud. Dar Supervielle nu cântă trenul de lux, nici marile hoteluri și nici nu privește așa de direct și clar. Privește mai oblic, mai ascuns și vede funduri de mare. Minunat, casicum ai privi printr'un ochean vrăjit în alte lumi.

Supervielle e într'adevăr creator de lumi noi și ceva mai mult: de universuri. Adică sisteme de imagini contrabalansate după legi individuale, sau pondere de stări, nu de sentimente cu legile lor de gravitație speciale. Universuri cele mai adesea statice când nu le turbură rare mișcări mute și lente prin algele și sarea fundului de mare sau prin cristalul cosmic. Acesta uneori Mallarmé-an, dar fără atâta puritate, mai material, mai sensibil.

Un îngheț mineral, nu al neantului, în straturile unui cimitir din care cresc flori metalice și ierburi straniu mirositoare cu troșniri de cristal. Viața adevărată e lăsată mult în urmă. Supervielle creiază în acest decor o nouă viață, a morții, care pare singura adevărată așa cum lumea spirituală ar fi singura realitate și poezia se spiritualizează din ce în ce. Plutim în ținuturi înegrite. Țară a morții sau a poeziei, n'ai putea bine să spui. Poezia e o moarte în care viața piere pentru a se înțelege mai bine. Înecatul din „Le survivant" deșteptat în moarte, se miră de a putea în fundul mării, să se urce pe cal, să întoarca la dreapta și la stânga capul, „ca și cum ar fi în pământul natal", de a-și putea prelungi tăcut și fără picătură de sânge senzațiile familiare, în mijlocul acestei morți „care se reîntoarce spre noi printr'o obscură favoare" și care-l face să vadă „cum se formează din nou cerul turmentat al fabulelor".

Dar această incursiune în moarte și vis se regăsește mai pură în ultimele poeme, în ciclul „Suffit d'une bougie", și în parte în „Coeur astrologue", când scapă chiar de terestrul transformat de necunoscut al fundului de mare negru-verzui, pentruca să evadeze în supraterestru, în imaterial, unde desenul stufos, bizar și cam prea încărcat, devine linie subțire neagră pe alb, și cristal. Distilarea e vizibilă: și rezultatul: tăria esențelor imateriale.

Sunt iarăși stări cu totul individuale. Moartea e prezentă înegrind transparențele cu un voal ușor și negru. Păcatele nepotrivirii de material se arată uneori și aici. Dar procedee aproape suprarealiste le învălue în puritate, șterg conturile prea aspre și cristalul depășind lestul, rămâne. Flexiuni de ton de-o rară dezolare reținută.

Lipsit de artificialul primelor cicluri, cursul acestei poezii clarificate se apropie mai natural de înlănțuirea după logică proprie a valorilor spirituale și e glasul inspirat al unui mare poet.

EMIL GULIAN

ITALO SVEVO și JAMES JOYCE

După durata de meteor a exhibiției pirandeliene, Svevo, descoperit cam odată cu Pirandello pare că rămâne, și trei sferturi din gloria lui Pirandello, ar trebui să treacă asupra lui. Pirandelismul prinsese, fiindcă era o filosofie de suprafață, la îndemâna fiecăruia.

O tehnică facilă și artificială a realizat o filosofie ieftină pentru vulg. Amorul propriu al fiecăruia era satisfăcut: fiecare înțelegea. Relativismul fin, dens de faptă și ideie, dificil pentru o înțelegere nemuncită și rapidă, al lui Proust și-a găsit în Pirandello o soluție și o industrie, cu suflete și idei, fabricate în serie, vândute „en detail" cu preț redus.

Când Italo Svevo a fost recomandat de criticul Cremieux și scriitorul Valery Larbaud, snobii s'au lovit de unele dificultăți: Svevo nu mai era Pirandello. Era mai indigest, fiindcă mai substanțial. Trebuia mestecat bine cu măselele sau dizolvat în alcool. Până atunci nu se știa nimic, despre Svevo. E un scriitor bătrân, care a scris în viața lui numai trei romane: Una vita, Senilita, Conscienza di Zeno. Deloc exterior în scrisul și subiectele sale, nu s'a bucurat de nici o apreciere în patria sa. Dealtfel și conformația sa sufletească este alta: Svevo este de origine germană. El e mai mult înrudit sufletește cu Proust, Joyce, Th. Mann, Freud, decât cu vre-un scriitor italian. S'au făcut multe apropieri între Proust și Svevo dar singurul lor punct comun e analiza. Romanele lui Svevo sunt tot un fel de „Căutare a timpului pierdut", cu aceiași introspecție precisă, cu aceiași minuțiozitate a amănuntului. Stilul însă e mai puțin încărcat, fiindcă Svevo realizează introspecția prin îngrămădire de amintiri pitorești, în vreme ce Poust are o tehnică a introspecției: descompune gradat și succesiv orice act. Chiar și temperamentele sunt deosebite.

Svevo un dramatic. Proust un liric. Acela, care l-a descoperit, la Trieste, pe Svevo, e un alt mare romancier James Joyce.

Se știe despre acest scriitor c'a scris poezii, „Muzică de cameră". A făcut oarecare scandal cu „Oameni din Dublin", serie de nuvele organic legate și de un naturalism necircumscris numai realităților exterioare. „Dedalus" e primul roman și cel care aduce notorietate autorului său. Aci e povestită copilăria și adolescența eroului Stephen Dedalus din „Ulysse", un alt roman al său. Ca în orice roman, aci ca și în „Ulysse", e autobiografie: Stephen Dedalus e James Joyce.

S'a spus despre Proust că ar fi realizat în opera sa un „ralenti al vieții. Un lucru, care are pentru noi un aspect definit, e secționat în diverse planuri și e izvorul multor imagini noui. Fiecare act e dumicat amănunțit până la schelet și tehnică, de parcă ar fi fost cinematografiat și apoi proectat încet în tablouri succesive, cum observă Curtius.

Constructivismul acesta psihologic atinge perfecția în „Ulysse". Un roman de 800 pagini, în care se formează și se întâmplă viața eroului timp de o zi. Îi urmăm o singură zi pe Stephen Dedalus și pe Leopold Bloom, prin multiplele și diversele lor ocupații în Dublin.

Cartea e scrisă după un plan logic, făcut până în amănunte. In acest plan, ca în niște casete, e împărțit materialul imens, cules din realitate și gând. Un mozaic vivant cu dialoguri, schițe filozofice, descripții, istorie, satiră politică.

„Ulysse" roman greu, nu cedează unor palide eforturi de snob. Trebue o citire atentă, susținută și inteligentă, asemănătoare aceleia a descifrării textelor latinești și grecești, unde un cuvânt luminează o frază și o frază un episod.

Lectorul grăbit se va încurca în urzeală, se va împotmoli în cheagul unei condensate vieți scrise și nu va trece de prima pagină. Dimpotrivă o agilitate intelectuală și o cultură solidă se descurcă prin firele încrucișate ale gândirii și cântărește, cu superioară și intensă plăcere fapta și cuvântul plastic.

ANDREI TUDOR

Teatru

MARILE TURNEE STREINE

Viaţa Capitalei se normalizează. Nu că s'au lipit iar afişe de închiriat pretudindeni, dar au început să ne viziteze marile turnee străine. Se întâlnesc şi două câte odată, ca în săptămâna aceasta Wegener şi societarii Comediei Franceze: d-ra Robinne şi d. R. Alexandre.

Am mai subliniat şi într'altă parte de ce mare folos ar putea fi aceste turnee pentru schimbarea pe care o nădăjduim în viaţa noastră teatrală.

Căci nu se poate tăgădui că teatrul românesc a ajuns azi într'un grad de decădere care trebue să ne îngrijoreze pe toţi. Câtă vreme trăiam în izolarea impusă de război, puteam nutri iluzia că avem un teatru. Faptul că o actriţă ca d-na Elvira Popescu, nu îndeajuns de înţeleasă aci la noi, a cucerit un loc atât de strălucit în teatrul parizian, a contribuit şi mai rău să ne zăpăcească, căci, tuturor li se părea că în teatrul românesc avem „atâtea ca Elvira". Şi abia acum după atâta vreme dela plecarea ei, ne dăm seama că e absolut de neînlocuit.

Una dintre caracteristicile epocilor de decădere ale teatrului, e faptul că nu se mai poate juca drama şi că dimpotrivă, publicul trebue să se mulţumească numai cu vodevilul.

Drama, care are nevoie de mijloace fundamentale de sugestie, se poate juca numai în epocile de înflorire, când ai actori de concepţie şi de mare emotivitate. Cu actori de mâna treia, nu poţi juca dramă. Chiar actori care au avut succese în tinereţe, nu mai au vibraţia necesară, intensitatea nervoasă cerută de rolurile pline de pasiune, fluidul acela de sugestie isvorât dintr'un prea plin de viaţă. Ei trebue să se mărginească la rolurile de compoziţie. Chiar cu un actor, doi, tot nu faci nimic.

Teatrul românesc a cunoscut două epoci de înflorire: una în comedie pe vremea lui Liciu, Iancu Niculescu, Brezeanu, Toneanu, Belcot, Mihalescu, Iancovescu, mult mai tânăr. Altă epocă a fost cea de dramă când subt conducerea sigură a lui Davila, elemente tinere ca d-nii Manolescu, Bulandra, Storin şi d-nele Voiculescu şi Bulandra se puteau întâlni în ansambluri de dramă.

Convingerea noastră e că şi atunci comedia se resimţea ca valoare intelectuală, iar drama biruia mai mult prin pasiune şi tinereţe. Se pare însă că Davila a fost un mare regisor, şi sigur e că nefiind nevoit să recurgă la poncife, actorii de dramă citaţi mai sus, îşi găsesc în mod firesc un ritm şi o încadrare a jocului.

Epoca de azi, de mare decadenţă, e caracterizată prin faptul că elementele în vârstă au experienţă, fără vigoare nervoasă şi sunt deci nevoiţi să recurgă la poncife, iar elementele tinere sunt dezastruos influenţate de aceste poncife.

Nu ne putem ocupa mai de aproape de aceste turnee, căci impresarul care s'a gândit să facă o afacere nu s'a gândit şi la folosul pe care trebue să-l tragă teatrul românesc de pe urma acestor turnee, la discuţiile pe care ele ar putea să le provoace şi nu a trimis revistelor, cărţi de invitaţie. Nădăjduim însă că fiind vorba de elemente foarte apreciate în centrele în care s'au consacrat, ele ar putea constitui o şcoală excelentă pentru tineri noştri actori care nu au posibilitatea unor călătorii, (şi e explicabil de ce).

Nu ştim dacă ministerul care face atâtea sacrificii inutile pentru artă, n'ar face bine să pună la dispoziţia tinerilor actori şi a elevilor de conservator, locuri ieftine la aceste reprezentaţii cu marii actori străini.

Căci nu putem să uităm ce influenţă a avut acum aproape 20 de ani turneul lui Novelli, asupra teatrului românesc.

CAMIL PETRESCU

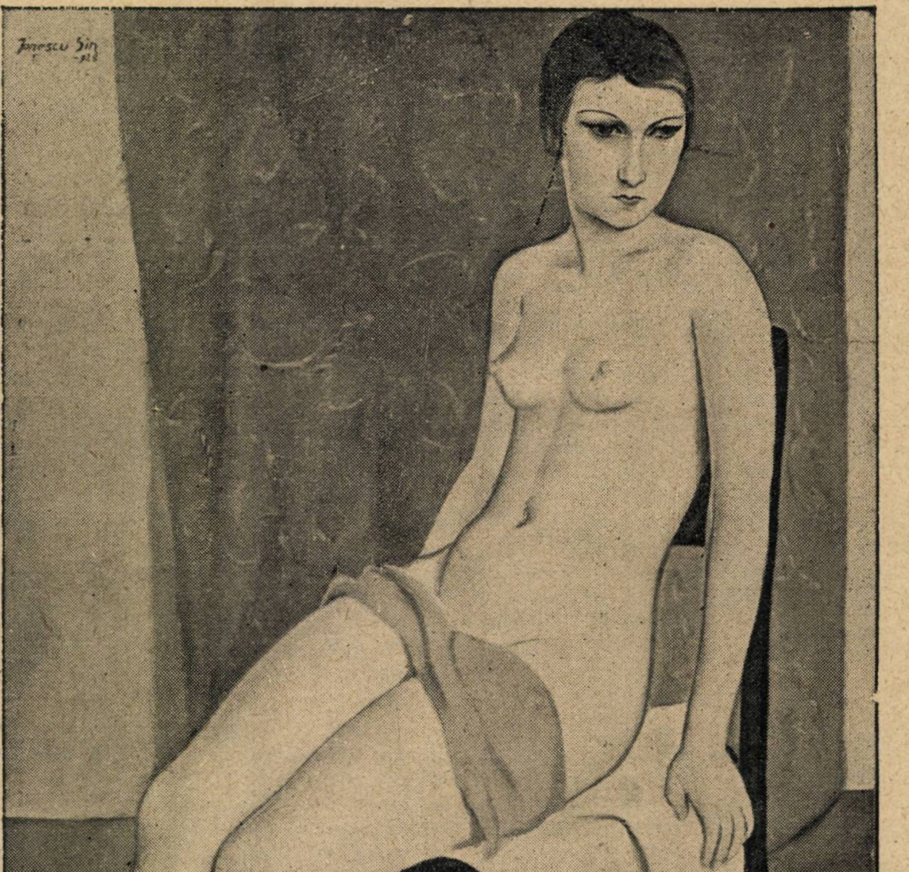

IONESCU-SIN: NUD CU FOND ROŞU

plastica

ARTA ROMÂNĂ

TAKE SOROCEANU

Cornel Medrea ştie — şi merge spre culme — să scoată din modelajul larg ca o trecere de val liniştit svon de viaţă rodită fericit şi îmbelşugat care oferă surâs de fruct copt ori prevestire frumoasă de floare — satisfacţie a însăşi rostului de a fi. Nimeni nu-l întrece la noi în bucurie şi în căldura ce le scoate dintr'un fragment; taină şi ţipăt, împrejmuire oarecare din largul cuprinzător de vioiciune de voluptate şi de oferire.

Onofrei. Priviţi de aproape urmele lăsate de daltă într'o sculptură de a lui şi veţi înţelege mai mult decât pot acum să arate realizările-i tinere. Veţi înţelege că Onofrei e o voinţă pietroasă, neliniştită, frământată care se luptă să învingă materia şi s'o supue, conducând-o după arderea lui sufletească. Poate la nici unul din cei tineri n'am întâlnit asigurarea intenţiilor, cari de multe ori întrec în valoare perfecţiunea unei izbânzi. Onofrei se munceşte mult şi este deci un inegal aici însă sunt calităţile lui.

La vârsta pe care o are a izbutit să se aşeze în atenţia tuturor. Multe nădejdi se leagă de numele lui în sculptura noastră atât de săracă în talente. Cu certitudine îi aşteptăm izbânzile. Se vor avea cu greu şi nu vor fi numeroase, dar vor fi smulse din intensitatea de viaţă a unui om ca să rămâe în picioare nedoborâte de timp.

Dela primele lucrări pe care i le-am cunoscut cu suficiente calităţi de desen şi culoare, dar neîndeajuns de convingătoare, **Papatriandafil** a trecut de puţină vreme la încercări de stilizare. Au mai pornit şi alţii pe astfel de drumuri de clasică înţelegere, dar ne pare că nimănui nu i-a convenit până acum mai mult simplificarea adâncită, cu — suprafeţe — largi, liniştite şi odihnitoare. E o îmbrăcare şi o alăturare la o emoţie nobilă şi sonoră care dacă a fost a altora din îndepărtate vremuri ,poate fi şi a unui modern când sinceritatea încălzeşte mijloacele. Odată apropierea găsită, jalonată desfăşurarea activităţii, pictorul tinde la serioase împliniri personale cu succes asigurat.

Portretul pe care l'a expus e născut dintr'o contribuţie clasică, nici decum lăsată să se exprime fără a fi înoită de aduceri proprii. Firul vechiu oprit, e reluat şi dus mai departe prin progresul de conştiinţă la care suntem astăzi.

Jean Steriade e sgârcit de mulţi ani cu publicul şi cu noi toţi câţi îl preţuim şi e un noroc că expoziţia Artei Române i-a dat ocazie să ne arate cinci opere.

Cunoaştem iarăşi, din calea maturităţii lui peisagii cu vastă cuprindere vizuală, unde amănuntul întregeşte expunerea plastică-icoană de veridici. Ni se spune astfel totul, şi totul are importanţă ca într'o documentare la faţa locului în plus acel farmec şi poezie care rezultă din cel mai neînsemnat lucru când soarele îl luminează şi aerul îi dă exuberanţă. Conţine exprimarea acestui maestru ajuns la o virtuozitate a montării rară, sonetele şi drag pentru viaţă aşa cum e, găsită acasă la ea şi descrisă simplu şi firesc în colaborare egală.

Ţinuta asta denotă tinereţe sufletească, izvor nesecat de înoiri cum viaţă însăşi nu se repetă.

Iar în faţa lui **Theodorescu-Sion**, pe care ordinea alfabetică îl plasează la urmă, — impunere parcă anume să-l degaje — în faţa operii lui îţi închipui, vezi mers pe vârfuri de munte. Elevaţia liniştită după care însă te duci, mirat şi entuziasmat, ca după comanda unei voinţe ferme în afară de care alta nu mai poate fi. De fiecare dată te întrebi ce are să urmeze şi aşteptarea nu e prea lungă: urmează mereu culmi din mereu parcă elementară revărsare de creaţie de artă.

Tot lui Theodorescu-Sion i se datoreşte în cea mai mare parte meritul reînfiinţării Artei Române. El a dat drumul din nou elanului tânăr omul şi artistul sunt una, a fost înţeles, nu poate atât cât trebuia şi începutul a strălucit două săptămâni în sala Cărţii Româneşti ca să împrăştie schimbare şi folos mâine, mai departe.

Energie cheltuită sacrificiile făcute, la cari se vor adăoga desigur altele, sunt ale însăşi existentei celor ce s'au întâlinit la Arta Română, — chezăşia viitorului ei.

Porţile rămân deschise: să treacă toţi câţi înţeleg spiritul vremii de acum, altul pe care să-l lăsăm mândrie în urmă, să vie toţi câţi înţeleg rostul artei vii şi interesele ei de existenţă.

O singură condiţie li se impune: să lase la intrare chestiile mărunte, neplăcerile personale, toate fleacurile ce dezbină şi dăunează.

Să se precizeze, să se împlinească o putere tot mai crescută, înfiptă, rezistenţă în marea de lene şi mediocritate, spectacol întârziat şi ruşinos pentru calităţile de rasă ale sufetului nostru.

COMPRIMATE

ION SAVA

ATENEUL ROMAN

Cornescu. Caractestica pictorului expozant e brutalitatea coloristicei. In formă.

In fond e darul de-a nu reprezenta exprexia tradusă a ideii ce l-a inspirat, ci de a reda doar cadrul în care era sufletul lui în momentul creator.

Complectarea, în formă şi fond, se face pe retina şi în sufletul spectatorului. Din lucrările expuse cităm: „Portretul pictorului Luchian“, „Portretul doamnei N. O.“, „Scenă din cimitir“, „Trandafirii“ No. 55 şi „Balcicul“ No. 18.

Macedonschi. Fiul tatălui său. A umblat şi la Paris. I-a făcut critică Louis Bertrand şi alţi.

Critica franceză ne sfătueşte să-i îngăduim, pentru ţelul urmărit, să-şi reailzeze concepţiile aşa cum înţelege. Ce nu facem noi pentru Franţa!

Gabriel Mourey zice că Macedonschi nu-i nici simultaneist, nici sintetist, nici sincronist, nici cubist, nici naturist, nici expresionist... nici chiar postcubist... ci-i pur şi simplu pictor.

Iar ca o complectare Louis Bertrand, la sfârşitul cronicei, aminteşte întâi de „pâine“ şi pe urmă de „faimă“.

In lumina acestora relevăm unele bucăţi nimerite, ale pictorului Macedonschi şi pentru a nu desminţi pe Mourey, nu le cităm.

Rechemberg. S'a inspirat mai fericit din babele dela azil decât din trupurile tinere de pe plaje. Ca fond.

Ca formă, nici pentru smălţuit oale de trebuinţă casnică, nu-i bun.

CAMINUL ARTELOR „REGINA MARIA“

Petraşcu. E unul din marii noştrii artişti pictori. Prin puterea talentului său unită cu puterea de muncă şi-a câştigat dreptul de-a rămâne neuitat.

Convingerea tuturor în această direcţie e făcută. Aşa că nu mai era nevoe de trei săli, de trei ori pline, cu trei sute de tablouri, răstablouri.

Explicaţia s'ar părea că e nevoia de parale a d-lui Petraşcu.

Dacă ar fi redus la jumătate numărul tablourilor, ar fi perdut un sfert din valoarea lor bănească şi noi am fi câştigat trei sferturi din valoarea artistică .

SALA ILEANA

Creţulescu. A pornit cu piciorul drept şi e tânăr.

Sincer în pictură, pictor în sinceritate. E în căutarea unui limbaj coloristic.

Când face flori galbene, ese galben cu flori. Datorită vigurozităţii, trece uneori peste punctul la care ar trebui să se oprească.

Obţine relieful numai când nu-l caută. Compoziţiile nu au o preexistenţă sufletească pentruca, după realizare să şi-o păstreze

In portrete e prea multă grijă de amănuntul inutil.

N'am fi spus nimic din acestea, dacă n'am fi convinşi de puterea talentului lui Creţulescu.

Peisagiile din Italia sunt proba evidentă a posibilităţilor lui.

Gheorghiţă. Expune sculptură în lemn. Orice lucrare a lui, nu reprezintă altceva decât pe el însuşi ca sculptor.

Inbracă lemnul în haina unor concepţii cinstite, şi-i dă sufletul de român neaoş trăit în sănătosul mediu dela ţară.

Sub înfăţişarea simplismului ideologic se ascunde o filosofie specifică artistului înăscut.

gazetaria

așa și-așa...

dedicație

Despre rolul pe care l-a jucat Cercul Sburătorului în mișcarea noastră literară de după războiu, s'a scris atât de mult încât nu mai e nevoe să mai adăogăm ceva aici. Mai puțin se cunoaște atmosfera de bună dispoziție care domnește în biblioteca din str. Câmpineanu unde nimeni nu e obligat să vie, se înțelege de la sine, dar unde, mai ales nimeni nu e obligat să rămâie. Intâmplări amuzante, anecdotele pline de subînțelesuri, primează și aci ca la vechea Junime, asupra studiului grav despre literatura nordică, sau asupra dramei sângeroase în cinci acte. Se zice că un „Jurnal“ le înregistrează pentru mai târziu. Nimic însă nu egalează perfidia amfitrionului, care, lasă aruncate cu un aer neglijent pe biurou, o mulțime de cărți frumoase, mai mult sau mai puțin recent apărute, volume trimise direct de autori cu dedicații din care nu lipsește : „marelui maestru“, sau „criticului strălucit“ și altele de felul acestea întărite de „admirație“, devotamente și altele.

Partea savuroasă e că aceste dedicații sunt semnate (vorbim bine înțeles de volumele uitate pe birou), de scriitori care în orice imprejurare îl atacă sau chiar îl contestă.

Numai înșirând aceste nume de subt declarațiile omagiale și s'ar putea scrie un studiu al moravurilor literare românești.

între critici

Se știe că raporturile dintre cei doi critici matodori, d. E. Lovinescu și M. Dragomirescu nu sunt dintre cele mai tandre. Mici malițiozități sunt schimbate fie prin curieri benevoli, fie cu prilejul întâlnirilor dela Casa Școalelor, unde figurează amândoi într'o comisie literară.

Nici odată d. Mihail Dragomirescu nu uită să spue mai tânărului d-sale confrate cu o convingere profundă și ton de soprană :

— Domnule, d-ta ești un mare scriitor, dar nu ești critic.,. pe când eu nu sunt mare scriitor...

Dar aci e întrerupt :

— și nici critic „Coane Mihalache“, suntem de acord.

Dar conu Mihalache nu e firește de acord.

tot la Sburătorul

Vine un tânăr poet cu lavalieră și un caet de proporții care fac să înghețe asistența. Un poet naiv și suav, firește, fără contingente materiale și fără o cunoaștere prealabilă a frământărilor literare. Un poet pur deci. Și socotind omul că își predispune favorabil asistența, deschide caietul, adăogând că „d-lui Mihail Draogmirescu i-au plăcut foarte mult versurile mele“.

Și atunci intervine cu uimire Aderca :

— I-au plăcut d-lui Dragomirescu versurile d-tale ?

Incântat de efectul făcut, poetul pur continuă candid.

— „A spus că sunt admirabile“.

— Atunci nu le mai citi, conchide Aderca, shimbând tonul și mimica. Trebue să fie sinistre.

Nici până azi bietul poet nu și-a revenit.

BROADWAY - CINEMA - BUILDING - ROXY

Roxy e America. Este expresia Americei intelectuale, financiare și sociale de astăzi. Roxy este ultimul „Broadway Cinema Building“, construit la New-York, cel mai formidabil din întreaga lume. Europa n'are nimic asemănător, spun americanii cu mândrie. Eu îi cred. „Hallul“ e deconcertant. Coloane enorme de marmoră neagră susțin o cupolă albastră și aurie de o frumusețe surprinzătoare, a cărei construcție și măreție îți dau impresia unei copii după vestita cupolă Sft. Petru din Roma. Un labyrint de scări largi de marmoră albă, acoperite cu kilometri de covoare de Smyrna și coridoare lungi, cari au pe pereți tablouri veritabile vechi ale pictorilor olandezi și italieni, duc către sălile unde cei din urmă veniți așteaptă să intre. Aceste săli, mai degrabă saloane, sunt mobilate cu mese și scaune autentice Louis XV și Louis XVI, sunt împodobite cu sculpturi și mătăsuri vechi. Nici un palat de miliardar nu poate fi mai luxos, mai ingenios și mai exagerat ca frumusețe. Ce de cheltueli pentru a îndulci așteptarea publicului ! Pentru ce această dragoste pentru el ? m'am întrebat. La Londra am văzut mulțimea făcând coadă la ușa cinematografelor ore intregi, în timp de ploaie...

Intrai în sala de spectacol. Ce operă enormă ! Abia puteam vedea unde se termină. Imensitatea acelui spațiu era de necrezut.

Era într'adevăr un cinema ? Era mai curând un templu monstruos, ridicat pentru adorarea vre-unui zeu. Mii de lămpi, învăluite în galben, ascunse în lemnăria aurită a balcoanelor, luminează misterios cele cinci mii de fotolii de pluș „gris“, adânci și moi, cu spectatorii lor tăcuți și atenți. Nici un loc liber, deși sunt patru reprezentații pe zi !

PLOAIA DE DOLARI

Vederea celor cinci mii de fotolii moi, de unde se ridică cinci mii de capete, îmi inspiră un fel de neliniște. Ele luară în fața ochilor mei, forma unui animal gigantic, capturat de mâna unui uriaș și pusă într'o enormă cutie de colecționar. Ce voia să facă cu acest animal ? Ce substanță voia să extragă din el ?

Incepui să socotesc. Biletul de intrare costă 75 de cenți (dolarul are 100). De 5000 ori 75 fac 3750 dolari. De patru ori pe zi 15.000 dolari, deci aproape 100.000 dolari pe săptămână, 400.000 pe lună.

In totalul 5 milioane dolari pe an. Atunci am înțeles. Pentru această sumă, directorul putea într'adevăr să trateze publicul cu puțină dragoste și să-l înconjoare cu draperii prețioase... Si într'adevăr, dă o probă de generozitate. Ce massă de coloane de marmoră și ce abundență de aur. Ce superbă ventilație! La New-York e puțin comunism. Sunt prea multe șanse pentru toată lumea. Nu sunt lanțuri de rupt cu violență.

Acest lucru paralizează puțin pe comuniști. Acești cinci mii de cetățeni, așezați confortabil în fotoliile moi din Roxy, pentru cei 75 de cenți, aveau dreptul să se simtă miliardari în timpul celor trei ore ale spectacolului. Toată această splendoare le aparținea în timpul serii, ea era acolo pentru ei, pentru a-i atrage, pentru a le place. Nimic nu era prea frumos pentru ei. Visul lor de bogăție prindea avânt în acest spațiu somptuos și era stimulat agreabil de orchestră (mai mare cred, decât aceea a Operii din Paris).

Cei cinci mii de spectatori știau că ființa, care crease această minune de lux și profit, putea să fi început de jos, ca și ei. Aveau deci cu toții aceiași posibilitate de a reuși și de a isprăvi prin a câștiga câteva milioane de dolari pe an. Nu trebue de cât să fii perseverent, curajos, viclean sau umil la momentul oportun, și să nu eziți când în sfârșit soarta îți întinde mâna...

KAREN BRAMSON

literara

o seama de cuvinte

Poetul Malherbe, când venea la Paris, locuia de obicei într'o cameră modestă, mobilată doar, afară de cele necesare, cu șeapte sau opt scaune. Cum el primea numeroase vizite, mai cu seamă oameni de litere, aceste scaune se găseau în totdeauna ocupate.

Atunci Malherbe, printr'o ciudățenie obișnuită lui, închidea poarta cu cheia și dacă un nou vizitaor se prezenta și bătea afară :

— Așteaptă ! îi striga el. Nu mai sunt scaune, și e mai bine să nu primești pe nimeni, decât să-i invіți înăuntru și cu incivilitate să-i lași în picioare !

●

In 1882, Oscar Wilde (pe atunci avea 28 de ani) plecase în America pentru a ține un ciclu de conferințe. Intâmpinat la debarcader de către un funcționar vamal, el răspunse :

— N'am de declarat decât geniul meu.

●

Maurice Rostand reprezenta într'una din provinciile Franței piesa sa „Gloria". Mama sa deținea rolul principal în această operă lirică, beneficiind amandoi de larga reclamă a afișelor.

Și pentruca nimeni să nu o ignoreze, sub numele ei de Rosemonde Gerard etală mențiunea : „văduva lui Edmond Rostand".

Astfel gloria tatălui și a bărbatului servește întregei familii.

●

Iată o monstră de veritabil cinism. Se vindea mobilierul aparținător lui Claude France, artistul de cinematograf, mort într'un mod atât de tragic.

In ziua în care se află de moartea sa, numeroși admiratori se înghesuiau la poartă. Unul dintre ei aducea flori. Le depuse în antreu, pe urmă apropiindu-se de femeea de serviciu, întrebă deodată :

— Pot să vizitez apartamentul, pentru a vedea mobilierul ?

●

Intr'o zi abatele Lemire primi vizita unei penitente, care se acuza prin faptul că se uita prea des în oglindă spre a vedea dacă a mai rămas frumoasă. Abatele o privi și îi răspunse :

— Nu, doamnă, nu este un păcat ; este o greșeală.

●

Trecând prin Münich, Ibsen arătă o mare indignare față de o femee, care își părăsise bărbatul, pentru a fugi cu amantul său.

— Dar, îi spuse cineva, „Nora" voastră nu a fugit și ea de-asemenea ?

— Da, spuse Ibsen, dar singură !

bazar

O CASA DE STICLA

In foburgul Steglitz din Berlin, se lucrează actualmente la construcția unei școli, care va fi toată din sticlă împreună cu tavanul și pereții săi.

Ceeace a determinat acest lucru, a fost raportul comisiei de higienă școlară, care conchide că numai lumina poate să combată tuberculoza la copii.

Această școală va avea 24 de săli și va fi inaugurată la începutul anului 1929. Va fi interesant de a cunoaște rezultatele obținute.

VULCANUL CAPTAT

In regiunea Managua, în Nicaragua, se găsește un vulcan, Mazaya, la poalele și împrejurul căruia trăește o populație, ale cărei pământuri sunt natural foarte fertile, ca toate terenurile supraîncălzite veșnic de focul subsolului.

Insă, nu mai puțin natural, recoltele sunt adesea distruse de către gazele ce emană din crater. Locuitorii au decis atunci de a îmbotnița vulcanul. Ei s'au adresat unui grup de ingineri germani, cari au acceptat oferta.

Acești ingineri și-au propus să construiască pe crater o armătură metalică, dotată cu o supapă de siguranță, prin care gazele captate vor putea să iasă ; efectul lor pe terenurile cultivate va fi de neobservat, — bineînțeles acest efect fiind neutralizat în prealabil prin introducerea unor produse chimice.

PARISUL CARE PIERE

Pentru motive de higienă, se va începe dărâmarea vechilor case din ulițele insalubre ale arontismentului al patrulea și anume străzile Brise-Miche, Venise și La Reynie. Aceste trei străzi dintre cele mai vechi și mai curioase ale Parisului, au fiecare câte o poveste.

Strada „Venise", a cărei existență urcă cel puțin până în anul 1250, a schimbat foarte multe nume. Intâi s'a chemat strada Heudebourg ; pe urmă ea a fost pentru câtva timp strada „Bertaut-qui-dort" și astfel șși-a schimbat numele mereu până în 1851, când datorită unei firme, „A l'Ecu de Venise" și-a căpătat actualul nume.

Strada Le Réynie, tot atât de veche ca celelalte două, se chema odinioară „rue Ogniart", pe urmă „rue Troussevache" și numai în 1873 ea a primit numele primului locotenent general de poliție din Paris.

caricatura zilei

VECHII ȘI NOUII RENTIERI

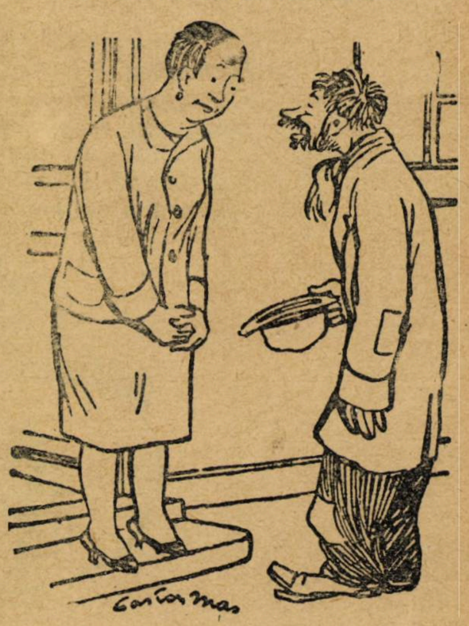

FOSTA BONA : Ce dorești ?

FOSTUL STAPAN : Marițo nu mă mai cunoști ? Sunt eu... boierul... N'ai să-mi dai ceva de lucru ?

FOSTA BONA. (Măsurându-l ironică). Știu eu poate... fecior.

(Life)

AMABILITATE NEPREVAZUTA

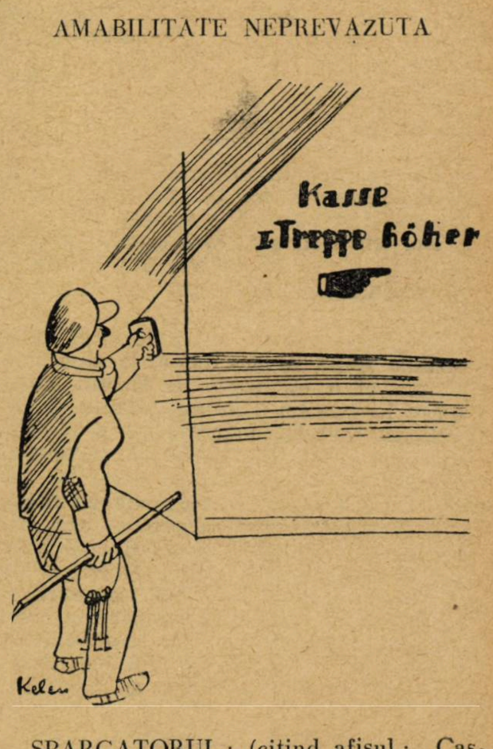

SPARGATORUL : (citind afișul : „Cassa, prima scară sus"): Merci pentru lămurire, foarte drăguț din partea d-voastră.

cărţi redate în extrase

LADY HAMILTON

VIAŢA AMOROASA A UNEI AMBASADOARE ENGLEZE

Albert Flament

Din părinţi umili, fostă servitoare prin satele scoţiene, Emma Hart, ajunge prin frumuseţea şi preocupările sale artistice, Lady Hamilton, prietena reginelor surori Maria-Carolina şi Maria Antoaneta. Ambasadoare a Angliei la Neapole, ea a influenţat prin situaţia ei asupra soartei acestui stat.

Dela căpitanul Payne până la lordul Nelson, multe personalităţi de marcă din nobilime şi diplomaţie s'au înclinat în faţa graţiei acestei Lady Hamilton, una dintre cele mai aventuroase şi strălucite existenţe ale secolului XVIII.

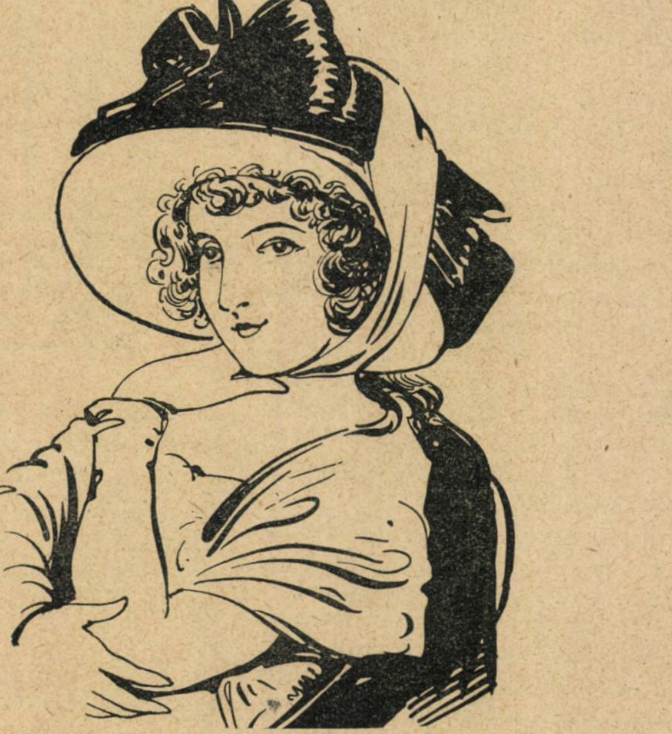

LADY HAMILTON

PROLOG

Cu un copil de doi ani, Emma, se întorcea Mary Lyon la Hawarden, după moartea prematură a soţului ei.

Aci intră în serviciul castelanilor comitatului de Flintshire, iar copilul îl încredinţează părinţilor ei, cultivatori modeşti.

Stăpânii o ajută să-şi dea copilul la şcoală, undă învăţă până în ziua când mama ei o tocmeşte, la 12 ani, servitoare la familia Thomas. Vârsta şi drăgălăşia Emmei, cuceresc pe d-na Thomas, tot aşa cum aveau să cucerească pe toţi cei ce i-au simţit atracţia. Astfel, d-na Thomas o deprinde cu menajul, îi insuflă gust pentru muncă şi îi formează un modest şi cuviincios bagaj moral, când prin o subită decizie a Mariei Lyon, Emma se mută împreună cu mama ei la Londra, unde Emma e angajată ca servitoare la compozitorul Linley. Aci cunoaşte pe fiul lui Linley, Samuel, pentru care avea să încerce

PRIMA DRAGOSTE

Pe Samuel, elev de marină, îl cunoaşte în timpul unui concediu. Vorbesc puţin, mai mult din ochi, dar se înţeleg. De o sănătate fragilă, Samuel se îmbolnăveşte. Tuşeşte. Şi într'o dimineaţă nu se mai poate scula din pat. Părinţii îl îngrijesc cu aceiaşi neregularitate, pe care o întrebuinţau şi în viaţă. Singură Emma are răbdarea şi abnegaţia de a-l îngriji pe Samuel, care, după un timp, nu-i decât un muribund.

Pe zi ce trece, viaţa se retrage din corpul supt, în care au mai rămas doar ochii mari, albaştrii, ca marea pe care o dorea. Samuel moare, iar Emma de durere pleacă din casa Linley. In gestul renunţării, ea şi-a găsit instinctiv primul său gest tragic.

PAYNE

Face diverse servicii, trece dela un loc la altul, până în cele din urmă, după ce fusese în serviciul unei doamne Kelly, unde învaţă şi vede multe lucruri, devine chelnăriţă într'o tavernă la modă, printre pictori şi artişti. Aci ajunge repede la o oarecare şi anumită celebritate. Cunoaşte multă lume. Pentru a căpăta protecţia unui ofiţer pentru un văr al ei, îmbarcat cu sila în flota regală, Emma obţine o recomandaţie către locotenentul John Willet Payne, care îi va fi primul amant. La Payne acasă: Ema e turburată de asemănarea lui Linley cu Payne. Se naşte între ei un fel de mutuală aprobare. Payne schiţează gesturi îndrăzneţe, cari nu întâmpină nici o rezistenţă din partea Emmei. Vărul ei era salvat. Şi cilpa bucuriei pentru binele făcut urmă primei greşeli. Dar din acea seară Emma n'a mai dat pe la tavernă, căci îl iubea cu adevărat pe Payne.

Dar cavalerul Harry Featherstonehaugh se îndrăgosteşte de Emma. Payne era sărac, aşa că bogăţia lui Featherstonehaugh o atrage pe Emma, deşi acesta era mai bătrân şi cu aceiaş dezinvoltură, cu care trecea dela un stăpân la altul, ea devine amanta lui Featherstonehaugh. La castelul „Up-Park", Emma duпă o viaţă bogată, somptuoasă şi anturată. Intr'o zi însă şi resursele lui Featherstonehaugh sunt sfârşite şi atunci, viaţa fastuoasă nu mai e posibilă la castel. Amândoi pleacă la Londra, unde Harry Featherstonehaugh trebuia să încerce un împrumut la rudele sale. Emma îl aşteaptă în odaia unui han. Toate încercările lui Harry sunt zadarnice. Intr'o seară Harry nu mai revine şi Emma e singură şi neliniştită. O hotărîre eroică: Se va întoarce la Payne. Cu bagajele într'o trăsură, Emma se îndrepta în spre Tamisa, pe unde era casa lui Payne.

Payne e pe mare. Abătută, pleacă. La Featherstonehaugh nu se mai putea întoarce, fiindcă anunţase prin scrisoarea lăsată acasă, decizia ei. Rămânea doar Greville, pe care-l cunoscuse încă de la „Up-Park". Nici Greville nu-i în Londra. Cu hotărîrea, de care sunt capabile numai femeile, ce simt că au un destin de împlinit, Emma nu privia decât înaintea ei. Fiindcă n'avea unde să se adăpostească, s'a adresat birjarului, care i-a oferit prompt adăpost.

HYGEA

Doctorul Graham inventase un „pat al lui Apollo". Orice om bătrân sau supt de viaţă, recăpăta facultăţile tinereţei, dacă zăcea întins cinci minute pe acel pat, în timp ce corpul îi era zguduit de un curent electric. Dar fiindcă nu venia lume destul de multă, Doctorul Graham a situat în apropierea patului pe Zeiţa Hygea, care avea să protejeze pe bolnavi. Din întâmplare Greville auzi de frumuseţea Hygeei şi veni să se convingă. Odaia era puţin luminată, împodobită cu perdele , à la grecque“ și cu coloane de marmoră imitată. Pe un divan cu extremitățile unghiulare ședea Hygea, împresurată de fumul, care se ridica dintr'un trepied. Hygea avea părul de nuanța „auburn“, nasul drept cu narine mobile. Ochii mari și arcul subțire al sprâncenelor urmează desenul pleoapelor. Intre nas și gură distanța mică. Bărbia rotundă și delicată.

ASCENSIUNEA

Greville revine și după îndelungate convorbiri consimte să o retragă pe Emma dela doctorul Graham, uitând trecutul și purtarea față de prietenul Harry Featherstonehaugh.

Cu ajutorul lui Greville, Emma studiază mai departe cântul. Și pentru a șterge amintirea trecutelor ei fapte și ocupații își ia numele de Emma Hart, mama sa luând numele de Mrs. Cadogan. Emma își împarte viața între profesorul de muzică și pictorul Romney, căruia îi pozează.

Cântă. La un concert, la Ranelayh acompaniază, la început încet, apoi din ce în ce mai tare, pe o cântăreață. Auditorii, la început supărați, sunt entuziasmați de această îndrăzneală. A doua zi după concert, Emma Hart face cunoștința lui Sir William Hamilton, unchiul lui Greville. Hamilton e de curând întors din Neapole, unde e ambasador al Angliei pe lângă curtea regelui Ferdinand și a reginei Maria-Carolina. Emma nu rămâne insensibilă la calitățile lui Sir Hamilton, mai ales că nici înfățișarea nu-l arăta așa de bătrân, cât se spunea. Sir Hamilton e atras și fermecat de frumusețea Emmei și cumpără la pictorul Romney o pânză cu portretul ei. E atât în societatea ei și a lui Greville, încât nu se mai poate lipsi. In curând Romney se adaogă, al patrulea, la grupul lor. Intr'o zi când Emma schițează, înaintea unchiului și a nepotului unele din atitudinile, pe cari le improvizează în atelierul lui Romney, unchiul luă deoparte pe... nepoata sa. Nepotul pretextă o afacere și pleacă. Greville e în mare lipsă de bani, dar Hamilton nu e unchiul său? Hamilton vrea s'o despartă de Greville; Emma știe acest lucru, dar află și intenția lui Sir Greville de a se căsători cu o fată bogată, pentru a-și reface averea, pierdută prin marile cheltueli, făcute de Emma. Hamilton nu îndrăsnește să propuie Emmei tovărășia sa, căci vede cât îl iubește pe Greville. Pe de altă parte, Charles Greville face socoteli: Dacă Emma ar consimți să treacă dela nepot la unchiu, situația lui ar fi asigurată, căci această unire ar împiedica orice alta, care l-ar desmoșteni.

După multe insistențe, Emma se înduplecă să plece la Neapole, cu condiția ca Greville să vie, după călătoria sa din Scoția.

LA NEAPOLE

La sfârșitul lui Aprilie, Emma sosește la Neapole și e instalată, împreună cu Mrs. Cadegan, în palatul ambasadorului, Sessa. Ambasadorul o conduce spre apartamentul rezervat ei. Sir William deschide o fereastră. Emma soarbe aerul încărcat cu toropeala zilei și a primăverii napolitane, în care avea să-și îngroape dragostea pentru sir Charles Greville.

La supeurile date la ambasadă intimilor, Emma ia parte. In curând va face onorurile casei, cu aceiaș grație și bun simț, cu care poza. Totuș, nu-l poate uita pe Gréville, căruia îi scrie: „Trebue să par veselă în fața lui Sir William, atunci când îmi vine a plânge. Nu pot trăi fără tine... N'ar fi nimic sărăcia, foamea, moartea, drumul pe jos, pentru a veni la tine în Scoția. Respect pe Sir William, unchiul și prietenul tău — dar mă iubește Greville! Totuș nu va putea deveni niciodată amantul meu! Scrie-mi dacă ai nevoie de bani. Mă simt vinovată: eu te-am ruinat. Sunt sigur că William îți va da“.

Dar Greville răspunde din ce în ce mai rar și mai rece; e plătit de Hamilton. Intr'o altă scrisoare îi scrie: „Gréville! Nu pot suporta titlul de prieten. Intre noi doi va fi totdeauna dragoste, prietenie niciodată. Sir William va fi prieten — noi, noi suntem amanți“.

LA CURTE

Emma și-a dat repede seama că într'un oraș ca Neapole, Curtea este centrul împrejurul căruia gravitează toată societatea. O figură domină: Regina. Și Emma dorește să ajungă aci. Prin extraordinarul ei talent de a ruina, cât și prin frumusețea ei, Emma se face mereu mai cunoscută și cercul admiratorilor se mărește. Sir William e mândru de Mrs. Hart, căreia îi aduce un profesor de limba italiană și franceză.

Maria Carolina, regina Neapolului nu o poate primi, dar regele Ferdinand o întâlnește într'o seară în grădinile din Pausilippo, căci viitorul unui rege nu e compromis printr'o întâlnire într'o grădină.

In timpul convorbirii cu regele, Sir William vine cu o scrisoare a lui Gréville.

„E fără precedent — scrie el — ca o femeie să nu cedeze, după un asediu atât de lung“. Răspunsul Emmei: „Scrie-mi, scrie-mi, căci nimic nu mă nelinișteşte mai mult ca tăcerea. Dacă mă insulți, îl voi lua de bărbat pe Hamilton“. Umilirea profundă cauzată de scrisoarea lui Greville o lămurește: a fost vândută, schimbată.

Convorbirea cu regele a fost plină de agremente. Târziu, Sir Hamilton și Emma se întorc în trăsură. Afecțiunea pentru Hamilton crește. Ea ține mâna ambasadorului; îl mușcă de ureche. Sir William râde. Intoarce capul către ea. In penumbră, obrajii lor se aduimecă, se apropie, buzele se unesc...

Dar abia sosiți acasă, Emma redevine tovarășa reservată de până atunci. In vizită la Neapole, Goethe cunoaște pe ambasador și pe Emma, despre care scrie:

„Ceeace mulți artiști ar fi fericiți să facă, se vede aci, îndeplinit în mișcare cu, cu o diversitate surprinzătoare. In genunchi, în picioare, șezând, culcată, serioasă, tristă, exaltată, căită, seducătoare, amenințătoare, îngrijorată; o expresiune urmează alteia, în mod firesc. Ea știe să adapteze fiecărei expresii, cutele vălului. Intr'un cuvânt: e un amuzament unic. Am văzut-o mimând două seri dearândul“.

Succesul obținut zi cu zi rupe rezistența Emmei. Devine amanta lui Hamilton, care însfârșit „e stăpânul corpului, dorit fanatic“.

Emma își transformă apartamentul în sală de muzică. Aci va cânta ea „Nina“ de Pergolese și aci vor avea loc ședințele de mimică. Invitații erau tot mai numeroși.

De regina Maria-Carolina va depinde situația Mrs. Hant, dacă Hamilton va decide căsătoria. Emma Hart uzează de cunoștința lui Giovani Acton, prim ministru, pentru a ajunge și a intra în grațiile reginei. Giovani Acton, avea influență asupra reginei. O paranteză în viața Emmei formează dragostea, filială aproape, pentru ducesa d'Argyl, care o introduce mai mult și îi face noui cunoștințe. Pentru a ajunge la Curte mai trebuia un singur lucru: să se căsătorească cu Sir Hamilton.

In preajma unor pericole amenințătoare, având în țara vecină revoluție, regina ținea neapărat să aibă sprijinul Angliei. Reprezentantul ei nu trebuia să aibă nicio neplăcere. Și regina, atât de distantă până acum, încuviințează binevoitoare și prevenitoare. In urmă regina insistă ca ambasadorul să ia parte la consiliul convocat, evenimentele grave din Franța fiind îngrijorătoare.

Scrisorile lui Greville devin amuzament pentru Emma. Intr'o scrisoare ea îi mulțumește lui Greville „intermediar“ între ea și Sir Hamilton, cu care trebuia să se căsătorească.

REVEDEREA

Sir William și Mrs. Hart, întovărășiți de Mrs. Cadogan, ajung la Londra tocmai în sezonul serbărilor. Și în port se întâmplă momentul așteptat de Mrs. Hart atâta timp: Gréville așteaptă.

„Emma se regăsește în prezența amantului... Inima nu-i bate. In zadar așteaptă acea neliniște, caracteristică dragostei; nu vine. Sir William, puțin îmbătrânit, dar mereu surâzător și svelt, e în urma Emmei. Mrs. Cadogan supraveghiază scena, cu acel aer de bonomie, care scapă convențiunilor și rămâne omenesc. Greville se simte învins în fața acestor trei oameni, cari îl privesc. Ridică privirea. Și el s'a trecut. N'a mai rămas nimic din omul tânăr pe fața palidă. Doar Emma e mai frumoasă ca niciodată. Cei cinci ani nu i-au adăugat decât grații. Accentul vocii s'a îndulcit, — trupul ei și mișcările au devenit mai fine, mai nuanțate. Emma e acum **Ambasadoarea**, lady Hamilton“

In ziua de 6 Septembrie 1791, are loc căsătoria „în cea mai strictă intimitate“ în capela din Marylebone.

AMBASADOAREA

Singura dorință a Lady-ei Hamilton, revenind la Neapole, e de a fi primită de regină. Soții s'au oprit la Paris și în plină agitație revoluționară, ambasadorul și ambsadoarea cer audiență quasi-prisonierilor Constituantei: Regele și Regina Franței. Inaintea lady-ei Hamilton, ochii Mariei-Antoaneta s'au umplut de lacrimi. Ea arată multă simpatie acestei întrevederi, aceleia care n'a fost primită de regina Angliei.

Inaintea plecării, Regina Maria Antoaneta dă ambasadoarei o scrisoare către sora-sa Maria Carolina, regina Neapolului.

PRIETENIA REGINEI

Când e vorba de satisfacții imediate, Maria-Carolina nu ține seama de uzajul Curții: ea fixează audiența pentru a doua zi, înaintea Consiliului, care se ține la orele unsprezece dimineața. Ține să afle imediat conținutul scrisorii. Maria-Carolina vrea însă să și cunoască pe această femeie, de care i s'a vorbit atât de mult. In sala de audiență o introduce secretarul reginei. Fica Mariei Teresa și fiica Maryei Lyon, femeia care guvernează un popor, ambițioasă ca o mare regină și aceea pe care frumusețea a făcut-o regină deasemeni, schiţează un surâs. Emma îngenunchiază şi sărută mâna fină a Reginei, care îi arată un scaun, pe care să şeadă. Lady Hamilton întâmpină greutate în a găsi vorbele cuvenite... Convorbirea se termină, când se anunţa ora Consiliului.

Pleacă, lăsând Reginei grija de a fixa ziua „prezentării" la Curte, de a alege. Intoarsă la Palatul Sessa, Emma povesteşte lui Sir William întrevederea, iar acei, cari aşteptau, află că „prezentarea" a avut loc — şi cu ce succes! — în mare intimitate. De aci începe o nouă epocă pentru lady Hamilton. Câmpul se întinde, domină tot Neapolul. Curtea o primeşte des. Pentru a-şi câştiga simpatia reginei, Emma dansează o tarantelă, în mijlocul obişnuitei şedinţe de atitudini mimate. A doua zi Maria-Carolina îi scrie şi mulţumeşte pentru plăcerea de a o fi văzut dansând. Devine obişnuita palatului şi amica reginei, care o consultă asupra toaletelor. Pentru o plimbare, Maria Carolina împrumută lady-ei Hamilton calul ei şi îi dă însoţitor un lacheu în livrea. Era cea mai mare cinste făcută până atunci.

Intr'o scrisoare către Sir Charles Gréville, lady Hamilton scrie:

„Dacă aşi fi fiica sa, Regina n'ar fi mai atentă şi mai iubitoare. Şi mai departe: „O iubesc... E prima femeie din lume! Inima ei e bună, divină şi dreaptă..." Evenimentele, care se deslănţue năprasnice în Franţa o vor apropia şi mai mult de regina. Intr'o seară de Februarie 1793, pe când se pregătea să meargă mascată (era carnaval) regina o anunţă că Ludovic XVI, regele Franţei a fost decapitat. Emma anunţă pe Sir William şi, renunţând la petrecere, aleargă la palat. In acest fel Emma devine o activă colaboratoare a lui Sir William. Prin fineţea şi diplomaţia ei, Emma ajunge să cunoască iute şi integral orice, când lui Sir William i-ar fi trebuit mult mai mult timp pentru astfel de lucruri. Devine prietenă nedespărţită a Reginei. Nici nu mai părăseşte palatul regal, fiindcă Maria-Carolina nu mai poate rămâne singură.

NELSON

Flota engleză e în apele Neapolului. Comandantul ei, căpitanul Nelson e primit la ambasada engleză şi Emma îl cunoaşte.

— Căpitanul Nelson, spune Ambasadorul, prezentând pe marinar. A doua zi are loc o serată de gală, la San Carlo, unde Lady Hamilton împarte cu Nelson succesul. Ajutat de Emma, Nelson pregăteşte un ospăţ de adio pe vasul „Hagamemnon", dar, din nefericire, vase franceze sunt semnalate aşa că, înainte de orice serbare flota pleacă. După câteva săptămâni se află la Neapole ştirea morţii Mariei Antoaneta şi căderea Tulonului, luat din mâna Englezilor de tânărul locotenent Bonaparte. Ultimile nenorociri o lipsesc cu totul, de muzică, dans şi petreceri pe Lady Hamilton. Nu se vorbeşte decât de politică. Fiecare e suspectat. Neliniştea pluteşte în aer. Trei tineri, bănuiţi revoluţionari, sunt decapitaţi. Regina nu întreţine cu prietena sa, Lady Hamilton, decât o corespondenţă diplomatică. Ferdinand ar voi să reia relaţiile cu Franţa; Maria Carolina nu aşteaptă mântuirea decât din partea Englezilor. Situaţia lady-ei Hamilton e iar importantă, fiindcă are la curte mai multă trecere decât Sir William. Importanţa ei se dovedeşte atunci când obţine dela regina Maria Carolina permisiunea ca flota lui Nelson, în trecere prin Egipt, să se aprovizioneze la Neapole, deşi Ferdinand făcuse un tratat cu Franţa prin care nu era permis ca mai mult de două vapoare engleze, să aibă acces în portul Neapolului. Astfel e posibilă urmărirea imediată a flotei franceze şi victoria dela Nil. Nelson se întoarce învingător, dar cu un singur ochiu şi cu o singură mână. Victoria lui Nelson entusiazmează curtea şi provoacă în Lady Hamilton mai mult de cât admiraţie. Bătrâneţea lui Sir Hamilton e un motiv mai mult. Iar infirmităţile lui Nelson nu prezintă decât atracţie. Nelson e aşteptat. Intr'o scrisoare către Nelson, lady Hamilton spune precis: „N'aşi vrea să mor mai înainte de a fi îmbrăţişat pe eroul dela Nil!". Nelson soseşte şi flota rămâne mai mult timp în rada Neapolului. Lady Hamilton e mereu cu el. Eroul se predă, mărturiseşte că, dela prima întrevedere, a păstrat în sufletul său chipul Lady-ei Hamilton. Trăia viaţa aventuroasă şi aspră a marinarului, păstrând amintirea secretă a unei frumuseţi, unei graţii incomparabile, a unei eleganţe neîntâlnite.

Nelson are nevoe de odihnă. Emma şi Mrs. Cadogan îl duc la Castellmare, unde s'a închiriat o vilă. Cu aceeaşi abnegaţie, cu care l-a îngrijit odinioară pe micul marinar Linley, îl îngrijeşte pe Nelson. Il îngrijeşte cu exces de atenţie. Il îmbrăţişează, fără ca să fi devenit încă amanta lui. Se nasc bănueli. Un nepot al lui Nelson, căpitanul Nisbet, îşi permite aluzii supărătoare la adresa lady-ei Hamilton. Lumea se întreabă de ce rămâne atât de mult la Neapole şi Nelson, pentru a produce diversiune, asediază, timp de o lună, Malta. Revine şi la ambasadă lady Hamilton nu-i mai opune nicio rezistenţă. Sir Hamilton intră astfel, la vârsta venerabilă de 70 ani în categoria bărbaţilor înşelaţi.

RĂZBOAIE ŞI RĂSCOALE

Austria nu dă nici un ajutor Neapolului, atacat de revoluţie. Toată lumea e în panică, numai Ferdinand şi Sir Hamilton sunt liniştiţi. Emma descoperă o subterană, unde vor putea ascunde bogăţiile, spre a nu cădea în mâna revoluţionarilor. Nelson sfătueşte familia regală să se retragă la Palermo. Pe drum, Albert, fiul cel mai mic al Mariei-Carolina moare în braţele lady-ei Hamilton. La Palermo se află de ocuparea Neapolului de către Champiomet, conducătorul revoluţionarilor francezi. Când directoratul recheamă pe Championnet, se ivesc nădejdi noui pentru cei exilaţi.

Vor căpăta şi ajutorul Turcilor, şi al Ruşilor. Un devotat al familiei regale, amiralul Caracciolo trece la republicani, în timp ce cardinalul Ruffo strânge o armată regalistă, care înfrânge pe republicani, cari capitulează şi sunt lăsaţi liberi să plece. Nelson e la Neapole. Emma va trebui să ducă răspunsul reginei la Neapole. Prins de poliţie, vândut de un servitor, Caracciolo e judecat şi osândit: va fi spânzurat pe vasul Minerva. Insuşi Nelson — neînduplecat, poate fiindcă a văzut în ochii Emmei o umbră de simpatie şi compătimire pentru condamnat — dă comanda. Urmează un măcel grozav. Ruffo trimite la moarte mii de vinovaţi şi nevinovaţi. Din această cauză Maria-Carolina e urâtă. E răsbunătoare şi nemiloasă. Ferdinand o lasă la Palermo şi pleacă singur la Neapole, pentru a restabili liniştea şi cu gânduri de împăcare. E împiedecat însă de Nelson, care sub influenţa Emmei — e răzbunător. Adevărata regină e lady Hamliton. Dar de aci începe.

DECLINUL

Amiralul Nelson e rechemat în patrie, în urma câtorva acte de neascultare. Regina, Nelson, sir William şi lady Hamilton pleacă din Livorno înspre Viena. Li se face o primire triumfală. Lady Hamilton e tot atât de frumoasă, numai din depărtare. De aproape se vede cât a îmbătrânit. Succesul ei la curtea din Viena e datorit mai ales, companiei lui Nelson, Reginei şi medaliei „Eterna gratitudine".

La Viena îi fu dat să observe că avea un copil. Din Viena pleacă după câteva zile de recepţii şi petreceri, luându-şi rămas bun dela Regina pe care o servise cu devotament în tot timpul prieteniei lor.

Se îmbarcă, călătoresc dealungul Elbei şi debarcă la Yarmouth. Lady Hamilton se aşteaptă să vadă la debarcader pe lady Nelson, soţia amiralului. Dar aceasta nu vine. La un banchet oferit amiralului e chemată şi lady Nelson, care e împăcată de lady Hamilton şi perechile Hamilton şi Nelson se refac. Emma trebuind să nască, pretextează o boală şi numai primeşte în apartamentul ei pe sir William. Naşte o fiică: Horaţia, copil atât aşteptat de Nelson. Il alăptează singură timp de două săptămâni, apoi îl duce, într'o noapte, la o doică. A doua zi, Sir William e primit şi-şi poate revedea soţia.

In palatul din „Piccadilly", Emma continuă să ducă aceiaşi viaţă luxoasă, fără bineînţeles prestigiul avut la Neapole, prin prietenia reginei Maria-Carolina. Horaţia e arătată lui Sir William şi i se spune că e un copil adoptat. Mai duc timp de câteva luni, la Menton, o viaţă liniştită până ce în aprilie, 1803, Sir Hamilton moare, lăsând toată averea lui Sir Charles Greville şi o pensie de 100 lire sterline pentru Emma. Greville, după puţin timp, nu-i mai dă nici pensia şi o şi alungă pe Emma din palatul din Piccadilly. Emma locueşte la fratele amiralului, până ce Nelson se întoarce din Allymoutn, dar un nou ordin îl trimite la Trafalgar, unde învinge şi-şi găseşte moartea.

Târziu, puţine luni înaintea morţii, îi fu dat să mai primească un ultim şi întârziat omagiu, al unui tânăr care o văzuse şi o iubise, poate, în timpul unei vizite la Oxford.

Edit.: **Flammarion**, Paris.

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde intradevăr în porii pielei
înviorează epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 16
15 Aprilie 1928
5 Lei

PROFESOARA

sufletul romanesc

PROFESOARA

Artista sărbătorită pe scena imperială a „Burgtheater"-ului, aclamată de conţi şi contese, cu nume de nobleţă etajată; este astăzi, simplu, profesoară la conservatorul din Iaşi.

Cât e de adevărat profesoară această mare actriţă s'a văzut nu de mult într'un spectacol al Teatrului Naţional. De multă vreme publicul bucureştean era silit să accepte ca „mare tragediană", o artistă destul de mediocră, al cărui temperament tragic caută să se dovedească mai mult prin strigăte desnădăjduite. Ani de zile o parte din critica noastră a încercat zadarnic să lămurească publicul. A fost însă destul ca această „mare tragediană" să facă imprudenţa să joace alături de Agatha Bârsescu, pentru ca să nu mai existe nici urmă de nedumerire.

In nobleţa frazării, în calmul căptuşit de intenţii tragice ale gestului ei, profesoara dela Iaşi, dă o lecţie de autentic clasicism.

Căci clasicism înseamnă înainte de toate echilibru, măreţie, fior elementar. Arta Agathei Bârsescu a fost şi este o punte dintre cele mai necesare, de o imensă valoare prin autenticitatea ei. Este puntea dela sufletul românesc la marea artă clasică, universală.

CAMIL PETRESCU

AGATHA BÂRSESCU

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU

Nu sunt nici trei ani, de când d-na Agatha Bârsescu a venit pentru a rămâne printre noi. Am primit-o cu braţele deschise — suntem ospitalieri, — însă, — de ce nu am spune-o crud dela început, — nu cu suflet înţelegător, nu ca pe cineva al nostru, *care ne lipsea* şi care revenind se însera dela sine şi umplea golul pe care lipsa ni-l crease. De ce nu am spune-o crud, pentru a-i preciza dela început locul în configuraţia noastră culturală, mai ales că nu d-sa este vinovată, ci noi.

D-na Agatha Bârsescu a fost ţâşnirea în afară a unei expresii fără conţinut reprezentativ în realitatea organismului nostru cultural. D-na Agatha Bârsescu a fost interpreta şi astfel expresia teatrului clasic în ceeace are mai pur şi mai caracteristic dar teatru clasic noi nu am avut şi nu avem, după cum nu avem nici epopee. (Micele excepţii nu fac decât să confirme realitatea lipsei generale). „Clasicul" face parte din tradiţie şi noi nu avem tradiţie — înţeleg tradiţie în producţiile scrise, culturale; am făcut salt în cultură, după cum în întreaga noastră viaţă organică de stat. Embrion lâncezând sub vitregia timpurilor ne-am... desvoltat — (era să scriu: ne-am deşirat), — brusc sub lumina şi căldura de o dată influenţabilă a apusului, cum se intensifică astăzi dezvoltarea unor produse vegetale prin trecere de curent electric în apropierea ogorului lor.

Nu ştiu întru cât verzele şi napii astfel cultivaţi — enorm ca volum — sunt de valoroşi şi ca esenţă; ştiu numai, şi o ştim cu toţi, că smeura, căpşunii, fragii cu cât sunt mai mari, mai artificial crescuţi, sunt mai seci, mai fără gust *caracteristic*. Astfel cultura noastră. Sub încălcări de hoarde barbare şi vecini prea puternici şi duşmănoşi, am lâncezit. Şi când apusul prin Napoleon al III-lea ne-a privit pentru întâia oară atent, şi ne-a deschis astfel cursul torentului lor magnetic, ne-am influenţat brusc şi în 75 de ani am devenit „ceiace suntem".

In acest „ceeace suntem" d-na Agatha Bârsescu nu are loc; nu este a noastră. A fost o excepţie, un ţipăt zbucnit în afară a sărmanului nostru geniu naţional sugrumat şi înăbuşit de realităţile istorice pe care din cauza vitregiei geografice a trebuit să le trăim.

Pe la 1880 şi ceva, în vârstă numai de 16 ani, d-na Agatha Bârsescu debuta la Deutches Theater din Berlin cu „Ipighenie auf Tauris" înlocuind pe interpreta principală care se îmbolnăvise neprevăzut. A fost pentru ea un zguduitor triumf şi pentru tot teatrul german - cu centre atât de puternice în toată Germania şi Austria — triumf al cărui ecou nu a ajuns sufleteşte până la noi. Nu-l puteam *trăi* noi atunci, nu-l puteam cuprinde. Era ceva prea greu, ca o boabă de prund într'o pânză de păianjen: Trece „dincolo".

Şi astăzi?... Masa noastră întreagă, nu proeminenţele excepţionale, înţelegem noi clasicismul? Il trăim organic? Este el o fântână liniştită de munte la care să venim din când în când să ne adăpăm?... Câţi locuitori are Bucureştiul cu populaţie flotantă în plin Parlament deschis? Opt sute de mii? Un milion? Şi totuşi Phedra, cu acea genială interpretă a ei care e Ventura, nu a rezistat al doilea an. Nu avem tradiţie clasică, nu ştim ce e clasicul şi nu o putem învăţa. După cum dacă a murit Coşbuc şi nu ne-a dat epopeia *noastră*, reprezentativ naţională, nimeni după el nu ne-o mai poate da, căci nu mai corespunde unei necesităţi *actuale*, tot astfel dacă nu am creat *la timp*, nu am trăit la timp *asimilându-ni-l* acest clasic, astăzi numai rafinăria unor aristocraţi îl poate gusta. Aceştia însă nu-l creiază, sunt numai receptivi. Că această lipsă în desvoltarea noastră normală se resimte în modernismul nostru în general umflat şi artificios, e tragicul cultural care ne sângerează conştiinţe, ori de câte ori suntem forţaţi de vre-un prilej să nu îl ocolim.

Un astfel de prilej este „cazul" carierei dramatice a d-nei Agatha Bârsescu, care copil al poporului nostru a plecat să reprezinte totuşi în realizări scenice, cultura altor popoare: Austria cu puternica-i tradiţie de teatru, Germania cu un serios clasicism. Apoi America, unde începea deja ca maestră de şcoală să înveţe pe alţii ceeace alţii, nu ai ei, o învăţaseră pe ea. Şi astfel aproape o jumătate de veac.

Revenită la noi?... „Agatha Bârsescu" ne doare. Ne doare ca o mustrare de care dacă nu suntem vinovaţi nu înseamnă totuşi că nu o merităm. Afirmarea ar părea absurdă, e însă numai tragică.

Astăzi e maestră de artă dramatică la Iaşi. Ce sunt? Şi ce vor deveni elevii ei? Mai poate crea la noi astăzi „şcoală" Agatha Bârsescu?... Acest lucru îl va spune numai viitorul care ne-a spus după aproape o jumătate de secol că Agatha Bârsescu pornind dela noi nu a putut fi astfel a noastră.

Gloria care ne-a făcut-o ca Româncă în străinătate?... Pentru dezvoltarea interioară a unui organism cultural, acestea sunt rachete şi astfel năluciri. Să nu ne ameţim cu năluciri.

AGATHA BARSESCU ŞI STRAINATATEA

Credem că, în loc de a preciza prin citate reproduse cariera unui artist — şi mai cu seamă cariera unei artiste, cum e în cazul de faţă, — ar fi mai interesant să reproducem — dacă s'ar putea — fragmente adăpostite în căminul artistului. Sunt atât de elocvente aceste amintiri : fotografii, autografe, cadouri, volume cu dedicaţii, albumuri, corespondenţe...

Cum este însă destul de greu să pătrunzi într'un astfel de cămin, ne mărginim a transcrie din memorie, câteva titluri din gloria Agathei Bârsescu.

Era copil încă, abia în anul întâi de conservator, când Förster, directorul lui „Deutscher Theater“ din Berlin, după ce o văzuse recitând monologul din **Iungfrau von Orleans**, îi oferă un angajament pe şease ani. In acelaş timp, marea tragediană Charlotte Wolter îi prezice o carieră strălucită.

La Burgtheater a devenit răsfăţata publicului wienez şi e proverbial cât de dificil este gustul wienezilor în materie de teatru şi muzică. După trei ani de jucat la acest teatru i se oferă titlul de **„artistă a curţii imperiale“** şi i s'a dat să semneze contractul pe **viaţă cu Burg**theater-ul din Wiena.

Interpretă a celor mai cunoscuţi autori dramatici germani, Agatha Bârsescu a cunoscut prietenia lui Ludwig Fulda, Hauptmann, Schnietzler, Kaiser, Wedekind şi a altora mai mulţi, în al căror nume se poate rezuma teatrul german contimporan.

Agatha Bârsescu a creat pentru prima oară „Magda“ lui Sudermann. Şi Sudermann însuş, în semn de recunoştinţă pentru felul cum i-a înţeles eroina, a lansat svonul—dacă a fost svon — că „Magda“ a fost scrisă pentru Agatha Bârsescu.

adevarate

incognito

Doamna Agatha Bârsescu obiciueşte să călătorească incognito în Europa. Chiar desele sale reveniri în ţară se produc neanunţat.

Acum doi ani un scriitor român scrisese o piesă şi aştepta revenirea d-nei Agatha Bârsescu pentru a cere să i se pună piesa în repetiţie.

Intre timp d-na Bârsescu sosise fără nici un fel de sgomot şi închiriase un apartament modest în strada Toamnei. Seara, câteodată, venea să vadă un spectacol la Teatrul Naţional şi se întorcea cu tramvaiul acasă.

S'a întâmplat că odată autorul nerăbdător a dat de d-na Bârsescu într'un stal

— Cum, dumneavoastră ... ?

— Da, eu...

— Când aţi venit ?

— Sunt în Bucureşti de o lună.

— Păi... piesa mea...

— Nu ştiu nimic.

Şi într'adevăr, nici d-na Bârsescu nu ştia de piesă, nici Teatrul Naţional, de d-na Bârsescu.

●

superstiţii

D-na Agatha B'rsescu, ca orice om şi mai cu seamă ca orice femeie, are diferite superstiţii. Nedumerirea provine însă din faptul, că aceste superstiţii sunt cu totul opuse celor obişnuite. Astfel, d-na Agatha Bârsescu consideră Vinerea ca o zi norocoasă şi dacă întâlneşte pe stradă un coşar, nu se mulţumeşte până nu îl atinge de haină... Ii poartă noroc... Şi mulţi din coşarii vechiului oraş moldovenesc îi cunosc această superstiţie şi de-aceea nu se supără, ci din contră râd...

O „superstiţie“ mai curioasă ca celelalte este faptul că nu-i place să se vorbească înaintea ei de vârstă. Şi, credeţi-mă, este doar o.... „superstiţie“.

Iată ce i s'a întâmplat din cauza acestei superstiţii. De curând s'a prezentat la un hotel din Cernăuţi. Portarul, conform uzanţelor în vigoare, i-a prezentat un buletin, pe care urma ca d-na Agatha Bârsescu să-l complecteze. Trebuiau precizat anumite date. Şi-a scris deci numele şi adresa ; vârsta însă n'a vrut s'o scrie.

Portarul i-a atras atenţia.

Atunci d-na Agatha Bârsescu, plictisită, i-a spus :

— Telegrafiază, domnule, la prefectura de poliţie şi spune că d-na Agatha Bârsescu nu vrea să complecteze buletinul şi că tot ce spune în această privinţă, este că s'a născut la Bucureşti în strada Radu-Vodă No. 11... cât despre vârstă : află că sunt nemuritoare....

o mărturisire

Iată o mărturisire a d-nei Agatha Bârsescu, spusă simplu şi omeneşte ca o rugăciune :

— Nu vă miraţi... Niciodată nu mi-am pierdut credinţa în Dumnezeu... Niciodată... Credinţa s'a născut în mine cu viaţa odată... şi amândouă vor pieri împreună. Şi, nu e aşa, nu se poate să fii bolnav prea mult, când colo sus nu e nimenea bolnav, şi nu sunt boale grele... „Acolo“ e numai rece sănătate...

Şi singura alinare mare, moartea, n'are coasă să secere sufletele, ci mâini albe de soră de caritate care ne mângâie ca să liniştească frumos şi veşnic...

Când mi-o veni ceasul hărăzit... mă duc şi eu.... şi nimeni nu poate să-l cheme mai devreme nici să-l ţie în loc. Prin urmare, dece doctori şi medicamente ? Mă fac bine cu autosugestia.

Medicamentele n'au existat totdeauna şi oamenii şi-au trăit totuş, până la urmă, viaţa pe care le-a dat-o Domnul...

NOTE BIOGRAFICE

Agatha Bârsescu s'a născut în oraşul Bucureşti. După absolvirea pensionului Ursulinelor din Wiena, intră la conservatorul din Bucureşti. Piesa de debut a fost „Pe malul gârlei“ a lui Ollănescu-Ascanio.

Şi-a continuat apoi studiile la Wiena, unde a avut ca profesori pe Fritz Krasteil, Frederic Mittelwolzer, Bernard Baummeister şi alţii. In 1883 este angajată de Ad. Willdbrandt la Burgtheater în Wiena, unde a rămas şeapte ani. In 1890 a trecut pe scena teatrului din Hamburg. Nenumărate succese pe scenele teatrelor din Berlin au adus-o din nou la Viena, de data aceasta la teatrul Raimund.

Actualmente este profesoară la conservatorul de muzică şi artă dramatică din Iaşi.

POEZIE

RAINER MARIA RILKE

FEREASTRĂ TU MĂSURĂ A AŞTEPTĂRII

I

Fereastră, tu, măsură aşteptărilor scumpe
de atâtea ori împlinite şi târziu,
când viul din nou se varsă şi irumpe
spre un alt viu.

Lumina ta desparte şi cuprinde,
schimbătoare ca nesfârşirile mării,
oglindă'n care chipul ni se prinde,
amestecat cu lucrurile depărtării.

Steag de libertate neîngăduită
de prezenţa soartei necesară;
poartă pe unde cu noi se mărită
marele mult din afară.

II

Nu eşti tu imaginea unei geometrii,
fereastră, foarte simplă formă
care, tăcută, circumscrii
viaţa noastră enormă?

E mult mai frumoasă iubita noastră
cum în lumina ta apare
încadrată de tine; fiindcă, o fereastră,
tu o faci aproape nemuritoare.

Neînfrânt de noi destinul dur.
In mijlocul iubirii e oricine,
cu puţinul spaţiu împrejur
care-i aparţine.

FRANCIS DANIEL

DIN „CARTEA CEASURILOR"

In cercuri crescânde viaţa-mi trăesc,
căci toate sunt prinse în cerc.
Pe ultimul poate eu nu-l împlinesc,
dar totuşi vreau să-l încerc.

Incercui pe Domnul, o turlă străbună,
mă'nvârt din vremi seculare;
Şi încă nu ştiu: sunt şoim sau furtună,
sau sunt o mare cântare.

●

Eu te-oiu vedea, lumina din ochi de mi-o vei şterge;
Urechile mi-astupă: eu tot te-oiu auzi;
Şi fără de picioare spre tine eu pot merge,
şi fără gură încă eu ţi-oiu putea vorbi.
Iar braţele de-i rupe, eu te voiu apuca
cu inima-mi, precum apucă mâna tare;
şi creeru-mi va bate, de inima mi-o sta;
iar dacă şi în creer vei arunca pierzare,
atunci pe tine, Doamne, în sânge te-oiu purta.

ANDREI TUDOR

Vecine Dumnezeu dacă se'ntâmplă câte-odată
că'n nopţi prelungi te stânjenesc bătând prea tare,
e fiindcă te aud respirând arare
şi ştiu: eşti singur colo'n tindă
şi dacă-ţi trebue ceva nu-i nimeni
o băutură dibuirii tale să întindă.
Mereu adulmec. Doar un semn uşor
şi-ţi sunt aproape.

E între noi doar un îngust perete
întâmplător, căci s'ar putea
să cheme gura ta sau gura mea
şi el se nărue
fără de nici un sogmot, fără sunet.

Din chipurile tale e durat.

Şi chipurile-ţi stau 'naintea mea ca nume
şi când vreodată 'n mine se aprind lumine
cu care adâncimea mea te precunoaşte,
se împrăştie lumina'n străluciri pe margini.

Şi atunci simţirile care în mine repede slăbesc
sunt fără patrie şi sunt de tine răzleţite.

CAMIL BALTAZAR

MITICĂ POPESCU

Camil Petrescu

Nu este locul să facem o caracterizare critică a operei d-lui Camil Petrescu. Scrisul său este mai cu seamă bogat în urmări. Manifestările sale în literatură, în teatru sau în critică, constituesc întotdeauna un „scandal“. Prețuite de unii cu exces, contestate de alții cu îndârjire, ele nu trec însă niciodată neobservate și necomentate.

„Mitică Popescu“ a dezlănțuit și el aceleași pasionate polemici. Făcând o confuzie penibilă, o parte din critică a reproșat d-lui Camil Petrescu personal, ca artist, unele din cusururile personagiilor create de d-sa. Dar este evident că una îi pretinzi lui „Danton“ sau lui Andrei Pietraru din „Suflete Tari“ și alta familiarului și năsdrăvanului Mitică Popescu. In orice caz, viața noastră teatrală va fi liniștită și monotonă timp de doi ani, până când d. Camil Petrescu își va juca o nouă piesă. *C. I. Ș*

Banca „Perseverența“ are o „patroană“ pe nefericita și frumoasa proprietară Georgeta Demetriad, care a moștenit toate acțiunile băncii, dela soțul ei și nu le poate vinde fără să prăbușească toată întreprinderea.

Această frumoasă patroană socotește însă că toată cauza prăbușirei e numai Mitică Popescu, funcționar palavragiu, chiulangiu, lăudăros, crai fără pereche și incorigibil amator de spirite proaste. Nu-l poate suferi, și nici nu bănuiește cât de adânc o iubește acest fanfaron, care îi desenează mustăți, pe portretele din hall.

Banca a solicitat concesia unei mari țesătorii mecanice din Ardeal, și acum toată lumea așteaptă cu emoție vizita secretarului general, căci de această concesie depinde soarta băncii.

CONTABILUL *(autoritar).* Haideți domnilor mai repede.

MITICA. Dragă „frate“ e timp destul.

CONTABILUL *(precis și energic).* Domnule Mitică Popescu, vă fac atent că e ordin ca în zece minute să fie toată lumea sus.

MITICA *(sigur de el).* Lasă-mă domnule când îți spun. Nu mă sperii eu de un secretar general.

CONTABILUL *(uimit).* Nu te sperii d-ta de un domn secretar general ?

MITICA *(calm și îngâmfat).* Asta-i acum...

CASIERUL *(ironic).* Te pomenești că îl cunoști și pe ăsta ?

MITICA *(cu superioritate).* Te cred.

CASIERUL *(revoltat).* Domnule, da'te lauzi... ești fenomenal... L'ai cunoscut d-ta pe secretarul general ?

MITICA *(voit neglijent).* La Capșa... a și dat mâna cu mine : „A, domnul Mitică Popescu ? Am auzit“....

CASIERUL *(în timp ce toți se îndreptă spre ușe, ironic și indignat).* Ești fenomenal domnule. Nu-i om mare în țara românească pe care să nu-l cunoști...

MITICA *(fără să asculte își face frizura).*

CONTABILUL *(a trecut la direcție și îi șoptește interesat Directorului).* Avem o afacere : Zece vagoane de nuci la Arad cu 15 mii lei vagonul.

DIRECTORUL. Hm ! nu prea e grozavă *(firesc).* Las-o băncii.

CONTABILUL *(legând fraza).* Și un gaj, la Timișoara de trei sute de mii de metri de americă... zece lei metru ?

DIRECTORUL *(lacom).* Telegrafiază imediat... O facem amândoi... Hai sus acum.

SCENA XI

MITICA, NAE

MITICA *(a rămas singur jos, și după ce și-a aranjat frizura scoate din sertar fotografia „patroanei“ furată dela Jean. Ii face copilărește o bezea).*

NAE *(apare în pragul din fund și dă cu ochii de Mitică, îl privește mirat, și pe urmă bucuros).* Mitică !

MITICA *(surprins).* Nae ! ?

NAE *(familiar, cald)* Ce e mă cu tine ? Ce cauți aici ?

MITICA. Eu sunt funcționar aici... Dar tu ? Tu ce cauți ? Ai nevoie de ceva ? *(bucuros și bine voitor).* Intervin eu pentru tine la bancă...

NAE. Nu, am venit cu așa *(îl privește cu dragoste).* Bine mă ce te-ai făcut ? De aproape cinci ani nu te-am văzut.

MITICA. Exact de când nu te-am văzut eu pe tine.

NAE *(râzând prietenește).* Tot păcătos ai rămas mă Mitică... Te-ai pricopsit cumva ?

MITICA *(promt).* Da tu ? Dă-mi o sută de lei cá an un randevu cu o damă și nu vreau să-l scap.

NAE *(scoate liniștit cinci sute).* Na mă !

MITICA *(nu-i vine să creadă).* Ești nebun ? Toată ?

NAE *(scăzut, prietenos).* Da...

CONTABILUL *(vine de sus ca să-l aducă pe Mitică și-l vede vorbind cu secretarul general, fuge speriat înapoi).*

MITICA *(nedumerit).* Să știi că te-ai pricopsit Nae !...

NAE. De mă Mitică... poate !

(Vin repede la direcție patroana, directorul, subdirectorul și pe cealaltă ușă ceilalți funcționari).

PATROANA *(vine cu directorul necăjită prin biroul din dreapta).* Ce întâmplare ! Tocmai peste el a dat ! *(Ridică ochii în tavan nenorocită).* Ah... ce-o să creadă despre noi *(trece dincolo).*

MITICA *(încălzit).* Mă Nae mă, dacă-i știi *(se întrerupe când se pomenește cu ceilalți grămadă).*

PATROANA *(îl vede pe Mitică bătând pe umăr și tutuind pe Secretarul general și rămâne încremenită).* Domnule Secretar General cunoșteți pe domnul Mitică Popescu ?

SECRETARUL G-RAL. Pe Mitică ? Ei asta-i ! Am fost camarazi de regiment.

MITICA *(sare într'o parte înspăimântat și respectos).* Tu... D-voastră sunteți Secretarul General ?

SECRETARUL G-RAL *(ca și când n'ar fi el vinovat)* Da... Da' dă-o dracului, ce acum mă iei cu „d-voastră“ ?

MITICA *(ca un englez calm, potrivindu-și cravata).* Ce tu ai luat-o în serios ?

SECRET. G-RAL *(apropiindu-se de patroană, tulburat de amintire).* Doamnă Mitică Popescu mi-a făcut cel mai mare bine, pe care mi l'a făcut cineva în viața mea... Nici nu știți ce suflet are omul ăsta.

MITICA *(încă nu și-a găsit echilibrul, nu pricepe bine întâmplarea).*

CASIERUL *(care dela început caută și el să se regăsească îi reproșează uimit).* Bine domnule, de ce spuneai că-l cunoști ?

MITICA *(sec).* Daa ? Ei și dacă nu-l cunosc ? Ei, iată, că-l cunosc...

SECRETARUL G-RAL *(contemplându-l cu frăție pe Mitică).* Oamenii, doamnă — îmi dați voie să vă spun — se cunosc la jocul de cărți, în rivalitatea amoroasă... și mai ales în fața morții... Omului acesta îi datoresc copiii mei, viața tatălui lor : In război...

PATROANA : *(vrând să fie amabilă și să arate interes).* Cum ? domnul Mitică Popescu a fost pe front ?

SECRET. G-RAL : *(uimit de o asemenea întrebare)* Dacă a fost pe front ? *explică emoționat, dar voit didactic).* Doamnă, în seara zilei de 14 August 1916, sergentul Mitică Popescu s'a oferit să meargă, cel dintâi, cu oamenii lui, să captureze postul unguresc dela Predeal, și să rupă bariera dela vamă *(privește surâzând în jurul lui)* că zicea că o trimite lui unchiu-său la țară să o facă oiște de car *(și întors iar spre patroană).* A fost rănit în primul sfert de ceas...

JEAN *(impresionat, contabilului)* : Vezi mă, ăsta te-a desrobit pe tine.

SECRET. G-RAL *(continuând).* Dar după o lună era înapoi pe front. A primit și o medalie *(întorcându-se către Mitică).* De ce nu porți Virtutea militară, mă Mitică ?

MITICA *(stânjenit caută să iasă din încurcătură făcând spirite proaste).* Lasă-mă dragă.... înțelegi ?.. eu nu port tinichele nici de coadă, nici de nas.

SECRET. G-RAL : *(îl ia de umăr).* Personal însă, eu am socoteala mea cu Mitică... Cu nimic nu m'ași putea plăti de ea.

PATROANA *(jucând puțin teatru de ocazie).* Bine, da cum ?

SECRET. G-RAL. Eram pe front la Oituz. Ne întorceam dintr'o recunoaștere de noapte. Neprinsese zorii zilei. La cinci pași de transee, inamicul pornește un foc tăios de mitralieră. Camarazii mei au fost secerați toți trei. Mie îmi trecuse un glonț prin piciorul drept și două prin cel stâng.. Am căzut ca o găină... descoperit... Și nemții trăgeau într'una. Am strigat „nu mă lăsați fraților... am copii“. Nimeni nu venea... Ii strigam pe nume : „Vasiliule... Marine... gândește-te“. Nu știu cât am stat la marginea aia. Când l'am văzut pe Mitică sărind peste muchea șanțului. M'a luat în brațe și într'o secundă a fost cu mine la adăpost... Ii sărutam mâinile *(și rușinat, dându-și seama că asta nu se povestește măcar)* că așa-i la războiu... Când m'am văzut între nevastă și copii !.. Uite-l ăsta !*(în strânge cu dragoste mâinele).*

MITICA *(se simte prost când e emoționat și lăudat).* Nu, nu-i adevărat.

SECRET. G-RAL. *(Certându-l frățește).* Cum mă nu-i adevărat ?

VIATA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Dianu

5)

— Zapis n'am, domnule ofițer, că pornirăm într'o noapte pe neașteptate, dar îți voi arăta cărțulia mea de cântăreț în cor la Chișinov.

— Nu vreau să văd nimic. Intoarce caii, și hai 'napoi la Lăpușna...

Tomaida începuse să plângă. Anton deshăma caii, în întuneric abia dibuind cătărămile.

— Taci, mamă...

Auzind aceste vorbe românești, ofițerul se lumină.

— Ascultă, din ce parte sunteți?

— Suntem români din Slivin.

— Atunci de ce vorbiți grecește, dacă sunteți români?

— Mama mea e greacă, spuse aproape cu rușine Anton.

Ofițerul rămase pe gânduri. Prin întuneric el întinse o mână iertătoare:

— Nu mai deshăma. Scoate doi cai de la sania mea și prinde-i în hamul tău.

Anton se repezi să sărute mâna ofițerului, acesta însă îi întoarse cu asprime spatele și scoase din fân o pâine și un calup de unt:

— Ține pentru bătrâna maică-ta...

Săniile se urniră.

— Zorește drumul în jos spre Prut, treci prin vad cât mai repede, că nu se aude a bine, strigă ofițerul dând bice cailor. Apoi deodată oprindu-se:

— Am uitat să te întreb, cum te chiamă.

— Pann, Anton Pann, spuse umilit tânărul...

— Prea bine. Eu sunt porucicul Tudor Vladimirescu din oastea țarului. Drum bun...

Cu vremea toate se fac bune
Numai
Vremea ce a trecut nu se mai întoarce.

Cu rădvanul dela **Țarigrad** a descins Ifon II Caragea, domn nou. Imbrăcat în cașmiruri bogate, **sticlos** pela poale, cu brațele grele de funde și brățări, uns cu uleiuri parfumate, pe obraz ca muierile, plin de praf și obosit. Șase servitori l-au întâmpinat și l-au luat pe brațe. Caii s'au lăsat moi în ham și nu s'au mai urnit. Până la scara palatului, vodă trecu printre două rânduri de cimpoae cari fluerau de-ți luau auzul. Femei apăruseră la geamuri. Dealul Spirei gemea de lume.

Vodă e singur. Călugării cari aduceau mir la Curte, spun că au văzut și această minune ce prevestea rău.

Când au încetat muzicile, a coborît din butcă o mătăhală neagră ca o stafie. A urcat treptele pe urma domnului nevăzută și a trecut cu ochii de jar printre slujitorii de pază cari adormiseră. Ciuma. Au căutat-o sfințiile lor prin tot întinsul lăcașului domnesc, să-i dea de urmă, dar negăsind-o s'au închinat și s'au retras să slujească o moliftă pentru ca țara să fie ferită de molimi.

Domnitorul tocmai ieșise din bae. Șase femei sosite cu multe zile înainte, dela Țarigrad, și-au învăluit capul și picioarele și au apărut cu buricul gol, cu burta strălucind lunară și oacheșe de mirodenii. Au îngenunchiat în fața papucului lui Caragea, care tocmai golea, cu mâinile, un harbuz scos din ceară și păstrat cu grije până în aceste zile apropiate de Crăciun. Ducând miezul roș la gură, îi cădeau semințele prin barbă și pe pieptul roșu de mătase.

— Kéra-mù... kéra-mù, suspina domnul stropindu-le pe toate cu zeama harbuzului. Apropie-te...

Și după ce-și sterse degetele încleiate în părul femeii, o luă de mijloc și se rostogoli cu ea pe blana de urs ce-i sta la picioare. Geálatul făcu semn curtenilor să iasă.

Când s'a ridicat principele, gura îi era plină de păr din propria lui barbă. Ceru să i se aducă vin dulce și trecu la altă femeie. Celelalte patru se întinseseră pe un divan larg și se lăsau poftite dar cu frică de iataganul atârnat în cui deasupra patului. Ele știau povestea destul de duerroasă a unei fete din Țarigrad, adusă cu vreo câțiva ani înainte în haremul unui domn valah. Ea își dăduse sufletul, în timpul celei mai dulci sărutări, căci domnul avusese grije să culce sub pat un eunuc înar-

---

PATROANA *(cu admirație conventională).* Bravo, domnule Mitică *(urmărindu-și planul).* Dar, domnule Secretar General nu poftiți puțin *(și-l conduce la direcție).*

JEAN *(lângă el cu o șoptită și copleșitoare admirație.* Mă Mitică, d'a știi că ai fost extraordinar, mă!!!

MITICA *(neglijent, încurcat, căutând).* Fugi dragă, de-aici... lasă-mă în pace... e un dobitoc, nu știe ce spune. L'am scos de acolo ca să nu putrezească în fața tranșeei... că nu mai puteam trăi pe urmă de miros greu.

SECRET. G-RAL *(ironic la direcție).* A, mergem să vizităm fabrica?

PATROANA *(încurcată).* Mergem puțin sus... la locuința mea. Numai un moment.

SECRET. G-RAL *(ironic mereu).* A nu-i aici fabrica?

PATROANA. Nu, o să vedeți d-voastră.

SECRET. G-RAL *(eschivându-se).* Nu vă supărați doamnă... mi-i imposibil să mai stau.

DIRECTOR. Dar, domnule Secretar Geneal, ne-ați face o foarte mare plăcere....

SECRET. G-RAL. Nu, nu! scuzați.. La ora unsprezece plec într'o lungă inspecție. Dacă sunteți bună v'ași ruga să-mi permiteți însă o scurtă convorbire aparte cu Mitică Popescu.

PATROANA *(vexată și dezarmată).* A! poftim.

DIRECTORUL *(vexat și el).* Domnule Mitică.

MITICA. Aici...

PATROANA. Poftim alături la direcție.

SCENA XII

MITICA ȘI SECRETARUL GENERAL

SECRET. G-RAL *(cu o emoție mânioasă).* Ascultă Mitică... Dacă e vorba să dau fabrica unora cari n'au inventar... atunci ți-o dau ție.

MITICA *(neîncrezător).* Mie, Nae?!

SECRET. G-RAL *(agitat și hotărît). Da'* ce numai peștii și escrocii să trăiască în țara asta? Ia un toc și scrie.

MITICA *numai pricepe nimic, se așează la masă să scrie).*

SECRET. G-RAL *(dictând).* Domnule ministru... subsemnatul *(se înterupe și caută pocnindu-și degetele).* Voi nu aveți aici vre-o secție de mărfuri, țesături?

MITICA. Nu.

SECRET. G-RAL. Bun, va să zică este... și tu nu ai fost funcționar la secția asta?

MITICA *(candid ca un înger funcționar)* Nu...

SECRET. G-RAL. Perfect.... Va să zică specialist. Scrie acolo „specialist în comerțul de țesături vă rog să-mi cedați pentru a pune în funcțiune fabrica de țesături abandonată de statul maghiar, la Bocșa-Montană fabrică în prezent rămasă în părăsire și supusă intemperiilor — așa d'acapo — mă oblig ca după ce o voi folosi zece ani s'o predau statului în stare de funcțiune" iscălește!

MITICA *(cu o comică amărăciune).* Bine mă Nae, dar eu habar n'am!

SECRET. G-L. Taci mă nu fii prost... Uite aici *(semnează energic într'un colț).* „Se aprobă". Așa.. hârtia asta face acum, numai comision, trei milioane. Du-te nene și înregistreaz-o. Cautăți dacă vrei un asociat... Să trăești și să-ți dea Dumnezeu noroc *(îl ia în brațe și-l sărută).*

MITICA *(zăpăcit profund emoționat).* Nae ai înebunit.

SECRET. G-L. *(grăbit).* Așa, la revedere că am treabă *(trece dincolo și salută cu o politețe rece).* Sărut mâinele doamnă, la revedere domnilor *(ese).*

mai cu o frigare lungă ce i-a străpuns spatele şi a dăruit-o fierbinte morţii.

Dar de acest Caragea ele nu se temeau atât, văzându-l mueratic şi slab. Ingropate în perne, priveau cazna prinţului care gâfâia şi sorbea din vinului adus, îndemnând femeile.

Trecuse de miezul nopţii. Boerii daţi afară aşteptau pe la uşi ca domnul să-i recheme, dar acesta uitase.

Cum îşi alegea aşa femeile ispitit mereu de cealaltă neatinsă, o ploaie de pietre se auzi pe acoperişul palatului. Domnul duse mâna la ochi să-şi vină în fire şi dupăce înţelese că pietrele ce au sunat în geamuri nu erau de bună urare, aşa gol cum se găsea ieşi asudat în uşe şi strigă soldatului de pază, neluând în seamă pe boerii înşiraţi dealungul păretelui:

— Hei, nu e pedestrima să stâmpere prostimea ?

Soldatul buimăcit de aşa neruşinată arătare, alergă cu porunca. Răsunară apoi porţile şi se auzi în drum un urlet ameninţător ce se înălţa înspre iatacul princiar. Garda turcă trezită, năvăli să pedepsească cu săbii noui gloata ce primise astfel pe domnitor. Vodă privea printre perdele afară, rânjind.

Ţipetele mulţimei din drum îi dădeau o plăcere răcoroasă şi binefăcătoare.

O femee îi dete în glumă o palmă şi în sgomotul de iatagane, domnul o strânse la piept.

Celelalte femei începuseră un cântec porcos.

Prostimea înfometată a Bucureştilor se auzea tot mai departe. Nimeni nu mai rămăsese în noaptea din Dealul Spirei. Pe zidurile palatului lunecau acum în paşi număraţi pândarii, ca umbrele :

— Poarta numărul anuu. biiiincee.

Şi tocmai din fund, în răstimp se auzea un alt glas ce se lupta cu somnul :

— Grajdul domnesc biiiiineee.

●

Pe podul Beilicului îmbulzeala creşte. S'au retras acolo toţi cei ce înconjuraseră palatul primind pe noul domn cu ură.

De mult întuneric şi de frig nici o vorbă prietenoasă nu se mai aude, ci doar un murmur înăbuşit de gloată suferindă. Un bătrân ridică din şanţul plin de zăpadă trupul istovit al unei fete doborîte de soldaţii gărzei. Câţiva ajută bătrânului să ducă fata într'o casă cu opaiţ în Forfota de afară se întetea. Două făclii luminată trei copii somnoroşi au ridicat şi câteşi trei se înghesuiră către perete ca să facă loc copilei culese din zăpadă. Forfata de afară se întetea. Două făclii de cânepă şi seu ard în vârful unor prăjini mişcate.

Intre făclii se zăreşte faţa tânără a unui bărbat care vorbeşte mulţimii :

— „Nu de răzmeriţă şi de nepace, ne arde nouă acum. Ţarigradul s'a dovedit mai bun decât Muscalul. Ţara e săracă şi cum ar putea fi altfel, când domnii ce se schimbă des, sporesc numărul boerilor cu barbă, neplatnici de nici un fel de dare ? Iar firmanul e scump şi pe bani ghiaţă. Cine ne-a întrebat care, cum am trecut până aici zilele noastre sărace alcătuite doar din muncă şi somn ?

Cine ne-a întrebat de rudele şi de fraţii căzuţi în bătălie cu nazirul Ibrahil ? Nimeni. Şi când Sultanul e în ceartă cu împăratul Alexandru al Moscovei, de noi e şi mai rău. Ca acum când fârtaţilor, Meternicu austriac a împins în domnie pe acest Iancu Caragea ce-a lins tălpile şi a măturat cuhnea cavalerului Genz.

Mulţimea aproba cu gemete şi scuipat zisele tânărului, iar din somn se auzea glasul câte-unei femei.

— Dacă eşti aşa de cărturar cât arăţi, de ce nu ne spui ce trebue să facem ? Vorbitorul nu lua în seamă aceste întreruperi şi continua :

— „Cum vedeţi isprava atâtor ani de trudă e neagra robie. Dar omul se îmbată şi de inimă rea şi de inimă bună. De multe ori necazul îmbată mai rău de cât orice băuturi. Ce-aş putea eu să vă sfătuesc cu vorbele mele ? Vremea învaţă pe aceia ce n'au dascăl şi vorba lungă e sărăcie. Imprăştiaţi-vă şi sfătuiţi-vă cu femeile voastre. Ţara nu mai poate răbda.

Belu beleşte
Golescu goleşte
Manu jupueşte

Dumnezeu să vă dea gândul cel bun !"

Din ceată s'au desprins pâlcuri. Vorbitorul se furişă până la casa unde se adăpostea fata îngheţată, o privi şi adăugă două vorbe de milă, după care ieşi în noaptea sticloasă de poleiu. Pentrucă zorile erau aproape o luă încet spre Mihai Vodă unde era curtea domnească. Pe la vremea luceafărului de dimineaţă, cum umbla aşa fără ţintă, sunetul spart al trompeţilor îl opri. Fruntea cerului se înegri de fum şi limbi mari de foc luminau. Negustorii treziţi de alarma goarnei alergau într'acolo.

Sbierete, comenzi, clopote străbătură vesel până la el. Anton Pann ridică din umeri şi porni mai departe neturburat.

La un răstimp îşi zise :

— Arde palatul lui Caragea...

Şi împăcat se duse să se culce, ca după o faptă bună...

XV

Biserica românească nu era la 1812 în măreţia ei de acum. Gâtuită de autocraţia Muntelui Athos, biserica noastră se sbătea în sărăcie şi supusenie, ne mai fiind de cât un refugiu al poporului de jos.

Boerimea păstra legăturile cu cerul numai în limba grecească, bănuind că Dumnezeu nu primeşte rugăciunea într'altă limbă. Silită de împrejurările acestea triste, biserica noastră se umili cu vremea, primind schimbările poruncite de clerul grecesc ce cotropise ţara. Aşa în locul melodiei româneşti şi creştine a naivei implorări „Doamne, milueşte" zidurile bătrâne ale bisericilor răsunau de rugăciunile noui cântate pe arii frivole.

Biserica „Sfinţi" a îndurat până şi ,Doamne, milueşte" îngânat pe melodia străină şi lumească a faimoasei „Bona sera Don Bazilio".

Credincioşii bisericii Olari, al cărei paracliser era Anton Pann, se pângeau amarnic de înstrăinarea aceasta, pentrucă ajunseră să nu mai priceapă nimic din Duminica lor, închinată unui Dumnezeu de alt graiu. Ruşinea însă creştea. Aceste înoiri stricăcioase, începute de Petre Moraitul, ajunseră până acolo încât unii dascăli ieşiţi din şcoala grecească se întreceau cu melodii ce aduceau aminte cântecele auzite în şantanurile dela Ţarigrad.

Ce putea face paraclişerul Anton Pann în faţa acestei decăderi ?

Visul fierbinte de-a înfrăgezi muzica bisericească, ferind-o însă de cântecul urâcios şi uşuratec, se oprea neputincios înaintea tăriei clerului grec sprijinit de Caragea.

— Părinte, ne sugrumă biserica, fleacurile de cântece aduse de dascălii greci, şi pierdem credincioşii...

Preotul Enache răspundea întotdeauna la fel :

— Antoane fiule, n'ai cum face, păcatele noastre câtă vreme ei sânt acum la stăpânire. Bătrâneţea mea nu mai are când îndrepta lucrurile, dar voinicia ta se va cinsti cu asta mai târziu.

Şi Anton îşi continuă visul, scriind între timp rugăciuni după stilul celor vechi rămase încă neatinse de înoitori.

Era un fel de poezie religioasă scrisă naiv, destinată elevilor şcolii de cântări.

Bineînţeles, că aceste cântece de implorare sau de mulţumire adresate lui Dumnezeu, nu intrau în programe şcolii de cântăreţi bisericeşti, ci treceau din mână în mână, pe sub bănci, fiind mult mai atrăgătoare decât cele poruncite de dascăli.

Anton era nemulţumit în ziua aceea şi o amărăciune creştea în el fără pricină. Cu un gest hotărât morfoli hârtia, o aruncă şi murmură mai mult pentru sine :

— Lasă, Antoane, cântecul bisericesc şi, scrie un stih iubitei, că n'ai mai văzut-o de două zile...

După câteva clipe se afla în stradă, neliniştit. Sub frunte i se sbuciuma acest singur gând :

„mă duc s'o văd pe Lina şi-atunci cumpăr un şal, ori nu mă duc la ea, şi-atunci păstrez banii pentru cină..."

Se opri în faţa unei prăvălii de stămburi şi pipăind gologanii din buzunar, vru să se întoarcă.

Imaginea Linei birui însă repede şi după un sfert de ceas Anton se apropia cu paşi repezi de casa femeii iubite.

Pentru întâia oară venea aici, ziua. De trei luni, numai noaptea, ochii lui vedeau strada Sfinţilor, numai noaptea când Lina aştepta cu lampa în fereastră (semn că nu e în primejdie). Lampa aceea că pătase pentru Anton un glas dulce care spunea :

„Intră, Antoane, intră fără grijă".

Şi Anton intra repede în iatacul luminat pe jumătate, atât cât trebue pentru ca s'o zărească pe Lina în cămaşa scurtă, pierdută în patul prea mare, prefăcându-se că doarme...

Uitase iubirile acelea grăbite cu fetele corului, ceasurile petrecute lângă boieroaica rusului la Chişinău, pentrucă numai avea loc în el pentru nimeni. Acum iubea pe Lina, văduva tânără, pentru al cărei râs puteai să omori oameni, fără părere de rău. In iubirea lui era şi o floare nouă, străină de el până atunci, mândria. Era mândru paracliserul Anton Pann, ştiindu-se iubit de o femee ce putea găsi bărbaţi mai avuţi, boeri chiar, în locul lui. O mândrie de copil primit la jocuri interzise, îl înneca.

(Continuă în n-rul viitor)

critica literara

DAMIAN STĂNOIU:
Călugări şi Ispite

(Scene din viaţa mănăstirilor)

Volumul d-lui Damian Stănoiu se situiază în cadrul lucrărilor de gen literar. E un fenomen identic cu acela al modei. Poate o cravată care se poartă la un moment dat, sau o rochie, să fie şi artistică ; nu e însă neapărat nevoe de lucrul acesta. In tot cazul constatarea cantităţii de artă cheltuită într'o modă oarecare se face mai târziu, din comparaţia albumurilor rămase pe urma ei, din cercetarea stampelor şi e, câteodată din pricină că intenţia generală a trebuit, în general să facă loc invenţiei personale a unuia sau altuia din folositorii ei, primejdioasă generalizare. De sigur că toga romană sau tunica grecească constitue un ideal de frumos al învestmântărei omeneşti. Sandala îşi are şi ea poezia ei. Rămâne de văzut însă care poate fi aportul personal, în ceeace ne-a rămas, ca vestigii ale acestui costum, al sculptorului, al pictorului sau chiar numai al modelului, care ne-a nemurit accesoriile acestea ale vieţii antice.

Ceva cam la fel se întâmplă azi şi cu moda literară a tradiţionalismului. Fireşte că nu avem intenţia să negăm rostul unui principiu tradiţionalist în artă. El poate să existe, sau poate să nu existe însă, fără ca ideia de artă să sufere ; când însă trece pe planul întâi al preocupărilor unui scriitor, sau al unui artist, pentru a disloca, astfel, preocuparea care trebue să fie primordială, de artă, opera tinde să ni se impună prin caracterizarea ei secundară în dauna, poate, a celei principale, şi, ca gen, în bloc. Scepticismul, în a primi o astfel de injoncţie, atunci, trebue să fie atitudinea criticei preocupate cu căutarea, în primul rând, a frumosului. Avem astfel datoria să începem prin a arăta care e partea de formulă într'o elaborare de artă, şi care e aportul scriitorului, care e accidentul fericit şi fără drept de a valorifica literaliceşte un ins, pe care viaţa însăşi l'a pus în lucrarea solicitatoare a atenţiei generale, şi care, apoi, e contribuţia lui de înţelegere, de analiză, de emotivitate şi de redare.

Literatura d-lui Damian Stănoiu nu e, de sigur, prea nouă. Tradiţionalismul nostru e, de fapt, ceva foarte bizar, şi îşi are obîrşia, ca teorie mai recentă, în camelota regelui francez din jurul „Acţiunei franceze“, iar ca realizare se reazimă pe imitarea, mai de mult, a unor modele ruseşti, şi a câtorva nuvelişti francezi. Nu ni s'a lămurit încă, cum teoriile lui Daudet şi Maurras, franţuzeşti, şi literatura muscălească a lui Turgheneff, a lui Gorki, Gogol, şi Cehov, pot deveni, în româneşte, o tradiţie, sau cum, în sfârşit, un Reiner Maria Rilke sau un Francis James pot iscodi la noi poezia sufletului românesc al plăeşilor. Formula însă, ca mijloc de a escalada cu uşurinţă vieaţa, a prins în câteva cercuri informate superficial asupra mecanismului elaborărei artistice. Ea a simplificat, în înţelegerea curentă a lucrurilor, necesitatea alegerii individuale cu etichetă, aşa cum, de pildă, firma Houbigant, în parfumuri, uşurează, insului certat cu săpunul şi cu baia, greutatea unei alegeri personale.

Fenomenul literar Damian Stănoiu îşi are, astfel, o viaţă de complexă multiplicare prin sciziparitate şi îl întâlnim, mai întâi, presărat prin opera d-lui Mihail Sadoveanu. „Hanul Ancuţei“ a dat până şi tehnica bucăţii „Cum petrec călugării“ a d-lui Stănoiu. Ceva din râsul d-lui Pătrăşcanu, din sănătatea lui Calistrat Hogaş, poate din felul de a interpreta pe ţărani al d-rei Otilia Cazimir ; Radu Rosetti în latura lui de pasionat colector de anecdote, Creangă, cu umorul lui, au închegat un întreg complex de a fi, literar. D. Damian Stănoiu nu e principial, nici inferior şi nici superior acestor scriitori. Personagiile d-sale se povestesc tot atât de bine ca şi ale d-lui Sadoveanu, nu au nici mai puţin pitoresc, anecdota nu e mai puţin interesantă şi, dacă nu au izbutit să se realizeze încă arta superioară din „Hanul Ancuţei“, nu e nici un motiv să credem că nu vor ajunge şi până acolo. Şi d. Sadoveanu a avut nevoe de vre-o douăzeci şi mai bine de volume de „şcoală buisonieră“ până la „Hanul Ancuţei“. In atmosfera aceasta de elaborare colectivă a unei formule generale de artă, fireşte, scrisul d-lui Damian Stănoiu place pentru că place şi acela al d-lui Sadoveanu. Acela al d-lui Sadoveanu place fiindcă place şi Creangă ; place scrisul d-rei Otilia Casimir pentru că place acela al d-lui Damian Stănoiu, şi, în sfârşit, plac fiecare în parte pentru că plac, ca formulă, toţi împreună. E şi o chestie de deprindere.

Genul acesta literar ne-a intrat când pe-o ureche, când pe nas, când prin piele, cu o nuvelă, cu o poezie, cu o încercare de roman, de-aici azi, de dincolo eri, în deprinderi, ca zgomotul de otomobile, ca praful, ca gramofonul. In el câteodată vocea lui Carusso. Nu asta izbutim să preţuim însă în ansamblul zgomotelor percepute, ci însăşi faptul, ca principiu, al zgomotului. Aşa şi cu formula literară a tradiţionalismului. Ne-am deprins cu ea şi o primim, în general, cu bunăvoinţa inerentă a acestei stări psichologice de fapt. D. Damian Stănoiu are astfel toate însuşirile unui bun scriitor tradiţionalist. Işi caută inspiraţia în anecdote locale, îşi înfăţişează eroii prin povestire, povestirea şi-o toarnă în bun grai obştesc, are pitoresc şi se fereşte de a-şi caracteriza scrisul în prizma unei cerebralităţi proprii, cultivate şi proaspete. Rămâne ca viitorul şi împrejurările literare ale zilei de mâine să-l primească şi să-l reţină ca atare, pe d-sa, ca şi pe ceilalţi, laolaltă sau selecţionaţi.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Viaţa Literară“ din 7 Aprilie a. c. cuprinde un sumar bogat, datorit unor statornice colaborări. Publică versuri şi proză : **Aureliu Cornea, I. Peltz, Al. Bădăuţă, Pompiliu Constantinescu, I. Valerian, Zaharia Stancu**, etc. şi o întreagă pagină de informaţie critică.

●

„Graiul Românesc“ anul II No. 3.

●

„Câmpina“ anul II, No. 4, ziar-revistă, lunară aduce un conţinut variat, dela informaţia conştiincioasă până la pagina de preocupări culturale, ceeace constitue un model pentru similarele sale provinciale.

●

Cugetul liber No. 4 conţine, pe lângă diferite articole, recenzii şi cronici, un interview : De vorbă cu Paul Wegener.

●

Grafica Română — Martie-Aprilie 1928 revistă de artă grafică, sub direcţia d-lui V. Molin.

●

D. I. Valerian va pune sub tipar după sărbători primul volum din seria interviewurilor publicate în Viaţa Literară, care va purta titlul : De vorbă cu scriitorii noştri. Va cuprinde în afară de articolele publicate în Viaţa Literară studii critice şi biografice pentru fiecare scriitor în parte.

●

Domnul Camil Petrescu, va recenza în numărul viitor, volumul : **La Grandiflora** de d-nul Gib I. Mihăescu.

plastica

SALONUL OFICIAL

In clădirea Grădinelor Publice dela Şosea, în Duminica Floriilor unei primăveri ce întârzie să vie, şi-a deschis porţile expoziţia anuală a statului.

Cu toate că la noi activitatea ei nu poate fi întreţinută decât de artiştii băştinaşi, mereu aceiaşi fiindcă alţii cu greu şi rar se ivesc, interesul pentru o astfel de cuprnzătoare colectivă se menţine şi evenimentul e obişnuit să-l privim cu emoţie şi curiozitate serioasă.

Statul a făcut ceva — trebue recunoscut — şi fiindcă aici statul e Ministerul Artelor, pe care dela reînfiinţarea salonului, cu excepţia a doi ani, l'a condus d-l ministru Lapedatu, se cuvine să-i mulţumim pentru conştiinţa acordării sprijinului şi mai ales pentru spiritul ce necontenit l'a apărat şi l'a susţinut dominator prin juriul numit.

Dar odată începutul făcut — început ce a rămas acelaş până în al cincilea an — îmbunătăţirile ar fi trebuit aduse cu fiecare nouă deschidere şi nici decum lăsate lucrurile ca după o achitare grabnică, oarecum cerută. Era nevoe în primul rând ca suma destinată premiilor şi cumpărăturilor să fie sporită simţitor, nu numai din contribuţia departamentului respectiv, dar şi din a tuturor celorlalte care au înscrise cheltueli privitoare la artă. Când avem norocul unei autorităţi cu vederi largi, de fiecare dată, pe cât omeneşte se poate judeca, conştiincioasă şi probă; când această autoritate e recunoscută oficial, atunci de ce să mai continuăm cu incompetenţa altor iniţiative? Care poate fi de exemplu rostul înfiinţării unui al doilea salon, despre care se aude că e plănuit de către un alt minister?

Mai mult, s'ar putea interveni pe lângă instituţiile particulare care şi ele au înscrise în budget sume pentru cumpărături de tablouri să lase această sarcină în seama oamenilor pricepuţi şi ar putea fi siugri că nu vor avea nimic de regretat. (Gestul celor două burse ale lui Anastase Simu nu-şi găseşte imitatori măcar mai puţin dezinteresaţi).

Să lăsăm la o parte cleveteala unor oameni ridicoli, absolut inexistenţi ca valoare artistică şi să înţelegem odată pentru totdeauna că salonul oficial înseamnă un câştig pentru desvoltarea artei vii româneşti ce trebue întărit, aparat prin spijinul tuturor. Muzee n'avem, colectivele celeallte sunt nule (abia din primăvara aceasta s'a reînfiinţat societatea „Arta Română") expoziţia anuală a statului rămâne atunci mijloc larg de educaţie, putinţă de ridicare la nivel de frumos deosebit. Spaţioasele încăperi de la Şosea adună odată pe an munca şi efortul de creaţie ale celor mai însemnaţi artişti pe care îi avem.

Şi pentru că talentele formate se manifestează mai toate în expoziţii personale şi mai toate au şi alte mijloace de susţinere, se cuvine ca atenţia să se îndrepte mai ales asupra celor tineri. A acelor sub a căror încercări se întrevede rasa artistului de mâine, a celor veşnic sbuciumaţi şi veşnic în prefacere pentru găsirea de sine, limpezire grea de obţinut, singura chemare însă a artei trainice. Sunt de neînchipuit sacrificiile lor şi descurajantă e lupta dusă în traiul de toate zilele, spre a putea smulge împrejurărilor protivnice, mereu neschimbate, măcar o singură lucrare frumoasă pe care s'o prezinte salonului oficial. Din încrederea acordată acolo şi din ajutorul eficace obţinut se trage îndemnul şi sprijinul mersului mai departe.

Tinereţea n'a fost niciodată prea mult simpatizată când ea aduce neastâmpăr şi prospeţime şi prin ea însăşi revoluţionară fiind, supără, deconcertează şi aportul ei de entuziasm şi îndrăzneală pare sbatere trecătoare. Intotdeauna bătrânii au înţeles greu pe tineri, sau nu i-au înţeles de loc.

De laudă a fost de fiecare dată aproape, judecata juriului care şi-a îndreptat atenţia asupra celor veniţi proaspăt purtători de nădejdii. Toţi aceşti artişti au fost premiaţi. Răsplata o meritau şi au căpătat-o.

Dar de acum înainte ce le rămâne să aştepte dela prezentarea lor la salon ?

Publicul nu poate să-i vadă cu ochi buni; el nu poate aproba dar mite cumpăra încercările şi experienţele tinerilor oricât de preţioase calităţi ar conţine; publicul fuge din obişnuinţă de ceeace nu pricepe, de ceiace îl obligă la osteneli şi la turburări interioare.

Bunul burghez preferă artă aşezată: florile d-nei Denise Iordănescu, peisagiile d-lui Kimon-Loghi.

Ca şi'n alţi ani şi salonul prezent e luminat de vioiciunea şi plina de sevă prezenţă a tinerilor. Se întrevăd lămurit puterile viitoare. Increderile nu sunt desminţite. Energiile se menţin; e sănătate, înviorarea noutăţii, intenţia preţioasă, dorul găsirii altor drumuri, altor exprimări.

Nu-i deajuns ?

Nu trebue însă niciodată abuzat de rezervele interioare ale oamenilor când susţinerile rămân numai proprii, criza este inevitabilă. Căci şi artiştii sunt oameni.

„Focul sacru" e o poveste care nu se mai potriveşte astăzi.

Nu se ştie câţi din tinerii promiţători vor ajunge la izbânzi definitive, şi câţi vor îngenunchia la jumătate de cale pentru că atât au avut de spus — au rămas pustiiţi înainte de vreme cum avem acum spectacolul jalnic al unora din cei în vârstă.

Dar să ne facem datoria. Sacrificiilor lor să răspundă sacrificiile societăţii şi ale statului.

Fie ca atâtea propuneri îndreptate către cei cu toate posibilităţile să nu rămâe zadarnice.

Florile nu dau întotdeauna folos, dar florile sunt ale încântării sufletelor, speranţa rodului de mâine.

TACHE SOROCEANU

INSTRAINATATE

RAINER MARIA RILKE

Rainer Maria Rilke unul dintre cei mai mari poeţi contemporani s'a născut în anul 1875 la Praga. Cu tradiţii militare în familie fusese destinat să devie ofiţer, dar săntatea lui şubredă şi înclinaţia spre reverie şi misticism l-au făcut să caute mai curând cercurile artiştilor, decât pe cele militare.

A stat mult timp în Rusia unde misticinismul său a fost puternic influenţa de neo-ortodoxism. A stat de asemeni ani de zile înainte de război în Franţa, fiind şi secretarul marelui sculptor Radin.

Publică în 1895 „Laxenopfer", în 1906 „Buch der Bilder, 1907 apar „Die neuen Gedichte".

Incontestabil cea mai caracteristică operă a lui e „Stunden-Buch (1899--1903)" cartea vieţii monahale; „carea pelerinajului", „cartea sărăciei şi a morţii". E o nouă atitudine a poeziei faţă de Dumnezeu. E de remarcat că aproape toată poezia nouă românească de după război e uneori o simplă pastişă după Ranier Maria Rilke, atunci când nu e vorba de un misticism cu repetiţie mecanică, sau „despre un Dumnezeu schimbat în veveriţă" cum scria un poet de la Craiova.

Şi ca prozator influenţa lui a fost considerabilă: „Aus den Aufzeichnungen des Malte-Laurids Brigge" traduse în franţuzeşte sub titlul „Les Cahiers de Malte Laurids Brigge" au avut un enorm răsunet.

Moartea lui Rainer Maria Rilke, întâmplată în timpul când se fac toate încercările pentru o apropiere culturală între Franţa şi Germania, a fost şi o lovitură pentru acea conştiinţă europeană, pe care o aşteptăm cu toţii.

SALONUL

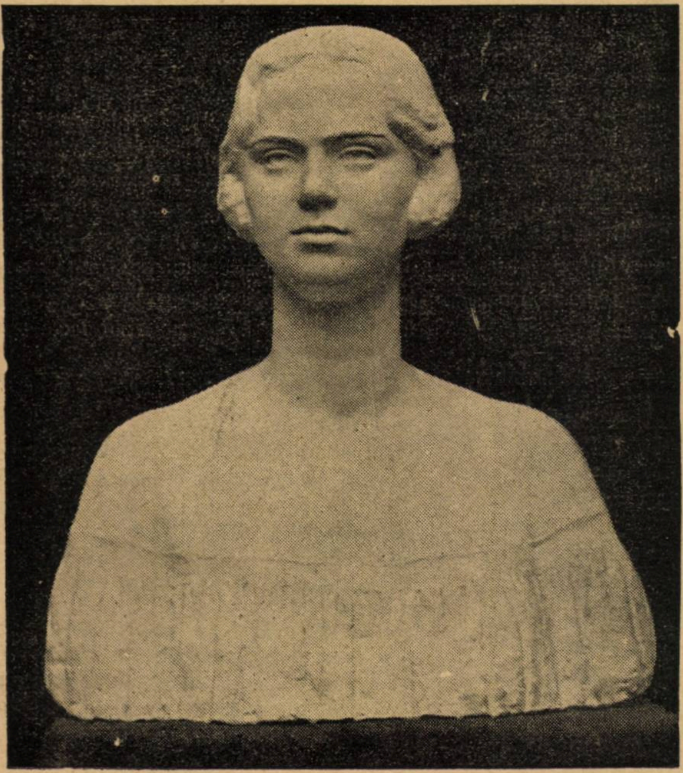

JALEA : DOMNIȚA ILEANA

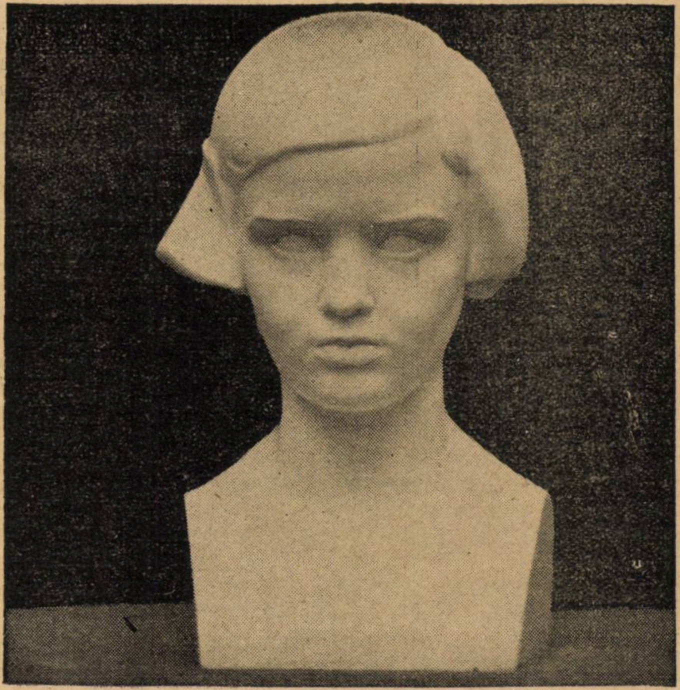

FR. STORK : PORTRET

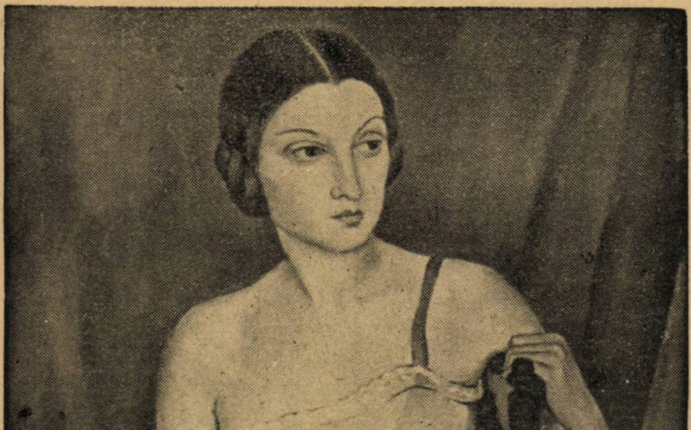

IONESCU-SIN : CAMAȘA MAUVE

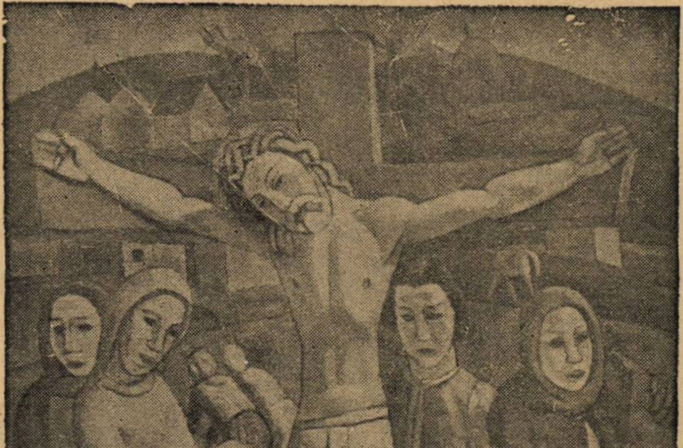

CATUL BOGDAN : LA SAT

OFICIAL

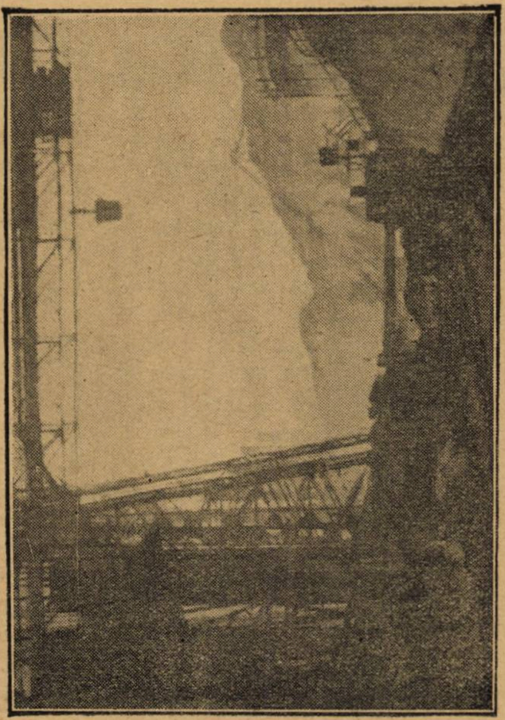

ŞT. POPESCU: REŞIŢA

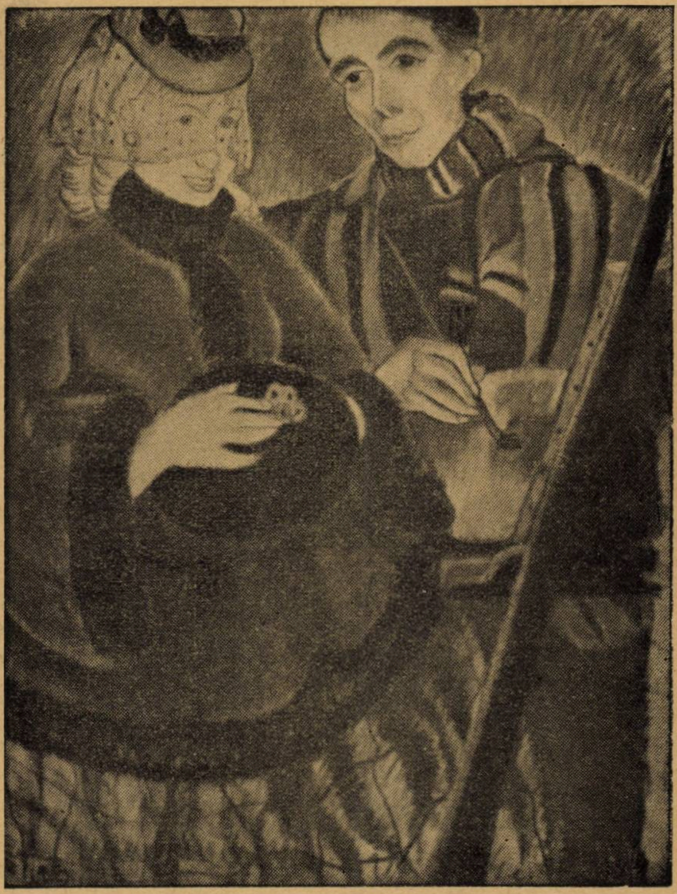

L. DEMETRIADE BALACEANU: DOAMNA CU PICTORUL SAU

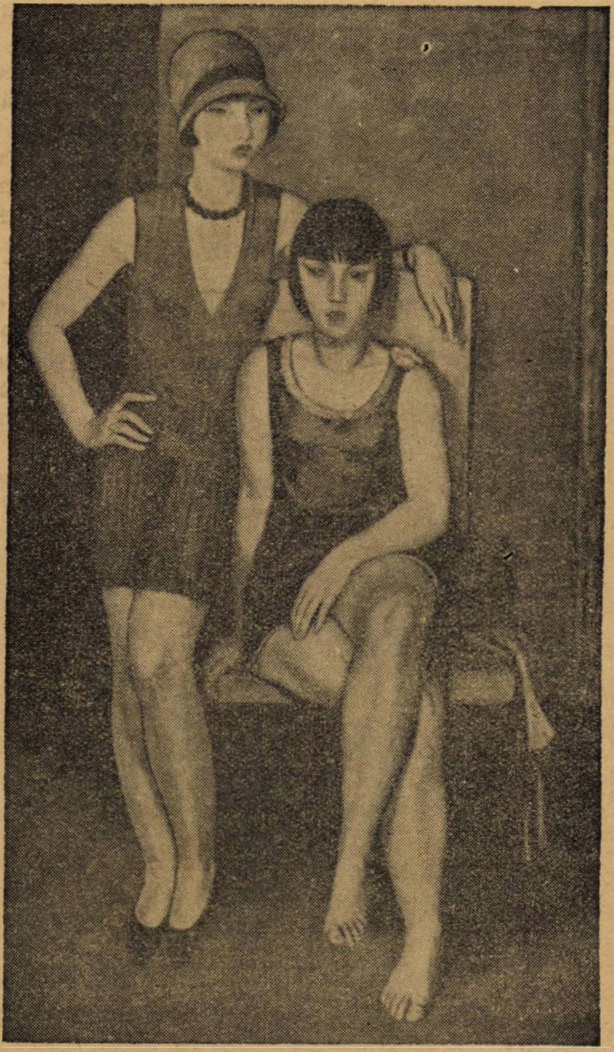

DEMIAN: DOUA PRIETENE

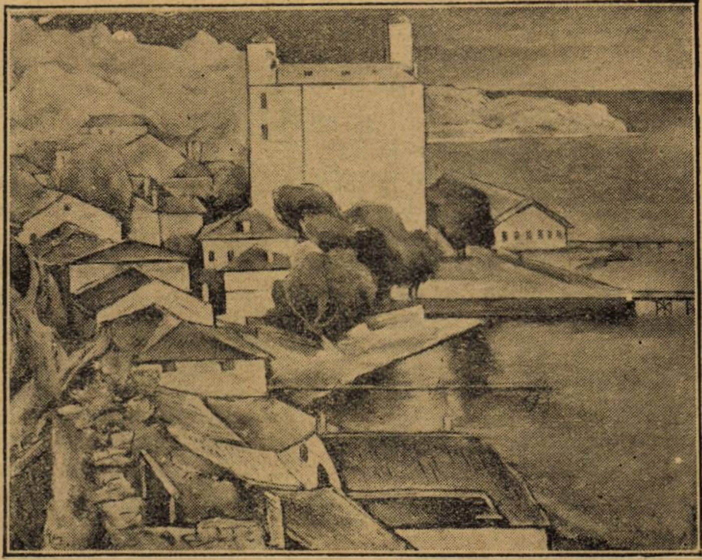

TEODORESCU-SION: PRIVELIŞTE

Fotografiile: Foto-Technica. Clişeele executate în Atelierele „Universul".

gazetaria

așa și-așa...

„revoluționar"

I. Vinea discută cu un confrate, care nu-l menajează de loc.

— Ei ce-ai să mai faci acum ? Ai fost revoluționar ca să realizezi simbolismul și simbolismul a dat faliment, ai făcut revoluție pentru dadaism și dadaismul a răposat întru Domnul, ai mai încercat și cu constructivismul și până să te așezi la masă, s'a sleit și ăsta... Ce mai ai de gând acum ?

— Eu sunt revoluționar în principiu, răspunde cam dezorientat junele Vinea. Ințelegi ?"... și căuta nefericit cuvinte să se explice :

— „Ei asta-i, cum să nu înțeleg îi răspunde crudul confrate... Că doar a mai existat un astfel de revoluționar „în principiu" : Conu Leonida. Și ăla, toată viața a fost revoluționar „de-ai lui Galibardi". Nu cerea decât pensia după legea veche și autorizație dela poliție, că revoluția o avea în sânge ca și tine".

Să mai arătăm dezolarea lui Vinea ?

●

„i-a luat subiectul"

Se știe că până la adânci bătrânețe, unii ratați rămân cu convingerea, că dacă n'au produs nimic, împrejurările sunt de vină. „Ințelegi tocmai simțeam o căldură în vine și un fel de sirop pe gât. Știam că la mine asta înseamnă inspirație. Sunt sigur că dacă ași fi avut un toc la îndemână, aș fi scris „cea mai prima capodoperă". Așa se vaită la optzeci de ani ratații noștri. Tânărul curățel însă, Comarnescu are convingerea că dacă nu e genial e că îi iau alții... subiectele. Se înțelege că asta dă loc la destule glume malițioase între confrați.

Așa un tânăr debutant povestea lui Aderca intenția lui de a scrie un roman.

— „Și ce-ai să pui în romanul ăsta ?"

Aci, debutantul se pregătea să explice pe îndelete.

— „Să vedeți. E un băiat care iubește o fată, și atunci"...

— „Destul", îl întrerupse Aderca, hotărît. „Ce vrei să faci ? Subiectul ăsta și l-a rezervat Comarnescu".

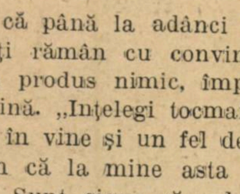

PRINTUL SI BICICLETA

Principele de Galles, ale cărui nenumărate eșecuri la cursele de cai au fost adesea răzbunate cu nobile victorii, va disputa, într'un viitor apropiat, primarului din Windsor premiul unei curse de bicicletă.

După cum se știe prințul este încă foarte tânăr ; surpriza începe prin faptul că adversarul său a împlinit vârsta de optzeci de ani. Este însă adevărat că sportivul magistrat municipal din Windsor și-a conservat o mușchiulatură de întâia calitate și că nu se îndoește de victoria sa asupra principelui moștenitor.

Match-ul va fi disputat în beneficiul săracilor din Windsor. Nici n'ar trebui să fie altfel, căci nu este de închipuit, că prințul de Galles va lua vre-odată parte la o cursă de biciclete într'un velodrom consacrat profesioniștilor. Ar fi o catastrofă, căci, e lesne de închipuit, un asemenea... spectacol ar atrage mai multă lume ca oricând.

Apărând cu bună dispoziție în această încercare de două ori sportivă și filantropică, prințul de Galles dovedește că are inimă bună și de-asemenea, că este democrat.

O alteță regală binevoiește a lua parte la o cursă de oțel, care nu oferă subiecte de discuție înaltelor sfere sociale... Un prinț va pedala înaintea galeriilor „populare", în strigătele de mii de ori repetate, ale celor ce au pariat pe ghidonul lui :

— Haide prințule !... Incă un tur ! Nu te lăsa !...

Căci toate acestea, adăogând un termen sportiv, se zic în **slang** și în căldura comunicativă a sportului, regulele etichetei riscă de multe ori să fie uitate.

Dar să lăsăm gluma de-oparte. Ceeace este de reținut este faptul că, prințul moștenitor al celui mai mare imperiu din lume nu ezită a se transforma în simplu alergător ciclist. Nu l-a reținut nici o prejudecată și grandoarea sa nu l-a împiedecat să ia parte la o reuniune, care, pe lângă aparența sa fantezistă, are și un rost practic.

Acest fapt de amintește de una din caracteristicile moravurilor englezești: Se pot vedea de exemplu, ofițeri ai marinei britanice, jucând foot-ball alături de mateloții lor. Deasemenea multe dintre cele mai nobile **lady** aranjează în fiecare an în splendidele lor castele, recepții unde primsec ca invitați, pe proprii lor servitori... Și tinerele domnișoare aparținătoare acestor case ilustre nu se sfiesc ca să servească ceaiul fetelor din casă și feciorilor.

Poate că această familiaritate se explică tocmai prin existența acestor bariere de netrecut, dintre diferitele clase sociale.

Oricum ar fi, este greu însă de închipuia, într'o țară democrată ca formă de legiuire chiar, un personaj, oficial luând parte la o cursă de biciclete... Nici într'un scop filantropic chiar.

Odinioară, regii medievali, apăreau în așa numitele lupte „tournoi", având ca rivali, cavaleri și soldați din serviciul lor. Amestecându-se în aceste jocuri periculoase Henric al II-lea a primit în ochi o lovitură de lance, în urma căreia a și murit. Ludovic XIV, cavaler strălucit, lua parte în glorioasa sa tinerețe la toate întrecerile dintre cavaleri. Cea mai mare parte dintre acești monarchi de drept divin se jucau în public cu mingea și Napoleon organiza în parcul dela Malmaison partide „de-a v'ați ascunselea".

In zilele noastre, asemenea... năzbâtii sunt interzise oamenilor de stat, măcar că nu sunt prinți. Președintele unei republice nu poate să intre într'un music-hall sau să meargă la cinematograf; protocolul democratismului de astăzi are rigori, pe cari eticheta regală de altădată nu le cunoștea.

Și nici unul dintre miniștrii unei țări nu ar îndrăzni să primească match-ul de bicicletă, propus de primarul celui mai bine văzut dintre orașe. S'ar părea că e știrbită demnitatea ministrului, care va axclama:

— Carul statului nu are nimic comun cu un velociped !...

literara

o seamă de cuvinte

Ibsen a locuit mult timp la München. Aici el frecventa regulat cafeneaua „Maximilian“ și prezența sa, în fiecare zi între orele două și trei după masă, înzecia clientela localului. Insă într'o bună zi, el plecă în voiaj și cafeneaua rămase goală.

Atunci, patronul avu o idee. Angajă un actor, care, spre a atrăgea lumea, își aranjă figura asemeni dramaturgului și veni în fiecare zi ca autorul „Norei“, să citească la cafeneaua „Maximilian“ gazetele scandinave.

Dar într'o după masă, veritabilul Ibsen își făcu din nou apariția în cafenea, și încercă o adevărată groază, „văzându-se“ așezat la vechea sa masă.

●

Se vorbea înaintea lui Paul Léautaud despre o damnă bine cunoscută în cercurile literare.

— Nu se schimbă deloc, zicea cineva. Sunt douăzeci de ani de când o cunoaștem și totuș este mereu aceiași.

— Aceasta trebue că i-a stricat mult în tinerețe, conchise Paul Léautaud.

●

Orașul Montréal din Canada, ca orice oraș din lume, posedă o comunitate evreiască, peste care domnește despotismul rabinului William Schechter.

Oare cum, în cursul anilor, numele bunului Schechter s'a putut transforma în cel de Shakespeare ? Iată o problemă pe care doar un filolog exercitat va putea să încerce să o rezolve. Necăjit de această transformare a numelui său, rabinul Schechter, a decis să-și schimbe și pronumele și în acest scop își comandă cărți de vizită pe cari se citea Wolff în loc de William.

— Pentru ce v'ați schimbat pronumele de William în cel de Wolff ? a fost el întrebat.

— Pentrucă eu nu țiu să fiu confundat cu acest englez compunător de comedii, care a comis un „Shylock“ mirosind a antisemitism.

●

„27“ este titlul unui nou club, a cărui fondare o anunță Francis de Miomandre la Paris.

Pentruce „27“ ? Pentrucă membrii sunt în număr de 27, sau pentrucă au 27 de ani ? Deloc. Iată explicațiile domnului de Miomandre : „ne-am jurat unii altora, ca pantalonii noștri să nu aibă mai puțin de 27 de centimetri, diametru jos.

Parisul este bogat în astfel de cluburi. Pe lângă „clubul celor fără pălărie“, iată „clubul pantalonilor largi“. Pe când cel al „sacourilor arcuite“, al „pantofilor lustruiți“, al „ciorapilor de mătase“, etc ., etc...

bazar

MORȚI DE FRICĂ

Se știe că frica poate să dea naștere morței.

Primul rege al Prusiei, Frederic I, dormind într'un fotoliu, fu așa de lovit de neașteptata vizită a soției sale, Louise de Mecklembourg, căzută în demență și scăpată din mâinile celor ce o păziau, încât crezu că vede apariția „Femeiei Albe“, a cărei venire anunța totdeauna moartea unui prinț din casa de Brandenburg. Fu lovit de o criză, care după șease săptămâni îi aduse moartea.

Pentemann, pictor german din secolul XVII, muri în 1651, în urma fricei pe care a încercat-o, văzând sbătându-se niște schelete, agitate de un cutremur de pământ.

Doamna de Guerchi, fiica contelui de Fiesque, muri în 1672, fiindcă avusese frică de un foc.

Mareșalul de Montreal a avut neșansa de a-și vărsa pe haine o solniță în timpul unui dineu oficial. Frica l-a ridicat dintre cei vii în 1716.

In „Amintiri și Portrete“, Halévy istorisește tristul sfârșit al muzicantului Thomas Britton, fondatorul „Club“-ului muzical din Anglia, care a murit două zile după sinistra glumă a unui ventrilog, care pretindea că-i anunță ultima lui oră.

CELE MAI VECHI VINURI DIN FRANȚA

Se știe că înainte de Ludovic XIV, regii Franței n'au băut decât vinuri din împrejurimile Parisului și un fel de vin aromatic numit hypocras, fabricat de bucătarii palatului.

Bourgogne-ul n'a început să înlocuiască „hypocras-ul decât în ziua când călugării mănăstirei Saint-Vincent, aproape de Beaune, trimeseseră Regelui-Soare câteva sticle din vinul lor. Ludovic XIV l-a apreciat și a făcut să fie servit la mesele regale, în locul „hypocras“-ului.

In niște împrejurări asemănătoare, cincizeci de ani mai târziu, vinul Bordeaux și-a cucerit titlurile sale de nobleță. Ducele de Richelieu, guvernatorul Guyenne-ei, trimise lui Ludovic XV „cel iubit“ câteva butelii de Château-Lafite. Regele binevoi să-l găsească pasabil.

BIBLIOMANIE

Un biblioman primise într'o zi vizita unui om care dorea să se scape de o oarecare cantitate de manuscrise arabe. Caracterele, în care erau scrise, erau foarte reliefate și hârtia ireproșabilă. Bibliomanul le cumpără imediat, plătindu-le foarte scump. Puțin timp apoi el află dela un specialist, că aceste manuscrise, pe cari el le socotise prețioase, nu erau decât registrele unor negustori arabi.

Își îmbogățise biblioteca cu o sută șeasezeci și trei volume de comptabilitate !

caricatura zilei

ASEMANARE

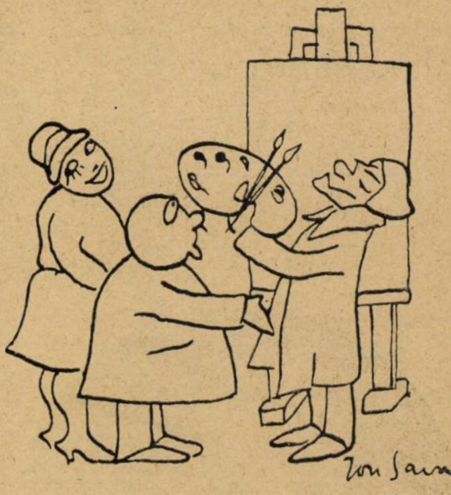

— Și cred că o să faceți din soția mea un frumos portret.

— Da — de fapt, cred că nu țineți la asemănare.

FATALITATE

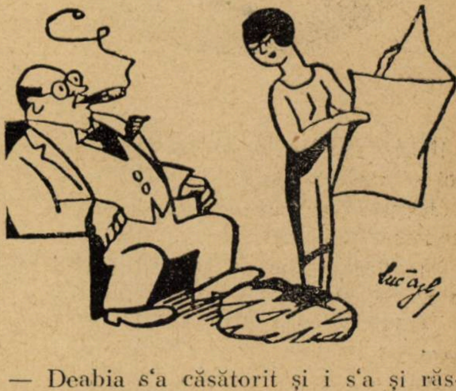

— Deabia s'a căsătorit și i s'a și răsturnat automobilul.

— Da ! O nenorocire nu vine niciodată singură.

(Punch)

UN DENTIST PREA CONȘTIINCIOS

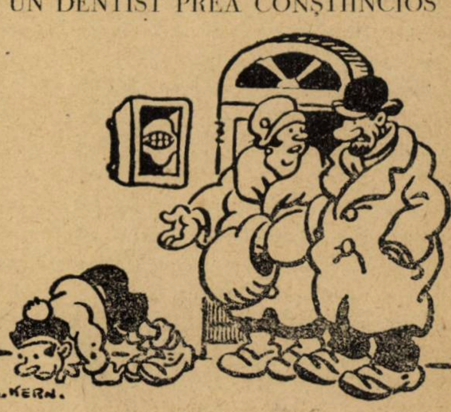

— Ți-am spus că i-a plombat prea mult măseaua stricată... iată că acum din cauza plombei, copilul își pierde echilibrul !...

(Life)

cărţi redate în extrase

VIATA LUI HENRY FORD

Morus

Puţine nume sunt astăzi atât de cunoscute pe tot pământul ca al miliardarului Ford. Lupta dintre el şi concurenţii lui americani ia caracterul unei lupte epice. Biruit, a avut ţăria să-şi refacă toate mijloacele, cu sânge rece, şi să pornească din nou războiul. Nu ştim dacă noua maşină Ford, e mai bună decât rivala ei, căci critici i se aduc destule, dar nu se poate tăgădui încrederea pe care o inspiră lumii întregi o personalitate ca Ford.

Căci a avut ambiţia să fie mai mult decât un industriaş: un reformator social. A şi scris mult explicându-şi principiile despre muncă, şi precizând păreri, de remarcabilă valoare psichologică asupra oamenilor din toate straturile sociale.

Ford, de care depind milioane de oameni poate, mai mult decât depind din statul din care face parte, e fără îndoială una din marile personalităţi ale timpului.

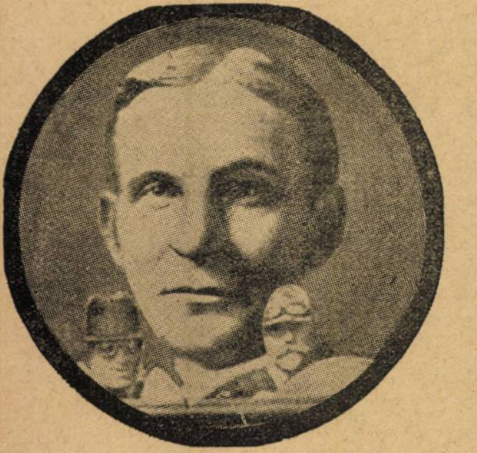

Henry Ford şi-a petrecut primii 40 de ani ai vieţii sale destul de neobservat.

Henry Ford descinde, ca mai toţi Selfmademanii Americei dela ţară.

S'a născut la 30 Iulie 1863 la Dearborn, în statul Michigan.

Tatăl său era un agricultor destul de înstărit şi ţinea ca şi fiul său să îmbrăţişeze aceiaşi profesie.

Pe acesta însă îl gonea, încă din copilărie, demonul tehnicei.

La 27 de ani reuşeşte a se elibera de casa părintească şi să-şi ia o slujbă ca inginer şi maşinist la uzina din Détroit cu 450 dolari pe lună. Era deja însurat.

In timpul liber lucrează la perfecţionarea unui gând care îl urmărea de mult: construcţia unei locomobile, destul de rudimentară, de altfel, ca concepţie.

Peste 2 ani îi reuşeşte să se plimbe pe străzile dela ţară şi peste alţi doi ani să conducă în toată regula pe o maşină făcută de el, la Detroit.

După ce a parcurs 600 de kilometri cu „căruţa lui cu benzină", găseşte un cumpărător pentru 200 de dolari.

Foarte liniştit şi cuminte, construeşte o a doua „căruţă".

Intre timp are prilej să cunoască la New-York tipurile de maşini „Benz". Ele însă n'aveau nimic din ceiace compunea gândurile şi planurile sale originale tehnice. Aşa gândeşte el.

Este un obiceiu care l-a urmărit toată viaţa: acela de a observa cu de-amănuntul compunerea unui obiect tehnic, a-i descoperi firul interior, a vedea care este aportul de creaţie al inventatorului şi întrucât acela n'a văzut ceiace vede el. la lucrul dela început, îi constată lacunele şi îl perfecţionează până la ultima rotiţă.

Tânărul inginer de 35 de ani lucrează cu râvnă şi grijă dar totuşi cu mijloacele restrânse ale unui amator.

In timpul zilei este fericit a lucra ca inginer bine cotat şi plătit cu 125 de dolari pe lună la Societatea de Electricitate a oraşului Detroit.

Directorul său priveşte ocupaţiile particulare ale lui Ford ca pe nişte futilităţi fără de nici o importanţă. „Jucării" exclamă el. E tocmai vremea când Edison lansează electricitatea: lumina electrică şi energia electrică duce descoperirea sa la perfecţiune.

Când Ford încă tânăr, cunoaşte într'o împrejurare pe Edison căruia îi cere sfatul, el îndeamnă pe Ford să lucreze mai departe fiindcă într'o zi va avea mari rezultate şi succese.

Financiarul „Companiei de Electricitate a lui Edison" este însă foarte puţin dispus a încredinţa conducerea uzinei — inginerului Ford care se ocupă de „fleacuri".

Sentinţa lui este: sau se devotează cu totul uzinei lăsând deoparte orice ocupaţii particulare, sau părăseşte uzina.

Pus în faţa acestei alegeri în August 1899 Ford se desparte de Compania de Electricitate pentru a începe activitatea pe cont propriu.

Găseşte un consorţiu de speculă care înfiinţează „Societatea de Automobile—Detroit", instalându-l pe Ford ca inginer şi conducător principal.

Ford însă se împărtăşeşte foarte modest din câştigurile nouei asociaţii.

Peste 3 ani îşi părăseşte asociaţia şi se dedică cu totul atelierului său de perfecţionare a maşinei descoperite.

Pe atunci automobilul nu era încă un vehicul popular de transport ci era socotit ca un sport de viteză.

Ford prevede alte posibilităţi în viitor pentru maşina lui dar trebue să se supue modei de curse de viteză.

Construeşte un motor de doi cilindri cu care călătoreşte el singur şi bate automobilul american, „Winton". O a doua cursă de maşini pentru care construeşte un motor de 4 cilindri îl face atât de cunoscut în cercurile competente că imediat se crează un nou „Consorţiu al automobilelor Ford".

La 34 de ani este independent şi „stăpân în casa lui".

Işi face în Detroit o clădire cu trei etaje în care îşi instalează fabrica şi începe a fabrica şi piese de detaliu pentru maşini.

Produce deja şi vinde în 1906, — 1600—1700 automobile pe an.

Atunci îi vine prima dată ideia ca în loc de trăsuri luxoase să facă un tip de vehicul eftin şi popular.

Atunci survine şi un proces de patentă ce i se intentează de către un inventator al unei „locomotive de stradă".

Acesta era un american care făcuse descoperirea încă din 1879.

In clipa când maşinile devin o mare afacere, îşi aduce şi el aminte de invenţia lui.

Odată cu el se mai găsesc şi alţi inventatori.

Asaltat de ei şi de procese, Ford, găseşte modalitatea de a-i împăca pe toţi şi a păşi mai departe.

Peste 5 ani el este atât de puternic consolidat încât e capabil să livreze eftin şi bine un tip perfecţionat. Fabrică 100 de automobile pe zi. Nu este însă mulţumit. Tipul universal de maşină către care râvneşte încă nu i-a reuşit.

In 1909 purcede la fabricarea faimosului Model T care devine repede popular.

In timpul acesta fabrica lui este neîncăpătoare pentru cei 2000 de oameni pe cari îi întrebuinţează.

In apropiere de Detroit ia fiinţă noua fabrică.

In fabrica lui îşi găsesc de lucru supuşii a 53 de state; 100 de limbi şi de dialecte se îmbrăţişează acolo. Dar şi mecanismul lucrului e dus de Ford la perfecţiuni unice: în minimum de timp, maximum de lucru, prin punerea rapidă la îndemâna lucrătorului a tuturor detaliilor compunătoare ale maşinei.

Prin simplificarea lucrului Ford îşi poate permite a întrebuinţa şi pe ciungi, ologi, muţi, surzi. Merge până acolo în cât poate utiliza la lucruri uşoare chiar pe tuberculoşi.

Altă descoperire a lui constă în economisirea spaţiului. In uzinele sale maşinele stau înghesuite una lângă alta ca în nici o altă fabrică.

Fiecare pas, fiecare mişcare a lucrătorului este calculată şi economisită.

In acest scop Ford inventează o masă rulantă mişcătoare care aduce automat şi rapid la mâna lucrătorului toate piesele trebuincioase,

Asta îi permite a plăti lefuri mari şi frumoase.

Introduce deasemeni premiile de urcare a salariilor lucrătorilor celor mai destoinici.

Ford mai organizează „o hrană" a lucrătorului care prin nişte carnete de supraveghere ale fiecărui lucrător, îl ţine la curent cu toată viaţa privată a acestuia: cum îşi petrece viaţa de familie.

Cum îşi întrebuinţează câştigul. Dacă este un corect tată de familie. Dacă subînchiriază camere mobilate.

In 1917 încheie o afacere strălucită cu Anglia, de livrare a 5000 tractoare. Aceasta din cauză că tractorul fabricat de el era cel mai perfecţionat tip.

In 1920 intervine o criză mare la Ford. Se răspândeşte svonul despre prăbuşirea lui Ford. O bancă îi şi oferă ajutoarele sale.

Lucrurile însă nu erau aşa de grave. El trece conducerea asupra fiului său, concediază jumătate din personalul birocratic. Face economii mari şi în producţia şi fabricarea maşinelor.

E salvat.

Pe lângă fabricile de automobile propriu zis, au luat fiinţă şi fabrici de sticlă, industrii textile, căi ferate cari deservesc fabricaţia maşinelor.

Toată atenţia lui Ford se concentrează asupra ideii de a-şi fabrica tot ce-i trebue în casa proprie. Aşa ia fiinţă după războі primul „Trust vertical".

Intru îndeplinirea acestui gând, Ford posedă astăzi mine de cărbuni în Kentucky, şi alte multe mine de tot soiul de metale de cari are nevoe şi dela cari, căi ferate directe duc la fabricile lui.

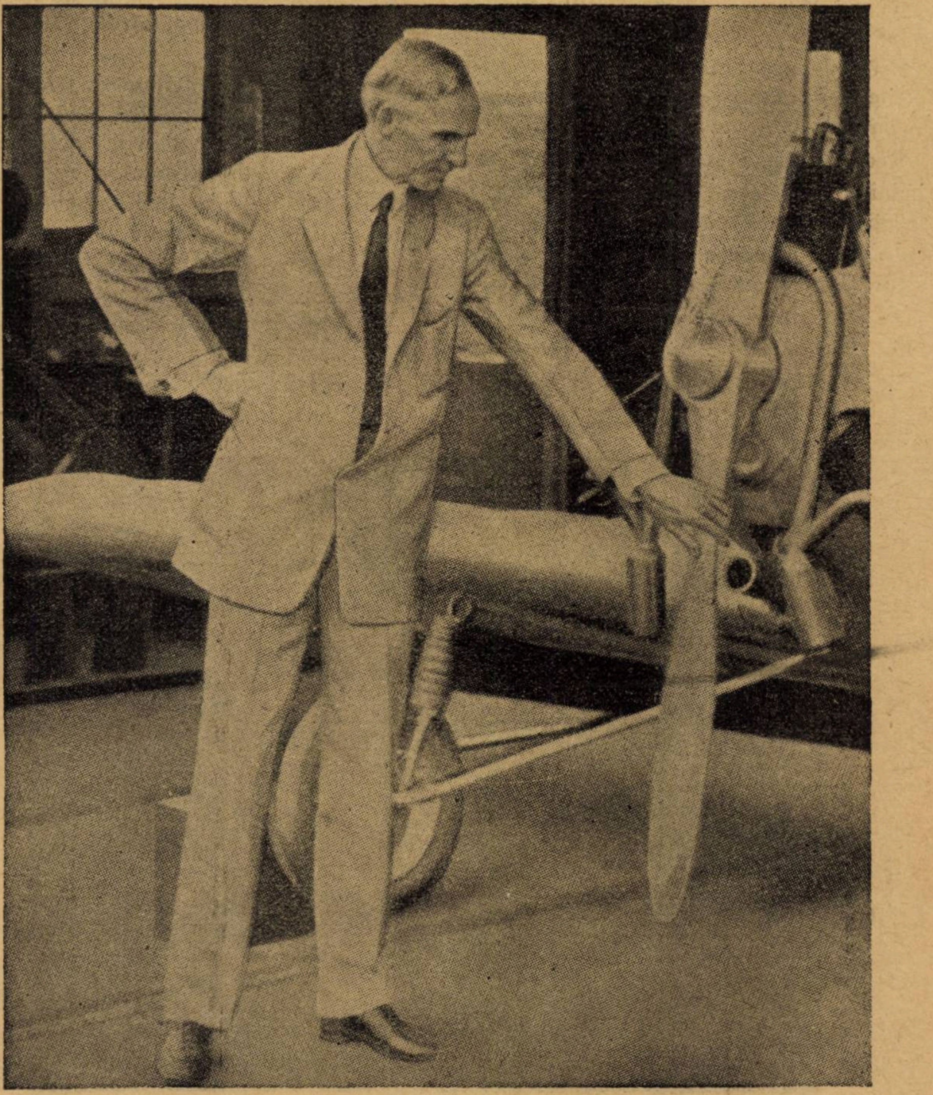

FORD IN FAŢA AEROPLANULUI SAU

Incontinu, materialul întrebuinţat este experimentat şi perfecţionat până se ajunge la cel mai eftin.

Ford a dus şi posibilităţile transportului la mari perfecţiuni:

După modelul Trustului Rokeffeler, Ford a înfiinţat un aparat de transport de căi ferate de o lungime de 550 kilometri, cari duc la flota lui personală de transport.

Vasele lui sunt fabricate în şantierele pe cari le are în Pensilvanya

Astfel Ford a creat prin această monstră perfecţionare a industriei sale, o capodoperă tehnică.

Când Ford s'a convins de pericolul tipizărei şi uniformizărei aparatului său şi de eventualitatea de a fi întrecut în frumuseţe de alte fabrice, s'a decis la o modificare.

Lungeşte caroseria, o aşează puţin mai jos şi îi aduce reale îmbunătăţiri.

In ultimii ani a produs tipul de lux „Lincoln". Deasemeni activitatea lui s'a îndreptat şi către construcţia de aeroplane.

Incearcă acum să construiască mari fabrici de produse chimice.

Ford nu are ochi şi gânduri pentru nimic alt decât industriile sale. In afară de lucrătorii şi colaboratorii săi, alţi lucrători şi oameni nu-l interesează.

De afaceri cu Statul se desinteresează. „Nu e nimic de făcut cu un aşa neglijent om de afaceri, nu se poate lucra cu el".

Poartă ură bancherilor şi băncilor. E împotriva cametei şi a negoţului banului dela cel care îl are la cel ce are nevoe de el.

Prima mare acţiune politică a lui Ford care i-a acordat posibilitaea unui renume mondial, a fost fantastica sa „Misiune a Păcii".

Ford era la început războiului contra lui.

In 1915 ameninţă, că va ridica banc-notele sale în caz că băncile unde ele erau depuse, vor lua parte la împrumutul de război franco-englez.

Câteva luni mai târziu Ford se găsea în cabinetul lui Wilson, căruia îi desvăluia planul său de pace.

Vroia să construiască un vapor uriaş, pe cari să îmbarce oamenii iubitori de pace pe cari să-i trimeată în Europa, unde să organizează un congres grandios.

Prin această acţiune vroia să inunde ţările beligerante cu un ocean de pace şi pacificare.

Recoltă râsete şi glume în ţările războinice la aflarea acestei idei, care fu socotită ca încă un bluff american prin care Ford urmărea cine ştie ce noi câştiguri fantastice pentru uzinele sale.

El însă nu se sinchisi de aceste svonuri şi comentari.

Insoţit de o armată întreagă de operatori de cinematograf, gazetari, 50 de stenografi, câţiva mari politiciani, şi numeroşi tălmaci — el parcurse o mulţime imensă care îl ovaţiona până la „Dampferul" Oscar II.

Europa de atunci fu scuturată de un hohot formidabil de râs.

Zi după zi se vestiră de naufraugii maritime lupte pe bord şi alte nenorociri cari căzuseră asupra vaporului „**Arca Păcii**".

In realitate pe vas se petreceau lucruri minunate sub preşedenţia conducătoare a lui Ford.

Primirea vasului în Scandinavia neutrală fu prietenoasă şi plină de cinste. Avură loc banchete strălucite şi discursuri şi mai strălucite.

Se întocmiră comitete cari se raliară la acţiunea lui Ford.

Principalul scop însă nu fu atins : convingerea puterilor conducătoare ale războiului de a pune capăt măcelului.

Ei continuară a se amuza de americanul apostol de pace pornit într'o mare donquichotească întreprindere.

Hazul ajunse la culme când se află că grandioasa expediţie de pace parcurse drumul de la Danemarca la Olanda in vagoane, plumbuite pentru a fi despărţită şi ferită ca de nişte ciumaţi de războinicii gărei Hamburgului.

Bolnav, Ford, se întoarce în America ! Insoţitorii lui îl urmară curând în ţară.

Expediţia care îl costase în câteva luni 100.000 de dolari se risipi.

Cu aceasta spiritul pacifist a lui Ford nu dispăru, nici un se descurajă.

HENRY FORD ŞI FIUL SAU EDSEL

Multă vreme ideia pacificării îl mai urmări.

Până când, America intrând şi ea în jocul războiului, Ford se schimbă şi deveni şi el unul din aceia convinşi participanţi ai războiului.

In ultimii ani Ford nu s'a mai interesat de cele politice.

Ideile sale evoluiază astăzi la mijlocul concepţiilor dintre militarism şi pacifism.

Dacă va veni un al doilea război, el este de părere ca fiecare stat să fie puternic pregătit pentru aceasta.

Nu însă prin ajutorul dolarului.

Şi cum ţările trebuesc formidabil apărate, în cazul unui mare război, cel mai bun mijloc de apărare sunt tot materiile chimice.

De aceia Statele-Unite trebue să fie excepţional pregătite în acest sens.

Cu popularitatea şi importanţa ce i se acordă e firesc ca Ford să fie fost silit şi solicitat să se amestece în politica internă a Americei.

In 1923 era să fie ales preşedinte al Statelor-Unite.

Cele două mari partide americane : republican şi democrat, se împotriviră însă.

Aceiaşi potrivnicie o arătară industriile, băncile şi bursele duşmane lui.

Astfel, cu toată considerabila-i importanţă şi suprafaţă — nu i-a reuşit să fie ales preşedinte al Statelor-Unite.

Asta învederează că, peste marele gospodar şi organizator, Ford rămâne un om cu aversiune şi simpatie şi foarte departe de o eventuală seninătate olimpiană.

Asta ţine şi de caracterul şi sufletul său rectilin şi simplu şi clădit pe un fond de copil primitiv ca în general a tuturor americanilor.

Iubeşte cu mare pasiune „Selfmademanii".

Apreciază studiul şi ştiinţa numai în măsura în care ele reuşesc a servi scopurile şi gândurile practice.

Arta sau ştiinţele nu îl interesează de loc.

La auzul lor e rece şi american.

Nu are cuvioşie şi simţul religios al vechilor generaţii de milionari americani. Este însă un bun creştin şi un puritan desăvârşit în moravuri şi morală.

Mărturie stau „Arca păcii". Subvenţiile pentru acţiunile antisemite aparţin aceaceleiaşi atitudini totuşi.

Şi tot dela el purcede şi încurajarea prin subvenţii grase a acelui periculos „Cu-cux-clan".

Ultima expresie a acestui romantism generos o formează atenţia deosebită pe care o acordă anumitor danţuri dela ţară, vechi şi pitoreşti pentru culegerea şi răspândirea cărora acordă mari sume de bani.

In tot ce întreprinde dela cel mai important proect până la cea mai banală întreprindere — e servit de un impuls şi o energie unică.

Această putere de a mişca materia şi a influenţa massele nu ia însă forme apostolice sau de joc mare şi luminos a destinului omului.

Ford, omul sistematic şi organizat excepţional, energeticul şi inteligentul om al obştei sale numeroase, nu va fi şi creatorul unei noui religii a muncii, după cum se pare.

Pentru aceasta îi lipseşte căldura şi strălucirea unei personalităţi.

Poate că pentru un adevărat profet, miliardele sale înseamnă şi o avere prea mare.

Ceiace însă rămâne al lui, este creaţia precisă şi plină de urmări practice a muncii dusă până în adâncurile ei cele mai roditoare.

C. B.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 17
22 Aprilie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIU

SCULPTORUL

sufletul romanesc

SCULPTORUL CONSTANTIN BRANCUSI

Puţine de tot sunt numele româneşti care se bucură azi de celebritatea lui Brâncuşi. Şi celebritate în cazul acesta e prea puţin. Acest mare sculptor este literalmente idolatrizat. I se dedică poeme, i se închină în străinătate numere speciale de revistă.

E considerat de către germani şi englezi mai ales drept creatorul sculpturii moderniste.

La noi Brâncuşi e foarte puţin cunoscut. Dacă în cercurile artistice e preţuit cum se cuvine, marele public nu cunoaşte mai nimic din opera acestui celebru sculptor

La asta contribue poate şi opera lui de atâtea ori stranie. Brâncuşi e un fanatic, un iluminat interior.

Nici o convenţie nu există pentru el, nici o prejudecată decât cât visul lui de artă.

Căci opera lui Brâncuşi are o puritate absolută de vis. Un tors al lui e dematerializat şi real în acelaş timp ; un sbor de pasăre e tradus în forma lui cea mai desbrăcată de orice vestmânt de prisos, dar şi de conţinut.

Puţini oameni au urmărit idea în sensul ei absolut cu atâta înverşunare ca el.

Alături de atâtea nume de mare valoare, cari au fost înfăţişate publicului nostru la această rubrică, Brâncuşi înseamnă un nou aspect al acestui suflet românesc, nesfârşit mai complicat de cât o coaje de ou vopsită sau de cât o mobilă pirogravată, suflet cu zeci de rădăcini şi cu nesfârşite posibilităţi. Şi poate că dacă ar fi să definim „specificul românesc" aşa cum s'a încercat de către unii scriitori nu de mult, noi l-am defini tocmai prin această realitate profundă, tocmai prin aceste infinite posibilităţi ale lui.

CAMIL PETRESCU

CORNELIU MICHAILESCU

In faţa operei lui Brâncuş, spectatorul rămâne uluit întocmai ca şi primii fii ai omenirei în faţa creaţii universale.

Cu aceaş nedumerire setoasă de curiozitate privesc sufletele curate creaţia maestrului care, într'o muncă continuă şi modestă îşi împlineşte opera cu acelaş sentiment de religiozitate, cu aceaş ardoare pe care credincioşi o pun în ruga lor.

Brâncuş e un mistic şi un gânditor. Intrucât creaţia operei de artă este continuitatea legilor tainice ale firei materializate, viaţa materiei îşi găseşte într'însa o raţiune de a fi, dacă spiritul formei îşi află o logică proprie şi putere de exprimare, atunci, de bună seamă, toată opera lui Brâncuş este o adevărată creaţie.

O creaţie transpusă, în care măreţia cosmosului îşi găseşte imagina redusă dar puternic condensată cu aceaş forţă de exprimare tangibilă a spiritului perfect echilibrat, cu acelaş sentiment profund şi etern, cu aceiaş continuă activitate energetică şi inventivă pe care e relevează numai dumnezeirea.

Brâncuş creează sub imperiul aceleiaş fatalităţi care a zidit universul, luminat de aceaş inteligenţă, ponderat de aceaş înţelepciune.

Este un gânditor, fiindcă îşi dă seama că opera de artă nu vieţueşte dacă nu are în afară scânteia ţâşnită din ascunsurile subconştientului şi acea claritate permanentă a ideii, pe care numai concepţia avută despre universailtate ne-o poate da.

El nu este un teoretician care-şi formulează anticipat un program estetic.

Concomitent acţiune şi gândire se nasc şi colaborează la realizarea definitivă a operei sale.

Din ea se pot desprinde apoi principii cari, pot alcătui un sistem.

Spre a putea înţelege sensul creaţiei sale ne trebue pe lângă o largă aperceptiune şi o bună doză de cinste şi discernământ pe care numai aptitudini proprii şi pregătirea ni le pot procura.

Ne spune deci, Brâncuş : „Cu mult înainte religia dădea omului o concepţie despre forţele antropomorfice, creatorii şi oamenii revelau prin artă personificarea acestor divinităţi. Astăzi filozofia ne face să pricepem un act generativ unic, o lege universală impersonală, nedefinită din care emană tot ce există.

Este această lege universală pe care trebue să o manifesteze arta, conformându-şi principiile, principiilor acestei legi, rupându-se de convenţii astăzi inutile şi dezorientate.

Să dai senzaţiile realităţei astfel cum ni le procură natura, fără a reproduce sau imita este astăzi cea mai vastă problemă a artei.

A crcea un obiect care-ţi dă prin propriul său organism ceace natura face prin propriul său organism, ceeace natura face prin eterna ei minune este ceace arta doreşte. Şi a realiza aceasta înseamnă a intra în spiritul universal al lucrurilor şi a nu le limita la imitarea imaginei lor.

O operă de artă astfel concepută tinde către echilibrul absolut şi echilibrul absolut este perfecta expresie a frumosului.

Sau, vorbind mai departe despre materie ca element de expresiune, zice : „Materia trebue să-şi continue viaţa ei naturală, chiar modificată de mâna sculptorului. Rolul plastic pe care-l realizează natural, trebue descoperit şi păstrat.

Să dai materiei alt rol decât acela pe care-l vrea natura este a o nimici"... „Materia singură să determine subiectul".

... „Sculptura este o expresiune umană a acţiunei naturei".

... „Primitivii creştini ca şi negrii au respectat viaţa materiei în sculpturile lor. Ei au procedat numai din credinţă şi instinct pe când artistul modern procedează prin instinct controlat de raţiune".

... „Astăzi arta deschide poarta prin care vor pătrunde principiile creatoare, frumosul absolut al legei universale".

Acestea sunt în esenţă ideile care rezidă la baza ceraţiei operei lui Brâncuş.

Nu ne miră deci, dece, privind lucrurile în esenţa lor, le concepe în profunziune realizându-le în acel spirit de sinteză, din care accidentul dispare.

Dezbrăcându-le de particularităţile exterioare ale rasei sale şi ale timpului, dozând apoi într'o fericită proporţie elementul abstract exprimat, cu cel concret care exprimă, prin acel instinct ales de pondere şi echilibru, le asigură acel caracter de permanentă universalitate.

Ca şi arta greacă, care, — în afară de concepţiile timpului, — a ajuns la aceaş forţă de exprimare, arta lui Brâncuş a trecut de mult hotarele, cucerind timpul şi spaţiul.

Dacă de predilecţie se serveşte de forme geometrice prcum : ovalul, elipsa, cilindrul etc. în care îşi exteriorizează sentimente puternice şi condensează emoţia vizuală până la o simplificare totală a lor, o face pentrucă numai în abstracţiunea lor poate găsi acel limbaj care să vestească cucerirea „frumosului absolut al legei universale".

Călăuziţi de alte sentimente motrice, pătrunşi însă de acelaş instinct primordial, artiştii greci ai epocei mitice şi prearchaice ajunseseră la aceleaşi soluţii în „agrolithele", „aerolithele" şi „xoanon-urile" lor în care divinităţile nu aveau tipul lor specific cu atribute şi alte caracteristice anedotice, ci reprezentau idea creaţiei printr'o fericită împerechiere a sentimentului mistic cu acela al formei plastice.

Ca şi la ei cari, nu din neputinţă — cum cu multă uşurinţă se pronunţă teoriile istorice curente, — căutăm exprimarea în simboluri în cari abstracţiunea joacă un rol însemnat, găsim în opera lui Brâncuş aceiaşi tendinţă spre o spiritualizare a formei până la metaforă, tocmai ca prin eliminarea pitorescului să

C. BRÂNCUŞI ŞI STRĂINĂTATEA

Paul Morand, cunoscut scriitor francez, scrie despre Brâncuşi următoarele:

Atelierul unui sculptor este — cum şi-l închipuie publicul — un „campo santo" împănat cu dramatice statui din marmoră de Carrara, albastre şi vinete ca moartea, înveselit ici-colo de divanuri, bibelo-uri, luene, vederi şi amintiri din călătorie. Rodin însuşi căruia îi plăcea să audă că este o forţă a naturii a continuat această tradiţie. Imi amintesc că am rătăcit adeseori, în copilărie prin atelierul lui din rue de l'Université. Imi amintesc unele din piesele lui ca Porte de l'Enfer, făcute anume pentru a uimi, mulţimea întreagă de technicieni, de doamne elegante şi de elevi ce-l înconjurau cum desigur va fi fost înconjurat oricare maestru al Renaşterii. In acest respect, Rodin era la rând cu Şcoala, cu Institutul.

Brâncuşi, dimpotrivă, este modernul, sculptorul zilei de mâine. Sá intrăm în atelierul lui. Atelier? Această carieră de piatră? Unde sunt grandioasele subiecte declamatorii aşteptând numai să fie instalate intr'un forum oarecare? Unde este lutul pitoresc? Nimic din toate acestea. Aci doar blocuri mari de piatră de construcţie, bârne, trunchiuri de copaci, pietre şi stânci şi ici-colo strălucirea bronzului lustruit. Una din aceste forme princiare se desface de celelalte şi vine către noi — masivă. E Brâncuşi. O bărbie cenuşie amintindu-l pe Walt Withtman: ochiul limpede al latinului, înfăţişarea prietenoasă, îndrăsneaţă sigură—astfel ne apare Brâncuşi.

Brâncuşi este născut meşter. El nu ştie ce sunt elevii, ajutoarele, cioplitorii, lustruitorii, tăietorii. Işi face singur totul. Materialele i-au fost întotdeauna credincioase. S'a apropiat de ele din toate privinţele. A lucrat în toate meşteşugurile. Brâncuşi, o ştim, este român din vechea rasă de ţărani ai acestei ţări frumoase. Se zice că, mânat de diavolul sculpturii, a venit pe jos la Paris.

Şcoala de Beaux-arts însăşi n'a putut să-i supună natura de neîmblânzit. Calm şi fără teamă, Brâncuş lucrează. Lucrează fără profesori sau elevi, fără gălăgie, fără să linguşească criticii de artă. Libertatea extremă a Parisului i-a îngăduit să rămână cel mai puţin parizian dintre artişti şi — mai rar încă — cel mai puţin parizian dintre români. Publicul care îl cunoşte şi îl iubeşte pe Brâncuşi este aceia care a descoperit şi apreciat pe „Vameşul" Rousseau, pe Derain sau Matisse cu mult înainte de a fi fost celebri.

Brâncuşi al nostru lucrează fără grabă. Numai prin aceasta nu aparţine vremii noastre. Intr'o epocă în care totul se risipeşte, el a înţeles că singurul lux este să nu se grăbească. El colaborează cu timpul. Preferinţa sa pentru singurătate, conştiinţa, respectul său pentru material, bucuria de a trăi şi crea, răbdarea temperamentului său pasionat, violenţa sa nu sunt niciodată exprimate la suprafaţă; această suprafaţă rămâne atât de dură şi de lustruită cum numai el o poate face.

Brâncuşi nu se repetă niciodată Niciodată fără motiv nu traduce o temă pentru un material în altul.

Respectând individualitatea materialului el transpune. Ceeace atâţia alţii nu ştiu, el o ştie: un lucru gândit în lemn sau piatră, nu poate fi executat fără schimbare în bronz. Brâncuşi se cufundă în viaţa primitivă, se mişcă în ea fără a pierde nimic din forţa vitală, din putere genetică, din facultăţi creatoare. Orice lucru înrudit cu natura îl inspiră. In această privinţă se înrudeşte cu poezia cea mai modernă. Peştii lui alunecă în meteorii. Păsările cântă şi sboară în spaţiu. Lemnul vorbeşte de fericirea vieţii lui nouă. Socrates al său ne impresionează ca un post de T. F. F. care emite. Graţia figurilor femeilor sale ne încântă ca o muzică subtilă.

„Priveşte această operă a lui Brâncuşi, dacă ar fi fost desgropată dintre ruine, s'ar fi recunoscut în ea o minune", a remarcat odată Jacques Doncet despre „Muza adormită", pe care Brâncuşi a ştiut cum să o aşeze pe ţărână, ca un cap pe o pernă sau un ou de struţ în nisip.

Să luăm operele cele mai abstracte ale lui Brâncuşi sau mai bine zis cele mai realiste căci, după el ceeace este real, nu este forma externă, ci esenţa lucrurilor. Plecând dela acest adevăr, nimeni nu va putea exprima ceva cu adevărat real, imitându-i suprafaţa exterioară. Formele ovoide, cilindrii lustruiţi, geometria plastică încorporată în coloana lui fără sfârşit, trebuiesc admirate deşi — cum ni se întâmplă adeseori — nu le putem înţelege pe deplin.

Mâinile noastre au întârziat prea mult pe bronzurile Renaşterii italiene, pe medalioanele din Syracuza, pe Kora Acropolei şi chipurile lui Budha. E vremea să căutăm contacte mai directe, plăceri mai complexe. Cu Brâncuşi suntem la limita extremă a purităţii. Mulţumirea pe care o încercăm înaintea artei sale, este de o esenţă atât de materială, încât deşi o datorim simţurilor, laudele le aducem spiritului.

PAUL MORAND

Dintr'un album dedicat lui Brâncuşi în care semnează păreri critice şi versuri închinate marelui sculptor, o mulţime de scriitori, pictori şi sculptori, extragem câteva pasagii:

— Mie Brâncuşi îmi apare tot atât de pur artist ca Bach şi Poussin. Şi dacă mi se cere să precizez care sunt calităţile pe care le socot esenţiale acestui sculptor, voi răspunde: un uimitor de sigur simţ al raporturilor şi cea mai delicată simţire.

CLEVE BELL
Vogue

— Deoparte stă Brâncuşi, unul care poate să meargă acum pe drumul lui, căruia îi zace în sânge o intensitate sculpturală, care poate îndrăsni orice şi care într'o lungă viaţă de sculptor a îndrăsnit câteva lucruri frumoase.

PAUL WERTHEIM
Das Kunstblatt

— De ani de zile, el păstra în ochii lui o răsucitură de ştejar, ceeace ştia dintr'o casă dărâmată, sau vreo stâncă prăbuşită în râu, trăind cu ele. El se simţi în stare să se apropie de ele fără să le profaneze frumuseţea lor naturală, care trebuia împământenită în lucrul lui.

WALTER PACH
The Masterss of Modern Art.

* * *

poată lăsa curs liber dezvoltărei fireşti a legilor pur plastice, singure capabile de o durabilă şi absolută realizare.

Credem că nu e neputinţă, — atunci când sculptura greacă care primise pe căile mărilor rodul experimentelor artei egiptene şi a celorlalte popoare asiatice cu o veche civilizaţie, ridica la Sparta, Dioscurilor Castor şi Polux un monument prin care se simboliza unirea fraternă, exprimată prin două puternice grinzi înfipte perpendicular în sol şi legate între ele cu altele de dimensiuni mai mici.

Credem de asemenea că nu e întâmplare sau neştiinţă când Brâncuş compune „Imbrăţişarea" de la Pére-Lachaise, sau „Cuminţenia pământului", sau „Fragmentul de capitol" ori, „Pasărea măiastră", „Coloana fără sfârşit" etc.

Dacă nu-i găsim un premergător, dacă nu-l putem clasifica, dacă învăţământul său este ezoteric, nu trebue să ne descurajeze şi nici să ne îndepărteze de a-i contempla şi iubi opera.

Brâncuş e un creator şi ca atare trebue să ne ridicăm noi cu toate puterile, cu toată durerea sacrificiului pentru înţelegere, până la înălţimea creaţiei sale.

Detractorii inconştienţi de valoarea acestui minunat dar, îl acuză că, duce înapoi sculptura cu milenii, fără a-şi da seama că e poate unicul în epoca de faţă, care prin darul său, prin munca sa inteligentă şi fără răgaz, aţâţând mereu forţele primare ale creaţiei, va duce arta spre pragul adevăratei sale meniri.

Brâncuş nu e un popular şi aceasta este o fericire. Are însă pe tot globul admiratori fanatici.

Sunt poate puţini la număr, ca şi cei cari s'au inspirat de la dânsul, dar tocmai aceasta îi intensifică valoarea, îi cucereşte prestigiul.

Copil al plaiurilor noastre, fiu de ţăran din inima unei provincii plină de sensualitate şi de viaţă, neînţeles la noi, cum e şi firesc, spre a împlini cuvântul: „nemo profeta in ‚patria", ne poartă gloria geniului nostru peste mări şi ţări, umplând de promisii şi de interes curiozitatea popoarelor înaintate pentru arta românească de mâine.

NOTE BIOGRAFICE

Constantin Brâncuşi, fiu de ţăran din judeţul Gorj, s'a născut în anul 1875. Venit la Bucureşti, s'a înscris la şcoala de arte şi meserii, după terminarea căreia a urmat cursurile şcoalei de belle-arte. In anul 1906 a plecat la Paris, unde şi-a continuat studiile. Acolo, în atelierul său din cartierul Vaugirard a dat la iveală totalitatea operelor sale. La Paris a rămas până în prezent.

Un recent voiaj în America i-a adus gloria transoceanică.

POEZIE

N. DAVIDESCU

CÎNTECE DE LEAGĂN PENTRU COANA L. ANCA

I

Tăcerea îmbrăcase armură de cuvânt,
Cuvântul ridicase armură de tăcere,
Prăpastia pusese al muntelui vestmânt,
Şi muntele vestmântul prăpastiei severe.

Zăpada-şi aşternuse culcuş de jar aprins,
Şi jarul în zăpadă de aur se culcase,
Şi sângele, cu flacări, strigase‘n noi, încins,
Iar strigătul lui aspru prin noapte sângerase

II

Nori! închipuiţi rochii
Pe trupul ei cald;
Flori! împrospătaţi ochii
Ei de smarald!

Gând! înfăşur‘o‘n linii
Semeţe de nea,
Ca să-şi caute crinii
Graţia‘n ea!

III

Se‘nchide noaptea cu zăvoare
In pivniţa-i întunecată,
Şi soarele‘n azur cu toată
Aurăria lui răsare.

O‘nfrigurare caldă vine
Şi‘n sevă proaspătă se‘mbracă,
Albinele‘n polen se‘neacă
Şi trupul tău pîndeşte‘n mine.

IV

Te-ai plămădit în mine, puternică, din
[rîndul
Imaginilor puse de inimă‘n mişcare,
Şi-ai început făptura de răsărit, cu care
Şi-a ‘mpodobit pământul fiinţa lui şi
[gândul

A tremurat, atuncea, văzduhul în lumină
Şi fructele‘n seminţe au tresărit confuze;
Eu ţi-am aprins polenul neliniştei pe
[buze,
Cu sbor suit pe floarea azurului, de-albină.

V

Primăvara‘a‘ncins colinele
Şi şi-a desfăşurat culorile;
Tu ţi-ai lăsat în flori albinele,
Eu în albine ţi-am strâns florile.

Primăvara-a rîs cu fetele
Şi şi-a descătuşat izvoarele;
Tu ţi-ai desprins în soare pletele,
Eu ţi-am aprins în plete soarele.

MIHAIL SEBASTIAN

DECLIN

Eu mă gândesc de-aici nedumerit şi singur
la despărţirea, care acum deabea se ‘ntâmplă,
ca un răspuns târziu în ceasul ăsta când
în amintire pierd un ochiu, o stea şi-o tâmplă.

De-ar stărui acum aceleaşi ceruri vechi,
şi drumul cunoscând în care parte duce,
neîndurat şi aspru, eu te-aşi opri în cale,
să nu mai vii să tulburi tăcerea mea de cruce.

Dar dacă trebuia în sinea mea să arzi
pe ruguri, să te lepezi de tine, pământeană,
de ce nu pot acum călugăresc să uit
şi să mă regăsesc, cucernic, în sutană?

RADU GYR

PARC TRIST

Parc trist, în care—amurgul s‘a desfăcut ca un
palmier pe rondu‘n formă de inimă în floare...
Aleile se plimbă, încet printre răzoare,
şi în amurg, havuzul: O coadă de păun...

Stă Caragea în piatră şi-ascultă apa, şi
adorm prin ronduri crinii uitaţi de or‘ce mână.
In chioşc fanfara — odată cel mult, pe săptămână,
cu soarele călare pe cai de lemn, copii...

...Parfum care te face să plângi întotdeauna,
la şapte grădinarul pofteşte lumea-afară,
şi‘n parcul trist, pe urmă, o seară funerară
în care brazi se‘nalţă ca să mângâie luna.

VALE

GÂNDURI STINSE

E un timp afară neprietenos
Şi un vânt adie rece şi sfios
Ce par‘că şopteşte prin suspinul lui,
La urechea lumii vestea nu ştiu cui.
D‘un crâmpei de aţă toate par‘că ţin.
Valuri mari de grije peste lume vin
Ziua e o clipă, noaptea un abis
Omu-şi toarce viaţa între gând şi vis.
Viaţa ‘ndurerată n‘o poţi s‘o atingi
Căci c‘o adiere focul ei îl stingi.

. . . .

Lumea se păleşte la un gând sfios
Şi-i un timp afară neprietenos!

INTERIOR

Aureliu Cornea

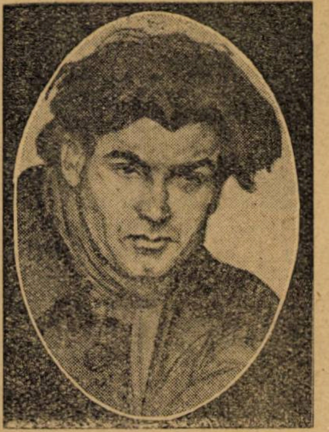

Dintre toți începătorii de azi, nu e poate nici-unul care să aducă o atât de dură și realizată viață.

E adevărat că pentru moment această viață e luată numai dintr'o lume, prea mult exploatată în artă. Să sperăm că însușirile excepționale de scriitor ale d-lui Aureliu Cornea vor găsi aspecte mai inedite.

In încăperea mică de scânduri, făcută ca pentru păsări, Richard și cu nevastă-sa stăteau ghemuiți și frânți ca niște morți ascunși și îndesați cu picioarele de cineva într'o ladă, în patul strâmt și scurt ajustat anume așa, pentru acea încăpere. El era la margine și privea cu fața tămânjită de urme de fard și de acreală sufletească, galbenul spatelui ei gol și slab cu cămașa alunecată de pe umeri. Pentru că stătea încovoiată ca o toartă de oală, cu genunchii la gură, coastele ei se proeminau și mai mult în afară.

O șuviță din părul lung și negru i se oprise pe șira spinării ești tă ca un lanț și se sbătea să alunece, căci odaia de scânduri îi zdruncina și-i legăna ca o sită uriașă a unei mori. La un salt mai mare șușunița scăpată alături.

Spatele acesta îi lua mințile, îl turba. Il făcea să sară în mijlocul odăei jucăușe, să se apuce cu mâinile de păr să urle și să se izbească de pereții scârțâitori. Scrâșni din dinți și luă privirile cu silă și durere de pe el.

Pe o măsuță prinsă 'n cue de peretele vopsit cu ulei gri, un cuțit, două linguri, o bucată de pâine, o farfurie goală și alta plină cu mâncare jucau vesel. Deasupra ei, printr'un geam patrat și mic se mișca afară un fund cârpit de pantalon a unuia care pocnea din bici și huiduia. Fărâmăturile de miez și coajă de pâine se zbăteau ca niște muște cu aripile smulse care se căznesc să zboare. Cuțitul și lingurile, zângăneau ciocnindu-se când de o farfurie, când de alta. Cea plină din care se ridicau aburi, parcă vărsa pe fața lui conținutul fierbinte nu pe masă, căci Richard privind-o, scrâșnea și mai înciudat adâncind și mai mult cutele care înfățișau durerea. Luă privirile de pe masă ca și de pe spatele nevesti-si. Simțea că nu-i trebue mult până să se repeadă și să zvârle acea farfurie care se vărsa, de dușumelele sbârnăitoare, ca pe o pălărie, apoi să o ia și pe nevastă-sa cu aceiași ușurință, să deschidă ușa și să o arunce în noapte pe șoseaua pe care îi transporta odaia aceia ambulantă. „Copitele cailor celorlalte odăi pe roate care alergau în urma lor, să îndeplinească ceeace i se cuvenea“...

Cu un picior îndoit în sus iar cu celălalt alunecat alăturea de pat, al cărui călcâi pe dușumele sălta cu aceiași veselie cu care-i juca și ghetele pornite din colțul lor prin odae, el privea acum amărât un cuer. Hainele ponosite agățate de el, se bălăbăneau frecându-se de părete când smuncit, când lin. Printre ele pantalonii lui de mire, cu manșetele mâncate de călcâe și cu genunchii caraghios de mult ieșiți în afară, parcă voiau să prindă o fustă verde a nevestei care s'ar fi putut spune că se ferește rușinată. Flacăra galbenă a laterni zbuciumată ca în mâna unui ceferist, se vedea înăuntru prin sticla murdară, ca limba în gura unui bețiv care lălăește.

Inchise ochii cum ar fi lovit de-o amintire întristătoare și strânse pumnii. Rânjea și i se vedeau dinții albi și lați, numai cu unul în șirul de jos stricat și negru. Genele împreunate, cu perii încleiați de rămășițele fardului, formau două arcuri negre prea largi și te făceau să crezi că dacă-i va deschide, te va privi cu niște ochi de cal nu de om.

Mai păreau două terminațiuni de unghi cu murdărie dedesubt, gata să zgârie. Infuriat, izbi o mână în lături, lovind un scaun, pe speteaza căruia era asvârlit tot așa de răsucit și boțit ca și Richard, costumul lui de clown, strident multicolor, Coiful alb, cu stele roșii, căzu de pe scaun și alergă pe dușumele împrejurul piciorului lui pe care era încă proaspăt imprimat urmele unui ciorap rupt. Deodată lăsă buzele înapoi pe dinți, acoperindu-i, deschise ochii negri uimitor de mari, mai periculoși acum decât când aveau pleoapele împreunate ca niște unghii gata să zgârie și sări în picioare în mijlocul odăei pe roate care sălta hârâind și ronțăind petrele drumului. Mișcându-se șchioptând, din cauza unei tumbe greșite în arenă, cu fața crispată de ciudă și încăpățânare strigă femeiei :

— Mănâncă, — treci și mănâncă. — Nu vrei ?

Ea întoarse o față suptă de boală, dar încă destul de frumoasă și îngrijită, cu frică, pentru că știa că în asemenea clipe e în stare să facă orice, îl înfruntă puțin încruntată :

— Ce ai ? Ce vrei dela mine ? Nu mi-i foame.

Clovnul deveni pământiu la față ; închise ochii și ridică în sus capul. Era sigură că numai decât se va întâmpla ceva nespus de neplăcut și se pergătia să sară din pat. Işi închipuia că va pune mâna pe lanterna a cărei limbă anemică lălăea mereu mută și i-o va izbi în cap. Insă cu totul împotriva credinții sale Richard se stăpâni și nemișcat, tot în acelaș loc, puse bărbia în piept impunându-și judecată rece și cu o mână în șold căută o hotărâre. Odaia sub care roatele schelălăeau ca niște câini șontorogiți se prăvăli din cauza drumului înclinat într'o parte și el ar fi trebuit să ia mâna din șold și să se sprijine cu amândouă de un părete. Dar n'o făcu. Cu un dramatism aproape ridicol se lăsă prăvălit să i se ia echilibrul și să fie izbit cu ceafa de un șurub. Scânci scurt, duse fulgerător mâinile la ceafă și se îndoi de șale, băgând capul între genunchi. Femeia țipă speriată și se zvârcoli să sară din pat, să vadă ce-a pățit. Muțenia și liniștea lui însă o opri locului încremenită cu un picior pe dușumele și cu dinții înfipți în buza de jos. Ochii ei rotunjiți îi erau plini de mirare, frică și durere. Lui, usturimea la ceafă îi era prea înțepătoare, prea ascuțită și dacă ar fi fost singur Richard ar fi bătut pe loc repede din picioare ca un copil, gemând, ori și-ar fi apăsat cu palma locul lovit. Lăsându-se în voia hurducăturei el însă voise să-i arate renunțarea la toate până și la viață și-i era rușine să se vaete și să se frământe numai pentru atât.

Ştia că în curând i se va ridica un cucui și-i va înceta usturimea înțepătoare. Când se desdoi ridicându-se în sus, buza de jos îi era răsucită și încălecată pe cealaltă schițând nepăsare și dispreț. Işi zicea că după cele petrecute, mândria și demnitatea lui de bărbat nu-l vor lăsa cu nici un chip să accepte o împăcare. Ruptura era deci definitivă, viața lui întreagă curmată. Il mira însă un lucru : nu simțea nici o durere sufletească și bănuia că fața-i era cu voință schimonosită dureros, pentru a o chinui pe ea.

Insă o greutate arzătoare avea în tot trupul.

Dar nu-și explica pentru ce nu-l doare sufletul când motivele sunt atât de mari. Gândi că în toate e clovn până și în momentele cele mai intime și mai dureroase din viața lui. Socotindu-se nesimțit,— din ciudă pe el și pe toate — cu patimă voia să arate cruzime. Obrajii îi erau ca împietriți în răsucirea lor și nu mai putea să-i îndrepte ; nu mai era stăpân pe ei. Vibrau, aproape jucau ca toate din odae și îl dureau. Nici nu voia să-i stăpânească. El cu sălbăticie, avea plăcerea să arate cât mai aspru, cât mai crud, disprețul și renunțarea ca acei din pragul sinuciderei. Simțea o nemiloasă dorință să-i cadă umilită la picioarele lui, plângând și rugându-l să nu mai fie atât de întristat. Aruncă ochii să vadă ce face. Ea ridicase înapoi piciorul, se ghemuise în pat la locul ei și privea tristă și gânditoare un singur punct. Pentru că nu-l privea, expresia și poziția lui de răstignit se schimbară brusc și începu să-și sfâșie cămașa, gemând mai mult de ciudă că nu-l doare sufletul și de ațâțătoarea greutate arzătoare din trup. O mai sfâșia și pentru că-și vedea femeia nenorocită, neputincioasă și zăpăcită ca și el. O slăbănoagă care nu știe să ajute la înseninarea vieții lor, ci ca o frunză purtată de vânt se lăsă dusă de vârtejul certurilor fără a se împotrivi și a-i ajuta să găsească drumul care duce la pace, la dragoste liniștită, la fericire. Orb și mut se repezi la pantalonul lui de mire care izbutise să prindă fusta verde și să stea ca lipit pe ea, îl smuci din cuer și prinse a-l îmbrăca repede cu mișcări scurte și iuți ca niște convulsiuni.

Voia să plece orice s'ar întâmpla, în lumea lui. Mai voise de multe ori să facă aceasta în nenumăratele lor certuri, dară ca întotdeauna reușise să-i înmoae inima și să-l facă să renunțe. De astă dată însă, era hotărît să nu rămâe înduplecat cu nici un chip. Era și caraghioasă repetarea fără sfârșit a acestei scene. Pe urmă de când începuse certurile, lada aceia în care trăia ca sub tortura unui veșnic cutremur de pământ, i se părea mult mai strâmtă și mai înăbușitoare.

N'avea un pic de milă în acele momente pentru ea și dacă l'ar fi atins cu mâna să-l mângâe s'ar fi întors și ar fi sugrumat-o cu lacomia și pofta cu care sorbim apă când suntem arși de sete; iar dacă i-ar fi spus un singur cuvânt ar fi urlat; și-ar fi pierdut mințile. Cruzimea care-o simțea în el, nu-i plăcea însă, cum nu-i plăcuse când constatase că nu-l doare sufletul. Se considera nedrept, crud, nesimțit și cu cât se vedea mai negru, cu atât se înrăia, cu toate că-i părea rău.

Neștiind ce se va mai întâmpla, îmbrăca ciorapii albaștri și rupți așezat pe marginea patului. Auzind-o mișcându-se lângă el îi veni în minte spatele acela galben și slab, cu coatele eșite afară despre care el întotdeauna la ceartă îi spunea că se poate spăla cămăși pe ele. Și scăpără în sufletul lui, un fulger de milă; dar gândul că numai ea e de vină pentru că se ceartă în timpul mesei și nu mai vrea să mănânce când știe prea bine că avorturile-i băbești îi varsă mereu sângele, îi readuse brusc ura. Gândi: „până când va suferi să o vadă dormind din încăpățânare subpat“. Teama să nu cadă pe panta prăpăstioasă a duioșiei izvorîtă din dragostea ce-o avea pentru ea și să renunțe iarăș ca întotdeauna la plecarea lui îi făcu ura încă și mai puternică. De aceea când ea se urni mai aproape de el și-l întrebă uimită și neliniștită:

— Ce te'mbraci ?! unde pleci ?...

el deschise gura să dea drumul la toată mânia clocotitoare. Se opri însă la timp, înspăimântat de el însuși. Il mai împăcă părerea că muțenia lui are s'o usture mai mult, dar nu putea să o sufere în apropierea lui și se depărtă de ea pe chinga patului. Femeia însă știa năravul calului și era stăpână pe hățuri. Totuș, părul deslipit și ciufulit, fruntea care se mișca neliniștită, ochii înroșiți de mirare și frică, numai aceasta nu spuneau. Și nu se prefăcea; ea suferea, simțea. Dară tocmai pentru aceasta stăpânea bine hățurile și izbândea. Știa că nu poate rezista disperărei sale sincere, țâșnită din iubire. Se temea să-l atingă și nici nu găsea că e de trebuință. Neliniștea totuș o făcu să îngâne:

— Mănânc, iartă-mă, nu pleca...

Richard găsi că tăcerea lui poate fi luată drept potolire și înduplecare. Muțenia-i de astă dată putea s'o încurajeze și se întoarse brusc s'o lovească. Dar era prea departe. Se mulțumi s'o pironească amenințător cu ochii aceia extrem de mari și injectați. Neîndurarea și cruzimea nestrămutată din ei, o puse cu fața în pernă. Făcu această mișcare, nu pentru ca să plângă, ci pentru ca să nu vadă el că în niște momente atât de grele pentru ea, n'are lacrimi în ochi.

Și n'avea pentru că scena fiind repetată nu o înspăimânta prea mult, nu o zguduia ca cele dintâi. Inciudată de insenzibilitatea ei își impuse să plângă. Nu izbuti însă. Schiolălăia ca roatele de sub dușumele. Voia să fie lovită pentru ca măcar durerea fizică să-i aducă lacrimi; pentru ca el să aibă căință și rugămințele ei să prindă mai bine.

— Am să te zugrum, urlă el în sfârșit, am să te strivesc...

In locul fundului de pantalon, care se vedea prin ferestruica pătrată de deasupra mesei, zbănțuit ca și hainele din cuer, se ivi o față spână și zbârcită ca de scapeț.

— Mai încet „Chibrit“ că te-aude directorul, strigă ea. Când tăcea se strâmba la ei. Buzele le strângea crețe ca o smochină, pe când ochii rotunzi și bulbucați îi holba comic mirați și întrebători. „Nu te frământa prea mult c'are să ți se aprindă cutia“. Nimeni n'o auzi și în locul ei curând se ivi iarăș fundul cela de pantalon necuviincios și batojcoritor. Femeia, izbutind cu chiu cu vai prin frecare să i se umezească ochii, avu curajul să ridice fața. S'ar fi putut spune că a făcut această mișcare numai pentru ca să-i arate lacrămi. Se mai ridicase și pentru ca să fie lovită. Trebuia să-l înduplece căci știa că el o iubește măcar că o părăsete și viața ei pustie și goală o înfiora. Groaza de viitorul nesuferit, de nenorocire, îi făcea scâncetul tot mai ascuțit, mai sâsâit. Semăna cu sunetul cela insuportabil al vârfului de cuțit înpins apăsat pe o bucată plană de sticlă.

Induioșarea nu-i venea și nici bărbatul ei n-o lovea. Se repezi deci cu mâinile să-l oprească. Atunci, dorința nu întârzie să i se înplinească și loviturile lui năprasnice o înveseliră în sfârșit. Deși o usturau, a dureau, ea țipă cu lacrimi poate mai mult izvorâte din bucurie. Cu mâinile ținute în sus ca labele unui câine care face „sluj“, bâlbâia:

— Nu mă lăsa Richard, nu mă părăsi....

— S'au sfârșit toate, răcni el. Ai înțeles? mai strigă și se aplecă gâfâind furios să apuce o ghiată care, juca bătuta lângă el, după țimbalul lingurilor și a cuțitului de pe masă și după contrabasul dușumelelor. Dar atunci se petrece ceva cu totul neașteptat pentru Richard. Femeia se aruncă asupra lui cu un strigăt care-l înspăimântă ca o cădere într'o prăpastie a cuiva. Il înspăimântă astfel nu numai țipătul ascuțit, ci și modul cum se agăță de el și groaza din ochii rotunjiți de uimire, cărora nu le veneau să creadă și cari întrebau copilărește cu sprâncenele.

— Mă lași ?!... Se poate să mă lași ?!...

Și astfel deși greutatea arzătoare din trup, precum și gândurile care începură să-i năvălească în creierul pustiit îl forțau să nu renunțe de a se îmbrăca, mișcările lui se muiaseră și începu să geamă. Le lipsea energia vie, hotărârea aspră, neînduplecarea crudă de mai înainte.

Rămânea câte odată în nemișcare să audă ropotul cuvintelor ferbinți... îi răspundea printr'un zâmbet ironic în colțul gurii... o fixa mirat, se încrunta, mai mult simulând ura.

Nu izbutea să alunge gândurile dela iubirea sălbatecă și puternică pe care-o vedea. Măgulit de acea iubire, pentru a doua oară inima îi scăpără înduioșare. Mâinile ei îl strângeau puternic și tremurătoare ca labele unui animal care vede că vrei să-l îneci; ochii îl întrebau înroșiți și uzi de plâns iar glasul îl mângâia astfel, încât își aminti de lipsa durerii lui, de cruzimea lacomă cu care ar fi zugrumat-o, de loviturile brutale pe care i le dăduse și mângâind-o pe față și pe păr, îngăimă cu asprime voită:

— Mă duc, mă duc Lila în lumea mea. Viața noastră e un chin. Tu știi, angajamentul meu e terminat și pot. Vreau să sfârșesc.

Lila însă era în al noulea cer. Cuvintele lui nici nu le auzea pentrucă mângâierile-i erau din ce în ce mai apăsate și mai dulci. Săruta recunoscătoare mâinele ude de lacrimele ei, când treceau prin dreptul gurii și îl strângea la săni legănându-l. El se înpotrivea foarte puțin.

Nu o mai ura, dar credea că e bine să mai reziste încă, măcar de formă.

— Lasă Richard că de acum o să fie frumos. Să vezi ce plăcut avem să trăim. Eu am să mă fac voinică și... ai să vezi...

El lăsă ghiata din mână și dând cu ochii iarăș peste farfuria care se vărsa mereu, suspină:

— Treci și mănâncă. Uite, uite ce s'a ales din mâncarea ta.

— Mai am și mezeluri...

Cu greutate se dădu jos din pat și pășind descumpănită ca pe o punte îngustă până la mesuță, luă loc pe un scaun. Prinse o lingură din hora dintre farfurii și începu să soarbă lichidul ca pe o doctorie. Odaea prinse a alerga deodată asurzitor. Pantofii femeii eșise și ei de sub pat și acum dansau cu ghetele lui. Coiful alb, cu stele roșii îi parodia, alergând dintr'un părete în altul. Costumul de pe speteaza scaunului, își bătea caraghios mânicele roșii una de alta, întocmai cum aplauda stăpânu-s-o în arenă; numai nu urla „bravo“ așchiat ca el. La un salt mare se lungi pe dușumele cu scaun cu tot.

Aerul îl umflase și credeai că e însuși Richard care a simulat o cădere comică pentru a provoca râs.

Ea avea ceva cald, în suflet care voia să iasă. Trupul învinețit în mai multe locuri de lovituri o durea. Nu se așteptase să izbutească atât de curând și ferbințeala ceia din suflet era plânsul ale cărui flăcări de abea ațâțate pe care trebuise să le acopere de teamă să nu-l întărâte din nou, fiind înădușite, acum o apăsau și ar fi voit să plângă cu lăcomiea cu care voise el s'o sugrume.

S'ar putea spune că nu înghițea lichidul din lingură ci palalaia lor. Cu toată munca ei, două dâre fierbinți îi porniră din ochi și se prelinse repede pe obraji. Infiorată se uită cu spaimă la el ștergându-și-le de frică să nu-l întărâte din nou cu plânsul.

Dar Rachard se afla cu ochii închiși întins pe pat, învins.

VIATĂ MINUNATĂ A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Dianu

6)

Mergea repede mângâind șalul ieftin pe care cu mâinile lui îl va pune pe gâtul Linei. Nu era un dar prea impunător, șalul de optzeci de parale.

— Ce nerozie să-mi închipui că Lina o să-mi sară de gât pentru asta...

O mâhnire neașteptată îl opri în loc Surâsul se șterse și o teamă i se ivi pe obraz.

Căută să-și recapete încrederea în șal, gândind că nici florile nu costă scump și totuși sunt un dar foarte prețuit de femei. Indoiala asta n'avea să-l mai chinue peste câteva minute, când o altă jale se pregătea să-l încerce.

Ajuns în fața casei, privi mișcat ferestrele. Un țânc se arătă în ușă rânjind.

— Lina e-acasă, puțoiule?

— Sărut-mâna, acasă și are musafir, Râmniceanul boer Stroe...

Anton se opri în tindă, cu săsuflarea tăiată.

Un svon de cuvinte mai ajugea până la dânsul și în răstimpuri de tăcere s'auzea câte-un sărut sgomotos, după care iară urma tăcere și iarăș apoi un hohot. Anton cunoștea bine acest hohot, cum știa aroma gurii iubite care hohotea alături. O amețeală rece și o sudoare grea îl pironiră pe divanul din tindă și o întunecime umedă i se puse pe ochi. Se auzea acum deslușit, glasul Râmniceanului, șoptind măscări dulci întrerupte de râsul Linei, mai tare, mai aproape mai în inimă. Un leșin de fată îl moleși, dar continua să strângă șalul cu desnădejde.

Trecu un ceas, poate mai mult.

Ușa se deschise repede și Râmniceanul grăbi ferit spre stradă. Zărindu-l pe Anton, îi zâmbi cu o îngăduință răutăcioasă, puțin întrebător, puțin surprins.

Anton nu mai avea pentru ce întârzia acolo.

Nu mai avea cui da șalul. Nu mai avea nici ce căuta in casa aceea, cum nici în sufletul Linei nu mai găsea nimic pentru el.

Insera. Prin dugheni și prin curți se aprinseră lămpi și cerul se lumină cu lămpile lui reci. Ici-colo, oamenii treceau strada cu priviri spăimântate, argații duceau coșuri mari de merinde. O mișcare ciudată și o panică se simțea pretutindeni. Femei sărace alergau cu câte o pâine mare în brațe, copii îmbrăcați în haine prea largi și încovoiați sub căciuli grele, aveau în spinare dăsagi plini cu făină sau mălai, iar pe brațe funii lungi de usturoi. Zadarnic covrigarii își strigau pe la colțuri marfa loc cu susan, sau dulcele tahân, sau halvaua cu fisticuri, sau salepul fierbinte. Acești vânzători de bunătăți rămâneau singuri în calea convoiului care se apropia.

Dela o cotitură s'a ivit o căruță lungă, trasă de patru boi mânați de o ceată de cheflii cari cântau. Anton Pann s'a oprit să privească. Drumul pustiu, porțile sunt zăvorite. Alaiul înaintează încet și începe să se deosebească bine cântecul cioclilor de vaetul celor ce stăteau unul peste altul în paele căruții. Din loc în loc boii se opresc și unul dintre ciocli se întinde peste gard și trage zăvorul. Pătruns în curte, se'mpleticește până la ușa creștinului, unde odată ajuns răcnește:

— Scoate afară copiii să vedem de-s sănătoși...

Din lăuntru nu se aude nimic. Casa e moartă, oamenii s'au ascuns ca gângăniile. Ninsoarea cade cu liniștea.

— Hei, n'auziți?..

Nimeni n'aude. Cioclul iese blestemând, se apropie de căruța unde ciumați se înghesuesc unul într'altul de frig, sfâșie haina celui mai de deasupra și aruncă sdreanța peste gard în curte. O femee geme în căruță și lângă ea bărbatul rămas gol în ninsoare. Cioclul apucă fusta de stambă a femeii, care nu mai știe ce se petrece cu ea și vrea s'o sfâșie. Săltat într'un cot, bolnavul desgolit are timp să apuce o mânușe de stejar a căruții și s'o repeadă în capul cioclului care cade lac de sânge.

Un alt bețiv ce mergea pe lângă boi, urcă în căruță și sfarmă cu potcoava ghetii lui capul ciumatului și al femeii. Anton care a văzut toate acestea se închină și pleacă mai departe. Un gust amar îl îneacă. La capul podului îl întimpină un toboșar. Lume din toate străzile aleargă înspre el. Erau covrigari, băieți de băcănie cu șorțul verde, țigani cu ursul în lanț, femei îmbrobodite și rele de gură, halvițari și flașnetari cu papagal și cu planete. In bătaia deasă a tobii se strecura glasul subțire al vreunei țigănci cu „floricele calde" sau sueratul pițigăiat al unei maimuțe îmbrăcată în verde, care țopăia pe caldarâm și pentru o firfirică „făcea ca fata mare"

Omul stăpânirei încetând gălăgia spuse cu glas tare că în București s'a iscat o molimă ce vine din Asia. Nimeni să nu mai mănânce la hanuri. Oricine va afla că cineva are amețeli, vărsături, întunecare la luminile ochilor, somn năuc, sau bube negre pe trup să dea de știre prin jalbă sau vorbire stăpânirei. Boala are mare ușurință la copii, cari trebuesc opriți de a mai mânca bigi-bigi sau alte acadele.

Lumea se risipea. Femeile cu mâna la gură în drum spre casă mai culegeau câte o surcea.

Anton Pann se apropie de un țigan scripcar, ce tremura și care văzându-l, începuse a cânta pe cele două coarde ce-i mai rămăsăseră:

Ah, amor, amoraș,
Vedea-te-aș călugăraș...

— Hai cu mine, țigane, la cârciuma lui Desliu, în Scaune.

Băiatul se aplecă să ridice un muc de țigară pe care-l aprinse la amnar, apoi tot într'un cântec urmă pe Anton la doi pași, urlând răgușit să se audă în tot târgul:

Rața ici, rața colea
Rața paște papura...

Din când în când Pann se întorcea, și poruncea cu glas mânios țiganului:

— Schimbă cântarea...

Țiganul scuipa și-o lua dela capăt:

Cine la amor nu crede
N'ar mai călca iarba verde...

Când ajunseră la Desliu, se întunecase deabinelea. In cârciumă îi întâmpinară, doi cântăreți de strană pe cari îi cunoscuse cu o săptămână înainte. Unghiurliu și Chiosea-fiul, amândoi pe jumătate beți. La masa lor mai erau doi țigani, unul cu scripcă, altul cu țimbal, cari i-au salutat apariția cu un cântec foarte la modă:

Foae verde semenicu
Dealu Spirii și Belicu,
Scuipă către Țarigradu
Ca să-audă și'mpăratu:
Huo, neamțu Metternicu...

Ducele Metternich era batjocorit în tot felul de cuplete pentrucă se știa că sprijinise venirea la domnia lui Ion II Caragea.

La banda lor se adăugase țiganul nou sosit, care neștiind cântecul, se mulțumea să-i improvizeze un acompaniament sumar, făcând din gură: bâzzz, bâzzz. E de mirare că acest cuplet nu era cântat pe melodia tristă obicinuită blestemelor și cântecelor populare, ci în ritmul grav al „Marșului lui Napoleon".

Oale mari de vin se deșertau repede. Unghiurliu și Chiosea juraseră să sfârșească tot vinul cârciumarului, socotind că este preferabil să moară în beția cea mai desmetică, decât în trejia înfricoșătoare a ciumei.

Anton nu se lăsa mai prejos, ducând cana la gură și sorbind cu ochii închiși ca atunci când s'aude un cântec. Dacă ceilalți doi se lăsau în voie acestei amețeli grele de teama molimei, în schimb Anton căuta să-și înece jalea pricinuită de înșelarea Linei.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

GIB I. MIHAESCU:
«La Grandiflora»

Există mai multe trepte ale scrisului cum sunt mai multe trepte ale pictatului.

E mai întâi scrisul caligrafic care se învață în caetele liniate și se continuă cu precauția transparentului subt coala de hârtie albă.

Dacă ar fi scriitori toți cei care scriu caligrafic în țara românească, am avea astăzi, aproximativ, 542.000 de scriitori.

A doua treaptă este aceea a scrisului corect ca gramatică. Evident, că în cazul acesta avem numai 60 de mii de scriitori, socotind aici numeroși elevi de liceu și profesorii de limba română din întreaga țară, chiar și din acei care nu cunosc gramatica, din motive care nu interesează acum.

Urcând, dăm peste elevii de liceu amorezați sau chinuiți de melancolia creșterii. Se știe, că această creștere a corpului se traduce prin vise în care tânărul are impresia că sboară, prin nefericire și pasiune pentru lectură sau sport.

Cam pe la această vârstă tânărul caută să se facă interesant, arătându-se capabil de sentimente excepționale și folosește un stil plin de exclamație și diabolism enumerând ca la inventar.

> „Eu de-abia l'am (l-am N. R.) întrezărit aievea. O! Intru început n'are nimic respingător sau înfricoșător, în figură. Dimpotrivă. Caracteristica lui grozavă e că râde. Râde cu hohote uneori sau abia rânjește: cu dinți puternici sau știrb ca bătrânul de adineaori... Te atinge numai în treacăt și trece înainte (în treacăt e aici cel puțin de prisos ca „bătrână“ în babă bătrână. N. R.) cu râsul și veselia lui pe jos, în trăsură, în automobil... și te lasă în urmă cu scrâșnetul neputinței și cu pustiul...
>
> Ai vrea să te duci cu el, să fii **în** el, **să fii el..** să te răsfrângi asupra **altora.** Dar te respinge, și se îndepărtează cu râsul lui triumfător...
>
> Grozava lui caracteristică e triumful (!)...“

(Dăm acest citat din volumul d-lui Gib Mihăescu, „Grandiflora“ căci îl avem la îndemână și cuprinde zeci de pagini, de acest fel.)

Ați observat abundența de puncte; puncte... sublinieri care despart. O! „grozav, respingător, înfricoșător hohot — pe jos, în trenuri, în automobil — „Caracteristica lui grozavă“ întâi și pe urmă, trei rânduri mai jos, variat puțin: „grozava lui caracteristică“.

Să socotim la 40 de mii (adică elevii de liceu din cursul superior, cuprinzând aici și școalele superioare de comerț) numărul acestor „scriitori“.

Mulți din acești domni, odată perioada creșterii trecută, devin tineri sănătoși, buni de armată, funcționari de merit, ingineri sau simpli conducători de întreprinderi rentabile — uitând cu totul grozăviile stilistice ale adolescenței.

Cel puțin zece mii dintre acești tineri, rămân însă cu convingerea că au „darul scrisului“ și aștern la nesfârșit pe hârtie, mici și mari poeme în proză:

> „Și hotărârea asta creștea. („hotărîrea“ e principial între ghilemele N. R.). O vedeam cum crește zi de zi, cum se ramifică și se împletește, cum umple gândul și sufletul ca un copăcel, un clopot de sticlă. O îngrijeam ca pe un oleandru, îi stropeam pământul din vadră, îi rupeam frunzele uscate și ramurele galbene. Și așteptam să-i dea florile, floare cu floare, un buchet de fapte care să-mi încunune începutul adevăratei vieți, să gonească urâtul.
>
> Planta asta care se ramifica într'una și lua proporții de copac mare, era secretul și mângâierea vieții mele. La umbra ei trăiam o viață cu totul alta..... O! ce departe mă simțeam de percepția circumscripției a XXIX de odăița mea, de proprietăreasa obeză și chiar de perina pe care mi se odihnea capul când contemplam, de pe ea, acea minunată, aromitoare magică plantă a spiritului meu! Câte flori, cât de frumoase și de mirositoare! Pe crăngile ei, începură de la un timp să crească alte plante și mai fantastice și mai amețitoare; și apoi din acestea altele. Se altoiau una pe alta, crescând, umplând seninul, înălțându-mă în parfum ne mai simțit și 'n cântec de pasări spre culmi nebănuite“...

(Am dat și acest pasagiu, ilizibil pentru cine e obicinuit să citească, tot din volumul „Grandiflora“ care mai cuprinde încă vre-o patruzeci de pagini la fel).

E un lirism grandilocvent pe care l-am prescurtat aci numai din necesitate tehnică.

Nu vă închipuiți câtă proză de-asta, gen „poemă în proză“ se fabrică pe tot cuprinsul țării românești. Nouă, la revistă, poșta ne aduce de două ori pe zi maldăre întregi. Numai ca să le citim și ar trebui să ne trecem viața asta, singură dată de Dumnezeu. Noroc că numai o aruncătură de ochi e suficientă. Nu mai trebue decât revizia unui coleg de redacție, pentru ca maldărul să fie declarat în întregime, bun pentru coș.

Evident că un astfel de autor de poeme în proză, respins de revistele literare, devine după sforțări corector de gazetă și scrie ca tânărul Sevastos catrene nefericite:

Când urmărești lector simpatic
Pe carte șiruri vii de gânduri
Nu simți că șerpuind sălbatic
Un suflet plânge printre rânduri?

Al căror singur răspuns e: ba simt...

Sau declamă disperat și convins: „E noapte **pe** creer“... (Vezi „Rime sprintene“).

Rămas însă la el în târg, trimete de zece-douăzeci-treizeci de ori la gazete și reviste astfel de poeme, până când unui scriitor i se face milă și-i răspunde: „Tinere, în loc să mai descrii atâtea grozăvii și suferințe imaginare, mai bine ai observa în jurul d-tale viața adevărată“.

Și peste câtva timp revista a și primit din orășelul de provincie o nuvelă, în care pe lângă frumusețile patetice și sosul de mai sus mai sunt ici și colo și „lucruri din viață“: cum se cinstesc târgoveții la crâșmarul din colț, cum merge la slujbă dom Pavlică arhivarul, etc. Lecturi din cărțile aflate în galantarele prăfuite ale reședințelor de plasă, sunt puse sârguitor la contribuție:

> „Când trebuia să plece noaptea „de serviciu“ domnul Take, birjarul, își aștepta copila afară, pe banca de la poartă, mângăindu-și favoriții rari si cărunți. Domnișoara Laetiția venea totdeauna fără cea mai mică întârziere dela magazinul de pe Lipscani unde slujea. Ochii lui slăbiți o desluseau desprinzându-se în razele soarelui, ce se topia stors de viață (!) în nourii roșiți ai asfințitului; o măsurau umezi de mândrie în înaintarea ei sveltă și grațioasă; apoi când era aproape, se încruntau deodată, căutând la ceasornicul cât o tărtăcuță, pe care mâna lui uscată îl scotea numai decât din brâul roșu al uniformei de birjar. Nici odată n'o primea fără ceasornicul acesta“, (pag. 167), etc.

Sau descrie restaurante, orgii, baluri ori numai calea Victoriei, toate cu procedee de inventar ca faimosul Pantazzi la 1882.

> „Seară de August înăbușitoare și senină. Calea Victoriei în plină sărbătoare. Localurile gem de lume și aruncă văpăi prin ferestrele uriașe. Tropotul regulat al cailor, șuetul lung al automobilelor, strigătul țiganilor cu gazete, rumoarea mulțimei dela ora nouă, o întreagă polifonie sgomotoasă (sigur N. R.), stridenta bar-

> bară, pătrunde adânc în auzul d-rei Letiția", (etc. pag 173).

Dacă are să descrie o femee frumoasă, o descrie, cu detalii și culori de carte poștală :

> „Era frumoasă, grozav de frumoasă, asta e ! Părul negru — tăiat într'o parte de o șuviță argintie ca de-o cărare abia perceptibilă — cu vârfurile încârlionțate în toate chipurile și strâns în grabă într'un coc destrămat. Figura nepudrată păstra o albeață mai mată, mai intimă, iar umerii obrajilor luceau dela sine cu rozul lor aprins de cărbune (!) gulerul capotului, cu desenuri vișinii, se închidea tocmai când începea șănțuletul sânilor, tăind pe pieptul puternic un triunghiu alb". (pag. 65).

Sunt cel putin 415 „scriitori" români care scriu astăzi așa, unii publicând în revistele și ziarele de provincie, mulți răzbătând până în redacțiile principale, socotindu-se persecutați și neînțeleși cum și cât li se cuvine. Unii dintre ei mai norocoși ajung până la premiile Academiei. Sunt prețuiți de către societățile culturale. Se numesc „prozatorul X" sau „apreciatul prozator Y".

●

Sunt însă alții infinit mai norocoși. Aceștia, datorită întâmplării, care poate fi de orice soiu (întâlnire la militărie, însurătoare, servicii aduse unui profesor, corecturi nimerite bine, șansă de a fi secretar-ușier al unui om politic care primește pe cei doi-trei scriitori de talent, sau simpla întâlnire la cafenea, etc.), au cunoscut scrisul lui Tudor Arghezi, poetul strălucit care a schimbat geografia noastră literară.

Acum tânărul nostru găsește (numai la alții că la el nu le vede) pasagiile citate mai sus „plate", „fade ca măduva de soc", de un realism prea cotidian șters, etc. Din atitudinea revoluționară a lui Arghezi, tânărul nostru află că „nu mai merge așa" și începe să scrie vârtos și colorat cam în modul acesta, parodiind pe maestru :

> „Când s'a crăpat de ziuă, mi-am înfipt capul în plăveala dimineții". (pag. 112).
>
> . . . .
>
> „Gazda mea — de mult băgasem de seamă — mă primea cu zâmbet și cochetării de mastodont". (Cred și eu că asemenea lucruri „se bagă de seamă", nu ? N. R.).

Mai ales comparațiile zoologice sunt considerate de un efect decisiv. Ele revin cu o înverșunată abundență, iar o percepție, a XXXIX, devine o menajerie pentru stilistul nostru.

> „Indată toată menageria asta trebue să necheze, să mugească, să behăe, să chelălăe. Maimuțoiul din fața-mi să urle și trupul de plesiosaur al domnului șef, să plesnească din cele două cozi prefăcute 'n picioare". (Cum vedeți e chiar mai mult decât vrea autorul, face și geologie. N. R.).
>
> Doamne, Dumnezeule, unde m'ai adus ? Ah ! iată ! A început purcelul.... Mi se adresează mie, desigur. Mă prefac că n'aud. M'am adâncit cu totul în registre. Purcelul pleacă supărat. Guițăitul s'a transformat în grohăit.
>
> — Da ce, nu mai auzi ?
>
> Și atunci hohotul se ridică. E un iad întreg. Auzi cum plânge cornutul cel mare, cum se repede berbecul, cum măcăne rața". (pag. 135 și celelalte).

Căci continuă așa inventar zoologic pagină după pagină (exact șaizeci de pagini).

E tot un fel de poemă în proză dar „nu mai e plat" firește. A auzit tânărul nostru că nu e bine să fii plat și mai dă dela el... numai să nu mai audă gurile rele :

> „Picioarele lui groase, cât stâlpul de coloană, în pantalonii largi cu turul jos, păreau acum trupuri de cetaceu".

Revine mereu, bine înțeles, la stilul „dramatic al elevului de liceu, cu exclamații și puncte puncte :

> „Vorbește. A spus ceva.... Un cuvânt... mai multe... Spune încă... Nu pricep nimic... N'am auzit... dar a vorbit cu graiu de duh sfânt...
>
> Reptilă cu duh sfânt !....
>
> Dumnezeule, vorbește iarăși sau poate că repetă".

Sunt în volum zeci de pagini de dialog de acesta, bâlbâit dramatic.

Fie că e d. Gib Mihăescu sau sunt confrații dela Gândirea, fie că se chiamă să zicem Ionel Dumitrescu „pamfletar" stilul e acelaș : stil de boxeur prost. Boxeurul prost se înfurie, lovește mult, se repede să cadă'n nas, închide ochii și face bale la gură. Isbiturile lui sunt aproximative, furibunde și proaste ca în citatele de mai sus.

Totul e năclăit și fals :

> „Bietele fiare ! Ei nu erau de fapt decât niște simpli oameni. Vai, niște bieți sărmani oameni ! (Remarcați ca și în „a atinge în treacăt și a trece înainte" acei „bieți sărmani" oameni. De altfel aproape toată cartea e un formidabil pleonasm stilistic N.R.)

Chiar când nu mai are intenția de a-și insulta obiectul, „„stilistul"" nostru aproximativ va scrie în modul următor (ca să trecem la altă bucată):

> „Ea privea extasiată magica splendoare, urmărind cu multă luare aminte jocul lighioanelor de foc, care, pare atât de asemănător cu al lighioanelor pământului". (Ați înțeles, e vorba de stele N. R.).

Un drum prin pădure :

> „„Și rămase multă vreme cu ochii ațintiți în întunericul puternic, la copacii cari, ca niște uriași din mituri păreau gata să-l primească în sutele lor de brațe întinse, sfârșite în multiple și stranii articulații"".

Lumina de lună :

> „Lumina umplea tot mai mult sleahul ca și când ar fi vărsat-o cineva cu găleata".

Sau, ca să luăm din prima bucată din Grandiflora (cetitorii noștri au înțeles de sigur că toate citatele noastre absolut toate, sunt luate din volumul Grandiflora al d-lui Gib Mihăescu) :

> „Rămasă singură, doamna Ignătescu fu sguduită de-un teribil acces de lacrămi cu trombe de furie (!), ce fu potolit instantaneu, ba chiar transformat într'un adevărat transport de bucurii divine (!) când se pomeni cu Mișu Ignătescu, năvălind pe ușe, ca adus de vârtejurile crivățului stârnit pe neașteptate afară. (pag. 39).

(S'a înțeles, nu-i așa ? că punctele de întrebare și exclamare sunt ale noastre N. R.)

E un pasaj care ar face invidios chiar pe d. Ionel Dumitrescu.

Asemenea exemple de stilism s'ar putea multiplica oricât. Fraze de acest soi dau autorilor iluzia că nu sunt plați, dar firește că bucuria le e zadarnică întocmai ca a lăutarilor, care pun accent ca să nu fie „fără inimă". Căci ei nu știu că e și în exces o platitudine.

Altă obsesie a generației noi, este obsesia noutății, ca noutate, în sine. Ori-cum o fi ea. Pe calea asta ajung la versurile noui (sau, noui până mai acum câtva timp, căci cei mai tineri au făcut „și mai noui") ale d-lui I. Vinea, Ilarie Voronea, Stephan Roll, etc. Unii recurg numai la „subiecte" noui, sau aproape, căci sunt tot cele vechi, ale liceenilor, scrise acum cu literă mare. Un poet despre care nu se mai vorbește aproape de loc, dar despre care la un moment dat amicii spuneau că „a aruncat o ghirlandă de poeme dincolo de veac" d. Al. Philipide, transcrisese aproape tot dicționarul, cu literă mare : Golul, Vântul, Veșnicia, Neantul, Drumul, Moartea etc., convins că dă un sens mai profund (procedeu răsuflat de altfel al unor pseudo dramaturgi sau autori de operete care credeau că sunt grozavi, când scriau El cu literă mare).

D .Gib Mihăescu de pildă, va avea două nuvele în volum :una Frigul, alta Urîtul în care aceste cuvinte formează „teme" și apar de zeci de ori ca leit motiv, când scrise cu literă mare, când numai subliniate. Ce să mai spui de acest mod pueril de a fi profund și nou, într'un stil anemic și școlăresc ?

E aci locul unei necesare precizări. Intrată prin sugestie și întâmplătoare șansă în viața literară, această generație urmărește foarte de aproape scrisul străin.

O parte, cei care știu nemțește, pe cel nemțesc și cei mai mulți pe cei franțuzesc. E plină de urmări această răsfoire a cărților și revistelor străine. Asta se știe nu de azi de eri, căci încă dela 1787, scriitorul Sénac în „Considerations sur l'Esprit et les Moeurs" formula în mod genial acest adevăr :

— „A devenit ușor să scrii în orice gen. Răspândirea culturii, mulțimea nenumărată a scrierilor, ziarele, comentariile despre marii scriitori, extrasele, disertațiile critice au format un dicționar general de idei, de rezultate, de judecăți în care fiecare poate să găsească și să scoată material pentru o lucrare, schimbând, descompunând, diluând. Fără inteligență se poate face o carte despre administrație, despre morală, se pot face versuri, cuplete, comedii. Toată lumea în materie de „spirit" pare să aibă necesarul, dar sunt puține averi mai".

(Citat de Le Sénateur Pococurante".

Rareori s'a formulat un adevăr, de atâta valoare de circulație, cu mai multă perspicacitate și profunzime. Numai pentru atât și Sénac ar merita să nu fie uitat.

Ca să revenim la generația actuală, să arătăm că dela războï încoace literatura franceză ca și cea germană au folosit extrem de mult metafora și comparația. E în aceasta un real și mare progres tehnic.

DIN OPERA LUI BRÂNCUSI

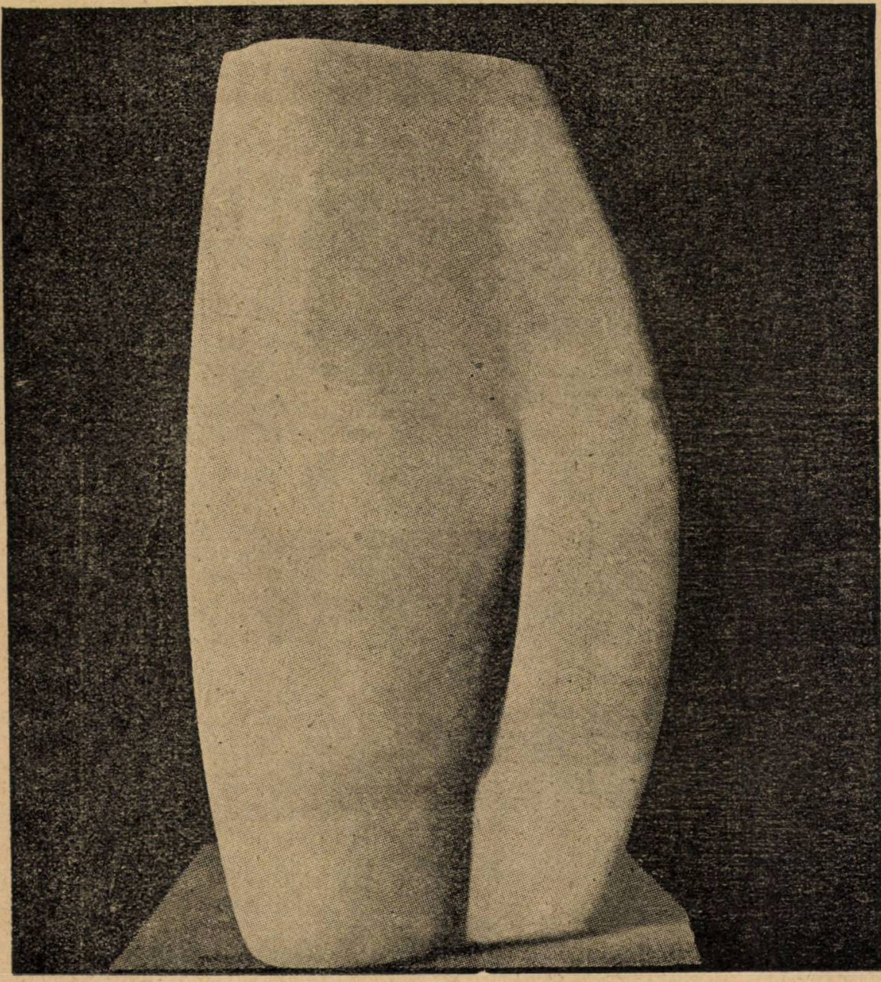

TORS DE FATA

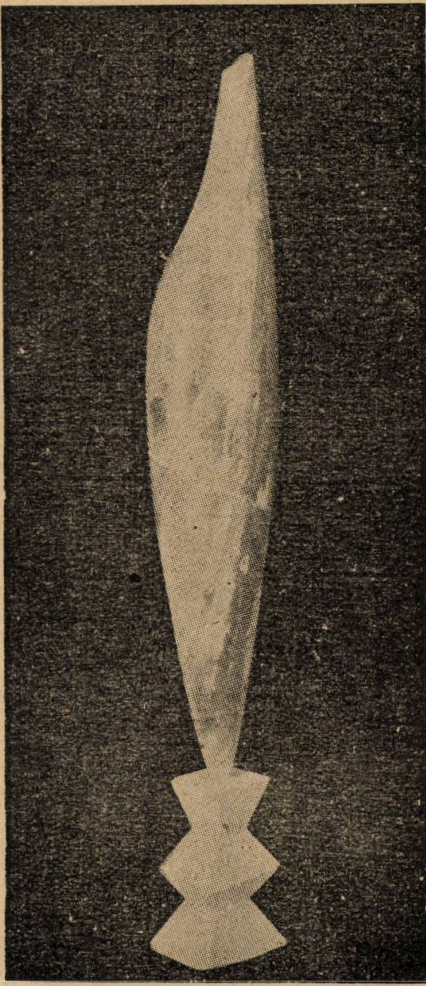

PASAREA GALBENA

In deosebi, în proză mai mult sau mai puţin tinerii scriitori J. Giraudoux, Paul Morand, Fr. Vandérem, Ed. Radiguet, Cocteau Montherlant etc., au dus comparaţia şi metafora la mare strălucire.

La noi cei dintâi care au folosit-o au fost : un poet d. Demostene Botez şi un prozator d. Ionel Teodoreanu (influenţat mai ales de Jules Renard).

Cel dintâi are fără îndoială, cea mai frumoasă colecţie de imagini din literatura românească. Fiind însă toate grefate pe un temperament anemic de poet, au rămas simplă colecţie .Cel de-al doilea, şi-a plasat mijloacele într'un roman despre care vom vorbi cândva pe larg.

D. Gib Mihăescu e dintre cei „la curent“ cu literatura nouă. In zecile de pagini de poem în proză aproximativă şi de stil excesiv, are uneori imagini foarte frumoase, minunat nimerite.

Un bărbat încornorat. bănueşte că e ridicul şi încearcă zadarnic să citească asta în privirile comensenilor :

> „Apoi se întoarse spre mesele din jur şi observă cum la toţi, rând pe rând, ochii le săreau în lături ca broaştele în iaz, la apropierea privirii lui scrutătoare“.

Şi încă altele. când nu sunt anulate de caracterul năclăit al stilului.

Venind la subiecte înseşi şi lăsând la o parte cele două ambiţioase şi şcolăreşti : „Urâtul“ şi „Frigul“, trecând peste preţioasa şi banala „In goană“ (un tată birjar îşi conduce fiica la Flora fără să ştie) ar rămâne „Intâmplare“ al cărui subiect şi atitudine au fost folosite, prea mult folosite. Simţimintele pe care le încearcă amantul unei femei siluite de către bandiţi au fost analizate de Andreev în puternica nuvelă „In Ceaţă“ şi mai ales de Al. Cuprin în „Violul“, (cu care bucata d-lui Gib Mihăescu are uimitoare asemănare de analiză). La noi, de d. Haward într'o piesă de teatru reprezentată la Chişinău şi publicată în Convorbirile Literare. Evident că asta n'ar avea nici o importanţă, căci poate că d. Gib Mihăescu nici nu-şi cunoaşte predecesorii.

Esenţialul e că „In tâmplare“, e mult inferioară tuturor care au precedat-o şi deci inutilă.

Rămâne „Grandiflora“, prima bucată, al cărui subiect e interesant şi cu unele momente de gelozie puternic analizate, când nu sunt înecate în stil, dar care în orice caz e lipsită de substanţă şi pauperă până la ridicul în momentele de cucerire, ale eroului

Mai concentrat, cu mai mult gust autocritic, autorul ar fi isbutit să dea ori cum câteva pagini remarcabile. Dar despre d. Gib Mihăescu, un grup de prieteni mai mult devotaţi de cât pricepuţi, au scris în termeni cari amintesc ceeace, tot în aceeaşi revistă în care au apărut cele mai multe dintre nuvelele sale, s'a scris despre d. Al. Phiilippide, de care spuneau că „a aruncat o ghirlandă de poeme dincolo de veac“.

Asemenea elogii fac ridicul pe trei generaţii. D. Gib Mihăescu autor de poeme în proză, mare prozator ? Citaţi în gând numai. numele a câtorva mari scriitori şi veţi simţi cât de jenante sunt anumite devotamente.

De altiminteri procesul d-lui Gib. I. Mihăescu e procesul unei întregi generaţii care după începuturi suprinzător de promiţătoare (de care nu e departe explicaţia lui Sénac) a naufragiat în cea călduţă şi mai autentică mediocritate, ca nişte premiaţi străluciţi ai liceului, ajunşi notari comunali, avocaţi de târg sau gazetari înăcriţi.

CAMIL PETRESCU

plastica

PREMIILE SALONULUI OFICIAL

Și anul acesta. în parte. juriul și-a făcut datoria. Dacă judecata lui a fost pe alocuri strâmbă, aceasta se datorește unor elemente permanentizate în destinele salonului ca și în comisiile dela Ministerul Artelor, care caută întotdeauna să-și aranjeze interesele personale ori cele de clică. Alături stau încă vre-o câțiva „numiți“ cu activitate de figuranți, fără a-și putea forma vreodată o părere precisă și mai ales fără a avea tăria să o susție.

Datorită casării juriului ales anul trecut, am asistat între altele până și la numirea d-lui O. Băncilă.

In expoziția anuală a statului, tineretul are majoritatea. Să sperăm că de acum înainte voința lui nu va mai fi stânjenită capricios și reprezentanții aleși vor fi recunoscuți.

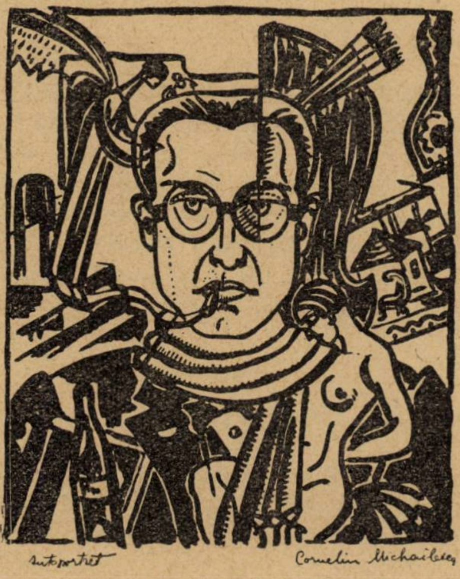

CORNELIU MICHAILESCU

Inainte de a ne ocupa de cercetarea tuturor operelor expuse, credem nimerit să închinăm cronica aceasta premiaților. Ne ocupăm de ei, bine înțeles, în altă ordine decât cea a listei oficiale.

Vom începe deci cu **Corneliu Michăilescu.** De mirare că a fost răsplătit și cu unul din premiile mici. Căci opera lui nu este dintr'acele care pot chema o convingere imediată și atrage interesul ușor ca oricare cromolitografie de la Reșița ori Balcic. Artistul acesta e un singuratec în pictura lui. El merge cu încăpățînare pe un drum întortochiat și greu ca să aducă într'o zi victoria unei lumi aparte. Se apropie de artă, se îndepărtează — n'are importanță; rămâne o speranță și un exemplu. De va reuși să creeze o singură lumină ne mai întâlnită, o singură armonie de culoare ori o singură îmbinare de linii rară, cu neașteptat sufletesc va prețui mai mult acest. Corneliu Michăilescu de cât atâția alții, cari obișnuindu-se dela o vreme cu o manieră, o speculează dealungul vieții.

Căci în artă nu interesează numai decât să te afli făcând furnale, turci ori mahoane, ci să știi să trăești ca nimeni altul în fața lor, smulgând alt aspect din taina încă mare a naturei.

Nu mai departe decât acum câteva săptămâni scriam despre **Demian**: „Când desenatorul acesta valoros va ajunge să și apropie culoarea ca și cărbunele, va uimi prin delicatețǎ și naivitatea unică, care e a sufletului românesc, cum astăzi uimește prin acele așa de liber și direct exprimate îmbinări de alb și negru“. Acum, în pânza dela salon, Demian dă dovadă de aptitudini de modelaj pictural. Invață să cunoască culoarea și volumul. E o garanție pentru ceeace va putea să ne aducă mâine.

Papatriandafil a luat bursa de voiaj cu un prea frumos portret. Ascensiunea acestui tânăr artist s'a produs cu fiecare an, neîntrerupt și desigur dacă va ști să-și consolideze oarecum cunoștințele asemănate cu stilizările neo clasice de aiurea, va ajunge să îndreptățească speranțele puse în talentul lui.

Bacalu a adus două din peisagiile sale cu acele rare calități pe care i le-am cunoscut la expoziția din iarna trecută. Au ceva din tristețea blândă a unei lumini de apus, care e fără îndoială constantă stare de suflet a acelui ce se exprimă sincer cum puțini pot s'o facă la noi.

Lucia Demetriade-Bălăcescu a izbutit în fine să atragă definitiv atenția și astfel să i se recunoască meritele și să obție unul din cele mai importante premii. Era și timpul, căci merita această onoare încă de mult. N'a lipsit cu bucăți remarcabile de la nici un salon. Are înclinație pentru materialul delicat cum e aquarela și pastelul în care poate să-și transpune repede tot jucăușul imaginației. Posedă în tot ce face o sursă inepuizabilă de a încânta și de a distra; ceva din jocul unui copil deștept, ceva din farmecul reverenții unui drac de fată

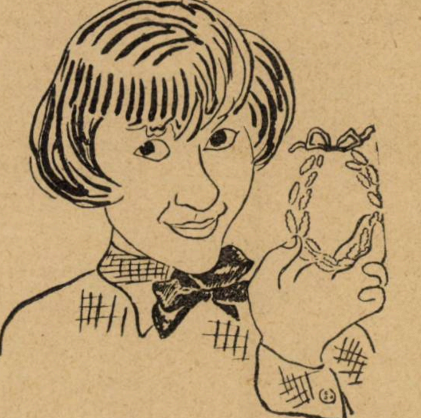

LUCIA DEMETRIADE-BALACESCU

Aurel Ciupe a făcut mare progres. Și-a mai limpezit culoarea și a trecut la compoziție. Mai are desigur drum până să ajungă la știința valorilor. Totuși a meritat premiul mai ales pentru încercarea de a se desprinde personal în concepție.

Pentru inteligența plastică, nedesmințită, cu care știe să compue un peisaj și să coboare în fiecare nuanță vioiciune și exuberanță, lui **Petre Jorgulescu** i s'a reținut „Ușa deschisă“ pentru colecțiile statului.

„Tovarășii de plajă“ ai lui **Ștefan Dimitrescu** trec în acelaș patrimoniu, cu calitățile de pastă armonizată cald și vibrant.

S'a mai cumpărat dela **Ionescu-Sin** un delicat chip de fată pictat cu dragoste; dela **Vasile Popescu** un peisaj; dela **Lucian Grigorescu** altul — amândouă bucăți de valoare.

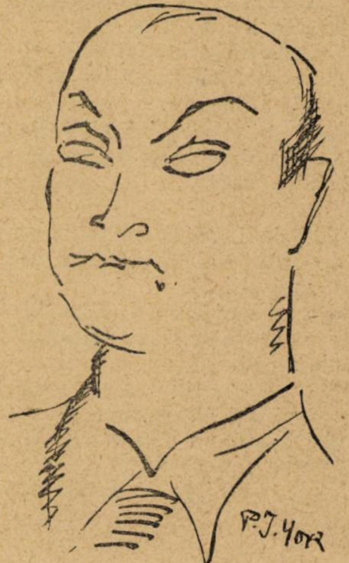

P. IORGULESCU

Iar lui **Mihai Onofrei,** un bust cu modelaj de serios studiu, din care țâșnește viață multă, vorbitoare de animații interioare — convingătoare.

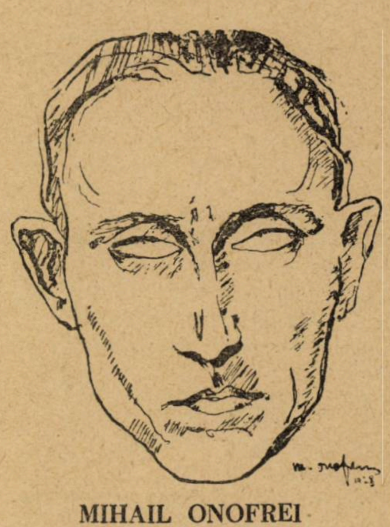

MIHAIL ONOFREI

Au mai luat și alții premii și nu numai cu operele de mai sus s'a îmbogățit recent pinacoteca. Lista s'a publicat în toate cotidianele, în frunte cu încununatul național d-l Ștefan Popescu.

TAKE SOROCEANU

Notă: Desenele de pe această pagină sunt autoportrete.

Gazetaria

așa și-așa...

„nu“

Se discuta la Capșa — cu pasiune evident — despre viitorul teatru „Maria Ventura“. Un tânăr prim amorez al Naționalului e întrebat dacă va demisiona dela acest teatru ca să intre în noua formație, precizează cu certitudine :

— De ce? Rămân la Național și joc la „Maria Ventura“ în reprezentație... Iau două lefi, în loc de una.

Dar zâmbetul triumfător îi e brusc tăiat de gestul simpaticului și tăiosului societar C. Stăncescu :

— Când voi fi director al Naționalului, nici un actor dela acest teatru nu va mai juca la alte teatre...

Scurt.

O undă de îngrijorare trece peste actorii, de față. Cu schimbările astea de guvern, mai știi... ?.

Când unul mai curajos întreabă timid :

— „E vorba să vii la Național nene Stanciule ?

— „Nu, precizează firesc excelentul interpret al lui B. Shaw... Nu“. Ca și când nici odată nu s'ar fi gândit și n'ar fi fost vorba despre asta.

Și fețele actorilor se luminează din nou.

●

„nu există“

Că acidul Al. Cazaban nu prea dă pace confraților lui, ați văzut-o chiar la această rubrică. Nu e de mirare ca și ei caută să se răzbune cum pot. Dovadă următoarea întâmplare :

Acum câtva timp, un tânăr cu înfățișare provincială caută pe umoristul nostru la una din redacțiile din Capitală. Nu era acolo și nimeni nu-i știa adresa, când tocmai intră pe ușe Al. Stamatiad. Tânărul nostru provincial e îndreptat să întrebe pe noul venit :

— „Vă rog, domnule, nu știți d-voastră unde stă scriitorul Cazaban ?“

Și mirat autorul „Parabolelor lui Stamatiad“ :

— „Scriitorul Cazaban ? Scriitorul Cazaban ? Nu există“ !

Tânărul rămâne trăznit :

— „Domnule vă rog...

Și Stamatiad căutând mereu pe gânduri :

— Cazaban ai zis ? Scriitorul Cazaban? Nu există.

— Domnule eu sunt vărul lui... Cum să nu existe ?

— Vărul lui ? oi fi vărul lui, dar nu există.

Cea mai neagră disperare ar fi cuprins pe tânărul văr dacă n'ar fi fost lămurit de către ceilalți din redacție, despre micile manevre literare.

INTELEGERE CORDIALA

TRISTAN BERNARD

SCENA I

Autorul, Directorul
(In cabinetul directorului)

AUTORUL. — Știi, sunt amărît, după repetiția de eri. Sunt convins că Omer nu știe de loc rolul.

DIRECTORUL. — Nenișorule, oare nu ești tu acela care l-ai cerut ?

Ști, că te-am prevenit așa că nu-i vina mea. Publicului îi place mult Omer. O să ție și asta până o trece. Deocamdată, asta ține încă și Omer, se bizue pe asta. Și e om căruia nu-i poți spune ceva. Ai vrut să-l ai, îl ai ; el n'are decât să încaseze, acum...

Uite ce-i drăguțule am să pui eu pe cineva. Te ajung pe scenă !

SCENA II

Autorul, Omer (Pe scenă)

AUTORUL. — Ascultă, nu-mi place tocmai ce ți-a cerut patronul să faci eri...

OMER. — Trebuia să-i spui, nenicule ! Mie îmi spui ? Tu ți-ai făcut piesa. Tu ai dreptul să o faci să joace cum vrei.

AUTORUL. — E atât de plictisitor ! Ce ar fi dacă i-ai spune tu că nu simți scena așa ?...

OMER. — Atunci o să aibă pică pe mine. Nu mă duc.

AUTORUL (resemnat). — Va schimba poate după sfatul tău.

OMER. — In tot cazul mai sigur dacă i se face cea mai mică observație.

SCENA III

Omer, Directorul

(In avanscenă pe când autorul convorbește cu o mică interpretă, în fundul scenei).

OMER. — Ce-i curios, nici la întâia repetiție, nici la a doua, nici la a treia, nu mai regăsesc impresia bună ce am avut la lectură.

E sec, e banal... I s'ar putea spune poate să-și prelucreze actul al doilea..

DIRECTORUL. — Mai mult o să-l strice. Știu eu ce poate să facă, acum. E în stare să aducă o ciornă, care să nu prea aibă rost. Dar dacă i se va spune să modifice, n'o să vadă mai limpede și va face prostii. Jucăm piesa așa cum e. Ce-o fi să fie !

OMER. — Și atunci, cum rămâne cu indicațiile cari ni le-a trimis. Și când te gândești că trebuie să te prefaci că asculți așa ceva !

DIRECTORUL. — El n'a avut nici odată cea mai mică ideie de lucrul avanscenei. Din fericire, în fața mea, nu îndrăznește să se amestece.

SCENA IV

(După repetiția generală. Aplauze destul de îmbelșugate salută numele autorului. Și felicitările destul de numeroase au părut sincere. Pe scenă, se crede destul în isbândă. Autorul crede poate cam prea mult).

AUTORUL (îmbrățișind în mod solemn pe director). — Iată pe marele om de teatru căruia îi datoresc succesul meu ! (Lui Omer, care se lasă îmbrățișat). Nenișorule, ai fost genial. M'ai făcut să câștig încă o izbândă frumoasă.

OMER. — Cu astfel de piesă ! N'ai scris nimic mai frumos ! Iar acum, nu văd nimic.

EPILOG

A doua zi, presa este rece, vânzarea la cassă cam slabă. Autorul rugându-i din suflet să nu destăinuiască cuvintele, încredințează rând pe rând la vreo patrusprezece amici, și cu aceeaș sinceritate că a fost înșelat de întrepretare și măcelărit de regisor.

Trad. de PAUL B. MARIAN

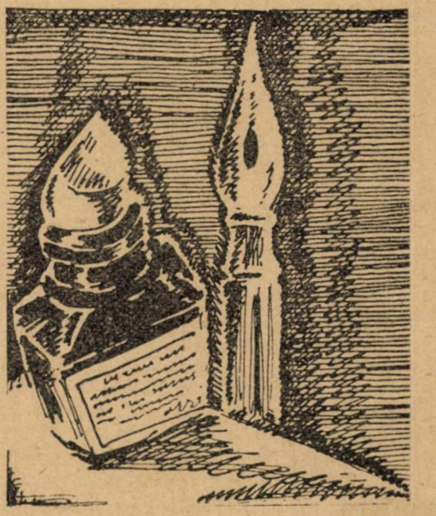

literara

o seama de cuvinte

Se ştie că înainte de a se consacra literaturei, Pierre Mac Orlan se ocupa cu desemnul pentru a-şi câştiga cele necesare existenţei. Intr'o zi el primi din partea unui industriaş foarte zgârcit o comandă : trebuia să facă un desen sugestiv şi patru alexandriri, cari să servească unei reclame.

— Iţi voi da cincizeci de franci pentru desen, dacă va fi foarte mare. Cât despre cei patru alexandrini, îţi voi da douăzeci şi cinci de franci, dacă....

— Aveţi încredere în mine, îl întrerupse Mac Orlan, îi voi face foarte lungi.

●

Gunzert, pe vremuri director administrativ al Teatrului Regal din Stuttgart, refuza incontinu lui Wagner de a-i reprezenta operele sale, pe motiv că durata lor îngreuna bugetul administraţiei, reprezentaţiile prea lungi necesitând o consumaţie neobişnuită de gaz. Totuş asaltat de reclamaţiile publicului, Gunzert se hotărî să reprezinte „Tristan şi Isolda", dacă Wagner va reduce din opera sa „o jumătate de oră de muzică". Economia de gaz astfel realizată, spunea el, îi va permite să plătească drepturile de autor, pe cari le reclama Wagner.

— Imi este cu desăvârire imposibil, observă maestrul. Nu numai că nu voi face nici o tăietură, dar vă interzic să omiteţi o singură notă din opera mea.

— Şi pentru ce ? strigă Gunzert.

— Să rămână numai între noi doi scumpul meu domn, răspunse confidenţial Wagner. Sunt acţionar al companiei de gaz.

●

In anii cari precedară moartea sa, Debussy — căruia îi plăceau foarte mult orgele de Barbaria — îşi da regulat obolul său unui bătrân flaşnetar, care venea în fiecare Duminică sub ferestrele lui să-i cânte vre-un menuet, sau vre-o romanţă învechită. El sfârşi prin a deveni confidentul nenorocirilor acestui cerşetor, care, ştiind că are de a face cu un muzician, nu îşi numea „prietenul" decât domnul coleg.

Acesta îl făcea pe Debussy să zică surâzând :

— Era cu siguranţă mult mai sincer decât toţi ce mă numeau respectuos : scumpe maestre !

●

Intr'o audienţă, papa Leon XIII declară lui Jean de Bonnefon, înclinat respectuos în faţa lui :

— Fiule, fericirea sufletului tău şi nenorocirea liniştei tale, este că ai respectat dogmele şi ai atacat persoanele. Şi totuş dogmele cari sunt eterne nu au nevoie să se răzbune, pe când oamenii cari sunt trecăeori, fac acest lucru din toate puterile lor.

bazar

CETATEA CINEMATOGRAFULUI

Dintr'un raport oficial al „Central Casting Agency d'Holywood" aflăm următoarele : „Din 6000 de figurante ale cetăţei cinematografului, una singură lucrează, în mijlocie, cinci zile pe săptămână. Pentru această muncă ea primeşte cam 40 de dolari, salariul zilnic al unei figurante fiind de 8,32 dolari. Opt din aceste 6000 de figurante găsesc de lucru patru zile pe săptămână, douăzeci şi una sunt ocupate trei zile din şease.

Celelalte, adică 5970 de figurante, găsesc de lucru pentru două zile, o zi sau chiar deloc".

Un asemenea somaj ar trebui să descurajeze şi pe cei mai îndârjiţi postulanţi şi totuş trenurile cari sosesc la Hollywood aduc în fiecare zi câte o încărcătură impozantă de aceste „extra-girls".

UN FRUMOS RAID TRANSAFRICAN

Aviatorii francezi Cornillon şi Girardot au întreprins pe de-asupra continentului african un raid magnific. Plecaţi din Bourget în plină noapte, au ajuns dintr'un singur zbor la Colomb-Bechar, dousprezece ore mai târziu.

După ce s'au aprovizionat cu cele necesare şi s'au repauzat câteva ore, au traversat în plină noapte Sahara, aterizând la Tombuctu, după douăzeci şi patru de ceasuri dela părăsirea Parisului. De acolo au plecat la Bamako şi apoi la Dokar.

In tot timpul zborului, cei doi aviatori nu s'au dirijat decât după undele T. F. F-ului.

FILMUL IN STATELE-UNITE

Directorii sălilor de cinema independente studiază posibilitatea de se grupa sub un regim cooperativ, pentru a rezista contra trusturilor.

Se anunţă că o sută de săli de cinematograf de pe coasta de răsărit au fost aranjate în vederea unor reprezentaţiuni cu filme vorbitoare.

Şi tot în Statele-Unite se anunţă o experienţă foarte importantă în domeniul cinematografului. Intr'un laborator din Hortadale se lucrează la un aparat, care să reproducă la distanţă prin T. F. F., imagini animate prinse de un „ochi" electric.

Pe de altă parte jurnalul corporativ **Film-Daily** anunţă că nu poate să se prevadă încă realizarea cinematografului la domiciliu prin T. F. F. Aceasta ar fi pentru anul 1933.

caricatura zilei

MÂNDRIE

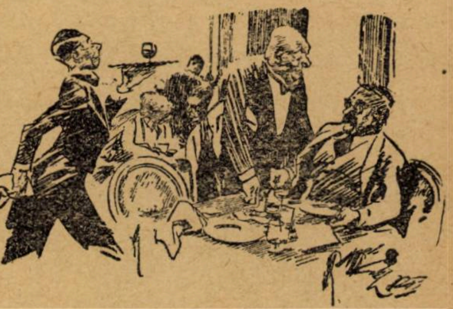

CLIENTUL : Noul chelner pare foarte mândru azi...

MAITRE d'HÔTEL-UL : Cred şi eu ! A făcut azi cea dintâiu greşeală la socoteală.

(Passing Show)

SA SALVAM APARENŢELE

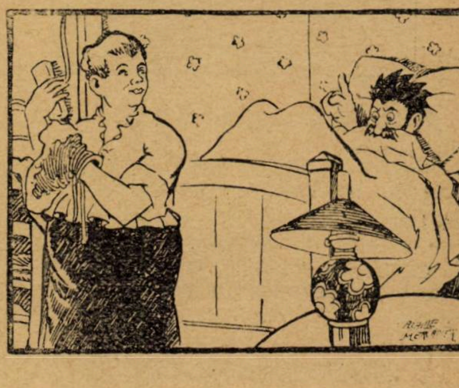

— Nu le da atâta lustru ! Fi drăcia dracului... sunt candidat socialist.

UN DEBUT

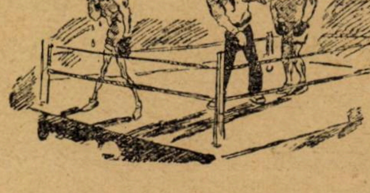

BOXEURUL LOVIT : Laşule... m'ai lovit tocmai unde m'a pocnit nevastă-mea eri.

(Comoedia)

cărţi redate în extrase

SFARSITUL lui GUY de MAUPASSANT

Georges Normandy

S'a scris mult despre viaţa nuvelistului şi romancierului atât de celebru, Guy de Maupassant. Iată însă o carte — redată mai jos în extrase — în care, cu un larg spirit documentar şi bogăţie de izvoare, ni se înfăţişează sfârşitul tragic, mai puţin cunoscut, al lui Maupassant. O serie întreagă de generaţii, stigmatizate de semnele unei necruţătoare maladii, a păstrat ascuns filonul eredităţei.

In Guy de Maupassant acest filon izbucneşte, cauzând durerosul lui sfârşit.

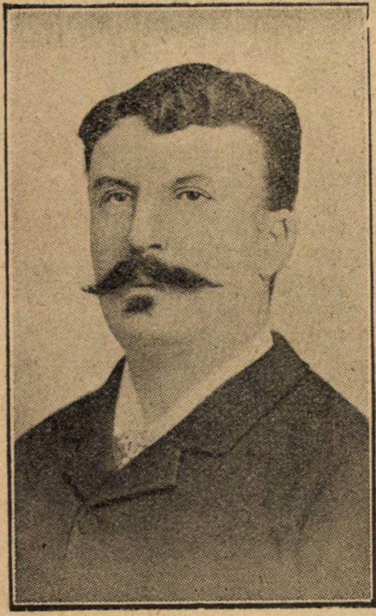

† Guy de Maupassant la 28 de ani

Georges Normandy povestind şi încercând să ne explice tragicul sfârşit al marelui scriitor, care a fost Guy de Maupassant, întreprinde o operă delicată, atât prin tragicul ei subiect, cât şi prin incertitudinea ştiinţei medicale de atunci.

MISTERUL ATAVISMULUI

Posedăm puţine lămuriri precise despre starea psihică şi morală a străbunilor lui Maupassant.

Bunicul lui după tată, Louis de Maupassant era proprietarul unui domeniu agricol la „Neuville-Champ-d'Oisel (Seine-Infèrieure)". S'a însurat cu o creolă din insula Bourbon D-ra Murray, a cărei admirabilă frumuseţe era mai ales caracterizată, prin ochii ei superbi pe cari îi regăsim întocmai în figura lui Guy de Maupassant.

Din partea mamei, cunoştean doar o bunică d-na Bérigny, contimporana d-nei Deshoulières. A lăsat câteva versuri elegante, spirituale, şi fusese în corespondenţă cu cei mai inteligenţi oameni ai timpului aceluia.

Paul de Poittevin bunic după mamă, s'a însurat cu o d-ră Thurin, fiica unui armator, a cărei frumuseţe a fost mult timp celebră. Din această căsătorie s'a născut Paul-Alfred Le Poittevin şi Laura Le Poittevin, mama lui Guy şi Hèrne de Maupassant.

Şi acum sunt nevoit să deviu brutal — ca şi adevărul.

Evident, în privinţa eredităţei, atât ca în ori şi care alta, trebue să te fereşti de orice sistem de orice manie ştiinţifică. Specialiştii cei mai competenţi, recunosc în acest domeniu misterul — şi probabil că va exista veşnic. Cu toate că legile lui sunt aproape necunoscute, — ereditatea nu este o bază prea fragilă când este vorba de Guy de Maupassant. Ea ne furnizează aproape toate componentele acestei „forţe" intelectuale şi fizice şi indicaţia germenilor destructivi ce purta în ea însăşi dela origină.

Vom încerca să vedem aceasta, mai de aproape. Se cunoaşte camaraderia lui Flaubert şi a sorei lui Carolina cu Alfred şi Laura de Poittevin.

Alfred era cel mai mare din grup. Sclipitor de vervă inteligentă şi spirit, el avea asupra formaţiei intelectuale a celor trei camarazi ai săi o influenţă considerabilă.

Tinerii îşi petreceau timpul în l'Hôtel de Dieu" din Rouen unde locuia doctorul Flaubert.

Coridoarele întunecoase, sinistre, ale acestei vechi case, spectacolul continuu al durerei şi al boalei, au produs fatal un efect trist asupra spiritului şi nervilor celor patru camarazi, înclinându-i spre pesimism.

E într'adevăr mişcător de constatat, când studiind în detaliu viaţa lui Alfred de Poittevin, observăm că toate preocupările, toate dorinţele, toate neliniştite se regăsesc întocmai la nepotul său, aşa după cum se regăseşte imensul lui orgoliu, splendid defect care a fost şi al Laurei şi al întregei familii.

Mai multă încă — viaţa obscură a lui Alfred de Poittevin apare ca o schiţă fidelă, a vieţei glorioase a lui Maupassant care semăna şi fizic dealtfel, uimitor unchiului său.

Trebue să ne ocupăm şi de starea fizică şi mentală a Laurei de Maupassant, femee ilustră, mamă exemplară, meritând să împărtăşească gloria fiului său, căruia i-a dezvoltat şi format inteligenţa aşa cum fratele său Alfred, o formase şi dezvoltase pe a ei.

La 12 Decembrie 1873 Gustave Flaubert, credinciosul ei camarad din copilărie îi scrie: „...Mă nelinişteşti cu slăbiciunea şi anemia de care îmi vorbeşti..." Şi iarăşi diferite documente din anul 1877 ne arată că d-na de Maupassant **suferea grav de o afecţiune a cărei manifestări atât de diverse derutau Facultatea de medicină.** Câţiva practiciani ai familiei, au crezut că poate fi vorba de „Senia" (Explicaţie a cărei valoare vom cunoaşte mai târziu). In anul 1878 Guy scrie lui Flaubert „...Mama se simte foarte rău şi nu poate părăsi Etretat.." mai departe „...e condamnată să stea numai în întuneric, **lumina o face să ţipe de durere.**

Şi doctorul Croisset scrie lui Guy „...regret ceeace îmi spuneţi despre biata d-stră mamă. Nu ar fi mai simplu să-i găsiţi o casă de sănătate?

La 6 Februarie 1879 autorul lui „Salambo" scrie iarăşi lui Guy de Maupassant „..Ceeace îmi spui despre mama ta, mă îngrijeşte, mă întristează, te plâng din toată inima..." Şi la 27 ale aceleaşi luni îl întreabă „...cum se mai simte biata ta mamă". Anul viitor el scrie nepoatei sale Caroline: „Ceeace este sigur e că Guy suferă foarte mult. **Are probabil aceeaşi nevroză ca şi mama lui".**

O scrisoare inedită — document de o importanţă capitală — scrisă de doctorul Aubé (locuia în Rouen) ne desluşeşte. D-na de Maupassant a suferit întreaga viaţa de boală numită „de Graves", celebrul doctor din Dublin.

NELINIŞTI...

François Tassart, credinciosul valet al lui Guy de Maupassant ştia să observe şi să reţină. Ştia să şi tacă ori de câte ori, memoria nu-i era prea sigură sau conştiinţa i-o dicta. Aceasta face „Amintirile" lui atât de interesante. Intr'o zi — povesteşte el — stăpânul său, constatând că pălăria îi era demodată îi spuse:

„— ...Trebue să-mi comand alta, căci în afară de pălăriile de pâslă, celelalte sunt obligat să le fac pe măsură. Am capul atât de rotund, că nu mai pot găsi nimic gata. Capul acesta perfect şi absolut rotund pe care îl avem fratele meu şi cu mine, ne vine, după cele ce ne-a povestit mama, dela bătrânul doctor al casei, care la sosirea noastră pe lume, ne-a luat pe genuchi, făcându-ne un bun masajiu capului,

Terminând prin gestul cu care olarul îşi rotunjeşte perfect oala, îi spuse mamei:

„— Vedeţi doamnă, i-am făcut un cap rotund ca un măr, fiţi sigură, mai târziu va avea un creer foarte activ şi o inteligenţă de primul ordin.... Şi mă întreb de multe ori, dacă masajul bunului şi bătrânului doctor, asupra tânărului meu creer, frământat de o anumită manieră, îmi permite să dau azi, cu atâta uşurinţă, lucrări aproape bune".

Interesul acestui fapt semnalat e mare, Guy, vorbind astfel, încerca să se amăgească singur — căci vom vedea, că era deja de atunci pradă multor grave nelinişti.

Opt luni după aceasta la 13 Noembrie 1889, află moartea fratelui său, după ce asistase la internarea lui, scenă scurtă de un tragic neuitat, şi patru ani mai târziu, atunci când se crede în plină forţă moare în casa de sănătate a doctorului Blanche.

Tinereţea lui Maupassant a fost extrem de activă. Isprăvile lui la Etretat, unde ducea pe mare viaţa pescarilor împărţind toate pericolele, sunt povestite în toate memoriile sale.

In vârstă de douăzeci de ani, în timpul războiului, după ce alergase şi umblase noaptea întreagă, face a doua zi cincisprezece leghe pe jos, doarme pe o piatră, în frigul unei peşteri, şi aproape de a fi prins de inamic, e salvat graţie fugei şi rezistenţei sale. Funcţionar la un minister, locuia afară din Paris, se scula înainte de a se face ziuă, vâslea pe Sena, era în Paris înainte de zece dimineaţa, se închidea într'un birou unde lucrul oficial terminat, scria versuri, nuvele, comedii pentru a nu-şi uita „meşteşugul" — seara vâslea iarăşi, şi asta nu-l împiedica, ca până târziu noaptea în Paris şi în afară de Paris să se dedea la celebre şi nenumărate aventuri de dragoste a căror povestire foarte liberă făcea bunului Flaubert atâta bucurie. Ori, cel mai viguros lopătar din Cambrige, nu e obligat să lucreze într'un birou, şi dacă Casanova şi-a risipit şi el vigoarea, nu a început să scrie decât la vârsta când s'a văzut obligat să trăească într'o cumințenie definitivă.

Suntem în anul 1888. Guy de Maupassant lucrează la romanul său „Fort comme la Mort". Nu e mare schimbare în starea ochilor săi. Refracţia vizuală nu a variat. Bolnavul e acum incapabil de a se servi de ochelari. Preferă să citească cu ochii deschişi deşi vede foarte slab cu ochiul stâng. Iar în „Fort comme la Mort" operă, care ca şi toate celelalte, conţine atât de mult din gândurile şi senzaţiile lui Maupassant (autorul ce mai mult ca ori care altul, şi-a scris cărţile, cu însăşi carnea, sufletul şi inima lui sfâşiată) strigătul de groază atât de mult timp înăbuşit, izbucneşte :... Mă întreb dacă nu sunt bolnav, foarte bolnav, mi-e atât de silă de ceeace făceam înainte cu atâta plăcere.... Nu mai am nimic în creer, nimic în ochi, nimic în mână... Acest efort inutil spre muncă este exasperant.

In anul 1889, an în care după cum spune doctorul Soflier, Maupassant intra în paralizia generală, nici o schimbare în stare ochilor. Şi mai târziu straniile fenomene de autoscopie externă este un fel de halucinaţie din cauza căreia te vezi în faţa ta însuţi, ca şi cum ai fi două persoane identice. Goethe şi Musset au suferit şi ei aceste fenomene.

Spre sfârşitul anului, durerile de cap sunt mereu mai dese. Sfătuit de prieteni e condus de doctorul Cazalis în Elveţia unde întâlneşte pe scriitorul Auguste Dorchain venit şi el să-şi odihnească o obseală nervoasă, dobândită în Paris.

Cazalis şopti lui Dorchain :

„L'am adus aci pentru a-l face să creadă, că nu are decât o neurastenie tot ca şi d-ta. Din nenorocire, boala lui, nu este a d-tale, e foarte gravă, dealtfel, vei vedea-o singur.

Auguste Dorchain a publicat în „Annales" din 3 Iunie 1900 detalii interesante din timpul petrecut acolo.

„... Au fost pentru mine zile oribile, căci din cauza oboselei nervoase ce aveam de îngrijit, îmi era dureros de greu să suport atât fizic cât şi moral, continua volubilitate a lui Maupassant care nu ne părăsea aproape de loc. Starea lui de nebunie nu mai prezenta nici o îndoială. Se manifesta mai ales pentru forma dorinţei de măriri.

Mi se lăudă, de a fi avut în Geneva (unde a stat numai un ceas) o primire somptuoasă şi aproape regească la d. de Rothschild.

Sau, arătându-mi umbrela lui ruptă şi comună spunea :

— „Acest gen extraordinar de umbrele, nu se vând decât într'o anumită prăvălie în cartierul Saint-Honoré şi recomandându-le anturajului prinţesei Matilda, au cumpărat peste cincizeci.

Şi a doua zi, arătându-mi bastonul :

— Cu bastonul ăsta m'am apărat într'o zi contra a trei hoţi ce m'au atacat în faţă, şi trei câini turbaţi în spate".

Doctorii sanatoriului din Champel dându-şi seama de ce natură este nervozitatea lui, l-au forţat prin mici neplăceri şi persecuţii să părăsească Elveţia.

— „Mărturisesc că şi pentru mine însumi" spune Dorchain „plecarea lui a fost o uşurare, repet îmi era greu să suport fizic ceeace moral suportam cu atât de dureroasă curiozitate : această vorbărie continuă şi dementă.

Intors la Paris, câteva luni mai târziu întrebă pe doctorul Frènuy :

— Nu crezi că merg spre nebunie ?.... Dacă este aşa, ar trebui să mă înştiinţaţi. Intre nebunie şi moarte nu ezit : alegerea mea e făcută.

Totuşi, nu voia să sufere. Mai mult ca nici odată, cere ajutor eterului, fără să se preocupe de urmările acestui abuz. Corpul, creerul mai ales, devin maşini detracate, surmenate de nebunie. Oh ! dacă nu ar avea familie, tată bătrân, o biată mamă bătrână.

Turburarea lui se manifesta, câte odată şi public : Intr'o zi avea întâlnire cu un negustor, la ora şase. Pe la ora două, vede pe Maupassant, intrând. Mirat îl întrebă ce înseamnă asta. Foarte calm Maupassant îi răspunde :

— Na ! e curios. La ceasul meu e şapte şi credeam că am întârziat.

Câteva anecdote în felul acesta şi tot Parisul vorbeşte cu frenezie şi oribilă laşitate de nebunia lui. Şi, vai, ea nu întârzie. Intr'o dimineaţă Maupassant deschide un jurnal. Şi cu înţeleasă groază, citeşte că e nebun.

...„Ese din casă", ne spune Louis Ganderax, „şi, nu mai ştiu în ce vitrină, vede afişat un buletin : **Agravarea stărei d-lui Maupassant ! Apropiata lui internare într'o casă de sănătate.**

Luă trenul şi alergă să-şi liniştească mama.

După câteva zile întorcându-se în Paris, îşi aranjă hârtiile şi scrise ultimele dorinţi. Unui prieten scrie : „Adio, nu ai să mai mă vezi".

Era exact.

La 5 Decembrie, într'adevăr, scrie avocatului său, care după moarte i-a administrat averea : „...Sunt atât de bolnav, mi-e teamă că voi muri în câteva zile !

„...Timp de cincisprezece zile, urmează Louis Ganderax, ezită: se gândeşte la durerea mamei, pe care o adoră.

Şi timp de cincisprezece zile, casa îi este asaltată, de diferiţi oameni, reporteri sau nu, ce vin din curiozitate şi după informaţii.

Timp de cincisprezece zile, primeşte jurnale (primeşte chiar expediate în plic recomandat) ; în prima pagină, la ultimele noutăţi, se discută nebunia lui. Cineva îi spune :

— „Ce importă ? din moment ce nu este aşa.

„El răspunde simplu.

— **„Nu este aşa, dar aşa va fi".**

Şi el cât vroia de mult, ca **aceasta** să nu fie.

A venit Crăciunul, şi iată şi misterul nopţii din 24 spre 25 Decembrie.

François, atât de dornic în detalii in-

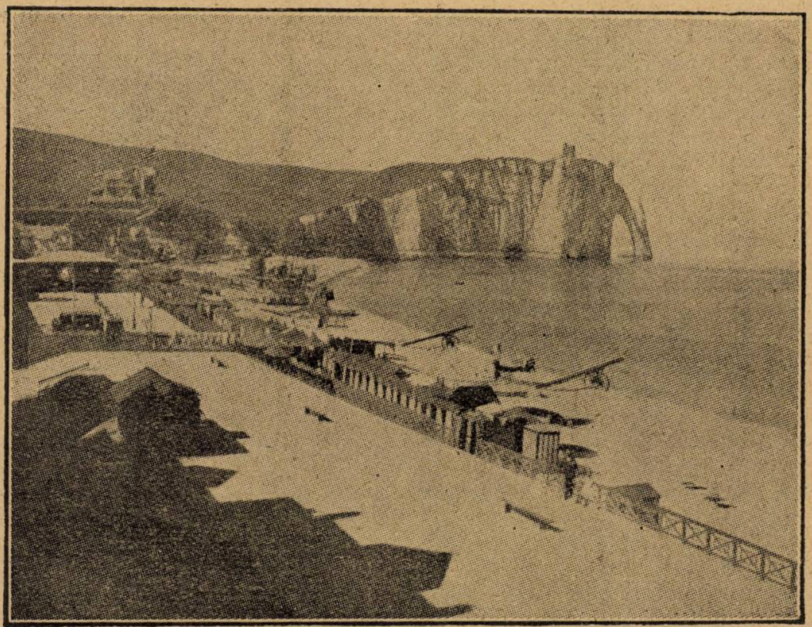

Plaja dela Etretat în 1886

teresante, de câte ori crede el, că poate vorbi, păstrează de data aceasta o lăudabilă discreție.

Intrebat, credinciosul servitor, mi-a răspuns cu mai puțină spontaneitate ca de obicei :

„...Asupra legendei despre plimbarea făcută noaptea pe mare cu două doamne, este absolut fals... dealtfel ca toate legendele.

Intr'o zi, a vrut să facă singur o plimbare spre Grasse. După câtva timp se întoarce, și chemându-și servitorul începe să-i spună strigând : că a întâlnit pe drumul cimitirului, o umbră o fantomă, și că îi este frică, foarte frică.

Continua să abuzeze de eter, pentru a nu suferi, pentru a uita pentru a se amărâ poate. Intr'o dimineață a eșit gol, în curtea vilei sale, cerând în urlete, eterul, pe care ai casei îl ascunseseră.

Ce dramă îngrozitoare se petrecea în sufletul acestui om de geniu, care ajunsese să urască darurile sale și „să viseze, întorcea la o stare animalică, în care trăești, te bucuri, fără să suferi".

D-na de Maupassant ne povestește : „In mijlocul unui prânz la vila Ravenelles în Nissa unde locuiam, Guy a început să aiureze. Vorbea despre o pilulă care a înghițit-o și care l-a prevenit de un eveniment extraordinar. In fața uimirei generale, tăcu. Incepu să fie trist și prânzul se sfârși într'o tăcere apăsătoare. Cu toate lacrămile, implorările mele, în loc să se culce, vroia să se întoarcă imediat la Cannes... Inchisă, țintuită în casă, de boala mea :

— „Nu pleca fiul meu ! l-am rugat, nu pleca !

„M'am agățat de el, l-am implorat plângând, mi-am târât la picioarele lui, bătrânețea mea neputincioasă.

Și-a urmat vedenia lui încăpățânată. Și l-am văzut afundându-se în noapte, exaltat, nebun, aiurând, ducându-se, nu știa unde, bietul meu copil.

Să urmăm. Tragedia va avea loc.

Guy de Maupassant, nervos foarte tăcut, se întoarse la Cannes. Se plânge credinciosului servitor, de dureri violente în spate. Pe la unsprezece durerea pare calmată și Francois se retrage. Mai târziu, auzind zgomot în camera stăpânului său, aleargă :

— „Iată ce am făcut Francois ! Mi-am tăiat gâtul... E un caz absolut sigur de nebunie !".

Doctorul chemat în grabă i-a făcut cusăturile necesare. Ochii lui mari se fixase asupra nostră, cerându-ne câteva vorbe de mângâere, de speranță. L'am consultat cu cuvintele cele mai liniștitoare ce le-am putut găsi. In fine, capul îi se înclină, ploapele se închiseră, adormii".

RUINA

Maupassant nebun ! „Eveniment foarte parizian !"

Societatea și marile cotidiane, zbârnăiau, ca un stup clătinat. Femeile supra excitate, snobi fericiți de a avea un bun subiect de conversație, reporteri lacomi de noutăți senzaționale, geloși în fine, a căror atitudine a fost desgustătoare, toată această lume, a spionat, a insinuat, a inventat, după bunul lor plac.

Se dădea publicului detalii pasionante: vagonul în care a fost transportat autorul romanului : „O viață", avea No. 421 Aflau, că marele scriitor, purta la scoborârea din tren o bazma în jurul gâtului, iar cuvertura și paltonul, nu reușea să-i ascundă în întregime cămașa de forță. Maupassant, geniul creator a atâtor capo d'opere dat în mâna acestor brute, ce dureros spectacol.

Casa de sănătate a doctorului Blanche era situată în str. Bertou, aproape de vestita stradă Raynourd, plină de amintiri, literare și artistice, unde cu 7 ani înainte Guy de Maupassant, trăia frumoase ceasuri.

La 7 Ianuarie 1892, Guy de Maupassant, trecu pragul, unde optsprezece luni mai târziu, muri.

Louis Ganderax, a cărui prietenie a fost discretă și înțeleaptă, ne-a lăsat câteva amănunte. E indignat de toate comentările murdare ce s'au făcut în jurul boalei lui Maupassant, de indiscreția nedelicată a publicului. A dat ordine severe să nu i se mai dea jurnalele în care se comentau nebunia lui, și să se interzică persoanelor străine de a-l vizita.

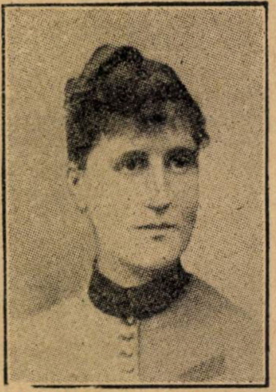

† D-na Hervé de Maupassant

Erau zile când cerea să lucreze, să scrie — **să scrie** gestul pe care de atâtea ori l-a făcut și, cu atât succes, spunea : „...vreau să scriu, cum am scris și **eri....** Acest „eri" atât de îndepărtat, și când i se aducea pentru scris, nu putea și aiureala continua.....

„Fratele meu îngropat de zece ani, s'a întors azi dimineață, și s'a înecat în Sena... mi s'a dat o doctorie care mi-a zăpăcit mintea, nu mai am inimă, nu mai am creer, nu mai am ficat. A făcut o gaură în piatră, și **El** a venit azi dimineață să mă assasineze în pat....

„Cu siguranță mi-au ars casa din Paris....

„Mă asculți Impărate ? Sunt atâtea crime, atâtea crime....

La 29 Ianuarie vorbind cu cineva imaginar îi strigă :

— „Minți, minți ! Nu este adevărat.... Eu nu mănânc, ci mă împărtășesc !"

Mai târziu se sperie :

— „E imposibil. Vinul alb este vopsea și François a murit. A murit împușcat cu morfină !...."

Vorbea foarte des fratelui său, îi vorbea ceasuri întregi în picioare, lângă zid. Din când în când asculta răspunsuri ce părea că i se fac. Halucinat se înfierbânta :

— „Trebue să stingi toate focurile mânăstirilor... Hervé, Hervé ! Toți vor să mă omoare. Să ardă hârtiile. Omoară jandarmul... Impiedică-l să scrie... etc.

La 31 Ianuarie, comandă un dejun pentru mama, cumnata, nepoata și fratele său care sunt aci, dar nu găsesc ușa să poată intra". (Amintirea familiei sale, nu s'a șters niciodată complet din minte).

Din zi în zi, nenorocitul, se învârtește, se zbate, împresurat de nebunia lui. Nu doarme de loc nopți dearândul, sau alte ori foarte prost.

Și prăbușirea urmează, oribilă, dureroasă, monotonă...

La 14 Aprilie începe să fie indiferent la tot ce se petrece. In fine, sfârșitul..... nu mai era decât o umbră.

PRABUȘIREA

S'a sfârșit.

Geniul, prin a cărui prime cărți treceau fioruri de sănătate, vigoare, tinerețe, care căuta bucuria de a trăi, a cărui operă întreagă a fost numai lumină, inteligență, agoniza în primăvara anului 1892 printre pomi, flori și erburi — într'un parc tăcut. Această dezagregare a unui corp herculean urmată de prăbușirea unui suflet de elită, a durat patrusprezece luni.

Câte odată becurile scurte însă acum, revin, violent dar calmându-se repede.

In Octombrie nu mai voia să se desbrace. In Decembrie cu multă greutate încerca să mănânce.

In Mai, în urma deselor accese de convulsiuni apileptice Guy de Maupassant, nu mai putea sta în picioare.

La 14 Iunie, noi crize chinuesc bietul trup. In seara zilei de 28 crizele continuând violente, toți sperau, că vor fi ultimele ceasuri.

Era abia agonia.

A persistat până la 2 Iulie.

„Las altora" închee autorul Georges Normandy" grija de a face un epilog asupra atâtor chestiuni filozofice, științifice și literare. Fără a eși din existența noastră de bieți oameni, lipsiți de geniu, putem totuși invidia și plânge totdeodată acest mare om care atingând cele mai înalte culmi ale gloriei, a fost azvârlit de nemiloasă zeiță Nemeris în sfâșietoarea prăpastie a întunericului unde s'a scufundat cu gesturi și strigăte neuitate.

(edit. **Albin Michel, Paris**)

Crème Simon
OGLINDA Dvs.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde intradevăr în porii pielei
înviorează epiderma, o mlădiază
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 18
29 Aprilie 1928
5 Lei

GALERIA SUFLETULUI ROMANESC

sufletul romanesc

GALERIA SUFLETULUI ROMANESC

Leon Bourgeois, mai limpede decât toți teoreticianii solidarismului social, a fixat datele acestei probleme arătând că nimeni, într'o societate, fie ea oricât de puțin organizată, nu e atât de independent încât să nu datoreze celor din jurul lui nimic. Rolurile sunt împărțite în societate, dar meritele sunt aceleași, când munca este făcută cu sinceritate.

Ni se pare însă că există și o solidaritate internațională, iar un solidarism internațional ar trebui să explice că dacă românii n'au produs de cât foarte puțin în domeniul culturii universale, este și datorit faptului că aci la drumul mare al orientului au avut prea mult de luptat cu musafiri nepoftiți. Apărând Europa întreagă ei au avut de suportat împrejurări prea grele, ca să se poată gândi la așezăminte culturale. Abia după câteva veacuri, poporul românesc a putut să-și realizeze independența complectă. Un copil ajuns la majorat foarte târziu este astăzi statul românesc, în hotarele lui firești.

Iată un lucru perfect știut. Rămâne să tragem toate concluziile.

Ca toți minorii a fost—în domeniul cultural—numai consumator și imitator, cu vre-o două excepții. La elaborarea culturii universale, poporul românesc nu a luat parte până la începutul veacului acesta.

Savanții lui n'au adus descoperiri noui, mărind hotarele științei, scriitorii lui n'au fost traduși și asimilați în limbi străine ca să fermenteze conștiința universală, artiștii lui nu au sporit patrimoniul artistic, iar oamenii lui de stat au fost prea acaparați de organizarea statului pentruca să poată participa direct la stabilirea posibilităților sociale în lume.

Astăzi condiția statului românesc e alta. Munca pentru încheerea hotarelor a luat sfârșit. Forțele i-au rămas disponibile pentru o altă activitate. Normal după ce și-a clădit o casă omul se gândește să intemeeze o familie menită să ducă mai departe însușirile rasei și bunurile câștigate.

E timpul ca, acum când e stăpân, în casa lui, neamul românesc să devie din consumator de cultură, producător. Nu tăgăduește nimeni că până acum n'a fost aci o continuă elaborare spirituală, o sforțare spre sporirea bunurilor intelectuale. dar în catastivul cel mare al culturii universale în raport cu alte neamuri, nu sunt trecute, în mii de pagini scrise mărunt, aproape deloc, nume românești. Veți zice: dar în fruntea tuturor stau popoarele mari puternice. Cum putem noi năzui să ne măsurăm cu ele?

E foarte adevărat că un stat populat și puternic are mai multe mijloace pentru producerea bunurilor culturale, sunt totuși atâtea cazuri când popoare mici stau în prima linie. Gândiți-vă la Belgia și Olanda, la Norvegia și încă la câteva altele. Capacitatea de a gândi înalt, de a simți frumos și adânc nu e neapărat în funcție de numărul chilometrilor pe care trebue să-i străbați dela un hotar la altul.

E limpede prin urmare că statul românesc trebue să meargă—acum când celelalte imperialisme sunt perimate — către un imperialism cultural, care să așeze poporul nostru în același rând cu popoarele de frunte ale lumii.

N'avem nici o îndoială că rasa noastră nu e predestinată pentru acest soiu de cuceriri. Produs din două rase puternice, altoit cu numeroase influențe, sufletul românesc e poate una dintre cele mai vii și mai complexe formule etnice. El cuprinde toate posibilitățile și avem dreptul să nu ne lăsăm intimidați de nimic. Acest lucru ne-am propus să-l demonstrăm publicând galeria sufletului românesc și socotim că l-am dovedit cu prisosință. In puținii ani de independență adevărată și poporul nostru a dăruit culturii europene câteva nume cu valoare de circulație.

Galeria înfățișată de noi e în acelaș timp o recapitulare menită să ne dea încredere în noi cum e și un serviciu de popularizare pentru educarea marelui public.

Iată un muzicant de geniu, George Enescu, unul dintre cei mai mari ai timpului, către care se îndreaptă privirile din două continente. Un mare istoric și animator fără pereche, ca N. Iorga, ține cursuri, aducând fapte inedite în capitala lumii. Acolo două actrițe, Elvira Popescu și Maria Ventura, înfățișează în nuanțe originale sensibilitatea românească.

O altă româncă, d-ra Elena Văcărescu, scriitoare în limba franceză și ambasador cultural, e un memento, pentru cele mai aristrocratice refugii, al acestui suflet românesc. Un inginer ca Gogu Constantinescu, e cercetătorul luat de Amundsen la polul Sud, în încercarea lui de a mări cercul de lu- e un inventator popular pentru tot occidentul, un savant ca Țițeica e citat în cărțile de matematici înalte. Em. Racoviță e cercetătorul luat de Amundsen la polul Sud, în încercarea lui de a mări cercul de lumină al cunoștințelor noastre. Patru medici: Dr. Marinescu, dr. Paulescu, dr. Jean Cantacuzino, dr. Levaditi sunt în primele rânduri ale bătăliei date de savanții din lume pentru biruința vieții.

Un orator ca N. Titulescu e dat ca model oratorilor din lumea întreagă. Și atâți alții, colaborează cum ați văzut la elaborarea conștiinței culturale a timpului.

E o socoteală menită să ne dea încredere deplină în posibilitățile sufletului românesc. Un pământ care produce plante atât de rodnice și atât de variate în rod, subt acelaș climat, e un pământ în care se pot pune toate nădejdile.

S'a pus de atâtea ori întrebarea: care sunt caracteristicile acestui suflet românesc, care îi e specificul?

Privind această galerie răspunsul e ușor. Il formezi așa cum construești o hartă legând punctele determinante. Varietatea de frunți și priviri de pe coperta noastră de azi înseamnă jaloane pentru direcțiile sufletului românesc în artă, în știință, în activitatea socială. Adăogându-le valorile trecutului—care din motive specifice n'au putut trece granița—formularea devine ușoară.

Știm încotro va trebui să mergem. Știm, mai ales că va trebui să mergem într'acolo, căci un stat nu se consolidează decât prin cultură.

Dacă încheem seria aceasta dintâi din galeria sufletului românesc, nu înseamnă că am epuizat valorile noastre culturale de azi. E încheiată numai întâia etapă. Mai târziu vom reveni, înfățișând nouile personalități prin care sufletul românesc participă la elaborarea sufletului din lumea întreagă.

CAMIL PETRESCU

poezie

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

FABULA

Pe patru grele mici picioare
Şi gras şi blond — ca şi un om,
Cu-un aer pururea bonom
Şedea bursucu-odată 'n soare,
Când al digestiei simptom
Se anunţa 'n aşa siestă,
Că micul nostru gentilom
Se descheia dacă — avea vestă...
Alături, lângă-o tufănică
O viperă, subţire, mică
Şi de un verde — à la Corot,
Cu capul ţuguiat de frică
Şi tupilări ori încotro,
Părea, pe brânci, un Pierrot!
Şi soarele cădea buluc
Pe viperă şi pe bursuc,
Şi-aşa, în marginea pădurei
Cocea deopotrivă, cuc,
In caldul razelor descântec
Şi brumăriul roşu-al murei
Şi vânătul, şi albul pântec
Şi rodu 'n pomi al unui cântec
— Cocea deopotrivă 'n soare
O burtă ca şi o cicoare.

Bursucul totuşi, mai solemn
De soare acumulator,
Torcându-şi ca pe un mosor
Electric, lenea, zise demn:
„Ce tot consumi la calorii
De arşiţă şi tu de-asurda!
Rea, veninoasă, de mânii
Fugind gonită, ca din durdă,
In tine par'că frigul sburdă,
Aşa că, zilnic, inutil
La soare mi te mai prăjeşti:
Argint viu poţi să fii tiptil
Curgând pe muchi de muşuroi,
Dar câtă vreme eşti ce eşti,
Fătată par'că de un sloi,
Rămâi un ţurţur printre noi".

Răspunse atunci răutăcios
Şi vipera cu cap tăios:

„De soare înmagazinat
Şi de electrică lumină,
Bursuce tont şi-astâmpărat,
Intr'adevăr eşti o bobină.
Dar, iartă-mă, prea eşti rotund...
De sunt fricoasă, tu eşti laş!
Când greutatea nu ţi-o laşi
Decât pe marginea de prund,
Desigur, cald cum să nu-ţi ţie
Un soare 'n formă de zăduf
In tine, ca într'un burduf
Căzut?
Eu sunt, acut,
Un vârf electric ce filtrez
Răscolitor, cum e un crez,
Pe sub pământ, ca sub o şură
A lumei vastă 'n câmp căldură.
Duc frig cu mine? Prost ce eşti
Bursuce, de-ţi închipueşti
Că frigul altceva-i decât
Căldură pe un timp urât...
Sunt vânătă? E fiindcă nu-s
Dela pământ ceva mai sus,
Dar soarele când pe furiş
Strecoară 'n frunze luminiş
Şi aleargă 'n arbori ca o gârlă,
Ce este dacă nu şopârlă?
In fine-amicul meu august,
Decât un soare fără gust,
Păstrat, precum în garderobă
Un magistrat îşi ţine-o robă,
Mai bine tăvălit prin zgură
Un soare prefăcut în ură;
Decât mai plat decât o stridie
Mai bine-o umbră de invidie
Muşcând întocmai ca o bubă
A lutului meschină hrubă,
Ducând scăpat ca din săneaţă
Prin bolovani, un glonţ de viaţă!

Şi o sbughi, cu ea purtând
Prin ierburi, umbra unui gând
Şi a rămas cu burta 'n soare
Bursucul gras, lângă-o cicoare.

CH. BAUDELAIRE

MOARTEA SÅRACILOR

Pe noi, vai! numai moartea ne face să trăim,
Căci ea e scopul vieţei şi singura speranţă
Ce, zilnic, ca un balsam, ne'ncântă şi ne fură
Şi veşnic ne îndeamnă să mergem înainte;

Prin ploae şi furtună, prin viscole cumplite,
E singura lumină în zarea 'ntunecată;
E scumpa noastră casă, înscrisă'n cartea vieţei,
Ce pururi ne aşteaptă cu masa pregătită;

E Ingerul ce ţine în mâna fermecată
Şi somnul ca şi harul de vise minunate;
E patul nostru veşnic mângâietor şi dulce;

E gloria divină ca şi grânarul mistic
E-averea noastră'ntreagă şi patria străveche,
Şi poarta care duce spre Zări necunoscute!

AL. T. STAMATIAD

N. FURCA

NOAPTE ALBASTRĂ

E noapte plină de visuri,
Viscol nebun învârte zăpada în fund de abisuri.
Gerul muşcă, viscolul sfâşie.
Ce glas deşteptat din vis chiamă?
Singur în nesfârşita şi alba câmpie
Un copil cu ochii dogoare strigă: „Mamă!"
Tăcere. Vremea de toate-l desparte
Şi strigătu'n noapte se pierde departe, departe...

……

Viscol nebun şi lătrat de câini
Copilul îşi suflă sufletu'n mâini,
Dogoarea din ochi se stinge deodată
Şi abia strigă încă odată
Şi iară tăcere...
Tăcere adâncă pe 'ntinsa câmpie,
Acum ora e mică, zăpada albastră.
Viscolul bubue şi ţipă'n fereastră,
— Noapte de iarnă! Copilărie!...

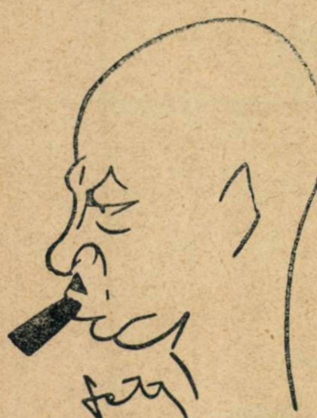

MIREASA

F. Aderca

Autorul „Omului descompus" este unul dintre cei câţiva scriitori adevăraţi de azi, care confirmă adevărul că arta este expresia unei personalităţi.

Poet de o subtilitate maladivă, critic plin de curiozitate şi curiozităţi, totdeauna neaşteptat de interesant, dar mai ales prozator de o putere de sugestie rar ajunsă, F. Aderca dă o impresie de viaţă autentică şi complexă, pe lângă care opera celor pe care el îi admiră pare deadreptul livrescă.

Se adunaseră în triclinium toţi.

Messalina, în adăstarea orei care să-i poruncească să se ridice şi cu alaiul tot să pornească spre locuinţa soţului, îşi lăsase capul în piept şi luând mâna lui Valerius Asiaticus, vecinul întâmplător, suspină :

— Mi-e frică, Valerius, mi-e frică !

Şi cum în colţul gurei cavalerului cu părul uşor încărunţit începu să joace un surâs de ironie, căci Claudiu, mirele, era un bărbat pântecos, Messalina care era orgolioasă îşi ridică bărbia şi adaose :

— Mi-e frică pentru Claudiu...

— Va fi Impărat, Messalina ! rosti grav Valeriu.

Apoi, cu o privire în jur căută pe Popeia, femeia lui Scipion, pe care o iubea. Messalina închise ochii. Căuta înlăuntru, linişte şi siguranţă. Prietenii casei, care stăruiseră pentru căsătoria micei Messalina cu viitorul stăpân al lumei, căzuseră şi ei pe locurile lor, într'o toropeală de nepriceput. Toată lumea tăcea. Flautele care sunaseră prin toate colţurile casei, lăsaseră după ce au plecat spre casa mirelui, un gol şi un pustiu, neobişnuite în celelalte ore de linişte. Dănţuitoarele siriene, care-şi înpletiseră până mai adineaori trupurile şi cântecele lor molatice — plecând, luaseră cu ele şi vârtejul în care timpul, ameţit, devine voluptate. Respiraţia lor ritmică şi fierbinte, cari dăduse viaţă şi colonadelor, pierise ; pierită de parcă niciodată n'ar fi fost, aroma grea şi aţâţătoare a trupurilor golaşe, înfierbântate în danţ ; stăruia doar, palidă ca venind de la cine ştie ce depărtare, amintirea sonorităţii care se tăia scurt, a sunetului unic, împreunat la fiecare sfârşit de danţ, în mica boltă a cerului gurei lor.

Germanul Wesex, libertul lui Claudiu, sta singur alături de o columnă, treaz şi drept ca o sabie ridicată, fără umbră de oboseală pe chipul lui, bălan ca un răsărit de lună. Scipion şi Popeia, ţinându-se de mâini ca doi vechi prieteni, îşi aminteau privind în altă parte, de nunta lor şi se întrebau, cu'n pumnal de remuşcare în inimă, înfipt până 'n punctul de desfăşurare al vieţei.—Scipion, unde e Scipion când Popeia, iat'o alături atât de adevărată, ea care ţine acum mâna unei umbre. — Popeia, unde e măcar amintirea Popeii care a râs odată între arbuşti de laur verde, cu glas şi sâni de mireasă ?... Bătrânii soţi s'au privit cu blândeţe, şi-au surâs şi despărţindu-se, Scipion s'a îndreptat către Miriam, sclava semită care-i aduce vinul şi-i cântă înainte de a se culca, Popeia către Valerius Asiaticus, singurul care-i mai poate dezmierda sufletul obosit.

— Unde e Lucia ? întrebă singură Messalina, ne mai putând suferi această singurătate. Dar cuvintele-i rămân în gâtlej. Lucia se arată de la sine, chemată de gând, şi surâde cu toată gura ei de bunătate bălae, ochilor încruntaţi ai miresei.

Messalina, cu trupul de paisprezece ani abea 'nălţat şi cu totul ne 'mplinit, s'ar crede că poartă un cap de băiat, dacă nu s'ar vedea greutatea neagră a buclelor care-i ascund urechile. Nasul drept ca un gest de poruncă şi bărbia rotundă ca o mângâere sunt despărţite de naramza mică adânc crestată a gurei. Genele se îmbină încet, ca două gânduri. Priveşte pururi înainte, drept, cu doi ochi mari ca două medalii de apă neagră şi când vrea să privească 'n lături, se 'ntoarce toată. Nu iubeşte cu adevărat decât pe Lucia şi nici una din şoaptele mamei care-i pregăteşte acum, cu două sclave, în locuinţa lui Claudiu camera nupţială, n'ar fi împins'o la căsătorie, cât plăcerea sigură că nu se va mai despărţi de Lucia, prietena ei mai mare.

— Mi-e frică Lucia ! Mi-e frică ! Peste un ceas voi fi într'adevăr soţia lui Claudiu şi mi-e frică de tot ce va fi de-aci înainte, de tot ce va fi şi eu nu ştiu !

— De ce ? Ştii tot. Vei fi împărăteasă. Nu-i de-ajuns ?

...Şi tu... tu ai să fii cu mine ? De ce nu se poate, Lucia, să fim amândouă împărătese... Să-l întreb pe Claudiu. Vrei ?

Şi Messalina privi pe Lucia drept în ochi, cu ochii ei mari şi chipul de copil serios.

Lucia înţelese că e clipa 'n care marea taină trebue desvăluită acestui băiat menit să devie fără nici o plăcere, femee. o luă de braţ şi se îndreptară amândouă spre grădină. Pe trepte, se loviră de tânărul şi energicul Senator, Silius, care urca. Silius apucă mireasa de bărbie şi râse :

— Messalina, să nu iei şi păpuşa cu tine, că are el, Claudiu alte jucării !

Messalina simţind cu durere gluma lui de bărbat, se feri, aruncându-i doar o căutătură de ură.

„Doica", baba care crescuse şi pe mama Messalinei şi pe Messalina, se ivi ca din pământ, cocoşată, luă mâna miresei şi o povăţui :

— Nu te supăra, sufleţele, de murdăriile nuntaşilor ; ele sunt, dacă le 'nţelegi cum se cuvine şi fără glumă, toată fericirea oamenilor. Adineaori ţi-am ars o şuviţă de păr, ţi-am limpezit apa mică a pântecului tău şi ţi-am citit ursita, băiatu babei băiat, în măruntele făzăniţei care-ţi ciugulea din palmă.

Şi între două butoiaşe cu dafini asiatici, piperniciţi, din faţa casei, baba îngenuchiand şi ridicând o mână la cer, citi în pământ litere numai de ea văzute, care se scriau şi piereau cu iuţeală.

— Intâia noapte a ta nu va fi cu Claudiu, ci cu libertul Wesex, care-ţi va lua fecioria în patul soţului tău beat. El îţi va deschide nu atât micul tău pântec crud, cât sufletul, care va fi deapururi nedumerit şi nepotolit. Tu vei voi să te bucuri de toate priveliştile lumei, Messalina, s'o sorbi în fiecare dimineaţă ca pe o cireaşă îngheţată în copacul constelaţiilor. Vei mânca frunza verde cu ochii, vei fugi cu urechea întinsă după fluerul mierlei, flautul pitpalacului şi toba gheonoaei ; fiecare gând scris de zei şi citit de ochii tăi ageri pe chipul oamenilor, vei voi să-l culegi în inima ta, şi culegându-l în zadar vei plânge, te vei biciui şi-l vei alunga. Neputând să te destrami ca fumul în beţia lumei, vei încerca să bagi această beţie în tine, dar amestecând din greşeală timpul cu locul, vei crede că locul pipăit dulce şi dureros de bălanul Wesex e sufletul pe care ţi-l recunoscuseşi în acelaş ceas. Vei fugi dintre oamenii lui Caludiu, jalnici toţi, cu buzele umede de linguşeală de parcă ar fi sărutat Tălpile împăratului şi cu nasurile moi atârnând ca nişte phalusuri netrebnice — şi nopţi de-a rândul, scoborându-te parfumată, ca un miez de portocală în bolta femeilor putrede, vei ţine locul femeii celei mai cercetate ca să cunoşti luptătorii, legionarii, senatorii şi filozofii, când sunt adevăraţi ca'n ceasul ivirei lor pe lume. Vei ucide pe Popeia şi pe Valerius, Asiaticus, geloasă pe băutura lor amară care e fericirea de sfârşit de viaţă, iar pe Lucia o vei da, după ce o vei îmbiba însăţi cu arome, lui Claudiu şi legionarului de gardă, ţie, ca să te simţi şi crezi bărbat, apoi armasarului din grajd; şi nemulţumită în plăcerea ochilor, vei pune să i se despice pântecul, să vezi cum s'au amestecat semnele fiinţelor nefăcute, în mica ei [illegible] de sânge. Pe Silius care a murdărit adineaori urechea ta de copil, pentrucă te va urâ şi ridicându-se în Senat, te va defăima fără teamă ca un adevărat bărbat, îl vei iubi Messalina — şi vei voi să arăţi lumei întregi că dintre sânii tăi, se ivesc Impăraţi. Te vei cununa cu el, tu soaţa lui Claudiu şi mamă a trei copii, şi în car triumfal vei trece prin For. Silius va avea alături de tine, cu frunţile încununate de lauri, chip mai palid de cât un cavaler, sinucis prin golirea vinelor. Liberţii Impăratului cu două mueri molatice şi calde ca pâinea când iese din cuptor, se vor duce să-l anunţe, la malul mării. Tu vei prinde de veste prea târziu şi în dimneaţa în care vei voi să ieşi Impăratului înainte pe drumul ce vine de la Ostia, nu vei găsi pe uliţele Romei decât o cotiugă de gunoae trasă

A DOUA MOARTE A JUPÂNIȚEI VARVARA

ION ORLEANU

Intre Câmpina şi Comarnic, ploaia începuse să cadă. Aburi. Munţii învestmântaţi într'un cenuşiu de războiu.
Prahova, tulbure, clocotea.

Pe ferestrele vagonului, în guilotină, stropi reci tamburinau un ritm mecanic. Trenul se mlădia după sinuozităţile văei. Pasagerii, la curbe, îşi deplasau centrul de gravitate când pe dreptul, când pe stângul. Compartimentul era gol. Ba nu, o păpuşe blondă dormea ghemuită. S'ar fi putut să facă parte din mobilier. Repede, caut un inventar. Nu o găsesc. Mă întorc la valize. Streina va fi greu de etichetat. Trecuse prin hotelurile a cel puţin 8 ţări. Totuşi vreau s'o identific. Va fi ceva mai amuzant decât un roman poliţist. După fizic, probabil germană. Pometele însă prea roşii. După rochie, finlandeză. (Numai la Helsinfors femeile au aerul unei sufragete). După coafură, englezoaică. Valizele nu mintiseră. Detaliu straniu. O broşe în email. Enormă. O adevărată farfurioară de dulceaţă semnată „Oreffors". Ciudat. De ce mi-a venit în minte acest nume ? Poate pentruca cenuşiul de afară... Dar această broşe o cunosc. Prietena mea Abba... Bergen... da-da... domnişoarele Jacobsen... mătuşele Abbei... (ploaia s'a înteţit... va veni cineva la gară ?)... Şi crisantemele... mai avem atât de puţin până la toamnă)... Nu... nu e posibil... (Matei Bassarab... ce gară drăguţă, seamănă cu un châlet dela Voss)... **E o norvegiană !**... Desigur, chiar am cunoscut'o... (Ceaiurile dela Abba...) ..sau am întâlnit'o la Happaranda, când îngheţaţi de trecerea Torneo-ului am început să ne batem cu zăpadă, forţând astfel neutralitatea Norvegiei... (Totuşi, îmi pare că acum câteva zile... (cât e de frumos rozul podului...) ...a... nu cumva... Târgovişte... Unde... unde ? (Oprirea a fost bruscă. Poate eram pe punctul de a...). ...**Matei !!** Mă uitai înprejur. Eram convins că altul strigase. Mi-era ruşine de călătoare. Ea mă privea cu ochii lui Matei L. Acelaş verde-gris, cu strieri de aur. O salutai şi greoi încercai să părăsesc compartimentul. Ea mă opri. Mă întrebă cu o voce cristalină cât mai e până la Sinaia. Imi surâse prieteneşte. Privirea i se făcuse umedă. Irisul ochilor părea bătut de ploae... Imi vorbi englezeşte, apoi franţuzeşte. Incerca tonurile.

Sfârşitul vorbelor sale erau sfâşietoare ca nişte acorduri de harpă. Era o pasere stingheră asvârlită de furtună. Era nenaturală în asemenea codru. Mâinile i se frângeau uşor scoţând acorduri pe o claviatură dureroasă... După un timp de tăcere, zâmbi dureros. „Mi se pare că v'am mai cunoscut...". Nu răspundeam nimic. Nu vroiam să rup încântarea. Te destăinueşti mai curând unei fantome...: „Viu pentru prima oară în România. (Instinctiv, îşi aruncase ochii asupra hârţii din perete). Locuesc în Oslo (...3 minute îmi trebuiră pentru identificare)). E un oraş drăguţ. Strada principală seamănă cu un tobbogan...". (De ce oare mi se pare că nu am cunoscut niciodată **„acest"** Oslo ?). „In vârf, Palatul Regal, închide perspectiva. In Oslo nu avem cai (...privire pe fereastră, spre caii slabi, legaţi de ţăruşi). Taximetrele sunt cupeuri toate. E un oraş unde respiri sau prea mult sau prea puţin. Femeile sunt prea culte. Fetele bătrâne prea numeroase. Veselia o avem metodică. Suntem ospitalieri într'un grad ridicul. De aceea, naţiunile ironice nu ne iubesc. Sky-urile la noi sunt mai necesare decât pălăriile... Vream să văd o ţară fără tălpice... Şi apoi, ţara dumitale mă atrage îndeosebi. Fratele meu a fost ofiţer de marină. S'a însurat la New-York şi a murit la Manao. Pe vremuri a vizitat România. De atunci am simţit că trebue să plec. Eram la Voss, într'o odae pătrată, albă, prea încălzită şi ventilată. O cuşcă de experienţă. Aşi fi dat 10 dolari pentru un fir de praf. Dar era o nebunie. In tot hotelul nu mi s'ar fi găsit. Uşa se deschisese brusc. Fratele meu intra cu un pachet. Era un album cu fotografii... Ceahlăul..., Negoiul..., Bucegii... Ascultam poezia cuvintelor stranii. Ce frumoase îmbinări; cât de închise pentru urechea mea, cât de departe erau aceste lucruri. „Bucegii" îmi părea o numire de zaharicale. O numire de dulciuri de acelea pe cari le poţi cumpăra numai în vechiul Fanar. „Negoiul" era ceva sever, ceva aspru, dominător, ca un nume de Wiking, ca un nume de cavaler de pe vremea regelui Artus. „Ceahlăul" avea misterul unui strigăt sinistru. Avea dârjenia vijelioasă al unui strigăt de războí, al unui imbold plin de avânt... Erau cuvinte greu de pronunţat, dar pe care fratele meu mi le făcu familiare în puţin timp... Acum trei luni, doctorii mi-au spus că nu mai am mult de trăit. In urma unei grave maladii, în copilărie, rămăsesem cu boală de inimă. Dar pe lângă asta cred că nici nervii nu mi-au fost prea sănătoşi vreodată. Totdeauna am avut ciudata senzaţie că trăesc într'un mediu care nu-mi aparţine. Mi se părea că alta ar trebui să-mi fie viaţa. Mă simţeam în exil ori unde. Numai la munte eram mai bine. Sufeream totuşi de goliciunea lui. Imi plăcea să privesc ore 'ntregi în oglinda lacurilor. Atunci regretam lipsa brazilor, lipsa păşunilor, lipsa verdelui mătăsos al unei pajişti. Lacul rece, albastru, reflecta creste de oţel şi-un cer prea înalt pentru mine. Mă întorceam acasă îngheţată. Sporturile nu mă îmbuneau. Vream altceva dar nu ştiam ce. („Zâmbisem oare ?). „O, nu crede că aşteptam dragostea. „Nu-mi este permisă". (Sunt incorigibil !). „...Când ştii că apoi te pândeşte moartea, devii indiferentă acestei... nu, nu pot termina (vocea îi tremura, mâinile bătea desnădăjduite)... dumneata, dumneata... Fu un moment de uitare. Trenul oprindu-se mi-o aruncase 'n braţe. (Strigătele rudelor, chasseur-ii, liftul pentru „ea", prietenii, totul se topea în atmosfera umedă de amurg). Peronul era plin. Becurile se aprindeau odată cu cel mai frumos elan al inimii mele. Fu-i smuls din compartiment şi dus în grabă la trăsură. Seara venea încet... încet... Miros de brad şi benzină. Era frig. Incepui să tremur. Spatele birjarului era un ecran miraculos. Doi ochi verzi aurii... mari şi sfioşi...

●

Acasă mă aştepta o scrisoare dela Matei Lecapen. Vroia să mă vadă. Pleca a doua zi în Anglia. După masa de seară, pornii. Bătea vântul, era frig şi ploua. Sgomotul Prahovei venea înăbuşit, până sus. Bulevardul întindea braţe negre, implorând cerul. Trecând prin faţa garajului „Noël", mirat, ascultai. Nici un sgomot. Ba da, în colţul din fund văzui skătinând pe Radu C. Aluneca, pierzându-se în noapte. Simţeam o durere neobicinuită. Durerea pe care o încercam când îmi revedeam, acasă, pupitrul galben, pe tăblia căruia învăţasem prima oară să traduc „Jeunesse". Grăbii. Villa Damari îmi sta în stânga. Trecui podeţul de lemn gândindu-mă la castelele medievale. Un servitor bătrân îmi deschise. Mă introduse într'un salon roz şi acajou. Mobila de un „Louis Phillipe" suportabil din cauza fotografiilor cu cadrul oval. Le trecui în revistă. Ultimul tablou însă era o miniatură de mare preţ. Reprezenta pe o tânără fată, blondă, îmbrăcată într'o haină-blăniţă după portul valah din veacul al XVIII-a. Era desigur un obiect de familie. Privii cu luare aminte. Ce ochi verzi frumoşi... Curios... eram sigur că-i mai văzusem undeva. Dar unde ? Jupâniţa zâmbea şăgalnic din cadru. S'ar fi spus că-mi pusese o ghicitoare. Matei veni cu paşi măsuraţi. Când îl îmbrăţişai fui izbit de asemănarea sa cu tânăra fată din miniatură. Il întrebai cine este. „O străbună" îmi răspunse

---

de un catâr. Şi urcată pe gunoaele Romei...

— Nu vreau Lucia, nu vreau ! răcni Messalina ghemuindu-se la spuma albă a pieptului ei.

— O ! Messalina, tu mai crezi în bazmele doicilor ? Claudiu care te pierde din ochi, te va linişti curând îi surâse Lucia.

— Şi tu, Lucia, şi tu ! scânci Messalina cu părere de rău.

Şi în liniştea care se făcu deodată în amurgul primăvăratic, limpede şi răcoros ca un iaz, se auzi depe coperişul casei strigătul ciungului, pus să vegheze şi să anunţe ivirea luceafărului de seară. El se ridică în picioare şi vesti :

— Stella !...

cu glas de veselie parodică. Şi mai înainte ca nuntaşii în alai să fi pornit cu mireasa în frunte spre casa mirelui, ciungul cu singura-i mână făcu un gest neruşinat de deflorare şi după câteva clipe trimise un curcubeu înnalt de urină sclipitoare în capul cerşetorilor care aşteptau în drum.

Luceafărul prielnic al miresei îşi ridicase pe cerul palid privirea lui umedă şi trandafirie ca un sărut al Venerei.

Alaiul se alcătui.

Mireasa trecu pragul porţii cu piciorul stâng şi strângând braţul Luciei, şopti cu glas liniştit şi ochii închişi :

— Vino, Lucia. Destinul începe...

el cu calmul tărăgănat al Lecapenilor.

„O ființă destul de curioasă. Era greu bolnavă, prea bine nu știu de ce. Nu vroia să se mărite. Tatăl ei, spătarul Mihai Lecapen, n'a vroit s'o silească. O lăsase, după dorință, să stea sus la vechea mânăstire... De altfel, o vei vedea printre copiii ctitorului... O chema **Varvara.** Spunea că ar vrea să meargă departe, cât mai departe, într'o țară albă ca omătul și atât de rece încât florile să nu poată niciodată smălțui pământul. E atât de frumos și straniu acest lucru... Nu știu însă dacă este adevărat. Tatăl meu a auzit și el povestea... E drept, că gustul pentru țările nordice familia noastră l'a avut. Pare că ar fi vocea sângelui, deoarece primii Lecapeni nu ar fi fost greci cum se spune, ci coborîtori din vechii Wikingi...".

Găsisem! Jupânița Varvara semăna cu norvegiana din tren. Cuvintele lui Matei mă puseseră pe cale... „Se spune că jupânița Varvara ar fi murit sus pe munte. Pe locul care se chiamă „Poiana lui Păcală". Vrusese să vadă valea de pe Piatra Arsă. Boala însă i se agravase. Suișul îi făcuse rău... Imi pare chiar că a fost înmormântată acolo, sus; așa îi fusese dorința!"... Matei nu observase schimbarea mea. Găsisem o comoară. Mi-era frică să n'o pierd. Eram preocupat. Ardeam când îmi spunea lucruri triste sau păream mâhnit când își împărtășea bucuriile.

Vorbeam de armată, de Târgoviște. N'o vedeam însă decât pe „ea". Jupânița Varvara se culcă acum într'un pat bine așternut într'o odae albă și patrată. Pe fereastră aerul plin cu vapori îi venea, răcoritor. Pătratele unui șah îmi aduse aminte de „Palace". „Varvara"... „Varvara"... Chemam cu numele jupâniței pe cea fără de nume. Pentru mine amândouă nu făceau decât o ființă... Matei era obosit. Profitai ca de o scădere trecătoare la Bursă. Il lăsai puțin zăpăcit. Eșii. Aerul tare îmi făcu bine. Regretai imediat plecarea. Nu mai știam ce vream. Eșisem cu gândul la „ea" pentru a-l mai avea pe Matei în față. Acum însă eram singur. „Ea rămăsese între zidurile salonului roz ca o fantomă de castel, fidelă. Dacă m'ași fi întors riscam să supăr pe Matei. Să-i destăinuesc? Dar ce? Pentru prima oară găsii că nu am nici un secret. Din moment ce nu l'ași fi putut destăinui...

După Bavaria Peleșului, regăsisem vechea Sinaie. Poteca albă șerpuia. Inima mea sărea din brad în brad, ca o veveriță, până la Stână. Fetele în pullover sburau către parc. Kachetele le serveau de elitre. Inaintea mea zării pe norvegiană. Fu ca o sonerie electrică punând în picioare o casă întragă. Seara, la Matei, Varvara Lecapen, salonul roz... încă nu eram convins dacă fuseseră o realitate. Incercam să le pipăi. Cu cât mă apropiam mai mult de „ea" cu atât deveneau realitate... Se întorsese brusc. „Eram sigură că ești dumneata". „Simțeam că trebue să mă întorc. De cinci minute, poteca îmi părea mai obositoare. O forță mă țintuia...". Ne întoarserăm. Constatasem cu surprindere că pădurea nu mă mai atrage. O dusei la mânăstire. Pătratul curței orbea. Un „patio" spaniol. Ea se făcuse palidă. Când intrasem subt bolta înstelată tremurase puțin. Dincolo ne aștepta Paradisul sau Infernul? Deocamdată ca orice femee, vrusese apă din fântâna „Juvenții". Cu o astfel de băutoare nici un elixir nu și-ar fi pierdut renumele. Picturile murale ale paraclisului îi plăcură. Se înviorase. Invățase familiaritatea sufletulu. Moartea îi devenise prietenă. Privii ceasul; 12 fix. Ora când minunile se mai împlinesc... Cu frică, intrai după ea în mânăstire. Umbra era răcoroasă. Ghirlandele de struguri se cățărară pe corpurile noastre. Heruvimii împăinjeneau pronaosul. Toți diavolii se prinseseră în mreje. De sus din cupolă, îngerii își trimeteau capetele înaripate ca să ne vadă mai bine. Cărțile serioase ne deschideau brațele prea miruite. Norvegiana îngenunche.

Eram stingherit. Dar o forță de neînțeles îmi înmue genunbhii. Ea mă luă de mână fără a mă privi. O rază de soare străpunsese umbra tocmai din fundul altarului. Venise până de-asupra noastră... Când ne ridicarăm, întorcându-ne, furăm sguduiți de acelaș gând.

In fața noastră, Lecapenii ne surâdeau șterși de vreme. Bătrânul ținea mânăstirea pe brațe ca pe un copil iubit. Copiii se înșiruiau, cuminți și cucernici. Scoaserăm un strigăt. La mine era mai mult durerea unei răni vechi. Jupânița Varvara ne surâdea trist din locu-i strâmt între atâția frați. Părul său blond ilumina întreaga frescă. Atunci observai că raza de soare din altar venea să-i mângâie cosițele. Mâinile albe și subțiri țineau o carte de rugăciune. Dar privirea mergea departe, mult mai departe... Avea luciri verzi, luciri aurii ca apa unui fjord...

A doua zi ploaia revenise. Mă simțeam rău. Mă dusei s'o văd. Din distracție, apucasem drumul mânăstirii... „Ea" mă aștepta. Avea puțină febră...

In sfârșit, scăpam. Expresul fugea diavolește. Pe măsură ce valea Temeșului cobora, gândurile îmi deveneau mai leneși. Varvara... Varvara... (Ce nesuferit e sgomotul vagoanelor. S'ar zice...).

Era cald chiar în „Bisera Neagră". Deschisei scrisoarea cu nervozitate. Apoi, îndelung, o ținui în față fără a o citi. Mi-era frică. Știam că e dela Șerban Lecapen, căruia îi spusesem tot..

„Scump prieten,

„Sa întâmplat aci un lucru destul de trist. Tânăra norvegiană a murit acum 2 zile. Nu te-am prevenit pentrucă astfel i-a fost voința... Vrusese să cunoască locul unde se spune c'ar fi îngropată jupânița Varvara. Mă oferisem s'o conduc împreună cu W. M. Vremea era cam îndoelnică. Totuși, am plecat. Pe drum, 10 minute după stâna regală, a început furtuna. Dar „ea" n'a vrut s'asculte. Cu toate sfaturile noastre, ne-a silit să continuăm. Am ajuns sus destul de umezi. Mormântul nu l-am putut găsi deoarece n'are cruce acum. Iar în privința movilelor „Poiana lui Păcală" după cum ști, e un adevărat cimitir... Ne-am refugiat la Peștera Sigrid (căci acesta-i e numele) avea temperatură. Părea foarte slăbită. Aiura chemându-te pe dumneata... In timpul nopții a avut o criză. Inima a încetat să-i mai bată... Era atât de frumoasă... și semăna atât cu Varvara... Ciudat. Ne simțeam încătușați de mister... In sfârșit, după cum îi fusese dorința, am îngropat'o la Peșteră... A lăsat un inel vechi.. Mi-a spus că e pentru dumneata... E o piatră fără mare valoare are însă gravată pe ea, lucru inexplicabil, stema Lecapenilor, înconjurată de crini. Inaintea crizei, m'a rugat să-i pun la patefon Tristan și Ysolda. A plâns puțin apoi a spart placa... Nu mai pot să-ți scriu, iartă-mă... toată această întâmplare m'a tulburat atât...

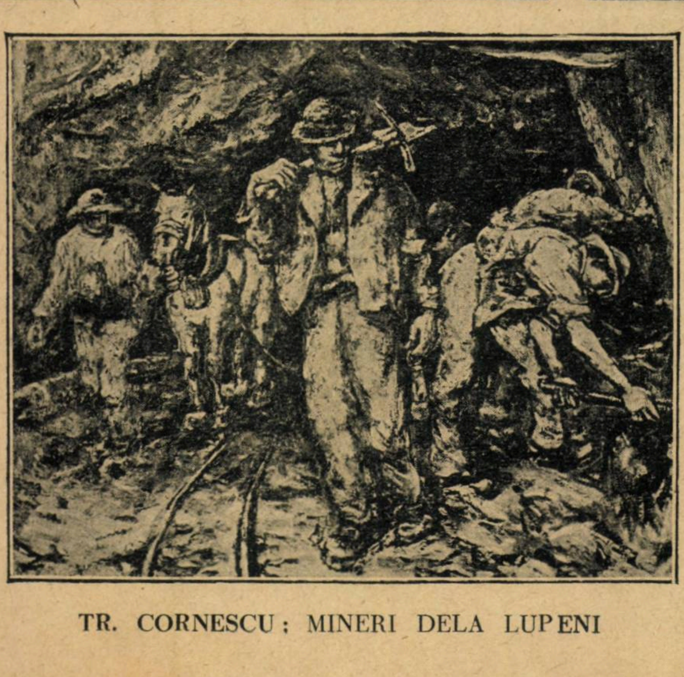

TR. CORNESCU: MINERI DELA LUPENI

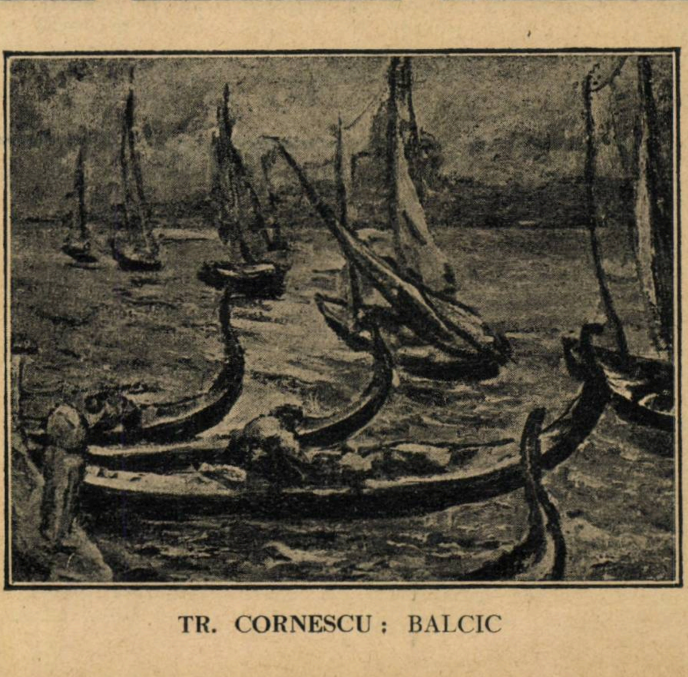

TR. CORNESCU: BALCIC

VIAȚA MINUNATĂ A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Dianu

7)

In răstimpuri, s'auzea de afară trecerea căruțelor din cari se ridicau gemete și sbierete laolaltă. In ușa cârciumei cu obloanele de lemn trase, răsunau bătăi însoțite de aceleași întrebări furioase:

— Jupâne, ți-ai ascuns ciumații, hai? Ori ni-i dai, ori ți-i ardem cu casă, cu tot !

Unghiurliu deschidea fereastra și printr'o spărtură a oblonului arăta cioclilor o lamă lungă și lucioasă care liniștea îndată pe cei de-afară.

— Avem zece cuțite scoase azi dela tocilă și pe de-asupra două topoare. Vedeți-vă de treabă, câini râioși, ce sânteți.

Fereastra era închisă îndată și cei dinăuntru așteptau urmarea.

O clipă se mai auzeau înjurături, pe urmă carele ciumaților porneau ducând mai departe geamătul lor fioros și strigătele bețivanilor.

XVI

Anton Pann străbătea străzile, neobosit, căutând să risipească desnădejdea stârnită de grozăvia molimei asiatice. Intra fără teamă prin curțile din Șerban-Vodă, schimbând două-trei cuvinte cu oameni sugrumați de panică.

Marile nenorociri sunt întotdeauna prilejuri de mari învățăminte. Pe vreme de răsboiu sau molimă, omul nu mai poate păstra nimic ascuns din adâncimea lui necurată și slabă. Când zilele curg fără poticnire, obrazul știe să se arate și altfel de cum este. Dar la întâiul sdruncin, omul strâns de spaimă, se ivește în goliciunea lui săracă. In anul negru al ciumei, oamenii se dovediră pregătiți pentru orice nelegiuire. Preoții ascunși în chiliile bisericilor, se îndărătniceau să nu mai iasă, la orice chemare. Din lagărul de ciumați strânși din prostime, în Dudești, sufletele urcau în moarte fără îngrijirea bisericii. Nici la curțile boerești unde molima se oprea la câte-o fată, preoții nu vroiau să vină pentru spovedanie. Zadarnic alergau slujitorii să cheme preotul, zadarnic. Nepătrunși de însemnătatea sfântă a morții, preoții aceștia gândeau că binecuvântarea lor numai la botez și nuntă e binevenită.

Anton Pann, urmărit se vede de-un înger al imunității, împărtășea bolnavii din boerime, ce trebuiau să moară.

Bucureștii în ghiarele ciumei, sunt zugrăviți de el, la 1820, cu o vedere mai limpede ca aceea a literaților de mai târziu:

„Frate Matache!

Nu știu cum ați petrecut dumneavoastră, cu ciuma, la Buzău. Oricum, asta atârnă de mulțimea păcătoșilor din episcopia voastră, pentrucă pretutindeni ciuma a fost mai năprasnică unde păcatele erau mai fără iertare.

Eu nu mă îndoesc, frate Matache, că molima a fost trimisă numai ca pedeapsă, dar ceeace mă miră și chiar mă doare e că asemenea pedeapsă nu s'a abătut și asupra bețivanilor. Ciuma a fost oarbă. Ici se lipea de pielea de porc a vre-unui ciocoiu stricător, dincolo de pielea fără vină a vre-unei fete. Așa e: Dumnezeu, două scări are, să sue și să coboare. Vorba e numai vorbă, că rugăciunea omului beat Dumnezeu nu o primește. Cu ciuma asta m'am luminat: bețivii aveau întâetate și molima ocolea cârciumele, dar se îndesa în fete. N'au rămas decât bețivancele (dela două ocale în sus) cari după ce-a trecut urgia, s'au pus pe nuntit și pe iubit. Iacă ce nu pricep.

Intr'una din zile mă cheamă afară un argat, gata să plângă.

— Hai de grabă, dascăle Anton, că stăpânul meu, Romniceanul, trage să moară. La popa Niculae am fost dar nici nu vrea să audă, de frica boliștii...

M'am dus, frate Matache. De unde să știe stăpânirea din cer, ce socoteli sunt între noi? Romniceanul zăcea lungit și atât ardea carnea pe el din pricina bubelor, că dogorea și duhnea dela ușă.

Mai sufla câte-un cuvânt, dar fără potriveală și părea a sta de vorbă cu o grămadă de lume, deși numai eu și argatul eram alături. Când se întoarse la mine, văzui bine că-i ieșise țărâna în obraz. Incepu să-și aleagă vorbele pentru spovedanie, privind la cineva care nu se vedea pe-acolo:

— „Dă-mi sfânta grijanie, că mă prăpădesc. N'ascund că am stricat case fără număr, c'am prădat visteria după puteri, c'am jurat strâmb, când trebuia, și c'am mințit într'una. Am făcut și bine, am dat la biserică, am dat la calicii strânși la pod, m'am rugat când aveam vreme destulă. Imi plâng de milă că mor de-așa spurcată boală, când eu gândeam să-mi dau sufletul prin războaie..."

Ii dădui sfânta împărtășanie, și pe deasupra, o vorbă de împăcare:

— Lasă, boer Romnicene, n'avea grijă, cât privește moartea de care mori. Până să treci vămile văzduhului, se sbicesc bubele tale și poți spune oricui în cer, că te-ai stins prin războaie, după cum ți-e voia".

Fără să văd că Romniceanu întretimp răposase, urmam să-i dau sfaturi pentru călătoria lungă:

Bagă seamă, boer Romniceanu, înaintea judecății, nici o bâiguială nu e îngăduită. Cum șovăi, cum te prinde cu minciuna. Și nici Caragea nu-i aproape să te ierte, cum te-a mai iertat".

Argatul îi închise ploapele.

Am plecat de-acolo, frate Matache, simțind în mine o apăsare grea. Iată — mi-am zis — cum Dumnezeu pedepsește pe Romniceanu ce mi-a luat ibovnica! Abia după un ceas mi-am dat seama că bucuria mea era urâtă și necreștinească înaintea morții unui păcătos de frate chemat în cer. M'am spovedit fără întârziere și m'am rugat apoi pentru iertare.

Intr'altă zi m'am dus la căpătâiul unei fete atinsă de molimă. Toată familia aștepta pe la uși să se sfârșească chinul fetei și numai un argat tânăr cuteza să vegheze în odaia ei. Ingerul morții deobiceiu nu întârzie niciodată, când cunoaște bine strada și casa unde e bolnavă o fată. Se vede însă că ostenit îngerul rătăcise cine știe pe unde și fata intrată în fierbințeala dinaintea sfârșitului se alinta singură, cu gingășie, chemându-se pe nume, cum ar chema pe cineva străin:

— „Mărie, Mărioară..."

Foarte puțin greșise fata asta, pentrucă Dumnezeu nici vreme nu-i dăduse să se atingă de greșeli mai mari! S'a spovedit, mărturisind o seamă de nimicuri ce nici n'aveau nevoe de iertare. Intr'o zi a furat două mere, într'alta s'a lăsat sărutată pe ochi, iar aproape în fiecare zi, la școală, când dascălul privea prin fereastră afară, fata se strâmba, îi maimuțărea mersul, sau îi da cu tifla. Iată, frate Matache, pricini ușoare pentru care judecata cea mare nu se ostenește, și numai îngerii între ei pot face judecata, în joaca lor îngerească.

Și cum așteptam să se îndoae flacăra lumânării și să fumege, vestind că moartea se apropie, auzim, Matache frate, o cântare sub fereastră:

„Că azi Prea Curata
Binecuvântata
Fecioara Maria
Naște pe Messia"....

Fata a deschis ochii în sărăcia din casă, unde nu se afla nici un colac și nici o nucă. Dulăul curții începuse a lătra gros. Incet, băeții se retrăgeau spre poartă. Clopoțelul din steaua lor piuia ca un pui flămând. Am eșit să plătesc cântarea.

Pe când vorbeam stelarilor văd fereastra întunecându-se.

Se stinsese lumânarea și pe întuneric fata fusese răpită, ca pentru nuntă. Am rămas la priveghiu.

Romniceanu ca și fata, avură încă parte de moarte cuviincioasă, în patul lor, nu ca bieții ciumați luați în lagărul din Dudești.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

DOMNUL ZARIFOPOL SI GENERATIA ACTUALA

Poate că scriitorul acestor rânduri este cel dintâiu care după războiu, a semnalat fără echivoc calitatea superioară a scrisului d-lui Paul Zarifopol. Avem motive să presupunem deci că oricât de greu ne-am înţelege cu ceilalţi confraţi ai noştri, nu vor fi între noi şi d-sa nici odată divergenţe prea mari. Şi totuşi...

Când analizând scrisul lui Maupassant, d. Paul Zarifopol îi trata frazele cu toţi acizii logicei, oferind celor care puteau să vadă precipitalul sărăcăcios al unor poncife, nici un moment nu ne-am gândit că d-sa duce acest războiu în numele acelei faimoase „écriture artiste" deşi cita pe fraţii Goncourt într'un pasaj de altfel perfect acceptabil. Deci când astăzi d. Paul Zarifopol tăgădueşte că ar avea preferinţe pentru acest soiu de exerciţiu literar, am fi aproape obligaţi să-l credem. Mai târziu articolul despre Renan, ne-a confirmat toată oroarea pe care acest fin intelectual o are de frazeologia frumoasă şi patetică. E cu atât mai firesc deci să-l credem când se apără că ar fi prietenul scrisului „caligrafic".

Au urmat apoi o serie întreagă de articole corosive şi teoretice în acelaş timp, arătându-ne în autorul acelui „Registru al ideilor gingaşe" un spirit lucid nemulţumit de orânduiala socială şi mai ales de cea sufletească a contimporanilor lui. E de prisos să mai arătăm aci cât eram de acord. Când nu ştiam cum să denunţăm mai cu indignare misticismul mecanic cu repetiţie al câtorva poeţi români de după războiu, cum era să nu preţuim cum se cuvine ajutorul pe care d. Zarifopol ni-l da pledând pentru luciditate, chiar când cauza ei părea pierdută prin năvălirea sfinţilor din India şi a poeţilor europeni perimaţi acum? Încă odată deci n'am avea nici un motiv să precizăm deosebiri între modul nostru de a înţelege şi judecata d-lui Paul Zarifopol.

Deci un acord perfect, un ideal acord de opoziţie cum s'ar spune. Căci aci se pot statornici deosebirile şi începuturile de repros pe care ca să reluăm expresia excesiv liberă a colegului Sergiu Dan „cea mai nouă emisie de scriitori români" le înfăţişează rând pe rând criticului nostru.

Critic e un mod care trebue precizat. Căci sunt critici care au o atitudine teoretică şi exercită o critică în principiu, lăsând ca ecuaţia să se rezolveze pin factorul timp, cum e şi o alta critică activă, care înţelege să influenţeze scrisul contimporan ca un grădinar soarta arbuştilor din pepinieră.

Din acest punct de vedere se poate spune că activitatea d-sale a fost nulă. A făcut scrisului românesc minunate teorii şi jocuri de spirit, cu o totală indiferenţă pentru stările actuale, ca unul care ştiind un singur cântec funebru din întâmplare, l-ar căuta deopotrivă şi la înmormântare şi la nuntă. Domnul Paul Zarifopol a făcut raţionalism într'o vreme când foiau în literatură bălăriile mistice, cu o grije subtilă de a nu jigni pe nimeni, cu o sensibilitate adică, din cale afară de gingaşe. Cum s'ar spune, d-sa a făcut un fel de uimitoare exerciţii de scrimă intelectuală, în camera d-sale, uitând că virtuozitatea în mânuirea sabiei este numai unul, secundar, din modurile războiului, esenţial fiind să loveşti bine, nu să loveşti gingaş.

Şi iată cum d. Paul Zarifopol, inteligenţă subtilă, s'a încurcat într'un războiu cu d. Ralea de unde învingător, fără să ştie în ce să învingă anume, s'a ales cu ponosul de reprezentant al „estetismului" adică al „caligraficului" în artă. Şi se apără acum împotiva noastră de ceeace admite împotriva Vieţii româneşti. Situaţie într'adevăr complicată.

Şi nici n'ar putea face altfel. Echivocul acestei situaţii vine din două surse. Intâiu că d. Paul Zarifopol nu poate opune, d-lui... Ralea vai, de cât principiul estetic. Evident că un raţionalism steril nu te poate duce în arta de cât la virtuozitate cum a dus totdeauna, chiar în evul mediu. Căci trebue să dăm odată definiţia: arta pentru artă înseamnă virtuozitate fără scop, iar dacă virtuozitatea nu e arta fără scop atunci nu e nimic.

Năruind falsele temeiuri de artă ale unei generaţii mediocre, care trivaliza pe Dumnezeu materializându-l cromolitograficeşte, care făcea misticism pentru că îi venea mai uşor decât să gândească şi nutrea din cinci imagini şi două strofe repetate, cinci mii de cetitori, d. Paul Zarifopol avea dreptate şi se simţea la largul său. Mai încurcat s'a simţit când a trebuit să mărturisească şi ce are de gând să puie în loc. Asta nu e arta, astalaltă iar nu e arta, nici asta nu e arta, mai cu seamă asta e artă. Bine, minunat. Dar atunci „care" e arta? D. Paul Zarifopol n'a spus-o nici odată şi nici nu o va spune. Şi e necesar să precizăm că nu-i cerem o definiţie a artei. Nici prin gând nu ne trece să-i cerem imposibilul. Ci l-am ruga numai să precizeze câteva pagini din scrisul cunoscut pe care le preferă şi de ce le preferă. Suntem cu atât mai îndreptăţiţi să-i cerem aceasta cu cât d. Paul Zarifopol a făcut cândva imprudenţa să arate ce preferă, şi dacă nu ne înşelăm s'a arătat entusiasmat de proza d-lui Adrian Maniu pur şi simplu.

Nu credem că autorul abilului „Registru al ideilor gingaşe" ne-ar putea răspunde că şi atitudinea simplu negativă îşi are valoarea ei. Criticismul sceptic a fost întotdeauna cea mai uşor de susţinut dintre atitudini, şi cea mai facilă dintre maniere. E o simplă problemă de virtuositatea stilistică. Zenon dovedea cu uşurinţa că Achile nu poate prinde o broască ţestoasă şi o săgeată stă pe loc. Cea dintâi dintre atitudinile omului semidoct este neîncrederea. Şi cel dintâiu succes pe care îl obţine un adolescent e să fie spiritual, adică mediocru.

Criticismul sceptic nu e o concepţie, ci o simplă atitudine cum negru nu e o culoare, ci o lipsă de culoare. Dacă Anatole France e cu o atât de sinceră plictiseală părăsit de generaţia care a făcut războiul — cea mai mare, cea mai bogată sufleteşte din câte a avut Franţa — asta e şi din cauza puerilitţii lui critice, şi a scepticismului lui amabil. O amabilitate, un spirit au valoarea numai câtă vreme presupun un interior adânc şi un caracter loaial, căci sunt preţuite numai în calitatea lor de consecinţe. Iată de ce, lui Anatole France, care în „Jardin d'Epicure" dovedeşte cu o dexteritate amabilă, că nu se poate creea decât în suferinţă ca să susţiu de pildă şaizeci de pagini mai sus tot atât de agreabil, că nu se poate creea decât în bucurie, generaţia franceză de după războiu a preferat pasiunea intensă a lui M. Barrès.

Cine a frecventat puţin filozofia ştie că se poate dovedi cu uşurinţă orice. In evul mediu, elevii seminarelor erau din oficiu numiţi să pledeze o teză sau alta în asistenţa mulţimei, amuzată de matchul logic. Astăzi sportul se mai practică numai în contul celor care nu au cetit nici odată o carte de istorie a filozofiei. Ori cum în afară de şcolile criticiste istoria filozofiei nu aluat absolut nici odată nota nici de „filozofia" lui Voltaire, nici de a lui Paul Louis Courier, nici de a lui Anatole France, pe care i-a socotit numai nişte diletanţi amabili, buni pentru cetitorii care vor mai mult să se amuze decât să priceapă.

De altfel de două sute de ani încoace toţi scepticii seamănă între ei, de parcă ar fi unul singur văzut în oglinzile paralele ale tiparului.

CAMIL PETRESCU

P. S. — D. Paul Zarifol e de părerea că preferinţele celor de la „Cetatea Literară" pentru Stendhal şi Balzac, sunt datorită modei care bântue de vre-o doi ani încoace în Franţa. Ni se pare superfluu să amintim că nu am aşteptat de loc ca scriitorii tineri francezi să descopere azi pe Stendhal. Dac n'ar fi decât faptul că subiectul „Sufletelor Tari" e luat din „Le Rouge et le Noir" cu ani de zile înainte ca acest scriitor să fi devenit model pentru moda literară şi poate că ar fi suficient. De altfel sensul general de „scris caligrafic" e folosit de cel ce scrie aceste rânduri, cu intenţie critică şi peiorativă de aproape zece ani de zile. Dacă nu s'au remarcat prea mult e că tinerii noştrii scriitori făceau sau un misticism care nu avea nevoie să priceapă nimic; sau făceau numai scris caligrafic şi n'aveau oglindă în care să se vadă.

C. P.

STEJAR IONESCU :

«Domnul de la Murano»

D. Stejar Ionescu e, în volumul d-sale, un autor „entiché“ de romantism. Ii plac depărtările, numele sonore, apariţiile şi trecerile mai mult sau mai puţin misterioase, prin vieaţă, atitudinea culcată pe canavaua inexplicabilului, raporturile încordate de fantesie dintre personagiile d-sale, şi, în general, descrierea larg colorată Probabil că acesta e şi temperamentul d-sale, înăscut. Nu e mai puţin adevărat însă că nu totdeauna atitudinea romantică poate fi soluţia cea mai sigură a unei pagini începute cu hotărârea de a o termina cu izbândă. Romantismul este pentru de-apururi o nobilă ţinută literară ; a fost însă atât de îndelungată vreme, şi începând cu chiar maeştrii lui, şi o experienţă, încât, astăzi cel puţin, a trebuit să-şi anexeze, ca pe un corolar, şi ideia critică a experienţei reale. Avântul, dorul de lumină, nevoia imaginilor tari, desfăşurate în vânt ca un zbor de păsări uriaşe, de lumină, toate privite ca scop unic al artei, au rămas de prea multe ori simple baloane colorate pentru a nu mai tenta curiozitatea cetitorului decât în măsura în care dovedesc un conţinut de experienţă personală echivalentă cu toată traectoria sau întinderea lor.

D. Ştejar Ionescu, fireşte, nu e încă autorul experienţei acesteia. D-sa face, astfel, parte din categoria scriitorilor pentru care cuvântul e încă un miraj de sine stătător, pentru care fraza purcede din nevoia de a monta frumos un cuvânt, şi, aşa mai departe, periodul, pagina, bucata întreagă, es, una dintr'alta, ca nişte tuburi concentrice, din entusiasmul stârnit de cuvânt, şi din şarpanta naivă a unei atitudini croite. Literatura în care se încadrează astfel până la deplină egalitate e aceea a d-lui Ionel Teodoreanu şi a „Medelenilor“ d-sale. De altfel lucrul e explicabil. Lipsa de experienţă şi de cunoaştere a vieţii poate uşor să ducă la forme literare identice. Şi în această privinţă gustul imaginei e o primă caracteristică. Imaginea nu se reazimă, în sine, decât pe experienţă gramaticală şi de cuvânt. D. Ionel Teodoreanu a ajuns la adevărata virtuositate în această privinţă. D. Ştejar Ionescu nu se lasă cu nimic mai prejos, în meşteşugul de a o prelungi până la episod aproape :

„Am descoperit povestea aceasta pe când
„făceam o călătorie în saltarele mesei mele
„de lucru. Străbăteam printre vrafuri de
„foi răzleţe, invitaţii la bal, chitanţe, cărţi
„de vizită. Drumul ajunsese, apoi anevoios.
„Păturile îndesate se desfăceau greoi, în
„blocuri mari de plicuri vinete, ca ardezia,
„în fâşii galbene, vărgate cu şiruri de cu-
„vinte negre. Pătrunsesem printre anii
„stratificaţi şi contemplam peisagiul geolo-
„gic al uitărei“ (pag. 69).

Sau :

„Acul care bătea secundele se învârtea
„pe roate cu şaizeci de spiţe şi arunca cli-
„pele ca mingi sburdalnice, ca stropi mi-
„nusculi într'o melodie dulce şi naivă.
„Căci timpul era tânăr, vesel, nepăsător.
„Era un isvor mic şi limpede. Suzurul *lui*
„îmi legăna sufetul, îmi fura câte o floare,
„lin, o ducea departe, până nu mai în-
„semna decât o petală de umbră, un atom
„albastru, nimic...“

Dispoziţia aceasta sufletească, fireşte, oferă preţioase resurse de salturi în vid. D. Stejar Ionescu îşi poate, astfel uşor îngădui luxul ca, într'o singură frază să *„renunţe definitiv la vieţele semizeilor“*, dar incidental şi, cum am spus mai sus, cu o singură frază numai, pe medicul cuvânt că *„adevărata viaţă, oricât de mare „ar fi omul, este alcătuită dintr'o seamă „de lucruri mici, legate între dânsele ca „inelele şarpelui“*. (pag. 95).

E unul din nenumăratele truisme pe care hazardul cuvântului adăpostit în vârful peniţei le poate aduce din abondenţă. Contrariul e tot atât de adevărat şi nici una din totalul afirmaţiilor de asemenea natură nu cere altă străduinţă cerebrală decât aceea a unei gramaticale aşezări în frază. Experienţa ar trebui să intervină însă cu controlul ei în raporturile posibile cu ansamblul din care face parte, şi să-l stabilească, din acest punct de vedere, adevărul pe care îl reprezintă. Acest lucru ar fi putut spune d-lui Ştejar Ionescu că, de pildă, prima sa bucată, „Domnul dela Murano“ începe cu câteva pagini de amănunte dăunătoare, că se continuă cu lucruri mult prea în afară de ritmul strict al personagiilor şi că, deci, se putea scoate, din cele treizeci de pagini, cel puţin cu folos vreo cincisprezece. Şi tot aşa, apoi, în „Zâna Fumului“ unde subiectul se desfăşură, cu numeroase lungimi, în vre-o patruzeci de pagini, începe după exact douăsprezece pagini şi jumătate de zadarnică introducere.

Autorul însă are, pe lângă defectele deprinse din moda lansată la noi, pentru uzul învăţământului secundar inferior, de d. Ionel Teodoreanu, calităţi de sine stătătoare. Bucata „Catuşa“, de pildă, constituie o interesantă pagină de observaţie cu însuşiri de sintetică redare a sufletului omenesc. Părţile sunt bine echilibrate în de ele, personagiile nu se copleşesc unul pe altul, ci se întregesc în de ele, iar acţiunea e onorabil ţinută în cadrul faptului sufletesc şi caracteristic. Lipseşte însă valoarea de artă a cuvântului păstrat prea mult în cadrul lui de dicţionar. Faptul acesta, de altfel, se observă cam pretutindeni şi, la noi cel puţin, e strâns legat de genul literar al cultivatorului de imagini.

Calităţi efective, apoi, mai găsim, de imaginaţie şi de imbold spre mister, şi în „Zâna Fumului“.

D. Ştejar Ionescu are, însă, posibilitatea de a se întoarce, dela felul literar al d-lui Ionel Teodoreanu, cu care s'a trezit înrudit prin greşelile inerente lipsei de maturitate, şi la o literatură bună. Pentru aceasta e de ajuns să renunţe la mode şi la modele şi să se mulţumească să-şi asculte cu sinceritate cântecul inimei sale; restul vine singur dela viaţă şi de la muncă. Şi vine singur, fireşte, întru cât d. Ştejar Ionescu a dovedit că are născută receptivitatea inerentă şi viguros necesară a artistului.

N. DAVIDESCU

note

Cu acest număr se închee întâia serie din ceeace am dorit să înfăţişem sub titlul „Galeria sufletului românesc“. Cititorii noştri au luat cunoştinţa, număr de număr, de opera şi personalitatea celor mai de seamă valori culturale ale noastre de azi. Date complecte şi inedite, odată cu elementele suficiente pentru alcătuirea unei imagini, au fost oferite aşa cum încă nu s'a făcut la noi.

Succesul acestei rubrici, şi interesul cu care publicul a primit aceste imagini complecte ne îndeamnă ca pe viitor să înfăţişem şi figuri din trecutul nostru cultural pentru ca, în modul acesta, cititorii „Universului Literar“ să aibă în colecţia revistei, un adevărat îndreptar pentru cercetarea vieţii noastre spirituale.

●

Primite la redacţie :

Contimporanul an. VII, nr. 77 reapare cu aceiaşi ţinută, conţinând proză, versuri şi studii de artă semnate de I. Vinea, M. Iancu, Emil Malespine Jacques G. Costin, Ing. M. Konteschwedder, Miliţa Petrescu, H. A. Tudor-Miu, Th. Solacolu, etc., reproduceri din inteligenta operă a d-rei Lucia Demetriade-Bălăcescu, precum şi din Marcel Iancu, Miliţa Petrescu şi pictorii Daniel.

●

Poliţia modernă an. III, nr. 1 revistă lunară de specialitate, literatură şi ştiinţă.

●

Revista satelor „Cele trei Crişuri“ an. VI nr. 4, cinstită foae de propagandă culturală şi populară.

●

Nădejdea, organ săptămânal ar Partidului Român din Regatul S. H. S.

●

Marin Dragnea : Dela Gange'n Nazaret, versuri.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL REGINA MARIA

CHASSEURUL DE LA MAXIM

Comedie în 3 acte de Yves Mirande

Comedia aceasta, — aleasă desigur de d. Maximilian, pentru rolul care i-a plăcut şi pe care l-a jucat cu toate mijloacele d-sale de comedian talentat, — are fără îndoială succes. Place publicului. Unui public dornic să se distreze la teatru, dornic să râdă de farse, de încurcături, de expresii echivoce şi de multe cuvinte, de pe cari abia s'a ridicat perdeaua.

In primul act, se înfăţişează un local de petrecere de noapte, cu dudui vesele, cu d-ni cheflii, cu camere separate, cu „Chasseur" abil şi profitor, etc., etc.

Şi-apoi, surprize, întâlniri, glume îndrăzneţe, forţate, situaţii comice şi veselie.

In roluri principale au apărut d-nii V. Maximilian şi Puiu Iancovescu şi d-ra Leny Caller.

D-nii Maximilian şi Iancovescu au jucat cu verva lor generoasă, cu mereu sporitele lor mijloace de a da rolurilor un pitoresc propriu.

D-ra Leny Caller a mers mână în mână cu experimentaţii săi parteneri.

Am constatat un vădit progres în siguranţa stăpânirii rolului, la d-ra Mihălcescu.

Am plecat dela teatru, cu întrebarea: piesa a plăcut publicului, — de când se joacă piesa aceasta, sala e mereu plină, — dar e piesa aceasta în cadrul artei dramatice cu care şi-a făcut şi menţinut reputaţia Teatrul „Regina Maria" ?

B. CECROPIDE

TEATRUL NAŢIONAL

DOCHIA

Dramă în 3 acte în versuri de D-nul Em. Antonescu

D-nul Emanoil Antonescu, un distins jurisconsult, apreciat şi în lumea literilor, inspirat de frumoasa şi populara legendă a *„Dochiei"*, fiica regelui Decebal al Dacilor, a scris o dramă în 3 acte, în versuri, a cărui premieră a avut loc, acum câteva seri la Teatrul Naţional.

In ceiace priveşte critica, părerile au fost împărţite în două tabere ; pro şi contra, cu toate că piesa a plăcut

Intr'adevăr, d-nul Em. Antonescu zugrăveşte minunat în cele 3 acte ale dramei sale, atmosfera acelor vremuri brodând o idilă între împăratul Traian al Romanilor şi Dochia, fiica regelui Decebal al Dacilor.

Din lipsă de spaţiu nu voi vorbi despre subiect, fiind şi în deobşte cunoscut ; voi accentua numai că piesa, pe lângă defectul unor lungimi, cum ar fi actul 2 care ţine 40 de minute, şi unele monoloage (al Dochiei act. II, penultima scenă), are şi mari calităţi de stil, de versificaţie şi dramatism ; (final act. II şi III).

Prin frumuseţea şi sonoritatea versurilor, prin dialogul viu şi prin justa caracterizare a personagiilor, drama d-lui Em. Antonescu a plăcut şi va face serie.

Interpretarea, deşi în majoritate încredinţată tineretului primei noastre scene a fost la înălţime.

In Dochia, rolul titular, d-ra Sorana Ţopa s'a întrecut pe sine. Are o mare creaţie, care contează în cariera D-sale. E un talent real.

D-nul Ciprian, a schiţat cerebral rolul amoralului împărat Domiţian.

In Ulpiu Traian, d-nul N. Bălţăţeanu a fost cald, impresionant, sobru, degajat.

Bine d-na E. Ciucurescu în împărăteasa Domiţia. In vădit contrast d-na M. Cotescu, însoţitoarea D-sale.

Fadă, ştearsă, insuficientă, d-ra F. Frunză în rolul său.

D-nul Sireteanu, în Bicilis, e numai ochi barbă, temperament şi organ cu timbru metalic. A jucat frumos.

D-na El. Parizianu în Marţia, caldă şi impresionantă.

Din restul interpretărei menţionez pe d-nii : A. Barbelian, H. Polizu, C. Orendi, Finteşteanu şi Constantinescu.

Ansamblul bun. Decoruri frumoase, mai ales cel din actul III.

Figuraţia numeroasă, se distra (în act. II), ţinând să pară cea din „Scrisoarea pierdută".

G. SCRIOŞTEANU

in strainatate

RADIGUET, POETUL VARSTEI SALE

S'a întors Radiguet la cerul de unde plecase, după ce lăsase pe pământ urmele-i de azur. Se grăbea spre moarte voind experienţa. Consumat de propria-i ardere interioară, trăind murea sau se regăsea printre îngeri.

Poetul de şaptesprezece ani împletea în cununi graţia vârstei sale. Inteligenţa lui glumea şi căuta sprinten şi continuu să ne distreze, pentru ca să nu zărim într'un moment de repauz trăsăturile ştrengăreşti, formând la loc masca bătrâneţii precoce şi a morţii. Pervers şi acid joc de inteligenţă aparţinând unei vârste ingrate, cu mister, care ascunde şi un tumultuos, justificat libertinaj : naşterea Venus-ei.

Omagiind această scumpă vârstă de vis şi magie, Radiguet uită că pentru dragostea ei e făţarnic : In prefaţa poemelor sale (Les joues en feu, admirabil titlu) explică obscuritatea lor ca provenind numai dintr'un amestec de pudoare şi caşoterie proprii vârstei la care au fost scrise. Neagă influenţa oricărei estetici literare şi nu recunoaşte ca maiştri pe niciunul dintre marii lui contimporani, ci poeţi din alte secole. Uită că alţii înaintea lui au descoperit acest scut al pudoarei şi al misterului poetic : hermetismul, şi uită în special pe Mallarmé.

In tot cazul, acel admirabil cuvânt : pudoare a obrajilor în flăcări, precum şi afirmaţia pe care o face că pentru a ajunge la sufletul lucrurilor nu trebue să le despoi de tot ce le înconjoară pentru a le lipsi de mister, chiar dacă nu sunt extrase din vre-o estetică nouă, pot justifica o estetică. Ascunzând misterul morţii şi al logodirii cu viaţa spirituală (poezia). hermetismul întrebuinţat lucid ca o pedală după voia şi trebuinţele poetului, poate fi o lecţie dela acest copil acelora care murdăresc poezia cu fraze cotidiane de conversaţie, cu confesiuni pe faţă, sub cuvânt că ea trebue să fie pe înţelesul tuturor.

Obscuritatea lui Radiguet e un smalţ poleit şi dur, exterior. Ea ascunde un conţinut substanţial de frământare şi adevăr sufletesc al acestei lupte cu experienţa şi moartea. E o scoică poleită în care auzi sgomotul mării — spunea Cocteau. Şi astfel poezia lui e o materializare spre suprafaţă a propriului ei conţinut imaterial. E un fluid lanţ de metafore, flori şi glume.

Blocul viu şi amar al vieţii adevărate, care rezidă acolo, cu greu se disimulează printre ghirlande de imagini fragede ca vârsta obrajilor în flăcări, minunat vesmânt de cereşti broderii pentru un copil care îşi ascunde lacrămile unor alte dureri şi a unor ochi care priveau dincolo şi erau absorbiţi de un mister care nu e al tuturor de lângă el.

Deaceia cu tot geniul lui inventiv în ştrengării graţioase, cu toate sclipirile inteligenţei sale, ţinând pe degete de copil un imponderabil miraculos, i s'a imputat lui Radiguet lipsa de tinereţe la şaptesprezece ani. Aşa era : cu surâs amar şi neîncredere în lucruri. Sceptic, dar inventiv cu gravitate de ştrengării graţioase, inteligent, uimit şi bolnav de apariţia şi creşterea în el a atâtor minuni,, urmărind cu seriozitate perversă salturile inteligenţii sale având totdeauna o durere dar încercând să zâmbească chiar amar, râzând printre lacrămi, şcolar gata totdeauna de farse dar având în loc de suflet o floare otrăvită.

Era desigur poet al vârstei sale dar depăşindu-şi vârsta, şi fiindcă tocul lui lăsa urmele cerului pe hârtia liniată a temelor şi a pedepselor, precocitatea arătându-i ceiace alţii nu văd, şi fiindcă poezia lui deşi scrisă la vârsta încercărilor, e printr'o minune, de care el trebuia să moară, matură şi definitivă alături de a marilor poeţi care fără deluări, cristalizând esenţe, sunt în căutarea absolutului. Căci imaginea lui se poleieşte până găseşte adevărata şi singura formă care poate să exprime gândul metaforic.

EMIL GULIAN

plastica

SALONUL OFICIAL

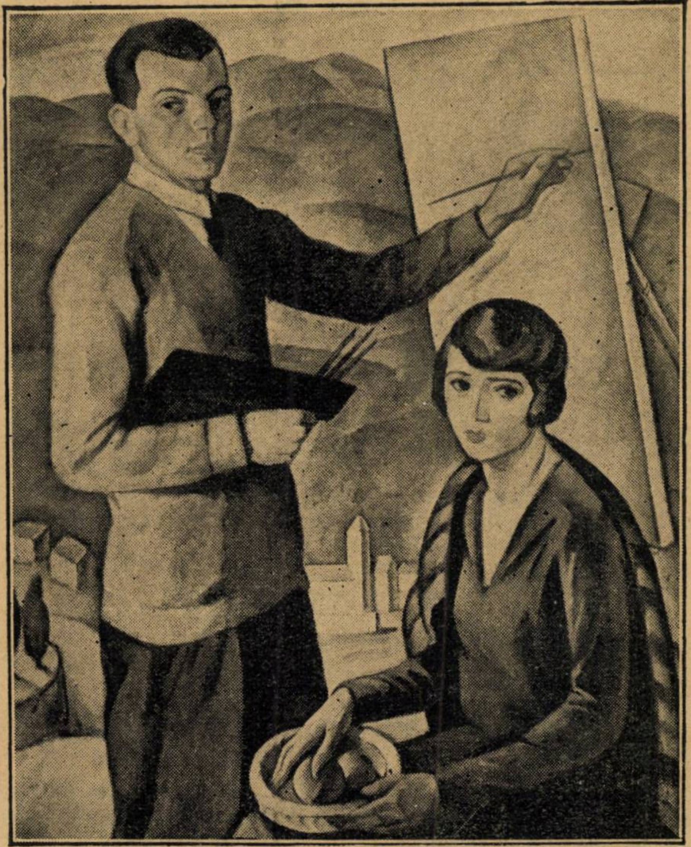

AUREL CIUPE : DOUĂ FIGURI

Anul acesta juriul salonului a fost mult îngăduitor în alegere, primind destule lucrări cari nu au alt rost decât de a umple golurile rămase a celor două aşa de spaţioase încăperi dela şosea.

Datorită hotărîrei câtorva artişti de valoare, supăraţi din anumite pricini (întemeiate sau nu — nu judecăm), de a nu mai expune, boicotând salonul, vom vedea primite puţin câte puţin şi astfel servind să acopere cu produsele ei locul liber între tablourile centrale, sumedenia aceia suspinătoare de atâta nume la porţile severe până mai ieri. Ar trebui revenit la limita de cinci lucrări, câte putea prezenta înainte un expozant şi nu se va mai recurge atunci la „respinşi" pentruca pereţii să nu rămâe prea săraci

Salonul oficial nu moare — are cine să-l susţie din cei rămaşi credincioşi.

Nu orice încurajare îşi are aici locul. Una e talentul ori prevestirea lui şi alta o vagă dispoziţie care nu spune nimic. Ne vom face datoria de cronicar obiectiv dar nu din vina noastră vom cita doar, în cea mai mare parte.

Aurel Paul „Fresce de chevalet" mai puţin interesante ca cele de anul trecut.

Agapiescu Victor. In catalog e trecut „Flori".

Anestin V. I., rămâne neobservat ca atâţia alţii.

Antonova Tatiana. Calităţi de coloare

Arbore Nina. Expune expresive desene. Pictura nu o reprezintă.

Aurel Petru. Nostime figurile din tripticul „Etapele dragostei". Sunt înconjurate însă de prea mult brutal verde — astfel dela distanţă se pierd. Capul de fetiţă spune mai mult şi mai precis. In orice caz, pictorul acesta s'a schimbat mult dela acele convenţionale portrete întâlnite la vreo două saloane în urmă, aşa că îl aşteptăm împrietenit oarecum cu nouile sale cunoştinţe.

Bacalu Const. Admirabile mai ales ca atmosferă — două peisagii. Am scris despre d-sa recent.

Baillayre August. Culoare grea, opacă, neanimată.

Bălţatu Adam. „Leda" ne cam încurcă părerile ce le avem despre acest înzestrat pictor. E greu să prevezi ce are să mai poată face d. Bălţatu de acum înainte. De aproape, nudul, în mărime naturală arată trucajul cu care este aşternută pasta iar de departe, lipsa de desen. De altfel tot trecutul D-sale îl cunoaştem ca pe un caz unic, deşi aptitudinile n'au lipsit, de ceia ce va să zică lipsa de claritate în viziune, neputinţa concentrării, golul insensibilităţii.

Barbu Elena. Are o natură moartă pe care totuşi o distingi dintre semnele ei nenumărate. Este acolo ceva mai mult decât un fel de a te afla pictor. Găseşti oarecare emoţie în coloare şi naturaleţe. Desigur că d-ra Barbu poate mai mult — nu ne-a arătat încă.

Bâşcu Dumitru. Frumoasă pastă cromatică şi mai cu seamă dragoste în execuţie. Dovedesc un artist.

Biberi-Secueni Ştefan. O lucrare căreia să'i zicem cum vrea autorul : portret.

Biju Leon arată tinereţe şi e aşa de mult pentru un fost irosit pictor. „Icoana" nu-i numai o natură moartă aranjată. Poartă o lumină sfântă şi lucrurile, svon religios. Florile albe ce stau alături de chipul Maicei Domnului vorbesc ca o speranţă şi o credinţă arzândă şi pios înălţată. Sufletul curat al lui Biju le-a dat puritatea aceia surprinzătoare.

Bogdan Catul. Una din cele mai populate compoziţii, greu de realizat. Liniile dovedesc ştiinţa. Nu toate colorile însă sunt insufleţite şi nu toate exprimă. Şi atmosfera e străină de satele ardeleneşti.

Brăescu D. Evoluiază. Rămâne totuşi rece.

Brăescu D. Georgeta. Bună compunere, dar de ce numai decât în tempera. Coloarea închisă întrebuinţată devine şi mai neconvingătoare.

Brauner Victor. De neînţeles.

Briese O. Vrea să fie cu orice preţ pictor şi se preface trăgând cu ochiul pe la diferiţi maeştri. E stângaciu, pentru că mijloacele nu-i aparţin. E sortit vai ! numai profesor de liceu.

Bunecu Marius. Cum strălucesc peisagiile lui ! Mai ales acea „Constanţă" râzătoare, intimă, grăitoare de câte minuni acoperă pământul, dacă ştii să le vezi. Bunescu s'a împlinit uimitor în ultima vreme. Iată-l maestru.

Cabadaeff Dimitrie. Pointilism...

Călinescu Anne Marie. „Nudul" are culoare stearpă „Portretul" e frumos desenat şi sigur stilizat.

Cardaş George „Natură moartă" — inventar plastic.

Ciupe Aurel. Am scris despre D-sa în numărul trecut al revistei.

Ciurdea Steurer Maria „Meditaţie".

Cocea Laura. „Pe valea Bârzorei" aduce cu Luchian iar „Ţărncuţa" cu Cornescu. Dar dacă d-sa continuă să lucreze nu disperăm nici noi că se va găsi într'o zi.

Cogan Şneer. Aquaforte în serie.

Comănescu Ion. Scolar.

Condoiu Virgil „Sărăcie"... deocamdată. Il aşteptăm.

(Va urma)

TAKE SOROCEANU

note

Au fost aleşi în juriul Salonului Oficial, pe anul 1929, următorii artişti : pictorii Marius Bunescu, C. Mihăilescu, Take Soroceanu, şi sculptorii I. Jalea, C. Medrea. E un succes pentru „Arta română", căci toţi cei de mai sus sunt membrii ai acestei societăţi.

Gazetaria

așa și-așa...

la Capșa

Minulescu perorează împotriva artei noui: „Domnule nu-i mai înțeleg. Sunt nebuni curați... Absolut nebuni". Al. Stamatiad e și el indignat· „Domnule asta e arta? Inteleg să pui pălăria așa... sau așa... chiar așa dacă vrei.—Dar așa ?" Când a zis întâia oară „așa..." Al. Stamatiad a pus pălăria puțin pe urechea stângă, la al doilea „așa" o așează pe urechea dreaptă, la al treilea o dă mânios pe ceafă, iar la ultimul o întoarce indignat, revoltat cu fundul în sus trântindu-și-o în creștetul capului.

Și când te gândești, că „prin anul una mie nouă sute opt îmi pare" alții explicau cum se așează pălăria și alții vroiau să închidă pe Minulescu între nebuni. Goana torțelor...

●

poetul bărbier

Se știe că tânărul autor al „flautelor de mătase" e pe cale să le transforme în brice și pămătufuri de ras. Vis-à-vis de fundația Carol o firmă anunță de pe acum: Aci se va deschide salonul de coafură: „Camil Baltazar"...

La Capșa comentariile sunt firește foarte felurite.

— Bine domnule, bărbier, tocmai bărbier să se facă, exclamă unul ?

— „E greu până își găsește omul vocația" îl complectează altul.

— Cine ar fi crezut, în vremea romantismului cu plete, că se va recruta un bărbier chiar din rândurile poeților, întrebă G. Gregorian pe gânduri.

— Ce vrei s'a găsit totdeauna câte o coadă de topor, închee caricaturistul Sell.

●

Bonaparte"

„Facla Românească" e o revistă săptămânală scrisă cu pasiune și nerv, dar fără prea mult discernământ. Așa că verva extraordinară a unor pagini e anulată de multe lucruri adunate la întâmplare și cu o mulțime de lapsus-uri inexplicabile. Sunt mai întâi hârtia și tiparul prea sărăcăcioase pentru o revistă de atâtea ori bine scrisă, pe urmă prea multe neglijențe în redactare.

Iată de pildă numărul trecut ne aduce o poezie iscălită simplu „Gregorian", ca și când ar fi fost iscălit „Bonaparte".

E inutil să mai adăogăm că poezia nu e nici măcar a lui George Gregorian, ci a altuia care nu vrea să-și mărturisească numele de botez se pare.

SPIRITUL LUI SACHA GUITRY

Aceasta se petrece în China. Un chinez se pregătește să meargă la târg. Târgul este la câteva zile depărtare de casa lui. Este seara plecărei. Işi ia adio dela femeia sa.

— La revedere, Miere de Crisantemă, ce vrei să-ți aduc din târg ?

— Ași vrea mult un pieptene.

— Un pieptene ? Fie. Insă eu am să fac multe cumpărături. Cum să-mi aduc aminte ?

— N'ai decât să te uiți la lună. Tu o vezi, e în creștere: ei, bine! pieptenele pe care-l doresc este exact de forma aceasta.

— Am înțeles, la revedere.

— La revedere.

Și chinezul se duce: ajunge la târg; își face târguelile. Și după ce le-a terminat, spre seară, își aduce aminte de promisiunea sa. Insă nu-și aduce aminte de loc, care era obiectul dorit. Iată-l la un negustor, căruia îi spune:

— Ascultă-mă. Am promis femeiei mele să-i aduc un obiect, însă nu-mi aduc aminte despre ce era vorba. Ah! da, așteaptă. Imi amintesc, că ea mi-a spus să privesc luna.

— Privește-o. Este rotundă.

(Luna care era în primul pătrar la plecarea chinezului, era în prezent plină).

— Trebuie să fie un obiect rotund.

— O oglindă fără îndoială.

— Soția mea n'a mai avut așa ceva. Aceasta trebuie să fie.

Și chinezul alege o oglindă, o plătește, o împachetează și își reia drumul...

Ajuns acasă, este primit de către soția sa, care îi zice:

— Bună ziua, bărbate. Mi-ai adus ceeace ți-am cerut ?

— Iată.

Și chinezul întinde pachetul soției sale care se grăbește să-l desfacă (nu pe chinez, pachetul).

Insă femeia aceasta nu văzuse niciodată o oglindă.

Ea observă în oglindă o față și se indignează:

— Bărbatul meu a cumpărat o altă femeie!

Și Miere de Crisantemă plânge toate lacrimile micei sale inimi.

Hohotele fac să vie mama ei.

—Ah! mamă, mamă, strigă ea! Vino să vezi. Bărbatul meu a adus o altă femeie în casă.

Mama ia oglinda, o privește și spune fiicei sale:

— Ce poate să-ți facă aceasta; este atât de bătrână și de urâtă.

●

Un bijutier vede intrând în prăvălia sa un domn foarte bine, care s'a dat jos dintr'o trăsură și care poartă un braț bandajat într'o eșarfă. El cere să-și aleagă niște bijuterii.

Alegerea sfârșită, cumpărăturile se ridică la suma de 11.111 franci și 95 centime. Se tocmesc. In sfârșit cad la învoială., pentru cifra de 10.000 franci.

Domnul cu brațul în eșarfă întreabă:

— Eu am brațul în eșarfă. Vreți să-mi faceți serviciul de a scrie câteva rânduri în locul meu ?

Și dictează:

Scumpa mea,

„Trimete-mi prin purtător suma de 10.000 franci"

Ia biletul, îl împachetează. Bijutierul îl vede dând scrisoarea birjarului, trăsura pleacă, domnul reintră în prăvălie. Așteaptă. După o jumătate de oră, birjarul se înapoiază cu cele zece bilete de o mie.

Domnul cu brațul în eșarfă plătește, salută și pleacă.

Insă seara, bijutierul este întrebat de soția sa:

„Pentruce mi-ai cerut astăzi zece mii de franci?"

●

Iată cum definește într'un mod spiritual Sacha Guitry, Parisul:

A fi parizian, este într'adevăr un lucru aparte. Nu este nici o funcțiune, nici o meserie și nici o situație — și în acest timp sunt toate acestea — este ceva unic, ceva de neprețuit și de altminteri este ceva ce nu se poate cumpăra.

Dacă ași fi întrebat brusc:

— Ce este Parisul ?

Ași răspunde iute, bineînțeles, că Parisul este cel mai frumos oraș din lume și că este capitala Franței — pe urmă aşi reflecta o secundă și aşi adăoga:

— Dar mai este ceva de-asemeni... și ceva mai mult. Ceeace numim între noi Paris nu este în realitate decât a mia parte din Paris. Numai 3.000 de persoane — nimic mai mult. Este repetiția generală și premiera unei piese, zece săli de restaurant, este „avenue du Bois" — pe malul stâng — între unsprezece ore și amiază, cursele între două și cinci, este „rue de la Paix" dela cinci la șapte ceasuri— foarte puțin lucru, dar totul.

literara

o seama de cuvinte

Poetul irlandez W. B. Jeats, titular al premiului Nobel, s'a interesat totdeauna foarte mult de punerea în scenă a dramelor sale lirice. In cursul repetițiilor uneia din piesele sale la Albey-Theatre din Dublin, el certă electricienii din cauza luminatului, care îi părea insuficient. După numeroase încercări un scurt circuit provocă un început de incendiu. Fără să observe agitația actorilor, Jeats strigă entuziasmat :

— Insfârșit, iată. Aceasta-i lumina care ne trebuie.

— Te cred, îi răspunse directorul teatrului. Insă aceasta ne va costa prea scump.

●

Cu ocazia reprezentării piesei sale **Cocktail**, Alfred Savoir a fost întrebat de către un obișnuit al culiselor, despre felul cum au decurs primele reprezentațiuni.

— Hm ! răspunse scriitorul, destul de rău, dar aceasta n'a influențat asupra publicului.

— Pentruce ?

— Pentrucă publicul nu era acolo.

●

Pictorul Van Dongen avu de curând ca model un om politic, care servește adeseori ca motiv de inspirație desenatorilor umoristici. Odată portretul terminat, Van Dongen întreabă modelul său despre părerile ce împărtășia asupra acestui portret.

— Foarte bine, da, foarte bine. Imi seamănă. Totuș, trebue să admiteți, că acest potret nu este ceeace d-voastră ați făcut mai bun.

— Aveți perfectă dreptate ripostă pictorul, însă trebue să admiteți deasemenea că nici d-voastră nu sunteți ceeace natura a făcut mai bun.

●

Jérôme Tharaud este probabil unul dintre cei mai pleșuvi scriitori francezi de astăzi. Se povestea înaintea lui, că un savant american a calculat că omul are în mijlocie o sută de milioane de fire de păr. Jérôme Tharaud, uitându-se într'o oglindă, protestă :

— Ce exagerare !

●

Sub Ludovic XIV, în colegiul din Navara, un școlar se ia la ceartă cu tânărul marchiz de La Trémouille ; se luară apoi la bătaie. Marchizul spune celuilalt :

— Știi tu că eu sunt fiul unui duce ?

— Foarte bine, ripostă adversarul său, dându-i o lovitură de picior în spate, când vei fi prinț nu voi mai avea ocazia să te servesc aâtt de bine.

bazar

JALONAREA ATLANTICULUI PRIN INSULE ARTIFICIALE

Se studiază de mult timp proiectul de a stabili între Franța și America insule de legătură pentru aterizarea avioanelor.

Proiectul lui Armstrong, șeful serviciului de experiențe mecanice al casei Du Pont din Nemours, este pe cale să fie realizat. A fost semnat un contract pentru construirea primei insule flotante pe Atlantic, care va costa aproximativ 2.500.000 de dolari.

Această insulă este prima dintre cele șeapte insule, cari vor fi instalate la 325 de mile una de alta. Va avea 1,200 picioare lungime și 400 picioare lărgime și va fi terminată în Februarie 1929. Locul ales este la 500 de mile spre răsărit de New-York.

Căpitanul aviator Fonck va face primul zbor de încercare între New-York și această insulă.

Capitalul necesar instalării celor șapte insule se ridică la suma de 50 milioane dolari.

Fiecare insulă va avea un post de radio, o stațiune meteorologică și de asemenea depouri de benzină. Rămâne doar chestiunea de a se construi și hoteluri.

Primele patru insule vor fi dispuse pe latitudinea Azorelor și celelalte trei în direcția Parisului, Londrei și Romei.

In consecință se prevede construirea unei flote de o sută douăzeci de avioane mari, cari să servească la transportul pasagerilor.

ȚESATURI ARMATE

Cunoaștem cimentul armat și de asemenea sticla armată, aproape imposibil de spart. O informație din Londra anunță acum țesătura armată.

Inventatorul afirmă că ar fi pus la punct acest sistem, după șeaptesprezece ani de cercetări și experiențe.

E vorba de un fel de aliaj metalic care încorporat printr'un procedeu special în stofe, le-ar da o rezistență de necrezut, bine înțeles, păstrându-le supletea și lustrul. Astfel „armate", stofele se vor preta oricăror tăieturi și fantezii ale artei vestimentare, întocmai ca stofele obișnuite.

Iată o invenție, care desigur că va fi salutată cu plăcere de către un mare număr de inși, pentru cari problema îmbrăcămintei este greu de dezlegat.

caricatura zilei

GAFA

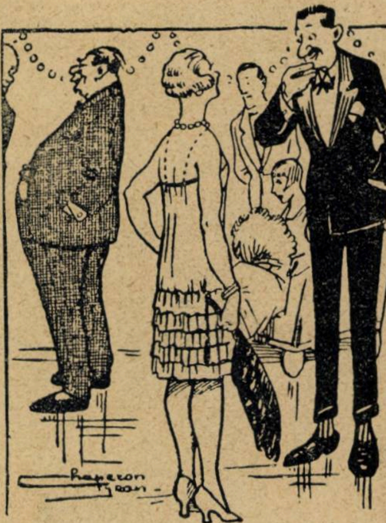

— Cine este D-nul acesta, așa de urât ?

— Fratele meu, domnule !

— Oh ! mii de scuze D-șoară, nu observasem asemănarea.

DEGHIZAMENT CU TALC

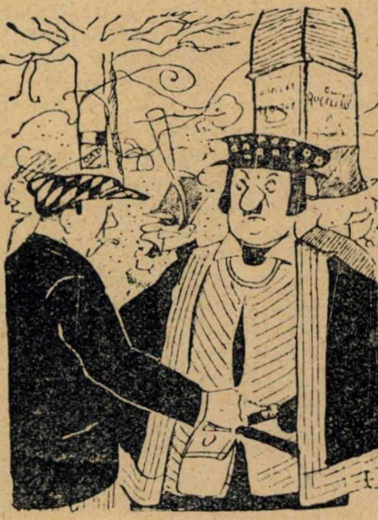

— Te-am prins... Vrei să-mi furi ceasul !

— Pardon ! N'ai înțeles gluma. Nu vezi, că m'am deghizat în pungaș de buzunare.

cărți redate în extrase

DIN VREMEA ECHIPAGIILOR

Memoriile Doamnei de Clermont-Tonnerre, născută Gramont

D-na de Clermont-Tonnerre, era nepoata Ducelui de Gramont fost ministru de externe sub Napoleon III (1879) înrudită cu cele mai de seamă familii din aristrocația Franței și Angliei. Frecventă salonul d-nei de Caillavet (mama colaboratorului lui de Flers) unde trăia Anatole France, d-na de Clermont-Tonnerre constată diversitatea compartimentelor în care se inchid cei mai mulți dintre francezi și făcând o paralelă între atâtea persoane pentru care salonul d-nei Caillavet era o bursă și între acelea întâlnite în vremea copilăriei, scrise minunate pagini „din vremea echipagilor“ o isbutită replică acelora din vremea automobilului deprimant, care a suprins-o până la nostalgie.

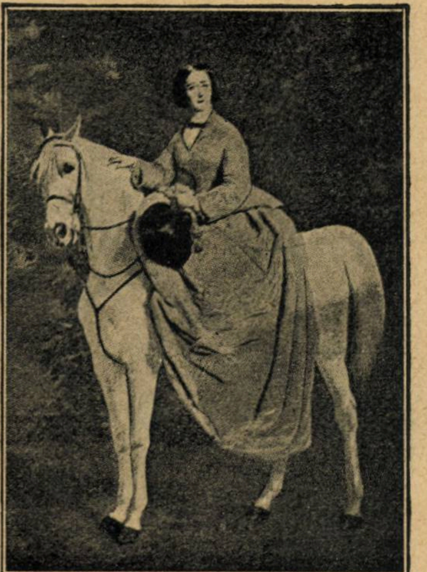

Bunica de Gramont mă trimise să-mi văd tatăl care era în garnizoană la Melun. Eram de trei ani și tânărul locotenent, pentru a mă distra, mă duse in grădină subt un prun încărcat pe care mi-l scutură pe cap. Speriată, mi-am ridicat ochii dela cismele înalte până la mustața de aur a tatălui meu. Il găsii prea mare și mă plictisea. Mă ocupai de micul lui basset.

D-na de Gramont mă răsfăța spunându-mi „mica regină“ și ocupându-se de mine ziua întreagă. Ascultam melancolică arii scoțiene la piano, mă plimbam cu trăsura, mă îndopam cu prăjituri, mă tăvăleam pe imensele covoare roșii și aveam două bone. Incercarea de a mă face să citesc mi se păru o crimă și am respins acest exercițiu.

Pe bunicul de Gramont nu-l vedeam aproape de loc. Mi-amintesc doar de cozile unei lungi redingote care se agitau și de un mic cap maiestos, traversând disprețuitor oceanul meu de covoare roșii și dispărând în dosul unei uși. Ultimii lui ani au trebuit să fie teribili, răsbunând succesele neîntrerupte ale vieței lui. El crescuse lângă leagănul contelui de Chambord și fusese prietenul fiilor lui Louis-Philippe. Se atașase apoi de al doilea împărat al Francezilor. Fiind ușuratic, foburgul Saint-Germain îi refuză fetele și astfel bunicul trebui să se însoare în ceața Scoției cu Emma MacKinon a cărei avere îi permise să ducă uimitor trena de ambasador al Franței.

El a luptat la 1848 și pentru bunele sale isprăvi fu decorat de Prințul President cu Crucea Legiunei de onoare. Reprezentând Franța la Turin, el avu strânse relații cu Cavour și conduse cu mare dibăcie politica lui Napoleon III care ajută mult unitatea italiană.

Mutat după succesele lui diplomatice din Italia la Viena unde bunica mea călărea minunat împreună cu împărăteasa Elisabeta care aprecia oamenii numai după însușirile lor echestre, bunicul meu frumos, mândru și fermecător cu femeile, nu suferea nici o rivalitate. Era un ambasador desăvârșit, plin de curtoazie, de măreție și cultură. In tinerețe cunoscuse pe Rachel care-i insuflase gustul de literatură. Dar tatăl meu era și el un adolescent frumos, mare și blond. Plimbându-se împreună prin Prater, bunicul meu observă că privirile trecătoarelor se îndreptau numai spre adolescent. Atunci îl încărcă cu un mare pachet în hârtie galbenă. Bietul tata, încă timid, nu îndrăzni să protesteze, dar nu uită incidentul... Copil încă, el spuse într'o zi micilor principi italieni cu care se plimba:

— Se pare că voi nu mâncați decât varză! Această aluzie la sărăcia unor mari familii romane, a produs un incident diplomatic. Pe atunci corespondența ambasadelor era mult mai comică, în stilul d-lui de Norpois al lui Marcel Proust. A III-a Republică înfrumusețează azi cu totul altfel limbajul diplomatic. Astfel când Viviani însoți pe Joffre în America, nu se sfii să spue:

— Dacă deschide gura Mareșalul, o șterg!

Războiul dela 1870, operă exclusivă a lui Bismark care-l pregătise 12 ani, îl surprinse pe bunicul meu ministru al afacerilor streine. Dovada de încredere și de simpatie ce-i dădu Napoleon III, a fost lovitura de grație pentru el care împărtășise optimismul general în izbândă. Pentru a lupta cu Bismark, trebuia un alt Bismark, dar Europa nu poseda decât unul. Nici nu trecuse două luni decând bunicul citise la Cameră declarația de război căreia trebuia să'i urmeze marșul triumfal spre Berlin, și imperiul al doilea și împăratul nu mai existau.

Tatăl meu, adolescent încă, într'o trăsură lângă împărăteasa Austriei și d-na de Metternich, aștepta din gura lor cuvinte istorice. Mare îi fu desamăgirea când auzi că Doamnele discutau cum să își așeze pălăriile.

O întreagă generație fu zdrobită de lovitura de măciucă dela Sedan. Asasinatul bismarkian era complect. Eu am cunoscut din frumoșii bătrâni de-ai celui de-al doilea imperiu niciodată consolați de pierderea cadrilelor. Am oroane de cel de al doilea imperiu. Și totuși, sfârșitul valsurilor și al crinolinelor nimbează acea epocă îndepărtată cu o aureolă feerică. Nostalgia amintirei sale e condensată în acel vals minunat al lui *Ravel* mult mai mult decât în muzica lui Offenbach. L-am auzit de douăzeci de ori, de treizeci de ori pe rând, acest vals al lui Ravel. Prin ferestrele întredeschise ale palatelor defuncte vin vafurile valsului fantomă; farandola învârtește sub lustrele dela Saint-Cloud, dela Compiegne și dela Tuileries; crinolinele pivotează în jurul enormelor pufuri de vatin pe care se etalează generalii. Și valsul e atât de intens că îmbată și destinul. Dar deodată devine fluid. transparent, sunetele i se sting, cadența șovăește și valsul moare pe colina incendiată dela Saint-Cloud. Parisul comunei la orizont e în flăcări!...

După căderea imperiului bunicul se retrase în casa din rue Perouse unde trăi singuratec până la moarte, ruinat pe trei sferturi în strălucitele reprezentanțe ce a dat Franței. Tradiția de a se ruina în serviciul țărei a pierit, făcând loc necesităței de raport a funcțiunilor și demnităților publice.

●

Mama bunicei mele a fost frumoasă și nu o supăra să i se spună lucrul acesta. Era sărbătorită, admirată. Bărbatul său, reproșându-i pe semne cam dur, mulțimea omagiilor ce primea, ea se aruncă în lacul din grădină. Dar voluminoasele bufante ale rochiei de velour roșu-închis, o menținură deasupra apei de unde fu pescuită și lăsată apoi în pace să își primească mai departe omagiile. Balzac, Distraeli, E Sue, au fost printre admiratorii ei de marcă. Ce păcat că corespondența dintre ei și străbunica mea a fost arsă de zelul puritan al fiicei sale Leontina car nu se măritase pentru a nu-și părăsi mama.

Străbunica aparținea familiei d'Orsay din Anglia. Eu am văzut-o la extremitatea vârstei. Semăna cu o piramidă. Mica ei figură încadrată de cozi punctate cu perle și acoperite cu dantele, cutele unei vaste rochii mătăsoase acoperind fotoliul, făcea din ea o fiinţă maiestoasă..

●

Bunicul meu de Beauvau ura singurătatea şi decâte ori îl lăsam singur ne ameninţa cu desmoştenirea. Când la 50 ani îi muri tatăl, el se plânse : „iată-mă orfan", iar în curând îngropându-şi şi un frate şi cum valetul descălţându-l îi descoperi o bătătură, spuse consternat : „asta 'mi mai lipsea". Deşi avea o familie numeroasă, el îşi sporise averea astfel că azi încă trăesc vreo 12 familii din banii lui, Gutos şi gras, el avea în mijlocul feţei un mare nas roşu. Când tatăl meu voia să mă umilească, îmi spunea : tu vei avea nasul bunicului". Tânăr, bunicului de Beauvau, i se atribui o paternitate neregulată, după nasul copilului şi se stabili atunci un dicton :

— Dumnezeu iartă, lumea uită, dar nasul rămâne !

Cumnatul bunicului meu, de Choiseul, adora şi el femeile, fiind cel mai fericit alegător de cadouri. Resistându-i o femeiuşcă, o silui. Ea bătu sărmana drumurile Germaniei şi Italiei în trăsură, dar zadarnic. Născu. Soacra ei salvă desperarea norei convingând-o de amestecul Sfântului Duh. Astfel când m'am întâlnit întâia oară cu d-ra Z. era cât pe aci să exclam : „e unchiul de Choiseul care şi-a ras mustăţile !

●

Părinţii mei aveau alte preferinţe : valeţi, dineuri şi cai admirabili. Intre prietenii numeroşi ce primeau erau şi englezi din familia bunicii. Unul din aceştia, George Bennet — în urmă Lord Tankewille, era un dandy extravagant şi frumos, care venea zilnic la noi cu o floare roşie la butonieră. Zvârlea aurul cu pumnii pe sub mobile, ca să mă vadă umblând în patru labe. La ţară mă lua cu el la vânătoare şi mă punea să izbesc vânatul viu cu capul de arbori spre a'l ucide complect şi astfel mă întorceam cu hainele însângerate, fără să'l fi putut refuza. Cânta la pian şi din gură, picta şi imita pe clowni şi într'o bună zi, după multe năzdrăvănii, dispăru şi trăii 20 de ani fără să ne revadă. Eu cred că virtutea mamei jucă un rol în dispariţia lui.

George Bennett avea o soră, Ida Tankewille care'i semăna mult. Venea des în Franţa şi călărea splendid cu tata, iar mamei i-a mărturisit că incompetenţa englezilor în amor o obligă să se desfete uneori la Paris, Răsfăţată, răsfoind odată un album geografic, spuse bărbatului ei : vreau să mă scald în lacul acesta. Ei plecară în acel punct al globului unde se afla lacul dorit, se scoboară, dar la înapoere, în apropiere de Havre ea se îmbolnăvi grav şi muri. Bărbatul ei nu-i supravieţui decât două zile.

●

O altă rudă, ducesa de Luynes reprezenta graţia extremă, surâsul suveran şi cucerise în viaţa ei fastuoasă prestigiul de pe scenă al lui Sarah Bernhardt, avea saloane imense, cu mari covoare. In Damperre care era cea mai strălucită reşedinţă din apropierea Parisului, ducea o viaţă ca în basme, făcând cu cei doi copii ai ei ieşiri impresionante în trăsura mare, pe opt arcuri, cu umbrela deschisă şi surâzând magnific în dreapta şi în stânga de îţi venea să aplauzi nebuneşte. Nu ezită să străbată **Europa spre a participa la botezul micei Olga, fiica Ţarului.**

Unul din unchii ducesei era ducele de Daudeauville, cel mai autentic şi mai bogat înfăţişetor al vechei lumi regaliste. Avea numeroşi copii şi nepoţi bine făcuţi bine dotaţi, bine căsătoriţi şi fecunzi cu excepţia unui nepot .La Rochefoucauld însurat cu o artistă română (Alice Cocea). Azi sunt încă vre-o 60 de descendenţi de ai lui care stăpânesc cele mai frumoase castele şi locuri de vânătoare ale Franţei. După 27 ani de reprezentare a fiefului său politic, fu extrem de surprins când alegătorii îndrăzniră să-l schimbe cu d., Caillaux.

Ducele avea gustul echipagiilor. La el totdeauna se înhăma în mod automat. Când pleca la Dampierre, la ducesa de Luynes în marele faeton de gală, urmat de un lung şir de alte trăsuri cu invitaţi, simţia o sinceră bucurie. In tren însă, la restaurant, părea extrem de impacientat că-l servea după alţi călători. „Desigur că nu ştiu cine suntem" îşi explica el.

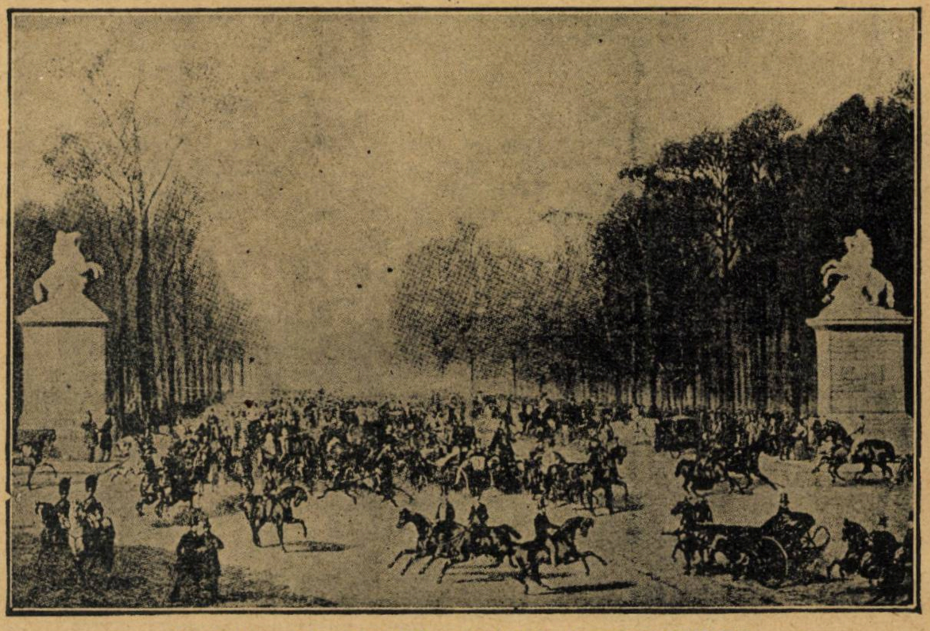

CHAMPS-ELYSÉE IN VREMEA ECHIPAGIILOR

Acea procesiune de cai şi trăsuri frumoase şi de femei frumoase se plimba câteva zile prin văile înverzite ale pământurilor sale. Intr'una din zile, ducesa de Luynes surprinsă de un nor de praf provocat de o brişcă ce-i mergea în faţă, opri convoiul şi trimise un prieten să ceară necuviinciosului să treacă la coada convoiului.

— Nu ştii că e ducesa de Luynes în trăsură ?

— Ducesa de Luynes ? răspunse republicanul, poţi să-i spui că-mi pasă de ea ca de 1840

Pierzându-şi bărbatul în 1870 ducesa de Luynes se duse ostentativ, noaptea, cu o lanternă în mână, să-i caute corpul pe câmpul de luptă şi faptul fu aflat. Deaceea în jurul ei trăi multă vreme o strălucită societate. Invitându-mă odată cu d. de Clermont-Tonnerre la Dampierre şi nefiind liberi in acea zi, ea nu ne putu scuza niciodată.

Când ducesa de Luynes pleca în călătorie toată lumea era ţinută în curent cu fazele călătoriei sale. Ocupa iarna la Cannes o vilă pe o colină şi conducea singură poney prin centrul staţiunei. După amiezile făcea lungi plimbări în convoi de trăsuri, ca la Dampierre, ea ocupând prima şi cea mai elegantă trăsură. Toţi şefii de gară îi eşeau înainte **pe peron şi-i anunţau orariul, iar la** Cannes se ieşea cu flori înaintea ei. Şi azi se mai spune : Cannes s'a schimbat mult din vremea ducesei de Luynes. Acum o altă ducesă X e şi ea o vedetă a localităţei, dar îşi schimbă ades programul, plecând în insula Saint-Honorat cu câte un marinar din port şi dacă e mulţumită, îl cinsteşte. Câte unul se plânge :

— Inchipueşte-ţi, nu mi-a dat decât 50 de franci, ticăloasa !

●

Ce a mai rămas din strălucirile acelui trecut ? Cei mai mulţi au murit, caşi felul lor de trai. O lume nouă i-a înlocuit. Grădinile din Cannes sunt înecate în acel trecut ca vaporul Titanic sub valuri.

In adevărata lume bună sunt cuprinşi acei francezi care ştiu să se îmbrace şi despre care curtezanele vestite spun că sunt şi cei mai pricepuţi în amor. De aceea când Felix Faure muri în condiţiuni groteşti, un clubmen cu experienţă râse : „se vede că nu era obicinuit" ! (Bietul preşedinte primise o doamnă îndată după dejunul pe care i-l împrăştie pe cap şi muri).

IN VREMEA CAILOR

La 20 de ani eram asemenea cârpaciului din La Fontaine şi banii îi consideram fără valoare. Hipersaturată de lux, în contact cu bogaţii Parisului, păream blazată. Părinţii mei cumpăraseră dela Montescquieu-Fezensac, un mare palat la colţul străzei Chaillot cu Champs Elysée. Poarta din mijloc nu s'a deschis deodată de două ori în 20 de ani spre a lăsa să iasă cortegiul funebru al părinţilor mei — în 1905 al mamei, iar în 1925 al tatei. In zilele de mari recepţii, trăsurile intrau pe prima poartă, şi ieşeau prin a treia. In faţa intrărei era un peron cu mai multe trepte, adăpostit de o marchiză lipită de înaltul peristil susţinut de patru coloane. O fântână de Dalou împodobea zidul din fund.

In serile de gală lumina electrică şi căldura întâmpinau pe splendida scară mulţimea invitaţilor serviţi de o armată de lachei în livrele şi pudraţi.

Pentru a mobila volumul imens al casei au trebuit ani de colinde pe la marile vânzări, la contele d'Essex, de Secretan şi alţii, cumpărând de toate.

Mama mea moştenise gustul sigur al Rothschildilor. Eu însu-mi începeam să colecţionez cărţi care mi-au priit. Vizitam ades pe d-na Belin, faimoasa anticăreasă de pe cheiul Voltaire, căreea un englez îi cumpără într'o zi câte-va cărţi cu 80 mii de franci. Curioasă, d-na Belin află uşor că fusese lordul Salisbury. O singură dată s'a înşelat această cunoscătoare pasionată, cumpărând la Londra o a doua ediţie Moliere ilustrată de Boucher, drept întâia ediţie. Uitase pagina pe care se găsea cuvântul revelator: **M-me la contesse,** în loc de **M-me la comptesse.**

Intre alte opere de valoare artistică aveam în sofragerie un gobelin reprezentând Toaleta lui Psichè, cu tonuri de auroră. Era de un efect fantastic în serile de dineu. Are o singură replică: la Palliaze Madama din Turin.

Ce muncă şi ce risipă representau dineurile noastre! Cred că părinţii mei au primit împreună aproape o sută de mii de persoane în viata lor. La înmormântarea tatei au participat 5000 de persoane, iar la pomenirea de un an numai zece.

Casa noastră a fost la Paris cea mai fastuos primitoare. Tatei îi plăcea mult să aibă lume, iar mama conducea cu ştiinţă acea uzină de recepţii. Ea era în curent cu toate, supraveghea totul, nu uita nimic. Cred că ar fi preferat altă lume şi un cerc mai restrâns, dar avea cultul datoriei şi cu toată averea ei, nu excita nici o invidie, ci împăca pe toată lumea.

Mie nu-mi plăcea nimic atât de mult ca echipagiile care rulau în sus şi în jos pe Champs Elysée. Când castanii erau stufoşi, eu găseam totuşi un colţ de fereastră prin care urmăream trăsurile Victoria în care se etalau tinerele perechi indolente: d-na cu umbrela deschisă, d. aşezat lângă ea, vizitiul şi feciorul şi doi cai săltăreţi mergând înspre Bois. Sau un factor admirabil înhămat condus de un tânăr foarte elegant. Erau şi cupeuri cu un cal bătrân, cu vizitiu bătrân şi cu o persoană bătrână în interior. Singuri bolnavii aveau roţile cauciucate şi lumea râdea.

Părinţii mei aveau o serie de cai zişi de trăsuri mari, pentru d'Orsay şi caleşti, cai mijlocii pentru landouri şi perechi admirabile, nervoase, ştiind să joace în loc, ridicând în sus labele cu vioiciune, pentru faetoane şi „Victoria" şi în fine calul de noapte care-l purta pe tata la Cerc şi la Operă.

Proprietarii de echipagii bine ţinute erau cunoscuţi şi remarcaţi la Paris de pietonii aşezaţi înadins în rontul dela Champs Elysée.

Când suna „berlina" lui Gordon Benneff sau a lui Charles de la Rochefoucauld, alergam la fereastră să le admir. Alămăria aceea care suna printre frunzişul castanilor în floare, sub cerul albastru, era ca o fanfară a bucuriei de a trăi.

M'au dus la Operă, la teatre, la baluri, căci eram de 17 ani, dar Parisul propriu zis era închis tinerelor fete. Dar cunoscui alte trei oraşe a căror complexităţi îmi deschiseră orizonturi noui: Londra, Florenţa, Francfurt. Călătoria mea la Londra fu o exaltare. La Tringpark, în familia Rothschild cunoscui în carne şi oase oameni de seamă ai Angliei între care pe lordul Curzon care se hotărîse încă din liceu să devie vice-regele Indiei şi a izbutit întocmai ca lordul Rosebery care hotărîse de timpuriu să fie primministru, să câştige Derby-ul şi să se însoare cu o princesă.

Dar Florenţa cu emoţiile ei de artă care-ţi parfumează toată viaţa! Pe colina dela Fiesole recitai versuri din Ronsard, căci învăţasem să citesc.

Dar Francfurtul cu atmosferă de pace şi familie, unde se fac copii, muzică şi parale multe!

Şi în timpul acestei călătorii câte cereri de căsătorie plouară asupra mea. Tineri pe cari nu-i cunoşteam şi care probabil se distrau prin alte staţiuni cu d-ra Zizi Pampon, mă cereau de soţie. După doi ani de suplicii îl văzui pe d. Clermont-Tonnerre şi-l preferai tuturor.

Şi ce caraghios mă îmbrăcau; într'un mantou verde, tivit cu imitaţie de astrahan şi cu nişte buzunare imense. Tatăl meu pretindea că am aerul unei umbrele care se învârteşte. Timp de patru ani m'am îmbrăcat dintr'un cupon de velour violet dela o mătuşă din Wagram.

Zidirăm la ţară Valliere, cu 30 de camere toate cu bae şi water. Caii de lux rămaseră la Paris, dar serviciul era asigurat prin 16 cai gri cu coadele împletite şi cu clopoţei încolăciţi în jurul gâtului. Omnibusul tras de cinci cai ducea şi aducea dela gară o mulţime de invitaţi veseli de petrecerile dela noi, de bridge, de muzica şi teatrul ce le ofeream. Marii Duci Wladimir şi Ciril ne-au vizitat de câteva ori.

ENTRE-SOLUL

Primul entre-sol în care am intrat, a fost al dnei Straus, prietena mamei. Vizita aceasta îmi dădu un prim gust îmbătător al vieţii de Paris. D-na Straus nu fu nici odată mai seducătoare ca în saloanele acelea joase, unde lumina intra cernută prin frunzişul castanilor. Ea era o evreică parisiană ceeace însemna de două ori parisiană, nerespirând bine de cât acolo unde nu e aer. Cum se aprindea electricitatea ea începea să trăiască, gata să ţină piept obicinuiţilor salonului său. Şi se întâlneau mulţi în entre-solul d-nei Straus. Toate nuanţele atmosferei parisiene erau reprezentate. Forain da replici lui Meilhac care venea să ne spună poveşti cu femei.

Adrian Hebrard, directorul lui Le Temps Marcel Proust, în tinereţea sa, Porto-Riche, Robert de Flers, A. de Caillavet. Ganderax, d-na de Regnier, d-na de Neailles, fetele lui Dumas-fils, Simona Le Bargy, Rejanē şi alţii mulţi aduceau la madame Straus mirosul cald a tot ceeace se petrecuse la Cameră şi Senat, prin ministere şi marile redacţii, dar mai ales la teatre. Abel Hérmant îşi aduse acolo primele romane. Figaro, ziarul atât de parisian şi Revue de Paris se comentau.

Fiică a compozitorului Halevy şi văduvă a lui Bizet, înainte de a scrie el Carmen, cei doi ani o duseră destul de greu. El da lecţii de pian, ea îl aştepta afară în trăsură. Când Bizet muri la 1875 figura ei pală şi marii ei ochi patetici impresionară pe pictorul Delaunay care-i făcu un portret — capodoperă a lui. Nelipsindu-i adoratorii, unul dintre ei, Emil Straus, îşi împărtăşi entusiasmul familiei Rothschild cu care era în bune relaţii, şi fiecare dori să vadă şi să audă pe Genevieva Bizet.

Un şir de echipagii umplea rue de Donai. Straus, avocat al Curţii de apel, era atât de îndrăgostit de Genevieva Bizet, că sfârşi prin a se însura cu ea, iubind-o până la moarte.

Parisul de atunci! Teatrul reprezenta fidel viaţa lui. Amorul de pildă. Ii trebuia patru acte pentru ca domnul după ce şi-a învins rivalii, să poată fi agreat de doamna. Adulterul era maşina infernală care făcea să meargă piesa şi în general intrigele de amor duse cu discreţie şi prudenţă se descurcau sub cerul Italiei.

O piesă nouă era un eveniment, fiecare piesă era primită cu febră, lojile şi avantscenele erau pline de cel mai elegant public al Parisului. Compoziţia sălei şi numele celor aduşi de frumoasele doamne, sporeau atracţia premierei. La fiecare cădere de cortină se ridica un freamăt, comentariile se porneau, bărbaţii circulau prin loji ducând d-nelor zvonuri de culise şi împreună cu glasèle dela Boissier pe care le luau cu cleştele spre a nu-şi murdări mănuşile de Suedia. Se dădeau sentinţe şi autorul discutat eşea uneori erou din încercarea aceasta. Piesa se comenta încă o lună după premieră şi nici un detaliu al înscenărei şi al jocului nu scăpa atenţiunei publicului.

Paul Hervien, prieten al d-nei Straus era unul din cei mai ascultaţi autori. Dar în timpul lui amorul nu era o aventură, a sta la masa familiei, burghez şi nezonabil, Hervien luptă pentru femee şi cu ajutorul divineiBariet triumfă în unele piese. L-am cunoscut pe Hervieu la un dineu dat de Grosclaude unde el venise cu baroana de Pierrebourg, o voinică şi frumoasă femee pentru care amorul era nota dominantă a vieţei. Ea îşi părăsise tot, consacrându-se omului de teatru, când baroana avea mosafiri, ea îl conducea până la uşe spunându-i:

— Cunoaşteţi drumul, nu este aşa? El în unicul ei amor şi Paul Hervieu îi închină un volum de poezii.

Ni se pare pastorală azi acea epocă, fără negrii şi fără invenţii. Amorul avea pe atunci însemnătate. Fără a merge atât de departe ca d. Paul Morand care pretinde că amorul e atât de plicticos că trebue mai mulţi spre a-l face, e sigur că spectatorii de azi vor altceva. Dar e deajuns să citeşti Amanţii, Indrăgostiţii, Trecutul, Turentul, pentru a retrăi fericiţii ani dinainte de război când tinereţea nu se pierdea în automobilism şi alte viteze.

Edit. Grasset-Paris

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde întradevăr în porii pielei
învioreazâ epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 19

6 Mai 1928

5 Lei

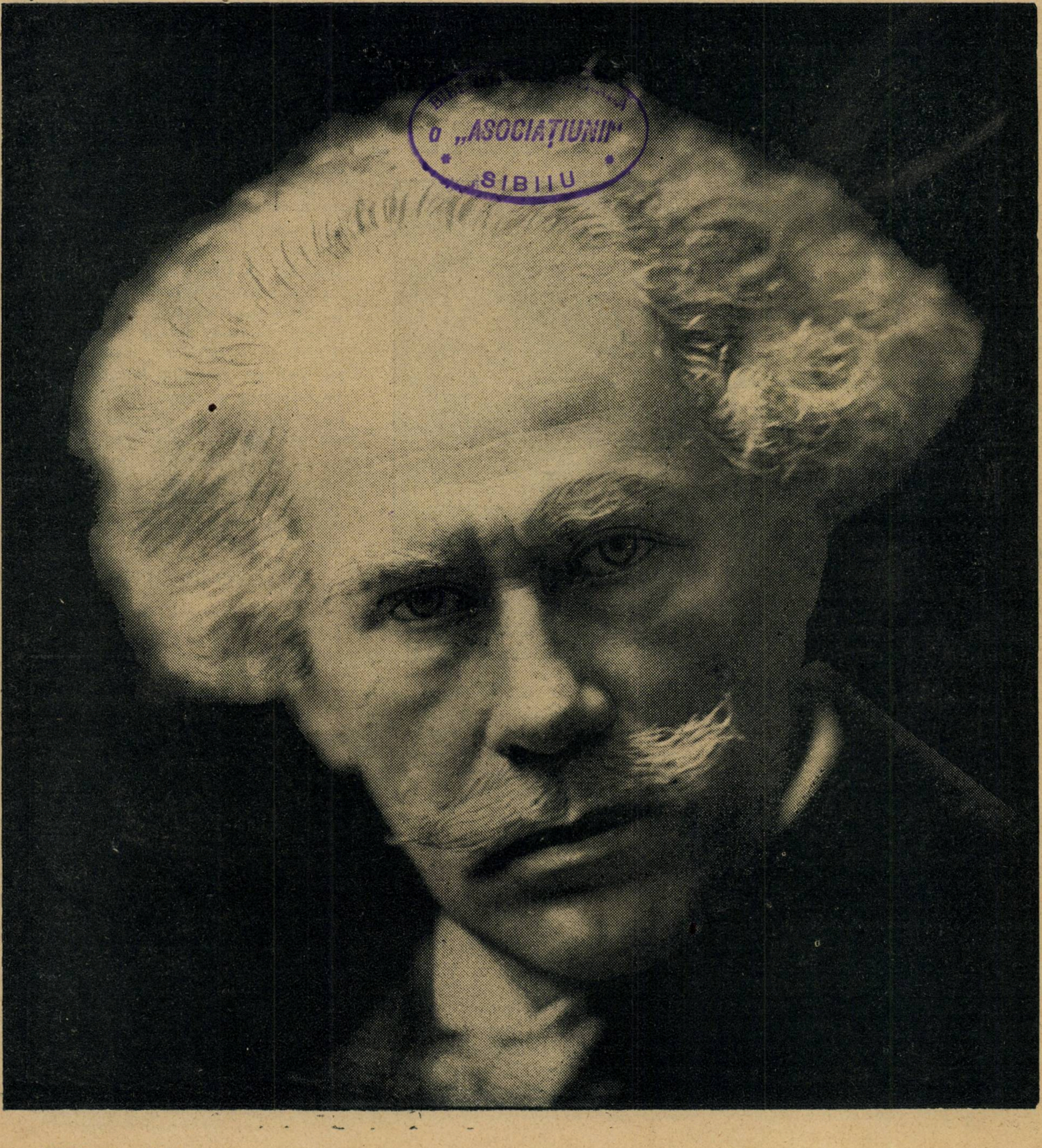

a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

1918 — 1928

ctitorii

BARBU DELAVRANCEA

Mare orator în discursurile în chestiunea naţională; novelist clasic în „Hagi Tudose“, „Bunicul“ şi „Bunica“; dramaturg epic în „Apus de soare“; în episodul lui Luca Arbore din „Viforul“ şi în primul act din „Luceafărul“, mare literat, în tot ce scrie, — Delavrancea este primul scriitor posteminescian care a pus la contribuţie tezaurul formelor, cuvintelor şi frazelor — creiate de Eminescu — rămânând totuşi, în acest tradiţionalism, pe drumul său propriu.

Ceeace distinge pe Delavrancea de toţi contimporanii săi este verbul, în sensul larg al cuvântului. Impreună cu Odobescu şi Vlahuţă, el este un maestru al verbului românesc. El face în proză pentru graiul muntenesc — sau mai precis — pentru graiul bucureştean-ilfovean, ceeace a făcut în versuri pentru graiul moldovenesc Eminescu. Personalitatea lui artistică între aceşti trei scriitori trebue situată.

Delavrancea este înfrăţit cu Eminescu printr'o calitate pe care acesta din urmă o are mai accentuat decât — pot zice — toţi scriitorii moderni. Această calitate, care, în mod impropriu poartă numele de „poezie“ „poetic“, este esenţială însuşire, nu a poetului, ci a scriitorului. Această calitate care face pe mulţi să considere ca „opere poetice“, bucăţi de versuri cari în realitate nu sunt decât extraordinare „opere literare“ — este adâncimea sufletului. Ea face ca imaginile lui Eminescu să aibă o aureolă, o perspectivă, o rezonanţă sugestivă infinită, lucru care face dintr'însul un scriitor absolut intraductibil. Cum o să pot traduce şi în ce limbă farmecul unor versuri ca

Stelele'n cer
Ard depărtărilor
Până ce pier...?

E cu neputinţă. — Aceeaşi calitate însă mai redusă şi mai neegală se găseşte în proza lui Delavrancea. Imaginile ce întrebuinţează nu sunt atât plastice, cum sânt la Odobescu, nici afective cum sânt la Vlahuţă. El nu ne dă nici conturul lucrurilor, ca unul, nici puterea lor emoţională, a celuilalt. Imaginile lui Delavrancea pătrunzând în atmosfera sa sufletească se aprind, dobândesc o strălucire mai puternică decât realitatea. Delavrancea, ca şi Eminescu, este un imaginativ. Imaginativ în discursuri, în nuvele şi în dramă. Imaginativitatea însă, cum am spus nu e o calitate de poet, ci de scriitor. De aceea primele lui nuvele s'au impus prin talentul scriitorului, nu prin acela al poetului. Şi de aceea, în afară de cele trei nuvele, enumerate la începutul acestui articol, toate celelalte cuprind nu stări estetice, ci psihologice. Ele emoţionează pe aceia care au dispoziţiune sufletească analoagă, Fie că această dispoziţiune e provenită din însăşi constituţia conştiinţei, fie din expeeienţa unor fapte analoage cu cele povestite de nuvelist. Ele şi-au produs efectul în vremea lor, când dispoziţiile sufleteşti ce implică erau oarecum generale. Astăzi însă, când acele dispoziţiuni au trecut, — ne lasă reci. Şi de aceea, iarăşi cu toate că a scris atât de mult, nuvelele sale, n'au în literatură locul pe care îl au bunăoară, un Carageale, sau un Slavici, fără să mai vorbesc de ceilalţi în viaţă. Chiar Creangă cu al său „Moş Nikifor Coţcarul“ având o varietate mai mare de mijloace poetice şi realizând o sinteză mai discretă şi mai completă îi poate trece înainte. Căci Creangă este mai nainte de toate un poet epic, care numai din greşală a scris bucăţi în proză ca „Moş Roată“ sau „Cinci pâini“. Delavrancea în nuvele nu are puterea plastică, fără de care nu există poezie.

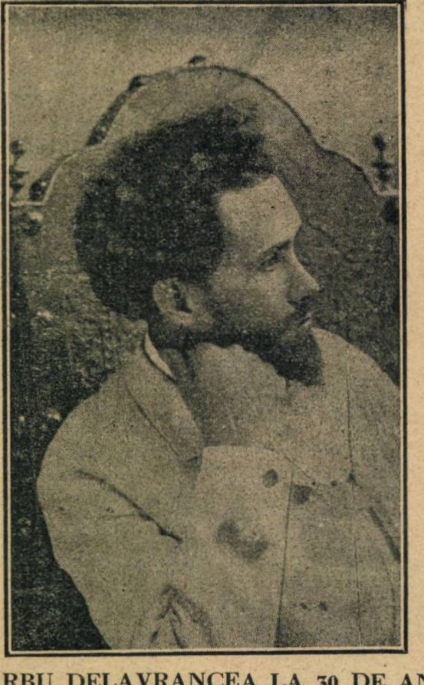

BARBU DELAVRANCEA LA 30 DE ANI

Această putere se repetă în epicismul dramatic al dramei „Apus de soare“. Delavrancea creiază o figură dramatică, ce poate fi pusă alăturea cu creaţiunile mari ale dramei. Ştefan, eroul ei, este un om întreg la suflet şi la minte, dar e bolnav şi aproape de sfârşit. Intre sufletul sănătos şi între trupul slăbănogit se dă o luptă cumplită. Sufletul lui sănătos a cârmuit 47 de ani Moldova. El cere s'o cârmuiască mai departe — şi după moarte. Voinţa lui trebue să se înfăptuiască cu orice preţ. Şi astfel, despreţuind durerile mortale, se ridică năprasnic de pe patul unde rănile îi fusese arse, ia sabia, ese afară în uliţă şi ucide pe Ulea, care îndrăsnise să-i calce voinţa şi să proclame domn pe Ştefăniţă în locul lui Bogdan. E vina tragică ce-i aduce moartea. Ştefan din „Apus de soare“ are o viaţă estetică obiectivă. El trăeşte în afară de subiectivitatea autorului şi trăeşte prin modul cum a fost conceput, nu numai prin cuvântul ce-i dă expresiunei. Sublima resignare a lui Luca Arbore din „Viforul“; poezia misterului desvăluit din actul I al „Luceafărului“ au aceeaşi valoare, universală ca şi figura lui Ştefan unde putinţa sufletească şi neputinţa trupească se iau la luptă dârză şi fără ertare. Intr'aceste creaţiuni verbul lui, strălucit prin sine însuşi, ajunge la profunziunele şi rezonanţele din Scrisoarea I“ de Eminescu. Discursul lui Ştefan din actul III din „Apus de soare“ este de un sublim de cea mai minunată calitate. El mişcă şi înfioară, sgudue şi încântă. E marele orator Delavrancea din discursurile lui naţionale, devenit acum poet — demiurg.

MIHAIL DRAGOMIRESCU

De vorbă cu Vlahuţă şi alt prieten

DISCURS ROSTIT LA INMORMÂNTAREA LUI BARBU DELAVRANCEA, IN BISERICA BANU DIN IAŞI, IN ZIUA DE 1 MAIU 1918

Jalnică Adunare,

In numele teatrelor naţionale, cărora talentul lui Barbu Delavrancea le-a dăruit seri de artă înălţătoare, vin să aduc o smerită şi îndurerată închinare în faţa corpului său neînsufleţit.

Incă un vârf de munte pe care îl pierdem, încă o culme care trece dincolo de hotarele noastre!

Cu el nu s‘a stins o lumină şi a amuţit un glas; cu el s‘a stins un cer întreg de aştri şi o furtună de glasuri, un clocot de voci care îndeamnă, care mână, care răscolesc.

De mult nu se va fi simţit o tăcere aşa de adâncă, cum este aceia care se coboară în jurul nostru, acum! —

Inzestrat cu talentul lucrurilor mari şi cu patima lucrurilor frumoase, Barbu Delavrancea a străbătut mai toate ţinuturile artei, amator merituos în toate, maestru neîntrecut în câteva. Cu greu se vor găsi nuvele superioare acelora ale lui Delavrancea şi mai cu seamă, greu se vor găsi discursuri care să nu pară plăpânde alături de cuvântările lui! Ce isvor de vorbe fermecate, ce peşteră de vijelii năvalnice era această gură, pecetluită astăzi pentru totdeauna! Cine a rezistat cuvântului lui Delavrancea, cine n‘ar fi mers la porunca lui, cine mai cuteza să vorbească îndată după dânsul, să părăsească îndată portul tăcerii în uriaşa agitare de talazuri pe care o lăsau după ele peroraţiile elocvenţii lui!?

Consacrându-se toată vremea nuvelei pe care a înălţat-o şi tribunei pe care a sfinţit-o, Delavrancea a abordat teatrul târziu. S‘ar fi putut crede că genul acesta va rămânea complect în afară de rodnica sa activitate literară. Şi totuşi — oricât de târziu — Delavrancea trebuia să urce scena şi s‘o umple cu plăsmuirile puterii lui creatoare. Meşterul vorbei artistice şi impetuoase, a expresiunii care mişcă, a ripostei care nemereşte, nu putea să nu se lase ispitit până la urmă de dialogul dramatic, unde toţi vorbesc bine şi toţi răspund la timp, unde chiar acela care se exprimă cu neîndemânare, trebue să-şi arate stângăcia tot cu artă şi cu meşteşug. Istoria trecutului nostru i-a dat cadrele cele mai potrivite, pentru întrupările lui dramatice. S‘a sculat Ştefan dela Putna şi Rareş dela Probota, s‘au revăzut aduşi de dânsul, în mijlocul urmaşilor, în mijlocul nostru, pentru a ne fi pildă de vorbă înălţătoare, de gând cuminte, de faptă strălucită! Delavrancea a proslăvit în dramele acestea c‘o dragoste duioasă pământul Moldovii, unde nu şi-a început zilele, unde nu şi le-a tors, dar unde i-a fost dat să le sfârşească, coborându-şi acuma oasele sale alături de toţi acei strămoşi despre care zicea în drama „Apusului de Soare“, că proptesc pământul Moldovii ca umerii unor uriaşi... Creator — către finele vieţii sale — de eroi de tragedie, i-a fost dat lui însuşi să sfârşească în ţesătura celei mai grozave tragedii. Moare răpus şi fără să fi putut ca eroii pe care îi alcătuise după chipul şi asemănarea sa, fără să-şi fi putut striga suferinţa care-i mistuia făptura, în strălucita tiradă a unei sguduitoare încheieri. Fiindcă în tragedia care l-a răpus pe dânsul nu se vorbeşte, se spune numai din ochi şi se picură numai dintre gene!

Dormi suflet amărît şi nemângâiat! Odihneşte-te în pământul acestei Moldove, ospitalieră a tuturor suferinţelor. Culcă-te cu faţa către răsărit, să vezi numai florile care răsar din văi, nu şi zăbranicul care se lasă peste munţi! Aducă-ţi vânturile numai sunetul lanţurilor care cad, nu şi al cătuşelor care se prind! Visează ceiace n‘ai putut vedea şi uită ceeace ai văzut!...

Fie-ţi ţărâna uşoară!

IOAN PETROVICI

NOTE BIOGRAFICE

Barbu Ştefănescu Delavrancea s‘a născut în anul 1858 la Bucureşti. Studiile secundare şi juridice le-a făcut la Bucureşti şi le-a continuat la Paris. Revenit în ţară, a intrat în ziaristică, colaborând la „România Liberă“ şi „Epoca“, organele junimiştilor şi conservatorilor. In anul 1885 apare primul său volum de nuvele intitulat „Sultănica“ şi în 1887 alt volum „Trubadurul“. Colaborează apoi la „Revista Nouă“ a lui Haşdeu. Din lucrările publicate aci îşi alcătueşte în 1893 cele două volume ale sale „Paraziţii“ şi „Intre vis şi viaţă“.

Revine la ziaristică, colaborând la „Democraţia“ şi „Voinţa naţională“. Intră în politică şi în anul 1892 este ales deputat de Ploeşti. De atunci a început cariera sa de orator şi om politic. Mai târziu abordează genul democratic, dându-ne cunoscuta trilogie istorică: „Apus de soare“, „Viforul“ şi „Luceafărul“.

A murit la Iaşi în ziua de 29 Aprilie 1918.

...cu Vlahuţă

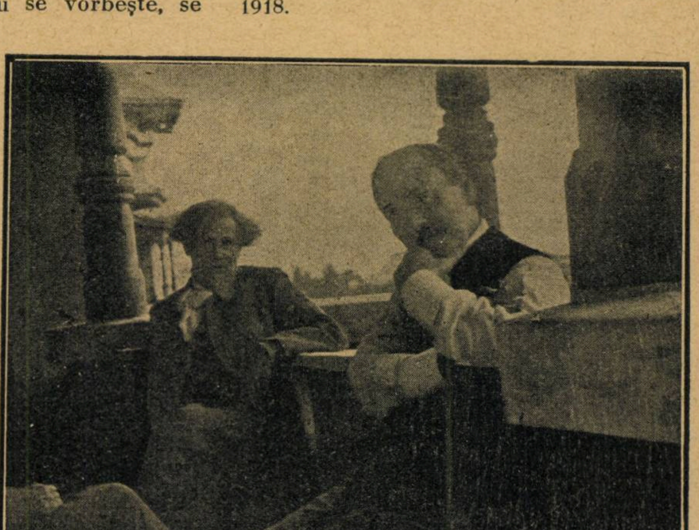

cu Caragiale în cerdac

poezie

STEFANIA ZOTTOVICEANU

PEISAJ FRÂNT

Cea de‘ntâiu stea impunse cerul, alb încă de zi
Ca un ghiocel zăpada întârziată în Primăvară.
După ea, stelele una câte una începură a răsări
Şi se făcu de al binelea seară.
Luna, — desigur trebuia să fie şi lună, —
Mai palidă, mai rece, mai plină ca totdeauna.
Părea o medalie de ceară
Pe care chipul nopţei lucea schimonosit
De râs sau de durere, nu ştiu bine ;
Ştiu doară,
Că ea se uita şaşiu şi încremenit
Par‘că numai la mine.

Cerul acum a înflorit
Ca o livadă,
Sau, ca un decor de feerie.
Şi ce ciudat !... Florile se scutură mereu
Fără să cadă.
Doar câte una singură din când în când
Lăsând
In urmă dâră aurie
Cade greu.
Din „Calea Robilor“, trimişi desigur de D-zeu.
Ingeri mici, cu fulgi în aripeoară,
Desprind un voal subţire, ca fumul de vis sau de ţigară,
Şi-l grămădesc pe-o parte din decor ;
Sau, cum am spune noi, adună‘n cer un nor.
Iar luna, trudită de-atâta nedumirită întrebare,
Se bucură şi îşi aşterne de culoare.
Dar cine-mi bate de odată ‘n geam
Ca deget de lumină sau de ram
Şi‘mi spune noapte bună !...

Du-te lună şi mă lasă !
Nu te cred că poţi fi bună.
Noaptea‘n mine când s‘adună
Vine numai duşmănoasă
Du-te şi mă lasă ‘n casă
Singură şi ‘ntunecoasă
Nu eşti bună,
Nu sunt bună,
Du-te şi te culcă lună,
Nu-ţi spune noapte bună.

IOAN C. GEORGESCU.

MOMENT

Din voal albastru —schimbător —topite umbre pe poteci —
mai tremură cu tămâieri, când umblă vântu ‘n lilieci
să cumpănească prin grădini aprinsul genelor de floare —
ce se deschide — lămurit — ca un jertfelnic pentru soare.

De-atâta linişte... târziu... când pomi albi se ‘ngreunează
şi par o spumă săvârşită, ce în pâclă luminează ;
... pustiită de seninuri — ca un cer neântinat.
Amintirea, paşte ‘n roduri... gândul timpului plecat...

CONST PÂCLE.

REÎNVIERI

M‘am aplecat ast‘noapte, s‘ascult peste grădini
Cum seva primăverii urca greu în tulpini...

Un vâjâit de ape, un zumzet de albine
S‘amestecau deavalma prin îngheţate vine ;

Şi tot urca lichidul lăptos şi cald de viaţă
Incât de plinul lui plesnea bătrâna scoarţă.

Şi vinele ‘nchircite de ger se desfăceau :
Spre cerul alb de lună creşteau pomii... cântau.

De visul greu al iernii capul mi-am scuturat :
Ohe ! ‘n grădina mea s‘a desprimăvărat !

Iar cerul argintat de-un ţipăt se trezea
Cocorul amintirii spre mine luneca.

De ascuţitu-i ţipăt stihiile vibrau
Şi depe scara lor greu stelele cădeau.

Din aurul lor trupu-ţi, cel ca de aur blond,
Se plăsmuia iubit-o pe-albastrul moale fond.

Ce-mi împânzea grădina ca într‘un vechiu tablou...
Şi‘n inimă o rană mi-a sângerat din nou.

N. DRAGHICESCU

NOAPTE DE IARNĂ

Pustiul alb, de cum se stinse seara,
Căzu‘n prăpăstii de singurătate.
Intinsul pare făurit din piatră ;
Copaci, pământ şi codri şi câmpie
Şi cer şi zare, toate par sculptate
In marmoră de Paros şi Carrara.
Pădurea e o vastă galerie
De albe şi gigantice statui,
Cu braţe lungi, întinse către cerul
Ce leagănă fuioare de mătase.
Din vârf în vârf se leagă colierul
De ţurţuri ascuţiţi de promoroacă
Şi trupul lor înalt şi svelt se‘mbracă
In valuri de dantele vaporoase.
Sunt moarte tăinuitele isvoare,
A‘nţepenit felina mlădiere
A undelor de apă călătoare.
Infiorat de propria-i tăcere
pământul zace fără răsuflare...
Blonzi îngeraşi ce scuturaţi din cer
Candidul puf al aripilor voastre
Şi cerneţi prin văzduhul mort puzderii
Peste pământul amorţit de ger,
Acoperind eternele mizerii
Cu puritatea straelor de ghiaţă,
De ce nu stingeţi flacăra de viaţă
Ce pâlpâe plăpândă şi sfioasă
Pe-acest tărâm, vândut pe veci durerii ?
Lăsaţi pămânâtul în această noapte
Să moară‘n haina-i albă de mireasă,
Să fie ‘n veci o floare de lumină,
Un ocean de nevinovăţie
Şi de prihana globului de tină
In veci de veci nimic să nu se ştie ;
In Univers nimic să nu se vadă
De sub linţoliul rece de zăpadă...

CALUL DE LEMN
SI PĂPUSA DE CEARĂ

Vasile Savel

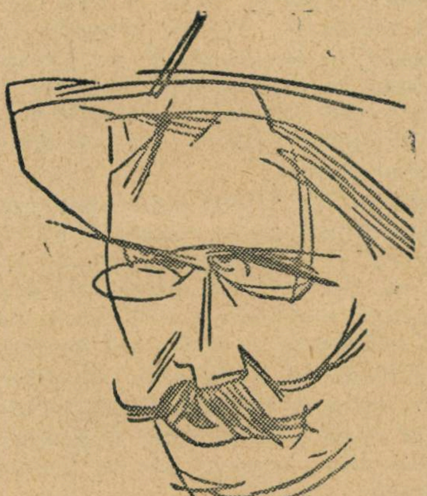

Unul dintre scriitorii, cari și-au început activitatea literară încă dinaintea războiului, cunoscut și apreciat de cetitori, din volumele sale : «Miron Grindea», «Vadul Hoților», «Seara a treisprezecea», — răsplătit și cu un premiu de Soc. Scriitorilor Români, — *Universul Literar a mai publicat o «schiță pentru copii», a acestui apreciat scriitor.*

Tinerii mei prieteni Anuca și Manoluță își pregătesc în fiecare seară lecțiile lor. Odaia lor e alături de-a mea. Fără să vreau îi aud când se întreabă unul pe altul și își cer sfatul. Când nu vorbesc aud chiar scârțâitul peniței cu care scriu ei pe hârtie. Aud scârțâitul peniței lor, pentru că atunci când scriu ei apasă pe hârtie cum apăsam și eu odinioară. Astăzi eu nu mai apăs ; penița mea aleargă pe hârtie ca o rândunică ce spintecă aerul.

In seara aceasta Anuca și Manoluță după ce și-au împărtășit cele auzite și văzute peste zi la școală, au scris ceva în caetele lor și pe urmă s'au oprit. Nu isprăvise nici unul de scris tema pe a doua zi și și totuși nu scriau mai departe. Li-era parcă teamă să se uite unul la altul și-și ocoleau privirile. Gândurile însă îi apropiau. Amândoi se gândeau la trecut măcar că copii nu au timp pentru aceasta, căci în mintea lor se desfășoară viitorul pe un ghem auriu.

— Anucă, vorbi Manoluță, îți mai aduci aminte când te jucai cu păpușica ?

Anuca tresări și-i răspunse :

— Tu, Manoluță, îți mai aduci aminte când te jucai cu calul de lemn ? Te urcai pe el, îl călăreai și ți se părea că e cel mai frumos cal de pe lume.

— Mi-aduc aminte, de ce să nu-mi aduc aminte, vorbi Manoluță pe gânduri. Călușul acela era un cal adevărat, așa mi se părea. Il îngrijeam și îl iubeam mult, mult de tot. Ii dam iarbă, ovăz, apă. Ii înmuiam botul în mâncare și eu credeam că mănâncă ; îi înmuiam botul în apă și eu credeam că bea. Dimineața îl pieptănam, iar seara îl duceam în magazia pe care eu o prefăceam în grajdul lui. Il păziam să nu-l atingă nimeni, să nu-l încalice nimeni altul decât mine. Cât de mult iubeam eu călușul meu...

Dar într'o zi, ți-aduci aminte, i-a căzut un ochi și ochiul lui era de sticlă. Peste câteva zile, când din greșeală i-am atins coama, ți-aduci aminte, coame aceia minunată, am rămas cu ea în mână N'a trecut mult și într'o dimineață servitoarea, ca să ațâțe focul, i-a luat un picior și l-a aruncat în foc. Călușul meu n'a gemut. Pe urmă am văzut că piciorul lui era de lemn și dacă m'am uitat în de-aproape la iubitul meu căluț am văzut că era întreg de lemn, că nu era cal ca toți caii, că era o jucărie pentru copii care-mi înșela mintea neștiutoare... Anuca ? Tu visezi ?

— Eu, dragă Manoluță, și eu iubeam păpușica mea, vorbi Anuca. (Ea nu se gândise decât la păpușica ei). Ii dam să mănânce, o găteam în zilele de sărbătoare, o îmbrăcam, iar seara o culcam, alintând-o cu cele mai frumoase cântece pe care le știam și eu, ca s'adoarmă. Intr'o zi, nu știu cum, pe când o desbrăcam ca s'o culc, aud că-i scârție o mână Mă uit la mână și ce să văd ? Mâna ei era legată de o gumă elastică. Când am rupt guma i-a căzut mâna. Pe urmă m'am uitat la ochii ei albaștri parcă nu-i văzusem niciodată. Și m'am mirat că are ochi așa de mici, ca ochii unui șoricel, și încă ochii de sticlă. M'am uitat la fața păpușichii, am sgâriat-o cu unghia, n'o durea, nu plângea ca altă-dată. Pe unghia mea se lipise ceara de pe obrajii ei. Atunci am luat un cuțitaș și i-am ras toată ceara de pe față, și ea tot nu plângea. Se făcuse așa de urâtă încât îmi era teamă s'o privesc. Păpușică dragă, i-am spus odată, nu mă mai iubești ? Nu te doare, am întrebat-o ? Altădată îmi cereai apă, doriai bomboane, ți-era foame, acum, nimic nu vrei ? Nu vrei nimica acuma ? De ce nu mai vorbești și taci ?

Altă-dată îmi răspundea, vorbi Anuca serioasă ; atunci nu mi-a răspuns. M'am uitat bine la ea, i-am pipăit picioarele și m'am speriat. Și picioarele ei erau tot în ceară. Indată m'am pipăit, că-mi era teamă să n'am și eu picioare de ceară. Eu n'aveam picioare ca ea. Am înțeles atunci că m'am înșelat cu păpușica mea, cu surioara mea. Abea atunci mi-am dat seama că nu era decât închipuirea mea.

— Anuca, tot așa am pățit și eu cu călușul meu după cum ți-am spus. De-acuma nu voi mai călării decât pe cai adevărați, că sunt mare. Mi-a făgăduit tata că are să-mi cumpere un poney de toată frumusețea, ai să vezi tu.

— Mie, începu să plângă Anuca, mi-a spus mămuța că nu-mi mai cumpără păpuși, că m'am făcut mare. A zis ! are să-mi cumpere un gherghef și are să mă'nvețe să brodez. Să știi Manoluță că s'au isprăvit zilele frumoase pentru noi.

— Ce s'au isprăvit ? răcni Manoluță. Pe calul meu am s'alerg lumea. Tu n'ai citit povestea lui Făt-Frumos ? Tu dragă Anuca n'ai auzit de Ileana Cosinzeana ? Și nu vrei să fii o Cosânzeană ? Mie-mi spui ? Tu nu știi ce-i viața ! Să mă întrebi pe mine. Eu am citit istoria lui Alexandru Machedon și cu Iancu Jianu sunt prietin bun.

Rușinată Anuca își plecă ochii. Inaintea privirilor întrezărea un Făt-Frumos și se vedea pe ea însă-și o Cosânzeana...

Poate Manoluță avea dreptate.

Așa-i pe lume. Fiecare vârstă își are visurile ei și aceasta dă farmec vieții. Ce-a fost eri, nu mai este azi ; visurile mor ca din cenușa lor să zămislească alte visuri. Ne înoim mereu sau poate avem numai iluzia ? Am trecut pe unde alte stoluri trec astăzi, noi mergem mereu în necunoscut...

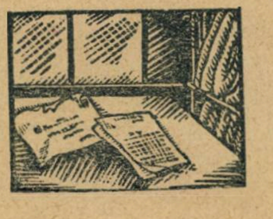

MAHALA

AURELIU CORNEA

— Eu am auzit că regele-și spală cămeșile 'n leșie de scrum de țigară, bre Ursu, dădu cu părerea greoi Ciortan. săltându-și dintr'o zmucitură jacheta zdrențăroasă, pe care o purta întotdeauna pe umărul sub care-i lipsea mâna. prinsă 'n tinerețe de-o curea la moară și zvârlită pe pereți. Așteptând răspunsul, se uita cu ochii lui verzi hoțești. aproape în întregime acoperiți de pleoape și cu gura întredeschisă, la tabacherea din mânile celuilalt, ale cărui degete strivite de muncă, stăteau gata să-i deschidă capacu-i ruginit, dar care întârziau , probabil pentrucă stăpânul lor se gândea ce să răspundă. Pentru aceasta chiar se opri pe loc și uitându-se la dinții știrbi și galbeni ai lui Ciortan, care se zăreau printre mustețile roșcate ca două flăcări țâșnite din nări. rare și tărcate de fumul de tutun, rosti tot așa de domol ca și Ciortan :

— Ii dă mâna. Poate să și le spele și 'n leșie de scrum de bumăști.

Numai după aceasta se auzi pocnetul ascuțit al tabacherii. pe care în sfârșit, degetele o deschiseră.

Zărind tutunul negru și ciotoros. Ciortan luă privirile de pe el ca un vinovat — cum ferim privirile când vedem pe neasteptate subsuoara neagră a unei femei — și nu se opri. ci păși înainte scărpinându-se în părul de pe cap. creț și cenușiu ca și praful de pe stradă, în care picioarele lui goale lăsau imprimate niște tălpi, asemănătoare cu acelea din jurnale, care servesc de reclamă remediului contra bătăturilor. Mai încolo se opri și săltându-și încă odată jacheta pe umărul ciunt — cu toate că n'o simțea alunecând, legă vorbă fără să se uite la Ursu, care cu degetele butucănoase — umezite în gură — se necăjea zădarnic să desprindă o foiță din carnețel.

— Mi-o spus cineva, că, ograda li-i pavată cu diamante mari cât capul, iar băeții lor, zvârl cu pietre nestimate după câni, în sârmele tranvaiului. ori după ciori...

Fața lui Ursu se încreți. apropiindu-și alunelele și dădu drumul unui râs lat și leneș, înlăturând într'o parte mâna cu care izbutise să apuce foița.

In ochi i se aprinse ironia și cutele subțiri din prejurul lor. care, cu cât se prelungeau, se îndepărtau una de alta, păreau razele ei.

— Ai suferi să te lovească cu ele până te-o acoperi, dar numai să-ți dea și ție câteva; că gogești mereu și n'ai măcar pălărie pe cap, îi răspunse el, înecat de râs. Ciortan săltându-și iar în mod reflex și fără nici un rost jacheta, îl privi cu o lenevie și o nepăsare impusă și protestă:

— Ei, n'am ! Ba am, dar n'o port. Am și căciulă. Mai mult îmi place cu capul descoperit.

Celălalt împrăștiind și mai puternic „razele ironiei“ pe obraji, iar prinse a râde :

— Cu jantilica pe umăr și cu capul gol, parcă ești un firfizon nebun din cei care se văd prin centru vara.

Ciortan ar fi putut să spue și el multe despre ironicul tovarăș, dar îl cruță cu speranța că va căpăta o țigară. Ursu avea pe cap o căciulă mițoasă, cu care-l vedea-i și vara și iarna și de care era grozav de mândru. In picioare purta niște cibote unse cu păcură, care se scurgea de pe creț pe creț până jos, lăsând puncte negre în colb. lângă fiecare U mare — inițiala numelui său — imprimată de potcoavă. Cum era scurt și gros ți se părea că greutatea trupului i-a încrețit turetcile cibotelor. Capul mare și rotund. cu fața cărămizie, plină de alunele. părea un bostan porcesc. Ciortan se mai temea să-l ia în râs și pentrucă era mai calic, mai umilit și mai de batjocura lumei decât Ursu, care ar fi avut mult mai urâte cuvinte și mai numeroase.

Nevastă-sa e groaza femeilor.

Toate fug dela gard când o văd trecând spre crâșmă, cu șăpușorul de rachiu sub pestelca murdară. In fața ei soicasă și scofâlcită, doi ochi mici, naivi, rotunzi și mirați ca ai găinilor, clipesc fricoși. N'are nici sâni, nici șolduri. De departe pare o păpușă. făcută de un copil, dintr'un băț. pe care a aninat niște petice așa cum s'a priceput. Ori o bate ori n'o bate soarele 'n față, ea o are veșnic strâmbată într'o expresie de durere. Merge hâit ca și copiii ei șontorogiți de Ciortan, care o bate de câte ori o vede, cu singura mână ce i-a mai rămas. Odată, înciudat că e iarăș însărcinată, cu toată neputința lui, e pisă cu picioarele până-i amuți răcnetele și o lăsă cu ochii nemișcați, fixând sticlos cerul. Copilul cel mai mare fugi și asvârli câteva căldări cu apă peste ea. Reveni la viață dar copilul putrezi și-l făcu câte-o bucată. Nu după mult timp oamenii rămaseră trăsniți de mirare când o văzură iarăș pe cărărușa care duce la crâșmă cu șăpușorul de rachiu sub pestelcă.

Amintindu-și de acestea, Ciortan încruntă sprâncenele și simțindu-se plin de îndrăzneală scuipă între degete și zice oftând :

— Mai bine decât m'ai lua în râs, mi-ai da și mie o țigară.

Ursu nu-i răspunse. Răsucind foaia cu tutun, porni, lăsându-și iar în urmă inițiala numelui, imprimată în colb, dându-i să înțeleagă prin acea tăcere și prin fața care tot cu expresia de mai înainte rămăsese, că-i va da.

Mergeau amândoi tăcuți și abea ridicând picioarele. ca doi moșnegi. O fleandără de la pantalonul lui Ciortan se zbătea de călcâiul plin de balegă și lângă fiecare reclamă de „remediu contra bătăturilor“ făcea câte un mare semn al mirărei.

Inaintea lor, printre casele gheboase și copacii colbăiți, se ridicau nouri vineți cu o repeziciune amețitoare. Totuș era așa de mare liniște. Parcă o poruncise Dumnezeu pentru a asculta dacă rod destul de activ carii gardurilor putrede și dărăpănate ale acelei străzi. ori cum mănâncă rugina tablele de pe casele peticite, boțite și posomorîte ca niște cerșetoare, iar pe Ciortan, microbii.

Mai departe se opriră iarăș amândoi. râzând zgomotos și lat, uitându-se față în față încovoiați pe spate. apoi Ursu îi întinse tabacherea și iarăș porniră domol ca și vorba lor.

Ii înghiți o cârciumă în care scheuna melodia unei muzicuțe de gură.

Salcâmul de lângă ușă, lovit de prima bufnitură a furtunei deja sosite, își flutură ramurile cu frunze și se aplecă deodată în așa fel că parcă se uită înăuntru după ei.

Odată cu intrarea lor, muzicuța de gură prinse a cânta mult mai însuflețit.

Când ploaia torențială cu răpăit mat împrăștie miros de colb ud, muzicuța de gură nu se mai putu auzi. Copacul însă, se apleca din ce în ce mai des și parcă mai tulburat, să privească la cheful celor dinăuntru. Iar casele înșiruite pe amândouă marginele drumului. una mai înainte și alta mai înapoi, păreau două armate de boabe față în față. după o luptă numai de câteva clipe încetată, căci firile ploaei, lungi, cenușii și încâlcite. învolburate pe sus de vânt păreau șuvițe smulse. din părul lor. Parcă erau gata să se ia iarăș la încăereală să se tragă de cap.

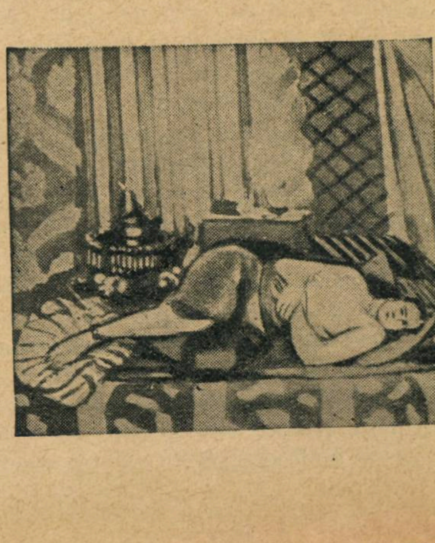

VIAȚA MINUNATĂ A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Romulus Dianu

8)

Acolo, frate Matache, nu mai era jale ci iad cum trebue să fie iadul cel mare. Câte douăzeci pe zi, plecau vindecați numai la atingerea morții, și alți cincizeci intrau.

Lagărul ajunsese un fel de tindă unde cei hotărîți să moară, așteptau să fie poftiți în salonul încălzit din cer.

Cioclii cari umblau beți și îmbăiați în oțet, făcură bune treburi, pentrucă ei erau singurii moștenitori ai mortului, în ce privește vestmintele și mai ales ciobotele. Un golan ce-și găsea din vreme în vreme, câte-o treabă prin curtea bisericii Olari, îmi arătă într'una din zile, picioarele lui încălțate cu niște cizme boerești.

— Te-ai pricopsit, Vasile, cu alte picioare mai bogate, cele dinainte le-ai aruncat.

— Dascăle Anton, rânji Vasile, să vezi. Un an de zile mi-am tot sgâit ochii la cismele astea nemaipomenite, gândind în mine: „hei Vasile, taică, când ai să 'ți încui și tu picioarele în așa frumusețe cu bumbi?" Și iacă, într'o zi, Romniceanul plecă în cupeu cu șase cai la groapă și căpătai cizmulițele lui...

...Avea dreptate golanul. Oricât de frumoase ar fi niște ciobote nu poți călca cu ele pe podeaua cerului, ca la tine acasă. Acolo sgomot nu e îngăduit să faci, oricine ai fi. Eu, frate Matache, cred că în cer nici să plângi în hohote nu e voe, ci doar atât, să lăcrimezi ușor. Lacrima dacă arde, arde în inimă, dar sgomot nu face.

Ca să nu-mi vie greu vre-odată de nărav eu nu plâng, ci trăesc doar ca să fac plăcere inimii mele, în veselia cea isteață și lumească. Nu zic, mă obosesc și cu câte-o carte, pentrucă nimeni nu poate să zică: Acum le știu toate, dar nici ca prostul nu pot sta în întristarea cea nătoadă.

Arapul de n'ar vedea pe tatăl său și pe mamă-sa tot negri, ar muri de mâhnire. Deci zic: mi-a venit rândul.

Hrisoavele dinaintea noastră sunt sfințite de slujbe, frate Matache, dar mintea îmi spune că acei ce le-au scris au fost îndemnați mai mult de credință și de inimă, decât de cap. Că proștii nu vor pieri niciodată, asta nu supără pe Dumnezeu. Dar răii luminați sunt mai păgubitori oamenilor și pe aceștia numai cu batjocură veselă îi poți răpune, dacă osânda cerească întârzie. Bunăoară boerul Niculache cu chefurile lui prin mahalale noaptea, trăsese la păcat o mulțime de fete din partea locului, Vodă a aflat tocmai în timpul molimei, când tânărul se mai stâmpărase. A vrut pe semne să-i facă o mustrare aspră, ca unul ce-l boerise cu caftan și ișlic și-l dăduse în seama bărbierilor curții să-i însemne pe obraz pe unde să-și lase barbă. Trimisese poruncă boerului, chemându-l la cafea. Se înnoptase și boerul nu venise. Mânios, Caragea a trimis atunci la el un cârjaliu să-l radă, sau de se va răscula, să-i aducă în traistă capul. Dar Dumnezeu cu mintea lui cea bună, avusese îndurarea să potolească chiar în ceasul acela pe boer Niculache, dând arhanghelului morții pas mai iute decât al cârjaliului domnesc.

Așa cu ciuma.

După ce molima și-a retras puterile năpraznice, cum ți-am spus dela început, s'au pornit nunțile. Unde te întorceai, numai tarafuri și alaiuri ce se grăbeau dela biserică la iatac. Șuvoiul acesta de viață mă luă și pe mine acum. Nu vor trece zece zile și voiu cere binecuvântarea popii, să mă pot culca cu Zamfira, fată ce mi-am ales-o pentru mângâere. Fată săracă, nici eu nu-i cer decât să fie credincioasă și drăgăstoasă, fără mofturi și fără ochi pentru lingăii ce trec pe uliță.

Ce vrei, frate Matache? Nu mai puteam duce viața asta de Făt-frumos și fluturaș din floare în floare, din pat în pat, câteodată din par în par. Eu, acum atât te rog să fii prieten de omenie și să vii să bei o vadră-două de vin la nunta mea. Nu știu dacă tu vei găsi că fac bine ce fac, da eu atât știu că mi s'a urât să sar garduri străine și la nevoe să stau ceasuri întregi sub ferestre, sau ce e mai rău în vre-un dulap ascuns.

Că doară, cei ce multe garduri sar o să dea cu c...'n par.

Al tău, cu frățească dragoste
ANTON PANN

XVII

Antoane băete,

Uite nu-i ceasul decând sfârșii romanțul tău pe care l'am citit și episcopului nostru, plăcându-i foarte mult. Numai, el zice că nu se poate să vorbești de cer așa cum vorbești tu, încolo e bine.

Iacă, eu m'am minunat de chipul cărturăresc cum știi tu să îndrugi tot felul de fleacuri, pe alese. Asta, se vede, e un dar moștenit în neamul tău de pezevenghi, ivit pe-aci tocmai din Stambul sau cine știe de pe unde. Ai și un fel de smerenie prefăcută, cum au și popii rași, învățați la Roma, de a spune ocolit și cu miere lucruri cu totul altfel gândite.

Așa, bunăoară cu prefăcătorie te plângi că ciuma nu stârpea pe bețivi, par'că tu n'ai fi unul neîntrecut. Eu gândesc că de-ar fi fost ciuma hotărîtă să stârpească de pe pământ bețivii, printre cei dintâi ridicați ai fi fost tu.

Cât privește povestea cu Romniceanul pedepsit de cer pentrucă ți-a luat ibovnica, iarăș gândesc că dacă ar pedepsi pe acei ce se îndeasă la mueri străine, tot tu ai fi fost cel dintâi la moara lui Scaraoțchi.

Unde însă găsesc că smerenia ta fățarnică se întrece, e acolo când spui că ți se sfâșia inima privind fata învinsă de boală, în pat. In loc de orice duioșie, nu mă îndoiesc că tot felul de gânduri pofticioase treceau prin capul tău de bețiv și de stricat.

Cele două ori trei vedre de vin, pregătite pentru mine, te rog să le bei sănătos, că sănătatea-mi sdruncinată nu poate răbda drum până la București, nici chiar la nunta unui băiat cum ești tu, aproape de inima mea.

Ghicesc și pricina ce te mână cu Zamfira, la altar: vrei să-ți dai o înfățișare cuminte și bisericească pentru a putea duce mai departe viața ta de ibovnic neobosit. Zi acum, Antoane, că nu-i așa.

Știu că te plângi mereu din pricina cântărilor fără rușine, neromânești ce au cotropit bisericile dela noi. Dacă ți se va urî cu ele, să stii că la mânăstirea Dintr'un lemn, în Vâlcea, se poate cânta curat și e un loc de dascăl acolo.

Incă nădăjduesc să te pot vedea odată, de sărbători, la tine acasă, cu Zamfira ta, dar până atunci te îmbrățișez.

MATACHE

XVIII

In fața celor nouă elevi nerăbdători să audă glasul vestitului dascăl Petre Efesiul, apăru un om înnalt și slab, cu fața arămie și boțită, îmbrăcat într'o tombateră cafenie. Intr'o mână ținea o vargă lungă de alun, iar în cealaltă un șirag de mătănii de chihlimbar. Pe cap purta un fes alb, scund și într'o singură ureche un cercel de alamă. Barba lui pieptănată cu îngrijire și tunsă, era cănită stacojiu, după moda turcească a boerilor. Papucii îi erau sprâncenați cu fir auriu, iar la brâu îi atârna o furcă de abanos cu care, în răstimpuri, se scărpina pe spinare. Era atât de domol în mișcări încât călimările prinse lângă scărpinătoare, nu i se vărsau niciodată, deși erau mereu pline cu chinoroz de ristic. Nu fuma, dar trăgea tabac, dintr'o cutiuță de sidef așezată pe divan, lângă el, alături de basmaua în ale cărei patru colțuri înnoda: bani, sare, nasturi și iască

Cei nouă elevi, deși nu se cunoșteau prea bine, schimbaseră repede priviri întrebătoare. Nedumerirea lor se sfârși când Petre Efesiul se ridică.

— Aşa dar, acesta e noul dascăl! îşi ziseră ucenicii.

Efesiul îşi începu cursul de deschidere sub cele mai fericite zodii:

„Vă mulţumesc că aţi venit şi sunt recunoscător Prea Sfântului episcop Dionisie care v'a trimis la mine pentru învăţătură.

Nu de astăzi e gândul meu de a învăţa pe alţii cum trebue să fie rosturile cântecului bisericesc. Că unii spun, oricum e cântecul, dacă ruga e din inimă credincioasă, o primeşte Dumnezeu. Se înşeală cei ce spun aşa, iubiţii mei. Dumnezeu nu primeşte rugăciunea cu una cu două. Cântecul trebue să răsune în biserică fără fonfăeli sau râgâeli, ci în măestrie şi supunere.

Că Dumnezeu nu-i dator să asculte ruga fără glas, ba în atotputernicia lui se mânie de aşa cutezanţă, să cânţi fără să ştii ce-i cântec, şi anume cum îi place lui Dumnezeu.

Aşa, unii spun că „ce, Dumnezeu doar nu caută strălucire în cântec, ca boerii, că din orice piept poate eşi un cântec".

Vorbă care e o minciună. Cât e de departe Dumnezeu, şi tot aude şi deosebeşte din care loc urca la cer cântarea proastă şi de unde vine cea bine învăţată.

Catolicii în grija lor de a place Prea Sfântului au pus în biserică tot felul de scule ce cântă singure, ceeace e iarăş uricios, că una e ce iese din inimă, şi alta din tambură. La unele biserici mari din Apus, când se porneşte cântecul, e atâta de minunat că Dumnezeu cu mâna pâlnie la ureche, odată strigă să înceteze celelalte cântări „ca să se audă numai corul fără seamăn dela Nôtre-Dame".

Nu e uşor să înveţi a cânta. Când te afli în strană, nu uita că glasul tău trebue să se măsoare cu corul îngerilor, care şi ei cântă şi au acolo, în cer, cei mai meşteri dascăli, anume tocmiţi să-i strunească.

Nu spun că înaintea mea n'au mai fost dascăli inimoşi. Dinpotrivă, Mihail Ananiotul, Xenu, Coronetul, Ion Cucuzelu, Ion Gliki, Lambadarie, Petru Berechetu, Neon Patron, Petru Vizanţie, iar mai târziu Agapie Paliermul, ce mi-a fost şi mie dascăl şi care s'a stins, după rânduiala Domnului, anul trecut, au slujit biserica punând stavilă rătăcirilor ce bântuiau.

Ceeace vreau eu să vă învăţ nu e cineştie ce înnoire. Incerc numai să duc mai departe şcoala bună a lui Agapie Paliermul. Astfel eu nu cred că e mai bine sau mai frumos de a înlocui pa, vu, ga, di, ke, zo, ni, pa, cu do, re, mi, fa, sol, la, si do.

Unii dascăli îşi învaţă ucenicii să cânte pentru lumea din pronaos. Nu e bine. Eu vreau să vă învăţ a cânta numai pentru Dumnezeu. Rugăciunea cântată frumos e întradins făcută ca să îndulcească gândurile Lui aspre, pe bună dreptate Şi atunci când Dumnezeu e mânios, cum te apropii?... Nu te poţi apropia de Inălţimea lui decât cu un cântec bine învăţat"...

Petre Efesiul îşi întrerupse cuvântarea, luă dela brâu furca de abanos şi dând-o celui mai apropiat ucenic, zise:

— Fă bine, tinere, şi scarpină-mă puţin pe spinare...

Elevul înedplini cu grabă dorinţa dascălului. In timp ce Efesiul gâfâia cu deliciu, elevul privea mândru la chipurile pline de admiraţie ale celorlalţi. Treaba sfârşită, el înapoie scărpinătoarea înclinându-se recunoscător că a fost ales dintre atâţia pentru nobilul serviciu.

Inainte de plecare, Petre Efesiul nu uită să amintească elevilor:

— „Deşi învăţătura ce vă dau am dobândit-o cu mare cheltuială, la dascăli scumpi, m'am hotărît să nu vă cer decât o jumătate de galben pe lună, la care s'adaugă tainul, zece ouă şi o baniţă de mălai".

Cursul de deschidere se sfârşise. Efesiul trecu numele ucenicilor în catastif şi părăsi chilia scundă din curtea bisericii Sfântul Nicolae Şelari.

Aşa începu şcoala nouă a lui Petre Efesiul.

(continuă în n-rul viitor)

NOTE

Articolele noastre critice, menite să lămurească pentru cititorii „Universului Literar" curentele literare de azi, au provocat o explicabilă enervare printre numeroşii profitori literari de tot soiul. Nu mai e un secret pentru nimeni, nici chiar pentru marele public, care ca de obiceiu află cel din urmă, că activitatea literară critică de odinioară, frumoasele discuţii academice, care formează pagini de glorie în istoria literaturii noastre, au făcut loc azi combinaţiilor de culise, aranjametelor de tot soiul. Câţiva scriitori — cu o relativă dar excelent manipulată influenţă politică, gazetărească şi financiară—s'au coalizat cu chibzuinţă ca într'o simplă cointeresare comercială şi ca din pământ au răsărit apoi genii de tot soiul şi pamfletari, care se roagă de alţii să-i ţie că ei sunt în stare să omoare.

Se înţelege că unor astfel de mediocrităţi nici vorbă nu poate fi să le convină, o discuţie critică, occidentală. Ei nu au nevoie de cât de complicitate. Un singur articol critic, înseamnă un picior în aranjamentele lor de mucava şi hârtie vopsită.

La articolele noastre — a căror duritate literară nu excludea nici documentarea, nici obiectivitatea, ni se răspunde cu insulte personale şi echivocuri de rea credinţă. Indiferent dacă ne face sau nu plăcere, ne vedem nevoiţi să-i urmărim pe aceşti infractori şi pe propriul lor teren— al chestiunilor personale—şi să le răspundem în tonul pe care l-au dorit discuţiei. Dar toată lumea e de acord că asemenea desbateri nu pot interesa marele public, care are pretenţia să fie informat despre idei şi fapte culturale, nu despre combinaţiile şi isprăvile profitorilor literari. Dar dacă e adevărat că oricât ar lătra câinii trenul trece, nu e mai puţin adevărat că e neplăcut să te pomeneşti bombardat cu pietre şi insultat cu poze obscene de către ţiganii de pe marginea liniei. Puţină, poliţie după trecerea trenului bine înţeles tot e necesară.

Cu începere de Joi 10 Maiu, vor apare deci,

TABLIŢELE CETĂŢII LITERARE
„foaie săptămânală pentru polemici şi
chestiuni personale"

E de la sine înţeles că vom continua să dăm „Universului Literar" şi mai departe articole documentate pentru orientarea cititorilor noştri, aşa cum e datoria unei reviste care se adresează marelui public.

Anunţăm cu acest prilej că revista „Cetatea Literară" *e subt tipar şi va apare la sfârşitul lunei în format mare de 180 pagini cuprinzând o piesă de teatru în întregime, cicluri de versuri şi studii voluminoase asupra literaturii româneşti de astăzi.*

C. P.

critica literara

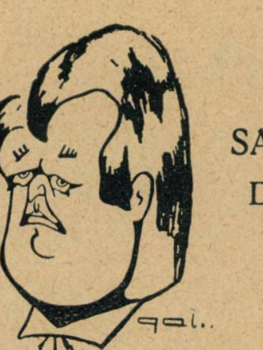

MIHAIL SADOVEANU:

Demonul Tinereţii

(roman)

D. Mihail Sadoveanu urmează, şi cu această din urmă lucrare, preocupările de totdeauna ale literaturei d-sale. Ar fi greu de precizat azi măsura în care autorul „Demonului Tinereţei" a izbutit, el, să se integreze formulei literare a „semănătorismului" sau în care „semănătorismul" s'a confundat cu cea mai valoroasă expresie literară a lui, care este d. Sadoveanu. In tot cazul, d. Sadoveanu are o pagină indiscutabilă în scrisul românesc contemporan. Proza d-sale rămâne, ca atare, resumativă pentru o anumită ţinută literară.

Am pomenit cu prilejul unei analize a „Hanului Ancuţei", o recentă lucrare a d-lui Sadoveanu, cuvântul „romantism". Cuvântul e bun în parte ; nu putem trece cu vederea însă necesitatea de a-l circumscrie la împrejurările şi la puterile literare dela noi. In Franţa, de pildă, e umplut de aspectele variate ca stâncile al unei întregi pleiade de talente şi, începând cu geniul de acumulator de imagini şi de cuvinte al lui Victor Hugo, pentru a sfârşi cu proza arzătoare până la vers a lui Musset, începând cu răceala olimpică în reprezentarea lumei ca o simplă succesiune de culoare şi de linie a lui Gauthier şi sfârşind cu tumultoasa umanitate veşnică a lui Balzac, începând cu luminositatea clasică a lui Teodor de Banville şi sfârşind cu înţelepciunea aproape mistică a unui Alfred de Vigny, la care se pot adăoga alte minţi de cultură şi de cugetare, ca Saint-Beuve, sau Barbey d'Aurrevilly, cuvântul „romantism" capătă atâta sens în cât defilarea lui generală e extrem de grea. Romantismul acesta însă poate fi privit şi în câteva linii comune, până la un punct, tutulor acestor scriitori. Şi desigur prima preocupare a tutulor a fost gustul de culoarea tare, pătrunzătoare, a fost înclinarea spre pitorescul desfăcut din lumi rare, căutarea atitudinei, şi rămânând până la urmă mai mult un defect, pornirea spre generalizare. Această din urmă caracteristică a făcut că, în afară de rare excepţii, romantismul nu a izbutit să-şi impună literaturei, egal cu poezia, şi proza lui. Din literatura romantică propriu zis lipsesc creaţiile de personagii reale, autentice, de permanentă şi, totuşi, inedită umanitate. Un Victor Hugo chiar, nu a depăşit cu nimic, în proza lui, chiar când a izbutit să închege proporţii epice în înfăţişeri omeneşti, nici convenţionalul şi nici arbitrarul.

La noi fenomenul acesta nu se prezinta decât, din pricina unui explicabil „toute proportion gardée" abia ca una din fatetele, redusă şi aceia, a celui francez. Romantismul acesta literar al nostru se reduce la râvna de pitoresc împinsă până la convenţional şi arbitrar. Grija de pitoresc însă a atins dibăcii literare unice şi datorită ei trec pe planul al doliea obiecţiuni altfel primordiale. D. Mihail Sadoveanu ne înfăţişează ,astfel, cu rar meşteşug, în romanul „Demonul Tinereţei" unul, de sigur, din aspectele vieţei mănăstirilor noastre. Este, poate, mai puţin vivace de cât în volumul recent al d-lui Damian Stănoiu, „Călugări şi Ispite" dar este acelaşi. Este vorba de Mănăstirea Neamţului. D. Sadoveanu nu se ocupă anume de viaţa şi de psichologia popriu zis a călugărilor de acolo, ci de aspectul, mai mult, al vieţii vizitatorilor ei mireni, în timpul verei. Şi, în cadrul acestei evocări, şi demonul tinereţei apare, oare-cum episodic, în vre-o, o sută şi vre-o două zeci de pagini din peste două sute cincizeci ; ca evocare a dragostei din tinereţe a unuia din călugării acestei mănăstiri. Ieromonahul Natanail îşi trăeşte tihnit viaţa lui călugărească. Apare, însă, la un moment dat o femee care odinioară, fusese pricina de dragoste zdrobită fulgerător dintr'o neînţelegere şi, apoi de călugărirea lui Natanail, şi d. Sadoveanu intercalează, cu acest prilej, un episod de romanţioasă iubire şi, în acelaşi timp, de explicare a rostului acestui fost medicinist în mijlocul faţilor săi întru Cristos. Femeia aceia însă nu se găseşte nicăeri efectiv faţă în faţă cu Natanail ci, abia întrezărindu-se o clipă unul pe altul de pe o colină pe alta, ca încrucişerea fugară a două fulgere pe două orizonturi diametral opuse, formează d-lui Sadoveanu prilejul unei copioase povestiri. Se naşte, însă, întrebarea dacă ea se integrează în necesitatea explicărei psicologice a personagiului suficient de temeinic pentru a ni se defini, în raport cu sine, toată zdruncinătura necesară unui suflet pentru a-l lua dintr'o clinică şi a-l aşeza, cosaş de fân şi bine-credincios Domnului, călugăr într'o mănăstire. D. Sadoveanu recurge în motivarea acestei situaţii la descrierea unei sărutări şi a câtorva fraze schimbate între ei :

„Duduia Olimpia îi strânsese braţul că-
„tre ea. El îi cuprinse iar aceiaşi mână cu
„degete subţirele. Şi timpul şi spaţiul nu
„mai avură nici o raţiune. Căci erau sin-
„guri, în afară de cele trecătoare ; aşa de
„singuri şi de absorbiţi, aşa de fixaţi de
„instinct prin ceea ce era etern în natura
„lor efemeră, în cât existară în sine şi in-
„dependenţi sub stele ,atât cât ţinu cea
dintâi sărutare. Venise aprigă şi mai ales
„vicleană. Şi păru neaşteptată, cu toată
„dorinţa lor care o cerea".

Este singurul lucru concret care ni se oferă, afară bine-înţeles de mărunţele *„îi sărută mânuţa spunându-i-le.."* de *„.. îi caută mâna stângă şi i-o cuprinse. „Ea îl lăsă, ca şi cum n'ar fi băgat de seamă acest gest.."* de *„... ea-şi retrase degetele fără silinţă.."*, etc. Toate aceste lucruri insuficiente formează, de fapt, singurul material pe care d. Sadoveanu îl aduce efectiv ca determinant al acţiunei. Restul e doar efectele lui. Tânărul medicinist Naum, devenit mai târziu fratele Natanail, pleacă, după trei zile petrecute astfel să-şi reguleze afacerile lui de familie pentru a se înapoia şi a cere în căsătorie pe Olimpia. Un neprevăzut a făcut însă ca în interval Olimpia cu familia ei să plece neaştepatt dela Mănăstire, aşa că, trei alte zile în urmă, Natanail să nu o găsească, înapoindu-se. A urmat la întoarcere o criză aproape de nebunie, după care *„a stat în celălalt tărîm opt-spre-zece „zile şi opt-spre-zece nopţi. Cele două spre-„zece ore duble au fost însemnate de atâ-„tea ori de un enorm paianjen negru care „umbla pe un cadran fără formă, fără „lumină şi culoare"*. A urmat, după ce s'a făcut bine, în Mănăstirea Neamţului, sub părinteasca îngrijire a unui călugăr, o vagă încercare de a-şi căuta şi găsi iubita pe la Iaşi şi, apoi, suprapusă şi nevoei de a-şi căuta, la munte, un început de oftică, convertirea studentului la părăsirea celor lumeşti pentru cele călugăreşti. Pentru o simplă „întâmplare de roman", fireşte, e cu atât mai suficient cu cât talentul de povestitor al d-lui Sadoveanu ne pune în faţă o mulţime de lucruri al căror pitoresc, închegat în admirabile forme literare, de peisagiu, de anecdotă, de costum sau de digresiune personală, au tot farmecul unei strălucite naraţiuni. Romanul însă ar fi să înceapă abia după povestirea d-lui Sadoveanu prin redarea psicologică a personagiilor, prin ciocnirea amănunţită a ascunzişurilor lor sufleteşti cu împrejurările pe care le-au trăit, cu fatalitatea care a făcut, dintr'o simplă neînţelegere a unui accident un cataclism sufletesc în Natanael, şi, în sfârşit din analiza meticuloasă a căilor pe care a trebuit să se scurgă până la substituire, credinţa, în locul dragostei, şi în sfârşit, redarea amănunţit psicologică şi, măcar, a eroinei, pe care nu o vedem faţă de propria ei conştiinţă nici o singură clipă. Olimpia d-lui Sadoveanu, într'adevăr, nu apare de cât ca un teren de aluviuni, pe care, nu psihologia rămasă nedefinită, ci revărsarea capricioasă a unei iubiri prezentate nouă ca simplă stare de fapt, afirmativă, lasă urme de ape torenţiale. Cursul acestor ape însă e prea violent pentru a nu fi nevoe de acceptabile şi minuţioase amănunte. Anecdota simplă, putând defini personagii al căror rost secundar în roman nu le chiamă la un destin de singularizare intelectuală şi sufletească, e inacceptabilă pentru sinuosităţile a două vieţi menite să umple două sute cinci-zeci de pagini întrunite cu titlul de roman.

N. DAVIDESCU

note

— ESTE OMUL LIBER ? de **Georges Renard**, trad. de B. Marian.

Cartea, apărută în editura „Cultura Românească", expune pe înţelesul tuturor, intr'un stil plăcut şi atrăgător, teoriile determinismului, liberului arbitru şi fatalismului. E o lucrare folositoare mai ales pentru studenţi şi elevii de liceu şi şcoli speciale.

●

Pax, Genève, organe hebolomandaire indépendant d'économie et de politique internationale.

in străinătate

ABATELE ZAVORAL

Eminenţa sa abatele Zavoral nu poate fi necunoscut nici unui român intelectual care va fi avut prilejul să viziteze Praga. Dragostea acestui înalt prelat faţă de poporul românesc, şi înţelegerea superioară a intereselor de legătură dintre poporul nostru şi cel ceho-slovac a devenit pentru el unul din acele idealuri care trebuesc urmărite cu ori-ce jertfe, şi dragostea arătată poporului românesc nu a rămas o simplă manifestaţie platonică. Abatele Zavoral a izbutit să închege la Praga un institut de studii româno-ceho-slovace, unde cultura românească, limba românească şi, mai presus de toate, posibilitatea de a ne cunoaşte pentru a ne iubi, ţara, formează nobila năzuinţă a unui tot mai mare număr de studenţi ceho-slovaci.

Noi, personal, am avut prilejul să-l vedem acum vre-o doi ani, la Praga. Plecasem, împreună cu mai mulţi eminenţi confraţi de presă, la conferinţa Micei Antante, ataşaţi pe lângă ministrul nostru de externe de atunci, d. Mitilineu. Am fost invitaţi să vizităm mânăstirea Straha. Abatele Zavoral ne-a primit, astfel în decorul somptuos al unei clădiri ale cărei începuturi datează de la 1140, şi care au văzut forma lor actuală, definitiv, în veacul al XVII şi XVIII. Mânăstirea e aproape un orăşel. In interiorul ei sălăşlueşte o minunată bibliotecă de peste o sută de mii de volume, dintre care mai bine de o mie incurabile, aproape două mii de manuscrise vechi, hărţi geografice, autografe, lucrări de ale lui Tiho Brahe astronomul danez chemat la Praga în 1599, şi al cărui mormânt în marmoră roşie se află la intrarea principală a bisericei Tyn. Tot în această bibliotecă, în sala ei principală, pe tavan, înfruntă vremea o minunată frescă de Maulpertsch (1794) şi, apoi, admirabile ca operă de artă, armoriile vechei mânăstiri din Bruck, lângă Znaim. Am putea aminti de galeria de pictură, în care se găsesc originale de Dürer, ca de pildă „Sărbătoarea Rosarelor“, sau de unele admirabile picturi din biserica din interiirul mânăstirei. Preferăm să amintim doar că, în mijlocul atâtor comori de cultură şi în mijlocul unei privelişti de o rară frumuseţe, domnind, de oparte, de pe dealul ei, Praga şi de altă parte platoul din împrejurimi, având în faţă Muntele Alb, cu dureroase dar şi cu înalte amintiri de eroism din trecutul istoric al poporului cehoslovac, abatele Zavoral a ţinut să ne primească.

Am aflat cu acest prilej de dragostea deosebită pe care abatele Zavoral a arătat-o răniţilor români internaţi în lazaretele de acolo, de interesul cu care lua de la ei lecţii de limba românească şi, apoi, am rămas surprinşi de intensitatea cu care pătrunsese în unele din cele mai tăinuite arcane ale spiritului limbei româneşti. Toate aceste lucruri însă nu au rămas numai o simplă curiositate de savant. Spiritul nutrit cu învăţătura clasică al abatelui Zavoral a înţeles că trebue să dea un scop acestor cunoştinţe. Şi a căutat să ne cunoască astfel mai de aproape, pentru a-şi putea îndreptăţi în faţa propriei sale conştiinţe sforţările sale spirituale. Abatele Zavoral, după ce s'a interesat, astfel, de folklorul românesc, de istoria neamului nostru, de arta românească, a pus la cale acel important institut româno-ceho-slovac, unde rîvna a peste opt-zeci de studenţi, este îndreptată spre cunoaşterea limbei, artei şi trecutului nostra istoric. Acum a venit să ne cunoască şi prin proprii săi ochi ţara, şi spiritul poporului nostru, să audă graiul românesc vorbit în locurile lui de obârşie, să cerceteze arta noastră naţională, şi să ia astfel contact mai direct, nu numai cu poporul românesc, dar şi cu complexul lui de viaţă.

N. DAVIDESCU

A MURIT FRANÇOIS de CUREL

Era un foarte preţuit dramaturg acest loren pe care marele Antoine îl lansase cu încredere, ajutându-l să devie „Ibsen al Franţei“. Dar marele public îl cunoscu abia în urmă, atât din cauza caracterului dificil al dramelor sale cât şi din cauza nobleţei şi dezinteresării sale.

Exemplar rar de scriitor de valoare care-şi permitea să ignoreze Parisul şi să nu-şi facă reclamă.

Era boer de ţară. Deci nobil, tradiţionalist şi cu o subtilitate specifică. Tradiţionalist într'un fel aparte. Piesele scriitorului încărcate de idei şi abstracţii aminteau în prim rând natura largă pe care o iubea vânătorul. De obicei întunecată şi simplă, uneori luminată de o rază de soare cald.

La fel în dramele lui un dialog tare şi sobru punea o plasă cenuşie peste personagiile tăiate în metal, care frământau preocupări speciale, conflicte de idei de o austeră ţinută, pe care un inovator le pregătea, punând acolo fără să vrea, ceva din caracterul său de gentilom de ţară, care nu iubea Parisul. Toate aceste conflicte şi probleme sociale, morale, sau religioase socotite cam indigeste de multe ori, impregnate de filosofie şi umanitarism, erau ocazionate de ciocnirile vechilor tradiţii cu noile cerinţe de viaţă modernă. Şi dacă uneori François de Curel prezenta imparţial ambele aspecte cu defecte şi calităţi, se pare totuşi că inima lui era mai îngrozită de defectele ultimei civilizaţii. Un anumit îngheţ intelectual zăvorea ideile şi îndepărta pe diletanţi şi pe toţi cei care dacă se temeau de „teme“ ar fi putut să găsească în plus în aceste conflicte, şi caractere.

Şi iată cum, voind să facă unele concesii şi marelui public, François de Curel a trecut cum era de aşteptat dela conflictele de idei la problemele de conştiinţă. Ele sunt mai accesibile publicului fiindcă mai mulţi le-au trecut, în aşa fel, altfel, sau îşi închipue că le-au trecut într'un fel. Ele pot da în plus o ideie de cum poate fi viaţa altora şi se fixează mai uşor în memorie prin analogii. Intâmplările pasionale se integrează desigur în această denumire şi ele sunt oricum un agrement. Analize psihologice se adaogă, subtilităţi şi paradoxe de salon. Speculaţii mai mult sau mai puţin facile, după autor, care rar mai amintesc ceva din construcţie sobră, dură şi solidă de mai înainte, creastă pietroasă de munte pe care nu oricine o poate sui. François de Curel a reuit totuşi din prea mult respect pentru înalta ţinută a preocupărilor lui anterioare să dea şi acum remarcabile piese ca acea fină „La danse devant un miroir“ în care aburul imaginaţiei apără un dans nebunesc şi pasional în căutarea realităţii ascunse Subtilitatea lor place uneori mai mult chiar iniţiatorilor cărora le displace atmosfera prea încărcată de idei din celelalte.

EMIL GULIAN

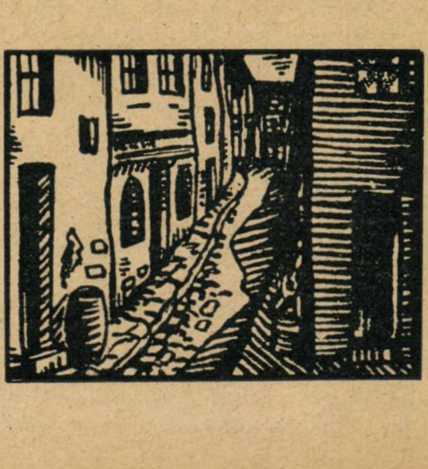

plastica

AUREL BĂEŞU

Intrerupem cronica salonului oficial, spre a face loc acesteia, despre pictura lui Aurel Băeşu. Căci expoziţia deschisă Duminică la Cartea Românească ne chiamă atenţia şi izbuteşte să ne intereseze în acest sfârşit de activitate artistică, când ultimile manifestaţii sunt doar o prelungire fără entuziasm până la vacanţa definitivă.

De câte ori e vorba de Băeşu, pentru cel care scrie aceste rânduri, numele evoacă amintiri nu aşa de îndepărtate, dar cu'n fior de tristeţe pentru tinereţea ştiută până mai eri alăturată de tine, pierdută acum în bună parte din întâmplările dureroase multe, îngrămădite de vreme.

Iată-l la Iaşi, la şcoala de Bellearte, mic de statură numai ochi şi neastâmpăr, stea între colegii lui, lăudat şi cu succese continui, un petit maitre în faţa lui şi'n faţa moldovenilor blajini, mândri de unul de ai lor. Inprietenit cu desenul şi culorile de timpuriu, se juca cu ele abil şi cutreerând Moldova adună sumedenie de privelişti în cari sufletul pământului aceluia frumos se găsea într'o îmbinare de seriozitate şi copilăresc. L'am văzut apoi neostenit, pictând tot felul de chipuri cu o uimitoare uşurinţă, într'o manieră poate puţin cam uzată, dar întotdeauna reuşind ca şi'n peisage, să se apropie de caracterul modelului şi mai ales să aibă vervă în redarea simplului omenesc Vine Italia curând, cu învăţămintele ei ce nu-i erau străine, întărindu-i convingerile în romanismul vârstei, lege a întregii firi în ţara cântecelor uşoare şi a expansivităţii teatrale.

Băeşu, prin educaţia căpătată la şcoala de Bellearte, în mediul atât de îndepărtat de prefacerile timpului din oraşul trecutului — în călătoria lui în imposibilitate de a recepta spiritul nou pe care alţii, atâţia il cunoşteau şi-l lărgeau, ştia prea puţin din ceia ce l'ar fi putut ajuta în evoluţia artei lui. Totuşi artistul acesta vitregit de soartă şi prin sănătatea-i şubredă, s'a născut cu o cuminţenie şi cu'n bun simţ care l'a ferit să se arunce în extreme la un moment de criză şi nici nu l'a statornicit în comodul şi sterpitatea repetiţiei. In vreme ce Bălţatu cu care a fost asemănat şi comparat nefavorabil, s'a schimbat, apucând-o când spre impresionism, când spre clasicism neasimiliând şi rămânând nesincer în demonstraţiile plastice. Băeşu şi-a urmat calea, evoluând firesc, cucerind cu încetul aspectul sub care se prezintă pictura lui de astăzi.

Cu expoziţia dela Cartea Românească, Băeşu face un pas mai departe. Un pas precis, distanţat enorm de felul picturii dela Iaşi, de care pe atunci era sigur fără conştiinţă. Intoarceri, şovăeli, nu mai pot surveni; ultimul popas îi aparţine, el s'a adăogat natural după ani şi ani de muncă şi contribue la împlinirea personalităţii.

Intâlnim şi acum pânze, unde coloarea, cu toată virtuozitatea pensulei nu e cea adevăată şi nu are stabilitate — sunt resturi dintr'o lipsă de înţelegere asupra rostului materialului. Le pomenim într'adins spre a scoate în evidenţă biruinţa lui Băeşcu din alte lucrări. I-am văzut câteva naturi moarte, câteva peisaje, un nud (cel mare) şi chiar un autoportret (cel îmbrăcat în albastru) din care cunoşti că atenţia pictorului a stăruit serios: legile de greutate şi echilibru au fost studiate, apropiindu-l astfel de linişte şi de claritatea clasicismului. Toate încercările lui Băeşu de până acum, se opresc în această limpezire şi siguranţă asupra raporturilor de existenţă într'un câmp pictural, care-l ridică la incontestabilă valoare, dincolo de atâtea succese uşoare obţinute adesea prin subiect ori printr'un sentimentalism de anecdotă. Băeşu ancorează definitiv în pictură. Claritatea, seninătatea vizuală, transparenţă cromatică — sunt cele mai noi şi mai veritabile cuceriri ale expozantului din sala „Ileana". Oamenii şi lucrurile stau pline de rodul luminii, sunt realizate în bucuria aceia a vieţei plastice, dându-li-se posibilitatea să existe numai din faptul că sunt volume îmbrăcate felurit de razele soarelui.

Băeşu se familiarizează repede cu modelele sale — pentru el a fost totdeauna o nimica toată să picteze pe cutare cunoscut sau cutare privelişte şi a pus un fel de gentileţe în reuşitul unei imagini. De vre-o câţiva ani stând retras la Piatra-Neamţ, a avut putinţa să se adâncească în meditaţii şi să trăiască în faţa unei simple cărţi ori a unei flori mai mult decât în faţa atâtor oameni şi atâtor încărcate peisage asupra cărora i se impuneau anumite pretenţii, stânjenind libertatea pictorului.

Acum ni se pare că a realizat pentru prima dată ceiace a vrut numai el, ceiace a putut să vrea. Şi sunt destule probele de mai sus ca să ne convingă de câte mai are de spus, de câtă inepuizabilă dragoste are de pictură, de câtă forţă de primenire e capabil.

Imprejurări nenorocite nu-i permit să-şi vază propria-i expoziţie.

De departe noi îi trimitem pe această cale felicitări pentru luciditatea cu care ajunge să vadă lumea culorilor şi a liniilor. Succesul acesta e mare şi nu e hărăzit ori şi cui. I-l recunoaştem, şi ne creştem nădejdile în talentul lui, nu din obişnuită politeţe.

TAKE SOROCEANU

P. S. Expoziţia Aurel Băeşu dela Cartea Românească rămâne deschisă până la 27 Mai.

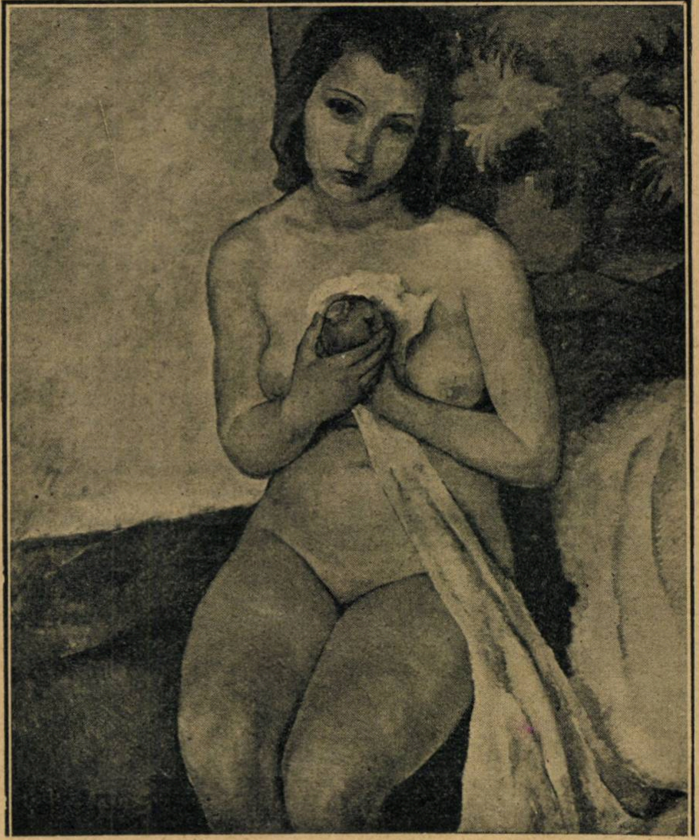

AUREL BĂEŞU: NUD

gazetaria

așa și-așa...

In momentul în care punem revista noastră sub presă două vești vin să ne întristeze deopotrivă. A murit George Ranetti, humoristul cel mai popular și cel mai fecund al nostru, directorul revistei **Furnica** și cronicar al ziarului **Universul**.

In aceeaș zi gazetele au publicat informația că după exemplul Franței, Sindicatul Viticol Român, a instituit un mare premiu al viilor care se va decerne scriitorului „ce va fi cultivat în literatura sa virtuțile tari ale neamului".

Firește inițiativa d-lui Dragomir, președintele Sindicatului, ar fi trebuit să se bucure, dacă ea n'ar fi coincis straniu cu moartea celui mai indicat scriitor la acest premiu.

George Ranetti a murit cu o zi prea de vreme. Neobositul și vecinic-surâzătorul nostru humorist, rudă spirituală cu Tony Bacalbașa și cu Caragiale, n'a avut norocul de a se încorona cu acest premiu care în Franța a făcut din bătrânul Raoul Ponchon un simbol al pasiunii lui Colas Breugnon, fiul Galilor.

„masa literaților"

Multă lume își mai amintește despre faimoasa „masă a literaților" dela terasa nu mai puțin faimosă. Venea la svarț și la interminabile suete, mai toți scriitorii tineri de pe atunci (adică toți cei bătrâni de azi). Se înțelege că nimeni nu avea nevoe să se așeze la această lungă masă, monopolizată de pictorul C. Russu. Intr'o zi însă un domn cam în vârstă, slab și cu cioc neștiind obiceiurile de prin partea locului, se așează la această care singură rămăsese liberă. E poftit numai decât, de către chelner să se scoale:

— Nu se poate să stați aici. Asta-i masa literaților...

Necunoscutul se scuză politicos și pleacă. Era Gh. Coșbuc.

A la manière de... TUDOR ARGHEZI

DESPRE CALORIFER

Lumina electrică, parchetul și caloriferul, dar mai ales caloriferul sunt cele trei mari atribute ale confortului modern.

Dacă ești din provincie și n'ai văzut în viața ta calorifer, când vii în capitală și tragi la hotel, cea dintâi grijă pe care ar trebui s'o ai, după ce ți-ai terminat vizitele de rigoare pe la personalitățile politice de curând decedate, este să te cobori și spre partea clădirii ascunsă dedesubtul ei sub denumirea de calorifer.

Printr'un mecanism pe care nu l-am putut încă bine explica, te lași vertical în jos pe lângă zid, sfredelind scările în spirală. Cutia în care stai răsună ca un diapazon iar dacă lipești podul palmei de orificiul urechei cornetul emite note muzicale situate cu o octavă mai sus de timbrul obișnuit al contrabasului. Abia intrat însă în cușca asecensorului te apucă un neastâmpăr: vâri mâna în buzunar, încredințat că ai prins de coadă un pitpalac. Spre mirarea ta nu găsești nimic. Răsucit între guler și cravată, fiorul te ciupește de ceafă ca un limbric introdus în mod clandestin.

Ascuns în pardoseală încearcă să te gâdile pe talpa piciorului, începând de sub unghia degetului mic și continuând în diagonală spre călcâie și glesne; atunci te lași pe vine, dai ochii peste cap și leșini de bucurie. Dacă ascensorul te impresionează și mai puternic, obsedat de zgomotul său aerian, te afunzi cu mâinile în cărămizi și lovindu-te cu capul de perete, te scobești în nas, până la epuizare, congestionat și cu picioarele încălecate pe ferestre. Membrele desarticulate și moi ca niște bucăți de gelatină sunt apoi readuse în poziția inițială prin fricțiuni și masagii repetate cu degetul arătător.

Odată ajuns jos, ascensorul se repede în sus, transformat în aeroplan. Subsolul începe să se învârtească de jur împrejur, spre nedumirirea locatarilor dela mansardă care te privesc speriați și aplecați în gol cu luneta. Ca să nu pierzi vremea pornești în pas gimnastic și printr'un ocol centripedal, străbătut într'un picior, cauți să-ți restabilești centrul de gravitate; această operație se poate executa cu multă înlesnire, așezându-te cu fața spre nord și pipăindu-te ușor cu un chibrit aprins pe la spate.

Caloriferul propriu zis nu este altceva decât un cazan în formă de balon captiv, construit din tablă galvanizată și beton armat. In secțiune longitudinală pare în totul analog unui tub de orgă: îi poți stabili la încheieturi vânturile și nodurile. Văzut din profil are formă de tirbușon și stă atârnat de tavan cu două ace de siguranță de felul bretelelor care se prind pe dedesupt pentru a ține în suspensie pantalonii fără nasturi.

Ajutorul de mecanic a fost foarte gentil cu mine și mi-a explicat pe larg modul de funcționare al caloriferului. Dela el am aflat că numai după ce apa s'a urcat de trei degete se deschide robinetul. Afară de aceasta vaporii de apă nu trebue niciodată să ajungă până la o deplină volatizare, căci o temperatură prea ridicată ar putea provoca explozia cazanului; ca măsură de precauție este necesar ca cifra arătată de indicele barometrului să corespundă totdeauna cu data din calendar.

In ultima mea vizită făcută la calorifer, m'am urcat pe cazan ca să văd până în cele mai mici amănunte alcătuirea lui.

Spre a întâmpina orice primejdii am luat toate măsurile necesare, legându-mi de subsuori un brâu pe care l-am prins cu o frânghie de cârligul special agățat pentru acest lucru dedesubtul lămpii. Printr'o mișcare neprevăzută însă am alunecat, precipitându-mă cu șezutul perpendicular pe o placă de asbest înroșită. Ca un semn de recunoaștere, urma sculptată în basorelief o port de atunci nedezlipită de ființa mea și ori de câte ori mă așez pe un scaun, plasticitatea ei străbate prin pantaloni, pecetluind locul cu un sigiliu autentic, imprimat în caractere gotice.

Prin aplicarea unui astfel de tratament te poți prezerva în mod sigur de orice mușcătură veninoasă prin părțile moi ale corpului. De recomandat ar fi însă ca tratamentul să devină obicei, fiind cât mai des practicat, dacă s'ar putea cel puțin de cinci ori pe zi, astfel ca în decursul unei săptămâni să se obțină o imunizare completă

Sunt convins de altfel că partea esențială a unei vieți fericite este caloriferul. De aceea studiul meu asupra caloriferului l-am dus și mai departe, încercând să-mi explic genealogia cuvântului. Pe românește caloriferul se chiamă tot calorifer. (Ultimul se scrie cu doi o și cu r la urmă). In vechea limbă slavonă cuvântul acesta își găsia echivalentul în cuvântul **tulumbâtă.**

Vecinii noștri slavi însă au depășit cu totul sfera noțiunii de calorifer, dându-i atât de multe înțelesuri încât nimeni nu știe când îl întrebuințează dacă e vorba de pompier, șpriț sau calorifer.

P. S. Cea mai mare dorință pe care o am este să-mi am și eu caloriferul meu; atâta timp însă cât sunt lipsit de mijloace și nu-mi pot preface măcar pe vreme de ploaie fundul nădragilor în pelerină, umbrelă și galoși, iar la solemnități în redingotă și ciupaclac, totul va fi zadarnic și inutil.

VIRGIL HUZUM

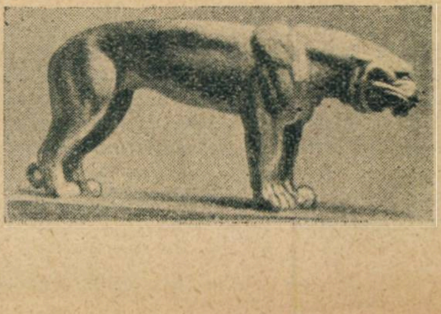

literara

o seama de cuvinte

La o recepţie Talleyrand se găsea aşezat între doamnele de Staël şi Recamier. Foarte galant faţă de ambele doamne, el arăta totuş o nuanţă de preferinţă, destul de pronunţată, faţă de cea de a doua

— In sfârşit, să vedem, spuse doamna de Staël puţin enervată, dacă am cădea amândouă în apă, căreia i-aţi da mai întâi ajutor ?

— Oh ! baroană, răspunse perfid Talleyrand, sunt sigur că d-voastră înotaţi ca un înger.

●

Ducesa de Guise ruga pe fratele său să nu mai joace la jocuri de noroc, căci va pierde toată averea familiei.

— Scumpa mea soră, îi răspunse cel vizat, mă voi lăsa de joc, atunci când şi tu te vei lăsa de dragoste.

— Ah ! ticălosul, reluă ducesa, nu se va corija niciodată.

●

Duhovnicul lui Malherbe, îi descria fericirea celeilalte vieţi într'un limbaj plin de expresii vulgare şi puţin corecte. Poetul îl întrerupse, zicându-i :

— Nu-mi mai spuneţi nimic, stilul d-voastră mă dezgustă de raiul despre care îmi vorbiţi.

●

Tristan Bernard şade instalat foarte confortabil într'un compartiment de clasa întâia şi fumează o ţigare. Un domn aşezat în faţa ilustrului scriitor, îi spune:

— Vă rog, domnule, să nu mai fumaţi.

— Voi face ceeace îmi place, domnule, răspunse Tristan Bernard.

— Vom vedea !

Domnul cu pricina trage semnalul de alarmă ; trenul se opreşte şi şeful de tren apare.

— Ce este ? întreabă el pe călători.

— Iată ce este ; acest domn — şi indică pe Tristan Bernard — fumează într'un vagon de nefumători, fără permisia celor din acelaş compartiment.

Şeful de tren se adresează atunci lui Tristan Bernard ; dar acesta spune liniştit :

— Domnule şef, cereţi mai întâi celui care se plânge, biletul.

Şeful de tren cere atunci biletul domnului în chestie ; este un bilet de clasa II. In consecinţă este poftit să părăsească vagonul şi trenul îşi reia mersul.

O vecină întrebă atunci pe Tristan Bernard :

— Dar, domnule, cum aţi ghicit că domnul de adineaori avea bilet de a doua ?

— Foarte simplu, răspunse Tristan Bernard, avea biletul în buzunarul vestei şi am văzut că era de aceiaş culoare cu al meu.

bazar

IDEIE ORIGINALA

Un rajah din India a comandat unei firme de automobile din Germania un automobil, a cărui parte de dinainte va fi astfel construită încât să reprezinte un tigru cu botul larg deschis. Lumina farurilor va trece prin ochii acestui animal de oţel, încât atunci când automobilul va fi în mers, mai cu seamă noaptea, va semăna unui tigru de Bengal, tăind cu o viteză respectabilă spaţiul.

Aplicând acest principiu, s'ar putea realiza maşini, cari să reprezinte fauna caracteristică fiecărei ţări.

Am vedea trecând foarte liniştit şi comod pe străzile marelor oraşe : leul african, jaguarul din Paraguay, ursul polar, kangurul din Australia, taurul spaniol, etc.

ŞARPELE URIAŞ DE MARE

Presa străină a semnalat de curând că unul dintre aceşti monştri marini a fost pescuit în apele africane. Este a 163-a reptilă gigantică, care de 500 de ani a înfiorat conversaţiile marinarilor. Cea mai mare parte dintre aceşti boa acuatici nu erau decât închipuiri ale marinarilor, adesea transformate dintr'un şir de rechini, marsuini, sau balene, văzut bineînţeles de departe.

In 1904, locotenenţii vaselor Lagrésille şi L'Eost au văzut în baia din Along, la Tonkin, un animal de o lungime de aproape 30 metri, care înainta prin ondulaţii verticale şi din al cărui cap ţâşneau în aer două coloane de apă vaporizată. Le-a fost însă din nefericire imposibil să-l prindă.

VÂRSTA TURCILOR

Sunt indivizi cari trăesc mai mult de o sută de ani — este un caz obişnuit speciei omeneşti — dar să fi de cinci sau de şease ori centenar este ceva mai greu. Acest fapt s'a produs de curând la Turci. Se ştie că în prezent acest popor se modernizează : a fost desfiinţat voalul dupe obrajii femeilor, au înlocuit fesul cu o pălărie europeană şi însfârşit au abandonat vechiul lor calendar, înlocuindu-l cu cel de pe continent. Dar, în 1926, ei erau după calendarul lor în 1342, şi la 1 Ianuarie anul următor au şi ajuns în anul 1927; un copil, născut în 31 Decembrie 1926, avea, ziua următoare, 595 de ani, şi acei cari la aceeaşi dată erau octogenari, s'au apropiat foarte neobservat de al şeaptelea lor veac.

Când viitaorii istorici vor constata acest fapt, fără a cunoaşte cauza, nu vor mai zice „puternic ca un turc" ci „bătrân ca un turc" chiar dacă este vorba de un „june turc".

caricatura zilei

EXPLICAŢIE

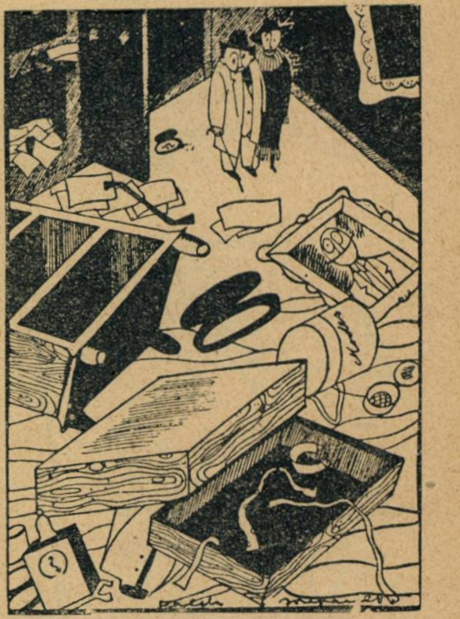

— ...Acum înţeleg eu, pentru ce mi s'au trimis bilete de teatru gratis...

(Life)

LOGICA

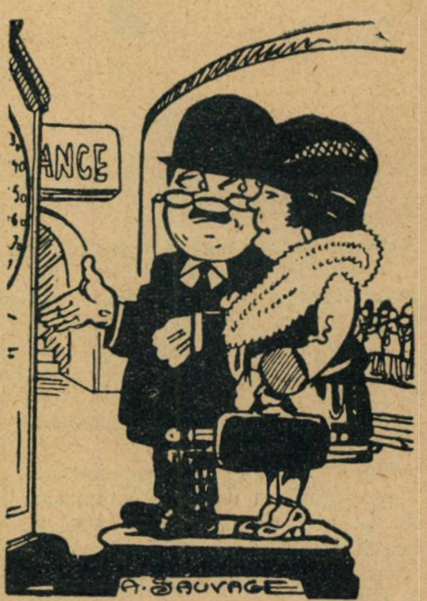

— Uşor de înţeles, Melanio !

Ne cântărim împreună şi apoi împărţim greutatea pe din două !

Dimanche Ilustrée)

cărţi redate în extrase

UN FALIT GENIAL: ANDRÉ ANTOINE

René Benjamin

Odată mai mult teoria contrastelor îşi dovedeşte temeinicia. Savurosul autor de spumoase comedii uşoare, René Benjamin — jucat cu mult succes acum câţiva ani la noi pe scena Teatrului Mic — nu putea să nu fie impresionat şi atras de personalitatea şi mai ales de opera trainică a lui Antoine, după cum era firesc ca acesta din urmă să nutrească o vie simpatie pentru fantezistul care-i descreţea fruntea. Datorită acestei prietenii care i-a îngăduit lui Benjamin să cunoască adânc pe marele animator, el putu să înfăţişeze o schiţă viguroasă şi în acelaş timp pitorească a lui Antoine şi a minunatei sala cariere.

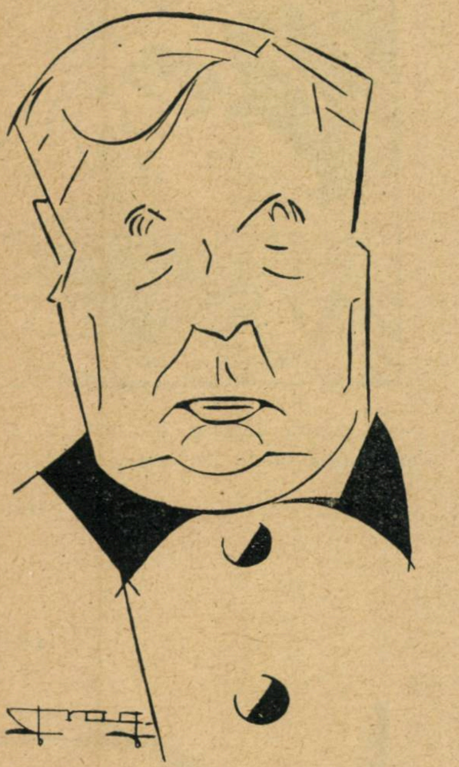

ANTOINE

O epocă. O epocă pe care a creat-o. Şi un viitor Un viitor pe care l-a pregătit.

Intr'adevăr în teatru talentele nu răsar dintr'odată decât rar de tot. Ele trebue create prin condiţii prielnice desvoltării lor. Trebuesc deci oameni cari să aibă teatre şi să îndemne tineretul epocei să lucreze pentru aceste teatre.

De aceea Antoine este creatorul teatrului francez modern.

Antoine e o figură impresionantă care nu are împrejur decât duşmani sau prieteni. In nici un caz indiferenţi. Pe Antoine îl urăşti sau îl iubeşti. Eu sunt printre cei din urmă şi veţi vedea pentru ce.

CUM L-AM CUNOSCUT PE ANTOINE

Acum doisprezece ani, băeţandrul care eram, aduse portarului dela Odeon manuscrisul unei comedii în două acte. Portarul se arătă plin de majestate. Imi spuse :

— „Pune-l acolo !" arătându-mi sobiţa de fier.

M'am supus. Dar m'am simţit umilit. Numai după ce m'am întors acasă am înţeles atitudinea acestui funcţionar care vedea aproape opt sute de francezi făcând acelaş gest în fiecare an. Căci sunt în fiecare an opt sute de persoane cari scriu piese pentru Odeon : popi cu multe ore libere, notari la pensie, contopişti în concediu şi câţiva autori dramatici.

Incercam şi eu să fiu printre aceştia din urmă, dar nu eram încă sigur dacă sunt.

Mi-am digerat umilinţa şi după cinci zile primesc un bilet dela Antoine, scris aşa cum scrie el, precis şi scurt :

— „Am citit, îmi place, te joc. Vino să vorbim"

Sosesc într'un suflet. Era rândul meu să umilesc portarul trecând superb pe scara artiştilor.

Mă urc. Nu era acolo : repeta. Aştept. Numele meu aştepta şi el alături pe birou lui. Deodată pe coridor, o umbră, o siluetă masivă şi greoae: este el. Mă dau la oparte, trece şi intră alături în cabinetul lui. Sunt introdus. Imi arată un fotoliu.

— Stai acolo.

Vocea lui !

Mă afund într'un fotoliu moale în care nu mai exist. Mă priveşte cu un aer plictisit, grăbit.

— „Va să zică montăm bazaconia dumitale. Pe cine vrei să punem ? Uite pe cine îţi propun eu.

Citesc tremurând o listă de nume. Imi îngădui să pronunţ unul care nu era pe listă.

Antoine sare 'n sus.

— „Ah da? Bine. Atunci n'am înţeles nimic. Merge. Asta înseamnă că sunt un idiot. Trebue să-mi spui dragă domnule că sunt idiot. De ce ţi-e frică, de mine sau de adevăr ?

Mi-era frică şi de una şi de alta, dar mai ales de el.

Mi-a fost frică de el şeapte ani ; dar din prima zi am conceput o admiraţie fără margini căci de patru ani de când mă învârteam în Paris în lumea gazetelor şi teatrelor, era prima oară că întâlneam un om adevărat, un om care nu îşi da osteneala unei atitudini chiar faţă de un începător — un om care se înfăţişa aşa cum era cu voinţa lui, cu felul lui şi mai ales cu sinceritatea lui.

Şi omul acesta care mi-a dat prima impresie de forţă şi de adevăr, astfel a fost Antoine toată viaţa.

TRASATURI CARACTERISTICE

Voinţă.

Are opt ani. Părinţii îl duc la expoziţie. Aude că este un elefant : vrea să vadă elefantul. Nu a văzut nici odată unul. Mamă-sa îi spune :

— „Ne plictiseşti întotdeauna pe unde te luăm.

— „Nu, eu vreau să văd elefantul.

Se perde de părinţi în mulţime. Vede elefantul, se miră, admiră. Dar trebue să se întoarcă acasă. Are numai zece bani în buzunar. Se gândeşte :

— Dacă iau omnibuzul, nu o să mai am cu ce îndulci pe mama

Cumpără cu cei zece bani curmale pentru mamă-sa şi cum nu îi mai rămâne nimic şi nu ştie drumul, se ia foarte simplu după omnibuzele cu cai care merg spre cartierul lui. Se ţine după unul până oboseşte. Se opreşte şi aşteaptă pe celalt. Şi ajunge acasă. Mănâncă urechială, dar nu-i pasă : a văzut elefantul.

Primul semn de voinţă.

Adevărul.

La 14 ani, fata unui vecin îl duce prima oară la teatru. Juca în „Pisica Albă". Regisorul e teribil.

Nu permite pe nimeni în dosul decorurilor. Fata îl băgă în cuşca sufleurului. De acolo vede toate trucurile maşinăriei dar iluziile lui nu cad, dimpotrivă. Dragostea de teatru se deşteaptă în el, dragoste care va fi la început contrabalansată de lecturi, căci citeşte tot ce îi cade în mână.

Părinţii lui cari nu erau bogaţi l-au dat la institutul **Didot.** Citeşte tot ce se află acolo ; seara se duce la **Bibliotheque Mazarine,** la **Saint Geneviève,** la **Natională.** La prânz nu mănâncă întotdeauna. De cele mai multe ori îl găseai cu nasul în lăzile anticarilor de pe cheiuri. Rezultatul e un oarecare haos în creerul fraged. Teatrul pare pentru o clipă înăbuşit. Dar întâmplarea unui curs al lui **Taine** la **Ecole des Beaux** Arts, unde intră într'o dimineaţă îl readuce la arta dramatică şi îl face să simtă că pentru ea este născut.

După patru ani de regiment în Tunis, se angajează şef de clacă la Comedia franceză, apoi figurant.

In această din urmă calitate se găseşte la un metru de Monnet-Sully, de Got, de Delaunay cari sunt în zorii gloriei lor. Şi ascultându-i le învăţă rolurile. Nu mai lipseşte decât ocazia ca să facă din Antoine ceeace trebuia să fie. Şi ocazia nu întârzie.

DEBUTUL

Antoine era funcţionar la **Compania** de gaz unde câştiga 150 franci pe lună. Un coleg îi spuse într'o zi :

— „Ştii, avem la Montmartre un mic cerc de funcţionari şi de tineri lucrători. Nu vrei să vii să ne vezi : jucăm teatru.

Alergă numai decât şi găsi că ce se juca era idiot : repertoriul lui Scribe. Şi atunci avu prima idee genială.

— „Sunteţi toţi oameni tineri — le spuse el — cărora vă place să jucaţi teatru, dar nu vă gândiţi că poate sunt şi alţii cărora le place să scrie. Pe aceea trebue să îi descoperim.

Astăzi la 70 de ani Antoine e de aceeaşi păree şi „descopere" mereu.

La întâmplare a găsit trei manuscrise dintre cari unul al lui Leon Hénnique care astăzi face parte din Academia Goncourt.

Dar cercul se sperie şi nu mai vrea să dea sala ci s'o închirieze şi cu o sută de franci.

— O sută ? spune Antoine. Ne-am înţeles.

El câştigă 150 pe lună. La 30 la ora 5 îşi ia leafa. Hotărăşte deci să joace la 30 la ora 9 după ce va fi plătit sala la ora 6.

Dar pentru punerea în scenă îi trebue mobile, mobile adevărate. Le obţine de la mama sa care îi va împrumuta sufrageria. Inchiriază singur o căruţă cu hulube, încarcă bufetul, masa şi scaunele, se înhamă la căruţă şi fluerând urcă totul până în Montmartre.

Seara importantă soseşte : 30 Martie 1887.

Dată istorică pentru teatrul francez şi chiar pentru cel universal. Se ridică cortina. Actorul care spune prologul se bâlbâe, primul act este de plâns, al doilea cade ; din fericire la al treilea succes. A doua zi „Figaro"-ul (niciodată nu şi-ar fi închipuit Anoine că dela această primă bătălie, Figaroul se va ocupa de el) scrie sub semnătura lui Henry Fouquier :

„Cât de ciudat e Parisul. Uneori, într'o stradelă întunecoasă, zăreşti o luminiţă la o biată ferestruică : e cine ştie ce poet care e poate pe cale de a pregăti la lumina lămpei afumate o auroră".

Şi era într'adevăr una.

Dar Antoine a rămas dator 300 franci.

Viaţa lui Antoine, din acest punct de vedere ar fi trebuit să fie scrisă de Balzac, căci a fost la fel hărţuită neîncetat de creditori, dela prima până la ultima lui zi.

Dela 300 de franci datoria s'a urcat progresiv la 750 mii de franci, sumă care reprezenta pasivul lui Antoine când a fost pus în faliment la Odeon.

Dar aceşti 300 de franci nu l'au speriat. Bani se găsesc — spune el. — Greutatea este să găseşti manucrise.

SITUAŢIA TEATRULUI FRANCEZ

Care era situaţia teatrului franez, în momentul în care Antoine începe vânătoarea de autori ?

Ca întotdeauna, din treizeci în treizeci de ani ; desparte autorii ajunşi cari nu vor să se ducă, şi de alta tinerii cari nu au ajuns dar cari ar voi să ia locul bătrânilor.

In 1887, Dumas, Sadou, Meilhac şi Halévry aveau încă succesul mare de bani, dar erau pe panta fatală. In faţa lor o bandă de tineri necunoscuţi şi grăbiţi. Şi între ei d-nii directori cari nu voiau să meargă spre cei tineri de teamă să nu piardă bani dr nu mai stimau pe zaharisiţii de cari ar fi vrut să se debaraseze dacă tinerii le-ar fi adus câştigul lor.

Concluzia : trebuia să vină un amator, să vină Antoine ca să deschidă porţile tineretului.

Cum ?

Bizar lucru. Omul acesta care va rămâne în istoria artei dramatice ca omul naturalismului s'a adresat întâi la trei poeţi.

Treizeci de ani mai pe urmă Jaques Copeau avea să spună :

— „Să vedem teatrul poeţilor.

PRIMELE MANUSCRISE

Primul poet căruia se adresează este Emil Bergerat. Il îndemnase să înceapă cu el, violenţa cu care acesta atacase prin presă teatrul contimporan.

A doua vizită e la Catulle Mendès şi a treia la Theodore de Ranville.

Cu toate că era necunoscut Antoine impuse prin siguranţa lui şi câştigă încrederea celor trei poeţi cari îi promiseră trei piese.

Cu aceste trei manuscrise se întoarse la **Compania** de Gaz de unde demisionă. Amuzant e că mai târziu când Antoine era deja celebru, Georges Ancey întrebând la societate de adresa lui i se spuse :

— Ah Antoine ? Nu mai ştim de el. A ajuns rău săracul, s'a făcut actor.

Antoine însă în lumea teatrelor începuse să fie cunoscut. I s'au făcut propuneri de angajamente, pentru el fabuloase. Dar cu o tărie formidabilă a rezistat invariabil :

— „Imposibil. Am programul meu.

Care era acel program ?

In primul rând cele trei piese. Apoi speranţa tenace şi în sfârşit efectiv 1300 de foi volante imprimate la un tipograf pe care nu a putut să-l plătească neavând să îi ofere decât cele trei sute de franci datorie. Plicuri şi-a procurat depa o prietenă a mamei sale care avea o librărie.

Numai cu poşta nu putea să aranjeze. Dar i-a făcut concurenţă. S'a hotărît să ducă singur scrisorile la destinaţie.

Dela 1 la 15 Iulie 1887, şi-a procurat adresele şi dela 15 la 24 în fiecare noapte ducea scrisorile între zece seara şi patru dimineaţa. La 24 îşi termină turneul la patru şi jumătate dimineaţa când pune scrisoarea la Tata Clemenceau, care pe atunci nu era însă Tata Clemenceau, dar era tot **„dat dracului"** căci avea o cutie de scrisori aşa de bine ascunsă sub iedera grilajului că i-au trebuit zece minute lui Antoine ca s'o dibuiască în Avenue Montaigne.

Apoi a aşteptat răspunsurile cari nu au venit. Insfârşit după o lună a primti o scrisoare dela un marchiz din Avenue kleiber.

O ofertă de fonduri ?

Nu. Marchizulî îi oferea o operetă pe muzica unei cunoştinţe din provincie.

Şi Antoine îşi începe a doua stagiune cu unica resursă cei 300 de franci datorie şi cu tot curajul său.

PRIMA GENERAŢIE

De aci devine imposibil — în cadrul acesta — să urmărim cariera lui Antoine pas cu pas, ci doar cu etape.

A creat un teatru: **„Teatrul Liber"**.

O să creeze actori : **Gémier, Grand,** Arquillière.

O să lanseze autori : **Lavedan, Donnay,** Descaves, **Brieux, Courteline, Jules Renard.**

Astfel se poate spune că toţi acei ce sunt astăzi între 50 şi 60 de ani au fost creaţi de el, toţi fără excepţie. Căci întâi i-a găsit; după aceea i-a apărat, i-a impus, continuând să-i joace până ce au putut să sboare cu propriile lor aripi.

Atunci i-a părăsit zicându-le:

— Acum porţile teatrelor vă sunt deschise. Datoria mea acum este să găsesc alţii.

A reînoit jocul, a reînoit punerea în scenă, şi chiar tiparele dramatice.

A avut un „flair" genial pe care îl are şi astăzi de a cânta, de a găsi, de a impresiona, de a realiza..

O anecdotă ilustrează acestea.

O DESCOPERIRE

In Iulie 1891 ajunge să aibă la el în cameră 500 de manuscrise pe care trebue să le citească pe toate cu o egală atenţie şi conştiinciozitate.

Incepe într'o Duminică seara şi după ce a parcurs două piese cade peste a treia care îl sgudue şi îi opreşte respiraţia. Este întitulată **„L'envers d'une sainte"** şi semnată **M. de Watterneau.** Pune mâna pe un toc şi scrie febril :

„Stagiunea e câştigată cu dv. Mulţumesc Mulţumesc mai ales pentdu emoţia pe care mi-ai dat-o. Nu am avut încă una la fel".

Luni, Marţi, Miercuri nu mai găseşte nimic interesant. Joi se opreşte la o piesă întitulată **„Amorul brodează"** semnată M. de Weindel şi scrie **„Retiu"**, Vineri, Sâmbătă, Duminecă.

Iarăş un manuscris surprinzător : **Figuranta.**

De data aceasta nici un nume ci o adresă poste-restante. Iarăş scrie. După 48 de ore soseşte un singur răspuns:

„Domnule aveţi „flair". Cele trei piese sunt de mine.

François de Curel

PREMIERE FURTUNOASE

Dar nu era numai să le descopere; piesele trebuiau să fie susținute. Ceeace făcea ca unele premiere să fie mult mai furtunoase decât faimoasa seară a lui Hernani. Așa la reprezentarea **Claponilor** lui **Lucien Descaves** adversarii grupați la balcoane au sărit în parter și s'a încins o păruială că a trebuit să intervină pompele.

Uneori Antoine se amuza mai mult decât toți. Rosny se încăpățâna să se creadă dramaturg.

Antoine încearcă, convins însă dinainte de rezultat.

In actul al doilea era un meeting la Londra

Figurația de 500 de persoane, fusese adunată de Antoine care cutreerase Parisul, oprind pe toți cei ce aveau aer de englezi. In actul întâi isbucnesc huiduelile și fluerăurile. Antoine tace și nu se clintește. Dar vacarmul ia proporții. Atunci pentru a-l acoperi Antoine râzând cu hohote de capul publicului, dă ordin figurației cu tobe și trâmbițe, care aștepta în culise, să intre în scenă ce reprezenta un buduar.

Tumultul s'a oprit dar piesa a căzut.

3 × 7 = 21

Antoine a făcut șeapte ani la **Teatrul Liber,** șeapte ani la **Teatrul Antoine** și șeapte ani la **Odeon.** Viața a trei președinți de Republică.

După primii șeapte ani dela **Teatrul Liber voia** să aibă o sală proprie. Intâmplarea îi oferă una în Bulevardul Strasbourg pe care o ia cu 120 franci și fondează **Teatrul Antoine.**

Işi are actorii și autorii lui: continuă să joace pe **Brieux** și **Courteline** cari zece ani nu au fost jucați nici unde în altă parte.

Dimensiunile teatrului permițându-i-o, Antoine dă envergură punerei în scenă. Pentru prima oară apar figurațiile de masse și tendința de individualizare ale acestor masse. Publicul afluează. Incepe să se șoptească.

— „Antoine face milioane".

Șoaptele ajung la urechea lui Antoine care se sperie. Intr'adevăr s'ar putea îndrepta pe o cărare cari l-ar desființa din punct de vedere al artei și în plin succes, în plin succes. Antoine pleacă din Bulevardul Strasbourg și se înbarcă în cea mai hoffmanească aventură: ia **Odeonul,** și Odeonul i-l dă tocmai acela la care dusese a 1300 scrisoare Avenue Montaigne: Clemenceau care era pentru prima oară numit prim ministru.

Gestul lui Antoine era mai mult decât temerar.

Cine nu cunoaște legenda Odeonului la care niciodată nu se ducea nimeni?

Dar Antoine nu se speria de nimic.

Mai era și altceva. Incepuse să se reproșeze lui Antoine unilateralitatea, se șoptea că lipsa lui de cultură îi dictează această unilateralitate de gen.

De aceea se hotărăște să atace marele repertoriu clasic.

Renovează Odeonul, schimbă personalul. afișele, biletele, tot. Dar publicul nu-l urmează.

Legenda rămâne cea mai tare. Antoine se încăpățânează. Montările lui **Shakespeare, Moliére și Racine,** montări cum nu văzuse și nici nu va vedea vreodată **Comedia Franceză** îl duceau cu pași înspăimântători la faliment.

Dar Antoine era nepăsător și între tragedii, continua să joace tinerii: astfel a descoperit și lansat pe Duhamel, Jules Romains, Denys Amiel, pe care i-a găsit între 20 și 25 de ani și pe care i-a modelat.

ANIMATORUL

Antoine era superb mai ales când făcea să se repete. Sunt deja doisprezece ani de când am văzut acest spectacol pe care nu-l voi putea uita niciodată.

Era ceva feeric, ceva care nu îi aparținea decât lui.

Nici unul din oamenii din generația noastră nu ne va mai da o impresie atât de puterică. Era un spectacol în sală, în sala plină de umbră în care trăia cu geniul lui aspru. Sta într'un fotoliu urmărind piesa tânărului de 25 de ani. Repetiția începea pe scena goală, fără luminație, fără decoruri. Vagi actori se agitau la început, impresionați de patron. Degeaba învățau câte opt zile rolurile, sub ochiul lui Antoine uitau totul, se încurcau, se băbăiau. Antoine nu clintea. Mai întâi asculta. Apoi cu pasul lui lent și greu, se urca pe scenă și striga suflerului să-i arunce replicile din care Antoine refăcea scena, actul, piesa. Era în acelaș timp fata, notarul, jandarmul era tot și anima tot, bătrânul, domnul care își mărita copila. Da, în toate o forță, o măsură, un suflet, mai ales un suflet. Era impresionant. Autorul în fotoliul lui, simțea că nu mai exsită cu cei 25 de ani ai săi, că din modesta lui piesă dintr'odată eșea ceva straniu, ceva decuplat de Antoine. Apoi Antoine se repezea, da un ordin mașinistului, electricianului și totul lua o intensitate uluitoare.

De câte ori însă nu era întrèrupt de creditorii tot mai aroganți și nerăbdători. Și datoriile creșteau mereu.

Când a ajuns la 650 mii, s'a simțit perdut.

— O să-mi dau demisia, o să restitui Legiunea de onoare și capitulez. Nu mai pot.

CANTECUL LEBEDEI

Dar în acelaș moment hotăra să mai monteze un ultim spectacol. Visul lui fusese să vază **„Psyche".** Pentru că nu se dedea nici unde, trebuia să și-o ofere singure. A fost măreț. Toată splendoarea dela Versailles reînviase pe scena Odeonului. Dar când s'a ridicat cortina, nu erau decât trei sute de persoane în sala imensă. Antoine se aștepta. Și odată reprezentația sfârșită spuse prietenilor.

— De data asta s'a sfârșit. Nu mai e nici o speranță. Imi scriu demisia.

Un moment de tristețe. Apoi ridicând iarăș capul:

— „Totuși! am încheiat cu o seară glorioasă.

FALIMENTUL

Plecând dela Odeon, Antoine a trăit o scenă de neuitat. S'a dus la **Tribunalul de Comerț** să fie judecat, fiindcă se ceruse falimentul.

Nu păstrase — ca om precis — decât ceasul. O sală enormă. O masă verde, trei domni cari nu se ridică la intrarea lui. Inaintează până la masă. Işi ține pălăria în mână; nu știe cum să înceapă.

Insfârșit le spune cu o voce înecată, surdă:

— „Domnilor, iată, trebue să procedați repede. Trebue să pronunțați falimentul meu, când veți putea apoi să-mi reluați Crucea și să se sfârșească fiindcă nu am scuză, nu am nici o scuză și nici nu pot avea. Nu am avut decât o singură patimă în viață, și aceea costă scump.

Și asttfel le-a mai vorbit încă.

Apoi a tăcut. Judecătorii simțiseră un astfel de accent, vedeau în fața lor un om atât de sincer, atât de uriaș în slăbiciunea lui încât au rămas stânjeniți, neștiind la ce vorbă, la ce act să se hotărască.

Insfârșit președintele s'a ridicat:

— „Domnule Antoine... nu.... desigur nu e pentru acum, o să... o să facem întâi o anchetă și... aceasta o să dureze. Iată... asta e tot pentru un moment".

Antoine i-a privit cu ochi rătăciți. Apoi a salutat și a simțit privirea încețoșată. A plecat și pentru prima oară în viața lui, pe pragul ușei sale a văzut portăreii dându-se la o parte.

Acum își câștigă viața cum poate. Și-o câștigă dealtfel destul de bine, căci este un fel de papă al teatrului. Este instalat acum într'un fotoliu de orchestră, vede jucând piesele altora, de către alții, le judecă, are foiletonul său dramatic. Vorbește de pe estrade, explică ce a fost viața lui, însfârșit se descurcă, dar are 70 de ani și uneori spune:

— Nu pot să mă scol târziu ca d. de Fouquières fiindcă trebue să muncesc din greu.

Se scoală de vreme, aruncă un pardesiu pe umeri, și lucrează cu aceaș inimă pe care o avea la douăzeci de ani și care nu poate să îmbătrânească.

I. IG.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 20
13 Mai 1928
5 Lei

BIBLIOTEC
„ASOC
SIBIIU

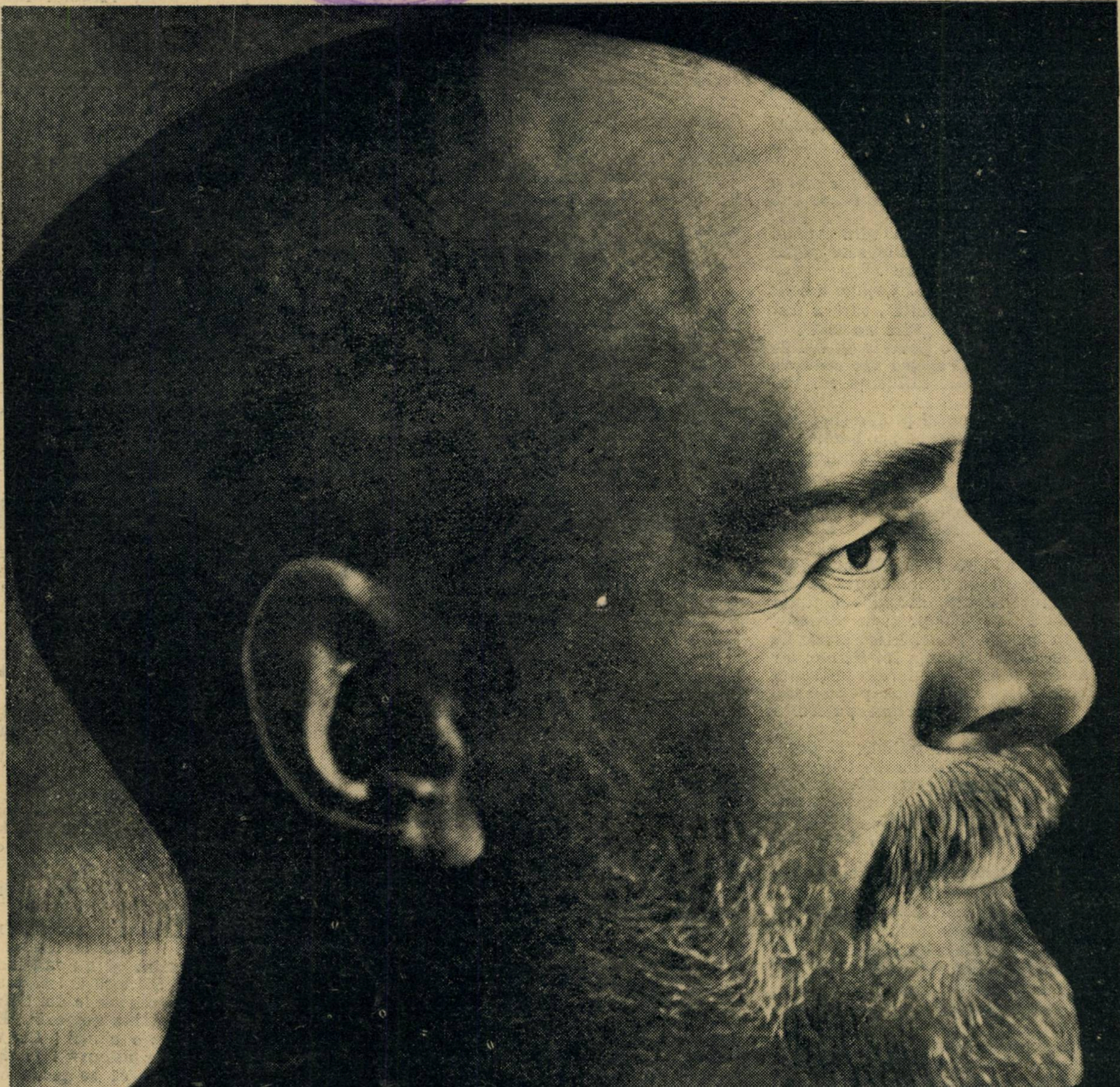

1918 — 1928

ctitorii

GEORGE COŞBUC

— ZECE ANI DELA MOARTEA MARELUI POET —

„Sunt suflet din sufetul neamului meu
Şi-i cânt bucuria şi-amarul...“

G. Coşbuc

George Coşbuc, fiul unui preot din ţinutul Năsăudului, a debutat ca poet liric încă de pe timpul când învăţa la liceul din Năsăud, — liceu care de câţiva ani are titlul : **„Liceul grăniceresc Gh. Coşbuc“**.

In procesele verbale ale societăţii de lectură **„Virtus Romana rediviva“** şi în almanachul **„Muza someşană“**, găsim cele dintâi informaţii relative la debutul în literatură a lui Coşbuc, în anii 1883—1884, când marele poet de mai târziu, nu terminase încă studiile sale secundare.

O parte din poeziile lui Coşbuc scrise în această epocă au fost publicate sub numele de **C. Boşcu.**

In 1884, ziarul **„Tribuna“** din Ardeal a publicat una din poeziile sale populare : **„Filozofii şi plugarii“.**

Tot ca elev de liceu G. Coşbuc a scris poezia **„Dragoste 'nvrăjbită“**, care a fost publicată în volumul **„Fire de tort“.**

In 1883 el a scris o poveste în 600 de versuri, sub titlul **„Pepelea din cenuşă“**, — în care se resimte influenţa lui Vasile Alecsandri.

In 1888, din îndemnul profesorilor săi, Alexi şi Pietrosu, Coşbuc s'a hotărît să scrie o odă în cinstea „gimnaziului cel nou din Năsăud“.

„Această odă o voi scri nu cum ştiu Năsăudenii, ci cum ştiu eu“ — comunica tânărul poet, fratelui său, într'o scrisoare.

Iată o dovadă că încă din acel an, Coşbuc începuse să-şi manifeste personalitatea lui literară, având conştiinţa originalităţii de concepţie şi de execuţie.

Dacă în primele poezii lirice scrise de Coşbuc se simte influenţa lui Heine ; iar în primele poezii populare, influenţa lui Vasile Alecsandri, după puţin timp poetul ardelean şi-a afirmat puternica sa originalitate.

Cunoscător adânc al psihologiei poporului român şi a limbei sale, Coşbuc a scris un ciclu de poeme cu subiecte luate din poveştile populare, ca : **„Nunta Zamfirei“, „Moartea lui Fulger“, „Tulnic şi Lioara“, „Craiul din cetini“, Laur Balaur“** ş. a.

„Nunta Zamfirei“, începea cu strofa :

„A fost ce-a fost, de n‘ar fi fost
Nu şi-ar avea poveste rost,
Şi ce-ar fi drept din câte ascult ?
A fost o nuntă mai de mult
Şi-a fost o vatră de tumult
Intregul ost“.

Coşbuc şi-a dat seama că începutul acestui poem e banal şi versurile cuprind expresiuni nepotrivite („vatră de tumult“, „întregul ost“) şi de aceea a înlăturat-o, mai târziu, rămânând strofa a doua, începutul :

„E lung pământul, ba e lat
Dar ca săgeata de bogat
Nici astăzi domn pe lume nu-i
Şi-avea o fată...“

Alte strofe, care au fost în prima versiune a **Nuntei Zamfirei**, publicată în **„Tribuna“**, au fost şi ele modificate.

Coşbuc ţinea ca ţinuta poeziilor sale să fie pe cât posibil ireproşabilă.

El versifica uşor ; avea rima bogată şi aleasă ; cunoştea sensul exact al cuvintelor cele întrebuinţa ; iubea claritatea expunerii şi poseda simţul rafinat estetic.

Criticul Dobrogeanu-Gherea a spus despre Coşbuc că el este **„poetul ţărănimii“** şi în poeziile lui domină elementul narativ, sau epic.

Ar fi o greşală să considerăm pe Coşbuc numai de **„poet al ţărănimii“**

El a fost poetul întregului neam românesc.

De aceea Coşbuc însuşi s'a caracteriat în versurile :

„Sunt suflet din sufletul neamului meu
Şi-i cânt bucuria şi-amarul...“

Fireşte, că dacă poetul din Năsăud n'a uitat suferinţele ce le-au îndurat strămoşii săi din familia **Secueţi,** (din Săcueţi numele a fost schimbat în Coşbuc), cari au fost iobagi pe moşiile lui Horvàth Petricevics, el a cântat în versuri viguroase luptele strămoşilor noştri din Ardeal ; a scris 24 de poezii epice referitoare la activitatea glorioasă a grănicerilor români din Năsăud şi în proză a scris **„Coroana de oţel“**, în care a povestit în grai popular războiul nostru pentru independenţă.

George Coşbuc a scris apoi numeroase opere poetice cu subiecte variate, exotice : **Angelina** (baladă albaneză), **Vânătoarea lui Mogul** (baladă orientală), **El Zorab, Hafis, Sacontala, Mezeppa, Teodolinda, Zobail, Regina Ostrogoţilor, lordul Iohn.**

Coşbuc avea o cultură întinsă clasică. El era familiarizat cu clasicismul grecoroman şi neoclasicismul german şi ne-a lăsat bune traduceri din poeziile lui Anacreon ,Catul ; din metamorfozele lui Ovidiu, din eclogele lui Vergil ; din comediile lui Plaut, Terenţiu, Aristofane; apoi din **Odissea** lui Homer, **Parmens** de Terenţiu, **Don Carlos** de Schiller, **Divina Comedie** de Dante Aligheri ş. a.

In **„Balade şi Idile“** şi în **„Fire de tort“** găsim cele mai bune opere ale lui Coşbuc, în care se manifestă puternicul şi originalul său geniu. El a fost unui din cei mai mari poeţi ai neamului.

ROMULUS SEIŞANU

COŞBUC LA TISMANA

L'am cunoscut pe Coşbuc, în vara anului 1915, la Tismana.

Mi-amintesc ca şi cum ar fi acum! După ce o domnişoară anonimă se ridicase de la pian, unde asasinase o nocturnă de-a lui Chopin, rămăseserăm singuri în „salon“ câteşi trei: Coşbuc, Castaldi şi cu mine.

Castaldi începu să se jelească de asasinarea lui Chopin, la care asistaserăm cu puţin mai înainte îngroziţi; şi cum caetul rămăsese deschis la pian, se ridică şi execută dânsul aşa de magistral bucata aceea, fără tours-de force, dar cu tot sufletul şi cu aceea fină intuiţie a stilului autorilor celor mai deosebiţi, ce învederează într'însul nu numai compositorul, criticul musical, dar şi maestrul minunat de composiţie şi armonie.

După aceea, dânsul începu o improvizaţie furtunoasă, plină de pasiune, care ne răscolise ca un uragan şi care ne lăsă înmărmuriţi şi gânditori.

Coşbuc, mai cu seamă, era fericit, Ochii lui străluceau de emoţie. Voi să îmbrăţişeze pe Maestru şi porunci să se aducă câteva sticle.

Petrecurăm toată noaptea discutând despre artă, literatură, şi sorbind călugăreşte (teologaliter !) băutura dionisiacă. Beam câte puţin şi la răstimpuri ; discutam liniştiţi, senini, cu lungi pause de tăcere şi reculegere.

Din când în când îmi părea că aşi fi asistat la un symposion platonic.

Cam pe la trei după miezul nopţii, Castaldi se duse la culcare şi rămăseserăm numai noi doi, ca să discutăm despre Dante.

Din seara aceea furăm nedespărţiţi, şi nedespărţită de noi fu umbra severă a lui Dante.

In fiecare zi, pe la cinci după prânz, plecam pe jos spre sat. Ajunşi în sat, intram la cârciumă (o cârciumă frumoasă şi tare curată cu feresterele împodobite cu muşcate roşii ca focu !) ceream o oca de vin, pâine şi brânză şi ţărăneşte şi româneşte continuam să vorbim despre Dante

— Măi, mare şarlatan e acest Dante al Dumneavoastră ! Mare şarlatan ! A pus stăpânire pe mine şi nu mă lasă ! Ce am eu cu el ? Şi, totuşi, îmi place mai ales pentru obscurităţile lui ! Câte lucruri nu sunt în Divina Comedie ! Dar trebue să ştii cum s'o citeşti ! Comori sunt, nu altceva, dar ascunse ! şi apoi cum ! Şi lumea crede că se poate citi, aşa ca un fleac oarecare.

Şi-mi povestea cum din întâmplare, a venit în contact cu Dante.

— Tatăl meu era popă. Dumnezeu ştie cum a ajuns la urechea lui că Dante ăsta ar fi scris ceva în care se vorbea de Iad, Purgatoriu şi Rai.

— Măi, Gheorghe — îmi zise el într'o

zi — tu care ai învățat și știi atâtea și atâtea, de ce nu-mi cauți ceva despre Dante ăsta !".

— Da, tată am să caut ! — i-am răspuns fără multă hotărîre, convins că ar fi vorba numai de o toană a bătrâneții.

Insă bătrânul stărui, și eu sfârșii cu cumpărarea unei traduceri nemțești a Comediei și cu traducerea ei în românește (numai ca să-l mulțumesc !) a celor dintâi trei cântece ale infernului. Din clipa aceea Dante a pus stăpânire pe mine. Măi mare șarlatan !

Trebuia să-l fi auzit cu câtă patimă și ce zâmbet șiret și ce sclipire a pupilelor fixate în depărtare, urmărind un gând ascuns, și cu câtă îngăduitoare și minunată dare din cap repeta vorbele acelea care exprimau pentru dânsul cea mai înaltă formă de admirație ;

GEORGE COŞBUC

— Măi, mare șarlatan !

La întoarcere vorbeam de altceva.

Dumbrăvile răsunau la sunetul răgușit a cornului de vânătoare, care chema la masă pe vilegiaturiști ; iar eu citeam versurile lui Tasso :

Chiama gli abitator dell'ombre eterne
il rauco suon della tartarea tromba.

Apoi râdeam și ne duceam la masă. Dar seara, când mesele erau golite și vilegiaturiștii erau duși cu toții la culcare, rămâneam singuri numai noi doi, înaintea unei sticle (o oca la doi inși !) de cel mai bun vin de Odobești și... vorbeam de Dante... In tăcerea solemnă a nopților de vară, adâncurile de umbră care se deschideau în pădure (acolo unde raza lunei călătoare printre vârfurile copacilor nu izbutea să pătrundă prin desul frunziș) luau înaintea ochilor noștri înfățișarea prăpastiei infernale ; muntele din față lua forma sfântului munte al Purgatorului și stelele, sclipind deasupra capetelor noastre, ni-se păreau a se învârti cu cereasca melodie de care Dante pomenește în Paradis.

RAMIRO ORTIZ

Fragment din discursul despre George Coşbuc, rostit de Octavian Goga în şedinţa solemnă a Academiei Române din 10 Mai 1923

Când l-am zărit întâia oară, — sunt vre-o douăzeci de ani deatunci, — strecurându-se pe calea Griviței cu trupul lui uscățiv, adus puțin de spate, cu privirile pierdute sub pălăria cu borduri largi, am simțit că nu vede nimic din apropiere, n'aude nimic, că înaintează ca un iluminat cu fanatism spre o țintă care e undeva departe, foarte departe... Așa mi-l închipui, că a fost dela început. Copilăria, amintirile, barba de apostol a părintelui Sebastian, glumele dela Năsăud, mama de pe prispă, basmele cu Pipăruș și Pricolici, toate au venit cu el, toate le ducea ca o nemărturisită povară pe umerii îndoiți prea de vreme. El le alinta, în fiecare ceas, le orânduia, le netezia cu patimă și cu delicatețe, se înfășura în dantelele lor ușoare, le stropia cu plâns și cu flori de busuioc, iar într'o zi le-a adunat una lângă alta, scumpeturi într'o ladă de zestre țărănească, minunată cu crestături și arabescuri înflorite și le-a zis : **Balade și Idile.**

Volumul lui Coșbuc, ca un proaspăt vânt de primăvară pătruns brusc în liniștea obosită a unui iatac, a sguduit puternic nervii discordați dimprejur, a înviorat atmosfera, a deschis un orizont nou și a avut marele merit de a reintroduce principiul sănătății în literatura noastră. Autorul baladelor și idilelor a descins din lumea basmelor, dar a făcut popas în satul lui. Ne-a dat o luminoasă monografie poetică a satului românesc. Firește, el nu venia cu concepția de intelectual chinuit a lui Eminescu, cu un sistem filosofic sau cu o doctrină socială menită să-l facă analistul crud de fiecare clipă, nu era nici fericitul excursionist coborît din balconul caselor boerești în mijlocul unei lunci, pentru care distanța topește conturele, pipernicindu-le vieața intrinsecă și rezumând totul în nota decorativă, ca veselul Alerandri. Dacă poate fi vorba de vre-o influența străină, atunci clasicismul greco-roman și neo-clasicismul german i-au împrumutat din mijloacele lor, ca să-și realizeze cu mai multă înlesnire opera intuiției lui sigure și pricepute. Dar aceste înrudiri sunt și manifestările organice ale genului epic, care e partea de căpetenie a creațiunii lui. Coșbuc era înregistratorul obiectiv al satului, un miraculos seismograf al vieții dela țară în aspectele ei senine, idilice, cele mai potrivite cu temperamentul lui și dealtfel cele mai apropiate de caracterul fundamental al poporului nostru.

Din primul lui volum ca și din celelalte — **Fire de tort**, din **Ziarul unui Pierdevară** și **Cântece de Vitejie**, menținute toate în aceeaș înlănțuire programatică, ca dintr'o subtilă monografie s'ar putea reconstrui psihologia unui sat în toate ipostazele ei. Zugrăvind acest microcosm, **pars pro toto**, poetul ne dă însuș tabloul sintetic al neamului.

Cântarea lui se desfășură în imnul vast al naturei.

Pe seama lui Coșbuc însă natura are o specială semnificare. Ea nu e cadrul pentru un sentiment subiectiv, decorul care se atașează propriei frământări a autorului, Ea trăește pentru sine, imens laboratoriu de supremă orânduire, în care omul e un element subordonat slujind o țintă a ei, asemeni unei stânci, unui copac, sau unui fulger care despică văzduhul. Nimic din egocentrismul maladiv al liricei moderne care în tremurul unei frunze nu vede decât radiațiunea unei dureri dinăuntru. Poezia lui Coșbuc e o harfă eoliană pe care natura cântă în dragă voie. E concepția omului dela țară, în intimitate străveche cu cerul și pământul, deaceea pulsațiile vii, multitudinea de senzații, parteismul estetic care se revarsă din acete pagini pline de mișcare. Fiecare anotimp își desface bogățiile prodigioase ce se risipesc sub ochii noștri stropite cu pulbere de aur. E o încrucișare de forțe acunse, un uriaș erotism al firii, o măreață învălmășeală de energii active, printre cari omul apare ca un atom ce se pierde în infinit.

In această horă nesfârșită a naturii se înșiră și oameni cu ochii limpezi, glumeți, cuviincioși, iubitori de snoave, cuternici, răbdării, știutori de dreptul lor și turbați ca marea înviforată când nedreptatea le-a umplut paharul. Sunt țăranii noștri pe care Coșbuc, solul lor, ni-i arată într'o lungă și variată apologie. Ei vin dela muncă seara hăuind, când carele scârție și fumul iese alene din cămin, ei iubesc, ei cântă, ei se sbat, ei se duc la războiu și mor făcând trei cruci, iar pete oasele lor crește iarbă verde ca o binecuvântare de sus.

OCTAVIAN GOGA

NOTE BIOGRAFICE

George Coșbuc s'a născut la 8 Septembrie 1866 în satul Hordon de lângă Năsăud dintr'o familie de preoți. Sunt îndoieli dacă numele său edevărat este de Coșbuc sau de Casian. Școala primară a învățat-o în satul natal iar studiile secundare la liceul grăniceresc din Năsăud, unde în 1884 și-a luat bacalaureatul. In revista „Transilvania" din 1921 se găsesc amănunte publicate de d. prof. N. Drăgan despre activitatea literară a poetului din acea vreme.

După terminarea liceului a urmat un an și jumătate cursurile facultăței de filosofie din Cluj. Apoi intră în redacția „Tribunei" din Sibiu, invitat fiind de I. Slavici. La Sibiu a publicat „Nunta Zamfrei", care a atras atenția lui Titu Maiorescu și care în 1889 îl chemă în capitala României libere, unde a ocupat un modest post de referendar la Casa Școalelor.

La București, poetul este dublat de un luptător pentru regenerarea și limpezirea literaturei românești. A condus împreună cu Caragiale și Slavici revista „Vatra", cu Al. Vlahuță „Sămănătorul" și cu Ion Gorun „Viața Literară".

Pentru popor a scris la revista **„Albina"** și la biblioteca de popularizare „Steaua".

A murit în perioada de restriște națională, în București la 9 Mai 1918.

poezie

VASILE STOICA

VOINICUL LORD BRAND

(BALADA ENGLEZA VECHE)

Voinicul Lord Brand, scoţianul bălai,
Crin alb, mândria florilor,
Iubia 'n Londra fata slăvitului crai,
In revărsatul zorilor.

Domniţa mlădie ca trasă 'n inel,
Crin alb, mândria florilor,
Veni 'ntr'o zi pe-ascuns la el
In revărsatul zorilor.

— „Lord Brand, vreau să văd pe câmpii şi prin văi,
„Crin alb, mândria florilor,
„Cum zboară potaia ogarilor tăi
„In răvărsatul zorilor".

— „Domniţă, sunt gata; ia roibu-mi vânjos,
„Crin alb, mândria florilor,
„Tu mâneci călare, eu mânec pe jos
„In răvărsatul zorilor".

Prin lunci şi ponoare goniră de zor,
Crin alb, mândria florilor,
Şi nimenea nu răsări 'n calea lor
In revărsatul zorilor.

Când iată din fundul de zări mohorât,
Crin alb, mândria florilor,
Veni un moşneag prefăcut şi urât
In revărsatul zorilor.

— „Lord Brand, de ţi-s dragă aşa precum zici,
„Crin alb, mândria florilor,
„Opreşte-acest ghiuj şi ucide-l aici
„In răvărsatul zorilor".

— „Domniţă ubită, odorul meu drag,
„Crin alb, mândria florilor,
„Cum vrei să ucid un becişnic moşneag
„In revărsatul zorilor"?

„Mai grabnic un galben îi dărui şi-l las,
„Crin alb, mândria florilor,
„Să-şi poarte pe drum obositul său pas
„In revărsatul zorilor". —

K „De unde furat-ai, voinice boier,
„Crin alb, mândria florilor,
„Această domniţă cu ochi de cer
„In revărsatul zorilor". —

— „Domniţa-mi nu-i pradă, bătâne ortac,
„Crin alb, mândria florilor,
„Ci-i sora-mi topită de boli fără leac
„In revărsatul zorllor";

„Se stinge biata 'n suferinţi,
„Crin alb, mândria florilor,
„O iau cu mine s-o duc la părinţi
„In revărsatul zorilor". —

— „Dar dacă ţi-e soră şi sufere-atât,
„Crin alb, mândria florilor,
„De ce poartă panglice roşii la gât
„In revărsatul zorilor" ? —

„Şi dacă e bolnavă într'adevăr,
„Crin alb, mândria florilor,
„De ce poartă stemă de aur în păr,
„In revărsatul zorilor" ? —

Grăbi moşneagul cât putu,
Crin alb, mândria florilor,
Şi 'n poarta regelui bătu
In revărsatul zorilor.

— „Ei, unde-i domniţa acestui castel,
„Crin alb, mândria florilor ?
— „Se-alungă cu ceata-i de fete prin el
„In revărsatul zorilor". —

— „Te 'nşeli, te 'nşeli, prea puternice crai,
„Crin alb, mândria florilor :
„Ia vezi, în castel câte fete mai ai
„In revărsatul zorilor"?

„Pe scumpa-ţi copilă, odor nestemat,
„Crin alb, mândria florilor,
„Lord Brand o strânge-acum în pat
„In răvărsatul zorilor".

Grăbit cincispreze arcaşi călăreţi,
Crin alb, mândria florilor,
Porniră s'ajungă fugarii 'ndrăzneţi
In revărsatul zorilor...

Domniţa privi speriată 'napoi
Crin alb, mândria florilor :
„Lord Brand, în curând vom fi prinşi amândoi,
„In revărsatul zorilor". —

— „Domniţa mea, dacă sosi-vor pe rând,
„Crin alb, mândria florilor,
„Pe toţi ai să-i vezi de braţu-mi căzând
„In răvărsatul zorilor".

„Dar dacă veni-vor cu toţii 'ntr'un vânt,
„Crin alb, mândria florilor,
„Eu singur cădea-voi în pulbere 'nfrânt
„In răvărsatul zorilor".

Pe rând îi sosiră arcaşii 'ntr'un grui,
Crin alb, mândria florilor,
Pe rând şi căzură de paloşul lui
In revărsatul zorilor.

Rămas doar unul, şi-acesta viclean,
Crin alb, mândria florilor,
Lovi pe la spate pe dârzul oştean,
In revărsatul zorilor.

Lord Brand, rănit precum era,
Crin alb, mândria florilor,
Işi ridică domniţa în şea
In revărsatul zorilor.

La Doun, lângă apa cea fără prihăni,
Crin alb, mândria florilor,
Opri ca să-şi spele adâncile răni,
In revărsatul zorilor.

— „Lord Brand, valu-i roşu de sângele-ţi viu,
„Crin alb, mândria florilor". —
— „E chipul pieptarului meu stacojiu,
„In revărsatul zorilor". —

Porni apoi iar şi grăbi cât putu,
Crin alb, mândria florilor,
Şi 'n poarta măicuţei sale bătu
In revărsatul zorilor.

— „Vai, moartea te frânge, copilul meu drag
„Crin alb, mândria florilor,
„Şi vina-i această străină din prag,
„In răvărsatul zorilor".

— „Nu plânge măicuţă, cum nu plâng nici eu,
„Crin alb, mândria florilor,
„Mai bine mărit'o cu fratele meu
„In răvărsatul zorilor".

„Căci nu numai eu, un nevolnic ins,
„Cin alb, mândria florilor,
„Ci şaptesprezece vieţi s'au stins
„In răvărsatul zorilor".

PRIETENII

Const. Vlădescu

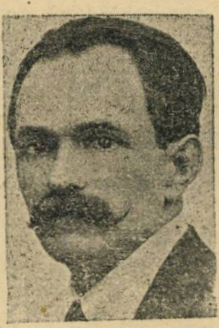

Insemnările pe care le aduce în scrisul lui, Const. Vlădescu, sunt aceleaşi pe care le are şi în pictură: O nuanţare fără echivoc, construcţie sigură, o culoare care totdeauna creează atmosferă, o realizare parţială poate, dar în care nimic nu e trucat.

Nici chiar suflul de pasiune pe care îl aduceau amintirile de prizonier din Bulgaria nu isbutea să întunece calităţile dramatice şi temeinic descriptive ale prozei lui.

Cu pasul şovăelnic, copleşit parcă de o povară invizibilă pe umerii strânşi în pardesiul fâlfâitor ce ascunde sărăcia corpului, Vladimir urcă trudit cele câteva trepte ce duc în primul coridor.

Uşile ce se suced în dreapta şi stânga dealungul peretelui din faţă, dispar estompându-se pe nesimţite în obscuritatea care înghite capetele săliţei strâmte şi umede.

In fund, în dreapta, pătratul cenuşiu subliniat de o dungă sclipitoare de lumină, indică ultima uşe.

Vladimir bate şi fără să aştepte răspunsul se strecoară cu pas tăcut prin fâşia de lumină ce ţâşneşte din cameră prin cadrul uşii deschise.

In odaia mare şi luminoasă, lucrurile strălucesc de o veselie ce contrastează isbitor cu tristeţea întunericului rece de dincolo de uşe.

Vladimir se opretşe un moment lângă prag şi clipind din ochii în lumina mângâioasă, cu un zâmbet de pace interioară lasă privirea să rătăcească în cuprinsul ospitalierei încăperi

— Tu eşti, Paul?

Şi de după vastul paravan din dreapta, înmbrăcat în creton inflorat, apare întrebător capul brun al unei femei plăcute, aproape frumoasă încă în pragul plinei maturităţi.

— Nu... din contră — glumeşte Vladimir — sânt eu....

A, tu!... O să vie şi Paul curând. Desbracă-ţi pardesiul şi stai...

Din ochi îi arată spre canapeaua de lângă fereastră locul lui obişnuit, şi dispărând iar în dosul paravanului de unde sfârâitul unui „Primus" explică mirosul vag de bucătărie în interiorul cu vădite preocupări de gospodărească eleganţă: — „Azi, făcui aci pe bucătăreasa, urmă ea jovială. Mi s'a urît în cutiuţa aia de bucătărie". — „Boerii o să mă scuze că-i supăr cu parfumul de petrol şi mâncare... Dacă nu vă place vă dau dracului de boieri şi vă poftesc la restaurant. Un râs sglobiu încheie această prietenoasă ameninţare.

— Sărăcuţa de tine... murmură ca pentru sine Vladimir, cufundat în moliciunea pernelor brodate din colţul favorit al canapelei Biata fată! Ce păcat... gândi el clătinând din cap cu tristeţe: Ar fi meritat o soartă mai bună...

— Toate gata, reluă gazda. Ce o fi cu Paul de nu vine... Iar s'a încurcat la table cu secăturile de la cafenea... Masa o să fie cam sumară... Hai? Ţi-e foame tare?...

Dar văzând că nu i se răspunde ieşi din ascunzişul ei şi în vreme ce-şi arunca şorţul pe un capăt al paravanului privi întrebător spre oaspele din unghiul canapelii·

Ghemuit între perne, cu capul răsturnat pe speteaza înaltă Vladimir părea încremenit cu gura uşor intredeschisă, cu ochii mari pierduţi în gol ca un manechin fără viaţă aruncat într'un colţ.

Părul negru şi rar, asvârlit în desordine peste creştet, îi desvelea toată fruntea osoasă, boltită larg şi dominator deasupra figurii subte şi palidă cu străluciri de sidef îngălbenit.

— „Ce e cu tine?" rosti prietenos Marica oprindu-se în mijlocul camerii după o clipă 'n care-l înfăşurase neliniştită într'o privire cercetătoare. Eşti bolnav, iar... Ce te mai doare?

— Bolnav?... Nu, Marica... se trezi Vladimir. Sânt doar obosit... obosit, îngână el zânbind silit: Mi-e greu când urc străduţa voastră... Mi se pare panta tot mai aspră... apoi scara... dar m'am odihnit... acum mi-a trecut sfârşi el cercând să se veselească.

— Pentru atâta lucru? Deabia se poate băga de seamă că strada e pe urcuş şi scara nu ştiu dacă are mai mult de zece trepte... observă gazda cu îndoială.

— „Ştiu şi eu?... De la o vreme obosesc repede"... şi Vladimir amuţi, îngândurat sfredelind podeaua cu privirea ascunsă sub sprâncenele strânse crunt într'o căutătură de întunecată energie.

Marica îl observă o clipă: „Vai de capul tău".. spuse ea şoptit şi clătinând din cap compătimitor se îndreptă spre unghiul bucătăriei improvizate.

— „Nu-i vorbă, reluă ea domol — tu ţi-o faci singur. Nu te mai astâmperi: Cu toţi nebunii îţi pui mintea; te răszboieşti cu ei cu vorba şi cu scrisul. Vrei să ai în toate numai tu dreptate. După ce discuţi, şi te sbaţi ca un demon ajungi acasă aprins, deabea mai sufli şi... gata... să scrii... scrii toată noaptea ca să-i „prăpădeşti" cu polemicile... Că ei nu mai pot de asta. A doua zi eşti aşa... ca o stafie. Vezi, ai îmbătrânit în toiul tinereţii...

Vladimir ca trezit prinde firul şi ascultă zâmbind monologul dojenitor. Aşa îl ceartă Mxarica, dar e bună şi-l iubeşte ca o soră.

— „Şi eşti otrăvit când spui vorba: te pricepi să pui omului degetul unde-l doare mai rău"....

Din ce în ce mai atent, Vladimir ascultă suràzând, sincer amuzat de naivitatea binevoitoarelor mustrări.

...Acu, nu înţeleg, continuă vocea din dosul paravanului, ce ai tu să te pui rău cu toţi... Vezi Doamne, să te ştie de frică.. Ei şi?...

— Ai dreptate poate suspină Vladimir.

— Păi sigur... Uite să-ţi spun: Oi fi deştept — nu zic — dar eşti rău. Rău cu tine şi cu alţii.

Nu te ingrijeşti... Nu te odihneşti... Iţi plac şi femeile... şi nu te mai astâmperi. N'ai milă nici de tine şi... nici de alţii... Nici cu noi nu te porţi mai bine.

— Cu voi? Cum asta? Şi peste paloarea feţii lui se urcă încet o undă, slabă de roşeaţă.

— Da, da... lasă că am observat. Te ştii bolnav şi urăşti sănătatea altora. Paul te iubeşte mult... şi eu ţiu la tine destul, asta o ştii tu. Te menajem cât putem dar tu n'ai milă de noi şi... nu ne fereşti de... Iţi pare rău de sănăntatea altora...

Ca lovit de un pumn pe inimă Vladimir amuţeşte sufocat şi o paloare de mort s'aşterne pe figura lui crispată de durerea lăuntrică a sufletului pălmuit pe neaşteptate cu cea mai josnică pe cât de nedreaptă acuzare

Procesul de conştiinţă trezit subit în mintea lui e cu atât mai nemilos cu cât — fără îndoială — făpturile cele mai scumpe lui, de bună credinţă l'au bănuit în tăcere şi probabil de multă vreme de atâta mişelie. L'au bănuit şi totuş... totuş... l'au iubit, l'au amestecat zi de zi în viaţa lor, au fost veşnic nedespărţiţi împărtăşind bucurii şi necazuri. Şi cu tot sentimentul de nevinovăţie nu-i rămâne nici dreptul să protesteze.

Strivit de ruşinea gândurilor ce se sbat acuzatoare sub fruntea îmbrobonată de sudoare rece, sguduit de o surdă indignare, cu intuiţia adâncă a neputiţei d'a se desvinovăţi, prietenul bolnav îşi frământă frenetic degetele albe prinse de un tremur nervos ce-i zguduie tot corpul.

— Cum... Cum se poate Marica?... îngâna el însfârşit tânguirilor şi deabia auzit

— Ei, crezi tu că asta nu se vede? continuă din ungherul ei Marica. Nu trebuie să te superi. E mai bine să ştii. De mine n'am grije, dar îmi pare rău de Paul: el are nevoie de multă sănăntate. La cursurile lui, la conservator tu ştii, trebuie să vorbească, să cânte... câte toate... şi de... tocmai plămânii....

— Dar, ce am făcut, Dumnezeule, îngăimează deabia desclușindu-se vocea lui Vladimir din ce în ce mai sdrobit sub greutatea odioasei bănueli.

— Ei lasă, n'o lua în tragic continuă implacabilă gazda. E mai bine să-ţi vorbesc deschis ca între prieteni. Sigur, tu crezi că nu se bagă de seamă. Dar, de pildă, la masă, tu ştii că ai tacâmul tău„ şervetul şi toate ale tale separate...

Ce zor ai să le amesteci... şi tot cu ale lui Paul : ba te faci că greşeşti furculiţa şi după ce mănânci câteva imbucături cu a lui, i-o strecori înapoi, ori te faci distrat şi te ştergi cu şervetul altuia. De câte ori nu te-am surprins că-i pui la îndemână o bucăţică de pâine după ce ai muşcat din ea, ori greşeşti paharul.

Bine înţeles. Paul cum e el, mereu cu vorba, nu bagă de seamă şi îşi reia lucrurile lui fiind-că pe alte tale le cunoaşte... şi crede că e destul să le evite... Dar dacă tu... Şi Marica ajunsă 'n mijlocul camerii rămâne deodată mută, cu privirile ţintuite pe figura lui Vladimir.

Cu bărbia ridicată şi mâinle inerte dealungul corpului frânt între perne, prietenul lor parcă nu mai suflă. Doar de sub ploapele căzute două lacrimi mari ce se preling molcum pe albeaţa de mort a obrajilor uscaţi, sânt singura mărturie de viaţa ce închide încă sub rigiditatea lui exterioară trupul bolnav în care se sbate un suflet chinuit.

— „Ei asta e !... exclamă însfârşit Marica ,frângându-şi cu nervozitate mâinile, trezită de un subit amestec de milă şi remuşcare. „Ce te-a apucat ?"

Na ! vezi că eşti nebun ! uite la el !... Vino-ţi în fire omule ! Vezi că nu poate cineva să vorbească deschis cu tine ? Dar parcă tu nu ştii că nu-ţi spun cu vr-o răutate... Şi la urma urmii crezi tu că noi ne facem spaimă aşa de toate... prostiile şi bănuelile... Uite, naiba m'a pus să-ţi vorbesc de asta !... Numai sgripţoroaica ai de Soreasca le-a scornit : ea mi-a băgat în cap... O dau dracului, să nu mai calce p'aici. Şi apropiindu-se de el : „Hai ! Uită şi tu : am spus prostii, ori mai bine zi că n'am spus nimic...

Mişcat de bunătatea ei. Vladimir deschide ochii umezi şi privind-o cu recunoştinţă.

— „Marica, îţi jur că nu m'am gândit... la ce spui tu. Poate fără voia mea... o asigură el cu tristeţe Nici nu ştiam că am.... tacâmul deosebit : Nu observasem ..şi nici nu credeam — sfârşi el ca sugrumat de tortura unei vedenii — că sânt.atâta de bolnav.

— Atât mai bine replică ea cu nevinovăţie. Aşa le spun şi eu. Acum gata, s'a isprăvit cu asta... Apoi, ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat, aducându-şi deodată aminte : Dar ce o fi cu Paul de nu mai vine ? Masa vă aşteaptă : V'am făcut ceva bun, o să vedeţi. Şi dispăru senină ca mai 'nainte, după paravanul ei.

Numai după câte-va minute, uşa se deschide cu sgomot şi Paul îşi face apariţia. Robust cu figura luminoasă de încredere comunicativă, într'o clipă înviorează toată casa cu mobilitatea lui plină de sănătoasă jovialitate.

— Hei ! Mă aşteptaţi, nu ? clamează el frecându-şi vesel palmele viguroase. Şi trecând cu paşi repezi de la unul la altul: „Li s'au lungit nasurile de foame, săracii de ei !... Cu ce bunătăţi ne hrăneşti astăzi ilustră patroană şi soţie ? Şi fără să aştepte răspunsul se întoarce către Vladimir :

A ! Să nu uit : A venit azi la mine fetica aia cum îi zice.. Adina Şerbanu parcă.. aia de i-ai dat tu pe vremuri lecţie de canto, nevastă. Ştii că a absolvit anul trecut cu mult succes conservatorul. Are o voce dumnezeiască... şi talent ! A ! s'o auzi acuma dragă... I-am spus că merită !. merită o bursă pentru străinătate — apăsă el energic — şi i-am promis că o să stărui, adăogă întorcând-se către Vladimir

— Să ştii că nu faci rău, întâri vocea Maricăi de după paravan.

— Dacă merită răspunse Vladimir tărăgănat, mai mult ca să nu tacă, nu e rău să-i faci o bursă.

— Sigur ! Adică, nu să-i fac eu : de unde naiba să-i dau ? Să-i dea ministerul.

— A da ! ministerul... surâse Vladimir.

— Aşa că te rog pe tine să vezi de treaba asta, îi taie Paul vorba cu un aer foarte serios

— Pe mine ? făcu cellalt uluit. Dar ce am eu cu **treaba asta** şi drept cine mă iei ? După cât mă ştiu nu sânt nici ministru şi.. nici nu văd semne să fiu aşa pe curând, adaogă el cu uşor sarcasm.

— Ei te rog ! se răi Paul cuprins de o subită nerăbdare. Ce sânt ironiile astea ieftine. Ce vrei să zici cu **treaba asta ?** E un mare talent şi merită o bursă ! ...Cel puţin la asta dă-mi voie să cred că mă pricep.

— Fără îndoială răspunse Vladimir, apucat la rându-i de enervare abia stăpânită. Dar ce pot face eu ?

— „Ce poţi face ?" Şi Paul îl pironi cu ochii : Ce ai făcut şi pentru alţii... cari poate meritau mai puţin. N'ai obţinut tot tu pentru actorul ăla tânăr ; şi catedra mea de-a-doua ?.. Tu te-i oferit şi mi-ai spus că n'a fost greu. Eu nu sânt egoist : vreau să trăiască toţi cari au merite... Ia să vrei, să vezi cum faci. Ia să ştie **dumnealor** că le născoceşti iar vre'o campanie de presă... Că la asta te pricepi, când vrei să fii afurisit... Dar acum fiind să'ţi cer eu atâta... serviciu...

I-am promis ! strigă el hotărât.

— Pentru Dumnezeu omule, ce vă tot faceţi voi iluzii cu campaniile de presă şi cu... cu... **răutatea mea** adăogă el cu amărăciune privind spre Marica. Zi mai bine că am avut ici-colo o fărâmă de credit, atâta tot... dar s'a uzat... Nu mai pot, nu pot şi sânt obosit... gândiţi-vă..

— A ! Sigur ! se amestecă Marica... Se înţelege : zi cel puţin fără înconjur că ţi-ai uzat toată trecerea pentru catedra lui Paul. M'aşteptam să ne-o scoţi pe nas odată....

— Asta e o infamie, tună Vladimir, înfigându-se deodată pe picioare cu o neaşteptată energie. Şi tremurând, cu ochii fioroşi de indignare : Ce aveţi cu mine, ce v'am făcut ? Sânteţi răi....răi !... Tu — scrişni el îndreptându-se către Paul cu o mişcare de spectru, — tu ai înebunit ! N'auzi, nu vezi ?.. Nu pot ! Nu pot ! urlă el. Daţi-mi mai bine palme pe obraz dacă ţineţi să vă descărcaţi **ura adunată...** dar nu mă chinuiţi...

— Palme ? da meriţi palme, animal ingrat grăi cellalt înăbuşit de furie apropiindu-şi ameninţător atletica înfăţişare de firavul adversar.

— Ei bine ? şuieră acesta din urmă, cu obrazul întins într'o dureroasă sfidare.

Ca un resort ce se destinde brusc dintr'o îndelungata comprimare, braţul lui Paul se ridică sub comanda unui spasm nervos în tot corpul şi, un moment, palma puternică păru gata să se abată peste obrazul întins al prietenului **ingrat**.

— A !... Marica a scos un ţipăt scurt.

Dar gestul abea anunţat, Paul ca ars de spaima propriei sale ticălorii se smuceşte departe de Vladimir.

Acesta, închizând ochii avu o scurtă tresărire, şi împleticindu-se o clipă, sguduit ca de greutatea unei lovituri reale, cu tot alaiul ei de senzaţii fizice şi morale, răuşi printr'un suprem apel la toată fiinţa lui nervoasă, să se menţină pe picioare încremenit în mijlocul camerii, cu braţele spânzurate, cu capul plecat pe piept şi închis într'un mutism de aspră resemnare.

Apoi, căutând cu mâna împrejur ca un orb, întâli braţul unui fotoliu în care obidita-i făptură se lăsă lunecând cu o mişcare de automat.

— Ce ai făcut Paul ?... Eşti nebun, bată-te Dumnezeu... se tânguie Marica, rupând tăcerea, clătinându-se jalnic cu obrajii prinşi în palme : Ce ai cu el săracul ?... Nu-l vezi cum e ?... bată-te Dumnezeu...

Ca sub stăpânirea unei viziuni fascinante, Paul cu paşi nehotărâţi se depărtează, se apropie de suferind cu ochii ţintuiţi pe obrazul ultragiat de ameninţarea gestului necugetat.

Figura lui Vladimir — cu capul lăsat pe umăr — e liniştită şi sub paloarea ei obişnuită nu exprimă decât o nemrăginită tristeţe.

— Vladimir ! şopteşte Paul înecat, apropiindu-se cu sfială... Vladimir ascultă, repetă el prietenos în vreme ce mâna i se întinde într'un gest rugător. Şi cu ochii umezi s'apropie binişor şi mângâie mâna slăbănoagă a prietenului năpăstuit.

— Auzi, măi frate ?... Spune şi tu... Cum se poate să fiu aşa de păcătos ?... Uite, dă-mi cu ceva în cap, dar nu mai fi amărât.

Şi alunecând pe un genunchiu la piciorul scaunului îşi razimă fruntea de braţul lui, în timp ce mâna vinovată mângâie genunchii celuilalt. Iartă-mă, îngână el abia şoptit.

Ca trezit din somn, figura lui Vladimir se luminează într'un surâs de convalescent mângâiat de soarele primăverii. Şi trecând uşor mâna prin părul prietenului pocăit, se pleacă încet să depuie un sărut de iertare pe fruntea umedă şi înfierbântată. Dar, reţinut subit de tresărirea unei amintiri, buzele lui depărtându-se de locul ales, merg să se lipească uşor pe firele din creştet... unde primejdia **bănuielei** e înlăturată.

— Bată-vă Dumnezeu de nebuni !... s'aude vocea Maricăi, satisfăcutnă de sfârşitul ultimei scene dintr'un spectacol... reuşit. Mi s'au răcit şi bucatele !... Treceţi la masă că vă ia naiba..

Şi curând cei trei prieteni, ca deobicei de ani de zile, şi-au reluat locurile împrejurul mesi...

— Şi cum ziseşi că o chiamă pe secătura ta de cântăreaţă, aduce într'un târziu vorba, aşa cantr'o doară, Vladimir. Barim, e frumuşică ?...

viața minunată a lui anton pann-roman de sergiu dan și romulus dianu

9)

XIX

Dacă inima îți cere,
Băiete, băiete !...
Te'nsoară și-ți ia muiere
Băiete, băiete,

Anton Pann

Inima lui Anton Pann ceruse. Zamfira nu debută strălucit în căsnicie. Ca un fel de prevestire de ceeace trebuia să se întâmple mai târziu, mireasa se făcu nevăzută chiar în ziua cununiei.

— Unde e mireasa ? Unde e mireasa ?

Mireasa nu era nicăiri. Numai într'un pat ce nu era al bărbatului, se afla.

Scandaluri de acestea se petreceau în fiecare zi pe-atunci, dar toate se sfârșeau cu bine și la vreme. Mireasa revenea, bărbatul dădea amnestierea tuturor greșelilor dinainte. Zamfira se dovedise originală și îndrăsneață, căci dacă se îngăduia o părăsire de domiciliu conjugal după vre-o câtăva vreme de încercare, nu se pomenise însă de asemenea dispariții chiar în ziua jurământului.

Femeea se ivi abia către seară, înlăcrimată și puțin bătută.

— Incepuși rău, Zamfiro, începuși cum o femee credincioasă sfârșește. Rău îmi pare și mie că din întâia zi de dragoste trebue să-ți dau cele treizeci de vergi pe spinare ,cum cere legea bătrânească. Iacă, eu îți dau numai cincisprezece, și iertată să fii.

Dar la a treia lovitură dată cu șovăială și întârziere, Zamfira potrivi un suspin și Anton își îmbrățișă nevasta, fără s'o mai întrebe măcar prin ce cotloane a umblat.

Urmară zile senine. Anton deprins cu viața laică și fără rigori, a holteilor, întârzia câteodată la ora cinci. Zamfira nu-l indispunea cu prea multă așteptare. Punea masa și mânca. După sfârșitul cinei, pica și Anton. O dorință ascunsă în toate firile slabe se deștepta în femee : să fie compătimită și mângâiată pentru așteptarea ei. Bărbatul cu cea mai prefăcută afecțiune o îmbrățișa, oferindu-i belșug de bunătăți aduse în pachete mici prin buzunare dela cârciuma lui Giafer.

— Să ne așezăm la masă...

Și Zamfira se silea să mănânce a doua oară.

Această pedeapsă născocită de Anton avea pe lângă efectul ei moral și imediat un altul, grăbind prin îngrășare, înbrătrânirea femeei neiubitoare. Zamfira, distrată, n'a înțeles niciodată cruzimea acestei pedepse.

Fiindcă se deschisese târgul Moșilor, Anton începuse a lipsi de acasă câte trei și patru zile la șir. Ocupația lui principală era acum să încerce pelinul de Maiu: „Să trăiască vinulu, vinulu și pelinulu" — neobosit, cântărețul prim al bisericei Olari, cutreera gheretele din târgul moșilor, totdeauna întovărășit de o seamă de tineri, a căror singură îndeletnicire era Serenada

Intr'una din aceste seri vesele se iscă o larmă de glasuri și îndată se încinse bătae. Un ciupagiu atrăgea atenția soției sale să nu mai privească înspre mesele de alături, trăgând-o de păr. Lumea adunată făcea mare haz, iar dela una din mese se ridicase chiar un băiat să ceară socoteală scandalagiului :

— Cine-i gugumanul de-și bate femea ?...

Intrebarea răsună prea tare. In loc de răspuns ciupagiul lăsând coadele femeii își înfipse mâinile amândouă în pletele cavalerului provocator.

O asemenea purtare nu putea avea altă urmare decât un pumn repezit în obraz, cu iscusință demnă de un luptător încercat. Cel lovit examinând în fugă pe agresor observă că acesta avea o găteală mai mult, spânzurată la gât : cravata. Și îl apucă de ea, cu necaz. Femeia ce-și adunase în coc părul risipit pe jos, țipa după ajutor. Din mulțimea de gurcă-cască adunată se desprinse o siluetă boerească, în haine negre, pe cap cu un fes de hârtie roșie. El înnaintă până la locul scandalului unde tânărul sugrumat de cravată ținea de mustăți pe ciupagiu. Cu gesturi domoale ce arătau forța și gluma el despărți încăerarea :

— Bine, Antoane, te-apucași acum și de bătăi... Ori îți fierbe pelinul în cap ?

Ciupagiul, omul cu femeea, cu mustățile, cu bătaia, era Anton Pann.

— Cucoane Bărbucică, nici de bătae nu era vorba, nici de pelin, ci numai de acest tânăr semeț ce-și tot plimba ochii spre nevastă-mea.

Domnul Bărbucică se întoarse întrebător la tânărul ce-și îndrepta cravata verde .Acesta se apără :

— Bărbucică, dumnealui și-a permis să ignore fundamentul umanității, izbind brutal pe doamna, pe care n'am onorul s'o cunosc...

Privirea lui, odată cu a celorlalți, căută spre locul unde stătuse femeea. „Domna izbită brutal", Zamfira, nu se mai vedea nicăiri...

— Mă miram eu dece nu te mai arăți pe la grădina lui Deșliu.. Te-apucași de păcate, dascăle ; văzuși ? Ei, acu unde îți e muierea ?....

— Știe ea drumul acasă, cucoane...

— L'o fi știind, Antoane, dar să nu-l mai stie și alții...

— Pe care l'oiu prinde îl belesc, cucoane Bărbucică, oricare-ar fi...

— Decât să te vitejești, hai mai bine la Giafer cu noi. Se supără tovarășii că-i lăsăm s'aștepte... Dă mâna tânărului Momuleanu și împăcați-vă.

Plăcut surprins de această recomandație, Anton strânse cu efuziune mâna ce-i smulsese mustățile.

Tustrei părăsiră câmpul Moșilor, echipați cu săbii de lemn, coifuri de hârtie și piculine de lut ars.

La Giafer în grădină era lumină mare și tămbălău Un tânăr cu mustața abia crescută, cocoțat pe o ladă declama în râsul ascultătorilor strânși în jurul unei mese încărcată de urcioare și de bărbi boerești.

Bărbucică la Deșliu
La bătut pe Unghiurliu,
L'a bătut, bine-a făcut,
Că din cântec n'a tăcut
Tocmai treaba dumisale
Cu o cucoană mare...

Nu-i era lui de cântare
Ci mai mult de-o întâmplare
Că eșind din casa dragii
Și-a lăsat zălog nădragii
Iac'așa....

Fiecare strofă era întreruptă de ovațiile mesenilor.

—Bravos, Costache !

Numai Bărbucică Văcărescu protesta în glumă.

Costache înmuindu-și musteața într'o cană cu vin și îngroșindu-și glasul reîncepu :

Iko—nekrón
Keftmona-ké
Skotù-pilás
Lipon-in-ó
-dis-ho-ris-ó
Kiste-theón

Polidoros-Eca-
-vis-pes-ghegos
tis-Kiseos...

Sonorul început al Hecubei amintea convivilor majestatea actorului Aristia, protejatul duducăi Ralu, fiica mezină a lui Caragea, ce din banii de pe tâlhăriile tătână-său făcuse teatrul dela Cișmeaua roșie. Dar Costache îngenunchiase acum pe lada lui și începuse un cântec nemțesc nerușinat, imitând domnitorul fugit la Viena — Iancu al Raliței Moruzoaei îl încuraja :

— Zii, Costache, zii 'nainte, că nu-i capuchehaia pe aproape. Arată-ne și nouă cum face duduca Ralu.

Costache își strânse haina pe mijloc, își înfoie turii nădragilor și cu glas mieros, tot făcându-și vânt cu un evantaliu imaginar, spuse :

— Ah, mon déliceux Aristia, dites-moi, quelle est cette musique valaque qui rappelle les rhapsodies helleniques d'Homère...

Și-și răspundea cu glas schimbat, cântând :

Colo 'n valea celor culmi
La gropana cu cinci ulmi
Trei voinici însângerați
Numa 'n zale îmbrăcați
Adormiră printre flori
Printre florile soruri...

Dintr'un cap al mesii, Iancu Moruzi se repezi să sărute pe Costache:

— Să trăești, băete... Cum le faci, mai bine-ar fi să le scrii...

Toate aceste dovezi de iubire Costache Facca le primea cu un râs de copil.

Chiose nerugat de nimeni, începuse un cântec încet și trist. Boerii luară dintr'odată înfățișări melancolice, ascultând.

Doar Nănescu vădit indispus de turnura chefului, se ridică să ceară vin:

— Mă urâtule, adu rubiniu boerilor că adormim....

Desfăcându-și turbanul alb din jurul fesului său scund, făcu din el un nod mare pe care-l trecu mesenilor: puricele. Chiose ținea cântecul.

Bărbucică spuse tare:

— Să mergem la Irina, cumnata Bălăceanului, s'o sculăm din pat cu o cântare, că nu mai e mult până la ziuă. Hai, Momulene, iar te-ai pus pe mâncat...

— Să lăsăm muerile, coane Bărbucică. Tot mai bună e pastrama asta de capră...

Toți s'au ridicat domol și au urcat în trăsurile ce-i așteptau sub teii dela poartă, lângă care surugiii și bicigașii jucau în tichnă „uite popa, nu e popa“, la lumina făcliilor. Lăutarii împovărară căruța dela urmă și tot într'un chiot au ținut-o până în capul Batiștii, unde era casa Bălăceanului. In fața porții de zid, s'au oprit și au cântat.

Nu mai era o serenadă singuratică, ridicată în noapte, ci o larmă de glasuri, un adevărat cor. Țimbalul și viorile suspinau umil, înecate în voci:

Dacă singurică dormi
Irină, domniță,
Indrăsnește a te-arăta
Altfel cred că gura ta
E pe fruntea altuia
Irino, domniță...

Serenada sui până la fereastra de sus unde dormea Irina. Zadarnic. In somnul cumnatei Bălăceanului n'ajungeau glasurile. Anton Pann cu vocea lui de sopran puțin voalată de pelin, schimbă deodată cântecul și-l continuă singur, acompaniat de viori:

Sub fereastra ta
Irino duducă,
E inima mea,
Of, of, of, duducă...

In verandă se ivi un cap bărbos: Grigorie Bălăceanu. Cântecul rămase spânzurat în aer, viorile amuțiră. Bălăceanul trezit din somn încă mahmur se răsti:

— Nu vă plesnește obrazul, bre, de rușine să sculați ulița noaptea, bețivani ce sunteți!? Scot câinii să vă rupă dacă nu încetați hărmălaia voastră.

Altă fereastră se deschise alături. Boerii salutară.

Irina.

— De ce țipi băbacă la dânșii. Nu-i nimic rău dacă s'au gândit să treacă pe la noi cu cântecul...

Bălăceanul nu recunoscuse pe nimeni din ceată și începuse să mormăie căutând să-și lămurească ale cui puteau fi glasurile de jos. Irina care știa ea ce știa, spuse limpede:

— Dar nu vezi babacă, e Bărbucică Văcărescu și Iancu al Moruzoaei și Costache Facca...

— Ei, bată-vă să vă bată! V'ați îmbătat și ați pornit-o cu colinda. Hai, urcați-vă sus. Nu poftiți un filigean de cafea?

Pofteau cafea, cum să nu poftească. Poarta se deschise, boerii intrară, uitând de lăutari, de Anton Pann și de Paris Momuleanu.

Ferestrele de sus ale Bălăceanului se luminară. Cu o privire amară, Anton se întoarse și porni singur înainte. In urma lui se auzea cum boerii opriți la scări, trăgeau focuri de pistoale.

(Continuă în n-rul viitor)

ARICIUL și VIPERA

OCTAV MIRBEAU

Azi după masă, am ieșit să mă plimb, cu amicul meu Robert Hagueman, într'un parc... un vechi parc părăsit care se află situat la câțiva chilometrii de oraș, într'un loc al văii ce forma o deschizătură în munți și se lărgea pentru a da iluzia unei mici câmpii... Parcul în felul acesta este un deliciu de liniște și răcoare. Flori de toate neamurile cresc aci, galbene, roșii, albastre, trandafirii și în sfârșit se vede cerul printre ramuri.

Mergând mult, mă odihneam la marginea unui luminiș, cu spatele rezemat de trunchiul unui fag. Lângă mine, ornitogolele își desfăceau la soare umbelele lor de flori albe. De jur împrejur, sunătoarele decorau umbra cu miile lor steluțe de aur... Și nu mă gândeam la nimic, de cât să mă bucur de odihna plină de dulceață și lumină ce-mi oferea această natură. Robert Hagueman, el, adormi pe un pat de mușchi. Ah! dacă mi-ar fi spus cineva că eram pe punctul de a face o importantă descoperire biologică m'ar fi mirat foarte mult.

Atențiunea mea fu, deodată, atrasă de ceva strălucitor, ce aluneca printre ierburi și ca o vie lumină argintie ridica frunzișul sunatoarelor. Recunoscui o viperă și aș minți de n'aș adăoga, că era o specie dintre cele mai pericuolase. Ea nu mă vedea de fel, și se juca în voe, leneșă printre flori. Dispărea și iar apărea, dreaptă ca o mică lamă de pumnal sau ovală ca o brățară, ondulând printre mușchi ca un mic râuleț de apă limpede. Nu departe de vipera nepăsătoare, zării un maldăr mic de frunze uscate.

La început, nimic deosebit; examinând mai bine îmi păru suspect. Nu era nici cea mai mică adiere, nici cel mai mic curent de aer sub lăstari: micile graminee rămâneau nemișate. Ai fi zis că frunzele mesteacănilor deasupra ar fi fost pictate. Și cu toate acestea, grămada aceasta de frunze uscate se mișca; o mișcare ușoară, dar perceptibilă, o respirare o însufleția.... Era ceva viu... Și fiind însuflețit în felul acesta, ghemul de frunze uscate îmi producea nu știu de ce o spaimă... Imi holbai ochii pentru a vedea mai bine, ca să fac să pătrundă privirea mea sub suprapunerea acestor frunze ce ascundea evident un mister. una dintre acele mii de crime ale pădurii ucigașe, dar care?

Animalele cele mai obtuze cele mai umile insecte și larvele cele mai derizorii au o perspicacitate uimitoare de ceeace le amenință.

Ele găsesc urma dușmanului celui mai bine ascuns, cu o inteligență ce nu le înșeală nici odată, dacă nu le salvează întotdeauna. Dușmanul care era acolo, tupilat în frunze, nu trebuia să amenințe vipera, fără de care ea nu s'ar fi arătat atât de încrezătoare, atât de indolentă, întinzându-se, printre flori și mușchiul moale, cu o grație atât de voluptos sinuoasă. Fără îndoială că m'am înșelat; era imaginația mea ce încă făcea să descopăr acum, sub acele frunze inocente, un bot lacom și doi ochi arzători. Hotărâi să aștept, după copacul meu, fără un gest, fără o mișcare, ca să nu sperii vipera. Robert dormia mereu......

Și, deodată, în timp ce vipera, ce se târa încet, atinge ușor grămada de frunze, văzui un lucru înspăimântător, una din dramele cele mai uimitoare, ce-i este dat omului să le vadă. Frunzele uscate zburară în dreapta și în stânga și un arici mare, desfășurându-și ghimpii, lungindu-și botul, apăru. Cu o iuțeală c'o săritură de atac, atât de sprintenă ce-ar fi fost imposibil de imaginat la un animal c'un aspect atât de greoiu, ariciul se precipită asupra viperii, îi înghiți coada pe care o strânse puternic și se făcu ghem, corpul lui întreg prevăzut pe pielea sa cu mii de ghimpi, ca niște vârfuri de lănci. Și nu mai mișcă.

Atunci, vipera șueră înspăimântător. Cu smucituri viguroase, ce o făceau să se repeadă toată dreaptă și strălucitoare ca o lovitură de cuțit, ea încerca să se desfacă de strânsoarea ariciului. Zadarnic. Zadarnic încerca să-l muște, precipitându-și gura sa plină cu venin contra țepilor ingeniosului animal, de care se sfâșia. Toată sângerată, micii ei ochi plesniți, ea continua să se sbată și să muște impenetrabila armură a monstrului, cu o furie ce creștea odată cu rănile căpătate. Această luptă dură zece minute. In sfârșit, în furia ei de a se detașa, ea își perforă crerul de sulițele inflexibile și recăzu inertă, mică panglică cenușie pătată de sânge, lângă ghemul imobil.

Ariciul așteptă câteva momente. Apoi cu o prudență, cu o circomspecțiune cu adevărat admirabilă, își destinse ghimjii, întinse cu sfială botul său, își lungi pe jumătate trupul, își deschise micii lui ochi negrii, feroce și rânjind își scoase labele la iveală. Apoi, când își dădu bine seama că vipera e moartă, o înghiți, grohăind ca un porc.

După aceasta, greoiu, ghiftuit, se târî pe labele sale scurte și scormonind pământul cu râtul, se rostogoli ghem, pe grămada de frunze printre care dispăru..

critica literara

I. C. VISARION:

Ber-Căciulă Impărat

D. Visarion își definește, astfel, caracterul primei și celei mai importante bucăți din volumul d-sale: „ca să scriu povestea“: „Ce face făt-frumos ca împărat“ am văzut că nu e de loc ușor, și mai ales față de un făt-frumos ca Ber-Căciulă al meu. Cu cine să-l pui să se mai bată? Să fac ca cei ce au pus pe Alexandru Macedon să se bată și cu furnicile?... Am găsit leacul: să-l pun să se bată cu prostia, cu sărăcia, cu cele ce le îndură popoarele din aceste pricini. Și socotesc eu, că am făcut întocmai ce trebuia să facă orice făt-frumos când ajunge împărat și pune țara la cale“.

Autorul alege, pentru realizarea aceasta a eroului d-sale, calea minunei științifice. Ber-Căciulă e astfel o formidabilă uzină de invenție, la început, și, până la urmă, toți cei din împărăția lui se fac la fel. Ne aflăm, astfel până la un punct, pe linia clasică a izbânzilor lui Făt-Frumos. Calul lui năzdrăvan, baba care-l ajută în lupte cu smeii, pieptenul care se făcea în pădure, și toate celelalte atribute, au căpătat înfățișarea de „mașini“ pur și simplu. Impărăția lui are mașini de zburat, în formă de palate, mașini de vorbit la distanțe uriașe, mașini de experimentat drumul spre lună, mașini de înviat, mașini de omorît vietăți mărunte, pentru experiențe, mașini de clădit castele de oglindă, etc. Și firește, oamenii se comportă și ei ca o mașină. Se pare însă că nu lucrul acesta a vroit d. Visarion să-l dovedească, ci altceva, de fapt contrariu, că spiritul omenesc aplicat la bine duce la fericirea totală a omenirei. De fapt a dus la extirparea umanității noastre. Cartea d-lui Visarion ne prezintă o serie de oameni din care sentimentul omenesc e extirpat până la înlocuirea lui cu un fel de mecanic simț al îndatoririi fiecăruia față de mașinăria totală a acelei lumi.

D. Visarion pleacă, principial, de la ideia ca **„ați închipui este a primi și a privi întâiu icoanele celor ce sunt undeva“**. E un adevăr, pare, peremtoriu pentru autor, care găsește prilejul să-l slăvească, incidental, și în versuri:

„Că ce 'n munte-ți s'a născut
„E pe undeva făcut,
„Și dacă-i pe undeva
„Fă-l a fi și 'n lumea ta“.

Deaci înainte totul se rezolvă sumar spre mai binele omenirei:

Ber-Căciulă merse la unul, îi întinse mâna zâmbind, și-l întrebă:

— Inaintăm ceva?

— „Cu pași de uriaș Măria Ta. In spațiul dintre aceste aparate, producând raze nevăzute, „și din partea unuia și din partea altuia, ele se ciocnesc, aerul se încălzește, se face un vânt de jos în sus, un cânt cald, și apoi lumina ce la 'ntuneric se vede. Dacă pui un paravan de fier, paravanul se roșește. Dacă pui un vas cu apă, apa se fierbe, și nori de aburi se ridică în tavan. Dacă variez distanțele sau pasul razelor, am alte fenomene ciudate. In sfârșit, părerea mea este ca și a Măriei Tale, că vom putea face pământul soare strălucitor, care să trimită și el în haos, lumină și căldură, fără să fie da flacări sau de materii încinse“.

In acest fel de muncă totul se depersonalizează însă cumplit, și, în ciuda d-lui Visarion care a vroit să ne prezinte noua d-sale lume ca pe un ideal, ea apare, lipsită de simțăminte vii și de inteligenți diferențiate, ca un infern al monotonei. Oamenii d-sale de altfel au și căpătat, în loc de nume proprii, numere, ca la telefon, precedate sau urmate de câte o literă-indice.

Lucrurile acestea, firește, au mai tentat scrisul ei, dacă nu am pomeni aici de cât literatura unui Jules Vernes, a unui Wels, sau a unui Rosny din „La mort de la terre“ și din „Les Xipehuzes“, și încă am avea o frumoasă familie literară de predecesori. La d. Visarion ea are încă un caracter de interesant entuziasm, de râvnă parcă, de încredere oarbă în mașinile lui Ber-Căciulă, în huruitul cărora pierde din vedere omul, ca entitate sufletească, până la nonexistență, și în strălucirea factice a lor amestecă, într'o ciudată învălmășeală, rudimente de stiintifism convențional cu altele de idealism de ultimă oră. Vedem, astfel până și ecouri de comunism:

„Fiecare om, care muncește cu mașinele lui sau ale țărei, va avea dreptul să-și ia toate produsele pământului muncit, și să facă cu ele ce va voi. Poate omul nu vrea să-și hrănească familia de la Casele de Indestulare. Cei care varsă produsele lor la aceste case, aceea vor fi îndestulați de case; cei care nu varsă produsele, dar vin apoi să ceară, li se va da numai dacă sunt prisoase; altfel casele îi va lăsa să-și procure cele ce le trebue de la cei cari le-o da din strânsoarea lor“.

Și mai departe:

„Toate ideile asupra proprietăței par a nu mai avea nici un rost... Ce nevoe mai au moștenitorii să facă atâta caz de ce rămâne de pe urma unuia care moare. Inainte moștenirea era ca o bucată de vieață ce se da moștenitorilor. Ei moșteneau, de pildă, bani, case, vite sau pământuri care le ajutau viețuirea“... etc.

Oamenii cei noi ai d-lui Visarion, stânși astfel ca șuruburile în ghiventurile mașinei lor, nici nu iubesc personal, nici nu urăsc personal, fie măcar și numai ignoranța împotriva căreia luptă, nici ambiții personale nu au și, în aceasta, iarăși sunt logici. Pot însă ei avea vre-un interes literar? Personal, noi, nu-l vedem, și, în cadrul acestei slăviri a unei hipotetice umanități problematic mai bună, mărturisim că ne emoționează ca niște diamante rare puținele și, într'un al cadru, fără interes, note de omenesc scăpate vigilenței autorului:

„pentru mine, care sunt mamă, și deci lucrătoare sfîntă, voi să fiu închipuire și gând fără hotar“,

sau:

— Cum ți se pare Lumea Nouă, Steluța mea? întrebă într'o zi Ber-Căciulă pe soția lui.

— Frumoasă îi răspunse ea. Dar un lucru mi se pare cam răsturnat din ordinea lui firească...

— Care?

— Ce deosebire mai este între mine, împărăteasa țărei, și între femeile celelalte ale învățaților, care strălucesc în aur și în pietre scumpe?

Impărăteasa, ca femee, a avut o intuiție reală a lumei d-lui Visarion și, sub învelișul simplist, în aparență, al gustului de a se deosebi prin podoabe exterioare a pus și problema depersonalizărei acestor ființe de or ce interes sufletesc.

N. DAVIDESCU

* * *

A MURIT ION DRAGOSLAV

A murit **Ion Dragoslav**, povestitorul duios și neîntrecut al arhaicului și al pitorescului.

Cu moartea autorului evocatoarelor **„La hanul la trei ulcele“** și **„Noaptea sfântului Andrei“**, generația de scriitori premergătoare celei de astăzi, pierde una dintre cele mai realizate personalități ale sale.

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primite la redacție:

Florile note și impresii de Gh. D. Mugur.

●

In colecția: **Cartea Vieții.**

Proverbe, culese de Gh. Mugur și V. Voiculescu.

●

Cântece din Popor, culegere de Ion Pillat.

●

M. Eminescu: „Făt-Frumos din lacrimă.

●

Predica de pe munte, din sfintele evanghelii de Gala, Galaction.

●

Pildele Mântuitorului, traduse de Gala Galaction.

●

Minunile lui Isus, din sfintele evanghelii de Gala Galaction.

●

Revista funcționarilor publici, anul III. No. 4.

●

Ritmul vremei anul V, No. 2, cu colaborarea d-lor Mihail Dragomirescu, Raul Teodorescu, George Acsinteanu, George Dumitrescu, etc.

●

Complex anul II, No. 1, revista ieșană cu colborarea câtorva bucureșteni.

●

D. Virgil Huzum, autorul volumului „A la manière de...“ anunța apariția unui volum de versuri originale.

in strainatate

NOTE PE MARGINEA OPEREI LUI ANATOLE FRANCE

Incontestabil că France, virtuosul ironiei subtile şi-a ironizat de foarte multe ori propriii săi cititori. Trebue să adăogăm însă c'a fost silit s'o facă, de oarece primit cu surle şi tobe, cântându-i-se osanale la fiecare cuvânt scris sau rostit, tămâiat la fiecare gest socotit că întrupează cea mai înaltă distincţie — nu putea să adopte altă atitudine decât aceea a răsbunării florentice, rafinată, perfidă şi diabolică.

Repetăm, a reuşit de foarte multe ori, căci astăzi toţi pigmeii cari nu-i cunosc cauzele supremei ironii, rânjesc arătând satisfăcuţi spărturile cuirasei. In această privinţă procedeul lui Anatole France ne evoacă şiretenia tragică a călugăriţelor din ecolul al XIII-lea, care fiind surprinse de năvala Sarassinilor şi-au tăit nasul cu briciul pentru a scăpa de insistenţele lor scârboase, desgustându-i.

Geniul lui France nu-ţi furnizează altă explicaţie. Inconjurat de admiratori zeloşi, gândul lui era ghicit înainte de-a fi căpătat contur. Imaginaţia lor sublimează banalul ce de multe ori scăpa de pe buzele lui France, gonit de rafinamentul maestrului. Intocmai ca şi curtezana care frumoasă până la dorinţa crimei — schiţează un gest şi este servită, priveşte vag şi este înţeleasă, tot astfel Anatole France vânând lavra unei idei, crezi c'a prins un cosmos irizat în imagini şi luciri scânteietoare de spadă.

Să nu ne grăbim. France n'are nevoe de efort ca să fie înţeles şi apoi admiraţia ce-l ameninţă de câte ori vrea să facă un lucru perfect, îl hotărăşte la simplitate, la banalităţi, care păşeşte semeţe fără zorzoane sau artificii de cochetărie.

Atunci iornia lui se îmbată de triumf şi cititorul îngenunchiat sărută picioarele aiurit de atâta profanare.

●

Spărgând nori groşi de tămâe şi-a făcut apariţia pe vermuri şi mult lăudata carte „La Rotisserie de la Reine Pédauque". Ne ocupăm acum de dânsa şi când spaţiul ne va permite vom reveni şi asupra altor opere scrise de Anatole France.

Nu este o lucrare din cele afară de îndrăzneaţă. Nu ştiu cine, vorbind odată despre Bossuet, a spus că „are atâta spirit în cât îţi face frică.

Se poate întâmpla ca formula să-şi fi găsit cândva aplicare şi la France. „La Rotisserie de la Reine **Pédanque**" se prezintă sub acest raport cu un aspect destul de prietenos. Te invită chiar să-i constaţi absenţa ori cărui element, capabil să producă spaimă. Şi pentrucă întreaga discuţie de aci este deplasată şi ireverenţioasă, putem adăoga — mergând pe calea păcatului — că autorul cărţii nu manifestă nici resurse picturale prea strălucite. Este un roman — poţi să-l numeşti de altfel cum vrei — care lasă în urmă „Le Lys Rouge", „Le'Ameau d'Ametyste" sau bunăoară „Le puits de Sainte Claire". In nici într'un caz nu te poate face prizonierul autorului pe un timp îndelungat — dar nici să cobim cum am putea cobi despre alte cărţi, că numele lui France este un pavilion ce acoperă orice fel de marfă.

Găsim aceiaşi filosofie risipită cu dărnicie cu toată opera franceiana.

Efortul este inutil în viaţă. Imprejurările te duc de nas. Poţi reuşi foarte repede să fii caraghios, când tu simplu vierme te străduești pentru tirumful unor probleme eterne. France îşi plimbă privirea stinsă, peste furnicarul de oameni. Marchează un abate, un maniac, un june, un cârciumar cu nevasta, o femee de moravuri uşoare.

Fără unitate sau plan în conducerea intrigei, autorul îi ciocneşte între ei făcându-i să cunoască spernaţe, dezamăgiri, raze de soare reflectate în noroi şi împrejurări tragice confecţionate de memoria livrescă a lui Anatole France.

Găseşti pagini în care ironia prinde forme caricaturale destul de bine reuşite. Naivitatea credinţei îl pasionează şi France excelează în îmbinarea fericită a emoţiei manifestată umil şi a comicului subliniat cu generozitate. Se delectează, îşi odihneşte spiritul în faţa simplităţii şi credinţei naive. Stărue asupra lor, intervine maliţios captându-le manifestările în trăsături ingenioase.

Ai impresia că toţi eroii se pregătesc să demisioneze din viaţa practică, fiind candidaţi la sfinţenie. Regisorul ne aminteşte că ei nu stau rău nici cu pământul. Cognard, abatele, o fântână, ambulantă plină cu maxime şi ascet feroce în doctrină, nu se încerde atât de mult în spiritul său încât să uite trupul. Mănâncă şi bea vârtos de câte ori se iveşte ocazia.

Când nu se iveşte, o creiază spre marca satisfacţie a gazdei ce-şi vede bucatele luând calea buzunarelor, căci abatele trebue să mănânce şi a doua zi. De asemenea tânăra, plină de virtute şi foarte distrată totdeodată, nemereşte şi în camera altuia decât în aceea a junelui naiv şi încrezător în virtutea ei.

Ca şi în alte cărţi, Anatole France se complace în descrierea unui maniac.

Il aşează într'un loc, îl mută, îl răsuceşte, maniacul e feircit că i se dă ocazia să se epuizeze. Regisorul se joacă cu el cum se joacă pisica cu şoarecele. De altfel este plasat într'un astfel de mediu în cât îl distingi cu greu de ceilalţi sănătoşi la minte.

„La Retosserie de la Reine Pedanque", are un sfârşit tragic. France a cedat unei înclinări romantice, omorându-ne abatele atât de simpatic şi de înţelegător, în cât chiar cââند primea borcane cu flori în cap, se bandaja cu o maximă latinească. Poate că trebuia să moară ca să se termine cartea, dar constatăm că se risemite trucajul.

In general France dovedeşte şi aci aceiaşi frică de înălţimi şi de adâncimi. Putem spune că şi cruditatea unei culori îi impresionează neplăcut ochii. In cărţile lui clocotesc energii captive. Te exasperează cruzimea paznicului, care le lasă să se irosească în loc să le împrumute aripi de vultur.

Voeşte să redea cu **încăpăţânare** viaţa aşa cum este ; cu scăderile, cu neprevăzutul ei şi în special cu capacitatea de zeflemisire a realităţii — ca să forţăm termenii.

Anatole France este un tip discursiv. Viaţa ne este sugerată, acolo unde pretindem originalitatea plastică. Personagiile lui vorbesc, chiar când se cere fulgeraţia unei acţiuni.

De altminteri Anatole France a fost todeauna destul de senin ca să facă literatură pentru nervoşi.

C. NEŞTOR

SALONUL OFICIAL

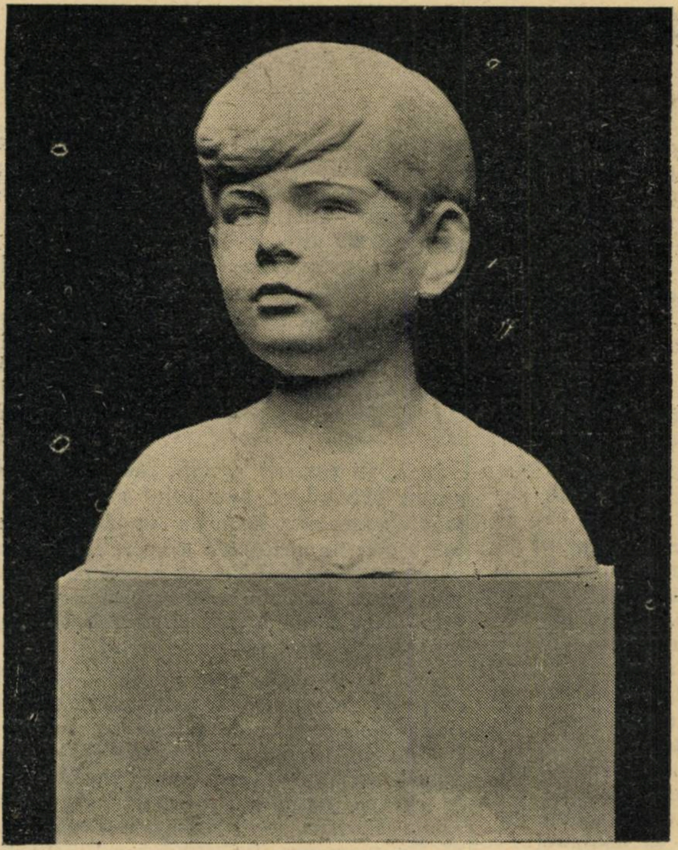

I. JALEA ; M. S. REGELE MIHAI I.

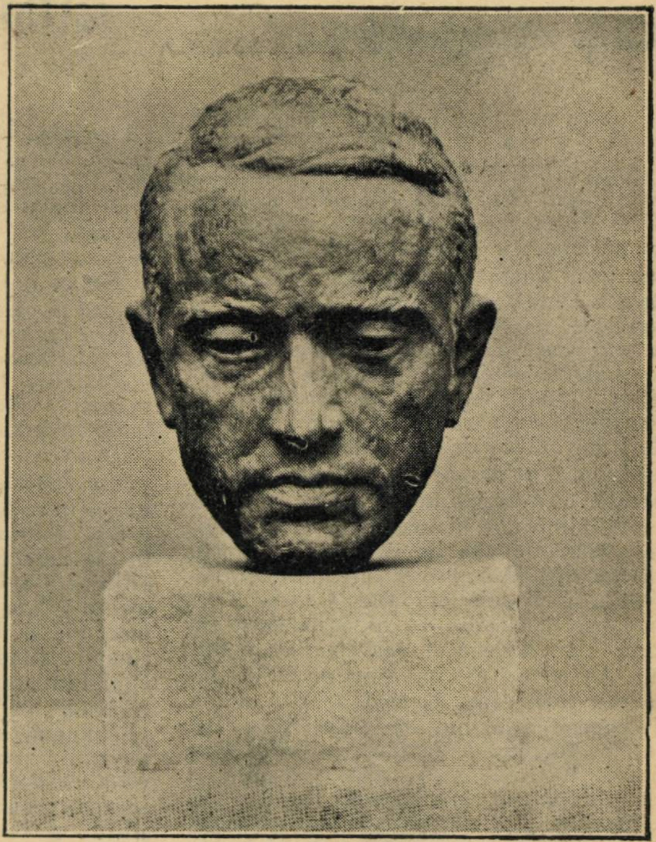

M. ONOFREI : AUTOMASCA

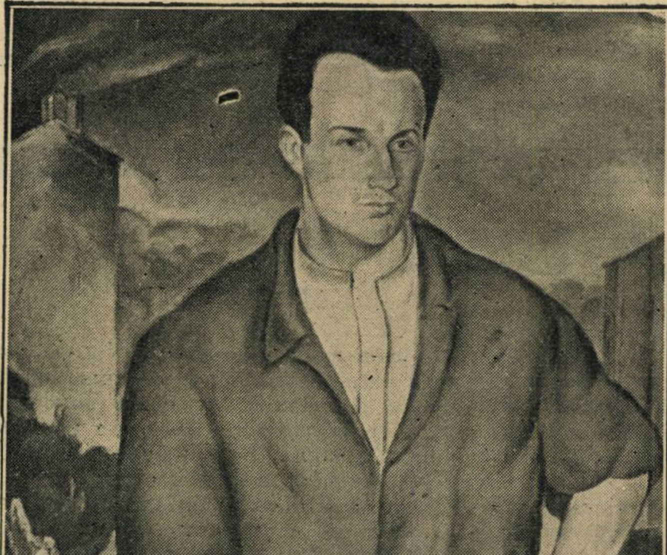

T. PAPATRIANDOFIL : PORTRET

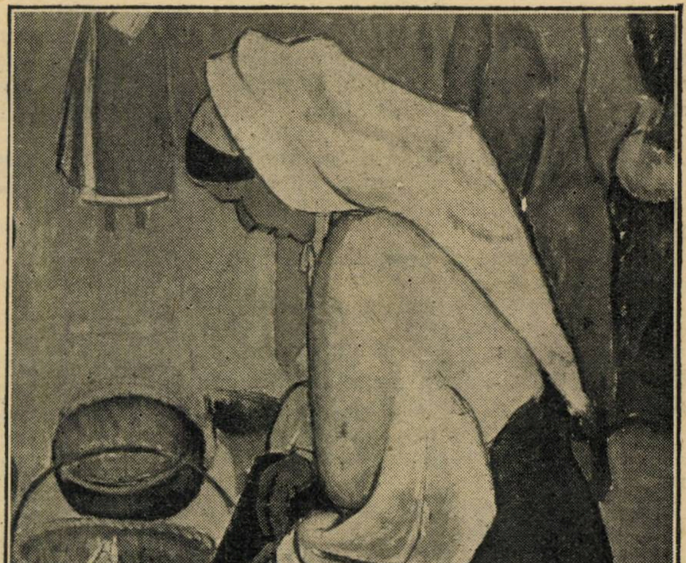

D. GHIAȚA : ȚARANCA

Gazetaria

aşa şi-aşa...

inadaptabil

Autorul „Baladelor şi idilelor" a fost poate tipul desăvârşit al inadaptabilului. Viaţa de oraş îl îngrozea, îi dezorganiza tot sufletul. O privea cu o duşmănie, pe care nici odată nu şi-a ascuns-o. Dorul de-acasă, de satul şi râul cu pietroaie al copilăriei lui l-a obsedat totdeauna. Avea in pod acasă un refugiu în care erau tot soiul de obiecte, nu decorative ca în atâtea imitaţii de interior românesc, ci straşnic şi adevărate româneşti: Sarică de baciu, răboj de stână, desagi peteciţi, mescioară nelucrată în trei picioare, aproape un interior întreg de ţăran sărac.

Un admirator al marelui poet îl invitase odată la vila lui din Sinaia, pentru câteva zile. Mai avea şi alţi musafiri, deputaţi, foşti miniştri. Dar George Coşbuc n'a luat masa cu ai casei decât în ziua 'ntâi. A doua zi l-au aşteptat zadarnic. Au crezut că „aşa sunt poeţii", a întarziat prin oraş. Tocmai a treia zi l-a descoperit prietenul lui, trântit pe-o rână într'un luminiş de pădure pe malul Prahovei. Avea şi masa alături: „pită şi slană". Autorul ziarului unui Pierde-vară, căutase şi găsise în Sinaia pita şi slana, care se împăca mai mult cu dorul lui de acasă, de cât toate „mâncărurile boereşti".

„pentru cine a scris"

Ce va fi căutat prin Făgăraş în anul acela poetul, nu prea ştim. Stătea într'un luminiş şi privea de timp îndelungat, apele care se depărtau ale Oltului.

Trece o ceată de flăcăi spre oraşel. Ii dau cu toţi bună ziua şi el îi opreşte.

— Măi feciori, voi mă cunoaşteţi mă?

Ei au stat nedumeriţi şi unul din ei i-a răspuns.

— Nu te cunoaştem domnule. Nu pari de prin părţile noastre.

— Mă eu îs George Coşbuc, poetul mă.. Aţi auzit voi de mine?

Feciorii tac din gură... Şi atunci, îngândurat şi trist, chinuit poate de eterna îndoială a poeţilor, i-a îndemnat la drum.

— Mergeţi cu bine măi feciori, da să ştiţi că eu George Coşbuc am scris despre voi, mă.

Şi a rămas cu ochii pe apele care se depărtau ale Oltului.

ARIEL

EPIGRAMA

D-lui Radu D. Rosetti, cunoscutul avocat — care militează pentru incinerare.

Clienţii domnului Rosetti
De-o vreme 'ncoa s'au pus în gardă:
Sunt informaţi că avocatul
Şi după moarte o să-i... ardă.

N. CREVEDIA

CUM SE SCRIE O PIESA POPULARA

BERNARD SCHAW

Formula pentru a scrie o piesă bună e aşa de bună, în cât o dau pentru cea mai bună folosinţă a cititorului, care s'ar simţi tentat să-şi încerce norocul ce-i aşteaptă pe toţi fericiţii manufacturişti de acest soiu.

Mai întâi aveţi o idee de situaţiunea dramatică. Dacă ideea vi se pare originală, deşi e veche de când lumea cu atât mai bine.

De pildă, totdeauna se poate exploata cu succes situaţiunea unei persoane inocente învinuită de crimă, de împrejurări. Dacă aceea persoană e o femee, trebue să fie acuzată de adulter. Dacă e un tânăr ofiţer, trebuie să fie învinuit că a vândut informaţiuni duşmanului, pe când în realitate e un spion femenin care l-a orbit şi l-a făcut să cadă într'o cursă, spre a-i fura documentele. Când femeia inocentă şi depărtată de casă suferă cumplit, fiind despărţită de copii când unul din aceştia e pe moarte indiferent ce boală, pe care dramaturgul vrea să i-o impună) ea se travesteşte în îngrijitoare şi-l păzeşte în timpul spasmurilor, până ce doctorul care trebuie să fie un caracter comico-serios şi de-i posibil un bătrân şi fidel admirator al doamnei — anunţă în acelaş timp tămăduirea copilului şi descoperirea nevinovăţiei femeei. Atunci succesul piesei se poate considera ca asigurat numai dacă autorul are cât de puţin talent.

Comedia e mai grea, fiindcă cere simţ pentru umor şi multă vioiciune. Dar, în esenţă, procedeul e acelaş: fabricarea unei greşeli. După ce a-ţi fabricat-o, aşezaţi punctul culminant la sfârşitul penultimului act, — locul de unde începe fabricarea piesei. Apoi faceţi primul act, cu prezentarea necesară a personagiilor, cu ajutorul explicaţiunilor savante, furnizate îndeosebi de servitori, un fel de avocaţi şi de alte personagii modeste (personagiile principale trebuie să fie întotdeauna duci, generali sau milionari, în aşa chip, încât să se ştie cum se va produce încurcătura. In sfârşit, faceţi ultimul act, care, natural, consistă din luminarea confuziunii şi din a face ca publicul să plece cât mai mulţumit din teatru.

Insă, vă rog, nu greşiţi, închipuindu-vă că eu pretind că exerciţiul acesta ar fi atât de mecanic încât să nu ofere talentului nici un prilej de a se releva. Dimpotrivă, procedeul acesta e aşa de mecanic, încât, fără un talent vădit nu poţi face mare lucru utilizând procedeul, deşi de trăit tot poţi trăi.

Aşa se explică, cum adesea, oamenii culţi îşi închipuie că toate piesele sunt scrise de scriitori cu talent. De fapt, în Franţa şi Anglia, majoritatea celor cari trăiesc scriind piese, sunt necunoscuţi. In ceeace priveşte cultura lor, ea nu există. Numele lor n'ar merita osteneala să fie puse pe afiş, fiindcă publicul nu ştie nici odată şi nici nu caută să ştie, cine-i autorul. De multe ori crede că actorii improvizează întreaga lor piesă. Pentru a ieşi din obscuritate, trebuie să fii un Scribe ori un Sardou. E adevărat că dânşii fac acelaş lucru ca şi ceilalţi, dar îl fac cu spirit, cu ingeniozitate şi uneori chiar cu poezie, dând personagiilor dramei, câteva trăsături de caracter bine prinse.

ALICE

JOSEPH DELTEIL

Alice are ochii sulf şi rochia oxigen. Intr'o zi, pe când o zgâriam ea mă numi: Fosfat. Mă înebuni porecla aceasta atât de modernă O săptămână am cercetat Cota Bursei şi Chimia. O! revanşa, o supranumii: SO_4. H_2.

Chimia e cea mai mare descoperire contimporană. Baudelaire a inventat-o. A privi un peşte pe farfurie, aceasta-i fizică: să-l mănânci, aceasta-i chimie. E lumea nouă. Baudelaire=Columb, Augo, Racine sunt fiziceni. Şi ce fizician e Flaubert! Fraza lui Gustave Flaubert e un automobil frumos ce a suferit o pană. Capotă magnifică pe un schelet tare şi suplu. Numai că uneori lipseşte motorul. Numesc motor acea virtute interioară a frazei, care face ca de-odată să erupă în creerul dv. 12 cilindri şi să spargă vesela. Numesc de-asemeni motor aptitudinea scrierii de a se combina cu creerul meu, spre a forma un corp nou.

Adesea motorul acesta e un cuvânt. Bine înţeles, vor fi întotdeauna vorbe nobile şi urâte. Excrement e un cuvânt nobil. E o marmoră. Se poate clădi un palat de-asupra. Satisfacţiune e o vorbă urâtă. Vagă şi laşă. Are colici.

Femeea e o combinaţiune de oxigen, carbon, azot şi amoniac. Alice are faţa palidă. Mă tem să n'aibă o insuficienţă mitrală ori o lipsă de potasiu. Ochii ei abundă în hidrogen albastru. Mănâncă o tartină de coacăze, alături de mine, latitudine nordică 48°27'52", longitudine răsăriteană 0°5'42". Pentru un Parizian, Parisul n'are nici longitudine, nici latitudine, după cum un buric, n'are picioare: el e centrul lumii.

Sminteală?

Pentru a avea câteva idei sănătoase, lucrurile trebuiesc privite de la o distanţă de 300.000 kilometri, o furnică. Paris şi Pierre Mac Orlan au exact aceiaş însem-

literara

o seama de cuvinte

George Sand, marea romancieră, participa odată ca vânzătoare benevolă la o serbare de binefacere.

Printre amatori se afla şi baronul James de Rotschild, care căuta un obiect să-i placă. Ne găsind nimic, care să-i convină, el se apropie de George Sand Sand şi-i zise :

— Vindeţi-mi un autograf !

Autoarea Leliei luă o foaie de hârtie şi aşternu iute următoarele cuvinte : „Am primit dela baronul de Rotschild suma de o mie franci, George Sand".

James de Rotschild deschise portofelul şi-i întinse hârtia de o mie de franci, cerută cu atâta prezenţă de spirit.

●

Bernard Shaw se certa cu un straşnic polemist; acesta din urmă exclamă la un moment dat, cu un ton inenarabil de triumf :

— Ceeace spui acum, domnule Shaw, este exact contrariul celor ce ai spus acum zece minute !

— Da, dragul meu, răspunse celebrul dramaturg imperturbabil, dar asta a fost acum zece minute.

●

Ludvig Börne, criticul german, se afla odată într'un cunoscut salon literar. Apropiindu-se de un grup de bătrâni cari discutau o chestie de estetică, Börne, care n'avea atunci decât douăzeci de ani, interveni. Dar abia începu să vorbească şi un domn respectabil, privindu-l pe după ochelari, îi zise :

— Taci, domnule, nu te amesteca, nu te-a întrebat nimeni nimic. Eu la vârsta d-tale nu eram decât un măgar.

— Atunci v'aţi conservat bine, ripostă Börne, înclinându-se profund.

nătate. Lumea e puţin aşa cum chirurgii, savanţii, melancolicii, iscusiţii în cusutul abdomenului. Ei nu concep însă viaţa fără scrântituri şi fără ca abdomenul să trebuiască odată să fie descusut.

Pentru a pricepe mai bine un lucru, trebuie să-l priveşti din 3 puncte de vedere: 1) Din punctul de vedere al lui Adam; 2) Din punctul de vedere al minutei în care faci observaţia; 3) Din punctul de vedere al anului 164587.

Eu îl controlez pe Ramses, prin al milionulea meu nepot, iar Jean Cocteau, (omul cel mai inteligent al Franţei) print'o vacă cu lapte. Partea cea mai bună din celulele cerebrale ale lui Jaques Riviere este identică cu celulele unei copite de hipopotam. O trestie face cât Pascal.

Puţini oameni practică această gimnastică. Femeile sunt mai apte, însă mai puţin docile. Şoldurile lor fac să s'aplece balanţa. Chiar Alice consacră o parte din vreme grijilor actuale, circumscrise în timp şi în spaţiu; îşi văpseşte faţa cu lapte virginal, pleoapele cu ceruză, adora crêpe de Chine-ul şi sărută ajderii.

bazar

MARE ARTIFICIALA

Intr'un oraş american s'a încercat instalarea unei piscine prevăzută cu o instalaţie specială care să producă valuri. Aceasta în virtutea următorului dispozitiv : trei mari cilindri, în formă de clopote sunt introduşi şi retraşi din apă cu o mare iuţeală, de optsprezece ori pe minut. Mişcarea este obţinută prin mijlocul unei maşini cu vapori, al cărei rol consistă de asemenea în a încălzi aerul sălei.

Toată maşinăria este ascunsă; piscina se prelungeşte în părţile neobservate ale sălei şi de acolo se produc valurile. Marginile piscinei fiind înclinate, valurile se rostogolesc întocmai ca pe o plaje. Cel ce face bae are atunci cea mai completă iluzie şi valurile, cari au un metru înălţime, îl răstoarnă cu stăruinţă, întocmai ca pe malurile unei mări adevărate.

UN STADIU PENTRU 200.000 DE PERSOANE

Al doilea centenar al naşterii lui George Washington va fi celebrat în 1932. Cu această ocazie, Statele-Unite se prepară să celebreze într'un mod grandios această memorabilă dată. Se ştie deja că va avea loc la New-York o mare expoziţie internaţională.

Insă aceasta nu este totul : comitetul de organiare îşi propune să construiască un stadiu gigantic, care nu va avea mai puţin de 200.000 de locuri. Organizatorii vor profita de acest lucru, pentru a cere oraşului Los Angelos să cedeze New-York-ului obişnuitele jocuri olimpice.

(L'Auto)

JUMATATE ŞI JUMATATE

Doi fraţi americani posedă o mare moşie şi fermă la Milwaukee. Unul dintre ei se preumblă prin Europa. Celălalt este acolo la muncă.

— Da, ne explică turistul, este mult mai bine astfel şi mult mai confortabil! Fratele meu este în America şi se ocupă de afacerile noastre timp de doi ani, iar eu mă preumblu şi vizitez Europa. Pe urmă el va veni să vadă Biaritz-ul sau ceeace îi va place şi eu îl voi înlocui iarăşi timp de doi ani. Astfel fiecare dintre noi nu munceşte decât jumătate din viaţa sa.

(La Gazette de Biarritz)

caricatura zilei

SENTINŢA

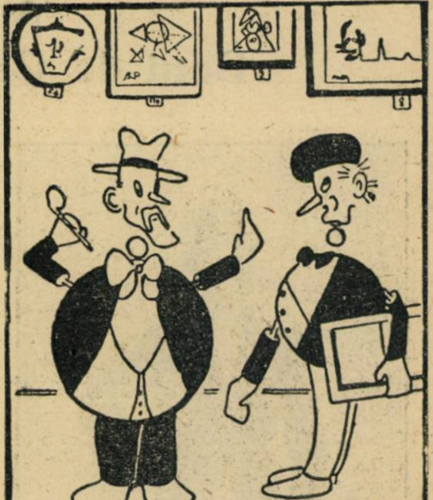

— Dar ce trebue să faci atunci pentru a ajunge la glorie ?

— Puţin lucru... şi apoi... să mori !

ADEVAR MATEMATIC

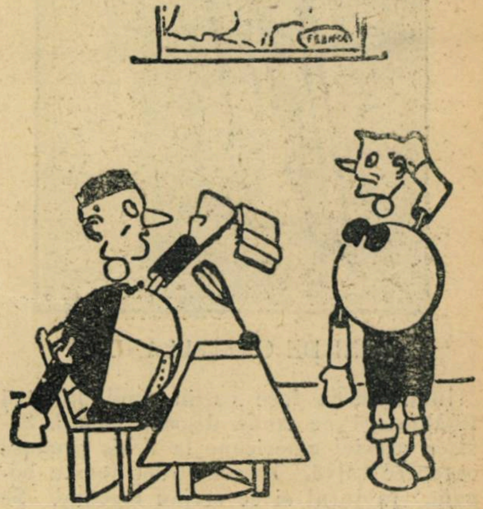

— 18+6=33 !... Dar cine te-a învăţat să socoteşti aşa ?

— Casieriţa tatălui meu, dom'le !

UN BUN REPORTAGIU

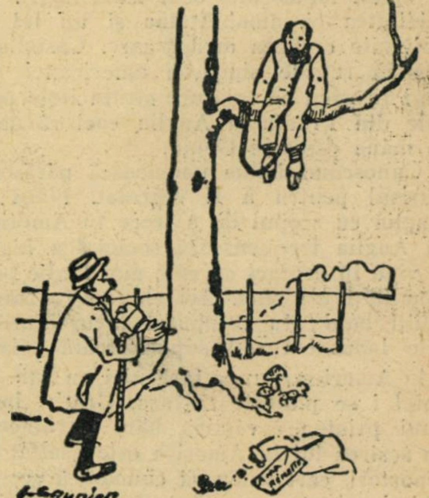

— Dă-ţi drumul dacă vrei să apari mâine la noutăţile ultimei ore !

(Dimanche illustré)

cărți redate în extrase

CUM AM DESCOPERIT AMERICA

(ARTA DE A FI SARAC)

Boni de Castellane

Nu se poate tăgădui rolul pe care l-au jucat în Franța și Anglia așa zișii „arbitrii ai eleganței". Până în cea mai aleasă literatură se prelungesc ecourilor lui Brummel, faimosul creator al dandysmului, Alfred d'Orsay, orgoliosul lui succesor, amândoi trecând sceptrul lordului Derby. In Franța dandysmul, evoluat s'a continuat prin prințul de Sagan și după el contele Boni de Castellane.

Boni de Castellane, prinț al fastului și eleganței, „cea mai pariziană" dintre figurile de azi ale Parisului își povestește viața în două volume, din care extragem cele de mai jos.

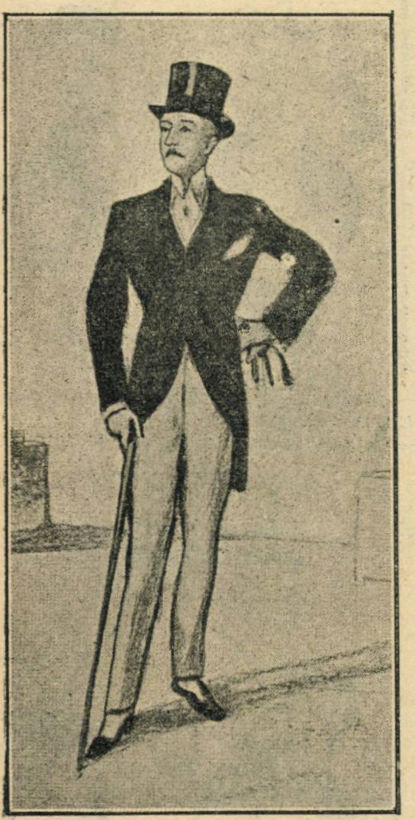

BONI DE CASTELLANE

Intâmplarea face ca în anul 1894 să întâlnească pe Anna d-șoara Gould. Sosirea acestei americane la Paris produse oarecare vâlvă. Trecea drept foarte bogată. In jurul ei se creiau legende. Se vorbia de miliarde.

Prima dată când o văzu, era înconjurată de aspiranți al căror mobil era ușor de ghicit. Ea era de talie mică, cu picioare și mâini minuscule, ochi mari negri. Timiditatea ei, amabilitatea și un fel de naivitate o făcea atrăgătoare. Castellane câștigă repede simpatia americanei și nu-i fu greu să înlăture strălucitele partide din Franța și Anglia cari râvneau la mâna d-șoarei Gould.

Cunoscând inima omenească părăsește Parisul pentru a fi regretat. Plecă în Anglia cu scopul de a trece în America. In Anglia frequentează societatea înaltă și vine în contact cu cele mai înalte personalități ale zilei. Aci cheltuește foarte mulți bani; fu începutul încurcăturilor sale bănești care-l supără toată viața.

In America ajunge fără nici un ban. La hotel i se plătește trăsura. Grație, însă, unui prieten, câștigă bani în afaceri. La sosirea lui în America este asaltat de reporteri, cari voiau să cunoacscă scopul vizitei sale în această țară. Pretutindeni bine primit.

Dineuri somptuoase, serbări strălucite. Conducea cotilioanele, făcea excursii și curte tinerelor americane.

Pentru a răspunde atâtor amabilități, închirie o sală și dădu un bal. Sala frumos decorată și împodobită cu flori. Lume distinsă. El însuși conducea cotilionul și de acum înainte reputația sa mondenă fu stabiltă în Statele-Unite.

In Societatea americană, rolul de căpetenie îl joacă banul „dansul miliardelor". După Londra și Paris, contrastul era isbitor. Hoteluri cu confort modern, palatele cu gust prost ale milionarilor, decretați oameni de geniu, pentrucă au avere.

Fiind invitat la George Gould, viitorul său cumnat, petrece câtva timp la el. Totul numai lux; Prânzul servit în farfurii de aur; masa era decorată cu orchidee.

In timpul unei petreceri de vânătoare un indian îi aduse o depeșă dela d-șoara Gould care-i anunța sosirea. „Fie ce-o fi" își zise el. Nu trecu mult și o scrisoare din partea ei îl invita la Hors-Show loc de adunare al lumei elegante, un hipodrom care coprinde zece mii persoane și unde femeile rivalizează în eleganță. Lui Castellane îi bătea inima pentrucă știa, că o depeșă ca acea pe care o primise, pentru o americană nu însemna nimic. Fetele New-Yorkului sunt cochete, ele își iau libertăți ce par compromițătoare în ochii europenilor, dar pentru ele n'au nici o importanță.

D-șoara Gould era simplu îmbrăcată. Foarte palidă, îl primi timid și-i surâse încurcată. Lucrul acesta îi păru un semn bun.

Intr'o zi ea îi zise pe neașteptate:

— Nu mă voi căsători cu d-ta nici odată, nu-mi plac străinii.

— Eu nu vă cer în căsătorie, răspunse Castellane. Incurcată, tăcu un moment. — Francezii sunt periculoși, reluă ea, „mincinoși și soți răi". — Este adevărat și de acea nu trebue să vă căsătoriți cu mine; zise el surâzând.

Intr'o Duminică Boni de Castellane și d-șoara Gould merseră la biserică. El se simțea fericit. După slujbă propuse d-șoarei Gould să împartă viața cu el. Ea acceptă fără să ezite. El îi ceru să adopte religia lui. Ea însă, răspunse brusc: — Niciodată... de oarece e foarte greu să divorțezi când ești catolic. Și vreau s'o fac, dacă nu sunt fericită cu dumneata.

Averea ei considerabilă, îi deschidea perspective noi și-și făcea iluzia de a o putea convinge să-și schimbe ideile. Ea însă, considera căsătoria ca o experiență, Idea divorțului n'a părăsit-o niciodată.

Toată ziua se dădură în tobogan. Această cursă vertiginoasă era simbolul existenței lor.

Ziarele se ocupau de ei și pretutindeni erau arătați cu degetul.

Despre Castellane circulau diferite legende. Bijutierii, negustorii de tablouri, antichități și de mobile le surâdeau la tot pasul; reporterii îl asaltau cu interviewuri. Castellane ducea o viață infernală. Era grăbit să se însoare și să plece.

La 4 Martie 1895, archiepiscopul New-Yorkului le binecuvântă unirea. In ziua căsătoriei par'că era luat de vârtej. Reprezentantul unei vechi familii franceze se căsătorește cu fica unui miliardar american.

Căsătoria se făcu cu multă solemnitate. Mare lux, flori, cadouri, o publicitate nemaipomenită, muzicanți, extraordinari. Un mare dejun. Mâncările erau mascate. Nici o mâncare nu corespundea aparanțelor. Sub servietele doamnelor erau cutii de aur și la domni port-țigarete de aur. Pereții acoperiți cu lăcrămioare și candelabrele transformate în panere de crini: mesele decorate cu orchidee și în vase, trandafiri albi. Parfumul era delicios.

Café-concerturile, ziarele, afișele, nu vorbeau de cât de ei. In drum spre gară, frestrele închiriate scump de curioși, cari, după obiceiul locului, aruncară asupra lor cu sare și orez, dovadă de simpatie.

Venise în America fără un scop precis și pleca însurat cu o miliardară. După căsătoria sa, existența lui devine un vârtej de succese și nenorociri. In Anglia fură primiți de ducele d'Orleans. La Monte-Carlo invitați de prințul de Galles.

La Paris, datorită acestei căsătorii, se bucura de o mare considerație.

Boni de Castellane descinde dintr'o foarte veche și nobilă familie franceză. Strămoșii săi băteau monedă. Părinții lui Boni posedau numeroase castele și o frumoasă avere. De tânăr este răsfățat și discutat. Acasta îi acorda un gen de succes. Avea o ținută impecabilă. Frequenta saloanele și conducea cu multă artă cotilioanele. Banii îi curgeau printre degete. „Nu este vina mea de a mă fi născut risipitor“. Nu ştia să poată exista o avere care să reziste capriciilor sale.

Doamna de Castellane—mama, aranjă o recepţie măreaţă în cinstea norei sale. Intreaga populaţie depe domeniul său îi primi la gară. Autorităţile îi felicitară şi toată lumea îi escortă la castel cu cântece populare. Trecură pe sub arcuri de triumf construite anume. Seara un dineu de gală. Soţia lui nu înţelegea sensul social al acestei primiri şi abia schiţă un surâs ; era mai de grabă plictisită, pentrucă în America nu există nici o legătură între populaţie şi proprietarii marilor terenuri. Acolo totul se petrece sub formă de afaceri.

La naşterea primului copil, Castellane era în culmea entuziasmului. Aceasta îi confirma soliditatea situaţiunei sale.

Naşterea copilului produse mare zgomot. Se publicau fotografii, coloane întregi cu descripţia rufăriei, laude şi atacuri perfide.

Existenţa strălucitoare ce o duceau, contrasta cu viaţa austeră pe care o dusese soţia sa ; îi era greu să se aclimatizeze la Paris şi era şi foarte geloasă. I se istoriseau lucrurile cele mai extravagante pe contul soţului ei şi'n spiritul său lucrurile cele mai banale deveniau romane. Existenţa ei era otrăvită şi linişte lor dispăru. Cu toată atenţiunea şi afecţiunea lui, ea nu-i ierta niciodată, că înainte de a o cunoaşte, trăise o viaţă.

Totuşi el era mândru de soţia sa şi intenţiona s'o facă cea mai elegantă femee din Paris. Artiste speciale îi confecţionau toaletele şi cu timpul ea căpătă gustul eleganţei.

In onoarea celor 21 ani ai soţiei sale, dădu o serbare, a cărei somptuozitate egală cu acea a Marelui Rege. Incercuise Tirul Porumbeilor şi ridică dealungul lacului un decor de 100 m. lungime şi 20 m. înălţime ; o estradă pe care dansau 24 artiste din baletul Operei, a căror siluete se refletau în lac, dansând după o orchestră compusă din 200 persoane. Jocurile de foc înlocuiau jocurile de apă. Un dineu de 250 de intimi. Acest spectacol orbi Parisul ca şi America. Unchiul său, faimosul prinţ de Sagan îl însoţi la preşedintele consiliului municipal al Parisului care făcu nişte ochi mari când i se înfăţişă proectul serbărei. — Domnule, zise el puţin iritat, explicaţi-mi scopul serbărei d-voastră. Atunci prinţul de Sagan, arbitrul eleganţei, punându-şi monoclul, răspunse cu aroganţă : Această serbare va fi dată de plăcere, domnule. Şi el repetă de mai multe ori „de plăcere... de plăcere“. Nu uită niciodată mutra primarului, care totuşi acorda tot ceeace i se cerea inclusiv gardienii călări pentru a supraveghea Boi-de-Boulogne.

80.000 lanterne verzi veneţiene, în formă de fructe, erau suspendate de pomi ; un număr incalculabil de lampioane luminau alelele ; 60 valeţi pedeştrii în livrele roşii ; 15 kilometri de covoare. Se dădu ordinul să se întindă covoarele pe o ploae torenţială. Invitaţii fură în număr de 3000. In timpul jocurilor de foc s'au dat drumul în aer la 25 lebede albe, care atrase de lumină şi înspăimântate de zgomot se zăpăciră şi zburau în toate părţile în mijlocul flacărilor, oferind un spectacol feeric nemaipomenit.

Când regele Spaniei vizită Parisul, ieşiră într'un dorsay măreţ şi cu servitorii în livrele luxoase, parcurseră străzile în aclamaţiunile mulţimei entuziaste, fiind luaţi drept suveranii.

In castelul său dela ţară organiză cea mai somptuoasă recepţie în cinstea regelui Portugaliei. Comandă un tren special pentru Suveran ; două caleşti la patru cai aşteptau la gară. Se organiză o vânătoare, o reprezentaţie de gală. Apoi o strălucitoare recepţie ; toată lumea în ţinută de gală, servitori în livrele albe.

Afacerea Dreyfus preocupa toată lumea. Inverşunarea cu care coreligionarii săi puneau pentru a-l salva era groaznică. Franţa datorită unui instinct de conservare socială se arăta ostilă „căpitanului“ nu pentrucă era ovrei, dar pentrucă numele său servea drept pretext unei campanii contra armatei, campanie ce pornia din Germania.

Castellane care cheltuia sume enorme pentru a fixa adevărul în această chestiune, stârni o groaznică campanie contra sa. Un complot se urzi chiar în societăţile secrete din lumea întreagă, pentru a-l suprima, fiind luat drept antisemit. Contra sa mai erau, majorităţile parlamentare, continentul american, care de altfel critica toate acţiunile sale, întreaga presă mondială. Din acest moment aceste forţe formidabile erau coalizate contra sa, în viaţa privată, printre servitori, în Parlament, la Palat, pretutindeni. La Cameră alegerea îi fu invalidată. Prezentându-se a doua oară, căpătă chiar mai multe sufragii şi astfel intră triumfător în Palatul Burbonilor.

Arta şi politica îi luau cea mai mare parte din timp. Nemulţumit de duelurile sale, de lupte, alegeri, curse, palate şi femei frumoase, caută alte distracţii Organizază un dineu de 250 tacâmuri, urmat de un bal. Doamnele apăreau costumate în flori. Seara în ghirlande de flori şi o iluminaţie cu lanterne veneţiene de diferite culori.

Diversitatea cheltuelilor sale nelinişti fraţii Gould. Credea totuşi că soţia sa are venituri suficiente pentru a nu fi jenată de cheltuialile sale. Odată însă cumpărând nişte obiecte de artă şi constatând că nu sunt autentice a vrut să suspende plata lor. Negustorul nu acceptă : reclamă chiar mai mulţi bani şi în loc de a intenta un proces la Paris, atacă trustul Gould în faţa curţei supreme din Statele-Unite. Desbaterile produseră zgomot. Era vorba de mai multe milioane. Acuzat de necinste, deşi era victima unui excroc, un torent de articole îl prezentară ca nebun, incapabil de a gira averea sa. Negustorul, având teamă de experţi, făcu tranzacţie şi reduse costul; totuşi nu avea bani să plătească şi apelă la cumnatul său şi fu refuzat. Atunci recurse la expediente pentru a putea plăti. Soţia sa îşi ieşi din minţi. O angajase în nişte cheltueli uriaşe. Intreaga familie consideră cumpărăturile sale drept un jaf în averea soţiei. Fu obligat a vinde câteva tablouri şi să părăsească proectul unui trust al obiectelor de artă.

In urma unei interpelări ministrul de războiu căzu ; Waldeck-Rousseau îi păstră din cauza aceasta o ură înverşunată. Plecând în America, **Figaro** inspirat de preşedintele consiliului anunţa deconfitura sa. Telegafia fără fir nefiind încă descoperită, de opt zile circulau comentăriile cele mai răutăcioase. In America era tratat ca un falit. Compania lui **Figaro** era comentată de toată presa americană, fără a-l împiedica cu toate acestea a fi bine primit pretutindeni. Americanii nu dau importanţă elucubraţiilor presei. Printr'o depeşă recomandată promite directorului ziarului Rodays, o pereche de palme. Revenit în Paris îşi ţinu făgăduiala şi Rodays fu pălmuit. Incidentul produse rumoare. Avu loc un duel în care Rodays fu rănit.

Porni lupta contra lui **Figaro** care suferi o criză înspăimântătoare şi Rodays trebui să demisioneze.

In 1903 plecă în America. Soţia sa plecase înainte cu copiii. Fu preîntâmpinat de vapoare pline cu ziarişti cari doriau să cunoască motivele călătoriei ; cereau relaţiuni în privinţa raporturilor cu soţia sa. La debarcare o mulţime imensă. Un gentilom se prezintă, fără îndoială, o curiozitate, însă legendele ce circulau pe contul său avură un ecou senzaţional şi aţâţa imaginaţia publicului. Spre surprinderea sa nu întâlni în port nici pe soţia sa, nici pe copiii săi. Soţia sa îl primi rece : — Regret că nu locuesc în ţara mea şi că m'am măritat în străinătate, îi zise ea. A doua zi ieşiră în oraş; luară masa la restaurant ; la vederea lor, toate persoanele prezente se ridicară brusc ; se suiră pe scaune pentru a-i vedea mai bine.

După o lună reveni în Franţa cu soţia şi copiii săi.

Americanele acceptă cu greu a fi dirijate ; ele se bucură de mare libertate ; se amuză în dreapta şi'n stânga în căutarea micilor senzaţii. Odată căsătorite nu devin mame duioase. Copilul le jenează... Foarte puţin casnice. Se obosesc repede de soţul lor şi cea mai mică întâmplare le fac să intervadă divorţul. Le plac călăria, galopul, tenisul şi preocupaţia specială „flirtul“. La 60 de ani americanele poartă aceleaşi rochii şi bijuterii ca la 20 ani. Fetele tinere, însetate după libertate. Femeile, nebune după emoţii pasagere ; cele bătrâne nebune după lume şi dans. In America sunt fantastic de multe divorţuri.

Raporturile dintre cei doi soţi, devin foarte încordate. O armată de detectivi urmăriau pe soţ ; era supravegheat în camera sa, la poarta casei, peste tot unde bănuia că se duce. Aceşti detectivi îşi permiteau totul, fiind gras plătiţi. Tot ce făcea sau ar putea să facă era raportat avocatului soţiei sale, unul din adversarii săi politici. Odată pe când se reîntorcea dela Cameră găsi casa pustie. Află c'au plecat pentru totdeauna. Inebunit se precipita în căutarea lor. Soţia şi copiii descinseseră la hotel. Câţiva poliţişti îi interziseră intrarea. Ii fu imposibil a se apropia de soţia şi copiii săi. Primul gest fu să părăsească casa care era a soţiei sale. Fu considerat c'a părăsit domiciliul conjugal. In faţa tribunalului, chemaţi pentru „reconciliere“, îi zise : — Pentruce în ultimele zile mi-ai arătat atâta bună-voinţă ?

— Pentru a sfârşi, răspunse ea. Şi astfel se prăbuşi o viaţă strălucită, care durase mai bine de 12 ani.

ARTA DE A FI SARAC

Perioada cu adevărat dramatică a vieţei sale datează dela divorţ. Chiar pe timpul luxului său, când mânuia milioane, cum nimeni altul nu ştia s'o facă, avu mari necazuri ; însă groaza nu-l coprinse de cât în ziua când s'a trezit fără nimic. La 38 ani, deveni sărac. După existența cea mai strălucitoare, în contact cu cei mai mari de pe glob, sufere o cădere fără pereche în lume.

Deși divorțul se pronunțase, el nu aflase încă nimic.

O mulțime de oameni îi asaltau casa ; anticamera sa era plină de oameni de afaceri cari îi cereau bani. Astfel află catastrofa. Toate ziarele se ocupau de divorțul său, în special în America, Ziarele erau pline de caricaturi și dădeau cele mai penibile și fanteziste detalii ale vieții sale. Era reprezentat în toate, reviste și café-concerturi. Hărțuit de toate părțile de creditorii săi, situația sa financiară devenia din cele mai critice. Incercă să vândă din obiectele rămase ; încercă să recapete banii împrumutați prietenilor. Toate încercările erau zadarnice. Amicii deodinioară aveau satisfacția căderei sale. Era ocolit de ei și la telefon își prefăceau vocea, dându-se drept servitorii lor, răspunzând că „domnul a ieșit".

Nenorocirile, însă nu-l doborî, ci-l făcură să reacționeze. Simți o vigoare nouă. Ținuta sa era tot atât de împecabilă ca și'n timpurile bune. Niciodată nu avu mai multă morgă ca acum când era considerat ca iremediabil învins.

D-na Gould mai păstra încă relații cu familia fostului ei soț. Aceasta pentru a se putea întâlni cu vărul său cu ducele de Talleyrand și prinț de Sagan care-i făcea curte. Prințul de Sagan era un om fără caracter și averea sa era ruinată. N'avea domiciliu stabil, fiind vecinic urmărit de creditorii săi. Datoriile sale erau fantastice. D-na Gould se afișa cu el pretutindeni, la teatru, în automobil. Nu credea în posibilitatea unei căsătorii cu vărul său, de oarece reputația sa era foarte rea. Nu credea ca ea să facă „această nebunie", ci mai de grabă să-l „neliniștească". Ziarele începură însă, să anunțe căsătoria d-nei Gould cu prințul de Sagan.

Castellane nu mai dormia, o groaznică gelozie îl chinuia. Un fel de fatalitate apăsa asupra sa, ca o revanșă a destinului.

La un parastas al unei rude comune, cei doi se găsiră la un moment dat față'n față. După o scurtă altercație, îl lovi cu bastonul, rostogolindu-l la pământ.

Prințul de Sagan după ce se însănătoși plecă în America pentru a obține consimțământul, care însă i se refuză.

Situația lui Castellane devenea din ce'n ce mai critică. Creditorii îl asaltau de toate părțile ; mare parte dintre ei erau ațâțați de prințul de Sagan. Totuși căută să se consoleze de nenorocirile sale ; vâna, călăria, trăia o viață bogată pentru a se ameți.

Accepta toate invitațiile. Iși reluă locul în parlament și păstra aparența corectă în redingota sa tăiată impecabil „care făcea atâta ciudă lui Paul Deschanel".

Iși înghiția necazurile ca niște pilule, le digera și le încorpora, deveninid pentru el o a doua natură, din care trăgea foloase.

Află din ziare că d-na Gould a plecat la Londra să se căsătorească.

Rămas fără resurse, trebuia să găsească mijlocul să trăiască. Incercă să publice articole privitoare la chestiunile externe. Renunță fiind slab plătit. El care cheltuise sume mari pentru propagarea ideilor sale, era obligat acum de a recurge la presă. Fu obligat să vândă **Le soir.** Ne mai știind ce să facă pentru a se îmbogăți, începu să facă comerț. Cumpără brevetul unui chimist, care descoperise o pomadă pentru față. Nereușindu-i se lansă în comerțul obiectelor de artă ; datorită cunoștințelor și gusturilor sale putea să câștige. „Nu mi-e rușine de a fi devenit negustor". Câștigă astfel sume importante.

Cunoscu o femee extrem de inteligentă și cu o imaginație extraordinară. Ea iubea riscul și era foarte abilă. In afacerile sale obținea succese surprinzătoare.

Soțul ei scontase toate polițele pe cari Boni le girase pentru piretenii săi, și astfel făcu cunoștința acestei femei, care fu foarte mișcată la aflarea acestor nedreptăți, a cărui victimă era și dădu ordin să se suspende acțiunea contra sa. Căpătă, asttfel, de aliat pe unul din cei mai ștrasnici adversari și acum resipra mai ușurat.

D-șoara Morgan i-a fost multă vreme o prietenă devotată, care l-a făcut să uite multe din necazurile sale.

La balul **O mie și una de nopți** dat de Contesa de Chabrillan, toți invitații apar în costume orientale, „Cea mai reușită serbare" la care Castellane apare într'un costtum de ambasador persan la curtea lui Ludovic XIV, într'o mantie de catifea cu bordura de skongs pe un fond roz, papuci auriți, un monșon în mână, pe cap un turban, presărat cu perle și diamnate. Deși fără avere, părea, după uimirea generală, mai bogat ca Rotschild.

Intr'o zi fiind obligat să conducă acasă pe copilul său și deși îi era penibil a se apropia de casa în care care trăise, portarul, care fusese timp de zece ani în serviciul său, se arătă furios, îi arătă poarta, având impesia că-l ia de umeri. Servitorii aveau ordine severe de a-l trata în felul acesta. Cu o lovitură de baston îl puse la locul său.

După multe eforturi reușește a câștiga o sumă suficientă cu care își regulează datoriile ; își închiriază un apartament și datorită gustului său artistic transformă locuința sa într'un loc foarte elegant unde veneau artiști și oameni de lume. Dineurile sale erau dintre cele mai selecte.

Boni de Castellane, odată la teatru, vizitând pe Sarah Berhard în loja sa, aceasta îi spuse : — doresc să cunosc apartamentul D-tale. Boni o invită la dejun. După multe ezitări fixă o zi. Inainte de data fixată primi o misivă în care Sarah reclama prezența lui Francis de Croisset, pentru care profesa un adevărat cult. A doua zi o nouă misivă în care era rugat de a lăsa toate persienele, pentru a nu străbate lumina soarelui. Apoi o a treia, în care mărturisia că are groază de lumina electrică, care o făcea să-și amintească de teatru. In ziua fixată, un alt mesaj anunța că va sosi la ora 1 precis.

La ora dejunului o scrisoare a cameristei anunța că M-me Sarah Bernhard se pregătește să vie. Inaintea scărei așteptau doi valeți cu un palanchin pentru a sui dama de Camelii.

Persienele salonului ermetic închise, candelele aprinse. Bucătăreasa era emoționată. Toată lumea aștepta emoționată. Deodată se auzi soneria.

Era o nouă scrisoare în care Sarah Bernhardt spunea că, după o matură reflecție, nu se poate decide să iasă din casă, din cauza unei strașnice migrene, cauzată de preocuparea vizitei ce trebuia s'o facă.

Războiul fu declarat. Incercă să se angajeze. Trebuia însă să aștepte chemarea clasei sale. Plecă în sfârșit la Havre ca interpret în armata engleză. Aci, fu o epocă de încercare în mijlocul a mii de hărțueli inutile și într'o climă îngrozitoare. Și nici nu era simpatic superiorilor săi. Ceru atunci să fie trimes pe front, dar nu reuși. Aci, primește vizita unei doamne C..., o femee devotată care-i ajutase mult a-și regula afacerile sale atât de încurcate.

Sosirea acestei femei în mijlocul vieții mizerabile ce ducea, era o adevărată consolare pentru el.

Se reîntoarce la Paris, de oarece clasa din care făcea parte fu trimeasă la vatră. Se simte ușurat. La Paris putea fi util. Relațiunile sale mondene îl pune în contact cu personalitățile zilei.

Pleacă la Londra pentru a se întâlni cu bărbații de stat-englezi. Intresant ne povestește felul cum se recrutau soldații. In Anglia serviciul militar nefiind obligator, ofițerii făceau apeluri înflăcărate, pe stradă, pentru a atrage voluntarii. In timp ce vorbeau, oamenii se postau în spatele oratorului, care nu-și părăsea locul de cât atunci când erau în număr suficient.

La Paris ducea o viață plină de strălucire. Tot ce Parisul avea mai distins, academiciani, oameni de stat străini, înalți militari, suverani în trecere, defilau prin saloanele sale. La unul din dineurile sale se găsea și Venizelos „una din personalitățile cele mai interesante ale timpului". Apoi fu rândul lui Brătianu, plenipotențiarul român, care nu avea darul de a plăcea englezilor ; poseda totuși un spirit înalt și încercă de a-l apropia de Balfour. Ambii fură invitați la dejun, unde participă și Take Ionescu, ale cărui idei nu erau împărtășite de Brătianu. Contesa de Montebello impresionă mult pe Brătianu, zicând, că ea este „cel mai mare om de stat" pe care l-a întâlnit la Paris.

Ar fi prematur de a-i considera viața în declin ; poate că acum începe să se desfășoare. Un om care a posedat tinerețe, sănătate, avere, un nume, n'a parvenit de cât a face din el un personaj discutat, a cărui existență e destul de grea și se sbate în mijlocul obstacolelor de tot felul.

Cu toate acestea nu pierde încă speranța de a găsi o femee providențială care să-i aducă, într'o bună zi, fericirea pe neașteptate.

Paris. Les éditions G. Cres et C-ie

Crème Simon

OGLINDA Dvs.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde întradevăr în porii pielei
înviorează epiderma, o mlădiază
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 21
20 Mai 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAŢIUNII"
SIBIIU

UMORISTUL

ctitorii

GEORGE RANETTI

Sunt mulţi oameni a căror ursită, aproape tragică, îi face să trăiască într'o haină care, — fără să fie de împrumut,— le deformează totuşi individualitatea, întunecând poate cele mai de seamă din însuşirile fundamentale.

O problemă din cele mai pasionante,— a cărei rezolvare este, poate, rezervată pretenţioasei ştiinţe care se numeşte psichanaliza, — o constitue desigur determinarea condiţiunilor în cari cineva se hotărăşte pentru o anumită atitudine în viaţă.

O atitudine dominantă luată faţă de public, nu dă totdeauna şi nota reală a fondului sufletesc respectiv.

Şi generaţia respectivă, ca şi cele următoare, abia dacă bănuiesc pe omul adevărat...

Istoria pomeneşte câţiva mari pontifi cari oficiau cu fast şi cu o severă disciplină cultul divinităţii, luptând,—printr'un riguros formalism — împotriva unei sfâşietoare şi permanente îndoeli tocmai asupra divinităţii în numele căreia predicau.

Şi tot istoria consacră pagini, de o izbitoare ciudăţenie, închinate câteodată eroilor cu nume răsunătoare şi îmbrăcaţi în zale, cari ascundeau totuşi, în realitate un delicat şi potolit suflet iubitor al liniştii casnice şi al turmelor domoale ce pasc pe câmpia învăluită în umbrele serii...

Atitudinea adoptată, ţinuta pe care ne-am ales-o în viaţa de toate zilele, ne reflectează foarte rar, în întregime, pe noi cei cari suntem în realitate, şi dacă nu denaturează direct structura noastră intimă, de cele mai multe ori o exteriorizează numai fragmentar, înfăţişând-o doar în una din feţele sale.

●

N'am crezut niciodată că îmi va fi dat să scriu „un articol“, în legătură cu moartea lui G. Ranetti.

Gonim, totdeauna, — cu un gest definitiv, — gândul morţii, ori de câteori el se apropie de cugetul nostru, raportat la noi înşine sau la cei ce ne trăesc împrejur.

Poate că acesta este încă unul din marile secrete, încă una din tainicile puteri pe cari Firea le-a pus în alcătuirea noastră : Să trăim, — şi să ne purtăm atât timp cât trăim, — caşi cum noi n'ar trebui să murim niciodată...

Şi cu toate acestea, izbitura vine, desminţind, sinistru şi fundamental, toată nălucirea în virtutea căreia găsim uşurinţa inconştientă şi de atâtea ori uimitoare de a face tot ceeace face un om în cursul unei vieţi aci pe Pământ...

●

In împrejurarea în care, — cu toate acestea, — îmi revine sarcina de a vorbi despre G. Ranetti ca despre „un mort“, noţiunea care mă stăpâneşte mai puternic ca oricare alta este aceea a atitudinii voite pe care el a avut-o în viaţă.

Amintiri, — prea multe, şi care ar putea fi citate ca document, pentru evocarea exactă a personalităţii sale, — amintiri despre G. Ranetti, nu am.

Dar am despre el o aducere aminte totală, o impresiune generală despre felul său de a fi, am acel sentiment intim şi aproape insesizabil pe care ţi-l dă perceperea totală a unei personalităţi sau a unei situaţii.

Ca despre cărţile al căror subiect şi cadru nu reuşeşti şi nici nu simţi nevoia să ţi-l aminteşti, dar cari te mişcă adânc prin reflectarea atmosferei lor, ori ca despre locurile depărtate, cu nume şi detalii topografice neştiute, dar a căror repercusiune o păstrezi, aşa îl am înaintea cugetului, astăzi, pe Ranetti.

GEORGE RANETTI

Poate că eu nu-l văd pe „Ranetti, ziaristul incisiv şi polemistul necruţător“—polemist, ce e drept într'o vreme de fericită memorie, când calificativul nu ţinea locul ideei, şi nici trivialitatea nu înlocuia argumentaţia, — cum, deasemenea, bănuiesc că nu-l văd pe „Ranetti cel plin de spirit scânteetor şi părinte al celor mai copleşitoare calambururi“, dintr'o epocă în care spiritul n'avea ca obiect numai nudurile de femei, iar ca perspectivă intervenţia parchetului, pentru atentat la bunele moravuri.

Cred că imagina generală pe care o păstrez, este imagina despre „Ranetti, om“, aşa cum trebuie să fi fost faţă de sine însuşi, când n'avea nevoie de „atitudinea profesională“ şi nici de „poza“ înaintea galeriei care îl aştepta numai s'o facă să râdă.

●

Pentru mulţii săi cititori, trebuie să fie o mare noutate şi o notă aproape neverosmilă detaliul că „polemistul necruţător“ şi „spiritul scânteetor“ era, în fond, poate, un timid.

Sensibilitatea sa, în nuanţe câte odată excesive, şi simţul său de autocritică m'au făcut să văd în el, aproape de câte ori am stat de vorbă în anii de după război, un sfios şi un modest.

Din adâncul personalităţii sale de o factură extrem de delicată, se degaja o impresionantă rezervă, de care omul era deplin conştient şi pe care auto-observaţiunea nu făcea decât s'o mărească.

L-am văzut, de altfel, şi în câteva trecătoare momente dificile, — de cari nici unu din noi nu e cruţat,—momente când un demers care ne părea nouă foarte natural, pe el îl ţinea îndelung locului.

Trebuie negreşit adăogat, — la aceste note asupra omului care a fost G. Ranetti, — grija sa pentru forma aleasă, preocuparea estetică, vădită în figura care i-a fost odată de o neuitată frumuseţe, în cravatele pe cari, tânăr fiind, le arbora cu o alură direct romantică, în scrisul său care, de câteori îl vedeam, mi-l amintea pe al lui Edmond Rostand.

●

A fost o ursită specială, ursita acestui suflet bogat înzestrat, care iubea florile şi armonia, care cred că se oprea turburat adânc în faţa unui costeliv cal lovit de un neomenos căruţaş fiindcă nu putea urni povara mai mare decât puterile lui.

Reprezentat al celei mai omeneşti dintre înduioşerile cari au înflorit viaţa generaţiei direct legate de a noastră, s'ar zice că el şi-a schiţat liniile unei filosofii personale, în forme ce apar uneori ca un protest, — un protest poate, în primul rând, împotriva sa însăşi...

Nu e ciudat de constatat, — şi aceasta se poate dovedi, — că Ranetti era un izolat, că avea o societate atât de puţin vizibilă în cât abia se poate spune că există ?...

Multă veselie, veselia afişată, ascunde adeseori tristeţi cari nu trebuie să se vadă....

Şi nu odată, exuberanţa şi voioşia, strigate pretutindeni zi şi nopte, sunt haina în care îmbraci melancolii ce nu se cuvine să fie ştiute de nimeni de cât de tine.

In râsul zgomotos şi permament al unora, nu greşim de loc când vedem pe copilul care, singur şi pătruns de teama întunericului odăilor goale. cântă tare, tare, cât poate de tare, ca să-şi facă curaj..

Dela străvechiul Aristofan, şi, mai în urmă, dela nemuritorul Molière, ştim, că dacă râsul este doar apanajul zeilor şi al oamenilor, scrisul vesel este câteodată reflexul unei destul de triste personalităţi, care găsea, în această ţinută, mijlocul de a protesta şi în acelaş timp şi de a se apăra.

In această împrejurare, când se încearcă o reconstituire a notei generale, sufleteşti a lui Ranetti, era poate mai mult decât util, era obligatoriu, pentru mine care nu am despre el „amintiri spirituale“ sau „calambururi“, menite să-i prelungească postum atitudinea ce-şi alesese, să încerc să evoc şi puţin din „omul“ care trebuie să fi fost Ranetti...

MIHAIL NEGRU

GEORGE RANETTI DESPRE DEBUTUL SAU LITERAR

La ancheta pe care acum câţiva ani o gazetă a făcut-o în lumea scriitorilor, cercetându-le debuturile literare. George Ranetti a scris rândurile de mai jos:

„Am fost de o precocitate desnădăjduitoare, căci nimeni nu acordă prea multe şanse de viabilitate copiilor născuţi în a şeaptea lună. Eu, deşi lumina zilei am văzut-o la timpul normal, totuşi pe aceea a tiparului am văzut-o la vârsta de doisprezece ani. Atunci, eram în clasa treia a Liceului Sf. Petre şi Pavel dela Ploeşti şi indignat că un ziar din Bucureşti atacă pe tatăl meu, avocat şi ajutor de primar din orăşelul meu natal Mizil, ales în opoziţie, am apucat plaivazul cu o mână viguroasă, am mâzgălit o apărare revoltată pe câteva pagini de „dictando", am iscălit cu pseudonimul Rolla (ceeace ‘nsemnează că citisem deja pe Alfred Musset), şi am trimes proza mea la „Gazeta Buzăului", o mică foiţă săptămânală a partidului d-lui Marghiloman al cărui partizan era răposatul meu părinte.

Ei bine! peste câteva zile, am avut mândria să contemplu şi să recitesc de zeci de ori articolaşul care‘mi fusese tipărit, fără nici o intervenţie şi protecţie, vă jur, că era anonim. Despre valoarea lui nu-mi fac nici o iluzie, fireşte. Miaduc vag aminte că scriam despre „şandramaua guvernamentală care începea să se clatine", despre cadavrul partidului colectivist care trebue înmormântat", despre „vântul de primăvară ce începe să sufle", şi alte trufandale (?!) stilistice d‘astea ce-mi rămăseseră în micul dovlecel necopt de căpşor al meu, frecventând cu alţi colegi tot aşa de timpuriu ca şi mine întrunirile opoziţiei unite dela 1888 ce se ţineau în sala mare de jos a vechiului meu liceu ploeştean şi dela cari nu lipseam nici odată.

Ah, dacă „Gazeta Buzăului" nu mi-ar fi imprimat primele mele silabisiri ziaristice ce nu aveau decât meritul sentimentului de dragoste filială ce le inspirase! Ah, dacă mai cu seamă, după ce scumpul meu tată, descoperind că eu sunt autorul, în loc să se simtă măgulit şi să mă resfeţe ca pe un puiu de prinţ, să-mi fi tras o sfântă de bătaie şi să mă fi trimes ucenic la cismărie ori băiat la o băcănie!... Ah, ce om chiabur aşi fi fost eu astăzi!...

Dar consecinţele păcatului originar şi-a urmat fatal cursul lor nemilostiv.

SESILA

In clasa patra gimnazială, crezând că o vocaţiune irezistibilă mă avântă spre culmi mai înalte de artă, am publicat vre-o tei patru „şarade" în ziarul „Universul", însă nu pe numele meu ci pe al unei şcolăriţe de aceiaşi vârstă ca şi mine, domnişoara Sesila T., care venise din Bucureşti să-şi petreacă vacanţa la un unchiu, care era şeful oficiului telegrafo-poştal din Mizil. Era din parte-mi un gest galant şi o surpriză agreabilă ce făceam adoratei mele de a-şi vedea numele tipărit sub una din acele poezioare care începeau invariabil cu formula: „Cuvântul ce voi a spune, din două părţi se compune, prima parte e...", etc. Văzând însă că cedându-i paternitatea şaradelor mele nu izbutesc să-i cuceresc inimioara care era o enigmă mai anevoie de ghicit decât ele, m‘am decis să-i dau asalt cu arme mai perfecţionate. Am început să-i dedic d‘adreptul versuri, pline de foc şi probabil pline şi de mai multe greşeli gramaticale şi prosodice. N‘am îndrăsnit să le trimet spre publicare, de frică să n‘o compromit, mai ales să nu compromit pe autor, primind la „Poşta redacţiei" vreunul din acele barbare admonestări ce taie aripile plămândelor talente: „D-lui G. R., Mizil. — Mai las-o Popescu cu poezeaua şi mai vezi de sintaxa lui Manliu, că o să rămâi repetent, şi te ia tat‘tu de urechi"! Spre a evita asemenea eventuale ofense, înmânam direct dragei mele „ahturile şi ofurile" cemi inspirase, nu i le trimeteam nici măcar prin poştă al cărei director, unchiul ei, ar fi putut să le intercepteze, transformând o gingaşă idilă în cine ştie ce grozavă tragedie de familie.

DIDINA

In vacanţa următoare, trecusem în clasa cincea (aveam cincisprezece ani) şi deja eram la al doilea amor şi la al doilea caet de versuri cu cari doream să zăpăcesc de data aceasta pe altă bucureşteancă, venită în vilegiatură la Mizil, d-ra Didina N., o nostimă brună, cu cinci ani mai mare ca mine, şi mai înaltă cu două palme, pe cari mă mir că nu mi le-a tras pe obraji dela întâia declaraţie, mai cu seamă că era curtată în acelaş timp şi de răposatul căpitan Carol Scrob, — deşi era om matur însurat şi cu copii. Pentru ce d-ra Didina avea aerul să agreeze mai mult sfioasele omagii ale micului copil de trupă şi de trup care eram, decât pe acelea ale falnicului căpitan de cavalerie care îi făcea cu asiduitate cavalcade şi cu roibul său de cazarmă şi cu olimpicul Pegas? Cochetărie, perversitate, compătimire? Sunt mistere ale psichologiei femenine ce nu am reuşit să le pătrund nici până azi. D-ra Didina, probabil excitată de lirismul erotic cu care o tămâiam până la ameţeală căpitanul şi eu, s‘a măritat chiar în vara aceea cu un brav învăţător rural, un flăcău voinic şi practic care în loc de versuri i-a făcut copii.

INCHEIERE

In sfârşit, să scurtez polilogia amintirilor mele.

In clasa şaptea, am trimes la „Adevărul Literar", condus de Tony Bacalbaşa, şi mi s‘au publicat, diferite glume, o traducere a unui admirabil sonet intitulat „Calul" al lui Edmond Haraucourt, etc... Le iscăleam — pe toate „Namuna", un alt erou al lui Musset pentru care aveam — şi mărturisesc cu ruşine că o păstrez şi‘n pragul bătrâneţii — o mare slăbiciune.

Dela „Rolla", scribul dela fiţuica „Gazeta Buzăului", şi până la „Namuna", colaboratorul „Adevărului", dirijat de Tony care era foarte sever cu începătorii, făcusem un pas gigantic de care juvenila mea vanitate era îndreptăţită să se măgulească.

Aceasta a pecetluit definitiv soarta mea. Am svârlit, după două examene la Drept, nesuferitele ceasloave ale lui Demangeat şi indigestele „Digestae" ale lui Justinian — şi restul cititorii contimporani îl cunosc.

Am început la „Lupta" lui Gheorghe Banu cu versuri epigramatice, am continuat la „Moş Teacă" cu Tony, care a fost adevăratul meu naş literar, deşi el era de obicei „fin", am fost alături de Caragiale la „Moftul Român", seria doua... Şi aşa mai departe.

Am ajuns la un stadiu al carierei mele când nici laudele nu mă mai îngâmfă, nici ocările nu mai mă supără. Am sorbit până la fund şi nectarul unora şi veninul celorlalte.

O singură emoţiune cred însă totuşi că ar găsi nervii mei încă virgini pentru a se înfiora de o delicioasă vibraţiune. Anume să aud pe Sesila, pe Didina, muzele copilăriei mele, şi pe... dar acest nume nu-mi e îngăduit să-l divulg căci este al aceleia pentru care am simţit întâia şi veritabila dragoste serioasă; aş dori, zic, să aud din gura lor că băeţaşul şi apoi adolescentul care le-a cinstit altădată, cu naivitatea ridicolă dar sinceră, nu le-a făcut prea din cale afară de râs mai trâziu...

GEORGE RANETTI

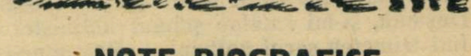

NOTE BIOGRAFICE

George Ranetti sa născut la 1875 în ziua de 19 Octombrie, în orăşelul Mizil din judeţul Buzău.

Cursul primar l‘a făcut în orăşelul său natal, iar cel secundar la „Liceul Petru şi Pavel" din Ploeşti.

A început să scrie chiar din liceu. Când era în clasa 7-a, a publicat în „Adevărul Literar" condus pe atunci de Tony Bacalbaşa, al cărui elev a devenit mai târziu.

După ce a terminat liceul s‘a înscris la facultatea de drept. Dar după al doilea examen momit de succesele dobândite se apucă de literatură. Incepe la „Lupta" lui Gh. Panu cu versuri epigramatice şi continuă cu Tomy Bacalbaşa la revista **„Moş Teacă"**,—en vogue pe atunci — şi la **„Moftul Român"** alături de Caragiale. Tony Bacalbaşa, a fost, după cum spunea însuşi Ranetti, — naşul lui literar.

Mai târziu a fondat revista „Furnica", care apare şi astăzi.

A scris:

„Romeo şi Julieta la Mizil", comedie într‘un act în versuri, care s‘a jucat cu succes şi a făcut serie mare pe atunci, bucurându-se de-o critica elogioasă.

— Deasemenea şi comedia **„Săracu Dumitrescu"**. Ambele au fost reprezentate pe scena Teatrului Naţional din Bucureti.

A mai scris:

„Fasonel § Comp,", **„De inimă albastră"**, **„Scrisori din Italia"**, toate în versuri. Apoi: **„Schiţe vesele"**, **„Nenea Matache Pisălog"** etc., în proză.

poezie

CICERONE M. THEODORESCU.

ADÂNCUL

Goi, umerii puternici, doi munţi pleşuvi în soare.
Şi între ei adâncul, de-ai vrea să-l mai desmierzi,
Lumina-i veştejeşte — sucită prin răcoare...
Vezi între munţi cum creşte platou cu ierburi verzi.

Cu sarice lutoase — blestemul să nu-mi simtă —
Se'nalţă dur, de stâncă, un fund ce nu era.
Strâns dimprejur, sălbatec încercuit, de-o strimmtă
Prăpastie 'necată de umbră, viaţa mea.

Şi nu mai e, să fiarbă ca depărtarea 'n soare
Adâncul fără noapte, sfârşit sau început.
Aci, pe când lumina se trece ca o floare,
Pe fund în bloc stă piatra, pe ea un bloc de lut!

Imi scânteiară aştrii, să umilească visul.
Ce coborau drept raze, erau călduţe dungi
Şi fire lungi de umbră piezişă, peste abisul
Strălucitor de arderi ascunse, îndelungi.

Sorbeam singurătatea-mi, fluid etern în noul
Potir ce între munţii sălbateci l-am ferit.
Şi nu simţiam că urcă — de stânci şi lut — platoul
In care 'ngrop strigoii veciilor, mâhnit.

Spre temniţele vieţii m'alungă dârz Gigantul
Duşman, şi-mi smulge şoimul neliniştei crescut,
Imi trimetea şerpi galbeni ... să'nveninez neantul...,
Şi străbăteau adâncul întâii şerpi — de lut!

Ca stropii mici pe frigul subţirei gene strânse
Nelinîştitor rană pe ierburi s'a deschis.
Cui oare, adiere, prin ierburile plânse
Vrei să desfaci poteca întoarcerii în vis?

Tăcerea, ca o moarte, nu o simţisem încă.
Pe lespezi soarbe-amurgul veninuri aurii...
Sub bolta ce de-odată e-o cenuşie stâncă
Aş vrea să fie adâncul şi nu mai poate fi.

Lumina 'nvineţeşte strivită şi se pierde
Se'nchide 'ncet, în suflet, sub umerii ce crunţi
Imi strâng din laturi pieptul şi par, pleşuvi, doi munţi,
Cu umbre 'mbrăţişate peste platoul verde.

GH. IVASCU

ASPECT

Nu sunt nalte casele în sat.
Iar mare parte dintre ele
Săd zilnic sprijinite în proptele
Şi nu se tem când vânturile bat.

Nici gardurile nu sunt paralele
De-alungul ulicoarelor în sat,
In fiecare poartă stă plecat
Un plop care'npleteşte rămurele.

Când mugurii tresaltă'n primăvară,
Seninul se frământă la fereastră,
Tăriile şoptesc în zarea albastră
Şi pâlpâe iubirea pe afară.

MATEI C. ALEXANDRESCU

COPILA ŞI IRIŞII

Irişi albi,
Irişi mulţi,
Irişi albi îngemănaţi
Adormiră-ţi legănaţi
De-o rază...

Irişi albi,
Irişi mulţi,
Vor veni copii desculţi
Să vă rupă să vă ia;
O fetiţă cu nuia
Stă de pază.

N. FURCĂ

INCEPUT

Exclusă orice intenţie de iubire căutată,
Servite versurile acestea pentru mărturie fardată
Căci mai sus de genunchi picioarele goale,
Vopsesc obrajii cu tonuri de'nserări orientale.

Nedorite pauze mici în lumină
Şi schinjuite note ţâşnesc din piept de vioară blajină,
Gesturi absente strâng mărunt rochii întoarse
Şi ochii par puţuri adânci cu apele stoarse,

Trasă punte pese cel ce te are şi cerea să trăiască.
Tutelar îndemnul tău niciodată n'o să-l plictisească.
Deaceea, doamnă, legitimă însoţire până acasă
Iată, provincia adormită, bună, frumoasă.

MARIUS SOLITARU

PASTEL DE PRIMĂVARĂ

Stropi de petală pe ramuri se 'ncing.
Pe bolta cerească se 'ntinde amurgul;
Iar apele dorm în lacul tăcut.
Şi străjue bărci pe ţărmuri dealungul...

Scântei argintate încep să străluce.
Şi luna-domniţă din basme străbune
Surâde tăcută şi 'n lac se răsfaţă,
O brumă argintie pe 'ntinsuri ea pune...

Se aude cântarea de ape în scocuri.
Brotacii pe maluri încep să concerte...
Parfum de petală şi brazdă jilavă
In liniştea nopţii încep să se certe...

Străbate din munte o doină şoptită
Şi-aşterne covorul de vrajă mocnită...
O lume de visuri trăite aevé
Şi inima curge în picuri topită...

NATALIA DAVIDOVNA

ALEX. CUPRIN

Timp de șasesprezece ani ea a fost pedagogă într'un insitut de fete nobile, bucurându-se de respectul exclusiv, rar, al directoarei și al personalului conducător. In ea era respectată severitatea ei pedagogică, devotamentul întreg față de serviciu precum și experiența ei de mai mulți ani. Celelalte pedagoage șopteau că ea se bucură de prilejul referatelor intime pe care ea le-ar face directoarei după ceaiul de seară. De aceia ele nu o iubeau, se fereau de ea și chiar se temeau.

Elevele tremurau în fața ei, și clasa ei era întotdeauna exemplară cu bunele purtări și cu succesele la învățătură : la asta ea a ajuns însă fără strigăte, fără pedepse, chiar fără plângeri părinților fetelor precum și conducătorilor institutului. Avea ceva dominant în privirea sa rece, fixă, — se simția putere în vocea ei liniștită. Fetele nu i-au putut da nici o poreclă, necruțând în schimb pe celelalte pedagoage.

Terminând institutul premianta intâia, ea a rămas aici ca pedagoagă. Ea n'a avut nici copilărie, nici trecut, nici ceva asemănător cu cel mai inocent roman școlăresc — ca și cum ea s'ar fi născut pe lumea lui Dumnezeu dinadins pentru a deveni pedagoagă.

Și totuși ea era frumoasă. Avea o față cu trăsături subțiri, palidă și negricioasă, presărată cu alunițe drăguțe.

Asemenea fețe, de tipul celor ușor oftícoase, plac întodeauna bărbaților. In treg institutul îi invidia talia. Totuși nimeni nu îndrăznea să-i facă curte. Fiecare credea că cel mai neserios gând ar putea jigni pe această fată, devotată toată numai educației copiilor.

Cineva din tutorii cu vază ai institutului o numise „caraulă neschimbată". Intr'adevăr, douăzeci de ore din zi și noapte ea le dădea slujbei sale — celelalte patru le dădea somnului. Iar câteodată, trezindu-se noaptea, ea dădea o roată cu pași ușori prin dormitoare, strânsă ca întotdeanua bine în corset, și încheiată la toți nasturii rochiei-uniformă. Nu se putea ascunde de ea nici cel mai mic amănunt din viața măruntă a institutului, ca și cum ea ar fi posedat darul să citească gândurile chiar în germenele lor.

In tot timpul lungului său serviciu, Natalia Davidovna numai odată s'a folosit de lung concediu — și anume atunci când după sfatul doctorilor ea a fost nevoită să plece timp de patru luni pentru îmbunătățirea sănătății sale zdruncinată de serviciu, ca să se scalde în apele de mare dela Odesa.

Afară de cazul acesta, ea n'a părăsit aproape niciodată pereții institutului. Numai arareori, dar nu mai des decât odată la două sau trei luni, ea cerea permisia să petreacă noaptea de Sâmbătă spre Duminică la o mătușă a sa bolnavă, locuind undeva departe la marginea orașului și suferind de câțiva ani pe rând de o crudă boală femeiască, nepermițând acestei onorabile doamne să părăsească vreodată jilțul.

Dar, petrecând o noapte chinuitoare la patul bolnavei care suferea de o insomnie groaznică, fiind pe lângă aceasta și foarte capricioasă și iritabilă, Natalia Davidovna își făcea apariția în institut dis de dimineață, ca să poată asista împreună cu elevele sale la serviciul utrenei. După terminarea slujbei, când, directoarea, sărutând cea dintâi crucea, lua locul principal la strană, iar celelalte profesoare interne întorcându-se după sărutul crucii cu fața spre ea ca să-i facă reverențele, ea cu un semn al capului chema la sine pe Natalia Davidovna :

— En bien ! Comment se porte madame votre tante ?

— Princesse, Dien seul peut la sauver. Elle sonffre beaucoup, — răspundea Natalia Davidovna, suspinând și privind cu recunoștință pe șefa sa.

— Pourquoi n'êtes vous pas restée encore auprès d'elle ?

— Je suis venue pour remplir mon devoir, princesse.

— Mais vous même, mon eufant, vous avez l'air maladif.

— Ma tante n'a pas fermé l'oeil pendant toute la nuit.

— Pauvre eufant ! Vous perdez votre santé. Allez vite vous reposer, ma chérie. Voi ordona să ți se trimită bulion și vin.

In aceste Duminici înfățișarea Nataliei Davidovna era cu totul bolnăvicioasă. Părea că s'ar fi sculat mai eri după o boală grea, sau că s'ar fi trezit după o orgie nebună : atât era de palidă și istovită, fața ei, cu ochii căzuți în fund și înconjurați de umbră, cu buzele uscate și mușcate.

Dar vorba e că Natalia Davidovna nici n'a avut vreodată măcar vreo mătușe. Și ceea ce e mai de mirat este că în timp de șaisprezece ani de zile nimeni nici nu a bănuit asta.

Odată la două sau la trei luni, Sâmbăta, după slujba de noapte, Natalia Davidovna întreba modest pe directoarea :

— Me permettrez vous, princesse, d'aller voir ma tante ?

— Mais certainement, mon enfant. Seulement ne vous fatiguez pas trop.

Și Natalia Davidovna, convingându-se, ca de obicei, că păsărelele ei dorm duse, somnul tinereții, obosite de o zi, ea eșia ușor prin poarta institutului pe lângă păzitorii și portarii cari i se înclinau respectuos.

Și îndepărtându-se binișor de zidul institutului, ea scotea din buzunar un voal des și negru, își învăluia fața și dintr'odată se schimba toată. Devenea o cocotă, o aventurieră, o cusătoreasă dintr'un bun magazin, — tot ce vrei, numai nu pedagoga punctuală și severă. Mergea cu pas liber, desfrânat, ușor legănat ca pasul femeii destrăbălate, obișnuită să aparțină la o sută de bărbați. Privea provocator în ochii trecătorilor de pe stradă, râdea invitativ când cineva se lega de ea în treacăt, și totuși foarte atentă și cu ochii în patru urmărea să nu o vadă de aproape cineva din cei ce o văzuseră mai nainte.

Statura ei frumoasă atrăgea pe bărbați, dar la toate propunerile ea răspundea negativ din cap, scăpând de la cei mai insistenți cu o esclamare obraznică, câteodată cinică, luându-o la fugă când o acosta vreun beat. Ea căuta. In delunga ei experiență și instinctul ei fără greș de depravată misterioasă îi arăta printre sutele de persoane care își îndreptau spre ea fețele lor pofticioase, a nume pe aceia, de care ea avea trebuință. In priviri, în profilul rapace a maxilarului inferior, în zâmbetul concepiscent al dinților albi și mărunți, aceasta Messalina recunoștea trăsăturile masculului pasionat, nesățios și neobosit și-l alegea pe el. Ea rămânea cu desăvârire indiferentă față de frumusețea exterioară, față de vârstă și de costum ; se întâmpla câte odată să fie un bătrân, un ghebos, câteodată un adolescent încă verde. Victima aleasă niciodată nu-i scăpa din mâini. Atingerea întâmplătoare a cotului ei, privirea fugitivă, însuși tonul cu care ea pronunța fraze banale de stradă, forța pe om să-i dorească apropierea. Fără îndoială, există cine știe ce ațe misterioase și nevăzute, prin care gândurile unui om se pot într'o clipă transmite gândurilor altuia, de-abia ce l'ai întâlnit pe stradă.

Și pe acest ales al său, ea îl ducea undeva la marginea orașului, într'un hotel murdar cu cea mai proastă reputație, și toată noaptea, fără odihnă, se lăsa voluptăților, pe care le putea numai inventa imaginația ei neînfrânată.

Dimineața, când prietenul ei întâmplător, istovit de orgia monstruoasă, adormea tun, tremurând din când în când, ea aluneca ușor din pat, se îmbrăca, și plătind prețul de noapte al hotelului, lua o trăsură și se înapoia grabnic în institut. Nici-unui bărbat n'a dat ea un al doilea rendez-vous, deși toți în intervalul dintre două mângâieri, o rugau cu insistență.

Odată amantul ei s'a întâmplat să fie un soldat, cam în vârstă, îndesat, pare-se un impiegat al statului major al regimentului.

Asta s'a întâmplat în Decembrie. In spre zori, când perdeluțule începuseră a se desemna pe geamurile albite, el, trezit de alintările ei, a îmbrățișat-o, și punându-și capul pe pieptul ei, dintr'odată începu să sforăie, rămânând nemișcat. Peste câteva secunde, în timpul cărora Natalia Davidovna îl întreba neliniștită ce are, soldatul începu să se răcească. Ea 'și dădu seama ce s'a întâmplat, și îngrozită, începu să strige cu o voce atât de disperată, încât servitorii hotelului au alergat și au spart ușa.

După jumătate de oră, poliția, judecătorul de instrucție au venit la fața locului. Judecătorul, om în vârstă și înțelept, recunoscu imediat pe Natalia Davidovna, pe care el o vedea în fiecare Joi în sala de așteptare a institutului, unde venea să-și viziteze fata. A vrut să mușamalizeze istoria, dar a fost impresionat de nerușinarea pedagogei. Scăpând de groaza în care o aruncase mortul ce-i strângea sânul gol, și văzând că în cele din urmă situația ei în institut e prăbușită, Natalia Davidov-

GUIGNOL

ANATOLE FRANCE

Eri, am dus-o pe Suzanne la Guignol. Ne-a făcut la amândoi multă plăcere, căci e un teatru pe înţelesul nostru. Dacă aş fi fost autor dramatic, aş fi scris pentru păpuşi.

Teatrul, cum îl înţeleg persoanele mari, este un lucru oarecare, foarte complicat pentru mine. Eu nu înţeleg nimic din intrigile bine ticluite. Toată arta mea va fi de a descrie patimi, şi voi alege pe cele mai simple. Asta n'ar însemna nimic pentru Gymnase, Vaudeville sau Français, dar va fi nimerit pentru Guignol.

Ah ! cât de simple şi de puternice sunt patimile acolo. Bastonul este instrumentul lor obişnuit. E sigur că bastonul are o mare putere comică. Piesa primeşte dela acest agent o tărie admirabilă ; ea se precipită spre „marele desnodământ final“. Şi de aceea, lyonezii, cari au creiat tipul lui Guignol, desemnează amestecul general care sfârşeşte toate piesele repertoriului său.

Acest „mare desnodământ“, e un lucru veşnic şi fatal. Acesta-i 10 August, acesta-i Thermidor, acesta-i Waterloo.

V'am spus deci că am dus-o, eri, pe Suzanne, la Guignol. Piesa, pe care am văzut-o, păcătuieşte, fără îndoială în unele părţi ; i-am găsit mai ales unele întunecimi ; dar ea trebue să placă unui spirit meditativ, căci ea dă mult de gândit. Aşa cum am înţeles-o, este filozofică ; caracterele ei sunt adevărate şi acţiunea puternică.

Vreau să v'o povestesc cum am auzit-o :

Când s'a ridicat cortina, am văzut apărând pe însuşi Guignol. Eu l-am recunoscut ; era el de bună-seamă. Faţa lui largă şi bună păstra urmele vechilor lovituri de baston, cari i-au turtit nasul, fără să-i strice naivitatea drăguţă a privirii şi a zâmbetului său.

Nu purta nici haina păcătoasă de serj, nici tichia de bumbac, ca în 1815, pe aleele din Brotteaux, pe care lyonezii nu puteau s'o privească fără să râdă. Dar, dacă un oarecare supravieţuitor al acelor copilaşi, cari au văzut laolaltă, pe malurile Rhonului, pe Guignol şi pe Napoleon, ar fi venit, înainte de a muri de bătrâneţe să se aşeze eri, împreună cu noi, la Champs-Elysées, ar fi recunoscut pe faimosul „barba caprei“ al păpuşilor scumpe, coada mică, făţăia atât de caraghios pe ceafa lui Guignol.

Restul costumului, haina verde şi bicornul negru, erau în tradiţia veche parisiană, care face din Guignol un fel de fecior.

Guignol ne priveşte cu ochii lui mari, şi eu fui îndată cucerit de înfăţişarea de nevinovăţie neruşinată şi de simplicitate vădită a sufletului, care dau viciului un fel de inocenţă. Pentru suflet şi expresie Guignol guignolant, pe care omuleţul Mourguet, din Lyon, îl însufleţea cu atâta fantezie.

Guignolul nostru nu spusese încă nimic ; coada lui mică se fâţâia pe ceafă. Se şi râdea. Gringalet, fiul lui, vine să-l întâlnească şi îi dă cu o graţie naturală, o lovitură puternică de cap în pântece. Publicul nu se supără de loc, din contra, izbucni în râs. Un astfel de debut este culmea artei. Şi dacă d-voastră nu ştiţi deloc pentru ce a reuşit îndrăzneala asta, vă voi spune eu : Guignol este fecior şi poartă livrea. Gringalet, fiul lui, poartă bluză ; el nu serveşte pe nimeni şi nu-i bun de nimic. Superioritatea asta îi îngădue să dea tatălui său lovituri de baston, fără să calce bunacuvinţă. Ceeace d-ra Suzanne înţelese de minune şi prietenia ei pentru Gringalet nu fu deloc micşorată. Intr'adevăr Gringalet este, un personagiu simpatic. El este uscăţiv şi plăpând ; dar e plin de resurse. El burduşeşte pe jandarmi.

La şase ani, d-ra Suzanne îşi are părerea ei formată asupra agenţilor autorităţilor : este contra lor şi râde când sunt bătuţi cu băţul Pandorei. Fără îndoială, că e nedreaptă. Mărturisesc totuşi, că m'ar supăra, ca ea să n'aibă dreptate. E plăcut ca la orice vârstă să fii puţin răzvrătit.

Dar am ajuns să ne certăm pentru Guignol şi Gringalet. D-ra Suzanne dă dreptate lui Grigalet. Eu dau dreptate lui Guignol. Ascultaţi şi judecaţi.

Guignol şi Grigalet au umblat multă vreme, ca să ajungă la un sat misterios, pe care ei singuri l'au descoperit şi încotro aleargă o gloată de oameni îndrăzneţi şi lacomi, pe care ei îi cunosc. Dar satul ăsta este mai ascuns, cum n'a fost niciodată, timp de o sută de ani, castelul Frumoasei din Pădurea Adormită. Sunt oarecare farmece acolo, căci locul e stăpânit de un vrăjitor, care păstrează o comoară pentru acela care va birui în mai multe încercări, a căror idee numai face să te înfiori de groază.

Cei doi călători ai noştri intrară în ţinuturile fermecate, cu hotărîri deosebite. Guignol era obosit, el se culcă. Fiul lui îl dojeneşte pentru trândăvia asta.

— Oare astfel, spune el, vom pune noi mâna pe comorile, ce-am venit să le căutăm.

Iar Guignol răspunde : — Oare somnul nu-i o comoară ??

Imi place răspunsul ăsta ! Eu văd în Guignol un înţelept care înţelege deşertăciunea tuturor lucrurilor şi aspiră la odihnă ca la singurul bun după frământările vinovate sau sterpe ale vieţii. Dar d-ra Suzanne îl socoteşte bădăran, care doarme la timp nepotrivit şi va pierde, din cauza greşelii lui, avuţiile, pe cari venise să le caute, averi mari poate : rubine, prăjituri şi flori. Ea laudă pe Gringalet pentru zelul său de a pune mâna pe acele comori minunate.

Incercările, am spus-o, sunt grozave. Trebue să înfrunţi un crocodil şi să omori pe Diavol.

Eu spun Suzannei : — Suzon, uite pe Satana.

Ea îmi răspunde : — Ce, dar acela e un negru !

Răspunsul acesta, plin de judecată m'a mâhnit peste măsură. Dar eu, care ştiu la ce să mă aştept, asist cu interes la lupta diavolului cu Gringalet. Luptă înfiorătoare, care sfârşeşte prin moartea diavolului. Gringalet l-a ucis pe diavol !

Polichinelle vine să ne facă o plecăciune, cortina a căzut şi băeţaşii şi fetiţele au plecat ; iar eu rămân cufundat în gândurile mele. Suzon, care mă vede dus pe gânduri, mă crede trist. Ea crede de obicei că oamenii, cari gândesc, sunt nenorociţi. Cu o milă delicată, îmi ia mâna şi mă întreabă de ce sunt mâhnit. Ii mărturisesc că sunt supărat, că Gringalet a ucis pe Diavol.

Atunci, ea îmi trece braţele ei mici împrejurul gâtului şi, apropiindu-şi buzele de urechea mea : — Vreau să-ţi spun ceva: Grigalet a omorît pe negru, dar nu l-a omorât cu adevărat.

Cuvântul acesta m'a liniştit ; mi-am spus că Dracul nu-i mort şi am plecat amândoi mulţumiţi.

Trad. de PAUL B. MARIAN

---

na deveni de o sinceritate cinică. Stătea în picioare în faţa judecătorului aproape goală, îşi strângea părul lung, şi punându-şi la spate mâinile goale fără să scoată din buze acele de cap, ea îi vorbea :

— Vă miraţi cum timp de şaseprezece ani nimeni nu a avut nici măcar o umbră de bănuială ? Vai, dar tocmai asta îmi făcea cea mai straşnică plăcere. Ştiţi dv., că rămânând câte odată singură în odaia mea, mă înăbuşeam de râs, când îmi aminteam de asta. Admirabilă afacere ! Să trec aproape o sfântă iar în timpul nopţilor o cocotă ordinară ! Da ce să vă mai spun ! Dv., bărbaţii însuraţi, înţelegeţi mai bine ca mine aceste voluptăţi tainice.

Credeţi-mă; nimănui nu i-a trecut prin cap că m'am dus la Odesa nu pentru băi de mare, ci pentrucă eram însărcinată.

Judecătorul o privea cu curiozitate amestecată cu frică.

— Şi nu te-ai întâlnit niciodată cu cunoscuţi de ai dumitale ? — întrebă el gânditor.

Ea începu să râdă.

— Nu, din fericire, nu m'am întâlnit. De altfel mi-era egal ; nu riscam nimic, chiar dacă aş fi întâlnit pe cineva. I-aş fi propus să meargă cu mine — şi atât. Dar, ia spuneţi-mi, dv., om onorabil şi cap de familie... Oare o astfel de propunere din partea mea nu v'ar fi făcut să fugiţi după mine măcar numai pentru originalitatea ei ? Sunt sigură că a-ţi auzit din gura fiicei dv. adevărate legende despre virtuţile mele.

Apoi, vârând pieptenele în părul lung şi aşezându-se pe scaun, ea adăogă liniştit :

— Vă rog, ordonaţi să vină un comisioner. Vreau să-l trimit în institut să-mi aducă lucrurile şi documentele. A propos : dispuneţi să mi se servească dejunul.

Trad. de G. M. IVANOV

viața minunată a lui anton pann-roman

de sergiu dan și romulus dianu

10)

Momuleanu începuse un discurs:

— Nici odată tirania n'a pus preț pe artiști. Chiar să ne fi poftit la cafea eu tot nu m'aș fi dus.

— Fără dreptate, ai fi făcut așa, întrerupse Anton. Aceștia sunt boerii, amicii Muzei, iar nu ciocoii linge-tălpi, ajunși peste noapte. Iată, eu am să-mi închin întâia carte unui boer.

La prima răspântie s'au despărțit. Poetul Paris Momuleanu n'ar mai mai fi vrut să se ducă la culcare. De aceea încercă să-l rețină pe Anton.

— Ba nu, coane. Uită-te la trupul meu; așa mătăhală are nevoe de odihnă. Bună dimineața.

Se îndepărtă. Aproape fugind, ajunse la casa lui modestă ce dormea împrejmuită cu gard înalt lângă biserica Olari. Cânii deșteptați, începură să se dea stăruitor spre fundul curții.

— Cine poate fi la ceasul acesta, al dimineții, în bătătura mea, gândi aproape cu glas, Anton.

Și cum privea la apusul înrourat al lunii, dascălul deosebi pe creasta gardului un bărbat care dispăru iute cu un icnit scurt în spre cimitirul bisericii...

Anton se opri, par'că străpuns.

— Ibovnicul Zamfirei...

Gândul acesta crescut în creerii bătuți vijelios de beție, îl moleși cu totul.

XX

Petre Efesiul își împărțea ziua între școala dela biserica Nicolae Șelari și tipografia ce înființase. Nu era cine știe ce instalație această tipografie în care Efesiul singur zețuia cu mâna cântecele de stea și tălmăcirea viselor. Dar cămara aceea mirosind a cerneală, ajunsese un fel de Academie unde erau desbătute toate problemele bisericii și școlii românești de pe atunci.

Veneau la tipografia ce se bucura de ocrotirea Inalt Prea Sfântului Mitropolit Dionisie Lupea, o seamă de cărturari și preoți, printre cari Ghenarie Protopsaltul, poet de rugăciuni și compozitor a cărui faimă se leagă de Anastasimarul și Doxasisticarul, date la iveală cu un an mai înainte de 1821.

Anton Pann pierdea câteva ceasuri pe zi în discuții lungi cu aceste fețe înțelepte, și nu odată îndrăznea să aibă opinii potrivnice sau numai deosebite de-ale celorlalți.

Efesiul tocmai strângea cele din urmă file dintr'o psaltichie, când Anton veni acolo:

— Sluga domniei Tale, meștere Efesiu. Azi n'am făcut până aici drumul degeaba. Aduc o veste grea în traistă.

Efesiul întoarse liniștit capul și răspunse surâzând:

— O veste adevărată într'o traistă cu năsdrăvănii și cu minciuni, nu-i prea mare lucru. Șezi pe lațița aceea și spune-ți vestea.

Anton luă locul indicat și vorbi:

— Inalt Prea Sfântul Mitropolit Dionisie a hotărît să trimită la Paris și la Pisa pentru învățătură, tineri sârguitori cari odată întorși de-acolo cu capul plin să îndrepte drumurile bisericii la noi. Ce zici, meștere Efesiu?

Efesiul încetă lucrul și îndreptându-și spatele rosti fără să gândească prea mult:

— Iată o veste ce nu mi se pare dintre cele mai bune, și nici mare bucurie nu mă umple auzind-o. Nu mă îndoesc de curăția gândului Inalt Prea Sfântului, dar totodată cred că și la asta tot misionarii catolici au uneltit. Te întreb numai ce-ar putea să învețe tinerii aceia în școlile Papei dela preoții ce sunt mai mult oameni ai școlii și ai lumii decât ai lui Dumnezeu. Am să îndrăznesc să spun acest gând Mitropolitului și cred că mă va pricepe îndată și nu va mai încredința școlilor străine sufletele acelor tineri. Ascultă, ce-ți spun eu, Antoane: tinerii aceștia își golesc sufletele pe-acolo și vin apoi cu capul atât de zăpăcit că nimic nu mai găsește loc în el.

Anton nu se dădu bătut și stărui de astădată spunând fățiș ce gândea:

— Meștere Efesiu, mă mâhnește ceeace-mi spui, dar nu mă împiedecă să te rog mai departe s'asculți și să mă ajuți.

Petre Efesiul pricepu abia acum demersul rugător al tânărului cântăreț.

— Te-am priceput, dragul meu. Ești și tu printre aceia ce râvnesc la școlile din Paris și Pisa. Ți s'a urât, se vede cu credința noastră și vrei să schimbi ruga noastră cu a papistașilor. Imi pare rău, Antoane, dar niciodată nu voiu lua asupra capului meu așa greutate de păcat, abia să-l pot duce. Nu pot, tocmai eu, fura un suflet din ortodoxia noastră spre a-l încredința învățăturii aspre a catolicilor, acelei școli care îmbătrânește duhul și-l strânge în chingi să se usuce, nu alt.

— Dar, prea sfinte, poporul își are credința lui pe care noi nu o putem nici întări, nici dărâma. Cutez a spune Ințelepciunii tale că e trebuincios a ști cum crește sufletul creștin și prin alte locuri străine...

— Străine, dascăle, străine...

— Străine, dar tot într'un Dumnezeu credincioase, părinte. Sunt unele cuvinte cari cer mărinimie multă pentru a le împăca între ele. Neamul românesc nu e numai Biserica Românească, ci toată laolalta alcătuirilor noastre...

Efesiul se încruntă. O tuse uscată îl făcu să-și acopere fața cu basmaua lui roșie, înnodată în colțuri.

— Rătăcești, băete, spuse el sever, după ce se potoli. Nici o înbunare, și nici o îndreptare nu e de dorit acestui trainic neam, decât pe calea inimei. Nimic din ce nu suferă inima nu trebue să se încuibeze în cap. Și școlile papistașe pe cari ți-a năzărit să le umbli și să le cunoști, au stârpit mucenicia trupului, micșorând credința la simple cuvinte înțelepte. Ce rost mai pot găsi astfel cuvintele Hristosului Mântuitor: „Acesta-mi este trupul, care pentru voi se frânge", luate ca pildă ?...

— Părinte, ai minte aleasă și eu sunt un netrebnic torturat. Dar tot nu voiu uita că neamul nostru trebue să primească binele ori de unde ar veni, chiar dela musulmani și dela greci, tot așa cum noi avem îndatorirea de a face binele oricui, chiar musulmanilor și grecilor, căci multe dela ei ne-au fost spre folosință.

— Ce vrei să spui ?

— Că adică nu mi-a plăcut să aflu că binecredincioșii noștri au tras cu plugul peste drumurile făcute de turci, la 1812, când s'a zvonit că începe stăpânirea rusească. Drumurile, prea sfinte, sunt vaduri de trai mai bun și ele trebuesc bătute de cei mintoși și curați la suflet. Ai bunătatea de a mă socoti, meștere, printre ei. Știi prea bine, Sfinția ta, că satele noastre fug departe de drumuri și calea poștelor e pustie din pricina dărilor prea mari și a zaherelei. Știi că domnii cei străini ce trec din când în când pe la noi sunt jefuiți la drumul cel mare și pustiu prin care nu ne poate veni nici o învățătură mai bună din Apus. Iată dece trebue să ne ducem noi acolo, pentru a ne lumina...

Efesiul tăcea supărat când ușa se deschise și apăru Ghenarie Protopsaltul, un preot înnalt, cu fața luminoasă de blândețe, învelit într'un anteriu roșcat, cănit în foi de nuc, peste care atârna o coadă subțire de păr castaniu. După ce salută potolit pe cei doi bărbați, se așeză obicinuit pe un scaun pătrat de care se împiedecase la intrare.

Efesiul supuse părintelui Ghenarie pricina.

— Mai bine isprava greșită a înțeleptului decât treaba prostului, zise acesta. Sfinția sa mitropolitul Dionisie nu pentru cartea bisericească trimite pe cei patru tineri în Apus.

Spunând acestea iscodea cu spaimă ușile și ferestrele.

— Cu toate că uceniceşti în tiparnița Efesiului, dascăle Anton, n'ai priceput destul de bine urzeala izbăvitoare ce se pregătește în mai multe ținuturi românești... Poate tu n'ai aflat că încă dinainte de fuga blestematului de Caragea la Viena, s'a așezat aici la noi un dascăl ce s'a ostenit într'o carte cu numere și socoteli prin stele.

Ii zice Lazăr și sărăcește dăscălind la Sfântul Sava pe feciorii de români. Poate n'ai aflat că în toate chinoviele și monastirile noastre, și mai cu seamă la Căldărușani, Cernica și la Neamțu, sunt cântări bisericești făcute pe românește de unii dascăli ce nici nu și-au scris numele de frica grecilor stăpâni.

N'ai aflat dece în acest timp, când loghiotații greci învață pe feciorii de boer **Minin aide théa**, sau **Andra, mi enepe Musa, poli tropon os mala pola,** acest bătrân Petre Efesiul, ce-și stupește în fiecare zi bojocii în basma scrie zodiace tălmăciri și psaltichii românești. Părinții sfetagoreți cari vin mereu din Grechia ne sugrumă, dascăle. S. S. Dionisie, mitropolitul, bine a chibzuit când a întemeiat școala de muzică eclasiastică, diriguită de ierodiaconul Macarie. Cunoști pe prea cinstitul Macarie, dascăle ?

Anton tăcea luminat de un gând vechiu ce abia i se lămurea.

— Tu, cel dintâi trebue să-l cunoști, fiindcă el continuă școala începută în sărăcie, la Șelari, de bunul Efesiu acum patru ani și pe care ai urmat-o cu râvnă. Iată cum cădeai la păcat, cu neștiința ta.

— Să meargă Anton cu Sfinția ta, părinte, într'una din zile, la prea cinstitul meu prieten Macarie, zise stins Efesiul ștergându-și cu basmaua un ochiu ce-i lăcrima.

— Se vor întâmpla isprăvi mari, dascăle, continuă Ghenarie. In curând vei afla că aceeace noi facem cu vorba pentru inimă și suflet, va fi făcut de altcineva cu sabia, pentru trup și pentru cuget. Tâlharul de Caragea, care promisese Porții că va sta la domnie numai trei ani, a stat șase și a fugit anțărț la Viena cu toată visteria. El plătește Eteria grecească. El poruncește domnilor veniți cu râie pe ei din Fanar, să ne jupoaie și să ne ardă, după ce ne-au lăsat lipiți pământului, după ce ne-au adus buba neagră prin mueri și argați, din Țarigrad. O luptă de moarte se dă între noi și ei. Iată de ce Dionisie trimite tineri învățați la Paris și de ce noi nu știm a răzbi pe domnii ce se schimbă atât de des, de cât cu graiul.

Fiica mezină a lui Caragea, Duduca Ralu a făcut teatrul dela Cișmeaua Roșie cu cele mai otrăvite gânduri. Măscăriciul acela grec și bețiv, Aristia, prin tot soiul de bârfeli a căutat să ne facă rău. Acolo se vorbește numai grecește și franțuzește. Toți Moruzii, Calimachii si Suții au la brâu pistoale pentru noi. Pe toate căile umblă să n'avem un domn român. După fuga lui Caragea, toată suflarea a cerut Porții să numească domn pe bătrânul Priscoveanu dela Craiova. Dece nu l'a numit ? S'au dus grecii de-au plătit firmanul mai scump, numai să-l înlăture.

Iată, Antonie, o sumă de pricini pentru care Dionisie a luat hotărîrea cea neînțeleasă.

Se făcuse de tot noapte și liniște. Efesiul cu mișcări domoale aprinse o lumânare. Ghenarie obosit de vorbire se ridicase să plece. Numai Anton nu se urnise. Și s'au deschis ușile și preotul a eșit urmat de Efesiu, dar el nu-și revenea din tristețe. Abia când meșterul cântăreț și tipograf se întoarse singur, el se sculă, îi sărută mâna uscată și șopti :

— „Iartă-mă, sfinția ta".

— Ești iertat, Antonie. Du-te...

Rămas singur, Petre Efesiul scoase din buzunarul adânc al anteriului o coajă de pâine uscată și neagră, o stropi cu apă, desfăcu nodul de sare al batistei, și după ce înmuie de câteva ori se închină și se întinse pe lada de scândură pe care stătuse Anton. Adormi înainte ca lumânarea să se fi topit cu totul. In somnul lui întrerupt de tuse, cerul desprindea scări drepte de mătase și îngerii coborau cu pâini.

XXI

Nu era liniște în casa lui Anton Pann Zamfira nu suferea prea mult de pe urma mustrărilor bărbatului, iar bătăile aproape zilnice o înverșunau. Nu își păstra amanții lungă vreme și nici nu întârzia mult să-i aleagă. Făptura ei mișcată de pofte, ajunsese acum foarte căutată și pentru un ceas sfârșit încet în brațe străine, cele câteva lovituri de bici ale bărbatului, veneau aproape ca un calmant dorit, nici decum ca pedeapsă. Cu cât înșelarea ei creștea și trecea toate marginile nerușinării, în Anton se săpa alături de rana amară a suferinții, acea primejdioasă dorință ivită din întunecimile cărnii, de-aș păstra femeea numai pentru el.

Nici o clipă Anton nu se gândi la despărțenia mântuitoare, ba se împotrivi cu desnădejde încercărilor ei repetate, de a-l părăsi cu încuviințarea mitropoliei. După fiecare nouă aventură, urmau aceleași silinți de-a recăpăta inima împărțită a Zamfirei, prin bătaie. Când într'o zi, Anton greși măsura obicinuită, și biciul se abătu pe obraz, lăsând un semn cum ar fi un deget ce s'a plimbat și a rămas, Zamfira sui întâia dată dealul mitropoliei, cerând hotărîre neîntârziată de despărțire.

De îndată s'a adunat soborul preoțesc, împreună cu toți călugării de prin chilii scoși cu sila și ocară de monachul Pangratie. Intr'o încăpere întunecoasă și lungă, erau așezate dealungul zidului lavițe grele pe cari s'au rânduit sfintele lor fețe, așteptând intrarea înțeleptului părinte Macarie, dela școala de cântări, împuternicit de Dionisie Lupea să facă dreptate în toate pricinile de ceartă între soți.

Când soarele mai era de trei suliți deasupra se ivi Macarie cu mișcări iuți, cu privirea ascuțită, cu gestul poruncitor. El examină deaproape pe fiecare monah și în fața vreunui obraz tânăr sau unei bărbi blonde, făceá fără să spună o vorbă, semn cu mâna spre ușe. Călugărul sau preotul astfel însemnat se ridica și eșea umilit.

Judecata nu era întotdeauna plicticoasă. Pârâtul nu se ruga întotdeauna de iertare, iar martorii nu vorbeau ceasuri întregi povestind întâmplări fără legătură. De pildă, procesul de astăzi.

Cât de atrăgător ! Și ce mai pereche de împricinați ! Zamfira, privea toate fețele acelea pofticioase cu o asprime ce ascundea bine vinovăția, iar Anton căpătase o înfățișare de inculpat umilit și resemnat.

(continuă în n-rul viitor)

LICENȚE

PAUL I. PAPADOPOL

In manualele de limba română se mai vorbește încă de licențe poetice definindu-se ca greșeli de exprimare îngăduite poeților. In realitate lucrurile stau altfel : chestiunea trebuește circumscrisă istoricește. Aceste îngăduințe au fost admise odată — atunci când metrica românească nu era destul de perfecționată — cu un cuvânt : la poeții începători, la aceia despre cari **Gr. Alexandrescu** zice :

...noi trebue să formăm,
Să dăm un aer, un ton, limbii în care lucrăm;
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim,
Și nelucrate câmpii de ghimpi să le curățim.

Așa dar : licențele poetice trebuesc puse în atmosfera istorică a începuturilor simetrice — căci, să nu se uite, ele sunt totdeauna dictate de necesitățile versului. In felul acesta și având-și totdeauna o bază pe greșită interpretare gramaticală, ele vor apare :

a) în **poezia poporană :**

Iată vin în cale,
Se cobor în vale...

b) la **Gr. Alexandrescu :**

De pe muche, de pe stâncă, chipuri negre se cobor —

c) la **Alexandri :**

Frunzele-i cad, sbor în aer, și de crengi se deslipesc.
Fulgii sbor, plutesc în aer ca un roiu de fluturi albi...

d) și chiar la **Eminescu :**

Un vis ce își moae aripa 'n amar.

Sunt în general cazuri explicabile — rezultatul luptei dintre sărăcia și nedeedarea la tiparele versului a limbii și diferitele influențe interne sau exterioare.

In astfel de împrejurări e natural ca domeniul licenței poetice să fi încetat odată cu primii pași ai versului românesc. Să mai amintesc că — de unii confrați — chiar licențele lui Eminescu erau judecate cu toată asprimea ? Rezultă de-aici că, astăzi, licențe poetice (și, îndeosebi, astfel, de licențele poetice), nu mai sunt îngăduite ?

Că totuși se fac ? Iată :

Eu te ador așa precum credincioși ador...
Să o aprinzi ca pe o făclie...
...și de atunci ochii mei nu își mai încetează plânsul...
...va trebui să îți jertfesc sărmanul meu suflet ?

spre a le aminti numai pe acestea extrase dintr'o carte luxos tipărită cu versuri traduse.

Sau :

Drumuri ce urcă, cobor și iarăși se urcă

— vers — extras din ultimul volum al unu itânăr poet — în care apar trei așa-zise licențe : cacofonia : urcă cobor, forma greșită cobor (= coboară) și verbul urcă întrebuințat când activ, când, greșit, reflexiv.

Hotărât, în astfel de împrejurări e imposibil să mai vorbim despre licențe. Unui poet care scrie după Eminescu, Vlahuță, Coșbuc și Cerna, astfel de rătăciri în domeniul exprimării îi sunt fatale : ele dovedesc definitiv că nu-i familiarizat cu gramatica românească.

Dacă totuși unii continuă să vorbească despre licențe astăzi, o fac numai pentru a-și salva anumiți prieteni, protejați sau partizani de cenaclu. N'a făcut oare acelaș lucru și Maiorescu cu... Samson Bodnărescu ?

critica literara

POEZIA INTELECTUALIZATA

Trăsătura dominantă a fizonomiei culturale a vremei noastre este fără îndoială, misticismul. Bergsonismul, poezia pură, înrâurirea crescândă a catolicismului în Apus asupra personalităților de mare suprafață, totul dă o pecete antiintelectualistă epocii. Pshihologia își orientează cercetările către profunziunile sub conștientului, iar în literautră nu se mai observă de cât rare ori, străduința de a ordonanța clar, idei conturate și precise ci se vădește tendința de a da expresie, cu ajutorul muzicalității unduioase și sugestiei nesimțite, stărilor de suflet estompate, nelămurite. Peste tot repulsia pentru conceptul luminos și discursiv și refugiul în intuiție și misticism.

Stare de lucruri ce reese din încrucișarea mai multor cauze, dar care își are motivația și în ritmul de alternanță, ce definește evoluția culturii omeneti. După epoca de raționalism excesiv și mecanism fără orizont dela jumătatea secolului trecut, era explicabilă reacția antiintelectualistă din prezent. Un prim început de revenire, a fost săvârșit de Mach și Poincaré, care denunțau încrederea nețămurită în atot puternicia științei ca o marcă de plebeism intelectual, lipsit de nuanțe și înțelegerea relativității lucrurilor.

Dintr'o cauză sau din altele, misticismul prezent există însă și dăinuește.

Dar e tot așa de cert că la rându-i, va face loc unei reacții intelectualiste și discursive. Nu numai din cauza ritmului mului care atrage după sine o reacție de atitudine, dar și din motivul legitim că eflorescența crescândă a științei va determina necesar și explicabil, o epocă de încredere în capacitățile intelectualului omenesc.

Ca o anticipare lucidă, intelectualizarea emoției în artă sau căutarea emoției poetice în zonele unde se exercită până acum cercetarea științifică, apare simptomatică. Această orientare nouă a curiozității poetice e profund îndreptățită. Incepând cu evul de mijloc, arta nu a mai însemnat o transpunere în forme plastice a „frumosului" sau perfecției fizice, artistul își îndreaptă atenția acolo unde natura structurii sale sufletești îl îndeamnă și-și culege astfel materialul cel mai propriu resursele sale de expresie și tonalității lui emotive. Și știința oferă desigur, spectacole destul de proprii pentru a suscita o emoție capabilă de a fi transpusă în artă. Dacă am trece peste poezia mecanismului și industrialismului modern, a orașelor „tentaculare" evocatoare a propriei forțe a omului, spectacolele pe care le oferă cerul de pildă, depășesc cu mult, cel mai sugestiv peisaj.

Poezia peisajului e calmă, familiară în sensul că nu zbuciumă și adâncește. Oricât ar fi de copleșitoare tăetura masivă a munților în fiorduri contemplația e admirativă și pură. Nu angajează întreaga personalitate. Nu interiorizează și trezește insul din promiscuitatea cotidianului. Dar simpla perindare a câtorva planșe astronomice în care miile de sori împânzesc dens și compact placa fotografică, în care nebuolasele își aruncă în nemărginire pânzele lor vaporoase de materie pulverulentă unde corpurile imense și întunecate apar straniu și enigmatic, intercepând lumina astrelor situate dincolo de ele, scrutarea atentă a cerului cu simfoniile astrale policrome, cu schinteerea sorilor în adâncuri, prăbușindu-se prăpăstios în goluri, această priveliște amețitoare prin dimensii, stranie prin inedit și neverosimilă prin măreție, dă stimul imaginației și aripi gândului.

Brusc pus în fața unui alt plan de realitate, poetul se smulge din viața obișnuită și-și îngemănează sufletul cu infinitul. Inconjurul imediat dispare și-i țintește absorbant gândul în sferele imensității. Trăește în altă viață, cu ritm amplu, vast, cosmic. Simțirea se afinează și viața sufletească se adâncește. Superiorizat, transformat, se va întoarce din aceste evadări cu altă viziune, cu alte putințe de vibrație și creare.

Fecunde prin posibilitățile ce le oferă, evadările extraterestre dau noi avânturi elanului poetic, energii creatoare, forței de iluzionare. Tumult expansiv redat de Verhaeren în versurile :

Je marche avec l'orgueil d'aimer l'air
et la terre.
D'étre immmense et d'ètre fou
Et de mêler le monde et tout
A cet énivrement de vie élémentaire.

Exotismul superficializează și descrie decorul exterior și rece. Il îmbracă în suflul poeziei, dar nu reușește să prindă totdeauna palpitul nedeslușit al vieții ce svâcnește subt aparențe. Știința sfâșie volul aparențelor, despică și amănunțește. Nu distruge însă vraja poetică a realității decât pentru inteligențele mărginite și obișnuite să nu depășească elementele brute ale analizei. Pentru sufletul comprehensiv însă, realitatea apare în urma acestei fărâmițiri discursive încărcată de suflul puternic al vieții universale. Poetul nu se mărginește să descrie convențional și decorativ ; el trebue să se identifice cu realitatea și să încarcereze în marmura rebelă a cuvântului, tot ritmul ei fugitiv și șerpuitor.

Dela decor se trece la adâncime, dela descriere la intuirea esențelor profunde, dela artificiu la sinceritate.

Știința nu risipește nimic din poezia naturii. A spulberat oare poezia pădurei catalogând arborii și explicând legile după care se desfășură viața vegetală ? A zădărnicit prin observațiile neobosite asupra albinelor, elanul mistic și estetismul subtil cu care Maeterlink s'a apropiat de aceste viețuitoare pentru a învălui descrierea vieței lor în mantia transfigurată a poeziei ?

Fără îndoială, intelectualizarea poeziei, nu e o negație a poeziei însăși. Dimpotrivă e o afirmare a ei, dar numai în măsura în care purcezând dela realitatea exterioară, reușește să redea omenescul atitudinii, cu toate sfâșierile și chinuirile ei lăuntrice.

ION BIBERI

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut :

RITMUL VREMII, anul 4, numărul 4, cu colaborarea domnilor Mihail Dragomirescu, Paul Teodorescu, George Dumitrescu, George Acsinteanu, Valeriu Grecu, etc.

FALANGA, anul II, numărul 39, cu colaborarea domnilor Mihail Dragomirescu, George Dumitrescu, Paul Teodorescu, I. Pușcașu, etc.

La sfârșitul lui Mai, apare în editura „Cassa Școalelor", volumul de poeme **„Cerbul de lumină"**, al d-lui **Radu Gyr.**

SPRE FERICIRE, roman de N. Porsena, un volum de 400 pg. cu desemnuri în text.

D. Porsena scrie cu meșteșug și talent istoria unui Don-Juan român înarmat până'n dinți cu cele mai subtile garanții de victorie și se citește cu interes și emoție, mai ales în partea finală zguduitor de dramatică.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

BAVA AFRICANUL, patru acte de Bernard Zimmer.

Una din cele mai bune comedii din câte s'au reprezentat anul acesta, pe scena Naționalului.

Incă un cuvânt bun deci pentru d. Corneliu Moldovan și felicitări camaraderești, traducătorului piesei, d. Iosif Nădejde.

Umor sănătos, umor natural.

Bava e un mincinos. E din galeria mare a lui Don Quichott și Tartarin.

Plac, încântă, emoționează tipurile acestea, fiindcă foarte adesea căutăm, dorim, râvnim alintarea minciunei, mângâierea iluziei. Și apoi, în mare parte, senzația artistică se bizue pe iluzie, care e întreagă și stăpânitoare, când e determinată de elemente reale, de stări și fapte reale.

Bava e ajutor de notar. E copilul natural al unui bogat, pe care nu-l știe. Și de aci, dela taina aceasta începe desfășurarea imaginației lui și se manifestă la el trebuința de a fi personaj. Are parcă o idee fixă să însemne ceva, să se impună și ca atare se arată fost luptător și fost erou în Africa, — deși n'a fost.

El crede însă ce spune. Și spune necontenit de 20 de ani, de când a poposit într'un sat, povestea călătoriei lui în Africa ; spune isprăvile lui, spune izbânzile expediției cuceritoare, din care a făcut parte ; spune frumos și cu amănunte pitorești. Spune cu prestanță și impune prin minunăția povestirii.

Se arată erou și dobândește aureolă. Umblă îmbrăcat ca un soldat din colonii și toți locuitorii satului îl ascultă ca pe un erou, care a participat la înfăptuirea unor episoade de epopee.

Patroana cafenelei, unde se adună lumea, îl iubește.

Sfaturile lui sunt respectate. Recomandările lui financiare se transformă în fapt.

Dar șeful gării suferă, căci simte preferințele, pe care le are față de Bava, patroana cafenelei. Și apoi, unul din subalternii șefului, un cantonier, care a fost cu adevărat sergent în expediția din Africa, nu numai că pune la îndoială, dar tăgădueşte exactitatea povestirei lui Bava în ce privește întâlnirea cu Stanley Și totuș episodul aceasta este cel mai drag —cum să zic ?— al mitului lui Bava.

Și înr'o zi, la ora aperitivului, șeful aduce pe cantonier la cafenea și-l provoacă să desmintă pe Bava.

Scena e penibilă pentru Bava. E înfrânt. Rămâne izolat. Medicul ar voi să-l studieze ca pe un pacient, victimă a vorbăriei nebunești — boală pricinuită de niște ciuperci. Doar patroana cafenelei i-a rămas credincioasă. Bava se hotărăște să plece în Congo.

In timpul acesta, cantonierul, incult și prost neștiind să povestească ce-i în Africa, cum s'a desfășurat expediția, cade în disgrație. Un client al cafenelei face pe gazetarul și izbutește să facă pe Bava cunoscut.

Guvernul repară nedreptatea ignorării suferită de Bava. Și iată-l din nou la ordinea zilei, pe Bava, triumfător, povestind cu farmec, ascultat cu evlavie.

●

E în piesa lui Zimmer, cel mai frumos omagiu, puterii cuvântului, care frumos spus, apoteozează minciuna și dă prestigiu fptelor.

Ce folos, că a fost cantonierul în Africa și că a luptat acolo, dacă nu poate să povestească, dacă nu poate să emoționeze, dacă nu-i în stare să mulțumească, dorul de a afla al cunoscuților.

Pe când Bava știe să spună, încântă povestind.

El împodobește și se arată centrul unor acțiuni extraordinare. El amplifică și înfrumusețează.

Amplificarea realului, intensificarea și romantizarea existenței, invenția, — încălzite toate acestea de iluzie, colorează și înalță viața, peste brutalitățtile și rigiditățile exactităților zilnice.

Se îmbină în această piesă, povestea și idila, divertismentul și învățământul, fantezia și amintirea, credulitatea și mirajul, iluzia și puterea cuvântului.

D. Bulfinski a fost Bava Africanul. Poate că d. Bulfinski a dat rolului, prea accentuată notă de perstanță rigidă și nu l'a șlefuit cu mai multă fantezie aventurieră.

Ne-a plăcut d. Mărculescu în rolul cantonierului.

D. Victor Antonescu a colorat cu ingeniozitate rolul șefului de gară.

Toate cuvintele bune despre interpretările d-nelor Agepsina Macri-Eftimiu, Cluceru, Gheorghiu și ale d-lor Duțulescu, Săvulescu, Romano, Fințeșteanu, Baldovin, etc.

TEATRUL REGINA MARIA

PROCURORUL HALLERS, patru acte de Paul Lindau.

Nu cerdem, nu putem nici să fim, nici să ne lăsăm convinși de subiectul piesii. Am apreciat fără îndoială și meșteșugul autorului și marele talent al d-lui Storin, dar n'am fost emoționați.

Intre spectator și scenă a fost o placă de sticlă aburită.

Procesul dedublării personalității e desigur foarte interesant.

Dar e straniu, e neverosimil și e ca atare geru de realizat ca posibilitate scenică, dedublarea unui excelent procuror ziua, și borfaș ordinar noaptea.

Din cauza unei emoții tari, integrul procuror, care ziua condamnă în numele cinstei, noaptea fură, ba fură și din casa sa.

Nu înțelegem. E prea cumplită boala aceasta a dedublării personalității, ca s'o înțelegem de pe scenă, deși cazul l'a înfățișat excelentul artist Storin.

Traducerea bună e făcută de ziaristul Al. Petrovici.

B. CECROPIDE

INSTRAINATATE

UNE HEURE AVEC...

Repetatele interviewuri ale lui Fréderic Lefèvre, ce apar în revista **Les Nouvelles Litteraires** au fost, ținta unor violente atacuri în ultimul timp.

Nu s'a mai adus redactorului vina că semnează cu numele său, ceeace, de fapt scriitorii scriu, preferind această confesiune în cerneală, uneia în aer liber și curat, prin grădini, parcuri, sau verande. Nu. De data aceasta Lefèvre e acuzat de prostie, de incultură, de mitocănie, de intimitate excesivă cu cei cari binevoesc să-i vorbească, etc.... Toate cu ocazia interviewului cu Edvard Herriot.

Iată ce scrie în L'Action Francaise, Leon Daudet :

Ultima invenție a lui „Uneureavec", a inenarabilului Frederic Lefèvre constă în a se duce să sugă labele lui Herriot, în timp ce acesta își suge pipa. Acest lucru se poate citi în „Hebdomadarul de critică și bibliografie" în care se risipește analfabetul Frederic, spre marea bucurie a lui Beraud (du Rhone), a lui Galtier-Boissière și a lui Ronveyre.

Eu cunosc erudițiunea lui Frederic Uneureavec. Mi-a arătat-o dintr'odată în ziua când a venit și în antreul meu, cu mii de precauțiuni, temându-se ca această vizită să nu-l coste cumva retragerea Legiunii de onoare, pe care el și directorul său d. Martin Dugard, (Dugardon, Dugardavous sau Dugard-deffone) o vor primi după cincisprezece zile dela podosuceria lui Herriot.

Ori eu am găsit pe biuroul meu lista de nume și de cărți de pe care zisul Lefevre își etala erudiția"...

Pe de altă parte René Iohanet scrie în Le Gaulois un articol de o rară frumusețe, judiciozitate și violență împotriva lui Lefèvre, denunțând și moda șarlatănească a revistei de a utiliza critici serioși, plătiți scump, pentru plasare și lansarea unor cărți mediocre, care-și varsă bună parte din drepturile de librărie la casieria revistei.

„Totul e venal, închee Iohanet. Ceeace interesează însă este sănătatea literară a țării. Ea e compromisă în ziua în care orice sinceritate moare, în ziua când francheța ucisă face loc spiritului indiscret și de comerț. Iată deci indignările pornite în contra d-lui Lefèvre sunt bine venite. Să le încurajăm.

La toate aceste atacuri, revista **Les Nouvelles Littéraire**, n'a răspuns până până astăzi în nici un chip. Tuturor acuzaților li s'a răspuns cu o elocventă liniște.

plastica

CRONICA PLASTICA

SALONUL ATENEULUI. — Intr'o pornire de pilduitoare solidaritate profesională, cunoscuţii sculptori I. Iordănescu şi George Dimitriu, (membrii în juriu), şi-au asumat neînchipuitele osteneli şi răspunderea orgagnizării acestei expoziţii în asentimentul celorlalţi camarazi pictori şi sculptori, pe cari alături de ei, înfiinţarea unui minister al artelor — cu amestecul solicitudinei lui biurocratice în ierarhizarea valorilor — îi găsise întăriţi pe primele poziţii, cucerite în stima publicului, dacă nu în totdeauna prin asalturi impetuase ale unor temperamente prea puternic personale, dar prin rezultatul unei activităţi răbdătoare potrivit căreia succesul urma în general, unei laborioase pregătiri.

Intervenţia „Salonului oficial", primit la început cu căldură de toată lumea interesată la progresele plasticei româneşti, oferi o nouă arenă de întrecere şi emulaţie, care spre decepţia spiritelor obiective însă, dela început ia caracterul unor crâncene răsboeli între tabere ce-şi dispută preponderanţa, principial, pe temeiul directivelor ideale, cu triumful, în ultim rezultat, al protagoniştilor curentelor zise noi, sprijiniţi în avânturile lor de juvenile porniri revoluţionare pe jocul intereselor politico-artistice ale unor artişti-funcţionari ai ministerului artelor cu însărcinări ce pot influenţa decisiv în materie şi direct interesaţi, în dubla lor calitate, la o anumită stare de lucruri.

Eşiţi din expectativa în care au părut o vreme să se resemneze, — departe de salonul oficial devenit cetăţuia sburdalnicilor privilegiaţi—„bătrânii" (evident, la figurat) ne servesc Salonul Ateneului. Dacă pentru un moment acesta poate prezinta numai valoarea semnificării unor veleităţi reacţionare, împlineşte însă pentru viitor primejdioasa lacună ce constitue lipsa unui corectiv — unui organ de contrapondere — pentru menţinerea echilibrului evoluţionar, ameninţat să fie iremediabil răsturnat,— nu de modernism care este o realitate indenegabilă cu căutările lui cinstite pe drumurile cele mai puţin bătute, în ascunzişurile — dacă vreţi — virgine încă de orice explorare, ale sensibilităţii omeneşti — dar de consacrarea avortonilor unor atari strădanii experimentale chiar când acestea au scuza celor mai sincere viziuni novatoare, necum atunci când — aşa cum a fost în cea mai mare parte cazul — aberaţiile în numele modernismului sânt voite pentru sufragiile snobismului, ori pur şi simplu, rezultate ale neîndemânării, fatal isbitoare prin bizareria lor prezintată amatorilor în pilula comodă a „originalităţii, personalităţii etc...

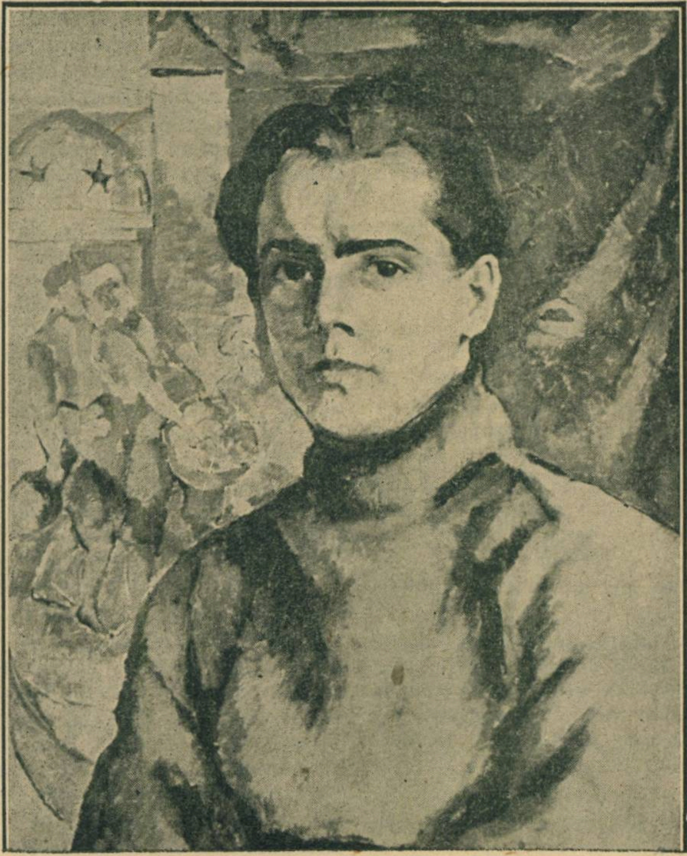

AUREL BAEŞU : AUTOPORTRET

Salonul Ateneului s'a bucurat de solicitudinea ocrotitoare a d-lui ministru Angelescu, încercat animator a tot ce este manifestare culturală, care a cinstit inaugurarea expoziţiei cu prezenţa d-sale, lucru pe care nu'l făcuse d. Lapedatu, titularul de la arte la daschiderea „Salonului oficial", deşi lipsa d-sale dela această solemnitate, era firesc să prilejuiască comentarii de natură să pună la îndoială interesul d-lui ministru al **artelor** pentru **lumea artistică.**

Iată însă că deunăzi, d. Lapedatu s'a ostenit să viziteze Salonul Ateneului şi... mii de bombe! tună furioşi exclusiviştii Salonului oficial — a oferit, generos aprobator, suma de patru sau cinci sute mii de lei pentru premii şi cumpărături. Dacă nu s'ar putea spune decât că d. Lapedatu a făcut'o părinteşte: „să trăiască toată lumea", explicaţia gestului în acest chip ar aduce măcar o uşoară consolare pentru sufletele alintaţilor de până acum la „oficial", cu toate că nu şi ei sunt de părerea ministrului „lor". Gurile rele însă discută, interpretează gestul în chipuri cari sgândăresc rana acestora din urmă, şi-i pun pe gânduri pentru viitor. Se face corelaţie între anumite fapte cari dacă izolate păreau de-o mediocră importanţă, puse însă într'o ordine par să constituie un sistem operând ca un foarfece asupra aripilor modernismului avântat cu supraumană superioritate în văzduhurile abstractului integral. Aşa, de pildă, abţinerea ministrului artelor de la solemnitatea deschiderii salonului oficial, vizita aceluiaş ministru la Ateneu însoţită de subvenţie după ce de curând d. Lapedatu îşi afirmase în presă nemulţumirea de **„farniente-le"** majorităţii funcţionarilor d-sale ca şi intenţiunea d'a modifica regulamentul Salonului, etc., sunt lucruri d'o prea evidentă semnificaţie.

Aşa dar, d. Lapedatu nu e nepăsător — cum mărturisim că începusem să credem — (facem cu plăcere **mea culpa**) faţă de preocupările cari fac raţiunea existenţii unui minister numit al artelor. E adevărat poate, ce s'a spus de multe ori, că d-sa e doar prizonierul biurocraţilor şi regulamentelor încriminate... Ii urăm isbândă în aceste începuturi de emancipare.

Am vorbit de Salonul Ateneului privind deocamdată chestiunea numai dintr'un punct de vedere explicativ al genezii şi aspiraţiilor lui.

Rămâne de discutat în mod critic, asupra prezentării acetei expoziţii colective sub raportul valorilor artistice.

C. VLAD

GAZETARIA

CATECHISMUL SCRIITORULUI

LEON DAUDET

1 Să nu scrii decât dacă ai de spus ceva. Trebue să ai foarte multe de spus, pentru ca să spui puţin.

2) Fereşte-te de cafenele, de cenacluri, de mâncare în oraş, de saloane, de Academia franceză şi de jurnalul intim, rămas să fie publicat sau nu după moartea ta.

3) Te sfătuesc să nu iei nici odată note şi dacă ai luat, câtă vreme mai eşti încă sănătos, să arzi totul. Este lucrul, pe care îl fac şi eu.

4) Alege-ţi soţia —e foarte important— şi nu crede că cu o femeie ignorantă este mai uşor de trăit decât cu o savantă. A fost greşeala lui Goethe. Se căsătorise cu o persoană, al cărui spirit nu era cu mult deasupra acelui unei bucătărese şi, apropiat până atunci de un anumit număr de femei cultivate, şi-a imaginat că din clipa aceea va avea pace. Eroare! Femeea unui scriitor trebue să ştie să scrie: ea trebue să aprecieze munca bărbatului.

5) Să ştii — asta este pentru d-tră doamnelor, dar nu e o improvizaţie; am crezut-o totdeauna—să ştii că numai cu o inteligenţă egală o femee îl depăşeşte pe bărbat. Il depăşeşte prin tact, fiindcă este legată de natură prin copil .

6) Aşteaptă să împlineşti treizeci de ani ca să încerci să pictezi femeea — şi chiar o femeie.

7) Ascultă, priveşte, ghiceşte, judecă, prevesteşte şi, după temperamentul tău, notează sau aminteşte-ţi. Dă atenţie aspectelor cursive şi oblice ale lucrurilor şi oamenilor; aici este adesea esenţialul. Vi s‘a întâmplat, în automobil, să întâlniţi prieteni, pe faţa cărora aţi cetit deodată o gravă preocupare, pe care nu o cunoaşteţi; este veritabila lor expresie. Cea mai bună observaţie este în micul ungiu extern al ochiului nostru. Nu în lucrurile şi nu în persoanele, care ţi se arată din faţă găseşti aspectele lor cele mai revelatoare.

8) Nu cere şi nici nu da vreodată un sfat literar, întâi pentrucă nu va fi urmat şi pe urmă fiindcă e rău să falşifici o natură. Ceeace valorează pentru unul nu valorează pentru altul. N‘am să-mi îngădui niciodată să dau un sfat literar unui tânăr. Dacă mă interesez de el îi spun: „Citiţi-mi ce am făcut“ şi în cinci minute văd, dacă-mi place. Mi s‘a întâmplat în privinţa asta, cu o doamnă autoare un lucru, pe care am să vi-l povestesc. Cucoana asta a scris mult. Intr‘o zi mi-a adus — nu o cunoşteam, dar îmi fusese recomandată de un prieten — un manuscris spunându-mi: „Iată, voi veni să iau răspunsul d-tră peste opt zile“. Nu îmi spusese că manuscrisul ar fi al ei; spunea că era al unui cunoscut, la care ţinea. Cucoana reveni peste opt zile. Citisem manuscrisul şi i-am spus: „Cred că este inexistent şi că persoana, care a scris asta nu trebue să persevereze în cariera literară. Ea îmi replică furioasă: „Este de mine, domnule. D. Anatole France mi-a afirmat ieri că am mult talent“. Plecă, cu o mie de blesteme, trântindu-mi uşile. Iată istoria sfaturilor literare.

9) Nu întreţine corespondenţă regulată cu nici o persoană de sex femenin. In felul acesta se întâmplă după moarte— îngăduiţi-mi s‘o spun — cele mai mari prostii.

10) Nu primi în intimitatea ta decât pe acei şi pe acele, pe care le cunoşti de zece ani.

11) Nu băga în seamă criticile, savurează elogiile... fără să le crezi prea mult.

12) Nu te încrede în competente. (Personal, după o anumită experienţă a vieţii nu mai cred în ele). Nu te lăsa orbeşte în seama nici a unui medic, nici a unui avocat, nici a unui croitor, nici a unui cizmar, nici chiar a unui preot.

13) Păstrează-ţi totdeauna perspicacitatea ta, chiar dacă te-ar străpunge.

14) Reflectează puţin înainte de a scrie dar, nu prea mult, altfel nu ai să scrii sau ce ai să scrii va fi artificial şi închis.

14) Să ai o bucătăreasă bună, supraveghiată de soţia ta, care trebue să fie îndemânatecă în această artă maioră. Să ai o masă bine îngrijită, untdelemn bun şi unt bun.

16) Păzeste-te de aventuri sentimentale, mai ales de cele platonice; în general nu lasă — punându-i deoparte pe Dante şi Petrarca — decât necaz şi cenuşe. Celelalte cel puţin...

17) Nu vei ceti niciodată destul autorii vechi, bunii autori din al XVI-lea şi al XVII-lea veac francez, proză şi vers. Şcoala este acolo.

18) Fii limpede sau fii complex, dar nu fii niciodată plictisitor; plictiseala este contrariul artei.

19) Păstrează-ţi independenţa; ea este comoara, de unde te vei adăpa continuu; ea îi este scriitorului ceeace aerul pur îi este agricultorului.

20) Ajută-ţi tinerii confraţi vorbind despre ei; ai fi fost foarte mulţumit dacă dintru început ai fi ajutat şi încurajat.

21) Vorbeşte oamenilor dela ţară şi ocoleşte plicticoşii de orice categorie; dar nu crede că există ceva de învăţat dela nu importă cine. Trei sferturi din oameni sunt goi sau nu sunt decât ecouri.

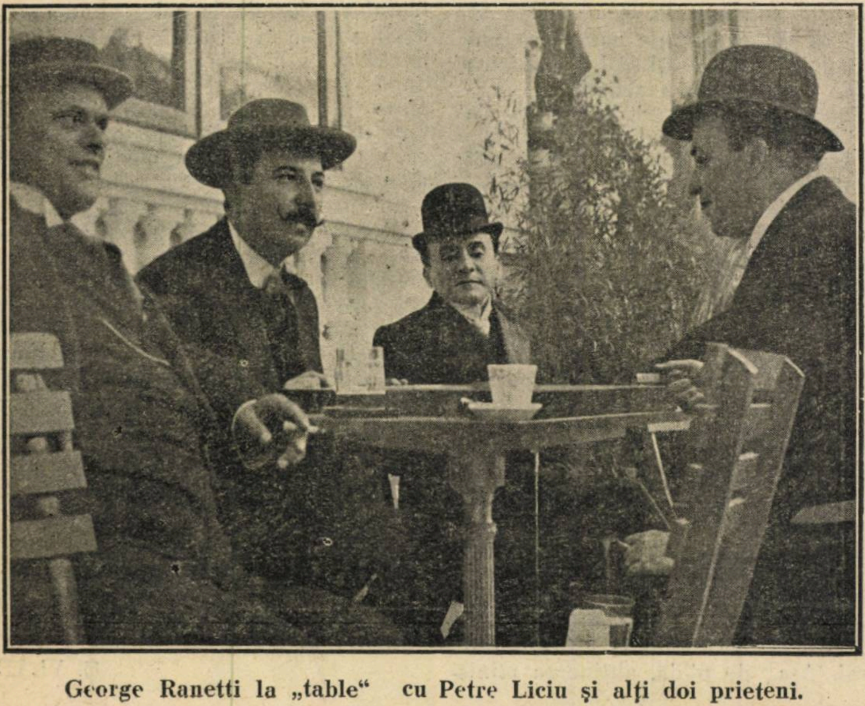

George Ranetti la „table“ cu Petre Liciu şi alţi doi prieteni.

* * *

EPIGRAMA

ARMATA RUSĂ

„Noi, înnapoi deloc nu dăm —
„Suntem în stare să luptăm
„Pân‘ la ultima picătură
(... De băutură).

N. CREVEDIA

literara

o seama de cuvinte

Barbey d'Aurevilly, leul literelor, cu toată vârsta sa înaintată rămăsese un „dandy“. Perii lui albi îl nenoroceau însă. De aceea îi vopsea de două-trei ori pe săptămână.

Intr'o dimineață, totuși, un prieten îl surprinse în pat înainte de a-și fi vopsit părul.

Scriitorul luat de scurt, căută atunci o scuză.

— Oh ! dragul meu, dacă ai știi ce mi s'a întâmplat !

— Ce, scumpe maestre ?

— Am avut un vis... un vis îngrozitor.

— Adevărat ?

— O viziune îngrozitoare. Mă vezi încă impresionat... Doar părul meu îți va dovedi aceasta....

— Părul d-voastră... cum ?

— Hei, îl vezii... a albit într'o singură noapte !

●

Pierre Benoit, ofițer al legațiunii de onoare, după câteva săptămâni nu renunța să-și înșele contimporanii. El a rămas „tânărul poznaș“, care presăra cu glume romanele sale, spre marea nemulțumire a unor critici tipicari. Anul trecut, se afla la Cairo — unii pretindeau chiar că trebuia să se însoare cu o syriană, care stătea în Alexandria — unde se plimba adesea în valea de jos a Nilului. Intr'o zi, pe când vizita un muzeu arheologic la o depărtare de ver-o 60 klm. de Cairo, tânărul egiptean — care îi sluja de călăuză — îi istorisea cu multe amănunte povestea unei oarecare mumii înțepenită în bandajele sale sacre.

— „A trăit în anul 2100 sau 2000“.

Dar Pierre Benoit iubește preciziunea. Și fără să clipească :

— Scuzați !... Inainte sau după Isus Christos ?...

●

Pianistul englez Mark Hanibourg se afla în orașul Dayton din America de nord.

Intr'o seară, pe când se afla într'un Club, unde juca la ruletă, o tânără și drăgălașe femee care nu-l cunoștea de cât din vedere, se apropie de scaunul lui.

— Dragă prietene, îi zise ea, sunt complect curățată. Imprumută-mi o mie de dolari.

Mark Hanibourg, care fără a fi tocmai ceeace se numește sgârcit, ține totuși foarte mult la bani, răspunse :

— Te rog să mă scuzi dragă prietenă, dar mi-e cu neputință.

— Se vede că te temi răspunse tânăra femee, totuși nu înțeleg de ce te-ai teme. Gândește-te, o să pierzi suma pe care ți-o cer, pe când dacă mi-o împrumuți, ți-o restitui mâine.

— Prefer să-i pierd la ruletă, zise pianistul, fiindcă-i mai sigur...

I. AL.

bazar

PIAȚA MUNCII

Intr'o conferință ținută de d. prof. **F. Ștefănescu-Goangă,** senatorul Universității din Cluj, la Fundația Regele Carol, făcând parte din ciclul prelegerilor organizate de **„Institutul Social“,** distinsul profesor a propus înființarea **Pieții Muncii,** care să indice Universităților și Școlilor Superioare funcțiunile ocupate și vacante, precum și probabilitatea funcțiunilor în viitor.

Avem bunăoară 10.000 de doctori și 20 ingineri radioelectricieni. Țara mai are nevoie de încă 20.000 de doctori, dar nu mai e nevoie de nici un inginer radioelectrician.

CREȘTEREA POPULAȚIEI ORAȘULUI BUCUREȘTI

Populația Bucureștilor s'a mărit de 12 ori într'o sută de ani. Iată cum a crescut populația dela 1831 până azi :

1831	70.000 locuitori
1852	102.000 locuitori
1877	177.000 locuitori
1894	232.000 locuitori
1912	341.000 locuitori
1927	850.000 locuitori

E probabil ca în anul 1931 Bucureștii va avea **1.000.000** locuitori.

CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE TALASSOTHERAPIE DIN 1828

Luna aceasta se va ține în **România** un congres internațional de Talassoterapie.

Congresul va avea loc la Constanța, sub auspiciile **Ministerului Sănătății** și congresiștii vor vizita plaja dela Mamaia, instalațiunile dela Techirghiol și apoi vor face o excursie la Constantinopol.

Nădăjduim că savanții congresiști vor pleca cu cele mai frumoase impresii din țara noastră.

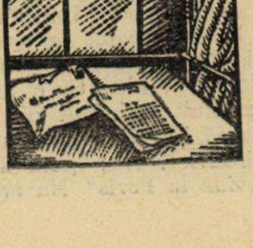

caricatura zilei

INDOIALA ?

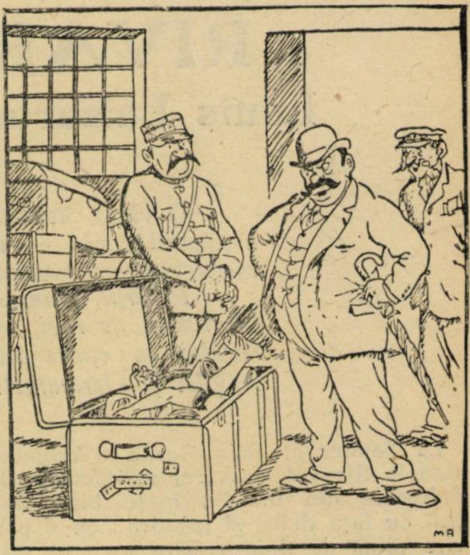

— ...Este un asasinat, sau o sinucidere ?
(Le rire)

CERTITUDINE

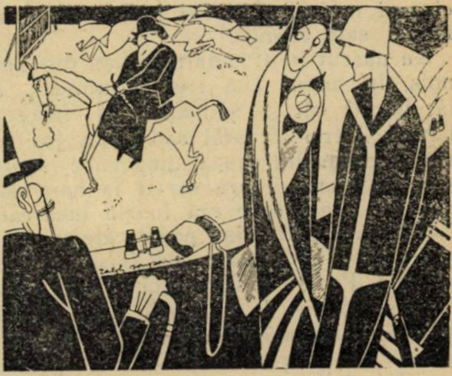

— E cert, draga mea : călăria te face să slăbești.

— Negreșit ! Privește calul D-nei contese, cât e de slab. **(Life)**

LA GHICITOARE

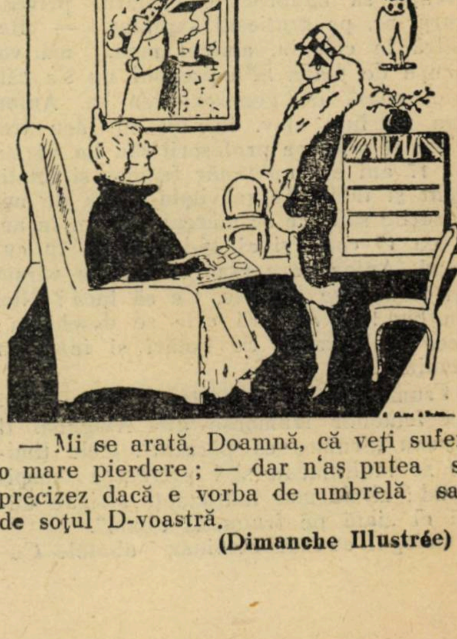

— Mi se arată, Doamnă, că veți suferi o mare pierdere ; — dar n'aș putea să precizez dacă e vorba de umbrelă sau de soțul D-voastră.
(Dimanche Illustrée)

cărţi redate în extrase

VIATA DE TRÂNDĂVIE A LUI RIVAROL, FRUMOSUL ABATE

Louis Latzarus

O viaţă dezordonată de boem îndârjit care înţelegea să trăiască nobil, numai nefăcând nimic, — viaţa unui visător, a unui leneş genial, de-o frumuseţe rară şi de-o inteligenţă sclipitoare.

Rivarol, frumosul abate, cum i-se zicea pe drept, idolatrizat de femei şi răsfăţat şi alintat de regi, — a strălucit şi prin elocvenţa şi spiritul său viu, apărător al regelui în epoca marei revoluţii franceze, şi prinţ al saloanelor literare ale Franţei, Angliei şi Germaniei.

La Seminarul Saint-Garde d'Avignon, abatele Rivavol, era „cel mai frumos adolescent din lume"; înalt, bine făcut, cu faţă dulce şi mândră; cu o privire plină de duioşie care turbură atât de uşor inimmele slabe. Avea o faţă delicată şi nişte obraji bine modelaţi.

Tânărul abate avea vârsta de 17 ani şi nu intrase în Seminar din vocaţiune ci mai mult de a veni în ajutorul sărmanei sale familii.

S'a născut în 1753 într'un han din Baqnols, în hanul „La trei porumbei". Atât bunici cât şi părinţii săi fuseseră hangii. Intr'o zi tatăl său dădu jos firma. Aceasta din cauza unui mare senior care în timp ce era servit la han ceru nota de plată care era foarte încărcată. Gentilomul plăti, dar peste câteva zile i se închise hanul. De aci încolo începe mizeria. Pentru a face faţă atâtor nevoi, tatăl se angajă la o fermă, însă puţinul salariu abia satisfăcea nevoile casei. Fu nevoit, cu tot regretul a retrage pensiunea lui Anton, care pe atunci avea 11 ani şi învăţa la şcoala primară a Josefiţilor din Bagnols.

Tatăl său căpătase o frumoasă instrucţiune. Cunoştea latina, citea pe Virgil şi Horaţiu şi făcea versuri. Anton, dat afară de Josefiţi, se duse la episcopul din Bagnols şi-i zise: — Monseniore, vin să-mi deschid inima. Şi-şi descrise întreaga sa nenorocire. Prelatul privea, surprins, pe graţiosul supliant. — Reintră în colegiu, amicul meu, mă voi ocupa de toate. Şi episcopul nu s'a căit nici odată de generozitatea sa. Anton era un bun elev. Intr'un an făcu trei clase şi uimi pe profesorii săi. La vârsta de 17 ani era un tânăr frumos şi inteligent şi tatăl său privindu-l uita de necazurile sale, ce se măreau din an în an. Avea 15 copii şi al 16-lea urma în curând. Anton care era cel mai în vârstă îşi terminase studiile. Ce să facă? Nici un ban! O singură cale se deschidea: acea a bisericii. Se hotărî şi intră în Seminar.

Frumuseţea sa seducătoare atrase atenţia femeilor frumoase din Avignon. Il găseau „frumos ca păcatul". Cele timide se mulţumeau să-l privească suspinând; altele mai îndrăzneţe strigau după el „iată pe frumosul abate".

Colegul său de Seminar, abatele Cubièrs, zicea despre el că e „frumos şi eloquent ca Alcibiade".

Intr'adevăr era de o elocinţă unică. Vorbia cu o volubilitate surprinzătoare şi vocea sa era atât de armonioasă în cât erai dela început câştigat.

Admiraţia femeilor îl lăsa indiferent şi el respecta cu exactitate regulamentul seminarului. Totuşi când vorbia de viitorul său, nu-l înfăţişa ca o continuă renunţare. Ştia, dela colegii săi, multe despre prelaţi cari duceau o viaţă plină de aventuri. Era epoca lui Voltaire care, din exilul său, stăpânea spiritele.

Se mergea la biserică, de ochii lumei, nu pentru a se ruga. Incredulitatea era un lux şi o eleganţă. Rivarol era şi el influenţat de curentul cel nou. Nu era vocaţiunea care l-a adus la seminar. Era ambiţia, nevoia. Era frumosul abate şi nici decum cuviosul abate. Credea în Dumnezeu ca şi Voltaire. Studiase antichitatea clasică, ştiinţele şi geometria. Acum studia filosofia.

LA PARIS

Intr'o bună zi, amicul său, abatele Cubières îşi luă rămas bun dela Rivarol. Pleca la Paris, să-şi termine studiile la seminarul Saint-Suplice. — Ne vom revedea, zise el, la Paris. Sigur, va merge şi Rivarol. Promisese. Dar cum să facă? N'avea bani. Trebuia să aştepte ocazia şi aşteptând trebuia să accepte existenţa severă şi posomorâtă a provinciei.

Abatele Cubières, abia ajuns la Paris, deveni un obicinuit al saloanelor şi cunoştea o mulţime de poeţi.

Cubières nu era un poet, dar ştia să facă rime. Odată publică un poem. Directorii dela Saint-Sulpice se indignară şi-l dădură afară. Cubières era fericit. Se va consacra poeziei şi literilor.

Rivarol rămase la Avignon. Păţania amicului său îl entuziasmă. Lăsând să se vadă incredulitatea sa, fu şi el dat afară. Şi dispăru. Nu se mai ştia nimic de el. Dispăruse din Avignon. Unii spuneau c'a plecat la Paris, cocoţat la spatele unei trăsuri, distrând oamenii pentru a-şi plăti umilul loc; alţii că o bogată bătrână la găzduit şi hrănit din dragoste. Mulţi spun că l-ar fi recunoscut sub diferite deghizări. Nu se putu afla nimic decât că „vine la Paris". Nu era însă uşor să vii la Paris fără un ban şi fără un protector. Dar Rivarol era sănătos şi plin de spirit. Manierele sale erau cele mai graţioase. Şi cu tot drumul lung ajunse... la Versailles, unde se stabili, dintr'o greşeală de provincial, luând Versailles drept centrul intelectual al regatului.

Cum ajunse scrise lui Cubières pentru a-l înştiinţa -şi Cubières sosi imediat. Nu mai era abatele ci cavalerul de Cubières. Tot aşa şi Rivarol... devenise, cavalerul de Parcieux. Cubières surprins ceru explicaţii. Nu reuşi să afle ceva de la un om ce nu făcea niciodată confidenţe. Adevărul era, necesitatea de a intra în lume. Rivarol crezu expeditiv să-şi ia un nume şi-şi alese pe acel al unchiului său, savantul Deparcieux, de la Academia de ştiinţe.

Rivarol doria să fie prezentat lui d'Alembert. Cubières trebuia să-l prezinte. Spera ca d'Alembert îl va ajuta.

Trebuia să trăiască. Se zice că o femee care nu era nici tânără, nici frumoasă se îndrăgosti de el şi Rivarol se simţi în această dragoste foarte comod... dar într'o zi apare rivalul care era să-l omoare şi pentru a scăpa Rivarol fuge la Paris.

In sfârşit a ajuns. Nu avea nici un ban. Cubières şi alţii îl ajutară. Rivarol cunoaşte admirabil arta dificilă de a face datorii. Cubières povestind mai târziu debuturile lui spunea că Rivarol mulţumea cu atâta graţie, în cât cei ce-i dădeau bani îi mulţumeau că primeşte.

Este prezentat lui d'Alembert. Noul venit place foarte mult. Se inventează o anecdotă. Se povesteşte că, la Luxemburg, era multă lume adunată înaintea noului cadran solar, îl examinau şi făceau observaţiuni prosteşti. Un tânăr luă cuvântul. Era Rivarol. El explică cursul soarelui cu atâta limpezime şi eleganţă că fu aplaudat. Un bătrân mititel se apropie de el şi-i zise: Vă ocupaţi cu ştiinţele, domnul meu. Rivarol răspunse că ştiinţele îi plac tot atât de mult ca şi literile. — Nici eu nu sunt un duşman al literilor, răspunse bătrânul. Şi-i dădu adresa sa... Era d'Alembert. Această falsă poveste marchează surpriza ce o inspira contemporanilor această notorietate. Adevărul este că debutantul primise de la natură darul de a plăcea.

D'Alembert, în tinereţea sa, fusese un om de lume, făcea lumea să moară de râs, imitând pe cutare actor celebru. Bătrânul geometru vedea în tânărul Rivacol, verva sa trecută, causticitatea sa şi toate ştrengăriile tinereţii sale. Găsea de asemenea şi fondul serios al spiritului său, marea dragoste de litere şi ştiinţe. Şi sărăcia era o asemănare în plus. Rivarol poseda ceva mai mult : farmecul care atrage amorul. Bătrânul savant se vedea pe sine nu numai cum a fost dar şi cum ar fi voit să fie. Dă-ne o operă frumoasă, îi spuse el, şi-ţi promit Academia.

O strălucită perspectivă se deschidea înaintea sa. Işi alese subiectul marei opere care-i va deschide porţile savantei societăţi. Va studia pe **Galilei**.

Parisul cu saloanele şi cafenelele sale literare reclama talente noi. Piron, murise. Rivarol devine demnul său urmaş. Toţi îl ascultă, întreabă de numele său... Cavalerul de Parcieux ? Rudă cu academicianul ? Nepotul său. Il asculta cu gura căscată. Se povesteşte scena, că unul dintre auditori, fermecat, se ridică pentru a-l vedea mai bine. Acest curios era ducele d'Orleans.

Parisul fu cucerit. Cavalerul de Parcieux devine omul zilei. Se cita cuvintele sale, admirau spiritul, inteligenţa, ştiinţa sa şi farmecul incomparabil al vorbirei sale.

Faima aceasta ajunse până-n cabinetul unui veritabil Deparcieux, care se credea unicul nepot al academicianului. defunct Acesta nu era un necunoscut. Era un distins profesor de fizică experimentală. Apariţia vărului său îl irită şi din ordinul său oamenii legei se prezentară la cavalerul de Parcieux, interzicându-i a mai uzurpa acest nume. Rivarol se duse la vărul său spre a-l îmbuna. Profesorul se înfurie şi-l dădu afară.

Se simţi umilit şi jenat. Ce să facă ? Să se numească „domnul Rivarol". Era prea banal. Incepu să studieze geneologia familiei sale.

Şi plin de îndrăzneală cavalerul de Parcieux se proclamă cavalerul de Rivarol. Nu avea dreptul. D'Alembert el însuşi nu-şi fabricase numele său trecând dela Lerond la d'Aremberg, apoi la d'Arembert şi în sfârşit, d'Alembert ?

Trimise versuri lui Voltaire semnate cu numele său restaurat. Voltaire îi răspunse printr'un madrigal. Era consideraţiunea unui bătrân om de litere care întâlneşte un talent. Incurajat se decide a scrie opera sa **Galilei**.

MUNCA GREA

Mare vâlvă la Paris. Voltaire revenea din exilul său. Intreaga lume era coprinsă de delir. Rivarol doria să se apropie de marele om. D'Alembert îl conduse. Făcu o bună impresie. Şi reveni de mai multe ori. Voltaire îl aprecia mult. Intr'o zi, discuţia se angajă asupra lui Dante. Voltaire considera opera monstruoasă şi pe autor un nebun.

Rivarol admira pe Dante şi se gândeşte la o bună traducere.

Se puse pe lucru. Părăsi pe **Galilei** abia început. Lucrul însă mergea foarte greu. Rivarol era născut orator. Când vorbeşte, frazele curg abundente şi parcă ar preceda gândirea. Când scrie expresiunile fug şi cuvintele sunt fără viaţă. Este supliciul unui om eloquent condamnat lâncezelii scrisului.

Dar nu se teme de dificultăţile semnalate de Voltaire. Se ştie ingenios. Intreprinde o versiune mai anevoiasă care să-i aducă faima. Datorită acestei traduceri crede să-şi mlădieze stilul, să-şi îmbogăţească vocabularul şi va putea, în sfârşit, să scrie pe cont propriu.

Şi astfel munca aceasta o poate abandona şi apoi relua datorită vieţei ce o duce.

In fiecare zi primeşte diferite invitaţii. Parisul aflase că un om de spirit sosise. Ceiace i se cerea, era de a amuza. Şi el amuza, amuzându-se.

Când un abate îi ceru un epigraf pentru broşura sa, el îi răspunde : — Pe cinstea mea, nu vă pot oferi de cât un epitaf. Un domn care tot timpul vorbise, plictisind lumea. suspină : — Cât îi de cald ; asud groaznic.— Vă ascultaţi prea mult, îi spuse Rivarol. Şi lumea râdea.

Când vorbeşte, vorbeşte atât de bine, că toată lumea tace. O astfel de superioritate, este obositoare, murmurau unii cari voiau să supeze fără a face eforturi de gândire. Şi într'o seară, ducele de Guiche, zise : — Dacă va continua tot aşa, saloanele vor deveni academii. Rivarol răspunse, privind pe marele senior : — Ar trebui ca saloanele să fie compuse din oameni demni de Academie. Era şi greu cu un astfel de adversar. Şi deveni în curând idolul saloanelor.

Femeile îl iubeau. Era frumos. Il iubeau pentru ochii să, pentru vocea sa şi eleganţa manierelor sale.

Era iubit şi pentru discreţia sa. Nici odată nu vorbea de succesele sale. Şi avea numeroase.

Pentrucă ziua întreagă o dăruia altora, numai noaptea îi rămânea pentru sine. Numai atunci poate adăoga câteva rânduri la **Infernul**. Şi numai atunci îşi trăeşte marea lui plăcere, de a visa.

Tot ce-i trece prin minte, înseamnă pe foi volante. Abia intrat în camera sa, se aşează în pat. La masa sa dela căpătâi sunt foi şi un creion. Toate aceste fiţuici vor contribui mai târziu la opera sa, la gloria sa.

Nu are nici un ban. Este cel maifrumos, cel mai eloquent, dar şi cel mai sărac. Luxul ce se desfăşoară în fiece seară înaintea sa, trebue să-l plătească cu vorbele sale frumoase.

Sunt zile când sărăcia îl face melancolic. Adesea chiamă în ajutor, filozofia. Şi atunci scrie, umple fiţuicile sale : „Nu este surprinzător de a vedea un om de spirit fără bani şi un bancher fără spirit".

Trăeşte sărac până la ora prânzului şi apoi trăeşte fastuos, mizeria nu-l revoltă. Nu este avid. Are puţine nevoi. Camera sa îi ajunge, dar să fie curată : „Curăţenia ascunde mizeria".

Cu toată mizeria, era întâlnit în fiecare seară în casele bogate, pudrat, coafat minunat, cu frac roşu galonat cu aur, invidiat de oameni admirat de femei, cu ochiul strălucitor, cu limba sa ironică, fericit de a trăi şi a vorbi. Altul ar fi solicitat un post, un beneficiu lunar. Oamenii de litere erau protejaţi.

Cele mai delicioase clipe, le trăia în lenea sa. In definitiv, ducea viaţa care-i convenea mai bine. Se culca târziu, însemna pe fiţuicele sale câteva reflexiuni, citea şi nu adormea de cât când natura îl forţa. Şi dormea toată dimineaţa. Deşteptat nu se scula. Işi citea invitaţiile sale, răspundea la ele, citea o carte şi visa mereu. Se scula şi începeă o toaletă lungă care dura mai multe ore.

Intr'o zi fu solicitat să scrie, la **Mercure de France**, extracte asupra cărţilor pentru 50 taleri pe lună. Era o avere. Imediat îşi angajă un valet. Articolele sale le scria fără a le semna. O făcea fără plăcere. Iar seara îşi făcea însemnările sale ; supa, vorbia şi visa întins în pat.

O CASATORIE PROASTA

In curând se plictisi de viaţa frivolă. Nu se putea ,însă gândi să se însoare cu o femee de lume.

— Pentruce, scrie el, se preferă un prost cu nume, unui om de spirit ? Şi tot el răspundea : — Avantagiile prostului se împart ; un duce face o ducesă, un om de spirit nu face o femee de spirit.

Cunoscu un scoţian Mather-Flint care compusese o gramatică excelentă. In modesta-i locuinţă, cunoscu fica sa. Intr'o zi ea îi căzu în braţe. Trebui să se căsătorească pentru a o salva de dezonare.

Deşi fără bani, soţia sa spera ca el să lucreze. Viaţa lui Rivarol trebuia regulată, îi trebuia o disciplină. Ea considera timp pierdut convorbirile interminabile cu prietenii săi. Se indigna când pleca cu ei. Era şi geloasă. Scenele şi lacrămile soţiei îl făcură în curând să regrete deplina libertate de odinioară. El scrie că de când s'a căsătorit, trăeşte numai cu regrete : „Să te ferească D-zeu de dragostea unei englezoaice".

Soţia sa născu un copil. Nu resimţi de cât curiozitatea ce i-o inspira acest fenomen al naturei.

Şi când într'o bună zi o părăsi, nu făcu decât să traducă în fapt o separaţiune care era completă în inimile lor.

In acelaş timp se certă cu cei de la Mercur. Astfel rupse cu două juguri, cu jugul muncei şi cu al căsniciei. Liberat îşi regăsi toată voioşia sa.

CERTURILE LITERARE

In epoca acea abatele Delille se bucura de o mare reputaţie. Tradusese **Georgicele** şi era membru al Academiei.

Era considerat ca un Virgiliu francez.

Rivarol. era un straşnic polemist, publică o critică care făcu senzaţie. Rivarol prezicea căderea poetului într'un verb ce era în gura tuturora : „gloria va trece, napii vor rămâne. O gravură circula în care abatele contempla o farfurie cu varză şi napi. In legendă : „Gloria mea va trece, napii vor rămâne".

Voltaire, Beaumarchais, Buffon sunt entuziasmaţi.

Soţia lui Rivarol o ducea greu de tot. El îi promisese o pensiune. Era însă sărac şi neglijent. Soţia sa încercă să împrumute bani. Incepu să cerşească pentru ea şi copilul ei. Era cunoscută de uşurinţa cu care cerea bani. Nu se ştie unde ar fi ajuns dacă servitoarea sa nu şi-ar fi cheltuit ultimul ban şi apoi se împrumuta pentru a-şi întreţine stăpâna. Un devotament atât de rar deveni celebru. Academia franceză acordă acestei devotate servitoare, premiul Montyon.

Rivarol descoperi pentru prima dată că este detestat de toată lumea.

Se consolează reflectând : „La douăzeci de persoane cari vorbesc de noi, nouăsprezece vorbesc de rău şi a douăzecea care vorbeşte de bine, vorbeşte rău". Apoi o regulă de conduită :

„Dispreţul trebue să fie cel mai misterios dintre sentimentele noastre". Este detestat. Un om care-şi lasă femeea să moară de foame. De patru ani vorbeşte de

Dante şi n'a făcut nimic. Insuşi Rivarol scrie :

„Este un mare avantaj de a nu fi făcut nimic, dar nu trebue să abuzezi".

TREI LUNI DE MUNCA.

La lumina scandalului putea să se examineze. Cine era el?

Talentele sale le-a cheltuit în nimicuri pe la mese. Opera spiritului său consta în vorbe şi numai vorbe. Dante rămase netradus. Pân'acum era suspect, acum era dispreţuit.

Trebuia să dispară din societate şi să muncească. Trebuia să scrie pentru a obţine sufragiile publicului.

Pentru a se sustrage distracţiunilor părăseşte Parisul.

Şi Rivarol scrie. Şi **Infernul** este tradus.

Academia din Berlin pusese la concurs următoarele chestiuni : Ce-a făcut limba franceză universală, de ce merită această prerogativă şi dacă o va conserva.

Pentru prima dată Rivarol se condamnă a duce gândirea sa până la capăt. Plin de entuziasm într'un stil elegant şi clar scrie un imn al limbei franceze şi-l trimise la Berlin.

Academia din Berlin îl premia. Savanţii tuturor ţărilor şi mai mulţi suverani îl felicită.

Talentul său era de necontestat.

Prinsese gust de muncă. **Infernul** apare şi-i asigură definitiv faima. Buffon spune : „Nu este o traducere, ci o serie de creaţiuni".

Se gândeşte să scrie un **dicţionar** al limbei franceze.

Cei dela **Mercur** duc o straşnică campanie contra sa. Rivarol răspunde în **Epistola regelui Prusiei** sfârşind cu versul : „Voi plângeţi un succes, lacrămile voastre sunt sincere".

Este numit membru al Academiei din Berlin şi astfel definitiv consacrat.

Rivarol căzu din nou în scumpa sa lenevie. Trăia fericit pe laurii săi. Opera ce proecta a oferi publicului, faimosul dicţionar, era o întreprindere vastă. Işi petrecea viaţa cu prietenii săi. Era adesea invitat de Buffon care-l admira. Nu se cunoscu însă motivul unei antipatii contra lui Buffon. Intr'o parodie a **Visului Ataliei** atacă pe d-na de Genlis şi pe Buffon. Despre fiul lui Buffon spunea, — că „este cel mai prost capitol din **Istoria Naturală** a tatălui său".

Anul 1788 este anul almanachurilor. Mici volume bine tipărite şi elegant legate, semnate de autori obscuri. Rivarol publică un pamflet, **Micul Almanach al Marilor Oameni.** Nici Beaumarchais nu fu cruţat. Amicul său deodinioară, Cubières, pentrucă nici el nu fu omis, scrise o satiră contra sa. Şi Beaumarchais compune un quatren în care îi reamintea origina sa. Şi „toate insectele literare" se abătură asupra lui Rivarol cu o ploaie de epigrame. Alţii îi răspunseră cu lovituri de bastoane. Intr'o seară era aproape să fie omorît în bătae.

Nu se plânse. Publică **Scrisorile către Necker.** Necker publicase o operă asupra religiei. Nici odată stilul lui Rivarol nu fu mai strălucitor. Produse o enormă senzaţie. Chiar lui Voltaire aceste Scrisori părură excesive. Era un revoluţionar intelectual. Predica o educaţie fără religie, morala laică. „Religia nu ar fi atât de indispensabilă pentru cei săraci, dacă cei bogaţi nu ar fi lipsiţi atât de morală".

Dar catastrofa, Marea Revoluţie, se a**propia şi el nu-şi da seama încă. Inimicii** săi continuau să răspândească micile lor infamii. Cearta literară nu se sfârşi. Contra lui Rivarol circula un pamflet foarte spiritual. Şi ar fi obţinut un mare succes căci conţinea pe lângă falsităţi şi detalii cari ar fi distrat publicul.

Dar nu mai era timpul pentru dispute literare. Marea Revoluţie se anunţa. Incepea marea dramă.

Rivarol iubea pe rege. Printr'un memoriu voia să-l facă să înţeleagă pericolul situaţiei sale.

Scoase un ziar, **Jurnalul politic naţional.**

Dar Bastilia căzu. Poporul era stăpân. Rivarol se refugiă. In refugiul său intenţiona să facă un expozeu imparţial al cauzelor Revoluţiei.

Regele era închis la Tuilleries. Revine la Paris. Simţea nevoia de a restabili autoritatea regală. Scrise o operă remarcabilă : lupta pentru monarchie. Işi propuse sa scrie şi o istorie a Revoluţiei. O oboseală îl coprinse. După câteva numere se descurajă. Vedea răul, fără remediu.

Scrise dicţionarul marilor oameni ai Revoluţiei, un pamflet plin de cruzime ; dar publicul nu mai râdea, timpul epigramelor trecuse.

Revoluţia era în toiu. Puterea era în mâinile poporului. Ludovic XVI pierdea pe fiece zi popularitatea.

Rivarol spera să poată opri această mişcare irezistibilă a poporului şi să restabilească autoritatea regală. Incercă să se apropie de rege. Avu mai multe întrevederi cu de la Porte, intimul regelui şi în memoriile sale trimetea sfaturi regelui.

Rivarol era bănuit a fi în solda regelui. Era acuzat de inamic al libertăţei şi Constituţiei. Emisarii lui Danton îi făcură o percheziţie.

Incercările sale de a restabili autoritatea regală erau zadarnice. Era şi prea târziu. Rivarol trebui să fugă. Plecă la Ostende şi de acolo la Bruxelles. Aci o ceată de admiratori făceau cerc în jurul lui. Aci scrise el **Scrisoarea către nobleţea franceză în momentul intrărei sale în Franţa,** care este un model de bun simţ şi raţiune.

La Paris poporul pătrunse la Tuileries. Regele fu închis. Printre hârtiile regelui dădură şi peste memoriile lui Rivarol. I se sigila casa şi un mandat de arestare fu emis contra sa.

Regele fu ghilotinat. Regina îl urmă pe eşafod.

Teroarea domnia.

In Bruxelles Rivarol îşi trăia lenea şi plictiseala. Era mereu acelaş. Medita vecinic o nouă operă pe care n'o scria. Şi se descurca cum putea de încucăturile sale băneşti.

Trupele republicei înaintau. Rivarol fuge în Anglia, stabilindu-se la Hamburg. Pentru a nu duce lipsă se înţelese cu un librar de a publica **dicţionarul limbei franceze,** vechea lui idee de acum zece ani. Rivarol se bucura de o reputaţie universală, astfel că librarul acceptă. Rivarol va furniza textul unui **discurs preliminar** şi primele şease litere. El primi punctual cei 50 de ludovici. Rolul librarului era să aştepte.

Ocupaţiile mondene îi răpeau timpul necesar. Continua să trăiască „nobil", adică fără să facă nimic. Lucrarea sa nu înainta şi termenul expirase. Librarul îşi pierdu răbdarea, îl atrase la el şi-l închise în casă, bine păzit să nu fugă. Vrând, nevrând Rivarol se execută şi furniza zilnic câteva pagini la imprimerie. Rivarol gemea : „mă asemăn unui amant obligat să-şi disece amanta sa". Dar nu avea ce face. Şi prima parte a **discursurilor preliminare** văzu lumina zilei.

SFÂRŞITUL

Rivarol plecă la Berlin. La Berlin era aşteptat. Abia a ajuns şi oameni de litere, savanţi, diplomaţi, femeile frumoase, umpleau micul său apartament. Fu un triumf.

Frequenta salonul prinţesei Dolgorowski strălucitoare în frumuseţea sa orientală cât şi'n inteligenţa sa. Faimosul Potemkin dăduse în cinstea ei prânzul acela fabulos care se termina printr'un desert de diamante servit cu lingura în farfuriile invitaţilor. Se svonea până în Franţa că ea îl iubea. Nici odată în cariera sa, nu a stârnit o mai mare admiraţie. Oamenii zilei erau printre intimii săi. Inalta societate îl disputa.

Rivarol ar fi vrut să se reîntoarcă în Franţa. Plecă la Baden, unde prin intervenţia Margrafului spera să-i înlesnească intrarea sa în Franţa.

Intr'o bună zi se simţi indispus. Răcise. Medicul care-l examină, zise solemn celor ce umpleau salonul : — domnilor, vă anunţ cu regret că Rivarol este atins de o boală foarte periculoasă". Era o pneumonie infecţioasă. Era de necrezut ca un om care în ajun vorbea cu atâta farmec să fie expus deodată să moară. Noaptea următoare dureri puternice se declarară. Numai eu, zicea Rivarol gâfâind, numai eu singur sunt capabil să suport astfel de suferinţe. Din fericire plămânii mei sunt de bronz".

In timpul boalei vorbea de familia sa şi de amicii săi cu multă duioşie, în cât cei prezenţi ziceau despre el : „El este bun. Cuvintele sale răutăcioase nu porniau din inimă".

Nu se mai putea mişca din cauza durerilor .

Se declarase „gangrena pulmonară" ochii săi începură să se turbure, cuvintele sale erau dezordonate. Era delirul. Un delir care dură mai multe ore. Abia mai respira. Plin de sudoare, încercă să-şi deschidă ochii săi rătăciţi.

Rivarol îşi dădea sufletul şi un surâs se fixă pe faţa sa.

t. t.

Edit. Libraire Plon. — Paris

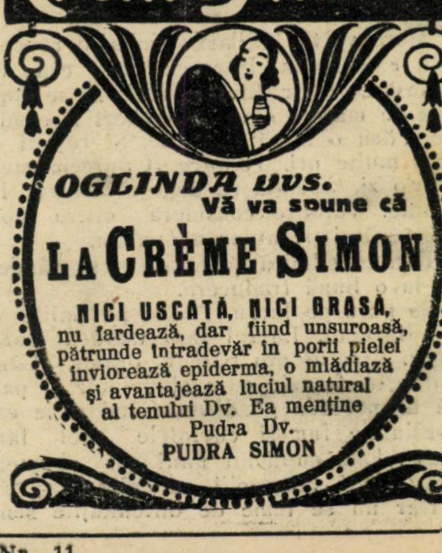
Crème Simon

OGLINDA DVS.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde întradevăr în porii pielei
înviorează epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 22
27 Mai 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

COMEDIANUL

ctitorii

ACHILE POPESCU

Prin 1908 o trupă anodină de operetă cutreera provincia.

Mi-aduc aminte, parc'ar fi fost eri. Mi-aduc aminte de sărmanul pian, nefericită mobilă a cercului militar din Roman, nefericită, fiindcă servea soţiilor ofiţerilor superiori care făceau exerciţii scâlciate de suite şi concerte menite să atragă admiraţia şi aplauzele soţiilor ofiţerilor inferiori, pian chinuit şi disciplinat care printr'o tradiţie teatral-militară lua parte „con tutta forza" la toate exhibiţiile teatralo-muzicale ce aveau loc în şopronul ce servea pe-atunci drept teatru al Romaşcanilor.

Mi-aduc aminte de sala aceea fumurie pe cari păianjenii lăsaţi într'o libertate mai presus de orice critică, ţeseau palate şi zgârâie-nori demne de invidiat de cei mai autentici New-York-ezi. Mi-aduc aminte de scena aceea primitivă, luminată de şase lămpi cu petrol, fără culise, fără rampă, fără rivălţi, fără cuşcă pentru sufleur.

Se juca o operetă vieneză, o operetă dintre acelea în cari valsul îşi plângea melancolia de a fi fost transpantat după scena superbă a Karl-theatrului pe o scenă atât de perimată .Artişti îmbătrâniţi în mizerie, pentru cari succesul era doar un prilej de controversă de cafenea de provincie ,erau sortiţi să apere muzica unui Zierer sau Lehar. Nici o creaţie, nici un bis, nici o umbră de strălucire nu venea să învioreze somnolenţa curentă a spectatorilor. Spre finele actului întâi Achil Popescu îşi face apariţia. Vi-l mai aduceţi aminte?

Profilul conturat al actorului, al actorului care n'are patrie şi nici loc în măsura fugitivă a timpului. Poate fi contimporanul lui Mounet Sully sau discipolul lui Lucien Guitry, strămoşul lui Novelli, sau camaradul lui Nottara. Profilul actorului pe care l'ai văzut înainte de a-l fi văzut întâia oară şi pe care îl vezi necontenit după ce l'ai văzut ultima oară.

Achil Popescu!

Dela intrarea lui în scenă, înviorarea, cu aripile ei imperceptibile, mângâia frunţile spectatorilor. Era un farmec, o hipnoză de iluzionist savant şi discret care radia din personalitatea atât de caracteristică a lui Achil Popescu.

Vocea lui avea mlădieri unice. Din fiecare silabă pe care o rostea, se desprindea acel insezizabil farmec, acea căldură care animă marile temperamente, graţie căreia cuvântul ia semnificaţii noi şi nebănuite. Căci aceasa e taina nepătrunsă a interpretării: să dai cuvântului valoarea inedită, să dai expresiei formula definitivă, să dai frazei coloritul care o fixează şi îi dă viaţa.

Achil Popescu, talent mare în accepţiunea mare a acestui cuvân,t cunoştea această taină. Stăpân pe meseria şi mijloacele lui, Achil îşi făcea o plăcere să-şi amuze spectatorii. In faţa lui nu exista rezistenţă: nici o fortăreaţă a tristeţei fie ea oricât de îmbâcsită şi de sumbră, n'a putut rămâne inexpugnabilă în faţa ofensivei şi tirului de baraj a lui Achil Popescu. In clipa când îşi lansa prima replică, el, fără să o spună, ordona spectatorilor să râdă. Valurile de râs îi anunţau că porunca lui a fost ascultată. Şi apoi, în sunetele hodorogite ale pianului, Achil Popescu cânta.

Nu avea voce, dar avea acel ceva pe care eri ca şi azi, atât de puţini îl au: darul de a spune cupletul.

Achil nu cânta cupletul, îl juca. El făcea să trăiască strofa, o mima, o colora, o inocula cu seva viabilităţei. Dar arta cea mare a lui Achil Popescu era în cupletul cu refren. Cupletul cu refren, gen eminamente parizian, transplantat la noi ca oricare altă marfă care vine din Paris, nu poate trăi decât prin variabilitatea şi coloritul pe care le pune interpretul în tălmăcirea lui. Pentru cupletul cu refren se cer însuşiri de creaţie inventivă, de diferenţiere, de alternanţă.

Achil Popescu le-a posedat! Refrenul cu acelaş cuvinte, mai mult sau mai puţin searbăde, nu poate să prindă în public, dacât dacă interpretul are acest dar de diferenţiere şi alternanţă. Fiindcă Achil Popescu era stăpân pe cheea acestei inventivităţi, a făcut să trăiască zeci de cuplete numai graţie interpretărei sale. Era filantropul veseliei şi artizanul cupletului!

●

Au trecut câţiva ani. L'am revăzut interpretând pe „Chantecler" eroul superb al lui Edmond Rostand. Au fost mulţi cari l'au defăimat pe Achil Popescu pentru această creaţie. Au greşit. Elanul, donchişotizmul eroic pe care l'a pus Achil în interpretarea simbolului lui Rostand, erau mai presus de orice critică. Când nu ai făcut până atunci decât să provoci veselia, să reuşeşti ca într'o singură seară să te îmbraci în haina nouă a unui personaj eroico-sentimental cu năzuinţe de simbol, aceasta dovedeşte mari posibilităţi lirice. Căci veselia şi bonomia lui Achil Popescu ascundeau sufletul unui romantic, cu tot elanul, duioşia şi lirismul lui. El nu avea rânjetul sarcastic din colţul gurei, nici râsul mecanizat al fabricantului de spirite, avea râsul omenesc, sănătos, spontan, al muritorului care râde dintr'o necesitate lăuntrică, care poate lua peste câteva clipe ,aspecte de regret, de duioşie, sau de durere .Inainte de a fi artist, Achil Popescu era om şi creaţia lui „Chantecler" avea etern omenesc.

●

Au mai trecut câţiva ani.

L'am revăzut pe Achil Popescu în comedie.

Dăruitorul de veselie cu suflet romantic de cavaler medieval, se înălţa în comedie luând proporţii de animator. Umplea golurile, făcea atmosferă, nivela asperităţile, îndulcea neverosimilităţile.

Clădea!

Creaţiile lui nu începeau în momentul când intra în scenă şi nu se terminau în clipa când intra în culise. Personalitatea lui Achil Popescu plana şi în absenţa lui. Farmecul lui luase proporţii uriaşe care depăşind legile fizice, trăia cu o vitalitate atât de imperioasă, încât nu ştiai dacă e efectul voinţei lui, sau al spectatorilor. Şi monumentul acesta de vitalitate s'a năruit într'o zi, rapid, definitiv şi neînduplecat. Achil care făcuse să trăiască atât de multe personagii, a murit într'o zi umil ca un fluture doborât de lumina unui arc voltaic.

In urma lui nu a rămas decât o amintire: **ne-a făcut să râdem.**

Un lucru de nimica?

Nu, un mare dar! Sunt atât de puţini şi atât de rari aceia cari se pot mândri cu această chemare! In galeria clăditorilor de veselie, Achil Popescu îşi are locul de cinste!

NIC. VLADOIANU

Un uitat: ACHILE POPESCU

Vreme de câțiva ani în șir, bucureștenii au putut vedea trecând pe străzile Capitalei o doamnă, înaltă și masivă, cu siluetă de adevărată statue a epocii clasice, învesmântată într'un doliu pe care nu voia să-l părăsească. Cu privirea îndreptată înainte, nevăzând nimic și pe nimeni în jurul său, această doamnă reflecta în ochii săi cu licăriri în tonalități albastre, o tristețe mai mare și mai adâncă decât aceea mărturisită de toaleta sa neagră și lungul văl de doliu pe care părea hotărîtă să nu-l dea jos până la sfârșitul vieții sale.

Am crezut totdeauna că oamenii triști și copiii cari plâng înfățișează, — numai ei singuri, — aspectul exact al vieții noastre, în care lacrimile sunt unica realitate.

Romantismul și concepția materialistă s'au pus de acord, în mod desăvârșit, asupra acestui mare adevăr.

Mai de mult, din turnul său de fildeș, Alfred de Vigny, poet și senior, osândit pe viață la rolul de infirmier, ofta cugetând asupra fericirii constituite de o viață în care intrând ai, — între primele datorii, — pe aceea de a îngropa pe tatăl și pe mama ta...

Iar în zilele noastre, nesățiosul estet la care până și sensualitatea îmbracă cele mai ascuțite aspecte critice, gustând voluptatea necruțătoare a cinismului instaurat ca sistem, Anatole France, trebuia să cugete și el la soarta unei umanități apărute în viață în virtutea unor condiții întâmplătoare și mergând să putrezească în pământ...

Nemângâiata doamnă cernită, — pe care o vedeam uneori, fără să-i fi vorbit vreodată și fără să știu cine este, — mă interesa ca o inedită și necunoscută pagină din tragicul existenței noastre a fiecăruia.

Până când, într'o zi, un prieten care-mi mergea alături, m'a ajutat, cu o simplă frază, să identific pricinile vălului negru ce-mi atrăgea totdeauna atenția.

— Poartă doliu după Achile Popescu... E fosta lui tovarășe de viață...

Era o fostă tovarășe, o devotată.

Devotamentele sunt totdeauna mișcătoare.

Ele singure dau preț existenței noastre, stabilind un sens pentru un element ce apare ca lipsit și de sens și de coloratură.

Astfel că, în gând am mulțumit cu recunoștință tristei făpturi care continua, în inima ei nemângâiată, existența în imagine a unei personalități dispărute și de mulți uitate.

●

Acei cari l-au văzut pe Achile Popescu jucând, sunt de acord recunoscând că avea absolut tot ce-i trebuia spre a fi numit un artist de seamă.

O inteligență vie și fină, ajutată de o lungă experiență, era completată de remarcabile mijloace fizice.

Siguranța ținutei, un aplomb extraordinar și promptitudinea gestului oportun denotau direct pe fruntașul creeat anume pentru scenă.

Și, cu toate acestea, adevărul este că Achile Popescu a trăit, ca artist, într'o „atmosferă minoră“, protagonist incontestabil într'un cadru rămas mereu fără consacrare de mâna întâia.

A fost, cumva consecința vieții de „bohemă“, în mijlocul căreia se cufundase și pe care, — prisonier definitiv, — nu mai putea s'o părăsească, așa cum nu se părăsesc uneori motivele unei melodii învățate în ceasurile când se fac primii pași hotărîtori în viață?

Sau a fost doar exteriorizarea unui temperament dârz și refractar, independent și ironic în aceeaș măsură, incapabil de atitudinile, atât de penibile și de capricios variate, cerute în mod obligatoriu spre a obține consacrarea oficială și recunoașterea unanimă?

●

Oricare ar fi adevărul, trebuie ținut seamă și de faptul că Achile Popescu tânăr, strălucitor și plin de putere, a trăit în epoca, — eram să zic „foarte îndepărtată“, — dinainte de războî, când interesul publicului pentru teatru, fără să fie absent, îmbrăca forme mai puțin hotărîte și entusiaste decât azi și când abia de puțină vreme, meseria de actor devenise o profesiune ca oricare alta.

Pe vremea când el strălucea, abia se dusese generația care desemna pe toți oameni de scenă sub numele generic de comedianți și care compătimea sincer familia onorabilă pedepsită de soartă cu rușinea de a avea un copil ajuns actor...

In acea vreme, apropiată de noi, și totuși atât de depărtată, mai dăinuiau oamenii dispuși să confunde pe artiști cu saltimbancii de bâlciu, precum astăzi dăinuiesc încă acei pentru cari între un zugrav de firme și-un pictor nu prea văd deosebire.....

In viața lui Achile Popescu, acest aspect general al concepției publice despre scenă și despre oamenii ei, trebuie să fi contat nu cu puțin.

Și, pe temeiul ei, scânteetoarea vervă și prestanța tăioasă a artistului de rassă care a stârnit formidabile hohote, trebuie să fi fost apreciată, la căderea cortinei, cu un sentiment în care intra și o bună doză de indulgență.

Cert este că omul care a interpretat cu o neegalată distincție atâtea ilariante sau grotești momente din viața omenească înfățișată sub lumina rampei și care a câștigat, în atâtea seri dearândul, zeci de mii de suflete, s'a dus, nu fără să fi cunoscut adevărata glorie, dar fără să fi știut ce este bună starea născută din adaptarea la cerințele oficiale.

Prestigiul lui, — real și formidabil la o vreme, — s'a resimțit ca de o limitare, iar faima, — deși copleșind pe toți contimporanii săi din ultimii ani de viață, — i-a permis să îmbrace fracul cu decorații și mânușile albe numai în rolurile pe cari le-a jucat...

Și cu toate acestea, cine l-a văzut în „L'habit vert“ a lui De Flers și Caillavet, în „Florăreasa“, sau în „Cafeneaua cea mică“ nu-l poate uita niciodată!

A fost, neîndoios o mare pagubă, și pentru om, care, de foarte multe ori, n'a avut de ce să se simtă bucuros și pentru scena română al cărui copil răzleț și răsfățat se poate spune că a fost....

●

Amintirea lui, astăzi, ne umple de melancolia, de două ori dureroasă, a existențelor neîmplinite...

Artistul Achile Popescu este un om uitat, de vreme ce azi nimeni nu mai gândește la el.

E momentul să constatăm că nu s'a văzut încă acel bust pe care un confrate, într'un moment de avânt lăudabil hotărîse să i-l ridice, și în care scop, pe cale de subscripție, adunase, — înainte de războî, — o sumă apreciabilă, dela miile de admiratori entusiaști ai artistului minunat, îngropat astăzi cine știe unde.

De ce? Care e cauza?

Am ca un fel de teamă, — teama că pe groapa uitată, nu se mai văd nici flori. E cam mult de când n'am mai văzut pe doamna care trecea, — dreaptă ca o statue, cu privirea înainte, — drapată în zăbranicul de doliu, pe fosta tovarășe de viață a lui Achile Popescu...

Unde-o fi? Și cine s'o fi gândind la ea, care, din vecinătatea unei alese și pure glorii, a rămas doar cu amintirea și cu voalul cernit?...

MIHAIL NEGRU

NOTE BIOGRAFICE

Achil Popescu este fiul artistului Teodor Popescu, baritonul și comedianul de seamă al generației vechi de apostoli ai teatrului românesc și al Adelinei Popescu, născută Ademolli (italiancă), o talentată actriță.

El s'a născut în anul 1882 în București. Studiile și le-a făcut la conservatorul de muzică și artă dramatică din București, la clasa maestrului Nottara.

A jucat întâia oară în compania tatălui său, apoi în „Compania de operete Marinescu Grigoriu“ etc...

Ținea roluirle prime de june comic. Era inalt, frumos și purta fracul cu o eleganță și distincție cum rar s'a văzut la noi în teatru. A jucat în multe trupe și mai târziu și-a făcut trupa lui.

Marile lui succese sunt: **Cafeneaua cea Mică, Academicianul** (L'habit vert), **Măgarul lui Buridan, Chantecler, Vânt de Primăvară,** etc.

A murit la 16 Februarie 1916, răpus de o boală de inimă.

poezie

GEORGE GREGORIAN.

PRIMĂVARĂ NOUA

De eri, vesti un flutur ogrăzile-argintate ,
Şi Primăvara iat-C din nou pe bulevard !
Auzi iubito, clipa, cum piue pe gard
Şi'n luciile ramuri cum inima îi bate ?

E clocotul din straturi ce'n muguri se despică,
E puiul de găină ce-şi cântă puful cald,
Sunt anii tăi, din cuibul cu marigini de smarald.
Ce ţi gânguresc în soare vedenia ta mică !

Sunt toate pentru tine şi basm şi coif şi zale
Şi drumurile trase în uşa ta de-azur !
Eu calc prin luminişuri pe morţi şi pe frânturi
In timp ce vin pârâul e'n degetele tale !

Dar azi, e vremea caldă şi soarele'nghiontează.
O coapsă, cum sfielnic desface-o violetă.
Afară se amuză o râncedă flaşnetă ;
Tu n'o auzi... Stafia cu mine cochetează.

Ţi-ai pus o rochie vie s'o fluturi prin vitrine,
La noapte vei rămâne în cămăşuţa lunii...
In fundul meu de ape s'au înecat nebunii,
De mult. uitaţi de valuri şi neştiuţi de tine.

Da, clopotul ce bate... Lucit şi ars în lună,
Huruitor pe haos porneşte din răscruci...
Şi'n timp ce tu cu frunze te'nalţi şi'n vis te-aduci,
Eu rătăcesc şi'ntârzii în clopotul ce sună.

L-ascult, îmi culc auzul şi-ascult cum îl animă,
De-acolo, din nisipul întins pe tot târziul,
Bătrâna dromaderă ce tropăe pustiul
Şi pas cu pas pe zare cocoaşele-şi imprimă !

Şi'n vântul ce pe tine, aromă, te desface
Din mantiile — stoluri în care-am fluturat,
Mai văd, costumul negru ce-atârnă'ntârziat
Intr'un dulap de resturi şi brad pe zări opace.

GEORGE BOLDEA

INDEMN

Văd pomul alb şi mă gândesc la tine.
Ard flori pe cer şi 'n valuri de câmpie,
Iubito, ce pământ negru te ţine
De nu vii să-mi dai floarea gurii mie ?

Nu-ţi înopta a trupului zăpadă
Că luna, desbrăcându-se de nor,
E cât s'o prind în braţe pe pripor,
Şi 'n locul tău la pieptu-mi o să cadă.

Ascultă cum foşneşte 'n agonie
De pe copacul cerului, o stea.
Rămâi, ea cade 'n mâna mea — făclie,
Şi crucea 'mbrăţişează viaţa mea...

AUREL MARIN

SE SVONEŞTE-UN VÂNT RĂSLEŢ, PRIN RAMURI

Se svoneşte-un vânt răsleţ, prin ramuri,
Frunzele par mititele flamuri
Şi uscate, — toarte
Cu cercei de aur — se desprind şi cad pe drumuri prăfuite
Şi pe margini de isvoare părăsite ;
Cântăreţii verii sunt departe...

...Prin tot locul o sfială, ne'nţeleasă, a pătruns
Câmpul par'c'aşteaptă ploaie ca să vie din ascuns
Ropotind în picuri dese, cu răcoare ce'nfioară...

A pornit un vânt pe-un drum de ţară
Ridicând în mari vârteje frunze galbene şi praf
Şi din joc, cu neastâmpăr, a văzut, venind în zare

Ca un punct, o arătare.
E-un drumeţ ? E-e călătoare către sat sau către vale ?
Nu se ştie ! Vântul trece, frunzele să-i ia din cale.

viața minunată a lui anton pann - roman

de sergiu dan și romulus dianu

11)

Părintele Macarie învălui toată sala într'o privire ce poruncea liniște, apoi vorbi lui Anton :

— Dascăle, încearcă de mă luminează. pentru ce ții un bici în casă, că nu știu să ai cai sau alte dobitoace de mânat. Femeea ta. Zamfira ce singur ți-ai ales-o a venit cu plângere la Inalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Dionisie, precum că o bați peste piele. fără nici o indreptățire, numai așa, să-ți treci vremea, ceace nu se cade. Pentru asta, ea cere pe bună dreptate, să se despartă de tine, dascăle. Ce ai a răspunde și cum înțelegi să te desvinovățești ?

In tot timpul acestor întrebări, Anton improvizase următorul răspuns :

„Mă găsesc prea sfinte, foarte stingherit că trebue să spun față de atâta adunare, taine urâte ce numai eu trebuie să am scârba să le știu. Dar nu mă pot opri de-a răspunde, cum e adevărul, adică cum s'au petrecut toate, nu așa cum le-ați aflat și cum nu s'au petrecut. Iacă, dumneaei. Zamfira s'a plâns Inalt Prea Sfântului pentru că am mustrat-o ades. cum a călcat greșit ades. Uneori mustrarea mea se întovărășea cu un bici, fiindcă vroiam ca după fiecare povață a mea să vie biciul zicând: Nu uita femee, ce-ți spuse acum Anton! Dar, foarte rău s'a purtat dumneaei, Zamfira, nespunând în plângere, adevărul întreg, că adevărul în părticică n'are preț și nu e tot una : adică, anume pentru ce au fost și mustrarea mea și biciul meu. Eu, numai atât spun : Câtă rușine a pus în capul meu dumneaei culcându-se pe-afară, adică nu în patul nostru, nici zece bice nu pot plăti..."

Acest discurs improvizat nu răsună decât în capul lui Anton, și în locul lui iată ce se auzi :

— Prea Sfinte, decât alte vorbe, ce-ași putea spune fără folos, mai bine atât : nici eu nu pot să mă dumiresc cum am putut face asemenea rău lucru, să-mi bat femeea.

Cât privește despărțenia, nu o găsesc nimerită.

Mai degrabă să ne ducem acasă, lăsând aici amintirea ce nu ne place ,iară eu voi rupe îndată biciul de care nici nevoie nu mai am".

Părintele Macarie surâse mulțumit de buna purtare a ăstui împricinat, ce în loc să se apere, dădea dreptate judecății și-si cerea înapoi femeea.

Zamfira se înduioșă de frumusețea drăgăstoasă a cuvintelor lui Anton sau o socoteală calmă o hotărâ să-și retragă plângerea ?

Se poate mai ușor bănui că văzând umilința lui Anton, ea renunță la despărțenia cerută, pentru a putea duce mai departe viața de neîngăduite desfătări, de până acum.

— M'am răsgândit, Prea Sinte, și mă duc acasă cu bărbatul meu, rugând să nu mai luați seamă la jalba mea.

Monahii schimbară priviri, mișcându-se neliniștit pe lavițe. Se părea că femeea aceasta suflase păcat și turburare în timpurile lor moarte timpuriu prin canon și posturi. Macarie se ridică.

XXII

De mult timp nu mai mersese în dealul Belicului. Ținea minte că într‘una din nopți, cu opt ani în urmă, culesese din zăpadă o fată și vorbise între două făclii mulțimii. Acum nimic nu-i împrospăta amintirea. Pe marginea drumului creșteau în dogoarea soarelui frunze largi de lipan, ca niște urechi de elefant, cu miros de cucută sau de boz. Nu mai cunoștea casa fetii. Iși aruncă privirea prin ogrăzi și ochii o femee, cu mânecile suflecate mulgând țâța plină a unei vaci.

— Bună ziua cumătră.. Acas‘ți-i bărbatul ?

— E‘n cărăușie la Giurgiu, dar vine Sâmbătă...

— Atunci fă-mi bine cu o ulcică de apă rece....

Și intrară în curte. Apa rece îl răcorea și-i descuia pofta de vorbă.

— Nu ți-i urât singură ?

— Ș‘apoi dacă !...

Nu se mai auzea decât ciuruitul mulsorii.

— Și cum îl chiamă pe bărbatul dumitale ?..

Femea tăcu și toată veselia de pe fața ei se șterse. Tocmai se auzea din casă plânsul unui copil de fașe.

— Tinco, leagănă fetița, strigă ea...

— Eu aș vrea să fie toate zilele sărbători...

— Apăi de, ești tânăr....

Anton o privi toată. Inpotrivirea lui la despărțirea de Zamfira i se ivi în minte caraghioasă. Cercetă cu ochii toată grădina din dosul casii, plină de rod. La doi pași de el un măr cu frunze mâncate de omizi, abia își păstra merele prea devreme roșii. Intinse mâna si rupse unul pe care după ce-l mușcă, îl svârli că era viermănos.

— S‘a făcut rod mult în vara asta, zise el într‘o doară.

Femeea însă nu răspunse.

— Numai de n‘ar da vre-o grindină să-l strice...

— Apăi de ! Asta-i dela Dumnezeu. Noi avem datoria să purtăm ceeace ne-a dat El.

— Dar nu pricep de ce face bărbatul dumitale cărăușie când are atâta pământ în dosul casei...

— Mă iscodești, cinstite dascăle, și nu s‘ar cuveni să faci asta unei femei amărâte ca mine...

Bănuiala lui prindea temei. Fiindcă se însera, au intrat amândoi în casă, tăcuți. O fetiță de trei ani legăna un mototol de cârpe într‘o albie. Fricoasă s‘a ferit din calea lui Anton și a dispărut sub pat. Copilul din fașe începu să scâncească.

— Ia taci, ia taci, repeta Anton plecându-se spre el. Cum îl chiamă ?

— E fetiță, răspunse femeea. N‘am botezat-o încă. E abia de trei luni și-i slăbuță... O mai las...

— Faci păcat mare, ascultă. Mai bine vino cu ea la biserică la Sfinți, Duminică, s‘o spele popa de păcatul din care a eșit...

Femeea se codi întâi să răspundă, apoi încet de tot îngână :

— Așa aș face dacă s‘ar găsi și pentru ea o inimă bună ca pentru cealaltă...

Anton se încălzea numai ascultând. Din vorbă în vorbă se legă să găsească pentru fata nebotezată un naș darnic, și fu poftit de femee să rămână la cină în seara aceea acolo. Târziu fetițele au adormit și la masă nu rămăseseră decât ei amândoi. Iubirea se leagă mai ușor între inimile ce iubesc tristețea, și când ochii s‘au iubit gura nu mai poate minți. Fără nici o mirare a aflat Anton că femeea la care trăsese, făcuse două fetițe cu drumeții, numai fiindcă iubise prea devreme. Și-i povestea despre nașterea lor cu o veselie și o poftă de plăcere tulburătoare.

— A stat o lună în casa mea și era așa de prostănac, că-l mușca iepurele de cizmă și el nu simțea. Slavă Domnului, vaca mea dădea lapte dulce și pentru el și l‘aș mai fi ținut să-și vadă odrasla, dacă n‘ar fi fost fugit dela oaste și nu l‘ar fi prins zapciii cu arcanul. L‘au dus între săbii până la isprăvnicie unde i-a eșit înainte un bătăuș care l‘a luat pe sus și l‘a coborât într‘o hrubă. Acolo pe păreți atârnau cârji de corn și de frasin, smicele de răchită, împletite câte șase și hamuri cu plumbi, anume pentru bătae. De hatârul meu bătăușul i-a spus : „Alege din toate aceste ghioage, cu care vrei să te bat"... Bărbatul meu plângea muerește.

„Alege, că dacă nu, te bat cu toate"...

De spaimă, a întins mâna și a ales o iușcă de curele despletite și unsuroase. Eu tremuram într‘un colț și băteam câmpii în bocet.

„Se vede că n‘ai prea fost bătut până acum. Ai ales csânda cea mai grea, adaose bătăușul mângâindu-și biciul. Și l‘a răsfățat înaintea bătăii cu câteva palme.

Anton asculta toate acestea cu gândul dus.

Femeea reluă :

— Pe urmă, ce fel de botez s‘ar putea, dacă nici numele tatălui ei nu poate fi scris în catastihul bisericii ?...

Nu putea fi scris de vreme ce omul plecase cu nume cu tot, fără să-l fi spus și fără să fi lăsat urmă.

Dascălul Anton trebui acum să liniștească grija gospodinei păcătoase în ce privește botezul pruncului ce dormea neștiutor de orice.

— Nu te mai frământa degeaba pentru asta, femee. Doar nu numai copilul tău intră în viață fără hârtii. Câți sfinți nu-s ce nici nu se știe din cari părinți au coborît, câte sfinte ce nu au fost scrise în condica dela biserica din sat când s'au născut, au rămas în amintire? Despre unele chiar se crede c'ar fi născute din ploaie și puțin vânt, adică din minune, fără să se știe ce nume avea tatăl. Chiar Domnul nostru Iisus Hristos nu avea hârtie de naștere, dar noi tot am aflat că a fost fiul lui Dumnezeu — deși păgânii și jidovii din vremea lui l'au pus pe cruce nevrând să știe de asta.

Femeia se liniști după aceste vorbe spuse cu surâsul lui obișnuit și cu o afectare ce-i venea bine în glas și mișcare, fiind moștenite poate dela mamă-sa Tomaida.

Anton renunță la aventura proectată. Se lăsa câteodată învins de propriile sale cuvinte și după lămuririle smerite date femeii nu mai isbuti să îndrepte vorbirea către dorință si nici femeea, de altfel slabă, către patul desfăcut aproape.

◆

Rosti cu o neașteptată asprime bună ziua și sui prin Șelari către târgul de vite, unde, din două în două zile îl aștepta unul din noroacele cele mai strălucite: Aglaia. Nevastă tânără a unui negustor de vite, se învârtea leneșă prin casa mare, și se stingea de urât câte două și trei zile în șir cât lipsea bărbatul plecat prin sate după negustoriile lui bănoase. Anton nimereà des pe acolo, convins aproape că face o faptă bună mai risipind ceasurile „Glaii", care altfel s'ar sminti în singurătatea pustie a odăilor. Ii și plăcea inimii lui, femeea asta anume făcută să îndulcească un amărât ca dânsul, bolnavul din amăgirea nevestei ce arunca rușinea preacurviei pe fruntea lui.

Aglaia știa să primească un musafir cum era Anton Pan, venit cu gânduri atât de calde și cu brațe atât de învățate la strâns și la iubit.

Intâi dulceața de cireșe, cu o cană de apă din care beau amândoi odată cu capetele alăturate, pe urmă cafeaua ce nu trebue să fie lipsă.

In plină zi ușile se închideau peste noaptea de trei ceasuri dinlăuntru, pentru nesăturata sete și păcătoșenie îndeplinită cu grijă, aproape cu furie.

Anton se trezea cel dintâi din beția îmbrățișărilor și—pentrucă nu știau niciodată când se reîntoarce negustorul de dobitoace—nu mai întârzia prea mult.

Trăit între boi și porci, negustorul putea fi primejdios. După spusele „Glaii" un singur pumn de-al lui apleca un părete. Dar încă o subțirime moleșită ca Anton Pann !...

Nu trebue niciodată să te gândești la ce ți-e frică. Deaceea se întâmplă cele mai neașteptate lucruri... Dac'ar veni el, negustorul de dobitoace? Gândul aduce omul. Glasul ce s'aude în curte și s'apropie, dac'ar fi al celui reîntors pe neașteptate? Podeaua din tindă sună de pași. Chiar el. Nu încape îndoială.

Anton Pan își încearcă zadarnic glasul pentru a spune o vorbă pentru a întreba pe Aglaia de scăpare. Glasul se încuiase ca la poruncă sau la blestem.

Aglaia deschise (dar când?) dulapul. Intuneric. Inchisoarea cu rochii mirosea frumos...

— Bine-ai venit, bădie... Nici un m'așteptam să vii așa curând...

Glasul ei e numai un fir tremurat.

— Sfârșii azi mai repede, fiindcă n'am găsit nimic...

Voce de taur morocănos. Și cum suflă!

— Ai avut musafiri, Glae, după dulceața neisprăvită...

Anton se văzu pierdut, adică descoperit.

— Da, bădie, a fost Tanța lui Șerbănică, chiar acu plecă... A întrebat și de sănătatea ta...

In dulap era cald, din pricina întunericului și a spaimei ce creștea cu cât omul ce vorbea în odaie, s'auzea mai aproape.

Din când în când negustorul se rezema cu spatele de dulap și atunci un auz bun ar fi deosebit ușor o inimă sgomotoasă sunând înăuntru. Anton căuta zadarnic să oprească bătaia blestemată a inimii — și tremurul genunchilor.

...Iarăș s'apropie. Dacă deschide?

— Aaaa! strigă negustorul, — aaa!

— Iertați-mă, sunt, adică, știi, Tanța lui Șerbănică, eu sunt...

Poac! Poac! Poac! Negustorul scoate cuțitul...

Dar nu deschide ușa dulapului, n'are ce căuta acolo. S'a depărtat. Vorbește.

S'auzi deslușit o ușă, pe urmă liniște; ușa dulapului se deschise repede un braț trase afară omul înspăimântat ascuns după rochii.

— Fugi, repede, fugi...

Printr'un ciob de oglindă prins în perete, se privi: i se păru că mustățile căzuseră în jos și-i crescuse barba de spaima trasă.

Se afla în uliță și răcoarea intrà în el ca o viață dela început. Gândi: încă de două ori așa și din spitalul amorului nimerești la balamuc, Antoane dragă.

XXIII

Ghenarie Protopsaltul se dovedise profet. Se ivise omul care cu sabia să facă pentru trup și pentru cuget, ceeace călugării cărturari făcuseră pentru suflet.

Din Gorj se ridică răscoala.

Un bărbat cu fața smeadă, aspru la vorbă și dârz, a scris mitroplitului Veniamin, din Moldova, o scrisoare în care-l întreabă dece cu atâta lingușeală și cinste a primit pe Alexandru Ipsilant. Impotriva cui l-a încins cu sabia și l-a încărcat cu bani? Atât de mișcat a fost Veniamin că îndată a și scris un blestem ce s'a citit în toate bisericile, blestem împotriva răsculaților greci—Caimacanul Ștefan Vogoride e ținut să asculte de consulul turcesc dar guvernul numit de Ipsilant a dat poruncă să se strângă armele țăranilor și prisosurile de hrană. Boerii nemulțumiți de turburările grecești s'au plâns Porții cerând să se ia înapoi moșiile mânăstirești devenite hambare de grâne și cuiburi de complot.

In Muntenia toți cunosc în Tudor din Vladimiri un soldat al Eteriei și un dușman al boerilor:

— Prietene, de ce n'ăi fi șezând jos când vii la mine?

— Nu șed, prietene, pentrucă poate vine la dumneata vre-o putoare de ciocoiu și nu voiu să mă scol înaintea lui".

E vecinic supărat fostul vătaf de plai dela Closani. Răscoala a pornit-o sprijinit de Eterie, dar împotriva Eteriei.

Nimeni nu știe asta, doar el, cel cu ochii vecinic în pământ, a scornit într'o noapte de nesomn gândul să elibereze pe țărani și să le întoarcă pământul.

A doua zi după scrisoarea către Veniamin a dat vătăjeilor o proclamație către sate: „Veniți, fraților, ca cu răul să pierdem pe cei răi. Care aveți arme, veniți cu arme, care nu, cu furci de fier. Nu vă atingeți în drum decât de averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri. Veți cunoaște lesne pe cei tâlhari: ei vor fi împotriva răscoalei voastre". Și într'adevăr țara într'o săptămână ardea de vrajbă. Tudor primește scrisori de ocară dela boerii ce-l cunosc:

„Să nu cutezi a te crede mai mult decât ceeace firea te-a făcut".

El le răspunde ca un sfânt:

„Din ceasul în care m'am născut, m'am îmbrăcat cu cămașa morții".

Svonurile despre zavera ce creștea, apropiindu-se, ajunseră la București, stârnind spaimă și bucurie deopotrivă. Anton la auzul numelui ajuns popular al celui ce conducea răscoala, căuta să-i găsească chipul în amintire. Tudor din Vladimir nu era altul decât porucicul rus ce-l oprise la trecerea Prutului, în 1812... In rândurile bisericii, răscoala fu bine primită și fie-ce veste de isbândă era biencuvântată de cărturari, preoți și țărani și hulită de unii boeri, de vechilii greci și de negustorii ce-și vedeau avutul în primejdie.

Toată urzeala de care vorbise Ghenarie eșea la suprafață. Dascălul dela Sfântul Sava, Gheorghe Lazăr, dădu veste lui Tudor că se socotește soldat al răscoalei lui și că-l așteaptă la mânăstirea Cotroceni, la marginea Bucureștilor.

Insuș mitropolitul a încuiat ușa celor ce veneau să-i ceară slujbe și icoane pentru a isca o contra-răscoală asemeni celei făcute de paharnicul Istrati în Moldova. Oamenii s'au ridicat pe dealurile Bucureștilor și au așteptat patru zile ivirea gloatei lui Tudor, cu toate că pământul era moale și ud, după desgheț și ploile „babelor" nu stătuseră. In fiecare noapte, un călugăr se furișea în rândurile lor și le vorbea. Aceste scurte discursuri au deschis țăranilor dorul de a avea domn ales din românime, deaceea au început a uita de firmanul încredințat după Alexandru Suțu lui Scarlat Calimachi. „Domnul Tudor" înaintează, și cu cât e mai aproape cu atât fuga boerilor în spre Brașov e mai pripită.

Anton Pann găsea bune cuvinte pentru răscoala în care bănuia mântuirea țării — și deaceea îl găsim printre acei ce așteptau ivirea lui Tudor pe dealul Cotrocenilor. Dar boerii rămași în București se gândiră la o împotrivire armată. Cinci sute de arnăuți părăsesc orașul sub comanda unuia Iordache — dar în fața puterii crescute a revoluției ce se apropia nu era nimic de făcut. La 12 Martie, în fruntea unei oști nu prea însemnate, Tudor Vladimirescu pătrunde în București fără să i se opună nimeni — și vreme de două luni capătă onorurile hotărîte domnilor, deși nici o recunoaștere oficială nu-l ridicase. Anton Pann nu avea nici un rol public în noua așezare, dar se pare că în unele proclamații și plângeri semnate de Tudor Vladimirescu — lucește urma gândului și scrisul ce trebue să fie ale cântărețului și cărturarului ce-a fost el. Din plângerea adresată comandantului cetății Vidin, se ghicesc oarecum țelurile acestei revoluții: „domnii țării dimpreună cu boerii greci și români, unindu-se cu toții ne-au prădat și ne-au despoiat încât am rămas numai cu sufletul", dar după cum afirmă și d. N. Iorga, țelurile acestei revoluții sociale se lămuresc mai pe urmă rămânând numai o răscoală politică îndreptată împotriva spoliatorilor greci, stăpâni pe mari întinderi de pământ.

(continuă în numărul viitor)

BANCHETUL

GEORGE SCRIOŞTEANU

...Una şi cu una fac, două... Asta e sigur !

Dacă economiseşti azi, ai mâine.

Să ştii să-ţi cumpăneşti lăcomia ! Timpul trece, dar banii rămân în pungă şi fără bani nu poţi face nici un pas.

De aceia amice, strânge bani albi pentru zile negre.

Intr'o bună zi n'ai să mai poţi munci şi nevoile cresc mereu până te strâng de gât şi te aruncă în ghiarele mizeriei. Şi atunci, vai de tine ! Eşti un om mort !

Impuşcă-te !

Oricât de puţin ai câştiga, tot poţi să aduni ceva dacă vrei şi eşti om cumpătat.

Şi banii sunt drăgăstoşi ; îţi ţin de cald şi de foame şi prinzi milă de ei.

Astfel te obişnueşti să-i aduni mereu până ce-ţi legi măgarul. Şi-i mare lucru astăzi, să-ţi poţi lega măgarul ; să n'ai habar de grija zilei de mâine.

Ei, ş'apoi, când ai bani ai de toate: şi sănătate şi mulţumire şi fericire... Toţi îţi sunt prieteni şi toţi te iubesc.

Eşti inteligent, frumos, nobil ; cântăreşt greu. Amanta te iubeşte, lumea te stimează şi nevasta nu te sâcâie cum vrea ea.

Când ai sărăcit, eşti tinichea, lichea, prost, coate-goale, secătură, umil, timid, bolnav şi nebăgat în seamă de nimeni. Amanta te'nşeală şi nevasta-ţi pune coarne şi te tratează de imbecil !...

Aşa neicuţule, strânge şi iar strânge că n'o să-ţi prindă rău. Mai bine să-ţi zică zgârcit şi să ai în pungă, decât galant-om şi să-ţi chiorăe maţele.

Uite, eu astă-seară am mâncat doar un ceai şi un sfert de pâine, care a costat numai 15 bani şi mi-am umflat burta.

Tu, te-ai dus la restaurant şi ai cheltuit 2 lei sau 3, ori 5, dacă ai fost cu stricaţii ăia **(camarazii din trupă)** şi pe la şantan.

Şantanul e otravă, boală, sărăcie, moarte !... Aşa neicuţule, ascultă-mă pe mine, fii econom şi leagă banul în 10 noduri.

Hei ! m'asculţi ? Nu mai spui nimic ? Sau ai adormit ?

Hm ! copil prost ; în toate serile te descânt şi tu habar n'ai : tragi la aghioase !

◆

Aşa mă descânta în fiecare seară. Mă pisa până mă înebunea ! Adormeam plictisit de mormăiala lui răguşită şi enervantă. Intâmplarea făcuse să iau o cameră împreună cu el la acelaş hotel.

In timpul zilei fugeam de el cât puteam, seara însă n'aveam ce face : Trebuia să-l ascult, volens-nolens.

Era de-o avariţie rară !

Trăia mai mult cu pâine şi cu apă, numai ca să strângă bani. Fusese însurat de 4 ori, dar îl lăsase nevestele. Nu putuseră să trăiască cu el. Le ţinea nemâncate şi neîmbrăcate şi le teroriza cu felul lui de viaţă.

Se chinuia şi ducea zile amărâte, dar aşa era el mulţumit.

Urâtă boală !...

Era sufleorul trupei noastre. Niciodată nu mergea cu noi la masă. Când mânca mai bine, atunci se ducea la o lăptărie şi acolo ca'n toate părţile se certa cu patronul, — că-l jupoaie, că-i vinde scump. Nu mă puteam scăpa de el cu nici un preţ

Luasem camera împreună, fiindcă trupa mergea prost şi n'aveam bani.

Nu se putuse înţelege cu nimeni din trupă. Toţi îl luau peste picior şi-l ridiculizau. Ii ziceau : **„Harpagon“.**

Eu il toleram şi pentru că eram cel mai tânăr din trupă, mă jenam să-l categorisesc, cum făceau ceilalţi camarazi.

Observase lucrul acesta şi se ţinea scai de mine.

De altfel avea inimă bună şi mă iubea. Ba, chiar ceva şi mai grozav : mă împrumuta câteodată şi cu bani. Aveam credit la el până la... un leu, cel mult ! Mă împrumuta bucuros, fiindcă ştia că i-i dau înapoi şi cu o cinste.

Era un om ca de vre'o 35 de ani.

Mititel, uscăţiv, blond, cu faţa smeadă şi palidă, cu nas cârnuţ şi mic, cu ochii verzi spălăciţi, şireţi şi bolnavi de conjuctivită. Avea o gură largă neexpresivă şi când râdea i-se vedeau gingiile presărate cu dinţi mici, rari şi negri. Avea un cap interesant care semăna aidoma cu al buldogilor.

Il chema, **Zamfir Manea.**

Noi însă îi ziceam Nenea Mănică, — adică eu : — ceilalţi : **Harpagon.**

După ce înceta cu mormăiala şi sfaturile se apuca de socoteli : Işi făcea bilanţul zilei.

Il auzeam : La amiază 45 bani ; masa. Seara, 30. Hotel partea mea, 75 bani ; total : 1 leu 50 bani.

Fiu, fiu, fiu,... iar am trecut peste 1.20! Mă duc de râpă.

Pe economii Mănică, că te-a luat mama dracului : ajungi la lulele.

A doua zi trăia mai mult cu apă şi cu aer...

Doamne fereşte !...

◆

Miezul nopţei...

La Varieteul din mahalaua Cojocarilor cu firma : **„La Calcanul cu solzii de aur“**, era chef mare.

Ne invitase un bogătaş din oraş la un banchet dat în cinstea directorului nostru **Achil Popescu.**

Niciodată n'am să uit noaptea aceia. A fost cea mai dureroasă pentru bietul Mănică !

Decuseara Achil Popescu, directorul nostru ne strânsese în jurul lui şi ne spusese :

— Băeţi, după spectacol ni se dă un banchet la **„Calcanul cu solzii de aur“**, din mahalaua Cojocarilor. Să veniţi cu toţi acolo. Vă sfătuesc să nu-i faceţi economie prietenului care ni-l dă, căci e putred de bogat. Să mâncaţi şi să beţi cât v'o pofti inimioara.

După spectacol am dat fuga cu toţi acolo.

◆

Un varieteu mic dintr'un orăşel de provincie ,pierdut în fundul Dobrogei.

Era un fel de sală, îngustă şi lungă, lungă cât o zi de post, cu tavanul jos, de-ţi spărgeai capul şi cu pereţii murdari şi afumaţi de lămpi somnoroase, cari fumegau groaznic.

In fundul sălei o scenuţă improvizată, cu decoruri şi culise de hârtie colorată, sdrenţuită şi pictată de muşte.

Lângă scenă, o masă lungă, învestmântată cu feţe albe curate şi cu tacâmuri de birt economic.

La mijlocul mesei un vas cu flori multe. De vas atârna o placardă albă cu inscripţia :

„Masă rezervată pentru banchetul trupei „Achile Popescu“.

Când am sosit acolo, varieteul gemea de lume.

Lângă scenă, cocoţaţi pe un mic piedestal îngrădit cu zăbrele de şipci nevopsite, un taraf de lăutari, delectau moţăind somnoroşi, publicul consumator. Când tăcea orhestra, începea zdrăngănitul unui pian antic, hodorogit şi dezacordat, care zbârnâia groaznic.

Un bătrân octogenar, miop şi uscat ca moartea, cu degete lungi şi întoarse ca nişte ghiare de erete, îl făcea să ţipe dureros.

La mese tot felul de oameni din toate straturile oraşului.

Erau şi câteva familii, de oarece afară de marele şi rarul eveniment când venea o trupă de teatru, — varieteul era singurul local de distracţie acolo.

Sulemenite, tinere şi bătrâne, grase sau slabe, fanate, sbârcite, cele 10—12 femei ale localului petreceau răspândite pe la mesele consumatorilor.

Din toate, una singură era mai frumuşică, o fetiţă blondă cu profil regulat, cu ochii largi, albaştri şi trişti: contrasta vădit cu celelalte. Era şi mai bine îmbrăcată.

Tristă, se uita la noi cum petreceam, dela masa ei unde făcea chef cu un măcelar voinic gras şi roşu ca focul.

Il cunoscusem că era măcelar, pentru că nu se jenase să vină în local, plin de sânge şi muiat în seu, adică aşa cum lucrase la căsăpie.

Se îmbătase şi striga mereu fetei, care se vedea cât de colo că nu-l înghiţea :

— Hei,Damo ?... Bea şi mănâncă, umflă-te Damo ! Ce te ginești la masa actorilor ? Fii deşteaptă şi nu căuta, că nu's fante ca ei. Ia uite colea : (îşi bătea buzunarul) are balta peşte.

Nu-i aşa măi Dinică, nu-i aşa măi staroste al cobzarilor că tu mă cunoşti bine; unul e în oraş **Bănică Târnăcop,** milionistru pieţei !

— Aşa e mâncate-aş Cucoane Bănică. Aşa e. D-ta eşti primu-întâi printre negustorii oraşului ; îi răspundea vioristul măgulindu-i vanitatea burtăverzească.

Ceilalţi consumatori petreceau liniştiţi, ascultând cu evlavie orhestra, sau căscând ochii largi la jocurile de pe scenă.

Un miros greu de cărnuri fripte de aer închis şi de acreală îmbâcsită cu fum de tutun, umplea sala și îngreuia respirația...

La masa noastră era liniște. Se mânca cu poftă, sau mai bine : fiecare își făcea poftele. Curgeau mâncările, puii fripți, mușchiuleții de porc, vinul și berea — cu nemiluita.

Lângă mine, Nenea Mănică, se'ndopa cât putea cu tot ce era mai bun și mai scump. Destupase o sticlă de Otonel și-i suflase în fund. A doua urmase la răcitoare și era pe jumătate goală...

Mă uitam la el cum mânca în neștire, mânca numai ca să mănânce, să se sature să-i țină o lună.

Manea năbădâios și repede ; cu gura cu ochii, cu nasul, cu bărbia.

Era mânzolit pe nas, pe bărbie și chiar pe obraji, ca un copil mic, căruia i se dăduse o prescură îmbărburată cu miere.

Se cherchelise și din când în când își întorcea spre mine fața mânzolită, cu buzele unse până sub nas și cu gura plină, pe la colțurile căreia, mâncarea și vinul se scurgeau la vale, în mici torente. In halul ăsta, mă privea surâzând încântat.

Era dezgustător. Nimeni nu se îndopa ca el.

Achil Popescu și Diva noastră, îl privea pe furiș și de câte ori comanda ceva nou, îl încuraja făcându-i cu ochiul :

— Ia, ia Mănică. Nu te iena puiule.

Apoi întorceau capul și râdeau pe înfundate. Toți îl tachinau, îl batjocoreau, dar el habar n'avea. Nu auzea pe nimeni. N'avea timp pentru asta. Indopa și iar îndopa.

Par'că nu mai mâncase de când lumea! Când și când se'ntorcea spre mine și-mi zicea sughițând :

— Gicule, mă-ă-ăncăă și beea. Turcu plăăteștee. Fii deștept ca a a mine.

Cafeaua și-a turnat-o mai mult pe el. Il ajunsese băutura și nu mai știa ce face. Țipa, cânta, gângurea, sau se ridica, lua scaunul în brațe și juca valsul în jurul mesei. Apoi se așeza din nou și striga satisfăcut :

— O viață are omul. Dă-i cu bățu măă..

Măcelarul îi ținea isonul : urla și el cât putea, sau stropea cu sifonul pe biata blondă, care disperată, nu știa cum să-l mai potolească.

Și glumele camarazilor curgeau :

— S'a îmbătat Mănică și ne face scandal.

— A luat apă la galoși.

— A tras peste 31.

— Ia priviți cum face bezele blondei.

— O să-l facă Măcelarul iepure de pârlog.

— S'a săturat și el odată...

— Achile mamă, potolește-l că i-a sărit țandăra și măcelarului.

— Lăsați-l pe mine că-l potolesc numai decât.

Bunul și veselul nostru director se ridică în picioare și bătu din palme strigând :

-- Chelner, plata la fiecare în parte...

Nu vă pot descrie ce efect covârșitor avu, asupra lui Nenea Mănică, ultima frază a directorului. Incremenise cu ochii holbați la Achil. Tremura ca varga, trântise jos scaunul cu care jucase și zise cu lacrimi în glas :

-- Cum Așilică, n'a fost banchet ? Ce însemnează gluma asta ?

— Banchet a fost, dragă Harpagoane, dar, pentrucă prietenul care ni l'a dat nu și-a făcut apariția nici până în prezent, va trebui să plătim fiecare ce-am consumat.

Și fiindcă nici eu și nici ceilalți camarazi n'avem bani, tu, o ! tu, iubite prim sufleur al trupei mele, numai tu ești salvatorul nostru. A sosit momentul când să dai o probă camarazilor de noblețea și mărinimia sufletului tău.

Deci plătește întreaga consumație.

Te știu băiat înțelept și econom cum știu de asemenea că ai și bani strânși. Plătește.

Bietul nenea Mănică !

Dacă i-s'ar fi cerut chiar și viața la care ținea grozav, tot n'ar fi făcut o mutră mai uimită, mai disperată, mai tâmpită... Ingălbenise ca ceara, și îngână cu glas pierdut :

— Omorâți-mă dar n'am un cinci !...

Achil Popescu îl fulgeră cu o privire severă, își aprinse o țigare apoi ridică cu o mișcare elegantă ,buclele crețe ce cădeau în șuvițe răsucite pe fruntea-i largă și zise cu dispreț, comic :

-— O ! tu prim sufler al trupei mele ești o hahaleră lașă, un adevărat Harpagon ! Iți arunc disprețul meu !

Incremenisem cu toți fiindcă știam că nici directorul, ca și noi n'avea lăscae ! Turneul mergea prost. Ce era de făcut ? Fie-care se gândea cu durere cine o să plătească ? Cine ?... Dar Achil care era foarte inteligent și nu mare fizonomist ne citise în suflet durerea și după ce ne privi o clipă surâzând se ridică din nou își turnă un pahar cu vin și zise tare, închinând paharul spre masa vecinului nostru.

— Fraților, să bem în sănătatea celui mai simpatic băiat de viață, în sănătatea d-lui Bănică Târnacop, pe care-mi permit să-l numesc cu drept cuvânt : regele veseliei. Beți fraților în onoarea acestui rege, beți pentru sănătatea și fericirea lui și a gingașei sale tovarășe, care-i cea mai frumoasă stea a Varieteului.

Ura ! să trăiască D-nu Târnăcop !..

Măcelarul rămase uimit, căscă ochii larg ,se ridciă de pe scaun șovăind, surâse încântat, apoi veni la masa noastră ciocni cu Achil, îl luă de gât, îl sărută de mai multe ori și-i zise :

— Să trăești și tu mă puiule, că bun băiat mai ești.

Hei, Damo, regino, steluțo, sau cum dracu-ți mai zise, hai cu neica car'te'ncoace.

Aici se petrece mai bine.

— Poftim, poftim Coane Bănică, îl invită Achil curtenitor.

Chelner adu repede două scaune. Poftim D-șoară, vino șiD-ta.

Măcelarul era încântat. Se prezentă, la fiecare din noi, prezentând și iubita și ne spuse foarte îngâmfat :

— Viu la masa D-voastră cu o singură condiție.

— Care ! întrebarăm în cor.

— Să-mi dați voe să plătesc eu tot ce s'a consumat până acum și ce-om mai consuma împreună deacum înainte

Ne-am înțeles, care va să zică ? Nu-i așa ? Primiți propunerea mea ?

— Primim cu plăcere, strigarăm cu toți respirând larg și privind cu dragoste și admirație spre Achil.

— Vă mulțumesc, copii de plăcerea ce-mi faceți și acum hai să chiocnim câte un păhărel și'n sănătatea simpaticului vostru director și a voastră. Fraților hai noroc și ceasu ăl bătrân.

Bău paharul până în fund, plesni limba cu putere de cerul gurei și zise lăutarului.

— Măi Dinică, măi cioară, zi mă Steluța lui Alecsandri că-mi arde sufletul după ea. Zi mă, că n'o să trăiesc cât gardul palatului.

●

Și lăutarii scârțiau de mama focului. Achil fredona **„O steluță“** pătimașe așa cum numai el știa să cânte — cheful se încinge în toată legea, chelnării se'ngrămădesc să ia comenzi noi, măcelarul urla afon ținând isonul, lămpile fumegau groaznic, petrecerea e'n toi. Blondina s'a înveselit și toată lumea e bine dispusă și mulțumită, iar Nenea Mănică, fericit că a scăpat numai cu atât, o rade neîncrezător pe ușa din dos și se face nevăzut.

●

Au trecut ani de atunci. Bunul și nobilul Achil Popescu, marele june comic al teatrului Românesc, doarme dezamăgit și uitat sub teiul din dealul Belului, — camarazii de trupă s'au răspândit în cele patru colțuri ale României-Mari -— frumoasa Blondină a devenit o distinsă societară la un teatru subvenționat de stat, iar nenea Mănică care s'a lăsat de teatru, trăește fericit, e tatăl a trei copilași, cari-i mângâe bătrânețele și proprietarul unei averi de 5 milioane lei.

L'am întânit deunăzi cu ocazia banchetului dat în onoarea D-lui Brătescu-Voinești marele nostru povestitor.

— Ei, nu mergi la... banchet, Nene Mănică.

—Nu pot să le sufăr, mi-a răspuns el grăbindu-se ; acolo ai cea mai sigură ocazie să-ți strici stomacul și să-ți ruinezi sănătatea.

— Și mai ales punga, adogai eu, glumind — dar el o șterse repede pierzându-se în furnicarul de pe Calea Victoriei.

critica literara

PREMIILE SOCIETAŢII SCRIITORILOR ROMÂNI

V. VOICULESCU:
«Poeme cu îngeri»

Volumul, recent premiat de Societatea Scriitorilor Romîni, „Poeme cu Ingeri" al d-lui V. Voiculescu, reprezintă sforţarea, de cele mai multe ori deplin realizată, a unei frumoase preocupări intelectuale. Poesia aceasta, de sine stătătoare în scrisul nostru, se strădueşte să înglobeze elementele vieţei de toate zilele într'o sinteză personală de emoţie sufletească. Scopul poeziei acesteia e atins cu ajutorul imaginilor. D. Voiculescu topeşte, într'un sens de intelectualizată arhitectură sufletească, valorile iniţiale ale emoţiei d-sale sufleteşti. Avem de aici o interesantă mai întîi familiaritate :

„... un dascăl isteţ
„Mi-a spus că Dumnezeu
„Nu-i ca boerul din satul meu,
„Care te lasă mâna să-i săruţi,
„Şi cerul nu-i de loc coteţ,
„Iar îngerilor nevăzuţi
„Nu le place meiul păsăresc,
„Nici cucuruzii".

Tonul acesta, fireşte, nefiind un scop ci doar un mijloc de ascensiune spre preocupările de ordin mai înalt şi mai sufletesc ale autorului, ştie să facă loc şi unor mai grave sonorităţi. Lumea d-lui Voiculescu e proaspătă în amănuntele ei, şi este vie. Pădurea, o frunză, un stup, gospodăria unei case de ţară, tind, rînd pe rînd, spre simboluri, capătă culori surprinzătoare, şi se distribue pe scara spirituală a percepţiei autorului scobită în reliefuri de stânci, noaptea. Intre punctul de plecare al inspiraţiei d-sale, de obicei cu modestie luat din lumea împrejurărilor de toate zilele şi între ridicarea lui până la idee abstractă, mişuna totdeeauna o viaţă surdă de furnicar şi de sbucium, şi când, până la urmă, se rezolvă literar, se ridică la linii de tumultoasă inspiraţie ca, de pildă, această „Metamorfoză :"

„Omidă uriaşă strivită între nori,
„Vărgată cu cenuşe, cu aur şi cu sânge,
„Lumina se târăşte spre margine de zări
„Şi în gogoaşa nopţei tot mai adânc
[se stinge.

„S'a închis grădina serei cu porţi de
[abanos
„Dar mâine răsări-va din celalt colţ al
[vieţei.
„Un flutur, ce va umple, învolt şi lu-
[minos
„Cu aripele-i albe tot cerul dimineţei".

Felul de a împrospăta imagina al d-lui Voiculescu, materializând-o în obiecte concrete şi sensibile, şi, apoi, de a o dsvolta din nou cu ajutorul disocierei noilor ei elemente, însă, e şi un joc primejdios. Avem astfel o stare de expresie care nu odată frizează comicul sau „la charte... du pays du tendre".

„Trec zilele cu sani goi în spate
„Ca nişte cerşetoare alungate
„Din casă'n casă şi din poartă'n
[poartă
„Pe uliţa veiţei cea deşartă".

sau :

„Bat îngerii în tobe de nori şi Dumnezeu
„Cu fulgere îşi scrie pe ceruri al său
nume".

Căutarea cu orice preţ, apar, a plasticului şi a expresivităţei, se rezolvă, nu odată în inestetic ; într'o singură poesie, de pildă, „Gânduri de iarnă" întâlnim şi încă cu accentul fatal trecut de pe ultima silabă la penultima, la rima „jivini" cu „crivini" şi, apar, unul după altul „bataliştea ninsorii", „urşii din bârloguri", „bungeturi", „smeurişuri" „mureturi", în „stupi", „mirezmele strânse'n chiaguri", „teful" vierului ca să rimeze cu „cheful" cuvântul „brană", şi alte asemenea forţate concretizări în cuvinte care nu adaogă nimic poesiei. Nu avem, fireşte, prejudecată nici unui cuvânt. Putem pretinde însă poesiei să nu vagabondeze zadarnic după cuvinte care nu au cu ce o spori.

Talentul d-lui Voiculescu însă e mai presus de cât slăbiciunile de care ne-am ocupat, şi faţetele lui sunt destul de temeinic schiţate în acest volum. Autorul „Poemelor cu îngeri" ştie să caute şi nu odată găseşte partea de lăuntric şi de etern al unui motiv de inspiraţie, are putinţa să-l ridice la înălţime de simbol, şi îi găseşte, în ciuda asperităţilor de limbă de care ne-am ocupat, un vestmânt, în liniile lui generale, potrivit.

Or, lucru acesta caracterizează poetul. Aduce apoi o viziune a căreia simplicitate, neexcluzând interesul, se rezolvă cu puritate :

„Cu zâmbete de aur, sau lacrime de
[sânge
„Lumina e aceiaşi în zori sau de o
[noapte
„Şi'n marea umbră care pe toate încet
[le stinge
„Amurgul meu e frate cu dimineaţa ta".

Unele foarte rare influenţe, vădesc apoi interesante apropieri sufleteşti.

„Ingerul dela uşe
„S'a dat la o parte...
„Doamne ce cătuşe
„Ne mai desparte ?

Poesia aminteşte uşor pe Maeterlinck şi muzica sufletească a poetului belgian :

„El s'il veut savoir pourquoi
„La sale est déserte ?
„Montrez lui la lampe éteinte
„Et la porte ouverte..."

Societatea Scriitorilor români, când a distins cu unul din premiile ei de poesie pe d. Voiculescu a izbutit să facă un act de înţelegere literaă. A premiat, nu numai un volum şi un autor, dar mai ales o năzuinţă cu înalte posibilităţi de realizare în ea. D. Voiculescu e, în cea mai frumoasă accepţie a cuvântului poetul care s'ar putea realiza în cele mai preţioase gânduri de artă.

N. DAVIDESCU

UN CAZ DE PERVERSITATE LITERARA

Cunoscutul publicist, d. Tudor Teodorescu-Branişte — nu cel care scrie la „Curentul", probabil bunicul d-sale, dar sigur : cel care dă la pagina veselă (Informaţiuni) a **„Adevărului literar"** din când, în când, scurte notiţe polemico-pornografice (ceeace ne-a făcut să bănuim vârsta), scrie şi în n-rul din 20 ale lunei curente al revistei de mai sus, înlocuind pe depreciatul domn Sevastos, două notiţe în acest gen, de o rafinată perversitate. Anume : D-sa insinuează că, într'o poezie publicată în această revistă, acolo, unde oricine înţelege că se vorbeşte de seva copacilor", nu e vorba, în fond, despre aşa ceva ; ci despre un altfel de „lichid" (fie la d-sa acolo !)

Cunoscând că la mijloc e vorba de acea **„proecţie afectivă"** despre care vorbeşte Freud, când cineva (bolnav bineînţeles) vede în tot ceeace fac alţii (d-l Tudor Teodorescu-Branişte a mai avut în acest fel o polemică cu d-l Mircea Eliade) numai perversităţi sexuale, în realitate fiind numai o proecţie a propriilor sale păcate, refulate în inconştient şi cari pe calea aceasta se descătuşează, îi răspundem :

Dacă vă face plăcere, de ce nu !

Cum, de exemplu, dacă aş spune : D-l **Tudor Teodorescu-Branişte** e „cumsecade", cineva în felul d-sale ar înţelege cu totul altceva şi mi-ar cere adresa d-sale, tot aşa se poate ca printre versurile cele mai cuminţi să întrezăreşti imaginele cele mai perverse.

Depinde de predilecţie şi de rafinament, recunoaştem.

Şi dacă acestea scrise sporesc **„popularitatea"** unei reviste, cu atât mai bine.

Acelaş procedeu, de a denatura prin trunchiare, îl învederează d-l Teodorescu-Branişte şi în cealaltă notă vorbind despre poezia d-nei Zottoviceanu.

Este un vers acolo care imprimă clar de la început nota caracteristică a poeziei, ironia : **„Luna... desigur trebuia să fie şi lună".** Dar d-l Teodorescu-Branişte, nepriceput sau de rea credinţă citează sfârşitul, caracterizând prin acesta întreaga poezie, cum ai judeca o sonată după acordurile simple cu care se închee.

Cât despre greşeala ortografică ce ni se impută, răspundem că poezia nu am **culeş-o** noi. (De ce nu vă puteaţi imagina şi asta, Domnule Tudor Teodorescu-Branişte ?

CONST. PÂCLE

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

CLEOPATRA de N. Iorga

Teatrului Național, i-a prilejit d. Iorga un succes. Dramaturgia românească a dobândit un prestigiu cu mult sporit. Profesorul și istoricul Iorga a vădit încă odată, și într'o lucrare de amploare dramatică, ce suflet de artist are.

●

D. Iorga a creat în piesa d-sale o Cleopatră, cu totul deosebită, de aceea pe care au prezintat-o fie istoricii, fie literații și dramaturgii, legați de texte și încadrați în explicații, peste care nu adie sufletul artistic și nicio idee mai profundă de filosofie.

Cleopatra d-lui Iorga trăiește măreția unei tradiții domnești.

Ea parcă simbolizează însăși domniile glorioase din trecut și se sbuciumă de imperativele nealterării eroismului și măreției moștenirii.

Istorici și literați au prezintat până acum pe Cleopatra numai ca dominată de pasiune, ca pe o femee oarecare stăpânită de patimă și deci au arătat-o ca pricinuitoare de dezastre.

D. Iorga arată pe Cleopatra utilizând frumusețea și seducțiunea, vraja și feminitatea, — ca mijloace politice, — pentru țara și poporul ei. Aspectul acesta, interpretarea aceasta constituie nu numai originalitatea fecundă a autorului, ci desvălue adânca înțelegere a istoriei din trecutul când civilizația nu se poate hotărnici într'o brăzdare de fapte, îmbibate numai de pasiune și de primitivism.

E în piesa d-lui Iorga, o succesiune de momente de înaltă și adevărată poezie.

E pe deoparte lirismul picurat de măreția glorioșilor înaintași. E apoi înlăturarea acelei banale și mărginite viziuni, că o scoborîtoare din familie regească, trece din brațele unui proconsul într'ale altuia ca orice curtezană.

Nu. Cleopatra în piesa d-lui Iorga e însuflețită, e pătrunsă, e dominată de toate puterile trecutului, de iluminările credinții în regeasca-i putere, — putere pe care o folosește cu vrajă, ca să apere ce i-au lăsat moșii și părinți.

Cleopatra d-lui Iorga e admirabilă figură de teatru. E figură de teatru clasic, în cadrul căruia e de altfel realizată întreaga piesă.

Artiștii în frunte cu d-na Sorana Țopa, și d-nii Bulfinski și Ciprian au fost la înălțimea textului și a cerințelor de interpretare

INTERIM

in strainatate

HOMER, NEGRU LITERAR...

A apărut în franțuzește o carte extrem de plăcută, „compusă și adoptată“ de criticul și humanistul J. Jr. von Dooren : **Viața lui Homer.**

Titlul acesta deși presupune un roman bazat pe date istorice precise, nu e în realitate al unei cronici, cum s'ar fi căzut, ci al unei adaptări după niște note și documente atribuite celui mai fantezist istoric : Herodot. Scrise în dialect ionian, aceste documente par însă a fi mai curând opera unor pastișeuri din Smirna.

Indiferent de autenticitatea acestor documente, opera isvorîtă din ele, **„Viața lui Homer“** este interesantă și plină de humanitate.

Von Dooren povestește că mama lui Homer, anume Kretheis, a fost încredințată după moartea părinților ei, unui oarecare Kleanax. S'a întâmpalt însă că această fată să întâlnească un tânăr frumos, care a sedus-o și lăsat-o însărcinată. Kleanax care o creștea pentru el, aflând de acest lucru și cuprins de furie, trimise fata la Smirna și o dădu acolo în îngrijirea câtorva prieteni ai lui.

După puțin timp, pe când femeile din Smirna sărbătoreau o zi mare pe țărmul râului Mélès, Kretheis fu subit apucată de durerile facerii și născu un băiat în mijlocul florilor, al dansurilor, al muzicilor. Copilul fu botezat Melesigen, adică „Născut pe malurile Melesului“, și cu mare îngrijire educat de mama sa, care muncea din greu să-l crească.

Mai târziu profesorul Phémios i-a dat primele noțiuni de scris și citit ; în schimbul unor treburi destul de primejdioase pe care elevul era obligat să le facă dascălului. Ceeace se știe este că Melesigen spăla și torcea lână în casa lui Phemios. Acesta în timpul liber iubea pe Kretheis, cu care s'a și căsătorit mai apoi, adoptând copilul. Viitorul Homer a crescut astfel în casa înțeleptului său părinte până la moartea mamei sale, când a început să călătorească și să învețe asprimile și înțelepciunile vieții.

Mulți ani de zile a stat în Itaca, unde a cunoscut faptele și aventurile lui Ulyse. Aci însă o boală de ochi semnalată încă de pe când torcea lână la Phemios, agravată îi răpi vederile și în scurt timp orbi de tot, în orașul Kolophon. Orb și sărac, proectă să se ducă în Kiméa.

In drum se opri însă la Neontichos și se făcu păstor. Ca să poată trăi, recita mulțimii versuri compuse de el, cari nu erau în realitate decât un fel de jurnal de zi al lui și povestea lucruri aflate despre alții.

In Kimea Melesigen se făcu (avea o superbă voce de tenor) corist în templu și în scurt timp deveni celebru. Senatul propuse să i se dea o pensie viageră, pentru a lăsa „homerului“ („homer“ însemnează pe grecește, orb), vreme destulă să-și desăvârșească opera poetică. Dar propunerea a căzut în fața obiecțiunii unui senator reputat : — dacă vom pensiona pe acest Homer, orașul nostru va fi în curând invadat de orbi...

Homer se hotărî să se lase de literatură și să se plece din Kiméa, în Phocea.

Dar în acest oraș el cunoscu un ilustru pedagog anume Thestoride, care-i propuse hrană și întreținere cu singura condiție ca toate versurile ce va compune Homer să fie semnate cu numele pedagogului. Homer a consimțit doar până și-a strâns, din nou merindele necesare pentru un drum la Chios, unde a deschis mai târziu o școală și a demascat pe Thestorites al cărui negru literar fusese, ceeace dovedește că bătrânul autor al **Iliadei** și **Odiseei** avea idei foarte înaintate despre proprieatea literară.

Cartea lui J. J. von Dooren, chiar dacă e clădită pe documente apocrife, are meritul că evocă pe Homer în culorile cele mai vii.

plastica

SALONUL ATENEULUI. SCULPTURA

Patrusprezece membrii din „Societatea artiştilor sculptori români" expun peste o sută de lucrări în cele trei săli din str. Franklin ale Ateneului în afară de un număr destul de însemnat de bucăţi, presărate în preajma picturilor din grotă. Fără această manifestare colectivă n'am fi bănuit nici că sunt aşa de numeroşi, nici atâta de laborioşi sculptorii noştri.

E de remarcat dela început — spre cinstea organizatorilor întregei expoziţii (şi cari se întâmplă să fie doi sculptori) spiritul de nepărtinire cu care au fost dispuse lucrările mari şi mici bune şi rele, la locurile cele mai potrivite fiecăreia, preocupare din care pe dealtă parte rezultă prezentarea celor mai multe din semnături în toate trei sălile, şi vecinătăţile de lucrări şi valori adesea ori neaşteptate.

Mă voi opri mai mult asupra câtorva nume de pe sculpturile mai demne de atenţia publicului.

D-nul Dimitriu George expune douăsprezece lucrări dintre cari se remarcă degrabă un autoportret mai mare decât în natură, pe care artistul a imprimat o notă patetică traducând frământarea spiritului în luptă cu desamăgirile ce pândesc închegările creatoare. O bătrână „cap de expresie" un altul de copil, mişcător prin expresiunea zâmbetului de copil nealintat, ca şi celelalte lucrări mai mărunte, statuete cu caracterul unor schiţe de impresie imediată. — Crist. Ţăran în rugăciune. Apusul vieţii. Extaz — poartă toate indiciul aceleaş înclinări contemplative. D. George Dumitriu e mai mult un sculptor, de interior mai abordabil pentru amatori, decât un statuar al dimensiunilor impunătoare.

D. I. Iordănescu se prezintă în general cu lucrări de proporţii, dintre cari unele monumentale. „Joc de copii" (motiv pentru fântână) e o frumoasă compoziţie ce ar putea împodobi agreabil un colţ tainic dintr'un parc răcoros. Ca şi „visătorul de vise" (după romanul M. S. Regina Maria) compoziţia, prin dispoziţia părţilor şi sinuozitatea elegantă a liniilor poartă o notă de romantism plăcut prin sinceritatea lui. Mai departe, două fragmente din monumentul „Peneş Curcanul", un nud în mărime naturală, portretul d-nei pictor Denise — foarte în caracter — toate în aceeaş ţinută cuviincioasă de sinceră căutare a desenului şi armonie în ansamblu, pe subiecte foarte variate — se suţin ca părţi ale unui ciclu unitar.

D-ra Grigorescu Maria, element mai nou în lumea plasticilor, e un real talent cu înclinări poate prea sentimentale vizibile în nota de vaporos plutind pe cele trei figuri (cap) peste un desen simplu şi corect. Patina roşcată pe Capul de fată e de un efect fericit.

I. Dimitriu Bârlad. Expune multe lucrări — îmi pare cele mai multe — (ca să nu zic cel mai cantitativ) cu predominarea numărului de portrete. Intre acestea, al Regelui Ferdinand, reaminteste destul de conştiincios figura marelui dispărut. Patina prea deschis verzuie cu luciri strigătoare nu e poate prea favorabilă caracterului acestui bust. „Avram Iancu" statuia eroului naţional e mai avantajată aci de dimensiunile reduse decât aceeia expusă pe piaţa publică în loc provizoriu. Compoziţia „Mama iartă" e năpădită de mărunţişuri şovăelnice din care se degajează cu greu esenţialul motivului.

Spiridon Georgescu. Portretul în care reuşesc să recunosc figura scriitorului I. Greculescu (un subiect într'adevăr sculptural) nu e totuş destul în caracter. Umerii excesiv de largi şi toga romană îl fac mai mult romanţios, „Prometeu" conştiincios studiat în părţi, are o mişcare nu prea fericit aleasă pentru ansamblul liniilor într'o compoziţie. Prefer „Vagabondul", o statuetă în bronz deosebit simţită.

D. Măţăoanu. Productiv ca şi colegul său D. Bârlad în care-şi găseşte un redutabil concurent, expune deasemenea, în mare parte portrete. Şi d-sa prezintă un bust al M. S. Regelui defunct, mai puţin însă în caracter ca cel de mai sus.

Intre celelalte, portretul poetului Nanu corect desenat cu o bună înţelegere de planuri, e o apreciabilă piesă de sculptură. Multe calităţi de asemenea în capetele de expresie — o fată, ţigan, chinez. Mai puţin fericit în basoreliefuri

D. Pavelescu Dimo. Cu patru busturi dintre cari se remarcă îndată acela în bronz al marelui patriot N. Filipescu, foarte asemănător.

Capul de bătrân cu şapca marinărească) de un desen scrupulos solid construit, s'ar părea traducerea în sculptură a uuni desen meticulos de Dürrer. Detaliul în sculptura d-lui Dimo, printr'o înţelegere proprie artistului, răuşeşte să fie interesant fără să mărunţească unitatea operii.

In treacăt: Un fragment din monumentul eroilor-Botoşani, (semnat H. Miclescu), mi-arată cu câtă uşurinţă vinovată se încredinţează atari lucrări, menite să cinstească memoria celor căzuţi pentru patrie, unor mâini atât de puţin calificate.

C. VLAD

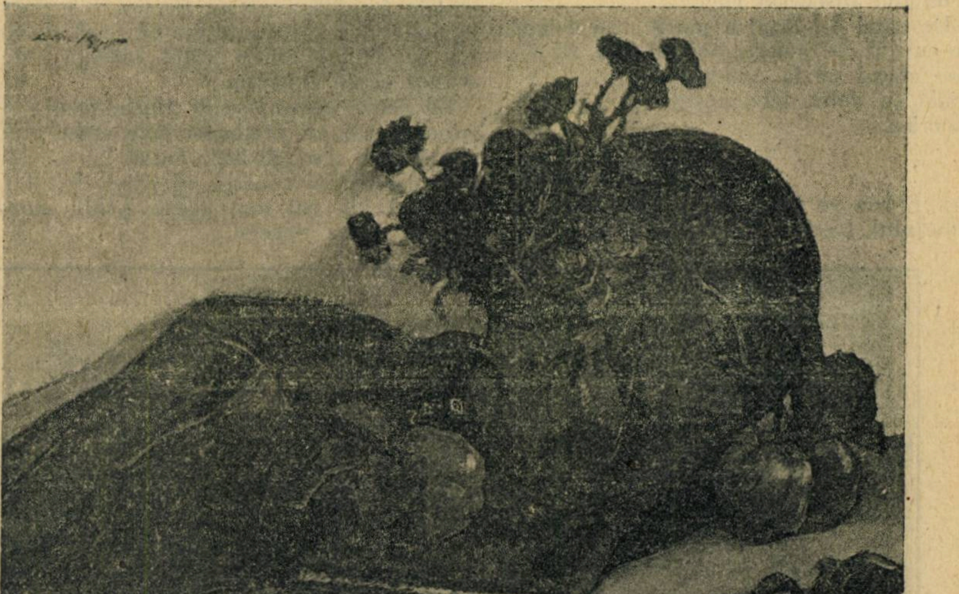

BIJU : NATURA MOARTĂ

gazetaria

așa și-așa...

discursul de recepție

Se juca **„Academicianul“** de Robert de Flers și Caillavet.

Compania Marioara Voiculescu , în faimoasa stagiune cu C. Radovici, pusese piesa expre pentru Achile Popescu. El juca rolul principal, un un fel de găgăuță care candidează și este ales membru al Academiei Franceze, în locul celui decedat contele Raul, să-i zicem.

La intrarea în Academie, noul academician ține discursul de recepție.

Și Achil îl spunea cu atâta vervă, cu atâta volubilitate și umor ,încât fermeca sala care aplauda, în picioare, aproape la fiecare vorbă.

La un moment dat (poate să fi fost al 12 spectacol), Achile se oprește brusc, ne aruncă o privire rătăcită, de actor dezorientat, ca și cum ar fi avut un **lapsus**, și face o mică pauză. Sala încremenește, noi de asemenea. Sufleorul se aude tot mai tare. Dar Achile nu se sinchisește, ia paharul cu apă, bea, cu un gest fin, își aruncă peste cap buclele crețe, ne surâde luminat și începe :

D-lor Academicieni, să nu credeți, că am un lapsus memoire ! Nu.

Am făcut această pauză expre. D-lor ceeace va urma, este observația mea personală, și cea mai adâncă din viața-mi N'a existat până în prezent cugetător așa profund care s'o facă.

Ei bine, d-lor, ascultați-o, ea închee de minune discursul meu :

„De când d-l Raul a murit, vă asigur „pe cuvânt de onoare, domnii mei, că n'a „mai călcat pe la Academie“.

Sala în delir, izbucnește în aplauze frenetice.

.... improvizație

La Eforie se juca în 1915, **Luleaua Neamțului**, revistă de d-nul Peretz, fost post-bellum director general al Teatrelor.

Făcea senzație mare terțetul celor 3 angrosiști evrei, cântat de : Achile Popescu, Carussi și Niculescu Buzău.

Era un succes cu adevărat mare.

Intr'o seară, după ce terțul fusese cântat de 3 ori ; publicul aplaudă mereu strigând bis.

Niculescu Buzău caută s'o șteargă între culise.

Achil îl trage înapoi în fața publicului și-i spune :

— Stai ! Mai este dija Șloim.

Buzău îl privi mirat. Știa bine că fusese cântate toate cupletele.

Enervat se întoarce către Achil și-i spune :

— Achil, asta, vreau să zic Moritz, tu ești dija un nătărău. S'a isprăvit, hai să plecăm.

Achil făcu niște ochi largi să-l înghită — apoi improviză imediat, acompaniat de orhestră :

Moi, bătute-ar D-zeu
Vrei să zici că ești evreu
Dar zevzec și nătărău
Te știu toți că ești : **Buzău !**

clipe de fericire

Il înâlneam zilnic la repetiții. Era un om înalt frumos și în ciuda vârstei destul de înaintată, drept ca un brad și cu multă prestanță. Ii ziceam : maestre. — Era tatăl lui Achil Popescu ; adică baritonul și comedianul Theodor Popescu.

Aproape octogenar, nu mai juca de vre-o 12 ani, căci înțelepciunea lui pusese stavilă fericită, carierei frumoase tocmai la punctul ei culminant. Nu voise să strice tot ce clădise într'o viață întragă de muncă și de zbucium.

De aceia, renunțase la gloria scenei și trăia numai cu reminiscențele trecutului zbuciumat, dar glorios. Totuș la repetițiile companiei noastre, al cărei director era fiul lui, cel mai mare. Achil, moșenagul venea regulat.

Se așeza într'un fotoliu și asculta, tăcut și rezervat, fără să ia parte la nici o intrigă, la nici o discuție.

Când vorbea cu noi era de-o delicatețe rară. Alegea cuvintele de teamă, ca nu cumva să ne jignească. Era un om trist, deși foarte bun la inimă.

Dar am rămas, foarte surprinși când la punerea în scenă a unei piese îl văzurăm aplecându-se la urechea lui Achil, zicându-i :

— Dragule, vreau să joc și eu. In piesa asta e un rol mic, neînsemnat, trupa ta e restrânsă și piesa are roluri numeroase. Voi juca eu rolul și în chipul acesta, scutești un nou angajat.

Achil primi după puțină gândire — mai ales că afacerile mergeau prost.

In seara reprezentației. N'am s'o uit niciodată. A fost o revelație.

Spectacolul începea la ora 9 și jumătate.

Intâmplător pe la ora 7 întâlnesc pe Achil, care venea la teatru acompaniat de d-na Maria Giurgea, căreia vrea să-i dea o lojă pentru premieră.

Urcam scările teatrului Comedia (Regina Maria), câte trei, discutând.

Dela al 3-lea etaj, unde era cabina lui Achil, auzeam pași grei...

Cine să fie la ora aceasta ?

Noi nu veneam să ne îmbrăcăm până la ora 9.

Când ajungem la al treilea rămânem înmărmuriți :

Un general în ținută de ceremonie, fardat și cu mustața argintie se plimba pe culoir fluerând fericit.

Fața-i radia de bucurie. Era prima dată când lam văzut, vesel, fericit, mulțumit.

Când ne zări, surâse și intră repede în cabină, oarecum jenat : Era maestrul.

Ochii aceia, largi, fardați când i-am privit bine, mi s'au părut alții, tineri, vioi și luminați, luminați,.., deși spărgeau în colțuri două lacrimi grele...

S. C. R. I. O.

ACHILE POPESCU : JOC DE MIMICĂ

literara

o seama de cuvinte

Lucien Guitry povestește această anecdotă :

„Am vizitat cu Sacha muzeul din Cairo. Gardianul care ne însoțea, fără să fie rugat, ne arătă, cu un gest larg, un mare tablou al cărui titlu îl destăinui cu vocea joasă :

— Achile jurând să răsbune moartea lui Patrocle.

Nimeni nu putea reda aerul de tristeță, care cuprinse obrajii lui Sacha la această destăinuire.

Era atât de dureroasă, atât de decentă, atât de profundă, în cât, chiar eu însu-mi am fost mișcat până la lacrimi.

In prada durerei sale, el merse să se așeze pe o bancă roșie și se prefăcu că-și șterge două lacrimi.

— Dar ce s'a întâmplat ? îmi zise gardianul.

— Băiatul e foarte sensibil și d-ta i-ai comunicat vestea morții lui Patrocle pe care nu o știa.

— Dar domnule, răspunse buna călăză, cu convingere, priviți eticheta : 1858 :

La ieșire, Sacha a strâns mâna pe care i-a întins'o călăuza nu cu o oarecare neîncredere și i-a zis : M'ai îndurerat, domnule, dar la urma urmelor, de ce ași fi necăjit pe d-ta... când n'aveai de unde ști....

●

Ilarie Voronca, șeful mișcării integraliste, se afla, mai de mult într'un salon. La un moment dat, se apropie, ezitând, de el, o domnișoară care, nedumerită de ultimele poeme ale autorului **Restriștilor,** îl întrebă, sfioasă :

— Domnule Voronca, d-ta ai talent ?

— Nu duduie, am nasturi.

●

Alfred Jarry, autorul spiritualului „Ubu-Roi“ se afla într'o zi la masă cu câte-va persoane străine a căror cunoștiință abia o făcuse.

Conversația renunța să se lege. Jarry, enervat de jena situațiuni, scoase din buzunarul hainei un revolver și trase în oglinda din fundul sălii care se sparse în bucăți.

— Acum că ghiața s'a spart, putem începe conversația.

bazar

FARMECUL SUEDIEI

Cum aș putea spune farmecul acelor zile frumoase, zile fără umbră. Ele împrumută chiar scurțimei lor un fel de drăgălășenie fugară, o veselie în care intră și teamă. Zilele Suediei au farmecul înduioșător al lucrurilor trecătoare. Trebue să te grăbești a te bucura de ele. Pare că natura însăși dă această pildă— atâta grabă pune ea în a îmboboci sub molcoma mângâere a soarelui. In câteva zile, abia după înmugurire, frunzele-și desfăoară verdele măreț al verii și, seara, în livezile încărcate pe pajiștile născânde ale grădinilor, lumina care, pe sfârșite, alungește umbre dese și nedeslușite.

Cei cu dare de mână părăsesc orașele pentru săptămâni și chiar luni, — iar cei pe cari nevoile vieții îi rețin la lucru pornesc pentru câteva ceasuri lbere, mergând de-alungul drumurilor. Am fost martor la exodul din 14 Iunie. I-am văzut, năpustindu-se înspre gări, năvălind în vapoare, plini de praf, cu panere în mână, cu pături pe spate, pe toți acești prizonieri ai Capitalei. I-ai fi luat drept niște emigranți pornind în spre raiuri misterioase. Cei siliți să rămână acasă par să-și găsească o mângâiere în truda lor, privind ramura de mesteacăn ce le atârnă de-asupra ferestrei. Nopțile din Nord ! Stelele scânteiază în mătasea schimbăcioasă a cerului. Le-ai crede risipite în pulberea sidefoasă a zării. Suedia trebuie mult iubită, căci e magnifică și atrăgătoare. Apoi, pentru că poporul suedez, de o cultură superioară, are o inteligență vie, născocitoare și mlădioasă, o minunată însușire de a se bucura de frumusețe sub toate formele sale, de frumusețea serilor frumoase și ale operelor de artă și de a gusta plăcerea de viață : e cavaleresc și drăgăstuos.

caricatura zilei

RĂZBOIUL CHINEZ

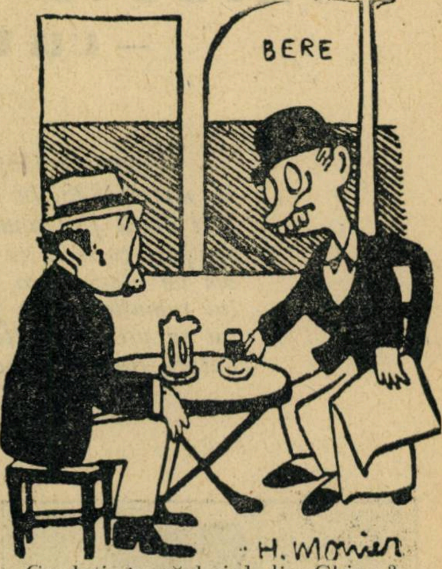

—Credeți, în războiul din China ?

— Da de unde ! dac'ar fi adevărat de mult n'ar mai fi existat nici un chinez.

(Life)

NOII MESERIAȘI

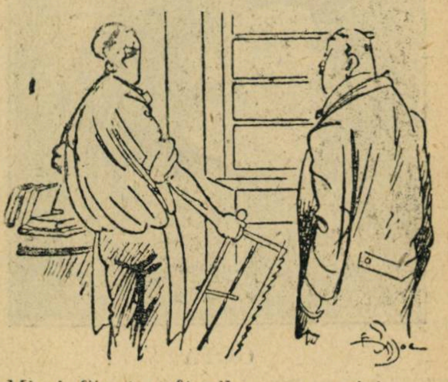

Mi-ai făcut rafturile prea mici, acum trebue să-mi ajustez volumele din bibliotecă.

RĂSFOIND ISTORIA

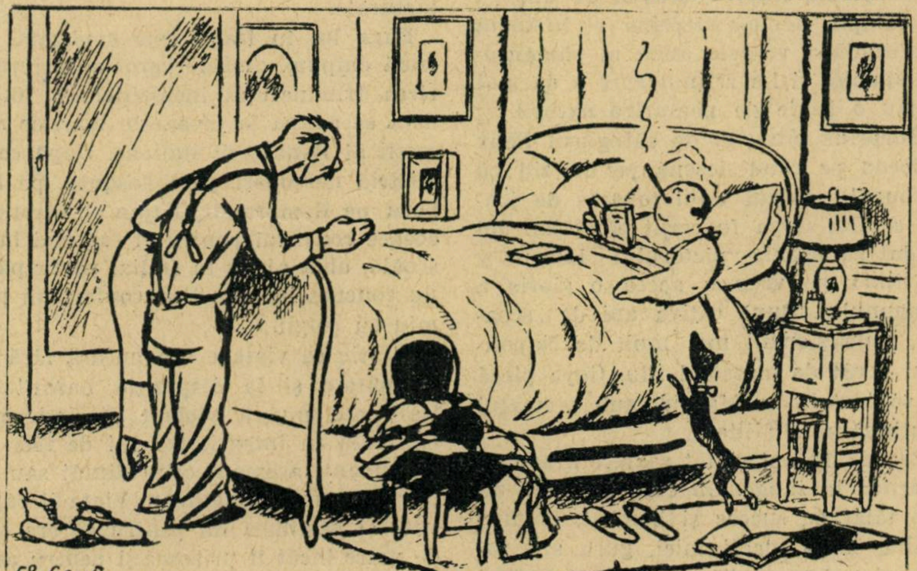

— E îngrozitor când gândești, că Ioana d'Arc a fost arsă de vie !

— Vei suferi aceiași soartă dacă mai fumezi în pat ! **(Dimanche Ilustrée)**

carți redate în extrase

VIATA SI OPERA LUI GOYA

— CU PRILEJUL CENTENARULUI SAU —

Francisco Goya y Lucientes de Fuendetodes, născut la 30 Martie 1746 și mort la 16 April 1828, în etate de 82 ani, în opoziție cu numele, cu viața și cu opera sa, n'a fost decât fiul unui sărman țăran din Araponul cel atât de spaniol, dar ce strălucită i-a fost cariera, ce capo-d'opere a lăsat el! Pe cât de mare pictor, pe atât de pasionat om de viață, și o bună parte din operele lui și o și mai interesantă parte din viața lui tumultoasă au fost pierdute și uitate. Dar din ceeace a rămas, paginile închinate lui cu prilejul centenarului din acest an și pe care le dăm în rezumat, după mai mulți autori, tind să-i sporească gloria perfect justificată.

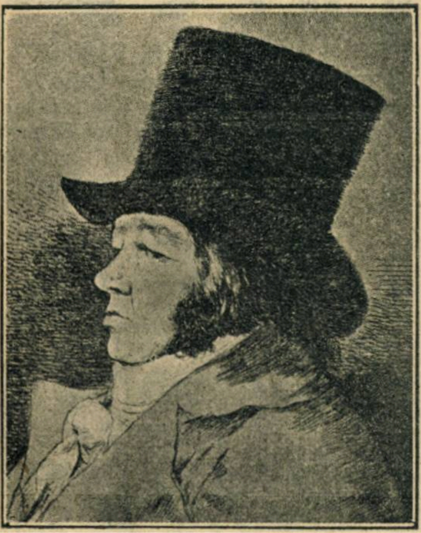

GOYA

VIAŢA

Umila casă a părinților lui aragonezi care există și azi, i-a adăpostit în mică parte prima tinerețe irosită pe ulițì și pe câmpii. Acolo a surprins el în toată plenitudinea verdele aurit al pământului spaniol și l-a reținut spre a da mai târziu o lecție de nemurire naturii.

Surprins într'o zi de călugărul Felix Salcedo pe când desena pe un zid cu cărbunele, chipul unui tovarăș de joacă, copilul Goya fu cerut părinților lui și dat ca ucenic pictorului Luzan y Martinez pe vremea aceea o glorie a Aragonului. După câțiva ani de „școală", impresionant mai mult de Napolitani decât de maestrul său, Goya plecă și se instală la Madrid, sub pretextul continuărei studiilor.

Era de 18 ani și tot soarele aragonez îi ardea în sânge. Un corp de atlet, un cap tăiat cu succes și bombat, fruntea înaltă, largă, ochii mici, gura spirituală, mușcătoare, bărbia patrată, părul în vânt, carnația caldă, pasionat și curagios, toate acestea pe un spirit fugos și dotat cu geniu, făceau din Goya un tânăr remarcabil.

Și desigur nu se duse la nici un atelier ci se puse pe urmărit fete. Aventurile amoroase ale lui Goya au ocupat multă vreme poliția și tribunalul Inchiziției. De nenumărate ori a fost nevoit să dispară din Madrid și Saragosa de teama urmărilor isprăvilor lui. El nu ezita să-i dispute oricui i-ar fi stat în cale, pe aceea care-i plăcea, nesocotind să deschidă faimosul cuțit spaniol. Amestecat în intrigi amoroase din care totdeauna știa să obțină câștigul dorit, sub forma unei întâlniri riscate, în fruntea cetei de chitariști ce o improviza adesea cântând pe sub balcoanele senoritelor sentimentale, nopțile de dragoste pasionată, uneori turburate de ivirea vreunui dușman așteptat, răpiri și dueluri în întunerec, câte-va lovituri de pumnal care era să-l coste viața, Goya a pus și în viața ce-a trăit-o aceiaș fugă, aceiași pasiune tumultoasă și colorată, pe care a pus-o în creațiunile lui picturale.

Fuga lui în Italia este explicată în două chipuri, ambele verosimile: urmărirea tribunalului inchiziției și dorul de-a se adăpa la izvoarele marilor maeștrii ai Renașterii italiene. După ce la Madrid descoperi pe Velasquez, pe Rubens, pe Rembrandt, Tițian și Veronese, ceeace constitui pentru el cea mai bună școală, abia ajuns în Italia, participă la un concurs la care i se conferi un premiu cu elogii.

El știa că viața e o aventură fără însemnătate și la dispoziția hazardului. De aceea mușcă violent din adevărul ei. Trăia în integritatea lui de iber independent, asemeni celui dintâi sau celui din urmă pământean. Viața îl captivase și pasiunea lui pentru ea era atât de mare încât îi prisosea și pentru artă, consacrându-i ce găsea mai de preț în sufletul și sângele lui.

Aragonezul zvăpăiat, dar genial, a pus o tinerețà plină de vigoare în slujba unor pasiuni arzătoare și în aventuri îndrăznețe. Despre bătăliile date de el pe teren sentimental în stradă, în grădini și în arene, s'a vorbit mult până la moartea lui.

A fost poate mai cunoscut și mai apreciat în viață pentru această latură a temperamentului său, decât pentru opera de mare valoare ce-a creat. Pasiunea i-a impins atât de departe libertatea lui de fantezie, că nu s'a dat înapoi de a călători amestecat în cadrilele de **toreros**, poate și spre a scăpa de urmăririle Inchiziției.

Un apologet al vieței lui, don Francisco Zapatier y Gomez afirmă că o parte din aventurile ce i s'au atribuit, au fost inventate spre a-l pune în acord cu opera sa, dar după alții, ele nu erau — cele cunoscute — decât o mică parte din isprăvile vieții lui pasionate. Mai ales după îmbogățirea lui, deși însurat cu sora pictorului Bayen, căreea îi dărui douăzeci de copiii de care nu avură parte cu excepția unuia singur, Goya trăi cu și mai multă frenezie între nobilele și frumoasele femei spaniole pentru care viața nu merita să fie trăită decât în dragoste înflăcărată.

Până la bătrânețe, Goya să lăsa foarte ușor dus de fugarul său temperament. De altfel cam aceasta era viața de pe atunci a tuturor celor din lumea în care Goya trăia cu o atât de intensă plăcere. Poate nu atât el, cât epoca și mediul lui poartă „vina". Totuș el păstra și pentru dona Josefa, soția sa, multă afecțiune și se interesa până și de toaletele ei. Iar dânsa știa să mânuiască un resort intim al sufletului lui încât își readucea ușor la cămin soțul inconstant.

Dona Josefa era atașată căminului atât de mult lipsit de șeful familiei și făcea destul de rar uz de puterea ei de a-și strânge bărbatul de pe drumuri

Dar caracterul lui era bun și afectuos, ceeace-i crease multe și credincioase prietenii.

După ce la Roma era să fie spânzurat pentru răpirea unei fete dintr'o mănăstire, și fu salvat de ambasadorul Spaniei din mâinile inchizitorilor, avu norocul să trezească interes la Curtea Spaniei prin câte-va cartoane lucrate pentru fabrica regală de covoare Santa Barbara.

Cariera lui începu abia la 30 de ani, când întors din călătorii și aventuri din care aducea și artei comori nebănuite, fu introdus la curte și luă primele comenzi. La curte fu dela început în mare simpatie.

Intenția lui a fost să fie un soț bun pentru dona Josefa, dar nu era suficient să renunțe la aventurile tinereței lui bogate și zvăpăiate, mai trebuia ca și **damele** dela Curtea Spaniei să'l lase în pace.

Dar ducesa de Alba și amicele sale intime, Tirana, Caramba, Rita Suna, sau faimoasa „Maja" nu erau mituri, nici simple subiecte sau cliente, ci femei și încă spaniole de o învăpăere soră bună cu temperamentul lui Goya. Și în afară de acestea ,marile doamne, prețioasele comediene și frumoasele timpului, erau toate femei primejdioase și Goya, dacă nu le iubea pe toate, iubea primejdia.

Curtea îl iubea și'l alinta poate mai mult pentru bunul său carcter, decât pentru geniul pe care nici nu i-l bănuia. Caracterul acesta l-a dovedit nu numai față de cei în mijlocul cărora s'a complăcut ci și față de toate neamurile sale, pe care n'a încetat să le ajute, preocupat mereu de binele lor material. Ori cât de mult câștiga el — în apogeul carierei, putând să'și permită liberalități după fantezia sa Goya regreta totuși că nu avea mai mult pentru a risipi și mai mult.

OPERA

Goya a avut trei maeștrii: Natura, Velasquez și Rembrandt. Dela natură, ca orice mare artist, a luat aproape totul.

Dela compatriotul său a tradus ceva în aquaforte, iar dela marele olandez a învățat mai mult secretul efectelor de cât al procedeelor rembrandtiene. De aceea probabil, Th. Gautier, văzând la Toledo „Sărutarea Iudei" spuse că efectul de impunere nu l-ar fi respins Rembrandt căruia i-l atribuise înainte de a descoperi semnătura lui Goya.

Independența lui absolută, dar mai ales geniul lui, îi impuse creațiuni originale și o mare varietate în opera sa. Avea un dispreț total pentru discuțiuni și teorii artistice.

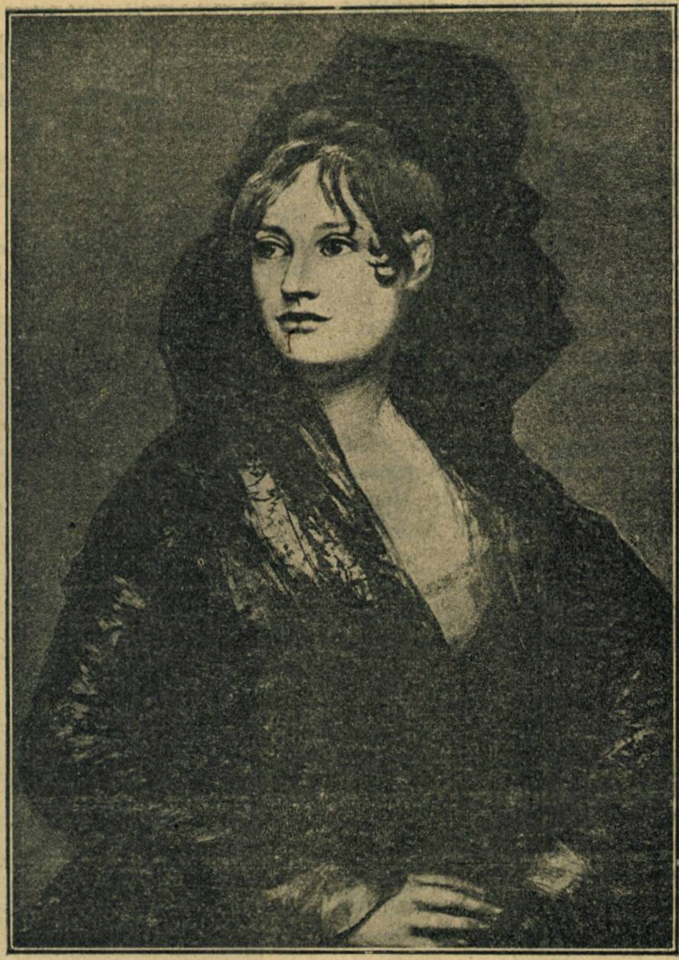

GOYA : ISABELLE COBOS DE PORCEL

Forma pentru el era mișcare. El depășește eul omenesc, îl exaltă, îl intensifică până la sinteză. De aceea întreaga lui operă cântă frenetic, e tumultuoasă și se întrece cu viața într'un vârtej infernal, de sfârșit de lume. E toată corupția atee a Spaniei, e contrastul lui Greco. Goya se apropie în concepție de Michel Angelo, evocând prin forme umane aspectele neprevăzule ale Universului. Chipurile lui, rămân chiar și prin strâmbăturile lor, manifestațiuni de seamă ale vieței și tot ce se petrece în jurul lor nu e decât secundar. Goya surprinde lumea în transmutare, reproduce compuși în desagregare. In afară de Daumier, nici un alt pictor nu ne-a dat senzația atât de materială a nestatorniciei lucrurilor. Ceea ce nu l-a împiedecat să nemurească sufletul omenesc, alături de putregaiurile vieței.

Nimeni până la el, n'a atins acel punct de cruzime și de durere intensă în redarea vieței umane. Pesimismul lui se datora faptului că vedea limita orizontului neantului și sub lespezi cenușa cenușei cenușelor.

Goya mai știa că totul putea fi sugerat prin perseverență. Prefera să rețină un fragment din timpul fugar, răpindu-i viața și salvând-o, nemurind-o în opera de artă. E baroc, dar barochismul lui însemna cufundarea pasionată într'o operă fără multă bătaie de cap, cu geniu doar, printr'o săritură peste barierele academice pe care le ignora. De aceea nelinișteste prin neprevăzutul, neconvenționalul, ineditul lui.

Măreția operei lui Goya, constă mai ales în pătrunderea dublei naturi a ființelor, duplicitate involuntară și a analogiei universale dintre corpuri și lume.

„Maja goală" nu e de carne, e o formă sustrasă evoluției și totuși și în imobilitatea ei, Goya face să se simtă trista comedie, ce-și joacă aspectele colorate, comedia tragică a corpurilor care nu există decât prin alte corpuri.

Pentru faptul că Goya a trăit și în Franța, un biograf al lui —- pare-mi-se Brunet, a văzut în el un admirator și propagator al revoluției, un gânditor, un filosof! Ce greșeală. Viața lui e o desmințire continuă, e condusă numai de pasiune, de impuls. Cum s'ar explica altfel la un asemenea temperament vulcanic entusiasmul, beția cu care s'a complăcut la Curtea Spaniei sub mai mulți regi, făcând portretele tuturor, fiind curtenitor cu toți, cum toți erau atât de amabili cu el, mai ales femeile.

Când sub Carol al IV-lea Inchiziția era să-l înșface pentru capo d'operile sale care sunt **Los Caprichos** (Capriciile —. gloria sa — acea galerie de moravuri și de tipuri ale epocei trecute printr'o satiră genială și nemiloasă, însuși regele l'a scăpat, ordonându-i să'i predea „lucrările comandate de el"

O dovadă mai mult că nu era revoluționar decât în arta lui, este și faptul că a trecut după ocupațiunea franceză drept franco-fil, pentru că a făcut portretul uzurpatorului și al favoriților dușmani ai poporului. Dar ce răzbunare de spaniol iubitor de țara lui și ce desmințire a „trădărei“ lui, în „Dezastrele războiului“, acele îngrozitoare viziuni ale luptelor dintre soldații lui Napoleon și spaniolii terorizați și masacrați. Și din punct de vedere al umanității, ce pagini mai frumoase în favoarea păcii decât acele pânze care redau cu atâta grozăvie ororile războiului, iar pe „dușmani în trăsături de barbari asiatici.

Dar aceeași ușurință sau pasiune mai bine zis, care îl făcu să urmeze pe ducesa de Alba, lăsând pe contesa de Benavente, dela care continua să încaseze pensiunea, îl făcuse să urmeze pe învingătorii francezi la curtea lui Iosef Bonaparte. Când Ferdinand VII își recuceri tronul, îl chemă pe Goya și-i spuse:

— Tu ai merita exilul și mai mult chiar, spânzurătoarea, dar ești un mare artist și uităm totul. Și regele pozà înaintea pictorului regăsit. Portretul regelui Iosif Bonaparte, nici nu se uscase bine! Iată ce făcea absolutismul. O adunare de oameni corecți ar fi trimis fără multă vorbă pe Goya la spânzurătoare. Dar ei s'ar fi înșelat. Regele a avut dreptate. Căci dincolo de fapte și de aparențe, el ținuse seama de imponderabilele unei naturi excepționale.

Trebue să convenim că geniul dispensează de măsura comună pe cei ce posedă acest grozav privilegiu. La Goya geniul și onoarea artistului erau suficiente. Era ca artist, de o independență, de o intransigență și de o mândrie care-l făceau să lucreze numai după geniul lui. In viața lui se pot găsi multe de reproșat, dar nici odată în arta lui n'a fost lipsit de dragoste și de conștiință, fie că picta o ducesă, un monstru sau o femee goală.

Goya a zugrăvit natură, oameni, scene câmpenești, de război, lupte de tauri, dramele inchiziției, fantezii teribile și încărcate de înțeles și de geniu, în felul său unic, incomparabil. In fața operei lui, toate simțurile sunt prinse, e o atmosferă de luptă care îmbată mirosul. Compoziția culorilor lui concurează natura. Rozul e de sânge și circulă sub pielița. E mistic fără să vrea, tragic prin înclinație. Prinde isbucnirile râsuui înfrigurat, halucinat de inconsistența lui înfrigurat, halucinat de inconsistența lumii. In el urla o durere, metafizică subconștientă și fără remediu. E cel mai dezolant dintre marii pictori.

Impotriva părerei inchiziției și a operei sale sângeros revoltate contra preoților și călugărilor nedemni, sufletul lui Goya nu era lipsit însă de credință, dovadă **Crist** din muzeul Prado și **San Jose de Calasanz.**

Gloria lui începu după moartea care-l ajunse expatriat de bună voe în Franța la Bordeaux și mai ales în urma vizitărei operelor lui în Spania de către Delacroix, Theophile Gautier și Manet. Baudelaire își iniție cititorii în frumusețile aquaforte-urilor lui Goya, care începură să iasă la iveală și-l pomeni cu deliciu, pentru unele din preferințele lor comune:

Goya, cauchemar plein des choses inconnues,
De foetus qu'on fait cuire au milieu de sabbats...

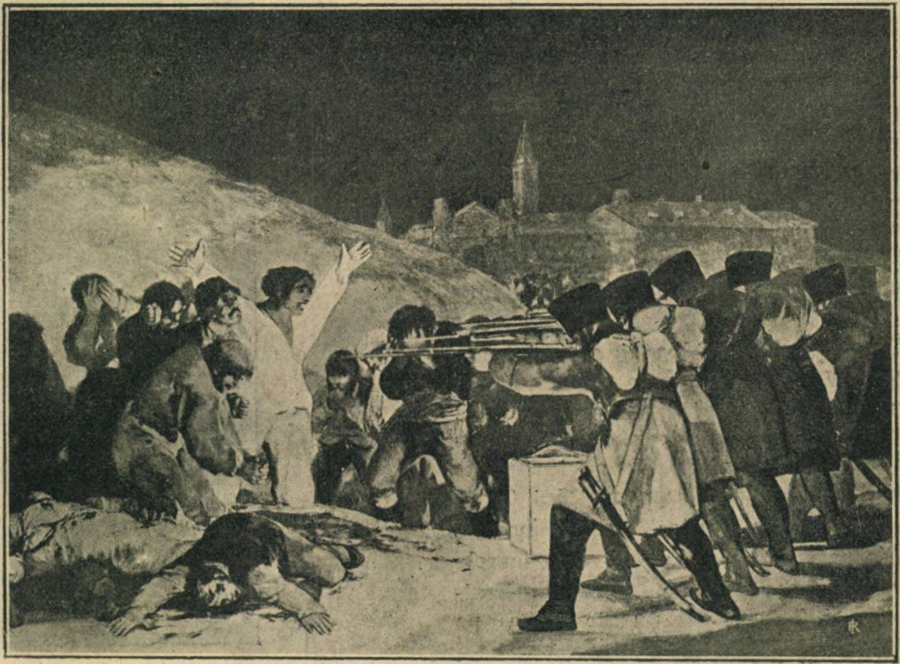

GOYA : SCENĂ DIN 3 MAI 1808

Dar Goya n'a fost exclusiv pictorul urâțeniilor și ororilor ce i-au fost inspirate de familia regelui Spaniei — de-o urâțenie regală, și de evenimentele la care a asistat în viață; el are un ideal și un dor de frumusețe, căci n'ar fi avut geniu fără un asemenea ideal. Naturalismul lui nu e o copie vulgară și demnă de dispreț, ci e un adevăr artistic profund și definitiv, după cum e și Sancho Pancha. Cine a redat mai adevărat decât el grația dulce, fragedă și vaporoasă a copiilor, farmecul cochet și voluptos al femeei și cine s'a ridicat în toată opera lui atât de sus ca concepție, deasupra slăbiciunilor umane, dăruind lumii viziuni de dreptate, de iubire de oameni, de adevăr și morală, traducând iubirile, urile și toate pasiunile sale, nobile în general, în pagini triumfătoare sau răzbunătoare.

Toate calitățile lui mari și contradictorii îl singularizează în epoca și țara sa. Astfel că după cum n'a avut maeștri, n'a avut nici elevi, nici școală. Influența lui a crescut însă. Școala impresionistă, Courbet și Manet nu-l ocolesc.

Discipolii ca și admiratorii artei sale, îl fac mai actual ca nici odată.

După o sută de ani arta lui variată, liberă, îndrăzneață, originală, geniul lui, ne apare mai puternic, mai atrăgător, mai viu și mai tânăr de cum a fost. Ne aparține mai mult nouă, celor de acum, decât veacului în care ne-a dăruit acele opere gâlgâind de pasiune.

Inainte de a muri, surd și aproape orb, renunțase la rozele sale și reluând unul din „Capricii“, reprezentă o bătrână fardându-se. Plecând, își decorase **quinta del sordo** — casa surdului — dela Manzanares, cu cel mai fantastic cortegiu de monștrii care a ținut vreodată tovărășise unei ființe omenești. Toată viața interioară a unui astfel de om, hrana lui sufletească de fiecare zi erau „oamenii sburători“ într'un delir de violență a spiritului și mulțimea de spectre și dansatori grotești și excesivi și celelalte.

Pictorul cel mai prodigios și mai profund, încercă la urmă să-și simplifice arta până la negațiunea culoarei: mue o pensulă în călimară și apă și apropiind hârtia albă de ochii aproape stinși, cu sufletul încă arzător, puse violent negru pe alb și ca cei în adevăr mari, pasionat de esențial, Goya încercă să picteze lumina....

In Goya și contimporanii lui și urmașii, au iubit și iubesc deopotrivă pe om și pe artist, pe om în viața lui de tovarăș vesel și leal, de aragonez pătimas și îndrăzneț, iubit de regi și granzi, pe artist în uriașa, incomparabila și profund viabila operă care gâlgâie de viață și de gând-simțire.

R. A.

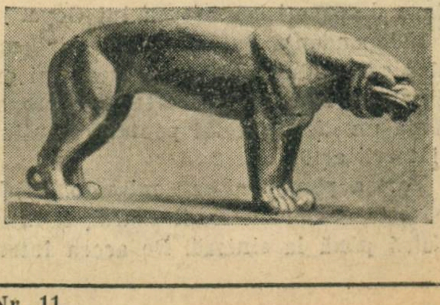

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 23
3 Iunie 1928
5 Lei

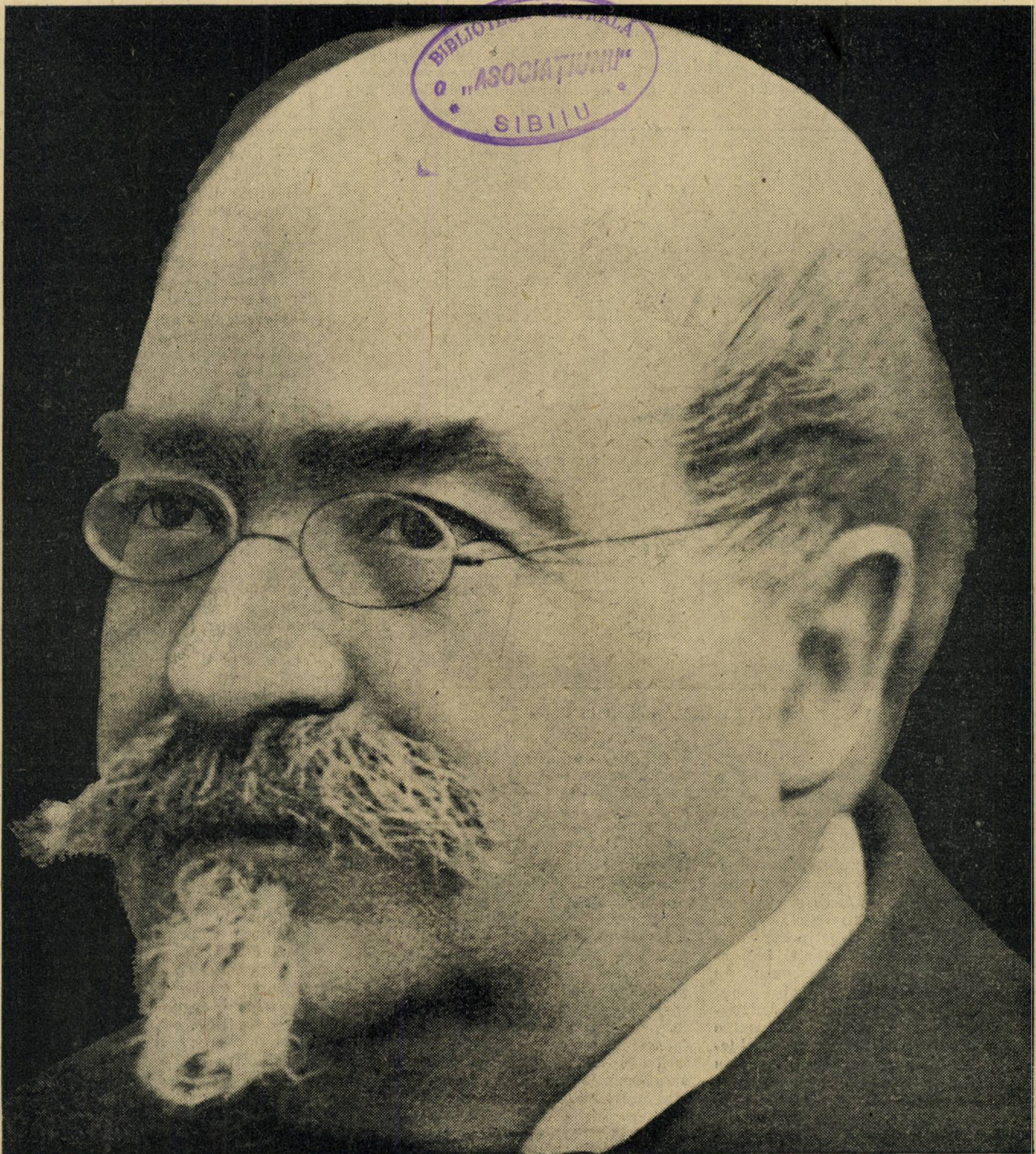

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

REFORMATORUL

ctitorii

MIHAIL KOGALNICEANU

1817—1891

A fost o fire precoce. La colegiul din Lunéville în Franţa era printre cei dintâi şcolari, deşi venea dintr'o ţară înapoiată pe atunci, supusă regimurilor politice rusesc şi turcesc, fără instituţiuni înalte de cultură. Academia Mihăileană din Iaşi s'a deschis abia în anul plecării lui în Franţa.

Astfel şi o fire independentă. Cât a învăţat la Berlin, 1835—1838, a avut dese conflicte cu pastorii la cari stătea în gazdă. Un asemenea conflict, coroborat şi cu alte cauze, au determinat chiar întoarcerea lui la Iaşi şi întreruperea studiilor la Universitatea din Berlin. Deşi la studii fusese trimis de Mihail Sturza, domnul Moldovei, de şi la întoarcere acelaş domnitor îl făcuse adjutant al său. M. Kogălniceanu nu primeşte starea de lucruri de atunci. Independenţa firii sale îl pune mereu în conflict cu stăpânirea şi chiar cu binefăcătorul său. Abia trecuse de 20 de ani şi Gh. Asachi, care trona în literatura vremii, îi dă conducerea revistei literare „Alăuta Românească“. Kogălniceanu nu vrea, însă, patronă şi scoate el însuşi „Dacia Literară“ în 1840. Titlul chiar arată îndrăzneala concepţiunii. Cuprinsul o arată şi mai mult. Vrem o singură literatură şi o singură limbă literară pentru toţi Românii. Deaceea revista este oprită după un an de zile. Paralel cu ea, Kogălniceanu publică revista de documente istorice şi cronici „Arhiva Românească“.

† M. KOGĂLNICEANU, student la Paris

Peste trei ani deschide cursul de Istoria Românilor la Academia Mihăileană, cel dintâiu curs de felul acesta la noi. „Cuvântul introductiv“ al cursului stă şi astăzi dovadă de soliditatea cunoştinţelor istorice, dar şi de îndrăzneala concepţiilor politice ale tânărului în vârstă abia de 26 de ani, tânăr care, dealtfel, la vârsta numai de 20 de ani publicase la Berlin în franţuzeşte Istoria Munteniei (Histoire de la Valachie) şi care avea aproape gata de tipar Istoria Moldovei. Din cauza concepţiunilor lui naţionaliste a trebuit să-şi suspende cursul după câteva luni. Scoate apoi altă revistă „Propăşirea“, împreună cu V. Alexandri şi cu Munteanu Ion Ghica. După 9 luni este oprită şi aceasta. Vrea să se ducă la Paris, dar dela Viena este întors de poliţia austriacă. Se iveşte tocmai atunci procesul oraşului Botoşani contra schitului Popăuţi pentru câteva moşii deţinute de acesta şi închinate patriarhiei din Antiohia. Kogălniceanu, ca advocat, ia partea oraşului şi găseşte prilej ca în şedinţa publică a Divanului din Iaşi să facă o şarjă îndrăzneaţă contra grecismului şi, în genere, contra streinismului, ca să înţeleagă şi cei de jos şi cei de sus, ştiind însă bine ce-l aşteaptă. A fost într'adevăr surghiunit la Mânăstirea Râşca din actualul judeţ Fălticeni. A rezistat la toate atacurile şi şi-a oţelit sufletul şi pieptul pentru lovitura din 1848, pe urma căreia, în 1849, protectorul lui dela început şi apoi prigonitorul lui, Mihail Sturza, a părăsit tronul Moldovei.

Indrăzneala concepţiilor lui l-a călăuzit şi mai departe. Iată-l în Divanul ad-hoc al Moldovei formulând Unirea Principatelor, iată-l în 1859 apărând-o cu căldură şi refuzând să candideze el însuşi la tron, iată-l autorul secularizării averilor mânăstireşti, al împroprietăririi ţăranilor şi al celei dintâi legi a învăţământului public, iată-l ministru de externe al României în vremea războiului pentru neatârnare şi apărător al drepturilor noastre asupra Basarabiei la congresul din Berlin în 1878!

Intâi în literatură şi istorie, apoi în politică, el a formulat doctrina românească a naţionalismului. Naţionalişti erau şi alţi scriitori în clipa când Kogălniceanu a apărut cu tinerescul său avânt în ziarele şi revistele depe la 1840; dar aceia vorbiau de latinitatea noastră şi de slava strămoşilor, aceia începeau istoria noastră dela întemeierea Romei. Kogălniceanu a cerut ca să delimităm lămurit ce a fost al Românilor şi ce este al nostru, să despărţim istoria şi faptele noastre de ale strămoşilor şi dacă, pe urma unei asemenea despărţiri, partea noastră va apărea mai săracă, să ne silim a o îmbogăţi; iar trecutul nostru românesc, nu latinesc, să ne silim a-l cunoaşte. Literatura noastră s'o despărţim deasemenea cât mai precis cu putinţă de a fraţilor noştri Francezi, s'o ferim de traduceri şi de imitaţiuni şi s'o înavuţim cu inspiraţii din literatura populară, din cronici (deaceea a scris el nuvela istorică „Trei zile din istoria Moldovei“, povestind moartea lui Gh. Ghica, apărătorul Bucovinei), din obiceiurile noastre (deaceea a scris el „Iluzii pierdute“, scene din vieaţa timpului). Rod al acestui naţionalism romnâesc a fost monumentala publicaţie, pentru anii 1845—1852, a Cronicilor de către Kogălniceanu însuşi şi a Poeziilor Populare de V. Alexandri, două puternice coloane cari au sprijinit edificiul culturii noastre 40 de ani.

Acelaş naţionalism temeinic, deşi avântat, constitue chiagul discursurilor lui Kogălniceanu. In Divanul ad-hoc din Iaşi, în Adunarea de acolo după alegerea lui Cuza, în Adunarea din Bucureşti după Unirea definitivă din 1861, şi mai ales în chestiunea Improprietăririi ţăranilor, în chestiunea independenţei noastre, în chestiunea Dunării pe la 1880, oratorul Kogălniceanu sta totdeauna solid pe cunoaşterea temeinică a trecutului românesc şi pe argumentele pe cari fapte bine dovedite i le inspira. Din acel fond bogat românesc izvora căldura accentului său şi fraza oratorică, elegantă, răsunătoare, care a slujit cele mai sfinte cauze ale noastre în secolul trecut.

PETRE V. HANEŞ

MIHAIL KOGALNICEANU

— OMUL POLITIC —

Figura lui Mihail Kogâlniceanu se impune mare și puternică, deasupra tuturor acestor mizerii postume, după cum a eșit mare și luminoasă deasupra mizeriilor ce a avut să îndure în timpul vieței.

Căci Mihail Kogâlniceanu nu este numai omul împroprietăririi țărainilor, a loviturei de stat, a desrobirei țiganilor și a doborârei priivlegiilor boerești. El este în acelaș timp, **omul Unirei**, al secularizărei averilor mănăstirești și al altor acte mari și legi fundamentale.

Mihail Kogâlniceanu a mai luptat întreaga lui viață pentru două mari idei: **a libertăților publice și a naționalității**, cari au înălțat neamul românesc.

Intreaga istorie a țării, dela 1840 și până la 1880 este legată de numele lui. Toate faptele mari săvârșite în această perioadă de făurire a țării și neamului românesc, au fost săvârșite de el sau prin el sau cu sprijinul lui.

Prin ruperea convențiunei dela Paris din 7/19 August 1858 și prin unirea țărilor surori (5/24 Ianuarie 1858), Mihail Kogâlniceanu a pus temelia Independenței României, consacrată apoi de războiul din 1877.

Prin emanciparea țiganilor (1844), prin doborârea privilegiilor boierești, prin secularizarea averilor mânăstirești (7 Dec. 1863), măsură condiționată de împroprietărirea țăranilor, împroprietăririle s'au făcut pe pământurile secularizate.

In timpul celor șapte luni cât a ținut guvernul lui, a dotat țara cu atâtea reforme, cu atâta legi fundamentale pe temeiul cărora s'au desvoltat și au prosperat diferitele noastre așezăminte publice. Iată o parte din legile redactate și puse în aplicare de Mihail Kogâlniceanu, sub guvernul lui:

Inființarea celor două universități din Iași (1860) și din București (1864).

Legea instrucțiunii publice (5 Dec. 1864). Invățământul primar **obligator** și **gratuit.** Legea pentru înființarea Curții de conturi (24 Ian. 1864). Legea pentru înființarea unui consiliu de stat (11 Febr. 1864). Legea comunală (31 Martie 1864). Legea pentru înființarea consiliilor județene (31 Martie 1864). Legea organică asupra contabilității generale a statului (14 August 1864). Legea pentru adoptarea sistemului metric de măsuri și greutăți (30 Sept. 1864). Legea de expropriațiuni pentru cauză de utilitate publică (17 Oct. 1864). Legea pentru instituirea unei Case de depuneri (26 Nov. 1864). Legea pentru constituirea corpului de avocați (4 Dec. 1864). Lege pentru organizarea puterei armate a României (27 Nov. 1864). Lege pentru introducerea monopolului (5 Dec. 1864). Legea telegrafo-poștală (5 Dec. 1864). Legea pentru recrutarea armatei (5 Dec. 1864). Emanciparea bisericei românești de sub epitropia patriarhului din Constantinopol. Codicele civil, penal, comercial (6 Dec. 1864). Legea pentru înființarea Curței de casație (19 Aug. 1864). Desființarea pedepsei cu moarte și a bătăiei. Lege pentru căile ferate de peste Milcov (21 Febr. 1864). Decret pentru luarea cârciumelor dela sate din mâinile proprietarilor. Lege pentru răscumpărarea embaticurilor. Decret pentru bibliotecile publice. Acest decret obligă toate comunele de a avea o bibliotecă publică. Conservatorul de muzică. Inființarea actelor de stare civilă, etc., etc. și ale legi de mai mică importanță.

Toate aceste au fost legile organice pe baza cărora s'a desvoltat țara noastră. Multe din ele au fost schimbate în cursul vremei după arătările experienței sau pe pretextul experienței.

Omul care le concepuse și care, de era lăsat să le aplice, democratiza de mult fața țării, fiindcă el avea patriotismul, voință și energie și știa ce vrea, omul acesta cu mintea largă, cu inima generoasă și cu privirea departe văzătoare, n'a fost lăsat să democratizeze această țară așa cum înțelegea el.

Acesta a fost omul politic Mihail Kogâlniceanu. Nu are nici o statuie națională în Capitala țării, dar faptele sale politice constitue cel mai neperitor monument pentru Mihail Kogâlniceanu.

Biografia lui Cuza Vodă și a lui Mihail Kogâlniceanu va fi scrisă de fiii și urmașii clăcașilor dela 1864 și nu de adversarii săi politici, căci omul dela 2 Mai 1964 este învinsul lui 11 Februarie 1866!

V. C. ARBORE

NOTE BIOGRAFICE

S'a născut la Iași în 6 Septembrie st. v. 1817, mort la Paris la 20 Iunie 1891 st. v. și îngropat la Iași la 3 Iulie 1891 st. v.

Tatăl său a fost marele vornic Ilie Kogâlniceanu, iar muma sa a fost Ecaterina Stăvilă, romancă din Cetatea Albă din Basarabia.

La 19 ani a scris despre emanciparea țiganilor.

La aceeaș vârstă a început să se intereseze de chestia țărănească. La 1848 când a scris programul partidei naționale moldovenești, cea dintâi grijă a lui a fost să ceară împroprietărirea țăranilor. Dela 1848 și până la 1864 a luptat fără încetare pentru acest ideal. Legea rurală din 1864 este cel mai mare act al vieții sale.

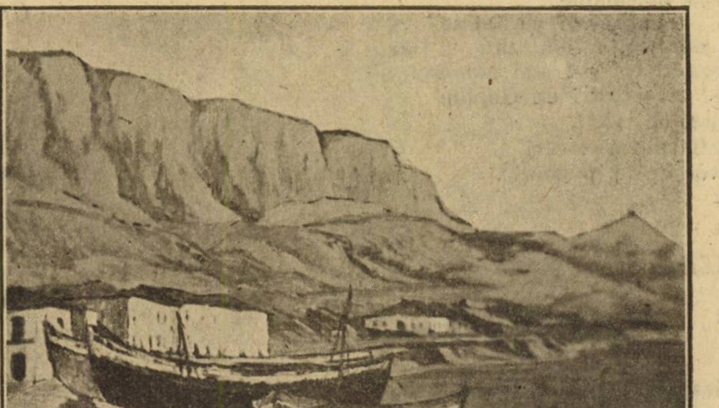

IONESCU-DORU : BALCIC

poezie

IOAN C. GEORGESCU

SINGURATATE

Afară-i o vreme păgână
cu ‘nfiorări de lut rostit cu greu.
Văzduhul clocoteşte ‘n furtună —
şi vuetul străbate sufletul meu.

In aprinderea mâniei —
cerul încins cu lumini, se sfâşie
împletind şerpi de jăratic viu —
ce cuvântă ieşiri de pustiu...

Plouă. Plouă mereu....
şi vuetul străbate sufletul meu.
Din câmpul cenuşiu — de sus —
o burniţă rece se cerne
peste satu ‘ncremenit în zare,
ce nu mai are nimic de spus.

E umed... şi-i frig...
şi-un văl de ceaţă din haos plecat...
se lasă cu-o ‘ntreagă părere de rău
[peste sat].

Singur....
în noaptea ce-mi pare
că bate pe uliţi,
punând tăriile ei, frică :
de undeva, în geam, o amânare
de vânt mă cheamă cu tot ce nu mai e —
s‘ascult din pridvor
prigoana pâraelor ce curg
cu ‘nfiorări de lut rostit cu greu.

Singur.... tot singur...
şi depărtarea sună ‘n mine :
ca un perete ce se nărue,
ca o voce de gloată ce nu e.
. . . .

Din toată învălmăşeala
asta târzie...
am umblat c‘un gând la plopii
ştinşi în câmpie...
ce — îmbrăcaţi cu lumină
în dimineaţa limpezită — lină,
trecutul tot şi-l mai cunosc !
... şi ‘n svonuri de clopote
trase de vânt,
psalmodiază tăceri
săvârşite ‘n pământ...

V. FL. LAZARESCU

DEZACORD

Miraj în amintire : rug aprins,
In drumul unde paşii tăi se-aşteaptă.
De gânduri frântă, fruntea‘n mâini plecată
Inmoaie linişte a cu vis încins.

O umbră viu mai stărue în vid,
Desenul feţii — înscris, s‘a şters de mult.
Urmele totuşi le absorb, le-ascult
In lung ecou mă caut, mă închid,

CONST. PÂCLE

DESPRIMAVARARE

Se topesc zăpezile cărunte,
La munte,
Roase de vânturi şi de ploi mărunte,
Gem greu de apă şi de mâl pâraiele,
Plete de neguri despletesc zăvoaiele ;
In sate sgribulite depe dealuri
Apele rod trosnind din maluri.

Iar clopotul ce sună ‘ncet, svâcnit,
înăbuşit,
Pe pânza grea de ploaie şi de ceaţă,
Parcă-i inima satului ce‘nghiaţă
Simţind din trup cum rup cu dinţii uzi
Torenţii cruzi.

Pe prispa unei case în noroi
A apărut un om cu ochii goi
Ce-a supt în ei iscoditor
Tot fundul negur-al zărilor ;

Şi poate că din zarea i s‘o fi deschis
Cum se deschide cerul copiilor în vis,
Poate că „dincolo“ a desluşit
Că primăvara s‘a ivit...

O clipă, vântul sforile ploii a adunat
Şi‘n ghemuri cenuşii pe marginile cerului le-a aruncat.....
Pe cer a scăpat o rază de soare,
La un geam întunecat s‘a oprit luminătoare.
Şi sânii unei fete mari, ce prin zăbrele s‘a ivit
I-a mângâiat, i-a încălzit.

Apoi a‘nfăşurat un pâlc de case printre cari
Era şi-a omului şi-a fetei mari.
Atunci fata fugi dela geam îmbujorată
Iar geamul, pătimaş s‘a‘ntunecat deodată
Cerul s‘a crispat şi s‘a făcut ca ‘ntr‘un deseară
Şi lacrimi reci au brumat geamul iară.

CONST. ARGEŞAN.

TÂRZIU

Mab...
Inchide ochii să-ţi închizi sub pleoape visele
Şi lasă-ţi mâinile să-şi legene mângâerile,
Mângâetoare mâini — sicrie mici de argint,
In cari să-mi închizi tăcute durerile.

Culege-mi clipele aşa cum culegi florile
Şi lasă-ţi sufletul deschis să-şi cânte chemarea,
Să te sărut fără de sărutare, floare de dragoste,
Pe care sufletul-mi trist îşi va odihni înoptarea.

Lasă-mi amurgul din suflet să-şi cearnă liniştea,
Duioasă şi tristă lângă tine — cântec de alinare,
Să nu simt clipele târzii purtând durerile,
Domniţă, dragoste mică, lumină de soare.

Mab....
Ascultă cuminte să te învăţ cântecele
Nimănui necântate — sbucium adânc de ape,
Că mâine te va chema tinereţea — dragostea mea —
Şi aşi vrea să le duci în suflet, pe buze, pe pleoape.

VISCOLUL

ALEX. PUŞKIN

Pe la sfârşitul anului 1811, trăia la moşia sa Nenaradova, bunul Gavril Gavrilovici R. El se făcuse renumit în tot districtul prin ospitalitatea şi sinceritatea sa; vecinii mergeau foarte des la el să mănânce, să bea, să joace „boston“ cu nevasta lui Prascovia Petrovna, la cinci capeici partida, iar alţii ca să vadă pe fiica lor, Maria Gavrilovna, o fată de şaptesprezece ani, bine făcută şi palidă. Ea era socotită ca o logodnică bogată, şi mulţi se gândeau pentru ei sau pentru fiii lor.

Maria Gavrilovna îşi făcuse educaţia după romanele franţuzeşti, şi ca urmare era amorezată. Subiectul, ales de ea, era un sărac ajutor de sublocotenent de infanterie, care se găsea în concediu în satul lui. Se înţelege dela sine că tânărul ardea de o pasiune egală, şi că părinţii iubitei lui, observând înclinarea lor reciprocă, îi interziseră fetei să se mai gândească la el, iar pe el îl primiră foarte rău.

Amorezaţii noştri işi scriau şi se vedeau, între patru ochi, în fiecare zi în păduricea de brad sau în bisericuţa veche. Acolo îşi jurau unul altuia iubire vecinică, se plângeau de soarta lor şi făceau diferite planuri. Scriindu-şi şi vorbindu-şi în acest fel, ei ajunseră (ceia ce-i foarte natural) la următoarea judecată: dacă noi nu putem trăi unul fără altul, şi voinţa cruzilor părinţi pune piedică fericirei noastre, atunci nu s'ar putea fără voinţa lor? Se înţelege că această ideie fericită i-a venit întâi tânărului, şi ea a plăcut în întregime închipuirei romantice a Mariei Gavrilovna.

Veni iarna şi întrerupse întâlnirile lor, corespondenţa urma cu atât mai vie. Vladimir Nicolaevici o ruga în fiecare scrisoare să i se dea lui, să se cunune în secret, să se ascundă câtăva vreme, apoi să se arunce la picioarele părinţilor cari, desigur, în sfârşit vor fi atinşi de eroica constanţă şi nenorocire a amorezaţilor şi vor zice desigur: „copii! veniţi să vă îmbrăţişăm“.

Maria Gavrilovna ezită multă vreme; majoritatea planurilor de fugă fură lăsate la o parte deocamdată. In sfârşit se învoi; în ziua indicată ea trebuia să nu ia masa de seara, să se retragă în camera ei sub motiv că o doare capul. Fata din casă ştia şi ea vorba, amândouă trebuiau să iasă în grădină pe din dos, lângă grădină să găsească sania gata, să se aşeze şi să meargă la cinci vârste de Nenaradova, în satul Jadrina, drept la biserică, unde Vladimir trebuia să le aştepte.

In sfârşit în ziua hotărită, Maria Gavrilovna nu dormise toată noaptea; impachetase albituri şi rochii, scrise o scrisoare lungă unei domnişoare simţitoare, prietena ei, alta părinţilor ei. Ea îşi luă rămas bun dela ei prin cele mai atingătoare expresiuni, scuza purtarea sa prin puterea de neînlăturat a pasiunei şi termina cu aceia, că cea mai fericită minută din viaţa ei o socoteşte pe aceia, când îi va fi permis să se arunce la picioarele prea iubiţilor părinţi. Pecetluind amândouă scrisorile cu o pecete de tula, pe care erau gravate două inimi arzânde, cu o inscripţie decentă, se aruncă în aşternut înaintea zorilor, aţipi imediat; dar şi aici gândurile straşnice o deşteptau în fiecare minută. Aici i se părea, că în momentul, când s'a aşezat în sanie, ca să meargă să se cunune tatăl ei o opri, cu o iuţeală chinuitoare o târa pe zăpadă şi o arunca în subpământul întunecos şi fără fund... şi ea căzând zbura cu inima îngreuiată; acum îl vedea pe Vladimir zăcând pe iarbă, palid, însângerat. El murind, o ruga cu o voce pătrunzătoare să se grăbească să se cunune cu el... alte vedenii urâte şi fără nici un rost îi trecură pe dinainte una după alta. In sfârşit se sculă, mai palidă ca de obiceiu şi cu neprefăcută durere de cap. Tatăl şi mama observară neliniştea ei; delicata lor grijă şi întrebările fără sfârşit: ce-i cu tine, Maşa? Nu eşti bolnavă Maşa? îi sfâşiau inima. Ea se silea să-i liniştească, să pară veselă, şi nu putea. Veni seara.... Gândul, că pentru ultima oară petrece ziua în mijlocul familiei sale, îi strângea inima; în taină îşi luă rămas bun dela toate persoanele, dela toate obiectele cari o înconjurau. Se servi cina; inima îi bătu cu putere. Cu glas tremurător spuse că nu are poftă de mâncare, şi începu a-şi lua seara bună dela părinţi. Ei o sărutară şi binecuvântară ca de obiceiu; Ea era gata să plângă. Venind în camera ei se aruncă în fotoliu şi începu să plângă. Fata din casă îi spunea să se liniştească şi să se încurajeze. Totul era gata. Peste o jumătate de ceas Maşa trebuia să lase pentru totdeauna casa părintească, camera ei, viaţa liniştită de fată... Afară viscolea: vântul bătea, obloanele trosneau şi scârţâiau; totul i se părea ca o prezicere tristă şi îngrozitoare. In curând s'a liniştit toată casa, toţi au adormit. Maşa îmbrăcă un capot călduros, se îmbrobodi cu şalul, luă în mână cutia şi eşi pe terasa din dos. Servitoarea ducea după dânsa două legături. Au ieşit în grădină. Viscolul nu se liniştise, vântul bătea din faţă, par'că se silea să oprească tânăra criminală. Cu greu au ajuns în capătul grădinei. In drum le aştepta sania. Caii, îngheţaţi, nu stau pe loc; vizitiul lui Vladimir se plimba pe dinaintea hulubelor, ţinând caii neastâmpăraţi. El ajută Domnişoarei şi fetei să se aşeze în sanie, aşeză legăturile şi cutia, luă hăţurile şi caii zburară. Lăsând pe domnişoara în grija soartei şi a vizitiului Teroşca, să ne întoacem la tânărul nostru amorezat.

Vladimir a umblat toată ziua. De dimineaţă a fost la preotul din Jadrina; cu greu s'a putut înţelege cu el; pe urmă a plecat să-şi caute martorii printre proprietarii vecini. Cel dintâi, căruia i s'a adresat, un sublocotenent de rezervă, cam de patruzeci de ani, Dravin, se învoi bucuros. Această aventură, îl înercdinţa el, îi aducea aminte de vremurile dinnainte şi de nebuniile husarilor. El îl invită pe Vladimir să ia masa la el şi îl convinse că pentru ceilalţi doi martori, n'are să fie nici o piedică, întru cât se vor găsi uşor. Intr'adevăr, imediat după masă s'au şi ivit: inginerul Şmit, mustăcios şi impintenat şi fiul căpitanului-ispravnic, un băiat de şaisprezece ani, care de curând intrase la ulani. Ei nu numai că primiră propunerea lui Valdimir, dar se şi jurară că sunt gata să se jertfească pentru el. Vladimir îi îmbrăţişă (cu admiraţie) şi plecă acasă să se pegătească.

Amurgise de mult. Trimise pe Teroşca, omul lui de nădejde, cu troica la Nenaradova, dându-i toate desluşirile; iar pentru el dădu ordin să-i pregătească o sanie mică cu un cal; şi plecă singur spre Jadrina, unde peste două ceasuri trebuia să vie şi Maria Gavrilovna. Drumul îi era cunoscut, de mers n'avea decât douăzeci de minute.

Abia Vladimir eşi la câmp şi se porni un viscol de nu se vedea nimic. Intr'un minut drumul a fost întroenit: Imprejurimele dispăruse într'o ceaţă turbure gălbue, prin care zburau fulgi albi de zăpadă; cerul se unise cu pământul; Vladimir se văzu în câmp şi încercă în zadar să regăsească drumul. Calul mergea la întâmplare şi când se suia pe un troian, când cădea într'o groapă, sania se răsturna la fiecare pas. Vladimir se silia să nu piardă adevărata direcţie. I se păru însă că a trecut mai mult de jumătate de ceas şi încă n'a ajuns în lunca din Jadrina. Trecură încă vre-o zece minute şi lunca tot nu se vedea. Vladimir mergea pe câmp tăind văile adânci. Viscolul nu se liniştea, cerul era întunecat. Calul care mai la fiecare pas era până la piept în zăpadă începu a obosi şi sudoarea curgea în picături mari de pe el.

In sfârşit băgă de seamă că nu merge în partea aceia. Vladimir se opri. Incepu să-şi amintească, să socotească şi se convinse, că trebue să o ia la dreapta. Calul abia mai mergea. Făcuse mai mult de un ceas de drum. Jadrina trebuia să fie aproape Insă el mergea, mergea, şi câmpul nu mai avea sfârşit. Timpul trecea: Vladimir începu să se neliniştească.

In sfârşit într'o parte începu să se zărească ceva înnegrind. Vladimir întoarse într'acolo. Apropiindu-se văzu că e o luncă. Slavă Domnului gândi el, acuma-i aproape. Merse pe lângă luncă, sperând să găsească imediat un drum cunoscut sau să ocolească lunca: Jardina se găsea după luncă. In curând găsi drumul şi porni prin desişul copacilor. Aici vântul nu mai sufla, drumul era neted; calul se învioră şi Vladimir se linişti.

Dar el merse, merse şi Jadrina nu se zărea: lunca era fără sfârşit. Vladimir observă îngrozit că intrase într'o pădure necunoscută. Disperarea îl cuprinse. Bătu calul; sărmanul animal, porni la trap dar în curând încetini mersul, şi peste un sfert de ceas mergea la pas, cu toate îndemnurile nenorocitului Vladimir.

Incetul cu încetul copacii începură a se rări, şi Vladimir eşi din pădure; Jadrina nu se zărea. Trebue să fi fost miezul nopţii Lacrămile îi umplură ochii; mergea la întâmplare. Vremea se liniştise, nourii se împrăştiaseră; înaintea lui se întindea câmpia, aşternuită cu un covor alb ondulat. Noaptea era destul de senina. Văzu nu departe un sătuleţ compus din patru sau cinci case. Vladimir se îndreptă către el. La cea dintâi colibă, sări din sanie, alergă la fereastră şi începu a bate. Peste câteva minute oblonul se ridică şi un bătrân îşi arătă barba căruntă.

— Ce vrei?

— Departe-i Jadrina? — Jadrina-i departe?

— Nu-i departe: or fi zece vârste.

Auzind acestea Vladimir se apucă de

---

1) Joc de cărţi.

cap și rămase înlemnit, ca un om condamnat la moarte.

— Da de unde ești? continuă bătrânul.

Vladimir nu era în stare să răspundă la întrebări.

— Vei putea tu, bătrânule, spuse Vladimir, să-mi găsești cai până la Jadrina.

— Cai, la noi? răspunse țăranul.

— Dar măcar un călăuz nu pot să iau? Ii plătesc cât va voi.

— Stai, spuse bătrânul lăsând oblonul, îți trimit pe fiul meu, el te va călăuzi.

Vladimir așteptă. Nu trecu o jumătate de minută, și ei începu să bată din nou. Oblonul se ridică iar și se arătă barba.

— Ce vrei?

— Ce-i cu fiul tău?

— Acum ese, se încalță. Ce ai înghețat? Intră și te încălzește.

— Mulțumesc; trimite mai repede băiatul.

Ușa scârțâi; flăcăul eși cu un ciomag în mână și porni înainte, când arătând, când căutând drumul întroenit.

— Cât să fie ceasul? întrebă Vladimir.

— Degrabă o să se facă ziuă, răspunse tânărul țăran.

Vladimir nu mai vorbi nici un cuvânt.

Cântau cocoșii și se luminase când au ajuns la Jadrina. Biserica era închisă, Vladimir plăti călăuzei și plecă către preot. In curte troica lui nu era. Ce veste îl aștepta.

Dar să ne întoarcem la bunii noștri proprietari din **Nenaradova**, și să vedem ce se mai petrece la ei.

Nimic.

Bătrânii s'au sculat și au eșit în sufragerie. Gavril Gavrilovici într'o haină de pichet și cu boneta de noapte, Proscovia Petrovna într'un halat vătuit. Aduseră samovarul și Gavril Gavrilovici trimise fata să afle cum îi mai este sănătatea și cum a dormit Maria Gavrilovna. Fata se întoarse și spuse că domnișoara a dormit rău, dar că acum îi este mai ușor, și că imediat vine în sufragerie. In adevăr ușa se deschise și Maria Gavrilovna veni să dea bună dimineața tăticului și mămicării.

— Cum îți mai este Mașa? întrebă Gavril Gavrilovici.

— Mai bine tăticule, răspunse Mașa.

— Desigur, aseară ai avut căldură, zise Proscovia Petrovna.

— Poate, mămică, răspunse Mașa.

Ziua trecu cu bine, noaptea însă Mașa se îmbolnăvi. Trimiseră în oraș după doctor. El veni spre seară și găsi bolnava aiurând. Temperatura se ridică strașnic și bolnava, două săptămâni, a fost pe marginea mormântului.

Nimeni din casă nu știa despre fugă. Scrisorile scrise de ea fuseseră arse; servitoarea nu suflase nici un cuvânt temându-se de mânia stăpânilor. Preotul, sublocotenentul de rezervă, inginerul mustăcios și micul ulan au fost discreți. Vizitiul Tereoșca nu vorbia nici odată de prisos, nici chiar la beție. Astfel secretul era păstrat de mai bine de o jumătate de duzină de părtași. Maria Gavrilovna însă în aiureala ei continuă își spuse taina. Intr'o vreme vorbele îi erau așa de fără șir, încât mama sa, care ședea la capul ei, nu putu pricepe decât, că fiica ei e strașnic amurezată de Vladimir Nicolaevici, și că, probabil, dragostea era cauza bolii. Dânsa se sfătui cu bărbatul ei, și cu oarecari din vecini, și în sfârșit au hotărît în unanimitate, că se vede că așa a fost soarta Mariei Gavrilovna, că ce ți-e ursit nici călare nu poți ocoli, că sărăcia nu-i defect, că se trăește cu omul nu cu bogăția, și altele. Zicătorile morale sunt uimitor de folositoare, în împrejurările, în care nu se găsesc decât foarte puține argumente.

Intre acestea domnișoara începu să se însănătoșească. Vladimir nu mai fusese de mult pe la Gavril Gavrilovici. Fusese speriat de primirea ce i se făcuse. Hotărîră să trimită să-i anunțe neașteptata fericire: consințământul la căsătorie. Dar care fu mirarea proprietarilor din **Nenaradova**, când la invitația lor primiră ca răspuns o scrisoare pe jumătate nebună. El îi anunța, că nici odată nu-i va călca piciorul în casa lor, și îi ruga să uite pe nenorocitul, pentru care numai moartea este singura speranță. Peste câteva zile aflară că Vladimir a plecat pe front. Aceasta era în anul 1812.

Multă vreme n'au îndrăznit să-i vorbească despre asta Mașei, care era în covalescență. Ea niciodată nu amintea de Vladimir. Câteva luni mai târziu găsind numele lui în rândul celor distinși și greu răniți în luptele dela Borodino, dânsa leșină, se temeau să nu aibă din nou temperatură. De data asta, slavă Domnului, leșinul nu a avut nici o consecință.

Altă durere o lovi; Gavril Gavrilovici muri, lăsând-o moștenitoarea întregei averi. Dar moștenirea nu o consola: ea împărtăși durerea cu Proscovia Petrovna, jură să nu se despartă de ea niciodată: Amândouă părăsiră **Nenaradova**, locul amintirilor dureroase, și se instalară într'o proprietate din...

Logodnicii și aici înconjurară drăguța și bogata logodnică; ea însă nu dădea nici unuia, nici cea mai mică speranță. Mama sa câteodată o sfătuia să-și aleagă un logodnic; Maria Gavrilovna clătina din cap și cădea pe gânduri. Vladimir nu mai exista; murise la Moscova, în ajunul ocupației francezilor. Amintirea lui se părea sfântă pentru Mașa. Cel puțin dânsa păstra tot, ce-i putea aminti despre el, cărți pe care le citise el, desenurile lui, note și versuri, copiate de el pentru ea. Vecinii aflând toate astea se mirau de constanță și curioși așteptau eroul, care trebuia să învingă credința dureroasă a acestei adevărate Artemisa.

In timpul acesta războiul s'a sfârșit cu glorie. Regimentele noastre se întorceau de peste graniță. Poporul le întâmpina. Muzicele cântau bucăți cuceritoare: „Vive Henri Quatre“, valsuri tiroleze și arii din Gioconna. Ofițerii plecați în campanie aproape copii, se întorceau crescuți în atmosfera războiului, cu piepturile pline de decorații. Soldații vorbiau voioși între ei, amestecând în convorbirele lor cuvinte nemțești și franțuzești. Timpuri de neuitat. Timpuri de glorie și admirație. Cât de puternic băteau inimele rusești la numele patriei. Cât de dulci erau lacrămile revederii! Cu câtă unire sufletească amestecam mândria poporului cu iubirea către suveran! Dar pentru el — ce momente!

Femeile, femeile ruse au fost atunci fără asemănare. Răceala lor obișnuită dispăru. Admirația lor era la maximum, când întâmpinând pe învingători, strigau: Ura!

Care din ofițerii de atunci nu recunoaște, că femeii ruse i-a datorat cea mai frumoasă și scumpă recompensă!...

In acest timp strălucitor Maria Gavrilovna trăia cu mama ei în gubernia... și nu vedea cum în ambele capitale se sărbătorea întoarcerea armatelor. In județe și sate admirația generală era, poate, mai puternică. Ivirea vreunui ofițer în aceste locuri era o sărbătoare rară, și curtezanului în frac îi venea rău în vecinătatea lui.

Am mai spus, că, cu toată răceala ei, Maria Gavrilovna era ca și mai înainte înconjurată de pretendenți. Totuși însă au trebuit să se dea la o parte, când s'a ivit în castelul ei, colonelul de huzari Burmin, cu Sf. Gheorghe pe piept și cu o paloare interesantă, cum vorbeau doamnele de pe atunci. Avea cam douăzeci și șase de ani. Venise în concediu la moșia lui care se găsea în vecinătatea satului Mariei Gavrilovna. Maria Gavrilovna îl deosebia de ceilalți. Față cu el obișnuita ei melancolie dispărea. Nu se putea spune că ea cochetează cu el; însă poetul, văzând purtarea ei, ar fi spus:

„Si amor non e, che dunche?“

Burmin era, într'adevăr, un tânăr foarte drăguț. El avea acea inteligență ce place femeilor; inteligență cuviincioasă și cu atenție, fin ironic, și fără nici o pretenție. Purtarea lui cu Maria Gavrilovna, era liberă și obișnuită, însă, în tot ce făcea și spunea ea sufletul și privirea lui o urmăreau. El avea o fire liniștită și modestă se spunea însă că fusese cândva mare ștrengar dar acest lucru nu schimba impresia Mariei Gavrilovna, care (ca toate damele tinere), cu plăcere ertau ștrengăriile, care dovedeau îndrăzneala și agerimea spiritului.

Mai mult ca toate însă, (mai mult ca delicateța lui, mai mult decât convorbirea lui plăcută, mai multe decât paloarea interesantă, mai mult decât mâna bandajată), tăcerea tânărului huzar ațâța mai mult curiozitatea și închipuirea ei. Ea nu putea să nu observe că ea i-a plăcut; de sigur și el cu inteligența și experiența lui, a putut să observe că ea îl deosebea de ceilalți: cărui fapt se datorește că nu l-a văzut la picioarele ei și n'a auzit încă declarația? Ce-l împiedica?

Timiditatea vre-o iubire sinceră și neseparabilă, mândria sau cochetăria curtezanului viclean? Asta era pentru ea ghicitoare. Gândindu-se bine, hotărî, că singura cauză era timiditatea, și se hotărî să-l încurajeze prin o atențiune deosebită, și, după împrejurări, chiar prin gingășie. Ea pregătea deslegarea cea mai neașteptată și cu nerăbdare aștepta minutele declarației romantice. Secretul ori de ce natură ar fi el, inima femeiască îl suportă greu. Acțiunea ei hotărîtoare a avut succesul dorit; cel puțin, Burmin căzu în melancolie, și ochii lui negri se opreau cu atâta foc asupra Mariei Gavrilovna, încât ei i se părea foarte apropiat momentul hotărît. Vecinii vorbeau despre căsătorie, ca despre un fapt împlinit, iar buna Proscovia Petrovna se bucura că în sfârșit fata ei și-a găsit un mire vrednic.

Intr'o zi bătrâna ședea în salon, când Burmin intră și imediat se interesă de Maria Gavrilovna.

— E în grădină, răspunse bătrâna, duceți-vă la ea, eu vă aștept aici.

Burmin plecă, bătrâna se închină și gândi: poate că azi se termină!

Burmin găsi pe Maria Gavrilovna lângă lac, cu o carte în mână, sub o salcie, îmbrăcată în alb, o adevărată eroină de roman. După primele întrebări Maria

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

12)

Tudor Vladimirescu înfricoșează un consiliu de boeri, cu ajutorul inginerului Gheorghe Lazăr, technician, care instalează o gură de tun atât de convingătoare încât după întâia bubuitură, chitită în curtea sfatului reacționar, boerii predau orașul fără opunere.

Cu intrarea lui Ipsilante în București, steaua lui Tudor începe să se încline și puțină vreme mai târziu se întunecă, după ce își imprimase o imagine de înaltă frumusețe eroică în istoria patriei.

S'a stins, la 26 Maiu, trecut prin iatagane nenumărate, cu sufletul sfâșiat mai dinainte de-o josnică trădare a propriilor lui trupe — și cu dânsul pieri una din făptuirile mari ale Valahiei — sfânt și soldat deopotrivă.

●

In acel sfârșit de Maiu era zăduf și moarte în aer, ca în cimitire. Anton Pann a primit atunci una din acele înfricoșetoare lecții cari schimbă cu totul pe oameni — se închidea ziua în casă, cu hârtii în geam, și stâmpărat din toate poftele lui tinerești, asculta neantul ce se deschidea la bâzâitul unei singure albine coprinsă între geamuri. Sub seară eșea pe străzile Bucureștilor și căuta cu orice chip undeva liniște. Intâlnea cunoscuți cari-l salutau, alții cari-l opreau să-i spună în ascuns ceva. Ajunsese un fel de nevoe sufletească pentru toți locuitorii orașului să se privească la întâlnire fără să-și spună un cuvânt și să se despartă cu un cuvânt care arăta cumplită mustrare în inimele lor :

— Să-l ierte Dumnezeu pe domnul Tudor...

Spaima aceasta pe care o presimțeau și pasările cerului, provenea din repeziciunea cu care se desfășuraseră lucrurile.

Iată nu sunt zece zile de când, într'un cort lângă mânăstirea Cotroceni, Tudor chemase pe Anton să-i vorbească :

— Am primit, dascăle, cuvânt dela cinstit părintele Petre Efesiul. Mi se spune că s'au plâns credincioșii de asprimea mea. Sunt aspru dascăle ? spune.

— Aspru...

— Atunci n'am decât a lăsa pe cei ce se plâng de mine, să se ducă. Indeamnă oamenii să mi-o spună curat...

Și Anton a reintrat în lagăr și a întrebat :

— Este care-va dintre voi nemulțumit ? E liber să fugă în noaptea asta de aici. S'a dat poruncă gărzilor să fie lăsat liber.

Tudor toată noaptea n'a dormit. Pitit într'un ascunziș el a văzut un zavergiu pocăit care fusese cu o zi înainte crunt bătut pentru nesupunere, oprind pe cei câțiva fricoși hotărîți să coboare în oraș.

— Inapoi, oameni buni. Nu-l părăsiți că-i trimis de Maica Domnului...

Și-și târa piciorul lui deșelat în bătae, dela om la om, împăcându-i și trimițându-i la culcare.

In noaptea aceea Tudor a veghiat iar când s'a ivit ziua a eșit din cort cu

---

Gavrilovna, înadins nu mai susținu convorbirea, provocând astfel o incurcătură reciprocă, din care nu putea să iasă decât printr'o declarație neașteptată și hotărîtă. Așa s'a și întâmplat : Burmin simțind greutatea situației lui, spuse că de mult a căutat ocaziunea să-și deschidă inima, și ceru câteva minute de atenție. Maria Gavrilovna închise cartea își plecă ochii în semn, că consimte.

— Te iubesc, spuse Burmin, te iubesc cu pasiune....., Maria Gavrilovna inroși și plecă capul în jos. Am fost neprevăzător, m'am lăsat plăcutei obișnuinți de a te vedea și auzi în fiecare zi (Maria Gavrilovna își aminti prima scrisoare a lui St. Preux). Acum e prea târziu să mă mai împotrivesc soartei mele ; amintirea dumitale, chipul dumitale gingaș și de necomparat va fi de acum inainte chinul și bucuria vieței mele ; îmi mai rămâne însă să îndeplinesc o datorie grea să-ți descopăr o taină îngrozitoare, care pune între noi o prăpastie fără sfârșit...

— Prăpastia a existat întotdeauna, întrerupse cu vioiciune Maria Gavrilovna, nicidoată n'aș fi putut fi soția dumitale.

— Știu, răspunse el liniștit, știu că ai iubit cândva ; dar moartea și trei ani de doliu... bună Maria Gavrilovna : nu te sili să-mi ei singura mângâere : gândul că ai fi consimțit să mă faci fericit, dacă...

— Taci, pentru Dumnezeu, taci. Mă chinui.

— Da, știu, simt că ai fi fost a mea, însă spre nefericire... sunt însurat !

Maria Gavrilovna privi la el cu mirare...

— Sunt însurat, continuă el, sunt însurat de patru ani, și nu știu cine-i nevasta mea, unde este ea, și dacă mă voi mai întâlni cu ea vreodată !

— Ce vorbești ? exclamă Maria Gavrilovna. Ce straniu ! Continuă ; pe urmă iți voi povesti... dar, fii bun, continuă.

— Pe la începutul anului 1812, spuse Burmin, mă grăbeam spre Vilna, unde se găsea regimentul meu. Odată venind la o stație de poștă, seara târziu, am dat ordin să-mi înhame caii în grabă, când deodată a început un viscol strașnic, și ingrijitorul poștei și vizitiul mă sfătuiau să aștept. Ii ascultai, însă o neliniște mă cuprinse, mi se părea că cineva mă îndeamnă. Viscolul nu se potolea ; ne mai putând răbda, poruncii din nou să înhame caii și plecai pe furtună. Vizitiului îi veni în gând să apuce pe un râu, pe unde scurta drumul cu trei vârste. Malurile erau întroenite, vizitiul trecu fără să bage de seamă, locul, unde trebuia să ieșim la drum, și astfel ne-am pomenit într'un loc necunoscut. Furtuna nu se potolea ; zării o luminiță și poruncii să meargă într'acolo. Ajunseram într'un sat ; lumina era în biserica satului. Biserica era deschisă ; lângă gard erau câteva sănii ; pe ușă umblau oameni. Aici ! Aici ! strigară câteva glasuri. Poruncii vizitiului să tragă la scară. Unde ai întârziat mă întreabă cineva : mireasa a leșinat ; preotul nu știe ce să facă ; noi eram gata să plecăm. Scoboară mai repede. Tăcând sării din sanie și intrai în biserică, slab luminată de două sau trei lumânări. Fata ședea pe o bancă într'un colț întunecat al bisericei, alta îi fricționa tâmplele. Slavă Domnului, spuse aceasta : în sfârșit ați venit. Numai cât n'ați omorît pe domnișoara. Preotul bătrân se apropie de mine cu întrebarea : Porunciți să începem ? — Incepeți, incepeți părinte, răspunsei eu distrat. Ridicară fata. Mi s'a părut drăguță... Ușurință de neînțeles de neiertat... am stat lângă ea în fața altarului ; preotul s'a grăbit ; trei bărbați și servitoarea susțineau mireasa și erau ocupați numai de ea. Ne-am cununat. Sărutați-vă, ne spuseră. Nevastă-mea își întoarse către mine fața palidă. Am vrut să o sărut... Dânsa strigă: „Vai nu-i el ! nu-i el !“ și căzu fără cunoștință. Martorii îndreptară către mine privirile speriate. Mă întorsei, ieșii din biserică fără nici o piedică, sării in sanie și strigai : „mână !“

— Doamne ! strigă Maria Gavrilovna; și dumniata nu știi ce s'a întâmplat cu sărmana dumitale nevastă ?

— Nu știu răspunse Burmin, nu știu numele satului, unde m'am cunnat, am uitat dela ce stație de poștă am plecat. Pe vremea aceia atât de puțină importanță dădeam nebuniei mele, că, plecând dela biserică, am adormit și m'am deșteptat dimineața la a treia stație de poștă. Servitorul care era atunci cu mine, a murit în campanie, așa că nu mai am nici o speranță să o regăsesc pe aceia, cu care am glumit atât de crud, și care acum este așa de crud răzbunată.

— Doamne, Doamne ! spuse Maria Gavrilovna, apucându-l de mână : dumniata ai fost ! și nu mă recunoști ?

Burmin deveni palid... și se aruncă la picioarele ei...

In românește de CONST. C. NICOLAU

ochii însângeraţi şi răi şi cu glasul lui aspru a spus oamenilor :

— Toţi cari nu s'au încrezut în mine au fost lăsaţi liberi să fugă astă noapte. Voi mi-aţi rămas credincioşi şi vă mulţumesc. Dar vă spun că de azi înainte oricine va încerca să fugă îşi va lăsa sufletul pe acest deal.....

Şi Anton revedea momentul de groază dela Goleşti, când căpitanul Iordache a eşit în pridvor şi a întrebat gloata de e mulţumită de Tudor. Atunci gloata păcătoasă a murmurat, iar căpitanul cuprins de amărăciune s'a dat prins.

Două luni Bucureştii au tânjit în întristarea acestei aventuri atât de jalnic şi omeneşte sfârşită.

Anton Pann nu mai părăsea chilia lui dela biserica Olari — şi din hârtiile muncite nopţi întregi, se ivi din tiparniţa lui Petre Efesiul o carte cu puţine foi: **„Cântări de stea"** şi alta **„La Sf. liturghie a marelui Vasilie"**, în greceşte şi româneşte.

Părintele Ghenarie Protopsaltul, printre cei dintâi, observă cu privirea-i ageră schimbarea petrecută în acest Anton Pann şi când Efesiul îi ceru lămuriri vorbi atât numai :

— „Nu ştiu, frate Petre, anume ce s'a clintit sau ce s'a pierdut în sufletul lui— dar s'a depărtat mult de cel ce-a fost înainte.

Efesiul stărui:

— In ce îi cunoşti prefacerea, părinte Ghenarie Pnotopsaltul, părea a alege din câteva răspunsuri unul, apoi se opri la atât :

— E mai puţin vesel ca înainte Anton Pann, iată tot, frate Petre.

XXIV

Amărăciunea aceasta cu o pricină atât de neprevăzută, se întrerupse printr'o întâmplare norocoasă : naşterea lui Lazăr.

Nici un nou născut nu aduce, din întâia săptămână trăsături prea asemănătoare cu părinţii, ştiut fiind că toţi au aceeaş frumuseţe speriată de prichindei de gumă roşie. Nici Lazăr, nu înfăţişa altă asemănare cu Anton Pann, decât unele strigăte ascuţite, foarte sus ridicate, ce dovedeau un glas predestinat, dacă nu şi o ureche pricepută.

Zamfira regăsea în obrazul încă nepronunţat al pruncului ei, câte ceva din fiecare amant din cei cinci-şase schimbaţi în anul ultim. Lazăr apărea, pentru dânsa, ca un rod obţinut dintr'o silinţă colectivă şi de aceea bănuia o întrecere de însuşiri bune în copilul ei.

Anton se îndoia ?

Nu încă.

(Peste vreo douăzeci de ani apucăturile desmăţate ale băiatului, şi lipsa lui de dragoste pentru tatăl recunoscut, îi dădură unele îndoeli. De aceea şi în testamentul dintâi îl scoate dintre moştenitori, iar la al doilea, înduplecat de supunerea lui Lazăr, îl îmbogăţeşte cu ceva din sărăcia lui de cărturar şi tipograf). O înţelepciune gravă pentru un bărbat tânăr ca Anton, îl îndemna să cugete astfel ·

— „Chiar de n'ar fi cu totul al meu, pruncul ce hodineşte nevinovat în scutece, încă am datoria să-l pătrez şi să-l cresc pentrucă Dumnezeu l-a scris în condica lui pe sama mea, Anton Pann —şi nu a altuia. N'are de unde şti Dumnezeu câte se pot întâmpla cu Zamfira, când eu umblu noaptea pela Deşliu şi aiurea. Doar mie o să-mi ceară socoteală de el şi nu celor ce săreau gardurile mele, la lătratul câinelui, spre dimineaţă".

Se petreceau lucrurile foarte bine, câtă vreme Lazăr ţipa în leagăn şi Zamfira nu-şi venise în fire din încercarea lui Dumnezeu, cu naşterea. Pruncul se tânguia ca la vreo trei sferturi de ceas fără întrerupere şi pe urmă s'auzea mângâietor glasul Zamfirei :

— Mâncate-ar maica ! Iar te-ai chişat pe tine, stârpitura mamei !

...Dar sănătatea frumoasă a Zamfirei reveni iute, fiindcă numai ovreicile se slutesc născând. Astfel viaţa de dinainte reîncepu mai năprasnică. Urmară câteva bătăi, câteva împăcări şi Anton hotărî să rupă frânghia blestemată ce-l ţinea legat cu atâta ocară de-o femee a cărei îndreptare nici nu se zărea.

Zadarnic încercară unii şi alţii să-l oprească. Răspundea la fel :

— Nu se mai poate; şi nici poarta mea cu păcură nu mai vreau s'o văd mânjită — iară pe uliţă, de-auzit, nu mai vreau să aud în urmă: „uite omul bun al dăscăliţei rea de c...", numai vreau...

Ceeace ar părea azi de mirare, dar pe-atunci trecea drept ceva foarte obicinuit în sinceritatea oamenilor şi-a vremii — e chipul cum Anton însuş avea să însemne la 1849, romanul căsniciei lui, tragic în desfăşurarea-i hazlie:

Eu cu întâia nevastă
Şapte ani trăind cu foc
N'am putut în lumea asta
Să leg două la un loc.
Chiar în ziua cununiei
A fugit şi m'a lăsat
Şi dealul mitropoliei
Necontenit l'am urgat
Arătând la judecată
Că ea pe altu-a voit
Şi cu mine cununată
Cu minciuni s'a pomenit.
Judecata porni silă
Cu biciu-a o 'nfricoşa
Gândind că va prinde milă
Asupra mea, ia aşa!
Dar geaba! Mijloc nu fuse
S'o facă a mă iubi
Că ea îndată se duse
Şi iarăş se osebi.
Judecata iar mi-a dat-o
Ea asemeni iar fugi;
Mii de ori a 'nfricoşat-o
Dar nu mă putu 'ndrăgi
Dacă vede 'n cea din urmă
Că vrea a se omorî
Judecata mi se curmă
Şi s'o las îmi hotărî
Astfel eu făcându-i voia
Prin înscris cu mărturii
Dându-i zestrea am rupt foaia
Şi de ea mă despărţii...

Zamfira îşi duse mai departe traiul cu un vărar din Tabaci, cu aceeaş nestâmpărată trezie a simţurilor — iar Anton Pann nu se mai arătă prin Bucureşti.

XXV

Până la 1827, cu toată dorinţa de-a iscodi în cărţi şi de-a munci altele, Anton nu făcuse prea mare lucru. Pornirea de a se risipi în dragostea femeilor şi în ameţeala uşoară a vinului, nu-i dăduse încă răgaz pentru a îndeplini ceva după visul său. Visul acesta era o prelungire pioasă a visului mamei, şi Anton, nu odată, se hotăra să înceapă.

Toate însă rămâneau la începutul lor sau se încheiau grăbit. Deaceea până în acest an, silinţa lui nu dăduse la iveală decât vreo trei broşuri, şi acelea destul de stângace.

Se vedea însă de pe atunci o stăruinţă şi o nemulţumire de el însuşi, ce aveau să-i fie mai târziu însuşiri de întâia însemnătate în viaţă. Aşa „Cântările liturgice", apărute la 1822, reapar la 1825 pentru a doua oară îndreptate, iar în anul morţii lui, 1854, pentru a treia oară, aproape desăvârşite, în orice caz, înţelept scrise şi îngrijit gândite.

Nu încape îndoială că plecarea din Bucureşti pentru a se aşeza ca dascăl domnesc la Romnicul-Vâlcei, se datora despărţirei de Zamfira, neuitată, vai, şi aproape încă de inima lui. E drept că mai târziu, cu puţin mai târziu, avea s'o uite, aşa cum le-a uitat pe toate, câte i-au trecut prin viaţă, fără să lase prea mare pustiu în urmă.

Noul dascăl sosi la seminarul din Romnic seara .Fără zăbavă, chiar de-a doua zi, începu să cerce glasurile seminariştilor, spre a-i împărţi după felul lor, mai subţire, mai puţin subţire, mai gros, din ce în ce mai gros, sau glas mijlociu.

Seminariştii nu arătau prea mare respect pentru dascălul din Bucureşti, unii chiar se strâmbau la el, poate pentrucă Anton nu avea nici înfăţişare, nici în vestminte, nimic monahal, ci mai degrabă părea un demnitar trezit tamnesam printre popimea măruntă a seminarului.

Elevii mai mari arătau chiar un fel de dispreţ întrucât, ziceau, „psaltul nu e mai de seamă ca preotul" şi alte de acestea. Unul din ei, monachul Nifon, învestit econom al episcopiei, nici vorbe nuşi îngăduia să schimbe cu dascălul Anton Pann, şi găsea răspunsuri înfumurate când noul venit cerea o lămurire.

Cu vremea tânărul Nifon s'a schimbat mult ajungând cu mila Domnului, cu sfatul boerilor şi cu ajutorul doamnei Bica Lahovary, mitropolit primat al ţării, cel mai aproape de Dumnezeu dintre muritorii vremii, prin locurile acestea.

Acum, seminarele din care ies în fiecare an nenumăraţi preoţi ce trebue să se roage pentru toată turma vinovată încredinţată lor, sunt nişte şcoli nespus de frumoase, unde dumnezeirea toată e scrisă în cărţi şi unde dogmele sunt recitate de domnii profesori.

Ingerii nu mai trec prin dormitoare ca să vază cu ochiul lor îngeresc dacă toate se petrec după cuviinţă, ci numai pedagogii şi monitorii cu „serviciul interior" în cap, şi cu lampa electrică în mână.

Pe vremea aceea însă, seminarul era un refugiu pentru copiii prea slabi ca să poată fi ostaşi, sau prea săraci ca să poată fi funcţionari. La aşa şcoală, canonul nu era ca acum o pedeapsă delicată, ci o adevărată nenorocire, ce nu putea veni decât dela un dumnezeu al bătăii corporale, nici decum dela Domnul sufletelor şi-al înţelegerii prin iertare şi pocăinţă.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

DISPUTE VECHI ASUPRA LUI SPENCER

E soarta filosofilor, ale căror teorii ajung prin natura lor „ad usum populi". Vrem să facem o distincțiune între filosofii cari, rămân, la un cerc restrâns de înțelegători și alții, cari sunt răspândiți, cu profunzime, în massele adânci ale intelectualității. Bunăoară Spencer, Marx, Freud și James, — recenți — văzându-și teoriile popularizate, afișate, îndeajuns de cunoscute, au avut, după urma acestui fapt, nu numai sentimentul rar al gloriei consacrate cât mai ales și sentimentul frecvent al mâhnirii și ocării.

Vom arăta azi ce s'a imputat lui Spencer, cu patimă, cu rea credință sau cu sinceritate. Ce furtuni de protestări și insulte a suportat Marx, ce tunete cad astăzi pe capul lui Freud, ce blesteme s'au aruncat asupra lui James, „acest conrupător de energii prin descătușare și desfrânare".

Nu e nevoe să le reamintim; ele se cunosc și explicația stă în insuficiența de cultură a celor cari prea mult i-au trâmbițat, adorat sau atacat.

Vă închipuiți însă acelaș spectacol de mahalagism intelecatual, cu teoriile lui Kant, cu doctrina lui Descartes, cu speculațiile lui Baruh Spinoza. Fără îndoială, că nu.

Filosoful și savantul Herbert Spencer, a cărei teorie filosofică asupra evoluției, și a cărui școală evoluționistă, a făcut cândva epoca, dând largi directive de îndrumare intelectuală unui șir de generații, a cunoscut observațiuni, unele drepte și sincere, altele pătimașe și inexacte, încă din timpul vieții. Strașnicul polemist care a fost Spencer, — și seria articolelor din volumul tradus cu titlul „Faits et commentaires" ne stă elocventă dovadă! — ar fi putut răspunde cum se cuvine, tăios și drept, acelui universitar italian, care deborda de cultură „stilizată", Antonio Labriola.

Sub inspirația maestrului Sorel, în colecția revistei acestuia, în scrisori de prețiozitate filosofică, Labriola ne vorbește de Kantianismul inconștient al lui Spencer, afirmând următoarele: „Anumite persoane, în Italia, nu pot face distincțiunea între savantul și filosoful Spencer nu pot să-și dea seama de ce se cuvine savantului și ce se cuvine filosofului, care, făcând scrimă cu categoriile ca „omogen" și „eterogam", „indistinct" și „diferențial", „cunoscut" și „necunoscut", ne apare el însuși ca o supravietuire, (vrea oare să spuie Lambriola, un strigoi? NR), adică când un kantian inconștient, când „o caricatură din Hegel".

Domnul Antonio Labriola nu este de loc nepoliticos! In altă parte universitarul apropie pe Spencer de Aristot și îi consideră pe amândoi filosofi populari de verbalism fără fund. „De fapt — crede Labriola — Aristot n'a fost decât un Spencer al timpului său care, printr'o simplă eroare de timp, a scris în grecește si chiar întrucâtva într'o greacă proastă!"

Ah! deștept e filosoful universitar! Cum știe el precis cum se vorbea pe vremea lui Aristot, cum înțelege el toate subtilitățile limbii grece vechi, cum distinge el toate nuanțele, cum remarcă el toate enormele greșeli de gramatică ale gravului ignorant Aristot!....

In altă parte tot Labriola observă că, „frazeologia lui Spencer este un fel de hiperfilosofie, care seamănă, cu o religie al cărei cult e închinat necunoscutului, despre care se afirmă deopotrivă și că e cunoscut și că e necunoscut, în ori și ce caz, obiect de venerație!"

Glume, insinuări, cuvinte rele.... la atâta doar se reduce „critica" universitarului italian.

Sorel — maestrul lui Labriola — urând el însuși pe universitari, isbește în Spencer, poate, din pornirea omului, care-și cunoaște egalul — ca metodă doar! amândoi nu sunt universitari! — uzând însă de acelaș procedeu ușuratec al lui Labriola: In **„Illusion du progrès"** spune: „hipotezele cosmologice ale lui Spencer sau Haeckel amuză astăzi persoanele învățate, după cum poveștile mitologice au amuzat aristocrațimea".

In **„Utilité du pragmatisme"**, tot Sorel ne vorbește, cu evidentă compătimire, despre Spencer care „a adoptat întotdeauna, cu entuziasm, tocmai ipotezele, pe cari nu le pricepea deloc".

Aceste observatiuni, însă, nu pot avea o valoare de documentație, fiind afirmate, credem.... în șagă!...

Să trecem la obiectiuni serioase.

La capitolul IX, volumul III din lucrarea tradusă de către Burdeau sub titlul „Essais de morale, de science et d'esthétique", capitol intitulat „Objections truchant les premiers principes et réponses", Spencer cercetează o serie întreagă de obiecțiuni, cari s'au adus sistemului său filosofic expus în lucrarea de bază **„Les premiers principes"** și dă răspunsuri de edificare. Pentru o mai deplină înțelegere a acestor obiecțiuni precum și a răspunsurilor date, socotim necesar să rezumăm, în chip fragmentar, cu totul succint, teoriile expuse în lucrarea amintită.

Lucrarea „Primele principii", un gros volum de peste cinci sute de pagini, conține două părți: una tratând despre incognoscibil și alta tratând despre cognoscibil. In capitolul I al primei părți, Spencer își pune problema raportului dintre religie și știință. Pentru el e o necesitate spirituală să avem în permanență două lumi de gândiri antitetice: religia și știința. Există adevăr și în religie și în știință. Ceeace nu mai poate explica știința intervine și explică religia. In modul acesta, sub aparența unui antagonism avem un acord complet între ultimile idei ale religiei și ultimele concluziuni ale științei. Ori și cine — dela sălbatec până la civilizat — și-a pus și își pune problema origimei și naturei universului. In privința originei universului, Spencer crede că putem face trei supoziții, și anume putem spune că: 1) sau există prin el însuși; 2) sau s'a creiat el însuși; 3) sau că a fost creeat de către o putere exterioară. **Ipoteza ateistă** a existenții prin sine înseamnă o existență curioasă, fără început; afirmația existenței prin sine nu este decât o negație indirectă a creațiunei și nu o explicare a originei universului.

Ipoteza panteistă a creațiunei prin sine, nu e susceptibilă de a fi concepută; aceasta implică ideea unor schimbări fără cauză, lucruri despre cari nu ne putem face nici o idee.

A treia ipoteză general admisă **ateismului** este: creațiunea de către o putere exterioară.

Dar, crede Spencer, nici religiunile, cari explică facerea lumii nu pot să ne facă deloc să pricepem adevăratul mister, adică origina materialelor, din cari universul a fost creat.

Producerea materiei eșită din nimic, iată adevăratul mister. O teorie a conconcepțiunei, ca să fie completă, ar trebui să ne explice nu numai cum s'a făcut materia, dar și cum s'a făcut spațiul. Ori nu se poate concepe în nici un fel nou existența spațiului. Aceste trei ipoteze, analizate critic, devin cu totul neacceptabile. Nu numai în privința originei, dar și a naturei universului, aceleași dificultăți găsim. Spencer subliniază faptul evident, că nu putem căuta cauza impresiilor produse în noi și de către noi, fără să nu ne ridicăm la ipoteza unei cauze primare. „Când ne gândim la cauza primară, — afirmă filosoful englez — trebue să admitem că ea este: 1) **infinită;** 2) **independentă;** 3) cauza primară trebuie să fie în toate sensurile **perfectă, completă, totală,** închizând în ea ori și ce putere și ridicându-se deasupra ori și cărei legi, cu o vorbă **absolută"**. Există o unanimitate completă la toate teoriile religioase, anume că lumea este un mister, care trebue explicat. Si Spencer conchide în sensul că: „misterul, pe care toate religiile îl cunosc, devine și mai transcendental; nu e un mister relativ, ci un mister absolut. Astfel religia și știința se pot reconcilia în acest punct, anume: **că puterea a cărei manifestare este universul pentru noi este cu totul de nepătruns"**. In capitolul „Ideile ultime ale științei". Spencer arată că însăși știința rămâne mută față de anumite chestiuni, pe cari nu le poate explica. Doctrina lui Kant ne prezintă spațiul și timpul, ca niste forme a-priorice ale cunoștinței. Dar — obiectează Spencer — cunoștința afirmă direct că timpul și spațiul nu sunt înăuntrul spiritului, ci în afară de el și pe urmă cum pot fi ele și **forme** ale cunoștinței și **materie**, obiect de cunoaștere? Aci e contrazicerea. Astfel rezultă că spațiul și timpul sunt cu totul incomprehensibile. Nu se poate răspunde precis nici la întrebarea, dacă materia este divisibilă la infinit sau nu. Materia, spune

Spencer, este tot atât de neînțeleasă în natura sa intimă, ca și spațiul și ca și timpul. Apoi ideile ce le avem asupra mișcării, nu sunt precise; ceeace se pare că se mișcă este în realitate staționar și ceeace se pare staționar se mișcă. „Mișcare înseamnă schimbare de loc, dar într'un spațiu fără limită schimbarea de loc este de neconceput, pentrucă și locul este de neconceput. In privința mișcărei ne aflăm mereu în fața vechei enigme a mișcărei și a repauzului".

Tot așa mai departe Spencer arată că nu putem atinge obiectiv nici una însăși; în ce constă conexiunea dintre forță și materie; nu putem ști apoi — în mod direct — dacă conștiința este finită în ce privește durata, pentrucă nu putem atinge efectiv nici una din limitele sale. Procesul gândirii necesită un subiect, care percepe și un obiect, care este perceput. Cunoașterea personalității nu este interzisă de către chiar natura gândirii, căci cum putem admite că noi ne putem percepe propriul nostru eu sufletesc, când conștiința noastră ar trebui să joace rolul antagonic și imposibil de subiect și obiect în acelaș timp. Și iată cum, ne spune Spencer, știința nu poate rezolva problemele cele mai principale, cari i se pun.

Mai departe Spencer își desvoltă tema lui cunoscută asupra relativităței ori și cărei cunoștințe. El constată că pe măsură ce civilizația a făcut progres, a crescut și convingerea că inteligența omenească nu este capabilă de o cunoștință absolută. Infinitul și absolutul, propriu zise, sunt de neconceput pentru inteligența noastră. Intr'adevăr cum remarcă filosoful Hamilton „a gândi înseamnă a condiționa, a distinge, a limita". Or infinitul și absolutul nu pot fi concepute de către inteligența noastră.

Spencer conchide, în ce privește studiul pe care-l face asupra incognoscibilului, constatând posibilitatea și necesitatea reconcilierii științei cu religia, ambele admițând o realitate a cărei natură este cu totul insondabilă. „Progresul inteligenții — socoate Spencer — întotdeauna a fost dublu. Două stări antitetice răspund la înfățișări deosebite ale existenței, care face obiectul gândirei noastre. Dacă concepția noastră asupra naturii, dintr'un punct de vedere, constitue știința; concepția noastră despre natură, din alt punct de vedere, constitue Religia; în modul acesta religia și știința sunt în mod necesar corelative; reprezintă stări antitetice ale conștiinței, cari nu pot exista separat".

Partea II-a, cum am spus, se ocupă cu problemele cognoscibilului.

In primul rând Spencer caută să definească filosofia, și face afirmațiunea rămasă celebră: „Cunoștința cea mai simplă este a ști neunificat; știință, a ști parțial unificat; filosofia, a ști complet unificat". In această parte Spencer cercetează chestiuni de filosofie generală, despre spațiu, despre timp, materie, mișcări și forță.

Mai departe stabilește în mai multe capitole celebra sa lege a evoluțiunii, ajungând la această formulare finală: „Evoluția este o integrație de materie însoțită de o risipire de mișcare, în care timp materia trece dela o omogenitate indefinită, incoherentă, la o heterogenitate definită, coherentă, și în care timp mișcarea deasemenea suferă o transformare analoagă".

In altă parte, filosoful englez dă o definiție mai clară evoluțiunii: „Evoluția se poate defini: o schimbare a unei omogenități incoherente într'o heterogenitate coherentă, în urma unei risipiri a mișcării și integrații a materiei". Drept concluzie finală a lucrărei sale, Spencer afirmă, că sistemul său filosofic nu este nici materialist, nici spiritualist și că spiritul și materia — în definitiv — nu sunt decât semne ale Realității necunoscute.

Obiecțiunea filosofului **Caird** se referă la marginile cunoștinții; el socoate că e contrazicere între a afirma marginile cunoștinții și a afirma un șir de cunoștințe. „Când declarați spiritul uman — spunea Caird — neputincios să înfrângă limitele lumii finite, nu trebue oare să presupunem că dumneavoastră, autorul acestei declarațiuni, ați și trecut peste aceste limite? Critica spiritului nu poate fi făcută decât tot de către spirit și acest instrument este, cum îl pretindem, limitat și defectuos, ca atare și rezultatul cercetărilor sale va suferi de aceleași viții". La aceste obiecțiuni serioase, Spencer recunoaște că inteligența nu-și poate dovedi propria sa competință, pentrucă în tot lungul discuției ar trebui să-și postuleze această competință. Totuși el crede că ea își poate dovedi în unele materii incompetința. Și aceasta în două feluri: 1) făcând să se vadă că afirmațiile demonstrației sunt în contrazicere, sau 2) arătând neputința rațiunii de a ajunge la o concluzie în unele chestii. Și pe cale experimental-deductivă și pe cale rațional-inductivă se poate ajunge la concluzia că sfera rațiunei e mărginită. Ființa în sine și în afară de ori și ce relațiune scapă gândirei, pentrucă nu poate fi supusă procesului gândirei, „Cât privește — spune Spencer — cu destulă abilitate — a pune la îndoială dreptul ce-l are rațiunea, de a pronunța un astfel de verdict contra sa însăși, în ce privește aceste probleme transcendente, înseamnă a-i pune la îndoială puterea de a trage din premize date o concluzie valabilă, cu alte cuvinte înseamnă a-i atribui o incompetență universală, de unde rezultă, inevitabil, o incompetință particulară asupra chestiunei". („Essais de morale, etc., pag. 320).

Mausel impută lui Spencer că în ceea ce privește concepția sa asupra religiei, a abandonat marile principii ale lui Hamilton — distincțiunea între cunoștință și credință. La aceasta Spencer răspunde și el că înțelege prin credință, cuvântul ce se întrebuințează de obicei pentru afirmările conștiinței, despre care nu putem aduce nici o probă: unele fiind nedemonstrabile, fiindcă sunt baza oricărei demonstrații; altele, pentrucă ne lipsesc argumentele necesare. Urmează o serie de alte obiecțiuni, asupra cărora nu vom insista din lipsă de spațiu, dar le vom enumera pentru a le evidenția importanța: obiecțiunea lui **Max Müller** asupra originii ideilor; obiecțiunea lui **Hodgson** asupra naturii timpului și a spațiului; obiecțiunea lui **Martineau** asupra determinării ideii absolutului, etc. și curioasa dar interesanta obiecțiune a lui **Quarterly Revievo** prin care autorul este acuzat că favorizează scepticismul și că răstoarnă bazele unei morale sănătoase, prin negarea unui adevăr absolut și prin relativitatea ori și cărei cunoștințe. La care Spencer răspunde, oarecum dând înapoi, că el nu e partizanul unui relativism absolut al cunoștinței și că dacă a stabilit o margine a cunoștinței e tocmai pentru a determina adevăratele puteri de cunoaștere ale inteligenței De altminteri în lucrările conservatorului Spencer se găsesc multe elemente de oarecare anarhism moral și social. Le-am arătat, cu citate suficiente în articolul nostru: „Anahronismul lui Spencer". publicat în revista **„Ideea europeană"** din 1 Iunie 1926).

Disputele acestea, cari s'au dat în jurul teoriilor lui Spencer, n'au alterat cu nimic faima filosofului englez. Poate pentru vremea sa, ele l-au evidențiat, l-au prezentat, l-au remarcat chiar.

Popularitatea lui Spencer vine poate și din larga sa toleranță intelectuală. Nu spunea el oare că „în ori și ce eroare rezidă un sâmbure de adevăr?" Dar ni se pare că între relativismul intelectual al lui **Spencer** și relativismul pragmatic al lui **William James** ca **și** pozitivismul echivoc al lui **Auguste Comte,** există numeroase puncte de legătură. Ne propunem cândva să le subliniem.

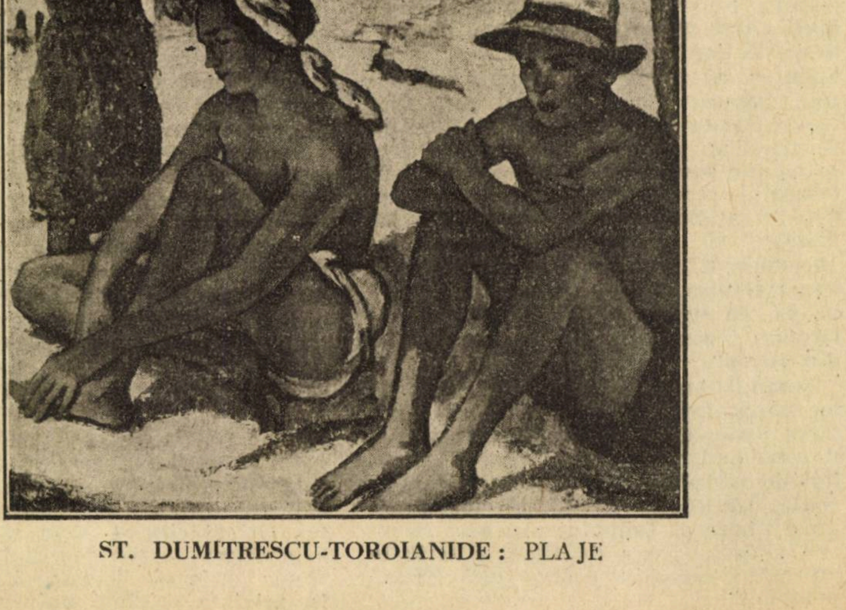

ST. DUMITRESCU-TOROIANIDE: PLAJE

plastica

SALONUL ATENEULUI. PICTURA

Expun aci peste o sută cincizeci de nume şi numărul lucrărilor — picturi şi sclupturi — întrece cifra de patru sute. Dintre toate acestea numai o parte poate face în mod serios obiectul unei discuţii critice. Multe din celelalte ar fi putut lipsi fără prejudiciu pentru prestigiul unui ansamblu, principial, atât de bine intenţionat şi prezenţa lor nu poate fi scuzată decât de graba în care juriul a fost silit să opereze selecţiunea într'un spirit mai mult de solidaritate profesională şi sub obsesiunea preocupării d'a evita bănuiala exclusivismului de tagmă înfloritor în general în celelalte manifestări colective patronate de solicitudini oficiale sau oficioase.

Ca toate începuturile Salonul Ateneului trebuia să aibă slăbiciunile lui.

Nădăjduim însă, pentru cel mai apropiat viitor, că auspiciile competinţelor călăuzite de buna credinţă şi spiritul bunei confraternităţi vor înlătura scăderile acestui început.

Pe cât va permite spaţiul, voi încerca să menţionez nume şi lucrări dintre cele mai demne de atras luarea aminte a publicului asupra lor.

Burada Severo. Prezintă cinci pânze, mai mult portrete. De remarcat „Marioara", „Ionel" şi „Amicul meu", în cari desenul corect e ajutat de un colorit luminos, căruia dominanta căutată a unui ton ori afinitatea tonalităţilor, în general oferă prin gama totală, un caracter unitar şi o notă de vioaie sobrietate la care contribuie şi aspectul mat al pastei evitând dulcegăriile cu asprimea şi consistenţa unei facturi personale.

Cardaş G. Un real talent care merită o deosebită atenţie. Foarte emotiv prin plasticitatea lucrărilor sale, dintre cari „Biserica Sf. Nicolae" şi „Iarna", sunt remarcabile începuturi ale unei sincerităţi cercetătoare ce nu se lasă ispitită de efectele ieftine. Desen solid, compoziţie inteligentă, unitate de viziune, colorit cumpătat şi viguros.

Katargi Georges. Miniaturist uimitor. „Palatul arab", cu profuziunea lui de microscopice detaliuri pe minusculă pânză, nu e numai o pildă de răbdare, dar una de înţelegere a mijloacelor decorative pe o construcţie ce nu neglijează nimic din cerinţele plastice.

Creţulescu Honoriu. Cu multe şi variate subiecte. Talent real în căutarea propriei sale personalităţi, colorit mai mult îndemânatec decât unitar pe un desen conştiincios. Cu oarecari sforţări d'a cerceta surse emotive mai ascunse — şi deci mai personale — ne-ar oferi poate lucruri remarcabile.

Belizarie D. Cunoscutul pictor bizantinist care a împodobit cu arta lui numeroase biserici monumentale — unul din puţinii cunoscători ai **frescei** — expune pe lângă un studiu de artă bizantină cu cizelaturi de aur, şi câteva lucrări de şevalet din cari remarc în deosebi „Mânăstirea Aninoasa" cu colţul tainic de umbră ispititoare în preajma bătrânelor ziduri scăldate 'n soare.

Ardeleanu Coman. „Portretul Iosefinei" avantagios deosebit în întreaga lui concepţie şi factură de restul lucrărilor d lui Coman Desen urmărit, veleităţi de construcţie şi simplificare în colorit simpatic.

Băncilă Octav. Colorit viguros, dar descusut, laborioasă preocupare de desen, perseverent în lupta cu materia rebelă şi trecând adesea peste punctul de oprire, d. Băncilă e o pildă de stăruioare sinceritate.

Constantinescu St. Cu două pânze în cari personalitatea se invederează nesilit prin coloritul legat, plasarea armonică a maselor bine definite într'un efect unitar.

Canisius Richard cu multe desenuri colorate şi aquarele. Cele dintâi în deosebi au calităţi de compoziţie, bine puse în pagină, cu vădite intenţii de caracter Prea puţina consistenţă şi impreczie în valoraţia planurilor înrudesc lucrările sale cu ilustraţia.

Chirovici Gh. Lucrări cu subiecte specific româneşti, simpatice prin sinceritatea şi simplitatea lor. „Vatra din Argeş" în atmosfera prielnică subiectului. Tonalităţile patinate din celelalte înclină spre decorativ

Artachino Const. Multe lucrări cu variate subiecte dominate de nota exotică a Dobrogei noui. Desen urmărit sub colorit uşor şi în general rece. Capul „Tânărului turc" nu e lipsit de caracter.

Ene Nicu. Remarc portretul „Fecioara" pentru desenul conştiincios, cu vizibile preocupări de construcţie şi soliditate. Coloritul nesigur promite totuş pe viitor calităţi de sobrietate.

Grant E. Nicolae. Interioarele d-sale sunt „miniaturi în mare". Natura urmărită fără alegere şi fără încercarea d'a-i surprinde laturile cari fac frumosul specific fiecărui lucru. Meticulozitate de rutină şi dexteritate.

Pan Icanid. Nu expune „hore" şi bine face. Cele două peisagii în negru (ulei), îl reprezintă mai avantagios.

Loghi Kimon. Trei mici bucăţi mai consistente şi mai puţin dulcegi în colorit ca de obiceiu.

Manea Grigore. Foarte îngrijit. Micul „Nud" e remarcabil prin calităţile de compoziţie, desen solid, colorit viguros pe cât de sobru şi legat. „Curăţind cartofi" mai puţin emotiv, fără să fie lipsit de calităţi plastice.

Murnu Ary. Indrăgostit de imensitatea munţilor cu crestetul pierdut în nori. Subiectele în general pastorale lipsite de căutarea mijloacelor isbitoare sunt simpatice prin sinceritatea simpatiei cu cari artistul le priveşte.

Petrescu Costin. Dintre cele şapte subiecte variate — imediat remarcabil prin nota nouă ce aduce între celelalte pânze ale d-sale e tabloul de dimensiuni respectabile cu serenade din alte vremi: „Pe sub fereastra mândrei" evocatoare prin convergenţa neaşteptată a mijloacelor către rezultatul căutat. Compoziţia în general, bine echilibrată. Tonalităţile verzui de lumină nocturnă pe consistenţa zidurilor, cele trei puncte de lumină roşietică abil dispuse, grupul de lăutari sub balcon — sunt reuşit legate. Numai grupul din stânga primului plan ameninţă să rupă unitatea.

Pavelescu Dimo, sculptorul expune aci şi câte-va desene perfect reprezentative prin scrupulozitatea lor, ale sculpturii d-sale

Petrescu Dragoe. Trei pânze dintre cari „portretul d-nei P." îl reprezintă cu mai multă autoritate. Desen studiat, colorit sobru şi unitar, fără efecte ieftine pentru sufragiile snobismului.

Petresca Mogoş. Interesant cu miniaturi cărora nu le lipseşte pe lângă coloritul agreabil nici o factură constructivă, impresionantă pe suprafeţe aşa de reduse.

Sârbu George. Subiecte cu pescari, impresii spontane, deaproape simţite, cu mult caracter local şi colorit adequat la specificul subiectului.

Strâmbu Ipolit. Portrete. Conştiincios căutător al desenului, colorit măsurat fără ieşiri isbitoare, păstrător neînduplecat al tradiţiilor dominate de spiritul academic.

C. VLAD.

Gazetaria

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

INCHIDEREA STAGIUNEI

Teatrul Național a intrat în vacanță. E necesară o recapitulare.

In cursul stagiuinii acesteia, directorul Teatrului, d. Corneliu Moldovanu și-a continuat programul, dând atenție deosebită pieselor românești. Intr'adevăr, din 18 piese noui, 10 au fost românești. Iși îndeplinește astfel Teatrul Național, rolul său de îndrumător al dramaturgiei românești.

S'au jucat „Răsvan și Vidra", „Omul cu mârțoaga" — 60 reprezentații cel mai mare număr de reprezentații ale unei piese românești, — „Coppelia", „Prometeu", „Omul de zăpadă", „Luminița", „Meșterul Manole", „Pavilionul cu umbre", „Dochia" și „Cleopatra".

S'au făcut excepțional de frumoase montări pieselor „Răsvan și Vidra", „Coppelia", „Dochia" și „Cleopatra".

Și nu-i lipsit le interes să spunem, că au avut un real succes piesele „Omul cu mârțoaga", „Omul de zăpadă" „Pavilionul cu umbre" și „Răsvan și Vidra".

S'au reluat piesele românești: „Păiajenul", „Patima roșie" și „Anuța".

S'au jucat piesele străine: „Comedia fericirii", „Cyrano de Bergerac", „Păpușile", „Invierea", „Iuliu Cesar", „Lorenzaccio", „Rața sălbatecă" și „Bava africanul".

S'au reluat piesele străine: „Sapho", „Phedra", „Insitutorii", „Femeea îndărătnică", „Doamna cu camelii".

S'au făcut montări mari, impozante, — ceeace trebue să determine excelente cuvinte de laudă și direcției de scenă — în piesele „Comedia fericirii", „Lorenzaccio", „Iuliu Cesar", „Invierea" și „Cyrano".

Credem, că suntem în nota justă, spunând că au avut succes „Comedia fericirii", „Păpușile", „Lorenzaccio", „Rața sălbatecă" și oarecum „Cyrano".

Și în această stagiune a fost excelentul ciclu de piese, în care a jucat Marioara Ventura. Despre jocul acestei mari artiste, despre triumfurile ei succesive am scris la vreme.

Stagiunea, care s'a închis, s'a remarcat prin stăruința directorului Corneliu Moldovanu de a stimula afirmarea tallentelor românești dramatice (autori), prin îndemnurile de joc superior, la care a contribuit și Marioara Ventura; prin afirmarea unor tineri artiști și desigur printr'o mare artă de montări fastuoase.

Poate că în privința aceasta, Teatrul Național a făcut cele mai însemnate progrese.

Moral deci bilanțul este mai mult decât satisfăcător.

Material, — după lămuririle d-lui Corneliu Moldovanu — bilanțul este echilibrat.

Criza financiară, firesc a avut repercusiuni și la teatru.

Cert e, că în comparație cu alte teatre, bilanțul financiar al Naționalului, e într'o vădită superioritate.

B, C,

O CARTE REVOLUȚIONARA

Este aceea a d-lui maior Al. Gh. Orleanu, Focșani, 37 Cuza-Vodă, purtând sugestivul titlu: „Perle și Comori", poezii noi, de toate genurile, cuprinzând 3 părți. Partea 1-ia. Lirice de tot felul. Partea 2-a: Sociale: Fabule, Satire și altele. Partea 3-ia. Instructive: Știință și Filosofie.

Trebue să mărturisim că acest volum, format din 3 părți — cari sunt, reunite într'una singură — deși fiecare începe dela pagina 1: așa prima parte cuprinde 32 pagini, a doua tot 32 pagini iar partea III 40 pagini. — **încheierea și capitolul despre Ortografia întrebuințată,** constituie o altă parte a volumului, pe care ne mirăm că autorul n'a numerotat-o (această ultimă parte are numai XII pagini) constituie un eveniment în publicistica noastră postbelică, atât prin fondul poeziilor, cât, mai ales, prin forma lor de-o autentică noutate. Pentru ca să înlesnim cititorilor să-și dea seama de temeiul afirmațiunii noastre, ne vom permite să desprindem câte-va crâmpeie din încheierea autorului, pus la sfârșitul volumului, în loc de prefață.

„Acesta este primul volum din **totalitatea** poeziilor scrise de **mine,** în lunga **mea** viață... Vârsta înaintată, pe de o parte, iar pe de altă parte desgustul ce 'mi produce, felul cum se scriu, poeziile de astăzi, Lipsite de orice artă și ideal.. cu un vers kilometric, iar altul milimetric, rupt adeseori din precedentul și nu arareori, terminat sau format chiar, întreg versul prin câte-o conjucțiune, adverb sau propozițiune... In acest prim volum, (căci vor urma și altele N. R.) am tipărit 63 bucăți, de **toate** genurile împărțite în trei părți, fiecare având numerotația sa specială, începând cu pagina 1..."

Suntem cu totul de părerea autorului în ceeace privește poezia modernă, care este pur și simplu caraghioasă — vorbe goale, sforăitoare, înșirate fără nici un rost, fără rimă, nici măsură.

In schimb poeziile d-lui maior Al. Gh. Orleanu, Focșani, 37, Cuza Vodă, au un ideal și un scop **bine determinat,** sunt ușor de înțeles, iar citirea lor este foarte curgătoare, **fără** înghițiri de noduri, în timpul.. cititului, și **nici** nevoie de **lungi** opriri, spre a pricepe ceeace a vrut să înțeleagă autorul.

Bine face autorul că atrage luarea aminte a cititorilor ca, în cazul când cunoștințele ce le au nu le-ar permite să înțeleagă poeziile filosofice și științifice din partea a 3-a și chiar și a unora din partea a 2-a, să nu le înfunde prin dulapuri, ci să le treacă altora — profesori, studenți, sau alți intelectuali — cari speră autorul (și pe bună dreptate (N. R.) nu vor regreta că le vor fi citit.

Autorul termină încheierea cu următorul regret.

„Rog încă pe toți scriitorii și critici", să ia în discuție aceste, prime poezii tipărite, făcându-le cea mai severă critică, **dar** fără patimă **însă** și semnând totdeauna, spre a putea ști și **eu,** cui datoresc onoarea acelei critici, meritată sau nu, căci anonimii pot fi **și** niște simpli rău voitori **și deci suspectați".**

Ne declarăm de perfect acord cu autorul. Un critic trebue să fie fără patimă și să semneze totdeauna ce scrie, să aibă curajul opiniei. Altfel e demn de a fi suspectat.

In cadrul riguros restrâns al acestor pagini, vom căuta să ne conformăm aidoma recomandațiilor d-lui maior Al. Gh. Orleanu, inutile de altfel, deoarece suntem permanent călăuziți de principiile pe cari ilustrul poet milcovean le preconizează cu o atât de subtilă scrupulozitate.

Spuneam că volumul d-lui maior Al. Gh. Orleanu, Focșani 37, Cuza-Vodă, constituie un adevărat eveniment în poezia noastră de după războiu. In primul rând, d-sa ușurează (ori eventual suprimă) sarcina istoriografilor și criticilor de mai târziu, indicând cu preciziune unde a locuit, împrejurările, locul și momentul în care a scris fiecare poezie, până în a indica ziua (stil vechiu și nou), luna, anul, apoi ora și secunda).

Prima poezie din volumul I, partea I-a, **Sub umbre de gene,** e scrisă la Băile Bălțătești, la 22 Iulie 1892, ora 3.45, p. m., pe când Plânsul codrului e scrisă Joi 22 Martie 1923, ora 4 p. m. și începută pe str. I. C. Brătianu (autorul nu ne-a precizat localitatea !).

Inspirația la poezia **Doamnei E. F.** i-a venit autorului datorită faptului că o doamnă Natalia D-tor Maior Palauz scrisese câte-va **prea drăguțe** versuri, într'un ziar din Botoșani, **încântătoarei** sale amice, D-na Eliza Căpitan Frunză.

D-l maior Al. Gh. Orleanu a înțeles serviciul imens pe care-l poate face posterității, menționând la sfârșitul fiecărei poezii amănuntele acestea excepțional de prețioase pentru critica impresionistă, care ține seamă de toate elementele și condițiunile în care s'a produs opera de artă respectivă.

Tatonările și nesiguranțele cari sunt încă la baza cercetărilor de istorie literară ar căpăta o importanță deosebită și un rost de fecundantă investigațiune științifică în clipa în care toți artiștii or face la fel ca d-l maior Al. Gh. Orleanu.

Nu ne înșelăm desigur când recunoaștem în bravul poet-oștean de care ne ocupăm pe cel dintâiu scriitor care încearcă și în acelaș timp izbutește cu succes să înlesnească criticii viitoriste posibilitatea unor cercetări precise și pline de orizont.

Maiorul Al. Gh. Orleanu e, după cum arată titlul volumului și subtitlurile fiecărei părți, poet liric, social și instructiv. Mărturisim că ne este greu să ne rostim categoric asupra genului în care coarda sensibilității d-sale poetice are o rezonanță mai amplă și mai personală, o vor arăta aceasta alții cu mai multă autoritate și în lumina unei alte perspective.

Nu putem însă trece cu vederea prospețimea inspirațiunii în poeziile lirice,

literara

o seama de cuvinte

Jean Louis Vandover se găsia bolnav într'un mic oraş din Provence şi trebui să recurgă la ajutorul unui medic local. Boala nu era tocmai gravă, totuşi Vandover începuse să-şi piardă răbdarea. Doctorul său îl încuraja cu generozitate.

— N'aveţi nici o frică. Şi eu am suferit de aceiaşi boală şi am scăpat.

— Da, dar d-voastră aţi avut alt medic, răspunse scriitorul.

●

Spurgeon, celebrul predicator englez, murind, următorul aviz a fost pus pe uşa bisericei unde predica de obicei:

„Spurgeon a plecat spre cer, în această dimineaţă, la ora zece".

Apoi o mână nerespectuoasă scrise dedesubt:

„Ora trei după amiază. Nu a sosit încă. Incepem să fim neliniştiţi. Petru".

●

Charles Baudelaire, marele poet, era formalist în toată puterea cuvântului.

Intr'o zi, croitorul său intră în camera poetului şi-i ceru plata unei datorii.

— Domnul meu, zise supărat Baudelaire, nu aveţi oare nici o idee cum trebue să se poarte cineva în buna societate? Cum puteţi să-mi prezentaţi nota de plată când mă aflu la dejun? Dacă aveţi afaceri cu mine, trebue să vă anunţaţi mai întâi.

Croitorul eşi şi făcu cum i se spusese. Baudelaire privi cu atenţie, prin monoclul său, cartea de vizită a croitorului şi-i zise degajat:

— Spune domnului, că nu sunt acasă.

●

Cineva spuse lui Sarah Bernhardt.

— Aveţi un păr albă, doamnă!

Sarah se apropie de oglindă, examină cu atenţie firul de păr alb, oftă apoi uşurată şi zise:

— Slava Domnului că se află în coada mea falşă!

bazar

MUSSOLINI ŞI VOIAJURILE

Mussolini a imaginat un mijloc, foarte simplu şi în acelaşi timp ingenios de a permite tinerilor fără avere să vadă diferite ţări. Un ordin recent al „ducelui" a obligat pe toţi căpitanii vaselor de comerţ să pună la dispoziţie două locuri pe bord tinerilor italieni îndrăgostiţi de orizonturi noi. Ei pot să-şi aleagă locul de plecare şi de sosire sau să debarce în timpul drumului. In ceeace priveşte celelalte, 18 sau 20 de lire pe zi le sunt suficiente.

Această inovaţie permite tinerilor cari aparţin burgheziei şi se destinează profesunilor libere sau afacerilor, de a se bucura de agrementele unei educaţii privilegiate. Mussolini repetă adesea tinerilor partizani, această deviză: „Cartea şi puşca fac pe perfectul fascist". Acum ar putea adăoga acestor două mijloace de perfecţionare, un al treilea: voiajul.

SEMNALMENTE INFAILIBILE

Poliţia canadiană a pus de curând în vigoare transmisia telegrafică a amprentelor digitale, mulţumită unei metode imaginată de şeful Biuroul de Identificaţie criminală din Ottawa.

Pentru acest biurou, care centralizează toate ampretele, numele individului nu înseamnă nimic, căci rău-făcătorii şi-l schimbă cu uşurinţă. De semne mult mai sigure se folosesc poliţiştii. Şi când dintr'un punct oarecare al Canadei, se cere comunicarea unei amprente, Ottawa telegrafiază o descripţie, din care profanul nu înţelege o boabă, dar care pentru iniţiaţi se luminează datorită unui cod stabilit.

Biuroul din Ottawa posedă actualmente 171.450 de amprente de criminali şi deci tot atâţi indivizi de supraveghiat. In timpul primelor nouă luni ale acestui an, au putut să fie operate graţie acestui sistem o sută cinzeci şi şase de identificări.

plasticitatea formei şi ironia de o fineţă ce aminteşte de Musset şi Heine:

„— Stăi !.. Opreşte fetişoară !.. Aci
[este vama ţărei !...
„— Te strecori, cu contrabanda, acum
[la căderea serei ?...
„Fă-te încoace, la bădiţa !... ca să-ţi
[vămuiască sânii...
„Gura, ochii şi chiar părul... Te-au
[lăsat să treci ciapcânii ?
(„Contrabanda dragostei").

Nici valoarea înalt culturală a poeziilor instructive nu o putem de-asemeni lăsà nemenţionată.

Subiectele sunt luate din domeniul ştiinţelor naturale, fizico-chimice, al astronomiei, din sociologie, etc., etc.

Descompunerea apei (de pildă).

„Iar apa descompusă, atunci în elemente.

„Hidrogenul şi ocsigenul cum şi alte ingrediente.. sau mişcarea solară:

„Soarele se mişcă" (Duminică, 30 Octombrie, ora 6 şi 33 minute).

sau revolta planetelor bolşevice contra soarelui capitalist:

Muncitoarele planete: Neptun, Uranus şi Saturn.

Jupiter, Marte, Pământul, Venus şi Mercur cel spân.

(Autorul atrage atenţia că a admis rima aceasta slaba Saturn şi Spân — numai pentru a nu schimba ordinea în care sunt înşirate planetele, căci, de bună seamă că Neptun s'ar fi potrivit mai bine ceva, cu Saturn sau şi cu spân, dacă nu ar fi fost, suszisa consideraţie).

In cazul când umilele noastre observaţiuni vor izbuti să suscite un interes (ce se cere larg şi necondiţionat) şi să sugereze o cât de palidă imagine, rândurile acestea îşi vor avea motivat tonul lor entuziast şi rostul de a fi prezentat o autentică personalitate poetică.

MIRON GRINDEA

caricatura zilei

CUMINŢENIE

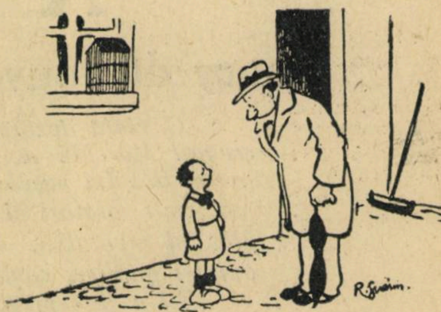

— Nicule, tu ai fost cuminte? Ce isprăvi ai făcut săptămâna asta?

— Am dat canarii la pisică.

(Le Rire)

REGRET

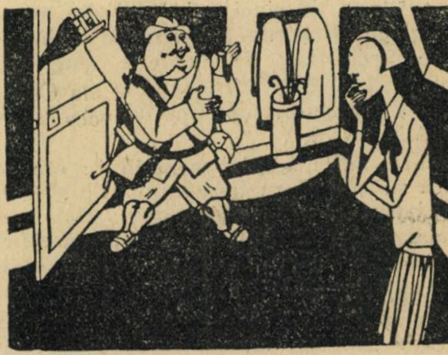

— Victorio, scumpă Victorio! priveşte, am pescuit, o... albişoară.

— Vai! ce rău îmi pare că n'am ştiut. Nu aşi mai fi cumpărat 2 kgr de crap.

SUPLIMENT

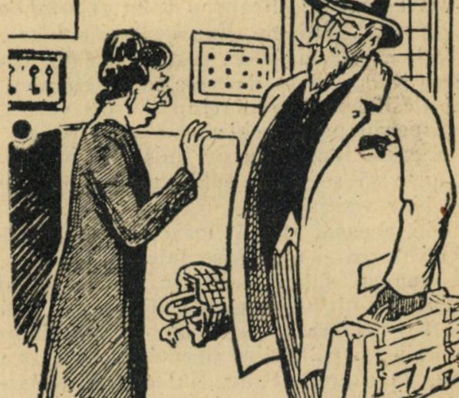

— Pentru ce mi-ai socotit preţul camerei, mai scump de cât anul trecut?

— Da! dar v'aţi mai îngrăşat puţin. Deci trebue să plătiţi în plus: supliment.

(Dimanche ilusstrée)

cărți redate în extrase

VIATA FURTUNOASA A LUI MIRABEAU

Henry de Jouvenel

O viață dezordonată, o viață de martir genial, persecutat de propriul lui părinte, cruntul Marchiz de Mirabeau, — care prin trecerea-i la Curtea Regelui Franței, și-a purtat fiul din pușcărie în pușcărie. Mirabeau, marele scriitor și filosof și unul dintre cei mai mari oratori ai Franței și ai lumei chiar, prin elocința sa convingătoare, acest glas al revoluției, a condus Franța apărând pe regi, când se clătinau, sau arătându-i opiniei publice, când erau abuzivi.

El a fost pregătitorul marei revoluțiuni, din care a eșit epoca înfloritoare a renașterii franceze, cu ideile noui de egalitate și fraternitate, cari au schimbat temeliile lumei întregi.

Mirabeau s'a născut la 9 Martie 1749 în castelul din Biqnon, după treizeci de ore de chinuri sfâşietoare ale mamei sale. S'a născut cu doi dinţi, cu doi dinţi ca şi Ludovic XIV.

La vârsta de cinci ani, tatăl său, marchizul de Mirabeau îl surprinse în bucătărie înconjurat de slujitorii castelului, istorisind cu însufleţire bătălia dela Cassano a bunicului său. Copilul evoca gloria Mirabeilor.

Marchizul nu-şi iubea copilul: era o mică stârpitură cu faţa ciupită de vărsat. Fu internat într'un pensionat. Mai degrabă i-ar fi convenit o casă de corecţie.

Marchizul de Mirabeau publicase **Amicul oamenilor** care stârni admiraţia tuturor saloanelor şi se traduse în toate limbile .Această lucrare făcu ca agricultura să devie la modă.

Mirabeau, pe când îşi făcea serviciul său militar, fiind surprins de colonelul său făcând curte soţiei sale, fu internat în închisoarea din insula Ré. Tatăl său ordonase un tratament din cele mai severe. Dar Mirabeau câştiga repede simpatia comandantului închisoarei şi putea părăsi adesea închisoarea sa.

Mai târziu intră ca sublocotenent în legiunea Lorenă şi avu ocazia să-şi arate virtuţile şi cunoştinţele sale militare.

Marchizul de Mirabeau trăia separat de soţia sa, „Madame Xantipe" era foarte cicălitoare. Scenele ei, dezordinea din camera sa, uşurinţa de a se arăta cu pieptul desfăcut, faţa ei ciupită de vărsat, exasperau pe marchiz.

Această femee nu se linişti cu vârsta. Ajunse să se ofere soldaţilor în trecere şi chiar vizitiului ei.

Din această cauză, marchizul, se despărţi de ea şi o închise într'o mânăstire. Şi mama soţiei sale fu deasemenea închisă într'un castel, fiica sa mai mare declarată nebună şi condamnată într'o mânăstire perpetuă, fiica sa a doua la cheremul său, fiul cel mare exilat şi privat de numele său, a treia fică expediată după un bărbat aproape dement. Amicul oamenilor nu era şi amicul alor săi.

Mirabeau îşi amintea cu durere de viaţa sa. Incercările de a se apropia de marchiz erau zadarnice. Marchizul refuza să primească pe „nebun".

Dar situaţia familiei sale începu să-l neliniştească. Putea să se producă mai multe procese. Trebuia puţină diplomaţie. Marchizul se gândi la fiul său al doilea, pe atunci de 16 ani. Gabriel ghici repede în cuvintele tatălui său, secretul revenirei sale în graţiile părinteşti. Işi luă rolul de arbitru în familie.

Şi reuşi să se înţeleagă cu toţii, cu tatăl, mama, fraţi şi surori. Toţi îl copleşeau cu elogii.

Sub inspiraţia tatălui său întreprinse o împăcare şi mai uimitoare, acea de a restabili armonie între liberalism şi feudalitate.

Tânărul conte de Mirabeau, restabilit în numele său, titlurile şi privilegiile sale, plecă la Versailles pentru a-şi face intrarea sa la Curte.

Mirabeau ajunse la Versailles, decis să cucerească Curtea, fără să uite pe M-me du Barry, să uimească pe rege prin concepţiile sale militare şi de a obţine cel puţin un regiment cu care să câştige victorii.

Aşteaptă să fie prezenetat. Aşteptarea fu lungă. La Curte toată lumea vorbea în şoapte. Mirabeau zise vecinului său:

— Suntem la liturghie. Mareşalul de Richelieu îi zise: — Să ne bucurăm, domnule, că astăzi se vorbeşte încet la curte. Pe timpul răposatului rege nu se vorbea de fel.

— Ar trebui să aştept domnia viitoare, spuse Mirabeau. Şi cuvintele lui fură repetate mai departe. Lumea privea pe insolent cu o curiozitate deosebită.

Dar se anunţa d-na du Barry. Mirabeau o salută. la răspuns favorita zise: — Majestatea Sa este atât de bună de a primi şi pe ţărani. Ducele de Nivernais îi spuse drept consolare: — Contesa nu vă cunoaşte... — Oh! zise tânărul om, aceasta nu mă împiedică de a-i consacra lucrarea ce o pregătesc ca o urmare a aceleia a tatălui meu — Şi cum se va întitula, întrebă amabil ducele, — **Amica oamenilor**.

Regele apăru dar se retrase fără a spune un cuvânt.

Mirbeau se gândea la pensionul lui. N'avea de cât să câştige curtezanii, ca odinioară camarazii săi.

Şi iată-l amestecându-se în conversaţii, făcând glume. Se spunea despre el că e mai spiritual decât întreaga curte.

Tatăl său se temea, de oarece era un pericol de a avea prea mult spirit. Dar Mirabeau continuă în mod glorios de a petrece trei zile pe săptămână la Versailles, asista la baluri, spectacole, la jocuri. Invăţă că arta de a trăi se confundă cu arta de a împrumuta. Restul săptămânei şi-l petrecea prin bibliotecile Parisului, iar noaptea alergnâd după fete.

In Provenţa cunoaşte pe d-şoara de Mariqnuane. Trecea drept foarte bogată. Pentru Mirabeau căsătoria îi oferea libertatea şi un mijloc de a se îmbogăţi.

Mirabeau acceleră lucrările şi căsătoria fu celebrată cu mare pompă la Aix. Toţi căpătaseră cadouri. Dar Mirabeau nu avea decât datorii. Trebuia să se împrumute.

Marchizul furios recurse la leit-motviul său: „lettre de cachet".

Un ordin al regelui condamna pe Mirabeau să nu mai iasă din castelul său şi mai târziu este pus sub interdicţie.

Mirabeau pe când se afla la o petrecere atacă cu puternice lovituri pe un calomniator al sorei sale.

O nouă plângere, inculpat de asasinat şi dovedea în acelaş timp nesupunerea sa la ordinul de exil. Pentru a-l sustrage justiţiei trebuia să se recurgă la „lettre de cachet".

Când Mirabeau fu arestat termina un Essai asupra **despotismului**.

SOPHIE DE MONNIER

Captivul nostru se gândea să scape din fortăreaţă. Dar era foarte greu. Asupra sa mai exista şi un decret de arestare, apoi creditorii săi puteau iarăşi să ceară închiderea sa.

Tatăl său şi soţia sa aveau tot interesul ca închisoarea sa să se prelungească; era o păsuială în privinţa datoriilor.

In fortăreaţa sa, în acel „cuib de bufniţe" Mirabeau se plictisea. Comandantul însă îl privea ca un oaspete. Era liber pe jumătate. Putea să treacă în Elveiţa, să-şi cumpere cărţi, să vâneze. Scrise un **Tratats de Mitologie**, un **Memoriu asupra salinelor Franche-Comté;** totuş are timp să facă vizite şi să meargă la baluri. Comandantul său nu este invitat fără el. Cunoscu astfel pe Sophie de Monnier. Soţul ei foarte bătrân. Ea avea 20 de ani şi cea mai mare dorinţă de a iubi. Când începu Mirabeau să vorbească, ea nu mai ştia dacă este urât. Şi Mirabeau vedea la ea pasiunea cu care îl asculta.

Mirabeau se gândeşte mereu la libertatea sa. Scrie mereu tatălui său. Dar amicul oamenilor se temea ca el să nu vie în ajutorul mamei sale pentru a-şi recâştiga libertatea şi averea. De asemenea soţia sa gusta deliciile unei văduvii fără doliu.

In disperarea sa Mirabeau îşi petrece vremea lângă Sophie de Monnier. Şi ea îi cade în braţe.

In acelaş timp un ordin dela Paris căuta pe autorul **Essai-ului asupra despotismului.** Şi pentru că Gabriel nu mai avea voe a părăsi fortul ; dispăru.

Un roman extraordinar de aventuri.

Mirabeau se refugiă în apartamentul d-nei de Monnier. La cel mai mic zgomot se ascundea într'un cabinet printre rochiile ei. Oficiul de santinelă îl făcea complicea tradiţională a adulterului: camerista. Dar a treia zi fu nevoit să fugă. Şi revenea noaptea. Intr'o noapte îl suprinseseră servitorii. Se scuză faţă de d. Monnier, atât de bine încât fu crezut. Fu un succes oratoric. A doua zi de Monnier avu bănueli, şi ordonă o pază severă.

Dar soţia sa numai era timida de odinioară, se prezentă plină de îndrăzneală scandalizată de bănuială şi ceru, pentru a fi în mai bună siguranţă, să se ducă la Dijon la părinţii săi. Sophie era supravegheată. Şi noaptea dormea cu o soră a sa, o călugăriţă care o ţinea legată de picior cu o panglică şi astfel trezită la cea mai mică mişcare suspectă. Dar Sophie trăgea mereu de paglică nelăsând-o să doarmă de fel, încât sora sa renunţă la mijlocul acesta.

Sophie sări din pat spre a merge la un bal să se întâlnească cu amantul ei, fără să-i pese de pioasa familie consternată.

Mirabeau care era urmărit, fu descoperit şi din nou închis.

Dar Mirabeau evadează şi trece frontiera şi Sophie după mai multe tentative de fugă fără succes, reuşeşte, travestită în haine bărbăteşti să treacă călare frontiera.

Amanţii nu mai îndrăsnesc să iasă afară din casă. Marchizul este furios. Insărcinează un inspector de poliţie cu prinderea fugarului. Dar „sceleratul se mută în fiecare zi, posedă secretul de a-şi pierde urma şi va pustii lumea cu talentele sale detestabile“. Şi amanţii fug în Olanda .

Trebue găsit însă mijlocul de a trăi. El face traduceri, ea dă lecţii de italiană. După o lună Mirabeau parvine să câştige un ludovic pe zi. Este mândru.

O lucrare a sa : **Avis Hessanilor şi altor popoare ale Germaniei vândute de principii lor Angliei,** provoacă o mişcare de opinii şi polemici.

Landgraful de Hessa-Cassel, vându într'adevăr 6000 hesani Angliei pentru a merge în America să lupte contra insurgenţilor. Mirabeau invită populaţia la revoltă. Mai scrie Memoriu în care cere abbolirea servituţii. libertatea presei, tolerante religioasă, şi un **Aviz Hessanilor** care este un plan de revoluţie.

Poliţia îi descopere. Procesul contra sa se sfârşi printr'o condamnare în contumacie la decapitare, iar Sophie închisă tot restul vieţei şi rasă în cap.

Amanţii sunt arestaţi şi puşi sub escortă. Sophie fiind însărcinată este internată într'o casă de corecţie şi la ordinul poliţiei. Mirabeau închis în fortul din Vincennes.

Patruzeci şi două de luni de închisoare. Viaţa celor doi amanţi era jalnică. In scrisorile lor pline de tandreţe şi desperare îşi plângeau toată viaţa lor. Mirbeau pentru a scăpa de demenţă îşi ocupa spiritul fără încetare. Citeşte, scrie, învaţă greaca, engleza, italiana. In scrisorile sale de dragoste dizertează asupra filozofiei, moralei, igienei, recomandaţiuni de tot felul privitoare la fiica sa, Sophie-Gabrielle.

Redactează la memorii, traduce din Tacite, scrie tragedii, istorioare, o istorie a lui Filip II, scrieri medicale asupra inoculărei, tratate militare, compoziţii critice, o lucrare **Scrisorile şi închisorile Statului** şi mereu scrisori de dragoste.

El voia însă să trăiască. Se înăbuşea. Şi se mai temea să nu-şi piardă vederea.

Marchizul de Mirabeau simţi urgenţa de al libera, se temea de a nu fi liberat fără permisia sa. Şi Mirabeau fu liber.

DIN PROCES IN PROCES

Mirabeau reuşeşte să pătrundă în mânăstirea unde se afla Sophia. Cei doi amanţi se vedeau după patru ani. Ea era schimbată şi el, printr'un fenomen extraordinar, crescuse în închisoare. Absenţa, durerea, mizeria. anii de mânăstire şi închisoarea, făcură din ei, doi străini.

Patru nopţi, închişii se căutau în zadar să se regăsească. Sunt descoperiţi. Sophie îl roagă să fugă. Şi afară el respiră. Avea sete de libertate.

In drama politică ce se desfăşoară, Mirabeau arde de dorinţa de a juca un rol. Nu poate uita că este condamnat la moarte.

Marchizul consimţi să-l primească. Era şi obosit de această luptă contra a lor săi, care-l ocupă toată viaţa. Il primi chiar cu un entuziasm părintesc.

Se încercă revizuirea procesului, dar Mirabeau voia ca şi Sophie să fie scoasă din cauză. Se prezentă în oraşul unde fu condamnat. Mare vâlvă în oraş.

Magistraţii fac bloc contra sa. Mirabeau se irită şi lansează memorii publicului peste capul tribunalului. Ordinul de întemniţare este reînoit. Dar el continuă să se apere. Ajunge teroarea oraşului şi a magistraturei. Se redactă o tranzacţie prin care sentinţa contra lui Mirabeau şi a Sophiei este declarată „neavenită“, soţii Monnier separaţi de corp şi bunuri.

Mirabeau îşi face intrarea în castelul părintesc. Focuri de armă, în onoarea sa. Fu o intrare solemnă.

Soţia sa se consola jucând comedii. Trecând de cea mai bună actriţă din provincie. La vestea că Mirabeau a sosit toată lumea se teme să nu fie lipsită de distracţiile lor şi jurară s'o apere. Se mobilizează 23 de avocaţi şi întreg oraşul contra sa. La proces, Mirabeau emoţionează, toată lumea plânge şi e convinsă că un complot s'a format pentru a despărţi pe soţi. Tribunalul dă câştig de cauză lui Mirabeau. Iar campania nu încetează. Se face apel. Acum Mirabeau cere o mînăstire pentru soţia sa. Şi tribunalul hotărăşte separaţia soţilor.

UN POLEMIST SARAC

In toamna anului 1783 Mirabeau se găseşte la Paris în războiu cu secolul său. Marchizul nemai având puterea de a-l mai închide, se demite solemn din autoritatea sa părintescă în mâinile regelui.

Mirabeau încearcă să ridice interdicţia. El n'a venit pe lume pentru a face viaţă dulce compatrioţilor săi. Scrie memorii, pamfete, îi lipseau banii. Cearta cu tatăl său, îl apropie de mama sa. Iscăleşte pentru ea o poliţă pentru 30.000 franci şi încasează 19.000 de franci. Işi cumpără cai, are servitori, metrese şi adoptă un copil.

Bărbaţii se plâng că soţiile lor sunt seduse.

Amantele sale recurg la procedee ingenioase pentru a scăpa de gelozia bărbaţilor lor. Una era mereu însoţită de o tânără, d-şoara Nehra pentru a scuza vizitele lui Mirabeau. Dela prima dată când văzu acest monstru se retrase de spaimă. Dar în curând se amoreză de monstru. Se duse să trăiască la el şi făcu ordine în viaţa lui dezordonată.

In August 1784, Mirabeau cu d-şoara Nehra şi Coco (copilul adoptiv) debarcară în Anglia. Naţiunea britanică se găsea în prada unor grave frământări. In parlament leaderii discutau liber impunându-se poporului şi regelui. Ce exemplu pentru patria sa.

Broşura sa **asupra libertăţei Escantului** ostilă Austriei, făcu mult rău reginei. Fu acuzat ca plecat pentru a scrie contra Franţei. D-şoara Nehra veni drept la Veraillles la marele maestru de „lettres de cachet“. Graţia sa mişcă pe ministru şi ministrul înduplecă pe suveran. Mirabeau putea veni în Franţa.

Dar Mirabeau trebuia îndepărtat din Franţa. I se dete misiune pe lângă Curtea Prusiei. Plecă la Berlin.

In Franţa în timpul acesta se pregătea adunarea Naţională. Plecă în ţară. Luptă pentru abolirea privilegiilor. Dar tentativa sa e condamnată.

Mirabeau vrea să lupte pentru rege contra nobleţei. Nimeni nu înţelege mai bine ca el consecinţele revoltei privilegiaţilor care va isca revoluţia. Un singur rol rămâne posibil lui Mirabeau acela de „a instrui naţiunea“. Şi acuză pe miniştrii cari compromit creditul statului în manevre de bursă, contribuind la „bancruta inevitabilă“. Strigătul său de alarmă nelinişteşte adunarea şi pe rege Şi un nou „lettre de cachet“ fu emis contra sa. Mirabeau fuge în Anglia. Aci publică marele său tratat **Monarchia prusiană.**

Este chemat din exil şi poporul îl primeşte triumfal.

Majoritatea parlamentului se imobilizează pentru aşi apăra privilegiile ameninţate. Mirabeau are planul său, să coalizeze autoritatea regală cu poporul contra privilegiaţilor. Şi idea sa fixă : **Statele generale.** Se simţea în plină forţă.

Furia aristocraţiei contra sa este desperată. Mirabeau publică **Corespondenţa secretă** din Berlin. Stârneşte un scandal diplomatic şi un frumos succes de librărie şi astfel obţine fonduri în vederea alegerilor apropiate.

Un nou „lettre de cachet“ contra sa, dar care nu se poate executa din cauza spiritelor agitate. Partizanii săi pleacă la Aix pentru a anunţa sosirea amicului poporului. Populaţia îl aclamă. Entuziasm general. La Marsilia îl aclamă

20.000 de oameni. Ferestrele sunt scump închiriate. I se aruncă polmieri, lauri şi ramuri de măslini. Oamenii sărută roţile trăsurei sale. După câteva zile Marsilia este revoltată. Mirabeau este însărcinat a calma spiritele. Puterea regală abdică în faţa puterei elocinţei sale.

Şi Mirabeau prin autoritatea sa crează miliţia burgheză. Se lipesc afişe cu **Avizul lui Mirabeau poporului din Marsilia.** Marsilia se calmează şi se supune. Aix se revoltă. Sunt morţi şi răniţi. Mirabeau fuge la Aix şi predică pacea. Ordinea se restabileşte şi aci.

Vin alegerile şi este ales. Scoate ziarul său, **Jurnalul statelor generale** în care arată greşelile miniştrilor şi curţei de natură a compromite Statele generale. Acest ziar anunţa libertatea presei, căci apăru fără a cere autorizaţie.

La 5 Mai 1789 Mirabeau apare cu alţi deputaţi în sala rezervată Statelor generale.

REVOLUŢIA

Cu toate acestea deputaţii din Tiers-Etat, a doua zi nu găsiră în marea sală nici nobilimea, nici clerul.

Cele două clase priveligiate nevoind să lucreze în comun se retrăseseră într'o sală vecină şi deliberau cu uşile închise.

— Să ne constituim în Adunare naţională, exclamă Mirabeau. Dar majoritatea se teme de ruptură. Mirabeau ţine mai multe discursuri înflăcărate. Insă, din nenorocire, regele şi regina îl dispreţuesc. Aristocraţia îl consideră renegat şi Tiers îl suspectă de a fi un aristocrat. Mirabeau se va impune tuturora. El considera nobleţa, adevăratul duşman al regelui şi poporului.

Adunarea recunoaşte în el, conducătorul.

Din cauza obstrucţiunei claselor privelegiate Adunarea naţională lâncezeşte. Franţa începe să se agite.

Mirabeau se decise la o ultimă somaţie a nobleţei şi clerului, de a participa la şedinţe. Zadarnic.

Atunci deputaţii Tiersului jurară de a nu se separa şi a se aduna oriunde împrejurările o vor cere până ce Constituţia se va stabili pe baze solide. Adunarea era constituită.

Isbucneşte revoluţia. Curtea se gândea să înăbuşe răscoala. Acumulase trupe în jurul Parisului.

Mirabeau apare la tribună pentru a denunţa aceste preparative ale războiului civil. Este aclamat şi însărcinat a cere printr'o adresă retragerea trupelor.

Tot regatul este cuprins de teamă Curtea, adunarea şi poporul are teamă Satele ard castelele, grâul dispare, oraşe le asediate de panică şi foame.

In mijlocul acestui vârtej universal, singur Mirabeau este calm. Revoluţia pentru el este constituţia. Regatul însă nu are nici constituţie, nici cod. Ii trebue legi. Trebue să regenereze puterea regală şi s'o concilieze cu autoritatea naţională.

Acesta este scopul lui Mirabeau.

Situaţia devine disperată. Bancruta ameninţă Statul. Incercările de împrumut au eşuat.

Tezaurul este gol. Dar Adunarea tergiversează. De trei ori marele orator se sue la tribună, cere urgenţa unei „dictaturi provizorii" pentru ministrul de finanţe.

Adunarea acordă decretul. Deşi Mirabeau cucereşte guvernul Adunărei îşi dă seama de pericolul iminent.

Mirabeau deşi îşi dă seama de pericol, luptă fără odihnă a salva situaţia. Dar Curtea nici odată nu l-a urît şi calomniat ca acum. Nu are timp să se apere. Grija sa este a guverna revoluţia şi-n loc de o catastrofă să iasă o nouă ordine.

Mirabeau ia iniţiativa unui şef de guvernământ.

Propune şi face să se voteze o lege pentru a reprima răscoala.

Mirabeau e obosit. Lupta aceasta neîncetată pentru salvarea patriei, indiferenţa Curţei şi nobilimei, zădărnicia eforturilor sale şi sătul de aplauzele Adunărei, îl fac să simtă oboseala.

Revoluţia era în toi. Regina abia acum se gândeşte la Mirabeau. Şi cum a luptat pentru a impune ideile sale Adunărei, el va lupta acum pentru a le impune reginei sale.

La înapoierea lui Mirabeau, regina tremură de groază se crede prada acestui monstru. Dar când Mirabeau vorbeşte rgeina nu-l mai recunoaşte. Farmecul vocei sale o cucereşte. Inima tribunului tresare. Simte dorinţa să moară pentru această femee.

— Doamnă, strigă el, monarchia este salvată. Şi Mirabeau speră în curând să guverneze Franţa cu colaborarea Mariei-Antoaneta.

Acum scopul lui Mirabeau era să răstoarne pe Necker. Mirabeau îl atacă şi Necker dimisionează. Criza este deschisă Mirabeau trimite note peste note Reginei. La Fayette se interpune. Şi în timp ce Mirabeau se îndepărtează de curte, acesta se reîntoarce la nobilime.

Şi excesele reîncep. De data aceasta Mirabeau se agită.

Discursul său nelinişteşte pe regină. Mirabeau devine omul zilei. Este aclamat pretutindeni. Şi Iacobinii îl aleg preşedintele lor Din nou curtea se teme, din nou tribunul este convins şi asigură pe Maria-Antoaneta de mijloacele sale de „a concilia libertatea publică cu autoritatea regală".

Nu este Mirabeau care se schimbă, ci situaţia Dar de când a pierdut speranţa de a guverna Franţa, este cuprins de o agitaţie febrilă.

Suferinţele fizice îl sfâşie. Şi Mirabeau atunci se precipită cu frenezie în plăceri.

Când Mirabeau se duce la Adunare, este aclamat frenetic şi vechii săi inamici îi fac amendă onorabilă. El devine în ochii tuturora, cum spune Göethe, „un Ercule al Revoluţiei".

Omagiile populare, succesele sale politice fac să fie ales preşedintele Adunărei naţionale.

Işi recâştigă liniştea şi forţa deodinioară. Elocinţa sa e superbă, intimidează şi uimeşte. Toată lumea recunoaşte în el pe şef.

El este suveranul ales de poporul francez .

ULTIMA FURTUNA

Accesele de durere şi febră reîncep. Medicul este chemat. I se prescrie o bae. Un moment calmant, se crede vindecat şi pleacă la teatru. Aci durerile revin. Cu multă greutate se târăşte pân'acasă. Medicul îl găseşte abia respirând cu faţa umflată şi făcând mari sforţări de a-şi stăpâni durerea. Calmantele îl mai liniştesc. Rumoarea publicului mulţumit de buletinul medical se auzea.

Couvulsiunile revenirä în timpul nopţei.

Parisul era disperat. Noaptea fu atroce. I se lăsă sânge. Toate încercările erau inutile. Masca morţei se întipărea pe faţa sa. Pulsul era imperceptibil. Mâinile sale îngheţase. Se înăbuşea. Nu mai vedea. Spasmele îl scuturau.

Se auzi un bubuit de tun. Tresări.

— Sunt funerariile lui Achile? strigă el şi începu să vorbească. Şi vorbi toată noaptea în delir, şi suflând greu. Şi mai zise: — Duc cu mine doliul Monarchiei. Dimineaţa chemă pe secretarul său şi când acesta auzi bătăi în uşe crezând că vine să i se anunţe moartea tribunului, se străpunse cu cinci lovituri de cuţit. Era un semn al durerei universale. Mulţimea plângea.

Un om tânăr îşi oferi sângele său. Parisul era plin de devotament şi dragoste Regele cerea, de două ori pe zi noutăţi.

A doua zi dimineaţa Mirabeau spuse medicului: — Amicul meu, voi muri azi. Chemă valetul şi ceru să fie bărbierit şi patul dus lângă fereastră.

Amicii săi intrară în cameră. Le dădu ultimele sale recomandaţiuni.

Agonia calmă până atunci, devine înspăimântătoare. Mirabeau făcu semn că vrea să scrie ceva şi pe o hârtie scrise: Să dorm. Ceru opium.

Intinse pumnul strigând: — Oh! medicii.

Ochii i se măriră. O convulsiune supremă îl ridică în sus şi recăzu.

Nu mai respira.

Parisul deveni o noapte de răscoală. Oamenii strigau, plângeau, ameninţau, trăgeau focuri de armă la întâmplare.

Mulţimea bănuia un atentat şi doria răzbunare. Trebui să se facă autopsie care nu convinse pe nimeni.

Trei sute de mii de oameni urmară corpul dus de doisprezece sergenţi din garda naţională.

Corpul lui Mirabeau fu depus, aşa după cum decise Adunarea Naţională, în Pauteon.

Şi când se descoperi printre hârtiile regelui notele lui Mirabeau, Convenţia ordonă de a fi retras din Pauteonul francez şi a pune în locul său pe Marat.

Şi într'o noapte corpul lui Mirabeau fu îngropat în Cimitir fără semn şi fără nume şi n'a mai fost găsit niciodată.

t.

Libraire Plon-Paris

Crème Simon

OGLINDA DVS.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde intradevăr in porii pielei
invioreazǎ epiderma, o mlădiază
şi avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menţine
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 24
10 Iunie 1928
5 Lei

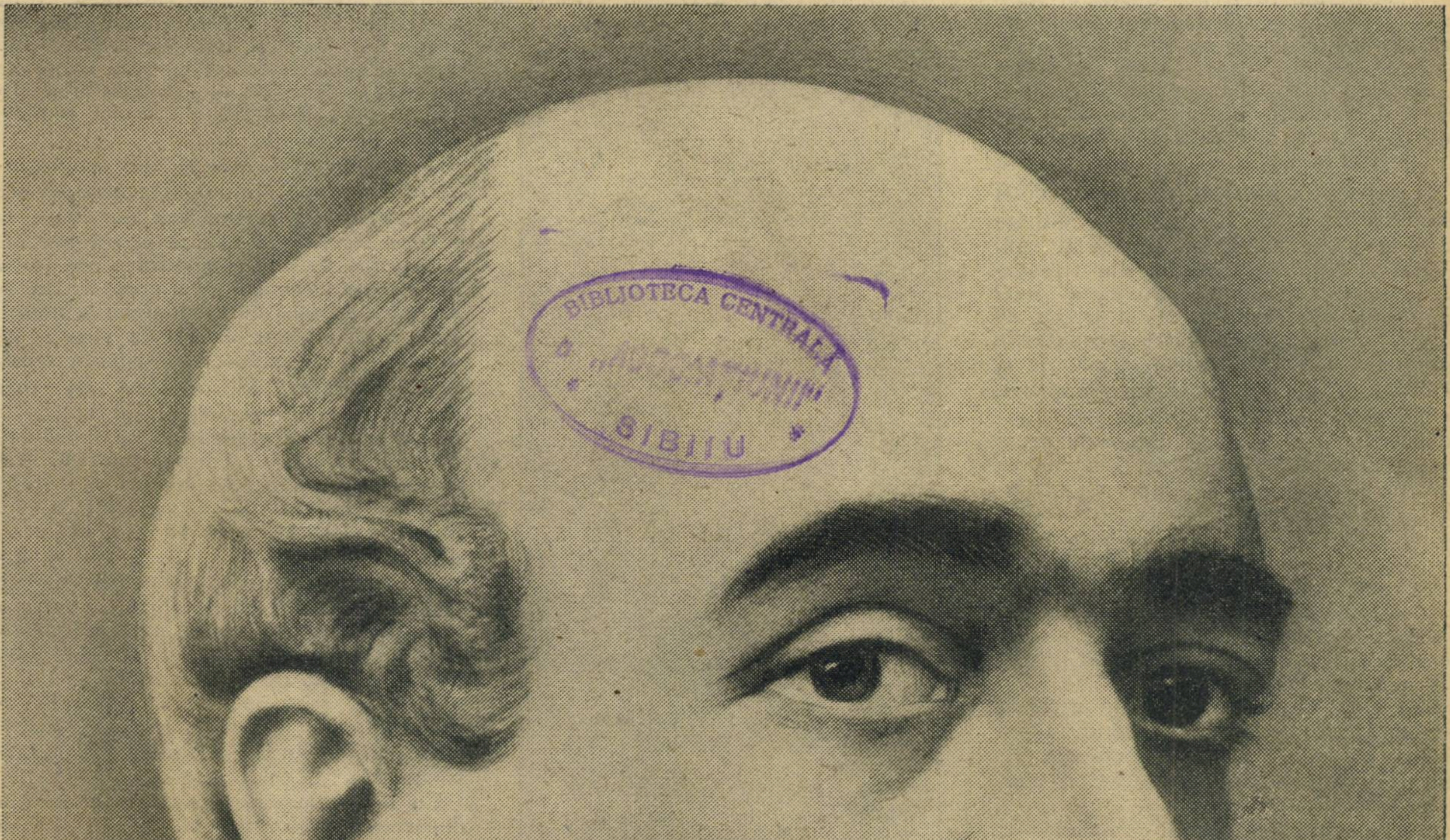

BIBLIOTECA CENTRALĂ
[illegible]
SIBIIU

BARDUL LATINITĂŢII

ctitorii

VASILE ALECSANDRI

Când pitorescul marilor existenţe româneşti îşi va fi găsit romanul, care să-l valorifice şi să-l dăruească literaturii cu virtuţile sale unice de fantastic şi divers, cu siguranţă viaţa agreabilă a boerului-poet Vasile Alexandri nu va fi uitată. Acest traiu, care se identifică cu un veac de istorie românească şi creşte odată cu întâiele începuturi ale unei lumi noui, nu va trebui niciodată înlăturat din ceeace alcătueşte treptele de sensibilitate şi gând, urcate înspre o civilizaţie românească şi înspre o etică nouă a ei. Chiar atunci când lirica optimistă a bardului dela Mirceşti va fi desăvârşit străină (şi astă-zi bunăoară e) de spiritul ceasului.

Deosebesc în sufeltul românesc două trăsături de opusă sensibilitate, descinzând una din claritatea uşoară şi spumoasă a latinului, cealaltă din frământarea nedumerită şi profundă a unei tristeţi de slav creştin. Două trepte de simţire, care se leagă dintru începuturile literaturii noastre fără corespondenţă şi fără relaţii, două inele de temperament, complemente ale unui aceluiaş ethos, dar străine între ele. Adică. Deoparte arcul Eminescu-Arghezi în poezie, Luchian în pictură, Enescu în muzică, arc sub curbura căruia se grupează atâtea alte creaţii de mai mică potenţă. De cealaltă parte ghirlande fericite ,care trecând prin culoarea lui Grigorescu păstrează la un capăt chipul de fericire domestică a lui Vasile Alexandri şi la cealălalt pe cel de suculentă dispoziţie al lui Mihail Sadoveanu.

Intr' acest înţeles, în numele niciunei estetici şi din porunca niciunui timp, poezia „Steluţei" nu trebue văzută în afară de rosturile intime ale liricei noastre.

Acest bonom sentimental şi melancolic, acest fericit şi dulce cavaler al madrigalului agreabil, Vasile Alexandri, tipul unei eleganţe oarecum dramatică şi decorativă, dar de sincer şi înduioşător umor, îndrăznesc să spun că nu are nevoie de scuza timpului său, pentru a fi iubit în ce are el inalterabil şi omenesc. Noi nu avem în istoria poeziei noastre altă boemă decât pe aceea a seniorului moldovean „veşnic tânăr şi ferice", altă generozitate — desigur puţin decorativă fiind a unui om bine hrănit — decât pe a lui. Fanată, preţioasă şi căutată uneori, eleganţa de gest a boerului sentimental, la depărtarea atâtor zeci de ani, îşi păstrează încă farmecul ei donjuanesc şi naiv. Pentrucă nici o altă existenţă, apropiată de noi, nu s'a desăvârşit într'un calm atât de copios şi într'o linişte atât de limpede. In alcătuirea lăuntrică a omului ăstuia lacrimile n'au zguduit niciodată pereţii inimii, ci au curs totdeauna între două surâsuri, ca o gravitate de oraţie între două evenimente naţionale. Desluşiţi în tristeţea dulce a liricii lui un sentimentalism de latin, o mică înduioşare de moşier patriarhal, glumeţ, cunoscător de vinuri, iubitor de femei şi mai ales — o mai ales — îndrăgostit de viaţă. Dacă Mistral l-a cunoscut pe surâzătorul nostru bard înaintea vestitului concurs, atunci desigur că premiind strofele naive ale „Gintei latine" nu întăria decât recunoaşterea provensalului pentru un tovarăş depărtat întru dulce melancolie şi dulce bună dispoziţie. Sufletul moldoveanului acestuia avea întocmai optimista înfăţişare a robustului său amic. O veselie de apropiată comunicativitate, o tristeţe blândă de toamnă rodnică în spre apropierea unei ierni, care se vesteşte îmbelşugată. Intristarea lui nu se închide mută în ochi, ci se declamă frumos în versuri regulate, cu un patetism de gest şi de cuvânt, ca pentru o mare scenă la un sfârşit de act ultim. Poate pentru toate aceste clare înfrăţiri, de câte ori începutul calm din Mireille.

Je te consacre Mireille, c'est ma fleur,
[c'est mon âme

mă odihneşte în lectura bună a blândului Frederic Mistral, deosebesc parcă între rânduri, nelămurit şi tremurat, chipul fericitului nostru bunic Vasile Alexandri.

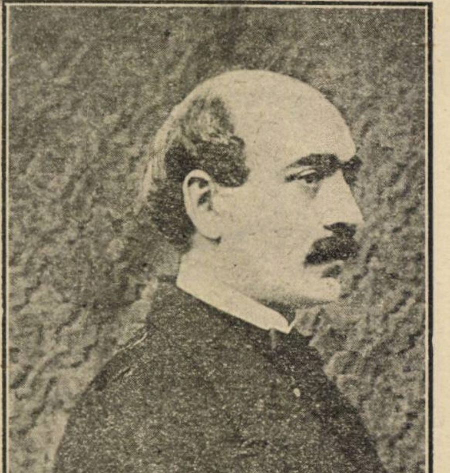

Ce alt destin poetic, în scurta noastră istorie literară, poate să fie întâmpinat cu acest surâs amuzat, pe care îl încerci decâte ori în amintire afli povestea lui ? Mărturisesc, inconsecvenţele de gândire politică ale acestui bonjurist reacţionar, inconstanţa atitudinei lui în faţa tuturor marelor evenimente, pe care le-a trăit, oscilaţiile lui între revoluţie şi reacţiune între civilizaţie şi tradiţie, între constituţie şi bătae la scară, nu scad nimic din bucuria sinceră, pe care cunoaşterea vieţii lui mi-a dat-o. Este cel mai complet literat al veacului său.

Fecund pentru că era sănătos şi cuprinzător. Fruntaş pretutindeni, pentru că era animator pretutindeni. Dacă nu adânc în ceeace face, larg. Este o operă aerisită munca lui Alexandri, ascultând mai puţin de o anumită conştiinţă a creaţiei, cât de un spirit spumos de diletantism şi improvizaţie. Dar chiar cu aceste virtuţi agreabile şi vremelnice contribuţia factorului cultural Vasile Alexandri este imensă. A creiat genuri de literatură la noi, a tradus, a popularizat, a îndemnat, Teatrul românesc — dramă istorică, vodevil, comedie, dramă socială — începe dela el. Desigur naiv, stângaciu, cu un humor adesea eftin, cu un simţ de scenă supărător, cu mijloace de realizare artistică mai mult decât îndoelnice, dar ce însemnează toate aceste obiecţii pentru o imensă operă, care dacă n'a avut privilegiul să ajungă artă, a avut în schimb gloria fecundă de a fi cultură ?

In acest sens, momentul cultural Vasile Alexandri îşi are în istoria noastră modernă un singur echivalent, deopotrivă de vast : Nicolae Iorga.

Cu aceste supreme medalii, pe care, la depărtarea atâtor decenii trebue să i le recunoaştem, cel mai fericit poet al nostru a trecut întru eternitate, după ce cunoscuse în viaţa lui pământeană un alt raiu amabil şi comod : al celei mai grandioase glorii. Vasile Alexandri a fost de la o clipă, o instituţie naţională. Guvernul ridica statui şi el le cânta cu cea mai avântată generozitate epică. Ţara se mistuia în războ şi el dela conacul celei mai tihnite vieţi, trăia cu gândul între explozii şi morţi, cântând epopeic şi îmbărbătând patriarhal. Observaţi, superlativul se impune condeiului, care îi înseamnă numele. Pentru că patetismul acestui temperament de cavaler — întâmplător fără pelerină şi spadă—s'a legat de silabele eroice ale numelui său, ca un steag fluturat pe culmi decorativ şi glorios. Intre dorobanţi şi statui, între o „jună" Rodică şi un mândru flăcău, între un eveniment istoric şi o tristeţe de amor pierdut pentru veşnicie, între un pastel odihnitor de moşie liniştită şi un vis transfigurat de vitejie străbună, chipul lui Vasile Alexandri, iată ni se arată amintirii noastre consecvent cu sine : într'o zi de sărbătoare, cu discursuri, comemorare oficială şi mausoleu somptuos.

MIHAIL SEBASTIAN

FÂNTÂNA BLANDUZIEI

Fântâna Blanduziei îmi trezeşte o limpede viziune antică. Străbătând albastrimile egeice, mă apropii ca altă dată de ascuţişul capului Sunium. Aceeaş emoţie: iată linia uscată a dealurilor pleşuve, şi iată graţia coloanelor templului Minervei desfăcute pe orizont ca nişte albe degete. Nimic: o mare albastră, un pămant calcinat cu care se luptă câţiva sicomori, câţiva măslini şi câteva svelte coloane. Ajunge. Icoana întregii antichităţi clasice răsare mai vie decat ar răsări din brăcuitele volume ale învăţaţilor şi din mormanele glosselor îngramădite peste viaţa plăpândă a veacurilor trecute.

Fântâna Blanduziei e un astfel de templu înălţat în vârful unui promontoriu, stropit de apele egeice şi desprins pe un cer pururi albastru. Un templu în care nu se mai slujeşte. Credinţa ce-i săpase statuele a sburat de mult în amurgul zeilor antici... Ne vorbeşte totuş: în jurul coloanelor singuratice fâlfâie pacea unei concepţii de viaţă, senină şi ideală. O concepţie care e mai mult în închipuirea noastră, decât în realitatea lumii vechi. Simţim însă nevoia de a ne înşela... Simţim nevoia de a popula trecutul cu năzuinţele tainice ale sufletelor noastre. Viaţa, pe care n'o putem trăi noi acum, o presupunem altă dată, împodobind-o cu toate visurile noastre deşarte de oameni osteniţi şi grăbiţi, cu toată odihna, nepăsarea, libertatea, idealismul, cumpătarea, poezia, peste care greul car al vieţei zilnice trece, strivindu-le în frageda lor încolţire. Neputându-le trăi noi le dăruim bucuros altora...

Cu puţină ştiinţă a vieţii antice, şi cu un mai puţin talent creator de viaţă, Alecsandri a isbutit să ne dea totuş o senină icoană a Romei imperiale. Nu o aqua-forte. O aquarelă însă, pe care o priveşti cu plăcere cu ochii ce-şi adâncesc perspectiva în linia îndepărtată a veacurilor. Ceeace nu putuse face **Ovidiu**, o face aceste trei acte firave ca nişte coloane ionice...

Ovidiu trecea peste măsură talentului lui Alecsandri; **Fântâna Blanduziei** e în îngrădirea acestui talent. In **Ovidiu** e o sforţare prea mare, neisbutită; în **Fântâna Blanduziei** e o desfăşurare leneşe a unui talent poetic ce se cunoaşte pe sine şi nu vrea să se întreacă.

In **Ovidiu**, Alecsandri se încercase să ne dea un caracter şi o tragedie. Tragedia nu ieşia însă din caracterul lui Ovidiu; cadrele ei erau prea mari pentru un suflet uşuratic, lipsit de cutremurarea unei adevărate iubiri şi peste care tragedia căzuse cum ar cădea o casă pe spatele şubred ale unui trecător fără griji.

In **Fântâna Blanduziei** nu e nici o tragedie, nici încercarea de a ne zugrăvi un caracter furtunos. Evocaţia unui neînsemnat colţ al vieţei romane, cristalizată în jurul unei uşoare iubiri, şi un singur moment sufletesc al lui Horaţiu; atât, şi în această îngrădire voită, deajuns. Intâmplându-se însă ca momentul sufletesc al lui Horaţiu să fie şi un moment adânc omenesc, poemul dramatic al lui Alecsandri îşi lărgeşte însemnătatea.

Nimeni nu putea fi mai nimerit decât Horaţiu pentru idila melancolică din jurul celebrei fântâni. Pus într'o tragedie, Horaţiu n'ar fi fost la locul lui. Intr'o idilă curmată de grăuntele de înţelepciune ce -ia înfrânat în totdeauna pornirile sburdalnice ale inimei, eroul lui Alecsandri întrupează nu numai o realitate omenească, ci şi o realitate istorică...

Horaţiu nu e poetul desfrâului ca Ovidiu, în ceeace priveşte latura etică. N'a cunoscut adevărata pasiune, nici cât Catul, nici cât Properţiu. A cunoscut totuşi dragostea fugară, senină şi voioasă, din care nu ţâşnesc versuri nepieritoare, dar din care pot însă gâlgâi sonorităţile cristaline ale unui isvor ce saltă pe prundiş... A preamărit iubirea cu voioşia şi optimismul ei sănătos şi nu în rătăcirile şi abaterile ei sgomotoase, ce nu pornesc din pasiune, ci din viţiu şi neîndestulare...

Poet al plăcerilor cumpătate ale vieţii, Horaţiu a fost mai ales un poet al unei filozofii măsurate, al unei melancolii duioase ce smulge aripile încrederii îndrăsneţe, dar nu smulge şi poezia vieţii, al unui trai liniştit, la adăpostul furtunilor şi al patimilor, al unui optimism fără iluzii, dar fără desnădăjduire, al unei filozofii mărginite la stricta realitate, la recunoaşterea ei deplină, care nu ridică totuşi orice bucurie...

Un astfel de poet ce caută oriunde plăcerea cumpătată, putând totuşi renunţa la ea fără scrâşniri, de oarece primeşte viaţa **aşa cum e**, — se putea îndrăgosti la bătrâneţe de tinereţea Gettei. Dragostea lui Horaţiu nu are nimic supărător, cu dragostea lui Postumus: nu e nici libidinoasă, nici sensuală. E o dragoste de poet încărunţit cu inima veşnic tânără. Când tinereţea îşi cere însă drepturile ei mergând spre tinereţe şi Getta iubeşte pe sclavul Gallus, Horaţiu, fireşte, sufere. O clipă numai Realitatea vieţii îl cucereşte repede. Cumpătarea şi înfrânarea de sine, care sunt însăşi fiinţa morală a poetului nostru, îşi câştigă drepturile lor. Necesitatea vârstei e tot atât de nemiloasă ca şi necesitatea morţii, pe care o cântase în odele şi epodele lui. Inaintea ei îşi înclină capul... Şi în această supunere e atâta duioşie şi melancolie, atâta stăpânire şi sănătate morală, în cât momentul sufletesc al lui Horaţiu e un moment adânc omenesc al unei vârste ce apune, închinându-se unei alte vârste ce abia începe să răsară.

Fântâna Blanduziei nu e decât acest moment. Fără să fie o tragedie sau chiar o piesă de teatru, e un crâmpeiu de umanitate şi, prin seninătatea formelor, mai ales de antichitate. De altfel, poetul dela Mirceşti, prin firea lui senină, duioasă şi optimistă, era menit să înţeleagă pe poetul Tibrului, care cântase atât de frumos poezia mediocrităţii, a vieţii rustice şi a cumpătării, şi, fără a fi războinic, devenise, prin acelaş destin ironic, ca şi Alecsandri, un poet al Curţii, al războaelor, al măririi patriei, — un poet, într'un cuvânt, naţional.

E. LOVINESCU

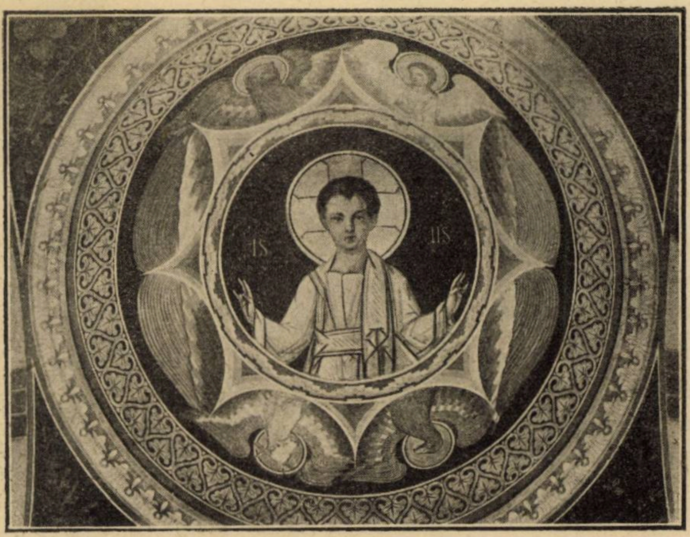

Frescă la Mausoleul lui V. Alecsandri: Crist-copil, pictat în cupola pridvorului. Pictor Paul Molda.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile Alexandri s'a născut la Bacău în anul 1819.

Primele studii le-a făcut la Iaşi la şcoala Franceză.

Tot la Iaşi a cunoscut pe Kogălniceanu şi Matei Millo cu care a legat prietenie.

După aceia pleacă la Paris şi se întoarce „bacalaureat în litere" la 1839.

Mai târziu în anul 1848 face parte din mişcarea aşa zisă a „bonjour-iştilor".

Fondează **„Revista română"**. A fost membru în Divanul Ad-hoc şi apoi ministru de externe al Căimăcăniei.

La 1866 se retrage din politică şi publică „Pastelurile".

Iar în anul 1884 este numit ministru plenipotenţiar la Paris.

Se îmbolnăveşte acolo şi este adus în ţară, la Mirceşti, unde moare, în anul 1890.

poezie

EMIL RIEGLER-DINU.

SABAT BALCICIAN

lui ION PILLAT

Din Ekrené la Dalian Baglàr
Strigoii chiue, bat munții ‘n șir
Cu măturoaie scurmă tibișir
Deșartă‘n coș de vifor praf de var.

Ce mi s delfinii‘n Pont ? Mai abitir
Decât din val se-aruncă, dracii sar
Cu furci la ceaunul cu băligar
Și mestecă la foc. Din Ac Bair

Sar peste chioșcul lui Deh Babalâ
Știobâlc în mare. Spre Caramanlâ
Vântoase-au șters burete zările

In jurul semilunii. Ielele
Și-au pus șalvari, pe vânt li-s pletele :
Pe-o rază iederă se‘nlănțue.

MATEI C. ALEXANDRESCU

TRANDAFIRII LUI SAADI

după MARCELINE DESBORDES-VALMORE

Am vrut cu trandafiri, în răsărit de soare,
Să viu și eu... Luasem prea mulți sub cingătoare
Că nodurile strânse, știam, n‘aveau să ție.

S‘au desfăcut. In grabă un vânt i-a încântat,
Sub stânca depărtată un val i-a așteptat ;
S‘au înfrățit cu apa, pe veci să nu mai vie !

Ce roșu a fost valul, voios ca niciodat.
In seara asta totul pe mine-i parfumat :
Să respirăm alături frumoasa profeție.

DROSINIS

FERICIRE

Nu ! Fericirea nu e o statue,
Un chip măreț tăiat dintr‘o bucată,
Și cărui mâna Artei i-a dat viață,
Nu-i un colos de piatră cizelată.

Un mozaic, icoană bizantină,
Sfărămături ce farmecă privirea,
La care ’n taină mâinile Răbdărei
Au migălit : aceasta-i Fericirea.

Tradusă de Ana Codreanu-Niculescu.

ERACLIE PRALEA

STATIC

In orășelul nostru timpul s‘a oprit în loc
și ca să nu-i aducă-aminte că prea e lung
[popasul
a pironit inert și semnificativ, cu gest de
[prooroc,
la catedrala din grădina mică, ceasul.

Se pare că în arcul, care-a plesnit în
[orologiu,
orașul și-a pierdut sistemul său nervos.

Pe soclu, eternizat în piatră, un om ilustru
cetește propriul său elogiu
(căci nu se poate știi nici când ce scrie‘n jos
pe pagina de piatră cetită de statui).

Orașul nostru tace și nu-i
pe stradă nimeni să-i tulbure tăcerea,
căci oamenii aicea tac precum
figurile de ceară într‘un panopticum.

PARVUS

CEARTĂ

Tu-mi frângi vizionara pace
Ca pe un ram cu fructe verzi
Și plângi cum la picioare-ți zace
Noian de flori pe cari le pierzi :
Divine flori ce‘n lungul vieții
Ar fi rodit ca și‘n trecut
Trezite‘n faptul dimineții
De-acelaș zvon necunoscut.

Tu-mi cerți avântul ce ne leagă
Intr‘o iubire fără țel
Și plângi că nu-mi ești și mai dragă
Neîntrupându-mă cu el :
Neîntrupându-mă cu spasmul
Atâtor veghi de eremit,
Să reîncep, de-a capo, basmul
Cu care-ades te-am adormit.

Și plângi, și plângi, cum plânge valul
Din larg la mal, bătut de vânt,
Pe fața ta ca și opalul
Cu setea arsului pământ :
Să-ți reascult, ca‘ntr‘o pădure
Ecoul plânsului; să las
Tăcerea-i magică să-ți fure
Și glasul ce ți-a mai rămas.

PRIBEAGA

Lucreţia Petrescu

D-na Lucreţia Petrescu, cunoscută cetitorilor din piesele sale „Păcat“ şi „Anuţa“, reprezentate cu succes pe prima noastră scenă, ne dă a doua novelă a sa „Pribeaga“.

Ca şi în teatru D-na Petrescu, birue prin simplitatea stilului său de un pitoresc propriu şi prin justa caracterizare a personagiilor.

S‘au pomenit într‘o zi oamenii cu dânsa. Dar nimeni n‘a ştiut cine e şi de unde vine. Şi nici dânsa n‘a ştiut să spună. La toate întrebările nu a avut de cât mişcări înspăimântate a mâinelor, care parcă apărau trupul şi obrazul. De vorbit însă, nu a vorbit nimica. Au lăsat‘o oamenii în pace. Nu făcea rău nimănui şi a trăit o vreme din mila tuturora. Apoi a luat‘o la el Ştrul crâşmarul — slujnică. Şi nu s‘a păcălit crâşmarul, căci muncea îndeajuns nenorocita pentru bucata de pâine şi adăpostul din bucătărie -- împărţit frăţeşte cu câţi-va purcei, două cloşti şi un viţel.

Şi poate ar fi rămas multă vreme în cârciuma ovreiului dacă Sura n‘ar fi băgat de seamă într‘o zi, că străinei i s‘a rotunjit neliniştitor pântecele. Căci e încă tânără femeia aceia şi dacă n‘ar fi acoperită de zdrenţe murdare şi n‘ar avea chipul îndobitocit de spaima aceia veşnică, poate că nu ar fi nici prea urâtă.

Se vede că Strul băgase asta de seamă. Şi cu toate că s‘a jurat, că nu ştie nimica, că nu-i el vinovatul, că sigur vre-un muşteriu beat a făcut asta, Sura n‘a avut linişte până nu a alungat afară femeia din casa ei.

Şi era încă iarnă. Chiar dacă le-a fost milă de dânsa celorlalţi oameni, — s‘ar fi îndurat vre-unul să primească la vatra lui, la strachina lui, — alături de copiii lui — pe nenorocita aceia fără grai şi împovărată cu odrasla ovreiului?

S‘a adăpostit atunci în şura veche a curţilor boereşti. Dormea acolo în paie şi ziua umbla muncind sau cerşind prin sat.

Fusese un an bun. Se făcuse grâul. Oamenii erau darnici şi nu prea se întorcea de la cerşit pribeaga cu mâna goală.

Pe urmă o vreme n‘a mai văzut-o nimeni. Apoi slăbită abia ducându-şi trupul a venit să ceară iar. Dar cum — la cea dintâi casă — s‘a repezit întinzând lacom mâinele spre pâinea care i-o întindea femeia, a căzut odată stoarsă de puteri pe pământul bătătorit al prispei. Şi atunci a băgat de seamă femeia milostivă, trupul subţiat sub zdrenţele fustei, faţa învineţită şi gura arsă a bietei mute. A chemat vecinele, au sculat‘o, au ospătat‘o şi au încălzit‘o lângă vatră.

Dar cum s‘a înviorat puţin n‘a mai avut astâmpăr. Şi a pornit îndărăt clătinându-se spre şura, care o adăpostise.

Acolo femeile, care s‘au luat după dânsa au găsit într‘o scorbură a paielor — printre zdrenţe şi coji de pâine — un copil îngheţat de frig şi mort de câteva ceasuri.

Mila întârziată a oamenilor s‘a trezit atunci. Au îngropat copilul, au dus pe mamă la spital.

Când a eşit de acolo însănătoşită au luat-o boerii la curtea lor. De atunci nu a dus‘o prea rău. Intr‘o curte boerească rămâne întotdeauna o strachină cu mâncare de prisos. Dar şi lucrul nu se isprăveşte nici odată. Şi cu toate că muta nu avea o îndeletnicire definită, muncea toată ziua munca tuturor; — toţi poruncindu-i şi toţi lăsându-i ei treaba mai grea şi mai urâtă. Şi a mers aşa vre-o doi ani. Se învăţaseră toţi cu dânsa şi le era de folos tuturor. Nu vorbea nimic nici odată, dar părea că înţelege tot ce i se spune şi înspăimântată se supunea întotdeauna.

Dar în primăvară acum se supărase şi cucoana ca şi Sura lui Strul. Cine se găsise oare să se uite la o aşa nenorocită? Destul că în postul Paştelui a născut pribeaga iar un prunc. Şi nici nu poate măcar să spună al cui este!

Manda — bucătăreasa ţiganca a argaţilor ar fi ştiut că Anton văcarul e vinovatul. Un copil al lui Anton, tont şi bâlbâit şi al bietei mute, nu prea o bucură pe cucoană, să-l aibă de crescut în curte. Dar pe urmă mila a fost destul de puternică, ca să îngăduie şi asta. I-a botezat vătăjiţa copilul, iar pribeaga a continuat să mături coteţele, bucătăriile, coşarele; să îngrijească de pui şi de purcei, pentru îmbrăcămintea zdrenţuită şi mâncarea sporită acum din pricina copilului.

Copilul mutei! Nu cred că era prea frumos. Fireşte, că nu era de loc curat. Dar totuşi nu nu s‘ar fi putut spune, că nu era iubit. Cu atâta grijă animalică şi-l ocrotea şi-l îngrijea maica sa! Şi atât era de neliniştită, când nu şi-l avea în braţe! Numai cu el în poală era mulţumită şi pe faţa ei opacă se aşternea atunci lumina unui surâs. Şi toată vara şi-a purtat aşa copilul în braţe la toate treburile unde era trimisă.

La curte acum în toamnă e multă voioşie. Sunt veniţi toţi copiii stăpânilor, băeţi şi fete mari. Sunt veniţi şi musafiri, căci una din fete e logodită şi în curând are să fie nunta.

Slugile muncesc toate mai mult. Dar munces voioase. Muta singură nu ştie nimic în jurul ei. Tot gândul ei e îngrădit între strachina de mâncare, pe care o soarbe lacom şi copilul care-i stoarce lacom sânul.

Şi într‘o seară... Era parcă început de Octombrie. Văcarul beat, dormea dus pe o prispă. Atunci a trimis vătaful pe muta cu vacile curţei, să le pască câte-va ceasuri aci pe aproape pe otava din livada din spatele curţei. Şi-a luat femeia pe braţul stâng copilul, în mâna dreată ciomagul şi s‘a dus cu vacile în livadă. Se înoptase. Vacile sătule rumegau culcate şi făceau ici şi colo pete albe pe pajistea întunecată a livezei. Muta cu copilul la sân, pe un trunchiu de copac, şedea ostenită şi copleşită de un bine, de o mulţumire, pe care nu înţelegea de unde i vine şi cine i-o dă. Trupul copilului lipit de dânsa? Mirosul pământului jilav? Somnul care stă s‘o cuprindă?

A tresărit deodată. Şi pe faţă i s‘a aşternut iarăşi pânza aceia de spaimă. Pe întuneric, aproape de dânsa au trecut doi inşi. Două umbre subţiri şi atât de apropiate, că ai putea crede, că-i una singură de n‘ar fi capetele, unul mai răsărit aplecat asupra celuilalt.

Muta priveşte umbrele subţiri cu teama ei nedeslușită. Le aude vorbind şi nu le înţelege. Un râs tânăr, limpede o lasă nemişcată... Dar pe urmă o frântură de cântec înlocueşte râsul. O frântură de cântec! Ce vrajă a avut de a făcut să tresară zguduită femeia aceia cu copilul în braţe? O medolie slavă de Musorski.

S‘au îndepărtat umbrele. A încetat cântecul. Muta pe trunchiul de copac se trudeşte să-şi aducă aminte. Ce să-şi aducă aminte? Nu ştie nici dânsa. Câte odată, dimineaţa te trudeşti să-ţi aduci aminte visul de peste noapte. Ai numai scăpărări scurte, cari pier apoi şi acelea.

Copilul morfoleşte sânul. In creerul mutei nu mai scapără nimic.

Şi iarăşi o cuprinde moleşeala de adineauri.

Dar o fereastră a caselor boereşti s‘a deschis. O fâşie de lumină se lungeşte dreaptă din fereastră, se aşterne pe iarbă pe lângă trunchi şi se pierde departe în tufişuri. Femeia îşi plimbă privirea pe dunga de lumină şi vede umbrele de adineauri în pervazul ferestrei. Apoi pervazul gol şi din odaie vine spe dânsa pe pânza de lumină — pare-se — sunetul unui cântec.

Ce cântec afost şi cât a durat? Se pare că a încetat de mult melodia venită din odaie, dar muta îl continuă în gând, îl isprăveşte. Chiar degele ei batătorite şi murdare apasă pe trupul copilului, cum ar apăsa pe clapele unui pian. Şi firesc, cum ar fi vorbit unei prietene gura ei şopteşte întunericului:

— „Ce frumoasă e muzica asta. Şi cât îi plăcea lui!...

S‘a trezit la sunetul glasului ei neauzit de atâta vreme. S‘a trezit ca dintr‘un somn adânc şi lung. Ar mai vorbi ceva, dar nu știe ce, și parcă se și teme. Privește mirată în jurul ei întunericul, copilul, cărarea de lumină, care urcă în sus spre fereastră. Fereastra în pervazul căreia două umbre stau îmbrățișate. Și cântecul de adineauri. Il aude or îl repetă acum dânsa?

Câteva note numai. Il întrerupe deodată furtunos navala aducerilor aminte. Se desfășoară repede și luminos ca un film: O fereastră ca asta... Unde-va la țară... Pianul... O femee tânără cânta...

Tot așa se întrerupe uneori brusc cântecul din pricina unui râs scurt. Un râs tânăr pricinuit de înfiorarea sărutărei pe gât și pe umăr... Căci de câte ori cânta la pian, venea pe furiș Fedor.

Fedor?!

Și numele ăsta a deschis larg ușile tuturor aducerilor aminte.

Fedor logodnicul — apoi bărbatul ei... Casa părintească.... Mama ei... Mătușa Olia... Și mai târziu copilul; Băcțașul ei Mitia.

Are un gest inconștient de legănare în timp ce șoptește surâzând: „Mitia, Mitia“!

In fereastră acum nu mai e de cât o singură umbră, ce pare că închide oblonul.

Și deodată pânza de lumină se ascunde, dispare. A rămas livada cu pomii desfrunziți, întunericul și vacile, care rumegau, ici colo sătule.

Femeia singură întinde desnădăjduit brațele spre fereastră strigând: „Fedor, Fedor“!

Dar copilul — pe genunchii ei — deșteptat scâncește și-i alungă departe visul, amintirea minunată.

Il leagănă. Ii dă sânul. E Mitia?

Iși strânge în mâini tâmplele. Da, da. Așa-i Fedor e umbra de la geam. La pian cânta dansa: Dosia. Dosinca — cum o numesc toți. Dosinca o femee tânără și fericită.

Fedor fumează lângă fereastră. Pe canapea în fund mama sa și mătușa Olia. Impletesc cu undrele lungi niște hăinuțe mici de lână albă. Și vorbesc în șoaptă între ele.

De ce s'au sculat amândouă deodată? Un scâncet de copil în odaia cealaltă.

Și iată-i pe toți: Fedor, Dosinca mama și mătușa Olia lângă leagănul cu perdele de mătase albastră, unde micul Mitia s'a desșteptat din somn.

Acum vede așa de limpede totul! Mitia, leagănul albastru, Fedor, pianul și ea Dosinca fericită și răsfățată.

Dar atunci cine-i cerșetoarea asta zdrențuroasă cu un copil în brațe?

Se desfășoară iarăși de la capăt luminos filmul. In tâmple sângele-i bate cu ritm de motor.

Casa părintească, Fedor, logodna, nunta, copilul... Liniște, fericire.

Apoi, apoi....

Fața ei ia iarăși expresia de spaimă. Războiul... Zilele ce vin. Răsturnarea a tot ce fusese. Jaful. Slugile, care nu se mai supun. Oamenii străini așezați la ei în casă... Soldați brutali... Impușcături zilnice.

In gădina lor întinși pe iarba înroșită: vecinul Akimof și Ilia Vasilef.

Biata mătușă Olio, pe care soldații nici nu o lăsa să le aprindă o lumânare!

Și noaptea aceea, când au arestat pe Fedor! L'au plâns ca pe un mort. Dar peste câtăva vreme s'a întors Fedor. De nerecunoscut. Murdar și zdrențuit.

A trăit ascuns o vreme.

Apoi încercarea lor de fugă. Lunile acelea de teamă și pribegie și hotărîrea lor să treacă în țara de dincolo. Despărțirea de mamă-sa, de mătușa Olia! Cum plângeau bătrânele amândouă!

Un drum lung într'o căruță noaptea. Ziua stau ascunși. Ocolesc satele. Și la sfârșit noaptea aceia de groază, fug și întuneric, un râu noroios. Pe mal—ici colo — pete de zăpadă. Barca și luntrașul, căruia i-au plătit cu cele din urmă bijuterii. Un ultim gând bătrânelor rămase singure, sărăcite.

Apoi în barcă Fedor îmbrăcat țăran. Mitia, care plânge și Dosia, care tremură. Pe întuneric luntrașul vâslește tăcut și barca lunecă grea deasupra apelor noroioase turburi. Se văd lumini pe celălalt țărm. Țărm al mântuirii. Să ajungă și sunt scapați. Și Dosia și Fedor cunosc limba, iar luntrașul are acolo prieteni. A mai trecut și p'alții.

Iată. Nu's prea departe. Se mișcă luminile...

Și deodată... Cât e de atunci? Trebue să fi trecut multă vreme. Și totuși femeia, când își aduce acum aminte, are acelaș stigăt de spaimă.

Lumini, porunci, împușcături. Luntrașul a sărit în apă și înoată repede îndărăt. Fedor ia dânsul lopețile, dar nu vâslește de două ori și se lungește pe o margine a bărcei, care se apleacă. Pe întuneric printre împușcături, plutește acum luntrea fără cârmă grăbit dealungul râului.

Dosia a țipat, a plâns, a strigat pe Fedor, apoi nemișcată înțepenită simte răceala apei, că-i ajunge la picioare. Și mai simte cum Mitia îi scapă binișor din brațe. Și atât. Se face complect întuneric. Nimic nu mai vede, nimic nu-și mai aduce aminte.

Oare Fedor, Mitia, Dosia au murit toți trei atunci în apele râului?

Da firește că au murit. Il vede încă pe Fedor sângerând și cu capul atârnând greu pe marginea bărcei. Apele turburi îi ajung obrazul.

Apoi Mitia, care-i scapă din brațele înțepenite.

Dar ea Dosia? A murit și dânsa?

Atunci cine e femeia ,care păzește în seara asta vacile și care totuși își amintește acum așa de bine de toate astea?

Cum a ajuns pe trunchiul ăsta? Și al cui e copilul murdar, care în brațele ei a luat locul lui Mitia?

Nu-și aude de cât huruitul sângelui spre tâmple. Apoi pași grei, cunoscuți, o tuse un fluerat. O mână i se pune grea pe umăr: „Fă, ai adormit? Du-te de mănâncă. Stau eu acum cu vacile“.

Femeia a amuțit iar. O clipă. Dar când mâna păroasă a omului scoboară de pe umăr spre pieptul desfăcut, unde sânul — cu toată cămașa cenușie — se vede încă alb și încă fraged; când mâna păroasă scoboară și-l cuprinde, Dosia, într'o clipă e în picioare și-l isbește furios cu brațul, pe când gura ei rostește un așa de neașteptat: „Lasă-mă!“ în cât omul rămâne prostit pe loc.

Și Dosinca răsvrătită, scârbită — aleargă cu copilul. Ar vrea să spună — să spună tuturor cine e — și că și-a adus aminte. Ar vrea să lepede, să arunce de pe dânsa zdrențele, murdăria, atingerea desgustătoare a omului de adineauri.

Copilul greu, îi încetinează, îi obosește mersul. Se oprește o clipă și respiră. Pleacă apoi grăbită iar. Lumina bucătăriilor o călăuzește. Un miros de pâine scoasă proaspăt din cuptor face să i se deștepte deodată foamea. O foame aprigă de animal chinuit.

Și Dosinca grăbită trece pragul bucătăriei slugilor. Aci Manda se răstește de cum o vede: „Dar bine fă — de ce nu veneai? Or trebuia să te aștept toată noaptea, ca să-ți servesc ca la boeri masa?“

Dosinca a deschis gura să spună ceva. Dar nu mai îndrăznește. Privește cu desgust și totuși cu foame — cum Manda adună de pe masă bucățile de mămăligă. le frământă în palmă până ce le face un bulgăr, pe care i-l dă cu o strachină de ciorbă.

Manda probabil făcea intotdeauna așa, dar Dosinca abia azi a văzut gestul. Cu toată foamea nu-i vine să mănânce și deodată ochii ei uscați de atâta vreme, acum s'au umezit de lacrimi.

Manda vede femeia tristă în fața blidului plin și are o clipă de înduioșare:

— „Te-a bătut fă, Anton?“

Dosia nemișcată nu răspunde.

Și Manda isbeste cu făcălețul — încă galben de mămăligă — un câine, care e prea îndrăzneț; își șterge nasul în trei degete, pe care le frământă apoi pe șorț și adaugă sentențios:

— „Săraca! La ce o mai întrebai? Cum să-mi răspundă? Hei — omul fără grai e mai rău de cât o vită!“.

Dosia a auzit și a înțeles. Nu protestează nici nu spune cine-i. La ce? Iși dă seamă. că Dosia Mihailovna a dispărut, a murit de mult — atunci cu Fedor în apele râului. Femeia, care poartă acum în brațe odrasla unui văcar, femeia care își aduce aminte, e o biată pribeagă mută și îndobitocită. Și reținându-și pe cât poate plânsul — soarbe înfometată fiertura din strachină, gândind că de acum—cu aducerile aminte. au să-i fie și mai grele și mai dureroase zile ce vin.

OCHII

GEORGE ACSINTEANU

Seara, când intră în redacție, Ion Tudor simți că se destramă pe jos, se risipește în toate colțurile. Mahmur, cu greață, n'avea poftă de lucru, de fel. Norocul totuș îl salvă. Ii veni niște prieteni, studenți la filozofie, cari îi ajutară la corectat. Când plecară aceștia, corectorul se întinse mulțumit și căscă. Avu senzația flagrantă, că se întinde ca un elastic șubred dela masa lui până la celălalt perete al redacției. Ii veni poftă apoi să se uite în oglindă. Își adusese aminte de vorbele calde, tremurătoare, ale fetei din tunel, unde făcuse cheful: „Ce bărbat frumos ești mata!“

Cercetă prin toate buzunarele, se uită amănunțit pe toate mesele, din redacție, și tocmai pe biuroul primului redactor, dădu peste un ciob mic. Nu-și putut vedea, decât numai jumătate din chip. Aranjă oglinda în așa fel, ca să-și admire întâi ochiul drept. Se uită lung, la început mulțumit.

Lucru ciudat însă. Ochiul lui, tăiat la sprânceană de un semn, ochiul sgâit, îl privi pe stăpân cu încruntări stranii de dojană.

— Poate-i injectat de nesomn!

Ion Tudor ținu oglinda, mai departe. Ochiul deveni mai interesant, dar și mai crud. Ochiul descoperi, sub ploapa de jos, o picătură de sânge.

Stropul roșu începu să se mărească, să se rotunjească, să ia forma fetei din tunel și în cele din urmă, să se desprindă din ochiu și să danseze, prin fața corectorului, un joc bizar. Ion Tudor strâmbă din gură acru. Nu-i veni de loc să creadă.

— Ce-o mai fi și năsdrăvănia asta?

Ceva nebănuit, puternic, un fel de colb amar, începu să se stârnească în capul muncit și atât de mult surmenat de băutură. Dintr'un simțimânt nou, crescut în el, ca un bulgăr de ghiață, corectorul apropie oglinda de sprânceana tăiată de semn. O lipii bine de pielița încrețită. Se uită iarăș. Picătura de sânge se micșorase, se liniștise. Dar, acum, din ea eșiră, mici întâi, nebănuți apoi mari, urâți, înfiorători: Ochii de diamant negru ai maestrului. Ochii pe care-i văzuse la Capșa, punctele negre care îl sufocase în redacție.

— Hââââ!

Cutremurat, Ion Tudor aruncă oglinda. Ciobul ajunse tocmai în fundul redacției. O bubuitură scurtă îi întoarse repede capul spre ușă. Se uită speriat dar nu văzu pe nimeni. Deveni nervos. In creer începură să-i sbârnâie lucruri, din ce în ce mai străine, mai fantastice. Iarăș un urlet surd, înfundat, nedeslușit. Groaza i se mări. Ascultă. O mașinărie seacă, răpcigoasă. Ceasornicul din perete strănută epileptic, de douăsprezece oriStrănutările orologiului se prelungiră în miorlăituri.

Lui Tudor îi făcu impresia văicărelii unei pisici râioase, cățărată pe zid, de frica vreunei javre, cerșind ajutor....

Ușa redacției se deschise brusc, parc'ar fi fost împinsă de afară, de un vânt năbădăios. Un tânăr scund, aplecat puțin înainte, se propti încruntat, în interiorul redacției.

Corectorul, cu sângele înghețat în vine, se uită la el.

„Cine-o mai fi și ăsta? Ia uită-te cum îi joacă ochi albi în fundul capului ca și ai directorului. Dar ăștia sunt parcă de argint. Intrebarea se lipi pe creerul lui Ion Tudor, ca o bucată de gutapercă, mânjită cu clei.

— Mă rog mata ești corectorul?

— Eu, îngână Ion Tudor, galben.

— Imi dai voe! Emil Răileanu — cronicarul dramatic.

— Ion Tudor, sunt încântat!....

Cronicarul dădu ochii peste cap nervos. Deodată începu să tremure, ca apucat de friguri.

— Oi fi dom'ne!.., Oi fi încântat!... Oi fi!.,. Nu zic, nu!... Dar eu, eu sunt grozav de supărat pe dumneata!

Globurelele de argint viu ale lui Emil Răileanu, se opriră fics asupra lui Ion Tudor. Parc'ar fi avut intenția să-l străpungă Corectorul făcu un pas înapoi.

— Mă rog de ce sunteți supărați pe mine? Eu nu v'am cunoscut până acum.

— Nici nu era nevoe dom'ne, nu era nevoe! Dumneata ești un asasin ordinar! Un criminal!

— !?

— Da, da, ce te uiți așa la mine? Asasin înțelegi?

— Dar ce-am făcut domnule? Pe cine am omorît?

Cronicarul îi întinse un ziar în ochi.

— Uite! Poftim!.,. Asta-i articol corectat? Mi l'ai ucis dom'ne!... Să știi, căăă... înțelegi? Dacă are să se mai întâmple?... Vorbim noi!

Emil Răileanu, aprins la față, cu șuvițe roșii, subțiri, în ochii lui albi, se îndreptă spre ușă. Dar repede se întoarse.

— Unde mi-e articolul de azi?

— Aici.

— Dă-l încoa!

Cronicarul își făcu singur corectura articolului. Ion Tudor căzu pe scaun cu capul între mâini. In adâncul lui, înăbușită, fără strop de putere, de exteriorizare, mânia clocotea. Părerea de rău însă îi stinse energia.

„Da, da, are dreptate cronicarul..... Eu sunt un stricat... un bețiv... un foarte prost corector“!

In timpul când și-a corectat articolul, Emil Răileanu se liniștise. Aprinse o havană, sorbi un fum în piept și își așeză piciorul drept peste cel stâng. După aceea se rezemă de spătarul scaunului și își aruncă privirea în sus. Se gândi puțin. Deveni senin, liniștit și blând. Se îndreptă iarăș pe scaun. Mai trase un fum. Apoi încet, bun, atinse pe umăr corectorul. Acesta tresări. Emil Răileanu îi zâmbi.

— Fumezi domnule Ion Tudor.

— Da.

Cronicarul îi întinse cu multă generozitate o țigare de foi.

Ion Tudor întâi ezită, apoi o luă. Un aer cald, prietenesc fugi lent din globurelele de argint viu și cu mlădieri ușoare mângâie sufletul negru și apăsat al corectorului.

—Nu te supăra, domnule Ion Tudor! Dar fii cu multă atenție. Dumneața ești om inteligent. Am văzut că scrii frumos! Știi, mie îmi sunt tare urâți proștii. Dumneata nu ești dintre ăștia.

Cronicarul se sculă și îi întinse mâna.

— La revedere!

— Laaa...., celelalte cuvinte ale corectorului i se proptiră în țigarea de foi, pe care o dusese inconștient la gură. Ușa se închise încet, cu foarte mult bun simț, în urma lui Răileanu.

Ion Tudor, iarăș singur, se plimbă prin redacție.De pe buzele lui înălbite începură să se desprindă bombăneli cu înțeles greu.

— Hm!... noaptea asta..., nu-i lucru curat... tot ochii directorului... să fie ai dracului! Ufff!

O nouă bubuitură mai puternică. Un sgomot deslușit pe scări. Pași. Pe ușă intră, ca o vijelie, capul mare, sbârlit. Fruntea largă, imensă, cutată. Ochii adânci... ochii!

Directorul!!!!

— Ai auzit ceva nou, corectorule?

Cu inima micșorată, cu sufletul șters, Ion Tudor era cât p'aci să esclame: „Hait!... Uite-l și p'ăsta!.., M-am dus!“

Insă se abținu. Un fapt, pe care el nu-l înțelese, îl stăpâni puternic. Se mărgini numai să dea din umeri, ca o păpușă cu resortul ruginit:

— Nimic!

— Ce? Cum? Nimic?.., Nu ți s'a adus nici un reportaj???

— Nu!

— Gândacii dracului! Ce știți voi? Luându-l cu mâna dreaptă de piept și cu diamantele negre tăindu-i suflarea, directorul răcnia la Ion Tudor.

— Băăă!... A murit Regele! S'a dus... Maestrul se opri. Ultimele cuvinte fură sfâșiate de dinții lui negriți de fum, cari se strânseră scrâșnind.

Ion Tudor, scăpat din mâna maestrului, rămase stupefiat în colț, ghemuindu-se, micșorându-se din ce în ce, în el. Directorul încruntat se așeză la masă și începu să scrie. In redacție, ca o povară grea, masivă, tăcerea se lăsă. Nu se auziră decât numai scârțâiturile nervoase ale peniței din tocul maestrului. Țârâitul ascuțit, viu, grăbit atât de mult îl răcâi pe Ion Tudor cu amar în fundul urechilor. Simți răcâitura asta și în inimă, de aceea deveni pământiu de tot la față.

Când sfârși, omul cu uitătura de vultur, se sculă mulțumit dela masă.

— Așa, bravo! Să mă țină minte! Răzbunare? M'a ținut el atâta vreme închis în turnul de oțel, pentru ea... dar lasă... lasă!...

Adresându-se apoi către Ion Tudor, cu volum puternic în glasul gros, îi întinse manuscrisul:

— Du-te jos! Scoate articolul de fond! Pune-l p'ăsta! Vezi de-i fă corectura bine!

— Fac, domnule director!

Maestrul eși și scobori scările ca spulberat de furtună. Ion Tudor se luă după el. Când vru să închidă ușa, se mai uită odată în interiorul redacției.

Dintre tablourile, pictate în ulei și caricaturile oamenilor zilei, agățate în peretele vânăt, chipul regelui, dintr'o ramă veche, îi rânji lui Ion Tudor, cu sfidare și vădită bătae de joc. Tânărul trânti ușa.

— Sire, dar eu nu sunt vinovat, Directorul!

Pe scări, spre tipografie, în gândul corectorului se împleteau întrebări curioase:

„Ce dracu o fi având maestrul cu regele? Până acum n'a scos nici o vorbă despre el. Hm! zicea că l'a ținut închis în turnul de oțel pentru ea. Cine o mai fi și asta?... Omul dracului trebue că mai e și directorul nostru!“

Când intră, în tipografie, lui Ion Tudor i se păru că se învârtește locul cu el tocmai ca într'o comedie dela moși.

viaţa minunată a lui anton pann-roman de sergiu dan şi romulus dianu

13)

La miezul nopţii un duh rece trecea prin dormitoare. Băeţii se ridicau măslinii şi somnoroşi, din paturile prea scurte, şi deşelaţi în ciolanele lor ieşite mai-mai să le rupă pielea, îşi făceau mustrări, fiecare cu biciul lui împletit, cumpărat dela târg cu banii economisiţi la săpun.

Nu se auzea în odăi de cât şueratul printre buze ce nu mai putea fi stăpânit la prea mare usturime, sau din când în când, prăbuşirea pe scânduri a vreunui slăbănog de mucenic de optsprezece ani. Biciul şuera până când mâna nu-l mai putea ţine şi până când spinarea nu mai simţea arsura curelelor, semn că Satana pierise şi că loviturile erau date în nimic. Atunci seminariştii adormeau asudaţi, pe jos, pentru a fi deşteptaţi de părintele iconom în zorii zilei, la utrenie.

Inainte de răsăritul soarelui, elevul de veghe scula pe paracliser. Se făcea ziuă şi la fiecare pat se putea deosebi un chip uscat, adormit cu gura căscată şi dinţii galbeni ieşiţi în afară, cu pleoapele ce nu reuşeau să acopere ochii lăptoşi-albaştri, cu degetele reşchirate pente piepturile slabe şi vărgate de coaste, ca nişte tricouri.

Iconomul suna clopoţelul şi elevii se ridicau spăimântaţi, cei mai mulţi cu opincile încălţate de cu seară, şi se îndreptau încovoiaţi, unul câte unul spre biserica din curte. La intrare era o fântână la care se opreau de se spălau. Până aproape de ceasul nămiezii băeţii făceau practica ortodoxă, aşteptând sfinţirea anaforei ce nu e gata decât la ora 11, când în cer se serveşte îngerilor o gustare.

In acest timp alţi elevi se risipeau pe la treburi, Unii curăţau în cuhne cartofii şi ceapa, alţii tăiau lemne sau spălau cămăşi, păzindu-le ca numai vântul să se atingă de ele.

Şcoala propriu zisă dura puţin. Două ceasuri după masă seminariştii citeau şi interpretau Evangheliile, învăţau prohoade, şi slujbele mai vesele, de rostit la botezuri, cununii sau sfinţiri de hanuri.

Seminariştii duceau o viaţă lipsită de bucurii şi dacă vreunuia i se întâmpla în vreo primăvară, să se simtă chemat în spre cele rânduite trupului de Satana, repede un înger cobora în visul băiatului şi-l răcorea de pofte dar cu durere ca o hrană căreia nu i se simte gustul fiindcă e dată drept prin gâtlej.

Lungile tristeţi fără pricină ce încremeneau în câte un loc pe elevi ceasuri întregi erau pentru toţi preoţii supraveghetori, dela protosingeli la chelari, semne ale Darului.

Moartea însăş n'ar fi schimbat nimic acolo. Dar ce răceală ar mai fi putut ea aduce unor inimi îngheţate?

Această sminteală era însă trecătoare, fără îndoială, fiindcă flăcăii odată hirotonisiţi, se răsbunau de toată pedeapsa monahicească, făcând femeilor, adică ţării copii voinici, fără ca pentru asta să se încrunte Cerul. Dovadă că unii din ei, au suit scările măririi şi sfinţeniei până la scaunul aurit al mitropolitului.

In vremea asta, Anton primi porunca de-a se duce la Mânăstirea Dintr'un lemn, pentru a învăţa maicile de acolo meşteşugul cântecului bisericesc, aşa cum dânsul ştia.

Mânăstirea număra unsprezece mirese cernite cu viaţa închinată Mântuitorului, unele abia copile, altele mai bătrâne, sau bolnave.

Nu era veselie aici. Priviri resemnate, trupuri ajunse băeţeşti, paşi de umbre ferite de luminile deşarte ale vieţii, pentru marea lumină de pe cruce, o suferinţă fără cuvinte turburată de utrenie şi vecernie, aceasta era mânăstirea Dintr'un Lemn, unde Anton se ivi aducând cu dânsul svonul păcătoasei lumi de afară. Intâi a fost panică.

Dar maica-stariţă, Platonida, linişti înflată chinovia, lămurind rostul noului sosit şi hotărînd chilia ei pentru găzduirea musafirului.

Era după utrenie, Călugăriţele intrau şi eşeau repede, cu toată bucuria lor în mişcări, privind furiş chilia unde intrase un bărbat. Dormea. Toate ar fi vrut să-l vadă, iar cele mai tinere, sub căutătura negricioasă a celor vârstnice, pregăteau gustarea de dimineaţă, atente şi abia stăpânite, ca pentru o nemaivăzută vietate.

In mijlocul acestei fierberi, uşa chiliei se deschise şi se ivi cântăreţul surâzând.

Anton Pann era de o frumuseţe severă, înfiptă toată în ochi ca să ameţească dintr'o dată. Nasul lui grec mărturisea o nobleţe după care cu greu s'ar fi presupus descendentul unui cioban şi al unei hangiţe, iar nările dilatate brusc, ca şi bărbia mult adusă, arătau energie şi voinţă. Gura strânsă cu asprime prefăcută ce ascundea un hohot de râs, gata să se stârnească şi ochii mult măriţi, de o linişte dulce, întregeau capul lui Anton Pann, lumesc şi serafic totodată, aşa cum l'a văzut şi Delavrancea.

Purta părul lung pe spate şi îngrijit, sub fesul său nelafel cu al nimănui. Dobândise o sănătate şi o robusteţe ce se cunoşteau din mişcare, din căutătură, din glas. Vorbirea lui limpede nu cunoştea şovăiala, iar privirea şi tremurul genelor arătau o nesfârşită desfătare lăuntrică, bogată în isvoare şi dela minte şi dela inimă.

Când vorbea, cerceta cu privirea pe oricine, sprincenile în coadă de rândunică îi tremurau deasupra, dar râsul nu-i schimonosea gura, ca la proştii frumoşi.

— Arhon dascăle Antonie, aceste maici şi surori ce sunt aici, veghiate de mine, nu ştiu cânta nici rău, nici bine. Mare caznă vei avea până vor putea cânta „Cuvine-se cu adevărat să te fericim pre tine“...

Maica Platonida rosti cuvintele acestea cu o compătimire drăgăstoasă în privire şi apoi, către maicile şi surorile adunate:

— Dumnealui arhon dascălul Antonie e cu porunca Inalt Prea Sfinţitului Episcop, trimis să ostenească cu voi, pentru cântarea ce trebue cântată. De aceea toată ascultarea la ce spune, la ce arată, la ce cântă şi să nu daţi cât de mic prilej de plângere mie, că toate canoanele sunt ale voastre, cum e mai rău.

Nimeni nu mai clipea, nimeni nu încerca să privească la maica stariţă. Un cap doar, se ridică surâzând batjocoritor puţin şi primi mustrarea aspră a Platonidei necruţătoare.

Sora astfel necuviincioasă ce-a cutezat să surâdă aproape în batjocură, era Ana.

Dar cometele, de orice fel ar fi ele, au coada lor. Anton Pann un putea trece prin acest sfânt lăcaş, fără să tragă după el, o sumă de inimi cu dantelele lor călugăreşti, cu tot. Deaceea întâia grije a lui Anton, în zilele dela începutul şederii lui în mânăstire, fu să scormonească în trecutul fiecărei călugăriţe. fie compătimind-o, fie ispitind-o, cu povestea isprăvilor lui.

XXVI

Intr'una din dimineţi, o soră dădu buzna în chilia stareţei, şi îngână tremurând ca în friguri :

— Iartă-mă, maică stareţă, iartă-mă !

Inainte de-a asculta ce anume trebuia să ierte, Platonida se încruntă. Sora reluă:

— Iartă-mă ! Dar am văzut cu ochii mei, cum luneca, şi am auzit paşii cum se depărtau ! Iartă-mă !

Stareţa se nelinişti deodată. Dar nu trebuia să-şi arate autoritatea slăbită. Strigă deci :

— Ci spune odată, ce-ai văzut şi ce paşi ai auzit !

Sora şueră cu spaimă şi cu ruşine :

— Stafia.., maică stareţă..., da umblă o stafie prin mânăstire. E a doua noapte când o văd. M'am dus să iau apă pentru sora Pulcheria ce-i bolnavă în chilia mea — şi în dreptul uşii mari a coridorului am văzut stafia... Iartă-mă, maică ! Iartă-mă...

Sora îşi făcu pentru a doua oară, cruce. Acum se ridică şi Platonida.

(Continuă în n-rul viitor)

critica literara

N. M. CONDIESCU:

«Conu Enache»

D. Condiescu, în acest al d-sale volum, are, în primul rând, calitatea observației directe. Paginile care constituesc prima bucată se prezintă cetitorului ca un bloc rupt din viața cea de toate zilele și, ca atare, interesează cu frescheţea unei priveliști autentice. Se pot, firește, căuta relațiile dintre personagiile d-lui Condiescu și modelele lor, și nu e surprinzător că întâlnim în dosul numelor fictive inși pe care fiecare dintre noi i-am cunoscut, slujbași pe la Academie sau miniștri, literați sau politiceni mărunți. D-sa însă tinde spre o izbutită adâncire a acestor personagii și, probabil, fără să-și părăsească modelele, ajunge la ființa lor etică și reală de sub învelișul aparentelor imprumutate. Nu totdeauna, iarăși, găsește mare lucru în ea. Aceasta însă nu e vina autorului, ci a personagiilor.

„Conu Enache" este tipul copiat după natură al politicianismului nostru mai vechi. Are gravitatea aparentă, și îmbracă cu ea o meticuloasă găunoșenie. Inteligența lui se reduce la manipularea mai mult sau mai puțin oportună a câtorva fraze cu eficacitate sigură pe vremuri și, apoi, la lipsa de scrupul cu care în dosul perdelei, individul de soiul acesta, primea să descopere sufletește dintr'odată, fără reticențe, sumar ca o maimuță, sau ca un papagal. D. Condiescu își plimbă astfel locul pe la minister, în calitate de titular al unui portofoliu, pe la Cameră, pe la expoziții de artă, îl pune în contact cu oameni inferiori lui, ca situație, pentru a ni-l arăta farsor și arogant, și, cu alții superiori lui, pentru a ni-l arăta acru, invidios și milog, Nici o clipă însă, pe când privește de sus în jos, fie când privește de jos în sus, „Conu Enache" nu contenește de a clămpăni din gură. Păreri, în felul său, are, astfel, necontenit și despre toate ; în fața unei sclupturi de pildă, **„după îndelungi contemplații, cu închizături de ochi și clipiri dese din gene, cu retrageri și reveniri de pași în lumină și umbră, se pronunță grav :**

„E bine, opera are relief... O mărturie de talent în găoace. Scăpărările de dalte **au fost inspirate".**

Sau :

—**„Pictură plină de limpezime și azur. Nuanțe și tonuri muzicale în aruncăturile de paletă, — da, — svârlituri, cu tăeturi, de cuțit, fericite"...** etc.

Limbuția aceasta de feroce sterilitate se exercită, astfel, variată după circumstanțe de loc și de timp, pretutindeni și tindea să-i mortifice până și propria lui vieață, în rudimentele ei. Astfel, femeia ar fi putut fi pentru „Conu Enache" prilej de manifestare mai amplă. Invăluise însă și instinctul acesta cu ceva din persoana sa oficială și decorată, și intrase și aici pe aceiaș a sa cale de stereotipă stupiditate.

„Senzual până la perversitate, cu pofte tot de-auna noi, își dăduse seama că nu și le ar fi satisfăcut de cât cu riscuri mari în lumea femenină a clasei lui, unde își creiase legenda unei pudicităţi imaculate, pe care o întreținea de altfel cu deosebită grije, prin atitudini de sentimental romantic preaslăvind iubirile pure a la „Paul și Virginia" sau suspinând înăbușit, cu privirile duse departe ,ca și cum ar fi fost inoculat cu sentimentalism acut, ori de câte ori lăutarii cântau : „La șealul cel negru priveam în tăcere".

Cam aceasta este atitudinea condensată a „Conului Enache" pretutindeni. In dosul **„muncei"** sale se ascundea o lene cu adevărat tropicală ; în dosul **„dezinteresărei"** sale mijeau urechile diabolice ale unei lăcomii fără nici un fel de scrupul ; în dosul „culturei" sale de membru al Academiei trăia un fond de animalică imbecialitate ; în dosul **„religiosităței"** lui oficiale nu era de cât o neagră superstiție. Toate acestea se petrec regulat sub deviza : **„Nici o răsplată bănească, nici una.., mă 'nțelegi ? Mulțumirea morală ajunge".** Ceace, firește, nu-l împiedică să strângă o avere fabuloasă. Despre cei mai jos, socialmente, de cât el, gândea, cu felurite aplicații, în felul următor :

„Am fost totdeauna cel mai aprig apărător al țăranului în sensul educației lui sufletești, mă înțelegi. Inalță-l moralmente, adică, sădește și desvoltă în țoapă marile calități civice care au făcut și fac puterea unei nații. Fă-l supus legilor, iubitor de patrie până la fanatism, încrezător în conducătorii lui luminați, respectos față de ierarhie, căci așa a hotărât Dumnezeu începând cu lumea cerească a heruvimilor și a serafimilor. Tăria vieței stă în renunțare, și țăranului o astfel de vieață îi trebue, în cât ajung să spun : Indatoriri ? Cere-i cât de multe. Drepturi ? Nu-i da nici unul, că nu știe ce să facă cu ele... etc".

Și filosofia aceasta a vechilului ajuns atinge proporții de epică răutate când conchide : că **„Merg până acolo în cât zic : „dacă vezi că și-a încherbat două străchini, spargei una !"**

„Conu Enache" nu are, astfel, nimic nobil, nimic adevărat, nimc valabil, sufletește și intelectualicește, în inima și în căpățâna lui. Totul în el e mic, e meschin, e mai ales urât. Din acest punct de vedere însă e interesant. El reprezintă o pagină vie eșită din laboratoriul politicianismului de la noi și, poate, și de aiurea. Arta d-lui Condiescu, în această privință, sta în a fi știut să se mulțumească cu copierea lui de pe natură, fără înfiorări, fără intervenții personale, fără trecerea personagiilor în nici un fel de generalizare intelectuală și, deci, de a-l fi redat cu titlul de document descifrat riguros.

„Conului Enake" urmează o serie de schițe. Primele două, „Truică Sefu" și „Subiect de Nuvelă" fac parte din același gen de a observa vieața. Documentul autentic ține sau ia locul invenției literare. Autorul, însă, a mers, cu detaliile, până la o extremă de care nu putem fi siguri că mai adaogă ceva la definirea personagiilor fără să le și diminueze interesul. Intr'adevăr, a devenit loc comun în literatura curentă caracterizarea insului prin schimonoselile lui particulare de vorbire, sau de gândire. Așa de pildă, găsim **„aucat"** în loc de avocat, **„Ocsirvase"** în loc de observase ; **„dualeta"** în loc de tualetă ; **„riprizintație"** în loc de reprezentație, etc.

Sau :

— „M'am fotografiat la București, superb, domnule Chiricuță...

— „In sepia, domnișoară ?

— „Nu, în grădină !".

Or, **„aucat"** și **„ocsirvase"** zic, poate, toți oamenii de felul eroului d-lui Condeescu. Lucrul acesta nu caracterizează, dar, pe un ins, ci cel mult o întreagă categorie de inși. Autorul însă ne-a prezintat cazul particular al unuia din ei, și cu psicologia, dacă vroiți, lui specifică. Nimic însă nu e specific în această diformație a cuvintelor. Și tot așa cu gluma reprodusă mai sus, cu fotografierea. Nu contestăm, deci, autenticitatea faptului; ci ne îndoim doar de valoarea lui. Scrisul, ori cât ar fi de indiferent el, la noțiunile noastre de artă trebue să poarte neapărat în el și virtutea de a caracteriza neapărat și diferențiat, indiferent dacă prin aceasta, apoi, se și însumează în noțiunile noastre generale, materialul de care se ocupă.

Sunt apoi,, în volumul d-lui Condiescu și câteva pagini de emoționantă evocare. Acestea sunt grupate sub titlul de „Inscripții pe cristalul de ghiață". Sub pagini de literatură bună. Autorul evocă imagini fugare și, din contemplarea unui „vas grecesc" din notarea unei impresii avute în cetatea Florenței, din jocul imaginației în jurul unui portret al unei Genevieve sau dintr'o amintire asupra lui Barbu Delavrancea, ni se dau pagini vii de viață sufletească, pe lângă cari stângăciile, une-ori, ale scrisului, sau indiferența autorului față de meșteșugul compoziției, rămân în afară de discuție. Evocarea, în special a lui Barbu Delavrancea, și a Moldovei lui din „Apus de Soare", în bucata „Intr'o noapte de toamnă" e așezată pe sclupturale frumuseți de imaginație și de sensibilitate.

N. DAVIDESCU

* * *

note

UN DOMN SPERIOS

D-l Tudor Teodorescu-Braniște se plânge în coloanele unei reviste, cu mare lux de lămuriri că **„sub cele mai grele amenințări"** îl poftim să-i placă poezia noastră.

Zău d-le Teodorescu-Braniște, zău ne e complect indiferent dacă îți place sau nu poezia noastră și în orice caz, Doamne ferește, nu vrem să te omorâm.

Scrie liniștit articolele, dacă are cine să le citească, nici prin cap nu ne trece să ne pierdem timpul amenințându-te pe d-ta.

CONST. PÂCLE

in strainatate

EDITURA SI CARTEA IN FRANTA

Ultimele decernări de premii la noi — atât de multe încât transformă această sătptămână într'un fel de Crăciun scriitoricesc — actualizează iar problema politicii tipăriturilor şi în ansamblul acestei chestiuni utilitatea distincţiilor băneşti. Vă amintiţi polemicele iscate în gazetele franţuzeşti după ultima decernare a premiului Goncourt? S'a contestat atunci, şi cu repetată violenţă, folosul de emulaţie şi dreaptă ierarhizare a premiului, susţinându-se că sub această înfăţişare de preţuire critică, se ascunde numai un mijloc ieftin de reclamă, un element de strictă negustorie în mâna editorului. Intrucât aceste obiecţii sunt sau nu întemeiate, ar trebui să cercetăm în rânduri scrise cu acest obiect princiapl numai. Să reţinem însă din aceste scurte cuvinte concluzia simplă, că în orice caz şi oricât de just atribuite, premiile nu vor fi niciodată un element activ în circulaţia cărţii, o contribuţie cu urmări precise în opera de valorificare a cuvântului scris. Se pare că lucrul n'a fost înţeles într'astfel la noi, unde nu numai activitatea şi iniţiativa Statului, dar chiar a breslei scriitoriceşti se limitează de atâta vreme la inoperanta premiere a cărţilor — în majoritatea cazurilor consacrate şi fără acest ajutor. E de mirare cum nu se înţelege că ajutor trebue dat scriitorului tânăr şi talentat, nu bătrânului, care posedă singur mijloacele de răzbatere şi izbândă în librărie. In acest înţeles nu vom preţui niciodată în deajuns gestul lui Bernarh Schaw, care a avut frumosul gând de a refuza premiul Nobel, sub cuvânt că el — scriitor cunoscut şi bătrân — nu mai are nevoe de el. „De ce nu m'aţi ajutat, când am fost tânăr?", întreba mustrător şi desigur fără poză marele irlandez.

Ori dacă aceleaşi păcate fac pretutindeni din premiul literar un mijloc străin de adevăratele rosturi ale cărţii, nu pretutindeni politica tipăriturilor se rezumă la atâta. In Franţa bunăoară. Aţi observat desigur calităţile de precisă cunoaştere ale editorului francez, nu numai după alegerea manuscrisului, dar (şi lucrul nu este de puţină importanţă) după înfăţişarea admirabilă a realizărilor lui tipografice. Cartea franţuzească îşi posedă astăzi o estetică proprie, o linie admirabilă de înfăţişare, o simplitate impresionantă. Există în librărie o copertă de carte franţuzească, pe care editura niciunei alte ţări nu o posedă. Nici chiar volumul german — somptuos, bogat, decorativ — nu ştie să-şi păstreze o linie unică, o frumuseţe de literă egală. Volumul oricărei edituri germane are o decoraţie de bibliotecă, o severă arătare de raft. Dimpotrivă, cartea franţuzească păstrează o graţie uşoară de bibelou, care se cere mângâiat în mâini. Indiferent de editură şi indiferent de tipar. **Nouvelle revue française,** Bernard Grasset, Kra, Plon, Alcau, Riedev, toate aceste case de veche întreprindere comercială au trecut nu peste interesele lor de strictă economie, dar peste câteva mici sacrificii şi au izbutit să-şi creeze, fiecare cu o trăsătură originală, un tip de eleganţă franţuzească a coperţii, o discreţie reţinută a literii şi înaintea oricărui alt lucru o pricepută selecţie a materialului lor tehnic. Intr'astfel au înlesnit scrisului o prezentare curată, cetitorului o mare bucurie pentru ochi şi literaturii franţuzeşti, o reclamă admirabilă. Cea mai sigură, pentrucă cea mai discretă.

Şi această operă de elementară estetică a volumului tipărit, trebue să remarcăm, nu este decât în linia unei echilibrate conduite comerciale. Nu este un sacrificiu, ci numai un interes. Ar fi interesantă o statistică a cifrelor de afaceri realizate de o aceeaş casă de editură înainte de război, când grija pentru frumuseţea exterioară a cărţii nu exista, şi acum. Am afla în acest fel anume învăţăminte, care ar trebui impuse cotidian atenţiei editorilor noştri.

Şi mai al [illegible]

reforme de ordin technic nu sunt singurele preocupaţii ale editorului din Franţa. Asigurându-şi şi bunul mers al afacerilor cu editarea unor cărţi, pe care elemente străine de artă le popularizează fabulos în scurt timp (Maurice Dekobra de exemplu) priceputul om de de afaceri pus în fruntea unei edituri îşi îngădue generozităţi şi înţelegeri minunate. Are mâna sigură a cunoscătorului de frumos şi curajul dezinteresat al iubitorului de tinereţe. Din vraful manuscriselor, care îl solicită ochiul lui ager ştie să aleagă scrisul autentic, gândul făgăduitor, semnul preţios al talentului nou. Apreciază just, ascultă atent, îndeamnă, ajută şi — fiindcă o muncă bine intenţionată are dreptatea de partea ei — izbuteşte. Editorul francez are alegerea mai limpede decât a profesionistului scrisului. Pe răspunderea reputaţiei şi banilor lui, deschide reviste mari numelor tinere, lansează debutanţi, îi editează şi îi impune criticei. Nu exagerăm spunând că ultimele generaţii de scriitori tineri francezi au fost descoperite în cea mai mare şi mai bună parte a lor de ochii vii şi pătrunzători ai editorului. Iar în ajutorul acestei opere de continuă întinerire şi împrospătare, găseşte acolo în ţara lui o atmosferă de caldă camaraderie între bătrâni şi tineri, o frumoasă înţelegere a maestrului pentru debutant şi a bătrânului pentru copil. Sunt case, care se deschid acolo unui pas timid cu atâta prietenie, încât — dacă ai păstra ridicola mentalitate a pieţei noastre literare — te-ai mira să afli, că locuesc acolo Gide, Jammes sau Claudel. Există o minunată generaţie de artă contimporană (am numit generaţia lui Jacques Rivière, Alain Fournier, André Lothé) care a crescut sub ochii şi cu îndemnul de mare dragoste al acestor trei bătrâni prieteni. Admirabila mişcare dela „Nouvelle revue française" se datoreşte în întregime acestei generozităţi care a izbutit să apropie pe tânăr de maestru şi să-l impună editurii. Foloasele sunt enorme. Le-am putea preciza statistic. Număraţi scriitorii activi ai actualei vieţi literare în Franţa şi veţi înţelege, că ceeace nici un premiu şi niciun minister nu ar izbuti să facă, a izbutit splendida politică negustorească a editorului.

Mai mult chiar. Inţelegând însemnătatea esenţială a problemei acesteia în complexul tuturor relaţiilor dintre editură şi scritor, de curând un foarte harnic şi modest librar a crezut, că sprijinul dat tinerilor trebue să fie mai direct, mai stăruitor, mai des. Editorul Rieder a întemeiat o colecţie a tinerilor, pusă sub îngrijirea unor inteligenţe de largă generozitate şi înţelegere. Cu recomandaţia caldă a lui Georges Duhamel şi Marcel Prévost, trei nume noui — adunate cuviincios într'o carte tipărită mai mult decât atent — şi-au făcut loc în vitrine: Jean Bodin, Emmanuel Buensod şi Fernand Guer. Un gând de înţeleasă simpatie ne obligă să le dorim acestor mezini ai literaturii o carieră tot atât de frumoasă, pe cât de frumos a fost gestul descoperitorului lor. Dar chiar dacă această întâie încercare ar rata, chiar dacă volumele ar rămânea nevândute în rafturi, chiar dacă publicul nu ar confirma alegerea editorului, faptul rămâne admirabil şi bogat de făgăduinţi. Cincizeci de premii literare just atribuite, nu vor şti niciodată să aducă un serviciu egal generozităţii editorului Rieder.

Comparaţiile între aceste scurte însemnări şi rânduiala lucrurilor de la noi e penibilă. Cetitorul s'o facă singur.

m. s. b.

plastica

S. A. F.

Duminica ce trecu s'a făcut în adunarea generală a sindicatului Artelor Frumoase, alegerea noului comitet.

Mai mult ca în anii imediat precedenți — se pare — membrii au pus interes pentru alegerea din milocul lor a camarazilor convinși să ia asupra lor sarcina și cinstea d'a reprezenta o colectivitate de o covârșitoare importanță în mișcarea culturală românească, și pasiunea adusă în lupta dintre cele două liste propuse e destul de semnificativă pentru trezirea conștiințelor până mai ieri blazate de așteptările de atâtea ori desamăgite.

Rezultatul tradus în alegerea unui comitet format aproape din părți egale din nume de pe ambele liste concurente, reprezentând în artă, dacă nu tendințe centrifugale, dar destul de marcat deosebite, e cel puțin dovada unei înclinări către o mai serioasă înțelegere a ideii de interes pur profesional care stă la baaz sindicatului. Altfel vorbind, s'a convenit în sfârșit că locurile în comitet nu trebuesc încredințate pe considerații de simpatii personale, nici pe exclusivism propriu luptelor de curente și că pe deasupra barierelor ce despart diferitele ideologii, artiștii plastici năzuesc de astă dată sincer să-și întindă frățească mâna, pentru conlucrarea într'un spirit de mai largă obiectivitate în cadrul principiilor de interes general.

Dacă printr'o indiferență publică explicată de o insuficientă educație artistică a maselor, și alta oficială susținută probabil de mediocrul interes pe care această breaslă îl poate prezinta din punct de vedere electoral într'o țară eminamente politică, arzătoare doleanțe ale artiștilor plastici, cu toată legitimitatea lor înăuntrul condițiunilor de utilitate socială, nu și-au găsit nici până astăzi de nicăieri vreun sprijin— e cu atât mai covârșitoare răspunderea noului comitet dela care, firește, oropsita colectivitate cu speranțele simptomatic regenerate, așteaptă inițiative și viguroase porniri, de natură să prezinte sindicatul ca pe un organism viu și activ, ieșit din starea de ficțiune în care ani dearândul l'au condamnat neprielnice condițiuni în afară și poate câte odată slăbiciuni din năuntrul lui.

Atârnă în mare parte de spiritul de camaraderie al membrilor cari prin conduita lor în afară și demersuri lăturalnice să nu contracareze dacă nu chiar să sprijine acțiunile solidare ale conducătorilor organizației, ca justele revendicări menite să protejeze condițiunile de muncă ale celor mai mulți, să devie realități profitabile nu numai breslei dar și preocupărilor de emulație educativă, în general.

E de netăgăduit că procentul de reale talente românești în toate ramurile artistice raportat la numărul prin comparație cu alte naționalități și tinerețea poporului nostru, e considerabil, și dacă faptul acesta legitimează un spor de orgoliu național pe temeiul contribuției la patrimoniul de cultură și civilizație, nu e un cuvânt că prin vitregia posibilităților de realizare în țara lor, artiștii români să caute aiurea un mediu prielnic pentruca privându-ne de stimulentul și mândria prezenței lor, să facă —cum e cazul atâtor nume românești consacrate în străinătate — gloria artei altor țări lăsându-ne nouă numai de departe reflexul vag al unor aureole a căror strălucire am fi putut-o păstra lângă noi.

Acestea sunt probleme cari trebuesc să fie mereu prezente în chibzuința noului comitet al S. A. F. Compoziția lui, din opt pictori și trei sculptori, cum urmează : Costin Petrescu, (președ.), C. Vlădescu, vice-președ.), Chirovici, casier), Petrescu Dragoe, d-na Cutzescu Storck, (vice-președ.), Murnu Ary, Țincu, Strâmbu, pictori și Iordănescu, (secretar), Dimiteriu Bârlad, sculptori, — cu cenzorii Ioanid Pan, Teișanu, pictori și Spiridon Georgescu, sculptor, învederează prin apropierea acestor nume, spiritul de obiectivitate ce a călăuzit acordarea sufragiilor, precum și speranțele ce se pun în putințele de acțiune ale noilor conducători.

C. VLAD

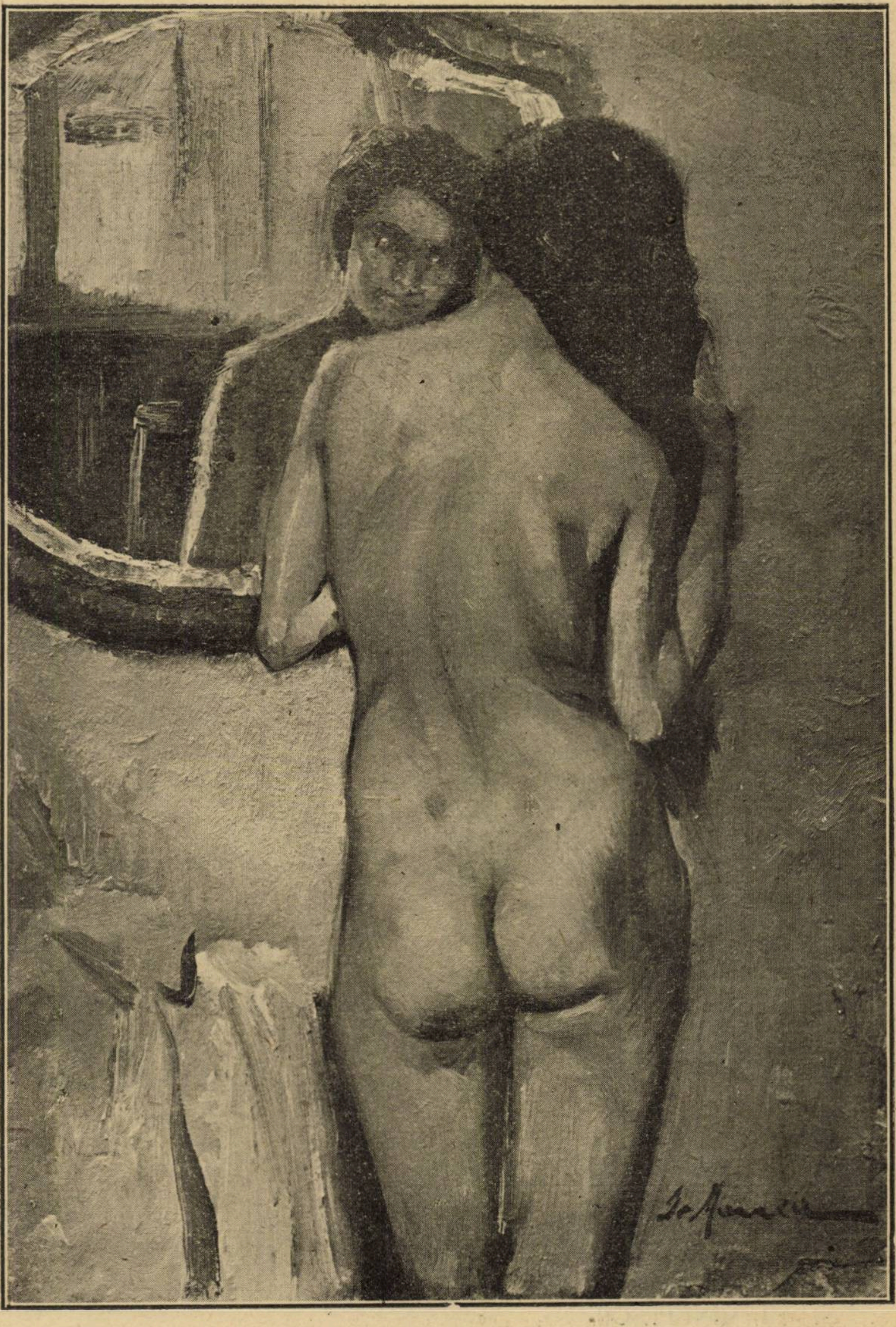

NUD : GR. MANEA (Foto-technica)

gazetaria

PREMIILE NAȚIONALE

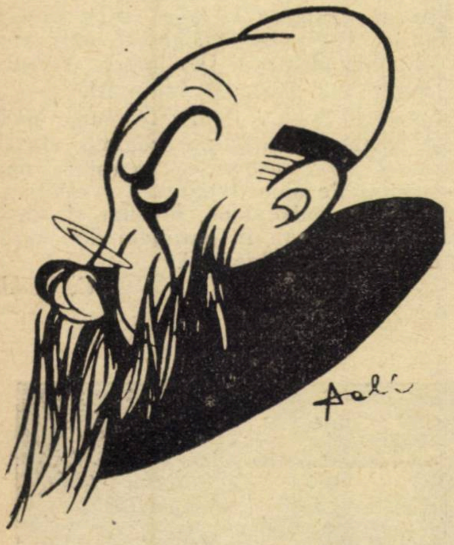

N. IORGA

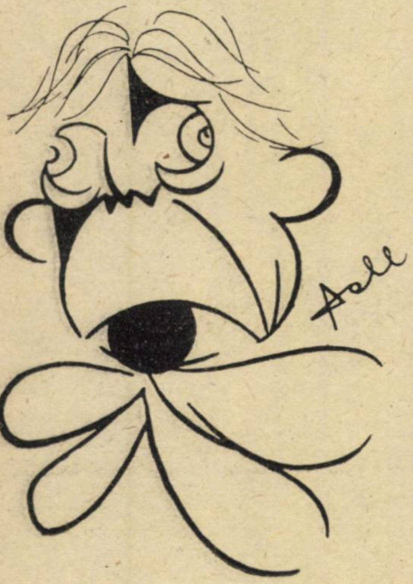

OCT. GOGA

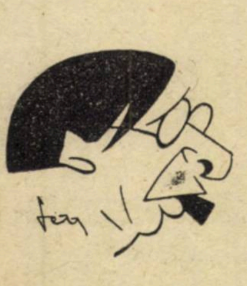

I. MINULESCU

AUTOGRAF INEDIT AL LUI ALECSANDRI

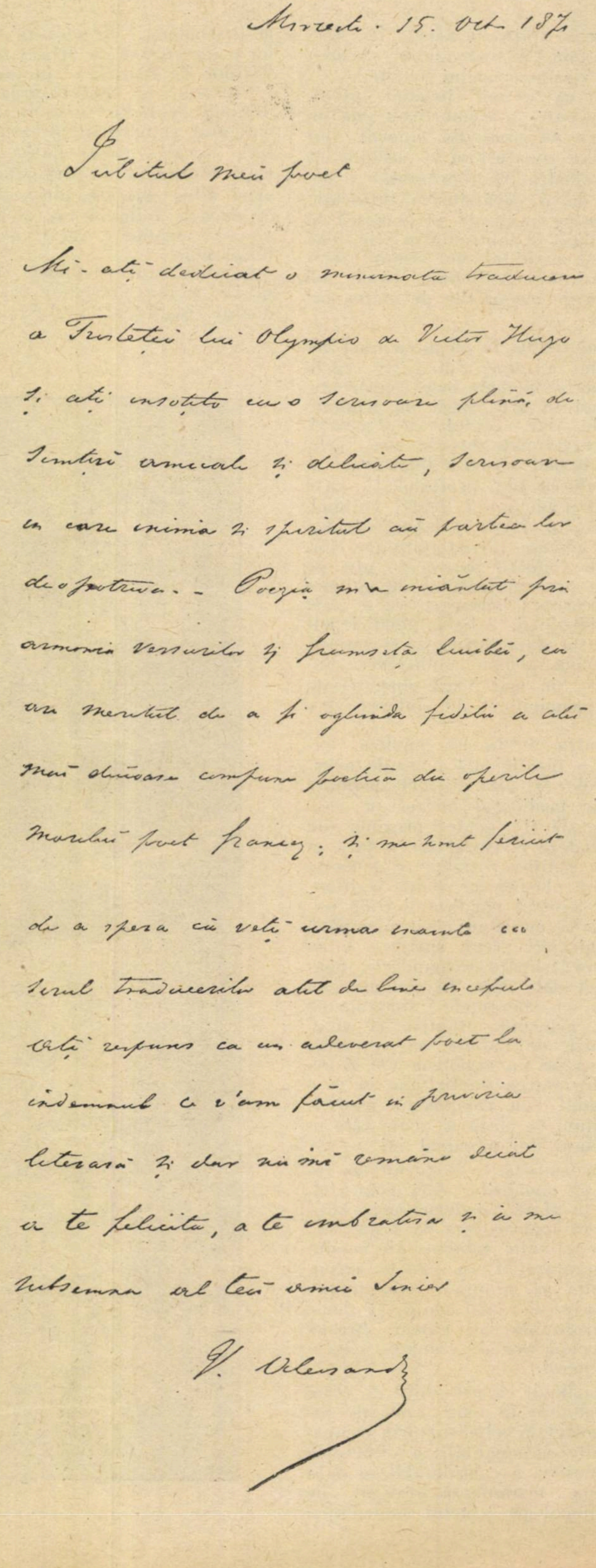

Mercuri · 15. Oct. 187

Iubitul meu poet

Mi-ați dedicat o minunată traducere
a Tristeței lui Olympio de Victor Hugo
și ați însoțit-o cu o scrisoare plină de
simțiri amicale și delicate, scrisoare
în care inima și spiritul au partea lor
deosebită. — Poezia m'a încântat prin
armonia versurilor și frumsețea limbei, ea
au meritul de a fi oglinda fidelă a celei
mai duioase compuneri poetice din operile
marelui poet francez; și me simt fericit
de a spera că veți urma înainte cu
șirul traducerilor atât de bine începute.
Ați respuns ca un adevărat poet la
îndemnul ce v'am făcut în privința
literară și dar nu'mi remâne decât
a te felicita, a te îmbrățișa și a me
subsemna al teu amic sincer

V. Alecsandri

literara

o seama de cuvinte

Renan n'avea prea multă consideraţie pentru arta dramatică. Un vienez nonagenar, care a trăit mult timp la Paris, povesteşte întâlnirea sa la un spectacol cu autorul „Vieţii lui Isus. Cunoscând cât de vastă era erudiţia sa, străinul îşi exprimă surpriza, că celebrul scriitor îşi mai găseşte timp de a frecventa teatrul.

— Inchipuiţi-vă, răspunse Renan, că aveţi un sac atât de plin cu nuci, că una singură nu ar mai putea să încapă, şi totuşi se mai poate introduce în sac orez.

●

Bill Tarkington, geambaş, se reîntoarce a doua zi la bâlciu, la James Courpurple care îi vânduse cu o zi mai 'nainte, un frumos murg — cu un preţ mare.

— Ia ascultă, cumetre James, se văită Bill. Nu mi-ai spus eri că frumosul tău murg era urechiat... Aşa nu l-aşi fi cumpărat.

James protestă : Dar dragul meu Bill, acela care mi l-a vândut şi mie, nu mi-a pomenit nimic.

Am crezut că era un secret.

●

Napoleon avea un fecior care-i fusese ordonanţă pe când împăratul era locotenent la Toulon. Vechimea şi îndemânarea feciorului stabilise un fel de familiaritate între suveran şi slugă.

Intr'o seară, Napoleon, de vorbă în salon cu împărăteasa, porunceşte să li se aducă ceaiul. Feciorul vine cu serviciul, dar, când să-l pună pe masă, se împiedecă şi varsă apa caldă pe hainele lui Napoleon.

Suveranul bine dispus, dojeneşte amical pe neîndemânatic :

— Aşa puteam şi eu să fac !

Servitorul, liniştit de gluma împăratului, ripostează atunci :

— Da. Acum, după ce m'aţi văzut pe mine cum fac.

●

Desgenettes la un examen de igienă întreabă pe un candidat unde începe digestia :

— In gură, răspunse elevul.

— Nu, domnule, digestia începe în bucătărie.

●

O americană cumpără de curând un desen de Picano şi nu mai înceta cu elogiile. Exclamările admirative încetând, frumoasa cumpărătoare întrebă :

— Ce reprezintă asta, maestre ?

— Exact trei mii de franci, doamnă !

bazar

SFARŞITUL OCHILOR ALBAŞTRI

Ocultistul londonez William Corbett a proclamat că în câţiva ani ochii englezoaicelor, în general albaştri, vor deveni bruni.

Această modificare, a explicat el, va fi consecinţa neaşteptată a luminei electrice intensivă şi lecturei ziarelor atât de abundente.

După d. Corbett, ochii bruni suportă mai bine decât cei albaştri oboseala şi lumina intensă, şi natura nu va întârzia să adapteze pupilele nouilor exigente ale vieţii.

UN AN TRAGIC

Statiscienii spun că anul 1927 merită acest titlu.

Dela 1 Ianuarie la 12 Iulie numai, adică în 196 de zile, n'au fost decât 136 catastrofe naturale, între cari 38 de cycloni, 37 inundaţiuni, 6 erupţii de vulcani etc.... şi toate acestea cu un bilanţ de 3671 morţi, 9849 răniţi, 4 oraşe distruse, 16.845 case dărâmate.

Şi această statistică nu ţine socoteală nici de cutremurul de pământ care s'a abătut în Mai asupra Chinei centrale, distrugând trei oraşe : Sisiang, Liangschaan şi Rulang şi cauzând 100.000 de victime, nici de teribilele inundaţiuni din Indii, China şi Algeria.

CUM SE SALUTĂ OAMENII

Bineînţeles, că nu toţi la fel ca noi, cei aşa zişi civilizaţi cari ne dăm mâna, rostind formule diferite dela popor la popor, astfel :

Francezii spun, când se întâlnesc unul cu altul : Bonjour, cum îţi merge ? Napolitanii : Creşte sănătos ; Olandezii : Cum voiajezi ? Polonezii : Domnul fie lăudat ! Genovezii : Sănătate şi noroc ! Persanii Fie ca umbra-ţi să nu scadă niciodată ! Chinezii : Ţi-ai mâncat orezul, etc. etc.

Formele de salut nu diferă însă numai prin formula respectivă ci şi prin gest.

Aşa, chinezii, se bat cu mâinile în piept; japonezii îşi scot pantofii; negrii din Lopez (coasta Africei occidentale franceze) îşi pun un genunchiu în pământ şi bat de trei ori din palme, la înălţimea umerilor; laponii îşi pun unul altuia nasul pe frunte; locuitorii Noilor-Hebride îşi toarnă apă pe cap; cei din insulele Mariane (Oceania) îşi freacă pântecele.

Se socot drept sorginte a salutului templele Orientului. A fost răspândit de către cei dintâi creştini. E vorba numai de strângerea de mână, pe care-o practicăm şi noi.

caricatura zilei

DISPERARE

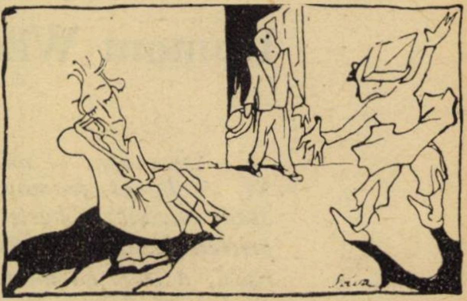

Soţul : Invaţă-mă Mişule ce să mai fac, ca să-mi distrez nevasta...

COMUNISM

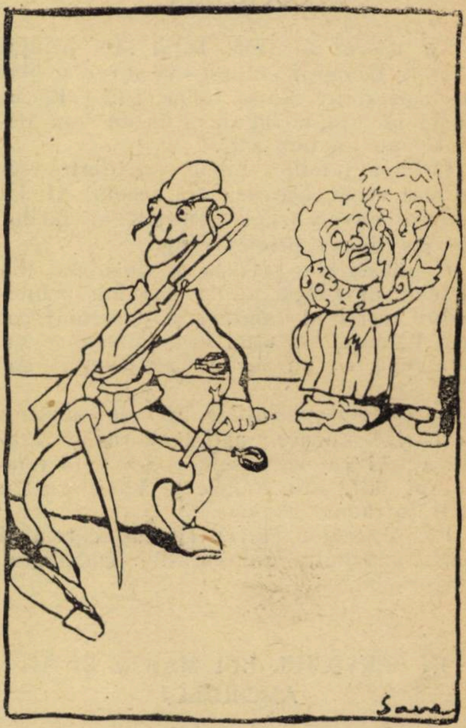

Rifca : Dragă Rebi ! Dacă Moişilică are să reuşească, eu am să fiu a tuturor ?...

ADULTER

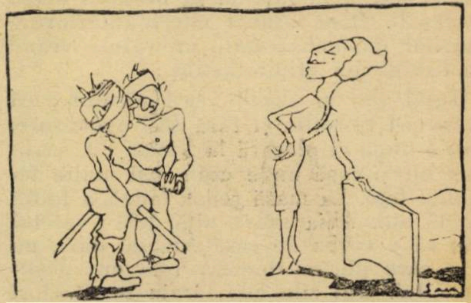

Soţia : Era vorba ca unul din doi să dispară...

Soţul : Ne-am împăcat pe teren. Va trebui să plec 10 zile pe lună în inspecţie...

carți redate în extrase

VIATA LUI CHARLES-JOSEPH DE LIGNE

Dumont Wilden

Descedent al unei familii de prinți, a căror origină datează în Belgia din secolul XI, inteligent, frumos, rafinat, acest prinț al Europei Franceze, cum i se mai zicea cu drept cuvânt, Charles Joseph de Ligne, iubit de regii Franței și ai Belgiei, al căror prieten și neîntrecut maistru de ceremonii era, șambelam la Curțile Imperiale Austriacă și Rusă, a trăit ca un mic rege, cea mai aventuroasă și sbuciumată viață. A fost favoritul celor două mari împărătese Maria Theresa a Austriei și Caterina II a Rusiei, cari dictau și aranjau pe atunci, destinele popoarelor Europei.

COPILARIA

S'a născut în 1735. Tatăl său, prințul Claude Lamoral era un om sever și plin de majestate. Nu-și iubea fiul. „Pe atunci nu era moda de a fi un bun parinte sau un bun soț".

Origina familiei Ligne, era dintre cele mai vechi. Datează din secolul XI. La curtea guvernorilor generali ai țărilor de jos țineau primul rang.

Copilăria și-o petrecu pe domeniul din Baloeil în Belgia, unde posedau principalul castel al familiei și domeniul cel mai frumos. Aci tatăl său domnia ca un mic rege, cu un aer de „majestate gotică".

In castelul părinților săi se dădeau serbări fastuoase ; astfel că învăță arta de a trăi ca mare senior. La vârsta de 16 ani, tatăl său îl duse la Viena pentru a fi introdus la curte.

Fu prezentat Mariei-Tereza, căreia îi plàcu imediat, numindu-l șambelanul curții sale.

IN SERVICIUL LUI MARTE ŞI AL AMORULUI

La vârsta de 20 de ani intră într'un regiment de infanterie care-i poartă numele. Iată-l ofițer. „Nu cunosc carieră mai fericită ca a mea" zice el. Și acum are tot dreptul să viseze la gloria marilor generali. In familia sa nu sunt decât mareșali. Până atunci citește memoriile marilor oameni, tratate militare, vrând să devină un ofițer distins.

Tatăl său se decide să-l căsătorească fără să-l consulte și fără să-l avertizeze. Intr'o bună zi plecară la Viena. Fu introdus într'o casă unde erau mai multe femei și fete. La masă ședea lângă o fetiță de 15 ani. Abia seara află dela valetul său că e vorba de căsătoria sa, dar nu știa care dintre tinerele fete era destinată lui. Opt zile mai târziu se căsători cu Françoise-Marie-Xavière prințesă de Lichtenstein. Charles-Joseph se lăsă căsătorit de bună voe pentrucă așa era obiceiul de a se supune voinței părintești și pentrucă nu dădea acestui lucru mare importanță. Căsătoria pentru el era o emancipare de sub tutela și tirania tatălui său.

După noaptea de nuntă, la ora șease dimineața, plecă la vânătoare. Și astfel, acest om seducător, debută în viața conjugală, el, care în viața sa iubi atâtea femei, afară de femeia sa.

Soția sa nu fu pentru el decât mama copiilor săi. Această căsătorie pentru prinț avea marele avantaj de a-l elibera pe jumătate de tutela părintească.

La Dresda, o mătușă a sa încântată de nepotul său care-l găsea prea frumos, îl rugă să stea acolo, cât va voi pe socoteala ei. Tânărul prinț profită de acest lucru și dădu o masă la care invită „toată Saxonia și toată Polonia". Mătușa sa în loc să se supere, se amuză mult și prințul de Ligne începu astfel cariera sa de copil răsfățat.

A trăit ca și cum nici timpul, nici banii n'ar fi existat. Ca un prinț din poveste care credea că viața nu este decât o feerie și un balet. Se poate spune, despre el, că în viață dansa. Este poate maniera cea mai filosofică de a trăi.

Avea 20 de ani, figură frumoasă, o talie plăcută, un aer nobil, libertatea care o oferă căsătoria, un grad, puțini bani, dar facultatea de a împrumuta dela ovrei. Ligne nu se gândește decât la plăceri.

Căpătă gradul de căpitan. Viața de regiment îl preocupă. Armata pe care Austria o întreține în Belgia este neglijată. Insă, prințul Claude, tatăl său, a vegheat la buna ordine a regimului său. Orgoliosul senior considera pe soldați ca pe oamenii lui. Și fiul său obsedat de dorința de a se ilustra în arta războiului, dela începutul carierei sale, considera ca o onoare de a se ocupa el însuși de toate detaliile meseriei. Se interesa de soldații săi, ceace nu era moda pe atunci.

Războiul de șapte ani începe. Sosea momentul de a pleca la armata sa din Boemia care lupta contra regelui Prusiei. Sosi la armata sa ca la o sărbătoare. Luă parte la câteva ciocniri care fură pentru tânărul militar primul sărut al gloriei. La Holtzberg fu adevăratul său debut când intră în foc. Ambele armate se găseau de o parte și de alta unui munte — când deodată se pomeniră pe munte „nas în nas". Fu un adevărat măcel. „Vivat, Maria-Tereza, strigă el, avântându-se în liniile prusiene cari surprinse coborau panta.

Luă parte la nenumărate atacuri, dovedind mult curaj. Fu înălțat la gradul de colonel, pe câmpul de luptă. Cu ocazia aceasta avu cu tatăl său o corespondență celebră : „Monseniore, scrie el, am onoarea a informa Alteța Voastră că sunt numit colonel în regimentul său".

Prințul Claude Lamoral răspunse : „Domnul meu, după nenorocirea de a vă avea ca fiu, nimic nu-mi este mai sensibil ca nenorocirea de a vă avea colonel". Și replica cu tot respectul fu : „Monseniore, și una și alta nu sunt greșeala mea și Alteța Voastră trebue să se adreseze împărătesei pentru nenorocirea a doua".

La Maxen armatele austriace repurtară un frumos succes. Prințul de Ligne jucă aci un rol strălucit. Primește însărcinarea de a raporta regelui Franței acest succes memorabil. Nebun de bucurie plecă imediat la Paris.

Războiul constitue o plăcere pentru un gentilom, dar cu condiția ca oboselile să fie întrerupte de câteva perioade de repaos și serbări. Aproape doi ani Ligne și-a petrecut timpul pe front. Abia în timpul iernei și de scurtă durată a fost la Viena pentru a-și face curtea sa împărătesei și timpul petrecut la Beloeil pentru a face un copil soției sale.

Această misiune în Franța este o recompensă a acțiunilor sale nobile. Ce fericire de a sosi la curtea cea mai strălucită a lumei cu aureola unui curier de vești bune.

IN MISIUNE LA VERSAILLES

Prințul de Ligne sosește la Paris. Pătruns de rolul său de curier diplomatic, voia să fie primul care să aducă regelui noutăți. Trimisul Mariei-Tereza era mândru de a demonstra regelui Franței, că

Austria în momentul acela susţinea efortul principal al războiului.

Acestui orgoliu patriotic se mai adăoga şi bucuria de a vedea Parisul şi curtea.

Nu era un curtezan novice. El care fusese şambelan la 15 ani şi dela începutul războiului în fiecare an între două campanii venea la Viena, era considerat ca un favorit al Mariei-Tereza. Dar cu tot aerul de majestate al curţei vieneze, modelul curţilor europene rămâne tot curtea Franţei.

Este primit cu mare cinste de rege, care-i dărueşte o tabatieră de aur, cu portretul său şi împodobită cu diamante. Este prezentat împărătesei şi moştenitorului, în sfârşit D-nei de Pompadour.

Sentimentele ce le încearcă sunt complexe.

Sosit în Franţa, trebue să profite. Curtea cu toată măreţia şi misterul ei îl plictiseşte. Parisul îl atrage. Viena este curtea sa, Parisul oraşul său. Totul îl amuză şi-l încântă. In special admiră grădinile, parcurile, unde financiarii îşi ascund „nebuniile" lor printre arbori. Teatrul îl atrage şi aci îşi petrece tot timpul său. Şi pentrucă vrea să strălucească,, semnează la poliţe pentru a dobândi bani şi graţie cămătarilor dă mese strălucite.

Acetastă ardoare de a trăi îl face neobosit în plăceri ca şi la luptă şi'n secolul în care trăeşte deţine primul loc, care nu-i aparţine decât lui.

RAZBOIUL ŞI CURTEA

Timpul trece repede. Din supeu în supeu, din serbări în serbări, prinţul Ligne remarcă că are obligaţia de a se duce la unitatea sa. Trece mai întâi pe la Beloeil unde găsi pe soţia sa resemnată. Vizită pe tatăl său care aflând de datoriile contractate deslănţui o furtună asupra capului lui. Se grăbi să plece. Mareşalul îl primi cu entuziasm : „Ah ! scumpul meu Charlot, fără D-ta în armată este o mare plictiseală". Şi într'adevăr colonelul-prinţ de Ligne era cel mai vesel camarad din lume. Foarte exact la serviciu. Dădea mese şi juca cărţi. Era o fericire pentru regiment de a avea un colonel atât de vesel şi Ligne era foarte iubit de soldaţii ca şi de ofiţerii săi.

După dezastrul dela Maxen, armatele prusiene se refăcură. După interminabile discordii, generali austriaci şi ruşi parveniră în sfârşit a se înţelege pentru a combina o expediţie simultană asupra Berlinului. După trei zile de ocupaţie, armatele aliate, cari se înţelegeau din ce în ce mai puţin şi din cauză că-i nelinişteau mişcările armatei regale, evacuară Berlinul.

Austriacii fură bătuţi. Silezia rămase lui Frederic. Franţa şi Austria epuizate şi se creia o putere maritimă şi colonială a Angliei. Germania care servise de câmp de luptă ieşise devastată ca după războiul de 30 de ani.

Prinţul de Ligne era un „copil răsfăţat" al curţei vieneze. Impertinenţele sale scandalizau puţin împărăteasa, dar sfârşia întotdeauna prin a o face să râdă şi ea îi ierta toate.

Impăratul François îl iubea de asemenea ; era, între ei, un fel de complicitate în plăceri. Camaraderia lor mergea atât de departe încât împărţeau graţiile „celei mai mai frumoase femei din lume" o doamnă din lumea mare vieneză.

Amorurile curţei vieneze erau nişte amoruri amabile, fără gelozie, fără pasiune. Graţie împărătesei se păstra un aer de decenţă. Maria-Tereza era o femee virtuoasă, dar o virtute amabilă ; ştia să închidă ochii. Lui François I îi plăcea societatea oamenilor tineri şi în organizarea „micilor nebunii". Ligne era factotum-ul său.

După pace Ligne fu numit general. La curtea vieneză nu făcea mare lucru. Serbările improvizate erau pline de farmec, amorurile uşoare care-i predispuneau veselia naturală, dar totul se reduce de a fi agreabil la curte. Maria-Tereza îl trata ca pe un „copil răsfăţat". Intr'o zi luându-se după o femee îşi lăsă suverana să-l aştepte mai bine de o oră. Ca pedeapsă fu obligat, în fiecare dimineaţă să aştepte în anticamera sa pentru a-i demonstra, spunea ea, că el era acela ce trebuia să aştepte, iar nu ea. Această pedeapsă publică dură 15 zile şi împărăteasa îl primi şi-l iertă.

Curtea vieneză începea să-l plictisească. Unde să se ducă ? Plecă la Paris, care pentru formarea spiritului său avu o mare influenţă.

După ce-şi găsi prietenii de odinioară, cutreeră cu ei tripourile, se plimba prin grădina Tuileries, luându-se după „domnişoare".

Incepe să frequenteze lumea. Nu se mai gândeşte acum decât să strălucească şi să placă. Vrea să fie om de lume. Ori un om la modă în 1764 trebuia să fie în corespondenţă cu Voltaire.

Afară de Victor Hugo nici un om de litere nu s'a bucurat, în tot timpul vieţei sale, de o glorie comparobilă cu acea a lui Voltaire. El este conştiinţa timpului său. Crează moda spirituală. Toate puterile se înclină înaintea sa. Un cuvânt al său, ajunge pentru a creia o reputaţie. Această societate care nu mai crede în nimic, crede în geniul lui Voltaire.

Prinţul de Ligne îi scrie şi primeşte de la marele om scrisori măgulitoare. Se decise a-i face o vizită la Ferney. Aci Voltaire trăia ca un mic senior pe domeniul său. Toate personagiile distinse din Europa veneau să-l viziteze. Mulţi erau supărători şi el se retrăgea sub pretext de a lua un medicament. Prinţul de Ligne făcu o bună impnesie şi fu oprit timp de opt zile.

Voltaire era fermecător, mereu nou şi adesea picant. Voltaire în timpul acela era nemulţumit de Parlament şi de câte ori întâlnea măgarul său când se plimba prin grădină, îl saluta respectuos şi-i zicea : „Treceţi, vă rog, domnule Prezident".

Prinţul de Ligne părăsi Ferney încântat şi Voltaire nu era mai puţin încântat de vizitatorul său.

Relaţiile între prinţul de Ligne şi tatăl său erau reci. Tatăl său exercita o tiranie părintească, dar prin anul 1765 o apropiere se făcu între tată şi fiu. Bătrânul prinţ avea 80 de ani. Voia să-i vorbească despre afacerile sale şi într'o zi îi spuse : „De altfel toate lucrurile astea te privesc mai mult ca pe mine, pentrucă..." Acest pentrucă făcu pe fiul său să isbucnească în plâns. Şi tatăl său muri plâns de fiul său, de servitorii săi şi de vasalii săi.

VIAŢA STRALUCITA

Prinţul de Ligne era născut să fie fericit. Nimeni nu savura mai mult ca el plăcerea de a trăi. Era înr'adevăr o frumoasă existenţă, fără griji, fără ambiţie, cu singura dorinţă de a fi fericit şi de a răspândi fericirea în jurul său.

După moartea tatălui său devine prinţsuveran şi stăpâneşte o mulţime de domenii. A trecut timpul împrumuturilor pe la ovrei. Averea sa i se pare nelimitată. Ducea viaţa unui mic suveran ca şi tatăl său ; are datoria de a conserva tradiţia.

Era incomparabil în inventarea şi organizarea serbărilor. Odată dădu la marele teatru din Bruxelles o serbare cu balet. Maşinăriile şi decorurile îl costară „ochii din cap". O sută de figuranţi îmbrăcaţi în costume orientale, fără a socoti dansatorii şi cântăreţii.

Dar nici o serbare nu fu mai măreaţă ca aceea pe care prinţul o dădu în cinstea ducesei de Bouillon. Pe canalul ce duce de la Bruxelles la Anvers, dădu o serbare de noapte. Nenumărate bărci strălucit iluminate, par'că pluteau pe un fluviu de foc, alte bărci pline de muzicanţi. In mijlocul flotilei, vasul prinţului purta pe ducesa de Bouillon. Pe ţărmuri o lume imensă acompania cortegiul. Spectacolul fu delicios, al acestei flote luminoase care plutea în noapte. Un supeu strălucit fu servit, iar pe pajişte poporul consuma butoaie de bere şi dansa.

Odată invită întreg oraşul Bruxelles la un banchet monstru. Mese somptuoase pentru notabilităţi, bufeturi încărcate cu mâncăruri, prăjituri şi fructe., erau accesibile tuturora.

Pentru prima oară în viaţa sa, prinţul de Ligne iubea. De la servanta, care într'un han din Germania, îl iniţiase în ritul amorului, prinţul de Ligne avu destule aventuri amoroase ; supeuri la Paris cu actriţe şi fete ; la Viena câteva femei de lume ; la Praga răpise dintr'o mânăstire o femee de care fu nebun 15 zile. Baluri, supeuri, răpiri, deghizări, dueluri. Trăise. Avea nevoe de o dragoste adevărată. In căsnicie nu găsise fericire; fusese căsătorit copil şi prin surpriză.

Prinţul de Ligne iubeşte. Marea lui dragoste este Angelica d'Hannetaire. Această dragoste dură toată viaţa sa.

El vrea ca Angelica să fie toată a lui. O instalează în castelul său din Baudour. Aci petrecerile în mijlocul prietenilor şi admiratorilor săi aveau un farmec deosebit. Angelica era „ca şi căsătorită" ; se conducea ca o soţie.

Pacea domneşte în Europa. Prinţul de Ligne scrie un „Memoriu" asupra mai multor bătălii. Când nu mai poate face războiu, atunci îl comentează. Renunţă, deci, fără să vrea la ambiţia sa militară. „Am sfărâmat idolul cel mai scump inimei mele : gloria". Nu va fi de cât un „virtuos", un om fericit. Intr'adevăr pretutindeni pe unde trece este omul indispensabil. La Badour este fericitul paşă a unei sultane favorite. La Beloeil şi la Bruxelles veselia sa nu pierde din măreţia vieţei sale seniorale. La Paris, frequentează toate societăţile şi cele bune şi cele rele.

Parisul devine centrul vieţei sale. Rangul său şi rudeniile sale cu cele mai bune case din Franţa şi cu câţi-va prinţi de sânge îl face căutat.

M-me du Deffand îl găseşte „puţin nebun", sfârşeşte prin a-l iubi mult.

Pretutindeni era la el acasă. Mergea şi la d-na Geofrin „Suverana burgheză". Această femee, care avea geniul unui bun simţ, grupa în jurul ei cele mai mari nume, cele mai mari talente, toate reputaţiile actuale şi toate gloriile viitorului. Casa sa era un adevărat birou al spiritului şi avea reputaţia de patroana **Enciclopediei.** Aci cunoscu pe Poniatow-

Spectacolul fu delicios, al acetsei flote gele Suediei, Gustave III, cel mai „la modă. dintre suveranii secolului al XVIII-lea.

La Viena, prinţul de Ligne place şi amuză. Nu este luat în serios. La Paris spiritul său străluceşte cu adevărat. Curtea o vizita rar. Tristul Ludovic al XV-lea îl îngheţa. M-me du Barry îl admira. Şi când regele muri şi toată lumea părăsi favorita, prinţul de Ligne îi rămase fidel. Ea era foarte frumoasă şi „apetisantă". La venirea lui Ludovic XVI, Ligne aduse reginei o scrisoare de la du Barry, care o ruga să o ajute,— iată o frumoasă misiune, cu care v'aţi însărcinat, îi zise regele. — Sire, dacă am făcut-o este că nimeni altul decât mine nu ar fi îndrăsnit. Regele râse. Ligne se bucura la Curte de o favoare pe care nu o cunoscu la Curtea din Viena.

In 1770 este desemnat a însoţi pe împăratul François II la întrevederea de la Neustadt ce trebuia s'o aibe cu regele Prusiei, Friderich cel Mare.

Această misiune îi produse o mare bucurie. I se dădea acum o misiune importantă. Această întrevedere decise primă împărţire a Poloniei.

Cu domnia lui Ludovic al XVI-lea începe frumosul moment francez al prinţului de Ligne.

Devine în curând un indispensabil al curţii Mariei-Antoaneta. Toată lumea, până la regină îl numeşte : Charlot. Nu este sărbătoare fără Charlot. Este fericitul favorit al curţii.

Anii ce urmează sunt cei mai frumoşi ani ai prinţului de Ligne. Este iubit la Versailles, cea mai frumoasă curte din lume. Se bucură de o consideraţie pe care nu o avu la Viena. Este consultat. Iar regele are pentru el o adevărată prietenie.

Intr'o seară pe când lua masa cu regina la M-me de Polignac, îşi anunţă plecarea.

Ardea de dorinţa de a cunoaşte pe Caterina II a Rusiei. Nici un suveran nu se bucura de prestigiu atât de mare. O legendă se creiase în jurul acestei mici prinţese germane care ajunse pe tronul Rusiei datorită unei conspiraţiuni a unor tineri ofiţeri îndrăgostiţi. Se vorbea de numeroşii ei favoriţi şi era numită Mesalina sau Semiramis a Nordului.

In drum spre Rusia revede pe Friederick cel Mare şi e reţinut la dejun. Marele rege era spre declinul vieţei sale.

Ajuns la Curtea Rusiei fu primit de împărăteasă, căreia din primul moment îi făcu o bună impresie. Insă o adevărată amiciţiei i-o arătă în timpul faimosului voiagiu în Taurida. Totuşi de la început fu cucerită ; lungi convorbiri, dineuri, jocurile la care adesea era invitat produseră multă invidie.

Timp de patru luni fu cu adevărat omul al modă.

In epoca aceea la Petersburg, domnia o societate foarte amestecată. Toţi aventurierii Europei erau aci. Dintr'un valet se putea deveni guvernator de provincie, cu condiţia de a fi trecut prin patul împărătesei.

Se despărţi de împărăteasă care-i făcu cadou portretul ei împodobit cu diamante.

In urma unei vizite pe care împăratul său o făcu în Belgia, aranjă splendide serbări în cinstea sa. Astfel că în curând ajunse comandant-şef al provinciilor belgiene.

Soarta făcu ca prinţul de Ligne să debuteze în politică ca „jockey diplomatic" Voiajul în Taurida este triumful Caterinei II. Este şi o manevră politică. Era vorba să târască Austria într'un război contra Turciei. Această călătorie era opera ei. Tot sărbătorind cu aerul cel mai inocent din lume, ea pregătea un nou război.

Impărăteasa nu uită pe prinţul Lique, „omul cel mai vesel al secolului". Şi, cum avea interesul a fi agreabiă Austriacilor, se gândi la el.

Această călătorie va fi cea mai mare aventură din viaţa sa

Fără să-şi dea seama prinţul de Ligne intra în epoca marilor evenimente. Provinciile Ţărilor de jos se revoltară.

Când rebelii îi cerură să se pue în fruntea lor, el răspunse că „nu se revoltă iarna".

Căci onoarea sa era mai preţioasă de cât terenurile sale.

Şi totuşi când revine în Belgia ca guvernator, fu o intrare triumfală.

Belgia era plină de emigranţi.
Ligne dă în cinstea lor o reprezentaţie la teatru.

Lumea îl aclama. „Trăiască prinţul de Ligne". Acest patronagiu al emigranţilor este ultima strălucire a vieţei sale somptuoase.

Consideră o cinste ca exilaţii să găsească nu numai un ajutor dar şi o atmosferă reconfortantă a Franţei lor d'odinioară.

In toamna lui 1794 Belgia este reocupată şi toate bunurile sale puse sub sequestru.

Se instalează în Austria. Este ruina. Disgraţia de altfel e complectă.

La Viena trăeşte cu familia sa, suportând jena cu multă demnitate.

Cu toată lipsa, ţine casa sa deschisă dă mese, având înfăţişarea unui mare senior.

Anul 1807 produse un reviriment la curtea vieneză. Fidelitatea sa contrastează frapant cu felul atâtor prinţi ai Imperiului de a se înclina înaintea lui Napoleon.

Impăratul François îşi aminteşte în sfârşit de acest bătrân servitor al casei sale şi-l numeşte Căpitan de trabani în garda sa.

Este o mare însărcinare la Curte.

Viaţa de splendoare reîncepe. Devine iarăş omul la modă, dar un om la modă în vârstă de 72 de ani.

Nu este numai iubit, ci adorat de amici, şi familia sa are pentru el un adevărat cult.

Toţi sunt ca vrăjiţi de persoana şi spiritul său.

Pe pieptul feldmareşalului prinţ de Ligne străluceşte cordonul Maria-Tereza şi ordinul Lânei de Aur.

MOARTEA UNUI OM ŞI MOARTEA UNEI LUMI

Napoleon era la apogeul său. Toată Europa era napoleoniană. Toată lumea era la picioarele sale. Ligne refuză să se apropie de Napoleon. Face chiar un portret caricatural întitulat : **„Napoleonida mea".**

Congresul din Viena fu pentru Ligne un fel de apoteoză.

El jucă într'un mod superior rolul său de martor şi de model al vechiului regim.

In 1814 devine omul la modă şi Europa întreagă reunită pare să facă un apel la amintirile acestui gentilom. Şi toată lumea elegantă venită din cele patru colţuri ale Europei se înghesue în casa sa, făcând cerc în jurul său.

Suveranii Austriei, Rusiei, Prusiei, Bavariei, Wurtembergului, fără a mai numi marii duci şi principii suverani, onorau cu prezenţa lor pe decanul Europei, amicul Caterinei II-a, al împăratului Iosef şi al Mariei-Antoneta.

Şi această favoare universală îl întinereşte. Cui nu face curte ? El ştie că gloria sa a fost veselia sa. A fost omul cel mai vesel al secolului său, cum spunea Goethe, şi va rămâne până la sfârşitul vieţei sale.

Spiritul său nu abdică. Se colportează cuvintele sale. Agenţii poliţiei imperiale, care-i asediază casa din timpul disgraţiei sale, continuă să-l supravegheze din obişnuinţă, dar împăratul nu se mai supără de cuvintele sale.

Prinţul de Ligne, într'o bună zi, se simţi bolnav. Se zice că răcise la un rendez-vous. Răul se agrava.

„In orice caz, nu am gust să mor, şi dacă congresul n'are distracţii, să nu conteze că-i voi oferi spectacolul înmormântărei unui mareşal".

Noaptea fu agitată. „Nu credeam să fac atâtea fasoane pentru a muri".

Apoi, „dacă aş învia, aş face la fel".

Işi amintea de sfârşitul lui Petronius şi spunea că el va sfârşi mai bine „în braţele prieteniei".

Surâdea... „Imi simt sfârşitul. Nu mai am forţa de a trăi".

Părea că doarme. Dar deodată fu cuprins de o mare agitaţie „Trăiască Maria-Tereza", strigă el, şi recăzu fără putere. Incetase de a trăi.

I se făcu funeralii mărețe. O mulţime imensă — toată Curtea, tot congresul, — urma cortegiul.

Şi astfel dispăru prinţul de Ligne, prinţul Europei franceze.

t.

Librairie Plon-Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 25
17 Iunie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

„LA ARME“

1913-1928

ST. O. IOSIF

Pătrunzi, retrospectiv, în opera lui St. O. Iosif, cum ai deschide camera unui frate mai mare. Toate lucrurile lui sunt prezente şi în ele spiritul lui, numai el e dus. St. O Iosif a avut un suflet de frate.

Plecat din Ardeal, căci vitregul cerul sub care văzuse lumina era tulburat de ţipătul hrăpăreţ şi de umbra monstruoasă a vulturului cu două capete, vine spre şesurile valahe, largi, ale Bucureştilor.

Visător romantic, cu o simţire delicată el îşi găseşte rezonanţe în poezia acestor doi. Citise cu înţelegere şi patimă. Fusese copilul cuminte şi dornic al ţăranului nostru, care deschide ochii pe carte şi mai ales în ceeace cartea e simţire şi e furat în deosebi de cea străină, care-i apare, cum e şi natural, mult mai bogată, de unde adună cu sârguinţă, comori ce îi rămân pentru toată viaţa singurele realităţi şi pe care se strădueşte să le treacă pe cât se poate şi în averea mică a neamului său.

Şi aşa apar, înainte de versuri originale: o traducere **„Apostolul şi alte poezii“** din Petöfi (Bucureşti 1896) şi o plachetă **„Poezii alese“** traducere din acelaşi, în formatul popular al editurii „Samitca“ (Craiova, 1897). In prefaţa acestei cărţi, pe lângă povestirea sumară a vieţii lui Petöfi, el justifică apariţia acestei traduceri în sensul arătat de noi.

In acest timp se integrează în mişcarea semănătoristă şi este în apropiata tovărăşie a lui Gârleanu, Ilarie Chendi şi D. Anghel, cu acesta din urmă legându-l amintiri dela **„Closerie des Lilas“** şi **Champes Elisées** ale Parisului, ce trăia sonorităţile versului rostand-ian şi vagul poeziei quasi-populare a lui Verlain, din care chiar, amândoi, fac o traducere.

Sufletul lui se lasă furat de frumuseţile întâlnite la alţii şi de ici, de colo, adună cu distincţia colecţionarului de gust, şi pentru ai săi.

Sub influenţa curentului semănătorist el vibrează în versurile **„Patriahale“-lor** (Bucureşti 1901) poezie minoră, cum nu putea eşi altfel dintr'o inimă ca a lui, de-o discreţie firească, romantică, pentru că se regăseşte în trecut. Având elemente de plasticitate rustică, poezia „Patriarhalelor“ nu e rusticul viguros şi real al celuilalt mare cântăreţ ardelean; acela era un trimis al ţăranilor, Iosif este un desrădăcinat. Versul lui e de o armonie spontană, dar construită cu artă pe portativul capricios şi frânt al versului popular ::

Se tânguesc
Tălăngi pe căi
Şi neguri cresc
Din negre văi,
Plutind pe munţi...
La făgădău
La Vadul-Rău
Sus la răscruci
Vin trei haiduci
Pe cai mărunţi...

Grăesc încet
Un scurt popas —
Şi spre brădet
Pornesc la pas
Cei trei călări...
Sus peste plaiu
Tăcutul craiu
Al nopţii reci,
Umbrind poteci,
Se'nalţă'n zori...

Şi neguri cresc
S'anină'n crăngi; —
Se tânguesc
Şi plâng tălăngi
Pe căi pustii...

Se duc uitaţi
Cei trei fârtaţi
Săltând în şa
Plutind aşa
Ca trei stafii...

Dar când ajung 1)
La cotituri
Un chiot lung
Din mii de guri
Dărâmă stânci
Haiducii mei
Doinesc toţi trei
Şi clocotesc
Şi hohotesc
Păduri adânci.

E aceiaşi muzică ce se pierde în inele mici de armonie eterică. Şi aici trebue să amintim prietenia lui cu **Pincio**, care a precedat poezia nouă.

Dar sufletul său era prea plin de „lied“-ul romantic al lui Heine, şi apare atunci traducerea „Cântece şi romanţe“ de Heinrich Heine (Bucureşti 1901) în care transpiră afinitatea lui Iosif cu poetul melancoliei caustice. Şi e caracteristic, cum Iosif alunecă peste liedurile, în care pointa ironică a maestrului era mai acidă şi culege numai melancolia şi muzica acestora, cum caracteristică este traducerea la prefaţa acestor cântece.

Era prea sentimental să fie acid şi dacă, arare ,nu poate să ignoreze această notă el o umanizează şi o redă cu un suspin în colţul buzelor.

Cu acestea, încep să se înfiripeze „cântecele“ lui din volumul cu acelaş nume ce va apărea mai târziu, în **„Poezii“** 1901—1902 (Bucureşti 1902) care sunt distincte de poezia „Patriarhalelor“ şi în care poetul încearcă câteva acorduri de preludiu pe lira elegiacă de mai târziu.

Cunoscând rolul cultural al trubadurului — Iosif a fost un trubadur — se impresionează de momentele mari ale neamului său şi cerul înroşit de flacările răscoalei a lui 1907 îl face să scrie, în acelaş vers limpede şi duios, drama istorică „Zorile“ (2 acte. Bucureşti 1907) o icoană a unui vis de răsărit de soare, în Ardealul impilat de atunci.

Are pasiunea revenirii şi cizelării („Poezii“, 1893—1908 Bucureşti 1908).

E locul acum, să amintim de acel capitol interesant pentru viaţa lui, dar mai interesant pentru istoria noastră literară: **Dioscurii.**

Viaţa noastră literară încearcă pentru prima dată aşa ceva: Doi poeţi, două individualităţi distincte deci, îşi contopesc arta şi dau naştere unei a treia individualitate, veritabilă ca şi cele două.

Nu cunoşti partea de contribuţie a nici uneia. O bănueşti numai. Poţi să presupui că sentimentalismul lui Iosif, avea nevoe de fantezia ascuţită şi precisă a lui D. Anghel, pentru a se înălţa şi că Anghel simţindu-se eteric se întregea şi se pondera cu sentimentalitatea duioasă, pământeană, a celui dintâi. Dar nu poţi cunoaşte de unde începe unul şi unde sfârşeşte celalt. E în această contopire o fină înţelegere de artist, o inteligentă auto-cunoaştere, o renunţare tragică (pe lângă tragicul omenesc în care s'a sfârşit).

De-aici ies acele fantezii dramatice, pline de duioşie pură: **„Cometa“** şi **„Legenda funigeilor“**, poemul ocazional **„Carmen Saeculare“**. Dar minunatul **„Caleidoscop al lui A. Mirea“**, tipăritura cochetă a „Minervei“ (1908—1910), carte de umor uşor, care învălue brutalitatea jurnalului întâmplărilor cotidiane şi dintre cari poetul se înalţă în carul eteric al reginei **Mab** căutând să salveze sub haina poeziei ceeace e mai reprezentativ din viaţa de toate zilele de atunci.

„Cântecele“ (Bucureşti 1912) însă vorbesc mai plin de poetul St. O. Iosif. Versurile, stropi ce cad natural dintr'un pahar prea plin. Stropii aceştia transformaţi minunat în mărgăritare ce înghirlandează fiece pagină din cartea aceasta elegiacă, nu o elegie secată de durere şi apăsată de tragicul fatalului ca statuia cu acelaş nume a lui Han. Aceasta—poate să fie elegia vremii noastre. Elegia lui Iosif e minoră, un suspin. Şi la urmă, tot pasiunea lui: prelucrări, traduceri: Carmen Sylva, Heine, Goethe, Rosseger Saadi, Lenau.

Cultural, naţional şi cald dinastic („Din legendele neamului Hohenzolern“ după Schwebel. Buc. 1911), ca într'o epocă de renaştere naţională, simţind vântul nou, ce începea să bată, în care poezia de visare şi duioşie nu-şi mai avea rostul ,el moare aruncând ca un salut poeziei războinice ce avea să vie: La Arme!

St. O. Iosif este scriitorul care s'a simţit obligat să ştie mai mult decât limba neamului său, care s'a străduit cu reuşită să-i lărgească tiparele neformate încă şi să le apropie de limbile mari europene şi astfel dela el avem minunatele „Tâlmăciri“ (Bucureşti, 1909), în care faimoasa baladă a lui Bürger **„Lenore“** nu-şi pierde sonoritatea de tropot fantastic şi Heine şi-a găsit un isteţ tâlmăcitor. Oare vremea noastră nu încearcă aceiaş străduinţă? Arghezi nu este oare un maestru alchimist care în alambicul său caută elixirul limbei româneşti?

Şi, de aceia, numai aceste însuşiri dacă le-ar avea Iosif, trebue înţeles şi iubit.

CONST. PÂCLE

---

1) De notat că această strofă lipseşte din „Convorbiri Literare“, unde se publică poezia.

ST. O. IOSIF

NOTE BIOGRAFICE

St. O. Iosif a urmat cursurile școalei primare de pe lângă liceul ortodox al cărui director era tatăl său. A intrat apoi în cursul secundar, terminând clasa IV în 1888.

Mutându-se tatăl său la Sibiu, unde fusese numit director al Seminarului St. O. Iosif face clasa V la liceul ungar de stat deacolo.

Atmosfera nu-i convenea însă. Scrisorile pe care le-a trimis, în vremea aceea unui prieten din Brașov arată nu numai impresiile sale literare de atunci, dar și părerea de rău după „Nucul" său din Brașov. Fiind în primele clase liceale, St. O. Iosif, prefera ca orele libere vara, să le petreacă cetind cocoțat pe trunchiul unei ramure groase a unui nuc din grădina „casei directoriale" ; — Nucul din „Patriarhale", de mult doborît la pământ, pentru a face loc actualei săli de gimnastică a liceului Andrei Șaguna.

Corina, fetița poetului ucisă de o schijă de bombă în 1916

Poetul pleacă din Sibiu. Trece munții și vine la București, unde tatăl său avea un nepot. Urmează cursurile liceului Matei Basarab ; aci își dă bacalaureatul. In vremea aceea, familia bătrânului Iosif vine „în țară", profesorul fiind numit la gimnaziul nou înființat din Turnu-Măgurele. Greutățile mari, o spuză de copii, moartea mamei poetului — toate nu pot ajuta mijloacelor de educație ale lui St. O. Iosif, care duce la București o viață împovorată de lipsuri. Intr'o vreme locuia într'o baracă din actuala grădină Crețulescu, (pe str. Știrbey-Vodă).

Constrâns de nevoi, intră în redacția ziarului „Epoca" condusă de Nicolae Filipescu. Aci face cunoștința lui Antimireanu, Virgil Cioflec și Sandu Aldea. Cu V. Cioflec pleacă mai târziu la Paris, unde scrie „Patriarhalele".

Primele poezii se pare că St. O. Iosif le-a trimis la „familia" lui Iosif Vulcan din Oradea Mare. La București, poetul începe să publice în „Viața" lui Vlahuță și a d-rului Ureche. Il îndrăgește Vlahuță, care l-a considerat toată viața lui ca pe un fiu. In întrunirile literare dela Vlahuță, Iosif prindea a se reculege de urmele timpuriei sale suferințe, găsind o adâncă plăcere în ascultarea maeștrilor.

Mai târziu, cunoscându-l Caragiale, i-a arătat o afecțiune nemărginită ; nu odată Caragiale și-a exprimat, în public, această iubire de părinte și admirația sa pentru poet. Se poate spune că desăvârșirea talentului lui Iosif, a fost făcută printr'un contact cu vestitul maestru al stilului, care a fost Caragiale. Niciodată, la cunoscutele mese din berăria de pe str. Câmpineanu, Caragiale n'a uitat să adreseze lui Iosif cuvântul său de admirație, după ce șficuise, cu spiritul său caustic, pe ceilalți conmeseni. Aci, s'a legat și strânsa prietenie a poetului cu artistul Petre Liciu, care venia aproape totdeauna însoțit de regretatul Petre Locusteanu.

Vechile prietenii dela „Floare Albastră", cu Chendi, Constantinescu-Stans. Antimireanu, inginer Stănulescu Coriolan, — Iosif le-a păstrat cu multă credință.

Impreună cu Chendi și cu I. Scurtu au fundat „Semănătorul" care a trecut, apoi, sub direcțiunea d-lui N. Iorga. Invățatul și scriitorul Iorga l-a iubit și l-a stimat — poate tocmai prin faptul că poetul, cu firea sa delicată, i-a alinat supărările trecătoare

Intre legăturile prietenești, trebuie să mai amintim de aceea cu Zaharia Bârsan, cu Sandu Aldea (pe care Iosif l-a adus la „Epoca" scăpându-l de o mecanică slujbă la căile ferate), cu Bogdan-Duică, cu Sextil Pușcariu, distinusul său prieten din Ardeal cu care a întreținut o corespondență activă, cu Octavian Goga.

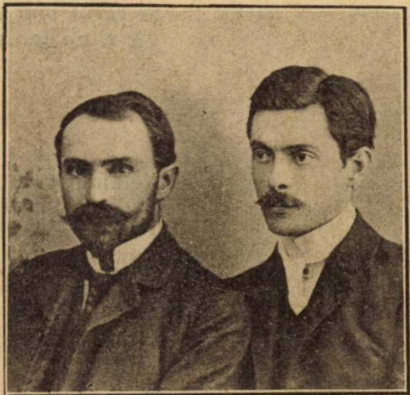

St. O. Iosif cu Ilarie Chendi

După activitatea dela „Semănătorul" și-a terminat studiile universitare la facultatea de litere din București, când s'a și căsătorit. Numit custode la Fundațiunea universitară Carol, a rămas aci până la sfârșitul vieții sale, la 5 Iunie st. v. 1913.

Determinat de Alex. Davila și Popovici Bayreuth, St. O. Iosif a tradus ciclul Wagner, depunând o sârguitoare muncă. Când a terminat traducerile, Iosif trecu în perioada tristă a boalei sale vechi ascunsă până și medicilor. Când a fost descoperită, era prea târziu.

C. V.

adevarate

Avea o memorie neobișnuită. Mintea lui, o adevărată bibliotecă de versuri. După trei transcrieri a traducerii lui Hamlet, toată tragedia rămăsese — ca o tainică și vie versiune — în memoria lui Iosif. El deobicei tăcut și discret, avea o nestăpânită bucurie să recite cu glas tare și să-și însoțească versul favorit cu un gest larg. Tot Beaudelaire și cea mai bună parte din Verlaine, se însoțeau laolaltă cu Schiller și Shakespeare în dragostea lui pentru poezie. Ii plăcea lui Iosif să **audă** versul.

„Nu pot concepe cu foaia albă dinainte. Trebue să mă plictisească versurile, care îmi sună în urechi, ca să le scriu".

●

1913. O zi tristă după marea lui nenorocire familiară. Un frate al poetului la pian, încearcă o melodie pentru versurile din „Țara mea". Iosif se apropie brusc de pian :

— „Imi recunosc versurile. Dar nu. Nouă ne trebue un cântec nou, un strigăt nou.

A doua zi : **„La arme"** își avea toate strofele gata. Seara, la Castaldi. Peste câteva zile într'un cerc intim **La arme** era spusă de Iosif — emoționat — cu acompaniamentul lui Castaldi. Marseilleza românească — așa cum i s'a spus atunci era gata. Peste o săptămână la Ateneu un formidabil triumf.

●

La cafenea dimpotrivă agitat și nervos. Il necăjea atmosfera de acolo ? Uneori însă, în excelentă dispoziție recita un vers nou, vestea un poet de curând descoperit, discuta convins, recomanda o carte, se interesa de un nume necunoscut. Inteligența lui contemplativă nu cunoștea totuși oboseala pentru lectură.

Niciodată nu s'a împăcat chiar în rarele clipe de bună dispoziție — cu atmosfera cenaclurilor și cafenelei din București. Lui Aron Cotruș i-a spus într'o zi :

„Copilule, de ce să-ți frângi aripile în această Sodomă. Rămân în Ardeal. Scrie și citește. Cum ași dori să fi rămas acolo, acum după cele trăite aici.

POEZIE

GEORGE GREGORIAN

ERI

Eri m‘a cules un fluture pe-aripe,
— Un înger dintr‘un ţărm cu zorile —
Şi m‘a purtat pe toate florile
Oceanului de luminoase clipe.

Eri un isvor şi-un vânt de apă mic
M‘au prins în tremurarea lor de-aproape,
Miop m‘au luat din pleoape
Şi m‘au tot dus pe-argint şi pe nimic.

Eri, Ziua, rătăcindu-şi căprioarele
In jurul meu, m‘a‘ncins cu braţ fragil
Şi-am stat pe sânul ei ca un copil
Privindu-i soarele !

Şi eri, o pasăre de înserare
S‘a revărsat în broderie dintr‘un tei
Şi m‘a culcat în glasul ei
De smirnă, de văzduh şi de uitare.

AL. O. TEODOREANU

NUNTA DOMNIŢEI

Şi-ai să pleci Domniţă Leană
In rădvan cu patru suri,
Ai pleca şi nu te‘duri
Plângi Moldovă, scrie peana

Cu împărătească slovă
Te-a cerut slăvitul crai
După jalnicul alai
Scrie peană, plângi Moldovă

A cotit pe la poiană
Rusul cu Domniţa noastră
Plânge Vodă la fereastră
Plângi Moldovă, scrie peană.

Soare, cum de nu te stingi ?
Viaţa, cum de nu ne leşi ?
Numai jale e în Ieşi
Plângi Moldovă, plângi.

FRANCIS JAMMES

CATRENE

DORUL DE PE URMĂ

Să mor aşa cum vântul în foi se linişteşte
Când după o furtună le şterge lacrima,
Nădăjduind umil, că bun el o primeşte
Să las să-mi plece atuncia spre Domnul inima.

TATĂLUI MEU, GUADALUPEAU

Gândesc la marea, care se leagănă în unde
Şi parcă văd acuma în noaptea asta grea
Adâncul nesfârşit, când gol, când plin, de unde
Ieşi — coraliu sfânt — copilăria ta.

CONTRAST

Plutesc uşoare flori pe apă într‘un vas
De parcă mâini de nimfă le-ar fi lăsat să cadă
Acolo, precum ar fi nins fulgi de zăpadă ;
Şi doar a fost o mână de popă scund şi gras.

PROCESIUNE

Sub paşii Domnului întind drept credincioşii
Pe drumul dinspre templu o pânză albă şi
Se pare că în valuri din mâna lor coboară
Pârâul de făină curgând uşor din moară

LICHID

Cad ramuri de glicină închipuind cascade
Luceşte iarba cum o apă curgătoare
Şi cerul mai albastru, pătat cu alb, se pare
Că e un lac purtându-şi vintrelele nomade.

SFÂRŞIT DE SĂRBĂTOARE

Nelămurit în toamnă, aseară-am revăzut
Aceeaşi luncă unde am pescuit noi doi,
Tu pleci şi eu rămân mai trist şi neştiut
Cum sună de departe un cântec de cimpoiu.

ZĂRI DEPĂŞITE

Drumeţule, te pierzi astfel încât se pare,
Că drumul te aruncă la fiecare pas
Şi‘n calea ta nu este sfârşit şi nici popas.
Ai să‘ntâlneşti cândva pe drumuri Ursa-Mare ?

LIMPEZIRE PASTORALĂ

Un singur nor e cerul şi încruntat se‘nclină,
Acoperă şi‘neacă din vârfuri o colină,
Dar din întunecarea aceasta mai pe urmă,
Spălată‘n ploaie albă, coboară jos o turmă.

Trad. MIHAIL SEBASTIAN

ACORD

Vintilă Russu Şirianu

E în scrisul lui Vintilă Russu-Sirianu o mobilitate și un joc de accente care corespund fără îndoială deplasărilor moleculare din cuprinsul unei formalități ce se formează. Poet cu intermitență, autor dramatic care nu recidivează, critic în orele libere și prozator din vocație, acest benjamin al generației precedente își caută mereu formula.

Schița pe care o publicăm azi e o frumoasă dovadă de luciditate și sugestie în același timp.

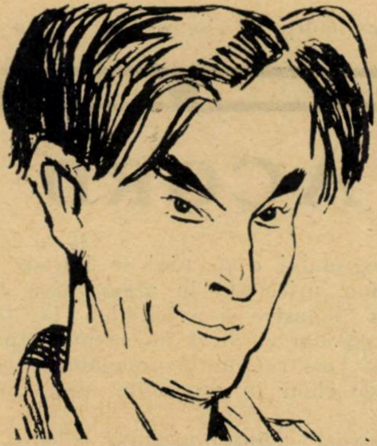

El a lucrat azi mai mult ca de obiceiu : zi încărcată plină de alergături cu zăduful preocupării înfierbântând tâmplele.

S'a întors acasă mai târziu, a mâncat mai puțin și a băut mult : e obosit.

Trecând de grabă în odaia de culcare, își întinde bine oasele, răstignindu-și brațele în gol, lăsându-și capul pe spate ca un spic copt pe tulpina gâtului.

Se desbracă greoiu (nu sunt mașini de desbrăcat ? Ce bine ar fi !) Vesta a lunecat sub scaun, ghetele lăsate în voia greutății de gestul împotmolit în lene, lovesc parchetul boncănind uscat.

Işi trece în silă pijamaua și instalându-se pe sofa pronunță ca pentru el :

— Ce oboseală...

Ea, la oglindă, dă ultima perie pieptănăturii de noapte și — pentru puful de pudră uitat pe măsuță, pentru flaconul de parfum din dulap, pentru a potrivi storurile — trece de câteva ori prin fața lui.

E plimbarea rituală.

Cămașa scurtă și subțire umbrește plăcut conturul trupului liber, mersul leagănă rotunjimii elastice, mugurii îndrăsneți ai sânilor vor să spargă în primăvara de mătasă, pulpele lucioase și genunchii de sidef, iau elanuri nestânjenite...

Dar privirea lui, care culege altădată ace pentru simțuri din plimbarea rituală, nu s'a ridicat astă seară de pe ziarul ce-i moțăie în mâni, deși **ea** a trecut definitiv spre pat.

Ipocrită, o jumătate de ceas s'a scurs așa prin dormitorul conjugal.

El citește, dar literile îi joacă în ochi ca priveliștea la câmp în vipie de August. Pe gene i s'au așezat fluturii dulci ai somnului să-i apropie pleoapele. Amorțeala se cuibărește adânc până în măduva oaselor. Incheeturile nu se mai mulțumesc cu strâmtul confort al sofalei.

Prudent (să n'o întâlnească pe a **ei**) **el** aruncă pieziș, o privire plină de jind spre patul poftitor și larg.

Cum l-ar vrea ! Dar singur.

Ea s'a așezat însă de mult în puful mângăios. Răsfoiește o carte.

Parcă ar interesa-o.

Parcă.

Dar în vinele subțiri, sub pielea fină, furnici gâdilitoare își dau întâlnire cu **ora consacrată** care a sunat în sânge.

Il privește pe furiș : abia mai pufăie din țigare și cască, cască.

Atunci ochiul femeesc confirmă ceeace instinctul ghicise dela începutul serii...

Se ridică plină de firesc, îmbracă un halat și spune frățește :

— Sunt puțin răcită. Mi-am pregătit o baie fierbinte. Am s'o iau mai lungă. Nu mai fuma. Ar trebui să te culci. N'ai grije nu fac sgomot când mă întorc.

El a tăcut, dar pleoapele lui au clipit recunoscător.

In odaia de culcare o respirație crește ritmic.

Dincolo, în apa moleșitoare, un trup alb se destinde cuminte, fiindcă ochii pe jumătate închiși privesc spre dimineața cu treziri robuste când mușchii bărbătești tresar și mâna puternică prinde sânul svâcnitor.

In înțeleptul echilibru animal nici o poartă nu s'a deschis pentru desamăgiri...

Din „odaia mare", orincul bate ora cuvenită familial.

Vibrația se răspândește în toată casa, ca un acord.

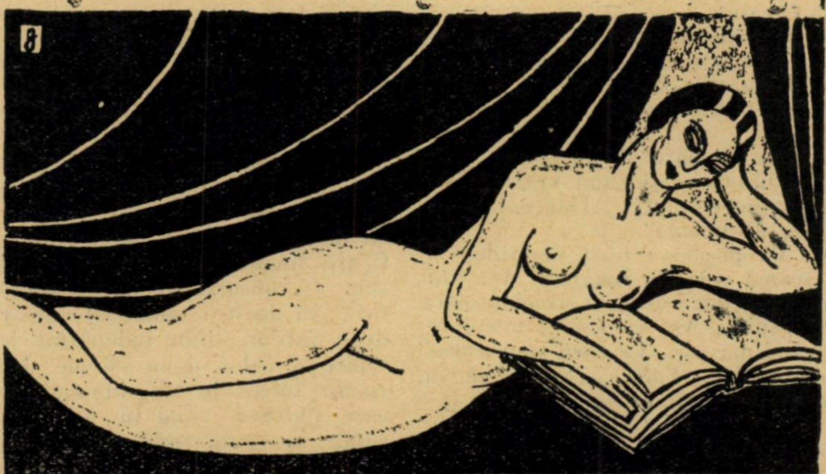

MORȚI INTRU DOMNUL

F. ADERCA

In tren — noaptea.

D. Aurel venea dinspre munți.

Câmpia Dunării care începe cu mult înaintea Bucureștilor, se resfrânsese în ochi — și sufletele deveniră și ele prelungi, monotone, cenușii. Tovarășii de compartiment, plictisiți, nici osteniți nici odihniți dar enervați, priveau la ceasornic din două în două minute. Câte unul aprindea o țigare; flacăra chibritului era un eveniment, iar toată aventura țigării fumate, pasionată ca o crimă fără scop.

Mai era o oră și jumătate până 'n București. După țigările fumate, mai trecuseră trei minute. Cineva râse și făcu socoteala că până'n București ar trebui să fumeze încă vre-o 25 de țigări... Dar țigara a doua nu mai avu hazul celei dintâi, iar țigara a treia mâhni adânc tot compartimentul.

D. Aurel avea câteva cărți, proaspăt apărute. Nu cuprindeau mare lucru și nici un efort intelectual prea mare nu cereau cititorului. Dar această dublare a vieței, posibilitatea de multiplicare a evenimentelor în acel negru cosciug care fugea pe șine, anost, spre București — hotărît, cu acele cărți d. Aurel era un nabab al miracolului! Trenul ar fi putut, după el, să nu mai ajungă niciodată, în București și n fumase, de o oră, nici o țigare.

In dreapta lui, un fost camarad de gimnaziu, ține în brațe, cu mândrie, o cutie mare de rahat. E negustor de stofe și având treburi prin Orșova, s'a abătut și pe la Ada-Kalé. Și-a mărturisit intențiile, în gura mare: Va mânca rahatul cu soția și fetița și va păstra cutia suvenir, în salon. Ii plac lucrurile autentice, veritabile. Dar o bănuială, de data asta îl încearcă: dacă nu cumva în cărțile pe care le citește d. Aurel n'o fi într'adevăr un rahat de o altă esență, de o altă autenticitate... Crezu că trebue să se explice.

— Nu mai citesc, dragă. Ce vrei să fac? Intre fabricanții și clienții mei nu merge Goethe, Heine, Verlaine...

— Știu, răspunse d. Aurel împăciuitor. Nu merge decât Shakespeare.

— Tocmai! și râse. Așa că nu mai citesc. La școală, da, citeam... Ții minte? Aveam cărți extraordinare, dar n'aveam dulap. Le-am dat sori-mi. S'a măritat cu Bărzăune, avocatul. El avea dulap, dar n'avea cărți.

— Ei citesc?

— Nu. Dar au un copil...

Are să citească el.

In față, pe canapea un inginer. Se recunosc, vag. In sfârșit își reamintesc:

— A! Dumneata ești!... zice d. Aurel.

— Eu! răspunde cu voce groasă d. inginer

— Ce bine îmi pare!... Nu te-am uitat. Dumneata întemeiaseși când eram la liceu, societatea culturală „Tinerimea" și „Tinerimea abstinentă"..

— Da. Mă pasionau toate chestiile, și mai cu seamă cele ale tinerimii. Am fost și în Belgia. Acum sunt la o societate particulară, lignit... Așa că *(râde)* m'am abrutizat. Imi dai voe... Ce cărți sunt astea? A! Versuri... *Paul Valéry*... Nu, dragă, în privința asta sunt fixat. Eu nu citesc decât pe Victor Hugo. In ăla găsești, domnule, tot ce vrei. Și ai de citit toată viața!...

D Aurel tăcea .E adevărat, atitudinea lui părea jignitoare Dar nu putea vorbi.

Simțea că e într'un compartiment de oameni muți, expulzați dintr'o țară care-i repudiază și destinați unui oraș care nevoind să-i primească s'a ascuns undeva în noapte. D. Aurel căuta totuși o justificare acelor „frați" întru noapte, cum le spunea, poate și din spaima care l-a urmărit și torturat cu neantul ei o viață întreagă: spaima de singurătate. Nu, își zicea, d. Aurel: nu e nevoe neapărată de o carte cu poeme, ca toate fețele lumii să se rostogolească pe dinaintea ochilor fermecați. Omul care n'a pus niciodată mâna pe carte, e întreg și desăvârșit — ca un nud. Mizer și mutilat e numai omul care a citit o singură carte, și numai odată în viața lui: e năuc și trivial, ca un om care ar eși în uliță gol, în cap cu o pălărie de pae.

Sunt hermafrodiții sufletului.

Sunt oamenii care trăesc pe jumătate într'un hemisfer, pe jumătate în cellalt hemisfer al vieții.

Din clipa în care s'au depărtat de tărâmul înflorit cu esența literii tipărite — ei au rămas odioși în proprii lor ochi. Ca prin farmec, puterile cele mai prețioase ale sufletului lor, s'au sleit; tentacolele vieții interioare s'au atrofiat. Se dedau la vicii intelectuale mărunte: colecționează timbre sau cresc canari, se apucă sau se lasă de tutun, urmesc toate anecdotele cu privire la vre-un mare răposat. In familia lor devin tirani. Nu îngădue nevestei decât lecturi clasice iar copiilor numai cărțile de școală. Ii privești, în tren. Parcă sunt într'o vitrină de panopticum. După ce au moștenit un suflet, ei nu trăesc o viață sufletească. Fumează din plictiseală. Uneori râd. Dar nu trebue să iei seama la ei.

Sunt morți, își zise'n gând d. Aurel.

SFANTUL ACORD

Departe de mine gândul de a vorbi despre vreun acord politic, diplomatic sau — poate — religios.

Fără să neg însemnătatea unor astfel de acorduri, îmi voiu îngădui, cu învoiala cetitorilor, să mă opresc la ceva imediat, să tratez — ca, dealtfel și altădată, o dureroasă chestiune gramaticală. Mă gândesc la elementarul acord dintre subiect și predicat în favoarea căruia, dacă gramaticile oferă, teoretic, un colțișor, massa cea mare a vorbitorilor nu îndrăznește să pornească o cruciadă. Și din acest punct de vedere indolența e aceiaș.

Ceva mai mult: pe considerațiunea faptului că glasul mulțimii este glasul lui Dumnezeu chiar în chestiuni de limbă — ni se cere nouă, celor puțini, să consimțim, și cu felul nostru de a vorbi, dar și cu calitățile noastre sociale, un mod de exprimare care, departe de a fi neaoș — poporană, își are obârșia și ecoul în mahalalele mărginașe ale orașelor mari sau în comunele suburbane.

De aci rezultă că — de fapt — ne găsim în fața a trei limbi: una cultă — aceia a cărților; alta neaoș-poporană — aceea a satelor și a poeziei rustice: a treia — a mahalalei.

Și încă: asistăm, zi de zi, la lupta dintre ele, la această continuă interpenetrațiune.

Natural că schimburile dintre limba poporului și aceia a scriitorilor nu pot da decât rezultatul îmbucurător al unificării linguistice și, odată cu el, pe acela al consolidării limbii literare. Natural că aceste schmburi ne-ar putea duce, într'un viitor îndepărtat, la o contopire a celor două idiome. Din nenorocire între ele stă idiomul suburban care pozând când în idiom poporan, când în cult, împrumută, denaturându-le, forme și din unul și din celălalt.

Voiu greși oare dacă voiu considera călcarea sfântului acord ca o influență a mahalalei?

Regretabil e că răul se întinde: mahalaua, pricepută în organizarea chefurilor monstre și a bătăilor la toartă, câștigă din zi în zi încredere, impunându-și constructiunile nesănătoase și nelogice chiar în straturile cele mai de sus.

Dovezi? Dintr'o singură coloană a unui cunoscut ziar literar:

„E păcat însă că asemenea derogări..... se face.....";

„.....nu ne atinge asemenea scrinteli evidente.....";

sau dintr'un cunoscut cotidian, scris, după cât se pare, în cea mai mare parte de literați:

„Sumele încasate din această escrocherie întrece zece milioane. Numărul celor înșelați sânt câteva mii".

Și să nu se uite că acestea constituesc un subtitlu scris, după cât se știe, cu litere compacte și majuscule. Ce păcat că literații de pe pagina I-a nu-și aruncă — măcar din când în când — ochii și pe celelalte pagini în care apucăturile linguistice de mahala se lăfăesc în voe.

Natural că acestea — și mai ales acestea din urmă — constituesc hrana de toate zilele a cetitorilor, modelul lor de expresivitate. Iată cauza pentru care am crezut necesar să le crestez la răbojul vremii.

Incheind mă pot gândi oare la o respectare a sfântului acord?

PAUL I. PAPADOPOL

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

14)

— Rău semn, pentru tine, că mintea ți se încurcă cu năluciri. Umbrele nu se arată decât surorilor ce sunt slabe în credința lor și acelora ce au ochi să vadă blestemățiile. Pot să umble cât vor stafiile, privirea sorei credincioase nu le vede și nici pașii blestemați n'ajung în auzul deschis numai la glasul curat al îngerilor din vis.

Postul să-ți chinue inima și mătăniile, (o sută) să-ți istovească trupul pentru ca să doarmă departe de drumul stafiilor. Du-te, soră săracă!

Sora săracă ieși să'și chinue inima și să-'și istovească trupul în o sută de mătănii. Platonida închise bine ușa chiliei și zâmbi pentru gândul ei :

— Ar trebui să fie mai băgător de seamă, dragul maichii, că'mi sperie oițele. Mai bine rămâne la mine până'n zori, decât să iasă la miezul nopții, bâjbâind prin noapte ca Ucigă'l toaca...

Gândul n'apucă să se desfășure întreg — și altă soră s'arătă tot așa de înspăimântată. Pe urmă alta. Intr'un ceas se spovediră toate, primindu-și canoanele, lăcrămând. Erau pedepse ușurătoare de diavol : post, mătănii, veghe îndelungată până ploapele cad ostenite ca păsările împușcate. Numai o soră și încă cea mai mică, Ana, avu parte de-un canon mai greu : să nu mai părăsească chilia vreme de opt zile, în care să nu înceteze rugăciunile decât după ce vorbele sfinte vor cădea în șoaptă și din șoaptă în tremur al buzelor fără sunet. Cana cu apă răcoritoare să fie întotdeauna plină alături, fără să-și atingă gura de ea și s'o privească mereu.

Canoanele acestea pot să pară crude și peste orice noimă celor ce nu se învrednicesc să-și răscumpere greșelile prin suferință, celor ce nu cunosc rânduiala mănăstirilor unde pedeapsa cât de aspră, se îndulcește către sfârșit, dela Dumnezeu venind iertare.

Ana purta diavolul în ea, fără să știe, și păcatul ei întrecea marginile.

Dacă maicile și surorile celelalte au mărturisit trecerea mută a umbrei, Ana însă plânse îngenunchiată că a auzit și cuvinte din gura stafiei, către dânsa :

— Ssst ! Puică !—

Blestemată vorbă !

Făpturile cernite se chinuiau pentru iertare. Mănăstirea toată închidea un suspin neîntrerupt, rugă și suferință ce spală sufletele ca apele munților.

Numai maica-stareță nu văzuse arătarea. Nici dascălul domnesc, Anton Pann. El își mărturisi chiar mirarea când auzi toate aceste întâmplări.

Zilele de canon trecură. Maica-stareță vorbea acum mângâetor, oițelor :

— Ați văzut, maici și surori, cum stafia ce era numai în mintea voastră tulburată de diavol, a pierit, cu voia Domnului ? Asta e una din minunile Lui și e anume săvârșită pentru ca să vedem puterile mari ale Cerului.

Minunea se săvârșise într'adevăr. Puterile Cerului sunt fără asemănare.

Pierise stafia cu adevărat ? Sunt îndoeli. u

Ori cum însă, trecerea ei chiar dac'ar fi fost iarăș văzută, n'ar mai fi înspăimântat pe nimeni. Stafiile sperie câtă vreme nu vorbesc, sau vorbesc un singur cuvânt, și pier. Dar atunci când stafia amintește o persoană cunoscută, numai poate fi prilej de frică. Maica Platonida, de pildă, nu văzuse arătarea. N'o văzuse tocmai pentrucă știa că peacolo o să treacă, la ceasul cutare, către locul cutare.

De ce să ieși înaintea unei stafii, când știi dinainte că trece ?

Nenorocirea celorlalte maici și surori, asta fusese : nici una nu era înștiințată de trecerea umbrei.

Dac'ar fi fost ,nici una nu se încumeta să-i iasă înainte — și liniștea mânăstirii n'ar fi suferit nici o sguduire.

Minunea însă rămâne minune și puterile cerului aceleași în vecii vecilor.

Zilele ce au urmat veniră mai veștede. In viața maicilor și a fantomei, se strecurase un element nou, care sărăcește totdeauna plăcerile : Obișnuința.

Tot ce rămăsese mai frumos, se găsea foarte sus, în aer, în odihna după meselor mânăstirești, în ridicarea domoală dela cină, în mersul negrăbit spre grădină, al maicelor și al sorei Ana, ce luneca ușor cu privirea în iarbă, ca melcii.

Săturat de bunătățile păstrate lui în mânăstirea umilă, ca niște faguri într'o scorbură, Anton se umplea de dorul Anei, ca de o apă ușoară și sufletul îi tremura vorbindu-i.

Fata, adusă pesemne mereu înspre cele necunoscute, auzise numai odată oftatul maicei Pulcheria în brațele bărbatului ; dar maica Pulcheria, nu știa despre toate suratele ei ceeace această fată de șaisprezece ani putuse să surprindă și să afle.

Mai veneau, dimineața, maicile să se plângă de trecerea umbrei, dar mai rar.

Din ce în ce mai rar.

Din ce în ce mai puține.

Pe măsură, ce sfintele mirese făceau cunoștiință apropiată cu umbra, spaima dispărea.

Se isprăviseră cele opt zile de canon ale sorei pedepsite.

Dar chilia era goală ; poate se săvârșise o minune, poate fugise.

Nici dascălul Anton Pann nu se mai arăta la 7 dimineața, ca în toate zilele.

Nici umbra nu mai luneca noaptea, lângă ziduri.

Mânăstirea rămase mai pustie ca înainte, și în sufletele dinăuntru un alean mai mult.

XXVII

Luniță luminătoare
Și stele strălucitoare
Luminați mai cu tărie
Scumpa mea călătorie
Dați lumină rfocată
Prin cărarea luminată
Să văd drumul de-a mă duce
La iubita mea cea dulce
Care tristă și deșteaptă
Cu dor mare mă așteaptă...

Implorația către firmament avu efect. S'a luminat cărarea ce ducea la chilia sorei pedepsite—și s'a deschis un drum prin noapte, spre Câmpulung și mai departe.

Anton nu s'ar fi hotărît cu atâta grabă pentru o aventură de proporții uriașe, începută cu o răpire urmată de fugă, dacă demersurile lui de-a obține binecuvântarea oficială n'ar fi fost respinse. Abia atunci când se convinse că toate stăruințele nu vor folosi la nimic, împotrivirea stareței rămânând aceeaș, Anton gândi să'și cucerească iubita, fără să mai ceară învoirea cuiva.

„Aolică, d'aolică
„Mult mi-e ibovnica mica,
„Aș lăsa-o de-ar mai crește
„Dar dorul mă prididește".

Ceeace-i cu totul de mirare în viața lui Anton Pann este fermitatea cu care el știe să vrea, energia care-i întovărășea blândețea și îndemânarea lui în toate cele neîncercate. In mânăstire sufletul lui atât de adânc creștin, nu a avut nici o clipă remușcări pentru felul în care el aducea „iubirea în casa Domnului"...

Dinpotrivă vorba și faptele lui semănau speranțe în inimile surorilor retrase din lume într'un paradis unde fericirea făcea de veghe, cu rândul, câte o noapte la ușa fiecăreia. Și, omenește judecând, sunt îndreptățiri să credem că fiecare smerită călugăriță aștepta din zi în zi să fie furată și dusă din nou în ispită. O învoială mută se legase între ele, iubind bărbatul ce le învăța să cânte frumos, dar și o teamă a uneia față de alta, ca nu cumva Anton să se încline, și să uite șirul chiliilor dealungul nopților săptămânei. O bubă sau o simplă roșață ieșită pe obrazul uneia, era primită cu bucurie ascunsă de celelalte.

Hotărîrea lui Anton de a răpi mai iute pe Ana, apare astfel foarte bine chibzuită. Discordia bântuia surd printre femeile acelea, rămase femei.

(Continuă în numărul viitor)

critica literara

„GENERAȚIA DE AZI"

S'a încins o luptă de avantposturi în câmpul literaturii noastre. Ca în China, o serie întreagă de generali și-au tocmit armate și au deschis focul. La început fără nici-o intenție lămurită, fără direcție. Să se vadă numai ce va eși. Nu se bănuesc nici măcar viitoarele aliante posibile. Generația nouă era la început formula pe baza căreia discutau d-nii E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu. Nu de mult, d. I. Petrovici în „Revue des sciences politiques" se întreba „Ce gândește tinerimea?" Ii răspundea d. Nae Ionescu intr'un articol de precizări. Pe urmă câți-va reprezentanți ai generației însă-și au pus întrebarea, d-nii : Mircea Eliade, Șerban Cioculescu, Romulus Dianu, etc. Iată că acum intervine d. Rădulescu Motru care promite să elucidează problema într'o serie de articole publicate într'un ziar de seară.

Mărturisim că nu prea înțelegem rostul acestei discuții nelegate încă — din timiditate și calcul în acelaș timp— dar care are un număr considerabil de înscriși la cuvânt. E adevărat că întocmai ca la Cameră, nu toți vor urca la tribună. Dar problema are datele atât de precise, că discuția nu mai e posibilă, sau dimpotrivă e interminabilă, când se schimbă punctul de vedere.

Dacă e vorba de generația întreagă de azi, care orice s'ar spune nu e chiar generația războiului, ea urmează legile sociale ca toate generațiile de până acum, și discuția pe acest teren e aproape fără soluție. Mergem pe toate pantele și ajungem totuși de unde am plecat.

Dar s'a precizat : N'ar fi mai bine ca în loc să considerăm o sferă atât de nesigură, să căutăm un factor reprezentativ al noțiunii de generație. Și atunci problema s'a circumscris la scriitorii tineri.

In cazul acesta punctul de vedere se schimbă. Ce importanță are tendința generală . . . . ce interesează nuanța ei gregară, în artă ? Căci scriitorul care va rămâne e tocmai opusul generației lui.

Un scriitor adevărat prețuește prin ceeace îl diferențiază de spiritul generației lui.

Și pe urmă de ce graba aceasta de a caracteriza o virtualitate ? Generația despre care e vorba n'a produs absolut nimic. Faptul că își tot face bilanțul, amintește de acei colportori care toată ziua își numără capitalul schimbându-l în hârtii noui-nouțe cu satisfacție, spre deosebire de negustorii mari, care se mulțumesc să încheie socotelile abia după încheerea afacerilor la sfârșitul anului.

A judeca această generație în tendințele ei e o greșeală. Mai teotdeauna în epoca realizărilor aceste tendințe sunt asvârlite ca pieile de șarpe năpârlit.

Mai interesant ar fi de constatat topografia generației precedente și de tras concluzii și asupra celei de azi.

Această generație precedentă, care de fapt e acum la zenit e și adevărata generație a războiului, adică aceea care l-a suportat primindu-i toate loviturile cu luciditate. E generația celor care azi au între 30 și 35 de ani, cuprinzând scriitorii care s'au afirmat dela război încoace. Ca toate generațiile e alcătuită din câteva personalități independente și dintre cei cu spirit gregar constituiți într'un bloc organizat.

Acest bloc sub influența a vre'o doi poeți care au cunoscut lirica germană modernă, a alunecat într'un misticism caracteristic popoarelor învinse. H. Massis care a caracterizat cu perspicacitate lupta dintre Occident și Orient, dar a tras concluzii cu totul greșite, menționează pasiunea cu care Germania învinsă a căutat refugiu și consolare în doctrinele asiatice. A fost o inflație mistică paralelă cu inflația monetară și din aceleași cauze, menite să dispară odată amândouă.

Dezastrul economic pe care l-am suferit ne-a așezat și pe noi prin statele susceptibile de litanii mistice. Acei dintre scriitorii generației războiului, care au luptat efectiv pe front, sunt toți departe de confuziile mistice și înclină spre o activitate cu caracter social, căci unul dintre aspectele cele mai deprimante ale războiului a fost iregularitatea, inichitatea lui înlăuntru aceleași partide. In acest sens se poate vorbi temeinic de o influență a războiului.

Ceilalți scriitori au urmat moda literară care era misticismul de import. Unii dintre ei au încercat o adaptare românească a acestei epidemii intelectuale, (venirea lui Rabidranath Tagore, e în privința asta de o comică amintire) care a contaminat toate organismele debile, dar fără alt succes decât acela de a da o culoare unui grup care n'avea nici una.

E de remarcat că tocmai scriitorii tineri pe care îi cita d. Ñae Ionescu erau reprezentanții cei mai ambalați ai acestui misticism. Prin urmare e întrebare dacă poate fi vorba de o nouă generație în acest caz, căci ceeace caracterizează o generație nouă, nu e numărul anilor cât o nouă concepție a vieții și nouile mijloace de realizare ce aduce.

In acest sens deci scriitorii citați ca reprezentativi ai generației de azi (sau mai exact ai celei de mâine) sunt mai curând epigonii generației trecute, care se prelungește, ca și semănătorismul, prin elementele cele mai slabe ale acelor care vin.

Câtă vreme tinerimea se confundă cu masa mediocră a generației precedente și nu aduce o structură culturală nouă, ea nu constitue propriu zis o noă generație.

Suntem de acord că tânărul care năzuește spre creații artistice are nevoie de o ucenicie, și de studiu stăruitor pentru dobândirea mijloacelor de expresie și pentru siguranța orientării, dar asta nu înseamnă că el trebue să-și falșifice personalitatea prin adaptarea unor dogme — idealuri premature și suprapuse. Toți compozitorii încep prin a învăța notele și contrapunctul, dar nu toți compun la fel și nu toți adoptă acelaș ideal sonor.

Spațiul nu ne permite, pentru numărul de azi o mai amplă cercetare a problemei, și în amănunte, dar vom reveni asupra ei.

CAMIL PETRESCU

LĂMURIRI NECESARE

O revistă săptămânală, care în lipsa unui critic e lăsată pe mâna corectorului, se dedă cu o pasiune de cumătră de mahala acră, proastă și rea de gură — la o serie de considerații asupra organizației noastre redacționale, lipsite de orice sens.

Intre alte năsbâtii de pildă scrie cu îndârjire :

„In plus „Universul" politic își strecura în suplimentul literar antipatiile și preferințele.

A impus, astfel pe d. Romulus Voinescu... ca beletrist".

Cititorii noștri pot judeca singuri gratuitatea unei astfel de afirmații. Se pare că — obsedat de poliție și siguranță — d. Sevastos vede pretutindeni numai pe d. Romulus Voinescu .Fenomenul nu e fără explicație și e bine cunoscut de psichopatologi.

E ciudat însă că afișul literar al unui cenaclu de scriitori de mâna a doua — liberi cugetători și disolvanți ai statului în formă, dar beneficiari ai tuturor premiilor și posibilităților oficiale în fond— ne acuză pe noi că suntem o publicație modernistă. Incoherența acestei afirmații la redactorii cari publică pe d. Ion Călugăru (cel dela **Unu** și atâția alții) nu ne surprinde căci știm lipsa de răspundere cu care e redactat „Adevărul literar".

Numerele noastre, dela Decembrie încotace, sunt martore ale acțiunii culturale pe care ne-am impus-o, iar imensul răsunet pe care „Universul literar" l-a avut în publicul românesc de pretutindeni e cea mai bună dovadă că suntem pe calea cea bună. De altfel tocmai aici trebue căutată și explicația acrelei cu care cei dela Adevărul literar urmăresc revista noastră.

Succesul „Universului Literar", conceput ca o publicație de orientare culturală, stânjenește desfacerea mărfii literare, vândute cu toptanul de către d. Sevastos.

Noi vom continua firește acțiunea de lămurire a publicului românesc fără să ținem câtuși de puțin socoteală de necazurile de negustori nefericiți ale corectorilor dela Adevărul literar.

U. L.

in strainatate

FRANCIS JAMMES

Debutând în ceasul de glorie al simbolismului francez (1885) Francis Jammes judecat la început între marginile trecătoarei arte poetice a curentului, şi-a purtat destinul literar dincolo de el, păstrător al unei egale conştiinţe de artă şi al unei consecvenţe de temperament. Intreaga lui carieră nu înseamnă decât câteva trepte de simplificare a unei poezii, rămasă, dela întâile sale începuturi şi până la ultimele sale realizări, aceeaşi. Prieten bun cu Albert Samain, contimporan cu Rimbaud, puţin mai tânăr decât Verlaine, el singur a rămas departe de frământarea boemei acestora, necâştigat de vestigiile romantice ale dezordinei şi nebuniei, continuând o tradiţie de atitudine distantă şi izolată, nu mai puţin prin aceasta afectuoasă.

Catolic, prin sensibilitate placidă şi domestică n'a călcat în numele credinţei lui dincolo de tihna locurilor dela Orthez şi mai târziu dela Haspaaren, unde o admiratoare generoasă şi sentimentală i-a dăruit — ca unui bard medieval — un castel. Din ceeace era o simplă contemplativitate de bun creştin n'a creat o **mistică**. Buna lui credinţă a rămas continuu o pasivă atitudine lăuntrică, niciodată o convinsă dogmă şi luptă în afară. In acest sens trebue să fie deosebit de Paul Claudel şi Charles Pegny, de care obişnuit este apreciat. Fiindcă ceeace este activ în catolicismul acestor doi mentori sufleteşti ai ultimelor generaţii de înaintea războiului, lipseşte din credinţa interioară a lui Francis Jammes. Linia sensibilităţii lui, linia vieţii lui lăuntrice este neaccidentată şi dreaptă, cu un curs egal, cu o potenţă egală, între aceleaşi maluri joase şi blânde.

Lucru care se vede din primele lui poeme, publicate în revistele simboliste **L'Ermitage** şi **„Mercure de France"**, iar mai târziu adunate în volumul bogat şi darnic **„De L'angelus de l'aube à l'angelus du soir"**. Lucru care se vede mai ales, clar şi realizat pe deplin în ciclurile imediat următoare. Adică: **L'église habillé de feuilles, Elégies** şi **Quatorze prières.** Cu deosebire în cele patrusprezece rugăciuni arta şi etica lui Francis Jammes — cuvinte care de astădată şi poate numai pentru el sunt sinonime. — se realizează într'o formă, care de atunci face şcoală şi care, cu certe reminiscenţe, se vădeşte mai târziu în lirica unui alt mare european, Rainer Maria Rilke.

Au aceste poeme o simplitate de expresie şi cadru, care în nici un caz nu trebue confundată cu facilitatea unei fraze. Simplitatea lui Jammes este nu o puritate de material de expresie, ci una de inspiraţie şi substanţă poetică. Lirica lui valorifică faptul divers şi cotidian, descoperă nealteratul farmec al întâmplării mici. Caută emoţia liniştii de fiecare zi, nu amănuntul oarecare şi plat al banalului. Contemplativ Jammes iubeşte odihna peisagiului calm şi al împăcărilor lăuntrice, nu însă şi facilitatea clişeului. Dar chiar cu aceste foarte drepte deosebiri, e neîndoios că poezia janinistă nu trece dincoace de marginile stricte ale inspiraţiei mari şi ale realizărilor definitive. Este în scrisul lui o artă poetică minoră, cu încântătoare trăsături şi cu autentice sunete, dar fără coherenţa de artă a unei înalte şi unice conştiinţe de artă.

Evoluţia poeziei lui dovedeşte acest adevăr. Aceeaşi dela început până acum — ca material sufletesc, s'a redus lent la proporţiile mici şi de ultimă simplitate ale catrenului. Versul închide modest o imagine, opreşte farmecul unei clipe, simplifică o existenţă în câteva momente de vis casnic, melancolic şi uitat. Este în catrenul lui graţia ramurii de măr alb, dintr'un Rai. Rai japonez. Lucrul se vede chiar numai din cele câteva catrene pe care le publicăm în acest număr.

DESTINUL LUI BERGSON

Aceeaşi favoare mondenă, care se adăugase odinioară „vârtejurilor" şi „spiritelor amicale" ale lui Descartes, a fost sortită în primii cincisprezece ani ai acestui secol „elanului vital" al d-lui Bergson şi „evoluţiei sale creatoare".

In al XV-lea secol „vârtejurile" carteziene atrăgeau admiraţia coniţelor drăguţe, care — puţin informate despre consideraţiile de analiză şi mecanică, din care le deducea filozoful — gustau minunata atracţie a unei idei, în acelaş timp savantă şi elementară. Acelaş entuziasm s'a arătat de curând „elanului vital". Şi desigur „elanul vital" se prezintă d-lui Bergson ca o noţiune pur metafizică, foarte dificilă de înţeles, deşi nu este sigur că frumoasele cuconiţe, pe care numai numele său le impresionează, ar fi cât de puţin metafiziciane. Dar „elanul", dragă, „elanul"? Ce lucru mai convingător? Şi cum să-i rezişti, când acest magician al cuvântului şi al stilului te atrage?

Nu erau numai cuconiţele însă. Literatori, artişti, moralişti, chiar teologi, politicieni şi strategi, admirau cu aceiaşi aprindere „elanul vital" şi căutau să urmărească în lucrările lor şi în invenţii, revelatoarele sugestii, decât să se supună o zi mai mult lentelor şi îngrijitelor metode învăţate. Adoptau drept singur îndrumător şi inspirator „Viaţa". Calculelor ponderate, examenelor critice ale raţiunii, învăţăturilor observaţiei şi ale experienţei, sfaturilor tradiţiei ei preferau, şi la nevoe, le opuneau, triumfătoarele decizii ale „Vieţii", care merge înainte fără să-i pese de reguli vechi, nici, cum spun filozofii, de toate „datele", fiincă ceeace ea are propriu este creaţia continuă şi nouă. De aici s'au născut teorii prea uşoare, care preconizau pe orice teren un soiu de vertiginoasă improvizaţie, în paguba ştiinţei şi a procedeelor raţionale; de aici opere literare, ale căror autori, sub pretext de a da gândirii prospeţimea şi libera mişcare a fluxului său spontan se lipseau de orice muncă de construcţie şi ordonare....

Ar fi trebuit toţi aceştia să-l privească pe maestrul lor. Lui îi trebuesc mai mult de zece ani pentru a-şi scrie cărţile. Pregătirea lor este gigantică: fiecare pagină, fiecare frază închide munca cea mai minuţioasă şi gândirea cea mai răbdătoare, grija poruncitoare de a o fixa întrun chip definitiv şi de a o pune în locul lor cel mai exact toate detaliile...

Nu mai mult prin doctrina sa cât prin exemplul său, d. Bergson n'a propovăduit deci uşurinţa, nici grosolana părăsire a spiritului pentru mişcările lui prime. Există faimoasa „intuiţie" bergsoniană, căreia i se desvălue deodată şi printr'un fel de subită iluminare adevărurile cele mai preţioase şi cele mai adânci, din câte îi este dat omului să afle. Şi e un drăguţ — nu-i aşa? — intuiţia de vreme ce fiind tocmai contrariul reflexiei, binefacerea îi este rezervată fără îndoială acelora, care îşi economisesc strădania de a gândi. Din nenorocire, d. Bergson o înţelege altfel. Intuiţia, căreia îi acordă un preţ, este fructul şi recompensa reflexiei şi a studiului preliminar. Trebue s'o fi meritat. Brusca ei favoare nu îi este dată decât unui spirit, care şi-a asimilat conştiincios toate datele problemelor şi a raţionat metodic asupra lor. Este o plantă ce izbucneşte dintr'odată cu toate fructele şi florile sale, dar dintr'un pământ îndelung şi conştiincios cultivat.

Acest pretins şi eftin bergsonism la modă, care se rezuma în prestigioasele metafore şi strălucitoarele imagini, de care de altfel se poate că d. Bergson să fi abuzat, fără să pătrundă până la esenţa gândirii ştiinţifice, pe care o îmbrăcau, s'a îndepărtat, spre marea glorie a bergsonismului, definitiv astăzi.

Iată de ce proştii şi snobii declară cu siguranţă că filozofia bergsonistă şi-a trăit traiul. Noi am spune mai de grabă că deabea începe. Nu se mai flecăreşte astăzi despre Bergson, el nu-i mai interesează decât pe cei, care sunt demni.

Opera sa dela care aşteptăm cu profundă simpatie întregirile anunţate, îşi găseşte însfârşit locul său în marea linie a filozofilor clasici. Orice soartă, pe care o critică apropiată, ascuţită poate chiar prin metodele lui Bergson şi întemeiată pe descoperirile sale experimentale, i-ar rezerva-o teoriilor lui luate în detaliu, istoria va recunoaşte că istoria gândirii umane trece prin Bergson.

PIERRE LASSERRE
(după Nouvelles Littéraires)

Teatru

TEATRUL NAȚIONAL

Producțiile Conservatorului: Clasele de dramă

Urmăresc de șapte ani producțiile Conservatorului. Nici odată n'am văzut însă o mai mare lipsă de interes atât din partea publicului cât și a oficialității. Sala altădată tixită de un public emoționat, era acum pe jumătate goală. Direcția Teatrului Național absenta și loja împrumutată amatorilor de ocazie. Directorii teatrelor particulare absenți și ei. D. Alex. Buzescu, despre care se spune că va alcătui trupa dela Regina Maria peste un an absent și d-sa. Dintre criticii ziarelor nu erau prezenți de cât vreo doi.

In altă parte în apus, aceste producții — în unele părți simple examene — sunt foarte cercetate. E în primul rând o loială și frumoasă participare la emoția celor dintre care se vor alege mâine fruntașii teatrelor. E o adevărată sărbătoare de familie care nu trebue părăsită. Regele Ferdinand călătorea o zi și-o noapte bolnav ca să ia parte la înaintarea elevilor din școala de cavalerie la gradul de sublocotenent. Pentru această delicată și afectuoasă dovadă, lăsa de multe ori ministerul întreg să aștepte.

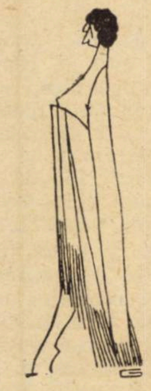

SILUETA D-NEI BULANDRA

Cu atât mai mult cu cât producțiile din anul acesta meritau interesul tuturor. Au fost cele mai bune dela război încoace. N'au dat nici un element excepțional. Și nici nu se poate asta. Nici unul dintre elevi nu poate avea de pe acum o personalitate. Progresul l-au dovedit profesorii. Și e de mare importanță acest fapt.

Două puncte au fost câștigate. S'a renunțat la repertoriul străin. Se înțelege imensa dificultate pe care o întâmpinau elevii în reportoriul străin, când vom spune că succesul de anul acesta a fost datorit modului în care, după observații persoanle, ei și-au colorat rolurile. Nici actorii care au creat aceste roluri nu le-au colorat mai inteligent și mai just de cât acești începători. E destul să spunem că doi tineri d. Florin Scărlătescu și d. Florescu, care jucau simple roluri de servitori, aproape fără nimic în text, au luat meritate și susținute aplauze la scenă deschisă. Este și explicabil de ce. Actorul studiază un rol două săptămâni, pe când elevul de Conservator îl frământă tot anul.

Al doilea punct câștigat a fost ideea de ansamblu, de ritm firesc al acțiunii.

Elevii dela clasa d-lui **I. Livescu** au adus în scenă o naturalețe și o știință a respirației remarcabile. In „Patima Roșie“ d-ra Suzana Policrat a dovedit și un puternic temperament. Păcat că e prea mică de statură. D. Horațiu Ionescu este un element bun, care va fi folositor unui teatru național. „Dezertorul“ ne-a relevat însușirile de comediană — cam eftine — ale d-rei Siomna Nițescu. Un fizic agreabil are d-ra Cecilia Grigoriu. D-ra Nely Cutava avea de luptat cu un rol care nu se poate defini într'un singur fragment de scenă. Nu mai era un simplu rol de coloratură și totuș a trecut prin el onorabil. D. Artur Manea e un tânăr actor care dacă ar fi puțin mai înalt ar fi un mare câștig pentru teatrul românesc. Are și inteligența și temperament. In rolul lui Andrei Pietraru a exagerat nervozitatea și n'a prins toate pasagiile de emoție liniștită, resemnată. In rolul lui Rudi a fost mai la locul său.

Clasa d-lui N. Soreanu ne-a dat în anchetă două elemente bune d. Stroe Nicolae, actor inteligent, cunoscut din compania teatrului Mic și d-ra Duțescu Virginia, care pe viitor va ști probabil să se îmbrace, așa ca să nu mai piardă din grația pe care o are în afară de scenă. D-ra Gușeilă are și avânt și căldură dar cu mijloace mici. In „Aiglon“ a fost destul de potrivită. D-ra Camelia Mihail are, evident, temperament și va fi un element foarte util unui teatru național. Tot așa d-ra Eugenia Dumitriu, care a pus accent în „Modelul“.

Clasa d-nei Marie Filotti a prezentat în „Striana“ un minunat ansamblu. Piesa a fost mai bine studiată de cât la premieră. D-ra Bărbulescu Tely e o viitoare actriță de valoare, d. Popa Gheorghe a fost un emoționant Tudose.

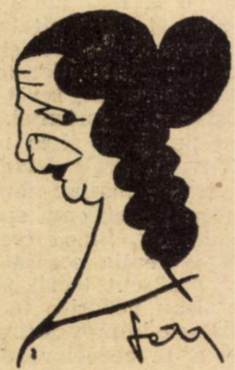

D-NA MARIA FILOTTI

Dela clasa d-nei Lucia Bulandra reținem un foarte bun element unul dintre cei mai buni absolvenți, pe d. N. Atanasiu. Merită să fie amintiți și d-nii Dem. Georgescu și Richardd Rang, rău distribuit.

Clasa d-lui I. Manolescu ne-a dat o scenă din „Femeia îndărătnică“ pentru d-na Lia Balint și d. Irod. Succes a avut în „Maestrul“ d. Corneliu Danielescu, care dacă ar fi puțin mai înalt, ar fi unul dintre cei mai buni tineri amorezi din teatrul nostru de azi. D-ra Aurelia Lupașcu inexpresivă în acest rol s'ar putea să poată da mai mult într'altele. D. I. Ulmeni dela Teatrul Național a dat un sincer concurs absolvenților.

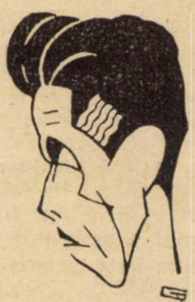

D. I. MANOLESCU

Ați observat că revine ca un motiv în rândurile noastre mențiunea că elementele cele mai indicate pentru rolul de amorez dramatic, vacant în teatrul românesc, sunt toate mici de statură. E parcă o fatalitate.

Incă odată, o serie de producții, cu care profesorii au trecut cu succes clasa.

CAMIL PETRESCU

note

NAPASTA este cea dintâi operă muzicală românească, propriu zis. Reprezentată la Opera Română în ultimele zile ale stagiunei, a obținut totuș un succes triumfal, creind genul, nou pentru cultura românească. Eprobabil că opera d-lui Sabin Drăgoi, tânărul director al Conservatorului de muzică dela Timișoara va face o strălucită carieră și în străinătate.

●

Nici anul acesta noi românii n'am putut lua parte la congresul anual al „Societății Universale de Teatru“ al cărei animator este marele om de teatru, francez, F. Gémier. Câți-va actori și oameni de teatru au plecat să participe la această reuniune de teatru european, ca simpli observatori.

plastica

CRONICĂ SI BUNĂ CUVIINŢĂ

Am mai scris cândva sub titlul „Artişti şi cronicari“ un articol privind pe larg chestiunea competinţei în materie de cronică artistică în general şi insistând în plastică asupra gravităţii răspunderilor ce-şi iau faţă de public şi artişti atâţia nechemaţi cari de azi pe mâine se improvizează, fără scrupule, în critici de artă, fără vr'o pregătire în materie, fără cultura necesară generală şi de specialitate — atraşi de mirajul autorităţii unei semnături sub o 'nşiruire de fraze curgătoare pe cât de goale, inutile când nu sânt direct dăunătoare opiniei publice rătăcită în labirintul acestor simulacre de gândire.

Nu mai vorbesc de cazurile foarte frecvente, când aşa zisul „cronicar“ de bună credinţă în intenţia d'a contribui la notorietatea unui amic care poate în mod firesc îiş merită elogii pentru reale însuşiri artistice — prin nepriceperea lui d'a releva calităţile cu adevărat remarcabile, scade în ochii oamenilor de specialitate şi amatorilor avizaţi, opera pe care diformând-o prin exaltarea slăbiciunilor ei prezintate în mod inconştient ca excepţionale virtuţi, reuşeşte s'o ridice ca să zic astfel, ca funia pe spânzurat.

Dacă în aceste condiţiuni „cronicarul“ e numai un parazit de o relativă nocivitate pe ogorul străduinţelor creaţiei artistice, e infinit mai grav cazul altei speţe de cronicar, acela anume care nemulţumit cu amestecul inconştienţei lui în manifestările pur artistice şi neputincios să dărâme piedestalurile anumitor consacrări definitive prin sfâşierea operii unor artişti pe drept sau pe nedrept puternic acreditaţi în opinia publică — se năpustesc în forme injurioase când nu sunt chiar calomnioase peste marginile licenţelor tolerate scrisului destinat publicităţii, asupra **omului** şi actelor din viaţa lui privată, răscolind cu patimă josnică în căutarea rănilor ascunse în cutele ei pentru ca lovind cu grosolană râvnă pe locurile ulcerate să stropească cu impurităţile ţâşnite obrazul **artistului** şi **opera lui,** conştient de efectul mizerabil pe care-l poate obţine în opinia cititorului pregătit astfel printr'o perfidă deplasare a noţiunilor la confuziunea neiertată între viaţa particulară şi aceea a omului **public** reprezintată prin **opera artistului** sau în activitatea aceluiaş om în atribuţiuni de ordin obştesc.

Sunt încă recente, şi în chip desagreabil imprimate în mintea mea, rândurile sforăitoare din năuntrul unor coloane de cronică plastică, în cari profanându-se înaltul caracter moral al acestor tribune, în furia loviturilor destinate prestigiului unor prea cunoscuţi artişti — furie ades înteţită mai mult de preocupările unor interese personale sau de clan, decât din consideraţii pur artistice — respectivii cronicari (mai cu seamă când aceştia s'au întâmplat să fie ei înşişi profesionişti ai plasticei) contestând meritul unor distincţiuni acordate (zic, indiferent dacă pe drept sau pe nedrept) au crezut să argumenteze destul de convingător invocând împotriva talentului discutat „automobilul cumpărat cu zestrea nevestii“ în care „se lăfăie“ artistul vizat, ori de pildă acuzaţia ce se aduce unui mastru octogenar care „rămas la Bucureşti în vremea ocupaţiei germane organiza expoziţii, în timp ce **alţii** (aceştia sunt prietenii) se luptau pe front“. Altă dată descrierea ridiculizată a diformităţilor şi ininfirmităţilor trupeşti, a slăbiciunilor bătrâneţii fizice, a foneticei numelui care se pretează la ieftine calambururi, ori a intimităţilor familiare, au servit de pânză pe care s'a brodat cu epitete şi adjective adese-ori triviale — într'o coloană adresată emotivităţii estetice — linţoliul destinat să înăbuşe în noaptea uitării publice, nume ce contrariază prin notorietatea lor veleităţi mai proaspăt înscrise în cursa recordurilor clasificatoare pe încăpătorul registru al nemuririi.

Pe lângă că nu cunosc cazuri în cari o „campanie“ — ca să ne servim de termenul acesta gazetăresc — dusă în aceste condiţiuni, întru cât priveşte uitarea publicului, să nu fi avut efectul pe dos de cât cel aşteptat, în sensul că violenţa atacurilor greşit îndreptate lovind în om au stârnit curiozitatea pentru artist — dar ceeace rămâne indiscutabilă e profunda reprobare pe care intronarea acestui odios sistem trebue să întâmpine din partea oricărui om civilizat care înţelege că mijloacele criticului, cu pretenţia de-a colabora lângă artist la rafinarea progresivă a **gustului** public, nu trebuesc căutate printre acelea cari prin natura lor sunt **desgustătoare.**

C. VLAD

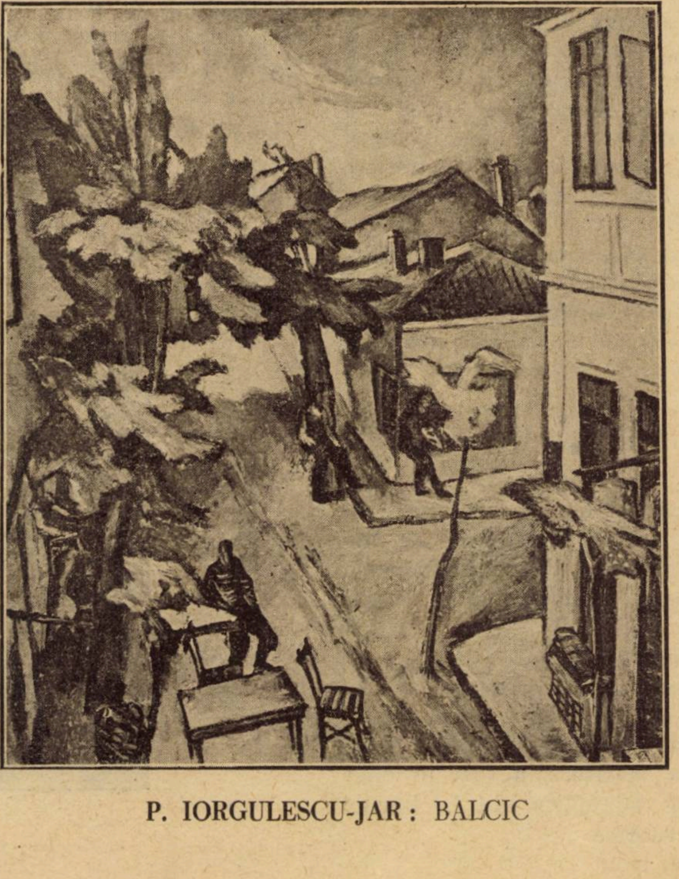

P. IORGULESCU-JAR : BALCIC

gazetaria

așa și-așa...

Un bătrân și celebru critic al nostru, înrudit oarecum prin anumite socoteli de editură cu Shakespeare și descinzând din Ibsen, se socotise obligat — date fiind aceste considerații de rubedenie întru eternitate — să asiste la reprezentația festivă, pe care teatrul Național o dădădea cu prilejul centenarului marelui dramaturg norvegian. Cum în sală era foarte cald, cum se reprezenta „Rața sălbatecă“ (operă mistică și obscură cu expresia suszisului critic) cum înainte de ridicarea cortinei bietul om mai ascultase și o conferință și mai ales cum este foarte obosit, se lupta zadarnic împotriva valului de căldură. Agita gâfâind batista și își lărgea familiar gulerul. Deodată se întoarce înspre vecinul de bancă, tânăr adept și elev, și îi comunică mânios și vindicativ.

— Nu mă mai prinde el la al doilea centenar.

— In ce mă privește — replică tânărul— nu mai calc pe la astfel de comemorări. Exceptând-o pe a d-tră, maestre.

●

Acum o săptămână înainte de a se pune la punct penultimul număr al Universului literar. Un foarte tânăr confrate în literatură și student în drept își luase angajamentul de a aduce un articol. Seara târziu își aduce aminte și disperat aleargă acasă, unde face o tristă descoperire: ocupat cu dreptul administrativ amicul nostru nu băgase până atunci în seamă lipsa unor elementare instrumente de artă poetică. Nu avea cerneală. La douăsprezece noaptea îi bate în ușe proprietarului și îi cere disperat ajutor.

A doua zi binevoitorul domn, reintrând în posesia călimării, se miră politicos față de ilustrul său locatar.

— „Dar n'ați consumat deloc cerneală!

— Ei, domle, eu scriu cu geniu nu cu cerneală.

●

Acelaș confrate tânăr și studios se plângea în redacție, refuzând să traducă un articol din Pierre Lasserre:

— „Eu scriu mult mai ușor decât traduc“.

— „Eu însă prefer să-l traduci pe Lasserre, decât — scriind d-ta — să-i traduci pe cetitori, adaugă cineva.

Unde autorul acestei „pointe“ a început să fie spiritual, a fost în clipa când a cerut ca replica să-i fie trecută în această rubrică.

Ceeace s'a făcut.

X... BOXEURUL NECUNOSCUT

PIERRE MAC ORLAN

Suntem încă cu toții sub impresia matchului Bool-Burdon, când Edward Steerp din San Francisco lansă prin glasul presei o „provocare“ oricărui va dori să se întâlnească cu el.

Bool acceptă și fu făcut knok-out în 6 rounduri. Alain Droppay din Liverpool fu deasemeni învins. Atunci un ziar din Chicago puse în joc 10.000 dolari, oferindu-i aceluia care va reuși să-l învingă pe Edward Steerp.

Nimeni nu se decise când, într'o zi, directorul ziarului primi înștiințarea că un oarecare domn X... acceptă întâlnirea.

Pe scurt, în ziua matchhului, 25.000 de spectatori se înghesuiau în sala de premii a casei de corecțiune din Brooklyn.

Edward își făcu intrarea între frânghii, mai în formă ca niciodată în spatele lui și al antrenorului său se prezintă X... boxeurul necunoscut.

Era un om în vârstă, cu înfățișarea fățarnică și șireată, părând să aibă forța unei fetițe sfioase de 10 ani.

Bine!

La primul round, Steerp îi dădu o lovitură drept în stomac și sărmanul om se prăbuși, se ridică și, apropiindu-se de Steerp cu aer desmierdător, îl bătu prietenește pe umeri.

La al doila round, cu un crochet la maxilar, Seerp își aruncă adversarul la pământ. Fu crezut mort, dar nu era; X.. se ridică, ezită un moment, surâse în dreapta și în stânga și aruncându-se de gâtul lui Edward, îl îmbrățișă cu drăgălășenie pe frunte. Bine!

In roundul al treilea, Steerp, enervat îi dădu o asemenea lovitură de pumn, în cât boxeurul necunoscut căzu pe spate, până în sfârșit fu declarat knock-out.

Ne pregăteam să plecăm, oarecum decepționați în speranțele noastre, când boxeurul străin, recăpătându-și simțurile, făcu semn că vrea să vorbească.

— Domnilor, spuse el, sunteți martori că purtarea mea a fost din cele mai corecte în această aventură; pot să fac la nevoe caz de mărturiile d-voastră?

Noi răspunserăm, că da și fiecare plecă să mănânce. Opt zile după aceea, X..., boxeurul necunoscut, făcu o plângere contra lui Edward Steerp, pentru loviri și răniri, afirmând că el nu răspunse provocațiunilor boxeurului, pe care-l califica de nemernic și că, tocmai din contra, el a făcut tot posibilul ca să-l calmeze, pe celălalt, care l-a lovit cu ultima sălbăticie.

In consecință, și luând act de mărturiile noastre, reclamă 10.000 de dolari, ca daune interese.

Pe scurt, afacerea își urmă cursul; fu lung. Dar, ceeace este cert, este că Edward Steerp, pierde procesul și matchul, deoarece adevărata rațiune de a fi a acestui match ridicul, era câștigarea celor 10.000 dolari, bani pe care Edward Steerp trebui să-i plătească până la ultimul ban.

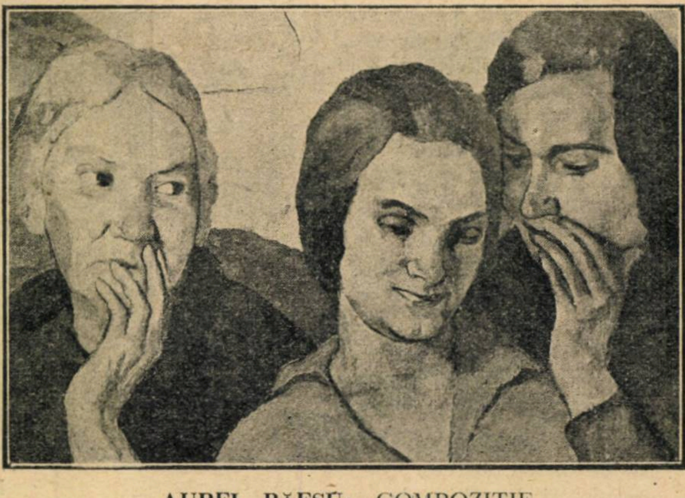

AUREL BĂEȘU: COMPOZIȚIE

literara

o seama de cuvinte

Intr'o zi Max Iacob, se duse la gara din Saint Benoit-sur-Loire să-și aștepte un prieten ce sosea cu trenul. Cum venise prea de vreme, porni să se plimbe puțin pe câmpul din vecinătate. Privind arborii și florile, văzu deodată ceva albastru ce venea spre el. Erau doi jandarmi.

Ei se apropiară de Max Iacob și după ce îl priviră cu oarecare nenîcredere, îl întrebară :

— Cum vă numiți ?

— Max Iacob.

— Ce faceți aci.

— Aștept pe un prieten al meu care trebue să sosească cu trenul.

— Sunteți de aci ?

— Dacă prin a fi de aici, înțelegeți că sunt dela gară, nu sunt de aici. Locuesc la Saint Benoît-sur- Loire.

— Ah ? sunteți din Saint Benoît-sur-Loire ? Dacă sunteți de acolo, trebue să-l cunoașteți pe domnul Loriot ?

— Domul Loriot, dar dumnealui este cel mai bun prieten al meu ! Eri seară am cinat la el.

— Ei bine ! domnule Max Iacob, când veți vedea pe domnul Loriot, spuneți-i că jandarmii Thomas și Colin îl salută.

●

Thiers avea o mare admirație pentru Béranger. Intâlnindu-l într'o zi, îi decernă titlul de Horațiu francez.

— Ce va fi celălalt atunci ? răspunse Béranger.

●

Părinții lui Balzac, cari voiau ca fiul lor să se dedice notariatului, îl rugară, când a împlinit douăzeci și unu de ani, să se consacre în întregime carierei pe care i-au ales-o.

— Mă voi consacra literilor, spuse tânărul Balzac.

— Domnul are gustul mizeriei. Vrea să încerce nevoia de a muri în spital, spuse bătrânul Balzac.

— In litere, pentruca să nu fii o haimana trebue să fii un rege, interveni doamna de Balzac.

— Ei bine ! voi fi rege, răspunse Balzac.

bazar

400.000 FRANCI PENTRU O PANZA DE GREUZE

Zilele trecute a avut loc vinderea colecției decedatei doamne Brasseur. Amatorii, veniți în mare număr, au avut ocazia de a disputa între ei opere de artă de primul ordin. Vânzarea a început ca de obicei prin desene. S'au dat 25.000 franci pentru „Copilul cu câine" de Boilly și 41.000 fr. pentru Omagiul reciproc de Saint-Aubin.

In ceeace privesc tablourile, ofertele inițiale au fost cu mult întrecute. Un amator a dat 125.000 franci pentru „Desenatorul" și „Lucrătoarea de tapiterie" ale lui Chardin, două mici picturi de 155 milimetri lărgime, evaluate la început la 80.000 franci și cari au fost vândute în 1911 cu 31.000 franci iar în 1828 cu 40 de franci. Un tablou de Fragonard a ajuns până la suma de 205.000 fr. ; cele două „Scene de diligență" de Leprince, amândouă la fel de minuscule, la 130.000 fr. ; un tablou de Hubert Robert de 21 centimetri înălțime la 52.000 fr. contra celor 4.500 oferiți în 1906 ; „Portretul domnișoarei Gérard", prietenă a lui Fragonard, de Dumont la 70.000 franci ; „Muziciana" de Schall la 87.000 franci (16.100 fr. în 1910). Insfârșit „Copilul blond" de Greuze a fost achiziționat pentru suma de 400.000 de franci, care este cam prețul tabloului în 1909, dacă ținem seamă de diferența de valoare dintre francul aur și cel hârtie.

Vânzarea firește nu s'a oprit aici. A continuat apoi desfacerea altor colecții, de pe marca cărora n'au lipsit vechi numiri ca : Chantilly. Mennecy, Sèvres, etc.

(Excelsior)

ESENȚA ROZELOR

Se știe că singura țară în apropiatul Orient care produce esență de trandafir este Bulgaria și anume mica localitate Kejanlik.

In 1921 s'au distilat la Kejanlik 4 milioane 886.000 kilograme de petale de trandafir, cari au dat 1.380 litri de esență ; în 1922, 4 milioane de kilograme cari au dat 1.125 litri de esență ; în 1925, — 5.000.000 de kgr. cari au dat 1.400 litri.

Jumătate din producția totală din fiecare an este transportată în Franța.

PRONUME

Iată aci o serie de premiere cu vechea lor semnificație : Adeline, o prințesă ; Alice ,nobilă ; Amelia, iubită ; Ana, grațioasă ; Berta, faimoasă ; Brigita, strălucitoare; Ecaterina, fără pată; Carolina, în întregime nobilă ; Elisabeta, Eliza, Isabela, bunătate ; Ema, doică ; Elena tentație ; Margareta, perlă ; Marta, amărăcinne ; Matilda, damă de onoare ; Sofia, înțelepciune ; Suzana, un crin.

Pages Fémenines)

caricatura zilei

LA DOCTOR

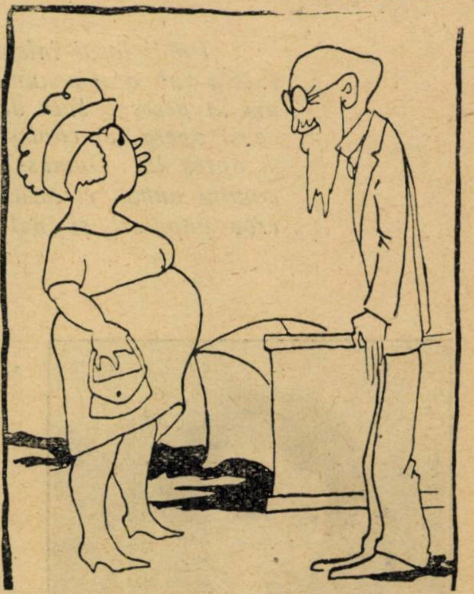

Pacienta : Doctore, am dese vomitări, ce să fac ?

Doctorul : Cumpărați-vă un lighean doamnă.... **(Caricatură de Ion Sava)**

CRITIC DE ARTA

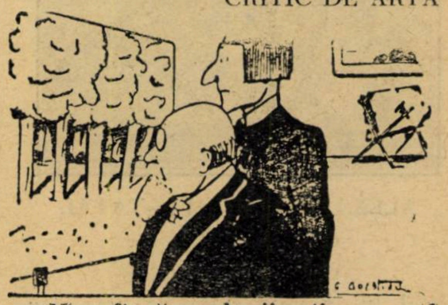

— N'ar fi rău arborii tinere ; dar ceeace le reproșez eu, este că sunt prea de „lemn". **(Dimanche ilustrée)**

EVIDENȚA

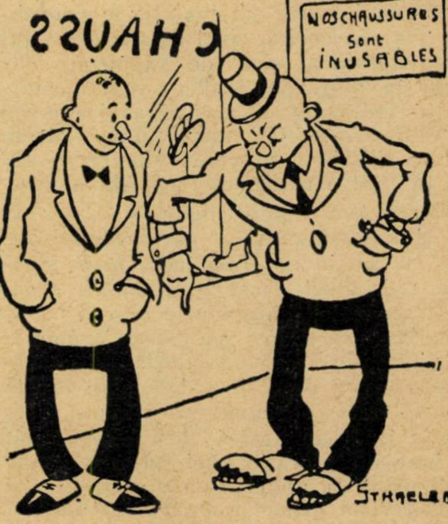

— Mai asigurat că aceste ghete nu se mai rup ; și iată-le !

— Bine înțeles !... dar dacă le-ați purtat... ce sutem noi de vină ?

(Dimanche ilustrée)

cărți redate în extrase

VIAȚA LUI AL. DUMAS-TATĂL

Prodigiosul talent care a produs cea mai mare și mai citită bibliotecă din câte există sub acelaș nume (peste o mie de volume, cu 36 mii de personagii, tipărite până azi în peste o sută de milioane de exemplare), a trăit o viață tot pe atât de bogată ca și opera lui copleșitoare. Din numeroasele cărți, broșuri, studii scrise despre viața și opera lui Dumas-Tatăl s'ar putea extrage romane întregi. Unul însă la înălțimea eroului numai el însuși l-ar fi putut scrie. Dar a preferat să se risipească în atâția alți eroi populari și azi pe întinderea pământului.

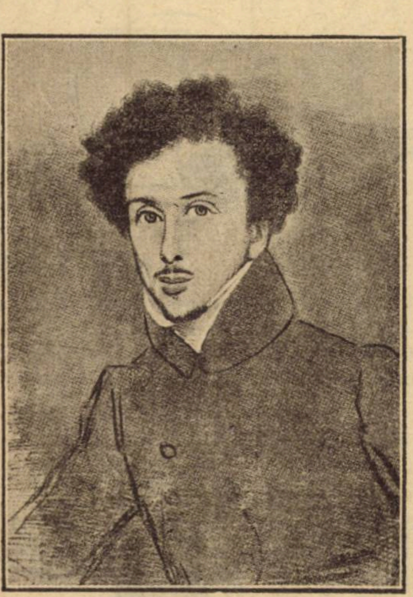

ALEXANDRU DUMAS-TATAL
la 1830

Tatăl lui Dumas-Tatăl era mulatru— născut dintr'o aventură a nobilului Davy dela Paillaterie călător prin San-Domingo și una din negresele lui, Louise-Cesette Dumas cu care se înapoiase în Franța.

Bătrânul fusese un mulatru extraordinar : la treizeci și cinci de ani era unul din generalii agreați de Napoleon, dar căzut în disgrație pentru republicanismului îndrăzneț, el trăi retras și suferind la VillersCotterets, unde d-na Marie Louise Elisabeth născută Labouret îi dărui în 1802 o mângâere : pe Alexandru.

Băiatul era deștept, sigur de el, vorbăreț și îndrăzneț. Avea părul blond, buclat cu grație naturală, ochi mari albaștrii, seducători, nasul drept, buzele groase și senzuale, dinții foarte albi și un obraz luminos. Putea să placă. Intâmplarea îi scoase în calea copilăriei lui un bătrân maestru de scrimă dela care învăță această artă, devenind un virtuos. Trăgea la țintă admirabil. Juca biliard atât de bine încât grație unei lungi serii de câștiguri și a unui prieten parizian își realiză visul primei tinereți: Parisul.

Primul lui contact cu teatrul a fost hotărâtor : descoperise o lume, Parisul, și acum, presintat marelui Talma, fantezia lui bogată îi desfășura o lume și mai atrăgătoare. Tânărul Dumas ruga pe Talma să-l sărute, dorind să scrie și să izbândească în teatru și marele tragedian îl boteză poet în numele lui Shakespeare, Corneille și Schiller. Aceste trei nume nu aveau atunci o rezonanță prea mare în sufletul lui. Dar consacrarea glumeață a marelui actor îl așterne la drum, spre gloria teatrului.

Tânărul Dumas simția în el puterea de a dori să cucerească Parisul de pe scenă.

Și cum Villers-Cotterets nu-l inspira de loc, iar materialul din care voia să-și confecționeze piesele lipsia acolo, ceru mamei sale (tatăl lui murise) scrisorile de introducere în Paris. Când d'Artagnan care'i semăna lui Dumas ca un frate, sosi din Gasconia la Paris, lăsă să i se fure scrisoarea de recomandație a tatălui său către d. de Trouville, căpitanul Muschetarilor. Dumas însă fu mai norocos. Avea două scrisori către doi generali, foști camarazi a tatălui său din care unul îl puse să facă o petiție și văzându-i caligrafia îl felicită, asigurându-l de o slujbă.

Pe cât de mândru era în afară de biuroul lui pe atât de umilit se simția acolo în redingota lui veche cu cozile până la călcâie și cu părul lui mare stufos și blond. Dar o mângâere găsi chiar lângă camera mobilată ce'și închiriase : era o tânără albă și blondă, puțin mai în vârstă, dar cu farmec, separată de bărbatul ei care rămase la Rouen pe când ea conducea aici un atelier de rufărie. Curând cele două menajuri modeste deveniră unul în care nu peste mult timp se ivi micul Alexandru, fiul care dete mai târziu pe faimoasa Damă cu Camelii.

Un lucru îl necăjea însă : constatase că nu știa nimic, nici chiar istoria Franței. Curajos, se puse pe lucru. Iși cree prietenii pentru toate ramurile de cunoștințe spre care se simțea atras, ori de care știa că va avea nevoe. Ingrămădea de toate, de oriunde, cu bunăvoință.

Scrise, după crâmpee prinse ici colo, „Cristina" cu care bătu la ușa lui Nodier, directorul Arsenalului, prieten providențial al tinerilor literați. Nodier îl recomandă lui Taylor care'i ascultă piesa și i-o primi. Dar Picard i-o înapoie, recomandându-i să'și vadă de slujbă. Casa lui Nodier îi era însă deschisă. Ii cucerise pe toți cu spiritul lui deschis și exuberant. La Nodier cunoscu pe Vigny, pe Lamartine, pe Musset, pe Hugo care după ce Nodier, vorbitor neobosit și cuceritor, spunea : destulă proză, îi lua locul cu versuri.

Când avea bani, Dumas arbora cele mai extravagante toalete, veste verzi, pelerine roșii, adăogând și lanțuri groase de aur masiv. Surâdea și era un mijloc mai mult de a'și atrage privirile femeilor care se îndrăgosteau de capul lui copilăros, de părul lui nouros și de bărbuța lui neagră și moale ca un puf.

Suferi și de holeră în 1832 și se vindecă grație unui flacon de eter pe care'l bău în delir. Luă parte la luptele de stradă contra lui Louis Philippe și la 9 Iunie o foaie legitimistă îi anunță execuția. Bătrânul Nodier îi scrise : „am citit că te-au împușcat azi de dimineață la 3. Ai bunătatea și mă înștiințează dacă aceasta te va împiedica să dejunăm mâine împreună". Dumas îi răspunse „din cealaltă lume", dar a doua zi trebui sa se expatrieze de teama unei serioase urmăriri.

●

Carnavalul din 1833 rămase de pomină, mulțumită lui Dumas care'și permise luxul să dea un bal în apartamentul său unit cu un altul vecin care era gol și unde convocase pe cei mai mari artiști să-i decoreze sălile. Delacroix făcu o pictură mare. Printre invitații primiți de Ida, erau legitimiști, republicani, orleaniști, academicieni, pamfletari, actrițe și literați. Se petrecu turbat. In zori parizienii întâlniră pe bulevard o farandolă în care Delacroix era Dante, Musset o paiață, Rosini Figaro, iar Barye tigrul de Bengal. Hugo era certat cu Dumas și nu venise.

Frecventa Café de Paris unde'și etala faimoasele găteli și consuma una din mâncările speciale pentru care venea și Balzac. Dumas era mare amator gastronom. Când îi plăcea o mâncare, se ducea la bucătărie, lua rețeta ,o prepara singur, o perfecționa încât a fost o vreme în viața lui când faima gastronomică îi amenința serios faima literară, cel puțin așa credea el.

Dela dineuri sardanapalice plătite de el, ajungea adesea și la lipsuri. Portărelul îi era veche cunoștință. Intr'o zi cerându-i-se obolul pentru o înmormântare, dădu 15 franci. — „Ah, d-le, îi spuse solicitatorul, dacă toată lumea ar da ca dv. i-am putea face o înmormântare de clasa a II-a-, că a fost portărel, săracul. — „A, îngropați un portărel ? Ține încă 15 franci și caută să înmormântați doi". In fond era bun şi dacă n'avea bani, el ştia bine că a doua zi providenţa şi talentul îi vor aduce.

Râsul lui înveselea o lume întreagă. El nu înţelegea altfel scrisul decât să distreze şi să odihnească spiritul. Aceasta era arta lui. Lucrând şi lucra enorm, el se înveselea, şi lucra cu şi mai multă râvnă. I se părea ciudată întrebarea: cum scrie. Intrebaţi prunul cum face prunele, riposta el.

Masa la el nu se ridica între 11 şi 5 după amiazi. Avea vecinic mosafiri dintre care pe unii nici nu-i cunoştea. Deaceea odată pe săptămână da o masă cu invitaţi şi se mânca împărăteşte la masa lui. Iar el vorbea până noaptea tarziu asemenea unui povestitor arab prelungind veghia tribului sub cerul înstelat al desertului.

Martor într'un proces, Dumas fu întrebat ce calitate are: — „aşi spune că sunt autor dramatic de n'aşi fi din ţara lui Corneille". Increzător şi curajos ca d'Artagnan, bogat ca Monte-Cristo, el devenise megaloman. Dar „paraziţii" şi femeile îl minară curând. Vila lui dela Saint Germain unde dăduse atâtea strălucite serbări cu bogate dineuri şi focuri de artificii, i se vându. Imbogăţindu-se apoi din romane, îşi construi un castel magnific numit Monte-Cristo, care după un timp avu aceeaş soartă. Fusese un adevărat palat fermecat pe care el îl punea la dispoziţia tuturor şi apoi se ascundea să scrie, într'o mică insulă artificială. Când nu mai era vin ordinar la pivniţă, pentru servitori, Dumas ordona să li se dea şampanie.

Prin gesturile lui, prin viaţa lui deveni popular şi în Saint Germain şi la Marly. Câştiga enorm pentru vremea lui: 60 bani pentru un rând de 60 litere, dar nici odată nu câştiga îndeajuns. A încercat să facă politică, visa să devie deputat, ceea ce pe atunci putea fi mult mai mult ca astăzi, dar nu fu ales, ceea ce'i jigni profund buna sa credinţă. Intre alte argumente electorale el invocă şi pe acela de a fi hrănit cu cele câteva sute de romane şi de drame aproape zece mii de lucrători speciali care au lucrat la punerea lor în mişcare. Alegătorii îl luară în râs: hei, marchizul, aristocratul, negrul, secretarul lui Orleans!" Doui lucrători îi râseră în nas. Ii luă pe sus pe amândoi şi-i zvârli cât colo dovedindu-le că deşi aristocrat avea şi forţa fizică superioară.

După ce i se vându şi castelul şi tot ce adunase în el, invită un prieten la masă. La desert îi servi două prune: ia, spuse el, cel puţin una. Şi după ce o mâncă, adaose: ai mâncat 100.000 franci. Aceste două prune erau tot ce'mi rămăsese din castelul Monte-Cristo care m-a costat 200.000 frcs. Prietenul lui, Beranger. spunea într'o zi: Dumas şi-a risipit talentul ca anumite fete frumuseţea şi mi-e teamă ca d. de la Pailleterie să n'o termine pe pae".

La 50 de ani scoase un ziar „Muschetarul" care izbuti să trăiască destul de viu câţiva ani trecând prin tot felul de peripeţii, până ce într'o zi Dumas anunţă pe cititori că se pot abona în massă, de oarece toţi redactorii lui demisionaseră. Singur un italian bătrân, Rusconi, rămase deşi el nu făcea nimic, inspirase doar un verb nou directorului său: **rusconeala** adică a nu face nimic. Când unul din secretarii lui îi traducea Iliada în proză şi el o publica în foileton semnând-o, reproşându-i-se el se miră: cum de nu mi-aţi spus nimic când am pus Biblia în romanul Isaac Laquedem?

Se bucură grozav de succesul Damei cu Camelii şi gloria fiului său era şi a lui: nu era opera lui cea mai reuşită acel Alexandru II, fiul? Una din marile lui satisfacţii fu acea când regina Victoria a Angliei venind la Paris ceru să i se reprezinte D-ra de Saint-Cyr a lui Dumas. Fu mirat însă că nu l-a chemat să-l cunoască pe el, Dumas, cel mai mare om din Franţa, egalul ei în faima.

Dumas era şi magnetizator. Făcea adeseori experienţe foarte reuşite, mai ales asupra femeilor.

Işi iubea copiii dar pe fiul său îl vedea tot mai rar încât ajunsese să spuie că nu-l va mai revedea decât poate la înmormântarea lui. Era bătrân şi cu toate că scrisese atâta şi câştigase cel puţin cinci milioane de franci cu operele lui (o cifră uriaşă în valuta vremei) i s'a întâmplat să nu aibă o cămaşă pentru o vizită la o ambasadă. S'a dus şi el cu una galbenă cu diavoli roşi pe ea... De necrezut, spunea el, am avut succes mare în acea cămaşa!" Incetase lucrul excesiv şi se gândea serios că are 67 de ani, încerca să-şi reia mersul dinainte, dar se găsea incapabil şi plângea. Inainte de războiul din 1870 de care nu ştiu nimic, se duse la fiul lui „să moară la el". Veni şi fica lui, pe care o recunoscuse. Creerul lui rămânea însă perfect sănătos. Dar îi plăcea să spună: Nu e adevărat c'am fost un risipitor. Cei doi poli cu care am ajuns la Paris, caută'i, sunt încă în buzunarul vestei.

Intr'o zi căzu pe gânduri. Ce ai, îl întrebă fiul. E prea serios pentru tine, răspunse bătrânul. Fiul insistă. Şi atunci el îşi exprimă neîncrederea în ceea ce creease. Va rămâne oare ceva din tot ce am scris?..

Muri curând după aceea, înainte de a'i vedea pe nemţi. Dar numele şi opera lui trăesc încă şi vor trăi prin conţinutul de viaţă intensă şi entuziastă care a fost Dumas-Tatăl.

TEATRUL LUI

Henri III a fost primul mare succes al lui Dumas-Tatăl. După mari neplăceri cu viesparul dela Teatrul Francez pe care-l compară cu un cerc din Infern uitat de Dante şi după ce manuscrisul trecu în gaj la un bancher pentru 3000 franci (ce bancher romantic). In seara reprezentaţiei trebui să'şi facă guler de carton ca să poată fi acolo unde ducele de Orleans, Hugo, Vigny şi alţi prieteni aşteptau nerăbdători „lovitura". Scena când ducele de Guise strânge mâna ducesei, cu mănuşa metalică, gest războinic faţă de tradiţie, şi când d-ra Mars ţipă din această cauză cu un accent sfâşietor, deslănţui entuziasmul. Publicul se ridică electrizat şi când în antract dădu cu ochii de Dumas care intrase în sală era cât pe-aci să-l strivească. Tirania perucilor şi a convenţionalului căzuse, o lume nouă apăru în lumina rampei.

Dumas se trezi celebru. Avea tonul, culoarea, panaşul, desinvoltura şi abóndenţa dramatică pe care publicul n'o mai avusese. Critica fu nemiloasă, dar succesul crescu. Dumas se instală natural, în glorie. Asigură existenţa a lor lui, culege fructe alese în saloane, primeşte sinecure, neîncetând să râdă de succesul lui, dar şi de înfrângerea clasicilor. Poveştile despre el începură să circule şi ele îl amuzau enorm.

Hugo felicitându-l îi spuse: acuma e rândul meu. Şi'l chemă la Marion de Lorme. Dumas se entusiasmă şi'şi mărturisi inferioritatea. Succesele nu'i alterau nici frăgezimea, nici ingenuitatea. Spunea râzând că Racine a nenorocit teatrul şi Boileau poezia şi-i sprijinea din tot sufletul pe romanticii lui, ceeace nu'l împiedica să'şi ducă repede prietenii dela Hernani de teamă să nu reînceapă!

Antony avu un succes şi mai mare, 130 reprezentaţii consecutive. Era un scandal, dar ce plăcere mare pentru burghezii care deşi criticau se duceau îmbulziţi la teatru să se vadă pentru prima oară pe scenă în lumina vieţei lor reale. Apoi refăcu piesele altora, le semnă şi le jucă cu succes nebun. El nu pusese în ele decât ceea ce constituia viaţa lor teatrală Nimeni nu i le putea revendica. Dar avu şi insuccese. Caligula, scrisă pentru Ida Ferrier, căzu în aşa fel că un timp după acea în loc de „mă plictiseşti" se spunea „mă caligulezi".

Dar marile lui lovituri în Teatru, revoluţia, reforma ce o adusese, îl ajută enorm. Teatrul Istoric ce visase fu realizat în 1847. A avut un succes nemai pomenit. Lumea venea cu noaptea în cap, mânca şi dormea acolo.

On dit qu'au theatre Dumas
On pourra prendre ses ebats
Vive l'auteur des Mousquetaires!

Regina Margot, cu decoruri, costume, mişcare bogată, foarte îngrijit reprezentată. Apoi Monte-Cristo care se reprezenta două seri. Teatrul costa un milion şi în primul an se încasară 700.000 franci. Era fabulos. Dumas nu mai făcea nimic altceva. Conducea repetiţiile, punea în scenă, controla totul, mânca şi dormea în teatru sau aproape de teatru, şi de fapt dormea puţin căci şi în camerele unde intra continua regisura.

Plecă apoi în provincie. La Marsilia unde se sărbătorise frenetic căderea perucilor şi convenţionalului teatral avu un succes nebun. Orchestra îi cânta sub balconul hotelului, Dumas vorbi mulţimei şi toată lumea pierdu o noapte sărbătorească. Edmond Abont care'l însoţise, adormi. Dumas care avea 55 ani, aprinse lampa şi se puse să scrie trei foiletoane care trebuiau să plece dimineaţa prin curier la Paris. Şi dacă ar mai fi avut timp, ar mai fi scris şi un act.

A scris atâta teatru că săracul Gautier, criticul, spunea: ar mai fi de suportat de ar fi să scrie numai tatăl, dar acum scrie şi fiul! „La 1865 cenzura îi interzise Mohicanii din Paris. Dumas scrise lui Napoleon III: Sire, eram în 1830 ca şi azi trei oameni în fruntea literaturei franceze: Hugo, Lamartine şi Dumas...". Piesa se jucă din înalt ordin.

La premierele fiului său se îmbrăca deosebit de sugestiv şi din loja centrală etala un mare buchet în hârtie albă, aplauda şi râdea sgomotos, chema pe actori, striga bravo în mijlocul tiradelor, în fine era şi el ovaţionat în antr'acte şi se simţea fericit, salutând şi trimiţând bezele în dreapta şi în stânga, vrând par'că să spue: băiatul meu a făcut piesa asta!

Intâlnindu-l odată François Coppée Dumas îi spuse: sărută-mă, om de talent. Cu o nespusă prezenţă de spirit, Coppée îi răspunse: Nu îndrăznesc, om de geniu. Teatrul îl obosise. La Chatelet i se juca o dramă după romanul „Albi şi Albaştrii". Ascultând pe actorul Taillade, Dumas adormi și critica îl masacră. Scrisese și trăise atâta teatru încât singur se compara cu unul din acei copaci stufoși plini de păsări mute la amiazi, dar care se trezeau spre seară și-i umplea bătrânețea de bătăi din aripi și de cântece. Cărțile lui îi umpleau singurătatea. Cerea în fine răgazul de a le examina.

ROMANCIER CU „NEGRII" LITERARI

Intr'o zi Gerard de Nerval îi trimise un tânăr cu aer de muschetar fost profesor și care era autor al unor romane istorice inedite: August Maquet. Dumas îi reținu manuscrisele, alese unul din romane, greoi scris, îl perie și îl aerisi, îi schimbă titlul și 'l publică sub semnătura sa în foiletonul ziarului Secolul. Ceeace făcuse și în teatru cu câteva piese. Maquet primi 1200 franci și fiind o mină de material brut, Dumas îl angajă să'i furnizeze asemenea material pe care'l prefăcea în literatură interesantă.

Astfel se născură faimoșii Cei trei muschetari în care făcu operă istorică fără să știe. Căci Dumas a crezut că Athos, Porthos și Aramis erau simple pseudonime, pe când toți aceștia existaseră.

Ca să scape de „paraziții" care'i răpeau timpul și banii, se refugie la Saint Germain de unde cerea mereu sute de file: pentru Regina Margot, pentru Cavalerul Casei Roșii, etc. Maquet nu mai prididea lucrul. Dumas lucra cu o vervă îndrăcită. Anunțând într'un ziar un nou roman, Cavalerul de Rougeville, primi o scrisoare semnată Marchizul de Rougeville care protesta. Schimbă titlul romanului, dar după câteva zile Marchizul îi scrise o altă scrisoare: „Sunt ultimul din familia mea și peste o oră îmi voi zbura creerii". (Pe vremea aceea romancierii aveau pe lângă fantezie și asemenea colaboratori). Punându-i-se la dispoziție documentele sinucigașului, Dumas nu voi să le atingă: „adevărul e respectabil, dar imaginația bine condusă, își are drepturile ei. E permis să violezi istoria, cu condiția să-i faci un copil, spuse el. Totuși în La route de Varennes, o carte pasionantă, Dumas a făcut tot drumul fugei lui Louis XVI spre a fi cât mai documentat.

Când fiul lui avu 20 de ani și se plângea că e dator, Dumas îi propuse să'i dea locul lui Maquet și 50000 franci pe an.

Muncea enorm și nu obosea nici odată. Romanele îl distrau. Râdea cu hohote la anume pasagii și „negrii— avea mai mulți acum, tot nu prididea.

Intr'o călătorie pe Mediterana zării mica insula Monte-Cristo. Și cu doi negrii începu lucrul, inventând cele mai abracadabrante peripeții. Mașina de romane mergea strună. „Journal des Debats" care'i publica zilnic foiletonul era smuls din mâinile vânzătorilor. Lipsa de o zi a foiletonului deprima Franța. Dumas nu mai inventa istoria, o creea. La Marsilia ceceronii arătau călătorilor punctele „istorice" din roman.

Saint Beuve, acrit și asurzit de succesele industriașului literar, spunea că deși sunt bătălii câștigate operele lui Dumas, totuși ele nu aduceau un profit civilizației. Dar Dumas voia un singur lucru: să distreze, odihnind spiritul.

Un anume Jaquot respins dela funcția de negru, îl atacă violent pe chestiunea exploatărei de negrii literari. Broșura lui, „Alex. Dumas et. Comp' fabrică de romane'., conține toate acuzațiile posibile: operele lui, copii găsiți și adoptați, negrul devenit exploatator de albi supranumiți negri literari, etc.

„Il prend vingt travailleurs, copis ses
imprudent
„Chargés de rajeunir des plus vieux incidents

„și îndrăznește monstrul să semneze singur!" Balzac spuse: am citit pamfletul e idiot, însă e trist de adevărat, dar in Franța nu se ascultă dobitocii și e crezută mai lesne o calomnie spirituală decât un adevăr articulat prostește". Dumas se sinchisi foarte puțin de atacul acesta. Dar recunoscu în mod public colaborarea lui Maquet, închee cu acesta un contract și Jaquot fu condamnat la 6 luni închisoare pentru defăimare.

Fiului său i se spunea: tatăl tău e negru. El răspundea bunicului meu a fost maimuță. Și râdea. Când Dumas-tatăl primi în față acuzația că Monte-Cristo e de Fiorentino și Maquet, suspină: și nu vă închipuiți ce ușor e să se creadă că e de mine! Legenda se creie repede: Dumas pune să i se scrie romanele în pivniță, iar el șampanizează cu femeile la etaj. Unii credeau că Dumas n'a scris nimic. „Deci romanul acesta e scris de dv. personal", îl întrebă într'o zi un magistrat neîncrezător. Oh, da, d-le; pen-ultimul l-am făcut prin valetul meu dar cum a avut mare succes, obraznicul mi-a cerut un spor de leafă și cu regret a trebuit să-l concediez și să muncesc singur.

Intr'o zi un prieten îi recomandă un exilat rugându'l să'l ia printre minerii care'i extrăgeau mineralul preschimbat de el în aur. Dumas îi răspunse: Dragă amice, singurul meu miner e mâna mea stângă care ține cartea deschisă, în timp ce dreapta scrie 12 ore pe zi. Pe „colaboratorii" săi încercați îi considera drept generalii lui Napoleon și avea desigur dreptate.

Singură contribuția lui la notele „negrilor" putea să dea atâta viață și succes imensei sale opere:

Deși scria enorm, rămase dator câteva romane unor ziare care obținură sentință contra lui prin care era condamnat să le furnizeze vreo 14 volume în termen de 6 luni, ceeace Dumas amuzat execută. Iși spunea singur vulgarizator: eu dau corp visurilor lui Lamartine, și limpezesc gândurile lui Hugo, pentru marele public pe care cel dintâi l-ar hrăni rău, iar al doilea i-ar da indigestie. Poporul se desinteresează de istoria Franței, eu îi creez una pe placul lui". De cei care'l înjurau spunea: de ce oare domnii aceștia în loc să se ocupe atâta de mine nu scriu și ei niște Muschetari sau un Monte Cristo?

Maquet îl dădu în judecată, dar pierdu procesul. El nu încetă să'l înjure, dar Dumas îi păstră simpatia. Când citea câte un articol scris contra lui, surâdea inamicului: ei, vezi ce articol frumos ți-am furnizat?

Dar declinul începu și pentru romanele fabricei Dumas. „Teroarea prusacă" în care avu viziuni profetice, căzu și mulți afirmau că e mai isteț bucătar, decât scriitor. Căci în adevăr, gătea extraordinar de bine, mai ales crapul. Un mare bucătar, invidios, îl atacă și în această operă: cu crapii lui, ca și cu romanele lui: alții îi fac și el își pune numele. Bietul Dumas, iată'l contestat până și în bucătărie.

Fiul lui îl găsi într'o zi cufundat în citit. Dar ce citești acolo, papa?— Muschetarii. Mi-am promis mereu să'i citesc la bătrânețe spre a'mi da și eu seamă dacă merită să fie citiți.—Și unde ai ajuns? — La sfârșit— Ce crezi?— Sunt bine. La câtva timp, aceeași scenă, cu Monte-Cristo. — Ce crezi, îl întrebă fiul. — Eh, nu se compară cu Muschetarii".

Dumas purtase în el o lume întreagă de evenimente, de eroi și trădători, de magicieni și aventuri, și el însuși era o dramă și un om ca el avea nevoe de o viață bogată, tumultoasă, tragică.

AMORURI ȘI CALATORII

Acest capitol în prima lui parte ar putea să ocupe de două ori spațiul destinat întregului articol. Dumas a avut în adevăr foarte multe femei și cu toate s'a purtat romantic. Pentru statornicie și fidelitate în dragoste Dumas n'avea nici un pic de vocație.

Incepuse să înjghebeze o familie cu Caterina Sebay cusătorească, intrase prin culisele teatrelor culegând mai multe succese chiar decât pe scenă, iubi pe Melania Waldor în toate gamele romantismului, speriind-o cu exigențele naturei lui tropicale, își cree interprete din natură, ridică pe Maria Dorval care trecu apoi definitiv în patrimoniul lui Vigny, fu dus de Saint Beuve lui George Sand care'l preferase lui Musset, trăi 7 ani cu Ida pe care o luă de soție amenințat de un unchiu al ei că'l execută pentru datorii.

Intr'o seară pe o vreme ploioasă și rece se hotărî să se culce la nevastă-sa. Ida era în pat și'l primi rece. Pe când își încălzea picioarele, apăru din cabinetul alăturat prietenul Beauvier în cămașă, clănțănind de frig și scuzându-se că n'a mai putut răbda să stea acolo. Dumas, fără să-i răspundă, se plimba cu pași mari prin casă. Afară era o vreme câinoasă. Cum era să-și dea prietenul afară pe o așa vreme? Ii îngădui să stea în fotoliu. Induioșat însă că și acolo tremura de frig îl chemă în pat și dormiră câte'și trei. Trezindu-se cel dintâi, Dumas privi pe culpabili; și trăgându-l de mânecă pe Beauvier spuse: Prieteni vechi, — o să ne certăm noi pentru o femee legitimă? Ar fi stupid!"

Și întinzându-i mâna peste corpul adormit al Idei închee: Roger, să ne împăcăm ca vechii romani, în piața publică".

Crème Simon

OGLINDA DVS.
Vă va spune că
LA CRÈME SIMON
NICI USCATĂ, NICI GRASĂ,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
pătrunde întradevăr în porii pielei
înviorează epiderma, o mlădiază
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 26
24 Iunie 1928
5 Lei

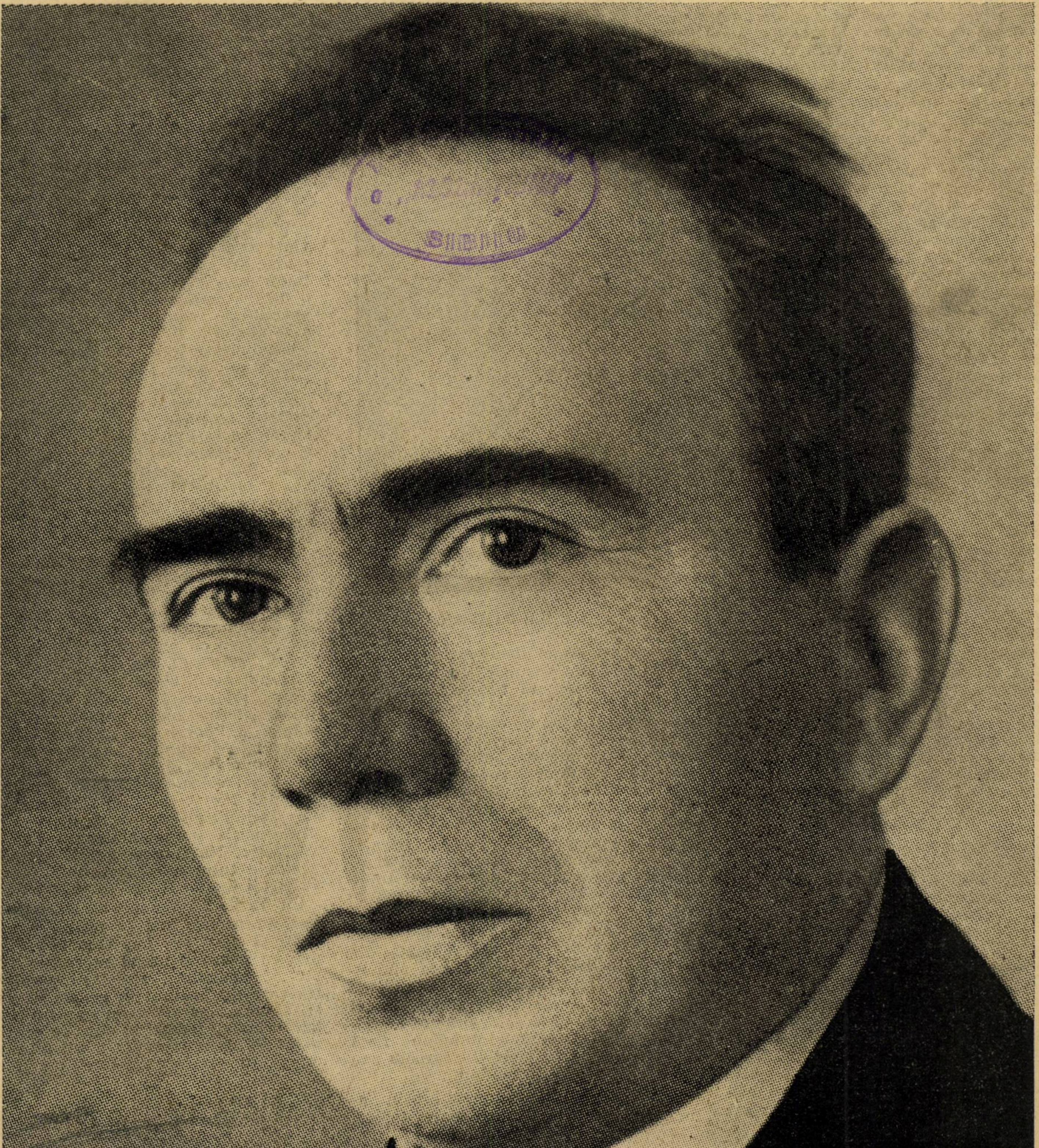

SIBIU

VASILE PÂRVAN

După un an

VASILE PÂRVAN

Zilele acestea se împlineşte un an de la moartea lui Vasile Pârvan, căruia soarta, ca şi lui Achile, i-a vândut gloria cu preţul vieţii. Pentru cei care l'au cunoscut, glasul său grav şi trist mai dăinuie încă în amintire ca o melodie în luptă cu uitarea.

Pârvan s'a bucurat într'un timp relativ scurt de un prestigiu şi de un cult din partea intelectualităţii tinere, ce unora pare aproape de neînţeles. Când mă gândesc bine la cauzele unei asemeni religiozităţi, una mi se pare hotărîtoare şi este aceasta : Pârvan a apărut tinerilor ca expresia cea mai desăvârşită a unei idealităţi obşeteşti. Oamenii mari în genere nu sunt **exemplari.** Nu-i poţi lua ca pildă pentru năzuinţi proprii. Geniul, întâmplarea stau la temelia gloriei lor. Iar acestea nu se pot imita. De unde indiferenţa pentru om ca atare şi ideea fatalităţii marilor personalităţi. D. Iorga a îndepărtat în genere dela preocupările sale pe mai toţi elevii săi. Căci cine ar fi putut lua vreo pildă din extraordinara operă, ce pare efectul exclusiv al unei forţe intelectuale unice, a acestuia ? Pârvan avea o minte normală într'un suflet eroic. Opera sa ni se înfăţişează ca rodul colaborării între o minte exercitată în toate putinţele ei, o voinţă neînfrântă şi o viaţă tragică, toate elemente umane în care ne vedem sporite propriile noastre condiţii. Pârvan n'avea aerul să sperie cu o însuşire personală. Viaţa lui pare în totul o încercare de a înfrânge materia, de a atinge ultimele putinţe ale spiritului, de a rezolva problema vieţii. In Pârvan tinerimea şi-a găsit idealitatea sa exprimată şi dacă nu fiecare este în stare să devină un Pârvan, fiecare vede în el o pildă, adică o formă la care ar putea ajunge dacă ar voi să facă aceleaşi renunţări. Intr'un cuvânt viaţa lui Pârvan stârneşte optimism şi încredere în facultăţile normale ale spiritului în vreme ce faţă de d. Iorga, emulaţia devine fără nădejdi.

Ceeace impresionează la Pârvan este voinţa eroică de muncă fără să aibă capacitatea ei. Pentru d. Iorga, minte fenomenală, munca este odihnă a spiritului, graţie, formă minimă de efeort. Pentru Pârvan munca este asceză, înfrângerea unui trup şubred, luptă îndârjită pentru atingerea unui ţel, filosofie a vieţii. De aci şi înrâurirea sa. El este un îndemn pentru unii, un simbol pentru alţii, aproape de sufletul fiecăruia ca imaginea desăvârşită a unei putinţi proprii.

Vasile Pârvan este un ambiţios, dar nu un vanitos. El nu leagă vreo satisfacţie de elementele operei sale. Sufletul său este încordat către obiectul final. Intocmai ca medicul care nu se felicită pentru isbutirea operaţiunilor în parte, ci urmăreşte numai mulţumirea de a salva însfârşit o viaţă, aşa şi el nu are vanitatea specialităţi, ci înfrigurarea omului care urmăreşte ceva. Intelectualitatea noastră este anti-ştiinţifică. Pârvan i-a redat cultul pentru ştiinţă, arătându-i-o ca un instrument pentru meditaţie. **Gândurile despre lume şi viaţă la Greco-Romanii din Pontul Stang,** sunt un exemplu.

In ultima analiză cugetarea lui Pârvan se reduce la o formă lucidă a temperamentului său etnic. Spirit sănătos de ţăran, el are cu o conştiinţă mai înnaltă ideea tragicului omului în univers şi un respect pentru conştiinţa umană, ce-l duce la un cult al amintirii. Atât există pe lume cât se poate aminti. Monumentul, inscripţia sunt viaţă omenească. Să le însufleţeşti, înseamnă să-ţi creezi sentimentul consolator al permanenţei gândului în ciuda morţii. Toată activitatea lui Pârvan pare îndreptată către acest scop : însufleţirea pietrelor, comemorarea morţilor, aruncarea de punţi în nimic. El nu studiază documentele cu preocupări îngust prefesioniste. Se întreabă cu criterii psihologice, le utilizează la o reconstrucţie umană. îndrăzneala lui este puţin comună. Cu criterii preistorice încearcă să evoace un popor. Convins de legăturile sufletului cu pământul, chiamă psihologia şi etnografia într'o cercetare în care este preocupat mai întâi de viaţă. In mijlocul monumentelor sale, savantul se regăseşte într'o continuitate etnică. Intuiţia cea mai îndrăzneaţă colaborează cu cea mai riguroasă metodă.

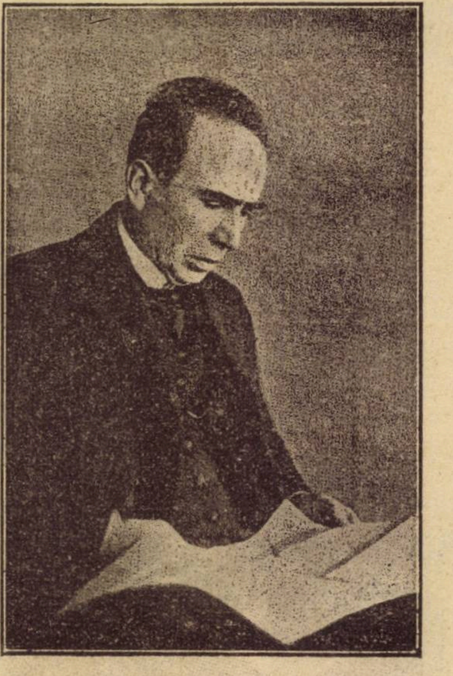

VASILE PÂRVAN

După cum în ştiinţă este preocupat de a salva cât mai multă viaţă din moarte, tot astfel în activitatea mai literară Pârvan repune aceeaşi problemă a gândului. Această operă este **comemorare**, fie că se evoacă sufletul anticilor băştinaşi ai câmpiei dunărene, fiecă se pomenesc eroii morţi în războiu sau colegii universitari decedaţi.

Această idee a permanenţii prin amintire, exasperată de o mare durere, face din Pârvan un om cu criterii postume. El nu preţueşte viaţa ca atare, de teama morţii. Vrea să trăiască, dar viaţa este comemorare, iar cei cari au tăcut nu sunt pomeniţi. Viaţa nu-l bucură în sine, ci ca mijloc de ridicare a unui monument. Nu vrea s'o risipească. Se ucide ca s'o poată folosi şi pe pragul morţii, are mulţumirea de a şti că nu va pieri cu totul. O asemenea ambiţiune amară nu este semnul unei deşertăciuni, ci dovada unei extraordinare adâncimi a sufletului, turburat la toţi de aceeaşi problemă dar în moduri mai îmblânzite după calitatea spirituală a fiecăruia. „Pentru cel care trăeşte viaţa ca o corvoadă, sau pentru creştinul care o priveşte ca o ispită şi ca o pedeapsă, moartea poate fi chiar bine venită; pentru cel ce se ameţeşte în nimicurile plăcute ori supărătoare ale fiecărei zile, moartea poate fi o întrerupere, admitem chiar dureroasă, a ocupaţiilor sale meschine, devenite simpatice printr'o lungă obişnuinţă. Dar pentru cel care a luat viaţa în cel mai adânc înţeles al ei, care a vrut s'o transforme prin gândurile lui într'o rază de veşnicie, moartea e sau o durere fără margini, sau o cumplită absurditate : sau tragedia lui Alexandru care murea la 33 de ani la Babylon pentrucă îndrăznise a trăi viaţa aşa de intens cum numai zeii au voia s'o trăiască, — sau imposibilitatea logică, din care Platon scoate nemurirea sufletului. Sufletul omenesc care s'a atins de cele eterne îşi cere nemurirea, sau, dacă nu o poate crede, se frânge într'un uriaş imn funerar pentru apunerea zeilor. Toată durerea din lume nu poate ajunge pentru a plânge un suflet care în veci nu se va înfiora de armonia luminei din lume".

Convingerea că Vasile Pârvan era un **actor** şi-au tras-o necunoscătorii vieţii şi operii lui, din înfrăţirea stilizată de mască a feţei sale expresive. Doi ochi de o profunditate turburătoare şi ironică, obraji cu proeminenţe mongolice, severi, stăpâniţi, un rictus protestant în colţul gurii, dispreţuitor, eroic şi copilăros totdeodată. Această săpare a feţii este forma indiferentă a unei mari stăpâniri. Pârvan era un mare emotiv, capabil de furtuni sufleteşti oculte. Patima studiului, durerea în faţa morţii, iau la el solemnitatea impersonală a imnului. Nici o înjosire, nicio confidenţă. Obicinuit cu avânturile mari şi reci, dispreţueşte sentimentalismul sau jovialitatea. Nu iubeşte pe cei blazaţi şi pretinde tuturor ceeace poate face el. Prietenii îi sunt numai colaboratorii.

Cu Vasile Pârvan ţara noastră a pierdut una dintre cele mai de seamă personalităţi pe care le-a dat vreodată. Pierde mai cu seamă o înaltă expresie a energiei şi adâncimei sufleteşti autohtone (ea care s'a bucurat în genere de genii sclipitoare dar de temperament indolent oriental) tocami în clipa în care dezamăgită de prea multe minţi sclipitoare, simţea nevoia unui suflet mare.

G. CALINESCU

Casa din Perchiu, județul Tecuci, în care s'a născut V. Pârvan

V. Pârvan pe șantier

NOTE BIO-BIBLIOGRAF1CE

Fiu de învățător, Vasile Pârvan s'a născut în anul 1882 într'un sat din Moldova de jos, dintr'o familie care, după spusele sale chiar, era originară din Basarabia. Studiile secundare le face la liceul Codreanu din Bârlad, iar cele universitare la București. Vasile Pârvan urmează Istoria Românilor și pare a se fi folosit mai mult de sfaturile lui Dimitrie Onciul a cărui probitate științifică se potrivea mai mult cu spiritul său pozitiv.

Oportunitatea universitară face pe Pârvan să treacă la specialitatea arheologiei și a istoriei antice pe care le studiază în Germania la Iena, la Breslau și mai ales la Berlin,. Pornit dela istoria Românilor, prin istoria antică, va face apoi arheologia și preistoria țărilor noastre, cu tendința, caracteristică istoricului, de a evoca trecutul. Iată de ce Pârvan n'a fost ca atâți arheologi, mai mult un topograf, deși a trebuit să-și însușească și această îndemânare, pe care apoi, a transmis-o școlarilor săi. Așa dar, Vasile Pârvan se pregătește ca să fie și devine **istoric.** El este totdeodată specialist în toate științele auxiliare, epigrafie, papirologie, topografie, filologie, preistorie și sintetizator al lor într'o preocupare supremă.

Prima lucrare de arheologie este asupra **Salsoviei** (1906 Conv. lit.), castel roman la gurile Dunării, fragment dintr'o plănuită operă **Străji romane la gurile Dunării.** Lucrarea de doctorat intitulată **Die Nationalitat der Kaufleute in römischen Kaiserriche,** Breslau 1909, a devenit clasică și are o reputațiune mondială. In acelaș an apare și cartea asupra lui Marc Aureliu, prilej de meditație asupra stoicismului și în genere asupra cugetării antice.

La vârsta de 27 de ani Pârvan era numit profesor universitar și director al Muzeului Național de antichități din București, în locul decedatului Tocilescu. La 31 de ani numai, era chemat membru în Academia în care câțiva ani mai înainte fusese umil impiegat. Devenit în urmă secretar al acestei instituțiuni, câștigă atâta autoritate încât în orice împrejurare cuvântul său este hotărîtor.

Intr'acestea o altă carte pe care o publică în 1911, **„Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman“** este o lucrare capitală asupra problemei creștinării noastre. Ea întâmpină obiecții neîntemeiate din partea istoricului Radu Rosetti dela Iași (**Viața Românească).**

Isbutind să atragă și să pregătească o serie de tineri, Pârvan începe o campanie sistematică de săpături în Dobrogea. Sapă **Ulmetum** (1911), **Histria** (1914—1916), **Tomi** (1915) și în sfârșit stații preistorice ca **Piscul Crăsanilor.** In această din urmă preocupare este ajutat din 1915 de d. I. Andrieșescu.

Războiul întrerupe un moment lucrările. Mobilizat în Moldova și apoi la Odesa, Pârvan își pierde soția și unicul copil. Acest eveniment îl zdruncină adânc; viața lui devine mai ascetică, munca mai dârză, iar lucrările sale vădesc preocupări filozofice asupra problemei morții.

După războiu organizează o întinsă campanie de cercetări arheologice și prestorice cu scopul pe deoparte de a ridica harta arheologică a țării, iar pe de alta de a strânge materialul pentru o vastă sinteză asupra Daciei. Crează **Școala română** din Roma (cu două publicații **Ephemeris daco-romana** și **Diplomatarium italicum)** și pregătește un periodic de arheologie în l. franceză, **Dacia.**

Ultima operă a lui Pârvan este o lucrare monumentală, din nefericire însă neîncheiată în felul cum o visa autorul. In ea se stabilește cu toate criticele posibile, maiales preistorice, ca Geții și Dacii sunt unul și acelaș popor, că se deosebesc de Traci și că atunci când s'a făcut cucerirea Daciei, Geții aveau deja o cultură greco-celto-romană remarcabilă, ceeace explică romanitatea adâncă a poporului nostru.

In **Idei și forme istorice** (1921) și **Memoriale** (1923), Pârvan anunță o teorie a istoriei, dar mai cu seamă cânta cu desăvârșită poezie năzuința omului către idee, înfruntarea fatalității, amintirea marilor luptători.

Prestigiul lui Pârvam în ultimul timp este enorm. Intelectuali străini de arheologie îl prețuesc ca un mare cugetător-poet I se fac oferte politice măgulitoare, dar ele sunt respinse cu fermitate. In acelaș timp, faima sa în străinătate crește. Iubit la Roma, e primit aproape în triumf la Paris și Londra, iar lumea savantă prenumără școala arheologică română printre cele mai distinse.

Moare în vârstă de 45 ani, după o viață fără alte bucurii decât cele spirituale, numai cu durerea de a nu-și fi putut încheia opera, deplâns de toți, înăuntru și în afară de granițele țării.

adevarate

In desele conflicte ce se iscau la Școala Română din Roma, Vasile Pârvan se purta ca Liga Națiunilor. La întâia înfățișare dădea dreptate unei părți, la a doua celeilalte părți, la a treia se desesiza de afacere cu o încruntare budistă în colțurile gurii.

●

Admirabil era la el gestul regal de concediere. Intr'o zi Școala română invită la masă pe un profesor de drept de la o Universitate siciliană. După masă, colocviu. Invitatul e obez și locvace. Unsprezece, douăsprezece, unu noaptea invitatul nu dezarmează spre de sperarea tuturor. La un moment dat invitatul cască. Pârvan se ridică surâzător și solemn (și toată școala îl imită): — Vezi ? — zice — ți-e somn. Hai să ne culcăm. Și cu un gest definitiv, se retrage

●

La săpături sau la excursii în Italia, Pârvan se scula foarte de dimineață. Mai leneși, școlarii nu garantau deșteptarea precisă. A doua zi la 4 dimineața Pârvan bătea la ușa fiecăruia, proferând câte o poreclă. Era foarte mândru de această păcăleală, care în fond îi răpea un ceas de odihnă.

●

Odată pe an Pârvan își ducea pe **Papuași** la **animale.** Cu alte cuvinte plătea membrilor școalei române intrarea la muzeul zoologic din Villa Borghese din Roma. Deasemenea îi ducea într'o seară la Operă. Il plăcea Wagner și ședea într'un balcon modest alături cu toți. Își aducea astfel aminte de anii studenției la Berlin de care vorbia cu multă plăcere.

POEZIE

ȘTEFANIA ZOTTOVICEANU

ZADARNICA ALARMA

GREERUL
„De sub prag, din zid,
„De sub prag, din zid,
„De peste tot și nicăeri
„Strig, strig
„Ca să deștept dureri.

* * *

Greer, fierăstrău neobosit pe lemnul verei ;
Osie cântătoare la carul de tăcere-al serei ;
Clopoțel scuturat pe pământ de zurgălăii stelelor ce cad
Cum de te-ai rătăcit în orașul nostru răscruce de iad ?
Vezi tu, oamenii aicea toți, — tu asta nu ai de unde s'o știi
Vii doar din necotitele câmpii —
Ajung până la urmă toți,
Tot numai fantome de morți.
Sufletul lovit mereu doare,
Tare, din ce în ce mai tare
Până când moare.
Greer tu, semnal prelungit de alarmă
Sub vatra vieței în care visurile se destramă,
Zadarnic truda ta credincioasă mă chiamă
Să răsădesc în câmpia cerului lăstarul sufletului meu meu
[de humă,
In orașul, cu zgomote ca talazuri grele de spumă,
In care toate sufletele sunt lovite până ce cad,
De mult am îngenunchiat pe caldarâmul de iad
Şi'mi sprijin de el trudita frunte, ca pe un sân de mumă.

ANDREI TUDOR

JURNAL

Intre noi e calea neumblată
și stinsă de atâta vreme,
încât nici un zălog n'o mai arată
și nici un nume numai vrea s'o cheme.

Nu mă mai mâhnesc iubirile
și nu mă mai opresc plimbările,
nici cât o poveste într'o carte,
cu un înger care moare singur și departe.

Ascult aci deasupra plecat,
cum mă frâng același din zile vechi
și nici un soare 'ntârziat
n'aduce un cântec uitat în urechi.

Așa mă las trecut și pustiu,
de doruri, să rămân în vânt și târât,
să mă știu așa singur și să știu
c'o să mor într'o zi de urât.

IOAN C. GEORGESCU.

VECERNIE IN TOAMNA

Tăcere, tăcere !
In via funerară
se roagă cineva...
Tăcere.

Vânt umed pe afară
cu licăriri de ceară.
Nici o durere.
Tăcere.
când apa vremii trece
în trîmbe de rugină...
...Toiagul amintirii
în noaptea asta grea —
lovește dus în Toamna
ce cade undeva —
prin lacrimi seci de frunze
și stingeri de lumină,
Tăcere.

Din giulgiuri zăvorite,
ne săgetează lin —
metanii lungi de ploaie,
cădelnițînd pustiul...

Cu ochi slăbiți de veghe —
ce tremură'n văpaie
și aburește'n sînge
tristețea din odaie ?

E Toamna, poate, Toamna
icoană învechită
ce se răsfiră'n gînduri —
într'un suspin topită,
spunînd din noi... tîrziul...

. . . .

Nici o părere,
cînd apa vremii trece
în trâmbe de rugină...
Se stinse o lumină !
Tăcere, iubito, Tăcere !...

ALBERT SAMAIN

HILDA

Pălind ca cerul toamnei norvegiene,
Avea un farmec atractiv din Norduri ;
In preajmă-i totul se topea'n acorduri,
Precum se stinge pasul în troene.

Obrazul ei, prin tainică vrăjire,
Păstra din leagăn fără vre-o sforțare
O urmă din a morților splendoare ;
Și râsul îl schimbă'n nelegiuire.

In ochii-i limpezi, visul, pătimașul,
Plutea tăcut întocmai ca vâslașul.
Şi'n toate un mister lăsa să treacă.

Cosițele'mpletindu-și liniștită
Și fiind de glasu-i propriu stânjenită,
Trăia pentru plăcerea ca să tacă.

In românește de W. I.

COJOACA LUI PINTILIE

SĂRMANUL KLOPŞTOK

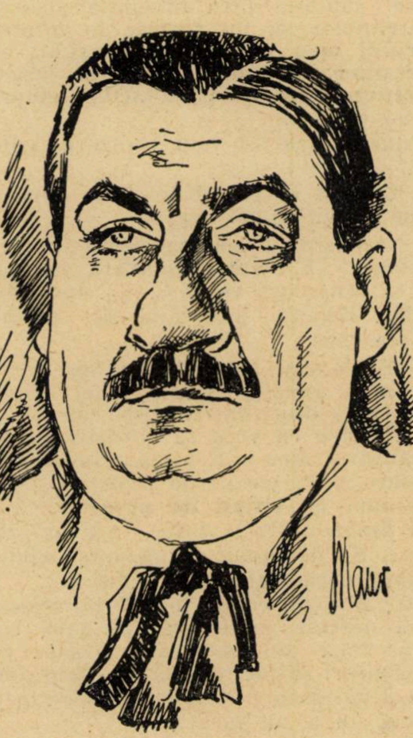

— „Da din ce s'a luat Vruse cu Pintilie de ia furat fata, omului?

— Dintr'o cojoacă!

— „Dintr'o cojoacă, dintr'o cojoacă, da cojoaca a fost cu tâlc!

— „Şi cum vine asta!

— „Vine aşa că, într'o bună zi Vruse s'a pomenit că Pintilie opreşte boii în bătătura cârciumii. Vruse avea spânzurate în cui afară, în privdor, două blăni de miel.

— „Cam cât să-ţi dau pe ele negustor Vruse?

— „Pe blăni?

— „Păi pe miei? Mieii s'au mâncat!

— „Păi la urma urmei pieile tot după miei sunt luate!

— „Or fi fost dar s'a isprăvit!

— „Să-mi dai 15 poli.

—„Ba mai bine să-ţi dau pă ele 100 de verze că tot e varza acum în sezon.

— „Blăni pe verze, 'aşa ceva negoţ nu fac!

— „Atunci să-ţi dau pă ele preţ ca la 10 poli.

— „Din 15 poli nici o lăţcae mai jos!

— „Aşi da şi 15, la urma urmelor, dar mă gândesc cu ce m'aleg din ele?

— „Cu un cojoc.

— „Cam greu cu un cojoc — nu s'ajung mânecile!

— „Atunci cu un pieptar.

— „Cam la asta m'am gândit şi eu, cu un pieptar, da vezi că în pieptaru ăla, ca să-l vezi gata, mai intră şi cusutu şi unde mai pui că aşa gros cum sunt, miramaşi că m'aşi alege şi cu pieptaru!

— „Ia şi pă bălana!

Bălana era o a treia piele care se usca în soarele auriu de Septembre în cuiul cârciumii lui Vruse din Gulia.

— „S'o iau dar vezi, mă gândesc cât să mă mai coste şi ea?

— Incă cinci poli pă d'asupra—cu totu douăzeci de poli una peste alta.

— „Scump, dar nu face!

— „Cum nu face? tu ca mare negustor ce te găseşti, dă schimbi boii după modă, să nu poţi să dai paralele astea?

—„Da ce socoteală să aibă boii mei cu blănurile d-tale?

— „Aşa numai ca să ne tocmim!

— „Atunci mai zi odată, cât?

— „Aşa cum am zis — una peste alta, douăzeci de poli!

„Târgu s'a oprit aici.

Boii oftau pe nările late, iar pieile lui Vruse tânjeau în lumina aprinsă a asfinţitului.

Pintilie veni domol spre marfa spânzurată în soare, o întoarse şi pă faţă şi pă dos, suflă prin ţuguiul buzelor în părul ţeapăn al mielului, plimbă nedumerit palma scorojită dealungul şirei spinărei mortăciunilor, privi o vreme în gol, oftă din adâncul chimirului şi intră îndoit în prăvălie.

Inserarea îmbucă pieile în întunerec.

In geamul cârciumei fulgeră pripit o lampă.

Inăuntru tocmeala conteni.

Intr'o vreme toate trele pieile trecură pe mormanul verzelor din car şi jugul schinci în ceafa boilor. Vruse piti paralele în flanelă şi caru lui Pintilie se afundă în holdele Oneştilor.

De când cu afacerea cu pieile, vărzarul Pintilie prinse pică pe Vruse. Ba chiar se socotea cum s'ar putea despăgubi — prea era mare păcăleala cu blănile!

Printre poşidicul de copii, cârciumarul Vruse se grozăvea cu cea cea mai mare dintre fete, Veronica, fruntea frumuseţii din Gulia, — o mândreţe!

Fata mai avea pe deasupra şi educaţie. Urmase la Pompilian un timp, dar Vruse şi-a luat repede seama — prea multă carte ar fi înstrăinat-o de dragostea de casă! Şi a adus-o în prăvălia din Gulia, la tijghea, să dirijeze afacerile.

Pintilie, flăcău tocmnatec, plin, harnic şi cu ceva agonisit, a pus ochii pe ea.

Inainte de Pompilian tinerii se întâlniseră în porumb, lângă pluta lui Buzavercă, „aşteptând" blagoslovenia părintească.

Dar Vruse s'a împotrivit dârz — prea era mocofan Pintilie pentru o fată cu carte, cu toată faima lui în sat.

Fata s'a încuminţit, dar Pintilie tot i-a pregătit un cui lui Vruse, aşteptând doar prilejul. Veronica tânjea ca şi prilejul.

Veni întâmplarea cu pieile de miel.

Colac peste pupăză, vărzarul Pintilie peste refuzul cârciumarului de a-i da pe Veronica în căsătorie, se mai crezu pe deasupra şi jefuit cu blănile. Preţu l-a înumărat ce-i drept, până într'o para, dar el ştie cum l'a înumărat — cu noduri!

După târg, omu s'a gândit că momentul era venit.

Un ţignal tras din rărunchi în răscrucea de lângă pluta lui Buzavercă, aduse pe Veronica în porumb. Carul aştepta gol, înclinat într'un răzor de levănţică. Pintilie înfăşcă fugara de pestelci, îi prinse buzele arse de grozăvia stratagemei în muşcătura dinţilor cari îi clănţănea în gingii cu ţăcănituri de înfrigurare, rotí hoţeşte privirea pe toată revărsarea răcoroasă a porumbului şi ginerile îşi urcă mireasa în car.

Boii urni încărcătura din loc şi nunta se cufundă în noapte.

Aci povestitorul îşi îndopă luleaua, râzând cu gura închisă.

— „Şi Vruse? întrebă un curios.

— „Vruse încotro avea să apuce? le-a sărutat cununiile! Dupa asta, socru a mai dat din colţ în colţ şi la urma urmei i-a făcut vărzarului foae de zestre în regulă, prin tribunal.

— „Vorba e că a pus rumânu mâna pă bani şi pă fată?

— „A pus că a pus! Pintilie s'a lăsat de vărzărie, a vândut boii şi a deschis cu banii luaţi pă ei şi cu firimitură din zestre, o fabrică de sifoane în „**Trestieni**".

— „Da cununie la biserică a făcut?

—„In legi! Prostovanul ajuns, s'a cununat în mondir nemţesc!

— „Da cu cojoaca cum a rămas?! A mai dat să-i facă pieptar după ce şi-a făcut mondir nemţesc?

— „A rămas aşa că Vruse a întors ginerelui preţu pieilor cu vârf şi îndesat.

— „Dar cu răzbunarea cum a rămas? întrebă din nou întrerupătorul cel curios.

— „După furtişagul fetii, Pintilie s'a lăsat cam greu. După tot veninul pe care vărzaru i l'a adus lui Vruse cu furtişagul fetii, vărzarul pretindea, mai în urmă, zestrea INTREAGA că, dacă nu, îi lasă pe Veronica în prag, numai aşa ca s'o facă de râs!

— „Şi Vruse încotro a cârmit-o?

— „ A întărit foaia şi i-a dat **„zestrea întreagă"**!

— „Şi pieile?

—„ Păi dacă omu dobândise haină nemţească, ce era să mai facă cu cojoaca?

A spânzurat la loc toate trele pieile, în cuiul cărciumii de unde le cumpărase!

— „Şi Vruse?

— „Vruse le-a vândut a doua oară!

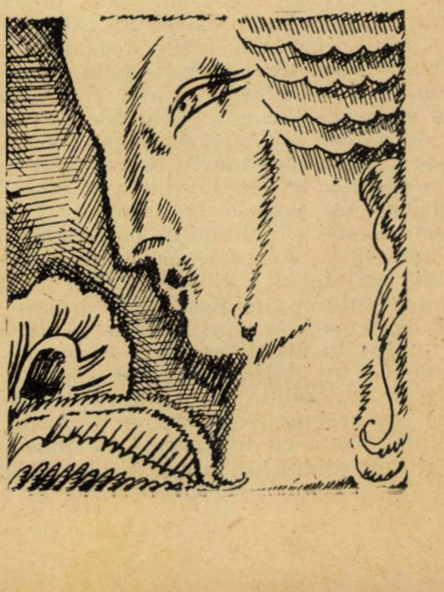

PĂSĂRICA

CONST. VLADESCU

O scrisoare ce primii acum două zile din Franța, vine să completeze cu două fraze lapidare — cele din urmă, ca încheiere aruncată în pripă și deslegate de restul cuprinsului ei — ultimul capitol al unui mic roman, și să contureze definitiv caracterul unui om, rămas (acum mai mult ca oricând), indescifrabil pentru mine., cel puțin pe unele laturi sufletești esențiale, în prezentarea unei personalități.

Nelu Prunaru era, printre studenții cei mai sârguitori, în ultimul an al facultății de medicină din Paris când l'am cunoscut și cu toată deosebirea de temperamente și concepții, traduse adesea foarte isbitor în practica vieții fiecăruia, o prietenie adâncă, nici odată desmințită, ne-a legat din primul ceas al întâlnirii noastre. Ceva ce nu se poate lămuri cu strâmtoarea cuvintelor, părea că ne apropie, topind în marginile unui fond comun de caldă îngăduință asprimea oricărei desbinări ce s'ar fi putut strecura între noi în chip natural printre nepotrivirile a două caractere.

Mereu nedespărțiți în zile ce ne lăsau libere ocupațiile deosebite, rămâneam adesea ore 'n șir tăinuind pe 'ndelete, cu câte un pahar de bere dinainte, la una din mesele înșirate pe trotuarul vr'unui bar modest din cartierul Latin.

Ne spuneam așa, mai mult frânturi de gânduri, vorbind pe rând fără să încingem discuții, cu câte o reflecție domoală a unuia în chip de concluzie, căzută în pauza lăsată de povestea celuilalt.

Și dacă s'a întâmplat deseori să-mi arăt uimirea, ba chiar să mă crucesc de felul cum amicul meu înțelegea unele rosturi ale vieții, nu-mi aduc însă aminte să fi citit cândva pe figura lui un semn de mirare chiar în fața împrejurărilor cele mai neașteptate pentru oricare altul.

Era dealtfel foarte cumpătat la vorbă — despre el mai cu seamă spunea puține lucruri — dar asculta cu atenție și părea că toate-l interesează.

Se explică poate astfel că trecuse o bună vreme de când devenisem destul de prieteni încât să încep a mă deprinde cu unele cotituri surprinzătoare ale firii lui, când aflai, mai mult din întâmplare, că Prunaru era însurat.

Eram cu el într'o după amiază de primăvară caldă, când, părăsind zăpușeala restaurantului cu preț fix înțesat de lume, unde mâncasem împreună, ne târam alene pașii către mireasma proaspătă a florilor din Luxemburg. Aproape de porțile grădinii auzii deodată din urmă o voce de femeie strigându-l pe Prunaru. Mai repede și mai curios de cât el întorsei capul: O femee micuță și elegantă, un copil aproape, venea înspre noi în fuga mare: Neluu, Neluu..., țipa prelung femeiușca vioaie ca dintr'o muzicuță de jucărie, cu întreruperi de râsete slogbii și agitând ca pe un drapel o umbreluță colorată. Nepăsătoare de ochii indulgenți ai trecătorilor din cetatea tuturor indulgențelor, drăcușorul de femeie se opri dintr'o săritură la un pas în fața noastră și deabia suflând, cu capul lăsat ușor pe spate în timp ce umbreluța legănată ca o pendulă 'n prelungirea brațelor căzute, sublinia parcă cu magistrală nevinovăție ritmul șoldurilor provocătoare: „Mă vezi, Nelu? Iacă eu sunt!", râse ea răsfățată. Apoi repede, cu gesturi mărunte și pripite: „Am fost la mama; știi că-mi promisese o rochiță. Ei ce crezi? N'a fost gata" sfârși mica arătare cu o strâmbătură de dispreț. Și încă o mie de nimicuri urmară pe nerăsuflate rostogolind **r-urile,** ca un gungurit de porumbei într'o franțuzească melodioasă de autentică pariziană.

Prunaru o privea tăcut trăgând câte un fum din țigarea prinsă în colțul gurii în timp ce eu îmi plimbam ochii nedumeriți dela unul la altul.

Când în sfârșit femeia tăcu un moment prietenul se întoarse arătând către mine: „Amicul meu,.., pictorul de care ți-am vorbit" mă prezintă el. Apoi zâmbind mângâietor: „Mica mea nevastă" adăogă Prunaru cu un gest măsurat de colecționar ce-ți arată un vas prețios.

Mă înclinai deabia ascunzându-mi surprinderea.

— A! exclamă veselă nebănuita nevastă a prietenului, întinzându-mi sub nas o mânuță parfumată, „d-ta ești pictor! Ce bine-mi pare! O să-mi faci portretul! Nu-i așa Nelu, c'o să-mi facă portretul? Nu? Nu mi-ar sta bine într'un tablou?". Și 'ndată luă o poză în care, instinctiv, răuși să pună în evidență, cum nu m'aș fi priceput să-i cer mai bine, tot ce avea mai avantajos și mai personal.

Era într'adevăr desăvârșit de picturală și mai mult, nespus de seducătoare.

Sub sprincenile subțiri și arcuite prelung spre tâmple pâlpâia flacăra nestâmpărată a ochilor negrii din umbra borului pălăriuței în formă de cască, trasă strengărește pe-o ureche. Gura, nu prea mică, trandafirie și cărnoasă avea ceva din suculența ispititoare a fructelor proaspete când ești ars de sete și un lucru de nedefinit — poate expresiunea satisfacției egoiste d'a stăpâni aceste valori laolaltă — sporea infinit puterea de seducțiune a unității acestei îndrăcite făpturi.

Nelu zâmbind tăcut, păru și el că-mi cere din ochi nerăbdător rezultatul examenului în care, fără voia mea mă adâncisem. câteva clipe.

Făcui dar cu plăcere, în termenii cei mai discreți mărturisirea elogioasă a impresiunii mele pe care soții părură s'o accepte, fiecare 'n felul său, cu egală aprobare.

— „Mergem să ne plimbăm prin grădină" zise apoi Prunaru către nevastă apucându-i brațul. — „Tu vii cu noi?"..:

Dar mica svăpăiată se smuci ușor:

— „A, nu! făcu ea ca un copil mofturos și depărtându-se un pas: „Mă duc să mă îmbrac; am un ceai cu prietene"... și după un scurt salut malițios și o învârtitură de sfârlează pe un călcâi, ne părăsi... cam tot așa cum venise.

Nelu privi o clipă 'n urma ei, apoi întorcându-se îmi luă brațul și ne îndreptarăm din nou spre grădină.

După câteva momente de tăcere, pe sub castanii aleelor din parc, în cari cercam să-mi lămuresc un vag semn de întrebare ce-mi rămăsese în minte pe urma întâlnirii neașteptate, prietenul Prunaru, urmărit parcă de ecoul propriilor mele gânduri, vorbi cel dintâi: — Nu cunoscuseși pe nevastă-mea, mă întreabă el.

— Nici nu știam că ești însurat, răspunsei căutând prin intonația ștearsă a cuvintelor să nu trezesc în mintea amicului meu vr'un gând înrudit cu impresiunea nelămurită ce-mi lăsase discrețiunea lui de până acum asupra acestei căsnicii.

Prunaru tăcu din nou, rămas pe gânduri.

— Cum ți se pare? reluă el după o vreme privindu-mă pieziș.

— Nespus de drăgălașe, zisei cu multă convingere. E toată, primăvară cu soare.... și sănătoasă veselie... E... tovarășa ideală... îngânai încercând să rezum părerea mea.

— „Ei da, da.., firește"... mă opri Nelu, ca pentru sine. Și privindu-mă lung peste umăr după câteva clipe de tăcere în cari păru că vrea să citească adânc în năuntrul meu: „E toată primăvară... cu soare și cu ciripit de păsărele... Mai cu seamă cu **ciripit de păsărele..** Un copil drăgălaș, nici vorbă... Așa am zis și eu.... Și, de bună seamă, așa trebuie să gândească toți câți o văd.

Uite, zici, un copil cu sufletul proaspăt a deschis ochii întâi pe tine, n'a gustat încă din otrăvurile vieții... Și ce nu visezi să faci cu mâinile tale dintr'un aluat încă nedospit pe care-l poți modela după un ideal...

Te gândești că vii acasă, trudit de munca și necazurile de afară și **ea..** te tâmpină cu surâsul și parfumul tinereții....

Da da... Toate astea sunt frumoase — în versuri mai cu seamă — și-ți par de o negrăită seducțiune.., câtă vreme încerci mai de departe farmecul lor...la nevasta altuia, bună-oară... Dar se vede că ciripitul nu merge fără capul de păsărică... Și vezi, asta e: Ce te faci cu tovarășa vieții când tu urli strivit de greul necazurilor și ea, păsărica, rostogolește duioase triluri sburând din.... cracă în cracă?

Tăcu, deodată, parcă ar fi spus prea mult.

— Cred că exagerezi, încercai eu.

— Nu!, făcu el din cap: trebue să știi că mi iubesc nevasta și simt asta 'n dosebi, când nu e lângă mine.

Nu insistai, văzându-l că recade în tăcere, după ce s'arătase excepțional de comunicativ în ziua ceia și 'n curând schimbarăm cu totul vorba.

Mai târziu aflai povestea împrejurărilor în cari se căsătorise, deși viața de student — și 'n țară străină — n'ar fi fost deloc o garanție de temeinică gospodărie.

Se lăsase robit de drăgălășiile micii franțuște întâlnită pe drumul spre facultate. Micuța se lăsase la rândul ei **sedusă**, și 'n locul consecințelor unui proces cu care-l amenințau părinții fetii, burghezi de ispravă, prietenul Prunaru se hotărîse din toată inima la căsătorie.

Numai după câteva luni însă, fără vr'o pricină aparentă, duceau o viață în care anumite constrângeri conjugale, printr'o înțelegere tacită, cedaseră locul unor libertăți protivnice obișnuitelor prejudecăți sociale.

Deduseși, cel puțin toate acestea din felul cum se întâlneau, se despărțeau pe stradă ori în restaurant ca doi cunoscuți cari se văd cu simpatie un moment pentru ca să se despartă curând, fiecare în drumul lui, fără prea multă preocupare a unuia de urma celuilalt.

Cu toate acestea „în felul său", Prunaru își iubea soția — cel puțin așa — mi afirmase de atâtea ori — și grija, evidentă ce purta de nevoile traiului ei pentru care anumite cerințe de confort și cochetărie femenină în desacord cu mijloacele lor erau împlinite cu privații adesea remarcabile din partea amicului meu — veneau să sprijine mărturia lui.

Mi s'a întâmplat dese ori în urmă să mă întâlnesc pe stradă cu Paulette (așa se numea d-na Prunaru) și fie că eram singur sau cu bărbatul ei, nu uita nici odată să-mi vorbească de portretul pe care — zicea ea — i-l promisesem.

Intr'o zi Prunaru, deabia ce-mi întinse mâna și mă întrebă pe neașteptate: Bine frate, spune serios n'ai vrea să-i faci portretul cela nevestii ? Imi tot bate capul : Vrea să-și vadă chipul nemurit de mâna ta și... nu poți măcar spune că nu e interesantă figura ei.

N'aș putea spune pentru ce evitasem mereu acest portret și de ce încă numai ca să nu-mi supăr prietenul, mă silii să primesc.

— Fără îndoială, zisei, e mai mult decât interesantă, dar nu știam că ții și tu să-l aibă.

Mă privi nedumerit.

— Spunem numai când să vie ca să ți-o trimit eu la vreme, alt-fel cum e ea într'un picior... Și vezi... adăogă el dacă știi cum s'o iei sunt sigur că te poți scuti altădată de model... Să-ți pozeze goală. Are un corp minunat.

Mă întorsei aproape indignat de bănuiala unei ironii. Figura lui era însă serioasă și senină ca de obicei.

— Vorbești prostii, îi zisei încet pe un ton de dojană.

— Zic, dacă vrei... dragul meu, dacă-ți poate servi. Eu, ce mă pricep în pictura ta ?...

Renunțai să-l înțeleg și hotărînd chiar pe a doua zi prima ședință de portret, ne luarăm cu vorba de altele.

A doua zi d-na Prunaru veni, numai cu un ceas mai târziu de ora convenită și în chip de scuze îmi înșiră o mie și una de nimicuri. drăguță, vioaie și gureșe de nu pridideam să-i spun și eu o vorbuliță. Cu greu putui s'o așez locului pe fotoliul de pe o mică estradă și să-i dau o poză.

Dela început prevăzui că lucrul o să meargă greu cu această spilcă de femeie care se frământa fără o clipă de astâmpăr răsucindu-se în tot chipul în fotoliu, pentru ca după ce-mi cerea de o sută de ori „pardon" la fiecare privire ce-i adresam, c'o indulgentă mustrare, să reînceapă sâcâiala. N'a tăcut un moment din **ciripitul** ei, n'a spus un lucru de ispravă și Dumnezeu știe ce-am putut prinde pe pânză din imagina acestei făpturi neastâmpărată ca o veveriță care răuși curând să-mi lămurească cuvintele din Luxemburg ale bietului Prunaru : „nespus de seducătoare când e nevasta altuia".

A doua zi veni și mai târziu și-mi merse la fel. Eram însă hotărît la toate concesiile.

După alte două trei zile în sfârșit cu întârzieri mereu sporite mă văzui silit să-i fac o mică admonestație. Trebuia să înțeleagă că întârzierile acestea, pe lângă că erau timp pierdut, amenințau prescurtând ședințele să le înmulțească la infinit.

In ziua următoare, văzând că totuș întârzie și pierzând răbdarea, plecai de acasă.

După ce prânzii în oraș, mă întorsei în atelier, dar care nu-mi fu mirarea găsind pe Paulette care m'aștepta, ghemuită într'un colț într'o atitudine de pocăință. Când mă pregăteam s'o cert, ochii îmi căzură pe un enorm buchet de flori către care se 'ndreptau privirile ei.

— Mă ierți, nu-i așa ? îngână ea, cu mâinile împreunate ca un copil fricos, oferindu-mi din ochi buchetul.

Mișcat de gândul delicat cu care sperase să mă împace, mai cu seamă că prețul buchetului la vremea aceea era pentru punga ei un adevărat sacrificiu, m'am apropiat cu blândețe de vinovată și am mângâiat-o ușor pe păr. Dar nu făcusem bine gestul, că deodată mititica se strânse lângă mine lipindu-și obrazul de pieptul meu într'o mișcare de pisicuță ce caută să fie alintată.

Drace ! Mărturisesc că momentul era ispititor pe cât de neașteptat. Pe mâna ce-mi apucase simțeam răsuflarea buzelor ei umede și un val de sânge cald mi se urcase în față. M'am ridicat totuș, trezit de gândul prieteniei ce mă lega de bărbatul micii vrăjitoare și depărtându-mă, foarte politicos îi luai brațul ca s'o poftesc în fotoliul unde trebuia să pozeze.

A stat în ziua aceea mai cuminte și tăcută ca nici odată.

A doua zi însă n'a mai venit.

Prunaru m'a întâlnit pe seară, ca de obiceiu — „Azi nu ți-a venit modelul, îmi zise el. Intârziase și n'a mai îndrăsnit să dea ochi cu tine.

— Adevărul e, răspunsei, că nu e de glumit cu nevasta ta.

— Știu — îmi căzu el în vorbă — știu că întârzie mereu. Ar fi și mai rău dacă n'aș avea grije s'o scol de vreme ca să aibă două ceasuri înainte pentru îmbrăcat. Mereu o zoresc. Nu-i vorbă și tu trebue să fii curios...

— Nu dragă, încercai să mă scuz...

— Nu știi cum s'o iei, continuă Prunaru... De ce să nu faci pentru ea măcar cât pentru altele. Fii mai îngăduitor : N'oi vrea să-mi spui că nu face nevastă-mea măcar cât osteneala unui tablou, așa cât te-ai necăji cu ea. Ori, zise el privindu-mă iscoditor, cu ton ușor desamăgit — **ți-a displăcut ?...**

— Isprăvește cu prostiile astea, strigai la el indignat. M'ai putut crede capabil de-o asemenea ticăloșie ?...

Prunaru însă continua să rămână liniștit.

— Nu fi **gagà** măi frate — reluă el domol — și nu te încurca în scrupule de pristos. Ce mi-e unul în plus ? Tu barim ești un prieten și un om de ispravă. Lângă tine s'ar mai lipsi de alții poate... de niște secături ! Fiindcă nu-ți închipui ce gusturi proaste are. Deună-zi am văzut-o cu un biet soldat. Degeaba încerc s'o fac să înțeleagă. Mi-e jale s'o văd că trage tot la rău. E păcat de frumusețea ei c'o dă pe mâini nespălate !"

Ascultam încremenit. Pentru întâia dată mă întrebam dacă mă pot lăuda cu prietenia acestui om și în câteva clipe recapitulai ceasurile bune petrecute împreună și cari strânseseră tot mai deaproape legăturile noastre. Dar nimic urât nu-mi reveni în minte care să cadreze cu această neașteptată scădere morală. Ba mi-adusei aminte cât de frumos se purta cu femeile când deseori căutam împreună societatea lor. Pe deasupra, înfățișarea lui foarte plăcută îi înlesnise succese ce-l fereau de bănuiala pricinei care-i silesc pe unii bărbați la înjositoare indulgențe față de femeile lor.

— Dacă mai continui să-mi spui astfel de lucruri, începui eu în cele din urmă, te las și mă duc.

Ridică din umeri, plictisit că nu-l înțeleg și tăcu...

Intre timp Prunaru își luase doctoratul și răușise să obțină un post de intern într'un mic sanatoriu din provincie, la două ceasuri de Paris.

— Nu te întorci în țară, l'am întrebat.

— „Nu pot hotărî pe nevastă-mea să părăsească Parisul îmi răspunse el cu o slabă nuanță de amărăciune.

Peste două săptămâni după ce-și luase în primire postul, m'am dus să-l vizitez.

Era mulțumit în odăița lui cu vrafuri de cărți risipite și mucuri de țigări aruncate pretutindeni.

Nevastă-sa rămăsese la Paris, neputându-se lipsi de aerul Capitalei și confortul camerii de hotel pe care o locuiseră împreună.

Ii spusei că mă pregătesc să petrec o lună de vacanță pe o mică plaje în Bretania.

— „Ascultă" îmi spuse el ca iluminat de o idee. De ce nu iei și pe nevastă-mea cu tine ? Tot vrea ea să maergă unde-va pe vară și singură i-ar fi greu...

„Stai, nu așa cum îți închipui, se grăbi el să adaoge văzând figura mea uluită...

Ii dau eu tot ce-i trebuie de cheltuială — că aici pot face economii, dar vezi tot ar fi o socoteală mai bună: luați o cameră împreună și poate evitați și restaurantul. Pauletta mea e fată bună și se pricepe, când vrea ea să fie gospodină...

Socotii inutil să mă mai revolt, dar refuzai invocând motive de sănătate și altele.

La plecare îmi dete un plic cu economiile lui să le duc Paulettei.

Când m'am întors dela mare după o lună l'am găsit la Paris, unde venise pentru câteva ore să-și vadă nevasta. Era nespus de mulțumit când m'a revăzut.

— Ai petrecut bine îmi spuse el, uite ce bine arăți. N'am să-ți iert însă că n'ai luat și pe nevastă-mea cu tine. A rămas singură aci. Iți poți închipui cum **a dus-o** și pe deasupra m'a costat și mai multe parale.

Mă luase de braț și mergeam spre hotelul lor să-și ea niște țigări de foi și rămas bun dela nevastă.

D-na Prunaru însă nu era singură și păru foarte stingherită de sosirea noastră, probabil foarte puțin așteptată.

Un domn tinerel, un student franțuz pe cât se părea, fuma tolănit pe divanul dintre ferestre. La vederea noastră necunoscutul sări în picioare și pe figura lui trecu o paloare de spaimă în timp ce din ochi căuta un refugiu.

Rămăsesem pe prag pironit de teama celor ce urmau să se întâmple.

— Mă rog, nu vă deranjați rupse Prunaru tăcerea, întinzând cu deosebită politețe mâna tânărului care s'aștepta desigur la cu totul altceva : „Imi dați voie să mă prezint, adăogă amicul meu foarte liniștit : doctorul Prunaru".

— Soțul meu complectă cu voce de flaut gâtuit Pauletta.

— Nu vă supăr mult reluă Prunaru. Am venit să-mi iau rămas bun, draga mea, plec chiar astă-seară...

Iși sărută nevasta.

Și îndreptându-se spre un biurou începu să caute cu privirea printre lucru-

viața minunată a lui anton pann-roman de sergiu dan și romulus dianu

15)

Starița Platonida își schimba cu totul cuvioasa ei față în ziua în care găsi, printre cărțile din chilia Anei, această lamentație în versuri care arată nu numai o înaltă temperatură bărbătească, ci și un nume de fată bine ascuns în acrostich :

Ah, uă păsărică
mult odihna-mi strică,
tot pricini îmi face,
nu mă lasă'n pace .

Nu știu ce gând are
Cu-ast'a ei urmare,
că prea îmi arată
fața 'namorată.

Ivindu-se vine
aproape de mine,
Și îmi ciripește
de mă'nnebunește.

Când s'o apuc sboară ;
când stau se coboară :
nici va să se ducă
nici nu se apucă.

Astă păsărică,
ce liniștea-mi strică,
altfel nu se prinde
decât laț a-i tinde...

Liniștea poetului începe acum să fie stricată în timpul nopții de țipetele păsăricii care mănâncă bătae. Incă un binecuvântat motiv de fugă.

N'a fost nici o înțelegere între sora tristă și Anton. Acesta i-a adus dela Râmnicul Vâlcei, haine bărbătești și vreme de o săptămână a așteptat-o să i le ceară. Pe un zid al chiliei ei, o mână scrisese cu plaivasul, un dor și o jinduire curată :

Inimioară suspinoasă,
Nu-ș când te-oiu vedea voioasă.

...dar mâna fetii ștersese cu grijă cântecul...

Călugărițele se feresc de vorbe despre trupul lor, și canoanele blestemă florile grădinii ce nu sunt îngăduite decât la moarte Ce-i putea da Anei, altceva decât cântece ?

Când se întâlnea în livada mânăstirii cu ea, o adâncă iubire îl tulbura. Nici măcar o sărutare vre'odată.

— Iți place, soră, lumea mireană ?

— Imi place, cinstite bădie...

— Atunci de ce ai plecat, soră, de acasă ?

— Aș fi stat eu mult și bine, dacă aș fi avut ce păzi...

— Ești de mult în mânăstire ?

— De opt ani... Dar mai am un frate gemen și nu-i știu de urmă. Umblă prin lume gol ca o cireașă... Și mult mi-i dorul întreg după el...

— Nu-ți e teamă în lume, soră Ana ?

— Păcatul e peste tot ,dascăle. Ca și Iosef din Cupertino, eu cunosc pe omul păcătos, cum și păcatul lui, din depărtare, după miros...

Se despărțiră. In chiar noaptea zilei aceleia, a pătruns în chilia fetii — Ana speriată îi căzu în brațe, fără un cuvânt, fără un țipăt, caldă, cum se ridicase din patul ei tare și socotind nefolositoare orice rugăminte abia putu suspina :

— Trage zăvorul... zăvorul... Doamne..., Doamne.... de-acu s'a sfârșit cu mine...

Se împiedica în vorbe ca în niște scaune

A durat mult amețeala lui Anton, care nu cuteza să o sperie cu hotărârea ce luase. Ana adormea par'că din nou cu brațele desfăcute, cu picioarele strânse, suflând repede, aprinsă. Și nici n'a simțit poate, cum două brațe au apucat-o vânjos și au scos-o sub stele afară într'o fugă cum numai spaima și moartea săvârșesc.

●

Goarna cocoșilor i-a prins departe pe fugari. Un om cu fes negru și scund pe cap, cu bucle de păr pe tâmple, îmbrăcat în sutană călugărească, merge în jos cu un tânăr bălaiu, în haine negre prea largi. S'au deșteptat pădurile și s'aude svon de apă sau de frunze ce-și spun : bună dimineața. Cucul se îngână cu pupăza.

„ce caută la cei voinici
cari-or mai văra pe-aici".

Băiatul e foarte guraliv. El ține hangul drumețului ce pare fermecat și ascultă numai.

— Sufletul meu, trebue să ne gândim să-ți alegi un nume bărbătesc. Nu-ți mai pot spune Ana, în auzul oamenilor, când porți asemenea strae...

Băiatul îi aruncă o privire în care era numai râs. Un cuc cânta pe o răsură așa de aproape că i se putea urmări penele aripei. Soarele urca roșu, și spre el, chiar dela piciorul drumeților se înălțau ciocârlii, ca niște mingii de sunet. Intâlneau pe drumul acela dogorit și neumblat, tăuni negri ridicați pe labele din spate, ce-și rostogoleau la sute de metri, ca niște lucrători, bulgării lor de baligă amestecată, plăsmuiți pe mărimea merelor ; furnici negre ce târau, câte șase, prin risip, cadavrul unui fluture de seară, cu aripile ca bruma strugurelui ; roiuri noui pornite să-și găsească știubeie ; sau în câte un pat de iarbă șarpele lunei Mai, adormit deoparte ca într'un Eden zugrăvit în biserică.

Și chibzuind bine Anton, foarte bucuros de fața aceasta a lumii a dat Anei numele de Teudor, adică Darul lui Dumnezeu, ce în slavonește se spune Bogdan.

Când soarele privea de sus toată fața pământului, Teudor obosit a tras la umbră și a desfăcut traista cu bunătăți de care se îngrijise Anton. S'au ospătat amândoi, și Teudor a început a cânta. Era acolo atáta liniște, încât stingea cântecul, și-l întrista.

Anton Pann asculta jalea fetii, nepotivită, dar sinceră și adâncă.

●

Cronștad ! Cetatea strânsă între dealuri sub paza celor șapte sate, se desvălui, dimineața, sub ochii umezi de călătorie, oboseală și dragoste ai fugarilor.

(continuă în numărul viitor)

---

rile răvășite pe el. Deschise apoi toate sertarele, scotoci pretutindeni. Plictisit în cele din urmă se întoarse către nevastă :

— Nu știi tu draga mea unde-mi sunt țigările de foi ? Le-am uitat aci într'o cutie.

Paulette avu un aer foarte încurcat și fără voie privirea ei se îndreptă o clipă către scrumniera din fața tânărului, unde se consuma încă restul unei țigări de foi.

Prunaru, privi un moment încruntat într'acolo apoi, punându-și brusc pălăria pe cap se întoarse fără să mai spue o vorbă și apucându-mi brațul mă împinse afară.

Tocmai jos în stradă mă oprii privindu-l întrebător.

— Ai văzut ? tună aprins de mânie prietenul pe care nu-l văzusem nici odată pierzându-și calmul. — Ai văzut pe „tovarășa vieții mele" ?

De astă dată în sfârșit credeam că-l înțeleg și-i găseam firească supărarea, măcar că isbucnea așa de târziu.

— „Auzi, domnule ! continuă Prunaru cu gesturi cari voiau să ia de martor tot universul. „Auzi ce lipsă de considerație. Ce nepăsare de bărbatul ei !... Ce egoism. — Erau străine ,dragă, le primisem dela un client și fumam din când în când câte una... Știa că-mi plac mult și totuș le-a dat ! Auzi domnule, să-i dea tipului și țigările mele ! !... Asta n'am să i-o iert cu una cu două !...

. . . .

De doi ani nu mai știam ce devenise prietenul meu, până acum două zile când primii, de la un coleg scrisoarea care-mi spune în ultimele ei rânduri :

Desigur ai aflat de moartea doctorului Prunaru cu care te vedeam într'o vreme foarte des. S'a spânzurat acum o săptămână din pricina nevestei-si care fugise cu un subofițer din colonii.

critica literara

„GENERAȚIA DE AZI“

E necesar să întrerupem seria de considerații asupra problemei acesteia atât de discutate, ca să intercalăm o pagină de răspunsuri. Doi dintre reprezentanții elocventei „generații de azi“, s'au grăbit să comenteze articolul nostru din numărul trecut, fără să aștepte continuarea și concluziile noastre.

Unul dinre acești tineri scriitori — care ni s'a părut și cel mai înzestrat în momentul debutului, dar pe care nu l-am mai urmărit de atunci încoace — oferă în „Cuvântul“ un foileton de „precizări pentru o discuție“.

Mărturisim însă dificultatea unei astfel de discuții și impresia noastră că aceste precizări nu-și merită întocmai numele. D. Mircea Eliade care e și unul dintre cei mai pasionați mistici, e chiar atunci când vrea să ne precis, neliniștitor de aproximativ. Afirmațiile d-sale sunt toate dintre cele care, fiecare în parte, au nevoie de volume întregi ca să fie lămurite, ce să mai spunem deci de aliniate, de paragrafe, de capitole.

Răspunzând articolului nostru începe cu această „precizare“, de pildă :

> Problema e aceasta : **există sau nu o spiritualitate nouă în tânăra generație.**

Noi credem însă că e cazul să ne întrebăm : 1) dacă e neapărat nevoe ca în „tânăra generație“ să fie o „spiritualitate nouă“? 2) dacă această spiritualitate trebue să aibă un caracter colectiv ?

Iată prin urmare sâmburi de îndoială, într'o afirmație care pentru un mistic ca d. Mircea Eliade, e precisă.

Am lăsat la o parte a treia întrebare, pentrucă tânărul scriitor și-o pune singur : „Ce e o generație ?“ „O pluralitate de personalități“, răspunde „precizând“ d-sa imediat. E inutil să arătăm că și acest răspuns ni se pare foarte vag. „Pluralitate de personalități“ nu spune nimic, căci nu e fixat criteriul după care e considerată pluralitatea. (Toate „personalitățile“ de aceeași vârstă nu formează o generație neapărat, iar dacă nu e vârsta criteriul, atunci care e? Discuția își deschide liniile spre infinit).

E cu atât mai necesar să ne arătăm îndoială cu cât d. Mircea Eliade pune greutate în definirea personalității, pe caracterul comun al experienței, care „dă acelaș numitor întregei generații“, (Dar experiențele mari sociale și naționale au fost comune tuturor indivizilor în viață, nu numai celor de aceeși vârstă, prin urmare revenim la paranteza precedentă).

Din experiențele posibile tânărul scriitor s'a oprit la una singură, pe care pe drept cuvânt o consideră esențială : Războiul.

Și cu asta venim la subiect, fără să fi „precizat“, după cum vedeți, nimic.

> „A fost războiul o criză ? E inutil să stăruim. Existența neamului nostru a fost pusă în cumpănă. Descărcarea de energii, de optimism brutal și desperării nesăbuite, care a urmat — era firească. Însemna că e**lita** tinerii generații e în căutare de **sens.** Putea rămâne sensul vieții generației precedente—sensul nostru ? Ce voiau ei ? Unii întregirea neamului, alții ridicarea culturală a poporului, alții o literatură națională, un loc în politică, o soție bogată și câțiva copii frumoși“.

Iată un întreg paragraf care, probabil, d-lui Mircea Eliade i se pare extrem de precis deoarece pe el bazează o serie de silogisme ulterioare, dar care nouă ni se pare extrem de aproximativ, susceptibil de volume întregi de discuție mai ales că iar lărgește bazele acestei discuții, referindu-se la generație în genere nu numai la cea de scriitori,

„Descărcarea de energii, de optimism brutal și disperări nesăbuite care a urmat era firească“, zice d-sa fără să precizeze dacă e vorba de cei care au făcut războiul — când fraza încă ar fi discutabilă, căci nu chiar asta a urmat și cu atât mai puțin „firesc“ — sau de generația nouă.

„Inseamnă că elita tinerii generații e un căutare de sens“ e propoziția următoare foarte vagă și ea, căci cuvântul sens e în cazul de față fără conținut.

„Putea rămâne sensul vieții generației precedente sensul nostru ? se întreabă mai departe. O întrebare bazată pe două cuvinte care n'au conținut fixat și care sunt luate aproximativ. Căci încă odată: există o „generație“ precedentă ? (Ce există comun între d. Tudor Arghezi și Mihail Sorbul, între Mihail Săulescu și d. Lascarov Moldoveanu, d. Gh. Brăescu și d. Ștefănescu-Est, etc. etc. ? Și mai ales avea aceasta un **„sens“?** Și generația care vine de ce nu putea avea și ea acelaș sens ?

E caracteristica misticilor din toate timpurile de a lua anumite afirmații drept adevăruri dovedite și de a construi pe ele edificii amețitoare, gata să se năruiască la cea mai ușoară isbitură în temelie.

Observați numai sfârșitul paragrafului citat, ca să vedeți la ce afirmație poate ajunge cineva care nu respectă datele alimentare ale logicei în argumentare. Incercați și puneți nume proprii și veți vedea la ce rezultate ajungeți.

Când la astfel de confuzii ajung considerațiile cu privire la generațiile precedente, ce să mai vorbim de ce atribue d. Mircea Eliade celor care vin.

„Valorile pur spirituale — având-și în potențele etnice numai un vehicul — sunt singurele care **ne stăpânesc“,** scrie d-sa și eu sunt îngrozit că un scriitor — care mi s'a părut extrem de interesant la primele articole — poate să scrie o frază atât de monstruoasă.

Socotiți numai 30 grade de aproximație în acel „ne“ (căci am văzut că nu poate corespunde mai la nimic), alte 30 în cuvântul „stăpânesc“ (nu chiar „stăpânesc“ niște valori) încă 60 în „singurele“ și cel puțin 20 în „valorile pur spirituate“. Incă puțin busola d-lui Mircea Eliade îl duce în sens invers, la punctul de plecare. In orice caz e ceeace noi am numi dacă asta este expresia tehnică, un spirit lăsat la derivă (și misticismul e într'adevăr, mai ales în acest sens, un curent).

* * *

D. Petru Comărnescu ne reproșează în „Politica“, faptul de a fi redus discuția dela generația luată în întregime, numai la acea literară. Mărturisim că am crezut că e un progres în discuția aceastā propunere, care nu e a noastră, ci a d-lui Nae Ionescu, în „Cuvântul“. Ceneralizând din nou, argumentarea se lăbărțează.

Și cu d. Petru Comărnescu, mistic și d-sa, discuția merge tot atât de greu :

D-sa scrie astfel :

> „Și dacă o bucată de vreme aceste caracteristici n'au predominat în statul nostru a fost din vina curentelor științifice, pozitiviste, care au atacat credința în Cel de sus“.

Ducând după cum vedeţi problema cu cel puţin şaizeci de ani în urmă. Sau

> Generaţia de azi a adus o restabilire a valorilor şi a întreprins cercetarea ştiinţifică a trecutului uitat. Continuatoare a realităţilor noastre sufleteşti, înţelegătoarea serioasă a sensibilităţii metafizice a neamului nostru, etc.

Fără îndoială că e greu de discutat, pornind dela afrimaţii care ar avea nevoie de unele precizări. Nouă ni se pare de pildă riscat, foarte riscat să o iei de bună părerea că în cultura romăească a fost nevoe de „generaţia de azi" (domnii... care ? domnule Comarnescu ?) ca să se întreprindă, în sfârşit o „cercetare ştiinţifică a trecutului nostru".

> „Astăzi ,plastica şi muzica, dansul şi trecutul nu mai sunt pe mâna diletanţilor.

Da, poate, cine ştie, nu e chiar imposibil, de....

In orice caz, vedeţi cât e de greu de discutat cu noua generaţie. Mai ales că evită cu o precoce abilitate numele proprii care singure ar aduce oarecare puncte de reper în această desarticulată convorbire.

De altfel chiar aceşti doi reprezentanţi ai generaţiei nu prea sunt de acord, ba chiar par surprinzător de diferiţi (ceeace ar confirma într'un mod nostim părerea noastră că termenul generaţie n'are conţinut).

Astfel, pe când d. Mircea Eliade îşi însuşeşte categoric afirmaţia noastră din articolul despre d. Gib Mihăescu (Universul Literar N. 18 a. c.) :

> O pildă : Generaţia antrenată de război în jurul vârstei de 20—25 (adică generaţia Gândirii). Talente şi promisiuni; atâta tot. Nici un creator de valori, nici un formidabil debit de generozitate, de elan. Să citez numele atâtora prozatori şi poeţi ce făgăduiau opere — rămaşi toţi istoviţi, secătuiţi mediocrii, etc.

...dimpotrivă d. Petru Comărnescu, se identifică — fără să precizeze de altfel — cu generaţia Gândirii.

Inainte de a încheia aceste rânduri de răspuns, e necesară o lămurire.

D. Mircea Eliade scrie.., d. Camil Petrescu vrednic şampion al unui pozitivism întinerit... afirmaţie pe care ne luăm dreptul s'o amendăm esenţial — iar d. Petru Comarnescu, afirmă nu fără să ne mire foarte mult :

> „Generaţia de azi a produs în cultura românească un curent către substanţialism (termen iubit de d. Petrescu)".

Căci e foarte adevărat că **Substanţialismul** e parola de trecere, în laboratorul trudei noastre spre artă, dar ni se pare discutabil dacă generaţia tânără are ceva de-aface cu acest substanţialism.

CAMIL PETRESCU

P. S. Comparaţi acum din citatele noastre cele două afirmaţii subliniate, care reprezintă două opinii extreme şi răspundeţi dacă nu avem dreptul să renunţăm la viitoarele articole, încheind cu un agreabil : Duod erat demonstradum.

---

in strainatate

FERNAND GREGH DESPRE POEZIA PURĂ

„Poezia pură nu e decât un element al adevăratei poezii şi poezia eternă nu-i decât un amestec din ceeace s'a numit poezie pură şi din ceeace s'ar putea numi, în lipsa unui alt cuvânt mai bun, poezie umană.

Când Baudelaire spune :

Mais les bijoux perdus de l'antique Palmyre, el scrie unul din versurile cele mai nostalgice din poezia franceză, unul din versurile de poezie pură, care, în urechea mea, răsună cu o putere de evocare egală cu aceea a celebrului Alexandrin, de care se cam abuzează, (ar putea fi dealtfel şi un vers de Gautier) „La fille de Minos et de Pasiphaé". Dar acest frumos vers „Mais les bijoux perdus de l'antique Palmyre" nu e gratuit şi nu e pur, e condiţionat şi e făcut prin dezvoltarea unei idei. Această idee (dreaptă sau falsă), şi pe care Paul Souday ar taxa-o de „dolorism", dar care e o idee totuşi, e că suferinţa e un divin remediu al impurităţii noastre, că durerea este unica nobleţe. Poezia umană este substratul poeziei pure sau, dacă preferaţi, iată o altă imagine mai plastică: după cum un port de mare presupune un „hinterland", o ţară plină de pajişti, de păduri, de ferme, de uzine, din care scoate şi scurge produsele, tot astfel şi poezia pură necesită un întreg material de senzaţii, de sentimente, de idei chiar, pe care-l condensează în unul sau două versuri nesfârşit de frumoase. Poezia are drept „hinterland" poezia umană. A nu admite decât poezie pură însemnează a fi ca şi cutare personagiu din „Les Facheux" care voia să facă toată Franţa port la mare. Când Vigny, în 7 versuri care sunt poate acelea, pe cari ar trebui să le păstrăm, dacă am fi condamnaţi să nu păstrăm decât acest mic număr, termină „La Maison du berger" prin aceste două versuri.

Pleurant comme Diane au bord de ses Fontaines
Ton amour taciturne et toujours menacé..

primul din aceste versuri este prototipul, poate, al poeziei pure: sonoritatea sa de lacrimă căzând într'o apă sumbră întrece nesfârşit sensul.

Dar acest vers cu un răsunet nelimitat este format prin expresia unui sentiment, cum versul lui Baudelaire e format din dezvoltarea unei idei.

La origina poeziei pure se găseşte totdeauna o emoţie sau un gând a cărui lumină a aprins în poet frumosul vers. Un poem numai din poezie pură ar fi un monstru, în sensul etimologic al cuvântului. Celui mai frumos vers (ca formă) îi trebue un substrat uman, o ideie sau un sentiment, ceva care să aibă un sens.

Poezia, cu P mare, face şi a făcut totdeauna sinteza poeziei pure şi a poeziei umane".

●

Remarcaţi că în majoritatea versurilor de poezie pură, este un nume propriu. Iată exemple la întâmplare.

La fille de Minos et de Pasiphaé...
Je t'apporte l'enfant d'une nuit d'Idumée..
La blanche Olbossone et la blanche Camyre

De unde vine farmecul straniu al acestor versuri? Doar timpul a şters cuvintele vechi. Aceste cuvinte moarte poartă pe ele praful magic al veacurilor moarte, şi ochii noştri reiau ceeace ochii omeneşti au pus acolo.

Nu se poate spune că nu au un înţeles: au un înţeles îndepărtat, brusc reînviat.

Singură, pronunţarea acestor nume proprii evocă umbre, şi astfel, se poate spune că poetul e un vrăjitor, care descântă".

SALONUL OFICIAL FRANCEZ

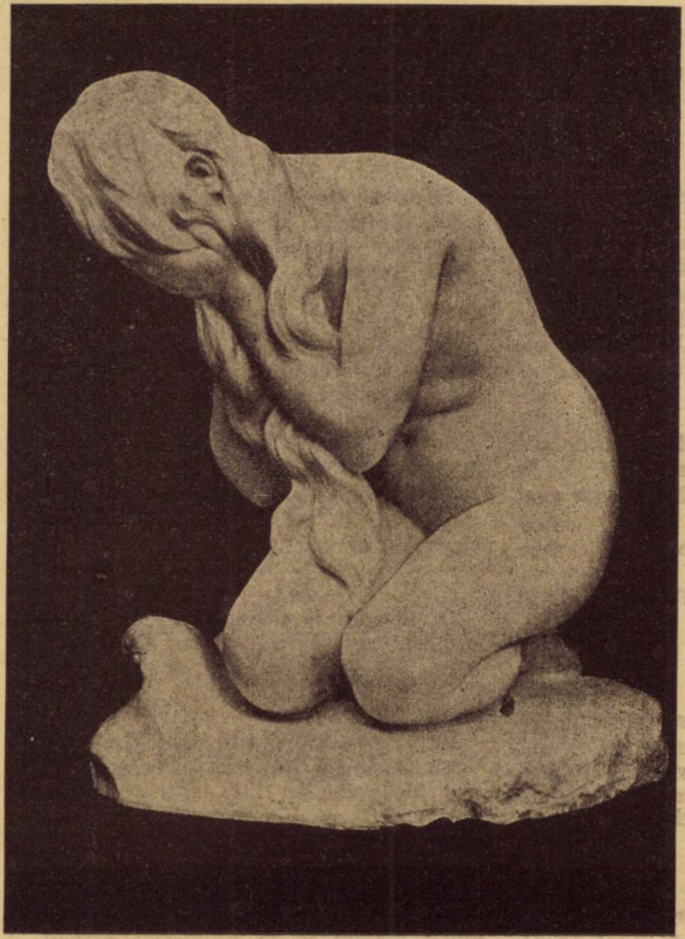

Denys Puech: Hero plângând pe Leandru

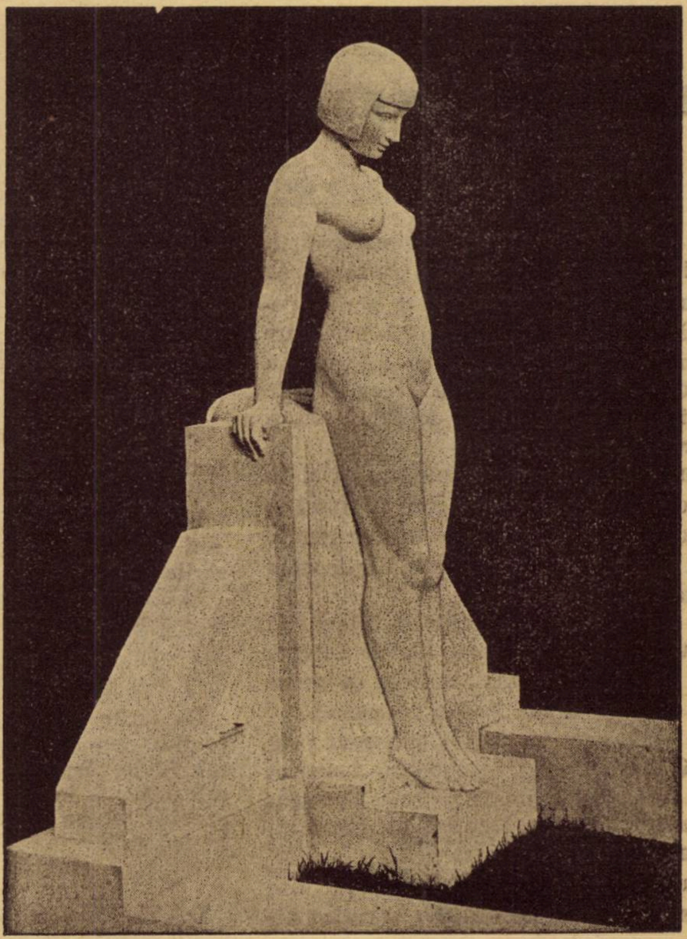

P. Lenoir: Inainte de bae

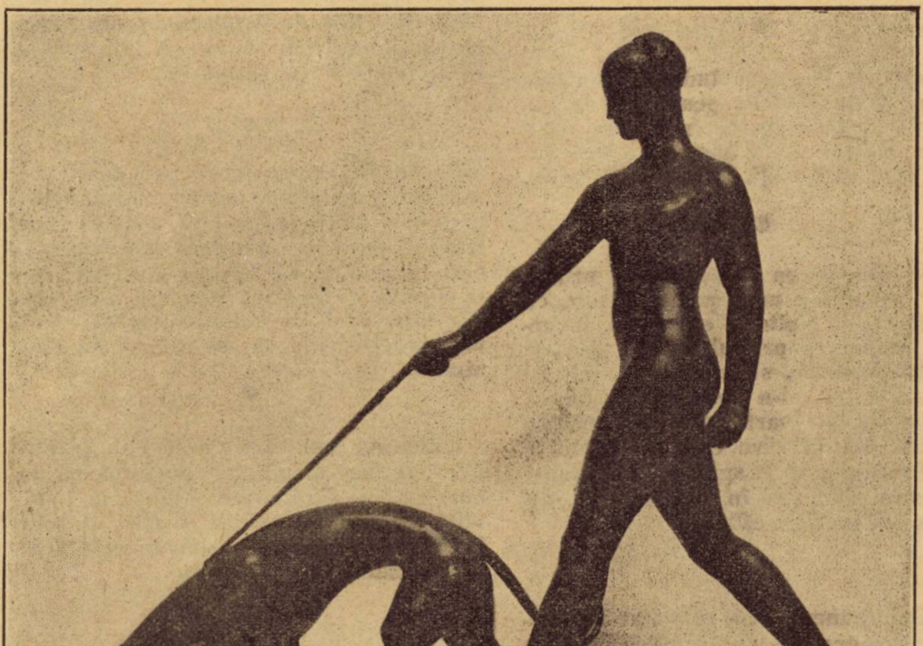

Raymond Rivoire: Artemis (bronz)

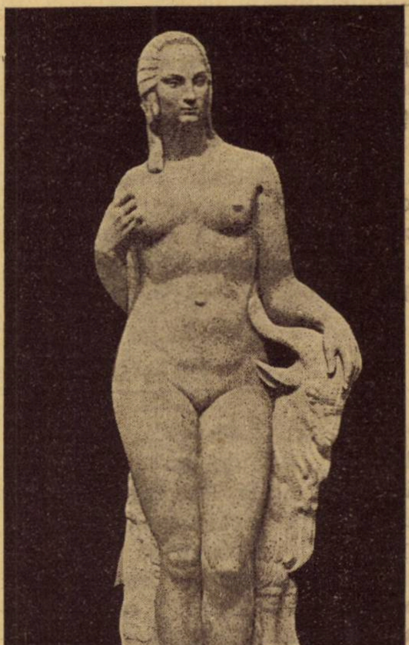

J. Cormier: Artemis

gazetaria

așa și-așa...

generația ingrată

Ni se spune că ultima ședință a Institutului de literatură a fost patetică. Ar trebui să consultăm pe unul dintre nenumărații membrii ai acestei pepiniere de critici, ca să știm în ce categorie a Esteticei psihofizice intră acest fel de manifestații și ce soiuri de originalități o caracterizează.

Domnul Mihail Dragomirescu ar fi ținut o cuvântare de încheere profund emoționantă și cu un iz (e un termen pe care îl agrează în deosebi) personal foarte pronunțat.

— Iată sunteți aici 1800 de elevi ai institutului, dintre care 475 de talente și 63 de genii. Nu mai vorbesc de generația ingrată a lui Sorbu, Gregorian.

Eu bine, sunt în fiecare zi atacat prin presă. Revistele își bat joc de sistemul meu de estetică pură (Știința literaturii în trei volume, Estetica integrală un volum, etc.).

Am luat parcă locul răposatului Kalinderu. Cu toate acestea nu se ridică nimeni dintre d-voastră să-mi ia apărarea. Glasul nici unuia nu protestează cu înflăcărare când orice gazetăraș își bate joc de președintele d-voastră.

Și ducând discret batista la ochi, ca să-și steargă ochelarii :

— 1800 de critici dintre care 475 de talente și 63 de genii, reduși la tăcere de câțiva publiciști buni de pus în borcanul cu spirt...

Vai, domnule Mihail Dragomirescu, într'adevăr ingrată generație... Și mai ales comodă... De ce să se strice ea cu vreun gazetar util, de dragul câtorva principii, acolo ?

scriitorii și automobilul

„Unde ne sunt visătorii“....

Unde să fie, în automobile firește.

Iată, după Liviu Rebreanu, care a schimbat democraticul „Chevrolet“ deschis, pe o superbă limuzină cenușie — și pe autorul „Strianei“, conducând cu o superbă desinvoltură pe calea Victoriei, un „Renault“ (conducere interioară).

Mâine, poimâine, la concursul de autoturism, n'ar fi surprinzător să înconjure cel dintâi țara, vre'un firav poet, dar nu pe Pegas, ci pe un Alfa-Romeo de curse. Căci orice-ați spune, ne modernizăm....

ARIEL

CARACTERE ȘI ANECDOTE

CHAMFORT

Se făcea o chetă la Academia Franceză; lipsea un ludovic de aur; fu bănuit că n'a contribuit unul din membrii cunoscut prin avariția lui. El susținu că a dat; cel care făcea colecta zise: „Nu l-am văzut, cred“. D. de Fontenelle termină discuția spunând: „Eu am văzut; dar nu cred“.

●

Cineva își petrecea de trezieci de ani toate serile la doamna de...; își pierdu soția; se crezu că se va căsători cu cealaltă și fu încurajat. El refuză: „N'ași mai ști— spunea unde să-mi petrec serile“.

M... spunea: „Femeile n'au bun decât ce au mai bun“.

●

Un tânăr sensibil, era batjocorit de libertini care râdeau de sentimentalismul lui. El le răspunse cu naivitate: „E greșala mea că iubesc mai mult femeile pe care le iubesc decât pe cele pe care nu le iubesc“?

●

D. de Boguemont a cărui femeie era prea galantă, se culca odată pe lună în camera doamnei, pentru ca să previe bârfelile în cazul când ea ar fi rămas însărcinată. Apoi pleca spunând: „Mi-am făcut datoria, vie cine-o vrea“.

●

Doamna de B... neputând cu toată trecerea ei să facă nimic pentru D. de C... amantul său, om prea mediocru, l-a luat în căsătorie. Ca amant nu era din cei pe care să-i arăți. Ca soț arăți orice.

●

D. de Voncanson era obiectul principal al atențiilor unui prinț străin, cu toate că D. de Voltaire era acolo. Incurcat și rușinat că prințul nu se adresase deloc lui Voltaire, se apropie de el și-i spuse: „Prințul mi-a spus cutare lucru“ (un compliment foarte măgulitor pentru Voltaire). Acesta văzu că era o politețe a lui Voncanson și îi spuse : „Recunosc tot talentul dumitale în felul în care faci pe prinț să vorbească“.

●

M... îmi spunea: „Am renunțat la prietenia a doi oameni, unul fiindcă nu mi-a vorbit nici odată de el, altul pentru că nu mi-a vorbit nici odată de mine“.

●

Un glumeț văzând la Operă executându-se în balet faimosul Qu'il nourut, al lui Corneille, îl rugă pe Noverre să facă să se danseze Maximele lui La Rochefoucauld.

Doamna de Montmorin spunea fiului său : „Intri în lume, n'am decât un sfat să-ți dau : acela de a fi îndrăgostit de toate femeile“.

●

D. de Lanzun fu întrebat ce-ar răspunde soției sale (pe care n'a mai văzuse de zece ani) dacă ea i-ar scrie : „Am băgat de curând de seamă că sunt însărcinată“. El reflectă și răspunse : „I-ași scrie, sunt încâtat că aflu că cerul a binecuvântat însfârșit unirea noastră. Ingrijiți-vă sănătatea. Voi veni să vă fac curte astă seară“.

●

Se discuta la doamna de Luxembourg asupra acestui vers al lui Delille :

„Și-aceste două hârburi se consolau
[între ele“

Fură anunțați Bailli de Bretenil și doamna de La Reynière. „Versul e bun“ zise Mareșala.

●

Cineva citind o scrisoare proastă a lui Blanchard, asupra balonului, în Journal de Paris, spuse : „Cu un astfel de spirit trebue să te plictisești grozav în aer“.

●

Cineva spunea lui M..., academician : „Vă veți însura într'o zi“ El răspunse : „Am râs atâta de Academie și-am ajuns; mereu mi-e frică să nu se întâmple acelaș lucru și cu căsătoria“.

●

D. de R... citea într'o societate trei sau patru epigrame contra a tot atâtea persoane dintre care nici una nu mai trăia. Lumea se întoarse apoi spre D. de... ca pentru a-l întreba dacă nu avea și el ceva cu care să regaleze asistența : „Eu, spuse el cu naivitate, toată lumea mea trăește, așa că nu pot să vă spun nimic“.

●

L'Ecluse, cel care a fost în fruntea „Verietăților amuzante“ povestea că tânăr fiind și fără avere, ajunse la Luneville și obținu locul de dentist al regelui Stanislas, exact în ziua în care regele își pierdu ultimul dinte.

●

J. J. Rousseau fiind la reprezentarea piesei sale Devin du Village, un curtezan îl abordă și-i spuse cu politețe : „Domnule îmi permiteți să vă fac un compliment ?“. „Da domnule zise Rousseau dacă e bun“. Omul se duse. I se spuse lui Rousseau : „De ce ai dat un astfel de răspuns ?“ „Cunoașteți ceva mai rău zise el, decât un compliment rău făcut ?“

literara

o seama de cuvinte

Regele Ludovic Filip, în timpul unei călătorii în Normandia, oferi o ţigare primarului unui oraş, care îi făcuse o primire, într'un mod cu totul aparte de călduroasă.

— Ţigara asta, ah! sira, strigă primarul pătruns de recunoştinţă, această ţigare o voi fuma-o toată viaţa mea!

●

Intr'o zi, un curtezan spuse bufonului lui Filip II, regele Franţei:

— Dacă vei continua să mă iei în batjocură, te voi străpunge cu sabia.

Infricoşat, bufonul merse să se plângă regelui:

— Sire, se atentează la viaţa mea.

— N'ai nici o frică, spuse suveranul. Dacă cineva te va ucide, va fi executat de mine însumi cinci minute apoi.

—Oh! Sire, reluă bufonul, Majestatea voastră nu poate să facă acest lucru cinci minute înainte?

●

Emil Augier fu întrebat odată, dacă este mulţumit de un nou colaborator al său.

— Incântat, răspunse el: este o perlă. De câte ori sunt în lucru, îi cer avizul. El mi-l dă, eu fac tocmai contrariul şi succesul este sigur.

●

Sub regimul ultimului rege francez, un solicitator vine să găsească pe un înalt funcţionar, cunoscut în acea epocă prin lipsa sa de scrupule. Asigurându-se că sunt singuri, solicitatorul spuse acestuia cu un aer misterios:

— Domnule, suntem între noi. Iată 10.000 de franci şi nimeni nu va afla nimic.

La care înaltul funcţionar în chestie răspunse fără să se clintească:

— Ascultă-mă, domnule, dă-mi 25.000 de franci şi spune apoi la toată lumea.

●

Verhaeren era foarte econom. Călătorind în Olanda cu pictorul spaniol Regoyos, se însărcină să cumpere două bilete de tren, dar nu mai găsi decât unul.

— Ah! Dumnezeule! spuse el prietenului său. Am pierdut biletul tău.

●

Intr'o zi un scriitor mediocru spuse lui Balzac:

— Am mândria să pot spune, că sunt fiul operelor mele!

— Bravo! Atunci, te rog să transmiţi tatălui d-tale toate felicitările mele, răspunse Balzac. L-ai scăpat de o gravă responsabilitate.

bazar

ROCHIILE SCURTE ŞI TEATRUL

Cine ar fi putut să creadă că rochiile scurte, pe care le impune actuala modă, ar putea să aibă o stricătoare repercusiune asupra audiţiei în sălile de spectacol.

Totuşi, acest lucru a fost constatat de curând de către inginerii însărcinaţi să amelioreze acustica teatrului „Albert-Hall“ din Londra.

S'a observat că în ultimii ani, acustica acestui teatru slăbise într'un mod foare simţitor. S'a căutat deci să se afle cauzele acestui fenomen, şi explicaţia a fost găsită în cele ce urmează.

In timpul când femeile purtau vestminte lungi şi ample, sunetele erau „absorbite“ de către această abundenţă de stofe. Contrariu, simplificându-se îmbrăcămintea femenină, nici un obstacol nu s'a mai opus dezagreabilelor inconveniente ale ecoului.

Atunci administraţia „Albert-Hall“-ului s'a gândit să înlocuiască ceeace lipsea spectatoarelor: s'au acoperit pereţii sălei cu nişte pânze de o ţesătură specială. Graţie acestei operaţii, sonoritatea, fără ecou, a putut să fie restabilită în parte.

CATE LIMBI DIFERITE SUNT PE SUPRAFAŢA GLOBULUI?

Doctorul Schurrer, un savant american, s'a ocupat mulţi ani cu această chestiune. După studii laborioase şi o minuţioasă complicaţiune, a parvenit să stabilească totalul limbilor şi idiomelor vorbite pe suprafaţa pământului, în număr de 2.976.

In acest ansamblu, doctorul Schurrer a numărat 860 de limbi distincte, adică de origină proprie. Din aceste 860 de limbi distincte, 48 sunt vorbite în Europa, 153 în Asia, 424 în Africa şi 117 în Oceania.

CAŢI METRI DE FIR NECESITA REŢEAUA TELEFONICA IN JURUL LUMII?

Telefonul, devenit o necesitate absolută pentru comerţ, industrie şi finanţe' este natural ca desvoltarea lui să crească în fiecare an.

La sfârşitul anului 1927 s'a stabilit că pe glob era o reţea de 161 miliarde de metri de fir telefonic, aerian sau subteran. America de Nord — şi iată o nouă probă a formidabilei sale activităţi sociale — deţine şi aci partea leului. Intr'adevăr, în Statele-Unte, lungimea reţelei telefonice este de 109.412.000.000 metri.

caricatura zilei

GRIJA

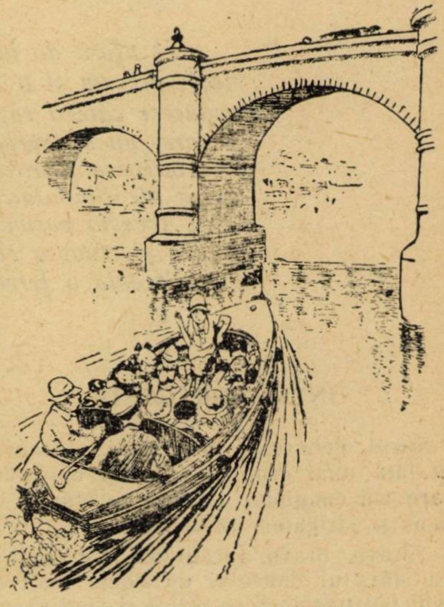

CONDUCATOAREA ŞCOLEI. — Băgaţi de seamă, copii, aplecaţi capul.

(London Opinion)

MOMENTUL OPORTUN

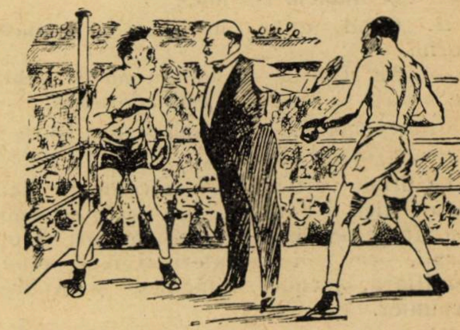

ARBITRUL. — Dacă-i mai dai încă o lovitură în stomac, opresc lupta!

BOXEURUL.— Ah! Unde, dă Dumnezeu...

(London Opinion)

NOROC...

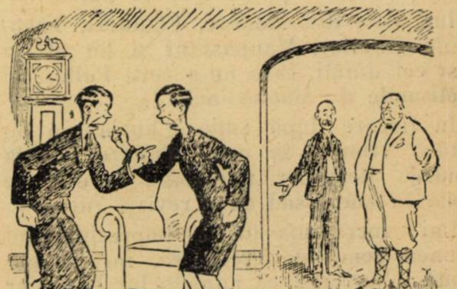

TATAL. — Strengarii mei, îmi dau mare satisfacţie!

PRIETENUL. — Da? Adevărat? Cum asta?

TATAL. — Pentru că nu am trei...

(London Opinion)

cărţi redate în extrase

MEMORIILE ISADOREI DUNCAN

In afară de iubire pentru arta ei, Isadora Duncan a avut o mare patimă pentru viaţă, precum şi o curiozitate nestatornică. Memoriile sale (dintre cari, dăm mai jos în traducere câteva capitole cari conţin puncte de reper ale vieţei şi carierei marei dansatoare) au savoarea lucrurilor trăite cu intensitate înainte de a fi scrise precum şi caracteristica marilor existenţe: au strâns laolaltă, ca într'un colier, personalităţile de marcă ale timpului.

Această patimă de viaţă i-a fost întoarsă cu cele mai crude realităţi. Se cunoaşte tragica şi ciudata ei moarte. De-asemenea, fără posibilitate de ajutor, Isadora Duncan a privit dela o fereastră pe proprii săi copii, înecându-se în Sena.

INTAIA DRAGOSTE

Seara debutului meu veni. Dansai în faţa unui grup amabil şi entuziast, care mă emoţiona. Deabea se sfârşia un dans şi strigătele izbucniau:

„Bravo, bravo. Incântător. Ce copil;". La sfârşitul dansului un domn înalt cu ochi pătrunzători, se ridică şi veni să mă îmbrăţişeze:

— „Cun te cheamă, buna mea prietenă?

— „Isadora"

— „Şi numele cel mic?"

— „Când eram mică, mi se spunea dorita.

— „Ah, Dorita, sărutându-mă pe ochi, pe obraji şi pe gură, eşti adorabilă.

Cineva mă luă de mână şi îmi spuse:

— „E marele Sardou".

La drept vorbind tot ce conta în viaţa artistică a Parisului era acolo şi când mă dusei acasă, acoperită de flori şi omagii, cei trei cavaleri ai mei erau Noufflard, Jacques Bangnies şi André Beaunier.

Dintre aceşti trei tineri cel care trebuia să devină cel mai bun prieten al meu era micul şi palidul André Beaunier. Invăţasem tocmai să citesc şi să scriu franţuzeşte curgător şi André Beaunier îmi făcea lecturu în atelier după amiazi şi seri întregi. Era în vocea lui o cadenţă délicios de dulce.

Imi citia din Molière, Flaubert, Theophile Gautier, Maupassant şi tot el a fost cel dintâi, care mi-a cetit Pelleas şi **Mélisande** de Maeterlinck.

In fiecare după amiază auziam o lovitură timidă în uşa atelierului. Era André Beaunier, totdeauna cu o carte nouă în mână sau cu o revistă rară.

Imi încredinţa toate impresiile, îmi spunea genul de literatură, care îl pasiona; eu cred că numele lui Beaunier va rămâne peste veacuri ca al unuia dintre scriitorii cei mai distinşi ai timpului său.

De două ori l-am văzut pe André Beaunier cuprins de o emoţie profundă. Prima oară a fost la moartea lui Oscar Wilde. Veni să mă vadă, palid tremurând într'o stare de prăbuşire interioară. Auzisem vorbindu-se vag despre Wilde, dar nu ştiam prea mare lucru. André îmi povesti o parte din viaţa ciudată a irlandezului. Când îl întrebai pentruce Oscar Wilde, fusese închis, el roşi până la rădăcina părului şi nu îmi răspunse.

De fapt nu ştiam nimic despre viaţa personală a lui André Beaunier. Venia deobiceiu între 5 şi 6, îmi citia sau ne plimbam împreună. Intr'o zi ne aşezarăm la un colţ din Bois de Mendou, unde se întretăiau patru drumuri. El numia drumul din dreapta **noroc**, pe cel din stânga **pace**, pe cel din faţă imortalitate. „Şi cel, pe care suntem noi? îl întrebai eu. — „Dragoste", îmi spuse André cu voce scăzută

— „Atunci vreau să rămân aici!" — „Nu, nu se poate", şi plecă înaintea mea cu paşi repezi.

Această prietenie ciudată şi pătimaşe, ţinuse mai bine de un an, când eu voiam — cu toată nevinovăţia inimii mele — să-i dau o altă expresie.

Intr'o seară o trimesei pe Mama la operă, ca să rămân singură. Cumpărasem o sticlă de şampanie de cu ziuă. Pregătisem masa cu flori şi două pahare. Imi pusei o tunică transparentă, părul îl legasem cu flori şi îl aşteptam pe André, cu sentimentele unei noui Thais. Veni, păru foarte mirat, grozav de încurcat şi deodată mă părăsi. Eram singură cu florile mele, cu gândul meu trist şi am plâns încet şi greu.

Dacă ţineţi seama că nu aveam decât optsprezece ani şi că eram excepţional de frumoasă atunci, e greu de găsit un înţeles întâmplării ăsteia. Mândria mea rănită mă îndreptă către alt admirator al meu. Era blond, înalt şi frumos şi deşi îndrăzneţ se arăta timid cu mine. Intr'o seară, după dineu, m'a dus într'o cameră de hotel. Tremuram şi eram fericită. Aveam însfârşit să aflu ce este dragostea. Eram în braţele lui, sub un potop de mângâieri, cu inima bătând, cu fiecare nerv inundat de plăcere, cu toată fiinţa mea, înotând într'o bucurie de extaz.

„Mă deştept însfârşit la viaţă îmi spuneam, când deodată el se ridică în picioare şi pe urmă căzând în genunchi, într'o emoţie de nedescris, îmi strigă:

— Oh; de ce nu mi-ai spus? Ce crimă, eram gata să fac.Nu, nu trebue să rămâi curată. Imbracă-te, îmbracă-te".

Rămâneam iar singură cu singurătatea şi tristeţea dragostei încă neînplinite.

ORGOLIU

Zadarnic dansul meu era cunoscut şi admirat de o elită numeroasă, situaţia mea bănească era rea. Suferiam de frig şi ne chinuiam zile întregi la gândul chiriei neplătite. Totuşi în mijlocul acestor lipsuri îmi amintesc că stăteam ceasuri întregi, singură în atelierul meu îngheţat, aşteptând inspiraţia unei mişcări noui. Intr'o zi, într'un astfel de ceas un domn cu faţa plină, guler de blană şi inel cu diamant veni să mă vadă:

— „Viu dela Berlin. Am auzit că dansaţi cu picioarele goale (ţiu minte că vorba asta m'a necăjit grozav) şi vreau să vă angajez pentru cel mai mare music-hall.

Işi freca mâinile şi strălucia ca de o enormă fericire. L-am surprins probabil răspunzându-i:

— „Mulţumesc, dar n'aşi consimţi niciodată, să-mi prezint arta mea pe o scenă de music-hall".

— „Dar nu înţelegeţi, răcni el. Vă ofer cinci sute de mărci pe seară. Vi se va face o prezentare magnifică. Prima dansatoare cu picioaodele goale **Die erste Barfuss Tänzerin, Kolossal, Kolossal. Das wird so ein Erfolgein.** Primiţi **desigur?**

— „Desigur, desigur că nu, ţipai la rândul meu. Nu arta mea nu este de music-hall. Am să plec odată la Berlin, dar nădăjduesc să dansez acompaniată de orhestra filarmonică, într'un templu al muzicii, nu într'un music-hall cu acrobaţi şi animale savante. Ce oroare! Doamne. Nu, cu niciun preţ".

Impresarul neamţ, văzând interiorul nostru şi hainele noastre vechi, nu voia să-şi creadă urechilor. Reveni câteva zile în şir, îmi oferi o mie de mărci, se mânie, îmi spuse **Dummes Mädel,** până când mă sili să-i strig, că eu venisem în Europa, pentru ca să aduc o renaştere a religiei prin dans, pentru ca să descoper frumuseţea şi sfinţenia trupului omenesc, prin expresie şi mişcare, nu pentru ca să distrez burghezi gravi, în timpul digestiei.

— „Desigur, îi spusei cu energie, refuz o mie de mărci azi refuz zece mii, o sută de mii. Caut un lucru, pe care d-ta nu-l înţelegi. Am să dansez cândva la Berlin, pentru concetăţenii lui Goethe şi ai lui Wagner, dar într'un teatru demn dă ei şi cu siguranţă pentru mai mult de o mie de mărci".

Profeţia mea s'a realizat şi acelaş impresar avu gestul delicat, de a-mi aduce trei ani mai târziu, flori în loja mea dela operă. unde orhestra filarmonică a cântat pentru mine şi unde am avut 25.000 de mărci. Işi mărturisi greşeala: **Sie haten recht Gnädiges Fraulein, Kuss die Hand**".

INTAIA PASIUNE

In seara aceea — la opera din Budapesta — era în sală, strigând „Bravo" cu toţi ceilalţi un tânăr ungur, care avea să transforme casta nimfă din mine, într'o bacantă deslănţuită. Totul conspira la această metamorfoză, primăvara, dulceaţa nopţilor cu lună şi — eşind dela teatru, — parfumul greu al liliacului. Entuziasmul publicului, supeurile mele în tovărăşia unor tineri sensuali şi lipsiţi de griji, muzica ţiganilor, gulaşul unguresc cu paprikaş, vinurile grele, totul mă făcea să văd în trupul meu altceva de cât un instrument, destinat să exprime armonia sfântă a muzicii. Sânii mei, care, până atunci deabea erau înfloriţi, se desemnau albi şi mirarea, pe care o simţiam mă fericea şi mă întrista în acelaş timp. Şoldurile, care îmi dădeau înainte o înfăţişare de băiat adolescent, se rotunjiră şi în toată fiinţa mea simţeam o imensă impresie de aşteptare, o strigare ce urca din mine, şi al cărui înţeles îmi era limpede: nu mai puteam să dorm noapea, mă agitam, mă întorceam, fierbinte şi dureroasă. Intr'o după amiază, într'o reuniune de amici, văzui deasupra unui pahar cu tokai doi ochi mari negri, cari străluceau şi îşi strecurau flacăra în mine, atât de încărcaţi cu arzătoare adoraţie şi pasiune, încât tot înţelesul primăverii aceleia se găsia în ei. Bărbatul era înalt, de o statură magnifică, avea părul buclat, negru cu admirabile reflexe roşietice. Când surâdea între buzele lui roşii şi sensuale, lucea o dantură solidă şi albă. Dela întâia privire, eram goi, unul în braţele celuilalt, şi nicio putere pământească, nu ne-ar fi putut opri.

Era actor. Ne duserăm, seara, mama mea cu mine, să-l văd jucând în Romea. Era excelent şi mai târziu avea să devină cel mai mare artist al Ungariei.

Interpretarea pasiunei lui Romeo mă cucerise. După spectacol mă dusei să-l văd în camera lui. Toată trupa mă privea cu surâsuri curioase. Ne-a însoţit până acasă, unde suparăm împreună. După ce mama adormise am revenit să-l văd pe Romeo în salonul apartamentului nostru. Imi spuse că în seara aceea jucase pentru mine. Mi-a recitat pasagii întregi, îngenunchiat înainte-mi şi emoţionat.

Intr'altă seară, după teatru, ne-am întâlnit iar în salon.

La început Romeo era fericit numai recitându-mi, vorbindu-mi despre artă, despre teatru, eu eram faricită să-l ascult. Dar am observat că este din ce în ce mai tulburat uneori zguduit. Işi strângea pumnii, părea bolnav şi atunci faţa lui frumoasă se congestiona, ochii i se umflau. Mă simeam şi eu tulburată, capul'mi se învârtia şi un dor de neînfrânt de a-l îmbrăţişa creştea în mine, până ce într'o seară pierzându-şi orice stăpânire mă ridică în braţe şi mă apropie de canapea.

Dimineaţa, în zori, amândoi părăsirăm hotelul şi luând în stradă o trăsură cu doi cai, plecarăm la ţară, câţiva kilometri depărtare de oraş. Ne oprirăm la coliba unui ţăran, unde femeea lui ne dădu o cameră largă cu un pat bătrânesc. Am rămas acolo toată ziua, Romeo linîştindu-mi adesea strigătele şi uscându-mi lacrimile. Seara la reprezentaţie eram zdrobită. Totuşi când îl văzui pe Romeo în salonul nostru, era într'o astfel de bucurie, încât mă simţii răsplătită de toate suferinţele şi nu mai avui decât o dorinţă: să-l îmbrăţişez. Mai ales când îmi spuse cu un glas tandru, că durerea mea are să înceteze şi că voi cunoaşte însfârşit Raiul pământean.

Frofeţie, care se realiză.

UN MARE PRIETEN: STANISLAVSKI

Cu cât baletul mă umpluse de oroare, cu atât teatrul Stanislawski m'a făcut să vibrez de entuziasm. Mă duceam în fiece seară, când nu dansam eu însumi şi eram primită cu cea mai mare afecţie de toată trupă.

Stanislawski venia adesea să mă vadă şi credea că ar putea să transforme dansurile mele într'o şcoală coreografică pentru teatrul său. Dar i-am spus că asta nu se poate face, decât începând cu copii mici.

Cum Stanislawski era extrem de ocupat toată ziua la teatru pentru repetiţii, avea adesea obiceiul de a veni să mă vadă după spectacol. In cartea lui a spus vorbind despre aceste întâlniri: „Bănuesc că am obosit-o adesea pe Duncan cu întrebările mele: Nu, nu mă obosia. Simţiam un entuziasm nestăpânit.

Aerul viu al acestui timp de zăpadă, hrana rusească şi mai ales icrele vindecaseră complet slăbiciunea lăsată de iubirile mele spirituale de mai înainte. Şi acum toată fiinţa mea aştepta un bărbat puternic. Văzui în Stanislawski bărbatul căutat.

Intr'o seară, îl priviam cu înfăţişarea lui fină, umerii largi, părul negru, argintat puţin pe tâmple; şi ceva se răzvrătia în mine la gândul că aşi trebui să joc totdeauna acest rol de Egerie. Cum era gata să plece, pusei mâinile pe umerii lui, le încolăci în jurul gâtului său puternic, pe urmă aplecându-mi capul îl sărutai pe gură. El la rândul lui mă sărută tandru. Dar avea un aer de mirare extremă, ca şi cum ar fi fost cel din urmă lucru, pe care l-ar fi aşteptat.

Iar când încercai să-l apropiu mai mult de mine, se scutură şi privindu-mă consternat îmi strigă: „Dar copilul, ce vom face cu copilul?"

— „Care copil? întrebai eu. — „Copilul nostru desigur, ce vom face cu el? Vezi, continuă Stanislawski grav, nu aşi voi ca un copil al meu să fie crescut în afară de îndrumarea mea şi lucrul ăsta ar fi foarte greu în casa mea". Simţul meu pentru ridicol nu putu să reziste extraordinarei seriozităţi, pe care o punea în cuvintele lui şi izbucnii în râs. El mă privi neînţelegând nimic, mă părăsi şi fugi dealungul culoarului hotelului. Râd încă uneori noaptea de întâmplarea asta. Şi totuşi în ciuda râsului meu eram exasperată şi necăjită. Inţelegeam însfârşit de ce oameni într'adevăr rafinaţi, pot, după anumite convorbiri cu femei intelectuale să-şi ia pălăria şi să se ducă în locuri de reputaţie îndoelnică. M'am bătut atunci toată noaptea. Dimineaţa, o baie rusească mă împrospătă, aburul fierbinte şi duşul rece îi redară sistemului meu nervos calmul lui.

Şi totuşi — stranie contrazicere — tinerii bărbaţi, pe care îi întâlneam în loja mea şi care ar fi dat orice, ca să obţină favoarea mea mă plictiseau într'atât, încât cum deschideau gura îmi îngheţau simţurile până la rădăcina oricărei dorinţi. Imi închipui că eram o cerebrală.

Câţiva ani mai târziu îi povesteam întâmplarea cu Stanislawski soţiei sale, care fu cuprinsă de o veselie nebună şi strigă: „Dar asta nu mă uimeşte. El priveşte viaţa cu atâta seriozitate.

Oricare ar fi fost tactica mea, nu căpătam dela el altceva decât un rar sărut, iar pentru rest mă loviam de o rezistenţă îndemânatecă, dela care nu aveam nimic de sperat. Stanislawski nu mai venia după spectacol la mine. Totuşi într'o zi îmi făcu o mare bucurie: mă luă într'o sanie deschisă până la un restaurant de ţară, unde mâncarăm într'un cabinet particular. Am băut votka şi şampanie, am vorbit despre artă, dar am fost definitiv convinsă, că ar fi trebuit să fiu Circe în persoană, pentru ca să înving fortăreaţa virtuţii lui Stanislawski.

Auzisem adesea vorbindu-se despre primejdiile grozave, pe care fetele tinere şi frumoase le înfruntă intrând în cariera teatrală. Dar pentru mine lucrurile erau cu totul altfel şi suferiam din cauza excesului de respect şi admiraţie, pe care îl inspiram tuturor.

GORDON CRAIG

Intr'o seară — în 1905 — dansam la Berlin. Deobiceiu nu dau atenţie publicului când dansez: îmi face impresia unei divinităţi puternice, care reprezintă umanitatea. In seara aceea totuşi remarcasem pe unul din spectatorii primului rang de fotolii. Nu îl privisem, nu îl văzusem, dar aveam conştiinţa prezenţei lui, şi când reprezentaţia fu terminată, un bărbat extrem de frumos, intră în loja mea. Era mânios.

— „Sunteţi minunată, doamnă, sunteţi extraordinară. Dar de ce mi-aţi furat ideile mele? De ce mi-aţi luat decorurile?

— Ce spuneţi, domnule? Aceste perdele albastre sunt ale mele. Eu le-am inventat, când aveam cinci ani şi n'am încetat de atunci să dansez înaintea lor.

— Nu, sunt decorurile mele, ideile mele. D-tră sunteţi fiinţa, pe care o visam pentru ele. Sunteţi realizarea vie a visurilor mele.

— Dar cine sunteţi d-tră?

Atunci străinul rosti aceste cuvinte extraordinare:

— Sunt fiul Ellenei Terry.

Ellen Terry, idealul meu de femee! Ellen Terry!

— Veniţi, domnule, acasă cu noi, spuse mama. De vreme ce arta Isadorei vă interesează atât, — trebue numai decât să supaţi cu noi.

Şi Craig veni la noi. Era într'o agitaţie extremă. Voia să-mi explice ideile lui, planurile lui de artă și mă interesa grozav. Mama, obosită, se duse să se culce. Rămaserăm singuri.

Craig continua să vorbească despre arta teatrului. Işi sublinia cuvintele cu gesturi. Adesea în mijlocul monologului striga : „Dar la dracu, ce faci d-ta, artistă mare, trăind în mijlocul familiei E absurd. Eu sunt omul, care te-a văzut care te-a inventat. D-ta aparții regisoratului meu“.

Craig era înalt și suplu, cu un chip amintindu-l pe al mamei sale, dar cu trăsături și mai fine. In ciuda taliei lui, era ceva femenin în el, mai ales în desemnul gurii lui cu buze subțiri și delicate. Buclele blonde, pe care le văzusem în portretele lui din copilărie erau mai închise. Ochii săi de miop scânteiau în dosul sticlelor. Numai mânile lui cu degete lungi și vârfurile pătrate îi indicau forța. Spunea râzând că are mâini de asasin „pentru ca să te gâtuesc, copila mea“.

Hipnotizată îl lăsai să-mi arunce un mantou pe mica mea tunică albă. Mă luă de mână și coborârăm grăbiți. El chemă un taximetru și spuse în cea mai bună nemțească a sa : **„Meine Frau und ich, wir wollen nach Potsdam gehen“.**

Ajunserăm în zori. Ne oprirăm la un mic hotel, care tocmai își deschidea porțile și luarăm cafeaua. Pe urmă, fiindcă soarele era sus pe cer, ne-am întors la Berlin. Ajunși înapoi la 9 dimineața, nepuiând să ne întoarcem la mama, ne-am urcat la o prietenă a mea Elisie de Brugaire. Elisle de Brugaire era țigancă. Ne primi cu simpatie, ne servi prânzul, îm dădu camera ei și mă lăsă să dorm până seara.

Pe urmă Craig mă duse în atelierul lui. Era acolo o planșă de lemn imensă, neagră și acoperită cu foi de trandafiri artificali. El era în fața mea în picioare, în explozia tinereții, frumuseții și geniului său. O flacăre de dragoste arse între noi și mă aruncai în brațele lui cu ardoarea magnetică a unui temperament adormit de doi ani și care aștepta să izbucnească. Pasiunea lui o egala pe a mea. Găsisem în el carnea cărnii mele sângele sângelui meu.

Nu știu cum își amintesc celelalte femei de amanții lor. Imi închipui că este corect să te oprești la cap, la umeri, al mâini etc... pe urma să-i descrii costumul, dar în ce mă privește îl revăd totdeauna așa cum mi-a apărut în această întâie noapte, când trupul lui alb, flexibil și luminos ieși din chrysalida vestmintelor lui și străluci ochilor mei uimiți în toată splendoarea lui.

Astfel trebue că a fost Endymion când ochii limpezi ai Dianei îi zăriră pentru întâia oară silueta sveltă și albă; astfel Hyacint și Narcis, strălucitorul și un înger de Blake decât cu un tânăr muritor. Ochii mei abia fuseseră încântați de frumusețea lui și am fost atrasă către el înlănțuită, învinsă. Ca două flacări ce se întâlnesc am ars amâdoi în acelaş foc. Găsisem însfâşit egalul meu, dragostea mea, nu mai eram două ființe ci una singură, eram acea unică ființă despre care Platon vorbeşte în Fedru, două jumătăți ale aceluiaş suflet. Unirea noastră nu era aceea a doi amanți, ci întâlnirea a două suflete surori. Ușorul înveliş al cărnii era într'atât de spiritualizat de extaz, încât pasiunea terestră devine o îmbrățișare cerească de flacări albe și pure.

Sunt bucurii atât de complete, atât de perfecte încât ar trebui să nu le mai supraviețuiești. O, dece inima mea îmbrățișată nu a sburat în noaptea aceea, ca îngerul lui Blake, prin nori către o altă sferă ?

In atelierul lui Craig nu era divan ; nu era nici de mâncare. Petrecurăm noaptea întinși pe planșă. El nu avea un ban, iar eu nu îndrăzneam să mă duc acasă să iau. Am dormit acolo două săptămâni. Mâncam împreună lucrurile, pe care în taină Craig le aducea seara.

Biata mama mea făcea în acest timp anticameră la ambasdă și poliție povestind că un seducător i-a furat fiica, iar impresarul meu înebunia de grijă. O notă apăru în jurnale anunțând că miss Isadora Duncn suferă de o maladie a gâtului.

ISADORA DUNCAN, MAMĂ

Cu alternative de speranță și desnădejde mă gândiam uneori la neliniștea tinereții mele, la pribegiile mele prin țări depărtate, la descoperirile mele de artă și toate astea nu erau decât un prolog străvechiu, pierdut în ceață, sfârșit în așteptarea copilului — singură capod'operă la îndemâna unei biete țărance. Era visul culminant al tuturor ambițiilor mele.

De ce draga mea mamă nu era cu mine ? Pentrucă în numele unei absurde prejudecăți nu-mi ierta, că nu mă căsătorisem. Dar ea cunoscuse căsnicia, ea știa că este imposibilă și divorțase. Pentru ce voia să intru și eu în această capcană, în care ea însăși fusese atât de crud rănită. Mă împotriveam cu toate forțele inteligente ale ființei mele căsătoriei. Socotiam și socotesc măritișul drept o instituție umilioare, care duce pe artist la scandaluri publice și divorț.

Imi așteptam dar copilul singură, departe de mama. Din ce în ce mai mult frumosul meu corp se deforma înaintea ochilor mei mirați. Sânii mei mici și tari cădeau. Picioarele agile erau din ce în ce mai lente, șoldurile mă dureau. Unde erau formele mele tinerești și grațioase de naiadă. Unde erau ambițiile mele ? Uneori mă simțiam nenorocită și înfrântă. Lupta cu viața era inegală ; dar când mă gândiam la copilul ce avea să se nască toată tristețea mi se risipia.

Ceasuri crude de așteptare în noapte. Rămâi culcată pe partea stângă. Inima ți se înăbuşe. Te întorci pe partea dreaptă nic o ușurare. Te întinzi pe spate. Ești într'una victima copilului, curagiosul Perseu. Semăna mai mult cu care se sbate. Incerci cu amândouă mâinile să-l pui la locul lui. Şi nopțile par nesfârșite. Vai, cât de greu plătim gloria de a fi mame.

Uneori mă gândiam la dansul meu şi un regret viu pentru arta mea pierdută mă cuprindea. Dar atunci simțiam în mine trei lovituri de picioruș și ființa mică se întorcea. Surâdeam gândindu-mă : „La urma urmelor, ce este viața dacă nu o palidă imagine a bucuriei și a miracolului vieții ?“.

Insfârșit am născut. Dar ce copil ! Era minunat și frumos ca o dragoste, cu ochii albaștrii și lungi fire de păr brun. Miracol între miracole, gura lui mică îmi căuta sânul, îl mușca cu gingiile lui fără dinți, sugea și bea laptele mamei lui.

O femei, dece să încercați să deveniți advocate, pictorițe, sculptorițe, când acest miracol există ? Cunoșteam acum aceasă iubire atot puternică, ce depășește iubirea pentru bărbat. Eram culcată, palidă, sfâșiată și fără puteri, dar micul meu sugea și striga. Viață, viață, viață. Unde era arta ? Arta mea ? Toate artele ? Ce îmi păsa mie de artă ? Simțiam că sunt o zeiță, superioară tuturor artiștilor.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 27
1 Iulie 1928
|5 Lei|

SIBIU

CHIRURGUL

Ctitorii

PROF. DR. THOMA IONESCU

Acum doi ani, în ziua de Florii, a fost scutit de suferințele unei boli chinuitoare, un gigant al culturii românești; peste două zile, în majestuosul hall al Facultății de Medicină, în jurul catafalcului său, veniră miniștrii și foști miniștrii, reprezentând toate partidele politice din România, veniră cele mai strălucite figuri ale intelectualității noastre să-i proslăvească memoria. In spatele tineretului mișcat de atâta slavă, prin colțuri, lăcrimau cei mai distinși profesori ai noștri, ca niște copii lipsiți de tatăl lor. Iar peste câteva zile, toate revistele medicale închinau Prof. Thoma Ionescu, articole pline de cele mai frumoase elogii. Societățile savante, din toată lumea, au preamărit, prin cele mai ilustre graiuri, meritele marelui savant și marelui român.

Intr'adevăr, Prof. Thoma Ionescu într'o rodnică activitate științifică și politică a produs o operă uriașă. Ea se împarte în două părți: lucrările făcute în timpul când a aparținut Universității din Paris, adică până în 1895, și deatunci încoace, cât timp a dominat cu strălucire Medicina românească. E suficient să menționăm că marele Waldeyer, când i s'a prezintat la Berlin, mirat văzându-l așa tânăr, întâi nu a voit să creadă că el este faimosul Ionescu, care lucrase atât de mult și ale căruia opere, el le admira de multă vreme; sau să amintim că opera lui Thoma Ionescu e cuprinsă în vre-o 700 de lucrări și publicațiuni, în diverse reviste și societăți românești și străine.

Puterea sa de muncă, încă din tinerețe, o mai dovedește faptul că, la Paris, a urmat Medicina și Dreptul, în acelaș timp: a dat concursul de externat odată cu examenul de licență în drept și la ambele examene a fost printre primii.

Ca intern laureat al spitalelor din Paris, a obținut premiul Laborie, la Academia de Medicină, care a considerat lucrarea sa despre herniile interne retroperitoneale, drept o lucrare care a contribuit la progresul chirurgiei. Devenea astfel și laureat al Academiei.

In 1891, în urma unui strălucit concurs, a fost numit primul, ca prosector definitiv, la Facultatea de Medicină, din Paris; acolo, aceasta este cea mai înaltă situație, afară de cea de profesor; în acest post, care conduce la agregație și la locul de chirurg al spitalelor, în afară de Panas (1862), nu a putut ajunge nici nu străin, decât Thoma Ionescu (1892).

Doctor în Medicină, în acelaș an, s'a prezintat la concursul de agregație pentru Anatomie și a fost primul din 15 candidați. Ministerul Instrucțiunii Publice, din Paris, îl trimise să studieze și să raporteze asupra modului cum se face învățământul anatomic în Germania și în Austria.

In 1894, împreună cu Profesorul Poirier, Prof. Charpy, Prof. Nicolas și agregatul Prenant, a colaborat la cel mai mare tratat de Anatomie, care a apărut în Franța. Acest fapt ilustrează cât preț puneau francezii pe valoarea științifică a tânărului prosector, care cu 5 ani mai înainte, fusese naturalizat francez.

In 1895, invitat de profesorii din București, a venit aici și a luat direcția Institutul de Anatomie topografică și de chirurgie experimentală, create anume pentru dânsul, precum și direcțiunea clinicii chirurgicale dela Colțea. Incă din 1896, pentru a pune în valoare lucrările românești, a înființat, la Paris, o revistă „Archives des Sciences Médicales", împreună cu profesorii Babeș și Kalinderu, cu colaboratori din toate țările, iar în București, a înființat Revista de chirurgie.

Membru al Academiei de Medicină din Paris, membru al Soc. de Chirurgie, al Asociației de Urologie din Franța și numeroase alte țări, a făcut un lung șir de comunicări savante, în diverse capitale: în 1897, la Moscova, între altele, a vorbit despre rezecția simpaticului, în gușa exoftalmică și în epilepsie; în 1898, la Marsilia, a vorbit despre castrația abdominală totală pentru leziuni septice uteroanexiale; în 1900, la Paris, a făcut 5 comunicări asupra simpaticului; în 1902, la Roma, a raportat despre cancerul uterin; în acelaș an, la Paris, a fost solicitat de prof. Pozzi să facă înaintea membrilor congresului de chirurgie de acolo, operația sa de castrație abdominală totală; în 1903, la Lisabona, a raportat asupra simpaticului cervical; în 1905, la Bruxelles, a fost desemnat ca raportor asupra tratamentului afecțiunilor necanceroase ale stomacului; în 1908, tot la Bruxelles, a vorbit despre rachianestezie, despre cancerul sânului și al uterului; în 1909, la Paris, a vorbit despre metoda sa de rachianestezie; de-acolo, a plecat în Anglia și în America, pentru a demonstra afirmațiunile sale

A operat la Londra, în serviciul lui Mc. Gavin, cu rezultate excelente. In America, a făcut 11 operațiuni în New-York, 5 în Filadelfia, 4 în Chicago, 3 la Rochester. Frații Mayo, iluștrii chirurgi americani, au rămas entuziasmați de neînchipuita abilitate chirurgicală a marelui nostru operator și i-au arătat deatunci, cea mai călduroasă prietenie.

In urma acestor isbânzi strălucite, cele mai mari reviste medicale, din Paris, Londra și Berlin, s'au grăbit să-i publice articole despre rachianestezie.

A fost invitat și la Berlin, de prof. Sonnenburg pentru a vorbi în franțuzește despre anestezie și să facă experiențe, în diverse spitale, în serviciile lui Sonnenburg, Israel și Bier. In toate aceste săli de operație, unde în fiecare an, sute de chirurgi, din toată lumea, solicită cinstea de a asista la operații, Thoma Ionescu era invitat, pentru ca dânsul să arate, să instruiască. Celebrul Bier, care mai înainte nu fusese de părerea lui Thoma Ionescu, a făcut amendă onorabilă zicând: „când m'am pronunțat contra acestei metode, nu o cunoșteam; acum recunosc că am greșit".

In țară, la Societatea de Chirurgie, pe care el o înființase și unde a raportat toate lucrările sale, prezida cu o inteligență extraordinară, înțelegea pe fiecare din comunicatori, îl completa și-l încuraja. Plimba peste băncile amfiteatrului dela Colțea, unde stau străluciții lui elevi, toți chirurgi cu renume mondial, o privire caldă de prieten iubitor, iar când discuțiile dintre elevi deveneau aprinse, cu o logică fără pereche, cu o îndemânare fără seamăn demonstra fiecăruia partea de merit sau de lipsă; toți se potoleau înțelegându-se și iubindu-se.

In spital, elevii săi aveau toată voia să-și pună în evidență însușirile lor minunate, cu o condiție foarte grea: să știe perfect anatomia și să fie deștepți, căci disprețuia, ca nimeni altul, stângăcia și lipsa de inteligență.

In preajma războiului s'a manifestat ca un mare patriot: „Când toate popoarele lumii civilizate, mari și mici, își jertfesc bunurile lor cele mai scumpe întru apărarea dreptului și aspirațiunilor lor naționale, neamul românesc nu poate lăsa să treacă acest moment unic pentru înfăptuirea idealului său", sau „servindu-se neamul, vom servi în acelaș timp și umanitatea, contribuind la curmarea cumplitului măcel ce dezonorează veacul nostru".

Intr'o scrisoare către săteni, publicată în 1916, spunea: „să mergem cu toții să ne împlinim datoria și la întoarcerea victorioasă, veți avea și pământ și dreptur politice egale cu noi".

....„Săteni, preoți și învățători, uniți-vă gândul, aprindeți-vă inimile la focul sacru al patriei celei mari, al României Mari și gândiți-vă că dela voi depinde

THOMA IONESCU ŞI STRAINATATEA

Prof. Jean Louis Faure :

„Venia la toate congresele noastre, şi-l vedeam apărând la tribuna Academiei de Medicină sau al Soc. de Chirurgie mai adesea chiar decât mulţi dintre noi“.

...„avea toate însuşirile unui chirurg de rasă. Ii plăceau operaţiile grele ale marei chirurgii viscerale. Nici o operaţie nu-l făcea să dea înapoi, fiindcă soliditatea cunoştinţelor sale anatomice îi dădeau conştiinţa dreptului ce-l avea pentru a le executa. Chirurgia simpaticului nu mai avea taine pentru dânsul“.

...„Noi, toţi chirurgii trebue să salutăm pe acest om care a înălţat la o asemenea treaptă cultul artei dificile, căreia ni-am consacrat viaţa“. „Ionescu a ţinut deci un loc eminent printre chirurgii generaţiei noastre. Cu elevii săi a ilustrat acea mare şcoală de chirurgie română ce reprezintă în mod glorios acea chirurgie latină — aşi zice chiar acea chirurgie franceză, care pune deasupra dogmelor şi a teoriilor, claritatea, simplitatea şi virtutea suverană a bunului simţ“...

...„Fie ca aceste câteva cuvinte să corespundă acelora pe cari le-ar fi dorit dânsul pentru a i se consacra memoria, aici, în acest amfiteatru, unde a vorbit aşa de des, în acest locaş venerabil plin de aducerea aminte a sa, în această Facultate din Paris, al căreia fiu intelectual era, şi care îşi va păstra mândria că i-a format spiritul, şi fără îndoială, de-a fi păstrat, până în ziua în care a încetat de a-i bate, puţin din inima acestui om, care a fost mai mult decât un savant ilustru, mai mult decât un mare chirurg, care a fost un mare cetăţean al căruia nume va trăi în istoria Patriei sale“.

(Din discursul pronunţat la ceremonia comemorativă în onoarea lui Thoma Ionescu, la Fac. de Medicină, din Paris, în 4 Mai 1926).

ca acest foc să nu fie numai o simplă văpae, ci un foc nestins care în veci să lumineze şi să încălzească pe toţi românii de dincoace şi dincolo de Carpaţi uniţi şi întăriţi astfel ca să poată rezista pe vecie vrăjmaşilor cari ar vrea să distrugă neamul românesc“.

Lua cuvântul cu înflăcărare în întruniri publice, în Parlament, continuându-şi opera ştiinţifică, completând-o prin cursuri speciale, în cari ne învăţa chirurgia de război. Cei cari am avut cinstea să-l auzim la aceste cursuri nu-l vom uita niciodată; terminându-şi ultima prelegere, ni-a spus: „Vârsta mea nu-mi mai îngădue să fac mare lucru pentru răniţii glorioşi ai războiului nostru, care trebue să vină, prin puterile mele slăbite de ani; am însă, satisfacţia să fac prin voi, prin sforţările voastre tinere mai mult chiar decât aş fi putut face singur“. Cu lacrimi în ochi s'a despărţit de noi, cari eram atunci, ultima serie a elevilor săi.

După război, a trebuit să se exileze în Franţa, căci nemţii nu i-ar fi ertat activitatea războinică. La Paris, a publicat lucrarea sa despre rachianestezie, în 1919. In 1922, a operat în capitala lumii, chemat de Vaquez, un caz de angină de pept. In acelaş an a făcut comunicări la Congresul de chirurgie din Paris şi a fost ales membru asociat al Academiei franceze de Medicină şi membru asociat al Soc. de Chirurgie, titluri excepţionale.

In 1923, a publicat în Franţa, un tratat de mare importanţă asupra simpaticului cerivico-toracic.

In timpul războiului şi după război, nu s'a mulţumit să atragă atenţia lumei ştiinţifice asupra valorii unui învăţat român, ci a făcut o vie propagandă politică pentru dreptele cereri ale României, în diverse ziare şi reviste franceze. A făcut conferinţe la Paris şi în provincie, conferinţe publicate în 1920, cu o prefaţă de Poincaré. A mai publicat 2 volume intitulate La Question roumaine, destinată să facă cunoscut publicului francez şi străin, trecutul României, prezentul ei şi justele-i revendicări. In 1920, a fost numit primul delegat al nostru la Soc. Naţiunilor, unde a şi fost ales preşident al unei secţiuni.

Revenit în ţară părea reîntinerit; fericirea de a-şi fi văzut ţara întregită îi da noui avânturi. Chipul său „de împărat roman“, cum i-a zis marele Prof. J. L. Faure, îşi regăsi zâmbetul cald, dar, Maestrul venerat de unanimitatea străluciţilor săi elevi, avu să sufere, după 30 de ani de viaţă ştiinţifică glorioasă, fiziceşte din pricina chinurilor unei boale crude, moralmente din pricina ingratitudinii unui elev care îi fusese drag. Lumea medicală a voit să-l mângâe, publicând un splendid volum jubiliar şi poate că, în parte, a isbutit să aline, câteva luni înaintea morţii, suferinţele aceluia, al căruia nume va rămânea, pentru vecinicie, legat de cele mai importante regiuni al corpului omenesc, pe care l-a studiat în cele mai mici amănunte, a aceluia care a îndrăsnit cel dintâi să înfrunte dificultăţile celor mai primejdioase operaţiuni, a aceluia care şi-a iubit Ţara cu o patimă nestinsă şi care a dat Patriei lui iubite şi întregite, poate cea mai frumoasă pleiadă d echirurgi din câte a putut da cineva pe lume.

Dr. V. TRIFU

adevarate

Din discursul ţinut de Thoma Ionescu, în Parlamentul francez, la 24 Ianuarie 1918 :

...„pentru noi Românii, chestiunea se pune limpede : vrem unirea într'o singură ţară a tuturor Românilor ce gem sub un jug strein. Nu luptăm pentru simpla autonomie a Transilvaniei. Nu pentru aceasta am făcut sacrificii enorme, am îndurat suferinţe ne mai auzite. Noi suntem siguri de a putea conta pe aliaţii noştri, de a cărora victorie nu ne îndoim, pentru a realiza unitatea naţională cu Bucovina, Transilvania şi Banatul. Voi termina, Domnilor, redeşteptând ecoul acelor voci tinere, pline de speranţă şi de vitejie, din cari multe s'au omorît în somnul cel veşnic, şi acest ecou repetă: „Trăiască Franţa liberatoare! Trăiască România Mare“.

●

Din discursul pronunţat la Congresul de chirurgie dela Paris, în Oct. 1918 :

„Voi reaminti numai un cuvânt care ni-a mers drept la inimă, spus de ofiţerii francezi, văzând pe soldaţii noştri la asalt : „on dirait les poilus de France !“ Ce apreciere mai frumoasă s'ar fi putut face soldaţilor români, decât comparându-i cu cei mai mari soldaţi ai lumii ?“

NOTE BIOGRAFICE

Născut în 1860, la Ploeşti, mort în Martie 1926, la Bucureşti, suferind de angină de piept. A făcut liceul la „Sf. Sava“. Bacalaureat în 1879, licenţiat în drept la Paris, în 1882, doctor în medicină în 1892.

Intern al Spit. din Paris la 1886, ajutor de anatomie în 1887, prosector în 1888, definitivat în 1892.

Medalia spitalelor din Paris şi laureat al Academiei de Medicină, în 1890.

Profesor în Bucureşti, în 1895.

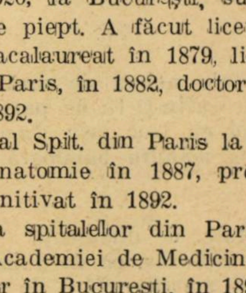

poezie

ARTUR ENĂŞESCU

PRIMAVARA

CÂNTECE

I.

Coperiş de trestioară
Tu, căsuţă din cătun ;
Pe deasupra-ţi un lăstun,
Aplecă din aripioară.

Aplecă de drag, să moară ;
Goana glonţului nebun,
Il străpunse‘n ceasul bun,
Când luceferii coboară.

Când şuvoiul dela moară,
Lin, doineşte ‘ntr‘un susur,
Lunecându-ţi împrejur,
Castă, sfântă, căsicioară.

II.

Liliecii‘n floare
Râd sub cerul clar,
Ceru-i de-o culoare,
Cu ciorchinul rar
Ce‘n azur s‘avântă ;

Frunzişul cuvântă !
In juru-ţi, cu mii guri
Intonând o rugă
Nobilei naturi.

III.

Liliecii‘n floare
Trec peste zăplaz,
Ingropând sub soare,
Rumenul obraz
Al unei fetiţe.

Vecinii‘n portiţe
Au ieşit de drag,
Dragul primăverii.
....Un aeropag
De cumetre‘n curte
Se cutremur merii....

IV.

Vântule nebun de sară
Arde suflu-ţi ca de pară
Când eu trec prin dumbrăvioară
După mândra bălăioară !

Vântule, de dimineaţă
Ţi-e suflarea, ca de ghiaţă
Când mă‘ntorc fără de viaţă,
Dela mândra, prin fâneaţă.

Primăvara când veni
Cu amurgul sur,
Tot pământul înflori,
De jur împrejur.

C. I. ŞICLOVANU

CARNET INTIM

Ochii-au închis, strânse, drumuri şi depărtările seci,
Strigătul lor răsucit pe chinuite poteci.
Un voiaj nou adunat în priviri, deapănă
Tristeţea mea, numai aur şi patimă.

N‘am să uit dansul trupului tău strâns în brăţări,
Nealinată ‘ndoială în veghea cu păreri şi chipuri —
Când vremea şi calmul se strâng între zări,
Ca dintr‘un aluat, din spaţiu te închipui.

Şi când se-amestecă văzduhu‘n dimineaţa‘ntreagă,
Când totul doar pare, capul cu frică mai mi-l întorc,
Tot ce trupul nu poate să spună, privirile storc :
Lumi nevăzute în spaţiu se încheagă.

ANDREI TUDOR

NUME

Clădeşte-te din destrămatul veac
Şi strânge-te întreagă ’ntr’o chemare.
Te‘ncheagă între drumuri ce desfac
Şi te alege într’o singură cărare.

Căci, dacă despărţită, înegală,
te-ai dumicat cu fiece clipită,
acum în linişte sfârşită şi serală,
şezând şi din afară eşti privită.

Intreagă întâmplarea asta veche
recade moale, fără de îndemn.
Chemarea nu mai stărue‘n ureche,
ci strânsă e aci : sicriu şi semn.

CONST. PACLE

SEARĂ

Soarele pe munte departe s'a stîns
Din fluer oierul din vale l-a plâns
Joc de comoară pe zări violete
Un fir de lumină încearcă regrete
Pentru ziua ce moare pe lacuri...
Prin parcuri.

Vino ! e timpul să intrăm în grădină
Din crengi să culegem cea din urmă lumină
Uşor ca pe-un vis în mână s'o prindem
Şi'n suflete-adânc s'o închidem

Că'n noaptea ce zarea, s'o spargă, apasă
Cine ştie vre-o stea de-o să iasă.

DANSUL MORȚILOR

Leon Donici

A fost una dintre figurile cele mai interesante pe care întoarcerea Basarabiei la albia românească le-a adus culturii noastre.

In Rusia, după mărturia celor care au cunoscut viața literară rusească de azi, era socotit ca un scriitor de frunte. Arta lui, pe care noi am cunoscut-o în fragmente traduse de el însuși și unele scrise direct în românește, ne face să socotim întemeiată această opinie.

Și ce campanie inteligentă și pasionată a dus acest formidabil boem la Paris, în polemicile lui cu naționaliștii ruși. Socotim că mai puternic decât orice, ne evoacă acum după doi ani de la moartea lui, propriul lui scris.

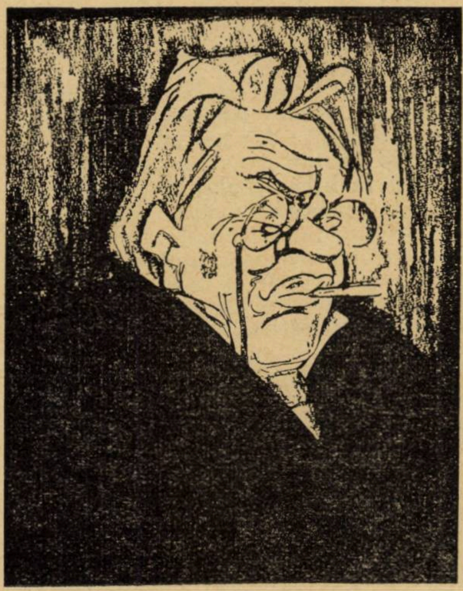

Șliopăind agale din galoși pe trotuarul ud și mișcându-și lânced picioarele slăbite, Filatov se apropia de cinematograful „Melpomena", cu acel desgust și cu acea oboseală sufletească, ce se prelingea în fiecare seară în inima lui din lampioanele electrice, orbitor de strălucitoare, rânduite în semicerc luminos deasupra intrării în cinematograf de afișele colorate, de însuși cuvântul „Melpomena", arzând cu focuri rotunde și moarte în întunerecul serii, din gândul că va trebui patru ore dearândul să zmulgă din pianina spartă valsuri, marșuri, polci și potpouriuri. După ce cânta zilnic la piano opt ore — (Filatov urma conservatorul) mâinile-i slăbite păreau a țipa de durere și îi era greu să miște din degete, — atât de mult îl părăseau puterile.

„Astăzi program nou ! ! !", — citi Filatov în vitrina luminată de la intrare. Literile liliachii, roșii și verzi, desemnate cu coarde lungi și strâmbe pe suprafața întinsă a cartonului, păreau niște șerpi încolăciți.. „Intenționând să dea distracțiile cele mai interesante, și schimbate cât mai des — continua să citească el cu o tristă indiferență — „Melpomena" și-a asiugrat aparatele cele mai scumpe și mai bune în lume a celei mai noui construcții europene și americane, cu ajutorul cărora produce impresiile cele mai frumoase și zguduitoare. **Partea I.** Povestirea grandioasă, cutremurând sufletul privitorilor, a exploatării nerușinoase unei naturi de femei fără voință. Serie de propagandă, provocând impresii zguduitoare, editată în Turin de o societate italiană foarte cunoscută pentru apărarea moralității femeii".

Dracu știe ce o mai fi și asta ! — se gândi Filatov, și ceti mai departe :

— „Max s'a păcălit ! Râs homeric ! Situații splendide..."

Filatov intră în cinematograf.

In prima cameră, aranjată cu o mobilă dărăpănată, cu catifea sfâșiată și unsuroasă, cu palme artificiale, prăfuite, cu frunzele aplecate, el văzu pe soția proprietarului, Mavra Ivanovna, o bătrână enorm de grasă și pe nepoatele ei, Fecla și Daria, sau Fania și Dora, cum se numeau ele.

Fania stătea în fața unei oglinzi lungi, răsfrângând turbure— ca o tipsie de samovar — fața ei, și-și aranja pe frunte un smoc de păr blond, iar Dora ședea alături de mătușa sa pe o canapea, și căscând cu gura închisă încât îi eșiau lacrămi pe ochi, asculta ceea ce îi spunea Mavra Ivanovna.

Văzând pe Filatov intrând, Mavra Ivanovna încetă să vorbească și, tăcând, îi întinse degetele scurte, groase, slăninoase.

Mătușa a primit o scrisoare de pe front, — zise Dora, făcând grimase, — ni se comunică ultimele noutăți. Și tropăi încetișor pe dușumea, cu piciorul în ghete cenușii, de postav.

— Dar dumniata Alexandru Cuzmici, ai cunoscuți la războiu ?

— N'am, — răspunse Filatov, salutând pe Fania, care fără să se întoarcă spre el, îi întinse mâna stângă, și se așeză la masă în fața Mavrei Ivanovna.

Dora făcu o grimasă de indiferență și dispreț și-și scutură cârlionții mărunți, sărind în jurul feții.

— In schimb eu cu Fania avem foarte mulți ofițiri cunoscuți. Ne scriu numai despre lupte.

Filatov știa că ele nu aveau nici un fel de ofițiri cunoscuți, că nimeni nu le scrie și că ele vorbesc despre asta probabil imitând pe cineva, și închizându-și ochii de desgust, care în totdeauna tresărea în el la astfel de conversații, zise încet :

— Nu ofițiri, ci ofițeri, Daria Panteleevna

Fața Dorii se roși de supărare, iar Fania, întorcându-se de la oglindă, rosti ofensată :

— Mă rog, nu Daria Panteleevna, ci madmazel Dora și apoi te rugăm să nu ne corijezi. Gândește-te, mă rog, că din moment ce înveți în conservator... Ea nu-și sfârși gândul ci numai bombăni supărată : „Ia uitați-vă la el !"...

— Bine, bine — se amestecă împăciuitor Mavra Ivanovna, mișcându-și obrajii atârnați și bărbia crețoasă, ce semăna a gușe de curcan. — Ajunge ! Nu mai trăncăni, madmazel. Ea se întoarse spre Filatov și continuă amical : „Voșenca mi-a trimis o scrisoare. Imi scrie acolo : „stau în șanț, mămico".—Mavra Ivanovna clipi iute din ochișorii rotunzi, de pește și — și trase nasul. — Stă drăguțul mamei, și ține pușca în mână. Scrie : „cum o fi voia lui Dumnezeu, mămico", — Mavra Ivanovna își clătină capul, izbucni în plâns și, stăpânindu-și lacrămile, începu să caute în buzunar batista.

Dora și Fania se priviră, strângându-și buzele și fără să se poată stăpâni începură să râdă.

— Nu vă e rușine ! — rosti Mavra Ivanovna mânioasă, ștergându-și ochii. De-aș fi avut acuma fier în mână, v'aș fi bătut cu fierul. Se chiamă că sunteți nepoate. Ea își înclină capul spre Filatov, și înghițindu-și lacrămile, continuă mai încet : îmi scrie el, și-mi povestește cum dușmanii ăștia ai noștri au eșit târându-se din șanțuri, iar ai noștri au băgat de seamă și au început să tragă !

Mavra Ivanovna se înfierbântă și izbi cu pumnul gras în masă, un pumn ce semăna ca o mică perniță bine îndesată. Ochii ei mici și repezi, înnecați în grăsimea lucitoare a obrajilor, luciră de răutate.

Nepoatele începură să râdă tare. Mavra Ivanovna se uită la ele, deschise gură vrând să spună ceva, dar nu spuse nimic și dădu din mână.

In sală, unde era ecranul, străluci electricitatea și se auzi șoapta publicului ce-și ocupa locul.

II

Filatov știa că nu-i nimica rău în faptul că el cântă în cinematograf ; trebuia să câștige cincizeci de ruble pe lună, ca să plătească chiria unei camere mici, să bea, să mănânce și să închirieze și piano. Dar în fiecare seară, așteptând clopoțelul răsunător înaintea începerii filmului, simția o rușine tainică, ascuțită, ascunsă adânc în sufletul lui. Vroia să se facă în sală cât mai curând întunerec, să înceapă să hârâie aparatul, fiindcă minutele de așteptare erau triste, greoaie și infinite.

Dar astăzi din pricina schimbării programului spectacolul nu mai începea de mult. Filatov stătea în fața ferestrei și privea în stradă prin geamurile întunecate, tulburate de pulberea de ploaie, dar nu vedea nimic afară de petele albăstrui ale felinarelor din stradă. Iși simția sufletul scârbit, și atât de întristat ca niciodată până în seara aceia.

Alături, lângă un bufet cu limonadă și cu bomboane stătute, de ciocolată, stătea Fania și strecura prin dinți :

— Dumneata pari amorezat... de altfel există o fată, care te simpatizează mult.

Filatov știa că fata aceia era chiar Fania, care își cam bătea joc de el în prezența străinilor, iar când erau între patru ochi făcea aluzii la sentimentele sale. El nu răspunse nimic, ci strângându-și puternic buzele începu să privească și mai stăruitor pe fereastră.

— Alexandru Cuzmici, ascultă Alexandru Cuzmici ! — zise Fania și mai încet.

— Ce vrei ? — întrebă crud Filatov, fără să se uite la ea.

Fania își apropie de el fața și îl privi semnificativ.

— La dumneata vin doamne în vizită ?

Filatov nu răspunse, iar Fania dând din cap și zâmibnd din buzele întinse și vopsite începu să fredoneze un cuplet.

In sală, deasupra ușii sună clopoțelul. Se făcu întuneric și aparatul începu să hârâie tăios, cu întreruperi.

Filatov se duse grăbit la locul său, tăie torentul de lumină albastră, ce se revărsa pe ecran și se așeză la piano pus pe platformă scundă de lemn, la stânga ecranului.

— „Farmecul fatal“, — pronunță de la spate, tare și răspicat, o voce răgușită și atentă — „Chinurile inimii“.

Filatov își puse degetele pe clapele umede, ce păreau acoperite de o mucoasă rece și începu să cânte un vals încet, gingaș, încântător.

Din primele sunete, dispăru în el jena și amărăciunea de mai 'nainte. Dorul din el se așternu, apăsă mai cu greutate. Gânduri negre, chinuitoare, începură să se înlănțuiască unul după altul — ca tactele valsului. Pe ecranul, tremurând de micile lente cinematografice, începură să apară oameni, să facă ceva, să meargă, să dea din mâini. Contele făcea declarațiuni de dragoste, strângându-și mâna la piept, iar cu cealaltă apucându-se de cap. După aceia pleca, se urca în automobil, care zbura pe o stradă largă, cu copaci pe o parte și alta.

Filatov apăsa clapele, și sunetele hodorogite, banale ale pianului prost se contopeau într'un motiv nesfârșit, ca valul mării.

Cineva suspina sgomotos în sală, privind la ecran, altcineva, înduioșat, își sufla nasul.

„Și ce o să fie mai departe, ce o să fie mâine ?“ — se gândia Filatov cântând. Viața i se înfățișa ca și ecranul lângă care se afla el. Aceiași muzică aici și mâine și poimâine și, Dumnezeu știe câtă vreme încă. La fel vor sta la spatele lui oameni tăcuți și atenți, vor tuși la fel și vor șopti între ei. Și oare nu tot la fel trec lângă el, alături de viața lui — fără de sfârșit — oameni necunoscuți, străini, reci și nimănui din ei nu-i pasă de el, de viața lui, de dorul lui apăsător și de trista lui singurătate !

Iși aminti de Mavra Ivanovna cu durerea ei de mamă, cu chinurile ei de mamă, de cari își bat joc nepoatele. Ce ridicol ar fi devenit și el dacă ar fi apucat să povestească cuiva suferințele sale sufletești.

Ce rece și groaznic și insuportabil este să trăești singur într'un oraș mare, singur printre miile de oameni indiferenți. Ce viață crudă.

In sală se făcu lumină. Aparatul tăcu.

Filatov știa că acest antract e scurt, între două părți ale dramei, și nu-și părăsea locul dela piano. In răstimpul acesta el stătea cu ochii închiși, ascultând la spatele său vorbirea turbure, mută, care se revărsa spre el și apoi iarăși înapoi, și i se părea că o singură voce a cuiva, răsună în toate convorbirile, în toate celelalte voci, — o voce veșnică, neschimbată, întotdeauna aceiași, o voce înspăimântătoare.

Din nou întuneric, din nou hărăiala aparatului, din nou muzica, muzica, muzica...

III

In timpul antractului mare, Mavra Ivanovna chemă pe Filatov la un pahar de ceaiu.

Intr'o cameră mică, unde atârnau paltoanele Dorei și Faniei, pe o măsuță scorojită, stătea un ceainic burtos, albastru, de smalț, scorojit și el pe ici pe colo.

— Bea un pahar de ciaiu, Aleaxndru Cuzmici : Ia uite cum te-ai înfierbântat, cântând. — Ea suspină. — Grea meserie și asta ! Degetele trebuie să-ți fie bătătorite, ca labele de șobolani.

Uitându-se la Filatov, ea își clătină, tăcută, capul și suspină :

— Mă uit la dumniata și mi se pare că în fața mea stă Vasenca al meu.— Ea izbucni în plâns, ștergându-și ochii umezi cu palma murdară și grăsulie.

— Când a plecat, îmi spunea : „să nu uiți, mamă, pe Vasca al tău, să-ți aduci aminte mamă, de Vasca al tău“. Vroiam de mult, Alexandru Cuzmici, să te întreb de ceva, dar așa mi-e caracterul, uităcios. Numai fetelor mele să nu le spui nimic. Ea privi în spre ușe, și se apropie de masă împreună cu scăunelul. Vreau să-i scriu lui Vasca al meu, să-i scriu tot, până în punct ; să știe cât mă sfărîm și mă prăbușesc după el. Eu scriu prost, iar dacă nepoatele vor afla, vor râde de mine. Pentru Dumnezeu, scrie-i dumniata, Alexandru Cuzimci, ți-oiu povesti eu toate“.

In sufletul lui Filatov tresări ceva cald, ceva milos.

— Bine, dar când ?

— Vrei mâine ? Voiu veni la dumniata, în casă. Fii atât de bun !

Mavra Ivanovna îl privi cu ochii plini de rugăminți.

— Vino mâine, la orice oră vrei. Mâine toată ziua stau în casă.

Mavra Ivanovna își încreți fruntea, și gândindu-se o clipă, zise cu hotărâre :

— Pentru acest serviciu, îți voiu da o rublă.

Filatov tresări și se încruntă, dar uitându-se la fața Mavrei Ivanovna, încremenită de așteptarea răspunsului, înțelese că ea nu poate altfel, și ar fi fost ciudat ca ea, care și-a trăit toată viața cu gândurile la ruble, să nu amintească și acum de ele, — și răspunse posomorît :

— N'am nevoie de bani. Scriu și așa...

Mavra Ivanovna zâmbi, — obrajii i se tăiară, de păreau că se revarsă înlături.

— Să te ajute Dumnezeu !.. Vin mâine dimineață, când mă întorc de la piață.

Și din nou fugărindu-se unul pe altul, apărură pe ecran tablourile, conții, vicontii, doamne din lumea mare din „Farmecul fatal“, vederi din Australia, vânătoare de tigri în Golful Bengalic.

„Ce rost au toate astea ? — se gândia Filatov, cântând. Dece e făcut în așa fel că un om nu înțelege pe celălalt, după cum Dora și Fania nu înțeleg pe Mavra Ivanovna, cum Mavra Ivanovna nu le înțelege pe ele, cum el însuși nu înțelege pe aceia, cari stau la spatele lui în sală, a căror răsuflare o simte și ale căror șoapte aprobative îl fac să i se strângă inima ca de durere ascuțită și necruțătoare. De ce e așa ?“

In sală se auziră șoapte, vesele. Filatov fără să-și întrerupă cântul, privi o clipă pe ecran și ceti litere mari, roșii, tremurătoare : „Max s'a păcălit“.

— „Iată ce le trebuie, — se gândi el, — lumea asta vrea să vadă cum unii merg cu picioarele în sus, cum alții cad voios din al treilea etaj peste capetele trecătorilor, cum șed pe pălării străine“...

Mâinile lui Filatov tresăriră. Se opri o clipă. In liniștea din prejur se auzia clar troscăitul aparatului și râsul vesel, ușor-înnăbușit al publicului, încântat de favoritul său, un ghiduș cu mustățile răsucite, făcând pe ecran mutre amuzante. Trebuia să cânte o polcă veselă sau un marș, dar Filatov se simți în clipa aceia ca iluminat de o lumină ce străluci pe neașteptate, și degetele lui începură să evidențieze încet tictacul misterios, de miez de noapte al pendulei. El începu să cânte „Danse Macabre“ al lui Saint-Saens.

Un cimitir uitat, peste care se revarsă luimna verde, tristă și înspăimântătoare a lunii ; din morminte se înaltă morții și într'un dans furios, turbat, înfășurați în albe giulgiuri funebre, se fugăresc pirntre socluri fărîmate și cruci rupte. Iar deasupra umbre negre ale copacilor frunzoși, umbre groaznice, în care se ascunde și râde colțos moartea cârnă, inevitabilă pentru toți, neschimbătoare, eternă, veșnic una și aceiaș..!

Muzica sălbatică, groaznică chema fantome noui și noui, însuflețind noaptea tăcută cu dans de schelete, cu ciocnirea oaselor de oasele moarte...

In sală răsuna hohotul de râs al spectatorilor, întrerupt de admirația, de țipătul femeilor. Se auzi voci :

— Ah, ce frumos e...

— Bravo...

— Vai, nu mai pot ! biruia țipăt isteric de femeie.

Filatov se simți îngrozit. Simția cum o vijelie rece trecea prin muzică, îl cuprindea, îl învârtea împreună cu umbrele mortuare, dansând în tăcerea nopții într'un cimitir părăsit, printre morminte uitate și părăginite.

Gândurile îi săriau în toate părțile, iluminate de o lumină groaznică, fulgerătoare și printre ele plutea un act singur, vag, deabia înțeles, zburdând încoace și încolo : gând-întrebare, gând-răspuns :

— „Cum oare nu înțeleg aceștia ? Se poate să fie veseli ? Doar ăștia dansează ăștia ăștia !...“

In toate colțurile sălii, lumea se prăpădea de râs ; pe ecran necontenit făcea felurite mutre fața voiasă și fără griji, cu mustăciori negri și răsuciți.

„Sfârșit“ — ceti Filatov, uitându-se la ecran.

Publicul năvăli din cinematograf, înghesuindu-se și îmbrâncindu-se în ușa strâmtă. Filatov merega în urma tuturor.

Vroia mai repede să rămână singur, să se vadă în odaia sa, să-și vâre capul sub perină, ca să nu vadă nimica, să nu audă nimic, să adoarmă și să doarmă, să doarmă !...

— Ce polcă frumoasă ne-ai cântat ;— îi zise Fania, când el își îmbrăca, grăbit paltonul, — chiar foarte simpatică!

Filatov nu răspunse nimic și eși în stradă.

Pe drum, în semiîntunericul luminat al străzilor, se simția urmărit de oameni-umbre și de umbre-oameni, și-i era groază.

Trad. din rusește de G. M. IVANOV

VITRINA CU ANTICHITĂȚI

FAUSTO MARIA MARTINI

Astăzi ușa prăvăliei e închisă; doi drugi de fier, înfipți în zid, se încrucișează peste ușă ca o cruce neagră cu care cineva însemnă sfârșitul vieții — ori cât de umilă, dar totuși viața — a celei mai modeste prăvălii din piață. In adevăr, foarte modestă; un fel de coridor lung, întunecos, înăbușit între două prăvălii largi, luminoase și bogate cari striveau între coate pe mica lor tovarășă, una în dreapta, cealaltă în stânga, repetându-i parcă de-o mie de ori pe zi: „Pleacă de aci; nu vezi că nu e loc pentru tine; șterge-o de aci, dacă vrei să nu te strivim".

O cruce neagră deasupra ușei, și nici un fel de înștiințare: „Inchis din cauză de doliu..."

●

Și totuș, prăvălia era închisă din cauză de doliu.

Ceva, murise într'o seară; a doua zi, coridorul cel întunecos nu mai revăzu pe cucoana Cristina, unica-i locatară. Cucoana Cristina nu se rușina că prăvălia, în care își petrecea ea zilele, e mică, nici chiar când se gândea la prăvăliile vecine, fie la cea din dreapta a bogatului anticar Biancotti, fie la cea din stânga ,a lui Furlani, specialist în imitatuini de stil din material vechi. Nu! De ce să-i fie rușine?

Priviți doar piața orășelului dela poalele catedralei: în mijloc, sub bătrâna fântână, un covor de iarbă, la fel cu un covor într'o sală bogată sub masa din mijloc; și de jur împrejur, dealungul prăvăliilor, dar mai cu seamă în fața prăvălioarei cucoanei Cristina, covorul de iarbă e așa de bătătorit, c'aproape calci pe pietrele goale. Asta ce înseamnă? Inseamnă că lumea preferă să treacă prin fața prăvăliilor, decât să traverseze piața; toți fac la fel, afară de câte un ștrengar care fuge și se agață pe ghizdurile fântânei ca să privească în fundu-i umed și umbros, apa, și ca să-și răcorească fruntea arsă de soare...

Prin urmare, se gândea Cucoana Cristina, dacă lumea preferă să treacă pe aci, înseamnă că vitrinele noastre atrag pe streini. Meritul revine desigur și celorlalți; e, firește, al vecinilor cari expun în vitrinele de cristal stofe și jilțuri, și fotolii de piele împodobite cu figuri istorice, puțin păsându-le de autenticitatea mărfei lor; dar e întru câtva și meritul meu, care am puțină marfă, drept e, însă toată prețioasă și autentică!

Negoțul din piață făcea parte din cele două bunuri pe cari soțul cucoanei Cristina, murind, i le lăsase moștenire. Era averea morală a văduvei, trecută de 60 de ani; cealaltă, averea materială, era alcătuită dintr'o proprietate afară din oraș, pe malul apei și cu toate că mică de o puteau 'ngriji două persoane, totuși atât de rodnică încât asigura existența la trei ființe: stăpâna și cei doi țărani arendași, Calmaccia și nevastă-sa. Desigur, numai să fi vrut cucoana Cristina, ori când ar fi putut să renunțe la negoțul de anticărie. Putea să se retragă la moșioară și să trăiască din venitul ei. Dar de unde! Se simțea legată, ca o stridie de carapace, de cei patru pereți cojiți ai prăvăliei; toată viața ei era acolo: trecutul, tinerețea, amintirea soțului, fericirea ei, iar azi, întreaga rațiune a vieții sale. Dacă bărbatu-său isbutise să cumpere moșioară, apoi a făcut-o cu banii strânși din câteva mici afaceri puse la cale în prăvălioara aceia... Avusese norocul să vândă pentru câteva hârtii de-o mie, un San Cristoforo din veacul al XV pe care abia dacă-l plătise cu câteva sute de lire; după această afacere, mai făcu altele, fiindcă se mută la Roma, și iacă-așa pusese deoparte atât cât să-i îngăduie azi Cristinei să-și petreacă restul zilelor în fundul prăvălioarei, în care începuseră să agonisească, și să nu se mai sinchisească dacă face dever. Nu că marfa de azi n'avea valoare... înghesuite, înghesuite, dar aveau și mai mare valoare antică, și mai mult gust, acele douăzeci sau treizeci de obiecte adunate pe galantarul de cristal din vitrina ei, decât toată bogata și strălucitoarea marfă din vitrinele lui Biancotti sau Furlani. Și când te gândești, că Furlani, un omuleț rotofei și îngâmfat, seara, înainte de-a închide oblonul, îndrăznea să-i spună cucoanei Cristina, cu glas blajin a cărui ironie bătrâna o înțelegea:

— El, coană Cristino, făcuși ceva vânzare azi? Făcuși vre-o treabă?

Nu! în ziua aceea vându-se nimica toată; abia o pereche de cercei, cari se purtau pe vremuri, pe la 1830, și a căror modă pare că revine, judecând după stăruința mușteriilor. Vându-se puțin; dar ce-are a face? De vândut i-ardea ei? Ea avea un alt scop în viață; chiar de nu vindea nimica toată ziua, ea tot simțea acea scânteie de mulțumire care îi întreținea întreaga existență... Firește! du-te și spune lumei, du-te și fă pe alții să priceapă taina fericirii fiecăruia! Toți te-ar lua în râs! Dacă ar fi încercat așa ceva Cristina, toți și-ar fi spus: „A înebunit!" Ba nu zău, cum ar fi putut biata bătrână să povestească unui strein tainică bucurie cu care ea, Cristina, privea, din fundul coridorului întunecos unde ședea, pe trecătorul ce se oprea în fața vitrinei sale? Păi, asta era toată mândria ei, singura! N'apuca vre-unul să se oprească dinaintea prăvăliei, și bătrâna se ridica încet-încet de pe scaunul pe care sta ghemuită ca o pisică, însă nu se îndrepta grăbită spre lumina vitrinei și a pieții, cu banala frază pe buze: „Ce dorește domnul?" sau „Prețuri modeste" sau „Poftiți înăuntru"...

Aș! din potrivă! Cucoana Cristina proceda liniștit. Se ridica încet, după ce mai întâi lăsa pe mescioara de alături ghemul și iglițele cu lucru, și după ce mângâia, ca de obicei, blana pisicii; apoi, tot încet, parcă fiindu-i teamă să nu trezească pe cineva, înainta în vârful picioarelor dealungul peretelui, pentruca ascunsă apoi în spatele vreunei mobile să poată spiona, liberă, pe trecătorii cari priveau curioși în vitrină. Asta era singura ei fericire: să ghicească, să afle, care anume din obiectele expuse în galantarul de cristal, atrăsese atenția trecătorului: poate că inelul episcopal, care cu toate că nu era prea vechi avea totuși niște reflexe ultramarine în fundul pietrei, încercuită în filigran? Sau poate frumoșii cercei de lapislazuli ce-ar fi putut împodobi urechile unei cucoane? Sau poate acele dantele vechi și îngălbenite ca foile unei cărți bătrâne, de-o lucrătură atât de rară și de migălită încât alcătuia un joc de umbre și lumini cum numai luna singură știe să făurească uneori jucându-se prin frunzișul salcâmilor din piața catedralei? O singură curiozitate o ațâța pe Cristina: care anume din obiectele expuse, ispitise pe trecător deși acesta poate nici nu se gândea să-l cumpere. Ce vreți își avea și ea ambiția; v'am spus-o: modestă din cale afară, dar care dăruise totuș de-atâtea ori, vieții sale monotone, clipe de adevărată exaltare!

Gândiți-vă! De câte ori nu se întâmplase, ca trecătorii cari, trecuseră distrați, pe dinaintea vitrinelor lui Biancotti și Furlani, să se oprească, în schimb, mai lung, în fața vitrinei sale, de ai fi zis că trotoarul e cu lipici!... Și priveau, priveau... iar bătrâna, care din umbra vieții și a ascunzătoarii sale, căpătase acea intuiție sigură ce o făcea să cunoască sufletul trecătorului privit în plină lumină, bătrâna nu se înșela, nu, când i se părea că vede pe fața vreunuia fulgerând un zâmbet larg de satisfacție... Fericirea ei atingea atunci cea mai înaltă treaptă. Dar cui putea oare, Cristina, să povestească toate acestea? Oricine i-ar fi răspuns cu destulă ironie în glas: „Eh! da, dumneata te poți mulțumi și cu atâta, că doar trăiești din venituri!"

Mai bine, deci, tăcerea; mai bine să-și păstreze taina în inimă și să continuie obișnuita-i viață, lăsând curioșii să se întrebe nedumeriți dece cucoana Cristina preferă să tânjească în umbra coridorului cu tencuiala cojită, în loc să se bucure de aer, de lumină, în livada lui Colmaccia, care pe vremea treeratului, în Iulie, treera la doi pași de râu, și să simtă în toiul căldurei, în aerul ca o pulbere năbușitoare de aur, toată răcoarea apei curgând alături printre șirul de plopi!....

●

Dar într'o seară, acel fir subțire de fericire de care era legată umila viață cotidiană a bătrânichi fu rupt cu o lovitură; un nimic, un gest, o revelație în o privire; și fericirea iî fu ucisă pentru totdeauna...

Intr'o seară, ca de obicei, Cristina ședea în fundul prăvăliei. Nu ieșise de loc toată ziua fiindcă fusese o zi înăbușitoare de August, și bătrâna nu îndrăznise să se miște din colțul ei de umbră în care se refugiase de groaza căldurei. Piața rămăsese pustie dela amiază, dar Cristina se gândea că poate și în seara aceea va avea satisfacția ei de fiece zi, ca să se înapoieze acasă mulțumită.

Spre seară, își zicea Cristina, tot are să treacă niscaiva lume. Cine nu iese să se răcorească vara după asfințit? Cine renunță la binecuvântarea limpede și răcoroasă ce coboară peste întreaga fire în clipa înserării schimbând tot orașul într'o uriașă biserică, nemișcată într'un senin extaz.

Și Cristina nu greșea. Iată că din colțul pieții apare o tânără cucoană îmbrăcată în albastru. Unde se duce? Nu cumva se îndreaptă spre prăvălia anticăresii? Doamne! Ce mers ușor! Nu! n'o să se oprească; o să treacă mai departe. Prea e grăbită! Ce face? Se întoarce? Nu, traversează piața; trece prin fața prăvăliilor. N'a ajuns încă în fața vitrinei cu antichități. Să fi intrat la Furlani? O fi admirând stofele, sipetele, jilțurile?... „Nu“ ar vrea Cristina să strige, „nu e marfă de preț, aceia. Nu merită să te oprești și s'o privești...“ Și Cristiana dă busna până aproape de dulap de unde spionează pe necuonscuta trecătoare... Ba nu zău! Adică și în ziua aceea, în care nimeni nu vânduse nimic, Furlani să aibă totuși norocul să vândă ceva? Și nu streinilor, ci unei tinere fete ce pare mai de grabă de prin vecinătate... Inima Cristinei bătea tare... Nu, trecătoarea n'a intrat la Furlani, și nici în fața vitrinei lui n'a întârziat prea mult.

Și-a reluat drumul de-alungul zidului; însă încet-încet, cu o ciudată căutătură în priviri... Parcă nu s'ar grăbi.., Incetinează pasul ca și cum ar vrea să întârzie. E cu neputință — gândește Cristina — să treacă pe aci, și să nu-și arunce o privire, una singură măcar, pe comorile ce-am rânduit azi dimineță în vitrină! Ah! pomana unei singure priviri pe vechile relicve, de cari își agățase Cristina toată viața ei!

Iat-o! necunoscuta a ajuns în ușa prăvăliei! Oh! dac'ar putea Cristina, iute-iute, și nevăzută, să mai treacă odată cu mâna printre comorile ei, să lustruiască puțin filigrama inelului, să dea mai multă, strălucire pietrelor dela cercei, în sfârșit să le facă cât mai atrăgătoare pentru privirile rătăcite ale fetei!... Dar nu se putea mișca. Dacă s'ar mișca ar distra poate pe tânăra femee și ar sili-o, prin prezența ei, să intre în prăvălie ca să-i cumpere ceva, dar în acelaș timp ar sili-o să și plece îndată. Deci Cristina așteaptă nemișcată. Și ce vede? Vede că fata se oprește; da, se oprește chiar în fața vitrinei! Ce ciudată privire, rătăcită, îi plutește în ochii limpezi, limpezi!... Dar ce face? Privește, admiră... Lung, lung! Privirea ei plutește, însă nu se oprește pe nici un obiect. Oare să nu găsească nimic în vitrina cu antichități care să merite atenție? Si totuș fata continuă să privească... Nu, Cristina nu se înșelase; în clipa aceia, chiar în clipa aceia, pe fața tinerei fete apăru un zâmbet de mulțumire, zâmbet pe care deatâtea ori anticăreasa îl descoperise pe chipurile atâtor alți trecători. Ce zâmbet vesel și cum lumina chipul tânăr al fetei, Cristina gândește: toată ziua vitrina nu căpătase încă pomana unei priviri: dar acum, și-a găsit, în sfârșit, admiratoarea! Și fata nu se mișca de loc! Sta parcă înțepenită: aproape în extaz...

Dar deodată bătrâna tresare... Dumnezeule! Ce-i văd ochii? Parcă i-ar fi dat cineva o lovitură pe grumazi! Vede cum tânăra fată scoate dela piept un petec de olandă cu care se șterge pe sub ochi, lung, fără să-și ridice privirea din vitrina cu antichități; apoi, o vede, cum își potrivește părul cu mâna, continudnâ să zâmbească, și în-fine, o vede pornind îndepărtându-se, grăbită, ca adineoari când apăruse, în colțul pieții.

Cristina se înfioră toată, prinsă de neașteptate friguri: un gând tiranic îi trecu prin minte; Cristina e cea mai liniștită femee din tot orașul, dar ia priviți-o acuma străbătută din creștet până în tălpi de o furie oarbă. In furia ei, nu-și mai dă seama ce face; nu-și dă seama că și-a pus pălăria strâmb pe cap și că a pornit-o în fugă pe urma fetei... O fugărește din urmă, fără să scoată o vorbă, cu o arsură în piept, cu inima zbuciumată; dar dacă i-ar putea vorbi, ar ști ea, cocoana Cristina ce i-ar spune.

I ar spune — răutăcioaso, răutăcioasa! dece ai făcut asta, dece ai venit să te oglindești în vitrina mea? Eu care-mi făceam iluzii că trecătorii se opresc să-mi admire bijuteriile și dantelele, și amuletele pe cari, în fiece dimineață, le rânduiam cum se cuvine! Ah, abia acum înțeleg dece se opreau toți de preferință în fața celei mai modeste vitrine din piață; vitrina mea! Se opreau să se oglindească... Ah! fată rea, cu vanitatea ta ai rupt firul iluziei care mai ținea încă în picioare viața unei bătrâne cu zilele numărate!... numai din pricina vanității tale?

Dar chiar de-ar fi izbutit să-i spună toate acestea, tânara fătă nu i-ar fi putut răspunde fiindcă la colțul străzii unde ajunsese o aștepta un bărbat; și încă cine știe de când!...

Apoi, la ce bun să-i vorbească? De acum Cristina știa tot.. De acum Cristina nu-și mai făcea iluzii.. Se înapoiă deci cu un simțimânt de liniștită deznădejde, și ajunsă în dreptul prăvăliei, se opri o clipă în fața vitrinei și se privi într'însa... Da, ăsta era adevărul: Catifeaua din spatele cristalelor pe cari erau rânduite obiectele făcea ca fiecare sticlă să răsfrângă imagina acelui ce se privea, cu strălucirea precisă a unei oglinzi adevărate. Și pentru prima și ultima oară Cristina își contemplă chipul reflectat în cristalul vitrinei.

A doua zi doi drugi de fier fură încrucișați pe ușă și anticăreasa nu se mai înapoie la prăvălia închisă pentru moartea unei iluzii. In schimb, cele două îngâmfate prăvălii de alături, a lui Biancotti și a lui Furlani, cari o înghesuiau de-opadte și de alta, aveau parcă aerul să-i strige prăvălioarei închise: — Haide pleacă de aci; ce mai cauți, nu vezi că nu-i loc pentru tine?

◆

Văzuta-ți vreodată pe banca unei grădini publice doi coșcogeamite burtă verzi cu grele lanțuri de aur pe pântece, stând alături de un om slab și tăcut, trist și dus pe gânduri? Burtoșii vorbesc, râd, țipă; iar cel tăcut, ca și cum nici nu i-ar vedea, ca și cum nici nu i-ar auzi, cu gândurile în el însuși, stă la mijloc între cei doi guraivi, nemișcat, cu gura închisă...

Traducere din original de
THEODOR SOLACOLO

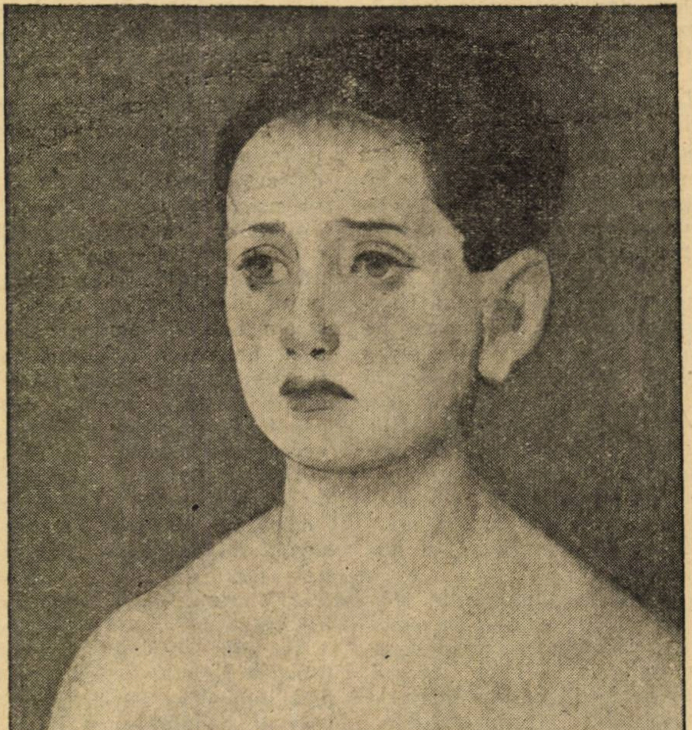

TONITZA : COPIL

critica literara

UN FRAZEOLOG FRENETIC SI MISTIC

Tânărul Mircea (nu ne face nici o plăcere, dar ţinem să amărâm cât mai puţin pe acest june care are obiceiul de a trata familiar pe scriitori mai în vârstă, şi are pe deasupra pretenţia să i se respecte obiceiurile) prin urmare Mircea cel tânăr e foarte amărât, că ne-am permis să arătăm că nu ştie să scrie şi mai ales nu ştie să gândească. Cetitorii noştri vor rămâne surprinşi poate de tonul acestui articol — când ştiu cât de obiectivă a fost demonstraţia noastră, în numărul trecut — socotim însă că trebue să vorbim cu fiecare în graiul pe care şi-l alege. Răspunsul lui Mircea cel tânăr al tinerii generaţii are vre-o trei fire împletite. Unul de necuviincioase trăsături personale pe care le-ar fi dorit dezagreabile la adresa celui ce scrie aceste rânduri, altul ar fi o îngăimare de răspuns logic, şi restul obicinuitul sos liric şi mistic.

Să începem cu întâiul, şi cerem iertare dacă i-am acordat cam mult spaţiu dar şi problemele de ordin moral îşi au interesul lor.

Mirciulică misticul mă denunţă opiniei publice că i-am răspuns, unui personaj ca d-sa numai ca să-mi dau importanţă:

> „Deslegând distrat nodurile discuţiei, îţi sileşti adversarul să reia dela început munca şi să-ţi citeze numele la fie-care pas“.

Aici m'a prins. Căci nu ştiu de ce o fi scriind ceilalţi scriitori, dar eu, am mai spus-o, scriu numai ca să-mi dau importanţă”. Dacă, după oarecare activitate de scrib român, mi-am permis să scriu şi despre Mircea cel june şi mistic este numai ca să afle în sfârşit lumea şi de mine. Ce e drept şi aici cum vedeţi, a nimerit-o.

„Cunoaştem acest inofensiv tu literar al d-lui Camil Petrescu şi îl tolerăm” continuă tânărul Mircea, într'un ton de comunicat oficial.

Era de prisos însă această afirmare. Ştiam că îl cunoaşte decând în câteva foiletoane s'a repezit la vre-o câţi-va scriitori fruntaşi. Tânărul Mirciulică e de o modestie neaşteptată când declară că îl „cunoştea“ numai acest tic. Il mânueşte cu o măestrie de arivist literar fără pereche.

Noi l-am tolerat şi fără declaraţii solemne şi fără să luăm Europa martoră a mărinimiei noastre.

Mărturisim că n'am pus niciodată preţ pe modestia scriitorului. Scriitorii adevăraţi nu au fost niciodată modeşti. De aceea n'am socotit necesar să dăm vre-o declaraţie adhoc, când acum un an, subt iscălitură, gazetarul Mircea Eliade vorbea cu admiraţie de geniul lui Mircea Eliade nuvelistul.

Această denunţare a „lipsei de modestie” pe care ar fi dovedit-o unii dintre scriitori, e un lamentabil şi vulgar mijloc de a linguşi mulţimea, care din motive lesne de înţeles, nu poate concepe pe marele scriitor de cât modest. (Toate biografiile convenţionale făcute pentru uzul publicului, încep cu această trăsătură-poncif). Acest trivial procedeu e de altfel practicat numai prin sudul Caucazului şi într'o parte din Balcani (o zonă care trece pe la N. E. de Tirana, urcă Vardarul, urmează puţin Dunărea şi pe urmă o ia în lungul Carpaţilor). Ca elevii de şcoală leneşi şi licheluţe, prin aceste părţi, scriitori se pârăsc ridicând două degete:

— Domnnle, îmi daţi voie să vă spun: Vasilescu citeşte altceva. Domnule public îmi daţi voie să vă spun: Camil Petrescu nu e modest ca mine. Domnule public îmi daţi voie să vă spun: Camil Petrescu merge la cafenea şi ameninţă pe Gib Mihăescu.

Comparaţi deci pe Mircea Eliade care leşină de admiraţie în public, pentru o pagină pe care a publicat-o în „Universul Literar” (trecut) cu cel care mă denunţă că nu sunt modest şi veţi descoperi o trăsătură de caracter care e cu totul esenţială „tinerii generaţii“.

Nu, tinere Mircea nu e chiar o „spiritualitate nouă“ în asta. E vechitură râncedă aproape.

Alt motiv de necaz la junele Mircea e mărturisirea mea, că după ce am cetit vre-o două foiletoane, am renunţat, de mult să-l mai citesc.

Am avut o bună voinţă imensă, o dragoste de om care a trecut prin încercări grele, pentru vre-o câţi-va dintre scriitorii tineri, pe care — spre binele acestei ţări — i-aşi fi dorit altfel de cât au fost cei dinaintea lor.

Ei bine, declar încă odată şi susţin că voiu putea dovedi de câte ori va fi nevoie că, galimatiasul tânărului Mircea este absolut ilizibil şi desfid pe cineva să declare că în afară de articolele parodice, în care excelează ca şi d. Sevastos, cineva a putut înţelege vre-unul dintre foiletoanele mistice ale acestui frenetic frazeolog, a cărei incoherenţă de caracter îşi are echivalentul în scris. E o încâlcire apocaliptică, de călugăr în picioarele goale care blesteamă pe grămada de pietre din marginea şoselei, din lecturi rău digerate, nume şi date îndesate într'un cap mărunt ambiţios în interminabile lecturi din care n'a priceput cu adevărat nici o frază, sau a priceput-o rău. De mult ne-a preocupat un anumit fenomen intelectual şi pe care l-am denumi: „al pseudo înţelegerii“. Tânărul Mircea, cu aerul lui de Dalailama balcanic, inspirat, are impresia că acordul gramatical înseamnă şi acordul logic.

Mai puteam fi silit să înghit toată maculatura acestui „scriitor?“ Ca să te convingi că o putină de brânză e stricată nu e nevoie să o mănânci toată, tei pe muchea cuţitului o felioară, o guşti şi restul îl arunci.

Şi acum să analizăm şi partea de răspuns propriu zis.

Citam în numărul trecut între altele această frază care mi s'a părut un monument de aproximativ şi ridicol.

> „Valorile pur spirituale — având-u-şi inpotenţele etnice numai un vehicul — sunt singurele care ne stăpânesc“.

Arătăm cuvânt cu cuvânt verbalismul găunos al acestei fraze.

Cum credeţi că răpunde la aceasta tânărul Mircea? Cu vre-un argument? Cu vre-o analiză strictă? *) Nu. Citând pe Kant fără nici-un rost (e şi acest abuz de citate, multe necontrolate, o apucătură de semidoct pe care Titu Maiorescu a stigmatizat-o pe vremuri, când în stilul lui V. A. Ureche şi alţi aglomeraţi evidenţi, făcea ravagii). Nu numai că a citat pe Kant fără nici un rost, dar şi total lipsit de înţelegere, ignorând parcă faptul că sunt azi trei patru şcoli filosofice, cari fiecare pretind că au înţeles, singure, metafizica acestui gânditor.

Dealtfel însăşi suficienţa cu care vorbeşte d. Mircea Eliade, e o dovadă de ignoranţă neaşteptată.

> In nenumărate articole şi fragmente am cercetat, fixat şi ilustrat concepţia personalităţii.

Şi e surprinzătoare această pretenţie pentrucă dacă din toată filosofia lui Bergson nu va rămâne în viitor nimic, acest gânditor va fi adus totuş un aport considerabil ştiinţei arătând că **nici conceptele sociale, nici cele psihologice nu se pot „fixa“.**

Dar junele Dalailama balcanic trece cu seninătate şi candoare chiar peste legile gândirii. După o frază ca asta mai poate fi cineva obligat să-l citească? Cum, când vine la tine un inventator cu plete, ca să-ţi explice proectul lui pentru un pod peste ocean şi când începe adunând 4 şi cu 2 fac şapte, 6 şi cu 3 fac zece, opt cu unu, şapte, eşti obligat oare să-i citeşti un vagon de planuri şi cifre până să ai dreptul să-l dai pe uşă afară ? Şi ca să închei cu un domn care declară că a **fixat concepţia (?) personalităţii,** e nevoie să-i înghiţi sute de foiletoane şi să citeşti un milion de pagini sanscrite ?

---

*) De altfel faptul că această ‚stăpânire” nu împiedică pe autor să colaboreze la Gândirea care are în program tocmai valorificarea potenţelor etnice e o dovadă şi de falsitatea afirmaţiei şi de lipsa de caracter a tânărului nostru în acelaş timp.

D. Mircea Eliade se plânge că n'am cetit în deosebi fragmentul „Apologia virilităţii(îmi dă şi numărul ziarului : Cuvântul No. 982).

Am trimis să mi-l aducă, pentru că îmi pretinde în deosebi să-l citesc, oricât de suspect mi se par aceşti apologi ai virilităţii verbale.

Sunt acolo consideraţii neaşteptat de noui, nu tăgăduesc :

> „Orice mascul e dator să creeze. Fecundarea sexuală a fost poate semnul ursitei cereşti (?)".

după ce mai sus afirmase că :

> „A trăi în permanentă primejdie— aceasta e porunca virilităţii. Nu-mi spuneţi că viaţa modernă exclude eroica primejdie etc., etc.

Ca să ajungă la concluzia, nouă crede d-sa, că : **„Există primejdiile duhului"** Şi urmează şaptele colonade de platitudini alternate cu incoherenţe asupra „dionisiacului şi criticului", asupra conflictului „carne-duh".

E aproape dela sine înţeles că acestea nu aveau de aface cu „generaţia de azi", mai mult decât are de a face istoria Chinei (vezi gândacii de mătasă) cu lupta dela Podul Inalt.

Un singur moment încearcă numai, d. Mircea Eliade (hotărît e prea vulgar „d. Mirciulică") o schiţă de răspuns pe două colonade şi ne este imposibil să nu cităm acest răspuns, căci ilustrează deopotrivă şi incapacitatea de a gândi coherent a neseriosului tânăr, şi insolenţa lui verbală şi falsa lui erudiţie. Iată cum începe acest răspuns :

> „D-sa se întreabă : 1. Dacă e neapărat nevoie ca în tânara generaţie să fie o **spiritualitate nouă** ? 2. Dacă e necesar ca ea să fie colectivă.
>
> Răspundem : întrebarea I descalifică pe autor ca o dovadă de ignoranţă pentrucă orice generaţie se angrenează în istorie şi istoria e un dinamism spiritual (crede d. Petrescu altfel ?...), iar formele spiritului realizânduse în funcţiuni sociale şi evenimente istorice **se depăşesc.** Orice generaţie efectiv **nouă,** aduce **o spiritualitate nouă.**

Perfect e o teorie ca oricare alta care se poate susţine sau nu. Depinde de factori pe care nici odată, absolut nici odată nu i-a bănuit d. Mircea Eliade ca să o accepţi — mai ales cum s'o accepţi — sau nu Dar d. Mircea Eliade o acceptă hotărît : Absolut **orice generaţie aduce** o spiritualitate nouă şi a te îndoi numai de acest lucru e să fi descalificat ca o dovadă de cunoaştere a istoriei. Perfect.

Dar ultima frază a aliniatului d-lui Mircea Eliade răstoarnă categoric aceasta de teorie, cu o inconştienţă de iresponsabil, căci concluzia aliniatului contrazice îndârjit, cu sublinieri, afirmaţia precedentă :

„Orice generaţie efectiv **nouă,** aduce o **spiritualitate nouă".**

E scris de d. Mircea Eliade, are trei cuvinte subliniate de d-sa.

Prin urmare : nu orice generaţie aduce o spiritualitate nouă (aşa cum cere dinamismul istoric, etc.) ci numai generaţiile „efectiv **noui".**

Că prin urmare dacă generaţia nu este efectiv nouă nu aduce o spiritualitate nouă, că deci sunt şi generaţii (care nu aduc o spiritualitate nouă) că e probabil chiar ca numărul acesta e cel mai mare. De minune. Cum rămâne însă cu descalificarea mea pentru că m'am întrebat numai acest lucru ?

Mă condamnă atât de violent d. Mircea Eliade numai ca să-mi dea dreptate peste 10 rânduri mai jos ? (exact zece şi un sfert). Dar am mai spus. O discuţie cu acest tânăr frazeolog incongruent e imposibilă. Tot ce spune, într'o formă de un ridicul sentenţios, e în fond aproximativ, confuz susceptibil de volume întregi de discuţie. Fără nici o constrângere logică, lăsat la deriva unui verbiaj monstruos, oferă într'o bâiguire de călugăr mistic, citate nedigerate de elev de liceu semidoct.

Ce să ne mai mirăm că are curajul să vorbească de sus, de parcă ar avea picioroange ? Acest tânăr, a cărui îngâmfare aţi văzut, scrie frenetic acuzându-mă că nu aduc soluţii definitive.

> A isbutit să se vădească inapt în critica filosofică. neinformat în istorie (!) subiectiv (?) şi superficial. Din problemele esenţiale n'a soluţionat nici una.

„Inapt în critica filozofică ?" (de, poate, văzură-ţi) neinformat în istorie ? (când ? că n'am afirmat nimic) subiectiv (la misticul şi freneticul d. Mircea Eliade acest punct de acuzare frizează inconşteintă), superficial (mai mult sau mai puţin desigur). „Din problemele esenţiale n'a soluţionat nici una. Asta da. E perfect adevărat, dar iau martori pe toţi cititorii câţi îi am, că n'am avut niciodată pretenţia asta şi desfid să-mi dovedească oricând, contrariul. Să fiu bătut cu vergi în piaţă dacă se va arăta că am susţinut, **că am soluţionat** vre-o dată vre-o problemă esenţială. Că le-am discutat da, că le-am soluţionat însă nici odată. Las d-lui Mircea Eliade glorla de a fi „soluţionat" probleme esenţiale aşa cum le enumără cu mândrie : Concepţia, generaţiei, a experienţelor, a personalităţii, a sensului". Patru.

Un asemenea caz a fost posibil la noi numai datorită ignoranţei care domneşte în literatura noastră de azi, când tonul de sus şi orice pretinsă erudiţie intimidează şi când educaţia gazetărească (în sensul rău) a majorităţii scriitorilor noştri, creează teren fertil pentru orice soiu de bălării frenetice erudite şi mistice.

CAMIL PETRESCU

P. S. Chiar în exemplul de cinci rânduri confuziile de date şi nume abundă :

> „Aleg încă o pildă : generaţia romantismului german din jurul anilor 1790—1800. Nu vădesc trăsături comune Schbiermacher, Fichte, cei doi Schlegel, Herder, Novalis, Ticek (Tieck probabil) Shelling".

Fichte n'a fost din generaţia lui Schelling care i-a fost elev şi căruia i-a lăsat în 1798 catedra. Herder putea să fie bunicul celor citaţi mai sus, chiar lui Fichte. In schimb e lăsat deoparte Hörderlin, cel de-o vârstă, dar opus lui Novalis, poetul cel mai caracteristic al timpului, dacă exceptăm pe Goethe şi Schiller, mai bătrâni, care şi ei trăiau încă.

note

ITALIA DE AZI

E foarte puţin cunoscută la noi această Italie modernă care înţelege să preia — imperial — toate tradiţiile de mare cultură ale glorioasei peninsule. E acolo, în ţara care-şi trimite steagul şi cuvântul peste oceane şi pustiurile polare. O mişcare literară, pe care mulţi o consideră aproape o renaştere. Ataşatul de presă, al legaţiei noastre dela Roma, care nu e decât scriitorul atât de preţios Theodor Solacolu, se oferă să ne înfăţişeze treptat, câte una din figurile literare ale acestei Italii moderne. Incepe în numărul de faţă cu mult apreciatul Fausto Maria Martini.

◆

Din lipsă de spaţiu, continuarea romanului „Viaţa minunată a lui Anton Pann" se amână pentru numărul viitor.

in strainatate

FAUSTO MARIA MARTINI

FAUSTO MARIA MARTINI

Despre Fausto Maria Martini s'a ocupat, pe larg, acum câţiva ani, revista „Roma" a d-lui profesor Romiro Ortiz. Prezentând azi cititorilor „Universului Literar" nuvela de mai jos, ţinem să precizăm locul de frunte pe care Fausto Maria Martini îl deţine în literatura italiană modernă.

Exponent tipic al poeziei intimiste — **crepusculare** cum o numesc în Italia — F. M. M. influenţat de poezia franceză reprezentată prin Verlaine, Samain, Rodenbach, aduce în literatura italiană o artă neafectată, necomplicată, sufletească, plină de subtile flori de stil, o artă de suggestie în care armonia sentimentelor împrumută ceva din priveliştea asfinţiturilor provinciale. Fausto Maria Martini îşi cercetează eroii în amănuntele unei vieţi tihnite, triste, fără orizonturi, în afară, dar cu nelimitate zări închise în suflet şi în visuri

Eroii lui F. M. M. sunt însăşi întruchiparea sufletului autorului, în situaţii mai totdeauna identice, rareori diferite ; trec prin viaţă ca prin un vis, rătăcind într'o lume ireală pe care ei singuri o înţeleg, în timp ce legăturile cu lumea şi lucrurile ce-i înconjoară se topesc şi se destramă, devenind străvezii ca zările în ceaţa înoptării.

Veşnic neliniştiţi, veşnic doruri neizbăvite, iluzii spulberate, nădejdi chinuite, ard în sufletele eroilor lui Fausto Maria Martini, ca o flacără mistuitoare care, fără să le distrugă înfăţişarea, îl luminează mistic purtându-i prin viaţă ca pe nişte fantome dintr'o lume fără sfârşit.

In poezii, în nuvele, în romane sau în teatru, Fausto Martini întrebuinţează tonuri în surdină, şi un stil nepretenţios, limpede, clasic.

Romanele şi nuvelele sale sunt pagini de proză lirică pline de o lentă şi fină întrospecţiune.

Totul e personal, intim, liniştit — ecou vibrant al tristelor transcedentale — bucuriile şi durerile încercate de autor păstrând, în acelaş timp, un caracter de eternă şi universală umanitate.

Th. S.

SCRIERILE LUI F. M. M.

Poezii Provinciale (1910).
Poarta raiului (nuvele).
Crinul negru (comedie 1914).
Floarea de sub ochi (comedie 1920).
Vitrina cu antichităţi (nuvele 1923).
Inima ce mi-ai dat (roman 1925).

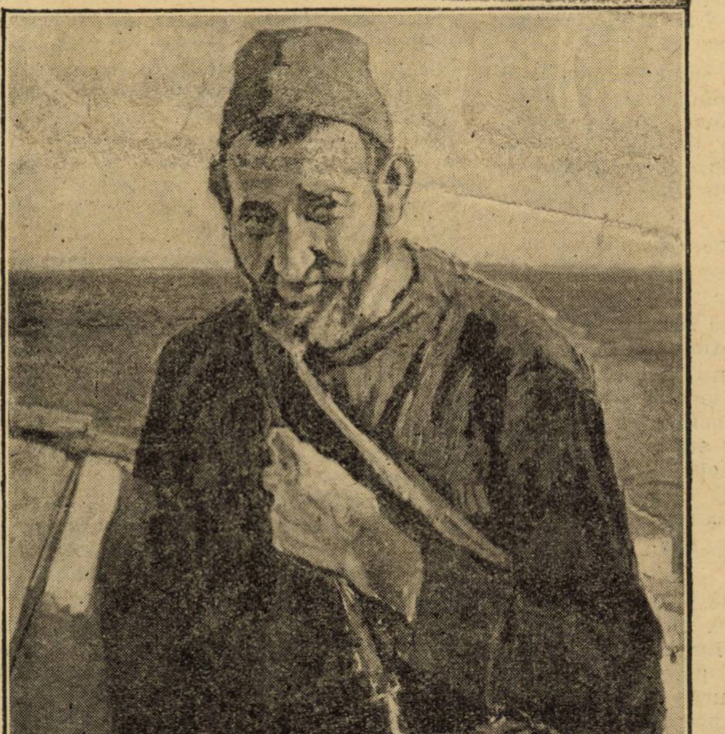

JEAN STERIADE : OSMAN

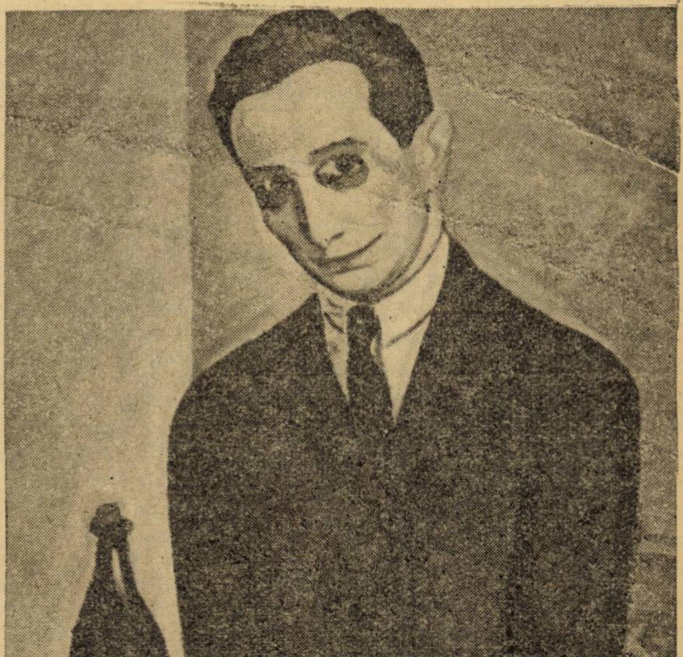

TAKE SOROCEANU : DRUMEŢUL

gazetaria

așa și-așa...

un membru de onoare

Academia română a fost zilele acestea în mare încurcătură. Trebuia să aleagă un nou membru în locul lui Vasile Pârvan, la secția istorică. Alegerea părea că nu prezintă nici o greutate pentru că era aproape fixat viitorul ales: profesorul dela Universitatea din București P. P. Negulescu, autorul câtorva opere în domeniul istoriei filosofiei cari fac cinste culturii universale.

In ultimul moment apare însă un candidat necunoscut, pe care se pare că venerabila instituție era obligată să-l aleagă. Incurcătura savanților noștri era considerabilă. Să lași în afară de Academie o personalitate de atâta valoare, când d-nii Rădulescu Motru, D. Gusty și S. Mehedinți sunt de atâta timp aleși, nu se putea parcă. Să nu-l alegi pe cel necunoscut se pare că era tot atât de dificil.

Solutia genială a venit firește de la unul dintre acei membri ai biroului hărțuiți în aranjamente. A fost ales membru activ domnul necunoscut ,iar d. P. P. Negulescu a fost proclamat.. membru de onoare.

Se știe că Academia poate alege membrii de onoare anumite personalități politice și unele dintre personagiile streine.

Iată-l deci pe profesorul P. P. Negulescu ales la acadeime pentru.. meritele politice s'au asimilat cine știe cu Ras-ul Abisiniei, care se știe, este membru de onoare al venerabilei instituții.

susceptibilitate

Nu se poate spune că ultima ședință a S. A. D. R. a fost somnolentă și ceremonioasă.

Mai întâiu a fost foarte populată. De când s'a înființat se pare că niciodată numărul de membrii prezenți, n'a fost atins ca Duminică.

Incidente oarecum dramatice, (firește) au tulburat însă o ședință atât de importantă. Fiecare articol al „Regulamentului" pentru Biroul, pentru perceperea drepturilor de autor, era votat după amuzante și pasionate discuții. E inutil să spunem că fostul președinte d. Caton Theodorian a făcut propunerile cele mai juste și cari au fost mai toate acceptate. Firește că asta nu convenea avocaților din sânul societății, d-nii C. Aslan și I. Sabaru. Așa încât acesta din urmă, nu pierdu ocazia să răspundă la întrebarea d-lui Caton Teodorian „dacă are dreptate" cu promtitudine.

— Sigur. Mi se pare chiar că aveți mai mult talent de jurisconsult de cât de autor dramatic. j

D. Caton Teodorian și-a luat pălăria șia plecat. Autorul lui Cain a regretat cel dintâiu incidentul.

IMPRESARUL LUI DUMNEZEU

ETIÈNNE REY

Dumnezeu văzând că oamenii se întorc dela el și că uită până și numele său, reveni într'o zi pe pământ pentru a le aduce cuvântul adevărat.

El începu cu Franța, pentrucă ea este fiica cea mai vârstnică a Bisericii, și, pe deasupra, cea mai emancipată. Dar zadarnic parcurse diferitele ținuturi, pretutindeni își băteau joc de el. Era îmbrăcat ca un sărac și el predica ca și altădată disprețul bogățiilor, uitarea lumei, înfrățirea și virtutea. Și nimeni nu voia să-l asculte ; el își închipuia că mulțimile o să se ridice la trecerea lui ; dar peste tot el mergea singur, ignorat, nebăgat în seamă ; fu luat drept vagabond și copiii asvârleau cu pietre când trecea prin sate. Se decise să facă câteva minuni și vindecă mai mulți bolnavi condamnați de știință. Dar fu urmărit că profesează ilegal medicina.

Era aproape descurajat când sosi la Paris ; și, dela început, în mijlocul imensului oraș, se simți pierdut, fără ajutor, lipsit chiar de orice speranță de a se face recunoscut. Parcurse totuși mahalalele și aleele luxoase și pretutindeni fu respins ; în casele bogatilor era oprit din prag de portarii galonați și impozanți înaintea cărora el se simțea cu totul intimidat, și în cartierele sărace ce preferau pe cântărețul ambulant care scârțâe la mandolină prin fundul curților și căruia i se aruncă câțiva gologani dela ferestre.

Intr'o dimineață pe când reflecta trist la mizerabila mansardă pe care o închiriase, auzi în ușă două lovituri puternice și autoritare și imediat după aceea intră un om îmbrăcat cu pretenție, purtând în degete inele mari și cu obrazul îngrijit ras.

— Dumnezeu ? întrebă el.

— Eu sunt, răspunse Domnul cu simplicitate.

— Și eu, mă numesc James Hydeman, cetățean al liberei Americe. Iată despre ce e vorba : mi s'a vorbit de D-voastră ; m'am informat ; v'am urmărit ; știu motivul pentru care ați revenit printre oameni; sunt în curent de sforțările ca și de eșecurile D-voastră și dacă am venit să vă caut este ca să vă ajut în opera d-voastră.

— D-voastră, așa dar, credeți în mine ?

— Ascultați-mă bine. Găsesc proectele Dv. foarte interesante, dar n'ați procedat bine. E atâta vreme de când nu v'ați mai coborît pe pământ încât nu înțelegeți bine timpurile noastre. Ori, să știți bine, este imposibil, ca în ziua de azi, să răușești fără o savantă publicitate. Vă închipuiți oare, pentrucă sunteți Dumnezeu, să vă puteți lipsi de acest lucru .Greșeală. Dumnezeu sigur nu poate nimic; îi trebue, și lui, o publicitate. Pentru aceasta mă ofer ca impresar, și răspund de reușită.

— Vorbiți ca străin foarte bine franțuzește, zise simplu Dumnezeu.

— Intre noi fie vorba, pot să v'o mărturisesc, sunt născut la Courbevoie ; dar mi-am luat un pseudonim american pentrucă asta de ajută în afaceri. Continui : D-voastră purtați un nume foarte cunoscut și foarte vechi, numai că nu știți să vă folosiți de el. Dacă ne înțelegem, mă însărcinez, eu, de a vă croi o reclamă admirabilă. Mai întâi o să umplu capitala de afișe imense, pe cari se va putea citi cu litere mari roșii aceste simple cuvinte :

Dumnezeu se află printre zidurile noastre.

— Asta va produce un efect enorm ; ce spuneți ?

— Continuați, vă rog.

— Pe urmă, voi închiria sala Operei, de oarece la Paris nu se ajunge decât prin teatru. O să țineți câteva conferințe la care o să alerge cele mai elegante dintre parisienele noastre. Și mă gândesc să cer directorului Operei să ne împrumute pe Mefistofeles, în serile în care nu se joacă **Faust.** Conferințele contradictorii se bucură în acest moment de o mare reputație. Și am să vă ofer după program pe marea vedetă.

— Sunteți foarte amabil.

— Altceva : Știți să faceți minuni.

— Vindec bolnavii.

— Pf ! Știți, bolnavii aceștia nu interesează pe nimeni. Mi-ar plăcea mia de grabă altceva. De exemplu, fabricați diamante, să faceți scamatorii, să mergeți pe tavan cu capul în jos Asta ar izbi mai adânc masele. Aceasta, nu vă împiedică, pe urmă, dacă țineți, să recomandați virtutea și religia. Dar, înainte de toate, trebue ceva nemaivăzut ceva neașteptat. Dumnezeu are nevoe să fie și nițel excentric. Ei bine, sunteți dispus să tratați cu mine.

— D-voastră m-ați interesat mult, răspunse Domnul, dar nu cred a vă conveni.

— Arătați condițiunile D-voastră și le voi accepta dinainte.

— Ascultați-mă și la rândul d-voastră. Vreau să continui să rătăcesc prin lume, singur și disprețuit. Imi va trebui, fără îndoială, ani mulți până să răușesc a răscumpăra pe oameni pentru a doua oară. Dar, după anii aceștia de mizerie și mucenicie, în care voi continua să predic mila și iubirea, atunci poate că domnia lui Dumnezeu va reveni pe pământ.

— D-voastră aveți un program ridicul, zise James Hydeman, care nu face nici un ban. Cu atât mai rău pentru D-voastră, eu plec.

Și se îndreptă spre ușă dând din umeri, Dar, înainte de a păși pragul, el surprinse privirea lui Dumnezeu, care era îndreptată spre el, și această privire era atât de dulce, atât de curată, atât de luminoasă, că, fără voia lui, el se simți peste măsură de turburat. Ieși deandaratele, și, când fu în josul scărei, observă că ținea încă pălăria în mână.

trad. **t. t.**

literara

o seama de cuvinte

Lordul Curzon, pe când era vice-rege al Indiilor, discuta într'o zi cu un înalt funcționar, un veteran, care, pentru a întări punctul său de vedere voi să invoace „cei treizeci de ani ai săi de experiență".

Atunci, lordul Curzon răspunse cu tonul lui semeț :

— Eu nu sunt aci ca să mă închin în fața unei experiențe de treizeci de ani, ci pentru ca să-i îndrept erorile !

●

Socrate, în urma rugămințel unui flecar, ca să-l învețe retorica, îi ceru un preț de două ori mai mare ca celorlalți.

Palavragiul întrebând de ce trebue să plătească îndoit. Socrate îi răspunse :

— Fiindcă pe tine trebue să te 'nvăț și să vorbești și să taci !

●

In serile calde de vară, Dante avea obiceiul să stea lângă Piața Sfânta Maria del Fiore, într'un loc care — mai pe urmă — s'a numit Stânca lui Dante.

Intr'o zi se apropie de el un necunoscut și, știindu-l om învățat în toate, îl rugă să-i ajute să răspundă la întrebarea pe care, și lui, i-o pusese cineva, care-i hrana cea mai bună ?

— Oul ! zise Dante.

După un an, necunoscutul sosi din nou în acelaș loc și fără nici o introducere îl întrebă deodată :

— Cu ce ? la care Dante răspunse :

— Cu sare !

●

Intr'o zi, Alghieri întrebă pe un țăran : cât este ceasul ?

— Este ora când oile se duc să bea, răspunse acesta mojicește.

— Și tu de ce rămâi aci ? replică poetul ?

●

Auber se afla odată în societatea unui diletant tânăr și foarte bogat.

La întrebarea cu ce se ocupă, tânărul răspunse cu îngâmfare :

— Compun o operă în două mari acte pentru Opera comică ! Dar dumneata ce faci ?

— Eu, răspunse Auber cu o prefăcută sfială, tocmai am terminat cinci acte mititele pentru Opera Mare !

bazar

COMORILE GOLGONDEI

De curând, guvernul turc și-a asigurat serviciile a doi experți francezi pentru a pune în ordine comorile lăsate de către sultanii Constantinopolului.

La Stambul, comorile vechiului serai sunt păzite de enunci înarmați. Se vede aci, printre altele, o foarte frumoasă serie de figuri de ceară — în mărime naturală — reprezintând pe sultanii de altădată, magnific înveșmântați și coafați cu turbane strălucitoare de diamante, rubine și smaralde.

Un tron de aur poartă, în încrustații, douăzeci de mii de perle, rubine și smaralde.

In pivnițele ministerului de finanțe din Angora, se mai găsesc asemenea comori, printre cari colecția coroanelor de roze ale Islamului, făcute în întregime din perle de o grosime și o perfecție incomparabilă.

CELEBRU PRIN URAȚENIE

In general, artiștii sunt atrași de cinematograf, prin faptul că se cred posesorii unui aspect mai mult sau mai puțin estetic.

Totuși, cinematograful a dat ocazia unui anume Louis Wolheim, care în timpul celor zece ani ai vieței sale a avut să suporte numirea de „cel mai urât om din lume", să se folosească de pe urma urâțeniei sale.

El solicită o audiență la marele regisor Griffith și când acesta se arătă stupefiat, neputând să-și ia ochii de la această față, Louis Wolehim începu să spere.

Și speranța sa nu a fost înșelată. Louis Wolheim este actualmente angajat de Griffith și se nădăjduește că va deveni în curând o vedetă.

Evident, noul artist de cinema nu va interpreta roluri de amorez, nici nu are această pretenție. Louis Wolheim este un înțelept.

KILOMETRI DE... CARȚI

Pentru sportivi, cari sunt obișnuiți să vadă defilând pe drum pietrele kilometrice, un kilometru înseamnă puțin lucru, chiar dacă este făcut cu piciorul.

Nu tot astfel pare kilometrul, gardienilor Bibliotecei Naționale din Paris.

Intr'adevăr, fiecare dintre acești gardieni au de supraveghiat 7 kilometri, nu de drum, ci de cărți aliniate unele lângă altele.

Kilometrul este unitatea de măsură a acestei Biblioteci Naționale. Cele 4.200.000 de cărți strânse aci reprezintă o lungime de 91 kilometri...

Unui automobilist, mergând cu 60 de kilometri pe oră, pentru a defila înaintea acestor cărți, i-ar trebui o oră și jumătate, și unui biciclist, rulând 30 kilometri pe oră, i-ar trebui 3 ore.

Cât timp ar trebui însă unei persoane ca să le citească ?

Considerând o carte pe zi, ar trebui 10.000 de ani

caricatura zilei

CINISM

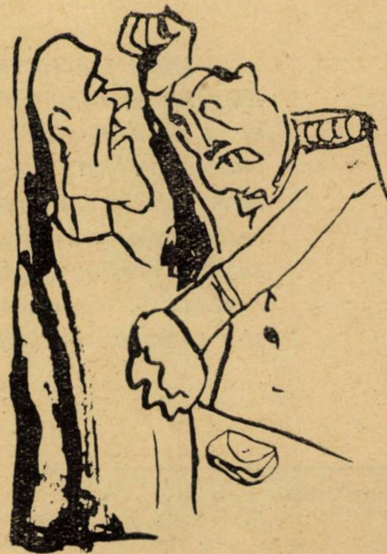

— Nu ți-a fost teamă când ai furat portofelul ?

— Ba da. M'am temut să nu fie gol.

(Caricatură de Ion Sava)

NUANȚA !

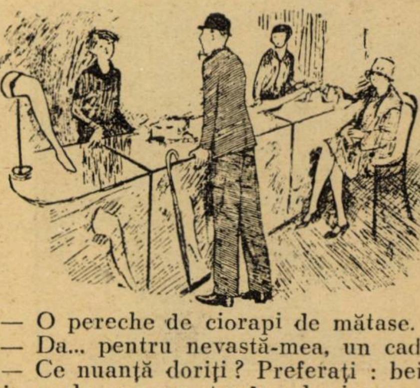

— O pereche de ciorapi de mătase.

— Da... pentru nevastă-mea, un cadou.

— Ce nuanță doriți ? Preferați : beige, gris perle, mauve, tendre, horizon, cendre, melon, argente, clair de lune ou clair-obscur...

SPECULA

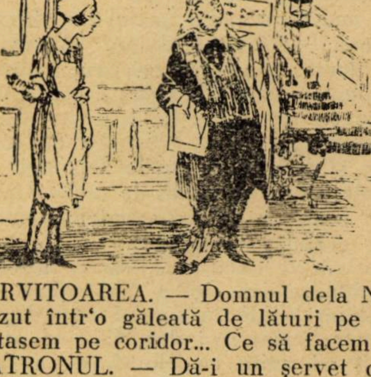

SERVITOAREA. — Domnul dela Nr. 14 a căzut într'o găleată de lături pe care o uitasem pe coridor... Ce să facem ?

PATRONUL. — Dă-i un șervet curat și pune-i în socoteală o bae.

cărţi redate în extrase

VIATA LUI OSCAR WILDE

Frank Harris

După propria sa mărturisire, Oscar Wilde a fost un elen sosit prea târziu în lume. Eleganţa spiritului său precum şi aspectul său atrăgător l-au impus societăţei londoniene ca pe unul dintre cei mai preţuiţi causeuri şi răsfăţaţi „dandy“. Inconjurat de aşa numiţii „esteţi“, tineri bogaţi şi culţi dar în acelaş timp viciaţi, Oscar Wilde se simte încetul cu încetul supravegheat. Prietenia sa pentru Lordul Alfred Douglas, a adus, ceeace deja se aştepta: scandalul. De aci condamnarea lui Oscar Wilde. In închisoare, sufletul acestui „întârziat elen“ simte adierile unui adânc creştinism, cristalizate în „De Profundis“. Escaladând stări sociale şi atacând toate genurile literare, Oscar Wilde şi-a consumat într'adevăr geniul în viaţă şi numai talentul în operă.

Oscar Wilde

UN SCANDAL LA DUBLIN

In ziua de 12 Decembrie 1864 oraşul Dublin era în fierbere. Un scandal de mult timp numai şoptit se arăta însfârşit în faţa tribunalului; toţi îl aşteptau cu nerăbdare şi curiozitate.

Eroii acestui scandal destul de piperat aparţineau societăţei bune. Acuzatul era un doctor şi oculist celebru, inobilat recent pentru lucrările sale; nevasta lui, scritoare cu reputaţie, îşi câştigase simpatia pooporului, prin pasiunea cu care susţinea şi apăra drepturile Irlandei.

Plângerea era intentată de tânăra fiică a unui profesor de jurisprudenţă medicală în „Trinity College“.

Se povesteşte că d-ra Travers, în vârstă de douăzeci de ani a fost sedusă de dr. William Wilde în timpul îngrijirilor ce a fost chemat să-i dea. Câţi-va afirmau, că adormită cu cloroform, a fost violată.

Juriul deliberând timp de două ore, hotărî de verdict plin de umor. Profesorul R. J. Tyrrell a rezumat într'o scrisoare savuroasă opinia generală a epocei. După părerea lui procesul confirma pur şi simplu ceeace toată lumea ştia: „Sir William Wilde era un tip de o senzualitate rar întâlnită. Nevasta lui femee pretenţioasă şi afectată cu idei şi concepţii extravagante, bazată pe câteva poeme nu prea bune îşi lăsa chiar când era tânără, locuinţa în umbră, pentru a nu i se vedea grosimea fardurilor“.

Această severă judecată a unui contimporan, corespunde jurnalelor epocei Obţinem, astfel, dupe cât se pare, un portret destul de realist al lui Sir William şi Lady Wilde.

Aceştia au fost părinţii lui Oscar Wilde.

OSCAR IN LICEU

Soţii Wilde au avut trei copii, doi fii şi o fică. Cel mai mare născut în primul an dupe căsătoria lor, cel mai mic doi ani mai târziu; pronumele ce le-au primit erau inspirate de înflăcărarea patriotică a mamei lor: Oscar, Fingal, O'Thahertie, Wils.

Din aceşti doi copii, Oscar părea mai puţin vioi, mai puţin seducător, mai puţin frumos decât fratele său Wils. Au primit amândoi cea mai bună educaţie posibilă în aceea epocă.

Detalii culese asupra lui Oscar Wilde şcolar, sunt foarte puţine. D. Edward Sullivan contimporanul lui Oscar, a lăsat o deschidere vie şi interesantă asupra lui Wilde:

„L'am cunoscut pe Oscar Wilde în anul 1866: Avea treisprezece sau patrusprezece ani.

Părul lui lung blond şi drept îi dădea un aspect particular. Era dupe atunci, cum a mai rămas mulţi ani încă vesel, plăcându-i jocul, agitat chiar. Era de pe atunci un admirabil povestitor. Darurile sale descriptive, şi felul umoristic de a ne reda incidentele şcolare ne distrau foarte mult.

In serile de iarnă pentru a vorbi în voe, elevii aveau obiceiul să se strângă în jurul sobei. Aci Oscar era în elementul său. Imi amintesc că într'o seară pe la 1870, o discuţie s'a ivit în jurul unui proces, atunci în curs; Oscar fiind de faţă şi foarte impresionat, ne-a mărturisit, că nu i-ar plăcea nimic mai mult decât să fie mai târziu, eroul unei „cauze celebre“.

Mult mai târziu Wilde a fost întrebat dacă nu viaţa de internat din liceu, a fost în parte cauza depravărei lui sexuale.

— Toţi englezi o cred — răspunse el— „eu nu am însă nici o experienţă personală. Până la 16 ani trecuţi, eram foarte copil. Bine înţeles, eram şi eu curios şi senzual, de multe ori urmărit de imagini, fără totuşi să mă opresc prea mult asupra lor. In şcoala noastră, nouă din zeci băeţi, se gândeau numai la gimnastică şi sport; „eram ca nişte tineri sălbateci, foarte sănătoşi şi nimic altceva“.

DUBLIN ŞI OXFORD

In „Trinitty College“ Oscar Wilde a obţinut succese şi mai mari. A intrat la 19 Octombrie 1871, trei zile după a şaptesprezecea aniversare.

„De atunci, Oscar era admirabil şi strălucitor" scrie Sir Edward Sullivan, şi personalitatea lui devine din ce în ce mai caracteristică.

„Işi consacra cea mai mare parte din timp studiului şi preparându-şi examenele asupra clasicilor, citea totuşi cu înfrigorare cei mai buni autori englezi. Era admirator înflăcărat al lui Swinburne.

Frecventa în acel timp, diferite cercuri moderne din Dubin şi persoanele la care se ducea primeau cu bucurie acest mosafir, extrem de distractiv.

Nu se putea găsi atunci în universitatea din Dublin un timp mai perfect al intelectualului. Nu-i plăcea să bea, nu-i plăceau jocurile de cărţi; totuşi când se prezenta ocazia, ca să fie amabil se oferea să joace, să bea, împreună cu colegii studenţi.

Toţi cei ce l-au cunoscut în epoca aceea erau uimiţi de umorul lui şi de aceea „curăţenie sufletească“ dupe expresia d-lui Edward Sullivan care era mai degrabă natura lui particulară de cât cea rafinată. Nimeni nu a auzit vre-odată pe Oscar istorisind o poveste scabroasă. Ori ce expresie grosolană sau vulgară îl desgusta. Părea să-şi consacre vocea pentru a exprima numai frumosul.

POFESOR DE ESTETICA

In timp ce studia la Oxford s'a produs evenimentele cele mai importante din tinereţea lui. Tatăl său muri în anul 1876, lăsând aproape tot ceace avea soţiei sale, sumă ce abia asigura Ladyei Wilde o existenţă mijlocie. Puţinul ce i-a revenit lui Oscar, l'a întrebuinţat, să-şi achite câteva datorii de student şi să facă o călătorie în Grecia. Această călătorie în Grecia, făcută la vârsta de douăzeci şi trei de ani i-a confirmat ideea ce-şi formase despre viaţă. Şi este imposibil de a-l înţelege pe Wilde dacă pierzi din vedere faptul că era un păgân născut, pentru care după expresia lui Theophile Gautier „doar lumea sensibilă există" înzestrat cu tot senzualismul antic, îndrăgostit de frumuseţea plastică, întocmai ca Nietzche şi Theophile Gautier, păgân cu antipatie vădită faţă de creştinism.

Altă caracteristică a tânărului Wilde e înclinarea ce o simţea pentru teatru. Din tinereţe cvhiar a avut pentru scenă o atracţie nestăpânită. Era nu numai vanitatea actorului, dar ceeace s'ar putea numi, pasiunea omului de teatru pentru viaţa multiplă ce oferă scena; avea atracţie spre decoruri, costume, dragoste pentru grandilocvenţă şi amplitudine.

Cu moartea tatălui lor William Wilde, s'a sfârşit şi viaţa familiară din Dublin. Lady Wilde veni să se instaleze la Londra. Fratele lui, Willie, jurnalist la ziarul monden „The World", a contribuit în mare măsură la celebritatea lui Oscar.

„Requiescat" primul volum de poeme al lui Oscar Wilde a fost publicat în memoria sorei lui, moartă tânără. Şi iată că Oscar Wilde începe să devină un personagiu; fiecare gest al lui trezia curiozitatea şi era viu discutat.

Cheltuindu-şi cu călătoria făcută în Grecia, puţinul moştenit, se văzu nevoit să-şi caute o carieră; în acest scop se mută şi el la Londra. Poet, cu o natură de artist pentru care numai prezentul are valoare, îmbibat de o încredere nelimitată în propriile lui mijloace, decis şi convins să cucerească lumea. „Daţi-mi lucrul nefolositor şi las celorlalţi necesarul" avea obiceiul să spună.

Incercând totuşi să-şi reducă cheltuelile şi să ducă o existenţă laborioasă, închiriază două odăi modeste în Salisbury Street, cartier mizerabil pentru un tânăr elegant şi îşi începe cariera de jurnalist. Articolele lui, nu au însă la început decât un foarte slab succes. Ele nu se adresau decât celor mai subtile inteligenţe — peste tot greu de găsit — şi producţiile lui erau încă prea academice şi literare. Cu tendinţe mai vulgare Willie, fratele lui, părea mai bine echipat pentru acest meşteşug.

Oscar a avut totuşi şi în Londra, dela început succes în societate. Seducea nu numai prin darul lui de admirabil povestitor, dar şi prin felul lui de a fi, surîzător, atent, plin de expansiune, prin cochetăria lui, prin felul de a lăuda, fără rezervă oamenii şi lucrurile ce-i plăceau. Această facultate de admiraţie entuziastă era una din caracteristicele lui cele mai atrăgătoare şi arată în acelaş timp şi strălucitoarea lui inteligenţă. Aceasta a fost cu siguranţă darul ce l-a servit cel mai mult în viaţă.

Totuşi succesele mondene nu-i sporeau deloc venitul, ci contrariu îi epuizau toate resursele. Complimentele numeroşilor mondeni îi sporiră încrederea în el însuşi; începu să vorbească mai mult şi să scrie mai puţin. Mănuşile, trăsurile, pantalonii şi ciorapii de mătase costau mult; se văzu deci nevoit să-şi ipotecheze pământul din Irlanda iar mai târziu chiar ,în plin succeş să se umilească prin a cere bani mamei lui. Şi atunci în 1881 publică volumul de poeme pe care critica l-a primit cu răceală, dar care a avut un succes de librărie ce nici un alt volum nu cunoscuse până atunci. Primele patru ediţii s'au vândut în două săptămâni. Acest succes îi asigură pentru un moment ceva bani, celebritatea lui se mări, totuşi nu câştigă nimic sau aproape nimic.

Cartea nu conţine nici o expresie demnă de reţinut, nici o cadenţă nouă, nici un strigăt sincer.

Oscar decepţionat de critici, dar încurajat de vânzarea volumului, şi de răsunetul provocat, rămase mai mult ca nici odată hotărît să reuşească.

CONFERINŢE IN STATELE-UNITE

Prima repriză în duetul cu destinul a rămas nedecisă. In doi ani Oscar a învăţat multe lucruri asupra vieţei, mai multe asupra lui însuşi, a reuşit să se facă ştiut, să se vorbească mult despre el, dar şi-a cheltuit toţi banii s'a îndatorat, fără însă să găsească posibilitaea unui câştig pentru a trăi convenabil; viitorul părea îngrijitor. Işi dete seama că pentru el, îi este mai uşor să vorbească decât să scrie. Obţine atunci dela fratele său, să-i publice în „The World": „în urma extraordinarului succes al poemelor sale, d. Oscar Wilde a fost invitat să ţină o serie de conferinţe în America".

Invitaţia era imaginară.

Avea totuşi posibilităţi de succes în această nouă încercare, gustul american fiind format de gustul englez şi dacă Oscar, ar fi fost mai pregătit e probabil că extraordinara lui elocvenţă i-ar fi asigurat succesul.

Răspunsul lui funcţionarilor vamali, când a debarcat: „Nu am nimic de declarat decât geniul meu" l-a pus în lumină şi a hrănit conversaţiile ţărei întregi.

Conferenţiarul de frumoasă prestanţă, cu pantaloni scurţi şi ciorapi de mătase obţine succese, cari nu sunt însă departe de ceeace numim bluff. Spectatorii îi imitau îmbrăcămintea şi îi mimau silueta. In August 1883 se întoarce în Anglia, unde începe o nouă serie de conferinţe: „Impresii personale din America".

Dragostea de o mai mare cultură l-a adus pentru mai puţină vreme la Paris.

PRIMELE SUCCESE

Este perioada când se dezvoltă în Wilde, personagiul faimos, legendar dar poate şi cel adevărat. Paradoxal, iubitor de aplorisme, volumele sale de versuri şi proză, începe să aibă succes. Desigur mai întâi în lumea „esteţilor" viciaţi, arbitri ai înaltei societăţi londoniene, formată din cea mai înaltă clasă a burgheziei şi din nobilime. Dandy şi gentilom perfect antrena totdeauna prin darul său de causeur. Articolele sale dacă nu erau copii slabe ale causeriilor sale, erau rezumate ale acestora. Poza. Rugat de exemplu, să dea o listă de o sută din cele mai bune cărţi el răspunede că „nu ştie să enumere cele o sută de cărţi mai bune, pentrucă până în prezent, el nu a scris decât cinci.

De acum Oscar Wilde, sau mai pe scurt Oscar cum îl numea societatea Londrei, atrasă de infinitele sale daruri de poet şi om de lume, cu drept cuvânt începe să îşi consume geniul în viaţa şi numai talentul în operă. Cu o mare încredere în viitorul său de scriitor, Wilde încearcă un nou gen, în care crede că s'a găsit pe sine, teatrul. Succesele primelor sale piese, precum şi numeroae oferte de presă îi măreau veniturile. Trăind şi chltuind, astfel precum a dorit întodeauna, pentru el moneda nu mai are decât valoarea unui jeton. Dar orice figură în ascensiune la Londra este pândită de ceva inevitabil: scandalul.

Wilde se găseşte acum înconjurat de o bandă de admiratori, tineri culţi, dar în acelaş timp viciaţi. N'are numai darul de a place ci şi acela de a seduce. Alintat în cele mai renumite saloane mondene, deja încep să circule anumite zvonuri pe socoteala lui. Numeroşii săi duşmani caută ca prin fiecare rând scris sau gest al lui Oscar să întărească aceste zvonuri.

„Portretul lui Dorian" Gray şi „Salomea" contribuesc ca zvonurile lansate în public să se întărească. Se atribue pe socoteala lui anumite înclinaţii de ordin intim. Insistenţa lui de a interpreta dedicaţia lui Sheakespeare din fruntea sonetelor sale erau o semnificaţie şi pentru cei mai buni prieteni ai lui. Anume „W. H." iniţialele numelui căruia Sheakespeare îi dedicase sonetele sale, după Wilde nu erau cele ale protectorului său Williams Herbert ci acele ale unui tânăr şi frumos actor, Wiliam Hughes. Se părea că acetsor inclinaţii de ordin intim, Wilde le căuta o scuză prin apropieri cu Sheakespeare, Socrate, Platon sau David.

In orice caz rafineria sa nu era cu totul cea obişnuită. Lucrurile acestea însă se murmurau şi reputaţia lui oficială era neclinită. **„Evantaiul doamnei Windermere"** constitue un nou succes în teatru al lui Wilde; presa care la început opunea rezistenţă, cedează.

LORDUL ALFRED DOUGLAS

„My owny boy".

„Sonetul tău este întru totul adorabil şi este o minune că buzele tale roşii ca petalele rozelor sunt făcute nu mai puţin pentru nebunia muzicei şi a cântecului, ca pentru beţia sărutărilor.

Sufletul tău de aur fin se zbate între pasiune şi poezie. Nici un Hyacint din timpul grecilor n'a urmat dragostea într'un mod atât de nebunesc ca tine. De ce rămâi singur la Londra şi când vii la Saliabury? Vine aici să-ţi împrospătezi mâinile în crepusculul clădirilor gotice.

Vei rămâne cât timp îți va plăcea. Este un loc delicios, unde nu lipsești decât tu. Vino deci la Salisbury.

Pentru totdeauna cu o iubire neperitaore"

„Al tău

„Oscar"

Acesta este textul unei scrisori adresată de Oscar Wilde lordului Douglas, care era în vârstă numai de două zeci de ani, scrisoare care avea să dea întreaga culoare a procesului de mai târziu. Ce legături erau între scriitorul în plină maturitate și efebul, al cărui nume de veche nobleță încânta buzele rafinatului poet, murmurându-i silabele? El pretindea că nu erau decât apropierile sufletești dintre ei și calitățile artistice ale tânărului lord. Desigur și aceste calități au contribuit la aceste legături, dar Wilde se încăpățâna să recunoască și influența frumuseței fizice a lui Douglas. Scrisoarea reprodusă, precum și altele pierdute din cauza neglijenței lordului Douglas au format obiectul unor încercări de șantaj asupra lui Wilde. Poliția chiar începuse să îl supravegheze.

Este văzut în comapnia unor tineri dubioși, cărora le făcea numeroase cadouri și le vorbea despre jocurile olimpice, cum se luptau efebii înveșmântați în nuditatea lor numai cu soare și frumusețe, aruncând discul, disputând cursele și câștigând coroana de mirt.

Cel care nu vedea cu ochi buni prietenia dintre Wilde și lordul Alfred Douglas era tatăl acestuia din urmă, marchizul Quensberry. La toate amenințările acestuia de desmoștenire, Douglas răspunde prin amenințări. Scandalul este inevitabil. Quensberry recurge la insulte, astfel încât Wilde se vede nevoit să-l dea în judecată. Dar probele strânse de reprezentantul ministerului public precum și martorii citați întorc lucrurile contra lui Wilde. Quensberry este achitat, iar Oscar Wilde este arestat și, dat în judecată pentru atingerea bunelor moravuri.

DOI ANI DE MUNCA SILNICA

In jurul lui Oscar Wilde se găsesc strânși adevărații și marii săi prieteni: Bernard Schaw, André Gide, Frank Harris, autorul acestei cărți, lordul Alfred Douglas, fratele acestuia, lordul Perci Douglas și chiar mama lor Lady Quensberry.

In timpul eliberărei sale pe acțiune, un iacht, oferit de bună voie, se afla sub presiune să-l treacă dincolo de estuarul Tamisei. Dar Wilde era cuprins de dezolare și descurajare. „Imi vor da cel mult un an de închisoare, căci nu vor uita că cel condamnat este Oscar Wilde" spunea el. Și știa că pe dinaintea unui asemenea tribunal trecuse și Socrate.

Dar atmosfera se încărca în contra poetului. Numele de „Oscar" ajunsese cea mai odioasă înjurătură a plebeului englez.

Insfârșit afacerea vine înaintea judecătorului Wills la 21 Mai 1895. Wilde străluce prin spiritualitatea răspunsurilor sale, nu lipsite însă de echivocuri.

Iată câteva părți din interogatoriu:

„— Domnul Wilde a colaborat la o publicație numită **The Chameleon** ?

— Da.

— Este el autorul unei povestiri intitulate „Preotul și alcolytul"?

— Nu.

— Este povestirea imorală?

— Inainte de a fi imorală este prost scrisă.

— Domnul Wilde a considerat vre-odată că operele sale ar avea o fațetă de imoralitate?

Wilde declară atunci, că nu a vizat nici spre bine, nici spre rău, ci a încercat numai să scrie lucruri frumoase. Fiind întrebat dacă inspirația articolului din „The Chameleon" era imorală, răspunse: inspirația nu comportă nici o idee imorală sau morală. Un murmur de aprobare se ridică în sală și lovitură cu lovitură el respinse victorios toate insinuările procurorului:

— Nici o operă de artă nu admite principii. Principiile nu aparțin artiștilor.

— In **Dorian Gray** vorbiți de un om care adoră pe altul?

— Ați adorat vre-odată un bărbat?

— Nu, răspunse placid Oscar. Nu m'am adorat niciodată decât pe mine.

Toată sala izbucni în râs".

Interogatoriul devine însă un chin:

— L-ați primit pe Taylor la d-voastră? în unul sau altul din domiciliurile dv?

— Da.

— Ați fost la Taylor la anumite reuniuni „de ceai"?

— Da.

— Apartamentul lui Taylor v'a frapat prin vre-un caracter special?

— Era frumos.

— L'ați văzut altfel luminat decât cu lumânări, chiar în timpul zilei?

— Mi se pare, dar nu sunt sigur.

— Ați întâlnit acolo un tânăr numit Word?

— Da, o singură dată.

— N'ați întâlnit niciodată acolo pe Sidney Mavor?

— Posibil.

— Cari erau legăturile vostre cu Taylor?

— Taylor era un bun prieten, un tânăr inteligent, cu bună creștere; a fost crescut într'una din cele mai înalte școale engleze.

— Știați că Taylor era supravegheat de poliție?

— Nu.

— Știați că Taylor, în timpul unei razii polițienești, a fost arestat, anul trecut, într'o casă din Fitzroy Square, împreună cu un anumit Parker?

— Am aflat din jurnale.

— Când ați întâlnit pentru prima oară pe Ernest Scarfe?

— In Decembrie 1893.

— Cine vi l-a prezentat?

— Taylor.

— Scarfe era fără serviciu, nu-i așa?

— Nu știu.

— Ați făcut cadou lui Scarfe o tabachere?

— Da. Am obiceiul să fac astfel de cadouri oricărui tânăr care mi-e simpatic.

— Când ați făcut cunoștință cu Mavor?

— In 1893.

— Lui i-ați dat bani sau o tabachere?

— O tabachere.

— L-ați cunoscut pe Walter Grainger? Nu l-ați îmbrățișat niciodată?

— O! pe Dumnezeu nu! era un tânăr urît, cu totul urît. Eram cu totul dezgustat de el".

Și noi nume izvorau fără sfârșit.

Urmarea a fost că juriul a adus o sentință în baza căreia Oscar Wilde era condamnat la doi ani muncă silnică pentru motivul amintit la sfârșitul capitolului precedent.

De-acum sufletul lui Oscar Wilde, aliaj de puternic păgânism și profund creștinism, se va dezvălui în toată complectitudinea lui.

(Continuare în numărul viitor).

Mercure de France, Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 28
8 Iulie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA
SIBIIU

EMIL GARLEANU

Ctitorii

EMIL GÂRLEANU

Sunt amintiri, de care nu te apropii decât cu o neliniştită şi mare teamă de a nu strica bucurii vechi, de a nu găsi tristeţi — altădată încercate — străine de tine. Amintirea lui Emil Gârleanu nu este dintre acestea. Peste sufletul lui stins în pragul războiului au trecut anii, fără să-i şteargă în aducerea noastră aminte trăsăturile modestei lui melancolii.

Pe mormântul lui Gârleanu o cruce mică de lemn sărac îi poartă literele numelui său — modestă şi simplă între cruci enorme şi mausoleuri somptuoase. Trecătorului, căruia numele acesta îi aminteşte nelămurit o poveste cu flori dintr'o carte de şcoală primară, i se strânge inima. Este singura mustrare, pe care de dincolo de vii o trimite blând acest suflet chinuit de poet. Emil Gârleanu un uitat? Dacă socotiţi după acest biet mormânt, pe care niciun ministru nu s'a gândit să ridice o piatră cuviincioasă, da. Insă dacă desluşiţi în stringerea de inimă a trecătorului această umila tristeţe, pe care o porţi neştiută lucrurilor mici şi oamenilor dragi, atunci vă daţi seama de ce comemorarea lui nu face altceva decât să dea glas unei afecţii adevărate.

In economia culturală a Sămănătorismului Emil Gârleanu reprezintă o linie dreaptă de muncă. Mişcarea,ce deslănţuise cea mai pasionată şi mai violentă discuţie, polemica cea mai dârză din câte scurta noastră viaţă culturală modernă cunoaşte, n'a izbutit să-l îndepărteze pe omul acesta bun dela calmul lui. Inţelegea superioritatea muncii tăcute şi convinse asupra cuvântului violent şi a gestului brusc. Temându-se să nu fie câştigat de larma cafenelei şi patima stearpă a polemicei, a rămas în târgul lui de provincie să facă acest lucru neînchipuit de greu şi nepreţuit de frumos: o revistă. Gândiţi-vă ce înseamnă pentru un oraş mic, depărtat de viaţa agitată şi vie a teatrelor şi concertelor, o foaie săptămânală deasupra căreia inteligenţa şi râvna potolită a unui poet veghează. Nu, desigur Gârleanu nu poate fi socotit printre „luptătorii" sămănătorismului, desigur n'a înţeles niciodată acest curent cultural, de care era apropiat, în înfăţişarea lui politică, dar înţelesul muncii lui depăşeşte orice străduinţă. Pentrucă este reconfortant devotamentul omului acestuia, rămas între târgoveţi şi prieteni modeşti, să întemeeze o tipăritură, să însufleţească energia intelectualilor rataţi, să-i intereseze de altceva decât socotelile mărunte ale meseriilor lor şi să ţină deşteaptă în mijlocul lor dragostea pentru carte şi cuvânt scris. In clipa când un istoric cultural va încheea definitiv capitolul sămănătorismului, munca lui Emil Gârleanu va trebui preţuită în ciuda modestiei şi a liniştii lui.

Să recunoaştem însă, că nu prin aceste calităţi, ce îl indrituesc la o pagină mică de istorie culturală, rămâne Gârleanu încă în amintirea noastră. Curentul, care l-a cuprins şi pe el, e de atâta veme sfârşit, urmele lui atâta şterse încât un nume, legat numai de soarta ideologiei sale, e sortit uitării de totdeauna. Dar Emil Gârleanu a ştiut să aducă în buchetul de flori uniforme, decretat de estetica sămănătorismului, două trei tulpini subţiri de floare albă, pe care atunci era singur să le dăruească. Pentru graţia lor amănunţită, pentru umila lor frumuseţe, din proza lui Gârleanu, această carte ce se cheamă trist *„Din lumea celor, care nu cuvântă"* rămâne proaspătă încă şi bună.

Deobiceiu comemorările readucându-ne în atenţie lucruri, altă dată iubite, prilejuesc dezamăgiri. Vă amintiţi, câte discuţii au ţinut să dovedească — acum vreo doi ani — bătrâneţea poeziei lui Cerna, păcatele ei astăzi evidente, lipsa de originalitate şi expresia ei depărtată de artă? Revizuirile în literatură sunt deobiceiu violente. Uiţi un timp anumit o carte şi — târziu — după ce o răsfoeşti descoperi deodată că ce ai iubit în ea ţinea mai mult de dispoziţia ta sufletească, decât de calităţile ei, mai mult de emoţia momentului, decât de arta paginei. Deaceea cărţile îmbătrânesc mai repede decât oamenii.

Cu Gârleanu, credeam, se poate întâmpla acelaş lucru. Aproape toţi maeştrii sămănătorismului sunt astăzi în cea mai mare şi — pe vremuri — mai admirată parte a lor, ilizibili. Lucrul nu este chiar greu de înţeles. Sunt scriitori, care şi-au îngăduit — ce zic? — şi-au impus în scrisul lor o atitudine de etică naţională şi revoltă socială. Inspiraţie, care trece cu momentul ei şi lasă fără conţinut sufletesc pagina. Dacă totuşi între cuvinte o emoţie adevărată s'a închis, precum un gând între lamele subţiri ale peniţei, târziu, oricât de târziu se va găsi cineva să o afle şi să o trăească încă odată. In proza lui Gârleanu, care dealtfel singur n'a uitat atunci simpla chemare a cuvântului, minunea s'a întâmplat. „Din lumea celor care nu cuvântă" se poate ceti, fără concesii şi fără dezamăgiri. Se poate mai frumos elogiu astăzi? Nu e o carte bună; e mai mult şi mai puţin decât atât: e o carte frumoasă. Şi nu ştiu câte din cărţile ceasului ei ar putea primi acest adjectiv, spus cu deplină sinceritate.

Lira modestă a lui Emil Gârleanu nu avea coarde puternice, răscolind patimi, cuprinzând strigăte şi mărind rezonanţa unei dureri sau a unei mari bucurii. Avea doar sunete mici, de expresivitate simplă, de mare amănunţime sufletească, lăsându-se cucerită de detaliu şi trecând peste sentimente puternice, fără să le prindă glasul. Era acest om la el „acasă" între gâze şi ierburi, între copaci şi linişti, atent la viaţa tehnică a furnicii, mirat în faţa unei tulpini înalte, calm şi blând în seri moldovene, în peisagiul ţării acesteia cu rotunjimi de colină şi de inimă. Gârleanu a fost pentru proza românească a ceasului său ceeace în poezie a fost St. O. Iosif. Poveştile bune ale lui au un corespondent fericit în lirica de atunci: cântecele de leagăn.

Comparaţiile falsifică mai totdeauna o judecată, pentrucă niciodată nu se pot stabili între două lucruri raporturi precis determinate. Totuş, nu vă urmăreşte ca un cuvânt, care ţi-ar fi drag, dar te codeşti să-l spui, numele lui Francis Jammes, oridecâte ori vi se întâmplă să deschideţi paginile simple ale lui Emil Gârleanu? Spunem lucrul acesta cu o atât de vagă înclinare încât orice obiecţie ar fi nedreaptă. Dar miniatural, emoţionant şi bun el este totuşi pentru noi amintirea celuilalt.

Moartea lui Emil Gârleanu a fost tăcută. Un desnodământ scurt al unei vieţi de tristeţe egală. Se pare că vieţile tuturor oamenilor noştri dragi, care au murit înaintea războiului, s'au stins tremurate în apropierea unui cataclism, ce nu încăpea între pereţii subţiri ai inimilor lor. Numai Carageale s'a prăbuşit robust şi puternic, admirabil în imensa lui putere de viaţă, răpus fără înţeles. Ceilalţi—Iosif, Anghel, Chendi, Gârleanu — şi-au culcat fiecare capul pe o inimă tristă şi au aşteptat îngerul morţii. Anii ce aveau să vină erau prea aşprii pentru ei.

MIHAIL SEBASTIAN

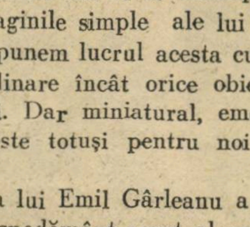

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Em. Gârleanu s'a născut la Iaşi în ziua de 5 Ianuarie 1878.

Tatăl lui era colonelul Emanoil Gârleanu. Şcoala primară a făcut-o în Iaşi la şcoala No. 2 din Sărărie; apoi după 4 clase de liceu a intrat în calitate de fiu de militar, la şcoala militară din Iaşi unde a terminat liceul.

Em. Gârleanu în 1900 când a fost înaintat sublocotenent activ, cu pritenii săi scriitori, M. Sadoveanu şi N. Dunăreanu.

...cu Octavian Goga, Ilarie Chendi şi un prieten comun.

După aceia a venit la Bucureşti şi a urmat cursurile şcoalei militare de infanterie din Dealul Spirei până în anul 1900, când a fost înaintat la gradul de sublocotenent activ.

Dar armata nu l'a putut reţine de cât 6 ani; şi-a dat demisia şi s'a căsătorit.

Fire de artist, nu s'a putut împăca cu rigorile vieţii de militar. Când a demisionat din armată era locotenent în regimentul 12 infanterie din Bârlad.

Ca ofiţer la Bârlad, a scos revista **„Făt-frumos"**.

La Iaşi a colaborat la ziarul **„Evenimentul"**, şi la **„Arhiva"** profesorului Xenopol.

A mai colaborat şi la **„Convorbiri literare"**; — **„Convorbiri critice"** (era chiar secretarul de redacţie) la **„Flacăra"**, apoi la **„Tribuna"** din Ardeal şi la **„Luceafărul"** etc.

Em. Gârleanu a înfiinţat „Societatea Scriitorilor Români", al cărei prim preşedinte a fost.

Primul său volum a fost **„Bătrânii"** după care au urmat: **„Cea dintâi durere"**, **„Intr'o noapte de Mai"**, **Nucul lui Odobac"**. **„Din lumea celor cari nu cuvântă"**, **„O lacrimă pe-o geană"**, **„Privelişti din ţară"**, (Insemnări).

Luându-şi rămas bun de la soţia şi fetiţa lui: „Rodelul mic e supărat că tăticu pleacă la război".

29 Iunie 1913:

Mai sunt netipărite 2 volume, cari vor vedea lumina tiparului în curând, sub îngrijirea devotatei sale soţii, d-na Gârleanu.

In ultimii ani ai sbuciumatei lui vieţi Emil Gârleanu, a fost timp de aproape 4 ani, directorul general al Teatrului Naţional din Craiova, pe care l'a reorganizat scoţându-l din apatia şi dezordinea în care căzuse de ani întregi. A muncit mult, s'a expus mult, până când boala lui de rinichi s'a agravat şi-a fost nevoie de o intervenţie chirurgicală urgentă. Pe atunci se afla în căutarea sănătăţei la Câmpulung în Muscel. A murit la 2 Iulie 1914, din cauza operaţiei ce i s'a făcut la rinichi. Cât timp a stat la Craiova, Gârleanu a reorganizat şi revista **„Ramuri"**, care apărea sub îngrijirea sa.

G. S.

poezie

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU

NOCTURNĂ

Cerul scutură mărunte flori de mană
Peste întunericul durut al nopţei;
Câinii de aramă-ai sorţei
Se târăsc adulmecând a rană.

Ingeri morţi, pe năsăliile tăcerei,
Trec cădelniţaţi de adieri;
Crini de ceară grei pe pieptul verei
Prohodesc un drum spre nicăieri.

Totul trece 'n pânza vremei vie,
Lumile din temelii se clatină,
Ca un sfânt încremenit în platină
Gândul meu doar, stă acelaş ţie.

IOAN GEORGESCU

STIH

Scriu, să-ţi aminteşti de pragul unei seri albastre...
în calmul umbelor tîrzii... ce răspîndeau departe
fîntînele ochilor tăi — sălaş de adormire
pentru ţărmii sufletului meu — potire deşarte.

E mult de-atunci!... şi încă o mângâere în osteneala
unui gînd ce-aşteaptă pînă în sfârşit, cuvîntul tău.
Cum ai plecat, cu liniştea iubirii prinsă'n pleoape —
o mînare de vînt — mai învălură jerbii de lumină pe ape.

Vreau să-ţi aminteşti de pragul unei seri albastre...
ca o candelă aproape stinsă — în care pîlpîie pustiu
de vremuri ce nu sunt. Mai limpede văd clipa
desprinzându-se din lut — când visu-şi scutură aripa
[în ecouri grele...
Scriu, să te re'ntorci în pragul unei seri albastre.

N. MILCU

GROPAR

Aseară am culcat un copil într'un leagăn
(Căruia oamenii îi zic mormânt)
Aşa de frumos a adormit copilul,
Fără ţipăt, fără plâns, fără cuvânt!

Pe urmă am cântat — cum cântă groparii —
Un cântec de pe când şi eu eram mic
Şi am văzut cum, cu beteala pe umeri,
Un înger a zburat de pe un dric.

Acuma visez — că şi groparii au vise —
Şi îndrăgostit sunt de ochii unei moarte
Fiindcă printre genele întredeschise
Ei parcă privesc departe, departe...

Şi plâng, cu capul răzmat de lopată,
Şi cerul îmi toarnă lumină în minte,
In noaptea asta-adâncă, — pentru ea
Voi fura toate florile de pe morminte.

I. VANIA

AI FOST MÂHNITA...

DOMNIŢEI MORARU

Ca negura ce creşte din fund de văgăuni,
Creştea tristeţe neagră pe-ai sufletului zori,
Cu ridicări de gânduri în zboruri de lăstuni.
Pe ochii tăi de umbră, de rouă şi de flori.

Iţi tremură în glasul cu suspinări de vânt
Un plâns de violină amar, nelămurit:
Durerea'năbuşită în mână de pământ
Involbura'n potire de vis înmugurit.

Eu îţi simţiam pe buze, cu aripi de suspin,
Amarnica mâhnire plutind şi înfiorat,
Tot sufletul, spre tine, voiam să mi-l înclin,
Otrava 'ndurerării s'o şterg c'un sărutat.

Dar m'a oprit minunea ce glasul tău purta:
Mi s'a părut voalul pe umeri, fluturând, —
Că e coborîre din cer deasupra ta,
Şi-am păşit alături, cu ochii lăcrămând.

CICERONE M. THEODORESCU

FĂGADUELI

Trăind, alături totdeauna mie,
Tu nu vorbeşti cuvintele.
Cu chibzuire, înainte-le
Pui încă o vecie...

Eu asuprit lăuntric de ingheţ
Strălucitoare, calde şi de preţ,
Le-am adunat, m'am încălzit, le risipii.
M'am aşteptat, nu te-am ştiut iubi.

In codrii singuri unde mă îndrepţi
Am plâns nerăsbunat: — de ce aştepţi?...
Şi ostenit, ca arcul ce-a vibrat,
După săgeată timp îndelungat.

Intorci trimisele spre cer cuvinte,
Le 'ntorci, din arcul sborurilor sfinte.

Cu griji, în gol, ca'ntr'o genună strimtă,
Din vârful de granit albastru piere
Ecoul, singur: pentruce tăcere....
Şi şoim flămând, roteşte, să te simtă.

Tu nu vorbeşti. Cuvintele
Le laşi, să-mi sângere pe buze, calm.
Dar vreau şi-ţi voiu 'nălţa cumintele
Tăcerii înpăcate psalm.

MIZANTROPUL

Molière

G. F. GESTICONE

Când s'a cunoscut întâia oară „Şcoala femeilor“ în traducerea d-lui G. Gesticone a fost în cercurile scriitoriceşti o adevărată surprindere. Spiritualitatea, graţia şi cursivitatea lui Molière erau redate cu o artă consumată în versificaţia românească. „Şcoala Femeilor“ înseamnă fără îndoială cea mai bună traducere românească a unei lucrări dramatice în versuri.

După un lung răstimp, d. Gesticone a început traducerea „Mizantropului“. Dăm azi un fragment al capodoperei lui Molière, în versiunea acestui strălucit traducător.

SCENA I-a

Filint, Alcest

FILINT

Ce s'a întâmplat ? Ce este ? Cum... ?

ALCEST

Lasă-mă te rog.

FILINT

Dar spune-mi, ce te face să stai ca un buldog... ?

ALCEST

Ci lasă mă în pace, şi du-te la plimbare !

FILINT

Ascultă-mă, că vorba nu are supărare.

ALCEST

Ba pentru mine are, şi nu vreau să ascult.

FILINT

Tu cauţi veşnic ceartă şi-ţi faci din ea un cult,
De-aceia, ca prieten, doresc a-ţi arăta
Că nu'nţeleg...

ALCEST

Prieten ? Eu ? Crede-o dumneata !
E drept că pân'acuma prieten m'am ţinut,
Dar astăzi, după cele ce ochii mi-au văzut,
Eu îţi declar în faţă că nu-ţi mai sunt amic
Şi n'am ce să mai caut în sufletul tău mic.

FILINT

Dar am făcut vr'un lucru ce te-a jignit pe tine ?

ALCEST

Ar trebui să-ţi crape obrazul de ruşine ;
Ai săvârşit o faptă mai mult decât murdară,
Şi orice om integru s'ar face foc şi pară.
Te văd vorbind cu altul şi dându-i mărturie
De nesfârşită stimă şi caldă simpatie,
Te văd îmbrăţişindu-l, te văd apoi făcând
Oferte, jurăminte şi protestări; iar când
Iţi cer relaţii despre acest bărbat de seamă,
Descopăr cu uimire c'abia ştii cum îl chiamă,
Când pleacă, nu-ţi rămâne nici pic de sentiment
Şi îmi declari că-ţi este complect indiferent
La naiba ! Iţi descoperi un viţiu odios
Când una spui în faţă şi alta spui în dos.
De m'ar fi pus păcatul să fac aşa ceva,
Eu, domnule, de scârbă, pe loc m'aş spânzura !

FILINT

Atâta gravitate nu cred să aibă cazul ;
Gândeşte-te, şi poate vei revoca ucazul
Deplânge-mă că nu am un caracter de stâncă,
Şi'ngăduie, stăpâne, să nu mă spânzur încă.

ALCEST

Ce glume deplasate, ce spirit indigest !

FILINT

Dar, serios, răspunde, ce vrei să fac, Alcest ?

ALCEST

Să spui doar adevărul, şi să urăşti minciuna,
Cu sufletul pe buze să fii întotdeauna.

FILINT

Când cineva te strânge la pieptul lui, e drept
Cu aceiaş înfocare să-l strângi şi tu la piept ;
Când vezi că el îţi face oferte, jurăminte,
Săi faci şi tu la rându-ţi, chiar dacă ştii că minte.

ALCEST

Nu, mie îmi repugnă sinistrul procedeu
De care se serveşte mai toată lumea; eu
Urăsc acele schime şi strâmbături pe care
Le fac toţi amatorii de protestări flecare,
Toţi profesioniştii frivolei acolade,
Toţi distribuitorii de complimente fade,
Toţi cei ce au această comună trăsătură
Că pun pe-aceiaş treaptă un om şi-o secătură.
Cum poate să te'ncânte un om ce vrea să spue
Ca nimenea ca tine pe'ntreg pământul nu e,
Iar după ce ţi-aduce elogii, osanale,
Il vezi că se închină şi unei puşlamale ?
Nu, nu, vei recunoaşte : o conştiinţă trează
Dispreţueşte stima ce se prostituează,
Şi n'o apreciază nici cei înfumuraţi
Când văd că sunt şi alţii la fel consideraţi
Nu se împarte stima în drum, pe la netoţi,
Şi nu stimezi pe nimeni când îi stimezi pe toţi
Tu, dând acuma mâna cu ceilalţi pigmei
La dracu!, te înlătur din rândul alor mei:
Nu-mi trebue nici stima, nici vasta ta iubire,
De vreme ce nu ştie să facă osebire,
Căci eu nu pot să sufăr a fi, aşa cum eşti,
Universal prieten al speţei omeneşti !

(Traducere de George Filip Gesticone)

SUBIECT DE ROMAN

LUCREȚIA PETRESCU

Când a spus văruluí lui, că a venit la țară pentru liniște și aer, Andrei Pascu a mințit. Alt ceva căuta dânsul. Era scriitor proaspăt. Avusese un frumușel succes de teatru, scrisese un destul de gustat volum de versuri — și acum îl urmărea gândul, să scrie un roman. Dar nu un roman luat din lumea lui din București. Dorea altceva . Citise de curând : „Les paysans a lui Ladislav Reymont — și ar fi dorit să istorisească și dânsul tot așa ceva : puternic, masiv, brutal. Căuta dar la țară un subiect de roman. Subiect plin — încărcat de patimi vijelioase ca puhoaele deslănțuite. Capitole de sărăcie și lăcomie, răsvrătiri și omoruri făcute cu sapa pentru o palmă de pământ. Pagini de dragoste nemeșteșugită, dar cu atât mai puternică și mai neînfrânată.

Și pentru toate astea venise dar la țară.

Peste o săptămână însă e dezorientat complect. Satul liniștit își trece viața fără nici o faptă mai de seamă.

E primăvară. Inadins a ales Andrei Pascu vremea asta a reînvierei, a răscolirei tuturor sevelor. Nu vede, nu aude nimic.

Bărbații pleacă de cu ziuă la câmp, la muncă. Femeile își fac de lucru pe lângă casă. Și-n toate curțile-s zarzări înfloriți, boboci, puișori proaspeți, țipete de copii în leagăn. Pe lângă mamele lor sburdă vesel mânjii și mieii. Iar în luncă spre seară se înfiripează dragostile.

Peste tot renaștere și viață molcomită.

Și asta e tot ce a văzut în sat Andrei Pascu o vreme.

Ei cum ? S'au sfârșit atunci toate dramele rustice de dragoste și ură ?

Nu mai sunt răpiri, nu mai sunt fete frumoase din pricina cărora să se ucidă toți flăcăii ?

Și logofeții boerești, cari în toate romanele, necinstesc fete, au dispărut și ei ?

A întâlnit mereu flăcăi chipeși și fete curățele. Ba vre-o două ar putea birui ori când pe surorile lor din București — la vre-un concurs de frumusețe. Și totuși nu s'a înjunghiat până acum rivali geloși — din pricina lor.

S'au pus de către părinți — pașnic la cale câteva nunți. Mai târziu spre toamnă. Până atunci multe din viitoarele mirese s'au și mutat cu alai în casa soților de mâine, unde își fac ucenicia de tinere gospodine sub supravegherea aspră or domoală a soacrelor. Și lăutarii tocmiți uneori pentru nuntă, au să cânte mai întâi la un botez.

Atunci asta e toată viața dela țară ? O liniște apăsătoare închisă peste tot ca o pânză cenușie ?

S'a dus pe la cârciumi și a vorbit cu drumeții, la fântâni cu flăcăii, pe la porți cu femeile. N'a aflat nimic de seamă.

Că au dus'o pe Ilinca dăunăzi la spital mai moartă... Bărbatul e bețiv, femeia arțăgoasă. Incăerare... Un simplu fapt divers.

Că Nastasiei i-a murit bărbatul împuns de taurul primarului... O întâmplare nenorocită.

Uite-o pe Nastasia. Vine dela câmp. Femee voinică. Ea poartă acum plugul, iar flăcăiașul mai mare mână caii. Parcă și-au uitat de mort. Dar nici nu au acum vreme să plângă. Rămâne ogorul paragină.

Ei dar și oamenii ăștia ce fel de suflete au ? Ară, seamănă, muncesc și se reproduc. Patimi, sentimente, suferințe dureros ascunse... Nimic ? Are să plece din sat cu mâna goală. Nu și-ar fi închipuit asta. Până și mult trâmbițata și atât de exploatata sărăcie — subiect din care s'au hrănit toți scriitorii — nici aceia nu există ?

Vede în toate curțile porci, ce abia își duc grăsimea pântecului, vaci cu ugerul mustind de lapte. In fiecare casă la prânz și seara forfote aburind cald — în ceaune mămăliga. Și un furnicar de copii grăsulii și murdari mușcă lacom dintr'o bucată de pâine — nu tocmai neagră.

Dacă descoase amănunțit pe Voicu o pe Catrina, aude vorbind de biruri,... perceptor... un cal furat... o vacă bolnavă... Atât.

Ba într'o seară a surprins la cimitir bocetul cântat al unei femei. Ii murise pe iarnă copilul. Când s'a apropiat Andrei, femeia s'a sculat greoi de jos ștergându-și ultimele lacrămi. Are să uite repede. E însărcinată iarăș. Din durerea ei nu se poate face un roman.

Dar într'o zi totuși a fost găsit subiectul. I-a fost înfățișat, povestit. Și nu o întâmplare izolată, ci o viață întreagă trăită nemernic, sfârșită tragic — aci în sat în liniștea asta molcomită. Nu se mai poate plânge, că nu e îndeajuns de trăit romanul. Mai încărcat de cât l'ar fi dorit poate.

A văzut într'o dimineață un grup de femei în curtea unei case. Adică pe bătătură în fața casei. Nu era nimic îngrădit, ca să se poată numi curte. S'a apropiat și dânsul, a întrebat ce s'a petrecut — și o femee i-a spus, că a murit în ajun Andriana văduva lui Ilie.

A murit o femee ! E poate tânără. Ar putea fi interesant. Se apropie și intră.

Moarta — salbă, desculță, pământie și cu un pântec enorm e întinsă pe laviță în singura odaie.

Ii poți zice odaie ? Abia acum Andrei Pascu privește bine casa. Au trăit aci oameni ? Au ernat aci ? Ce fel de pereți și ce fel de casă e asta ? Odaia și o tindă. Dar tinda e tăiată pe din două de sus din acoperișul de stuf, până jos la pragul unde ușorul lipsit de ușă e tăiat și el exact în două.

Femeile îi explică : Casa a fost la doi frați. A lui Ilie — bărbatul moartei și a lui Vasile. Și-o făcuseră amândoi, ca să stea fiecare cu nevasta într'o odaie. Dar nu s'au înțeles femeile. Și după ce a murit Ilie — frate-său Vasile mereu a cerut Andrianei jumătatea lui de casă. N'a avut femeia cum să i-o dee și nici de unde să-l despăgubească ; și atunci Vasile ast toamnă a venit mânios și a tăiat cu toporul și fierăstrăul — casa drept în două. Și-a încărcat apoi în căruță lemnele, grinzile, ușa, fereastra și stuful. Iar Andriana a rămas cu odaia și o jumătate de tindă în care bate ploaia și vântul.

— „Si a ernat așa ?“

— „Poi firește. Ce era să facă ? Incotro să se ducă ? Poate chiar din pricina asta i s'a tras și moartea, că ast iarnă pe gerul acela năprasnic — ea și copiii“...

— „Are și copii ?“

— „Poi cum nu. Are trei. Adică atâția i-au mai rămas. Șapte a avut. Că tare fără noroc a mai fost și biata femee !“

— „I-au murit ceilalți copii ?“

— „Murit, murit săracii. Măriuco, ia vin încoace ! Iacă fetița asta și băiatul de colo sunt copiii moartei. Și-s gemeni. Cu ei se mai ajuta femeia, că de o lună două — de când zace neclintită pe laviță... Ceilalți is duși. Vlad e la stăpân și ceilalți patru — toți lângă tată-său la umbră, la cimitir“.

— „Și copiii ăștia... Ia veniți încoace ! Zici că îngrijeau de toate... așa de mici ?“

— „Ei îs mititei săracii. Dar i-a îmbătrânit nevoia. Celalt — de-i la stăpân— cum știe să slujească și n'are decât vre-o zece ani ?

— „Zece ani ? — la stăpân ?! Și ce poate sluji ?

— „Știe de toate acuma. El duce greul. S'a învățat. Dacă n'a avut tată ! Războiul le-a mâncat bieții norocul.

— „A murit în război tată-său ?

— „Nu. Nici măcar atâta noroc n'a avut Andriana.

Să-i moară bărbatul acolo, să capete și ea un ajutor ca alte văduve. A venit Ilie acasă întreg, nevătămat. Noi femeile cu bărbații mai betegi râmneam la Andriana. Dar a venit slab. Slab de tot. Și tușea. A mai trăit două luni acasă.

— „Trei lel-ță Marină.

— „Trei ? Așa-i Ioană trei. A murit după Sân Petru. A cheltuelit nevasta și a vândut tot ce a avut, ca să-l caute și să-l îngroape. A rămas cu șase copii mici și însărcinată cu al șaptelea.

— „Și i-au murit patru ? De ce ?

— „Apoi trei mai mult de foamete au murit, să mă credeți.

— „De foamete ? !“

Andrei Pascu face ochii mari. Nu-i vine a crede. In odaia moartei — într'un colț stă grămada de porumb. Un purcel guiță pe la ușă. Câte-va bucăți înegrite de carne afumată spânzură de grinzi. Vre-o șase găini scomornesc gunoiul curței.

— „Zău de foamete. Nu-i așa Ioano ?

— „Așa-i zău. Că sau prăpădit mulți nevoiași atunci“.

— „Dar când s'a petrcut asta frate ? Că doar citesc și eu gazete“.

— „Poi domnișorule asta n'o fi scris'o. Că nici nu-i așa lucru mare. Dar matale îți mai aduci aminte de secetă și lipsa de acum trei ani ? Când ne-a dat dela primărie făină și porumb adus din... cum îi zice soro târgului de unde zicea primaru, că a adus făină ?

— „America lel-ță Marină.

— „America, da Dar până să ne dea porumbul, câtă lipsă am dus ! Cei mai înstăriți vindeau vite și cumpărau pentru gură. Dar Andriana cu șapte copii ! Și nici vite, nici țoale — nimic. Ce ar fi putut să vândă ? Punea și ea la foc câte un terci subțire, subțire. Și nici acela în toate zilele. Toca ștevie, urzici — culese de pe șanțuri și fierte doar cu sare. Și când punea strachina pe masă le spunea copiilor mai mari: „Voi sunteţi mari, mai puteţi răbda. Lăsaţi pe cei mici, să se sature. Şi răbdau vai de ei. Ajunseseră — fata Ilinca şi cu băeţii slabi ca nişte sfinţi. Le luceau numai ochii şi albul dinţilor. Când au dat căldurile zăceau toată ziua la soare scuturaţi de friguri. I-a îngropat într'o lună pe câte şi trei. N'avea Andriana nici scânduri de cosciuge. Şi-a fărâmat laviţele care le mai avea în casă.

— „Dar văd, că nu-i lipsea acum mâncarea. Uite porumb, slănină.

— „Apoi anul ăsta s'a făcut porumb slavă domnului. Şi poate că se mai descurca şi ea săraca, de nu era întâmplarea cu casa — cu vrăjmaşul de cumnată-său.

— „E şi Vasile nevoiaş lel-ţă Marină.

— „Or câ de nevoiaş să fi fost, dar să tai tu casa femeii?... Dacă ar mai fi aşteptat barem un an, poate i-o plătea şi nu s'ar fi prăpădit săraca şi nu i-ar fi îngheţat ast iarnă mândreţea aceia de fetiţă.

— „Cum? Ce fetiţă? Cum i-a îngheţat?

— „Apoi nu vezi D-ta peretele ăsta? Nu mai e perete. E pământ şi bălegar cărat de oameni ast iarnă. De milă. Că dacă i-a tăiat cumnată-său casa — precum vezi — s'a cuibărit femeia aşa cum a putut în odăiaţa asta, cu porumbul într'un colţ, cu copiii într'altul. Dar când a fost viforul acela marele — casa neproptită bine — s'a năruit la o parte şi i s'a dărâmat peretele şi soba Acum ce poţi face iarna? Au sărit oamenii, le-a fost milă de dânsa şi au pus — cum vedeţi — pământ să ţină pân în primă-vară.

Dela întâmplarea asta i s'a tras şi moartea femeii, că în gerul acela de foc, căra şi dânsa pământ îngheţat, să facă la loc peretele, să-şi adăpostească copiii.

— „Şi cum i-a îngheţat fetiţa?

— „Stai să vezi. Era cam bolnavă mititica. O fi ajuns'o şi pe dânsa atunci gerul. Că până să cârpească la loc soba, făceau foc jos pe pământ în mijlocul odăii. Mai mult fum decât căldură. Vai de capul lor! Acum cârpise Andriana peretele şi pornise într'o zi la moară. Lăsase fetiţa cam bolnavă—dormind pe laviţă lângă peretele dres şi-şi luase ceilalţi doi copii cu dânsa. Gemenii. Fiecare cu trăistuţa de porumb în spate. Andriana singură mai că nu l'ar fi putut duce. Că nu mai era zdravănă. Abia se mai târa de ici până colo. Se umflase — să ertaţi cât o butie. Şi gemea. Noi o mai râdeam une-ori: „Tu Andriano, âi fi însărcinată".

— „Ne-am făcut păcat lel-ţă Marină.

— „Păcat zău. Mare păcat. Că era însărcinată cu moartea biata femee.

— „Şi fetiţa?

— „Ei aşa-i. Imi uitai vorba. Cum şi-o fi făcut loc pustuiul de vânt prin peretele cârpit — nu ştiu. Dar când s'a întors femeia — cogeamite spărtura şi fetiţa acoprită cu zăpadă; — rece, moartă.

— „Săracul copil!"

— „Nu-i aşa domnule? Ne-am cutrenurat toţi din sat. Atâta urgie şi blăstăm pe capul femeii. Şi n'avea în casă nici banul de lumânare. Satul i-a îngropat fetiţa. Apoi i-au dres oamenii iar peretele năruit şi i-am cărat cu toţii din ale mâncărei — fiecare ce-am putut. Să nu se mai zbucium atâta, să nu mai muncească. Să stee acasă, să zacă liniştită. N'ai văzut şi D-ta? Noi de când am isprăvit slăninele şi ea tot mai avea vre-o trei bucăţi în grindă.

— „Târziu aţi ajutat-o. Nu i-a folosit prea mult.

— „Am văzut şi noi că e târziu, dar ce mai puteam? Aşa e făcut omul. Trebue să sângerezi tare, ca să-i fie milă. Şi apoi — pustia de treburi. Când mai ai răgaz? Iacă n'am dat pe la Andriana de ieri dimineaţă. Nu gândeam să se sfârşească aşa repede. Ii adusesem un blid de lapte. M'a cunoscut. I-a părut bine de lapte. Aseară — spun copiii că s'au culcat lângă dânsa. Blidul neatins — tot acolo — şi Andriana rece. Ce ştiau copiii? Au crezut că doarme. S'au ghemuit lângă dânsa sub pătură. Unul deoparte, unul de alta au încălzit'o toată noaptea cu trupşoarele lor. Şi de nu veneam astăzi, copiii se culcau şi diseară lângă moarta alături. Iacă şi părintele! Măriuco, Măriuco, ia vino încoace! Unde umbli tu fată? Stai aci şi să începi, să boceşti şi tu, că mamă ţi-a fost şi şade ruşine.

Câteva femei au şi început bocetul pe un ton jalnic de cântec. Mariuca — cu ochii uscaţi îngână docil vorbele şi tonul.

In odaie moarta îşi întinde picioarele desculţe mai lungi de cât laviţa, pe care-i aşezată. Mâinele încrucişate abia cuprind pântecele, care parcă creşte mereu ca un aluat dospit.

O femee bătrână cu o creangă înfrunzită alungă două muşte verzi, care se rotesc în cercuri bâzâind lacom deasupra ochilor întredeschişi, deasupra gurei uşor căscate a moartei. Cu aceiaşi creangă înfrunzită şi cu nesfârşite ocări alungă acum bătrâna şi purcelul, care a năvălit flămând spre grămada de porumb. Câteva fire de busuios într'o ulcică, o caţue cu tămâe aprinsă nu reuşesc să copleşească mirosul duceag-greţos de hoit...

In curte grupul de femei se măreşte într'una. Părintele rumen şi gras s'a oprit o clipă lângă ele. Vorbeşte încetişor uneia, care dă afirmativ din cap şi încearcă îndată să momească cu o mână de porumb — vre-o două găini din curte. E probabil plata pentru slujba părintelui.

Purcelul are să plătească cosciugul.

Şi copiii?!...

Andrei Pascu nedumerit se îndepărtează. Ia cu el imaginea din urmă. Moarta singură în odaie cu cele câtva muşte aşezate în sfârşit în linişte la colţul gurei. Părintele, care îşi pune patrafirul şi-şi şterge sub potcap suviţele de păr murdare şi înăduşite. Fetiţa moartei întovărăşind şi ea bocetul cântat al femeilor. Şi băeţaşul voios ţinând strâns în braţe cele două găini prinse. Iată-l plecând spre deal cu ele. Le duce preotesei.

Andrei — cu o nelămurită apăsare pe suflet — se îndepărtează cât mai mult de casa moartei. Dar statornic de paşii lui se ţine şi gândul: Ce au să se facă acum copiii gemeni? Au să fie daţi oare unchiului, care lea tăiat casa?...

. . . .

Totuşi acum poate pleca la Bucureşti. A găsit ce căutase. Căci în sfârşit povestea Andrianei e o comoară pentru un scriitor. Am subiect atâta de plin, atâta de trăit! Cu oarecare adaugiri şi descrieri pe care le are de pe acum în minte, ar avea material pentru două volume. I se pare că vede înşirarea capitolelor. Romanul e ca şi făcut. Nu are decât să-l scrie. Şi-a cumpărat câteva caete.

Atunci a văzut însă că nu e uşor. Credea, că nu are decât să fixeze pe hârtie ceeace a văzut şi i s'a spus. Se străduește să povestească simplu şi firesc, cum i s'a povestit — viaţa şi moartea Andrianei. Dar nu e mulţumit. Fiecare pagină, când o reciteşte — e o pagină de melodramă greoaie. încărcată şi mai ales neverosimilă. Fireşte neverosimilă.

Văduva aceea cu şapte copii, foametea, gerul, casa tăiată, copilul îngheţat, moarta desculţă şi copiii orfani! E în adevăr prea mult. Mai multă suferinţă decât poate să cuprindă, foile unei cărţi cuviincioase. In definitiv subiectul acesta de roman depăşeşte limitele tragicului permis.

Păcătueşte printr'o îngrămădire exagerată de drame. Şi bunul gust spune, că şi în literatură ca şi în orice, trebuesc evitate exagerările.

Şi povestea vieţei şi morţei Andrianei — poveste cu totul adevărată — a rămas neutilizată. Andrei Pascu prins iarăşi de vraja vieţei bucureştene s'a apucat să scrie şi puţin să-şi trăiască un uşor roman de dragoste.

FEMEEA ADULTERĂ

EDMOND FLEG.

Miriam și Noemi erau două surori gemene.

Fruntea lui Miriam avea albeața zăpezei de pe piscurile Libanului ; fruntea lui Noemi, paloarea lunei când lucește printre ramurile terebinților. Ochii lui Miriam, strălucesc în genele lor de abanos ca și aurul lui Parvaim ; aceia ai lui Noemi păreau două perle de chilimbar în inima nopților profunde. Părul lui Miriam era roșcat ca pâinea care fumegă în cuptorul brutarului, acel a lui Noemi, roșcat ca fierul, care se stinge pe nicovala fierarului.

Asemenea a doi palmieri ce se leagănă în grădinile din Jericho, asemenea a două căprioare cari se oglindesc în isvoarele din Engadi, Miriam și Noemi erau două surori gemene.

Insă în trupurile lor, sufletele lor nu se asemănau de fel. Căci, în căminul soțului ei, Noemi rămase curată, țesând lâna, sau torcând pânza de in ; însă, în patul soțului ei, Miriam era pângărită de visuri vinovate și de dorinți desfrânate.

Și aceasta se întâmpla când Templul era încă sus pe înălțimile Moriahului, plin de cântecele dimineței și serei și-și îndrepta spre cer, la focul jertfelor, coloanele sale de fum, de balsam și de rugăciune.

Ori, în ajunul Sabatului, Jahir, soțul lui Mirian, venia dela casa Școalei unde învățase toată ziua pe copii lectura Scrisorile sfinte și teama de Dumnezeu ; și iată, pe când intra în casă, crezu că aude în grădina trandafirilor, pași ce se îndepărtau.

Ori, într'o dimineață de Paște, se sculase, pentru a-și acoperi umerii cu mătasea cu ciucuri albaștri și a-și înfășura la brațul stâng filactera. Și iată, pe când se inclina, murmurând Schema, i se pare a zări, în grădina trandafirilor, o manta care fugea.

Ori, într'o seară a lui Kippur, chinuit de o bănuială, făcu păcatul de a părăsi curtea sanctuarului, înaintea ceasului în cari cele trei stele anunță cerului, sfârșitul postului și începutul iertărei : și iată că poarta sa e închisă. Și femea sa întârzia a deschide ; și mâna lui Miriam tremura ; și vălul ei pus în grabă, tremura, pe fața ei.

Atunci, alergând și strigând, el scotoci prin casă, de la pivniță până la terasă.

Pivnița era goală, patul era acoperit, terasa pustie. Insă duhul geloziei sufla în inima lui Jahir. Și el bătu pe Miriam. Și o târî de păr, urlând :

— Mărturisește, mărturisește !

Și Miriam tăcea, sub vălul ei sfâșiat.

Atunci el zise :

— Mâine, la Templu, tu vei bea din Apele încercărei : dacă trupul tău a fost fără pată, sau dacă carnea ta a fost pângărită, El va arăta înaintea tuturora, Cel-A-Tot-Puternic care vede tot.

Ori, din zori, a doua zi, Miriam se duse la Noemi :

— Surioara mea, sunt pierdută ! El vrea să mă facă să beau din Apele geloziei ! Și eu am păcătuit ! Ah ! această băutură hotărâtoare, făcută de Dumnezeu, ce otravă va fi pentru sângele meu ! Și cum vor mai râde ele, femeile lui Israel, arătând cu degetul fața care va îngălbeni, ochii mei cari se vor stinge, sânii mei plesniți, pântecele meu umflat, șoldurile mele putrezite !... Și pietrele, pietrele le și văd, le simt, pe pielea mea, pe oasele mele, pietrele rușinei, pietrele morței, pietrele cari lapidează !

Și Noemi răspunse :

— Pentrucă Dumnezeu creă, pentru sufletele noastre diferite, două trupuri la fel, facă să ierte trupul tău pentru sufletul meu : Ia vălul meu de hyacint și dă-mi vălul tău de safran ; ia cingătoarea mea de argint și dă-mi cingătoarea ta de aur. Cine ar recunoaște pe Noemi în îmbrăcămintea lui Miriam ? Nici femeile lui Israel, nici Marele Preot, nici chiar Jahir n'ar putea ghici că o alta i-a luat locul. Și trupul meu fără pată, susținând proba, va scăpa pe al tău de pedeapsă.

Și iată că, în curtea Templului, având pietre în mâinile lor, femeile lui Israel, stau la rând. Și Marele preot, sub mitra sa de azur, gătit cu pectoralul în care douăsprezece pietre scumpe sclipeau și strâns în roba sa în care zăngănesc clopoțeii, înaintează :

Sub vestmântul lui Miriam, Noemi stă înaintea lui, alături de Jahir.

El îi smulge vălul său de safran. Ii smuge cingătoarea de aur. Ii smulge legătura care-i ține părul. Ii smulge broderia care-i ascundea pieptul. O acoperi cu un giulgiu negru. Ii strânse bine șoldurile cu niște funii de palmier. Ii pune în palmă fără untdelemn și fără parfum, ofranda făinei de ovăz, hrana bestiilor imunde. Pe pergament, el scrise slovele blestemate. In cupa de pământ, el toarnă slovele pergamentului. Pe slovele pergamentului, el vărsă apa, amestecată cu praf. Și el strigă :

„Bea ! Dacă carnea ta n'a păcătuit, această băutură să-i fie miere și aromate ! dar dacă minciuna sălășluește în inima ta și viclenia în sufletul tău, și dacă trupul tău s'a pângărit în îmbrățișări nepermise, ochii tăi să se întunece ! sânul tău să plesnească ! brațele tale să se usuce ! pântecele tău să se umfle ! coapsa ta să putrezească ! Și pietrele rușinei și ale morței să cadă ca ploaia asupra ta, în Numele Celui Etern, blestemul oamenilor și pedepasa Cerului !“.

Și când el vorbi, se făcu o mare tăcere. Și toți o priveau. Și ea goli cupa. Și fruntea sa își păstra albeața zăpezilor de pe piscurile Libanului. Și ochii săi luceau încă în genele sale de abanos, ca și aurul din Parvaim. Și, ca și un palmier care se leagănă în grădinile din Jericho, și, ca o căprioară care se oglindește în apele din Engadi, ea rămase curată și fără pată, în parfumul inocenței sale.

Și femeile lui Israel, din mâinile lor, lăsară să cadă pietrele. Și ele înconjurară pe Noemi, luând-o drept Miriam. Și, sfâșiindu-i giulgiul negru, și desfăcându-i funia de palmier, ele îi dădură înapoi vălul de safran și centura de aur. Și scoborând treptele templului lui David, și mergând dealungul iazului din Siloam, și traversând Curtea celor cari dau la piuă, Târgul de cai, și Piața de pește, ele o însoțită cu cântece și laude, către casa lui Jahir, în care Miriam sta ascunsă, de teama crimei sale și de groaza remușcărilor sale. Și cum Jahir, rămas la Templu, oferea celui Etern o ofrandă de bucurie ,în cameră, cele două surori își vorbeau în șoapte :

— Iată vălul tău de hiacint.

— Iată vălul tău de safran.

— Iată cingătoarea ta de argint.

— Iată cingătoarea ta de aur.

— Noemi ! Noemi, n'ai luat tu inocența ta, odată cu îmbrăcămintea ta ?

— Nu, Miriam, greșeala ta s'a șters. Uite, eu pun, într'un sărut, iertarea lui Dumnezeu pe fruntea ta purificată.

— Oh ! Noemi, parfmul sărutului tău ! Gura ta n'a băut din Apele Dreptăței ? Noemi ! Noemi ! Cum mă pătrunde parfumul sărutului tău ! Dacă este parfumul pedepsei îndepărtate ! Dacă gura ta îmi aduce infailibila mânjire a blestemelor încă neîmplinite ?

— Nu, Miriam, nu. Cel Etern este iertător. De astăzi și pentru de a pururea, în trupurile noastre gemene, sufltele noastre sunt la fel !

Dar Miriam tremura, când Jahir sosi. Ea tremura, când el căzu în genuchi. Ea tremura, când el murmura :

— Mă vei ierta tu, Miriam mult iubită ?

Și iată că, deodată, ea simți că fața sa îngălbenește, și ochii săi se încurcă în orbitele lor, și sânul ei plesnește, și brațele sale se usucă, și pântecele său se umflă, și coapsa sa putrezește.

Și Jahir se uita la ea cu o privire plină de groază. Și el striga :

„— Alergați, alergați, voi femei ale lui Israel. Și să plouă pe capul ei, în Numele Celui Etern, cu pietrele rușinei și ale morței, blestemul oamenilor și pedeapsa Cerului !

Și astfel se adeveri cuvintele profetului, care zicea :

— Binele și Răul, le vede pretutindeni, ochiul lui Dumnezeu“.

Trad. t. t.

critica literara

DIN CARNETUL UNUI CRITIC

S'a isprăvit... e de neînlăturat — sunt critic. Aristare mi-a zis : — Ești critic ! E într'adevăr o situație critică. Am vrut să comunic emoțiunea unei strofe lirice unui prieten poet, dar mi-a răspuns cu imputare : — Cum ? ! Mai scrii versuri?? Ești critic. Intr'adevăr sunt critic!

Am făcut zilele acestea un triaj melancolic. Aveam într'un anume loc fel de fel de hârtiuțe-proecte cari n'au luat și nu vor mai lua (deorece, vai !, sunt critic) niciodată ființă. Sunt și versuri, de demult se pare acum 9—10 ani când nu judecam aspru această îndeletnicire.

O bucată, spre pildă, era destinată evenimentului înviorător al primăverii și trebuia să fie comunicată universului chiar atunci. Dar gestația a fost mai lungă decât șederea Proserpinei deasupra pământului și compunerea mea a rămas un fragment inutil. Salvez din coș aceste două strofe :

E deci adevărat că este primăvară !
De-o vreme devenisem foarte senti-
[mental ;
Mă-apasă pe suflet a zilelor povară
Și căutam în viață ceva transcendental !

De-o vreme devenisem foarte sentimen-
[tal.

Pe față căpătasem expresii de mumie,
și-adesea am adormit cu capul pe vreo
[carte
(fac studii serioase pe la Academie
iar noaptea metafizici pe-aleele deșarte)

și-adesea am adormit cu capul pe vreo
[carte.

Altă capod'operă ar fi fost oportună numai sub zero grade. Insă iarna a trecut iar pe foaia de hârtie au rămâas câteva însemnări inactuale, triste ca o construcție lăsată pradă ruinii, înainte de a fi sfârșită.

Din această nobilă compunere, care ar fi trebuie să aibă atmosfera sinistră și providențială a Corbului lui Edgar Poe, nu merită atenția prosterității decât aceste două terține.

CEASUL

iar în perete ceasul în racla lui de lemn
își strânge ale sale rigide articulații
înspăimântând tăcearea c'un horcăit
[solemn

CARȚI

Pe-un raft, pe vechi volume din Platon,
(și din Kant
iernează un păieanjen în aspre meditări
urzindu-și în tăcere un nou sistem
[savant
etc. etc.

●

Trec printr'o criză de lene ucigătoare și întunecată. O lene sufletească, o *accidia* dantescă chinuitoare. Un scepticism universal, o toropeală neroadă, născute din sila de a cugeta în aceleași forme banale până la desnădejde. Dacă ar fi un nobil *spleen* britanic, vreo melancolie lamartiniană, sau vreun beaudelerian desgust de locuri comune, aș simți cel puțin emoția dulceagă a năzuințelor de supra-sentimental pe care o au, îmi închipui si fetele de pension după lectura *Visului lui* Zola sau a romanelor lui Rădulescu-Niger. Sufer însă de o nemulțumire terestră fără situațiuni dramatice. Mi-e silă de orariul zilnic, de monotonia alimentelor, de invariabilitatea figurilor omenești, de căldura apăsătoare, de zbârnăitul muștelor de servilitatea stupidă a tramvaiului care nu vrea se facă măcar odată, cu mine, un act de independență și s'o ia pe altă stradă, spre alt oraș, oriunde dincolo de liniile trase dinainte. Oh în privința asta orașul nostru este de o cumințenie iritantă. Nu se surpă nimic, nu cad lucrători de pe case dela înălțimi ametitoare, nu exploadează niciun arsenal, nu iau foc cartierele, nici măcar o casă, nici măcar coșul dela sobă. Nici măcar nu plouă, ploaie cu cataclisme care să măture câinii și pomii și să smulgă acoperișurile, nu tună, nu fulgeră, nu se petrece *verbigratia* nici un fenomen sgomotos. Dacă ai urla în acest oraș liniștit între dealurile lui ca o odae de ospiciu capitonată cu saltele, nu s'ar produce nici o turburare sonică apreciabilă. Pentru ca să evit cât mai mult senzația plictiselii, am întârziat orele deșteptării și am apropiat pe acelea ale culcării, astfel încât abia scăpat din lupta cu somnul din care am ieșit, mă apasă somnul în care trebuie să intru.

●

Ah ! de ce nu sunt ca acei oameni sublimi care-și măsoară munca spiritului cu cronometrul și-și execută comenzile intelectuale cu promptitudinea unui brutar ? Acești oameni fenomenali își au notată pe mici foițe de hârtie înalta lor doctrină, pe care la ore fixe din zi o transformă în opere nemuritoare, ca aluatul dospit gata în pâine. De ce n'am și eu ca aceste persoane de elită, încrederea nestrămutată în utilitatea producțiilor mele și casc de dispreț și plictiseală înainte de a le sfârși ? Dacă aș fi un om cu un grăunte oricât de mic de personalitate nu m'aș lăsa intimidat de o obicinuință socială care nu-mi aduce nici-un fel de cinste ; aș arunca haina aceasta banală și aș lucra împreună cu acei salahori simpatici la palatul pe care îl ridică în fața casei noastre. Aș trece mai târziu mândru ca de-o proprietate literară, pe lângă zidul pe care l'am înălțat *eu*, cărămidă cu cărămidă, în eternitatea severă și masivă a cimentului.

Să faci o casă, să bătătorești un drum, să îndrumezi o apă, să dărâmi și să sfredelești o stâncă, să ciopleşti și să închei o corabie, sunt isprăvi de cari nu voi fi vrednic niciodată. Voi urma însă de a pune vorbă langă vorbă și foae peste foae, alcătuind acele fascicule simetrice și simpatice care formează conținutul bibliografiilor și-l cataloagelor de librărie, căci sunt critic... critic... critic. Chiar Aristore mi-a zis : — Dumneata ești un critic !

G. CALINESCU

note

STEJAR IONESCU

Cu mari regrete am aflat vestea morții sciitorului Stejar Ionescu moarte deprimant de tragică prin surprinderea cu care a lovit. Ținem că adăogăm ca mărturie a prețuirei noastre faptul că în „Cetatea literară“ au fost întâia oară remarcate însușirile de atitudine și de expresivitate ale acestui tânăr scriitor.

Paginile date de atunci încoace ne fac să regretăm cu atât mai mult pierderea lui prematură.

●

Pentru a ușura urmărirea foiletonului nostru, vom da ultimele capitole ale romanului în câte patru pagini.

UN DOCUMENT FOTOGRAFIC

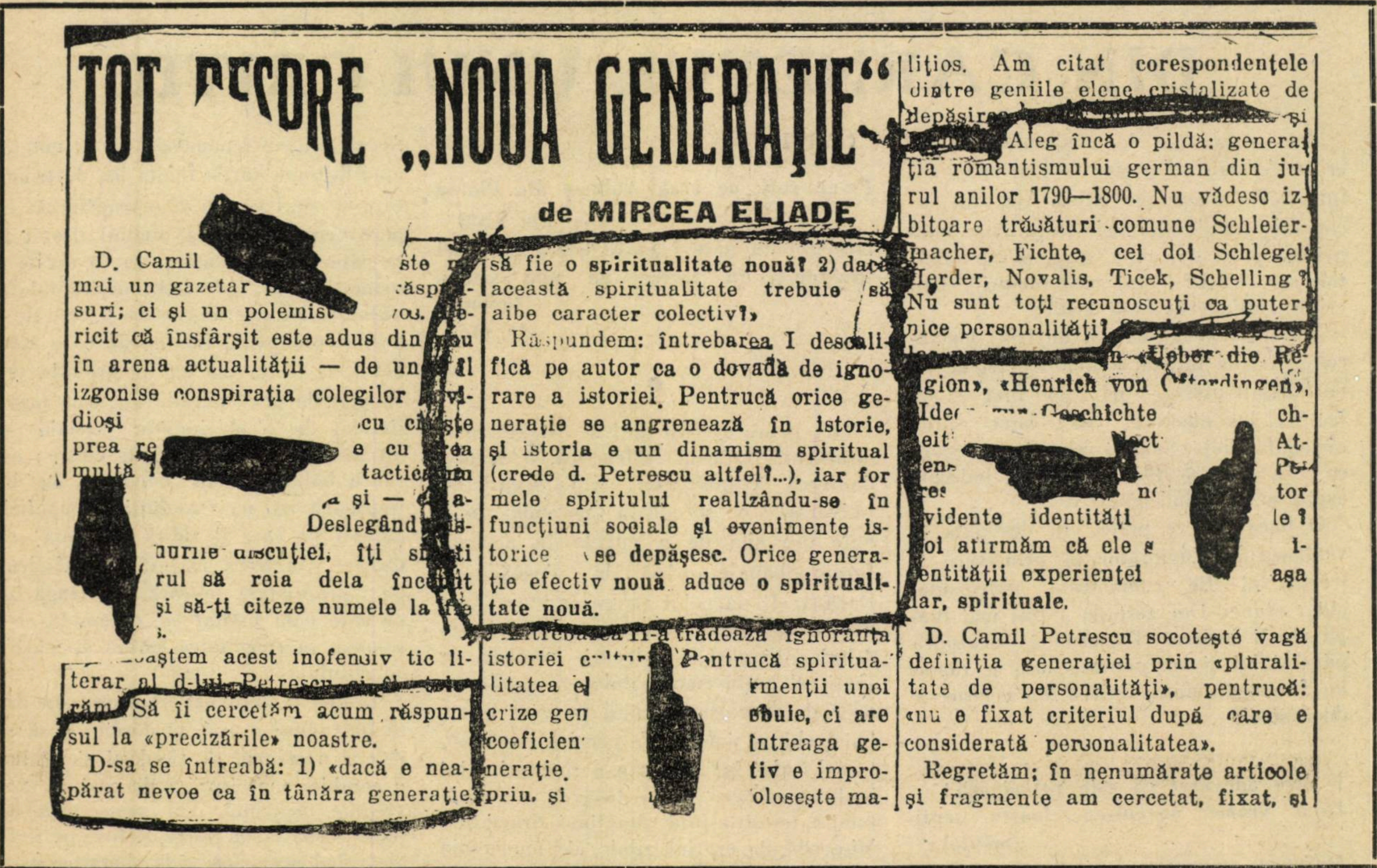

TOT [illegible] „NOUA GENERAŢIE"

de MIRCEA ELIADE

D. Camil [illegible] ste [illegible] mai un gazetar [illegible] răsp[illegible]suri; ci şi un polemist [illegible] [illegible]ricit că însfârşit este adus din [illegible] în arena actualităţii — de un[illegible] îl izgonise conspiraţia colegilor [illegible]dioşi [illegible] cu c[illegible]şte prea [illegible] e cu [illegible] multă [illegible] tactic[illegible] [illegible] şi — [illegible] Deslegând [illegible] [illegible] discuţiei, îţi s[illegible] rul să reia dela înc[illegible] şi să-ţi citeze numele la [illegible]

[illegible]ştem acest inofensiv tic literar al d-lui Petrescu [illegible] răm. Să îi cercetăm acum răspunsul la «precizările» noastre.

D-sa se întreabă: 1) «dacă e neapărat nevoe ca în tânăra generaţie să fie o spiritualitate nouă? 2) dacă această spiritualitate trebuie să aibe caracter colectiv?»

Răspundem: întrebarea I descalifică pe autor ca o dovadă de ignorare a istoriei. Pentrucă orice generaţie se angrenează în istorie, şi istoria e un dinamism spiritual (crede d. Petrescu altfel?...), iar formele spiritului realizându-se în funcţiuni sociale şi evenimente istorice [illegible] se depăşesc. Orice generaţie efectiv nouă aduce o spiritualitate nouă.

[illegible] întrebarea II-a trădează ignoranţa istoriei c[illegible] Pentrucă spiritualitatea e[illegible] [illegible]rmenţii unei crize gen[illegible] [illegible]buie, ci are coeficien[illegible] întreaga generaţie[illegible] [illegible]tiv e impropriu, şi [illegible] oloseşte malitios. Am citat corespondenţele dintre geniile elene cristalizate de depăşir[illegible] şi [illegible] Aleg încă o pildă: generaţia romantismului german din jurul anilor 1790—1800. Nu vădesc izbitoare trăsături comune Schleiermacher, Fichte, cei doi Schlegel, Herder, Novalis, Ticek, Schelling? Nu sunt toţi recunoscuţi ca puternice personalităţi? [illegible] «Ueber die Religion», «Henrich von [illegible]», Ide[illegible] Geschichte [illegible] ch- eit[illegible] [illegible]ect [illegible] At- en[illegible] [illegible] tor re[illegible] [illegible] le? [illegible]vidente identităţi [illegible] i- [illegible]oi afirmăm că ele [illegible] aşa [illegible]entităţii experienţei [illegible]ar, spirituale.

D. Camil Petrescu socoteşte vagă definiţia generaţiei prin «pluralitate de personalităţi», pentrucă: «nu e fixat criteriul după care e considerată personalitatea».

Regretăm; în nenumărate articole şi fragmente am cercetat, fixat, şi

FRAGMENT DIN FOILETONUL D-LUI MIRCEA ELIADE

Frazeologul frenetic şi mistic „răspunde" în Cuvântul articolului nostru care îi demască şarlatania amabilă a erudiţiei (citare de nume la înâmplare) cu o furie amărâtă şi cu sbateri nefericite de gânganie prinsă sub picior. Dă un foileton întreg în care mai citează hipnotic şi bâlbâit ca de obiceiu zeci de nume culese din tablele de materie ale cărţilor citite (Poincaré, Descartes, Mach, Kant, Husserl, Lindberg,, Platon, Aristot, Perpessicius, Falanga Larousse) dar nu mai pomeneşte o vorbă, să-l pici cu lumânarea, despre confuzia pe care a făcut-o încurcând numele scriitorilor germani de la începutul veacului trecut (vezi facsimilul). Fichte, Fraţii Schlegal, Tiech, Herder şi ceilalţi pe care îi cita, grăbit şi greşit ca un şcolar care copiază pe sub bancă, au dispărut până şi din amintirea tânărului nostru. Lansează pe toţi cei pe care vi i-am arătat în paranteză, dar numele scriitorilor germani parcă nu le-ar fi scris nici odată, nici nu le-ar fi pronunţat şi nici n'ar fi auzit vreodată de ele.

A afirmat convins şi îndârjit că „a fixat concepţia (?) personalităţii, a generaţiei, a experienţei, a sensului". I-am arătat un lucru pe care orice om de carte îl ştie: că Bergson o dovedit că nu se pot fixa concepţiele sociale şi cele de ordin psihologic. Tace disperat de parcă nici odată n'ar fi auzit de Bergson, dumnealui care bâlbâie cotidian, ca un medium, zeci de nume din toate indexurile cărţilor de istorie.

M'a înfierat că sunt ignorant al istoriei, că nu cunosc dinamismul istoric sub pretext că nu ştiu că orice generaţie prin definiţie aduce o spiritualitate nouă **pentru ca la sfârşitul aceluiaşi aliniat,** cu o inconştienţă de Caţavencu mistic să afirme şi mai îndârjit că nu **orice** generaţie aduce o spiritualitate nouă (aşa cum cere dinamismul istoric) ci numai generaţiile **efectiv noui.** (Vedeţi clişeul).

I-am arătat că într'un singur aliniat susţine ca şi Caţavencu două opinii contrare.

Ce credeţi că răspunde la asta? Nici o vorbă, nici o aluzie măcar. Tace ca un mormânt. In schimb agitat, cu o frenezie de medium de bâlciu dă drumul la o serie de fraze bâlbâite pe care le-ar dori insulte pentru cel ce scrie aceste rânduri. Dar asta nu ne interesează prea mult. Sunt riscurile meseriei şi ne resemnăm să le suportăm. Când vânezi şobolani şi scoropesniţe prin pivniţe rişti să-ţi murdăreşti hainele. N'ai ce face. Prin urmare încă odată, frazeologia furibundă (două părţi apă, o parte citate, una sos mistic şi alta limonadă umoristică) priveşte mai mult pe conducătorii gazetei la care scrie şi pe cititorii dumnealui care probabil că nu sunt mai inteligenţi decât autorul pe care îl admiră.

Ar fi o singură mică lămurire. Tânărul nostru protestează amărât că i-am spus pe nume: Mirciulică. Am crezut că îi face plăcere. E un obiceiu introdus chiar de d-sa în polemicile noastre încă de multă vreme. Pentru acest tânăr d-nii I. Minulescu, P. Zarifopol şi Tudor Arghezi erau: d. Jean, d. Pol, şi d. Tudor pur şi simplu. Trebue să-şi socoată cititorii caraghioşi (şi are câţiva, cu vre-o doi am vorbit şi noi) sau cel puţin la fel cu dumnealui adică bâlbâiţi cu spumă mistică, dacă îşi bate astfel joc de ei.

Incă de când am intercalat în această serie de articole primul răspuns d-lui Mircea Eliade, am căutat să demonstrăm că o discuţie cu d-sa nu este posibilă: nu e **capabil de atenţie, nu se poate concentra şi nu simte nici o constrângere în faţa adevărului.**

Că a cetit pe nerăsuflate şi nedigerate destul, nu e cu neputinţă. Principalul e să asimilezi ce ai cetit. Şi Caţavencu vorbea cu citate istorice, cu „dinamism istoric" cu „soţietate" şi alte „prinţipuri" pe care nu le pricepea, dar le repezea în discursuri frenetice. Cine ar fi putut să înfunde pe Caţavencu în faimoasa lui dilemă? Cine ar putea să discute cu d. Mircea Eliade care într'un singur aliniat susţine cu apostrofe şi întrebări retorice: şi că **orice** generaţie aduce o spiritualitate nouă şi că numai generaţiile efectiv **noui** aduc o spiritualitate nouă. Logicianii sistem Caţavencu au — cu convingere — totdeauna dreptate. Dacă le dai drumul, în pampasul „economiei şi politicei" — eroului lui Caragiale — sau în pădurile virgine ale metafizicei d-lui Mircea Eliade, filosoful (am mai evoluat puţin azi Caţavencu nu mai pune ţara la cale, ci filosofia) pas de te mai înţelege cu ei. Că se prind de-o mână cu Aristotel, de alta cu Sfântul Francisc şi înaintează călare pe Buda, de înspăimântă pe cei câţiva scriitori de azi, pamfletari bătăioşi, dar nu prea duşi pe la şcoală.

Numai că nimeni nu te poate obliga

in strainatate

CORESPONDENȚA ÎNTRE JACQUES RIVIÈRE ȘI ALAIN FOURNIER

Partea a doua a corespondenței și epoca a doua a prieteniei între Jaques Rivière și Alain Fournier (1905—1914), se află fixată în ultimele două volume apărute în editura Nouvelle Revue Francaise.

In prima parte a corespondenței acești doi prieteni tragici fuseră înfățișați destul de voalat și imprecis: o adolescență umbroasă ,tristă, viciată de lecturi Jaques Rivière sub aspectul unei palide și ezitale personalități. Alain Fournier, decis, idealist, rațional, absolut în voință, neînduplecat în porniri.

Scrisorile publicate astăzi de d-na Riviére isbutesc să reliefeze nu numai gradul și nuanța prieteniei între acești doi mari oameni de idei și poeți, ci și evoluția lor de scriitori.

E prețioasă această corespondență, întâi pentrucă ea constitue un document unic pentru istoricul care va încerca să definească rupturile și continuitățile între generații, incepând cu simboliștii renegați în cele din urmă de juvenilii lor admiratori, și sfârșind cu tinerii scriitori de azi „clasa 1906“ (a lui J. Riviere și A. Fournier) cari și-au însușit credințe mai vechi și mai încercate, afirmând pe Gide, Claudel, Peguy.

Proust își va lua locul pe care-l merită, dar între primii revalorizați de generația de azi va fi fără îndoială Riviére.

Aceste scrisori sunt fructul unei prietenii dintre acelea atât de fecunde, asupra cărora avem mai mult documente lirice, decât date precise. Prietenia între două ființe foarte deosebite, turburată câteodată de zelul unuia față de altul.

Ceeace constitue însă meritul capital al acestor scrisori este ciocnirea atât de luminoasă între două personalitățți opuse, cari se complectau și se îngrijeau reciproc de rănile ce-și cauzau.

Rivière o inteligență analitică, ce și-a așteptat mult timp maturitatea. Un mistic foarte curios împăcat cu un intelectual pur, neliniștit.

Fournier apare ca un suflet infinit mai delicat. Trăind după indicațiunile intuiției sale formidabile, plictisit câteodată de Rivière, el își dă seama că e incapabil să ducă o viață pământească și complectă. Singurătatea îi precizează personalitatea. Prietenia cu Riviére îi dă curaj.

Un sentiment de îndoială asupra personalității sale avea și Riviére, care doar în momentele de convorbire cu Fournier se verifica și căpăta încredere în sine.

„Țara fără nume“ a lui Fournier este isvorâtă din acest sentiment incert al neliniștei sufletului lui, oriunde ar fi fost situat.

„Corespondența“ capătă aspectul unei mari opere de psichologie proustiană, scrisă în colaborare.

R. D.

să discuți cu asemenea oameni. Ei sunt deasupra contingențelor vulgare ale logicei care pretinde să pricepi ceeace spui, să te angajezi prin cele ce afirmi, să-ți controlezi toate datele, și să nu confunzi numele între ele.

Asemenea preocupări de rând nu pot fi impuse, recunoaștem, unui student metafizician, care pune săptămânal, cu frenezie și importanță, filosofia la cale — nu în lucrări de seminar controlabile — ci în foiletoane de gazete, spre admirația uimită a unor cititori care ascultă pomelnice de nume, cu evlavia convinsă cu care credincioșii catolici necărturari, ascultă slujba făcută în latinește.

In principiu nu suntem împotriva polemicilor de idei. Sunt totdeauna folositoare. Tot ce s'a scris frumos până acum, în literatură, a avut un aer mai mult sau mai puțin polemic. Ideile se definesc prin ciocniri. Polemicile sunt de acceptat chiar când capătă și un caracter personal. Opiniile au fost totdeauna, la început, personale. N'am avea deci nici un motiv să nu discutăm mai departe chiar cu d. Mircea Eliade. Ni se par însă inadmisibile discuțiile care nu se bazează pe afirmații controlate, întinzându-se la nesfârșit cu replici neangrenabile.

„Universul Literar“ nu poate răpi timpul cititorilor lui, ca să descurce orice bâlbâială metafizică. Prin urmare când d. Mircea Eliade va explica — dacă va putea — înțelesul pasagiilor din articolul dumnealui — fotografiate de noi mai sus, aducând explicația vizată de profesorul d-sale de logică dela universitate, vom continua cu plăcere.

CAMIL PETRESCU

P. S. — In „Politica“ d. Petre Comănescu își bazează un întreg articol pe o pretinsă afirmație a mea, pe care o dă între ghilimele, anume că „sunt cel mai cult om“. N'am scris nici odată asta. D. Petre Comănescu minte.

C. P.

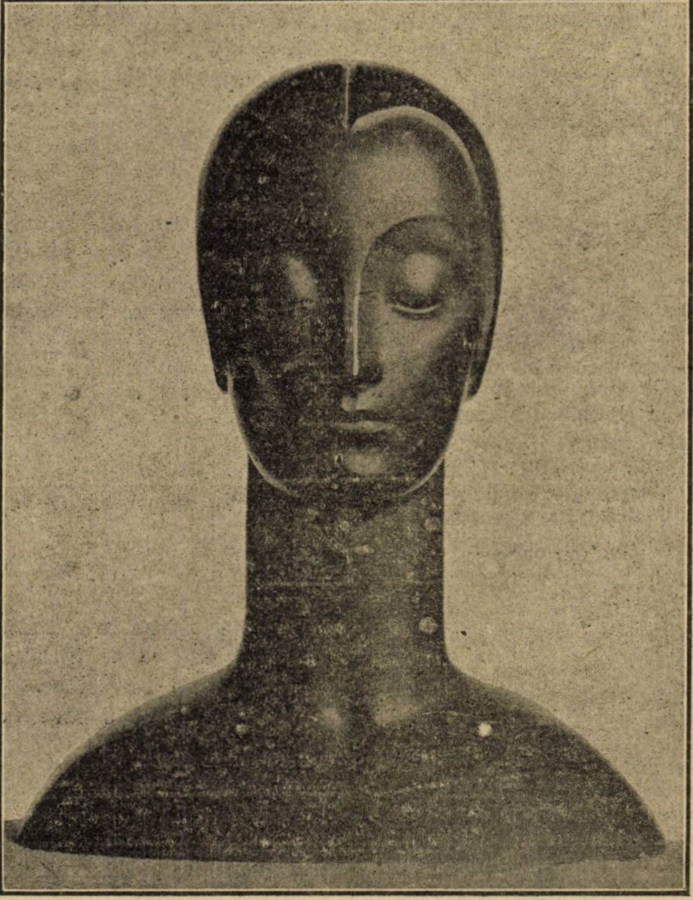

FR. STORCK : BUST

Gazetaria

aşa şi-aşa...

I s'a reproşat prea des oficialităţii că sobra ei recunoştinţă pentru oamenii mari ai neamului nu cunoaşte alte mijloace de expresie decât statuile şi comemorările după moarte. Nu. Există în perfecta ei indiferenţă o egalitate de tratament pentru morţi şi pentru vii deopotrivă. Aţi avut vreodată gândul de a cunoaşte crucea, sub care îşi dorm somnul de pe urmă Caragiale, Macedonski, Gârleanu, Iosif? Nu e un spectacol liniştitor, vă asigur. Iată pe o singură alee (figura 58) toţi morţii dragi ai anilor de înaintea războiului: Ilarie Chendi, numele şters pe o biată cruce de lemn negru; Emil Gârleanu, o tablă prăpădită cu litere albe scrise în grabă de o mână stângace. Iată o altă cruce, pe care nu o priveşti fără o strângere de inimă: St. O. Iosif şi Corina. Atât. Cari sunt oamenii, în putinţa cărora este să ridice aici o piatră cuviincioasă, şi suferă totuşi această tristă uitare? Unde este ministrul, care va avea să înlocuească pe mormântul lui Ion Luca Caragiale o biată piatră, cu blândul cap al maestrului?

Şi totuşi amintirea lui Gârleanu a fost de curând împrospătată de un semn înduioşător de camaraderesc. Se ştie că el a înfiinţat şi a fost întâiul preşedinte al Societăţii scriitorilor români.

Iată sunt patrusprezece ani de atunci şi astăzi în saloanele de caldă intimitate şi de discretă eleganţă, pe care râvna succesorilor lui Emil Gârleanu a ştiut să le dea S. S. Reului, s'a celebrat cununia fiicei scriitorului. Nuni: „Societatea Scriitorilor Români", prin d. şi d-na Liviu Rebreanu. A fost o seară de frumoasă bucurie şi mare intimitate.

●

Un tânăr timid îi ceteşte prea răbdătorului E. Lovinescu o poezie.

— „Da, nu-i rău, mai încearcă... Vezi... poate... — şi deodată salvat — eu cred însă că ai reuşi mai mult în proză".

Tânărul calm întinde (unde, Doamne, le ascunsese?) douăzeci de pagini mărunt scrise. După primele douăzeci de rânduri d. Lovinescu ridică rugător capul:

— Ştii, domnule, scrie poezie.

●

Tinerii noştrii amici şi confraţi Andrei Tudor şi Mihail Sebastian, se amuzau într'o Duminică dimineaţă la „o sticlă cu kefir" în Cişmigiu. Terasa gemea de lume. Doamne multe în rochii de mătase. Deodată o explozie scurtă cu un circuit: Sebastian deschisese sticla. Intr'o singură clipă, întreaga terasă împărtăşită din generosul chefir, era în picioare gata să-l linşeze! Clipă penibilă:

— „Nu e nimic. Comand alta"

Oamenii au râs şi s'au şters.

MICI SFATURI

PENTRU CEI CE PLEACĂ CU AUTOMOBILUL IN VACANŢĂ

Pentru a pleca în vacanţă trebuie să întruneşti următoarele principale elemente: un automobil, un timp favorabil, o sumă de bani suficientă şi un itinerariu de voiaj.

Un lucru încă: trebuie să ai vacanţă.

●

Părăseşte pentru o lună proectele tale de afaceri de vreme ce pentru un moment nu mai ai nici un fel de proect.

●

Nu căuta să lichidezi înainte de plecare interese, cari pot tot aşa de bine aştepta reîntoarcerea ta. Nu trebuie să îngreuiezi aceiaş zi cu cea ce ar putea fi făcut o lună mai târziu.

●

Nu pleca fără să ştii unde te duci. Vei întâmpina fără aceasta, în tot cursul drumului, destule ocazii de a nu-ţi atinge scopul ce ţi l-ai propus.

●

Ia-ţi un amic cu tine. „E rău să fie omul singur" a zis evanghelia.

Aşa, gândeşte-te că o pană te poate obliga în vre-un sat izolat, să cauţi un ajutor.

●

Iţi urez un timp favorabil. Mai ales că şi eu am intenţia de a pleca.

●

Odată plecat, nu comite imprudenţe. Nu crede că ai fi singur pe drum. De altfel dacă pleci pe la Şosea, nu-ţi va trebui mult de a observa eroarea ta.

●

Când un alt automobil îţi iea înainte, nu-ţi zice, aruncându-te pe urma lui: „Te voiu atinge la prima cotitură".

Tocmai în acest loc din drum ţi se recomandă mai multă prudenţă.

Dacă maşina ta atinge viteza de optzeci kilometri pe oră, redu-o la şasezeci, dar numai în conversaţiile cu prietenii.

Pe drum, mulţumeşte-te cu patruzeci, patruzeci şi cinci.

●

In oraşele importante pe care le vei traversa, nu uita să te opreşti pentru a vizita teatrul Naţional. Aceasta va da totdeauna motorului tău timpul de a se răci.

●

Oriunde, şi orice oboseli ţi-ar cauza, pleacă în vacanţă, pleacă cu orice preţ.

In acest fel vei scăpa într'o lună, în timp ce, în caz contrar, femeia ta te va cicăli tot anul.

literara

o seama de cuvinte

Un amic preveni de curând pe Jean Giraudoux :

— Săptămâna asta îmi voiu permite să-ți aduc pe un tânăr care a întreprins o anchetă și ar fi foarte fericit să-ți pună câteva întrebări. Primește-l.

— Să vie, răspunse Giraudoux, tot suntem în timpul examenelor.

●

Intr'un mic cerc, Colette schița în linii mari viitoarea sa carte. Un tânăr scriitor, care asculta atent, crezu de cuviință să amintească de psyhologia proustiană și adăugă :

— Voiți, așadar să pătrundeți cu subtilitate subconștientul feminin, care până acum a rămas în umbră...

Colette :

— Subconștientul femeii ! E bărbatul, domnul meu, bărbatul.

●

Un tânăr debutant vorbia cu glastare, într'un cerc de literați fără să-și dea seama de oarecari mișcări de reprobare ironică, iscate de declarațiile sale.

Către sfârșitul reuniunii, tânărul observă totuși o oarecare răceală și ceru lui Heinrich Mann, care era de față, explicații.

Romancierul i le dădu, brutal :

— Ține minte că cel mai bun „eisatz" al inteligenții e tăcerea !

●

Jules Renard și Tristan Bernard vorbind într'o zi despre glorie, primul spuse celuilalt :

—E frumos, totuși... Victor Hugo la 34 de ani, voiajând incognito, găsia numele său pe pereții bisericelor, în cine știe ce sate pierdute...

Dar Tristan, foarte calm :

— Da. La a doua vizită.

●

Sub Ludovic Filip, douăsprezece Piei Roșii veniră la Paris. Geoge Sand, venind să-i vază, întrebă pe șeful lor, Nor Alb :

— Care este cea mai mare fericire a omenirii ?

— Să nu pierzi un ochiu, când ești chior, răspunse sălbatecul.

●

Bernard Shaw, care nu părăsește nici odată propaganda ideilor ce-i sunt scumpe, va publica în curând o carte intitulată : „Călăuza socialismului pentru uzul femeilor inteligente". Aceasta desigur n'a fost o nouă butadă a celebrului dramaturg. Pe când discuta despre carte cu editorul său, acesta întrebă :

— Ce tiraj ?

— Ah ! răspunse Shaw, surâzând, tiraj restrâns, titlul vă indică, iată „pentru uzul femeilor inteligente".

bazar

MORILE DE VANT ALE LUI DON QUICHOTTE

Jurnalele spaniole publică o informație amuzantă : se vor reconstrui la Toboso morile de vânt, cu cari se bătea don Quichotte de la Mancha.

E o ideie foarte ingenioasă a comitetului de patronaj al turismului, care face mari eforturi în acest moment pentru a atrage străinii în peninsula iberică.

Va merge lumea să vadă locurile unde don Quichotte a descoperit pe Dulcineea sa ; se vor vedea aripile morilor, cu care s'a bătut cavalerul tristei figuri. Vor fi alte mori, dar nu importă. Imaginația populară va decreta după câtva timp că sunt autentice.

ORIGINA TELESCOPULUI

Această invenție atât de importantă fu făcută în 1590 de copiii unui fabricant de lentile din Middlebourg, anume Zacharie Jansen. Acești copii jucându-se in prăvălia tatălui lor încercară să vadă girueta clopotniței, prin două sticle, una convexă și alta concavă, și, din întâmplare, cele două sticle găsindu-se la o distanță convenabilă, o văzură foarte mărită și apropiată. Ei împărtășiră descoperirea lor tatălui, care, pentru a face experiența mai comodă, fixă aceste lentile pe o planșetă. Descoperirea nu întârzie să se răspândească și Galileu, care era pe acea vreme la Veneția, o primi cu un viu interes. El o examină prin teoria refracțiilor care ar putea fi combinația de sticlă, care să producă o astfel de minune și nu întârzia de a o descoperi. El fixă cele două sticle la extremitățile unui tub și astfel putu să aibă un instrument, care măria de 30 de ori. Și astfel putu să facă descoperirile astronomice, distingând pe Jupiter, petele soarelui, etc.

FURTURILE DE LA CALEA FERATA

Știți cât se fură într'un an, numai storuri și perdele, unei companii de cale ferată ?

S'a calculat că pe rețeaua statului francez numai, s'au furat anul trecut storuri și perdele, a căror pânză, puse una lângă alta ar forma o lungime de 25 de kilometri.

caricatura zilei

PROFESIUNE

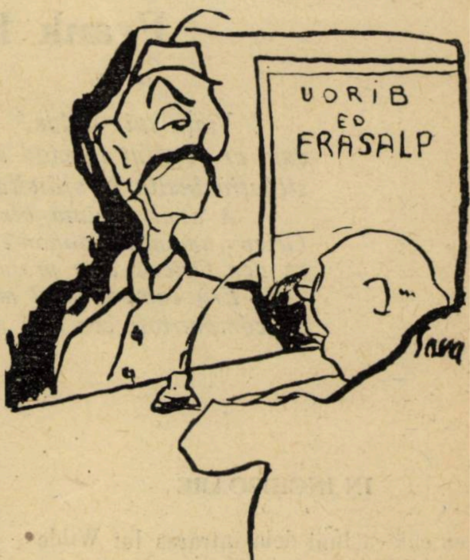

— Și ce erai în Turcia ?
— Condamnat la moarte...

(Caricatură de Ion Sava)

FARA REPLICA

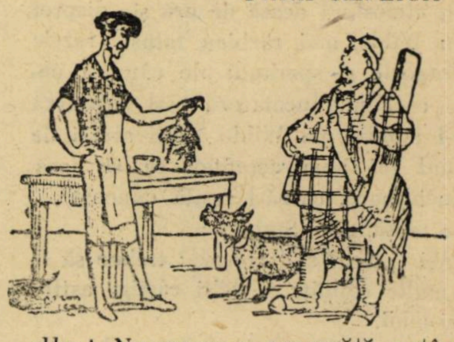

— Hm ! Nu prea e proaspătă potârnichea... miroase.

— Știu ; m'am căit când am ucis-o ; dar era prea târziu.

DIFERENȚA

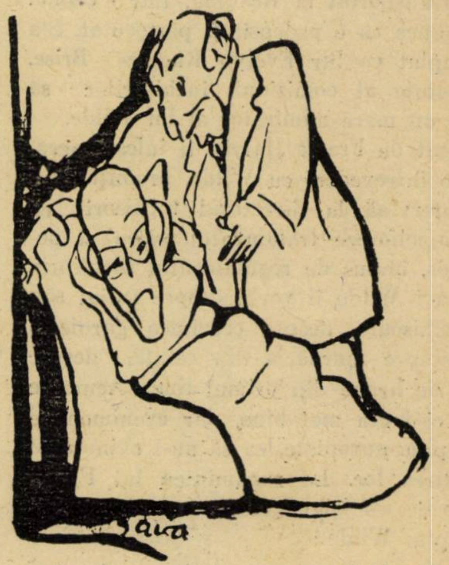

— Nu fii îngrijat. Eu am avut aceiaș boală și am scăpat...

— Da. Dar ai avut alt doctor...

(Caricatură de Ion Sava)

cărţi redate în extrase

VIATA LUI OSCAR WILDE

Frank Harris

Viaţa lui Wilde? E în faptul că prodigioasa sa lene i-a simplificat viaţa ca şi cum ar fi ştiut în mod instinctiv că nu-i nevoie de nici un alt episod, care să-i dărame situaţia înaltă la sfârşitul penultimului act.

A avut o viaţă bine compusă, à la Scribe, o viaţă la fel de simplă ca a lui des Grieux, amantul Manon-ei Lescaut, pe care o depăşeşte prin faptul că omite pe Manon şi că des Grieux este propriul său amant şi propriul său erou.

Erà compatriotul meu, şi din acelaş oraş, şi anume un specimen ales din specia de compatrioţi cea mai nesuferită mie, snobul din Dublin.

G. BERNARD SHAW

(continuare)

IN INCHISOARE

Vreo câteva luni dela intrarea lui Wilde în închisoare nu s'a mai ştiut nimic despre dânsul. Nimeni nu îndrăznea să mai vorbească despre „Cazul Wilde" în puritana Anglie.

Prin atmosfera deasă de ură şi dispreţ pentru Wilde, mai răzbiau totuşi razele de dragoste şi speranţă ale câtorva oameni, cari nu încetaseră să-l iubească şi să-l admire pe Wilde. Alţii atraşi de destinul lui abia aşteptau ca să iasă din închisoare, ca să-l poată cunoaşte.

La o masă, miss Stanley :

— Aşi fi vrut să-l cunosc : trebue să fi avut multe calităţi ca să'şi câştige astfel de prietenii.

Primele noutăţi nu fură prea rele : Se îmbolnăvise şi, îngrijit la infirmerie, îi mergea mai bine.

Dar mai târziu se iviră griji noui : Fusese transportat la Reading, într'o celulă. Se spunea că e pedepsit şi persecutat. S'a întâmplat ca Sir Evelyn Ruggles Brise, preşedinte al comisiunii închisorilor să fie şi un mare admirator al lui Wilde.

Rugat de Frank Harris, îi înlesni acestuia o întrevedere cu Wilde, promiţându-i să intervină la directorul închisorii, ca să-i amelioreze tratamentul aspru şi neomenos, impus de regulamentul închisorii.

Şi aci Wilde îi vorbi despre traiul său în închisoare, despre cruzimea gardienilor, despre murdăria din celulă, despre lipsa de hrană din primul timp. Acum se pare că-i era mai bine, dar evenimentele erau prea apropiate, ca să nu-l chinuiască amintirea lor. La rugămintea lui Frank Haris de a-i spune ceva, care s'ar putea îndrepta, Wilde :

— Totul, Frank, ar trebui îndreptat. In închisoare sub masca unui formalism degradant, nu se ascunde decât ura. Ţi se sfarmă voinţa, eşti despuiat de orice speranţă şi apoi eşti dus numai de teroare. Intr'o zi veni în celulă un gardian: „Scoate-ţi ghetele" îmi ordonă el. Bine înţeles am ascultat imediat şi apoi întrebai : „Ce-i ? de ce să mă descalţ ?" Nu-mi răspunse. Indată însă îmi porunci: „Ieşi din celulă". Pentruce ? întrebai iar. Mi-era frică, Frank, nu ştiam ce făcusem. Nu puteam ghici, dar e drept că adesea eram pedepsit fără motiv. Iar nu-mi răspunse. Indată ce furăm în coridor, gardianul îmi ordonă să rămân în picioare, cu faţa la perete, şi plecă. Aşteptai acolo în ciorapi, îngheţat de frig, săltând dintr'un picior pe celălalt şi bătându-mi capul să aflu ce nouă pedeapsă mi se va da, sub ce pretext şi cât va dura. După o vecie, auzii paşii gardianului. Nu îndrăzniam nici să mişc, nici să mă uit. Se apropie, se opri (inima nu-mi mai bătea), aruncă ghetele şi-mi spuse :

— Intră în celulă şi încalţă-te.

Altă-dată, într'o Duminică dimineaţa, după o noapte grea, nu putui să mă scol. Gardianul intră în celulă şi-i spusei că sunt bolnav. Jumătate oră mai târziu medicul închisorii intră şi-mi strigă : „Scoală-te ; inutil să te prefaci. Eşti sănătos şi vei fi pedepsit, dacă nu vei asculta". Slăbit încercai să mă ridic şi să mă îmbrac Abia ţinându-mă pe picioare m'am dus cu toţi ceilalţi la slujbă în capelă. In jurul meu totul se învârtea. Se vede că am căzut jos. M'am trezit într'un pat proaspăt şi curat la infirmerie. Dar de atunci mi-am spart timpanul sau s'a stricat ceva înăuntrul urechii, căci toată iarna am suferit de pe urma ei şi câteodată chiar sângerează. N'am chemat doctorul".

Frank Harris se indignă : „De ce nu te revolţi ? De ce să te laşi supus, aservit ?

— Repede ai fi distrus, dacă ai încerca să te revolţi. Şi apoi asta face parte din „Sistem". In afară nimeni nu cunoaşte semnificaţia cuvântului. E o poveste foarte veche, fără început şi, mi-e teamă că fără sfârşit, a cruzimii omului faţă de om.

Harris încercă să-i promită că va căuta să modifice sistemul.

Wilde, speriat de cine ştie ce noui pedepse, îl rugă să nu pomenească nimic de cele spuse: „Oh, Frank, nici nu ştii de ce sunt în stare ! Există aci o pedeapsă mai grozavă decât roata. Ei pot să te înnebunească, Frank, într'o săptămână !"

Harris plecă, promiţându-i să intervie, ca să fie lăsat să citească şi să i se dea voie să scrie.

SFARŞITUL INCHISORII

Sir Ruggles Brise se arătă foartă binevoitor şi dispuse să se îndeplinească toate cele, ce le cerea Wilde. Mai târziu, directorul închisorii fiind schimbat, i se permise să aibă şi lumină în celulă. Aci începu Wilde să scrie vestita „De profundis". Acum încercă Harris să-l scoată din închisoare, socotind că „De Profundis" e începutul pocăinţii.

Interveni iar la Sir Ruggles Brise şi-l întrebă în ce mod ar putea fi scăpat Wilde de restul pedepsei. Graţierea era în Anglia ceva cu totul excepţional şi foarte puţin frecvent. Se cerea ca să nu fi suferit nici o pedeapsă, ori Wilde fusese des pedepsit pentru tot felul de vini mici sau imaginare. Harris îi vorbi lui Sir Ruggles Brise :

— Oscar Wilde va reintra în curând în viaţă ; e aproape împăcat cu soţia sa; a început să scrie o carte ; îşi reia povara în spinare. Puţină încurajare şi sunt sigur că Wilde va deveni mai bun decât a fost. E tot atât de sensibil pre cât e de vanitos. Pericolul e că severitatea şi duşmănia lumii întregi nu-l îngenunche. Un semn de încurajare acum, sentimentul că oameni, ca dv. îl socotesc demn de a fi tratat în mod special, acest lucru, sunt sigur, îl va împinge să facă lucruri mari. Cred, dar, că vă e în putinţă să salvaţi un om de mare talent, ca să dea ce are el mai bun într'însul, dacă v'aţi sili.

Harris scrise, după îndemnul lui Sir Ruggles Brisse o petiţie în care se cerea eliberarea lui Wilde pe motiv de boală. Petiţia urmă să fie iscălită de vreo câteva ilustre nume engleze. Meredith, romancier şi poet, fu primul la care apelă Harris şi primul care-l refuză, motivându-şi refuzul — mult mai târziu — prin proasta părere pe care o avea despre talentul lui Wilde.

Un al doilea, care refuză — cu motive mult mai meschine şi interesate—fu profesorul Churton Collins, un admirator şi protector al literaţilor. Acesta avu numai un sfat : De ce nu mergi la Meredith, la Swinburne, la Thomas Hardy ?.

Singurul, care iscăli fu profesorul Tyrell „Regius Professeur de grec a Trinity College, Dublin". Nici măcar George Wyndhaux, care avusese atâta afecţie şi admiraţie pentru Wilde, nu voi să iscălească, sub motiv că Wilde îl minţise, când afirmase că nu erau decât legături de prietenie între el şi Bosie Douglas, ruda sa.

Vizitat la închisoare din nou, Wilde ceru lui Harris să-i trimită câteva cărţi de Flaubert, Stevenson, Baudelaire, Maeterlinck, Keats, Marlowe, Anatole France, Gauthier, Dante, Goethe, Meredith.

In închisoare Wilde citea mai mult Dante în italieneşte, după ce încercase în zadar să citească Oedip-Rege, care-i păru ireal, sau din Sf. Augustin.

Ii povesti aci lui Harris despre „De Profundis" şi-i ceru să i-l publice în „Saturday Review". Harris acceptă cu bucurie propunerea şi îi promise ca-i va plăti bine pentru „De Profundis", chiar mai mult decât îi plătia lui Bernard Shaw.

SEBASTIAN MELMOTH

Indată ce părăsi închisoarea, Wilde veni în Franţa, întovărăşit de câţiva amici şi se instală într'un hotel la Berneval, lângă Dieppe. Intr'o viaţă liniştită şi aproape fără griji, Wilde continuă să-şi scrie „De Profundis" şi începe „Balada Inchisorii din Reading", pe care avea s'o continue în Italia, se zice ajutat de lordul Alfred Douglas. La Berneval, el trăia sub numele de Sebastian Melmoth, dar îndată ce se împrietenia cu cineva, îl ruga :

— Chemă-mă Oscar Wilde, d. Melmoth e un necunoscut. Nu întrebuinţez numele de Melmoth decât pentru ca să nu roşească factorul şi ca să-i cruţ modestia.

Toată vara anului 1897 Wilde trăi fericit la „châlet-ul" Bourgeat. Lordul Alfred Douglas, stabilit la Neapole, chema din nou pe Wilde acolo, ca să trăiască iar împreună prietenia lor. Pe de altă parte soţia lui Wilde era gata să se împace cu dânsul, dacă n'ar fi fost reţinută de familia ei.

Se ajunse totuşi la un compromis şi soţia amână împăcarea, lăsându-şi un spaţiu de un an ca să aibă posibilitatea să cunoască în acest timp intenţiile lui Wilde şi să vadă dacă s'a îndreptat sau tot mai stărue pe drumul apucat.

Şi Wilde plecă, în urma multor insistenţe şi îngrozit de singurătate, la Neapole.

Dar dela această dată totul fu pierdut. Nu mai scrise nimic şi — cum obişnuia să zică — nu mai avea curajul să-şi privească sufletul în faţă.

PARIS

Oscar Wilde nu rămase mult timp la Neapole.

Lordul Alfred Douglas minţise. El nu putu să-i ofere viaţa, pe care i-o promisese : Era sărac şi Wilde trebui să-'l întreţie din banii lui. Dar din acest moment nici Wilde nu mai avu bani, fiindcă printr'un act de separaţiune, soţia sa îi constituia o rentă viageră anuală de o sută cincizeci de lire, având latitudinea s'o suprime îndată ce Wilde va relua viaţa comună cu Lordul Alfred Douglas, sub acelaş acoperiş.

Dela Neapole se întoarse la Paris.

Aci reintră în cercurile literare, pe care le frecventase înainte vreme şi, întâlnindu-se cu Harris, se împăca.

Intrat iar în viaţă, Wilde îşi recăpătă vechea sa strălucire de spirit. Sănătos şi oarecum disciplinat, după cei doi ani de regim auster, pe care-l dusese în închisoare, el rămase astfel până la sfârşit.

A doua cădere a sa, fu — o recunoscu şi el — iremediabilă.

O recunoscu şi el, fiindcă, mai mult ca oricând, se dărui cu totul strălucirii de o clipă, conversaţiei. De multe ori spusese ca nu şi-a pus decât talentul în cărţi, iar geniul în viaţă. S'ar putea îndrepta : „Iar geniul în conversaţie. Cel mai spiritual causeur era cel mai bun tovarăş de vorbă. După un ceas sau două el vorbia mai bine ca la început. Verva sa era inepuisabilă.

Dar totdeauna o mare parte din seducţiunea oratorică provenea din trecerea rapidă dela seriozitate la veselie, dela patetic la batjocură, de la filozofie la farsă.

La Paris, odată, Harris îl prezintă pe Wilde d-rei Marie Anne de Bovet, scriitoare de talent, dar foarte urâtă.

Wilde observând-o se opri scurt şi ea, văzându-şi stupefacţia, îl interpelă cu obişnuita-i bruscheţe :

— Nu-i aşa, domnule Wilde, că sunt femeia cea mai urâtă din Franţa ?

Plecându-se adânc, Oscar, cu o curtoazie surâzătoare, îi răspunse : „Din lume doamnă, din lume".

Altădată la Malarmé, Jean Lorrain, care fusese un mare admirator al lui Wilde, nu voi să-i întindă mâna lui Wilde : „Nu mai pot fi dintre prietenii d-tale, domnule Wilde". Iar Wilde :

— Ce adevărat, ce adevărat şi ce trist ! Intr'un anume moment al vieţii, toţi acei dintre noi, cari, ca d-ta şi ca mine, am împlinit anume lucruri, trebue să înţeleagă că nu nu mai pot avea prieteni în lume, ci numai amanţi.

Dar sub această uşurinţă şi aparentă veselie se găsea sufletul îndurerat şi chinuit al lui Wilde :

— Nu trebue să mă condamni, Frank. Tu nu ştii ce am suferit. Nu e surprinzător că apuc plăcerea cu amândouă mâinile. Am fost teribil maltratat.

Ştii că atunci când am fost arestat, se permitea reporterilor să vie să mă vadă. Când am fost transportat din închisoarea din Wandsworth la cea din Reading, am trebuit să aştept trenul la Clapham timp de o oră, între doi gardieni, cu lanţuri de mâini şi în haine de ocnaş.

Trenurile treceau des şi toată lumea mă recunoştea şi-mi arunca priviri dispreţuitoare. Nu mă condamna, Frank, nici măcar în gând ! Intr'o zi vei şti mai mult şi în acea zi vei fi dezolat, atât de dezolat că nu-i, în realitate, nimic să mi se reproşeze. Dacă ai şti cât am suferit iarna asta la Neapole. Bosie Douglas a fost drăguţ cu mine atât timp cât am avut bani, apoi îl văzui abia ce sgârcit şi arţăgos era. Mă dojenea de ce nu scriu, ca să am cu ce să-l întreţin. Pensia servită de soţia mea îmi fu retrasă şi nu mai aveam niciun ban. O notă de spălătorie reclamată prin portărei, fu aceea care-l făcu pe Bosie să plece, aruncându-mi în faţă toate ocările.

O MARE PASIUNE ROMANTICA

Singurul mijloc de a-l salva pe Wilde ar fi fost scrisul şi chiar Wilde recunoscuse acest lucru în „De Profundis".

Insă acum Oscar nici nu se gândea la scris. In zadar încercă Harris să-l convingă, spunându-i că ar putea câştiga prin scris sume importante, numele fiindu-i celebru în toată lumea.

— „Sunt incapabil să scriu, Frank. Când iau în mână tocul, tot trecutul reînvie ; nu pot suporta gândurile, pe care le naşte ; regretul şi remuşcarea, ca doi câini sar şi mă sfârtică îndată ce sunt singur. Rămân faţă'n faţă cu sufletul meu şi nu pot suporta contrastul între ce sunt şi ce am fost acum patru ani. Dacă-mi eşti prieten, Frank, nu-mi cere să scriu". Frank nu înceta să-l roage :

— „Mi-ai promis că vei încerca. N'ai suferit mai mult ca Dante în exil şi în mizerie şi doar ştii bine că de-ar fi suferit îndoit de mult, tot şi-ar fi scris nenorocirea".

— E drept, Frank, răspunse Wilde, dar Dante era dintr'o bucată, pe când eu sunt hărţuit între două drumuri.

Eu eram născut să cânt bucuria şi splendoarea vieţii, plăcerea de a trăi şi am fost chinuit atât până am înţeles mila şi durerea. Singură bucuria mă atrage, dar n'o pot căuta, fiindcă cunosc durerea.

Harris mai încercă, în repetate rânduri să-l facă să scrie, ştiind că singurul mijloc de a-l face să scrie era lipsa de bani.

Dar Harris nu ştia că Wilde avea o pensie de 300 de lire anual. Atât avea nevoe Wilde de bani, încât fără mijloace, fiind, s'ar fi sinucis. Nu mai voia să scrie, deşi Harris îi promisese un trai liniştit pe coasta de azur într'o casă însorita şi confortabilă. Nu mai voia să scrie, fiindcă, spunea el, făcuse destul pentru glorie.

După vreo câteva luni Harris, având bani, veni în Franţa ca să-l ia pe Wilde pentru câteva luni pe coasta de Azur, să-i asigure un trai liniştit ca să poată scrie Wilde îi ceru de vreo câteva ori bani, deşi Harris îi dăduse de cum venise un cec de 200 de lire şi deşi data plecărei se fixase, Wilde căută s'o amâne.

Insfârşit plecară. In tren află Harris cauza amânării plecării şi motivul pentru care avea nevoe de atâţi bani.

Wilde văzuse într'un restaurant un soldat, a cărui înfăţişare îi plăcu. La plecare se luă după el şi după ce-l cunoscu, îl invită într'o cafenea.

Frumuseţea acestuia îl încântă mult şi o prietenie se legă între ei. Acesta îi vorbi de mama sa, de dorinţele sale şi Wilde descoperi că dorinţa lui cea mai arzătoare era să aibă o bicicletă „cu mânere de nichel".

Soldatul era liber în fiecare Joi şi rămăsese să se întâlnească în Joia următoare. Faţă de Harris, care nu înţelegea o pasiune romantică pentru un soldat, Wilde începu o adevărată pledoarie :

— Nu-mi vorbi de alt sex. In ce priveşte frumuseţea nici nu se pot compara o femeie cu un efeb. Gândeşte-te la enormele coapse grase, pe cari orice sculptor se simte obligat să le micşoreze. Grecii, cari aveau un ascuţit simţ plastic ştiau bine că nici nu exista comparaţie. Nici o camaraderie intelectuală nu-i posibilă cu ele. Lor le place să vorbească de cârpe nu de idei, de aparenţa oamenilor, nu de esenţa lor. Sunt egoiste şi puţina inteligenţă ce o au o întrebuinţează în vanităţi meschine şi în gelozii personale.

Să-ţi dau un exemplu : tânărul meu prieten primi, bineînţeles, bicicleta şi se serveşte de ea ca să vie dela cazarmă să mă vadă. Când ai venit, Frank, la Paris, era într'o Joi seară, când trebuia să mă viziteze şi i-am anunţat că voi fi cu tine la masă. Nu s'a supărat. Din contră s'a bucurat că sunt prieten cu un director de jurnal. Pe o femeie aşi fi trebuit s'o mint; ea ar fi fost geloasă de trecutul meu. Lui i-am putut spune adevărul şi i-am permis, la rugămintea lui, să vie să mă vadă prin fereastra restaurantului stând la masă cu tine.

Ei, Frank, care iubită ar fi venit să te vadă amuzându-te cu altă lume ? Ştii bine că nu există pe pământ o femeie cu o dragoste atât de puţin egoistă.

Harris şi Wilde se instalară pe coasta de la Neapole.

Aci Oscar ducea aceiaşi viaţă de pierdere de vreme şi de lene. Traiul sigur nu-l făcea nici acum să scrie. Toată ziua umbla prin port, pe ţărm stând de vorbă cu pescarii. In deosebi era atras de un pescar tânăr şi frumos, cu care îi plăcea să stea de vorbă târziu, chiar după ce pleca Harris acasă.

In acest trai tihnit, Wilde nu încercă să scrie nimic.

Promise doar lui Harris că va scrie o „Baladă a tânărului pescar. Toată vremea o petrecea cu Harris în discuţii literare. Despre dragoste nu mai voia să vorbească :

— N'o să-ţi mai vorbesc nimic, Frank. Eu sunt ca Persanul, care trăeşte din căldură şi adoră soarele şi care vorbeşte unui Eschimos, care-i răspunde prin elogiul grăsimii de balenă şi a nopţilor de şase luni".

Harris plecă pentru câtva timp şi când se întoarse îşi văzu năruite toate iluziile. Wilde se împrietenise cu un tânăr de vreo 17 ani şi acesta îl scosese de sub influenţa lui Harris. Continua să nu scrie. Din „Balada tânărului pescar" nu-i recită lui Harris decât vreo 2—3 strofe şi, la rugămintea acestuia de a le scrie, Wilde refuză îndârjit.

Nu mai voia să facă nimic silit. Detesta orice siluire a voinţii sale, lucru ce-i amintea de zilele sale de nenorocire din închisoare.

Harris se decise să nu-l mai ajute, fiindcă totul era pierdut : Wilde pornise spre abis, se sinucisese moralmente. Odată Harris auzi adevărata părere a lui Wilde despre dânsul : „E absurd din partea lui Frank să vorbească despre înalta societate engleză. Diferenţa între Frank şi mine e că el era mândru să'l întâlnească pe Balfour, pe când Balfour era mândru că mă întâlnia pe mine.

Când Frank vorbeşte de literatură mă amuză, vrea să introducă legi noi şi nu se pricepe..."

Harris le auzise întâmplător, dar nu se supărase totuşi începură...

CERTURILE

In mijlocul verii Wilde revenise la Paris, după o deziluzie avută la Genua cu tânărul pe care-l cunoscuse la Neapole. Intors la Paris află că soldatul, căruia îi dăduse bicicleta, avansase caporal, profitând de învăţătura dată de Wilde, şi că intrase simplu în graţiile unei doici. Intâlnindu-se cu Haris îi vinde pentru cincizeci de lire scenariul unei piese, pe care-l vânduse şi altor autori : Brown Potter, Horace Sedger, Tree Alexander, Ada Rehan, Miss Nethersole. Frank Harris reprezentă piesa, care avu mult succes şi mulţi scriitori au crezut că recunosc în autorul piesei pe Wilde.

Tot în acest timp se certa şi cu lordul Alfred Douglas, care moştenise o avere şi nu mai voia să ştie nimic despre fostul său prieten Oscar.

SFARŞITUL

In ultimul timp se certa cu toată lumea. Singurul cu care trăi bine şi despre care avea păreri bune, era Robert Ross. Obişnuia să spuie despre scrisorile lui, scrise neglijent şi urât : „O scrisoare a lui Robbie probează pur şi simplu că are ceva de ascuns".

Toţi se depărtară şi Wilde trăi ultimile zile într'o cameră mică şi murdară de hotel.

Dela catastrofa din Neapole, Wilde începuse să bea din ce în ce mai mult. In ultimile zile mergea cu trăsura şi opria la fiecare cafenea sau cârciumă, ca să bea un absint.

Corpul lui ruinat nu mai putu rezista unei operaţii.

Puţine săptămâni după aceia, Wilde muri, înconjurat de puţini şi credincioşi prieteni.

Boala de care suferise îi distrusese corpul putred şi plin de puroiu. După moarte s'a ars tot aşternutul şi patul. Astfel pieri prin corp acela care trăi prin corp, după cum piere prin sabie cel ce-a trăit prin sabie. Şi nu e moarte mai degradantă.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 29
15 Iulie 1928
5 Lei

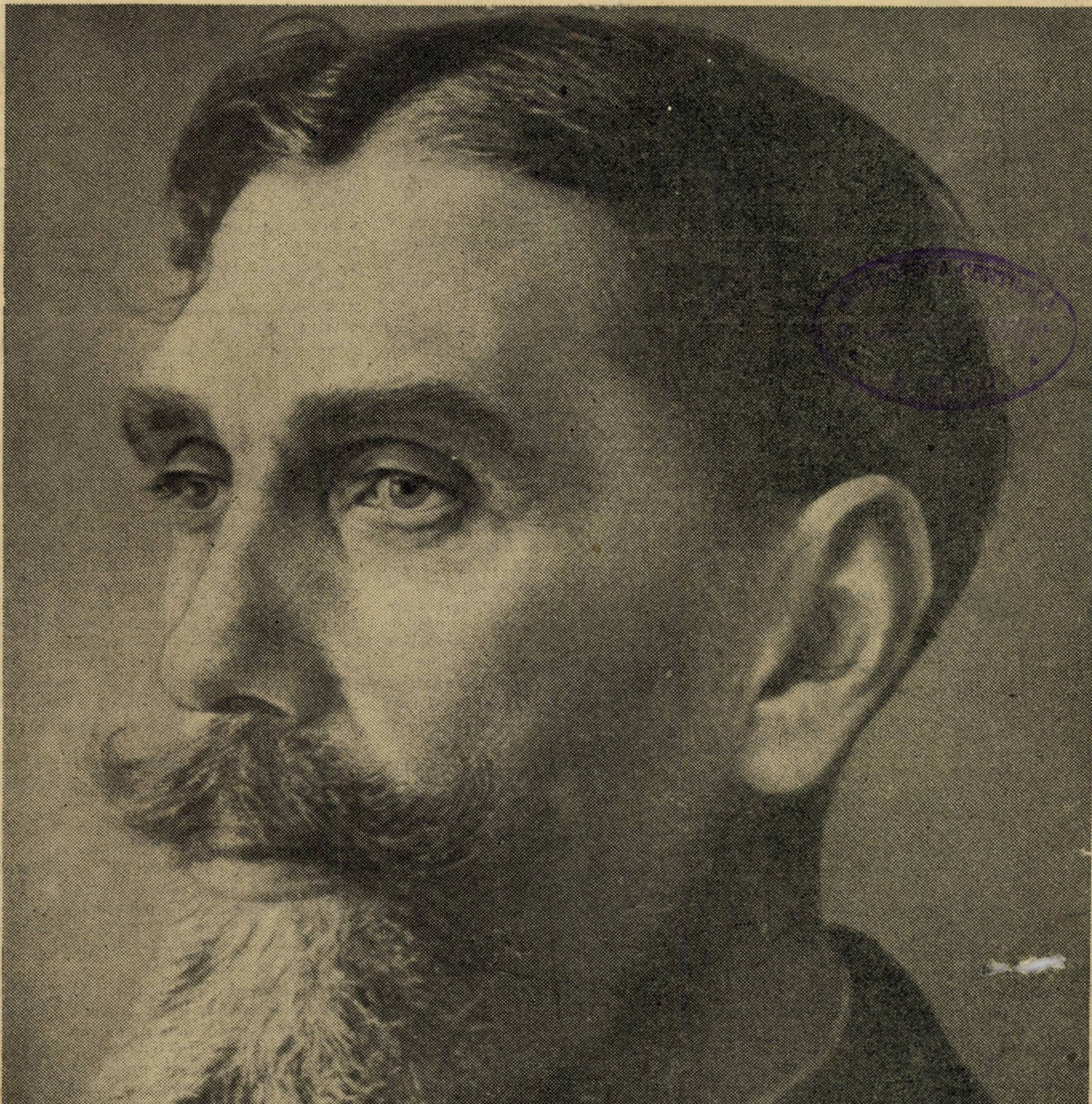

IOAN MINCU

Ctitorii

IOAN MINCU

In modestul local al Şcoalei de Arhitectură de pe str. Israilită, era mare mişcare în Iunie 1898.

Arhitectul Ion Mincu, de curând numit profesor al Şcoalei de Arhitectură, de către Spiru Haret, era aşteptat la judecarea lucrărilor, în urma căreia urma să se facă clasificarea elevilor, cari au lucrat în comun în acest an de muncă după înfiinţarea şcoalei de Arhitectură.

Toţi elevii şcoalei, dar mai ales foşti elevi ai primei şcoli de Arhitectură a soc. Arhitecţilor Români, aşteptau cu înfrigurare şi nu cu puţină teamă **judecata** lucrărilor lor, de care depindea clasificarea lor în anl II, sau anii mai înaintaţi ai şcoalei.

Nu cunoşteam pe Mincu, puţini elevi îl cunoşteau, dar după respectul cu care se vorbea de Arhitectul Mincu, chiar de profesorii — arhitecţi ai şcoalei cari ne lăsau impresia că Mincu ne va judeca deopotrivă pe noi elevii, cât şi pe ei, profesorii noştri — o oare care teamă ne stăpânea pe toţi şi sosirea lui Mincu era de toţi aşteptată.

Inalt, cu o figură prelungă, osoasă, încadrată de un păr bogat ondulat, o barbă bifurcată cu mustăţi cari acopereau buza superioară răsfrântă, marcând o uşoară ironie şi ochii adumbriţi de sprâncenele-i stufoase, făcea impresia unui om elegant, politicos, stăpân pe sine şi gata a stăpâni pe alţii, dar respira bunătate şi ceva din misticismul marilor artişti. Văzând pe judecătorul nostru, ne-am mai liniştit şi am aşteptat astfel rezultatul judecăţei lui. Mincu a judecat şi a judecat cu dreptate şi cu pătrundere pe cei ce urmau ai fi de la acea dată elevi, meniţi a deveni după el şi prin el discipoli ai Artei Naţionale a Arhitecturei.

„Cu băeţii ăştia fac treabă“ a spus el după examinarea amănunţită a lucrărilor, în compoziţia cărora pe lângă un amestec naiv de forme şi materiale disparate, erau scânteeri de talent şi pricepere de buni desenatori. Mincu a înţeles aluatul sufletesc din care va frământa şi turna pe viitorii arhitecţi meniţi a schimba aspectul eterogen al arhitecturei Ţărei şi s'a pus pe muncă.

In al 2-lea an al şcoalei, primul an de profesorat al lui Mincu, concepţia arhitecturală a proectelor noastre, a luat o nouă înfăţişare, multe din deprinderile naive ale elevilor fură pe rând — când cu bunătate, când cu străjnicie, înlăturate şi înlocuite cu un spirit serios de autocritică, atât de greu de posedat şi atât de necesar artiştilor, cari înainte de a fi judecaţi de alţii trebue să se poată judeca ei înşăşi.

Astfel s'a muncit şi la finele celui de al 5-lea an al Şcoalei Oficiale, munca sa şi a tuturor profesorilor şcoalei, culmină printr'o manifestaţie publică: **Prima Expoziţie a lucrărilor elevilor Şcoalei de Arhitectură**, se înfăţişă publicului în marea rotondă a Ateneului Român, Expoziţie care pe langă că atrase atenţia publicului nostru cunoscător, se bucură şi de marea favoare de a fi vizitată şi apreciată cu elogii, de către **Regele Carol I.**

Şcoala Naţională de Arhitectură recrută primul triumf. **Mincu creiă şcoală**, şcoală Românească, în care elementele arhitectonice ale vechilor noastre monumente şi rămăşiţele de artă atât de puţin luate în consideraţie până la acea epocă, fură pe rând cercetate şi interpretate cu o rară măestrie şi cu o adâncă înţelegere a valoarei lor artistice. Formele naive şi incomplecte, ca şi frânturile doinelor noastre, fură chemate a se aşeza frumos, în compoziţiile de arhitectură, fie-care după valoarea lor şi a forma simfonia arhitecturei Româneşti, care va trebui să ajungă prin artiştii români la Marea simfonie a Arhitecturei Naţionale.

Şcoala lui Mincu în Arhitectură a fost atât de puternică încât aspectul Capitalei şi al arhitecturei Ţărei se schimbă în ultimi 30 de ani, îmbrăcând o haină plină de poesie şi de înţeles.

Dar Mincu fu cap de şcoală, promotor de idei artistice şi muncitor priceput ajutat de studiile superioare puse în serviciul marelui său talent, de o cultură artistică neîntrecută, o imaginaţie fecundă ajutat, de un talent de abil desenator şi cu un suflet de adevărat apostol al Artei. Mincu radia în jurul lui numai concepţii superioare de artă şi nu numai arhitecţii, dar pictorii şi sculptorii vedeau în el un judecător competent al operelor lor şi un îndrumător preţios. Deaceia sculptori cu renume ca Vasilescu, Stork, Späte în arta statutară; Ditz şi alţii în sculptura decorativă, lucrau bucuroşi cu Mincu, supunându-se îndemnurilor lui.

Cei 4 Evanghelişti ai monumentului lui Evloghie Gheorghief din cimitirul Belu, sunt realizarea sculptorilor noştri Stork şi Späte, în care mare parte de merit revine profesorului arhitect Mincu.

Literatura se bucură şi ea de pana lui Mincu şi articolele lui scrise în Literatura şi Arta Română, revistă pusă sub direcţia prietenului său N. Pătraşcu, adăposteşte comori de grai românesc şi de concepţii şi teorii artistice şi estetice în care intră şi o însemnată documentare artistică.

Elevii lui Mincu, continuară brazda pe ogorul arhitecturei naţionale şi multe opere frumoase de arhitectură răsplătiră munca comună a profesorului şi elevilor.

Azi când noi curente se manifestă în arhitectură şi în artă în genere, ne punem întrebarea; oare am epuizat noi, ca în apus toate posibilităţile de reazări în arta arhitecturală românească? Suntem siliţi să căutăm forme noi, ne mai având posibilitatea a crea nimic interesant în arta naţională? La care întrebări răspund categoric: Nu!

Manifestările arhitecturei româneşti oricât de frumoase şi interesante, n'au ajuns la apogeu şi aşteaptă pe artistul care să înţeleagă şi apoi să continue pe marele maestru Mincu.

Şi fiindcă vorbim de Mincu, de şcoala lui Mincu şi de stilul românesc parcă văd încă pe unii întrebându-se cu sau fără sinceritate: Există oare stil românesc? Acestora le răspund: Câtă vreme există un grai românesc, un suflet românesc, există şi un stil românesc. Ori ce formă de influenţă străină, trecând prin mâna meşterului român, a fost diformată sau îndreptată, a fost interpretată şi realizată după simţul, şi priceperea sa, după materialul şi uneltele de care a dispus dând astfel lucrărei un caracter personal specific românesc.

Mincu a înţeles valoarea documentară a acestor sacre rămăşiţe ale artei strămoşeşti şi printr'o interpretare măiastră a ajuns la lucrări de reală valoare artistică. De aceia la ultima sărbătoare pe care întregul corp al arhitecţilor români i-o făcea lui Mincu, drept protestare contra înlăturării marei lui opere, Palatul Comunal, Mincu cu o voce stinsă înecată de lacrimi ne spuse:

Şcoală românească în meseria mea eu
„n'am învăţat. Puţinul, foarte puţinul ce
„ştiu l-am învăţat în lume departe. Când
„m'am reîntors în ţară singur cum mă
„simţeam am răscolit şi am cercetat o
„bisericuţă, o casă veche şi alte vechi-
„turi, fleacuri de astea şi am crezut că
„se poate face ceva cu ele. In ochii mei
„ele erau ca nişte rădăcini sănătoase ale
„unui arbore rupt de furtună şi am în-
„cercat să pun altoiul meu peste ele.
„Azi spre bătrâneţe, văd că altoiul a
s'a prins, că a dat lăstari şi cred că ele
„vor ajunge departe“.

Acesta a fost Mincu, marele arhitect român, capul şcoalei renaşterei arhitecturei româneşti.

Mincu s'a manifestat în toate ramurile arhitecturei: civile, religioase şi funerară. Operele sale mai de căpetenie sunt: casele Vernescu şi Monteoru, ambele transformări şi amenajări de o bogăţie şi frumuseţe interioară remarcabilă. Casele generalului Jacques Lahovari, Robescu din Galaţi.

Palatul administrativ din Galaţi cu o faţadă originală în care se vede puterea de interpretare a maestrului, care imitând frizele tăete în tencuială ale caselor ţărăneşti din Gorj, Buzău ,etc. a desemnat o friză frumoasă suprimând arhitravul. Steriotomia arcadelor trilobate sunt corect studiate. Plafonul sălei de serbări atât de reuşit ca linie şi culoare, inspirat din tavanele palatelor veneţiene cu o pronunţată nuanţă originală a fost şi este admirat de vizitatorii străini ai portului Galaţi.

Citām încă Palatul Băncei Comerțului din Craiova; plafoanele și mobilierul palatului Justiției din București, palat executat sub conducerea lui Mincu după planurile arhitectului Bally din Paris, toate de o composiție armonică bine studiate. Școala centrală de la grădina Icoanei având o fațadă caracteristică și expresivă cu o arcadă în curtea interioară deosebită prin eleganța trilobilor și colonetelor care o formează.

Mobilierul și catapeteazma Catedralei din Constanța.

In arhitectura funerară: Mausoleurile din cimitirul Belu al familiei Ghika în care a reușit atât de bine în linii sobre să asocieze piramida egipteană cu cupola bizantină. Capela lui Evloghie Gherghief în care bogăția materialelor și formelor ne-au dat o bijuterie a artei funerare românești; Monumentul lui Eugen Stătescu bine caracterizat și cu totul original. Monumentul familiei Cantacuzino în care formele sobre se asociază cu bogăția de detaliu și cu sculptura simbolică. Tot în acest gen cităm monumentul fam. Simionescu-Râmniceanu din cimitirul Focșani. Intr'alt gen e concepută capela generalului Jac Lahovari din cimitirul Belu.

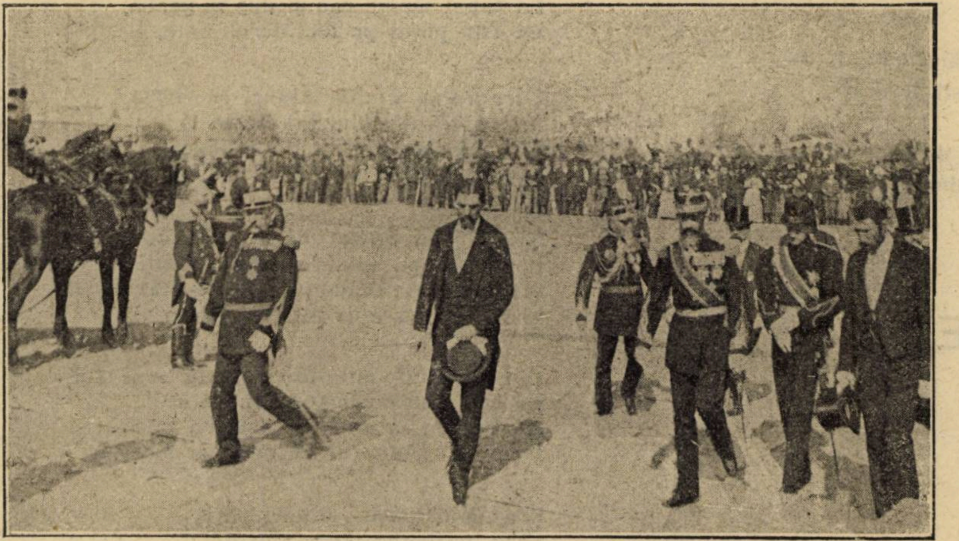

La inaugurarea Palatului de Justiție: Regele Carol I, arhit. I. Mincu, general Algiu

Composiții nerealizate sunt: Fațada Ministerului de Război de o rară frumusețe de interpretare a caracterului sever medieval, operă de ale cărei urme nu știm nimic.

Primăria Capitalei, proect care este o anevărată simfonie de forme și culori rămasă din nefericire neexecutată prin înlăturarea marelui Mincu de la realizarea operei sale.

Operile lui Mincu sunt puține la număr, dar însemnate ca originalitate și valoare artistică. Bogatul material rămas de la arhitectul Mincu a fost și va fi izvoare de inspirație pentru mulți arhitecți. Ulimul concurs al Palatului Municipiului Capitalei s'a resimțit puternic de influența arhitecturei lui Mincu, ai cărui elevi participanți la acest concurs au căutat pe această cale să pună în valoare motivele din compoziția maestrului: „Ospelul Comunal".

ARHIT. S. VASILESCU

* * *

adevarate

Despre viața intimă a lui Mincu vorbește destul de elocvent și de caracteristic „Marin Gelea" al lui N. Pătrașcu. Bolnav, lovitura ce i s'a dat prin îndepărtarea lui de la executarea proectului primăriei Capitalei, boala i s'a înrăutățit și desgustat, amărît s'a lăsat pradă boalei fără a-i opune vreo rezistență, fără a încerca vreo vindecare, neascultând de sfaturile și îngrijirile familei și prietenilor — o adevărată sinucidere — și astfel se stinse Mincu în anul 1912 în al 61-lea an al vieței sale, regretat de toți câți l-au cunoscut, plâns de elevii lui care au perdut prin moartea lui Mincu pe profesorul iubit până la adorare, pe creatorul veșnic fecund, de la care se așteptau încă multe lucrări de valoare. Elevii săi strânși în cercul ce-i poartă numele au ridicat pe mormântul lui în cimitirul Belu, aproape de capo-d'operile arhitecturei funerare tăiate de Mincu o modestă troiță de lemn care vorbește cu atât mai mult sufletelor înțelegătoare, cu cât este mai simplă.

ART. S. VASILESCU

NOTE BIOGRAFICE

Arhitectul Ioan Mincu s'a născut la Focșani în anul 1851.

El a fost fiul unor agricultori cu dare de mână din județul Putna. Școalele primare le-a învățat la Fcoșani, iar liceul la București la Sf. Sava. Atât în cursul primar cât și în cel secundar el a fost un strălucit elev, fiind totdeauna premiantul I, șeful de promoție al seriei sale.

După ce și-a luat bacalaureatul, a urmat cursurile școalei de belearte, odată cu acele ale școalei de poduri și șosele din București.

Le-a absolvit pe amândouă și și-a luat diploma de inginer cu mare distincție, fapt care a atras atenția ministrului de resort de pe atunci, **Obedenaru,** care l-a trimis — în urma examenului depus, — la Paris, cu bursa statului.

Acolo, Ioan Mincu s'a înscris la „Ecole de beaux-artes".

Fire muncitoare și dotat cu o inteligență sclipitoare, Ioan Mincu, deja inginer dela București, a căpătat la Paris cele mai mari distincții cari le poate dobândit un străin (afară de prix de Rome dat numai francezilor) luând medalia de aur și diploma de inginer-arhitect cu cele mai mari laude, cum în țară la noi n'a fost nimeni până atunci și nici până azi.

Reîntors în țară, (deși i se oferea o situație bună în Franța unde putea să facă carieră strălucită, dar pe care a refuzat-o însă) s'a așternut pe muncă dând la iveală opere cari au rămas și astăzi în admirația tuturor.

Cele mai de seamă opere ale sale sunt: Casele Vernescu, actualul minister de industrie și comerț, casa Monteoru din calea Victoriei, bufetul dela șosea, casa Jacques Lahovary, anexă a minist. muncii, etc.

Apoi, mausoleurile dela Bellu: Evloghie Gheorgheff; Cantacuzino; Mihai Ghica (fost director al Poștelor); Bisericuța în stil național a lui Jaques Lahovary; monumentul lui Eugen Stătescu, etc.

Tot arhitectul Mincu a făcut și monumentala clădire a Palatului de Justiție din București. Planurile fusese lucrate de un arhitect francez, dar arhitectul Mincu le-a executat făcând modificările și adaptările necesare. Așa că s'ar putea spune: Palatul de justiție este tot opera lui.

El a înființat societ. Arhitecților Români, și a fost președintele ei. In 1898 a fost numit profesor la Școala de Arhitectură.

In viața politică de atunci s'a distins ca un luptător cinstit, alegându-se deputat de mai multe ori.

A murit la 1912 în vârstă de 61 de ani.

G. S.

poezie

IOAN GEORGESCU

BISERICA PĂRĂSITA

Pe spinare de colină, alungată prin zăvoaie —
când aruncă dimineaţa-ude temelii de ploaie —
stă scăpată pe o rână, cu altarul prins pe umeri,
O biserică adunată, între cruci ce nu le numeri.

In ocolul de zidire, cu icoanele'mpărţite —
umblă temerea în troşnet, printre străni nelocuite —
ca o sgură'nlăturată, petrecută de tăcere,
să vegheze adăpostul-ce se macină'n durere.

Multă pace stăpâneşte, acest vechiu Aşezământ.
Nu s'aşteaptă nici o vorbă, nu s'ascultă nici un cânt.
In mijloc un candelabru—cu lumini închipuite —
mai deschide'n golul tâmplei, umbre'ntoarse limpezite.

Desvelit de mărturie—cu chivotul — mâini plecate —
zace-avonu'ntins pe spate, chemând linişti ferecate.
. . . .
Cineva doar sapă'n noapte-gropi cu ţipăt de mutare;
e ţipăt de cucuvae — ce se leagă în... uitare...

PETRE STRIHAN

RISIPIRE

Vai ţie, suflete de-atâtea ori stingher...
un fum albastru'n zări mânat de vânt
ce şi-a purtat doar umbra pe pământ,
un vis al visului curat şi nou
ce s'a'ngânat cu propriu ecou,
te-ai risipit în spaţii şi mister,
un suflet larg, înseninat ,stingher...

Te-ai risipit, te-ai risipit, te-ai risipit...
te chem de unde încă nimeni n'a venit,
te chem îngândurat, străin şi trist,
cu îndoiala dacă mai exist.

Pe drumu-aerian pe care-ai mers,
atâtea urme 'n urma ta s'au şters...
Cu florile ţi-ai îmbinat parfumul,
dar ele, ca făclii, îţi luminară mai departe drumul.

Şi subţiat, din floare 'n floare mai uşor,
lăsaşi ceva din viaţa ta în visul lor,
până ce astăzi ai rămas un mit,
un suflet destrămat, pe pretutindeni risipit.

Vai ţie suflete de-atâtea ori stingher,
necunoscutului zadarnic te mai cer;
mă mulţumesc pe-acelaş drum, fără popas,
să mă întreb în câte suflete-ai rămas...

AL. O. TEODOREANU

MASCARICIUL VALATUC

In Hronic, Vel-Postelnicul Bulbuc,
Ce-au scris cu cinste şi cu adevăr,
Au pomenit la curtea lui Ciubăr,
De-un măscărici, anume Vălătuc.

Era ghiduş, isteţ în toate cele
Şi vesel peste poate măscăriciul,
Da'nţepător la glumă ca ariciul.
Şi nu cruţa bătrânele giubele.

Când se'mbăta, pe toţi îi lua 'n răspăr,
Şi veşnic era beat, pe cât se spune,
Ci straje gurii lui neştiind pune
Şi lui Ciubăr, tot el i-au zis Ciubăr.

Iar Manea, ce băuse trei ocale,
Cum nu avea, se vede, altă treabă,
La capul mesei s'au şi dus în grabă,
De l'au pârât pe loc Măriei Sale.

Făcutu-s'au Ciubăr atunci ca sfecla,
Nu că era de felul lui ciudos,
Dar prea era de tot burduhănos
Şi nici ca cum nu i-au plăcut porecla.

Şi-a glăsuit Spătarul: „prea te'ntreci".
Lovindu-l pe spinare cu ciubucul,
Şi'n ghionţi l'au dat pe scări de-a tăvălucul
Şi l'au închis apoi pre el în beci.

Dar Domnul, milostiv cum nu sunt doi,
Că n'ar putea pământul să-i încapă,
Au hotărît să nu-l mai trage'n ţapă,
De-o bea Cotnarul tot dintr'un butoi.

Şi'n ziua ispăşirii crudei pâre,
Erau, pe lânga feţele cinstite,
Popori şi juzi, în haine'mpodobite
Gealaţi buzaţi, cu mâna pe satâre

Rostogoleau argaţii buţi umflate,
Că-i păstrător de datini Voevodul
Şi'n pravili este scris să bea norodul
Atunci când face Domnul direptate.

Ci măscăriciul, pehlivan de soi,
C'un sfredel spintecând butoiu 'n burtă,
Sugea c'un pai şi se făcea că-i turtă
Până s'au scurs tot vinul din butoi.

Gealaţii, aprigi, mormăiau în barbă,
Infricoşaţi de-aşa beţivănie,
Şi nu vedeau, privind cu duşmănie,
Pe dedesubt, cum curge vinu'n iarbă.

Iar măscăriciul s'a rostogolit pe spete,
Zicând că mult îi place aşa vin
Şi jale-i e că prea i-au dat puţin
Şi lui acuma tare-i este sete.

Şi cum juca pre buţile deşarte,
Pe când prostimea toată chiuia,
S'a veselit veliţi boerii foarte
Şi mult s'au minunat Măria Sa.

PARIGORIA LUI OANCEA

SARMANUL KLOPŞTOCK

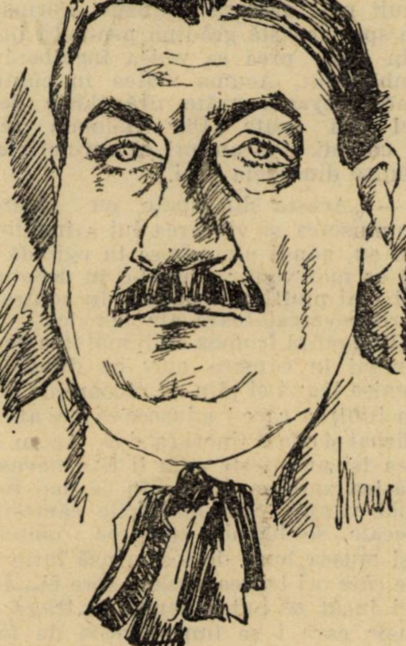

— Şi zi aşa coană Bălăşico, gata-gata să-ţi spargi casa la vreme de bătrâneţe!

Inserarea se aşterne domoală în luncă, adâncindu-i conturul în pâcla întunericimii care îşi cerne negurile în erburi.

La surlă e clacă. S'au dădulcit hoţomanii la bostană şi svântă pepenii dela un cap. Nici jăndărmăria nu le mai poate da de hac.

La anchetă făptaşii se amestecă, se jură de mama focului, se leapădă de furtişag cu gură de foc, se blestemă de curge ţărâna şi se bat cu pumnii în piept pă cum că ei ar fi din *altu sat !*

Plotonerul Turculeţ raportează la centru că autorii au rămas necunoscuţi şi rodul paracliserului Oancea se distruge pă bună dreptate.

Paracliserul Oancea e dus după lemne, cu bon dela oraş pentru pădurea Râioasa.

A dat în grija muierei să doarmă la bostană. L'au simţit ucigaşii că e plecat din sat şi mare minunăţie dacă în noaptea asta desbrăcaţii n'or rade toţi boşarii de pe pământ. Nu e vorbă, Oancea, — filotim cum este — nu s'ar opune, ca bun creştin, să se răcorească şi altul din poamele lui Dumnezeu. Dar omul ţine morţiş să iasă el întâi cu trufanda la Sfânta Maria, la biserică. După aceea împarte el cu mâna lui feliile, cu lumânărele aprinse, gustă şi el după ei şi în urmă ghiorlanii or mai fura dacă or fi dibaci; dar numai să apuce el întâi să împlinească datina. Dar până atunci nu vrea să ştie că derbedeii au dat iama în ogorul lui. De aceea coana Bălăşica la invitaţia paracliserului şi-a luat femeia dăsaga, carabina cu *repeteţii* şi pe Osman, ciutu fără urechi, cu colţii afară şi cu fălcile de leu să doarmă în surlă. In surlă s'a mai îngrămădit şi altă lume, dornică de clacă. Bălăşica şi-a pitit arma în trifoi, a postat pe Osman în buruenile islazului şi şi-a răsucit pe genunchi o ţigară butucănoasă. Conversaţia a început-o Safta săpălătoreasa, înghesuită aci în surla lui Oancea, ca să facă şi ea de caraulă cu Bălăşica, pentru nişte porumb, hotar cu locul paracliserului şi în care s'ar fi prăsit şi acolo, dela un cârd de vreme, nişte urme de tâlhari cari sgâmbăe cotolanii dibuindu-i dă boabe.

— Păi cum ziseşi d-ta, — cât p'aci să-mi risipesc gospodăria acum la ceasul morţii! Oancea să-mi poarte ocara şi tot el să-mi poarte şi păcatu! Dacă i-a intrat rumânului bâzdâcuri de alde-astea în cap şi s'a luat după bazaconiile mahalagiilor! Zor nevoe că îl înşel cu telefonistu dă la Orneşti — eu femee bătrână ce mă găsesc şi pă d'asupra şi cu copil în pântece!

— Da cum i-a abătut omului aşa d'odată pă ne pusă masă?

— Iacă aşa, cum i se năzără nebunului. Cumătru Mieluş era priciptor în *„Malu-Spart“* şi umbla cu încasările după oameni — om însurat şi el — şi ea tot în poziţie ca şi mine. Intr'o noapte s'a umflat Argeşu d'a trecut zăgazu ş'a umplut podu dă la abator. Cumătru Mieluş taman să'ntorcea cam pă înserat din Tântava, dă la nişte pretaţii. Omu n'avea faiton — îşi făcea daraverile pă jos. Podu, plin dă apă până în parapete. Cumătru a ocolit. Aveam un bordei la zarzavaturi, în lunca din spatele chimitirului. Pungaşii ne diluise şi acolo avutul. Oancea era dus cu popa la un maslu şi eu am înoptat în bordei, ca şi acuş, la pândă.

— Cioc, cioc!

— Cine-i??

— Oameni buni!

Tronc cumătru Mieluş peste mine ca să-l găzduesc până s'o scurge Argeşu, numai noaptea asta, ca să poată rumânu a doua zi să treacă, în sat în Ţigănie. Bordeiul era dincolo de Argeş, în nisipurile Crivinii. Forfoteam un pepene cu lipie. Musafiru, care era şi o firimitură de rubedenie cu noi, de, — dă-i şi lui din pepene, — jinduia omu şi nu era politicos să-l refuz. Cum zic, ciuguleam amândoi din boşar. Copiii erau la păşune. Argeşul vuia. Intr'o vreme auz pă Osman că să dă! Cine să fie? Rumânu meu trebuia să adăste şi el la o gazdă pentru că apele stăteau tot pă pod. Maslu era dincolo de Argeş, în Ogrezeni, aşa că, şi el ca şi cumătru Mieluş, trebuia să aştepte scurgerea apei ca să vie în bordei. Osman îi contoni asmuţitura. In zarzavat tuşi deodată cineva. Am asvârlit pepenele şi am eşit în prispă. Cine crezi că era? Hoţomanu dă Oancea — venise pitit în buruieni, chip ca să mă prinză! Am intrat în bordei. Cumătru Mieluş dă să-i întindă mâna. Mocofanul meu i-a dat-o la o parte! Ce crezi că s'a întâmplat după asta? Gata să se ia cu cuţitele! I-am lăsat încăeraţi şi m'am pitit în marginea satului. Ce s'o mai fi petrecut în bordei, nu ştiu. Nebunu meu n'a mai dat p'acasă — mă citase în divorţ!

— Te-ai înfăţoşat?

— Da dă ce să nu mă înfăţoşez, ce, nu care cumva furasem ceva? Ba mi-am cărat şi copiii cu mine la judecată.

— De ce nu te împaci, măi creştine, cu femeia? Mai bate-ţi drumurile oameni cu copii ce vă găsiţi!

— !!!???

— Ce ţi-a făcut femeia?

— !!!???

Jerpelitu amuţise. Pasămi-te dă frică, i se încleştase zăpăcitului gura şi nu mai ştia cum s'o dreagă.

Judecătorul dă colo, — D-zeu să-i dea sănătate, — tot bătea cu pumnul în masă răţoindu-se către mangafaua mea:

— Ei, ce ai de spus? Ce motive ai de despărţenie?

— Motivele este că i-am prins!

— In ce fel? Explică!

— La pepene!

— Furau din pepenii D-tale? Acesta nu ar fi un motiv determinat de legiuitor pentru despărţenie!

— Mâncau amândoi dintr'o felie!

— Ei şi?

— !!!???

— Vorbeşte!

— Păi dacă mâncau amândoi dintr'o felie, copilu cu care acuş e grea, nu e cu mine! Nu-l recunosc!

— Dar bine, măi rumâne de D-zeu, ţipai eu în judecătorie cât m'a luat gura; păi în seara aia când m'ai prins mâncând cu cumătrul Mieluş dintr'o felie, eu nu eram grea cu copilu mai dinainte? Cum te-am înşelat atunci?

— !!!???

— Ei?

— De, se prea poate ca muierea să aibe dreptate!

— Atunci?

— Retrag formele!

— Bine faci!

— Te pomeneşti că pe deasupra ai mai avea şi vre-o pretenţiune?

— Cam aşa ceva.

— Care anume?

— M'o fi înşelat nu m'o fi înşelat, nu ştiu! Dar să dea Dumnezeu să iasă copilu cu ochii negri ca ai mei, să-mi semene mic — barem atâta... ca să pot să astup cel puţin gura lumii!

F O C U L

AURELIU CORNEA

El observă că nevastă-sa numai în aparență îi vorbește lui dar în realittae altuia din spate: un vlăjgan frumos tânăr și pârlit de soare, cu sacoul scos, prin cămașa căruia se desemna un piept voinic și muschiulos, când mai cu seamă bătea vântul și movul cămășii se lipea de el. Tonul și cuvintele ei nu mai erau ca de obicei. Nu se mai vedea în ele plictiseală, nu mai erau rostite neglijent, chiar schilod, nu mai spunea frazele pe jumătate. De astădată aproape le căuta, le rostea cu atenție cât mai întregi, mai rotunde și mai frumoase; aproape se alinta.

Astfel nu o văzuse el cochetând decât când a cunoscut-o întâia dată. Ochii nu i se mai mișcau leneși, decolorați și parcă uscați ca mai 'nainte. Tinerețea umedă din ei, culoarea lor proaspătă și vie, o făcură de nerecunoscut. O îndepărtară de el cu zece ani. Il ducea cu amintirea în timpul întâlnirilor din ajunul căsătoriei. Zâmbetul din ei îl furnică neobișnuit, ca acel al unei străine frumoase, ori ca acel care însoțise primele lor sărutări. Vestejeala de pe fața ei dispăruse odată cu plictiseala. Obrajii frăgeziți ca prin minune erau animați de diferite mimici ale feții necunoscute de el până atunci, și străluceau parcă, atât de mare-i era dispoziția sufletească. Broboanele invizibile de sudoare, topise pudra, iar vopseaua roșie de pe ei, combinată cu sângele care împrospătă, nu mai părea fard. Mișcările moi ca de babă acum erau ale unei copile de 12 ani...

Ii era necaz de naivitatea lui, căci înainte de a pricepe cauza acestei reînvieri pe nesimțite se molipsise și el însuflețindu-se la fel.

Ii fugise toropeala, prinsese a fredona și a o strânge de mână zâmbindu-i ca unei străine. Incepuse să-i placă locul unde luaseră masa. Copacii fragezi ai primăverii de pe marginea lacului unde se aflau, numai foșneau uscat și nu i se mai păru că se întind ca niște fiinte în agonie, ci că-și împreună vârfurile pentru a-și șopti zâmbind, iar când îi înedpărta vântul prea tare fluturându-le frunzile, i se părea că râd în hohotele calde și mângâitoare ale veseliei bune. Oamenii nesuferiți mai înainte, din bărci, nu i se mai păreau draci, iar despre lacul verde nu-și mai zicea că e de otravă. Admira în luciul lui freamătul copacilor ori cerul albastru și rotund pe care norii albi și mici pluteau ca niște batiste în apa sânelată dintr'o baie.

Ii venise și lui cheful să trăncănească și chiar de multe ori o întrerupse din vorbă pentruca să continue el; iar scaunul îi scârțâia dedesupt, îi scârțâia de zor ca și al ei. Convingându-se dintr'un râs trimis prea pe față celui din spate, se prefăcut tot într'un huet și nu mai văzu nimic un timp, deși se uita în toate părțile fără nici un scop, fără să vrea.

— Cum de nu mi-am imaginat că numai mutra mea n'o poate însufleți astfel, gândi înecat de bătăile inimei, fiindu-i frică s'o privească.

Apoi în creierul lui pustiu intră cu ecou melodia nesuferită, parcă batjocoritoare, a fanfarei îndepărtate. I se păru intenționat îndepărtată și ascunsă pentru ca să n'o găsească...

„Oa ha ha ha ha" răsună apoi orăcăitul sarcastic al unei broaște.

O salcie plângătoare a cărei ramuri mișcate de vânt curgeau în jos ca o [illegible] verde țâșnită uriaș din mal, i se păru că e izvorul de venin din care se alimentează lacul.

Insă cu acelaș ecou cu care-i intră în creerul pustiit melodia sâcâitoare, îi pătrunse și în suflet o bucurie stranie. Vedea că nevasta nu știe că e descoperită și observată de el și gândi că prin puțină șiretenie, ar putea să-i lase drum; iar în acelaș timp să constate până unde poate să ajungă această femeie, care-i pretinde mereu să-i fie credincios și de a cărei accese de gelozie era asfixiat. Cu bărbăție începu să o privească atent. I se părea că privește nevăzut din dosul unei uși printr'o bortă de cheie. Fulgerul indignării trecându-i prin inimă, cu cât se topea cu atât lăsa în ea o rană usturătoare care sângera duioșie. Simțea o așa de mare milă de el încât își puse coatele pe masă și capul în mâni, doborît; cu însuflețirea de mai înainte stinsă. Veselia și răcnetele ca de urangutani ale celor din bărci îl făceau să-și înfigă unghiile în obraji. Copacii de pe marginea lacului de astă dată verde ca veninul, i se păru că s'au asociat cu fanfara și râd împreună cu broasca de el, în hohote.

— Cât de mult mă iubești tu, îi spuse el aproape cântat, dureros, cu o ironie pe care căuta s'o ascundă.

Ea întrerupse brusc trăncăneala, dar nu surprinsă, căci bănuise în el o schimbare suspectă. Totuși scăpăratul tăcerii care arsese firul vorbei fu atât de scurt. Parcă-și acoperise gura cu palma. Zâmbind îl cercetă atentă, să priceapă senzul cuvintelor. Dar văzu niște ochi sinceri și calzi, niște obraji buni și alinători ca pânea și o seninătate în toată fața, care o liniști.

Și îl strânse de mână, zâmbind mai semnificativ.

— Nu-i așa că mă iubești mult? mai întrebă, strângând-o și el bucuros că o neliniștește, stricându-i din plăcere și că nu-l pricepe. Căci replicile lui le considera drept ciocănituri date de el în ușa de după care i se părea că privește; tăcerea bruscă a femeiei și cercetarea atentă asupra lui, era fuga ei la ușă și deschiderea precaută să vadă cine ciocănește, iar drăgălășiea ce el dădea ochilor și seninul de pe față, fuga lui într'o ascunzătoare. Satisfăcut că nu-l vede îi mai strigă râzând în sine, bătându-și joc de ea:

— Nu-i așa că mă iubești mult?

Femeia iarăși îndreptă privirile spre el, zâmbind de astă dată mult mai îndoelnic, privindu-l mult mai atentă, strângându-i mâna tremurând enervată cum ar strânge mânerul ușii pe care vrea s'o deschidă iarăș. Pe fața lui, însă aceiași drăgălășie, căldură și sinceritate citi. Totuși întrebă nedumerită și fricoasă, dar înciudată, cu sprâncenele apropiate și fruntea încrețită, ca și cum ar striga: „cine-i acolo"? în tăcerea și pustiul unui coridor:

— Ce ai?! Nu te înțeleg?! Ce ai pățit?!..

El luă capul din mâini ascunzând suspinul și arătând cât mai aparent zâmbetul; apoi duse halba la gură, pe care o bău până la fund. N'avea ce să-i răspundă și punând halba pe masă scoase o oglinjoară rotundă de buzunar apoi se uită în ea, pentru ca să facă ceva în acea tăcere care se cerea alungată.

Se găsi și el atât de bine cum de mult nu-l arătară oglinzile. Pornise cu ea spre această grădină pentrucă în cele din casă prea se vedea îngălbenit și îmbătrânit. Acuma stătea în cumpănă dacă nevasta arăta drăgălășie pentru cel din spate. Dar îndoiala repede îl năpădi și-și aminti că întinerirea lui venise din aceia a ei.

— „Acesta din spate, cu tinerețea, frumusețea și vigoarea lui a însuflețit-o nu eu, gândi uitându-se în oglindă fără să se mai vadă; ținând-o în dreptul feței mai mult ca o pavăză în contra privirilor cercetătoare ale femeiei.

Vlăjganul frumos cu jumătatea de trup numai în cămașa mov cu dungi albe, venise lângă ei plin de răcoare de pe lac. In luntrea care-l adusese se mai aflau un bărbat și o fată tineri ca și el. Acum de abea își amintește cum îi fixa nevasta și vâslea spre ea din ce în ce mai iute și mai vânjos. Sub mâinicile cămeșii suflecate, se bănuia mișcarea mușchilor. Iși mușca buza de jos prinsă între dinți de câte ori trăgea vâslele spre el — în așa fel încât se putea spune că trage o femeie care i se împotrivește de formă. Puterea lui smucea barca și capul luntrei înainta spre ea aproape în salturi. El văzuse aceasta dar nu dăduse importanță; era în niște momente când nu se gândea decât la el.

Parcă avea intenție să o izbească să o pătrundă și cu luntrea nu numai cu privirile lui senzuale de brută.

— „Cum de nu m'a jignit aceasta" gândi el făcându-se mereu că se uită în oglindă. Ultima prăvălire pe spate cu vâslele, izbi barca cu botul de chinga de la mal și apa țâșni doi metri înălțime, împroșcându-i pe-amândoi. Scuzele vlăjganului fu nenumărate, călduroase, zâmbitoare și pline de sinceră căință; el însă supărat, avea aerul că nu le primește. Parcă'i spunea: „știu că ești neghiob ca toți aceștia din bărci și ai fost scuzat de mult deci nu mai insista". Iși scutura cu delicatețe hainele, lenevos, c'o mutră acră, fără a ridica ochii o singură dată la el, ori dădea fetii o mimică distinsă.

Nevastă-sa însă deși era mai tare udată, râdea cu atâta poftă încât te așteptai să bată din palme bucuroasă ca fetițele și mereu se apleca spre el și-l încredința că nu e nimic deși, nepoftitul nu-i adresase ei până atunci nici un cuvânt de iertare. Vlăjganul avea ce avea cu el. Incălecă balustrada și luă loc în spatele lui, la o masă unde se afla și acum în timp ce el își scutura stropii de „otravă" cu scârbă, simțind totuși câteodată, câteva clipe plăcere de sinceritatea scuzelor, care ștergeau ca un burete purtările respingătoare din barcă.

Totuși îl tăie scurt, dar delicat, oprindu-se din mișcarea scuturatului fără a-l privi.

— „Nu e nimic, nu e nimic domnule! Ești scuzat."

Parcă ar fi spus: „Nu mă lași nici să mă scutur?"

Ii era simpatic însă mai mult decât nesuferit. Avea o voce caldă, o veselie comunicativă. Parcă spunea prin ea că vrea să îmbrățișeze toată lumea și pe bărbați și pe femei deopotrivă. Nu voi însă să lege vorbă cu el crezându-l prea vulgar și prea îndrăzneț cu femeile ; periculos.

Se adresa mai la toți cei din bărci, și cunoscuți și necunoscuți cu gluma. Stătea deandoaselea pe scaun, cu speteaza în față pe care avea rezemate coatele. I se părea simpatic mai cu seamă când își mângâia mâinile una pe alta și se uita la ele zâmbind, numai el știe de ce.

Ochii buni, blânzi și negri, de bolnav, în fața sănătoasă, puțin pistruiată și pârlită de soare, atrăgeau neobișnuit de mult; aveau tristețea aceia caldă, sinceră și mângâietoare, nu învârtirea naivă și crudă, cu reflex de sticlă ai ochilor rotunzi de voinic iubitor de sport, care par a căuta numai mâncare și femei... Trupul voinic, în pantalonul subțire și lipit pe nepoftitul ce se tot mișca leneș pe scaun, stârnea dorința de a-l vedea alergând ori luptându-se. Era cineva căruia fără frică ți-ai fi destăinuit secretele, căruia te-ai fi jeluit spunându-ți durerile, cum le destăinuiești unui animal când n'ai pe nimeni ; cineva care ai fi primit cu bucurie să-l ai de prieten și să pornești cu el într'o călătorie lungă și periculoasă. Cineva care simți că-ți va fi protector dar și sclav, care-ți amintești de iubirea câinelui, ori a unui sălbatec pe care l-ai scăpat de la moarte și-i dai un trai mult mai fericit. Când își observa nevasta însă, îi devenea nesuferit. Căci ea râdea de câteori râdea și vlăjganul. Numai nu intrase în vorbă cu el și nu-l imita, vorbind celor din bărci. Dar dragostea nevestei nu o văzu decât atunci când o altă barcă lovi chinga și-i împroșcă din nou cu apă. Râsul amândorora și al nevestei și al vlăjganului deși nu era batjocoritor i se păru mult mai nesuferit. De atunci prinsese ea gustul acela suspect de vorbă și el începu să o bănuiască.

Puse oglinjioara în buzuanr și se așeză în așa fel ca s'o vadă și pe ea și pe el. Fără să știe când, îi luă atenția o femeie frumoasă de dinaintea lui. Observând că și necunoscuta îl privește mult și atent își aduse aminte cât de bine îl arăta oglinda dar nu simți bucurie, ci silă. Nevasta nu mai isprăvea să povestească o întâmplare de pe când era domnișoară, iar vlăjganul îi fredona în spate pe când două broaște veniră lângă mal chiar lângă el hohotindu-i în nas. Luă privirile de pe necunoscută, zâmbi gânditor și începu să-și scrie numele, cu o scobitoare pe hârtia de deasupra feții de masă.

— Asculți, întrebă ea, jucând picioarele sub masă lângă ale lui.

Mi se pare că nu. Te văd distrat.

— Nu, nu, de loc, din potrivă, mă amuză îngână el scriind : „Artur“ — acesta era numele lui — apăsat și cu ciuda cu care ar scoate ochii unul care se răzbună. Apoi se întoarse iar ca să-i poată privi pe amândoi dar rămase ca și'n primul rând pe frumoasa de dinaintea lui care fuma țigară. Observă repede că nu e fumătoare, după felul stângaci cu care o ținea între degete, cum o ducea la gură și trăgea fumul. Vorbea asezat si serios cu cei de la masa ei : un bătrân și o altă doamnă. Simțindu-se privită întoarse capul și rămase cu ochii într'ai lui, cu mușchii feții încremeniți până ce el îi plecă în jos. Pentrucă lucru curios nimic nu zâmbea la ea ci dimpotrivă, toată arăta o exprimare care dacă n'ar fi avut dulceața senzualității, ar fi îngrijorat pe oricine. Ascuțimea privirilor streinei în care lucea o veselie plăcută dar și înfiorătoare, îl pătrundea fulgerător, adânc și nesfârșit de mult; vorbea fără perdea, cuvinte pe care femeia nu le spune decât când își îmbrățișează bărbatul, zăvorâtă într'o odae cu storurile trase. Această furtună senzuală năvălită în ea, o mai văzuse în trupurile fetelor de la ferestrele internatelor, alte ori chiar de la cele ale caselor particulare, dar numai când se afla în tramvai ori într'o trăsură care-l îndepărta... Patima ei senzuală, rar întâlnită, îi luă chiar gândul de la nevastă câteva clipe. Se întreba scriind: „Artur“ cu scobitoarea strivită între dinți, dacă nu e prostituată. Pe acestea le știa însă că simulează, că-s superficiale. Ridică iarăși capul spre străină să se încredințeze de sinceritate și simțind o mișcare ascuțit de plăcută în pântec roși de plăcere, rămânând ca fulgerat, cu ochii înfipți în ea. Frumoasa îi vorbea înainte în gând și numai înceta să-l guste. Chiar începuse să-și miște buzele cum i-ar vorbi. Nevastă-sa povestind mereu, întoarse capul distrată și surprinzând-o cu expresia ceia de față, curmă deodată istorisirea.

Rivala, precaută, reluă convorbirea cu cei de la masă, iar el privi la animația dinprejurul său. Indispoziția bruscă a femeei lui, îl făcu să zburde de bucurie. Intrezări în fața ei un râs ironic și dureros. Numai nu putea pricepe de ce nu i-a venit în cap mai dinainte c'o poate scoate sigur din brațele încrezătorului vlăjgan, prin gelozie și de ce n'a îmbrățișat cu privirile intenționat pe necunoscuta de dinaintea lui. Schimbarea rolurilor îi răcorea inima. Avea ocazie să o facă să simtă usturător ca niciodată ghimpii geloziei. Râdea în sufletul lui de „neînvinsul“ din spate care fredona mereu tremurând din picioare, zguduind balustrada și masa lui.

— Ascută să vezi ce mi-a răspuns imbecilul, continuă nevastă-sa povestirea mult mai puțin însuflețită, aproape în silă, poate numai pentru a întrerupe tăcerea insuportabilă ce se făcuse între ei, în care cele două broaște râdeau mereu ușurându-i de astă dată sufletul.

— Te-a înjurat, îi răspunse el fără să știe ce vorbește, privind fără fereală necunoscuta.

— As, de unde — doar știi — mi se pare că ți-am mai povestit. In adevăr mi-a pus pe hârtie toată fierea care o avea în el, dar tocmai...

— Dragă —o întrerupse Artur—mărturisești singură că mi-ai mai spus-o ! Se vede c'o spui altuia ! Pretinde acelui căruia-i vorbești să te asculte. De ce nu mă scutești pe mine măcar acum de...

— Măcar acum ? întrebă ea întorcând capul spre femeia îndrăzneață, mușcată de aluzia bărbatului.

— Da, măcar acum. N'ai ce să vorbești, taci. Ne amuzăm mai bine privind.

Mai mult ca să i-o ia înaintea lui cu acuzarea decât din imboldul reproșului ea răspunse :

— Observ aceasta chiar, observ. Tonul ei era ironic și apăsat.

— Ce observi, ce observi, protestă el prefăcându-se indignat.

— Că te distrezi, că te distrezi privind.

Citi pe fața lui o ură de răzbunător și se gândea la scandalul ce-l vor avea acasă. Incetul cu încetul deveni tristă, și părea că nu mai are poftă de nimic. Figura ei de condamnată la moarte îl făcea de râs și se sculă să plece dintre camenii care întorceau capul mereu spre ea. Când se uită la vlăjgan, acesta plecă privirile în halba de bere, cu gura plină de fum de țigară ; nu trecu însă mult și-l ridică suflându-l în sus. Eșind dintre scaune, nevasta o luă înainte ca o vinovată, fără a se uita la seducători ; numai nu ținea capul în pământ. Artur puse o țigară în gură și se îndreptă spre el nu atât pentru ca să aprindă, cât pentru a-i râde în nas și a-i arăta un dispreț de învingător. Era totuși intimidat de gândul că prin el întineriseră amândoi câteva momente.

Vlăjganul îi întinse țigara politicos, dar apoi renunță și-i dădu plicul de chibrituri. In ochii bărbatului văzu un surâs ironic, dar în ciuda lui, prietenos și nespus de cald.

Pe când aprindea, seducătorul îi spuse cu un ton de spirit plin de dragoste și bunătate dar la plural :

— Când veți mai avea nevoe de foc puteți să apelați și altă dată la mine.

El pricepu aluzia și ghimpos, îi răspunse fără frică și înconjur, ca unui prieten pe care-l dojenește :

— Cu plăcere, numai că ar fi bine să-ți faci puțină reclamă să te cunoască și alți oameni stinși. De pildă scrie pe o bandă de hârtie „foc“ și lipește-ți-o pe frunte...

Vizatul prinse a râde în hohote, aplecându-se spre el cu mânile în sus, parcă pentru a-l îmbrățișa, apoi dându-se pe spate și iar aplecându-se spre el.

Ochii și fața îi vorbeau cuvinte de admirație iar hohotele râsului păreau aplauze.

Dar pentrucă nu mai termina să se aplece în față și să se lase pe spate, râzând tot mai cu haz fără a scoate un cuvânt, lui i se păru batjocoritor și plecă iuțind pașii, să-și ajungă nevasta.

critica literara

NOUI EXERCIŢII DE LOGICĂ

Cititorii noştri îşi amintesc că încă din primul articol în care luam notă de intervenţiile d-lor M. Eliade şi Petre Comarnescu, ne mărgineam la o simplă analiză a articolelor d-lor din punct de vedere formal — fără să intrăm în fondul discuţiei, cum s'ar spune. Ne mărgineam să arătăm — cu citate din scrisul lor, imposibilitatea unei discuţii cu aceşti tineri, care (după opinia noasră pe care am căutat s'o justificăm) **pornesc dela date necontrolabile, nu-şi dau seama de existenţa unor nesfârşite nuanţe acolo unde privirea lor slabă nu vede decât forme tari şi simple, şi se exprimă, din lipsă de exerciţiu, aproximativ.**

Când un om îţi spune cu convingere: „eu sunt de cristal şi mi-e frică să nu fac fructe", nu mai încerci inutil să-i dovedeşti că un om nu poate fi de cristal şi pe urmă, că un cristal nu rodeşte gutui". Refuzi orice discuţie — în cazul nostru despre „misticism" — şi te resemnezi să fii declarat „un om imposibil".

Am crezut însă că ar fi un bun prilej, pentru cititorii noştri să facem câteva exerciţii-examene de logică. De aci desvoltarea pe care am dat-o acestor discuţii subt unghiul lor formal.

A „discuta" serios fondul problemei ni se pare o monstruozitate la care nimeni nu ne poate obliga. In acelaşi spirit şi cu aceeaşi grije, ca pe un caz clinic de logică, dăm cele ce urmează. Convingerea noastră e că asemenea exerciţii sunt mai utile decât plictisitoare „studii" gazetăreşti lirice despre „misticism", „mistica statului", „specificul naţional", „fericirea socială" sau „filozofia stilului".

Iată ce ne trimete acum, d. Comarnescu:

●

Domnule Redactor,

Pentru a vă putea răspunde afirmaţiilor din ultimul număr, apelez la ospitalitatea revistei pe care o conduceţi spre a publica răspunsul meu, aşa cum a fost sortit să apară în pagina culturală a „Politicii". Apelez la acest serviciu întrucât ziarul „Politica" şi-a suspendat apariţia şi întrucât este vorba de o chestiune cunoscută cititorilor „Universului Literar".

Petre Comarnescu

Iată răspunsul d-lui Petre Comarnescu:

In „Universul Literar" apărut Sâmbătă, d. Camil Petrescu dovedeşte încă odată că este un spirit imposibil, care exagerează şi deplasează chestiunile cu o abilitate de copist leneş şi fără memorie. Intr'adevăr, scrie d-sa, în „Politica" d. Petre Comarnescu îşi bazează un întreg articol pe o pretinsă afirmaţia a mea, pe care o dă între ghilimele, anume că „sunt cel mai cult om". N'am scris niciodată asta. D. Petre Comarnescu minte".

D. Comarnescu nu minte pentru că nu poate minţi niciodată. In schimb d-l Camil Petrescu în trei fraze scrie trei neadăvăruri cărora li se răspunde astfel:

1. D. Comarnescu nu îşi bazează articolul pe acea afirmaţie pentru că, în afară de ea mai sunt cel puţin cinci dovezi, prin care şi un citat din „Cetatea Literară", foarte concludent, — din care dovezi reese clar că autorul lui „Mitică Popescu" este ilogic şi imposibil, absurd şi ridicol în discuţiile sale.

2. D. Comarnescu nu face simple afirmaţii pe care apoi să nu le poată dovedi. D. Comarnescu pentru a contura personalitatea plină de contraziceri şi absurdităţi a d-lui Petrescu s'a servit în articolul său „Un om imposibil" de citate şi de discuţii, pe care d. Petrescu le-a mai avut cu d-sa în faţa mai multor persoane, a căror mărturie o poate oricând chema, spre confirmare. Astfel, utilizând lucruri scrise sau rostite public de d. Petrescu, d. Comarnescu n'a făcut caz decât de elemente permise în orice polemică.

3. D. Comarnescu a scris citatul articol: „D. Petrescu pleacă foarte des de la premize false". De pildă d-sa spune (nu scrie, d-le Petrescu): „Eu sunt cel mai cult om", sau „dela generaţia dvs. mă aştept la orice". („Politica" din 6 Iulie). D. Petrescu scrie că redactorul „Politicii" minte. Mai mult, d. Petrescu scrie că d-sa „N'am scris nicodată aceasta" — că adică este cel mai cult om.— Din citatul d-lui Comarnescu reese clar că d-sa nu acuză pe d. Petrescu de a fi scris ci de a fi spus (adică verbal) acea părere excelentă despre sine însuşi. D. Petrescu se arată lipsit de orice preciziune în lecturile sale. Cât priveşte exactitatea declaraţiei verbale a d-lui Petrescu, d. Petru Comarnescu o poate dovedi prin mărturia d-lui Tita Bobeş, avocat şi critic teatral, care a asistat de la Capşa în care discuţie, Domnul Petrescu, apostrofat de d. Comarnescu că se crede prea cult şi prea inteligent, deşi are atâtea lipsuri, a răspuns:

— „Nu numai că sunt cel mai cult om, dar sunt şi cel mai inteligent".

Dar oricine a citit mai multe articole de-ale d-lui Petrescu, s'a putut uşor convinge de lipsa de modestie a d-sale şi de calificativele superlative ce singur şi le decernă. Miile de pagini, pe care d. Petrescu le-a cetit pentru a scrie „Danton"; poeziile cu care îşi speria colegii, liceanul Petrescu sau neta declaraţie din „Cetatea Literară No. 11-12, pag. 81, „sunt la noi singurul om de teatru care ar putea pune în scenă o dramă", ce sunt altceva decât argumente în favoarea nemodestiei acestui izolat?

Cine rămâne uituc, aproximativ, şi neserios după acest răspuns nu este greu de văzut. In orice caz d. Petre Comarnescu nu poate fi acuzat chiar prin aproximaţie şi zăpăceală de a fi un mincinos. Nu numai faţă de intelectuali, ci şi faţă de oamenii de onoare, d. Petrescu se arată un spirit imposibil atât de uşor de combătut şi desminţit, încât nici nu merită oboseala de a mai fi luat în consideraţie".

●

Am dat răspunsul d-lui Comărnescu, întocmai cum l-am primit. Trecând peste formă, care îl priveşte, distingem noui confuzii şi ca să nu lungim discuţia, să punem lucrul la punct în ordinea indicată de d-sa.

1) La punctul întâiu d-sa afirmă că a avut în articolul „Un om imposibil" „cinci dovezi" care după părerea noastră au existat ca atare numai în imaginaţia d-sale. In orice caz după cum vă puteţi convinge recitind aliniatul din răspunsul d-sale, nu le precizează, nu le aminteşte, trece uşor peste ele. Să trecem şi noi [1].

2) Domnul Comănescu recunoaşte că s'a servit în articol: „de citate şi de discuţii pe care d-l Petrescu le-a avut cu d-sa în faţa mai multor persoane, a căror mărturie o poate oricând chema spre confirmare".

Aceste mărturisiri ale d-lui Comărnescu ne-ar scuti — în orice altă ţară mai apropiată de meridianul Greenwich — de orice explicaţie.

Un om care în loc să se ocupe de ce scrie adversarul său în privinţa unei probleme se ocupă de afirmaţiile făcute la cafenea, dovedeşte o neseriozitate surprinzătoare. Poate că d. Petre Comarnescu nu bănueşte gravitatea afirmaţiei d-sale de la punctul doi. Ca să-şi dea seama măcar pe departe de ea, să-i arătăm ce probleme pune o astfel de procedare:

a) este sigur d-sa că la cafenea se discută temeinic problema în chestiune (personal i-am atras atenţiunea că nici odată nu „discut" probleme, serios la cafenea. Motivele rees chiar preciziările noastre de mai jos).

b) Cum poate să fie cineva sigur că a reţinut exact afirmaţia cuiva într'o discuţie de cafenea?

c) cum poate să fie cineva sigur că a reţinut exact propriile lui argumente.

d) cum poate să fie cineva sigur că a redat întocmai intenţiile celui care vorbeşte când tonul singur poate schimba sensul unei fraze, (când îi spun unei femei frumoase surâzând: „urâto!"

---

[1] De fapt redăm articolul tot la sfârşit ca să nu mai încapă măcar discuţie.

i-am spus în realitate „frumoaso", etc.).

e) D .Comărnescu vorbeşte senin de martorii pe care i-ar putea aduce. D. Comarnescu este elevul d-lui Rădulescu Motru. D. Comarnescu este unul dintre admiratorii d-lui Rădulescu Motru. D. Rădulescu Motru are câteva marote filosofice şi psihologice în care stărue de două zeci de ani de zile. Una dintre ele este „psichologia martorului" în care d-sa dovedeşte că trebue să fim extrem de prudenţi când cerem dovada martorilor, care au fost de faţă. Nici chiar în lucrurile cele mai sigure : povestirea unei scene, măsurarea din ochi a unei distante, numărul exact al unui grup de câteva persoane — faptul însuşi de a fi văzut sau nu pe cineva — nu putem să luăm ceva drept dovedit după spusele martorilor. Dar d. Comărnesuc invocă martori pentru o discuţie teoretică. Prin urmare d-sa nu şi-a învăţat lecţia, la cursul d-lui Rădulescu Motru. Prin urmare d-sa admiră pe d .Rădulescu Motru dar nu îl pricepe, ca elev de liceu ambiţios, grăbit şi nesilitor.

Şi pentrucă în discuţia aceasta ne gândim mai mult la cititori, decât la persoana d-lui Comărnescu, să mai cităm — chiar lungind discuţia, încă un argument, în chestiile de martori, pentrucă e prea frumos deşi e datorit lui Anatole France. E o anecdotă, cu un copios tâlc filosofic.

Un mare istoric englez, spune Anatole France, se închisese într'un turn ca să scrie, neînfluenţat de nimeni în douăsprezece volume „Istoria Angliei". Nu avea lângă el decât o nepoată care culegea flori şi nu primea de cât un prieten tot istoric şi el, cu care lua cafeau.

Intr'o după amiază, cum prietenul lui întârzia puţin, se uită pe fereastră să vadă de ce nu vine şi observă de acolo de sus, lume strânsă jos şi scandal... Privi deci curios şi atent. Când prietenul său se urcă sus şi începu să-şi soarbă cafeaua, îşi dădu cu părerea în treacăt :
Dar straşnică bătae a mâncat portarul d-tale.

— Portarul meu a fost bătut ? Te înşeli onorat confrate, el l-a snopit pe zarzavagiu.

Şi au discutat două ceasuri asta. Pe urmă s'a oprit, şi-a privit îngândurat cele 11 volume scrise din „Istoria Angliei" şi a surâs trist :

— E ceva dureros. Eu scriu volume întregi despre lucruri pe care nu le-am văzut şi pretind că spun adevărul în bătălii şi domnii trecute, când noi nu putem să ştim exact ce s'a petrecut într'o întâmplare la care am fost amândoi martori .

Şi a dat fetiţei cele 11 volume ca să facă ierbare din ele.

Am redat, cu vorbele noastre lipsite de strălucire, anecdota lui Anatole France dar socotim că i-am păstrat înţelesul.

Şi d. Comarnescu vrea să dovedească prin aducerea martorilor care au fost de faţă" (d. Tita Babeş „critic teatral") cursul unei discuţii de cafenea, să reconstitue cu martori de ocazie replicile, sensul, culoarea, accentul (de aste nuanţe d. Comărnescu par'că nici n'a auzit vre'odată) şi preciziile unei discuţii de cafenea, când d-sa se exprimă atât de flasc în scris ?

E cu putinţă ca un om care a figurat ca student, citeşte franţuzeşte şi merge la cinematograf, să invoace martori care au văzut cum se încaeră ideile ?

Ah, dacă această generaţie tânără ar fi învăţat puţin mai multă carte, cât s'ar îndoi de ea însă-şi, de oameni şi de întâmplări. Dar se pare că d. Nae Ionescu profesorul de logică nu şi-a pierdut timpul (gazetăria e atât de absorbantă fireşte) să arate elevilor săi—şi d. Comărnescu şi d. Mircea Eliade a fost printre aceştia, valoare logică a argumentelor. E adevărat că d. Comărnescu se reclamă mai mult dela d. I. Vianu şi Ştefan Neniţescu de cât dela d. Nae Ionescu.

3) Dar să venim la punctul trei (recitiţi-l mai sus chiar în stilul d-lui Comarnescu).

Scrisese fraza asta, recunoscută :

„D-l Petrescu pleacă foarte des dela fremize false. De pildă d-sa spune : Eu sunt omul cel mai cult".

Oricine înţelege de aci că am spus în scris că „sunt omul cel mai cult". I-am răspuns că niciodată n'am scris asta şi că „minte". Imi răspunde că : am afirmat-o la cafenea. A. bun ! In cazul acesta nu mai minte cu intenţie... minte fără intenţie, minte din greşeală, îl trădează fraza, minte pentru că nu ştie să scrie, minte pentrucă se exprimă aproximativ. Nu ştie că în româneşte verbul „a spune" la indicativ prezent când se referă la un autor, fără altă indicaţie înseamnă a scrie ; a afirma hotărît în **scris :**

„Ce spune Maiorescu despre beţia de cuvinte ? Ce spune Creangă despre Harap Alb ? Ce spune Eminescu despre chestia evreească ? ce spune Kant despre judecata sintetică ? Ce spune Codul penal despre cei care falsifică o semnătură, un text ?

D. Comanescu prin urmare dacă vrea să fie corect trebuia să scrie : d. Camil Petrescu a spus într'o zi la cafenea. Şi atunci nu mai putea invoca plecarea de la fremize false.

Dar dacă minte fără intenţie numai pentru că scrie prost, d. Comărnescu falsifică absolut cu intenţie. Noi nu îi cerem de cât să-şi dea cuvântul de onoare — d-lui sau oricare dintre martori, d. Tita Bobes „critic teatral"— că replica noastră n'a fost de cât o simplă glumă. D-lui începuse o frază indignată :

— D-ta care te crezi cel mai inteligent om...

Pardon, i-am răspuns amuzat de naivitatea unui astfel de reproş : „şi cel mai cult".

Peste câteva zile conştiincios d. Comaneanu luat act la gazetă de această ‚declaraţie a mea".

Cred că ar fi arestat pe loc, cu inteligenţa d-sale promtă şi conştiincioasă şi pe Baudelaire care povestea la cafenea, ca să-l audă burghezii dela mesele vecine : După ce l'am omorât pe tata,i-am mâncat creerii. Cu puţin oţet şi piper sunt foarte buni".

Iată unde ajungi când ai mai mult spirit de agent secret, care denunţă discuţiile de cafenea şi lucrurile văzute pe gaura cheii, decât spirit logic şi ştiinţă de carte.

Şi acum cred că nu mai e necesar să lămurim pentru cetitorii „Universului Literar" de ce ne desgustă înverşunarea d-lui Comărnescu de a ne atribui că am fi **scris** fraza ignobil de aproximativă, de lipsită de conţinut : „eu sunt cel mai cult om", deşi scrisesem net: „că sunt la noi singurul om de teatru care ar putea pune în scenă o dramă". Nu despre modestie e vorba aci d-le Comărnescu — ci de lipsa de stil.

Un singur fapt în toate astea : că am fost foarte sever cu d. Gib. Mihăilescu deşi cândva în „Cetatea Literară" l-am citat. Nu era nevoie să alerge tocmai la Cetatea Lierară, d. Comănescu ca să găsească pasagii favorabile d-lui Gib Mihaescu. Le putea găsi chiar în articolul din „Universul Literar" în care îl criticam. Nici odată patima nu m'a împins până acolo în cât să tăgăduesc unui adversar şi cel mai mic merit. Las d-lor Cezar Petrescu, Ion Dumitrescu, Comănescu, M. Eliade, etc. acest trist procedeu.

Cred că n'a mai rămas nimic fără răspuns din cele „trei" puncte.

Ba da. Pasagii ca acestei : „d. Camil Petrescu este un spirit imposibil exagerează şi deplasează chestiunile" — „Autorul lui Mitică Popescu este ilogic şi imposibil, absurl şi ridicol în discuţiile sale". — „D. Petrescu se arată un spirit imposibil atât de uşor de combătut în cât nici nu mai merită oboseala de a fi luat în serios".

Dar la asemenea lucruni nu se răspunde. E probabil că d. Comănescu le crede cu sinceritate, ca şi d-nii Mircea Eliade, Ion Dumitrescu, Cezar Petrescu etc., etc.

Când îi priveşti, — asemenea scriitori — când citeşti asemenea afirmaţii înţelegi însă tot mai melancolic şi mai convingător, toată zădărnicia cuvântului scris. Cea mai lamentabilă, cea mai tristă dintre zădărnicii.

CAMIL PETRESCU

◆

P. S. Dar nu. Un scrupul de iubitor al logicei mă îndeamnă să dau în întregime şi articolul precedent al d-lui Comărnescu. Am vrea ca în mintea nimănui să nu fie nici urmă de îndoială asupra corectitudinei afirmaţiilor noastre. Redăm deci din „Politica" în întregime articolul d-lui Comărnescu. Parantezele cu semne de întrebare şi mirare sunt ale noastre :

◆

„De trei numere, cititorii „Universului Literar" au prilejul să urmărească pe d. Camil Petrescu, cum a provocat o discuţie pe tărâmuri paralele cu chestiiunea şi în sfârşit, cum în al treilea număr a trecut la atac personal, împotriva unuia dintre reprezentanţii tinerii generaţii, lăsând problema la o parte. Cât ne priveşte, noi am discutat şi am adus argumente (!) în articolul publicat tot în această pagină „Generaţia de azi şi obiecţiile aduse ei".

D. Camil Petrescu ne-a răspuns, dar pe delături, dovedind încă odată că o discuţie serioasă cu d-sa este imposibilă.

D-l Petrescu foarte des pleacă dela premize falşe. De pildă d-sa spune : „Eu sunt cel mai cult om, sau „dela generaţia dvs. mă aştept la orice". Cu asemenea puncte iniţiate se poate uşor înţelege că orice discuţie cu d-sa este inutilă.

Noi spuneam, în articolul nostru printre altele, că generația de azi a întreprins cercetarea științifică a trecutului uitat,(?) că a înțeles sensibilitatea metafizică (?) a neamului nostru și că „astăzi plastica și muzica, dansul și teatrul—nu trecutul. d-le Petrescu (?) nu mai sunt pe mâna diletanților". (! ?) La toate acestea d-l Petrescu răspunde că discuția merge greu fiindcă și eu sunt mistic, sau că pun problema cu șaizeci de ani în urmă (deși în realitate arătam numai înrâurirea curentelor ateiste, raționaliste, rămase și astăzi la unii oameni logici și pozitivi ca d--l Petrescu), ca și cum aceasta ar fi vina noastră și nu a d-sale, care ne silește să ne gândim la oamenii de acum șaizeci de ani cu saloane în care pozitivismul lui Auguste Comte era să devie un fel de religie sau cu doctori atei, ce-și făceau morminte fără cruce, încă din cursul vieții lor.

D-l Petrescu denunță ca simple afirmații, ceeace noi socoteam știut de toată lumea (!?!?) Dar d-l Petrescu are dreptate. Uitasem că pentru d-sa Pârvan nu înseamnă mare lucru. cu toate că „Universul Literar" condus de d-sa i-a închinat acestui mare om ultimul număr apărut Uitasem, iarăși, că d-l Petrescu pretinde a nu exista decât la „Cetatea literară". E drept. că apărând atât de rar uitasem de existența „Cetății" și de d-l Petrescu. de odinioară. Vina este de sigur a noastră care l-am socotit pe d-l Petrescu în evoluție. Conducând o revistă populară. l-am crezut sociabil și civilizat, deci în stare să ducă o discuție. Tonul ultimului articol ni l-a arătat însă incorigibil. D-l Petrescu dela „Universul" este cel dela „Cetatea". Ca temperament și ca idei, ce pornesc dela premize falșe.

Dar cititorul ar putea admira după cele spuse de noi, consequența d-lui Petrescu. N'o are. însă nici pe asta iubite cetitor !

Fiecare își poate aduce aminte de felul categoric în care d. Petrescu nega valoarea, scriitorului Gib Mihăilescu.—De ce nu importă.—Dar nu întotdeauna d. Camil Petrescu l-a negat pe d. Gib. Mihăescu. Căci iată ce scria sub proprie iscălitură directorul „Universului Literar". în „Cetatea Literară" Anul I, No. 1 din Decembrie 1925: „Viața românească (Oct. No. 10, oferă un număr bogat căruia nu-i lipsește decât un singur lucru esențial pentru o revistă: capitolul critic. Revista-magazin n'a jucat nici odată vre'un rol cultural. Ce folos că publici romanul, atât de inedit ca factură, pe care d-l Ionel Teodoreanu l-a consacrat adolescenții sau nuvela „Intre porțelanuri", a d-lui Gib Mihăescu, dacă toate problemele literaturii noastre de astăzi te depășesc?" Concludent. Nu-i așa, d-le Petrescu?

Cu d-l Petrescu nu se poate discuta, pentru că d-sa se știe perfect (?) și dela început cu dreptate. Noi totuși am încercat să discutăm cu d-l Petrescu. Și nu ne-a părut rău, căci acum avem ce istorisi, și altora. (Deci e vorba de discuție de cafenea ? N. R.).

Discutam (?) despre d. Gib Mihăescu, pe care noi îl apreciem îndeosebi. Propunem (?) d-lui Petrescu o discuție ! asupra dramaturgului Mihăescu și asupra nuvelistului Mihăescu.

Domnul Petrescu spune că d-sa nu a cetit încă în volum piesa d-lui spectacolul dela Național în care d-l Mihăescu poate să nu aibă nici un merit, regisorul și artiștii fiind principali autori ai reprezentației. Concluzia ? (A cui ?) Gib Mihăescu nu există ca autor dramatic, pentru că d-l Petrescu nu i-a cetit piesa în volum [2]). Asupra nuvelistului Mihăescu încearcă să discute(?)un sculptor al nostru. Sculptorul. om metodic, începe cu însușirile nuvelii. ca să ajungă, firește la nuvelist. D-l Camil Petnrescu spune. însă, că pentru d-sa nuvela nu există. în genurile literare. Discuția s'a închis. Cine a avut dreptate. Desigur, d-l Petrescu pentru care neexistând nuvela, nu există nuvelisti și deci nici d-l Gib Mihăescu. Alta. Vorbind despre dramatismul vigurozitatea. monumentalitatea tipurilor lui Gib Mihăescu ,care în lucrări scrise fără stil, poate totuși construi tipuri atât de vii. d-l Petrescu a declarat că aceste atribute nu există. d-sa neputând urmări decât corectitudinea gramaticală a textului acestui scriitor. (N'ai priceput ce am spus d-le Comărnescu). Atributele acelea le pot da doar misticii. spune serios d-l Petrescu. Pentru mine Gib Mihăescu și d-ta (ca admirator) nu existați.

Intelegeți de ce orice discuție (de cafenea? Nu ? Cred sincer că toate discuțiile de cafenea când vor să fie serioase sunt imbecile Nici una nu poate respecta condițiile logicei. N. R.) cu d. Camil Petrescu este imposibilă. Hotărît. pentru d-sa nu există generație. (Da). Noi neexistând nu putem discuta cu d. Camil Petrescu.

E clar. Noi nu existăm. Noi nu scriem. Noi nu iscălim nici un articol. In lumea lui d-l Camil Petrescu există singur, întreg. rațional și perfect.

PETRU COMARNESCU

N. B. Acestea fiind spuse socotim inutilă orice discuție cu d-l Petrescu. Pentru cetitori însă ne credem datori a lămuri, într'un număr viitor, contribuția generației de azi (Care ?) și în special a celei tinere în unele direcții pe care le-am socotit prea cunoscute ca să insistăm asupra lor (oh, oh). Vom numi pe cei reprezentativi.

Vom privi chestiunea nu numai în cadrul redus al literaturii, pe care d-l Petrescu probabil, din lene (?) îr apreciază ca un progres al discuției, fiindcă d-l Nae Ionescu s'ar fi mărginit la el. O generație trebue privită în complexul ei și nu numai în cadrul îngust al literaturii. Dar d-l Petrescu crede că dacă am ajuns la automobil e inutil să discutăm despre hergheliile moldovenești de odinioară. Pentru un om pozitiv ca d-sa nu este de cât prezentul și încă un anumit prezent, care există (!??)

„Contentement passe richesse !"

P. COMARN.

◆

P. S. Ei bine cari sunt cele cinci dovezi? Că am închinat un număr memoriei lui Vasile Pârvan ? Dar dacă d. Comarnescu ar fi citit ce am scris despre Vasile Pârvan, ar fi știut că, totdeauna, dacă l-am socotit un mediocru scriitor, ne-am descoperit în fața eruditului de geniu, mare factor cultural, căruia „Universul literar" trebuia să-i pomenească memoria un an dela moarte. Ce-a dovedit d. Comarnescu, care nu prinde nici o nuanță, cu această „dovadă" ?

O dovadă, cazul Gib Mihăescu ? Ați văzut mai sus ?

Faptul că nu recunosc că, prin intervenția generației noui (?) „astăzi plastica și muzica, dansul și teatrul nu mai sunt pe mâna diletanților" (ah fermecătoare candoare), e o **dovadă** că sunt „un om imposibil ?" Și dacă ași recunoaște că muzica, plastica, etc., sunt pe mâna d-lor Comarnescu, Eliade și alții mai tineri de 28 de ani, n'aș mai fi : un om cu care nu se poate discuta etc. ?

Asta numește d. Comarnescu o dovadă ? Știe d-sa ce e aceea **dovadă** în logică. Și — încă odată care sunt cele cinci?

Credem în schimb însă noi, că articolele citate sunt în întregime — și meritau a fi citate ca atare — exemple de frazeologie aproximativă, pornită de la date necontrolabile, argumentând fals și confuz, judecând global și patetic, bazându-se naiv de lucruri „știute de toată lumea".

C. P.

---

2) Când vă spuneam, când vă spuneam !... Domnule Comărnescu am scris-o de **zeci** de ori în cronicile noasre : când un spectacol nou nu ne place prima bănuială e că a fost denaturat de interpretare, că deci nu poate fi făcut responsabil autorul. Că singură citirea textului rezolvă definitiv. „Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici" de aceea l-am scris, ca să dovedim asta. Cum nu ne plăcuse „spectacolul" Pavilionul cu umbre, din scrupul critic am refuzat să-l condamnăm înainte de ceti piesa. Iată deci cum pricepe d. Comarnescu, chiar discuțiile" de cafenea. Și e încă furios că refuzăm „propunerile de discuție".

LIVIU REBREANU:
Horia, Cloşca şi Crişan

In literatura noastră nu se poate vorbi despre un roman istoric, înțelegând prin acesta acea epopeie concepută epic și realist, în care romancierul să concureze viața cu eroi scoși din zapisele ,inscripțiile șterse și documentele prăfuite ale trecutului, cum a făcut polonezul Siekievicz cari eroi să gândească și să se miște aidoma timpului lor. Punând vina pe istoria noastră, care, nu că e prea scurtă cum s'a spus adesea, dar pentrucă nu conține elemente culturale prea desvoltate. viața culturală trăind numai în strâmtele ziduri de mânăstiri, nu poate pune la îndemână scriitorului care ar întreprinde o astfel de lucrare mijloace de a fixa complet și larg rama timpului pe care vrea să-l reînvie. Sau pretextând ca scriitor că e foarte greu și imprudent să mai găsești un amănunt de viață eroilor creiați de ei înșiși, de istorie și de legendă, în literatura noastră nu găsim pentru acest gen decât nume ca : Slavici (Din bătrâni), Sadoveanu, Radu Rosetti, Bucura Dumbravă, Constanța Hodoș, Becescu-Silvan (Valea Albă) cari când au conceput epic, din cauza lipsei de studiu cari dă putere lucidității, au sfârșit prin a da poemenuvele istorice, iar când au conceput realist din cauză că n'au avut puterea de creaţie au descris mai mult, şi-au amintit.

Despre d-l Liviu Rebreanu putem spune altfel. D-sa a scris „Ion", roman în care pentru prima dată în literatura noastră un scriitor nu se simţia înăbuşit de materialul vast şi robust al unui roman şi nu se pierdea, ci dela prima pagină până la cea din urmă rămânea perfect lucid, stăpânind ca un veritabil creator. D. Liviu Rebreanu a conceput apoi realist, echilibrând complet viaţa punând amănuntul în joc singurul care colorează şi însufleţeşte. Şi chiar această cărţulie, de faţă cu toate că nu e decât o povestire istorică, prea istorică, prea seacă, prea simplă" după cum însuşi autorul o caracterizează, păstrează totuşi prin sobrietatea cu care e scrisă şi prin luciditatea cu care e compusă calităţile de mai sus:

„Românii, care-l iubeau atât pe Horia şi pe Cloşca, au fost siliţi să asiste la torturarea căpitanilor dragi. Peste 2600 ţărani din 419 comune erau de faţă la acest dureros spectacol. Mai întâi frânseră cu roata pe Cloşca începând dela picioare spre cap. I se dădu mai mult de 20 lovituri până-şi dădu sufletul.

Iar Horia trebui să privească oribila moarte a prietenului rămas credincios până la sfârşit. Horia se duse fără şovăire la locul destinat pentru supliciu. Dar cu dânsul isprăviră mai repede. După o lovitură care îi frânse fluerul drept, îi dădură îndată o lovitură de graţie asupra pieptuuli.

Şi căpitanii s'au sfârşit..."

Aceste rânduri recomandă foarte bine pe scriitorul epic cari ghiceşte efectul în fapte şi nu în stil. Deaceia, după aceste consideraţii, ne-a desamăgit faptul că de unde ne aşteptam ca sub titlul **„Horia, Cloşca şi Crisan"** să dăm de pagini în cari să trăim prima svârcolire sângeroasă a ţărănimii ardelene, să simţim mişcându-se eroii ei desbrăcaţi de legendă, ca oameni, aşa cum s'au mişcat în adevăr atunci, micul volum nu e decât o descriere curgătoare a tragicelor evenimente cu tendinţă de popularizare. Cunoscând că în această carte d-l Liviu Rebreanu are destule elemente de cadru pentru un roman istoric ca: descrierea precisă a raportului social între răsvrătiţi şi nobilii unguri, planul de luptă al căpitanilor, numele lor, portretul conştiincios făcut al celor trei, date şi documente cari înrămează această revoluţie, credem că aceasta ar fi fost un bun proect de roman istoric.

Ne place să credem aceasta cu atât mai mult cu cât în afară de romanul „Martirii" de Constanţa Hodoş nu cunoaştem nici o altă încercare de a reînvia aceste timpuri eroice.

Şi cu cât mai mult ne-am aştepta la d-l Rebreanu.

„Faptele, în toată goliciunea lor" înduioşează sufletele cele mai tari după cum însuşi d-sa spune, dar trebuie să atragă întâi şi apoi e de dorit să rămână. Or numai romanul o poate face aceasta.

Trilogia lui Sienkiewicz e alături de Biblie pe masa oricărui ţăran polon ce ştie să citească.

Astfel, cartea d-lui Liviu Rebreanu e o lectură frumoasă şi edificatoare pentru tineretul şcolar mai ales.

CONST. PÂCLE

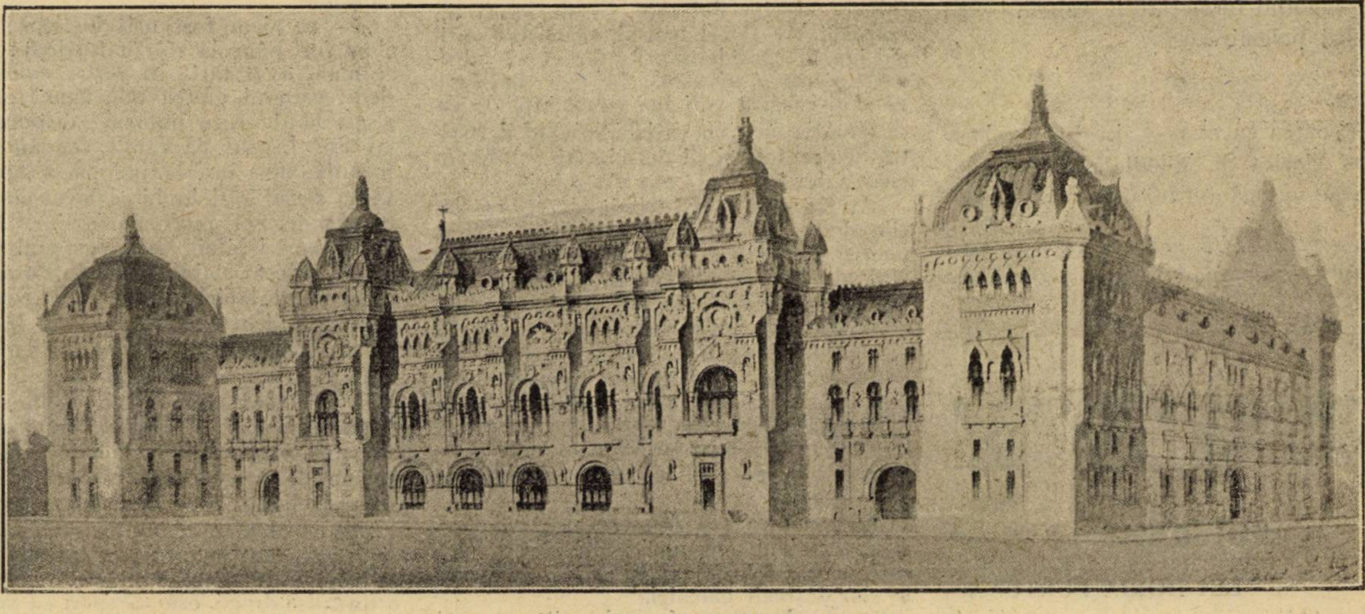

I. MINCU.— Palatul municipal.

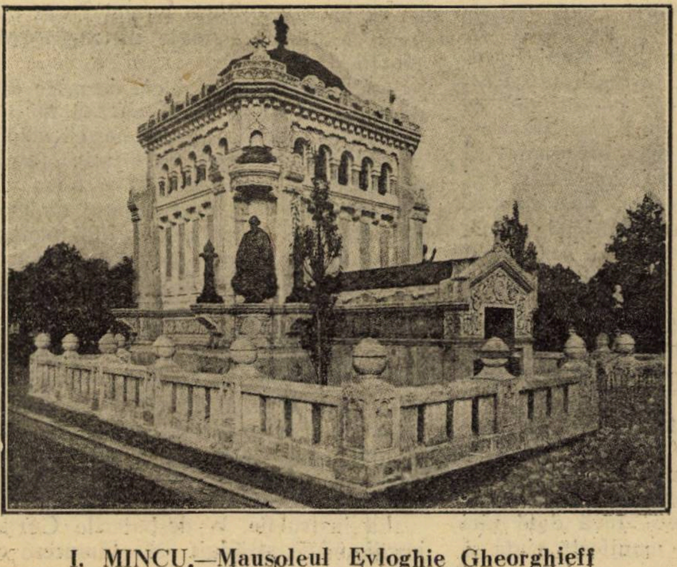

I. MINCU.—Mausoleul Evloghie Gheorghieff

I. MINCU.— Mausoleul Ghica

gazetaria

aşa şi-aşa...

polemici

Nu toate polemicile sunt înverşunate şi nu toţi polemiştii îşi pierd cumpătul, ca bravul Mircea Eliade. Sunt unele care dimpotrivă amintesc procedeele fastidioase ale extremului orient.

Bine înţeles cu un ton mai jos, cum se şi cuvine într'o ţară ca a noastră care e numai dinspre orient. D-nii regizori ai Teatrului Naţional: Soare Z. Soare şi Dumitrescu Bumbeşti au dat acest înălţător spectacol. Cel dintâi îşi începea o scrisoare la gazetă.

— Domnul Dumitrescu Bumbeşti, fermecător confrate. Pa! Puiule.... la care celălalt răspundea afectuos şi familiar:

— Soare dragă, eşti adorabil şi te iubesc.

Ah cabotini, fermecătorii cabotini când încep să polemizeze.

●

Următoarea cugetare — iscălită de domnişoara Viorica St. Mihăilescu — se poate ceti pe mormântul lui Mihail Eminescu:

Necunoscut în viaţă, artist şi după moarte,
Cu veşnicul tău zâmbet tu le înfrunţi pe toate.

Da, o da, domnişoara Mihăilescu Viorica St.

EPIGRAME

LUI HORIA FURTUNA

„Căci în România Mare
Este-o vorbă care sună:
Arta este ca o mare
Bântuită de... FURTUNA.

●

UNUI VANATOR

Că'n chestii de vânat e tare
Ne-o spune Iorgu. Dar să fie?
Când nici măcar atât nu ştie:
De unde iepurele sare.

N. CREVEDIA

O PLANGERE

ADRIEN VÉLY

Domnule Director,

„Aţi fost instalat în fruntea acestei case. Chiar astăzi v'aţi luat postul în primire. Mâine veţi vizita serviciile de sub supravegherea d-voastră. Printre nenorociţii cari sunt închişi aici mulţi vor cere să vă vorbească. Ei vă vor spune că nu sunt nebuni. Unii dintre bolnavi îşi păstrează facultatea de a se dedubla. Boala lor nu-i împiedică să ştie în ce loc sunt internaţi şi cari le sunt tovarăşii printre cari sunt siliţi să-şi târască viaţa lor nenorocită.

Una din formele nebuniei lor este în mod precis aceea de a striga sus şi tare că sunt sănătoşi la minte şi că societatea a făcut din ei victimele unei nedreptăţi. Cazurile acestea sunt foarte cunoscute şi d-voastră le veţi opune de sigur nepăsarea profesională, cu care aţi ştiut să vă înarmaţi.

„Eu nu vreau să adaog plângerea mea tuturor acestor doleanţe. Ea nu va fi remarcată. Ar fi cel mai sigur mijloc de a n'o lua în considerare. Prefer să vă adresez scrisoarea aceasta. Nu mă îndoiesc, când d-voastră veţi lua cunoştinţă de ea, că situaţia mea nu va izbi spiritul d-voastră de dreptate şi că nu-mi veţi acorda favoarea legitimă pe care v'o solicit.

„Aş fi putut să vă trimit ziarele cu dările de seamă asupra procesului meu, pentru ca d-voastră să deosebiţi faptele cari au determinat măsura luată faţă de mine. Dar faptele acestea au fost astfel denaturate de preşedinte, procuror, medicii legişti şi de însuşi avocatul meu, încât mi s'a părut mult mai practic să vă dau substanţa procesului, printr'un rezumat absolut obiectiv. Veţi avea, de altfel, latitudinea de a controla veracitatea, referindu-vă, dacă veţi crede de cuviinţă, la acele dări de seamă.

„Sunt un savant de oarecare valoare. Am la activul meu mai multe descoperiri, cari au fost folositoare nu numai ţării mele, dar întregii omeniri.

Persoanele, care mi-au dovedit cea mai mare împotrivire, sunt primele cari le-au recunoscut. Din nenorocire curiozitatea omului de ştiinţă este adesea cauza nefericirii sale.

„Am fost totdeauna atras de studiul problemei vieţii. Ce-i viaţa în realitate? Cari sunt originele ei? In ce condiţiuni se poate manifesta? Cari sunt condiţiile cari o fac să dispară? Eu mă înverşunai să desleg aceste chestiuni diferite. Ca şi toţi predecesorii mei, n'am fost destoinic să percep taina ce înconjoară primele două, adică însăşi definiţia vieţii şi a originei ei. Pentru ultimele două; condiţiunile unde se manifestă viaţa, condiţiunile cari o fac să dispară, eu am fost cel mai fericit dintre cercetători. Isbutisem să stabilesc analiza, apoi sinteza exactă a acestor două feluri de condiţiuni.

„Expunerea experienţelor mele în privinţa aceasta, depăşeşte limitele unei simple scrisori. Mi-ar fi de ajuns să vă spun că reuşita lor îmi punea în mâini o putere care nu mai fusese încă dată nici unui om. Ştiind cum se manifestă viaţa şi cum dispare, aveam, chiar prin aceasta mijlocul de a o păstra la infinit. Nu mai era decât o formulă de stabilit. Asta fu un joc de copil. Eram acum în stare a suprima opera morţii.

„Descoperirea era formidabilă. Ar fi fost o nebunie s'o destăinuesc, s'o pun la dispoziţia publicului. Nemurirea nu era cel mai mare rău ce poate să se abată asupra oamenilor? Un om care a devenit nemuritor, un om care ştie, că nu va muri niciodată, nu-i o forţă pierdută? Ce vor deveni activitatea, ambiţia, gustul muncii, din clipa când viaaţa nu va mai fi limitată, din clipa când nu vom mai tremura la gândul operii întreruptă prin sfârşitul neprevăzut al unei cariere totdeauna prea scurtă? Nemurirea nu era atunci mult mai grozavă decât moartea? Avui înţelepciunea să renunţ la gloria pe care descoperirea aceasta ar fi răspândit-o asupra numelui meu şi păstrai pentru mine secretul de temut.

„De ce n'am fost mai înţelept? De ce n'am fost până la sfârşit înţelept? Pentru ce n'am avut tăria să rezist momelii viclene, care-mi oferea talismanul ce-l creiasem şi de care puteam dispune cum vream? Leacul pe care-l compusei după formula mea era la îndemâna mea; n'aveam decât să-l înghit şi deveneam numai eu singur, cel puţin nemuritor. Rezistai mult timp ispitei. Vai! a fost mult mai puternică decât voinţa mea. Intr'o zi, într'o clipă de rătăcire, am înghiţit conţinutul fiolei răufăcătoare. Deabia am făcut imprudenţa asta fatală, când soţia mea pătrunse în cabinetul meu, soţia mea, căreia nu-i spusesem nimic asupra cercetărilor mele şi a reuşitei lor, soţia mea, pe care o adoram. Şi, imediat, îmi dădui seama de groaznicele urmări ale faptului ireparabil, pe care l-am săvârşit.

„Mă condamnasem să-mi văd soţia murind sub ochii mei. Ceeace întreţine, ceea ce purifică dragostea pe care o ai pentru o tovarăşe dragă, este să speri că vei muri înaintea ei. Speranţa aceasta nu-mi era îngăduită. Aveam senzaţia că nu-mi voi putea privi deacum încolo soţia, fără ca ca să nu mi se arate numai decât însemnată de unele stigmate distrugătoare ale morţii.

„Oh! nu depindea decât de mine ca să-i dau nemurirea, a cărei povară mi-o asumasem eu. Dar înţelesei bine că e tot aşa cu iubirea, ca şi cu activitatea, ambiţia, actul muncii, care nu-şi are tăria decât din graniţele ce-i sunt impuse de moarte, că trebuie să te grăbeşti a iubi pentru că ştii că dragostea nu va ţine decât un timp. Ca toate celelalte raţiuni de a trăi, nemurirea ucide dragostea.

„Dilemă înspăimântătoare, şi din care nu putui să ies decât prin moartea violentă, care îmi rămânea la dispoziţie. Apucai revolverul îl descărcai asupra soţiei mele, care se prăbuşi, lovită de moarte. Il îndreptai asupra-mi, dar n'am reuşit decât să mă rănesc greu. Am fost readus în simţiri, arestat şi vindecat.

„La instrucţie, la desbaterile Curţii cu juraţi, m'am străduit să lămuresc cazul

literara

o seama de cuvinte

Intr'o zi, într'una din vânătorile sale, Victor Emanuel, regele Italiei, întâlni un ţăran care, văzându-l cum din două lovituri omoară două prepeliţe, se apropie de el şi-i zise:

— Vânaţi bine D-tră!

- Nu prea rău, răspunse regele.

— Aşa dar, aţi putea să mă scăpaţi de o vulpe care-mi mănâncă puii?

— Nu mă tocmesc prea mult.

— Dacă-mi faceţi treaba asta vă voi da două băncuţe.

— S'a făcut, zise regele.

— S'a făcut, răspunse ţăranul.

— Ei, bine! mâine dimineaţă, voiu veni cu câinele meu şi te voi scăpa de vulpea d-tale.

— Bateţi mâna!

Regele bătu mâna ţăranului şi a doua zi revine cu câinele de vânătoare, prinse vulpea şi o omorî.

— Slavă Domnului!

— Ai perdut cele două băncuţe.

-- Iată-le, zise ţăranul

Regele le luă.

— Ah! zise el, iată primii bani pe care i-am câştigat!

Şi făcând să sune monedele în mână, adăogă:

— Ce plăcere să primeşti bani bine câştigaţi.

A doua zi, în schimbul celor două băncuţe el dărui femeii ţăranului o rochie, un colier şi cercei.

●

Intr'o vitrină a unei librării parisiene figura, alături de diverse documente balzaciene, un portret a lui M. Charles Léger.

Două dame „foarte bine" trecând pe lângă librărie se opriră, priviră, şi una din ele arătând fotografia zise celeilalte:

— Bizar, eu n'am mai văzut niciodată pe Balzac cu un astfel de cap.

Desigur, Doamnă, desigur.

meu. Am rugat pe judecători să mă condamne la moarte. N'am fost înţeles; nu puteam fi înţeles. Fui declarat nebun. Şi fui închis în această casă.

„De când tânjesc aici, am încercat de mai multe ori să-mi pun capăt zilelor. Am fost supraveghiat; fui împiedecat. Supravegherea asta ajunsese atât de strânsă, încât orice încercare nouă de sinucidere îmi fu interzisă.

„Gândiţi-vă, domnule director, că eu sunt nemuritor, că orice eventualitate de moarte naturală mi-este refuzată, decât aceea de a mă omorî. Lămuririle mele desigur că vă vor convinge. Veţi şti acum că nu sunt nebun. Fie-vă milă, faceţi să fiu pus în libertate, ca să pot să mă lovesc, de astădată în plin şi să fac să reintre nemurirea mea în neant.

bazar

AŢI VOI UN SOŢ CELEBRU?

Foarte amuzant subiectul temei, care a fost dată celor treizeci de fete ale unei şcoli din Columbia (Missouri).

Iată chestiunea la care trebuiau să răspundă tinerile americane:

„V'aţi plăcea să luaţi în căsătorie pe faimosul colonel aviator Lindbergh?"

Iată desigur un subiect bine făcut pentru a inspira condeiele femenine; şi cele o sută treizeci de fete au răspuns cu ardoare... Dar nu toate au răspuns „da", şi se impunea! Şeasezeci şi trei dintre ele au lăsat să se vadă că ele iubesc un domn care nu e de loc Lindbergh. Alte douăzeci, a căror inimă părea liberă, au răspuns cu toate acestea că celebrul aviator nu e un tip pentru ele. Şase l-au găsit prea expus şi au remarcat pe drept că ar fi prea tinere pentru a rămâne văduve. Şeaptesprezece, caractere timide, s'au temut că un om aşa de popular nu şi-ar face femeia fericită.

Poate că şi în America se zice ca şi în ţara lui Numa Roumestan, cordialul erou al lui Alphonse Daudet, „bucuria oraşului tristeţea casei".

Un om prea sărbătorit de lume n'ar putea să fie prea amabil acasă la el. In fine, alte trei domnişoare s'au exprimat că ele n'ar putea concepe căsătoria cu un om aşa de celebru şi că n'ar putea fi cunoscute decât ca simplă femeie a lui.

Evident, Lindbergh este un personaj covârşitor, care ar eclipsa întrucâtva pe doamna Lindberg şi ar fi neplăcut pentru o femeie când ea are şi amor propriu.

In scurt, n'au fost decât douăzeci şi nouă de fete pentru căsătoria cu celebrul aviator mondial, douăzeci şi nouă dintro sută treizeci!

UNDE A LUAT NAŞTERE MARSILIEZA

La Strasbourg, 4, piaţa Broglie, în casa baronului Dietrich. Dar imobilul a dispărut de mult timp, ori, când trupele franceze au intrat în vechea cetate istorică, în Noembrie 1918, sa pus o pancartă la casa purtând Nr. 2, care pancartă spunea că aici era leagănul Marsiliezei.

Această uşoară eroare a fost rectificată. Cu toate acestea se poate ceti pe faţada Băncii franceze care se ridică pe acelaş loc ca şi vechea locuinţă a primarului strasburgic:

„Aci stătea odinioară casa unde, Marsilieza a fost pentru prima oară cântată de Rouget de Lisle, la primarul Dietrich la 26 Aprilie 1792".

Marsilieza pare să aibă o sută treizeci şi şase de ani. Nu este tocmai aşa de tânără.

caricatura zilei

REZON

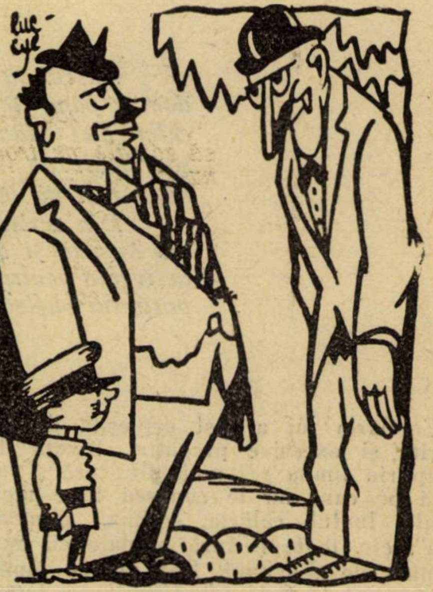

— Doriţi ca fiul Dvs. să se facă chirurg; — n'ar fi mai nemerit să-l faceţi un bun expert contabil?

— Da. Dar n'are talent la aritmetică: greşeşte toate operaţiile.

(Dimanche ilustrée)

APTITUDINI

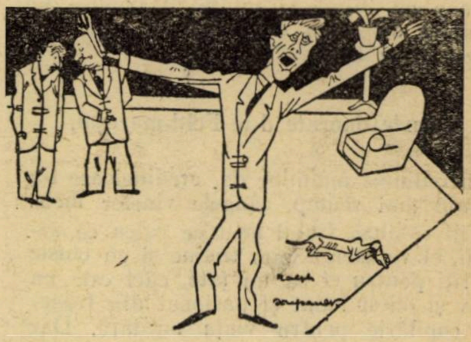

— Nu înţeleg cum cu o astfel de voce, fiul Dvs. nu s'a gândit să facă cinema.

(Life)

LA CLUB

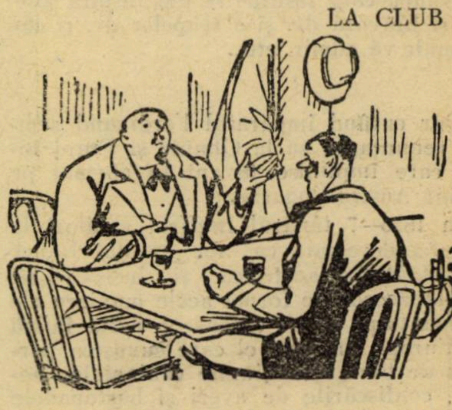

— Da domnule, se joacă în acest moment, — îndrăznesc s'o spun, — în lume, o partidă!

— Ah! da..., o belotă desigur?

(Judge)

carţi redate în extrase

IMPARATUL FRANTZ IOSEF INTIM

Otto Ernst

Născut în 1830, ocupă tronul Austro-Ungariei la vârsta de 18 ani și domni până la adânci bătrânețe însemnând cea mai lungă domnie în cursul celor mai adânci prefaceri. Deși atins de senilitate după 1905 el continuă să rămâie pe tronul Austră-Ungariei unde-l surprinse marele război de care nu-și mai da bine seama. Se stinse abia după intrarea României în acțiune

Din scrisorile lui intime răscolite abia acum în arhivele secrete ale casei de Austria și ale Statului austriac, adevărate confesiuni involuntare, scoase la iveală pentru pentru prima oară de d-rul Otto Ernst încercăm să-i schițăm portretul sufletesc și viața lui intimă.

Copilăria lui a fost copleşită de felurite şi excesive pregătiri. Invaţă de timpuriu limba germană, franceză şi latină pe care nu le cunoscu bine niciodată. Inotul, călăria, scrima, „plimbarea", etc. toate îi fură predate cu maximum de diligenţă. Dar pentru nimic nu avea talent de fel. Un singur lucru ştia să facă bine : pe soldatul.

Toţi copiii se joacă de-a soldaţii, dar când se fac mai mari, îşi caută alte ocupaţiuni. Dar cel ce se naşte arhiduce sau împărat, continuă toată viaţa jocul acesta. Franţ Iosif o făcu din toată inima.

Inainte cu puţină vreme de suirea lui pe tron, mama sa, arhiducesa Sofia, o femee cu inimă şi minte, îl trimise pe câmpul de luptă din Italia. Scrise feldmareşalului Radotzky :

Foarte onorate d-le Feld-mareşal,

Incredinţez mâinilor dv. credincioase tot ce am mai scump, sângele vinelor mele.

Fiţi călăuză fiului meu pe calea ce urmaţi, el va merge cum trebue şi cu cinste — fiţi pentru el ca un tată, căci este un brav şi onest băiat şi pasionat din fragedа copilărie pentru viaţa militară. Dar prezenţa lui să nu vă incomodeze de fel şi tatăl lui doreşte să dispuneţi de el cum veţi crede, alăturându-i pe feldmareşalul locotenent conte Wrateslav. Fiul meu vă va spune câtă însufleţire îmi inspiră gloria şi bravura dv. şi a trupelor dv. şi cât de mult vă admir, etc...

Dar curând împăratul Ferdinand semnă renunţarea sa la Olmütz şi Franţ Iosif care împlinise 18 ani fu chemat pe tronul Austro-Ungariei.

In 1856—7 tânărul împărat călători la Veneţia devastată ca tot nordul Italiei de soldatoska austriacă şi încercă să îmblânzească de formă acele maniere ale ocupantului care'i creease o urîtă faimă în Europa. In fond el care cunoştea perfect de bine operaţiunile cabinetelor negre, confiscările de averi şi bastonadele aplicate până şi celor mai distinse artiste — pentru că au fost prilej de manifestaţii patriotice, nu se sinchisea de loc de toate acestea. Se simţea prea mult soldat pentru a lipsi de astfel de plăceri pe subalternii lui, numai aşa, în interesul unui popr pentru care nu încerca nici un sentiment şi nici o părere alta decât de a-l păstra între celelalte naţiuni supuse monarhiei lui.

Poliţia şi spionajul bine organizat erau arme de prima calitate. Franţ Iosif le îndruma personal. Ii primea rapoartele cu interes şi plăcere, pretinzând detalii noui. Dar acea formidabilă poliţie condusă de împărat nu ştia în genere mai mult decât să bată, să şicaneze şi să exploateze viaţa socială şi politică a popoarelor oprimate, dar îi scăpa multe de cele mai adeseori şi din această parte împăratul avu multe surprize.

In 1883 cu ocazia unor turburări neprevăzute, Franţ Iosif interveni personal:

Impăratul către preşedintele de consiliu Tisza

Buda-Pesta

Doresc ca repetarea exceselor prelungite trei seri să fie energic împiedicată. Vă rog să vă puneţi în legătură cu comandantul de corp spre a avea la dispoziţie trupe în număr suficient.

●

Oricine ar fi plecat din armata lui, trebuia să renunţe definitiv la orice legătură, la orice titlu acordat de el. Astfel procedă cu fratele său Maximilian, când acesta plecă pe tronul Mexicului cerându-i în plus să renunţe şi la calitatea de membru al familiei Habsburgilor, şi cu Ferdinand de Cobourg când acesta, cu sprijinul Rusiei, primi oferta tronului bulgar. Impăratul telegrafie ministrului de externe.

Vă rog să nu uitaţi că Prinţul Ferdinand de Cobourg va trebui să renunţe la calitatea de ofiţer înainte de a pleca în Bulgaria (1877).

Ferdinand de Cobourg scrise împăratului o scrisoare plină de veneraţiune, de supunere şi de umilinţă prin care'l ruga pentru cazul că soarta l-ar obliga să renunţe la noul post (cum s'a şi întâmplat N. R.) să'i lase mângăerea de a'şi termina zilele în rândurile armatei austriace.

Cu ocazia unor procese contra unor ofiţeri vinovaţi, soldatul care a fost Franţ Iosif a intervenit, apărându-şi camarazii.

FUNCŢIONARUL „DIVIN"

Mai mult decât toţi Habsburgii Franţ Iosif avu convingerea nestrămutată în esenţa divină a misiunei lui, crezu realmente în graţia lui Dumnezeu în ceea ce'l privea ca împărat şi rege.

Dela început scopul suprem al lui a fost sa domnească. Toată lunga lui viaţă şi-a consacrat-o acestui meşteşug pe care'l deprinsese ca un artist dar în mod strict tehnic şi cu o siguranţă de somnambul. Era un virtuos în ce priveşte mecanismul guvernărei. Se perfecţionase în chip biurocratic, funcţiona perfect. Miile de hârtiuţe ce redacta zilnic sunt o mărturie vie de felul cum lucra în toate direcţiile fără odihnă, fără oboseală, fără greşeli, fără capricii.

Pe masa lui de lucru găsea în fiecare dimineaţă — se scula regulat la orele 5 dimineaţa — o notă detaliată de tot ce avea de făcut în cursul zilei, minut cu minut. Nimic nu lipsia, dela proecte de legi sau probleme politice importante, până la onomastica sau boala vreunei înalte persoane de care el singur trebuia să se intereseze.

Scria astfel zilnic felicitări, condoleanţe, scrisori, ordine, comunicări familiare, cereri de informaţie, rezoluţiuni, adnotaţiuni, întrebări, toate în acelaş scris ; toate parafate F. J. drept orice semnătură. Dacă în program era între altele : mâine onomastica reginei cutare, împăratul adăoga : rog preparaţi-mi textul unei telegrame în franţuzeşte. Orice text comandat, îl revedea şi'l corecta. Din zecile de mii de foi presintate lui nu există una pe care să nu se afle urma scrisului lui, fie şi numai o virgulă, dar era un semn că a trecut pe sub ochii lui înainte de a fi expediat.

Franţ Iosif nu a vrut să se servească

nici odată de telefon. După multe intervenţiuni, a aprobat să se instaleze un post în camera aghiotantului său, dar receptorul la ureche nu l-a pus nici odată. De telegraf se servea în schimb zilnic şi mult. Până şi în comunicările interioare, în palat.

Era un desăvârşit biurocrat şi cunoştea foarte bine toată şurubăria de cancelarie.

Ori unde s'ar fi găsit lucra zilnic cu aceeaş regularitate, sculându-se la aceeaş oră. Citea tăeturile din ziare, parcurgea chiar ziare întregi şi unde găsea că trebue să intervină, telegrafia. De exemplu :

Preşedintelui de consiliu Prinţul Windischgraetz, Viena

Sper că răspunsul la interpelarea Bianchini în chestia zvonurilor de mobilizare contra Serbiei va fi sever şi că nu veţi uita să blamaţi expresiunea „trupele croate".

Cap Martin 3. II. 1894 orele 11.40 F. J.

Răspunsul sosi prompt:

Am onoarea a aduce foarte respectuos la cunoştinţa M. V. că voi răspunde interpelărei în şedinţa de mâine şi voi blama energic expresiunea încriminată.

Windischgraetz

In ziua următoare ordinul împăratului era executat întocmai, iar ziarele instruite, publicau că zvonurile au pornit din sursă sârbească şi au fost lansate de un ziar englez, adăogând că primul ministru le-a respins energic, afirmând că monarhia nu nutreşte nici o intenţie ostilă integrităţei Serbiei şi blamând expresiunea „trupele croate" aplicată corpului 13 de armată imperială şi regală, etc.

Cel mai perfect funcţionar superior de control era împăratul. El ştia ce se petrece până şi în Maramureş, „regiune socotită şi azi ca una din cele mai părăsite din Europa". (Opinie recentă, care nu e numai a străinătăţei N. R.).

In afacerile de stat era neinfluenţabil. Iată cum îi răspundea fratelui său Maximilian pe care înainte de a pleca în Mexic, îl numise guvernator al Lombardiei :

...Nu-ţi pot cere să aprobi tot ce am crezut că trebue să ordon, dar ţin să fiu sigur de un lucru, că tot ce voi hotărî va fi executat cu zel şi că orice împotrivire ce s'ar putea ivi nu va găsi o încurajare în gândul că tu nu eşti convins de oportunitatea ordinelor mele".

In politica externă era deasemenea absolutist. Citea rapoartele diplomatice şi cunoştea mai bine ca oricine toată gama nuanţelor şi formulelor de politeţă". Toată lumea era pentru el compusă din fiinţe nedesăvârşite, menite să'i execute ordinele. Pentru el, principiul constituţional care diviza puterile în stat atribuindu-i datoria de a domni fără a-i recunoaşte dreptul de a guverna, era literă moartă. Cum, să fie el oprit de un text fie chiar constituţional, de a-şi conduce statele, de a controla totul, de a lua hotărâri, de a comanda ?

Poporul se credea condus de legi, pe când împăratul se simţea obligat să fie autocrat. Şi în această situaţie, împăratului nu-i plăceau decât soldaţii şi funcţionarii buni. Personalităţile politice nu-l atrăgeau de loc. Când un ministru, Trefort, îşi permise să emită o opinie politică, împăratul se irită : — Auzi, un ministru al meu să facă politică ? ! Unde vom ajunge astfel ?

Schimbările de miniştrii sau guverne îl plictiseau. Nu le înţelegea rostul.

Asemenea evenimente pentru Franţ Iosif erau „schimbări în personal". Ungurii îi dădeau multe supărări, nu erau pătrunşi de spiritul lui de ordine, se purtau ca nişte şcolari neascultători. Nimic nu-l irita mai mult ca desordinele interne. Cu prilejul vizitei reginei Natalia a Serbiei, nişte studenţi croaţi aclamând-o în faţa unei biserici, împăratul ordonă revocarea şefului poliţiei.

Pe ziarişti nu-i putea suferi, de altfel ca toată familia lui.

ŞEFUL FAMILIEI

Franţ Iosif nu domnia numai asupra Austro-Ungaria ci şi asupra Familiei de Habsburg care forma un adevărat stat în stat, ceva mai vechi decât monarchia cu două capete. Şi rudele sale îi dădeau adesea tot atâtea griji, tristeţi şi dificultăţi ca şi popoarele sale. Spre bătrâneţe numeroşii membri ai Casei de Austria îi deveniră streini şi era fericit dacă în cursul unui an nu izbucnea vreun scandal care să alimenteze cronica mondenă a presei europene.

In exercitarea îndatoririlor sale de şef suprem al familiei de Habsbourg, Franţ Josif punea exact aceiaş minuţiozitate şi rigiditate caşi în aceea de şef al statelor sale. Cu propria'i mână redija până şi asemenea invitaţiuni :

Impăratul către A. S. I. şi R. Prinţul moştenitor Rudolf la Luxemburg

Vom avea plăcerea să te vedem, pe tine şi pe Ştefania, la dineu, Sâmbătă după sosirea noastră, în strictă intimitate.

Mai ales când era vorba de vreun dineu al împărătesei Elisabeta, „Sisi", cum îi zicea el, se ocupa singur de toate invitaţiile. Formalismul lui excesiv, se aplica fără excepţie când unicul său fiu, Rudolf, îşi anunţa vizita la Godollo, împăratul îi răspundea în numele împărătesei, că de oare ce dânsa era acolo adevărata castelană, „Maman" îi acorda cu plăcere ospitalitate pentru o noapte ; cât pentru rest, se înţelegea că va locui la Buda.

Nici un membru al familiei de Habsbourg nu putea pleca în concediu mai mult de o zi fără permisiunea împăratului. Telegrafia dispoziţiuni în această privinţă, după cum telegrafia unei rude întrebând-o de nişte ţigări primite sau alteea interesându-se de un poney oferit cadou, conform obiceiului lui, unei mici nepoate.

Intre împărat şi împărăteasă era o prăpastie peste care însă el ştiu toată viaţa să întindă punţi de o corectitudine clasică. Erau între ei prea mari deosebiri spre a fi încercat să se apropie. Deaceea spiritul romantic, superior al Elisabetei o împinse în călătorii nesfârşite, o doamnă Bovary încoronată. Călătorea mai mult incognito cu accentele lui Heine şi cântecele populare neo-greceşti în inimă. Căsnicia aceea imperială conţinea o tragedie pe care Franţ Iosif, total lipsit de sensibilitate, nu putea s'o birue, dar robust şi gentlemen, se acomoda perfect. O trata cu o indulgenţă şi curtoazie care nu cunoştea margini. Nici odată — el nu s'a împotrivit fanteziilor împărătesei, oricât de stranii i-ar fi părut. Ea avea o natură poetică, iar împăratul îi realiza orice dorinţă, poate fiindcă n'o iubea.

In formalismul lui rece şi sec, el coresponda des cu împărăteasa, cu fiicele lor şi alte rude apropiate, dar numai telegrafic şi vorbea mai multe despre timp, manevre şi alte lucruri puţin potrivite. Nici soţia, nici fiul, nici fiicele lui nu'l încălzeau câtuşi de puţin ! Neobosit controla viaţa tuturor membrilor familiei şi le da ordine.

Impăratul către A. S. I. şi R. Arhiduce Franţ Ferdinand

Mulţumesc pentru scrisoare şi felicitări. Autorizez călătoria în Suedia.

●

„Maman mi-a telegrafiat din Menton unde rămâne o zi".

Legătura lui cu Elisabeta, acea femee enigmatică, de o esenţă mult superioară, îi complica viaţa fără să i-o turbure. Puterea aceasta incoloră şi decolorantă a firei lui se simţia în toate raporturile lui familiare. Urmărind pe împărăteasa în călătoriile ei nu uita să'i telegrafieze exact fluctuaţiile termometrului şi starea lui. Dar numai atât. Se interesa însă de etapele ce făcea „Sisi" şi-i telegrafia, respectându-i numele sub care călătorea adesea incognito :

„Nu pot din nefericire autoriza nici traversarea Dardanelelor, nici şederea la Smyrna".

●

„Puteţi ancora la Kum Kale şi vizita Troia dacă nu e nici o primejdie pentru... contesa Hohenems (pseudonime al împărătăsei)".

Dar cu toate aceste griji ale împăratului, sau poate unde ele erau lipsite de orice sentiment, destinul tragic al Elisabetei de Austria fu să se împlinească într'un loc de înaltă civilizaţie, pe malul lacului Geneva, unde ea căzu sub pumnalul anarhistului italian.

●

Franţ Iosif se deosebia mult şi de fratele său Maximilian care era o fire simpatică, idealistă, populară, deşi avu absolut aceeaş educaţie ca el. Dacă l-ar fi iubit desigur că nu iar fi permis aventura mexicană în care a pierit. Dovada răcelei faţă de Maximilian o dădu nu numai prin ştergerea lui din rândul membrilor Casei de Habsbourg, dar şi prin uitarea lui tocmai când acela ar fi avut mai mare nevoe de sprijinul său în Mexic, Maximilian intră în Mexic în Mai 1864. Războiul de succesiune era în toi. Spiritul lui romantic nu avu nici o resursă pentru problemele grele ale împărăţiei ce i se oferise, şi astfel la doi ani după izbânda aboliţioniştilor nordişti, rebelii mexicani îl executară la Queretaro, sub „cerro de la campana" unde Maximilian căzu seninşi tragic, în mijlocul micei trupe cu care mai rămăsese. Moartea lui nu'l împiedică pe Franţ Iosef să primească pe Napoleon III să lucreze ca de obicei şi să plece îndată la vânătoare.

Maximilian a ridicat faimosul castel Miramar pe o stâncă aridă, cu o grădină de basm. Il locui cel dintâi şi muri în chip tragic. Il locui o cumnată a lui al cărei bărbat pieri de asemenea în mod fioros.

Ii urmă Ştefania, soţ'a prinţului moştenitor Rudolf care fu victima dramei dela Mayerling şi în fine ultimul Habsbourg care'l locui fu Franţ Ferdinand a cărei soartă identică, deslănţui războiul mondial din care marele imperiu austro-ungar eşi fărămiţat şi familia de Habsburg detronată.

●

Arhiducele Ioan Orth fu deasemenea un exemplu deosebit al familiei Habsburg. Prin natura sa provoacă mai mult ca toţi pe împărat să transforme Casa de Austria într'o adevărată închisoare. Era un revoltat şi într'o bună zi evadă pe vasul Santa Margherita şi după ce colindă pe coastele Americei de Sud, părăsind Buenos Ayres la 10 Iulie 1890, spre Montevideo, se zicea, el dispăru pentru totdeauna.

Rudolf însă, fiul împăratului şi moştenitorul direct al tronului, a fost eroul cel mai de seamă al familiei. Răceala dintre el şi tatăl lui era notorie. Impiedicat mereu să se manifesteze, la 33 ani Rudolf încetă de a se mai supune. Debordant de viaţă, Rudolf alunecă pe o pantă şi comise acte ce nu se cunosc încă dar care'l duseră la sfârşitul tragic dela Mayerling.

●

După teribila tragedie în care unicul său fiu, moştenitorul sfântului tron al Habsbourgilor pierise, împăratul, singur stăpân pe el în acele ceasuri, redactă singur minciuna oficială către Curţile europene :

Adânc îndurerat vă informez că Rudolf a murit subit azi de dimineaţă în pavilionul de vânătoare dela Mayerling, probabil în urma unei hemoragii interne.

OMUL DESBRACAT

In dosul frazelor lui cele mai impersonale Franţ Iosif era totdeauna egal cu el însuşi şi apare din toate miile de scrisori, fie că sunt datate 1853 sau 1903, cu aceleaşi defecte şi calităţi, cu aceleaşi mărimi sau micimi.

Omul acesta, ajuns încă în viaţă personaj istoric, a avut o singură dragoste— dacă se poate numi astfel legătura lui cu d-na Caterina de Kiss-Schratt pe care împărăteasa o agreea şi o invita adesea să dineze în trei la Burg. Impăratul corespondа cu ambele femei în acelaş timp şi uneori semna cu acelaş pseudonim, Megaliotis, sau Francisc Ioseph, pentru amândouă. Omul nuanţelor, el le telegrafia în felul următor :

Impăratul Austriei către M. S.
Impărăteasa Austriei, la Corfu..

Am sosit la Budapesta în perfectă sănătate. Timpul e foarte frumos dar rece.

D-nei Caterina de Kiss-Schratt
la Ischl

Aţi sosit bine la Ischl şi cum vă aflaţi ?

Impărătesei îi da noutăţi despre sine, prietenei îi cerea veşti despre dânsa D-na Schratt a fost o femee distinsă, simplă şi inteligentă.

Ea dădu prilej membrilor scandaloşi ai familiei de Habsburg să nu mai tremure în faţa împăratului şi toţi se simţiră obligaţi să coboare şi mai mult în lumea moravurilor comune.

Franţ Iosif a fost credincios d-nei Schratt toată viaţa care prin tactul şi modestia ei nu-i ştirbi de loc marele prestigiu ce'l avea.

Pe lângă acea singură femee prietenă, împăratul avu şi un prieten unic : pe Albert de Saxonia căruia se destăinuia uneori cu o franchetă uimitoare. Cu caracterul său de o rigitate inflexibilă, el nu'şi îngădui toată viaţa decât aceste două parţiale supape de siguranţă.

S'ar putea crede că Franţ Iosif care a trăit în lunga'i viaţă atâtea tragedii familiare era un fel de erou de roman, ca Phileas Fogg al lui Jules Verne, care rămânea implacabil şi rezista tuturor încercărilor sorţii. El era însâ un om care îşi accepta soarta cu răceală, indiferenţă şi plictiseală. Orice s'ar fi întâmplat, datoria lui era mai presus de orice : şedinţa continua, în faţa oricărei grozăvii Aceasta era „arta" lui de a domni, singurul scop al vieţei lui lipsită de orice pasiune.

Dupâ 1900 primele semne de senilitate îl fac să scape frânele din mână tot mai mult şi căzu în marea apatie care fu preludiul declinului său fizic şi ultimele rămăşiţe de voinţă cădeau în neant. După aproape 70 ani de domnie-corvoadă neîntreruptă, războiul mondial îl găsi gârbov şi senil la aceeaş masă de lucru. Se simţia obligat de propria-i imagine şi demnitate să'şi pulverizeze ultimele resturi de viaţă în slujba imperiului. Nu'şi mai da seama de cele ce se întâmplau, dar sta nedeslipit de biroul său cu hârtii dinainte îngrămădite, turmentat de congestia pulmonară în care agoniza.

O întreagă după amiazi rămase neclintit la „postul" său, în comă. Trebuind să'l smulgă cu violenţă şi să'l ducă pe sus în patul morţii, el protestă :

— Am treabă încă, trebue să mai lucrez !

VANATORUL PASIONAT

Dacă n'ar fi fost împărat, Franţ Iosif ar fi fost cel mai fericit vânător şi nimic altceva. In fiecare toamnă îşi acorda o lună de concediu şi pleca la Ischl exclusiv pentru vânătoare.

Costumul lui era renumit : o pereche de bocanci nituiţi, pantaloni scurţi de piele, lăsându-i genunchii descoperiţi, un veston verde şi un fetru mititel cu pămătuful tradiţional pe o parte. El nu cunoscu alt costum „civil". In acel costum sta la pândă, cutreera munţii împăduriţi şi dormea în colibe.

Revenind într'o zi dela o vânătoare, fără suită, însoţit de unicul său prieten Albert al Saxoniei şi de marele Duce al Toscanei, împăratul opri o căruţă să'i ducă până la Isch. Ajunşi acolo, împăratul bine dispus îl întrebă pe ţăran :

— Ştii pe cine ai transportat ? Eu sunt împăratul Austriei. Şi eu sunt regele Saxoniei, spuse prietenul său Albert „iar eu, adaose al treilea vânător, sunt marele duce al Toscanei".

— Şi eu, replică ţăranul întărâtat că în loc să'l cinstească râdeau de el, sunt împăratul Chinei !"

Dacă unicul lui prieten Albert nu venea într'o toamnă la Ischl împăratul îi făcea o lungă dare de seamă cinegetică foarte precisă şi amănunţită când venea el, se ferea de orice vizite înalte şi telegrafia ministrului :

Dacă soseşte o cerere de vizită din partea regelui Italiei, vă rog remarcaţi că am invitat pe regele Saxoniei la vânătoare în munţi şi că vizita italiană înainte de 15 Oct. ar fi inoportună.

Numeroase telegrame de ale lui se referă exclusiv la isprăvi cinegetice.

Toată lumea care l-a cunoscut ca vânător era de acord că se pricepea de minune.

R. A.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 30
22 Iulie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

PETRE LICIU

Ctitorii

DOI PRIETENI

Când ne-am hotărît să dăm lui P. Liciu locul care i se cuvine în această colecţie a figurilor din cultura românească, pe care o întregeşte, număr cu număr, „Universul Literar“, ne gândeam cui să dăm să expuie în paginile revistei personalitatea şi realizările acestui mare artist. De obiceiu când e vorba de un savant ne adresăm unuia dintre colaboratorii lui indicaţi sau în celelate cazuri, celor care s'au făcut cunoscuţi prin lucrări de specialitate.

Dar despre Liciu mi s'a părut că nimeni n'a vorbit şi n'ar vorbi cu mai multă căldură, înţelegere şi pasiune decât P. Locusteanu. Paginile „Flacării“ pe care le-am consultat cu acest prilej, sunt pline de durere, înăbuşită şi de chemări prieteneşti în cele două săptămâni care au urmat morţii marelui artist. Clişee, ecouri, articole şi note, arată imensa pierdere suferită şi sunt scrise, e uşor de recunoscut în în cea mai mare parte — unele şi semnate — de d. P .Locusteanu.

De Petre Locusteanu care avea să moară el însuşi, în condiţii tragice punctând un final de dramă interioară peste câţiva ani.

CAMIL PETRESCU

ARTISTUL SI ARTA SA

P. LOCUSTEANU

Nici nu se răcise bine trupul neînsufleţit al lui Petre Liciu şi presa în unanimitate a vestit că: s'a stins unul din cei mai mari artişti ai noştri“. Nici nu se pierduse încă de tot ecoul celor din urmă cabale şi insinuaţiuni contra lui P. Liciu, şi din toate colţurile lumii româneşti s'a ridicat valul îndurerărei stăpânit de glasul unanim care proclamă ca: „Liciu a fost unul din sufletele cele mai nobile cu care se poate făli neamul nostru“.

Şi astfel, artistul mare care a fost aproape totdeauna contestat, omul de inimă şi de ideal care, atât în teatru cât şi în afară de teatru a fost totdeauna bârfit ponegrit, întruneşte unanimităţi de regrete şi admiraţie chiar în clipa când încetează să existe.

P. Liciu (ultima fotografie)

Mare neajuns este şi această existenţă pentru talentul şi însuşirile bune ale omului. Şi ce inspiraţi au fost întemeietorii vechilor religiuni când au decretat că moartea este singura ambiţiune nobilă a omului şi singura realitate adevărată. Aşa este, martea devine o realitate prin consacrarea pe care o acordă celor ce nu mai există. Dovadă Liciu: el este mare artist, azi când numai există Omul material este piedica supremă la biruinţele omului lăuntric. Şi cu toate acestea, omul lăuntric nu poate trăi după moartea omului material! Iată de ce omenirea e condamnată mai mult să plângă martiri eroici, decât să sărbătorească învingători fericiţi.

Da, Liciu a fost un mare artist. Sunt unul din puţini care am avut curajul şi susţin că aceasta chiar pe vremea când nefericitul defunct trăia; o repet mai cu seamă acum când durerea morţii lui ne ridică la acel punct înalt de unde viaţa unui om se poate vedea evoluând în toate amănunţimile complexităţii ei.

Dar Liciu n'a fost un mare artist aşa cum au fost mulţi în trecut şi aşa cum sunt mulţi azi. Liciu a fost un mare artist cu totul original, aşa cum n'am mai cunoscut altul, nici în străinătate, nici la noi.

Făcând elogiul lui Coquelin-Ainé. Jules Lemaître scria:

„El are veselia care este un lucru frumos şi preţios. Are o dicţiune care face plăcere prin preciziunea ei. Are nasul amuzant şi gura distractivă. Are una din vocile cele mai generos timbrate şi mai răsunătoare din timpurile moderne.

Lui Liciu nu i se poate atribui nici unul din aceste avantaje fireşti şi nici altele cari să-i dea o valoare specială de personalitate artistică. Din potrivă: Liciu avea însuşiri fizice cu totul comune: un glas fără timbru deosebit, trăsăturile regulate ale feţei cari-l făceau să pară mai mult frumos decât comic, nas potrivit, gură potrivită — ca să întrebuinţez termenii oficiali ai ofiţerului stării civile — ochii mari, expresivi dar fără o strălucire originală, — cum sunt, de pildă ochii lui Novelli. Liciu avea înfăţişarea generală, — simpatică. desigur şi atrăgătoare, — dar de-un comun ireproşabil, de-o lipsă de originalitate exasperantă pentru aceia cari pretind artistului de comedie să stârnească ilaritatea publică numai prin simpla lui apariţie pe stradă, la cafenea, în mulţime.

De-acasă, Liciu a plecat: un om ca oricare altul, fără nici o predestinaţie.. fizică hotărîtă. Şi această „lipsă de însuşiri teatrale“—cum ar fi zis acum 30 de ani marele Pascaly — s'a transformat sub imperiul inteligenţei lui superioare, în însuşirea cea mai de căpetenie a talentului său.

Neavând nici o caracteristică fizică prea pronunţată, Liciu a devenit cel mai maleabil temperament scenic, capabil să se transforme într'o varietate infinită de aparenţe, fără ca aceste aparenţe să păstreze ceva măcar care să amintească spectatorilor comunitatea substanţei lor creatoare. Aceasta a fost originalitatea artistică supremă a lui Petre Liciu, originalitatea pe care azi n'o poate revendica nici unul din marii noştrii artişti.

Un cugetător francez spunea acum câţiva ani.

„Actorii câştigă mai multă glorie dar cu mai puţină osteneală decât noi scriitorii de oarece, aceea cu care ei joacă comedia este corpul lor, este nasul lor, este vocea lor şi ei sunt aproape siguri — nu e aşa? — că au totdeauna la ei toate acestea şi că le pot găsi ori de câteori au nevoei de ele; pe câtă vreme noi, dând publicului comedia ideilor noastre, noi nu ştim niciodată, cu un minut mai'nainte, ceeace va eşi din noi, nici dacă va eşi ceva‘.

Dacă, până la un punct această cugetare este adevărată pentru cea mai mare parte din artiştii noştri, în faţa artei superioare a lui Liciu ea cade cu desăvârşire.

Aşa este: sunt actori de mâna întâi care-şi întemeiază cea mai mare parte din succes pe anumite avantaje nasale, bucale, sau abdomenale. Liciu însă nu făcea parte din această categorie. Despre el nu se poate spune — ca să urmez firul de gândire al cugetătorului citat — că avea totdeauna la dispoziţie corpul, nasul, vocea necesare tipurilor sau eroilor ce-i interpreta. Artist creator, ca însuşi literatul care lucrează numai cu ideile şi imaginile isvorîte din propria-i intelectualitate, Liciu inventa, scoatea din adâncul fanteziei lui nesecate, nasuri, trupuri, expresiuni mereu noui, totdeauna interesante, bazate pe o observaţiune spirituală, pentru întruparea rolurilor sale.

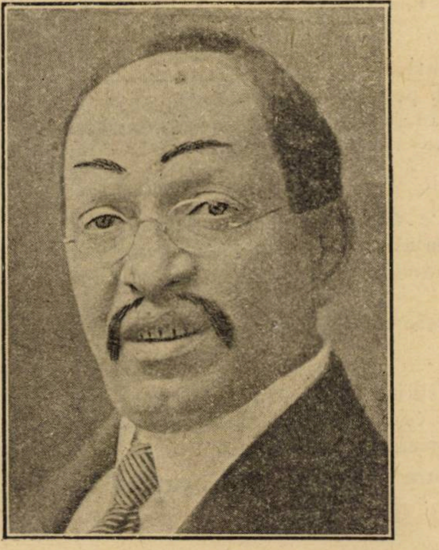

P. Liciu în „TOKERAMO", din Taifun

Fiind-că Liciu n'a fost numai un interpret. El era o fantezie în continuă activitate, un spirit care observa toate particularităţile firei omeneşti, un artist care aduna tot ce găsea pentru a completa zugrăvirea personagiului ce i se încredinţa ca să-i dea viaţă scenică. Liciu a fost un literat, care a văzut mult, a scris puţin, şi care şi-a întrebuinţat excedentul de observaţie descriind prin grimă, o varietate nesfârşită de tipuri, adevărate capo d'opere de expresie şi de intuiţie a armonizărei culorilor.

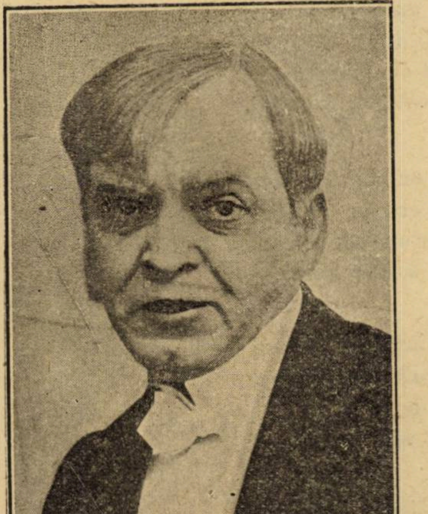

..în „ISIDOR LECHAT", din Banii

Inchideţi o clipă ochii şi faceţi să defileze pe dinaintea minţii şirul imens de creaţiuni cu cari Liciu şi-a împodobit scurta sa carieră scenică : Filias Fogg din Ocolul pământului, Moise din lipitorile satelor, Bolborici din Tudorache Sucitu, Schylock, Cinematogrgaful, Toma Necredinciosul, Diavolul, Isidor Lechat din Banii, Tokeramo din Taifun, Ştefăniţă din Viforul, mişcătorul copil de trupă din Orfanii regimentului, Instinctul, Rivala, Piatra din casă, Nepoftitul, Manevrele de toamnă, Guèrin notarul, etc., etc., precum şi acea minunată diversitate de tipuri evreeşti din Copila din Flori, Săracul Dumitrescu, etc. Revăzând numai fotografiile cari au mai rămas din aceste roluri refuzi să crezi că aceeaşi faţă de om s'a transformat, sub puterea aceleiaşi imaginaţii, în această varietate de expresie.

Acesta este apogeul pe care cea mai înaltă concepţie despre arta dramatică îl poate atinge. Şi dacă ne gândim că Liciu totdeauna a căutat să dea şi un glas, şi un gest, şi o afecţiune specială acestei diversităţi de expresiuni în care el îmbraca diversitatea de suflete ce le-a întrupat, atunci trebue să recunoaştem că el a fost singurul nostru artist care a atins acest apogeu de artă.

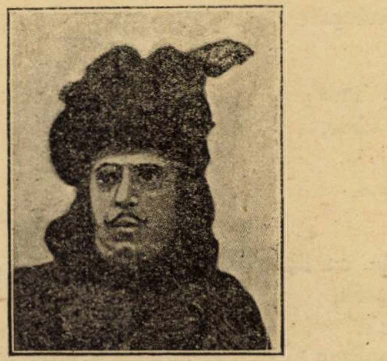

..în „ŞTEFANIŢA VODA", din Viforul

Şi de-aceea se vede, a trebuit să moară atât de curând.

adevarate

Se ştia că Liciu era antisemit. Următoarea întâmplare arată cât de nobil era antisemitismul acestui artist.

In timpul unuia din marile sale turneuri teatrale în Moldova, Liciu s'a dus şi la Fălticeni. Acolo erau sechestraţi la un hotel, patru actori evrei. Antreprenorul îi ameninţa că-i va da pe mâna parchetului fiindcă nu i-au plătit chiria şi consumaţia. Tocmai soseşte şi Liciu cu trupa sa.

Pe de o patre ameninţările antreprenorului, pe de alta vestea sosirii unui antisemit ca Liciu, îngroziră pe bieţii Evrei.

— Ce ne facem ? Ce ne facem ? exclamau mereu înfricoşaţii, nefericiţii actori.

Liciu, cum îi vede, întreabă pe antreprenor :

— Ce-i cu ovreii ăştia ?

— Sunt actori ; au jucat aici, le-a mers prost şi acum n'au cu ce să-mi plătească hotelul. Şi i-am sechestrat.

— Cum se poate ? !—a întrebat revoltat Liciu.

Ovreii tremurau de frică, neştiind împotriva cui se revoltase marele artist.

— Şi cât îţi datorează ?

— 50 de lei.

Atunci Liciu a scos 50 de lei, a plătit antreprenorului datoria actorilor evrei, a obţinut dela prefect bilet de liber parcurs şi le-a înlesnit, astfel, bieţilor evrei plecarea din Fălticeni.

Aşa ştia Liciu să fie antisemit.

* * *

NOTE BIOGRAFICE

Petre Liciu se trăgea dintr'o nobilă familie de magistraţi. Tatăl său, Gheorghe Liciu a fost preşedintele Curţei de apel din Iaşi şi mai târziu prim consilier la înalta Curte de Casaţie din Bucureşti.

Mama sa, Maria Liciu, născută Hociung, era (tot fiica unui magistrat, preşedinte de tribunal.

Petre Liciu s'a născut la 19 Martie 1871, în Focşani. Şcoalele primare le-a făcut în oraşul natal, iar liceul la Iaşi, unde şi-a luat bacalaureatul.

Inamorat de teatru, fără să ţină socoteală de prejudecăţile sociale de pe atunci, când actorii erau consideraţi drept cea din urmă clasă, cărora nimeni nu le dădea atenţie ; el a venit la Bucureşti şi s'a înscris la conservatorul de muzică şi artă dramatică, la singura clasă de drama şi comedie de pe atunci, aceia a maestrului Ştefan Velescu. După 3 ani de studii strălucite, a absolvit Conservatorul cu premiul I. Ministrul de Instrucţie din vremea aceia l-a trimes (bursier) câţi-va ani în străinătate. Acolo, Petre Liciu, a văzut cum se juca teatru pe marile scene europene (mai alès la Paris şi Berlin) şi şi-a şlefuit talentul îmbogăţindu-şi cunoştinţele. După acei ani de pribegie pe care el îi numia **„cei mai frumoşi din viaţa lui"**, şi de care-şi aducea cu drag aminte întotdeauna, — a venit în ţară şi a debutat la Teatrul Naţional cu rolul principal din piesa **„Pardon'**, de Jules Lemaître.

De-o inteligenţă vie şi cult Petre Liciu a fost unul din actori de elită ai primei noastre scene şi un sfătuitor şi chiar un îndrumător al elementului tânăr, pentru care avea cea mai curată afecţiune. Bun român, mare naţionalist el a luat parte activă la mişcarea culturală de pe vremea aceia.

Era de-o blâdeţe şi bunătate sufletească — care contrasta grozav cu mediul şi viaţa de culise de aceea a suferit mult în această spinoasă carieră, — mai ales că a avut mult de luptat cu ignoranţa şi prejudecăţile de pe atunci.

El a fost totuşi unul din stâlpii teatrului Naţional, în cari a clădit un moment măreţ de creaţiuni de artă. Creaţiunile lui mai de seamă sunt : **Isidor Lechat, din Les affaires sont les affaires, — Ştefăniţă-Vodă din Viforul lui Delavrancea,— Moişilică, din Lipitorile Satelor,— Tokeramo, din Taifun**, etc., apoi piesele vechi : „Vânătorii de Zestre, Microbii Bucureştilor, Manevrele de toamnă" (pe vremea aceia se juca şi opereta la Teatrul Naţional) Flori de piatră, etc..

Deşi actor de comedie, Petre Liciu a avut creaţii mari şi în dramă ; e destul să amintim pe acelea din „Tokeramo (Taifum), Ştefaniţă Vodă (Viforul) şi Isidor Lechat din Les affaires sont les affaires (Banii).

El a murit în floarea vârstei, la 41 de ani în urma unei operaţiuni la rinichi, în ziua de 2 Aprile 1912.

S. C. R. I. O,

poezie

STEFANIA ZOTTOVICEANU

CEASORNICULUI MEU

NATALIEI OPRESCU

Inimă de metal în trupul infinitului
Gândac ciocănitor în zidul veşniciei;
Paing ce strategeşti în pânza inerţiei
Cum să ne devorezi iluziile, fluturii zenitului.

In mâna mea cea gravă te strâng cu'nfrigurare
Şi toată 'mpătimarea mi-o grămădesc în ea;
Opreşte 'n loc o clipă aripa ta cea grea
Şi dă-mi din devenire, mult vruta deslegare.

Ca hohotind sălbatec să mă asvârl în haos;
Să mă suspend săgeată încremenită'n zbor,
Să fiu o picătură ferită tuturor
In marea frământare, o stemă de repaos.

Da! Sparge-mi ca pe-un sâmbur, viaţa, cu tărie
Şi liberează-mi miezul cel ţâşnitor şi greu,
Ca să se prindă-odată înfipt în veşnicie,
De baldachinu'n care stă Rege, Dumnezeu!

MARIUS SOLITARU

MAHALA-PEISAJ

Dela mansardă,
Privesc în tăcere, în stradă —
Şi văd peste drum piaţa de legume,
In care mişună atâta lume
De dimineaţă până în seară
Şi a doua zi iară...

Văd căsuţe murdare —
Cu coşuri fumegând-arare
Şi gândul meu pătrunde în fiecare casă
Şi stă cu familia la masă...
Şi gândul fuge nebun din loc în loc
Mereu în căutare de noroc...

Arare ori, zâmbitoare
Imi par umilele căscioare
Şi atunci este o zi de sărbatoare...
Dar cele mai adeseori
Ele sunt acoperite de nori.
Şi nici înăuntru nu cred că-i soare...

Vremea înoeşte,
Pe ţiglă muschiul mai creşte
In casă mai moare vre'unul...
Inc'o paradă... vesteşte tunul.
Şi mahalaua îmbătrâneşte, cu ele,
Se schimbă albind şi tâmplele mele...

ANDREI TUDOR

PALUDES

Prin ierburi dese raza îşi nărue lumina
şi sârmele privirii opresc un cer sărac,
răzbind aci prin sălcii, viind în rădăcina
neştiutoare, care se iscă în copac.

Imaginea e veche şi tremură sub praf:
acolo'n amintire ea nu mai stă să'nceapă
şi netezindu-şi calea prin ceasuri strânse
[praf,
se desluşeşte seara prin trestii, cer şi apă.

E lotea printre nouri sau cerul nu e sus
căci, iată, cercănat e cerul din lopeţi.
Lopata'nseamnă'n undă în urmă timpul dus
şi peste zare noaptea e pânză cu peceţi.

ION POGAN

URCUŞ PENTRU TINE

N'am renunţat la sbor şi la urcuş
Nici umbra nu mi-a putrezit în zi,
Cât braţu-şi ştie umărul culcuş
Şi veacul mort în gând s'o încălzi.

N'am îngheţat, nici gura nu mi-e ştearsă
De sunet amintit dintr'un sărat,
Mai duc suflarea ta cu mine arsă
Şi'n mână lacrimi câte-au încăput.

...Iar voi veni dintr'un amurg prea lung, acuma,
Voi creşte vast, ca eri, în strada ta,
Şi-un geam ca dintr'un cer un colţ, s'o arăta
Să ungă cu lumină caldă, huma.

Aici povestea-i mai întoarsă şi mai crudă
Nu pot cu gândul rodul să-i apuc,
Dar îndoiala mâine o să te-audă
Şi mugurul durut o să-l usuc.

Aici poteca ştie să sărute
Când noaptea numai geamul meu e viu,
Şi-o gură cu parfumri ne'ncăpute
Când sue peste noapte şi târziu.

De-aici, din semeţia unui plop am să-ţi desfac
O lună prinsă anume din hotar,
Şi gâtul nopţii tale citadin şi amar
Cu prădăciune din pădure am să-l înbrac

...Nopţile mi le dospesc pe rând, aşa
Cu versul liniştit cât vastul lor,
Şi'ngheţul şi odihna de mă vor
Iţi mai sărut un gest uitat pe mâna mea.

HAINE NOI, SUFLET VECHIU

TICU ARCHIP

Implinise cincizeci sau cinzecişiunu de ani.... numai ştia bine. Pierduse actul de naştere de mult, de când voise să se însoare cu Miţi, fata franzelarului de peste drum.

Şi atunci luase trenul de cu sară şi se oprise tocmai a doua zi dimineaţa în oraşul în care Miţi, pentru întâia oară se strânsese lângă el, mică, fricoasă, cu ochii pe mare... Işi aducea bine aminte o luase de braţ, pe peronul al doilea cel care dădea spre oraş, după ce traversai clădirea gării.

El purta pe vremea aceea, o cărare în dreptul sprâncenii din stânga şi mustaţa cu vârfurile răsucite pe o coadă de creion. Nu era mult de când se rasese, câteva zile înainte să plece în „călătoria cea mare“.

O vecină, mama Zoiţii care dansa noaptea în cârciuma de lângă franzelărie îi spusese :

— „Să te porţi şi dumneata ca străinii, cu buza curată....“ şi clipise din amândoi ochii deodată.

Acasă, Toader se uitase cu luare aminte în oglindă : Vecina avusese dreptate. Işi muiă vârful degetelor în apa de pe fundul ibricului, şi încercă să-şi netezească părul pe tâmpla dreaptă. Capul îi rămase despărţit în două printr'o prelungită linie a profilului ca printr'un invizibil meridian : în stânga câteva ondulaţii ca un început de buclă neîngrijită, în dreapta părul neted.. văzuse chipul ăsta undeva... unde ? Se repezi să ia juranlul în care înfăşurase nişte pantofi cu talpa ruptă. Pe pagina treia, câteva linii şi puncte schiţau pe acelaş obraz de femee reclama unei creme de toaletă.

Incruntă sprâncenele : sub gâtul trunchiat, câteva vorbe în litere mari.

— „Aşa m'am măritat eu...“

Teodor se simţise slab şi mic... de ce să semene cu o femee ?

Işi scoase repede haina şi încovoiă braţul ca atletul din colţul de sus al paginii a patra.

— „Varieteul : La ursul polar... deschis toată noaptea“

O fâşie de carne panglicoasă îi desena braţul dela umăr la cot. Se întoarse spre pat, înfăşură la loc pantofii şi rămase nemişcat ca un copac înalt, rezemat pe un gard scund, când încep să-i cadă frunzele.

A doua zi, după ce a trecut pe la bărbier, nu l-a mai recunoscut nimeni : nici brutarul, nici cofetarul, nici simigiul, ba o căţeluşă prinsă în cotiga hingherului i-a întors răutăcioasă capul, ca o cumătră geloasă.

— „Cu faţa curată, cu mai multe gulere noi în geamantan şi cu câteva perechi de ciorapi nepurtaţi încă, a plecat în străinătate băiatul lui Moş Toderiţă, când a fost să implinească cincizeci şi unu sau cincizeci şi doi de ani...“

Aşa aveau să istorisească bunicele peste câţiva ani. Şi el... unde va fi atunci ?... Teoader le auzia tuşind înecându-se, reîncepând :

— „După ce a trecut pe la biserica Maica Precista, şi-a luat din oraş biletul şi a plecat la gară că el avea o soră măritată tocmai la Toulon departe...“

In zorii zilei, în timp ce în mahalaua lui băeţandrii somnoroşi trăgeau drugii din faţa magherniţelor îmbâcsite în praf şi zăduf, în timp ce lângă ghiveciul cu muşcată o mână aspră cu unghii lustruite, căuta zăvorul ferestrii înţepenite, Teoader, printre capetele apropiate a doi bărbaţi şi două femei ce-şi istoriseau în şoaptă anecdote, depăna departe, cu ochiul dincolo de geamul vagonului, o fâşie nesfârşită de câmpie galbenă, searbădă, mohorâtă şi stearpă. Pe arie de flaşnetă suna în tactul monoton al roţilor :

— „Aşa a plecat flăcăul lui Moş Teoderiţă, când a împlinit cincizeci sau...“

Dintr'o sticlă prost pusă în plasa de deasupra capului, picături de vin cădeau rar şi greu, căminicătură sfântă de singurătate şi aduceri aminte :

La şapte ani, părinţii îl dăduseră la şcoală, la douăzeci şi şapte iubise pe Miţi : Un schelet de două evenimente împlinit cu zile cari semănau una cu alta. El singur, n'ar fi avut nici o grijă. Băcănia o ducea un frate mai tânăr. Om cum se cade împărţia cinstit, cu el banii. Numai când a fost să vânză stocul de macaroane mucezite, Teoader l-a sfătuit să nu ţie la preţ, să le dea mai pe degeaba. Altfel, nu se amesteca niciodată. Nu se certase cu nimeni. Duminica, umblau pe marginea trotuarului cheflii. Câteodată, toamna, cobora pe stradă, în râuleţul de noroi ca să nu-l stropească trăsurile. Când cumpăra ceva, nu lua pachetul de pe tejghea până nu i-l întindea vânzătorul... femeilor le răspundea cu pleoapele în jos. Pe Safta, nevasta sergentului major dela cazarma jandarmilor pedeştri, o ocolia în deosebi.. vrusese să-i facă dar o broşă cu pietre verzi şi ar fi trecut ziua aceea ca al treilea eveniment în viaţă, dacă a doua zi nevasta căpitanului dela aceeaşi cazarmă nu i-ar fi cerut broşa să o pună în păr, la botezul câtorva ţigani dintr'un cătun apropiat.

Răceala unei noi picături de vin îl făcu să-şi plece fruntea ca într'o spovedanie cucernică :

— „Va să zică :... La şapte ani şcoala, la doăzeci şi şapte Miţi... Aşa a plecat Toader...“

Alături de el, cele două perechi lungite pe canapelele trase în chip de sofale, marcau ritmic, cu şoldurile proeminente, legănarea monotonă a arcelor vagonului.

Perdelele dinspre culoar fuseseră trase, lampa stinsă, uşa zăvorită. In întunerecul spintecat ici şi colo de felinarul plăpând a vre-unei staţii adormite, Toader, zăria, neclar din când în când într'un ungher sau altul, o linie de frunte, un lob de ureche, o glesnă subţire, alta mai groasă, evadând dintr'o învelitoare neagră ca o broasă ţestoasă care şi-ar fi împins sfârşiturile trupului prin găurile carapacii. Patru oameni, nebănuiţi, amestecaţi sub o singură pătură, asemenea unui capac de turtă care ar fi lăsat să ţâşnească ceva din umplutură. Totul purtat într'o gâfâială de monstru obosit, într'o scârţâitură de rotiţă neunsă, în lenea stelelor aproape şterse. Şi iarăşi o smucitură de uşă grea. Cineva umbla pe culoar. Cine ? Dacă ar fi silit zăvorul ?

Care ar fi fost conductorul, şeful de tren care între cele două lumi : creerul unuia şi carnea celor patru, n'ar fi perforat cinci cartoane galbene în semn de corectitudine oficială sau de datorie înplinită ?

Lui Toader îi era teamă de ţâşnitura luminoasă care se reteza pe cuvertura neagră, ca de o lamă ascuţită de metal, înfiptă prea aproape de el. Vedea sgârcindu-se degetele tovarăşului de drum pe rezemătoarea de lângă fereastră, ca pe nişte ghiare stângace, groase şi ciunte. Restul negru... un negru care se întindea din ce în ce mai mult, din ce în ce mai uniform, mai fără sfârşit, străbătut doar diagonal de suliţa subţire de lumină.

Toader avu impresia că vede miezul întunerecului în contorsiunile când mai pripite, când mai lente, ale mânii de lângă fereastră. La început, degetele încârligate, se strânseseră ca într'o labă sgârcită de raţă. Apoi fiecare din ele, începu să trăiască, separat, în strângeri şi încovoeli desuchiate. Degetul cel mare se despărţise atâta de celelalte, că mâna luă înfăţişarea unei stele de mare. Podul palmii se ridica sau se lăsa, par'că ar fi vrut să absoarbă ceva pentru el, pentru viaţa lui proprie. Era în legătură mâna aceea, singura ce rămăsese luminată în tot vagonul, cu lumea de senzaţii de sub stratul netransparent de apă neagră... Patru oameni, doi bărbaţi şi două femei acoperiţi de aceiaşi pătură... Dacă pătura ar fi devenit sticlă.. nu s'ar fi văzut bine.. da tot... tot... Intre creerul lui Toader şi taina din jurul lui, biletele galbene dispărură. Nu mai erau cinci oameni. Era unul singur : El... şi ceva la îndemână, ceva ca fundul unei prăpăstii, ca urletul unui ocean, ceva ca frigul fâlfâirii aripelor unui erete ce coboară, ceva ca un schelet al morţii învelit de-o blană ninsă.

Se strânse, se ghemui... mâna de pe rezemătoare repeta aceleaşi întruchipări... aceleaşi... pe rând.

Deodată, sus, deasupra ei, în locul unde sfoara pecetluită trebuia să fi închis semnalul de alarmă, în mijlocul unui câmp mic, galben, pe coama unei imaginare maşine de treerat, două ghiulele începură să se învârtească, la început încet, apoi din ce în ce mai zorit... aci se depărtau, aci se apropiau... şi iarăşi se apropiau ca să se despartă iarăşi. Toader surâse cu ochii la ele, cu ochii la mâna care se sgârcia ritmic şi înţelese intuitiv, sălbatec, controlul perfid, omenesc, al clocotului care nu se vedea.

Simți nevoia să se gândească la altceva... la orice: își închipui cișmeaua cu doi delfini din fața judecătoriei, fâșiile lungi, cleioase, sfârșite în cartușe de carton, pe cari se lipiau toate muștele mari sau mici din băcănie și bodegă, zorelele plăpânde din sghiabul de scândură, mirosul piperat al dovlecilor pe cari îi cocea baba bisericii... orice. Ar fi vrut să se întoarcă, să-și lungească piciorul stâng... dreptul îi amorțise de tot... ar fi vrut să-și sprijine capul de braț dar fiece gest oricât de ușor, ar fi fost simțit de ceilalți patru. El ar fi fost acela care ar fi supărat, care ar fi deranjat. Trebui să renunțe la orice manifestare de viață exterioară, ca să nu schimbe nimic din ceeace părea așa de natural și așa de corect.

Iși ridică ochii, se prinse cu gândul de plasa de deasupra capului, ca un acrobat cu brațele de un trapez: Rămase suspendat, fără să-și mai simtă greutatea trupului.

Acolo, înăuntru geamantanului, în jumătatea cea cu trusă, un rând de haine noi, câteva plastroane de cămăși frumos strânse, cravata cea punctată ca ouăle de Paști și ghetele cu praf de tibișir în ele... avea îmbrăcămintea unui om pregătit să treacă o graniță... Se vedea cu pălăria în mână, puțin aplecat, vestonul încheiat la doi nasturi, colțurile batistii căzute pe marginea buzunarului de sus, ca patru petale de floare ofilită.

El... noul Toader... la marginea unei lumi noui. Inchise ochii: dincolo de ploape și dincolo de retină, undeva, pe suflet, imaginea jucăușe a unui domn elegant se suprapunea unei vagi dorințe... unei vagi nădejdi.

Când s'a trezit, lumina de afară aprinsese pe cea albastră din mijlocul plafonului, cu toate că înăuntru becului colorat, sârma încolăcită de două ori, nu mai lucise încă. Clownul agățat de trapez cu haine și batistă nouă, se ascunsese potolit sub cartonul cafeniu al geamantanului cuminte.

Pe banca din fața lui, câteva șuvițe blonde luciau într'un început de soare, pe un profil cărnos, asudat. Pătura neagră acoperia nmai două trupuri... pe al treilea mai puțin, doar genunchiul. Femeea de lângă el se îndoise în unghiu drept. Avea sub cap, o pernă mică, albă.. Unde fusese perna de n'o văzuse Toader?.. și de ce fiecare din cei patru ridicau, pe rând, capul, se uitau unul la altul, surâdeau, închideau ochii iarăși?

Fusese un fel de înțelegere între ei, un fel de îngrădire egoistă care lăsase pe Toader afară.... Dorința să pătrundă în lumea celor patru i se încurcase în suflet ca un crab într'o rețea și cu cât întortochelile poftii îl smuciseră mai tare, cu atât mai mult crabul se încurcase în ochiuri. La fel odată... de mult... abia împlinise zece ani., un domn în haine negre îl gonise brutal dintr'o biserică unde se slujia o nuntă... Rămăsese în mijlocul drumului, cu ochii spre luminile jucărețe ale făcliilor, bănuind sclipirile de beteală și ceara netedă a florii de lămâiță. Iși amintea cupeul strâmt al miresii, răspunsul îngânat al dascălului, calul cerșetorului cu piciorul umflat și negru, dar mai cu seară domnișoara în roz, călcând ușor pe zăpadă între noroi și apă.

Acum, ca atunci, dincolo de zid și dincolo de gard, simțise lucind beteala, bănuise mirosul de cald înăbușit, închisese ochii în fața propriului trup înțepenit. Obosit, le amestecase, toate... și perna de sub capul femeii, și degetele sgârcite ale mâinii care trădase, profilul cărnos, asudat... șuvițele blonde... domnișoara 'n roz... toate se topiseră în acelaș cazan de magie tristă: copilul care presimțise sensația, bătrânul care o ocolise.

Peste câteva stații, când șeful de gară a șuerat prelung și băiatul cu apă minerală a dat goana dealungul peronului, au fost iarăși cinci oameni în vagonul lui Toader; femeile s'au pudrat, bărbații au mâncat sandwichuri cu șuncă.

Numai el, trist, posomorât, cu toată nădejdea hainelor din jumătatea geamantanului cu trusă, rămăsese rușinat, cu ochii în jos, ca și cum ar fi privit încă șorțul verde cu care fusese gonit din biserică de aproape patruzeci sau patruzeci și unu de ani..

Când a coborât din tren, hamalul a venit iute și a salutat adânc. O mașină l-a dus în mijlocul orașului, care semăna cu acela în care Miți, pentru întâia oară, se strânsese lângă el, fricoasă, cu ochii pe mare N'o fi fost acelaș țărm, dar erau aceleași valuri și aceeași spumă..., și pietrele și digul și cazinoul par'că. Surâse. I se păru lumea toată un fel de pachet cu alune prăjite: una mie, una ție... una lui... una celuilalt. Ce bun era Dumnezeu... împărția orașele cu chibzuială, să nu se supere nimeni.... și ce de oameni! Pe dig, pâlcuri de scaune, șir nesfârșit de bănci... Bărbați, femei, copii, forfoteală de glasuri, de culori, de gesturi.

La o cotitură, în mijlocul unui cerc de curioși strânși ca în jurul unui epileptic, o domnișoară cu fața scobită de cearcănele ochilor cânta o romanță, schițând din șolduri câteva ondulări de dans modern. Trei muzicanți o acompaniau muți și triști pe viori vechi dezacordate. Ofetiță cu un papagal făcea chetă.

Un băețaș scărpina o maimuță după ceafă. O doamnă elegantă aștepta un cățel care mirosea câteva bare dela balustrada de curând vopsită. Era într'o Duminică toți se ciocneau, toți își cereau iertare, toți se salutau. Și se vorbia... se vorbia... Vorbiau bătrânii, vorbiau cei tineri, vorbia papagalul, vorbia maimuța, vorbia câinele care trăgea cureaua.

— Tencuială crudă, vorbi și Toader, — uitându-se la zidul unei case noui, unui om îmbrăcat într'o uniformă de portar.

Străinul se uită curios la el. Nu înțelesese. Femeea de alături înaintă, întinse cu bunăvoință urechea, dar doi copii mici o trăgeau spre ei, fiecare de câte-o mână.

— Tencuială crudă, explică Toader femeii.

Apoi ridică ochii spre cer... simțise câteva picături pe bărbie. Era senin, întinse palma. Privirea îi lunecă pe manșeta bine netezită. Cumpărase mantaua de drill dela un magazin mare, pe calea Victoriei. Vânzătorul îi spusese că stofa ținea apa. Ar fi vrut să plouă, dar era soare și bătea vântul. Vru să-și răsucească mustața simți nevoia să-și răsucească mustața în fața atâtor rochi frumoase ca și cum ar fi trebuit cu orice preț să fumeze într'un local interzis. Iși lipi mâna de buze, avu impresia că nu se mai regăsea.

Dezorientat, se învârti în loc, se gândi la puhoiul Jiului pe un timp grozav de ploae. Departe de matcă, la câteva sute de metri, văzuse firicelele de apă înaintând, retrăgându-se, căutând spărturi de pământ ca să se afunde, să dispară. La fel cu ele ar fi vrut să-și găsească și el, un colțișor ascuns, o scorbură, el, prelungirea umilă neînsemnată a albastrului imens din față, albastru ce-i trimisese ironic răvaș, picăturile de apă, pe obraz.

Amețit, socoti ca tot curajul îi rămăsese pleavă pufoasă ,în șervetul bărbierului. Salută plecat un sergent de stradă. Ii răspunse politicos un băiat care ducea de coarne o bicicletă strâmbă. Vru să traverseze, se feri: un șir de automobile luneca neîmpiedecat, mai lin ca bilele pe asfaltul înclinat al școalii primare unde învățase. Intr'un tremur de revoltă, se sui din nou pe trotuar și înfigându-și tălpile în asfalt, așteptă îndărătnic: Din cer, din apă, din aer, din mijlocul bulevardului, dintr'o curte sau dintr'un gang, trebuia să iasă ceva pentru el, numai pentru el.

Și ca pe pânza unui cinematograf înflorit, doi lachei cu tunici în galoane de aur, cu pantaloni scurți de mătase, deschiseră larg poarta unei fetițe de vreun metru... un metru și un sfert. Fetița avea buclele prinse într'un fel de coafură grecească, o rochie dreaptă, deschisă, pulpele goale. Femeea-delfin, își zise Toader, cu gândul mai mult la firma unei barace din Moși, decât la tabloul unui film spectaculos.. Femeea-copil... bustul de femee, picioarele de copil. Câți ani o fi avut? Fetița întorcea din când în când capul, nerăbdătoare, spre casa cu sera plină de flori și de plante. Aștepta pe cineva... poate pe guvernantă, poate pe logodnic... Logodnic? Nu, nu se putea... un logodnic nu se așteaptă în stradă, și ea era prea copil...

De ce nu venea nimeni, de ce plecaseră lacheii? Toader vru să se apropie dar o privire fixă, răutăcioasă, roșie îl țintui pe loc. Răspunse timid, spălăcit, își duse iar mâna la gură. Nu departe, umbria un castan sălbatec, s'ar fi putut ascunde după el. Cum era să rămână așa, în fața ei? trebuia să plece. Ar fi dorit să latre sau să sboare, să facă ceva neobișnuit, ar fi silit-o să-și schimbe ochii aceea cari nu-l mai priveau, dar care îl vedeau totuși, era sigur, cum îl văzuseră ochii comisarului plecați pe registru, când în biroul de pașapoarte îl ținuse în picioare, fără să-i vorbească, nici fără să-i facă semn să se așeze pe unul din cele șapte scaune goale dinprejurul odăii.

Fără îndoială, pe trotuar, în fața casei, nu era nici un scaun, dar se simțea ținut în picioare, el, Toader de cincizeci sau cincizeci și unu de ani, nu stătea de voia lui. Copilul acela îl ținea în picioare, îl umilia. Sau... poate... își închipuia numai... fetița așteaptă desigur guvernanta care nu mai venia din cauza unui sugaciu pe care-l găsise spasmele de plâns, sau căruia nu-i mai putea lua biberonul din gură. Poate, ar fi trebuit să se apropie de ea, să-i spună ceva...

CU TREI UMBRE, LA VÂNAT...*)

GEORGE SCRIOŞTEANU

O săptămână întreagă plouase în tr'una.

Căzuse o cantitate enormă de apă şi râul „Vedea“ care seacă vara de nu mai vezi nici picătură în albia lui, acum, venise din mal până 'n mal şi se revărsase peste câmpuri şi în pădurile din apropierea oraşului R.

Urlând furioase, apele ameninţau oraşul, căci se ridicase până la înălţimea digului apărător.

Dar spre bucuria tuturor, zăgazurile şi terasamentul puternic al liniei ferate au rezistat şi apele neputând trece peste ele, s'au retras, lăsând în urma lor băltoace mocirloase prin locurile mai joase şi mâluri galbene şi cleioase pretutindeni

Când începuse să plouă, făceam tot felul de planuri cu amicul Cornică, bunul meu prieten şi tovarăş de vânătoare, — gândindu-ne la sitarii atât de mult aşteptaţi, cari odată cu ploile acestea trebuiau să pice şi prin meleagurile noastre.

De aceea, cât încetară ploile, mă şi pomenii cu amicul Cornică:

— Dragul meu, pregăteşte-te. Mâine mergem

— Unde nene Cornică ?

— La sitari. Ce. ai uitat ?

— Ba, nu... dar... e prea de vreme. Nu s'au retras nici apele.... Ar fi mai bine să mai aşteptăm.

— Nu mai aşteptăm. Ţi-o spun sigur: au venit. Sunt vânător bătrân şi le cunosc eu viaţa lor.

— Totuşi, n'ar fi rău dacă....

— Nici un dacă. Am hotărît !

Mâine trimet pe Tudorache să te ia.

— Pe Tudorache !?! Vai de păcatele mele, cu telegarii lui rămânem pe drum: îi ridici în sus de coadă şi-i ei la spinare.

— Ce-are aface ! Noi tot mergem; la urma urmei facem o plimbare şi gata

— A' dracului plimbare ! Inotând poate ?

— Eşti îndărătnic şi nu mai stau de vorbă cu tine.

Scurt ! Am aranjat. Mâine dimineaţă, vine Tudorache să te ia. La revedere şi pe mâine.

— La revedere, dar mâine pierdem vremea de geaba.

●

Se luminase de ziuă când mă deşteptă Tudorache.

Il cunoşteam de mult. Mi-a fost coleg în şcoalele primare.

Inalt, slăbuţ, blond, cu umeri încovoiaţi şi osoşi din cari ţâşneşte drept în sus un gât lung şi subţire, brăzdat de vine groase şi umflate, pe care stă sprijinit un cap micuţ sfrijit şi galben ca o gutue tomnatică.

D-nu Tudorache e chirigiul nostru, obişnuit şi sentimental. Obişnuit, — căci nu ne refuză nici odată, — sentimental, pentrucă fire de boem cum e, nu vrea să primească bani în ruptul capului. El vrea totul în natură: Vânat, — când este; când nu ? răbdare şi tutun !

Caii ? Trei pisici lihnite. Unul de un an şi jumătate şi ceilalţi de câte doi. Graşi, de le numeri coastele, căci ce-i drept, Tudorache nu este aşa bogat şi nu le prea dă mâncare multă. In schimb însă are suflet bun: le dă bice din sătul şi astfel îşi face omul treaba cum poate. Ei.... nu de altceva, dar de ! vorba ceia: Animalul nepişcat e trântor curat. Nici pe grăunţe nu i-a obişnuit de frică să nu devină nărăvaşi, de oarece calul e ca omul: „— Când se îngraşe rău se face al dracului !“....

Pe urmă, sunt destul de tineri şi n'au nevoie de grăunţe, că luptă cu puterea tinereţii.

Hei ! dar ,uite, aşa cum sunt ei, tot au arat astă primăvară 10 pogoane şi acum Tudorache a umplut hambarele cu bucate de pe urma lor.

De aceea, i-a pus şi el pe trai mai bun: le dă dovleci. Da ! Dovleci de-i buni, de cari mănâncă şi oamenii, aşa că s'au mai îndreptat.

Mă uit la ei: nişte bieţi mânzuleţi !

Când văd că mă apropii de căruţă, câte trei întorc spre mine capetele lor scofâlcite şi mă privesc cu tristeţe. Sunt trei umbre ! Da ! trei umbre plictisite că-şi mai târăsc pe lume zile atât de amărîte. Şi când văd că mă urc în căruţă deodată ca la o comandă, câte trei oftează prelung.....

Ce dureros de trist ! Ce-o fi în sufletul lor şi cât or suferi, bietele animale cari nu pot vorbi să-şi spună păsul !

Tudorache însă, nu înţelege şi nu observă toate acestea şi-i îndeamnă să meargă.

Dar ei nu se mişcă; par înţepeniţi locului.

Atunci Tudorache se supără foc şi 'njură:

— „Dii gloabă ! Dii ! mâncav'ar lupii, luav'aş pielea pe ciomag. Şi repede le aplică cu o coderie uriaşă, câteva lovituri straşnice.

Sub arsura loviturilor ce le-a încins trupul cu dungi de jăratec, bieţii căluţi se 'ntind, dau în ham şi încep să se mişte, bălăngănindu-se şi sprijinindu-se unul de altul.

Ce trist spectacol !

Simt că mi se strânge inima şi o milă grozavă mă cuprinde. Şi, dacă nu m'ar roade patima m'aş da jos şi n'aş mai pleca. Dar, asta nu le-ar folosi la nimic, de oarece tot ai lui Tudorache vor rămâne şi tot aceeaşi soartă îi va paşte...

●

In strada X se urcă şi prietenul Cornică. E foarte fericit şi-şi mângâie Gordonul.

— Nu-mi cunoşti căţelul ? E admirabil. Nas grozav şi inteligenţă rară. Mâine aştept să-mi vorbească. Tăticu-l iubeşte mult şi acum, de dimineaţă, întâi lui i-a dat cafeluţa cu lapte şi o bucată de fripturică, desert, — să nu plece băiatul cu stomacul gol la vânătoare.

Javra mârâe şi vrea să-mi muşte câinele.

Il cert şi-l dau la o parte.

— Nu te speria Nu muşcă. E prea râzgâiat.

Fii cuminte băeţaşu lui tăticu. Haide, „couche“ ! De altfel, o să-l învelesc cu pătura ca să nu răcească. Dimineaţa e cam răcoare.

— Ba e frig de-abinelea şi o să ne plouă.

— Nu cred, tocmai fiindcă e răcoare. Hai taci. Ce nu 'nţelegi ? Şezi cuminte băeţaşu lui tăticu.

Dar băeţaşul mârâe intr'una şi vrea să stea pe capră lângă Tudorache, care-l priveşte chiondorâş, se scarpină în cap, se întoarce spre cai, scuipă şi strigă necăjit:

— Dii gloabă ! Mâncaţi-ar pielea lupii.....

Cu capetele plecate în spre pământ şi îndurerate că s'au mai urcat încă doi în spinarea lor, cele trei umbre pornesc greoi, clătinându-se în hamurile cârpite cu sfori vechi şi înădite cu bucăţi de streanguri rupte. De abia se târăsc şi duc cu sforţări uriaşe fosila unui poştalion, cu roate scâlciate şi drese nedibaci, cari scârţâie îngrozitor, jucând „contra-danţul“ dela o parte la cealaltă a şoselei, ca un om beat care nu mai poate ţine drumul.

---

dar ce ? Să-i facă numai vreun semn... dar cum ? In definitiv era un copil, pornise de sigur spre o grădină, să-şi întâlnească o prietenă, sau se ducea să-şi vadă bunica.. se ducea să-şi cumpere vreun cerc poate, vreo coardă de sărit..

Toader i le-ar fi cumpărat bucuros. Nepoţica lui, fata fratelui care ducea băcănia, era cam la fel de mare şi la fel de bălae. Avea doar, două codiţe bine strânse, legate cu arniciu roşu.

Un miaunat prelung şi dureros îl făcu să-şi întoarcă iute capul. Doi motani groşi, negri goniau o pisică roşcovană. Trecuseră câte şi trei pe lângă picioarele subţiri ale fetiţii. Toader nu înţelesese de ce nu luase roşcovana în braţe nici de ce nu o apărase de amândoi motanii negri... Acolo, lângă ea, la picioarele ei... Tooder plecă fruntea, închise ochii :... animale... Fără să vrea, se întoarse din nou, ca să se uite. Dar aproape de el, pe trotuar copilul cu pulpele goale îşi prindea liniştită nasturele dela pantof. Rochia scurtă, prea scurtă. In ciuda sgomotului de valuri, de maşini de vorbă şi de oraş, urletul pisicilor umplu capul lui Toader.

Coborî iarăşi pleoapele: :doi ochii de femee se prinseră în ochii lui.... şi buzele şi surâsul şi vârful limbei uita tîn colţul gurii....

— „Câţi ani o fi având ?... câţi ani ?...“

Dragă Miţi,

Am ajuns bine. Mâine plec spre Tulon.
Al tău, Toader

A scris aşa, mecanic, o carte poştală cu vederea primăverei, pe balustrada unei barace cu limonadă. Nu ştia ce adresă să pună. Miţi... Miţi şi mai cum ?... S'o fi măritat ?... N'o mai văzuse de douăzeci de ani şi mai bine.Dar trebuia să fie undeva, trebuia să fie,... era de sigur.

In toiul nopţii, la hotel, prin crăpătura a doi nori fumurii şi a perdelelor neîncheiate bine, Luceafărul i-a trimis lui Toader în semn de prietenească înţelegere, câteva raze albe, în chipul cărţii poştale scrise pe balustrada baracii:

Nici lui nu i se întâmplase nimic nou de oduăzeci de ani încoace... nimic...

---

* Din volumul de „Povestiri vânătoreşti“ ce va apare în curând.

Osiile plâng a moarte, hodorogind fiarele rupte și bucelele sparte.

A fost odinioară poștalion pricopsit... dar acum ?...

Mi-e milă de cele trei umbre. Mi-e milă și de bietul Tudorache. Fiinte nevoiașe !...

Numai de cățelul amicului n'am ce zice. E fericit. E râzgâiat ! Ce contrast isbitor între le și cele trei umbre !! Și tot acelaș contrast și între foloasele ce dau fiecare.

De aceia mi-e milă de căluții lui Tudorache, mi-e milă de mi se rupe sufletul !...

Și, când mă gândesc că mai contribuesc și eu la durerea lor, îmi vine să sar jos din căruță și s'o iau la fugă....

— Nu mai spui nimic ? Te-ai adâncit în gânduri Ori socotești câți sitari o să ucizi ?

— Eu ?... Da !... Adică nu... Mă gândeam laaa, să-ți spun drept : mi-e milă de căluții ăștia !

— Ei ași ?! Știi că ești copil. De ce ? Așa sunt ei, dar merg, merg al dracului. Ehei, de câte ori m'au dus pe mine și erau mult mai slabi.

— Daaaa ?!...

Ţigănia, este o pădure superbă, cu dealuri mari, unde cresc stejari falnici și tufă roșie și cu văi largi, brăzdate de ape cristaline, formate numai din isvoare, cari nu seacă nici odată. Prin văi sunt desișuri cu măriciniș și vegetație bogată, unde nu poate să străbată omul, ci numai câinele și lumina soarelui. Sub ele cresc din abundență păiușuri, ce constituesc pe lângă hrană și adăposturi admirabile pentru vânat. E pădurea statului și numără mii de pogoane. Tot aici este și ocolul silvic.

Dar noi ne îndreptăm astăzi spre partea ei cea mai pitorească și mai bogată, numită „Ciubucul“, renumită în epuri și potârnichi.

Valea Ciubucului e formată dintr'un găvan enorm, în care șerpuește — colan de argint, susurând încetișor, poetica apă a Sbârclezei. De oparte și de alta a râușorului se întind pe marginele pădurei, admirabilele livezi ale Ciubucului și câmpuri splendide pentru cultura cerealelor, cari formează primăvara, cel mai minunat cuib pentru împuiarea vânatului !

Cu chiu cu vai, mai în poștalion, mai pe jos, căluții lui Tudorache ne-au târît până aici.

Scoborîm înfrigurați și începem să căutăm.

Nu știu de ce de câte ori revăd pitoreasca vale a Ciubucului, amintirile mă năpădesc și-mi revin în minte chipuri din trecut și scene duioase din copilăria mea, când, fără să fi știut ce 'nseamna grija zilei de mâine, vagabondam cu alți prieteni prin aceste locuri minunate cu pușca pe umăr și cu voiosia în suflet....

Și 'n timp ce firul duios al amintirilor se deapănă în voe, ochii îmbrățișează larg câmpia sărutând cu priviri înlăcrămate, meleagurile aceste dragi, cari mi-au legănat anii copilăriei mele...

●

Amintirile trecutului îmi încălziră sufletul cu flacăra lor duioasă, dar realitatea prezentului mă indispuse, căci nu găsii nici urmă de vânat.

Cu toate ploile, sitari nu picase. Nici epuri nu văzui deși venise ora prânzului și obosisem și eu și câinele. Incepusem să mă plictisesc și mă îndreptai spre marginea pădurii. Acolo îmi întâlnii tovarășul care, cu tot câinele lui pricopsit, nici el nu găsise nimic.

Oh ! și ce rai vânătoresc era odată aici !

Dar după părerea tovarășului meu, epurii erau la câmp. Pornirăm spre o fântână a cărei cumpănă o zăream din depărtare.

●

Pe câmp apă multă. Inaintam cu greutate. Am obosit și ne-am făcut leoarcă. Au obosit și câinii.

Vântul de dimineață a încetat și ceața se îndesește. E umezeală teribilă și cu taote că nu-i frig, totuși o simțim prin oase. Nici un sgomot decât acel al pașilor noștri și al câinilor cari înoată prin noroi. E o liniște adâncă și pustie... Porumburile sau cules parțial și rar, ici, colo, s'au tăiat și coceni.

Nici țipenie de om pe câmp.

E așa de mohorâtă ziua și liniștea atât de mare, că-ți dă impresia unui pustiu.

Trecem pe lângă un pogon de mături semănate pentru nutreț și netăiate, când adevărată minune a minunilor se întâmplă : câinii noștri pontează.

— Fii atent că-i epure, îmi șoptește tovarășul.

Ne repezim emoționați, dar în loc de epure se ridică un biet **Cristei,** care sboară numai o clipă și iar cade în mături fără să putem trage.

Il urmărim cu câinii până la celalt capăt al pogonului, unde se ridică din nou. Trag la iuțeală, fără să ochesc bine, de teamă să nu-mi ia prietenul înainte. Cristeiul cade la câțiva metri. Câinii se reped să-l aporteze, dar rămânem încremeniți de priveliștea ce ne oferă lupta.

Bietul cristei ! Imediat ce căzu jos, o și reteză într'o fugă nebună, drept spre lăstarul des ca peria de pe malurile Sbârclezii. Cât pe aci era să-l pierdem, dar câinii nu-l slăbiră.

Cristeiul observând că nu mai scapă de câini, se opri deodată brusc, umflă aripile, sbârli coama gâtului și începu să 'i atace cu mult curaj și cu o iuțeală și vioiciune nemaipomenită. Sărea drept în capul câinilor și-i bătea pe rând cu ciocul, cu ghiarele și cu aripile, când pe unul, când pe celalt, după cum îl atacau, încât bieții câini cari erau foarte tineri (al meu de 10 luni și al prietenului de un an), se descurajară și-l lăsară în pace. Mă repezii între ei și-l prinsei, dar mare-mi fu mirarea când observai că era rănit de moarte !...

Sărmana pasăre avea în abdomen o rană enormă, prin care îi atârnau în jos toate măruntaele de i se vedea și pipota. Graba mă fucuse să-i sfâșii pântecele, să-l mutilez. Ca să nu-mi ia tovarășul înainte, mă grăbisem și trăsesem prost. N'am așteptat momentul prielnic să-l prind bine în cătare și să-i dau lovitura de grație în plin, sigur, să nu mai miște... Mă căii adânc !

Bietul cristei, se lupta cu măruntaele târâș. Și totuși atâta putere, așa rezistență înverșunată, atât curaj !

Ințelesei că spasmul morții care se apropia îi dăduse curajul și puterea care ne uimise.

Se simțea lovit de moarte de aceea atâta disperare 'n luptă, atât curaj nebun !

Bietul Cristei !

Inebunise poate din cauza grozavelor dureri ce-i sfâșiau corpul mutilat. Era, ultimul pai de care se agățase, ultima licărire de speranță inconștientă, să-și scape viața, ultimul și supremul efort... nebunia disperării.

Inmărmurisem. Il vedeam și nu-mi venea să cred. Dar, deodată, îl simții sbătându-se în mâinile mele, cari tremurară și-l lăsară liber. Alunecă jos. Incercă să fugă, dar făcu numai câțiva pași și puterile îl părăsiră.

Se opri istovit, căută speriat în toate părțile, lăsă ciocul în pământ, se clătină, se rostogoli, tremură nervos din picioarele lui elegante și fine, pâlpâi dureros din aripi, se 'ntinse și rămase țeapăn, privindu-ne cu un ochiu stins pe jumătate deschis.

Oh ! Privirea aceea, îmi străpunse ca un cuțit inima și o port și acum în suflet.

Simții o greutate pe inimă și o durere nespusă mi se strecură în suflet. Greșisem.

Intorsei capul să nu-l mai văd, și mă simții atât de mic sufletește, încât, plecai fără să-l mai ridic de jos...

●

Miezul nopții.

La **„Vârful cu dor“** din bariera orașului e chef mare. Lăutarii cântă cu paharele pline dinainte și Tudorache, cu Cristeiul legat de gât, joacă chindia.

— ...Zii, mă cioară, că n'o să trăesc cât gardul palatului !...

In fundul cârciumei, retrași la o masă plină de tot felul de resturi și scăldată în vin, doi măcelari burtoși, au tras peste treizeci și unul și-i țin hangul.

Le-ar da inima brânci să joace și ei, dar sunt prea topiți de băutură și nu-i mai țin balamalele. Se mulțumesc numai să-și hâțâne scaunele și să-și joace mâinile anapoda...

— ...Alam să-ți fie, vere Turorache, alam să-ți fie ! Joci ca un flăcăiandru, zău să ești bun de cinste.

— Sunt, de ce să nu fiu ? Vorba ăluia : dacă e bal, bal să fie !

Jupâne, arde-le și lor o juma de vin și mie una de-ăla rubiniu, să-l simt prin oase.

— Bravo, Tudorache ! Să trăești neică și noroc să dea D-zeu.

— Noroc și ceasul ăl bun fraților. Noroc și când ne-o fi mai rău, să ne fie ca acuma.

Astăzi făcui și eu ceva vânat : gogeamite cristeiul ! E drept că, nu-i mult dar e rar. O să fac o friptură din el și-o să beau să-mi trozenească urechile. Zi măăă ! Zi ! că-mi iau seama și plec... .

Și dușumelele dudue, praful se ridică până'n tavan, lampa fumegă groaznic, lăutarii 'i trag de mama focului, iar Tudorache înfierbântat, se fandosește ca un curcan logodit, în toate felurile, cu jumătatea într'o mână și cu Cristeiul în cealaltă, jucând chindia.

După tejghea, Chivu cârciumarul, râde pe sub mustață șoptind nevesti-si :

„Il vezi ? D'aia nu mai leagă el două 'n tei“...

Si-afară-i un iad de vreme. Ploaia cade cu nemiluita și vântul urlă de te cuprinde groaza. In fața prăvăliei, cele trei umbre, înhămate încă, tremură vargă lihnite de foame, uitate și pustii, așteptând stăpânul, care chefuește fără nici o grije...

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

16)

Biserica Neagră stăruia printre oameni, amintire zidită în plin oraș, întunecată ca o cazarmă de îngeri, sau ca o închisoare pentru sfinții osândiți de procurorii cerului.

Ii plăcea lui Anton Pann cetatea în care numai paznicii, ofițeri și judecătorii vorbeau ungurește, iar meșteșugarii o românească păstrată cu patimă și teamă, în biserici, școli și cântece de leagăn. Marchitanii sași, cu părul roșcat și pielea ținută îngrijit, veniți din burgurile împărătești ale Prusiei și Sileziei, stăpâneau bună parte a locului, după drepturi mari ce le-au fost date înainte vreme.

Dupăce întâiul somn în odaia mare a hanului, se sfârși, zarea de idilă se întunecă: n'aveau bani pentru o ședere mai lungă într'un oraș străin.

Anton simți o mâhnire ce-i slăbea voioșia și-i moleșia gândul. Se simțea greu răspunzător pentru viața primejduită și nesigură, în care a tras după dânsul, făptura ce zâmbea în somn alături, cu părul căzut în valuri pe hainele băețești.

Fata adormită ca în unele pânze migălos închipuite, amintea un copil din cor sau un paj, văzut undeva sau gândit numai.

Dar dormea alături, și la ceasul apropiat al deșteptării va cere un pahar cu lapte și mâine la fel.

In toate zilele la fel.

Iubita, oricât de frumos ar dormi și oricât ar aduce aminte pajul dintr'o pânză văzută, trebue să bea un pahar cu lapte în fiecare dimineață.

In toate diminețile vieții...

Sentimentul răspunderii, străin lui până atunci, încolți cu otrava neliniștitoare și-l sili să se gândească rece la cele ce vor urma.

Clopote răsunară apropiat. Se scutura o nostalgie dulce peste cetatea deșteptată și peste hanul unde se aflau. Flori cădeau din clopote, mustrând și chemând, peste capul lui Anton pustiit de încercările fără preț ale cărnii. Un alt clopot, cel din Slivinul copilăriei, până atunci oprit sau întrerupt în el, răspundea tăcut glasurilor de metal scuturate de îngerii clopotari. O pajiște ascunsă cu ierburi înalte pentru pasări și capre, o clipă năpădită de viermăria simțurilor ridicate sus, se libera pentru nemurire.

Dar clopotele se stinseră, îngerii clopotari se retraseră osteniți, și clopotul din el, o clipă deșteptat, nu mai avea cui răspunde. Ana dormea cu sânii amenințători, înainte. Părul, atârnat ca funiile de mătase, oricât ai trage de el, nici un sunet de clopot nu s'ar stârni de sub fruntea Anei. Pajiștea readusă caprelor și pasărilor sfinte, fu iarăș cotropită de furnicile otrăvite — viermăria blestemată a poftelor...

Așa dar, iarăș chinul răspunderilor: pâinea cea de toate zilele și paharul cu lapte pentru iubita răpită. Așa dar nu e adevărat că din cer pică hrană credincioșilor lui Dumnezeu, și că pasările lasă din ciocul lor fructe răcoritoare celor ce suferă pentru iubire. Nu e adevărat că postul ucide diavolul, ci mai curând îl chiamă să iscodească împrejurimile și să aducă plocon celor ce-l blestemă și se feresc de el.

Iată ușa se deschide fără sgomot, somnul Anei se adâncește, el amețit calcă în stradă ușor, în arșița după mesei, și trist alunecă întins ca prin apă, spre oriunde. „Să-ți fie foame e ceva mai trist decât un cântec bisericesc", gândește el. „E destul de rău, dacă n'ai al tău"... dela un colț răsare o fată, care stă în loc și-l privește. Fața lui s'a schimbat, par'că ar fi primit palme și sărutări, deodată. Cu foamea și cu durerea pentru Ana, în inimă, cu zâmbetul răsărit ca o iarbă într'o ghiață veche, iată-l oprit năuc... Abia acum observă că e cu săpunul în mână, că foamea și gândurile l'au prins tocmai când dădea să se spele. Ochii fetii îl dogoresc ca doi sori deodată, ca două zile de vară fără noapte între ele, luminoși și deschiși, cum în Valahia nu-s. Ce să facă el cu zâmbetul început? Ce să facă el cu mâinile cari s'au mișcat cu țintă precisă, par'că, să facă ceva? Și cum se răzimase de un gard, zărește în curte un porc râmător. A uitat tot. Fata se uită și ascultă. Gluma lui, care nu-l părăsește nici l'a mâhnire, abia nimerește cuvintele:

— Săriți, oameni buni, de țineți porcul de coadă, că intră sub pământ și nu-l mai pupați...

Fata a pierit fără să râdă și el s'a întors.

Când s'au întâmplat toate astea?. Stă în mijlocul odăii și Ana la geam, râde subțire pe o rază ce deabia pătrunde printre gratiile de lemn, înspre el.

Anton simte cum foamea iubitei crește pregătind leșinul, dar o foame mucenică, fără cuvinte și răsvrătiri.

Simte și nu poate opri foamea, cum nu poți opri apele ajunse până la buzele înecatului, din pricina picioarelor legate ce te împiedică să alergi.

Nici el nu poate alerga să aducă pâinea mântuitoare, pâinea ce se pierde în depărtări de ne ajuns, tocmai la mănăstirea Dintr'un lemn.

Ana nu spune nimic, dar tăcerea cere. Tăcerea, și surâsul ce țin loc cuvintelor păstrate cu grijă, să nu facă rău dacă s'ar rosti, dor.

Dor și ard fierbinte, ca un biciu de argint plimbat repede pe obraz. „Ar fi mai bine să vorbească" gândi Anton, dar după o secundă își răspunse „chiar dac'ar vorbi nu s'ar petrece minune și de-ale gurii nu s'ar arăta de nicăiri"..

Cineva urca scările, fără grabă. O slugă. Ce-o fi vrând?

— Veniți, dacă vi-e plăcere de mâncat pentru amiază. E pus ce trebue și domnul hangiu vă așteaptă să veniți... Iubiții se priviră, și-amândoi priviră sluga neroadă, dându-i însă răspuns:

— Iată, chiar acum suntem acolo.

Fraza se desfășură aproape melodios, ca un cor voios, dar mic. Și se duseră la masă.

Hangiul avea musafiri: părintele Andrei dela biserica ortodoxă — „Sf. Nicolae" și un psalt foarte mâncăcios și flecar.

Părintele Andrei privi perechea și ascutlă prezentările, cu un surîs:

— Domnul Anton Pann, dascăl din regat, și fratele dumisale...

— Să fie sănătoși... Și să ne povestească ce știu de-acasă, că ne place asculta asta.

Anton isbuti să cucerească, cu vorbă aleasă și căldură, pe ascultători. Timp de un ceas făcu un raport strălucit asupra întâmplărilor din urmă, oprindu-se mai ales (și oprind răsuflarea tuturor) la răscoala lui Tudor și la sfârșitul ei jalnic. Moartea eroului stârni lacrimi admirative — și Anton nu pierdu această clipă prielnică pentru a obține ceace dorea.

Ceeace trebuia să obțină fără întârziere.

— ... Și după ce l'au tăiat (mânile schițară fapta) se porni prigoana împotriva celor ce luptaseră în oastea lui. (Gest scurt de calău: harst! harst!) Cădeau capetele, fără număr, unu două și așa mai departe...). Mulți fugiră. Eu cu frate-meu, ce'l vedeți încă speriat, trecurăm munții. (Ana era într'adevăr speriată de teama de-a nu fi descoperită sub hainele ei băețești). Acum, numai Dumnezeu știe ce ne-om face. (Anton și Ana priviră pios în sus)...

Părintele Andrei se ridică mișcat, pentru îmbrățișare, și nu întârzie să-i liniștească.

— Apoi, n'aveți grijă, dragii noștri. Că un loc la strană e oricând pentru cei năpăstuiți pentru dreptate — și oricând un loc la masa noastră.

Bătălia era câștigată: Ana va avea în fiecare dimineață paharul cu lapte.

Chiar de-a doua zi la biserica din Scheiu cu hramul Sfântului Nicolae, se înfățișă psaltul Anton Pann și un glas nou în cor: Ana.

(Continuă în n-rul viitor)

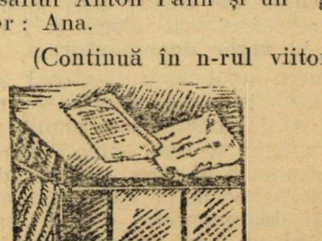

in strainatate

LEONARDO DA VINCI

Giovani Papinni

„Philosophiren ist vivificiren“.
NOVALIS

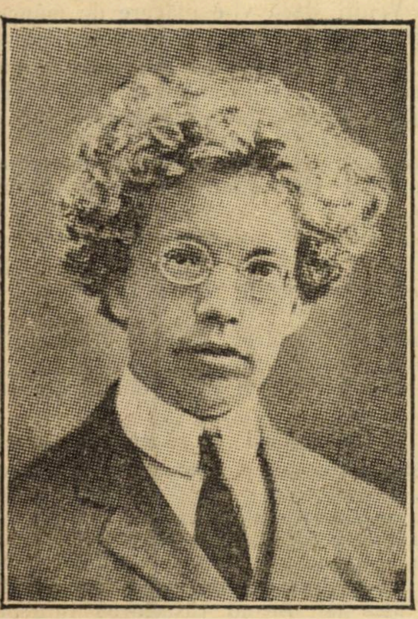

GIOVANI PAPINNI

Cei mai mulți istorici de seamă, afirmă într'un acord perfect care uimește, că în anul de grație 1452 s'a născut, în orășelul Vinci, un copil botezat apoi cu frumosul nume Leonardo și despre care se duse faima în toate provinciile Italiei, până dincolo de hotare la barbari. Și tot istoricii de seamă mai povestesc cum a fost dus la Florența, cum a intrat în prăvălia lui Andrea Cione del Verocchio, și cum a început să picteze opere admirabile, cum a plecat mai târziu la curtea Maurului, și în fine multe alte lucruri pe cari desigur le cunoașteți toți mai bine decât mine sau pe cari le-ați putea învăța dela acei istorici, începând cu scumpul anonim Gaddiano și cu fericitul Vasari (faimos și el prin enormitățile și frescele sale oribile) și sfârșind cu ultimii povestitori ai faptelor lui Leonardo da Vinci pe cari nu-i mai citez ca să nu vă par prea instruit.

Dar ceeace-mi silește conștiința să vă spun este că Leonardo al meu, nu e acelaș cu al istoricilor.

Leonardo lui Ser Pietro din Vinci, care și-a petrecut nemuritoarea-i viață între 1452 și 1519, îl las de bună voie în seama oamenilor cinstiți cari se trudesc să afle adevărul din istorie și jură, bucuroși, în **verba documentorum**.

Pentru uzul meu personal și pentru anumite interese interioare, pe cari n'am să le mărturisesc acum, am socotit cu cale și mai comod să-mi fabric un Leonardo al meu. propriu, decât să-l accept pe acela pe care mi-l oferă cărțile și documentele. Fiind creațiunea mea, ca un bun părinte care îmi recunosc îndatoririle, îl iubesc mai mult, iar tovărășia lui îmi este din cale afară plăcută

Nu vreau să zic prin asta că Leonardo al istoricilor trebue lăsat deoparte: dacă întâmplarea m'ar fi făcut contemporanul lui, nu mi-ar fi fost greu să mi-l apropii ca pe prietenul cel mai bun. Și fiindcă el iubea spiritele cercetătoare poate că m'ar fi luat cu dânsul, în vreuna din acele preumbări îngândurate pe cari trebue să le fi întreprins așa de des dealungul limpezilor dealuri toscane, dealuri cari mai înveselesc și azi cu palidul lor azur picturile sale. Și desigur mi-ar fi vorbit cu glasul lui dulce de bun vorbitor, despre cercetările sale anatomice, despre invențiile sale arhitectonice, și poate că într'o zi m'ar fi condus pe vârful pleșuvului munte Ceceri, de pe care voia să zboare la Florența cu o mașină misterioasă inventată tot de el. Iar eu, privind la paserile pe cari mi le-ar fi arătat cu degetul, sburând pe cerul florentin, desigur i-aș fi recitat din subtilitățile versurilor alexandrine învățate dela vreunul din discipolii lui Ficino.

Vremurile, însă, s'au schimbat cu totul și trăim azi așa de mult sub imperiul progresului,. că ar însemna curată nebunie să regretăm sângeroasa și necivilizata epocă a Renașterii. Pe străzile Florenței înțesate de biciclete și vehicule ignobile, azi nu mai e cu putință să torci în liniște un silogism și să te bucuri tăcut de flacările asfințitului, proectate pe minunatele palate posomorîte. Leonardo din veacul al XV-lea cu îmbrăcămintea-i grațioasă și visele-i prea mari, n'ar mai avea ce să caute în Milano, căruia i-a dăruit atâtea chipuri dulci, și care preocupat astăzi prea mult de exportul cauciucului și de alegerile comunale, nici nu l-ar mai băga în seamă.

Deci, pentruca Leonardo să poată trăi mai departe printre noi și să poată fi ceva mai mult decât un obiect de teză sau de proecțiuni, trebuie să-l transformăm și să ni-l facem interior.

Iată ce-am încercat eu.

II

In Leonardo da Vinci, omul, care se înalță din amintirile și operile sale, sunt unele laturi cari nu se potrivesc cu sufletul meu. De-o pildă: e prea mult copleșit de mania științifică. Cărțile lui confuze prea sunt pline de observațiuni și de lucruri neînsemnate; s'ar părea că acest fiu și nepot de notar, voiește, printr'o încăpățânare atavică, să întreprindă inventariul lumii întregi. Mania de-a cunoaște amănuntul, care a prostit atâția oameni ai ultimelor generații, pusese stăpânire și pe dânsul; dintr'un anumit punct de vedere — și îmi pare rău că-l calomniez până într'atâta — Leonardo are aerul unui pozitivist anticipat. In adevăr, luați seama cât îl lingușesc oamenii noștri de știință, și cum nu scapă ei niciodată cel mai mic prilej ca să nu-l facă răspunzător de cine știe ce știință, sau să nu-i înalțe un imn ca unui adevărat părinte și maestru al metodei ex perimentale.

Mărturisesc, drept e, că în toate acestea mai sunt și exagerări; ba chiar înclin a crede că bunul Leonard a fost mult mai puțin pozitivist decât cum voiesc alții să ne facă să credm (și anumite concepții ale sale cosmologice, cari miros a sufletesc și a antropocentrism ar putea oricând să-mi dea dreptate) dar trebue să recunoaștem totuși că denumirea de științific nu e deplasată, și că, în fond, el e mai mult savant decât artist, fapt pe care nu pot însă să i-l iert.

Gândiți-vă, o clipă, că el considera chiar pictura, în care cu toate acestea a turnat atâta comoară de vis, drept o formă a științei sortită să reproducă cu cea mai scrupuloasă fidelitate e aspectele naturei!

Toate studiile lui, chiar și cele cari păreau totuși schițele unor opere de artă, tindeau în fond la o desăvârșită cunoaștere a universului, și această perpetuă preocupare a sa, care îi atrage osanalele apologiștilor științei constitue motivul care îndepărtează de lângă el pe un îndrăgostit al visului pur, al irealității estetice și metafisice, așa cum am cinstea să fiu eu....

Dacă Leonardo ar fi fost mai mult filosof decât artist, i-aș ierta cu dragă inimă; ba chiar mai mult, l'aș lăuda fără nici o rezervă. Dar filosofia lui, trebuie s'o mărturisesc, nu e mare lucru și partea cea mai profundă se reduce la ideea unei lumi însuflețite, idee pe care a furat-o dela greci, și pe care el însuși și-o contrazice prin atacurile îndreptate împotriva speculatorilor cari nu-și sprijină afirmațiile pe experiență. Sau, un om care încă n'a ajuns la acea aristocratică înălțime care consideră ideile prin ele însile, drept joc de căpetenie, fără să se gândească cât de puțin să le acorde cu realitatea, este un om care încă mai are nevoie de perfecționare.

Și delicații amatori de suflete bizare, cari, de pildă, ca Walter Pater, l-au socotit pe da Vinci drept o minune în cercul lor intim de spirite superioare, nu s'au gândit, desigur, că omul acesta înclina prea mult spre lucrurile practice și materiale. Multe din cercetările lui nu erau decât sforțări să descopere mașini și aparate pentru canale sau cataracte, instrumente de ucidere sau apărare, vehicule miraculoase. El repeta mereu că trebue să te gândești numai la practic, la „util“, iar cât privește dorința de-a cunoaște pentru el însuși, îl suspectez că experimenta numai în scop practic. Uneori chiar mă cuprinde melancolia gândindu-mă, cum poate fi celebru pentru canalele din Lombardia acela care a lăsat neterminată **Adoraţiunea ?**

Spunând acestea trebue să vă fac impresiunea unui om foarte redus care nu ştie să preţuiască minunata universalitate a geniului .Dacă aş avea, însă, vreme de pierdut v'aş răspunde că şi aci problema se reduce la o chestiune de cantitate şi de calitate. Pentru mine nare importanţă **numărul** lucrurilor pe cari le-a făcut un om, ci **calitatea** acelor lucruri. Dacă Leonardo făcea un tablou în plus şi o sută de observaţiuni în minus, aş fi fost foarte fericit şi aşi renunţa să-i acord lauda universalităţii care i-a fost atât de des decernată de cei ce nu găsesc altceva de spus. Pentru a desemna plante şi fortificaţii sunt capabili şi botaniştii şi inginerii zilelor noastre, dar pentru a picta anumite orizonturi alpestre şi pentru a putea scrie unele gândiri nu era decât un singur om şi e trist să amintesc că cea mai mare parte din timp, Leonardo şi-a întrebuinţat-o în lucruri inferioare puterii sale.

Aşa dar deplâng până şi contactul lui prea mare cu oamenii, şi ceasurile pierdute la curţile din Milano şi Franţa ca să fie spiritual cu damele şi cu prinţii, căci era, după spusa istoricilor, un admirabil vorbitor, iar profeţiile sale cu două înţelesuri, pe cari le socotim de multe ori pline de ascunse semnificaţii, nu erau decât nişte simple ghicitori ca să ascută mintea curtenilor.

Eu nu-l pot închipui pe Leonardo al meu, pe cel care a făcut cel mai profund elogiu al singurătăţii, povestind glume în mijlocul unei societăţi de curteni şi dame de onoare. Ceasurile mondene ale lui Leonardo, cel din istorie, eu le-am şters din frumoasa biografie spirituală a lui Leonardo, **creaţia mea,** înlocuindu-le cu unele ascensiuni pe cari le-a întreprins în munţi ca să culeagă flori sălbatice şi să privească sborul vulturilor !

III

In adevăr, e şi timpul să vă vorbesc despre el şi să vă destăinuiesc taina lui.

Leonardo al meu nu s'a stins ca acela al istoricilor în melancolicul castel din Clour, lângă Amboise, în ziua de 2 Mai 1519. Al meu e încă viu, viu de-a binele — căci îl port în mine, e o parte din mine însumi, un preţios fragment al spiritului meu.

El continuă să trăiască în frumoasa lui Italie şi să mă umple încă de unduioase meditaţiuni, în această aspră primăvară florentină. El repetă unele din gândirile sale adânci şi mă ajută să cuprind toată minunăţia apusurilor solare. In frumosul panteon, în care mi-am preschimbat sufletul, el este unul din geniile cele mai expresive şi unul din semizeii cei mai adoraţi. Imaginea lui, alături de aceia a fratelui său mai tânăr Percy Byshe Shelley şi în faţa imaginei apolinicului Goethe, îmi luminează vălmăşagul gândurilor şi îmi înfrumuseţează canavaua neobositelor mele vise.

Aacei cari, incapabil de-o cucerire, socotesc pe oamenii mari ca ceva exterior, independent de dânşii, vor striga : sacrilegiu ! şi vor rămâne uimiţi dinaintea acestei adoptări a unui geniu la nevoile spirituale ale unui suflet obscur ! Eu însă îi voi lăsă să se minuneze mai departe pe cei ce încă n'au înţeles că marile genii ale trecutului nu pot fi decât nişte instrumente ale prezentului — teme pe cari se desfăşoară o viaţă personală — fragmente de istorie în cari ne regăsim pe noi înşine, în cari ne obişnuim a ne diviza, — cadavre pe cari le însufleţim. Sau ne mulţumim să cunoaştem numai faptele exterioare ale oamenilor mari, pildele vieţii lor de toate zilele, lista operilor lor, semnele spiritului lor, şi atunci înseamnă că facem erudiţie şi că ne aporpiem de templu fără să ne rugăm, intrăm în grădină fără să-i gustăm fructele, — sau, din potrivă, căutăm să cunoaştem realmente şi profund pe eroii trecutlui, şi atunci trebuie să ni-i facem o parte vie din noi înşine, un instrument de plăcere şi să-i adaptăm spre a salva partea cea mai preţioasă din ei, pe care vom face-o să retrăiască în noi. Un om mare îl putem cunoaşte sau sub forma unor documente şi cuvinte moarte, sau sub forma sentimentelor individuale şi prezente. Numai cei săraci cu duhul şi cei fricoşi, preferă prima alegere.

Iată cum l-am creiat eu, servindu-mă de oarecare material istoric, pe frumosul meu Leonardo, viu, aşa ca să satisfacă, mai mult decât celălalt, tendinţele profunde ale vieţii mele.

Acest al doilea Leonardo, nu e ca celălalt, nici un învăţat pur, nici un artist pur ; deci cu atât mai puţin inginer sau curtean. El este tipul desăvârşit al omului interior ,care nu-i place să se arate ca un arbore încărcat de fructe spre a-l culege oamenii lacomi, — ci este un om care iubeşte munca singuratică, şi se simte micşorat între oameni, un om care cunoaşte puterea tăcerii şi care adună pentru el singur, neînţelegând să arunce în mijlocul gloatelor comoara gândurilor lui.

Este omul care a gândit mai mult decât toţi contimporanii lui, şi care cu toate acestea nu a publicat nici o carte măcar, — în sfârşit, este omul care a conceput, cu fantezia lui cea înaripată, cele mai frumoase viziuni, cele mai suave şi mai sugestive chipuri, şi cu toate acestea n'a lăsat omenirei decât nişte schiţe neisprăvite şi şterse ; — este omul care deşi poet profund şi subtil, trăind în mijlocul Italiei veacului al XVI-lea, a avut totuşi eroismul să nu scrie un vers măcar. Intr'un cuvânt, face parte dintre acei oameni rari, cari se mulţumesc cu ei înşişi, cărora nu le place să se ocupe şi de alţii, şi nu îngăduie nimănui să pătrundă în sufletul lor închis şi puternic ca o platoşă decât rareori câte unui spirit mai de seamă, apropiat lor.

El este, ca să vă mărturisesc pe deplin taina lui, un ascet păgân, un mistic purificat, care pentru a ajunge în vârful extazelor intelectuale a mers pe cele două drumuri mari : al artei şi al cunoştinţei. Portretele sale nu erau decât amintiri ale splendidelor viziuni pe cari se încerca să le fixeze în culori spre a se putea înălţa mai sus ; toate observaţiunile şi speculaţiunile lui nu erau decât încercări spre a surprinde, în organismul lumei, palpitarea vieţii pe care o întrevedea, şi spre a-şi astâmpăra astfel dorinţele, setea veşnică a sufletelor în drumul desăvârşirei. Toate creaţiunile sale de frumuseţe şi de gândire sunt, aşa dar, mistice, sunt treptele pe cari se suia până la acel extaz dumnezeiesc în care orice umbră se luminează şi orice micime e înlăturată. Extaz suprem pe care numai câţiva mucenici, câţiva artişti şi câţiva filosofi l'au putut ajunge de-alungul străduinţelor neîncetate ale înălţărilor interioare.

Ca toţi oamenii mari, Leonardo al meu tinde să facă din viaţa lui o capodoperă, iar creaţiunile lui nu sunt decât vestigii pe urma drumului său, pietre pe cari maestrul le-a risipit ca să-şi însemne calea, şi pe cari urmaşii le-au luat drept ţintele străduinţelor lui.

Cu totul altceva ţintea el în mintea lui miraculosul evocator, şi dacă mistica-i cucerire n'a fost perfectă, dacă n'a ajuns în viaţa-i istorică, pe vârful care întrece orice înălţime, în schimb, în viaţa lui cea de-a doua, este aproape de ţintă.

In acest epic moment al spiritului în care o mare schimbare a gândirii e iminentă, el reprezintă în mine strădania unei vieţi personale, reprezintă omul care tinde să se stăpânească cu adevărat pe el însuşi, şi face astfel ca lumea să devie a lui prin ajutorul imaginelor şi a gândurilor. Cuvintele lui Ibsen : — fiţi voi înşişi — sunt ridicole. Fiecare, vrea nu vrea, este el însuşi, şi când cineva copiază pe alţii înseamnă că instinctul imitaţiei face parte din el Leonardo da Vinci nu ne spune vorbe, ci ne dă o pildă.

Pilda glorioasă a unei vieţi frumoase, bogată şi tainică, care tinde în fiecare clipă, să devină tot mai profundă, mai individuală, mai spirituală.

In numele acestui îndrăgostit al formelor frumoase, care şi-a tăinuit amorurile şi descoperirile, noi putem trâmbita noua eră a spiritului, pe care alţi câţiva fraţi o pregătesc şi ei în lumea întreagă.

Deasupra vieţii comune, dincolo de gloata celor ce nu ştiu să urască, dincolo de cercul strîns şi înăbuşitor în care oamenii îşi caută existenţa vieţii, să ne îndreptăm sufletele noastre către seniorul umbrelor şi al zâmbetelor !

Traducere de
THEODOR SOLACOLO

Roma 5 Noembrie 927.

Gazetaria

Din creaţiile lui PETRE LICIU

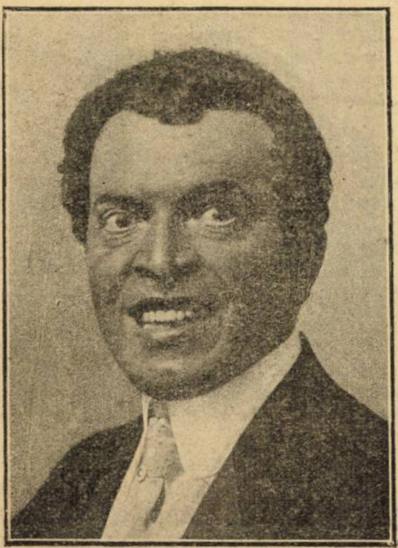

P. Liciu în „PUNCTUL NEGRU“

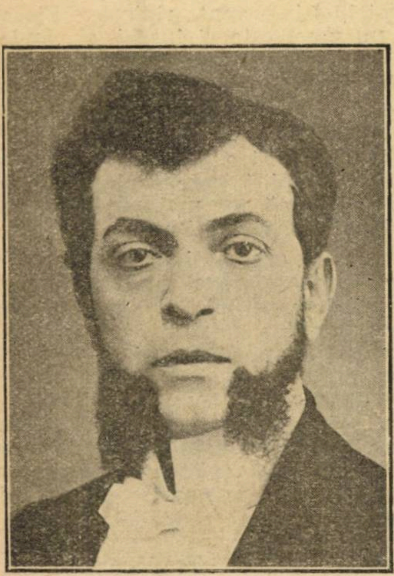

...în „PHILIAS FOGG“ din Ocol. Pământului

...în „MOIŞILICA“, din Lipitorile Satelor

DRĂGAN

MONOLOG de P. LICIU

(PERSONAGIUL CARE POVESTEŞTE E BÂLBÂIT)

Mă recomand Nae Cioflan.
Fost sergent de stradă
Cu postul în maidan
Lângă biserica Sf. Ştefan
Unde 'n colţ e un băcan.

Dom' Comisar Becarian
Mă chiamă şi 'mi zice :
— Mâ Cioflan,
Să prinzi pe Drăgan
Că-i un „pehlivan“
Zic : — Traiţi Dom' Becarian.
Intr'o zi stam în maidan
Când văd un zaplan
Care mergea tiptil, ca un sobolan,
Mă reped la el ca un uragan,
Şi strig : — Stai, Drăgan,
In numele legii te arestez !
Drăgan zice : — Bine.
— Hai la secţie. — Hai !
Pe drum spune Drăgan :
— „Dom' sergent, fii uman
Dă-mi un ban
Să intru la băcan
Să-mi iau un sfert de pâine.
Zic : — Bine Drăgan,
Na un ban
Intră la băcan
Şi 'ţi ia un sfert de pâine.
Intră Drăgan la băcan
Iar eu rămâi afară să-l aştept.
Trece cinci minute,
Trece zece minute.
Trece un sfert de ceas
Nu mai vine Drăgan.
Intru la băcan
Intreb de Drăgan,
Afurisitul de Drăgan fugise pe din dos.
Raportez lui Dom' Becarian.
Zice : — „Cioflan
Eşti un guguman“.
— Trăiţi Dom' Becarian.
Şi trece un an.

Stam de pândă 'n maidan
Când hop ! Drăgan.
Mă repez la el ca un uragan
Şi-i zic : Stai Drăgan.
In numele legii te arestez
Drăgan zicee : — Bine.
Hai la secţie. — Hai.
Pe drum Drăgan iar :
Dom' sergent fii uman
Dă-mi un ban
Să intru la băcan
Să-mi iau un sfert de pâine.
Zic : — Bine Drăgan
N'aţi un ban
Du te la băcan
Şi ia-ţi sfertul de pâine.
Intră Drăgan la Băcan
Iar eu mă duc să-l aştept pe din dos.
Trece cinci minute
Trece zece minute
Trece un sfert de ceas :
Nu mai vine Drăgan.
Intru la băcan
Intreb de Drăgan :
Afurisitul de Drăgan fugise pe din faţă!
Raportez lui Dom' Becarian.
Zice : — Cioflan
Eşti un guguman !
— Trăiţi Dom' Becarian.
Şi mai trece un an.

Stam la post în maidan
Când, văz pe Drăgan !
Imbrăcat cu'n macferlan.
Mă repez la el ca un uragan
Zic : — Staai Drăgan !
In numele legii te arestez.
Drăgan zice : — Bine.
Hai la secţie. — Hai !
Pe drum iar :
Dom' sergent fii uman
Dă-mi un ban
Să intru la băcan
Să-mi iau un sfert de pâine...
Ehe ! Drăgan
Ai fi tu pehlivan
Dar nici eu nu sunt guguman
Stai tu acum afară.
Mă duc eu la băcan
Să-ţi iau sfertul de pâine.
Intru la băcan
Dau un ban
Iau sfertul de pâine.
Când mă întorc afară....
N'o să mă credeţi : :
Fugise Drăgan.
Raportez lui Dom' Becarian !
Zice : — „Cioflan
Eşti un guguman.
Şi m'a dat afară.

. . . .

Persecuţie politică.

literara

o seama de cuvinte

Papa Piu XVI-a avea un fel curios de a fi deşteptat. In fiecare dimineaţă, la ora şase, un servitor particular intra în odaia lui şi zicea: „Prea sfinte, e ora şase: timpul e frumos", La care, Papa răspundea întotdeauna: „O ştiu ,fiule şi D-ze o ştie de asemenea".

Or, valetul îmbolnăvindu-se, fu înlocuit temporar. Noul servitor se achita de ceastă datorie foarte punctual. Dar într'o seară, bând mai mult ca de obiceiu, dimineaţa intră în camera Papei, cu alte idei.

Ca totdeauna pronunţă fraza consacrată şi Piu XVI-a nu întârzie să răspundă: „Ştiu, fiule, şi D-zeu ştie deasemenea".

Dar, în acel moment, servitorl trase perdelele şi văzu venind o ploae torenţială. Atunci întorcându-se către Papa, îi zise:

„De data asta, v'aţi înşelat amândoi: plouă cu găleata".

●

Cineva întrebă pe Aristippe, ce au filozofii mai bun decât ceilalţi oameni.

Aceea, răspunse Aristippe, că dacă s'ar suprima legile, felul nostru de trai'u ar rămâne acelaş.

●

In timpul unui războiu, un sacagiu striga, într'un oraş din Franţa:

„Cincizeci centime găleata de apă".

O bombă veni şi-i sbură o găleată.

„Un franc găleata de apă!" strigă mai depate sacagiul, fără a se sinschisi.

●

Paul Valéry povestea într'o zi, că în cursul unui voiaj în Elveţia iniţialele P V. cari îi marcau bagajele i-au provocat o încurcătură.

Un şef de gară naiv a luat aceste două litere drept indicaţiunea unui tarif special şi bagajele marelui poet au sosit la Mujot (Elveţia)... en Petite Vitesse.

●

Se vorbia despre prietenie. Cineva ceru părerea lui Forain:

— Singur omul, spuse el, are prieteni. Femeia n'are decât complice.

●

Criticul englez Edmund Gosse, după ce i s'a respins dela un ziar vreo câteva articole:

— Eu credeam că un editor e acela care primeşte articole pentru jurnalele sale, acum abia îmi dau seama că editor e mai ales acela, care respinge articolele trimise jurnalelor sale.

bazar

INVENTATORUL FONOGRAFULUI

Este într'adevăr Edison? Nu, pentrucă genialul american luă brevetul la 19 Decembrie 1877, pe când opt luni înainte Charles Cros depusese pe biroul Academiei de ştiinţe un plic închis care nu fu deschis decât la 3 Decembrie ale aceluiaş an şi care conţinea descrierea exactă şi complectă a acestui minunat aparat. Dar chiar lui Charles Cros îi luase înainte Theophile Gautier care în 1847 întrevedea posibilitatea de a conserva modulaţiunile sonorităţii.

Şi Théophile Gautier nu era încă primul. Deschideţi operele lui Savinien Cyrano de Bergerac aşa cum au fost editate de Maurice Bauche. Un paragraf din „Altă lume sau istoria comică a statelor şi imperiilor din Lună" zice clar:

„La deschiderea cutiuţii găsii nu ştiu ce fel de metal de o formă aproape asemănătoare orologiului nostru, plină de nuştiu câte mici resorturi şi maşinării imperceptibile. Era o carte, o adevărată carte; dar era o carte miraculoasă cari n'avea nici foi nici litere în fine era o carte în care pentru a ceti ochii erau inutili. Nu aveai nevoie decât de urechi, Când cineva deci, dorea să citească lega, cu mare putere, această maşină cu toţi nervii, apoi învârtea o limbă şi capitolul pe care dorea să-l asculte şi în acelaş timp eşea de aici ca din gura unui om sau dintr'un instrument muzical toate suntele distincte care serveau între marii locuitori ai Lunei ca mijloc de vorbire".

Nu sunt minunate aceste linii trase în prima jumătate a secolului al XVII-lea? Nu este aci fonograful în germene?

După cum se vede însă această maşină ar fi ceva specific franţuzesc, care nu micşorează întru nimic meritele lui Edison marele realizator.

caricatura zilei

SCUMPETE

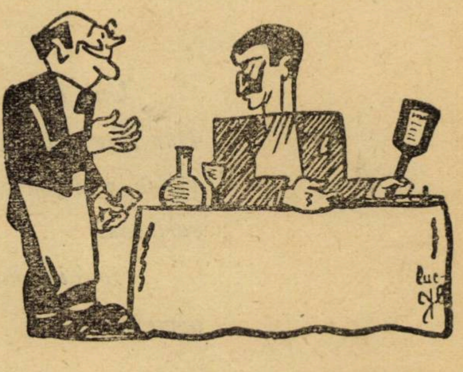

— Chelner, biftecul e foarte şcump, şi e tare ca o talpă!

— Rog pe domnu să nu uite că talpa s'a scumpit mult.

(Judge)

CANIBALII

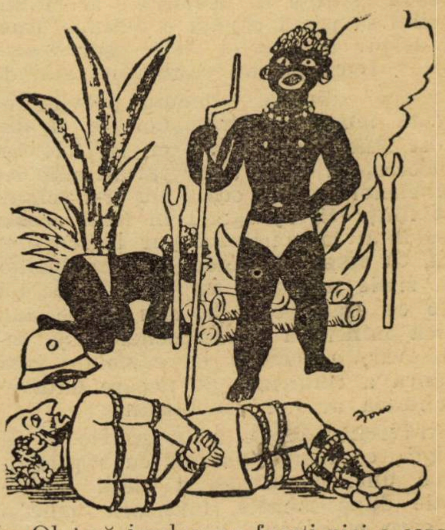

— Oh! vă implor, nu faceţi nici o ceremonie... Dejunaţi fără mine.

(Dimanche ilustrée)

LECTURA PASIONATA

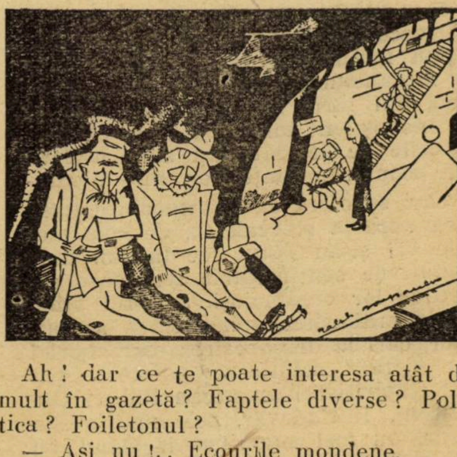

Ah! dar ce te poate interesa atât de mult în gazetă? Faptele diverse? Politica? Foiletonul?

— Aşi nu!... Ecourile mondene.

(Life)

cărți redate în extrase

TRUCURILE MEDIURILOR FIZICALE

Contele Carl von Klinckowstroem

Una din ambițiile „Metapsihicilor" e să fie considerați ca științifici. Dar rare ori „spiritiștii" au fost luați în serios. Și pe drept cuvânt, se va vedea mai jos că mai toți „spiritiștii" celebri au fost brutal demascați ca șarlatani.

Houdini mistificator genial, a contribuit mult— cu intenție — la această demascare.

„Ințelegem numai acele lucruri despre a căror origine avem o idee". Această maximă a lui Goethe, privește cele mai multe științe și'n special Ocultismul, sau după expresia specială actuală, Parapsihologia. Cine se ocupă cu cercetările parapsihologilor de azi, fără să cunoască istoria și desvoltarea acestei „științe în devenire", acela imposibil să poată căpăta o noțiune exactă despre aceasta și va fi ușor deconcertat. Dacă privim chestiunea mai de aproape, din ce domeniu provine această modernă parapsihologie și din acest studiu al istoriei ei, ne formăm judecata, că — la toate variațiunile fenomenelor — nici odată nu și-a schimbat ființa ei, ajungând în felul acesta mai întâi la concluzia pur logic-teoretică, că aceste fenomene ale mediurilor din zilele noastre, nu sunt decât tot cele ce erau acum 30 sau 50 de ani, adică minciună și escrocherie. Și într'adevăr, o metodă de cercetare mai adâncă a confirmat de fiecare dată exactitatea acestei concluziuni

Străvechea credință în spirite și în strigoi, ce merge paralel cu reprezentarea unei continuări a vieții individuale după moarte, formează temelia pe care spiritismul se poate desvolta. Pe când în 1852 mesele mișcătoare s'au lățit ca o epidemie din America, mulți din acei cari agitau veșnica problemă a nemuririi sufletului, credeau c'au găsit un mijloc de legătură cu scumpii lor răposați. Mesele mișcătoare însă nu sunt o escrocehrie. Noi știm azi, pentru ce o măsuță se pune în mișcare în mod mecanic când cei din jurul mesei își pun mâinile lor deasupra. Cunoaștem mecanismul psiho-fizic, care face, ca cei din jurul mesei să provoace în mod inconștient mișcarea ei și că răspunsurile ce le dau, nu sunt altceva decât ecoul conștiinței lor. Insă mediurile cari se oferă ca intermediare între lumea aceasta și cealaltă, de cele mai multe ori și-au bătut joc într'un mod nelegiuit de sentimentele religioase ale adepților lor credincioși. Și sunt vinovate de prăbușirea spirituală a adepților lor, cari la descoperirea escrocheriei și-au pierdut echilibrul sufletesc (ca de ex.: spiritistul american Robert Dale Owen). Intr'adevăr, cele mai multe mediuri au fost surprinse înșelând, cu toate rafinatele lor pregătiri de siguranță contra demascării, adesea surprinse chiar de spiritiști. Istoria spiritismului este un lanț de demascări, dar aceasta nu i-a împiedicat pe spiritiști, ca azi chiar — și anume în Statele-Unite — să se socotească cu milioanele: Inclinarea mistică a omului este mai puternică decât rațiunea. Și iarăși mediurile fură luate mereu sub protecțiunea credincioșilor cu logica de azi a parapsihologilor, că „în cazuri speciale, ele au „ajutat" numai; aceasta nu dovedește nimic față de autenticitatea fenomenelor din alte ședințe. Dacă le-ar fi furat cineva lingurițe de argint, când s'ar mai fi repetat, ar fi judecat cu siguranță altfel. Cei prinși în „complexul ocultistic" au însă logica lor proprie. Parapsihologii chiar nu știu altfel să se ajute decât că tendința de fraudă a mediurilor corespunde unei înzestrări mediale dela natură.

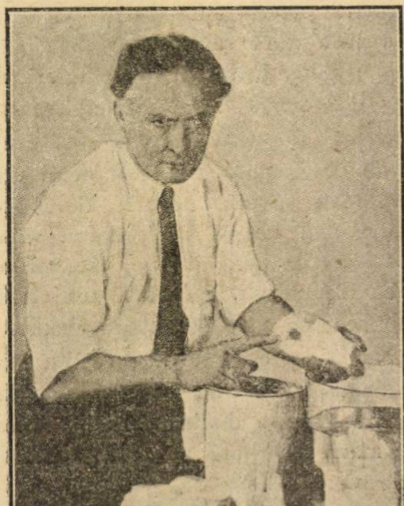

Fig. 7.-- Mâna spiritistă de parafină a lui Houdini

In anul 1848 apărură la Hydesville în America, surorile Fox ca primele, așa numite, mediuri. „Fenomenele spectrale" din casa tatălui lor dădură primele ocazii pentru o mișcare spiritistă, care luă proporții atât de repede, încât A. R. Wallace socotea numărul spiritiștilor dela 8 la 10 milioane și în America să fi fost cam 30.000 de mediuri, în timp ce în Germania primele mediuri indigene apărură mai târziu — o disproporție, care dă de gândit. Surorile Fox găsiră așa dar repede urmași, căci aci se semnala un câmp vast pentru o exploatare fără multă osteneală a numeroșilor naivi, cari în acelaș timp adorau în mediurile lor niște ființe superioare.

Surorile Fox sunt și premergători, de oarece ele produseră mai întâi viziunile spectrale — totala materializare — (1861) de bună seamă în complect întuneric. Mai târziu ele au mărturisit escrocheria.

Cu aceasta ajungem mai întâi la condițiunile de cari sunt legate pentru totdeauna aparițiunile acestor ciudate fenomene și cari până în ziua de azi și-au păstrat valoarea lor ca „legi psihice", condițiuni cari sunt ca atari ale mediurilor și nu ale fenomenelor. Căci aceste condițiuni servesc fără excepție unor dificultăți de observare și siguranței mediurilor în contra demascărilor: întuneric, sgomote prin muzică automată sau cântece și convorbiri animate, înlănțuirea mâinilor tuturor participanților, și așa mai departe. Prin aceasta, toate simțurile stau la dispoziția observatorului pentru a percepe fenomenele, sunt într'un mod rafinat ca și înlăturate și o concentrare a atenției este împiedicată. In acest scop sunt încă interziceri speciale, ca aprinderea pe neașteptate a luminei sau atingerile, deoarece acest lucru pentru mediu are ca urmare o serioasă vătămare a sănătății sale. Și această dogmă se menține încă și azi, deși nici una din numeroasele demascări ale mediurilor respective n'au pricinuit decât spaimă. **Inlănțuirea mâinilor** care trebue să împiedice pe participanții la ședințe de atingeri nepermise, se baza pe faptul că „fluidul perispiritului", trebue să circule în acest lanț, pentru a mări forțele mediului. Acest fapt se baza pe teoria fluidului electric, teorie de mult abandonată de știință. Și deși azi nu mai este nevoe ca cercul participanților să fie închis, totuși mai găsim încă în ședințele „științifice" ale parapsihologilor vechea înlănțuire a mâinilor, în care și mediul se cuprinde. Acest lucru pare la prima privire a fi o siguranță contra escrocheriei, și trebue să pară astfel. Numai că, după cum vom vedea, această siguranță nici nu există. Din întâmplare, nu erau necesare „condițiunile“ pentru producerea anumitor fenomene, spre ex.: dacă fenomenul respectiv poate fi produs și la lumina zilei, fără ca observatorul să afle modus operandi. După cum se știe toți scamatorii lucrează în plină lumină, fără a se observa trucurile lor.

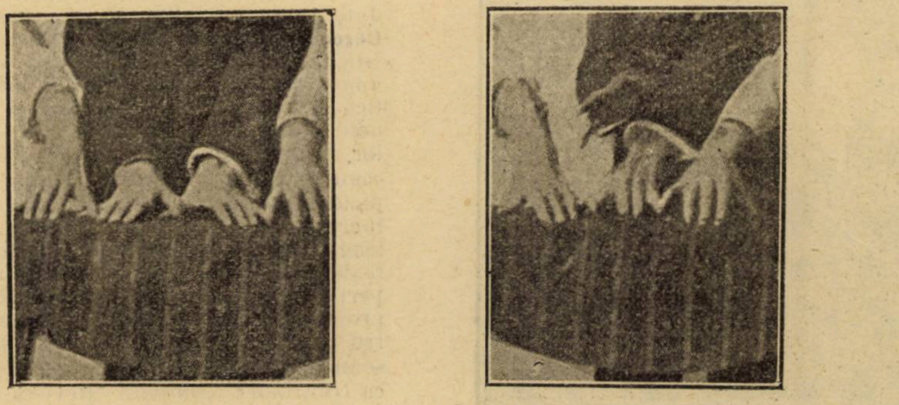

Fig. 2.— Sustragerea mâinii din control

Mediurile, de cele mai multe ori nu sunt scamatori abili și pentru cele mai multe din execuțiile lor nici nu au nevoe de scamatorii. Mediurile lucrează cu mijloace cu totul simple. Puține mediuri numai, ca de ex.: Henry Slade, care acum aproape 50 de ani executa scamatoriile sale apărtue pe tablă în plină lumină, aveau o educație în genul scamatorilor. Cu toate că și Slade fu demascat de mai multe ori și deși scamatorii puteau imita admirabil artificiile lor în aceleași condițiuni, el contează încă azi în cercurile oculte ca un mediu remarcabil. Desigur, scrierile directe ale spiritelor, pe cari el se pricepea să le producă între table puse unele peste altele, azi nu se mai află în repertoriul mediurilor, pentru că acest lucru necesită tocmai o mare dibăcie, și apoi, astfel de manifestațiuni spectrale au eșit din modă la cercetătorii parapsihologi. In epoca prosperă a spiritismului, mediurile aveau un joc ușor în cercurile adepților plini de încredere și fără constrângerea unor măsuri riguroase de control. Pentru aceasta ei executau cu mult mai mult decât urmașii lor de azi. In anul 70 și 80 al secolului trecut, aparițiile spectrale din ședințele spiritiste nu erau ceva neobișnuit, chiar ședințele stimatului fizico-chimist Sir William Crookes, cu Florence Cook, în cari, chiar la lumină puternică „spiritul“ lui Katie King riscă să se materializeze, valorează și azi la ocultiști ca o execuție de cel mai înalt grad; cele mai tari mediuri anevoe azi de un întuneric aproape complect pentru a produce fenomenul telekinetic cel mai neînsemnat. Și totuși Florence Cook fu prinsă de două ori în flagrant, pe când făcea ea însăși pe spiritul. Această nenorocire i s'ar fi întâmplat adesea ca și de altfel și altor mediuri cu siguranță; dacă prietenii lor nu ar fi îndepărtat cu multă grije toate elementele nesigure dela ședințe și dacă o demascare la respectarea condițiunilor, la care fiecare participant se simte obligat, nu ar fi un lucru cu totul imposibil. Fiecare demascare fu în acelaș timp o nerespectare a acestei faimoase condițiuni și de fiecare dată această înșelăciune fu în asemenea cazuri stabilită. De cele mai multe ori în astfel de ocazii, în posesiunea mediului surprins, s'a confiscat un întreg arsenal de elemente vaporoase și alte rechizite spectrale. Demascarea mediului Stansbury în San Francisco, în anul 1890 oferi o ochire instructivă în exercițiul mediurilor americane. Aceasta aparținea, după cum s'a stabilit, unei bune organizațiuni de mediuri, ale cărei membrii țineau registre de spirite și posedau fisele la așa numitele examene de teste. Acest material era la dispoziția tuturor membrilor. Paralel cu această asociație a mediurilor frauduloase, lucra și așa numitul strigoiul-tâmplar, a cărui datorie era să repare ușile secrete necesare cabinelor magice, etc .

Stansbury mai avea specialitatea de a **fotografia spiritele.** Adică, în ședințele obscure spiritele celor morți erau fotografiate artificial și pe urmă i se punea capul adevărat. Astfel procedau adevărații fotografi de spirite. Chiar în 1861 un abil american W. H. Mumler avu strălucita idee, să fotografieze spirite. Se fotografiază ca de obiceiu, însă la developarea plăcii se vedea lângă imagine mai mult sau mai puțin portretul unui scump răposat. Afacerea mergea bine și Mumler găsi curând urmași.

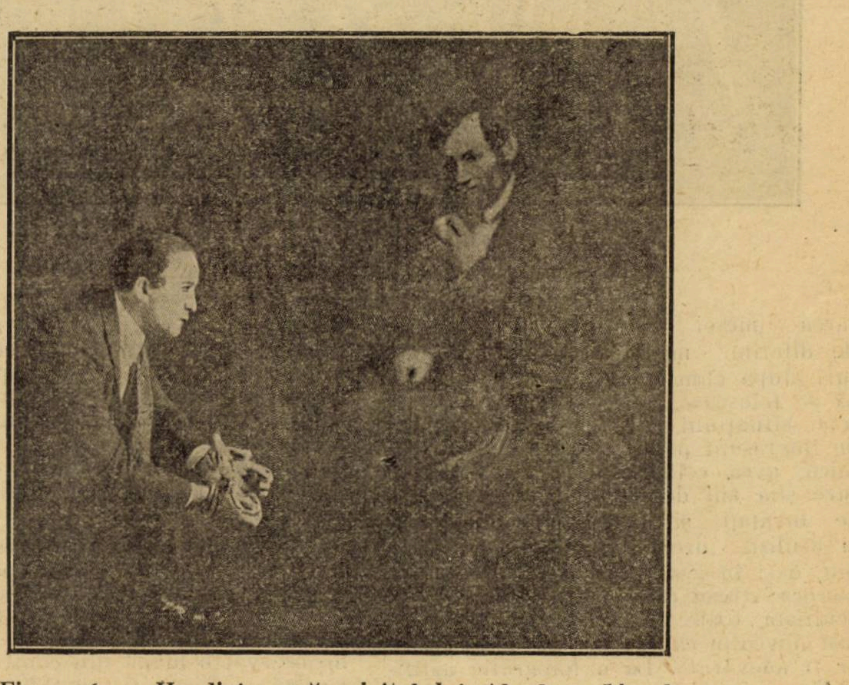

Figura 6. — Houdini evocă spiritul lui Abraham Lincoln

Bouguet, la Paris, făcu să se vorbească de el la mediul fotograf de spirite, până ce fu demascat: o cercetare polițienească descoperi la el un depozit întreg de portrete și altele, pentru spiritele sale și i se făcu proces. El fu sprijinit de mediul A. Firman, despre care vom auzi. Cât de greu este de a descoperi manevrele unui astfel de excroc, dovedește cazul cel mai nou al englezului fotograf de spirite G. H. Moos, care știa, cu toate controalele, să introducă prin fraudă plăci preparate. Numai că, în sfârșit, odată isbi la ochi, că toate plăcile sale, la o margine, erau ușor afumate. Se cercetă bine și se descoperi excrocheria. Moos voia, în felul acesta, să împiedice ca „spiritul“ cumva din neglijență, să apară pe placă cu capul în jos. Ilustrația 6 arată un truc fotografic a cunoscutului magician Houdini.

Pe la mijlocul anului 70 se ivi un procedeu mai nou prin care realitatea spiritelor materializate să fie dovedită: **tipare de mâini spectrale**, etc., în ceară topită sau parafină. Se introduce mâna în parafină licidă, se formează în felul acesta numai decât de jur împrejur o formă răcită, o mănușe de parafină, din care mâna nu poate ieși, fără ca forma să se frângă — astfel argumentează cel puțin ocultiștii până în timpurile moderne.

O mână spectrală însă poate, natural prin dematerializare, să iasă ușor afară. In epoca modernă, în special mediul polonez Frank Kluski a stârnit senzație prin aceste artificii. După cum arată ilustrația 7, Houdini a conceput să obțină forme de parafină nu numai dela mâini cu degetele strânse ci chiar dela două mâini împreunate. Procedeul său este comunicat în „Revista de ocultism critic“ (II, 1927, pag. 232).

Celebre erau pe timpul acela **artificiile de deslegare,** după cum la începutul anului 60 cel mai bine fu executat de către frații Davenpart. Forma cea mai simplă de realizare fu aceea că mediul pe scenă era fixat pe un scaun și apoi printr'o cortină sustras privirilor publicului. Dar de abia era așezat mediul după cortinuă, când se deslănțuia un adevărat sabbat-vrăjitoresc: obiecte asvârlite în toate părțile, sau cântând la mandolină, etc., iar la tragerea cortinei mediul ședea exact tot așa fixat pe scaunul său ca și mai înainte. Așa dar numai spiritele putea să miște obiectele. Azi se cunoaște exact trucurile de deslegare, în care Houdini în special era un maestru. Acesta fu inițiat în artificiile de deslegare de către Ira Erastus Davenport, moartă în 1911. Astăzi fenomenele „telekinetice“, adică **mişcările dela distanță a obiectelor** aparent fără atingere, jucară și mai de mult un mare rol. In aceste artificii fu numitul Firman foarte inventiv. Ni se arată simplul procedeu al lui Firman care ridică în aer, pe întuneric, o masă grea. Inălțarea mesei natural fu executată de diferite mediuri în diferite feluri, după cum înțelegea fiecare mediu să se folosească sau să se acomodeze unei situațiuni. Un procedeu special de interesant pentru a „înălța“ o masă mică, avea celebra Eusapia Paladino care știa ani dearândul să păcălească pe învățați și care până azi trece la ocultiști drept cel mai bun mediu, deși în general se știe bine că ea escroca atunci când putea. După logica ocultistă, toate fenomenele lor, ce n'au fost dovedite ca trucuri de observatori, ar fi adevărate. La o fotografie artificială a mesei plutitoare se poate vedea la o observație exactă, că un picior al mesei din dreapta nu planează liber în aer, ci face o cută adâncă în rochia mediului și șeade vizibil pe piciorul ei stâng.

Eusapia a știut abil, că printr'o presiune a mânei stângi pe colțul stâng al mesei și printr'o apăsare simultană cu piciorul ei stâng pe piciorul din apropiere al mesei, s'o manevreze în sus și s'o ție suspendată un interval oarecare. Acest truc fu lămurit în Varșovia cam pe la 1894 și putu mai târziu să fie constatat în acelaș chip de către alți cercetători.

Altfel lucra Kathleen Goligher, care sprijinită de un întreg cerc familiar a înșelat în cel mai drastic chip, ani îndelungați, pe credulul Prof. Crawford. Ilustrația 4 ne arată o fotografie artificială a lui Crawford, care însă nu fu făcută pe neașteptate. Ceeace sub masă părea ca un băț și Crawford lămurea ca „băț teleplastic“, după demascatorul Cathlenei, Dr. Fournier d'Albe, acesta nu este nimic altceva decât o bucată de șifon bine întinsă, care cu un capăt era fixată sub masă, cu capătul celalt între genunchii fetei. Intr'adevăr, altă fotografie, arăta aceeaș ștofă în alte forme, și altele, înodat chiar în jurul piciorului mesei. (Compară Fournier d'Albe în „Revista de ocultism critic“, 11, 1927, pag 288).

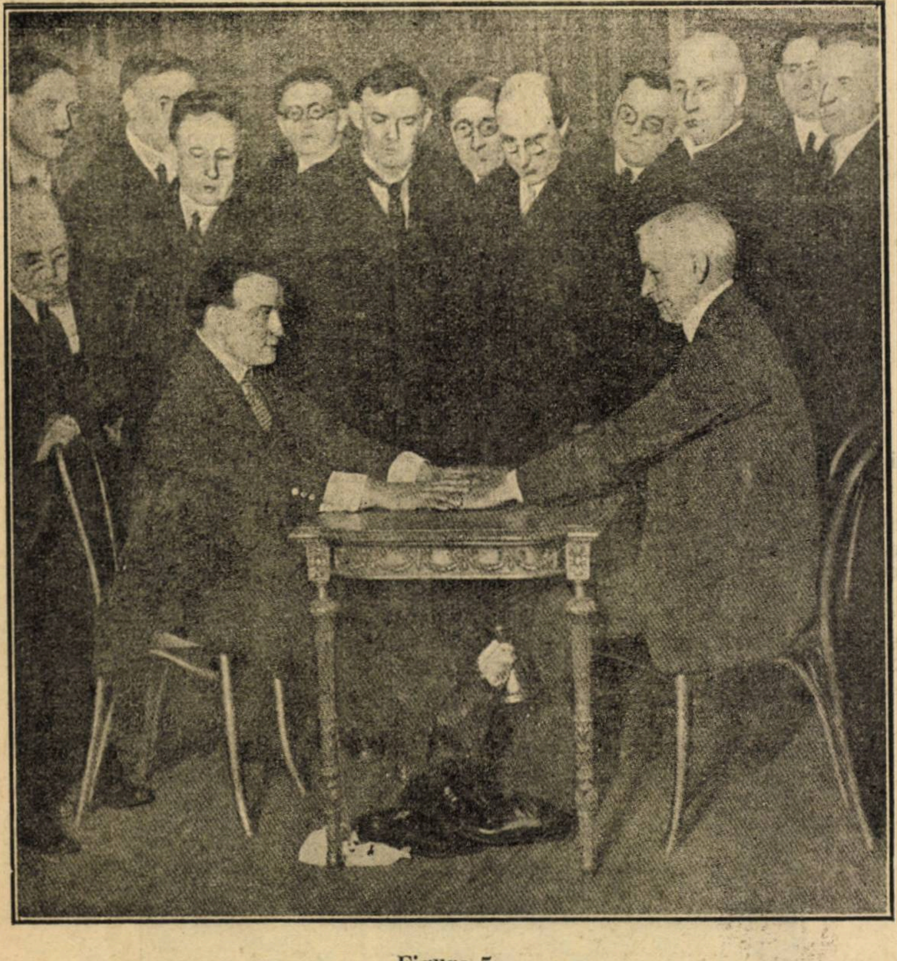

Figura 5

La cele mai multe fenomene telekinetice, mediul trebue să aibă cel puțin o mână liberă. Dacă se țin ambele mâini de persoanele de control, atunci grija mediului este mai întâi, să-și libereze neobservat o mână din control. Aceasta realiză și Firman, dar fiecare mediu are natural aci procedeul potrivit cu fiecare dată de control. Cea mai simplă metodă este acea, ca mediul să-și apropie încet una de alta ambele sale mâini ținute și apoi la momentul potrivit, sub protecția întunericului și prin mișcări convulsive uzitate, ca și printr'o dibace deturnare a atenției, își liberează o mână, și în iuțeala unei secunde dă celui de-al doilea controlor să-i ție unul sau mai multe degete a mânei celelalte. Acest truc vechi se aplică și azi cu succes de mediuri, și cercetătorii parapsihologi se păcălesc mereu, tocmai pentru că cunosc trucul. In timpurile moderne îl folosesc cu succes mediurile Guzik, Kraus, și frații Schneider. Eusapia Paladius avea și aci procedeul ei special. Ea nu îngăduia niciodată, ca ambele sale mâini să fie ținute în acelaș fel. Ea pretindea mereu că mâna ei stângă — mâna ei cea activă — se află pe acea a controlorului. Dacă voia să-și elibereze această mână pentru a produce vre-un fenomen telechinetic, atunci cu această mână începea mai întâi un joc viu, care avea de scop iluzia simțului tactil și de cele mai multe ori avea succes.

Psihologului berlinez dr. R. W. Schulte datorăm extraordinara și instructiva **Cercetare experimentală** a acestor mistificări de observație, așa după cum apar în mijlocul ședințelor mediumistice. El voia să stabilească, că persoanele de control sub influența sgomotelor, întrebărilor percepțiilor, etc. desfăceau involuntar lanțul mâinilor sau al picioarelor și apoi întrebați negau acest lucru cu înverșunare. Aceasta ne desleagă enigma multor fenomene ce par a fi de nelămurit. După ce Schulte descoperi acest truc, nu trebuia de cât să procedeze cu o anumită îndrăsneală pentru ca adesea să înșele după plac persoanele de experiență cari funcționează ca controlori, (compară „Revista de ocultism critic“ I, 1926, pag. 248 ff.).

Ca și cu eliberarea mânei tot așa și eliberarea unui picior din control. (Figura 5).

Acest material expus aci pe scurt, ar trebui să dovedească în mod suficient că pentru un cercetător nu este de ajuns bunăvoința sa, ca pe un domeniu, ca al mediumismului, bogat în curse, să parvie la rezultate bune. Trebuesc achizițíonate condițiunile uzuale și dacă nu-ți stă la dispoziție un procedeu de control sau de înregistrare, care să dovedească imediat orice înșelăciune, atunci nu poate fi vorba de observatori de cât psihologii experimentali instruiți cari procedează metodic și știu despre ce este vorba.

Din nemțește **t.**

(Edit. Scherl.)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“. STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 31
29 Iulie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA

VICTOR BABEŞ

Ctitorii

PROF. DR. VICTOR BABEŞ

Profesorul Doctor Victor Babeş a fost în mod indiscutabil, cel mai mare om de ştiinţă al Neamului românesc. Istoricul activităţii acestui strălucit învăţat şi descoperitor, revendicat de atâtea naţiuni bogate în savanţi iluştrii, necesită volume întregi, iar descrierea vieţii lui modestă şi tăcută ar avea nevoe de pana unui scriitor de seamă: el a fost un anatomopatologist fără pereche şi unul din creatorii Bacteriologiei: în ambele domenii a creat şi a perfecţionat; în plus a fost un patriot neîntrecut şi un om cu desăvârşire rar.

Născut în Iulie 1854, la Viena, unde tatăl său Vicenţiu Babeş, mare luptător al cauzei româneşti din Ardeal, era secretar la Cancelaria transilvană, şi-a terminat studiile liceale şi a început studiul Medicinei, în Budapesta, unde tatăl său fusese transferat judecător la Tabla Regească.

In 1871, fiind student la Viena, a fost numit demonstrator de Anatomie, la Profesorul **Langer**; acesta împreună cu ilustrul **Rokitansky**, l'a recomandat ca asistent de Anatomie patologică la Budapesta unde a stat zece ani, în care timp a obţinut titlul de doctor în Medicină al Facultăţii din Viena.

La vârsta de 27 de ani, în 1881, a fost proclamat docent de Istologie patologică la Budapesta şi a pornit în Occident, pentru a-şi completa cunoştinţele.

A lucrat la Profesorii **Dollinger** şi **Ziemssen**, în Munich, la profesorul **Arnold**, în Heidelberg, la profesorii **Recklingshausen** şi **Waldeyer**, în Strasburg, la **Cornil** şi nemuritorul **Pasteur**, în Paris.

Cornil l'a numit preparator de Anatomie patologică, l'a luat colaborator al său şi fermecat de ştiinţa lui, a scris că se consideră el, marele Cornil, „elev al tânărului Babeş, căci de la dânsul a învăţat Bacteriologia modernă.

Tânărul savant a mers şi la Berlin, unde a lucrat alături de iluştrii **Virchow** şi **Koch.** La institutul Virchow, Victor Babeş a condus lucrările de Bacteriologie cum făcuse şi la Paris, la Cornil. A rămas acolo până în 1884, când a fost invitat la Budapesta, ca profesor de Istologie patologică, încredinţându-i-se şi direcţiunea Institutului de Bacteriologie.

Faima învăţatului român, care abia împlinise 30 de ani, era universală: ea ajunse şi în noul Regat dela gurile Dunării: intelectualii români s'au hotărît să-l cheme la Bucureşti, unde s'a făcut o lege specială pentru a-l cuceri şi a-i pune la îndemână cele necesare la crearea unui aşezământ demn de dânsul.

A venit la 1886, a părăsit confortul gata asigurat de Unguri, la Pesta, pentru promisiunile de confort ale fraţilor lui de acelaş neam. Venea cu o convingere puternică şi un ideal măreţ, căci „mi-am închinat toată viaţa, toată munca, cercetărilor cari ar putea aduce, în cel mai înalt grad, uşurarea mizeriilor omeneşti". Intradevăr, profesorul Victor Babeş, de la venirea lui în Ţară a adăogat la cele 82 de lucrări ale sale, făcute în laboratoriile străine, 575 de lucrări menite toate, să corespundă unui progres ştiinţific, unui progres moral, unui progres de demnitate pentru universalitatea oamenilor, căci idealul ştiinţific are în vedere uşurarea mizeriilor omeneşti.

In domeniul Bacteriologiei, profesorul Babeş **a descoperit 46 de microbi** pe cari i-a studiat şi descris, parte în străinătate (vre-o 20), parte, în Bucureşti (vre-o 26).

A descoperit prezenţa bacililor tuberculozei în sângele circulant şi în urina unor bolnavi; a descoperit cauza rezistenţei acestui microb şi împreună cu Levaditi, analogiile lui cu actinomyces. Toată anatomia patologică fină a tuberculozei a fost stabilită de Babeş. El a demonstrat că acest microb poate să treacă prin pielea intactă şi prin amigdale; tot el a constatat, întâiul, frecuenţa tuberculozei latente la copii şi a insistat asupra importanţei tuberculozei ascunse în ganglioni interbronchiali. A arătat că microbul tuberculozei se asociază cu alţi microbi, în special cu streptococii, şi a demonstrat importanţa covârşitoare a acestor asocieri pentru mersul boalei şi formele pe cari le ia.

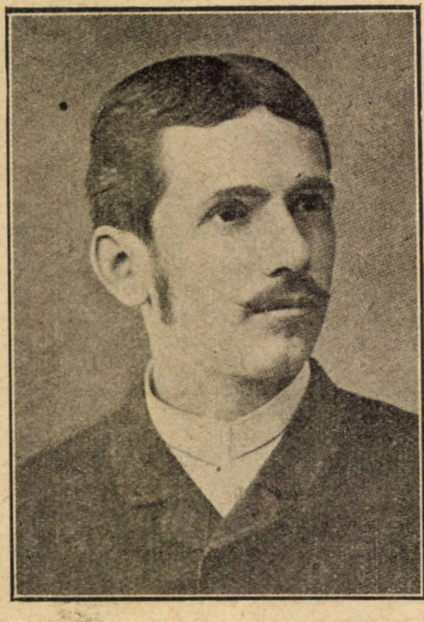

Victor Babeş la 30 ani

Cu elevul său, prof. Proca a constatat că serul antituberculos poate omorî în organism microbii, însă prin acest fapt el poate să pună în libertate toxinele din microb. în corpul bolnavului tratat cu ser şi atunci, în loc de vindecare, serul produce agravarea boalei. Pentru descoperirile pe terenul tuberculozei, a fost numit, de către guvernul francez, ofiţer al Legiunii de onoare.

Studiind sifilisul, a descoperit flagelul treponemei, localizarea ei la heredosifilitici, în capsula supra renală şi prezenţa ei în sângele vaselor mici.

In 1886, prezintând, la Viena, la un Congres internaţional de igienă, un raport despre holera în Ungaria, a descris prima oară corpusculii metacromatici şi a atacat ipotezele celebrului savant **Pettenkofer** asupra holerei, precum şi afirmaţiunile lui **Hueppe** despre „sporii" bacilului. Pettenkofer era un fel de zeu al oamenilor de ştiinţă germani şi învingerea lui de către Babeş este considerată ca un eveniment ştiinţific.

Observaţiile profesorului Babeş asupra epidemiei de holeră, din 1913, când a mers iar, să studieze, în mijlocul bolnavilor, acest flagel cumplit, sunt consemnate de savantul Marx în tratatul său despre seroterapie, şi în analele Academiei de Medicină din Paris, ca ultimul cuvânt al Ştiinţei.

Profesorul Babeş a descoperit seria de bacili intermediari tifo-coli, precum şi bacilii paratifici (1896), a arătat marea lor varietate şi a descris epidemii şi epizotii sau chiar cazuri izolate, semănând cu febra tifoidă determinate de alţi microbi, cum ar fi proteii patogeni.

In privinţa turbării, prof. Babeş are merite nemuritoare. „După Pasteur, savantul care a contribuit mai mult la cunoaşterea turbării şi la perfecţionarea tratamentului antirabic, este profesorul Babeş", zice Marx.

A publicat la Paris, în 1912, un mare tratat asupra Turbării; acest tratat e un monument neperitor. Academia de ştiinţe din Paris l-a răsplătit în urma raportului elogios al savanţilor **Roux** şi **Chauveau** cu marele premiu Briand, în 1913.

O altă chestiune de forţă a prof. Babeş este Lepra; numele lui Babeş este citat ca descoperitor de fapte noui, de peste 70 de ori, la capitolul Lepra, din marele tratat de Bacteriologie al lui **Kolle** şi **Wassermann.**

Studiind amănunţit pelagra, a combătut cu succes, ipotezele cari căutau să abată cercetările dela calea bună; a spulberat teoriile fotodinamice ale lui **Raubitschek,** teoria lui **Sambon** şi teoria vitaminelor lui **Funk.** Este considerat în locul de frunte între savanţii cari s'au ocupat cu studiul pelagrei. Şi acest loc i s'a dat din partea străinătăţii; în plus, guvernul american a invitat dintre toţi savanţii din Europa, numai pe Babeş să meargă în America pentru studiul şi eventuala combatere a acestei boale.

A studiat cel dintâi antagonismul dintre microbi, şi a stabilit condiţiunile cari favorizează creşterea unuia în detrimentul celuilalt. A arătat că bacilul morvii poate pătrunde prin pielea intactă ca şi acel al tuberculozei, şi împreună cu prof. **Stoicescu** a arătat că şi microbul septicemiei criptogenetice poate pătrunde prin amigdalele intacte. A mai descoperit acţiunea mucogenă a microbilor în organism. Datorită formaţiunii excesive a substanţelor capsulare.

I se mai datoreşte una din marile descoperiri ale sfârşitului secolului trecut, anume o serie de microorganisme cari se găsesc între animale (protozoare) şi între bacterii şi cari produc cele mai importante boale ale animalelor domestice, Hemoglobinuria bolilor (Babesia bovie şi Cârceagul (Babesia ovis).

Congresul internaţional de zoologie din Londra a recunoscut descoperirea şi merritele prof. Babeş şi a hotărît denumirea acestor microbi: „Babesia“ iar a boalelor ce produc ei, **„babesioze“.**

Pe lângă aceasta, în domeniul medicinii veterinare, Babeş a studiat dalacul holera găinilor, morva, (microbul morvei este descoperit de Babeş), tuberculoza bovină şi aviară, difteria porumbeilor, epizotia peştilor, tifosul şoarecilor, (microbul acestei boale e periculos pentru om susţinea Babeş); în urma acestor lucrări, savanţii au recunoscut că nu există un savant care să-şi fi câştigat mai multe merite pentru progresul ştiinţelor veterinare.

A inventat un mare număr de aparate de laborator, ce au fost adoptate pe toată suprafaţa pământului şi a indicat metode ce se aplică pretutindeni, ca de pildă tratamentul turbării şi prepararea serului antidifteric, cari la Institutul Pasteur dela Paris se practică întocmai ca la noi.

In domeniul Anatomiei patologice, de asemenea a studiat, a rezolvat probleme şi a dat îndrumări hotărâtoare.

A trebuit, cum zice distinsul său elev, prof. Titu Vasiliu, să pregătească spiritele cu necesitatea autopsiei, să arate că ea este singurul mijloc de progres. Nu se poate îndrepta o greşeală pe care mai întâi nu o descoperi. Cât nu a trebuit să lupte, ca autopsia să fie introdusă, măcar aşa parţial cum a fost, în spitalele noastre : o persoană competinte, în afară de personalul serviciului de clinică, să facă autopsia, să scrie protocolul, să facă toate cercetările necesare spre a lămuri cauza morţii şi fenomenele morbide prezintate în timpul vieţii“.

A întemeiat, în Bucureşti, Societatea Anatomică, unde putea veni oricine să înveţe, ascultând şi urmărind pe Maestru, cum explica şi cerceta cazurile grele, inexplicabile ; prof. Babeş, în acele momente, era un om cu totul nou ; experienţa lui fără pereche descifra tainele boalelor cu o claritate şi o siguranţă uluitoare. Cu o răbdare şi o bună voinţă cuceritoare lămuria pe toţi cari îi mai puneau vre-o întrebare ; părăsea sala cel din urmă, ca un amfitrion care trebuia să salute la plecare şi pe ultimul vizitator.

A studiat celulele gigante, fagocitoza, imunizaţia, lesiunile sistemului nervos, (împreună cu elevul său, Prof. G. Marinescu), capsulele suprarenale, boalele de rinichi, tumorile aşa de învăluite de taine, cancerul.

In 1924, la Academia română, bizuit pe observaţiile şi studiile sale de aproape 50 de ani, cerea să se instituiască o luptă aprigă în contra cancerului.Demonstra că e o strigătoare nevoe să se întemeieze o instituţie specială, care să depisteze şi să trateze la timp, acest teribil flagel.

Strigătul de alarmă nu era nou, căci întotdeauna Babeş a fost un luptător aprig şi neobosit, pentru triumful Igienii şi al Medicinii sociale. şi la noi, şi în străinătate. Multe din indicaţiunile sale au fost adoptate în diferite state.

A fost preocupat în special, de regenerarea poporului român, de boalele ţăranului nostru din a căruia alimentaţie, ţinea cu înverşunare, să se scoată cu desăvârşire porumbul.

A dat Bucureştenilor o apă excelentă, pe care el a găsit-o şi a explorat-o şi care s'a propus să se numească „apa lui Babeş“.

Prin dese conferinţe, a arătat că omul de ştiinţă e dator să popularizeze rezultatele şi învăţămintele cercetărilor ştiinţifice ; a fost audiat de cele mai distinse personalităţi politice, în frunte cu regele Ferdinand, pe atunci principe moştenitor.

Ţinea să ridice prestigiul românesc în faţa străinilor şi ori de câte ori un savant trecea prin ţară, îl lua să-i demonstreze contribuţiile ştiinţifice ale şcoalei româneşti. Şi numeroşi învăţaţi au trecut, plini de admiraţie prin frumoasele laboratoare ale Institutului de Bacteriologie construit în 1899, după indicaţiile sale, pe cheiul Dâmboviţei.

In acest locaş, care a fost graţie lui Babeş, un luminos şi necontestat focar de cultură **universală,** Maestrul lăudat în lumea întreagă, iubit şi stimat, în ţară, dela Suveranii noştri mari şi înţelepţi, cari îi urmăreau cu drag opera, şi până la umilul sătean pe care-l scăpa de grozăviile turbărei, nu a fost întotdeauna fericit. Un stupid obiceiu al pământului vrea ca elevii, în România, să fie prea adesea ingraţi şi uriaşul om de ştiinţă, care a fost Babeş, a trebuit să cunoască răutatea unora din foştii elevi ; ba încă să şi suporte ca unul din proprii săi asistenţi să-i trântească şi să-i încue uşa laboratorului, în faţă. S'a mulţumit să spună servitorului care a asistat la această ruşine : „Ce răi sunt cu mine !“ şi aceasta cu un ton domol şi îndurerat.

La moartea sa, în Octombrie 1926, regele Ferdinand a cerut să i se facă funeralii naţionale. E adânc regretabil însă, că nu s'a lăsat corpul său să se odihnească undeva, într'un colţ, oricât de modest, din acel Institut unde a trăit şi muncit cu atâta drag. Poată că dacă se realiza acest fapt, nu am fi găsit, după aşa de puţină vreme dela moartea sa, pustiul trist care domneşte azi, acolo.

Dr. V. TRIFU

VICTOR BABEŞ ŞI STRAINATAŢEA

„Se poate deci, admite fără exagerare, că după Pasteur, savantul care a contribuit mai mult la cunoaşterea turbării şi la perfecţionarea tratamentului ei, este prof. Babeş.

Marx

„Nu cunosc un savant tânăr care s'ar putea compara cu Dr. Babeş, în ce priveşte asiduitatea permanentă, abilittea şi prevederea în experimentaţiune, şi mai ales vre-unul care s'ar putea compara cu el, în ceeace priveşte fidelitatea şi conştiinţiozitatea lucrărilor sale ştiinţifice“.

Prof. Virchow

„Aţi continuat cercetările dv. şi aţi înălţat un monument care vă face cea mai mare cinste“ (tratatul despre turbare).

Prof. Bouchard

„Nu cunosc printre tinerii savanţi, nici unul care să fie aşa de abil în arta autopsiilor, nici mai apt pentru a ocupa locul ce-l creaţi“.

Prof. Victor Cornil

„Nu există azi, un savant care să-şi fi atras mai mari merite ca V. Babeş, contribuind la progresul ştiinţelor veterinare“.

Löffler

„Toţi savanţii cari au vizitat Institutul Babeş sunt unanimi pentru a admira organizaţia şi opera ce se desfăşoară acolo în interesul ştiinţei“.

Marele clinician **Leyden**

NOTE BIOGRAFICE

Prof. Victor Babeş s'a născut la Viena, în 1854 şi a murit la Bucureşti, în 1926. A fost fiul luptătorului politic ardelean Vicenţiu Babeş şi frate cu distinsul profesor de chimie dela Facultatea de Medicină veterinară, Aurel Babeş.

Docent la Budapesta în 1881 şi profesor, tot acolo, în 1884.

A fost chemat la Bucureşti, ca profesor în 1886.

Ofiţer al Legiunii de onoare franceze şi membru corespondent al Academiei de Medicină, a fost laureat de Academia de ştiinţe din Paris cu premiul **Montyon** pentru lucrările făcute cu Cornil şi cu premiul **Briand** pentru Tratatul asupra turbării.

Membru al Academiei Române şi al unui mare număr de societăţi ştiinţifice, a creiat Institutul care-i poartă numele, Societatea anatomică, Analele Institutului de Bacteriologie şi Anatomie patologică, etc. A redijat cu Bloq, Atlasul de Istologie patologică a sistemului nervos, la Berlin.

A fost decan al Facultăţii de Medicină.

A murit în preziua eşirii sale la pensie Umblase pe la autorităţi să i se îngădue să rămână şi după scoaterea la pensie, în locuinţa ce avusese la Institut, căci fără avere personală, ar fi urmat să rămână pe drumuri. A fost refuzat categoric şi mâhnirea i-a pricinuit moartea, mai mult decât boala de care suferea.

Ca o mustrare de dincolo de moarte, Babeş a lăsat foarte puţinul ce-l avea de pe urma premiilor ce i se acordaseră, Facultăţilor de Medicină din Bucureşti, Iaşi şi Cluj şi Academiei Române.

POEZIE

GEORGE GREGORIAN

ACEST PĂMÂNT

Am să înebunesc profund,
Să'ncalec cu tot hohotul din trup
Acest pământ cu fălci de lup
Și cu tăceri de maluri fără fund.

In palma de zigzaguri până'n munte
Și'n spațiul cu tăiș de muchi,
Tot drumul un despot pentru genunchi
Și nici o isbăvire pentru frunte.

Un val de bălăcim ori luăm înotul
De basme cu jeratecul din noi,
Aceeași pradă vântului de foi
In bezna ce ne caută cu botul.

Că inima pe-azur și-o sparg vulcanii,
Că flacăra din paranteză
Se mistue pe cărărui de freză —
Vibrările se duc, se duc și anii,

Și apoi, într'o seară mai din fund,
Nemernic înșirați pe sub uluci!
Și brațul nostru, larg, închină cruci!
„...Am să înebunesc profund.

AL. T. STAMATIAD

PEISAGIU

Mii de flori tresar la viață
Și se'mbată de lumină,
Sufletul vibrează iarăși
Ca o veche violină.

Pe covorul plin de rouă,
Pe sub bolta zâmbitoare,
Ea își plimbă fantazia
Peste vremea călătoare.

Și din nou îi sboară gândul
Până 'n zarea depărtată:
„A murit de nu mai vine
Sau de mult sunt îngropată?"

EMIL RIEGLER-DINU

FATA CUMINTE

— „Sărută-mă pe-obraji! Dar nu
Pe gură!... Las' pe altă seară!"...
Năvalnic inima-mi bătu:
Aripi de somn se scuturară...
Pluteam prin slăvile de vară.

Dar globul roșu'n asfințit
Se depărta rubin pe-o mână
Domol retrasă de stăpână
Din mâna sclavului iubit....

— „Tu nu te'nsori? Aș vrea să-mi fie
Iubitul stâlp de căsnicie,
Al meu doar: credincios arac
Ce-și ține vița slabă'n vie!"
Un brotăcel sări în lac....

— „Doar cu credința nu se-adapă?
Un suflet dornic de pârjol,
Iar celui credincios dar gol
De patimă iubirea-i scapă!
Bolboroseala 'n rotogol
De aur trist pierea pe apă....

I. DUDUȚA

SONET

ADRIANEI

Copil, am petrecut un vis himeric
Prin neguri fantomatice, pustii.
De-acum rămân statornic între vii:
Scântee smulsă mării de'ntuneric.

Și dintr'un punct al viei galerii
Eu îmi apropii-acest tablou feeric
In care arde sufletul Ei sferic
Asemeni soarelui în miez de zi.

Aevea am o pasăre albastră!
Și zbor cu ea către desăvârșire
Hrănindu-ne cu-aceeaș fericire.

Trăind uniți, în noi și'n lumea noastră,
Vom crește-o floare albă și suavă
Și vom sui ușor în fum de slavă.

BOERI DE ȚARĂ

Const. Pâcle

Rândurile de mai jos, scoase din hrisoave, înscrisuri sau zapise scuturate de praful din podurile caselor unui vechiu neam de moșneni din părțile buzoiene, încearcă să plăsmuiască în linii epice o icoană reală a vieții boerești de țară din timpurile lui Matei Basarab — am putea spune singura boerime neoș românească, a cărei viață o găsești astăzi risipită prin așezămintele moșnenești din satele noastre de munte, cari după războiu însile au început să se fărâmițeze.

Spre seară. Soarele mai aruncă ultimele raze, binecuvântând pământul. De prin văi, se ridică spre cerul limpede de Mai, ca un fum albăstrui de tămâie, boarea primăverii.

Sub sprânceana dealului, la mânăstire, toacă de vecernie.

Bătăile clopotului însă erau rare și triste ca de războiu.

Și 'ntradevăr, satele de prin preajma târgului Buzău ardeau cu vâlvătaie. Era prin anul nenorocirit al lui 1653, când Vodă-Lupu, împins de ambiție și ură, asupra fârtatelui de sânge și lege, Matei-Vodă, călca a doua oară pământul Țării—Românești, însoțit de Timuș, sălbatecu-i ginere, cu cetele-i neregulate și pornite pe jaf de cazaci amestecați cu tătari, rude hidride cu Domnul Lupu prin cercheza Ecaterina Doamna.

Trecând prin târgul Buzăului ei îi dăduseră foc, cum și metocului, ce se afla pe locul unde este Episcopia astăzi, și flăcările se înălțau până la cer.

Din culme 'n culme se auzeau arare, înăbușit, sunetele de bucium trezitoare la luptă. Fumul și flăcările împânzeau zarea.

Mânăstirea Berca, era pe atunci o îngrămădire de piètre de formă patrunghiulară care înjgheba ceeace se chiamă zidul unei cetățui și peste care scânteia aproape proaspăt, în luminile amurgului, prmul rând de tencuială; căci nu de mult vel-vornicul Mihalcea Cândescu, al cărui chip se vede și astăzi în pronaosul bisericei dintre ziduri, începuse ridicarea acestei cetăți, pentru apărarea în vremuri turburi, pe care avea să o desăvârșească nepotul său Mihail Cândescu. Așa cum era, totuș, ea impunea prin zidurile groase cu crenelurile bine apărate de puști și arunca o umbră ce se revărsa peste deal până în apele râului Buzău argintate de mâlul rupt din rărunchii munților, de puhoaiele primăveri.

Inăuntru toaca tăcuse, și peste ea creștea zarva bejenarilor:

Opintiri la carele boerești prea încărcate așa, ca să poată salva cât mai mult, porunci țipate, de găzduire, între călugări, mici certuri între tinerii boerinași și oșteni asupra răsboiului acesta, cari făceau din când în când pauze pentru a măsura cu ochii vre-o jupâniță ce se dădea jos de subt coviltirul vre-unui chervan nou sosit și care trecea mândră prin fața bărbaților părând a nu le arunca nici-o privire.

Hohote de râs isbucneau iarăși când vre-un oștean tânăr își înstruna fără dibăcie calul și cădea din șea, când vrea să descalice. Se auzia: — Parcă descaleci de pe grinda podului băete! — Uite lălâia paharnicului Vernescu. — A sosit comisul Sărățeanu, cu el m'aș bate oriunde! Vre-un bătrân: vai de noi; altul: Dumnezeu să păzească.

Și peste toate acestea isbucnia din când în când sgomotul surd al ciocanelor faurilor de arme, dinspre curtea robilor.

Casele boerului Cândescu stăteau pustii, în vale căci stăpânii căutaseră loc sigur în mânăstire.

Vel-vornicul de mult părăsise curtea lui Matei-Vodă, pe deoparte de bătrânețe, pe de alta scârbit de intrigile grecilor oploșiți acolo, și-și vedea de moșiile sale, așa că năvala lui Lupu îl surprinse departe de Domn și îl făcuse să se închidă repede în mânăstire.

Din toate părțile se vedeau boieri băjenari, călări sau în râdvane, moșneni pe cai pitici de țară, țărani, gloate armate cu pari și coase, îndreptându-se spre mânăstire, spre porțile larg deschise ca niște brațe de mamă iubitoare:

— Ce vești jupâne Calotă? Stăpânul... Stăpânul a scăpat? îngrămădiră cu glas tânguitor călugării pe un boeraș gros, plin de sudoare și praf care gâfâind abia își înstruna calul său mic și neastâmpărat de bisoca.

— Ei... răspunse acesta supărat de jocul calului, ce credeți că grecul a fost prost vreodată. Serafim a scăpat... adică fugise cu două zile mai înainte de a sosi Lupu la Milcov.

— Slavă Ție Doamne, oftară călugării ușurați. Curtea mânăstirii se închesase de fugari și de pe vale tot se mai vedeau venind. Din când în când, câte un tânăr boerinaș mai privea înălțat în scări, cu mâna streașină, îngrijorat, spre codrii de frasin, ce chenăruiau zarea, par'că așteptând să se ivească printre copaci cealmalele albe și căciulile cu fundul roș, de tătar sau de cazac. Ultima ceată de bejenari se pierduse în mânăstire... Numai câțiva osteni mai stăruiau în vorbă cu niște țărani la poarta mânăstirii.

— Bine, logofete! Vodă Mateiu, ce face, stă cu mâinile în sân? întrebă un staroste pe un căpitan de țară, care mișca nervos din niște mustăți lungi și unse după moda ungurească de păreau niște țepușe năbădâioase.

— Ce știi Dumneata! răspunse mândru căpitanul (și mustățile-i i se răsuciră disprețuitor). E vulpe moșneagul! Norocul lui în lupte e pe Ialomița. Sunt sigur că în rovinele deacolo l-așteaptă pe Lupu. Are să fie mai ceva ca la Ojojeni, îți spun eu...

Deodată un tropot turbat spintecă tăcerea. La o cotitură de drum se ivi un călăreț, care gonia spre mânăstire. Se vedea că abia se ține pe cai.

Nu se opri din sborul calului decât la poarta mânăstirii, unde se clătină de două ori, căutând să-și reia echilibrul, dar se plecă și rămase atârnat de o scară a șeii. Câțiva dintre ostași și călugări, săriră și-i deteră ajutor:

Ii curge sânge din tâmple. E rănit.

— Bietul voinic! noroc că are un cal ca acesta, căci altfel ar fi fost mort.

— ...Iii! ce mai cal de Misir, observă un moș, care se fălea cunoscător de cai.

— Nu-i om de rând, zise un ostaș, că uite ce haine de fir, ce sabie de Hispadan, cu teaca bătută în fir! Se cunoaște că a luptat groaznic, că e plin tot de sânge.

— Dar priviți, zise căpitanul de țară: paftaua dela cingătoare are capul de bou. E dintr'ai lui Lupu. Și rămaseră la îndoială.

— Dar, de când dușmanul căzut nu mai găsește ajutor într'o casă a Domnului, moș Pandele? zise călugărul de streaje de deasupra porții. Suntem creștini doară.

Puneți mâna!

Tot vorbind despre acest strein, trecând prin lumea cee se adunase curioasă, cei patru călugări îl duseră într'o chilie și-l așezară pe un pat îmbrăcat cu scoarțe vechi. Deasupra patului ardea palid o candelă. In curte, mirosul de luptă și sânge cald adus de viteaz, ațâțase norodul și iscase un sgomot grozav.

Călugării ieșiră, afară de unul bătrân, care se așeză la capătul bolnavului, desbrăcându-l de haine și oblojindu-i rănile căci mulți viteji fuseseră scăpați de mâna dibace a fratelui Chiril, cel mai bun la inimă și cel mai priceput călugăr din mânăstire. Afară în curte, norodul iscodea pe călugări despre strein. Din ceardacul unor căsuțe făcute anume pentru boerul satului din vale, apăru vel-vornicul Cândescu cu fiică-sa, o jupâniță de vre-o optsprezece ani, atrași de zgomotele din curte.

— Ce s'a întâmplat părinte Varnavie? întrebă vornicul.

— Un strein, un viteaz, care mi se pare că vine din luptă, greu rănit a înnemerit spre norcul său aici.

— Pe semne, cazacii cu Lupu sunt aproape?

— Da răspunse călugărul, plecându-se la urechea sa; streinul îmi pare că-i moldovean.

— Cu atât mai bine, zise boierul; ne va da vești deslușite, și coborî din cerdac. Toți oamenii se dădură la o parte cu respect, făcându-i loc spre chilie, căci boierul Cândescu era om ca puțini: bun

MUZA LUI JOBIC

CONST. VLADESCU

De pe trotuarul vecin, cineva mă chiamă. Intorc capul și întâlnesc surâsul larg al amicului meu, pictorul Jobic care-mi face semn să viu, legănând în brațe un enorm buchet de flori .

— Noroc Jobic! Tocmai spre tine veneam, îi strigai trecând drumul.

— Bun, hai că mergem !... Ce zici ? exclamă el arătându-mi triumfător buchetul ce strângea la piept ca pe un copil înfășat.

Erau bujori albi și roșii, deavalma cu trandafiri și un mănunchiu de gladiale ce-i mângâiau nasul cu florile lor înfipte pe tulpinile lungi și elegante.

-- Le pictezi ? zic eu.

— „P'astea nu !“ făcu clipind din ochi cu înțeles amicul meu. „Le dăruiesc. Să vezi ce surpriză îi fac... Mă așteaptă acasă cineva“. Și figura lui strălucea de bucurie. — „Imi pozează“ adăogă el pe un ton confidențial „Să vezi ce femeie... Să vezi“...

Și tot restul drumului îmi vorbi numai despre minunea de femeie care-l aștepta acasă. Nu mai pridideа în calificative și superlative. Era însfârșit — mă asigura el — femeia ce legănase până acum numa'n visele lui de artist. Celelalte — și de câte nu-mi vorbise altă dată cu acelaș entusiasm! — au fost numai niște manechine amăgitoare pe lângă aceia pe care aveam s'o cunosc în curând.

— „Mi-am găsit Muza !“ declară el ca încheiere. „Să vedeți voi de acum încolo cât am să lucrez !“.

Iată-ne în sfârșit pe pragul atelierului. Jobic radios pășește celdintâi și cu un gest de prosternare întinde buchetul femeii care, picior peste picior pe un colț de divan s'a înfășurat în colacii fumului de tutun ce trage cu nesaț dintr'o țigare pe sfârșite.

— „Te uită, frumoasa mea ce flori ți-aduc eu ție !“ — declamă el.

Femeia le privește cu un zâmbet măsurat: — „foarte frumoase“ aprobă ea fără prea multă căldură după ce întoarse câtă-va vreme buchetul pe toate fețele.

Adevărul e că, dacă după părerea mea, „Muza“ lui Jobic nu răspundea tocmai-tocmai la ce mă pregătise el să găsesc, dar nu era nici rău.

Ochii mici de culoarea smaraldului ar fi fost frumoși fără căutătura lor transparentă și lipsa de expresie ce contrasta isbitor cu chipul de păpușe aproape blondă, sulemenită fără economie cu farduri violente.

Se ridicase alene de pe canapea cu florile în brațe și din ochi căuta prin desordinea atelierului, un vas unde să le așeze.

Vase nu lipseau: Pe mese pe jos, pretutindeni se înghesuiau câte două trei de toate formele și stiluri diferite — unele numai cioburi — pe jumătate pierdute sub grămezi de hârtii, șasiuri vechi și crâmpeie de cartoane... dar colbul greu de vremuri care le înfrățise într'o singură mantie negricioasă, făcea să ezite mâna ce s'ar fi întins să le trezească din reveria lor posomorâtă.

Deodată femeia se întoarse către Jobic care surâdea cu nevinovăție așteptând parcă efectul buchetului ce întârzia să se producă cu toată amploarea visată de el.

— „Bine, dar ?“... zise ea uscat complectând întrebarea cu o mișcare repede a degetelor ce păreau că cer o socoteală.

Și după ce mai contemplă o clipă cu asprime surâsul fericit al prietenului Jobic: — „Spuneai că te duci să târguiești... să luăm masa aci ?... Nu văd nimic, adăogă ea după ce'l înfășură cu o privire cercetătoare.

Surâsul încremeni prostit pe figura bietului Jobic.

— „Așa e, draga mea“ proferă el cu rugăminte'n glas după o clipă de reculegere. „Mă dusesem... dar vezi, am întâlnit o țigancă cu flori. Uite ce frumoase sânt: n'am vrut să pierd ocazia.... Ți le-am adus ție !“ isbucni din nou Jobic reliefând înțelesul definitiv al argumentului cu un gest de teatrală noblețe.

Dar aripile romanticului său elan se frânseră brusc sub privirea tăioasă a muzei neînduplecată.

— „Dar ție ți-e foame... Ai dreptate !“ sfârși el umilit, cu regretul poeziei stricată de cruzimea realităților inoportune.

— „Te cred !“ replică Muza îndărătnic.

— „Stai“ îngână Jobic pipăindu-și buzunarele cu îndoială. „Mă duc iar... și... aduc...“

Dar ultimul lui cuvânt sună fără curajul convingerii.

— „Asta să crezi tu !“ isbucni femeia. „Să mai vezi de alta ! Ești un caraghios dacă-ți închipui că mirosul florilor tale ține de foame! — Ia te uită la el“, mi-l arăta ea din ochi privindu-l ca pe o ciudățenie.

Sărmanul Jobic rămăsese plouat și din ochi părea că-mi cere ajutor.

De abia'mi puteam stăpâni râsul.

Mă oferii să iau asupră-mi sarcina d'a repune lucrurile la punct. „Muza“ lui Jobic însă aruncase cât colo florile și punându-și repede pălăria refuză cu scepticism orice reparație.

— „Dacă și D-ta ești tot artist“, strâmbă ea din nas, „merçi“! Te întorci după două ceasuri cu un călut de turtă dulce ori un evantai de hârtie japoneză“.

Și cu o explozie de râs batjocoritor se îndreptă spre ușe: „Salutare !“ ne făcu ea cu mâna... „si... poftă bună !“ mai strigă din sală păpușa sulemenită.

Jobic rămăsese în prag privind cu amărăciune în urma ei.

— „Văzuși ? zise el întorcându-se spre mine cu un aer desamăgit.

— „Ar fi fost păcat să nu râd“ isbucnii nemai putându-mi stăpâni râsul.

Jobic mă privi un moment uluit, dar curând figura lui începu să se destindă și se porni și el pe un râs sănătos.

— „Văzuși măi afurisită femeie! Ia te uită cum mi-a aruncat buchetul. Ce sălbatică domnule !...

Și aducând binișor florile, cu gesturi mângâietoare le așeză într'un vas în mijlocul unei mescioare încărcată cu resturi de vopsele, pensule rupte și mucuri de țigări.

— „Sărăcuțele de voi !“ le alintă el aspirându-le parfumul. — „Dă-o la dracu de maimuță! — Asta nu e femeie !“..

căpitan, cinstit cu moșnenii, milos și blând cu șerbii.

El purta șalvari băgați în cisme galbene de vițel, un dolman cu brandemburguri de fir, iar la șold o sabie încovoiată turcească, lăsând să se vază că, cu toată vârsta lui, sabia nu-i era de ruginit în teacă.

El se îndreptă spre chilia, unde zăcea tânărul, cam încruntat; dar văzându-l fața i se descreți și-l îmbrățișe pe dată cu o privire caldă.

— A luptat greu viteazul, zise boierul încet, par'că temându-se să nu strice liniștea bolnavului, care părea cufundat într'un somn adânc și ale cărui răni îi erau scumpe.

Nu-l cunoștea, dar cine se gândea să iscodească în vremurile acelea un rănit... Poate că-i era dușman? căzuse în luptă, îi era sfânt. Și apoi erau de aceeaș lege.. Un păgân... Hei !... altceva. Totuși o umbră de tristețe trecu pe fața lui: Cum ne mâncăm noi, în de noi! Aducem pe capul țării tot felul de lifte, ca să ne omorîm, frați...

— E greu rănit! observă iar vornicul. Viteazul mi-aduce amite de vremuri tinere, bogate și pentru mine în luptă. Incaltea e greu de tot cu el?

— Nu, răspunse călugărul; peste opt zile e pe cal.

Dar voinic creștin; cu atâtea răni altul nu o mai ducea mult...

— Se aude buciumul la ziduri! Ce o mai fi ?... O fi vestea dela căpitanul Niță din Vintilă-Vodă sau dela Domn! Iar buciumul vibrând pătrunse în inima rănitului făcându-l să tresară. Gânduri răslețe, însângerate îi sburau prin prăpastiile nesfâșite ale sufletului chinuit de durere. Unul însă stăruia mai puternic: cum nu e sănătos să sară la acest sunet... Calul legat de un stâlp afară începu să bată neliniștit din copite... Incercă să se ridice dar căzu horcăind.

Noaptea își furișa umbrele-i în odaie iar la poartă se auzia căzând drugul greu de fier peste plăcile de aramă.

Călugărul de straje aprindea în turnul de deasupra porții opaițul veghei.

(Inceputul unui roman în lucru cu acelaș titlu).

LEUL GHIMPAT

BERNARD SHAW

PROLOGUL

Uvertura : foşnet de pădure, muget de lei, imn creştin slab auzit.

Cărare într'un desiş de pădure. Un muget de leu, un melancolic muget de durere vine din desiş, se repetă tot mai aproape. Leul vine din desiş schiopătând într'un picior, cu laba dreaptă dinainte în sus. In ea e înfipt un ghimpe uriaş. Se aşează jos şi se uită lung la ea, o linge; o scutură; încearcă să scoată ghimpele târşiind-o de pământ, şi îşi face mai rău. Iese schiopătând în chinuri, de pe cărare şi se aşează sub un copac, istovit de durere. Scoţând un geamăt prelung, ca suflatul dintr'un trombon, se dă la somn.

Androcle şi soţia sa Megera, vin dealungul cărerei. El e scurt, firav un om între treizeci şi cinci de ani.

Are păr roşcovan, umezi ochi albaştrii şi duioşi, nări înfiorate şi o frunte foarte prezentabilă, dar notele sale bune nu merg mai departe ; braţele sale şi picioarele şi spatele, deşi de un caracter nervos, par chircite şi supte de foame. Cară o legătură mare, e foarte sărman îmbrăcat şi pare obosit şi flămând.

Soţia sa e o muerușcă mai mult nurlie, bine hrănită, ghiftuită, în floarea vieţei. Nu duce cu ea nimic şi are un băţ vânjos cu care să se ajute la drum.

MEGERA (aruncând deodată băţul ei jos) : Nu mai fac un pas !

ANDROCLE (pledând plictisit) : Iar scumpo ? La ce bun să te opreşti la fieşte care două mile ca să spui : nu mai fac un pas ? Trebue să ajungem până la noapte în satul cel mai apropiat. Sunt fiare sălbatice în pădurea asta : ci-că lei !

MEGERA : Mofturi. Mă tot ameninţi într'una cu fiare sălbatece ca să mă faci să merg pe nerăsuflate, când abia pot să-mi târăsc un picior după altul. Până acum nici ţipenie de leu !

ANDROCLE : Bine scumpo ţii numai decât să vezi unul ?

MEGERA (smulgându-i legătura din spinare) : Brută nemiloasă nu mai pot de oboseală. Dar ce-ţi pasă ţie de mine? (aruncă legătura la pământ) numai la tine te gândeşti. La tine ; totdeauna la tine !

ANDROCLE (aşezându-se amărât jos, cu coatele pe genunchi şi capu'n palme. Din când în când fieştecare trebue să se gândească la sine, scumpo.

MEGERA : Un bărbat ar trebui să se gândească din când în când la nevasta lui.

ANDROCLE : Din păcate, da, scumpo. Iacă tu mă faci să mă gândesc cam mult la tine. Şi nu doar că-mi pare rău.

MEGERA : Să-ţi pară rău ? Aş vrea s'o văd şi p-asta ! Nu cumva e vina mea că m'am căsătorit cu tine !

ANDROCLE : Nu scumpo, e a mea.

MEGERA : Frumos îţi şade să-mi vorbeşti aşa. Oare nu eşti fericit cu mine.

ANDROCLE : Nu mă plâng, dragostea mea.

MEGERA : Ar trebui să-ţi fie ruşine de tine.

ANDROCLE : Mi-e ruşine, scumpo.

MEGERA : Nu ţi-e. Dimpotrivă, te mândreşti !

ANDROCLE : Dece mă mândresc, puiule ?

MEGERA : De orice. Eşti mândru că ai făcut din mine o roabă şi că pe tine te ai făcut batjocura lumei. Nu-i frumos ! Imi scoţi numele că sunt o sgripţuroaică, vorbind totdeauna cu aierele tale de mieluşel, ca şi când ţi-ar fi milă să topeşti o bucăţică de unt în gură. Şi pe simplul cuvânt că par o femee mare şi zdravănă, şi fiindcă sunt bună la inimă şi o lecuţă cam repejoară şi fiindcă tu mă mâni totdeauna să fac lucruri de care după aceia îmi pare rău, lumea zice : „Bietul om : ce zile fripte îi mai face nevasta asta a lui !“ O de-ar şti ei ! Şi tu crezi că eu nu ştiu ? Ba ştiu, ştiu. (miorlăindu-se) ştiu !

ANDROCLE : Da, scumpa mea ştiu că ştii.

MEGERA : Atunci de ce nu te porţi cu mine cum trebue şi nu eşti bărbat cum se cade ?

ANDROCLE : Ce pot să fac, scumpa mea ?

MEGERA : Ce poţi să faci ? Să te întorci la datorie şi să vii înapoi la căminul şi la prietenii tăi şi să aduci jertfă zeilor cum fac toţi oamenii de treabă ; în loc să fim goniţi din casă şi din cămin ca nişte murdari, neruşinaţi şi nelegiuiţi atei.

ANDROCLE : Nu-s ateu. scumpo : sunt creştin...

MEGERA : Bun, şi asta nu-i acelaş lucru ? numai că-i de zece ori mai rău ! Cine nu ştie că creştinii sunt cei mai de jos dintre cei de jos ?

ANDROCLE : Exact aşa cum suntem şi noi, scumpo.

MEGERA : Vorbeşte pentru d-ta. E o îndrăzneală să mă pui alături de oamenii de rând. Tată meu avea cârciuma lui, şi blestemată a fost pentru mine ziua când ai venit întâia oară să bei la tejgheaua noastră.

ANDROCLE : Mărturisesc pe atunci cum trăgeam la măsea, scumpo. Dar m'am lăsat când m'am făcut creştin.

MEGERA : Mai bine rămâneai beţiv, pot să iert unui om căzut la băutură ; nu-i decât natural ; şi... nu mă lepăd, îmi place şi mie uneori o duşcă. Ce nu pot îndura însă e să fii căzut la creştinism. Şi ce e şi mai rău, să fii căzut la animale. Cum să-şi ţie femeia casa curată când tu aduci înăuntru orice pisică răzleaţă şi javră fără căpătâi şi toate haimanalele din partea locului ? Mi-ai luat pânea din gură ca să le hrăneşti pe ele ; ştii foarte bine, nu încerca să tăgădueşti.

ANDROCLE : Numai când erau flămânzi şi tu începuseşi să te îngraşi prea tare scumpuşoaro...

MEGERA : Da ; insultă-mă, insultă-mă. Of, nu mai pot să rabd. Iţi convenea să stai şi să pălăvrăgeşti ceasuri întregi cu brutele alea de animale mute, pe când pentru minte n'aveai un cuvânt !

ANDROCLE : Ele niciodată nu-mi întorceau cuvântul, puiule (se scoală şi pune pe umeri legătura).

MEGERA : Bun, dacă ţi-s mai dragi animalele ca nevasta, ai să rămâi cu ele aici în pădure. Mi-e lehamite de ele şi de tine. Mă duc înapoi, mă duc acasă.

ANDROCLE (tăindu-i calea înapoi) : Nu scumpuşoaro, nu o lua aşa. Nu mai putem să ne întoarcem. Am vândut tot, ar fi să murim de foame ; şi să mai fiu trimes şi la Roma şi aruncat la lei.

MEGERA : Să-ţi fie de bine. Poftă mare leilor. (Smiorcăindu-se). N'ai de gând să te dai odată la o parte şi să mă laşi să mă duc acasă ?

ANDROCLE : Nu, scumpo.

MEGERA : Atunci mi-oi face drum prin pădure şi numai când mă vor fi mâncat fiarele sălbatece vei şti ce nevastă ai pierdut (se repede şi e gata să cadă peste leul adormit). Vai de mine Andy, Andy (se clatină înapoi şi leşină în braţele lui Androcle care doborât de greutatea ei cade pe legătură).

ANDROCLE (extrăgându-se de sub ea şi bătându-i palmele de mare îngrijorare): Ce e copila mea, odorul meu ? Ce s'a întâmplat ? (El ridică fruntea. Amuţită de groază ea arată în direcţia leului adormit. El se furişează cu băgare de seamă spre locul arătat de Megera, care se ridică cu o sforţare şi şovăe după el).

MEGERA : Nu, Andy, nu : te îmbucă Vino 'napoi ! (Leul scoate un lung oftat sforăitor. Androcle vede leul şi se dă înapoi leşinând în braţele Megerei, care cade înapoi pe legătură. Se rostogolesc de-o parte şi de alta şi zac la pământ uitându-se cu groază unul în ochii celuilalt. Leul se aude gemând greu în desiş).

ANDROCLE (şoptind) : Ai văzut ? Un leu !

MEGERA (dezesperând) : Zeii l-au trimes să te pedepsească fiindcă eşti creştin. Ia-mă de aici, Andy. Scapă-mă.

ANDROCLE (sculându-se) : Meggy ! Nu-i decât o scăpare pentru tine. Cum sunt eu cam aţos şi vâscos o să-i iau cam la vre-o douăzeci de minute ca să mă mănânce ; până atunci ai destul timp să o ştergi !

MEGERA : O nu vorbi de mâncat. (Leul se scoală cu un geamăt puternic şi schioapătă spre ei). Aoleo ! (leşină).

ANDROCLE (tremurând, dar rămânând între leu şi Megera) : Nu te atinge de nevastă, m'auzi tu ? (leul geme. Androcle abia se mai ţine pe picioare de atâta tremur). Meggy fugi. Fugi şi scapă tu. Dacă-mi iau ochii dela el s'a şi aruncat (leul ridică în sus laba rănită şi o bate cu milă în faţa lui Androcle. (O, e schiop băiatul tatii ! Are un ghimpe în lăbuţă ! Un ghimpe grozav de mare ! (Plin de simpatie). Bietul băiat ! I-a intrat un ghimpe groaznic în lăbuţa lui micuţă. Şi l-a bolnăvit prea tare ca să mănânce pe un creştinel mic şi gustos la dejun. O, da micul şi gustosul creştinel o să-i scoată ghimpele dinăuntru şi atunci el n'o să mănânce pe creştinel cel gustos, cum nici pe a gustosului creştin gustoasa şi drăgăstoasă şi dolofană soţioară bălăioară. (Leul răspunde cu văicăreli par'că s'ar căina pe sine). Da, da, da, da, da, să vedem, să vedem ! (luându-i laba în mână). Da el n'are să mă muşte nici sgâraie, chiar dacă l-o durea o lecuţă ! Acum, fă ghiare de catifea. Aşaa. (trage uşor de ghimpe. Leul, cu urlet de mânie şi durere, smuceşte laba înapoi aşa de pe neaşteptate că Androcle e svârlit pe spate). Bravoo ! O, nu cumva creştinelul ăsta crud şi mic şi uricios a lovit laba rănită ?. (Leul se vaetă afirmând dar şi cerându-şi iertare). Bun, încă odată să mai trag puţin şi-i gata. Numai odată, uşoor, uşureel şi băiatul o

viaţa minunată a lui anton pann-roman de sergiu dan şi romulus dianu

17)

XXVIII

Durerile morale prin care Anton a trecut după moartea lui Tudor Vladimirescu nu pot fi închipuite. Mâhnirea lui s'a stins încet, ca la toţi oamenii buni, dar, un timp, dascălul s'a învinovăţit de pieirea eroului gorjean numai pentru că într'o seară de sfat, când Tudor a mărturisit că vrea să se ducă la conferinţa dela Laibach cu durerile româneşti pe hârtie, Anton l'a oprit şi l'a potolit, arătându-i primejdiile.

Pentru cei ce văd însă revoluţia lui Tudor în perspectivele reuşitei ei, îndrăsneala subprefectului dela Cloşani apare bine inspirată.

●

Lumea bâzâe de patimi. Zăbranicul cernit al morţii lui s'a ridicat curând de pe inimile toate. Popoarele tinere, ca şi copiii, nu ţin mult la amintiri. Apoi aflându-se în ţară de unele încurcături ale eroului cu femeile, cei ce aveau mustrări pentru el s'au resemnat întocmai ca acele mame cari umblând prin sertarele unui iubit fiu răpus, găsesc între altele un medicament ruşinos de care nu ştiau că s'ar fi folosit.

Anton Pann, se găsea bătrân la treizeci şi cinci de ani şi nemulţumit de viaţa scursă până atunci. Işi repeta într'una că oricât de frumoasă ar fi meseria de-a cânta în strană în loc de-aţi mânji mânile în meşteşuguri de rând, e prea puţin pentru a rămâne semn pe unde ai trecut. O mâncărime la început dulce, ajunsă, acum supărătoare, rodea la el încet jumătate ispită, jumătate renunţare: gloria. Se simţea dascălul neînsemnat al bisericii Sf. Necolai din Scheiu chemat şi împins năpraznic din urmă către o faptă ce trebuia să-i ceară munca şi patima vieţii întregi.

Pentru Ana mai păstra o recunoştinţă suavă, înflorită în reculegerea celor dintâi clipe ce-au trecut dupăce flacările nesocotite se retraseră. Ardea acum o lumină netedă, măsurată şi liniştită, cum rămâne un buştean singur în braţele focului când cadrul incendiat şi-a stins flacările întinse. „Sunt un bătrân de aproape patruzeci de ani şi îmi îngădui să cotropesc viaţa unei fete de optsprezece. E destul de rău pentru stârvul meu ce dă să se îngraşe. Huo, stârvule!“ Se chinuia într'adins cu ameninţarea acestei bătrâneţi, pentru a se putea hotărî la toate câte gândise, din care nu făcuse încă aproape nimic. Lucra acum. La făpturile bântuite de simţuri tari, mai tari decât gândurile lor — munca e ca şi iubirea o deslănţuire neîntreruptă, înfrigurată, dar oprită deodată.

Nu se culca decât în zori, dupăce'şi rânduia hărtiile risipite prin odaie, hotărându-se să nu lase nimic neisprăvit. Chiar în Braşov dă la iveală o compoziţie prelucrată a unei încercări mai vechi, aproape copilăreşti: „Doamne milueşte“ 'cântat pe vremuri în ruseşte cu sopranii armoniei eclesiastice din Chişinău. Ceeace'l frământa acum şi n'avea să fie sfârşit decât peste un an, la 1830, — „Versurile musiceşti ce se cântă la naşterea Mântuitorului nostru Is. Hs.“, se lămurea în capul lui liberat de celelalte griji şi melodia se alătura firesc cuvintelor — în veghea târzie a frunţii, între bucoavne hârtii şi cerneluri.

Stăruinţa asta ce-ar fi isbutit să'l mulţumească în cele din urmă, nu ţinu însă prea mult. Theudor, fratele domnului Anton Pann, cel mai atrăgător cap din corul bisericii, se simţea rău.

Ana rodise cu păcatul cel lumesc. Era nevoe de sfatul doctorilor neîntârziat şi din asta se putea arăta pierzarea. Nici vreme lungă de gândit nu putea trece Doctorul sas, zâmbi atent şi binevoitor examinând această „fräullein“ mai mult înfricoşată de noua ei schimbare de cât de boala, destul de îngrijorătoare, a fetelor ce se simt întâiaş dată femei.

Din ziua în care doctorul cunoscu taina frumosului Teudor, Anton avu mari nelinişti. Nu-şi mai lăsa nici o clipă tovarăşa în singurătate. Pare-se că întâia dată îşi dădea seama că are acasă o nevastă ce trebue păzită.

Şi Duminica se apropia. In strană se cerea glasul subţire al Anei, bine preţuit de credincioşii bisericii din Scheiu, încă dela întâia ei cântare. Pe de altă parte, adevărat este că toţi fricoşii sunt firi imaginative: Anton era spăimântat numai gândind că doctorul n'a păstrat această mică taină de pe urma căreia putea şi dascălul, alături de Teudor, să bea dimineaţa un pahar cu lapte, fireşte al lui numai pe jumătate umplut şi fără smântână, dar cu inimă bucuroasă şi cu o curată prefăcătorie arătând că e sătul şi de atât.

I se părea că tot Braşovul şopteşte: „băiatul din strană e muerea dascălului“. Deaceea înainte de a se scurge vara toată a anului 1828, Anton care pribegise încă de mic copil, luă, cu iubita lui, calea munţilor, într'un revărsat de zori, zicând că „un ceas al dimineţii plăteşte cât trei după prânz“. Ducea în spinare o legătură plină de haine şi hârtii scrise de el, printre cari acele „Poesii deosebite sau cântece de lume“ cari la 1831 aveau să apară însoţite de o precuvântare modestă:.... „de multă vreme avându-le manuscrise, unele adunate de la alţii, altele chiar de mine compuse“...

— „Să te blesteme cineva să umbli ca banul din mână 'n mână“, spunea ei cu amărăciune adunând pentru Ana un pumn de smeură. Toate mi-au stat împotrivă. Sunt vinovat că am poftit bunătăţile pământului. Sunt vinovat că în loc să-mi trec viaţa sărind garduri, am ales o fată pe gustul meu şi am fugit în lume s'o pot iubi... Sunt vinovat că sunt drept şi-mi râd de nevoile lumii, vinovat că în loc să mă fac zaraf, cânt în Casa Domnului şi dreg cântecile stricate“..

Şi-şi amintea vorba colonelului rus auzită în copilărie: „Da, e bine să fii şi cărturar“...

— Cât am îmbătrânit!... Ei, copile, vezi că e pricina, că nu ştii pe unde se udă găina!... Nu te pricepi să împarţi un pai la doi boi!“ Dar se linişti gândind: „Totdeauna desfătarea are soră întris-

---

să fie fericit apoi o viaţă 'ntreagă. (Trage încăodată de ghimpe. Leul mugeşte şi scrâşneşte din măsele cu un sgomot grozav). O el nu trebue să sperie pe doctorelul lui bun şi milos, pe doica lui drăgăstoasă. Asta n'a durut deloc, nici un pic. Hai acum încă odată! Ştii, ca să arătăm cum poate să îndure chinurile un leu mare şi viteaz; nu ca creştinii ăştia mai slabi ca un copil de ţiţă. Opsaa!!... (Ghimpele iese afară. Leul urlă şi îşi scutură laba sălbatec). Aşaa! (Ţinând în sus ghimpele). A eşit! Acum leul să facă bine să-şi lingă laba ca să gonească umflătura asta uricioasă. Ştii, aşa! (Işi linge propria mână. Leul dă din cap în semn de înţelegere şi îşi linge laba de zor). Deşteptul meu leuraş-ştrengăraş! Cum pricepe el de bine pe prietenul lui vechi şi scump pe Andy Nandy. (Leul îi linge faţa). Da, dă o pupică lui Andy Nandy! (Leul dând puternic cu coada, se ridică pe picioarele dinapoi şi îmbrăţişează pe Androcle (care se schimonoseşte şi strigă). Fă ghiare de catifea, bagă-le'n teacă! (Leul îşi vâră ghiarele în teacă). Aşaa bun! (Imbrăţişează pe leu care în cele din urmă îşi ia vârful coadei într'o labă, strânge bine de mijloc cu ea pe Androcle odihnindu-o de coapsa-i. Androcle ia cealaltă labă în mână, îşi întinde braţul şi amândoi dansează transportaţi, jur împrejur şi dispar în sfârşit în desiş.

MEGERA (care şi-a venit în fire în timpul valsului): O, laşule! n'ai dansat cu mine de ani de zile şi-acum îţi iei tălpăşiţa, dansând cu namila asta de brută şi de fiară pe care n-o cunoşti mai mult de zece minute şi care abia aşteaptă să-ţi mănânce nevasta. Laşule, laşule, laşule! (Se repede după ei în desiş).

Din englezeşte, de

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

tarea... Dacă nu te saturi mâncând, dar lingând niciodată, deci, mai bine mândru și pribeag sărac! Săracul mândru se uită la ceilalți ca la niște muște... Până îi ia cineva musca dela nas!“ (zise apoi râzând singur) „Il întrebi: Dece-ți curg mucii? — De iarnă! — Ei, lasă că te știu și de-astă vară“. Așa am fost eu totdeauna vara, iarna, lesne cântător și fără nici o lacrimă. O fi plâns mama și pentru mine!“

— Hai, că ai cules destulă smeură, îi strigă Ana...

Abia acum băgă de seamă că tot ce strângea, îi aluneca jos. Pivind frumusețea de mărgele roșii și dulci dela picioarele lui, ieși întinzând mâna plină înspre Ana...

După dejunul frugal își umplu pumnul de apă și-i dădu să bea. Fata săturată râdea.

Umblară două zile și două nopți în șir prin munți și tot într'un răsărit de soare, au eșit în luminiș, odihnind în somn pe iarbă câteva ceasuri. Părăsind bolta verde de lună și de foi a Carpaților, inima lui sângerată cânta cu glas înnalt în versuri simple și tari, fără să știe că plăsmuește una dintre cele mai frumoase capodopere de lirică românească înainte de Eminescu, jalea lui, ce aducea a moarte și răsuna cu tonuri panteiste din firea lui veselă;

„Munților fiți mărturii
Că prin voi călătorii
Cu sufletul plin de dor
Si inima de dogor.
Păduri, copaci înfrunziți
Si voi mărturii să-mi fiți
Cu ce chin și cu ce foc
Am trecut prin acest loc.
Râuri, ape mari și mici,
Ce v'am trecut pân'aici,
Nu uitați cu ce nevoi
Am băut apa din voi.
Mierlițe, privighetori,
Pasări dulci glăsuitori
Cântați și voi acest vers
Al truditului meu mers...

XXIX

Trezie amarnică.

Cu ce intrase Anton Pann în București? Cu cele două broșuri, una tipărită și alta în manuscris — cu amintiri bine întreținute în inimă și în cap, cu speranțe puține și slabe. Mai aducea, firește, pe Ana. Nu trebue uitată, cum nici Anton n'o uitase. Trebue iubită cum și Anton o iubea. Mult. Cu toate puterile lui strânse, ca înainte de moarte.

Mizeria nu întreține legături liniștite între iubiți. Ea depărtează sau apropie, cu totul.

Ana trebuia întrebată însă dacă îi place să se stingă în iubire și sărăcie, cum ar trebui întrebați soldații dacă vor să moară pentru a fi eroi, sau preferă să trăiască pentru a fi oameni cum se cade. Ana, fi-va ea, de-o părere cu iubitul, că un sărut ține loc unui dejun iar o îmbrățișare satură cât un banchet S'o întrebe, deci:

— Anișoară, ai tu încă puteri de-a rămâne cu mine, ce sunt un netrebnic, trăitor ca pasărea fără simbrie? Altfel, eu mă rog pentru iertare și lui Dumnezeu și Ție, deopotrivă: v'am răpit unul altuia, fără să pot ce poate El, care dă mâncare la vreme, dacă te rogi și-i înduri canoanele...

Răspunsurile, la acest fel de întrebări sunt foarte deosebite. Unele iubite nu întârzie să fie rele fără măsură: „N'am să-mi trec viața ca un calic, rămâi cu bine“...

Altele se grăbesc să fie batjocoritoare: „dragostea ta, scumpule, e pentru îngerele din cer, ce nu vor mâncare“... Câte una răspunde: „iubirea noastră mai are ea nevoe de ceva?“...

Ana însă, spuse:

— De ce, Antoane, am rupe din dragoste pentru a da suferinții, când mai de grabă ar fi să murim pentru a intra în raiu, unde pătrund cei ce-au iubit mult... Ori acolo, numai grija măruntă a zilelor nu e, dovadă că nu s'a auzit înger mort de foame sau frig...

Nu poate fi rău un asemenea răspuns, susoinat de-o copilă, dar înțelepciunea teologică a Anei, dispusă să primească îndată raiul nu putea aprinde pe Anton. El, mai spusese într'un prilej, că își păstrează retragerea în cealaltă grădină a Domnului pentru atunci când va fi chemat, spre a nu lăsa să se creadă că s'a grăbit...

Ghenarie Protopsaltul, le cânta deci în prima Duminică „Isaiia dănțuește“.

●

Anton Pann avea o idee pe zi, porția lui rânduită de Dumnezeu, din care nu eșea pentru nimic în lume. Chibzuia îndelung. Intrase într'al treizeci și șaselea an al vieții cu capul plin de învățături „de prin lume adunate“. Văzuse incendii și răsboae, cunoștea după atâta băjenie căile și munții, în pădure deosebea după cântec și sbor cele mai neauzite păsări ce-și desfac trilul ca o coadă de pene paradiziace. Știa cum se culcă iarba în timpul nopții ca să prindă rouă, cum se sting pe rând stelele, unde dorm melcii și coropișnițele, unde se iubesc fluturii. Văzuse, prin lanuri, pe spicele grâului, gândaci îmbrățișându-se și încălecându-se pasionat și ritmic ca omul, văzuse cum se mângâe paiajenii și cum se cască pofticios caliciul florilor bogate în ovare, și-și zicea:

— Toate astea se întâmplă negreșit mereu, fie că oamenii se crestează între ei, fie că pârjolesc țara. Asemenea lor să fiu. Trebue să înnapoez lumii inima ce port, ca să nu se spună despre mine: Il mănâncă într'o parte și scarpină 'n altă parte.

Că prostul e ca orbul când dă de părete, tocmai aici socotește că lumea se isprăvește! Sau ca cel ce 'ntreabă: Cine mi-a umplut izmenele? Și cine mi-a luat banul din gură?...

Reflectând așa pe scurt la tot trecutul său, dându-și seama că față de viitorime e un lucru de nimica faptul că i s'a retras slujba de dascăl de cântare la Râmnic și că l'a căutat stăpânirea, prin bătae de tobe, la Govora, după fuga lui cu Ana la Brașov, hotărî la această vârstă să se ostenească mai mult cu cele cărturărești. Că gloata e nemernică și nesimțitoare, dar el e pus pe lume să facă mare curățenie și-i dat scriitorului „a potrivi mirosul trandafirului cu putoarea porcului“.

Toate suferințele lui trecute se schimbară în idei.

Dece să las peana, părinte Dionisie, spunea el în treacăt marelui cărturar fanariot Dionisie Fotino, pe care-l nimerise de curând în casa lui Dinicu Filipescu, învățând pe fiii acestuia, Grigore și Niculae. „Istoria tis Dakias“. Tot cocoșul pe gunoiul lui cântă.

— Am auzit despre isprăvile dumitale, dascăle, făcu Dionisie. Și am citit chiar deunăzi, „Cântările liturgice“ și „Versurile muzicești“ ce ai scris. Nu pricep însă cum din gură una zici și cu fapta alta faci. Să știi, dascăle: Nu face niciodată un lucru după care să fii dator a-ți cere iertare.

— Prea cinstite serdare, nu știu ce vei fi știind dumneata despre mine, dar știu ce știu eu: că multă minciună a crescut pe urmele mele și cuvântul e ca vântul: nu se-ajunge nici cu ogarul, nici cu armăsarul. Nu toți oamenii au destulă minte ca să spună și altora, că mintea de-ar crește pe toate cărările, ar paște-o și măgarii. Dar eu nu mă sinchisesc de palavrele prostimii. Dacă îmi spune cineva: „Unul în dos te-a înjurat, râd și răspund: „In lipsa mea putea să mă și bată“.

Cât despre „una zic și alta fac“, cinstite serdare socotesc că nu e nici un păcat să dau trupului ceeace-mi cere, dar nici să opresc capul de a gândi cum îi place lui Dumnezeu. La mine fiecare mădular în parte face ce vrea.

Felul acesta de a gândi, desfătă mult pe învățatul Dionisie Fotino. Venind mai târziu mitropolit al Ungro-Vlahiei Dionisie întări pe Anton Pann în slujba de „dascăl de muzică al școlii naționale din București“.

— Iată ziua mare pentru care m'am născut! își zicea Anton.

Și venindu-i în minte luminoasa evanghelie a lui Ioan ce se citește în dimineața primei zile de Paști: „Fiind seară în ziua aceea, într'una din Sâmbete“, Anton gândi să-și închine toată munca și mintea muzicei bisericești.

Iși măsoară timpul tinereții scurs în urmă ca un drum de lună și într'una din nopți, se afundă în citirea cronicilor acelui călugăr rus, Nestor, care în veacul al doisprezecilea povestea izbânda creștinismului ortodox în Rusia.

Astfel află el că Prințul Kievului, Vladimir, trimisese pe cei mai luminați cărturari la Evrei, la Latini și la Greci, pentru a căuta unde religia s'a plăsmuit din mai multă frumusețe. Și întorcându-se acei cărturari, au spus prințului păgân că judaismul și creștinismul latin sunt cu mult mai prejos în strălucire și bogăție de cât creștinismul bizantin. Vladimir se boteză deci creștinește și începu cele mai aspre urmăriri împotriva clericilor apuseni cari cutreerau Rusia...

— E din deșertăciune pornită alegerea prințului, gândea Anton, dar neîndoios, e cea mai bună. Ceeace face ca Biserica ortodoxă să pară bătrână, este vechimea textelor și amestecul lor de către nepricepuții fără școală...

Așa se hotărî Anton să scrie și să transcrie o sumă de tropare, liturghii și rugăciuni.

Sărăcia de suflet a multora a putut categorisi printre autorii ușori pe acest mare Anton Pann, care doar ca să-și aline mâhnirile, a tălmăcit acele „povești bufone și de râs“ din marele rezervor de pilde orientale unde Nastratin se numetșe Nasr'Eddin și e frate bun cu Păcală.

(Continuă în numărul viitor)

critica literara

CRITICA SI POEZIA

Nu se contestă nimănui dreptul de apreciere critică a operei poetice. Această apreciere, când purcede dintr'un spirit profund înțelegător al sentimentului estetic, poate fi un stimulent pentru artist și un real ajutor adus cititorului, căruia îi trebuesc înlesnite posibilitățile unei cât mai mai largi rațiuni de estimare a operei pusă în chestie. Excesul însă pe care îl practică la noi o anumită critică, pretinsă autorizată, prin felul ei snobist de a analiza, clasifica și construi teorii erudite, produce un rezultat nebănuit de dezastros.

Este adevărat că finele artistic spre care tinde poezia este de a crea emoțiuni estetice, de a mulțumi sentimentul de frumos ce ne e înăscut și pe care l'am mărit prin educație. dar nu e mai puțin exact că și discuțiunile ce provoacă meșteșugul liricei trebuesc să se bucure de un important credit în artă, cu condițiunea însă de a nu transforma aceste discuțiuni în finalitatea artei. Acest banal adevăr mi s'a înfățișat întotdeauna de tăria unei axiome In ultimii ani însă criteriile acestei legi de artă au deviat In loc ca acea creare de emoțiuni estetice să rămână singurul și neclintitul mobil al poeticei, valul de analiză critică. umflat și metamorfozat în știință, a bătut atât de furios. în cât aproape a surpat cu toul temelia adevărului de bază enunțat mai sus. strămutând punctul final al artei poetice către cerebralitate. Deci nu pentru sentimentul de frumos, ci numai pentru intelect se pretinde astăzi poetului să-și clădească opera lirică.

Știința critică domină și guvernează. Această deplasare a liricei moderne nu se poate tăinui. Ea s'a stabilit în dogmă. Prin aceasta însă poezia nu a progresat, ci suferind influența noilor directive, se simte atrasă spre o rapidă descensiune. bine înțeles privind problema din punctul fix al principiului că literatura poetică trebue să aspire spre frumos. iar nu spre adevăr, spre inimă și subconștient iar nu spre creer și rațiune, spre ceea ce e adânc omenesc. iar nu spre ceia ce e precizie și matematică.

Și tocmai aici e nodul gordian al artei. Aceasta e chestiunea cea grea, pe care intelectul fără colaborarea sentimentului înăscut de frumos nu o poate deslega, cuprinde și defini. Noțiunea de frumos nu se poate circumscrie în cuvinte. Ea e fără limite, ca și muzica, întrucât descinde din isvoarele adânci ale sufletului, iar nu din calcule și înaltă chimie critică. Noua estetică guvernată de știința critică nu se poate suprapune artei frumosului guvernată de talent și de aceea critica se depărtează în cele mai multe cazuri de realele valori, și de aceea poeții de rasă nu se pot împăca cu predicatorii esteticei moderne impregnați de spirit teoretic și de cultură rece, chiar când aceștia din urmă, din convingere sau din snobism, le recunosc talentul.

Frecăturile și animozitățile frecvente dintre poeți și critici clocotesc ascuns și adesea explodează în presa literară în mod violent. Ele nu sunt de cât o consecință a acestor necorespondențe ce există între cei ce poartă în ei simțul transcendental al frumosului și între cei ce prin analiză, chirurgie și sistematizare savantă pun în ecuație estetica pentru a se extazia în urmă de frumosul pe care cred că l'au găsit.

Atitudinea prețioasă ce criticii o iau față de artă, alungă și întristează pe tinerii poeți, desorientează pe cititori și deschide împrejurul tuturor spiritelor mai puțin obișnuite cu speculațiile critice prăpastia și vidul.

Nu voesc să generalizez cazul, dar orice cititor va recunoaște sincer că după ce a urmărit pe autorul criticei în chestiune în toate peregrinările lui prin vastele domenii ale esteticei căutând în mod organic să cerceteze și să interpreteze structura și esența poeziei sau ideologia lirică clasificând, vânturând și răsturnând valorile și curentele, sfârșește — în loc de a se fi luminat — prin a se rătăci, sau prin a cunoaște atâtea drumuri, că nu mai știe încotro să apuce, orbăcăind și învârtindu-se în haos.

Efectul acestei stări de spirit create de prețioasa și aroganța critică este distrugător de artă. Tânărul scriitor, care ține în seamă și ia în serios toate teoriile pe cari maestrul critic le debitează dela înălțimea apostolatului său, își falsifică sentimentul estetic, își pervertește arta și își nimicește sufletul. Produsul inspirației lui devine hibrid, neanimat, uscat. Numai lumina interioară a sufletului său îi poate netezi poetului drumul liricei, numai prin el însuși va vorbi adevărul Influența puterei sufletești a altuia va suna întotdeauna stricat prin organul lui. Aici rezidă cel mai strict adevăr, pe care oricine poate să-l verifice. Nu numesc pe nimeni, nu vreau să lovesc în nimeni, țiu numai să arăt tabloul real a lucrurilor, pentru a demasca anumite atitudini. E o chemare timidă la realitate. E o isbucnire căreia îi dau drumul într'o speranță optimistă, cu riscul de a rămâne izolat.

EUGENIU ȘTEFANESCU-EST

IN RĂSPĂR...

UN REFORMATOR...

al definițiilor literare pare a ne fi venit din pământul decurând alipit al dulcei Bucovine: este d. Victor Morariu care, prin diferite publicațiuni regionaliste, se ridică împotriva manualelor de limba română (cl. IV—VI-a) de d. M. Dragomirescu și Gh. Adamescu. Departe de noi gândul de a ne improviza în apărători ai acestor sau altor manuale: autorii lor, publiciști în deobște cunoscuți, o vor putea face, dacă vor crede necesar.

Imi voi permite, totuși, două afirmațiuni:

prima: nu acestea sunt cele mai proaste manuale de limba română, fie chiar numai de clasele IV—VI-a;

a doua: definițiunile prin ajutorul cărora d. Victor Morariu se arată nemulțumit, sunt — cel puțin—mai proaste decât ale manualelor incriminate.

Si iată de ce:

1. Când zici „poezie lirică e aceea care exprimă sentimente“ chiar cu adaosul rău stilizat „fie ale poetului sau ale altor inși“, dovedești definitiv două mari lipsuri:

a) că nu știi: cum se definește o noțiune?

b) că n'ai idee nici de poezie, nici de teoria elementară a acesteia.

Și fiindcă lucrurile stau așa — ne vom da, la rându-ne, puțină osteneală spre a le restabili.

Definițiunea de mai sus nu-i bună pertrucă (Logica de Valeriu): nu este „arătarea completă și prescurtată a conținutului unei noțiuni prin genul prozim și diferența specifică.

De-aci un adevărat haos: dacă „poezia lirică exprimă sentimente“, cum se pot defini celelalte genuri poetice? Ce exprimă poezia epică, dar cea dramatică — pentru a ne opri numai la cele trei fundamentale? Și mai departe: ce exprimă poezia în genere? Și iarăși: care este definițiunea artei? Aceasta nu exprimă nimic?

Iată de ce credem că intervențiunea d-lui Victor Morariu e nelalocul ei.

In calitate de simplu cetățean, în calitate de intelectual chiar cu preocupări vagi didactice — ai dreptul să fii nemulțumit.

Ceva mai mult: ai chiar dreptul de a voi să îndrepți un rău. Dar, pentru a proceda în fapt, mai trebuește ceva: pricepere logică și cunoștințe precise. Și nu mi se va spune că a defini poezia lirică așa cum se vede mai sus, dovedește tocmai posedarea acestor calități.

De fapt — fără o prea mare sforțare intelectuală — poezia lirică este poezia sentimentelor personale — și atât!

Mi se va obiecta: ce-i cu „La oglindă“? E o poezie lirică? Fără îndoială! Exprimă ea oare sentimentele poetului? D. V. M. zice că nu—tocmai pentrucă nu înțelege poezia. In realitate, aci, Coșbuc își exprimă admirațiunea sa liniștită pentru naivitatea fetei dela țară. Un adaos s'ar putea totuși face; el ne va duce la diviziunea genului liric în care găsim sentimente personale exprimate:

a) direct (odă ușoară);
b) prin descriere (pastel); și
c) prin narațiune (idilă, baladă).

PAUL I. PAPADOPOL

note

A apărut:

POEME IN PROZA de **Oscar Wilde** traduse de **Al. T. Stamatiad.** Edit. Cultura Românească, Lei 25.

in străinătate

STENDHAL „NEGUSTOR DE FIER"

SAU MEMORIILE UNUI TURIST

ANDRE BILLY

De douăzeci de ani încoace s'a tot retipărit Stendhal dar „Memoriile unui turist" au fost lăsate la o parte.

Ele trec drept lucruri anoste și copieri în mare parte în Mérimée și în Aubin-Louis Millin. Cu toate acestea, domnul Yves Gandon ne dă azi o ediție ale cărei beylisme îi vor fi plăcute. Ea alcătueşte două volume pe hârtie bună cu medalionul lui David și vederea muzeului din Grenoble în frunte.

Mai mult, s'a cerut litografii, pentru exemplarele de lux, lui Jean Puy, Jacques Laplace, Albert André, Paul Signac, Lucien Mainssieux și lui Marquet. Această frumoasă ediție face parte din **Bibliothèque dès Lettrés** unde figurează încă, **Contes drôlatiques**, **Liaisons dangereuses** și **Confessions** lui Rousseau, Balzac, Laclos, Rousseau, Stendhal: o excelentă companie.

In luna Mai 1836, contele Molé recăpătându-si puterile, Stendhal care, cu toată vechea sa pasiune pentru Italia, începea să găsească monotonă reședința dela Civita-Vecchia, făcu să fie trimis în concediu și vine la Paris. Rămase aici trei ani.

„Parisul, scria el în 1837, contelui Cini este o reședință divină. Nimic nu poate egala în măreție un bal la Tuileries. Inșiruirea saloanelor iluminate este lungă cât de șase ori fatada palatului Chigi dinspre piață. Cât despre costul traiului o cameră superbă cu două cabinete într'un cartier la modă, 65 franci; cheltueala cu lustrul, ghete, etc. 12 franci; prânzul 5 franci; dejunul 2 franci. Amorurile mele seamănă mult cu aceea a Madam Martini care era la Roma acum doi ani și mă costă 120 franci pe lună. Este adevărat că nu pretind o fidelitate miraculoasă". 120 franci pe lună nu era prea mult. Incă trebuia să mai câștige. Consulul nostru în demisoldă nu dispunea de cât de treisprezece franci pe zi și copia nu era sub Ludovic Filip mai bine plătită decât sub Cea de-a Treia. In camera sa dela hotelul Favart Stendhal se puse să mâsgălească hârtie, multă hârtie.

Cinci, șase ore în şir, el dicta nebunește.

Când venia noaptea, își trăgea hainele și pleca cu cei cincizeci de ani trecuți ai săi să facă furori în saloane, restaurante, teatre, baluri. A doua zi recitea ceeace dictase în ajun, se corija, dicta din nou și din nou, seara venea, își lua hainele...

Căile ferate începuseră a funcționa și turismul se populariza. El propusese unui editor, un oarecare Ambroise Dupont, care ședea la nr. 7 rue Vivienne și care se proclama triumfal „editorul **Memoriilor diavolului,** de Frédéric Soulié" — era moda memoriilor, de a-i scri un ghid de voiajor în Franța care să aibă ca titlu **Memoriile unui turist**. Omul primi. Fu semnat un contract care asigura autorului o sumă de 1.560 franci. Tocmai cu ceeace ar susține întreținerea falsei Madam Martini în timpul unui an. Haide! Stendhal se înarmă cu documentele necesare și din camera sa dela hotelul Favart, se lansează într'un voiaj prin Franța. In cutare zi el este la Sceaux, a doua zi la Fontainebleau, la Montargis, la Nevers. In zorii zilei ce urmează el se transportă la Moulins, în chiar seara aceleaș zile la Mangres. Este semnalat simultan la Lyon, la Vienne și în Avignon. Se urcă la Nord, spre Bourges, spre Tours, spre Bretania. De-abia a părăsit Granville și iată-l la Tarascon. Abia a părăsit Tarasconul și a și sosit la Bordeaux. Cu ce se ocupă el călătorind? Vinde fier. Pretinsul său turist este comis-voiajor în fier. Din cauza drumului de fier, fără îndoială.

Dar editorul nostru văzând această grămadă de còpii țipă și impuse suprimări. **Memoriile unui turist** fură publicate în 1838 sub forma a două volume în 8 de 432 și 356 de pagini. La pagina 312 a tomului al II-lea se găsește o hartă indicând marșul lui Napoleon I dela Pierre-Chatel la Vizille. A fost o nebunie. Autorul găsise mijlocul de-a-și da la spate toată Franța. „De îndată ce sunt în acest oraș am o poftă să casc și cele mai frumoase lucruri nu-mi fac nici-o impresie" — zice el despre Lyon și tot așa despre rest. Și toate aceste paradoxe toate aceste impertinențe gratuite, toate aceste digresiuni politice, și-aveau locul, vă întreb, într'un ghid care se da drept practic și serios?

Un singur articol favorabil, acela al lui Francis Wey în le **Temps.** Romain Colomb el însuși, ce zic? Adolphe Paupe chiar trebui la urmă să se arate sever cu **Memoriile unui turist.** Fu mult mai rău când în 1920 d-nii Ferdinand Gohin și Maurice Barber semnalară „plagiatele" de care cartea furnica. Se credea mai ales de atunci regulat definitiv cazul **Memoriilor unui turist**.

Ei bine, deloc, ediția pe care ne-o dă d. Yves Gandon în **Bibliotheque des Lettrés** readuce afacerea în chestie. S'ar prea putea de astădată ca lucrarea atât de mult criticată să aibă câștig de cauză. Voiți impresia mea personală? Când e vorbă de Stendhal nu se poate produce o judecată rațională. Aci îl iubești sau nu-l iubești, aci esti nebun sau te face să ridici din umeri. Bineînțeles sunt din aceia cari îl socotesc nebun în această chestie și mă adresez aci celor ce simt la fel cu mine. Impresia mea personală este că există din acest volum 200 pagini prin care s'ar putea trece bine și de vreme ce sunt nu văd mijlocul de a-le distruge, nu vă dmijlocul de a nu le citi chiar cu toate că bătrânul Stendhal dormitează adesea și vă spun că numele de Millin are bună șansă de a fi pus la contribuție în această manieră desinteresată de un îndrăsneț de atâta spirit.

Trad. **pîcle**

ANDRÉ SALMON

E interesant de observat că la noi din literatura franceză nu este cunoscut (de altfel aproximativ) decât ceeace are o vârstă mai mare de douăzeci de ani. Este un majorat injust și ale cărui rațiuni probabile sunt puțin măgulitoare pentru spiritele noastre cultivate.

Fiind din acei cari am evadat de mult din această atitudine de leneș orientalism, emancipăm astăzi pe André Salmon, un necunoscut încă pe meleagurile noastre, dar poet și scriitor de frunte al literaturii franceze contemporane.

Născut la 4 Octombrie 1881 în Paris, este de tânăr în contact cu viața intensă a marei Capitale, a cărei atmosferă plină de vitalitatea brutală a halelor dar și de rafinamentul saloanelor celebre, îl pătrunde până cele mai ascunse fibre.

Debutează în La Plume și dă versuri la Festin d'Esope, prima revistă a lui Apollinaire, scriitorul de care nu va putea fi despărțită nici odată opera lui Salmon.

In 1905 publică Poëmes, poezii în care se resimte influența lirismului simplu dar puternic al lui Villon. Continuă cu poezii (Prikaz, Peindre). Acum poetul e un maestru. Poezia sa este un concert armonios de murmure, de suspine, de ecouri îndepărtate de vorbe crude și romanțe copilărești.

Salmon este mai puțin un critic în sensul curent al noțiunii. Este un martor de treabă care scrie nu pentru a judeca ci spre a-și ușura sufletul cu o mărturisire spusă cu discreție aristocrată.

Ziarist și cronicar, dotat cu o sensibilitate rară își controlează în fiecare zi imaginele la reactivul puternic al realităților. Impreună cu Apollinaire e responsabil de Picasso, Derain, Braque, Vlamink, mare admirator al lui Laforque. Cu fermecătorul Max Jacob dă o nouă expresie poeticei franceze.

Dintre romane citez: Le manuscrit trouvé dans un chapeau — operă licăritoare de fantezie, împletind lirismul lui mișcător și simplu cu o ironie rece în care pare întipărit ceva din masca tragică a unui clovn inteligent.

DINU. GR. MARINESCU

gazetaria

aşa şi-aşa...

...coincidenţă

Prof. Babeş istorisea uneori convorbirile sale cu Regele Carol şi prinţul Ferdinand. Era întotdeauna foarte uimit, cât de bine cunoştea regele Carol pe savanţii germani şi în special, cu câte amănunte îi povestea faimoasa discuţie ce avusese Babeş cu celebrul Pettenkofer. Prinţul Ferdinand se interesa mai mult de chestiunile ştiinţifice studiate de Babeş, care spunea: „E extraordinar cât de mult îl preocupă pe Ferdinand, problema cancerului !“

Pe atunci nici unul, nici altul nu ştiau că această boală va ucide pe Marele nostru Rege.

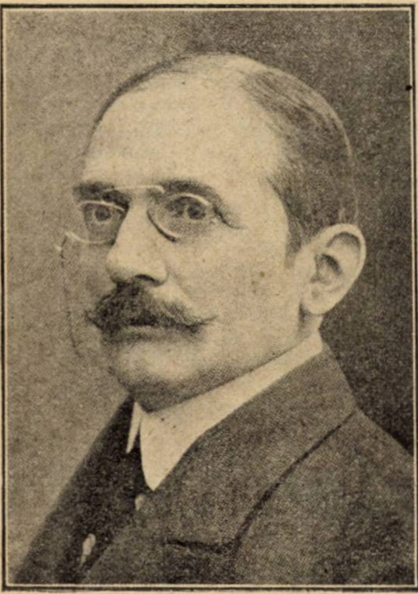

Victor Babeş la 70 ani

...conu Mitiţă şi Babeş

Mitiţă Sturdza, fostul prim-ministru, călătorind prin 1892, în streinătate, se găsea la un prânz cu oameni politici italieni.

„Numele meu a sunat ca orice alt nume străin necunoscut, la urechile comesenilor. Dar când au auzit că sunt din România, am fost apostrofat scurt şi cuprinzător :

— „Ah ! sunteţi din Bucureşti ! Il cunoaşteţi pe profesorul Babeş, unul din marile renume ale ştiinţei moderne ?“

„Şi, — termină conul Mitiţă, scriind lui Babeş, — poţi să-ţi închipui cât am fost de vesel şi de mândru, să asigur că cunosc bine şi de aproape pe acel Babeş, al cărui nume străluceşte ca o stea binecuvântată de toţi, pe firmamentul ştiinţei“.

dr. V. Tr.

PAMÂNTUL ŞI FLORILE

FABULĂ

Odată era 'ntr'o primăvară 'mi pare
Cu dulci zefiruri şi mângăeri de soare —
Intr'o grădină,
De flori plină,
Prin care rătăceam ades,
S'a întâmplat ca 'n ziua aceia să aibă
[florile congres.
Din patru colţuri ale lumii veniseră
[purtând cuvântul,
C'auzi insultă.., să se creadă că ele 's
[rudă cu pământul !
Işi agitau istericoase petalele tremurătoare
Şi tot nectarul în venin schimbase fiecare
[floare.
— „Ruşine fie-ţi“, strigă macul ce se
['nroşise de mânie
Privind cu mult dispreţ tăcuta şi-atât
[de umilita glie.
— „Cum sgribţuroaică ticalosă.
Crezut-ai că vom dura casă ?
Nu vezi ce albe suntem noi,
Când tu eşti tină şi noroi“ ? ?...
Strigară neţinându-şi şirul
Panseaua şi cu trandafirul
— „De-ai şti tu ce urâtă eşti 'n a ta
[stupidă nemişcare...
Pe când pe noi ne urcă 'n sus, sărutul
[razelor de soare !
Ornăm palate şi balcoane,
Ne poartă fetele 'n saloane,
Prea sus plutim şi prea frumos,
Tu prea murdară şi prea jos“...
Strigară căutând belea
Garoafa, crinul şi-o lalea. —

Şi două ceasuri la tribună
S'au perindat pe rând să spună.
Că ele prea nobile sunt
Ca să se atingă de pământ. —
La urmă — foarte grav — bujorul, care
[era şi preşedinte
Se adresează tuturora : „Voi surioare
[luaţi aminte.
Ne despăţim în corp aparte al florilor
[mirositoare
Căci altfel de ruşine 'n lume nu va mai
[naşte nici o floare“.

Umil, pământul le ascultă
Cum rând pe rând ele 'l insultă.
Apoi sfios, în curat gând,
Le spune tuturora blând :

— „Eu niciodată nicăerea, n'am spus ce
[toate mi-aţi strigat
Şi totdeauna, fără ciudă, tot ce-am avut
[mai bun v'am dat.
O florilor, ştiu, toată vina
E că v'am hrănit din tina
Pe care azi o găsiţi slută
Intunecoasă şi urâtă.
Dar puteţi voi să-mi spuneţi oare
Dacă 'n balcoane e vre-o floare
Ce nu tânjeşte şi nu moare
De nu-i sunt şi eu la picioare ?
Că v'am dat viaţă, v'am crescut,
V'am alintat şi v'am fost scut
Când altfel voi n'aţi exista
Aceasta-i răsplătirea mea ?“. —
Câţi umiliţi în astă lume cu-a lor sudoare
[pe-alţi ţin.
Şi aceştia 'i răsplătesc în urmă doar cu
[insulte şi venin.

IOAN F. BOŞOTEANU

LIVIU MIRON

BANAL

Un comisar, un procuror,
Vre'o trei agenţi de siguranţă,
„Salvarea“... pentru circumstanţă
Şi un legist începător,
Discută gravi, cu importanţă,
In gară la Obor.

Tot „personalul“ a rămas
Şi'ntreaga uliţă vecină,
Se uită lung şi se închină,
Unindu-se 'ntr'un singur glas...
Ancheta, a'nceput de-un ceas
Şi nu se mai termină.

Un ipistat, un tip banal,
Cu faţa ca de mort, lividă,
— Uscat de griji şi de obidă, —
Solemn, aproape marţial,
Dresează un proces-verbal,
Pe-o masă invalidă.

Frumos ca un Adonis blond,
Legistul, cu ţigara'n gură,
Se'ndreaptă lento spre trăsură...
Căci ce sta întâmpla' în fond ?
...S'a sinucis un vagabond...
Păcat de alergătură ! !

literara

o seama de cuvinte

Courteline povestea că pe timpul când era încă adolescent întâlni pe Verlaine, într'o seară, şi că mândru de a fi văzut în tovărăşia poetului, îl duse la „Francisc I". Absinturile se succedară în aşa măsură că la sfârşitul petrecerii Verlaine era într'o stare jalnică.

Courteline strigă un birjar.

— Unde trebue să vă duc ?

— Am uitat numele străzii mele...

Birjarul după o lungă discuţie îl făcu pe poet să creadă că locuia, în „partea dinspre gara Lyon-ului". Se găsise strada. Mai rămânea să se ştie numărul.

— L-am uitat, murmura Verlaine.

— O fi numărul 1, 2, 3, 4... întreba Courteline în noapte.

— Nu.

Ei se înţeleseră în sfârşit — nu fără a diviza un lung şir de numere, căci, spunea Courteline (nu fără a pufni de râs) „el locuia la Nr. 78".

●

Un tânăr domn mergea într'o zi să înapoieze o vizită către Charles Maurras în culcuşul său de viezure din **Chemin du Paradis.** El se găsi la un moment dat alături de un frizer de ţară care îi vorbi de directorul ziarului regalist :

—E sálbatic zise Figaro-ul provincial, ştiţi, e sălbatic. E surd, în aşa măsură că atunci când e salutat nu răspunde... după acestea adăogă la o vreme :

Ceeace nu-l împiedică să fie bine crescut.

●

Iată o anecdotă în marginea numeroaselor studii ce vor fi publicate asupra lui Van Gogh.

Emil Schuppeneker povesteşte că un amator îndrăzneţ intrând în maghernița lui tata Tanguy ceru preţul unei opere a „Sărmanului Vicent" — o sperbă natură moartă.

— Patruzeci şi doi de franci, zise tata Tanguy, după ce consultă un registru.

— Pentru ce patruzeci şi doi de franci, zise amatorul.

— Pentru că, domnule, acest „sărman Vicent" îmi datoora exact această sumă când a murit. D-voastră luaţi pânza. Eu sunt plătit.

●

Intr'un salon, într'o altă zi, un domn a cărei barbă amintea pe acelea ale zeilor asirieni, conversa cu stăpâna casei. Se auzi :

— Pe zi ce trece sunteţi puţin mai tânără.

— Linguşitorule, zise femeia.

— Aşa dar, să mai adăogăm la celelalte încă două zile, murmură râzând răutăciosul Tristan Bernard.

bazar

O TEORIE NOUA

Există în Anglia o teorie nouă care consistă în a învăţa pe copii alfabetul pe claviatura maşinii de scris. Nici cărţi, nici tăbliţe sau condee. Copilul nu după mult timp va cunoaşte minusculele, majusculele şi cifrele şi de îndată ce el ştie să citească, el ştie mecanic şi să scrie.

N'are decât să apese pe clapă.

Dacă această teorie este pusă serios în practică se sfârşeşte cu scrierea manuscrisă, dar experţii zic că aceasta n'are multă importanţă căci se observă că se scrie din ce în ce mai rău.

Caligrafia, şi aşa, a încetat de a exista de mult timp.

LINIŞTEA PARINŢILOR

Multe inovaţii ne vin din America — „Odaia de ţipat" are şansa de a prinde şi în Europa.

Trebue să ştim mai întâi de ce e vorba.—Se ştie cât de mult sunt americanii pasionaţi după **Cinema.**

Mijlocul pentru o femee de a urma un film în toată liniştea când are responsabilitatea micuţului care riscă la orice moment de a scoate ţipete ? Pentru ca acesta să aibă posibilitatea de a-şi întări plămânii şi mama de a ajunge fără piedici la scena feriictă a unui film pasionant, s'au creiat peste ocean gardieni copiilor. Până aci nimic, decât destul de natural.

Dar pentru ca inima de mamă să nu risce a fi mişcată la huețul ţipetului bine cunoscut, s'a tapetat această „odae de ţipăt" cu plută care face să nu se audă de loc suntele dinăuntru.

Unii amatori au emis chiar părerea ca spectatorii (tot la cinema) cari au nefericita manie de a ceti subtitlurile cu voce tare să fie închişi tot în astfel de celule ipermeabile sunetelor.

caricatura zilei

DISTRAT

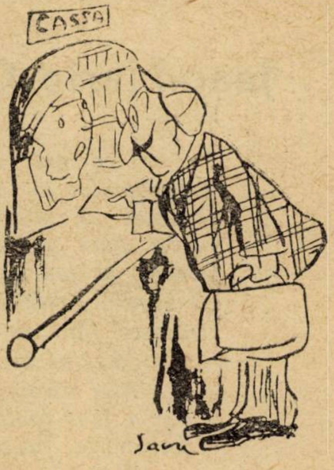

— Dă-mi un bilet de-a doua.
— Unde mergeţi?
— La nevastă-mea.

GELOZIE

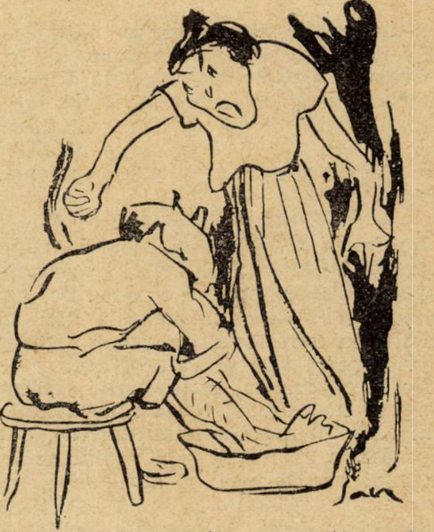

Ai o amantă ! E adoua oară de când te speli pe picioare luna aceasta...

MOŞTENIRE

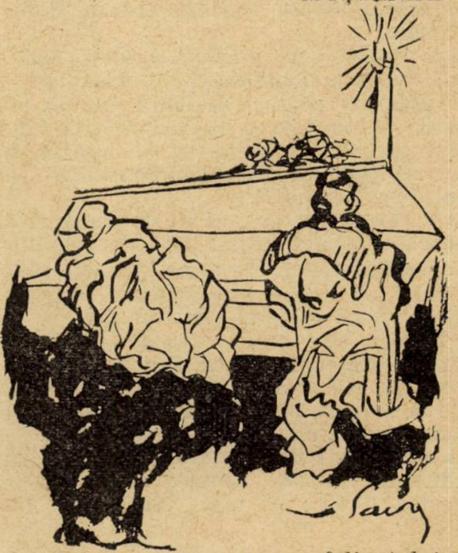

— A lăsat tot cea avut orfelinatului.
— Frumos gest... Şi cât a lăsat ?
— Cinci copii. **(Caricaturi de I. Sava)**

cărți redate în extrase

VIATA AVENTUROASA A LUI JEAN-ARTHUR RIMBAUD

Jean-Marie Carré

Cea mai aventuroasă viață de vagabond genial. Acest „l'enfant prodigue“ care a vagabondat în lumea întreagă, prietenul lui Verlaine, pe care l'a despărțit de soția lui ca mai târziu să-l abandoneze de atâtea ori, numai pentru a-și recâștiga libertatea, acest mare scriitor și poet al Franței, vagabond genial înzestrat cu o voință rară, cutreeră, pe jos toată Europa, Orientul, Coloniile, Asia mică etc., căci demonul pribegiei îl urmări toată viața, ca și credinciosul său prieten, poetul Verlaine, care nu putea să trăiască fără el.

Mirajul orientului îl stăpâni și îl atrase în deosebi.

Mai târziu, beția, și viața destrăbălată îl desgustă de literatură și muza îl părăsi. Deși a fost toată viața un revoltat și un ateu încarnat, totuși pe patul de moarte, la Charleville, fu convins și convertit la credință.

Muri la 37 de ani, dictând scrisori de afaceri și visând, obsedat de mirajul orientului....

COPILUL-MINUNE

Jean-Arthur Rimbaud se născu în 1854 la Charleville, în Ardeni.

Orașul așezat pe malul fluviului Meusa era o „vecinică invitație la călătorii“ și Rimbaud nu reține de la orașul său natal de cât: cântecul fluviului, chemarea apei care curge spre necunoscut.

Ca și Verlaine este fiu de ofițer.

De la tatăl său moștenește: fruntea mare și bombată, ochii vioi și albaștrii, părul castaniu deschis, nasul mic, gura senzuală. De la el moștenește încă instabilitatea maladivă, un umor capricios și violent și gustul călătoriilor.

De la mama sa, talia înaltă, mâinile lungi și noduroase, vocea mușcătoare și mai ales un orgoliu neînduplecat, o încăpățânare sălbatecă și o voință de fier. Ea mai era bogată și autoritară, nu avea nimic sentimental în ea, și nu surâdea nici odată. Ea exercita asupra copilului, o tiranie absurdă și lângă ea învăță Rimbaud ucenicia revoltei. Inainte de a fi contra religiei, societății și literaturei, el se răsculă contra familiei sale.

La nașterea sa, medicul-mamoș, constată că avea ochii mari deschiși. Lăsat un moment singur, se dădu jos de pe pernă; se târî până la ușa apartamentului care da la scară, ca și cum ar fi voit să fugă. De altfel precocitatea sa era surprinzătoare.

La vârsta de opt ani fu dat la școală pentru a învăța latina. El este orgolios și aceasta explică râvna sa, primele sale eforturi, succesele sale școlare. La zece ani intră în colegiul din Charleville.

Colegiul este lângă Meusa — aci copilul se izolează adesea. Aci se trezește poetul. Dragostea sa pentru singurătate și reverie, contemplațiunile sale, un scade aplicațiunea sa în clasă. Din contră e tot atât de sârguitor. Uimește pe profesorii săi, Și ajunge șeful clasei. Acestea îl face să uite umilințele de „acasă“.

Strălucea la examene, la instrucția religioasă; la 12 ani avea o credință înflăcărată; era de o devoțiune exaltată până la sacrificiu. Dar această credință nu dură mult. Mama sa îl surprinse citind o carte foarte puțin ortodoxă.

Ștrengăriile sale făcu pe profesorul său să spună despre el: „inteligent cât vrei, dar va sfârși rău“.

Versifica cu ușurință. Se povestește cu ce uimitoare ușurință dobândi la vârsta de 15 ani primul premiu la un concurs academic pentru versurile latine.

Scrise, în acest timp, și primele versuri în limba franceză.

CADOURI ORFELINELOR

Era un adolescent avid, muncitor și încăpățânat, de un caracter dificil însă cu dispozițiuni studioase; era onoarea și nelimiștea colegiului din Charleville

La colegiu veni un tânăr profesor, George Izambard, care aducea un spirit nou. Lui i se atribue emanciparea lui Rimbaud. Tânărul profesor descoperi în elevul său pe „intelctualul adevărat, vibrând de pasiune lirică“.

Biblioteca sa îi sta la dispoziție și elevul devorează tot.

Rimbaud făcea versuri cu pasiune. Puse în versuri franceze, versiunile și compozițiunile latine. In acest an compuse: **Fierarul, Ofelia, Senzațiuni, Soare și amvon. Fierarul** este o poezie a revoltei; **Ofelia**, o poezie delicată, o cantică a naturei, un imn nostalgic al independenței; în **Senzațiuni**, o beție a naturei, în care copilul caută plimbările sale în jurul orașului natal; în **Soare și amvon**, Rimbaud reclamă o „întoarcere la natură“.

Iulie... August 1870. Răsboiul isbucnește. Răsboiul este liberarea, libertatea, viitorul. Se simte un exilat în patria sa.

Și într'o bună zi, Rimbaud fuge la Paris.

Această fugă formează debutul vagabondărilor sale.

PE DRUMURILE RAZBOIULUI

La sosirea sa în gara Parisului este imediat arestat. Refuză a-și da numele și exasperă poliția imperială prin bravadele sale absurde. Fu găsit asupra sa un carnet misterios plin de ieroglife. Era carnetul său de versuri. Fiind suspect fu dus la închisoare. Curagiul i se înmuia. In scrisoarea adresată iubitului său profesor este un apel desperat a unui copil ce și-a pierdut capul. Revenit acasă nu stă mult și fuge din nou. De data aceasta în direcția Belgiei. Iată-l plecat pe jos, d'alungul fluviului; trece frontiera Aci îl așteaptă mizeria și foamea. Continuă drumul pe jos până la Bruxel, dormind noaptea pe câmpuri și ziua cerșește prin sate.

Este epoca poeziilor: **Bufetul, Vameșii** și **Boema**.

Sosește în Bruxel prăpădit și zdrențuit. Se întoarce la profesorul său; negăsindu-l acasă, se instalează la el. Aci Rimbaud recopiază ultimele sale poeme. Fu adus, de poliție, acasă, din ordinul mamei sale.

In epoca aceasta scrise: **Mânia lui Cezar, Strălucita victorie de la Sarrebruck,** pateticul **Somnorosul din vale**, și teribilul sonet **Răul**.

El nu iubește pe Dumnezeu. Și acest Rimbaud „fără inimă“, iubește totuș, pe săraci, umilii, nenorociții și revoltații. In **Speriații** evoacă pe micii cerșetori din Charleville, aceia ce fură amicii „poetului de șapte ani“.

Germanii se apropiau. Orașul fu bombardat și'n sfârșit veni ocupația cu tot cortegiul ei de rechiziții hărțueli, corvezi, cu patrulele și paradele sale. Sarcastic își bate joc de metoda și disciplina germană. „Imbecilii“ militarizați peste măsură au încazarmat întreaga societate germană și care în sfârșit se va zdrobi în fața unei coaliții oarecare.

Cutreeră câmpiile nesocotind ordinele germane, sfidând trupele sau își petrecea vremea citind în biblioteca orașului.

Parisul capitulează. Această noutate care consternează, îi procură o mare bucurie. In sfârșit porțile destinului său sunt deschise. El nu e făcut să trăiască în acel orășel, în această bibliotecă mudară și plină de praf.

Acum începe abia marea aventură, „libertatea liberă“, poate și gloria, cine știe!

APELUL PARISULUI

Micul orășel provincial îi umple sufletul de desgust. Parisul îl așteaptă, îl atrage irezistibil. Și cel „fără inimă“ nu pleacă singur: este însoțit de o fată care-și părăsește familia. Prima noapte ei dorm pe o bancă depe bulevard și a doua zi îi dădu toți banii ce-i avea și o expediă la rudele sale. Și după ce plecă amica sa, Rimbaud plecă și el în cucerirea Parisului. Rătăcește fără încetare pe bulevarde. Se duce la caricaturistul André Gill. In atelier nimeni. Rimbaud intră și cu lipsa sa de jenă legendară, se culcă pe un divan, astfel că Gill intrând la el, găsește un necunoscut care doarme. Ei, cine ești d-ta?

— Sunt Arthur Rimbaud și poetul e chiar supărat că e trezit din somn. Gill îl concediază dându-i întreaga sa pungă.

Infuriat contra societății redijează un proect de constituție comunistă. Și în vagabondările sale predică revoluția. Lumina roșie a Comunei palpită și visurile sale și-l chiamă. Și pleacă natural, pe jos, fără un ban. Dar nu mai este un novice în materie de vagabondaj. O căruță trece și-și plătește locul povestind istorii.

Se prezintă la fortificații. Rimbaud se înrolează printre „tiraiorii Revoluției“. Versailles însă se apropie și trebue să fugă în zăpăceala și dezordinea produsă.

Faimosul triolet **Inimă furată** este o imagine a acestui timp.

Revine la Charleville furișându-se printre patrulele ulane, tremurând de frică. Și nemâncat, obosit, ajunge acasă mai enervat ca nici odată.

Umilit în geniul său și în idealul său revoluționar se va simți în curând umilit și-n orgoliul său de om: O idilă cu fiica unui industriaș — un vecin — care se termină în ridicol. Rimbaud trimite fetei versuri — o declarație lirică — și-i fixă un rendez-vous. Frumoasa apăru și când îl văzu timid și prost îmbrăcat trecu pe lângă el cu un surâs plin de dispreț.

Jignit de această întâmplare, se cufundă în amărăciune și ură. Revolta sa nu mai cunoștea margini In timpul acesta scrise: **Micile mele amorezate,** și cele mai multe din poeziile sale cinice și ireligioase: **Șederile pe vine, Sărmanii bidsvicei. Primele Impărtășenii.**

Cu **Parisul se repopulează** isbucnește cu furie contra distrugătorilor revoltei, contra guvernului Tiers, contra femeei însăși, eterna complice a burghezului ghiftuit cu aur.

Inspăimânta pe toată lumea prin dezordinea și grosolăniile sale.

Poemul **Ce se spune poetului relativ la flori,** este o divagație bizară, în care se exprimă, cu o prodigioasă originalitate verbală, ingeniozitatea sa murdară.

Vasul beat un poem ce-l făcu celebru. Și aci sunt aceleaș îndrăsneli, aceleaș incoherențe, aceleaș bogății. In acest poem se desfășoară poetic, destinul său legendar și patetic.

Rimbaud auzise de Verlaine, autorul **Sărbătorilor Galante** și pentrucă voia să plece la Paris, să-și facă un nume, îi scrise, și-i trimete ultimele sale poeme. Verlaine entuziasmat de accentele sale ciudate și noi, invită să vină la Paris pe autorul **Vasului beat.**

TEMPLUL MUZELOR

De data aceasta era o plecare serioasă. Nu mai pleca ca un vagabond. Și plecă. „Veniți, mare suflet, sunteți așteptat“ îi scrise Verlaine.

Vèrlaine îl găsi instalat acasă la el, — nu-l recunoscuse la gară. La masă îi sperie pe toți. Rimbaud mânca cu nasul în farfurie, fără a vorbi. Apoi își aprinse pipa, se sculă și plecă să se culce.

Verlaine era decepționat. Deși avea ochii ca „nopțile de toamnă“, era un băetan slăbuț, un țăran cu mâinile roșii și foarte stângaci.

In cercurile literare și între amici era o mare decepție. Rimbaud exaspera pe toată lumea. Nu respecta nimic și pe nimeni. Dar Verlaine era din ce în ce mai entuziasmat. Față de el Rimbaud ieșia din mutismul său. Inteligența și vizuinea sa originală îl fascina.

Dar cu toate eforturile lui Verlaine, Rimbaud nu reuși. Templul muzelor îi rămase închis. Versurile sale păreau o sfidare a poeziei și atitudinea sa, o sfidare a camaraderiei literare.

Se hotărîră să-l escludă din cercul lor. Astfel că cel ce venise a cuceri literatura, se înstrăina de literați.

Verlaine însă se atașa de el din ce-n ce mai mult și acest lucru făcu să se vorbească. Totuș Rimbaud dispare brusc.

Din timpul acesta datează **Quatrenul** și celebrul sonet, **Vocalele**.

Rimbaud este un pasionat al senzațiunilor noui, al imaginilor inedite și le cântă în beția sa, excitat de alcool, de hașiș și de tutun. Se forțează să descopere ritmuri noi și versul rău din ce-n ce mai liber îl va duce la poemele sale: **Iluminațiuni** și **Timpul în infern.**

Este inutil a mai sublinia influența acestei estetice îndrăznețe ce o exercită asupra lui Verlaine. Poezia sa capătă un accent mai personal, mai arbitrar.

Intre acești doi poeți există de altfel o diferență fundamentală. Amândoi pot fi boemi și vagabonzi, Rimbaud însă este un cerebral și un voluntar, Verlaine un sentimental.

Rimbaud este un adolescent cu obrazul de copil, un „înger în exil“, cu o inteligență lucidă, ascuțită și o energie sălbatecă. Celalt este „sărmanul Lelian“, care nu poate trăi fără amor și fără păcat.

Primul un idealist, un vizionar nebun. Nici o conciliere nu e posibilă în sufletul său implacabil; el nu se împacă nici cu literatura, nici cu societatea, va părăsi Europa și va blestema civilizația. Celalt își va târî poezia sa prin cabareturi și spitale, va rătăci prin biserici și lupanare.

Intre acești doi oameni — naturi atât de opuse — există o prietenie înflăcărată care la Verlaine lua un accent pasionat și morbid.

Acuzațiunea că între ei există „relațiuni infame“ se acordă ușor ca totdeauna despre Verlaine, instabilitatea sa senzuală, desfrâurile sale... variate și neînfrânate. Insă nu pare a fi de acord cu ceeace știm despre Rimbaud, cu natura sa cerebrală egoistă. El nu se dă nici lui Dumnezeu, nici oamenilor.

După șease luni, Rimbaud părăsi Parisul. Amiciția lui Verlaine nu-l poate reține, nu poate calma iritarea și revolta sa contra literaturii care domina.

Desgustat, revine la Charleville, unde scrise celebrul său poem, **Iluminații.**

Voia să devie un „profet“ și devine un barbar. Incepe să se uzeze printr'o „lunga și imensa neorânduială a tuturor simțurilor“. Ca o reacțiune contra cenaclurilor și modei, din spirit de contrazicere, caută originaltatea în toate și contra tuturora, chiar contra naturei sale. Pentru aceasta recurge la alcool și la hașiș. „Am sfârșit prin a găsi sfântă dezordinea spiritului meu“.

La Paris Verlaine suferea foarte mult, Rimbaud îi lipsea. Il rechiamă. Și Rimbaud veni. Amândoi duceau o viață istovitoare și anormală. Rimbaud se intoxica cu absint pentru a înviora, credea el, facultățile sale poetice. Verlaine din cauza intoxicațiilor cu absint ajunsese de o nervositate ce înebunea pe soția sa. Dar în curând Rimbaud se obosi de Paris și se hotărî să plece în Belgia. Și Verlaine își părăsi soția bolnavă pentru a-și urma prietenul.

De la frontieră plecară pe jos la Bruxel. După o lună de trândăvie și hoinăreală pleacă în Anglia.

La început erau zăpăciți și atmosfera neospitalieră. Rimbaud însă își târa prietenul prin „public-house“-uri și prin cartierele maritime ale Tamisei. Nu frequentează decât barurile și docurile. Nu fac de cât să bea și să fumeze. In curând însă resursele lor sunt epuizate; Verlaine plătește pentru doi, de oarece Rimbaud n'are niciodată bani. Trebuiau să-și câștige viața, și amândoi încep să dea lecții de franceză.

In timpul acesta M-me Verlaine intentează proces soțului, formulând contra sa „imunda acuzație“.

Și Rimbaud vrea să plece; vrea să-și recapete libertatea și manuscrisele sale lăsate le Paris.

Publicația lor va fi o referință și-l va ajuta să-și găsească o situație.

DRAMA DIN BRUXEL

Verlaine este singur, părăsit, Iși târăște plictiseala pe străzile Londrei. Rimbaud din contră. Se socoate un om nou. O sete arzătoare de viață pozitivă îl tortură.

Vrea să părăsească reveriile sale poetice și sociale, — să abandoneze viața de boem. Mai trebuia să părăsească pe Verlaine și nu a ezitat, dar „sărmanul Lelvan“ se îmbolnăvi la Londra, și-și reclamă prietenul. Și Rimbaud sosi.

Dacă Verlaine se însănătoși, Rimbaud se epuizase. Sănătatea sa era prăpădită. Era adesea coprins de friguri, lâncezeală, halucinații, și mai ales o iritabilitate morbidă. Slăbise mult; în urma ultimelor sale excese, alcool, hașiș și tutun. Astfel că după ce-și văzu prietenul sănătos plecă și el spre casă. Aci găsi totul pustiit de germani. Slab și fără puteri, fără viață își găsi casa sa devastată ca și propria-i tinerețe.

Verlaine, care terminase **Romanțele fără cuvinte,** tot timpul este plin de amintirea amicului său. Și-l chiamă. Dar Rimbaud nu se mișcă. El lucrează cu febră la „micile sale istorii în proză“. Dar după câteva tergiversări cei doi amici se întâlnesc și amândoi se îmbarcă spre Anglia.

Dar încercarea fu dezastruoasă. Rimbaud era de o nervozitate excesivă. Regreta c'a urmat pe „sărmanul frate“. Abia ajuns în Londra, îl lasă zile întregi singur pentru „londoneza sa unică“ de care vorbește Verlaine. El se desface cu totul de Verlaine. Exasperat de lamentările sale de bețiv se revanșa noaptea simțind plăcere să-l sperie, să-l sâcâe, să-și bată joc de el. Lucrurile mergeau din ce-n ce mai rău, până ce isbucni între ei o ceartă violentă și stupidă în urma căreia Verlaine îl părăsește. Și el e săturat de tirania acestui băetan și pleacă, decis să se împace cu soția sa, dar e prea târziu și atunci furios, cuprins de remușcări de-a-și fi părăsit amicul fără resurse pe străzile Londrei, îi scrie să vină, plătindu-i drumul.

Rimbaud debarcă la Bruxel și se instalează cu poetul și cu mama sa. Aci isbucni drama.

Din depoziția lui Rimbaud înaintea judecătorului reese următoarele:

Cunoaște pe Verlaine de doi ani. Din cauză că acesta nu se înțelegea cu soția sa îi propuse să plece în străinătate. Sosiră la Bruxel și după două luni plecară la Londra. In urma unei discuțiuni și reproșuri din cauza indolenței lui Verlaine, acesta îl părăsește brusc. Primește de la el o scrisoare în care-i spune, că dacă nu-i reușește să se împace cu soția sa se va omorî. Plecă după el la Bruxel. Mama sa era cu el. Verlaine nu avea nici un proect hotărît. Era într'o stare de exaltare. Intr'o seară bău peste măsură. Voia să împiedice pe Rimbaud să plece la Paris și văzând că e hotărît să-l părăsească, scoase revolverul, zicând: Iată, pentru tine, pentrucă pleci" și trase rănindu-l. Verlaine fu apucat imediat de o mare disperare. Era ca nebun. După ce fu pansat, Verlaine îi propuse să rămână la el o zi pentru a-l îngriji sau să se reîntoarcă la spital. Rimbaud însă voia să plece acasă. Verlaine era ca și înebunit. Făcu tot posibilul pentru a-l reține și pentrucă-i făcea impresia că vroia să scoată revolverul din buzunar, fugi. rugând un agent să-l aresteze.

Procesul-verbal lua apoi forma dialogală, de o valoare psihologică și documentară.

— Din ce trăiați la Londra?

— Din banii ce d-na Verlaine, trimitea fiului său; mai dădeam amândoi și lecții de franceză.

— Cunoașteți motivele neînțelegerilor lui Verlaine cu soția sa.

— Verlaine nu voia ca soția sa să locuiască la tatăl ei.

— Nu invoca ea, intimitatea dv. cu Verlaine?

— Da, ea ne acuza chiar de relații imorale. Dar nu-mi dau osteneala de a desminți asemenea calomnii.

Aceasta era depoziția lui Rimbaud. Ea nu concordă cu alte povestiri și nici cu aceea a lui Verlaine.

Verlaine fu condamnat la doi ani închisoare.

Rimbaud plecă acasă unde sta zile întregi închis în camera sa. Adesea era surprins plângând, strigând de mânie sau blestemând.

In timpul acesta distruse cea mai mare parte din poemul **Un timp în infern**, care nu este decât misterioasa sa autobiografie.

De atunci se desfășoară teribila luptă între eterna afirmare și eterna negațiune. Și criza urmează implacabil, un adevărat acces de nebunie.

Iși ia adio dela visurile sale chimerice.

Acum la muncă, la aventuri. A trăi, a trăi este totul. A fi pozitiv cu pasiune iată salvarea. Renunță la literatură, pentrucă a violentat-o fără succes. Și când arunca exemplarele poemului în foc, Rimbaud nu este încă convertit. Muza sa e moartă.

Alcoolul, hașișul, tutunul l-au ruinat. In mersul său către imposibil, el atinse nebunia și desmeticit se opri. Simțise o voluptate satanică în a se exalta și a se distruge. Fu victima orgoliului său luciferian, spiritului său de contradicție și de revoltă.

Acum însă muza sa e moartă. Se va arunca în vârtejul orașelor, în vacarmul asurzitor al gărilor și porturilor.

PRIN EUROPA

Perioada literară este terminată. Marea aventură ideală se termină printr'un glonț de revolver și un autodafé. Dar o altă viață începe, și mai prodigioasă încă. Instabilitatea intelectuală a poetului se va transpune în acțiune. Acum începe lupta pentru viață, explorarea frenetică a lumei.

Pleacă în Anglia. Muncește la un fabricant de cutii și dă și lecții de franceză. După ce învață bine engleza, pleacă în Germania. In timpul acesta Verlaine iese din închisoare pocăit și convertit, dar nu-și uită prietenul. Și Verlaine veni la Stuttgart. Rimbaud avea o deosebită plăcere să-l ispitească și-l târî prin berării ca apoi să-și bată joc de convertirea sa.

Rimbaud venise în Germania să învețe limba. După un an este cuprins de demonul aventurei și o pornește pe jos spre sud. Trece în Elveția, apoi în Italia, ajungând la Milano extenuat de oboseală și foame. In drum spre Brindisi, este atins de insolație. Fu repatriat. La Marsilia lucrează în port, descărcând căruțele, sau ajutând camionagiilor sau vegetând printre hamalii din port. Revine la Charleville. Aci are timp să studieze limbile. Invață spaniola, araba, greaca, olandeza și industana. Este neobosit.

MIRAJUL ORIENTULUI

Nici odată Rimbaud nu fu mai febril și mai nestabil ca acum. Cutreeră Europa în toate sensurile, se învârtește ca într'un vârtej. Vagabondează fără încetare și fără scop. Beția drumurilor mari și a porturilor, dar mai ales, Orientul, îl atrage irezistibil.

Să vadă țări, să câștige bani, aceasta este totul. Are mentalitatea unui conquistador. Necunoscutul îl atrage. Pentru a câștiga bani, descarcă corăbiile în port sau muncește într'o carieră de pe coasta mediteraniană. Treizeci și șease de meserii și tot atâtea mizerii, dar ce importă, nu se descurajează. Intre fiecare tentativă se repauzează sau se îngrijește câtva timp în Franța și va pleca spre Orient.

Pleacă în Iava, angajat în armata colonială și odată sosit în Iava dezertează.

Incearcă de două ori să treacă în Asia minoră. Prima dată este arestat, a doua oară se îmbolnăvește pe mare.

Dar nu poate sta în loc. Acum îl ispitește Asia Minoră, Arabia și Persia.

Incearcă iarăși să ajungă în Orient și pleacă pe jos — mereu pe jos — prin Olanda până la Hamburg. Se angajează la un circ și cutreeră Danemarca și Suedia. Repatriat revine la Charleville.

Ideea fixă îl obsedează: Orientul.

Pleacă la Marsilia unde câștigând bani ca hamal în port se îmbarcă pentru Alexandria. Aci se îmbolnăvește de febră gastrică și inflamația pereților stomacali, din cauza marșurilor excesive.

Vindecat, vizitează Roma, apoi Hamburg. Și pleacă iarăși în mici etape spre Mediterana, mereu obsedat de mirajul orientului. Un moment de odihnă, respiră puțin la Charleville, pentru a se arunca cu trup și suflet în lupta pentru viață și bani.

Se îmbarcă din nou pentru Alexandria unde nu stă mult și trece în insula Cipru unde se stabilește ca șef de carieră Aci e cuprins de friguri. Se repatriază, îmbolnăvindu-se de febră tifoidă. Vindecat pleacă din nou la Cipru. De aci pleacă în Egipt. „Am căutat de lucru în toate porturile Mărei Roșii", spune el. Il găsim în sfârșit amploiat în portul Aden. Dar în biroul său se învârtește ca într'o colivie. Este trimis la Harar în Etiopia de sud traversând călare deșertul Somali. Acest drum îl va face de mai multe ori în curs de șease ani.

Cu prodigioasa sa putere de asimilare, cunoaște bine dialectul harari. El cumpără cafea și mosc și vinde stofe și mărgele ca reprezentant al casei Aden.

EXPLORATORUL

Ideea unei explorațiuni domină spiritul său. Studiază manualele practice, își procură ghidurile tuturor meseriilor și alte o mulțime de cărți și aparate științifice.

Rimbaud fu primul european care străbătu Etiopia, și unde stabili piețe. Incurajat de succesele sale, pătrunse mai adânc, în ținutul Ogaden, ținut plin de resurse minunate și surprize senzaționale. Aceasta îl determină a face un raport de cele văzute, de o mare valoare științifică, societățile de geografie.

Rimbaud este mereu preocupat să-și echipeze caravanele sale. Este neobosit. Aptitudinea sa pentru limbi, puterea sa de voință și răbdarea sa la toate îl clasează printre călătorii cei mai desăvârșiți.

Norocul începu să-i surâdă. Strânsese optzeci de mii de franci și nu se gândește decât să meargă până la capăt, să înfrunte moartea. Vrea să strângă bani și să se însoare.

INVINSUL

Este în plină prosperitate. Rimbaud însă este sleit de puteri. O tumoare a genunchiului îi produce dureri groaznice. Işi pierde somnul și apetitul. O nouă dramă începe. Boala sa se agravează mereu și tot piciorul este anchilozat. Se decide să plece, să părăsească afacerile sale, numeroasele sale mărfuri strânse cu atata trudă, să se despartă de credincioasa lui Djami, tovarășa zilelor lui bune și rele.

Destinul hotărîse și cu inima strânsă plecă.

Atâtea eforturi și mizerii deveniră inutile; el revenea infirm, în prada unui rău implacabil și a unei mari desperări.

Starea sa se agrava. Medicii constatară un cancer al osului. Trebuia să i se tae piciorul.

Rimbaud nu este nici resemnat, nici stoic, este un disperat. Este un învins care plânge și urlă pe ruina sa.

Ideia fixă a' bolnavului este de a se întoarce la Harar. Medicii întrețin iluziile sale. Când se trezește din halucinațiile sale, lamentațiunile și blestemele sale nu mai au sfârșit. Nici o răbdare, nici o supunere. Este un bolnav insuportabil. Totuși moartea se apropie și sora sa Izabela vrea să-l împace cu D-zeu. In sfârșit îi reușește a-i aduce duhovnicul și a voit chiar să se împărtășească. Este chiar foarte mișcat și nu mai plânge. De atunci nu mai blestemă. Chiamă pe Christ și se roagă. Da, Rimbaud, se roagă. Miracolul s'a împlinit. Vorbește încet despre caravanele sale, despre credincioasa Djami, cu o voce care farmecă. Este o agonie melodioasă.

In câteva zile a devenit o masă de carne pietrificată.

Intr'o zi dictă sorei sale, fără îndoială pentru directorul unei companii de navigație, o scrisoare scurtă și incoerentă:

„Spuneți-mi la ce oră, trebue să mă transport pe bord?"

Și a doua zi moartea veni să-l ia pentru a-l conduce pe vasul funebru.

Avea treizeci și șeapte de ani.

t.

(Librairie Plon-Paris)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 32

5 August 1928

5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

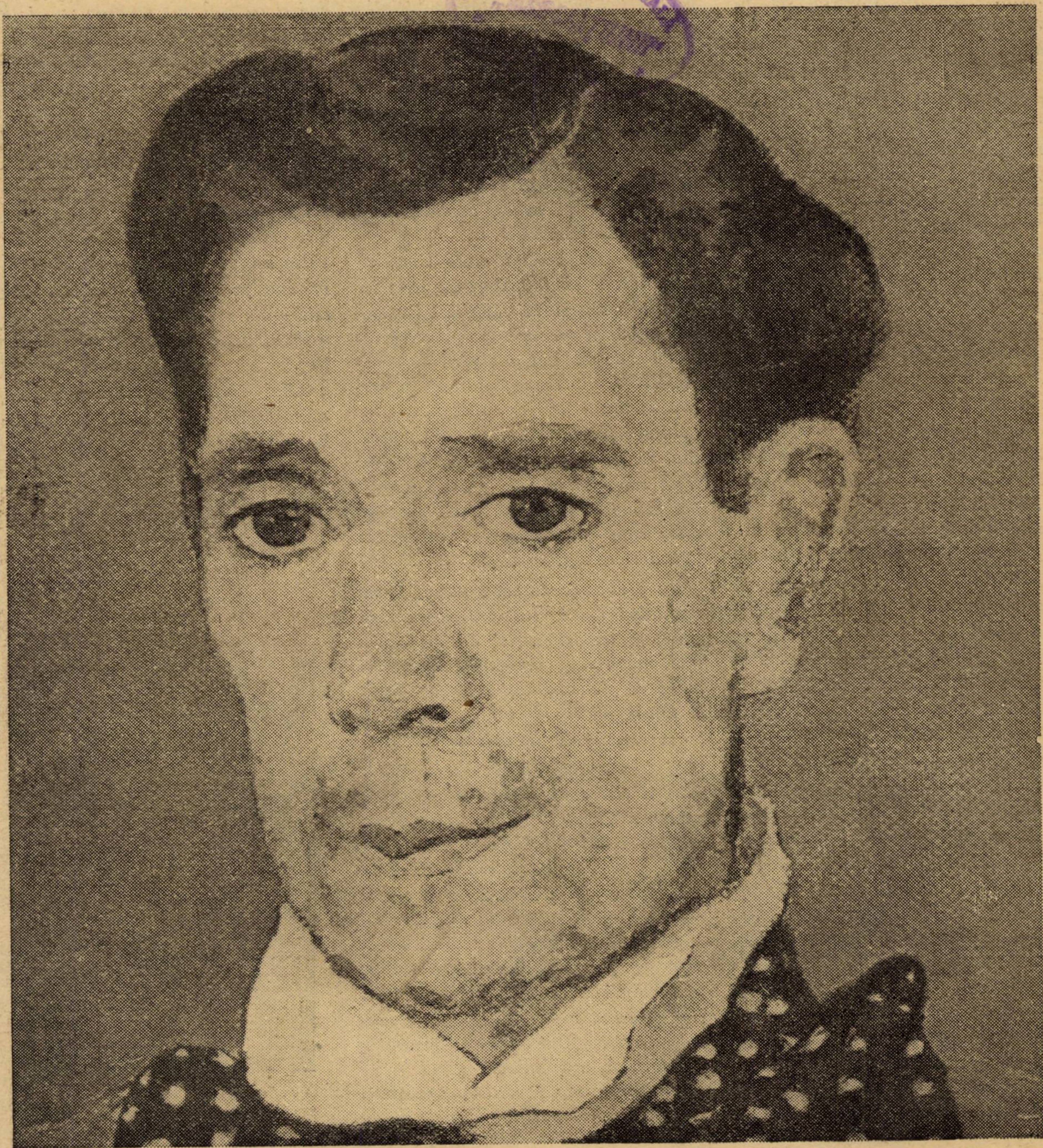

ȘTEFAN LUCHIAN

Ctitorii

PICTORUL LUCHIAN

Un nume, numai lumină palidă și culoare subțirateca. Viață. Nimic mai viu decât această culoare a lui Luchian și totuși nimic mai delicat, mai suav chiar când e accentuată.

Luchian e fără îndoială cel mai mare pictor român pentrucă e cel dintâiu care folosește expresia picturală ca expresie a unei personalități. Până la el erau preocupări de adevăr în primul rând, de lumină și culoare, de atmosferă fadă apoi.

E adevărat că dacă Luchian a continuat şi mai ales a întregit pe Grigorescu, generația de pictori, următoare, a continuat pe Luchian fără să-l întregească și pe urmă a naufragiat. A înțels din el numai o parte, numai un aspect al marei lui arte și l-a transformat în manieră.

E cert că vioiciunea, mai exact viul culorii lui Luchian nu are nimic din violența exclusivă a impresionismului și nici — mai ales — nimic din brutalitatea academismului compromis. Acea intensitate vie e lumina care caracterizează orice melancolie. In tonurile vii și delicate ale acestui pictor e toată amara interiorizare din sufletul lui Eminescu.

In acest sens se poate vorbi de o unitate de temperament unică. Portretele lui au o tristețe de soare de toamnă și gluma lui e dureroasă ca un zâmbet de bolnav. E în „Alecu Literatul" un amestec grotesc de pretenție în „ținută" și bohemă soioasă, de intelectualitate ostentativă și sărăcie cu duhul de o amuzantă melancolie.

„Profilul" din 1907 și „Pălăria verde" aduc încă o notă a acestui complex temperament. E un sensualism de forme pline, o voluptate de linii copioase, care singure sunt destul ca să arate acea obosită sete de viață a sufletelor bolnave. In „Lăutul" trupul de miel al copilului și brațele planturoase ale femeii sunt obsesia aceluiași dor de viață sublimă în reflexii interioare, în dorinți refulate.

Dar refugiul de la Mânăstirea Brebul... E în cele câteva lucrări făcute aci o sete de lumină proaspătă, de verdeață fragedă, de alb halucinant de adecvat, ca o orgie delicată a unui evadat din mahalale prăfuite și mirositoare.

In „Curtea Mânăstirii Brebu" e o impresie de patriarhal care nu are nimic a face cu pitorescul patriarhal atât de compromis, şi înainte și după acest mare pictor, de către tradiționaliștii cu orice preț. E un patriarhal familiar şi firesc, asemeni unui început de veac.

Şi unitatea acestui mare temperament trebue căutată aproape dela începutul carierei lui. „Safta Florăreasa" (1905) e, printr'o paradoxală înclinare, de obesdat, o figură de o noblețǎ rară, o artistă gânditoare și subțire, cu ochii grei de gânduri.

Autoportretul intitulat „Un zugrav" mai aduce aceeaşi gură sumeasă într'un surâs interior și aceeaşi magnifici ochi întrebători și timizi, de gânditor care își cere voie să apară în lumea celorlalți.

Nu e departe de acest portret, prin realitatea vieții lui interioare acel „Haham din Moinești" doctoral, sensual, material și pretențios. E aceeași mână de pictor același ochi care vede, și totuși, deodată, bila aleargă pe masa artei, la cealaltă extremă.

Și târziu când boala s'a agravat, când a fost țintuit în pat, a început pasiunea sălbatecă și gingașe a florilor. Ca pământul bolnav, care înflorește spre nemărginirea cerului la care nu ajunge niciodată și spre soare, Luchian pe patul lui de suferință a pictat flori. Maci în culori arzătoare și suave, tufănele delicate și toată armonia incomparabilă a materiei devenită bijuterie de aur și sânge și catifea. Cer albastru prizonier al ulcelelor, al răsadului.

N'a avut timp și n'a avut posibilități pentru compoziții ; Compoziția e o artă imperială. Cere ateliere vaste, ucenici, comenzi mari și bogăție de mijloace. Noi suntem o țară săracă. Pridvor de mânăstire, florărese, intelectuali de cafenea, colț de pădure, boi și ciobani, margine de sat și flori sunt la un loc toate posibilitățile unui pictor care lâncezeşte într'o curte de mahala și care când fuge, ajunge până la poalele munților. Poate că România Mare va fi alta. Dar sufletul intelctualului român, de dinainte de război, e tot în Luchian.

Va putea fi întregit, dar prin nimic alterat și cine se va abate de la calea lui, va greși. Arta lui eterată, — viziune personală și restrânsă a lumii — este arta din epocile mari și sufletul lui a fost un suflet de albatros.

Când tinerii artiști vor pricepe tot atât de bine zădărnicia eforturilor lor, cât înțeleg ridicului „idilismului", atunci nu va mai fi posibil de cât un singur îndemn :

Inapoi la Luchian...

C. BREUGEL

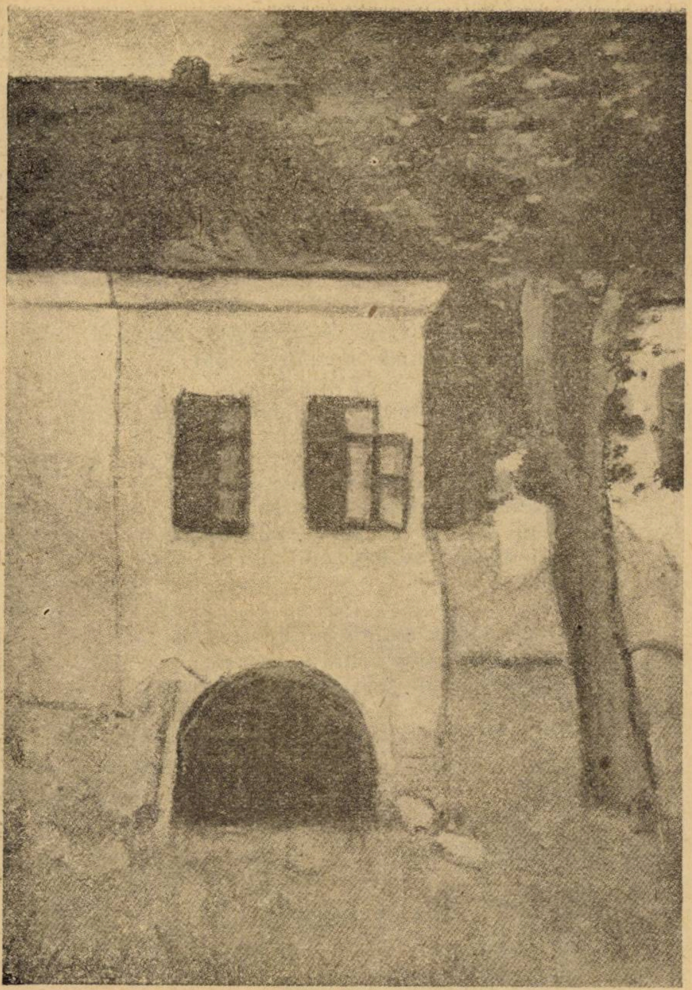

LUCHIAN : COLŢ DIN CURTEA MANASTIREI BREBU

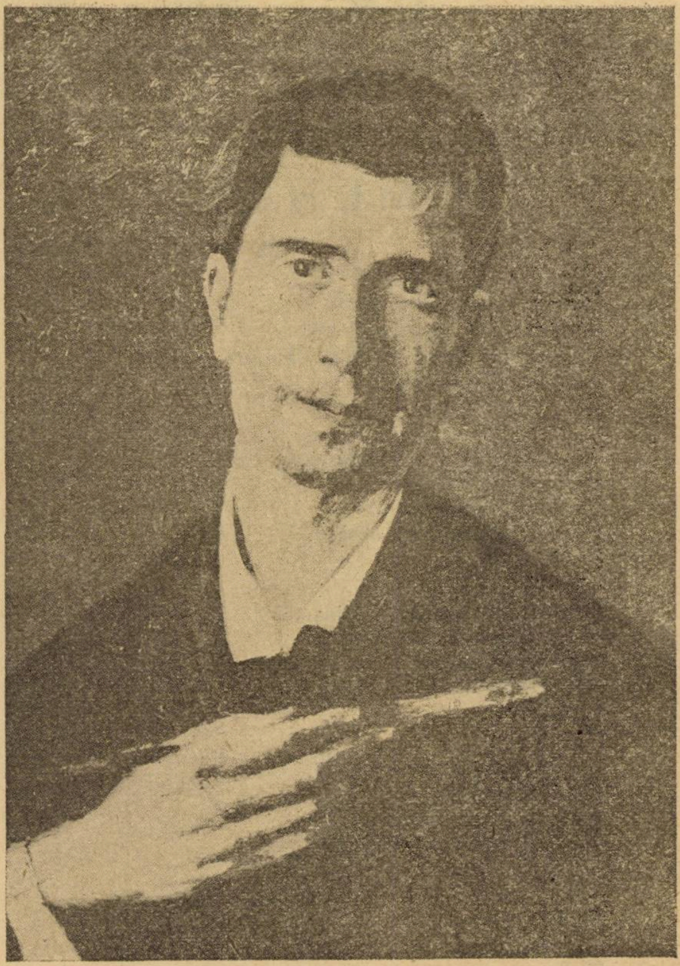

LUCHIAN : ZUGRAVUL (AUTOPORTRET)

adevarate

In vremea din urmă, maestrului nu-i mai plăceau mesele mari, cu lume multă, cu multe glume.

Totuş odată a fost invitat şi a trebuit să ia parte la o astfel de masă.

S'a mâncat sa' băut s'a vorbit. La cafea Luchian se îndreptă spre amphitrioană şi-o roagă să-l scuze că trebue să plece..., are o întâlnire.

— O întâlnire, întreabă vecinul doamnei, şi la ce oră?

— La patru răspunde Luchian.

— Bine dar e de abia unu...

— Nu e nimic, explică în şoaptă maestrul, voi lua drumul cel mai lung.

NOTE BIOGRAFICE

Pictorul Ştefan Luchian se trăgea dintr'o familie de mari proprietari de moşii. Deci nu a fost fiul unui ţăran sărac, cum s'a scris în necunoştinţa de cauză de către alţi biografi.

Se ştie că după unirea principatelor, mulţi boeri moldoveni, înflăcăraţi de marele act al lui Cuza, s'au căsătorit cu muntence de peste Milcov.

Tatăl pictorului, maiorul de piotă Dimitrie Luchian, (fiul Serdarului Vasile Luchian, boer cu cărţi vechi de boerie) se căsătorise şi el cu Elena Luchian născută Chiriacescu mare latifundiară, în judeţul Ialomiţa, unde a moştenit şi pictorul o moşie, pe care mai târziu în sbuciumul vieţii a pierdut-o.

El s'a născut în comuna Ştefăneşti din judeţul Dorohoi în anul 1866. La vârsta de 7 ani, familia mutându-se la Bucureşti, Luchian a fost dat la şcoala primară din calea Călăraşilor.

Liceul l'a făcut tot în Bucureşti la „Sfântul Sava“, însă nu l'a terminat, a absolvit numai 4 clase. Intr'a cincea, tatăl său care vrea să-l facă tot militar l'a prezentat la şcoala militară pentru examenul de admitere.

Dar Luchian, care era înamorat de pictură, şi visa să ajungă pictor, s'a opus şi nu a vrut să candideze la şcoala militară.

Silit în cele din urmă de familie, el s'a prezentat la examen însă nu a vrut să răspundă la nici una din întrebările comisiunei examinatoare, care crezând că nu-i preparat, l-a respins.

Familia văzând că nu-i chip, a renunţat şi l-a lăsat să-şi urmeze vocaţiunea.

A intrat deci la şcoala de belle-arte din Bucureşti.

Pe atunci era directorul şcoalei marele Theodor Aman.

La vârsta de 19 ani, Luchian a terminat cu succes cursurile şcoalei de belle-arte şi a plecat la München, unde a studiat un an cu marii maeştri münchenezi.

De acolo s'a dus la Paris unde a stat 4 ani, cercetând toate expozţiiile. A urmat în mod facultativ şi la **Beaux-Artes.**

Luchian a fost unul din marii noştri pictori. Printre operile sale cele mai de seamă putem enumera:

Safta florăreasa (1906), **Lăutul** (1912), **Pe drumul suferiţei** (1910), **Flori, peisagele dela Brebu, Turnul dela Brebu, mânăstirea**; a pictat împreună cu Artachino **biserica din str. Brezoian** din Capitală. Apoi, **Capete de evrei, moara dela Poduri din Bacău, — Lorica, Apusuri de soare la Tekirghiol, — Tăetorul de lemne, Neculai Cobzarul** (1906), **Spălătoreasa (1906).** Cât a fost bolnav a pictat mai mult flori.

Pictorul Ştefan Luchian a murit în anul 1916 la 27 Iunie, fiind răpus de o boală incurabilă de care suferea de mai mulţi ani.

S. C. R. I. O.

poezie

A. DAVILLA

HIMERE

D-lui Camil Petrescu

Soare, făr'de tine, toate
N'ar mai fi decât ce sânt:
Arbori, Dealuri, Stânci, Pământ,
Adevăr, Realitate.

Dar prin tine se prefac
In himere ireale,
In fantastice-animale
Ce din umbră se desfac.

Şi de te-ai culcat, fantasme
Cu contururi argintii,
Trec prin codrii, prin pustii,
Nalucindu-se ca 'n basme.

Iar în ceruri, în Eter,
Mişună închipuire,
Ipoteză, născocire,
Spaimă, groază, şi mister.

Iluziune, Iluziune.
Eşti îmboldul multor inşi,
Forţa unora convinşi,
Că mai poate fi minune.

Nu cred. Totuş, te ador
Că faci inima să'mi bată
(Nu mereu, ci câteodată)
De nădejde şi de dor.

Iluziune, Poeziă,
Stăpâniţi-mă ş'acum,
Inbătaţi-mă cu fum
Şi parfumuri d'ambroziă.

IOAN GEORGESCU

SFÂRŞIT

La răspântie de drumuri a căzut un călător.
Umbra aripilor serii pogorâse 'n câmpul gol...
Din ochii lui — adânc de râpi — plecase 'n licur depărtarea,
Şi o prindea, neştiutor, în plasa-i fumurie, zarea.

Ca apele unui pârâu cu destrămări de ziuă,
In cumpene de gânduri mici, străinu-şi plânse anii;
Abia atunci am înţeles pământul cum îl cheamă
La margine de drum uitat, în svonuri seci de seamă.

Sufletu-i, crâng de lumină'l ascultam — străpungător:
Suferinţă — alcătuită pe un vânt tulburător,
Cu metanii sidefate — în volbură grea de ploaie —
Când, cu chipuri reci de ceară, plopii'n creştet se îndoaie.
...Noapte. Umed. Lung fior...
La răspântie de drumuri a murit un călător.

ANDREI TUDOR

JURNAL

2

Pentru dragostea pierdută şi azi amintită
nu mai răspunde nimeni şi sunt
singur să bat şi să aflu ispită
în ceasul, care mă'ndeamnă să cânt.

Răscumpărate sunt visele toate,
oglinzile nu mai arată de loc;
când şi când un gând mai răzbate
şi o lumină se deschide ca un ghioc.

Chinuitoare amintirea necuprinsă
opreşte'n plasă siluirea stinsă.
Minunile moi murmură o dragoste
[măruntă,
iar sus prin fumuri fruntea fâlfăe
[şi'nfruntă

MARIUS SOLITARU

IN CIMITIR

Luna străjueşte visătoare
Cimitirul crucilor albe
Pe care se înalţă — înfiorătoare,
Parfumate a liliecilor salbe.

Şi 'ntinsurile par curmate
De liniştea ce-şi ţese firul...
Sub arcul tăriilor înstelate
Se pierde pe deal cimitirul.

Din funduri de gropi, mocnite,
Ţipă scheletele cu glasul lor mut
Şi'mprăştie în zări tăinuite —
Aromitorul şuvoi tăcut.

Geniul cutropitor al morţii de veci
Incremeneşte clipa presentă —
Şi gândurile spânzurate în cosciuguri reci
Pironesc privirea spre viaţa absentă...

MATEIU C. ALEXANDRESCU

ÎNFLORIRĂ FLUTURI

Infloriră mii de fluturi
Pe tulpini de romaniţă,
Vin iubire, vin, să scuturi
Aripi albe în arşiţă.
Vin încet... pot să te învingă
Şi pe cer şi pe pământ:
Să nu sboare şi pe soare
Să nu ningă,
Visul sfânt...
Infloriră... înfloriră...
Vin iubire să culegi
Din tulpini ce se resfiră
Aripi albe să deslegi...

CEAI DE MUȘEȚEL

SARMANUL KLOPȘTOCK

Nevastă-mea a căzut greu bolnavă.

In grabă am rugat pe lelea Safta spălătoreasa, să-și dea avizul ei de tămăduitoare a mahalalei în circumscripția căreia cădea bolnava.

Lelea Safta spălătoreasa s'a înfățișat bună-voie acasă cu poala încăcată de leacuri și cu gura plină de sfaturi.

S'a spălat pe mâini, s'a închinat îndelung și aprofundat spre icoane și s'a apropiat de căpătâiul bolnavei, mestecând în convergența gingiilor ultimele implorări către atot-puternicul.

La rândul ei bolnava i-a povestit întâmplarea boalei, iar lecuitoarea, lelea Safta spălătoreasa, a ascultat-o ca pe o leturghie.

In urmă au venit părerile lelei Safta spălătoreasa, ordonând bolnavei să o asculte și să le săvârșească cu sfințenie.

— „Ce să fie cu mine lele Saftă, a întrebat cu înlăcrămarea în glas, bolnava așteptând mântuirea cu ochii în tavan.

— „Ce să fie maică, — iaca o **umflătură!**

— „Și cu ce ai să mă scapi de ea, lele Saftă?

— „Cu ceai de mușețel maică!

— „Numai cu atâta?

— „Cu atâta maică".

Dar cu tot mușețelul lelei Safta spălătoreasa, umflătura dăinuind am chemat și un... doctor mic—mic și ca onorar și ca pricepere. Am preferat pe doctorul cel mic în locul unui mare, care oricât de mare ar fi fost, statura lui nu ar fi putut trece peste 1 metru și 80 înălțime, iar priceperea lui științifică, la rândul ei nu putea fi mai mare decât atât cât cele 1200 grame, în medie, a creerului, convenise să înmagazineze ca geniu, în cei șapte ani de Facultate, pentru două din aceste trei motive: a) doctorul cel mic fiind mic ca pricepere, am socotit că oricât de gravă ar fi fost boala, el nu putea să o prezinte ca atare, fiind lipsit de pricepere; deci sperietoarea nu avea să fie atât de îngrijorătoare și b) doctorul cel mic, fiind și ca onorar, o minciună științifică pe care mi-o debita nepriceperea lui, nu ar fi meritat onorariul convențional din zilele noastre; lei două mii la locuința bolnavului și lei una mie la aceea a medicului!

Așa fiind doctorul cel mic chemat în vremea unei crize atroce, și-a așezat ambarasat pălăria pe masa mea de lucru, și s'a scărpinat cu unghia unui deget în vârful nasului, din care a picat o boabă de nursă, și cu unghia altui deget, în creștetul capului, din care s'a rostogolit două alice de mătreață, trecând imperturbabil spre căpătâiul nevesti.

După un lung interogatoriu a urmat rechizitoriul simptomatic al boalei, și o rețetă de rigoare în care... ceaiul de mușețel predomina!

— „Și care să fie boala, domnule doctor?

— „O inflamație acută care ostracizează toate organele întâlnite în jurul ei, contractându-le și producând astfel durerea.

Apoi doctorul cel mic a plecat. Boala însă persistând cu tot mușețelul prescris și de doctorul cel mic, doctorul cel mic a revenit la căpătâiul bolnavei, de data asta opinând pentru aducerea unui internist celebru, care nu a întârziat câtuși de puțin, după ce mai întâi maestrul de acord cu discipolul, a aranjat în prealabil, în antret, quantumul onorariului.

După ce internistul celebru a epuizat de ciocănit toată fibra bolnavei, a opinat pentru înlocuirea mușețelului cu coadele de cireș, adăugând repauz intens, alimentație circumspectă și... răbdare!

— „Boala?

— „Boala... boala este cam așa cum a spus-o colegul meu predecesor: intercolită acută, cu tendință spre obstrucționism al intestinelor!

Apoi internistul cel celebru, s'a retras, luând cu sine onorariul unei munci similare în efecte ca și aceia a discipolului său, cu deosebirea că schimbase doar denumirea suferinței.

Suferința totuși continuând, după sfatul internistului cel celebru, a trebuit să încerce și părerea unui al treilea internist și mai celebru.

In casă a intrat o doamnă înaltă, blondă și frivolă, cu vorbirea repede și arogantă, examinând mai mult tablourile de pe pereți decât simptomele boalei pentru care fusese adusă. Doamna cea înaltă, blondă, și frivolă, cu vorbirea repede și arogantă, — era și ea... doctor, ca și cei doi dintâi — întrebând și primind răspunsurile în treacât, printre scurtele și enervatele plimbări prin odaie, de la un bibelou, la o glastră cu flori, acuza direct pe pacientă!

Un violent și agresiv miros de parfum, sufoca în toată alcătuirea fizică a doctoriței și mai violentul și agresivul miros al spitalului de unde venea. Dantelele îmbrăcămintei așeza în toată înfățișarea ei exterioară, în locul grației cu cari gătelile trebuiau să îmbrace pe femeia-doctor, ironia amară a doctorului-femee, chemată să împrăștie teroarea suferinței, în schimbul unei achesări la o eventuală mărturisire de dragoste.

După ce și-a suflat nasul fin și colorat, într'o batistă diafană, în colțurile căreia fulgerau patru mari fluturi de mătase, și-a vârât-o apoi precaut în micul buduar ambulant din fundul sacoșei, din care a scos grabnic un ciubuc de alifie vișinie, înfășurat într'un capușon de aur, pentru a așterne la loc, pe nas, vopseaua de aceiași culoare ca aceia din vârful creionului de aur, ștearsă de batistă, a mormăit ceva la întrebările îngrijorate ale bolnavei, continuându-și concomitent cu bidinăreala repudiantă a nasului, nepăsarea, în fundul oglinjoarei incrustată în acoperișul sacoșei:

— „Hm... nimic grav!

— „Dar boala?

— „Hm... boala, de, boala se chiamă cum se chimă toate boalele noastre de femei — o parametrită care sugrumă țesuturile vecine cu repercursiuni diametrale spre esofag și duoden! La drept vorbind, eu sunt mamoșă! Este însă de trebuință să se cheme un ginecolog.

— „Prea bine!

Și ginecologul a fost și el chemat!

Ginecologul a intrat în odaie, a cerut săpun, apă caldă și prospop. La patul bolnavei s'a aranjat îndată un curs în toată regula și în toată plenitudinea sensului său technic. Specialistul ginecolog, examină migălos pe bolnavă, punând întrebări, dând examen. Dar limbajul varia oribil de cotradictoriu. In vreme ce profesorul se servea de termeni specifici, bolnava da răspunsuri instinctive, mulțumind pe doctor, într'atât cât putea reeși din babilonia dialogului un cât de vag simptom al boalei!

— „Dar boala în definitiv?

— „Boala... nu ași pute-o preciza tocmai atât de prompt! Bolnava trebuește văzută de un coleg specialist în maladiile turburărilor gastrice, în genere!

— „Dar deocamdată nu se poate ști nimic, sub nici un raport?

— „Mda... am găsit o rezistență rectală pe o anumită porțiune care îmi face impresia unei inflamațiuni inelare cu tendința spre infecție.

— „Regim".

— „Ceai de coade de vișin, extrase leguminoase derivând dintr'un amalgam de zarzavaturi de o cantitate circa 2 kgr. fierte în două kgr. de apă care să dea jumătate kgr. de zeamă și care să constitue alimentația strictă, până la împuținarea obstacolului duodenal!

Onorariul, complimentările și mulțumirile de complezență, apoi doctorul turburărilor organice de nutriție care nu întârzie și el să apară.

— „Cine a examinat bolnava? (i s'a dat lista doctorilor).

— „Și ce i s'a prescris? (I s'a dat dosarul rețetelor).

— !!!

Apoi aceleași interogatorii, aceleași păreri, aceleași prezumțiuni, fără însă ca mântuirea să se arate. Până atunci întrebările continuară asupra etății bolnavei, asupra genezei boalei, asupra evenimentelor familiare și ereditare, propunând, opinând și interzicând bolnavei de toate, în schimbul tuturor asigurărilor de lecuire.

Apoi onorariu, ploconelile în ușă și mulțumirile lipsite de convincție de o parte, răspunsurile de rigoare, întrebările inerente și salutul academic de alta, cu părerea pentru doctorul care ratificase în totul tratamentul ultimului predecesor și care oferise bolnavei peștele alb și vițelul de lapte, de a se lua și avizul unui chirurg vestit.

— „Dar despre maladie nu aveți nimic a ne spune?

— „Am dat de un nodul rectal cu tendința spre o stenoză cu care nu-i tocmai de glumit!

— „Atunci?

— Repede după chirurg.

Dar acest nou vestit chirurg a fost mai

anevoios de găsit de oarece, după ce a fost minuţios şi perseverent căutat acasă, la spital, la facultate, la club, la patinaj, la cinematograf şi la hipodrom am aflat că toată pasiunea sa este automobilul şi că aşa fiind marele om de ştiinţă nu este de găsit decât în maşina lui, al cărui volan nu l‘ar slăbi din mână pentru toţi laurii mondialei medicini.

Chirurgul cel vestit a descins agasat din maşina lui dragă, s‘a uitat urât la mine şi la bolnavă şi a apăsat cu o silnicie de catâr un deget înmănuşat pe limba coclită a nevestei, strâmbând obosit din nas şi lansând pentru sine câţiva termeni doctoriceşti.

Apoi degetul cel înmănuşat sa coborât mai -jos, înfigându-se în abdomen. Bolnava a dat un chiot, smulgând mănuşa din mâna vestitului chirurg, iar vestitul chirurg a zâmbit întretăiat, cu satisfacţiunea mistică a descoperitorului şi degetul s‘a plimbat gol pe toată centura abdominală, sufocând bolnava care cerea îndurare şi mărind bucuria din privirea mulţumită a savantului.

Degetul a trecut apoi la loc în mănuşe şi interogatoriul, de data asta, s‘a îndreptat spre mine :

— „Cine este soţul femeei ?

— „Eu.

Şi toate întrebările de toate resorturile puse până acum bolnavei, se adresau mie !

Care să fi fost pentru chirurgul cel vestit deducţia firească care trebuia să se degaje din răspunsurile mele pentru scopul urmărit în legătură cu boala dinspre care nu venea nici o confirmare, nu şi-a putut-o explica nici savantul, de vreme ce concluzia a fost o stupefiată ridicare a umerilor acestuia şi care împuţină personalitatea fizică puţină, chiar şi fără ridicarea umerilor, a chirurgului cel vestit, ceea ce-i puse îndată în mişcare ambele mâini din încheeturile omoplaţilor până în sfârcul unghiilor academic îngrijite, într‘o stângăcie de imprecizare, asemenea unui pierrot ambetat de nestatornicia dragostei, perorând vag, dibuind răspunsul şi păstrând în priviri aceiaşi ură pentru bolnava care se încăpăţâna să sufere şi care nu se hotără să spună ce are !

— „Ce are bolnava domnule vestit vestit chirurg ?

— ! ! !

-- „In orice caz, e grav ?

— „Evident, va trebui să mergem direct la cuţit. Nu ştiu încă dacă cuţitul va trebui să vină mai curând sau mai târziu ! In orice caz pentru un moment nu e nevoe e cuţit. Ar fi şi nu ar fi ! Ar fi dacă pacienta ar avea puroi ! Dar din moment ce nu are temperatură, evident, puroiul se exclude ! Ceia ce nu este cazul în care ar fi vorba de o temperatură alarmantă şi deci puroiul inerent şi ca atare cuţitul inevitabil ! Se poate dar să scăpăm şi de puroi şi de cuţit, dacă temperatura se va menţine normală ! Intr‘o ipoteză eventuală şi cu totul în afară de infecţie, nu poate fi vorba decât de un chist, de o tumoară, de o nulipară, de o pelvicelulită sau poate de un fibrom, dacă n‘ar fi vorba de un cancer rectal şi spre care în concluziuni, eu tind să cred persistent !

— „Aşa dar tot la cuţit merge ?

— „Evident, în cazul unui cancer !

— „Dar dacă nu este vorba de cancer ?

— „In cazul acela ar trebui să vă folosiţi şi de un... internist **sadea** (?) care să nu fie nici ginecolog, nici mamoş, nici medic de afecţiuni gastrice, — în rezumat orice, afară de aceste trei specialităţi, implicit chirurgul, care va avea să... **constate** (!) tot ceia ce **am constatat** şi eu !

După încasarea onorariului şi conducerea până în poartă a chirurgului cel vestit, unde-l aştepta radiosă, draga lui maşină, mi-a recomandat pe internistul **sadea** în persoana unei... doctoriţe !

Procedura s‘a repetat cu o punctualitate stupid de concludentă ca şi indecizia diagnosticală, şi din partea doctoriţei **sadea** ca şi din aceia a întregului colegiu medical de dinaintea luminăţiei-sale, chirurgul cel vestit, cu interogatorii în legătură cu provenienţa boalei, cu recomandări, regim, restricţii absolute, pungi cu giaţă, epilogate de onorariul la centimă, de noui experimentări, de noui droguri, de noui revizuiri a efectelor şi de o răbdare cât mai cu carul, în plus de trei ori pe zi irigaţiuni rectare cu 5 kgr. sare **de lux** disolvată în 15 kgr. de apă naturală, puncte de foc pe abdomen şi iarbă de puşcă, dizolvată în zeamă de coade de vişin, ca exterminat decisiv şi radical al celebrei inflamaţiuni.,

— Dar despre diagnostic, ce se aude d-nă doctor **sadea** ?

— Pardon, aceasta are importanţă numai pentru noi medicii ! Bolnavul să facă bine să se vindece cât mai curând, căci asta este datoria lui !

— „Ori cum, părdalnica asta de boală cum se chiamă ?

— Salpingită cronică, cu tendinţă spre vindecare, complicată însă cu o gătuire prin inflamaţie a organelor vecine, impietând asupra stomcului .a intestinelor şi în special a doudenului. După tratament, diatermie. după diatermie băi fierbinţi de tărâţe, după băi fierbinţi de tărâţe, băi şi mai fierbinţi de nămol !

— „Ş‘apoi ?

— „Apoi, după toate probabilităţile sperăm să revedem pe bolnavă în forma anterioară boalei !

— „Dar într‘un caz că nu o veţi mai **revedea** ?

— „Am să-i recomand... un alt doctor. Şi aşa s‘a şi întâmplat.

După plata onorariului, a aceloraşi temenele obligatorii şi a aceloraşi făţarnice umlţumiri, boala văzându-şi de treabă în contra tuturor asigurărilor, a tuturor specialiştilor de resort, a tuturor gologanilor risipiţi şi a răbdărei de oţel recomandată pacientei, a trebuit să solicităm şi propunerea pe care doctoriţa **sadea** ne-a făcut-o în persoana celui mai **en vogue** medic de boale interne.

Recepţia a fost atât de luxuriantă încât pacienta a avut la intrarea în cabinetul doctorului zilei, senzaţiunea pe care o are bolnavul înebunit de durerea unei măsele, a cărei furie încetează de îndată ce s‘a aşezat în fotoliul dentistic.

— „Dragă ştii că nu mai mă doare ! hai să plecăm.

— „Ne facem de râs, trebue să rămânem.

— „Să rămânem.

Un fecior încins cu un şorţ alb peste o jumătate de frac, care, avea par‘că şi el ceva din marţialiatea unui medic **en vogue**, ne-a introdus în cabinetul d-lui... asistent, pentru a lua bolnavei fişa examenului patologic, şi cu care ocaziune am vărsat o prealabilă taxă de lei una mie. Deci, dela început, puţine şanse de tămăduire ! Intr‘adevăr, două erori concomitente aveau să deruteze pe medicul **en vogue** la preciziarea diagnosticului: una, a greşitei expuneri a bolnavei şi alta a eronatei sezizări a d-lui asistent, la care avea să se adauge aceia a medicului **en vogue**, greşit informat de d. asistent, care, cu toată fastuoasa sa bunăvoinţă nu putea să vadă maladia cu aceiaşi ochi cu care trebuia să o vadă medicul **en vogue** — ceia ce nu ar fi fost cazul dacă bolnava s‘ar fi spovedit **direct** acestuia, fără intermediul asistentului.

Povestea a trebuit dar să se repete cu acelaş agasant memorial, şi în cabinetul d-lui asistent. Răspunsurile au fost înserate într‘o foaie anume imprimată foaia care a trecut, **în locul bolnavei**, în cabinetul doctorului **en vogue** şi care avea **să se pronunţe**, **tot în scris** în dreptul constatărilor trecute în foaie. Foaia urma să revină a doua zi în cabinetul doctorului, de unde pacienta trebuia s‘o ridice luând cunoştinţă de denumirea boalei şi de tratamentul de urmat, **tot în scris** !.

Şi astfel şi eu şi nevastă-mea am luat cunoştinţă şi de una şi de alta : **„analiza sputei, a sângelui, a urinei, a secreţiunilor vaginale şi a fecalelor dupe care ni se vor înfăţişa în scris toate aceste rezultate“** — glăsuia medicul zilei, în foaia patologică.

Le-am făcut întocmai şi le-am înfăţişat, evident, prin d-l asistent.

De data asta am fost invitaţi la examenul general al bolnavei, direct în cabinetul iniţial al doctorului **en vogue** — am intrat şi eu, medicul **en vogue** nesocotind vreun act de impudiciţie în asistenţa mea de soţ legitim !

Am ocupat fiecare câte un scaun de mătase ,oprindu-ne un moment respiraţia.

Doctorul **en vogue**, a cercetat hârtiile, apoi a urcat pe bolnavă pe o estradă, în vârful căreia sta posomorât un divan înfofolit într‘un Bukarà eliotrop, peste care fulgera revărsarea catifelată a unui imens tischleifer ajurat. Gătelile au fost date la o parte şi bolnava a fost cocoţată pe divan.

Ciocăneli, tuse forţată, iar ciocăneli, răsuflări scurte, răsuflări repezi, şi răsuflări profunde ; încetarea respiraţiei, accelerarea respiraţiei, apoi iar tuse, iar ciocăneli, iar oprirea respiraţiei şi iar nedumeriri ; — ciocăneli noi ,respiraţii, împunsături, întrebări, răspunsuri şi ale întrebări. — Un ciocan de gumă a lovit puternic genunchiul bolnavei şi gamba a svâcnit brusc în sus. O lampă electrică s‘a oprit în dreptul ochilor bolnavei şi doctorul **en vogue** a privit atent pupilele. Apoi bolnava a coborît palidă estrada şi gătelilile sau rostogolit la loc pe divan. Doctorul **en vogue** a verificat din nou hârtiile analizelor, a deschis câteva cărţi grele, aurite, din faţa călimărilor a vârît o unghie între dinţi, lovindu-le enervat smalţul, s‘a scărpinat într‘o sprânceană, a închis la loc cărţile şi s‘a oprit iar cu ochii n hârtii.

LA UN SCHIT, ODATA...

NECULAI DAMIAN

In tăcerea prelungă a dimineții, sunetele punctau rar depărtarea, pierzându-se peste codrii, cari se 'ntindeau în vale, până la apa din poalele muntelui. Sunetele de aramă porneau din clopot de mânăstire, răsunând spre mulțumire aceluia, ce așezase lăcaș de azil și pace, pentru cei ce-au renunțat la viață, în văi adânci și-ascunse de larmă și păcat. Cântul trist spus pe note joase era un plânset întretăiat. In mânăstire umbre și sutane negre se strecurau plecate pe sub streașini de chilii, grăbind cu sufletul spre slujba din biserică. Rase roase de amarul nesfârșit al vremii, acopereau asemenea giulgiurilor scheletele călătoare, iar glugile trase pe ochi, înmormântau lumini pe veci pierdute, ale unor priviri absente. Mâini osoase se strângeau sub mânecile hainei de răcoarea dimineții, iar pașii răsunau pe piatră ușor, cu sunet pierdut și murind. In biserică glasuri de pe alte tărâmuri îngânau cuvinte răzlețe și clopotul vorbea rar spre Domnul, care asculta în ceruri.

Pe apa din vale o dubă pescărească luneca pornită dintr'un ostrov depărtat. Părintele Iosif mâna din lopeți cu privirea în unda încrețită și cu gândul dus la un sat ascuns la o cotitră a râului, care se încolăcea pierzându-se în zare. Cercase să mângâie sufletele îndurerate ale unor neveste și copii rămași fără sprijin.. Soții porniseră cu pescuitul pe mare și spre înserat, când se vorbiseră de'ntors la țărm, se ridicase din apa, care începuse să spumege mânie spre cerul întunecat, viscol năprasnic. In noaptea, care se lăsa pe ape, apărură lumini răzlețe la orizont. Aduși de vânt șuierător, nori grei și plumburii apăsau asupra capetelor lor și năvalnic începu în urmă o spargere de nouri. Porniseră cu o barcă cu pânze, albe în semn de pace, pe care acum apa tropăia, spre a trece în fugă nebună spre prora aplecată, de unde gălețile cercau zadarnic s'o scoată. Reușiseră să strângă pânza, dar în întunericul ce-i înconjura, vântul șuera amar, iar apa țâșnea în toate colțurile, pocnind în oameni, frânghii și catarg. Oamenii, peștele din luntre și luntrea dispărură în apa întunecată : singure câteva brațe cercaseră să iasă din mare, dar reintrară imediat în adânc. A doua zi, pe când soarele lumina pe țărm familiile celor plecați de cu seară, apa care spăla malul mării, adusese câteva din trupurile mâncate de pești ale înecaților. Tânărul părinte Iosif, cercase să aline sufletele îndurerate de-o asemenea întâmplarea și acum vâslia spre mânăstire. Intr'un târziu, lotca se ridică pe țărmul nisipos, iar părintele o porni prin codrii.

Pădurea ieșea din întuneric, mai 'nainte ca soarele, să fi apărut pe undeva în depărtare. Totul se trezia la viața nouă : copacii prindeau, să-și scuture picăturile de apă cristalină, ce atârnau răzleț pe crăngi și-și întorceau frunzele cu fața spre lumina, care trebuia să vie ; iarba încerca culori și din cenușiul zării se desenau trunchiuri de copaci ursuzi și 'ncolăciți sălbatic. In iarba, care văluia la boarea vântului răcoros al dimineții viețățile mărunte mișunau, iar pe ramuri păsările își pregăteau vestminte de zi, ciugulindu-și de pe pene, scaiurile prinse din ajun, pe când se urmăriseră în drăgostiri pe întinsul câmpiei. Petrecuseră noaptea în codru, în tăcerea care îndemna la odihnă. O pădurice de alun, cobora în vale până la râu, de unde o cale străjuită de plopi conducea spre mânăstire. Chiliile ghemuite sub cerdacuri bătrânești se pitesc în cerc, dând roată bisericei. Părintele Iosif avea o cămăruță sărăcăcioasă, aruncată la capătul semicercului, lângă poartă. Și se vedea într'un înserat citind la lumina unei flăcări de lumânare din scrisoarea unui prieten al său, acum prin străinătăți pentru învățătură înaltă. Ședea în odăița lui scundă la masa de brad, gândind la rosturile acestei vieți. Inmormântat și departe de lume se pomenise de pe când cuvânta cu florile. Părinții nu și-i cunoscuse și din timpul depărtat, la care-l mai ducea mintea, nu se vedea decât la mânăstire între oameni închiși la vorbă și la suflet. Locuia de multă vreme în chilia în care se găseau și ajunsese să se'mpace cu patul străvechiu, în care poposiseră atâția până la el, cu masa de brad amintitoare de cercetători ai acestui meleag pierdut în lume precum și cu scaunul bătut în mijlocul odăiei. Părintele Iosif era cam în toată firea și nici nu era pentru întâia oară că primea cuvinte scrise dela pieteni, care să-l turbure, amintindu-i de o lume și de ținuturi necunoscute ; dar în seara aceea sufletul său era în așteptare. Simțea că ceva trebue să vie pentru a schimba odată cu felul său de traiu, care se copia zi de zi. Prietenul, care-i readusese gânduri trecute, sfâșierea launtrică a acelora, pe cari-i văzuse frângându-și mâinile la malul mării și natura, care chema la o viață mereu nouă, ce oare cereau dela sufletul său chinuit ?

Deodată larmă grozavă se iscă în ograda mânăstirii și ușa chiliei părintelui Iosif sări în lături. Intrară trei persoane, părintele Iosif nu văzu decât pe Maria, care-l privi adânc în ochii lui cei negri Nu auzi nici vorbele părinților fetei, care-i cerură iertăciune de felul cum intraseră în chilie, nu auzi cum afară începuse pe neașteptate potop în munți ; nu vedea luminile, care jucau la ferestruică : avea mereu în ochi imaginea unei fetițe cu ochii albaștri, cu buze purpurii și mers elastic, care-i cerceta sufletul. Și părintele Iosif nu-și mai găsi astâmpăr.

Zadarnic cercetase părintele Iosif rostul lumii pe stelele călătoare, zadarnic cercetase filă de filă hrisoave din vechii părinți, nici cadrele învechite nu-i arătaseră calea vieții ; fusese dat unor ochi albaștrii să-i destăinuiască acest lucru. Pe sub ceardacuri o umbră luneca în nopțile de vară, pe furiș, cu pași mărunți, strecurându-se în biserica înecată în întuneric și tăcere. Și îngenunchiată pe piatra rece, ținteа cu groază la sfinții țintuiți de pe păreți, spre îndurare. Nici un răspuns, nici un semn sau o mângâere, sufletul ei plutea în pâclă deasă și părintele Iosif nu găsea deslegare. Când îi ghicea încruntați și mustrători, o pornea pe poteci ascunse și nebătute de picior de om și toate acestea fără de izbavă. Și într'un târziu pricepu părintele Iosif, că e o luptă zadarnică, aceea a sufletului lui Dumnezeu cu păcătoasa carne omenească. Cândva, când ruga de seară trecuse la Domnul și când apa din vale înmărmuri imaginea pădurii urca pe deal în înserat, acolo unde se rupe pământul în adâncime neagră. Maria trebuia să vie pentru fugă și în așteptare, părintele odihni pe-o piatră la marginea prăpăstiei, mai întâiu cu liniște, apoi cu sufletul strâns de durere. Iși aminti, că la ieșirea din schit, zărise mașina, cu care venise duduița Maria pe vreme de ploaie pentru întâiu la mânăstire, gata de drum ; că în urma lui se ridicase nor de praf, încercând înălțimile și pricepu nenorocirea lui. Ca un îndemn, vântul plecă crengile copacilor spre marginea prăpastiei, care se deschidea în adânc fără fund. Cercetă o clipă 'n minte și socoti mâhnit în trecut. Cu pași înceți se apropie și sfredeli în întuneric nevăzutul...

Dar de undeva departe, într'o vale adâncă, se auzi sunet de talăngi cu plânset, iar un baciu trecut în ani, cu amintiri din vremi trecute, cu o miță de oaie pe spate, zicea molcom din cimpoiu. Sunetele cădeau în picături cristaline, ori punctau îngerași pe cerul albăstrui Era pe înserat, când fiori plecau din clopot de mânăstire de pustnici pierduți în codrul neumblat și se răsfirau departe prin văi și hârtoape uitate de lume, ducând cu sine pofte neîmplinite și doruri ucigătoare. Cu ochii pierduți în sclipirile sfioase ale luceafărului, ce se ridica în înalt, părintele Iosif rămase timp lung gânditor : în vreme de seară, pe boare de vânt, cu sufletul călătorind.

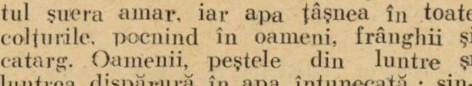

Apoi într'o vreme i-a înălțat holbați spre noi :

— „Nimic grav !
— Cuțit ?
— Nici pomeneală !
— Trece ?
— Trece !
— Cum se chiamă boala ?
— **Umflătură !**
— Medicamente ?
— Răbdare !
— Regim ?
— **„Ceai de mușețel“ !**

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

18)

XXX

Anul 1871 a adus în țară molimi de ciumă, holeră și mai ales vărsat. Căimăcămiile lui Ștefan Vogoride și Costache Negri, cum și cei șase ani de domnie ai lui Grigore Ghica, nedemn urmaș al unchiului său dragomanul ucis de turci, lăsaseră țara în sărăcie. Ioniță Sandu Sturza nu putuse îndrepta nimic. Războiul Ruso-Turc, încheiat printr'un tratat rău făcut, la Adrianopole, aduse țării cam prin luna Maiu o locotenență rusească, prezidată întâi de generalul Pallin, apoi de contele Pavel Kisseleff. Acesta își atrase admirația lui Anton Pann numai prin îndemnul la pace cu care a intrat în București. Cărturarul în acest an al treizeci și șaptelea, înțelegea, că războaele toate trebuesc făcute după pildele Mântuitorului, adică numai cu ținta de a răspândi cu sabia, fie chiar prin silă gândul bun pe acolo pe unde nu e. Regulamentul Organic era aplicat de un om cu minte bogată. Kisseleff stinse molimile, aducând pentru prima oară în țară vaccinul preventiv, clădi în linii frumoase portul Brăilei, și organiză o poliție civilă, căci zicea el, „țara unde există un singur cetățean care să se teamă a rămâne singur, e o țară slabă".

In prelegerile sale ținute elevilor, Anton Pann propovăduia „inima inteligentă" de care vorbește Sfânta Scriptură.

— „Lupta nu e bună la nimic. Nu luptați contra răului, ci faceți binele.

Și dacă vre-un elev se ridica și-l întreba :

— Oare nu e nici o frumusețe în luptă ?... el răspundea:

— Toate cele ce duc către moarte rămân și bune și frumoase.

Kisseleff tocmai desființase pedeapsa cu moarte :

— De aci 'nainte ne putem îngriji cu ori câtă cheltuială capul, glumea Anton cu elevii. Nici o primejdie nu-l pândește.

Observând el că singura judecată a poporului este scoasă din proverbe, plănui să facă o carte de înțelepciuni mincinoase, pe deoparte fiindu-i plăcute, pe de alta, fiindcă vedea în aceste proverbe o filosofie șireată și plină de contraziceri.

Că spunea el :

— Bine, bine, „Paza bună trece primejdia rea", dar „ De ce te temi, nu scapi", ceeace-i tocmai dinpotrivă. Și „Ziua bună de dimineață se cunoaște", însă „Toamna se numără bobocii", ceea ce-i iarăș pe dos decât ce-am spus întâi.

Cunoaștem oamenii după idealurile lor. Anton Pann, înțeles sub unghiul acesta, se arăta altul decât cel cunoscut din școli.

„In anii cruzimii mele, de-ar fi fost școli ca acum, și de învățam vre-o limbă din cele lăudate nu era să mă joc cu astfel de treburi mici, ci era să traduc osebite cărți cari să mă folosească și pe mine și pe alții. Eu mă mulțumesc că am putut face și atât în ceasurile mele vacante, decât să le petrec nimica făcând.

Eu altele n'am învățat decât, din mică copilăria mea, mi-am bătut capul ca să ajung desăvârșit în meșteșugul muzicei bisericești, în care am și isbutit. După ce am învățat canoanele și ortografia acestui meșteșug, n'am zăbovit a români și a lucra pe note cărțile cele mai trebuincioase cari sunt **Anastasimarul** serdarului Dionisie Fotino, **Doxastarul**, dimpreună cu **Triodul** și **Penticostarul**, **Heruvico-Kinonicarul**, **Katavasierul** și altele multe, care nedându-mi mâna să le tipăresc, șed la fundul lăzii de vre-o douăzeci de ani.

Iar după ce am isprăvit cărțile de mai sus numite, și văzând că osteneala îmi stă zadarnică, m'am apucat a aduna și a face câte o carte din cele politicești încet, încet învățându-mă singur, una ca să-mi treacă de urât și al doilea socotind ca să trăiesc, precum am și tipărit întâiu, Calendarul lui Bonifatie Setosul, al doilea Cântările de Sté, al treilea Cântecele de lume, al patrulea Indreptătorul Bețivilor, al cincilea Hristoitia, al șaselea Erotocritul și al șaptelea aceste Fabule și istorioare".

In prefața tomului IV al Erotocritului, Anton Pann spune: „din ceasul în care am pus sub tipar acest **Erotocrit,** până în minutul acesta, nu mi-am văzut sănătatea din pricina a multor întâmplări nenorocite. Sunt mulțumit că d. Ghiorghie de Klosius (din Sibiu) a știut românește bine și a putut descurca ciornele, urmând cu tiparul foarte frumos, crezându-mi la boală." Și în 1846, în lucrarea „Irmologhion", tipărită în tipografia sa bisericească, pe care, cu mare greutate o cumpărase și instalase în chiliile bisericii Olteni, în fosta proprietate a lui Hagi Dinu, la încrucișarea căei Dudești cu strada Olteni, Anton Pann iarăș mărturisește : „Cu destule amețeli, cu pierderi de odihnă și de somn s'a tipărit și s'a întocmit în românește".

Această activitate de om singur, încălzit doar de bogăția lui interioară, atrase luarea aminte a noului mitroplit Neofit al Ungro-Vlahiei care îl numi, pentru meritele sale fără patalama din școală profesor de muzică la seminarul din București. Aci scrise Anton Pann opera sa de mare erudiție muzicală orientală „ Basul teoretic și practic al muzicei bisericești, sau gramatica melodică".

XXXI

Umblând prin cele mai bune familii din București, între cari în aceea a lui Dinicu Filipescu, Anton Pann observase și notase ceeace era bun și frumos de împrumutat din viața acestora. In 1834 el publicase un cod al manierelor elegate (Hristoitia, au școala moralului), întocmit după modelul unui cod latinesc și al altor două coduri românești preexistente :

Din câte părți omul are
Sufletul este mai mare...

Toate aceste silințe ale lui, erau pentru un traiu mai tichnit. Ana, după câteva luni dela sosirea în București, dăduse la iveală pricina ce-i silise pe amândoi să părăsească Brașovul. Primul lor copil căpătase numele de Gheorghe și plăcuse atât de mult lui Dumnezeu că după al treilea an împlinit fu poftit în Raiul luminat de sus, printre îngerii curați la pene.

Moartea băiatului înbolnăvi de tristețe pe Anton, într'atât încât acesta căzu într'o lungă perioadă de abulie și amărăciune. Lamentațiunile sale sunt mărturie :

Unde-ți este frumusețea
Sufletelul meu iubit
Unde-ți este rumenețea
Și drăgăstosul zâmbit ?
Te-am pierdut, o, vai de mine
Te-am răpus, soarele meu
Am rămas fără de tine,
Nenorocitul de eu...

Trecând peste stângăcia versurilor, trebue să observăm că veselul Anton Pann ajunge hazliu chiar în jeluirile lui cele mai sincere

●

Cu fiecare răsărit de soare, Anton pleca la Biserica Bradului, unde era mormântul băiatului.

Aceste vizite matinale, cari au ținut aproape trei ani, au pus pe Anton Pann în pragul unei noui înțelegeri.

In fața micului cimitir era o cârciumă, cu grătar, la fereastra căreia spânzurau șunci și cârnați. Pe firma de deasupra era zugrăvit un bărbat călare pe un butoiu și cu capul tot cufundat într'o oală de vin. Dedesubt se putea citi în litere mari și roșii:

„E mai bine aici decât peste drum".

Desigur, această firmă-invitație se adresa numai celor vii, știut fiind că morții nu mai pot să aleagă dintre cele pământești.

Anton Pann părăsind cimitirul, intră într'o zi în cârciuma cu firma veselă și în câteva ceasuri se convinse că morții de-ar învia, ar trece cu toții pe la cârciumă.

Mâhnirea lui pierise cu totul.

— Omul trebue să râdă, ca să se deosebească de vitele nerâzătoare, spunea el Anei, la întoarcere. Nu înțelegi că trebue să facem alt copil ? Nu te-ai săturat de atâta zăbranic negru ?..

Ana găsise vorba cu temei şi începuse a cânta. iar Anton plescăia din nou limba lui tăioasă într'un potop de cuvinte cu duh.

Această voe bună ce se însoţea luminos cu hărnicia lui mereu iscoditoare creştea admirată de foştii elevi ai şcolei Vaillant, unde câte un Filipescu, Budişteanu, Rosetti, Ghica sau Golescu, învăţaseră să articuleze latineşte şi să converseze în saloane franţuzeşte. La petrecerile mai mari din casa boerului Filipescu, unde Anton Pann cunoscuse pe Dionisie Fotino-serdarul, gluma şi veselia erau la mare rang. Acolo pentru prima oară Anton povesti isprăvile lui Nastratin şi alte câteva minciuni.

Bătrânul boer Filipescu primise de curând în casă pe un tânăr francez, admirat de cucoane pentru talentele sale artistice şi preţuit de bărbaţi pentru glumele lui. Tânărul uimise boerimea prin politeţea rară cu care oferea tuturor cunoscuţilor nişte cartoane pe cari erau caligrafiate numele şi meseria lui: **„Skokke. imită profilul japonez“.**

Intr'o seară de iarnă, Anton Pann cunoscu şi el pe acest tânăr. Văzându-l în mare trecere îi fu necaz, şi se apucă să povestească cele mai de haz întâmplări.

Francezul îi privea faţa oacheşe învălită în favorite şi mustăţi, luminată de un surâs neşters, dar nu îndrăznea să-l întrerupă.

Furia lui crescu însă când Anton Pann povesti că un italian plătise domnitorului Caragea o sumă însemnată pentru a i se permite să tundă părul şi bărbile morţilor din care el făcea cu multă artă, pe carton. profile japoneze. Când molima se stinsese. italianul încă mai cutreera oraşul ochind prin ogrăzi cele mai frumoase bărbi şi plete împotriva cărora ducea pâră de boală la stăpânire, socotind că e mai bine să moară în lazaret un om teafăr, decât să sufere arta lui de bărbier.

— Mai daţi dascălului să bea, că poate mai tace, strigă Skoke...

Anton îl privi şi-i răspunse :

— Lumea are două feluri de dobitoace vorbitoare : unele cari vorbesc mereu veselindu-se pre ei şi pre alţii. altele cari tac mereu. aşteptând să le vină 'n minte o vorbă bună şi s'o spună pe-aia....

Goli două pahare.

Skoke mirându-se îl întrebă :

— Bei mult ?

— Beau !

— Fumezi ?

— Fumez !

— Eşti însurat ?

— Până acum numai de vreo două ori...

— Ai toate viciile, păcătosule, zise Skoke în glumă.

— Nu sunt vicii, boerule, că dacă ar fi vicii le-ai avea şi dumneata. Astea sunt puteri....

O doamnă tinerică, văduva Catinca Slătineanca. zisă şi Petaluda, pentru care Skoke avea cele mai încovoiate politeţi, hohotea într'un jilt, dar atât de tare, că o clipă toată adunarea se întoarse să o privească şi să o asculte. Anton se apropie de ea şi-i spuse câteva glume la ureche.

O fată în casă servea comesenilor mere.

Petaluda, înteleasă cu Anton suspină:

— Ah, ce buni ar fi acuma nişte struguri !...

— Struguri n'avem anul ăsta, că i-am făcut pe toţi vin, zise cu glasul lui gros boerul Filipescu.

— Struguri ? întrebă francezul cu glas dulce spre Petaluda... Struguri pofteşti ?

— Struguri, puişorul meu, oftă ea....

— Aşteptaţi puţin, răspunse tânărul ieşind.

In tindă îşi puse blana, căciuliţa de lutru şi o luă la fugă afară.

Petrecerea continuă până către ziuă, dar tânărul nu s'a mai arătat.

Toată lumea îl uitase. Cucoanele îngânau acum aproape adormite cântece de fetie :

Fată mare de bogat
Nu grăbi la măritat
Ca floarea la scuturat...

Bărbaţii jucau la o masă stos. Anton Pann, întors la cele bisericeşti povestea unei doamne bătrâne cât de bine e în cer, unde îngerii mor numai de ruşine, iar de altă boală nu.

Inspre nămiezi invitaţii se risipiră.

Estimp Skoke luase drumul înspre Ţarigrad binişor, binişor. aşa încât după douăzeci de zile tocmai bine se întorcea la boerul Filipescu, ţinând în mână o pungă cu două ocale de struguri copţi, şi întrebând :

— Nu cumva madam' Petaluda a plecat ?

XXXII

Când se împlini al zecilea an de trai cu Ana. în 1837, Anton avea patru zeci şi trei de ani. O fată. Ecaterina, luase locul dispărutului Gheorghe şi o resemnare târzie se aşternuse peste durerea bărbatului. Pe la mijlocul acestui an el căzu bolnav şi în timp de trei luni bălăriile astupară pragul uşii sale nemai deschise de când femeia luase şi ea calea curviei. ca şi Zamfira.

Nu se petrecuse nici o minune. dar Anton Pann apunea. Prima lui tristeţe fără leac a fost când s'a privit într'o oglindă şi s'a văzut bătrân fără de veste, şi singur. Moartea îi apărea ca singura eternitate certă şi trecutul său prilej de desfătare. Scrisese Anei o scrisoare. Când femeea se ivi în uşe. frumoasă. cu o casâncă nouă pe cap şi cu mărgele de urmuz. ochii lui lăcrămară într'o mânie plină de dorinţi.

Boala îl buhăise. casa era murdară. Pe pereţi păianjeni cu picioare lungi. strejuiau ca nişte luceferi negri. Femeea nu zăbovi mult şi se duse, fără să-şi fi atins bărbatul ce o chemase cu versuri la împăcare :

Asteaptă. te rog fierbinte
Să te'ntreb două cuvinte :

Ce ţi-am greşit. vin de-mi spune
Nu grăbi a mă răpune.

Şi într'una din aceste zile. o fată bătu la uşa bolnavului şi stătu la taifas la căpătâiul lui. Anton ca să-i mulţumească se simţi dator să facă glume şi să spună isprăvi, lucru de care se miră mult fata.

— Un om sănătos la minte se vindecă de orice cu veselia, zicea el. Iacă, abia acum mă întreb şi eu ce boală oiu fi având de zac aşa de nouăzeci de zile.

Până a nu apune soarele, Anton era vindecat ca prin minune. Ana primi un ultim răvaş dela neligitimul ei bărbat. Era un pamflet în acrostich :

Anii care îi trăiai
  împreună cu mine
nu cred şi acum să-i ai
  tot cu acelaş bine.
Nu zic că şedeai pe bani
  şi umblai în căleaşcă
  sau te slujeai de Ţigani
  muştele să-ţi gonească.
Nu, căci eu singur am fost
  cu dragoste la toate
  bărbat, slugă şi rob prost
  slujindu-ţi cât se poate
Iar tu, **doamnă** te numeai
  şi-a casei stăpână :
  orice doreai şi pofteai
  îţi era şi în mână
Care, dar alt neajuns
  o nemulţumitoare,
  te-a rănit şi te-a pătruns
  să te faci vânzătoare
Ah, Iudo şi Dalidă
  de interes orbită
  vai. amar seama vei da,
  aspidă otrăvită.

Această poemă de regret, încheié tomul al patrulea al Erotocritului, şi a doua viaţă casnică a dascălului.

Era hotărît să nu se mai însoare. Că, zicea el :

Femeile nu te'ntreabă
D'ai negustoria slabă
Tot îţi cer, tot te frământă
Până văd că cucu-ţi cântă.

Iar într'altă parte, venind dela teorie, la practică, el scria :

Şapte ani trăii cu una
Tot mereu m'am judecat
Gâra-mâra. totdeauna,
Dar în sfârsit am scăpat.
Cu a doua făcui casă
Şi la al zecelea an
Vrând să se facă mai grasă
Mă urî şi-mi fu duşman.

Se ruşina acum citind în caetul „Spitalul Amorului“ versuri ca acestea scrise pe patul de zăcere şi adresate Anei :

Cum ziceai că mă iubeşti
Nu gândeam să mă urăşti
Şi-atât să mă depărtezi
Cât nu vrei nici să mă vezi....

In toamna anului următor mama lui muri în casa ce-i cumpărase Anton în suburbia Bradului.

— E destul de rău că mama mea s'a petrecut aşa de repede. Dar filosoful grec Seneca, spune că e şi mai rău când o mamă ia parte la îngropăciunea fiului ei răpus. Aşa dar, fie-i ţărâna uşoară, şi eu mulţumesc lui Dumnezeu.

Fiindcă îl durea această pierdere, el spuse „petrecere bună“ invitaţilor la praznic după înmormânare şi eşi singur din oraş.

Cu un faeton oprit în drum, e dimineaţă, el continuă calea înspre Olteniţa şi nu se opri decât la via de lângă Greaca a prietenului său Tudorache Sfetescu, ce era în această toamnă pretutindeni înconjurat de porcii săi nou fătaţi şi iuţi ca nişte şoareci, şi de câţiva tineri poeţi, veniţi dela Bucureşti la mustărie. Printre aceştia, câţiva „franceji de baltă“, adică tineri cu bani, trimişi la studiu la Paris de părinţii lor şi înămoliţi prin coclaurile româneşti dela Dunăre, unde peştele şi racii, vinul şi femeile transformau viaţa într'un azil al iubirii şi al trândăviei.

(Continuă în numărul viitor)

in strainatate

JEAN LAW

— Fragment din „Breviar de istorie universală“ —

Seriozitatea Istoriei cădea ridicolă ca un joben turtit la pagina 183 : Law.

Era o arătare de impertinenţă şi haz. Ora se înveselia brusc şi spiritual cu profesorul tuşind jenat şi mimând parcă faţa sobră a ducelui de Saint-Simon, cu cifrele celui mai superb joc de finanţe şi fantezie, cu nedumerirea lui Ludovic al XV-lea, gravată pe o monedă şi cu acest fantastic Jean Law — puţin grec, puţin evreu — surâzând într'o reverenţă o sărutare şi o tiflă. Era o pagină de sincer umor, subtilizând un hohot de râs în istorie şi eternitate. Peste gravitatea de muzeu a tuturor morţilor regali, peste poze, socluri şi statul— veşnicie scrobită ca într'un Ateneu mondial — Jean Law călca în viaţă adevărată, dincolo de ştiinţă şi cronologie. A fost acolo singura existenţă aflată cu emoţie şi retrăită omeneşte cu înţelegere şi dragoste. Ceasul se lumina viu şi toate istoriile se compromiteau nesincer şi absurde. Bietul rege-soare muria încă odată şi Napoleon îşi vedea eroismul depăşit şi înfrânt.

Foile cărţii se însufleţiau într'o rumoare de bal mascat medieval şi elegant — cu foşnetul rochiilor de mătase, grele şi închise ca o virtute, cu linia goală a maillot-urilor. Cavalerul Jean Law înainta spiritual şi sigur jonglând o spadă sau un cuvânt, şoptind o cifră sau o întâlnire, scandalizând, fermecând, iubind. Peste veacuri îşi păstra farmecul lui unic de Diavol sau Dumnezeu şi cu o fineţe şi o bonomie de prestidigitator se strecura prin uşi întredeschise în istorie, pe sub nasul grav şi implacabil al maeştrilor.

Genul manualului didactic este compromis. Morala este alterată. Spiritul explodează deschis şi aerisit. Jean Law se refuză metodei. Incercaţi să-l despuiaţi de viaţă, subţiaţi-i atmosfera sub clopotul maşinii pneumatice, anemiaţi-l catalogaţi-l decoloraţi în clor cuvântul, rânduiţi-l în vitrină înfipt într'un ac cu gămălie şi scrieţi calmi o etichetă ca pentru o insectă rară. Jean Law, inventatorul biletului de bancă. Ridicaţi statui şi comemoraţi-i de cinci ori pe an câte un centenar. Iar munca vă va fi zădarnică şi necazul ridicol, fiindcă deasupra registrelor se va arcui, cu o viaţă ca un strigăt, acelaş râs de inteligenţă proaspătă şi bine dispusă.

Nu am văzut niciodată în financiarul Law un tip reflexic cu prevederi — geniale dacă vreţi — dar cugetate. Nu simt nicăeri în toată munca lui izbutită sau ratată, urmele unei cântăriri aşezate. Dimpotrivă el gândeşte peste logica principiului contradicţiei. Este un impuls. Nu alege ; vrea. Nu cugetă ; simte. Nu se apără : atacă.

Dacă juca şah, atunci desigur îşi câştiga sau îşi pierdea partidele scurt şi drept. Probabil că nu aştepta să pustiească pionii. Nu fărămiţa o problemă ci lupta cu toate piesele. Deschidea divers, se oferia, ataca şi după a zecea mişcare, regele îi era în mijlocul tablei. Era generos necunoscând meschinăria economică a prudenţei. Cine ar şti să reconstruească o partidă de şah a lui Jean Law, ar înţelege probabil pentru cea de întâia oară mobilitatea graţioasă şi simplă a spiritului său şi ar distruge însfârşit legenda sistemului.

In finanţe ca şi în viaţă Jean Law a fost un sportman. Gest iute şi hotărît într'o clipă neştiută până la prezenţa ei. Privire scrutând realitatea, depăşind-o şi creând-o mai adevărată decât cum e. Avea în chipul lui de gând o agilitate de saltimbanc şi o bruscheţe de duş. Săria unind cuvinte şi oameni, cifre şi lumi, realizând visuri cinematografiând pe ecranul vieţii altora, repeziciunea inegală şi inventivă a vieţii lui. Nu văd nimic raţional, nimic prevăzător, nimic strategic în existenţa lui Law. Este doar un drum făcut din salturi şi incandescenţe, depăşind orice logică ştiută şi trecând peste capetele şi înţelegerea oamenilor cu o genială uşurinţă şi cu o drăcească desinvoltură.

Târgul cu primă nu este un sistem E o nebunie. Alăturaţi numai cifrele jocului şi străduiţi-vă să găsiţi acolo un rost cumpănit. Simpla citare a numerelor devine — într'o carte de şcoală — ilogică şi deci imorală. Le priveşti cu un soiu de ameţeală şi nedumerire. Te scandalizează şi te sgâlţâe. Un om cumpără nişte biete hârtii depreciate şi le plăteşte — fără să ceară cineva — de două ori mai mult. Atât. Peste o sută de ani, nebunia unei clipe devine sistem financiar. Cel dintâiu joc cu primă al lui Law a fost după toate probabilităţile un gest strâmb. Dar, ordonaţi şi raţionali, nouă ne trebue justificarea argumentată a faptului. Istoria (cetitorul este rugat să tuşească) este o ştiinţă a evenimentului, deşi s'ar fi cuvenit să rămână un calendar al accidentelor. Veacurile se fac numai din acte gratuite. Noi le strâmbăm însă, finalişti şi înţelepţi. Dar cel puţin pentru acest fantastic Jean Law se cere dreptatea distrugerii tiparelor şi cel puţin pentru el vrem ştergerea oricărei recunoştinţi. Pentrucă nu a pozat în faţa obiectivelor istorice şi nu a scomptat glorii postume. Ci simplu, cu toată simplitatea şi omenia lui, a trăit, a iubit femei, a jucat în cărţi şi a murit de gripă.

Dacă şi-a îngăduit vreodată atitudini, nu le afişa decât numai pentru mulţumirea naivului său dor de dramatizare şi decoraţie copilăroasă. Avea o imaginaţie de cel mai adevărat spirit şi de cea mai bună sinceritate. Sinceritatea, care nu melodramatizează şi nu caută gravităţi inutile, ci înfăţişându-se oamenilor proşti drept îngâmfare, rămâne numai cinstită şi umană. Pe Law l-am păstrat în amintire — aşa cum era în carte între războaele din Olanda şi revoluţia cea mare — fără trăsăturile definite ale unui portret. Il vedeam, când ca într'o miniatură înclinat galant în faţa unei doamne apropiindu-se cu paşi preţioşi de menuet când în proporţii enorme de epopeie. Se ridica parcă deasupra Parisului, formidabil ca un erou într'o scenă finală, cu un picior (pantoful mic avea o fundă neagră de mătase), răzimat de cel mai înalt turn al Tuileriilor şi cu celălalt călcând Palatul Companiilor apusene superb, mândru şi absolut, într'un hohot de bătae de joc sau de scârbă.

Dar pe Jean Law — cel adevărat — l-am văzut totuşi altfel şi l-am iubit.

Cunoşti viaţa cuiva în amănunţimile ei cele mai apropiate, îi ştii toate înfrângerile şi toate victoriile, îi afli toate drumurile şi toate întoarcerile. Dar nu sunt decât fragmentele unei existenţe. Ai voi să uneşti aceste trăsături într'un desemn întreg, construind un chip şi descoperind un om. Te străduești zadarnic să afli cheia care grupează pe un acelaş meridian sufletesc frânturile ştiute legându-le, împăcându-le. Şi după ce orice efort a rămas inutil, după ce liniile s'au înstrăinat între ele şi chipul s'a destrămat complet, se întâmplă o clipă de subită iluminare. Intre zece, între o sută, între o mie de oameni, l-ai recunoscut.

Pe Jean Law l-am văzut prima oară cu siguranţa de a-i fi descoperit însfârşit autentica lui viaţă spirituală într'un Dante. Era un cap lucrat cu mâini de domnişoară îndrăgostită, crescând dintr'o tăcere ca dintr'o iubire. O tristeţe fără tiradă şi gest. O sfâşiere tremurată între un vis — către care înlăuntru se îndreaptă ochii — şi între o poveste. Dante ? Hamlet ? Nu. Siguranţa bruscă a momentului nu putea fi clintită. Inţelegeam atunci omenia simplă a omului Jean Law. Dincolo de ştrengăriile lui, în vioiciunea inteligentă a tuturor aventurilor de inimă sau de finanţe, în mobilitatea cuvântului şi a gândului trecea dâra şerpuită a unei sângerări. Aici îi începe şi aici sfârşeşte traiul.

Se cuvine acestei existenţe, frământată pe toate căile lumii şi sbătută pe toate înălţimile ei, o uitare tihnită şi obştească. S'a ales din turburările unui veac desăvârşită şi întreagă ca un inel. La ce să-i siluim şcolăreşte adevărurile şi la ce să-i strâmbăm viaţa ? Toate istoriile mint şi toate statuile trebuesc dărâmate.

MIHAIL SEBASTIAN

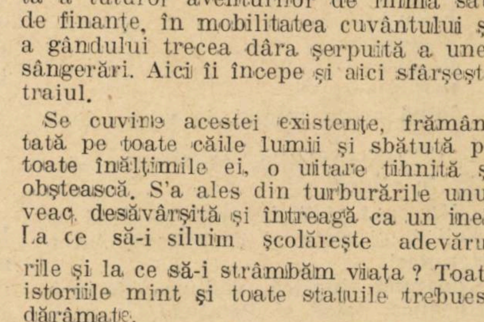

REPRODUCERI DIN OPERA PICT. LUCHIAN

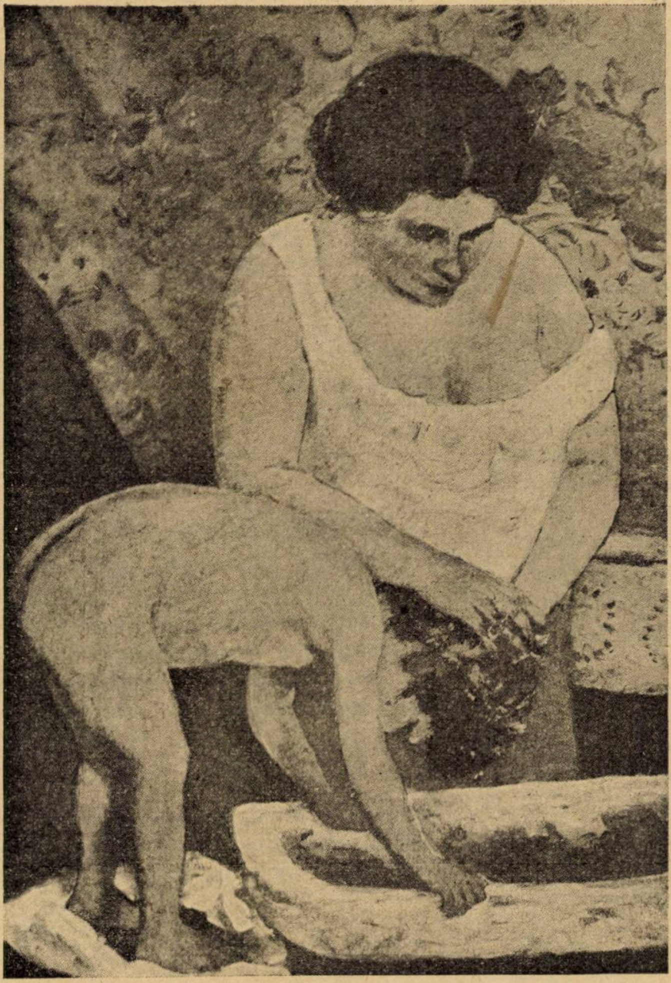

LUCHIAN: LAUTUL

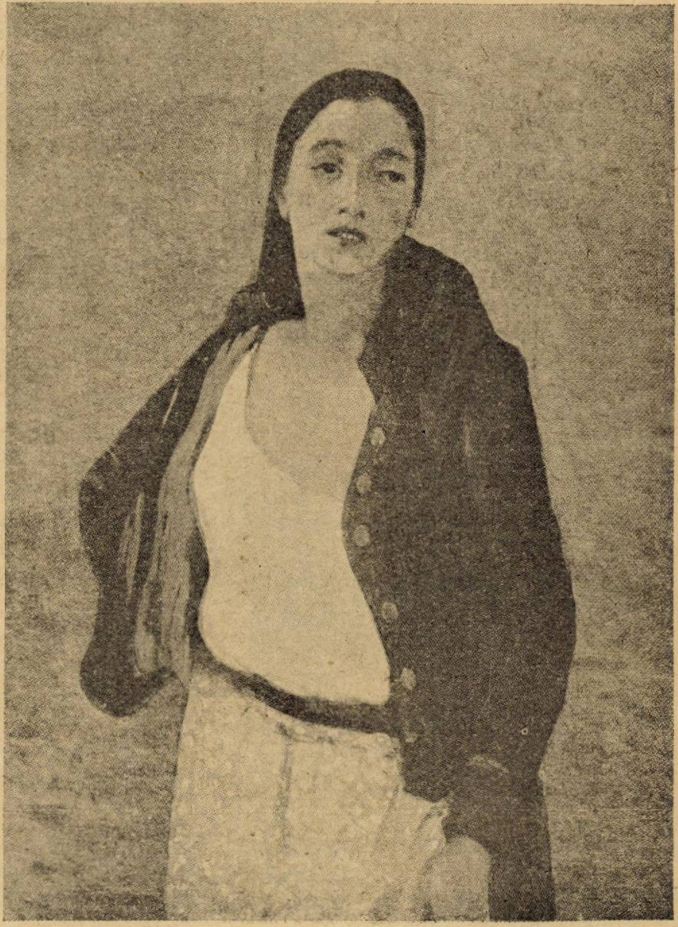

LUCHIAN: SAFTA FLORAREASA

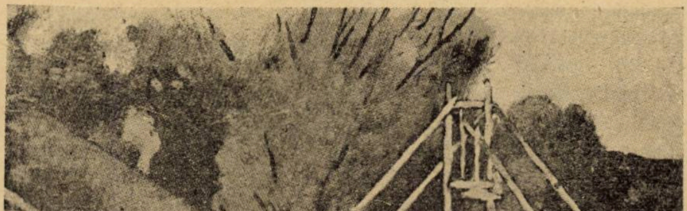

LUCHIAN: HANUL PARASIT.

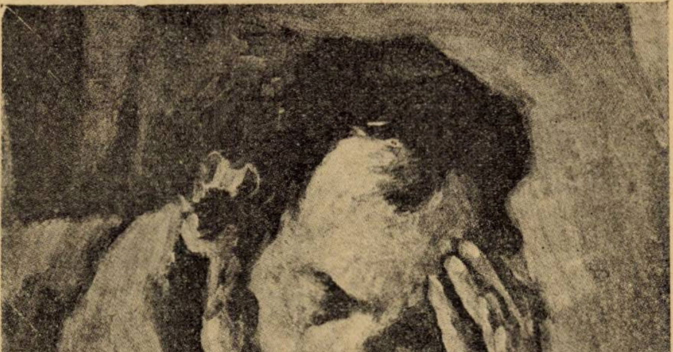

LUCHIAN: MOȘ NECULAE.

gazetaria

așa și-așa...

„Zugravul", cum îi plăcea să-și zică avea un suflet de-o clară delicatețe. Işi iubea învățăceii părintește, și ajungea uneori să le menajeze chiar insuficiența artistică. Așa odată, tinerii beleartiști, cari îl venerau pe Luchian, îl rugară să le ilustreze o expoziție a lor de fine de an cu câteva din ultimele lui lucrări. El cu toate că era bolnav, trecu să vadă salonul. Și era așa de prost salonul !

Când isprăvi cu vizita ultimei săli, tinerii îl întrebară : Ce zici maestre, o să vindem ceva ?

— Da... sigur... dar eu nu mai expun...

— De ce ?

— Pe lângă voi, eu am rămas în urmă. Mulți zâmbiră satisfăcuți...

Adevărul e că dacă expunea, maestrul își vindea toate lucrările... și numai el.

EPIGRAME

POESIEI PURE

Brémond, sau nu știu cine — un critic
[eminent
O definea 'ntr'o vreme scurt și rece :
„Să fie pură, așa ca... apa rece
„Să 'naibă 'n ea o picătură... de talent.

●

UNUI PICTOR CARE 'ȘI VINDE SCUMP TABLOURILE

— „El dintre cari face parte :
„Din cei cu arta pentru artă
„Ori cei cu artă cu tendință ?'
Și, fără multă stăruință,
Răspuns-am celor doi profani :
— „Din cei cu arta pentru... bani".

●

LUI MIHAIL SADOVEANU

Cel ce-a scris opt zeci volume
Incă unul a mai scos —
Nu mă miră — știe-o lume
Că-i un om volum-inos.

●

LUI PANAIT ISTRATI

Ai fost cioban, ai fost văcar
Pozeur, zugrav și marinar —
Ai fost hoinar fără de rost —
Doar scriitor n'ai fost.

N. CREVEDIA

DESPRE FEMEI

Ce e femeia ? O specie apărută numai datorită îngrijirilor date de omenire, puterei aurului și căldurei civilizației. Se recunoaște de obicei prin albeața, gingăsia și frăgezimea pielei. Ea ține din fire foarte mult la curățenie. Degetele ei au o groază de a pipăi altfel de lucruri decât delicate, moi, parfumate. Ii place să-și pieptene părul, să-l facă să răspândească mirosuri îmbătătoare, să-și lustruiască rozele-i unghi, să le taie ascuțit, să-și îmbăeze des delicatele-i membre. Noaptea îi place cele mai moi pufuri, — iar ziua divanuri de crin

Glasul ei e de o nespus de pătrunzătoare dulceață, mișcările pline de grații. Vorbește cu o minunată ușurință. Nu se îndeletnicește cu nici o muncă grea ; și cu toate acestea, cu toată slăbiciunea-i aparentă, sunt greutăți pe care știe să le poarte și să le miște cu o ușurință minunată.

Fuge de lumina soarelui și se ferește de razele lui prin tot felul de mijloace. Pentru ea a merge e o oboseală ; Mănâncă ? un mister; are aceleași nevoi ca și celelalte specii ? o problemă.

Curioasă la culme, e foarte lesne prinsă de cel care va ști să-i ascundă cel mai mic lucru, căci mintea o mână totdeauna să caute necunoscutul.

A iubi e religiunea ei iar unicul gând e să placă celui pe care îl iubește. A fi iubită e ținta tuturor acțiunilor sale. De aceia nu se gândește decât la chipul de a străluci. Nu se mișcă decât într'o sferă de grație și eleganță. Pentru ea se țes în India finele cașmire cu lână de Tibet ; pentru ea alerg suveicile în Bruxelles cu cele mai fine inuri. Zi și noapte se gândește la noi găteli și viața și-o petrece cu încercatul rochiilor și șifonatul albiturilor. Apare fragedă și strălucitoare înaintea unor necunoscuți ale căror laude o îngâmfă, ale căror dorinți o farmecă, cu toate că-i sunt indiferenți.

Orele rezervate îngrijirilor personale și plăcerilor le petrece cântând cele mai plăcute arii : pentru ea Franța și Italia compun duioase romanțe și Napoli dă coardelor suflet.

Această speță în fine este regina lumei și sclava unei dorinți. Se teme de măritiș fiindcă îi strică talia, dar îl face fiindcă îi promite fericire. Dacă face copii e o întâmplare și când se fac mari îi ascunde.

H. de Balzac

●

Femeia nu te întreabă nici odată de unde vii, — ci unde vrei să ajungi.

H. de Balzac

●

Pentru femeile din ziua de azi acțiunile cele mai caracteristice se estompează în minunate nuanțe : **„A avea sau a fi avut un amant"** se traduce prin **„a fi suferit sau a suferi prea mult"** și **„a-și fi înșelat bărbatul"** prin **„a fi avut o soartă nemiloasă"**.

P. Bourget

●

Oamenii se feresc de istețimea femeilor. Orbii ! Nu-și dau seama că ele îi conduc... fără să pară.

A. Gennevraie

●

Rareori femeile cad prin surprindere, deși totdaeuna pretind acest lucru.

Pierre de Coulevaine

●

Intr'un creator, există în mod inevitabil — așa a vrut Dumnezeu — un bărbat și o femee. Și femeea e întotdeauna insuportabilă.

Jean Cocteau

●

Femeia nu poate face artă pentrucă ținea prea mult să placă.

Wilde

literara

o seamă de cuvinte

Robert de Montesquiou zicea :
Dacă aşi defini orgolios poetul, aşi spune că el este un Atlas interior, un om care poartă lumea în sine.

●

Tot Robert de Montesquiou reproşa într' zi Mariei Rohan că dansează în balurile jidoveşti — Ar trebui să nu mergeţi decât în case bune.

— Adevărat răspunse tânăra fată ; dar atunci na'ş putea să mai ies niciodată.

●

Paul Morand s'a reîntors din America nu numai cu nuvelele din **Magia neagră** ci şi cu un întreg buchet de istorioare. Iată una :

Un negru fu adus înaintea tribunalului acuzat de a fi jumulit puii unei vecine a sa. El minţea vizibil, aşa de vizibil că preşedintele de tribunal îi adresă un advertisment grav

— Ştii la ce te expui dacă nu spui adevărul ? spuse magistratul.

-- Da... da... dom-'le bâlbâi, negrul, — la flăcările infernului.

— Totuşi dacă spui adevărul...

— Ştiu, voiu pierde procesul.

●

Curnonski, citea într'un jurnal că un savant rus vice-preşedintele institutului ştiinţific din Moscova, Gheorghe Karpecenko, a reuşit printr'o curioasă experienţă a încrucişa varza cu ridichea.

Prinţul amatorilor de gustări bune ridică din umeri cu dispreţ :

-- Ce prostie ! zise el. Înţeleg dacă ar fi încrucişat varza cu potârnichea.

●

Pierre Benoit era în mijlocul mărilor când a apărut Axelle. Cu toate astea criticii îşi avură la timp volumul, proaspăt tipărit cu dedicaţia scrisă personal de autor !

Care era misterul ? Luase Pierre Benoit cu el, sub Tropice, câteva sute de volume, pentru a evita ca editorul său să insereze formula... „din partea d-lui X..., absent din Paris" ceace constitue o incorectitudine pentru critici ?

Iată secretul său : I s'a expediat într'unul din porturile de escală câteva sute de coperte împreună cu pagina albă dela început pe care el le-a semnat şi le-a reexpediat cu cursa următoare. Ele călătoriră un şir de zile între cer şi apă. Editorul n'a făcut apoi decât să le ataşeze la restul cărţilor.

Fără îndoială însă că, într'un caz rău putea să nu sosească.

— Aceasta e singura ipoteză la care un romancier de aventuri nu poate să se gândească, zice Pierre Benoit.

bazar

LEGENDA SINISTRA

In galeriile Metroului, la Paris mici afişe anunţă că un artist îndemânatic face să dispară în puţin timp şi fără durere orice tatuaj. Dar sunt încă oameni care se arată foarte mândri de desenurile imprimate pe pielea lor ca pe aceea a unei cretoneze sau indiane.

La Masilia într'un bar din strada Bouterie un vechiu marinar se face admirat de femei prin cele cincizeci de puncte albastre gavate în jurul gâtului şi cari subliniază această legendă :

A se tăia după punctaj.

CONSTANŢA CONJUGALA

Dacă ar exista o decoraţie pentru a recompensa constanţa conjugală, s'ar putea da o medalie de aur bătrânei perechi sârbe dela Verbiţa care totalizează 217 ani. Soţul are 110 .Femeia 107. Şi ei s'au căsătorit cam pe când regulamentul organic era la noi ars cu pompă.

Optzeci de ani de viaţă conjugală ; iată ceeace face onoare bătrânilor soţi, cari de altfel nu cer decât să continue a convieţui. Căsniciile moderne sunt de obiceiu mai puţin solide şi legăturile cam tot aşa. Cei optzeci de ani de căsnicie cu desăvârşire rari şi mai rari încă bătrâni căsătoriţi cari au apucat revoluţia lui Tudor Vladimirescu şi înscăunarea Înaltei Regenţe.

A FI PRIMUL

Un farseur a fost linşat de negri, în America : el le propusese o pudră pentru a-i albi.

Dar din nenorocire sosi al doilea.

El imită un concurent care câştigase cu această mică şmecherie 40.000 dolari.

Negrii văzând că nu se albesc şi că au fost înşelaţi, tăbărâră pe cel de-al doilea. Nici odată nu trebue să vii după altul. Trebue să fii primul, pentru a câştiga bani, a exploata o ideie, a fonda o societate, a vinde chiar pudră.

După altul... se poate însă să reuşeşti câteodată. Nici odată însă nu **vei triumfa.**

BANCĂ DE SEARĂ.

Este o ideie care fu realizată în Berlin şi care într'adevăr nu e lipsită nici de spirit prudent şi nici de noutate.

„Bank des Berliner Kassevereins" a deschis acum câteva zile ghişeele dela ora 6 seara până la 8 jum.

Singura operaţiune autorizată este depuneri : un minimum de 1000 mărci. Inovaţia a fost primită cu interes de numeroşi comercianţi şi mai ales de marile magazine şi de crâşmari.

Şi unii şi alţii, pot depune seara între cele două ore pe care le-am indicat, reţeta lor zilnică. Această sumă e pusă la adăpost şi orice teamă de a dispare e înlăturată. Odată cu depunerea banilor, negustorii se asigură de pacea sufletului şi de seri liniştite.

caricatura zilei

BUNĂVOINŢA

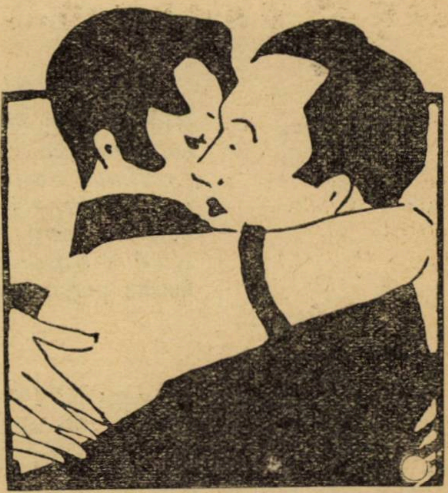

— Scumpa mea soţioară, ai cusut tu nasturele de la pardesiul meu ?

— Nu dragul meu, n'am mai găsit nasturele, -- dar am cusut butoniera.

(Dimanche ilustrée)

UIMIRE

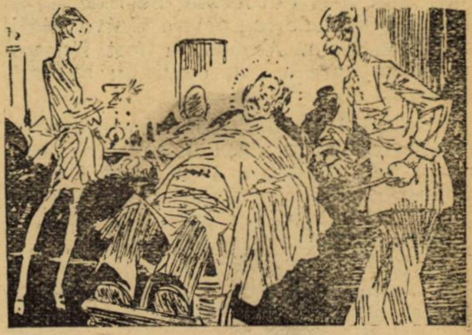

Vai ! aţi încercat să vă radeţi singur, d-le Gillete ? !... **(Life)**

AMABILITATE

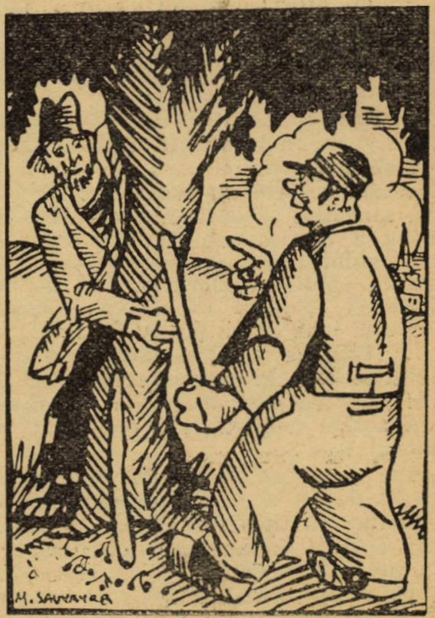

-- Ce căutai în cireşul meu ?

-- Să-ţi fac un mare bine : împiedicam păsările să-ţi mănânce fructele.

cărți redate în extrase

CHARLES LINDBERGH

Cea mai mare personalitate a veacului nostru, Charles Lindbergh a reabilitat pe mitologicul Icar și a atins — sub altă formă — proporțiile supra-omului visat de Nietsche. Nu eroicul lui Lindbergh trebuie subliniat: Eroismul e o țâșnitură din adâncurile umanității și, ca tot ce vine din adâncuri, e inconștient și anarhic. Dar a sta numai treizeci și șase de ore chiar între două neanturi, — cer și apă — numai cu creerul și inima ta ca tovarăși, sfidând singurătatea și fixând în ea un punct de echilibru, iată ceace numai marile personalități *pot face.*

Charles Lindbergh s'a născut la 4 Februarie 1902, în orașul Detroit, din ținutul Michigan. Tatăl său a fost avocat, apoi deputat. El era de origină suedeză. Mamă-sa era licențiată în litere și număra printre strămoși, irlandezi, englezi și francezi.

In timpul copilăriei, părinții săi fiind siliți a face dese călătorii, a învățat mai mult pe apucate. A urmat cursurile la mai mult de 12 școli, semănate între Washington și California. Se înscrise în fine la școala de ingineri a Universității din Wisconsin. Aceasta a fost singura școală în care a stat continuu aproape un an de zile.

Obișnuit însă de mic cu vânătoarea, cu sporturile, cu viața în aer liber, ceasurile de învățătură i se părură lungi și într'o zi încălecându-și motocicleta porni la Lincoln. Aci intră elev pilot la „Mebraska Aircraft Corporation".

Nu parveni să sboare însă singur, nemai având bani destui să plătească asigurarea avionului. Intre timp, compania vânduse singurul avion de școală pe care îl poseda, pilotului Bahl, care voia să întreprindă un turneu de meetinguri și exibițiuni în sudul Nebraskii. Lindbergh îl urmă.

Invăță să facă primii pași pe aripă, în timpul sborului și tot atunci, făcu pentru prima oară un dublu salt cu parașuta. Saltul dublu consta în aceia că aviatorul se arunca cu două parașute, care se desfăceau pe rând.

Mai făcu apoi câteva turneuri, cu pilotul Lynch, în ținutuirle Kansas, Colorado și Montana.

Meseria aceasta nu era lipsită de riscuri, mai ales că de cele mai multe ori pentru a atrage publicul, trebuiau făcute exhibițiuni foarte periculoase. Se pare că publicul american, atât de entuziast și spontan, nu se emoționează ușor căci iată ce ne povestește:

„La Billings, câmpul nostru de aterisare se afla la oarecare distanță de locul unde se ținea bâlciul. In speranța de a atrage publicul, am recurs la următorul truc:

„Am făcut un manechin umplut cu paie și destul de mult pământ, pentru a dobândi în cădere o viteză asemănătoare aceleia a unui corp omenesc.

„Când bâlciul era în toi, ne ridicarăm de pe câmp având lângă mine manechinul. Mă urcai pe aripă și făcut câtev aacrobații deasupra bâlciului pentru a atrage atenția; apoi Lynch întoarse astfel avionul ca nimeni să nu mă poată vedea pe aripă și asvârlirăm manechinul. Acesta se prăvăli dând din mâini și din picioare și căzu lângă râul Yellowstone.

„Ne-am întors la câmpul nostru și așteptam acum ca mulțimea să alerge după noi să ceară lămuriri; două ore mai târziu câțiva locuitori din Montana care au venit să ne vadă ne-au povestit o altă atracție: un aviator se aruncase din sbor într'un râu care avea în acel loc o adâncime mai mică de un metru. Aceasta a fost ultima oară când am mai încercat să înfiorăm mulțimea în Montana".

PRIMUL SAU AVION

Aflând că guvernul vinde la licitație avioane rămase din timpul războiului se hotărî să-și cumpere unul.

Primul avion l'a costat 500 dolari, împreună cu toate accesoriile. Acesta era unul din vechile aeroplane de antrenament din timpul războiului poreclite „Jenny".

După două săptămâni aeroplanul era montat și gata de sbor însă...

...„până atunci nu sburasem încă niciodată singur și nu prea știam cum trebuie să procedez, dar acesta era un secret pe care nu-l știa nimeni. De șase luni nu mă mai urcasem într'un avion si nu aveam destui bani spre a lua alte lecții .Intr'o bună zi, am rulat până la capătul câmpului am deschis maneta de gaz și mă înălțai. Ajuns la un metru văzui că aripa dreaptă începe că se încline îngrijorător și hotării că ar fi timpul să aterisez. Am aterizat pe o singură roată și patină fără să fac însă vreo stricăciune avionului. Am declarat apoi că vântul bătea prea tare și că voi aștepta o vreme mai liniștită..."

„Primul sbor singur este un eveniment de neuitat în viața unui pilot. Este încoronarea ceasurile grele de școală, a săptămânilor de antrenament și ades a unor ani de speranță. A fi pentru prima oară, absolut singur, într'un avion, la câteva sute de metri de la pământ este o întâmplare care nu se uită nici odată".

E într'adevăr minunată senzația aceasta a primului sbor singur. O beție de mândrie și de libertate. Ridicându-te singur simți în tine o fărâmă de Dumnezeu. Să fi putut învinge atracția pământului de care suntem legați. Să te ridici sus, mai sus, mereu mai sus... Nimic nu îți mărginește gesturile și dorul de libertate... Nici o obligație, nici o conveniență.. să-ți dictezi numai capriciul tău de fiecare clipă, să-ți realizezi infinit fantezia. Simți ceva din bucuria fără margini a câinelui care a stat legat în lanț... și acum liber, face tumbe, sare, aleargă...

Numai după ce ai gustat odată din această libertate înțelegi cât de mult te apasă jos — fără să-ți dai seama — constrângerea vieții zilnice.

E GREU SA ALEGI UN TEREN DE ATERISAJ

După abia o săptămână dela prima încercare de sbor singur, aflând că toți piloții au trecut măcar o singură dată în cariera lor prin Texas, se hotărî să facă la fel.

Iși strânse bagajele, luă câteva piese de schimb, le învăli toate într'o cuvertură pe care o legă în fața nacelei și plecă.

Inainte de plecare fusese sfătuit să nu ia drumul direct spre Texas, drum, care traversează cea mai rea regiune de sbor din Sud, ci să facă un ocol spre nord dar:

„acest sfat a izbutit să nască în mine dorința de a descoperi ce poate fi atât de rău în această regiune... Pe acea vreme îmi părea absurd, să fac ocoluri cu avionul".

Fără nici o experiență a sborului peste câmp, amintindu-și doar ce învățase de la Bohl și Lynch, cu un an în urmă, plecă încredințat că aviația nu se învață decât prin proprie experiență.

Acum avea să facă cunoștință cu adevărata meserie de pilot, cu riscurile și greutățile ei.

Prima greutate era să știe să-și aleagă un teren bun pentru aterisaj.

„Un pilot experimentat poate să cunoască dintr'o singură privire tot ceeace trebue să știe cu privire la un teren de aterisare. Poate să-ți spună mărimea, condițiunile terenului, înălțimea ierbii, dacă terenul e pietros sau dacă are gropi, dacă sunt înfipți țăruși sau dacă sunt șanțuri, dacă terenul e accidentat sau dacă e neted, cu un cuvânt, dacă terenul ales e proprice sau dacă trebuie căutat un altul. De fapt, succesul unui pilot care făcea turneuri în acele timpuri străvechi (e vorba de anul 1923! N. R.) depindea în mare parte de abilitatea cu care știa să-și aleagă terenul. Adesea în cazul unei pane de motor, siguranța pasagerilor, a lui însăș, precum și a avionului său, depindea de iuțeala cu care știa să-și aleagă terenul de aterisaj și de talentul de a-și așeza pe el avionul".

Dacă avionul se afla la o mare înălțime, poate să parcurgă în sbor planat de 5—8 ori înălțimea sa astfel încât, dacă pana survine la o înălțime de 1500 m. pilotul are o rază de 8 km. spre a-și alege terenul; dacă însă accidentul survine imediat după plecare, deciziunea instantanee și acțiunea imediată devin necesare".

„Pe de altă parte, un începător nu e încă obișnuit să privească lucrurile de sus. Văzut de jos terenul e cu totul altfel decât ceeace pare văzut din aer, deși nu simți din aeroplan aceeași amețeală pe care o ai când privești din susul unei clădiri. Colinele se aseamănă cu câmpia, pietrele și gropile nu se văd, dimensiunile sunt înșelătoare, iar mlaștinile par a fi câmp de pășune".

PRIMUL PASAGER

In timp ce mă aflam la Meridian și făceam ultimele pregătiri înaintea plecărei, un fermier veni în fugă la mine, îmi declară fără înconjur că fusese pilot în timpul războiului, că nu mai sburase de atunci și că „i-ar face multă plăcere să sboare din nou". I-am răspuns că neavând bani pentru benzină, nu pot să-i satisfac dorința decât în schimbul a cinci dolari ceeace se și făcut imediat.

„Pământul era moale și pasagerul greu am trecut numai la un metru peste gard și la un metru și jumătate deasupra arborelui celui mai apropiat. Mă aflam în fața unei coaste împădurite care urca tot atât de repede ca și mine. „Jenny" abia se putu ține cu patru metri mai sus. Hotărîi ca pasagerul meu, după o astfel de plecare avea dreptul la o bună plimbare și timp de douăzeci de minute urmării o pasăre. După aterisaj, îmi vorbi despre minunata plecare și-mi spuse cât îi place de mult să treacă aprope de vârfurile arborilor ; mă încredință din nou că sburase mult în timpul războiului și plecă în fugă să povestească prietenilor senzațiile primului său zbor".

Numai din sborurile cu pasageri, realiză la Maden suma de trei sute de dolari. Alergau oamenii din toate părțile; Unii făceau câte 25 de km. cu carul cu boi numai să vie să vadă sburând aeroplanul .

O negresă îl întrebă :

— „Cât îmi ceri, domnule, ca să mă urci până la cer și să mă lași acolo !"

UN ACCIDENT ORIGINAL

Negăsindu-se în apropierea nici unui teren favorabil plecarea din Camp Wood trebuia să aibă loc în centrul orașului :

„Greutatea era că terbuia să trec cu o aripă de treisprezece metri și jumătate printre doi stâlpi telefonici separați numai prin o distanță de paisprezece metri. Stâlpii se aflau la cincisprezece metri în fața mea și chiar înaintea lor se afla o bucată de drum rea. Incercai să plec. Una din roți se prinse într'un făgaș și a lipsit numai 7 cm. ca aripa să fi putut trece. Aripa oprită de stâlp învârti avionul, care se înfipse cu zgomot în zidul unei prăvălii de fierărie, răsturnând toate rafturile.

„Negustorul și fiul său crezând că e un cutremur alergară în stradă. Văzând avionul pe jumătate intrat în prăvălia sa, rămase încântat și nu numai că nu vru să primească nici o despăgubire dar ne opri chiar să-i reparăm zidul ; zicea că reclama pe care i-o facem astfel valorează mai mult decât toate stricăciunile suferite.

REINCEPE SA INVEȚE PILOTAJUL

Deși sbura deja de doi ani, nu avea încă brevetul de pilot și în acest scop intră în primăvara1924 în școala militară de aviație de la Brooks ;iată cum se învăța acolo :

...„Un elev înainte de a sbura singur, sbura întâi, aproximativ zece ceasuri, împreună cu profesorul. Profesorul îl ia cu el, și după un sbor de câteva minute îi dă voie să ia în mână comenzile ; elevul își dă seama acum cu cât trebue să deplaseze comenzile și în ce sens pentru a obține o ușoară înclinare sau un viraj; apoi, profesorul ridică mâinile în sus, e semn că-l lasă să conducă singur. Elevul înțelege numai decât că a ști să tragi de mașă pentru a te urca și a ști să o împingi pentru a scobori nu înseamnă să sbori, ci că o mișcare instinctivă și sinchronică a tuturor comenzilor e necesară spre a menține avionul în sbor orizontal.

...„ Dacă după zece ore de sbor un elev nu e în stare să-și conducă singur avionul are toate șansele să fie dat afară.

...„Perioada cea mai plăcută a antrenamentului este fără îndoială aceia în care încep sborurile făcute singur. Profesorul iese din nacelă, leagă, în semn de pericol o batistă albă de coada avionului pentru a arăta că avionul este condus de mâini neexperimentate. Fac apoi semn elevului să decoleze. In unele cazuri, avionul decola cu ușurință; făcea ocolul câmpului și aterisa foarte bine. In alte cazuri, aterisajul nu era decât o serie de salturi, care atrăgeau după ele o a doua și a treia tentativă, până când roțile se decideau să rămână în contact cu pământul o fracțiune de secundă. Intr'un caz special după câteva încercări vane de aterisare elevul începu să se învârte cu avionul deasupra capetelor noastre. Se pare că aștepta ca să se golească rezervorul de benzină și să poată aterisa mai în siguranță.

...„Unul din primele exerciții era așa numitul „360" care consta în executarea unui viraj de 360°. Elevul se urca până la 250—300 m. Venea apoi cu vântul în față până deasupra unui T care se afla în mijlocul câmpului. Când ajungea deasupra T-ului, oprea motorul, trebuia apoi să descrie un cerc complet la dreapta sau la stânga și să aterisese lângă T, fără a fi recurs din nou la motor..."

Urmară apoi alte exerciții, obișnuitele acrobații și după șase luni de zile și aproximativ 75 ore de sbor, Lindbergh părăsește școala pregătitoare din Brooks pentru a urma cursul de perfecționare de la Kelly.

Aci instrucția e diferită — sboruri pe câmpie, în formațiuni strânse, trageri, cu un cuvânt tot ce era necesar pentru a dobândi cunoștințele trebuincioase unui pilot în caz de război.

După alte șase luni de zile petrecute aci, în primăvara 1925, dobândi brevetul de pilot și gradul de sublocotenent de rezervă.

ACROBAȚII PRIMEJDIOASE

După ce-și luase brevetul de pilot făcu un scurt turneu prin Colorado. Desprindem următorul pasaj interesant din care se văd acrobațiile gustate de publicul american :

„Debutam cu plimbarea pe aripă. Executantul eșea din nacelă și mergea în lungul bordului de atac al aripei inferioare până la ultimul montant apoi ajutat de acesta se cățăra pe aripa superioră pe care rămânea în echilibru atât timp cât treceam în fața tribunelor. După ce echilibristica pe aripă se termina și în timp ce avionul făcea looping-uri se așeza pe trenul de aterisaj. Mai făcea apoi o escursie pe corda avionului, și exercițiul se putea considera terminat.

„După aceasta venea o altă acrobație. Executantul lega un cablu de trenul de aterisaj apoi odată ajuns la capătul aripei își lega curelele de cablu și-și dădea drumul să cadă. De jos cablul era invizibil și o cădere de acest fel producea întotdeauna senzație. Se înapoia apoi în avion cu ajutorul unor cârlige de fier prinse de cablu.

„Una din atracțiile acestor exhibițiuni era schimbarea de avion. Un aeroplan sbura purtând executantul în picioare pe airpa superioară. In momentul în care sbura deasupra tribunelor, era întrecut pe deasupra de un alt aeroplan de a cărui aripă atârna o scară de frânghie. Acest al doilea avion sbura atât de aproape de primul, încât gimnasticul putea prinde scara cu ușurință Obișnuit se făceau întotdeauna două încercări nereușite pentru a isbuti a treia. Arătat astfel, exercițiul părea mult mai greu.

„O parașută era fixată de aripa opusă aceleia de care se prindea scara. După ce făcea schimbul de avion executantul sărea cu parașuta și spectacolul lua sfârșit.

IȘI SALVEAZA VIAȚA CU PARAȘUTA

Angajat ca șef pilot de „Robertson Aircraft Company" conduce avioanele poștale ale acestei companii pe linia St. Louis-Chicago. In unul din zboruri, surprins pe înserate de o ceață deasă este pus în imposibilitatea de a-și găsi un teren de aterisaj. Se hotărăște atunci să părăsească avionul și să se scoboare cu parașuta. Descrierea acestei întâmplări este emoționant de simplă :

„Mai aveam benzină pentru șapte minute și zărind, prin ceață luminile unui oraș, virai spre câmp căutând să capăt înălțime. La o mie cinci sute de metri motorul începu să dea rateuri și-și încetini mersul. Mă urcai pe capotă și sării pe partea dreaptă a nacelei, trăgând de frânghia parașutei. După o cădere de aproximativ treizeci de metri parașuta funcționă perfect. Incepusem tocmai să cad cu capul în jos, când mă simții smucit de legături și readus în poziția verticală. Parașuta se deschisese. Am aprins lampa electrică și i-am îndreptat raza în sus, în clipa aceia am auzit motorul avionului pornind din nou. In momentul în care am sărit, motorul era aproape oprit și deaceea scăpasem din vedere să închid monetele. Fără îndoială că în clipa în care avionul a început să coboare restul de benzină a ajuns la carburator. In curând observai avionul la 400 metri departe de mine; urma aprope aceiași direcție cu parașuta mea. Am băgat lampa electrică în buzunar și mă pregăteam să îndepărtez parașuta, dacă era trebuincios, Aeroplanul descria o spirală spre stânga de aproximativ 1500 m. diametru, și trecu la 300 m. de parașută lăsându-mă în afara cercului. Nu puteam să-mi dau seama care din noi doi, scobora mai repede și mă căznii să îndepărtez parașuta, cât mai mult de spirala avionului. Avionul dispăru complet, dar apăru iarăş după câteva secunde, iuţeala căderei sale era cam aceiaş cu a paraşutei mele. Inainte de a ajunge în stratul de ceaţă am numărat cinci spirale din ce în ce mai îndepărtate.

„Când mă afundai în ceaţă ştiam că mă aflam la mai puţin de trei sute de metri de pământ. Am căutat zadarnic lampa electrică .Nu puteam vedea nici pământul, nici stelele şi nu aveam cea mai mică idee despre conformaţia solului. Imi încrucişai picioarele pentru a nu le prinde în vre-o cracă, îmi apărai faţa cu mâinile, şi aşteptam. In curând zării pământul şi o clipă mai târziu mă aflam în mijlocul unui câmp de grâne".

CLUBUL VIERMELUI DE MATASE

„Despre un aviator care-şi salvează viaţa, se spune în armata americană că devine membru al „Clubului viermelui de mătase", căci paraşuta este făcută numai din mătase. Fiecare din cei cincizeci şi şapte membri ai clubului ştie că îşi datoreşte viaţa viermelui de mătase!"

Raportul dintre paraşută şi aviator ni-l dă următoarea zicală:

Dacă nu ai paraşută când îţi trebuieşte întâia oară, nu mai ai nevoie de ea nici altă dată".

SBORUL NEW-YORK-PARIS

Sborul fără escală New-York-Paris atrase atenţia lumii prin premiul de 25.000 dolari instituit în 1919 de Raymond Orteig în favoarea primului candidat care va izbuti să treacă Atlanticul

In timpul unui sbor de noapte către sfârşitul lui 1926 îi veni lui Lindberg ideia să încerce traversarea. In primăvara 1927 îşi pune planul în executare. Avionul comandat în acest scop la Ryan Air Lines" fu gata după 2 luni de zile de lucru continuu.

Se pare că a fost avionul cel mai bine pus la punct din câte au sburat vreodată.

După un sbor de încercare dela San Diego la Saint-Louis şi apoi la New-York se fac ultimile pregătiri: în fine totul e gata. Iată cu titlu de curiozitate lista obiectelor luate de Lindberg pentru sbor:

2 lămpi de buzunar, un ghem de sfoară, o funie mai groasă, un cuţit de vânătoare, 4 rachete roşii, o cutie impermeabilă cu chibrituri, un ac mare, un bidon de patru litri şi jumătate cu apă de băut, un altul de un litru, un aparat „Armburst" care condensează vaporii respiraţiei şi-i transformă în apă de băut, o plută pneumatică cu o pompă şi cele necesare, cinci cutii de conserve militare, 2 perne pneumatice, o pânză de ferăstrău pentru tăiat metal".

Vremea rea amână câteva zile plecarea şi Lindberg se pregătea tocmai să meargă la teatru când fu informat că vremea se îndreaptă. Fără a pierde o clipă se duse la câmp unde luă ultimele măsuri în vederea plecărei. Şi în zorii zilei de 20 Mai: „...... la ora 7.40 motorul fu pus în mişcare, iar la ora 7.52 plecai spre Paris".

„Din cauza ploii căzute, pământul era destul de moale şi avionul supra încărcat nu dobândea decât foarte greu viteză. Ajuns însă în mijlocul pistei căpătai convingerea că voi putea trece peste obstacolele ce se aflau la capăt. Trecui cu vreo şase metri deasupra unei linii telefonice, având o suficientă rezervă de viteză. Cred că pe un teren tare aşi fi putut decola cu încă două sute cincizeci kilograme încărcătură în plus...

...„După numai câteva sute de metri aveam destulă înălţime pentru a trece peste orice obstacol.

„Ceaţa se ridică curând; cu începere de la Cape Cod şi deasupra jumătăţii de sud a Noii Scoţii, vântul şi vizibilitatea erau excelente. Sburam foarte jos, adesea numai la trei metri deasupra arborilor şi a apei...

In partea de nord a Noii Scoţii am întâlnit numeroase zone de joasă presiune şi trecui prin mai multe furtuni.

„Mă îndreptai spre St. Johns, deasupra căruia sburai, pentru ca, în cazul când voi fi silit să amerizez în nordul Atlanticului, să se ştie că am traversat Ţara Nouă...

Se înoptă la 8,15. O ceaţă joasă şi subţire se lăsă pe apă. Prin ea vedeam gheţarii cu o uimitoare claritate. Cu timpul stratul de ceaţă se îngroşă până într'atât că la o înălţime de trei mii de metri încă mai atingeam norii. Chiar la această înălţime nu puteam zări decât stelele cari se aflau exact deasupra mea.

„Luna nu se ridicase încă, şi întunerecul era de nepătruns.

„Creasta unora din nori se afla cu câteva mii de metri deasupra mea.

In timp ce traversam unul din aceşti nori observai cum ghiaţa începe să se depună pe avion. Aceasta mă sili să mă înapoiez imediat în atmosfera limpede şi să ocolesc pe viitor toţi norii peste care nu puteam sbura.

„Către ceasurile unu de dimineaţă începu să se lumineze şi să se încălzească îndeajuns, ca primejdia ghieţii să dispară...

...„Norii se răreau pe măsură ce se ridica soarele, apa deveni vizibilă. Mă scoborâi la mai puţin de treizeci de metri de valuri. Vântul sufla cu putere de la nord-est iar oceanul era acoperit cu valuri mici, albe.

„După câţiva kilometrii de timp senin intrai din nou în ceaţă pe care o traversai orbeşte aproape două ore, la patru sute metri înălţime...

...„Ceaţa apoi se destramă în făşii cari împrumutau tot felul de forme.

Numeroase ţărmuri îmi apăreau, şi arborii se profilau foarte clar pe orizont. De fapt, mirajul semăna atât de bine cu realitatea, încât dacă nu m'aşi fi aflat în mijlocul Atlanticului şi nu aşi fi ştiut că nici un pământ nu se află în drumul meu aşi fi fost încredinţat că mă aflu în faţa unor adevărate insule.

„Cum se împrăştie ceaţa mă scoborâi din nou aproape de apă, sburând câte odată mai jos de trei metri şi arareori mai sus de şasezeci de metri.

„In apropierea apei sau pământului există un strat de aer în care avionul sboară cu mai multă uşurinţă; timp de câteva ore m'am slujit de acest avantaj...

...„Primul semn care îmi arătă că mă aflam în apropierea coastei europene a fost întâlnirea cu o corabie de pescari. Pe o rază de câţiva kilometrii împrejur mai zării şi altele.

„Sburai deasupra primei fără să văd vreun semn de viaţă, când mă aflam însă deasupra celui de a doua văzui apărând la fereastra unei cabine, un cap.

„Adesea, sburând foarte aproape de pământ, cu motorul încetinit, am avut scurte convorbiri cu oamenii pe cari îi întâlneam, iar răspunsul îl primiam prin câte un gest. Incercai acelaş lucru şi cu pescarul dar îmi dădui numai decât seama de inutilitatea tentativei. Probabil că nu ştiu englezeşte sau chiar dacă ar fi înţeles întrebarea mea ar fi fost prea surprins spre a-mi putea răspunde. Mai ocolii odată corabia şi când mă găsii numai la câţiva metri, întrebai:

— „In ce direcţie este Irlanda?" Fireşte, nu primii nici acum răspuns şi-mi urmai sborul...

...„O oră mai târziu întâlnii coasta Am recunoscut Cape Valentia şi Dingle Bay. Era coasta Irlanedi. Mă îndreptai spre Paris conducându-mă după busolă.

„Deasupra Angliei am sburat numai la patru sute—patru sute cinci zeci de metri... Fermele englezeşti, văzute de sus, mă uimiră. In comparaţie cu fermele noastre americane păreau foarte mici, foarte curate şi îngrijite, cu zidurile lor de piatră şi gardurile vii.

„Primele lumini ale Parisului le-am zărit aproape de ora zece seara, şi câteva minute mai târziu descrisei un cerc în jurul turnului Eifel".

„Luminile aeroportului dela Bourget se distingeau cu claritate... mă scoborâi în spirală... curând băgai de seamă un lung şir de hangare. Şoselele păreau înţesate de automobile.

„Sburai deasupra terenului la o mică înălţime, întorsei apoi avionul cu faţa către vânt şi aterisai...

— „Mii de oameni alergau spre mine...

...„Am tăiat contactul pentru ca elicea să nu rănească pe cineva. Incercai zadarnic să improvizez o gardă a avionului, şi când anume părţi începură să ticnească sub presiunea mulţimei mă hotărâi să ies din nacelă spre a atrage astfel lumea departe de avion... Abia scosei un picior din nacelă că numai decât fusei tras afară fără cea mai mică sforţare din partea mea.

„Timp de aproape o jumătate de oră îmi fu cu neputinţă să pun piciorul pe pământ. In acest timp am fost purtat pe braţe, în toate poziţiile posibile.

„Un oarecare număr de aviatori militari francezi se amestecară prin mulţime apoi la un anume semnal, puseră casca mea pe capul unui corespondent american strigând:

„Iată pe Lindberg!" Această cască, pusă pe capul unui american a fost o dovadă îndestulătoare. Astfel pe furiş ajunsei în unul din hangare.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 33
12 August 1928
5 Lei

CONSTANTIN RADOVICI

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Ctitorii

CONSTANTIN RADOVICI

Cu tot numărul relativ destul de mare de actori şi actriţe pe care într'un veac l'a avut teatrul românesc ; cu toată zarva tinerilor aşteptând de o sută de ani la porţile cari, deschise, desfăşură ochilor cel mai adevărat paradis artificial — nu se poate găsi în mulţimea lor, a celor care au jucat şi a celor care au voit să joace, un echivalent lui Constantin Radovici.

A caracteriza înfăţişarea omului Radovici, din care a modelat opera lui de artă, a descrie mentalitatea care comanda mişcările şi care decisese înălţimea stelei spre care privirile lui trebuiau să se ridice, n'ar fi prea greu dacă ne-am menţine în formule abstracte.

E mai greu să-l comparăm cu elementele de care dispunem, din pricină că ar trebui să caracterizăm pe actorii în viaţă şi acest lucru duce totdeauna la jigniri involuntare — dar e singurul fel posibil de redare şi de limitare a talentului dramatic extraordinar întrupat în Constantin Radovici.

Teatrul românesc de azi posedă un element preţios pentru înfăţişarea tânărului romantic, până la 30 de ani, a cuceritorului de femei, a — ceioce se numeşte — „primului amorez". In jurul acestui element s'au adunat un pumn de imitatori, nu lipsiţi de însuşiri personale, dar care lucrează deocamdată cu mijloacele maestrului.

Mai avem figura sculpturală, trupul prelung, vocea nostalgică şi rostirea sacadată, admirabile combinaţii pentru reprezentarea personagiilor istorice.

Avem tipul scund, cu mişcări violente şi cap mongolic, figură excelentă pentru redarea temperamentelor vulgare, energice şi vitale.

Avem două mutre hilariante, ale căroi echivalente nu le-am putea găsi mai bune nici pe scenele mari ale Europei, pentru redarea tipurilor lui Molière şi Cragiale.

Iar pentru tipurile mistice din Ibsen şi Tolstoi avem pe d. I. Morţun — nume pe care nu ne mai sfiim să-l cităm, el fiind de mult luat între riscurile spiritului nostru critic.

Unde este tipul de 45 de ani, bărbatul matur ajuns la echilibrul perfect al forţelor lui, dominat de o moralitate impunătoare deşi discretă şi care asaltat de perversiunile, inegalităţile şi duşmăniile împrejmuitoare, să opue unitatea solidă a **bărbatului** ?... Am avut şi avem şi azi un actor de mare talent, admirabil reprezentant al d-rului Stockmann, al lui Brand, al eroului din „Moartea civilă", al tuturor bărbaţilor întregi din repertoriul cunoscut, inclusiv „Samson" de Bernştein. Acest mare artist a avut două inconveniente : n'a fost suficient utilizat şi vocea lui n'a fost suficient de înzestrată.

FAMILIA GHEORGHE RADOVICI
(Copilul din mijloc este C. Radovici)

Cred că ne-am apropiat destul de bine de Constantin Radovici.

A fost singurul artist dramatic al teatrului românesc care putea reprezenta un tip de bărbat în toată puterea cuvântului. Infăţişarea lui viguroasă şi totuşi blândă, mare şi totuşi familiară, frumuseţea figuri lui, care n'avea totuşi niciun semn al disoluţiei prin feminitate, vocea lui bărbătească, adică plină de acele rezonanţe metalice care dau putinţă artistului să lucreze cu ea ca şi cu o vioară Stradivarius — toate acestea Constantin Radovici le avea.

Faptul că de la moartea lui şi până la el n'am avut un temperament similar, evident pune şi în mai mare valoare trecerea lui prin teatrul românesc, dar ne sileşte să tragem încheerea că nicio şcoală de artă şi niciun ideal artistic nu poate înlocui darul vieţei. Constantin Radovici a fost creat cu o perfecţiune pe care de un veac natura n'a mai atins'o — şi de sigur, nici în viaţă nu găsim tipuri bărbăteşti clădite cu atâta soliditate şi unitate.

●

Şi totuşi această unică apariţie a teatrului românesc n'a avut norocul pe care-l merita. Constantin Radovici a jucat şi pe scenele germane, multă vreme, dar situaţia lui de cetăţean român nu-l putea duce prea departe, într'o vreme când şovinismele fierbeau latent dar esenţial şi preparau marea şi anarhica chirurgie cu obuzele din 1914.

In România destinul lui n'a fost mai bun. Sunt convins că cele mai puternice, mai originale şi mai entusiaste creaţiuni, Constantin Radovici le-a întrupat la Craiova, un oraş de provincie condus pe atunci de tenorul Gabrielescu, un simpatic maniac al artei, şi a avut drept spectatori oamenii de toată mâna pe care isbutise, umblând de dimineaţa până seara prin oraş să-i aboneze cu plata în rate, casierul teatrului.

Câţiva elevi de liceu furişaţi la galerie şi traverstiţi în costumele prea mari ale părinţilor, căci teatrul e interzis şcolarilor, alcătuiau adevăratul public emoţionat al marelui artist.

In Bucureşti, publicul spectator, deşi cu un nivel artistic şi cultural mult superior celui de azi, avea alte preocupări. Clasele sociale se întemeiau şi se rân-

ÎNSEMNĂRI ȘI NOTE BIOGRAFICE

Constantin Radovici a fost un colos în Teatrul românesc. El n'a strălucit numai pe scena țării, dar și pe aceea a străinătății. S'a născut la 18 Ianuarie 1877 (în anul războiului, coincidență fatală), în Tecuci.

El a fost fiul lui Gheorghe Radovici, mare agricultor și al Ameliei Radovici, născută Atanasiade, tot fică de mari agricultori.

Când s'a născut Radovici, tatăl său era primarul orașului Tecuci.

Const. Radovici și-a petrecut primii ani ai copilăriei sale la moșia **Puțenii**, din jud. Tecuci, proprietatea tatălui său.

Cursul primar l-a făcut însă tot la Tecuci.

Liceul la Iași, în **Liceul Internat,** ale cărui cursuri le urmă până în anul 1896 când își luă bacalaureatul.

La 1897 plecă la Bruxel să facă dreptul. Acolo cunoscu pe marele Henry **Kraus,** care descoperise în tânărul student român dela facultatea de drept, nu numai un iubitor înfocat de teatru, dar și un talent real.

Imi aduc aminte cu câtă dragoste și entuziasm ne povestea Radovici despre cei 2 ani petrecuți la Bruxel, despre actorii mari francezi de atunci și 'n deosebi despre **„Kraus“** pe care nu-l putea uita mai ales din „Napoleon“ și „Patrie“ de Victorien Sardou.

După 2 ani de studii juridice, părăsește brusc facultatea și se reîntoarce în țară. Demonul artei, entuziasmul ce-l varsă în sufletul tineretului, teatrul francez, îl ispitiseră și-l convinsese. Părăsi deci studiile și veni în țară cu gândul să se facă actor.

La București, întâlni pe Leonescu Vampiru care-și organiza o trupă de turneuri. Radovici fu imediat angajat.

Cu Vampiru juca numai o stagiune de iarnă și plecă din compania lui. Un eveniment neașteptat îi dăduse posibilitatea să-și facă o trupă proprie.

Ii venise moștenirea. O luă și băgă banii în teatru. Își formă deci trupa dorită.

Din trupă făceau parte: Victor Antonescu, Papa Stănescu, Mihalache Ionescu (astăzi societari în teatrele Naționale), iar femei: Maria Rusescu (prima lui nevastă), Râureanca, etc.

Pe atunci, actorii erau considerați drept paiațe cari nu făceau parte din societate, un fel de vagabonzi boemi și destrăbălați, și teatrul mergea prost. De aceea, atunci găsesc că s'a făcut adevăratul apostolat...

Dar după un an de muncă, trupa se afla la Severin, în mare jenă financiară. Era tocmai în timpul dramei din Belgrad, care pasiona pe toată lumea.

Intr'o seară, când se culcase nemâncat, Radovici avu ideea nestrușnică să scrie o piesă și... scrise „Drama din Belgrad“ care se reprezentă cu mare succes moral și mai ales material.

In vara aceluiaș an, juca **„Papa Lebonard“,** la o grădină din Craiova. Il văzu Gabrielescu, directorul Teatrului Național de acolo și-l angajă excepțional (1904).

C. Radovici când a plecat la Berlin

La Craiova a jucat 2 ani. Spre sfârșitul stagiunii ultimului an, sosește marea tragediană **Agatha Bârsescu.** Ea vede pe Radovici, îl apreciază și-l sfătuește să meargă în străinătate.

Inainte de plecare în străinătate fac un turneu de câteva luni în țară cu **Magda, Medea** și **Mesalina**, apoi se căsătoresc și pleacă la Berlin împreună.

Dar el nu știa o boabă nemțește. Totuș, într'un an și jumătate, ajunge să posede limba în așa fel, încât să joace pe Schiller.

Debută cu rolul Carl Moor din **Hoții** și fu angajat imediat cu o mie de coroane pe lună, de către directorul teatrului **„Neueschauspielhaus“** din Berlin.

Acolo a studiat cu marele tragedian, profesorul **Strakosch.**

La Berlin a stat 2 ani. Nostalgia patriei, dorul de ai săi, îl făcu să părăsească Berlinul.

Iancu Pavlovici, un mare bogătaș craiovean, care-l întâlni la Berlin, îl convinse să se reîntoarcă în țară și să se angajeze din nou la Craiova. Mai târziu află că Pavlovici fusese trimis tot de Gabrielescu, marele lui admirator.

Dar după puțin timp plecă și dela Craiova și veni la București.

Il văzu Alex. Davila și-l angajă imediat. Când se desfăcu compania Davila, jucă împreună cu Marioara Voiculescu în acea faimoasă stagiune și repurtă cele mai mari succese.

A rămas și astăzi în sufletul publicului, care l-au admirat, marile și masivele lui creații din: „Scandalul“ lui Bataille, „Hoțul“ lui Bernstein, „Capcana“ (L'ambuscade) care s'a jucat de 70 de ori seară la seară, cu un succes nemaipomenit, apoi Șarlatanul, Kean, Manase, Samson, etc.

C. Radovici (ultima fotografie)

Din compania Voiculescu e chemat la Teatrul Național din Capitală și angajat societar cl. I de către Diamandi, directorul teatrului.

Ultimul lui rol a fost **„Actorul“** din „Azilul de Noapte“ al lui Maxim Gorki, pe care-l juca cu multă pasiune și care a fost poate una din cele mai mari creații ale lui.

Const. Radovici a fost un talent mare, un temperament viguros și masiv, cum nu-i găsesc echivalent în teatru românesc. Era înzestrat cu o dicțiune impecabilă și cu un organ cu timbru metalic. Ii convenea în deosebi drama (rolurile de bărbați) și tragedia.

L-am văzut și în comedie, într'o mare creațiune, în rolul unui bucătar la teatru Comoedia, împreună cu Vampiru (1915).

Printre creațiunile lui mari, mai putem enumera și „Procurorul Hallers“, „Napoleon“, „Samarul lui Moș Martin“, „Bujorești“ (Amos)), etc...

A murit în anul 1916, (tot an de bejanie ca și al nașterei) răpus de teribila miocardită care-i dădu-se primul avertisment încă de pe când era la Berlin. Povestea cu garda la un pod și dubla pleumonie contractată acolo, e o simplă invenție.

S. C. R. I. O.

* * *

duiau pe un principiu instabil, uneori frivol și trivial, alteori politic și imoral, și preocupările de artă n'aveau nici un rost. Pe cei mai de seamă artiști ai scenei, societatea vremei îi tolera ca pe niște vagabonzi, iar pe artistele fermecătoare de atunci, ca pe niște cocote.

●

Amintirea lui Constantin Radovici trebue reîmprospătată. Tragedia vieței și artei lui trebue răzbunată. O mână de artiști dramatici și de scriitori au datoria să pue o ghirlandă de studii și amintiri pe umbra tragică a marelui artist și să înceapă prin a plivi buruenile și a schimba crucea de lemn, putrezită, depe mormântul umil dela Bellu.

Mormântul lui Radovici poate fi ușor găsit. Se află în fața mauzoleului uriaș de marmoră neagră, sculptată în numeroase baso-reliefuri, al unui impunător și azi necunoscut măslinar.

F. ADERCA

adevarate

aplauze

Un ministru, cunoscut pentru nepriceperea lui în artă, venea totuși la toate premierele lui Constantin Radovici și ținea să joace rolul unui iubitor de teatru.

— Maestre, îi zise el lui Radovici cu ton protector, de câte ori apari în scenă ești attâ de bine în rol încât nu mă pot opri să nu te aplaud

— Când vă văd în lojă, Excelență, fiți sigur că dacă n'ași fi în scenă, v'ași aplauda și eu!...

poezie

G. TALAZ

PHENIX

Cu aripi moi merg drum către sfârşit,
Şi'n trupul meu cu sângele bătrân
Reînfloriri sfioase au mijit,
Când umbre reci pe umbra mea rămân.

Apoi cu 'nfiorarea cea din urmă
Aripa morţii fâlfâe 'mprejur,
Şi vântul în nisip culcuş îmi scurmă
Pe'ntinsul cenuşiu fără contur.

O clipă doar şi'n oase albe, seci,
Când viaţa nu-mi mai dă nici sbor nici pas
Cobor să dorm în liniştea de veci
Cu scrumul ce din mine-a mai rămas...

Dar iată vrăji scornite 'n întuneric
Imbie duhuri să coboare'n lut,
O flacără asupra-mi cade feeric
Cu fulgerul în focu-i ne'ntrecut;

Ca undele ce plescăe de mal
Mai repezi asvârlite peste ape
Ca apele ce ropotă în val,
Când vor de braţul vântului să scape

Şi tot văzduhu-l simt în mine 'nchis
Şi tot văzduhul sburdă în afară,
Sânt parcă asvârlit într'un abis
Şi din abis în lume svârlit iară.

Simt parcă 'n lume 'ntâia dimineaţă,...
Dar totul nu-i decât un sbucium greu
Că duhuri ce mă 'nvie-mi râd în faţă,
Şi'n scrumul meu scânţee Dumnezeu.

IOAN GEORGESCU

CUVÂNT

Aş vrea să dau de adâncimile apelor
şi să mă pierd..., fiind obosit
de strigarea pământului cu lume;
...şi bine-ar fi să se întunece ochii lor,
ca nu cumva să mă vadă şi să fiu oprit.
...N'aş vrea... dar, sunt prea obosit...

ARTUR ENĂŞESCU

SUB STELE

I

Indepărtate, două astre,
Prin lumea miilor de sfere,
Se 'nvăluesc una pe alta,
C'o dureroasă scânteere.

De veacuri, risipite'n spaţiu,
Prin adâncimi nemăsurate
Cu raze palide-şi mângâe,
Nespusa lor singurătate.

Cu-atât mai dornice se cheamă,
Şi c'o lumină mai curată,
Cu cât prin zarea fără margini,
Nu s'ar ajunge, niciodată.

II

Stropii de aur cad,
Printre ramuri grele,
Naşte, sus, pe cer,
Un sobor de stele.

Dezmerdînd un cînt
Pe-adormita-i strună
Greerul zglobiu,
Danţează la lună.

După o perdea,
Cu-amoraşi brodată,
S'a ivit, sfios.
Un profil de fată.

In parcul umbros,
Pe-un strat de sulfină,
Un penaj uitat,
Lâng'o mandolină.

Iar, un fluturaş,
Luminat de-o rază,
Pe-un potir de crin,
Somnoros, visează.

EMIL GIURGIUCA

CIMITIR DE SEARĂ

In ceaţă stinse clopote amare,
Pe cruci urâtul neurnit de lună,
Nu ştii, la cimitir, de toamnă sună
Ori morţii 'n pomi plânşi pe zări de sare.

Şi cucuvăi atâtea plâng ateu
Vestind foşnirea serilor cu bură
Că frunzele sub paşi mai trist murmură
Şi îngerii 'n cavouri dorm mai greu.

Când mut, aştepţi, virgin din cer un drum,
Cum albul gând al morţii luminează
Şi o femee turbure de rază
S'aprindă candele pe cruci de fum.

AVENTURA

GEORGE SCRIOȘTEANU

Invitații plecaseră de mult...

Era miezul nopții!

O noapte ploiasă și rece, — pe la sfârșitul lui Octombrie; — cu noroi mult, cu umezeală mare, cu ceață deasă, ce învăluia orașul în rețeaua-i cenușie negricioasă — ca o pânză de doliu.

Orașul dormea liniștit, tăcut, istovit, singuratec, aruncând prin ochii sclipitori ai felinarelor și becurilor electrice, o lumină somnoroasă și palidă ce se topea în negura cețoasă, — în bezna nopții de păcură.

O liniște adâncă, pustie, apăsătoare domnea pretutindeni, întreruptă, când și când, de pașii grăbiți ai vreunui trecător întârziat, cari cădeau, greoi și nesigur, pe asfaltul și pietrele bătrânei străzi Diaconescu al 14-lea din Dealul Spirei.

Amalgamul de case înghesuite una într'alta, de toate stilurile și vârstele; mici și mari, moderne sau bătrâne, dormeau liniștite, pierdute în ceața și întunericul nopței.

Din văzduh se deslușea, crăonit de cecoare și păsări călătoare, cari țipau cobitor, dibuind în bezna drumul rătăcit.

La casa Nr. 517, cu toată ora înaintată, luminile ardeau încă, scăldând, geamurile și întunericul de afară, cu valuri și fâșii de lumină, galbenă-roșiatecă.

Era casa artistului Dan Demetrian, un mare și viguros talent al Teatrului Național.

In seara aceea, avusese o petrecere camaraderească, la care luase parte ca de obiceiu, o seamă de prieteni artiști, literați, etc.

Dan Demetrian, se însurase de curând cu o tânără și talentată colegă din acelaș teatru, — femeie frumoasă și luminată, care ca și soțul ei au jucat mai târziu un rol însemnat, în evoluția teatrului românesc.

Dan, era un băiat înalt, subțirel, cu siluetă frumoasă, cu ochii căprii, triști, visători, ascunși în orbite adânci; cu frunte largă și pleșuvă, cu fața smeadă, brăzdată de crețuri ușoare și cu nas grec, coroiat, care se armoniza de minune, cu gura și buzele subțiri, — tăiate par'că, cu cuțitul, — și cu bărbia ascuțită și adusă înainte...

In hall-ul casei lui Dan, mai rămăsese, deși târziu, — încă 3 invitați, așa ziși intimi și anume: un actor, un profesor și un doctor cari învăluiți în nourași de fum albăstrui, ce se înălțau în cercuri tot mai largi, spre tavan, — savurau ultima serie de turcești, terminând cel din urmă joc.

— Te-am bătut Livezene.

— Era de așteptat. Tu ești cel mai mare cartofor.

— Merci de compliment. Ești prea aamabil.

Ca la ora 3 dimineața, când ai mâncat și ai băut bine. Nu știi? „In **vino veritas**".

— Ce zici doctore?

— Zic, că ești un mare talent, iubite Dane, răspunse doctorul, un tip, între două vârste scurt și gros cu o fărâmă de năsuc, cărnuț și mare cât o alună și cu ochi mici șireți, sclipitori și negri, ca mura câmpului, ascunși sub două arcuri stufoase și înbinate cari cădeau peste genele-i lungi, ca niște mustăți burgheze.

— Da, da! Sigur. Sunt de acord și eu: că mâine îl vezi jucând Hamlet, și înebunind lumea, — mormăi Livezeanu, — colegul de teatru al lui Dan, — un arist blond, grăsuț, cu ochi albaștri, largi inteligenți și cu profil regulat, care semăna aidoma cu Napoleon.

Indiscutabil doctore, Dan e un mare artist dar și un mare cartofor. De câte ori joc cu el, întotdeauna mă bate.

Dan, se ridică de pe scaun, aprinse o țigară, sorbi din păhărelul cu benedictină, surâse cu bunătate și mângâind drăgăstos părul argintiu al colegului, zise cu blândețe:

— Nu te mai plânge, dragă Iancule și nu mai fii gelos. Și pe tine te așteaptă, un viitor strălucit, căci lumina și talentul tău frumos, te va duce sigur la primul rang de societar și la catedra Conservatorului...

Iar dacă te bat la cărți, e că nu știi să joci.

Domnilor,

Inchin păhărelul acesta mic, cu drag și cu suflet mare, în sănătatea prețiosului meu camarad Iancu Livezeanu.

— Să trăiască, ziseră ceilalți, golind până în fund paharele cu băuutra dulce și amețitoare.

— Dan, are drpetate, domnilor, glumi Iancu Livezeanu, eu joc prost cărți, dar joc bine pe... scenă.

Fără îndoială interveni doctorul clipind des și înghițând un nou păhărel de lichior, băutura lui favorită după care se înebunea, — tu Iancule joci mai bine pe scena... vieței. Acolo ești mare actor și mare amorez...

— Dragă doctore, nu te contrazic. Ai dreptate! Nu știi proverbul: fericit în amor și nefericit la joc și viceversa.

E o chestiune de compensație, și atâta tot.

— Ia lăsați palavrele, zise bătrânul profesor, care tăcuse până atunci și povestiți-mi mai bine ceva din viața voastră...

— Da, da! Ideia e minunată. Povestește-ne ceva dragă Iancule, tu care ești băiat frumos, ai avut multe aventuri nostime, îl tachină anfitrioana glumind.

— Dar de ce eu și nu iubitul d-tale soț?!

El joacă numai role de amorezi, după cari se înnebunesc frumoasele. Eu am jucat toată viața, mai mult, comedie, sau role de intriganți, cari nu prea sunt gustate de sexul frumos și deci n'am prea avut aventuri cari să iasă din comun.

— Pe mine vă rog să mă lăsați în pace, — nu vreau să-mi fac nevasta geloasă, zise Dan, surâzând cu înțeles.

— Aha! va să zică ai avea ceva nostim de povestit, interveni doctorul, sughițând. Soția ta, e o femeie inteligentă, care te asigur, n'o să se supere și n'o să fie geloasă. Mai ales dacă e vorba de-o aventură galantă petrecută, când erai holtei.

— Chiar atunci s'a petrecut, zise Dan. Jucam un rol frumos, poate cel mai frumos pentru un tânăr amorez.

— Haide, haide, dragă Dane, fii gentil și povestește-ne-o. Te implorăm!

— Ei bine, amicii mei o să vă fac plăcerea.

Să nu vă așteptați însă, la cine știe ce! Aventura mea a fost mai mult ciudată, decât galantă.

Iat'o:

Aveam 25 de ani pe vremea aceea. Incepusem să mă ridic și curgeau rolurile ca apele primăverei.

Fiecare zi îmi aducea o surpriză nouă: un rol tot mai important, tot mai frumos.

Eram fericit, mai ales că mă bucuram și de acea neprețuită comoară, — cea mai mare care poate s'o aibă omul pe lume: tinerețea.

Mi-aduc aminte se reprezenta: **Dama cu Camelii.** Jucam: Armand Duvall.

Lumea venea nebună. In fiecare seară, teatrul era plin până la ultima strapontină.

Ne bucuram, căci până atunci încercasem tot felul de piese, numai cu săli goale.

Sucesul „Damei" era într'adevăr colosal! Curgea lumea, — puhoi, — din toate unghiurile țărei și din toate colțurile Bucureștilor.

Intr'o seară, după actul al treilea, mă pomenesc cu cineva care-mi bate discret la ușe.

— Cine-i acolo?

— Eu să trăiți! Controlorul de la benuare.

— D-ta ești moș Costache!

— Da taică. Pot să intru?

— Intră!

Și moș Costache se apropie de mine și-mi arătă pe furiș, să nu-l vadă camaradul meu de cabină, un plic roz cu adresa:

Simpaticului Armand Duvall
In mână
Prin gentilețe.

Rămăsei foarte surprins și-l întrebai: Cine ți-a dat-o moșule dragă?

O coniță d-le, dintr'un benuar. E frumoasă de pică, s'o bei într'un pahar pahar cu apă, nu alt-ceva.

— Taci moșule! zisei eu în culmea fericirei.

Așa ai? Frumoasă?

— Chiar așa taică, și mi-a mai spus să-i dați răspunsul imediat.

— Bine moșicule. Așteaptă s'o citesc.

Deschisei emoționat plicul, care mirosea a parfum de te trăznea și citii înfrigurat.

Stimate Domn,

Te rog să nu mi-o iei în nume de rău, și să nu mă judeci cum n'aș merita poate.

N'aș fi îndrăznit să-ți scriu, dacă inima nu m'ar fi îndemnat.

Mi-ești foarte drag și a-și dori să te cunosc neapărat.

Dacă poți așteaptă-mă în seara aceasta după spectacol. Mă vei găsi în cupeul ce va staționa în fața porței teatrului din strada Matei Milo.

Te aștept cu rugămintea să-mi ierți îndrăzneala.

Tanțy

Nu vă pot descrie surprinderea și bucuria mea! Eram în culmea fericirei! Ii răspunsei să mă aștepte că voi veni negreșit chiar în seara aceia.

Tot felul de gânduri îmi treceau prin minte. Mă întrebam mereu: Cine-o fi? Cine?

Ca orice tânăr, așteptam și eu de multă vreme, idealul de femeie ce concepusem. Acum era fericit:

Iat-o... Venise!

Dumnezeule! cât o fi de frumoasă?

Probabil, foarte frumoasă, — cum îmi spusese și moș Costache. Dar cine să fie? Cine să aibă atât suflet? Cine?

Era poate cine-va din elită?... O femeie fină, o femeie cultă și superioară?

Nu se putea amoreza oricine de un biet actor, mai ales pe vremea aceea, când artiștii erau judecați așa de superficial.

Nu știam ce să mai fac, ca să-i plac mai mult.

Imi aranjai și mai bine mustăcioara, cu care jucam rolul, mai dădui puțin „rouge" să par și mai ferche, mă pudrai din nou, îmi făcui ochii cum n'am mai putut să-i brodesc, nici odată în viața mea, și intrai în actul final.

Am jucat cu un antren și cu o dispoziție nebună. Cred că niciodată, n'am jucat mai frumos, mai cald!...

Margareta și partenerii, rămăseseră uimiți. Da! jucam cu toată căldura, cu toată pasiunea sufletului meu tânăr. Nu mai jucam ca altădată pentru publicul anonim pe care nu-l cunoșteam, nu mai jucam pentru acea mare de capete încremenită în demi-obscuritatea sălei și înpestrițată de binocluri cari mă priveau. Acum știam pentru cine joc. Da! jucam pentru ea... pentru iubita mea...

Imediat după ce se termină piesa, ca o nălucă mă strecurai prin lumea mașiniștilor, cari ridicau decorurile și urcai spre cabină.

Intr'o clipă mă degrimai; vărsai o sticlă întreagă de colonia pe mine, mă pudrai bine și plecai.

Când am ieșit din teatru nu știam pe ce lume mai sunt. Inima-mi bătea să-mi spargă pieptul.

Eram emoționat din cale afară!...

Mă gândeam: în sfârșit, voi vedea-o. D-zeule ce fericit voi fi!

Cât făcui colțul străzei Matei-Milo, imediat zării cupeul, așteptând la locul indicat în scrisoare.

Tresării!...

Va să zică mă aștepta. Nu era o glumă.

O! drăguța de ea, scumpa mea dulce și bună!

Ce suflet candid! Ce inimă nobilă!

A! desigur trebue să fie cineva foarte bine, probabil o femee cu totul superioară...

Dar și eu voi fi la înălțime. Da! voi iubi-o voi respecta-o, voi diviniza-o!...

Gestul ei, era măreț, înălțător!...

Cine știe ce fericire mă așteaptă? Cine știe?... Vorba ceea: N'aduce anul, ce aduce ceasul. Voi fi sclavul ei, mă voi prosterna ca înaitnea unei icoane, va fi idolul vieței mele...

Cu gândurile acestea, am ajuns în dreptul cupeului. Inima-mi bătea cu putere. Emoția îmi sugruma respirația. Picioarele-mi tremurau...

Nu știam cum să încep, ca nu cumva s'o supăr. Nu îndrăznii să deschid ușa cupeului.

Mă oprii totuși și privii înăuntru. Dar cum cupeul era tras dincolo de felinarul din poartă și cădea în penumbră, nu putui sâ-i văd chipul.

Deosebii numai o siluetă femeiască, cu voaleta pe față, care când văzu că mă opresc în dreptul ușei cupeului, întoarse brusc capul în partea cealaltă.

Ce-o fi însemnând asta, gândii eu?!

Poate nu mă mai cunoaște. Altfel arătam pe scenă.

Imi luai inima în dinți și pusei mâna pe clanță. Mâna-mi tremura ca varga, dar apăsai cu putere și deschisei.

In clipa aceia ea se 'ntoarse spre mine și-i văzui fața:

Era o femee ca de 30 de ani, foarte elegant îmbrăcată și de-o frumusețe rară...

Doi ochi negri îngândurați și triști ca înserarea, priveau nedumeriți spre mine.

O salutai respectuos și vrusei să urc în cupeu. Dar ea mă pironi locului, cu o privire tot mai contrariată și-mi zise rece, căutând să închidă ușa:

— Pardon Domnule!

Nu știam ce să mai fac și ce să mai cred?!... Par'că mă lovise cu un ciocan în cap. Ce 'nsemna asta?!...

Maică prea curată, nu cumva își bătea joc de mine?!...

Mă gândii că ori-cât aș fi fost de schimbat, totuș mai semănam cu cel de pe scenă.

Atunci?!... Care să fie cauza?... Ce se 'ntâplase?...

— Mă iertați scumpă Doamnă, permiteți-mi să mă prezint:

Eu sunt...

— Imposibil domnule! Nu ești d-ta artistul care a jucat Armand Duvall.

— Dar, vă asigur Doamnă, eu sunt...

— Nu, nu! Imposibil!

— Pe cuvânt de onoare Doamnă! Pot să vă arăt și scrisoarea care mi-ați trimis-o, iat-o:

— Vai d-le, dar nu e adevărat! Sunt victima unei înscenări! Artistul cărui i-am scris, n'a fost dispus să vie la rendez-vous și v'a pasat d-voastră scrisoarea.

Nu, nu! Mă păcăliți! Nu sunteți d-voastră acela.

— De ce, stimată Doamnă? cum? Nu mai semăn de loc?

— De loc d-le. Ei și apoi acela era un domn distins, mai tânăr și cu o mustăcioară de toată frumusețea, în timp ce d-voastră sunteți ceva mai în vârstă și fără...

— Dar bine Doamnă, mustața se pune în teatru; nu putem să...

— Am terminat d-le. Mână birjar! Pe mine nu mă poți înșela. Sunt destul de inteligentă. Cunosc eu... Acela era alt om. Ah avea o mustăcioară... Mi-a rămas la suflet!... Păcat!... Mână birjar! Mână!...

. . . .

MĂRIN NĂRODU

— O întâmplare cu un soldat, cu nişte lupi şi-o fată —

CONSTANTIN BĂLEANU

Soldatul Mărin Cioacă are o permisie de opt zile să meargă acasă în Valea Cailor.

El s'a suit în tren şi către miezul nopţii a ajuns în gara Strehăii. De aci şi până acasă nu mai are mult — optsprezece kilometri pe picioare—dar drumul e nins proaspăt şi prin pârtia roţii de car se merge asâlă, fără spor. Cu toate astea Mărin nu stă mult pe gânduri. Işi trece baioneta prin urechile legăturei, în care şi-a strâns albiturile, o potriveşte pe umăr şi dă să plece. In pragul peronului îl opreşte o fată cu vorba sdrumicată de frig: — Dumneata nu eşti din Valea Cailor?

— Ba de acolo, răspunde Mărin.

— Şi pleci acu?

— Păi plec.

— Eu sunt mai din vale, din Poiana şi te cunosc... Aş merge şi eu acasă da mi-e urât singură.

— Păi hai.

Şi Mărin o ia înainte. Merge cu o bărbăţie în umblet şi o cutezare în cum ţine capul pe cari de obicei nu le are. La Regiment Mărin merge altfel: cu trupul adus înainte, dăinăindu-se pe vârfuri şi săltând puţin dela genunchi — ca guşaţii.

De asta poate, şi de altele, lui, la Regiment îi zic Nărodu: Să se ducă Nărodu cu gamela după apă", ordonă sergentul. „Nărodul ia la noapte de planton schimbul doi", rândueşte plutonierul. Până şi grupa din care face el parte se numeşte din cauza lui „Grupa cu Nărodu". La început până să-l afle superiorii, el era un nărod scris aşa cu literă mică şi spus cu necaz Tocmai târziu, către sfârşitul perioadei de instrucţie individuală. Mărin a devenit „Nărodu" care însemnează lighioana noastră mare şi grea, distractivă, blândă şi proastă. Şi într'adevăr Mărin e o dihanie de om, cu umerii povârniţi dela grumaji în spre centură şi umflaţi în spre spate de-ai zice că umblă cu două căldări lăieţeşti ascunse sub tunică. Prăstăvăliţi din grumaji la vale, atârnă pumnii, bălăbănitori în capul braţelor umplute pe unde vin oasele cu trenţe. Din cauza braţelor şi mai ales a pumnilor, Mărin nu poate face nimic ca lumea în Regiment. Mâinile astea ale lui, îl împiedecă să meargă, să ţină arma în umăr, să stea în front. Dacă vrea, spre pildă, să se scarpine în cap, în pe loc repaus, el stâlceşte cu cotul, o coastă tovarăşului din dreapta, cu închizătorul armei smulge o cartuşieră soldatului din spate şi cu pumnul îşi doboară singur capela. Când a isprăvit, se uită la toată lumea zâmbind, adică să-l erte, că n'a vrut, că aşa e el prost.

Capul lui Mărin e mare şi greu. Are gâtul gros ca să poată ţine capul. Faţa lui Mărin e frumoasă cu linii de ou, cu gura cărnoasă şi limpezită de zâmbet blând şi veşnic vinovat. Cine îi vede zâmbetul ăsta, zâmbetul şi ochii, îl iartă orice ar face, căci Mărin are ochii tare frumoşi: Sunt albaştri înrouraţi, cu bănuţul mare şi legat în fir de mătase verde. Poate de asta, că e frumos şi blând, poate pentru că e şi nemaipomenit de tare (ia singur cazanul cu ciorbă de pe foc) pe el nu l-a bătut nimeni de când a intrat în cazarmă. Superiorii lui au înţeles, de sigur, că dacă Mărin nu execută ordinile ca toată lumea, e pentrucă nu se poate să le execute. Pe el nu-l încape un ordin cum nu-l încape nici tunica, nici pantalonii, nici capela. Mărin rămâne din toate o ţâră pe dinafară.

Exerciţiile militare au povestea şi tâlcul lor. Mărin le cunoaşte pe dinafară povestea dar le greşeşte tâlcul. Aşa „Companie stai!" e un ordin şi-un exerciţiu cu tâlcul lui. Ordinul se dă pe piciorul drept şi se execută pe stângul, şi compania stă ca 'ntr'o proptire în loc, de moarte. Mărin însă, mai face un pas, doi şi stă şi el ca la un metru în faţa trupei, cu ochii ficşi şi trupul oscilând înainte şi 'n 'napoi pentru dibăcirea echilibrului scăpat la urmă în trupul încleştat al companiei.

Ofiţerul înveselit ca 'n faţa unei întâmplări caraghioase şi nefolositoare se reazimă în sabie şi zice cu tonul lui cel mai admirativ: Brrava Mărine!... Ei, cum făcuşi Mărine? Mă da şmecher fuseşi!

Mărin însă înţelege că domnul locotenent îl laudă în râs şi-i răspunde cu vocea lui călduţă de copil care spune singur, pe răspunderea lui, întâia propoziţiune întreagă:

— Am greşit domnule locotenent.

— Ei, ai greşit, tu crezi că eu nu văd c'ai vrut să mă superi?

Mărin se uită cu îndoială în ochii ofiţerului: „O spune adevărat domnul locotenent ori l'o minţi aşa pe el"?

— Tu eşti singurul soldat din compania mea, continuă ofiţerul, pe care nu l'am pedepsit niciodată, pentrucă îmi place de tine. Am crezut întotdeauna că eşti băiat de treabă, şi-acu văd că tocmai tu vrei să mă superi.

Mărin ascultă cu ochii plecaţi, biruit de desnădejde căci domnul locotenent vorbeşte adevărat. Dar de ce îi vorbeşte domnul locotenent aşa de frumos? Mai bine l'ar bate ca pe un păcătos ce e. Şi cu ochii înecaţi şi cu vocea lui cea mai vinovată. Mărin Nărodu îngână sub zâmbetele companiei întregi: „Băgaţi-mă la... închisoare domnule locotenent... ca să nu mai... greşesc... altădată... Eu n'am vrut să... vă supăr.

Dar domnul locotenent e om bun şi în loc să-l pedepsească, i-a dat şi lui ca la toată compania, chiar în seara aceea, învoire să se ducă acasă până a treia zi de Crăciun.

Pe Mărin l-a bucurat mult învoirea asta fiindcă nu mai călcase în Valea Cailor de şeapte luni, de astă primăvară, şi-i era tare dor de casă. La casă se gândeşte acum când iuţeşte pasul uitoc că are în urma lui o fată.

— Stăi mai încet, îl strigă ea, că nu mă pot ţine de dumneata.

Mărin se opreşte şi îngână ca înaintea unui superior la cazarmă: Te uitasem, zău... Şi când fata îl ajunge:

Da ce căutai în gară?

— Am fost cu orăţenii la oraş, că tata are mâine un proces şi-i trebue bani.

— Da cum îl cheamă pe tat'tu?

— Ion Badea.

— Aha, moş Badea.

— Şi pe mine mă chiamă Măriuţa.

— Da câţi ani ai?

— Şaisprezece.

— Nu ţi-e frig?

— Nu mi-e frig, că merg.

— Eu pe moş Badea îl ştiu, da pe tine nu te ştiu.

— Păi eu eram mică, n'ai cum să mă ştii. Nici la horă n'am fost până astă toamnă.

Mărin îşi îndoae grumazul înspre fată parc'ar zice „ia să te văd", şi-i spune:

— Tu crezi că eşti mare acu, dar eşti tot mică.

Vorba asta o supără pe Măriuţa, dar cum nu vrea să arate, ochii-i cad pe potecă, bag' seama să n'o piardă. Şi o bucată bună n'au mai vorbit.

Se apropiau încet de pădurea Corcovei. Şi pe măsură ce eşeau dela scuteala văii, se făcea tot mai ger. Un ger uscat, pornit cu vântul dela munte. Mărin cunoaşte bine vântul ăsta. El vine cu vijelia în urmă şi nu e bine să găsească omul în drum.

— Ţi-i frig, fată, întreabă el din nou.

— Mi-e frig, da nu-i nimic... Mai avem mult până acasă?

— Mai e, mai e, că n'am făcut nici jumătate... da de-om vedea... e în marginea pădurii o părăsitură.. om rămâne acolo până te-ai mai desmorţi... numai să...

Şi Mărin se opri. Nu se opri, icni în loc ca un cal ce simte deodată, pe negură, prăpastia în faţă.

— Auzişi?

Vorba asta o spuse cu alt glas, par'că nu era al lui, şi pe care nu i-l ştia nimeni în regiment, lui Mărin Nărodu, Işi aruncă legătura depe umăr şi cu amândouă palmele la urechi şi cu sufletul oprit, Mărin ascultă.

Departe, în stânga şoselei, în spre pădurea Corcovei i se pare c'a auzit ceva ca un vuet rupt de vânt. Acolo peste albul vânăt al zăpezii, tremură la câte un deget una de alta, patru lumini de cărbune.

Mărin le vede. Face un ocol cu ochii şi ia fata de umăr: Hai încoa. La mână el simte că Măriuţa tremură vargă.

— Ţi-e frică? Las'că nu-i nimic.

— Lupii neică, întreabă cu vocea pierdută, fata.

— Lupii... da nu-i nimic.

— Lupii, mai apucă să zică ea şi picioarele i se muiară şi îngenunchiă.

Mărin o luă în braţe.

— Uite dafinul colo, nu-ţi fie frică... te sui în el... n'ai grije, nu te las eu.

Lângă dafin o puse jos. Fata era moale ca otreapa, de nu se putea ţine pe picioare. Mărin o răzimă de pom şi începu s'o îndemne: „Las'că nu-i nimic, sui-te în spinarea mea şi apucă-te de creacă. Auzi fată? Sui-te n'auzi. Măriuţa stătea nemişcată. Dacă văzu, o luă iar în braţe şi-o urcă în spre cracă, dar fata era leşinată. Ce era de făcut?

Jivinele începuseră să se vadă. Căzuseră sub brâul sur al pădurei şi se vedeau bine acum.

Păreau două mogâldeţe mici, negre, săltând una lângă alta, ca două pisici înhămate.

Soldatul se gândi o clipă să le iese singur înainte. Dar poate că blestematele l-ar ocoli şi-ar da peste fată, până n'ar avea el timpul să le ajungă. Mărin stă cu baioneta în mână şi se uită hăbăuc când la fata întinsă jos în zăpadă, când în partea de unde vin lupii. Dacă îi așteaptă aici pe loc, n'o să poată face mare lucru, apărându-se pe el și fată. Dacă lupii s'ar da amândoi la el, i-ar omorî. Dar dacă se reped, unul la el și altul la fată ? Cine știe ? De omorît, el tot îi omoară c'a mai omorît el, și încă, odată, unul, când era numai cu ciomagul în mână. Asta a fost într'o iarnă, la stâna din Piscul Naibii. L-a omorît și l-a jupuit. Pielea i-a vândut-o cu 18 poli și și-a cumpărat o vițea pe care o are azi vacă de lapte acasă.

Acu vorba e cum să facă să cruțe fata ?

Și prin mintea lui Mărin Cioacă, trec fel și fel de gânduri. Să lege fata cu brecirile, să arunce brecirile peste cracă și s'o ridice așa în sus... Dar nu se poate că nu mai e timp. Lupii nu mai sunt nici la un kilometru. Se apropie încet că-i zăpada mare, dar tot nu mai e timp. Cum nu i-a venit asta dintr'u'ntâi în minte !?

Se uită la Măriuța și-i e necaz pe ea, așa parc'ar fi fata lui care i-a făcut o șotie și n'o poate certa că s'a îmbolnăvit. Până una alta se gândește că i-o fi frig fetei; se desbracă în fugă de manta și o acopere. Așa sub manta e și mai apărată. Se gândește să-i pună ceva și sub cap ca să nu-i înghețe capul pe zăpadă. Legătura lui însă, s'a desfăcut și tot ce are în ea s'a răvășit. Caută pe întuneric și găsește o cămașe. Cu ea îi înfășoară capul, dar tot i-ar mai trebui ceva pentru picioare. Și cum s'a apucat să dibuiască prin zăpadă, dă peste o cutiuță. Mai întâi nu-i dă în gând ce poate fi. O sbicește și vede că-i cu chibrituri. Asta de unde o mai fi, se gândește Mărin. Aha... o avea în ladă și-a luat-o, fără să știe, odată cu țoalele. O mai sbicește să se convingă că nu-i goală, și la simplul sunet al cutiei i-se aprinde în cap, o luminiță — ca de chibrit. Poate că asta-i scăparea, își zice el. Acum știe ce e de făcut. Mai caută o cămașe, se dă după pom și așteaptă. Lupii sunt acuma lupi, dar încă departe. Au mirosit, de sigur, omul, că vin întins spre el. Trebue să fie flămânzi rău. Când ajung ca la o sută de pași, încetinează goana și cu boturile în sus, adulmecă. Om o fi ? par'că zic.

Sunt mari și urâți. Au urechile ascuțite și le țin nemișcate, iar ochii le sunt totdeodată verzi și albaștri ca apa și galbeni fumegânzi ca pucioasa. Culorile astea vin din adâncul focului lor de sălbăticiuni și joacă în bobița ochilor ca să spăimânte și să înșele pe Mărin. Dar Mărin le știe vorba : Lor, lupilor le e frică de el. Și ce-ar mai trage el acum cu baioneta una bună în grumazul ălui mai mare, că ăla e lupul și el ar sări mai întâi: celalt e lupoaică și-i mai fricoasă. Dar n'are ce face fiindcă e vorba de fată și nu trebue să-i pună viața în joc, că s'ar putea să nu nimerească bine și lupii întărâtați se bat până mor, ca șerpii.

Ce să facă ? N'are încotro, trebue să-i sperie și să-i pună pe goană ca oricare om fricos.

Mărin și-a pus baioneta la piept, prin tunică, așa ca să-i fie mai la îndemână și și-a scos biletul de voe din capelă. Ține într'o mână biletul și cămașea, iar într'alta chibriturile.

Când jigăniile se opresc, Mărin aprinde dintr'odată atâtea chibrituri, cât poate scoate cu degetele lui groase și dă un chiot de spăimântă, un behălăit de groază și curaj cum numai ciobanii dela stâna Naibii știu să dea când aud răgind a lup, măgarul.

La asta nu se așteptau flămânzii.

Dau unul peste altul de mirare și se întorc în loc ca armăsarii pe picioarele dindărăt.

— Păi ! le spune Mărin, și aprinde și biletul de voe. Dela el aprinde cămașea. Asta e însă de prisos. Perechea hămesită nu mai așteaptă și astă ultimă drăcovenie. E de prisos. Lasă pe altă dată. Ei sunt grăbiți că mai e mult până la gară.

Mărin ridică în vârful baionetei, cămașea aprinsă, chipurile să le lumineze calea și glumește :

— De capu-vă !

Dela dafinul lor ș. până la părăsitura din marginea pădurei nu mai era mult.

Mărin ia pe Măriuța în brațe, așa acoperită cu mantaua și-o duce până acolo.

Părăsitura asta e o veche căsuță de pândar. Astăzi, în loc de acoperiș, ea nu mai are decât doi căpriori strâmbi, iar din cele două odăi, doar una își păstrează cu chiu cu vai, tavanul. In odaia asta așează Mărin fata. Ii chitește un loc într'un colț și s'apucă de făcut focul cu nuele din tavanul odăei de alături. Când a isprăvit, se așează și el jos, ia capul fetei pe genunchi și-i freacă obrajii și mâinile cu zăpadă, până o învie.

— Neică, zice fata când se deșteaptă și vede că e la scuteală, în casă, unde sunt lupii ?

— S'au dus lupii, arată el cu mâna departe, departe.

— Da aici unde suntem ?

— La părăsitură.

Măriuța închide iarăși ochii, să priceapă mai bine ce s'a întâmplat, cum o fi scăpat-o soldatul de lupi, cum o fi adus-o în brațe până aici, cum a făcut focul și cum stă ea acum cu capul pe genunchii lui.

Mărin se apleacă cu frică și o cercetează lung cu ochii lui albaștri și buni. N'o fi leșinat iară ?

Măriuța îi simte sufletul pe obraz, pricepe că el e îngrijat, dar n'ar vrea să deschidă pleoapele pentrucă îi e bine așa, și-l întreabă încet încă odată :

— Fugiră lupii, neică ?

Mărin se înseninează. Dar par'că nu și-ar mai ridica buzele de lângă obrajii fetei.

Un îndemn cald se urcă în el, până în gură, până în vârful buzelor : Ar vrea să sărute fata.

Dar Mărin Nărodu n'a mai sărutat în viața lui obrazul unei fete, deaceea inima s'a apucat să-i bată mărunt și tare în piept. Ii e frică. Ii e ca și cum i-ar fi frică. Și nu îndrăsnește. Iși înalță capul și înciudat, răspunde cât poate el de aspru și pentru întâia dată în viața lui, cu o învinuire :

— Fugiră... și pierdui bunătate de piei din pricina ta.

RABINDRANATH TAGORE

SPADA, GROASNICA TA SPADA...

Am voit să-ți cer, dar n'am îndrăsnit, am voit să-ți cer ghirlanda de rose ce purtai la gât...

Și am așteptat dimineața ca după ce vei fi plecat să pot găsi pe patu-ți flori din ghirlandă...

Și ca un cerșetor pândiam în umbră să cuceresc petala rătăcită... măcar și-atât.

Dar cât de umilită m'am simțit în urmă ! Ce dar lăsatu-mi-a iubirea ta ?

Nici flori și nici parfumuri, nici aromate, nici găteli — ci spada, spada ta, puternică și scânteind ca focul — și grea ca lovitura unui trăsnet.

Lumina fragedelor zori prin geamuri strecurate se împrăștie pe patul tău — și paserea ce în zori se înalță, mă întreabă ce dar mi-ai lăsat.

Nici flori și nici parfumuri, nici aromate, nici găteli — ci spada, groasnica ta spadă !..

Cu admirație și umilință frământ mirarea mea și nu pot să înțeleg ce gând ai avut.

Unde aș putea să ascund eu dorul ? Mă rușinez să-l port la mine ; mi-e atât de șubredă făptura că mă rănesc când vreau să-l strâng la sân...

Dar trebue să învăț să îndur în suflet astfel de măgulire ce-mi făcusi lăsându-mi dureroasa povară de dureri.

De-azi înainte pentru mine nu va mai fi vre-o frică în lume — ci în sovăeli întotdeauna tu vei rămânea învingător.

Tu mi-ai lăsat tovarăș : moartea
Eu o încunun cu viața mea.

Și spada ta cu mine veșnic va reteza tot ce mă leagă, căci pentru mine nu mai este de-acum nici-o frică în lume.

De aci înainte-mi întorc gândul dela zadarnice găteli Nu voi mai ști ce-i așteptarea nici plâns ascuns, nici sfiiciune, nici alintări copilărești. De acum nu mai voesc nimicuri, căci mi-ai dat spada drept găteală.

POSTAȘUL CEL RAU

„Măicuței"

De ce în ochii tăi adânci stăvilesc două boabe de mărgăritare, spune-mi mamă ?

Ce ți s'a întâmplat, mamă, că pari așa de schimbată ?

N'ai primit azi o scrisoare dela tata ?

Am văzut pe poștaș împărțind scrisori, aproape la toți vecinii noștri.

Numai scrisorile tatei le ascunde, ca să le citească el singur. Sunt sigur, poștașul e un om rău.

Dar nu fii așa tăcută și tristă, din pricina asta, dragă mamă.

Mâine e bâlci în satul vecin. Spune gazdei tale să târguiască un plic și o hârtie.

Eu însu-mi voiu scrie scrisorile tatei; n'ai să găsești o singură greșală în ele...

Dar de ce zâmbești, mamă ?

Nu-ți vine a crede că pot să scriu tot așa de frumos ca și tata ?

Dar eu am să liniez hârtia cu băgare de seamă și voi scrie vorbele cu slove mari și rotunde.

Când voi isprăvi crezi că am să fiu atât de neghiob să le arunc în cogeamitea cutie de scrisori ?

Nu !

Ți-le voiu aduce eu cu cea mai mare repeziciune și-ți voiu ajuta să citești scrisul meu, scrisoare după scrisoare.

Sunt sigur, poștașul n'are de loc poftă să-ți dee scrisorile cele adevărate și frumoase...

Trad. de VINTILA I. COSTESCU

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

19)

Aici Anton plănui să întocmească un nou calendar pe anul 1840, deaceea îşi aduna material şi ajutoare. Unui poet cu plete, foarte mâncăcios şi cam murdar îi ţinea în fiecare zi predici despre inutilitatea poeziei:

— „Dintre toate productele minţii numai ideile, hazul şi munca sunt de preţ. Restul e neînsemnat. Nu înţelegi, tinere, că, oricât dar ai avea dela Dumnezeu poezia dumitale nu va fi frumoasă şi nici bună măcar cât un singur strugure. Un strugure e atât de frumos şi de bun că nu mai are nevoe de poet. Ba, ceeace e mai netrebnic este că la tot chinul ţăranului ce îngrijeşte viţa de vie, dumneata adaugi cu dobitocie o mână de vorbe goale ce nu răsună nici în inima vierului, nici într'a strugurelui. E lucru însemnat însă, a muta cuibul demonului tău dela inimă tot mai în sus, la cap.

Tânărul, numai pe jumătate convins, având mâna mai iute la scris decât dascălul, petrecea în fiecare zi un ceas însemnând, după dictare, crugul lunii şi mersul ploilor pe anul următor. Tudorache Sfetescu şi cucoana lui, în mijlocul musafirilor de cari nu mai puteau scăpa, stăteau astfel seara într'o odae mare şi pălăvreau. Anton Pann, la o masă dicta tânărului calendarul:

— 27 Martie Invierea domnului Nostru Is. Hs. ziua întâi de paşte: ploae, vânt... 28 Martie, a doua zi de Paşti: ninsoare, lapoviţă, vânt... 29 Martie zăpadă, ger, sub seară desgheţ şi lapoviţă.

Cucoana Elena îngrozită de aceste prevestiri isbucni:

— Auzi, Tudorache, ce timp vom avea de paşti... Dacă o ţine-o tot într'un ger şi într'o zăpadă, eu când îmi mai îmbrac rochia cea nouă?

Anton care ascultase necazul cucoanei Elena, cu gestul poruncitor al lui Neptun, strigă tânărului:

— Şterge ziua a treia de paşti şi pune cum îţi spun eu: timp frumos, soare cald, natura se redeşteaptă, lumea ese la plimbare...

Cucoana Elena îi mulţumi graţios şi toţi se ridicară pentru cină.

In veselia lui toţi ai casei găseau alinare şi îndemn. „Poeţii" lui Tudorache Sfetescu găsiseră pe deasupra şi oarecare folos dinspre partea femeiască, printre culegătoarele de struguri ce se îmbătau de muşt şi dormeau ca nişe vaci uitate de Dumnezeu prin câte o colibă a viei, unde tinerii se retrăgeau să facă poezii şi dădeau peste ceva mai pozitiv.

Anton Pann admira această viaţă fără oprire la necaz şi toate-i erau pe gust. Află însă într'o zi, că „poetul" căruia îi ţinea predici se încurcase cu o femee din curte, foarte urâtă. Deaceea se hotărî să-l lecuiască dându-l de gol. Intr'o după amiază de toamnă când tot soborul era adunat în jurul lui, fiindcă femeile nu erau de faţă, veni vorba de ele şi dascălul zise:

— E aici în curte o slută iubeaţă şi plină de foc. Când o privesc mă umplu de greaţă şi înjur pe bărbaţi. Că nu e fecioară. Şi mă întreb cum nu s'a găsit până la vârsta asta a ei unu mai curagios care s'o omoare.

Uite, veniţi cu mine în vie s'o vedeţi adormită. Cred că nu e singură.

Urcară sus în deal şi în colibă dădură într'adevăr peste tânărul „poet" şi femeia slută.

Anton scoase din buzunar o cutie de chinoroz, mânji câte o pereche de mustăţi fericiţilor adormiţi şi îi lăsă. Femeea după un timp se deşteptă din beţie, şi noapte fiind, fugi să se ascundă. Nu mult după ea tânărul cobora din deal până în odaia luminată unde oaspeţii şi stăpânii luau masa. Avea în mână o carte şi după ureche un plaivaz.

Toată lumea izbucni în râs. Tânărul întâmpinat astfel duse repede mâna la nădragi să se convingă dacă nu cumva vre-un bob de strugure s'a oprit în locul vreunui nasture lipsă. Dar în clipa aceea apăru şi femeea, adusă de Anton Pann şi un nou hohot se deslănţui.

— Amândoi se îndeletnicesc cu poezia, zise Anton...

Cucoana Elena leşinase în jilţ.

— Tinere poet, ia seama că astea urâte de obicei fac mulţi copii şi strică rasa omenească. Cu atât mai rău când toţi urâţii ar fi poeţi ca şi părinţii lor.

Petrecerea a fost scurtă. In zorii zilei, toată pleiada de poeţi s'au înghesuit într'o brişcă şi a pornit la Bucureşti să pregătească revoluţia. Ei sunt eroii dela 1848.

XXXIII

Martie 'n douăzeci şi trei zile
Paştile Sfinte când se serba...
A. P.

Nici incendiile de atunci nu semănau cu cele de acum. Lipsite de parada trăsurilor în trap şi de tot aparatul pompieresc care colaborează cu focul pentru a realiza fastul vesel al marilor incendii de azi, flacările se stingeau încet după săptămâni întregi de pâlpâire uriaşă.

Aproape nici nu se pomeneau focuri răzleţe şi sărace înăbuşite îndată de furtunul automat, ci întinse păduri ce pustiau în nevinovata lor strălucire, cartiere întregi. Oamenii nu luptau împotriva focului, cu maşini care pot aduce toată Dunărea în ajutor; abia îndrăzneau să se apropie cu hârdae de apă şi cazmale Ori cu asemenea lucruri de nimic, nu putea fi oprit un foc cum a fost cel din 1846 despre care unii martori spun c'ar fi luminat atât de puternic noaptea de sus, încât se puteau uşor deosebi copiii din cer cari priveau prin fereastra lor, spre Bucureşti, cu uimire.

Anton Pann bizuit pe această credinţă, gândi, că focul trebuia să fi fost pus de cineva pentrucă uimirea din cer dovedea îndeajuns că flacările se deslănţuiseră fără porunca sau măcar ştirea lui Dumnezeu. Oricum, poate fi crezut svonul acesta îndreptăţit, fiindcă altfel nu e bine pentru nimeni şi nu trebue amestecat numai decât Atotputernicul dacă o lampă s'a aprins şi vântul a purtat scânteile, mânios, mai departe.

Sufletul lui Anton Pann n'a avut să sufere niciodată îndoeli prea grele şi mintea lui nu descoperea pretutindeni întrebări ce nu capătă lămurire. O filozofie uşoară, deşi obişnuită dintr'o pătrundere îngrijită a întâmplărilor, risipea în el întunecimile gata să-l chinue.

Nenorocirea se arătase năpraznică şi urmările ei încă multă vreme au rămas. Mii de oameni dormeau acum faţă 'n faţă cu cerul, pe maidanele Bucureştilor şi pe câmpia din împrejurimi. Negustorii plângeau pe dărîmăturile lor mărfurile ce-au perit deşi au fost plătite. Un mărchitan care îmbrăcase cu cămăşi jumătate din mulţimea oraşului, rămăsese desbrăcat după nişte garduri, strigând să i se dea o cămaşă de pomană sau cu împrumut.

Intr'o nenorocire de acest fel, dacă nu găseşti chiar pedeapsa, nu se poate să nu afli o prevestire, din acele ce sunt la îndemâna cerului pentru a aminti că păcatele noastre sunt văzute, scrise şi neplăcute Atotputernicului. Veghea din cer niciodată nu încetează. Numai sufletele slabe ies pierdute dintr'o sfâşiere, câtă vreme ele se regăsesc la sfârşitul încercării, mai întărite şi mai iubite de Dumnezeu.

Anton Pann, descoperise el, semnul?

Dintre flacările mişcate de vânt, deosebise el, faţa rece a heruvimului, şi printre gemetele mulţimii auzise el glasul îngrijorat al trimisului ceresc?

Din cărţile lui Anton Pann scrise în vremea aceea, nimic nu mărturiseşte că în prăpădul oraşului privirea lui aflase prăpădul sufletelor, ce s'apropia.

Anton Pann era poate prea adâncit în căutarea proverbelor, în răstălmăcirea poveştilor hazlii, în alcătuirea cântecelor, pentru a putea simţi în aer plutirea otrăvită.

Dar la ivirea acestei de-a doua nenorociri, Anton Pann nu ştiu în început, ce trebuia să facă, să blesteme sau să binecuvânteze.

Mai târziu luă se pare o hotărîre, nu mult gândită dar renunţă la ea.

(continuă în n-rul viitor)

critica literara

I. C. VISSARION :
Corvin

— Schițe și nuvele —

Trebuie să începem cu prefața, — deoarece și autorul a început tot astfel, — unde istețul povestitor și boemul rural din Costeștii din vale din părțile dâmbovițene își pune o problemă de gospodărie autoricească care e pe departe de a fi o socoteală de boem :

„Librarii din provincie (ca și mulți din Capitală N. A.) nu se prea ostenesc să ceară cărțile literare dela marile librării. Se mulțumesc să desfacă papetărie, cărți poștale ilustrate pentru baluri (mai ales), cărți de școală, ceva cărți traduse și prea puține cărți de autori români, dar și acelea fiind scrise de autori care știu să bată toba când își pun cărțile în vânzare...“.

Și de aceia boemul rural din Costeștii din Vale pentru a salva și scrupulul de modestie (cum nu poate scăpa scriitorul român de tirania acestui scrupul, în formă măcar) pentru a face și o bună gospodărie cu edițiile scrierilor sale dar și de a da o lecție librarilor despre cari vorbește, invită cetitoru-i credincios să-și procure cărțile ce-i plac chiar dela D-sa de acasă.

Bună chivernisire. Problema cărții, raportului dintre ea și librar e de actualitate gravă și poate că din cele ce s'au scris asupra ei, librarul va înțelege că trebuie să fie un negustor ilustru și pentru binele lui și pentru al aceluia pe care il servește și de care e servit, și atunci numai, problema va fi rezolvată. Deocamdată gestul D-lui I. C. Vissarion e de subliniat pentru îndrăsneala și practicul pe care-l aduce. Fapta desigur va fi mai puternică decât scrisul.

Dar D-l I. C. Vissarion mai scrie în această prefață :

„In privința cărților mele, dacă nu le vedeți lăudate prin gazete, apoi lăudați-le Dv. pe la prieteni dacă v'au plăcut. Prin procedarea asta înlăturăm și lăudători interesați și nesinceri, precum și pe cei de meserie. Aș mai vrea — din partea celor cari nu socotesc asta pretenție absurdă — să am și părerile sincere ale cetitorilor mei și mijlocul ar fi : o carte poșală ! Pentru bucata din cartea **„Florica“**, intitulată **„Să ne curățim casa“** am primit scrisori insultătoare. Aș vrea să primesc și scrisori fără insulte. Ei dar, prea multe vreau“.

Desigur că nu va fi fost prea încântat autorul când va fi primit scrisorile insultătoare și-și va fi zis cá lauda celor mulți nu e deloc critică și tot așa credem și noi, recunoscând în acelaș timp în atitudinea D-lui I. C. Vissarion, ceva din antipația țăranul față de „meșteșugările târgovățului. Scriitorul trebuie să găsească în cel care-i urmărește arta o tot atât de puternică individualitate cât o crede pe a sa, o pricepere însă care să-l depășească. La cetitorul imediat, unul din cei mulți, nu va putea însă să găsească niciodată aceasta.

Prima nuvelă „Corvin“ al cărui titlu sugestiv l-a împrumutat și volumul, să nu vă gândiți că vrea să reînvieze vre-unul dintre eroii castelului Huniady. In cadrul rural în care se complace autorul, una dintre aceste figuri nu putea să încapă.

Dl- I. C. Vissarion și-a adus însă fantoșa credințelor sale din tinerețe, poate și de astăzi, și a pus numele acesta unui scriitor trist și timid și nenorocit din cauza aceasta, care călătorește cu bicicleta totuși în mijlocul unei vieți sgomotoase în care am găsit note de sensualism din **„nevestele lui moș Dorogan“** notă de burlesc care alunecă câte odată în grotesc : una din personagiile nuvelei se adresează eroinei pe care o chiamă „Domnița“ (ce nume de vis tineresc) cam astfel :

— „Dumneata **țață Domnițo...**

Autorul se vede că nu stăpânește viața aceasta de moșier de țară deoarece aceasta face prea mult sgomot, reprezentanții el din care doar unul, Străjeanu, reușeste să trăiască, perorează, petrec filosofând și mai ales călătoresc având în mijlocul lor pe scriitorul Corvin, care, din cauza celorlalți cari fac prea mult sgomot sau poate din faptul că autorul îl plimbă prea mult în trăsură nu reușește să trăiască. Multe din cuvintele nuvelei acesteia cari descopăr naiv predilecțiile autorului, sunt gratuite :

„Fizicianilor, chimiștilor, bunii noștri frați, găsiți principii noui, faceți alimente sintetice, săturați omul“. Sau : „Stănoiu explica tutulor evaporația anhidridei carbonice și formarea conurilor de stalagmite și stalactite din coprinsul peșterii“ (Vezi interviewul luat de d-l I. Valerian autorului în **„Viața literară“** în care autorul declară că în cele din urmă se ocupă cu chimia).

La sfârșitul nuvelei însă, când eroii s'au întors din excursie, au terminat de spus versuri, de filosofat și se culcă... atunci printr'o minune autorul face pe trei dintre ei, mai principali, să trăiască într'un epizod dramatic de adevărată viață, cu adânciri chiar, dar păcat că sfârșitul e foarte aproape.

Trecând peste această nuvelă căreia nu i-am găsit justificarea de a fi pusă în fruntea volumului și începând cu schița **„Din conced“** și până la ultima schiță în toate paginile găsești aceiaș viziune directă, simplă, țărănească învăluită într'un umor viu, real, prea real adeseori. Chiar în accentele lirice — dealtfel foarte rare — nota aceasta se păstrează :

„Spre răsărit cerul era atât de roșu, de părea că s'a aprins pământul și arde dela un cap. Pomii dinspre partea ceia, păreau niște uriași borțoși, cu spatele spre mine și cu fața și brațele întinse spre acel foc. Mai jos, spre pământ o dungă vânătă, dar tivită cu jerăgai, marginea pământul ce ardea, de focul ce se resfrângea pe cer. Se revărsau zorile“.

N'am cetit în literatura noastră nicăeri o descriere ca aceasta în cuvinte **mai simple și care să aibe atâta viață în cât lirismul convențional să dispară cu totul.**

Umorul natural cu jocuri istețe de cuvinte caracteristice limbei țăranului redate în povestire sau dialog sunt așa de vii că cetind cartea trăești par'că o șezătoare de țară unde povestirea e râs, sfat, mărturisire dureroasă, vărsare de năduf.

Redăm aci din schița **„Pentru un cățel“** rânduri caracteristice :

„Pentru ce se judecă Marin Ogărel cu Ion Mărtăcel ? Să vedeți pentru ce. Ion Mărtăcel este dat în judecată de Marin Ogărel, fiindcă un cățel, ce-l are Mărtacel, a lătrat la Ogărel ! Și de-aci țin-te judecată cu amânări peste amânări, cu martori peste martori și cu avocați dibaci în chichițele dreptății. „Câinoși oameni zic unii și alți — dacă pentru asta tocesc ei pragurile judecății ! — Vinovat este numai Ogărel — spun neamurile lui Mărtăcel — fiindcă pentru un cățel ce-a lătrat la Ogărel, el a și dat în judecată pe Mărtăcel !...

— Așa dar afurisitul este numai Ogărel, dacă se judecă pentru'n cățel !...

— Ba afurisitul este numai Mărtăcel începe (?) să-l învinuiască neamurile lui Ogărel — pentrucă nevasta lui Mărtăcel când trecea pe drum Ogărel, a zis „pă el cățel !“... Ogărel a auzit, cățelu a și sărit ; el i-a zis una ei, de i-a stat în coadă, ea i-a zis alta lui de i-a căzut în căciulă ș apoi el : „dregu-ți“; ea: „facu-ți“ s'a întărâtat beleaua !...“

Nu e aceasta o cronică de sat burlescă ? Autorul știe să deformeze realitatea fără a se depărta de trăsăturile ei esențiale, ceeace dovedește o puternică intiuiție, pentru ca umorul său atât de personal atât de caracteristic rural să triumfe și ca cetitorul să simtă că stă câteva ore de vorbă cu un țăran isteț și hâtru.

CONST. PÂCLE

Teatru

TEATRUL CĂRĂBUŞ

INTRE CIOCAN ŞI NICOVALĂ

Revistă în 2 acte şi 15 tablouri, de A. de HERZ şi NIC. VLADOIANU

Revista este un gen de teatru care deşi se bucură de favoarea publicului, a fost întotdeauna socotită drept gen inferior.

Socotim că această devalorizare a cântarului estetic este dictată de sentimentul de imitaţie privitor la revista gen music-hall foarte în vogă astăzi în metropolele din Occident. Dar e greşită orice fel de comparaţie între revistele din străinătate şi cele ce se joacă la noi.

Revista gen music-hall e o înşiruire neroadă de tablouri fastuoase, o expoziţie strălucitoare de costume şi modele, o serie nesfârşită de dansuri şi exhibiţiuni coreografice.

Revistele dela noi au în primul rând un text care serveşte numai drept cadru pentru costume şi decoruri.

Când vorbim despre revistele autohtone, ne referim, bineînţeles, numai la revistele pe cari le reprezintă compania teatrului Cărăbuş, cele reprezentate pe alte scene constituind numai încercări efemere care nu pot forma obiectul unei comparaţii.

De ani de zile, aportul pe care îl aduc autorii teatrului de reviste Cărăbuş, este mai complect şi mai variat. Dispreţuind gândul de a imita pe confraţii lor din Apus, autorii Cărăbuşului, printre cari figurează cei mai de seamă umorişti ai scrisului românesc, se inspiră din evenimentele petrecute la noi în ţară, pe cari le dramatizează poantându-le cu sigiliul glumei şi al satirei.

Acesta e caracterul specific pentru majoritatea revistelor companiei Cărăbuş, acesta e mai ales aspectul ultimei premiere a acestei companii teatrale.

„Intre ciocan şi nicovală“ este datorită colaborării cunoscutul autor dramatic **A. de Herz** şi a fecundului umorist **Nic. Vlădoianu** care înveseleşte de ani de zile coloanele cotidianelor cu schiţele şi însemnările sale vesele.

Ca material revuistic, noua revistă este de o bogăţie arareori întâlnită, de o noutate proaspătă, de o fantezie fericit inspirată.

Adaptată strigătului curent al crizei financiare, „Intre ciocan şi nicovală“ îşi poartă firul în jurul unei hârtii de o mie lei care serveşte drept cadru pentru înlănţuirea a 15 tablouri pline de veselie şi de vervă.

Vom cita printre acestea excelenta fabrică a diavolului cu prezentarea drăceştei invenţiuni: soacrele, jalnica elegie a funcţionarilor, strălucita prezentare a unui dancing la modă în care apare autenticul mahalagiu din Bucureşti, care se revoltă de ceeace vede şi aude.

Situaţia aceasta a prilejuit autorilor să facă cupletul **„Lume mică, lume mare“** care este fără îndoială cel mai bun cuplet pe care l'a cântat Tănase în ultimii ani şi unul dintre cele mai bune ce s'au scris vreodată la noi. Aplauzele cari subliniau strofă la strofă acest cuplet, dovedeau cât de mult intră în gustul publicului şi cât de fericită e noutatea formulei cu care a fost lucrat.

In acelaş prim act al revistei este sketchul băncii cu formidabila scenă a telefonului, pe care o considerăm drept cea mai veselă realizare revuistică din câte s'au făcut vreodată la Cărăbuş.

Actul al II-lea aduce o excelentă parodie a fabulelor, un quartet de văduve care îşi spun aleanul cu multă veselie, doi măturători detectivi, apoi pitorescul tablou al ultimului tramvai cu cai în care vizitiul cântă un cuplet plin de poezie comică şi ironie glumeaţă „Cu asta nu te mai întâlneşti“! şi apariţia frumoasă a d-rei D'orange.

Spectacolul se termină cu povestea Dunării care după ce îşi poartă firul prin mândra Vienă, intră victorioasă în ţara noastră ca să primească şipotul de doină al Oltului, aleanul Siretului şi porunca sentinelei dela podul Cerna-Vodă.

Revista d-lor de Herz şi Vlădoainu este fără îndoială una din cele mai bune reviste reprezentate la noi, iar câteva din scenele şi cupletele de cari ne-am ocupat mai sus, au în public un succes fără precedent.

Montată cu multă îngrijire şi încadrată cu balete şi dansuri reuşite „Intre ciocan şi nicovală“ este nu numai un spectacol foare bun, ci şi foarte frumos.

Relevăm decorurile „Ochiului dracului“, al „Dancingului“, al „podoabelor miresei“ cu splendidul balet al nunţii, tabloul fermecător al trandafirilor, pitorescul tramvai cu cai şi strălucita realizare scenică a Dunării şi a podului.

Interpretarea unei reviste atât de bună nu putea fi decât bună. Se cuvine să cităm în primul rând numele neobositului animator C. Tănase care a obţinut în aceasă revistă unul din cele mai categorice succese din strălucita sa carieră. In scena miopului la bancă, în mahalagiul cu bun simţ (Lume mică, lume mare), măturător, vizitiul tramvaiului şi în sentinelă, d. C. Tănase a prezentat adevărate bijuterii de interpretare a minunatelor sale roluri.

Nataliţa Pavelescu, mai în vervă ca niciodată, Lizica Petrescu frumoasă şi veselă, Violeta Ionescu în bună bispoziţie vocală, Al. Giugaru, plin de umor, P. Codruţ, fermecător de tinereţe şi fantezie, Dan Demetrescu, Millian, Dimitriu şi Giovani au contribuit într'o mare măsură la succesul revistei.

Incheem relevând excelentele creaţiuni ale d-nei Marilena Bodescu care are în servitoare şi d-ra D'orange, admirabile realizări scenice, acrobaţiile reuşite ale dansatoorilor Gertrude şi Stanley, Mutt Jaff şi comicul minunat al excentricului Franklin.

„Intre ciocan şi nicovală“ va însemna o dată în evoluţia revistei; ea va face nu numai serie, ci epocă.

CRONICARUL DE VARA

* * *

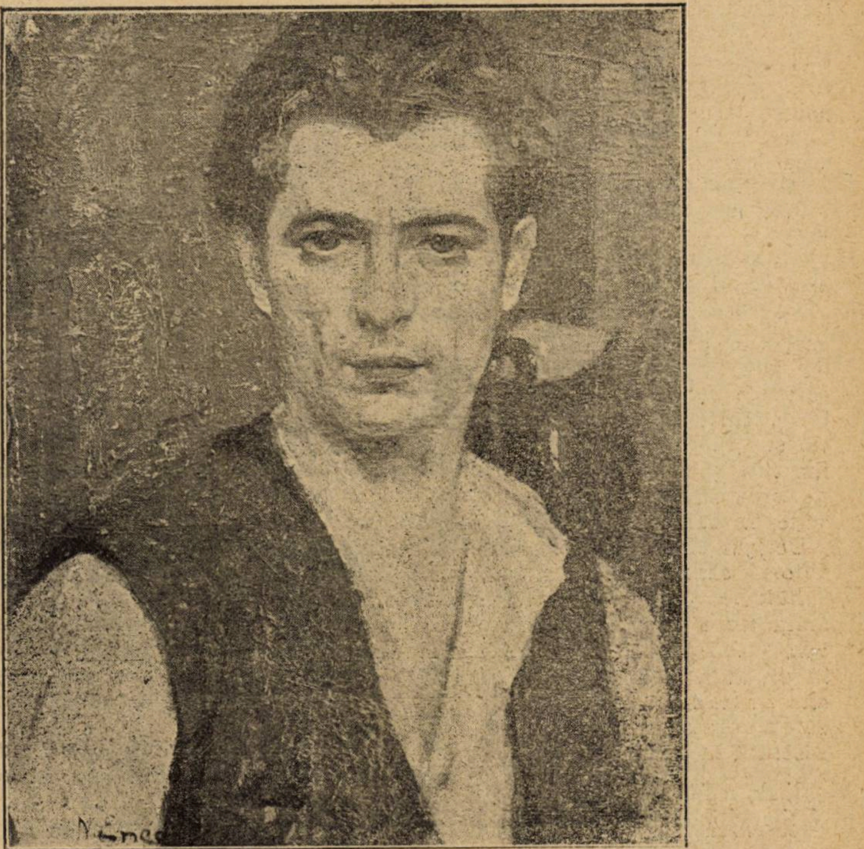

NICU ENEA : AUTOPORTRET

gazetaria

așa și-așa...

...mărinimie

La Craiova, juca în timpul verei la o grădină. Acolo îl văzu marele tenor **Gabrielescu**, care era și directorul Teatrului Național. Se juca „Papa Lebonard“. După actul final, când se pregătea să intre în cabină, Radovici se pomeni cu un domn bătrânel și elegant, care fără să-l întrebe, îl apucă de gât și-l sărută de nenumărate ori. Radovici rămăsese nedumerit. Cine să fie ?

Dar bătrânul cu ochi înlăcrimați îi șopti : Radovici, tu ești cel mai mare actor al nostru. Aceasta ți-o spune tenorul Gabrielescu, care a colindat toată lumea și a văzut cele mai mari celebități ale teatului“.

Radovici se înclină mulțumind, dar Gabrielescu îi luă vorba :

— De mâine ești angajatul Teatrului Național cu angajament excepțional.

Radovici tresări. Fața i se ilumină. Ingână ceva, dar tăcu numai decât. Se posomorî la față și căzu pe gânduri...

— Ei, ce răspuns îmi dai, primești angajamentul ?

— Nu, mă iertați, nu pot d-le Gabrielescu.

— De ce ?

— Nu pot ! Și privind la ceilalți camarazi cari-l îmbiau să primească, răspunse :

— Mi-e imposibil fără ei...

— Fără cine ?

— Fără ei, camarazii din trupa mea. Dacă-i angajați și pe ei, primesc, altfel nu.

Și Gabrielescu înțelese nobletea gestului și angajă, de hatârul lui, toată trupa.

●

...unde-l chemase sufletul

Părinții erau dezolați. Il căutaseră în toată țara, dar nu fusese chip să-l găsească.

Dispăruse într'o zi, (era în clasa VI), părăsise liceul și familia, lăsând un bilețel în care îi asigura că, — **a aplecat acolo unde îl chema sufletul,...**

După șease luni, bătrânii discutau :

— Unde o fi Costică al nostru ? Ce păcat să-și întrerupă el școala tocmai aproape de sfârșit, în clasa 6-a...

— Mai avea un an și lua bacalaureatul, zise bătrâna. Păcat !

— Dar ce crezi tu, că imediat ce-l prind **nu-l** trimet la școală din nou? Haida-de!.. răspunse bătrânul, supărat foc.

Ușa camerei se deschide și apare un cap sglobiu de fată. E sora mai mică a lui Costică.

— Ce vrei, o întrebă bătrânul posomorât.

— Vreau să-ți citesc ceva din ziarul „Evenimentul“ dela Iași. E vorba despre Costică al nostru, spuse fata cu ochii luminați de o bucurie mare.

Și fetița citi cu glas emoționat :

Iași „Artistice“

„**La reprezentațiile trupei „Theodor Popescu“** care joacă în orașul nostru se distinge tot mai mult tânăul Const. Radovici, prin jocul său concentrat și viguros și prin justa interpretare a rolurilor.

Prevedem un mare talent a cărei evoluțiune o vom urmări pas cu pas“

. . . .

... Și cronicarul de atunci nu s'a înșelat. Timpul a dovedit-o...

G. S.c.r.

CUIBUL CU PĂSĂRELE...

AL LUI LEON DONICI

Scurta existență a scriitorului scoborîtor dintr'o familie cu nobile mlădițe, strâns legate de viața și pământul Basarabiei, a însemnat, pentru cei cari l-au cunoscut îndeaproape, o dureroasă resemnare, un chinuitor sbucium. Nimic din voluminoasa înfățișare trupească a lui Leon Donici nu-ți dădea putința să bănuești nețărmurita-i bunătate de suflet. Intâlnindu-i făptura de munte și figura cu caracteristice trăsături slave, te isbea ,ca o rază senină de cer, privirea albastră a ochilor, bună și calmă. Ferindu-și ochii, l-ai fi crezut rând, pe rând, pe scriitorul Leon Donici, sau lipovean dela Vâlcov, sau un fost actor rus, refugiat la noi ; răspopit monah de la Soborul Bolgradului, pe care o lege barbară l-a lipsit de barbă și mustăți; dacă nu, vr'un călugăr spân, din M-tirea Chițcani, alungat de chinuitoare duhuri rele din chilioara liniștii înflorite a Nistrului, în sgomotul capitalei noastre.

Copil născut și crescut pe pământul pravoslavnicei împărății a țarului, avea însă întipărit în suflet, în vorbă, pe chip, ca sub porunca inexorabilă a sângelui, cumințenia, trăgănarea, blândețea vechilor răzeși basarabeni.

Aci la noi ,tristețea, adânca tristețe ce-i mistuia inima, și-a zăvorit-o cum a putut mai bine. Bănuiai doar, că și-o trăește intens, mistuitoare într'un colț, cât mai tăinuit al făpturii lui de uriaș. Totdeauna ocolea persistent orice amănunt despre viața mai de mult trecută. Dacă-l întrebai, în loc de răspuns, ți se desemna, uitându-te la el, chipul însăși al durerii.

— Să lăsăm ce-a fost !... Am de multe ori, **de foarte multe ori,** impresia că n'am trăit altfel de cum trăesc astăzi, niciodată... E ca un vis...

Durerea lui Leon Donici nu provenea, după cum i-au imputat-o unii, din regretul ce-l încerca, privind căderea țarismului. Poet în primul rând, Donici asista, fără putință de reîntoarcere chiar numai prin ajutorul amintirilor, la năruirea însăși a unei părți din viața sa. Deslipit brusc, nu numai de un pământ și-o țară cari deabia mai târziu, și-a dat seama — și ne-a arătat-o îndeajuns — cât îi erau de streine alături de pământul strămoșilor săi, Donici a trăit din plin clipa dureroasă a despărțirii de însăși o parte a sufletului său punând, ca un adevărat artist ce era, pavăză destinului și vremelnicii bucuriilor omenești — surâsul amar al resemnărei.

Cel care fusese bun prieten întru scris cu Leonida Andreev, Bunin, Bloc, aci în București-ul nostru, murea de foame. Excesiva sinceritate și timiditatea firei sale, de câte ori nu au fost interpretate în înțelesul de fățărnicie, dacă nu mai rău !

Fățarnic și vândut bolșevicilor, scriitorul care în mai puțin de un an, cu atât de pasionată dragoste învățase limba țării, încât reușise în această minimă durată de timp să însăileze scriind perfect românește, minunatele-i povestiri, cu oameni ce nu-i poate atinge hula lumei, fiindcă sufletul le este numai credința, așa cum rătăcește și astăzi printre noi sufletul bunului dascăl Gavrilă, din ținutul Sorocii...

Intr'o seară de Iunie, la terasa Oteteleșanu. Donici mai vesel ca de obiceiu, consuma halbă după halbă, cu o sete ce se anunța departe de potolit.

Pe noi, câțiva cunoscuți ce-l înotvărășeam, ne lăsase de mult „în urmă“.

După al șaptelea rând, Donici ne spuse :

— Băeți să mergem. Cântă așa de prost muzica asta !

— Mergem acasă, e târziu, replică unul din noi.

Donici tresări, își îndreptă mai sus ochelarii înramați cu negru și așezându-se liniștit din nou, pe scaun, chemă chelnărul :

— Mai dă-mi una !

Bău halba din două înghițituri, plăti, și privindu-l blajin pe cel care-i adusese aminte de casă, zise :

— Nu merg acasă ! D-ta nu știi că eu n'am casă ?... Mergem la „Cuibul cu păsărele“.

— Unde ? făcurăm toți într'un glas.

— La „Cuibul cu păsărele“ !

Cuib cu păsărele în București ? Donici susținea cu tărie că există un local numit așa ; fusese de câteva ori acolo, dar nu-și putea aduce aminte pe ce stradă se afla

Chemă o trăsură, ne sui energic sus și strigă birjarului să oprească la „Cuibul cu păsărele“.

Opri la „Majestic“.

— Nu, se încruntă Donici. Cel mult să găsim aici... păsăroaice — și eu nu vreau batiușca, decât păsărele. Ințelegi ?

Birjarul se scărpină cu coada biciuștei sub șapcă, se gândi o clipă, ridică din umeri, apoi îndemnă caii înainte. La „Alhambra“, acelaș rezultat — nu-i cuib cu păsărele ! In urmă „Brasserie“, „Elysé“— nici atât. Prin fața birjei noastre trecură astfel rând, pe rând ferestrele luminate a cel puțin douăzeci din localurile bucureștene : Maxim, Trocadero, Salata, Groapa Dulce, Tunel, Spirea din Obor, Leul și Cârnatul, Enache din Dealul Mitropoliei.

La fiecare popas Donici se întorcea întrebător, atent, cu sprincenele încordate, cu ochii deschiși larg, spre locul de unde venea murmur confuz de glasuri.

— Nu-i batiușca ; haidem !

Deabia către ziuă, după nenumărate

literara

o seama de cuvinte

Despre un prost pretenţios care vorbeşte cu autoritate de lucruri pe cari le cunoaşte superficial sau pe cari chiar ar trebui să le înveţe de-abinele, Jules Renard zicea într'o zi :

— El ştie ceeace ştie; dar nu ştie nimic.

●

Tot dela Renard vine şi această definiţie, pe care o conferenţiară a întrebuinţat-o recent, fără a cita sursa, vorbind de refuzul opus de Senat la discuţia proectului de lege asupra votului femeilor :

— Feminismul nu poate conta decât pe Făt-Frumos.

●

Florent Schmitt povestea că mergând într'o zi la **Societatea autorilor** pentru a încasa produsul unui concert la care cântase muzica **Psalmilor,** scrisă după poemele lui David, casierul îi dădu o mică sumă de douăzeci şi opt de franci.

— E puţin, zise Florent Schmitt.

— Aţi uitat, zise funcţionarul, că noi reţinem procentul colaboratorului dv.

Apoi căută într'un registru, găsi un nume „David" şi-i arătă suma înscrisă într'o coloană.

— Douăzeci şi opt de franci pentru David la Colonna (coloană). Ce ar fi pentru Oedip ?

●

O domnişoară care are un nume sigur în critica cinematografică îşi face câteodată vulnerabilă pretinsa-i erudiţie.

In ultima cronică pe care a dat-o unui mare cotidian, ea a vrut să invoace opera lui Renan. Şi calmă a scris:

Când Renan a scris „Suişul pe Acropole..."

După ce s'a urcat, Renan, s'a rugat, domnişoară s'a rugat pe Acropole.

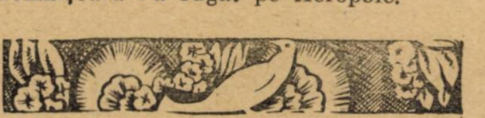

opriri, trecând cheiul Dâmboviţei, spre hală, Donici se repezi deodată în spatele birjarului.

— Aci e cuibul !

— Unde, d-le, că mi-am ologit caii; da-l-aş dracului de cuib ! Spune-mi odată să te duc.

Donici sări cu o maximă grabă. Insfârşit „Cuibul cu păsărele" : localul lui Mitica Dona, renumit prin bairamuri nocturme, ciorbă de burtă şi „tuslama". Lângă intrare Donici ne strânse pe toţi aproape, şoptindu-ne mulţumit :

— Auziţi, auziţi cum cântă !

Adevărat. Inăuntru. răspundeau parcă direct bucurii luminoase. aproape copilăreşti. din ochii lui Donici, în cântec precipitat. cascadă de triluri, — sticleţii şi canarii zăbreliţi în colivii.

GEORGE DORUL DUMITRESCU

bazar

CADOUL UNUI CHINEZ CATRE UN FRANCISCAN

Institutul misionar din Bergam a primit dela un călugăr franciscan un cadou foarte interesant, oferit misionarului de un general chinez, căruia i-a salvat viaţa după înfrângerea dela Hankéu. Cadoul constă dintr'un clopot chinez, datând din secolul al şaselea înainte de Cristos.

Pe clopot se găsesc gravate embleme streine şi caractere cari vor fi descifrate de un savant orientalist ,profesorul Vacca. Acesta a cetit că clopotul a fost turnat în al cincizeci şi şaselea an de domnie a regelui Ch'u pentru ca apoi să găsească un loc vecinic în templul din oraşul Syang. Alte caractere indică nota clopotului „Shang", a doua din cele cinci note muzicale din gama chineză şi însăşi orientarea clopotului. Profesorul Vacca e de părere că această piesă rară este unul din cinci clopote dând fiecare o notă diferită, care erau întrebuinţate la ceremoniile cultului strămoşilor.

UN BIROU DE POŞTA LA 4.000 METRI ALTITUDINE

Există un birou de poştă situat la o altitudine de aproape 4.000 metri (exact 3.877 metri) şi care funcţionează regulat. E biroul din Phari-Jong, în Tibet, capitala Tibetului, sfânta şi misterioasa Lhassa, a fost legată de India printr'o linie telegrafică, la cererea lui Dalailama însuşi, zeul cel viu.

Singurătatea în care stă închis aşa de riguros guvernatorul teocratic tibetan nu mai există decât în principiu, graţie unui fir care traversând giganticele masive şi prăpăstii ale Himalaiei, leagă tăcutele fortăreţe monahiceşti ale budismului de sgomotoasa civilizaţie europeană.

MAŞINA PAŞEI

S'a oferit o maşină de scris guvernatorului din Fez.

Acest eveniment mic, este mai important decât pare la prima înfăţişare.

Maşina în chestie este prevăzută cu caractere arabe. Generalul De Chambrun, înainte ca să o remită destinatarului, a avut grije de a grava formula protocolară : Dumnezeu să binecuvinteze pe Stăpânul nostru, paşa.

Guvernatorul s'a arătat foarte încântat de cadou. Anul următor, când i s'a făcut cadou un automobil, el a strigat, că niciodată nu se va sui în această maşină a diavolului. Ceeace nu-l împiedică apoi de a se servi de ea şi încerca o plăcere grozavă.

Până acum, paşa nu văzuse o maşină de scris : cum însă muntele a venit la Mahomet, tot aşa şi maşina a venit la paşă.

Pentru cine cunoaşte rezistenţa spiritului arab faţă de modernism, va înţelege că aceasta e o veritabilă victorie.

caricatura zilei

GENTILEŢE

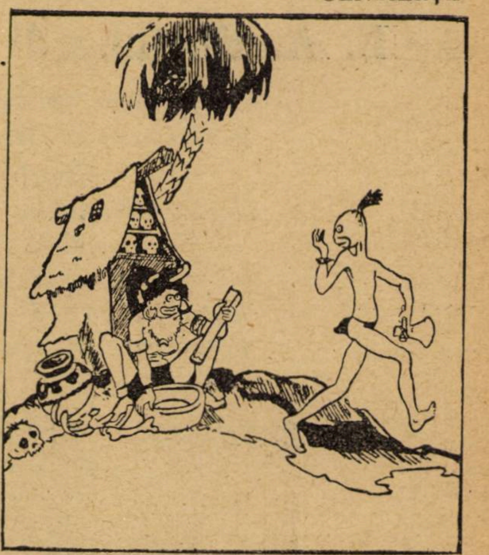

Soţul Canibal : — Spune, scumpa mea, vrei să-ţi aduc un prieten pentru dejun?..
(Iudge)

REPORTERUL LA POLUL NORD

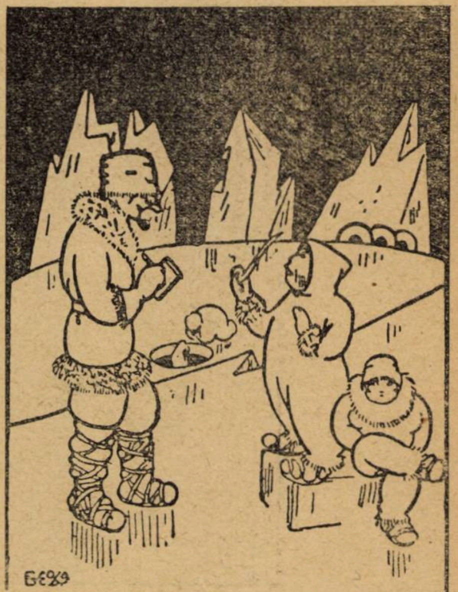

— Cum vă petreceţi timpul

— Inumărăm aeroplanele cari trec pe lângă noi. **(Interessante Blatt)**

GHINION

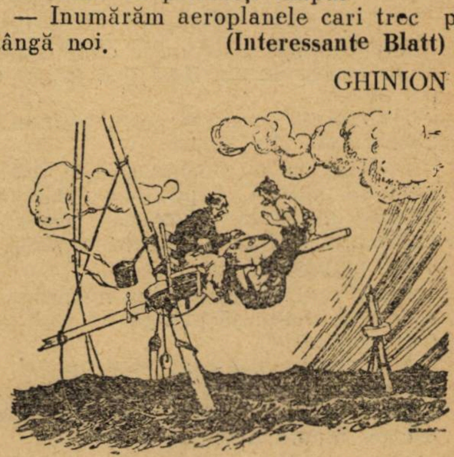

Primul naufragiat : Vai ! Imbecilule, ai vărsat sarea pe masă ! Nu ştii că **asta-i semn rău...** **(Iudge)**

cărți redate în extrase

VIATA ELEONOREI DUSE

E. A. Rheinhardt

Ultimii 30 de ani ai teatrului italienesc s'au împletit zi cu zi cu existența și jocul Eleonorei Duse.

Intr'o atmosferă încărcată de pompierism ea aduce un vânt proaspăt de joc deslegat de orice formalism.

O umanitate limpede și emoționantă se sbătea în jocul, în glasul ei.

In glasul pe care poate nici una din marile actrițe nu l'au mai avut până la ea. D'Anunzzio s'a lăsat și el fermecat de unicitatea acelui glas de un patetic atât de firesc uman că părea insăși glasul sufletului.

ELEONORA DUSE

Avea numai patru ani când numele ei fu pentru întâia dată pus pe un afiș de teatru.

Trebuia să joace pe mica Cosette din „Mizerabilii" lui Hugo.

In timp ce o îndemnau și-o învățau cum să plângă, copila cu ochii mari întrebă îngrozită dacă se poate ca publicului să-i facă plăcere să vadă un copil plângând.

Puțin mai târziu află că nu numai pe scenă va trebui să plângă un copil fără frați sau surori.

S'a născut dintr'un tată, pictor ratat care s'a apucat de teatru fără să-l aibă în sânge, și fără să-l iubească, și dintr'o mamă actriță.

Un copil care crește între jucăriile prea mari ale decorurilor de teatru. Un copil care ascultă și vede și își ascute senzibilitatea pentru lupta de mai târziu pe care trupul ei firav de pe acuma o presimte.

Pribegiri mizere de actori, în cari mica Eleonora îndura o foame cruntă.

Odată se înhăită cu un băiat de vârsta ei și fură din bucătăria unei case străine polenta (mămăligă) ca să-și astâmpere foamea chinuitoare.

Eleonora joacă mereu. Orice.

Intr'o seară, în timpul reprezentației, avea 14 ani împliniți, i se aduce vestea că mama ei e moartă.

Făcu ochii mari, tot trupul i se închirci. Dar era deabia în actul doi. Jucă și al treilea. După aceia plecă. Afară, în noaptea aspră de iarnă strânse mâinile amândouă la piept.

Deabia când aceste mâini simțiră mâinile reci ale mamei, realitatea deveni realitate.

La o lumină de lanternă, pe patul de spital, plânse mult.

Puțin după aceia își face adevăratul debut la Verona în Julietta din Romeo și Julietta lui Shakespeare. In seara aceia împlinea tocmai 14 ani, ca și Iulia. Işi contopi existența, inima, sângele cu al eroinei și se confundă toată cu desfășurarea de lumină și lacrimi a Jullietei. In seara aceia destinul Juliettei fu destinul ei.

Puțin după aceia rămase orfană și de tată.

Și acum începe seria peregrinărilor și umilințelor adevărate.

Peregrină din trupă în trupă, din orășel în orășel.

Peste tot fetița asta slăbuță și urâtă, cu un cap în care tremurau doi ochi speriați de propria lor umanitate dureroasă, fu primită cu răceală și ostilitate.

Fiecare se întrecea s'o umilească. Intr'una din zile, unul din anonimii directori întrerupse repetiția pentru a-i spune:

— La dracu, ce cauți în teatru? Nu-ți dai seama că e o meserie care nu-ți convine și de care ești străină. Apucă-te de orice altceva.

Urmară zile fără angajament.

Foame și scrâșniri.

In sfârșit găsi un angajament în compania Adolfo Draga la Triest.

Țigănușa asta slabă, și urâțică displăcu publicului și directorului și colegilor.

Astfel că trebui să-și ia cuferașul cu lucruri și să plece la Neapole.

Aici se întâmplă că la teatrul unde fu angajată să se îmbolnăvească într'una din seri, prima actriță și ea trebui să-i ție locul.

N'a jucat excepțional dar printre spectatorii teatrului se găsea unul din cei mai distinși actori ai vremii sale: Giovanni Emanuel; un actor plin de inteligență și originalitate.

El fu impresionat de tulburarea ce se degaja peste jocul acestei actrițe necunoscute.

Când după aceea puse, împreună cu prințesa mecenată Santabuono, bazele teatrului „Teatro del Fiorentini", achiziționând pe cea mai mare tragediană de atunci, pe Giacinta Pezzana, o angajă și pe Eleonora Duse pentru noul ansamblu.

Teatrul de pe vremea cela era încă înăbuşit de o preţiozitate grandioasă de actori cari înotau în costume încărcate şi dispăreau sub faldurile unei arte formale şi seci.

Eleonora Duse veni cu un aer proaspăt de umanitate simplă şi adâncă.

Avea 20 de ani. La aceşti ani încep pentru ea primele evadări luminoase. Incepe să cunoască oameni şi prieteni. Se apropie suflete de sufletul ei. Printre cei mai de aproape, Matilde Serao.

Tot în vremea asta de sbucium şi încântare se apropie de ea un ins care o înconjoară de o mare şi înlăcrimată dragoste frăţească.

O dragoste de câine credincios care o urma peste tot locul.

Şi ea căreia i se spunea că e bolnavă de „Smara" boala veneţienilor cari umblă pe canale, boală ce trece peste inimi precum sara, norii peste canale, ea acceptă ofranda umilă a dragostei acestui modest Tebaldo Checci şi se căsătoreşte cu el.

Se căsătoreşte cu el fiindcă el îi spusese că această căsătorie îi va linişti şi ei sufletul hărţuit de nelinişte şi o va pune la adăpostul mizeriilor legăturilor cu diverşi impresari de teatru.

INTALNIREA CU D'ANUNZIO

Drumul ei a urcat apoi printre buruenile frământărilor de tot soiul, spre câteva culmi mari de artă. Gloria o ajunse la aproape 30 de ani.

Multe inteligenţe superioare şi multe personalităţi ale vremii veniră să-i aducă omagiile lor. Cei mai mulţi o obosiau.

Printre aceştia, cu adevărat emoţionantă a fost întâlnirea cu pictorul german Leubach.

Când îl cunoscu pictorul o rugă să-i viziteze atelierul instalat în Palatul Borgheze.

O obosea eventualitatea de a face pe modelul dar cum invitaţia fusese făcută cu foarte mare discreţie — cedă.

Şi atunci se întâmplă ceva minunat:

De cum intră i se păru că a intrat în imperiul unei halucinaţii. Toată încăperea ceea vastă era de sus până jos acoperită numai de portrete de ale ei în diferite poziţiuni, luate de Leubach în timp ce ea juca. Niciunul din portrete nu semăna cu celălalt şi totuşi se regăsea în toate.

Intr'o seară, la Roma, după ce jucase Dama cu Camelii, într'un antract, în timp ce păşea zăpăcită şi plânsă către cabina ei, un om o întâmpină. Un om tânăr o privi cu ochii clari şi strălucitori: „O grande amatrice".

Ea nu-i răspunse o vorbă.

Dar, după ce redeveni iar Eleonora Duse, după ce Dama cu Camelii se eliberase complet din ea, i se spuse că omul care a întâmpinat-o este poetul de care întreaga Italie vueşte de ani de zile; că omul cu privirea metalică este Gabriele D'Anunzio.

Ea nu da deobicei ascultare niciodată palavrelor.

Dar ce se spunea despre apucăturile lui nu părea să fie însemnări de carnet monden ci pur şi simplu bucăţi vii dintr'o operă de artă.

Astfel află ea că este soţul unei prinţese cu care încearcă în fiecare zi o mie şi una de prostii, că bătrânul Carducci a citit cu mare interes şi profund iritat poeziile lui; că e idolul tineretului.

„O grande amatrice" aceste cuvinte şi privirea cu care i-au fost spuse, ea nu le uită niciodată.

Şi altă dată într'o singură sorbitură s'a consumat povestea unei vieţi întregi.

Era în Veneţia. Neputând dormi părăsi odaia în care nu'şi mai găsia astâmpăr şi coborî într'o gondola pe canale.

Ceasuri lungi peregrină astfel.

Deabea când cerul se înverzi şi cupola bisericei Santa Maria della Salute purcese a străluci, deabea când bărcile pline de peşte şi legume se apropiară, ea se hotărî să se înapoeze acasă.

Deopotrivă cu gondola ei mergea o altă gondolă din care scobori la mal un om.

Nici pe el inima nu-l lăsase să doarmă dar era o altă nelinişte aceea care îl gonise de alungul canalelor

Ea îl recunoscu. El o întâmpină şi merseră apoi împreună de-alungul unei dimineţi ce înflorea în Veneţia şi gonea din inima unuia focul şi din a celuilalt jarul

Acum inimile lor erau simple şi mari şi ei vorbeau de această dimineaţă şi de alte multe lucruri cu mare firesc.

Toate erau de parcă un copil s'ar fi deşteptat într'o zi de sărbătoare şi ar fi privit prin fereastră în stradă şi i s'ar fi părut că toate s'au creat acum întâia dată pentru bucuria lui.

Inainte de a se despărţi, ea îl întrebă pe D'Anunzio de ce nu scrie teatru.

El îi zâmbi ştrengăreşte.

Eleonora Duse căzu pe gânduri.

Se gândea la acest om care căzuse deodată în viaţa ei.

El număra numai 33 de ani şi toate nuvelele, romanele şi poeziile lui povesteau numai de el.

Acum se gândea la tot ce îi povestise despre D'Anunzio prietena ei Matilde Serao şi soţul ei Edoardo Scarfoglio care era prietenul poetului.

Ii cetì poeziile în cari străbătea oboseala cărnii bolnave.

El veni de multe ori la ea şi îi vorbea de planurile sale.

Câteodată vorbele curgeau fără frâu, o luau razna şi deodată înaintea ei apăreau privelişti şi întâmplări; mituri se lămureau deodată luminos.

Şi ea, care clocotea de aceleaşi întâmplări nelămurite ce se cereau rostite şi plasticizate, ea care iubea vorbele fiindcă în el era şi sânge şi culoare şi parfum, ea îl asculta fermecată.

Dar după ce era din nou singură şi se uita înapoi spre viaţa ei, spre acel coşmar urât şi monstruos ce fusese viaţa ei ,atunci o înduioşa un dor de sine însuşi.

Cum însă sta iarăşi în faţa lui simţea din nou că nesfârşirea pământului, nesfârşirea omului se grupau minunat în acest om.

PARISUL

Dulce lumină a Italiei. Depărtarea şi străinătatea te vor face şi mai luminoasă. Niciodată această Italie nu fu o patrie mai caldă sufletului ei ca acum. Niciodată toate anotimpurile nu au năvălit într'un singur anotimp ca acum.

Ţinea în mâini telegrama aducătoare de vârteje şi mesagii.

Prietenii din Paris îi pregătiseră terenul şi îi făcuseră o admirabilă atmosferă.

Va juca în Théâtre de la Renaissance ,teatrul Sarei Bernhardt. La început crezu că dorinţa de a juca în teatrul Sarei Berhardt, emană chiar de la marea artistă cu care se întâlnise cu 16 ani înainte.

Află însă după aceia că Schurman închiriase sala din proprie iniţiativă. Bunul şi vechiul prieten Pumoli îi vorbea tocmai de cercurile artistice franceze când se anunţă D'Annunzio. Ea îi înmână telegrama primită.

— Ei şi şovăi ?

— Oricum. Nu îndrăzneam să mă arăt publicului francez aşa de familiarizat numai cu personalităţi desăvârşite.

— N'ai dreptate. Ştii doară ce inimoasă şi neprecupeţită primire elogioasă s'a făcut artei mele.

Şi-apoi e în tradiţia franţuzească de a onora şi a primi cu braţele deschise pe artiştii de dincolo de mare şi de munte.

Sunt sigur că vei găsi la Paris mai multe urechi să te asculte şi mai multe inimi să te înţeleagă ca ori unde.

— Toate astea sunt posibile. Dar la ce ajută ele când te ascultă un public care nu înţelege limba în care joci ?

Şi atunci veni momentul să-i ceară ceia ce niciodată nu îndrăznise: să scrie o piesă pentru ea, ca s'o joace la Paris.

— Bine dar nu poţi cere să fac asta într'o săptămână. E o nebunie.

— Ei bine, atunci scrie-mi rolul unei nebune.

— Te duci la Paris ?

— Numai în aceste condiţiuni.

— Atunci vom încerca să aducem la îndeplinire dorinţa d-tale .

— Vreau o promisiune mai precisă.

— Ei bine, în zece zile ai bucata

Şi Primoli povesteşte mai departe: Intreb la hotel „Bristol" de Eleonora Duse, la Roma. Tocmai vroia să iasă. Când mă văzu, îmi arătă o minunată legătură din stofă de mătase, împrejmuită de benţi verzi de moiré. Un manuscript.

— Il am, îmi spuse ea triumfătoare.

— Ce anume ?

— Manuscriptul lui Gabriele d'Annunzio.

— Şi cum se chiamă ?

„Sogno d'un Mattino di Primavera". Şi ca să dau cadru adevărat acestei bucăţi, mă duc regulat cu trupa mea la ţară şi repetăm pe şesurile colorate, sub copaci, în mijlocul florilor.

Numai zece zile, zece zile de odihnă şi apoi Parisul.

— Şi cu ce începeţi ?

—Şovăi între „Magda", „Femme de Claude" şi „Dama cu Camelii".

— Aceste sunt toate bucăţi alese însă jucate de Sarah Bernhardt.

— Asta o ştiu prea bine.

— Vă dau un sfat prietenesc. Alegeţi altceva.

— Dar ce să joc ? Este vina mea dacă această actriţă universală a epuizat tot?

După multe discuţii, rămase din repertoriul italian numai „Locandier", „Cavaleria rusticană" şi poemul dramatic al lui d'Annunzio.

A fost o primire triumfală. Toată sensibilitatea franceză s'a pus în mişcare ca să-i facă o intrare într'adevăr mişcătoare.

Primoli scrie un articol entuziast asupra ei pe care îl citau toate gazetele franţuzeşti.

Biletele se vândură în prima zi a deschiderii casei. Toate privirile şi toate inimile erau îndreptate asupra stelei.

Apoi sosi vestea că la prima reprezentaţie (a Damei cu Camelii) va sosi şi Sarah Bernhardt dela Bruxelles ca s'o vadă. Duse nu văzu ceva excepţional în această veste. Se ştia oaspetele teatrului Sarei Bernhardt.

Nu vru să crează nici svonurile cum că aceea căreia ea îi acorda omagiul unei admiraţii integrale, nu-l merita decât în parte.

Fiindcă ea mai credea că o artă mare este expresia unui suflet mare. Schuman privea astfel lucrurile dar se temea să-i spună adevărul în față. Era destul de mulțumit că Duse lăsase ceva din obiceiurile ei italienești. Era fericit că ea da mai multă atenție strălucirii toaletelor ei și că primea vizitele celebrităților literare și politice, așa cum Parisul cerea dela o mare actriță.

Să fi fost asta influența lui d'Anunzio ? Sau înfăptuise Parisul singur acest miracol ?

Intâia seară. Această Damă cu Camelii a Eleonorei Duse produsese la început mirare. Era complect deosebită de acea Damă cu Camelii a Sarei Bernhardt, definitiv acceptată și cunoscută. Sfârși prin a cuceri.

Poporul francez înțelese că aici nu se mai întâmplă procesul vechi al teatrului acceptat și iubit de massa lor. Intelese că e altceva. Intelese că pe scena unde juca Eleonora Duse se consumă fapte și misterul unui destin care aparține sensibilității celei mai intime a fiecăruia dintre ei.

Și el mulțumi acestei noi Marguéritte Gautier care juca pentru fiecare din ei într'un fel special și deosebit.

INTRE SARAH BERNHARD ȘI DUSE

Intre Sarah Bernhardt și Eleonora Duse, erau deosebiri fundamentale. Prima reprezinta geniul francez al împodobirii și frumuseții formale.

Nimic din artificiile pe cari le punea la dispoziție moda și pietrele scumpe, fardurile și croitorii celebri, băile speciale și îngrijirile secrete — nu rămâneau neîntrebuințate.

Toate culorile, incarnația cărnei pe cari pictorii celebri le puneau în tablourile lor, combinând cine știe ce colorit special al feții, le verifica ea pe obrazul ei.

Işi farda urechile în roz și le lăsa abil împrejmuite de două bucle din părul ei de abanos. Fiecare gropiță își avea rozul ei.

Iar degetele Sarei Bernhardt erau așa de roze că păreau la fel de străvezii ca urechile și făceau impresia că sunt luminate pe dinăuntru. Buzele tremurau cu o subțire adiere de piersică.

Era frumoasă, dar o frumusețe prea vizibil căutată și îngrijită.

Duse era tocmai dimpotrivă. Iți trebuia un sfert de oră după ce ai văzut-o ca să-ți dai seama că este extrem de frumoasă.

Era destul de emotiv și cunoscut emotivul zâmbet de Mona Lisa al Sarei Bernhardt. Impresia pe care o lăsa, se prelungea câteva clipe după aceea.

Dar cu o singură tremurare înfiorată a buzelor, marea ei artă, Eleonora Duse făcea sufletele să plângă. Și nu era o linie în chipul ei care să nu ia parte la această înfiorare. Duse nu reușia în pozele de monument statuar. Ea știa să dea contur numai farmecului pur al unei idei, al unui sentiment.

Majoritatea tragedianelor se complac în a traduce acele stări în care omul se înfrățește cu instinctele animalului.

La Duse fiecare gest lua forma curată a unei înălțări și a unei purificări.

Nici o grație fizică. Numai grație interioară sau interiorizată.

Astfel stăteau aceste două artiste una în fața celeilalte precum un virtuos în fața unui artist de geniu.

FRANCESCA DA RIMINI

In cartea lui cea mare și grozavă : Francesca da Rimini, d'Anunzio ridicase dragostea lor până la apologia unei tragedii grece cu toată strălucirea și frumusețea ei.

Cartea sângelui și a voluptății, cum o numea el, avu un răsunet mare în inima ei. Ea o consideră ca pe cea mai autentică desfășurare de poezie tragică italienească ce se scrisese vreodată.

Cu mare bucurie sfântă a început Francesca da Rimini. Un jar vechi și adânc o încălzea, îi da versurilor nu știu ce înălțare religioasă. Simți cum asupra ei fâlfâe stindardul iubirii și al tristeții desfășurând sângele bogat și fermecător al unei vieți noi.

Işi dete seama că tot ce iubise în versurile vechi ale poetului erau puțin lucru față de această nouă operă.

Se întrepătrunse cu versurile acestea, dormi cu ele, plânse cu ele, până îi intrară definitiv în sânge.

Și tot așa cum altădată împodobise cu roze și stofe scumpe și rare, coridoarele și drumurile pe unde avea să treacă el, tot așa acum puse în joc toată fantezia ei pentru a da Francescăi de Rimini o strălucire nemaivăzută. Costumeuri speciali pentru costumele istorice, desenatori, pictori, cele mai fine catifele, arme vechi și rare, mobile și broderii fură adunate și culese din toată Italia pentru a servi la bogăția variată de culori și apoteoze ce trebuea să fie Francesca da Rimini.

Nu trebuie să fie nici o piatră falsă, nici un costum neautentic. Fericită ca un copil că poate pune averea ei la picioarele unei mari opere de artă, ea risipi cu o dărnicie nesăbuită ban după ban.

Se spune că însăși pietrele dela pantofii comparșilor erau autentice.

Francesca da Rimini fu jucată la Roma. Și aceeași oameni cari un an mai târziu aveau să aplaude fericiți acele „Laudi", odele „Cetății moarte", fură indignați de epopeea aceasta de pasiune și groază.

La asta nu se aștepta. Pentru ea durerea era mare dar o suporta cu stoicism. Se gândea însă la el, la d'Anunzio. Niciodată nu urâse publicul. Dar acuma avea o aversiune pentru el.

CALATORIA IN AMERICA

Multe onoruri o așteptau la New-York.

După ce trepidația străzii, vuetul de oțel al metropolei încetă ; după ce focul rampei se stinse, ea fu din nou singură și săracă în acest mare și uriaș laborator mecanic.

Trecu în Cuba și Canada, ar fi dorit o odihnă mai lungă în California. Dorea căldura și soarele acela care îi amintea de țara ei. Și apoi o cuprinse un dor de acasă. Acasă. Cât mai curând, mai neîntârziat să se întoarcă. Precum făcea maică sa, dacă s'ar fi văzut pe pământul țării sale ar fi aprins din nou câteva candeli la icoană.

Se închise în hotel. Nimeni să n'o vadă. Să fie mai singură, numai cu ea însăși.

In sfârșit, la 5 Aprilie, munca o chemă din nou, imperios.

Ploae înghețată de zăpadă, vreme de iarnă.

Repede o trăsură la teatru.

La teatru însă cabina ei era încuiată și omul de serviciu lipsea.

Trebui să aștepte afară în ploaia pătrunzătoare.

Când i se deschise în sfârșit poarta teatrului frigul i se cuibărise deja în oase.

Işi adună toate puterile ca să-și mai facă datoria deplin și frumos.

Jucă în seara aceea tragedia singurătății și însingurării complete, jucă despărțirea ei de lumea aceasta.

Fu adusă acasă în odaia străină, în frigurile focului celui din urmă care începuse a-i mistui plămnâii.

Curând știu și ea care e adevărul. Știu că s'a isprăvit maștera muncă și mucenicia a acestei vieți.

Dar vroia ca acest sfârșit să nu se întâmple într'o țară străină.

Prinsă deja de friguri ea vorbi precipitat de o biserică în Italia unde își va găsi liniștea împăcării cu sine, liniștea dinainte a morții.

Muri în cea dintâi zi a Paștilor lui 1924.

Corpul neînsufiețit al Eleonorei Duse fu acoperit de trandafiri albi și călătoria spre patrie începu.

Mândru în eleganța-i de fer aștepta vaporul „Duilio".

Și aceea care începuse descultă și săracă sfânta ei înălțare, se întoarse ca o regină a pământului spre patrie.

Acoperită în culorile vii ale steagului italian, sta sicriul pe coverta vaporului în fața portului Neapole.

Un reperzentant al casei regale ; reprezentanți ai tuturor artiștilor și o trupă de soldați dădură onorurile celei care odihnea.

Și după ce această paradă fu sfârșită deabia atunci începu marea procesiune a celor multe. A acelor pe cari ea îi făcuse să plângă cu lacrimi adevărate.

Incet și în cor rugară pentru veșnica lumină, pentru veșnica ei odihnă.

Apoi orașul o primi cu amploarea unei tristeți tăcută și frumoasă și cu o mare de flori.

Biserica în care a treia Romă își înălțase serbările fu pregătită pentru rugăciunile la moartea Eleonorei Duse.

Pe bolta dela intrare fu bătută o placă cu următoarea inscripție :

Pace in Dio
All ! irrequieto anelito
di Eleonora Duse
nell' ora del suo intorno
dall' netimo pellegrinaggio
implorano Roma e l'Italia Madre

adică :

Pace întru Domnul
pentru cea fără de odihnă
Eleonora Duse
în ceasul reîntoarcerei din
ultimul pelerinagiu
roagă Roma și Italia mama.

Florența, Bologna, Padua, arborară și ele doliul mare.

Fiecare oraș își dădu ofranda tăcutului său omagiu.

Apoi împărăteasca îngropăciune se sfârși.

Prietenii de aproape și cei de departe o aduseră până la Asolo, în micul cimitir al bisericei Sant' Ana, în pământul venețian și o îngropară.

Un bloc de granit din Monte Grapa rupt, închide în tăcere comoara de jar și de foc care n'a încetat o clipă să ardă și să aducă și celorlalți semeni o fărâmă din focul ei.

C. B.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 34
19 August 1928
5 Lei

NICULAE FILIPESCU

Ctitorii

NICOLAE FILIPESCU

Nu fac istoricul activităţii lui politice. Nu-i urmăresc sbuciumul aşa de personal, de dârz, de turburătoare emoţie în luptele politice. Ar fi şi o cutezanţă şi o aventurare, după fraza sculpturală a lui Delavrancea.

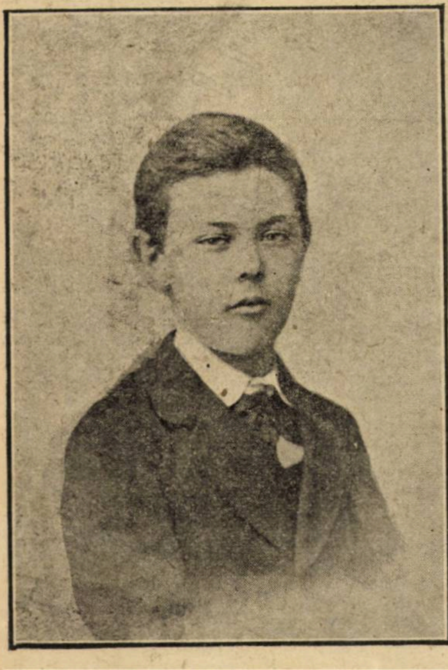
Niculae Filipescu (copil)

„Dacă veţi face o secţiune ideală în lung sau în curmezişul ţării, nu puteţi tăia nimic în cuprinsul neamului românesc, fără să se producă o comoţiune erculeană în cel mai bine zidit dintre toţi românii vremurilor noastre, Nicolae Filipescu“.

Dar în năzuinţa noastră, aici, de a înfăţişa figurile mari ale românismului, mă voi sili să înfăţişez pe Nicolae Filipescu, într'un cadru determinat de lectura discursurilor lui politice.

Dacă lumea noastră politică ar citi discursurile înaintaşilor. Dacă ar citi. Fără îndoială, că ar fi alt aspect moral.

Dacă în revărsarea verbală actuală, de făgădueli, ameninţări, insulte, bravări şi angajamente, s'ar arunca din când în când măcar, câte un capitol din cuvântările înaintaşilor, ar fi imposibil să nu se simtă o fluturare de jenă. Ce deosebire între fraza literară a omului politic de altă dată şi semeţia gălăgioasă de azi! Ce greutate în cugetarea plină de ştiinţă, de informaţie, de convingere şi de credinţă, de altă dată. Ce adâncă, ce fecundă, ce susţinută preocupare de problema morală. Ce grijă de valoarea cuvântului. Ce energie în cuvânt. Ce prestigiu în desfăşurarea artistică a cuvântărilor. Atunci nu se punea chestiunea, trăia impresionantă îmbinarea artei cu oratoria politică. Violenţa însăşi era decentă; îndârjirea era dramatică; tonul agresiv nu era jignitor.

Vibra fraza de energie.

Tresălta convingerea.

Se desfăşura în valuri entuziasmul.

Călăuzea hotărîtor idealul.

●

Citind discursurile lui Nicolae Filipescu, mi-l înfăţişez, ca pe-un fanatic al datoriei, ca pe un viteaz comandant al convingerii şi ca pe un foarte fericit înzestrat cu talent oratoric, — cu acel talent care impune prin sinceritate şi birue prin credinţă. Tăria morală, fermitatea convingerii, unitatea credinţei, profunda dragoste de ţară au fost temeiurile inspiraţiilor lui, determinantele cugetării lui, cuvântărilor lui, faptelor lui.

De aceia, el susţinea dârz, ca în orice campanie, demnitatea să fie pregnantă.

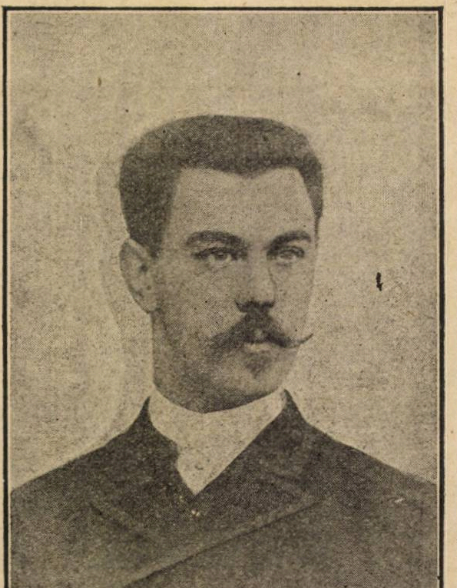
...deputat de Brăila

El făcea parte din acea glorioasă categorie de luptători, cari nu pricepeau întemeerea statului, pe tăgada trecutului, ci aşezat temeinic pe monarhie şi proprietate.

Şi-a fost deplină armonie între vorbă şi faptă la el. Cu mulţi ani înainte de 1907, (trista epocă a turburărilor agrare), proprietarul Nicolae Filipescu şi-a arendat moşia ţăranilor, înlăturând posibilităţile de câştig mare dela arendaşi, — profesionişti ai exploatării muncii ţărăneşti.

Iar ca ministru de războiu, Filipescu a lucrat cu râvnă şi cu eroism pentru armată, pentru pregătirea ei destoinică.

Dealtfel Nicolae Filipescu avea înfăţişarea unui strălucit militar. Şi ca disciplină, şi ca neînfricat patriotism şi ca entuziasm. Era în sufletul lui, moştenirea vitejilor boeri, cari una ştiau: lealitate şi bărbăţie întru apărarea ţării. Nicolae Filipescu deşi copil de 15 ani, la 1877, ceruse să ia parte la războiu.

Simţământul acesta patriotic, îmbiat de mistica prestigiului trecutului şi de gloria înaintaşilor, a călăuzit pe Filipescu la alcătuirea legilor militare pentru sporirea cadrelor, selecţionarea comandanţilor, procurarea armamentului şi la crearea „cuibului şoimilor“, cum s'a zis liceului militar dela Mânăstirea Dealului.

Şi ca primar al Capitalei, activitatea lui Filipescu a fost aşa de gospodărească: a adus apă, a mărginit raza oraşului.

Dar vitejia lui Filipescu dinaintea intrării în războiu!

Cuvântul lui răbufnia ca o furtună. Chemarea lui răsuna ca o goarnă. Indemnul lui proclama imperativul naţional. Unirea tuturor românilor era crezul, era năzuinţa, era rostul vieţii lui morale.

Şi n'a avut norocul s'o vadă.

Dar după puterea credinţei lui, după vânjoşenia nădejdii, din ceasul când el şi Take Ionescu au pornit cu o ceată de luptători la ofensivă, nu mai era îndoială că se va împlini chemarea: încoronarea regelui la Alba Iulia.

Filipescu a fost dintre oamenii politici, ca şi Take Ionescu, cari au ştiut să facă ziaristică, să valorifice presa şi să înalţe prestigiul scrisului zilnic. „Epoca“, întemeiată de el, a fost ziarul, care a elaborat idei fecunde şi-a lămurit importanţa elitei intelectuale.

Cât de pasionat a fost Filipescu de politică, cu câtă patimă se arunca în vârtejul cel mai puternic al luptelor, el a fost totuş unul dintre acei rari oameni politici, cari nu numai că citea, citea serios, dar studia profund. Expunerea de motive la proectul de lege al breslelor e un impresionant studiu istoric asupra organizării meseriilor în România; iar în discursurile lui, impune profuziunea de informaţii şi în materie agrară şi economică şi financiară.

Dacă politica provoacă şi clocot de pasiuni şi aprecieri nedrepte şi sbuciumări inoportune, Filipescu în discursurile lui şi vehemente şi academice — cele dela cercurile de studii ale partidului din care făcea parte, — a stăruit cu căldură să lămurească doctrina conservatoare, să împletească elementele componentelor evoluţionismului naţional pe fondul tradiţiei, datinei şi specificului românesc.

De aceea, Filipescu a apărut întreg cu tot viforosul lui entuziasm, în chestiunile naţionale, — dincolo de politică.

Dacă aş încerca să fac o caracterizare lui Nicolae Filipescu, singura întreagă ar fi **NAŢIONALISTUL.**

B. CECROPIDE

Mama lui N. Filipescu

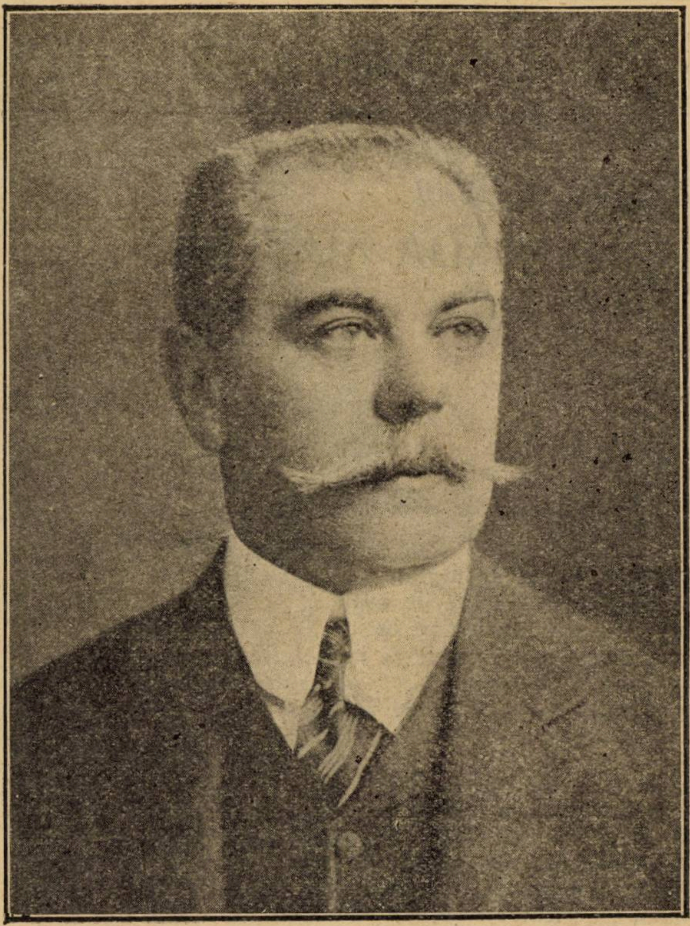

N. Filipescu (ultima fotografie)

NOTE BIOGRAFICE

Nicolae Filipescu s'a născut la 5 Decembrie 1862.

A fost fiul lui Grigore Niculae Filipescu mare proprietar în judeţul Brăila. Moşia „Filipeşti", de unde-i vine şi numele, era proprietatea sa.

Mama lui Nicu Filipescu, Anastasia, era născută Rosetti,—vechea şi cunoscuta familie boerească.

Nic. Filipescu a făcut şcoala primară în Bucureşti. Liceul la marele colegiu din Geneva, şi dreptul la Paris unde şi-a luat licenţa. Acolo întâlneşte pe d-şoara Maria de Blaremberg cu care se căsătoreşte în anul 1885.

După aceea vine imediat în ţară şi intră în arena politică. A fost mare român, şi patriot înfocat, de aceea toată viaţa lui şi-a închinat-o binelui ţării sale pe care o iubea din adâncul sufletului său generos, şi pentru care nici un sacrificiu, ori cât de mare ar fi fost, nu era prea mult.

Era, un om hotărât, de-o putere de muncă, de-o sinceritate şi generositate rară.

Intră în viaţa politică la 1883.

El a fondat ziarul „Epoca", ziar care a apărut până la intrarea nemţilor (Noembrie 1916).

In 1885 e ales deputat la Brăila. Pe atunci era în vârstă de 23 ani. In camera din 1888, el este sufletul partidului Conservator. Refuză orice slujbă publică până în anul 1892, când este ales primar al Capitalei. In această calitate, fixează planul oraşului şi perimetrul său. Tot el a făcut şi bulevardul Colţei.

In 1890 intră în cabinetul Carp, ca Ministru de Domenii şi Agricultură.

...primar al Capitalei

Trecu în opoziţie în 1891 şi luptă lângă şeful său, Petre Carp.

In 1910, i se oferi portofoliul Ministerului de Răsboi şi îl acceptă.

El este primul care face o comandă de tunuri în Franţa. Obţine credite importante ca să mărească bugetul Ministerului de Răsboi cu 40 % şi comandă echipamentul armatei cu care s'a făcut campania bulgară în anul 1913 şi intrarea în răsboi alături de aliaţi, în 1916.

La 1912 acceptă sub guvernul Maiorescu portofoliul ministerului de Domenii şi Agriculturei. Fondează **Acţiunea** Naţională la 1914 cu elemente de diferite partide, acţiune care, în 1916 s'a făcut **Uniunea Sacră**.

Moare la 31 Octombrie 1916, răpus de boală de cord.

Scrio.

adevarate

Era sobru Filipescu. Totuş asta nu-l împiedeca să spună din când în când câte o vorbă de spirit. Un spirit fin şi de-o aprigă malitiozitate. Cu atât mai reuşit cu cât rare ori viza un individ, unul singur, lesne de răpus.

Era la Capşa cu un prieten care se minuna de ultimile descoperiri făcute de astronomi asupra planetei Marte.

— Interesante lucruri... Preciziuni de zecimi de milimetru pentru corpuri şi distanţe aşa de mari...

— Asta nu-i nimic, întrerupse Filipescu, ceeace e într'adevăr minunat e că au descoperit chiar cum o cheamă: Marte.

poezie

EMIL RIEGLER-DINU

BALADA FURTUNII

Stai ploaie curgătoare,
Că te-ajunge sfântul soare
Cu un maiu,
Cu un paiu,
Cu sabia Domnului
Cu cuţitul orbului,
Taie capul omului,
Şi pune pe-al Domnului !

O rândunică-şi moaie aripa din sbor
In lac.
Şi sare
Din creţ în creţ de argint,
Ca pietricica asvârlită de copii
Din ţărm de-a raselea pe luciu.
Un munte clopot a căzut pe mal
Din cer ; astupă zarea
Zăgăzuind al doilea lac de umbră
Spre răsărit
Şi din senin,
In jurul crestei, nouraşii vin
De pretutindenea, plutind,
Intinşi ca lebedele după hrană...
Se-ascunde soarele. Pădurea'nfiorată
Vueşte ca'n primejdie mare
Din mii de fluere-ascuţite împreună.

E tot mai întuneric. Buzna dau
cu mâneci suflecate ;
Desculţe joacă'n sdrobitoare, sus,
Pe sită de văzduh...

Ciocnit în roş de fier incins,
Pe nicovala stâncii-un fulger s'a aprins.
Se prăbuşeşte'n cer o schelă uriaşă ;
Răsună văile. Cu paşi mărunţi
Fug zâne'n văluri albe, speriate.
Din munţi în munţi
Beteală vânturată se aşterne...

Te recunosc o demon al furtunilor eterne
Şi la lumina muntelui trăsnit
Te recunosc, trecut nemărginit !
E sufletul o stâncă grea :
Il răscoleşte'n dureroase smulgeri
Şi până'n funduri demonul
Cu ghiarele de fulger.
Ar vrea
Tăria-i cu a fulgerului s'o întreacă,
S'o nască'ntr'o supremă'mbrăţişare
Din haosul ce-a fost. Ca în vechimea tracă
Ar vrea să fie jertfă de'mpăcare,
O jertfă şi-un jertfelnic tot odată :
Un junghiu fulger implântat
In gâtul taurului munte. Să răzbată
Prin gratii sângele, să curgă dedesubt
Pe răbdătorii umeri ai străbunului, întors
La legea cea adevărată.

De sânge negru de omoruri stors,
Se'ntoarce alb, în cer albastru, norul
Trecutului. Acuma, stâncă grea,
Laşi haosul furtunilor să treacă
Cu nepăsare : o privelişte de veci !
De nu mai urlă'n praf cărarea,
Grumazul codrului de nu se mai îndoaie
Se'nghesuie torente'n hărmălaie,
Curg galbene păraie pe poteci
Şi diamante picură pe unde treci.
In codru după ploaie.

IOAN GEORGESCU

TARIE DE VÂNT

In dinţătura stâncilor, de se scoate vântul
să răstoarne noaptea, îşi tângue deşărtăciunea
smulsă'n pleavă dela vreme-însetându-i cântul.
Din gura lui—cu sgomot surd de lănci — ca uscăciunea
ce tot o fâlfâie în mai mare asuprire,
porneşte liniştea s'o răstignească pe câmpii ;
cu întunericul să lăcuiască până'n zi.
Cine poate descleşta prinsorile vântului
ce tremură de vuet şi de strigarea mânătorului ?
Cine ?
El întoarce în mânie fălcile pământului,
când umblă cu tărie s'arunce blesteme pe lume —
şi ridică'n vălmăşeală, muşchii apelor în spume.

MARIUS SOLITARU

FURTUNA PE MARE

S'amestecă marea cu cerul înalt,
Gonesc rătăcite, valuri în salt —
Isbiri mânioase în funduri se frâng,
Se 'nvolbură'n spume, în ochiuri se strâng

Se lasă 'ntuneric de păcură deasă
Şi moartea rânjindă, cu ghiare de plasă
Pândeşte în umbră pe cei rătăciţi
Pescarii cu barca şi valu 'nfrăţiţi

Şi lacomă 'ntinde pe marea în spume
Morminte de apă, neştiute de lume...
Şi râde hidoasă când discul porfir
Luceşte'n apus, pe 'ntins cimitir....

EM. PASCULESCU-ORLEA

PASTORALE

I

Mă trag, de bună seamă, din păstori,
Căci în amurg, când ziua stă s'apună,
Aud, uşor, în sufletu-mi cum sună,
Duios, talanga turmei de miori.

Şi 'n diminețile cu cer împurpurat
Imi risipesc privirea pe câmpie,
Mă urc, spre cer, pe-un tril de ciocârlie
Şi mân, aevea, miei la păşunat.

De-aud, pe sus, un ţipăt de cocor,
Un altul, par'că, se deşteaptă'n mine :
Mă cheamă 'n luncă viaţa de păstor...

Imi plec cucernic fruntea la pământ,
Cu mine lunca prinde să se 'nchine
Şi plânge-amar în hohotiri de vânt....

BUNICA

LUCREŢIA PETRESCU.

Două odăiţe joase — departe într'o mahala. In încăperea lor strâmtă îşi petrece Ionică viaţa lui abia începută.

Săltându-se, subţiindu-se — cu mâna lui mică — ce abia şi numai de puţină vreme ajunge clanţa uşei, el trece din odaia bunicei în a mamei, or de câte-ori cea dintâi îl trimite cu un îndemn blând: „Ţi s'a urât Ionică ? Nu te mai joci cu ghemul ? Ei mai du-te dincolo de vezi ce face maică-ta".

Dincolo maică-sa ţine pe pumnul strâns o pălărie, căreia îi coase o fundă, o cataramă sau o floare. Când e isprăvită şi-o pune pe cap şi se priveşte în faţă, în lături şi chiar spre spate, pe cât poate în oglinda ceţoasă dintre ferestre. Apoi ia pe pumn altă pălărie şi iar îi potriveşte o podoabă. Căci mama lui Ionică e o modistă, care lucrează şi la prăvălie şi la ea acasă.

Şi în timp ce lucrează cânta — aci vesel — aci trist, îşi arunca în fiecare clipă ochii în oglindă, îşi scutură mereu părul încreţit şi tuns şi bate cu piciorul tactul muzicei cântate. In felul ăsta — fireşte că lucrul nu-i sporeşte atâta de mult, dar cu toate astea tot trebue să câştige îndeajuns, căci întotdeauna e frumuşel îmbrăcată şi nimeni n'a văzut'o încă de cât, or desculţă or cu ciorapi de mătase.

Ionică, intrat timid în odaia maică-sei priveşte cât-va timp încântat pălăriile, pe care meştera le coase, le potriveşte, le încearcă, şi ascultă o vreme nemişcat cântecul. Apoi sfios se apropie, ia şi el în mână o panglică, ascunde furişat o floare, atinge cu teamă teancul de pălării isprăvite cu o dorinţă nespusă să pună şi el pe cap — una.

Şi cu asta s'a isprăvit pentru un timp şederea lui în odaia mamei. Căci dânsa cu un : „Iar n'ai astâmpăr ? De ce pui mâna ? Du-te mai bine dincolo la măta mare" —îl face să treacă pragul uşei îndărăt la bunica, unde îşi reia ghemul, pisica ori albumul cu poze.

Cel mai mare farmec pentru Ionică îl are negreşit albumul cu poze, dar pentru asta trebue ca şi bunica să-şi lase lucrul şi să vină să explice copilului cine a fost cucuoana aceia cu o pălărie atât de mare şi cu o rochie largă şi înflorată — de pe foaia întâia, cine e domnul mustăcios şi ţeapăn — pe cap cu un fel de burlan negru — de pe foaia a doua.

La foaia a treia se opresc mult de tot bunica şi Ionică. Acolo o fetişcană, în rochie albă şi cu flori pe cap, ţine într'o mână un buchet iar cu cealaltă prinde strâns braţul unui tânăr ce poartă o haină semănând puţin cu haina militară.

E bunicul ginere şi cu bunica mireasă. Se opresc amândoi să privească multă vreme poza asta. Şi amândoi — bunicuţa căutând să-şi amintească, nepotul încercând să-şi închipue o fată tânără învăluită în alb, şi flori în locul bătrânei cu chip zbârcit şi ştirb, care întoarce acum cu degetele-i tremurate foile albumului.

Trece repede câte-va figuri pe care bunica nu şi le mai aminteşte cine-s. Apoi un copil pozat pe un cal de lemn. Pentru nu ştiu a câtea oară, bunica afirmă şi Ionică nu poate crede, că micul călăreţ e tata. Copilul acela pletos şi mic cât şi dânsul şi tata atâta de mare, urât şi cărunt... Ce asemănare, ce legătură ar putea avea între dânşii ?

Alţi doi copii alături, ţepeni în uniforme, ţinând fiecare subţioară un teanc de cărţi. Iarăşi tata şi un alt copil al bunicei, care nu mai trăeşte.

Cum e oare, ce face un copil, care nu mai trăeşte ?...

Ar întreba Ionică mult, dar când o vede pe bătrâna lăcrămând, tace şi se mulţumeşte să copieze mai în mic oftatul prelungit al bunicei.

Intorc repede câteva foi, ca să ajungă la poza de la sfârşit. Ionică însuşi mititel de tot, într'o cămăşuţă scurtă, în braţele bunicei. Se priveşte lung şi nu se recunoaşte. Un copil slăbuţ cu nişte ochi speriaţi şi mari. Gura deschisă a plâns şi degetele mâinelor larg reschirate, arată teama ce-i inspiră aparatul negru din faţa lui. Numai moţul din cap ţanţoş ca o creastă nu s'a pleoştit de frică.

Rămân îngânduraţi o vreme. Bunicuţa cu aducerile aminte, nepotul cu întrebările pe care şi le pune lui însuşi.

Pocnetul unei uşi trântite grăbit îi trezeşte pe amândoi.

Se duc repede spre fereastră, ca să privească pe mama lui Ionică, care se duce cu un pachet subţioară spre magazin — de sigur.

De n'ar fi pachetul — şi nici acela prea mare — n'ai bănui o modistă. Rochia bine tăiată, bine purtată pe trupul subţiratec, pantoful fără cusur şi ştrengăreşte pusă pe cap — pălăria pe care a reuşit-o mai bine.

Păşeşte cu grijă printre băltoacele curţei de mahala şi e mulţumită când vede că toate vecinele o privesc prin geamuri cu admiraţie şi invidie.

O priveşte şi bunica oftând şi dând din cap. Altfel de noră visase dânsa. O gospodină, care să aibă grijă de mâncarea bărbatului, de rufa bărbatului.

Aşa — unul mănâncă aci, altul dincolo, fiecare pe unde ajunge. Gospodărie fără nici un rost

De ar fi fost nora sa altfel de femee poate că şi Iancu nu ajungea... Ar veni la vreme. Nu şi-ar mai uita de el prin cârciumi.

Ce să facă ? Omul intră undeva să mănânce. Şi peste un ceas ese beat şi poate tot flămând.

Altfel de nevastă i-ar fi trebuit. Să nu umble drumurile gătită ca o cucoană. Să stea acasă să-şi vadă de bărbat şi de copil.

Că-şi câştigă singură ? Dar ce folos de câştigul ei ?

Il pune pe ea tot. In odaia nurorei nu e un lucru mai de seamă, ca să-ţi prindă ochii, iar cât despre copil, de nu ar avea grijă bunica, să-i croiască din când în când câte o hăinuţă din vre'o fustă a ei mai veche, ar umbla mai mult gol sărăcuţul. Gol şi nemâncat. Uite — maicăsa a plecat fără să spună o vorbă ; şi cine ştie când se întoarce !

Tatăl său la fel. Şi dacă se supără şi bunica şi îi mustră câte odată — ce ceartă începe atunci ! Că-şi aruncă vina unul pe celalt. Şi curg ocările şi ţipetele şi înjurăturile.

In cât înspăimântaţi şi bunica şi nepotul se închid în odăiţa lor — şi cu zăvorul tras şi lumina stinsă aştepta să se isprăvească furtuna. Şi ghemuiţi alături şi parcă deopotrivă de mititei adorm nemâncaţi uneori aşteptând să se curme alături ţipătul şi ocările. Şi parcă dela o vreme certurile sunt şi mai dese.

Bunica — e şi firesc — îşi învinovăţeşte mai mult nora. Nu-i era chiar aşa de rău feciorul înainte de a se însura. Găseşte în sufletul ei destulă dragoste ca să-l desvinovăţească.

Nu e la fel cu Ionică. Copilul nu are pentru tatăl lui de cât teamă şi desgust. Pe mama sa, da o iubeşte. Nu tot atât ca pe bunica — sau poate nu în acelaş chip, dar oricum îi e drag să stea alături, s'o privească, s'o atingă. Şi atâta de frumos miros rochiile mamei. Mai frumos cu mult ca rochia de Duminică a bunicăi, care aduce în creţurile ei, dela biserică miros de ceară şi tămâie.

Rochiile mamei miros ca liliacul din curtea vecinei.

Şi Ionică ar sta bucuros — dacă i-ar îngădui-o — ceasuri întregi lipit de dânsa, sau culcat în poala ei. Şi apoi câte odată are şi maică sa pentru el o desmierdare, o bomboană sau un gest drăguţ Dar şi fără asta ar iubi-o Ionică. E atâta de frumoasă când se găteşte, uneori şi pleacă înserat. Ionică n'a văzut încă în toată lumea, în care a trăit până acum o fiinţă mai frumoasă.

In schimb pe tată-său îl ocoleşte pe cât poate. Rareori când dânsul îl ia în braţe şi-l sărută Ionică se svârcoleşte şi ntoarce capul, să nu simtă duhoarea acrie a respirării lui, care aduce aminte copilului de spălatul butoaelor la Chirică, în colţ la cârciumă.

Apoi întâmplarea din urmă a sădit în sufletul copilului şi mai mult desgust şi spaimă.

Era vară, înserat — şi Ionică se juca prin curte. A venit tatăl său voios ca nici odată. Ingâna chiar un cântec. Ionică a stat din joc şi l-a privit mirat. Părea că e tată său şi totuş nu e. Era ceva schimbat într'ânsul. Chiar şi mersul. Părea că păşeşte lăturalnic cu gând de joc.

Bunica era la o vecină. Şi omul a prins odată pe copil şi a început să-l sărute. Il ţinea strâns şi-l acoperea cu sărutări cleioase, care duhneau a drojdie. Şi Ionică — scârbit întorcea cât putea obrazul şi se sbătea să scape.

Tatăl său însă cu copilul lipit în braţe s'a aşezat pe banca din curte, cântând un cântec obscen .

Dar l'a întrerupt un sughiţ, o icnitură. A apucat atunci strâns banca, ce părea că-i fuge de sub dânsul. Ionică slăbit din strânsoare a încercat să fugă, dar n'a mai avut timp. S'a simţit deodată înecat, acoperit de un val scârbos, care i se prelingea din creştet în jos, pe obraji şi pe trup. Şi l'a copleşit mirosul greoi şi oţetit.

Inspăimântat a ţipat cât a putut. Apoi

nu-şi mai aduce aminte de cât de larma din curte. Ţipete şi râsuri.

Glasul bunicei mânios ca niciodată. Se trezeşte mai târziu spălat şi premenit în patul bunicei, care plânge încetişor alături.

De atunci ocoleşte şi mai mult pe tată-său, şi pare că şi tată-său — ruşinat— îl ocoleşte. Şi din pricina asta tot mai rar intră Ionică în odaia de alături. Şi aşa încetişor, nesimţit se înstrăinează mai mult de mamă-sa. Mamă-sa, care din zi în zi e mai frumoasă, mai gătită şi vine tot mai târziu dela magazin.

Şi certurile sunt şi mai dese.

Puţinele bucurii pe care le mai are Ionică numai dela bunica vin toate. Mersul cu dânsa Duminica la biserică şi câte odată prin piaţă sunt fireşte şi acelea bucurii. Dar sărbătoarea cea mare e atunci odată pe lună, când se duce bunica să-şi ia pensia. Cum îl pândeşte Ionică intoarcerea! Căci niciodată n‘a venit bătrâna cu mâna goală. Câteva prăjiturele fructe, sau o jucărie eftină sunt întotdeauna în pacheţelul pe care bunica îl aduce cu atâta grijă alături în basmăluţa cu puţinii bani ai pensiei, ce a primit. Căci sunt săraci şi pensia bunicei abia ajunge să nu se culce flămânzi seara. Or cum mulţumită întâmplărei, că bunicul care era slujbaş la tren, a avut într‘o zi o moarte groaznică, făcându-şi neprecupeţit datoria, are acum bunica şi nepotul cu ce plăti odaia, focul şi hrana lor puţină.

Şi de aceia poate — arde mai ntotdeauna o candelă mică la icoana unde dedesupt e şi poza bunicului în uniforma lui. Alături mai e o poză a unui soldat tânăr. care aduce la chip cu tata. Sub chipul soldatului un mănunchi de busioc umple odaia de mirezme.

Şi Ionică — între mama lui pe care o vede tot mai rar şi bunicuţa, care se face tot mai bătrână creşte şi el slăbuţ şi plăpând ca un copil nevoiaş, ce este.

Işi trece vremea — vara în curte, iarna lângă sobă cu ghemul, pisica, ori albumul cu poze. Şi uneori când mai are bunica răgaz îi repetă aceiaş poveste cu Ionică năsdrăvanul, care s‘a luptat cu smeii pentru o fată.

Şi într‘o după amiază începuse bunica iar povestea. Tocmai ucisese Ionică năsdrăvanul al doilea smeu. Dar au încremenit amândoi, bătrâna şi copilul înspăimântaţi, căci în odaia de alături cearta începuse deodată mai înverşunată, mai furioasă ca oricând.

Afară burniţa ploaie de Noembrie şi tăia curajul bătrânei, să plece cu nepotul undeva, prin vecini.

Şi glasurile alternau furioase. Injurăturile bărbatului acoperind vocea mai slabă a femeii.

Apoi s‘a auzit o bufnitură, un geam făcut ţăndări şi un plâns hohotit.

Inspăimântaţi ascultau ocările murdare, care nu mai conteneau. Apoi odată înspăimântat ţipătul femeii :

„Săriţi, că mă omoară nebunul !“

I-au despărţit vecinii.

Dar în odaia lor, tremurând şi strânşi unul lângă altul nu s‘a mişcat nici bătrâna, nici copilul.

Şi larma nu s‘a sfârşit încă. Acum bărbatul furios aruncă afară în curte — pe pământul ud rochiile, pălăriile femeii. O alungă. Şi cu ochii turburi şi gura înspumată îi strigă răguşit : „Du-te la amant! Du-te! Să te ţină dânsul, ticăloaso! Credeai că ai să mă mai minţi mult ? Du-te lepădătură, să nu te mai văd în ochi. I-ai scris, că sunt un beţiv, şi un păcătos şi că băiatul nu-i al meu ? ! Stai atunci să-ţi iei şi stârpitura ! Să ţi-l crească cine ţi l‘a făcut !“

S‘a smuls uşa din ţâţâni. Şi din braţele bunicei înmărmurite, Ionica a fost svârlită afară pe maldărul de rochi Nici n‘a îndrăznit să plângă. Şi-a întins numai mâinile spre uşa, spre fereastra bunicei, care au rămas însă închise.

Şi numai când petrecuţi de toţi vecinii au eşit pe poartă mama şi copilul, numai atunci Ionică a strigat desnădăjduit odată : „bunico !“

Apoi l‘a dus unde-va departe birja hodorogită cu un cal.

Şi s‘a făcut iarăşi linişte în curte. Bunica a rămas locului neclintită. Asculta vorbele unei vecine, dar parcă nu le înţelege. Atâta numai a reţinut:

„Ei lasă-l să se ducă, nu-ţi mai face inimă rea, că dacă nu ţi-e nepot“..

Va să zică s‘a dus şi Ionică. Unde, de ce ? Nu-şi dă bine seamă. Inţelege numai, că nu mai e lângă dânsa, că poate n‘are să mai fie niciodată. Pipăie cu mâna tremurată locul cald, unde până adineauri stătuse copilul.

De mult — cu mulţi ani în urmă tot aşa au venit vecinii şi i-au spus să nu-şi facă inimă rea. Bărbatul ei, — ei da bunicul din poză din perete s‘a dus şi n‘are să‘l mai vadă. Plecase dimineaţa de lângă dânsa întreg şi sănătos.

L‘a aşteptat seara ca de obicei. Şi seara s‘a prelungit până în zori. Şi apoi iar l‘a aşteptat până seara. N‘a venit. Şi bătrâna.. o nu, era tânără pe vremea aceia, a mers să întrebe să cerceteze. E mult de atunci. Abia îşi aduce aminte. A doua zi la biserică prohodeau popii o ladiţă în care nici Ionică n‘ar fi încăput. Acolo era ce mai rămăsese, ce se mai găsise din bărbatul ei. Nişte domni au vorbit. Au vorbit frumos de cinste, de datorie. N‘a înţeles prea mult femeia. Atât i s‘a lămurit deodată în gând că e văduvă de acum.

Apoi mai târziu războiul. Un băiat s‘a dus, celalt a rămas. Şi cel plecat — dus a fost. L‘a aşteptat — nu o zi două, ci luni şi ani dearândul. Târziu — peste multă vreme s‘au adus de departe zeci de cosciuge. Intr‘unul i s‘a spus că e şi băiatul ei. Le-au îngropat la un loc frumos pe toate. Dar nu ştie sigur de o fi fost şi copilul ei acolo. Nici lădiţa nici sicriul nu l‘a deschis să vadă. Şi tot aşa a vorbit frumos un domn, apoi alt domn. Şi au cântat muzici. E mult şi de atunci.

Şi acum pleacă Ionică. Fireşte că n‘are să se mai întoarcă. Au să-i aducă într‘o zi iarăşi o lădiţă mică sau un sicriu mare. Şi atât.

A rămas în odaie singură. Vecina a plecat. Fără gând, mecanic se ridică şi-şi face ca în fiecare seară candela, aşternutul. Pune macatul peste patu lui Ionică, să-i fie mai cald — şi trage laviţa, pe care doarme copilul mai aproape de sobă. Incălzeşte apa pentru ceai şi toarnă în două căni. In una din ele amestecă şi un pic de lapte. E pentru Ionică. Apoi se aşează pe pat şi aşteaptă.

Lampa cu gazul sfârşit fumegă, se stinge. La flacăra mică a candelei cele două poze înviază, surâd. Oare trebue să pună alături şi poza lui Ionică cu un mănunchi de busuioc dedesupt ?...

Adoua zi e sfârşită, ruptă de puteri ca după o zăcere. Şi nici nu s‘a mişcat din loc. O vecină vine şi-i aţâţă focul şi o îndeamnă mustrător să mănânce.

Nu poate. Tot gândul ei e la ce are să mai fie. In câteva rânduri peste noapte a tresărit. A auzit glasul lui Ionică, care o striga : „bunico !“ I s‘o fi părut numai ? Şi ieri când îl ducea maică-sa spre poartă i s‘a părut bătrânei, că a strigat‘o. De altmintrelea şi atunci de mult când slujeau popii lădiţa aceia mică, i se părea, că aude înăuntru un glas, care o striga încet : „Anico, Anico !“

Păreri, păreri ! Şi după ce i-a plecat băiatul şi după ce i l‘au adus în sicriu, multă vreme i s‘a nălucit c‘o strigă încă: „mamă !“

Aşa are s‘o strige şi Ionică o vreme. Şi apoi.. Mai târziu vine iar vecina. De data asta se supără dealbinelea, când o găseşte ghemuită în acelaş loc unde a lăsat‘o. Ii aţâţă focul, şi face o cafea şi răstit o mustrează : Dar bine, coană Anico, minte ai ? Pentru un plod de copil, care nici nu ţi-e măcar nepot să te frămânţi atâta ?“

Coana Anica — înecată — nu răspunde. Se alătură cât poate de sobă. Atâta frig a cuprins‘o. Poate şi mânia abia stăpânită o face să tremure.

Adică cum nu-i e nepot ? Adică cum nu-i e dânsa bunică ? Dar cine l‘a crescut, l‘a ocrotit şi l‘a hrănit până acum ? Cine l‘a primit cu atâta drag în braţe, atunci când sbârcit şi roşu şi umed se desprinsese abia atunci de trupul mume-sei.

Acum tată-său se leapădă. Zice că nu-i a lui. Maică-sa încă poate să-l oropsească. Au avut ei vreodată grijă de copil ?

Ea singură i-a fost bunică adevărată. Da bunica. Or ce ar zice fiu-său, vecinele şi lumea întreagă. Cel puţin la ceilalţi morţi nimeni nu i-a sporit amarul să-i spună, că nu au fost ai ei.

Cu mania, cu gândurile şi aducerile aminte a trecut toată ziua. Şi abia acum se mişcă din loc bătrâna şi aprinde iar candela, pune pe foc să fiarbă ceaiul şi aşează mai bine aşternutul lui Ionică.

Dar odată a tresărit şi a săgetat‘o în inimă. Un scâncet răguşit, nişte paşi afară...

Vecina deschide triumfător uşa. Il ţine pe Ionică de mână. Un Ionică spălăcit de lacrămi, înecat de plâns, care se repede îndată la dânsa, se agaţă de fustele ei şi încleştat de trupul ei abia mai poate întretăiat rosti : „bun-ni-coo“!

Vecina povesteşte : „Ţi l‘am găsit rătăcit pe stradă. Umbla plângând şi te chema. Tocmai pe ulicioara de lângă fabrică. Noroc că am avut azi drum pe acolo. Că îl lua poate gardiştii or vre-un ţigan spoitor. Şi nu-l mai vedeai“.

Nici Ioanică nici bătrâna nu prea ascultă vorbele vecinei, care discretă mai drege focul şi-i lasă singuri. Bătrâna parcă tot nu se încrede.Il pipăie pe Ionică şi-l strârge cât poate alăturea de

PLIMBAREA PRIMEJDIOASA

— IDILA —

MASSIMO BONTEMPELLI

E foarte greu să judeci şi să înţelegi femeile.

Cine mi-ar putea spune enigma Medorei ? Demnitatea ei mă şi atrage, mă şi respinge.

— Hai, să ne plimbăm la soare ? mă pofteşte ea.

Eu mă grăbesc să-i fac pe plac.

Mă grăbesc să privesc tot ce priveşte ea. Devin servil şi amplificator. Mă ruşinez în mine însumi, dar găsesc o scuză, zicându-mi că e singurul mijloc să pot afla enigma ei. (După asta, nici nu mă mai ocup de ea).

Străzile sunt înţesate de lume. Medora binevoeşte să vorbească.

— Câinele acela e frumos.

Răspund îndată :

— Da, e frumos. Şi câinele celalt e frumos. Toţi câinii sunt frumoşi.

Dar ce e mai frumos, este că eu nu iubesc câinii

Trec automobile mari şi mici, toate în drum spre cer. Eu cred că automobilul este o divinitate coborîtă pe pământ spre a consola pe omul modern de munca cea grea a vieţii zilnice. Vreau să vorbesc, să împărtăşesc credinta mea Medorei. Intâi mă întorc cu faţa spre ea, ca s'o privesc, si ca să m'asigur că-mi dă voie să vorbesc. Dar apucă ea întâi să-mi vorbească, şi eu mă încordez, din creştet până în tălpi, ca s'o ascult. Imi spune :

— Nu pot suferi automobilul

— Nici eu — afirm. Şi o privesc. Ea însă nu-şi dă seama c'am spus aşa ca să-i fac plăcere. Atunci, mă cuprinde o remuşcare. Sunt un trădător.

●

Probabil că Medora e o femee rece. E sigur, chiar foarte sigur. De câte ori o salut îi strâng mâna lung şi mâna mea vibrează plină de o ascunsă semnificaţie. Dar mâna ei rămâne nesimţitoare. Intr'o zi, (a treia săptămână a prieteniei noastre), în timp ce trecea înaintea mea ca să intre într'un salon, am fost de-o îndrăsneală fără exemplu în istoria amoroasă a veacurilor ; am atins-o cu două degete mângâind-o dealungul braţului gol, dela puls până la cot. Ei bine: pielea braţului nu se înfioră nici o clipă măcar. Ca şi cum nu i-aş strânge mâna, ca şi cum nu i-aş fi atins braţul, ca şi cum nici n'aş fi lângă dânsa, ca şi cum n'aş exista ! (şi când nu sunt, mă chiamă, totdeauna mă chiamă). Aşa dar, e femee rece, Poate că asta chiar e enigma ei. Tot aşa, (în a cincea săptămână a prieteniei noastre), adresându-i câteva cuvinte, bineînţeles cuvinte înflăcărate, cuvinte vulcanice, ce ar fi emoţionat până în măduva oaselor pe oricare altă femeie, făcând-o să-mi cadă în braţe sau să mă dea afară, — Medora a rămas liniştită. Şi fiindcă probabil în ziua aceea voia să fie gentilă, mi-a spus :

— E foarte drăguţ ce-mi spui — şi se apleacă să-şi şteargă de praf vârful pantofului. Fireşte m'am repezit să i-l şterg eu, cu batista mea de mătase.

După un discurs ca acela, ar fi urmat să-i fie frică, şi să nu mă lase în poziţiunea aceea. Aş, nici gând ! Şi pe când eu îi ştergeam, zelos, pantoful de praf, ea îşi privea buzele în oglinjoară, cu capul ridicat în sus, aşa ca să-i cadă lumina pe faţă, fără să-şi dea seama măcar, ce fac eu. E o fiinţă aşa de rece, că nici nu bănuieşte ce primejdii o aşteaptă, biata Medora !

E oare, însă, îndeajuns răceala spre a tălmăci misterul unei femei ?

●

Are gura roşie, fruntea catifelată şi descoperită, ochii cenuşii ca sfărâmături proaspete de oţel,, privind totdeauna în altă parte.

E o femee rece. Foarte bine. Suntem cu toţii de acord. Dar de ce această răceală rămâne în ea ? De ce n'o risipeşte în jurul ei ? Dacă e rece, să combată cel puţin căldura care se încearcă s'o ajungă ; e o datorie elementară. (Ei Doamne, de ce mă tot cheamă la ea !) Dar ce poate pricepe o Medoră, ce înseamnă datoria ? Eu m'aş fi depărtat de mult de dânsa, căci în fond, ce-mi pasă mie de Medora ?

Insă, mă atrage absurdul, ridicolul absurd al femeei acesteia. E rece ca fundul mărei, şi totuşi toată atmosfera din jurul ei şi a trupului ei, arde ca nisipurile Saharei.

— Mâine dimineaţă vii să mă iei ; mergem să ne plimbăm sus pe deal.

— Bine, — răspund eu şi încerc să-mi dau aerul că i-am făcut o concesie.

●

Suiam dealul acoperit de zăpadă. Livezile erau albe, nici o vegetaţie, şi jur împrejur, cât vezi cu ochiul, departe, nu lămureai decât albul zăpezii. Nici oraşul nu se mai vedea, ascuns la poala altui deal, alb şi acela de zăpadă şi pustiu. Câmpiile nesfârşite la poalele dealului albe şi munţii, candizi, încercuiau departe, rezimaţi de fundul zării. De pe crestele lor se desfăşura în sus, sferic, un cer palid cenuşiu, mai îngheţat de cât câmpia, decât dealurile, decât munţii, decât văzduhul.

Medora urca înainte, iar eu o urmam la câţiva paşi pe pârtia făcută de ea. Din când în când mai rămâneam pe urmă, şi ea se întorcea şi m'aştepta. Faţa îi era luminoasă, luminoasă, gura foarte palidă, iar cenuşiul ochilor palid ca argintul aburit.

—Asta e împărăţia ei — murmurai în mine, şi gâfâiam suind.

— Aici s'o fi născut, fireşte, din fundurile zăpezii, fiindcă n'a putut fi născută din căldura unui trup ? La ce m'o fi purtând pe aci ? Vrea să facă o cură? Să m'afunde în gheţuri ca să mă îngheţe şi pe mine ? Acum, ce-o fi o fi ! Si-apoi ei tot una îi e : dacă îngheţ de frig sau mă topesc de căldură. E bucuroasă c'o văd în elementul ei. Ei, am văzut-o ; destul acum. Trebue să devin energic. Şi începui s'o strig cu glas tare:

— Medora, Medora...

Nici nu se întoarse. Atunci mă oprii pe loc o clipă.

Privii în jurul meu. Din albul zăpezii până departe pe povârnişul dealului se desprindea o strălucire tremurătoare ca deasupra unor lame de oţel roşite în foc ; şi fixând strălucitoarea tremurare, ochiul meu contura ciudate arabescuri lucitoare, o întreagă vegetaţie îngheţată cu miriade de ace cari înţepau inima văzduhului.

Până şi gândul mi se prefăcuse în cristale ascuţite. Mai privii odată în sus spre Medora, şi renunţai s'o mai strig.

— Voi număra până la o sută — gândii în mine ; — apoi, o mai chem odată, şi am terminat. De nu o vrea să se întoarcă, atât mai rău pentru ea ; mă odihnesc o clipă, şi mă înapoiez singur. Număr până la o sută,, hai, fie şi până la o mie.

Ajunsesem la douăsuteşaptezeci când Medora se opri.

Mă oprii şi eu, cu faţa spre ea, privind-o.

Ajunsese în vârful colinei. Respirai: de-acum fie într'o parte, fie în alta, trebui să coboare sau să stea pe loc ; dar de suit nu mai era nici o primejdie. Medora rămase nemişcată, dreaptă, ca sculptată în aer. Şi pe toată întinderea albă ce ne înconjura, perspectivele se confundau, distanţele se contopeau. Simţeam în ochi înţepături de ace. Medora mi se părea lipită pe fundul cenuşiu al cerului ; vârfurile munţilor în zare îi îmbrăţişau picioarele pulpele. Albul şi îngheţul desprinzându-se dela pământ se contopeau într'o tăcere nesfârşită.

Atunci, Medora se întoarse spre mine.

Mă privi ; privirea ei era mai hotă-

---

dânsa. Să nu mai plece. Să nu-l mai piardă. Si contopiţi unul în altul îşi încălzesc trupurile slabe. Nu îşi spun nimica. Numai din când în când un oftat prelung a lui Ionică mişcă o clipă trupurile amândouă.

Pe masă aproape de dânşii sta ghemul, albumul cu poze. Vorbele poveştei neisprăvite ieri plutesc par'că în jurul-le. Dar pe Ionică nu-l mai interesează acum pozele sau basmul. Intâmplările grozave petrecute lui în cele douăzeci de ceasuri întrec cu mult pe ale eroului din poveste. Se alătură şi mai mult de bătrână, care îi netezeşte uşurel părul.

Ibricul de pe sobă, cu apă de ceai a început să clocote. Ionică simte deodată cuprinzându-l foamea în timp ce cu pumnii strânşi îşi alungă din ochi somnul.

Beau amândoi atâta de înfometaţi ceaiul. Bătrâna îi scoate hainele jilave, îi potriveşte sub cap perna şi-i aşează peste pătură macatul. E cald în odăiţa mică şi-i atâta linişte, că Ionică truditul nu-şi închipuie şi nu-şi doreşte o fericire mai mare. Ascultă ca pe o muzică sfârâitul untedelemnului în candelă, care luminează cele două poze.

Inaintea lor bunica se închină par'că mai mult ca în alte seri. Gestul crucilor ei face umbre fantastice pe perete. Se pleacă la sfârşit adânc în câteva mătănii.

După ce termină se apropie de uşa norei şi cu grijă ascultă.

Dar în odaia de alături e linişte ca nici odată.

BOMBONICA

OCTAV MIRBEAU

Mă plimbam, înainte de masă, pe cheiu împreună cu Triceps. Intâlnirăm o femee, extrem de elegantă, care tocmai eșia dela bufet.

Ea surîse lui Triceps și zise:

— Bună seara, iubitule...

— Bună seara, pisicuța mea, răspunse Triceps.

Ea trecu înainte, într'un val de parfum.

— Este Bombonica... îmi explică Triceps... fosta metresă a bătrânului baron Kropp... știi... care a murit anul trecut... bătrânul baron Kropp... ei!.. Ah! dragul meu, este de necrezut să existe astfel de oameni!... Ascultă...

Și Triceps, satisfăcut de a plasa o poveste, îmi zise luându-mă de braț.

„Intr'o zi, bătrânul baron veni la mine. Și fără introducere mă întrebă:

— Este adevărat doctore, că există fier în sânge?

— Este adevărat...

— Ah!... nu vream să cred... Cât de complicată e natura!

Bătrânul baron avea buza tremurătoare și umedă. Ochii săi erau aproape stinși... Și pielea gâtului său, era sub bărbie, ca o cravată lăbărtată de carne moale. El reflectă un moment și apoi:

— Nu există mult... mult? făcu el.

— De!... răspunsei eu. Nu este o mină ca cea din Ariège...

— Ce vrei să spui cu asta?...

— Vreau să spun, că din sângele unui om nu se extrage destul fier pentru — cum să mă exprim — pentru a construi, de exemplu, un al doilea turn Eiffel... Inţelegi?

— Da!.. da!.. da!..

Și bătrânul baron sacadă fiecare din acești „da“... Cu o mișcare din cap aprobatoare și descurajată. El adăogă:

— De altfel nu cer atât...

Apoi după o scurtă tăcere:

— Așa dar, crezi că se poate extrage fier... puțin fier... din sângele meu?.. din sângele meu?

— Ei!... și de ce nu?...

Baronul surâse și mai întrebă:

— Crezi că există și aur, în sânge?

— A! asta, nu... ești prea exigent scumpul meu baron. Nu există aur, decât în dinții... stricați.

— Vai! doctore, eu nu mai am dinți, nici chiar stricați, gemu bătrânul. Și dacă aș avea dinți și aur în dinți, asta n'ar fi decât aur străin, aur pe care nu l-am fabricat eu însu-mi, într'un cuvânt aur ce nu provine din substanța mea. Atunci, la ce bun? Așa dar, ești sigur, că nu există, aur, în sângele meu?

—Sigur...

Bătrânul suspină.

— Este foarte supărător... și într'adevăr regret... Pentrucă, să vezi, mi-ar fi plăcut pentru inelul meu mai de grabă aurul de cât fierul...

Nu insistai, știind pe baron cam ramolit. Și acesta reluă făcând să-i plescăe limba pe buzele sale umede de salivă:

— Nu știi cât iubesc eu pe Bombonica mea. Ii-am dat totul... Case, cai, bijuterii, amanți ce au făcut-o să țipe de plăcere... ea are stofe de cincizeci de mii de franci... tot ce o femee poate să dorească și să viseze. Ei bine... vreau să-i dau mai mult, să-i dau ce n'a avut niciodată o femee... Da, să-i dau dintr'odată, și într'o formă materială, tangibilă, tot ceace-mi rămâne din măduvă și din sânge, într'un cuvânt întreaga mea substanță care să împodobească cele mai frumoase diamante de pe pământ... Puțin îmi pasă de mor... da, dar am eu destul sânge pentru asta?

— Este destul sânge pentru asta, răspunsei eu, neglijent, dealtfel, facem tot ce se poate...

— Ah! doctore... nu mă simt bine... Sleit de sforțările sale sterile de bătrân neputioncios, baronul foarte palid, leșină. Il întinsei pe un divan, cu picioarele în sus, îl făcui să respire săruri de o violentă tărie, îi bătui obrajii c'un șervet ud... Sincopa dură câteva minute. Apoi când își reveni, ordonai să fie condus, susținut de subțiori de doi servitori, până la trăsura sa care staționa în stradă... El bolborosea și buzele sale d'abia se mai mișcau:

— Ah!... Bombonica mea!... Bombonica mea!... îți voi da...

Și ghemuit între perne, cu picioarele moi, cu capul rostogolit pe piept, bătrânul baron continua să mormăe cu încăpățânare:

— Da... așa... întreaga mea substanță... îți voi da întreaga mea subst...

A doua zi se duse la un chimist foarte vestit în știința sa.

— Aș voi, îi zise el, să scoateți din vinele mele atât sânge pentru a putea extrage treizeci și cinci de grame de fier.

Treizeci și cinci de grame?... făcu chimistul, neputându-și reprima uimirea sa... drace!

— Este prea mult? întrebă baronul cu neliniște...

— Este mult...

— Voi plăti cât va trebui... și dacă aveți nevoe de tot sângele meu, luați-l...

— Dar, obiectă chimistul, sunteți prea bătrân...

— Dac'aș fi tânăr, replică baronul, nu aș mai da sângele meu Bombonichei mele mult adorate...

După două luni, chimistul predase baronului o mică bucată de fier.

— Nu cântărește de cât treizeci de grame... îi zise el. u

— Cât îi de mic!... murmură baronul, a cărui voce nu era de cât un suflu și a cărui față părea mai palidă ca un giulgiu...

— De! domnule baron... Fierul este greu și n'are un volum mare.

— Cât îi de mic!... Cât îi de mic!

Și privind, în vârful degetelor ce tremurau, mica bucățică de metal, suspină:

— Așa dar, iată întreaga mea substață.

Nu e frumos... Și cu toate acestea, în acest bob negru rezidă toată imensitatea dragostei mele... Cât de mândră va fi Bombonica mea să posede o astfel de bijuterie... o bijuterie provenită din măduvă... din sânge, provenită din viuță!... Și cât mă va iubi?... și cum va plânge din dragoste pentru mine!

El șopti ultimele cuivnte, ne mai având putere să le pronunțe cu voce tare.... Și după ce repetase în sinea lui:

— E atât de mic... și cu toate astea, nu există, n'a existat niciodată pe pământ, nici la gâtul vreunei femei, nici la degetul mânei sale vre-o bijuterie atât de mare...

Adormi, un somn agitat și plin de vise urâte...

Câteva zile după aceia, baronul era în agonie.

Bombonica era la căpătâiul său și ea privea în jurul ei plictisită, o privire ce spunea: „Ce plictiseală, bătrânul nu mai moare... Ce n'aș da să nu fiu aci...“

Un servitor aduse o cutiuță.

— Ce e asta?... întrebă bătrânul cu o voce gâfâindă.

— Este inelul... domnule baron.

La cuvântul acesta, muribundul avu un surâs pe buze și o licărire în ochi...

— Dă-l ncoace... Și tu, Bombonica mea, vino aci, lângă mine... și ascultă-mă...

Cu multă greutate, deschise cutiuța, trecu inelul într'unul din degetele Bombonichii și-i zise, cu o voce întretăiată de horcăeli și șuerături:

— Bombonica mea... uite acest inel... Ceace vezi tu aci, este fier... fier ce reprezintă tot sângele meu. Mi s'a deschis și scormonit vinele pentru a-l scoate...

M'am omorât, ca să ai tu un inel, cum n'a avut niciodată o femee... Ești fericită?...

Bambanica privi inelul cu o mirare plină de dispreț și-i zise simplu:

— Dar, bine... dragul meu... Știi... aș fi vrut mai bine un ceas de perete.

Trad. t.

---

rîtă, mai rece ca niciodată. Și așa, nemișcată, m'aștepta.

Pornii spre dânsa fără să-mi deslipesc ochii de pe statua aceea palidă.

Ajunsei lângă ea. Cu un glas palid ca și cerul, care sdruncina straniu tăcerea ce ne învăluia, Medora îmi zise:

— Incă un pas.

Mai făcui un pas, și ea îmi întinse mâinile.

•

Mă arunc, și în clipa când o prind, ea îmi cade la piept, toată.

Dădui un țipăt de mirare și de pasiune; în acea îmbrățișare, o simții schimbându-se toată, și eu la fel; într'o clipită, flăcări țâșniră din trupurile noastre. O simțeam arzând în brațele mele; și pe când o înclinam spre pământ, flacăra ce ardea în noi se întindea coborând la vale, risipindu-se peste colină îmbrățișând câmpia, inundând-o toată. Din trupurile noastre îmbrățișate, imensul incendiu cuprindea lumea întreagă. In uriașa căldură, viețile noastre se multiplicau ca o forță imensă și sublimă a naturei; zăpada și văzduhul ardeau din toate părțile, vârfurile munților dimprejur aruncau flăcări spre nori. Când slăbirăm strânsoarea, și privirăm pierduți, pământul întreg era un rug triumfal împrejurul nostru. Fâșie cu fâșie cerul se topea și munții, în zare, dispăreau în foc; ne privirăm ochi în ochi, cu un zâmbet depărtat, în timp ce din fundul cerului, șuerătoare prin văzduh, cădeau primele stele aprinse de ardoarea Medorei.

Traducere din original
THEODOR SOLACOLO

Roma 13. XI. 927.

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

20)

Răscoala ce n'avea să aibă decât puține urmări, dar acelea mult prelungite și rele, începuse. Steagul românesc al revoluției fusese cârpit în grabă cu dorinți și țeluri departe de-a fi născute pe aici, și fluturarea lui nu putea să adune neamul rămas cuminte.

XXXIV

Ridicarea lui Tudor sfârșită fără urmă și înecată cu moartea lui, își schimbase drumul început rău, la vreme. Dintr'o simplă trupă de incendiatori și chiar stricători de viață, se ivi într'o dimineață o oaste cu țeluri politice, în întregime românești. De unde la început vrăjmașul ales fu boerul, nu întârzie apoi să fie găsit cel adevărat și primejdios, jefuitorul grec.

Altfel se întâmplă însă, cu revoluția de acum.

Kosuth trezise ungurii. Avram Iancu moții, dar sufletul revoluției de acolo se simțea viu cum și ideea ce anima națiile, era vie:

„Naționalitatea și limba sunt mai scumpe ca libertatea. Libertatea odată pierdută se poate recâștiga, naționalitatea însă niciodată".

Dar ceata dela Islaz și cea dela Iași, ce urmăreau?

La început numai revoluția, adică nimic. Mai târziu, e drept, au fost agitate câteva țeluri copilăroase și-abia după sfârșitul ei zădarnic, se descoperiră unele realități ce se cereau desăvârșite printr'o ridicare populară, oricât de regretabil ar fi acest fel de înfăptuire silită. Dar tocmai realitățile cari trebuiau hrănite bine, fie chiar cu multe jertfe pentru a putea supraviețui până la realizarea lor foarte târzie, au fost uitate în momentele aprinse, deci fără adâncime, ale revoluției.

Anton Pann, nu lua parte la întâmplările ce-au urmat, decât în afară de ele, ca toată suflarea principatelor, dealtfel. Câteva versuri cu totul neînsemnate mărturisesc depărtarea dintre el și cei ce redactaseră proclamația dela Islaz, act ușuratec, din cele mai vinovate ce s'au săvârșit împotriva destinelor firești ale neamului, până astăzi. Otrava puțină de-atunci a crescut, și din planta ei netrebnică s'au desfăcut cele câteva flori ce-au slăbit România cu parfumul lor înăbușitor: răscoalele țărănești, politicianismul josnic, și desființarea proprietății pământului prin fărâmarea ei fără nici o socoteală. Romantismul politic al veacului, atât de hotărît oprit la hotarele țărilor ce nu erau pregătite să-l trăiască, s'a furișat printr'o poartă rău păzită în principatele românești, gata să încerce drumurile încete și drepte ale neamului.

Datorită mișcării câtorva profesori, studenți, jurnaliști și militari crescuți la școala revoluției franceze, avem astăzi o țară mișcată de valuri anarhice, mulțime chemată timpuriu să-și întocmească singură legi noi de viață când în marginea celor dinainte n'a creat cât ele îngăduiau și cât se cădea să fie creat.

In suflarea turbure a vânturilor răufăcătoare dela 1848, s'a pierdut poate acea nobilă conștiință foarte tare până atunci a unei țări moștenite, cu datorii a căror îndeplinire trebue sfârșită sub controlul și scutul morților.

Șapte decenii au trebuit să treacă, până ce răsboiul să refacă legătura dintre țară și mormintele ei de totdeauna, deși evul mijlociu românesc și-a șters urmele și umbra trebuitoare din înfățișarea României actuale. In locul unui stat alcătuit pe-o disciplină religioasă și militară, condiții fertile pentru cultură proprie, revoluționarii dela 1848 visau o Românie îmbrăcată de mântuială în cămașa nerușinat de largă a parlamentarismului și cu soarta încredințată profesorilor și avocaților.

Este plin de înțelesuri amănuntul însemnat că revoluția românească adusă de pe bulevardele Parisului și dela librăriile pe cheiurile Senei s'a manifestat dintr'un început cu țara ei anarhică, împotriva acelui admirabil Regulament Organic, iar Heliade care ura o tiranie ce nu se simțea nicăeri impune în proclamație „alegerea domnitorului din toate clasele societății și pe timp de cinci ani" adică un denmitar civil supus alegătorilor, în locul unui principe, ori care ar fi fost el.

Heliade, spirit de jurnalist, ajutat de Alexandru Racoviță, de ofițerii Tell și Pleșoianu au stilizat faimoasa proclamație în care absurdul ține loc la orice. Pentru o națiune ce nu-și obținuse încă libertatea esențială se cereau drepturi politice și civile, ca și cum ele ar fi folosit cuiva. Foarte grăbit, Heliade își alcătuește guvernul și încearcă un fel de marș asupra Capitalei, împotriva principelui Bibescu, desigur.

Anton Pann care mai înclina încă spre revoluție, deși țelurile îi se păreau înegurate, avu prilejul să se lămurească asupra ei, prinzându-i înfățișarea desfrânată și hazlie.

Intr'una din aceste zile, pe Lipscani, în fața unui om ridicat pe o masă, Anton se opri să asculte glasul ce striga pentru râsul neștiutor al prostimei liniștite.

Domnul suit pe masă, îmbrăcat într'o jachetă verde cu nasturi de alamă citea proclamația dela Islaz și printre fraze ridicând ochii anunța raiul ce trebue să vină după revoluție.

Era Magheru. Abia atunci când oratorul spuse că e revoluție în țară, aflară cetățenii despre prezența ei spăimântătoare și plăcută, cu toate că nimeni nicăeri n'o văzuse:

...„Popor! S'a sfârșit, deapururi s'a sfârșit tirania și o epocă de sublimă civilizație s'arată și pentru nația română, săraca! Nu mai putea rămâne aici negru cer când toată Europa, dela Paris încoace și încolo s'a luminat sub steaua libertății! Vai, mi se strânge inima privind înapoi câte secole de robie a îndurat blândul popor sub grea stăpânire, și bucuria mea n'are margini de-a vă anunța că acum soarta amară s'a îndulcit și revoluția e lângă noi să ne sloboadă!

Regulamentul Organic, iată cum se chiamă lanțul greu ce trebue, fără zăbava să'l sfărâmăm. In el s'a scris întâi că toți oamenii sunt împărțiți și nu sunt de o seamă, când foarte bine știm cu toții că ne-am născut la fel, fără grade și fără privilegii.

In el s'a scris întâi că nu toți românii au drepturi asemănătoare — ci unii mai multe, alții mai puține, ca și cum am fi în urmă cu sute de ani când viața poporului era în mâna domnilor cari hotărau tăiau și spânzurau!

Popor român, bărbați, femei, copii și copilițe! Destulă robie, vă zic, și destulă ascultare! E vremea să facă fiecare ce-o vrea și cum i-o plăcea fără a mai da socotelă.

Noi vrem pentru fiecare drepturi politice și civile, adică oricare, cum o fi, s'ajungă unde-o vrea, iar cât privește dările să le plătească numai cine are, cine nu, nu!

Mai cerem, alt domn în locul lui Bibescu care ne-a silit să ne supunem Regulamentului Organic, alt domn în locul lui Bibescu ce dă porunci fără să întrebe pe nimeni dacă's bune — de unde se și vede că este un tiran fără milă!

Tot Românul trebue să se miște acum, tot românul trebue să fie revoluționar, cum tot francezul este, tot neamțul este, tot ungurul este — pot zice tot omul este pentrucă peste tot pământul nu n'aude acum decât atâta: revoluție, revoluție, revoluție!

Care din voi, nu va fi acum gata să moară, pentrucă uitai să vă declar că revoluția e ca răsboiul: fără morți nu se poate!

Să murim deci, iubiți frați, să murim pentru ca să arătăm lumii întregi ce știm noi să facem!

La ce bună viața dacă e tiranie, la ce-i bună câtă vreme trebue să te supui blestemului Regulament?

Așa dar, care acum, nu va striga cum strig eu? — „Trăiască Revoluția! Trăiască libertatea! Trăiască tot românul! Trăiască..."

(Continuă în n-rul viitor)

critica literară

EMANOIL BUCUŢĂ:

Crescătorul de şoimi

Cetind cartea d-lui Emanoil Bucuţa ţi se pare că ai intrat la un vânzător de lucruri vechi orientale, care are o firmă ca un început de poveste: „A fost odată un crescător de şoimi la un bogaz de Mare“... a cărei poezie de misterios arhaic te atrage şi mai mult înăuntru, unde găseşti un om care se mişcă încet într'o haină largă, bizantină dela cari nu lipsesc nici şalvarii de origină mai nouă, şi care-ţi răspunde, spre mai mare uimire, la salutul tău în franţuzeşte sau în nemţeşte. Acest „armean“ te pofteşte să admiri cu o curtoazie fină, aristrocrată, care te câştigă, panoplii de-un pluş vişiniu vechiu, roş alocurea, pe care se găsesc aşezate cu un voit capriciu arcuri tătărăşti, săbii încovoiate turceşti, susanele lungi arabe, bolti de diademă bizantine alături de o halebardă din cel mai autentic occident sau de o archebuză.

Pe pereţii căptuşiţi cu scoarţe de culori variind între negru si roşu închis, între auriul mahmudelelor şi azurul cerului dobrogean, vezi itari lucrati cu împletituri de găitan negru al vre-unui jupân sârb din dreapta Dunării sau şalul dela cealmaua vre-unui cârjaliu din Düul de odinioară. Tot pe aceeaşi pereţi găseşti însă stampe vechi germane, păpuşi de Nürenberg, vre-un înger blond de Boticeli. Intre una şi alta vânzătorul cu mişcări de rit ortodox îţi povesteşte despre călătoriile sale în occident pentru treburi de cultură internaţională, începe o poveste slavă pe care o fragmentează între un sfat şi o imagine. Şi mai ales îţi vorbeşte despre carte acest colecţionar cu gust de lucruri vechi şi îi pare rău că nu poate fi editor şi librar.

Pentru d. Emanoil Bucuta cartea e o cetate de odinioară lăsată să moară, şi pe care se străedueşte să o readucă la viată repopulând-o şi împodobind-o cu dragoste şi patima unui arheolog. Aproape în tot ce a scris d. Emanoil Bucuţa în volumul de faţă vine vorba, ca un insinuant **memento**, despre carte.

„Cartea e un precipitat al scrisului, precum scrisul e un precipitat al gândului, are altă fiintă. Ea în acest desen, care ia ca model cugetarea însăşi, dar apare în acelaş timp model si realizare pentruca niciodată unul n'a fost văzut fără altul, ceva straniu si ocult. El se resfrânge în noi si inundă pe alţii disociind, individualizând, stăruind analiza şi combinările, isvor de miscare şi drum spre rafinament. Oglindeste pe om si poate cu atât mai mult concentra în marginile de graiu ale omului. Scrisul si cartea rămân fata de arte, ca filosofia faţă de ştiinte: lucrând cu mijloace asemenea, dar depăşindu-le şi conditionându-le“.

E aici închis un suflet de Ruskin. Dar dacă cuvintele d-lui Emanoil Bucuta sunt piese vechi de arta orientală, ideile şi felul cum se agita sunt de-un europenism singular în scrisul românesc. D. Emanoil Bucuta, de aici, e bine informat si ideile pe care le cristalizează sunt totdeauna susţinute. D-sa arată: „Dicţionarul (e vorba de dicţionarul limbei române. N. A.) e o lucrare, care nu poate să apară decât treptat, în fascicule. Prin acest caracter al lui, el nu e o carte de vitrină de librărie, care ispiteşte odată pentru totdeauna luarea aminte a cumpărătorului şi se desface prin jocul obişnuit al pieţei. Dicţionarul propune un public înaintat, care poate dă mai ales numărul mare de subscriitori şi abonati, meniţi singuri să-i pue la adăpost fiinta, si abia departe pe cumpărătorul stăruitor cu fascicula“.

Autorul rândurilor de mai sus e convins că scriitorul e un element social şi se preocupă de nenumărate probleme practico-culturale. Tot ceeace vine în atingere cu cultura şi cu socializarea frumosului îşi găseşte în paginile „crescătorului de şoimi“, rezonanţe. Şi toate acestea în haina aceea pe care am căutat să o fixăm într'o imagine, la început, variata, colorata conştiincios, fin şi discret.

D. Emanoil Bucuţa e un rafinat al stilului nou dacă se poate vorbi de un stil nou. Şi în toate (în amintiri mai ales) e impregnată o atmosferă de tragic caracteristică intelectualităţii conştient de sine. Vrem să ne oprim aci la urmă însă asupra „Scrisoarei deschise d-lui Jules Romains“.

In aceste pagini d. Emanoil Bucuţa a depăşit proza obişnuitelor scrisori deschise şi cu un admirabil europenism a închegat câteva pagini de adevărată literatură de acest gen.

Subliniind şi concepţia puternică a acestei scrisori şi pe lângă faptul că măguleşte într'un mod superior patriotismul nostru (ar trebui luată ca pildă de patriotismul uşor). D. Bucuţa nu prin brutalitatea stării de lucruri ci prin cuvânt, sens delicat, înţelegător, dispus să facă concesii adversarului convins fiind de puterea sa finală, fără să jicnească şi n'are decât un scop să câştige.

„Dar mi se pare că pornind nevinovat dela lucruri dragi, am ajuns într'un domeniu primejdios si de controversă. Nu vreau să fac greşală să te amestec. Te-aş dori mai de grabă scos, dăca te-ar fi amestecat alţii din dorinţa egoistă pe care n'o mai ascund, să mă pot bucura deplin de darurile unei convorbiri fără patimi decât a ideii sau a imaginii. Dacă îmi găsesc vreo scuză acum la sfârşit pentru atâtea şi asemenea spuse, e că ele mi-au dat putinţa să-ţi vorbesc şi plecau dela un articol al dumitale. Credeam că apele nu puteau fi decât bune ieşind dintr'un aşa isvor“.

Această scrisoare ar trebui să fie model în ceeace priveşte construcţia scrisului patriotic cu rezonanţe peste granite, iar cartea în întregime de măestrită orientare în unele probleme imediate ale culturei româneşti.

CONST. PACLE

* * *

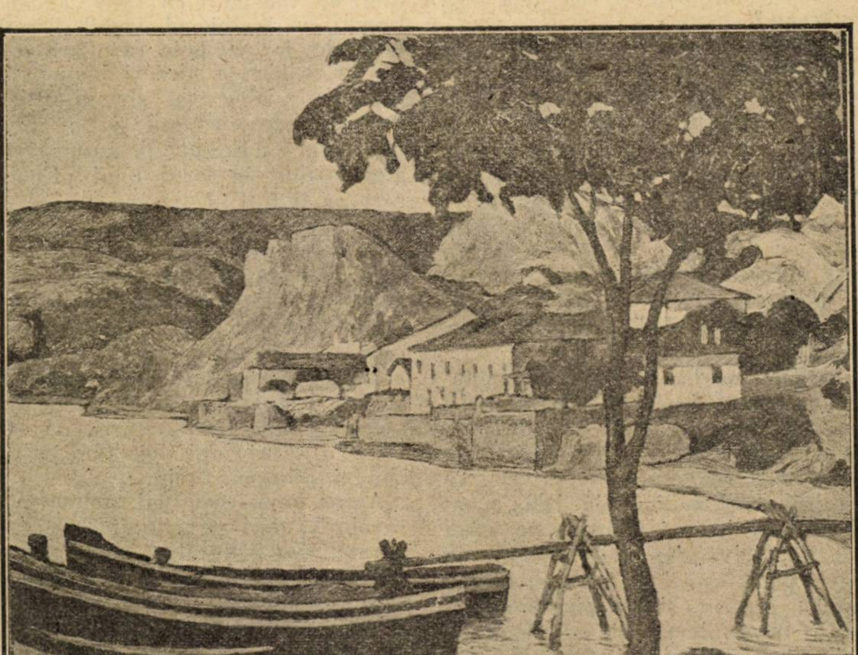

GEO CARDAŞ: BALCIC

in strainatate

MASSIMO BONTEMPELLI

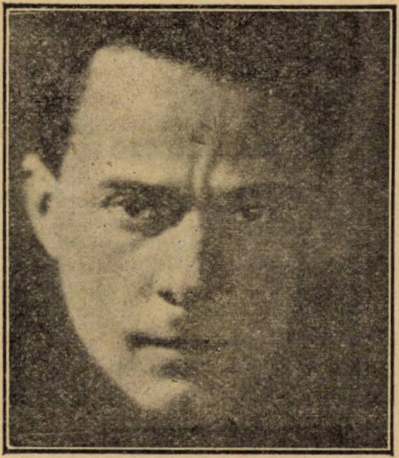

MASSIMO BONTEMPELLI

Massimo Bontempelli figura acum 18 ani printre apărătorii tradiţiei clasice împotriva futuriştilor iconoclaşti, pentru ca dela poezia neoclasică a **Odelor Siciliane**, să treacă la versurile libere din **Pur Sânge**, şi să-şi găsească mai târziu după război, definitiva aşezare literară într'o artă care pluteşte între fantastic şi realitate, între logic şi iraţional, între normal şi extravagant, între banalitate şi absurd, şi în care instrumentul creator de căpetenie este :: Imaginaţia.

„Instrumentul nostru de lucru — afirmă el însuşi — va fi imaginaţia. Să învăţăm arta de-a construi şi inventa mituri nouă, singurele cari crează atmosfera necesară respiraţiei. Prima şi cea mai fundamentală funcţiune a Poetului este acea de-a inventa mituri, basme legende cari, liberate de creatorul lor, să-şi piardă orice legătură cu propia lui persoană, şi să devină patrimoniu comun al tutulor, căpătând deodată aspectul lucrurilor fireşti“.

Bontempelli defineşte acest nou gen : **realismul magic**, acela care, în jurul unui material precis, real, cotidian, creiază o atmosferă de magie în care viaţa noastră se proectează sub o infăţişare spectrală. Aceasta ar fi **„novecentismul“**, noua formulă literară a lui Bontempelli.

In primele sale scrieri, de după război, Bontempelli putea fi calsat printre scriitorii umoristici ; un umor care izvora dintr'o logică a absurdului, ca acela de pildă din cele şapte nuvele strânse în vilumul **Cei Şapte Inţelepţi**. Fiecare nuvelă povesteşte aventura unui nebun, în care nu poţi deosebi unde e partea de logică, şi unde fantezia.

La acest contrast, se adaogă mai târziu un optimism şi o dorinţă de viaţă nouă, inerente perioadei post-belice, pe care autorul le fixează în volumul **Viaţa Intensă** şi **Viaţa Laborioasă.** Intr'o convorbire Bontempelli explică : „Bucuria de-a te şti viu; ba chiar vital ! oare nu a fost acesta fiorul ce a străbătut şira spinării a întregii Naţiuni, după pătimirea celor trei ani de război ?“

In sfârşit ulimile scrieri ale acestui fecund scriitor **Eva ultima** (roman 1.923), **Femea Viselor Mele** (nuvele 1925), **Zeiţa noastră** (comedie 1926), şi **Femeea în Soare** (idile 1928) sunt redarea evenimentelor mărunte şi cotidiane ale vieţţii sub un aspect straniu şi misterios.

N'aţi văzut noaptea, în nopţile negre de vară, sub lumina ireală a lunei, cum cele mai neînsemnate şi fireşti obiecte iau aspecte înfricoşătoare, fantastice, magice ? Este impresia care se desprinde din nuvelele lui Bontempelli. Contrastul dintre realitate şi vrajă autorul il redă cu o fantezie lirică, deşi într'un stil lapidar şi rece, care împrumută uneori lirismul magic al personagiilor lui Hoffman.

A fost acuzat de **bluff, de fumisterie.** Inexact. Creaţiunile lui Bontempelli sunt sincere şi desăvârşite prin faptul că rup orice legătură cu autorul lor, şi cu tot aspectul lor spectral, ilogic, absurd, dacă vreţi, aceste creaţiuni îmbracă haina vieţii autonome, libere. Arta lui Bontempelli este la-o-laltă subiectivă şi obiectivă, aşa precum creaţiunea este un amestec de esenţă divină, şi pământească.

Artă iraţională, sub aparenţă logică şi geometrică

TH. S.

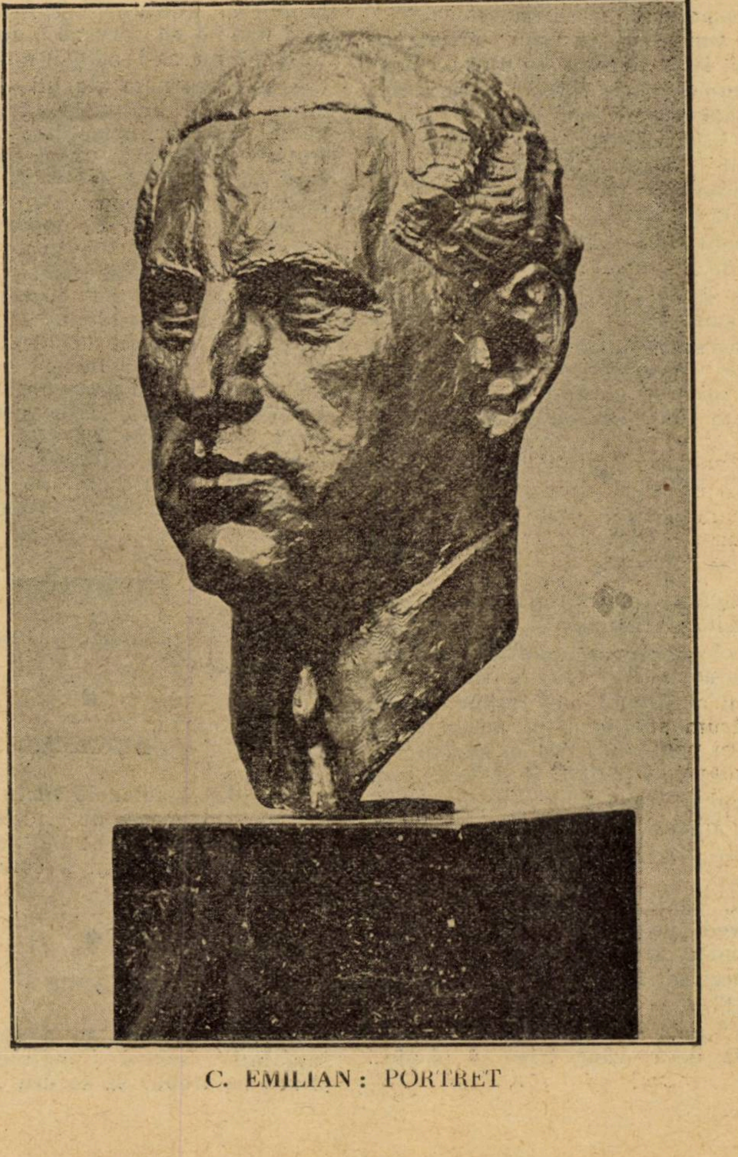

C. EMILIAN : PORTRET

gazetaria

așa și-așa...

Parisul a sărbătorit...

F. Aderca, arăta câtorva amici, la masă, următoarea notă apărută într'o „cunoscută publicație pariziană" și citată cu toată seriozitatea de un ziar românesc:

„Parisul a sărbătorit deja pe d-na Agepsina Macry, dar această artistă, atât de iubită de publicul românesc, nu putea să lipsească prea multă vreme admirației compatrioților săi.

Se știe că d-na Agepsina Macry, e măritată cu strălucitul nostru colaborator marele poet român Victor Eftimiu, care găsește întrânsa o intrepretă genială.

Intr'adevăr, această comediană sensibilă și delicată pe care o aplaudăm în anumite opere moderne, ni se relevă ca o tragediană de-o incomparabilă putere în repertoriul clasic sau în marile legende antice.

Critica franceză a salutat într'însa pe scena Odeonului, o duioasă și mișcătoare Ifigenie: dar ce să spunem de Antigona din „Thebaida" lui Victor Eftimiu! Blânda eroină a lui Racine devine aici o adevărată Eumenidă, a cărei voce cristalină vibrează dintr'odată ca arama.

Geniul suplu al acestei artiste de înaltă rasă se încarnează cu o egală măestrie în eroinele lui Racine sau Ibsen, ale lui Shakespeare sau Eftimiu.

Pentru francezi, Agepsina Macry, ar evoca anii frumoși ai Sarei Bernhardt, pentru italieni ar face să retrăiască Eleonora Duse".

Și întreabă Aderca: „Cine o fi cel care știe atât de bine la Paris cum joacă la București, geniala artistă în „Thebaida" „marelui poet Victor Eftimiu?"

Cine într'adevăr, cine a scris această notă într'o publicație de mâna șeaptea la Paris, despre „geniala artistă" care „ar face, în Italia să retrăiască Eleonora Duse?"

●

datorie

Iancovescu a ajuns să nu se mai sperie de creditori. Nici măcar nu-i ocolește, cum se obișnuește în cazurile când datoorezi parale cuiva. De ce să-și strice prieteniile? Poate că mai trebue și altă dată! De altfel spiritualul actor care profesează: „In viață trebue să știi să faci prostiile cu ușurință și să le suporți cu resemnare!" nici n'ar avea de ce să se teamă, fiindcă unica-i avere „geniul", cum singur și-o intitulează, nu i-o poate lua nimeni.

Deunăzi, unul din creditorii lui mai vechi îl vede pe stradă: „Domnule Iancovescu, mi-ai promis că în primăvară îmi înapoezi cei 5000 de lei ce ți-am împrumutat!"

— Ei și? Asta numești d-ta primăvară? Nimic alta decât vânt, frig și ploaie... Brrrr!!!

CARNETELE INTIME
ALE LUI ROBERT de MONTESQUIOU

Contele Robert de Montesquiou, faimosul poet, autor al atâtor volume de versuri și proză, printre cari **Hortensias bleus** și **Chauves-Souris,** a jucat timp de douăzeci de ani un rol important și pitoresc în viața Parisului din 'nainte de război. Devenit prada cronicarilor și a caricaturiștilor, celebru prin bizareriile sale, mai puternice chiar decât geniul său verbal, Montesquiou, a lăsat **memorii** pentru a fi publicate după moartea sa. Dar el a scris între anii 1896 și 1921 șeapte caiete de note secrete, cari formează, ca să spunem așa, perechea Journal-ului Goncourt. Deoarece, acest jurnal nu este încă în întregime publicabil, cea mai mare parte dintre modele fiind în viață încă, Montesquiou a prevăzut posibilitatea unui scandal și a autorizat persoana care va publica aceste memorii să facă tăieturile necesare în unele pasagii, să voaleze numele, într'un cuvânt să lucreze cu discreție și prudență.

Se știe că Robert de Montesquiou descendent al lui d'Artagnan, nu se temea de loc să-și facă oricât de mulți dușmani și că a avut dueluri rămase faimoase. Publicarea carnetelor intime este menită să servească memoriei contelui și nu să-i aducă noui dușmani.

Aceste carnete ale lui Montesquiou, chiar astfel amputate, formează, asemeni ediției incomplete a jurnalului fraților Goncourt, un document unic care va putea să fie totdeauna consultat cu cel mai mare interes de cctre istoricii și analiștii de moravuri.

Extrasele din cele șapte carnete intime ale lui Montequiou (pe cari le dăm mai jos după excelenta revistă franceză „Les Nouvelles Littéraires) vor ajuta foarte mult la alcătuirea unei „Vieți a contelui Robert de Montesquiou" pe care și-o propune domnul Louis Thomas; această carte ar completa într'un mod fericit lucrarea care îi este deja consacrată: „Robert de Montesquiou și Marcel Proust" de ducesa E. de Clermont Tonnèrre, născută Grammont.

FRUMUSEȚE

O ființă frumoasă nu este niciodată complet goală.

●

DEFINIȚIE

Una din prietenele mele avea obiceiul să vorbească de „acele persoane cari prin faptul că se înduioșează de ele însuși, sfârșesc prin a conclude că are inimă bună".

●

APROPOS

Gustave Moreau mi-a spus într'o zi, jumătate serios, jumătate glumind: „Dacă ar trebui să se dea acestui secol numele unei persoane, s'ar numi: Secolul Sarah-ei Bernhardt".

●

INTERMEZZO

Bătrâna Furtado Heine, instalându-se la Roquencourt, ceru lui Sardou să vină spre a o vedea, recomandând pentru aceasta amintirea lui Henric Heine. Cum autorul nu răspundea de loc, ea făcu să fie întrebat pentru ce. „Spune, răspunse Sardou, că eu nu-i permit să evoace amintirea unui om ca acela, care și-a lăsat toată familia să moară de foame.

●

DE VERLANA

Verlaine avea un amuzant și gentil mod de a răspunde femeilor cari îi cereau permisiunea de a-l numi: Maître. „Da, cu singura condiție de a-mi permite și mie să vă numesc: „Maîtresse!"

●

CEARCANE

Trăsăturile de oboseală pe o față inteligentă constituesc un element de frumusețe.

●

VILLERS

Villers, după Robin, era întins pe patul său de moarte la Saint-Jean-de-Dieu. Il credeau mort. Mallarmé și Huysmans intrară. O rază de soare lovi fața autorului lui **Axel.** El se ridică, strigă: „Malta!" și numai apoi muri. Aceasta a fost al său **Eli Lamma Sabachtani!**

●

LEST

Neplăcerile noastre, durerile noastre sunt lestul care ne împiedică să mergem prea departe, să urcăm prea sus, în imprudență și orgoliu.

●

ODIUM

Se poate spune că și ura are oroare de goluri. Când dușmanii noștri încetează de a ne mai urî, prietenii noștri îi înlocuiesc

●

POEȚI

Pe vremea succesului **Trofeelor,** care agasa pe Leconte de Lisle, eu spusei acestuia: „Ceeace place mai mult publicului este că poate să fie liniștit; autorul nu va mai reîncepe".

Nu voi uita niciodată surîsul bătrânului poet.

literara

o seama de cuvinte

Teatrul lui Robert de Flers e un furnicar de glume bune.

Dar nu numai în teatru știa de Flers să glumească. El avea spirit și în oraș și pe stradă și acasă. Și încă din cel mai bun, fiindcă era și cel mai nelucrat.

Așa, unei prea vorbărețe cucoane care nu se mulțumea să-i facă numai vizite nesfârșite și să-i trimită scrisori după scrisori, ci mai dizerata pe deasupra și despre religie și Dumnezeu, de Flers ii spuse într'o bună zi :

— Dar, Doamnă eu stau cum nu se poate mai bine cu Dumnezeu. Și de ce n'aș sta bine ? Dumnezeu nu vine nici odată la mine și nici scrisori nu-mi trimite...

●

Cărțile, spunea el. sunt prieteni desăvârșiți. Sunt devotați și discreți ; ți-ascultă secretele cu bunăvoință și nu le repetă ori ce s'ar întâmpla.

Indulgența lor e mai mult decât creștinească. Un simgur lucru nu pot însă suferi ele : Imprumutarea lor. Asta le ofensează așa de mult încât niciodată nu se mai întorc.

●

Odată asista la căsătoria unor actori cari, era știut, trăiau împreună de mai mulți ani. La eșirea din biserică, Robert de Flers constată :

„Iată ce însemnează modernizare. La Paris, în zilele noastre „generala“ are loc întotdeauna după o serie de reprezentații.

●

Ilustrul scriitor englez H. G. Wells făcând o vizită în Franța a vorbit la Sorbona. Și pentru că discursurile sale au fost foarte aspre — era vorba de punerea la punct a ideii de democrație — el a știut să-și entuziasmeze auditorii.

Se spune că într'o zi, H. G. Wells, înainte de a ajunge să ție conferința, a fost surprins de-o ploaie torențială. El sosi la tribună muiat de tot, și acolo, surâzând, începu așa :

— Aveam intenția de a vă vorbi despre literatura utilitară.

Eu mi-am petrecut o mare parte din viață lucrând la o carte care se intitulează **„Anticipații“**. Am studiat acolo ce va putea deveni lumea în sute și mii de ani. Dar într'un moment dat n'am știut să prevăd eșind deacasă, că zece minute mai târziu va ploua.

bazar

CAT COSTA IN COLORADO, NASUL UNUI AMERICAN

A. W. Woonholdt, mic comerciant din New-York, a descins acum trei luni la un hotel din Colorado..

Proprietarul hotelului avea o maimuță care circula liberă și era prietenă cu toți locatarii. Pentru d-l A. W. Woonholdt, însă, maimuța n'avea nici un fel de simpatie și i-a demostrat-o într'o zi mâncându-i o bucățică de nas.

Pentru asta, comerciantul a acționat în judecată pe hotelier și a cerut despăgubiri 100.000 de dolari.

Tribunalul apreciind că nasul comerciantului n'are nevoe decât de o reparație parțială i-a acordat 10.000 dolari, adică un milion opt sute mii lei.

JAPONEZUL CREȘTE

In anul 1907 s'a ordonat în Japonia o statitică prin care să se constate care este, pe vârste, media înălțimii cetățeanului japonez. De atunci s'au mai făcut alte statistici, din patru în patru ani. Și iată că ultimele două de după răsboi dovedesc că japonezul crește. Adolescenții de 17 ani au crescut față de cei din 1907 cu 2-3 centimetri, iar maturii cu 5-6 centimetri.

Marele procent însă, de progresați în înălțime, l'au dat femeile. Japoneza de 17 ani e mai mare decât cea din 1907 cu 5 centimetri, iar femeia trecută de 21 ani a crescut față de cea din 'nainte de răsboi cu 6-7 centimetri.

Explicația acestei curiozități stă în introducerea sporturlor în programul școlar. Dintre toate sporturile, cel care a prins mai mult acolo, e un joc de minge adus de misionarii americani.

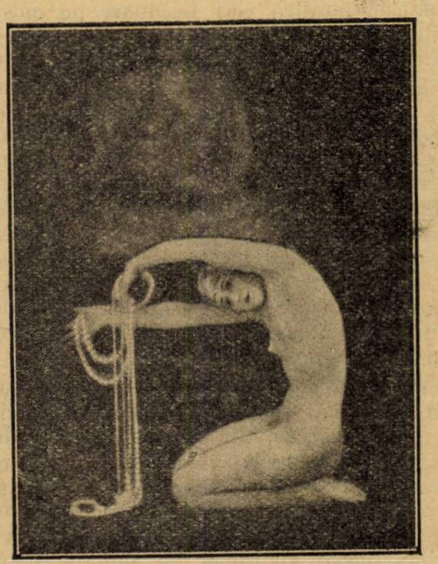

O DANSATOARE

caricatura zilei

LA BAL...

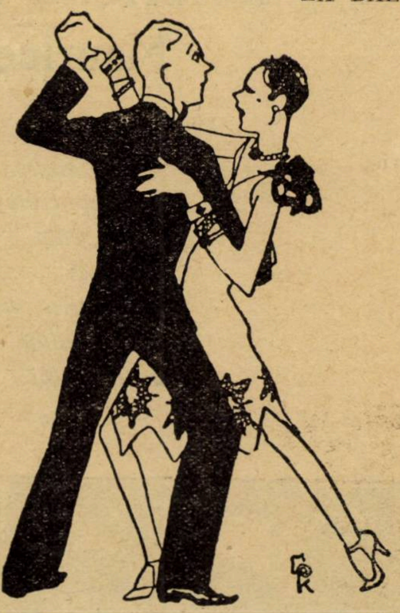

EL : Puico, dă-mi numărul telefonului d-tale, vreau să-ți vorbesc mâine...
EA : Il găsești în cartea de telefon.
EL : Bine, dar cum te numești ?
EA : Și numele meu îl găsești tot acolo... **(Interessante Blatt)**

PRUDENȚA

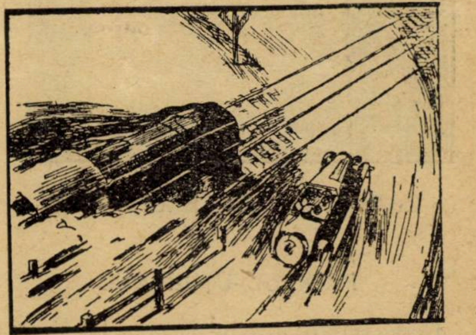

EL : Fă-i trenului semn să stea, dragă... **(Life)**

DORINȚA

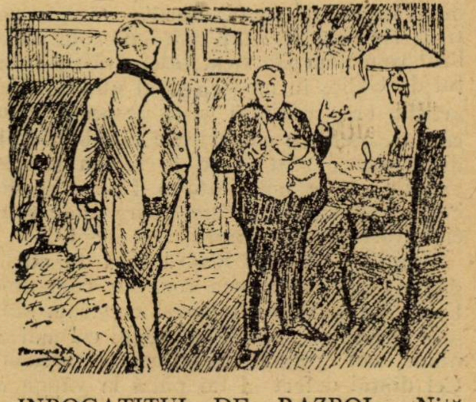

INBOGAȚITUL DE RAZBOI : Niță, am invitați astă-seară. Ești drăguț tu, să ne prepari o orgie ?

(Judge)

cărţi redate în extrase

CAROLINA DE BRUNSWICK

— Nefericita regină nerecunoscută a Engliterei —

Maurice Soulié

Cronica scandaloasă a marilor curţi europene a înregistrat arar o viaţă mai zbuciumată şi mai nefericită, mai plină de peripeţii şi de dureri profunde, cum a fost aceea a Carolinei de Brunswick, devenită princesă de Galles în 1795 şi apoi regină a Angliei în 1821, având în această înaltă calitate şi datorită numai soţului ei regal, cea mai tristă dintre existenţe.

Redăm după cartea lui Maurice Souliè, (Payat, 1928), *un rezumat al acelei istorii scandaloase.*

CAROLINA de BRUNSWICK

PRINŢUL UŞURATEC

După cererea regelui George III şi a reginei Charlotta, se jucă la 3 Decembrie 1779 la faimosul teatru Drury Lane din Londra, **Povestea de iarnă** a lui Shakespeare, cu Miss Mary Robinson în rolul Perditei. De o frumuseţe englezească dar desăvârşită cu toate acestea, tânăra actriţă ridicată în chip miraculos de celebrul comedian Garrick, înflăcără pe prinţul de Galles în mod cu totul uimitor. Dar artista era măritată şi-şi respecta soţul care o înşela cu cameristele ei, plătindu-le din ceea ce câştiga ea la teatru şi deşi excesul ei de onestitate o făcuse să locuiască cinci luni la închisoare unde soţul ei intrase pentru datorii.

Prinţul de Galles n'avea încă 18 ani şi semăna unui cheruvim roz, dar cam gros. Unul din guvernorii care-l creşteau, spusese despre el : „va fi sau omul cel mai de nimic, sau primul gentilom al vremei". Cel dintâi defect al lui până la vârsta aceasta, era minciuna excesivă. Confidentul şi prietenul lui, lord Malden, izbuti în câteva săptămâni ceea ce nu izbutiseră colegi ai săi care dădeau târcoale frumoasei artiste : i-o aduse prinţului de Galles la un prânz exotic, pe malul Tamisei, unde, sub clar de lună, moştenitorul Angliei putu să-i exprime turburările simţirei lui.

Şi după câteva zile, artista primi o cutie încrustată cu diamante în care, sub portretul lui pictat în miniatură, găsi două bucăţi de hârtie : pe una scria : „Credinţă până la moarte", iar pe cealaltă o promisiune de 25 mii de lire sterline plătibile la majoratul prinţului.

După ce-şi instală amanta împreună cu soţul ei, atât de complesant, într'o casă splendidă, prinţul de Galles începu să se „strice". Ducele de Cumberland îl introduse în şcoala tuturor beţiilor şi a altor vicii, astfel că biata miss Mary, în slăbiciunea ei pentru tânărul viitor rege, se complăcu în a se coborî împreună cu el, fără nici o încercare de a-l reţine. Crezându-l îndrăgostit de ea, actriţa îi sacrifică teatrul, făcând numai pentru el orice joc, fie chiar inestetic.

Dar prinţul o părăsi şi abia cu mari sforţări, putu ea să-şi obţie o parte din cele 25 mii lire sterline.

Prinţul se amorezase nebuneşte de văduva unui ofiţer irlandez, lady Fitz-Herbert, de o frumuseţe mai coaptă şi de o fantezie nordică ce-l fascinase pe moştenitorul Angliei. Dar această lady declarându-se foarte onorată de amorul prinţului de Galles, plecă în Olanda şi trebuiră numeroşi înalţi curieri şi ameninţarea că tronul Angliei îşi va pierde în curând moştenitorul din cauza sa, pentru ca lady Fitz-Herbert să se sacrifice, pentru ţară. Uimirea ei nu fu de loc mică atunci când vizitând pe prinţ care zăcea în pat susţinând că a încercat să se sinucidă din cauza ei, înaltul îndrăgostit îi propuse s'o ia de soţie. Ea ştia bine că un asemenea titlu nu însemna şi coroana Angliei, dar consimţi şi cununia avu loc în secret la 21 Decembrie 1785 în hotelul Park-Lane având ca martori pe unchiul şi fratele miresei.

Timp de zece ani această pereche duse o viaţă de mare bohemă cunoscută în moravurile engleze ale epocei şi lumea stia precis care era situaţia celor doui tovarăşi. Dar prinţul devenea mai mult om de nimic decât gentilom. Se îmbăta adesea, cheltuia un milion de lire pe an, cu cai, vestminte şi parfumuri, deşi n'avea decât 100 mii lire alocate în buget. Avea şi mania de a clădi şi realiză nişte monstruozităţi arhitectonice care-l umplură de datorii. Cunoscu pe toţi cămătarii Londrei şi trecu apoi canalul pentru credite, în ţările vecine. Printr'un bucătar al său, om de pae, fondă un tripou, de unde încasa regulat caniota.

Orgiile care le făcea cu amicii săi, cei mai stricaţi oameni ai epocei, erau prezidate de lady Fitz-Herbert care, însă adesea trebuia să se ascundă pe după mobile. Când n'aveau bani se ducea şi ea cu bijuteriile pe la cămătari să procure sumele de care aveau absolută nevoe. La un moment dat, sosind scadenţa unei datorii de 500 mii lire contractate în Olanda, creditorii reclamară regelui George III, care devenise aproape iresponsabil, dar care găsi totuşi mijlocul să-şi cheme fiul pe care nu-l putea suferi şi avându-l în faţă era gata să-l sugrume dacă nu interveniau aghiotanţii.

— Eşti cea mai de pe urmă secătură, îi strigă regele obosit. Dar întâmplarea îl făcu pe prinţ să dorească mai grabnica lui suire pe tronul Angliei.

O CASNICIE REA

Mama lui, regina Charlotta, îl iubea şi se gândea serios să-l însoare. Ii şi alesese pe Maria-Amelia de Mecklenburg-Strelitz, dar regele o voia pe Carolina de Brunswick-Wolfenbuttel, fata sorei lui. Aceasta era mai puţin bogată şi frumoasă, dar voinţa regelui triumfă. Prinţul nu o cunoştea, dar îi era perfect indiferentă.

Cu lady Fitz-Herbert, soţia sa morganatică, era după atâţia ani, în relaţiuni reci. O nouă aventură serioasă îl captivase : lady Jersey.

Când se aflǎ despre proectul căsătoriei princiare, lady Fitz-Herbert care era catolică, se duse la Roma şi întrebă pe Papa despre valoarea căsătoriei contractate. Ea primi asigurări că era o căsătorie perfect valabilă. Mariajul protestant ce urma să contracteze soţul ei nu era decât o formalitate politică ce nu-i atingea de loc drepturile ei !

Intre timp prinţul de Galles întrebat

despre căsătoria sa morganatică, jură pe onoarea lui şi pe coroana Angliei că nu era însurat cu lady Fitz-Herbert. Lady Jersey, noua lui iubită, era însă extrem de ambiţioasă şi de rea. Ii ceru să-i asigure locul de primă damă de onoare şi s'o trimită înaintea logodnicei necunoscute, cu gândul de a-i întinde primele iţe încurcate în care nefericita Carolina avea să se sbată toată viaţa ei.

Prinţesa Carolina era o fire copilăroasă şi capricioasă. Tatăl ei era aspru. Pentru o mică greşeală, la 16 ani, i se interzise accesul la un bal al Curţei. Drept răspuns, Carolina pretextă că e suferindă şi-i ceru mamei sale să-i aducă un medic, de oarece simţea că va naşte. Nu era decât o glumă, dar bătrânul duce veni cu pumnii ridicaţi asupra ei şi urmarea fu că ea dansă la balul Curţii. Nu târziu după aceea, Carolina avu o nouă fantezie : fugi cu un ofiţer irlandez. Renumiţii husari ai Brunswickului o readuseră după două ore. Aventura aceasta deşi făcu înconjurul Europei, nu împiedică să fie cerută de prinţul d'Orange, de prinţul Prusiei şi de prinţul Danemarcei. Pe cei dintâi îi refuzase fiindcă nu-i plăceau, iar pe al treilea pentru că se spunea că a fost amantul Mariei Antoaneta.

Când tatăl ei îi comunică cererea în căsătorie a regelui Angliei, ea se opuse violent. Nu-l cunoştea pe prinţul de Galles decât din numele rău ce-şi făcuse. Dar mama ei o rugă,—tatăl o ameninţă şi Carolina sfârşi prin a ceda.

ConteleMalmesbury trimis extraordinar al Curţei din Londra, ceru şi obţinu mâna Carolinei pentru prinţul George. După două săptămâni logodnica părăsi casa părinţilor ei, lăsându-se condusă în faţa viitorului ei soţ care văzând-o o împiedică să-i cadă în genuchi, cum era uzul, o sărută fără să-i spuie un cuvânt şi apoi îi întoarse spatele, retrăgându-se într'un colţ al salonului, unde ceru un whisky.

Plecă repede, lăsându-şi logodnica stupefiată. La primul dineu de cunoaştere, prinţesa Carolina fu din cauza aceasta ca şi din cauza lady-ei Jersey pe care nu se putu reţine să nu o înţepe destul de tare, extrem de iritată şi vorbăreaţă. Nu plăcu de loc prinţului.

Cununia se celebră conform datinelor Curţii şi Bisericii, dar prinţul de Galles era atât de beat, că archiepiscopul de Canterbury fu rugat să grăbească ceremonia. După unii, prinţul ar fi petrecut noaptea nunţii pe o canapea. Se spune că lady Jersey ar fi administrat miresei un purgativ şi din cauza efectelor lui mirele s'a îndepărtat... In tot cazul, neînţelegerea dintre miri a fost complectă şi căsnicia lor n'a modificat, ci dimpotrivă, a sporit conflictul.

Luna de miere, cum se spune, fu petrecută la Windsor mai mult în singurătate de prinţesa de Galles de oarece prinţul era vecinic absent, fie la lady Jersey, fie cu amicii lui de destrăbălare şi venea adesea după miezul nopţei sau în zorii zilei, beat mort.

Regele care ştia câte parale plăteşte moştenitorul tronului, cerca s'o mângâie pe noră-sa, dar regina a cărei slăbiciune pentru prinţ era notorie, nu-i vobea decât din vârful buzelor. Totuşi ea rămase însărcinată. Dar viaţa soţului ei rămânea străină până şi de aceea a copilului lui. Se împăcase cu lady Fitz-Herbert, „adevărata lui soţie şi iubită" cum îi spunea, şi nu visa decât fericirea divorţului de prinţesa Carolina.

După o corespondenţă acră între ea şi soţ, pe deoparte şi ei doi şi rege pe de altă parte, prinţesa de Galles se retrase după ce născuse o fiică, Charlotta, într'o vilă din apropierea Londrei unde în curând suportă o „delicată cercetare" ce nu avea alt scop decât să furnizeze ilustrului ei soţ pretexte legale pentru divorţul dorit. Ea ducea în locul în care se retrăsese o viaţă liniştită, dar îşi apropiase oameni rău priviţi de spionii Curţii. Şi mai ales un băeţel William Austin care îi fu atribuit de calomniatorii ei.

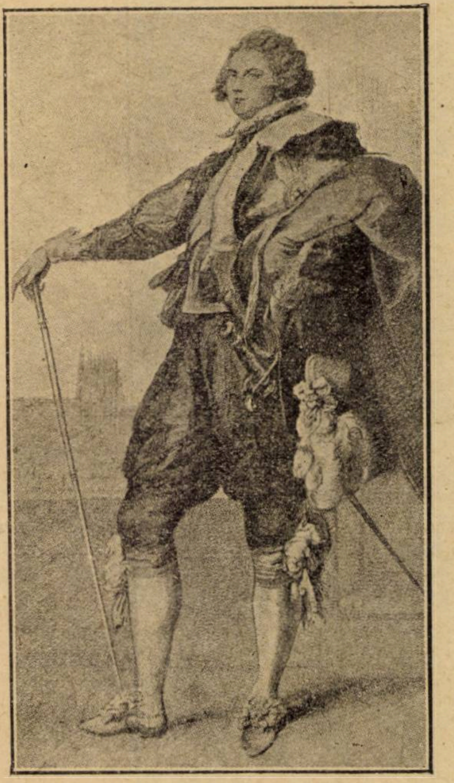

PRINŢUL de GALLES

Totuşi prinţul nu izbuti în planul său : „delicata cercetare" nu dădu nici un rezultat defavorabil prinţesei. In urma acestei întâmplări, drept reparaţie, prinţesa ceu să i se dea o recepţie oficială la Windsor, de către rege căruia îi scrise în acest sens, adăogând că în caz contrar va da în vileag scandaloasa procedare faţă de ea. Fu satisfăcută şi i se oferi ca reşedinţă Kensington, unde ea petrecu anturată de o plăcută societate din care nu lipsiră lord Byron şi Walter Scott care scrise despre ea rânduri pline de entusiasm. Şi totuşi prinţesa se simţia nenorocită, îşi presimţea probabil destinul.

Prinţul de Galles nu desarmase de loc. Marchiza de Hartford care izbutise să-l despartă de lady Fitz-Herbert, intră şi ea în linie contra prinţesei. Regina primi rău pe mama prinţesei, iar pe nora-sa o ţinu în picioare şi când aceasta întrebă de rege, îi răspunse :

— Regele e foarte bine şi nu doreşte să vă vadă.

In 1915 regele fu declarat nebun şi prinţul de Galles deveni Regent, având în această calitate dreptul de a dispune de felul de viaţă a membrilor familiei regale. In virtutea acestui drept el interzise prinţesei Carolina, soţiei sale, orice întâlnire cu el, fie în public, fie în particular. Prinţesa adresă un referat Camerei Comunelor, simţind că devine populară în Anglia, din cauza impopularităţei soţului şi a umilirilor la care era supusă.

Aflând că la teatrul Covent-garden se dă o reprezentaţie de gală în prezenţa regelui Prusiei, a împăratului Alexandru şi a ducelui de Wellington, eroul dela Waterloo, prinţesa reţinu loja din faţa lojei regale şi foarte decoltată, apăru spre stupefacţia generală. Prinţul, făcând mină bună, o salută, ea-i răspunse, dar publicul şi în special opoziţia, fu de partea soţiei maltratate. La ieşirea din teatru, mulţimea urlă : — George, unde ţi-e soţia ? şi se îndemna să pună foc reşedinţei lui de la Carlton-House. Şi spre uimirea înalţilor oaspeţi, trăsura pinţesei fu deshămată şi trasă de public până la Kensington, în strigăte de : „Trăiască nevinovăţia ! Dumnezeu să salveze pe prinţesă !"

Prinţul făcu o congestie. A doua zi, pe când lordul Castlereagh îi vorbea de triumful dela Waterloo, el îi strigă :

— La dracu, Waterloo cu Wellington cu tot, ce doresc eu e să mă scăpaţi de prinţesa de Galles".

Pe toţi înalţii oaspeţi îi determina s'o ocolească, toate calomniile şi injuriile cele mai ordinare porneau dela prinţ împotriva ei ; doar doar o va face să părăsească Anglia. Ca o culme, i se răpi copila sub pretextul de a o educa după uz.

Intr'o zi, trecând prin Hyde-Park, cupeul mamei întâlni pe al fiicei sale care dintr'o săritură se smulse din ghiarele paznicelor şi alergă în braţele mamei sale. Mulţimea se adună îndată şi-i strigă fetiţei : „Nu-ţi abandona mama, prinţeso !"

La 16 ani tatăl ei încercă s'o mărite, dar fetiţa refuză categoric, după ce consimţise, pentru simplul motiv că din fruntea listei invitaţilor numele mamei sale, scris de mâna ei, fusese şters. Totuşi, după multe constrângeri, ea se mărită cu prinţul Leopold de Saxa-Coburg, care fu mai târziu rege al Belgiei. Mica Charlotta fu fericită, dar muri curând la naşterea unei fetiţe, în chinuri atroce, iar medicul ei vinovat, se sinucise.

CALATORIA SENTIMENTALA

Abia după căsătoria fiicei sale, prinţesa de Galles părăsi Anglia, sătulă de neîntrerupta bătălie scandaloasă dintre ea şi soţul ei regent. Cu o suită aleasă, ea cutreeră Germania, Elveţia şi Italia, oprindu-se la Neapole, unde regele Murat o primi foarte amical. Dădu baluri fastuoase şi după o lungă şedere, plecă la Milano şi Parma, unde întâlni însă din nou spioni de ai soţului ei, care căutau cu orice preţ motivele de divorţ de atâta vreme dorite de Regent.

La Genova flota engleză îi dădu onorurile cuvenite, dar prinţesa oarecum îmbătată de Italia şi de libertăţile de care se bucura de acum în plin, şi cum firea ei se preta la multe excentricităţi, apariţiile ei în echipagii şi toalete originale pe străzile Genovei, precum şi viaţa ei intimă, începură să preocupe opinia publică. Cronica scandaloasă înregistră favorurile de care se bucura un anume Pergami ridicat de prinţesă dela rangul de curier şi de fost puşcăriaş, la acela de şambelan, de baron, de conte, de cavaler de Malta, etc.

Nedespărţiţi de contesă era copilul William Austin care-i fusese atribuit când cu „delicata cercetare" şi Pergami, care, pentru toată lumea era favoritul princesei. Cu ei şi cu singurii doi prieteni englezi, doctorul şi un ofiţer de marină, care-i rămaseră credincioşi din toată suita engleză, prinţesa de Galles, călători apoi în Sicilia, în Palestina, Siria şi Mesopotamia. La Erusalim fondă Ordinul Sf. Carolina al cărei mare maestru fu numit Pergami. Vizită Grecia şi apoi reveni la Napoli şi Genova unde avu din nou să lupte cu spionii care neîncetat încercau să pătrundă în intimitatea ei spre a culege probele necesare pentru divorţ.

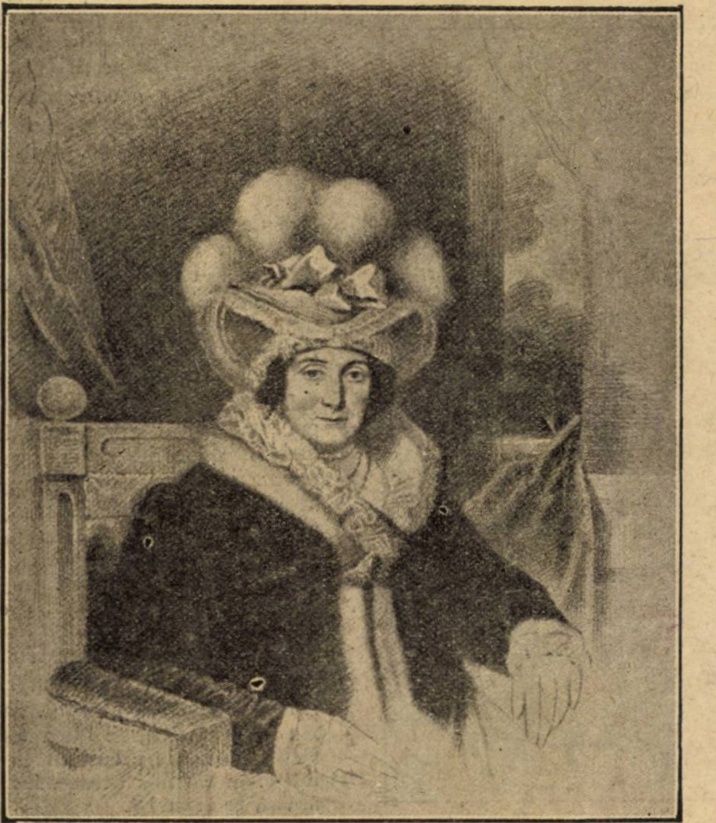

REGINA LA PROCES

Când află de moartea neaşteptată a fiicei sale, princesa avu o criză puternică. Nu mult după aceea muri şi regele George III şi când ea află vestea, era regină a Angliei. In această nouă calitate ea scrise lordului Castlereagh cerându-i să ordone ambasadelor să-i dea onorurile regale ce i se cuveneau. Dar nimeni nu se deranjă şi din această cauză toate reprezentanţele engleze şi străine pe unde trecea regina Carolina rămâneau în necunoştinţă de cauză, tratând-o simplu în princesă de Galles ostracizată.

De aceea se hotărî să se întoarcă în Anglia şi să lupte pentru ca drepturile ei să fie respectate. Nu i se vizară însă paşapoartele şi trebui să străbată tot lungul drum până la Douvres cu caii ce-i putea găsi la muncă pe ogoare iar canalul îl trecu pe un pachebot de curse, ca toată lumea.

Londra era însă emoţionată de sosirea reginei persecutate. Regele îi trimese o ofertă de bani şi o ameninţare cu divorţul prin scandal public. Ea însă era foarte hotărîtă să lupte cu rivalul ei soţ. Guvernul speriat de proporţiile ce putea să ia scandalul public şi de preferinţele exprimate de opinia publică faţă de regina de atâtea ori jignită de cel mai impopular dintre moştenitorii tronului Angliei, încercară să domolească pe rege. Dar el ameninţă să găsească un alt guvern să-şi satisfacă dorinţa, sau altminteri va părăsi Anglia.

Intrând în Londra, regina o găsi iluminată în cinstea ei şi mulţimea o ovaţionă prelung, şi strigătele „Trăiască Regina", „jos tiranul" nu conteniră până târziu.

Mesagiul Regelui către Camera lorzilor fu urmat de al Reginei către Camera Comunelor, care găsi prilej să deslănţue curentul opoziţionist şi de opinie publică.

Dar procesul reginei fu repede sorocit şi cu toate nemulţumirile populare şi cu tot curentul formidabil pentru regină primele şedinţe avură loc. Martorii mincinoşi se perindară prin Camera Lorzilor unde regina îndoliată şi indignată trebuia să asculte calomniile cu o răbdare de martiră. Mulţimile înfruntau patrulele răspândite pe străzi, până şi lordul Wellington fu într'o zi fluerat, pe când eşea dela proces, dar actul de acuzare şi martorii mincinoşi nu izbutiră să dovedească adulterul reginei. Camera Lorzilor renunţă la punctele esenţiale ale procesului.

Totuş regele dădu ordin şi ameninţă. Atunci lorzii votară 108 pentru, 99 contra, dar bill-ul acuzator nu fu trimis Camerei Comunelor, care l-ar fi respins dintr'odată.

Londra se ilumină din nou, mulţimea aclamă pe regina martiră, vitrinele instituţiilor ostile fură sparte, provincia se mişca, năvile în porturi se iluminară toată noaptea, şi nu ar fi depins decât de un gest al Reginei ca revoluţia să izbucnească.

Regina Carolina era însă învinsă şi obosită. Ultima ei încercare fu aceea de a lua parte la încoronare, dar oprită cu forţa, mângâie un timp speranţa de a se încorona separat. Ceru însă ca numele ei să fie pomenit la liturghie cu al familiei regale şi refuză o dotaţie de 50 mii lire sterline.

Curând după aceea regina se îmbolnăvi grav. Rănile adânci ce-i produsese regalul ei soţ în tot timpul vieţii lor despărţite şi întresfâşiate, o apropiară de mormânt. In curând se stinse împăcată.

Dorinţa ei de a fi înmormântată la Brunswick fu respectată cu plăcere de rege. Dar cortegiul fu îndrumat pe departe de Londra. Poporul însă puse atâtea piedici pe acea cale, încât cortegiul trebui să treacă prin mijlocul Londrei, unde i se făcu o ultimă manifestaţie grandioasă şi sângeroasă. Poporul striga : Regina a fost asasinată ! Pe sicriul ei puseră o placă : Reginei ultragiate a Angliei!

In Brunswick sicriul ei fu dus tot drumul de cetăţeni, între sălciile pletoase pe care atârnau lampioane albastre. O sută de fete îmbrăcate în alb aruncară flori pe sicriul care fu închis în cavoul familiei sale.

Şi regina care luptase cu ultimele ei puteri să fie recunoscută regină, în sfârşit se odihni.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 35
26 August 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
A ASOCIAŢIUNII
SIBIIU

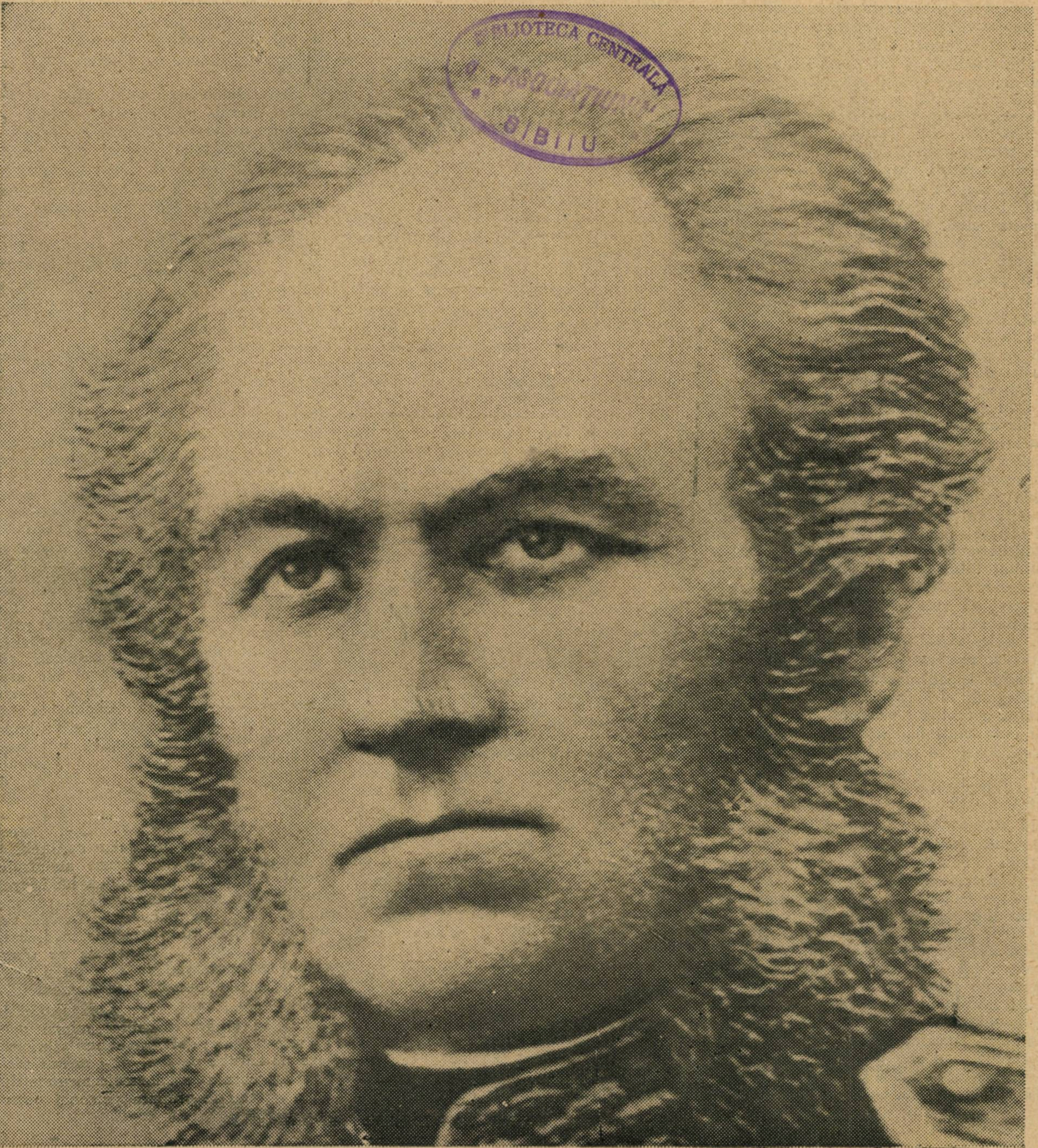

CAROL DAVILA

Ctitorii

DOCTORUL CAROL DAVILA

Ştiinţa medicală se mândreşte, astăzi, cu marile contribuţiuni aduse pe altarul ei, de către numeroşi şi străluciţi medici români şi totuşi, abia se împlinesc câteva decenii de existeţă a medicinii româneşti întemeiată, pe deaîntregul, de nemuritorul doctor Carol Davila.

Inaintea acestuia, nu am avut decât doi medici români, cari însă, studiaseră dela început, în străinătate. Medicii din principatele româneşti, venetici, ovrei, greci, armeni, bulgari, în majoritate inculţi, insolenţi şi răi, dispreţuiau pe Români; veniţi pentru pricopseală nu găsiau potrivit să se ocupe de ostaşi. Şi atunci, **prinţul Barbu D. Ştirbei**, domnul Munteniei, s'a hotărît să-şi formeze, pentru nevoile oştirii, un personal de medici-ajutori, de gearafii sau meşteri chirurgi, cari ar putea să servească, în caz de isbândă a planului său şi în serviciul sanitar civil. Ii trebuia însă, un om, pe care nu-l putea găsi în grămada de interesaţi cari alcătuiau atunci, pe medicii din Ţară.

I s'a recomandat un tânăr medic francez, Carol Davila, care avea la sosirea lui în Bucureşti la **13 Martie 1853**, numai 25 de ani, dar care dăduse dovezi strălucite de capacitate şi energie.

Născut în Italia, şi-a făcut primele studii în Germania iar liceul în Franţa, unde a avut tutore pe ilustrul prof. dr. **Guèpin**, un savant foarte iubit pentru marea sa bunătate sufletească şi celebru prin operile sale filantropice. Sub minunata influenţă a acestui om desăvârşit, Davila s'a înscris la scoala de medicină şi farmacie din Angers, unde a fost un student eminent şi de unde după ce a obţinut titlurile de intern de spital, prosector de anatomie, preparator de chimie şi laureat al şcoalei şi al spitalelor, s'a dus la Paris; la facultatea de medicină de acolo, a fost unul din cei mai dragi elevi ai celebrului **prof. Trousseau**.

Pasionat pentru studiul chimiei şi fin înţelegător al fiziologiei şi al terapeuticii, ajunse un medic excelent, dar vederile lui erau mult mai largi; astfel, în teza sa de doctor în medicină (la 1852), a fost preocupat nu de o chestiune limitată, ci de vasta chestiune a profilaxiei sifilisului.

In 1848—1849, a bântuit, în Franţa, o epidemie cumplită de holeră. Tânărul Davila s'a devotat cu totul îngrijirii bolnavilor şi în acelaş timp, a formulat faimoasa combinaţie a **tincturii artícholerina sau picături ale lui Davila** pentru uşurarea durerilor groasnice ale nenorociţilor holerici. Tot atunci, observând că bolnavii pier din cauza răcirii corpului, a creat un aparat de încălzit, ce a rămas şi azi întrebuinţat în numeroase ocaziuni. Locuitorii din comuna Cheré, recunoscători pentru marile servicii aduse de Davila, i-au oferit cărţi frumos legate cu dedicaţiunea: **„La Comune de Cherré à Mr. C. Davila, en 1849"**. (Două din ele, le-a dat elevului său, **prof. Severeanu**, în dar, la 1864, în semn de admiraţie pentru măestria cu care acesta a operat o hernie strangulată).

In Ţară, i se dete titlul de ober-stab doctor (maior) şi funcţia de medic-şef al oştirii. Spitalul militar era un fel de infern, inţesat de tifici, înghesuit în câteva încăperi mizerabile ale monastirii Mihai-Vodă.

Davila făcu imediat un memoriu pentru a cere crearea **„serviciului sanitar al oştirii"**. Cu inteligenţa sa pătrunzătoare a văzut că pentru a isbuti ceva la noi, trebue să ceară câte puţin spre a nu fi refuzat şi s'a pus pe lucru cu un avânt extraordinar. A strâns câţiva tineri români, pe cari i-a instruit cu dragoste şi răbdare şi i-a făcut feldceri, cu gradul de subofiţeri; aceştia au alcătuit primele lui ajutoare sanitare.

Pentru a fi cât mai aproape de bolnavii lui iubiţi, locuia în str. Isvor, o casă sărăcăcioasă şi insalubră, care a fost inundată de revărsarea Dâmboviţii.

Abia îşi începuse opera, când fu destituit din serviciu de ruşi, cari ocupaseră ţara şi desarmaseră oştirea. Din cauza locuinţei proaste, se îmbolnăvi grav de reumatism poliarticular acut; abia scăpă cu o înţepenire completă a cotului drept şi o leziune ascunsă a aortii.

După isgonirea ruşilor, veniră armatele austriace, cari au reintegrat pe Davila în funcţia sa. Se pune iar la muncă: înjghebează o farmacie militară sub conducerea distinsului spiţer **Fr. Pruzinsky**, iar la 4 Decembrie 1855, întemeiază **şcoală de mică chirurgie** sau de feldceri, cu 35 de elevi români, având cel puţin 4 clase primare şi vârsta de 14—16 ani. Insumează pe aceşti tineri în oştire.

Peste câteva luni numai, în Martie 1856, transformă şcoala în **şcoală de chirurgie** şi mai aduce 25 de elevi noui, internaţi, pe seama judeţelor, pentru a face din ei ajutoare sanitare în provincie. Pentru a le putea da o instrucţie mai aleasă, face, pe socoteala sa, un **muzeu de anatomie**, cu piese aduse din străinătate şi completate cu piese lucrate aici, precum şi o **bibliotecă**.

Veneticii zâmbiau cu dispreţ: „Românii sunt incapabili să devie medici; adu domnule, medici dela Cracovia, nu-ţi bate capul cu proştii"! Davila, care-şi continua opera cu ardoare, zâmbia cu dragoste de părinte elevilor săi, pe cari îi numia în româneasca lui nouă: **„copilele mele"**; iar ai noştrii, neîncrezători, porecliseră pe tinerii studenţi **„doctoraşii lui Davila"** şi dădeau din umeri.

Pentru a fi mai sigur de succes, Davila organizează şcoala de chirurgie, milităreşte; apoi, întemeiază un învăţământ farmaceutic cu 12 elevi sub conducerea lui Pruzinsky. Conduce personal serviciul boalelor interne şi externe la spitalul militar, este director al şcoalei de chirurgie, profesor de clinică chirurgicală, bandaje şi aparate pentru fracturi, face lucrările practice de anatomie, se duce cu elevii, în tabăra austriacă, să facă exerciţii de ambulanţă şi practică de bandaje, împreună cu campania sanitară austriacă, pleacă în excursiuni botanice.

Cere în 1856, înfiinţarea unei **grădini botanice** pentru a înlesni studiul plantelor medicinale şi a furniza plante medicale indigene farmaciilor; în 1857, ne având încă ajutorul statului, începe planurile grădinii pe cheltuiala sa, proprie.

Generalul Odobescu, caimacam, filorus, duşmănia opera lui Davila şi era gata s'o nimicească, dar Davila ceru concursul consulului general al Franţei, marele filoromân **L. Béclard**. Odobescu murind, Davila fu iar sprijinit de inimoşii **dr. N. Creţulescu, C. Cantacuzino** şi **C. Gr. Ghica**.

Şcoala de chirurgie se transformă în **şcoala naţională de medicină şi farmacie**, după modelul şcoalelor din Franţa. **Napoleon III**, încunoştinţat de Béclard, aprobă opera lui Davila şi în Noembrie 1857, prin decret imperial recunoaşte şcoala românească şi o asimilează şcoalelor secundare de medicină şi farmacie din Franţa; elevii români puteau intra şi trece doctoratul în facultăţile de medicină franceze. Puţin mai târziu, **Victor Emanuel** (August 1858) acordată aceleaş drepturi elevilor români, în facultăţile italiene.

In 1858, orândueşte un curs teoretic de medicină veterinară, sub conducerea unui meşter veterinar al timpului, **Lucaci**, iar în 1862, realizează **şcoala veterinară** cu 20 de elevi.

Trebuia interesată în opera lui Davila şi opinia publică, ce era cu totul streină de însemnătatea ştiinţelor; din 1856 în 1859. Davila începe la Sfântul Sava, **conferinţe publice duminicale, de chimie**. Cum aminteşte elevul său **prof. Grecescu**, „Davila vorbia cu o dicţiune magistrală şi măiastră; expunerea sa limpede şi cu şir, pe care ştia s'o împodobiască cu cuvinte de spirit, era largă în vederile sale, măsurată, coherentă, neobositoare şi lesne de înţeles de fiecine". Acestea erau primele conferinţe ştiinţifice în ţara noastră şi a stârnit un adevărat entuziasm în publicul, care-l cunoştea şi ca un practician strălucit.

Intr'adevăr, Davila făcuse să strălucească mai puţin celebritatea lui **Mayer**, care trecea, până atunci, drept cel mai mare medic din Bucureşti; Davila era mereu, în pas, cu progresele medicinii: la 1856, a încercat transfuzia de sânge şi era incomparabil în arta de a trata fracturile şi a prescrie medicamentele.

A renunţat însă, repede, la gloria de practician şi s'a consacrat numai operii sale oficiale; dar nu a renunţat să trateze pe săraci, pe cari nu-i refuza niciodată şi cărora le da medicamentele din trusa sa sau le prepara personal doctoriile. Față de confrați a avut întodeauna o atitudine ireproșabilă. In 1860, dr. Fialla fusese acuzat că a prescris unui om dela curtea Cantacuzinilor, o otravă, căci bolnavul a mudit imediat ce a băut jumătate din medicament. Davila veni, întrebă pe Fialla ce a prescris și adresându-se apoi, celor cari voiau să linșeze pe tânărul medic, zise: „aveam și eu nevoe de acest medicament" și bău restul din sticlă, pentru a demonstra că nu era vorba de vre-o otravă. Și totuși nu era de loc exclus ca acest gest să-l coste viața.

După Unire, Davila aduse spitalul militar la Cuibul cu barză, unde este acum Comenduirea și-l numi **spitalul militar central.**

Efor al spitalelor civile, cu Banul C. Năsturel-Herescu și **poetul Grigore Alexandrescu**, întemeiă „concursul pentru medici spre a alege pe cei mai destoinici".

Această dispoziție avea un scop ascuns: Davila știa că elevii săi vor fi mai buni medici, decât străinii oploșiți pretutindeni, și ținția din vreme să le asigure succesul.

A înființat în 1860 **„consultațiile cu medicamente gratuite** la spitale, pentru bolnavii sărmani, cari nu găsesc loc de primire".

Constituindu-se Serviciul sanitar, Davila fu numit **inspector general** (1860).

Incep roadele școalei lui Davila:

12 elevi sunt numiți interni, prin concurs, pe 2 ani, cu rotație în diverse servicii, după șase luni.

Pleacă în străinătate cu 6 elevi: duce 4 la Paris (**C. Chercea, C. Conțescu, Mih. Popescu, Nichita Andrițeanu**) și 2 la Torino (**I. Vercescu, Sergie Ianota**), toți cu burse ale statului și aduce în țară, pe anatomistul **Alphonse Lebiez** pentru lucrările anatomice și muzeul școalei.

Ia ființă grădina botanică, și numește 12 medici și 6 farmaciști ca să alcătuiască **farmacopea română.**

Davila aleargă prin țară pentru a repara și întemeia spitale, formează subchirurgi și medici de arondismente. Inființează ambulanțe și spițerii ambulante pentru sate.

In 1862, trimite alți 5 elevi în străinătate: **Zah. Petrescu, N. Măldărescu, G. Stavrescu, Th. Alexandrescu** și **d. C. Severeanu.**

Se interesează de **copii găsiți**; cere ca serviciul sanitar să se ocupe de ei și obține ca fondul lăsat de mitropolitul Filaret II, în 1794, să fie întrebuințat de el.

Davila se însurase cu fiica unui medic francez **Marsil,** dar soția sa muri după puțin timp. Atunci, luând dela doicile de prin mahalale, copii orfani de 5—6 ani, i-a strâns în casa socrului său, unde a organizat educația lor sub privigherea sa.

In 1861, s'a însurat cu **Ana Racoviță** nepoată a marilor Golești.

Profesorul Grecescu, care era flăcău nuntaș, povestește că nunta s'a făcut după datinile românești. Davila care iubia și recitea cu plăcere versurile românești, în excursii mai ales, cânta la nuntă, cu voe bună, versuri populare.

Ana Davila, l'a ajutat mult în noua sa operă. Ea i-a pus la dispoziție casa și via ce avea pe dealul Cotroceni, pentru a instala acolo, fetițele orfane. **Doamna Elena,** soția lui Cuza Vodă, venind să vadă pe orfane a fost entuziasmată și a dat un sprijin foarte larg operii soților Davila, insistnâd să se construiască **Azilul Elena Doamna** (1862), model de instituție de învățământ și educație.

In pavilioanele rămase după mutarea orfanelor, s'au adus băeții orfani, **„băețele mele"**, cum îi numia tatăl lor adoptiv. Găsind întâmplător un francez surdo-mut, Davila a înființat o **secție de copii surdo-muți** sub conducerea lui, la Pantelimon, unde făcu și un **orfelinat Sf. Pantelimon,** în scop de a crește, învăța carte și meserii, pe copiii orfani și de familii lipsite de mijloace (1867).

Din economiile farmaciei militare a înființat un **laborator de chimie al armatei** (1862) sub direcțiunea vestitului chimist **Alfred Bernat-Landwai**; laboratorul mărindu-se a trecut la spitalul Colțea (1867) și în fine a devenit **Institutul chimic universitar (1881).**

In 1864, străinii și înstrăinații încep să ceară transformarea Școalei de medicină, în Facultate, pentru a putea să pună mâna pe posturile de profesor, înaintea întoarcerii în țară, a „doctorașilor", cari i-ar bate la concurs. Davila însă, ținea să înlăture elementele străine de la Școala lui **Națională** și amâna cu mult tact, decretarea acestei transformări.

Străinii găsesc o coadă de topor în chiar marele **Cogălniceanu,** care destitue pe Davila și îl înlocuește cu un ovrei venit din Cracovia, atât în postul său din administrația serviciului sanitar, cât și în acel de efor al spitalelor

Davila însă, nu mai poate fi învins, e în apogeul vieții sale. Nenorocitul gest al marelui Cogălniceanu pune o vastă umbră pe marile-i merite și-atâta tot. Un alt bărbat de Stat, **Ion Brătianu** repară în anul următor greșeala comisă.

In acelaș an, al reintegrării sale, cade bolnav, iarna, de tifos exantematic contractat pe când supraveghea măsurile sanitare luate cu prilejul unei grave epidemii dela penitenciarul Telega, iar vara se îmbolnăvește grav de holeră, la Brăila, unde alergase pentru a stinge epidemia ce bântuia acolo.

In 1866, corpurile legiuitoare conferă, **în unanimitate, marea naturalizare,** acestui admirabil român, încă, din primul moment al venirii lui în țară.

Opera lui Davila era uriașă.

In 1868 erau numiți medici primari de spitale, prin concurs, primii elevi ai lui Davila, doctori dela Paris: **Măldărescu, Obedenaru, Sutzu.**

Exasperați, dușmanii lui Davila, având în fruntea lor pe **Polizu** și **Capșa,** izbutesc să pună mâna pe locurile de profesor la Facultatea de Medicină: Școala lui Davila a fost decretată Facultate la 12 Noembrie 1869.

In 1870, Davila, care era membru al Societății internaționale Crucea Roșie, ceru guvernului nostru să trimită câte o ambulanță în Franța și in Germania. Francezul propune o mână de ajutor pentru răniții dușmanilor țării sale! Ce admirabilă înțelegere a carităţii! Refuzat a plecat singur, s'a înrolat în armata franceză, a fost făcut prizonier și arestat; a fugit însă, a trecut rândurile dușmane înapoi, la Verdun. După patru luni de mizerii, se îmbolnăvi de dezenterie Intors în țară cu inima sfâșiată de înfrângerea patriei sale, a căreia nepregătire i-a fost evidentă în tot timpul, începu o vie campanie de pregătire sanitară pentru noua sa Patrie, căreia vrea să-i evite vre-o nenorocire. Insistă să fie ales **Dem. Ghica** la Crucea Roșie română și înzestrează serviciul sanitar al armatei cu cele necesare pentru o eventuală campanie.

Și isbuti, căci în timpul războiului pentru Neatârnare, celebrul chirurg rus, **Pirogoff** admira organizarea noastră sanitară, care a uimit și pe împăratul Rusiei.

In timpul războiului, activitatea lui Davila o arată câteva cuvinte din telegrama trimisă de **Domnitorul Carol,** soției sale, **Elisabeta Doamna,** pentru a-i vesti căderea Plevnii:

„Davila este pretutindeni oriunde am trebuință de el".

Unul din studenții în medicină-voluntari **dr. Sabin,** povestește în amintirile sale din Resbel, însuflețirea cu care Davila a condus serviciul sanitar și incomparabila lui dragoste pentru soldatul român și mai ales pentru elevii lui, cărora le spusese la plecare: „ochiul meu vă va urmări în tot locul".

Uitându-se cu totul pe sine, deși munca istovitoare ce închinase binelui țării românești îi slăbise mult forțele, a contractat în timpul răsboiului, un antrax al cefii, ce a mai adăogat la slăbirea organismului său.

După războiu, se manifestă grozava urmare a reumatismului său din tinerețe: anevrisml aortei, care crescând comprima traheea. Işi observa cu stoicism boala și spunea Regelui Carol care-i devenise un călduros prieten și care căuta să-l îmbărbăteze: „Nu știu încă, cine va învinge: aorta sau traheea; dacă învinge traheea, voi muri prin ruperea anevrismului, iar dacă învinge aorta, voi muri asfixiat". Iar prietenilor săi, numeroșii doctori în medicină pe cari îi formase și cari nu puteau să scape pe marele lor îndrumător, le spunea cu bunătate: „Mo, băețele mele, sunt o ola crăpată".

In Iunie 1884, anunță pe Regele Carol, care venise să-l viziteze într'o chiliuță ce ocupa în vechea mânăstire a Sinaei: „j'en ai pour deux mois". Copiilor săi, marea noastră filantroapă **Doamna Elena General Perticari** și strălucitul nostru scriiitor **Alexandru Davila,** nu le spunea nimic. Insă, la 23 August chemă lângă el, pe autorul minunatului Vlaicu-Vodă și-i spuse: „A învins aorta; am mințit cu 3 zile pe regele Carol". Deastă dată nu mai greșia, căci în după amiaza aceleași zile, deși nimic grav nu apărea celor din jurul său, doctorul Carol Davila muri asfixiat.

Nu știu dacă acest nemuritor binefăcător al Neamului românesc era sau nu credincios dar nu-mi pot închipui un mai călduros emul al sfântului Vincent de Paul; pana măiastră care va povesti cândva romanul lui Carol Davila, va înscrie în literatura noastră cea mai frumoasă și mai înălțătoare viață, închinată pentru binele aproapelui.

DR. V. TRIFU

POEZIE

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU

CÂNTEC

Sufletul meu, gară pierdută'n pustiu
Doruri ca trenuri mecanice trec.
Sufletul meu, floare de piatră pe'nalt cenuşiu,
Doruri, ca stoluri de păsări, în zbor se întrec.
Sufletul meu, cuib pustiit în mijloc de câmp plumburiu,
Zilele trec, zilele trec,
Valuri grăbite pe prund cenuşiu ;
Totu-i pierdut, totu-i pustiu,
Sufletul meu, sufletul meu,
Gară 'mpietrită sub cer plumburiu
Gară pierdută 'n pustiu.

DRAGOŞ VRANCEANU

CLOPOTE

Sate cu turle multe de lemn, doborîte'n câmp, răsună.
Câmpul s'apleacă pe-o parte—e sufletul meu parcă. Cum tremură
[măduva lemnelor !
Clopotele ţin în braţe grămezi prăbuşite de turle,
Şi lemnele se frâng destrămând grămezile încurcate în mine.

Clopotele ! Sufletul meu, turle de lemn doborîte peste pământ !
Sună clopotele şi iarăş sună clopotele : vechiu, vechiu şi necunoscut.
Merg în şir oameni cu frunţile cenuşii şi părul cenuşiu
Şi dau ocol greoiu sufletului închinându-se — şi clopotele sună.

Aud cum trece înăuntru un drum de jos, în jos, în jos...
O ! clopotele noastre de sub văgăuni care sună pe drum singure !
Turle de lemn, turle de piatră s'au înclinat şi tencuiala vueşte
[surd —
Aş vrea să pun capul în ţărână să spun : vechiu, vechiu şi neliniştit.

Ce sgomote îmbrăţişate lovesc marginile sufletului acum !
De jos se ridică printre iţe dese, mai dese, întinse de mult.
Doamne, aud cum clopotele sună într'o ţară adâncă, ca dintr'o
[apă mare,
Şi mă închin de câteori răzbesc în sus printre sutele negre
[de turle.

N. FURCA

POEMA CU LUNĂ

Val şi vânt isbesc talgere de argint ce sună...
Din poală-i scapă mărei trei sferturi palide de lună
Şi talgerile tânguiesc şi gem şi nu'ncetează,
pe când la'nalte ţărmuri de azur luna ancorează.

Triplu salt în noapte peste coarda sângerată'n zare
Şi totul e un poem funebru cântat pentru soare.
Lângă digul care tinde către stele alb pumnal,
îşi strânge'n mâini privirea plânsă un om pe mal..

Revăd plaja în dimineaţa cu femei frumoase ;
în soare, nisipul frige până'la oase,
şi reţin imaginea ta pentru totdeauna,
trei sferturi goală şi anemică precum luna.

O ! lună, galben ca ceara cap de poet
în juru-ţi trist peisaj şi mai banal ca un tapet
Şi nici-un sunet sub albastru cort enorm.
Acum ţărmurile tac, valurile adorm.

PETRE DINU

SECETA

Praful răscolit de vânt în zile arzătoare,
Ridicat din drumuri albe, apă plutitoare,
Se aşează leneş peste lanuri ruginite,
Sub ploaia de lumină, de raze aurite.

Când turmele pe seară se îndreaptă către sat
Şi când talanga sună cu vaier înfundat,
In mrejele de raze, în lung apus de soare
S'aude un ţipăt trist, de prigori rugătoare.

Tăcuţi ca nişte umbre, fantome mişcătoare,
Se văd trecând prin ceaţa de prafuri căzătoare
Umilii robi ai brazdei răscoapte făr'de ploaie,
Căci roua nu ajunge ţărâna s'o înmoaie.

Cu feţele bronzate de-ale arşiţii valuri,
Cu strae putrezite scrobite de sudoare,
Cu frunţile'ncreţite, s'opresc pe la ristavuri
Pioşi îşi frâng genunchii şi-aşteaptă îndurare.

PASTORALA

F. ADERCA

D Ionel Lăcustă — Termidor a făcut anticameră, cu întreruperi mici și indispensabile, întâi două, apoi opt zile. Directorul Teatrului Național anunțase de câteva ori că e plecat la Cluj, apoi la Viena și însfârșit la New-York (Statele-Unite). D. Ionel Lăcustă-Termidor n'a crezut nimic. Șeful de cabinet, un tânăr cu figură de fecioară brună și cu buze vinete de Sulamită, i-a oferit gratuit loja de galerie. D. Ionel Lăcustă-Termidor, obsedat de ideia lui, a refuzat cu un rânjet de cochetă recunoștință. Și n'a plecat Vineri pe la amiazi când anticamera era plină de actori și actrițe, directorul de scenă, domnul Joe, mic și apoplectic, eșind din biuroul directorului, l'a luat deoparte și l'a întrebat încruntat părintește:

— Vrei poate un „ajutor" din partea Teatrului?

— Nu. Am venit să dau eu ajutor Teatrului, a rânjit superior și otrăvit d. Termidor.

Sâmbătă pe la patru după amiaz, după ce plecase și șeful de cabinet, a eșit și directorul din birou, cu pălăria 'n cap pardisiul pe un braț și in colțul gurei o țigară care-i irita ochiul și-i schimonosea fizionomia.

— Ce e, domnule, tot n'ai plecat? Nu ți-am spus că sunt în America?

— Domnule director...

— Care domnule director... Te ții de fleacuri. Ai compromis literatura cu purtările dumitale Mi-e și rușine să mai spun că sunt scriitor... ca d-ta.

— Am venit cu o piesă...

Și în timp ce d. Ionel Lăcustă-Termidor căuta adânc în buzunarul hainei, o teamă clătină ca un vânt bolnav culmile sufletești ale d-lui director. Cine, e, în definitiv, acest vagabond?... Nu stă scris în Catechismul Inteleptilor că lumea se sprijină pe trei calici, luminati de harul lui Dumnezeu? Și nu e Lăcustă destul de calic? Toți jurisconsulții, medicii, profesorii universitari și șefii de culoare cari și-au jucat piesele în cursul acestei stagiuni s'au vândut, sufletește, mai mizeri decât mizeria văzută a acestei haimanale. Unde este Prințul care să comande cu braț întins oștilor de umbre ale poeziei dramatice, astfel ca bătălia depe scenă să nu fie o jalnică înfrângere și o pieire în zmârcurile banalității... Și dacă în acest trup jigărit se ascunde un suflet creator de comandant?

Dar în locul manuscrisului, d. Ionel Lăcustă-Termidor scoase o veche tabachere de nichel și politicos oferi:

— Faceți o țigare?

— Manuscrisul, unde e manuscrisul? Nu, mulțumesc, nu fumez.

— Care manuscris?

— Piesa cu care spui că ai venit.

— Piesa o am în cap. Vreau să v o povestesc și dacă o ve-ți găsi genială și demnă de reprezentare...

Directorul privi drept în ochii „autorului dramatic" care-i primi căntătura cu una atât de candidă și serioasă, că directorul se hotărâ:

— Poftim la mine 'n biurou.

Ii deschise cele două uși capitonate, îi făcu loc să intre întâi și așezându-se la biurou după ce se ușură de pardesiu și pălărie, rosti scurt:

— Ascult.

D. Ionel Lăcustă-Termidor întinse amândouă mâinile de parcă ar fi trebuit să facă ceva cu ele, dar luandu-le 'napoi grăbit, începu:

— Asupra titlului, cred că nu veți avea nimic de zis: PASTORALA, tragedie fantezistă în câteva tablouri sintetice de IONEL LACUSTA-TERMIDOR. Vreau să întrebuintez maniera lui Shakespeare — tablouri scurte și puternice, geniale dacă se poate. Vă spun numai esentialul. Inainte de ridicarea cortinei se aude la pathefon **Sonata Lunei** de Beethoven. Actiunea se petrece în viitor. In anul 8000 de la Christos, cuprinzând Europa și America. De Asia, Africa și Oceania deocamdată n'am nevoe. Unul din tablouri sau chiar mai multe vor avea acțiunea pe oceanul Atlantic. Pământul este supra-populat de oameni și de 2000 de ani o parte din ei locuiesc într'un fel de colivii de bambus întinse de-asupra oceanelor, între continente. Locuitorii depe Atlantic, atlantizii sunt intelectuali și deservesc cu produsele lor artistice și științifice, cele două continente pe care au rămas numai pădurarii și plugarii. Totul se mișcă electric și electricitatea e acumulată din soare în bobine ca niște papagali de platină situați de-asupra coliviilor și e transmisă fără fir celor două continente care nu prea au nevoe de ea. De la o vreme, plugarii și pădurarii celor două continente au venit în atingere fără știrea Presedintelui republicelor atlantide si au constatat între ei că atlantizii nici nu ară, nici nu tae lemne. Revoltati, au suprimat atlantizilor expeditia franzelelor si cartofilor, iar atlantizi la rândul lor drept represalii au tăiat curentul electric și au oprit transporturile de oglinzi, parfumuri, patefoane, reviste și cărți. Continentalii au rezistat, și cei mai nervoși au cântat vechile plăci deandaratelea, ceiace în tot cazul da naștere la alt cântec. Atlantizii au dus'o mai greu: cartofii și franzela, untul și vinul, create chimic, n'aveau savoarea celor trimise de pe continent și fabricate de soare. O debarcare de trupe și o represiune sângeroasă a continentalilor nu era cu putință: atlantizii nemai făcând uz de mii de ani de picioare, își pierduseră aceste catalige de carne și se 'nfățișau ca niște fructe ovale, cu ochi mari și frunte naltă. Continentalii, dinpotrivă, nefăcând uz decât de brațe și **picioare, erau ca niște ciomege însuflețite. Atlantizii vorbeau cu ochii și mintea** lor nu suferea decât zgomotul muzicei și al talazelor. Câmpenii când vorbeau, lătrau ca lupii și câinii: **hau-hau! ham-ham!** și se 'nțelegeau lesne căci aveau puțin de spus. Președintele atlantid a hotărît să descarce asupra celor două continente, în acelaș timp, o stea magnetică din Ursa Mare, care să-i sperie. Opt ani a ploaut cu stele asupra ogoarelor și pădurilor din cele două continente, dar nu s'au speriat decât găinile. Continentalii s'au îndârjit și temându-se pentru viitor, au hotărît să stârpească cu desăvârșire neamul ciunt al atlantizilor, care cerea grăsime și vin ca să dea în schimb numai luciu, sunet vânt. Și pescarii din Norvegia în înțelegere cu vânătorii de foce din Groenlanda, s'au ridicat într'o noapte și au tăiat lanturile care tineau, până se topeau, ghetarii Polului Nord. Și prăvăliți de furtuni, ghetarii au răzbit si au răsturnat înnecându-le, coliviile subtile ale atlantizilor. A pierit în valuri o civilizație supremă și un tip de om superior...

— Urmează.

— S'a isprăvit.

— Cum s'a isprăvit? Și care e, în definitiv, morala tragediei dumitale?

— Nici una.

— Și crezi d-ta că se poate avea succes cu o piesă ca asta, fără niciun amor, fără nici un patriotism, fără nici o alegorie?

— Tocmai de aia am venit și eu, să vă 'ntreb...

Isbucnind într'un hohot de râs, Directorul se ridică dela locul lui și îmbrătișă umerii d-lui Ionel Lăcustă-Termidor, care se 'ndrepta spre ușă.

— Dacă voiti vă spun și epiogul...

— S'auzim, Lăcustă, zise tare și scăpat de îndoieli Directorul, îmbrăcându-și pardesiul.

— După ce oceanul Atlantic s'a curățat de mucigaiul acela omenesc și talazele trec încoace și încolo, fără nici-o piedică, toată ziua și toată noaptea, zile, luni și ani, continentalii sunt fericiți și nu-si mai dau biruri decât între ei. Au uitat curând de atlantizi. Bibelourile le-au spart pruncii, bătându-se cu ele; cărțile cu basme au putrezit si le-a ars focul. Patefoanele s'au umplut de pământ și au amuțit. Din ele mănâncă rățuștele, urzici amestecate cu mălai. Arareori în munți sau în baltă câte un continental pescuește crapi sau umblă după oi și porci, fluerând un cântec, trecut din tată în fiu, tot mai fals, tot mai scurt: **Si-la-mido... Si-la-mi dooo... Sonata lunei** de Beethoven...

— Bată-te să te bată, Lăcustă! Caraghios ai fost și tu o viață întreagă! Să treci mâine să-ți iscălesc un bon de două mii de lei să-ți cumperi o pereche de pantaloni mai cuviincioși.

Și-l împinse pe ușe afară.

CHIBRITURI

— FRAGMENT IN AER LIBER —

. TUDOR MUȘATESCU

Pășesc câteși trei alături.

DOAMNA. Văduvă, frumoasă, tunsă și elegantă.

DOMNUL. Om de lume, și-atât.

CELALT. Câine lup.

Dimineață clară de primăvară precoce. Soare rece. Șoseaua Kiseleff, are un luciu impropriu. Ai zice, o panglică de aluminiu întinsă până la maximum.

Automobile trec din când în când bâzâind înfundat... Muște imense de metal cu frână pe patru roți.

DOMNUL (privind cu interes cerul). Frumoasă vreme !...

DOAMNA (aspirând aer prea mult pentru nările mici). Magnifică !..

DOMNUL (pe nas). On dirait qu'on est en Suisse...

DOAMNA (care n'are memorie geografică) Oui... à Nice...

(Pauză)

DOMNUL. Te-ai mai îngrășat puțin.

DOAMNA. Găsești ?

DOMNUL (evaluând-o). Iți stă mai bine așa...

DOAMNA (evaluându-se). Găsești ?

DOMNUL (autoconvins). Da... mult mai bine... Iți ies ochii în evidență.

DOAMNA. Vous trouvez ?

DOMNUL. Sincerement... Pari și mai tânără așa....

DOAMNA. Găsești ?

DOMNUL (ferm). Găsesc...

Pauză)

DOMNUL (privind câinele). Minunat câine....

DOAMNA (cu pudoare). Oh ! c'est une chienne...

Pauză)

DOMNUL (zărind o bancă). Nu vrei să stăm puțin ?

DOAMNA (subînțelegând strategia). Ba da... sunt foarte obosită. C'est une bonne idée...

(Amândoi se așează. Doamna își lasă fusta peste pulpe cu decență... Domnul își ridică — tot cu decență— pantalonii peste glesne).

(Zece minute pauză)

DOMNUL (cu o inspirație subită). Ce mai faci ?

DOMNA (amabilă). Merci, bine...

DOMNUL (galant). Și altceva....

DOAMNA. Tot ce știi... Dansez, fac curse, mă duc la cinema, cânt la pathefon, citesc...

DOMNUL (în elementul lui). Ce-ai mai citit nou ?

DOAMNA (precis). O carte...

DOMNUL. Ce fel de carte ?

DOAMNA (pe ton de critică). Sublimă...

DOMNUL Cum se numește ?..

DOMNA (gândind)... Stai... stai că-ți spun imediat... E o carte, așa, cu pasiune...

DOMNUL(erudit). La passion de Saint-Antoine...

DOAMNA. A !- non ! voyons... Vous blaguez... N'am cetit niciodată cărți de sfinți...

DOMNUL (precizând). Nu e de sfinți... e de Flaubert...

DOAMNA. Nu... Nu.. ce-am citit eu, nu e de Flaubert. Ce Flaubert ?.. E o carte scrisă de un autor cunoscut... trés... trés connu... Ah ! Drole de nom... Je ne me le rappelle pas și'mi stă pe limbă...

DOMNUL (insinuând). Poate... Anatole France....

DOAMNA (enervată). Nu ăsta, altúl... tot poet....

DOMNUL (iluminat). Poet ?...

DOAMNA. Sigur... eu ador poeziile... Un poet mare.

DOMNUL (tatonând). Voltaire....

DOAMNA Nu... nu... nu... mai tânăr,,, unul tânăr de tot.

DOMNUL (storcând). Lamartine... Musset... Cyrano de Bergerac...

DOAMNA (scandând) Nu... nu... nu...

DOMNUL (după un efort) Pasteur

DOAMNA. Nu, nu, unul celebru... celebru rău... Tout le monde le connait.

DOMNUL (asudat) Sheakespeare.

DOAMNA. Nu.. nu.. nu.. nu.. Altul... Niște poezii superbe așa... cu'n abat-jour, și cu ceai...și cu... (un țipăt mic) A . stai... Mi-am adus aminte, Paul...

DOMNUL (repede) Bourget....

DOAMNA... Nu.. (căutând) Paul... Paul.

DOMNUL (serviabil) Farrère...

DOAMNA... Ah... Dar asta nu mi s'a intâmplat niciodată, să nu'mi aduc aminte... Paul.... Paul..

DOMNUL, Hugo !..

DOAMNA (nervi). Nu... taci... că-mi aduc aminte singură.

Incepe cu Paul... (căutând iarăș) Paul... Paul...

DOMNUL (pe nerăsuflate). Rostand... Gauthier, Dumas-Fils...

DOAMNA. Nu.. Nu... Nu...

DOMNUL (tragic)... Nu se poate să fie altul... Aștia sunt toți poeții pe care îi cheamă cu Paul...

DOAMNA (sare). Ah !.. Insfârșit... Mi-am adus aminte... Geraldy... Paul Geraldy...

DOMNUL... Cum naiba l-am uitat numai pe ăsta... C'est ça... Geraldy...

IN RASPAR...

TITLURI...

Se cunoaște mania unora de a-și da aere, împopoțonându-se cu.... titluri pe care nu le au. Asupra unui caz au scris ziarele mai zilele trecute: titlul de inginer. In fine s'ar părea că „A. G. I. R.“-ul s'a hotărât să pună capăt (natural, prin ajutorul Parlamentului, care ar urma să legifereze) debandadei care se face cu calitatea de inginer. Cunosc lucrurile de-aproape : fiecare technician, ba uneori chiar mecanicii și chauffeur-ii, câte odată lipsiți chiar de clasele elementare ale unei școale de meserii, înarmat cu cine știe ce certificate (dacă li se cer), și purtând în picioare totdeauna jampiere luxoase, solicită posturi cu răspundere, totdeauna gras plătite, pe baza calității de inginer, cum și ai unor protectori bine puși.

Natural că asemenea specialiști sunt ușor dezarmați la cea dintâiu ocaziune, fără să se poată orienta în elementele cotidiane ale unei limbi streine (deși unii vin cu titluri dubioase din afară), fără să poată discuta — chiar românește ceva serios — ei rămân, să facă muncă de birou și să continue a-și trâmbița... studiile.

Ziarele ne aduc vestea că în fine „agir“-ul s'a sesizat de câteva reclamațiuni și că va lua măsuri...

Primim știrea cu bucurie, dar și cu rezervă.

In general e un început care nu poate decât să ne bucure. Avem dreptul însă să ne reținem bucuria până 'n ziua în care vom vedea hotărîrile.

Și încă : bucuria noastră va culmina în momentul în care parlamentul, sesizat de aceste hotărâri, se va decide să legifereze, legea va fi sancționată, promulgată și publicată, iar falșii ingineri (inginerii de carnaval și de protecție) se vor vedea svârliți din posturile grase ce ocupă.

Dar până atunci — mai va...

PAUL I. PAPADOPOL

JEAN GUENILLE

OCTAVE MIRBEAU

Intr'o seară, târziu, după o zi cu ghinion, Jean Guenille se hotărî să se ducă acasă... acasă !... Așa numia el banca pe care o alesese în scuarul din piața Anvers, și pe care de mai bine de o lună, dormia, sub bolta unui castan drept baldachin...

Exact în acest moment el se găsea pe bulevard înaintea teatrului Vaudeville, unde concurența, pe zi ce trece mai numeroasă, greutatea lui de a se mișca, apoi ghinionul, îi procurase o zi derizorie... doi gologani... și încă doi gologani falși ce nu aveau curs.

— Să dai doi gologani falși unui biet nenorocit ca mine.... tu un milionar !... nu-i păcat ?...

Și-l vedea pe domnul... un domn frumos, bine îmbrăcat... cravată albă, plastronul cămășei strălucitor... baston cu mâner de aur... și Jean Guenille da din umeri, fără ură.

Ceeace însă îl plictisea era faptul de a se duce tocmai în piața Anvers.... Era prea departe și el ținea mult să ajungă „acasă", la banca lui. Si afară de asta nu era tocmai rău acolo, era sigur că nu-l deranjează nimeni... căci el cunoștea agenții cari în sfârșit nu avut milă de el, lăsându-l să doarmă în toată voia.....

— Drace !.... zise el... iată o zi rea... de trei săptămâni... n'am avut o zi atât de rea... si cu drept cuvânt se spune că comerțul merge prost... Dacă vina este a Englezilor... după cum se spune... blestemații ăia de englezi... Să-i ia dracu !...

Și se porni la drum. nepierzându-și încă speranța, de a întâlni în drum, un domn milos sau un bețivan generos care să-i dea doi gologani... doi gologani buni, cu care să-și cumpere pâine, a doua zi !...

— Doi gologani !... își zicea el tot mergând încet... căci, pe lângă oboseala sa, mai avea și o hernie, care-l făcea să sufere mai mult ca de obiceiu Și cum mergea de mai bine de un sfert de oră, desperând de a mai întâlni pe omul providențial, simți, deodată, sub picioarele sale, ceva moale...

La început crezu să fie o murdărie !... și, apoi, se gândi c'ar putea fi ceva bun de mâncat. Mai știi ? Intâmplarea nu prea îndrăgește pe cei săraci, și nu le rezervă prea des surprize fericite... Totuși își amintea, că într'o seară, găsise în strada Albă, un jigo de berbec, proaspăt de tot, un măreț și enorm jigo, căzut, fără îndoială, din căruța vreunui măcelar.... Ceeace avea sub picioare, la ora aceea, cu siguranță că nu era un jigo... poate că era un cotlet, o bucată de ficat, o inimă de vacă...

— Pe cinstea mea !... își zise el... Trebue să văd numai decât....

Și se aplecă pentru a ridica obiectul ce-l ținea sub picioarele sale.....

— Ei ! zise el.... când puse mâna.... nu-i ceva de mâncare... M'am păcălit...

Strada era pustie... Nu se vedea nici un sergent... Se apropie de un felinar, să-și dea bine seama de ceeace avea în mână.....

— Ah! ia te uită!.. Asta i prea de tot... murmură el.

Era un portofel de marochin negru, cu marginile de argint... Intr'unul din despărțitori găsi un teanc de bilete.... zece bilete a câte o mie de franci.

— Ia te uită !... repetă el...

Și dând din cap, adăogă :

— Când te gândești că sunt oameni cari au portofele d'astea în buzunarul lor... și în portofelele lor zece mii de lei ! Nu-i păcat...

Cercetă în celelalte despărțituri ale portofelului... Nu mai era nimic.... Nici o carte de vizită... nici o fotografie... nici un bilețel.... nici un indiciu, prin care să se poată afla posesorul acestei averi... ce o avea aci... în palmă.

Și, închizând portofelul, își zise :

— Asta-mi mai trebuia !... Trebue să-l predau acum la comisariat Și asta mă întoarce din drum... și așa sunt destul... destul de obosit... Nu, zău,... astăzi n'am noroc de loc...

Strada era din ce în ce mai pustie... Nici un trecător... Nici un sergent... Jean Guenille se întoarse din drum și se îndreptă spre comisariatul de poliție din apropiere...

Jean Guenille isbuti cu greu să pătrundă până la domnul comisar. Avea hainele zdrențuite, fața sa osoasă și vânătă ; îl luară mai întâi drept un răufăcător. Și cât p'aci să-l înhațe.... și să-l svârle la închisoare... Dar, datorită blândeței și liniștitei sale insistențe, obținu în sfârșit favoarea de a fi introdus în biroul d-lui comisar de poliție...

— Domnule comisar, salută Jean Guenille, vă aduc un lucru ce l-am găsit, sub picioarele mele, adineaori, în stradă.....

— Și ce este ?

— Poftim, domnule comisar... răspunse bietul om... arătând, cu degetele sale osoase, portofelul...

— Bine... bine... și natural... în portofelul ăsta nu-i nimic ?

—Uitați-vă și d-voastr, domnule comisar...

Acesta deschise portofelul, scoase teancul de bilete.... le numără... Și cu ochii holbați de mirare :

— Ia te uită... ia te uită ? strigă el... sunt zece mii de franci !... drace... este o sumă enormă... o sumă... enormă... mii de draci...

Jean Guenille rămase foarte liniștit... El zise :

— Când te gândești că sunt oameni cari au zece mii de franci în portofel... Nu-i păcat !

Comisarul se uita mereu la vagabond, cu o expresie în ochi... cu o exprezie bizară, în care era mai multă uimire decât admirație.

— Și d-ta l-ai găsit ?... drace.... D-ta ești un om cinstit... un om cum se cade... ești un erou... da... da.... ești un erou...,

— Ah ! domnule comisar.

— Un erou... să știi... nu-mi iau vorba înapoi.... pentrucă, în sfârșit... ai fi putut... în sfârșit, bunul meu om... D-ta ești un erou; ce zic !.... Ceaece D-ta ai făcut, este splendid... este un act eroic... nu găsesc alt cuvânt... meriți un premiu... Cum te chiamă ?

—Jean Guenille... domnule comisar.

Comisarul ridică brațul spre tavanul plin de fum în semn de aprobare :

— Il mai chiamă și Jean Guenille !.... admriabil... E bun de scris într'o carte... Profesiunea d-tale ?

— Vai ! răspunse cerșetorul... n'am nici o profesie...

— Cum, nici o profesie ? D-ta trăești din venituri ?

— Din mila publică, domnule comisar... Și, cu drept cuvânt, pot spune că trăesc...

— Drace ! Se strică afacerea... drăcia dracului !

Aci, comisarul făcu o grimasă, și cu o voce mai puțin entuziastă :

— In sfârșit... ești un cerșetor ?

— De... domnule comisar.

— Da !... da !

Comisarul deveni grav... După o mică tăcere :

— Domiciliul d-tale ?... întrebă el din nou.

Jean Guenille răspunse descurajat :

— Dar de unde vreți să am domiciliu?

— Cum, n'ai domciiliu ?

— Vai ! nu...

— D-ta n'ai nici un domiciliu ?... Vrei să-ți bați joc, omule ?

— Vă asigur că nu...

— Dar d-ta ești forțat să ai un domiciliu... te silește legea.

— Și mizeria mă silește a nu avea... Eu nu am de lucru... N'am nici un mijloc de trai. Și, când întind mâna, îmi dau bani falși... Și pe deasupra... mai sunt și bolnav... Am o hernie....

— O hernie... o hernie !... Foarte bine... Nu e vorba acum de asta... D-ta ai o hernie... dar n'ai domiciliu... Ești, în stare de vagadondaj... Ești pur și simplu, căzut sub delictul de vagabondaj... Un eoru... ce-i drept... ești un erou... dar mai ești și un vagabond... Ah ! dar !... dar, nu există legi pentru eroi... există însă contra vagabonzilor... Și sunt forțat de a aplica legea, eu... Lucrul acesta mă jenează... mă plictisește... pentrucă... ceeace ai făcut... e foarte frumos.. dar... ce vrei ?... Legea este lege...

In timp ce vorbea, se juca cu portofelul ... și continuă :

— Uite portofelul ăsta ?... de acord... In locul d-tale, și în situațiunea d-tale, puțini l-ar fi adus aci.... Mărturisesc.. Nu vreau să zic acum, c'ai fost un imbecil, de a aduce, acest portofel... Nu.. din contră... Fapta d-tale este foarte lăudabilă... este demnă de o recompensă... Și această recompensă.. pe care nu o consider mai jos ca cinci franci... o să-i ai fără îndoială, cum găsim — dacă o s'o găsim — persoana căreia aparține acest portofel și cele zece mii de franci .. da, nu urmează de aci că ai un domiciliu... și aci este totul, Jean Guenille.... înțelege-mă bine... Nu există în cod, și nicăeri, un articol de lege care să te oblige să găsești. în stradă. portofele garnisite cu bilete de bancă... Există. din contră, unul care te silește să ai un domiciliu.... Ah ! ai fi făcut mai bine. te asigur, de a fi găsit un domiciliu în loc de acest portofel...

— Atunci ?... întrebă Jean Guenile.

— Atunci, răspunse comisarul... iată... noaptea asta ai să dormi la închisoare... și mâine te trimit la penitenciar.

Și sună... Doi sergenți se prezentară... Comisarul făcu un semn... Și, în timp ce duceau pe Jean Guenille la închisoare, acesta gemea :

— Ia uite, zău, n'am noroc de fel pe ziua de azi... Afurisiții ăștia de cetățeni, să am iertare, ar face mai bine să-și păstreze portofelele lor în buzunar?.. Nu-i păcat!..

trad. t.

viața minunată a lui anton pann-roman

de sergiu dan și romulus dianu

21)

Nimeni. nu strigă odată cu oratorul revoluționar. Glasul domnului Magheru răsuna ca al profetului Ilie, în pustiu. Prostimea râdea, alții cereau revoluționarului puțin desamăgit, slujbe. Domnul Magheru trebui deci să răspundă că el reprezintă libertatea, deci nu poate da nimic :

— „Popor iubit! Cred că libera expresiune și progresul general vor împlini relele de care suferiți, fiecare. Imi pare rău, regretul meu e însă cu voi, când zic că revoluția dă drept oricui să facă ce vrea ceeace e mai mult ca orice pe lume. slujbe însă numai tirania poate da. Revoluția dă idealuri, pentrucă ea, revoluția..."

Cauza mare a revoluției părea pierdută. Auzind că revoluția nu poate da slujbe, poporul înclină din instinct către tirania care mai putea da, lăsând idealurile fără înghesuială.

Domnul Magheru își închee jacheta și gândind că bietul popor a fost cu totul întunecat de lunga robie, revoluția trebue făcută fără popor. Dacă e nevoe, chiar împotriva lui, de vreme ce toate jertfele se făceau pentru el.

Mulțimea însoți pe orator cu șoapte, câți-va voiră să-l ducă legat la curtea lui Bibescu ceeace ar fost o faptă bine răsplătită, deci pornită din sincer devotament pentru autoritate.

Revoluționarii dela 1848, sunt de fapt marea sursă de unde au născut mai târziu neuitații eroi ai lui Caragiale — iar revoluția din 1848 înseamnă academia la care s'au călit și Trahanache și Cațavencu și Farfuridi și mai ales conu Leonida.

Abia atunci Anton Pann înțelesese acest simplu lucru, că revoluția nu e cum și-o închipuise el, un fel de femee năprasnică ce străbate străzile și piețele în goană ridicând lumile după ea și lăsând în dreapta și'n stânga numai cenușa așezării proaste, pentru a face loc fericirii ce s'arată pe urmă. negreșit Revoluția s'arată foarte de treabă, afară de strigătele zadarnice ale domnului Magheru. Principele Bibescu arestează aproape toți șefii revoluției la 10 Iunie, faptă foarte bună. Păcat însă, că mâna prințului slăbind mai târziu revoluția avea să-și urmeze drumul urât. Nu trebue uitată una din întâmplările cele mai neugetate atentatul încercat de Ion Brătianu pentru a ridica viața prințului la șosea, încercare ce dovedește duhul rău ce anima pe agitatori.

Tăria domnitorului se sfârși în patru zile, căci la 14 Iunie, dupăce semnează nefericita constituție prezentată de Nicolae Golescu, fuge, lăsând un guvern romantic alcătuit din Eliad, Rosetti, (jurnaliști) frații Golești (literatori francmazoni) și acea frumoasă frunte tânără, Nicolae Bălcescu, singurul ce nu era la locul cuvenit într'un guvern revoluționar, judecând după imaginea acelei Românii militare, îndelung visată până la moartea lui săracă și vitează. Prezența lui Brătianu în acest guvern neînsemnat, impune singura reformă îndrăzneață. demnă de marea amintire ce-i păstrăm : steagul regatului viitor, culorile ce aveau să ne deosibească pe glob de semiluna împărătească.

In Moldova revoluția luă înfățișări și mai hazlii. Conspirația pornește cu autorizația prefectului de poliție, iar revendicările revoluționarilor se hotărăsc în bună înțelegere cu Mihail Sturdza, domnitorul. Intrunirea revoluționară dela hotelul Regensburg se ține în prezența autorității iar capul mișcării tinerilor era tânărul Cogălniceanu care în afară de îndeletnicirea trecătoare de revoluționar o mai avea, în acelaș timp pe aceea de aghiotant al domnitorului Sturdza. Printre cele 35 de puncte cerute de revoluționari era și stricta aplicare a Regulamentului organic, împotriva căruia se ridicaseră revoluționarii-frați de peste Milcov! Poetul Vasile Alexandri fu surprins de revoluție bolnav în pat și astfel nu participă la desfășurarea ei prea mult, scriind însă „Deșteptarea României", tipărită grabnic în foi volante și împărțite pretutindeni.

Petiția revoluționarilor către domnitor a fost deasemeni scrisă de Alecsandri în casa lui Costache Sturdza, logofătul revoluționar, petiție remisă domnitorului în audiența dela 29 Martie, după care urmează arestările, unora surghiunul altora și fuga celorlalți.

Revoluția petrecută sub ochii ministrului de interne, se—sfârșise — deși Vasilică Ghica o anunțase „pe mâine" — în curtea lui Alexandru Mavrocordat...

■

Anton Pann nu se hotărâse încă asupra revoluției, lăsându-și inima să bată în acelaș timp pentru și împotriva acestei mișcări, până la scena cu discursul lui Magheru.

Se sfârșise îndoiala și jocul inimii încetă. Văzuse revoluția într'una din înfățișările ei cele mai isbutite, apelul la popor, li ascultase vrerile și-i întrevăzuse slăbiciunile. Cum era să-i scape unui ochi încercat în bucuria de-a prinde îndată partea de haz a lucrurilor și întâmplărilor — lipsa de înțelepciune proprie tuturor revoluțiilor, lipsă ce apare dela început în trăsăturile bietei revoluție dela 1848!

Un noroc deosebit îl ajută, nimerind la biserica Mavrogheni, o adevărată minte deprinsă cu plăcerile și amărăciunile gândirii, preotul Ispas.

Anton povesti cu farmecul său puternic, clipele de râs pricinuite de chemarea la răscoală a domnului Magheru, răsunată în ulița Lipscanilor. Pe urmă ascultă. Preotul din fața lui, nu vorbea ca Magheru și se părea că nici nu urmărește să convingă pe ascultător atât de săracă de sunet îi era vorba învăluită în privirea de toate zilele.

— „Dragă Antoane nu trebue să râzi, pentrucă ai văzut o parte din revoluție și ți s'a părut hazlie.

Nu zic, poate fi cu totul caraghios Magheru suit pe o masă și chiemând poporul la libertate. Cred însă că nu mă înșel când spun că revoluțiile toate au în ele ceva cu desăvârșire prostesc, ce stârnește râsul ca toate cele ce nu sunt firește ci stârnite așa din vânt. Nu știi nici odată bine de unde pornește o revoluție.

Nu știi nici odată unde se oprește, dar ce e mai rău nu știi, în drumul ei pe unde se abate și ce mai sfărâmă. Pentrucă, dragă Antoane, o revoluție odată pornită la drum, nu-și mai deosebește prietenii cari au stârnit-o de vrăjmașii cari i se pun în cale.

Ea curăță și la dreapta și la stânga cu măturoiul cel mare.

Vinovat de această răsturnare, de multe ori fără urmări — e cel care a pus măturoiul în mâna unui orb. Revoluția e oarbă și jocul ei se sfârește pretutindeni la fel, mai de vreme sau mai târziu, cu reîntoarcerea la lege. Zădărnicie deci, de vreme ce revoluția odată trecută, cele o clipă înlăturate, își recapătă locul de la început".

Hei! N'avea de unde ști nici popa Ispas nici Anton Pann unele pricini mai vechi ce-au pregătit revoluția ce-avea să se sfârșească în nefolos și neant.

Sămânța ei poate fi găsită lesne în unele hârtii și cărți mai vechi, ce dovedesc infiltrația francmasonică și revoluționară în principate, dela 1700 încă.

Acea, „Taină a Francmasonilor" tălmăcită după cartea abatelui Prau din Amsterdam de către arhidiaconul Gherasim al mitropoliei, precum și acel tratat despre „Sculări" (Cuvântul de deșteptare ce au spus cetățeanul Carnot fruntașul franțuzesc, pe câmpul Marsului, în ziua de 14-le Iuliea 4-le al Republichei lor, adecă 796) * sunt o mărturie de otrava ce-a fost suflată în țară sub forme deosebite ; ele au pregătit, împreună cu ideile nefericitului Jean Jaques, drumurile revoluției.

---

*) N. Iorga.

(Sfârșitul în n-rul viitor)

NOUA PICTURĂ ITALIANĂ

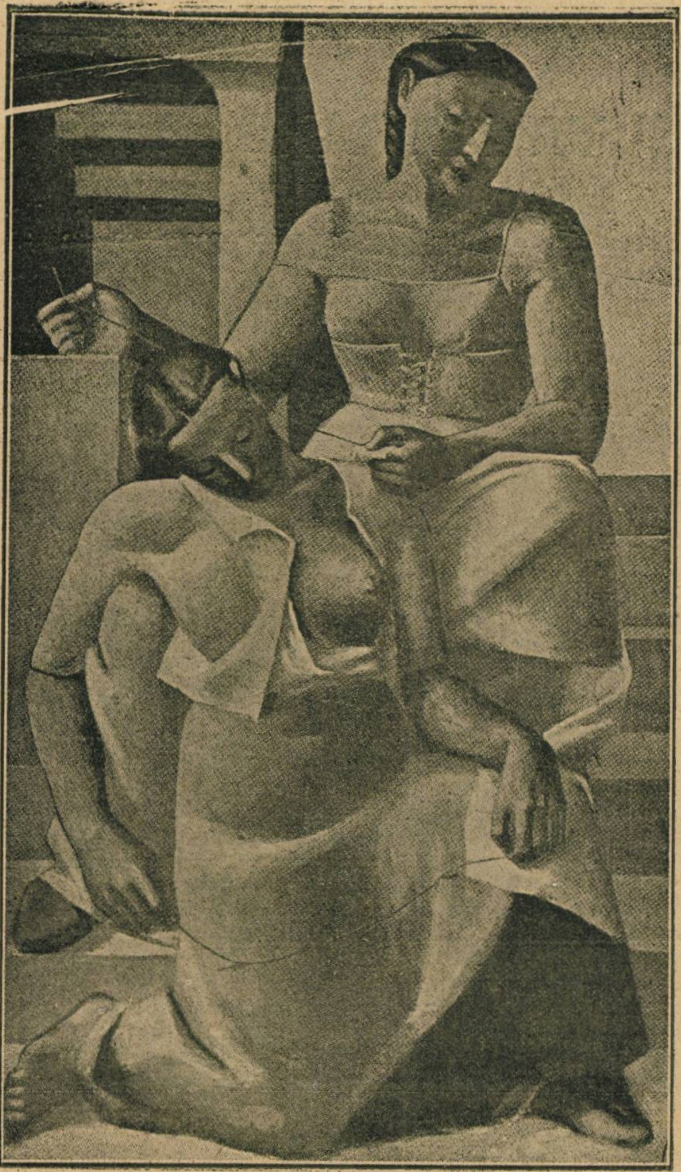

MASSIMO CAMPIGLI (Paris) Cusătorese

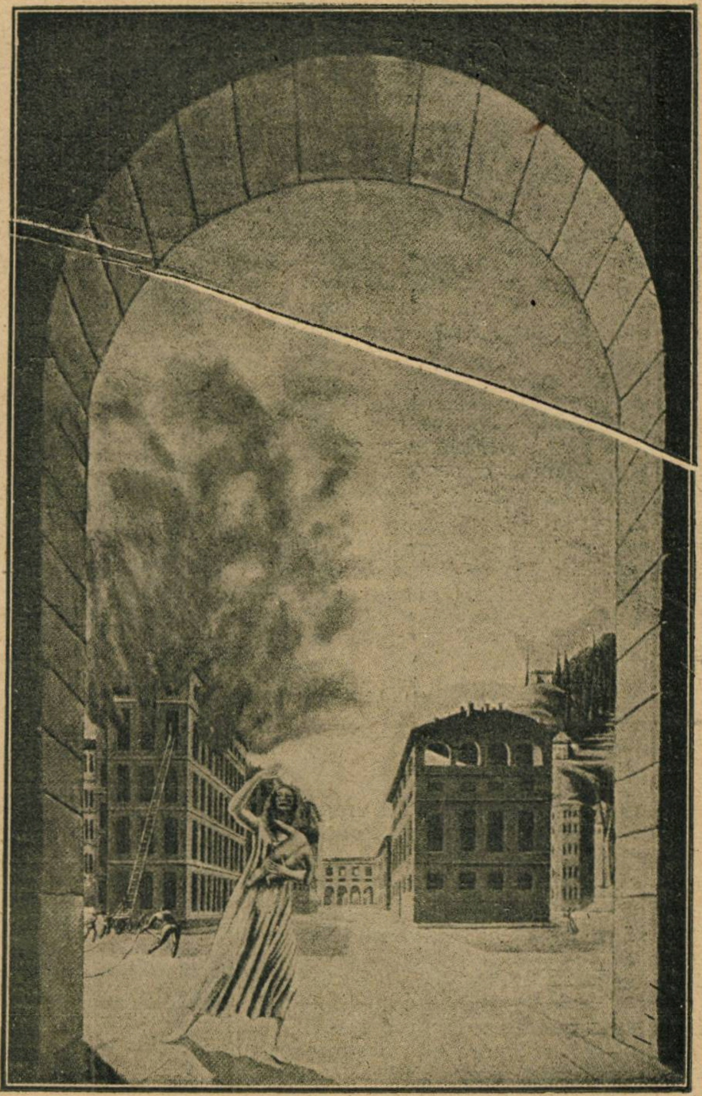

GIGIOTTO ZANINI (Milano): Foc

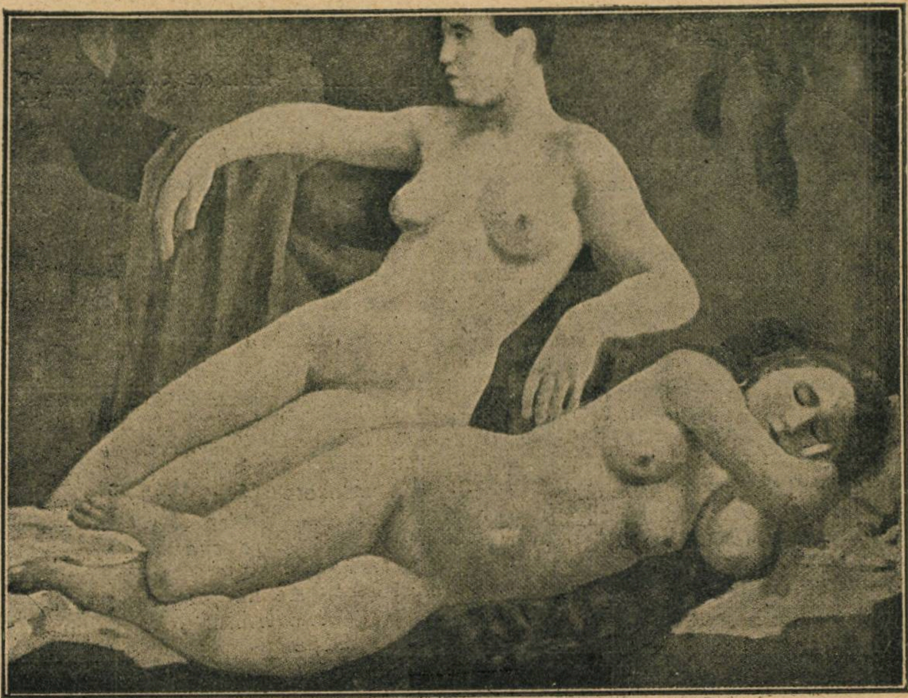

UBALDO OPPI (Milano): Fete sub măslini

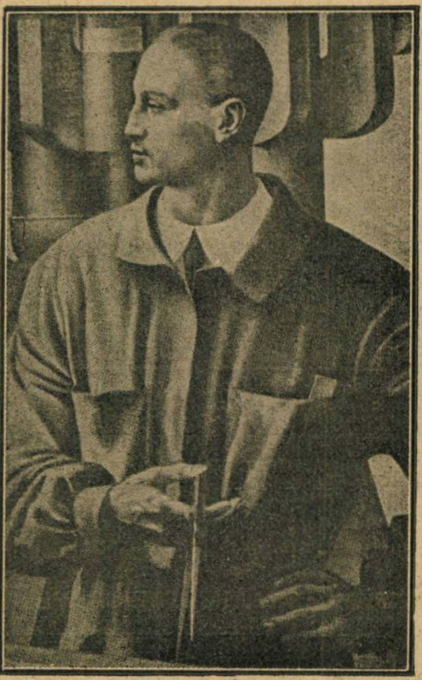

UBALDO OPPI (Milano): Inginer

in strainatate

O MONOGRAFIE A LUI TALLEYRAND

Nimeni n'ar fi crezut că tânărul abate Périgord, iscusit să introducă în infirmeria din Saint-Sulpice o foarte tânără fată deghizată ca chelneriță, va ajunge mai târziu unul din marii diplomați ai Franței, dar poate chiar unul din acei ce realizează în mod desăvârșit tipul omului politic (dacă tocmai această ispravă n'ar fi caracterizat pe omul resurselor inepuizabile).

Şi ce-i mai curios, acei cari cunosc cu câtă perfidie, fostul episcop devenit între timp prinț de Bénevent, a pregătit uciderea ducelui d'Enghien, nu se sfiesc a găsi elogii, forțând amoralitatea lui Talleyrand să se piardă în strălucirea unei inteligențe de o esență cu mult superioară contimporanilor săi. La drept vorbind, elogiul cel mai ditirambic își găsește aci îndreptățirea după cum blamul cel mai tare pare insuficient. Sunt mulți cari l'au scuzat gândind că la calități mari corespund defecte și mai mari după cum sunt și mai mulți cari l'au urît cu frenezie.

Chateaubriand nu-l iartă nici când este cu un picior în groapă și Talleyrand este primit de posteritate în lumina celui care și-a ucis toți Dumnezeii și căruia meschinăria i-a deflorat elanurile cele mai idealiste.

Jacques Sindral *) un erudit essaist francez, n'a putut răbda atâta nedreptate. Fără a plictisi cu întâmplarea nenorocită a ducelui pomenit mai sus, Sindral coboară înțelegător din absolutul moral pe pământul păcatelor omenești. Dânsul vrea oarecum o restabilire de echilibru și pare că exagerează tocmai în vederea compensației. A reușit să ne prezinte un Talleyrand **umanizat**, produs al influențelor exterioare și a diferiților factori psichologici. Pentru aceasta a plecat mai mult urechea la „memoriile" prințului ca'l întemeiat pe elementele trase de acolo să te prindă în angrenajul unei dialectici seducătoare.

Dela început faci cunoștința artei care se confundă cu diplomația lui Talleyrand. Iți explici iscusința și concentrarea lui într'un timp când câțiva oameni conduceau destinele Europei. El prezintă un caz minunat de diformație profesională amintindu-ți de artistul care uită c'a părăsit scena. O fire glacială dar amant pasionat în urmărirea combinațiilor diplomatice. Profesa cultul aparențelor tocmai pentru a mânui cu succes realitățile. Talleyrand știa să mintă, dar mințind — vezi cocheta care te îmbie cu o floare. Era o inteligență sensuală, trăind din voluptatea prelucrărei materialului extern și de multe ori nu voia să știe cine-i servește elementele în găsirea unei soluții ingenioase. Il interesa atunci mai presus de toate scopul, ținta finală.

Abilitatea era facultatea predomnitoare. „Memoriile" ne vorbesc de abilitatea întrebuințată până și în alegerea distracțiilor! Bun cunoscător de oameni, se lăsa ușor condus pentru ca atunci când ei aveau impresia că-l domineazä, Talleyrand să-i facă să încerce senzația vertijului.

Puneți toate aceste calități în serviciul oportunistului, maestru în crearea de atmosfere și veți avea tipul perfect al diplomatului. Talleyrand trăia prea puțin în pielea lui; această forță de obiectivare i-a permis să conducă din cabinetul său — cum spunea Hugo — Europa timp de 30 de ani.

Bunăvoința lui Sindral previne toate obiecțiunile și tocmai necesitatea acestui exces de zel dă contur omenesc personalității lui Talleyrand. Faptele sunt cei mai buni avocați; în cazul de față procurorii cei mai severi. Contra lor pledează admirația lui Sindral. Dorința de putere a lui Talleyrand e deghizată în patriotism care cere să-ți servești patria sub toate regimurile și în toate împrejurările. Fără să vrei te gândești la fata cea prea tânără din Saint-Sulpice sau la plutonul văzut de ducele d'Enghien înaintea morții sale. Dar nu putem fi atât de pretențioși ca să cerem lui Talleyrand ca toată viața lui să fi făcut oficiul de seducător sau de conducător al comploturilor odioase.

Diplomat deși cu sufletul uscat de scepticism a avut o concepție politică destul de avansată chiar prea avansată, pentru timpul lui. Este concepția care a zămislit Locarno și tot aceea care face să trăiască Societatea Națiunilor. Se prea poate ca în zenitul vieții sale Talleyrand să fi fost cuprins de o dragoste fierbinte pentru Europa. Acest lucru s'ar putea explica psichologicește mai cu seamă prin ambiția lui de a trece drept un creator în politică și de a lăsa ceva posterității. Cert este că echilibrul european s'a menținut multă vreme datorită lui și lui Metternich.

Dar de ce mai pomenește Sindral despre pretinsa venalitate a lui Talleyrand? Ca să-l apere... Mirabeau, părintele spiritual al prințului era venal. Nu știu care scriitor, vorbind despre el spunea c'ar fi în stare să facă și o faptă bună pentru bani. Dar Talleyrand? Poate fi venalitate — ne lasă să ne întrebăm Sindral — faptul că, Talleyrand pierduse simțul diferenței între interesele lui și ale statului?...

Totuși trecând peste aceste pledoarii, Talleyrand ne este simpatic nu atât prin omenescul lui cât și prin latura romantică pe care involuntar o luminează Sindral. Tot ce-i îndrăzneț și aparte în viața lui ne câștigă, tot ce sfidează comunul comandă imperios admirația. Dacă multe din ispràvile lui Talleyrand sunt lăsate în umbră, în schimb Sindral se revanșează printr'o cât mai perfectă inițiere în mecanismul mintal și sufletesc al prințului.

---

*) Talleyrand par Jacques Sindral.

HENRY de MONTHERLANT

Acuzat că n'ar avea inimă, că în tot ce scrie n'ar fi decât un mascul cerebral și brutal, Henry de Montherlant s'a silit să dovedească falsitatea afirmațiilor calomniatorilor săi, strângând în „Payes de tendresse" dovezi și argumente din opera sa.

Incepând de la „Le Souge" și până la ultimile texte inedite, Montberlant a făcut un breviar de dragoste curentă, nu de „dragoste cu D mare, ci de dragoste măruntă de fiecare zi; un breviar de tandrețä, acest popas înaintea unui sentiment mai complet, mai pasionat și mai vast. Scriitoarea Gerard d'Houville reține, din această antologie tandră, natural, tandreța fiului către mamă. Fragmentul este din „Les Bestiaires":

„Doamna de Bricoule e fără știri de la fiul ei Alban; e îngrijorată și nerăbdătoare. Iși zice că fiul n'o mai iubește; e indiferent. Şi singură și tristă, pentru a-și trece timpul, aranjează odaia băiatului, lucrurile lui, sertarele...

Dar căutând și așezând prin sertare, ea descoperă într'un loc câteva lucruri de-ale ei, păstrate cu grijă.

Intre altele scheletul unui ciorchine de strugure, din care îi făcuse odată o păpușă, era păstrat în sertar cu dragoste. Şi, mai departe: „Citind acest capitol înțelegem sufletul lui Alban, copil mare, ascunzând cu pudoare, sub atitudini de om mare, sentimentele sale de dragoste credincioasă, de pietate către mama sa și copilăria sa, către tot ce era „douceur des femmes" fără de care totul se usucă, devine sterp; fără influența lor și emoțiile se sterilizează... arta deasemeni".

După rătăciri și drumuri lungi, sfâșiat în experiențe aspre și în întâmplări mari, Montherlant, acest **voyageur traqué**, face în „Payes de tendresse" un popas, loc de odihnă și de reîntărire pentru un nou drum, pe care-l va încerca poate.

A. T.

CARȚI

După o tăcere de vreo câțiva ani, Roger Martin du Gard adaugă celor patru cărți apărute, încă două, continuând romanul adolescenței „Les Thibault". Cele două volume sunt: „La Consultation" și „La Sorellina". E anunțat un al treilea volum.

cinematograful

FILMUL VORBITOR

Am văzut sau, mai bine zis, am văzut și am auzit filmul vorbitor. L'am cunoscut în atelierele societății **Gaumont** din Paris și am stat uimit în fața acestei noui invenții. Mi-am dat însă seama imediat, și aceeași părere o împărtășesc toți oamenii de specialitate, cu cari am vorbit, că filmul vorbitor nu va putea înlocui niciodată teatrul. Inchipuiți-vă dialogurile dintr'o comedie a lui Chaplin, marele meșter al artei mute, într'o sală de cinematograf de pe calea Griviței! Așa-i că nu merge !? Limba englezească, prea puțin sonoră pentru urechile noastre și neînțeleasă în întreaga Europă continentală ar strica numai efectul gesturilor și mimica genială a unui mare artist de cinematograf.

Și totuși filmul vorbitor va avea un viitor mare. Importanța lui pentru opera de propagandă culturală abia o putem bănui. Inchipuiți-vă un film cultural în care, în cadrul unei simple povești de călătorie, cutare societate engleză sau franceză vrea să ne arate viața și obiceiurile unui popor din centrul Africei. Un dans național al acelui popor, acompaniat de muzica lui națională cu chiote și strigăte de bucurie, redate de filmul vorbitor vor avea de sigur un efect cu mult mai mare decât simplele mișcări și gesturi de pe ecran.

Așa dar nu vorbă vie, nu dialogul și monoloagele infinite (închipuește-ți-l pe Ch. Chaplin monologând într'o situație tragi-comică, în care prin câteva gesturi și o privire ne redă tot sbuciumul sufletului său mare) ci sunetele din natură, apoi tonurile armonioase ale unei muzici sau ale unui cântec, fie acela de om sau de pasăre, vor putea fi exploatate cu mult succes de filmul vorbitor.

Importanța lui educativă pentru generațiile viitoare va fi neasemănat mai mare decât a filmului de astăzi. Pentru cinematografele mai mici, cari nu pot plăti orchestre bine organizate, va fi de mare însemnătate morală și materială **filmul orchestrat,** pe care deasemenea l-am văzut și l-am auzit. Se bazează pe aceleași principii ca și filmul vorbitor, dar în locul cuvintelor vorbite de interpreți, redă muzica unei orchestre bune, ce deasemenea a fost înregistrată pe al doilea film, pe filmul vorbitor și care rulează la reprezentație în acelaș timp (sincronic) cu filmul vizual.

Acelaș aparat, prevăzut cu dispozitive speciale, în vederea sincronismului și a transmiterii sunetelor la ecran, rulează deodată ambele filme, așezate pe bobine separate.

In locul pianelor hodorogite, pe cari le găsim astăzi în unele localuri de-a treia mână, chiar și cele mai modeste cinematografe vor putea da publicului o muzică bună și, lucru principal, adaptați la acțiunea și scenele din film.

Asupra orchestrelor din localurile de cinematografe din țară, așa cum se prezintă astăzi în comparație cu cele din Apus, voiu mai reveni.

Gh. B.

BILLIE DOVE

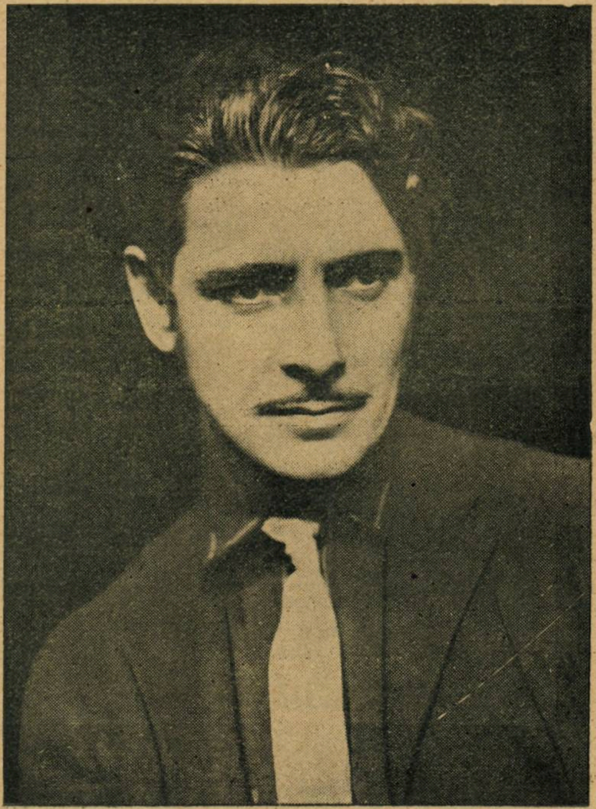

RONALD COLMAN

gazetaria

așa și-așa...

pantalonii

Constantin Radovici se afla la Călimănești unde-și urma o cură și unde ar fi voit să dea o reprezentație cu alți doi-trei colegi. Pretextul era că n'ar fi stricat pungei actoricești câțiva bani. Adevărul era că niciodată Constantin Radovici n'a conceput „vacanța“ fără o activitate dramatică.

In parcul din Călimănești se oprise un pâlc de paparude care a avut un succes neașteptat. Toate cucoanele și toți domnii din lumea bună care locuesc la hotelul Statului, veniseră să vadă spectacolul. Soția unui fost senator, entuziasmată de jocul paparudelor a crezut că trebue să dea o consolare și să spue o grațiozitate lui Radovici, care privea trist exhibiția de goliciuni.

— Pe când reprezentația dumitale, domnule Radovici ?... Nu vezi ? lumea e dornică de spectacol...

— Văd... Eu nu cred să am însă succesul paparudelor !...

— De ce ?

— Pentrucă eu doamnă — scuzați — eu voi juca cu pantalonii pe mine...

●

exemplul

Repetițiile Teatrului Național sunt in genere foarte serioase. In special acelea sub direcția de scenă a domnului Soare Z. Soare, care chiar dacă nu arată actorilor cum să joace, le dă totuș indicațiuni prețioase, a căror nerealizare, îl fac vecinic nemulțumit.

— „Domnule“ strigă el zilele trecute unui actor, trebue să pui mai multă convingere în vocea d-tale.

Am cunoscut la Berlin un actor care făcea o lumea să plângă, citind o listă de mâncare !“

— „Probabil că citea și prețurile“, răspunse prompt Calboreanu, talentatul societar al Teatrului Național.

●

în cabaret

Urât lucru să tragi cu urechea la ce vorbesc alții : „Dar ce să faci ? Fără să vrei asculți întotdeauna ce se vorbește la masa vecină. Nu te interesează, nu ții minte, dar asculți. Câte odată însă surprinzi lucruri amuzante, cum e și următorul dialog pe care într'o seară la Alcazar l'am surprins între doi domni „bine îmbrăcați“ al cărui înțeles nu-l știu nici astăzi :

— „Ai plătit ?

„Nu ! Dar tu ?

— „Nici !“

„Atunci să plecăm !

b. c.

CARNETELE INTIME
ALE LUI ROBERT de MONTESQUIOU

SEMN

Atenianul Banville se arată foarte creștin în ultimele sale zile. O dovedea prin acțiuni misterioase. Preumblându-se cu el, Mallarmé îl văzu odată că se oprește spre a înoda șiretul dela pantoful unui băiat de prăvălie care trecea încărcat cu un coș mare. Și după acest umil serviciu făcut copilului necunoscut, poetul **Amethystelor** veni, fără nici o aluzie la acest motiv de întrerupere, să-și reia locul alături de prietenul său și să continue conversația suspendată.

Mallarmé nu se îndoiește că aceasta a fost un semn de umilire creștină.

●

CRIMINALITATE

Cea mai mare, cea mai grozavă dintre toate crimele este să mâhnești cu ușurință pe cei cari te iubesc.

●

INFFERNO

Frumos cuvânt pronunțat de către o persoană cunoscută de noi și care ar fi vai ! adevărat în gura celor mai mulți ! „Infern ! Trebue să cred în el, deoarece sunt în el“ !

●

VIVOS ET MORTUOS

Rodenbach nu voia să fie pronunțat cuvântul **mort** : când copilul său îl găsi într'o carte în timpul lecției sale de lectură, se opri murmurând : „Acesta este cuvântul pe care nu trebuie să-l spunem“.

●

SEM

Sem spunea : „Nu ești niciodată mulțumit de propria ta caricatură : dar se găsește totdeauna cea a altuia... care consolează“.

●

SOȚI BUNI

Cei cari au fost soți buni devin aproape întotdeauna foarte răi văduvi ; se recăsătoresc iute: ei iubesc căsătoria mai mult decât nu iubeau pe soția lor.

●

RECUNOAȘTERE

Ducesa de Noailles, îndată după apariția lui **Coeur Innombrable**, volumul de versuri al cumnatei sale, a strigat cu toată convingerea desperărei : „Se va crede că eu sunt cea care a scris toate porcăriile astea“.

MISTRAL ȘI GAUTIER

„Ah ! scumpul meu maestru, spunea într'o zi Mistral lui Gautier — ce păcat că scriți într'un dialect pe care nimeni nu-l mai aude și pe care nu-l mai întrebuințează decât vre-o sută de persoane savante.

Și acum autorul lui **Emaux et Camées** îl privea fără să-l poată pricepe :

„Vreau să spun limba franceză, făcu poetul lui Mireille.

●

PARALELA

De mult vreau să fac o paralelă între funerariile sărmanului **Verlaine**, mort fără să lase cu ce să se plătească un lințoliu : e iarnă, poeții își dispută onoarea de a purta cordoanele giulgiului de pe sicriu. Are cea mai frumoasă biserică : Saint-Etienne-du-Mont. Fauré, care l-a pus în muzică, așa pre cum se știe, deține orga.

Se desvăluește un timp primăvăratec; este o sărbătoare, adevărata înmormântare a cântărețului ! O mulțime singură venită, fericită și plină de bună-voință, străbate Parisul, fâlfâind și alergând în toate părțile. Femei frumoase împodobesc cortegiul cu grația lor. La cimitir, discursurile se desfășoară spontan, doar câteva pregătite, mai ales Barrès. Academia nu lipsește, prin prezența amicală și fraternă a lui Coppée.

Comparați acum cu funerariile lui Alexadru Dumas fiul, favorizatul, copleșitul de demnități omenești, înmormântarea civilă, unde mulțimea, prost informată, ajunsese până să îmbrâncească în groapă familia defunctului.

Se știe că dramaturgul a fost împins în parte până la acesată extremă prin stângăcia lui Mgr d'Hult care, însărcinat să vorbească la căsătoria celei de a doua fiice a lui Dumas, n'a simțit nevoia să facă o aluzie la existența tatălui.

Oribilul monument funerar din Saint-Marceaux completează această impresie penibilă : reprezintă întocmai portretul omului care a voit să fie înhumat în halat de casă și fără apă sfințită. S'ar crede, cadavrul unui asasinat într'o casă de femei. Dama cu camelii îl reclamă. Marmura mormântului are aerul unei mese de morgă.

Robert de Montesquiou

literara

o seama de cuvinte

Omul care a ştiut să acorde amănuntului acea proverbială atenţie, Newton, a fost totuş odată desarmat ca un copil în faţa unei probleme mărunte şi cu soluţia de practic elementar.

Aşa, odată, supărat pe cele două pisici ale lui cari singure aveau îngăduinţa să-l viziteze după voe, dar care abuzau prin insistenţa cu care cereau mereu să intre şi să ese, a chemat tâmplarul şi l-a rugat să tae în uşe două portiţe prin care pisicile să poată circula în voe.

— Dar de ce două, a întrebat tâmplarul.

— Două, una mai mare şi una mai mică, pentru că am două pisici, una mare, de Angora şi alta mai mică, a răspuns cu candoare fizicianul.

●

Una întâmplată lui Reiner Maria Rilke.

Rilke era pe atunci secretarul lui Rodin şi locuia, ca orice secretar, la un hotel din Montparnasse. Intr'o dimineaţă — se culcase după ora 3 — fu deşteptat de ciocănituri insistente în uşe.

— Ce e? Cine-i, întreabă buimăcit Rilke.

— Eu, băiatul de serviciu. E ora şeapte.

— Şeapte?... Mulţumesc...

Poetul se gândeşte puţin, se spală, se îmbracă şi ese în oraş. Cu toate astea nu ştie încă pentru ce a lăsat vorbă să fie deşteptat la ora 7. Trece pe la cafeneaua „du Dome", pe la „Closerie" unde obişnuia să-şi dea întâlnire cu prietenii, consumă la fiecare câte un *café-crème*, se întoarce din nou la „Dome" şi din nou la „Closerie".

La 10 porneşte, mereu nedumerit, spre atelierul lui Rodin. Maestrul nu-i acasă. Rilke îşi isprăveşte lucrul, mănâncă la „Au rendez-vous des chofeurs", îşi ia cafeaua la „Rotonde" şi mereu obsedat de întâlnirea lui ratată, se întoarce la hotel.

Portarul îi dă cheea şi se scuză surâzând: Scuzaţi, băiatul a greşit azi dimineaţă camera. In loc să bată la numărul 6 a bătut la d-voastră, la 16.

●

George Feydeau, autorul dramatic era într'un restaurant. Stătea, după masă, cu ţigarea în gură, cu mâinile în buzunar. O actriţă (unii zic că era româncă) se apropie de el şi într'un suflet debită: „A! Domnul Feydeau, ce fericită sunt; eu v'am jucat piesele peste tot, la Bucureşti, la Cluj, la Viena, peste tot..., peste tot...

Iar Feydeau fără să se mişte:

„Nu face nimic... Nu sunt supărat."

bazar

CALENDARUL CHINEZESC

Dintre toate calendarele, cel mai simpatic şi amuzant prin ritmul lui lunar, e calendarul chinezesc. Celeştii îşi numără zilele după capriciu şi fantezie: une ori anul are treisprezece luni; alte ori numai douăsprezece şi anume: şeapte ani, unul după altul, luna apare de treisprezece ori anual, după aceia urmează alţi doisprezece ani cu câte douăsprezece luni fiecare. Intre timp însă, din dragoste pentru variaţie, savanţii cerului chinezesc acordă oamenilor galbeni câte o lună în plus la fiecare trei ani. Şi de ce nu?

Chinezii puteau să-şi organizeze un calendar chiar mai fantezist fără ca prin asta să schimbe întru nimic durata existenţii ori vre-o cât de anodină lege a firii. Numai că, din nenorocire, în ultimul timp, un grup de comercianţi din Shangai, cari sunt sub controlul chinezesc, au început să socotească încântătorul calendar ca incomod.

Spun prozaicii, că pentru bunul mers negustoresc, unde se lucrează cu date precise şi pozitive, calendarul lor nu e bun de nimic şi i-au cerut modificarea.

Cererea lor a fost luată în seamă şi iată cum în curând chinezii vor fi nevoiţi să trăiască negustoreşte, după un calendar catolic.

SUCCI IARAŞ RABDA

Faimosul italian Succi care s'a expus în public de 63 de ori, demonstrând că poate răbda de foame până la 30 de zile se află acum la Vichy unde este la a 64-a a lui exhibiţie. El stă culcat pe o saltea într'o cutie de sticlă închisă şi sigilată. Bea un litru de apă pe zi. Stă cu o mână pe stomac şi alta întinsă de-a lungul trupului.

Imobilitatea lui e aproape complectă. Respiraţia foarte slabă, deabia îi ridică pieptul.

Succi speră să bată „recordul" de rezistenţă care până acum era de patruzeci şi două de zile.

IMBLANZITORUL DE CROCODILI

Sunt cunoscute exhibiţiile îmblânzitorilor de şerpi, cari ştiu, prin fluerături de incantaţie, să facă inofensiv pe cel mai veninos şarpe. De îmblânzitori de crocodili însă nu s'a vorbit până acum. Şi totuş, un reporter al italieneştei „Gazzetta del Popolo", trimite din Africa, redacţiei lui, o fotografie cu un astfel de îmblânzitor şi explică pe larg cum omul, care e un negru din apropierea lacului Victoria Nyanza, intră în apă şi chiamă cu sunete guturale şi fluerături. Crocodilii vin şi negrul începe o serie de demonstraţii din cele mai periculoase: călăreşte pe ei, îi obligă să facă anumite figuri şi mai la urmă se lasă purtat în gura lor... Iată ce ar face un număr senzaţional de circ european. Acolo însă negrii asistă la spectacol fără nici o intrare.

caricatura zilei

DENTIST SPORTIV

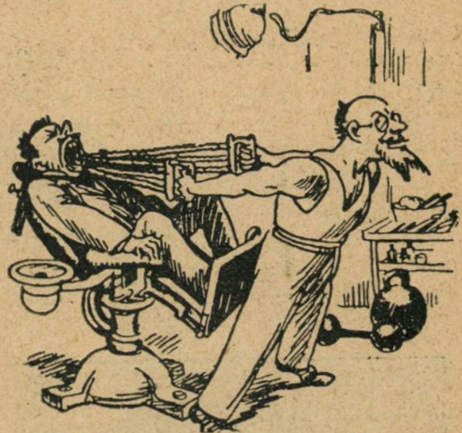

— Un moment! „Cum termin exerciţiul nu mai e nici dintele în gură!"

LA EL ACASA

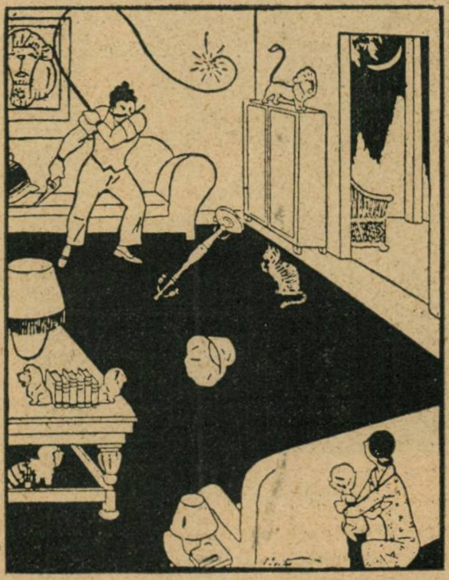

Dresorul de lei încearcă să dea afară pisica...

COPIL ASCULTATOR

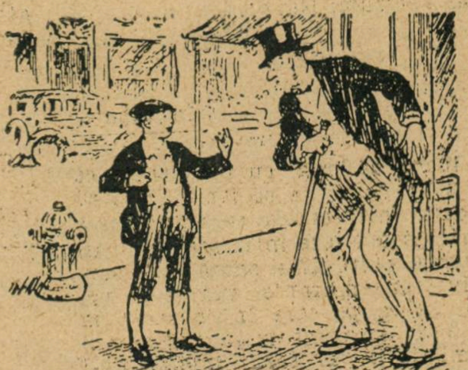

— Dă-mi voe, te rog, să-mi aprind ţigarea.

— Cum mă, nu ţi-e ruşine!. Iţi aprinzi ţigarea dela mine?!

— Da, că mama nu-mi dă voe să mă joc cu chibriturile.

(Life)

cărţi redate în extrase

VIATA LUI DISRAËLI

André Maurois

Disraeli n'a fost nici cel mai mare ministru al Angliei şi nici cel mai strălucit scriitor al ei. A fost însă cea mai elegantă siluetă a Londrei politice, literare şi mondene, dela sfârşitul secolului al 18-lea.

A pornit de jos, aproape din Gheto, şi a făcut cea mai frumoasă ascensiune pe care o poate visa cineva, rămânând până la urmă moral şi generos, el cel inteligent ca Talleyrand, ambiţios ca ducele Cardinal de Retz şi sărac ca Villon.

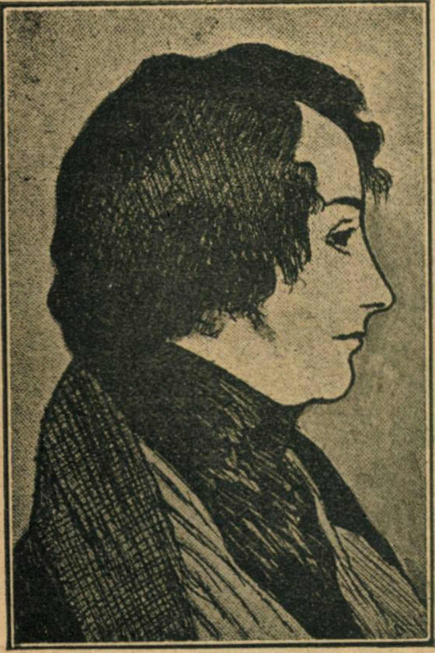

Benjamin Disraëli

DESCENDENŢA

Din resturile judaice gonite în 1290 din Anglia de către Eduard I, de către Filip cel frumos în 1306 din Franţa şi din Spania pe vremea inchiziţiei, s'au format multe ghetto-uri în ţări ospitaliere, ca republica Veneţiană sau ţările de jos. Odată cu reforma şi mai cu seamă odată cu înfiinţarea bisericei anglicane, lumea ajuseană începe să fie mai îngăduitoare cu aceşti expulzaţi. Edictul semnat de Cromwel îi înapoiază în Anglia.

Şi astfel în 1748 soseşte la Londra un tânăr judeo-italian Israëli sau d'Israëli, devenit mai târziu Disraëli, crezând că într'o ţară nouă şi prosperă afacerile sale vor reuşi mai uşor.

Benjamin şi Sarah d'Israëli avură un singur fiu, care îngrozi această familie de vechi negustori prin curiozitatea aptitudinilor sale. Acest copil palid şi timid nu se preumbla de cât cu o carte în mână, lăsând să se vadă un desgust surprinzător pentru orice formă de acţiune. Isac d'Israeli, acest neînţelegător şi nedisciplinat fiu, a fost tatăl lui Beniamin Disraëli scriitorul şi omul de stat de mai târziu. Autor al unei cărţi „Curiozităţi, ale literaturei" Isac Disraëli fu considerat în contemporanitatea sa ca un bun scriitor. Astfel micul Ben se găsi dela început în mijlocul unei societăţi pe care a dorit-o totdeauna.

Beniamin Disraëli, sau cum i se spunea mai pe scurt Ben, avea o mare admiraţie pentru tatăl său ca scriitor. Şi asemeni tatălui său îşi petrecea toate orele libere în voluminoasa bibliotecă a lui British Museum.

A fost foarte de tânăr trimis la şcoală, întâi la o oarecare Miss Roper, pe urmă la Reverendul Potticany, unde cea mai mare atenţie se da „moralei şi lingriei".

Aci Ben face o descoperire cre îl surprinde: el nu era de aceiaş religie şi rasă ca restul camarazilor săi. Pentru prima oară. Disraëli aude vorbindu-se de creştini şi evrei.

Isac Disraëli prevăzând greutăţile pe cari le-ar întâmpina un evreu în formarea unei cariere publice îşi botează fiul la biserica Saint-Andrew.

Ca orice existenţă celebră, Beniamin Disraëli şi-a trăit adolescenţa în tr'un mod cu totul abstract. Când se preumbla singur, îi plăcea să-şi imagineze că este Primul ministru sau comandantul armatelor. Cu toate acestea nu s'a arătat niciodată neputincios în faţa realităţei. A stăpânit de mic viaţa. Singur străin printre colegii săi, le-a fost totuşi adevăratul lor şef.

DOUĂZECI DE ANI

Contrar voinţei sale, care îl îndruma spre literatură, Ben începu să studieze avocatura într'un biurou din Frederisck's Place, unde vedea zilnic defilând oameni de stat, bancheri şi negustori. Seara îşi continua lecturile în biblioteca tatăului său. Câteodată era invitat de către patronul său, unde întâlnia femei şi fete tinere. Plăcea mult. Avea ochi voalaţi, un nas pur, o gură nervoasă, un ten de o extraordinară paloare.

Alteori tatăl său îl trimetea la editorul John Murray. Acolo Ben întâlnia scriitori cunoscuţi şi asculta conversaţii cari îl dispuneau. Vedea aci pe Samuel Rogers, Tom Moore, prietenul lui Byron, sosit proaspăt din Italia unde întâlnise pe celebrul poet.

Disraëli intră acum în viaţă înzestrat cu o puternică ambiţie, un aspect frumos şi câteva principii asemenei acestora: Nimic nu este mai folositor unui om care intră în viaţă decât să fie puţin criticat de femei; sau: Dacă un interlocutor nu este de părerea ta, închină-te uşor şi vorbeşte despre alt lucru.

„Cea mai considerabilă intreprindere a timpului" cum o numia el, o încearcă Ben la vârsta de două zeci de ani, pentru ca tot la douăzeci de ani să se retragă înfrânt şi plin de datorii. Anume era vorba ca împreună cu editorul Powles şi scriitorul Murray să scoată un mare cotidian în genul lui **Times,** precum şi o mare revistă literară: **The Quarterly Review.** Pentru aceasta era nevoe de o faţadă, de un om cunoscut, ales din lumea lorzilor. Disraëli desemnă pe Lockhart, ginerele lui sir Walter Scott, puternicul zilei. Ce are face dacă Lockhart locuia în Scoţia? Expeditivul tânăr îl va aduce la Londra.

In acest voiaj pentru Scoţia, adolescentul, ale cărui tentative la vârsta lui părea absurde, dă dovadă de mult curaj şi mai cu seamă de spirit întreprinzător.

Iată cum a fost primit Disraëli de către Walter Scott:

„In frumoasa sa bibilotecă, cu o duzină de foxterrieri pe genunchi şi pe umeri, Scott ascultă cu simpatie explicaţiile tânărului bărbat, a cărui romantică ardoare îi plăcu. Lui însuşi îi plăceau afacerile; aprobă proiectul, dar ceru un loc în Parlament pentru ginerele său. Era necesar ca directorul unui mare jurnal să fie un parlamentar. Benjamin promise totul.

Distraëli rămase trei săptămâni la Lockhart, luând masa aproape în fiecare seară la Scott. Această viaţă îi plăcea întru totul. Spre seară, Ana Scott cânta balade scoţiene, acompaniindu-se la harpă şi bătrânul Sir Walter Scott povestea povestiri frumoase. Toată lumea era încântată de Benjamin. Tatăl său scria lui Murray:

„Nimic nu este contra lui, decât tinerețea sa, un defect, pe care câțiva ani de experiență îl vor corija repede... Proiectele sale sunt vaste, însă pline de bun simț și Ben este întru totul serios când se pune la lucru". Iar Murray scria lui Lockhart: „Am lăsat pe tânărul meu prieten Diraëli să meargă la Domnia-Voastră, convins că veți vedea îndată ceeace vrea... Pot să spun că n'am mai întâlint niciodată un debutant care să promită atâta. Adânca sa cuoaștere a naturei omenești, laturea practică a ideilor sale, m'au surprins mult la un tânăr care a trecut cu puțin al douăzecilea an al vârstei sale. Vă asigur că Disraëli este demn de toată încrederea, discreția fiind încă una din calitățile sale. Dacă marele nostru plan se realizează, sunt convins că veți găsi în el un prieten de neprețuit".

Urmrea a fost că Disraëli se întoarce cu consimțământul lui Lockhart.

Dar câteva zile apoi un krach se produse la „Stock Exchange", unde Disraëli deținea un important număr de acțiuni. La douăzeci de ani el se afla împovărat de datorii, pe cari o viață întreagă nu ar fi putut să le plătească. Și astfel în câteva zile el fu eliminat din combinația, pe care singur o formase.

VIVIAN GREY

Tatăl său, care ignora pe de o parte partea cea mai gravă a aventurei, datoria de șapte mii de lire, îi spuse însă că la vârsta sa este absurd de a zice că viața este o partidă pierdută. După o săptămână de repaos, de meditații și de eforturi, pentru a înțelege în ce jocul su a fost rău conceput, Ben fu surprins de a încerca de odată o mare dorință de a scrie și mai precis de a scrie un roman. Această primă esperiență, această luptă, această înfrângere îl tenta să o zugrăviască. Voia să creieze un erou sub al cărui nume să se explice el însuși.

Infrânt pe terenul politico-financiar trebuia să reușească pe cel literar. Masca pe care o adoptă fu destul de transparentă. Ca și el, eroul său, Vivian Grey, era fiul unui scriitor distrat, înconjurat întotdeauna de cărțile sale. Ca și el, Vivian fusese expulzat dintr'o școală. Și la fel era consumat de o arzătoare ambiție politică. Primul plan al lui Vivian Grey era următorul: „In acest moment desigur există un om de o naștere înaltă, dar a cărui inteligență nu îi ajută de a fi și un om puternic. Vivian Grey are inteligență, dar nu posedă o înaltă naștere. Când două persoane pot atât de bine să se complecteze pentru ce nu se unesc?" Atunci Grey se puse în căutarea seniorului puternic și stupid, pe care îl cuceri în scurt timp, flatându-l. Seniorul puternic și stupid se găsi în persoana marchizului de Carabas. Vivian ajunse să îl convingă pe acesta de necesitatea formărei unui partid Carabas și de a deveni prim-minstru. El nu se îndoia de succes: „căci unul din principiile domnului Vivian Grey era că totul este posibil".

Modelând astfel în imaginație pe eroul său, nu fără lucidă severitate, Disraëli, îl făcu apoi să eșueze, victimă a intrigei și a relei-voinți și îl trimise, rănit, consumat, să facă un voiaj în străinătate pentruca să uite.

Totul era adevărat, nimic nu fusese inventat. Conversațiile erau făcute după cele avute cu Walter Scott și cu Murray. Disraëli eșua în roman, acolo unde eșua și în viață.

Romanul, editat de Colburu și lansat printr'un truc, avu un foarte mare succes, dar când se află cine este autorul un scandal deveni de neevitat.

Incă un roman „Tânărul Duce", de astă dată un roman monden, stabili prestigiul literar al lui Beniamin Disraëli.

AVENTURI

Asemeni lui Vivian Grey, Ben se hotărî să-și refacă forțele printr'o călătorie. Gibraltarul fu prima etapă. In Spania îi plăcură foarte mult casele albe, perdelele verzi, Figaro în fiecare stradă și Rozina pe fiecare balcon. Vizitând Alhambra, el se așeză pe tronul Abencerajilor cu un astfel de aer, încât bătrâna gardiană a palatului îl întrebă dacă este un descendent al Maurilor. „Acesta este palatul meu" spuse el. Și fu crezut.

De altminteri avea în el atâta farmec oriental, încât un oarecare Mehmed-Pașa îi spuse, că nu poate să fie un englez adevărat, deoarece este capabil să meargă atât de încet și legănat.

La Malta, etapa următoare i se ivi un adversar. Era un englez, James Clay, care bătea toată garnizoana la tenys, pe prințul Pignatelli la biliard și întreaga legație rusească la écarté. Englezul era într'adevăr întru totul remarcabil, dar de sigur se putea lupta și cu alte arme.

Pentruca să stăpânești oameni scria Ben tatălui său, trebue sau să-i învingi pe terenul lor, sau să nu ții seamă de ei. Clay face una, eu fac pe cealaltă și amândoi suntem deopotrivă de populari. Afecția reușește câteodată mai mult decât spiritul. Eri, cum priviam jocul rachetelor, o minge căzu la picioarele mele. Am luat-o de jos și remarcând un ofițer foarte repezit, l-am rugat într'un mod cu totul umilit de a face să parvie mingea jucătorilor, deoarece eu n'am aruncat în toată viața mea o minge. Acest incident este acum subiectul oricăror comversații".

Apoi „blestematul de evreu mic și lăudăros" începu să facă un turneu de vizită, îmbrăcat în vestă andaluză brodată, pantaloni albi și centură în toate culorile. Jumătate din populația insulei îl urmări pas cu pas, astfel încât toate afacerile fură paralizate în timpul întregei zile. Indrăzni să se prezinte în această ținută chiar Guvernatorului, om distant și rece, care totuși izbucni în râs și îl primi cu afecțiune. Englezii cei mai gravi iubesc extravaganța prin teama de urât, de plictiseală, atât de puternică la ei.

Disraëli părăsi Malta îmbrăcat ca pirat grec. Purta o cămase roșie, butoni de argint mari ca doi shillingi, centură încărcată cu pistoale și pumnale, caschetă roșie, pantofi roșii, largi pantaloni albaștri încărcați de borderii. Nouă cucerire: faimosul James Clay îl întovărășea. Luau cu ei, ca valet, pe un oarecare Tita, fost gondolier al lordului Byron, admirabil venețian, care înjunghiase doi sau trei bărbați și ademenise câteva fete frumoase în contul poetului.

Ierusalim, patria lui Crist, la care Disraëli îi plăcea să se gândească întocmai ca la un tânăr prinț ebreu. Aci află Ben despre istoria unui tânăr evreu David Alroy, un prinț al captivității, care voise să-și scape poporul de jugul turcesc. Un destin asemănător îl atrase pe Disraëli spre acest Alroy, a cărui istorie începu să o conceapă sub forma unui roman.

CUCERIREA LONDREI

Pentrucă un atac direct era imposibil la acea epocă, Disraëli își schimbă tactica. Avea să pozeze. Dandysmul este la Londra și acum un mijloc de neprețuit pentru izbânda acțiunilor tale.

Multe femei din lumea mare cerură să le fie prezentat autorul lui „Vivian Grey" și „Tânărul Duce". Intr'o ținută sclipitoare, folosindu-se totodată de frumusețea sa fizică și talentul său de causeur Disraëli, începe să frecventeze saloanele înalte, al căror răsfățat avea în curând să devină. Lady Cork spunea că nu există serată reușită fără prezența lui.

Dar anii își urmau cursul lor; Disraëli avea treizeci și doi de ani — bătrânețea unui paj.

Marea lui pasiune, rămăsese tot politica și candidat de patru ori la alegeri ca independent căzu. Apoi cele patru candidaturi, o amantă cheluitoare și un dandysm costisitor îi triplară datoriile.

Femeile aveau însă să-i deschidă calea. La carolina Norton, cunoscu pe lordul Melbourne marele ministru whig, care fu sedus de ideile originale și de elocvența îndrăzneață a tânărului.

Mulțumită unei polemici cu O'Connell și unei cărți „Apărarea constituției engleze, sub forma unei scrisori către un nobil lord"", Disraëli își mări popularitatea. Intrat în partidul conservator și susținut de grația atâtor „lady", Disraëli fu ales alături de Wyndham Lewis membru al Parlamentului.

LEADER

Dela deschiderea Parlamentului cincisprezece zile, rămase doar un spectator al dezbaterilor .Ar fi avut o mare poftă să vorbească, însă era cu totul intimidat. Se vedea înconjurat numai de oameni iluștri. Lordul Melbourne, cu ajutorul Irlandei, conserva puterea. In fața lui Ben, pe banca Miniștrilor, și în fața urnei de votat, era leader-ul whig lord John Russell, mic de tot în redingota sa neagră, cu fața pe jumătate ascunsă sub o pălărie cu boruri, cu aerul dezolat, lordul John care, simbol perfect al partidului său, avansa ideile cele mai îndrăznețe în cel mai archaic stil și pronunța „democrație" cu o voce de aristocrat. Lângă Lordul John era Lordul Palmerston, Ministrul Afacerlor Străine, cu favoriți mari vopsiți, Palmerston despre care Granville spunea: „Are aerul unui crupier bătrân din Bade, în pensie", și pe care vhig-ii îl socoteau ca vulgar pentrucă el nu avea „acest ceremonios respect pentru Coroană, pe care whig-ii l-au arătat întotdeauna, chiar când detronau Regii". Aproape de el, desfăcându-se din masa masivă care separa miniștrii de opoziție, Disraëli vedea silueta impozantă a lui Sir Robert Peel, leader-ul conservator, cu nasul fin și gura spirituală. Lângă intrare, între radicali, era prietenul său Bulwer; în mijlocul trupei irlandeze, teribilul său duşman O'Connell.

Ceeace îl tulbura era acest amestec de costume maiestoase şi neglijenţa ţinutei. Se auzia foarte prost. Se flecărea în timpul discursurilor; deputaţii intrau şi eşiau fără încetare. Toate aceste mici detalii nelinişteau pe acest neofit, care demult le observase din afară. Era sigur că în ziua când va lua cuvântul să nu comită nici o greşală, de a se adresa singurului „Speaker", urmând ficţiunea admisă în acest loc, de a numi pe orice avocat deputat „onorabilul şi savantul gentleman", pe Sir Robert Peel „prea onorabilul Baronet", pe Lordul John „nobilul Lord opus". Deja frazele sale numai gândite, erau turnate în tiparul parlamentar. Dacă va deveni ministru, cum va şti el să lovească cu pumnul în această urnă de votat şi la sfârşitul unui discurs aclamat să cadă neglijent pe banca ministerială, trecându-şi pe buzele sale o batistă de mătase fină.

Şi iată acum debutul său: „Irlandezi şi conservatori priviră cu curiozitate pe noul orator care se pregătia în faţa lor; mulţi dintre ei auziră spunându-se despre el că ar fi un şarlatan, fost radical devenit conservator, „compunător" de romane, orator pompos; se ştia că avusese cu O'Connel o ceartă violentă şi un partid întreg de prieteni numeroşi s'au grupat în jurul acestuia de îndată ce Disraëli s'a ridicat. Gentilomii câmpeneni examinau cu grije această faţă, atât de puţin engleză. Buclele şi costumul îi agasa. Disraëli purta o haină verde, o vestă albă acoperită cu lanţuri de aur („Pentru ce atâtea lanţuri, Dizzy, îi spunea Bulwer, te pregăteşti să fii Lord Primar, sau ce?"), o cravată mare neagră, care sublinia paloarea tenului său. Era foarte emoţionat. Era un moment grav — juca o mare partidă. Trebuia să arate liberalilor ce om pierduseră în el, conservatorilor că un viitor şef era printre ei, lui O'Connell că ziua expiaţiei a sosit.

Vocea lui Disraëli, puţin forţată răsună. Dar spectatorii erau pregătiţi pentru o atitudine agresivă.

Râsete, zgomote şi exclamaţii „la chestiune" întrerupeau pe orator. Disraëli nu cita cifre şi date. Nu speria vorbind de detalii necunoscute de nimeni dintre cei prezenţi. Tot ce a încercat a fost să clarifice o chestiune".

Desigur acesta nu a fost un eşec, decât formal. Disraëli reuşise să-şi pună calităţile în cel mai fericit unghi de perspectivă, căci imediat după acest debut, privirile lui Sir Robert Peel se îndreptară spre el. In curând Disraëli devine favoritul adunărei.

Dar cu toate serviciile aduse partidului, protecţionistul Disraëli avea să mai sufere de pe urma relei voinţi:

„Masca dandy-ului smulsă, descoperea un magician puternic dar nefast" cam astfel era considerat Disraëli, mai cu seamă la curte, unde Regina Victoria şi Prinţul Albert arătau o dovedită agresiune faţă de el. Criza de guvern, lasă să se întrevadă posibilitatea chemărei la palat a lui Robert Peel. Dar amicii lui Peel, Gladstone şi Graham, întreaga elită a partidului urau pe acest parvenit şi jurară să nu se unească niciodată cu el.

Şi astfel Disraëli fu sacrificat: numele său nu figura pe lista noului cabinet.

De aci a urmat ruptura. Noua opoziţie era condusă de un comitet de trei: Granby, Herries, Disraëli. „Sieyès, Roger Ducos şi Napoleon Bonaparte", spuse un fost ministru, auzind noutatea..

Trei săptămâni apoi, ceilalţi doi nu mai prezintau nici o importanţă şi Disraëli apăru în ochii tuturor ,ca leader-ul oficial al opoziţiei; Lordul Mellbourne, care trăia încă, îşi aduse atunci aminte de un tânăr palid şi buclat care îi răspunsese la Carolina Norton: „Vreau să fiu Primul ministru".

„Pe Dumnezeu, spuse el, băiatul o va face".

MARY-ANN

Omul luptelor, dacă nu se simţea obosit, simţea cel puţin nevoia unei reconfortări, îi trebuia liniştea unui menaj. Corespunzător situaţiei sale, Disraëli putea să aspire la una dintre cele mai strălucite partide de căsătorie. Totuşi, în ziua de 28 August 1839 el se căsători cu văduva fostului său coleg politic Wyndham Lewis.

In noul menaj, Mary Ann, nu aducea decât o rentă de 5.000 de lire şi apusul unei frumuseţi vestite altădată, — avea cu doisprezece ani mai mult decât Ben. Se vorbia chiar de multe defecte, neîngăduite unei femei mondene. Din scrisorile rămase, se constata totuşi că această căsătorie a fost cauzată de firea bună a Mary Ann-ei şi mai cu seamă de iubirea intensă faţă de ea a „scumpului Dizzi".

Mai târziu, când Mary-Ann trecuse peste vârsta de şasezeci de ani, Ben, se purta încă întocmai ca un îndrăgostit.

Iată un portret sipritual al lui Disraëli, desemnat de către Mary-Ann, atunci când în intimitatea cuplului lor a putut să-l cunoască şi să-l înţeleagă mai bine:

Foarte calm.
Maniere grave şi mai mult decât triste.
Niciodată iritabil.
De o tristeţe adâncă.
Arzător în dragoste rece în prietenie.
Foarte răbdător.
Foarte muncitor.
Foarte generos.
Spune adesea ceeace nu gândeşte.
Imposbil să ghiceşti dacă iubeşte sau nu. Nu îşi arată sentimentele sale.
Mulţumit de el însuşi.
Lipsit de egoism.
Orice nimic îl amuză.
Este un geniu.
Se poate conta pe el până la un anumit punct.
Tot sufletul său este consacrat politicei şi ambiţiei.

LORD BEACONSFIELD

Tactul şi voinţa sa au înlăturat de acum orice obstacol. Devenit ministru de finanţe în guvernul lordului Derby şi favorizat de nenumăratele crize politice, Disraëli avea să-şi realizeze toată ambiţia.

Curba carierei sale se poate desemna cu spicuiri din presa contemporană:

„Punch, publica în 1859 un desemn reprezentând un leu adormit, pe care Bright, Disraëli şi Russell se forţau să-l deştepte, picându-l cu puncte de fier roşu. Pe fiecare bară de fier era cuvântul „Reformă".

Şi după ce îndemânarea lui a făcut ca toate legile reformatorii să fie votate de un parlament ostil:

„Un nou personagiu se forma în spiritul public. Punch publica un desemn: **Disraël în triumf.** Era un incus sfinx de piatră a cărui faţă era cea a lui Ben, tras spre templul Reformei de către o mulţime de sclavi goi, între cari şi Gladstone, şi pe cari îi biciuia Derby".

In Februarie 1868 este chemat pentru prima oară ca ministru president.

Regina, căreia el îi va acorda titlul de împărăteasă a Indiilor, îi arată toată încrederea.

Succesele şi abilitatea sa îi asigură un loc în camera lorzilor — lord Beaconsfield, senior şi baron de Hughenden.

Şi din nou Punch reprezintă Britania condusă de un ghid cu aspect disraelian spre malul unui torent, în fundul căruia se citea mare: Război.

Congresul dela Berlin i-a fost o nouă împrejurare favorabilă pentru desfăşurarea posibilităţilor sale politice. Din încleştarea răsăriteană, Disraeli a adus Angliei, Ciprul. De acum creditul guvernelor sale şi-l ia din şease în şease ani.

OMAGIUL REGILOR

O mare prietenie se naşte între regină şi ministrul său, Ben, rămas văduv pentru a doua oară, evocă figura Mary-Ann-ei, iar regina pe cea a prinţului Albert.

Petrecându-şi sărbătorile şi vacanţele la Hughenden nu uită să-şi ia cu el câte un clasic favorit: Horaţiu, Theocrit, Virgiliu.

Spiritul şi mobilitatea specifică lui nu îl părăsesc nici în aceste zile de trist crepuscul. Imediat ce se simţea mai bine îşi părăsea moşia şi ieşea în lume.

Incânta iarăş prin tonul său melancolic cu care îşi repeta vechile sale epigrame şi prin graţia puţin trecută a politeţei sale. Dinamismul frazelor sale era tot aşa de celebru, cum era şi explozia lor în tinereţe. Unei femei tinere care i-a întins un braţ gol, i-a murmurat simplu: Canova.

Consumase însă într'o singură viaţă energia atâtor esistente. Trupul său avea aspectul unei mumii.

Inconjurat de toate agrementele posibile unei asemenea cariere, i se întâmplă totuşi să moară la 15 Aprilie 1881.

Funerarii naţionale i-a făcut rivalul său politic de totdeauna Gladstone (care a fost imediat chemat la guvern). Dar pe una din coroanele mortuare se putea citi scrisul reginei: „Florile sale favorite" şi „Mărturie a unei afecţii adevărate, respect şi prietenie".

Iar lângă profilul de marmoră a lordului Beaconsfield:

Scumpei şi onoratei memorii a contelui
Benjamin de Beauconsfield, acest
monument este dedicat de către
recunoscătoarea sa suverană
şi prietenă Victoria R. I.

Regii iubesc pe cei ce spun adevărul.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 36
2 Septembrie 1928
5 Lei

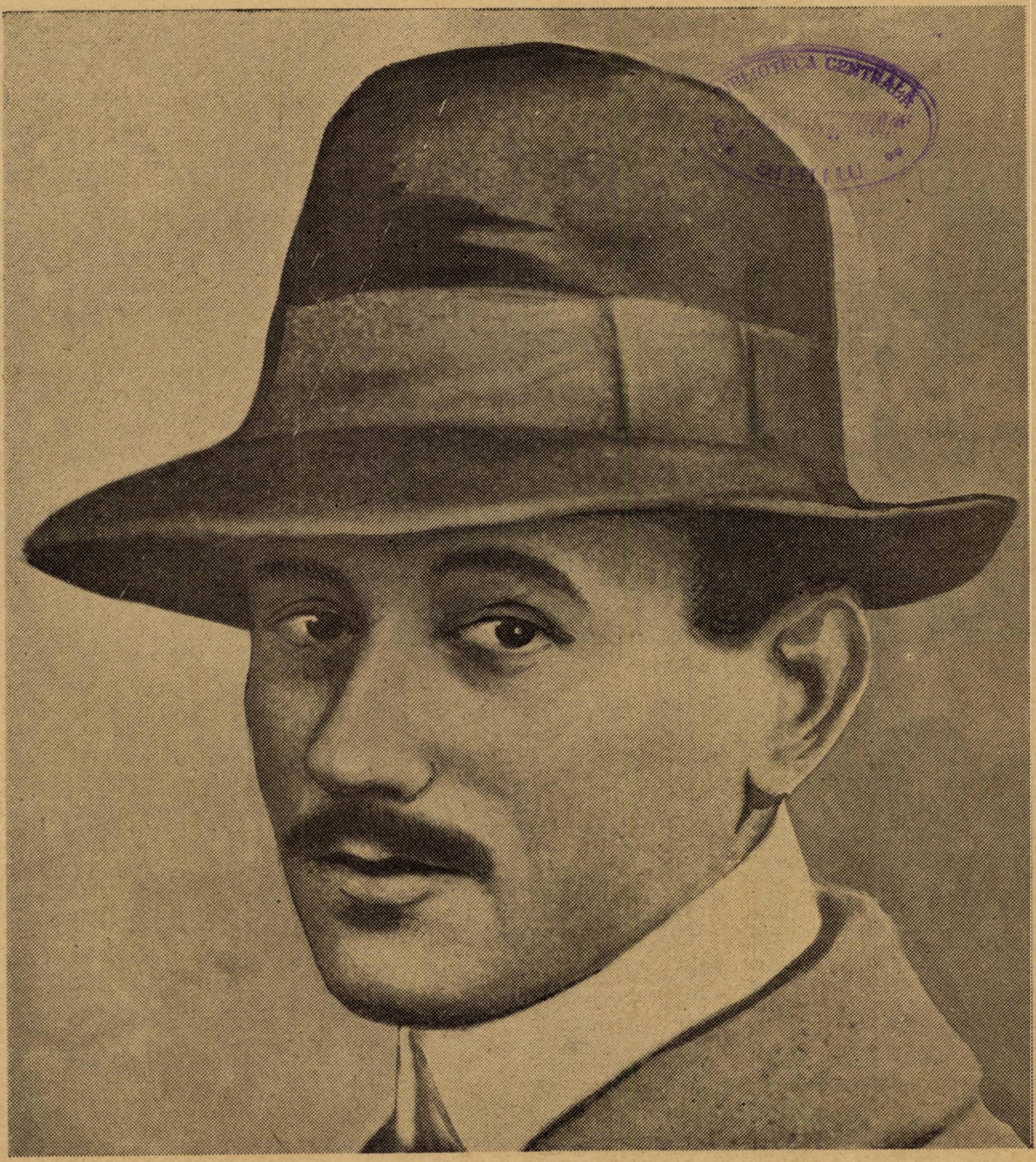

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

AUREL VLAICU

Ctitorii

AUREL VLAICU

31 August 1913. Trenul personal care mă aduce după o lungă vacanță din munții Gorjului, străbate gări care au în noapte, aspecte funebre. Trupele care se întorc din Bulgaria au adus holera pe care au împrăștiat-o de-alungul țării. „S'au luat măsuri“, anunțau sistematic ziarele încercând să liniștească populația. Gările sunt deci păzite de soldați ca niște închisori, var vărsat pretutindeni albește fantomatic zidurile în noapte și călătorii, în tren ca într'un convoiu funerar de fier vechiu, își comunică alarmați, în șoaptă: „La Filiași sunt doi morți în sala de așteptare“ — La Piatra-Olt un vagon de holerici, dintre care câțiva morți, e garat pe o linie secundară“.

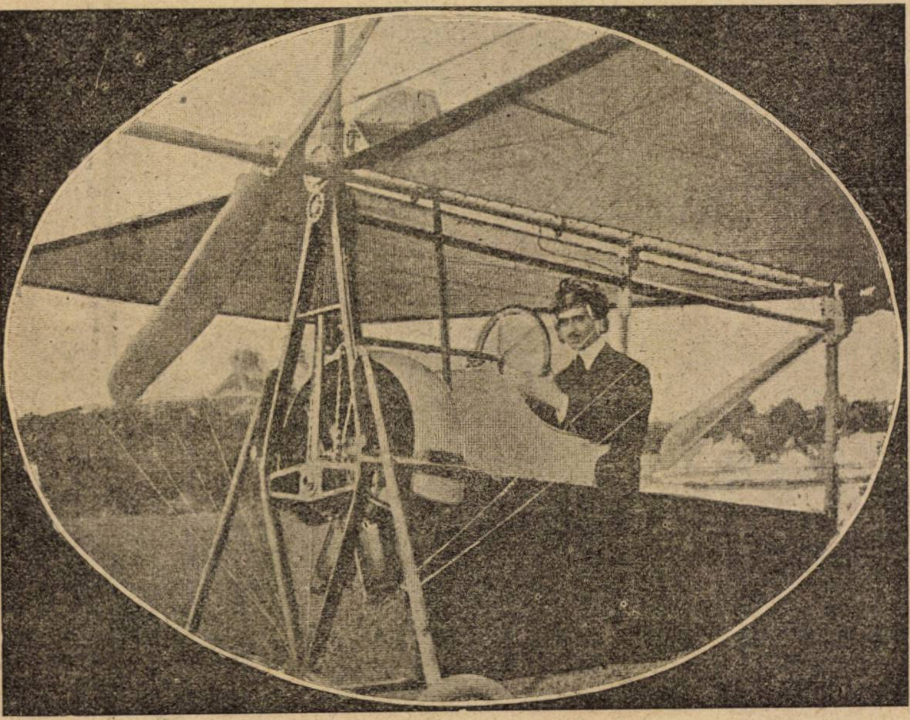

Inainte de pornire

Dar nopțile de August, chiar în timp de epidemie de holeră se sfârșesc în zori albicioși, care înviorează.

Cățărându-se pe tampoane, în gara Costești, un băiat murdar și golaș vinde gazetele sosite cu trenul dinspre București. Și pe un sfert de pagină, citesc titlul groaznic care birue și impresia campaniei și fiorul boalei odioase: „Moartea lui Aurel Vlaicu“. Peste patru coloane, „Moartea lui Aurel Vlaicu“. Citesc ținând ziarul cu mâini amorțite, amănuntele care sunt destule: Cum a plecat la ora două să treacă peste Carpați, ce-a vorbit cu mecanicul, cum s'a prăbușit la Brănești lângă Câmpina. Un om care de mic fusese ars de dorul să se ridice la cer, care toată viața a măsurat cu compasul și echerul planuri menite să birue pământul cu mlaștini și stânci masive, care ciocănise fierul și cususe aripele cu mâna lui ca să dureze mașina măiastră care să lupte cu norii, zăcea cu picioarele sdrobite și craniul sfărâmat într'o livadă de pruni de pe lângă pădurea de sonde.

Era o durere nesfârșită pentru proaspătul absolvent de liceu, care se pregătea pentru largul necunoscut al vieței.

Și ghemuit pe scara vagonului de clasa treia, fără să mai știu de gări funebre, îmi aminteam aproape zi cu zi ipostasele unei isbânzi sfârșite în moarte

In toată lumea se fac încercări ca omul să părăsească pământul pe care s'a târît de mii de ani. La Paris tot un român Vuia, are cel dintâiu ideia să puie aeroplanul pe roate și cel dintâiu, se pare, se ridică deslipindu-se de câmpul cu iarbă măruntă câteva zeci de metri. Pe urmă Farman, Voisin, St. Dumont, Bleriot, și frații Wright în America, încearcă în fiecare zi îndrăsneața experiență, urmăriți de lumea întreagă cu înfrigurare. In timpul acesta un refugiat bate la ușile tuturor redacțiilor vestind că el rumân are o mașină de sburat și cerând tuturor sprijin ca să birue nația noastră înaintea celorlalte Dar nu găsește nicăeri crezare. Zadarnic încearcă el să dovedească adevărul celor ce spune, afirmând că a sburat la el acasă, la Binținti, înlocuind motorul pe care nu-l avea cu cai înhămați. Lumea oficială și neoficială zâmbește. „Tot așa am sburat și pe câmpia Lugojuluii“. Și iar zâmbesc toți și timpul trece. Inventatorul se adresează atunci unui poet, Octavian Goga. Aceasta îl sfătuește să facă o mașină mică, de probă. Și iată că după câtva timp, o lighioană de sârmă, pânză și lemn, sboară din colț în colț, prin odăile joase de la Hotel Regal. Pe urmă sboară în fața reprezentanților cu nas subțire și mânuși ai ministerului de războiu, în parcul Carol. Și în timpul acesta Wilbrugh Wright se ridică la două sute de metri în aplauzele delirante a două continente.

Românul era astfel lipsit din nepăsarea și neinteligența celor care trebuia să-i cadă uimiți la picioare de aureola întâietății.

Dar i se dă voie inginerului Vlaicu să-și lucreze mașina în atelierele arsenalului Armatei. Ce s'a întâmplat acolo, am aflat mai târziu din paginile unei reviste literare. Un comandant obtuz și bolnav de ficat n'avea încredere în Vlaicu și căuta cu fiecare prilej să se scape de el. Il considera ca o belea a Arsenalului și încerca să-i facă vânt.

Peste un an mașina era gata. Toate ziarele anunțau evenimentul și data primului sbor la Cotroceni. Suntem adunați acolo încă de dimineață, mii de liceenii cu aripi în suflet. Căci Vlaicu e mai înainte de toate al nostru. Iată-l E un licean mai mare cu cap de țigănuș care ne grăește vesel și mânios ardelenește ca să nu încurcăm calea. Mai sunt acolo și nasurile subțiri. Vlaicu intră în cutiuța lui ca într'un sicriu de sârmă și pânză. Motorul sbârnâe, elicele ridică un nor de praf și aeroplanul aleargă pe câmp. Aleargă și nu se ridică în prima zi. Copiii sunt triști. Nasurile subțiri zâmbesc ca niște nasuri subțiri și Valicu lamurește că nu prea știe să conducă. Dar să vedeți mâine.

Și a doua zi a sburat. S'a întâmplat lucrul acesta unic în tehnica mașinilor că a sburat prima construcție, a sburat aeroplanul „Vlaicu No. 1“.

Pe urmă plimbările pe deasupra Bucureștilor erau obicinuite ca ale muscalilor la șosea. Ziarele erau pline de numele lui. Când a sburat la cartierul armatei, în manevră la Piatra Olt, trupele l-au primit delirant ca și atunci când a sburat deasupra Balcanilor în 1913. Pe măsură ce învața să conducă, mașina lui se dovedea mereu superioară.

Era mândria și nădejdea tuturor, dar mizeriile nu încetasera. N'avea un ban și nimeni nu se gândea să-i dea o comandă de mașini. Un vis mai avea. Să se întoarcă la el acasă la Binținți să arate tuturor care crezuseră în el, când sbura cu caii înhămați, că mașina lui „fusese adevărată“.

Dar mai ales să apară cu pasărea lui deasupra Carpaților ca un vestitor al vremurilor care aveau să vină. El fecior al Ardealului.

Și acum citeam în ziar că trupul lui și-a amestecat sângele și carnea cu sfărâmăturile pasării de fier și pânză.

Neamul românesc încercase să sboare cu propriile lui aripi și căzuse.

Dar nici o cădere nu e definitivă, chiar dacă înseamnă o mare și dureroasă întârziere.

CAMIL PETRESCU

SCRISOARE CATRE UN PRIETEN

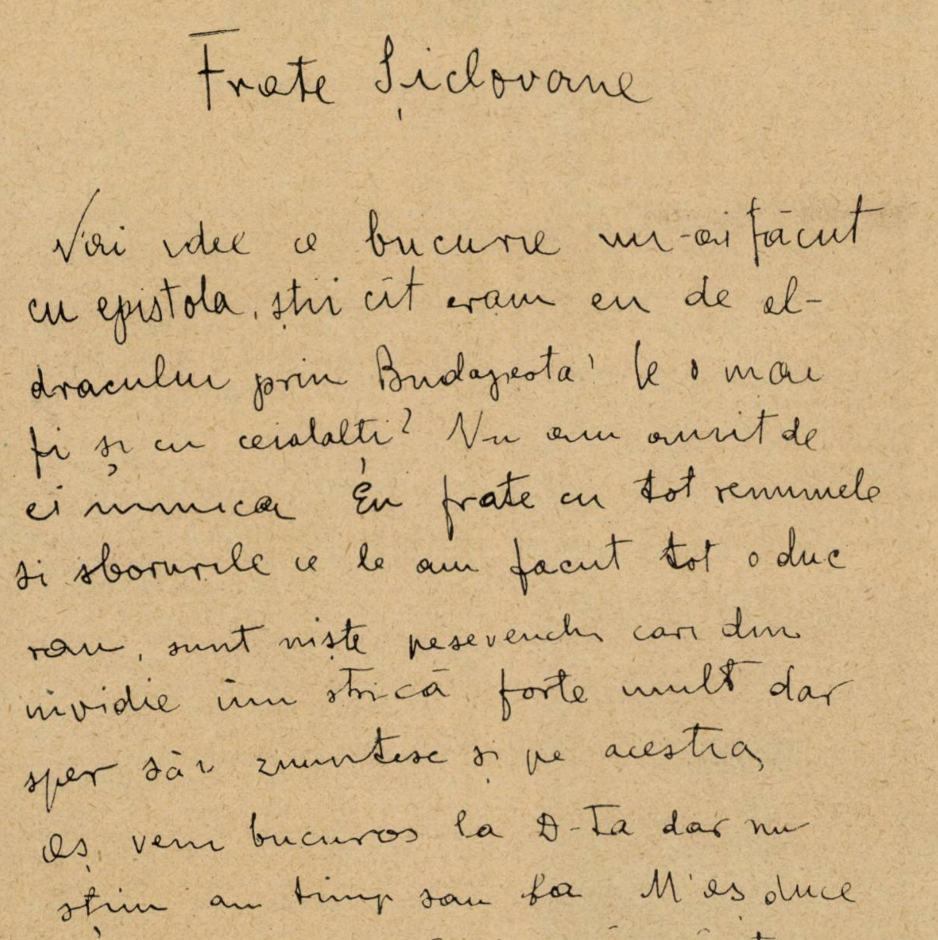

Frate Șiclovane

N'ai idee ce bucurie mi-ai făcut cu epistola, știi cât eram eu de al-dracului prin Budapesta? Ce o mai fi și cu ceialalti? Nu am auzit de ei nimica. Eu frate cu tot renumele și sborurile ce le am facut tot o duc rau, sunt niște pesevenchi cari din invidie îmi strică forte mult dar sper să'i zmuntesc și pe aceștia.

Aș veni bucuros la D-Ta dar nu știu am timp sau ba. M'aș duce acuma la Cairo să sbor să câștig niște gologani sau fac altă mașină că asta e totă hodorogită. Pagubă ca vine iarna că altfeliu aș zbura și în alte orașuri.

Dacă oi avea timp îți scriu când vin.

Cu dragoste
Vlaicu

Hotel Regal 2/XI 910

adevarate

Abilul pilot era dublat de unul dintre cei mai pasionați mecanici. Nu de un inginer de un inventator ingenios (faima zburătorului face această afirmație inutilă) ci de un mecanic în cel mai strict înțeles al cuvântului. O patimă călită în atelier, înconjurat de menghine, șuruburi și pile.

Nu este deci de mirare că arăta o vădită agresiune în fața teoriilor.

Monoplanul său era o dovadă; înzestrat cu două helici, era exact opus principiilor zborului. La observațiile pe cari i le-a adus un prieten, tot inginer și el, Vlaicu a răspuns că vede și el acest defect în schema monoplanului său dar „ce să-i facă dacă merge“, sau că teoriile nu-l neliniștesc aâta vreme „cât viața, primită așa cum o atinge“ îi verifică propriile sale idei.

Acest monoplan, faimos în planările sale, ca și în căderile sale pe arbori (pe atunci aviația era doar o disciplină a acrobaticei) nu fusese construit într'o uzină din nu știu ce oraș cu nume răsunător, ci într'un atelier umil, din răbdarea și mușchii a doi frați, îndrăgostiți ai fierului și al focului..

N'a putut deci rămâne, în tinerețea sa, Vlaicu prea mult timp în aceeași școală? Nu-l mulțumea numai planșeta, cu infinitele ei curbe, ale unui spațiu nevăzut și neînțeles. Politechnica din Budapesta nu l-a putut reține prea mult timp. Orele în sala de desen erau prea lungi. Fraza profesorului gravă, prea academică, cu legi și rânduri nesfârșite de infinitezimale, neliniștea pe acest neofit. Mai cu seamă că accesul în atelier, nu era permis decât celor înaintați în anii de studii, chiar celor dela secția mecanică, primii ani fiind consacrați exclusiv teoriei.

Povestesc câțiva dintre foștii săi colegi, (câți au mai rămas), că neputând să pătrundă în atelier Vlaicu era văzut, cum sta ore întregi înțepenit la zăbrelele ferestrelor, privind cu jind la colegii săi mai bătrâni, cari între menghine și șuruburi, puteau să „pilească“, acolo unde ferul și sudoarea omenească stăpânește.

* * *

NOTE BIOGRAFICE

Aurel Vlaicu s'a născut în satul Binținți de lângă Orăștie, în anul 1880. Era fiu de țăran. Studiile și le-a făcut în Budapesta și Germania. Când s'a întors în țară a reușit să-și construiască un aparat, tip original, la Arsenalele Armatei. Cu acest aparat și-a început primele exerciții de pilotaj. A ajuns în scurt timp, un excelent pilot fără profesor și fără asistent. Abia după câteva luni de sboruri, Vlaicu executa virajuri cari încremeneau pe cei mai iscusiți piloți din vremea aceea. In timpul campaniei noastre din Bulgaria el a adus țării neprețuite servicii prin îndrăznețe recunoașteri. Pentru aceste merite, Regele Carol l-a distins cu ordinul „Steaua României“. Nu mult după aceasta, în ziua de 31 August 1913 Aurel Vlaicu a plecat cu avionul să treacă munții Carpați — un act de mare temeritate pe vremea aceea. N'a ajuns decât până deasupra satului Bănești unde la 20 klm. de Ploești avionul a căzut.

Aviatorul a fost găsit mort și aparatul sfărâmat

IMPRESIUNI DIN VĂZDUH

Mi se cere să scriu un articol. Nu pot să refuz. Cu toate acestea, rog să nu se uite că meşteşugul meu nu e să scriu. Eu ştiu să sbor. Din pana, ce cu sila mi se pune azi în mână, eu am făcut aripă de'nălţare. Să smulg acum din aripă o pană ca să fabric proză? După cât ştiu eu, o singură aripă poate produce pene de scris bune: aripa de gâscă. Vedeţi la ce păcăleli se expune omul nedeprins cu stilul.

„Lumea e curioasă să-ţi cunoască impresiile"— mi s'a spus. Sunt foarte recunoscător lumei de curiozitatea cu care mă onorează. Mărturisesc însă că aşi fi preferat ca lumea să se intereseze mai mult de sborurile mele decât de proza mea, care, desigur, trebue să fie foarte plicticoasă. Dar, să nu acuz pe nimeni. Şi mai ales să nu uităm că trăim într'o vreme când publicului îi place să petreacă văzând câini cari vorbesc, oameni cari latră şi aviatori cari scriu. Prin urmare, să scriu.

Ce să spui? Cyrano de Bergerac, care n'a sburat niciodată, descrie admirabil sborul său între lună şi pământ. Inţelegeţi, pri urmare, de ce mi-e frică mie că nu voi isbuti să interesez de fel cu impresiile mele pe cititori. Trebue să fi avut norocul de a nu fi sburat niciodată ca să poţi descrie frumos un sbor !...

J'arrive,—excuse moi — par la dernière trombe.
Je suis un peu couvert d'éther. J'ai voyagé !
J'ai les yeux tout remplis de poudre d'astres. J'ai
Aux éperons. encor. quelques poils de planète !
Tenez, sur mon pourpoint un cheveu de comète !..

Aşa pretinde Cyrano de Bergerac că s'a întors din fantastica sa călătorie în lună. Eu, deşi am izbutit să mă ridic chiar până la o mie de metri cu aparatul meu, mărturisesc că niciodată nu m'am coborît acoperit de eter, cu ochii plini de praf de stele, pe ghete cu puf de planetă sau pe haine cu păr de cometă. Şi nici calea lactee nu mi-a stropit niciodată bluza cu laptele care-o... pavează.

In schimb, au încercat de-atâtea ori să mă stropească alţii cu noroiul pământean al răutăţei lor. Dar, să nu vorbim de necazuri. Datoria noastră este să planăm de-asupra micimilor omeneşti. Şi această datorie trebue să şi-o îndeplinească cu atât mai mult aviatorii. Menirea lor nu e să planeze?

●

Impresia cea mai puternică am simţit-o când am sburat pentru prima oară la Binţinţi, în Ardeal. Blériot încă nu trecuse canalul Mânecei. Primul meu aparat era tot de lemn şi n'avea motor. Am legat trei cai de el, trei flăcăi au prins a pocni din bice, şi aparatul s'a ridicat la vre-o 15 metri înălţime, după ce a alergat câţi-va chilometri pe pământ. De-atunci, de câte ori mă sui în aparat, sbârnâiala motorului mi-aduce aminte de aeroplanul fără motor, şi dinaintea ochilor, fascinaţi de nemărginirea văzduhului, îmi răsar cei trei flăcăi chiuind şi pocnind cu foc din bice.

Bucuria cea mai mare însă am simţit-o când am sburat pentru prima oară la Cotroceni. Nu m'am ridicat atunci mai sus de patru metri. Cu toate acestea, nici Alpii nu mi-i închipuiam mai înalţi ca înălţimea la care mă ridicasem eu. Fiindcă patru metri, erau atunci pentru mine un record formidabil, un record care-mi consacra maşina. Sburasem: şi asta era principalul. Mă menţinusem sigur în aer, făcusem evoluţiuni neşovăelnice. Publicul care era de faţă m'a aplaudat cu entuziasm. Iar eu, după ce m'am coborît, eram ca şi beat de bucuria fără margini a isbândei. Incepusem să mă dau peste cap pe câmp de fericire. Cei din jurul meu ziceau c'am înebunit. Şi eram, în adevăr, nebun de entuziasm şi mulţumire.

De altfel, este în adevăr de mirat cum omul nu înebuneşte când sboară. Mă ridic. Şi un gol par'că se face deodată în toată fiinţa, — ca şi cum m'aşi ridica foarte repede ca un ascensor. Casele, drumurile, plantaţiile prind să alerge nebuneşte în urma mea, să se depărteze din ce în ce, să se micşoreze, să devie tot mai puţin clare. Până la o sută de metri. am impresia că sbor cu un tren fulger, pe un drum fără şine, peste lucruri şi oameni. E înălţimea favorită la care-mi place să sbor. La o sută de metri nemărginirea văzduhului nu mă nelinişteşte, alergarea nebună a lucrurilor de sub mine îmi dă continuu senzaţia ameţitoare a vitezei cu care sbor... Dela Cotroceni, când sunt la o sută de metri înălţime, se vede departe în zare... Văd Argeşul cum scânteiază ca o panglică de fildeş... Văd drumurile, clădirile oraşelor, pădurilor cum se rânduesc, sub înrâurirea vitezei cu care alerg, în linii paralele... Toate contururile se văd paralele de sus.

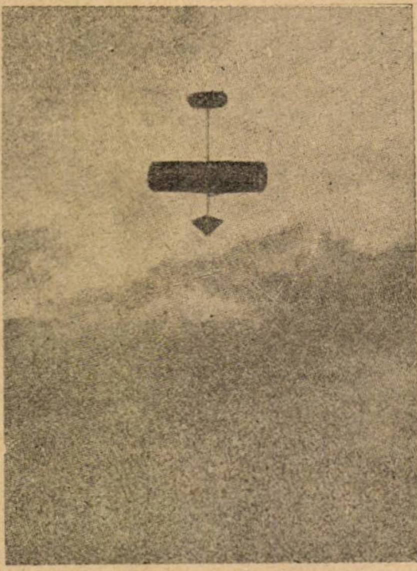

In zbor

Când trec de cinci sute de metri începe să-mi fie urât. Pământul nu se mai vede decât ca o imensă movilă de cenuşe sură cu pete albe, munţii şi văile se nivelează... Confraţii sburători (ciorile şi ceilalţi... aviatori de această categorie) au dispărut cu desăvârşire... Mă simt singur şi începe să-mi fie frică... Nu mi-e frică de căderi sau accidente. Mă cuprinde teama de misterul nemărginirei. Nici odată omul nu poate să aibă mai precisă impresia neantului decât când sboară mai sus de cinci sute de metri. Jos haos, sus haos. Iar sbârnâitul de bondar uriaş al motorului par'că dă un forimdabil glas acestui haos.

Am trecut de 800 metri. Alerg cu o viteză foarte mare. Şi totuşi par'că stau pe loc. In raport cu imensitatea văzduhului, viteza motorului meu dispare. Aşi vrea să alerg mai repede. Incetineala asta mă enervează. Toate sforţările sunt zadarnice însă. M'am ridicat dincolo de limita putinţelor omeneşti. Am intrat în sfera unde omul nu mai însemnează nimic faţă de infinitul a tot puternic.

●

Să mă cobor, deci. Coborîrea e mult mai plăcută decât suirea. Până la 50 de metri deasupra pământului, mă cobor fără nici o teamă, cu mâinile strânse pe cârmă, cu ochii aţintiţi asupra motorului. Dela 50 de metri începe să mă cuprindă frica de a nu ateriza destul de uşor. In aviaţie, spre deosebire de vieaţa de toate zilele, e mai greu de coborît decât de urcat. Cât ar câştiga aviaţia dacă predispoziţia firească a omului de a se coborî şi de-a coborî totul. s'ar putea aplica exclusiv în folosul aterisărei!

Şi mai ales e greu de aterisat în timp de furtună. Dealtfel, când aerul e agitat, aviatorii evită să sboare. Eu totuşi am sburat la Braşov pe un timp foarte puţin favorabil. Bătea un vânt puternic. Aerul era neliniştit ca valurile unei mări înfuriate. Aparatul era când ridicat la înălţimi de sute de metri, când coborât până aproape de pământ. Par'că eram o minge vie cu care o mână uriaşă se juca cu o plăcere sălbatică între cer şi pământ. Când bate vântul tare, am impresia că niciodată nu vom putea stăpâni aerul.

Deacea, cred că aviaţia nu va izbuti decât să devie un foarte plăcut sport pentru vreme frumoasă. Ea nu va putea niciodată să ia desvoltarea pe care au luat-o automobilele sau vapoarele. Şi e foarte firesc să fie aşa. Ca să sboare, omul trebue să cucerească regiuni ce nu-i sunt destinate, cu mijloace ce nu-i aparţin.

Dela furtul lui Prometeu, omul n'a îndrăznit încă o aventură atât de primejdioasă. Şi, pe cât se pare, ca şi Prometeu, omul modern va ispăşi prin eterne picurări de sânge această nouă taină furată Dumnezeirei.

AUREL VLAICU

29 Octombrie, 1911.

poezie

SANDU TUDOR

STIHURI POPULARE PENTRU MOARTEA IN CĂTĂNIE

Frunză verde, lemn cu nod,
sună codrul a prohod,
că în dunga dealului,
în fața Muscalului,
badea s‘a frânt și-a picat
roșu‘n frunte înțintat,
cu pistolul la picioare,
sabia peste ponoare,
vârful coifului turtit,
ca o cruce risipit.

Pasăre, pasăre vie,
sbori acasă mărturie,
scutură-ți umbra de pene
până rana din sprincene
nu se‘ncheagă din răcoare
vinețeală de cicoare.

Până nu sting ochii apa,
până nu-l înghite groapa,
să suni ciocul de ferestre
să dai soaței lui de veste.

De pe strașină să țipi
să bați plânset din aripi,
să-i vadă ‘n ochian de gând
umbra de cruce căzută,
în pustiu cum îl sărută
gura rece-a vântului,
cățelul pământului
cum îl schiaună și-i linge
sângele ce se prelinge
și‘n loc de lumini de ceară
ceața văilor de seară
cum își fumuie a-jele
alaiul lăptos de iele.

Dacă l‘ai iubit curat
s‘o pornească pe ‘nserat
prin somn lung cu chipul dus
după omul ei răpus.

VICTOR GEORGE DUMITRESCU

SPOLIARE

S‘a rupt o frunză de pe-un ram de nea
Şi-a fluturat o clipă ‘n rotogol —
A‘mbrățișat-o ochiul de nămol
care visase, nopțile, la ea.
In inimă s‘a destrămat suspin
Şi‘n suflete ne-au plâns potop de stele
Iar lacrămile lor de aur, grele,
Ne-au săgetat cu vârf de mărăcini —
Dar când, avid în suflet te-am închis,
Tu ai sfărâmat zăbrelele iubirii
Şi n‘ai pășit pe pragul fericirii
Ci te-ai sortit eternului abis —

PETRE STRIHAN

IN CIMITIRUL DIN GENOVA

Cimitirul modelelor

Urcăm pe trepte ‘n cimitirul răcoros;
e o tăcere reculeasă ‘n galerii;
se-aștern evlavii peste lespezi ca de os
se‘ntinde-o punte albastră între morți și vii..

Statui de marmoră, prin vreme, ‘ntruchipează
bărbați voinici, cu piept zvâcnit femei;
privindu-i lung, sub cea din urmă rază,
ne întrebăm cine privește: noi ori ei?

Şi lunecăm pe șahul morții și al vieții...
pe socluri, trupuri albe năzuesc spre stele...
i-atâta viață‘n gest și‘n șanțurile feței,
că înțelegi: e-un cimitir pentru modele..

Omnes resurgemus

In cimitir de piatră, încremenit pe pernă,
un genovez visează cu gândul frânt la Remus...
murind, l-a ‘nfiorat o moarte prea eternă
și-a comandat să-i scrie ‘n bronz „Omnes resurgemus".

Sărmane armator ce adunași comori,
te despărțiși cam greu de mărfuri și vapoare...
te consolași în fine să mori de două ori,
ca să-ți plătești nădejdea în viața viitoare...

Vom învia cu toții — crezuși în ceasul stat;
matrozilor și mării, le-ai spus „la revedere"
și-ai adormit în barbă, tihnit, burghez, pe pat,
și-aproape n‘ai simțit, de rău nici-o părere...

Dar fiii și nepoții, moștenitori de-avuturi
s‘au îngrijit ei bine de-o piatră grea‘n hotar;
un zâmbet te împunse ca razele pe fluturi
ce ‘ncearcă să confunde o stea c‘un felinar.

Ei, vieți de om dealungul, ți-aduseră prinos
până s‘au rânduit cu toți ‘n preajma ta
dar ultimul, se spune, ar fi citit pe dos:
„toți vom muri“ în loc de „toți vom învia“..

ALEXE ROBU

MODULARE NELIMPEDE

Modularea, crescută tulpină spre zare
Plutind curată‘n lumină: vis sau plută?
Nu i-a udat nimeni rădăcina de boare:
Trăește din vis, aromă și lăută.

Peste pisc s‘a ridicat: flacără sau mit?
Dară fâlfâirea era de mătase.
Oare cine altfel cântecul a primit
De i s‘a topit moliciunea‘n oase?

Clapele și-au închis suntele, ușor
Orga din suflet — aur, lemn — s‘a zăvorît.
Ce farmec l-a făcut pentru veac să ia sbor
Şi‘n aripă frântă să dureze târît?

PRIVELIȘTI DIN VACANȚA

Alex. Busuiocianu

„Figuri și cărți“ dovedea în generația care se înstărea în literatură după război, un intelectual îndrăgit de problemele mari și în același timp un critic care isbutea să ridiculizeze, numai subliniind detaliile, toată cariera câtorva poeți de periferie literară.

Alex. Busuioceanu a stat apoi cațiva ani în străinătate și numele lui a apărut mai rar prin revistele noastre. Dar la Roma apăreau studiile lui asupra artei italiene: „Un ciclo di affreschi de secolo XI“ și „Pietro Cavallini e la pittura romane del Duecento e Trecento“. De la „Institut de cooperație intelectuală“ de la Paris, al cărui funcționar a fost câtva timp, tot găsea vreme să publice, în editura Cultura Națională, un volum asupra lui Walt Whitman.

Bugeagul... Călătorim de o zi întreagă pe întinderea gălbuie și toridă a stepei care se mistue necontenit în urmă fără să-și restrângă nici cu un deget zarea dinaintea noastră. E pustiu și cald ca într'o lingoare tropicală în care te cufunzi sleit, fără nădejdea nici dorința de a mai eși. Inaintăm încet, prinși între aceleași nesfârșite șine de fier și închiși în cercul de cleștar al orizontului. Nici o putință de scăpare, nici o adiere, nici o undă răcoritoare. Prin ferestrele înfierbântate ale vagoanelor, privirile trec placide și ostenite, rătăcesc fără scop și leșină îndelung pe miriști arse și pe lanuri nesfârșite de porumb uscat... Cititorule odihnit și neînsetat, ești poate un om al stepei și cuvintele mele îți trezesc nostalgii îndepărtate și stropite de aroma pământului natal. Fii fericit! Nu mă vei înțege. Eu eram, trecând prin pământul tău natal, întocmai ca un beduin pierdut de săptămâni prin arșița pustiului și care înainte de a ajunge la Meca își ucide cămila pentru un strop de apă!

Meca mea, fără cupole de diamant și minarete de safir, era Cetatea Albă. Iși scălda zidurile aurii în apa albastră a Limanului, își clătina în zare plopii întunecați ca chiparoșii și dormita fericită la umbra delicată a salcâmilor. Pierdusem de mult nădejdea de a poposi între zidurile ei; și din fierbintea alunecare în neant în care mă găseam, nu mai aveam nicio dorință, — când soarta, ale cărei taine rămân nepătrunse, avea să pună capăt suferinței mele. La căderea înstelată a nopții, tivită încă de lumini trandafirii, mă găseam fără veste și aproape fără crezare, în fața zidurilor binecuvântate ale orașului. Am coborît fericit din tren cu geamantanele în mâini și, din ochi, căutam minaretul cel mai înalt de unde să dau drumul rugăciunii mele de mulțumire lui Allah...

●

Dar după o noapte de odihnă între ziduri bătrânești și ospitaliere, când suferințele călătoriei sunt uitate și pornești pe străzile largi, tăiate rusește și bine întreținute, cu gândul să te uiți la lucruri fără necaz, statornicia ta meritoasă de călător decis la orice osteneală, începe a fi și răsplătită. Ești la o margine de țară, unde viața molcomă și fără ecouri se petrece atât de liniștită, atât de fără grabă, se împietrește la tot pasul în atâtea nebăgate în seamă mici eternități, încât trecând printre ele, urmărindu-le cu ochii, ți-ar fi cu neputință, chiar de ai avea cea mai robustă natură, să nu aluneci repede în visare.

Cum să descri în cuvinte potrivite și fără melancolie sentimentul nelămurit de liniște și de tristețe, de bătrânețe adâncă și de vreme oprită în loc, pe care ți-l strecoară zidurile sure de piatră ale căsuțelor umbroase, acoperite de străvechi olane, încununate de pignoane arhaice și cufundate în vreme ca într'un somn fără prihană? Am mai trecut cândva cu sentimentul acesta printr'o Cetate Albă a Nordului... In Bruges-ul plin de amintiri și de tristețe, printre zidurile mute, îmbrăcate în ederă și oglindite de canale, viața nu se petrecea mai lină și din alte vremuri, ca aici.

Am străbătut orașul fără grabă, în pasul legănat și gânditor al trecătorilor localnici, prins pe nesimțite în ritmul lor domol și potrivit pentru eternitate. Am cercetat din ochi una câte una ferestrele deschise în care nu zăream pe nimeni, am privit peste porțile grele străjuite de pilaștri, curios de viața ce se petrecea dincolo de ele. Nimic... In după amiaza aceea de vară înflăcărată, părea că lumea deșertase pentru totdeauna orașul, refugiindu-se în neant. Târziu doar, am zărit într'un balcon un om care dormea pierdut într'un fotoliu. Prietenul ce mă însoțea mi-a explicat: :„E notarul public C...“. Și se poate să fi fost notarul public C... Dar era atât de fericit printre zorelele plăpânde ce îl alintau, și atât de dulce inocența care îl înfășura ca o aureolă, încât eu eram sigur că dormea în balconul său de-o veșnicie și că viața nu mai avea nici un farmec să-l mai poată deștepta.

●

Am în Cetatea Albă un prieten de care vremea și amintirile m'au legat mult. Am hoinărit odinioară împreună pe drumuri înflorite italienești, am gustat vinul auriu de Chianti sub pergole îmbălsămate și nemuritoare și am făcut amândoi arheologie printre pietrele bătrâne și pline de amintiri. Zile de neuitat... Prietenul meu e acum primar peste Cetatea Albă. Amintirile lui italice populează târgul scitic cu nevăzute umbre imperiale cari trec gânditoare și tăcute în amurguri printre zidurile sure ale orașului. In apusurile nesfârșite ale stepei, pasul lor aerian se întretae în cadențe cu ropotele îndepărtate ale cailor sarmați...

Prietenul meu e un primar fantastic. El e primar nu numai peste o Cetate Albă, dar peste trei Cetăți puse una peste alta. La marginea Limanului, printre ruine albe de calcar și marmoră grecească, scoase la iveală de el însuși. e primar peste străvechiul Tyras al Milesienilor. Cetățenii lui grăesc acolo în semne și inscripții care pomenesc de temple și de zei, de vin adus pe mare de la Rodos, dela Tassos și din Cnid, și de vremuri înflorite acum mai mult de două mii de ani. Și la aceeași margine de apă, printre creneluri de cetate și în turnuri de castel pustiu, el e primar și căpitan de gânduri peste auritele corăbii genevoze venite de departe la Moncastro și peste însulițate armii moldovene învrăjbite cu Sultani și Hantătari. In incinta frământată de bătălii a Cetății, l-am găsit răscolind cu știință și grije de părinte urmele de mult îngropate ale aprigilor ostași de altă dată. Dincolo de Tyras și Moncastro, și deasupra lor, prietenul meu taie harnic strade, rânduește grădini și clădește case pentru cetățenii lui de acum.

Prietenul meu e fără îndoială un primar fantastic. El veghiază și comandă fără turburare peste milenii ca într'o cetatae Albă din vis. Am petrecut cu el o seară la marginea albastră a Limanului. Adia vântul liniștit din stepele cimeriene. Cântau pescari și ne uitam departe la luminile ce se aprindeau tremurătoare către țărmul scitic al lui Ovidiu și către Odessus. Se făcea noapte. Iar dinspre mare se apropiau galere egeene încărcate cu urcioare dela Rodos și cu amfore de vin din Cuid...

CALENDAR VĂRATIC

AUREL LAMBRINO

— „Săra...! Par'c'o dat turcii pe-aici".

Sandu zâmbi și mai zvârlindu-și în obraji un pumn de apă rece:

— „Las' că tot dumneata strângi la loc".

— „Strânge, baba, strânge".

Se privi în oglină. Din spuma prosopului nu i se zărea decât părul sbârlit vâlvoi, ca o reclamă de pămătufuri. Se zori. Iși pieptănă grăbit șuvițele care-i dădeau în ochi.

— „Mătușă, du-te la duduia Norica și întreabă cât e ceasul. Și când te-i întoarce, să bați la ușă.

Se schimbă. Pantaloni albi, pantofi ușori, cămeșă deschisă... Lia dragă! Împrăștie cu pulverizatorul prin odae miros tardiv de liliac. Oare Liei îi place liliacul? Sâmbătă avea o rochie *lilas*. Cam prea decoltată. Asta nu-i place lui la Lia. Prea „fluture". Adică, nu: prea „floare". Ce mai de flori primise doamna Ada, Sâmbătă! Tot toporașii lui! Se privi admirativ în oglindă. Premiul întâi, Sandu, pentru flori de ziua doamnei Ada. Cât se necăjise el și cu Petrea, grădinarul! Când' îl prindeai, era în seră. Dar și toporașii lui!

Lia adusese trandafiri. Nici un succes. Era și de așteptat. Niciodată n'are Lia idei originale. Și cele pe care le are... Dacă n'ar fi frumoasă... Singurul ei merit. Dar covârșitor. Frumusețea împrejurimilor. Sandu oftă chinuit. Lia asta, frumoasă și mândră! Regina Lia... Aseară, când a îndrăsnit și el, pentru să-i spue atâtea... Se ro-

la repezeală, îl luase pe cel de acuma patruzeci de ani. Sandu se întoarse.

— „A! Norica! Musafir?"

— „Da. Gazda pleacă?"

—„Incă nu. Stai jos".

Noricia îl prirvi atentă cum își lustruia unghiile. Și zâmbind:

— „De ce te-ai pudrat? Vroiam să te sărut".

Sandu roși. Cât de discret dăduse el cu puful! Ursuz:

— „Norocul meu".

Norica se aplecă puțin, ca să-l vadă în față și ironizând:

„Creed..."

Sandu tăcea. Ea se așeză lângă dânsul pe un taburet:

— „Ei? Ce mai zici?"

— „Nimic".

O tăcere mică. Norica:

— „Eu vroiam să-ți spun ceva"

Sandu ridică ochii.

— „Spune".

— „Ce preferi tu? Blondele sau țigăncile?"

— „Blondele".

— „Pentrucă Lia e blondă și ea brunetă".

— „Nu".

— „Ba da".

Cu un gest autoritar:

— „Numărul doi. Proaste sau deștepte?".

— „Deștepte".

— „Li

Nici n'ar îndrăsni s'o sărute. Zâmbi. Las că nici ea nu i-ar da voie. Un gând îi alungă zâmbetul. Norica austeră? Nici Emil, nici Victor, nici Titi? Nu-și putea descâlci gândurile. Sandu? Asta-i acuma! Sandu? Nu, nu se poate. Vru iar s'o privească și se lovi de privirea ei. Din ascunzătoarea pumnilor mărunți, ochii îl țințeau licărind negru, ca din tranșee:

— „Ce-i?"

Murmură încet:

— „Nimic".

— „Ascultă, Sandule".

Norica sări, arcuindu-se ca o mâță. Veni lângă fotoliul lui și uitându-se lung.

— „Tu ești suficient de inteligent. Da?

— „Dacă crezi tu..."

— „Cred. Atunci..." Iar pauză. „Mi-ești drag".

El ridică ochii mirat. Cu mâinile la spate, rezemată de pârete îl privea de sus, abia zâmbind în silă în colțul gurii. El tăcea. Clipea rar, fără să-și poată deslipi ochii dela ea și tăcea. Par'că nu spusese Norica ce-a spus, dar el știa ce are să spuie, știa că e inevitabil și aștepta catastrofa îngrozit.

— „Da nu te mai uita așa la mine!"

Iși aduse taburetul lângă fotoliu și vru să se așeze dar, răzgândindu-se îi făcu vânt cu piciorul și 'nghesuindu-l pe San-

îi împărți fotoliul.

fost foarte greu să-ți spun.

merge mai ușor".

atentă. Și supărată:

ate, ce taci așa?"

dănuia de

ei fuse-

viața minunată a lui anton pann - roman

de sergiu dan și romulus dianu

22.

XXXV

— Nu poți fi vesel pe'ntuneric. Veseliei îi trebue soare. Grangurul cu cât e mai sus în pom cu atât mai frumos cântă. iar în rai e numai cântec fiindcă soarele locuește peste drum, și omul reîntors la nevinovata lui neștiință, duce o veselie fără de râs, în ochii plini de iubire, și se desfată în belșugul cel fără de apropierea femeiască, întocmai ca viermele singur într'un măr domnesc.

Acolo sus în cer voiu fi după cuviință, smerit, dar aici dacă ispita îmi ese în cale la tot pasul, eu Anton Pann, nu pot murdări cu nazuri multe poama lui Dumnezeu pe pământ. Așa că, Doamne, care știi că robul tău nu ține mult în inimă necazul dă-mi deslegare să mă pot din nou însura. Că ținui două muieri și pe nici una n'am amărât. Mi-au sburat amândouă din palmă ca păsările cerului, fiindcă slobode le-ai lăsat Tu, slobode le-am ținut eu.

Dacă Tu ai ales ca
îngrop sămânța în
e muerea, n'am
numai datori

Tinerețe,
frumusețe,
Isteciune,
înțelepciune
la tine's, într'un cuvânt
Numai una
ai cununa
firei toate pe pământ
Căci oricare
spre'ndreptare
te-arată cu jurământ
Altă fire
cu'nplinire
a fi, nu-i cu crezământ

dar pare-se că n'a fost altceva decât ultimul lui cort întins în viață pentru încheerea socotelilor cu cerul.

Băiatul Lazăr, născut din prima căsătorie cu Zamfira, începu a-i face necazuri. Plânsul tatălui nu încetează și aceste versuri, scrise la 1849 sunt mărturii

Un fecior ce are'n lume
născut

de o rară frumusețe. Ea este Tinca, de care am mai amintit, ce se numea de-adevărat Ecaterina, și cobor dintr'o familie de viniceri ai Grădiștenilor.

Nunta lor, încuviințată de biserică, se petrecu în modestie, neștiută decât de Anton și Tudorache.

Cu toate laudele ce-și ridica trupului, Anton era acum destul de bătrân. Nu-i rămăsese decât o veselie greu de stins.

Intr'o după amiază, Tudorache Sfetescu primește, la locuința sa din Crucea de Piatră, vizita dascălului, ce prin stăruințe multe intrase din nou cantor la biserica Olteni.

Anton ținea în brațe un crap neobișnuit de mare, din gura căruia spânzura un carton împodobit cu litere frumoase: era invitațiunea peștelui.

Cu glas prefăcut subțire, dascălul citea:

Domnule Sfetescu,
Primește-mă cu cinste
Ca cel ce viu 'nainte
Și'n pivniță mă pune.
Insă nimănui nu spune

CALENDAR VĂRATIC

AUREL LAMBRINO

— „Săra...! Par'c'o dat turcii pe-aici".

Sandu zâmbi și mai zvârlindu-și în obraji un pumn de apă rece:

— „Las' că tot dumneata strângi la loc".

— „Strânge, baba, strânge".

Se privi în oglină. Din spuma prosopului nu i se zărea decât părul sbârlit vâlvoi, ca o reclamă de pămătufuri. Se zori. Iși pieptănă grăbit șuvițele care-i dădeau în ochi.

— „Mătușă, du-te la duduia Norica și întreabă cât e ceasul. Și când te-i întoarce, să bați la ușă.

Se schimbă. Pantaloni albi, pantofi ușori, cămeșă deschisă... Lia dragă! Imprăștie cu pulverizatorul prin odae miros tardiv de liliac. Oare Liei îi place liliacul? Sâmbătă avea o rochie *lilas*. Cam prea decoltată. Asta nu-i plăcea lui la Lia. Prea „fluture". Adică, nu: prea „floare". Ce mai de flori primise doamna Ada, Sâmbătă! Tot toporașii lui! Se privi admirativ în oglindă. Premiul întâi, Sandu, pentru flori de ziua doamnei Ada. Cât se necăjise el și cu Petrea, grădinarul! Când' îl prindeai, era în seră. Dar și toporașii lui!

Lia adusese trandafiri. Nici un succes. Era și de așteptat. Niciodată n'are Lia idei originale. Și cele pe care le are... Dacă n'ar fi frumoasă... Singurul ei merit. Dar covârșitor. Frumusețea împrejurimilor. Sandu oftă chinuit. Lia asta, frumoasă și mândră! Regina Lia... Aseară, când a îndrăsnit și el, pentru întâia oară să-i spue atâtea... Se roși fără să vreie, aducându-și aminte. Ea zâmbea. Nu răspundea nimic. Zâmbea. Și deodată., Norica năvălește furtună peste ei:

— „A! Dumneavoastră... flirtați?"

El s'a enervat:

— „Norica!"

— „Ce te-ai roșit?"

Lia interveni, răutăcioasă:

— „Ți-a spus pe nume".

Sandu mai dădu un asalt:

— „N'am spus „*Lia*".

Norica se așeză între amândoi:

— „Atunci te-ai fi roșit și mai tare. Imi dați voe?". Și o cuprinse pe Lia de gât:

— „Asta al câtelea-i? Mai știi?"

Lia a dat din umeri și s'a ridicat. Au plecat amândouă. Și Sandu a rămas ridicol și liric pe bancă, în umbra boschetului, cu luna plină, felinar deasupra și amintirea atârnată la butonieră.

Lia! Iși auzi șoptitul amenințător, cutreerând dprin odaie. Se așeză îngândurat într'un fotoliu. O avea pe Lia în minte, nedeslușită, ca un profil roman pe o medalie străveche. O dori. S'o aibă lângă el, aici, în brațe, supusă lui... Regina Lia! Numai odată. Și pe urmă... Se sperie. Cum: *pe urmă?*... „Lia dragă, iartă-mă! Se apostrofă singur. Și, deși îl rodea o întrebare grea, se prefăcu pocăindu-se că n'o vede. Te iubesc, Lia! Par'că n'avea destulă tărie șoptitul. Scrise cu vârful piciorului, pe covor litere imaginare: „Te iubesc, Lia!" Nu, nu așa. Șterse cu talpa și scrise iar: „Sandu te iubește, Lia!" Și mai departe: „Mă iubești, Lia?"

— „Boc, boc!"

— „Intră, mătușă. Ce-ai întârziat atâta?"

— „De, dragu' mătușii.

Baba își rătăcise prin ladă glasul și, la repezeală, îl luase pe cel de acuma patruzeci de ani. Sandu se întoarse.

— „A! Norica! Musafir?"

— „Da. Gazda pleacă?"

—„Incă nu. Stai jos".

Noricia îl prirvi atentă cum își lustruia unghiile. Și zâmbind:

— „De ce te-ai pudrat? Vroiam să te sărut".

Sandu roși. Cât de discret dăduse el cu puful! Ursuz:

— „Norocul meu".

Norica se aplecă puțin, ca să-l vadă în față și ironizând:

„Creed..."

Sandu tăcea. Ea se așeză lângă dânsul pe un taburet:

— „Ei? Ce mai zici?"

— „Nimic".

O tăcere mică. Norica:

— „Eu vroiam să-ți spun ceva"

Sandu ridică ochii.

— „Spune".

— „Ce preferi tu? Blondele sau țigăncile?"

— „Blondele".

— „Pentrucă Lia e blondă și ea brunetă".

— „Nu".

— „Ba da".

Cu un gest autoritar:

— „Numărul doi. Proaste sau deștepte?".

— „Deștepte".

— „Lia e proastă".

— „Și tu, deșteaptă?"

— „Da".

— „Iau notă".

— „Să iei. Silentium! Numărul trei. Frumoase sau urîte?

— „Frumoase".

— „Lia e frumoasă".

— „Și tu, urâtă".

— „Nu, prostule. Eram sigură c'ai să spui așa".

— „Ești frumoasă?"

— „Aproximativ".

Sandu își mai consideră odată unghiile și se ridică. Norica porunci, cu ochii în altă parte:

— „Nu-ți dau voie s'o mai iubești pe Lia".

El nu știu mai întâi ce să facă. Pe urmă, dumerindu-se, zise jenat:

— „Nici eu nu-i dau voie nimănui să se amestece în treburile mele".

Se lăsa tăcere grea. Răzbăteau toate sgomotele de afară, din ogardă și umpleau odaia. O vrăbiuță sură se așeză pe prichiciul ferestrei și, de dincolo bătu cu ciocul în geam cerând ca în povești, adăpost. Norica n'o vedea. Sandu se gândi să i-o arate. O privi. Ea stătea tot pe taburet, încremenită, sprijinită de scaunul pe care stătuse el mai înainte, cu capul în mâini. Pletele negre îi năvăliseră obrajii și se încurcaseră printre degtele ei mici. Nici nu se clintea. O privi mai cu băgare de seamă. Da. Ținea ochii închiși. Sandu se gândi că dacă ar fi Emil în locul lui... Și-l închipui pe Emil în locul lui. S'ar fi ridicat binișor din fotoliu, ar fi făcut câți-va pași de vată până la ea și ar fi cuprins-o încet cu mâna... Sau, nu. S'ar așeza jos, pe covor, lângă ea și ar prvi-o mut, minunându-se cum îi tivește lumina conturul pletelor până la jumătatea frunții netede, i-ar admira nasul mic și îndrăsneț, cu nările ca petala de crin alb și smeura gurii și bărbia puțin cam disprețuitoare. Nici n'ar îndrăsni s'o sărute. Zâmbi. Las că nici ea nu i-ar da voie. Un gând îi alungă zâmbetul. Norica austeră? Nici Emil, nici Victor, nici Titi? Nu-și putea descâlci gândurile. Sandu? Asta-i acuma! Sandu? Nu, nu se poate. Vru iar s'o privească și se lovi de privirea ei. Din ascunzătoarea pumnilor mărunți, ochii îl țintеau licărind negru, ca din tranșee:

— „Ce-i?"

Murmură încet:

— „Nimic".

— „Ascultă, Sandule".

Norica sări, arcuindu-se ca o mâță. Veni lângă fotoliul lui și uitându-se lung.

— „Tu ești suficient de inteligent. Da?

— „Dacă crezi tu..."

— „Cred. Atunci..." Iar pauză. „Mi-ești drag".

El ridică ochii mirat. Cu mâinile la spate, rezemată de părete îl privea de sus, abia zâmbind în silă în colțul gurii. El tăcea. Clipea rar, fără să-și poată deslipi ochii dela ea și tăcea. Par'că nu spusese Norica ce-a spus, dar el știa ce are să spuie, știa că e inevitabil și aștepta catastrofa îngrozit.

— „Da nu te mai uita așa la mine!"

Iși aduse taburetul lângă fotoliu și vru să se așeze dar, răzgândindu-se îi făcu vânt cu piciorul și 'nghesuindu-l pe Sandu își împărți fotoliul.

— „Mi-a fost foarte greu să-ți spun. De-acuma cred că merge mai ușor".

Râse insinuant. Atentă. Și supărată:

— „Ci spune ceva, frate, ce taci așa?"

In întreaga tăcere care dăinuia de cine știe când, toate cuvintele ei fuseseră doar salturi de broască în apă. Tăcu și ea. Incruntă sprâncenile spre mânile cuminți din poală. Liniște neturburată. Tăcerea le strivea sufletele sub o roată uriașă. Revoltată, se 'ntoarse brusc spre Sandu:

— „Tu nu mă iubești?"

— „Nu știu".

— „Lia? Da? Nici ea nu te iubește, nici tu n'o iubești".

— „Ba da".

— „Ei!..."

— „N'o iubești".

— „Spui minciuni".

— „N'ai de cât să nu mă crezi".

— „Nici nu te cred".

Pauză războinică. Și de-odată Norica șopti dureros:

— „Sandule..."

O podidiră lacrimile. Iși scoase din mânecă o batistă măruntă croită anume pentru pumnul ei și o duse la ochi. Plângea așa cum plâng toate fetele: încovoiată, cu fața acoperită, cu ceafa goală și cu umerii mici zguduiți fără răgaz. Sandu încurcat, îi luă mâinile:

— „Norica..."

— „Lasă-mă."

Se ridică în picioare. Cu ochii plânși:

— „Să nu mai vorbești cu mine!"

Și se 'ntoarse brusc în loc, de i se roti rochița o clipă învoaltă ca cea rândunelii, apostrofându-l cu o ultima ocară a ușii trântite.

●

Ce stai acuma prostit în mijlocul odăii? Du-te repede la dânsa și cere-ți iertare, ca s'o împaci. Că tot ai uitat-o pe Lia.

viața minunată a lui anton pann - roman de sergiu dan și romulus dianu

22.

XXXV

— Nu poți fi vesel pe'ntuneric. Veseliei îi trebue soare. Grangurul cu cât e mai sus în pom cu atât mai frumos cântă, iar în rai e numai cântec fiindcă soarele locuește peste drum, și omul reîntors la nevinovata lui neștiință, duce o veselie fără de râs, în ochii plini de iubire, și se desfată în belșugul cel fără de apropierea femeiască, întocmai ca viermele singur într'un măr domnesc.

Acolo sus în cer voiu fi după cuviință, smerit, dar aici dacă ispita îmi ese în cale la tot pasul, eu Anton Pann, nu pot murdări cu nazuri multe poama lui Dumnezeu pe pământ. Așa că, Doamne, care știi că robul tău nu ține mult în inimă necazul dă-mi deslegare să mă pot din nou însura. Că ținui două muieri și pe nici una n'am amărât. Mi-au sburat amândouă din palmă ca pasările cerului, fiindcă slobode le-ai lăsat Tu, slobode le-am ținut eu.

Dacă Tu ai ales ca eu bărbatul să-mi îngrop sămânța în așa ogor prost cum e muerea, n'am căderea să judec, dar numai datoria de a nu mă odihni sub smochinul fără rod pe care înțelepții din pildele bibliei au pus de l'au tăiat.

Că iată bunăoară, Tinca! E și ea fată și are milă a-și încredința chipul ei curat unuia ce nu'l cunoaște, mergând la mânăstire și cu toate că la față arăt bătrân nu-mi socot calea păcatelor sfârșită...

— Scoală, dascăle, c'a intrat alba'n sat!...

— Bine. Lazăre, dar nici rușine nu-ți este să mă hulești, fiule netrebnic...

— Hai, dascăle, deșteaptă-te...

Se făcuse ziuă. Iarba era udă de rouă. Atât își mai amintea. Apoi graiul cucoanei Elena:

— Tu ești bun, Antoane, dar n'ai avut noroc. Tinca va fi norocul tău.

Așa dar a treia oară însurat, după acelaș ritual: întâi poezia-acrostich, apoi iubirea din tot trupul, apoi scârba din tot sufletul și în cele din urmă liniștea și împăcarea.

Oamenii devin răi numai când bagă de seamă că plăcerile li se curmă în nămol și viermărie. Ar fi vrut acest Anton plăcerea lungă și rece a pomului care zămislește floare cu floare o primăvară întreagă de semințe, cu patima lui până la cer, cu îmbrățișarea lui nesvârcolită, în cerul de primăvară. Ar fi vrut apoi iubirea florilor între ele, plină de păcat cu fluturii cari umblă prin soare, și la urmă trândăvia scuturatului frunzelor cari au ascuns păcatul florilor.

Căci din ce e mai frumos în iubire nimic nu poate fi scris.

Căsnicia lui cu Tinca începuse așa:

Tinerețe,
frumusețe,
Isteciune,
înțelepciune
la tine's, într'un cuvânt
Numai una
ai cununa
firei toate pe pământ
Căci oricare
spre'ndreptare
te-arată cu jurământ
Altă fire
cu'nplinire
a fi, nu-i cu crezământ

dar pare-se că n'a fost altceva decât ultimul lui cort întins în viață pentru încheerea socotelilor cu cerul.

Băiatul Lazăr, născut din prima căsătorie cu Zamfira, începu a-i face necazuri. Plânsul tatălui nu încetează și aceste versuri, scrise la 1849 sunt mărturii

„Un fecior ce are'n lume
d'atunci cu mine născut
Insurat. Lazăr anume,
de ea'n râzgâeli crescut
Umblând întru desfrânare
Școalelor nu s'a supus
Dând mame-sei ascultare
N'a știut unde l'au dus.
M'a defăimat și în față
Și în dos, cum i-a venit,
Vrăjmaș mi-a fost pe viață
Binele nu mi-a voit
Atât m'a necăjit foarte
Și atât mi-a dat supărări
In cât mă răneau de moarte
Urâtele-i desfrânări
Precum nici nu iscălește
Cu pronumele meu Pann
Ci pe-al mame-sei iubește
Și-și zice „Agurezan",
De ceea ca un protivnic
Și ca un vrăjmaș fecior
Il desființez pravilnic
Și nu-l las moștenitor.
Și ca un ce-mi ruga moarte
Injurându-mă grozav
Și-avea bucurie foarte
Când auzea că-s bolnav
Nu voi, l'a mea mormântare
Nici la niscai pomeniri
Să aibă amestecare
Nici să facă prigoniri
Decât să-și ia a sa parte
Uă sută de cărți ce-i las
Si să se tragă de-o parte
Să fugă din acel ceas.

Aceastâ osândă însă n'a împedicat pe Anton Pann de a stărui el însuși la hirotonirea ca preot a fiului său și așezarea lui ca preot la biserica Visarion.

●

In casa dela București a lui Tudorache Sfetescu, Anton cunoscuse o fată săracă, de o rară frumusețe. Ea este Tinca, de care am mai amintit, ce se numea de-adevărat Ecaterina, și cobor dintr'o familie de viniceri ai Grădiștenilor.

Nunta lor, încuviințată de biserică, se petrecu în modestie, neștiută decât de Anton și Tudorache.

Cu toate laudele ce-și ridica trupului, Anton era acum destul de bătrân. Nu-i rămăsese decât o veselie greu de stins.

Intr'o după amiază, Tudorache Sfetescu primește, la locuința sa din Crucea de Piatră, vizita dascălului, ce prin stăruințe multe intrase din nou cantor la biserica Olteni.

Anton ținea în brațe un crap neobișnuit de mare, din gura căruia spânzura un carton împodobit cu litere frumoase: era invitațiunea peștelui.

Cu glas prefăcut subțire, dascălul citea:

Domnule Sfetescu,
Primește-mă cu cinste
Ca cel ce viu 'nainte
Și'n pivniță mă pune.
Insă nimănui nu spune
Până vor veni la tine
Ce-i ce m'au trimis pe mine -
Zicând că le este vorbă
Să se adune mulți la ciorbă,
Si să petreacă 'mpreună
Făcându-și inimă bună
Că un minut de dulceață
Mult plătește în viață.
Eu sunt tocmai dela baltă
Ia-mă dar în mâini și saltă
Iar de vrei să tragem danțul
Vom da la lăutari sfanțul.
Cel ce mă trimite este

ANTON PANN

In casa protectorului său, dascălul a încheiat atunci ultimul chef și ultima lui zi de tinerețe.

In opera „Pocăința" sau „Sufletul și Timpul", publicată abia la 1849, el se mustra cu asprime:

Trupule, nepocăite, în păcate cufundat
Până când cu nesimțire o să trăești desmierdat
Până când în căi scârboase viața o să-ți [petreci
Și'n plăceri necuvioase zilele o să-ți [înneci?

...iar în primul Testament, scris în acelaș an, spune:

Acest stârv, adică trupul,
Haina sufletului meu
Iși va da lutului lutul
Cum i-a ursit Dumnezeu.

Deaceea mai nainte
De al morții mele ceas

Voesc cu treaza mea minte
O adiată să las.

Rânduind cum să urmeze
Catinca soția mea
Și cum să'ntrebuințeze
Mica avuție-a mea

Care toată alt nu este
decât numai niște cărți
fiind date dintr'aceste
Și p'afară'n alte părți...

Anton Pann nu voia să odihnească în pace departe de viața plăcerilor, deaceea în acest testament nu uită să spună :

Și Catinca a mea soție
Cu care am căsnicit,
Să'n grijească precum știe
Și precum i-am rânduit

La Viforita să'ngroape
Trupul meu când voiu mur
Ca să mă aibă aproape
Când se va călugări.

Mitropolitul țării Ungro-Vlahiei n'a fost atât de mânios de dorința dascălului ce voia să doarmă somnul din urmă într'o mânăstire de maici, cât de îndrăzneala, socotită necuviincioasă, de a-și lăsa ultimele dorinți în stihuri, ceeace dovedește întotdeauna nu numai ușurință, ci și lipsa respectului cuvenit față de moarte și biserică. Se pare că deaceea Anton Pann se văzu silit să-și reîntocmească un testament mai cumsecade, tipărind versurile unul sub altul, ca și cum ar fi scris în proză.

Testamentul din 1854, arată dorința lui de a fi îngropat la altă mânăstire, și tot de maici, la Roșioara, dar moștenitorii au binevoit a-i înpământa „rămășițele-i mortale“ la biserica Lucaci din București, pentru bunul cuvânt că iubita lui soție, Tinca, nu se grăbise a se muta la mânăstire, fiind încă în anul 1864 :

Văduviță grasă
tânără frumoasă
de bărbat rămasă...

XXXVI

Această viață aparent împăcată și ușor străbătută, nu era lipsită de tragic.

Anton Pann sub obrazul și cuvântul de liniște mulțumită cu destinul — ascundea, o trează aspirație spre un mai mult cu putință.

Dacă viața risipită pe toate drumurile țării, prin hanuri și biserici, prin tipografii și cârciumi nu'l putea mulțumi, cu atât mai puțin își credea el opera împlinită.

De-aici, acea stăruință de-a revizui tot ce scrisese, acea deosebire, vădită dela o ediție a unei cărți la alta, Anton Pann revizuia mereu.

Viața însă, cum putea el s'o întregească în ce avea ea mai slab trăit și mai nedesăvârșit ? Incepu acea căutare neobosită până la sfârșit, de-a pătrunde înțelesuri pe care până atunci le primise așa cum se găseau înaintea lui — și de atunci datează imaginea acelui Anton Pann cu veselia înfășurată în purpura unei puternice tristeți. Prietenii desamăgiți de schimbarea lui Anton, puseră noua înfățișare și lipsa lui dela chefurile vestite ale vremii — pe socoteala bătrâneții.

Anton Pann nu mai era tânăr. Tinerețea crescută în amintire îi apărea acum ca o viață străină care se desfășura mai departe, alături și în afară, fără dânsul.

Nu fantezia, lipsea lui Anton Pann pentru a putea umple ceasuri lungi cu o aducere aminte prezentă până la moarte ca o carte plină. Așa cum revizuia un proverb odată scris, o anecdotă odată povestită, un cântec odată suspinat, o liturghie odată alcătuită — el adăoga acestei tinereți tot ce își închipuia că-i lipsise. Ii lipsise mult până la desăvârșire dar dorul face cât și o plăcere. Ba e mai mult și mai curat.

Dupăce Lazăr își recăpătase locul în casa și în inima lui, Anton Pann pierdea nopți de-arândul povestindu-i o minunată viață : a lui.

Prieteni de-al lui Lazăr, elevi de seminar și alții alcătuiau auditoriul acesta reținut mai mult de compătimire față de bătrânul dascăl, căci interesul povestirii scăzuse din pricina unei prea dese repetări.

Incepea :

— Să vă spun, bobocilor cum am cântat întâia oară în strană la Slivin cu popa Sofronie...

Glasurile toate mormăiau nemulțumite :

— Lasă tată, că doar ai mai spus-o și aseară, și alaltăeri. Știm, cu venirea rușilor, ne-ai povestit de mai multe ori...

Anton Pann nu se dădea ușor bătut. Stăruia :

— Nu vă grăbiți bobocilor. Dacă v'am povestit cum am ieșit întâia oară în strană lângă Sofronie, apoi nu v'am spus cum am cântat printre sopranii armoniei eclesiastice la Chișinău, când cu Nastasia...

Glasurile se ridicau iar :

— Ne-ai spus tată și cum ai cântat printre sopranii din Chișinău și cum ai fugit la Dănuțeni cu Nastasia care mânca miere, și cum vă drăgosteați, ne-ai spus de toate...

Anton Pann mai încerca să câștige atenția acestor ascultători plictisiți, apoi nesinchisindu-se de nimeni împotriva șoaptelor și-a scaunelor mișcate înadins, începea.

Povestirea lui nu ținea niciodată mai mult de două ceasuri, după care făgăduia să continue a doua seară, fără ca nimeni să-i ceară plăcerea asta :

— „Nastasia ! Mă bobocilor, rar așa fată pornită pe toate stricăciunile ! Și pofticioasă, bobocilor, cum rar s'a pomenit, chiar într'o viață ca a mea, cu atâta înghesuială de femei...

Câra-mâna, una-două, hai Antoane să'ți spun o vorbă ! Și ce vorbă ! Câra-mâna, una-două, hai Antoane să-ți arăt ceva ! Și ce mai arăta ! Câra-mâra, una-două, hai Antoane să vezi ce am ascuns în cămașă. Și doamne, ce dulci lucruri avea ea ascunse și păstrate în cămașă, pentru mine ! Hei, nu zic, și pentru alții, că era Nastasia pofticioasă, bobocilor... Pe urmă, când văzui că-mi fierbea coliva în piept, atât mă subțiase dragostea ei, că burta nici nu începuse să meargă înaintea picioarelor ca acum, o lăsai bobocilor, în plata Domnului.

Nu după multă vreme însă traiul din raiu începu iar, dar nu mai era Nastasia ci, iată, cucoana generalului rus de acolo Gata să-mi las și moaștele prin iatacul ei, de nu fugeam la vreme. O companie de muscali cu ofițeri cu tot m'au tot fugărit să mă prind să'și ascută săbiile în spinarea mea ! Rusoaica numai atât zicea „haroșî Antoni“ sau „haroșî ciolovec“ ceeace însemna „halal bărbat“— și nu mai înceta cu plânsul, că era și rușinoasă.

Boeroaicele toate plâng la așa întâmplare, numai o proastă ca Nastasia râdea mereu.

Anton Pann se ramolise ? Nu. Anton Pann își revizuia tinerețea, iată tot.

Mai încercă o călătorie pela mânăstirile din Oltenia, dar la jumătatea ei se simți rău. Era anul 1864.

Două săptămâni își pregăti sfârșitul, punându-se în ordine cu cele ale Cerului și într'o după masă spuse lui Lazăr și nevestii ce vegheau :

— Rău e că n'au casele număr ca 'n Apus. Ingerul morții poate rătăci și în locul unei matahale ostenite ca mine, poate nimeri cine știe ce fecior abia trezit în viață...

Ingerul morții nu greșește decât foarte rar. Pe Anton Pann îl întâlni repede, pe la ceasurile nouă seara în curtea bisericii Lucaci unde locuia. Acolo doarme, acum.

Epitaful de curată frumusețe ce-și pregătise, n'a fost însemnat niciodată pe piatra lui cum a dorit el :

Aici s'a mutat cu jale
In cel mai din urmă an,
care în cărțile sale
se citește Anton Pann.

Acum mâna-i încetează,
Ce la scris mereu ședea,
Nopți întregi numai lucrează
La lumină cărți să dea.

Implinindu-și datoria
Și talantul neîngropând
Și-a facut călătoria
Dând în lume altor rând...

Intr'adevăr Anton Pann își făcuse călătoria și încă una din cele mai sbuciumate lăsând nouă rândul, care am scris viața lui, așa cum i-ar plăcea să și-o retrăiască. Și de-acolo de sus, de unde șade acum, el a deschis un an de nopți fereastra lui cu stele și ne-a condus mâna la scrisul pe care-l aveți înainte.

SFARȘIT

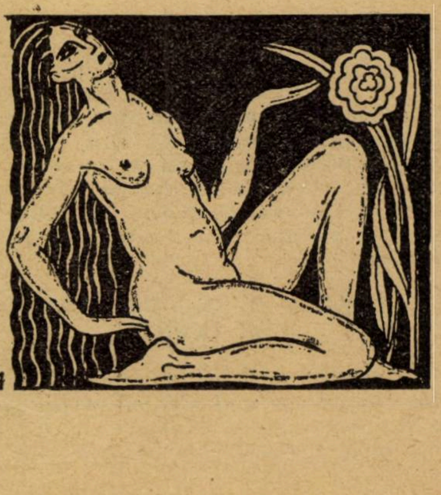

RAIDUL MI

Cotidianele au vorbit la timp despre raidul Micei Antante şi Poloniei, subliniind aşa cum merită succesul nostru. Aşa cum merita şi o leacă mai mult... Fiindcă n'am fost noi singurii câştigători .Premianţii au fost Cehoslovacii. Iar noi, noi i-am întrecut.

Adevărul ăsta ne-a fost lămurit de aviatorii noştri cari au luat parte la concurs şi cu cari am stat de vorbă.

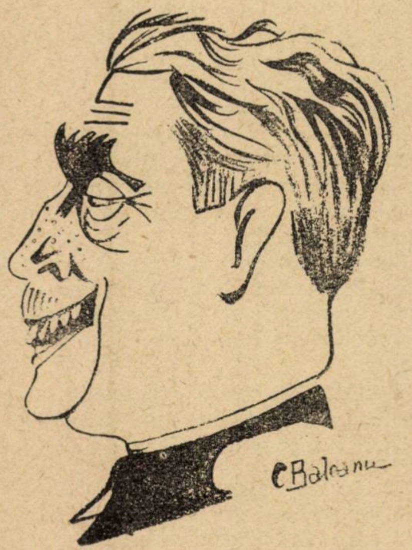

Lt.-col. Ştefan Protopopescu

Am bătut mai întâi la uşa d-lui colonel Protopopescu.

— Pe cine căutaţi? ne-a întrebat un soldat deghizat în subretă, cu şorţ şi beretă de bucătar.

— Pe d. colonel Fănică Protopopescu.

— Colonel Fănică? Nu stă aici...

— Dar cine stă aici?

— D. colonel aviator Protopopescu Ştefan.

— Ştefan? Nu-i nimic... E bine şi Ştefan. Pe d-lui îl caut.

— Da, dar nu vă poate primi.

— De ce?

— Pentrucă, mi-a spus să nu **introduc** pe nimeni. E ocupat.

— Nu face nimic. Spune-i că îl caută un redactor dela „Universul Literar".

— Nu se poate.

— Ba da. Sunt secretar de redacţie la „Universul Literar". Uite cartea mea de identitate.

— O fi, dar nu se poate. D. colonel s'a culcat, nu înţelegeţi?

Simţeam că alunecăm pe panta polemicii şi vream tocmai să renunţ. când în cadrul uşei, apare un nou personaj; de data asta autentic subretă, pentrucă vorbea numai nemţeşte şi autentic femee pentrucă ne-am înţeles din două vorbe: Herr colonel? Ein moment, a zis ea. Şi după ce a trecut momentul m'a introdus .

FOARTE BUNE... DAR LASA DE DORIT

D. colonel m'a primit frumos şi cu totul omeneşte mai ales că ne-am găsit a fi cunoştinţe vechi: D-sa e d. lt.-colonel Birţă Protopopescu pe care l-am cunoscut cu un an în urmă într'un sat de pe platoul oltenesc şi unde, în treacăt fie zis, vinul e aprig ca sângele şi se bea lângă buşteanul de vie.

Işi prepara o valiză de drum.

— Un nou raid, domnule colonel?

— Da, dar acum pe spesele mele, la Mehadia, să mă odihnesc puţin.

— A fost aşa de greu?

— Ba bine că nu; putea, ce-i dreptul, să fie şi mai greu, căci gândeşte-te şi d-ta: Plecăm de aici la Paris...

— Aţi plecat mai întâi la Paris?

— Păi da. Ca să ajungem la Praga, ne-am dus mai întâi la Paris să ne luăm aparate noui. Am luat trei „Potez" şi două „Breguet".

— Aparate bune?

— Foarte bune... dar lasă mult de dorit. Material slab, slab de tot pentru destinaţia pe care i-am dat-o noi. Aşa încât dacă am bătut Antanta, e fiindcă am vrut noi s'o batem. De altfel nu numai materialul cu care am plecat, era slab ci şi condiţiunile de sbor ne-au fost defavorabile...

— Evident.

— Nu, nu, într'adevăr defavorabile. Am avut un plafon de vre-o 2—300 m. abia, şi o vizibilitate mizerabilă, pe ziua de 8 August, când am pornit. Din cauza asta toţi concurenţii au făcut mari erori de navigaţie. Noi ne-am descurcat dintre toţi cei mai repede. Asta ne-a dat mult curaj şi dela Varşovia până la Bucureşti, am mâncat mai mult de jumătate dintre concurenţi prin regularitatea cu care sburam şi prin intacta formă a echipei. De aci în toto am avut cu toţii convingerea că vom fi cei dintâi clasaţi.

— In ce consta proba propusă, domnule colonel?

—**Proba consta din... trei probe: Prima** eliminatorie, de viteză. Ea trebuia efectuată pe o bază de 5 km. cu un minimum de viteză de 200 km. la oră. Am trecut-o uşor, fără să ne obosim motoarele, spre deosebire de Cehoslovaci, cari, puşi să câştige cu orice preţ, au *pusat* la maximum. Ne-au întrecut, dar aşa cum au eşit cu motoarele din proba asta, e sigur că nici ei nu le mai socotesc în stare de un nou efort. S'a distins în special „Smolink"-ul cu 245 km. pe oră, lucru destul de interesant. Noi cu „Potez"-urile şi „Breguet"-urile noastre nu puteam lua mai mult de 230—240 la oră, şi asta sleindu-le puterea.

A doua probă de viteză trebuia efectuată pe un circuit de 3.200 km. şi anume, pe ruta: Praga, Cracovia, o trecere obligatorie peste hipodromul dela Prostejeov, Varşovia, Lemberg, Iaşi, Bucureşti, în prima zi.

In ziua a doua: Bucureşti, Belgrad, Zagreb, Bârno, Praga.

Aşezaţi dela stânga spre dreapta: **cpt. Burduloiu, cpt. Ionescu, lt.-col. Negrescu, lt.-col. Protopopescu, cpt. Bănciulescu, iar în picioare: cpt. Ciauşu, lt. Iliescu, lt. Cantemir Ct. Popescu, lt. Ştefănescu, cpt. Caşolţeanu, cari au participat la raidul Micei Antante.**

O FORMULA MAGICA

A treia probă consta într'o înălţare la 5 mii de metri în minimum de timp. Formula de clasare era: N egal V. înmulţit cu P. pe T.

— Cum aţi spus?!

— Am spus: numărul de puncte (N) care trebuia să fie dat de viteza mijlocie pe traect (V) îmulţită cu povara utilă transportată de avion (P) şi împărţit la timpul de urcare la 5000 m. (T).

Noi n'am cunoscut această formulă din nainte şi nici itinerarul concursului spre deoesbire de ceilalţi cari au avut la vreme tot ce le trebuia ca să facă exerciţi de antrenament şi cunoaştere a datelor propuse.

N'am avut nici măcar timpul să ne verificăm aparatele şi să le punem la

CEI ANTANTE

punct. Totuş am reuşit. Nici nu se putea altfel...

— Dar domnule colonel, care este câştigul pe care ni-l oferă un astfel de concurs?

„Vulturul pleşuv“, cum îi spun camarazii, îşi întoarce încetişor spre mine, profilul lui prădalnic şi glumeţ: „Intreabă şi d-ta pe toţi Românii cari şi-au frânt grumazul privindu-ne excadrila victorioasă, la întoarcere. Ar fi vrut orgoilul lor să lipsim dela concurs?

Pe urmă mai întreabă şi pe căpitanul Burduloiu căruia îi place să se prăjească pe plaja dela Constanţa, ce zice de cadourile primite? Şi pe lt. Iacobescu... A, ăsta vezi e un adevărat as. Iacobescu a realizat în raidul nostru cel mai frumos record de viteză *pedestră* Serios. Pedestră. Stai să vezi... dar cât e ceasul?

— E de vreme, deabia 9.

— Nouă? Intr'o jumătate de ceas trebue să fiu la gară... Am pierdut trenul... Iartă-mă, dar trebuie să te las.

— Incă o clipă domnule colonel.. Numai o clipă. Spuneţi-mi ce e cu lt. Iacobescu?

Dar până să isprăvesc eu fraza, colonelul era deja la eşire şi-mi striga „la revedere““ şi „du-te la Bănciulescu să-ţi povestească“...

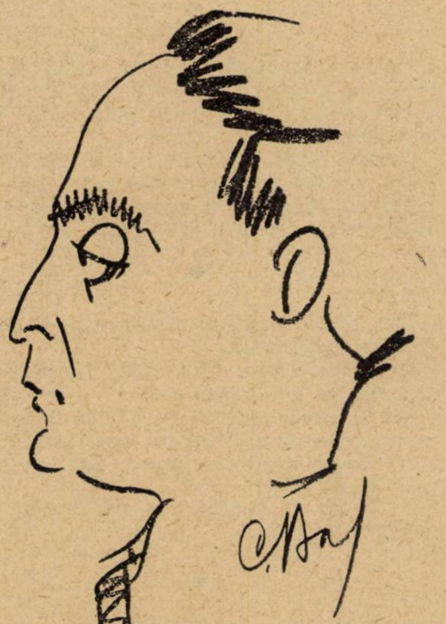

Căpitanul Banciulescu

RAIDURI NOUI... PERSONALE

A doua zi de dimineaţă am fost să caut pe d. căpitan Bănciulescu la „Aero-club“ ca să aflu ce a făcut d. lt. Iacobescu.

Portarul aero-clubului m'a primit cu: „D. căpitan Bănciulescu a plecat cu avionul la Constanţa“.

— Şi cu cine pot vorbi în locul d-lui căpitan?

— Cu domnişoara dactilografă. Numai dânsa e aici la ora asta.

— Bine, du-mă la dânsa.

Dar d-şoara dactilografă nu ştie nimic de chestiunea Iacobescu.

— D. lt. Iacobescu e un foarte bun pilot, mi-a spus d-sa; ca sportman pe jos nu-l cunosc.

— Şi, vă rog cui mă pot adresa ca ca să aflu despre ce a făcut d. Iacobescu.

— Ştiu şi eu! Cine v'ar putea spune unde se găsesc acum aviatorii noştri, când fiecare dintre ei are cel puţin 20 mii lei în buzunar

— Cum aşa?

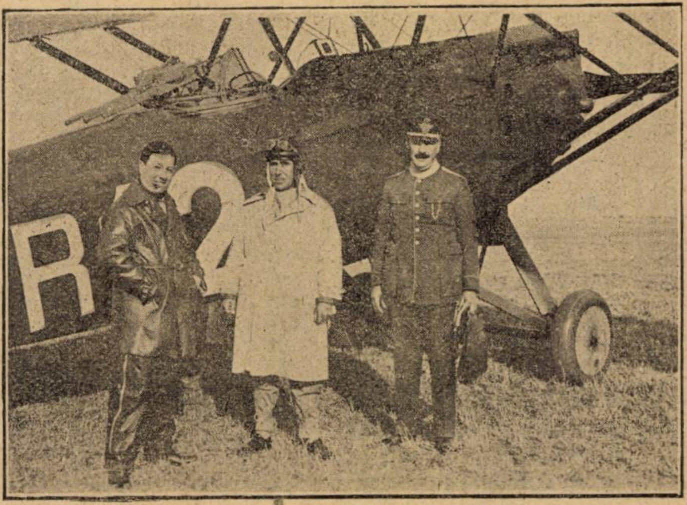

Dela stânga spre dreapta: d-nii aviatori **Lt. Ştefănescu, Lt. Colonel Protopopescu** în faţa avionului „R. 12“ cu care s'au clasat în rândul al IV-lea. Alături d. **Lt. Colonel Negrescu.**

— Da, cel puţin 20 de mii, bani dăruiţi fiecăruia de minister

— Şi de ce, cel puţin?

— Păi da, fiindcă echipa d-lui căpitan Burduloiu şi lt. Ionescu a mai luat şi 45 de mii de coroane dela cehi, iar d. colonel Protopopescu şi d. căpitan Gogu Ştefănescu 10 mii coroane.

Vezi şi d-ta, dacă mai pot fi găsiţi acasă în astfel de împrejurări. Dar adresează-te d-lui maior Ştiubei. Pe dânsul îl găseşti sigur.

— Sigur?

— Sigur, fiindcă n'a luat parte la raid. .

Şi într'adevăr d. maior e în Capitală dar, plecat de acasă cu maşina...

Şi ordonanţele d-sale nu ştiau nimic în „chestinea Iacobescu“.

M'am întors din nou la aero-club.

— A venit cineva la biurou? am întrebat pe portar.

— Da, d. căpitan Bănciulescu .

— Va să zică nu era la Constanţa?

— Ba da, dar s'a întors chiar acum cu avionul.

NURMI AL NOSTRU

De bucurie n'am mai avut timpul să pătrund adânc, cum se cuvenea, această minunăţie, şi superficial, cum sunt toţi oamenii veseli, am dat buzna în biuroul d-lui căpitan. Am debitat repede şi pe dinafară formula cu care m'am învăţat cum te înveţi cu un beteşug de limbă, după un acces de paralizie parţială: Secretarul de redacţie dela „Universul Literar“ şi mă numesc...“ Vă rog, domnule căpitan, să-mi spuneţi cum s'au petrecut lucrurile cu d. locotenent Iacobescu. Mi s'a spus că a bătut un record de viteză pedestră în raidul dela Praga.

— A, e vorba de povestea lui Nurmi?

— Nurmi?

— Da, d. lt. Iacobescu a luat-o pe urmele lui Nurmi: A bătut un record de fugă. Da, da. Asta e mare lucru pentru un aviator. Căci dacă Iacobescu nu ştia să fugă, cauza escadrilei noaste era pierdută.

Iacobescu a avut o pană de benzină şi a trebuit să aterizeze cu motorul stins într'o porumbişte, la vreo 4-5 km. de cel mai apropiat orăşel. Altul în locul lui Iacobescu s'ar fi descurajat şi ar fi rămas acolo. Nurmi însă, în 20 de minute a fost în oraş pe picioare şi s'a întors cu benzina necesară.

Asta e tot, dar e enorm. Picioarele lui Iacobescu au salvat onoarea aviaţiei.

— Asta e autentică, d-le căpitan?

— Absolut autentică. Uite, întrebaţi şi pe d. maior Ştiubei.

Intr'adevăr, d. maior Ştiubei intra tocmai pe uşe.

D-sa întăreşte spusele d-lui căpitan.

— Da, adăogă apoi d. maior: A trebuit să fie băieţii noştri aşa cum ştiu ei să fie, casă câştigăm Cupa Poloniei... Altfel, cu materialul prezentat de Potez şi Breguet — avioane de transport — nu era de câştigat!

— D-le maior. intervine căpitanul, riscaţi să vedeţi mâine în gazetă tot ce spuneţi...

— Da, glumesc eu, nu sunteţi prudent.

— Prudent? Dacă eram un om prudent, nu mă făceam aviator.... **Bal.**

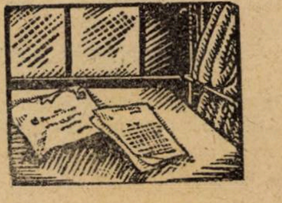

gazetaria

așa și-așa...

Prietenul nostru Tudor Mușătescu poet, gazetar și autor dramatic în spe, se plimba zilele trecute la braț cu un domn bine și elegant. Puiu Iancovescu li se alătură și așa, în trei parcurg tot trajectul dela Capșa la Riegler. Acolo Iancovescu intrigat că nu e prezentat celuilalt, ia pe Mușătescu de-o parte și-i atrage atenția asupra omisiunei.

Și Mușătescu care se scuză: „Dragă, sunt dezolat; e un om căruia i-am uitat numele. Și suntem de atâta vreme în bune raporturi că mă jenez să-l întreb cum îl chiamă.

●

D. Sică Alexandrescu, directorul Trustului de teatre „Teatrul Nostru", trecea eri cu un prieten pe lângă „Banca Generală". Prin dreptul acela nu e nici un restaurant cu grătar, totuș celor doi le vine, de cine știe unde, un miros tare de friptură.

Prietenul îl remarcă și, intrigat, întrebă:

— Pe unde o fi grătarul?

— E desigur aici, la Bancă, răspunde grav d. Alexandrescu, trebue să fie clienții cari s'au ars.

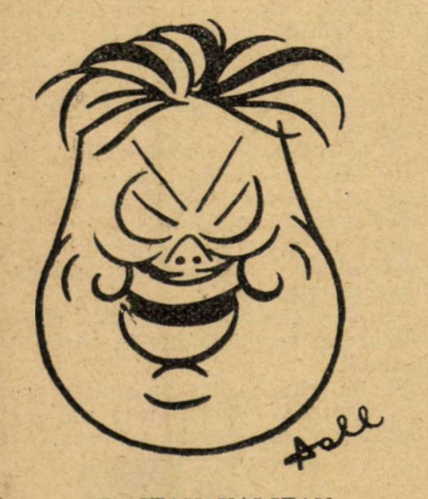

D. JEAN VALJEAN

a cărui piesă „Generația de sacrificiu" se va da în curând la „Teatrul Național".

LUCRURI INEDITE DIN AMERICA

Locuesc într'un hotel al asociației Y. W. C. A. Una din fete e informată că, jos, în salon, „un prieten", un „Boy friend" o așteaptă.

Se dă jos din pat (dormitoarele sunt comune) și declară înțepată că nu dorește să-l vadă. Nu are nimic împotriva lui, dar băiatul nu o invită niciodată într'un *Show* (teatru sau cinema). Vine totuși și se așează în salon și așteaptă măgarul. — Dar ce, eu îmi fur timpul?

●

De câte ori una din fete se întoarce din oraș, are grija să istorisească, amănunțit cât a cheltuit prietenul ei cu ea.

●

Americanii stau totdeauna cu ușile vraiște.

Bucătăria e neapărat vizibilă din sufragerie și nu e nici odată închisă. Incercări de a închide ușile sunt inutile. Fata din casă se va simți chiar jignită de o asemenea tentativă.

Și dormitoarele sunt tot timpul deschise. In unele hoteluri trebue atrasă atenția provincialilor să închidă ușa când se desbracă.

●

O americană conștientă n'o să se așeze nici odată pe aceiași bancă cu un domn. N'are cum să profite din această împrejurare.

●

Sport face numai o slabă minoritate. Americanul bine situat joacă golf, este înscris într'un Countryclub. Tenis se joacă foarte puțin.

●

In orașele mari se găsesc foarte puține locuri de sport pentru lucrători. Numai în provincie, unde este loc mai mult, tineretul din fabrici poate face sport.

●

Dacă vrei să vezi americane prost îmbrăcate, du-te în cele mai luxoase hoteluri. Nimeni nu se miră totuși. E ceva foarte comun ca în dosul celei mai modeste înfățișări să se ascundă o milionară.

●

Intr'o prăvălie micuță de flori, funcționara întârzie. Patronul o întâmpină cu următoarele cuvinte: Dacă deja ai întârziat, puteai să-ți faci timp să te și fardezi puțin. Nu se vine la prăvălie în așa hal de paliditate.

●

Intru în unul din cinematografele de zece cenți.

Vânzătorul de programe veni mai târziu să mă întrebe dacă domnul de lângă mine, care nu se făcea însă deloc simțit, e vreun cunoscut de al meu. La răspunsul meu negativ, domnul de lângă mine trebui să părăsească locul.

●

Hotelurile eftine sunt totdeauna sau numai de bărbați, sau numai de femei.

In New-York există străzi speciale pentru bărbați și străzi speciale pentru femei.

A cincea avenue e, de exemplu feminină. A șasea dimpotrivă bărbătească.

Nu cred cu asta că pe a cincea avenue nu umblă bărbați sau pe a șeasea femei.

Insă aceste străzi au fiecare caracterul acesta special.

Sunt foarte multe restaurante frequentate numai de femei și altele numai de bărbați.

In unele Tee Room din Broadway, apariția unui bărbat face senzație.

La ceaiul dela ora 5 al unui elegant hotel, nu-i este permis unui bărbat să intre fără a fi însoțit de o doamnă.

●

Câțiva lucrători stau de vorbă povestind că unuia din cunoscuții lor i s'a plătit acum de curând o moștenire și că și-a cumpărat o mașină.

Se fac imediat socoteli și se ajunge la cifra de 600 dolari, costul mașinei.

Intreb ce avere a moștenit lucrătorul și mi se precizează: 600 dolari.

●

Iau masa într'un restaurant și plec uitând să plătesc.

De obicei cassa este chiar lângă eșire și acolo se face plata.

Mă întorc și întreb pe casier de ce nu mi-a atras atenția că nu am plătit.

— Dacă uitam complect eri nu mă mai întorceam?

— Ne-ar fi bucurat în tot cazul că ne-ați fi vizitat.

●

Cele mai puține figuri exotice se observă la New-York, spre deosebire bună oară de Londra. Niecăeri nu este o mai mare unifomritate de îmbrăcăminte ca la New-York.

literara

o seama de cuvinte

Marele fizician Newton era foare distrat.

Intr'o seară de iarnă, pe când era ocupat cu rezolvarea unei probleme de fizică, Newton stătea într'un fotoliu lângă sobă.

Focul, încinzându-se tare, începu să dogorească, iar Newton, chemă pe servitor, și-i strigă răstit:

— Nătărăule, ia numai decât soba de aici, nu vezi că mă frige?

Servitorul, care-și cunoștea stăpânul, răspunse zâmbind:

— N'ar fi mai nimerit să vă mutați dv. scaunul mai departe de sobă?

●

Intr'o noapte Balzac fu deșteptat de un individ care se căznea să spargă broasca dela biroul de scris.

Când își dădu seama despre ce era vorba, romancierul începu să râdă. Hoțul se văzu descoperit și se opri din lucru.

Bazlac râdea și mai tare.

— „De ce râzi?“ îl întrebă hoțul.

— „De ce ?“ Pentrucă vii noaptea la mine și cauți bani, cu o cheie falsă, într'o cutie în care eu ziua și cu cheie adevărată nu găsesc nici o lăscae.

●

Impăratul Wilhelm I al Germaniei, călătorea incognito prin Ungaria.

La Toplitz întâlnește un judecător ungur, care se plimba foarte liniștit, fumându-și luleaua.

Impăratul întrebă pe judecător:

— Ce ești d-ta, prietene ?

— Judecător al comitatului, răspunse ungurul.

— Ești mulțumit de starea d-tale?

— Firește că sunt.

Și împăraul cătă să se depărteze. Ungurul îl opri:

— Dar d-ta prietene, ce ești?

Impăratul surâse și crezând că-l va prăpădi cu răspunsul, zise:

— Sunt împăratul Germaniei.

Ungurul urmă calm :

— Și ești mulțumit de starea d-tale?

— Firește că sunt, îngână Wilhelm turburat.

— Bine, te felicit, făcu judecătorul salutând și continuându-și plimbarea.

●

Un cerșetor ieși odată în calea regelui Filip al II-lea al Spaniei și îi ceru de pomană, fără să știe pe cine avea în față.

— Nu ți-e rușine, îi zise regele. Voinic și sănătos, în loc să muncești ceri de pomană!

— Domnule, îi răspunse cerșetorul, nu ți-am cerut sfaturi, ci un gologan. Sfaturile și le poate da singur orice om cu mintea sănătoasă.

Din ziua aceia inteligentul cerșetor, fu primit ca servitor al regelui.

bazar

MUȘTELE ȘI ȚIGRII SE PRIND LA FEL

D. Francisc Birtles, un explorator australian care și-a pus în gând să traverseze lumea cu automobilul, dela Londra la Melbourne, capitala Australiei, povestește următoarea întâmplare : „Eram în ținutul Burmah (Africa) și trebuia să poposesc noaptea în câmp liber pentrucă eram extrem de obosit și atenția la volan îmi slăbise cu totul.

Am desfăcut o foaie de cort, am scutura-o și, acoperit cu ea, m'am culcat în mașină.

Peste noapte am fost deșteptat de mârâituri și urlete. Era un tigru. La 10 metri de automobil scurma pământul și urla. N'aveam la mine decât un steyer de mare calibru dar de care nu mă puteam folosi prea mult pe întuneric. Am așteptat pitit după portiera mașinii ca mai bine de o jumătate de oră. Puteam să bag în viteză și să plec. Vream însă cu orice preț să împușc cu steyerul meu un tigru. Ințelegeți ce avantagii vânătorești se pot trage dintr'o astfel de ispravă. N'am avut noroc. In cele din urmă și spre uimirea mea, tigrul s'a îndepărtat urlând și scurmând mereu pământul.

De abia spre ziuă mi-am putut da seama ce se întâmplase: Când mi-am scuturat foaia de cort, am uitat că aveam împăturite în ea câteva hârtii lipicioase pentru prins muștele, și din greșeală le-am aruncat.

Tigrul se oprise la ele le mirosise, și-le prinsese pe bot, apoi pe labe și toată noaptea nu făcuse decât să încerce să se scape de ele.

LEI GRATIS

In Cicago s'a oprit luna trecută un mare circ. Timp de o săptămână staluri-le au fost seară de seară pline. Apoi, datorită cine știe căror cauze în săptămâna a doua circul n'a mai avut nici un spectator, sau aproape nici unul. In zadar s'au lipit pe străzile orașului afișe mari și colorate cu numere noi și senzaționale .Circul rămânea gol, și „Auguștii își trăgeau zadarnic palme autentice, și zadarnic călărețele de înaltă școală își exhibiționau pieptul tot mai gol și pântecul tot mai mic, în staluri nu se auzeau decât alunarii și vânzătorii de programe. Era falimentul. Când într'o zi August cel mai prost avu o idee : Să se dea publicului drept premii, pui de lei. S'au făcut noui anunțuri și chiar în seara aceea la circ a trebuit să se mărească numărul caselor de bilete.

Premiul consta într'un cadou de 10 pui de lei dați la cei zece spectatori cari se vor arăta mai amuzanți.

Niciodată nu s'a râs mai mult într'un circ ca în sera aceea în circul din Cicago.

caricatura zilei

ȘTIE EA

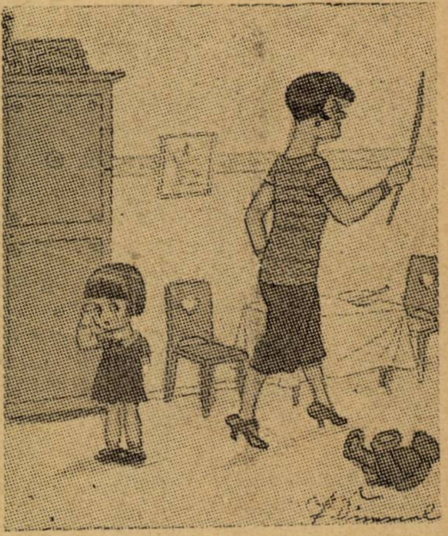

Pufy (care tocmai a mâncat bătae dela mamă-sa) : „Nu-i nimic... lasă că știu eu, e geloasă că sunt mai tânără decât ea“.

ROMANTIC...

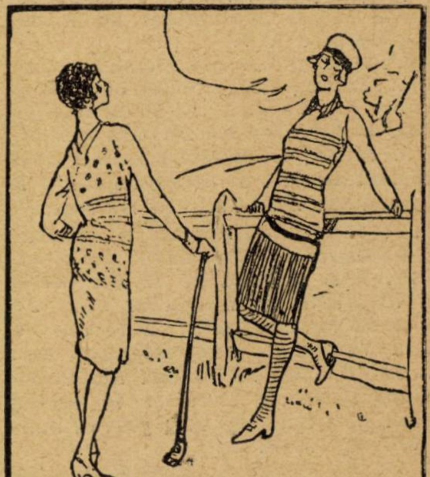

— Cum ai cunoscut pe al doilea bărbat al tău ?

— A, destul de romantic ! Să vezi : A tăiat cu automobilul pe primul meu bărbat...

IN PAMPAS

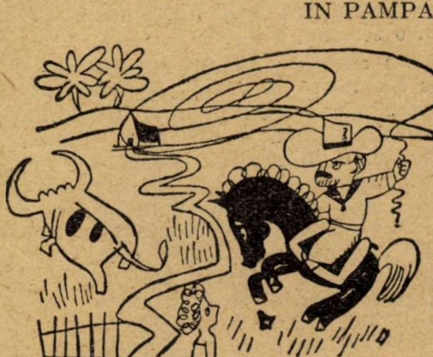

— Ascultă tată, lasă pentru astăzi... Mama te roagă să-i înapoiezi frânghia că stau rufele neîntinse.

carţi redate în extrase

MEMORIILE DOAMNEI CAMPAN

— VIAŢA MARIEI-ANTOANETA —

S'a scris atât despre nefericita regină a Franţei, victimă a celei mai mari sguduiri şi prefaceri sociale din câte se cunosc în istorie, şi totuşi memoriile d-nei Campan, frumos reeditate în două volume de „A la cité des livres“ (1928) pot fi socotite cele mai preţioase contribuţii la cunoaşterea vieţei Mariei-Antoaneta. „Spun ce-am văzut“ scrie doamna Campan şi succesul a ceeace povesteşte e datorit atât lipsei de culoare, de compoziţie, cât mai ales adevărului, controlat cu nespusă grijă de criticii cei mai emeriţi. Tipărite pentru întâia oară acum o sută de ani, memoriile doamnei Campan s'au dovedit şi celor mai analitici dintre martorii întâmplărilor povestite, ca fiind cea mai fidelă şi mai simplă redare a realităţei.

In paginile doamnei Campan, Maria-Antoaneta apare sub aspecte inedite şi'şi justifică pe drept cuvânt, un loc de stimă în istoria Franţei.

DUPA REGELE SOARE

Ludovic XV moştenea o dragoste populară aproape religioasă. El nu se gândea însă decât la plăcerile vânătoarei. Când nu mergea la vânătoare, se spunea : regele nu face nimic astăzi. Eticheta era aceeaş, dar lipsea Curţei veselia, graţia şi spiritul care dela Versailles se mutaseră la Paris, la moartea lui Ludovic XIV.

După marchiza de Pompadour, regele nu mai cunoscu decât femei obscure şi întreţinea un adevărat serai în aşa zisul Parc al Cerbilor. Totuşi una din ele, d-na du Barry, îl încătuşă astfel încât avu slabiciunea să o introducă într'o zi în consiliul de Stat unde fu ridicolă.

Printre alte multe greşeli de felul acesta, Ludovic XV mai făcu una : văzând într'o zi o fetiţă de 12 ani care-i plăcu, însărcină pe ministrul Bel s'o caute şi să i-o asigure şi la 15 ani o primi la Versailles, recunoscându-i mai târziu cpilul, care se adăogă numeroşilor prinţi Bourboni creaţi în acelaş mod de regele Soare şi care grevau budgetul secătuit al Franţei.

Ludovic XV simţia o mare plăcere să participe sub mască şi însoţit de o gardă aleasă, la cele mai populare baluri. Pe cât era el de uşuratec, pe atât de fină şi de credincioasă fu Maria Leckzinska, regina de origine poloneză. Ea'şi crescu copiii în mod ireproşabil şi nu se amestecă niciodată în afacerile de stat, lăsând cea mai bună amintire deşi era o streină.

După un atentat neizbutit contra lui, Ludovic XV muri de variolă şi Ludovic XVI, soţul Mariei-Antoineta moşteni tronul Franţei, salutat din zori până noaptea târziu în strigăte delirante de „trăiască regele!“ de acelaş popor care mai târziu ceru şi obţinu capul lui.

Nemulţumirile faţă de regele decedat sporiseră nădejdiile în regele cel nou şi întreaga Franţă era cu el. Poeţii îi închinară ode frenetice şi nici odată un început de regim nu se bucură de mai mari dovezi de dragoste şi încredere ca acela .

Şi în cea mai mare parte satisfacţia generală era perfect îndreptăţită; regele Ludovic XVI era cu mult superior cel puţin sub raport moral, predecesorului său, iar regina avea toate calităţile ce se puteau pretinde unei regine a Franţei.

De altfel cu toată timiditatea şi lipsa de voinţa a regelui şi cu toate intrigile, ba chiar şi greşelile de tact ale reginei, până la 1787, înainte cu 5 ani de sfârşitul lor tragic, regele şi regina primiră extrem de numeroase dovezi de simpatie populară. Ajutoarele date de ei populaţiei în lipsă, treziră entusiasmul cel mai durabil. Incercările lor de economie şi de reforme, aduseră speranţe în îndreptarea stărei financiare a Franţei, care era precară.

A trebuit pentru uitarea atâtor dovezi de dragoste şi de credinţă ale francezilor faţă de Ludovic XVI şi Maria-Antoaneta, cu toată acţiunea partidului anti-austriac, pe lângă amestecul nedigerat de principii filosofice şi entusiasmul bonav pentru o libertate romantică, produs de luptele din America la care francezii luară o atât de vie parte asigurându-se de ura englezilor. La starea aceasta de spirit novator, aurul englezesc şi acţiunea ducelui d'Orleans, adăogară în scurt timp materia inflamabilă de care republicanii revoluţionari beneficiară din plin. Cuvintele Constituţie, Camere, garanţie naţională, balanţa puterilor, marea charta, legea *habeas corpus*, deşi nu totdeauna înţelese, erau tot mai des repetate şi la zgomotul lor tot mai străbătător, partidul revoluţionar se forma şi-şi sporea mereu forţele.

In asemenea împrejurări sociale excepţionale, cu atâtea cauze tari tinzând toate la dizolvarea monarhiei şi la abolirea privilegiilor nobililor şi clerului, oricare suverani erau expuşi pieirei, oricare pretext era bine venit pentru realizarea marei nebunii dela care se aştepta mântuirea, pâinea şi înfăptuirea tuturor speranţelor unor mulţimi infometate şi înflăcărate.

Pretextul cel mai frecvent în toate pregătirile şi loviturile revoluţionarilor dela 1889 fu mai ales regina Maria-Antoaneta acuzată de lux, de risipă, de amestec politic, de legături cu ţările streine, etc. Şi cu toate că întâmplarea a făcut ca regina Maria-Antoaneta să aibă în adevăr calităţi deosebite, faptul că regele era lipsit de voinţă, iar ea streină şi obiect de intrigi primejdioase, a contribuit enorm la aţâţarea mulţimilor şi la grăbirea în forma aceea tragică a sfârşitului domniei lui Ludovic XVI.

MARIA-ANTOANETA

Fiica Mariei Theresa. împărăteasa Austriei, Maria-Antoaneta-Josefa-Jeana de Lorena, arhiducesa de Austria, se născu la 2 Noembrie 1755, în ziua cutremurului dela Lisabona. Avea pentru mama sa o veneraţie totală. deşi educaţia ei fusese oarecum neglijată de împărăteasa care sătulă de fete dorise zadarnic un băiat. Astfel nu ştia perfect franţuzeşte, ceeace servi deasemenea inamicilor ei francezi care susţineau că era mai mult streină decât franceză.

La 15 ani, strălucitoare de frumuseţe şi frăgezime, fu sortită să devie moştenitoarea tronului Franţei. Ludovic XV o găsi foarte bine pentru urmaşul său, ceeace nu-l împiedică s'o invite la masă împreună cu d-na du Barry. fapt care indignă pe arhiducesa Austriei.

Nunta avu loc la Versailles şi fu grandioasă. Ţinuta ei impunătoare, graţia şi frumuseţea ei pe care ştia să arboreze cele mai seducătoare surâsuri. îi atraseră simpatia generală. Dar trebui totuşi să constate repede că era la o Curte unde tronau inamici ai Austriei care detestau alianţa intervenită între Franţa şi Viena.

Când îşi făcu intrarea la Paris, după nuntă, palatul Tuileries fu asaltat de o mulţime uriaşă al cărei entusiasm delirant o cerea. Ea apăru în balcon şi exclamă : — Doamne. câţi oameni !

— Doamnă, îi spuse guvernatorul Parisului. cu voia Monseniorului. sunt tot atâţia îndrăgostiţi !“ Dar Monseniorul nu o iubea încă. Şi trebuiră ani şi sentiment şi calităţi puternice şi reale din partea Mariei-Antoaneta, pentru ca soţul Moştenitor al Franţei să se simtă în fine indisolubil legat de fosta arhiducesă a Austriei.

Intrigele Curţei şi în special ale duşmanilor Austriei şi deci ai **streinei**. ai „austriacei“, începură curând s'o atingă: veselia ei. nesocotirea etichetei în ceeace avea exagerat şi absurd. gustul de mode şi găteli costisitoare, toate erau subiecte de critică gata să se preschimbe în arme de atac. Deja la Viena prințul de Rohan, ambasadorul Franței pusese în circulație cele mai îndrăznețe calomnii pe seama Mariei-Antoaneta încât dădu mult de lucru Mariei Theresa până când acel ambasador al Franței, faimos prin strălucirile și datoriile lui, în fine fu rechemat și disgrațiat, după moartea lui Ludovic XV.

In adevăr. Maria Antoaneta fusese la început luxoasă și cheltuitoare, dar nu depășise mijloacele ei și după câtva timp nu mai purtă decât rochii de percal sau tafta albă de Florența și se mărginea la o pălăriuță simplă, iar diamantele nu le scotea decât la zilele consacrate prin etichetă, gatelilor deosebite.

Datorită însă unui fermier general și secretar al reginei care ceru celorlalți fermieri generali să-i comunice pentru regina orice vacanțe în posturile mai lucrative, Maria-Antoaneta se văzu acuzată că vrea să dispună ea de toate posturile bune pentru protejați de ai ei. și mai ales pentru srteini.

Dar o întâmplare îi dădu prilej să răspundă invectivelor. Zărind în parcul Versailles un bătrân căpitan de grenadieri, se interesă de numele și de nevoile lui. Aflând că de doi ani bate scările ministerului de război cerând o funcție. îl opri într'o zi și spre stupefacția bătrânului militar, îi spuse că trebuie sà aibă slabi protectori dacă după atâta vreme n'a reușit să obție postul dorit. — N'am pe nimeni. răspunse bătrânul turburat. — Ei bine, voi fi protectoarea d-tale și a doua zi omul fu numit locotenent al regelui.

Bijutierul Boehmer apăru într'o zi la Curte și datorită lăcomiei și prostiei lui, fu cauza celei mai grave atingeri aduse Mariei-Antoaneta. El strânse cu mari eforturi și sacrificii șase diamante enorme în formă de pere. perfect egale, și regina le cumpără cu patru sute mii franci, dar le plăti în câteva rate anuale, neavând în caseta sa particulară întreaga sumă.

Intre timp însă o escrocă d-na de Viller care izbuti să treacă drept confidenta reginei, estorcă dela fermierul general Beranger 200.000 franci împrumut pentru regina, Faptul fiind descoperit și scrisul reginei dovedit că era fals. escroaca fu închisă,

Nu mult după aceea Bochmer reapăru la Curte oferind un colier de diamante în valoare de un milion șease sute mii de franci. Fu însă categoric refuzat. El reveni și căzu în genunchi în fața reginei. amenințând că se omoară dacă nu i se cumpără colierul, Maria Antoaneta l-a respins din nou și cu severitate pe bijutier care în urmă a colindat Europa încercând să-și vândă colierul. Apoi deodată reveni la Curtea Franței cerând spre uimirea generală, prețul colierului pe care susținea că i l-a cumpărat regina prin mijlocirea prințului de Rohan cu care Maria Antoaneta, neertându-i calomniile dela Viena, nu schimbase o vorbă de opt ani.

Se făcu o întinsă anchetă. cardinalul prinț de Rohan fu arestat, o altă escroacă d-na Lamotte se dovedi că semnase în fals pe regină și lucrurile erau limpezi, dar inamicii „austriacei" izbutiră să obțină achitarea Cardinalului de Rohan. rămânând condamnată numai d-na Lamotte și soțul ei. Clerul și bună parte din nobilime fu și mai pornit împotriva reginei, iar epigramele și broșurile injurioase sporiră atacurile în contra Mariei-Antoaneta.

Dar regele o iubea acum și era atât de atașat de regină că nici o forță nu-i putea desbina

Una din curiozitățile vremei era ca regele și regina să dineze în fiece zi în public, adică publicul era admis să intre și să iasă în șir din sala de mâncare unde se afla perechea regală. Ceva mai mult, la nașterea unui copil regal, mulțimea asista de asemenea.

Conduita reginei atât de des și de ușor criticată. era de o perfectă corectitudine. au îndrăznit s'o bârfească, ba încă au îndrăznit câțiva s'o ispitească. Celor dintâi le-a răspuns cu surâsul castității, celor din urmă cu indignarea reginei ultragiate. Avea o fiică și născu un fiiu, un moștenitor Franței și nașterea se petrecu deasemenea în fața unei mulțime amestecate din care câțiva nespălați se urcară pe mobile să vadă mai bine apariția moștenitorului tronului pe care aveau să-l înlature în chip sălbatec, De bucurie că născuse băiat, și din pricina lipsei de aer și de liniște, regina fu în primejdie. Mulțimea evacuată cu forța. medicii pututră salva dela moarte pe regină. Bucuria regelui fu nespus de mare.

MARI INTRIGI ȘI IDEI MARI

In acest timp atacurile contra reginei nu mai conteneau, iar războiul angloamerican și ideile noi din Franța lucrau tot mai vizibil asupra spiritului public. Beaumarchais scrise „Căsătoria lui Figaro" și stăruia mereu să obție autorizația s'o joace. La Fayette dădea tonul în curentul de idei noui, iar vizita lui Franklin la Paris și apariția lui la Curte în haine de cultivator american. făcură mare impresie. Dar nimeni și cu atât mai puțin regele și regina, nu se gândea că în curând revoluția cea mai sângeroasă avea să schimbe. să răstoarne toată ordinea stabilită în Franța. de atâtea sute de ani.

Libertatea, egalitatea, drepturile omului erau pe toate buzele, dar clerul și mai ales nobilimea își continua neturburată viața și intrigele din care o bună parte vizau pe regina **austriacă** împotriva căreea nu mai conteneau calomniile. Apoi decizia regală prin care toate bunurile eclesiastice formau un apanagiu al nobilimei, nu făcu decât să dea și mai mult de vorbit și de bârfit „amicilor poporului".

Regina avea două favorite pe d-na de Polignac și pe prințesa Lamballe. Cercul celei dintâi îi aduse cu deosebire multe neplăceri, determinând-o să se amestece în trebile statului pentru satisfacerea multor dorințe injuste.

Oprirea piesei lui Beaumarchais în ultima clipă când sala era arhiplină, turbură mai mult atmosfera Parisului în care o scântee putea produce explozia cea mare.

Mirabeau intrase în scenă și după ce pretențiile lui la ambasada din Constantinopol și la o sumă mare de bani, fură respinse, Adunarea Națională găsi în și leaderul antiregalist ce-i convenea. Dar moartea îl surprinse sub acuza de a fi pactizat cu Curtea și nu apucă desnodământul tragediei regale.

Regele se duse la 15 Iulie 1789 la adunare, fără cortegiu, fără gardă și rosti în picioare, descoperit, cuvintele memorabile:

— Mă încredințez vouă, vreau să fiu una cu poporul meu și contând pe dragostea și credința supușilor mei, am dat ordin trupelor să se depărteze de Paris și Versailles".

După aceea regele se înapoe pe jos la Palat, urmat de deputați și prinți.

Furia mulțimei sporea la rostirea numelui reginei și al favoritelor sale care protejându-și rudele și prietenii stârneau desigur multe invidii și dușmănii răzbunătoare.

La 15 Iulie armata plecă din ordinul regelui și soldații artileriști dovediră că nu se mai putea conta pe ea. Când femeile răsculate îi întrebară la ce servesc tunurile lor, ei râseră :

— Nu vă temeți, le vom îndrepta mai ușor contra palatului tiranului decât în contra voastră.

Când regele plecă la 17 Iulie la Paris, regina rămase în prada celei mai grozave neliniști. Se pregăti și ea de plecare și-și pregăti un mic discurs : Domnilor — iată, soția și familia regelui vostru. Nu veți despărți pe aceia uniți de Dumnezeu". Plângând, spunea mereu : nu-l vor lăsa să se întoarcă !" Dar el reveni și în bucuria extremă de la Versailles, regele spuse că din fericire n'a curs sânge și se jură că nu va curge o picătură de sânge francez din ordinul său. Insă zilele următoare atrocități de necrezut se făptuiră și mulțimile în mizerie magnetizate de ideile mari și neînțelese care circulau ca adevărate forțe fizice, se îmbărbătară pentru marea nebunie.

Dușmanii reginei trecură aproape toți de partea revoluționarilor. Nici nu puteau găsi un câmp mai fertil pentru intrigele lor deșănțate care subminau tronul și odată cu monarhia distrugeau orice siguranță pentru privilegiile de care totuși se bucurau toți nobilii indiferent dacă erau sau nu erau favoriții regimului.

De altfel se știe azi că principalul izvor al calomniilor împotriva reginei Maria Antoaneta nu era atât origina sau purtarea ei, cât psichologia mulțimilor din acea epocă, adâncile nemulțumiri sociale, bine exploatate, care aveau să ducă fatal la explozia sălbatecă de ură necruțătoare care a și izbucnit, indiferent de orice cauză specială.

Maria Antoaneta a fost de o sobrietate și decență care singure fac din ea o mare regină a Franței. Imprejurările însă i-au fost fatale.

Inainte de a fi avut copii, pe când se plimba într'o zi cu trăsura, era cât pe aci să calce un copil care se răsturnase în fața cailor. Interesându-se de micuțul salvat prin presența de spirit a vizitiului, și aflând că e orfan îl ceru de la bunică-sa care consimți să i-l dea cu îndoiala însă dacă ștrengarul va rămâne la palat. Și în adevăr, băețelul scoase strigăte disperate în brațele reginei și îi trânti o serie de picioare care o spăimântară pe Maria Antoaneta.

Nefericita regină a avut și oare-care contact cu literatura, dar nimerindu-se să patroneze câte-va piese de teatru execrabile, renunță la alte neplăceri de asemenea natură și rămase întru câtva ignorantă în direcția aceasta. Deaceea probabil făcu o nostimă confuzie după reprezentația unor poeme cu muzică al căror autor era Marmontel, iar compozitorul era Gretry: acesta din urmă fiindu-i presintat împreună cu libretistul său poet, regina îl complimentă pe muzicant pentru versuri, fără să dea nici o atenție poetului.

Intâmplarea făcu pe muzicant să-i spună colaboratorului său :

— Iată prietene ce face o muzică excelentă.

— Și niște detestabile versuri, ripostă amărât poetul.

Maria Antoaneta a fost și o mamă

din cele mai simțitoare. Atinsă de desiluzia produsă la prima ei naștere de sexul femenin al primului ei copil, îi spuse dela cea dintâi prezentare :

— Biată mititică, tu nu erai dorită, dar mie nu-mi vei fi mai puțin scumpă. Un băiat ar fi aparținut mai ales țărei. Tu vei fi a mea și vei avea toate îngrijirile mele, vei împărtăși fericirea mei și-mi îndulci supărările".

Avea o largă îngăduință față de imperfecțiunile oamenilor. Un anume Castelnaux se declarase îndrăgostit de regină și n'o slăbea din ochi pretutindeni unde putea să-i stea în față, desigur la o respectoasă distanță. Oriunde apărea în public, Maria Antoaneta trebuia să dea ochi cu „țâcnitul" acela a cărei pasiune devenise destul de inoportună. Se interveni să fie îndepărtat, dar el reveni și regina ordonă să fie lăsat în pace.

— Mai bine să mă plictisească, decât să i se răpească fericirea de a fi liber !

Nefericitul îndrăgostit, după întemnițarea reginei, se lăsă să moară de foame în disperarea lui amoroasă.

Atacul din noaptea de 5 spre 6 Octombrie viza numai pe regină și salvarea ei se datoră credincioaselor prietene care o serveau și care n'au dormit de loc. Dar perechea regală trebui să urmeze mulțimea la Paris și să îndure tot lungul drumului cele mai murdare insulte prizonieră poporului său.

Primiți la Primăria Parisului, de d. Bailly, regele și regina mai ales, văzută de iacobini atât de aproape, comunicativă și amabilă, câștigară un nou termen care nu însemna însă altceva decât absurda prelungire a unei agonii sfâșietoare. A doua zi aceleaşi femei care acoperiseră pe regină cu toate murdăriile, veniră la Tuileries și cerură s'o vadă. Regina apăru și le câștigă simpatia prin bunătatea ei. Una i se adresă în nemțește, dar regina răspunse că a devenit atât de franceză încât a uitat limba maternă. Mulțimea de femei o aplaudă frenetic: trăiască Maria-Antoaneta, trăiască buna noastră regină !" Regina avu lacrămi și o femee din popor se înduioșă :

— Săraca regină, uite-o că plânge !

Mulțimea fu extrem de mișcată și o comunicativitate de simpatie vizibilă se stabili între cea bârfită și urâtă și femeea care cu o clipă înainte ar fi ucis-o.

La una din ultimele reprezentații de la operă la care a asistat, regina de atâtea ori aplaudată avu prilej să asiste la o luptă dârjă între partizani și inamici. Pe când se cânta un duo plăcut urechilor reginei și prietenilor palatului, jocobinii manifestară violent. Se strigă „trăiască regele și regina", „Nu-i vrem pe nici unul" și alte apostrofe și amenințări care degenerară într'o bătae din care Iacobinii ieșiră fără haine și păr

Când cu prilejul defilării unei mulțimi furibunde, amenințătoare și extrem de insultătoare prin fața reginei după năvălirea în palatul Tuileries, o femee îi strigă: vreau să te ucid austriaco, regina o întrebă :

— Mă cunoașteți ?

— Nu.

— V-am făcut vre-un rău personal ?

— Nu, dar faci rău poporului.

— Vi s'a spus, dar ați fost înșelată. Soție a unui rege al Franței, mamă a moștenitorului tronului Franței, eu sunt franceză, nici odată nu-mi voi revedea țara de origină și nu pot fi fericită sau nefericită decât în Franța. Ași fi fericită dacă m'ați iubi.

Dobitoaca aceea se porni atunci pe plâns, și își ceru iertare, spunând :

— Dacă nu vă cunoscusem ; acuma văd că sunteți bună.

După trecerea hoardei prin palat regina arătă deputaților ușile sparte și jaful încăperilor și pe când descria furia năvălitorilor pentru care regele și moștenitorul își puseseră scufițe roșii pe cap, observă că deputatul Merlin de Thionnville era înduioșat până la lacrimi :

— Plângeți, d-le Merlin, că vedeți pe rege și familia sa tratați cu atâta cruzime de un popor pe care totdeauna am dorit să-l facem fericit.

— Este adevărat Doamnă, îi răspunse Merlin, plâng nenorocirile unei femei frumoase, simțitoare și mamă de familie, dar nici una din lacrimile mele nu e nici pentru rege nici pentru regină.

In altă zi, mulțimea se apropiă din nou de palat și numeroși oameni din popor, lucrători, funcționari, exprimară reginei încurajări și asigurări de viitor.

Dar partidul regelui făcu atâtea greșeli de tact, iar revoluționarii își urmăriră planurile cu atâta virtuozitate, încât intrigele din sânul nobilimei ajutară enorm înfaptuirea marilor idei ale revoluției.

INIMA UNEI REGINE

Maria-Antoaneta nu-și găsea nimic reprobabil în toată viața ei de regină a Franței. Făcuse mici greșeli firești la o tânără de înaltă origină și strălucită situație, dar nu comisese nici unul din păcatele ce i se atribuiau. Și faptul acesta și legătura indestructibilă dintre ea și rege și copiii lor, erau de natură s'o întărească sufletește până și în clipele celei mai disperate situațiuni. Regele era deprimat. Simțeau amândoi că sunt pierduți. Vedeau cum mulțimile însălbătecite de ură, de nevoi și de demagogi, se înarmau și se ațâțau tot mai mult la distrugerea monarhiei, la jefuirea averilor nobililor și clericilor și totdeodată la sacrificarea familiei regale.

Regina făcu un ultim efort : primi în secret pe Mirabeau și mai cumpără câțiva alți deputați, dar totul era în zadar.

D. de La Fayette care fusese ascultat până atunci, pierdea din autoritate, iar încercarea de fugă dădu greș și regele și regina fură arestați la Varenne și închiși de „națiunea suverană" în numele căreea atâți criminali s'au scăldat în sânge nevinovat.

Princesa Lamballe care revenise în urma primirei Constituțiunei plăti cu viața ei în masacrele din Septembrie atașamentul față de regină.

Sora d-nei Campan vru să intre în Paris spre a-și vedea regina la închisoare. Oprită de gardă, ea protestă : Ascultați, le zise ea, eu sunt lângă regină dela 15 ani, ea m'a dotat și m'a măritat, am servit-o pe când era puternică și fericită, cum s'o părăsesc tocmai acum în nenorocire?—Are dreptate, cetățeanca, ziseră furiile și credincioasa reginei ajunse la stăpâna sa al cărei păr îl găsi albit.

După atâtea nopți chinuite și atâtea amenințări cu moartea din care unele la un deget de realizare și atateâ insulte și umiliri suferite încercarea de fugă neizbutită, închisoarea și atmosfera de sfârșit de act, toate acestea lângă certitudinea că va fi asasinată avură acest efect vizibil, albirea părului. Sufletul Mariei Antoneta care era și mamă și soție bună trebuia însă să fie tare până la sfârșit.

E adevărat că încă din vreme văzând primejdiile care o amenințau a făcut apel la familia sa și la frații regelui, dar ajutorul strein întârzia. Acum era sigură că regelui i se va face proces, dar pe ea, streină și dușmănită, o vor asasina pur și simplu. Socotea însă ca o fericire moartea după chinurile nespuse din ultimii doi ani. Primindu-și câte-va prietene le mărturisi:

— Nenorocite și voi, veniți și vedeți pe una și mai nenorocită care v'a adus tuturora nenorocirea. Suntem pierdute, de trei ani sucombăm în această oribilă revoluție, trecând prin toate ultragiile posibile. Toată lumea a contribuit la pierderea noastră: novatorii niște nebuni, ceilalți ca ambițioși servindu-și interesele egoiste, și până și cel mai îndrăcit jacobin vrea aur și demnități, iar mulțimea dorește jaful averilor. Nu există un singur patriot în această hoardă infamă. Streinii vor să profite de turburările din Franța.

E de neuitat celula verde dela Feuillants, mizerabilul culcuș unde regina arestată ne întindea brațele spunându-ne că nenorocirile noastre a căror cauză este ea, le sporește pe ale ei și o fac să cheme moartea.

„Da, spunea regina, le-ași striga : Francezi, au avut cruzimea să vă încredințeze că nu iubesc Franța. Eu, mama acestui copil care trebuia să domnească peste frumoasa Franță. Eu, pe care providența a pus-o pe tronul cel mai strălucit al Europei. Nu sunt eu din toate fiicele Mariei Theresa cea mai favorizată de soartă ? Și nu'mi dau eu seama de toate avantagiile acestea ? Ce să găsesc la Viena ? Morminte? Și ce pierd aici ? Tot ce poate să flateze gloria și sensibilitatea".

Sora mea care i-a împrumutat la închisoare douăzeci și cinci de napoleoni, plăti și ea cu capul acest ultim mic serviciu adus Mariei Antoaneta.

Am cunoscut-o mai bine ca oricare alta din apropierea ei, i-am fost nedespărțită confidentă dela sosirea în Franța și până la moarte. Nu era vinovată de nici una din faptele de care au acuzat-o, dimpotrivă poseda calități care lângă un soț mai energic, ar fi dat o nouă strălucire tronului Franței.

La 21 Ianuarie 1793 capul lui Ludovic XVI căzu sub cuțitul ghilotinei. Regina îl urmă cu credință și mândrie, dar moștenitorul de drept al tronului Franței se stinse după doi ani în închisoarea umanitariștilor.

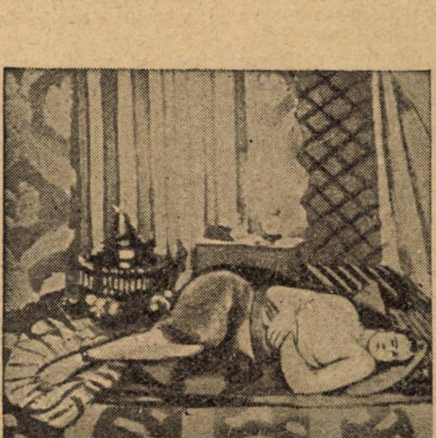

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 37
9 Septembrie 1928
5 Lei

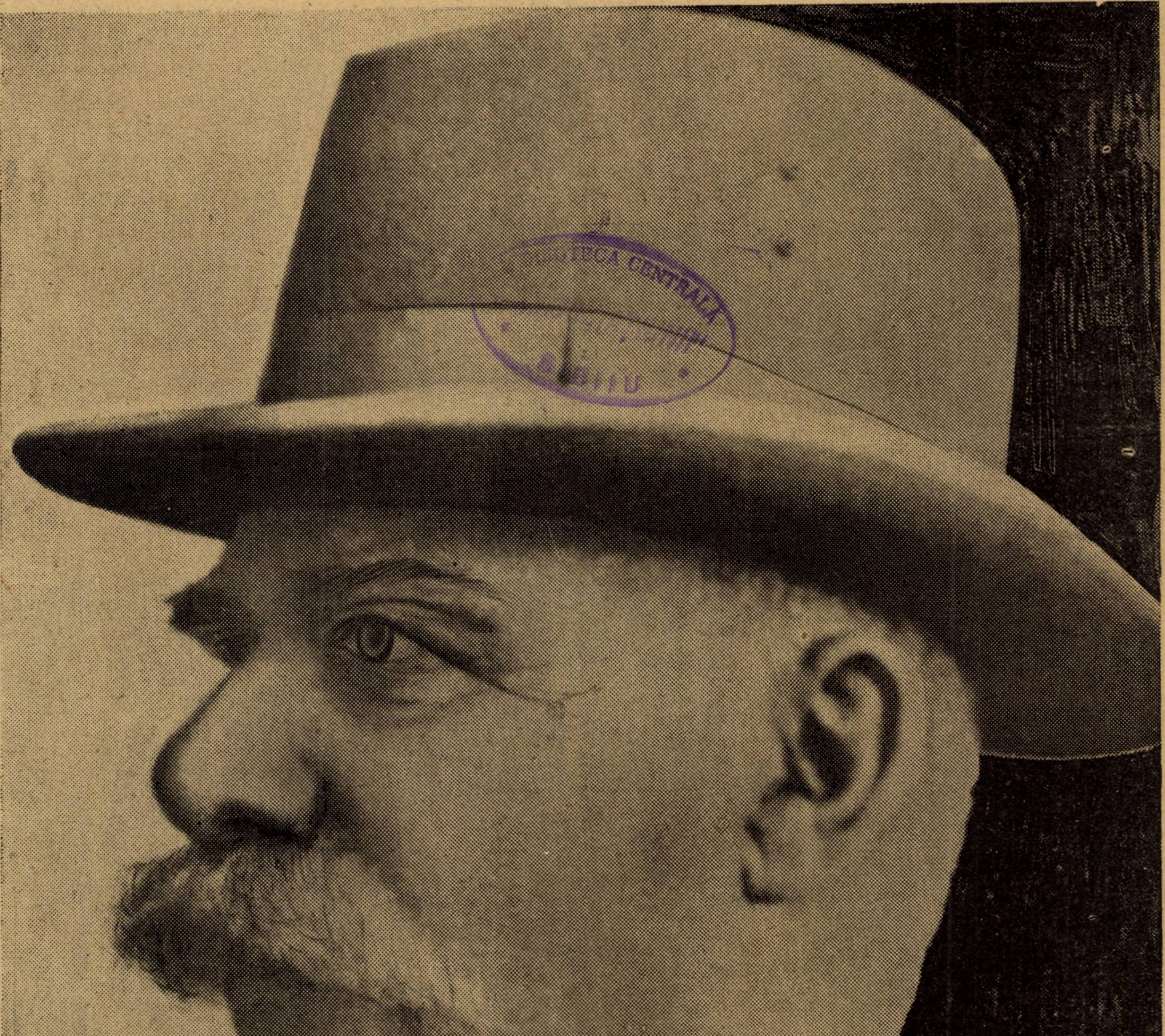

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIIU

IOAN RAȚIU

Ctitorii

Dr. IOAN RAŢIU
(1828 - 1902)

Zilele trecute s'a sărbătorit în cadre uimitor de modeste şi în mijlocul unei apatii suprinzătoare chiar şi pentru vremile acestea de cumplită criză a idealismului, la Turda şi Sibiu, centenarul naşterii fostului preşedinte al **Partidului naţional român** din Transilvania şi unul din adevăraţii întemeietori ai lui, dr. Ioan Raţiu. Au fost două serbări improvizate în pripă fără răsunet şi fără reliefarea cuvenită a foarte simpaticei personalităţi a aceluia, care a stat decenii întregi — deceniile cele mai critice — în fruntea mişcărilor politice ale Românilor ardeleni. Presa s'a mulţumit, şi ea, cu mici notiţe comemorative, cari în cele mai multe cazuri au fost simple dări de seamă asupra celor petrecute la Turda-Sibiu.

Cu toate acestea Ioan Raţiu merita mai mult. Deşi nu a avut erudiţia uimitoare a lui T. Cipariu, nici cultura şi cugetarea filosofică a lui Alexandru Mocsonyi sau temperamentul şi oratoria vijelioasă a lui Vasile Lucaciu, dânsul a ajuns totuşi să domineze şi să călăuziască cu mâini sigure barca sbiciuită de aspre vijelii, **din toate părţile,** a politicei româneşti ardelene. A dominat-o prin caracterul de bronz al intrasigenţei sale naţionale, prin statornicia dârză în profesarea nouilor principii însuşite dela profesorul său Simeon Bărnuţiu, prin curajul cu care a înfruntat toate riscurile luptei — dela lupta cu arma în revoluţia din 1848—49 până la lupta cu procurorii justiţiei maghiare — şi prin admirabila înţelegere a realităţilor zilnice, pe cari le avea în faţă.

●

Intrat tânăr în vâltoarea mişcărilor naţionale, luptând la început în tovărăşia colegilor mai în vârstă, Şaguna — de care l-a despărţit mai târziu o fundamentală deosebire de tactică — Cipariu, Bariţiu, A. Tr. Laurianu şi alţii, marele lui rol istoric a început abia în perioada de haos şi zăpăceală generală care a urmat îndată după 1867, anul definitivei răpiri a autonomiei Transilvaniei. An de cumplite decepţii, şi de mari desiluzii, anul când s'a descoperit în toată urâţenia lui jocul perfid al Curţii din Viena, care a aruncat legat de mâini şi de picioare elementul românesc ardelean în ghiarele şovinismului exaltat al Budapestei.

O bună parte — partea cea mai pregătită, mai capabilă şi mai cu experienţă — a fruntaşilor mireni era trecut în România, — Bărnuţiu, Papiu Ilarian, A. Treboniu Laurianu, Ion Maiorescu, — Cipariu s'a retras în vasta-i bibliotecă descifrând tainele vechilor monumente de limbă românească, cei câţiva fruntaşi din părţile ungureşti, ca Mocsonyi **Babeş şi P. Cosma, duceau o luptă şi** sterilă şi lipsită de unitate în parlamentul maghiar.

Şaguna cu toate imensele servicii pe cari le-a făcut pin înfiinţarea şi organizarea Mitropoliei ortodoxe şi larga participare la înjghebarea **Asociaţiunii** (Astrei), al cărei întâi preşedinte a fost, a ajuns, din motive azi bine cunoscute un mare izolat stingându-se peste câţiva ani, iar mitropolitul unit al Blajului îşi dedicase întreaga-i activitate consolidării bisericii sale şi consolidării şcolilor blăjene, devenind astfel unul din ctitorii culturei româneşti ardelene, reţinându-se însă dela orice acţiune de politică militantă.

DR. I. RAŢIU
(ultima fotografie)

Nepreţuitul merit al lui Ion Raţiu a fost că în împrejurările grele de atunci a ştiut, cu concursul câtorva devotaţi ai cauzei naţionale, pune bazele, organizează şi conduce **Partidul naţional român** (1881), organul politic, la început numai al Ardelenilor, iar mai târziu al tuturor Românilor transcarpatini, care a dus neîncetat lupta grea a apărării fiinţei noastre naţionale până în marele an al desrobirii, 1918. Sufletul acestui partid, a fost până la moarte (1902) dr. Ioan Raţiu.

Sub conducerea lui Ioan Raţiu partidul a trăit vremuri grele de puternice afirmări ale construcţiei naţionale, tot mai vii şi tot mai active, de brutale persecuţii din partea stăpânirii guvernelor **maghiare — epoca lui Coloman Tisza şi** D. Banfi — şi de dureroase sfâşieri interne provocate, mare parte de amestecul inoportun al politicianismului meschin, care a încercat, în anumite momente, să folosească situaţia grea a elementului ardelean pentru meschine interese de partid.

Epoca **Replicei** şi a **Memorandului** cu interzicerea din partea ministrului de interne Hieronymi (1894) a activităţii partidului naţional român, cu începuturile propagandei în străinătate, cu înjghebarea la 1895 a alianţei tuturor minorităţilor din Ungaria împotriva politicei de opresiune a Budapestei, cu nenumăratele procese de presă, a căror rezultat erau ani grei de puşcărie, întreagă această înălţătoare epocă a fost dominată de idealismul eroic, de devotamentul şi priceperea lui Ion Raţiu.

Bătrânul luptător — a murit în vârstă de 74 ani — a fost puntea de legătură dintre vechea generaţie ardeleană — generaţia revoluţiei — şi generaţia modernă. Steagul partidului naţional a trecut din mâinile eroului, care a văzut memorabila adunare de pe Câmpia Libertăţei dela Blaj formal în mânile prietenului său Gheorghe Pop de Băseşti, în realitate însă conducerea a avut-o în curând generaţia nouă a d-lui Maniu şi Vaida.

DR. IOAN RAŢIU
în costum naţional

Istoria vieţii şi a activităţii lui Ion Raţiu e strâns legată de istoria vieţii publice a Românilor ardeleni dela 1848 până la începutul veacului al 20-lea. Când se va scrie temeinic această istorie, se va cunoaşte şi rolul pe care l-a avut luptătorul atât de puţin apreciat azi.

Z. PACLIŞANU

NOTE BIOGRAFICE ȘI AMINTIRI

Dr. Ioan Raţiu s'a născut la 19 August 1928 în oraşul Turda, dintr'o veche familie de nemeşi români, care a dat neamului şi pe canonicul Basiliu Raţiu de Nagylak, unchiul avocatului. Elementele fundamentale ale culturii sale şi ale sufletului său românesc şi le-a câştigat la şcoala Blajului, completându-le apoi la gimnaziul superior din Cluj, unde îl găsim între anii 1844—1847 cu o mulţime de alţi tineri români în renumitul convict al Piariştilor In toamna acestui din urmă an s'a întors iar la Blaj, pentru a urma cursurile seminarului teologic de acolo.

Marile frământări revoluţionare dela 1848 îl găsesc deci în haină preoţească. Entuziasmul tinereţii l-a atras cu uşurinţă în lupta pentru desrobire. Inălţătoarea adunare dela 3/15 Mai de pe Câmpia Libertăţii a fost decisivă în hotărîrea tânărului cleric, de a schimba crucea cu sabia, sau de a le uni pe amândouă. Şi astfel în Octombrie acelaş an — după tranşarea diplomatică între Austria deoparte şi Turcia şi Rusia de alta a chestiunii provinciilor dunărene, prin împrăştierea oştilor revoluţionare ale generalului Magheru — tânărul Ioan Raţiu a pus mâna pe arma oferită de Austria, încredinţată că gloatele române din Câmpul lui Traian nu se vor uni cu ale fraţilor de pe Câmpia Libertăţii şi a organizat împreună cu practicantul de avocatură dela Curtea de Apel din Târgul Mureşului, cancelist Nicolae Mureşanu, şi cu nobilul şi însufleţitul tânăr român Alexandru Arpady, legiunea românească a judeţului Turda. Botezul sângelui l-a avut această legiune în scurtă vreme după organizarea ei, în Decembrie acelaş an, în două lupte victorioase împotriva honvezilor unguri pe muntele Hodiş şi la Petridul de sus. Legiunea Turzii a trecut apoi la Cricău unde în primăvara lui 1849 s'a unit cu oastea lui Axente Severu. După lupta dela Mărişel, legiunea s'a unit cu oştirea lui Avram Iancu la Abrud şi a luat parte la sdrobirea oastei baronului Kemény şi la isgonirea lui din munţi Atacul l-a dat împreună cu legiunea prefectului Simeon Balint.

După curmarea revoluţiei prin înfrângerea ungurilor la Şiria, cei trei tovarăşi de luptă s'au înapoiat la Turda, unde nu peste multă vreme Raţiu şi-a pierdut pe vrednicii săi prieteni, scăpaţi de arma duşmană, dar răpuşi de o vicleană otrăvire.

Isbânda armelor româneşti şi răsplata atât de meschină din partea Vienei, contrastul acesta isbitor între sacrificiu şi dreptate a luminat mintea multor cărturari români, cari vedeau o salvare numai prin forţele proprii. Atras de mirajul luptelor viitoare, clericul-erou şi-a propus completarea studiilor şi deci ascuţirea minţii, în scopul susţinerii luptelor de mai târziu. De aceea în 1850 pleacă la Viena pentru studiul drepturilor, pe care-l termină după patru ani. In 1857 ia doctoratul în drept la universitatea din Budapesta şi la 1860 cenzura de avocat la Sibiu. Epoca unirii principatelor dunărene îl găseşte pe Raţiu în plină bărbăţie şi bine pregătit pentru epoca ce-l aşteaptă. Căci după unire începe şi în Ardeal renaşterea mişcării naţionale, care a mers crescând până la organizarea partidului naţional în 1881 şi până la memorand (1892) şi procesul lui (1894).

Stindardul acestei mari epoci de lupte şi avânt naţional a fost purtat de dr. Ioan Raţiu. In memoria marelui defunct schiţăm această epocă, etapă cu etapă.

La 1861, odată cu începutul erei constituţionale a imperiului austriac, Ioan Raţiu a intrat în serviciul administrativ, ca vice-prefect al judeţului Turda, după ce aşpte judeţe din Ardeal aveau prefecţi români. Nu s'a putut însă menţine în post din cauza maghiarimei şoviniste, care şi-a păstrat supremaţia în acest judeţ cu tot absolutismul austriac de zece ani de zile.

Liber şi independent, s'a aruncat cu toată vigoarea sa robustă în serviciul ideei naţionale, care prinsese tot mai mult îndemn, după editarea diplomei din 20 Octombrie 1860, prin care se promitea autonomie naţională tuturor provinciilor şi popoarelor împărăţiei.

In vara anului 1861, dr. Ioan Raţiu a făcut parte din deputaţiunea românilor trimisă la Viena, stăruind cu energie pe lângă ministrul de Stat, Schmerling, şi pe lângă şeful cabinetului austriac, Arhiducele Reiner, pentru egala îndreptăţire a naţiunii române în cadrul autonomiei Transilvaniei. Energicul fruntaş s'a prezentat atunci în faţa împăratului în costum naţional român, (un fel de copie după costumul lui Mihai Viteazul), adoptat de intelectualii români din Ardeal.

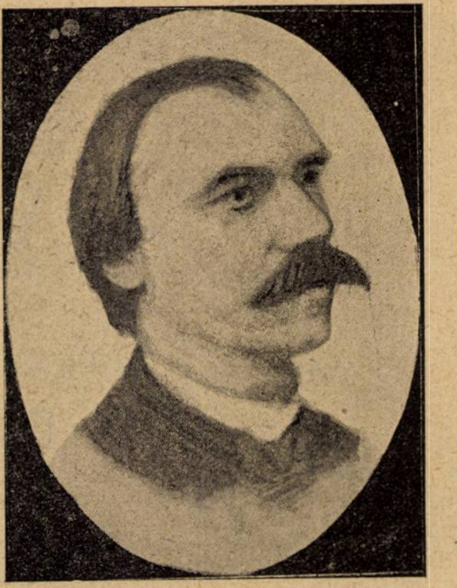

DR. IOAN RAŢIU
ca tânăr avocat

Delegaţia condusă de mitropolitul Blajului Alexandru Şterca Şuluţiu, şi introdusă de consilierul, Vasile Ladislau Popp, dela cancelaria Transilvaniei din Viena, împotriva voinţei ministrului maghiar al Transilvaniei, contele Kemény şi a guvernatorului, contele Miko, a obţinut dela Curte concesiuni largi în ce priveşte dieta Transilvaniei şi legea culturală. Relativ la aceste concesiuni, Raţiu scrie la 7 August 1861 lui Iacob Mureşanu, trimiţându-i şi o copie a memoriului dus la Curte.

„Când cu predarea acestui elaborat, i-a spus Schmerling (lui Pop) cum că împăratul i-a poruncit lui Kemény straşnic, ca în cel mai scurt timp, să facă conchemarea dietei Transilvaniei".

După această scenă a urmat repede demisia lui Kemény şi a lui Miko.

In dieta Transilvaniei dela 1863 dr. Ioan Raţiu s'a afirmat încă din primele şedinţe ca o extraordinară forţă combativă. A şi fost ales între cei 12 secretari. A apărat cu îndârjire independenţa Transilvaniei, opunându-se chiar trimiterii de delegaţi în Rechsratul imperial din Viena. A cerut şi permutarea Curţii de Casaţie a Transilvaniei dela Viena în Ardeal. La începutul sesiunei din 1864, la 6 Iunie din acest an, scrie la Braşov lui Iacob Mureşanu, care-i era naş, între altele următoarele:

„Desbaterile curg cu cea mai mare moderaţiune — fiecare parte îşi apără principiul din toate puterile. In şedinţa de Sâmbătă a vorbit şi Fogarasi (episcopul ungur) pentru părerea noastră. Astăzi au vorbit mai mulţi până la două, tot un sas şi un român. Am vorbit şi eu. Aşa cred, că învingerea morală până acum e de partea noastră".

Raţiu a fost cel mai mare adversar al unirii Ardealului cu Ungaria şi a combătut prin toate mijloacele dualismul. Impotriva românilor moderaţi, cari voiau, să între în dieta din Budapesta după unire, scria în „Federaţiunea" lui Alexandru Roman, care apărea chiar în capitala Ungariei:

„Dacă a mai rămas în românii ardeleni vre-o picătură de sânge strămoşesc, dacă ţin ei minte batjocura şi nedreptatea ce li se face pe toată ziua de către stăpânii zilei, dacă simţul de onoare şi de demnitate naţională nu s'a tâmpit de tot în ei, atunci ei nu se pot şi nu se vor apropia de urnă, care-i desbracă de drepturile omeneşti, le răpeşte autonomia şi independenţa constituţională a ţării lor şi-i aruncă într'un abiz înspăimântător"...

Ştim că sfatul lui nu a avut destul răsunet, de aceea şi încurajarea ungurilor, de a ne desmembra.

Impotriva noilor stări de lucruri şi a dualismului, Ioan Raţiu a pregătit un nou memoriu la Viena, care l-a prezentat în persoană împăratului la 31 Decembrie 1866. La Curte i s'a făcut o primire amicală şi împăratul a promis, că va considera dorinţele şi cererile românilor. După audienţă Raţiu declară tânărului Aurel Mureşanu, care se găsia la Viena: „Sperez într'un rezultat, dar acela este foarte departe". Intr'adevăr, căci acest rezultat nici n'a urmat vre-odată.

A urmat apoi conferinţa naţională dela Miercurea în 1869, prezidată de fostul consilier al guvernului Transilvaniei, Ilie Măcellariu, în care s'a hotărît, cu unanimitate, ca românii ardeleni să nu recunoască nici decum unirea ţării lor cu Ungaria şi să nu trimită nici un reprezentant în dieta dela Budapesta.

De aci înainte urmează inteţirea luptelor naţionale şi organizarea românilor dintre Tisa şi Carpaţi în lupta de rezistenţă. Raţiu se pune în serviciul acestei rezistenţe cu tot curajul sufletului său entuziast. In colaborare cu Gheorghe Bariţiu, Partenie Cosma şi Gheorghe Pop de Băseşti, formulează punctele esenţiale ale viitorului program de acţiune. Programul a fost prezentat adunării naţionale din 1881, în care s'a reorganizat partidul şi s'a proclamat solidaritatea tuturor românilor dintre Tisa şi Carpaţi. La adunare a fost ales în comitetul central de 12 al partidului naţional unitar, al cărui prim-preşedinte a fost ales dr. Ioan Raţiu în 1882.

Moare cu douăzeci de ani mai târziu în vârstă de 74 de ani.

N. G.

POEZIE

IOAN GEORGESCU

TOAMNĂ DE DEPARTE

Ce lumină nelămurită
tremură şi-aşteaptă colo la fereastră
ca o rugăciune ?

Ce lumină
— colcarea fumului de tăciune —
rămâne străină
în fiecare sară... şi străbate
                    până departe...
cu sârme de foc,
vremea roasă pe strada pustie ?
Ce stă 'n loc ?

. . . .

Prin pale reci de ceaţă...
cu-o mângâiere vagă,
ai vrea atunci să-ţi vie
cineva... oblonul de tăcere să ţi-l tragă,
chemându-te pe nume
în bătaia unui stâlp al nopţii
dela poartă.

Dar, nu, nu vine nimeni...
şi n'o să mai auzi nimic... decât
cum vuie vântul pe la geamuri
                    şi-atât.

Şi-acum, lumina aceeaşi... tremură mai greu
liniştea obosită din negurile amintirii.

Ce nostalgie dureroasă,
pe-o vreme ca asta ploioasă !...

Dar, iată, prin seninul şters au unui geam,
mi s'a părut ceva :
a trecut o umbră cenuşie,
aşa cum sunt zările pe ploaie ;
...şi umbre de-astea, trec mereu
      pe sub geamul meu.
      Ce să fie ?
      Ce să fie ?
Umbra trecu în fâlfâitul unei foi
                    de sânge,
ca un abur al morţii.
                    Cine plânge ?

Abia, acum, prin grădinile pustiite...
unde tresărirea şi suferinţa sunt zăvorite,
                    ...un cântec uitat
de greer ce fulgeră zăbava
golului de înnoptare-al vieţii.
Tăcere. Pomii şi-au aprins de-odată
florile de toamnă...
aşa de trist !... şi par nişte bătrâni
ce clatină din cap tristeţe,
cu zâmbetul bolnav pe feţe.

Ce pânză uriaşă de păianjen,
o fi prins neantul depărtărilor
                    ...şi cerul amintirilor ?...

Opreşte-te, o, gând fugar... te-ai rătăci...

E toamnă.

DEM. BASSARABEANU

CÂNTEC DE NOAPTE TÂRZIE

Cu braţe grosolane de'ntuneric
Mă prinde strada 'n golul ei, — rigid ;
Incremenesc pe loc şi-aştept, himeric,
Să te desprinzi aerian din vid.

Niciun ecou în noaptea austeră !
Imensitatea, ca un bloc enorm,
Tot prăvăleşte clipele ,severă,
Ciocane grele, — peste cei ce dorm...

Cum nimeni nu mai trece, nu mai vine,
Cum însăţi tu n'ai să mai vii deacum,
Cobor adânc — scafandrier — in mine
Şi sufletul mi'l iau amic de drum.

Hai-hui !...

                    Tăcerea pare-o violină
Pe care paşii mei — arcuşuri vii —
Bemolizează straniu în surdină,
Lent simfonia clipelor târzii

MATEIU C. ALEXANDRESCU

FUNERARII MARINE...

Apele cu lopeţi de argint
Işi fac drum, se ntrec şi se mint ;
Şed ca nişte capace de mister
Peste morţii care n'au ajuns la cer.

Apele se adună şi se ceartă,
Nu se 'nţeleg morţii să 'mpartă ;
Şi cad din cer luminile aprinse
Atunci apele se dau învinse :

Nu-i nici un mort între ele
Apele purced către stele
Să le ceară morţii pentru morminte
Stele mint, luna le minte.

Atunci apele, spre funduri, bocitoare
Vin şi cad peste mărgăritare

GEORGE C. ANGHEL

URSITĂ!...

Poet a fost să fiu !...
De când umblam hoinar, pe-o trestie călare... :
De-atunci simţeam că, mai târziu,
Fugarul meu va fi fără picioare...

  Poet a fost să fiu ...!
Dar de ştiam că'n slăvi ameţitoare
Imi voiu mâna încinsul bidiviu —
Cum mână vântul iernii, un lăstun,

Spre ţările cu soare,
Eu na'ş fi risipit atunci,
Atâtea chiote prin lunci,
Căci, azi, din nou cutreer să le-adun...

UN SĂTUL DE VIATĂ

Mircea Damian

Autorul schiței de mai jos e un debutant, desigur, dar dovedește un umor de o calitate atât de prețioasă, că ne grăbim să-i subliniem valoarea încă de acum.

Un început frumos e însă o obligație, care impune începătorului în viitor cât mai multă muncă, răspundere și simț critic. Să sperăm că și pe acestea le va dovedi d. Mircea Damian.

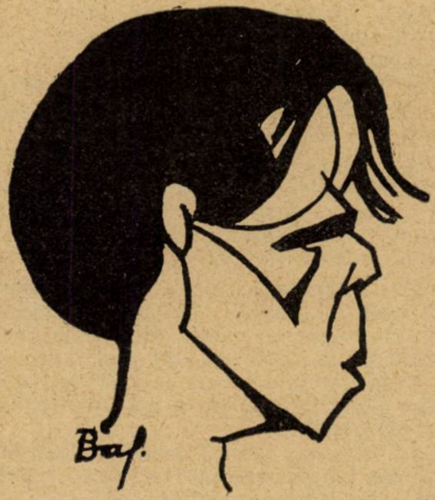

L'am cunoscut într'un chip foarte interesant. Și ne-am despărțit, pentru vecie, într'un chip și mai interesant.

Să vedeți!

Mă plimbam, pe-o stradă oarecare, dintr'un oraș oarecare. Flueram, întărâtam câinii și râdeam singur! Cineva, mă strigă din urmă:

— Hallo! Domnule, domnule!

Stătui locului, dar nu mă uitai îndărăt. Mă nimerea el ș'așa !

— Domnule, eu vreau să mă sinucid!

Era un individ de vreo treizeci—treizeci și cinci de ani, și părea în toate mințile.

— Treaba dumitale! Ce, ai nevoie de consimțământul meu?!

— Ba nu, dar vreau să-ți cunosc părerea.

— Părerea mea e că bine faci, dacă ești hotărît.

Imi strânse mâna spunându-mi că sunt un om cumsecade, și pornirăm amândoi la braț.

— Și când vrei să faci treaba asta?

— Chiar astăzi!

— Aș! Dece tocmai astăzi?! Vinerea nu-i bine să pornești la drum!

— Nu sunt superstițios!

— Va să zică, ești hotărît?

— Desigur.

— Foarte bine. Motivul?!

— Trebuie neapărat un motiv?! Dacă n'am avut niciunul când am intrat în viață, pentruce, adică, să am unul când ies dintr'însa? Mi-a venit gust să plec, — plec. Sunt sătul.

— Imi pare rău că nu te pot însoți. Mi-ar plăcea să mergem împreună. Dar vezi că eu mai am socoteli de încheiat cu lumea.

— Eu le-am încheiat pe toate.

Pauză.

— Și prin ce mijloc vrei să te sinucizi?

— Prin spânzurătoare!

Mă uitai la el, desgustat.

— Cum dracu! — îi spun. N'ai găsit alt mijloc decât ștreangul?!

— Și pentruce nu ștreangul ? !

— E inestetic ! Ia gândește-te nițeluș : limba scoasă, ochii bulbucați, fața vânătă și crispată... phui! E desgustător! Ai putea să folosești altceva. Bunăoară, opium, — sau ceva asemănător. E la modă!

— Prea târziu. Programul e stabilit în toate amănuntele. Și, în definitiv, pentruce trebuie să mori „estetic?!!".

— Ai dreptate d-ta!

— Firește că am dreptate. Am cumpănit eu bine.

— Imi dai voie s'asist și eu când te vei spânzura? Poate-ți voi fi de folos!

— Cum să nu! Voiam chiar să te invit!

— Ești foarte drăguț!

Ajunserăm în centrul orașului. Mergeam la braț, și eram foarte veseli. Intrarăm într'un magazin, își târgui, fără tocmeală o frânghie trainică de cânepă, și pornirăm spre locuința lui. Purta frânghia încolăcită pe brațul drept, și fluera!

— Totuși, eu nu sunt dumirit! — îi spun. Cum să te sinucizi așa, fără pricină?!

— Vrei să filozofăm?

— Ba nu; vreau să vorbim. Oricum, faci un lucru care nu-i de toate zilele, și...

— Mofturi ! Repet : mi-a veit gust să plec, — plec. Scurt!

Avea dreptate!

Peste câteva minute, ajunserăm la locuință: o cameră spațioasă la etaj, mobilată cu un pat, o masă, câteva scaune, un dulap pentru haie și-o canapea oloagă. Mă pofti să șed, apoi trase masa în mijlocul odăii, se urcă pe ea, și încercă să'noade frânghia de cârligul fixat în tavan. Dar n'ajunse.

— Dă-mi un scaun! — zise el.

Ii dau un scaun, îl așează în mijlocul mesii, cu luare aminte, și se urcă pe el. Insfârșit, înnodă frânghia și se coborî. O unse bine cu săpun la celălalt capăt, pe urmă zise: „gata!" — și s'așează pe canapea.

— Ai plătit chiria ? — întreb eu.

— Până poimâine.

— Atunci, rău faci spânzurându-te astăzi; îți rămâne proprietăreasa datoare. Și cum n'o să te mai întorci...

— Nu socotești bine! — răspunse el. Când pleci din viață, indiferent în ce condițiuni, trebuesc îndeplinite unele formalități. Ia gândește-te: astăzi, mă spânzur; mâine, anchetă; poimâine, la morgă...

— Așa e!... Dar, însfârșit, n'ai de gând să'ncepi? Eram nerăbdător!

— Indată.

Și se urcă pe masă. Mă urcai și eu, făcurăm împreună lațul, îi vârîi capul într'însul, apoi mă coborîi să dau masa laoparte când îmi va face semn.

— Gata?

El râdea înnăbușit! Asta nu-mi plăcu.

— Mă gâdilă ! — zise chihotind. Ah, ce plăcut e!... Trage!

Smucii numai decât masa ca să nu-și doar câteva secunde, și se prăbuși la picioarele mele cu frânghia încolăcită după gât!

— N'am înodat-o bine! — zise el. Și'ncepu să'njure. Era indignat.

— Hai d'al doilea! — zic eu, și-i ajut să se scoale.

Puse din nou scaunul pe masă, se urcă pe el și'nodă frânghia; apoi o udă cu apă ca să nu se mai desnoade. Aruncă scaunul pe canapea ca să nu facă zgomot, și'ncepu să-și petreacă funia în jurul gâtului. Dar deodată se opri gânditor.

— Ce mai aștepți? — întreb.

— Nu prea mai am poftă! Dacă n'a mers întâiaș dată... Nu că sunt superstițios, dar vezi? plecasem doar. Să te'ntorci din drum...

— Haide, nu fii copil. Ce dracu, doar spuneai că ești hotărît. Vrei să strici acuma toate socotelile?!

El sta pe gânduri.

— Haide, bre, omule, ce te gândești atâta?! Doar nu-i mare lucru!

— Ei bine, fie!

Iși petrecu funia după gât, apoi zise:

— Gata!

Smucii numai decât masa ca să nu-și ia seama și rămase suspendat. Bălăbăni de câteva ori membrele, întoarse ochii pe dos, și-și dădu sufletul. Scoase o limbă!... Și se uita după mine, având aerul une lugubre invitațiuni...

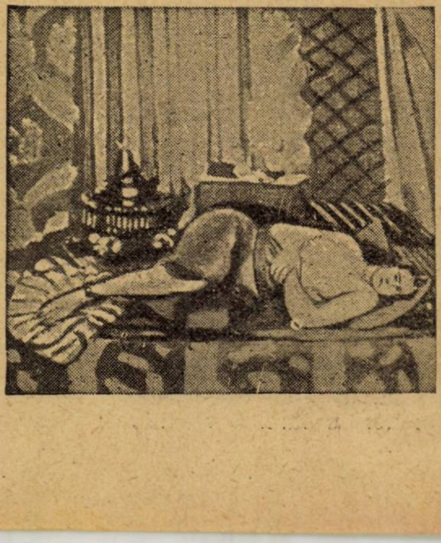

TURANDOT

— POVESTE CHINEZEASCA TEATRALA TRAGICOMICA —

CARLO GOZZI

(Turandot nu vrea să se căsătorească și îndepărtează pe pretendenți cu trei ghicitori, cărora, nedeslegate, le urmează moartea. Calaf, Prinț tătar isgonit se înfățișează. Nu poate rezista ispitei și desleagă ghicitorile. Turandot îl respinge dar în cele din urmă se lasă biruită. Printre sclavele Principesei se află și Prințesa Adelma, care a cunoscut la curtea ei pe Calaf fugar, fără să știe că-i de neam regesc. Indrăgostită de el se silește să-l smulgă pentru sine, dar nu face decât să-i îngreuneze starea)

ACT II. SCENA V-a

ALTOUM, TURANDOT, CALAF, ZELIMA, ADELMA, PANTALONE, TARTAGLIA, Doctori și Gărzi.

TUR. (mândră). Cine este acela care cu atâta înrăzneală crede că mai poate deslega întunecatele ghicitori, după așa de lungă experiență și vrea să-și lase viața în chip jalnic ?

ALT. Fiica mea, iată-l ; (arată pe Calaf, care stă uimit în picioare în mijlocul Divanului) ar fi vrednic să ți-l alegi soț și să nu-l mai supui marii încercări, sfâșiind inima cui ți-a dat viața.

TUR. (după ce a privit puțin pe Calaf, în șoaptă Zelimei). Zelima, vai ! niciunul din câți s'au expus în Divan, crede-mă, nu mi-a deșteptat compătimirea. Acesta îmi face milă.

ZEL. (în șoaptă). Dă-i trei ghicitori ușoare și sfârșește odată de a mai fi crudă.

TUR. (șoptit). Ce spui ! Gloria mea ! Ești îndrăzneață !

ADEL. (care a privit pe Calaf cu atenție, în sine). Oh Doamne ! ce văd ! Nu-i el acela pe care la curtea mea l'am văzut odată slugă a Carazanilor, când trăia Cheicobad, tatăl meu ? Vasăzică e Prinț! Ah, bine îmi vorbia inima, acea inimă care e a lui.

TUR. Principe, renunță la vitejia fatală. Dumnezeu mi-este martor că svonurile despre cruzimea mea sunt mincinoase. Marea groază pe care o am de sexul vostru, mă face să mă apăr, cum știu, cum pot spre a trăi departe de un sex pe care îl urăsc. De ce să nu fiu stăpână pe libertatea pe care ar trebui să fie stăpân oricare ? Cine te împinge să mă faci crudă împotriva voinții mele ? Dacă rugămințile pot folosi, eu mă înjosesc să te rog. Renunță Principe la încercare. Nu-mi ispiti vreodată talentul. Numai de el sunt mândră. Cerul mi-a dăruit istețime și talent. Aș cădea moartă de rușine dacă iscusința mea ar fi biruită în Divan. Pleacă, desleagă-mă de trebuința de a-ți pune ghicitorile ; mai e încă vreme ; sau îți vei plânge zadarnic moartea.

CAL. Ce glas frumos, ce înfățișare mândră, ce spirit rar, ce minte neîntrecută pentru o femee ! Ah, nu greșește omul care își pune viața în primejdie pentu a o avea ! Turandot se laudă cu istețimea ? Nu vede oare că cu cât darurile sale sunt mai mari și cu cât e mai vrăjmașă gândului de a deveni soție, cu atât, sufletul meu se aprinde ? O mie de vieți, o crudă Turandot, de-ar fi în acest trup, de-o mie de ori le-aș pune în primejdie pentru tine.

ZEL. (șoptind către Tur.). Ah ! dă-i ghicitori ușoare. E vrednic de tine.

ADEL. (a parte). Câtă gingășie ! Ah de-ar fi al meu ! De ce n'am știut că era Prinț, înainte ca soarta să mă fi vrut sclavă și în josnicie ! Cum m'aprinde dragostea acum când știu că e de viță înaltă ! Iubirii nu-i lipsește niciodată curajul. (încet către Tur.). Ai în vedere gloria ta, Turandot.

TUR. (turburată în sine). Numai el să aibă puterea de a-mi stârni mila ? (hotărîtă) Nu, trebue să mă'nving. (către Calaf cu vioiciune). Indrăznețule, pregătește-te pentru încercare.

ALT. Principe, esti mereu hotărît ?

CAL. Măria Ta, am spus. Vreau moartea sau pe Turandot de soție.

ALT. Atunci să se citească decretul fatal în fața tuturor ; să asculte și să tremure. (Pantalone scoate din sân cartea legii, o sărută, o pune la piept, la frunte, apoi o înfățișează lui Tartaglia, care aruncându-se cu fruntea la pământ, o primește, apoi o citește tare).

Orice Prinț poate să ceară de soție pe Turandot ; dar întâiu trebue să deslege trei ghicitori ale Prințesei în fața Doctorilor în Divan. Dacă le ghicește o ia de soție. Dacă nu e în stae, va fi dat pe mâinile călăului care îi va tăia capul. Eu Hanul Altoum jur pe înspăimântătorul Confuciu să aduc la îndeplinire decretul. (sfârșind lectura, Tartaglia sărută cartea ; și-o pune la piept, pe frunte; apoi o înapoiază lui Pantalone, care primind-o cu fruntea la pământ, se ridică și i-o prezintă lui Altoum. Acesta ridică o mână și o pune deasupră-i).

ALT. (suspinând) O lege ! O chin ! Jur pe înspăimântătorul Confuciu să te aduc la îndeplinire.

(Pantalone pune din nou cartea în sân. Mare tăcere în Divan. Turandot se ridică în picioare).

TUR. (în ton academic). Spune-mi străine : cine-i făptura din orice castel sau țară, din orice loc, mereu fără teamă fie printre învinși fie printre învingătorii în războiu ? Chipul său e cunoscut oricui, căci este prietenă tuturor pe pământ. Nebun ar fi cine ar vrea să i se asemene. Tu o ai în față și nu știi cine e. (se așează).

CAL. (după ce a privit la cer gânditor, cu o închinăciune din mână la frunte către Turandot).

Ferice de mine, dacă nu mă încerci cu ghicitori mai grele ! Prințesă, cine nu știe că făptura din orice cetate, din orice castel sau țară, care stă cu toți și e mereu fără teamă fie printre învinși fie printre învingătorii în războiu, și stă cunoscută lumii nu suferă egali și stă în fața mea este — dacă-mi îngădui — Soarele ?

PANT. (vesel) Tartaglia, a brodit-o.

TART. Drept la mijloc.

(Toți Doctorii deschid prima hârtie sigilată, apoi în cor). Foarte bine. E soarele ; soarele, soarele.

ALT. (vesel). Fiule, Cerul să te aibă în pază pentru nouile ghicitori.

ZEL. (a parte). Ajutați-l, o zei.

ADEL. (agitată, aparte). Cerule, împotrivește-te ; fă ca Turandot să nu-l aibă soț. Eu simt că mor.

TUR. (mânioasă, în sine). Asta să'nvingă ! Să fie mai iscusit ca mine ! Ah, nu e adevărat (tare). Nebunule, ascultă-mă; lămurește-mi gândul.

(se ridică în picioare și urmează pe ton academic).

Străine ai bunătatea și spune care este copacul în care se pierde viața oricărui muritor, nesfârșit de bătrân și mereu tânăr și verde, ale cărui frunze sunt albe pe o parte și vesele și negre pe partea dimpotrivă ?

CAL. (după oarecare reculegere, făcând obicinuita plecăciune).

Nu te mânia, mândră Domniță, dacă îți desleg ghicitorile. Această plantă străveche și nouă, în care se pierde viața muritorilor : care are foile albe deasupra și negre dedesubt este anul cu zilele și nopțile sale.

PANT. (vesel). Tartaglia, a nemerit-o.

TART. Pe legea mea, fără cusur.

(Toți Doctorii în cor, după ce au deschis cealaltă hârtie sigilată).

Foarte bine : e anul, e anul, e anul !

ALT. (vesel). Cât sunt de vesel ! O zei, duceți-l la liman.

ZEL. (aparte). De-ar fi cea din urmă!

ADEL. (contrariată, aparte) Vai ! Il pierd. (încet, către Tur.) Doamnă, într'o singură clipă pierzi în Divan orice izbândă. Acesta vă întrece.

TUR. (mânioasă, încet) Taci. Prăbușească-se mai întâi pământul, piară neamul omenesc. (tare). Află, îndrăzneț smintit că te urăsc cu atât mai mult cu cât tragi nădejde să mă întreci. Ieși din Divan ; fugi de cea din urmă ghicitoare; scapă-ți capul.

CAL. Ura ta, slăvită Prințesă, mă întristează numai. Să-mi fie tăiat capul, dacă nu e vrednic de mila ta.

ALT. Renunță, scumpe fiule și tu, fiica mea, renunță de a-i mai pune noi ghicitori. Să fie acesta soțul tău, căci merită totul.

TUR. (furioasă). Soțul meu ! să renunț! Legea trebue îndeplinită.

CAL. Stăpâne, nu te îngrija. Vreau moartea sau pe Turanlot de soție.

TUR. (f. mânioasă). Soție îți va fi moartea. Ai să vezi.

(se ridică în picioare și urmează în ton academic).

Spune-mi, care este fiara grozavă, patrupedă și într'aripată, care milostivă iubește și e trufașă cu dușmanii, care face lumea să tremure și care trăește mândră și triumfează încă. Șoldurile-i zdravene odihnesc trainice pe marea nestatornică. Cu pieptul și cu ghiarele calcă tărâmuri nesfârșite. Aripile acestei alte pasări fenix nu obosesc niciodată, pe uscat și pe mare, de a întinde fericita lor umbră.

(după ce a recitat ghicitoarea, Turandot furioasă își sfâșie de pe față vălul spre a uimi pe Calaf).

Privește-mă în față și nu tremura. Dacă poți desleagă care e fiara sau aleargă la moarte.

CAL. (uluit) Oh frumusețe ! Oh strălucire ! (rămâne uimit cu mâinile la ochi).

ALT. (agitat) Vai mie, șovăe ! Fiule nu te rătăci. Vino-ți în fire.

ZEL. (aparte nelinitșită). Simt că mă pierd.

ADEL. (aparte) Străinule ești al meu. Dragostea mă va ajuta să te fur,

PANT. (nerăbdător). Curaj, curaj, fiule. Ah dac'aș putea să-l ajut ! tremur de frică să nu se piardă.

TART. Dacă nu mi-ar fi de obrazul

WALT WHITMAN

— FRAGMENT DIN JURNALUL SĂU INTIM —

In tinereţea mea, în Long Island, ceasuri întregi rătăceam pe coastă, de la Rockway şi Conrrey Island în lung, sau înspre răsărit spre Hampton şi Montauk. Odată, la Montauk (lângă vechiul far: pretutindeni, cât vedeai cu ochii, numai apă învălurată) am simţit — îmi amintesc şi acuma bine — că într'o zi va trebui să scriu o carte care să dea expresie acestei fluide şi mistice teme — Oceanul. Şi-mi amintesc cum mai târziu mi-a venit gândul că ţărmul oceanului nu trebue să-mi fie chiar tema unei încercări anume, lirică, epică sau literară, ci mai degrabă o invizibilă influenţă, un fel de model, de măsură generală, mie şi poeziei mele. (Aşi putea aici să dau o indicaţie tinerilor scriitori. Cred că am aplicat inconştient aceeaşi regulă şi altor forţe decât Mării şi Ţărmului, — am ocolit întotdeauna să le cânt după un şablon mort, căci mi-au părut prea mari ca să le supun unor regule formale, şi eram mulţumit când puteam arăta indirect că ne cunoaştem şi că ne-am pătruns unul pe altul, fie şi măcar odată, — că în adevăr ne-am contopit unul cu altul şi că ne-am înţeles).

●

„Am găsit legea propriilor mele poezii, — iată sentimentul neexprimat, — dar din ce în ce mai sigur, care se deştepta în mine când ceas cu ceas călătoream prin toată această mânioasă şi totuşi veselă, elementară singurătate — această plinătate a lucrurilor, această totală absenţă a artei, acest neînlănţuit joc al naturii primitive — despicătură uriaşe a pământului, sălbatic defileu şi cristalin şuvoi de munte, de nenumărate ori reluat, pe sute şi sute de mile, — întinderea şi libertatea absolută în care e împreunat totul — fantasticele forme scăldate în brun străveziu, în roşu gingaş şi în albăstrui, înălţându-se uneori la o mie, alteori la două şi la trei mii de picioare, — pe vârfurile lor sunt uneori aşezate masse uriaşe, plutind în nori, abia să le cunoşti conturele din viorîul întunecat. („In mijlocul celor mai sublime tablouri ale naturii", zice un vechi şi spiritual scriitor olandez, „în mijlocul adâncimii oceanului, dacă lucrul ar fi posibil, sau printre nenumăratele lumi rostogolitoare, sus în noapte, omul cugetă la ele şi le judecă nu abstract, în ele însile, ci întotdeauna în raport cu propria sa personalitate, ca şi cum ele ar putea înrâuri asupra lui şi i-ar putea determina destinul".)

●

Măreţia şi puterea de viaţă a Americii noastre stă în massa poporului, nu în vreo aristocraţie, ca în lumea veche. Măreţia armatei noastre în vremea războiului civil sta în linia de bătae. Acelaş lucru şi în ce priveşte naţiunea. Alte ţări îşi trag puterea lor vitală din cei puţini, dintr'o clasă; noi însă din generalitatea poporului. Conducătorii noştri nu sunt oameni prea de seamă, şi nici n'au fost vreodată; dar mijlocia poporului e mai puternică decât toate cele cunoscute în istorie până azi. Mă gândesc uneori că superioritatea noastră ne va arăta în toate domeniile, inclusiv literatura şi arta, în acest singur fel. Noi nu vom avea indivizi mari, dar o medie a poporului mare, incomparabil mare.

●

Aşi vrea să mă îndemnaţi să merg în Europa ca să vizitez ruinele burgurilor feudale, sau rămăşiţele Coloseului, sau palatele regale, când aţi putea veni măcar odată aci! Varietatea Americii! După miile de mile ale preriilor întinse de la Illinois şi Kansas — dulce şi fecundă câmpie pentru grâul şi ovăzul a zece milioane de ferme democratice ale viitorului — se îngrămădesc unul peste altul în toate formele imaginabile aceşti uriaşi de stâncă, absolut nefolositori, boltindu-se pe cer şi făcând să isvorască din ei frumuseţe, groază şi putere, mai mult decât şi-au închipuit vreodată Dante ori Michel Angelo. Da, cred că seva de lapte a unui poem, a unei picturi sau opere de elocvenţă, şi chiar a unei metafizici şi a unei muzici care ar trebui să se potrivească Lumii Noi, va trebui să-şi tragă forţele întâi din contemplarea acestor munţi, până să ajungă însfârşit destul de puternice.

●

Un vis, o imagine, îmi răsare când şi când, de ani de zile, înaintea ochilor, influenţând, cred, puternic viaţa mea practică, — şi cu siguranţă scrierilor mele, cărora le-a dat formă şi coloare. E, nici mai mult nici mai puţin, decât o nesfârşită fâşie de nisip gălbui, tare, netedă şi lată; **(E o aluzie la locul natal al poetului.** N. Trad). Oceanul se rostogoleşte către ea neîncetat şi maestos, cu lungi şi întretăiate salturi, cu foşnete, cu şuere, cu văjiiri şi cu lovituri înfundate ca nişte tobe adânci. Scena acestui tablou, răsare, cum am spus, de ani de zile când şi când înaintea mea. Uneori mă deştept în toiul nopţii şi pot s'o aud clar şi s'o văd.

Trad. de AL. BUSUIOCEANU

---

dregătoriei, m'aş duce să iau o sticlă de oţet din bucătărie.

TUR. Nenorocitule, eşti mort. Tu singur eşti vinovat de soarta ta.

CAL. (venindu-şi în fire). Turandot, frumuseţea ta m'a izbit pe nepregătite şi m'a uluit. Nu sunt învins (îndreptându-se către auditor — auditorul veneţian N. T.).

Tu fiară patrupedă şi într'aripată, groază a universului, care triumfezi şi trăeşti pe uscat şi pe mare, făcând umbră cu nenumăratele tale aripi, binecuvântată în elementul nestatornic şi pe uscat, nouă pasăre Fenix pentru fii tăi iluştri şi supuşi, Fiară fericită, eşti Leul crud şi drept al Veneţiei.

PANT. (în culmea bucuriei). Binecuvântat să fii. Nu mai pot să mă ţin (merge să-l îmbrăţişeze).

trad. de G. CALINESCU

Teatru

INCEPUTUL STAGIUNEI

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL : **Viforul.**

Dacă teatrul lui Delavrancea va trăi cât timp va exista o scenă de artă românească, e neîndoios că nu își va datori aceasta „Viforului“ ci acelei capodopere de măreție și patriarhalism „Apus de Soare“ în care e înfățișată marea personalitate a lui Ștefan cel Mare.

„Viforul“ e o melodramă în care se regăsesc toate elementele consacrate ale genului : oameni răi, despoți și intriganți, cari fac rău oamenilor buni și nevinovați. Un prinț asasinează din invidie și tatăl celui asasinat sărută mâna asasină. Acest tată însuși e acuzat de trădare pe baza unui act fals din cauza căruia e dus la eșafod. O femee nebună, vine asemeni Ofeliei, împodobită în scenă ca să mângâe un leagăn cu panglicuțe. Alte zece asasinate, culminând cu uciderea ucigașului însuși de către propria lui soție. E prea mult.

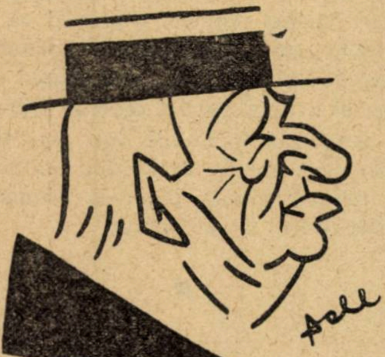

Nottara

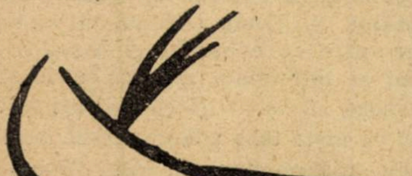

I. Petrescu

Dar piesa e cu adevărat teatrală. Delavrancea parcă a vrut să dea un răspuns criticilor care i s'au adus pentru lipsa de „teatru“ din „Apus de Soare“. Și a reușit dincolo de orice posibilitate de tăgăduire. Ceeace dovedește că, dacă oamenii de teatru superior nu se coboară la teatrul vulgar e numai pentrucă nu vor, nu pentrucă nu pot. Nu mai vorbim de prea multiplele reminiscențe din teatrul shakespeare-an.

Dar piesa e teatrală și are deci momente dramatice și „roluri“. Dacă s'a menținut în repertoriu a fost datorită faptului că are pe Luca Arbore și Luca Arbore e jucat de d. C. Nottara și are pe Cărăbăț iar Cărăbăț e jucat de d. I. Petrescu.

In scena când își deplânge (nu plânge) fiul ucis, adus pe targă și în scena când i se aruncă în față acuzația de trădare d. Nottara e zguduitor, iar d. Iancu Petrescu e de neuitat în răfuelile lui cu voevodul asasin.

Acestor două roluri li se adaogă acum al treilea : acel al lui Ștefăniță Vodă. Tânărul Al. Critico a făcut din el o creație. I-a păstrat alura patologică, nici nu se putea altfel, dar i-a dat un conținut sufletesc. Ștefăniță face rău, dar pune în asta un fel de sinceră și stranie pasiune de om convins de om care crede că dreptatea e cu el. Critico are un joc interior într'un rol pur exterior ca text, de o surprinzătoare putere de sugestie. Fiecare detaliu e trăit intens și cu un adevăr de artă adevărată Sala l-a urmărit încătușată și totuși nici presa de culoar, nici cea scrisă nu i-au subliniat marele succes. Explicația nu e greu de găsit. Nimeni nu și-a dat seama de formidabilul efort al artistului. Sforțările reușite în artă au această caracteristică de a trece neobservate. E numai în aparență paradoxal, căci în realitate numai acest lucru explică pentru ce creațiile de artă sunt totdeauna întâmpinate cu rezistență.

Alex. Critico

In zona superioară la care a ridicat rolul, am avea totuși vre-o două observații de adăogat. Ele sunt justificate chiar de structura arbitrară a acestor roluri de melodramă, cu o psihologie perimată, moștenire dela vechia metafizică a binelui și răului. Nu există oameni numai buni sau numai răi și epilepsia nu e nici de cum o cauză și nici măcar simptom de criminalitate.

Dostojewschi a fost epileptic. Socotim deci că peste text, rolul trebuia încă accetuat în umanitatea lui. Iar în scena finală, de oarece otrava luată se presupune cu efect tardiv, ce Critico trebuia să puie, după ce a luat otrava și câteva minute înainte de moarte o exuberantă, o „duioșie“ și o vioiciune care să pară inexplicabile, dar care sunt perfect justificate fiziologicește. Otrăvurile tardive ca și paralizia generală—în evoluția ei,— provoacă întâi un exces de viață și pe urmă vine prăbușirea bruscă și catastrofală. De sigur și interesul dramatic ar fi fost în modul acesta considerabil sporit De altfel noi totdeauna am susținut că e preferabil ca un regizor să aibă mai întâiu studii de psihologie, esențiale în artă, și în al doilea rând să fie cunoscător al zugrăvelei. Ba chiar ar putea să lase asta pictorului.

Restul interpretării nu interesează.

TEATRUL NAȚIONAL : **Turandot.**

Demonstrația celor de mai sus a venit prin contra probă, imediat cu cea de a doua premieră a primei noastre scene. Dacă mai era nevoie de o nouă dovadă a dezorientării totale, în care se sbate teatrul românesc apoi „Turandot“ a făcut-o cu prisosință.

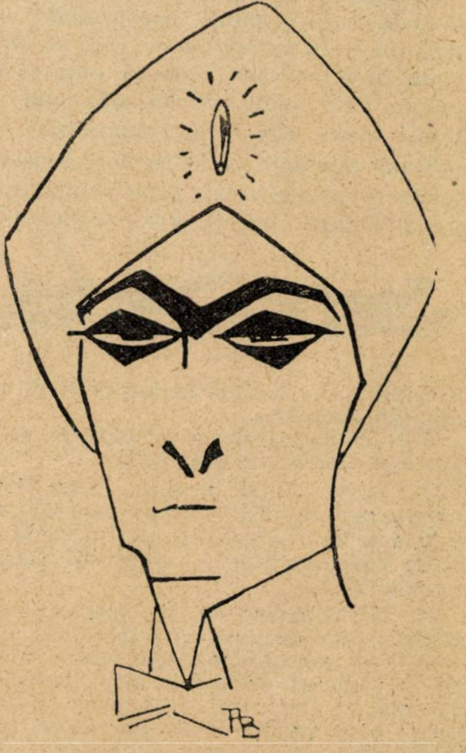

Vraca

Nici odată n'am văzut o mai sclipitoare, mai şarmantă şi mai familiară mediocritate ca acest al doilea spectacol al Naţionalului.

Sala aplauda frenetic şi singur parcă în această mulţime, simţeam o jenă aproape penibilă. Cum aceasta e prima scenă romăeească? Cum acesta e **domnul** Bulfinschi, iar cei care aplaudă sunt „intelectualii" ţării româneşti?

Căci trebue să ştiţi că „Turandot" înseamnă proclamarea **cabotinismului pur.** Cred că am cetit undeva această expresie, dar nici odată aplicarea ei nu mi s'a părut mai uimitoare ca acum, căci nici odată nu s'a înfăţişat mai îndrăsneţ, mai sigur de el şi mai gătit acest viciu vulgar. Ştiţi cum s'ar putea defini cabotinismul: dorinţa de a te exhiba, de a-ţi impune personalitatea fizică. O actriţă faimoasă a aranjat cu impresarul ei ca să i se ofere buchete de flori pe scenă (când, dacă n'ar fi vrut să ştie asta şi dacă ar fi fost adevărate le putea primi în cabină sau şi mai decent, acasă). O stea de cinematograf se fotografiază pe un măgăruş şi toată presa din lume reproduce şi admiră asta. Cabotinul se fotografiază în automobil, pe vapor, alături de personagii celebre, când îşi ia paharul cu purgativ. Divorţează în sunete de trâmbiţe şi se recăsătoreşte cu zece aparate fotografice lângă patul nupţial. De cinci, de zece ori. Ceeace e caracteristic şi de altfel explicabil, e că publicul cel mare pare să guste frenetic asemenea exhibiţionism căci altfel nici nu s'ar explica sacrificiile pe care cei interesaţi le fac pentru aceasta.

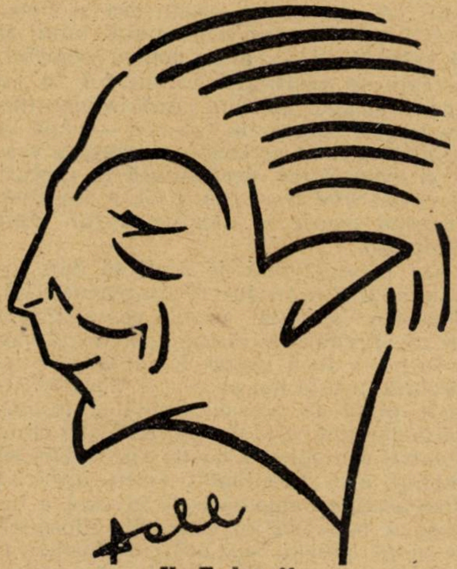

V. Fedoroff

Dar aceasta a fost prima etapă a cabotinismului. El se oprea în marginea culiselor în genere, căci deobiceiu actorii căutau să „intre în rol". Cel puţin cei care voiau să facă artă cu adevărat. Fireşte că actriţele tot mai primeau flori pe scenă, că trimeteau bezele publicului, mai mulţumeau după aplauze la scenă deschisă angajaţilor de sus de sub ordinele şefului de clacă.

Şi pe urmă a venit epoca mare, cea aşteptată, triumful **cabotinismului pur.** Au început piesele în care e înfăţişată viaţa de culise. Publicul s'a amuzat şi se va amuza (e dezolant dar aşa e) totdeauna de asemenea exhibiţii cum, orice ai face, râzi totdeauna de cel care în film, dă net cu ciocanul în capul comicului.

Numai noi am avut aci o serie interminabilă (căci mai sunt şi altele care vor veni) de comedii de acestea în care viaţa actoricească vine să se exhibeze publicului. „Ion al III-lea" şi „Teatrul nu e pentru petrecere" a lui Sacha Guitry, „Comedia Fericirii", „Familia Bliss", şi, dacă socotim turneurile „Cele şase personagii în căutarea unui autor" a lui Pirandello.

E de mirare că actorul a început să creadă că el e totul ? că **el** înseamnă tot teatrul? Un pas mai era de făcut şi a venit şi unchiul cabotinului, regizorul, care a proclamat formula „teatrului pur" adică justificarea teoretică a **cabotinismului pur.** Textul e indiferent. Decorul şi exhibiţionismul sclipitor şi dulce al actorului e totul. Asta vrea publicul. O piesă e bună de jucat în măsura în care se potriveşte decorurile noastre. Shakespeare nu e bun decât în comedii. „Hamlet", am încercat să-l transformăm şi nu merge. L-am jucat şi în costume moderne dar tot nu merge. E o piesă proastă, nu mai încape îndoială. Dar „Turadot"... Turandot e altceva. Merge cum vrei. Asta da, piesă. Gozzi se dă la o parte ca să facă loc actorului. Nu pierde nimic chiar dacă regizorul îi mai adaogă de la el. Chiar prietenul regizorului, dacă are mâncărime teatrală poate să mai adaoge un intermezzo. Mai ales că poţi pune muzica de scenă cât şi cum îţi place.

Ah, să vedeţi interpretarea. Să vedeţi baia de **cabotinism pur.** Ce greu e să joci Hamlet, dar ce uşor e să spui un cuplet. Am regăsit aceeaşi dispoziţie în sală pe care am întâlnit-o la un festival dat de d. Roland de Iassy, când îşi prezenta familiar şi „spiritual" pe cei care aveau să spună o poezie, care să cânte o romanţă. E de prisos să mai spunem că mai mult amuzau intermezzo-urile decât textul. Astea da roluri. Cutare domnişoară care atunci când are de spus un text mai dificil îl debitează ininteligibil ca păpuşe cu mecanism prost, ce bine era acum când n'avea mai nimic de spus. Când n'avea decât să fie „graţioasă" şi să joace roluri de elev de conservator. Daţi-ne să numărăm până la zece, să imităm cocoşii, să nu ciugulim barba, să cântăm romanţe, aveau aerul să spună actorii primului teatru românesc. Să vedeţi ce bine o să fim... O să închidem gura criticii şi o să amuzăm publicul. Şi au închis gura criticii şi au amuzat publicul, l-au **„amuzat"** pur şi simplu.

A fost de altfel un noroc, căci altfel cine ştie, însuşi directorul Teatrului ar fi apărut pe scenă în frac şi cu mânecile suflecate, ca să provoace pe cei din sală şi în deosebi pe eventualii nemulţumiţi. Căci e destul să-i înfăşori în foiţe colorate bomboanele şi publicul le înghite chiar dacă sunt de săpun. Dacă aţi vedea pe **domnul** Bulfinski dând din picioare...

„Foiţa frumoasă" în care s'a încadrat acest exhibiţionism e datorită pictorului Fedoroff şi d-rei Lola Barlo care a desenat costumele. Au fost singurele lucruri sincer frumoase în acest spectacol. E de notat că ritmul reprezentaţiei e datorit d-lui Soare Z. Soare. Cu asta ne-a cucerit acum câţiva ani şi la asta a rămas şi va rămâne după cât se pare.

Un alt merit nu-i putem tăgădui. Că urmăreşte de aproape experienţele regizorilor ruşi şi nemţi, căutând să le introducă şi la noi. Dar aceste încercări au început să plictisească de moarte acasă şi ei acum caută să-şi treacă marfa peste graniţă. Reinhardt se va stabili probabil în America. Şi încă Reinhardt e dintre cei care au preţuit oricum şi textul. Ce să mai vorbim de ruşi protagoniştii „cabotismului pur". Tairoff, Ewreinof, Wachtangof, etc. ?

TEATRUL REGINA MARIA : **Scara de mătase.**

Un spectacol mediocru : piesă mediocră, mediocru jucată. Din Chiarelli preferim „Masca şi Obrazul", pe d. Storin îl preferim în „Filip al IV-lea", pe d-na Bulandra în „Ţarina", pe d. Bulandra, ca şi pe d. Manolescu, în „Romanţa" iar pe d. Maximilian în oricare alt rol.

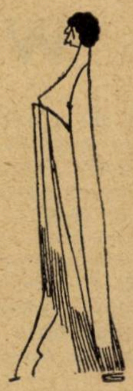

M-me Bulandra

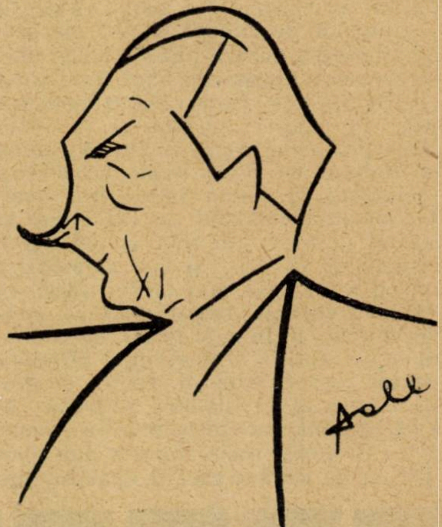

Tony Bulandra

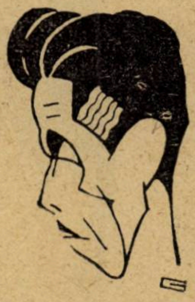

I. Manolescu

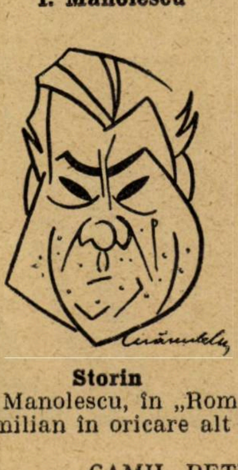

Storin

CAMIL PETRESCU

in strainatate

WALT WHITMAN

S'au împlinit de curând treizeci şi cinci de ani de la moartea celui mai original poet modern: americanul Walt Whitman — hoinarul năzdrăvan cu trup enorm şi mers de elefant, cu suflet bun şi cast de adoloscent, „noul Adam", cum îl numise odată Emerson, puternic, sănătos şi genial, în care viaţa părea că începe a doua oară, tumultoasă şi stridentă, clocotind de forţă şi de pasiuni virgine ca în întâia dimineaţă pământească.

Venea din Paumanok, insula în formă de peşte care prelungea pământul New-Yorkului în ocean. Dar acolo, drept în faţa zidurilor de ciment şi fier ale oraşului, înaintea însăşi inimii acelei ţări supercivilizate, prin capriciul unei lumi de mare tinereţe, viaţa creştea încă neatinsă în păduri virgine şi în exuberanţe primitive. Semenii lui Whitman erau Indieni cu piele roşie, cu coifuri de papagali şi nume păsăreşti, vânători fantastici călărind pe cai sirepi şi doborînd pasărea din sbor cu un chiot. Whitman îi iubise şi îşi amestecase viaţa cu a lor; iar mai târziu, când, ca un Peer Gynt al junglei avea să străbată America în lung şi în lat, de la Niagara în California şi dealungul Mississipilor cei grei de aur, el, poetul şi profetul însuşi al civilizaţiei supreme, avea să rămână sufleteşte printre Americani — o piele roşie. Poezia lui avea să fie, cu un cuvânt care îi aparţine lui: un strigăt barbar aruncat pe deasupra acoperişurilor lumii.

Sub tumultul acelui cântec însă, care împrumuta parcă ceva din freamătul pădurilor, din rostogolirile vijelioase de cascade sau din marea învălurare a oceanului american, sub asprimea formei aschiată şi stridentă, aproape proză — şi nici proză: uneori o dialectică ciudată şi elementară isbucnind inform dar grandios şi preamărind mai adesea trupul decât sufletul — tremura întotdeauna o transparenţă spirituală care îi creea sensul, vast şi ideal, înălţat aproape în fiecare poezie până la puritatea metafizică.

Whitman era în adevăr un metafizician; în cel mai precis înţeles al cuvântului, un metafizician. Poezia lui e nu numai lirismul unui suflet nou şi înzestrat cu posibilitatea unei mari expresii. E gândire organizată, abstract organizată şi concentrică. O metafizică a eului, a non-eului şi a identităţii lor în Cosmos prin iubire, iată termenii aproape hegelieni care i-ar putea defini concentrat gândirea. Şi el însuşi se intitula orgolios, un poet al acestei mari „filosofii americane" — hegelianismul. Filosofie americană, o numea el, fiindcă nicăiri hegelianismul nu-şi poate găsi mai bine întruparea vastei democraţii pe care o năzueşte, decât în America virgină şi nefeudală, — şi filosofie a viitorului, fiindcă însăşi America nu e decât o vestire a democraţiei viitoare care îşi caută încă realizarea.

Poezia lui e proclamarea cu accente adeseori profetice, a acestei ideale democraţii. O democraţie care, în esenţă, înseamnă iubire: propria-ţi iubire — mai întâi de tine însuţi, orgolioasă şi fanatică, fiindcă în tine e începutul lumii şi al metafizicii — apoi pentru semenii, în care te multiplici infinit tot tu pe tine — şi apoi înălţată până la identitatea ta şi a tuturor în Cosmos — până la religiositate. In ascensiunea aceasta vastă şi concentrică, desfăşurată în cercuri mari născând unul din altul, e cuprinsă întreaga poezie şi gândire a lui Walt Whitman.

Am încercat mai de mult să dau într'un volum de traduceri din poemele lui, ceva din această uriaşe personalitate ale cărei ecouri au răsunat câteodată vag şi în poeţi de-ai noştri. E aproape necunoscută însă la noi proza lui Walt Whitman, plină de aceeaşi fluidă şi tumultoasă gândire ca şi poezia lui. Până când vreunul din editorii noştri s'ar hotărî să publice acel formidabil esseu intitulat „Perspective democratice", în care e închegată întreaga lui concepţie filosofică de viaţă, punem sub ochii cititorilor aceste fragmete din ziarul său intîm, unde temele poemelor de mai târziu apăreau în schiţe repezi şi vibrând de sinceritate.

AL. BUSUIOCEANU

Colen Moore

Mady Christians

VEDETELE

plastica

DIN LUCRĂRILE PICTORULUI I. NEGULESCU

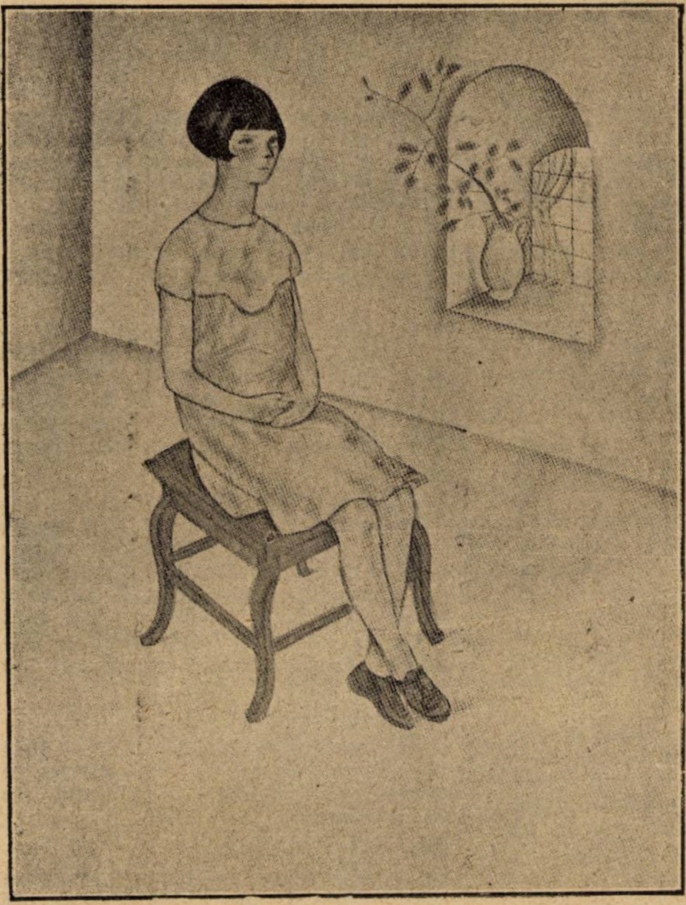

SUZANNE

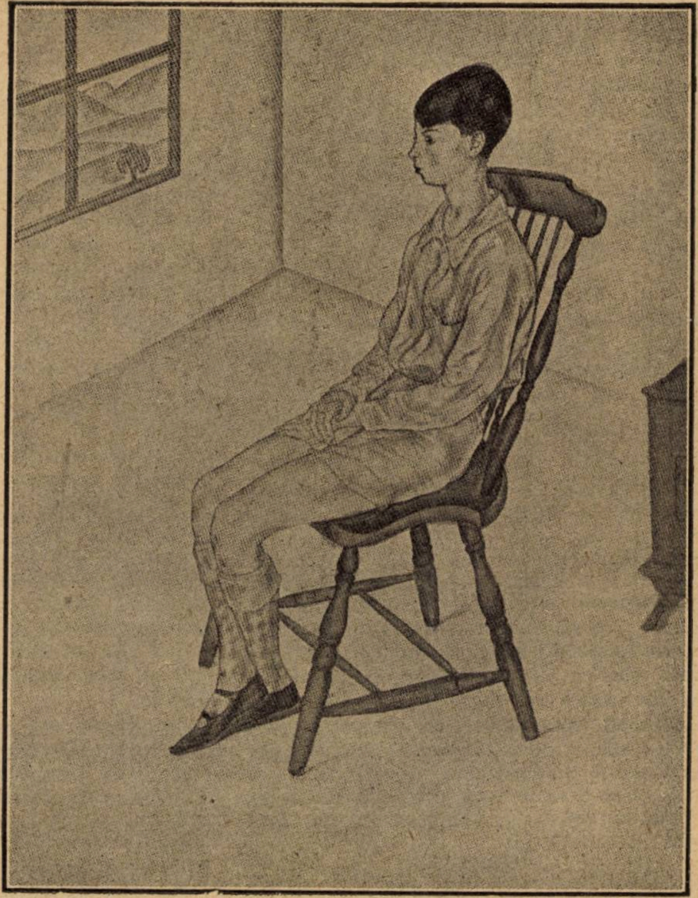

ROBERT

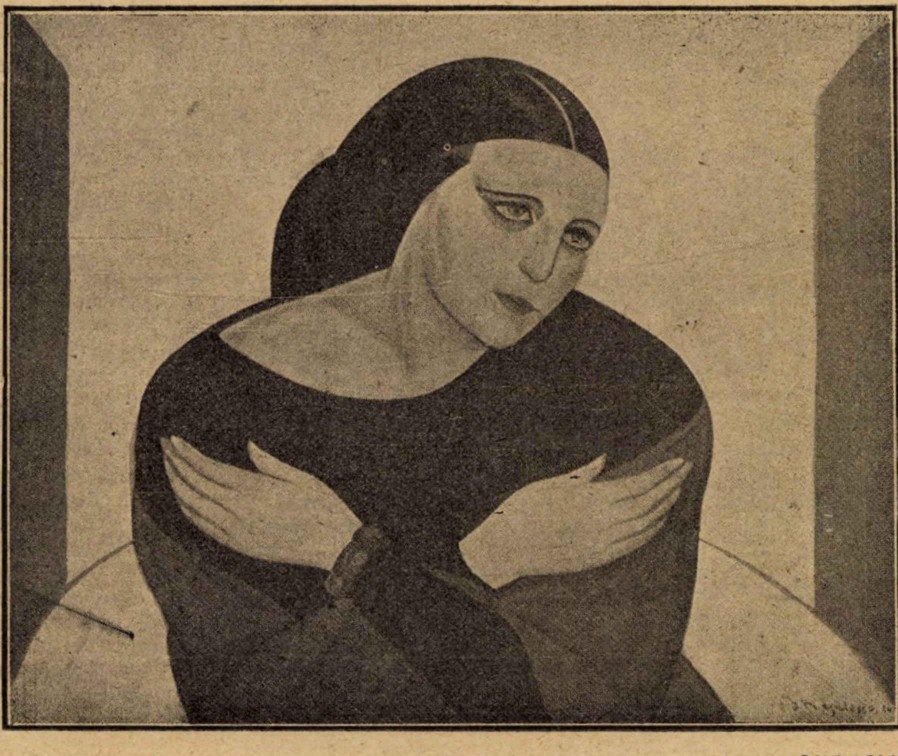

ICOANA

gazetaria

așa și-așa...

In seara aceea se dădea piesa unui mare oficial. Doi prieteni de-ai autorului între care și Aderca, veniți să-i admire opera vorbeau în șoaptă către sfârșitul actului trei :

— Ce zici, dragă, cum îți place ?

— Hm, piesa asta îmi amintește pe Jean Jacques-Rousseau, răspunse Aderca.

— Jean Jacques!! Cum asta? Rousseau n'a scris piese.

— Păi, nici ăsta...

●

Hotărît lucru, d. Brăescu are ce are cu militarii. Nu se mulțumește să-i tăchineze doar cu condeiul, îi place să povestească și cu viu grai șotii de-ale lor.

„Erau în regiment doi ofițeri cu numele de Popescu povestește d-sa într'un grup, la club. Doi locotenenți, amândoi N. I. Popescu. Camarazii îi deosebeau prin adaosul **unu** și **doi**, Popescu unu, Popescu doi.

Se întâmplă însă că într'o zi veni la regiment o scrisoare pentru **Locotenentul N. I. Popescu**, fără nicio altă specificare. Nici unul dintre cei doi nu cunoștea scrisul. Scrisoarea era fără îndoială dela o femee (se vedea din litera adresei) și deci nici unul nici altul nu vrea să lase pe celălalt s'o desfacă. Se duseră la colonel. D-sa singur putea da o soluție.

Colonelul stătu puțin pe gânduri și după cum era de așteptat găsi soluția și ordonă scurt : „o va desface cel mai vechi în grad".

●

D-na Elvira Popescu făcea luna trecută, oficiul de vânzătoare într'o pariziană „Vente de charité".

Marele industriaș Citroën se prezentă în fața mult sărbătoritei comediane și după ce cumpără un mărunțiș, îi solicită un autograf.

— Cu multă plăcere, răspunse D-na Elvira Popescu. Luă o foaie de hârtie și scrise :

„Am primit dela d. Citroën suma de cinci mii de franci pentru beneficiul mamelor sărace".

Citroën surâse și se execută.

* * *

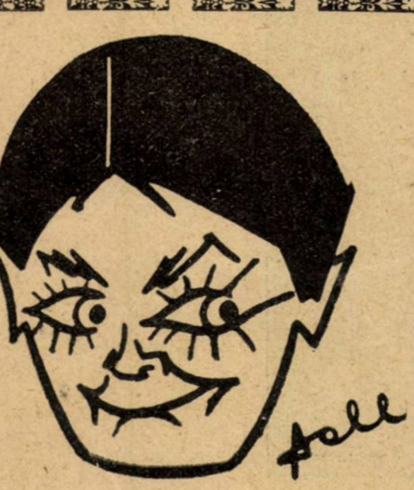

D-ra Lola Barlo

LORIVEAU ȘI FRATELE SĂU DE LAPTE

TRISTAN BERNARD

Drama mea „Copii vitregi ai fericirii" trebuia să se joace pe un teatru de pe bulevard. Totul se anunța bine ; impresia dela repetiția generală era extrem de favorabilă, și'n mintea mea citiam dinainte criticile entuziaste.

Seara înaintea premierei, un anume Loriveau, un mic actor, care avea un rol infim, mă rugă cu multă insistență, ca și cum ar fi cerut un lucru extraordinar, să-i dau un bilet de favoare. El avea neapărat nevoe de un loc pentru fratele lui de lapte, zicea el, un om cu multă vază. La casă nu se mai putea obține nimic. Aceasta era o noutate foarte îmbucurătoare, încât îi dădui un bilet de favoare.

La premieră, tot Parisul era în sală și acum soarta mea trebuia să se pecetluiască. Cu toată marea mea emoție, când mă gândeam că voi fi chemat pe scenă, mestecam un capăt de țigare de foi, ca o nuanță plină de efect. Acest lucru oferea prilej ziarelor să discute diferitele atitudini ale autorilor la premieră.

„Meilhac în seara reprezentației, ședea într'o cafenea de lângă teatru, Sardou își trecea nervos mâna prin părul său cel lung, Pailleron se scărpina după ureche, și autorul „Copiilor vitregi ai fericirii" mesteca un capăt de țigare de foi".

Cortina se ridică ; se vedea un salon și se auzeau convorbirile la ceaiul dat de soția ministrului. Publicul se simția foarte bine în societatea aceea neobicinuit de distinsă și era foarte bine dispus. In scena doua fiul amiralului rămâne singur cu Bertrande de Grives. El își deschidea inima — în atenția generală a publicului ; Bertranda și ea mărturisește că-l iubește și lasă singur pe fiul amiralului, și o astfel de mărturisire produse la tânărul vlăstar al unui brav lup de mare o dispoziție sufletească specială.

In acest moment apare Loriveau și spune simplu de tot fiului amiralului : „Domnul unchiul dv. dorește să vă vorbească astăseară".

Abia pronunțase aceste cuvinte, când o voce puternică agită întreaga sală printr'un puternic „Foarte bine". In primul rang se putea vedea un tip gros care aplauda energic și mai și striga de răsuna sala :

„Bravo Loriveau !"

Un sâsâit nervos isbucni în sală, și cel ce striga se liniști. Fiul amiralului putu să răspundă : „Voi veni". Apoi mai avea de adăogat : „Este mătușa mea în Paris ?". Loriveau lămuri : „Doamna mătușa dv. vine abia mâine".

Din nou urlă, omul cel gros, vădit foarte mulțumit :

„Bravo Loriveau !"

Un râs general isbucni în sală. Renunțasem de mult să mai mestec din capătul de țigare și pentru că mă temeam, ca în emoția aceea în care mă găseam, să nu-l înghit, îl aruncai în capul regisorului. Din fericire Loriveau părăsi scena și astfel actul putu fi terminat fără a mai fi turburat ; fiul amiralului lansă ultimele sale cuvinte : „Acum las inima mea să vorbească !" Și acest lucru făcu evident o adâncă impresie.

Infuriat mă repezii la Loriveau pe care-l găsii fericit de succesul său. Păru însă foarte uimit și mâhnit când îl rugai, să trimeată un servitor la fratele lui de lapte, pentru a-i interzice orice altă manifestare a mândriei sale familiare.

In actul al doilea Loriveau apărea numai un moment. In timpul unei scene puternice între fiul amiralului și fica notarului necinstit, el trebuia să apară. Trebuia pur și simplu să pună pe masă o mapă cu acte și să zică : „Aci sunt hârtiile" și să se retragă imediat. Dar intrarea sa fu salutată cu râsete și câțiva din sală strigară :

„Bravo Loriveau !"

Scena fu natural ratată. Când se lăsă cortina, publicul foarte bine dispus se împrăștie prin culoare și se auzia din timp în timp :

„Bravo Loriveau !"

In actul al treilea Loriveau n'avea absolut nimic de făcut. Mă bizuiam pe scena decisivă care și la repetiție se dovedi plină de efect și care acum putea să salveze situația.

Publicul, la început agitat, se adună și urmări cu un vădit interes scenele și'n sfârșit întâlnirea fatală a amiralului cu bătrâna mijlocitoare. Punctul culminant al scenei consta în faptul că bătrâna femee avea de spus, mai întâi umil : „Domnia voastră îmi porunciți !" apoi o pauză mai lungă și în sfârșit cu voce tare exclama : „Ei bine, îmi cunosc datoria !"

Cum fratelui de lapte a lui Loriveau i se făcuse observații din cauza admirației sale excesive pentru jocul lui Loriveau, el considera acum ca necesar să arate că și piesa în sine avea în el un strașnic admirator. După cuvintele „dv. îmi porunciți !" începu să aplaude cu atâta furie, încât nimeni nu mai putu să audă fraza decisivă „Ei bine, îmi cunosc datoria !"

Numai cu mută stăpânire ridicarăm cortina la începutul ultimului act. Publicul chema furtunos pe Loriveau, dar noi tăiaserăm tot ce mai avea de zis.

Piesa căzu. Și toți directorii refuzară, din ziua aceea, să-mi mai joace vre-o piesă. Niciodată nu aflară cititorii ziarelor, că eu între culise mestec un capăt de țigare de foi.

Insă Loriveau făcuse un angajament strălucit și toți criticii lăudau umorul și siguranța jocului său.

literara

o seama de cuvinte

De Flers avea nevoie de un servitor. A înserat un anunț la gazetă și a doua zi, primi vizita unui negru.

— Ai mai servit ? îl întrebă de Flers.

— Nu.

— Bine, atunci, d-ta n'ai să poți executa cum se cade, un ordin.

— Ba, da ! protestă negrul, dece să nu-l pot executa, doar înțeleg bine franțuzește.

— Nu e vorba de asta, explică ilustrul scriitor. Un ordin nu se execută așa de simplu. Servitorul priceput trebue să execute ordinele, având în vedere și consecințele lor. Așa, de exemplu, când îți voi spune să servești la masă, trebue să înțelegi, că nu e vorba numai de adusul mâncărilor, ci și de turnatul în pahare, știut fiind că, mâncând, ți se face sete...

— Am înțeles, întrerupse negrul, așa voi face.

Opt zile după aceea, De Flers căzu bolnav și trimise pe negru după doctor.

Negrul plecă, și în mai puțin de o jumătate de oră, se întoarse cu patru oameni după el.

— Ce s'a întâmplat ? se miră de Flers.

— Am executat ordinul având în vedere și consecințele. Domnul e medic, ăstălalt e notarul, pe urmă vine cioclul și ultimul e groparul.

●

La Chamonix, în voiaj de plăcere, George Sand se ocupa să facă ea singură menajul ca să arate astfel lui Chopin măsura dragostei ei.

Dar George Sand n'avea idee de bucătărie și nici curățenia nu era prea bine păstrată.

Salonul era întotdeauna nemăturat și bucătăria plină de muște. Așa încât nu poate fi nimic suprinzător în scurtul dialog care avu loc într'o zi, la masă :

— Uite dragă, observă Chopin, în supa ta sunt două muște...

— Ei aș, se miră Sand, și eu care credeam că le-am scos pe toate...

bazar

CU FELINAR CA DIOGENE

O informație apărută în gazetele franțuzești anunță că în New-York e vorba de un proect de lege următor căruia orice pieton va trebui să fie „prevăzut" cu o lumină de avertizare, pentru a se putea astfel evita, pe vreme de ceață, accidentele de circulație. E bine înțeles că măsura va ajunge să fie impusă și pentru pietonii cari circulă noaptea.

Gazetele nu fac rău că nu ne informează dacă poliția americană n'are cumva de gând să impună cetățenilor și o altă măsură care n'ar fi mai puțin utilă, credem noi : Prevederea pietonului, pe lângă un mic far, cu anumite arcuri purtate împrejur pentru pararea loviturilor, și eventual cu un sistem de frâne hidraulice pe „patru".

LINIE PERMANENTA DE TRANSPORT IN SAHARA

E o problemă care a dat multă bătae de cap inginerilor și societățior de transport în comun.

Ea pare însă că acum și-a găsit cea mai practică soluționare.

Un inginer german a supus unei mari fabrici de automobile proectul definitiv pentru construirea vehiculului care ar putea traversa marele deșert în mai puțin de două săptămâni asigurând totodată călătorilor un confort modern și o securitate complectă.

Vehiculul ar fi un fel de automobil lung cam de 50 m. și înalt de 15 m. Ar avea trei etaje, întocmai ca un mare vapor și ar fi prevăzut cu saloane, cabine de dormit, camere cu atmosfera rece, bazine, terase, comere de alimente, bucătării, etc. Ar avea două motoare dintre care unul de siguranță.

Personalul s'ar compune, dintr'o echipă de comandă cu un căpitan un secund, trei mașiniști și dintr'o echipă de 30 de oameni de serviciu. Ar purta numele de „Nava Transsahariană" și ar putea transporta un număr de circa 100 de călători.

caricatura zilei

CONFERINȚA

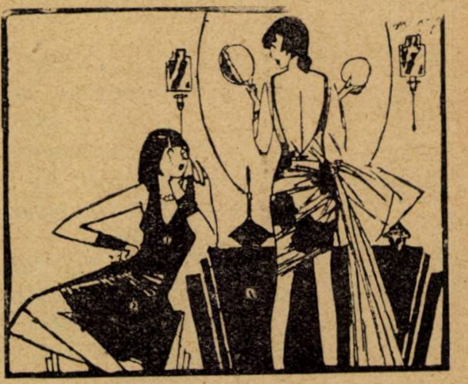

— Pentruce plângi dragă ?
— Sunt nenorocită... Cred.., că.., bărbatul tău nu mă... mai iubește.

CANDOARE

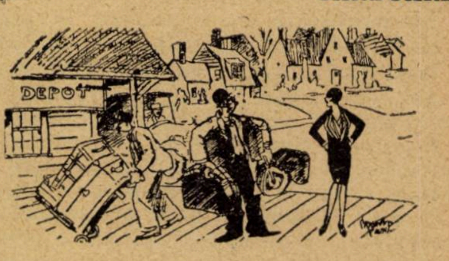

EL. — Ce nenorocire dragă că n'am luat și dulapul cu oglindă !
EA. — Iți arde de glume ?
EL. — Nu, serios, am uitat în el biletele de tren.

A PROPOS

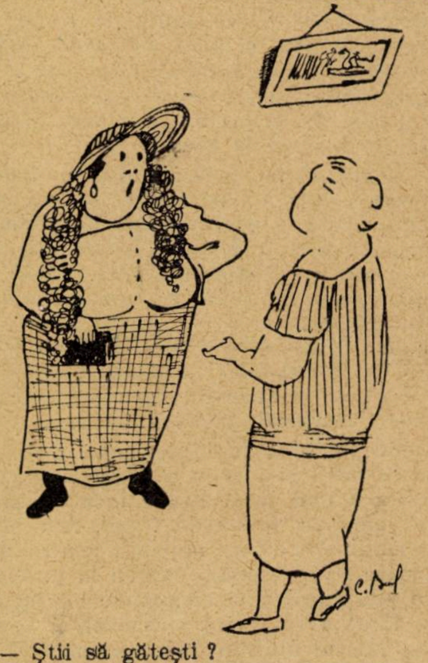

— Știi să gătești ?
— Da coniță.
— Ai scrisori de recomandație ?
— Deocamdată n'am, dar peste o săptămână, două, vi le aduc.
— De ce peste o săptămână ?
— Pentrucă ultimul meu stăpân e în spital din cauza unei intoxicații...

EXERCITII DE DANS

cărţi redate în extrase

VIATA LUI FRANTZ LISZT

Guy de Pourtalès

Genial, frumos şi veşnic pasionat, Liszt a fost cel mai mare îmblânzitor de suflete al secolului al 18-lea. Toată persoana lui, mersul, atitudinea, vorba şi mai ales acea superbă alură la pian ţinea — afirmau contimporanii — de supranatural până într'atât că gurile rele vorbeau de satanism. Numai prezenţa lui, într'o capitală, era deajuns ca să deslănţuiască adevărate furtuni de entuziasm. Monarhii înşăşi îi invidiau cortegiile triumfale, pitiţi după perdele.

Aventurile lui sentimentale au răsunat timp de mai bine de un sfert de veac în întreaga Europă, şi numele lui circula în vremea aceea ca un sinonim al pasiunei. Mai trăesc şi astăzi bătrâni cari povestesc cum îl urmăreau femeile pe străzile Tivoli-ului ca să-i sărute mâna şi bărbaţi să-i atingă hainele.

Adam Liszt, contabil în serviciul contelui Esterhazy, era un om de o probitate şi destoinicie cu totul remarcabile. Datorită acestor însuşiri, stăpânul său îl recompensează cu înaintarea la gradul de intendent al domeniilor sale din comitatul Oedenburg. Post important şi bănos, dar, Adam Liszt ar prefera să câştige mai puţin numai să trăiască într'un oraş. Fiindcă el nu e numai om de registre şi socoteli. Lui îi place mult lumea, spectacolele şi mai ales muzica, şi acolo la Raiding, unde e reşedinţa domeniului, singurul om cultivat e preotul şi singurul gen de spectacol, slujba bisericească.

Pe de altă parte doamna Liszt e foarte tânără şi bărbatului ei îi pare rău că trebue s'o constrângă la viaţa asta de ţară, obositor de simplă. El încearcă prin toate mijloacele să-i ofere diversimente: Invită notabilii cu soţiile şi le dă concerte de flaut şi pian. Fac mici excursii şi seara iarăşi muzică. Asta însă e un program prea sărac pentru tânăra lor căsnicie. In primăvară vor cere contelui să fie readuşi la oraş.

Numai că într'o întâie zi de primăvară Anna confiază bărbatului că se crede însărcinată şi plecarea lor va trebui amânată până în toamnă. In toamnă, către sfârşitul lui Octombrie 1811, odată cu apariţia acelei comete care lumina în fiecare noapte cerul, Anna născu un băiat. Il botezară Franz. Era un băeţel aşa de mic şi debil că nimeni nu-l credea viabil. Şi într'adevăr după o săptămână muri. Doctorul îngădui înmormântarea. Când fu adus însă cosciugul, Fraz deschise ochii şi începu să plângă. Farse de astea a mai jucat Franz încă de câteva ori până la vârsta de 7 ani. Aşa încât părinţii s'au văzut obligaţi, pentru debilitatea lui să rămână mereu la ţară şi să se mărginească la concertele lor de pian şi flaut drept orice spectacol şi recreaţie. Născut dintr'un tată meloman şi crescut între flaut şi pian, era natural şi de aşteptat ca Franz să devină muzicant. Şi aşa se face că la şeapte ani copilul ajunse să înlocuiască pe tatăl său la audiţiile muzicale de Joia, când se adunau în casa lor, notabilităţile. „Cântă mai bine decât toţi ţiganii din Oedenburg", se entuziasma popa. „E un geniu" declara primarul". „E fenomenal" recunoşteau toţi, şi faima tânărului ajunse până la urechile magnatului dela Budapesta.

Esterhazy ceru să audă şi el copilul, şi ca şi ceilalţi fu obligat să-i recunoască fenomenala precocitate. Incuviinţă părinţilor întoarcerea în oraş, şi dărui copilului o bursă. Dar Adam vrea să se ocupe serios de educaţia micului fenomen şi hotărî să se mute la Viena. Acolo Franz fu încredinţat ilustrului compozitor şi pianist Carol Czerny, care, când îl auzi cântând (avea 9 ani) Sonata în la bemol a lui Beethoven, îi declară: „Tu, dacă eşti băeţel cuminte, ai să ajungi un pianist mai mare decât noi toţi". Dar băeţelul nu vrea să ajungă numai cel mai mare pianist, el vrea să se facă şi mare compozitor şi alături de Czerney i se mai dărueşte un profesor de armonie şi compoziţie; pe Antonio Salieri, ultimul profesor al lui Beethoven. Şi în patru luni, numai, copilul e destul de înaintat ca să merite ca una din arabescurile lui să figureze într'un album tipărit.

Un an mai târziu, Franz dă la Viena capitala muzicei, un concert public. Succesul a fost aşa de mare că un critic n'a ezitat să-şi intituleze a doua zi articolul despre copilul pianist, cu: „Est deus în nobis". La 13 Aprilie acelaş an dă un alt concert la care asistă şi Beethoven. Execută un concert de Hummel şi o fantezie, compoziţie proprie. De abia isprăveşte, în entuziasmul de vieneză deslănţuire, că bătrânul şi posacul surd, se ridică pe estradă, ia copilul în braţe şi l sărută pe amândoi obrajii. Reţeta acestui concert a fost atât de mare încât Adam Liszt se hotărăşte să părăsească Viena pentru Paris, fiindcă numai conservatorul din Paris poate da un ultim complement instrucţiei tehnice a fiului său. Şi în 1823, cei doi se prezintă marelui pontif muzical, Cherubini, directorul conservatorului din Paris.

Cherubini citeşte petiţia iscălită de Adam şi scrie rezoluţia calm în colţ: „Regulamentul conservatorului interzice accesul oricărui străin în conservatorul francez". La Viena nu mai avea ce căuta. Decid deci să rămână la Paris să se încredinţeze drept oricărui maestru, genialităţei unice a copilului.

După câteva săptămâni Franz cânta în salonul doamnei de Berry, apoi în casa ducelui d'Orleans şi mai mult chiar decât la Viena micul Liszt cunoaşte succese triumfale. Are treisprezece ani. Munceşte opt ore pe zi, pian, limbă franceză, compoziţie şi în recraţie se joacă cu o păpuşe polichinelle, dar al viitorului Louis-Philippe".

Compune o operă. Face un turneu la Londra unde e chemat în faţa regelui George al IV-lea care mângâindu-i buclele spune: „Niciodată n'am auzit ceva asemănător, atât în ce priveşte perfecţia execuţiei cât şi bogăţia de idei", şi bătrânul rege avea pretenţia că se pricepe. Se întoarce din nou la Paris unde i se dă la **Opera cea mare „Don Sanche"**. Dar cu tot succesul cules pretutindeni unde se produce, caracterul copilului se închide. Citeşte mult şi trăeşte între oameni de litere şi muzicanţi.

Aştia din urmă îl desgustă. O experienţă pe care o încercă odată îl convinse că avea dreptate: Discuta cu unul dintre ei — violonist reputat — despre Beethoven. Era vorba de o sonată a maestrului. Franz se aşeză la pian ca şi cum ar fi vrut s'o execute, cântă una din propriile lui bucăţi. Violonistul se pierdu în admiraţie fără să bage de seamă substituirea.

Ori Liszt avea pentru arta lui o devoţiune religioasă.

Exaltarea pe care i-o da o operă muzicală nu-şi avea echivalentul pentru el, decât în înălţarea pe care i-o înlesnea o rugă în biserică. Şi această înclinaţie spre Dumnezeu şi credinţă duseră precocele muzicant până la porţile călugăriei.

A trebuit intervenţia energică a tatălui său ca să-l poată păstra numai muzicei.

Doi ani mai târziu Adam Liszt moare. Ultimele lui cuvinte au fost adresate lui Franz: „Copilul meu, te voi lăsa singur. Nu părăsi muzica. Talentul tău te va asigura împotriva oricărei neplăceri. Ai inimă bună şi eşti inteligent. Totuşi e ceva de care mă tem: Femeile. Ele îţi vor turbura viaţa şi o vor domina". Era în 1827 la 28 August. Franz avea saisprezece ani. Şi bătrânul muribund a avut dreptate—cel puţin în parte. Căci dacă, femeile n'au dominat pe deaîntregul viaţa muzicantului, au marcat-o totuş cu urme adânci.

Timp de mai bine de un sfert de veac toată Europa a răsunat de amorurile lui.

Inalt, subţire, fin şi frumos ca o fată, Liszt făcea să se vorbească, despre frumuseţea lui ca despre o isbândă şi-un miracol.

Celebru la 17 ani, Franz nu ştia cum să-şi împartă timpul între lecţiunile date vlăstarelor nobleţei din Saint-Germain şi Quai D'osay şi propriile sale exerciţii. citii.

Intre alte eleve avea pe fiica ministrului de comerţ, contele de Saint Cricq. Frumoasă, blânda şi „la très jeunne fille" Caroline de Saint-Cricq. Fata cu obrazul brun, cu ochii violeţi şi trişti puse stăpânire, dela prima lecţie pe sufletul şi gândurile bietului muzicant. Şi într'o zi lecţia se prelungi şi profesoară fu Carolina. Ii vorbi de literatură, istorie, poezie şi apoi de iubire. Intr'o seară după şeapte luni de lecţii prelungite până la miezul nopţii, Franz aduce Carolinei un inel pe care stă gravat numele lor şi „Expectans expectativi". Şi în noaptea aceea sufletele lor s'au încătuşat în unirea desăvârşită. La plecare Franz fu chemat în cabinetul ministrului, cari-i spuse scurt şi simplu : „Ştiam din vreme despre înclinaţia d-voastră pentru d-şoara Carolina de Saint-Crico. Am surîs la început, pentrucă aveam încredere în inteligenţa şi simţul d-tale de pătrundere a realităţii. De altfel te anunţ că fiica mea se va logodi mâine cu domnul conte d'Artigaux". Liszt eşi fără să scoată un cuvânt. A doua zi a căzut în pat. A zăcut opt luni. In toată această vreme, muzicantul n'a pus odată mâna pe clapele pianului.

L'a scos din apatie într'o seară de Iulie (1830) tocsiul dela Notre Dame. Suna alarma revoluţiei. Toată noaptea Parisul a tremurat sub lovituri surde de tun. Şi pentru prima oară, în zori, Liszt s'a aşezat la pian. Până la prânz nu s'a ridicat. Improviza cu furie eboşa simfoniei **revoluţionare** dedicată mai târziu lui La Fayette.

Această simfonie marchează în opera şi viaţa lui Liszt o nouă etapă. Moartea tatălui său şi apoi despărţirea de Carolina au fost pentru el loviturile grele cari i-au deschis noi porţi în suflet şi artă. A doua sguduitură o va primi dela Berlioz un an mai târziu. Aude **Simfonia fantastică, Episodul vieţei unui artist** şi **Reîntoarcerea la viaţă**. Efectul a fost fulgerător.

Expresia muzicală care revenea fără încetare în această partitură, ca o **idee fixă** (forma pirmă a **leit motivului)** fu pentru Liszt o revelaţie a muzicei descriptive, şi a simbolicului raport pe care-l păstrează toate artele între ele. Aşa întrevăzu cum îşi compusese Bach **Capriciul,** Beethoven, **Pastorala** şi cum el însuşi va reuşi să fixeze mai târziu pe o foae liniată, simultana prezenţă a elanurilor, bucuriilor şi durerilor sale.

In sfârşit a treia lovitură - - ca de magie — îi fu dată de un tânăr necunoscut, bolnăvicios care debuta pe atunci la Paris : Chopin. Când acest plăpând aristocrat, se aşeză la pian, Liszt înţelese că **se găseşte în prezenţa unui talent care** în viitor îl va iniţia în tainele cele mai adânci ale propriului său suflet.

Cei doi se împrieteniră numai decât. Chopin îl prezentă lui George Sand care, promptă în dragoste îi dădu primele lecţii de strategie sentimentală. Cu aceste lecţii, Liszt ştiu să cucerească în câteva zile pe cea mai frumoasă, cea mai fină, cea mai sărbătorită femee a Parisului de pe atunci : Marie d'Agoult fata contelui Flavigny — dintr'o aristrocaţie **ultra du meilleur cristal,** înaltă, subţire, blondă cu un aer de principesă renană, cu surâsul moqueur de parizianä, bogată, deosebit de inteligentă, crescută de o bunică franţuzoaică (o ultimă fee a secolului al 18-lea) şi de o mamă vieneză îndrăgostită de Schiller, Grimm şi elevă în ale dansului a domnului Abraham, maestru coreografic al Mariei-Antoinette, iar în fleuretă măestrită de ilustra M-lle Donnadieu, educată de maicile dela aristocraticul Sacré-Coeur, şi măritată cu un om de 40 ani, conte d'Agoul, colonel de cavalerie şi „Prim **écuyer** de Madame **la Dauphine**.

Puţin înainte de a-l cunoaşte pe Liszt, o necromanciană, celebra Domnişoară Lenormant, care ghicea în prea murdarul ei cabinet din str. Fournon, 11 prezise : „In destinul D-tale se va face o schimbare totală. Iţi vei schimba numele. Cel pe care-l vei purta va circula celebru în toată Europa. Vei părăsi Franţa. Vei iubi un om senzaţional".

D-na d'Agoult avea trei copii. Ii părăsi în consternarea Franţei întregi şi fugi cu Liszt în Elveţia. Acolo, scrise ea mai târziu : „Timp de doi ani gândurile şi instinctele noastre făceau să nască pentru minţile şi trupurile noastre, ca sub acţiunea unui ferment miraculos, **înţelesul divin al lucrurilor**. Liszt era de aceeaş părere.

Bani n'aveau. Muzicantul câştiga tot ce le trebuia cu lecţi particulare şi un curs la noul conservator genovez.

La 18 Dec., 1835 Maria născu o fetiţă, Blandina „fiică naturală a lui François Liszt, profesor de muzică, în vârstă de 24 ani, şi a **Ecaterinei Adelaida Méran,** rentieră în vârstă de 24 ani (ea avea tocmai bine treizeci) născută la Paris, amândoi necăsătoriţi şi domiciliaţi la Geneva".

Puţin după acest eveniment — extraordinar pentru Liszt — încep o serie de călătorii la care ia parte şi Chopin şi prietena sa George Sand cu pipele ei, cei doi copii, costumele ei bărbăteşti şi valiza de manuscrise -(pentru care lucru şi alte motive, Nietsche o numea furios **„La terrible vache à ecrire'.**

La Chamonix se poate găsi şi astăzi un buletin de hotel în care stă scris : Franz Liszt, muzicant şi filozof, născut : **în Parnas**, vine : **pe drumul Indoelii,** merge : Către adevăr. Şi altul scris de George Sand.

Numele călătorului : **Familia Piffaéls.**
Domiciliul : **Natura.**
De unde vine : **Dela Dumnezeu.**
Unde merge : **In ceruri.**
Locul naşterei : **Europa.**
Calitatea : **Flaneuri.**
Titluri şi hârtii eliberate de : **opinia publică.**

Când prietenul lor comun Adolf Pictet, întrebă pe hotelier dacă locuesc în hotelul lui D-nii Franz Liszt şi Chopin cu familia, bietul om întrebă cu o strâmbătură care arăta îngrijorare dar şi satisfacţie :

— Domnul vine de sigur să-i aresteze ?

— Pe cine ? se mira Pictet.

— Cum pe cine ? Familiile astea de boemi cu părul lung care fac sus o gălăgie de iad şi râd pe socoteala regelui, a legilor şi chelnerilor mei. Din cauza lor s'au dus dracu toţi călătorii hotelului.

Se vede de aci câtă voe bună şi tinerească exuberanţă făceau temelia „căsniciei" Liszt. Dela Chamonix Maria hotărăşte să se întoarcă la Paris unde va deschide un nou salon şi oaspeţi zilnici vor fi Chopin, Eugèn Sue, Sainte-Bouve, Henri Heine etc.. Liszt e în fierbere : Gloria lui e ameninţată să fie acoperită de voga unui nou pianist. Un oarecare Thalberg care e aclamat aşa cum numai Liszt fusese cu puţini ani în urmă. Hotărăşte să se răsboiască cu el.

Parisul însă îi e ostil de data asta. Scandalul răpirei d-nei d'Agoult de către pianist şi a pianistului de către D-na d'Agoult e încă proaspăt în memoria parizienilor şi nu poate fi uşor ertat. Totuş Liszt nu se descurajează. In câteva săptămâni reuşeşte sa-şi organizeze trei concerte publice, şi entuziasmul pentru fostul copil-fenomen e din nou stârnit. Intr'un salon în care Franz se întâlneşte cu rivalul său Thalberg, o doamnă de spirit spune : „Thalberg rămâne totuş primul pianist al lumei, iar Liszt unicul". Nici nu se putea altfel. Muzicantul prea era mare şi omul cu profilul lui florentin, prea frumos.

Urmează o nouă serie de călătorii în Italia. La Milano Liszt îşi pune în gând să impună publicului italian, obişnuit să consume numai muzică vocală, pe Beethowen. Dar toată tehnica, tot sufletul şi toată genialitatea lui sunt nefolositoare. Italienii cască în sală. Când îşi dă seama că nu merge, recurge la o stratagemă : Cere publicului din sală o temă după care el să improvizeze. I se dau în glumă :

„O călătorie cu diligenţa". Domul din Milan", „Bonetul de noapte', ori „E mai bine căsătorit decât burlac ?'.

Din temele astea Liszt face mici capodopere şi încetul cu încetul italienii sunt câştigaţi — de partea lui, pentru Sonetele lui Beethowen însă nu e nimic de făcut. Pleacă desgustat şi din Veneţia începe o serie de articole critice în care Milanezii cu Scala lor sunt destul de just apreciaţi.

Toate jurnalele dela Milano replicară injurios şi ameninţător. Liszt răspunde că nu era în intenţia lui să ofenseze Milanul ci să apere cauza unei arte pe care publicul de acolo o ignorează. Dar dacă totuş, e în Milano un om care n'a înţeles intenţia lui s'au nu vrea s'o ia în seamă el Liszt stă la dispoziţia ori cărui milanez care înţelege să ceară reparaţii. A treia zi se plimbă într'o trăsură deschisă pe străzile oraşului aşa fel ca să fie văzut şi să se ştie că stă într'adevăr la dispoziţia oricărui cetăţean.

Nimeni însă n'a ridcat mânuşa aruncată cu atâta semeţie de mâna elegantă a genialului pianist.

După ce vede toate muzeele Romei în tovărăşia marilor pictori ai vremii, pătrunde în inima artei italiene (Raphael şi Michel Angelo mă ajută să înţeleg pe Mozart şi Beethowen, scrie el lui Berlioz) Liszt se hotărăşte, să facă un turneu prin Europa centrală. Viena şi

Berlinul îl primeşte cu un entuziasm nemaipomenit. E dus în triumf pe străzi, i se organizează banchete, e chemat la Curte, şi primeşte sute de scrisori pe care trebue să le citească un secretar angajat anume.

Dar unde entuziasmul ajunge delirant e Budapesta. Dela gară, înainte chiar de a fi auzit, mii de oameni îl întâmpină cu **„Eljen Ferenz"** !

Deacolo pleacă în Rusia. Acelaş triumf. Bărbaţii plâng în staluri, femeile pătrund printre culise şi în faţa publicului îi sărută mâinile. Acolo cunoaşte o nouă Carolină: Prinţesa Carolina de Sayn Wittgenstein. Liszt o fură şi pleacă cu ea la Weimar, unde e angajat de marele duce Carol August cu conducerea capelei princiare.

E o prinţesă de douăzeci şi opt de ani care va păstra toată viaţa ei, ca un fetiş, programul concertului la care l-a văzut prima dată pe Liszt. Are ochi de tătar, tip oriental şi ten bronzat. A cunoscut toată Europa şi vorbeşe franţuzeşte mai elegant decât o pariziancă. E fiica unică a unuia dintre acei mari proprietari polonezi cari nu numărau mai puţin de treizeci de mii de sclavi pe pământurile lor. Işi administrează singură imensa-i avere.. Această încântătoare amazoană se îndrăgosteşte de muzicont.

Cu toate măruntele aventuri cari fatal trebuiau să urmeze, principesa de Wittgenstein rămâne până la sfârşitul vieţei marea lui pasiune. Când scrie, despre ea, pronumele ei e subliniat cu literă mare. Iată un fragment din testamentul lui, din care a bună parte îi e didicată ei:

„Tot ce am făcut şi gândit de mai bine de 12 ani (testamentul e făcut cu 5 ani înaintea morţii lui. N. R.) sunt lucruri datorite **Aceleia** pe care am dorit cu atâta pasiune s'o pot numi soţia mea, (Carolina era măritată şi Papa nu i-a îngăduit niciodată divorţul). Jeanne-Elisabeth-Carolyne, principesă de Wittgenstein născută de Iwanowska.

„Nu pot să-i scriu numele fără o inefabilă emoţie. Toate bucuriile mele au venit dela ea, şi toate suferinţele mele se îndreaptă către ea ca să-şi găsească uşurarea. Ea, nu numai că s'a asociat şi identificat în totul şi fără odihnă cu viaţa mea, munca mea, grijile şi cariera mea — ajutându-mă cu sfatul, susţinându-mă cu încurajări, redeşteptându-mă prin entuziasmul său, — dar mai mult decât atât a renunţat adesea la ea însăşi şi la acel legitim imperativ care e în natura sa, pentruca să poată duce mai bine toată povara din umerii mei şi şi-a făcut din această singură povară unica ei bogăţie şi singurul ei lux.

„Aş fi vrut să stăpânesc puterea unui geniu de nemărginit ca să pot cânta în sublime acorduri sublimul ei suflet. Din nenorocire nu sunt şi abia dacă am parvenit să bâlbăi câteva propoziţii despletite şi fără greutate ca să poată dăinui. Dar dacă totuş, din munca mea de muzicant (la care n'am aplicat cu aprigă patimă de zece ani încoace) va trăi ceva, vor fi fără îndoială acele multe pagini la realizarea cărora prinţesa a luat parte cu toată inspiraţia inimii sale.

„O implor să-mi erte trista nedestoinicie a operelor mele de artist, cât şi acea insuficienţă, încă mai mâhnitoare, a bunei mele voinţe împletită cu atâtea lipsuri şi şovăiri. Ea ştie că cea mai tare neputinţa în care mă găsesc de a mă suferinţă a vieţei mele mi-a fost dată de înălţa, ca să rămân sus, în acea sfântă şi pură regiune care este locaşul spiritului şi a virtuţii sale.

„—Dar în afară că datorez Carolnei tot puţinul bun care e în mine, îi sunt dator şi toată mărunta parte de bunuri materiale ce stăpânesc, — într'un cuvânt tot puţinul ce sunt şi tot puţinul ce am. Căci tot ea a avut grije de păstrarea şi mărirea fondului care constitue astăzi averea mea de 220.000 fr.

„Rog pe Carolina să vegheze asupra acestei moşteniri ce las, şi s'o împartă egal între fiicele mele Blandia şi Cosima (cele două fete ale lui din legătura dintre el şi contesa Marie d'Agoult N.R).

Testamentul continuă cu un capitol care se referă la prietenul lui, Wagner. Poate că lectorul va găsi destul de interesantă reproducerea acestui nou fragment mai ales că e scris în răstimpul cât a durat prima lui ceartă cu Wagner, ceartă în care prietenul şi protejatul lui avea toată vina.

„Este în arta contimporană un nume deja glorios şi care sigur va deveni din ce în ce mai mult: Richard Wagner. Geniul lui a fost pentru mine o torţă; am urmat-o şi prietenia mea pentru Richard conservă mereu caracterul unei aristrocate pasiuni.

Intr'un moment — de atunci sunt zece ani — am visat pentru Weimar o nouă perioadă comparabilă cu aceia a lui Carol-August (ducele dela Weimer murise şi locul i-l luase fiul său Alexandru)) şi pentru care Wagner cu mine, ar fi fost să fim corifeii, ca altădată Schiler şi Goethe. Meschineria — ca să nu spun josnicia unor anumite circumstanţe locale, tot felul de gelozii şi inepţia celor din afara ca şi celor de aici, au împiedecat realizarea acestui vis a cărui onoare ar fi revenit Monseiqneurului, Marele Duce actual.

Rog pe Carolina să întreţină cu Wagner şi după moartea mea aceleaş relaţiuni afectuoase, pe care le-am întreţinut până acum, căci poate multă vreme încă, ea va fi singura care să înţeleagă acea înaltă impulsiune aşa de hotărâtă dată de Wagner artei, şi divinul lui sentiment pentru dragoste şi poezie.

„Nu uită nici prima lui dragoste contesa de Saint-Cricq, şi scrie:

„...Mai rog pe Carolina să trimită din partea mea d-nei Caroline d'Artigaux, născută de Saint-Cricq (la Padua) unul dintre talismanele mele montate în inel".

Apoi: „Doresc să fiu înhumat în mod simplu, fără nici o pompă şi dacă e posibil, în timpul nopţii".

Dela Weimar, Liszt îşi începe marea lui operă: ofesiva unei noui estetici muzicale şi pune prima piatră a Wagnerianismului, căci la Weimar se montează prima operă a lui Wagner. Europa muzicală modernă se naşte din idealurile şi prietenia celebră care i-a legat mai mult de un sfert de secol, pe aceste două genii: Liszt şi Wagner —. Prin ei Weimarul devine centrul esoteric al muzicei în Germania secolului al 19-lea.

In zilele noastre Wagner a sfârşit prin a sufoca complect pe prietenul lui, cu toate că, şi el ca şi toţi muzicanţii de atunci, dar mai ales el a gustat cu mai mult entuziasm decât oricine, muzica lui Liszt. Şi Liszt contează astăzi aşa de puţin în muzica modernă! Aşa de puţin încât dintr'o tradiţie de ignorare, nu se propun acum decât bucăţile cele mai puţin pure, bucăţile lui de jongleur, acele lucruri cari pe el, îl amuzau doar ca o acrobaţie şi un divertisment. De abia dacă pe ici iş colo se găseşte o societate muzicală, sau un şef de orchestră, care în căutare de rarităţi, reînvie vre-un fragment din marile lui compoziţii.

Dar e aproape fără exemplu ca un muzicant să aibă curajul să propună azi, substituirea pot-pourilor celor mai slabe ale lui Wagner, printr'o operă integrală a maestrului dela Weimar. Diversitatea, fantezia, bogăţia lui de eseist, curajul său instrumental, senzibilitatea sa cercetătoare, au rămas complet necunoscute publicului, pentru care el s'a dat în vânt pe atunci ca să-l poată câştiga unei cauze, care nu era a sa, ci a lui Wagner.

Ca multe dintre geniile clare, Liszt era muncit de o secretă atracţie pentru umbră şi obscur. Lucrările sale sufăr poate din cauza asta, dar în ele obscurul e mai mult de natură intelectuală de cât armonică. Reforma dramatică întreprinsă de Wagner cu ajutorul lui Liszt, a avut atâta răsunet încât aceea a lui Liszt, numai interioară şi pur creatoare de forme a trecut neobservată. Sunt totuş câţiva compozitori tineri cari îl înţeleg, îi exploarează partiturile de unde puizează idei tematice şi instrumentae.

Numai prin muzica lor, a acestor mărunţi plivitori, publicul secolului nostru mai ajunge din când în când, şi în apropiere mărginită, cu Liszt. Va veni poate, cu toate astea, o vreme când amatori de muzică vor înţelege că alături de Wagner îşi are şi el în muzica modernă, un loc, dacă nu chiar la pupitru, măcar în orchestră, un loc important, capelmaistorul dela Weinar.

Când, astăzi d-na Wagner e rugată să povestească ceva despre ai săi ea invariabil îi uită în cursul povestirei şi încet, încet, ajunge să vorbească numai despre Liszt, acest frumos adolescent legendar la douăzeci de ani, care întorcea fără să vrea capul tuturor femeilor din Europa, câştiga câte o avere de fiecare concert şi care la moartea lui a lăsat drept orice bogăţie, şeapte batiste.

Către sfârşitul vieţei, cu toate că primeşte încă şi scrie zeci de scisori femeilor din toate colţurile Europei, Liszt hotărăşte în întreaga lui simplicitate sufletească să intre în sânul bisericii. Pentru asta se sfătueşte cu Cardinalul de Hohenlohe şi la sfârşitul lui 1865 intră în ordinele minore şi devine Fra Beato.

Moare la Bayreuth, un orăşel din Germania, în ziua de 31 Iulie 1886.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 38
16 Septembrie 1928
5 Lei

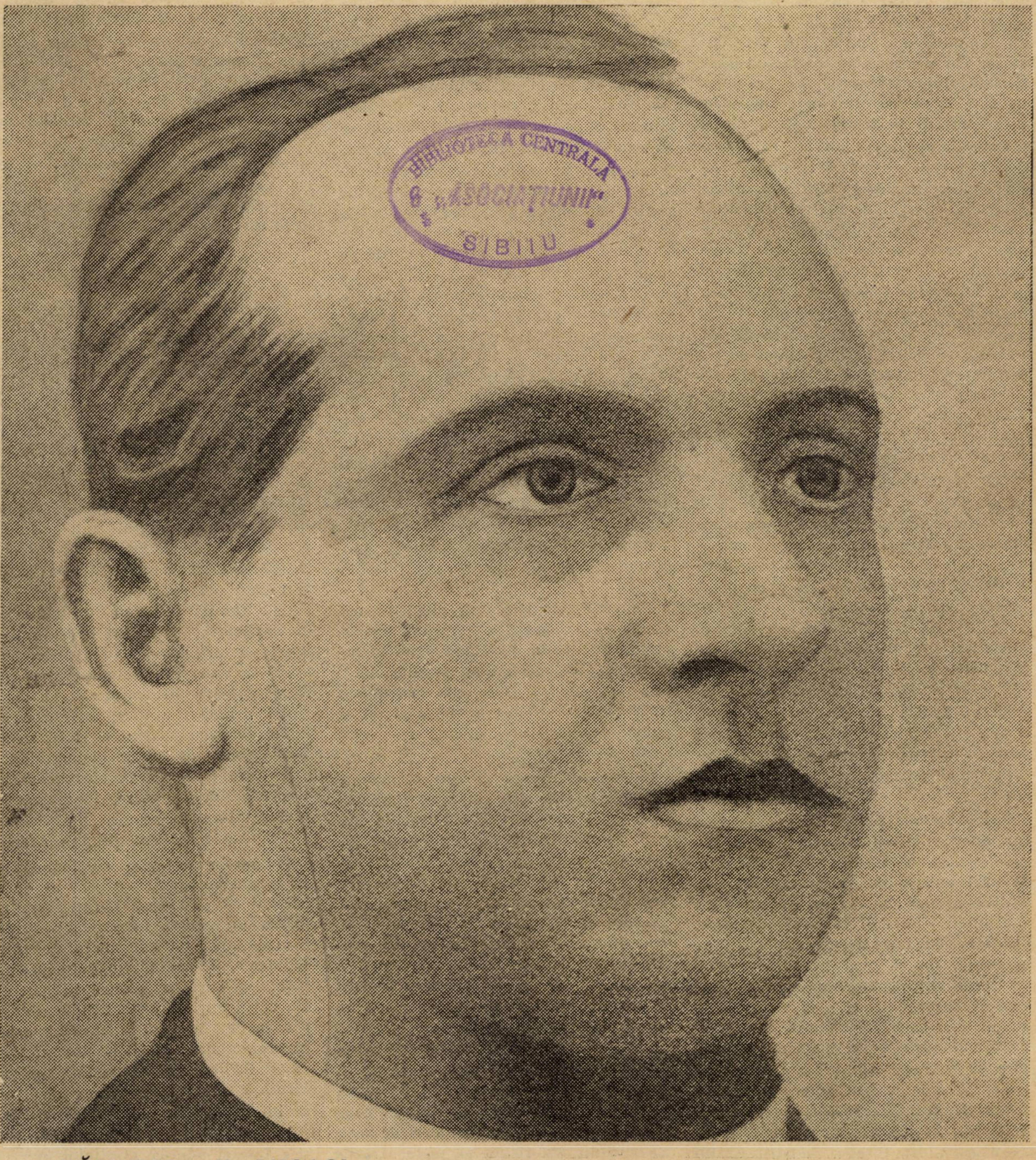

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIAŢIUNII"
SIBIIU

PĂRINTELE V. LUCACI

Ctitorii

PĂRINTELE LUCACI

Profeţii visurilor împlinite, ocrotitorii idealurilor realizate, generalii marilor isbânzi, pleacă, de obicei, discret din lume. Ei încarnează principiul luptei, prin ei cere cuvânt sbuciumul maselor anonime. Până în clipa biruinţii, mulţimea e suspendată de privirea lor și-i urmează cu instinctul sigur al supunerei salvatoare. Ei pronunţa cuvântul de ordine, ei dau semnalul de atac. Sosit odată triumful însă, nervii se destind, disciplina morală se atenuiază, rândurile se sparg, ierarhia valorilor sufere o eclipsă trecătoare, arena e năpădită de figuranţi și banchetul biruitorilor rasună sgomotos și profan. In acest val de beatitudine stearpă, marele chinuit nu e la locul lui, el se dă binișor la o parte și singurătatea creatoare îl învălue cu încetul. Pe la răspântii se strigă încă lozincele lui, praznicul e în toi, dar comandantul e absent. Dacă moartea îl cercetează în asemenea momente, îl găsește părăsit și uitat, fiindcă el s‘a topit în eternitate deodată cu isbânda, deaceea plecarea lui e discretă și tristă ca un cântec de departe într‘un amurg de toamnă....

Așa s‘a dus din mijlocul nostru părintele... Vasile Lucaci închide în sicriul lui protestarea istoriei Ardealului românesc de o jumătate de veac.

Sunt oameni predestinaţi să concentreze în sufletul lor aspiraţiile publice, oameni — drapel care se ivesc pe toate câmpurile de luptă, aducând par‘că de sus mistica flacără a credinţei...

Sunt Tyrteii Elladei, proorocii cum le zice vechiul Testament ; eroii cum îi numeşte Carlyle. Fiinţa lor este un rezumativ al societăţii, o concretizare a epocii.

Vasile Lucaci a fost zidit din acest rar aluat. Frământarea politică a românismului încătușat sub Habsburgi de prin anii optzeci ai veacului trecut și până după unire, se confundă cu sbuciumul personal. In această vreme, oriunde s‘au afirmat drepturile lui de existenţă, fie că s‘au răscolit valurile sentimentului popular dincoace și dincolo de Carpaţi, fie că s‘au strigat adevărurile în faţa dușmanului sau în obrazul umanităţii, ori unde a fost risipire de energie, oriunde a fost conspiraţie, oriunde a fost suferinţă pentru neam, pretutindeni înseamnă că așa a voit să fie, așa a hotărît să se întâmple acest popă din Şişeşti, mândru ca un senator roman, frumos ca un cardinal din vremea Renașterii italiene....

Vasile Lucaci ca structura sufletească și moștenire intelectuală este continuatorul direct al treimii noastre din veacul XVIII, trimisă din Ardeal în ucenicie pe malurile Tibrului și întoarsă acasă cu splendorile Romei.

Ca și Petru Maior, Samuil Micu și Șincai, părinţii redeşteptării noastre, tânărul vlăstar dela Baia-Mare. sub adăpostul aceloraş ziduri dela *propaganda fide*, sub acelaş cer clasic al anticului Laţiu, și-a împletit concepţia de viaţă sub impulsurile monumentalităţii romane reînviate de strălucirea Vaticanului. De aici, de sub arcurile de triumf, de sub coloanele de marmoră ale Coleseului, de sub Cupola dela Lateran, din simfonia de culori a Stanzelor lui Raffael, din retorica amvonului dela San Pietro și din toată vâltoarea risorgimentului italian din care se resimţeau încă pronunciamentele lui Manzzini și gesturile largi ale lui Garibaldi, din lumea asta de spectri luminoși și sugestiuni măreţe s‘a înfiripat catechismul fanatic al acestui preot care avea ca supremă dogmă : *latinitatea.*

Acest crez i-a dat arsenalul de gândire, scutul de apărare și ţinta de luptă.

Temperament pasionat, plămădit din sănătatea robustă a ţăranilor noștri, optimist și senin, păstrând până la bătrâneţe sub sprincenele arcuite, picăturile de lumină ale unui romantism tineresc, el preconiza acţiunea și nu se putea închide în comtemplaţia unei chilii mânăstirești.

Revărsările lui de energie cotropitoare se cereau la larg în faţa mulţimei cu mii de capete. Vasile Lucaci a dus deci, pe tărămul politicei militante patrimoniul de simţire dela Roma. Latinitatea și-a găsit în el pe vijeliosul tribun, ideea naţională pe agitatorul implacabil. Ce spectacol de măreţie epică, svârcolirea lui de patruzeci de ani pentru desrobirea unui colţ de omenire. A fost idolul adunărilor pouplare pe cari le sguduia avântul lui de retor, ca un torent de lavă aprinsă, a fost locatarul închisorilor din Vaţ și Seghedin, pe urma Memorandului dela Viena, a făcut să și tresară cinismul parlamentului unguresc, a stors râuri de lacrimi la cetăţenii din Ploești, acum un sfert de veac, s‘a cheltuit, s‘a risipit pe toate cărările neatingând nici o deșertăciune, haina lui simplă de popă de ţară, negăsindu-și altă răsplată decât dragostea furtunoasă a mulţimei care l-a încununat cu aureola legendei și l-a trecut în doine ca pe eroii baladelor populare. Părintele Lucaci a crescut așa pe fiecare zi confundându-se în rostul lui cu o ţară robită. De pretutindeni din mijlocul vârtejului, de unde se ivea profilul lui de vultur, ochii catifelaţi priveau departe spre Columna lui Traian și glasul lui plin de sonorităţi de clopot, pios ca o rugăciune, sau tunător ca o răsvrătire, rostea crezul iluminat prins în curate și stângace versuri românești :

„Mama Roma cea bătrână
Mi-a pus arma asta‘n mână“...

A sosit în sfârșit ziua când marea dramă s‘a apropiat de punctul culminant.

Visul milenar fulgera în conștiinţa neamului nostru, continentul se încleștase în uriașa lui încăerare, ca la judecata din urmă depe perţii Capelei Sixtine. Părintele Lucaci în acele zile și-a înţeles chemarea de profet, dându-și seama că îndrumătorii unui neam în vremuri de grea cumpănă trebue să treacă examenul moral... Și-a părăsit deci casa dela Șișești, s‘a scuturat de obezile tăcerei prudente și luând toiagul pribegiei, luptătorul Ardealului s‘a ivit ca o furtună în Capitala României, acolo de unde trebuia să lovească spada liberatoare. In această perioadă, părintele Lucaci a îndeplinit cea mai înaltă misiune politică a vieţei sale, având rolul de factor determinant al ideei care trebuia să aprindă flacăra răsboiului de desrobire, dar salvând în acelaş timp pe seama umanităţii și demnitatea românismului din Ardeal.

Din cele dintâi zile ale toamnei din 1914 neastâmpărul rodnic al acestui bătrân s‘a deslănţuit în fierbere fără răgaz. In fruntea Ligii dela Bucureşti. care devenise un minister al conştiinţei naţionale, întrunind toate căpeteniile ţării, alături de Nicolae Filipescu, în ale cărui cuvinte de granit se săpau adevărurile de rasă ale vechilor boeri români, alături de Delavrancea, trubadurul înviforat al cântecului nostru de biruinţă, alături de fermecătorul verb al lui Take Ionescu și împletirile de fulgerare ale lui Nicolae Iorga, părintele Lucaci aducea prestigiul suferinţei

DE VORBĂ CU PĂRINTELE LUCACI

O chestiune socială de mare importanță, atât prin forma ei de senzațională noutate cât și prin sgomotul ce l'a stârnit în cercurile românești de peste munți, este: înființarea unei eparhii greco-catolice maghiare în Ardeal.

Românii de dincolo consideră această manoperă ca o nouă lovitură dată românismului în genere și bisericei naționale în special.

Deoarece opinia publică nu putea să ignoreze un eveniment de-o însemnătate atât de mare, am căutat să vedem pe vreunul din fruntașii politicei românești din Ungaria, spre a culege informațiuni precise.

Norocul ne-a scos în cale pe cel mai indicat să se rostească în această chestiune: pe luptătorul neobosit, pe „leul dela Șișești", pe părintele Vasile Lucaci.

Venise în țară pentru câte-va zile să-și vază copiii. Acum se întorcea acasă. Eram amândoi în trenul de Arad. Cum îl văd, mă descoper cu respect în fața lui. El îmi strânge mâna cu putere. Ochii par'că i se umezesc de bucurie și atunci strălucesc cu lumini sporite. Strălucire de-o clipă numai. Il întreb:

— Ce vești de-acasă?

Părintele Lucaci clatină din cap și pleoapele i se lasă peste globurile mari ale ochilor, ca două obloane peste niște vitrine luminate *à giorno*.

— Vești rele, fiule!

— Episcopia unită maghiară? — stărui eu.

— Episcopia unită maghiară. Nu de mult m'am întors dela Roma, unde am fost să interviu pe lângă Vatican să nu se dea bula pentru autorizarea acestei episcopii. Totul a fost degeaba însă. Toate făgăduelile cardinalilor n'au slujit la nimic. Papa a autorizat ca în inima românismului să se înființeze o eparhie unită în care slujba, afară de liturghie, să se facă în limba maghiară. Această lovitură pe care o primește biserica românească va avea urmări ce nici nu se pot bine calcula. In o mie de ani nu ni s'a făcut atât rău, cât vom avea de pe urma acestei dispoziții. Biserica era ultima cetățuie în care românismul se refugiase. Acum s'a făcut o spărtură și în această cetățuie. Calul grecesc a intrat în Troia.

Mișcat, părintele Lucaci se uită drept în ochii mei, cu ochi măriți. Trăsăturile romane ale capului său clasic se exagerau parcă pe măsură ce vorba-i prindea suflet, luau proporții mai mari. Și deodată capul acela, cu fața rasă și părul tuns mărunt, cu nările înfiorate de o simțire violentă, caracteristică oamenilor cari trăesc în mijlocul luptelor continue, mi-apăru ca o viziune de uriaș. Și o clipă mi-a fost frică.

Un zâmbet risipit pe figura aceea ciudată, în stare de sugestiuni atât de felurite, îmi dă însă curaj.

— Dar d-v. ce știți despre lucrurile acestea? Ce vă interesează pe d-v. durerile noastre! Preocupările d-v. sunt... în Macedonia.

Și ochii îi străluciră de lumini multicolore, al căror joc dădeau cuvintelor veneratului luptător înțelesuri ce nu le puteam bine desluși.

Atunci am glumit și eu:

— Cum, stimate părinte, Ungurii n'au voie, pe pământul stăpânit de ei, să aibă o biserică unită, așa cum avem și noi?

Din ochii aceia turburăori se deslănțuiră deodată două fulgere de mânie, cari se sparseră în crețul frunței.

— Ce e nevoie de biserică unită maghiară în mijlocul Românilor? Care poate fi scopul unei asemenea episcopii când în jurul ei se strâng comune românești smulse dela sânul bisericei naționale? Scopul este evident: maghiarizarea. Școala am pierdut-o; dacă și biserica ne va scăpa din mână, atunci putem pune cruce națiunei române din Ungaria. Dar mai avem o speranță.

— Ce speranță? mă grăbesc să întreb.

Și-atunci ochii mari ai părintelui Lucaci se strânseră în lațul încrețit al pleoapelor, se făcură mici, și prin ochiurile acelea strâmte de-abea străbătură până la mine două șuvițe subțiri de lumină . șireată.

— In bula papală se spune precis că liturghia se va sluji în limba paleo-elenică, adică în limba grecească veche. Dar, până acum Ungurii n'au nici preoți cari să cunoască această limbă, nici școli unde s'o poată învăța. Și-atunci se naște întrebarea: Dacă ungurii nu vor aplica partea de bulă privitoare la limba maghiară? Cu alte cuvinte, dacă ungurii vor nesocoti o parte din bulă, noi, Românii, vom fi ținuți să respectăm partea cealaltă. Este de văzut dacă Vaticanul va admite ca bula să fie scindată. Noi sperăm însă că nu va admite. Și în cazul acesta, înființarea nouei episcopii unite va trebui cel puțin amânată cu câțiva ani.

Acestea sunt explicațiile pe cari părintele Lucaci a binevoit să ni le dea. Ele au fost prinse în goana trenului, pe coridorul unui vagon plin de călători și bagaje. N'am putut nota decât în memorie cuvintele vajnicului luptăor. De aceea, fondul acestei convorbiri îl garantăm și credem că-l va recunoaște și părintele Lucaci. Forma însă ne aparține și revendicăm ca o proprietate exclusiv a noastră toate cuvintele lipsite de tact și toate greșelile de formă ce se vor fi strecurat în acest articol. Și spre a se stabili o responsabilitate precisă pentru toate greșelile și fanteziile din acest interview, autorul lui îl semnează. La urma urmei, trebue să avem și curajul prostiilor noastre.

P. LOCUSTEANU

Iulie 1912.

N. R. — Interviewul reprodus mai sus, este astăzi un document care ne precizează atitudinea eroică pe care a avut-o Vasile Lucaci în fața problemelor de existen'ă a românilor ardeleni, de sub fosta dominație austro-ungară. Găsim însă aci, mai cu seamă, un admirabil portret al leului dela Șișești, făcut pentru „Flacăra" de acel abil portretist care a fost Locusteanu.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile Lucaci, s'a născut la anul 1852 în satul Apa (comitatul Sătmar). Bucurându-se de favorurile pe cari episcopia unită le acorda tinerilor greco-catolici, a studiat la Roma teologia și filozofia, obținând titlul de doctor în Filozofie. După terminarea studiilor îl găsim ca paroh în Er-St. Craiu.

In 1878 trece ca profesor la gimnaziul regesc din Sătmar și mai apoi la gimnaziul de stat din Loșonț. Ocupă din nou postul de paroch (în anul 1885) de data aceasta la Șișești, unde s'a stabilit definitiv. Din acest punct și-a început activitatea eroică de apărător al intereselor vitale românești.

„Leul dela Șișești", cum a fost numit, s'a menținut întotdeauna în fruntea mișcărilor românești. A fost numit membru al conferinței naționale în anul 1887, iar la 1892, secretar general al partidului național.

A luat parte la procesul Memorandului împreună cu ceilalți fruntași ai partidului și a avut, din cauza atitudinei sale numeroase procese politice. Din aceasta a cunoscut temnițele ungurești, la Seghedin și Vaț.

După înfăptuirea României Mari, a plecat în Elveția, Paris și America pentru a creia o atmosferă favorabilă țărei noastre.

A fondat și a condus foaia bisericească „Revista Catolică.

Moare în anul 1923.

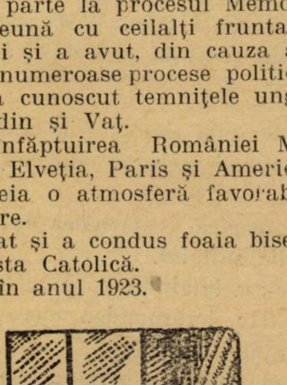

și invocările de prooroc din Biblie, acele vibrații grave metalice cari se prăvăleau în suflete ca o zuruitură de lanțuri.

Răsboiul însuși l'a așezat pe tribun într'o nouă postură de apărare, și moșneagul a apucat drumul străinătății să strige occidentului protestarea noastră. El a răscolit atenția publică în America, a organizat legiuni de voluntari pe frontul italian, a ținut conferințe în Elveția, la Paris...

O ceată de diplomați străini privea cu admirație faptura lui, care era cea mai perfectă legitimație a descendenței noastre și când un american l-a întrebat dacă și Ardealul gândește la fel cu noi, părintele Lucaci i-a răspuns cu o demnitate calmă:

„Fiți liniștit domnul meu, acolo unde sunt eu, acolo bate inima Ardealului".

Avea atât de multă dreptate.... După biruință, întors acasă cu lacrimi în ochi, se uita împrejur la lumea nouă și în roiul cetelor recente de naționaliști neofiți bătrânul schița un zâmbet de indulgență.

Vasile Lucaci nu avea nimic de cerut, îl răsplătise Dumnezeu în visul lui și atât îi era de ajuns....

OCTAVIAN GOGA

POEZIE

C. I. ŞICLOVANU

PIERROT

păpuşei de carton şi cârpă

Ochi mari şi silnici de femee —
Pe faţa de făină — o gură ‘nveninată de vopsea —
Funambulească parodie, melopee,
Fărămiţate ‘n palide luciri sclipiri de stea.

In vrăji de becuri prinse ‘n crini de stilcă, vag, pierdut,
Fald de mătase — alergi cu — atâţi gonit din tine,
Dar nu ai trup, să arzi într‘o reţea de nervi şi vine —
Pierdute frământări şi plânset neştiut.

Lumi diluate ‘n noaptea unui carnaval de catifea,
Fantome ce dispar spre zi —
Etern imaginar în dragoste şi ‘n insomnii,
Sfârşind în zori svârlit pe-un colţ de canapea.

OTOKAR BREZINA

ORAŞUL

Am văzut un oraş în zăbranicul unei lumini nemaivăzute.
Soarele spânzura palid peste el, despuiat de strălucire,
asemeni unei stele printre stele.

Mii de turnuri se ‘nălţau spre nori, iar dintre ele
creştea umbra unui turn căzut de multă vreme.
Mulţimi fără sfârşit se ‘nvălurau spre porţi şi dincolo de ele,
răsunau muzici pentru sărbători necunoscute,
convoae lungi de penitenţi se apropiau,
soldaţi se ‘ntorceau de pe câmpuri de bătae
prizonieri păşeau în lanţuri,
şi umbre ridicate din morminte rătăceau în mijlocul mulţimii,
amestecându-şi glasul lor în glasul celor vii, stăpânitoare.
Ele împreunau mâini de streini şi râsul lor cădea în
[sărutările amanţilor,
desprindeau numai atingând, braţele întinse spre îmbrăţişare,
Iar eu rătăceam singur prin mulţime.
ţâşnea un soare tainic şi se răspândea lumina
care cufunda oraşul cu miile de fiinţe în vibraţii melancolice.

Iar eu rătăcam singur prin mulţime,
Bătăile inimii mele se stingeau în palpitarea nesfârşită a
[inimilor vii şi moarte,
şi unda magică a privirilor de mult stinselor zile
îmi iradia sufletul.
Acolo te-am întâlnit ;
suflării tale ii răspundea adierea singurătăţii mele adânci,
a pământului natal,
a etericelor flori în pergole întunecate,
înflorite în ploaia de argint a cerului de noapte.
iar glasul tău tremura de glasuri
pe care eu le ascultam în vânturile călătoare,
la sfârâitul focului meu singuratic.

Trad. de AL. B.

IOAN SĂCURE

PASTEL

Pe creasta dealurilor zorii,
Au aninat o dimineaţă rece şi decolorată
Cu mugetu-i de fiară înjunghiată
Uzina îşi recheamă lucrătorii.

Din somnu-i greu oraşul se trezeşte
Pe stradă renaşte aceiaş frământare.
Trec lucrătorii cu bluzele murdare
Femei, copii ce viaţa îi grăbeşte

Aceiaş viaţă repede îi mână
Şi azi şi mâine şi mereu.
Deasupra-le se strânge cerul greu
Pe care moare o lună ofilită şi bătrână.

TR. IONESCU

MONOTONIE

Mă duc, în fiecare zi,
In port
Şi stau, cu toţi ce-aşteaptă
Cu ochii mari spre zare,
Un frate,
O iubită....

Şi-aştept şi eu
Pe caldarâmul alb,
Ce a văzut atâtea bucurii
Şi lacrimi,
Aştept pe cineva,
Ce n‘a plecat
Nicicând
Şi nu se va întoarce
Niciodată...

..Vaporul vine, pleacă
Şi când un văl subţire
Abia umbreşte cerul
Mă‘ntorc
Pe-acelaş drum,
Cu-acelaş pas,
Cu-aceleaşi gânduri..

....Şi‘n fiecare zi, mă duc
In port
Şi-aştept pe cineva,
Ce n‘a plecat
Nicicând
Şi nu se va întoarce
Niciodată.

GREVA INCORNORAȚILOR

— EPOPEE COMICA SEC. XX *) —

O introducere, trei acte, un interval de pantomină și o încheere

Mircea Ștefănescu

Fragment de scenă din INTRODUCERE

EXPLICAȚIE: In scena precedentă, dintre, **Debitor, Creditor** și **Fecior, Debitorul** își recomandase astfel **Feciorul** (care îi fusese ordonanță în războiu): „Suntem.... foști camarazi de războiu. Am făcut toate retragerile împreună".

(După ieșirea **Creditorului**):

DEBITORUL. — Ai tu vre-o țigare ?

FECIORUL. — (Servindu-l și aprinzându-i-o). — Ziceam să vă cer și eu ceva.

DEBITORUL. — (Plictisit). Și tu!

FECIORUL. — Nu bani!

DEBITORUL. — A, nu ? Atunci, cere!

FECIORUL. — O să vă rog să-mi...

DEBITORUL. — Stai! (Se gândește o clipă). Foarte curios! Din ce trăești tu aici, la mine?

FECIORUL. — Am și eu... micile mele economii.

DEBITORUL. — De când nu ți-am dat leafa?

FECIORUL. — De șase luni.

DEBITORUL. — Cât îți datorez?

FECIORUL. — Șase luni: șase mii.

DEBITORUL. — Nu nouă?

FECIORUL. — Nu.

DEBITORUL. — Nu ți-am mărit la 1500 pe lună?

FECIORUL. — Da.

DEBITORUL. — Nu-ți atrag atenția, ca să ți-i dau, dar ca să observi că sunt cinstit.

FECIORUL. — Știu, conaș Dudu. De aceea, și eu...

DEBITORUL. — Tu?

FECIORUL. — ...V'am scăzut cu câte 500 la fiecare lună.

DEBITORUL. — De ce?

FECIORUL. — N'ați spus și dv., că suntem... foști camarazi?

DEBITORUL. — Ei și?

FECIORUL. — Și... așa... din simpatie !

(Pauză)

DEBITORUL. — Cât mi-ai furat până acum?

FECIORUL. — Lunar?

DEBITORUL. — Nu. In total.

FECIORUL. — 18.000.

DEBITORUL. — Dublu de cât îți datorez?

FECIORUL. — Dublu vine...

DEBITORUL. — Așa e... între camarazi!... — Hai, dă-mi 9.000 înapoi și oprește-ți leafa.

FECIORUL. — Aș putea să vă împrumut cu vre-o 3.000.

DEBITORUL. — Exclus! Am nevoe de 5.000.

FECIORUL. — Pentru dv.! (Ii dă 5.000 lei).

DEBITORUL. — Ce voiai să-mi ceri?

FECIORUL. — O voe de două zile.

DEBITORUL. — De ce?

FECIORUL. — A născut nevastă-mea.

DEBITORUL. — Iar?

FECIORUL. — Naște des.

DEBITORUL. — Anul trecut n'a avut doi?

FECIORUL. — Și acum doi ani : trei.

DEBITORUL. — Cum îți explici?

FECIORUL. — Prinde repede.

DEBITORUL. — Lasă asta. Dar... tu, tot timpul stai la oraș.

FECIORUL. — Da. Mă duc numai când naște.

DEBITORUL. — N'ar fi mai natural să te duci înainte?

FECIORUL. — Nu e nevoe de mine.

DEBITORUL. — De ce?

FECIORUL. — Păi...

DEBITORUL. — (Intrebându-l mai mult din ochi) Cine?

FECIORUL. — Satu...

DEBITORUL. — (Izbucnind în râs) Intreg?

FECIORUL. — Aș! Nu ne pretăm la asta ! Fruntașii : alde popa, primarul, șefu' postului... fiecare cum își știe rândul. Eu nu mă amestec!

DEBITORUL. — Și nu zici nimic la toate astea?

FECIORUL. — (Sincer). A! mie-mi place când e cu popa!

DEBITORUL. — De ce?

— FECIORUL. — Păi cu el a avut trei!

DEBITORUL. — Ei... și?

FECIORUL. — Ei, și... eu am luat premiu dela minister.

DEBITORUL. — (Râzând). Dreptul tău!

FECIORUL. — (Convins). Păi știe ministeru', că doar suntem cu cununie! De ce-i al meu, nimeni nu se atinge!

DEBITORUL. — Nici chiar popa!

FECIORUL. — Ei, când a văzut el că iau premiu, mi-a dat el mie târcoale, popa! Dar i-am tăiat-o scurt. Zic: „până aici, părinte! porție la toate nu se poate! ce dracu, puțin obraz!".

DEBITORUL. — (Se plimbă, gânditor). Știi, mă, că tu ai cap?

FECIORUL. — Eh!

DEBITORUL. — Va să zică... un fel de societate?

FECIORUL. — (Râzând înfundat). Pe acțiuni!

DEBITORUL. — Da, da, pe acțiuni! Ai avut capital... ți-ai făcut prietenii acționari... acțiunile au făcut „pui"... iar tu... tu, cu avantagiile unui administrator delegat. (Bătându-l pe umeri). Bravo, mă!

FECIORUL. — (Pledând foarte sincer). Ce era să fac, conaș Dudu? Trebue să ne organizăm. Altfel, ne-o iau excrocii înainte. Nu vedeți dv., în gazete ? Mai mare rușinea ce se întâmplă!

DEBITORUL. — (O clipă. Apoi:) Așa e! Să ne organizăm. Și miniștrii se „organizează", pe guverne! (Cineva bate la ușe. **Feciorul** iese).

---

*) Piesă angajată de d. Sică Alexandrescu, pentru Teatrul Mic. In rolul **Debitorului:** d. Puiu Iancovescu.

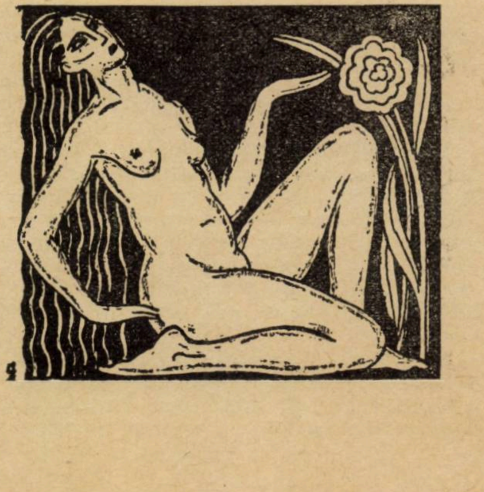

VERSUL DE ADIO

SARMANUL KLOPȘTOCK

Zaharia Budu e **cel dintâi** și cel mai mare manufacturist din Răcari.

Pentru călătorii mai cunoscuți are vârâtă într'o scălămbăiare a bătăturii, și o fărâmă de birt cu mâncare caldă și băutură răcoritoare.

Drept vorbind, de un birt în regulă nu poate fi pomeneală.

Mașina de gătit însă tot fabrică bucatele gospodăriei iar străchini se mai găsesc în cui, de pripas, așa că, de o mâncare d'anpicioarele servită rapid **„à la botul calului"** în ușa magazinului de manufactură, Zaharia Budu poate face rost pe un preț de nimic, unui drumeț cu care se întâmplă să aibe legături comerciale.

Osebit de asta, Zaharia Budu mai tae din când în când și câte o vită pentru o carne proaspătă, **amploiaților** mai cu vază din Răcari, mai umple pivnița cu fructe și bostani pentru amatorii de așa ceva, — mai o pastramă de briceag înfiptă în pironul din tocul ușilor dela intrarea principală a magazinului, mai un mezel, mai o gustare, mai o prăștină răcită în puț, — toate chivernisite de Zaharia Budu pentru ca vaza lui de **„băiat levent"** și cu cap în toți Răcarii, să nu se știrbească cât negru sub unghie, iar temelia casei să fie asigurată; — toate acestea, nu tocmai atât pentru sufletul lui Zaharia Budu, cât mai mult pentru cei patru moștenitori ai săi cari își așteaptă întinși merazurile din palma lui Zaharia Budu.

Și ăsta este și focul lui Zaharia Budu — vrea să plece pe lumea cealaltă împăcat și liniștit, fără pic de remușcare!

Cheagul e ca și încheiat. Birtul îi trece lui Bercuș, feciorul ăl mare, liberat din armată, în vorbă cu Zinca lui Patruțescu pentru însurătoare, iar magazinul cu toată marfa, edecurile și toate articolele de galanterie, de măruntișuri și de manufactură îl trece lui Mirică, toptangiu tot în Răcari, priceput în branșă, în foaia de zestre a Măndichii, fata gata de măritat. Restul, calabalâc, provizii, mobilier demodat și toate tracalele casei, cari pe cari pe apucate, după bună înțelegere între cumnați și cumnate.

Acesta este visul negustorului Zaharia Budu, din Răcari și ține morțiș să nu i iasă sufletul până nu i s'o împlini întocmai, ca să poată închide astfel ochii mulțumit de frumusețea lui.

Parale la o parte în vre-o teșcherea, nu se prea strivește!

Intr'o vreme a avut și așa ceva, dar de când cu operația grea, la ficat, punga i s'a cam golit și acuma, cu drojdia ei, abea dacă se acopere cine știe ce nevoe venită pe neașteptate ca și boala de ficat care tot nu vrea să-l slăbească de tot, ciocănindu-l din când în când pe sub coaste.

Intâmplarea cu operația a fost cam boclucașe — gata gata să se verse fierea în sânge!

Doctorul i-a strecurat scăparea ca prin urechile acului. Pentru minunea asta Zaharia Budu i-a trimis cu potșalionu, acasă, un purcel de rasă cu coada ca tirbușonu, o pereche de bibilici moțate și un buchet de micșunele în luna.... Februarie, dela geamlâc, într'o vreme când nici pomeneală de așa ceva nu este pe lume.

Față însă cu seriozitatea cazului, doctorul i-a prescris manufacturistului speriat, un regim de închisoare: untdelemn, zarzavaturi cu unt și poame fierte.

Dar fără **fleiculițe-curea,** sfârcuri de uger de vițea și rotogoale de berbec la grătar, Zaharia Budu e mort! Totuși, printre rigorile vieței, le mai gustă, așa din când în când, la un pahar, cu câte un client căruia era să i se verse și lui fierea în sânge și care tot nu i s'a vărsat deși el și-a pus de mult regimul la ciochină.

Și astfel Zaharia Budu ciocnește încurajat înaintea unui taler de măruntae luate **direct** de pe grătarul din fața prăvăliei, vorbind de rău cu clientul cu regimul la fel, pe nemiloșii doctori care nu vor să aibă în vedere când își schinguesc bolnavii cu zeamă goală și pâine prăjită, că viața este atât de scurtă!

— „La mine s'a găsit domle pietriș în ficat, domle, și tot beau și mânânc bine ha!

— „Și la mine domle, ce-ți închipuești că s'a găsit? nisip!

— „Cu atât mai mult cuvânt nene Zahario să dăm dracului bolbotinele și să'ntingem colea în miera asta, întărește călătorul cu pietriș la ficat, apăsând cu șomoioage de pâine în fripturile ardeiate de pe taler.

— „Păi zău așa! La urma urmei nu tot am să mor? se consolează negustorul Zaharia Budu, împingând și el alți dumicați de pâine în rumeneala fleicilor.

Și fota negustorului Zaharia Budu se'naltă în dreptul buzelor mulțumite și pline de mustul fripturilor, trece prin mustățile tocate în linia nărilor și se rostogolește apoi, pe cealaltă parte, acoperind la loc pântecul mulțumit al omului cu nisip în ficat.

Două furculițe de cositor își înfig miezul îmbucăturilor de pâine din vârfuri, în mustul cărnurilor hlăpăite și două sprițuri reci de-ți tae gura, ocolesc pe la spatele mâncăcioșilor aduse tocmai la pont pe tavă de Petrică tejghetarul. Inghițiturile împing fripturile pe gât, pietrișul și nisipul oamenilor se lasă la fundul ficaților, Petrică uitucu aleargă spre tejgheaua descuiată și regimul trece la dosar — bârfesc hazos cei doi mâncăcioși bolnavi de ficat!

Atât numai că banchetul ăsta este în așa fel dichisit de Zaharia Budu, ca să se întâmple numai la praznice, — încolo regimul și apa de Căciulata pe care **pacientul** Zaharia Budu o bea dintr'un ulcior pentru ca să fie mereu proaspătă și rece, își reiau grabnic locul fleicilor cu must!

●

De la o vreme Zaharia Budu se plănuește amar pentru o combinație cu moștenitorii, cu privire la înădirea magazinului și a dependințelor lui, pentru ca merazul rămas să fie mai cu spor, iar moartea să-l găsească și mai mulțumit.

La rândul lor moștenitorii hrăpăreți, **nu s'ar fi opus** la aceasta decă Frusina femeea cu care Zaharia Budu a închegat casa dela început și cu care vrea să închidă ochii de mână, nu i-ar fi adus aminte că și pe lumea cealaltă ca și pe pământ, le trebuește la fel o casă, așa cum are Demostene Sfetculescu și Agripina Sfetculescu săpată în curtea bisericei, zidită, tencuită și deschisă, gata să-i adăpostească de îndată ce ar muri: într'o parte, cu slove de aur pe marmură neagră: **„Aci se odihnește Demostene Sfetculescu împreună alături de soția „lui nedespărțită Agripina Sfetculescu „care nu l'a părăsit o clipă în viață și l'a „iubit până în ceasul morții. Născut la „1848, răposat la.....** și într'alta: **„Aci se „odihnește Agripina Sfetculescu împreună alături cu soțul ei nedespărțit Demosten Sfetculescu negustor cu vază în „Răcari care nu a părăsit-o o clipă în viață și l'a iubit până la ceasul morții. Născută la 1864 și răposată la....**

Obiecțiunea justă a femiei schimbă îndată planul de îmbogățire al negustorului și Zahariia Budu reflectă serios la un **cavou,** chibzuind în consecință cu Frusina, în șoapte, ca să nu se întristeze copiii. Zaharia Budu și cu Frusina Budu căzură în cel din urmă de acord, cu mici excepțiunui de ornamentații, ca de pildă, marmură albă în loc de neagră, litere negre în loc de galbene și cu adăugirea chiar a anului morții, așa pe brodite, ca să nu rămâe piatra în alb și cu vorbirea la fel a Sfetculeștilor, în plus... **o poezie de adio,** la fel pentru amândouă pietrele și comandată la d. Jenică Panaitopol, învățător în Răcari, scriitor și corespondent în acelaș timp la ziarul „**Dacia**".

●

In sfârșit, să fie așa cam ca două odăi, dedesubt, alăurate, într'una eu și într'alta Frusinica, explică Zaharia Budu d-lui Sarcoli Santilluna, antreprenorul de pompe funebre și de monumente funerare, adus **înadins** dela oraș.

Și maestrul Sarcolli Santilluna, măsurând, săpând și plănuind, răspundea în italientșe clientului Zaharia Budu, desfăcând pe genuchi, în mijlocul cimitirului, un plan albastru de hârtie, iar Zaharia Budu arătând în zare, spre mormântul Sfetculetșilor, la care metșerul Sarcoli Santilluna, dând din cap, băgă hârtiile în buzunar, ridicând apoi mai târziu o clădire aidoma cu a Sfetculeștilor și conform placului clientului... îngropat de viu, împreună cu familia.

Opera fiind complet înfăptuită, familia Budu fu invitată de meșterul Sarcoli Santilluna în curtea bisericei locasului de veci, să o recepționeze.

Zaharia Budu coborî solemn scara, pierzându-se în fundul cavoului, — Frusina Budu rămase afară, în bălării, cu meșterul italian, care întindea palma prin nasul consoartei răposatului din fundul groapei, când spre crucile Sfetculeștilor, când spre cele ale soților Budu, confirmând executarea lucrărei **întocmai** după dorința negustorului care întârzia în goapă.

— „Păi ce fel de casă este asta domle cu odăile oarbe, lipite alături, fără un pic de fereastră între ele, la mijloc, prin care să bolborosesc și eu pe lumea cealaltă, din când în când, cu baba mea?! se răsti manufacturistul Zaharia Budu, ivit la intrarea cavoului, cu părul vulvoi și cu privirea injectată de mânie. Pune fereastră și atunci plătesc! Până atunci, nici o lăscae!

Și meșterul Sarcolli Santilluna a trebuit să scobească o fereastră între cele două odăi de piatră.

Iar manufacturistul Zaharia Budu și femeea lui, Frusina Budu, își așteaptă resemnați ceasul morții și **„versul de adio" al** învățătorului dela școala din Răcari, d. Jenică Panaitopol ziaristul și poetul!

PRIMUL CLIENT

ION DONGOROZI

Eliodor Oprişanu e fecior de ţăran din Covurlui. Tată-su a fost ajutor de vătaf — mai mult un fel de trepăduş — pe una din moşiile lui Eliodor Fanache Corlătescu, elector cu faimă şi mare proprietar pe vremuri în Tutova şi Covurlui.

Băiatul, botezat de boier, a intrat datorită stăruinţei şi trecerii lui naşu-su, ca bursier la Liceul Internat din Iaşi. Teama de taică-su, om aspru, artăgos şi deprins la băutură, spaima de sărăcie şi ruşinea de naşă-su, l-au îmboldit s'ajungă dintr'a doua chiar premiant, şi premiant să rămână pânăla absolvirea liceului. In Bucureşti — la Drept — a dus-o şi mai greu. Fiindcă tată-su trimitea tare puţin şi cu zăbavă, a intrat în cele din urmă prin concurs copist la o percepţie de periferie. Ore de birou avea pânăla 5 fix, când i se'ngăduia să plece la cursuri. S'a mulţumit şi cu atât, deoarece între 6 şi 8 erau rânduite câteva cursuri de mâna întâia, şi pentru că putea avea asistenţele suficiente pentru frecvenţă. In anul al treilea, cam după Paşte, a cunoscut-o pe Anişoara Filip. Era singura studentă la Drept şi în plus o brunetă inteligentă, cochetă şi destul de frumuşică. Evident că având atâtea calităţi întrunite, Anişoara Filip era continuu asediată de camarazi.

Despre fata asta se spunea multe. Adevărat era numai că fusese sedusă de prefectul judeţului, care se ţinuse însă de cuvânt şi-i făcuse bursa făgăduită, iar de un an se încurcase cu un cunoscut medic balneolog din Capitală.

Graţie legăturii acesteia, trăia acum aproape în belşug — de altminteri ca multe alte camarade ale ei, de pe la celelalte facultăţi, fete drăguţe, desgheţate şi mai cu seamă practice. Eliodor Oprişanu, târât de curent, a roit şi dânsul câtva timp, destul de timid însă, în jurul Anişoarei Filip. De ce s'o fi oprit dânsa într'un târziu tocmai la el, nu e uşor de dibuit. Mărturisirea fetei, simplă, francă, l-a uluit şi biruit. Când s'a dumerit că o iubeşte cu adevărat, s'a hotărît, fără prea mult sbucium sufletesc, s'o ia în căsătorie. A mai fost îmboldit la această hotărâre şi de convingerea limpezită, verificată şi întărită încetul pe încetul, că Anişoara chiar dacă nu-l iubeşte, îl simpatizează în orice caz mai mult ca pe ceilalţi. Anişoara Filip şi cu Eliodor Oprişanu au terminat Dreptul în aceeaş sesiune; dânsa ca licenţiată, el ca doctor, şi pe deasupra şi cu un an de practică serioasă la un fruntaş al baroului bucureştean.

Dânsa mai mult datorită faptului că era singura candidată la licenţă şi în plus fată frumoasă; el cu elogii şi bile albe la toate materiile.

Cele câteva articole de popularizare publicate prin gazete, ca şi studiile de Drept Civil apărute în revistele de specialitate, au atras atenţia profesorilor şi au scurmat în invidia colegilor, aţâţată dela primele examene trecute strălucit de Oprişanu. O întâmplare fericită şi mai ales neaşteptată de tinerii noştri logodiţi, a grăbit sorocul nunţii şi mutarea lor din Bucureşti. Bătrânul Oprişanu a murit cam la o săptămână după afişarea rezultatului examenelor dela Drept, şi mai înainte de-a primi scrisoarea recomandată, prin care fiu-său îi vestea logodna cu Anişoara Filip şi căpătarea titlului de doctor în Drept.

Băiatul era singurul moştenitor. In două săptămâni numai, Eliodor Oprişanu a lichidat tot: pământ, vite, case, recolta rămasă din vechi, şi s'a 'napoiat la Bucureşti purtând în buzunar adeverinţa de depunere la vedere, la Banca Românească, a sumei de 610.000. Dacă ar fi avut mai multă pricepere şi ceva, ceva mai multă răbdare, cu toată criza ce bântuia, putea prinde la sigur până la 800.000.

Au făcut în pripă toate formele, s'au cununat numai civil, şi s'au statornicit după îndemnul ei, în Chişinău. Socoteala făcută nu avea nici o meteahnă. In ţinuturile alipite se simţea, e drept, mare lipsă de intelectuali. Chişinăul e apoi un oraş frumos, destul de mărişor — poţi prin urmare trăi mai izolat, — are Curte de Apel, deci procese din belşug şi tot odată prilejuri pentru un advocat tânăr, ambiţios, priceput şi muncitor, ca să se pună în evidenţă. Tot dânsa l-a hotărît să închirieze o casă mare, arătoasă, în plin centru, să plătească chiria pe un an întreg, ca să scape de-o grijă, să-şi comande haine elegante, să angajeze fată în casă dar şi fecior, ca să bată la ochii vecinilor şi clienţilor, şi mai ales să nu se spurce cu procese de cele mici.

Toate au fost puse la punct, mai rămânându-le la urmă vre'o 45'000 de lei, suficienţi după socoteala ei, cam pentru două luni de trai. După acest interval de timp, Anişoara era încredinţată că clienţii vor da buzna, aşa că vor putea trăi destul de larg. Tot după îndemnul şi argumentările ei, Oprişanu a trimis articole în dreapta şi'n stânga, ca numele să-i fie la ordinea zilei, s'a înscris la ţărănişti,— partid de viitor, dar lipsit de intelectuali, — şi a luat cuvântul din prima săptămână chiar, atât la club, cât şi la întrunirea sectorului de verde, unde locuia el. Totul fusese chibzuit, cântărit, rânduit de mintea isteaţă a Anişoarei, dar socoteala de acasă nu se prea potrivea cu cea din inima târgului. Localnicii arătau faţă de regăţeni, cu orice prilej, adevărată ostilitate; criza împuţinase simţitor procesele, iar în toamna lui 1924 când s'au statornicit dânşii în Chişinău, mulţi advocaţi din regat, mai cu seamă eşenii, îşi făcuseră vad adânc în capitala Basarabiei. Zilele treceau fără ca clienţii să se ivească totuş, câtva timp, n'au disperat de perspectiva ce li se contura grabnic.

Oprişanu era tot mai încântat de nevastă-sa: frumoasă, cuminte, iubitoare, cochetă şi totuşi cumpănită tare, econoamă chiar. In Chişinău au dat peste câteva cunoştinţe — mai mult de-ale ei — printre militari, profesori, magistraţi.

Uneori când se ivea vre'un nou cunoscut, bănueli prevestind scurtă furtună lăuntrică îl junghiau pe Oprişanu; nici odată însă nu şi-a dat în vileag o astfel de slăbiciune.

Tot după îndemnul neveste-sei, şi cam la două săptămâni dela aşezarea lor în Chişinău, Oprişanu a făcut cerere să i se instaleze telefon, şi după alte două săptămâni, telefonul a fost însfârşit instalat.

Şi totuşi clienţii nu se iveau nici acum, iar rămăşiţa din moştenire se mistuia văzând cu ochii.

Feldefel de gânduri negre îi muncea dela o vreme.

Planuri după planuri,— unele cumpănite, altele deadreptul copilăreşti, — urzeau zi şi noapte ca să poată ieşi odată, într'un fel, din încurcătura asta. In cele din urmă s'au oprit la următoarele două soluţii: fiindcă era vorba să se facă o mare mişcare în magistratură, Oprişanu să ceară un loc liber de judecător, urmând ca la prima ocazie să se apuce din nou de advocătură. A doua: ca să nu piardă cumva contactul cu Chişinăul, să intre secretar la vre-un fruntaş al baroului de acolo. Anişoara se mai gândea, şi destul de serios, — cutoate că bărbatu-su nu voia s'audă, — că în calitate de licenţiată în Drept, ar putea căpăta cu uşurinţă în vre'o administraţie, un post de şef de birou, ori ceva similar cu acesta. In situaţia aceasta de frământare şi dibuială, Anişoara Oprişan a primit cu întârziere şi ocoluri, o adresă din partea prefecturii de Vaslui, prin care era înştiinţată că bursa încetează dela 1 Octombrie şi totodată era invitată să-şi ridice banii dela Banca Crisovelloni — 36.000 cu totul. Pledoaria Anişoarei l-a convins în cele din urmă pe Oprişanu, că ar trebui s'o lase să se repeadă până la Bucureşti ca să-şi ridice banii şi diploma dela universitate. Rezitenţa lui a fost biruită nu de faptul că dânsa avea destule prietene măritate la care putea trage, ci mai mult din ironiile ei, tăioase şi mânuite cu dibăcie.

Anişoara a plecat cu acceleratul de după amiază la 2 fără zece. In gară, la despărţire, Oprişanu a făcut o aluzie cu tâlc, la care nu meditase de fel şi pe care a găsit-o şi dânsa destul de spirituală.

Când a fluerat maşina de plecare, i s'a adresat serios:

„Bagă de seamă Ancule dragă, sunt trei bucăţi cu totul: geamantanul, valiza şi mătăluţă.

Să nu pierzi cumva vre-una pe drum !"

A treia zi dela plecarea Anişoarei. Oprişanu s'a sculat făr'de chef; ieri se supărase deabinelea. Careva, — dintre cunoscuţi fără îndoială, — i-a jucat o festă. De dimineaţă tare s'a trezit cu un ucenic de la o cofetărie din centru, ducând două torte mari şi o cutie dublă de fondante „comandate prin telefon de doamna" în ajun de a pleca. A plătit nota şi a renunţat să se dumerească ce-i la mijloc. Taman când se pregătea să plece ca de obicei la tribunal, a sbârnâit prelung şi repetat telefonul. De opt zile era instalat, dar nu sbârnâise până atunci. Emoţionant, aproape înfricoşat, a pus mâna pe receptor. O moaşă comunală, într'o românească tare stricată, întreba dacă trebue să vină imediat, ori mai poate zăbovi.

Când s'a întors pela 2 dela Palat, telefonul a sbârnâit din nou. Un dricar întreba dacă poate trimite imediat ca să întindă doliul. Atunci abia Oprişanu şi-a dat seama că e o farsă la mijloc, şi tot atunci a făcut legătura firească între comanda de torte şi cele două chemări prin telefon.

Feciorul i-aduce ca de obicei corespondenţa sosită înaintea prânzului. „Universul", „Pandectele", „Zorile", — foaia ţărănistă locală, — şi o scrisoare recomandată din Bucureşti, expediată de un inginer cu numele de Ionescu Traian. Nedumerit dar şi curios, desface zorit plicul. Pe-o jumătate hârtie riglată, cu antetul hotelului bucureştean în stânga, următoarele rânduri aruncate în pripă şi semnate „un binevoitor din Chişinău":

Domnule,

Incredinţat că fac o faptă bună, îţi scriu.

Poate îţi cauzez o durere mare ; mi-ar părea rău să se întâmple aşa. Sper însă să-ţi deschid ochii şi asta îmi şterge în parte părerea de rău.

Nu ştiu cât şi câte ştii d-ta din trecutul soţiei d-tale ; probabil puţin de tot, căci altminteri n'ai fi luat în căsătorie pe o Anişoara Filip, care în cei 4 ani cât a stat în Bucureşti, a avut cam o duzină de amanţi afişaţi în regulă. Intâmplător am plecat cu acelaş tren cu care a plecat şi soţia d-tale, ba am avut loc chiar în acelaş vagon. In gara Ungheni s'a urcat în vagonul nostru maiorul Vulpe din grăniceri, fostul amant de inimă al Anişoarei Filip, pe când era căpitan şi cu serviciul la Ministerul de Războiu, iar dânsa studentă cu vechime de un an, în anul 1 la Drept.

Intâlnirea celor doi eroi, scenele de tandreţă din compartiment, mi-au făcut convingerea că totul fusese pus la cale din timp Am căutat să le urmăresc maşina, dar în strada Griviţei taxi-ul meu s'a ciocnit de o trăsură şi am fost silit să-mi întrerup urmărirea. Un sfat de aplicat imediat domnul meu : dacă crezi că ai aci posibilitatea de verificare, urcă-te în primul tren. Un sfat pentru mai târziu : descotoroseşte-te cât mai curând de beleaua ce ţi-a căzut pe cap ; cu cât vei ezita, cu atât îţi va fi mai greu !

Nehotărârea şi sbuciumul lui Oprişanu au fost curmate brusc de telegrama urgentă prin care Anişoara îl vestea că e silită să mai rămână vre'o trei zile, rectorul Universităţii lipsind din Capitală. S'a decis pe loc să plece negreşit şi fără întârziere la Bucureşti. Ar mai avea încă două trenuri bune : expresul de 7 şi 10 şi acceleratul de 9 şi 35.

Gândul că a doua zi de dimineaţă va fi în Bucureşti, şi că va putea verifica la faţa locului şi cu proprii lui ochi, l-a liniştit aproape cu totul.

Ba îşi întocmeşte până 'n amănunte, cu sânge rece şi cu logică strânsă, planul întreg de procedare !

Pela 4 şi un sfert pecând îşi făcea geamantanul, un aprod dela tribunal i-a adus o scrisoare închisă din partea decanului baroului, având următorul conţinut :

Colega,

Ţi-am făgăduit — cu plăcere de altfel — concursul meu colegial şi sunt încântat că mă pot ţine de cuvânt atât de curând. Astă seară între 7 şi 8 va veni negreşit la d-ta d-l Iordache Iosifescu, mare proprietar, pentru un proces de moştenire. E un proces foarte important şi prin speţa lui şi prin cuantumul sumei revendicate ; minimum o sută de milioane !!!

E totodată ocazie rară pentru un înzestrat avocat — cum eşti d-ta — ca să se releve dintr'odată, eclatant şi definitiv.

Eu plec mâine dimineaţă pentru circa două luni în străinătate (e vorba mai mult de un consult medical) ; vom fi însă alături tot timpul în acest important proces. Cere fără jenă onorariul ce-ţi convine; nu-ţi deprecia capacitatea!

Cu distinse salutări colegiale,
Dr. Iancu Dăscălescu
decanul baroului Chişinău

Oprişanu şi-a amânat plecarea pentru trenul de 9 şi 35. A uitat cu desăvârşire şi de anonima primită şi de nesiguranţa, de sbuciumul, prin care a trecut cu puţin mai înainte. Totul se ştersese parcă fără să mai lase urme !

Inviorat subit, măsoară biroul cu paşi mari, gesticulează, schiţează în minte crâmpee de pledoarie, urzeşte planuri pentru viitor, calculează onorariul pe care trebue să-l pretindă. De bucurie mare şi cu gândul mânat într'atâtea direcţii, uită să mai îmbuce ceva : 7 jum., 8, 8 şi 20... nici un semn.

Oprişan e nedumerit şi enervat, din cale-afară. Din când în când îl săgetează o aceiaşi presimţire, pe care zadarnic caută s'o alunge. Tâmplele-i svâcnesc pripit şi-şi simte desluşit vânzoleala inimii Plecarea lui, dacă nu se decide numai decât, rămâne baltă.

Inciudat pe el şi pe toate, cheamă în două rânduri gara la telefon, ca să întrebe dacă nu cumva are vreun personal până'n 12 : dar „mişcarea" nu vrea să răspundă. Bănuelile îl săgetează din nou, mai adânc, mai înteţit ; orgoliul lui de bărbat, biciuit, terfelit, îl face să sufere groaznic. A ajuns să nu mai fluture nici umbră de îndoială peste conţinutul scrisorei primite. Biroul i se pare tare îngust ; simte nevoe de spaţiu şi de aer proaspăt. Pela 9 fără zece o maşină mare, elegantă, cu amândouă farurile aprinse, opreşte brusc în dreptul intrării.

De lângă şofeur sare sprinten un domn înalt, bine legat, înfăşurat într'un pardesiu cu cordon şi cute largi.

— Te rog să mă scuzi dragă domnule Oprişeanu, c'am întârziat dela randevu !

— Mă rog, nu e nimic.

• — Ţi-oi fi făcut vre'o încurcătură ?

— Deloc, nicio 'ncurcătură !

— Parol ?

— Pe onorea mea !

Un afurisit de poker monşer.., nu-mi era că pierdusem vre'o 80.000... dă-i dracului de bani că la mine nu contează, da'mi era necaz să mor de-oarece câştiga tot d-rul Krasniski, un ageamiu şi un bleg domnule !

— ?

Da'ia spune-mi rogu-te, d-ta nu eşti cumva de prin Dorohoi ? Am avut în clasa întâia la Liceul Naţional din Iaşi, coleg de bancă, pe unu Oprişeanu şi mai nu ştiu cum dracu-i zicea... era tot din Dorohoi şi aducea mult cu d-ta. .

— Nu, nu domnulee...

— Iordache Iosifescu !

— Ştiu cum vă numiţi... mi'a scris doar domnul decan !

— V'a şi scris deja ?

— Da, azi după amează. Eu sunt de fel din Covurlui, d-le Iosifescu. Rude prin Dorohoi n'am avut nicicând.

— Atunci simplă potrivire... ca atâtea în viaţa omului. Dar să viu la chestie că eu n'am gustat nimic astăseară !

Oprişeanu îşi aminteşte de cele două torte primite azi dimineaţă şi de care nu se atinsese încă.

— Ceva uşor v'aşi putea oferi eu.

— O nu, nu, mulţumesc ! Nu vreau să vă deranjez !

— Niciun deranj... dimpotrivă.. V'aşi putea oferi un pahar cu lapte, un ceai, o felie de tort..

— ?

— Vă rog să nu ezitaţi... nu-mi faceţi niciun deranj... absolut niciun deranj !

— O felie de tort aşi lua... dar încă odată, numai dacă nu deranjez cumva pe d-na !...

— Soţia mea e plecată la Bucureşti... prin urmare nu poate fi vorba de niciun deranj.... nu ?

— O felie de tort atunci... seara mănânc de obicei tare uşor.

Oprişan se întorce numaidecât, urmat de servitoare care aduce pe tavă două felii mari de tortă şi carafa cu apă. Iosifescu gustă dintr'una, gustă din cealaltă, plescăe limba de cerul gurii, îşi linge satisfăcut buzele.

— Foarte bune... excelente torturi ! De unde târgueşti d-ta domnule Oprişeanu?

— Să mă credeţi că habar n'am... nevastă-mea se ocupă.

Câtva timp nu se aude decât hăpăiturile lui Iosifescu. In cea dintâi pauză se grăbeşte să înoade iar vorba.

— M'a făcut atent amicul meu Dăscălescu, că sunteţi un adevărat specialist în Dreptul Civil !

— Adevărul e că m'am ocupat deaproape... am publicat numeroase articole, aşi putea zice remarcate de specialişti...

— Bun, bun !

— Am fost apoi un an secretarul maestrului Petculescu....

— Foarte bine... foarte bine... să ştii însă dela mine că nici învăţătura, nici talentul nu contează în viaţa omului !

— Nuu ?!

— Nu, nu, norocul numai d-le !

Uită-te la mine : dacă n'aveam noroc cu caru, nu s'alegea nimic de capul meu, absolut nimic !... Mă rog, ce ţigări de foi sunt astea ? (Oprişanu avea pe birou, de frumuseţe numai o cutie cu intime aurite şi una cu ţigări de foi străine ; aşa găsise cu cale nevastă-sa).

— Ţigări olandeze, domnule Iosifescu.

— De unde le-ai cumpărat, dacă nu te superi ?

— Din Bucureşti... e un debit numai cu specialităţi pe Victorie, lângă Ciobanu.

— Iaca nu ştiam aşa ceva !... Şi cam cât vine bucata ? Socotişi de curiozitate?

— Cam 41 de lei... dacă doriţi luaţi... luaţi vă rog d-le Iosifescu !

— Oricât m'ar tenta, nu iau. Asta — ar mai trebui !!

— Ba vă rog să luaţi... mă supăr altminteri.... serios mă supăr !

— Fie, dacă ţii.

Iosifescu înghite zorit restul din felia de tortă, alege o ţigară, o miroase prelung, o muşcă la un capăt, o aprinde tacticos, pufăe de câtevaori şi exclamă satisfăcut:

— Excelent tutun... ex-ce-lent ! (Şi după câteva guri de fum destrămate cu meşteşug) :

Dar să revenim la chestie ! (Oprişanu care se perpelise ca pe jăratec, răsuflă uşurat).

Eu domnule dragă, am fost greu de cap şi puturos ; în fiecare clasă am rămas repetent cel puţin o dată. Târâş-grăpiş am ajuns şi eu până'n clasa doua secundară. Am repetat-o de două ori, şi când m'am convins că sunt ameninţat să rămân iarăşi, m'am retras.

Am făcut armata ca voluntar, iar după eliberare am încercat de toate, fără să mă pricopsesc însă. O singură pasiune aveam : loteria.

Nu era loterie, de-a noastră ori străină, ca să nu iau eu bilet. Rar de tot dacă-mi scoteam costul biletului ; de câştig propriu zis, nici pomeneală ; totuşi nu disperam. Intr'o noapte visez de trei ori la rând o pânză mare, albă, pe care sta scris cu cărbune parcă : 6 înmulţit cu 9. Asta nu se poate, mi-am zis eu, să nu fie o prevestire. Prin urmare de 6 ori 9 fac 53....

— Ce fel 53 ?

— Da, 53 am zis eu, că nu prea eram întotdeauna sigur pe tabla înmulţirii, d-ta ai fi spus fireşte 54, luai un bilet de loterie cu numărul 54 şi pierdeai la sigur. Eu am luat o jumătate de loz cu numărul 53 şi am câştigat, neto în mână, 460.000. 460.000 înainte de război !! Era ceva, nuu ?

Oprişan şi-a pierdut cu totul răbdarea. I-ar veni parcă să ţipe, să tropăe pe loc, ca să poată astfel cheltui energia nervoasă, curiozitatea şi ciuda adunate'ntr'ânsul.

— Ei dar să revin la chestie scumpul meu amic ! (Oprişanu oftează din nou uşurat). Ori mai bine doreşti să continuu?

— Mă rog, cum vreţi.

— Imi pare că nu te prea interesează ?

— Ba dimpotrivă ! şueră printre dinţi Eliodor Oprişanu, deşi simţea bine că nu va mai putea îndura mult supliciul acesta.

— Fiindcă ţii d-ta, merg atunci mai departe. Am băgat banii în pământuri.. mi-a mers cam prost ; a venit însă războiul şi m'am refăcut. Cine a avut un dram de noroc s'a putut reface în timpul războiului. Numaidecât după unirea Basarabiei m'am instalat în Chişinău. Cheagul adunat, şi ţin să accentuez lucrul acesta, îmi da flerul necesar. In vremea aceia se putea cumpăra aici ieftin, ieftin detot. case, păduri, pământ... orice; am cumpărat de toate şi am făcut astfel afaceri minunate. Pe măsură ce mă 'mbogăţeam mă deschideam dragul meu. Câtă vreme m'am sbătut în sărăcie, parcă mi-a fost mintea tot îmbrobodită... te rog să mă crezi ! Dar odată cu înstărirea am început să râvnesc şi eu la onoruri. Le-am râvnit, şi le-am căpătat ! Am fost numit întâi viceprezidentul comisiei interimare, apoi ales deputat sub averescani şi desemnat dela Centru ca vice-prezident al Camerei... trebuia să fie reprezentată şi Basarabia în biroul Camerei ! Am luat cuvântul la mesaj şi la buget ; discursurile mele au fost gustate, aplaudate chiar.... eram anturat, linguşit, temut ! Să fii sigur că nu exagerez absolut deloc ! Toată starea aceasta de lucruri a fost în funcţie de situaţia mea materială, iar situaţia materială, de dramul acela de noroc dela început.

Prin urmare, în concluzie, norocul e totul în viaţa omului ; el te poate ridica până'n slava cerului ; fără el înnoţi prin tină şi mesteci ghindă mucegăită. Să nu crezi stimate domnule Oprişeanu, că raţionamentul acesta al meu purcede dintr'un caz izolat; nu, el a fost verificat, întărit, de nenumărate alte cazuri. Aşa de pildă ţi-aşi putea povesti întâmplarea aproape neverosimilă a prietenului meu Cernătescu din Galaţi...

— V'aşi ruga... s'o... lăsaţi pe altădată..

— Poate nu v'a interesat cele narate până acum ?

— Ba dimpotrivă, au fost şi interesante şi instructive, dar nu mă simt tocmai bine.

— Bine, foarte bine, să vin la chestie atunci, dar te rog să nu-mi mai pui decât întrebări absolut necesare, ca să nu fac digresiuni. Iacă-ta despre ce e vorba dragul meu :

(Oprişan răsuflă din nou, se aşează mai bine în fotel şi-şi ciuleşte urechile).

Eu sunt însurat pentru a doua oară cu o rusoaică... mai exact o caucaziană... fiul meu Georges, din prima căsătorie, a fost însurat cu mama soţiei mele.

— Cum cu mama soţiei dv. ?!

— Foarte natural : mamă vitregă. Socrumiu se căsătorise în timpul războiului, pentru a treia oară, cu Saşa Demidow, foasta mea soacră.

— Fostăă ?

— Cam aşa, de oarece Saşa a murit acum o lună într'un sanatoriu din Davos. Era o femee minunată domnule : frumoasă, inteligentă, pasionată, bogată, putred de bogată ! Pe măsură ce Iosifescu încălzit, pornit, aduce noui amănunte, răscoleşte prin amintiri ca să întregească portretul fizic şi moral al răposatei Saşa Demidow, lui Oprişanu i se'mpăinjenesc ochii şi i se'mpâcleşte mintea. Profitând de o pauză a povestitorului, intervine moale, cu jumătate de gură, nădăjduind să-şi poată curma câtdecât canonul.

— Şi d-v., domnule Iosifescu, cam ce-aţi dori în definitiv ?

— Două lucruri numai, dragă domnule Oprişeanu.

— Un amănunt mai întâi de toate : domnului Decan i-aţi înfăţişat cazul d-v?

— Nu, nu i l-am mai expus, fiindcă dumnealui pleacă mâine la Paris.

I-am spus numai în treacăt că e vorba de-un proces de moştenire de circa 100 de milioane, iar dumnealui m'a'ndreptat la d-ta.

(Acum deabea s'a dumerit cum trebue Oprişanu).

Mi-a făgăduit însă solemn că va pleda şi dânsul şi va interveni la nevoe pe lângă maeştrii bucureşteni.

— Spuneaţi adineori că vă interesează să ştiţi...

— A da, da... aş dori să ştiu dacă am şi eu, adică mai exact nevastă-mea, în calitate de fiică a răposatei, vre-un drept la moştenire. Ţiu să adaog că nu e nici testament, nici copil la mijloc. Oprişanu epuizat, absent, aprobă uşor din cap, in neştire. Pauză prelungită.

In sfârşit Oprişanu se mai reculege.

— Şii ?

— Şi dacă e vre'un chip de intrat în posesie, în actualele împrejurări, bine înţeles, de oarece aici în ţară nu e decât casa din Chişinău.

Oprişanu care prinsese bine firul de rândul acesta, întoarce întrebarea numai decât :

— Dar unde e restul averei domnule Iosifescu ?

— Ce rest domnule ? De rest e vorba aici ?

— Averea în definitiv.

— In Rusia.

— In Rusia tocmai ! ?

— Da, în Rusia... ce te miri aşa ? E vorba de vaste terenuri petrolifere în Caucazia, districtul Bacu. Există planul oficial ca şi titlurile de proprietate. Nici un dubiu nu se poate ivi. Şi unde mai pui că valoarea lor creşte dela zi la zi, deoarece în Bacu se dă o mare bătălie între capitaliştii englezi şi cei americani, pentru acapararea terenurilor petrolifere !

Răsturnat pe speteaza fotoliului, cu picioarele întinse ţeapăn, cu degetele înlănţuite pe pântec, Iosifescu îl priveşte stisfăcut, radios.

Lui Oprişanu îi vine să-l strângă de gât.

Gândul că a pierdut orice posibilitate de-a mai pleca astă noapte, gândul că nevastă-sa se găseşte poate în clipa asta în braţele maiorului de grăniceri, ori chiar în braţele altuia, îl înebuneşte. Izbuteşte să se stăpânească din nou şi îmboldit de curiozitate, întreabă :

— Toate bune, dar de unde ştiţi d-v care e valoarea terenurilor din Bacu ?

— Să fii d-ta sănătos amice! Am intervenit eu numai decât prin consulul american — un ovrei de aici, — care mi-i bun prietin. Eri de dimineaţă, după 24 de zile, a sosit însfârşit răspunsul oficial. Terenurile în lei, preţuesc circa 100 milioane, dar valoarea lor reală, după cum am spus, creşte din zi în zi, din ceas în ceas !!

Dar ce-i mai important, iar am scăpat din vedere să-ţi spun ; dacă-mi pui fel de fel de întrebări !

— Spuneţi, spuneţi vă rog, geme vlăguit Oprişanu.

— După cum vezi cred, iubite domnule Oprişeanu, e vorba de-o afacere în stil mare, de-un proces ce va face vâlvă în toată ţara !

— Da, văd !

— De un onorariu apoi excelent, cu care nu se întâlneşte de două ori în viaţă un advocat... un onorariu demn de un astfel de proces !

— Zău, da ! ?

— Fireşte ! Doar ofer 40 la sută advocatului !

Oprişanu tresare tot, ca fulgerat de-o descărcare subită, puternică. Urzeala firelor îi scapă cu totul, dar în mintea lui se îngemănează uluindu-l, două cifre : 100 de milioane—valoarea terenului— şi 40 la sută onorariul oferit.

— Mă rog, 40 la sută ziceaţi ?

— Vi se pare extraordinar, nuu ?

— Nu, dar ştiţi...

— E mult, prea mult chiar, îmi pare rău, mărturisesc, dar nu se poate altfel ; aşa cer interesele mele ! Cu cât ofer mai mult, cu atât advocaţii mei vor fi mai zeloşi. Mai bine ceva mai puţin, decât nimic ! Am sau nu dreptate ?

— Aveţi da, se grăbeşte să răspundă Oprişanu, pe care întorsătura din urmă a conversaţiei l-a înviorat cu totul.

— Mai am un punct de precizat, un amănunt de mică însemnătate, şi am terminat apoi. Am spus şi menţin că ofer 40 la sută din suma ce va rezulta, dar pe mine nu mă priveşte absolut nimic !

— Cum adică nu vă priveşte ?

in străinătate

OTOKAR BREZINA

S'a vorbit uneori prin revistele românești — mai mult fără ecou — despre unii dintre scritorii moderni ai Cehoslovaciei: Despre un Petru Bezruc, cântărețul elocvent și incendiar al iredentismului boem (cred că Nichifor Crainic a scris la noi cel dintâi despre ei, comparându-l cu d-l Octavan Goga), despre un Antonin Sova (mort de curând la Praga) sau despre un Jaroslav Vrchlicky, după care Cerna traducea odinioară poemul înflorit de amintiri italice, „Sarcofagul". Nu s'a pomenit nici un cuvânt despre cel mai mare dintre toți, și azi fără îndoială între cei mai mari poeți europeni, despre enigmaticul vizionar, poetul și gânditorul unei umanități noi întrevăzute în neguri de Apocalips, — despre Otokar Brezina. Personalitatea lui cu totul neobișnuită, amestec de iluminat și de fantast, de singuratic izolat în propriile lui meditații mistice și de profet înflăcărat vorbind umanității dincolo de vreme și de spațiu, l-a îndepărtat mult timp de înțelegerea mulțimii, de ceeace curent se chiamă succes literar. I-a rezervat însă încununarea mai târzie care azi echivalează cu un adevărat cult al intelectualității cehe pentru el.

Faima lui e de altfel cunoscută și prețuită și dincolo de hotarele patriei sale. In țările latine nu; poate din lipsa de cunoscători ai limbei cehe atât de dificile; dar în Germania, unde poemele lui au fost traduse în mai multe ediții curând după răsboi, apariția lui a fost primită cu un entuziasm care sublinia de la început un adevărat triumf. Era în vremea când expresionismul, în căutarea celei mai adecvate tălmăciri a sufletului modern, ajungea la apogeul său și când purtătorii de cuvânt ai acestui curent erau atât de dificili în acceptarea altei literaturi decât cea născută din tendințele lor. Brezina însă triumfa de la cea dintâi apariție, iar critici mai entuziaști proclamau atunci în el nu mai puțin decât „un Goethe al expresionismului". Nu era în realitate nici un Goethe și poate nici numai decât un expresionist. Inspirația lui își lua drumul de pe alte meleaguri și se îndrepta spre alte țeluri. Dar era fără îndoială o mare personalitate care în cele patru sau cinci cărți câte scrisese, isbutise să creeze o lume în care sufletul modern își regăsea adânci ecouri.

Poezia lui, haotică în aparență, proectând la fiecare pas din nebulozitatea mistică a gândirii, splendide imagini diafane născocite cu o fantazie cosmică fără pereche, e o adâncire neîncetată și mereu concentrică a aceluiaș isvor de inspirație rămas unic în toate cărțile lui: Un Eu ideal chinuit de plumbul arzător al existenței reale și sbătându-se însângerat, mortificându-se, pentru evadarea în idealitate. Setea de extaz, de mistică transfigurare, adie asupra tuturor poemelor lui ca o boare de sfințenie; și în cântecele lui de jubilare, în versurile nesfârșite, prelungindu-și ecourile ca într'o deslănțuire de fanfare, e ceva straniu de beție sfântă sau de sacră nebunie. Durerea însă isbucnește și din asemenea impetuoase clipe de uitare și clocotul ei fierbinte e atunci un geyser pe care universul întreg nu-l mai poate înăbuși. Sufletul se desface din cătușele propriului Eu, se multiplică în infinita existență a semenilor, îmbrățișează Umanitatea și își înalță aspirațiile arzătoare până la Mesianism. Prin milă și iubire, prin împreunarea tuturor într'o universală fraternitate, prin înălțarea pe deasupra omenescului, a spiritualului și a idealului, Brezina vede mântuirea și transfigurarea către omenirea nouă a năzuințelor lui.

Vom înțelege mai ușor idealul acesta de Mesianism și de mistică înfrățire umanitară, când vom căuta obârșia spirituală a inspirației și a cugetării acestui poet. Brezina e azi reprezentantul în literatură al unei mari tradiții mistice și religioase, cehe. El e un interpret și un înnoitor genial al acelei mari confraternități religioase de odinioară a „Fraților boemi", căreia poporul ceh îi datorește aproape tot ce e mai înalt în cultura și în viața lui spirituală. Criticii expresioniști au putut vedea în el un Goethe modern, căutând în poezia lui mai mult oglinda propriei lor năzuinți de artă. Dar Brezina cobora din pădurile întunecate ale Boemiei, pe unde altădată mai trecuse, lăsând urme adânci, pasul rătăcitor al încă unui „frate întru mântuire", gânditor și misionar al poporului boem, — Amos Comenius.

AL. BUSUIOCEANU

— Advocaţii mei, par examplu d-ta şi Dascălescu, veţi face toate demersurile, veţi suporta toate cheltuelile, vă veţi asocia cu cine veţi vrea şi în orice condiţii veţi crede. Vă priveşte.., nu mă amestec... aveţi toată libertatea din parte-mi. In caz de nereuşită eu nu vă pretind nicio despăgubire... nimic, absolut nimic! Eu nu sunt nici boclucaş, nici cârpănos!

...Oprişanu simte că-i vine rău. Se îneacă şi i se sloeneşte sudoarea pe tâmple şi pe spete.

Iosifescu văzând că întârzie prea mult cu răspunsul:

— Ei, spune-mi prieteneşte, aşa e că nu te aşteptai la o astfel de pleaşcă?

— ?

— Aud?

— V'aş ruga să vă adresaţi altcuiva... sunt atâţia advocaţi în Chişinău!

— Cum altuia!?

— Da, la un altul.

— Gândeşte-te te rog serios... Judecă rece... nu te pripi... pot să mai aştept o zi, două chiar, răspunsul d-tale. Se poate să nu te pasioneze o afacere ca asta? Şi apoi onorariul?! Vrei să dai cu piciorul la 40 de milioane domnule?! Dar nu se poate una ca asta, nu, nu!

Te voi constrânge eu ca să primeşti! Avem obligaţia morală să ajutăm elementele de elită. Iacă de asta ne ia înainte străinii, ovreii mai ales! Ei comedia dracului! Dar ce, nu cumva nu te simţi bine?

— Nu, nu tocmai.

— Fumezi cu siguranţă mult.

— Potrivit.

— Lucrezi cu capul prea mult... dormi puţin... nu faci mişcare.., asta e!

Să ţii minte dela mine: nu te surmena, nu te bizui prea mult pe tinereţă; sunteţi o generaţie debilitată, o generaţie de sacrificiu!

Eşti un tânăr talentat, — eu cântăresc omul din două vorbe schimbate, — viitorul îţi surâde... nu mai abuza! Te rog eu!! Aşa fac toţi tinerii: se lăcomesc peste fire!... Nu te împovora cu procese... decât multe şi de mâna a doua, câteva dar care să-ţi aducă onorarii grase şi faimă. De-o pildă cel propus de mine, la care te rog din nou să te gândeşti serios.. să nu dai cu piciorul norocului:

— Domnule... domnule Iosi...

— Nu, nu am nevoe de răspunsul d-tale acum. Trec eu sigur peste două trei zile... meditează până atunci. Nu vreau s'aud nimic! Consultă-te şi cu soţia d-tale. Peste trei zile cel mult mă înfiinţez cu toate documentele necesare. Până atunci ai tot răgazul ca să reflectezi.

— ?

— Uite, când treci acum în dormitor, pune în curent şi pe soţia d-tale... numai aşa, de curiozitate... pot să pariez pe cât vrei asupra răspunsului! Dar ajunge cât am trăncănit astăseară; la revedere şi cu sănătate; dragă domnule Oprişean!

— Bună seara, domnule Iosifescu şi Oprişanu năucit, stors de puteri, se ridică din fotel, clătinându-se.

— La revedere şi încă odată nu abuza, nu te juca cu sănătatea; asta-i adevărata comoară a omului! Te doare cumva şi capul?

— Rău de tot!

— Ia atunci numaidecât două buline Nanu-Muscel. Sunt admirabile!

— Mulţumesc... mulţumesc.

— Cu două ai efect sigur!

Se ridică, îşi îmbrăcă pardesiul, îşi potriveşte din deprindere nodul cravatei, face doi paşi spre uşă, se opreşte, stă o clipă nehotărât, apoi se adresează mieros:

— Te superi dacă mai îndrăznesc la o ţigară? Sunt minunate!

Oprişanu nu mai are putere să răspundă ceva.

Se lasă din nou, de sus, vlăguit, pe perna fotelului.

Iosifescu alege o ţigară mai dela fundul cutiei, o aprinde, pufăe de câteva ori şi nu se poate opri ca să nu exclame:

— Straşnic, straşnic tutun!

Un duduit de motor, un sfârâit de roate pe prundişul din faţa peronului, şi tăcerea grea cuprinde şi curtea şi casa advocatului Eliodor Fanache Oprişanu din Chişinău.

plastica

AUREL BĂEŞU

Picătura de viaţă care licărea uitată în trupul acela slăbuţ şi înfrigurat a căzut.

Au înghiţit-o bulboanele Bistriţei ca s'o dănţuească în spuma scânteetoare a apelor, departe... departe.... a aspirat-o vântul care dădea târcoale floarei omeneşti ca s'o poarte în lumea pură a înălţimilor ideale, ori lacoma gură a unui colţ de pământ flămând, a putut să smulgă tot ce era mai bun, mai ales dintre cei ce trebue să rămână culcaţi pe vecie ?...

Copilul plaiului moldovean, Băeşu !

Poetul culorilor cu care cisela munţii, apele, florile, poet gingaş, pentru puţinii cari au crezut în suspinul tău, aduc tristeţea mea goală şi neputincioasă.

Noi cari te-am cunoscut şi te-am iubit, nu suntem mai mâhniţi acum, de cât atunci când te simţeam pălind.

Lumea ta nouă, e cea mai priincioasă vaporoasei tale icoane şi nu te plângem.

Umbra ta o slăvim ; numele tău îl vom închina cu florile duse la altar întru pomenirea ta. Nu e vina nimănui dacă altă putere mai adâncă decât dorul nostru de a te reţine aci, a biruit.

Darurile pe care ni le-ai lăsat aşternute pe cartoane şi pânze le vom arăta copiilor drept icoane smereniei sufleteşti.

VIRGINIA GHEORGHIU

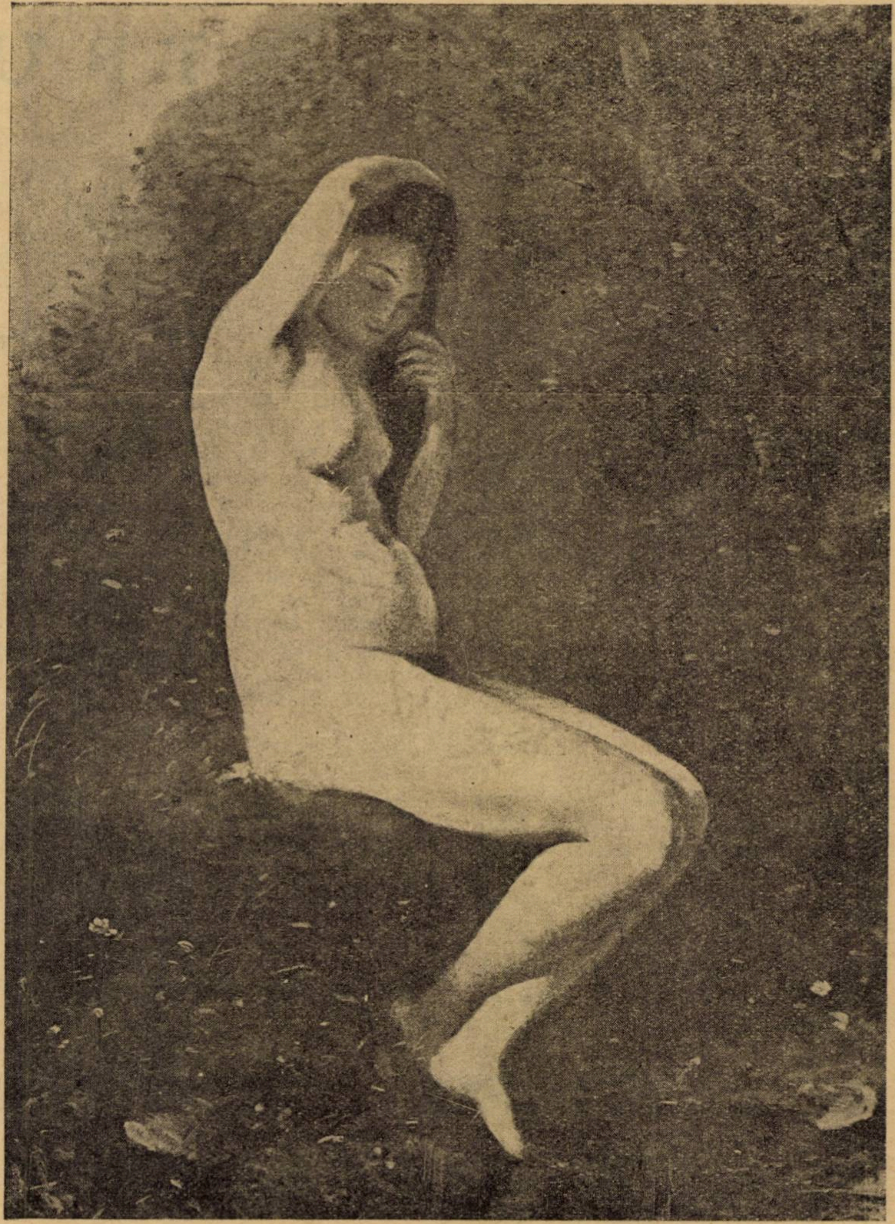

COROT : Izvorul.

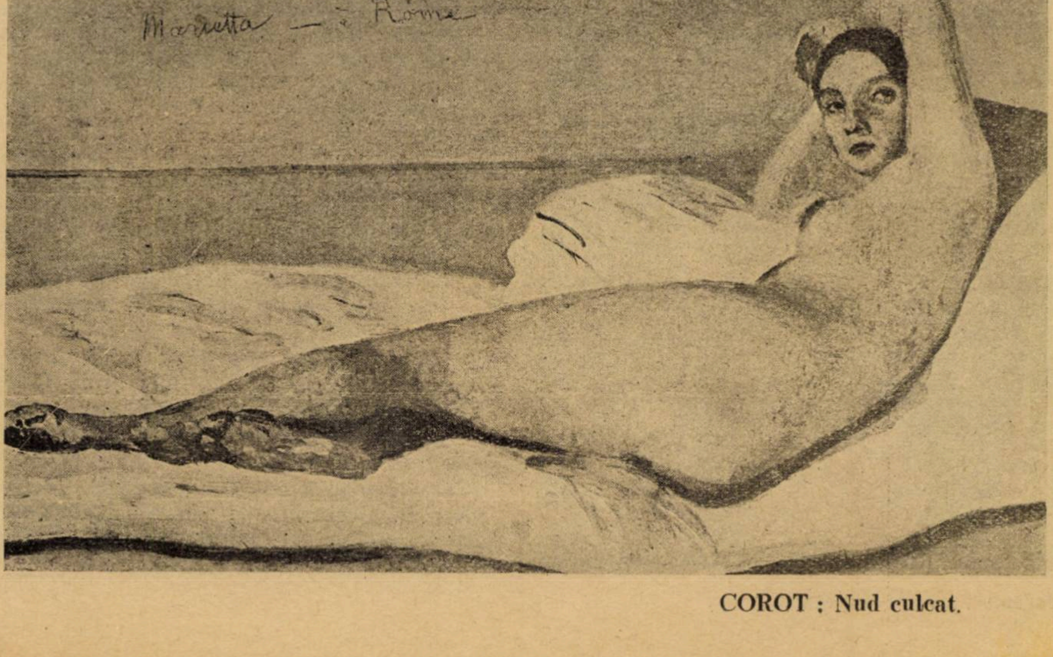

COROT : Nud culcat.

COROT

Dintre toţi marii pictori din a doua jumătate a veacului trecut, Corot e cel mai delicat, cel mai bogat în nuanţe şi totuşi cel mai lipsit de „aparenţe". Către el se îndreaptă azi tinerimea franceză, care în vremea cubismului prefera pe Cèzanne. Expoziţia de la sala Rosemberg atrage toată intelectualitatea franceză de acum.

Gazetaria

aşa şi-aşa...

Ai auzit scandalul cu X? (e mai bine să nu-i spunem numele) întreabă un actor pe teribilul Stăncescu.

— Cu încornorarea?

— Da dragă. De altfel omul ăsta, nu era bun decât de încornorat.

— Da săracul, replică Stăncescu, şi chiar la asta trebuia să l ajute nevasta-sa.

●

Are spirit Iancovescu, mult spirit, şi încă din cel mai fin, din cel mai prompt se extazia la Capşa un tânăr gazetar.

— Mai uşor dragă, interveni Aderca, ia-o mai uşor; vorbeşti despre spirit cum ar vorbi un sărac despre avere...

●

La premiera „Viforului" se aflau în scenă, cu puţin înainte de începere, interpretul strălucit al lui Luca Arbore, Nottara, şi Critico tânărul creator al lui Ştefăniţă Vodă. Priveau prin cortină, sala.

In avantscenă două fete împacientate băteau nervos din mâini. Erau convinse că aşa vor putea decide cortina să se înalţe.

— Câtă nerăbdare, se miră bătrânul maestru. Şi mai la urmă. ce o să poată înţelege o fetiţă din jocul nostru?

— N'ai grije maestre, interveni împăciuitor Critico, sunt două, şi la un loc, ceva, ceva tot înţeleg.

TRUCURI

Pe lângă acei fachiri de autentică origine exista şi fachiri contrafăcuţi.

Pe când la primii, actele minunate reprezintă un succes de voinţă şi îndelungată estetică, la cei din urmă aşa zisele acte minunate sunt numai îndemânatice jocuri de abilitate sau pur şi simplu acte de sugestie.

Cea mai senzaţională experienţă, de sugestie este aceia a frânghiei suspendată în aer.

Ea constă în următoarele: După ce trupa de scamatori a poposit pe un maidan, aşa zişii fachiri purced a se deda la diverse mici jocuri de abilitate.

După ce soarele a dogorit din plin mulţimea şi atenţia tuturor e îndreptată asupra „fachirului", acesta asvârle o fringhie în aer. Una din femeile cari îl însoţesc se sue pe această frânghie. Trompeţii cântă bucăţi uniforme, soarele dogoreşte şi zăpăceşte mulţimea. In clipa aceea fachirul se urcă şi el pe frânghie şi începe a sfârtica trupul femeii.

Bucăţi, bucăţi de carne sboară în văzduh amestecându-se cu sânge. Ţipete şi panică.

Fachirul coboară apoi, adună într'o basma bucăţile de carne şi membrele femeii, le acoperă cu altă basma şi apoi, dintre petice ese din nou femeia de adineauri întreagă şi nealterată de nici o lovitură.

Asupra acestei scamatorii circulă, din cele mai vechi timpuri, versiuni de tot soiul.

Prima explicaţie este aceia a unei sugestii în massă.

Altă explicaţie este aceia a frânghiei special făcută din anumite îmbucături de cauciuc, având facultatea ca atunci când e asvârlită să se întărească.

Ultima explicaţie se referă la o manieră grozavă practicate de aceşti scamatori, acolo în ţara lor de baştină.

Ei aranjează aşa fel lucrurile ca chestiunea să se întâmple în preajma serii.

Aleg locul dintre două case apropiate de care leagă o frânghe subţire invizibilă şi asvârle apoi frânghia de care atârnă femeia.

Restul, cu bucăţile de carne tăiate este sugestie în massă.

Unul dintre cei mai de aproape cunoscători ai ocultismului, scriitorul francez Paul Heuzé arată că experienţa cu blocul de granit spart pe abdomenul fachirului este pur şi simplu o chestie de echilibrare egală a greutăţilor care se reazămă pe două extremităţi.

Dacă pui un băţ pe două sticle goale şi loveşti exact centrul mijlocului său, băţul se va rupe în două fără ca sticlelor să li se întâmple ceva. Tot astfel cu blocul de granit.

Să-şi străpungă gâtul şi obrajii cu ace lungi e pentru Paul Heuzé o bagadelă. El arată că după oarecare experienţe lucrul acesta devine foarte lesnicios mai ales dacă e făcut cu precauţie.

Cu cât acul rămâne mai îndelung în rană, cu atât sângele va veni în mai mică măsură, — deoarece acul apasă asupra vaselor.

Bineînţeles că acei cari practică acest sport aleg locurile mai sărace în vase unde sângerarea este şi mai puţin probabilă.

Experienţa cu aşezarea pe o scândură compactă de ace este o grosolană escamotare.

Se aleg de obicei ace cari nu înţeapă şi apoi se pun aşa de des unul lângă celălalt încât formează o perie compactă Dacă te aşezi cu precauţie asupra lor nu ţi se întâmplă nici cea mai mică vătămare.

Hipnotizarea animalelor este şi ea datorită unui truc. „Fachirul" apasă cu degetul asupra unei părţi din ceafa animalului şi animalul rămâne ţeapăn până ce o lovitură în cap îl redeşteaptă.

Ultima şi cea mai nostimă dintre scamatorii este aceea cu mugurii şi icrele.

In 1907 la Paris, prinţul Sarak aducea pe scenă sămânţe de flori şi le făcea să înmugurească pe scenă.

Deasemeni, dintr'o cutiuţă cu icre făcea să iasă peşti.

A fost însă repede demascat. Mugurii de flori îi avea ascunşi în golul unui creion, iar peştişorii în ţeava unei baghete.

IN „UMBRA" TEATRULUI NAŢIONAL

Al. Buzescu, N. Soreanu, Camil Petrescu.

literara

o seama de cuvinte

E adevărat că îmbătrânind, Whisky-ul se face mai bun, întreba un prieten pe Bernard Shaw.

— Da, răspunse dramaturgul, cu cât îmbătrânesc cu atât îmi place mai mult.

●

Vestitul dramaturg Ibsen avea un cap caracteristic, dar nici de cum frumos. Cu toate acestea marele scriitor era foarte vanitos și avea un „respect“ deosebit pentru părul și barba lui.

Claud Annet povestește că Ibsen nici odată nu se despărția de jobenul său. Când se așeza la masă îl punea cât mai aproape, pe un scaun. Mulți se căzneau să afle cauza dar fără folos. In sfârșit misterul fu lămurit:

Ibsen avea în fundul pălăriei o oglingioară în care-și arunca din când în când privirea spre a ști cum îi sta părul ori barba.

●

In bătălia de la Corneviile, dintre francezi și englezi, un soldat englez reuși să pună mâna pe umărul monarhului și strigă: „Regele e prins“.

Ludovic, răspunse imediat: „Nu știi că nu se ia regele nici odată, nici chiar la șah?“

●

Un tânăr se prezintă într'o zi regelui Frederic Wilhelm I al Prusiei, cerându-i o slujbă.

— De unde ești? îl întrebă regele.

— Din Berlin, Sire.

— Cu atât mai rău, zise Wilhelm I: urăsc berlinezii, pentru că sunt pungași.

— Foarte adevărat răspunse tânărul cu sânge rece, dar sunt și excepții; cunosc două.

— Cari? întrebă regele, surprins.

— Majestatea-Voastră și eu.

Regele făcu mare haz de acest răspuns și îndeplini cererea tânărului.

●

Marele compozitor Rossini, a fost odată primit de regele Portugaliei care îi făgădui că'i va trimite o ladă cu vin de Porto din pivnițele regale. Rossini, aștептă câtva timp să-i sosească darul, dar pierzând răbdarea, scrise regelui:

„Mi-ați promis Maestate vin de Porto. Știu, că un Suveran nu uită nici odată promisiunea, dar eu sunt bătrân și la vârsta mea n'ai timp să aștepți.

bazar

O INSULA CARE SE JOACA DE-A V'AȚI ASCUNSELEA

Invățații americani au reușit să pună piciorul pe insula Șoimilor, o insulă în sudul Pacificului la mică distanță (câteva mii de mile) de archipelagul Tonga, care apare și dispare în chih miraculos.

Insula aceasta are peste 3 km. lungime și 360 picioare înălțime, deasupra oceanului.

In anul 1926 nu mai rămăsese din ea decât un vârf de stâncă de care se isbeau cu furie valurile oceanului.

Ea a fost văzută pentru prima oară de un vapor de război englez, în anul 1864. Era întreagă. In 1871 a dispărut. A reapărut în 1885, a redispărut în 1890 pentru ca acum să apară iarăș.

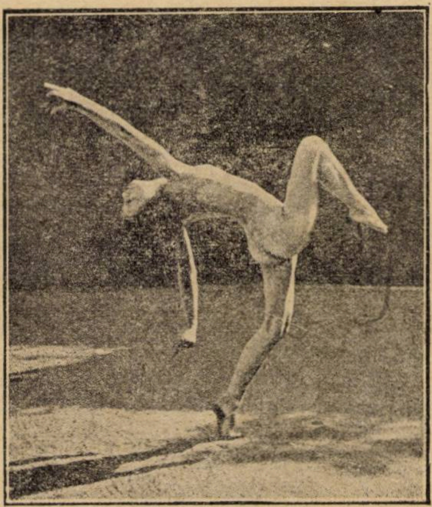

EXERCIȚII DE DANS

caricatura zilei

INGENIOASA

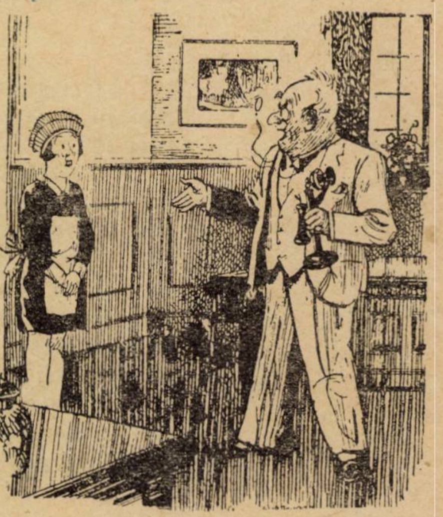

— Ce ești nebună ?! Pentruce ai tăiat firul telefonului ?

— Să vedeți. Câinele și-a pierdut sgarda și naveam cu ce să-l duc la plimbare. (*Candide*)

OFENSATE

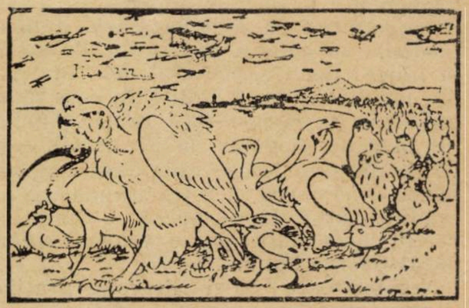

PASARILE (jignite profund): Dacă aeroplanele sboară, ei bine, noi mergem pe jos.

ZEL

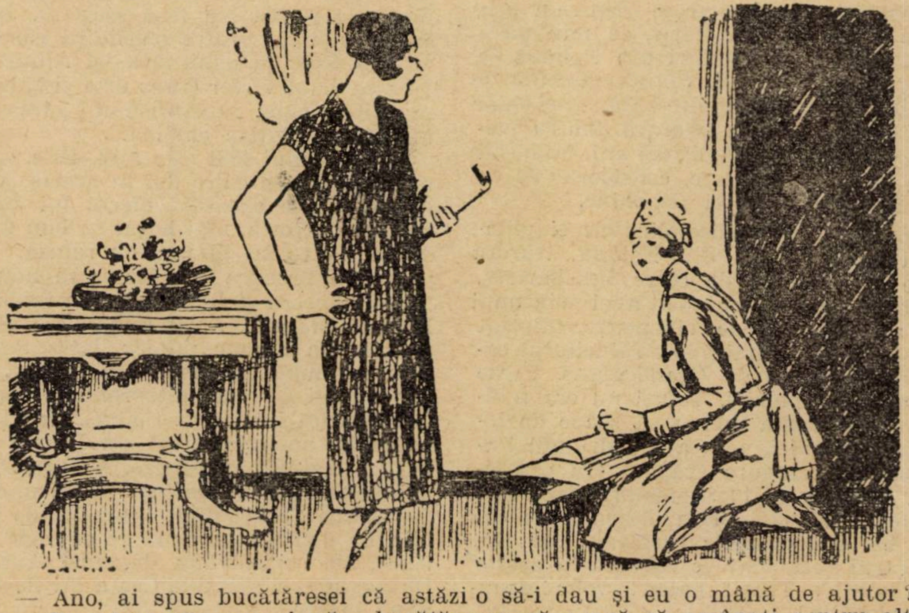

— Ano, ai spus bucătăresei că astăzi o să-i dau și eu o mână de ajutor ?

— Da, doamnă, numai că... bucătăreasa vă roagă să amânați pentru altă dată, fiindcă azi are prea mult de lucru. (*Judge*)

cărți redate în extrase

GEORGE SAND, IUBIRILE SALE

Maurice Roya

George Sand, creatoarea romanului sentimental, a fost una dintre cele mai pasionate amante, cunoscute de istorie. După spusele ei, virtutea femeii este iubirea. George Sand a iubit mult, ca amantă și ca mamă. Amesteca în dragostea ei pentru cei doi mari artiști Musset și Chopin un sentiment matern, iar față de copii săi arăta pasiunea unei îndrăgostite. De aceea a fost totdeauna bună și iertătoare.

Cartea, redată mai jos în extrase, abundentă în detalii și în sugestii, ne edifică întru totul din acest punct de vedere. O mare parte din romanele lui George Sand, comentează propriile sale iubiri. Se știe, chiar, că a scris două romane special pentru a se desvinovăți de reproșurile aduse de Paul de Musset, că ea ar fi cauza pierderei lui Alfred.Iar scrisorile de dragoste, pe cari le-a lăsat sunt suficient de sincere.

Spiritul deductiv al autorului a putut astfel să reconstituiască ușor viața marei romanciere.

DRAGOSTEA UNUI OFIȚER ȘI A UNEI MODISTE

Reîntors dintr'un lung voiaj prin Italia, locotenentul Maurice Dupin de Francueil, bastardul mareșalului de Saxa, aducea cu sine la Paris o mică modistă, cu gândul de a o lua de soție. Și numai două săptămâni dela înapoierea lor de sub cerul Italiei, în care timp căsătoria se făcuse fără consimțământul bătrânei doamne de Francueil, cam pe la sfârșitul lunei Iunie anul 1804, se născu, în muzică și între trandafiri, Amadine-Aurore-Lucie, aceea pe care mai târziu posteritatea nu o va mai numi decât George Sand.

Nerăbdătoare să-și desvolte grațiile, Aurore cu toate eforturile bunicei sale, creștea liberă și mai cu seamă nedisciplinată. La vârsa de doisprezece ani manifestă pentru prima oară dorința de a scrie.

Insfârșit după ce trece printr'un pension englezesc din Paris, se reîntoarce la proprietatea familiei din Nohant de lângă Paris. Lipsită complectamente de prejudecăți, mai mult—bătându-și chiar joc de ele, Aurora îmbracă pentru prima oară, la șeaptesprezece ani, faimosul său costum bărbătesc, considerat de ea ca simbolul revoltei femenine.

In lungile și nedisciplinatele ei plimbări pe domeniul din Nohant, Aurora este întovărășită de către Deschartres, preceptorul său, schimbat apoi prin unul de verișorii săi, de Villeneuve, înlocuit și acesta mai târziu de strălucitorul cavaler Stéphane de Grandsaigne. Poate primele sale iubiri. Totuși nu era mulțumită și spera mereu să scape de teroarea familiei, spre a lua drumul Parisului. Și singura scăpare era căsătoria. In ziua de 10 Septembrie 1822 este, astfel, condusă în fața altarului de către baronul Casimir Dudevant ,un tip, al cărui vocabular se reducea la aceste exclamații: Trap! galop! volte! demivolte! halte!

In loc de a fi condusă la Paris, Aurora se văzu devenită punctul de atracție pentru nobilii câmpeneni din vecinătatea castelului de țară al soțului său. La 30 Iunie 1823 născu un băiat pe care îl boteză Maurice.

Un voiaj în Pirinei îi procură primul său amant, Aurelien de Sèze, avocat în baroul din Bordeaux. Această dragoste s'a mărginit însă în bună parte la platonism, la sărutări, la convorbiri, ale căror subiecte de preferință erau botanica și literatura. Intervenția soțului nu a schimbat întru nimic această legătură.

Tactul său îi asigura veniturile domeniilor soției sale.

La 13 Septembrie 1828 se născu în castelul din Nohant Gabrielle-Sollange Dudevant.

GEORGE SAND

Trebuia să scape însă de teroarea soțului său. Se decide să plece. Pleacă. Ajunge la Paris. Nu însă singură. Jules Sandeau, unul dintre obișnuiții castelului din Nohant, o întovărășia. Ajunge pe vremea când Victor Hugo urla și Musset se agita, când romantismul părea că reușise să câștige partida.

Iarna anului 1831 este rece. Este mult mai bine să se culce doi în acelaș pat: Aurora face această ofertă lui Jules Sandeau. Acesta, mai bogat în bun gust de cât în talent literar, nu refuză. Și pentru a procura cele necesare noului menaj, Aurora și Jules scriu un roman: Rose et Blanche. Acest roman era semnat de un singur nume: Jules Sand. Și acest nume fu păstrat de Aurora, adăogându-i doar un alt pronume foarte întrebuințat în Berry: George. Henri de Latouche sublinia acest strălucitor debut în paginile lui *Figaro*. Au urmat apoi *Indiana* și *Valentina* (scrise numai de George Sand), mult aclamate de public. La douăzeci și nouă de ani este celebră. De acum viața doamnei Aurore Dudevant este sfârșită. Cea a lui George Sand începe.

Se debarasează de Sandeau, care nu tocmai credincios, se purta rău în timpul plecărilor sale la Nohant. De altminteri își formase un cerc de obișnuiți: Planche, Tattet, Sainte-Beuve, François Rollinat.

Plină de energie (costumul său masculin pe care îl purta, o încuraja în executarea gândurilor și actelor sale bărbătești), s'a debarasat de Jules Sandeau, întocmai precum un bărbat concediază o amantă de ocazie. Lucrează la un nou roman „Lélia", smuls și acesta rând cu rând din propria sa viață. Ce făcea în restul timpului, ne-o spun fragmentele din numeroasele scrisori și carnete intime pe cari le-a lăsat:

„Seara mă închid cu tocurile și cerneala mea, cu Sollange, cu pianul și focul meu. Cu acestea petrec ceasuri pline de bucurie. Sollange îmi procură mai multă fericire ca orice".

Pentru totdeauna, George avea să rămână (chiar și pentru amanții săi), o mamă dintre cele mai duioase.

ALFRED DE MUSSET

Amorul sec cu Prosper Mérimée s'a consumat într'o săptămână.

Sainte-Beuve a fost întotdeauna confidentul ei — poate mai mult din curiozitate, decât din prietenie. Sainte Beuve se gândește la Musset.

Și într'o bună zi în redacția revistei „Revue des Deux-Mondes":

— „Nu se mănâncă prost la restaurantul „Frères Provençaux", spune Buloz, directorul revistei.

— De sigur, făcu George Sand.

— Și se bea destul de bine, lansă Alfred de Musset, aruncându-și neglijent pelerina pe umeri.

Pe urmă, adresându-se lui George Sand:

— Mi-ați promis un exemplar din „Indiana". Vreau să vă recitesc romanul într'o carte care a fost a voastră. Suntem înțeleși?

— Dar de sigur.

. . . .

Alfred și-a închis ochii, cu nervii întinși de evocări".

A urmat apoi un schimb de scrisori. Alfred o iubeşte ca un copil iar George la rândul său, mai mult decât o mamă. Lacrimi de bucurie curg. Dragostea George-ei Sand va smulge pe acest copil bolnav (Musset avea numai douăzeci şi doi de ani, în timp ce George Sand era trecută de douăzeci şi şapte) din braţele „fetelor" şi ale alcoolului:

„Tânărul cuplu locueşte pe cheiul Malaquais, într'un apartament mic şi bohem, dar bine încălzit şi bine garnisit cu covoare.

Stăpâna casei şi-a păstrat obiceiul de a se învestmânta ca bărbat. Buloz o priveşte şi se gândeşte că ar dori să se numească Musset. Acesta, favorit al reginei, face tot felul de prostii şi spune porcării. Boucoiran, preceptorul Sollage-ei, ar vrea să dea o lecţie de cuminţenie poetului şi uită să-şi supravegheze eleva, care vântură hârtiile mamei sale.

Avocatul Ménard, unsuros şi murdar, vorbeşte. Paul de Musset ,fratele poetului, îl ascultă.

In colţul căminului, Planche, posomorît, îşi curăţă urechile cu unghiile sale negre şi strânge în batistă produsul acestor incursiuni.

Toată această lume mică se scoală la ora prânzului.

Prânzurile sunt totdeauna foarte variate.

Intr'o zi s'a petrecut o comedie:

Tânăra romancieră a învitat pe un filozof grav, d. Lerminier.

El soseşte, sever, sub pelerina sa, în zorzonat, ceremonios.

Se aşează la dreapta lui George Sand şi se miră că Musset nu este acolo. (Căci legătura este oficială: „Poţi s'o denunţi tuturor prietenilor noştri", scrisese de curând George lui Sainte-Beuve).

O subretă uşoară, cu rochia scurtă, cu o cruciuliţă de gât, cu braţele goale şi nervoase, puţin nervoasă, serveşte.

Conversaţia este însufleţită şi Lerminier fără să ţină seamă de ea, nu poate să se împiedice ca să gândească:

Acest afurisit Alfred de Musset, a profitat de vizita mea, pentru a fugi să-şi facă mendrele într'altă parte.. .

Fără îndoială, bunul vin al lui George Sand i-a cam încălzit creerul.

Subreta (puţin nervoasă) se grăbeşte să-l răcorească. Vlan! un pahar cu apă pe craniul gravului filosof...

Un râs unanim (afară de filosof, bine înţeles) isbucneşte. Şi subreta îşi scoate încet peruca, de sub care apare Alfred de Musset, făcând o malițioasă reverenţă".

Delacroix, care lucra la portretul romancierei (sperând astfel să-şi ataşeze gloria sa de cea a lui George Sand) se alătură trupei. Dragostea poetului şi a romancierei lua astfel un aspect fericit în mijlocul acestui cerc vesel de bohemi. Verile le petreceau la proprietatea George-ei Sand din Nohant, iar iernele la Paris.

Dar idila trebuia să se transforme în curând într'o tortură pentru cei doi pasionaţi. Alfred îşi arată gelozia pentru trecutul nu destul de pur al amantei sale, iar George îi aduce mereu reproşuri pentru viaţa sa dezordonată. Totdeauna însă certurile se sfârşesc prin cele mai tandre şi promiţătoare cuvinte de iubire.

VENEŢIA

Italia fascina, în acea vreme, pe toţi pasionaţii secolului: Byron, Shelley, Lamartine, George Sand, Alfred de Musset...

Cei doi îndrăgostiţi se hotărîră să facă un voiaj în Italia. George Sand da şi acum dovadă de cea mai mare energie — Alfred are posibilitatea să facă acest voiaj numai mulţumită ei, căci tutela mamei sale îl împiedica.

După o mică oprire la Genova şi Piza, se îndreptară spre Veneţia. Dar oraşul amfibie nu avea să le ofere adăpostul visat de romantici. Imediat la sosire, George se îmbolnăveşte, iar Alfred plictisit o neglijează cu veşnicele sale ieşiri în oraş. Şi, mai mult, în loc de tandreţe, reproşează „acestei femei" faptul că nu ştie să facă dragoste „à la vénitienne", îi reproşează ţigaretele fumate pe bordul covertelor (cari, după spusele lui Musset, au îmbolnăvit-o), îi spune crud că nu o iubeşte şi că nu a iubit-o niciodată. Alfred de Musset nu a venit la Veneţia ca să stea cu o femee bolnavă.

George se resignează şi la rândul său, când Alfred de Musset cade bolnav de friguri, nu se răzbună, ci din contră arată o iubire de mamă pentru acest „ingrat şi totuşi bun copil". Certurile zilnice însă separaseră mult inimile celor doi amanţi. Un al treilea trebuia să intervină. Şi acesta a fost un italian, mediocru dar frumos, anume medicul curant al lui Musset,

PIETRO PAGELLO

Boala lui Alfred ia proporţii îngrijorătoare. Poetul se simte din ce în ce mai slăbit. Nervii săi sunt amorţiţi şi halucinaţiile încep. George Sand şi doctorul Pagello sunt veşnic la căpătâiul lui.

Dar:

„George şi Pagello profitau în toată voia de somnul „bolnavului lor", pentru a relua conversaţiile lor de dragoste şi chiar ,la nevoie, să-şi dovedească, prin acte, afecţia lor reciprocă.

Şi iată că tocmai într'unul din aceste momente, Musset întoarce capul şi se deşteaptă.

Aşezată pe genunchii lui Pagello, cu capul lăsat pe spate, George primea dela noul său amant un sărut. Musset, trezit deodată, scăpă un strigăt uşor, apoi, ca pentru a scăpa de o viziune urîtă, se întoarse cu faţa spre perete. Pagello, smuls din elanul său amoros, de geamătul lui Alfred, tresări, pe urmă se apropie încet de pat, observă bolnavul şi spuse, pocnindu-şi degetele:

— Merge mai bine; dacă va continua astfel, este salvat.

Gelozia se redeşteaptă în Alfred, ceeace aducând-o la disperare pe George Sand, îl ameninţă cu internarea într'o casă de nebuni. Cei doi amanţi s'au iubit cu furie — certurile lor au fost însă asemenea.

Insănătoşit, Musset înţelege situaţia şi se reîntoarce spre Paris, lăsând-o pe George în grija şi braţele lui Pagello.

Şi totuşi, abia plecat, noui scrisori, pline de pasiune, îl ajung din urmă. George Sand încetase să-l mai iubească — acum însă îl adora.

LA PARIS TOŢI TREI

Musset ajunge la Paris. Deşi se aflase în mod oficial de trădarea iubitei sale, el are cutezanţa să intre în saloane, pozând „en dandy". Redevine copilul răsfăţat al femeilor. Prima sa pasiune, alcoolul, îl cuprinde din nou.

George Sand, după o existenţă destul de burgheză în Veneţia, se reîntoarce şi ea, târînd cu sine pe Pagello, care după ce îşi sacrificase frumosul său început de carieră la Veneţia, se trezeşte deodată stingher la Paris.

După multe scrisori de dragoste, George şi Alfred sunt din nou amanţi. Romanciera-poetă îşi sacrificase frumosul său păr (o femee cu părul tăiat în secolul al nouăsprezecilea!), pentru a-l trimite ca semn de omagiu lui Musset. Ei îşi arată, în ochii lumei, furia dragostei lor: căci din prima zi, din primul minut, insultele şi reproşurile au izbucnit. Cei doi amanţi se apropie, se cuprind, se înlănţuiesc... şi, un moment apoi, se lovesc în obraz şi se resping.

Amintirile trecutului însă intervin Intr'o bună zi, Alfred nu o mai primeşte acasă la el. O săptămână apoi poetul pleca pentru Bade. Ruptura era pentru totdeauna.

LEGATURI UTILE

Nohant, refugiul de totdeauna al romancierei, cu liniştea sa, o vindecă iute pe George de emoţiile sale. Incetul cu încetul redevine stăpână pe calmul său, mai cu seamă că, trecută de treizeci de ani, Maurice şi Sollange, acum adolescenţi, procură multă fericire acestei mame duioase.

Locul lui Musset este curând ocupat de un altul: avocatul Michel de Bourges

Iată portretele celor doi amanţi:

„Michel de Bourges era, din toate punctele de vedere, opus lui Alfred de Musset. Pe când acesta era cochet, dandy, Michel era simplu, aproape neglijent. Unul era poetul aristocrat, cu trăsăturile feminizate, cu gesturi suple, cu vorba înflorită de adjective de salon, celălalt, tribun al poporului, cu mâna nervoasă, cu vocea aspră şi crudă. Musset era cu şase ani mai tânăr ca George Sand, Michel de Bourges era cu şapte ani mai în vârstă decât ea; unul era un copil capricios şi nedisciplinat — un ied neîmblânzit; celălalt, un om matur, voluntar şi rezonabil — un taur cuminţit. Musset era frumos, natural galant, şi nu se ocupa deloc de politică; „mă interesează mai mult modul în care Napoleon îşi încălţa pantofii, spunea el, decât toată politica Europei!" Michel, din contră, avea o faţă osoasă, cu nişte fălci scobite, cari făceau frică, cu un gât slab, fără eleganţă şi lupta pentru ideile republicane era unul din principalele sale scopuri în viaţă".

Lipsită de fineţea lui Alfred, George totuşi se împacă cu dragostea acestui republican dur, care înainte de toate îi oferea devotament.

Casimir Dudevaut (care, juridiceşte, conta ca soţ legitim al romancierei), intervine pentru a pune mâna pe domeniile din Nohant şi spre a-i smulge copiii. Graţie lui Michel, George câştigă însă procesul intentat soţului său. In anul 1836 ea se află complectamente liberă.

Şi după concedierea lui Bourges, preceptorii copiilor săi îi servesc şi de amanţi.

CHOPIN

După un voiaj făcut prin Elveţia, în tovărăşia lui Frantz Liszt şi al Mariei d'Agoult, George se stabileşte din nou la Paris.

Verile le petrece la Nohant. Mica lor trupă veselă nu numai că s'a mărit, dar s'a şi schimbat. Castelul din Nohant este acum frecventat de către Lamennais, Henric Heine, Sainte-Beuve, Eugène Sue, Mickiewicz, Nourrit....

Spre sfârşitul lui Martie 1837, un nou musafir avea să sosească la Nohant.

„Spuneţi-i lui Chopin, scria George lui Liszt, că îl rog să vă întovărăşească la Nohant".

Şi într'altă scrisoare adresată Mariei d'Agoult:

„Spuneţi-i lui Chopin că îl idolatrizez".

După venirea lui Chopin, relaţiile lor intime sunt un fapt.

Când toate luminile castelului s'au stins, în salonul cel mare de jos n'au mai rămas decât Chopin şi George Sand, care în acordurile unei poloneze sau ale unui preludiu lucrează la noul său roman, *Mauprat*.

Dar sezonul de scurtă durată, este pe sfârşite. Dragostea lor asemenea. Boala lui Chopin (se ştie că celebrul compozitor era tuberculos) se agravează şi George, iertătoare şi bună cum a fost faţă de Musset, îşi incumbă datoria de a-i servi ca infirmieră cât timp îi va dura boala, adică timp de

OPT ANI

Dar şi fiul ei, Maurice, era bolnav. Pentru salvarea celor doi „copii", ea se hotărăşte cu cunoscuta ei energie, să-i transporte la sud, într'un climat mai dulce.

După vizitarea Spaniei, ei se stabilesc în insula Majorca. In răstimpul verei lui Chopin îi merge bine. Dar odată cu venirea toamnei, ploile devin prea abundente, ceeace agravează boala lui Maurice.

Aici ei locuiesc într'o mânăstire părăsită, umedă şi dărăpănată. Neospitalitatea ţăranilor o exasperează pe George. Chopin începe să scuipe sânge. Şi din cauza acestui „ciumat", ţăranii îi ocolesc. Singură ea, devotată, face totul, menajul, aleargă prin ploaie la oraş să aducă cele necesare. Mizeria nu se mai sfârşeşte. Intr'o noapte, la ferestrele vechei mânăstiri apar fantome:

„...Când într'o seară, deodată, locatarii sunt treziţi din reveria lor de apariţii de lumină şi strigăte. George iese afară. Se ivesc torţe ţinute de braţele fantomelor.

Diavolul este în cap, îmbrăcat în femee, cu un nas mare şi roşu, cu o barbă ascuţită şi cu urechi mobile. Demonii îl urmează, bărbaţi şi femei, oribili sub lumina tremurătoare a torţelor: unii au capete de păsări, alţii sunt înveliţi în piei de animale, alţii au haine roşii şi albe.

Şi toţi cântă în ritmul castagnetelor.

Chopin s'a retras, palid de teroare, împreună cu copii în celula sa. Şi spre marea lui stupefacţie, toată această bandă diabolică este înghiţită de celula vecină lor.

Dar toţi aceştia nu sunt decât nişte ţărani, cari cu ocazia Marţei-Grase au venit să danseze".

Reîntoarcerea în Franţa este hotărîtă. George va da dovadă, până aproape de moartea lui Chopin, de cea mai luminoasă credinţă şi devotament.

PRIETENUL FLAUBERT

In 1830, George Sand lua parte la prânzurile dela „Frères provencaux"; în 1863 a fost invitată de către Sainte Beuve şi Dumas-fiul la mesele dela Magny. Aici i-a fost prezentat Gustave Flaubert.

Acesta avea patruzeci şi doi de ani. Mustăţile lui stufoase îi dădeau aerul unui gal. De obicei grosolan, înaintea femeilor căuta însă să se conforme unei anumite ţinute. Scurt pe picioare, cu şalele late, nu avea nimic pentru a place. Plăcu totuşi lui George Sand, după prima strângere de mână.

Arzătoarea romancieră, femeia austeră, puţin vorbăreaţă, câştigă prin liniştea sa şi prin dulceaţa ochilor săi negri încrederea lui Flaubert.

După masă George luă mâna noului său prieten.

„Aşezati-vă, îi spuse ea, indicându-i un scaun, aproape de chais-longue-ul Louis XV pe care-l ocupa ea.

Flaubert ascultă Era întru totul mişcat.

George Sand, puţin voinică, fără exagerare însa, cu trăsăturile pronunţate, „cu mâini de copil", cu părul negru tăiat à la Ninon, apărea autorului lui *Salambo* ca o femee aproape deloc pariziană.

„Am o nesfârşită plăcere a vă vedea" spuse ea.

Oferi apoi o ţigare lui Flaubert şi pe urmă fumând ei povestiră cu atâta libertate şi căldură de parcă s'ar fi cunoscut întreaga lor viaţă.

In urma invitaţiei lui George Sand şi în urma unei corespondenţe asidue, Flaubert se duse la Nohant, după scurt timp. Cu Flaubert, mai mult decât cu Sainte-Beuve, George Sand găsia un entuziasm pentru conversaţia epistolară. Acesta era un poet; celălalt un critic.

La Nohant, Flaubert luă braţul lui George şi vizită castelul.

— „Iată camera mea de fată", spuse buna Doamnă din Nohant. Odinioară visam aici... şi mai visez încă şi tot aicea citesc. Aici este camera bunicii mele: dincoace apartamentul lui Maurice".

Din timp în timp Flaubert se apropia de o mobilă, privea un bibelot sau o gravură. Deodată se aude însă vocea lui George.

— Oh prietene! patul meu nu e făcut încă.

Şi Gustave avu deodată viziunea patului desfăcut al celei mai mari amante a secolului. Acest pat pe care l'au văzut la fel — dar în alte împrejurări — Musset, Chopin, Michel de Bourges, Mallefille şi atâţia alţii încă.

Flaubert fu foarte tentat să facă aluzie la aceasta; o oarecare pudoare îl reţinu însă. Dela camera castelanei trecură la sala dela teatru.

— Nimic nu lipseşte, adăogă Flaubert. Nici decoruri, nici culise, nici costume.

— Este opera lui Maurice, spuse simplu George Sand.

Intr'o zi, făcură o mică plimbare la bâlciul din Saint-Romain.

Ei mergau ca doi buni prieteni şi Flaubert, părea desigur ca cel mai în vârstă dintre cei doi.

George cu o mică bonetă pe cap, semăna unei figuri din romanele lui Chateaubriand şi Flaubert unui ţăran gătit de sărbătoare.

Pe o estradă un clown îşi recita repertoriul lui de secole... „Veniţi doamnelor şi domnilor, veniţi să vedeţi pantera neagră, care are pielea aşa de întinsă încât atunci când îşi deschide ochii, închide... (aci un sgomot de tobe acoperi vorba oratorului).

Flaubert râdea din toată inima căci îi plăceau glumele grosolane. George afecta că nu a înţeles nimic.

După plecarea lui Flaubert ea îi scria din Nohant şi tutuirea lor arăta perfecta intimitate a acestor doi artişti. Flaubert iubea mult adevărul. Pentru el nici o persoană nu era mai loială ca George Sand.

Două francheţe nu se ciocnesc niciodată. Nici chiar în contradicţie.

La moartea lui George Sand se afla, de tot în urma convoiului, un om mic, pierdut în pantalonii săi largi de zuav, plângând înapoia lorgnonului său. Acesta era prietenul Flaubert, simplu credincios, aducând un ultim omagiu bunei doamne din Nohant.

MATROANA

Romanciera a trecut de vârsta când o femee mai poate să iubească. Cu seninătate reflectează la cele două mari iubiri ale sale: Musset şi Chopin, morţi amândoi de mult.

Stabilită definitiv la Nohant, are ca oaspeţi obişnuiţi pe baronul Rotschild şi pe Flaubert, care cu toată sobrietatea lui, îi arăta multă afecţiune.

Fericirea ei nu mai este cea a copiilor săi, ci cea a nepoţilor săi. După pasionata ei iubire de amantă şi cea de mamă, iată o a treia desăvârşită dragoste: cea de bunică.

Şi astfel în mijlocul celor iubiţi şi fericiţi, George Sand, spre sfârşitul primăverei anului 1876, închide pentru cea din urmă oară ochii.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 39
23 Septembrie 1928
5 Lei

VALER BRANIŞCE

TECA CENTRALA

Ctitorii

LA MORMANTUL LUI VALERIU BRANISCE

— Cuvânt rostit la 3 Ianuarie 1928 în Lugoj —

Academia Română din Bucureşti şi Universitatea din Cluj mi-au încredinţat trista misiune să aduc solie de jale la mormântul neîntrecutului luptător naţional dr. Valeriu Branisce. Amândouă aceste focare ale ştiinţii şi culturii româneşti, alături de atâtea alte instituţii naţionale, stau îndoliate în clipa, când rămăşiţele lui trupeşti coboară spre odihna de veci în pământul desrobit al patriei mame, iar sufletul lui se înalţă spre scaunul dreptului judecător al răsplătirii depline şi eterne.

Academia Română, chemându-l la 1919 cu vot unanim între membrii săi onorari, avea cunoştinţă că adormitul în Domnul îşi crease, prin muncă pricepută, devotată şi plină de sacrificii, un astfel de piedestal în domeniul publicisticei noastre de educaţie şi orientare naţională, cum prea puţini dintre contimporanii lui au reuşit a şi-l crea şi păstra, fără ca valul potrivnic al vremii să poată ştirbi ceva din impunătoarea lui soliditate.

Născut la Cincul mare ca fiu al fostului stenograf român la Dieta ardeleană din 1863—64, trecut prin atmosfera curată a şcoalei primare confesionale din Sălişte, unde părintele său îndeplinea funcţiunea de primpretor, apoi distins absolvent al liceului de stat din Sibiu, Valeriu Branisce şi-a terminat studiile universitare la Budapesta, unde la vârsta de 22 ani (1891) fu promovat doctor în filosofie, prezentând o teză din domeniul literaturei române, despre poezia lui Andrei Mureşanu.

Tânărul doctor în filosofie intră astfel, cu cele mai bune pregătiri formale, în acelaş timp şi cu eminente aptitudini pedagogice, în serviciul liceului ortodox-român din Braşov, ctitorit la 1850 de neuitatul protopop Popasu şi de înţeleptul cârmaciu sufletesc Şaguna. Şi prin vârsta şi calităţile sale a reuşit profesorul Branisce să cucerească repede sufletul elevilor, devenind unul din cei mai iubiţi îndrumători ai tinerimii studioase.

Când luptele grele pentru desrobirea culturală, economică şi politică a poporului nostru reclamau tot mai numeroase sacrificii şi condeie tot mai viguroase în serviciul cauzei naţionale, Valeriu Branisce n'a stat un singur moment la îndoială să părăsească şcoala, pe care o iubea din tot sufletul, şi să plece la luptă pe frontul cel mai primejduit, în linia de foc a gazetarilor români ardeleni, pândiţi necontenit de procurori şi ameninţaţi de temniţele ungureşti, — aşezăminte de stat foarte primitoare pentru ziaristul român, care înţelegea să-şi îndeplinească în conştiinţă datoria, apărând cu virtute convingerile proprii şi interesele neamului său.

După ce prin articole publicate în coloanele „Tribunei" din Sibiu dobândise faima unui luptător întreprid fu invitat la Timişoara, unde bănăţenii în frunte cu Alexandru Moćioni l-au primit cu însufleţire şi l-au ajutat să înfiinţeze ziarul „Dreptatea" (1894). In timp foarte scurt Branisce, care nu înţelege să arunce altora răspunderea pentru ideile sale, fu condamnat în 23 procese de presă, trebuind să facă ani grei de osândă în temniţa ungurească a Vaţului. unde robise mai înainte şi fostul său profesor universitar, Alexandru Roman, redactorul „Federaţiunii" din Budapesta. După ieşirea din temniţă, ne mai putându-şi continua în Banat sau în Ardeal activitatea ziaristică, fu invitat de prietenii săi în Bucovina, unde a înfiinţat ziarul „Patria" (1897) apărând interesele naţionale româneşti cu aceeaş hotărîre neşovăitoare ca şi mai înainte în „Tribuna" dela Sibiu, sau în „Dreptatea" dela Timişoara. Urmarea a fost, că regimul austriac l-a expulzat din Bucovina (1900). Deodată cu plecarea lui a încetat şi apariţia ziarului „Patria".

Intors acasă, a colaborat câtva timp la „Gazeta Transilvaniei" şi la „Telegraful Român", apoi a înfiinţat aici în Lugoj ziarul „Drapelul" (1901), pe care l-a ştiut conduce cu multă iscusinţă chiar şi în împrejurările cele mai critice ale războiului mondial, până în Februarie 1918, când fu ridicat dela masa de scris şi aruncat în temniţa Seghedinului. Abia în preajma prăbuşirii monarhiei habsburgice şi a Ungariei milenare putu să-şi redobândească din nou libertatea.

Şi în Ardeal, şi în Banat, şi în Bucovina scrisul lui Branisce a contribuit esenţial la trezirea şi intensificarea ideii de unitate şi demnitate naţională. Cuvântul lui a fost respectat şi urmat adeseori, fiindcă se ştia totdeauna că isvorăşte din convingere curată şi din hotărîre nestrămutată. Prin îndelungatele lui suferinţe în temniţele maghiare, Branisce a devenit reprezentantul tipic al gazetăriei muceniceşti ardelene, gata de orice sacrificiu pentru cauza naţională, fără să aştepte în schimb vreun beneficiu sau vreo răsplată.

Totuş o răsplată a primit Valeriu Branisce, fără s'o ceară. Marele Sfat naţional din Alba Iulia l-a ales la 2 Decembrie 1918 membru în cel dintâi guvern românesc al Transilvaniei, care la 20 Martie 1919, după trecerea lui Vasile Goldiş în guvernul central din Bucureşti, i-a încredinţat conducerea resortului de Culte şi Instrucţiune publică.

In această calitate i s'a deschis câmp vast de muncă rodnică şi folositoare. Incadrarea numeroaselor organizaţiuni confesionale şi culturale în cadrele noului stat român precum şi naţionalizarea succesivă a învăţământului de toate gradele erau probleme, cari îl pasionau. In cursul rezolvării lor avea bun prilej să-şi valorifice avansatele concepţiuni de libertate religioasă-culturală, pentru a căror biruinţă luptase atâta timp cu condeiul şi cu cuvântul, sacrificându-şi cei mai plini ani ai vieţii nu numai în birourile redacţiilor, ci şi în celulele temniţelor din Vaţ şi Seghedin.

Dacă minorităţile din cuprinsul statului român au fost împărtăşite de un tratament civilizat, reuşind nu numai să-şi păstreze, ci pe alocuri chiar să-şi sporească vechiul patrimoniu religios-cultural, vor şti să aprecieze, sperăm, cu recunoştinţă concepţiile larg umanitare ale fostului şef de resort Valeriu Branisce, care în toate împrejurările proceda cu multă cruţare şi cu tact deosebit de fin în chestiunile minoritare.

Colaboratorilor săi dela resortul Cultelor şi Instrucţiunii publice le acorda încredere aproape nelimitată. Când îl îngrămădeau mormanele de acte, cari trebuiau iscălite repede, l-am auzit adeseori spunând: „Semnez orice act, fie chiar sentinţa mea de moarte, numai să văd alăturat conceptul cu semnătura dv.". Nu l-am auzit însă nici odată rostind vreun cuvânt de regret pentru încrederea cea mare acordată colaboratorilor săi.

Cu cea mai mare mulţumire sufletească a semnat de sigur actele relative la naţionalizarea Universităţii din Cluj. In ziua de 1 Februarie 1920, când s'a inaugurat oficial, în prezenţa Regelui Ferdinand, Universitatea aceasta, Valeriu Branisce deschizând seria festivităţilor exprima fericirea de a putea saluta pe Regele desrobirii noastre pe „înfăptuitorul acestui mare act de dreptate istorică" şi îl ruga să primească jurământul de credinţă al noilor profesori, după ce făcuse însuşi mărturisirea că nici un popor conştient şi stăpân pe soarta sa nu va suferi în teritoriul său fortăreţe contrare lui. Dar rostul fortăreţelor spunea, că este să apere şi să susţină poziţiuni, nu să atace...

Profesorii Universităţii din Cluj n'au dat şi nu vor da uitării acest cuvânt rostit din partea celui ce este pe drept considerat ca unul dintre ctitorii vastului nostru laborator de ştiinţă românească. Activitatea lor este şi va rămâne străină de orice tendinţe agresive neurmărind decât scopul de apărare şi susţinere a poziţiunii fireşti a poporului nostru în patria sa străbună, precum şi pe acela al sporirii prestigiului său ca factor creator de ştitinţă şi răspânditor de cultură, care nu învrăjbeşte, ci înfrăţeşte pe toţi cei cu dreaptă judecată.

Până la sfârşitul vieţii sale, Valeriu Branisce a urmărit cu viu interes lucrările şi publicaţiunile ştiinţifice ale Universităţii noastre, îndeosebi pe cele filologice şi istorice. Ne-a venit chiar în ajutor, dăruind Institutului nostru de istorie naţională o considerabilă colecţie de ziare şi reviste, punându-ne în vedere spre publicare în „Anuarul“ Institutului materialul istoric adunat de dânsul în cursul timpului.

Pentru a ilustra cugetarea lui profund patriotică, pururea gata a subordona intereselor generale orice veleităţi particulariste, fie-mi îngăduit a împrospăta un amănunt destul de concludent. Intr'o consfătuire ţinută în Martie 1922 la Cluj, când s'a pronunţat cu legitimă revoltă cuvântul: *fiat justiţia, pereat mundus*, Branisce a intervenit cu autoritatea-i sdrobitoare şi a spus cu glas emoţionat: „Doamne păzeşte, mai bine renunţ la justiţie decât să-mi pierd Ţara Românească. Nu ne putem sustrage enormei responsabilităţi, ce revine în mod fatal generaţiei actuale de a contribui cu toate forţele ei la închegarea României“.

Sentimentul enormei responsabilităţi — iată testamentul moral, politic, ziaristic şi cultural, pe care îl lasă moştenire generaţiunii actuale şi celor viitoare Valeriu Branisce plecând pe calea, din care nu mai este întoarcere.

Şi Academia, şi Universitatea apreciază această moştenire scumpă. Atât pentru ea, cât şi pentru întreaga atitudinea lui profund şi constant românească, pentru frumuseţea morală a muceniciei lui în temniţele ungureşti, pentru munca-i roditoare şi lupta-i fără preget, eternă să-i fie amintirea şi fericită odihna în laturea drepţilor, după cum drepte şi neşovăitoare i-au fost cărările vieţii.

I. LUPAŞ

adevarate

„democratul“

Voinic, puţin greoi chiar, cu ochelari negri meniţi să mascheze oboseala ochilor, istoviţi de lecturi (în temniţa ungurească nu-i aşa ce putea face omul?) Valeriu Branisce era un tăcut şi un singuratec. Mai ales un singuratec. Avea oroare de mulţime şi de gălăgia electorală mai ales. De aceea a căzut în alegeri de câte ori a candidat. Mai avea şi neşansa să fie socotit ca „ardelean“ între bănăţeni şi bănăţenii sunt foarte orgolioşi. Un regionalism local de cele mai multe ori deplasat îi face să comită uneori mari greşeli. Deci Branisce dacă a intrat în atâtea rânduri în temniţa ungurească, n'a putut fi nici odată ales în parlamentul dela Budapesta, cum n'a fost nici odată în acel dela Bucureşti.

Şi cum ar fi putut să intre când discursurile lui „electorale“ erau destul de ciudate. Prietenii, care îl deciseseră să candideze, îl şi siliseră să ia cuvântul la o „adunare“. Făcea parte dintr'un partid democrat de tot care nu-şi precupeţea făgăduelile. Inaintea lui un tovarăş de partid (acest ales) vorbise, pe scurt de tot, cam aşa:

— No, fraţilor vedeţi voi castelul grofului sus pe deal?

— Vedem, răspundeau hotărîţi sătenii.

— Al vostru o să fie când vom fi la putere şi întorcându-se la stânga: Vedeţi pădurea mare de merge până în munte?

— Vedem.

— O s'o împărţim ca tot rumânul să aibă pădurea lui.

— Trăiască, răspundeau în cor ţăranii.

Şi aşa mai departe, era împărţit tot ce se vedea cu ochii.

Valeriu Branisce, s'a urcat la tribună, obosit şi plictisit. A început să spuie că trebue să întărim această ţară, să înfiinţăm şcoli, să facem să meargă trenurile şi alte propuneri rezonabile poate, dar fără ecou în sânul adunării. La un moment dat tocmai făcea un examen al greşelilor înfăptuite de guvern când fu întrerupt de un fecior semeţ.

— No spune domnule, dumneata ne împarţi pădurea mare dacă te alegem deputat?

Valeriu Branisce a fixat asupra omului, ochelarii de scafandru, a zâmbit amar şi în tăcerea care se făcuse şi mai adâncă a spus calm şi hotărît:

— Nu!...

Pe urmă s'a desprins, fără nici un alt cuvânt dintre toţi şi s'a dus desgustat acasă. Iată de ce n'a fost ales nici odată în parlament.

o primire la Ion I. C. Brătianu

Dar dacă avea atât de puţină „suprafaţă electorală“ Valeriu Branisce se bucura în schimb, printre intelectualii ardeleni de un prestigiu imens. Era socotit fără discuţie cea mai puternică personalitate dintre cărturari. Avea o cultură rară şi un curaj al opiniei absolut excepţional. De altfel este cert că din tot ce a realizat „Consiliul Dirigent“ opera dela resortul de instrucţie şi culte este cea mai uimitoare.

Nu e de mirare deci că în totdeauna i se încredinţau misiuni dificile.

Aşa înainte de război partidul naţional se găsea la o mare răspântie. Trebuia luate urgent hotărîri grave. Dar astfel de hotărîri nu se luau fără consultarea celor dela Bucureşti.

Ionel Brătianu era ţinut la curent încă de pe atunci cu toată activitatea partidului.

Valeriu Branisce trece deci frontiera şi vine la Bucureşti. Dar mare îi fu mirarea când Ionel Brătianu îl primi cu politeţe dar extrem de rezervat, rugându-l de altfel să treacă după amiază.

Intors pe la ora 4, Valeriu Branisce se întâlni chiar în uşa fostului prim minostru (era acum în opoziţie) cu un vechiu prieten şi abia după o scurtă convorbire, între trei, pe scară, fu primit. Pe urmă convorbirea a fost dintre cele mai calde cu putinţă.

Când peste câţiva ani, Valeriu Branisce, se întâlni cu prietenul lui din nou, află şi cauza racelei matinale.

— M'am pomenit chemat la telefon de Ionel Brătianu:

„Vino căci trebue să primesc vizita lui Valeriu Branisce. Nu-l cunosc ca figură şi am să-i încredinţez secrete mari de politică naţională.

Te vei face că te întâlneşti cu el pe scară şi-mi vei confirma dacă e adevăratul Branisce, prietenul d-tale. Ungurii ne întind tot felul de curse“.

Nu ştim dacă nu cumva după unire, fiind în partide politice deosebite au mai rămas prieteni apropiaţi, dar e cert că totdeauna Branisce vorbea cu stimă de Ionel Brătianu.

NOTE BIOGRAFICE

Valeriu Branisce, s'a născut la 22 Ianuarie 1869 în Cincul-mare din judeţul Târnava Mare, ca fiu al judecătorului Moise Branisce. Studiile universitare le-a făcut la Budapesta. In 1891 şi-a luat doctoratul în filozofie şi diploma de profesor pentru învăţământul secundar. A urmat apoi un răstimp de trei ani, în care a funcţionat ca profesor la liceul ortodox din Braşov.

Chemat însă de marile mişcări politice ale ultimului deceniu din secolul trecut, a părăsit catedra profesorală, pentru cariera de ziarist. In 1894 s'a aşezat în Banat, unde s'a întâlnit cu cea mai mare parte dintre prietenii săi şi prietenii principiilor sale. Astfel a fondat şi a condus la Timişoara ziarul „Dreptatea“. Condamnat în anul 1895, pentru nişte procese de presă, la doi ani temniţă de stat, îşi suspendă temporar activitatea, pentru a-şi face osânda la închisoarea din Vaţ. Condamnarea a avut însă repercusiuni, aşa că Branisce s'a văzut în imposibilitate de a-şi mai continua activitatea în cuprinsul Banatului. De aceea, după îndemnul prietenilor săi din Bucovina, fondează acolo în 1897 ziarul „Patria“, organ al luptei contra perfidului guvernământ austriac. Dar şi de aici este expulzat, în anul 1900. Nevoind să cedeze, vigurosul luptător naţional se reîntoarce în Banat şi reînfiinţează în 1901 ziarul „Drapelul“, pe care îl conduce fără întrerupere până în 1918. Acesta este anul când a fost arestat din nou şi aruncat în temniţa de la Seghedin, de unde a scăpat în luna Octombrie a aceluiaş an, prin preajma debandadei Puterilor Centrale.

Adunarea dela Alba-Iulia (18 Noembrie 1918) l-a ales membru în Consiliul Dirigent. La 20 Martie 1919 i s'a încredinţat conducerea resortului de Culte şi Instrucţii Publice.

Activitatea lui V. Branisce pe tărâmul literaturei şi mai cu seamă al ziaristicei, timp de un sfert de veac, constitue o energică şi impunătoare luptă pentru apărarea intereselor politice şi culturale ale românismului greu ameninţat.

A ţinut peste două sute de conferinţe publice din domeniul istoriei literaturei şi esteticei, din cari o bună parte au apărut în ziare, reviste şi anuarele societăţei Teatrale Transilvănene.

A publicat: File din trecut, Horea bea, Cântăreţii noştri, Seghedinul, Dela Cluj etc. A murit în ziua de 1 Ianuarie în cursul acestui an.

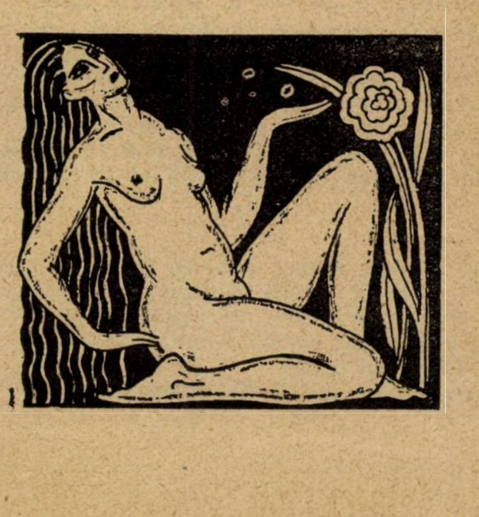

poezie

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU

AMINTIREA

Spaima că sunt singură mă doare
Ca o spangă‘n piept.
Gem tăcut, să nu deştept
Spaimă şi mai mare.

Lumea se‘nvârteşte toată
Ca o roată grea,
Cine oare ca pe-o moartă
M‘a zvârlit din ea ?

Strâng în braţe spaima vie,
Poate adorm şi mor,
Dar ce-aripă plumburie
Mă izbeşte‘n zbor ?..

Lumea viaţa‘n larg şi-o poartă
Ca pe-o roată grea,
Numai eu, nu sunt nici moartă,
Nu sunt nici cu ea.

EMIL RIEGLER-DINU

MOARTEA IUBIRII

> Never give all the heart, for love
> Would scarcely seem vooth thinkhing of
> To passionate women if it seemed
> Certain and they never dreamed
> hat it fades out from kiss to kiss
> W. B. YEATS

Fugeau în lături brazii la vale, către schit
Dar m‘a oprit poiana muiată în asfinţit.
Priveam din culme ‘n zare. Mi-erai doar tu în minte.
Intrezăream amurguri împinse înainte
De mâna celui veşnic. Din raze tubicine
Cântau sus cheruvimii prin nouri. Pe ruine
De purpură în mijloc-sprâncene ‘n arc, obrajii
Roşiţi—râdeai : gropiţe îţi dau puterea vrajii
Şi mi-am plecat privirea şi ochii i-am închis :
Zâmbiri ca fulgi ‘n sânge mi se topeau. Din vis
M‘au speriat mânuţe ce m‘apăsau pe pleoape.
Când m‘am întors pădurea vuia în svon de ape.
Un brad sclipea în gura pădurii. Ca ‘n alint
Purta pe mâini de cetini beteală de argint.
Dar când privii deaproape se năbuşea ‘n grămadă
De fire albe, Vârful mijea doar, verde ‘n mladă.
Sfârlează cu piciorul de trunchiu înfipt în moarte,
Ducea ‘n coroană verde dor de rotiri deşarte.
In cetina chircită privirea mi-am opirt :
O străvedeam sub arşiţi, prin ploae, prin zăpadă,
Trăgându-şi giulgiu subţire spre vârf supt, înegrit.
Acum părea că ‘n faţă om tânăr, gârbovit,
Mă văd pe mine însu-mi în cârji. In presimţire
Mă vlăguiam ca bradul sub mreje de iubire.

. . . .

Dar deodată vântul porni cu frunze ‘n vaer
Şi braţele de ramuri se răsuciră în aer
Şi-mi arătară ‘n zare, pe culmi de asfinţit,
Pe umeri tari, coşciugul iubirii sfărâmate.
..... Cortegiul cernit
L‘urmau şi culmi şi codrii pân ‘am ajuns la schit.

SANDA MOVILA

MOMENT MEDIEVAL

Aceste oglinzi două
cu adâncuri absente şi triste,
în unghiuri de-albastre cleştare
între cadre cu rame fixe
şi-au întins gâturile ireale
şi s‘au sărutat în aer
ca două lebede argintat
între ceruri şi-ape de-amestist.

In întuneric a lucit o spadă.
Persana pleoapă de femee
a‘nflorit din nou ;
din nou ferestre-au ţâşnit alei
spre-o primăvară proaspătă, cu rouă,
şi mâna s‘a deschis în stol de porumbei.

Cavaler heraldic din burg în semicerc,
coboară dintre străzile roşii,
păzite de dominouri blazate,
descheie neagră mantie în noapte,
inima să‘ţi lumine drumul
ca o faclă printre stele.

Un sfânt cu ochi albi
trece extatic pe-un asin ;
pe urmele copitelor scăpărate
ţipă şi piere floarea de in, —
dar umbra lui pe piatră face-o cruce
şi înfloreşte ramul de măslin.

ARTUR ENĂŞESCU

SONET

O ! tu a morţii dulce voluptate,
Ce legi cu‘n lanţ de visuri şi himere,
Nepreţuita clipă de plăcere,
Cu veşnicia vieţei sfărâmate,

Amor ! c‘o fluturare de aripă,
Trezeşte ‘n mine apriga furtună !
Pe fruntea mea fierbinte, o cunună,
De visuri şi himere înfiripă !

Şi-acum sătul de fericiri mărunte
Să mă cunun cu veşnica uitare,
Să trec într‘un sărut, a vieţei punte.

..Te-apropii, simţ aprinsa ta suflare,
Cununa ta, m‘atinge, blând, pe frunte,
Iar, sufletu-mi, se stinge‘n aiurare.

INTRE ABSURD SI IMPOSIBIL

MIRCEA DAMIAN

Uite cum a fost :

Asistam la un film de cinematograf, în care juca o mare artistă. Nu ştiu, în legătură cu jocul artistei, sau cu subiectul piesei, sau aşa, din bun senin, în minte'mi veni 'ntrebarea :

— *Oare, n'aş putea muri UITAND să respir ?!*

Mă pufni râsul. Râdeam aşa, prosteşte, ca nebunul când se vede în cămaşe nouă! Vecinul meu din stânga, care mă cunoştea, râse şi el ca să-mi facă plăcere. Şi mă'ntrebă apoi:

— Pentruce râzi, domnule ?!

In definitiv, puteam să-i întorc întrebarea, căci eu tot aveam pricină să râd, dar el n'avea niciuna. Râdea, fiindcă mă văzuse pe mine râzând! Totuş, ca să-l satisfac, îi mărturisii întrebarea ce-mi străfulgerase mintea. El nu mai râdea. Şi nici nu reflecta asupra întrebării. Se uita la mine într'un anumit chip, şi mi-se păru c'ar avea poftă să-şi schimbe locul! In cele din urmă, privindu-mă cu multă atenţiune, se minună :

— Cum o să *uiţi* să respiri, domnule ?!

— Nu ştiu ! Socot că nu poţi să uiţi a'ţi umfla plămânii, dar — vezi d-ta ? — mie îmi trec adesea prin minte gânduri şi întrebări absurde.

Sala se ilumină. Se făcuse pauză.

— D-tale nu-ţi trec niciodată prin minte astfel de gânduri ?

— Cum o să-mi treacă prin minte gânduri *imposibile*, domnule ?!

Mă'ncruntai şi'l privii adânc în ochi :

— Să nu confundăm noţiunile: una e *absurd*, alta e *imposibil*. Nu fii prost, ce dracu !

— Domnule !...

Bag de seamă că nu suntem intimi, însă nu-mi retrag cuvântul.

— Cum îndrăzneşti să mă faci prost, domnule ?!

Se revoltase !

Il priviam mereu drept în luminile ochilor, şi râdeam. El se frământa între braţele scaunului, fierbând ca un samovar. Ce vreţi, omul ţine mult la demnitatea lui !

— Şi mai râzi încă ?! — se sborşi el, încleştând pumnii.

— Răzi şi d-ta ! — îi spun. Nu te'mpiedic !

Mă gândeam c'ar fi tare frumos să ne luăm la bătae ! Prevedeam o bătălie cruntă. Şi războaele 'ncep, doar, dintr'un lucru de nimic ! Dar vecinul meu se mai potolise. Asta nu-mi plăcu. Il pintenez:

— Ei bine, prietene, te-ai supărat ?!

— Cum să nu mă supăr dacă mă faci prost, domnule ?!

— Greşeşti, vecine. Puţină logică, ce dracu, suntem oameni în toată firea! Eu n'am zis : *eşti prost ;* ci : *nu fii prost*. E o nuanţă, de care te rog să ţii seama. Ştii d-ta ce-i aceea nuanţă?

— Domnule !...

— Ascultă-mă, că n'am isprăvit. Trebuie să judecăm lucrurile cu capul. Auzi acolo, oameni cu pretenţii, şi... ce meserie ai d-ta ?... Dar nu importă. Aşa dar, eu nu m'am pronunţat în mod categoric — bagă bine de seamă ! — că eşti prost, prin urmare n'ai avut pricină să te revolţi. D-ta m'ai făcut însă nebun, şi eu nu m'am revoltat, deşi eram îndreptăţit !

Vecinul meu se cruci :

— Eu ?! Te-am făcut eu nebun ?

— Fireşte !

— Când ?!

— Când ţi-am împărtăşit pricina răsului meu, d ta ai *gândit* că nu sunt în toate minţile !

— Păi să ştii d-le, că nu eşti în toate minţile ! — izbucni vecinul meu din stânga, şi se mută pe scaunul al treilea.

Treabă e asta ?! Vrei să-i explici omului, şi el...

Pauza luă sfârşit.

— Bine i-ai făcut, domnule ! E prost al dracului, pe onoarea mea! — râse vecinul din dreapta ghiontindu-mă şi furând cu coada ochiului pe vecinul din stânga care-l auzise. Nu-i răspunsei. Vecinul meu din dreapta, râdea 'n pumni şi mă ghiontea. Râse până la sfârşitul filmului. Intre acte, se uita la vecinul din stânga şi scotea limba la dânsul. Avea o limbă mare şi roşie !

Eu mă 'ntrebam : *care e prost şi care nebun din noi trei ?!* Şi analizam faptele. mi'a trecut prin minte o 'ntrebare atât de idioată, încât nu m'am putut stăpâni să nu râd. Şi-am râs! Am râs tare, am râs prosteşte, şi dece întârziam asupra întrebării, dece râdeam mai cu poftă. Era o distracţie în felul ei, şi mie îmi place să mă distrez adesea singur. Mă poate împiedica cineva ?! Spuneţi dumneavoastră ! Vecinul meu din stânga, râse şi el, tot aşa, prosteşte. Dar el nu râdea unui gând sau unei amintiri, iar piesa era o dramă. In definitiv, sunt şi drame în faţa cărora poţi să râzi. Dar nu ! El râdea ca să-mi facă mie plăcere. Treaba lui ! Vecinul din dreapta, râse şi el. Şi fără a-i cere cineva părerea, hotărî că vecinul din stânga, e într'adevăr prost. Şi râdea. Râdea oare de celălalt, sau prostia râdea dintr'însul ?!...

Degeaba : n'am ajuns la o concluzie mulţumitoare. Cercai să mă gândesc la altceva ; la orice. Dar întâmplarea cu vecinii, trebuia să aibă urmări.

Aşadar, ascultaţi şi socotiţi bine !

In stradă, vecinul meu din stânga, se luă la ceartă cu vecinul meu din dreapta. Işi traseră palme şi se insultară unul pe altul şi amândoi pe mine ! Curioşii, se strânseră în jurul lor. Eu însă, nu intervenii. Pentruce, adică ?! Un poliţist şi pompierul de serviciu îi despărţiră. Era datoria lor ! Poliţistul ţinea în braţe pe vecinul meu din stânga, iar pompierul pe cel din dreapta. Amândoi vecinii se sbârleau unul la celălalt ca doi cocoşi. Era o scenă amuzantă. Deaceea, făceam şi eu ca toată lumea : râdeam !

Comisarul de serviciu, interveni :

— Oameni serioşi sunteţi dvs. ?! Vă bateţi ca nişte *proşti !*

Eu mă gândii atunci, că reprezentantul forţei publice, putea să zică :

— Vă bateţi ca nişte *nebuni !*

Dar îi venise pe buze cuvântul celălalt.

Comisarul de poliţie, era un om sever ! Şi crezu că trebuie să-şi facă datoria până la capăt. Drept care, puse dreapta în şold, se rezemă în sabie, şi, crunt şi fioros ca un gâde, mă apostrofă :

— D-ta eşti *autorul moral* al acestui scandal !

Publicul, tăcut, îl privia cu admiraţie. Câteva haimanale o luară la sănătoasa, şi sergentul „lipi copita !“ Iar cei doi vecini, se găsiră deodată pe aceeaş baricadă, insultându-mă şi ameninţându-mă. Eu tăceam. E mai prudent să taci în astfel de împrejurări! Dar gândii că d. comisar, e prost ! Şi să vedeţi dece ! Mai întâi şi mai întâi, ceeace se 'ntâmplase în stradă, nu era un scandal, ci o simplă păruială. Al doilea: reprezentantul forţei şi ordinei publice, se desfătase şi el, în sală, ascultând discuţia dintre mine şi vecinul meu din stânga. Scaunul „rezervat pentru poliţie“ era în faţa mea, şi pe el şezuse comisarul, care în tot timpul discuţiei, râsese 'n pumni.

Analizai înc'odată faptele. Aşa sunt eu. analitic ! Vasăzică, aruncasem o piatră'n baltă, şi doi nebuni se 'ncăerau s'o scoată la ţărm. Un al treilea — comisarul — intervenise. Mă bucurai foarte, ajungând la concluzia că dacă unul dintre noi e deştept şi cu mintea 'ntreagă, apoi acela, de bună seamă, sunt eu ; iar ceilalţi, sunt proşti sau nebuni !

Această concluzie mă mulţumi, dar trebuia să nemulţumească pe altul, căci fără să-mi dau seama o rostisem cu voce tare, şi un gură-cască m'auzi. S'apropie de mine grav şi serios cum îi stă bine unui moralist, şi bătându-mă pe umăr, începu să mă dăscălească :

— Tinere, nu-i frumos ceeace faci ! Ai provocat un scandal, care se va sfârşi în faţa tribunalului.

Vezi ? Asta mă scoate pe mine din pepeni. Mă bate pe umăr, ca şi când am fi vândut măsline împreună !

Il întreb :

— D-ta în ce calitate vorbeşti ? Că...

Aş fi vrut să mai adaug ceva (o necuviinţă mi se pare !) dar întâlnind privirea încruntată a comisarului, mă mulţumii să-i întorc spatele.

Se adunară în consiliu — el (adică d-l gură-cască) şi cu cei doi vecini, cari se împăcaseră.

După o scurtă discsuţie în care numele meu revenea adesea însoţit de aprecieri foarte puţin măgulitoare, hotărâră că *eu* sunt nebun, iar ei au mintea întreagă ! Şi se despărţiră. Comisarul, sergentul de strală şi pompierul de serviciu, plecară deasemeni. Rămăsei singur. Uşile cinematografului, fură închise. Portarul, îmi luă seama, ridică din umeri şi îngână :

— Săracu ! Nu-i în toate minţile !

Adică, tot eu ! Cu unanimitate !

Pornii spre casă, foarte nedumerit. Mă luai la ceartă cu proprietăreasa, care-mi spusese în nenumărate rânduri că sunt „băiat cu minte şi foarte inteligent“. Dar oricât ne certarăm, ea tot nu-mi spuse că mi-ar lipsi cumva vreo doagă. Atâta încăpăţânare !...

Peste două săptămâni, primesc o citaţie : inculpat !Nu ştiam pricina, şi nu-mi bătui capu s'o aflu. In ziua sorocită, mă prezentai, fix la orele opt dimineaţa, la judecătoria urbană camera nr. 52, parter. Aşa sta scris în citaţie şi eu sunt un om foarte punctual.

Dădui busna în camera cu pricina, uitând să bat în uşă. Intr'un ungher, lângă dulapul cu archiva, grefierul se săruta cu dactilografa ! Dar eu, ca orice om bine crescut, mă făcui că nu-i văd, şi mă uitai la ceas.

Zic :

— Credeam c'am întârziat !

Grefierul se desmetici şi căută un dosar, iar dactilografa îşi da toate silinţele să roşească ; dar nu izbuti !

— Domnule gref...

— Aşteaptă să te strige ! — zise el înfuriat, şi-mi arătă uşa.

— Dar în citaţie scrie : orele 8. Şi acuma este...

Grefierul mă privi diagonal şi-mi trânti uşa în nas. Mă hotărîi s'aştept.

Printre lumea adunată, zării pe cei doi

BISERICUȚA IN CEAȚA

ANDRÉ SALMON

Oh! ce chin îmi întovărăşea umbra inconştient de voiasă. Eram sărac. Atât de sărac! buzunăraşul gol şi capul suprapopulat; sărac, sărac că nu scrii nimic, poet neobosit.

Mi-aduc aminte, mi-aduc aminte. O seară, mijlocul lui Noembrie. Deabia ora cinci Noapte totală. O seară cu ceaţă pariziană.

Ploua. Oh! cunoaşteţi ploaia prefăcută care nu cruţă nimic. Mi-era frică. Fără ruşine, cui nu i-ar fi fost frică atunci. Mă urmărea. Da, mă urmărea. Cine? Două femei, una tânără şi una bătrână. Una care râdea, alta care plângea. Care plângea?

Bătrâna îşi ascundea ochii sub părul cenuşiu, ud de ploaie; sub manta adăpostea o frumoasă pasăre a paradisului; aur, roşu şi albastru de-azur, culori pe cari le iubesc mai mult pe lume. Câte odată bătrâna îşi ridica zdreanţa şi-atunci Colibri făcea: „Cri, ţri, tri!“ ţopăind.

Bătrâna se îndârjea: „Domnule, bunul Dumnezeu să-ţi răsplătească; domnule, o pasăre frumoasă, cumpăraţi-mi-o, e o pasăre frumoasă, un frumos colibri, e roşu, albastru şi auriu (culorilepe cari le iubesc), o pasăre a paradisului, o pasăre din Insule, o frumoasă pasăre roşie a insulelor de aur, a paradisului albastru E domesticită, nu poate sbura, nu poate sbura domnule. Trei franci şi cinci zeci, daţi mi-i bucuros, nu vă veţi ruina.

Cu cealaltă fu şi mai rău. Era blondă, cu părul aşa de uşor că el părea în ceaţă, pătruns uneori de un val de lumină victorioasă; ea bocea: „Cum nu-ţi mai aduci aminte?

Aminteşte-ţi, scumpul meu, de mica noastră şesime Şi dropia pe care o iubeai atât. A murit, oh! fără voia mea, am îngrijit-o atât cât am putut. Aminteşte ţi. Oh! cât eşti de ingrat. Cum ai putut deveni aşa de nepăsător. Intoarce-te, scumpul meu, eu nu m'am schimbat!“

Cu aceste cuvinte puse vârf spaimei mele. Vrusei să o imping şi împingeam pe bătrână. Eram singur, singur în ceaţă, în abisul nopţei în rătăcirea mea.

Atunci începui s'alerg, s'alerg, s'alerg! Şi multă vreme, multă vreme, auzii cele două suflete spânzurate în sufletul meu, dar îmi păru că cea mai tânără e aceea care striga acum. „Frumoasa mea pasăre, cumpăraţi mi o, e domesticită, nu poate sbura“. Şi bătrâna bocea: „Cum nu poţi să-ţi mai aduci aminte! Ingrat! Trei franci cinci eci trei franci cincizeci, nu veţi muri!“

Intrai repede într'o biserică ca să scap de nebunie, de mine însumi şi de furiile ce mă înveninau.

Pe drum, doi călători englezi, cu acelaş gest legănat, isbiră în tălpile tari ale ghetelor identice, pipele lor scurte, pentru a le goli dintr'dată. Vizitasedăm sinagogele de pe Rhin, se desculţaseră cu supunere în pragul pagodelor din India şi oaspeţi avertizaţi, ştiuseră să se prezinte convenabil în diferite temple unde acelaş mister prezida religii contradictorii. Cu o rece şi reală curtooazie ei vizitară pe Allah, pe Buddha, pe Brahma, pe Isus şi Iehova, cu condiţia expresă sub care preoţii lor au consimţit, să nu tragă de loc, în curiozitatea lor, un profit exagerat.

Binefăcători ai unei parohii din Londra ei calculară exact ceeace e dat zeilor.

Un preot bătrân trecu. Neputincios, rănit, îmbrăcat într'o sutană veche, lucind în dreptul genunchilor, roasă de rugăciuni, ca buzele unui bătrân, buzele sale palide şi sfâşiate. Călătorii îl priviră cu respect şi cu dispreţ, fiindcă deşi auzise bine că religiosul e un sfânt, ei stimau pe cucernicul Robinson, păstorul dela Saint-Luck-Chapell, care cu toate că se hrănia din binefacerile lor, era mult mai bine îmbrăcat.

In casa Dumnezeului strămoşilor mei, nu găsii nici-o consolare, căci îngrozitoarea ceaţă mă urmări şi-acolo şi pentru că acolo mă închinai celei mai nefaste beţii. O femeie se ridică, ca un chip zugrăvit cu arta unui fabricant de idoli, dintr'o îngrămădire de blănuri, ce radiau o căldură dulce; el dojenea cu asprime pe paracliserul adâncit.

— Nu, de o mie de ori nu, nu voi mai călca aici, nici în vreuna din murdarele voastre prăvălii. M'aţi furat. E nedemn. Aţi înşelat o femeie sărmană, care vă era credincioasă şi care singură a venit la voi. Ah! e păcat, e păcat!..

— Dumnezeul meu! doamnă, bâlbâi alebardierul.

— Dumnezeul vostru, Ah! să vorbim. Ţineţi, puteţi să vă păstraţi medalia.

Şi mâna înmănuşată se deschise, lăsând în aghasmător un mic obiect srălucitor, o medalie cu imaginea Sf. Fecioare, foarte bogată în pietre preţioase. Atunci mi se păru că din fundul aghiasmătarului se ridică un peşte mare, avid, albastru, roşu şi auriu ca un colibri şi care înghiţi bijuteria. Totul dispăru apoi, într'o clipă preţioasa medalie şi peştele mare, în veci vecilor în fund, în fundul necunoscut al aghiasmatorului.

Foarte graţios, femeia veni spre mine surâzând şi-mi zise:

— Mulţumesc, vă aşteptam, dar luaţi-mă vă rog, e înăbuşitor aici, Daţi-mi braţul.

Umilit paracliserul bâlbâi.

— Iertare, nu e vina noastră. Facem tot ceeace putem.

Inţelesei imediat că ea se numea Aurora de... şi că în ea sălăşluia misterul întregei mele existenţe. Intr'adevăr, n'am voit să procur scriitorilor motive pitoreşti, ca peştele mare ridicându-se din fundul aghiasmatarului.

Inainte de toate aceasta aş voi să fie înţeleasă, dar se poate şti şi trăi totul dintr'odată?

In tindă adolescenţii se'njunghiau:

— Trăiască Dumnezeu! strigau acei cu bonete albastre.

— Jos sfânta Fecioară! ripostau alţii cu coifuri verzi.

Trad. de N. FURCA

---

vecini ai mei, pe comisarul de poliţie şi pe d. gură-cască.

— Ia te uită, cunoştinţe vechi! — zic. Da' ce daraveli v'aduc p'aici, domnilor?

D. gură-cască se uită la mine caşi cum nu m'ar fi văzut; vecinul din dreapta, scoase limba; comisarul de poliţie, îmbrăcat în mare ţinută, mă sfidă, umflând guşa şi isbind sabia de podele; iar vecinul din stânga, se 'nfipse'n faţa mea, şi ameninţându-mă cu arătătorul dreptei, glăsui:

— Las'că te'nvăţ eu minte s'atragi oamenii în discuţiuni *imposibile*, şi să-i încaeri!

Imi vorbea în „litere cursive!“ Ceilalţi, încuviinţară.

Eu numai acuma pricepui rostul citaţiei. Mă pornii pe râs. Apoi, stăpânindu-mă, m'apropiai de vecinul din dreapta, şi-l întreb:

— Adică, dece suntem citaţi *tocmai* la camera nr. 52?! Şi-i dau un pumn peste burtă, aşa, în glumă. El se'ncovrigă, mă priveşte cu spaimă şi răspunde:

— Fiindcă aci e „secţia penală!“

— Foarte bine! — încuviinţez eu. Dar ia gândeşte-te d-ta: nu putea să fie această „secţie penală“ într'o cameră ce poartă *alt* număr?! Bunăoară la nr. 50! Sau la nr. 35! Pentruce să nu fie la nr. 35?! Ia gândeşte-te d-ta!

Vecinul meu din dreapta, măsură o cruce cât toate zilele, îşi scuipă în sân şi se dosi în spatele comisarului de poliţie, care sta ţapăn ca un recrut în uniformă de paradă!

Furăm strigaţi în sala de şedinţe.

Judecătorul, mă 'ntrebă să-i povestesc cum s'au petrecut faptele.

— Ce *fapte*, d-le judecător?! Fapte n'au fost, au fost numai vorbe, a fost o scurtă discuţiune între mine şi vecinul meu din stânga...

Judecătorul, mă 'ntrerupse:

— Ce vecin, domnule?!

Ii arăt pe vecinul meu din stânga, şi mă pornesc pe râs.

Mă 'ntreabă omul legilor:

— Pentruce râzi, domnule?

— *Nu ştiu*, domnule judecător. Dv. nu vă vine să râdeţi uneori, aşa, fără pricină?!

Judecătorul îşi perdu răbdarea:

— D-le, te fac atent să fii cuviincios.

Dar eu continuai:

— ...răzi aşa fără pricină, râzi ascultând hohotul râsului tău, *râzi de râsul tău!* Şi deodată încetezi brusc. Şi se face tăcere în jurul tău, se face tăcere'n tine. Dar îţi trece un gând absurd prin minte. Bunăoară: „pentruce camera asta să nu poarte *alt* număr decât 52?! De pildă: 50! Sau: 35! Şi râzi iarăşi, râzi...

— Aprod, dă'l afară!

Adversarii mei, răsuflară uşuraţi.

Mă trezii pe coridor. Intreb pe aprod, apucându-l de mânecă:

— Ascultă, prietene, n'ai putea să-mi spui pentruce camera asta poartă nr. 52?!

Omul se uită la mine, se uită la tăbliţa de metal ce purta numărul, apoi îşi dădu cu părerea:

— Ar trebui să mergi acasă, domnule, şi să te culci. Ai prins luleaua neamţului pe inima goală!

El mă credea beat!

Nu ştiu ce s'o fi făcut cu procesul. Altă citaţie n'am mai primit. Dar ştiu că nici acuma nu sunt lămurit asupra următoarei întrebări:

— *Dintre noi trei: vecinul meu din stânga, eu, şi vecinul meu din dreapta, — care e prost şi care nebun?!...*

COMENTARIU LA „DON QUIJOTE“[1]

MIGUEL DE UNAMUNO

Nimic nu ştim despre naşterea lui Don Quijote, nimic despre copilăria şi despre tinereţea sa, nici cum se va fi format sufletul Cavalerului Credinţei, al aceluia care ne face înţelepţi prin nebunia sa ; nimic nu ştim despre părinţii săi, despre neamul şi obârşia sa, nici cum se va fi trezit prinzând rădăcini în spiritul sau vedenia liniştitei câmpii din Mancia, unde obişnuia să vâneze ; nimic nu ştim de efectul pe care il va fi produs în sufletul său contemplarea lanurilor de grâu împestriţate de maci şi de garoafe; nimic nu ştim de anii tinereţii sale.

S‘a pierdut orice amintire despre origina sa, despre naşterea sa, despre copilăria şi tinereţea sa ; nu ne-a păstrat-o nici tradiţia orală, nici mărturia scrisă, şi dacă va fi existat vreuna, ea s‘a pierdut sau zace necunoscută în pulberea seculară.

Nu ştim dacă a dat sau nu probă despre sufletul său întreprinzător şi eroic încă de fraged copil, ca acei sfinţi din naştere care, de prunci, nu sug ţâţă Vinerea şi în zilele de post, ca să se mortifice şi ca să dea exemplu.

Hidalgul ni se prezintă când era de vreo cincizeci de ani, într‘un ţinut din Mancia, unde îşi ducea viaţa în mizerie, consumându-şi *„trei sferturi din venituri, ca să mănânce fiertură de bou mai degrabă decât de viţel, tocătura mai în fiecare seară, omletă Sâmbăta, linte Vinerea, adăugând şi câţiva pui de porumbel Duminica, şi consumând restul pentru a se împodobi în zilele de sărbătoare cu o manta de lână mai bună, cu nădragi şi pantofi de catifea, iar în celelalte zile ale săptămânii... cu postav subţire şi cu lână proastă.*[2]

Pentru o mâncare frugală risipea trei sferturi din venituri, iar pe îmbrăcămintea modestă, celălalt sfert. Era prin urmare un hidalg sărac, dar dintre cei care ţin lănciile la rastel.

Pe sărăcie se întemeiază cea mai mare parte a vieţii hidalgului nostru, după cum din sărăcie ţâşneşte isvorul viţiilor şi virtuţilor sale. Pământul care îl hrănea pe Don Quijote e un pământ sărac, atât de pustiit de puhoaie seculare, încât oriunde, la suprafaţă, apar urmele viscerelor sale granitice. Această sărăcie a pământului i-a făcut pe locuitori vagabonzi, căci trebuiau ori să se ducă a-şi căuta pâinea în pământuri depărtate, ori să meargă a păzi oile de pe urma cărora trăiau, din păşune în păşune. Hidalgul nostru trebue să fi privit astfel, an cu an, trecând păstorii cu turmele lor, rătăcind fără un adăpost fix, sub ocrotirea lui Dumnezeu ; şi, poate, privindu-i, uneori i se părea că vedea ţinuturi noi şi că cutreera lumea.

Era sărac, *„tare de constituţie, slab, uscat la faţă, se scula de dimineaţă şi iubea cu patimă vânătoarea*“. De unde se deduce că era de temperament coleric, caracterele colericilor fiind căldura şi slăbiciunea. Iar cine va citi tratatul intitulat „*Examen de ingenios, para las ciencias*“ pe care contemporanul său doctorul Juan Huarte l-a compus dedicându-l M. S. Regelui Filip al II-lea, va vedea cât de bine se potriveşte lui Don Quijote ceeace spune ingeniosul fisician despre temperamentele calde şi uscate. De acelaş temperament era şi Ignatiu de Loyola, acel cavaler al lui Cristos, despre care Părintele Pietro de Rivadeneira, istoricul său, scrie la cap. V al cărţii a V-a despre el, că era foarte cald de felul său şi foarte iute la mânie, deşi îşi învingea în cele din urmă mânia, rămânând „cu vigoarea şi cu iuţeala care sunt în obiceiul acesteia şi de care se folosea pentru îndeplinirea lucrurilor de care se apuca“. Şi e natural ca Loyola să fi fost de acelaşi temperament ca şi Don Quijote de vreme ce trebuia să fie căpitan al unei miliţii, iar arta sa, arta militară. Şi până în cele mai neînsemnate amănunte se prezicea ce ar fi putut ajunge, căci la cap. XVIII al cărţii a IV-a, citatul Părinte, istoric al său, ne informează, că avea fruntea largă şi lipsită de creţuri şi un craniu pleşuv de înfăţişare foarte venerabilă. Ceeace corespunde cu cel de al patrulea semn pe care îl indică Doctorul Huarte, pentru a cunoaşte cine are geniu militar : „să ai capul pleşuv“, şi „judecata îţi va fi limpede“ zice el, adăugând : „Pentrucă aceastā diferenţă de imaginativitate rezidă, ca toate celelalte, în partea dinainte a capului; prea multa căldură arde pielea capului şi închide porii prin care trebue să treacă perii; în afară de aceasta, materia cu care se generează, spun medicii că sunt excrementele pe care le face creerul în timpul nutriţiunii sale, iar cu focul cel mare care e acolo, toate rămân consumate şi arse; aşa se face că lipseşte materia cu care se poate genera“. De aici deduc, deşi istoricul atât de punctual al lui Don Quijote nu ne-o spune, că nobilul hidalg trebue să fi avut fruntea tot mare, spaţioasă şi fără creţuri, şi trebue să fi fost şi pleşuv.

Era Don Quijote pasionat de vânătoare, în exercitarea căreia se învaţă şireteniile şi înşelăciunile răsboiului ; şi astfel, printre iepuri şi prepeliţe el străbătea hotarele pământului său şi trebue să le fi străbătut liber şi solitar, sub limpiditatea fără pată a soarelui mancez.

Era sărac şi leneş; lenevea cea mai mare parte a anului. Şi nu e pe lume nimic mai ingenios decât sărăcia şi lenea.

Lenea şi un amor nenorocit îl constrânseră să se îndemne la cititul cărţilor cavalereşti *„cu atâta pasiune şi plăcere, încât uită aproape cu totul exerciţiul vânătoarei şi chiar administrarea moşioarei sale şi se lipsi chiar nu de puţini stânjini de pământ ca să îşi cumpere cărţi cavalereşti*“ şi aceasta, fiindcă omul nu trăeşte numai cu pâine. Işi hrăni inima cu faptele şi vitejiile acelor valoroşi cavaleri care, nelegaţi de viaţa trecătoare, aspiră la gloria care rămâne. Dorul de glorie fu imboldul său de acţiune.

„Şi astfel, din pricina somnului prea puţin şi din prea multă citanie, i se uscă creerul în aşa fel încât ajunse să-şi piardă judecata“. Cât despre faptul de a i se fi uscat creerul, Doctorul Huarte, de care am mai vorbit, ne spune în cap. I al operei sale, că intelectul cere: „ca creerul să fie uscat şi compus din părţi subtile şi delicate“ iar întrucât priveşte pierderea judecăţei, ne vorbeşte de Democrit din Abdera „care. îmbătrânind, ajunse la atâta putere de intelect încât îşi pierdu imaginativitatea, pentru care motiv începu să spună maxime şi să dicteze senteţii atât de ne la locul lor, încât toată cetatea Abderei îl socoti nebun“; dar Ipocrate mergând să-l vadă şi să-l îngrijească, răspunse că „era omul cel mai cuminte din lume, şi că erau nebuni şi zăpăciţi cei care îl îndemnaseră să meargă a-l vizita“. Şi fu norocul lui Democrit, adaugă doctorul Huarte, că toată convorbirea lui cu Ipocrat „nu s‘a bazat în acel scurt timp decât pe raţiune şi nu pe imaginativitate, unde era buba“. Tot aşa în viaţa lui Don Quijote se observă că atunci când raţiona, toţi îl socoteau drept om foarte cuminte şi dotat cu cumpăt, dar când da liber frâu imaginaţiei, unde era buba, se minunau toţi de nebunia lui, nebunie în adevăr minunată.

„Ajunse să-şi piardă judecata“. Pentru binele nostru şi-o pierdu; pentru a ne lăsa pildă eternă de generozitate spirituală. Dacă ar fi avut judecată ar fi fost atât de eroic? Pe altarul poporului său, el făcu cel mai mare sacrificiu, acela al judecăţii sale. I se umplu fantazia de extravaganţe frumoase şi crezu că adevărul e numai ce e frumuseţe. Crezu cu credinţă vie, cu credinţă născătoare de opere, de vreme ce hotărî să pună în faptă ceeace îl arată nebunia sa; şi nu mai crezând, făcu să fie adevăr. *„Astfel, pierzându-şi cu totul judecata, îi veni în minte ideea cea mai ciudată pe care a avut-o vre-odată un nebun pe lume. I se păru potrivit şi necesar, atât pentru exaltarea propriei sale onori cât şi pentru a-şi sluji ţara, să se transforme în cavaler rătăcitor, să plece în lume cu armele şi cu calul său în căutare de aventuri şi să facă tot ceeace citise că făceau cavalerii rătăcitori, reparând ori ce fel de nedreptăţi şi expunându-se la tot felul de riscuri şi primejdii*“.

Sărmanul şi închipuitul hidalg nu căuta profitul trecător, nici comoditatea trupului, ci numele şi faima eternă. suprapunându-şi astfel numele său lui însuşi.

Se supuse propriei lui idei, lui Don Quijote cel etern, memoriei ce avea să rămână după el. „Cine îşi pierde sufletul şi-l va câştiga“ a zis Isus; ceeace vrea să spună că îşi va redobândi sufletul pierdut, nu altceva. Işi pierdu atunci Alonso Quijiano judecata, pentru a redobândi în Don Quijote o judecată glorificată.

„Se închipuia bietul om, de pe atunci încoronat, cel puţin ca împărat al Trezizondei, prin meritul braţului său valoros, şi se grăbi a-şi pune în aplicare planurile sale“. Nu fu numai un contemplativ, căci trecu dela vis la acţiune puse în faptă ceeace visase. *„Şi primul lucru pe care îl făcu, fu să-şi cureţe câteva arme care fuseseră ale străbunicilor săi*“, căci mergea să lupte într‘o lume pentru el necunoscută, cu arme moştenite care *„de multe secole zăceau uitate într‘o pimniţă*“.

Se duse apoi să *„îşi vadă mârţoaga*“ şi exaltând-o cu ochii credinţei îi dete numele de *Ronzinanta*.

După aceea îşi căută o domniţă de care să se îndrăgostească. Şi în chipul Aldonzei Lorenzo, *„tânără ţărancă cu înfăţişarea plăcută, de care într‘o vreme fusese îndrăgostit, fără ca ea să ştie nici să fi bănuit vre-odată*“, încarnă Gloria, şi o numi Dulcinea din Toboso.

Trad. de AL. B.

---

[1] Fragmente din primul capitol al cărţii lui Unamuno despre don Quijote.

[2] Pasagiile subliniate sunt citate din cartea lui Cervantes asupra lui Don Quijote.

critica literara

DIPLOMATUL TĂBĂCARUL ȘI ACTRIȚA

roman de C. ARDELEANU

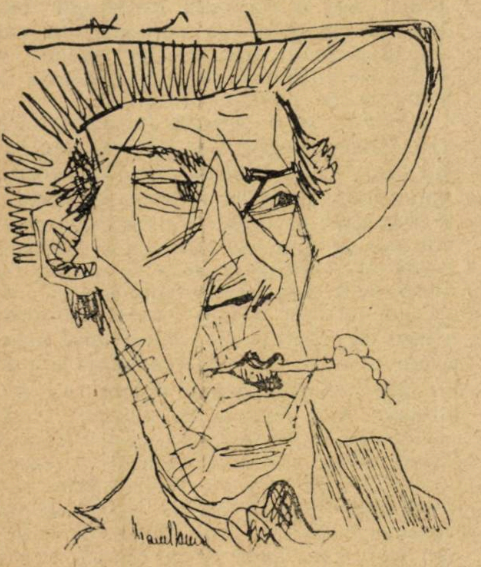

Romanul d-lui C. Ardeleanu pe lângă a doua ediție, ca orice operă ce interesează și câștigă, reeditează încă aprecieri și discuții. Desfăcând bandiera, trecem peste recomandația „Singurul roman realist din paginile căruia se desprinde viața oamenilor din toate (?) straturile sociale“ pe care nu o credem exactă decât numai în ceace privește afectul de librărie, de oarece romanul nu evidențiază decât un singur strat social, acela de periferie bucureșteană în care chiar când alunecă un individ din alt strat nu prea face o notă discordantă viața economică, reală, silindu-l la adaptare. De altfel acest lucru se vede și din romanul însuși. Trecând apoi și peste titlu pe care aceeaș mecanică de zugrăviri sociale l-a montat în felul acesta: „Diplomatul, tăbăcarul și actrița“ (de ce nu și „Cismarul“) dăm dintr'odată pe o ușă pe care autorul a știut să o deschidă direct, în viața grozavă, bântuită de miasme, meschină în formă, tragică și deci morală în profunzimi, a periferiei. Viața mahalalei într'adevăr conține elemente literaturizante și pozitive și negative. Până acum mai mult cele negative au fot exploatate. Meritul d-lui C. Ardeleanu aici revine: pe lângă zugrăvirea exactă, reală, a vieții de *extremă* mahala pe care o cunoaștem mai puțin, d-sa plăsmuește acest roman pe elementele pozitive ale acestei vieți.

Ceeace autorul evoacă de tot nou pentru literatura noastră este viața, notată în ansamblu, a tăbăcarilor, căci când e vorba de tipuri d. C. Ardeleanu le schițează în linii vii e adevărat dar epizodice. Gheorghe tăbăcarul nu trăește intens decât un singur moment atunci când revoltat cere plata patronului care-i batjocorise prietenul, „Consulul“.

Poate d. Ardeleanu n'a făcut asta silit de economia romanului, poate că a vrut să sublinieze pe celalt tăbăcar, patronul director Andrei Grigore. Romanul evidențiază în acesta tipul parvenitului, tăbăcarul din el prea puțin.

Autorul se îngrijește cu sârguință de eroul romanului până la sfârșit. Nici un personaj nu e adus pe primul plan târziu sau de prisos. Totul se mișcă după un plan unitar cari nu jenează viața romanului ci o întregește. Mezzano, violonistul italian cari par'că e eclipsat la un moment de dramatismul întâmplărilor, revine în „Epilog“ nesilit și satisfăcător. Acete puține lucruri spuse până aci privec motivele formale și mecanica romanului. Ceeace însă ne interesează mai mult e însă sufletul său. Viața întreagă a romanului apare ca o contorziune cu sforțări dureroase a unei flori ținute într'o pivniță becisnică, după soare. E atâta dor de fericire, de mai bine, în această carte, cu cât atmosfera e mai îmbâcsită și mai murdară. Contrastul acesta impresionează adânc. Refugiul în iluzie apare terapeutic:

„Nevasta consulului era o femeie foarte cumsecade. Din cauza mizeriei însă, se abrutizase astfel încât aproape uitase dacă trăește aevea viața sau visul anilor de altă dată.

Rareori, duminicile sau și mai rare ori, în zilele de sărbătoare, când pleca la plimbare sau eșia numai până la poartă se îmbrăca într'o rochie de mătase neagră, — singura pe care o avea, — se pieptăna frumos, — încrețindu-și părul, — se pudra și îngrijită să nu-și murdărească pantofii de lac, care începuseră a se crăpa pe la vârfuri, cu ochii împăenjeniți de ceața trecutului, trăia clipele, ce nu le putea uita, ale unei lumini dispărute“.

Sunt așa de bine redate scenele unde fiecare se lupta cu realitatea cu ochii țintă la visul lui încât desghiocând miezul sufletesc din coaja realistă, aspră câte odată prea aspră încât aproape supără (nu tot ce e în viață are dreptul să intre în literatură) îi urmezi linia cu pasiune. Cartea e străbătută de un fior omenesc și de o concepție de optimism realist, robust, care depășește tragicul episodic și împacă. Povestea Agatei, floarea de seră aruncată și silită să-și continue viața pe bălegarul mahalalei care sfârșește prin a înțelege realitatea cu trupul mânjit de bălegarul în care viețuia, dar cu sufletul încă feciorelnic, resemnează și întărește:

— „Vrei să-ți fiu nevastă?...

Abia sfârși cuvântul și Agata căzu pe umărul cismarului ca o haină grea dintr'un cuer...

A (?) plâns și unul și altul, au râs, s'au bucurat și grăbiți, ca și cum viața ar fi stat într'o clipită și-au făcut planuri de viitor, până târziu, când i-a găsit madam Sălceanu sărutându-se....

— Agato!... Domnule Gangu!...

. . . .

— Mâine ne mutăm! Mamă.... mâine. Alexandru mă iubește.

Și ochii fetii se luminară în apa lacrimilor“.

Acest „mâine ne mutăm“ ia contur de simbol.

Svârcolirile sufletești curate ale lui Gangu, părerile amare ale Consulului despre viață și artă, atitudinea simplă vulgară dar dreaptă a tăbăcarilor, toate isvorâse din suflete nealterate în adâncuri cu toate că realitatea formală care se mișcă e alterată cu voie sau fără voie prin scene tari prețuite pentru efect de contrast. Uitând scena neverosimilă unde Andrei Grigore dă foc cu chibritul dela țigare, unei căruțe cu fân a unui țăran, linia brucată a sufletului Agatei atunci când se dă în câmpul cu stârvul alături, ne-a plăcut cartea d-lui C. Ardeleanu pentru că se sprijină pe o idee tare și e străbătută veritabil de un suflu omenesc.

CONST. PACLE

PUBLICIST

Iată un domeniu într'adevăr delicat și periculos. Publicistică e — fără îndoială — meseria cea mai atractivă și cea mai ușoară.

Atractivă prin aceea că ne face stimați, admirați și iubiți în fața contimporanilor, noștri ; ne creiază cercuri de admiratori, devotați, închinători, discipoli ; ne câștigă titlul de „maestrul X“, grațiile aristocratelor obosite, urmele de tinerețe ale cocoanelor fanate și fardate până peste ochi, rezerva de ciorap a acelorași odată cu favoarea soților lor — factori politici ; oftăturilor și visurile tinerelor proletare debutante în ale vieții. Adăogați la aceasta ușurința de necrezut cu care asemenea titlu se poate obține : câteva rânduri, pe care le poți numi proză, versuri, poemă, schiță sau oricum altfel, semnate la o ilustră foae personală, din care au apărut, într'un an, două numere, sunt suficiente pentru ca să-ți împodobești numele (adesea — tradus, augmentat sau transformat) cu sonoritatea pretențioasă a titlului de „publicist, scriitor sau autor“.

Și ușurința întrece orice așteptări când ne dăm seama că acelea câteva rânduri nu-i nevoie să aibă, nici înțeles, nici noimă, nici sens, nici un Dumnezeu, nici o formă...

De-aici — natural — frequența titlului de „publicist“, numărul mare al acelora ce și-l revendică.

De data asta — o recunosc — se poate face foarte puțin : dacă părinții și profesorii ar administra bine pe copiii cari își dau astfel de aere. — Lucrul s'ar simplifica.

Desigur că nu de tot. Faptul de a nu avea o societate care să grupeze pe toți scriitorii — e o primă greutate. A doua — o confuzie ce se face între gazetăria cotidiană și literatură .

Și totuși s'ar putea lua unele măsuri... Se gândește S. S. R., la aceasta ?

PAUL I. PAPADOPOL

in strainatate

MIGUEL DE UNAMUNO

Nu e mult decând ziarele din toată Europa anunţau că scritorul spaniol Miguel de Unamuno, rector al Universităţii din Salamanca, socotit primejdios de regimul politic al ţării sale, a fost exilat pe o insulă îndepărtată de continent.

Spania e, fără îndoială, ţara în care aventurile cele mai extravagante nu isbutesc, cel puţin dela distanţa dela care le apreciem, să îmbrace înfăţişări tragice. Revoluţiile par a se stârni în cuprinsul ei, ca vârtejurile de pulbere pe bărăgane, la cea dintâi bătae a vântului, ca să reintre în ordine cu aceeaşi neprevăzută repeciziune, mai înainte de a provoca dezastre. Oamenii sunt iuţi şi ca şi ei evenimentele se aprind şi se potolesc cu rapiditatea focurilor de artificiu. Nu e de gândit deci că un exil politic ca acesta, fie chiar al rectorului dela Salamanca, e o tragedie asemenea ostracizării lui Aristide sau paharului de cucută al lui Socrate. Dar aventura, poate banală în sine, n'a rămas fără ecou; şi în vreme ce regatul de glorioase tradiţii. al lui Alfons al XIII-lea, îşi pierdea vremelnic un cetăţean de valoare şi poate nevinovat, literatura spaniolă câştiga în Europa faima unui nume nou, pe care vicisitudinile politice ale patriei sale nu vor isbuti să-l mai suprime.

Cine e, în definitiv, acest profesor şi scriitor, a cărui personalitate a găsit mijlocul să-şi jignească până într'atât contemporanii, încât aceştia să-i dorească şi să-i ordone dispariţia? Care e vina lui înaintea semenilor săi mâniaţi?—Un scriitor italian, care îi e şi traducător în italieneşte, îl defineşte cu un singur cuvânt: Unamuno e un om-gaz. Teoria acestui scriitor e simplă şi nu lipsită de justeţe, chiar pentru alte ţări decât Spania. El spune anume că oamenii ca şi corpurile se împart în trei categorii: solizi, lichizi şi gazoşi. Sunt solizi cei ce alcătuesc pătura cea mai inferioară a umanităţii, cei care întodeauna au picioarele bine proptite pe pământ şi care nu pot avea grija unei deslipiri neprevăzute de acest suport. Sunt lichizi cei adaptabili, cei în stare să ia imediat forma vasului în care se găsesc. Şi sunt în sfârşit, oameni-gaz, cei cu desăvârşire inadaptabili, şi care odată ajunşi la un grad de suficientă dilatare şi subtilitate, se suprapun celorlalţi, determinându-şi singuri regiunea şi altitudinea ce li se cuvin. In Spania, ca şi la noi, cititorii par a fi corpuri solide; iar criticul lui Unamuno ne asigură că scriitorii şi în genere intelectualii se mulţumesc cu starea „lichidă". E de mirare deci, dacă în asemenea condiţii, spiritul dilatat şi subtil al ostracizatului dela Salamanca a trebuit să sufere rigorile propriei lui esenţe ?

Unamuno e, din punctul de vedere al ideilor lui, omul cel mai bizar cu putinţă. E un rector de Universitate şi un filolog, deprins să cugete mai mult în poezie. E un filosof fără sistem, persiflând filosofia şi clădind castelul cugetării sale pe „sentimentul tragic al vieţii". E un om politic fără partid, luptând izolat împotriva tuturor şi inspirându-şi de cele mai multe ori prin ideile sale chiar pe adversari. Şi pe deasupra e un Basc încăpăţânat, cu instincte autoritare şi tiranice, coborît din Pirineii prăpăstioşi şi aspri, unde fiecare semen al său e stăpân şi rege peste câte o turmă de oi. Astfel de oameni sunt întotdeauna odioşi şi ei trebuesc, în orice ţară, exilaţi cât mai departe cu putinţă.

In Spania însă, a mai trăit cândva un om întrupând perfect tipul acesta de om-gaz, cum a fost definit Unamuno. E eroul fără pată şi repros, gentilom şi filosof în vremea lui, tot atât de puţin înţeles de semenii săi ca şi scriitorul nostru, — Don Quijote din Mancia. Unamuno e comentatorul şi apologetul genial al vieţii marelui hidalg. Cartea lui cu acest subiect e un rezumat şi o definiţie a întregii lui gândiri. El însuşi s'a apreciat undeva, în termeni care nu sunt numai o încrezută laudă de sine: „Don Quijote şi Sancho s'au născut pentru ca Cervantes să le povestească istoria, iar eu să le-o explic şi să le-o comentez". Dar opera aceasta împrumută o adevărată adâncime filosofică atunci când în paginile ei scriitorul ajunge a da, mai mult decât un comentariu, o confesiune. Personalitatea lui se identifică atunci cu a eroului şi isbuteşte a se ridica la valoarea universală pe care i-o invidiază şi i-o impută azi contemporanii. Nu e de mirare deci dacă judecata socială care l-a urmărit odinioară pe generosul cavaler din Mancia, îl persecută azi şi pe discipolul şi apologetul său cel mai strălucit. E o probă că înţelepciunea populară ca şi înţelepciunea guvernelor sunt eterne şi incoruptibile: Ele pot isbi şi peste secole cu aceeaşi justeţe şi infaibilitate.

AL. BUSUIOCEANU

VIITOAREA EXPOZIŢIE FRANCEZA LA BUCUREŞTI LA SALONUL OFICIAL

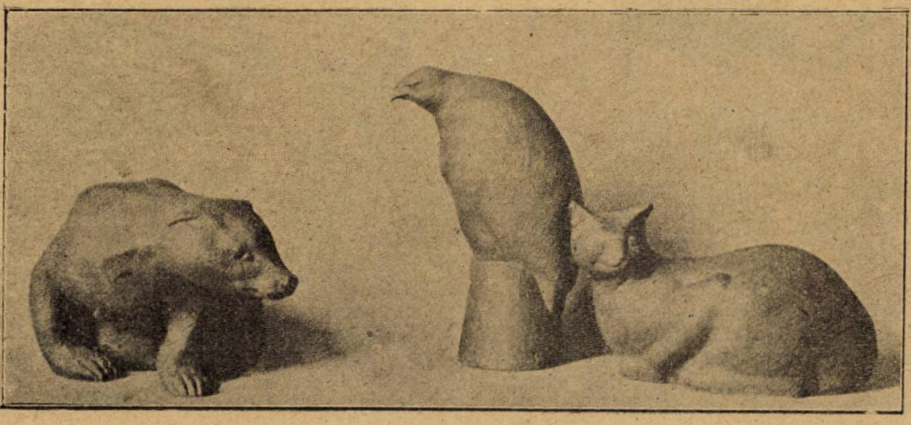

PAVIE: Tovarăşii

RENÉ LALIQUE: Vas „Bacchantes"

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL REGINA MARIA

OMUL CARE A VAZUT MOARTEA

Comedie în 3 acte de Victor Eftimiu.

Intr'un articol de acum patru ani arătând cu indignare că autorii noştri nu ştiu să observe lumea dela noi şi să creeze tipuri „reale“ d. Victor Eftimiu apostrofa pe autorul „Ciutei“ în modul acesta: „Unde a văzut, la noi, d. Victor Ion Popa pe „Dr. Micu“? Se întâlnesc la noi pe stradă asemmenea oameni?“

M'a uimit asemenea întrebare la autorul lui Akim, al Cocoşului Negru, al lui Prometeu, al lui Don Juan, al lui Napoleon, al Thebaidei, etc. etc. atât de mult încât rândurile acestea nu le-am putut uita. Căci poate nici unul dintre cei care scriu piese la noi nu e atât de străin de mediul românesc ca d. Victor Eftimiu. M'a uimit inconsecvenţa criticului şi m'am mulţumit s'o înregistrez, atunci într'un articol. D. Victor Eftimiu a dat apoi piese tot mai spectaculoase, pe care noi le-am combătut cu sinceră îndârjire, pentru ca în luna Ianuarie a anului 1928, vorbind cu indignare de montarea lui „Iuliu Cezar“ al lui Coradini, să fulgere împotriva pieselor spectaculoase (cu câţiva ani mai târziu decât trebuia deci). Am notat iar inconsecvenţa „criticului“ dramatic şi am trecut şi peste asta.

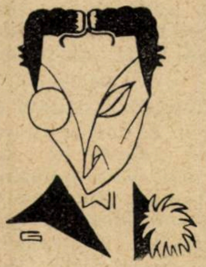

D. TONY BULANDRA

In ajunul noii sale premiere, d. Victor Eftimiu a proclamat din nou falimentul teatrului spectaculos (tardivă şi inutilă proclamare) declarând că şi-a „schimbat maniera“ şi cerând un nou rendez-vous publicului. Cititorii noştri cunosc din „Universul Literar“ anecdota lui Liciu: „Drăgan“. „Pehlivanul“ de Drăgan e prins de sergentul de stradă Cioflan. Scapă însă din mâna nătângului vardist pentru că îl roagă să-l aştepte afară, căci vrea să-şi cumpere dela băcan un sfert de pâine. Iar bravul sergent „marşează“ aşa de uşor.

Dar a doua oară nu mai merge aşa. Cioflan îi impune lui Drăgan să aştepte el afară şi ca să fie mai sigur se duce însuşi să-i cumpere un sfert de pâine. Asta vrea şi Drăgan care o şterge şi mai uşor.

A treia oară Drăgan prin „îşi schimbă din nou maniera“. In timp ce mândrul Cioflan îl pândeşte la uşa din dos, el o şterge prin faţă. Şi dacă s'ar mai întâlni cu sergentul Cioflan, tot va găsi o „manieră“ să-i păcălească.

Am impresia că d. Victor Eftimiu încearcă să trateze publicul românesc amator de teatru ca şiretul Drăgan pe nătângul Cioflan: prin schimbări de manieră.

Se pare că de data asta însă „Cioflanii“ n'au mai **„marşat“.**

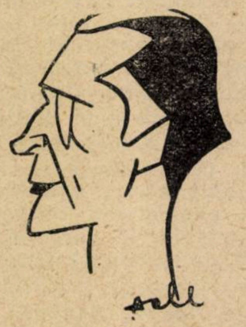

D. T. CALIN
în Cabaretul

Şi totuşi „Omul care a văzut moartea“, spre deosebire de faimoasele drame în versuri (pe care d. Victor Eftimiu le-a abandonat şi bine a făcut că ne-a ascultat îndemnul, chiar cu atâta întârziere), are afinităţi remarcabile cu literatura.

E o încercare de a studia mediul nu totdeauna bazată pe poncife realiste (cucul, portretul lui Napoleon, scaune acoperite, mama care brodează şi fata care citeşte visând la fereastră şi alte vechituri). E observarea mobilierului sufletesc al personagiilor, cristalizând în replici interesante care se apropie de acele „Vorbe, vorbe, vorbe“ minunat formulate uneori, pe care d. Victor Eftimiu le republică în fiecare an de două ori într'un ziar de seară.

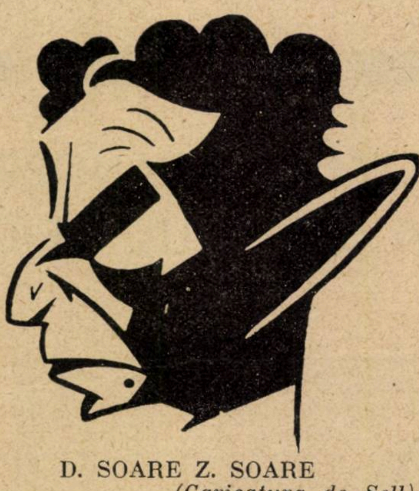

D. SOARE Z. SOARE
(Caricatura de Sell)

Atitudinea „Omului care a văzut moartea“ ne reîntoarce însă spre mediocritatea lui „Prometeu“. Iar proector colorat, iar misticism de carte postală ilustrată, iar filozofie pentru „uzul tuturor“.

Un „om care a văzut moartea“ psihologiceşte nu poate fi însă decât un om interior, foarte puţin guraliv, profund activ în tăcere. Al d-lui Victor Eftimiu are ceva de panglicar în el. Interpretarea s'a resimţit de caracterul hibrid al personagiului. D. *Tony Bulandra* nu i-a putut da o unitate pe care n'o avea. D. *Maximilian* a avut în rolul lui Filimon momente de artă autentică şi asta i-a permis să acţioneze cu efect şi în scenele de şarje. In rolul farmacistului Leon, interesant ca intenţie de grotesc în piesă, a apărut d. Talianu, care s'a menţinut la înălţimea textului, dar nu l-a depăşit. D-ra *Corina Barbu*, trebue distribuită în fiecare pisă, numai pentru farmecul pe care-l aduce în scenă. Cine ştie poate într'o zi va învăţa să şi realizeze ceva.

TEATRUL MIC

CABARETUL

Comedie americană

O piesă despre care un cronicar de teatru nu ar fi obligat să vorbească dacă nu ar fi avut în rolul femenin principal pe una dintre cele mai interesante actriţe, d-ra *Leny Caller*. O apariţie de graţie şi emoţie delicată, cu un joc atât de simplu că nu mai era teatru, ci artă autentică. O participare totală, depăşind rolul cu mult, şi o undă de poezie împrumutată spectacolului, au consarat pe d-ra Leny Caller ca vedetă de teatru.

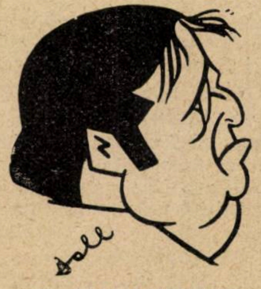

D. ION LIVESCU
în Cabaretul

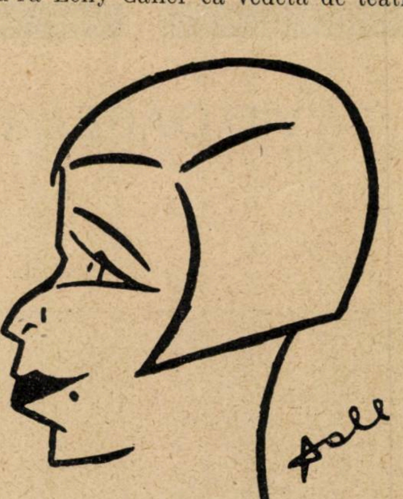

D-RA LENY CALLER

D-na Stanca Alexandrescu şi d-ra Vavurina sunt de menţionat alături de un grup de tinere de tot ques.

D. I. Călin trebuie urmărit de aproape.

CAMIL PETRESCU

TEATRUL NAȚIONAL

„MULT SGOMOT PENTRU NIMIC“

de **W. Shakespeare**

Subiect naiv.

Piesa ?

Comedie, dramă și melodramă. Ba și vodevil.

Și totuș ce formidabilă construcție. Ce admirabilă amănunțire și aprofundare. Ce clarificare de suflete. Ce compoziție teatrală sintetică.

Mult sgomot, prea mult pentru ruperea unei căsătorii în fața preotului în biserică chiar, ca piesa să se termine într'o atmosferă de sățietate morală liniștită și senină : căsătoria se face. O parte a piesei. Și ce de invective, ce de vorbe de duh, ce ironii amare, ce încrucișări de spade spirituale între un tânăr comic și o tânără învrăjbită, hotărîți să nu știe ce-i căsătoria, ca în cele din urmă amândoi să fie domoliți prin farse și să-și declare că se iubesc.

●

Cu mulți ani în urmă, la facultatea de litere din București, sub călăuza profesorului de literatură comparată, într'un șir de lucrări de seminar, au fost analizate piesele lui Shakespeare. Ne slujiam de traducerile în franțuzește. Dintre piesele mai puțin cunoscute mi-a plăcut mai mult aceasta. „Mult sgomot pentru nimic“. Mi-a părut fermecătoare îmbinarea tuturor genurilor dramatice într'un subiect simplu, aproape juvenil și terminat așa de simpatic împăciuitor, ca și cum nu s'a întâmplat nimic.

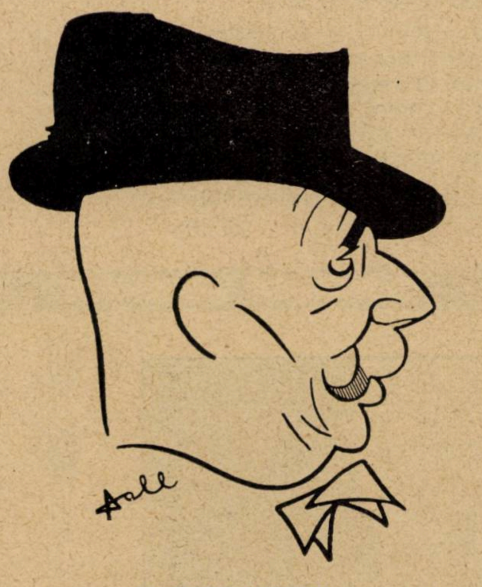
D. PAUL GUSTI

Pe-atunci nu-mi închipuiam cum va fi pusă în scenă, comedia aceasta. Mai târziu, am citit, că s'au făcut la Paris serioase încercări de a o reprezenta, dar încercările n'au izbutit.

Iar când directorul Teatrului Național a pus-o în repertoriu, am avut o emoție

Totuș rare ori am văzut o reprezentație mai unitară, mai demnă, mai pusă la punct.

Se cuvin deci cuvinte bune d-lui Corneliu Moldovanu că-și cunoaște bine elementele Teatrului Național.

●

Și se cuvin apoi laude depline excelentului director de scenă, d. Gusti că a ales actorii și i-a pus în rolurile într'adevăr corespunzătoare.

„Mult sgomot pentru nimic“ constitue **o mare izbândă pentru Teatrul Național**

●

Adunare de nobili și războinici.

Beatrice disprețuește pe Benedict.

Benedict disprețuește pe Beatrice. Amândoi sunt spirituali, amândoi cu vervă, amândoi gata să se înjunghie cu satire oridecâte ori se întâlnesc.

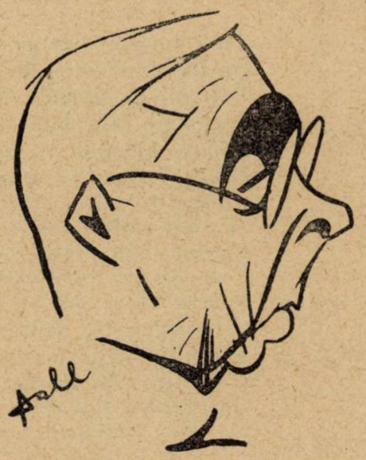
D. CORNELIU MOLDOVANU

Claudio e unul dintre vitejii favoriți ai prințului. E tânăr și frumos. Claudio iubește pe Hero, verișoara Beatricei și fiica lui Leonato. Hero răspunde dragostei lui Claudio. Ziua nunții e fixată.

Don Juan, fratele bastard al prințului, intrigant și meschin suferă de fericirea din juru-i și pune la cale ruperea căsătoriei pregătite. Și prin clocot de minciuni și uneltiri isbutește să sfarme căsătoria chiar în fața altarului. Rușinea e enormă. Suferința fetei e ucigătoare.

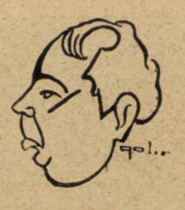
D. R. BULFINSCHI

Durerea părintelui e sfâșietoare. Răzbunarea trebue să vie.

Intre timp, două farse. Beatrice e informată că Benedict nu mai poate după ea. Iar lui Benedict i se spune că este îndrăgit la disperare de Beatrice. Se așteaptă momentul întâlnirii. E delicios cum se prăvălește mândria consecvenții lor, cari se angajaseră să nu se căsătorească. Și se destăinuesc.

Benedict ajută pe Beatrice, care nu crede în învinuirile aduse verișoarei sale, Hero.

Iată însă că întru deslegarea tainei stupide a intrigei intervine o serie de polițiști, cu atât mai pitorești, cu cât sunt mai proști și mai sinceri.

Polițiștii au auzit pe slujitorii intrigantului Don Juan vorbind, cum s'a desfășurat scandalul, ca să fie arătată necinstită Hero.

Acei slujitori ai intrigei au și fost arestați. Rareori am văzut o scenă mai tipică din punct de vedere al burlescului, în care totuș să geamă mai apăsată sarja împotriva administrației

Și după ce s'a cunoscut adevărul, Claudio se căsătorește cu Hero și Benedict cu Beatrice. Atâta sgomot, pentru două căsătorii !

●

Foarte bună interpretare. Piesa aceasta a dat prilejul d-nei Marioara Zimniceanu să se afirme ca element prim al celei dintâi scene românești. Și ca vervă și ca humor și ca ținută de comediană și ca mare interpretă de dramă. Pas cu pas, piesă cu piesă, această artistă și-a cucerit locul de întâietate.

D-na Zimniceanu a fost Beatrice. In Hero a apărut d-na Puia Ionescu, redând cu toată sinceritatea stările sufletești ale femeei năpădite de oribila învinuire nedreaptă.

D. Bulfinski a fost Benedict. D-sa și-a pus în valoare admirabilele însușiri de humor și vioiciune, dar mai ales de game variate ale jocului.

Rolul lui Claudio l-a ținut d. Băltățianu, cu lirismul propriu și unitar.

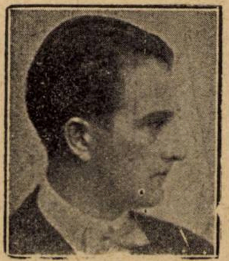
D. N. BALTAȚEANU

Dar piesa aceasta a afirmat comoara de puteri comice a d-lui Ion Sârbu, care în rolul de șef al paznicilor, a știut să fie ingenios și prostănac, și burlesc, și dramatic.

D. Sârbu a caracterizat un tip de continuă reprezentanță administrativă.

Impozant talent e d. Sârbu.

Cuvinte bune pentru d. Brancomir în rolul intrigantului ; pentru d. Marius într'un rol de paznic.

D-nele Parizianu și Danielopol și d-nii Atanasescu, Duțulescu, Baldovin, Barbelian, Orendi, Săvulescu, au completat cu distincție ansamblul.

●

Curajul d-lui Corneliu Moldovanu, punând în repertoriu această piesă, ajutat de marea pricepere a d-lui Gusti, n'a mai fost curaj, ci o dobândire de laude, pentru că s'a încrezut în puterile actorilor noștri talentați.

B. CECROPIDE

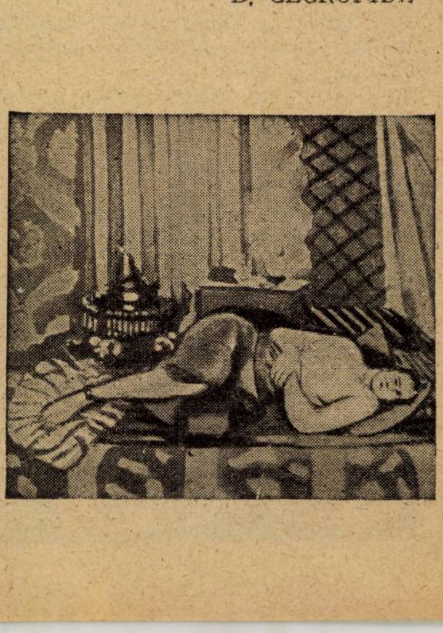

GAZETARIA

AȘA ȘI-AȘA...

la prepelițe...

Ziua destul de călduroasă și secetoasă ca și partida de vânătoare, se încheiase cu succes relativ mic pentru primul amorez al teatrului „Regina Maria" și codirector, d. Tony Bulandra ; numai 18 prepelițe.

Deaceea vânătorii cu cari se înapoia seara, erau plouați și triști.

Numai Niculescu Buzău, era bine dispus și mângâia pointerul directorului de la „Regina Maria", tachinându-i.

— Strașnic, dragă Tony, strașnic de frumos !

— Și bun, răspunse Tony Bulandra. Are nas grozav și e de o inteligență rară! Doar nu vorbește...

— Cred, răspunse mucalitul comic, dar nu e ca al meu.

— Cum, ai și tu un câine dragă Buzău, nu știam ?

— Negreșit. Câinii voștri pe lângă al meu, sunt javre. Să vedeți ce ispravă mi-a făcut săptămâna trecută :

Luam un aperitiv la Mircea cu Enescu regisorul de la Național, — prietenul meu. Aveam câinele cu mine.

Tocmai când beam sprițul văd că lipsește câinele. Il caut și îl găsesc la masă vecină, lătra și se bucura la un domn cu ochelari negri. Il chem și nu vine. Inzist. Il cert, îl amenință ; de geaba. Se vâră tot mai mult în domnul cu ochelari negri.

— Probabil sunteți și dv. vânător. Câinele meu, v'a simțit, îl întreb eu.

— Nu d-le. Detest vânătoarea, răspunse cu indiferență d-nul în chestie.

Leg câinele și mă duc la masă. Dar el se smucește, scapă și fuge înapoi la acelaș domn.

Intrigat îl întreb din nou :

— D-le, d-voastră mă păcăliți. Sunteți vânător. Dacă nu mă nșel, vă și cunosc. Sunteți d. Cojescu...

— Pardon d-le, vă înșelați, nu ne-am cunoscut nici odată, eu sunt d-nul.. POTARNICHE.

Și victorios, Buzău: Ați văzut câine ?

Scr.

utilitate

Se vorbea la Capșa despre debilitatea culturei (și de ce nu ?) și se ajunsese la capitolul Facultate.

E utilă Facultatea ? întreba un prim redactor dela o junâ revistă aproape literară.

— De sigur se grăbi să-i răspundă amicul nostru Aderca.

Dacă n'ar fi Facultatea unde s'ar opri tramvaele de pe Brătianu.

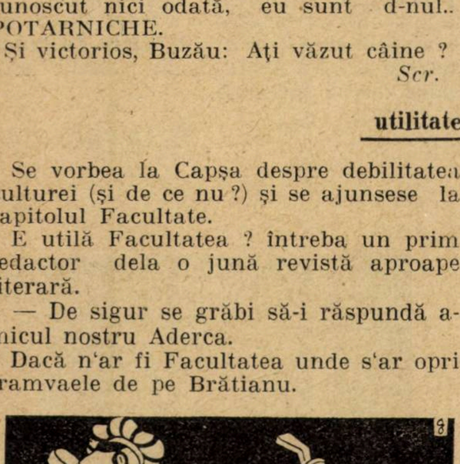

VALERIU MARDARE

PERONUL

Ce e peronul ? O portiță deschisă către lumea'ntreagă,
Un loc de trecere de care pe unii nici un gând nu-i leagă,
Peronul e : hamali, bagaje, restaurant de C. F. R.,
E gălăgie infernală și'nghesuială multă e
Cărute huruind cu zgomot ce-aleargă dis-de-dimineață,
O șapcă roșie pe ceafă și-un impiegat fără musteață,
Chioșc de ziare, „Universul", vre-o două trei reviste noi
Și cărți poștale ilustrate în care se sărută doi...
Peronu-i un popas zăbavnic pentru acei mânați de grabă,
E-un loc pe unde cască gura atâția oameni fără treabă ;
Pentru orașe mici peronul adesea e unicul loc
De întâlnire și distracții sau — cum s'ar zice five-o'clock;
E pentru unii în viață o stavilă, o barieră...
E pentru alții începutul, un pas spre-o nouă carieră...—
Dar pentru toți deopotrivă—fie că stau ori sunt pe drum—
El este : călători, vagoane, fluerături, mașini și fum.

Peroanele pe care-odată ai stat în umbra lor pustie
Visând duioasa revedere și rostul unei biete vieți ;
Persoane pline de nădejde, de așteptări și de tristeți
Apoi mai este și acela al despărțirilor nevrute
Peronul jalei și al toamnei, peronul suferinții mute :
Un „dor" rămâne, altul pleacă... e „gata!"... a plecat de-acum
O fluturare de batistă, o lacrimă, un val de fum...
Și tu rămâi cu ochii'n zare după un vis și-un tren ce nu e !...

— „Păzește domnule !..." Un fluer. Alt tren și-alți călători
[se sue

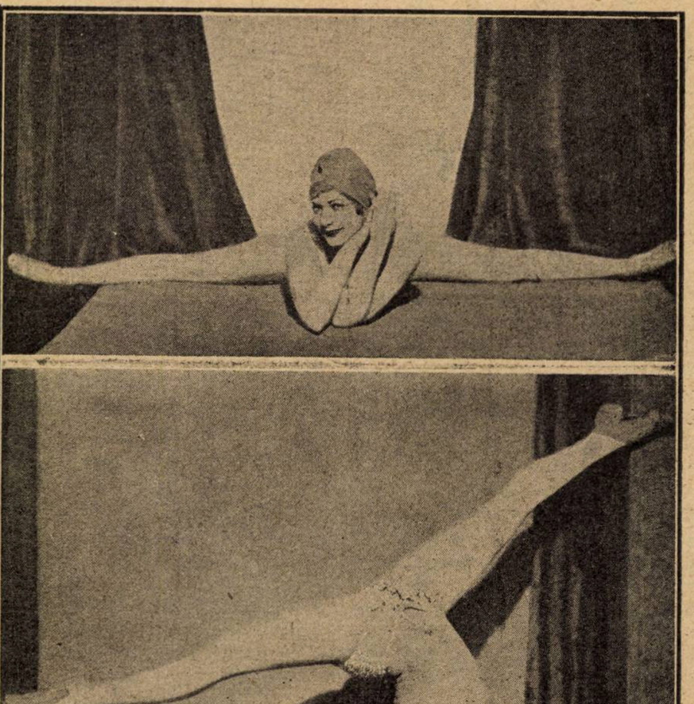

Exerciții de dans

literara

o seama de cuvinte

De Flers conducea nişte prieteni şi prietene în vârful unui promontoriu cu totul romantic, un colţ dintre cele mai minunate ale Bretagnei. Când ajunse sus se adresă prietenilor: A, e formidabil. Dacă doamnele vor fi atât de amabile să tacă o clipă, vom putea auzi de aici acel imens muget de valuri cari se sparg jos, de stâncă... Şi către cucoane: Doar o clipă doamnele mele!

●

Patronul unui mic hotel american, lipise pe zidurile fiecărei camere câte un aviz: Nu fumaţi. Amintiţi-vă groaznicul incendiu dela magzinul „John Bill“.

Dedesubtul unui aviz Cocteau — care era atunci cu al său „Vieux Colombier“ în turneu prin noul continent — s‘a amuzat să noteze în chip de replică: „Nu scuipaţi, amintiţi-vă de revărsările fluviului Missisipi.

●

Tot de la Cocteau următrul dialog între o mamă şi fiul său de 8 ani:

— Mamă, misionarii creştini merg la ceruri?

— De sigur, puiule.

— Dar leii?

— Leii nu.

— Dar leii cari au mâncat un misionar?

●

Anatole France întreba pe un prieten medic:

— Dragă, tu crezi că eu mai pot avea copii? Sunt de 70 ani.

— Şi ce vârstă are dânsa?

— Douăzeci şi doi de ani.

— Atunci sigur o să ai.

●

Pictorul Rousseau — vameşul care a rămas dator la Rotondă 85 fr. pentru capuţinere, şi ale cărui tablouri sau vândut imediat după moarte cu câte 40 mii de franci pânza — avea obiceiul să facă în fiecare Sâmbătă câte o plimbare în afară de Paris. Intr‘o zi, un ţăran îl opreşte şi fără nici o introducere îl înteabă:

— Domnule, vaca mea e bolnavă. Spune te rog ce să-i fac.

— Nu ştiu, că nu sunt veterinar.

— Ce are aface. D-ta om învăţat trebue să ştii. Adică eşti de părere s‘o tai?

— De ştiu şi eu, răspunse după o clipă de gândire Rousseau, poate că e bine să încerci.

bazar

CUM SE VINDECA MUŢENIA

E vorba de muţenia din naştere dar care nu se datoreşte infirmităţii coardelor vocale.

Iată un caz:

Un băiat de 8 ani — fiul unui căpitan din armata americană — ajunsese la această vârstă fără să poată articula vre un cuvânt. Fusese examinat de nenumăraţi medici cari n‘au putut să-şi explice cauza muţeniei. In cele din urmă, un specialist sugeră tatălui ideea de a face pe copil să sufere o emoţie bruscă şi violentă. Poate că aşa l-ar hotărî să vorbească.

Copilul fu, deci, suit într‘un aeroplan condus de un pilot priceput, care începu să descrie în aer o serie de impresionante loopinguri.

Când aparatul ateriză, copilul, încă speriat, se aruncă la pieptul tatălui său strigând: „Papa!“

Tratamentul era sfârşit.

●

UN NOU VEHICUL: BUTOIUL

Pegaz Blan era brutar în Charenton meserie liniştiă care, în general, nu te face să visezi prea mult orizonturi noui şi largi.

Totuş Pegaz se hotărî într‘o zi să facă o călătorie originală şi convinse şi pe cumnatul lui să-l întovărăşească.

Era vorba de un drum dela Paris la Madrid. Nu cu trenul, ci pe picioare. Şi nici pe picioare: Intr‘un butoi.

Pegaz Blanc în butoi şi cumnatu-său pe picioare să-l împingă!

N‘o fi genial, dar ceva tot e. Gândiţi-vă la cei 1.600 kilometri care trebuesc parcurşi. Aşa, şi la faptul că butoiul nu e cel mai confortabil vehicul dintre cele existente.

In drum spre Biaritz, câţiva gazetari au văzut bizarul echipaj şi i-au luat un interviu:

„E un record pe care vrem să-l batem pentru gloria Franţei, a răspuns brutarul.

„Dela Paris la Argenton nimic de seamă. Dela Argenton la Limoges am mers toată noaptea pe furtună. La Limoges, primire proastă. Bordeaux ne-a primit frumos. Dela Bordeaux la Biaritz am făcut două zile şi o noapte. Drum foarte prost. Hopuri multe. Două pane de cercuri şi una de doage. Am făcut 780 kilometri în 14 zile, adică 55 kilometri în 24 ore.

Peste zece zile suntem la Madrid.. Ertaţi-ne, suntem grăbiţi“.

Zece zile mai târziu, cei doi şi butoiul lor se aflau în capitala spaniolă unde au fost primiţi cu multă simpatie şi, pe ici, pe colo, chiar cu entuziasm.

Iată deci consacrat un sistem de a călători—cum spunea un spaniol cu duh — **fără nevastă.**

caricatura zilei

CRIZA...

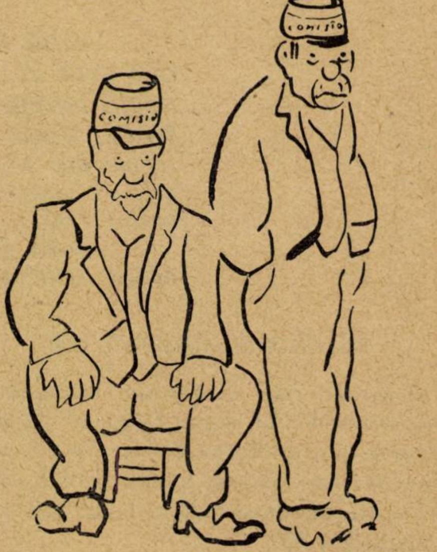

— De când cu criza asta financiară, stagnează, şi bursa dragostei. Nici o scrisoare pe ziua de azi.

INTREBARE FARA RASPUNS

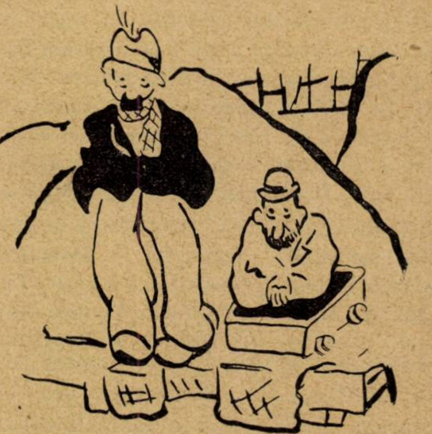

— Ei, te-ai hotărât? La ce restaurant luăm astăzi masa?

— ? ! !...

PRESIMŢIRE

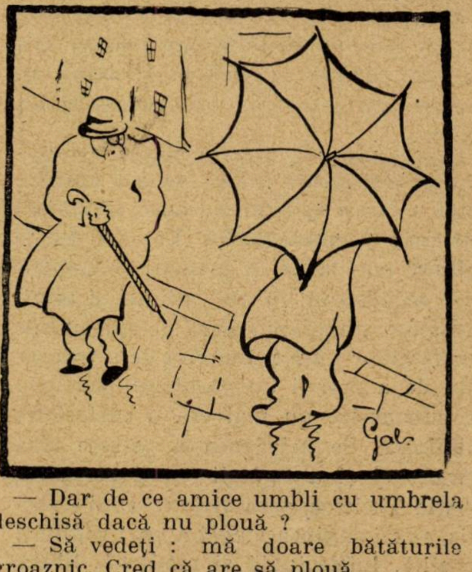

— Dar de ce amice umbli cu umbrela deschisă dacă nu plouă?

— Să vedeţi: mă doare bătăturile groaznic. Cred că are să plouă.

(Caricaturi de Gal)

cărți redate în extrase

VIATA MARGARETEI DE VALOIS

REGINA A NAVAREI ŞI A FRANŢEI

Veacul XVI reprezintă pentru Franța, epoca arzătoare a unei renașteri care avea s'o ducă la strălucirile ei de mai târziu. In acel veac de lupte și creații înfrigurate, pasiunile mari și-au găsit și ele un câmp din cele mai fertile. Viața nefericită dar plină de pasiuni a celei mai distinse femei și regine din împerecherile Valois-Medicis, desvăluită de unii istorici și mai ales de însăși eroina în celebrele sale Memorii, aruncă o lumină vie asupra acelui veac.

Cartea d-lui Jean H. Mariejol (Hachette, 1928), operă aridă de istoric, aduce contribuțiuni bogate după care dăm în rezumat cele ce urmează.

EPOCA DE FRAMANTARI

Henri II, rege al Franței la jumătatea veacului XVI, soț al Caterinei de Medicis și tată al Margaretei de Valois, era tipul autocratului de marcă pentru care orice, atârna uneori de o bună sau rea dispoziție a lui.

In epoca aceea imaginația stimulată de geniul grec și latin nu se mai mulțumea cu o sterilă imitație sau admirație. Ambiția faimoasei „pleiade" era să substitue literaturi pedante și seci de până atunci marile genuri poetice ale Romei și Atenei, epopeea, oda și drama. Ioachim du Belloy proclamă posibilitatea franceză de a da capo d'opere egale celor antice și Ronsard care i-a inspirat manifestul, „tăie firul care ținuse legată până atunci limba franceză", oferindu-i în dar Odele, Amorurile, Imnurile și Poemele care stau la baza literaturei franceze. Visul lui era să dea Franței o Epopee Națională, asemeni lui Homer și Virgiliu.

Trebuindu-i modele vii, el inspiră copiilor lui Henri II — între care era și Margareta, dorința de a se imortaliza inspirându-i geniul. Fu astfel și un educator, un precursor al acelui *excelsior* atât de francez căruia'i datorăm foarte mult.

Margareta de Valois aparținea prin mamă familiei Medicis care înainte de a uzurpa puterea politică la Florența își crease un principat intelectual și artistic.

Humanismul a relevat lumei strâmte a evului mediu lumea *nouă* a antichității, a lărgit spiritul omenesc, sfărmând barierele dogmatismului. Era un fel de inițiere mai largă în misterele științelor care se nășteau, în ale rațiunei și sentimentelor uimitoare trezite de splendorile civilizațiilor antice. Bucuria de a trăi înceta de a mai fi un păcat, iar pasiunea de cunoaștere nu mai era o curiositate criminală. Se îndrăznea a petrece fără remușcăci și a gândi fără scrupule. Abația Theleme, acea viziune a lui Rabelais, este imaginea ideală a unei societăți de elită, intelectuală și modernă, liberă de prejudecățile trecutului și abandonată bunurilor prezentului.

Marile castele începeau să nu mai fie fortărețe, devenind tot mai mult palate râzătoare, locuri de întâlnire ale spiritului și ale frumuseței, nu numai ale luptătorilor crunți și credincioșilor cu cernici sau criminali. Amboise, Blois, Anet, Chambord, Chenonceaux, Fontainebleu, etc. pe care fantezia prinților sau a unor particulari îmbogățiți le-a edificat și reedificat până azi în atâtea intenții, sunt mărturii ale nouilor concepțiuni despre viață.

Pe lângă atâtea curente de idei noui în plină ofensivă biruitoare, spiritul reformei lui Calvin cucerise teren considerabil împărțind pe francezi în două tabere vrăjmașe pe care mai ales catolicismul laic reprezentat prin De Guise, le împinse la cunoscutele și sângeroasele războaie civile. Partidul hughenoților, cum li se spunea protestanților, în care se absorbiră toate disidențele cele mai variate, avea ca șef pe regele Navarei, vasal Franței dar care nu o amenința mai puțin sau nu se lăsa mai prejos de catolici în apărarea cu sabia în mână a nouei credințe protestante pe care o socotea mai adevărată.

Henri II, impresionat nu atât de ideile în adevăr noui, acelea care operau asupra intelectului obiectiv omenesc, asupra vieței sociale în genere, transformând lumea întreagă, cât era de deosebirile de credință, de erezia care pătrunsese până și la Curtea sa. Alarmat, luă măsuri aspre împotriva celor mai mari, dar căzu victimă unui atentat și al doilea fiu al său, Carol IX urmă la tron sub tutela mamei sale.

Margareta avea atunci 6 ani (se născuse în 1553) și în timpul primului război religios până după al treilea, ea își începu la Curtea mamei sale Regente școala vieții care fu aspră pentru ea, dar personalitatea bogată și distinsă ce era, îi procură destule compensații.

La Curtea aceea „infectată de erezie" cum se spunea, Margareta, deși tentată de fratele său ducele d'Anjou, un ambițios fără caracter care îi zvârli cărțile de rugăciune în foc. o înjură și o amenință cu bătaia, și deși o fetiță încă, rezistă și rămase fidelă credinței sale.

PROIECTE DE CASATORIE

Caterina de Medicis, regentă a Franței și femee care înțelegea să guverneze, dorea s'o mărite pe Margareta cu un cap încoronat, sau cel puțin moștenitor al unui tron. Fiica ei știa mai multe limbi, cânta și dansa bine și-i plăcea vânătoarea. Era nu numai instruită și inteligentă dar ca o Valois-Medicis și încă excepțional de înzestrată, avea năzuința de a însemna ceva în viață, după exemplul mamei sale care conducea Franța, al Elisabetei regina Angliei, al Margaretei de Austria, etc. Ea începea să devie o frumuseţe. Viteazul și bine înzestratul de Guise o iubia, dar Caterina voia o coroană. După Don Carlos, fiul regelui Filip II al Spaniei, un nebun, după arhiducele Rudolf, fiul împăratului Maximilian, sensibil numai la frumusețea astrelor și după tânărul rege al Portugaliei, Caterina se opri, din calcul de oportunism politic, asupra moștenitorului tronului Navarei, rudă cu ea și eventual moștenitor al tronului Franței.

Intre timp prinzându-se o scrisoare a Margaretei către ducele de Guise, Margareta, care avea 17 ani, primi o bună bătaie dela regala sa mamă.

Tratativele duse între cele două mame regine pentru căsătoria Margaretei cu viitorul rege al Navarei fură lungi și extrem de obositoare, fiecare mamă dorind convertirea copilului celeilalte la religia respectivă. Interesele celor două părți erau imediat opuse, abia în viitor s'ar fi putut acorda și numai prin împăcarea celor două mari tabere de creștini bătăioși.

Când tratativele se terminară, Margareta împlini 18 ani, dar mai trebuia dispensa papală de oarece tinerii erau rude. Cât despre deosebirea lor de religie, se convenise ca fiecare soț să rămână cu legea sa, nunta urmând să se facă la Notre Dame, fără prezența mirelui la altar în timpul rugăciunii. Fapt ce desigur putea fi admis mai ales pe atunci şi unor astfel de feţe. Dar dispensa papală nu mai sosea, lumea catolică văzând cu ochi răi acea apropiere a Curţei franceze de tabăra protestantă al cărei şef era acum însuş viitorul rege al Navarei şi soţ al Margaretei de Valois.

Despre frumuseţea Margaretei Ronsard scrise versuri întraripate iar Brantome, alt admirator al ei, o lăudă toată viaţa. Până şi viitoarea soacră o găsi frumoasă, dar desigur cu defecte şi artificii!

Margareta îşi primea cu resemnare soarta matrimonială, căci şi în acea vreme mai ales principesele nu dispuneau de ele ci erau adesea preţul cine ştie cărui acord politic sau familiar, dar ea se gândea desigur la cariera de regină.

După obositoarele tratative de căsătorie regina mamă a Navarei căzu bolnavă şi se stinse departe de fiul ei. Nimeni nu găsi pentru ea un cuvânt de simpatie atât erau de dure inimele pe atunci.

Henri de Navara, rege după moartea mamei sale îşi făcu intrarea în Paris în Iulie 1571 cu o suită de peste opt sute de gentilomi călări, toţi îndoliaţi. El fu primit de Carol IX şi de toată Curtea Franţei cu mare pompă, şi Margareta, indiferentă faţă de omul ce i se impusese ca soţ, fu sensibilă doar faţă de regele Navarei a cărei coroană avea s'o poarte. El era mai tânăr cu 7 luni şi putea fi crezut şi mai tânăr alături de bogata înflorire a celor 19 ani ai Margaretei, căci el crescuse sub regim sever şi dormise ades pe „tare". Dar el avea însuşiri bune ce nu se puteau zări, căci erau numai pentru el.

Dispensa papală întârziind, se închiseră graniţele dinspre Italia de teama să nu intre vreun curier aducând răspuns negativ şi se hotărî nunta. Zestrea Margaretei era de peste un milion de „livres tournois" la care se adăogau bijuterii de mare preţ aduse în dar de mire.

Tinerii semnară contractul şi Cardinalul de Bourbon îi logodi la Louvru unde locuia Curtea, iar a doua zi îi cunună în mod solemn la intrarea Catedralei Notre-Dame. Fu o nuntă ca în poveşti: cortegiul trecu dela palatul episcopal la Catedrală pe o punte aurită, în costume de o frumuseţe şi bogăţie nespusă, iar dedesupt, pe ambele părţi, poporul se înghesuia să-i vadă pe miri. Ambasadorii catolici fură absenţi şi mirele lipsi, conform contractului, în timpul slujbei, din catedrală.

Serbările care se dădură au întrecut tot ce se putuse imagina până atunci, char şi la Curtea Franţei. Paradisul şi Infernul se puteau vedea aevea, realizate în marea sală a Bourbonilor, dela Louvru. Muzica, dansurile, baletul, fură de pomină. Şi nu s'ar mai fi terminat acele serbări dacă după un uz cam grosier, nu s'ar fi dat foc unor dâre de praf de puşcă al cărui miros risipi pe nuntaşi.

NOAPTEA SFANTULUI BARTOLOMEU

Din pricina unei recente neînţelegeri dintre ea şi Coligny, faimosul amiral şi şef protestant, Caterina de Medicis, puse la cale asasinarea lui. Lovitura dând greş şi rănitul trezind o furie de nedescris contra atentatorilor, în rândul gentilomilor hughenoţi care partcipau la nunta regelui lor, regina-mamă şi de Guise, temându-se de o complicaţie, după ce nu mai aveau dela puterile catolice vreo speranţă de amiciţie şi se temeau în primul rând de soarta lor, puseră la cale marea crimă istorică, masacrul din noaptea de sfântul Bartolomeu.

Regele Carol IX era cel dintâi care ceruse pedepsirea conspiratorilor contra vieţei lui Coligny, fără să fi bănuit pe mama sa şi pe de Guise care dispăruse, fu convins să ordone masacrul.

Căpitanii şi nobilii hughenoţi care îşi manifestaseră indignarea printr'o bravadă publică şi ceruseră regelui să le facă dreptate spre a nu fi siliţi să şi-o facă ei singuri, turnaseră gaz peste foc Parisul pasionat catolic, împărţit între veseli şi fricoşi, începuse fără poruncă. pregătirile unui atac împotriva celor ce aruncase mănuşa. Când ordinul regelui se produse, paza la porţi şi la Sena era deja întărită ,nimeni nu avea voe să intre ori să iasă din Paris. Natura slabă dar violentă în acelaş timp a lui Carol IX fusese uşor de constrâns prin sugestia unei grave ameninţări: contra lui şi a statului, ca venind din partea hughenoţilor adunaţi la Paris.

Pregătirile fură terminate în noaptea de Sâmbătă spre Duminică (23 August 1572). Până şi starostele negustorilor îşi concentrase miliţienii.

Descrierea Margaretei de Valois, deşi istoricii nu fac mult caz de ea, e totuşi fidelă, char dacă este incompletă. Cununia ei nu a fost o *cursă* ci „soarta care nu lasă nici odată o fericire întreagă oamenilor, schimbă repede acea norocoasă situaţie a nunţei mele glorioase într'un *contrariu* prin acel atentat contra amiralului Coligny".

Regina mamă nu premeditase marea crimă. Teama de a nu fi descoperită ca autoare morală a atentatului şi groaza de un nou război civil, de data aceea cu toată lumea, începând cu nouii aliaţi, oaspeţi-nuntaşi, o determină să sugereze ideea criminală fiului ei. Carol IX luând acea hotărîre, peste orice consideraţiuni de onoare şi umanitate şi împotriva chiar a unui inamic al lui Coligny, mareşalui de Retz, adaose: *„să moară toţi, să nu rămână unul care să ne reproşeze"*.

Margareta a văzut masacrul din interiorul Louvrului. Sâmbătă seara, mama sa văzând-o aşezată pe un cufăr lângă sora sa Claudia, îi porunci să se ducă la culcare. Pe când îşi făcea reverenţa, sora ei o prinse de braţ şi plângând o împiedică să iasă. Furioasă, regina mamă chemă pe Claudia lângă ea. Margareta speriată, nu pricepu nimic din cele ce-şi şoptiră mama cu sora ei, dar ordinul de a intra la ea şi lacrimile sorei sale când îşi luă rămas bun o înspăimântară mai mult, dându-i impresia unei mari primejdii.

Ajunsă în camera ei, căzu în genunchi şi se rugă lui Dumnezeu s'o apere, fără să poată bănui de ce anume.

In jurul patului unde soţul ei o aştepta culcat, erau vreo patruzeci de hughenoţi care toată noaptea discutară despre atentatul contra lui Coligny şi despre reparaţia ce le-o datora regele Franţei.

In zori eşiră cu toţi să se ducă la Carol IX şi Margareta porunci doicei să zăvorească uşa spre a se putea odihni Dar somnul ei fu scurt. Puternice lovituri în uşă, făcură pe doică să deschidă şi un cavaler rănit se precipită în cameră, se aruncă în pat, prinse pe regina Navarei în braţe şi se rostogoli cu ea în ruelă — spaţiul gol dintre pat şi perete, ţinând-o mereu strâns în braţe. Un căpitan din garda care intră atunci, abia avu timpul să înlăture pe arcaşii ce căutau să-l ucidă pe fugar. Margareta vorbeşte de episodul acesta, adăogând că deşi era în stare demnă de milă, acel căpitan din gardă nu putu să-şi ţină râsul.

După 28 ani dela noaptea aceea de pomină, Margareta nu rosti un cuvânt de reproş pentru mama şi fratele ei, ci, (femee), notând misterul tulburărilor care o înconjurase în acea noapte, păstra bănuiala că bietul viconte Leran care se salvase în braţele ei, era un îndrăgostit.

Ea văzuse pe săli cum soldaţii străpungeau cu halebardele gentilomi hughenoţi din suita soţului ei şi printr'o oroare fizică şi reacţiune mândră, se duse la mama şi fratele ei, cerând graţie pentru soţul trădat mişeleşte de ai săi.

Ea vu succes, dar Carol IX somă pe regele Navarei să devie catolic şi Bourbonul cedă. primind în acelaş timp să se supună umil tuturor dorinţelor suveranului său.

Situaţia tinerilor soţi la curtea Franţei, supraveghiaţi şi fără importanţă, era din cele mai pitoase.

Viaţa de regină a Margaretei începu tristă, dar sufletul ei ales şi generos îi dictă o atitudine de strânsă prietenie faţă de soţul impus de mama sa.

Carol IX muri curând de oftică dar mai ales de remuşcările marei lui crime şi Henri III care fusese chemat rege al Polonilor, reveni în fugar, spre a ocupa tronul Franţei.

Henric III era cel mai detestat şi mai viţios. Atât fratele său mai mic ducele d'Alencon care avea în cap furtuni şi dorul coroanei Angliei cu a cărei regină de trei ori mai bătrână dorea să se însoare, schimbându-şi şi religia, cât şi Margareta, complotară pentru împiedicarea lui Henri III de a intra în Franţa

Dar Caterina veghia şi luă astfel de măsuri că ieşi înaintea fiului ei regele cel nou cu regele Navarei şi cu ducele d'Alencon ca prizonieri de care avea să dispună Henri III. El îi iertă, dar nu uită, însă contra Margaretei căută să se răzbune repede, prinzând-o cu noul ei amant, Antraguet, şi obligându-i astfel soţul indiferent, să ia măuri publice. Nu zbutii însă. Credinciosul lui, du Gast, îşi propuse să reuşească el să-şi răzbune stăpânul, înlesnind regelui Navarei prietenia celei mai frumoase femei dela curte, d-na de Sauves. Ceva mai mult, prin acelaş mijloc, du Gast transformă în rivali pe cei doi prieteni asociaţi contra lui Henri III, pe regele Navarei şi ducele d'Alencon D-na de Sauves servi cu acel prilej scopuri depărtate de intenţiunile ei.

Margareta care nu era străină de sforile politice, prinse repede manevra, dar era deja târziu şi lupta ce încercă împotriva d-nei de Sauves îi atrase şi ura acesteia şi înstrăinarea soţului ei.

Henri III îşi ataşase pe cel mai desăvârşit duelist al timpului, Bussy d'Amboise, un fin literat totdeodată. Margareta i'l smulse, trecându-l de partea ducelui d'Alencon. Du Gast, din ordinul regelui, organiză un atac nocturn contra lui Bussy, dar nu-l putu ucide. In acea vreme omorurile între partide erau ceva obicinuit.

Bussy ameninţă în aşa chip pe toată lumea, că-i se ceru să lipsească un timp dela curte. Margareta îl iubi mult pentru dispreţul lui de viaţa altora şi de a sa; era mândră că domina pe unul care nu ceda nimănui.

Dar împăcarea între regele Navarei şi ducele d'Alencon se făcu, iar acesta din urmă dispăru dela Curte. De frică, Henri III trimise să i-l aduc viu sau mort.

După intervenţia reginei-mame, Henri III primi să negocieze cu el, dar ducele între timp puse mâna pe mai multe regiuni ale Franţei, acordă protestaniţlor liberul exerciţiu al cultului lor şi ceru eliberarea partizanilor lui de marcă arestaţi şi mari despăgubiri pentru protestanţii refugiaţi.

După asasinarea lui de Gast de care Margareta nu era străină (era în uzul timpului şi mama sa dăduse un mare exemplu), fu şi regele Navarei, părăsindu-şi soţia la Curtea Franţei unde suferise atâtea imediat după nuntă. El se înapoie după 4 ani, în regatul său fără aceea pentru care-l părăsise cu alaiul îndoliat şi sărbătoresc totdeodată, prefăcut în pulbere în teribila noapte.

La 22 ani câţi avea regele Navarei, devenise prudent, lăsând ducelui d'Alencon gloria primejdioasă de a se război cu Henri III. Războiul civil reizbucni cu furie şi regele Franţei era atât de supărat pe Margareta, mai ales după fuga soţului ei, că era în stare s'o bată în chip sălbatec, cel puţin această impresie avu sora sa, nefericita regină a Navarei. O declară prizonieră, interzicându-i să comunice cu cineva.

Trăi astfel câteva luni în care timp ea nu fu vizitată decât de Cerillon, prietenul lui Bussy care îi speria pe Cubeni prin faima lui de duelist, apropiată de aceea a amicului său.

In închisoare Margareta citi prima oară mult şi-şi adânci religiozitatea. Soţul ei îi scrise scuzându-se de a fi plecat fără să-şi ia rămas bun. Regele Navarei nu făcea în modul acesta altceva decât să se asigure de concursul ei, dintr'un precis calcul politic.

Henri III, sub influenţa reginei mame se reîmpăcă cu ducele d'Alencon, iar pe Margareta o rugă să-l ierte pentru injuria ce suferise. Henri III trebui să facă noui concesiuni fratelui său, să acorde libertăţi protestanţilor, reabilitarea victimelor din noaptea sfântului Bartolomeu şi mari despăgubiri năvălitorilor străini, care-i forţaseră mâna în favoarea „inamicilor" săi.

S'ar fi consolat însă dacă Margareta primea să o rupă cu fratele ale cărui „împăcări" erau atât de costisitoare dar ea îl refuză nu atât din ataşament pentru geniul rău al ducelui, cât din antipatie pentru rege.

Regele Navarei interveni să i se lase soţia să-l urmeze, dar i se răspunse: „noi am dat-o unui catolic, nu unui hughenot. Făceţi-vă iar catolic, dacă doriţi s'o aveţi". Lucru inexact, el fusese hughenot, devenise catolic de frică şi după nuntă îşi reluase în libertate cultul şi şefia partidului său, ca mai înainte.

Margareta protestă, spre surprinderea lui Henri III care o ştia infidelă şi ceru voe să plece. Fratele ei, regele, îi răspunse că nu o poate lăsa el care voia să extermine acea „mizerabilă erezie" pe o soră a sa catolică, fiindu-i teamă să nu-i expună viaţa. Ambii erau ambiţioşi şi ipocriţi. Henri III se temea să nu lege din nou pe regele Navarei cu ducele d'Alencon, tocmai când cu atâtea jertfe se asigura pe o vreme dinspre partea lor de oarecare linişte. Tot pe atât de sincer era şi regele Navarei se indignă că soţia îi este sechestrată şi ameninţa că o va respinge în caz de refuz.

Din aceste certuri Margareta căzu bolnavă şi sub pretextul că îşi caută de sănătate, se aventură într'o călătorie în Olanda în serviciul secret al fratelui său, ducele d'Anjou care fomenta deasemenea împotriva lui Henri III.

Cu o suită şi echipagii care făcură senzaţie în drumul ei lung, Margareta de Valois merse ca regină suferindă cu dorul de-a lucra pentru o cauză politică, din resentiment faţă de unul şi din simpatie faţă de altul din fraţii ei. Oraşele se luminară ca ziua când ajungea noaptea, iar nopţile se dădeau baluri şi banchete în cinstea ei. In plăceri neîntrerupte de care încă nu se bucurase în mod atât de liber şi tronând în mijlocul unei lumi ce venea din depărtări s'o vadă (îi merse faima de frumoasă şi deşteaptă), Margareta nu-şi mai putu împlini misiunea, veni în Franţa printre mari primejdii din partea catolicilor răsculaţi care vedeau în ea o protestantă, dar avu fericirea de care exalta în memoriile sale, de a-şi revedea pe Bussy, amantul brav între toţi bravii timpului.

La Paris fu întâmpinată de rege şi regine, de Curte şi popor, cum nu visase că va putea fi vreodată.

Profitând de acea primire sub care avea dreptul să vadă ceva ascuns, ea ceru voe să se ducă la bărbatul ei. I se admise, regina-mamă oferindu-se s'o însoţească, iar regele promiţându-i toate spesele de călătorie. Dar bravadele lui Bussy, iubitul ei, faţă de „mignonii" lui Henri III îl indispuseră din nou pe rege contra sorei sale şi mai ales provocarea aceluia contra lui de Gramont care-i aduse îndepărtarea temporară dela Curte, deşi se prezintase regelui însoţit de 200 cavaleri dar tocmai pentru aceea, îl făcură să-şi iasă din fire. Apoi ducele d'Anjou, cu ştirea şi aprobarea Margaretei, plictisit şi el de „mignonii" regelui, se decise să fugă. Fu prins însă şi ca un nenoroc pentru Margareta, ceru şi obţinu tovărăşia ei în închisoare. Nu trecu însă mult şi regele se recunoscu drept ofensator şi de data aceasta îi ceru scuze în faţa Curţii. Cu acest prilej Bussy invitat şi el să se împace cu mignonul, Quelus, răspunse:

— Numai atâta, Sire? Dacă vreţi să-l şi sărut (şi indică un anume loc) sunt foarte dispus. Se râse, cu surprindere.

Insă regele era sigur că ducele d'Anjou avea totuş să dispară şi de aceea întări paza. Margareta îi înlesni fuga pe fereastră şi izbuti de data aceasta, ceea ce înfurie grozav pe rege şi uimi Curtea

După întâmplarea aceasta, Margareta fu mai hotărîtă ca oricând să fie efectiv regină a Navarei. Soţul ei o reclama din demnitate şi interes, nici ea nu-l iubea de loc, dar atmosfera dela Curtea lui Henri III îi displăcea enorm, ca şi fraţilor ei răzvrătiţi. Spre a mai amâna plecarea, regele îi făcu daruri şi-i spori Curtea cu un personal disproporţionat faţă de cel de până atunci. Dar în fine plecă, însoţită de regina-mamă care deasemenea ducea cu ea o suită numeroasă în care străluceau multe din frumuseţile epocei, între care d-na de Sauves, femei de care obicinuia regina să se servească în scopurile ei politice.

Rigizii protestanţi vedeau cu nelinişte apropierea celor două regine însoţite de atâtea femei seducătoare, împreună cu diplomaţi distinşi şi le atribuiau scopuri mai complicate decât reapropierea regelui lor de soţia sau Margareta. Le era teamă în primul rând să nu-l facă iarăşi catolic pe regele lor, de data aceasta cu mijloace mai adânc convingătoare.

După o călătorie de 40 zile, cele două regine ajunseră la Bordeaux unde aflară cu uimire că regele Navarei sub pretext că s'a tăgăduit valoarea căsătoriei lui în statele lui, dorea să repete căsătoria cu soţia sa, după ritul protestant!

Margareta avea 25 ani şi era superbă. Ochii şi părul de un negru lucitor, toaletele ei strălucite, făcură o impresie puternică. Primirea ei a fost un triumf. In discursurile ce i se rostiră, ea răspunse cu atâta elocinţă, înţelepciune şi maiestate, că fu proclamată de bordolezii cei de seamă gura de aur a Franţei. Până şi mama sa care văzuse în ea doar un mijloc pentru ambiţii politice, o găsi cea mai perfectă femee din lume, ceeace spera să le ajute la recucerirea soţului care în fine se anunţă. Trei zile Margareta, secondată de toate specialistele vremei stătu închisă în casă preocupată exclusiv de toaleta ei intimă.

Regele Navarei sosi cu o suită numeroasă şi apăru graţios în tovărăşia celor două regine cu care apoi continuă drumul. Dar Caterina nerăbdătoare să negocieze, nu le prea lăsă timp celor doi soţi să se reapropie şi astfel se îndepărtară şi de data asta inmile lor ce s'ar fi putut cunoaşte şi simpatiza. El era plăcut impresionat de succesele soţiei lui şi amândoi se asemănau în infidelitatea caracterului lor pasional. O spaniolă luase locul d-nei de Sauves, iar cel ocupat de Bussy nu avea să rămână desigur nici el vacant.

Negocierile se terminară în ciuda suitei regelui fermecate de societatea damelor parisiene.

(Sfârşitul în numărul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 40
30 Septembrie 1928
5 Lei

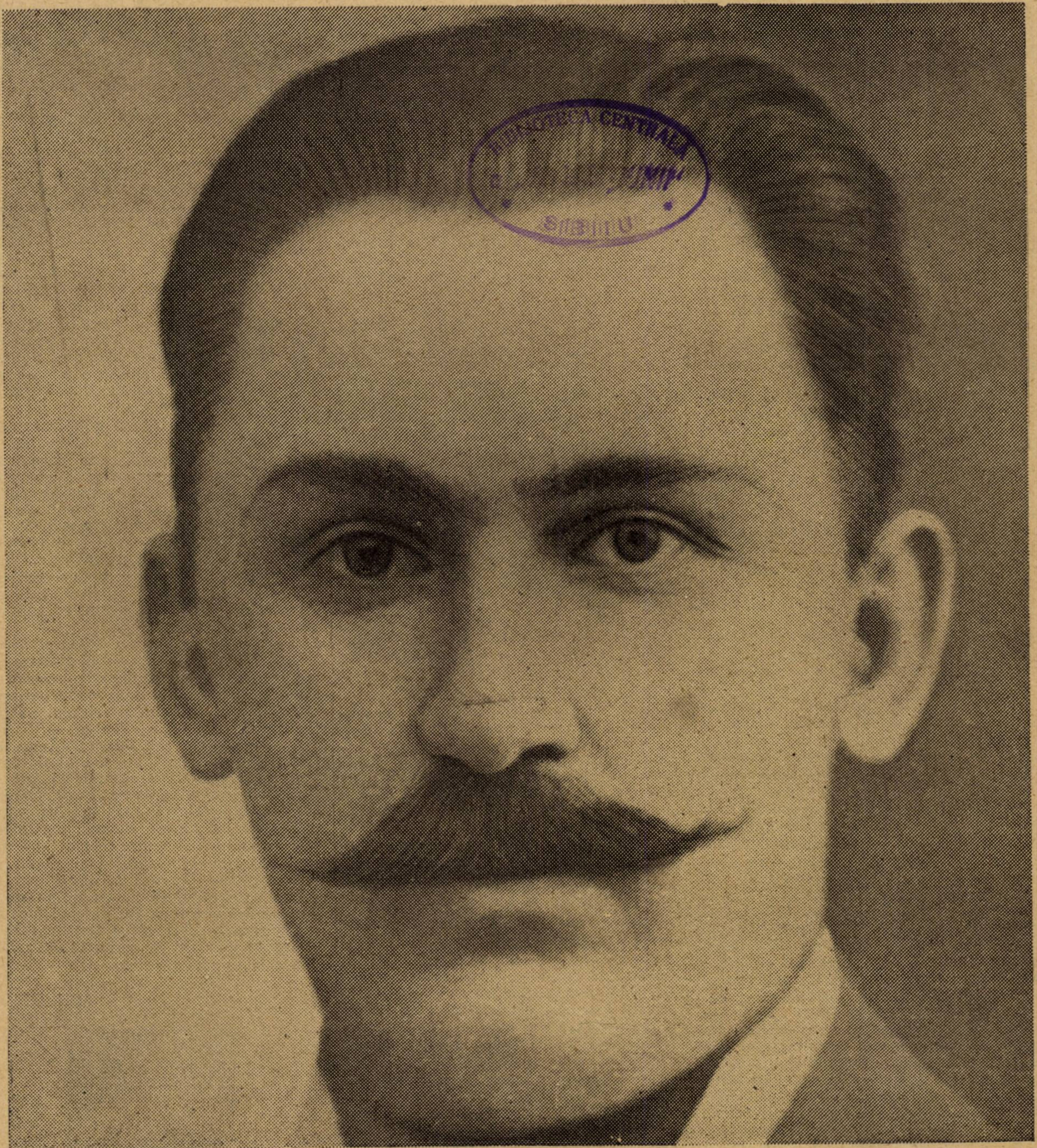

BIBLIOTECA CENTRALA [illegible] SIBIIU

ION RUSSU-ȘIRIANU

Ctitorii

ION RUSSU SIRIANU

UN ZIARIST ȘI UN AGITATOR

Generația care a cunoscut pe Rusu Șirianu, trebue să fie adânc recunoscătoare acestei publicațiuni pentru actul de pietate al comemorării amintirii luptătorului și omului de ideal, al directorului *Tribunii* din Arad.

Străduințele și frământările românismului din Transilvania și Banat au cunoscut multe figuri înzestrate cu cele mai prețioase energii și aptitudini, cu înalte virtuți morale, îmboldite de o magică credință în miracolul unirii noastre.

Trăind într'o epocă astăzi puțin cunoscută, în limitele strâmte ale unor împrejurări locale, mult deosebite de ale Țării mame, adesea într'un colț neștiut de țară, acești umili ostași păreau a lupta nu atât pentru biruință, — o biruință vagă și îndepărtată — cât pentru satisfacerea unei porunci morale irezistibile, a unui imperativ categoric al datoriei naționale.

Russu Șirianu a fost dintre aceste suflete de luptă și de jertfă pentru datoria națională.

Plecat de acasă din podgoria Aradului, din aceea bogată și mare Șirie, comună de peste 10.000 de suflete, unde armatele revoluționare unguręști au capitulat în anul 1849, și care ne-a mai dat pe *Ion Slavici*, pe *Sever Secula* și pe *I. T. Mera* — darul fermecător al povestirii pare o moștenire specifică, comună acestor săteni — Russu Șirianu a făcut școala de învățători.

Spiritul lui vioi și neastâmpărat, setea de a se instrui și râvna de a se jertfi l'au adus întâi în Țara românilor liberi unde a făcut o excelentă școală politică și gazetărească sub C. A. Rosetti la *Românul*, apoi la *Voința Națională*.

Mai târziu el s'a înapoiat în țara sa de origină unde a lucrat în redacția *Tribunii* din Sibiu, pe urmă a condus *Foia Poporului* și în cele din urmă a trecut în „țara" sa natală, la Arad, unde a înființat *Tribuna Poporului*, devenită după căderea *Tribunii* din Sibiu, a doua *Tribună*.

Cei ce au cunoscut pe Russu Șirianu nu au putut să aibă decât un sentiment de dragoste și de adânc atașament pentru el. Bun până la desbrăcarea de sine, totdeauna entuziast și preocupat de ideile mari, de avânturile nobile, el fermeca pe cei ce-l înconjurau și și-i prefăcea în admiratori și prieteni. Dar sub aspectul acesta de delicatețe și căldură comunicativă se ascundea un temperament fecund de ziarist și un neobosit agitator politic. Ele au format nota caracteristică a personalității sale. Ele l-au împins să părăsească drumul școalei și să se arunce în curentul atât de anevoios și periculos al luptelor noastre naționale-politice, curent care l'a adus ca deputat în incinta Camerei din Budapesta, care l'a adus ca osândit politic și între zidurile temnițelor unguręști.

Dacă politica noastră de peste munți a cunoscut ideologi și doctrinari ca Papiu Ilarian, Bărnuț, ca Barițiu și Brote, ea a avut în schimb un număr de agitatori cari cu talentul lor au răspândit și popularizat în scris și prin grai viu ideologia partidului în adâncul maselor de la țară. Printre acești agitatori Rusu-Șirianu ocupă locul de frunte.

Ziarist în toată accepțiunea cuvântului el a înțeles că marile idei și idealuri politice, cu arsenalul lor bogat de critici și de argumente nu devin cu adevărat active și dinamice decât atunci când reușesc să treacă în conștiință populară. Și nimeni nu s'a priceput ca el să le expue, să le încălzească, să le coloreze și să le vioifice.

Cu deosebire el a reușit să le îmbrace în haina limpede, ușoară și metaforică a limbajului popular ca nimeni altul din generația sa.

De aceea după mine din toată activitatea lui Russu Șirianu cea mai interesantă și originală este aceea de *ziarist pentru popor*. Prima gazetă pentru țărănimea română din Ardeal *Foaia Poporului* din Sibiu (care apare și astăzi) a avut epoca ei de cea mai mare strălucire în timpul când a fost condusă de Russu Șirianu. Când mai târziu el a trecut la Arad, ediția de Duminică a *Tribunii* de la Arad, *Tribuna Poporului*, a devenit catedra de unde și-a făcut poporul românesc educația politică și națională, care a dat pe urmă roade atât de însemnate.

Nu știu dacă astăzi cineva își dă îndeajuns seama de importanța și dificultățile gazetăriei pentru intelectuali. Avem ziare și ziariști talentați și iscusiți pentru clasa cărturărească dela orașe, dar nu avem în vechiul Regat aproape de loc ziare pentru țărănime.

Dacă ele lipsesc cauza nu este numai pentru că nu se dă atențiune acestui gen, dar și pentru că este cu mult mai greu a se scrie un ziar pentru un public simplu și naiv decât pentru clasa instruită. Dacă talentul gazetăresc nu este prea rar la noi, talentul gazetăriei populare este unul din talentele cele mai prețioase și rare.

Nu este nimic mai greu decât să fii ușor în scris și nu este nimic mai anevoios pentru un cărturar decât a gândi și a se exprima în felul poporului.

Russu Șirianu era binecuvântat dela natură cu talentul acesta.

Dacă s'ar dezgropa articolele sale din *Foaia Poporului* și *Tribuna Poporului* s'ar descoperi adevărate mărgăritare ale acestui gen al gazetăriei populare. Cine ar voi astăzi să urmeze calea lui ar putea să facă o adevărată școală recitind colecțiile acelor ziare.

Stilul popular al lui Russu Șirianu nu era un stil studiat și voit, el curgea, ca și scrisul lui Ion Creangă, în mod *natural* din pana acestui fiu de țăran, care păstrase cu toată învățătura, cu toate citaniile, sufletul și gândirea nealterată a poporului din care ieșise. Ideia cea mai abstractă căpăta sub pana lui viață, culoare și se întrupa în mod nesilit în haina imaginilor clare și plastice ale gândirii populare. Iar peste toate el turna aurul humorului și a satirei atât de caracteristice minții poporului nostru învăluindu-le într'o lumină strălucitoare și atrăgătoare.

Astfel învestmântată, ideologia abstractă a naționalismului, hrănită cu înalte principii de ordin cultural-sociologic și psihologic superior, a reușit să pătrundă, grație lui Russu Șirianu în poporul dela țară și propaganda națională, întemeiată pe concepții adesea depărtate de mintea populară, a prins repede teren în Transilvania.

Cele două regiuni în cari ideia națională a pătruns mai curând și mai trainic în Ardeal sunt tocmai regiunile Sibiu-Orăștie-AlbaIulia- Făgăraș și Arad-Banat, acelea unde a fost scrisul lui Russu Șirianu, a acționat mai mult. Acest fapt ajunge singur spre a caracteriza și evalua enorma importanță a operei lui Russu-Șirianu.

Agitator în înețelesul adevărat al cuvântului Russu Șirianu a fost și un mare orator popular, care găsea ușor expresia cea mai limpede și sugestivă, spre a pune stăpânire pe auditoriul țărănesc, subjugându-l și răscolindu-l cu verbul lui cald, bogat și fermecător. Oratoria lui ridica poporul, valuri-valuri, care rămânea în urma lui ca o mare frământată de talazuri. Satele cari erau „lucrate" de el în timpul unei campanii electorale rămâneau definitiv „contaminate".

Astăzi ne gândim cu melancolie la o viață de activitate și jertfă risipită cu atâta generozitate și cu atâta avânt și vedem cum uitarea se așterne peste atâta sbucium și atâta sacrificiu. Parlamentul și-a făcut — târziu — datoria față de văduva lui Russu Șirianu, dar generația de astăzi nu și-a plătit tributul de recunoștință către amintirea celui ce s'a înrolat pentru ca ea să beneficieze. Noi însă cei cari l'am cunoscut și am colaborat cu dânsul, cei cari am învățat din scrisul lui și ne-am format în aceeaș redacție vom păstra caldă și mereu recunoscătoare în suflet amintirea lui. Suntem încredințați că va trebui să vie clipa când națiunea va ști să-și facă datoria pentru cei a căror viață a fost închisă în zidurile pe cari se înalță azi clădirea României mărite.

GH. POPP

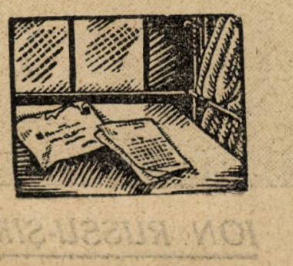

INSEMNĂRI ȘI NOTE BIOGRAFICE

Ioan Russu-Sirianu, n'a fost numai un mare gazetar al tuturor românilor de peste Carpați, el a fost și un mare patriot și mai ales un apostol.

Prin munca titanică ce l-a caracterizat și prin talentul de mare ziarist și orator, răscolitor neîntrecut al sufletului țăranului român de peste Carpați, — Russu-Șirianu s'a ridicat singur din simplu institutor la rangul de învățător al întregului neam românesc de acolo. Fără să cunoască ce însemnau piedicile și riscul, el n'a pregetat o clipă în lupta dusă cu atâta îndârjire pentru apărarea neamului lui năpăstuit și împilat. Și-a ținut aprinsă cu riscul vieței, candela românismului prin pana lui maiastră și prin graiul lui simplu dar cald, cari animau și înflăcărau sufletele.

De aceea a fost atât de iubit de țăranii lui dragi, precum și de toți românii, și tot de aceia a suferit atât de mult și a ajuns, atingând cele două extreme : când deputat al românilor la Budapesta, când deținut în temnițele maghiare.

O viață întreagă de muncă îndârjită, de zbucium, fără să știe ce e odihna și fără să se teamă de pericolul ce-l pândea, el a luptat fără preget, în primele rânduri pentru dezrobirea și drepturile neamului românesc.

Ioan Russu-Șirianu, fiu de țăran s'a născut la 11 Mai 1864 în comuna Șiria din județul Arad. Inţelegând durerea neamului său care suferea groaznic sub jugul maghiarilor, ce tindeau la desnaționalizarea și maghiarizarea lui, el a luptat intens pentru deșteptarea sentimentului național și organizarea politică a țăranilor români de acolo. Urmărit de unguri a fost nevoit să treacă în regatul liber. La București a scris la „*Românul*“ lui C. A. Rosetti, unde s'a distins ca bun gazetar și apărător înfocat al cauzei românești de dincolo de Carpați.

A fost un mare propagandist și agitator și primul inițiator al „*Ligei pentru unitatea culturală a tuturor românilor*“.

La 1891, a trecut din nou munții și s'a stabilit la Sibiu, începând să scrie la „*Tribuna*“ (cea veche) prima gazetă românească cotidiană care era și cel mai însemnat organ al partidului național român de acolo.

Tot sub conducerea lui, a început să apară pe lângă „Tribuna“ o nouă gazetă, numită „Foaia Poporului“, din care el a făcut un neprețuit instrument de deșteptare națională și de organizare politică a țăranului român.

Aceste două gazete, la cari neobositul patriot și luptător a depus o muncă uriașă, — a fost sufletul luptelor dintre anii 1892—1895, când a fost dus Memorandul (jalba poporului român) la Viena și în congresul naționalităților dela Budapesta.

La 1896, în urma unor neînțelegeri, a plecat dela cele 2 gazete unde pusese atâta inimă și la înflorirea căror a lucrat din răsputeri. Dar el nu s'a descurajat, a trecut la Arad și s'a pus la dispoziția grupării naționale de acolo, cu care a scos gazeta „*Tribuna Poporului*“ numită mai târziu, — după încetarea apariției celei din Sibiu, — „*Tribuna Nouă*“.

Până aproape de moarte Russu-Șirianu a fost directorul acelui organ național, pe care a știut, fiind ajutat de toți scriitorii români de seamă, precum și de mulți prieteni și ziariști din vechiul regat, sprijinitori ai chestiunei naționale, — să-l ridice la strălucirea de cea mai bună gazetă românească de dincolo de Carpați.

I. Russu-Șirianu, a fost urmărit, în tot timpul apostolatului său de către maghiari, cari l'au judecat și l'au făcut să sufere osândiri grele, ispășite cu amar, în diferite rânduri în temnițele din Sibiu, Cluj și Seghedin. In cele din urmă, obosit de atâta încordare și muncă fără preget, și amenințat cu pușcăria, pentru cărțile lui : „*Iobăgia*“ și „*Românii din statul ungar*“ a trecut din nou munții, la 1909 în România liberă, pentru a-și căuta sănătatea la Govora și Slănic. Un crunt acces de Uremie l-a doborât la pat.

Obosit de luptă și de mizeriile și neajunsurile ce le suportase în temnițele maghiare nu avu fericirea să o mai ducă mult și se stinse în Decembrie 1909, la București.

Până în ultimul moment, n'a uitat o clipă țăranii lui dragi rămași în suferință dincolo și-a scris sau a dictat din pat, articole înflăcărate despre chestia națională atât pentru „*Tribuna*“ lui dragă cât și pentru alte gazete și reviste din vechiul regat.

Ideile lui, munca lui uriașă și continuă a pregătit uniunea sufletească de mai târziu și România-Mare de astăzi.

A fost un luptător dârz, un mare român și patriot înfocat, care s'a sacrificat în modul cel mai dezinteresat, ca un adevărat martir național, românismului.

Scrio

adevarate

între șovini

In 1897, la Arad, lui Russu Șirianu i se născu un fiu.

Câteva ceasuri înainte de a-și face cuvenita declarație la ofițerul stării civile, conducătorul „Tribunei“ se dădu la adevărate consultații cu amicii săi pentru a rezolvi o mare problemă : alegerea numelui de botez al noului născut. Aceasta era o mare chestiune.

Iată dece : prima reacțiune de „maghiarizare“ la care precedau ungurii era imediata traducere în ungurește a numelui. De multe ori echivalențele găsite de zelul șovin erau ridicole sau abdacadabrante. Dacă nu mergea astfel, apoi învățăceii lui Appony se mulțumeau și cu o simplă schimbare de accent.

După multă cercetare, Russu Șirianu își stabili alegerea : pruncul avea să se cheme Vintilă. Ofițerul stării civile zadarnic schimbă câteva perechi de ochelari pentru a căuta în registrul său special echivalentul maghiar al numelui și fu nevoit să se mărginească la a-l pronunța ungurește.

Zece ani în urmă băiatul era în liceul maghiar. Intr'o zi Russu Șirianu veni să-l caute la secretariat. Secretarul, renumit șovin, auzind numele de Vintilă, se încruntă și întrebă cu dispreț : „Vintilă ? Ce-i ăla, băiat ori fată ?“

Dar Russu răspunse placid :

— Român.

●

fantezie de poet

Cam prin 1885 se instalaseră la răspântiile Capitalei primele cutii de scrisori. Din spirit de economie poate le făcuse destul de șubrede însă, așa că într'o noapte cam în spre zorii zilei, trei băeți veseli cari veneau de la un mic chef, au găsit că s'ar putea aranja o mică și amuzantă farsă. Cu o lovitură de picior, autorul luceafărului — căci cei trei prieteni nu erau decât Mihail Eminescu, Gh. Coșbuc și Ion Russu Sirianu — a doborât cutia pe care au luat-o acasă, tocmai prin mahalaua Gramonului, unde locuia poetul lui El Zorab.

Acolo s'au dedat unei operații poetice cu osebire, melancoliei filozofice și fanteziste cât vreți. Au ales scrisorile de dragoste și le-au schimbat plicurile între ele. Coșbuc ținea să le mai adaoge și câte o strofă de-a lui la fiecare ; dar Eminescu care nu urmărea decât o experiență rablesiană, i-a replicat grav : „Lasă că e destulă otrava în amor, nu mai pune tu și pe-a ta“.

Pe urmă toți trei, cu conștiința împăcată, s'au dus de-au pus la o nouă cutie scrisorile și apoi să închee cu un nou pahar de vin o noapte atât de bogată în evenimente sentimentale.

poezie

IOAN GEORGESCU

IN GOLUL ZILELOR DE IERI...

In golul zilelor de ieri... prin rugul înserării...
cu luminişul unui gând mă pierd în zări ca fumul.
Când neguri albe ning uşor pe apa depărtării,
din crucea unor visuri cad şi-mi strejui singur drumul.

La poarta sufletului meu sub streşini de pustie,
ca dintr'un ţinterim stingher, cu înnoptări de frică,
pe veştede poteci de lut — ce'nseamnă o vecie —
fugară, toamna'n ploi şi vânt, de-aseară mă tot strigă...

Şi-acum când toate trec şi sunt paingăn de tăcere,
am făurit făgaş de dor cu plopii de rugină
în lungul ţărmului de vis ce n'are încăpere
de vine amintirea'n stropi pe punţi reci de lumină.

De-acuma, toate trec şi sunt paingăn de tăcere....

PETRE STRIHAN

TOAMNA LUNGA

Se uită soarele' napoi cu îmbieri
de violete şi amor de crizanteme
şi toarnă aur peste frunza moartă ieri
şi-aşterne galeşă uitare peste vreme...

Sub clopotul albastru, mii de armonii
încheagă spaţiu 'n ţesătura unei lire
şi-o buclă dintr'un stol de nouri argintii
aruncă punţi de zâmbet peste amintire...

Şi-mi zboară iarăş porumbeii primăverii
ca zborul lor elanuri noi să mă înveţe
şi zăpezirea lor îmi înfloreşte merii
şi-mi pune iar naivitate pe tristeţe.

Şi iarăş cred în zarea care estompează
profiluri moi de nimfe, muchi de ideal
şi împletind otgoane dintr'un fir de rază,
pornesc corabia cu pânze de opal...

Şi'n toamna lungă, cu fior de primăvară,
îmi cântă prima tinereţe-a doua oară...

RADU BOUREANU

TÂRÂMUL MORŢII

Acolo au fost zidurile albe acum negre prin vreme.
de ce sunt, dece se'ngrădesc cimitirele ?
poposesc atât de rar, paşii, gândurile, privirile,
vieţuiesc doar groparii nebuni numai pieptul plopilor geme.

Se durează ziduri pentru tâlhari pentru haite de câini ?
atât de lesne oamenii dau crezământ...
nu — nu rămâne decât pământ sub pământ,
de vreme ce îngerii albi au zburat cu suflete 'n mâini.

Acolo sfârşeşte minciuna — de aceia sunt zidurile negre prin vreme,
Cei vii săpară cu slove de aur cuvinte de durere...
ţărâna mai are nevoie de mângâiere ?
Acolo vorbesc doar groparii nebuni, numai pieptul plopilor geme.

Cei vii au iubit totdeauna născocite năluci,
dar când luminiţa de viaţă cu îngerii fuge,
ce îi mai leagă de lutul culcat în cosciuge,
de ce răstignesc dureros sărmanele cruci ?

IOAN HOTA

NEANT

Un străin în faţa morţii
Un străin în voia sorţii
Cimitir în miezul nopţii
Călător în faţa porţii.

Iad cu plânset şi suspine
Poartă zăvorită bine,
Fulg pe-o undă de furtună
Şerpi domnind în mătrăgună.

Om străin în faţa morţii
Iad cu plânset şi suspine
Călător în faţa porţii,
Poartă zăvorită bine.

Om stingher în voia sorţii,
Fulg pe-o undă de furtună.
Cimitir în mizeul nopţii,
Şerpi domnind în mătrăgună.

RÂPA MIRESEI

LUCREȚIA PETRESCU

Firește că toate relele i s'au tras numai din pricină, că biata duduca Catinca nu a avut mamă. O mamă, care s'o alinte dar s'o și dojenească la nevoie. Că trebue o fată să asculte și să se teamă de cineva. De temut — nu e vorba — se teme îndestul duduca Catincuța de tatăl ei armașul Neagoe. Dar armașul, de—cu armășia lui — mai mult pe la curte de cât pe acasă. Și duduca Catinca crește singuratecă în curțile cele mari dela Negoești sub veghea bătrânei Stanca, dadacă, doftoroaie și slugă credincioasă. Dar orcum — tot slugă e bătrâna Stanca și duduca Catincuța — cât de mică ar fi — tot stăpână este. Și atunci cine să mai cuteze, să mai oprească toate voile stăpânei? Zadarnice-s toate rugămințile și dojenile bătrânei, când duduca Catincuța are vre-o toană. Și are une ori multe. Iar cât să se plângă bătrâna — armașului — ferit'a sfântul. Mai bucuros și-ar tăia un deget de cât să vadă curgând lacrimi din ochii fetei. Atata o iubește bătrâna dădacă, slugă și doftoroaie.

Cât a fost duducuța mai mică, tot a mers cum a mers. Dar de când s'a făcut așa mare frumoasă și neastâmpărată, bătrâna nu-și mai găsește liniște și nu o pierde din ochi o clipă. Și cu toate astea !....

Dar a fost un ceas, rău, se vede ; sau vre-un demon a întors fila zilei aceleia. Căci se scoală de dimineață duducuța Catinca și se vaetă bătânei, că o cucuvea — sub strașina casei — de câte-va nopți îi turbură somnul.

Și iat'o pe bătrână că-i spune vatafului, de cucuvea. Și iată pe vataf cu grije mare că trimite seara pe Codin arcașul să ucidă lighioana. Cucuvea a fost or necuratul ? Codin a pândit-o seri dearândul și abia într'o Vineri a ucis'o. Și duduca Catinca din odaie a văzut pe arcaș la pândă. A văzut sprâncenile lui îmbinate, ochii lui de întuneric și dunga subțire de mustață pe dinții lui așa de albi. Și săgeata lui Codin, cu care a ucis cucuveaua a segetat și inima duducăi Catinca. Ce a mai fost pe urmă, unde s'au văzut, cum de s'au întâlnit, nimeni nu o poate spune. Nici chiar bătrâna, care șontâc, șontâc își târăște toată vremea picioarele bătrâne, urmărind pașii iuți și ușori ai duducai Catincuța.

Și a trecut toată vara. Și cât de frumoasă s'a făcut acum duduca ! S'a împlinit la trup, și-a rotunjit frumos umerii, coapsele și sânul, iar ochii, gura, obrazul sunt...

Ba nu, ca să spun drept, ochii nu mai sunt așa de senini, așa de luminoși ca an vară. Li s'a mai întunecat albastrul, dar gura în schimb — gura roșie și zâmbitoare, dar obrazul ca răsura, dar nările trandafirii, cari n'au astâmpăr ?... Și a venit și toamna cu ploile. Armașul n'a mai venit pe acasă de o lună. Și data din urmă, când și-a privit fata, era îngândurat parcă armașul.

De un timp și duduca Catincuța nu mai e parcă într'ale ei. De când nu i-a mai auzit grădina râsul ! Și prin odăi nu-și află locul. Bătrâna șontac după dânsa din odaie în odaie ; și în timp ce cu ochii o alintă, gândul ei rostește mustrător : Oare de ce nu s'o fi gândind boerul s'o mărite ?

Ba s'a gândit armașul. Și iată-l sosind pe neașteptate. Și un alt boer îl însoțește. Mândru boer și tânăr ! Și a poruncit armașul, ca duduca Catincuța să meargă cu dulceața.

A înțeles bătrâna și a lăcrămat împodobindu-și stăpâna. Poate a înțeles și fata, că prea zăngăneau paharele și chiseaua pe tava aurită, de tremurătura mâinelor ei. Și fața îi era acum bujor, acum făclie.

Boerul tânăr a cuprins'o îndată toată într'o privire. O privire lungă caldă ca o strângere în brațe. Ce minunat vorbesc ochii, când gura nu-i slobodă ! Armașul a zâmbit și și-a netezit mulțumit barba lui surie.

Și în fiecare zi din cele trei cât au stat boerii la Negoești, duduca Catincuța le-a dus pe tăvi șerbete și cafea.

Si apoi sau gătit iar de drum stăpânul și musafirul. Dar înainte de plecare armașul dă poruncă bătrânei Stanca :

„Să fie toate gata. Sipetele de albituri și de pânzeturi. Să rostească tot. Să vadă ce mai lipsește. De Duminică ce vine în două săptămâni a fi nunta. Se duce acum la târgueli la Iași. Boerul tânăr e Vald, feciorul răposatului Dancu Serdarul. Se cam învecinesc moșiile".

Și bătrâna a dat în genunchi boerului, fericită cum numai fusese de la nașterea duducăi Catinca, și i-a sărutat cucernic poala hainei asa cum ar fi sărutat icoana prea sfântului Niculai.

Și cum au plecat boerii, a dat fuga cu vestea bună la duduca Catincuța în etac.

Inlemnită în ușă a rămas bătrâna și un fior a săgetat'o în sulfet.

Ce mort jelește duduca Catincuța lungită pe podele și înecată de suspine ?

Mâinele înfipte în păr l'ar smulge, de n'ar fi așa strâns împletit în două coade grele.

A stat mult îngenuchiată bătrâna și așa de greu — cuvânt cu cuvânt — bucata cu bucată a zmuls întreaga taină a fetei :

— „Pe vară... în câteva rânduri... după ce adormea bătrâna... Codin arcașul... stufișul de iasomie. Nu s'au întâlnit de zece ori. Și cu toate astea acum se teme că...

Bătrâna îngrozită i-a pus mâinele pe gură. Gura duducuței Catinca să rostească așa vorbe ! Copila, pe care o socotea curată ca picătura de rouă ! Duducuța Catinca nemăritată, s'ar putea să fie ?... Un arcaș ! Cum Doamne să fie cu putință ? Nu, nu e adevărat...

Dar suspinele fetei, rugămințele ei : „Scapă-mă bătrâno scapă-mă. Să nu știe tata. Să nu afle vre-odată. Mai bine ucide-mă tu !".

Știa multe bătrâna. Ce burueni a fiert, ce scăldători i-a făcut mai o săptămână!... Și toată curtea știa că duducuța Catinca e prinsă de friguri. Și nimeni afară de bătrână nu intră în odaie și nu știe ce se petrece în încăperea eatacului căptușit cu scoarțe de Țarigrad moi cum e catifeaua.

Dar când s'a întors boerul de la Iași — firește cu celălalt boer — duduca Catincuța de câte-va zile e în pat, cu obrajii trași, cu ochii încercuiți. Și a dat de la ușă în genunchi bătrâna și repede, repede i-a spus stăpânului, că pe duducuța chiar de la plecarea d-lor a prins'o niște friguri, că poate a fost deochiată, că i-a făcut dânsa toate leacurile și are să se facă bine. Numai de ar vrea boerul să mai amâne puțin nunta.

S'au întunecat amândoi boerii. Să se amâne ? Dar totul e pregătit, cumpărăturile au sosit, neamurile sunt poftite. Și tânărul boer, care a adus inelele de cununie și a trimis în odaia fetei un șipețel plin de scule și mătăsuri !

In patul ei — săltată în sus pe perini, duduca Catinca prefiră pe degete șirurile de mărgăritar, mângâie luciul mătăsurilor brodate, lasă să-i cadă lacrămile pe boabele de rubin și de smarald. Bătrâna o privește fără glas, fără gând— prostită. O trezește glasul fetei, care scâncește cu obrazul ascuns în podoabele trimise : „Dacă ar ști el, dacă ar ști, cât îs de nevrednică... Dacă ar afla vreodată. Nu bătrâno, să nu cum-va să știe. Tu poți, tu știi atâtea. Fă, să nu afle nimeni — sau dă-mi să beau cucuta.

Bătrâna tace și se strecoară afară pe cerdac. In dreptul ferestrei odăii boerului sa' tupilat și ascultă. Boerii întunecați la chip țin sfat sorbind cafele. Armașul șovăe puțin : „E fata bolnavă. De nu se înzdrevenește repede să o cunune în pat ? Cată să mai amâne nunta".

Dar tânărul stărue, se roagă și apoi luminat de un gând :

— „Dacă aș trimite pe Costea într'o fugă la noi acasă cu vorba mamucăi, să ne trimită pe Fira doftoraia noastră ? E meșteră, cum nu e alta. N'am da-o nici pe doftorul neamț a lui Vodă. Pe toți ne-a crescut și ne-a lecuit ea. Și slavă Domnului suntem destui. Șapte și toți zdraveni".

Un sgomot, un fâșâit la fereastră. Bătrâna n'a mai stat să asculte. Și-a stăpânit greu o tuse și a dat fuga în odaia fetei.

— „Puicuțo, trebue să te scoli din pat. Nu te uita așa la mine. Trebue să te scoli cum îi putea. Te îmbrac eu și când o veni boerul să-i spui că ești mai bine. Almintrelea îți aduce aci doftoroaia Dănculeștilor. Dacă ți-ar ghici boala ?"

Inspăimântată a ascultat fata. Și când a venit pe înserat tată-său s'o vadă, duduca îmbrăcată, pieptănată împungea cu acul la gherghef.

Dar știu că na' sporit mult cusătura în ziua aceia. Si cum arsura frigurilor îi rumenise obrazii a putut minți ochii bătrânului, care bucuros a dus și ginerelui vestea că fata e mai bine și s'a sculat din pat.

Și câteva zile în șir așa au dus-o. La ceasul când știa că vine la ea bătrânul, fata se ridica trudnic din pat și îmbrăcată îl primea cosând la gherghef. Și mirele îi trimitea zilnic alte noi daruri.

Acum toată casa se pregătește de nuntă. S'au adus din sus despre munte căruțe cu brăduți tineri. Fetele de casă zorite albesc și rânduesc prin sipete pânzeturile de zestre, iar Iofcea bucătarul și cu ajutorul lui — cu pestelcele însângerate — ucid mai rău ca gealați și pregătesc la fum, la mirodenii fruntea vânaturilor a cirezilor, a râmătorilor. Curcanii și gâștele așteaptă să le vină și lor rândul.

Și toți în curte muncind sunt voioși, ca și cum o parte din bucuria stăpânilor li se cuvine și s‘a revărsat asupra tuturor. Numai într‘o șură — pe paie zace un arcaș. Ei dar cine-i poartă acum de grija arcașului? Poate că două femei se gândesc câte odată la dânsul. Una bătrână îi pomenește numele cu necaz, cu ură. Cealaltă cu nespusă rușine și părere de rău.

Căci atâta părere de rău are acum biata duducă Catinca! Și-ar da bucuros zece ani din viață, ca să răscumpere nebunia celor câteva săptămâni. Ce mai poate face? Privește străină de toată bucuria la pregătrile ce se fac pentru nunta ei, cu amărăciunea cu care un mort și-ar privi alaiul. Are acum câteva zile odihnă și răgaz. Armașul a plecat iar după treburi și ginerile cu părere de rău a plecat și dânsul. Câte-va zile de odihnă a trupului. Sufletului i-a pierit de acum odihna.

Și a sosit și ziua nunței!

Incă de Sâmbătă au început rădvanele să care mătușile, verele, nepoatele, cumnatele și suratele. Din rădvanul tras de patru armăsari vineți se dă jos soacra și trei cumnate tinere. Și duduca Catinca scoboară scara și sărută sfios mâna bătrânei, care privește cercetător chipul într‘o clipă rumenit al nurorei:

— „Tot slăbuță! Mi-a spus mie Vlad, că ai fost bolnavă. Așa e biet-copilul fără mamă. Dar las Tincuțo, ai încăput pe mâini bune. Să vezi ce bine ai să te faci la noi. Ia uită-te la fetele mele. Le-a ferit până acum — să nu zic într‘un ceas rău — le-a ferit Dumnezeu sfântul, de nu știu ce-i boala".

Și cumnatele voinice se apropie toate și-și sărută cu drag cumnata mai gingașă, mai subțire, mai albă de cât ele.

Și apoi vine împletitul betelei. Cât s‘a petrecut, cât s‘a glumit, s‘a râs și s‘a cântat! Numai duduca Catinca a stat între toți smerită ca o icoană. Ei, dar nici nu se cade, să fie o mireasă prea voioasă. Și or cât de smerită a stat, cu ochii — ochii sfioși și înlăcrămați au urmărit pe mirele frumos, mândru cu haina muiată în fir. L‘au urmărit ochii sfioși cu atâta drag și atâta părere de rău. Și împletitul betelei a ținut până târziu după miezul nopței.

Și Duminică încă din zori e toată casa în picioare. Slugile încai nici nu s‘au culcat. Și vâjâie câte odată nemilos harapnicul vatafului pe spinarea vre-unui prea somnoros din cale afară.

In etacul duducăi Catinca bătrâna Stanca își privește cu milă stăpâna, care doarme somn adânc. E somnul cel din urmă în odaia asta și bătrâna nu se îndură s‘o deștepte. La ce bucurie s‘o deștepte? Câtă negură și întuneric e în sufletul bătrânei dădace, pe când ia de la capăt depănatul aceluiaș gând rămas neisprăvit. Ce are să fie mâine de duduca Catincuța, când o părăsi odaia asta, în care numai bătrâna intra, patul ăsta, pe care numai bătrâna îl premenește. Mâine duduca Catincuța o părăsi și odaia și pe bătrâna, care n‘a putut să-i ajute mai mult; și într‘o casă străină, cu slugi străine, duduca Catincuța, care e încă așa de bolnavă, ce s‘o face mâine cu taina ei? Cine o mai ajuta-o? Și câtă vreme o mai putea tăinui? Și pe urmă?

Aci gândul bătrânei năruie într‘o prăbușire atâta de groaznică, atâta de dureroasă, că fără voie a gemut. Și duduca Catinca a deschis ochii. Ochii osteniți și încă plini de somn își aruncă privirea nelimpezită încă pe fereastră, pe bătrână și pe lucrurile din odaie. Și iată în sipetul deschis — brodată toată în fir și luminoasă de par‘că a răsărit pe ea soarele: rochia de mireasă, marama și beteala.

Cum s‘au cernit deodată ochii duducăi Catinca. Nici ea, nici bătrâna nu au grăit nimic. A trecut și vremea vorbelor.

Casa par‘că e un stup în care a pierit matca. Slugi zăpăcite aleargă în șapte părți neștiind ale cui porunci să asculte mai întâi. Prin odăi duducuțele zoresc cu găteala. Sărace fetele de casă! Câte mâini să aibă să poată împleti atâtea cosițe, încheia atâtea colane și conduri. Pe mireasă a împodobit-o soacra și cumnatele. Și când au sfârșit și a eșit soacra cu ea de mână.... Atâta de frumoasă era! Să-i dai în genunchi! Numai ochii prea mari în fața prea albă.

Și nici mirele nu e mai pre jos. Amândoi sunt frumoși, le șade bine alăutri și ce potriviți ar fi fost dacă... Cucuveaua a fost sau vre-un duh rău? Rădvanele încep să tragă la scara ceardacului. Ce mândre ștergare de borangic flutură pe lăturile cailor!

Dang, dang, dang... Clopotul bisericuței zidită de bunicul boerului. O încăpea în ea atâta lume? Și popa batrân și gângav și-a pus odajdiile noi dăruite de ginere. Cele vechi dela nuntă boerului se cam ponosiseră.

Și după slujbă masă mare. Masă de nuntă, care ține de azi la prânz până mâine pe înserat. Mâncările se perind mereu, vinul curge, lăutarii cu schimbul nu contenesc o clipă. Intre timp tineretul învârte hora miresei și brâulețul și chindia. Adică nu numai tineretul, că se prinde la sfârșit și socrul și soacra și nunii cei mari. Mireasa? Parcă e mai îmbujorată acum și mâinele îi ard, îi ard!

Ei toate miresele au puține friguri.

Biata duduca Catinca! Cât îi de ostenită și cum o mai apasă beteala și cununa de mireasă! Furișată în căte-va rânduri s‘a mai dus la ea în odaie. Dar e chip să rămână acolo? O caută toți, căci trebue să se prindă și mireasa în horă. Și a jucat sărac duducuța și horă și chindie și brâulețul — toate. Numai ea biata știa cum joacă. Și se mai laudă cu tăria lor bărbații!

Dar luni pela amiază să clatină să cadă. Și încetișor lui tată-său îi șoptește o rugă: Să o mai lase aci acasă o zi două, să se mai odihnească, să nu o trimită chiar acum cu mirele la drum. Stătea și aștepta de la tată-său răspunsul, care putea so‘ scape sau s‘o osândească. Vedea pe mire cum s‘a întunecat la rugămintea ei și se temea, că de la el, de la dragostea lui i-o veni osânda. Dar iată că și soacra se amestecă împăciuitoare:

— „Cu alaiul fără mireasă nu s‘ar putea să se întoarcă băiatul. Ar fi de râs. Dar dacă Cantincuța e așa de ostenită, o așezați singurică în rădvan pe perne și vine încet legănată până la noi acasă. Și apoi să nu-i ai grija cuscre. Sunt și eu mamă și am crescut fete. Poate să ofteze mirele mult și bine. Pe Catincuța o culc la mine în odaie până se odihnește, se înviorează și se face voinică".

Ce a mai putut zice mireasa.

Și a plecat pe după amiază rădvanul cu soacra și cumnatele cu slugile lor, ca să fie acasă, să primească mirii, cari au să plece și ei mai pe înserat.

Și mai târziu bătrâna își pregătește de drum stăpâna. Duduca Catincuța e atâta de sfârșită și atât de puțin sânge i-a mai rămas în trup! Bătrâna o înbracă, o acoperă, o învelește. De dincolo vin și străbat prin uși, prin pereți sunetele cobzelor și a lăutarilor, căci nuntașii petrec înainte. Mireasa nu mai are decât un gând: să se nărue acoperișul, să acopere, să strivească pe ea, pe... Nu pe ceilalți, nu. N‘au nici o vină. Pe ea singură. Să se sfârșească odată.

Și mirele fericit și voios vine s‘o ducă l‘a cerdac unde așteaptă rădvanul poleit. Dar așa-s de grele hainele pe dânsa, așa-s de trudite picioarele și trupul, că nu poate măcar păși. Dar iat‘o cuprinsă purtată pe sus de brațele lui tinere, cari o duc cu drag pe săli, prin odăi, până jos la scara cerdacului. Cât a ținut mersul fata a fost fericită, nespus de fericită. Păcat numai că a fost așa scurt drumul. Sunt așa de puține odăi până acolo!

Așa puține trepte are scara cerdacului! Și ascunsă în valul ce o acoperă, sfios și-a lipit buzele arse pe obrazul mirelui. Și atâta a avut mirele dela Catincuța lui.

A sărutat‘o și boerul bătrân și a blagoslovit‘o. I-au eșit cu plin slugile toate, și apoi așezată moale pe pernele rădvanului, învelită‘n blănuri a pornit la drum singură în încăperea strâmtă a caretei cu bătrâna Stana care în față pe scăunel sprijină cu mâna lumânările de cununie puse alături într‘o doniță nouă. Lumânări așa de groase în cât de ieri de când sunt aprinse și n‘au ars încă pe jumătate. Și trebue să ajungă tot aprinse la casa ginerului — drum de patru, cinci ceasuri.

Și s‘a desfășurat pe drum alaiul cu colăceri cari chiuie și trag pistoale, cu slugi călări cu facle, căci se înserează, cu mirele mândru și voios, care își joacă calul când de-o parte, când de alta a rădvanului.

Și înăuntru femeile?... Ați văzut când se îneacă o vită luată de puhoi? La început luptă, se sbate; apoi când vede că nu mai poate nimic și puhoiul e mai tare se lasă odată în voia lui s‘o ducă, Unde? Poate s‘o scufunde, poate s‘o arunce pe prund la mal. Nu știe și parcă îi e tot una. Așa erau și femeile acum. Se lăsase în voia puhoiului să le ducă unde o vrea.

Zadarnic mirele își joacă așa de frumos calul. Cine să-l mai privească. Mireasa a închis ochii, parcă ar dormi, dar bătrânei Stana i se pare, că slăbește și piere din clipă în clipă.

Urcă greu, la pas acum alaiul. E un deal repede și cam rupt de ploi. Trag caii și lunecă, — slujitorii descălecați împing la roate, iar la dreapta drumului e râpa adâncă, căscată.

— „Doamne, de ar luneca rădvanul, de ar vrea Dumnezeu să se prăbușească!" Cu acelaș când, cu aceiași rugăminte se pomenesc femeile făcându-și cruce.

CARTEA MONELLE-EI

MONELLE DESPRE APARIȚIA SA

MARCEL SCHWOB

Nu știu cum ajunsei pe o ploae mohorâtă până la bizara dughiană care mi se înfiripă în noapte. Nu mai știu orașul și nici anul : mi-amintesc că timpul era ploios, foarte ploios.

E fapt sigur că în acelaș timp oamenii găsiră pe drumuri copilași vagabonzi cari refuzau să se mărească. Fetițe de șeapte ani implorară în genunchi ca să le rămână vârsta neschimbată și pubertatea părea aproape învinsă. Avură loc procesiuni alburii sub cerul livid, și umbre mici încurajară cu murmure stinse poporul de copii. Nimic nu era dorit de ele în afară de o veșnică copilărie a minții Ele doreau să-și închine viața jocurilor eterne. Truda muncii le deznădăjduia. Totul nu era decât trecut pentru ele.

In aceste zile cernite, pe această vreme ploioasă, foarte ploioasă, zării luminițele pâlpâitoare ale micii vânzătoare de lămpi.

Mă apropiai sub streașină și toată ploaia mi se scurse pe gât în vreme ce înclinam capul. Ii zisei :

— Ce vinzi mică vânzătoare acolo, pe această tristă vreme de ploaie ?

— Lămpi, îmi răspunse ea, numai lămpi aprinse.

— Și, îi mai spusei, ce sunt oare aceste lămpi aprinse, înalte ca degetul cel mic și cari ard cu o flacără mare cât vârful unui ac ?

— Sunt, spuse ea, lămpi pentru acest sezon întunecos. Și altădată au fost lămpi de păpuși. Dar copii nu mai vor să se mărească. Iată pentru ce le vând aceste lămpi micuțe cari deabia scânteie în ploaia posomorâtă.

— Și trăești tu astfel, îi spusei, mică vânzătoare îmbrăcată în negru, și mănânci tu din banii pe cari ți-i plătesc copii pentru lămpile tale ?

— Da, spuse ea, simplu. Dar câștig foarte puțin. Căci ploaia amenințătoare stinge adesea micile lămpi în momentul în care le întind pentru a le da. Nimeni nu poate să le reaprinză și de aceea copii nu le mai vor. Nu mi-au mai rămas decât acestea. Știu bine că nu voi mai putea să găsesc altele. Și când ele vor fi vândute, vom locui în întunericul ploii.

— Este deci singura lumină, spusei încă, a acestui sezon posomorât ; și cum s'ar lumina cu o lampă așa mică întunericul jilăvit ?

— Ploaia le stinge adesea, spuse ea, și pe câmpuri sau străzi nu mai pot servi. Dar trebue să te închizi în casă. Copii adăpostesc cu mânile lor micile lămpi și se închid. Se închid fiecare cu lampa sa și cu o oglindă. Și ea le ajunge pentru a le arăta chipul în oglindă.

Privii câteva clipe sărmanele flăcări agonizânde.

— Vai ! spusei, micuță vânzătoare, e o tristă lumină și chipurile din oglindă trebue să fie niște triste chipuri.

— Nu sunt deloc așa de triste, spuse copilul îmbrăcat în negru scuturând capul, atâta vreme cât nu se măresc. Dar micile lămpi pe cari le vând nu sunt veșnice. Flacăra lor descrește, ca și cum s'ar mâhni din cauza ploii cernite. Și când micile mele lămpi se sting copii nu mai văd apele oglinzii și se deznădăjduesc Căci se tem că nu vor ști clipa în care vor începe să se mărească. De-asta fug gemând în noapte. Dar nu mi-e îngăduit să vând unui copil decât o singură lampă.

De geaba. S'a sfârșit și râpa și urcușul și acuma aleargă caii iar pe drumul drept. Duduca Catincuța de unde a mai adunat putere ? vorbește șoptit bătrânei:

— „Eu nu trebue să ajung. Gândește-te, că nu mai pot ascunde. Și decât să afle Vlad, de cât să știe tata... Or ce, or ce mai bine. M'am gândit. Când trecem podul pe Jijia... E podul îngust Mergem încet, la pas. Și Jijia e umflată până în maluri.... Sa' înoptat. N'au să bage de seamă. Deschid ușița și m'arunc în apă. De oi slăbi, de n'oi fi în stare să m'ajuți tu bătrâno. Mă arunci, nu e așa. Imi făgăduești, îmi juri ?“.

Bătrâna a aplecat doar capul. Sigur că făgăduește. Mai poți sta la îndoială ? Reci și noroioase vor fi apele Jijiei, dar tot mai bine în ele, de cât... De cât mâine duduca Catinca să sufere ocara și umilința și râsul tuturora. Și când o ști stăpânul ? Ce are să facă ? Dar cine se poate gândi ? Nu în apele Jijei, dar în zmoală aprinsă și tot e mai de ales. Așa, așa, bine s'a gândit duduca. Atunci mai au de trăit vre-o două trei ceasuri ? Bine. S'a mai liniștit, iar duduia Catinca parcă a adormit. Pe bătrâna n'o mai apasă de cât gândul : o putea oare cu duducuța în brațe să se asvârle în apa Jijei ?

Un popas. Un chip frumos la ușa rădvanului. Mirele vine să întrebe, să vadă. Bătrâna îi arată numai cu mâna pe mireasa învăluită, adormită. Și înduioșat tânărul poruncește să nu mai chiue nimeni, să nu mai tragă focuri. Să nu turbure somnul.Și alaiul pornește iar la lumina torțelor.

In încăperea strâmtă a rădvanului numai lumânările pâlpâie și ard. Mireasa doarme mereu. E somn curat sau pășește încet spre... Prin gura ofilită și întredeschisă suflarea abia se simte. Numai abia se simte.

Acum alaiul coboară o vale prelungă. La capătul ei Jijia umflată de ploi își târăște apele noroioase sub podul îngust și șubred pe care trebue să mergi la pas. Purtătorii de facle înaintează luminând, apoi câțiva colăceri apoi încet cu grijă rădvanul.

Bătrâna se pregătește. Când a simțit sub roate grinzile podului a desfăcut binișor ușița, apoi cu toată puterea brațelor ei bătrâna a ridicat în sus pe duduca Catrinca, care doarme somn adânc. A ridicat'o și a lăsat'o să cadă iar, căci un slujitor cu facla e chiar lângă ușiță. Și a închis'o. A așezat trudnic bătrâna iarăși pe pernele rădvanului pe mireasa care nu s'a deșteptat.

Și privește — pe pernele albastre — o pată roșie, care se întinde mereu și se lățește.

Au trecut Jija. Acum urcă dealul și într'un ceas, mult două intră în curte la Dănculești. Și când or scobori mireasa....

Ce ar putea face bătrâna ? Ca să nu știe, să nu bnăuiască, ar trebui să înece și rădvanul. Să-l înece sau să'l ardă, cum ardeau în soba din etac...

Lumânările s'au trecut pe jumătate. Bătrâna privește lung flacăra lor pereche. I-a venit un gând. Pipăe ușor obrazul albit și mâinele miresei. O mână — sub haină e încă caldă, cealaltă s'a răcit. Işi aduce aminte rugămintea ei de adineauri : „Să nu bănuiască nici tata nici Vlad vreodată. Făgăduește-mi, jură-mi bătrân'o“.

E nevoie de jurământ ? Invelește întreg chipul miresei, închide perdeluțele dela ușiță și cu o mână care abia tremură apleacă hotărît lumânările jos pe haină, pe rochia albă, scumpă. La început flacăra sfioasă lunecă și se târăște încet ca un melc lăsând o urmă negrie pe mătasea lucie. Inviază și se năruește când se înfășoară pe pânza subțire a maramei, ocolește beteala și arde sfârâind o șuviță de păr. Bătrâna și-a acoperit cu haina capul, ca să nu simtă, să nu vadă. Toată încăperea mică e acum o pânză de fum. Flacără vie nu se ridică.

A fost chemarea la viață mai puternică decât hotărârea bătrânei ? La un moment, tușind, horcăind a încercat bâjbâind să tragă perdelele, să deschidă ușița. A apucat cu mâinele și a tras răsbită. Dar n'a prins perdeaua ci haina miresei, care s'a prăvălit moale și parcă a cuprins'o cu brațele. Și n'a mai mișcat niciuna. Iar focul a molcomit încet sub ele.

Se văd acum în fund luminele curților Dănciuleștilor. Dar ce au caii de la rădvan de nu-i mai pot stăpâni flăcăii ? Sforăie, svârle... Doar nu le miroase a lup. Și rădvanul ? De la facle e fumul, care e rotește în juru-i ?

Cine a strigat : ? „Opriți arede rădvanul ! Oprit a fost într'o clipă tot alaiul. Dar când au deschis ușile... Bietul mire ! Năuc a rămas, când au deschis ușile și au năvălit afară flăcările alungând pe cei din jur. Și caii cu gurile însângerate s'au smuls lin mâinele băeților și au pornit nebuni, târând după ei rădvanul în flăcări, care la fiecare hop lepăda câte-o bucată aprinsă. Iar la cotul malului spart s'a rupt din șleauri și sa' rostogolit până jos ca o roată de flăcări și fum. Și pe porțile Dănculeștilor niște iazme de cai cu cozile și coamele pârlite au trecut vijelie printre șirurile de slugi, cari cu facle în mâini așteptau alaiul și care înspăimântate au dus stăpânilor știrea.

In mlaștină la lumina torțelor nuntașii întristați răscolesc printre rămșăițele ce mai fumegă încă, ca să găsească un ghem de beteală înegrită, o frântură a colanului de argint și trupurile amestecate a două femei.

Și nici boerul bătrân nici mirele nu au știut vreodată taina și pricina rădvanului ars. Și văii i-a zis râpa miresei.

LUCREȚIA PETRESCU

CU AMICUL HANS IN ȚARA LUI D'AUREVILLY

Cu ocazia unor studii asupra scriitorului Normand Barbey D'Aurevilly am hotărît să părăsesc Parisul pentru două săptămâni, și să fac înconjurul Cotentinului. Prietenul Hans X. profesor de matemateci la Dusseldorf, a fost ispitit să mă întovărășească. Planul a fost făcut după o figură triunghiulară, cea ce a plăcut lui Hans: întâi Granville la un capăt al Cotentinului, apoi Cherbourg la celălalt capăt, și apoi din nou Parisul, cu opriri pretutindeni unde ne-ar reține amintirea lui Barbey, culoarea locală, vre-o biserică Gotică, sau marea. Hans și-a pierdut mult timp și zadarnic ca să găsească trenul potrivit, iar când am decis imediat, „facem același drum, dar într'o direcție inversă", a rămas dezorientat de saltul deciziunilor mele. S'a încăpățânat să mă refuze cu tot itinerariul perfect pe care îl aveam de data asta și am trebuit, știindu-l sentimental, să întrebuințez imprecații sentimentale. Am plecat deci în ziua de 3 Aprilie spre Cherbourg. Inceput îndoelnic: ploae neîntreruptă. Ne-am oprit la Lisieux, orașul sfânt al Sfintei Tereza, moartă la douăzeci și patru de ani, spre sfârșitul secolului trecut. Cu toată ploaea plesnind în geamuri, în camera toată înbrăcată în alb, mirosind a flori de câmp, atmosferă de mânăstire, am încercat momente de entusiasm.

4 Aprilie

Impregnat de poezie e Lisieux. Un orășel cu străzi puține, cu piață mare în mijloc, pe care se ridică o grandioasă catedrală gotică.

Culoarea specială o dau mai ales casele medievale presărate peste tot. Sunt străzi întregi — rue de Fèvres de pildă— înguste de câțiva metri, unde casele, toate înghesuite, se umflă sau se supțiază, capricios, albe cu desenuri exterioare de lemne încrucișate, cu cornișe ridicate, cu intrări strâmpte pe unde se văd ganguri negre, misterioase.

Așa de bicisnice, durează totuși de sute de ani, și mereu locuite... Ne strecurăm printre ele și în mișcarea mea de a cuprinde toată strada, dela pavaj până la acoperiș — pitoresc admirabil — aplec pe spate unica noastră umbrelă. Hans îmi întrerupse contemplația: „Stai drept, nu vezi că plouă"?

Dar mai ales ființa Sfintei Tereza e răspândită peste tot.

Portretul ei — minunată fecioară boticeliană, înfățișare calmă, trăsături regulate și delicate, ochi profunzi, fruntea bombată, mare și senină, corpul perfect împlinit dar tresărind de frăgezime, totul încadrat în linii simple, admirabil adequate, ale straelor mânăstirești. Halucinați de parfumul ei, îndelung întârziem printre imaginile ei familiare. In mijlocul pomilor pe un deal, căsuța în care ea și cu cele patru surori, azi bătrâne Carmelite, duceau viața pioasă în preajma tatălui lor văduv, ca să-l părăsească pe rând pentru Carmelul din vale, închisoare strictă. Acolo Tereza s'a întrecut ca să găsească cuvintele cele mai dulci, și să-și îmblânzească firea prea personală, și cu iscodiri lăuntrice neliniștitoare. Camerele au rămas intacte, sufrageria comună, camerele tătălui, a fetelor și a ei — albă cu ferestre spre grădină, cu jucăriile și cărțile pe un colț de masă. Sufletul ei prea plin de iubire ca o cupă prea plină, a trebuit să se reverse și a găsit alături pe Isus. Spre el și-a îndreptat atunci făptura ei pasionată.

— „Je vois passer mon ciel a fair du bien sur la terre".

In biserică ni se arată câteva amintiri dela dânsa, după o sitclă, părul ei nesfârșit, blond buclat, minune dăruită iubitului divin.

A murit iute istovită de prea mult zel și de prea multă fragilitate, fără să-și întărească trăsăturile feței și să-și încrunte fruntea bombată, șoptind un ultim cuvânt de îndrăgostită, înainte de a se duce la El.

— „Mon Dieu... je t'aime....

Intr'unul din magazinele nenumărate de felul acesta, printre tablourile, sculpturile, cărțile poștale, obiectele diferite cu chipul Sfintei Tereza de toate mărimile, culorile și prețurile, Hans târguește. Apoi prânzul provincial cu brânza locală Livarot și cu cidru... După prânz plecăm la Trouville, făcând astfel un ocol în drumul nostru triunghiular. Gara la mijloc pe o mică insulă, iar de o parte și de alta până la marea din apropiere, Touques, râu supțire. In stânga lui, Deauville aristocratică și potolită, la dreapta Trouville mai capricioasă și mai turbulentă. Ne grăbim înainte de toate, spre mare și o găsim liniștită și depărtată în culori triste și neexpresive. Pe nisipul umed și mult, printre scoicile cu forme mereu noi, cu toată umezeala care ne împovărează greoae și ne stingherește mișcările, ne simțim pentru un moment înviorați. Dar ploaea și frigul ne-a întors repede lahotel, și pe străzile murdare printre bălțile cenușii și casele neîngrijite cu obloanele trase, sub ploaea ce curge monton și deprimat, nu ne închipuim pășind silueta sprintenă îmbrăcată în ultima creație a casei.

Seara însă am găsit totul transformat, magnifică transformare, marea se deslănțuise și-și ajunsese plinul ei, cuprinsese prin gesturi nervoase, tot nisipul interminabil pe care ne plimbasem în voe, puțin mai înainte, și clătina aprig digul lung de lemn pe care înaintam, înfricoșați de neînsemnătatea noastră, bătuți de limbile vântului — prelungiri invizibile parcă, ale vârfurilor de valuri. Touques se făcuse negru ca smoala, se înmulțise în cantitate enormă și acum gros, dospind mereu, o pornise înapoi spre isvoare. Norii dispăruseră complet și stelele punctau ascuțit cerul ca vârfuri de spadă care ar străpunge la întâmplare o pânză albastră prea întinsă. Iar luna mare rotundă, perfect sclipitoare, își desăvârșea opera și bănuiam în spațiu ațe invizibile dela ea la noi pe care le mânuia pricepută ca la un teatru de păpuși, și lasă pe pământ și pe ape pete de umbră și de lumină palide, aranjate cu artă, umplând firea de mister, de teamă, și de vrajă...

ANTON HOLBAN

Paris 1928.

Dacă încearcă să cumpere o a doua, se stinge în mâinile lor.

Mă aplecai puțin spre mica vânzătoare și voii să iau una din lămpi.

— Oh! nu trebue să o atingi, spuse ea. Ai trecut vârsta în care lămpile mele ard. Ele nu sunt făcute decât pentru copii sau pentru păpuși. N'ai oare la tine o lampă pentru persoanele mari?

— Vai! spusei, pe acest timp ploios de ploaie mohorâtă, în ceață posomorâtă vreme necunoscută, nu mai ard decât lămpile voastre de copii. Și doream, și eu deasemenea, să privesc încă odată strălucirea oglinzii.

— Vino, spuse ea, vom privi împreună, Pe o mică scară cariată, mă conduse într'ocameră de lemn simplu în care strălucea o oglindă pe un perete.

— Sssst, spuse ea, îți voi arăta. Căci propria mea lampă e mai luminoasă și mai puternică decât celelalte; și nu sunt prea săracă în întunecimile acestea ploioase. Și ea ridică mica sa lampă spre oglindă.

Atunci se ivi acolo o lucire palidă în care văzui trecând istorii cunoscute. Dar mica lampă mințea, mințea. Văzui rana tresărind pe buzele Cordeliei; și ea surâdea, și se vindeca; și, împreună cu bătrânul său tată trăia ca o pasăre într'o colivie mare, și ea îi săruta barba albă. Văzui pe Ofelia jucându-se pe apa sticloasă a lacului și înlănțuind gâtul lui Hamlet cu brațele umede acoperite de violete. Văzui pe Desdemona trezită rătăcind pe sub sălcii. Văzui pe prințesa Maleine scoțându-și cele două mâini din ochii bătrânului rege, și râzând, și dansând. Văzui pe Melisanda, liberată, oglindindu-se în fântână.

Strigai: Mică lampă mincinoasă!...

— Sssst! spuse mica vânzătoare de lămpi, și ea îmi puse mâna pe buze. Nu trebue să spui nimic. Ploaia nu este ea destul de întunecoasă?

Atunci îmi aplecai capul și pornii spre noaptea ploioasă din orașul necunoscut.

trad. DINU GR. MARINESCU

critica literara

DESCOMPUNEREA UNUI GEN LITERAR

Cei cari mai au timpul să urmărească fenomenele universului abstract, care e literatura, au fost jigniţi adânc la priveliştea descompunerii romanului. Genul literar cel mai frecventat de scriitori şi cititori, forma socotită supremă de manifestare a geniului, monumentul spiritual pe care şi-a înscris numele Stendhal, Zola, Dostoiewsky, Meredith şi alţii, se prăbuşeşte.

Descompunerea romanului e un fapt căruia nici o sofistică nu mai poate minţi.

Nu invazia romanelor senzaţionale, nici a romancierilor de duzină cărora li se comandă opere cu semnificaţie limitată.

Scriitori de seamă şi opere literare de mare valoare au compromis genul literar, cel mai puternic şi mai popular aşa cum a fost conceput şi creat de marii romancieri europeni din veacul al 19-lea.

Vinovatul de căpetenie, căci a creat monstrul cel mai impunător, e *Marcel Proust*, cu ale sale volume „în căutarea timpului pierdut". Timpul a fost regăsit, dar concepţia clasică a romanului a fost iremediabil pierdută.

Marcel Proust n'a ţinut seama, în primul rând, de formatul obicinuit al romanului francez, de proporţiile lui comode, adoptate de toţi romancierii, inclusiv englezii şi ruşii, care şi-au îngăduit doar să multiplice până la două numărul volumelor; romanul lui Proust e alcătuit din vre'o douăzeci şi ceva de tomuri, din care nu-ţi este îngăduit să renunţi la nici unul.

Marcel Proust n'a ţinut seamă nici de nerăbdarea cititorului european, obicinuit ca în trei ore să treacă prin toate peripeţiile mai de seamă ale unei aventuri văzute dela 'nălţime, şi redată prin urmare în text înzestrat cu arcuri sintetice, bine înşurupate, denumite uneori „sobrietate de stil". El a scris pe măsura şi după un plan arhitectonic foarte asemănător catedralelor. Cine nu are vremea să locuiască trei ani în preajma acestei opere de artă, să ia aminte la toţi îngerii, sfinţii; bestiile, caricaturile şi monştrii de piatră, să guste corelaţia şi să ghicească simetria fermecătoare a episoadelor care par anarhice şi desperechiate — să renunţe şi să intre în sala de biliard, mai simplă.

Farmecul vieţei proustiene, originalitatea intuiţilor lui psihologice, complexitatea şi totuş siguranţa acţiunii, forţa de sugestie şi de adevăr a personagiilor în evoluţia de-atâtea ori surprinzătoare a veacului lor interior şi mai cu seamă arta supremă a stilului său (care pare destrăbălat), au menţinut opera sus, şi au compromis formula romanului obicinuit.

E sortit deci romanul să devie de-aci înainte, pentru a fi luat în seamă, o acumulare de caete personale, o pădure a amintirilor confuze şi a nostalgiilor intime ?...

Nu ştim dacă apariţia în Franţa a numeroaselor serii de Vieţi Ilustre, romanţate, a fost determinată de geniul lui Proust, care a romanţat, mai mult sau mai puţin veridic, dar cu talent neîntrecut, în tomurile sale, viaţa unui pictor, a unui filosof, a unui poet şi a unei tragediane, al căror nume e pe buzele tuturor.

Romanul cu nume proprii şi cu evenimente cunoscute din ziar, sau din cărţile de şcoală ?... Dar asta înseamnă eliminarea complectă a *imaginaţiei*, care e izvorul oricărei opere de artă şi chezăşia adevărului ei artistic şi a trăiniciei! Inlocuirea imaginaţiei cu documentul verificat la percepţie, la primărie şi la circumscripţie, dar asta e înlăturarea definitivă a romanului şi înlocuirea lui cu monografia istorică, dialogată sau nu !

●

Ar trebui să mai enumărăm şi cauzele de alt ordin, cari ameninţă însăşi supremaţia tipografiei şi a tuturor produselor ei, fără excepţie : cinematograful, automobilul, aeroplanul şi radio.

Orice lucrător din America, orice pensionar din Franţa şi orice negustor sau funcţionar mai înstărit din România, poate avea un automobil, poate călători cu aeroplanul, poate fi în comunicaţie directă cu marile evenimente care se petrec pe toată suprafaţa pământului, inclusiv cele două poluri.

Elementul de senzaţie şi elementul de educaţie care alcătuiau zestrea cea mai preţioasă a romanului clasic, sunt desfiinţate. Romancierii, unii profesionişti ai genului, din timpul nostru, dezorientaţi de această descompunere a romanului şi nepresimţind încă formula cea nouă, duc până la absurd unul din cele două elemente. Unii scriu romane „ştiinţifice". Alţii călătoresc cu frenezie şi aduc în geamantan materialul necesar pentru un roman negru, un roman chinez sau malaez, pentru cititorii albi dela Berlin, Londra şi Paris. Şi aceste romane exotice sau ştiinţifice, două zile după apariţia lor, oricât de bine ar fi fost scrise, devin tot atât de banale ca un ziar de săptămâna trecută.

Totuş romanul, gen literar, care a moştenit funcţia epopeei şi a împlinit-o strălucit până'n veacul acesta, nu piere. Descompunerea lui din zilele noastre dovedeşte mai curând o vitalitate furioasă şi bogată în căutarea unei forme viabile.

●

Ingăduiţi să profetizăm într'unul din numerile viitoare, şi să spunem întocmai, după semne cereşti cari nu'nşală, destinul romanului ?...

F. ADERCA

CALDURA PE CREER

„Poetul" M. Sevastos, cel care se văita — vă aduceţi aminte — că nu poate gândi fiindcă simte că „are noapte *pe* creer", a fost cuprins din senin de o combativitate frenetică. Se bate cu pumnii în piept şi într'un articolaş intitulat „Polemici" cere... adversari.

Il redăm grabnic tot, cu vre-o două trei semne, în paranteze, ale noastre.

„Cetitorii ne cer polemici. (?)

Spiritul gladiaforic (?) al publicului este arhi-cunoscut.

Noi încetasem lupta din lipsă de parteneri (!). Toate revistele rivale sau şi-au încetat apariţia sau au ajuns la un tiraj care nu contează (Bravos Sevastos).

D. Eugen Lovinescu s'a astâmpărat D. Mihalache Dragomirescu a îmbătrànit, stă cu fes în cap şi cu papuci de lână în picioare — şi îşi traduce opera în franţuzeşte. Pentru România d-sa a făcut destul. Acum se strădueşte pentru univers. N'au decât criticii mondiali să-l „dea tava". (ca gramatică e destul de prost). Pe noi el nu ne mai interesează.

In aceste condiţii, nu putem face polemici. (Vai !).

De noi nu se mai leagă nimeni Pe adversari i-am redus la tăcere (!!!).

Ar urma să ne legăm aşa, din senin, de capul oamenilor — ceiace ne repugnă.

De-aceia comunicăm pe această cale cetitorilor care vor polemici, că n'avem cu cine ne lupta (?) — şi la urma urmei nici n'avem de-ocamdată poftă de harţă (A! A!).

Dacă însă cetitorii vor lupta cu orice preţ — n'au decât să se bată între dânşii. Şi lupta corp la corp dă spiritului gladiatoric mai mari satisfacţii decât o meschină polemică literară.

Asta-i..."

Cum îl vedeţi, acesta e D. Sevastos caşi când ar visa treaz. Doar că asta nu e numai „noapte *pe* creer". Asta e şi „căldură pe creer".

●

De altminteri „poetul" cu noaptea pe creer se înşeală când spune că nu mai „polemizează" (el îşi numeşte aşa, îndeletnicirea de a ciupi de unde poate, lumea pe strada literară). Chiar acelaş număr denunţa cititorilor Adevărului literar pe un colaborator al nostru care într'o traducere scria: „Un cerc de obicinuiţi".. Nu ne îndoim că cititorii Adevărului Literar se vor indigna. Căci ei sunt obicinuiţi să li se traducă din franţuzeşte după sistemul corectorilor analfabeţi:

Débussy a joué en français Mais il a mis la pédale russe.

prin: Débussy a jucat în franţuzeşte. Dar a pus pedala rusească.

Asta ca să dăm un singur exemplu din atâtea zeci, câte mişună în paginile de plăcintă ale gaztei literare făcute din mucurile tuturor redacţiilor şi tuturor scriitorilor.

„S'amaigrir avec votre française, cher Sevastos"! ca să întrebuinţăm franţuzeasca d-tale învăţată după afişe... A se slăbi.

U. L

in strainatate

MARCEL SCHWOB

Moare la Paris când număra abia 38 ani, după ce încredinţase cărţilor ceva din sufletul unui aventurier silit de două picioare betege să-şi petreacă zilele în umbra bibliotecii.

De-acolo însă, din captivitatea amăgită cu lecturi prelungite n'a părăit niciodată pe prietenii lui, calicii pământului de cari s'a simţit totdeauna legat.

A fost o vreme secretarul lui Cattule Mendès la Echo de Paris, risipindu-şi verva şi fantezia lui scânteietoare în cronici mărunte.

In această epocă la o anchetă deschisă de Mercure în legătură cu relaţiile franco-germane dă răspunsul : „Suntem în bune raporturi de spionaj".

A ţinut însă să apară un mare fantast. Şi-a organizat viaţa bizar : un servitor chinez completa cadrul unei locuinţe sobre şi retrase unde din mijlocul cărţilor revindeca titlul de prinţ al teroarei, ceea ce a avut ca urmare două volume de povestiri (Coeur double, şi Le Roi au masque d'Or), destul de bune pentru a nu fi primejduite de această manie a poetului.

Fraţii Weber în faimosul lor album de interview-uri fantezite presupun din partea lui Schwob acest răspuns : „Dacă nu o ştergeţi pe dată, arunc pe voi douăsprezece vipere cornute din speţa cea mai primejdioasă" — ceeace denotă cu câtă tenacitate îşi cultivase mania.

Şi cu toate astea câtă diferenţă dela această poză convenţională până la sufletul rar al acetui vizionar splendid, frate bun cu meşterul Villon şi cu toţi cei cari mai târziu au celebrat la liturghia vagabondajului — copilărie a oamenilor mari, (acei oameni atât de deznădăjduiţi de gândul că se vor mări, de cari pomeneşte poetul) libertate sălbatecă din care a muşcat cu atâta neînfrânare London şi Gorki şi alţii mulţi.

Şi cine altul în afară de Schwob i-ar fi putut face cu atâta dragoste şi pricepere panegiricul lui Villon, vagabondul cu sufletul mare, dacă nu el, care îi era frate atât de bun şi totuş atât de învăţat şi de profund poet.

In iarna anului 1904—1905, Marcel Schwob (debutase la 22 ani cu un studiu remarcabil asupra argotului francej) în mica sală dela etajul al doilea al „Şcoalei de înalte studii sociale" admirabilele lui lecţii despre Villon. Nu erau mulţi villon-iştii. Desigur că nu treceau de cinci sprezece. Dar dintre ei nu lipseau Chevrier, Carco, Cocteau, Salmon. Nenorocirea a vrut ca moartea să întrerupă brusc opera poetului a cărui magie transforma documentele câteodată uscate, de cele mai multe ori vagi în evocări splendide, aşa cum farmecile transformă plumbul în aur curat.

Capodopera lui Marcel Schwob este însă „Cartea Monelle-i"—istorie la care sufletul său purificat de toate balasturile participă cu intensitate. Un poem care cuprinde dragostea poetului pentru Monelle şi pentru surorile ei „asemănătoare prostituatelor fără inteligenţă, turmentate de egoism şi de voluptate, de cruzime şi de orgoliu şi cari n'au izbutit încă să se găsească...

DINU GR. MARINESCU

teatru

INSEMNARI DESPRE IBSEN

Rânduirea tehnică cere ca „Universul literar" să intre în maşina de tipărit, Joi dis de dimineaţă.

Şi cum premiera „Femeea mării" de Ibsen e Miercuri seara, cronica respectivă nu poate să intre în numărul de faţă.

Imi voi îngădui, în locul cronicei să fac două-trei însemnări despre Ibsen.

Mai întâi o notă bună pentru Teatrul Naţional, că a pus şi în repertoriul actual, piese de Ibsen. Poate că n'a pus atâtea, câte ar fi fost bine să fie cunoscute. Şi ar fi bine să fie toate cunoscute. Dar şi aşa, este o notă bună, căci silinţele de interpretarea acestor piese sunt fără îndoială mari. Şi pentru actori şi pentru direcţia de scenă.

Incercarea cu „Femeea mării" poate că e una dintre cele mai serioase examinări a talentelor protagoniştilor scenei noastre prime.

Este în „Femeea mării" poezia infinitului.

Pentru noi, pentru frământările noastre pasionate, dar de cele mai multe ori fără ideal, o piesă de Ibsen e o noutate. Mi-aş îngădui să spun o noutate şi binefăcătoare şi determinantă de cugetare serioasă. De cugetare la lucrurile, care fac parte integrantă din conştiinţa noastră. La necesitatea înţelegerii libertăţii, la dorul acomodării sociale, potrivit spiritului nostru, la silinţa examinării noastre în raporturile sociale.

Căci piesele lui Ibsen adiază idei tari, idei forţe. Spectacolul teatral e prilejul desfăşurării ideilor. Personajele lui sunt îndeobşte simboluri purtătoare de anume idei şi atitudini, care fie că ne înlànţuie, sau ne depărtează, prin prompte aprecieri, însemnează că au avut înrâuriri, că procesul psihologic s'a desfăşurat repede, — că ne-au dat de gândit.

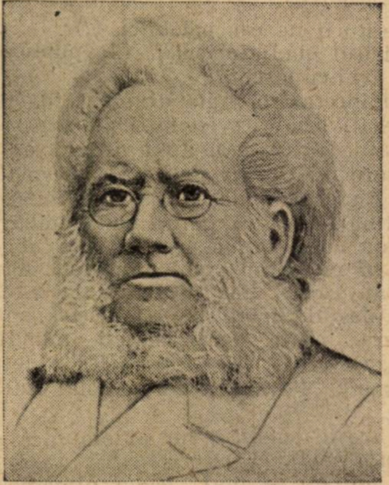

●

Lumea-i rău aşezată, e realitatea de la care a pornit Ibsen. Sufletele de elită sunt oprimate. Şi aşa sunt toţi eroii şi eroinele lui.

Fiecare înseamnă o revendicare, o dorinţă de liberare, o sbatere de ruperea zăgazurilor sociale, ipocrite, banale, triviale, înăbuşitoare.

Eroii lui nu se pot acomoda. Sunt revoltaţi. Dar sunt şi învinşi. Pe unii i-a făcut autorul să prefere gesturi de nebuni, sau de nătângi anarhici, decât să se acomodeze.

Pot să pară uneori eroii lui Ibsen ridiculi. Dar sunt şi atunci încălziţi de idealism, de râvna spre mai bine şi mai frumos. E poezie tinerească. E avânt de individualizare. E îndrăzneala personalizării.

Este totuşi în piesele lui Ibsen şi se va simţi desigur puternic în „Femeea mării", ceva care provoacă o distonare în aprecierile spectatorului. E prea brutal contrastul dintre lirismul dorurilor şi posaca şi îndârjita încleştare prostească a mediului. E o sbuciumare zădarnică de a găsi cadrul armonic şi unitar. Şi e explicabilă aceasta. Şi dorurile sunt generale şi realităţile sunt la fel. Lipseşte preciziunea.

Nu se întâlneşte un anume adevăr cu o anume ficţiune să se ciocnească dur, ca să se determine o anume atitudine, sau o anume intenţie.

B. C.

plastica

EXPOZIŢIA FRANCEZĂ DE ARTE DECORATIVE

La 28 Septembrie se va deschide în palatul „Salonului Oficial" dela Şosea, Expoziţia de artă modernă franceză.

Această expoziţie e organizată sub înnaltul patronagiu al M. S. Regina Maria şi sub patronagiul de onoare al domnilor: Lapedatu, ministru al artelor, Paul Léon, directeur général des Beux Arts, C. Diamandy ministru român la Paris şi Al. Tzigara-Samurcaş profesor universitar şi directorul muzeului naţional.

In comitetul de organizaţie figurează numele unor autorizate personalităţi printre cari: d. Georges le Chevallier-Chevinard, directeur de la manufacture nationale de Sévres, d. Jacques Vienot, d. Roger Savret şi alţii.

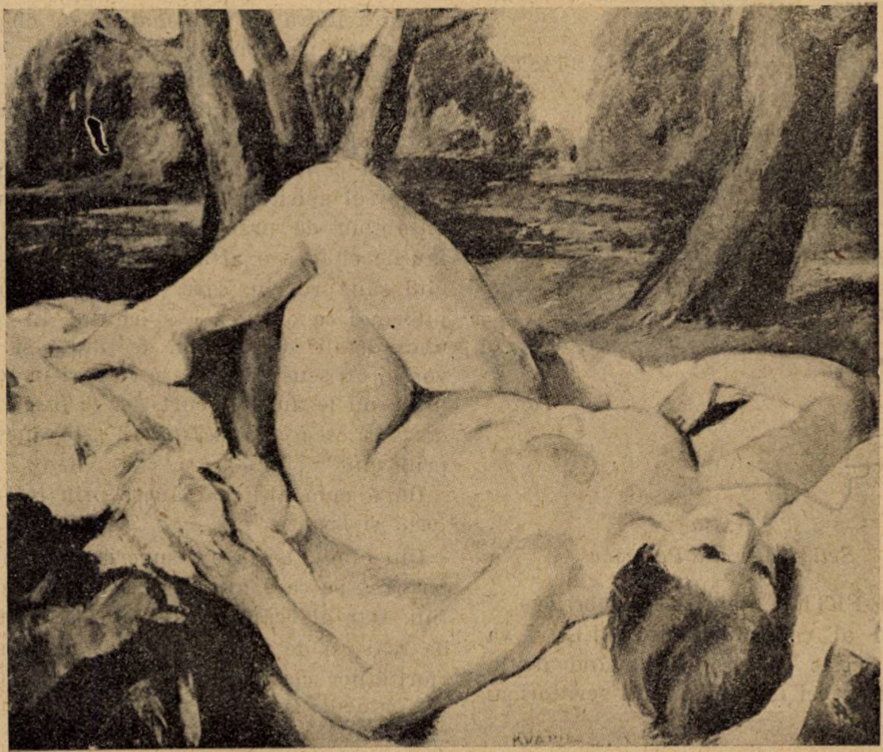

KVAPIL: Compoziţie

Comisarul român al expoziţiei e cunoscutul iubitor şi cunoscător de artă d. Jean Baras.

Expoziţia are de scop strângerea relaţiunilor între ţara noastră şi Franţa, fapt care în nenumărate rânduri a fost săvârşit în diferite ocaziuni şi care data aceasta se desăvârşeşte prin cel mai înalt mijloc: arta.

Vor fi mai multe secţiuni: Pictură, sculptură, mobile, tapete, ceramică, metal porcelanuri, cristal.

Vor expune renumitele instituţii de artă „Sévres", „Christofle", „Pleyel", etc.

Cităm câteva nume ale artiştilor.

D-nii Joubert şi Petit mobile, d-nii Sue şi Mare piane artistice, d. Edgar Brandt fer forjat, d. Jean Dunand vase din metal şi lac, sculptorul G. Serré ceramină, d. Louis Barillet vitrouri, d-nii: de Waroquier şi Kvapil pictură, d-nii: Dejean, I. I. Martel, Cormier şi Pompon sculptură.

Expoziţia franceză de artă modernă este rezultatul muncii încordate a unei generaţiuni în căutarea celor mai fericite formule estetice.

Este încoronarea efortului de-a scoate artele plastice de sub tirania stilului clasic şi de a o avânta spre culmile unor creaţiuni sintetice, având la bază inspiraţia abstractă stilizată prin armonia liniilor, a planurilor şi culorilor.

Destul au servit artele plastice numai pentru ilustrarea religiei, istoriei şi literaturei.

De acum vor putea face şi aceasta.

Dacă frumosul poate fi îmbrăcat în haina frazei sau împodobit cu vălul versului, cu mult mai bine îi şade încoronat de linie şi culoare.

Iată dar o îmbrăcăminte independentă.

Publicul românesc va avea de admirat această luptă a artiştilor francezi.

Va face cunoştinţa specificului franţuzesc, marcă de originalitate naţională după care noi umblăm de multă vreme.

In domeniul artei noastre domneşte un fel de zăpăceală, încât pe lângă public şi artiştii vor găsi un îndemn, şi un jalon.

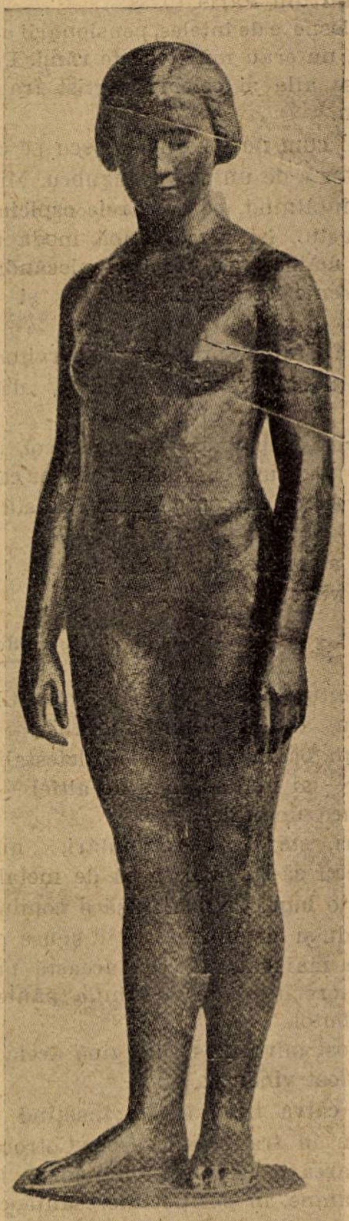

DEJAN: Tânără fată

Aşteptăm — pentru a reveni — cu multă nerăbdare deschiderea expoziţiei căreia îi prevedem cel mai desăvârşit succes.

ION SAVA

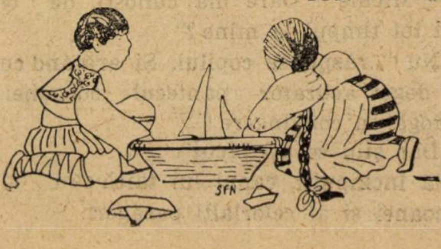

gazetaria

așa și-așa...

între celebrități..

Răposatul Mitiță Sturdza, odinioară șef al partidului liberal și sfetnic credincios al regelui Carol, către tristul sfârșit al vieții lui, fu internat într'o casă de nebuni din Paris.

Cum lesne e de înțeles, pensionarii acestui azil, nu erau muritori de rând. Printre ei se afla și celebrul artist francez Coquelin.

Chipul cum noul sosit cunoscu pe celebrul actor e de un comic lugubru. Mitiță Sturza întâlnind, pe culoarele ospiciului, pe Coquelin, își așeză, după moda turcească, mâinele pe piept și plecându-se cu smerenie își declină numele și calitatea :

„Mitiță Sturza, prea supus servitor al Majestății sale regelui Carol I“, declară el.

Coquelin frapat de acest protocol, inuzitat la francuzi, clătinându-și ușor capul lasă să cadă, cu compătimire, acestă reflexie :

„Asta e mai nebun decât mine“.

Și își văzu de drum...

●

candoare

Excelentul nostru amic, advocatul Ghelmegeanu, are doi copii adorabili. Cel mare, un băiat, avea însă detestabilul obiceiu — al multor copii de altfel — deași mânca unghiile.

Sfaturi, stăruințe, intimidări, nimic nu puteau să-l curalisească de metahna lui. Intr'o bună zi, o mătușă a copilului, epuizându-și argumentele, îi spuse că dacă va mai continua cu această practică nenorocită, i se va umfla pântecul cât un butoi.

Și a fost miraculos : din ziua aceia copilul a fost vindecat.

După câtva timp însă, însoțind pe taică-său în tramvaiul Obor-Cotroceni, întâmplarea îi așeză pe amândoi în fața unei doamne, în poziție interesantă, cum se spune politicos, dar destul de comic. Copilul începu să privească cu atenție cucoana, insistând asupra amănuntului care o deosibea de celelalte pasagere.

Cucoana, enervată de această indiscreție precoce, se adresă copilului pe un ton iritat :

— Micule ! Oare mă cunoști, de te uiți tot timpul la mine ?“

„Nu !“ răspunse copilul. Și arătând cu un deget acuzator pântecul cucoanei, adăogă cu convingere !

„Dar știu ce ați făcut“.

Vă închipuiți, capul lui taică-său, al cucoanei și al celorlalți pasageri.

DANDYSMUL

JULES LEMAITRE

Opera ce și-o propune dandysmul e foarte paradoxală și dificilă. In general, nu se pot domina oamenii decât prin forța materială, prin geniul artelor și al științelor și uneori prin puterea virtuții. Plăcerile exterioare, eleganța hainelor, politeța manierelor, toate acestea trec, nu numai în ochii înțelepților, dar chiar în acei ai oamenilor de lume, când își închipue că sunt serioși, drept avantagii foarte inferioare spiritului, talentului și valorii morale.

Or, dandy-ul încearcă să modifice în întregime această părere înrădăcinată în oameni de o filosofie tradițională și perimată și să răstoarne ierarhia meritelor. Adică, își însușește aceste avantagii pretinse drept nimic.

Și tocmai lucrurilor de cea mai puțină însemnătate, el caută fălos, să le arate cel mai mare interes. Reușește să impună celorlalți punctul acesta de vedere, voit absurd, și să facă pe cei bogați să creadă că a inova ceva în materie de obiceiuri mondene, convențiuni elegante, îmbrăcăminte, maniere și distracții e tot atât de rar, de merituos, demn în sfârșit de considerație ca a descoperi și crea ceva în politică, în artă, în literatură. Dandy-ul spiritualizează moda. Dintr'un ansamblu de practici neînsemnate și inutile el face o artă care poartă vestigiul său propriu, care place și seduce întocmai ca o operă a spiritului. El dă unor detalii de costum, de ținută și de vorbă, un sens și o putere pe cari în realitate nu le au. Pe scurt, *el te face să crezi în ceeace nu există.* El „stăpânește prin vânt“.

După cum alții stăpânesc prin talent, forță și bogăție.

Din nimic, își face o superioritate misterioasă pe care nimeni n'ar putea-o defini. Dar ale cărei efecte sunt tot atât de reale și de mari ca și cele ale superiorităților clasate și recunoscute de către oameni. Dandy-ul e un revoluționar și un iluzionist.

Mai mult însă : regatul acesta al manierelor, pe care-l înalță la strălucirea celorlalte regate omenești, îl răpește femeilor, cari, singure, păreau făcute pentru a-l exercita.

De altfel dânsul domină în chipul și cu mijloacele femeilor. Și această uzurpare a funcțiunilor, o obține chiar cu consimțământul femeilor și lucrul mai surprinzător, cu acel al bărbaților.

Dandy-ul are ceva antinatural, de androgyn, cu care poate seduce la infinit.

De altfel dandy-ul e un artist, în felul lui. Toată viața sa e opera lui de artă. Place și domnește prin aparențele pe cari le dă persoanei sale fizice, precum scriitorul prin cărțile sale.

Și place singur, fără ajutorul nimănui. Nu trebue, ca un actor să interpreteze cu persoana și trupul său, gânduri-

* * *

UN ALBUM ARTISTIC

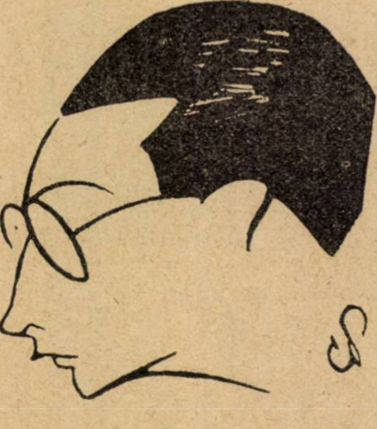

Sell de *Camil Petrescu*

FEȚE-FEȚE... albumul de obraze expresii al caricaturistului SELL va apărea peste câteva zile, având textul semnat de cei mai de seamă scriitori ai noștri.

PRESA TEATRALA

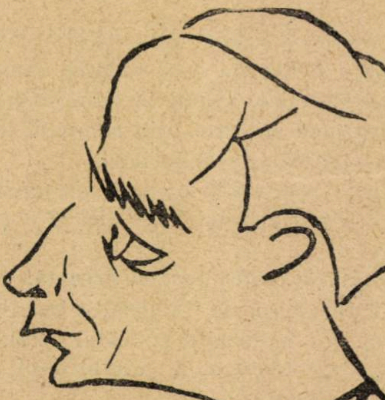

Sergiu Milorian de *Camil Petrescu*

literara

o seama de cuvinte

Dacă aş fi rege, spunea adesea Tolstoi, aş decreta o lege, în virtutea căreia un scriitor care a întrebuinţat greşit un cuvânt să fie privat de dreptul de a scrie şi să primească o sută de lovituri.

Intr'o zi repeta această frază înaintea lui Gorki.

— Şi libertatea de a scrie ? făcu Gorki protestând.

Dar Tolstoi :

— Libertatea de a scrie, da. Libertatea de a scrie prost, niciodată.

●

Tristan Bernard promisese o piesă unui director de teatru şi, neglijent ca întotdeauna, nu se ţinea de cuvânt. Un prieten comun intervine, încercând să convingă pe cel mâniat :

— I-ai promis...

— Nimic.

— Cum nimic ? Tu i-ai spus că...

Atunci Tristan, foarte calm :

— Şi tu crezi că eu ascult tot ce i-am spus lui !

●

Hermann Boërhaave a fost, după cum se ştie, un mare savant olandez din secolul XVIII, aşa de celebru în lumea întreagă, încât un mandarin scriindu-i din China pe această singură adresă: „Ilustrului Boërhaave, medic în Europa“, scrisoarea a reuşit să-i parvie.

Boërhaave a murit la 23 Septembrie 1738, şi în biblioteca lui s'a găsit o carte mare, somptuos legată. Savantul anunţase din 'nainte, că această carte conţine cele mai înalte secrete ale medicinei. Deschizând-o, au găsit-o albă dela întâia până la ultima pagină.

Se citea doar pe frontispiciu :

„Păstraţi-vă capul limpede, picioarele tari şi pântecele liber şi băteţi-vă joc de medici“.

* * *

le altuia. Aşa că, în scara meritelor, dandy-ul îmi apare superior actorului.

Insfârşit, funcţiunea dandy-ului este în cel mai înalt grad filosofică. Cum are de-aface numai cu neantul, cum invenţiunile sale consistă în nimicuri cari nu valorează decât prin opinia pe care le-o dă, el ne arată că lucrurile n'au alt preţ decât acela pe care li-l dăm şi că „idealismul e adevărat“. Şi cum a ştiut să facă din cea mai recunoscută vanitate, ocupaţiunea cea mai nobilă, ne-a făcut să înţelegem că toate sunt zadarnice.

In româneşte de M. GRINDEA

bazar

PISTOLUL ŞI TRAGEDIA

In magazia de accesorii a Comediei Franceze se găseşte un vechi pistol, care se întrebuinţează din când în când în anumite piese din repertoriu. Acest pistol a ajuns aci printr'o întâmplare ciudată care merită să fie povestită.

Un tânăr, care avea mania de a face versuri, trimesese o tragedie administratorului teatrului, care era pe atunci d. Empis. Se întâmplă însă să fie refuzat. Acest lucru l-a determinat să trimeată o scrisoare desperată, în care ameninţa că îşi va găuri craniul, dacă nu va fi ajutat cu o sumă de bani. In timpul nostru un asemenea fapt ne-ar face să surâdem. Dar la acea epocă totul îmbrăca o culoare de sentimentalism, aşa încât Empis trimise pe secretarul său la domiciliul tânărului în chestie. Pistolul încărcat se afla lângă el pe măsuţa de noapte. Secretarul îi remite atunci 200 de franci din partea direcţiei. Trei luni apoi, poetul trimite din nou o tragedie. Urmează un nou refuz şi o nouă ameninţare a scriitorului. Atunci Empis trimete pe secretarul său ca să-l găsească. Poetul nostru se înfăţişează închis şi tragic.

— Domnule, îi spuse administratorul cu o voce severă, prima oară când veţi mai avea fantezia să ne trimiteţi o nouă tragedie, iată domnul cu care veţi avea de aface.

Şi îi arată cu degetul pe comisarul de poliţie invitat special pentru această afacere. Acesta înhăţă pe vizitator. Dar în buzunarele poetului nu a mai fost găsită vreo nouă tragedie ci doar pistolul care fu confiscat, devenind astfel proprietatea Casei lui Molière.

caricatura zilei

IN ZORII ZILEI

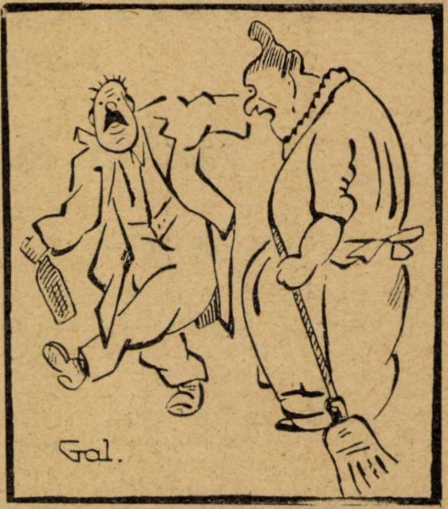

EA : Mandache, iar ai venit beat ?
EL : Mă rog ?... cine sunteţi Dv. ?

COCHETARIE

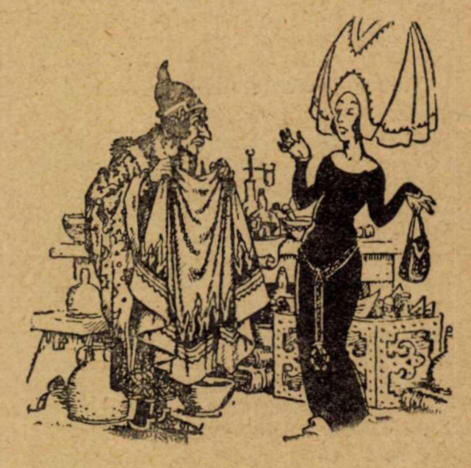

GHICITOAREA. — Acest mantou D-nă vă v'a arăta invizibilă.

DOAMNA. — Vai ! dar acesta este un model de anul trecut, nu ai ceva mai puţin demodat ?... *(London opinion)*

DIN „INTAMPLARE“

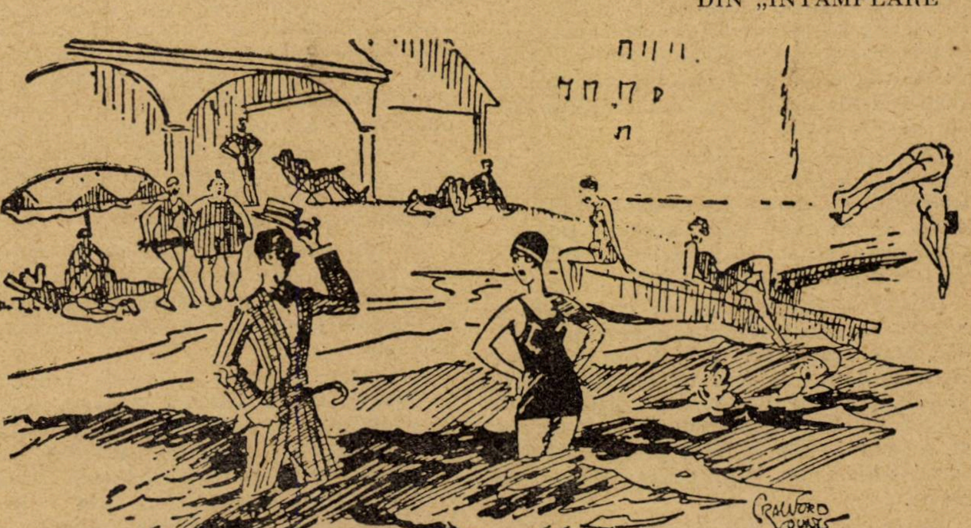

LOGODNICUL. — (după cearta din ajun).
— Ce întâmplare, Odetto ! Nu mă aşteptam, zău, să te întâlnesc aici.

(Judge)

cărţi redate în extrase

VIATA MARGARETEI DE VALOIS

REGINA A NAVAREI ŞI A FRANŢEI

(continuare)

Jean H. Mariejol

PASIUNI-PASIUNI

Margareta care se convinse că toată lumea în jurul ei, începând cu mama şi fratele ei şi sfârşind cu regele Navarei şi toţi cei ce o înconjurau — cu excepţia unora dintre adoratori — nu urmărea altceva decât interese egoiste, şi furată şi ea de curentele proselitiste ale timpului, se decise să readucă la catolicism pe soţul ei. Spiritul ei politic destul de desvoltat, dar mai ales marea ei inteligenţa atât de lăudată până şi de Montaigne, dublată de un puternic simţimânt religios pur catolic, o făceau să creadă posibilă nu numai convertirea nesilită a regelui Navarei, ci încă şi o zdruncinare serioasă a protestatismului pe care ea îl considera o erezie mai detestabilă decât păgânismul.

Deocamdată ea'şi făcea rugăciunile într'o capelă micuţă unde veneau şi puţinii catolici care mai trăiau în jurul Curţii Navarei. Dar într'o zi aceştia fură arestaţi şi toate protestările ei n'au putut avea alt rezultat, decât să atragă atenţia asupra catolicismului ei militant, în plină tabără hughenotă.

Regele Navarei care asemenea Margaretei, era un mare amorez, era mereu în căutarea idealului femenin. Imbolnăvindu-se însă şi Margareta îngrijindu-l bine, ei se putură iarăşi reapropia fără ca totuşi relaţiunile dintre ei, dată fiind inconstanţa amândurora în dragoste, nu au marcat nici cu prilejul acela un grad de căldură mai ridicat.

La Curtea din Nerac amorul era—cum se şi cuvenea cu astfel de amfitrioni pasionaţi şi libertini—cultivat cu frenezie. Se părea că multele aventuri ale Margaretei şi ale regelui provocaseră o adevărată epidemie de amor căci până şi gravul Sully, se îndrăgostise de o domnişoară de onoare. Numai astfel se poate explica fraza lui d'Aubigné :

„Regina Navarei spunea regelui că un cavaler era fără suflet dacă nu iubea şi exerciţiul amorului nu trebuia să fie ascuns, — arătând prin această publică profesiune că era o practică a virtuţei, căci secretul e marca viciului".

Printr'un contrast firesc la o natură bogată şi sub influenţa ideilor platoniene, Margareta scrie pagini din cele mai caste. Sufletul ei care nu era deloc mediocru, trecând peste încercările sorţii, aspira către înălţimi ideale, deşi corpul ei şi moravurile vremei preferau satisfacţii animalice, sau, poate, tocmai de aceea.

Marea îndrăgostită de frumosul masculin era în acelaş timp (nu chiar matematic vorbind) şi o pasionată după frumosul transcendental. In paginele ei se remarcă inexistenţa oricărui cuvânt care ar atinge pudoarea. Ei i se atribue în afară de Memoriile perfect identificate şi scrierea *La Ruelle mal assortie*, dar în toate paginile ei, despre orice aventură, delicateţea, feminitatea şi castitatea cel puţin în formă, nu se desmint nicicând.

Soţul ei dimpotrivă, era mai mult *soldăţesc* în aventurile lui de dragoste, chiar şi în cele mai serioase. Ca soţi, erau însă cei mai acomodabili cu putinţă. Ea, înţelegătoare şi iertătoare, el cu larg simţ politic, făcându-se că nu ştie nimic. Regimul de reciprocă infidelitate, îl suportau ambii cu o senină indiferenţă, turburată doar când „aventura" îi putea ameninţa în calculele lor depărtate de orice sentiment de dragoste.

Margareta îşi explică legăturile pe care de altfel nici nu încerca să le ascundă, ca o „practică avuabilă a unei cinstite libertăţi", iar el, încântat de anume cuceriri, îi povestea totul, ca unei surori mai mari. Adesea ea patrona legăturile lui până ce nu deveneau primejdioase şi multe din domnişoarele şi doamnele ei de onoare trecură pe unde numai ea ar fi trebuit să fie.

Regele Navarei avu cinstea să'i servească până şi marelui brit Shakespeare, nu numai lui Brantome şi altora, într'una din piesele lui de dragoste unde aluzia e aproape directă. Din cauza vieţei ce se ducea la Curtea Navarei, un sinod naţional al bisericilor reformate, ţinut la Rochelle, fulmină împotriva fardurilor şi a goliciunilor femeilor, precum şi împotriva tuturor celorlalte invenţii diabolice pentru rătăcirea şi destrăbălarea oamenilor. Acel sinod interzise credincioaselor fardul şi toaletele afrodisiace. Aceasta însemna o mărturisire gravă a influenţei corupătoare a acestei Valois-Medicis în mediul hughenot cel mai sus pus şi care se dovedi atât de puţin rezistent. Insuşi Montaigne care înţelegea lucrurile cu mare îngăduinţă, se văzu obligat să-i spue Margaretei în prefaţa Eseurilor :

„Vă sfătuesc ca în părerile şi cuvintele, ca şi în obiceiurile şi orice alte lucruri, să păziţi moderaţiunea, ferindu-vă de nou şi straniu. Toate extravaganţele mă supără".

Margareta avea o devărată slăbiciune pentru marii duelişti. Aceasta explică preferinţa ce arăta un timp vicontelui hughenot de Turenne, care deşi mai în vârstă, se putea bate cu însuşi Bussy. Dar odată cu plecarea lui dela Curte unde era recunoscut în chip „oficial" ca amant al reginei, începu epoca dureroasă a Margaretei.

Defăimările răspândite dela Curtea Franţei pe seama Curţei Amorului, cum botezară Curtea Navarei, — o înfuriară pe Margareta. D'Aubigné a caracterizat cu spirit şi dreptate luptele ce urmară între francezii din Navara şi Paris „războiul amorezaţilor". Margareta făcu o încercare pentru pace între fratele său Henri III şi curtea Navarei, dar hughenoţii, contând şi pe sprijinul unor forţe dinafară şi al fratelui lui Henri III, ataşat de protestanţii nordişti, începură lupta.

Margareta rămase în mod logic de partea soţului ei care din lupta dela Cahors eşise plin de sânge şi zdrenţuit, ca un erou. Ea nu rupse însă legăturile cu Curtea Franţei — deşi dragostea de mama ei şi mai ales cea faţă de Henri III era inexistentă — şi scrise la Paris că asistă resemată la ostilităţile pe care nu le-a dorit.

Noul război religios nu o împiedică de loc să petreacă. Deasemenea nici pe soţul ei care nu se mai expuse a doua oară. Ea ceru şi obţinu dela mama şi fratele ei ca Neracul să fie respectat de armata franceză, dar i se puse condiţia ca soţul ei să nu mai intre acolo. Regele Navarei îşi avea însă amanta la Nerac şi nu renunţă la vizite. Atunci mareşalul Biron care comanda trupele franceze din apropiere fu cât pe aci să prindă pe regele amoros. Margareta protestă energic. Intre timp însă Henri III a informat că la Cahors fusese o trădare de care Margareta nu era străină, se înfurie contra ei, îi confiscă toate averile din Franţa. Greşit informat, dar setos de răzbunare, Henri III merse şi mai departe cu ura lui contra Margaretei : scrise insultător regelui Navarei că Turenne îi mângâie soţia".

Margareta ceru insistent mamei sale să-l recheme pe Biron şi să dea comanda trupelor ducelui d'Anjou, fratele ei care avea acum un credincios anume Champvallon, de o frumuseţe şi vitejie ce-l punea mai presus chiar de dispărutul Bussy şi incomparabil cu Turenne. Era pe deasupra de o vârstă cu ea. Margareta iubi toată viaţa ei pe Dumnezeu în creaţiunile lui alese (masculine, de sigur). Dar abia după semnarea păcei, când Curtea regelui Navarei şi suita ducelui d'Anjou petrecură la Coutras, Champvallon deveni amantul Margaretei şi'i dădu cea dintâi ocazie să fie prinsă în mod public...

După 6 luni marele ingrat care era fratele ei, ducele d'Anjou, îi răpi amantul, plecând cu întreaga lui suită spre noui ţeluri de luptă.

Stăpânită de cea mai mare pasiune, în epoca ei cea mai arzătoare, Margareta nu-l iertă pe duce şi suferi îngrozitor de părăsirea în care se afla. Se îmbrăcă în doliu şi se refugie în lumea cărţilor, marea şi credincioasa consolatoare.

NECAZURI MARI

Una din ambițiile ei, ca tronul Navarei pentru care'și sacrificase libertatea, să aibă toată strălucirea, o costase mulți bani, iar urmărirea veniturilor ei din Franța de către Henri III, o punea într'o adevărată criză de bani. Ea care iubea luxul și risipa se vedea acum constrânsă să sufere lipsuri. Curtea micei Navare, celebră prin petrecerile ei, era acum în declin.

Intre regele Navarei și ea interveni o răceală agravată de faptul că noua amantă a soțului ei îi dăruia un copil, ceeace ea nu izbutise să facă această amantă, anume Fossense, și mai ales copilul, aduse definitiva ruptură dintre ea și rege.

Apusul plin de nori grei și amenințători, veni la curtea Navarei cu o oboseală bolnavă. Dorința Curței Franței de a-i revedea pe cei doi soți la Paris, devenea irealizabilă. Margareta sătulă de acea luptă, îndurerată încă profund de plecarea lui Champvallon și înduioșată puțin de pacea restabilită între Navara și Franța, plecă singură. Primirea ei fu destul de rece, din cauza acelorași calcule: regina mamă și Henri III contau pe influența Margaretei asupra soțului ei și pe recatolicizarea aceluia — întocmai ca pe o victorie decisivă împotriva protestanților. Pe de altă parte regele Navarei prins cu totul în mrejele Fosensei ceru Margaretei să-i apere amanta față de insultătorii dela Curtea Franței.

Umilită din ambele părți, sărmana regină a Navarei plâse în cea dintâi seară când se văzu singură la Paris, unde visase o alinare.

Regina-mamă o surprinse cu ochii scăldați în lacrimi și mai mult bănuind adevărata ei situație față de soțul rămas departe, scrie regelui Navarei o scrisoare foarte drastică, așa cum numai o soacră regală din acea vreme ar fi putut să scrie.

Ca o încununare a tristei situații în care se afla, Margareta află că iubitul ei Champvallon se însura. Era o lovitură mai rea ca toate și regina subliniază atfel întâmplarea:

„Nu mai e dreptate în cer, nici credință pe pământ".

Din interese politice, regele Navarei reluă corespondența cu Margareta. Și curând după aceea, printr‘un fericit miracol, Margareta primi la Louvru vizita lui Champvallon, care se introduse într'un cufăr... Dar „mignonii" lui Henri III o dușmăneau și din cauza lor Louvrul îi deveni nesuferit în așa măsură încât își cumpără un palat în care putu să-și trăiască zilele și nopțile mai în libertate, fiind în mod public în relații cu Champvallon. Dădu petreceri sgomotoase și cheltui mari sume de bani, și aceasta, spre nenorocul ei, tocmai când soțul ei afecta o criză religioasă, apropiindu-se în acest mod de catolicism, sau mai bine zis de tronul Franței, la care aspira cu destule șanse. El făcu pe jos drumul la o mânăstire, unde rămase între călugări un șir de zile, fără a se deosebi prin nimic de ei, inițiindu-se în tainele ritului catolic.

Intre timp, Henri III văzând că sora sa care nu-i putuse face serviciul de a-i'l aduce pe regele Navarei la Paris, nu-i mai putea folosi cu nimic, găsi iar pretextul unei răzbunări și scrie din nou o scrisoare regelui Navarei prin care cerea îndepărtarea a două prietene și confidente din suita Margaretei, sub cuvânt că erau două nerușinate.

Regele Navarei îi mulțumi (amândoi printr'o ipocrizie identică, simulau un interes deosebit față de Margâreta și o încredere perfectă în nevinovăția ei), dar regina Navarei se revoltă și-și urmă prietenile, în timp ce iubitul ei pus și el sub urmărire, dispăru. Henri III nu era însă omul care să se oprească la jumătatea unui astfel de drum. Puse de o arestă pe Margareta însăși și personal regele luă interogatoriul întregei suite a Margaretei, trimițând la Bastilia multe persoane agreiate de ea.

Regina Navarei fu crunt lovită de gestul atât de brutal al fratelui și vesti de acest fapt pe soțul ei.

Regele Navarei se văzu nevoit să se formalizeze, dar găsi neașteptatul pretext de a vesti Curtea Franței că nu-și va putea reprimi soția defăimată și atât de grav jignită fără o completă satisfacție.

Astfel nefericita Margareta, alungată de o parte și respinsă din cealaltă parte, nu mai știa ce să se facă. Relațiunile dintre cei doi regi erau întrerupte și trecură zile nespus de grele până ce în fine sub influența cine știe cărui calcul, regele Navarei cel dintâi, trimise un diplo- și prieten personal care să repete cererea de satisfacție. Henri III ar fi vrut ca cumnatul său să-și reprimească soția fără nici o condiție, iar Margareta era convinsă că nu va fi reprimită decât cu cine știe ce preț bun, iar în timpul acesta regele Navarei se bucura de farmecile unei noui amante, frumoasa Corisanda.

După o târguială penibilă pentru Margareta care dură șeapte luni de zile, ea putu în sfârșit să reintre în Navara desconsiderată și nesigură de viitor. Ce ar mai fi putut ea să aștepte dela acela care o măritaseră ca să-i târguiască viața, dându-i pe o bucurie smulsă cu ferocitate, mii de dureri oferite cu o sălbatecă indiferență. Ea se refugiă în religie și adesea plângea la masă, pe când regele se întreținea cu gentilomii, fără ca nimeni să-i dea vre‘o atenție.

Aflându-se că ducele d‘Anjou a murit și starea lui Henri III inspiră serioase griji, și că în această situație regele Navarei devenea moștenitor presumtiv al tronului Franței, Margareta se feri de orice slăbiciune familiară și cu gândul la viitorul Franței și al dinastiei, plecă numai decât la niște băi renumite în acea vreme pentru virtuțile lor fecundante.

Dar regele Navarei era acum fericit de vrăjile Corisandei — o pasiune publică a șefului protestanților indignați doar de faptul că iubita regelui era o mare doamnă catolică, — și aceasta se gândea mult mai serios decât înaintașele ei la coroana Margaretei.

Conflictele dintre cele două rivale erau tot mai dese. Margareta o acuza că a încercat s‘o otrăvească, dar regele nu o luă în serios. Ea suferi atât de mult de amenințările care o înconjurau, mai ales pentru că era viitoare regină a Franței, încât merse până acolo în disperarea ei, că se înscrise în rândul adversarilor soțului ei, dorind ca mai bine să nu ajungă rege al Franței decât să ajungă fără ea.

Catolicii reîncepură atacurile contra hughenoților. Margareta își mută reședința la Agen, centrul catolic, unde-și formă două companii sub comanda căpitanului d‘Aubiac, cu care pregăti un fel de război direct împotriva soțului ei Ii lipseau însă banii și adesea nu mai găsea nici de cheltuiala casei. Nimeni însă nu-i luase în seamă gândurile războinice, aproape nici i se bănuiau.

Ea doria din toată inima ei pasionată să-și răzbune injuriile suferite dela soțul ei.

Henri III aflând că trecuse de partea baricadei sale îi rămase totuși străin și ostil. Margareta întări orașul ei de reședință, dărâmă numeroase clădiri, chiar cu ajutorul proprietarilor lor și fără a-i despăgubi, căci n‘avea bani, iar pe soldați îi punea în sarcina protestanților, cari erau obligați să-i întreție gratis. Ea nemulțumi orașul întreg, ceeace contribui enorm la pierderea acestei cetăți din care ea trebui să fugă departe fără a-și putea lua ceva cu ea. Din acel moment începu pentru ea o viață de aventuri stranii, pasionate și dureroase, în care o împinse disprețul soțului ei, amenințările amantei lui și persecuțiile lui Henri III.

CALVARUL MARGARETEI

După o fugă sfâșietoare de peste 100 de klm. Margareta făcu un prim popas mai lung la Carlat, unde i se aduseră cu mari greutăți și cheltueli patul și alte câteva mobile, parfumurile și cuferele.

Ea își refăcu o mică Curte în castelul feodal așezat într‘o superbă poziție și bine apărat în mod natural. Și cum nu era decât în aparență, viguroasă, Margareta căzu acolo greu bolnavă și suferi nespus de mult.

Avea o fire cu totul personală. Un cavaler din suita ei care o salvase dintr'o primejdie se crezu în drept să fie răsplătit într‘un anumit fel. Ea însă nu înțelegea să se dea cuiva din datorie. Toată viața, cu toată înalta ei cultură, fusese sclavă pasiunilor și de aceea preferă unui gentilom pretențios pe fiul farmacistului dela Carlat. Dar gentilomul refuzat, găsindu-l în loc nepermis, îl împușcă pe sărmanul tânăr preferat și din această cauză suferi și el îndepărtarea.

Margareta care nu putea iubi decât pe unul dar din toată inima, avea acum pe d‘Aubiac, comandantul gărzei dela Carlat și ținea la el mai mult chiar decât la ea însăși. Și aceasta o dovedi cu prisosință și fu una din marile pricini ale marilor ei suferințe.

Acest d‘Aubiac spusese mai înainte de-a‘i intra în suflet că ar fi gata să se lase spânzurat numai să o poată iubi măcar o singură dată pe deplin. El își fixă astfel mai dinainte prețul fericirei la care aspira.

Gentilomul respins și alungat de Margareta, intrase în slujba lui Henri III și cu mijloace istețe, reuși să se strecoare în fortăreața dela Carlat, fără luptă, unde ceru în primul rând — din răzbunare diabolică, zvârlirea lui d‘Aubiac din turnul fortăreței, în prăpastia de jos. Margareta, pentru a-și salva iubitul, uză de toate rugămințile și de alte mijloace proprii, obținând abia în modul acesta viața lui d'Aubiac, și aceasta cu o dureroasă condiție: a îndepărtărei lui. Ea însă preferă să plece cu el...

Cronicari răutăcioși ai timpului acela aspru nu au găsit nici o scuză femeii care în situația ei înaltă își juca pe o dragoste onoarea, siguranța în viitor și-și expunea până și viața, plecând în noapte, și în necunoscut cu un ofițeraș pe care‘l iubea atâta, încât îi salvase viața, dându-se unui ocupant refuzat și disprețuit, ea o regină și o femee din cele mai distinse, dar mai presus de toate o adevărată eroină a iubirei.

Ea străbătu cu d'Aubiac și o mică suită, fără bani și bagaje, un ținut pustiu prin care roiau bande primejdioase și pe unde risca cel puțin căderea în mâinile protestanților. După câteva zile în care merse și pe jos, rămase numai cu d'Aubiac și cu o femee și într'un car tras de doi boi, ajunseră la casa unui nobil catolic. Acela însă, preferând să rămâie de partea lui Henri III, încercă s'o dee pe mâna urmăritorilor din cealaltă tabără. După numeroase și grele peripeții Margareta fu prinsă de oamenii fratelui ei și închisă la Usson, iar d'Aubiac plăti cu vârf și îndesat prețul ce-l oferise: fu spânzurat cu picioarele în sus și îngropat încă în agonie...

Margareta se îmbolnăvi din nou grav și regina-mamă care o ura acum când nu-i mai era utilă scopurilor lor — sub pretextul de a-i fi desonorat Casa, puse la cale recăsătorirea regelui Navarei, în timp ce Henri III ordona otrăvirea Margaretei și nădăjduia mai mult ca oricând revenirea la catolicism a soțului sorei sale pe moarte.

Regele Navarei, în curent cu intențiunile dela Curtea Franței, se indignă de toate acele pregătiri și anunță că niciodată nu va consimți la o atât de execrabilă răutate.

Bolnavă încă Margareta simțise primejdia și se ferea zilnic de otrava care i se destinase. Și desigur n'ar fi scăpat de moarte dacă prin încetineala și nehotărîrea sa, regele Navarei nu ar fi trezit bănueli lui Henri III, care-și văzu deodată sora mai necesară ca oricând și renunță la otrăvirea ei.

Acelea erau timpuri dure în care viața oricui putea fi subordonată celor mai zmintite idei, iar sentimentele care justifică frumoasele, eternele instituțiuni bune ale omenirei, familia și societatea umană, nu existau aproape de loc, în special în vârful piramidei.

Intre timp Conillac, paznicul regal al Margaretei, dându-și seama de rolul odios ce juca și văzând situația politică atât de încurcată, captivat în acelaș timp de verbul strălucit și de frumusețea prizonierei, concedie soldații și primi ordine numai dela Margareta, care se văzu deodată castelană liberă și cu drepturi de mult uitate. Privirile ei erau ascultate.

Află cu înfiorare asasinarea lui De Guise, care ocupase Parisul cu catolicii lui victorioși, află cu durere melancolică moartea mamei sale care o desmoștenea. Nu mult după aceea Henri III fu asasinat lângă Paris, în timpul asediului, iar regele Navarei ocupă îndată tronul Franței.

Toate aceste vești, în singurătatea tristă dela Usson o turbură nespus. Se vedea regină a Franței acum, dar era atâta vreme de când nu mai avea pe nimeni și nimic. Soțul ei și coroana Navarei erau într'un îndepărtat trecut.

Mama și frații ei dispăruseră, după ce fiecare o rănise cu o cruzime pe care ea cu o inimă atât de plină de toate iubirile, încă nu o putea pricepe.

Una din preocupările nouei Curți a Franței fu și ocuparea castelului Usson, o fortăreață de o mie de ori mai greu de cucerit ca o inimă de femee. Și în adevăr s'au dat lupte grele acolo și numai trădarea putu să introducă pe inamic. Totuș Margareta mai stăpânea încă donjonul pe care era să fie ucisă de un glonte și respinse, ca prin miracol și atacul din interiorul cetății.

Henri IV, fostul rege al Navarei, se catoliciză, părăsind-o și pe Corisanda și se gândi, tot din oportunitate, să se împace cu Margareta, tocmai pentru a putea divorța mai ușor. Ea, resemnată în fond, îi primi avansurile și în schimbul unor compensațiuni materiale, consimți la divorțul dorit de amândoi. Dar formalitățile trenau și o nouă dragoste a regelui, complicată cu copii recunoscuți (sacrifica și el destul de mult pe altarul lui Eros) îl făcu să neglijeze chestiunea aceasta. In fine se aranjă ca să se considere că nu a existat căsătorie din cauza dispensei papale și a constrângerei Margaretei și Henri IV îi scrise fostei soții că-i va rămâne ca un frate, îi asigură titlul de regină și veniturile corespunzătoare și apoi se recăsători cu Maria de Medicis, care-i aducea ca zestre un milion de scuzi de aur.

Margareta fu bună prietenă cu aceea care-i luase Tronul Franței și felicită pe o nouă amantă a regelui, păstrându-și cetățuia inexpugnabilă dela Usson, dar continuând a cheltui extrem de mult, mai ales la Paris.

La Usson făcea mari slujbe religioase cu cele mai frumoase coruri din acea vreme. Dar aceea care avusese ca adoratori pe cei mai străluciți bărbați ai timpului său (De Guise, Bussy, d'Amboise, regele duelIștilor, Champvallon, cel mai frumos și mai înzestrat om al vremei și atâtea alte glorii masculine) se mulțumea acum să distingă cântăreți, sau chiar câte unul din domesticitatea sa. Se consacra însă vieței intelectuale, citind Biblia, Plutarch, Platon, Herodot, Ovid, etc și scrise cu talent deosebit numeroase pagini ce au rămas. Biblioteca dela Usson o dovedește ca pe o mare cititoare a epocei. Ea participă la lucrările Academiei care pe atunci avea și femei în sânul ei și se ocupă mai ales cu filosofia, care după religie prima în acel timp.

Usson-ul devenise un fel de Parnas. Scriitorii găseau azil ideal acolo. In jurul Margaretei era un suflu de spiritualitate înaltă. Intr'una din paginile Memoriilor sale, ea vorbește cu entuziasm de ziua când sufletul i s'a deschis la înțelegerea ideilor a lumei și a lui Dumnezeu și o binecuvânta cu talent. 19 ani cât trăi la Usson ea-și dezvoltă spiritul printr'o erudiție adâncită. Dar Parisul o atrăgea și fără învoirea regelui, ea plecă. Fu primită ca o adevărată regină, faimei amorurilor ei i se suprapuse faima intelectualității.

Regele o vizită și o sfătui să fie mai puțin cheltuitoare, să nu mai prefacă noapte în zi. Ea ripostă că e prea bătrână să mai poată renunța la obiceiul de a se culca și scula târziu și că libertatea era o tradiție familiară. Regele îi arătă mult mai multă simpatie de când nu mai era obligat să-i ascundă adevărata simțire.

Ea avu încă un amant frumos care îi fu ucis. Puse de execută pe ucigaș (un tânăr gelos) pe locul crimei. Urmașului celui ucis, Bajamont, îi asigură nemurirea, deși era doar un prost frumos, prin versurile unui poet de talent.

Ultimul ei amant fu un anume Villars căruia Margareta îi cerea să se îmbrace după moda din tinerețea ei, în amintirea unei vremi ce nu avea s'o mai revadă niciodată.

Henri IV nu era de loc presentabil: o doamnă îl caracteriză de minune, spunând: „am văzut pe rege, dar n'am văzut pe Majestatea Sa". Margareta intervenea adesea spre a da gust și succes serbărilor Curții. Ea avu și o polemică de natură feministă cu un însemnat scriitor și cugetător al vremei, în care triumfă, definind-o pe femee cu exemple din Biblie și Istorie ca o creațiune superioară bărbatului, într'un mod care ar convinge și astăzi. Bătrână și groasă, începând a incomoda, ea se stinse în 27 Mai 1615, populară și iertată.

Locul ei de odihnă s'a pierdut apoi fără urmă.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 41
7 Octombrie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
A ASOCIATIUNII
SIBIIU

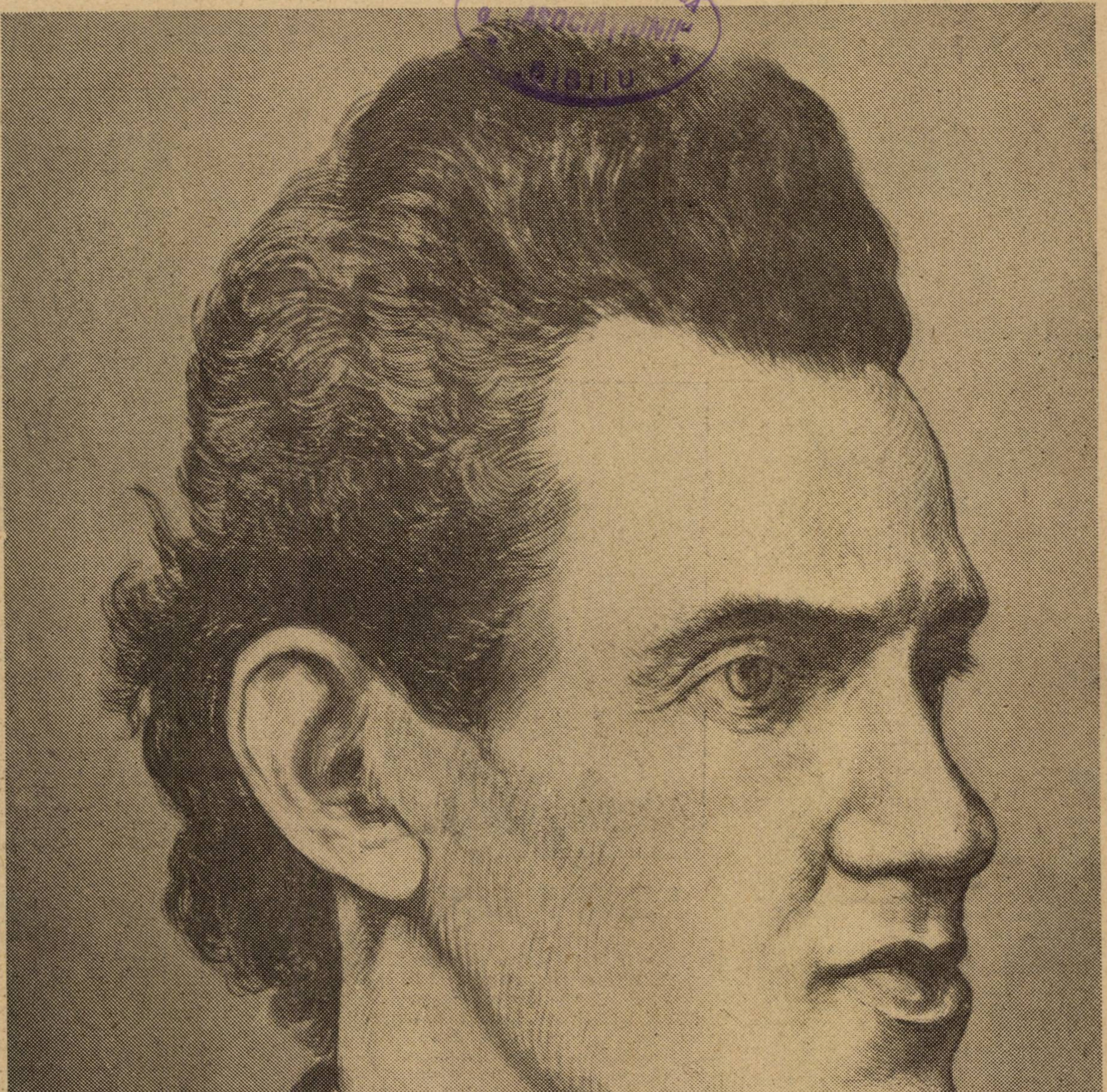

CIPRIAN PORUMBESCU

Ctitorii

CIPRIAN PORUMBESCU

E semnificativ faptul cum în chiar pagina aceasta fidelă de iconografie reprezentativ românească, s'a găsit așa puțin loc până acum pentru numele muzicanților noștri ctitori. Și se explică desigur prin aceea că era foarte greu de făcut un discernământ just al valorilor cari au lăsat în domeniul melosului opere de creație și cari au determinat etape notorii în evoluția muzicii noastre. Situația e penibilă de mărturisit. O cercetare obiectivă și amănunțită pe drumul plin de capricioase meandre al trecutului nostru cultural ne arată cum, în timp ce toate manifestările artistice, pornind dela o seismografiere mult obligată a technicei străine, a reușit să închege specificul sensibilității noastre în procedare destul de adecuate cerințelor timpului. Numai muzica s'a păstrat în stadiul unui diletantism minor, care nu reușia adesea să fie nici măcar mediocru, marcând, bonom, contribuții ieftine, dulcegi și stârpite de balastul ucigătoarei lor banalități. Trebuiesc în sfârșit, citate numele: fie Alexandru Flechtenmacher cu Scara mâții, Tuzul calicul ori cu Uvertura națională, scrisă, a la Bellini, fie Eduard Wachmann cu Contesa Butoi, Contesa Salamandra și Hapurile Dracului, fie însfârșit Eduard Candella cu Vlăduțu mamii, Olteanca și Beizadea Epaminonda, au toți cultură muzicală aleasă, calități de virtuoși și de dirijori și totuși când e să se manifeste cu lucrări originale, nu dau decât niște copii inepte după cele mai vulgare modele străine pe atunci la modă. E drept că se găsesc și circumstanțe ușurătoare. La noi, era încă in floare hegemonia *lăutărismului* și tranziția dela timbrul scripcei la polifonia unei orchestrații avansate ar fi fost, fără îndoială dificilă.

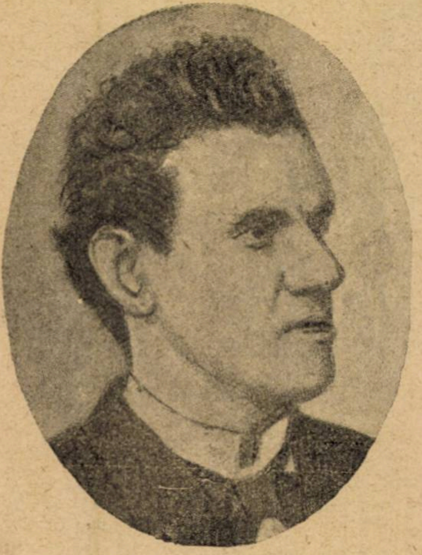

CIPRIAN PORUMBESCU
(1854—1883)

De aceea și uverturile operelor lui Candella sunt simple suprapuneri de melodii lăutărești, văduvite și de bruma de element pitoresc ce-l mai aveau, in timbrările stângace ale orchestrei. Insuficiență creatoare a promotorilor ori un mimetism femenim din parte-le ?

Lămurirea ar cere un alt cadru și de alte dimensiuni. Interesează însă aici doar sterilitatea aproape a întregei producțiuni componistice, din acel timp, din punct de vedere al unei valori autentic muzicale, pentru ca să se evidențieze, cu mult mai târziu, în lucrarea de debut a maestrului George Enescu, *Poema română*, multe din defectele înaintașilor...

In vremea aceasta de superbă naivitate și de ardentă patriotizare a artei muzicale, apare în Bucovina o ființă excepțională, care purta într'însa forțele unui mare talent. Locul nașterii este comuna Stupca iar numele nou născutului Ciprian Porumbescu.

Precocități de prodige. După câte-va zile de îndrumare sub atențiunea lui Carol Miculi, directorul conservatorului din Lyov, micul Ciprian descifrează și cântă intervale din cele mai dificile. Ii lipsia însă, dintru început, maestrul veritabil și perspicace. Baza instrucțiunii îi este dată de niște foarte onorabili diletanți ca Simon Maier, învățătorul din satul Ilișești și apoi de magistratul Schlitzer din Suceava. La 19 ani este de-acum un executant format la vioară, pian și violoncel. Studiază compoziția și armonia. Singur însă după tratate ori după indicațiuni ale câtorva cunoscunători. Este a doua insuficiență de formație. Așa se explică cum, chiar după studiile de perfecționare dela Viena, Porumbescu compune valsul „Florile dalbe“ ori „Camelii“. Mediocritate de inspirație și intenții. In anul 1881, data acestor compoziții, Viena prezenta un aspect destul de evoluat, și concertele pe cari le audia studiosul bucovinean prezentau desigur programe în cari figurau și Beethoven, Schumann, Wagner.

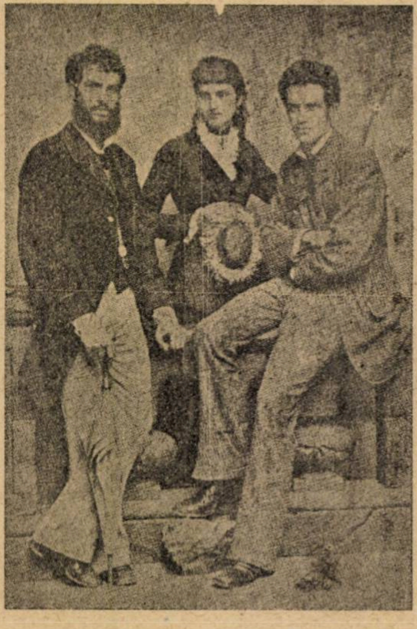

Frații CIPRIAN și ȘTEFAN
cu sora lor, Marioara

Atunci cum se explică lipsa aceasta de intuiție și implacabila copie fidelă a tuturor Ivanovici-lor vienezi? Ce perspectivă neplăcută prezintă trecerea în revistă a compozițiilor lui Ciprian Porumbescu! Zâna Dunării, polca-mazurca, Hora detrunchiaților, Hora „Modernă“, Cucoana Chiriță. Puține sunt operele cari să depășească proporțiile unui vals, polci, marș, hore.

CIPRIAN PORUMBESCU
la Conservatorul din Viena

Opereta „Craiu nou“, despre care presa de atunci menționa că are o muzică.... drăgălașă, a stârnit o adevărată frenezie, pentru că în uvertura lui Porumbescu se aflau horele, cântecul bătrânesc, ditirambul, doina, haiduceasca melodie eroică și lina romanță de dragoste, cari sunt un complex de fire tot atât de variate din sufletul poporului, sinteza unui trecut viforos, în care numai vigoarea internă a națiunii a putut crea acea forță, ce a rezistat tuturor tempestățiilor“. (Ziarul Patria).

Ciprian Porumbescu devine un nume care circulă din gură în gură și dela ținut la ținut. Muzica poporului, ignorată și vulgarizată este prezentată în toată puritatea liniei sale melodice. Bineînțeles că faptul impresiona și exalta. Dar tot materialul folkloristic, păcătuiește prin aceea de a nu fi fost prelucrat și adaptat la cerințele unei lucrări, care să depășească momentul de fals augur al aparițiuni sale. Și ceeace pentru contimporanii lui Porumbescu, constituia o calitate, „lipsa de rafinament al technicei“, formează azi defectul lucrării.

Dar se ignorează probabil că prima reprezentare a lui „Craiu Nou“ avu loc la 27 Februarie 1882, când compozitorul avea numai vârsta de 28 ani. Un an după aceasta, Porumbescu după trudhice călătorii prin locurile întremătoare ale Italiei Nervi, Florența, Genua — (era măcinat de tuberculoză pe care i-o dădu anul de închisoare pentru o manifestare naționalistă) avea să moară la Stupca la 6 Iunie 1883. In vârstă deci, de 29 ani.

N'avem drept să credem că Ciprian Porumbescu, a cărei viață și posibilități, aduce drept analogie existența lui Mozart, era să ajungă marele nostru simfonist al sec. XIX-lea, că, după ce ar fi rupt cu întreaga practică a bagatelei melodice, a genului comod și perimat, ar fi dus la maxime potente virtuțile formidabilului său talent. Ne-o arată această impetuozitate marșului „Pe-al nostru steag", compus pe când Ciprian studia la Viena și era membru al „României June". O existență tragică, sfârticată de un morb necruțător, și fals dirijuită eventual de un ideal politic care dăuna operei de artă, care se frânge, idiot de brutal, tocmai când talentul avea să-și exprime simțirile mature și cunoștințele înaintate.

EMILIA PORUMBESCU
mama lui Ciprian

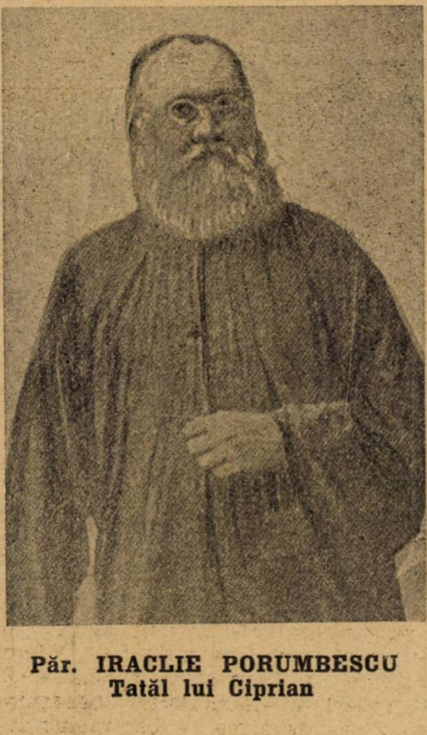

Păr. IRACLIE PORUMBESCU
Tatăl lui Ciprian

Ciprian Porumbescu, rămâne unul din marii noștri muzicanți. E cunoscut prin marșul său, care circulă prin toată țara și prin Serenada de o candoare îngeresc de subtilă, tot ce-a înfruntat exigențele vremurilor noi.

Muzica lui religioasă (liturghii, psalmi, axioane, prohoade, etc.) e și azi o pildă de evocare caldă și de limpede simțire creștină.

E desigur o operă neîncheiată, căci acest creator de melodie a murit în plină tinerețe, dar suficientă ca să-i facă numele atât de viu mai ales în provinciile desrobite.

In fața geniului aproape de izbucnire, omagiul paginei noastre își are marcat rostul și sentimentul de pietate.

LIVIU ANDREI

adevarale

O VIZITA LA MARELE MUZICIAN GIUSEPPE VERDI

Intr'o scrisoare Ciprian Porumbescu, povestește cum a vizitat pe *Verdi:*

Cei d'intâi, ce-mi dădură „bună dimineața!" erau Boito și Marco Salle. Boito zise: Dejunează, domnule profesor și dacă îți e cu plăcere, putem să ne pornim, căci Verdi ne așteaptă (se vede că mă căutară în lista oaspeților, de știau că's profesor). Am dejunat cu grabă, m'am dus în odaia mea de m'am îmbrăcat cu hainele cele mai bune și m'am coborât la vale. Boito și Salle mă așteptau lângă hotel. „Haidem!" zise cel dintâi vesel. Ne-am dus la Mare, unde aștepta o barcă, în care am trecut pe o scândură. In două oare am fost la Genua, de unde cu o birjă, în curând, am ajuns la vila lui Verdi. Doi servitori sta la intrare și al treilea la ușă, pe care o deschise cu o adâncă închinăciune și cu cuvântul „aprego!" (adică poftim!), Verdi, încă slab, ședea în salon într'un fotliu și de departe îmi zise în limba franțuzească: „Iartă, domnule și june amice, că nu mă scol; sânt încă ceva bolnav, dar foarte mă bucur". Și întinzându-mi amândouă mânele, se uită lung la mine, apoi zise cu bucurie vădită: „Ah! tip romanic, foarte mă bucur! am auzit aseară dela dumnealor, foarte mă bucur! Un fecior ni dete și nouă fotoliuri, iar Verdi, tot cu ochii tintiți la mine, mă întrebă mai întâi, de unde sânt, ce slujbă am, ce boală m'a adus încoace și altele. Apoi mă întrebă despre Români, despre aflarea lor în toate părțile, pe unde locuesc și în sfârșit despre musica lor. Răspunzându-i la toate, el mă întrebă, din ce instrumente cânt eu. I-am răspuns că din vioară și din clavir. „O" — zise Verdi — „cântecele romanice, după firea lor, pe vioară se potrivesc. Fii bun, te rog, colo pe pian e și vioara; cântă un cântec românesc să-l aud".

„Eram, se'nțelege nu numai mișcat, văzându-mă înaintea unui Verdi, dar să și cânt înaintea lui, pare că nu mă simțiam în putere. El, cum se vede, pricepu sfiala mea și zise servitorului ce sta la ușă: „A, apă dulceți!" După ce m'am mai înprospătat și am prins la curaj, am cântat Doina. M'am uitat de câteva ori la bătrânul măiestru și l'am văzut cu ochii țintiți asupra mea. Când am isprăvit de cântat el zise către Boito „Mare lucru, cântecul acesta nu mi-i cunoscut, dar toată gama lui o simțesc și o pricep!" Mi s'a părut că bătrânul vrea să se scoale și să vie la mine. Eu am pășit spre dânsul. El iar mi-a întins amândouă mâinele și strângându-le pe ale mele, îmi zise cu suflet mișcat: „Da, frați ni sânteți. Atestatul, că ni sânteți frați, vi l'am auzit acum!"

NOTE BIOGRAFICE

Ciprian Porumbescu, s'a născut la Stupca în Bucovina, la 2 Octombrie 1854. Tatăl său era vestitul preot Iraclie Porumbescu, distins cărturar, poet diletant și muzicant.

De mic copil, Ciprian a primit o îndrumare educativă îngrijită: studii muzicale de Solfegii și vioară, predate însă de diletanți.

După terminarea studiilor secundare, în anul 1873 se înscrie la seminarul teologic din Cernăuți și la Universitate, în care timp își întregește cultura muzicală.

O manifestare politică, îi aduce pedeapsa cu închisoarea, unde se bolnăvește de tuberculoză.

Trupului măcinat de boală i se mai adaogă o suferință de natură sentimentală, care-l decide pe tânărul studios să plece la Viena. Aici, în toamna anului 1879, cu un ajutor bănesc acordat de mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici, studiază armonia, compoziția, violina și contrabasul, cu profesorul Dr. Franz Krenn și compozitorul Louis Schlősser.

Ca membru al societății studențești, „România Jună", compune imnul „Pe-al nostru steag", care stârnește un entuziasm de nedescris.

La 27 Februarie 1882 a avut loc premiera operetei sale „Craiu nou", la Brașov, care a fost un mare succes.

Timp de un an călătorește prin câte-va orașe ale Italiei. In timpul acesta Porumbescu vizitează pe Verdi, care se arată entuziasmat de frumusețea muzicii pe care-o execută Ciprian, într'o manieră cu totul deosebită.

Moare în casa părintească din Stupca, la 6 Iunie 1883, plâns de întreaga românime bucovineană.

O bio-bibliografie amplă asupra lui Porumbescu a scris profesorul Mihail Gr. Poslușnicu, după care s'au utilizat mai multe date în pagina noastră omagială. (Edit. Cartea Românească, 1926). Se mai găsesc de-asemeni indicațiuni prețioase în Dicționarul muzical ilustrat „de A. L. Ivela și „Orpheus" de acelaș precum și foarte numeroase articole, risipite prin reviste.

poezie

ȘTEFANIA ZOTOVICEANU

NOCTURNA

II

Sufletul meu, e'ncremenit ca o icoană —
Să nu-l izbești, că faci păcat de moarte
Și nu e nimeni care să-ți mai poarte
La tronul Celui drept, ispașă'n goană —

Sufletul meu e trist, ca un Cristos pe lemn, în cue ;
Dar glasul lui pentru vecie ca lemnul tace,
Să nu-l izbești, e mort și n'are glas să spue :
„Ci iartă-l Doamne Tu, că nu știe ce face —"

Sufletul meu ca mort, e străjuit de morți —
Să nu-l izbești, că morții sunt răi, nu vor să-i doară.
Și ca să nu te treacă răzbunători sub porți
Nu poate învia ca'n loc, să moară-a doua oară. —

G. ȘT. CAZACU

TRISTEŢI DE TOAMNA

Plâng salcâmii, frunze pale....
E frig și burează '
Plâng salcâmii frunze pale,
Iar prin cuiburile goale
Vântul aiurează.

Negura a curge prinde
De pe culmi pe sate....
Negura să curgă prinde;
Un cireș spre cer întinde
Brațe despuiate.

Plâng salcâmii, frunze pale...
Plâns mut de litanii.
Plâng salcâmii frunze pale,
Pe când cuiburile goale
Par'că's niște cranii

Ce-au rămas în furci, uitate
Pe spânzurătoare....
Lumi de vis îndepărtate —
Cuiburi dragi în furci uitate —
Cin'vă plânge oare ?!

IOAN GEORGESCU

GLAS ÎN NOAPTE

Opriți-vă tăceri cu limpezimi de apă :
...în temelia nopții, cine oare sapă ?...
sau poate, mi se pare... și totuși se aude
cum vîntul suflă rece în geamuri, liniști ude.

. . . .

Opriți-vă tăceri deschise'n sunet tare
ca un vestmânt de piatră ros în frământare ;
...în temelia nopții ce sfârșit se sapă ?...
Opriți-vă tăceri cu limpezimi de apă.

ANDREI TUDOR

DELIMITARE

Știută calea și târzie,
sub semnul alb, stelar și drept,
și nu mai știu : pe ea să vie
Sau numai timpul îl aștept.

In gând mai rară și uitată,
clipește 'n sulfet obosit,
încât nu simt de-i întrupată
sau poate gândul a voit.

Dar dibuesc prin vremi, rotundă,
seara știută de-altădată
și o însemn aci : cu fundă,
cu rochie și cercei de fată.

N. FURCA

HAINELE COPILULUI MORT

Plecat peste scrinul cu lucruri vechi ca peste,
O carte 'n care cineva mi-a împletit copilăria în poveste,
Cu gest de'nduioșat borfaș am smlus afar'
Hăinuțele cu catifea albastră cu guler marinar.
Gândesc la anii de-atunci : începuse școala primară.
Aprilie. Paștele. Primăvară.
O, da ! sunt hainele cu care am mers la, „Inviere" 'ntâia oară.
Iată și picuri de ceară pe mâneca dreaptă.
Făclia pălește chipul copilului ce împietrit așteaptă.
Și în fiecare clipă și-aduce aminte
Vorbele mamei și-ale surorilor : „să stai frumos ; să fii cuminte"
Și iată încă în buzunar un ban de aramă coclit,
Firimituri de covrig, un petic de hârtie 'npăturit
In care sprijinit pe vârful ascuțit al unui unghiu
Un oval înfipt într'un triunghiu ;
Deslușite de creionul tras la întâmplare
Dedesubt cu litere schiloade : „doamna institutoare".
Dar comoara în brațe simt c'abia pot s'o mai port
Și galbenă fruntea îmi cade pe hainele copilului mort.

MUGURI

VINTILĂ RUSSU ŞIRIANU

Soarele scăpat printre degetele ramurilor, scălda surâsul şiret al buzelor subţiri şi buba rebelă căzută pe ochii cu ape verzi.

Respiraţia pădurii mirosea tare a ferigă şi frunze umede.

Ea se legăna îndrăsneţ, căţărată pe o creangă.

Bob în dreapta, eu în stânga, o priveam.

— Bob! şi se făcea că sare.

Bob întindea mânile tresărind, dar trupul se legăna mai departe.

— Andrei!

Mă pregăteam s'o prind: rochiţa roşie trecea gâdilându-mi fruntea...

Eram la băi, la munte. Implinisem în ajun unsprezece ani, cu zece zile înaintea lui Bob. Ea avea trei ani mai puţin ca noi.

Eram nedespărţiţi ca un trifoi pe tulpina anilor, de mult, de foarte mici, Jana eu şi Bob.

In anul acela, la Bobotează Jana îmi spusese:

— Mâine, de ziua mea, să vii cu un inel. *Trebue* să ne logodim.

Aprobasem din cap (totdeauna mă învoiam la orice).

La Sfântul Ion venisem cu un briliant mare de doi lei şi cincizeci. Eram logodiţi. De-acum umblam „la braţ“ cu cei mari. Bob se supărase grozav. Ne evita. Când ne găseam adversari pe terenul de football, mă pândea cu răbdare şi când mă prindea şarjând cu mingea la picioare, îmi căra lovituri vârtoase în fluier. De câte ori se ivea prilejul, Jana îi râdea în nas clipind din gene cu înţeles.

La Paşte Jana se logodise şi cu Bob. El mândru şi gătit, dar nu deplin împăcat, obiectase:

— Cum asta?

Jana răspunsese scurt:

— Aşa vreau eu, doi logodnici, mai târziu am să aleg bărbatul. Dacă nu-ţi place n'ai decât să pleci.

Bob rămăsese svârlindu-mi peste umăr :

— Eu am dat cinci lei pe inel!

In privirea lui citisem că sufletul lui de ofiţer în miniatură, nu mă va ierta niciodată.

Deatunci, Jana turnase în fiecare zi uleiu între noi, râzând. Scenele deveneau tot mai aprinse. Blândeţea mea nu făcea decât să-l înfurie şi mai tare pe Bob...

Rochiţa roşie trecea în sbor. Braţele noastre se ridicau şi se lăsau mereu păcălite.

Soarele juca lumini arămii în părul buclat:

— Cine mă prinde? Cine?...

Bob dându-se cu un pas înapoi şi svârlindu-şi mânile la spate, pronunţă întărâtat:

— Ajunge, alege!

Jana, încetinindu-şi legănatul, zâmbi acidulat:

— Vrei tu? Bine... vedeţi mesteacănul căzut pe aleea din fund? Duceţi-vă. Când am numărat trei, porniţi. Care ajunge întâi mă prinde în braţe.

Bob îşi muşcă buzele, se întoarse şi porni spre locul indicat, fără vorbă.

Il imitai cu tristeţă: ştiam de mult că era o jucărie pentru mine să-l las eu cinci lungimi în urmă. Aveam doar pasul aşa de mare! Să mă las întrecut? Atât mai trebuia ! Ştia şi el mai bine ca mine cât îmi fugeau picioarele...

O prinsesem în braţe. Jana îmi luase braţul şi pornise. Bob, întrecut ca nici odată simulase o alunecare : îşi scutura costumul presărat cu ace de pin. Apropiindu-ne, Jana întreabă naiv şi mieros :

— Sărăcuţul, te-ai lovit ?... şi vroi să-i ajute.

Bob svârli mâna întinsă şi spuse printre dinţi, cu ochiul rău de ură :

— Lasă-mă !

Ea îmi luă din nou braţul cu linişte, aruncă în urmă o prvire peste umăr ca un pumn de sare pe o rană. Ne depărtarăm : ea legănându-se, eu cu inima strânsă....

In aceeaş după amiază, Bob veni să mă găsească în grădina vilei şi vorbi categoric :

— Nu mai merge. Trebuim să ne batem.

Incercasem să replic.

Se încruntă :

— Ţi-e frică ? Nu. Atunci haidem. Am pregătit tot.

Mă duse într'o magazie veche, unde ne aşteptau două săbii de sânger pe care le fabricase el.

Imi întinse una, o luă pe cealaltă şi „punându-se în gardă“ :

— Bagă de seamă, fără oprire, până la moarte !

Inclinai capul mâhnit. Beţele se întâlniră.

Bob ridică „sabia“ şi se repezi. Abia avusesem timpul să feresc vârful băţului meu în care era să intre cu ochiul, când obrazul stâng mi se aprinse dela falcă până la pleoapă cârpit cu toată puterea. Usturimea îmi ciupi lacrimi. Poate aşi fi plâns de durere, dar, nu ştiu dece gândul că l'aş fi putut eu lovi pe el mă fulgeră adânc şi o imensă nevoie să-mi mângâi rana pe obrazul lui Bob, mă stăpâni.

Intr'o clipă aruncasem „sabia“ şi-l cuprindeam după gât :

— Iacă m'ai bătut. Te rog, vrei să te împaci ?

Din obrazul cu pielea plesnită picura sânge. Impresionat şi mândru în acelaş timp, Bob mă privea ţeapăn neştiind cum să-şi împace inima cu orgoliul.

Simţeam cum se prelinge sângele pe gât. Rana mă durea şi mă ustura grozav. Abia-mi mai ţineam lacrimile. Cu cât mă durea mai tare, gândeam mai tare : „Dacă l'aşifi lovit eu, el e mai mic....“ şi spadasin înduioşat cu sabia căzută, îi luai mâinele :

— Dece să ne certăm, dece să ne batem? Dece să ne urâm Bob? Ce dacă o iubim amândoi ? Eu te iubesc şi pe tine tot atât. Mergem toţi trei „la braţ“. Vrei? Mai târziu o să aleagă. Aşa vrea ea. Dacă o iubim trebue să-i facem pe plac. Mie nu-mi place să învăţ dar învăţ bine că-i place mamii... Ne împăcăm ?

Bob avea aerul că gândeşte adânc :

— Dacă recunoşti că te-am bătut...

— Recunosc.

— ....„de tot ?“

— Da m'ai bătut de tot !

Eram fericit.

— Atunci nu mai am nimic de zis. Să mergem.

Din ziua „duelului“ situaţia mea căzuse. Jana nu mai umbla la braţ decât cu Bob. Mă priveau dela distanţă râzând ciudat.

Dar în fiecare zi Jana mă trimetea să cumpăr bomboane şi cornuri, spunându-mi ironic :

— Ştii, tu alergi mai repede.

Şi eram mulţumit. Era mai bine aşa.

In ajunul Crăciunului care urmă, Bob muri de febră tifoidă.

Jana îl uită repede, repede. Mie şi azi mi se strânge inima când îmi amintesc de Crăciunul cu steag alb la poarta casei lui Bob...

Mai târziu „alesese“ fetiţa cu bucle blonde şi buze subţiri pe care o văd departe, departe, printre gene, pe creanga stejarului gata să-mi cadă în braţe...

BRĂBETE NĂCĂJITUL

CONSTANTIN BĂLEANU

Ion Cică sa întors chiar acum, pe seară, din concediu și vorbește cu Brăbete Vasile, care-i sat cu el. Cică pretinde că-i aduce lui Brăbete o veste bună de acasă. Brăbete care n'a mai dat prin sat de când l-a încorporat — de un an și mai bine — așteaptă cu gura căscată să ajungă Ion cu povestitul la vestea cea bună. Dar Ion Cică e omul dracului: dă mereu târcoale vestei celei bune, povestind nimicuri ca să se joace o țâră cu nerăbdarea lui Brăbete.

— Soldatul Brăbete Vasile!

— Brăbete, strigă alt glas!

— Brăbete! răsună în partea cealaltă a companiei.

— Brăbete!

— Brăbete!

— Ordonați!

La don' sergent!

— Măi fuga, mă.

Brăbete i-a pas alergător și'n zăpăceală, trece dincolo de sergent.

— Mă căpiatule, îl strigă sergentul.

— Ordonați don' sergent, se întoarce Brăbete.

— Desfă-mi bocanci.

Sergentul Șchiau stă întins în pat, pe jumătate desbrăcat. Brăbete îngenunchie și-i desface bocancii.

— Trage și ciorapii și dă fuga cu gamela după apă.

Brăbete caută o gamelă.

— Fuga mă, că sună stingerea, ordonă un căprar.

Intr'adevăr, undeva în cazarmă, gornistul sună stingerea.

Toată lumea se desbracă.

Numai doi domni caporali trântiți pe un pat lângă patul domnului sergent Șchiau, întârzie ca să-și isprăvească țigările.

— Știi domnule sergent, pe Mândruț l-au trimis la spitalul Corpului, începe un caporal.

— Zice că rămâne surd de-o ureche, se amestecă și celălalt.

— Ba eu am auzit că de amândouă.

— Care Mândruț, mă? întrebă sergentul.

— Căprarul dela a cincea mitralieră.

— Ăla micu..., păi de ce?

— Hm, nu știți? și căprarul își domoale glasul, a povestire.

— Știți cățeaua neagră a lui domnu căpitan Mihu? Așa. I-a dat-o lui Mândruț s'o țină la bucătărie până s'o întoarce dumnealui dela București.

Mândruț a ținut-o în cancelaria companiei.

— Și încă nelegată.

— Intr'o zi a găsit geamul deschis și a sărit afară.

— Și nu s'a mai întors.

— Când a venit domnu căpitan, a găsit-o acasă.

— Luase pui afurisita.

— Ei, spune tu dacă știi, se supără căprarul care începuse povestirea.

— Și ce, dacă a luat pui, întrebă sergentul.

— Păi de aia i-o dăduse domnu căpitan în primire lu Mândruț, ca s'o păzească să nu ia pui... Și când a văzut domnu căpitan c'a luat cățeaua pui!..

— L'a chemat în cancelarie. Eu stăteam colo după rastel și număram. I-o fi tras vr'o patruzeci de palme.

—Și d'aia a surzit?

— D'aia.

— El zice că nu i-a dat decât patru cu podul palmii, colea la ureche.

— Las c'așa îi trebue, dacă nu-și cunoaște datoria.

Toți trei tac. Pe urmă sergentul:

— Vezi, d'aia nu dau eu cu palma. Mai bine cu pumnul, colea la șertență.. Se vaită el trei zile, da n'are nici pe dracu. Nu e așa mă Brăbete? închee Șchiau.

— Ba, așa-i dom sergent.

— Ei, ia, ia tu acuma ciobu ăla de urcior de su pat. Așa. Apa-i rece rău?

— Cam rece dom' sergent.

— Încălzește-o în sân, glumește un domn caporal.

— Lasă-l, mă. Spală-mă ușurel pe picioare, da nu turna prea multă că verși pe jos și pe-ormă te vaiți că n'ai noroc.

Căprarii și-au isprăvit țigările și încep să se desbrace.

— Mă Brăbete, când ăi isprăvi cu spălatul să-mi raportezi. Șchiau își adună mâinile sub cap și închide ochii. Ii place cum îl spală Brăbete.

De undeva se aude în șoaptă: — Eh, așa-i milităria. Și se face liniște o vreme. Mai târziu Brăbete, raportează:

— Am isprăvit, domnule sergent.

Șchiau nu răspunde îndată. Pare că se gândește.

Brăbete așteaptă în poziție de drepți:

— Am isprăvit domnule sergent repetă el.

Șchiau deschide ochii.

— Ai isprăvit? Atunci zi după mine: „Bine mă Șchiau...

Brebete se uită speriat la sergent, și nu zice după el.

— Zi, mă!

— Nu zic, d-le sergent! — îndrăznește soldatul.

Șchiau se ridică într'un cot, și răstit: „soldatul Brăbete, drepți!"

Se mișcă toate cuverturile de pe paturi. și toți soldații își întorc capetele.

Soldatul Brăbete se ridică în vârful picioarelor ca ars, și bate înfundat călcâiele.

— Soldatul Brăbete, zi după mine tare și răspicat:

— Bine mă Șchiau.

— Bine... mă... Șchiau...

— Sergent de pae...

— Sergent de pae...

— Cum soldat, mă faci pe mine sergent de pae?!

— Să trăiți dom'le sergent...

— Zât... mai departe: „la mă-ta acasă..

— La mă-ta acasă...

— Cine te spală pe tine pe picioare.

— Cine te spală pe tine pe picioare, mă?

— Că dacă vine ta'tău beat...

— Că dacă vine ta'tău beat...

— Te pune el pe tine să i-le speli.

— Te pune el pe tine să i-le speli.

— Ați auzit căprari, ce vorbe mi-a spus soldatul Brăbete?

— Am auzit, dom'le sergent!

— O să vă iau martori, mâine la raport... soldatul Brăbete, pușcăria te-a mâncat!

— Să trăiți domnule sergent, dumneavoastră...

— Gura!... Drepți! La stânga'mprejur, marș!

O fi vreuna, se gândește soldatul Brăbete. Și pornește îngândurat spre patul lui. Iși desface încet pătura, se desbracă, își chitește hainele pe poliță, pune bocancii la picioarele patului, și se culcă. Târziu, când lumina s'a stins în companie, vecinul lui de pat, Ion Cică, îl aude murmurând sub pătură, așa, pentru el: „o fi vreuna!"... Te pomenești că mă bagă!" Și pe urmă, mai tare, către Cică: „văzuși mă, vere?" vecinul nu răspunde și Brăbete crede c'a adormit. Și deaceea, mai murmură odată pentru el: „O fi vreuna!"

In dormitor s'aud acum doară răsuflările soldaților adormiți și pașii plantonului. Rar, câte unul, tușește în somn

— Eh, așa-i milităria! oftează întârziat vecinul.

— Nu dormeai?

Și cum Cică nu răspunde: „încaltea, tu fuseși pe-acasă! îi zice Brăbete—da eu... iaca a trecut anul... Rostesc cuvintele în șoaptă și ca pe gânduri, și își răspund la intervale mari, ca peste depărtări întinse.

— Ziceai c'ai vorbit cu ai mei?

— Vorbit!

— Ei?!

Pașii plantonului se apropie, și cei doi își bagă capetele încetișor sub pătură. Al dracului și plantonu ăsta, par'că n'ar fi de-al lor, soldat și el. Merge în vârful picioarelor, ca lupu. Când plantonul se'ndepărtează, Brăbete ridică puțin colțul păturii.

— Sunt sănătoși?

— Tun, toți. Și-o veste bună.

— Ei?

— Nevastă-ta...

Plantonul s'a oprit c'a auzit vorbă. Pe urmă: A născut un copil. O fetiță.

— Cum, mă?

— O fetiță.

— A născut?

— Păi. A moșit-o mama. Ce nu-ți pare bine?

Brăbete tace. Celălalt nu-i poate vedea fața, că e întuneric. L'aude oftând.

— Ce mă nu-ți pare bine?

— Eh!...

Cică dacă vede că Vasile nu mai spune nimic, se întoarce pe partea cealaltă și închide ochii.

Brăbete numără, în gând, lunile de când n'a fost el acasă: Treisprezece.

Face altă socoteală; pe posturi și sărbători. Tot treisprezece. Stă așa, băgat cu capul sub pătură și numără într'una pe degete. Nu scoate nici o vorbă. Și nici nu se mișcă. Târziu de tot, după schimbul trei, Brăbete oftează lung și fără să vrea, spune tare: „O fi vr'una!"

— Ce-i mă? întreabă plantonul.

Brăbete se întoarce pe partea alaltă și de rușine, ca să nu râdă plantonul de el c'a vorbit singur, ca nebunii, se preface adormit și sforăe.

Plantonul se apropie și ca să-l potolească, îi flueră încetișor la ureche, ca după porci, la jir...

CÂND DIANA GLUMEŞTE...

GEORGE SCRIOŞTEANU

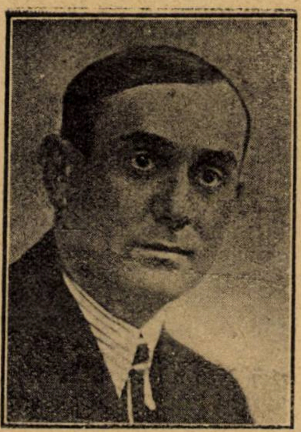

Nea Costică e băiat vesel şi guraliv nevoe mare. Ii plac frumoasele, vânătoare şi vinul bun, — căci deşi are 60 de anişori bătuţi pe muche, totuşi când e vorba de un vinişor ales, sau de vânătoare e întodeauna: primus inter pares.

De aceea nu lipseşte, ca Martie din post, dela nici o vânătoare şi mai ales dela petrecere.

A eşit la pensie de vre-o câteva luni, după o muncă istovitoare de peste 40 de ani şi totuşi nu s'a dat învins; a găsit numaidecât altă slujbă căci de! vorba dumnealui:

— Cu pensioara, Neică, mori de foame şi eu mai am încă 20 de ani de trăit.

La chef şi la vânătoare Nea Costică e o comoară toată lumea petrece în juru-i.

Niciodată nu l-am văzut trist şi niciodată nu se plânge de nimic. E omul mulţumit şi pace! Ia viaţa aşa cum este.

Şi mai are Nea Costică o calitate: e şi bun creştin. In fiecare zi se duce la biserică, fiindcă D-zeu sau întâmplarea l'a făcut vecinul bisericuţii din mahala

Bisericuţa unde se roagă el, zilnic, e simplă ca şi a lui Bucur, — are numai două icoane îmbrăcate în busuioc sfinţit lângă cari arde o candelă de argint, ce de 80 şi mai bine de ani, nu s-a stins niciodată. Drept strană bisericuţa e împodobită cu mese şi jilţuri de stejar masiv la cari iau loc prea cucernicii drept credincioşi ce se roagă zilnic cu evlavie şi regularitate demne de toată lauda.

Din altarul lui de zinc, împodobit cu potire şi cădelniţi de cristal, părintele Gherghiceanu, parohul bisericuţei împarte drept credincioşilor grijania sfinţită, preparată din sângele Domnului, care pentru noi şi pentru mulţi se varsă din belşug, din bine cuvântatul izvor brobonat dela Dealul Mare, Valea Meilor, Ceptura, Valea Teancului şi dacă vreţi, — să-mi fie cu iertare, — chiar de la Valea Călugărească...

Şi drept credincioşii, îl ascultă şi se roagă cu smerenie, ciocnind din potire şi cădeliniţi, roşii, galbene, sau chilimbarii, până ce, afumaţi bine ies, şovăind, pe trei cărării, îmbujoraţi de sângele Domnului cu felinarul aprins şi tămăiaţi nevoe mare!...

Nea Costică e nelipsit de acolo, — întâi fiind vecin, — al doilea pentru că după o vechime de peste 40 de ani, a devenit diaconul bisericuţii.

In bisericuţa aceea românească, unde se împărtăşesc drept credincioşii numai cu grijanie sfinţită din vin făcut din struguri adevăraţi, acolo îl găsesc, ori de câte ori vreau să-l întâlnesc.

Slăbuţ, subţirel, şaten, cu siluetă dreaptă elegantă, cu ochi căprui adumbriţi de gene lungi şi înfundaţi în orbite adânci, cu gura mică şi buze supte şi cu o mustăcioară de toată frumuseţea, răsucită şi ţanţoşe ca scârlionţii din cozile răţoilor, Nea Costică, cu drept cuvânt, e un bătrânel simpatic, dacă nu chiar frumos. Un singur lucru îl, dezavantajează: zbârciturile adânci ce i-au brăzdat faţa osoasă şi golurile negre ce se zăresc printre dinţii de aur, când surâde galeş.

Incolo Nea Costică, n'are nici un cusur. Tot ce-a încercat în viaţă i-a reuşit.

A fost şi este funcţionar model şi vânător pasionat, — pătimaş din cale afară.

Adesea îl întâlnesc, în bisericuţa părintelui Gherghiceanu, unde, la un păhărel cu vin mi'se destăinueşte:

— ...Hei Neicuţule! Ce ştiţi voi, măi Cârlanilor? Să fi apucat vremea mea, atunci să fi trăit. Acum, vai şi amar! Cheltueşti o avere ca să mergi odată la vânătoare şi baţi câmpii de geaba: nu vezi nici picior de vânat. Te alegi doar cu cheltuiala şi cu oboseala. Doamne fereşte!

Pe vremea mea zburau o sută de prepeliţe de pe un pogon — astăzi baţi o sută de pogoane şi deabia găseşti o pereche.

S'au schimbat timpurile, s'au schimbat şi oamenii şi vânatul. Suntem în vădit regres. Numai răutatea şi invidia au progresat.

Ele sunt în creştere!..

Când scobor în adâncul sufletului meu, găsesc doi oameni cu totul diferiţi:

Unul, care a trăit de mult, fără griji şi fără necazuri; — bun, senin, blajin şi a dus o viaţă de înger; cellalt, un martir, trăeşte acum, se sbuciumă, se trudeşte, bate apa'n piuă şi nu poate lega două în teiu...

Primul, cânta şi râdea, ca un nou născut, mulţumit şi fericit că trăeşte; cellalt, mohorât, plictisit, enervat, dezamăgit, uitat, îşi târăşte zile triste rânjind convenţional, minţind ca să trăiască, umilit şi neputincios, cu prija zilei de mâine în suflet şi în sânge!...

— ?!....

— „Ai rămas surprins, nu m'ai auzit nici-odată plângându-mă. Aşa e! Nu m'ai auzit. Ei bine, întotdeauna te-am minţit ca pe toată lumea. Da! Râsul meu e plânsul sufletului; glumele mele sunt scăpărări nervoase, în lupta ce-o duc cu celălalt om, cu amintirile căruia mai trăescc şi mă îmbăt cu parfumul suav al trecutului fericit.

Sunt un bolnav şi un dezamăgit, ca toată lumea şi trăesc străin, într'o lume străină şi neînţeleasă, încălzindu-mă la flacăra duioasă a unor vremuri apuse cari nu se mai reîntorc, vai! niciodată!“...

Nea Costică, îşi răsuci nervos mustaţa, se 'ncruntă la faţă, sorbi lacom din paharul cu vin şi 'ntoarse capul aiurea. Privirea îi rătăci în gol, urmărind aduceri aminte din trecut, sau poate... căprioara cu picioarele anchilozate, de pe tapetele prăvăliei...

In ochi îi strălucea o lumină neînţeleasă, ceva ciudat, ca şi cum ar fi privit cu alţi ochi, cu ochi de demon sticloşi şi sclipitori, ca de pasăre răpitoare.

Respectai tăcerea, nu mai zisei nici o iotă.

In jurul nostru, înghesuiţi pe la mese bărbaţi, femei, flăcăiandri şi chiar copii petreceau râzând zgomotos, sau vorbind tare, atât de tare că deveneau supărători.

O adunătură, împestriţată cu oameni din toate colţurile Capitalei şi din toate straturile sociale: funcţionari, oameni de afaceri, negustori, misiţi, băeţi de prăvălie, ofiţeri, — aceştia în fund, în colţul separat, ales înadins pentru obraze mai subţiri—, ingineri, pictori, etc., şi până la coşarul dela prima masă de lângă intrare, nelipsitul, clientul de toate zilele, cu faţa zmolită de funingine, cu părul vâlvoi, şi cu barba cânepie care veşnic picotează, vorbeşte singur, sau îşi ridică ciupacul zdrentuit înfipt până în vârful nasului, apoi birjari pântecoşi cu nasuri vinete sau roşii, ţărani cu feţe supte şi pârlite de soare, lăptari cheaburi cu lăptărese durdulii, evrei sclivisiţi, singuri ori cu familiile lor, cu toţi, dăduseră năvală atraşi de vinul bun şi eftin, de mititeii şi fripturile „à la vivat concurenţa“ ale d-lui Nicu, patronul, sau, poate, prin sugestie, aduşi de reclama celor 80 de ani de existenţă a cârciumei, când nu se vindea clientului, decât două sferturi de vin şi covrigi uscaţi.

O mormăială sâcâitoare şi plicticoasă, ieşea din gâtlejurile arse şi de pe buzele pârlite de rachiu.

Feţe gălbejite, slabe sau grase, aprinse, înăduşite, desluşiau ochi mierliţi picotânzi cu privirea bleagă, ştearsă, întunecată...

Prin fumul de tutun neclăit în aburi, acri de rachiu, şi 'n miros de cărnuri fripte, ce apăsau şi 'ngreuiau respiraţia, desluşesc la o masă vecină, o fetiţă ca de vre-o 14 anişori. Chefuia. Frumuşică şi vioaie, râdea într'una golind pahar după pahar în tovărăşia a doi tineri, cari îşi făceau semne pe furiş şi-o îmbiau la băutură...

Ea râdea şi-i privea cu ochi pierduţi, naivi, nesiguri, la fel ca şi pe cealaltă lume din local, care pentru ea părea să fie tot atât de cunoscută şi intimă.

Intorsei capul să n'o mai văd, dar rămăsei surprins: chipul lui Nea Costică se schimbase; întinerise ca Faust, doi ochi tineri, căprui, largi, surâdeau plini de viaţă, privindu-mă prietenos...

●

— Erai dus pe gânduri! Nu ai simţit când a plecat moşneagul. Stau de câtăva vreme lângă tine şi nu mai observat. Unde dracu ţi-s minţile; ori le-ai dăruit zeului Backus?!...

Prietenul meu Titu H. râdea batjocoritor şi mulţumit de mutra tâmpită ce făceam, răsucindu-şi mustăcioara lui neagră şi tunsă pe buze şi clipind des cu ochi şireţi.

Il întrebai timid:

— Cum, a plecat moşneagul? Nici n-am simţit...

— Sigur, n'aveai timp. Frumuşica de colo... e de vină. Ha! Ha! Ha! pui de lele ce-mi eşti! Nici tu nu mori acasă.

— Ei lasă gluma prietene, sunt sătul de vocabularul tău „tirghileştean“ ca 'n mahalaua Dichiului. Spune-mi: adevărat? a plecat moşneagul?

— De mult. Cât a dat cu ochii de mine a şters-o.

— De ce, sunteţi supăraţi?

— Nu!

— Atunci?

— Ai răbdare. Băiete, repede o litruţă cu pelinaş.

Titu aprinse o ţigară, mă privi cu înţeles pe sub ochii lui largi şi luminaţi, îşi turnă un păhărel cu vin, îl dădu peste cap şi începu:

— Săptămâna asta am fost la vânătoare cu... Caraghiosu.

— Caraghiosu?

— Da Caraghiosu.

— Caraghiosu?

— Caraghiosu.

— Care Caraghios frate? că mă scoţi din pepeni.

— Nea Costică al nostru, de el vorbesc Aşa-i zic eu: Caraghiosu.

— A da! Inţeleg.

— Bine c'a dat Dunezeu.

— Ei lasă glumele şi povesteşte.

— Indată. Ascultă!

Am plecat la sitari patru crai de ghindă: eu, el, amicul cu automobilul şi fratemeu ăl mic de la comerţ.

In tren, lumea după lume! Am stat tot timpul în picioare, într'un vagon de Cl. III-a, tămâiaţi de bectimisul soldaţilor şi al ţăranilor, tovăraşii noştrii de călătorie.

După un ceas, am ajuns în gara Ghergani, cea mai apropiată de pădurea unde trebuia să vânăm.

Când am scoborât din vagon, Nea Costică, cânta şi ne tachina nevoie mare:

— Cu „*Perfecta*“ mea o să umplu ciorchinaru numai cu dăia mari — cât găina; mamă Doamne! şi o să fac un pilaf, şi-o să-l stropesc cu porfiriu dela tata Gherghiceanu, să-i meargă untul. Şi-am să mănânc şi să beau să-mi troznească urechile...

— Da! găseşti, se poate să găseşti vreunul legat cu sfoară de copaci, glumii eu.

— D'ăia să vânezi tu, brânzoiule! Eu cu „Perfecta“ mea o să bag la geantă numai din aceia mari — cu ţigaretu'n gură. O să vedeţi voi! Vă fac „*marţ*“ ca la table. He, hei!...

— Numai spune Nea Costică!...

— Bine, bine! Cine râde la urmă, râde mai vârtos. Dar ce s'o mai lungim, n'am cu cine sta de vorbă. La revedere copii. Ne vedem la amiază la cantonul No. 3, să luăm masa împreună.

Eu caut lăstarul ăsta de lângă canton, aici am găsit sitari astă toamnă...

— Succes bun Nea Costică, zic eu ca să-l necăjesc.

— Du-te dracului, brânzoiule!...

La amiază l'am aşteptat la cantonul cu pricina, am prânzit cu ceilalţi tovarăşi acolo, dar el n'a venit. De bună seamă dăduse de prea mulţi sitari şi se lipsise de plăcerea să ia masa în tovărăşia noastră.

Am făcut câţi-va sitari până seara. Pe el însă nu l'am mai văzut, — ca de obiceiu, — până la ora trenului.

●

— Hei, Nea Costică, ai ucis sitari mulţi? De ce n'ai venit la masă? Iţi auzeam focurile unul după altul: bang, bang. Câte dubleuri ai făcut?

— Păi, sigur că am făcut; nu ca voi, brânzoilor.

Uite colea: geanta doldora. Mâine e gata pilafu...

— Bravo, Nea Costică! Aratăni-i şi nouă, zisei eu văzând geanta umflată.

— Aşi nu se poate. Iacă, nu vreau şi pace!

— Nea Costică, nu cumva ai greşit cu vre'un epure?...

Te dăm în judecată!

— Ce, eşti nebun, măi Titule? Uite, să-ţi arăt carnea galbenă ca şofranul. Am jumulit spinarea unuia să vedem cât e de gras.

Intr'adevăr ne arată, deschizând cu precauţiune geanta, o spinare grasă de pasăre.

— Bravo! Nea Costică! Ai dat lovitura..

— Păi, ce credeţi voi, brânzoilor că eu mă joc? Nu v'am spus că vă fac marţ?

Dar în clipa aceia o ţărancă voinică şi ţanţoşe, înarmată cu un fanion verde cu coada ca de topor, îşi făcu loc printre pasagerii de pe peron şi când ne văzu, se opri şi strigă, cât îi luă gura:

— Unde-i pârlitu care mi-a ucis cocoşu ăl stambol, de prăsilă! Care-i ăla, să-i fac capul ţăndări?

Nea Costică îngălbeni şi se vârâ printre noi. O sfeclise!

— Ce tot bombăneşti femee? Ce eşti nebună? Du-te şi-ţi vezi de treabă, îngână el pierdut.

— Oliu mâncaiaş coliva! Cine-i ăla care mi-a împuşcat cocoşu la care ţineam ca la ochii din cap? Păi, nu i-ar mai ajuta Sfântuleţu, nu s'a gândit că-mi rămân găinele sterpe, dal'aş...

— I'ascultă femee, intervenii eu, văzând că se strânge lumea; du-te şi caută-ţi de drum, că pe urmă schimbăm foaia. Ce eşti ţigancă? Incetează, cu ocările şi spune frumos cum s'a întâmplat?

Femeea, mă pironi cu ochi necăjiţi, înghiţi de câteva ori în sec şi-mi răspunse:

— Maică, boerilor, sunt femee bătrână, dar asta nu mi s'a întâmplat! Păzesc de 26 de ani cantonul drumului de fier, au venit şi nemţii, dar aşa ceva n'am păţit.

Azi de dimineaţă, un pârlit de vânător, d'astia de-ai d-vs., prefăcându-se că vânează sitari, mi-a împuşcat cocoşul care se depărtase puţin prin pădure. Am auzit eu multe focuri dar credeam că-şi vede de vânătoarea lui, nu de orăteniile mele! Pe seară mă pomenesc cu nepoata Frusina, cantonereasa dela al 4-lea. Venea, venea biata fată, c'o falcă'n cer şi cu una în pământ:

— Ţăţicule, dă fuga mai iute la gară că un hodorog de işpector ţi-a ucis cocoşu ăl mare.

— Taci fa, de unde şti tu? N'o fi al meu.

— Ţăţicule al D-tale este; ce nu-l cunosc eu?

Mi l'a adus împuşcat. M'a pus întâi să-i gătesc mâncare, şi după ce-a mâncat cât şapte,—a scos cocoşul din geantă şi mi l'a dat să-l opăresc şi să-l curăţ de pene. Cât l'am văzut l-am cunoscut: cocoşul d-tale. Mi-a venit mie să nu-l jumulesc, dar mi-a spus că este işpector ceferist, şi mi-a fost teamă să nu ne dea afară. Dă fuga că-l găseşti în gară.

Boerilor, maică eu tot n'am crezut şi am aşteptat până seara. Găinele s'au culcat dar cocoşul n'a mai venit. Ce mai e vorbă: al meu era, l'a cunoscut ea, nepoata Frusina. Al meu era, ucide-şi-ar capul să şi-l ucidă...

— Taci femee! Uite o sută de lei dela mine să-ţi cumperi altul; — zisei eu să împac lucrurile. Si mai na un pol să bei o jumătate de rachiu să-ţi treacă necazul.

Femeea luă banii, ne privi chiondărâş şi plecă ocărând... In tren îl tachinarăm şi noi:

— Ce zici Nea Costică? Cine râde la urmă râde mai bine? O făcuşi fiartă, lăsaşi muerea fără cocoş, hai?

— Hei s'a întâmplat, zise el strâns cu uşa. Era tocmai întrun lăstar des. I-am văzut numai guşa sclipind auriu şi-am crezut că e fazan. Ca să nu-l scap i-am tras jos. Eram şi enervat că nu-mi sărise nici un sitar.

— Dar focurile cari le-am auzit şi noi şi cantonereasa, în ce le-ai tras?

— A, da! focurile?... In ciori, — am făcut exerciţii de tir...

— S'o spui lui *Mutulică*, nene Costică, glumii eu. Dar el se supără foc, îmi întoarse spatele şi se pierdu printre ceilalţi călători din vagon. De atunci, de câte ori mă vede, o şterge. Imi pare rău de el, căci e băiat bun şi vânător pasionat Nea Costică, doar că n'are triştie la vânat, bietuleţul.

Mie, drept să-ţi spun, mi-e foarte drag. I-am făcut şi o epigramă, ascultă:

Veselul Nenea Costică,
Vânătorul cel vestit
Cu Perfecta lui „unică“
El ucide câte-odată
Pasărea ce n'a ochit.

Leşinasem de râs, mai ales că Titu e un mucalit fără pereche.

— Ei, ce zici de pozna lui Nenea Costică?

— Ce să zic? Aşa-i când glumeşte Diana...

— Da, şi ceiace a fost şi mai adevărat e că s'a ţinut de cuvânt: ne-a făcut... *marţ*.

Băiete, hei, n'auzi? Incă o litră cu pelinaş că-mi iau seama şi plec.

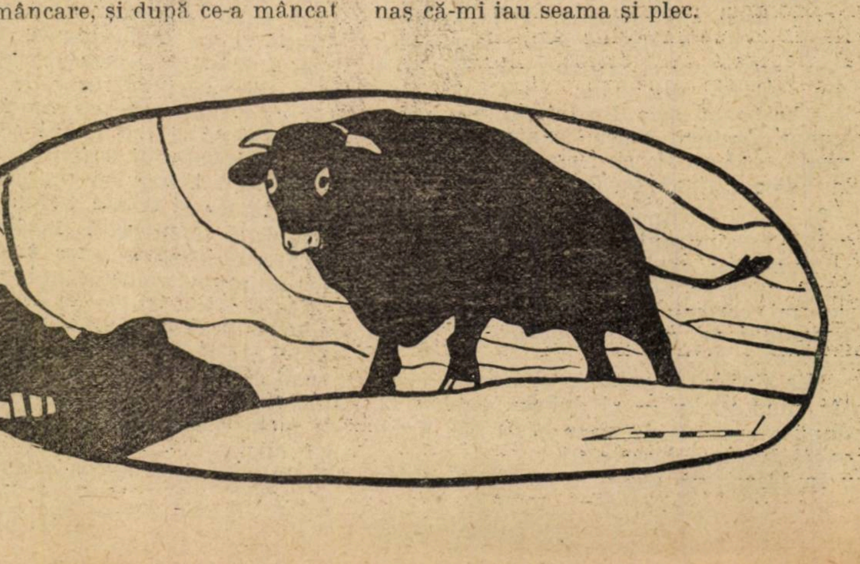

PATRU...

MIRCEA DAMIAN

Asta s'a 'ntâmplat în ziua de 14 August.

Prietenul meu — Victoraş Pavelescu dacă nu vă supăraţi — îmi bătu în uşă pela orele 10 de dimineaţă. Şi cum intră:

— Ce faci, dragă?

Făceam nişte socoteli: de când locuiam la gazda aceia, câtă chirie ne'nţelesesem să-i plătesc lunar şi cu câte luni eram în restanţă. Când intră prietenul, aveam pe limbă cifra „patru". Şi fără să-mi dau seama, o rostii tare, ca un răspuns la 'ntrebarea lui:

— Patru!

— Ha?!

— Patru!

Eram foarte serios şi-l priviam drept în faţă. Prietenul, făcu un pas înapoi şi se uită la mine cu prostească nedumerire.

— Patru!

Nici nu clipeam. El cercă să facă un pas înspre mine, dar îl făcu tot înapoi, şi dupăce s'asigură că e'n vecinătatea uşii, — zise:

— Eşti nervos, dragă! Ar trebui să faci băi reci în fiecare dimineaţă!

— Patru!

— Nu, nu, ascultă-mă pe mine...

Ii iau vorba din gură:

— Prietene, cifra „patru" e o cifră foarte însemnată: sunt *patru* puncte cardinale, *patru* vânturi, *patru* anotimpuri, *patru* roate la car, *patru* Evangheli... Dacă'i schimbi silabele, iese: *trupa*! Iar dacă la sfârşitul acestui cuvânt mai adaugi înc'odată prima silabă, iese un cuvânt păsăresc ce poate să fie şi „trupa" şi „patru" şi poate să nu fie nimic: *tru-pa-tru!* Adică: *trupatru!*... Interesant, nu? Vorbeam serios şi-l priveam ţintă. Incepui a umbla apoi în patru labe, spunându-i:

— Prietene, am năravul de a svârli cu picioarele de dinapoi; ia seama să nu te lovesc!

Dupăce ocolii de câteva ori masa, mă sculai în capul oaselor şi m'aşezai pe scaun. Amicul, îngălbenise. Era cu mâna pe clampa uşii, gata-gata s'o ia la sănătoasa!

— Aşteaptă! — îi spun. Am să-ţi arăt ceva şi mai frumos.

— Nu, nu, nu-i nevoie, dragă. Lasă-mi arăţi mâne. La revedere; mă grăbesc! Şi-o luă la fugă. Uitându-mă pe fereastră, îl văzui clătinând cu desnădejde capul.

Credeam că după cele întâmplate, n'am să-l mai văd multă vreme. Dar prietenul meu, e un prieten adevărat! Imi bătu în uşă chiar în dimineaţa următoare. Intră şovăind, caşi cum l'ar fi împins cineva dela spate. Il primii cu multă dragoste şi-l poftii să şadă.

— Bine, prietene, pentruce n'ai mai dat pela mine atâta vreme?!

Mă privi cu ochi tâmpiţi!

— Doar eri am fost! — zise el după o pauză.

— Ah, adevărat?! Vezi, uitasem. Ce vrei, am atâtea în cap!...

Imi privi capul cu luare-aminte, caşi când acum îl vedea întâiaş dată. Apoi:

— Dar... cum e cu cifra aceia?!

M'arătai surprins:

— Care cifră?!

— Eri îmi spuneai ceva despre cifra „patru!"

— Eu?!

— Desigur!

— Nu eşti cumva bolnav?!

Se răsuci pe scaun foarte stânjenit, şi murmură: „a uitat, e grav!"

— Curios! — mai zise el privindu-mă cu coada ochiului.

— Foarte curios, într'adevăr.

Se ridică:

— După masă eşti acasă?

— Fireşte.

— Nu vrei să facem o mică plimbare aşa pela vreo 5?

— Cu plăcere... Dar dece la cinci şi nu la patru?!

— Dacă vrei tu la patru!... Şi iarăş îm privi capul, şi'l scutură violent pe-al lui parc'ar fi vrut să se 'ncredinţeze că'l are, şi ridicând din umeri, se 'ndreptă spre uşă.

— E mai bine să ieşim la patru, amice! — adaug cu seninătate, şi-i strâng mâna.

— Atunci, ne-am înţeles.

— Desigur: la patru. Dar vezi să fii punctual.

Se ţinu de cuvânt: la patru veni şi mă luă de-acasă. Purta hainele de sărbătoare şi-o floare roşie la butonieră.

— Dacă vrei, facem şi o vizită, — zise el.

— O vizită?! Fie. Dacă ţii numai decât... La cine?

— La domnişoara Laura Chivu.

Domnişoara Laura Chivu, era fiica doctorului Atanase Chivu.

— Te pomeneşti că eşti îndrăgostit!

— Eh!... şi se uită aiurea.

Ne plimbarăm câteva minute prin grădina publică, apoi ne 'ndreptarăm spre locuinţa doctorului Chivu. Furăm poftiţi în salon, unde ne primi d-şoara Laura: o figură comună, fără niciun semn particular! N'o cunoşteam. Amicul mă prezentă, apoi ne aşezarăm pe scaune.

— Frumoasă vreme!

Eu vorbisem. Şi 'ncepui a râde. Domnişoara mă privi nedumerită, apoi se uită întrebător la amicul meu, care mi-se păru că tremură!

— 'N 'da... desigur! — încuviinţă el, zâmbind leşietic.

Pauză lungă.

Drept în faţa mea, era un dulap cu oglindă.

Mă văzui întâi pe mine, apoi nişte draperii grele ce mascau o uşă. Mi-se păru că draperiile se mişcă încetişor, dar nu dădui nicio importanţă faptului.

Amicul vorbea cu d-şoara despre vreme, apoi despre cărţi şi despre un bal Şi 'n cele din urmă, tăcură.

Draperiile din oglindă se mişcară încet, apoi două degete le 'ndepărtă câte puţin una de alta, şi ochii doctorului Chivu se aţintiră, cercetător, asupra mea. Mă făcui că nu bag de seamă.

— Straşnic a mai plouat azi dimineaţă!... Aşa e, prietene?!

Domnişoara se uită la mine ca la un fenomen!

— 'N da... straşnic! — îngână amicul, după o pauză.

— Dar n'a plouat deloc astăzi! — zise domnişora nedumerită.

— Ba, a plouat bine de tot, draga mea! — întări doctorul Chivu, intrând pe uşa din stânga, râzând şi frecându-şi mâinile. Era scund şi gras, avea ochi de copil, cap de savant şi braţe de măcelar Ne strânse voiniceşte mâinile şi s'aşeză pe scaun. Domnişoara, pretextând o vizită, se retrase.

— Vii cam rar să mă vezi, d-le Pavelescu! — zise doctorul ameninţând cu arătătorul dreptei pe amicul meu. Acesta, zâmbi prosteşte şi tăcu.

— Domnu' e amicul d-tale?

— Da, e cel mai bun prieten al meu!

Pe mine, mă pufni râsul. Doctorul. râse şi el. Cum amicul se uita nedumerit, doctorul îi făcu semn să ne imite. El înţelese şi prinse a rânji.

— Sunteţi foarte vesel, domnule! — mă admiră doctorul privindu-mă cu luare-aminte.

— Da, d-le doctor, sunt foarte vesel.

— Să trecem în birou, — zise el. E mai intim.

Trecurăm în birou. Doctorul ne'mbie cu ţigări, şi sună. Câteva minute mai târziu, intră o servitoare tânără şi curat îmbrăcată.

— Aţi sunat?

— Să prepari trei cafele!

Servitoarea plecă.

— Nostimă fată! — zic eu.

— Foarte nostimă! — încuviinţă doctorul, făcând semn prietenului.

Acesta repetă ca un ecou îndepărtat:

— Foarte nostimă! — şi mă privi cu jale.

— Ce privire bleagă ai, dragul meu! Apoi, întorcându-mă către medic:

— Aşa e, d-le doctor?

— Da, ai dreptate!

Tăcurăm.

— Aveţi familie? — mă'ntrebă doctorul.

— Desigur... dar nu-i complectă: mamă nu am.

— Moartă?

— Da. A murit de vreo treizeci şi cinci de ani.

— Dv. ce vârstă aveţi?

— Douăzeci şi cinci!

Amicul, se uită la mine cu spaimă.

— Şi ce vârstă avea mama dv. când a murit?

— Cred că vreo treizeci de ani.

— A răpus'o vreo boală, desigur.

— Ba nu, a murit născându-mă.

Doctorul mă privi atent cu ochii lui de copil.

— Domnule doctor, dv. semănaţi foarte mult cu mama!... Aşa e, prietene?

— Ha?!

— Aşa e că domnul doctor seamănă cu mama?!

Prietenul îşi căută capul, înghiţi două noduri şi bâlbâi:

— Sea...seamă...nă în...într'adevăr!

— Aveţi fraţi, surori? — continuă doctorul cu întrebările, fără a mă slăbi din ochi.

— Fireşte. Dar au mai murit dintr'înşii.

— Da?! — mă compătimi el.

— Da. Unul dintre fraţi, a murit de plictiseală la vârsta de şapte ani. A murit căscând! Mi-a părut foarte rău, căci era băiat deştept şi ne-aveam bine. Eu ştiam însă că are s'o isprăvească de timpuriu, fiindcă a'nceput prea de vreme. Inchipuiţi-vă: s'a născut tot căscând! Şi 'n loc să ţipe ca fiecare nou-născut, s'a uitat împrejur cu o nepăsare ce te scotea din minţi, şi-a exclamat: „tii, ce plictiseală!"... apoi a adormit, spunând: „dacă ştiam, n'aş fi venit în ruptul capului!"... Era foarte scârbit.

Tăcui. Doctorul mă privea cu luare aminte şi clătina din cap, iar prietenul asudase.

— Dar bolnavi aşa... mai... originali,

critica literara

A. COTRUŞ:
Mâine
versuri

Te-ai aştepta — după titlul sugestiv — ca placheta d-lui A. Cotruş să fie o anunţare de noui idealuri, de noi preocupări de căutare şi redare, de noui resonanţe sufleteşti ce trebue să dea avânt poeziei noastre ţinând seamă de prefacerile sufleteşti prin cari trecem şi de sedimentările ce vor urma. Versurile d-lui A. Cotruş se sbat din contră — într'un dezolant şi planguros „azi" cari e mai precis jumătate azi şi jumătate eri. E o reeditare a atitudinei de prigonit din Ardealul de altădată amestecată cu atitudini politice curente cari şi ele în manifestare au acelaş defect de anacronism.

E o atitudine învăţată pe dinafară şi comodă care reîntoarce la copilăria poeziei ardeleneşti şi dela aceasta azi nu avem nimic de câştigat. Poezia d-lui Cotruş dela cari am avut unele lucruri bune se simte în această plachetă de faţă strivită şi acoperită de-o versificaţie de manieră cu sonorităţi false de manifest electoral:

Tovarăşe de trudă grea
mai jos nici că mai poţi cădea...
...ca 'ntr'un iad te sbaţi, te istoveşti
sub roşile scânteilor ploi
pentru hârzi şi pântecoşi ciocoi
din Pesta (?!!) şi din Bucureşti
pentru trântori ce din munca ta
şi din oarba-ţi supunere
îşi zidesc palate lângă Dâmboviţă
lângă Dunăre.

Cum o fi legând d. A. Cotruş Pesta cu Bucuretşii, desigur d-sa poate să ştie mai bine... Cum poate desigur să scape printre aceste versuri cu vădita tendenţiozitate puritatea şi fineţea poeziei veritabile! D. A. Cotruş îşi silueşte poezia şi-i macină duritatea frecând-o de pietrile colţuroase şi impure ale atitudinei politice:

Când aud străbune goarne
pe morminte prind crucile să se răs-
[toarne.
Atunci.

Din mii şi mii de morminte mă scol..

Câteva versuri cu rezonanţe atavice pline de poezie ca acestea licăresc palid ici şi colo.

Vesificaţia socială e întotdeauna departe de adevărata poezie. D. Aron Cotruş coborându-şi inspiraţia la efemerele şi prozaicele svârcoliri politico-sociale, ca poet a făcut o seacă întoarece pe loc.

CONST. PÂCLE

---

n'aţi avut în familie? — mă'ntrebă doctorul zâmbind. Vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău că vă pun astfel de întrebări, dar mă interesaţi.

Isbucnii în hohote de râs. Svâcnii apoi de pe scaun, şi după ce-i trăsei o palmă prietenului, care nu se clinti, m'aşezai din nou. Eram senin şi liniştit.

— Bolnavi originali, spuneţi? Ba am avut unul. Dar nu era bolnav, ci pur şi simplu original. Era frate cu mama. Eu nu l'am văzut decât o singură dată. Stătea veşnic închis într'o cameră dosită, pe care el o numea laborator. Voia să creeze un tip de om mai desăvârşit, auzi! I-s'a părut lui, că omul creat de Dumnezeu nu este aşa cum ar trebui să fie... Se zice că a şi creat omul după concepţia lui, dar n'a putut să-i dea viaţă. A început atunci să caute pe Dumnezeu ca să-i dea reţeta, dar şi-a luat seama; zicea că nu vrea să colaboreze cu nimeni... curios, nu?

— Foarte curios! — încuviinţă doctorul.

— A murit de patru ori!

— De patru ori?!

— Da, de patru ori. Intâiaş dată, a'nviat cinci minute după ce fusese băgat în cosciug. S'a sculat în capul oaselor şi-a'nceput să'njure asistenţa, sub motiv că-l strângeau ghetele! A doua oară a'nviat în biserică, revoltat împotriva preotului care-i pomenise numele stâlcit în timpul slujbei. Vezi, îl obsedau nimicurile. A părăsit biserica foarte indignat, spunând că n'are să mai moară niciodată. Dar nu s'a ţinut de cuvânt! A treia oară, a'nviat pe drum spre cimitir, de necaz că-l duceau cu dricul. El lăsase vorbă să-l ducă la cimitir cu automobilul, ca să nu-l zdruncine şi să meargă mai repede; cu dricul se plictisea! A patra oară n'a mai înviat, fiindcă s'a omorît singur!

— Da?! In ce fel?! — se grăbi să mă'ntrebe doctorul.

— Intr'un chip foarte original. S'a urcat pe cea mai înaltă clădire din oraşul nostru, şi-a potrivit vârful paratrăznetului în guşe aplecând puţin capul înainte, şi s'a lăsat să lunece cu toată greutatea corpului. Vârful paratrăznetului i-a ieşit prin ceafă. Par'că era un pui în frigare!... Curios, nu?

— Foarte curios!... Şi spuneţi că n'a mai înviat?

— Cine să'nvieze?!

— Unchiul dv.!

— Care unchiu?!

— Acela din frig... din paratrăznet!

— Ce frigare, d-le?! Ce paratrăznet?! Nu eşti cumva nebun?! Şi mă'ncruntai. Apoi, începui să fluer un marş cazon.

— Sunteţi foarte vesel! — zise doctorul.

— Da, sunt foarte vesel!... Aţi băgat de seamă că biroul dv. are patru colţuri?!

— Da, are patru colţuri! — zise el. Şi zâmbi îngăduitor, cum zâmbeşti unui copil căruia îi ierţi toate prostiile şi crezi tot ce-ţi spune, având grije să nu-i ieşi din vorbă. Amicul, par'că amorţise. Era palid şi nemişcat.

— Aveţi şi surori? — mă'ntrebă doctorul.

— Am avut una, dar s'a sinucis din pricina unui amor nenorocit. Era de opt ani şi jumătate. A murit cu credinţa că toţi bărbaţii sunt nişte porci! Da, e chiar cuvântul ei: nişte porci! Asta m'a indignat.

— Foarte precoce! — se minună doctorul.

— Desigur. Toţi din familia noastră au fost precoci şi originali.

— Şi s'a sinucis, spuneţi?

— Da, s'a sinucis. A murit pe rug!

— Pe rug?!

— Da, pe rug. I'am ajutat şi eu.

— La moarte?

— Ba nu, la rug... şi la moarte, desigur. Tot una e... Am tăiat crăcile unui pom din grădină, apoi le-am îngrămădit în jurul trunchiului, le-am stropit cu petrol şi le-am dat foc, după ce legasem pe sora mea de pom. Ce mai spectacol!...

— Dar ideea cu rugul, a cui a fost?

— A sorei mele.

Doctorul, aprinse o ţigare şi fuma tăcut. Iar amicul, palid, îşi căuta mereu capul şi'nghiţea la noduri.

— Mai am un frate, care este internat într'o casă de nebuni.

Doctorul tresări:

— Din ce pricină?

— Din mai multe. In primul rând susţinea că Sf. Treime, e compusă din patru. Pe urmă, a făcut o petiţie la Sf. Sinod — sau la Papa dela Roma, nu-mi amintesc — cerând s'aducă nişte modificări în textul Sf. Scripturi la capitolul „Facerea Lumii".

— Ce schimbări?!

— Nu ştiu. Găsise el un echivoc. Mi se pare că'n ce priveşte Lumina, pe care Dumnezeu a făcut-o cu o zi mai'nainte de a face soarele, luna şi stelele. Mai susţinea că pe unul din cei patru evanghelişti, îl chiamă Stan. Dar nu ştiu pe care anume... In sfârşit, susţinea multe lucruri foarte interesante. Voia să facă o adevărată reformă. Dar l-au internat...

Doctorul şovăi un moment, apoi:

— Dv... dv. cred că nu semănaţi cu ceilalţi membri ai familiei...

— Şi pentru ce credeţi asta?!

— Oh, mi-am dat aşa... o părere...

— Ba seamăn foarte bine. Atâta numai, că eu sunt cel mai prost din familie; — dar nu atât de prost ca prietenul Victoraş... La revedere, d-le doctor. E târziu şi trebuie să merg la înmormântarea mamei...

MIRCEA DAMIAN

teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

FEMEEA MARII de IBSEN

După o piesă de Sakespeare, la Național, o piesă de Ibsen. Interesantă alcătuire de repertoriu. Necesară înșiruire de metode teatrale, pentru educația artistică a publicului și pentru înfățișarea evoluției artei dramatice.

După marele meșteșug dramatic din „Mult sgomot pentru nimic", poezia cu „Femeea mării", silință de cugetare asupra libertății.

Poate, că factura dramatică a „Femeei mării" să prezinte unele dificultăți, poate că tocmai factura piesei să împovăreze capacitatea de atenție a unor spectatori; se poate chiar ca un anume snobism teatral să fie stânjenit în aprecieri față de drama până la halucinație din sufletul unui personaj teatral. Dar „Femeea mării" e o piesă mare, determinată de ideologie, determinând idealism.

●

Foarte bine a făcut directorul Teatrului Național, încredințând direcția de scenă pentru această piesă, d-lui V. Enescu. E sigur, că sub călăuza gustului d-sale artistic și a înțelegerii piesei în cel mai infim amănunt, Teatrul Național a înregistrat o nouă izbândă.

●

In ungherul unui fiord, trăește domol, aproape posomorît familia d-rului Wangel: D-rul, un om de treabă, care-și face conștiincios datoria, Ellida, soția d-rului, — în a doua căsătorie, — Balette și Hilda, fiicele d-rului din prima căsătorie. Balette mai mare, tristă, gândindu-se mereu la mamă-sa moartă, și căutând politicos să se înțeleagă cu mama vitregă, care-i mai vârstnică decât ea, doar cu câțiva ani; Hilda, — un copil sglobiu.

Mai sunt un mosafir al familiei, fostul profesor al Balettei; un tânăr tuberculos, care-și face viligiatură în acel fiord și un pictor, care-i și muzicant și călăuză.

Ellida nu se adaptează. Nu se împacă în liniștea fiordului, în familia d-rului Wangel. E năpădită de dorul de largul mării. Suferă de depărtarea valurilor, de frământarea întinsului apei; e bolnavă de dor și-și impută, că n'a așteptat acolo, de unde a luat-o doctorul, fiindcă acolo ea s'a logodit în fața mării cu un necunoscut. Și logodna aceea a voit-o ea. Atunci și-a dat consimțământul. Cuvântul de angajament atunci i-a topit vrerea. Atunci, numai atunci a fost ea. Când s'a măritat cu d-rul, n'a avut libertatea să se căsătorească. Voința nu i-a fost întreagă. Ea e femeea mării și de aceea tânjește acum, așteptând pe necunoscut să plece cu el.

Acesta-i subiectul piesei. Aceasta-i drama femeei mării.

Ellida e crescută cu ochii spre zarea nesfârșitului albastru. Nu poate să se aclimatizeze în colțul înflorit al unei bucăți de pământ, în fața căruia nu se sbat valurile. Acolo, la ea, simțea toată taina libertății; aici e înghesuită. Acolo, a iubit și s'a legat cu jurământ, în atmosfera magică a întinsului. Acolo, sunt amintirile. Aici, e uscat, e pământ sterp, e năbușală. Ea-și vrea libertatea. O reclamă, o pretinde bărbatului său, care la început s'a opus, încercând să aibă față de femeea mării, atitudine de medic, ca față de o pacientă. Dar când a venit necunoscutul, marinarul, cu care Elida se logodise în fața mării, toate strădaniile bărbatului au fost zadarnice. Deși o iubește, o iubește din tot adâncul ființei lui, și-a legat viața cu ea, își sacrifică iubirea și dă libertate Ellidei să plece. Dar Ellida nu mai pleacă.

In clipa când i s'a dat libertatea, ea a simțit tot fiorul libertății. Și s'a trezit. Să nu mai plece. A simțit și fiorul sacrificiului, ce se făcea pentru libertatea ei. Și n'a mai plecat în largul libertății, rămânând pe pământul îngrădit de convențe, de doruri și de înțelegere și de posibilități de adaptare și aclimatizare.

Răsvrătirea s'a irosit.

Libertatea deplină e șir de temeri și dorinți. Ne trebue un legământ de cunoscut și adăpostire, unde să simțim și bucuria jertfelor noastre și a jertfelor ce se fac pentru noi.

●

Aceasta-i piesa și desnodământul ei.

Voiți să vedeți în Ellida un simbol? Nu-i nicio piedică.

Vreți să tălmăciți apariția necunoscutului, care cheamă pe Ellida să plece cu el, un simbol, — simbolul amăgirilor, — nu se opune nimic la aceasta.

Problema rămâne: se elaborează o clipă, voința deplină, absolut deplină de alegere conștientă?

Ne răsvrătim, analizăm, ne hotărîm, luăm atitudini dârze. Sunt însă toate acestea rezultatele unei voințe proprii și deplin conștiente?

Sunt consecvente și implacabile?

Sau determinantele sociale ne înlănțuie, teama de necunoscut ne înfioară și... continuăm în atitudini tânguitoare.

●

Femeea mării a fost d-na Maria Filotti.

A fost femeea mării așa cum ne-o puteam închipui, fiindcă numai pe Maria Filotti ne-o puteam închipui, în acest rol.

D-rul Wangel a fost d. Petre Sturza. Sincer înțelegător al rolului.

D-nele Cleo Pan Cernățeanu și Lulu Cruceanu în rolurile fiicelor d-rului Wangel.

Foarte bine ambele.

In alte roluri, d-nii Calboreanu, Critico, Baldovin și Athanasescu, — necunoscutul.

Pentru cei dintâi trei, toate aprecierile bune, ca de obiceiu. Față de d. Atanasescu, o rezervă. N'a avut încrederea de a-și caracteriza rolul. A fost într'o sbatere de timiditate. N'a crezut că personajul, pe care-l întrupa e real; dar n'a crezut nici că e un simbol al chemărilor spre necunoscut. Incertitudinea aceasta a distonat.

TEATRUL REGINA MARIA

MANASSE de RONETTI ROMAN

Ar fi cea mai mare scădere pentru oricine se muncește să cunoască bine, de aproape, evolutiv literatura românească dacă n'ar recunoaște, că „Manasse" e una din cele mai bune lucrări dramatice dela noi.

Orice încercare de tălmăcire tangențială criteriului pur literar constitue o pagubă întru înțelegerea lucrărilor de valoare. Contingențele străine de teatru și artă dramatică în aprecierea acestei piese, care a strălucit pe scena Naționalului acum 20 de ani, n'ar avea alt rost decât să anemieze spiritul de apreciere.

Simt și acum, ca și atunci când am văzut piesa întâia oară reprezentată, emoția înfățișării a trei generații din aceiași familie, în care intransigența se îmbină cu înțelepciunea; realismul intereselor se acomodează în goană cu râvna de a nu se pierde nicio afacere și dorința de înțelegere, de înrudire scutură prejudecăți, înlătură tradiții de izolare.

Pentru generația mea, care a văzut pe Nottara în Manasse și-și aduce aminte de Toneanu în Zelig Șor, poate că reprezentația de acum a fost mai ispititoare decât pentru cei cari acum fac cunoștință cu Manasse.

De astă dată pe Manasse l'a înfățișat d. Storin.

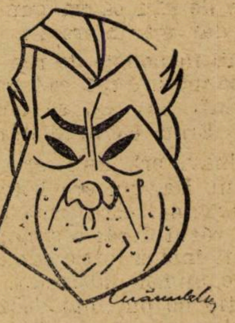

D. G. Storin

Impozant și masiv. Profetic. Sobru.

Zelig Șor a fost d. I. Morțun.

L'am mai văzut pe d. Morțun în Zelig. Cred, că de-atunci mi-e foarte drag acest actor cu enorm de variate puteri actoricești. Intre d. Morțun și Zelig Șor s'a făcut o legătură până la identificare. Cu acel Zelig Șor, care vrea și să șarjeze.

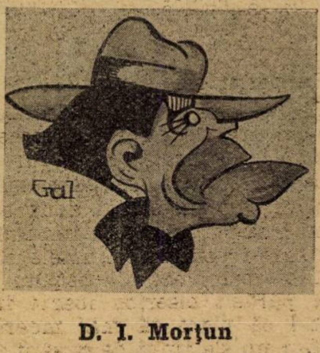

D. I. Morțun

Mai spun un cuvânt și despre d. Manolescu. Cuvânt bun.

Aștept ca jocul celorlalți să fie pus la punct.

B. CECROPIDE

gazetaria

așa și-așa...

Epigramă

D-LUI VICTOR EFTIMIU,
autorul piesei: „Omul care a văzut moartea“

Omul care-a văzut moartea
Nu-i de plâns — cum scrie presa —
Fiindcă *el* a văzut *moartea*
Insă noi am văzut .. *piesa*

AURELIAN PAUNESCU

JOSEPH IGIROȘIANU

VARIAȚII PE O TEMA BANALA

Dumineci lungi
Dumineci sure
Dumineci umede de toamnă
Cu înserări nelămurite
Și triste,
Nesfârșit de triste

Dumineci cu obloane 'nchise
De-alungul străzilor pustii
Cu servitoare 'n câte-o poartă
Cu mâinile încrucișate
Pe pieptul lătăreț și moale
Așteptând ore 'ntregi
Pe nimeni
Privind în gol
Cu ochii turburi
Fumurii
Dealungul trotuarelor ude
Işi plânge orașul nostalgia
Vieței febrile 'n lăcrămarea
Becurilor verzui de gaz
Ce se reflectă solitare
In melancolice vitrine

Dumineci sarbede, banale...
Mi-e sufletu' un lanț nesfârșit
Ruginit
De Duminici sure.
In straele de sărbătoare
Fluviu monoton și vulgar
Curgând în unde lucii, grase
Pe bulevardele centrale
Dumineci sordide, banale

Doar câteodată — atât de rar —
Din valurile cenușii
Ale mulțimei anonime
Răsar timizi ochi de copilă
Plin de un altceva bizar
Pe cari nu-l pot înțelege
Și apoi iar convoiul vulgar

Dumineci umede de toamnă
Cu înserări nelămurite
Și triste, nesfârșit de triste
Mi-e sufletu'n lanț ruginit..

CINCANTENARUL DOBROGEI

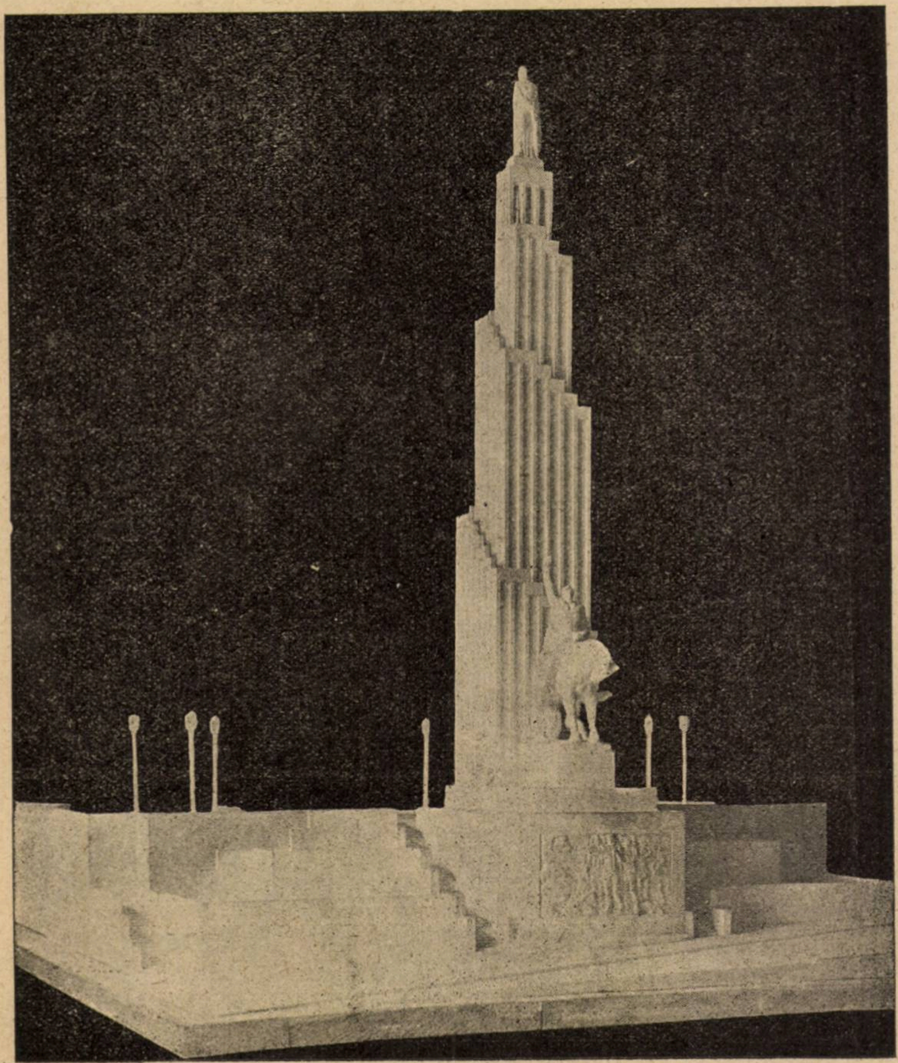

Monumentul comemorativ realizat de arhitectul HORIA TEODORU și sculptorul I. JALEA.

literara

o seama de cuvinte

Una dintre figurile cele mai curioase ale „Societăţii Naţiunilor“ este contele Apponyi, celebrul om de stat al Ungariei şi demnul nostru adversar. Cu toate că este în vârstă de optzeci şi doi de ani, apare totdeauna la tribună într'o formă cu adevărat remarcabilă. Vorbeşte tot aşa de bine franceza, germana, engleza şi Italiana ca şi limba ungară. Mai cu seamă, poseda un spirit fermecător.

De curând, văzând cum trece o femeiuşcă visătoare pe cheul Mont-Blanc, lăsă să-i scape un suspin adânc.

— Ah! spuse el, de-aşi avea măcar numai şeapte zeci de ani!

●

Edmond Abrut, în ultimii ani ai vieţei sale, constata, nu fără melancolie, ingratitudinea arătată faţă de el de către partidul republican, căruia i-a adus multe servicii ca jurnalist.

— N'am cerut nimic, constata el, mi s'a oferit totul, eu am acceptat totul şi nu mi s'a dat nimic.

●

M. Asquith, ilustrul om de stat englez era reputat prin răceala sa, care nu excludea întru totul humorul, această trăsătură de spirit oarecum glacială.

Puţin timp înainte de război era prim-ministru. Intr'o dimineaţă un membru al Parlaentului vine să-l găsească, câteva ore după ce prim-ministrul anunţase moartea lui J. Smith, un înalt funcţionar al coroanei:

— Nu s'ar putea ca prietenul meu W... să obţină locul lui Smith? întrebă parlamentarul.

— Este treaba lui, răspunse grav Asquith; n'are decât să vadă dacă sicriul este pe măsura sa.

●

Elev distins la „l'Ecole d'Athènes“ şi „l'Ecole Normale“, ziarist, autor dramatic, povestitor şi esseist, Edmond About a fost încă unul dintre cele mai strălucitoare spirite ale epocei sale.

In debuturile sale a abordat teatrul, dar fără nici un succes. In seara când fu fluerată atât de furtunos premiera lui Gastana, cum confraţii îl întrebau dacă nu regretă faptul că a abandonat catedra, care i se oferise la ieşirea sa din „l'Ecole Normale“, el răspunse, nălţând nepăsător din umeri:

— Bah! îmi place mai mult să fiu fluerat la teatru, decât aplaudat la catedră.

●

Intr'o curte de pe bulevardul Port-Royal din Paris, un cerşetor bătrân cântă o arie veche. La al dolea etaj al unei case, acultă Jacques R..., nepoţelul umoristului Henry de Forge.

Acultă un moment, grav, pe urmă adresându-se unchiului său, arată cântăreţul, cu un aer dezgustat şi zice:

— Cântă destul de prost pentru vârsta sa.

bazar

FRATELE MORT

Credeţi că este posibil ca cineva care trăeşte încă, să aibă un frate mort de o sută cincizeci de ani? Nu, veţi zice cu siguranţă!

Şi, totuşi, în timpul unui proces de moştenire pledat de curând înaintea unui tribunal din Londra, acest fapt s'a dovedit posibil.

Unul dintre martorii procesului a declarat la bară:

— Fratele meu este mort de o sută cincizeci de ani.

Şi cum judecătorul nu vroia să creadă, cel în chestie explică:

— Tatăl meu s'a însurat pentru prima oară la vârsta de nouăsprezece ani şi un an apoi a avut un fiu, care a murit puţin timp după naşterea sa. Au trecut numeroşi ani. Tatăl meu devine văduv. Alţi ani trec încă. Când s'a însurat din nou avea 75 de ani. Un al doilea fiu se născu. Acesta eram eu.

Dar eu am în prezent 94 de ani. Adăogaţi 94 la 56 (diferenţa dintre 75 şi 19) şi veţi găsi că fratele meu este mort exact de 150 de ani.

UN ADVERSAR NEPREVAZUT

Scena s'a petrecut de curând într'un mic oraş din Anglia.

Un locuitor al acestui oraş dormea liniştit, când, în miezul nopţei, auzi un sgomot ciudat în parterul casei. Intrigat, el se îmbrăcă la repezeală, scobori şi începu să inspecteze cu minuţiozitate fiecare obiect. Nimic nu era anormal. Dar cum intră în bucătărie, văzu cu mare frică, ridicându-se capacul cutiei pentru păstrat lemnele.

O fiinţă bizară ieşi din ladă şi înainte ca omul nostru să-şi fi revenit din mirarea sa, bucăţi de lemne începură să zboare în jurul său.

Adversarul neprevăzut era o maimuţă. Acest animal, care aparţinea unui vecin, scăpase dela stăpânul său şi ajuns într'o casă necunoscută nu-şi găsi altceva de lucru decât să tulbure somnul liniştitului locuitor.

caricatura zilei

LA BARBIER

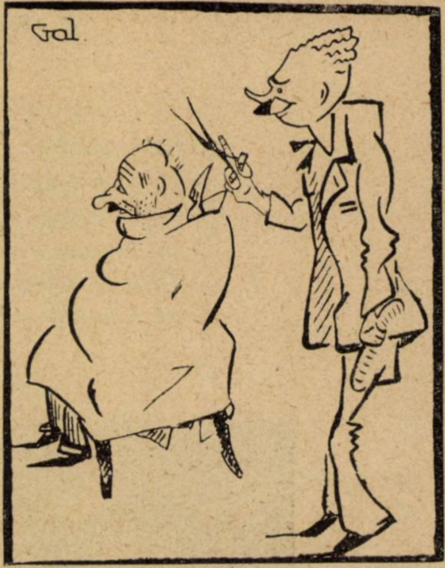

— Mă rog şi părul?
— .... păi, dacă e nevoie....

OBIECTIVITATE

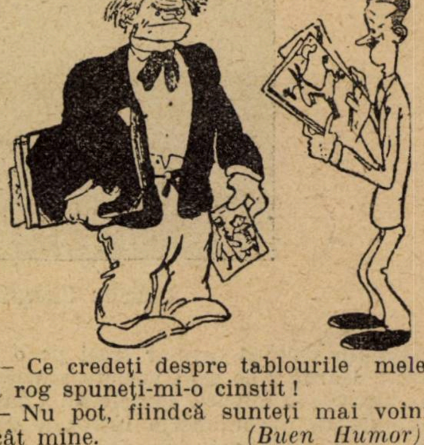

— Ce credeţi despre tablourile mele? Vă rog spuneţi-mi-o cinstit!

— Nu pot, fiindcă sunteţi mai voinic decât mine. *(Buen Humor)*

FLAGRANT...

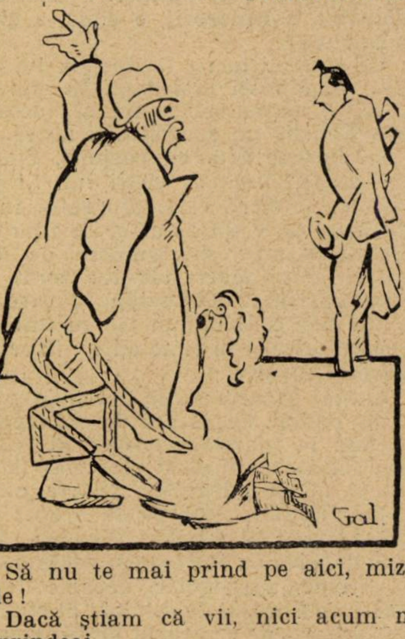

— Să nu te mai prind pe aici, mizerabile!

— Dacă ştiam că vii, nici acum nu mă prindeai.

cărți redate în extrase

CHARLIE CHAPLIN IN EUROPA

(„MES VOYAGES“, de el însuş)

Cei cari l-au văzut pe Charlie Chaplin în „Circul“, chiar dacă nu sunt amatori frecvenți de cinematograf, și-au putut da, fără 'ndoială, seama, că prin Charlie Chaplin filmul a atins maximum de realizare artistică. Se poate spune că regizoratul și arta actoricească a marelui comic, sunt punctele de plecare a unei noui ere cinematografice. Dar Chaplin nu e numai actor. Charlie Chaplin este și un scriitor de mare talent. Humorul într'o pagină de Chaplin e de aceeaş calitate cu humorul dintr'o reușită scenă a regizorului.

Charlie Chaplin acasă la Hollywood

Ca un virtuos care-ar trezi pe o singură coardă cele mai variate sunete, și ar executa o muzică completă, Chaplin cumulează în bufonerie întreaga gamă de jocuri sufletești, dela râs la lacrimi. Charlie grotescul e duios, e bun, e sentimental, e nenorocit, e cinic, e grav și e spiritual.

Un singur lucru îi lipsește lui Charlie: nu e vesel niciodată. Veselia e apanajul spectatorilor, nu al actorului. Dar Charlie nu e vesel nici acasă.

Iși iubește arta cu pasiune. Studio-ul e singurul sens al vieții lui. Și totuși prin ce îi oferă cinematograful în ultima analiză, viața de actor de film e pentru artist un veşnic subiect de deprimare. „Sunt foarte obosit; sunt slab, sunt deprimat. Dispoziția în care sunt, e din cele ce-ți impun mereu întrebarea pentru orice și în orice clipă: *la ce bun?*“ scrie el undeva.

Și mai departe: „Am nevoe de vacanțe și de emoții. Șapte ani de când mă încălzesc la soarele perpetuu al Californiei, la soarele întărit artificial, din studio-ul „Kooper-Hewitts“. Șapte ani de când muncesc, gândesc în aceeaş direcție. Aș vrea să mă duc. Aș vrea să mă duc departe de Holywood, departe de lumea cinematografelor, departe de scenarii, de mirosul de celuloid al studiourilor, departe de contracte, de impresari, de comunicate ale presei, de frumusețile de bae, de tartinele cu cremă, departe de ghetele kilometrice și de mustăcioara neagră. Trăesc în atmosferă de succes, dar tocmai în acest succes stagnarea mă urmărește mai aprig.

Vreau vacanțe. Vreau emoții. E poate greu să se înțeleagă ce spun. Nu pot decât să vă lămuresc cu atât: un clown are momentele lui de viață normală. Am fost mai zilele trecute la Lucius Hitchock, desenatorul. Era acolo și Monty Glass. Am stat o seară la ei. Am petrecut o seară de familie, fără lumini roșii, și fără jazzband. Asta a făcut să vibreze în mine coarda reminiscențelor. Ce reminicențe, nu știu. Ne-am instalat într'un salon, in fața focului. Fără să căutăm frazele, s'a stabilit între noi un dialog așa, normal. Niciun cuvânt de studio. Nici palavrageală goală și nici jargon: un schimb de idei, de idei fondate pe idei. Monty Glass, nu e numai autorul lui „Potesh și Perl Mutter“. Monty are o gândire originală și e un muzicant desăvârșit. A cântat la pian. Eu am cântat romanțe. Nu ca un cântăreț public, ci ca un simplu element dintr'un grup de oameni pe cale să-și treacă o seară intimă. Pe urmă am făcut șarade, și seara s'a isprăvit prea repede. Și mi-a lăsat în inimă păreri de rău. Era casa în adevăratul sens al cuvântului. Când m-am întors la Los Angelos, nu-mi era de loc bine. Pe birou mă aștepta o telegramă dela Londra. Eram informat că filmul meu „Ștrengarul“ se va da la Londra, și pentrucă toată lumea era încredințată că e filmul meu cel mai bun, socoteam nimerit s'asist și eu la premieră, o ocazie ca să-mi revăd țara. Succes știu că am. Dar succeul meu e pus de-oparte, într'un pachet la magazie. Niciodată n'am deschis pachetul, ca să gust din bunătățile lui“.

Iată omul!

In America și'n Europa, a cunoscut de timpuriu toate succeele. Femeile l'au asaltat din primul moment, cu tot ce pot oferi ele: plăceri, duioșii, sacrificiu, dragoste. Impresarii i-au dat bani mai mult decât a avut nevoie. S'a împărtășit din glorie și în măsura numai în care, poate pe vremuri Liszt a avut'o. Și totuși. Charlie Chaplin, e un om trist. Când la un moment dat crede că ceeace-i lipsește e atmosfera Londrei lui natale, rupe contracte, renunță la averi întregi, la prieteni, la cunoștințe, și în consternarea generală fuge la New-York, și de acolo pe imensul „Olimpic“, înspre Europa.

SWORD SWALLO

...un tip

Prima dată când respiră liber, este la propra vaporului, când New-Yorkul deabia se mai vede în zare. „Sunt fericit“ — murmură el. Dar iată că o mână i-se pune pe umăr:

— D-le Chaplin, pentruce pleci în Europa ?

E un reporter, care l'a adulmecat, și ca să-i poată lua un interwiew, s'a îmbarcat odată cu el. După prima clipă de consternare, Charlie arborează surâsul lui de circumstanţă, şi răspunde resemnat: „mă duc în vacanţă“.

— O să turnezi ?

— Nu !

— Şi cu mustăţile ce-ai făcut ?

— Le-am aruncat.

— Dar ghetele ?

— Le-am aruncat.

— Şi bastonul ?

— L-am aruncat.

Pe urmă, alt reporter:

— D-le Chaplin, aţi luat cu dv. și ghetele și bastonul ?

— Nu.

— Pentruce ?

— Pentrucă n'am nevoe !

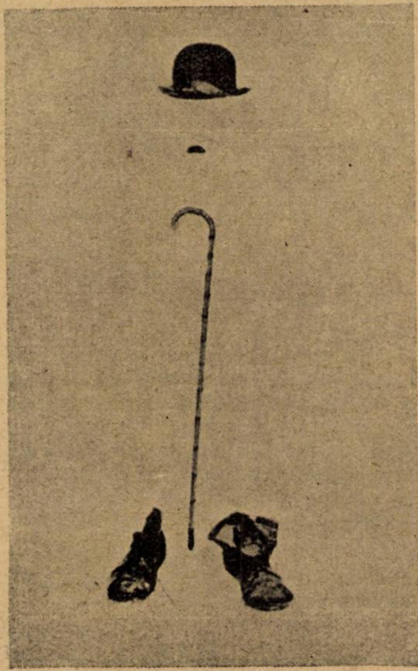

Atributele lui Charlie

— Spune-mi te rog, n'ai să te'nsori în Europa ?

— Nu ştiu !

Pe urmă, alt reporter, ăsta e cucoană:

— Când te 'nsori, d-le Chaplin ?!

— Intr'o zi.

— Cu cine ?

— Nu ştiu !

— Dece nu joci în Hamlet ?

Pe urmă, altul:

— D-le Chaplin, eşti bolşevic ?

— Nu !

— Păi atunci, dece te duci în Europa?!

... Pe urmă alt reporter, şi altul, şi altul...

Şi iată-i zburată clipa lui de fericire !

La New-York întâlneşte pe Douglas Fairbanks şi pe partenera lui, Mary. Doug şi Mary, bunii lui amici. Doug luase toate măsurile pentruca în timpul vacanţei Charlie să fie liniştit. „Ei se ocupară în persoană să-mi facă viaţa agreabilă“, — scrie Charlie. „Iată de ce mă invitară din prima zi să le văd filmul „Cei trei Muşchetari“. Asta m'a nenorocit. Nu vreau să mai văd cinematograf. Dar cum sunt politicos, n'am refuzat. Şi n'am zis nici da, nici nu Doug avea nevoie de critica şi suggestiile mele. Şi-a trebuit să cedez. Aşa sunt eu, cedez întotdeauna. La cinematograf era o cohortă întreagă de reporteri, cari nici nu s'ascundeau măcar.

Când filmul s'a isprăvit, am suggerat celor doi prieteni câteva tăeturi, cari, după părerea mea, l'ar fi perfecţionat. Aşa fac eu întotdeauna. Ei m'ascultară politicoşi şi pe urmă hotărîră ca filmul să rămână aşa cum e ! Aşa fac ei întotdeauna! Din fericire, scurtările propuse de mine, nu s'au executat, şi filmul a avut un succes extraordinar. Asta nu însemnează însă, că eu nu păstrez mereu prestigiul meu de critic !

După aceia, mă invită la reprezentarea unui film a lui Mary: „Micul Lord, famitleroy”, şi mi-se cere avizul. Ei ştiu că eu o să critic. Eu critic întotdeauna şi lor le e frică de mine. Cu toate că, faţă de filmele mele ei sunt întotdeauna amabili, şi nu-mi fac niciodată critică. I'am spus lui Mary, că filmul ei e prea lung, şi i-am arătat unde trebuie să taie. Bine înţeles, ea n'a făcut nimic. Aşa e ea: nu taie niciodată. Ea şi cu Doug. Mă fac să critic, şi pe urmă nu taie niciodată“.

Iată cum povesteşte Charlie că l'au primit compatrioţii lui la Londra:

„E ca şi când aş fi un rege. Surâd. Un surâs adevărat. Dela extremitatea cheiului s'aud voci: „Iată-l ! E cel de colo... El e !“ Eu merg ca şi când aş zbura. Fiecare secundă mă farmecă. Sunt la Waterloo-Station, Londres. Poliţia se desfăşoară Ce corvoadă pentru ei, săracii. Dincolo de cordoane, aşteaptă mii şi mii de oameni. Totul întrece cu mult prevederile mele. La eşire, mă 'ntovărăşesc doi poliţişti: unul în dreapta, unul în stânga. Cum mă vede, lumea aplaudă furtunos: „foarte bine jucată, Charlie,“ — strigă cineva. Ce dracu a fost bine jucată?! Scena mea actuală între cei doi poliţişti?! Asta e prea mult. Şi nici nu ştiu cum am făcut. Deodată, o fată rupe linia de baraj, face un salt, şi numai că nu mă sufocă cu pupăturile ! Mulţumesc lui Dumnezeu că-i frumoasă! Dar uite că dincolo de cordoane, altele, şi toate frumoase, par gata să urmeze primul exemplu! Le văd şi mă codesc să înaintez. Asta e semnalul. Barierele se rup. Lumea se 'mpinge din toate părţile. Coatele poliţiştilor intră în acţiune. Femeile strigă: Charlie ! Charlie ! Uite-l ! Noroc, Charlie, să te ţină Dumnezeu, Charlie! Bătrâni, fete, babe, copii, toată lumea ţipă: Charlie! De frică, toţi prietenii mei au dispărut! Dar asta nu-mi displace! Sunt dus pe braţe, şi alunec ca pe coama unui val. Toată lumea se sbate, — afară de mine. Asta-mi place. E delicios ! Pe străzi, povestea se lăţeşte. Se strigă „Ura“ şi clopotele sună. Toată lumea îşi scoate pălăriile. Batistele se agită: „Iată-l! Iată-l!“ A 'nceput să-mi fie frică. Dar tot îmi place! La un moment dat, poliţia mă smulge din braţele publicului, şi mă mână spre un automobil. Eu întreb: „unde e vărul meu?“ Sunt băgat în maşină. Mai întreb înc'odată unde e văru-meu. In limuzină, sergenţii împing peste mine încă un om. E plin de zgârieturi şi sânge. Ii spun: „Asta e bună, am perdut pe văru-meu!“ Iar el: „Te rog să mă ierţi că nu ţi-am fost prezentat“. Trebuie să fie cineva destul de bine. Are însă aerul speriat şi confuz. Il întreb:

Charlot om de lume

— Mă rog, unde mergem?

— Nu ştiu.

— Păi atunci, cine eşti d-ta? Şi ce cauţi aici ?

— Eu sunt cineva fără nicio importanţă, — răspunde el. M'au băgat aici, fără să mă întrebe. Când ai întrebat d-ta unde-ţi e vărul, un sergent m'a apucat de guler şi m'a băgat aici. Dar nu sunt vărul d-tale.

Pe drum, toată lumea mă salută de parcă aş fi o cucoană. Am pentru ei atâta gratitudine, şi-aş vrea să le fiu de folos. Oh, dac'aş putea să rezolv chestiunea somajului ! După noi se ţine altă maşină. La volan e o fată tare frumuşică. Imi face semne şi-mi strigă nu ştiu ce. Ce tablou! E îmbrăcată 'n roşu. Pe străzi sunt lipite afişe cu : „Vine Charlie ! Ura! Trăiască Charlie!“

Mare parte a timpului şi-o petrece la Londra, în compania lui Thomas Burge şi H. G. Wells. Intr'o dimineaţă găseşte pe măsuţa de noapte un bilet cu următorul conţinut: „Nu te angaja nicăeri pentru diseară. Eşti invitat să iei masa cu prinţul de Galles“. Trimite pe prietenul său Knoblock să ia informaţiuni la palat în ce priveşte eticheta. La întoarcere, Knoblock îi spune:

— Alteţa Sa, Prinţul de Galles, nu e la Londra, şi nu se va întoarce decât peste câteva zile!

„Bietul Knobluck! Asta a fost o lovitură pentru el. Şi... păstrând proporţiile, am fost şi eu puţin decepţionat“.

La Londra, vacanţa lui Charlie, e o vacanţă complect ratată. N'are nicio clipă de răgaz din cauza reporterilor şi a fotografilor. Ca să se scape de ei, trebuie să stea închis în casă. Iată un bilet trimis de Wells, care subliniază acest lucru:

„Nu uita să vii la dejun. Dacă socoteşti necesar, deghizează-te, ca să scapi pe drum de reporteri şi fotografi. Fofilează-te până la mine cât poţi mai incognito, ca să putem mânca în pace. H. G. Wells“.

In seara aceia, prietenia dintre Charlie şi Wells, le-a câştigat amândurora întreagă intimitatea.

„Către miezul nopţii, — scrie Charlie, ieşim în balconul bibliotecii lui Wells. E lună plină şi spectacolul Londrei în noapte e admirabil. Intins înaintea ochilor noştri, sub razele moi de lună, oraşul este o fiinţă umană, şi am senzaţia că fac parcă pe „vayeurul“. Exclam pentru lună: indecenta! Wells, murmură: aşa e ! Mi-se pare însă că epitetul l'am furat de la Knoblock!“.

In primele trei zile dela sosirea în Londra, curierul lui se ridică la peste şaptezeci şi trei mii de scrisori, dintre cari douăzeci şi opt de mii, sunt scrisori prin care i-se cere ajutor, cereri, cari merg de la o liră până la una sută mii. Motivele sunt variate şi nenumărate. Unele burleşti, altele patetice, altele injurioase. „Acest curier, scrie Charlie — „mi-aduce între altele la cunoştinţă că numai în Anglia am peste şase sute şaptezeci şi una de rude. Cea mai mare parte dintre ele, îmi sunt veri, cari cer să-i ajut în afaceri sau mă roagă să-i introduc în cinematograf. Dar monopolul rudeniei, nu aparţine verilor. Am şi fraţi şi surori şi unchi şi mătuşi. Ba mai mult, nouă doamne pretind că fiecare îmi e mamă. Şi aduc în sprijinul afirmaţiilor lor interesante povestiri în cari e vorba de ţigani cari m'au furat când eram mic; sau de modul cum am fost părăsit pe treptele unei biserici. Dacă le-aşi crede, ar însemna că prima mea tinereţe a fost subiectul unei întâmplări cu totul dubioasă. Unele dintre scrisori se adresează simplu lui Charlie Chaplin, altele „regelui Carol", altele „regelui râsului", altele „Majestăţei râsului". Erau şi scrisori destul de interesante. Spre pildă :

Charlot e bogat şi dispreţuitor

„Dragă d-le Chaplin, eşti un leader în branşa d-tale, dar şi eu sunt unul în branşa mea. D-ta eşti specialist în cinematograf, eu în morile de vânt. Vreau să te 'mbogăţesc. Am un proect de moară de vânt, care poate fi adaptată la toate vânturile tropicale şi regiunilor arctice. D-ta cu banii, eu cu mintea, facem avere, etc". Alta: „Dragă d-le Chaplin, n'ai vrea d-ta să-mi dai ceva bani ca să bag pe Oskar într'un colegiu ? Oskar are 12 ani, şi toţi vecinii spun c'ar putea să devină cel mai mare artist de cinematograf. Acuma chiar te imită aşa de bine, încât noi nici nu mai avem nevoie să mergem la cinematograf.

Dacă l'ai vedea, ai face cu siguranţă din el ce-ai făcut şi din Jackie Coogan". Alta: „Dragă domnule, fratele meu e marinar şi e singurul om pe lume care ştie locul unde şi-a 'ngropat căpitanul Kidd comoara. Are planuri, hărţi, sapă, lopată şi tot ce-i trebuie. Dacă i-ai pune la dispoziţie un Yacht, în două luni de zile amândoi a-ţi fi miliardari. Ce zici?"..

Alta: „Dragă Charlie, te-ai gândit vreodată la banii pe care-i poate aduce industria alunelor americane? Dacă vrei să devii un rege al alunelor americane, eu sunt omul d-tale, etc". Alta: „Dragă Domnule Chaplin, aci alăturat îţi trimit recepisa dela Muntele de Pietate, unde am amanetat dinţii lui mama mare. Ca să te convingi, du-te 'n persoană, etc.".

Dela Londra, marele bufon ia drumul Germaniei. Ajuns la Berlin, lucrurile se schimbă. Nicio primire în gară, nicio umbră de entuziasm. Singur la o masă într'un restaurant, Charlie are impresia pentru prima oară că e părăsit. Gândeşte la ciudăţenia firii omeneşti: regretă zgomotul dimprejurul lui, acelaş sgomot pentru care fugise din America. Dar iată că gestul cu mâna străină care-ţi bate pe umăr, se repetă. Cineva exclamă : Charlie ! E un manager de studio american.

— Hai la masa noastră. Pola Negri vrea să te cunoască.

Iată ce spune Charlie Chaplin despre Pola Negri:

Charlot înţelege misterul prestidigitaţiunii

„E cu adevărat foarte frumoasă. Poloneza asta, are părul de tăciune, dinţi albi regulaţi şi un ten incomparabil. Ce păcat că ecranul nu poate reda un astfel de ten! Pola Negri e centrul de atracţie în Berlin. Ce voce are! Limba germană în gura ei sună cu modulări delicioase. Are voce dulce, bogată, cu inflexiuni încântătoare. Ciocneşte cu mine şi-mi spune singurile cuvinte englezeşti pe cari le ştie. *Jazz boy, Charlie!* Mi-e necaz că nu ştiu nemţeşte.

Charlie Chaplin e un prestidigitator de prima mână

Kauffman „managerul", îmi suflă: „Dragă Charlie, ai cucerit'o. Mi-a spus că eşti „şarmant". Eu întreb pe Kaufman cum se zice în nemţeşte: „te găsesc dumnezeească!" Ii spun cum mă 'nvaţă Kaufman şi toată lumea începe să râdă. Kaufman mă 'nvăţase propoziţia: „eşti o femee teribilă". Nu-mi rămâne decât să mă'ntorc la hotel şi să 'nvăţ nemţeşte.

In Gerania, sunt foarte adesea luat atât în restaurante cât şi la hoteluri, drept un diplomat englez".

Dela Berlin Charlie Chaplin se'ntoarce la Londra, apoi la Paris şi de acolo la Los Angelos. Işi adună amintirile din călătoria prin Europa, ca dintr'un voiaj feeric şi scrie cartea: „Călătoriile mele", pentruca astfel să poată evada o clipă din Holywood-ul, cu miros de celuloid, plin de studio-uri, de frumuseţi de bae, de plăcinte cu cremă, peste cari planează ca o gloriolă puţin tristă, puţin ridicolă, blazonul cu armele lui Charlie Chaplin : o mustăcioară neagră, o pereche de ghete scâlciate, şi-un baston strâmb...

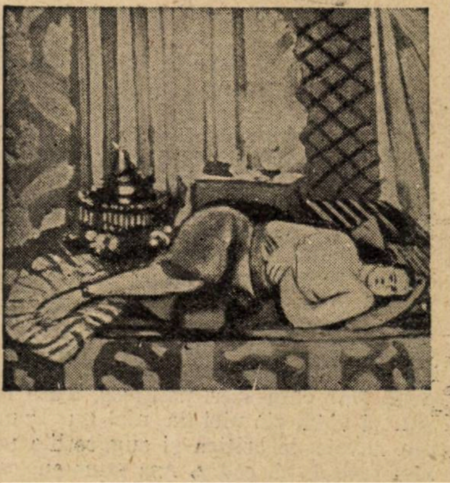

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU NR. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 42
14 Octombrie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
[illegible]
SIBIIU

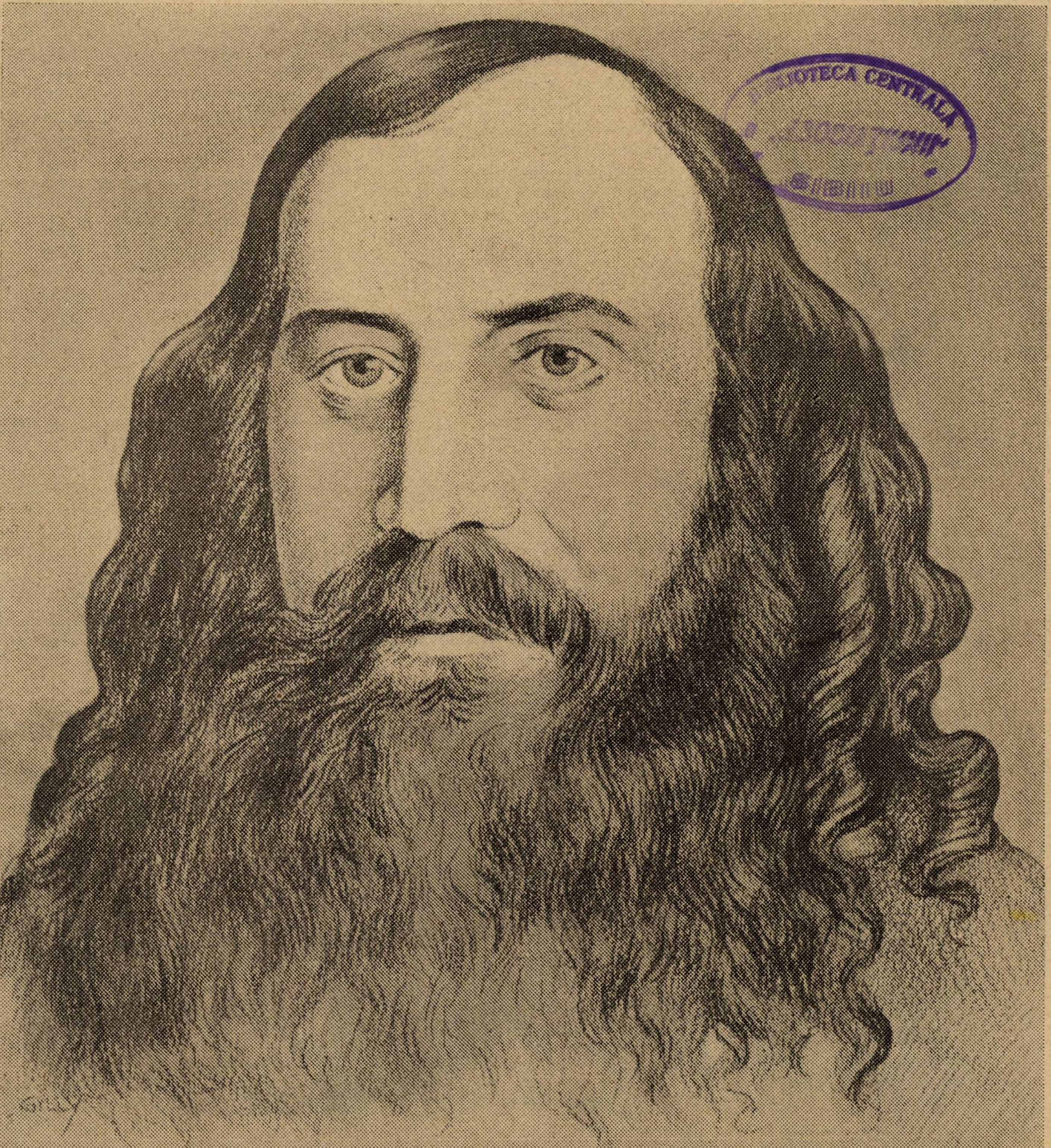

EFTIMIE MURGU

Ctitorii

EFTIMIE MURGU

Atitudinea românilor bănățeni în revoluția dela 1848—49, precum și rolul tribunului lor care a fost Eftimie Murgu, nu se poate înțelege fără o reprivire în trecutul Banatului pe care, cu primejduirea tuturor intereselor lui, ne-am obișnuit să-l ascundem în numele colectiv de Transilvania.

Politica bănățeană din trecut s'a bazat pe realități pe cari cei mai mulți le ignoră: întâi de toate pe absența totală a elementului maghiar din cuprinsul acestei provincii. Până la colonizarea șvabilor în Banat (începând cu anul 1718), o singură comună ungurească a existat aci, Zomborul-mic, situată acum pe frontiera româno-ungară, în Torontal, lângă Mureș. In fostul județ al Caraș-Severinului, cea dintâi comună maghiară, Mdvarszallas s'a înființat la 1835 și care acum se află în Iugoslavia. Abia începând cu anii 1880 începe o penetrațiune mai apreciabilă a elementului unguresc în Banat, susținută prin toate mijloacele și prin toată puterea de stat. Sub raport politic, însă, prezenta elementului unguuresc nu s'a putut remarca până târziu de tot, dar și atunci numai în centrele mari urbane, cum este Timișoara. La primăria din Lugoj, de pildă, cel dintâi proces verbal în limba maghiară s'a redactat abia la 1877, deci abia cu circa 30 ani înainte de unire. Anumite regiuni din Banat — teritoriul fostelor regimente grănicerești — nu luaseră contact direct cu administrația propriu zisă a statului ungar dela Sf. Ștefan — cel dintâi rege ungar — și până la desființarea regimentelor grănicerești, întâmplată pela 1870.

A doua realitate pe care bănățenii n'au putut-o scăpa din vedere au fost „privilegiile, patentele, diplomele, rescriptele" imperiale, care asigurau sârbilor veniți în Banat drepturi cu totul speciale. Intre anii 1690—1849, nu mai puțin de 40 asemenea diplome imperiale proteguiau elementul sârbesc în dauna locuitorilor autohtoni ai Banatului cari erau români. Primejdia era cu atât mai mare, cu cât, protecțiunea austriacă a sârbilor nu privea numai viața lor economică și culturală, ci și cea politică. La congresul căpeteniilor sârbești, ținut la 1790, în Timișoara, însuși comisarul imperial, baronul Schmidtfeld i-a îndemnat pe sârbi să ceară creiarea unui organism politic, sârbesc, aparte, și cu mâna proprie a trasat granițele „Voivodinei sârbești" *) de mai târziu (1849—1860) și la care s'a atașat și o mare parte din Banat.

Insfârșit, a treia bază a politicii bănățene a fost greul jug al bisericii sârbești și de pe urma căruia românii bănățeni au pătimit nespus de mult.

După aceste informațiuni prealabile nu este greu de înțeles, de ce în cursul revoluției din 1848—49, în Banat, două curente au trebuit să se ciocnească cu o extremă violență: cel sârbesc și cel românesc. „Sârbii, amețiți de iluziunile unei **voivodine,** puseră steagul ei până la Coșteiu, lângă frontiera Transilvaniei", — iar „românii, asupriți bisericește și politicește, se mișcau și se agitau pentru despărțirea ierarhică de sârbi", — zice regretatul protopop al Lugojului, Gheorghe Popoviciu, singurul istoriograf român mai de seamă al Banatului.

Inițiatorul, cât și îndrumătorul de fapt al mișcărilor revoluționare a românilor bănățeni a fost Eftimie Murgu. La începutul lui Iunie 1848 el lansează un manifest prin care cheamă în adunare națională pe românii bănățeni, îndemnându-i să se apere de marea primejdie sârbească. La strigătul lui de alarmă au răspuns circa 50.000 de români, cari au năvălit în ziua de 15/27 Iunie 1848 pe „Câmpul Libertății" din Lugoj, hotărînd lupta cea mai îndârjită împotriva sârbilor, sub comanda lui Eftimie Murgu, ales „căpitan suprem al Banatului". Pentru imediata scuturare a jugului bisericii sârbești, adunarea a trimis de vicar episcopesc la Timișoara pe Dimitrie Stoickescu, iar la Vârșet pe Ignatie Vuia.

Dar Eftimie Murgu și adunarea națională din Lugoj n'au uitat nici de dușmanii ei secundari, de unguri. Depunând jurământul pe constituția ungară, se decretează și introducerea limbii române la toate serviciile publice din Banat, admițând uzul limbii maghiare numai în raport cu guvernul din Budapesta.

Rezultatul sforțărilor lui Eftimie Murgu se cunosc. Viena biruitoare a creiat „Voivodina sârbească și Banatul Timișan", ca unitate administrativă aparte, încercând să permanentizeze în Banat și jugul politic al sârbilor și nu ne-am scăpat nici de unguri cari, după împăcarea cu Viena (1867) și după desființarea regimentelor grănicerești și-au întins heghemonia asupra întregului Banat.

Eftimie Murgu, ca și frații săi bănățeni, s'au ales cu ponosul nobilei lor sforțări, condamnați și huliți pentru marea crimă de a fi voit să se apere întâi de o robie prezentă, sârbească, neglijând pe cea ulterioară, ungurească.

A venit însă conferința de pace din anul Domnului 1920 care, — prin frontiera Banatului trasată în temeiul dreptului istoric al *voivodinei* sârbești — a reabilitat, cu sângeroase argumente, politica bănățeană din trecut. La o distanță de șaptezeci de ani, ochii tuturora au început să vadă clar și la monumentul lui Eftimie Murgu, ridicat de curând în Bozoviciul Almăjiului, se vor întâlni, cu admirație și profundă căință, toți bunii români, vărsând o lacrimă în amintirea unui mare nedreptățit și reflectând, poate, asupra unui vechi program politic, care nici în zilele noastre nu este tocmai lipsit de actualitate.

P. NEMOIANU

---

*) Vezi: Mata Kosovaț: Srpska Pravoslavna Mitropolya Karlovacika, 1910, pagina 67—70.

NOTE BIOGRAFICE

Eftimie Murgu, doctor utriusque juris et profesor filosofiae, s'a născut în comuna Rudăria, jud. Caraş-Severin la 1805.

Studiile le-a început la şcoala primară din Bozovici şi le-a continuat la şcoala din Mehadia. Filosofia şi dreptul le-a terminat la Buda-Pesta în anii 1828 şi 1830.

După ce a absolvit cu laude facultatea de drept a fost numit jurist la tabla regească din Buda-Pesta, însă din motive politice nu a ocupat multă vreme acest post.

La anul 1812, istoricul Petru Maior publicând: *„Istoria pentru începutul Românilor în Dacia“*, criticul I. K. Kopitar (recensor vienensis) combate aceasta iar Petru Maior răspunde cu „Reflexiones in responsum Domini recensentis Vienensis.

Discuţiile asupra acestui punct au urmat şi după moartea lui Petru Maior (1821) şi, această luptă istorică, au dus-o doi tineri Bănăţeni:

Damaschin Bojinică şi Eftimie Murgu, contra criticului anonim de la Halle.

Eftimie Murgu, în broşura sa: *„Wiederlegung der Abhandlung, welche unter den Titel vorkommt: Er weiss dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind“*, (B.-Pesta 1830) a atras atenţia străinilor şi mai ales a vrăjmaşilor noştri, ceace precum se susţine, a făcut să se retragă din funcţiunea de jurist ce avea la tabla regească.

La 1842, jud. Caraş-Severin cu ordin No. 311, cere să se trimeată cazierul lui Eftimie Murgu, fiind astfel forţat a părăsi Pesta.

Se stabileşte la Lugoj ca advocat şi nu pierde niciodată ocazia de a spune origina Românilor şi de a cere drepturi pentru Români.

Rezultatul a fost că în anul 1841 este închis şi deţinut la Lugoj.

In arhiva jud. Caraş-Severin se găseşte actul Locotenenţei Reg. Ungare din 31 August 1841 cu No. 3091 în care se aminteşte că Eftimie Murgu este în legătură cu scrisoarea comitatensă din 14 Iunie 1841, acuzat de a fi luat parte la revoluţia politică din Bucureşti. (Scrisorile au fost cerute de judeţ la 20 Iulie 1841 cu No. 24443 şi 25243).

Toate aceste acte au fost înaintate tribunalului criminal. Eftimie Murgu face apel la Maj. Sa Imperială şi este liberat pe cauţiune, la 20 Iulie 1841.

La 1834, sub domnia lui Vodă Mihail Grigorie Sturza a fost chemat la Academia Mihăileană (Iaşi) şi i s'a încredinţat două catedre: Filosofia şi Drepturile naturale cu leafa anuală de 200 Galbeni.

La Iaşi în 1835 a fost ales membru onorific la Societatea medicinală şi Soc. ştiinţei naturale.

Vine apoi în Banat (Lugoj) şi la 1843 este închis în temniţa judeţeană pentru că Ioan Osziezky (senator orăşenesc pe acea vreme) face o reclamaţie, contra judelui orăşenesc C. Alexandrovici, declarând că în casele mai multor români s'ar fi ţinut consfătuiri secrete, la cari lua parte Eftimie Murgu, împreună cu C. Alexandrovici.

Printre locuitorii în casele cărora s'au ţinut întruniri secrete se numără şi Gheorghe Marcu, care, interogat la judecătorul de instrucţie spune : „De vreo trei ori Alexandrovici a venit la Eftimie Murgu în casă şi, trecând odată prin camera lor, a auzit cum vorbeau în chestiuni orăşeneşti“.

Pentru acest motiv, cum am spus mai sus, Murgu, a fost închis în anul 1843 în temniţele comitatului.

Unii spun că la 1844, Eftimie Murgu, a venit în Moldova, dar a stat foarte puţin.

In luna Iulie 1842, au ars în Lugoj 371 case şi, s'au dat ajutoare de către stat şi particulari în bani şi în natură celor păgubiţi.

Contra modalităţii împărţirei ajutoarelor s'a făcut o plângere la curtea împărătească, semnată de mai mulţi locuitori. Făcându-se cercetare de către fiscul comitatens Anton Mogs, s'a constatat că autorul acelei plângeri este avocatul E. Murgu. Se inzistă pentru a fi tras la răspundere şi în urmă este închis în Buda-Pesta pe 4 ani la „Neugebäude“.

In 15 Martie 1848 a isbucnit marea revoluţie contra despotismului austriac.

Studenţimea şi poporul, ocupă arsenalul şi dau drumul deţinuţilor de la „Neugebäude“ (închisoarea deţinuţilor pentru politică) printre cari se afla şi Eftimie Murgu.

Imediat după eşirea din închisoare, ţinu o cuvântare atât de înflăcărată, încât studenţii şi poporul au desfăcut caii dela trăsură şi l'au purtat în urale pe străzile principale iar din loc în loc oprind trăsura, Eftimie Murgu, vorbia poporului de libertate şi drepturi egale fiecărui popor.

In scurt timp fu ales deputat în circumscripţia Timiş-Moraviţa. Guvernul îl numise: Comisar guvernamental plenipotenţiar (Királyi Kormánp-biztos) pentru Banat şi mai apoi Comandant suprem de oaste auxiliară română în Banat. (Austria numise în aceiaşi calitate pe Avram Iancu în Ardeal).

In Mai 1848 a provocat vestita adunare poporală după „Câmpia Libertăţei“ dela Lugoj, în care ocazie s'a cerut: Reformarea patriei, libertatea şi egalitatea legală a poporului român.

Guvernul lui Kossuth a şi aprobat aceasta. (Vezi „Delfinul“ Studii naţionale Bucureşti 1894 August 17).

La 1849, Austria cu ajutorul Rusiei, a rămas învingătoare şi a retras toate drepturile acordate.

Tot la 1849, Dieta revoluţionară dela Debreţin, hotărăşte detronarea Habsburgilor. Hotărârea fu mai întâi subscrisă de Eftimie Murgu şi, pentru aceasta Haynau, îl condamnă la moarte. Neputând fi prins a fost doar spânzurat „în efigie“.

După căderea lui Haynau de la putere fu condamnat la temniţă pe viaţă şi a suferit până la graţiere (4 ani) în cazematele din Josefstadt (Boemia). Se spune că ar fi fost amnestiat şi imediat numit profesor de filosofie la universitatea din Jena.

In 1861 (reîntors dela Jena) a fost din nou ales deputat în circumscripţia Timiş-Moraviţa.

La 1867 îi se oferă secretariatul politic şi i se cere să intre în partidul guvernului.

Nevoind a se abate dela principiile din 1848, refuză acest post.

Din 1861-1870, (până la moarte) a fost membru al facultăţii juridice dela univeritatea regală din Pesta.

Discursurile ţinute de Eftimiu Murgu în parlament, sunt date ca exemplu candidaţilor de profesori în literatură, după cum communică D-l Dr. Himpfner, directorul liceului din Budapesta.

adevarale

Figura lui Eftimie Murgu îşi însuseşte toate aspectele legendei. Vremea în care a trăit este chiar, o legendă, legenda formărei noului Ardeal, ridicări de popoare învrăjbite, toate în luptă cu împăraţi puternici şi neînduplecaţi. Infăţişarea lui Eftimie Murgu chiar, aşa precum ne-a rămas, este o apariţie legendară.

De aceea viaţa lui, biografic, nu a putut să fie niciodată precizată.

Şi această neprecizare intensifică apariţia lui Eftimie Murgu.

Se simte totuşi îndârjirea unui uriaş, a unui voevod, necăjit, dar cuprins de un veşnic neastâmpăr Eftimie Murgu n'a fost numai eruditul „doctor utriusque juris et profesor filosofiae“. Viaţa lui împărţită între catedră şi temniţă, este exemplul marelui ostracizat pentru binele „poporului“. Scăpat din închisoare sau ajuns pe alte plaiuri prin expulzare, Murgu n'a pregetat să fie autorul altei „conspiraţii“.

In arhivele fostului imperiu austro-ungar, se găseşte un lung cazier al lui Eftimie Murgu. Toate acestea sunt astăzi documente importante pentru istoria Ardealului.

La 14 Iulie 1846, locţiitorul comitetului suprem al Caraşului, cu numele de Andrei Kirs, face următorul raport:

„Eftimie Murgu, avocat în ţara ungurească de religie greco-neunită, născut în graniţa militară română, aşezându-se în sânul acestui judeţ, unde abia câteva luni petrecând fu destul de cutezător să se ocupe cu născociri secrete, primejdioase coroanei ungare, constituţiei şi statului : Ideile sale sunt pline de fantasii şi sunt concentrate : *„întru liberarea Românilor carii fac cea mai mare parte a poporaţiunei din acest ţinut şi întru înfiinţarea unui stat românesc.*

„La asemenea planuri, se înţelege că nu putea Eftimie Murgu să lucreze singur. Au fost mai mulţi, dar dintre toţi, iubitor de coroana ungară şi poporul maghiar, au fost PREOTUL GR. ORT. ION BLINDARU *din Găvojdia care îl trădează şi, în urma denunţului, Eftimie Murgu este prins şi, fără judecată închis în temniţa Statului*“.

Iar raportul continuă pompos mai departe :

„Judeţul cu No. 663 din 22 Aprilie 1846, propune pe preotul Ion Blidariu, M. S. I. pentru decoraţie, iar Andrei Kiss ca locţiitor al Comitetului suprem, îl recomandă Locotenenţei“.

POEZIE

SANDU TUDOR

STIHURI POPULARE

DE DIN VREMURI DE BĂJENIE

Frunză verde de negară,
zvoană rea porni prin sară
corb turcesc din Țarigrad
Clătinat de-un vârf de brad.
Bătu pliscul negru 'n zare
croncănind foc și lingoare.
Că ne vin nouă corăbii
cu fesoae și cu săbii.
Trei mii năsărâmbi d'ăi strâmbi,
fețe grase arăpești,
brâe roși otomănești,
inimi de câine turbat,
șalvari de păgân spurcat,
hoți de biruri și copii,
de la Ducă-se 'n pustii.
Vin caicele burtoase,
cătrănite, lenevoase.
In catarge ciori în tâmbă,
fulgi de molimă și umbră.
Câte-o boală și-o duhoare
lunecă cu fiecare,
în marea tărăgănată,
calea apei legănată.
Frunză galbenă de ceară
vine moartea peste țară
Când i-am înțeles de veste
râdea luna dintre creste
și'nfricat corbul vrăjit
scrum pe zări a fâlfâit.
Chiuii ca să-mi îndemn
noatenul cu șea de lemn.
Strânsei pintenii de-armă,
paloșul în cataramă,
și pornii făcând o cruce,
fugarul unde m'o duce,
Hi! măi noatene cât este
răsăritul după creste
drum de noapte, ceață grea,
fără umbră, fără stea.
Te-așterne pământului
ca și peana vântului,
să străbat țara în lung
ținta vrerii să-mi ajung.
In cetatea domnului,
în puterea somnului,
cât mai este noaptea 'n toi
să strig țara la război.
Și să cer o liturghie
la sfânta mitropolie.
Să sărut pe dreapta seacă
Sfânta Paraschiva 'n raclă,
să o rog iar să ne scape
de Turci, 'neca-s'ar în ape!

EMIL RIEGLER-DINU

GRADINARUL

Albine 'n zumzet! Spaliere!
Râd pierseci coapte printre foi!
Moș cu lulea! Fie ce sol
De nume latinești despoi
Și iată-ne ajunși la mere.

Dulci, acrișoare, amărui:
Din foșnetul frunzarului
Alegi cu degete de ceară,
Tai cu briceagul din comoară.
In mâini și'n buzunare-mi pui.

De-atunci e mult. Acu-s hoinar
In alte țări cu alte roade:
Grădinile n'au grădinar
Și rodul dela sine cade.

Zigzag de zumzete drumețe!
Grădinile ș'acum m'ațin
Dar n'are cine să mă'nvețe
Numiri de flori. Au prea puțin
Timp de povești și de povețe.

CRISTIAN SÂRBU

SCUARUL

Burat ușor cu pulbere de lună,
De-o vagă adiere legănat,
Scuarul verde — oază solitară —
Pe-o rondă de răscruce s'a culcat.

Pe-alei d'argint se plimbă noaptea blondă
Ca o regină 'n parcu-i favorit,
Iar sus pe-un soclu strejuit de grile
Cu foi de umbră sură — acoperit;

Turnat în bronz, vr'un orator pesemne,
Sprincene mari, stufoase, încruntând,
Cu gravitatea ce i-o dă tăcerea
Scrutează drumuri proaspete de gând

C'o mână ridicată către ceruri,
Pe soclul unde stă suit de ani,
Se pregătește par'că să vorbească
Poporului de tei și de castani.

Și poate chiar că bronzul glăsuește
In limba-adâncă a mutei veșnicii,
Căci văd un plop venit din depărtar
C'aplaudă din frunze brumării.

DIN CARNETUL UNUIA

MIRCEA DAMJAN

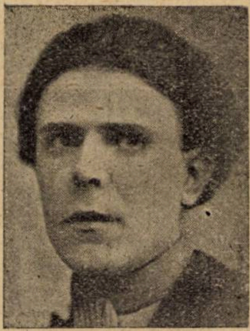

M'am născut în zodia Ţapului sau a Berbecului. E o diferenţă de trei luni şi asta mă'ncurcă în socoteli, exact cu un an. Căci nu ştiu dacă trebuie să'ncep număratoarea anilor din ziua în care m'am născut, sau dela data când trebuia să mă nasc! Şi sunt nedumerit asupra vârstei.

Pe porţile vieţii, am intrat cu trenul. Mama, ocupa un singur loc într'un compartiment de cl. II şi venea cu mine. Intr'o staţie neînsemnată, mi-s'a'ntâmplat să mă nasc. De-aci'nainte, am mers eu cu mama. Am ocupat locul din dreapta ei, care se'ntâmplase să fie liber, şi primul lucru pe care l-am făcut, a fost să citesc „Avisul" direcţiunii căilor ferate! Asta a fost cea dintîi lectură a mea. Avisul acela, specifica pedepsele, în bani, ce se aplică pasagerilor pentru câteva necuviinţe.

— Bagă de seamă, domnule, că stai cu picioarele pe canapea, şi eşti gol! — îmi spuse o doamnă în vârstă, foarte indignată.

— Mă iertaţi, doamnă, dar nu am vestminte, fiindcă deabia acum venii. Şi mi-am acoperit goliciunea cu perdeaua dela fereastră.

— O să răceşti! — mă compătimi altă doamnă mai tânără şi foarte binevoitoare.

— Nu-i nimic! — îi spun. Şi aşa, m'am săturat de viaţă!

Mama îmi spuse că sunt obraznic, mă luă în poală şi mă'nveli cu o pătură.

— Oh, ce timpuri! — murmurai. Plictisitor lucru!

Când am ajuns acasă, eram în vârstă de trei ciasuri şi jumătate, după ora Europei orientale. Tata mă sărută pe amândoi obrajii, şi-mi spuse:

— Te-ai cam grăbit!

— Am venit cu trenul!

— Nu aşa! — mă lămuri el. Trebuia să te naşti în Martie viitor, şi acuma suntem doar în Decembrie.

— Ei, comedie! Asta nu-mi place de loc, fiindcă sunt deodată mai bătrân cu un an! — zisei, examinându-mi cu interes scutecele.

— Ai de gând să taci?! — mă certă mama. Copiii nu trebuie să răspundă la fiecare vorbă a părinţilor!

— Asta-i acum! Păi bine! dacă mă'ntreabă, se poate să nu-i răspund?!

— Da, dar să nu fii obraznic.

— Aşa eşti dumneata: cârcotaşe! Nici în tren nu m-ai lăsat să vorbesc. Şi cucoana aceia tânără, care se'ngrijea de sănătatea mea, era foarte nostimă!

— Bravo, băete! Ştii că-mi placi? — zise tata râzând, şi mă sărută.

— Desigur, — se 'nfurie mama. Iţi seamănă ţie!

— Ăsta are să fie un om şi jumătate! — mă laudă tata.

— Ba bine că nu! — replică mama. Dacă o merge tot aşa precum a'nceput, are să fie un stricat.

Mai aveam două surori şi doi fraţi, între şase şi doisprezece ani. Făcurăm cunoştinţă, apoi ne luarăm la bătae. Incăerarea, a fost pricinuită de prostia lui frate-meu cel mai mic decât toţi ceilalţi şi mai mare decât mine. Susţinea cu încăpăţânare că eu nu sunt frate cu ei, şi refuză să mă recunoască.

— De ce, mă? — îl întreb.

— Fiindcă pe tine te-a adus trenul, şi pe noi ne-a adus barza!

— Tii, că prost mai eşti, bată-te Dumnezeu! — şi-i trăsei o palmă.

Ceilalţi, tăbărîră asupra mea.

— Veneticule! — strigau ei.

— Nu te lăsa flăcăule! — mă'ncuraja tata.

In cele din urmă, ne-am împăcat. Dar frate-meu cel mai mic, nu mi-a iertat nici până'n ziua de azi palma aceia.

A doua ceartă'n familie, a izbucnit din pricina numelui meu.

— Să-i punem numele Ion! — a spus tata.

— Nu-mi place! — i-am răspuns eu din leagăn.

— Taci, tu! — mă ameninţă mama. Apoi, către tata:

— Nicolae, să-l botezăm!

— Gheorghe! — adăugă naşa.

— Dumitru! fu de părere mătuşe mea.

— Nu-mi convine niciunul! — mă revolt eu, svârlind biberonul. Intâi, fiindcă toate sunt nume de rând; şi pe urmă nu vreau să am nume în calendar. Onomasticile mă plictisesc. Ce Dumnezeu! n'aveţi nici atâta fantazie să-mi găsiţi un nume mai ca lumea?!

— Iar începi?! — se indignă mama.

— Napoleon! — strigă frate-meu cel mai mare, care ştia puţină Istorie, învăţată din tablourile aninate pe păreţii salonului.

— Nu-i românesc! — se plânse naşa.

— Atunci, ştiţi ce? Lăsaţi-mă fără nume! — şi-am reluat, plictisit, biberonul.

— Să poate una ca asta, fine?! — se minună naşa, care ţinea cu tot dinadinsul să mă boteze cu un nume din familia ei.

— Bine, atunci daţi-mi un nume care să-mi convină, şi lăsaţi-mă'n pace.

Naşa, cercetă, în gând, numele tuturor moşilor şi strămoşilor, şi deodată se lumină:

— Stan!

— Tţ! — protestai eu, privind în tavan.

— Nu'nţeleg ce vă tot uitaţi în gura lui?! — s'amestecă frate-meu cel mic. Trebuie s'asculte. Eu cum ascult?

— Ţine-ţi gura, că iar te plesnesc! — îi spun.

— Călin! — mai propuse naşa.

Ăsta-mi conveni. In tren, o domnişoară citea un roman cu titlul: „Călin" imprimat cu literă mare şi înfocată!

Mă duseră la biserică. Aci, mi-a mers rău de tot.

— Cucernice părinte! — mă rugai. Aş dori să nu fiu slobozit în apă; e cam frig.

— Nu se poate fiule! — se opuse preotul. Canoanele mă opresc.

— Atunci, mă botez la primăvară. Şi aşa, se spune că trebuia să mă nasc tocmai în Martie! — şi vrusei să plec. Dar fui împiedicat şi desbrăcat cu forţa. Incepui să urlu. Naşa îşi dădu cu părerea că sunt rău-crescut, iar ţârcovnicul, — un om foarte brutal — mă ameninţă că-mi rupe urechile!

— D-ta ce te-amesteci? — îl întreb.

— Ţi-oi arăta eu, mucosule!

Asta mă'nfurie din cale-afară, dar n'aveam nici o putere. Mă mulţumii să-i spun:

— Ce idiot! M'am săturat de oameni!

Preotul mă'nşfăcă de mijloc, şi mă ridică deasupra cristelniţei, bolborosind, pe nas, nişte cuvinte pe cari 'nu le-am priceput. Eu mă sbăteam ca o broască'n gura şarpelui.

— „Botează-se robul lui Dum..".

Numai atât auzii lămurit. Căci tot svârcolindu-mă, lunecai printre mâinile preotului şi mă scufundai în cristelniţa plină cu apă. Câteva picături, stinseră o lumânare, ceeace făcu pe naşa să spună că-i semn rău. Inghiţii două gâturi de apă, strănutai şi'ncepui să'not!

— Ptiu! — se cruci ţârcovnicul. Neastâmpărat mormoloc.

In cele din urmă, mă pescuiră şi ceremonia se săvârşi.

— Să ştiţi că ăsta n'are s'o isprăvească bine! — îmi prooroci cântăreţul.

— N'ai de gând să taci odată, beţiv ştirb şi cu nasul roşu? — mă strâmbai eu.

Omul m'ameninţă cu cădelniţa şi tăcu.

— E tare vioi! — hotărî naşa.

— Argint-viu, nu altceva! — întregi o mătuşe de-a mea.

— Seamănă lui tat'so! — adăugă altă mătuşă.

— Aduce şi cu mă-sa! — căută să'mpace lucrurile o femee.

— E voinic! — mă admiră preotul prelung, caşicum ar fi citit un cuvânt din Evanghelie.

— Mai e ceva de făcut, părinte? întreb.

— Nu, taică! — râse el. Nu mai e nimic.

— Bine c'a dat Dumnezeu!

Acasă, masă mare. felicitări şi vin.

— Ei, Căline! — zise tata. Te-ai botezat întru Domnul?

— E tare neastâmpărat! — repetă naşa.

— Aşa trebue! — aprobă tata.

— Daţi-mi să mănânc şi nu mă plictisiţi. Sunt după bae şi am o foame de lup!

Mă aşezai la masă pe genunchii tatei. Gustai din supă, pe care o găsii prea sărată, muiai degetele în sosuri, mozolii un ficat de pui, deşertai un pahar de vin vechiu şi muşcai, cu toată faţa, dintr'o prăjitură cu cremă.

— Ar trebui să mănânci şi să bei cu măsură! — observă frate-meu cel cu palma. Te-ai murdărit ca un godac.

Pusei mâna pe-o sticlă să i-o arunc în cap, dar mă linişti tata.

— Dă-i pace! — îmi şopti el la ureche. Nu vezi că-i prost?!

— Ai dreptate! — încuviinţai eu şi mă liniştii.

Am mâncat bine, am băut mult, am spart trei farfurii şi capul lui frate-meu care nu voia să s'astâmpere, m'am îmbătat şi m'am culcat...

FECIORUL

LUCREȚIA PETRESCU

S'a întâmplat la Bagdad pe vremea Califului?...

A uitat acel care mi-a povestit — numele Califului.

Dar nici nu leagă prea mult istorisirea noastră de acel, care stăpânea pe atunci Bagdadul. Atunci... adică pe vremea, când Huseim și Leila... Nu, nu așa. Trebue spus de la început, că Huseim orfanul era singurul fecior al văduvei Leila. O biată văduvă, care trăia din sporul degetelor ei. Torcea — de la răsăritul soarelui și până la aprinsul opaițelor — lână pentru vesmintele și covoarele bogaților. Și 'și câștiga astfel meiul și ovăzul pentru cele două guri: Leila și Huseim. Iar dacă mai torcea și după aprinsul opaițel, își putea câștiga la trei ani o dată și o haină pentru dânsa și fecior. Și nu fusese Leila întotdeauna săracă. Ei! pe când trăia bărbatul ei Hasan — îndrăznețul conducător de caravane!

Dar nici oasele lui nu le mai știe nimeni pe unde sunt. Căci — cu cea din urmă caravană prădată de hoți, s'a dus și Hasan, s'au dus și mărfurile și toată avuția și belșugul din casa lui. Și acum Leila toarce mângâindu-se numai cu Huseim, care — cu tot necazul — crește din zi în zi mai voinic și mai ager. Are să fie îndrăzneț ca tată-său.

Și iacă și ziua blagoslovită, când Huseim — acum flăcău voinic a intrat la Abdulah bogătașul să-l slujească.

Acum Leila ar putea să mai dea odihnă mâinilor ei atât de muncite. Dar când o femee e vrednică, munca-i e sărbătoare. Și Leila toarce înainte. Poate că nici băiatul nu o ajută prea mult. E acum flăcău tânăr și la câte nu rămnesc flăcăii! Trebue doar să aibă doi, trei arginți în pungă. Firește că-i are Huseim și chiar ar putea aduna o grămăgioară bună de când slujește pe Abdulah, dar parcă'e un făcut.

De câte ori stăpânul îl cinstește cu câți-va bani de argint — hop îi es în cale prieteni, cari joacă zaruri. Și cu toată opreala coranului nu e ispita mai puternică pentru Huseim de cât jocul de zaruri. Și așa de ușor se pierd arginții, pe care cu greu i-ai câștigat! Și de aceia nu se vede sporind belșugul în casa Leilei.

Dar într'o zi — ei dacă așa a vrut Alah să fie! Intr'o zi a venit Huseim acasă și s'a trântit la pământ gemând și bătându-și cu pumnii capul. Huseim a pierdut iar la zaruri banii — două pungi. Și nu erau ai lui. Stăpână-său Abdulah îi dăduse să plătească mărfuri. Ce are să fie cu el acum, când s'o întoarce la Abadulah cu mâna goală? L'or bate cu vergile până la moarte, l'or vinde rob, să se despăgubească stăpânul?

O Leila, dacă credeai, că ai cunoscut îndeajuns până acum suferința!... Și să nu-i poți ajuta nimic! Dacă te-ai ruga de Abdulah, să primești tu în locul băiatului loviturile? O vrea oare?

Nu, n'are să vrea. Nu despăgubește pe Abdulah nici nu-i potolește mânia osânda loviturilor primite de bună voia ta.

Numai dacă Leila — asta da are să primească păgubitul, — dacă Leila s'o robi lui Abdulah, până ce Huseim o putea muncind, să-i întoarcă banii.

Și biata mamă, plângând de teamă că nu s'o învoi Abdulah. s'a dus și s'a robit pentru cele două pungi pierdute la zaruri.

Iar feciorul, trist și pocăit, i-a jurat că are să meargă în lume să muncească, și nici mulțumire, nici tihnă în viață să nu aibă, până ce nu o veni îndărăt să-și desrobească mama. Și s'a învoit pe dată la un negustor, ce pleca cu caravana spre ținuturi îndepărtate.

Și l'a petrecut mama sa cu ochii, până l'a pierdut în zare. Apoi s'a apucat de lucru în casa lui Abdulah. Și ca să nu auză vreodată un cuvânt rău de băiatul ei din gura stăpânului muncea mereu, muncea cu spor și chibzuință.

Atâta folos avea acum Abdulah de dânsa, încât chiar îi părea bine de întâmplarea cu pungile. O femee așa de vrednică prețuește orcând cele două pungi de arginți. Și chiar ar fi fost bucuros acum păgubitul, să nu mai vină Huseim să o rescumpere. Știa bine însă că-i e mamă și că n'are să se îndure. Dar până atunci...

Până atunci caravana a trecut râuri munți, deserturi. S'au luptat oameni și vite cu primejdii, lipsuri, foame. Și Huseim a fost vrednic, îndrăzneț, priceput. Și l'a îndrăgit stăpânul și l'a răsplătit cum se cuvine. Dar au ocolit multe ținuturi. La urmă însă toate le-au eșit în plin. Așa că la întoarcere peste câți-va ani s'a întors și Huseim — bărbat în toată firea, umblat prin lume și înstărit. Și cum a văzut Bagdadul năvlnic a alergat la Abdulah să-și vadă pe maică sa și s'o desrobească.

Dar înainte chiar de a ajunge dânsul, ajunsese zvonul întoarcerii și îmbogățirei lui; și dacă maică sa îl aștepta cu atâta bucurie, apoi și Abdulah se gândea, dacă nu s'ar putea înfrupta și el puțin din banii lui Huseim. Când acesta nerăbdător l'a întrebat ce cere în schimbul mamei lui. Abdulah își avea pregătit de mult răspunsul.

Și l'a dus pe Huseim afară în grădină. Și cinstindu-l ca pe un prieten — nu ca pe o fostă slugă — i-a arătat ce cere.

Cum de rabdă Alah asemenea demoni! Păi știți ce a cerut păgânul în schimbul Leilei? Să cumpere Huseim și să-i dăruiască lui — casa lui Șefchet megieșul lui din dreapta. Vrea Abdulah să-și mărească curtea cu curtea vecinului. Și Șefchet e bucuros să vândă, căci mai are încă o casă mai sus înspre moschee. Auzi, să ceri tu o casă — or cât de mică ar fi — o casă pentru o roabă — fie orcât de vrednică!

O bietul Huseim! De aceia te-ai trudit atâta cu caravana prin pustiuri? Cum să nu să se jelească la Șefchet și să-i spună de nelegiuirea lui Abdulah și trista soartă a Leilei.

Mai sunt și oameni buni. I s'a făcut atât de milă lui Șefchet, că i-a vândut casa mai pe nimica. Vrea să vadă în ea doi oameni fericiți și Alah are să țină seamă de fapta lui cea bună.

Iată-l acum pe Huseim stăpân pe casă. Mică, mică, dar când e a ta, îți ține mai cald și-ți pare mai frumoasă de cât palatul califului. Huseim — după ce a numărat toate paralele — nu se mai sătura privind căsuța lui, comoara aceia mica cu patru pereți și grădină.

Ce plăcut e, să te odihnești acum în grădina ta, la umbra smochinilor și curmalilor. și vântul răcorindu-ți fața, să-ți aducă mireazma trandafirilor cari înfloresc dealungul gardului ce desparte de curtea lui Abdulah.

Dar deodată i s'a dus lui Huseim bucuria. Casa asta, câtă vreme o mai fi a lui? Trebue doar s'o dee, ca să-și rescumpere mama, care pentru el s'a robit. Firește că trebue. Ce tâlhar mai e și Abdulah, care pentru o roabă mai mult bătrână, îți cere o casă. Cere el — cere; dar nu știți vorba: Nu e nebun cine cere. e nebun cine dă.

Dar Huseim trebue să dee. E la mijloc mama lui. Mama lui — vezi bine. Și de aceia tâlharul de Abdulah s'a lăcomit atâta. De l'ar avea și Huseim odată în mână! Dar până atunci, cată să-i dee căsuța.

Casa lui... Mâine trebue să se ducă.

Adică de ce atâta grabă? Nu s'ar putea să mai amâne puțin târgul? Măcar până s'or coace smochinele și naramzele din grădina lui. Să se bucure și Huseim o bucată de vreme de odihnă sub acoperișul lui — de umbra pomilor lui, că destul s'a trudit atâția ani. Și doar nici nu s'a trudit pentru dânsul. Pentru mama sa — vezi bine. Și-a mai amânat Huseim dusul la Abdulah. Insă tot spre răul lui, adică a Leilei, a amânat mersul. că de ce trecea vremea, de ce îi venea mai greu să se despartă de odăițele albe, de grădina umbroasă, de naramzele și smochinele culese dimineața. Și a văzut atunci, că casa luată dela Șefchet îi e cu mult mai scupă decât dorul mamei lui.

A trebuit totuși să vorbească și Leilei. Leilei care aștepta mereu. Nu e prost Huseim și a găsit ce să-i spună. I-a spus că toți banii — câștigați cu greu — i-a dat pe casă și dacă o rescumpără pe Leila, atunci el Huseim nu are decât să meargă să se vândă el rob — sau să cerșească. Alt cum... Câte nu i-a înșirat! Cum să nu-l creadă biată femee! Să ajungă Huseim feciorul ei să cerșească? Cum se poate — Alah — una ca asta? Mai bine robește ea până... Și a rămas să plece iar Huseim să mai câștige — și apoi când s'o întoarce o răscumpără negreșit.

Și-a plecat feciorul Leilei iarăși plâns de mamă sa și plângând și el după căsuța, de care a trebuit să se despartă o vreme. Iar a cutreerat ținuturi — ca niște caravane. Iar a înfruntat primejdii, sete, oboseală... Și iar i-au fost răsplătite necazurile, căci după câți-va ani se întoarce Huseim cu multă strânsură spre Bagdad. Și iarăși zvonul venirei lui i-a luat înainte.

Cum îl mai aștepta Leila! A mai îmbătrânit sărmana! Picioarele nu-i mai sunt așa de sprintene, mâinele nu-i mai sunt neobosite și ochii nu-i mai sunt de loc ageri. Aude acum mai multe ocări decât laude. Dar nu mai e mult și vine Huseim și o scapă.

Și Abdulah ce o cere acum pe dânsa. Au n'o fi nebun, să vrea tot o casă?

O casă n'a mai cerut Abdulah. S'a mulțumit cu...

Dar stați, să vă spun dela capăt. Avea Kemir — persanul — doi robi de vânzare. Un fecior și o fată. Frați trebue să fi fost, că prea erau asemeni. Și frumoși! Tot Bagdadul rămnise și mulți au încercat să-i cumpere. Dar cerea mult Kemir pe dânşii. Ei acum Abdulah pe cei doi robi tineri i-a cerut lui Huseim.

Cu inima strânsă s'a dus Huseim să-i cumpere. Dar când i-a văzut nu i-a părut aşa de rău de banii ce a trebuit să numere lui Kemir pentru dânşii. E drept, că mai scoborâse şi Kemir numărul arginţilor, căci şi lui i-a fost milă, când a auzit de povestea şi amarul Leilei. Şi până seara târgul a fost gata şi şi-a dus Huseim robii acasă. A doua zi să-i ducă lui Abdulah.

Dar seara robii tineri şi-au arătat ştiinţa. Fata Amina — bine cuvântat să fie ceasul când Alah a dăruit pământului femeia — fata uşoară şi subţire a jucat cântându-şi singură din tamburină. Cu braţele deasupra capului ca nişte toarte de amforă, şi-a tremurat sânii, şi-a clătinat pântecele şi şoldurile înguste, iar brăţările de alamă de pe gleznele subţiri ţineau isonul tamburinei bătută de degetele cu unghii roşii. Şi întreagă era sub cămaşe şi pantalonii subţiri ca o amforă vie, ameţitoare de mirezme.

Şi mâine s'o ducă lui Abdulah? In adevăr prea îl costă pe Huseim mult dragostea mume-sei!

Ce scurtă a fost noaptea dintâi! Amândoi robii — şi tânărul şi fata şi-au veghiat pe rând stăpânul şi i-au răcorit obrazul undind încet cu mâna câte o foaie mare de palmier.

Dimineaţa ce curat e peste tot locul şi cu ce grijă umbla cei doi copii, să nu-l deştepte. Ce naramze parfumate -au adus din grădină şi ce bună fertură a făcut mai târziu Amina! Şi astea toate are să le aibă Abdulah! Ce mult preţueşti tu mamă!

Ei, dar ar putea să nu se grăbească atât. Să se bucure şi el o săptămână, două de tinereţea asta din casă. Băiatul îi serveşte pas cu pas. Grădina parcă e mai înflorită şi mai rodnică de când e în grija lui. Amina râde, cântă, joacă. ciripeşte.

Biata Leila aşteaptă mereu să-i vină feciorul s'o răscumpere. Doar ştie şi ea ce a cerut Abdulah şi nu odată a văzut robii tineri în curtea de alături. De ce nu mai vine oare Huseim? Iată-l în sfârşit că a venit. Dar singur. Biata Leila! Mai amână-ţi bucuria liberărei tale, căci uite ce i-a spus Huseim.

Nu pot mamă, nu mai pot s'o dau lui Abdulah pe Amina. Nici dumneata n'ai cere-o. Alah prin dânsa îmi dărueşte un prunc. Mai pot să mă despart de dânsa?"

A zâmbit şi-a plâns biată bunică. Şi Huseim abia acum o vede bine şi ce milă i se face! Atâta de bătrână pare! Tot mai încovoiată şi mai aplecată păşeşte spre pământul, care în curând o cere.

Trebue s'o răscumpere. Să-şi mai înveselească şi ea zilele din urmă cu fiu său alături. Să se dea odihnei. Să-şi legene nepotul. Trebue s'o rescumpere. Are să meargă Huseim la târgul de robi din...

E cale de o lună, două. Şi-i aduce lui Abdulah alţi doi robi tineri în locul Aminei, de care nu se îndură.

Şi a plecat iar. Pe o cămilă şi-a luat roaba — nevasta lui acum — iar robul tânăr îl slujeşte, cum îşi slujea în vremuri Huseim stăpânul. Şi a lipsit iar o vreme, lungă vreme! Când s'a întors — Amina — sus pe cămilă îşi alăpta pruncul. Şi alte două cămile aduceau mărfuri. Dar robi n'a adus.

Nu a găsit — se vede — o altă Amină. Dar şi Abdulah a mai scăzut preţul. Ce mai poţi cere acum pe o roabă bătrână? I-a spus lui Huseim să-i aducă cârlanul buestraş a lui Ben Ali.

Un cârlan buestraş nu e lucru mare. Şi e înstărit destul acum feciorul Leilei. S'a dus îndată Huseim şi a făcut şi târgul. Şi ca să încerce cârlanul a venit călare acasă.

Ce cal minunat! Are un umblet de nici nu-ţi vine a crede, că eşti călare; ci par că ai pluti pe o apă lină. Şi blând! Şi-a pus Amina pruncul pe spinarea lui şi a ocolit toată curtea. Ce bine îi şale băeţelului, cum râde de voios ţinându-se de coamă. Ba chiar a plâns, când l'a scoborât maică-sa. Ce are să plângă, când, or da cârlanul lui Abdulah! N'ar putea să-l mai ţină o zi, două să facă plăcere copilului?...

Se încârduesc mai mulţi negustori, să plece spre ţara dela mare. Să-şi vândă la corăbieri mărfurile. I-au vorbit şi lui Huseim. E îndrăzneţ, e ager şi cunoaşte bine drumul. N'or zăbovi mult. Un dus şi un venit. Poate să fie îndărăt până la coptul naramzelor.

Câte pregătiri, câtă grijă a avut Huseim! In seama lui au fost lăsate toate. Şi trebue să-şi ia şi nevasta. Nu se îndură s'o lase. Cum s'o lase aşa singură? Huseim o priveşte înduioşat cum îşi plimbă prin grădină copilul măricel şi pântecele iar plin. Trebue s'o ia cu dânsul. Cea mai domoală cămilă e pentru dânsa. Şi acolo sus — Amina între perne, cu valurile ei par'că e o pasăre mare, care cloceşte. Băeţelul e mai mult pe şea lângă tată-său decât pe perne lângă maica sa.

Dar în zorul plecărei Huseim nici n'a avut vreme să treacă pe la Abdulah, să-i spună mamei lui un cuvânt de rămas bun. La ce ar mai fi folosit acum cuvântul? Şi de calul buestraş avea atâta nevoie şi folos la drum!

S'au copt odată naramzele. S'au copt şi a doua oară — şi abia când pentru a treia oară începuseră să se pârguiască s'au întors drumeţii. Şi nici nu se coborâse bine Huseim din şea, când slugile lui Abdulah au venit să-l cheme. Să meargă îndată la Leila, care stă să moară; aşteaptă toţi din ceas în ceas sfârşitul. Să şi-o ia acasă. Abdulah i-o dă şi nu-i mai cere nimic, nimic în schimb.

S'a înfuriat aşa de tare Huseim, că la strigătele lui, copiii — are trei acum — s'au înghemuit în valurile mamei lor, de unde abia scot capetele, ca puii printre penele cloştei.

— „Auzi tâlharul!" strigă Huseim. Auzi ce vrea acum! Când era mama în putere, m'a făcut să târguesc casă, robi, cal — ca s'o răscumpăr. Ce nu mi-a cerut pentru dânsa! Şi acum fiind-că o vede, că se pierde, acum când e ajunsă şi sufletul ei se pregăteşte de drum; acum îmi spune Abdulah să mă duc s'o iau, că nu-mi cere nimic pentru dânsa. A tâlharul vrea ca tot eu să-i cumpăr şi giulgiul şi piatra! De aceia mi-o dărueşte!"

„Mergeţi şi-i spuneţi că acum nu-mi trebue. Să şi-o ţină. Să o îngroape dânsul!"

Şi Leila — mama bogatului Huseim — tot roabă a murit.

* * *

PROFESOR DOCTOR...

S'ar părea imposibil şi totuşi cu anumiţi indivizi, lucrurile merg chiar până aici.

Natural că, dacă profesoratul e o simplă ocupaţiune care poate fi exercitată chiar de cei ce nu s'au gândit nici odată la ea şi nu s'au pregătit în vederea ei, doctoratul (şi nu mă gândesc la accepţiunea lui vulgară de *medic)* e, un titlu academic.

Şi-atunci : cum se poate unge cineva pe sine-însuşi cu această titulatură —, fără să fi dat anumite probe în faţa unei comisiuni adhoc ?!

Am auzit de cazul unor universitari în acelaş timp candidaţi şi examinatori. Natural că —până în ziua examenului— au fost constrânşi să renunţe la una dintre calităţi, dacă nu la amândouă.

In cazul de faţă nu e vorba nici măcar de acest lucru. Mă refer la ceeace se vede mai ales prin unele oraşe de provincie : feldefel de scamatori, spiritişti, hipnotizatori — cu un cuvânt : vânători ai banului public — cari, spre a atrage mai multă lume la năsdrăvăniile lor, se afişează cu titlurile de „profesori" şi „doctor".

Natural că nimeni nu cere acte doveditoare şi că experienţele de „suggestie, somnambulism, catalepsie sau hipnoză", strecurate pirn intermediul unor astfel de titulaturi capătă ceva din grandoarea şi seriozitatea faptelor ştiinţifice.

Şi totuşi făptaşii pot fi foarte uşor dovediţi : profesor ? bine ! — dar *unde* şi de *ce* materie ? De spiritism ? După câte ştim — nu se predă nicăeri, în nici o şcoală publică sau privată, asemenea studii. Şi atunci : cum rămâne cu profesionatul ?

Şi iarăşi : doctor ? bine ! — dar în ce specialitate şi de unde ? Unii adaogă chiar : „doctor în ştiinţele oculte".

Foarte bine, acesta poate fi un titlu ; dorim însă să ni se specifice şi facultatea care a putut, conferi un astfel de titlu. Nu de alta — dar o asemenea facultate, până acuma, nu există.

Sau acest doctorat este asemănător cu acela în fabricarea apei cu zahăr ?

Iată din ce cauză măsurile de verificare a titulrilor nu trebue să uite nici această categorie socială care, profesând astfel, câştigă averi fabuloase.

PAUL I. PAPADOPOL

O FECIOARĂ

FRANCIS JAMES

Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge
Pare că rămâne 'n urmă
Şi'nainte curge.

O dimineaţă limpede, par'că n'ar exista aproape; în zadar caută ochiul, deasupra-i vre'un nor: sub lumina, întocmai unei ape pure, în mijlocul livezii trandafirii — constelatic ori madrepor — Madeleine are şeasesprezece ani precum un cuib are pitulici.

Ea păşeşte cu pasul nesigur al tinerei fete care visează singură şi, cum albeaţa rufelor e orbitoare, îşi pleacă pe myosotişul ochilor săi, toporaşii pleoapelor.

— Domnişoară! Domnişoară! Sunteţi chemată.

— Madeleine! Madeleine!

— Dar ce s'a întâmplat?

— Madeleine!

— Ce-i mamă?

— Vin'o, te rog, iute! vin'o. Cred că... o Doamne.

Bunica Madeleinei „mama mamei sale a fost găsită moartă în patul ei şi albinele continua să bâzâie în livada din care a plecat fecioara.

Bunica moartă, seamănă iernii. Madeleine plânge, asemenea ramurii de viţă şi orice ar face, seamănă a April. De îndată ce se află în sat de moartea bătrânei dragi, toată lumea vine s'o mângâie pe Madeleine şi pe mama ei, care e văduvă.

Cunoaşteţi lumina roşiatică a lumânării, ziua; lumina pe care obloanele ferestrelor închise o lasă să răzbiască: şi farfuria cu apă sfinţită în care se moaie o frunză de dafin; şi cruciuliţa de metal alb şi mâinile vinete împreunate c'o mătanie, pe rochia neagră. Amin.

Bunica, atât de cucernică, fu îngropată a doua zi. Cât de frumos era; câteva urme de furtună se arată în soare: lacrimile celor întristate. Un pisoiu care se spăla în faţa gropii şi care închidea ochii gândindu-se la o şopârlă, fugi, la sosirea cortegiului.

De-atunci Madeleine şi mama ei se aşezară singure la masă.

II

Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n loc —
Şi'nainte curge.

Cartea de rugăciuni a bunichii stătea mai totdeauna pe dulap, când nu era luată la biserică. Madeleine nu luă niciodată în seamă ceaslovul acesta, afară doar de mătăniile puse de-o parte şi ale căror câteva mărgele erau împreunate cu sfoară. Madeleine prefera filelor acestei cărţi, frunzele de Mai.

Iată un an decând murise bunica. Scotocind într'un sipet, tânăra fată regăseşte cartea de rugăciuni a bunicii. Intr'ânsa se afla o pansea de catifea albastră-galbenă presată cu grijă în bumbac. Iată scrisul bunicii, cu cerneală decolorată, un scris fin, nu ca acel al tinerelor de azi care se străduesc să imite literele grosolane ce le vor fi scris Carol Magnu ori Roland, când învârteau în aer săbiile.

Pe prima filă stă scris:

8 August. 1836. Maria s'a născut la ora 3 dimineaţa.

„Maria e mama, îşi spuse Madeleine.

Apoi:

2 August 1839, la amiază. S'a născut Jean Baptiste.

„E unchiul Jean“, gândeşte Madeleine. S'a născut în aceiaş lună ca şi mama“.

Dedesubt citeşte:

9 Decembrie 1844, la orele opt seara, s'a născut Justine.

„E mătuşa Justine“, care a murit călugăriţă.

Ce bătrâni erau! Suntem în 1889. Mama are prin urmare, cincizeci şi trei de ani Atunci... nu erau prea bătrâni. Eu am şeaptesprezece ani sunt ultimul copil După trei fraţi cari au murit. Bunica însemna naşterea copiilor săi. Şi eu o să fac aşa, când mă voiu mărita. Insă n'am decât o cărţulie de rugăciuni, în piele de Rusia, ediţie diamant. Când voiu fi căsătorită, va trebui să-mi cumpăr o carte mare, fiindcă vreau să am copii mulţi.

III

Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n loc —
Şi'nainte curge.

In Iunie se coseşte fânul.

Sunt zece ani de când bunica e moartă

Suntem în 1898. Madeleine are deci douăzeci şi şase de ani. Nu înseamnă că eşti bătrână la douăzeci şi şase de ani E drept însă, nu mai ai şeasesprezece E tocmai timpul să te măriţi. E mai bine să nu te măriţi prea de tânără. Rămâi mai multă vreme cu mama.

Aşa judecă tânăra fată, în aceeaş grădină în care i s'a adus de veste moartea bunicii, acum zece ani în acea dimineaţă într'atât de limpede că parcă nici nu exista: în care ochiul căta zadarnic, de-asupra lui, vre'un nor, în lumina soră a apei pure: în care livada trandafirie părea o constelaţie ori un madrepor: în care Madaleine avea şeasesprezece ani, precum un cuib are pitulici.

Azi sunt câţiva nouri pe cer.

Rufele sunt atârnate, atât de albe încât odinioară o orbiau pe Madeleine.

Acum nu mai orbesc. Ochii i s'au obişnuit cu munca în plin aer. Ea singură vine să întindă albiturile. Mama ei e ostenită, are şeasezeci şi doi de ani.

— Eu am douăzeci şi şease. E tocmai vârsta pentru a întemeia un cămin. Ce bine miroase fânul cosit: Ah! începutul verii.

IV

Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n urmă —
Şi'nainte curge.

In luna Iulie se coseşte grâul. Unchiul Jean Baptiste vine să-şi vadă sora şi nepoata — pe Madeleine. Ii spune surorii sale:

— Locuiţi bine în căsuţa aceasta. Bine că n'ai părăsit-o.

Sora îi răspunde:

— Când mama a murit aici...

— Cât e de atunci?

— Treisprezece ani.

— Aşa mult? Dar ce vârstă are Madeleine?

— Douăzeci şi nouă de ani, unchiule.

— Eşti drăguţă, harnică şi bună. Ar trebui să te gândeşti la măritiş.

— Unchiule, când n'ai zestre...

— Ah, copila mea! Lumea de azi nu merge pe căile Domnului. Găsesc contra naturii ca o fată frumoasă ca tine, care n'are vocaţiune religioasă să nu se mărite. Femeile sunt oare făcute spre a deveni funcţionare la poştă, avocate, jurnaliste, doctoriţe, sau mai ştiu eu ce? Se poate când ai un copilaş să alergi dela telefon la telegraf şi din sala de operaţie spre leagăn?

E cu putinţă ca atunci când alăptezi copilul, să aperi cauza lui Pierre împotriva lui Paul? Scriind un articol despre politica externă, ai oare timp să-ţi vezi de casă, să-ţi întâmpini soţul când vine plictisit, să-i dai supa fierbinte? Ah! epocă de stricaţi! Femeea a fost făcută să şi câştige existenţa altfel de cât prin aspra şi dulcea munca manuală, aceea a micii negustorese, a ţărăncii, ori a cusătoresei care de după fereastra fermei, vedea înălţându-se steaua serii? Ah, lume prăpădită! lume fără de credinţă şi de lege, care paralizează pe soţie şi pe mamă: care nu-i mai cere pâinea de casă frăgezimea pufului de perne, ci bani de-adreptul! Ştiu că sunt luat drept un întârziat şi am auzit spunându-se că am ideile lui Francis Jammes.

— Catolicul acela naiv, unchiule?

— Exact! Şi mă întreb dacă cu toată candoarea sa, n'o fi având la urma urmei dreptate. La ce ne slujeşte inteligenţa, când nu se dă soluţiunea justă a problemei, tu încă nemăritată. înzestrată cu aceste două căpiţe de grâu — părul tău — iată o soluţie falsă a problemei: Societatea este deci prost orânduită. Răspunderea o poartă turma care ne conduce. Poate dacă te-ar vedea cârmuitorii noştri, n'ar pricepe dece tu nu eşti încă măritată. Dar e de ajuns să nu fii, pentru ca eu să trag încheierea că maşina lor e rău alcătuită, în vreme ce tu ai fost bine întocmită de către Bunul Dumnezeu.

— Mamă? întrebă Madeleine?

— Ce-i micuţo?

— Am pierdut mătătniile. Le pot lua pe ale bunicii din sertarul sipetului?

— Desigur.

— La revedere, unchiule. Mă duc la rugăciune.

— Să trăeşti mititico.

V

Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n urmă —
Şi'nainte curge.

Medeleine se află tot acolo. Nimeni n'a venit să ia pe fata aceasta frumoasă, fiindcă e drăguţă şi cinstită.

In August livada nu mai e trandafiriu palidă. E aurită. Nu ştiu însă dacă firele de argint pe care le ia cu sine rândunica sunt pe părul Madelenei ori pe vârful merilor.

— Ce vârstă are mama, Madeleine?

— Şeaptezeci şi unu de ani, Doamnă.

— Cum îi merge?

— Tot aşa — cum ştiţi. Am avea nevoe de-o tutungerie. Avem o mică pensie dela Stat, însă au expirat nişte poliţe pe cari am fost sfătuite să le luăm. Trebue să vindem ceva dacă mama va fi operată, — ceasul bunicii. N'o ducem prea bine, însă ne iubim atâta, încât suntem fericite. Seara la lumina lămpii citesc

critica literara

PORTUGALIA

(ȚARA LATINA CEA MAI DEPARTATA IN EUROPA)

— Note de drum și conferințe de N. Iorga —

In nostalgia ce picură topită de pe zările când cenușii, când inexistente de străvezii ale toamnei, notele de drum ale ilustrului nostru călător, D-l N. Iorga, vin ca un îndreptar.

●

Note fixate ca niște cugetări, sintetic și direct fac din această carte un ghid de voiaj. Nu un voiaj monden, lipsit de sens și snob. Ci un voiaj ca drumurile vieții, colorat și sugestiv ca însăși viața. Trăesc atât de mult catedralele, stâncile însângerate de mușcătura soarelui, grădinile și castelele regale ale Portugaliei încât tu călător mai puțin ilustru și cu o putere mult mai mică de creație decât are D-l Iorga ai găsi mult mai repede, când te-ai rătăci în Portugalia dela capul Finister, castelele, grădinile și bisericile, în cartea D-lui Iorga, decât acolo. Și chiar dacă le-ai găsi acolo, ai regreta că nu le mai găsești în cartea D-lui Iorga.

D-l Iorga surprinde viața — notele caracteristice — în cele mai neînsemnate lucruri și se bucură de soarele și pământul Portugaliei ca un țăran, de universitățile ei ca un student, de palatele cu arabescuri maure, ca un rege. Se împrăștie și se adună cu naturalețe și bucurie tinerească. Fixează un gând și o imagine în câteva versuri candide, iar alături sugerează comparativ o ideie practică pentru țara sa. Se plimbă printre casele cu tăetură precisă simplă — clasică deci — a orașelor romane acum portugheze și gândește, asociind cu orientul mistic și arzător. Colorează o veche pictură ștearsă, cu penel de cunoscător și restaurează ruini ilustre, făcând considerații asupra stării politice actuale. Un umor ușor care dovedește prezența lucidității învăluește la nevoie. Ceeace stăpânește în aceste note de călătorie e însă gândul la țara dela gurile Dunării.

Tot ce surprinde acolo bun, cu asemănări în esență îl plasează cu o sugestie pentru țara noastră. Sunt răvașe cu care D-l Iorga ne cinstește de atâta timp și pentru care noi îi cinstim numele de mare învățător.

E atitudinea celuilalt prim și mare călător român Dinicu Golescu, care în hainele lui orientale nu se simțea strâmtorat de curiozitatea celor din apus ci iscodea și însemna cu gândul și cu un oftat la țara rămasă în urmă, și cu al cărui însemnări cartea D-lui Iorga are multe afinități de construcție și de culoare.

Redăm câteva strofe traduse din poezia poporană portugheză :

S'a dus amicul meu de aici
La oaste unde-l chiamă Craiul
De-atunci n'am somnul și nici traiul.
Dar eu socot așa a fi
Că, zăbovind, de numai vine
E numai Craiul care-l ține.

●

Doamne, ce noapte bun' avui
Cu somnul dulce ce-am visat :
Visam că mi s'a arătat
Iubitul meu cu dorul lui,
Și-a zis : vorbește lumea mea!

Notele de călătorie ale D-lui Iorga din țările latine cele mai depărtate de noi, Spania și Portugalia sunt pe deasupra și o serioasă contribuție la cunoașterea sufletului latin în frământările sale de autogăsire.

C. PĂCLE

---

cu glas tare o carte care vorbește despre cer. Și chiar când plângem împreună, nu suntem triste. Acum vă părăsesc. Trebue să iau o doctorie.

VI

Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n urmă —
Și'nainte curge.

La 3 Septembrie 1910 a murit în vârstă de șeaptezeci și patru de ani mama Madeleinei. Madeleine a făcut orânduirea neplăcută a vestmintelor bătrânei dragi : pălărie de mătase roasă, rochiile ponosite ghetele pe care nu le mai putea încălța de când i se umflase picioarele. Isprăvind această sarcină și alte mărunțișuri puțin plăcute, Madeleine își părăsi odaia pentru totdeauna spre a locui în cea a mamei sale, care, la rândul ei, în 1888, își părăsise odaia pentru a se instala în aceea unde murise bunica Madeleinei.

In această cădere de toamnă — altădată s'auzia câtecul vierilor — vița de vie este roasă de filoxeră. Madeleine, sub lumina abajurului, face să uruie mașina de cusut, a cărei roată imită sgomotul vântului sub o ușă. E ora 8. Iși așează cusătura și ia depe scrin pe care se află întotdeauna (afară doar, când îl ia la biserică), ceaslovul de rugăciuni al bunicii — de-o parte mătăniile inădite cu sfoară. Găsește floarea și scrisul îngălbenit cu privire la nașteri :

8 August 1836 Marie s'a născut la ora trei dimineața...

O lacrimă se prelinge pe obraz, oprindu-se în dreptul buzelor. Madeleine soarbe lacrima. Se gândește că nu va fi întemeiat niciodată un cămin, nici nu va fi avut copii. E singură.

De mult ar fi vrut s'o ia un ofițer care-i plăcuse dar care cerea zece mii de franci zestre și nici mama ei nici dânsa nu putură agonisi această sumă. Dece să se oprească asupra acestei întâmplări, poate chiar asupra acestui regret ? Ia din nou cartea de rugăciuni, mătăniile și din tot sufletul se afundă în inima Domnului.

Și în curând, neliniștea dispare, sufletul îi devine ca o dimineață limpede, în care ochiul ar căta zadarnic vre'un nor, deasupra sa, iar pitulicele de altădată cântă în lumina invizibilă. Plină de o veselie mai măreață, mai gravă și la gândul că mama ei o așteaptă în Paradisul pe care nu l-au cunoscut pe pământ, Madeleine șoptește :

— O, Doamne, cât de milostiv ești !

In românește de M. GRINDEA

NOTE BIBLIOGRAFICE

AU APARUT :

Al T. Stamatiad : „Cetatea cu porțile închise“, parabole. Ediția II, „Cultura Românească“, 35 lei.

●

P. Nemoianu : „Amintiri“, „Tipografia Națională“, Lugoj, 20 lei.

●

Radu Gyr : „Cerbul de lumină“, versuri. Editura literară a Casei Școalelor.

●

Marin Popescu-Spineni: „Contribuțiuni la Istoria învățământului superior“. Editura „Cultura Națională“.

IN CURAND :

Popescu-Lumină : „Domnița Apolinaria“, povestiri, în editura „Ancora“, cu un cuvânt înainte de d-l *E. Lovinescu.*

●

SELL : „FEȚE-FEȚE“... album de caricaturi inedite, cu text semnat de cei mai de seamă scriitori ai noștri.

in strainatate

GASTON BATY, ITALIENII ȘI ESTETICA FUTURISMULUI

Simțul particular, de punere în scenă *simultaneist*, a lui Gaston Baty își are origina, în estetica „futurismului" italienesc. Manifestul „futurist" din Music-Hall, publicat de către „Daily-Mail" din 21 Noembrie 1913, (un document de mare preț, cari, se impune, oricărui cititor curios) pro clamă de sus, cu emfază dezgustul pentru teatrul contimporan, ce oscilează, între *reconstrucția* istorică și reproducția fotografică. a vieței curente (cotidiene). S'a încheiat deci cu teatrul minuțios (migălos) *greoi, analitic* și diluat; în locul lui avem (cităm textual) : *caricaturi puternice,* prăpăstii de ridicol; ironii impalpabile (Novalis) și delicioase; *simboluri cuceritoare* și *definitive*; cascade de Hilaritate; analogii profunde între umanitate, lumea animală, lumea vegetală și lumea mecanică; *elanuri de cinizm revelator* și *împletituri ciudate de glume* cari desfătează și recrează totodată *inteligența,* o adevărată gamă de râsuri și surîsuri pentru a destinde nervii prea *încordați* o *adevărată gamă a prostiei,* a imbecilității, naivul grotesc și absurditatea, cari împing pe nesimțite *inteligența,* până'n adâncurile însăși, ale *nebuniei*; o nouă *interpretare a sunetului* și *a luminei, al zgomotului* și *al cuvântului* cu prelungirile lor, în *substraturile,* neexplorate ale sensibilității; *îngrămădiri de fapte* și de *personagii, aruncate în scenă, la întâmplare*; pantonime satirice instructive; caricaturi ale durerei și ale nostalgiei, puternic reliefate (încrustate) în memoria noastră afectivă, *prin gesturi exasperante, întrefrânte, de-o încetineală spasmodică, șovăitoare pierdută...* toate aceste, etichitate, sub formula încă actuală a *colorizmului dinamizmului, velocității, simultaneității, modernizmului!*

Nu-i nevoe, să subliniem, cum am făcut, cea mai mare parte din aceste elemente, pentru a le regăsi în *„Capete de schimb, spectacol* „a lui Baty". Regăsim în desfășurarea acestei piese, evocațiunile repezi (fulgerătoare) colorate moderne și simultane, în tablourile de la „pălărieră" catechizm burghez, dragoste de sport, birou de afaceri moderne, stradă iluminată și până la descompunerea exasperantă în încetineala ei spazmodică, a *debitului dramatic,* din rolul lui Opéku.

Da, în această privință „Capete de schimb" ar fi un bun spectacol *futurist*; și iată de aci, afirmată cu claritate, analogia, între *teknica,* Gaston Baty și *teknica pirandelliană.* In această piesă, *simultaneismul,* nu servește numai pentru a *figura, a cinematografia,* psichologia vieței cotidiene, dar pentru a da *aperçururi fantezisle,* repezi și colorate, asupra lumei și (de ce nu?) asupra *simbolului vieței moderne.* Nu te adâncești, ca la Pirandello, sau Vergani, într'un mecanizm cerebral à rebours, ci cu adevărat cuvânt te *pierzi,* după formula fericită a lui Baty. Dar, în acelaşi timp, cu reprezentarea piesei lui Baty la Paris noua companie de teatru „futuristă" se producea la Roma, cu 2 drame de Ef. T. Marinetti, *„Prizonierii"* și *„Oceanul inimei"* făcând ca, analogia între cele 2 genuri de spectacole, să înscrie în avantajul celui dintâiu. Putem spune că spectacolul lui Baty este singurul în *ortodoxia futuristă* și că acela a lui Ef. T. Marinetti, nu-i realizează decât vag și parțial postulatele.

La cel dintâiu optimizm și veselie de suprafață; la cel de al II-lea pesimizm, da, pesimizm, pentrucă spectacolul lui Marinetti, ne adâncește către ultima lui concluzie, într'o enigmă, nerezolvată, din cari nu putem ieși; la cel d'intâiu, *simultaneitate rapidă și ilogică, instantanee,* la cel de al 2-lea, sinteze, aproape arbitrare, întretăiate de prea lungi *„antracte"* mai degrabă, tablouri de poză, la cel dintâiu, dialogul imediat, spontan, şi cel mult, fantezist, la cel de-al II-lea, simbolizm voit, îngrămădiri lirice, împrejurul unei idei, la cel dintâiu, realizm; la cel de-al II-lea, literarută.

In capete de schimb, toate personagiele, întreg decorul, trăesc o viață; propria lor viață, oricât de absurdă s'ar părea (ar fi) pe când în dramele futuriste ale lui Ef. T. Marinetti, personagiile, decorul, nu sunt decât, dezvoltarea figurată a unei idei. Dacă nu ar fi la mijloc, neprevăzutul imaginilor și a mişcărei scenice, am evoca pe Ibsen. Toți acei înțelepți critici, cărora le place, să vadă pe revoluționari fixându-se, ori, într'un cuvânt, pe dracul convertit, au aplaudat la conversiunea *„paxatistă"* a lui Marinetti. Am avut în totdeauna convingerea că acest mare agitator al tinerimei, acest mare iconoclast, această mare inimă, ascundea în el, un *moralist.*

Marinetti, este un poet, și „futurismul" său nu-i decât poezie lirică; nimic mai îndepărtat deci, de formula dramatică și scenică a lui Gaston Baty.

Trad. de ARTUR ENAȘESCU

EXPOZIȚIA DE ARTA CONTIMPORANA FRANCEZA

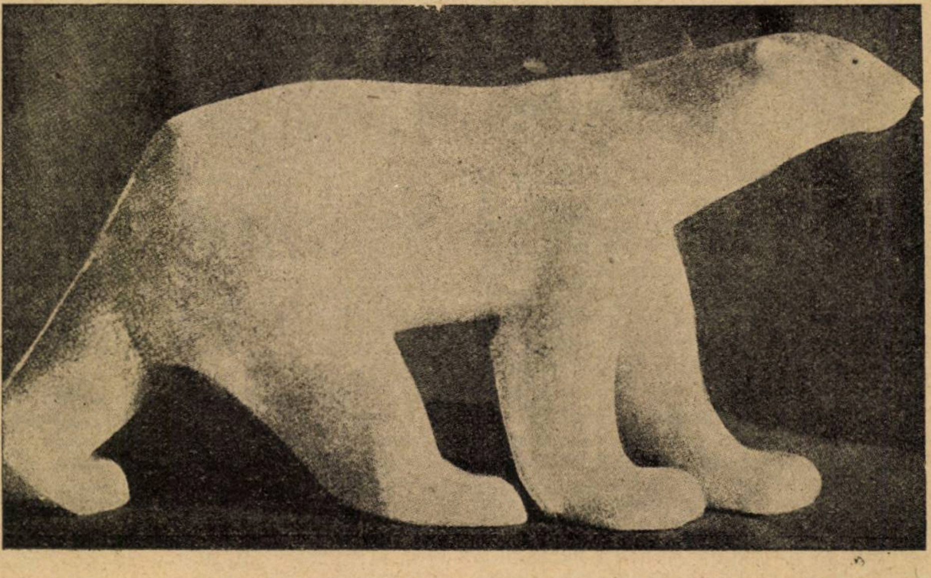

POMPON: URS (porțelan Sèvres)

literara

o seama de cuvinte

Ducesa de Marlborough stăruia de soțul său bolnav, să ia doctoria; dar gloriosul general se strâmba.

„Ah!“ zise ducesa, cu acea căldură care-i era obicinuită, „dacă nici asta nu-ți face bine, eu mă spânzur!“

„Atunci, mylord“, zise rece doctorul Carth, luați doctoria: și într'un caz și în celalt, veți fi câștigat“.

●

Se spune despre Cadet-Roussel, căruia nu-i rămăsese pe cap, decât trei fire de păr, că ducându-se la frizer, răspunse, pe tonul cel mai serios din lume, băiatului care-l întrebase cum să-l aranjeze:

„Fă-mi cărare pe mijlocul capului“.

Băiatul păru că se gândește un moment, apoi, fără să clipească, răspunse:

Foarte bine, domnule; dar de care parte să dau pe al treilea?“

●

Acum vre-o 6 luni, un american avu gustul să ceară Papei un autograf. Natural că fu refuzat.

Dar americanul nu se descurajă, ci printr'un intermediar al unei bănci din Roma, trimise papei Piu XI, un cec personal de câteva sute de dolari. Papa nu bănui nimic și iscăli cecul, astfel că americanul avu autograful dorit.

●

Una dintre amantele lui Ludovic XIV, vru să profite de un moment în care regele părea că ar fi dispus să-i acorde orice: ea vroia să-l întrebe despre o afacere importantă. Dar regele o luă de mână și o duse în fața unei oglinzi:

„Vezi acest cap drăguț?“ îi zise el, „e făcut pentru dragoste și nu pentru secretele de stat“.

●

Un senior dela curtea Franței parie că, fiind deghizat, va sta două ore consecutive pe Pont-Neuf, cu o tăbliță în fața pe care va pune piese de câte 6 fr., oferindu-le trecătorilor cu 1 fr. piesa, fără să-și poată vinde marfa.

In adevăr, zadarnic striga necontenit: „1 franc piesa de 6 franci“, nimeni n'a vrut să profite de aceasta, crezând că sunt false. Nu se prezintă decât un cumpărător care, dupăce o examină bine, cumpără o singură piesă cu care se duse la un argintar, pentru a-i cunoaște valoarea. Incurajat de răspunsul său, aleargă la Pout-Neuf, cu intenția de a cumpăra toate piesele; dar ora prescrisă de prinsoare trecuse și negustorul de piese dispăruse, fără să-și fi putut vinde marfa.

ZOE V. LECCA

bazar

PREMIUL NOBEL PENTRU PACE

Printre candidații propuși la premiul Nobel pentru pace, anul acesta, figurează Henry de Jouvenel, senator de Corrèse și fost delegat al Franței la Societatea Națiunilor.

De-asemenea mai sunt menționați: Kellog, ministrul de externe al Statelor-Unite și autorul faimosului pact ce-i poartă numele, Masarik, președintele Republicei Cehoslovace și lordul Cecil, fostul delegat al Angliei la Societatea Națiunilor.

SĂPĂTURI

S'a închis de curând la Londra o expoziție a obiectelor găsite în timpul săpăturilor din Ur și Chaldea. Faptul a fost pentru archeologi o revelație senzațională. S'a descoperit astfel, la o epocă datată aproximativ cu 3500 de ani înaintea lui Isus Cristos, adică înainte cu 500 de ani de cea mai veche dinastie egipteană, o civilizație a cărei strălucire și rafinament egalează pe cea a vechei civilizații cretane. S'a constatat că vechii locuitori ai acestor ținuturi posedau un lux extrem: obiecte de aur încrustate cu pietre prețioase, căști în formă de perucă, bijuterii, vase, pumnale. S'au descoperit de asemeni baso-reliefuri de primul ordin și reprezentările de tauri și de maimuțe aflate în numeroase tablouri egalează ceeace Egiptul a produs mai perfect.

VAN DYCK

Autentecitatea unui tablou de Van Dyck, care se găsește în pinacoteca din Munich, a fost de curând contestată de către un norvegian, M. Baug, în profitul unei pânze care se găsește la Oslo și care trecuse până acum ca o copie. Este vorba de portretul gravorului Karel Van Mellery. Această lucrare fusese achiziționată de către Peter Lelg, unul dintre cei mai buni elevi ai lui Van Dyck. La moartea lui Lelg, pânza trecu în posesia familiei Grey, unde a rămas până în 1919, adică timp de 250 de ani.

caricatura zilei

RĂZBUNARE

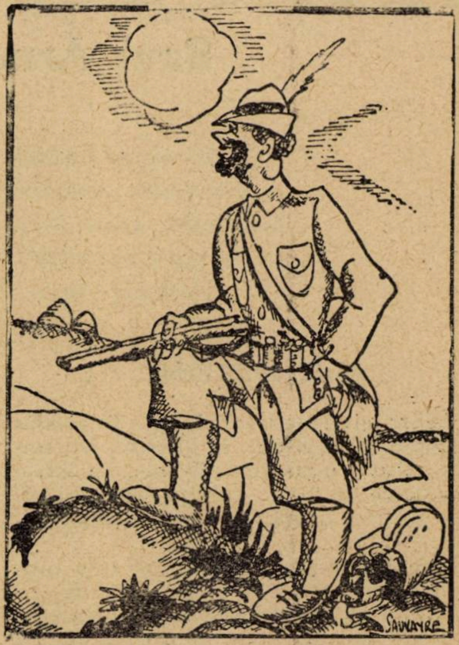

— Nu mai rămâne de cât să mă duc la cârciumă, să mănânc două porții de iepure!... *(Judge)*

REINTINERIRE

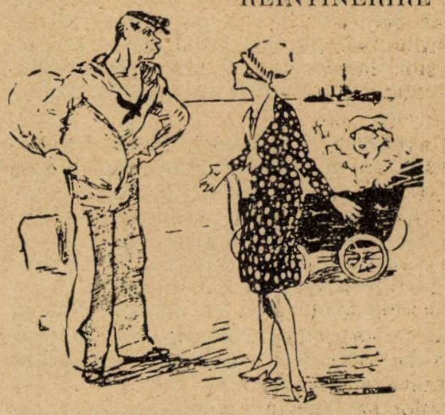

— Nu ești mama mea; nu te mai recunosc de loc...

— Ai dreptate, Mathurin, dar nu știi că am fost întinerită de Voronoff?

— Și cine e'n cărucior?

— Tatăl tău. *(London Opinion)*

APROXIMAȚIE

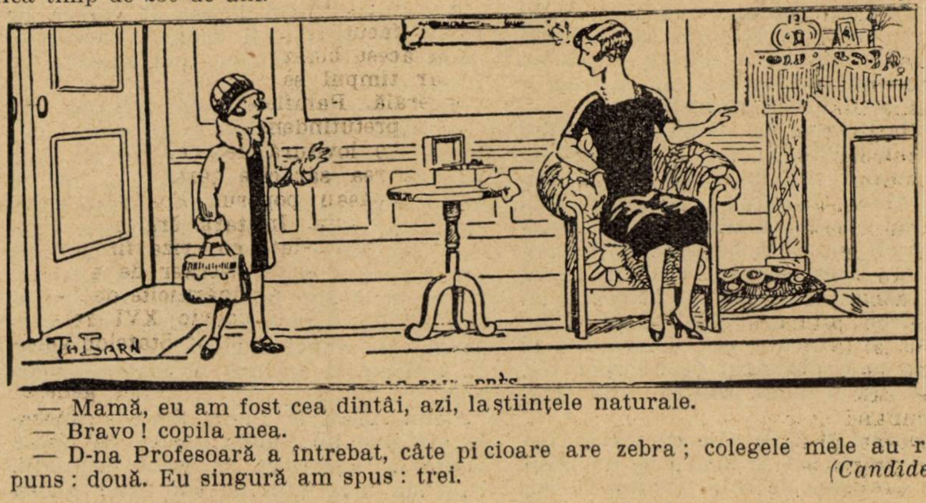

— Mamă, eu am fost cea dintâi, azi, la științele naturale.

— Bravo! copila mea.

— D-na Profesoară a întrebat, câte picioare are zebra; colegele mele au răspuns: două. Eu singură am spus: trei. *(Candide)*

cărţi redate în extrase

VIAŢA LUI CAMILLE DESMOULINS

Raul Arnaud

In marea revoluţie franceză locul lui Desmoulins este cu prisosinţă fixat. Posedând caracteristica revoluţionarului pus în faţa poporului, scânteetor de vervă şi plin de însufleţire, acest avocat ajuns legiuitor, s'a dovedit un ferment necesar, care să agite ideile reprezentanţilor principali ai revoluţiei, Mirabeau, Conthon, Robespierre, Danton. Ziua de14 Iulie 1789 a dovedit că intervenţia animatorilor este de multe ori necesară.

M-ME DUPLESSIS

Tânăra şi frumoasa D-nă Duplessis obicinuia să se plimbe în grădina Luxemburg, cu cele două fice ale sale. Ea întâlnea adesea un tânăr, care părea că-i pândeşte sosirea, urmărind-o prin aleele grădinei.

M-me Duplessis trecea drept una dintre cele mai frumoase şi virtuoase femei. La vârsta de 15 ani se mărită cu un bărbat mult mai în vârstă de cât ea, dar ea nu-i purtă niciodată numele.

M-me Duplessis nu putea să se simtă atrasă de un tânăr bărbat, care de luni de zile îi oferea proba unui amor platonic. Ea se informă şi află că este un tânăr sărac dar de bună familie. El se numea Camille Desmoulins, se consacra dreptului şi-şi făcea studiile la colegiul Louis-le-Grand.

Cu venirea primăverei, M-me Duplessis reapăru în grădina unde regăseşte pe îndrăsneţul ei adorator. El îndrăsni chiar a-i oferi versuri, cari „ardeau de o flacără amoroasă". Ea le primi, mândră de a le fi inspirat la „un autor al cărui brevet data dela prima lor întâlnire".

Sub îmbrăcămintea sa dezagreabilă şi stângăcia sa de provincial, Camille Desmoulins ascundea o dorinţă înflăcărată de a parveni.

Câteva succese la Colegiu, laudele profesorilor săi, încrederea în sine, îl stimulau să-şi facă drum în viaţă. Şi calcula să pătrundă în societate, protejat de o femee spirituală şi foarte admirată. Scrise un poem şi datorită lui spera să fie introdus la M-me Duplessis. Ea fu încântată, părea a fi cucerită dar nu-l primi. Poetul însă se arătă atât de tenace, în cât obţinu o invitaţie. Bucuria sa era fără margini. Se simţea în sfârşit lângă ea. Pe atunci nu avea decât 24 ani şi studiile sale nu erau încă terminate.

Camille Desmoulins s'a născut la Guise la 24 Martie 1760. La 7 ani fu trimes într'un pension religios unde învăţă primele noţiuni. Obţinând o bursă plecă la Paris, la colegiul Louis-le-Grand. Printre bursieri, era şi Robespiere. El nu era elegant ca Robespierre ; era îmbrăcat foarte simplu, avea un aer sălbatec, un aspect debil, faţa neagră şi părul în dezordine. Şi pentrucă era dezordonat şi nesupus ar fi displăcut profesorilor săi, dacă nu i-ar fi sedus prin calităţile inteligenţei sale.

Terminând studiile sale cu succes, devine avocat. El nu se îndoia de triumful ce i se prezisese de către profesorii săi, şi simţindu-se capabil de a uimi lumea şi de a o domina, vedea viitorul deschizându-se înaintea sa.

UN DEBUT IN VIAŢĂ

Camil nu cucerise Parisul. De când era avocat nu găsi nici o cauză de apărat. Se revolta contra încetinelei şi nesiguranţei carierei sale. Era nerăbdător să sară etapele. Fără bani şi chiar fără un domiciliu, ce va deveni el poet fără protecţie şi fără procese ? Seratele D-nei Duplessis îl despăgubiră de deziluziile sale. Aci găsi un refugiu şi un pretext de a rămâne la Paris şi o speraţă de a dobândi o situaţie.

Se gândeşte la cele două fiice ale d-nei Duplessis. Şi descoperă că iubeşte pe Lucile Duplessis, că a iubit-o întotdeauna. Lucile este frumoasă şi seamănă mult cu mama ei. Lui Camil i se pare că iubeşte pe aceiaş femee. Se decide şi o cere în căsătorie. Camil e palid şi 'n genunchi imploră pe tatăl Lucilei. M-me Duplessis simţi o revoltă în toată fiinţa ei. Ea îl introdusese în căminul ei. Ea auzise aceleaşi declaraţii ca şi fiica sa. Şi această unire, fără a oferi nici o garanţie materială, ar fi şi o ruşine pentru ea. Şi fu refuzat.

Fără speranţe, şi privat de societatea în care se obicinuise, Camil nu ştiu să lupte contra descurajării sale. Izolat, fără bani, soarta aproape îl prăbuşi. Trebui să se resemneze şi plecă, la Guise, la părinţii săi, pentru a avea un azil.

STATELE GENERALE

La Guise, toată lumea îl vorbea de rău. Tatăl său îi reproşa sacrificiul inutil făcut şi tânărul om suporta cu greu acest blam.

Dar timpul se schimba. Alarma era generală. Pamfletele şi broşurile circulau pretutindeni. Se vorbia pe şoptite de o lovitură de stat. Doi ani de recoltă rea sărăcise ţara. Impozitele grele apăsau poporul. Foametea bântuia populaţia. In ţară era o agitaţie ce se agrava odată cu criza financiară. Toate eforturile lui Necker de a restabili equilibrul fură zădărnicite de Parlament. Şi atunci Ludovic XVI recurse la periculosul arbitraj al Statelor generale.

Camil plecă la Paris. Statele generale atrăsese un public imens. Se ducea zilnic la Versailles să vadă deputaţii. Aplauda mai mult de cât toată lumea pe contele de Mirabeau ! Toată lumea îl cunoştea. Patru închideri, o evadare şi 15 *lettre de cachet* îl făcură celebru. Camil era entuziasmat de omul prodigios care după ce ocupase publicul cu aventurile sale, îşi punea geniul său în serviciul poporului.

Camil voia să se facă remarcat cu orice preţ. Scrie o *Odă Statelor generale* şi pregătea o lucrare patriotică. Cunoaşte câţiva deputaţi. Dar este atras irezistibil, ca de o forţă secretă, spre Mirabeau. Nu poate aştepta şi scrie lui Mirabeau, propunându-i colaborarea la frumoasa sa gazetă. Este bine inspirat. Mirabeau n'are timp să scrie ; avea o mulţime de colaboratori pe care-i conducea şi-i însufleţia. Primi cu generozitatea sa obicinuită pe tânărul om, îl angajă şi-l reţinu la dejun. Mirabeau îl invită la toate dineurile şi petrecerile. Camil nu mai poate de bucurie : „Noi am devenit prieteni, mă numeşte scumpul său amic" scrie el. Acum „trebue să se arate democrat", vorbeşte prin cafenele şi pe la răspântii. „Mulţi ascultându-mă vorbind, se miră că nu m'am ales deputat".

Zilnic ia masa la Mirabeau, într'o excelentă companie. Camil este cu trup şi suflet pentru Mirabeau, „Sfântul Mirabeau", „divinul Mirabeau".

ZI DE GLORIE

Ludovic XVI împins de sfetnicii săi funeşti se alie cu privilegiaţii. Şi luptele dintre clase desvolta „dispoziţiunile bănuitoare" ale poporului. Incendiul creştea. La Versailles era zilnic răscoală.

Şi Parisul se revoltă. Cafenelele erau pline. La Café de Foy era locul de întâlnire al elitei patriotice. Incapabili de a avea o meserie onorabilă, erau preocupaţi numai de a atrage atenţia mulţimei asupra lor. Camil aţâţa spiritele, strigând, „la arme" şi despoind arborii de frunze, furniza cocarde cetăţenilor electrizaţi.

Dezordinea era generală. Avură loc câteva ciocniri. Camil şi alţii cutreerau străzile, obligând pe soldaţi să le furnizeze praf şi arme şi jefuiau pe trecători. In capul acestora era Camil Desmoulins, care avea atunci „îndrăsneala revoluţiei", zicea el.

Insurecţia era stăpână pe Paris. Desmoulins se găsea în mulţime „adevărata bestie feroce". El voia să-i târască la Versailles, dar bandiţii cari jefuiseră în ajun preferau să rămână la Paris forţând casele şi jefuind mereu.

Guvernul se găsea într'o inerție de necrezut. Şi ce-i mai ciudat, trei regimente elvețiene, un regiment de huzari şi unul de dragoni nu făceau nici o mişcare. Mulţimea ca înebunită alerga pe străzi; pungaşii şi bandiţii scăpaţi din închisori, echipaţi cu arme, formau o armată de briganzi. O voce striga: „La Bastilia!" şi toţi se precipitară asupra citadelei, care, pentru popor, este imaginea despotismului şi a tiraniei.

Mulţimea pătrunde în Bastilia, distrugând totul. Guvernatorul şi alţi ofiţeri sunt purtaţi prin oraş în lovituri, apoi sunt ucişi, iar capetele lor sunt purtate în vârful suliţelor; alţii sunt spânzuraţi de felinare după ce li s'au smuls inima; iar restul garnizoanei fu spânzurat.

Desmoulins, dacă a luat parte la saturnalele oribile şi sângeroase, nu asistă însă la luarea Bastiliei. Ceeace este curios e că Desmoulins, care sosi după luptă, trece, în ochii tuturora, drept cel mai principal şi cel mai glorios dintre învingători.

Rolul pe care-l jucase, nu fu relatat de nimeni de cât de el însuşi. El raportase episodul care-l făcu memorabil şi ştiu să tragă un profit mai mare de cât se aştepta. Natura îi refuzase darul vorbirei. Avea o voce bâlbâită şi surdă. Este pisibil ca tot perorând prin cafenele să fi înflăcărat spiritele. El nu era capabil „să răscoale un popor la libertate", nici să-l târască, prin elocvenţa sa la asaltul Bastiliei. Talentul său de povestitor provocă entuziasmul. Şi acest tânăr, om necunoscut în ajun, intră în istorie printr'o improvizaţie rapidă. Poporul şi-l imaginează în fruntea mulţimii imense şi generoase, suind la asaltul infamei închisori a Statului.

FRANŢA LIBERĂ

Desmoulins scrie un violent pamflet: „*Franţa liberă*" în care atacă cu furie pe rege, nobilii şi preoţii, şi care stârni o senzaţie profundă în întreaga ţară.

In acest pamflet nu era nimic nou, nici o reflexie originală sau personală. Totul era imitaţie; dar în epoca aceea de mediocritate generală, pamfletul isbea prin vigoarea mişcătoare a spiritului, prin limpezimea şi eleganţa formei. Stilul său este nervos, îndrăsneţ, sclipitor.

Cuvintele sub pana sa devin „fiinţe vii", formând fraze energice şi pline de pasiune. El lucrează împins de Mirabeau pe care-l iubeşte şi de Robespierre de care se teme. Ţelul său nu este de a convinge, ci de a parveni. Ceeace vrea el este de a fi remarcat, cunoscut şi să se vorbească de el. *Franţa liberă* este un elogiu al libertăţei, libertate întreagă şi fără control.

In sfârşit, Camil este cunoscut; se vorbeşte de el şi este citat. Şi-a făcut un nume şi pentru ca acest nume să răsune şi mai puternic va scrie un pamflet şi mai virulent: *Discursul lanternei către parizieni.* El pune în scenă o lanternă, faimoasa lanternă de care fură spânzurate primele victime ale Revoluţiei. Nu se mai urla, la moarte! ci, la lanternă! Evocaţiunea macabră a lui Desmoulins contagiază provincia. Şi execuţii înspăimântătoare se săvârşesc în pieţele publice. Delaţiunea este arma sa. La lividul reflex al lanternei sale el atacă, defaimă şi calomniază. Poporul avea sete de denunţări şi Demoulins i le oferă cu abundenţă. Numele său se ridică cu mânia poporului. „Am o reputaţie" spunea el în vanitatea sa. Ziarele îi aduceau mari elogii. Atâta glorie însă nu era suficientă a-l face fericit, pentrucă elogiile nu-i procurau bani. In fiecare scrisoare trimisă tatălui său cere bani şi aşteaptă aceşti bani ca un bolnav vindecarea. Banii însă nu-i primeşte niciodată. Intr'o scrisoare el se plânge că-i este mai uşor să facă o revoluţie şi să răstoarne Franţa de cât să obţină dela tatăl său banii necesari.

Pentru câtva timp, Mirabeau îl găzdueşte la Versailles. Dar între aceşti doi oameni nu era nimic comun.

Mirabeau căuta adesea să-l tempereze, dar Camil era prea satisfăcut de succesul său pentru a renunţa la mijloacele sale. Il părăseşte şi revine la Paris.

Dela deschiderea Statelor-generale, ziarele de tot felul abundau. Cu lanterna avusese Camil un formidabil succes. Voia acum să întemeieze un ziar propriu: *Revoluţiile Franţei şi ale Brabantului,* în care se arăta vulgar pentru a place poporului şi indecent pentru a-l amuza. El a jurat „să cureţe ţara de briganzi după exemplul lui Tezeu şi al lui Hercule"; el este procurorul care desemnează pe cei ce trebuesc spânzuraţi. Insultă cu o uşurinţă care „face să te îndoeşti de cinstea sa". El fu parazitul tuturor partidelor cari guvernau; nu are nici doctrină, nici o idee personală. Alţii îi sugerează convingerile sale, „se pasionează pro şi contra, încoronează a doua zi aceleaşi persoane pe cari în ajun le-a batjocorit". Invectivele sale de necrezut, expresiunile sacrilege de cari se serveşte, nu sunt pentru el de cât artificii ale condeiului său şi mijloace de a da mai multă sonoritate numelui său. El este, cum zice Tiers, „autorul cel mai remarcabil al Revoluţiei".

Cuvintele sale ţâşnesc şi ameninţă, lovesc şi pălmuesc ca nişte săbii. Totul este ruşine şi josnicie în ziarul său. „Pungaş genial", scrie Michelet, un copil răsfăţat al succesului, un ştrengar teribil, nepăsător şi laş, temperament de femee, vrednic de dispreţ, şi seducător ca o fată, o „viperă de borcan".

N'a fost de nimeni întrecut în umor şi replică. Spiritele sale sunt nemuritoare. El are instinctul atacului. Violenţa sa nu cunoaşte limite. Adesea avea şi neplăceri. Ba chiar odată scăpă datorită intervenţiei lui Robespierre. Şi Robespierre devine inconruptibilul, înţeleptul, Aristidele adunării, Nec-plus-ultra al patrioţilor, după cum Mirabeau era, câteva luni mai înainte, divinul Mirabeau, Hercule-Mirabeau.

LUCILE

Succesul readuse pe învingătorul Bastiliei în salonul D-nei Duplessis. Lucile îl privea acum cu mult interes. Camil nu este un băiat drăguţ, dar această „urâţenie spirituală" place. Mai ales el este cunoscut şi popular. Ziarul său este în toate mâinile. Această celebritate l-a transfigurat. Şi Lucile, natură romantică, îl admiră în secret şi se pasionează în citirea foilor sale. Camil văzând că nu mai este indiferent, se gândeşte că o căsătorie l-ar scăpa de orice griji. Şi de data aceasta Camil nu mai fu refuzat. El vrea să se cunune pe Câmpul lui Marte, pe altarul patriei, dar o ploaie abundentă îl sileşte să se căsătorească în biserică. Printre martorii lui fu şi Robespierre, „elita Adunării naţionale". Toate ziarele vorbiau despre această căsătorie. Aristocraţii turbau şi înjurau. Foile regaliste îi reproşau de a se fi căsătorit cu o femee bogată; trei sferturi dintre patrioţi deplorau căsătoria sa.

CORDELIERII

Cordelierii erau cunoscuţi prin patriotismul lor. In cartierul lor trăia Camil, de când părăsise Colegiul. Toţi patrioţii se reuniau în capela Cordelierilor. Mai târziu formară: *Societatea amicilor drepturilor omului şi cetăţeanului,* care deveni celebră sub numele de Clubul Cordelierilor. Deviza lor era: libertate, fraternitate şi egalitate, şi emblema lor, un ochi deschis, simbol „al neîncrederii salutare". Nu exista nici un regulament, nici o constrângere; esenţialul era, ca după ce toţi asistenţii recitau, în picioare, ca o rugăciune, *declaraţia drepturilor,* oratorul să combată tronul şi altarul, denunţând câte o trădare nouă a Municipalităţei sau Adunărei naţionale.

RĂSCOALĂ INUTILĂ

Când se răspândi vestea că familia regală a fugit, în Paris fu o stupoare generală. Tunurile sunau alarma; portretele regale erau sfâşiate pe străzi; bustul regelui batjocorit. Mulţimea citea imprecaţiile lui Desmoulins şi insultele lui Marat şi Freron. „Iată-ne liberi şi fără rege" se spunea la Cordelieri.

Familia regală fu arestată şi Adunarea decretă că Ludovic XVI era iresponsabil de fuga sa. Acest lucru fu cauza unei şedinţe turbulente la Iacobini. Printr'o petiţiune se cerea Adunărei să revină asupra fatalului decret. „O mulţime de cetăţeni având în privire şi 'n gesturi energia" alergau la Iacobini. Printre cei ce i-au recrutat era şi Camil. Se cerea mulţimei să meargă în corpore pe Câmpul lui Marte, pentru a jura, pe altarul patriei, de a nu recunoaşte pe Ludovic XVI ca rege al Franţei. Camil înflăcără mulţimea într'un costum de conspirator. Danton cu vocea sa stentorială stăpânea spiritele.

Insă Adunarea recunoaşte formal pe Ludovic XVI ca rege.

A doua zi, câţiva oameni pătrunseră în Câmpul lui Marte unde întâlniră doi invalizi. Fără motiv li se taie capul şi le purtă ca trofee pe străzile Capitalei. Adunarea însă rezistă răscoalei şi proclamă legea marţială. La Fayette ordonă să se tragă în mulţimea, care fuge în dezordine.

Nici Desmoulins, nici Danton n'au apărut în mulţime. Dar acuzatorul public lansă contra lui Camil Desmoulins, Danton şi alţi cordelieri mandate de arestare. Camil fuge la ţară. Aci era fericit de a se arăta amicilor săi în „patrimoniul său". Dar această fericire nu-l mulţumea. Simte că va fi uitat de va continua să tacă. Şi împreună cu Freron face să apară *Tribuna patrioţilor.*

PARTIDA SUPREMĂ

Totul se pregătea pentru o răscoală contra Curţii. Lumea se plângea de lipsa de muncă, de scumpetea pâinei; familia regală era făcută responsabilă de toate acestea.

Populaţia pătrunse la Tuileries. Regele primi pe insurgenţi cu un curaj liniştit şi se făcu aclamat bând un pahar de vin în sănătatea poporului. Tronul în loc să se prăbuşească părea să se consolideze. In Paris fu un reviriment general.

Danton, Robespierre, Marat, cari nu participaseră la răscoală fură acuzaţi. Şi Robespierre de teama pericolului trimise oameni pentru a întări *patriotismul* Capitalei.

Robespierre reclamă Iacobinilor suspensiunea lui Ludovic XVI, iar Danton anunţa public că se va debarasa de rege. Desmoulins îl seconda, cutreerând cartierele, bând cu muncitorii. Era „vârât până 'n gât în Revoluţie" şi pentru salvarea libertăţei „o singură zi de anarhie face mai mult de cât patru ani de Adunare naţională".

Clopotele sunau alarma. Tuileries era incendiat. Un răsculat aduse Lucilei ca ofrandă „bureţi şi perii din toaleta reginei".

Camil cu o trupă de Cordelieri se duse la Adunare. Nouii sosiţi se aşezară cu sgomot. Tribunele erau pline. Regele şi regina, refugiaţi la Adunare, se aflau în loje şi asistau fără forţă la agonia dinastiei.

Un nou minister trebuia să se constitue. Danton avea de partea lui publicul ameninţător al tribunelor şi alţii cari vegheau armaţi la uşi. Frica cuprinse pe deputaţi. De această slăbiciune profită Desmoulins şi alţii cari treceau din grup în grup după adeziuni. Răspunsul lui Condorcet era esenţial, el care trecea drept un fel de oracol, şi el declară că va vota pentru Danton. Şi acest răspuns decise pe cei ce ezitau. Votul fu unanim şi Danton fu numit ministru al justiţiei. Niciodată nu s'a sperat o victorie mai completă. Danton obţine locul preponderent. Tribunul poporului nu participase la Adunare pentru a nu înspăimânta, prin prezenţa sa, şi rămase acasă. La ora 2 din noapte, Desmoulins şi alţii plecară la Danton pentru a-i aduce vestea. Danton dormia. — „Tu eşti ministru!" îi strigară ei, deşteptându-l. — Şi pe mine să mă faci unul dintre secretarii tăi", zise Desmoulins. — Sunteţi siguri că sunt ministru? — Da, desigur, răspunseră ei. Camil deveni secretarul lui Danton, mâna lui dreaptă; dispunea de toate posturile, remaniază birourile şi-şi dă singur satisfacţie contra magistraţilor, destituindu-i şi 'n locul lor numind *patrioţii*.

Desmoulins şi Danton o duceau numai în petreceri şi nu se sfiau să se afişeze în public cu trei sau patru femei de proastă condiţie".

Desmoulins făcea şi pe secretarul cabinetului. Şi tot el redacta şi ziarul oficial al ministerului: „*Darea de seamă către poporul suveran*".

Situaţia era însă ameninţătoare. Era un sentiment de indignare în toată Europa. Duşmanii înaintau spre Paris. Danton de teama de a nu fi învins, face faţă cu o energie imperturbabilă. El personifica apărarea disperată, lupta *à outrance*. Stăpân al Executivei, pentru a precipita poporul în massă contra duşmanului, nu se teme de a vărsa sânge inocent. A înspăimânta este tactica sa. Toată lumea trăia sub cuţitul lui Robespierre şi Danton. Camil se lăuda că a luat măsuri pentru a salva Franţa. Inchisorile erau pline. Incepu un carnagiu înspăimântător. Măcelul dură cinci zile şi cinci nopţi continuu. Şi Camil Desmoulins în faimoasa *Dare de seamă către poporul Suveran* publică o adevărată apologie a masacrelor.

CONVENŢIUNEA

Camil Desmoulins de şi fu ales deputat, nu lua parte la desbateri. Procesul regelui începu. Era spectacolul la modă. Drama care se juca la Convenţiune făcea săli pline. Camil, neputând să vorbească la Adunare, publică spre ruşinea lui, o cărţulie, în care atacă pe rege, „este o crimă de a fi rege".

Adunarea condamnă pe rege la moarte. Oraşul consternat este pus sub stare de asediu. Moartea regelui asigura triumful minorităţei sgomotoase care guverna ţara. Lumea era obosită de revoluţie. Discordia se agrava şi Girardinii erau încă tari. Camil nu venea la Convenţiune de cât spre „ a se odihni de oboselile sale nocturne". — Tu dormi, Camil, îi repeta Marat şi Robespierre, care-l cunoştea mai bine îl sili să scrie. Camil publică un pamflet contra Girondinilor. Niciodată atacurile sale nu fură mai directe, stilul său mai tăios. Pamfletul avu un succes enorm şi răspândit în toată Franţa. Fu ca o lovitură de trăsnet pentru Girondini, cari fură sdrobiţi.

DILLON

Generalul Dillon, un soldat loial, acuzat de socialism, fu rechemat şi înlocuit. Nu se ţinu socoteala nici de victoriile sale, nici de scrisorile pline de elogii cari veneau din toată lumea militară. Camil, având pentru el o mare admiraţie, multiplica demersurile sale pentru a obţine un comandament generalului. „Fără acest om, repeta el, noi nu vom putea învinge pe inamici". Şi când el se convinse că, Comitetul Salvărei publice, „nu recunoaşte ştiinţa şi geniul", se întoarse contra membrilor săi. El vorbeşte atât, laudă peste măsură pe protejatul său, exagerează astfel, în cât adversarii săi se întreabă dacă el serveşte aristocraţia fără să ştie, sau ar avea motive secrete să se înjosească. Şi când la Iacobini sau la Adunare punea atâta zel pentru general, era întrerupt „pentru a-l împiedica să se dezonoreze".

Şi pentru a se răsbuna contra sarcasmelor lui Desmoulins, se ceru arestarea generalului. In zadar Camil protestă. Şi pentrucă i se interzicea cuvântul, scrise acea faimoasă *Scrisoare către Dillon*, care produse un astfel de efect în cât generalul fu pus în libertate. Dar prin aceasta Camil Desmoulins deveni suspect tuturor.

Teroarea domnia. Camil se retrăsese la ţară. Revoluţia care odată îi fu atât de favorabilă, nu-i oferea acum de cât griji şi necazuri. Atât timp cât „naţiunea mergea cu el, el era liniştit", dar el nu mai mergea în acelaş pas cu ea. El împinsese la jaf, la omor, a agitat poporul şi acum voia să se oprească şi să reziste curentului care rupsese digurile. Simţea că-i va veni şi lui rândul. Comuna renega pe vechiul ei aliat, şi el nu mai cuteza să mai apară la Cordelieri, cari odinioară fu domeniul său şi-i servise de trambulină.

Şi Danton se schimbase. El nu-şi mai amintea de furiile sale, şi acum, bogat, fericit, recăsătorit cu o femee foarte tânără, pe care o iubea, trăia retras. Ori, teroarea şi răsboiul turbura ţara şi agita patimile. Danton sili pe Camil să reclame clemenţa şi pacea. Camil îşi relua activitatea de jurnalist şi astfel apăru *Vechiul Cordelier*, în care afirma că nu va lăsa să-i scape „adevărurile de cari mâinile sale sunt pline". Era un capo d'operă de curaj, de gândire şi de stil, era o adevărată revelaţie. Era tot ce s'a scris mai bun în timpul Revoluţiei. Robespierre începu să se teamă şi pentru a-l pierde, începu cu Dillon. Camil pus în cauză îşi renegă amicul. Frica alungase geniul inspiraţiunei. El are acum accentul unui om lamentabil. Preocuparea personală omorâse talentul. Această umilinţă nu-l salvă însă. Mai compromiţătoare de cât curajul; frica îl făcea şi mai vinovat. Camil Desmoulins fu denunţat tuturor tribunalelor, la toate barele, la departament, la Comună, la Clubul Cordelierilor, care printr'un afiş îl declară duşmanul poporului. *Vechiul Cordelier*, care fu tras până la 50.000 exemplare, fu ars de Iacobini ca şi *Franţa liberă* de parlamentul din Toulouse. Danton încercă să-şi salveze amicul, dar el nu mai este ascultat. Robespierre doria ca doborând pe Camil să lovească un rival redutabil, pe Danton. Şi într'o dimineaţă, Camil Desmoulins, smuls din braţele Lucilei, fu arestat de jandarmi şi condus la închisoarea din Luxemburg. Şi odată cu el fu arestat şi Danton.

TRIBUNALUL

In ziua judecăţei, palatul justiţiei era asediat de o mulţime nerăbdătoare. Juraţii nu mai fură traşi la sorţ, ci aleşi. Robespierre şi ai săi luase toate măsurile. La cel mai mic semn de slăbiciune, judecător sau jurat, prezident sau acuzator public, vor fi arestaţi. Ei îşi joacă capul lor şi o ştiu.

Acuzaţii fură introduşi. Apăru Danton. Formidabil şi ameninţător era Danton, pe care întreg Parisul îl cunoştea şi admira. Desmoulins nu fu de cât un acuzat subaltern. Danton era vizat şi Danton domina desbaterile. Nici odată nu fu mai eloquent, de o mai omenească simplicitate. — Eu vândut? Un om de teapa mea nu se plăteşte! Juraţii păreau sdrobiţi. Mânia şi groaza li se citea pe feţele lor. Auditorul aplauda. Majoritatea publicului se arăta favorabil acuzaţilor. Poporul era pentru Danton şi Desmoulins.

Dar *incoruptibilul veghea*. Şi verdictul fu dat, toţi acuzaţii fură condamnaţi la moarte. Danton avu un acces teribil de furie, şi Camil plângea.

EŞAFODUL

Când călăul şi ajutoarele apărură în celulua lui Camil, îl găsiră ghemuit într'un colţ, tremurând din tot corpul şi scoţând strigăte de revoltă şi de furie. Pentrucă rezista, fu legat, pentru a-i se face toaleta morţei. Apoi o luptă se angajă între nenorocit şi ajutoarele călăului. Cu multă osteneală parveniră să-l sue în car. Cortegiul era însoţit de o jandarmerie numeroasă, batalioane de canoniere; garda naţională era sub arme de două zile. Tot drumul Camil striga: „Popor, te înşeală! Se jertfesc idolii tăi! Nu mă recunoaşteţi?" Convoiul înainta într'o atmosferă de ură.

Camil vedea în jurul său ignobila mulţime, pe care adesea o răsculase. Era acum rândul său de a fi batjocorit şi huiduit. El încearcă să-şi desfacă lanţurile. Niciodată viaţa nu se manifesta mai vie la acest om care mergea la moarte. Rezistă călăului până-n ultimul moment.

Câte-va zile mai târziu, pe acelaş parcurs Lucile trecea într'un car roşu. In faţa tribunalului, ea nu-şi ridică ochii, nu manifesta nici speranţa, nici teama, dar aştepta modestă judecata. In drum spre eşafod se ţinea dreaptă privind cu ironie mulţimea care o huiduia.

t.

Librairie Plon-Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 43
21 Octombrie 1928
5 Lei

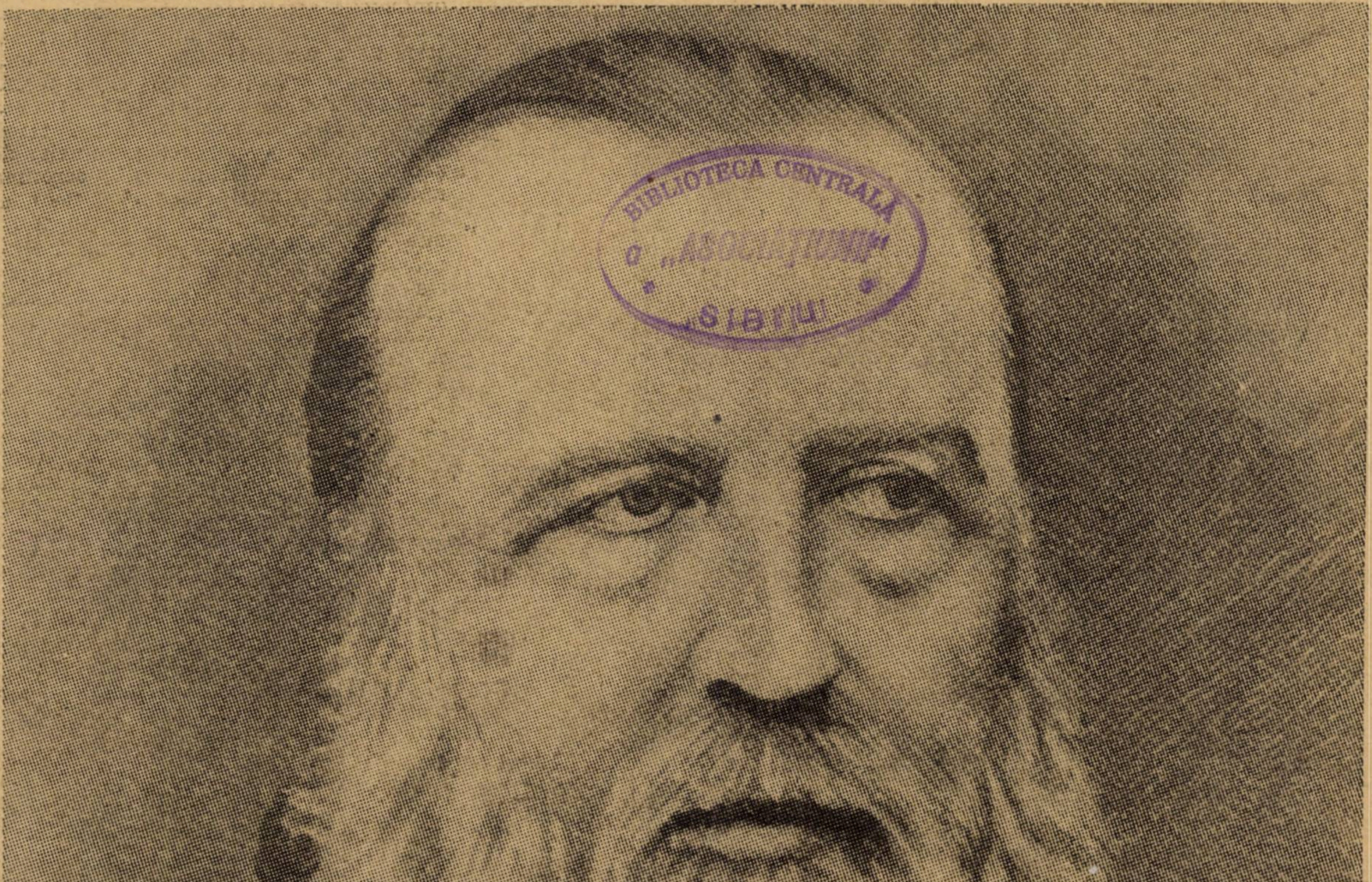

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

ANDREI ŞAGUNA

Ctitorii

UN MARE CTITOR

I. LUPAȘ

E neîndoios că trăinicia biruitoare este una din caracteristicile de căpetenie ale tuturor așezămintelor create de Andrei Șaguna.

Istoria ne înfățișează atâția oameni mari în domeniul cugetării, ideologi vrednici de admirațiunea tuturor veacurilor, lipsiți însă de facultatea sau de talentul de a se coborî pe tărâmul realității și de a veșnici, în fapte concrete, resultatele ideilor propovăduite de dânșii. Andrei Șaguna nu era dintre aceștia.

Casa în care s'a născut Șaguna

Adevărat că bogata sa activitate literară-didactică, publicistică și științifică i-a asigurat un loc de cinste printre marii cugetători ai neamului nostru. Dar personalitatea lui istorică atât de reprezentativă se impune mai mult prin numărul covârșitor al faptelor și așezămintelor sale, cari au creat poporului nostru noi posibilități de desvoltare, decât prin suma ideilor—importante, fără îndoială, și acestea, — cu cari scrierile sale au izbutit să fructifice și să sporească cugetarea noastră națională. Deși era, după expresia biblică, bărbat „puternic în *faptă* și *cuvânt*", în tot cursul binecuvântatei sale activități s'a manifestat cu deosebire ca un erou al faptei naționale. Cuvântul și ideea înveșmântată într'însul avea, în concepția lui Șaguna, o valoare însemnată desigur, dar totdeauna în funcțiune de importanța, frumusețea și utilitatea faptei ce putea să răsară din sămânța ideii și din energiile naționale, pe cari propoveduirea ei era chemată a le trezi.

De aceea la Șaguna nu găsim între cuvânt și faptă aproape nici o distanță. Chiar când obstacole formidabile se ivesc în calea înfăptuirii gândurilor, cari frământau fără încetare creerul lui genial, nu se înspăimânta, ci lupta cu nepregetată perseverență, cu precauțiune și iscusință fără greș, până când izbutea să le smulgă din rădăcini și, netezindu-și calea spre țintă, să stâmpere *sfânta pasiune creatoare* a sufletului său, prin secerișul bogat al realizărilor prudent și sigur pregătite. El însuși a mărturisit adeseori, că bucuria cea mai mare a vieții sale o căuta în lupta cu cele mai mari greutăți și în biruința desăvârșită asupra lor. De aceea rareori a întreprins vreun lucru, pe care să nu-l fi dus la bun sfârșit, după cum de asemenea rareori a rostit vreun cuvânt, pe care să nu-l fi respectat și ale cărui îndatoriri să nu le fi împlinit până la cele mai îndepărtate consecințe.

Această concepție, pe care o am putea numi pragmatică și energetică, a făcut din Șaguna un mare educator de neprețuită valoare morală și un creator de așezăminte numeroase, cari dupăce au biruit greutățile începutului, dăinuesc până în zilele noastre și promit o desvoltare tot mai amplă în viitor.

Dacă pe Câmpul Libertății, ca președinte al adunării naționale, a pus, împreună cu Simion Bărnuțiu și cu întreagă ceata entuziaștilor săi tovarăși de vârstă și de idealuri, temeiul unui partid politic, acesta există și va continua să existe, luptând pentru drepturile poporului. Dacă a înființat tipografia din Sibiu și ziarul „Telegraful Român" — amândouă aceste instrumente de progres cultural își vor îndeplini și în viitor datoria de a răspândi cât mai multă lumină. Dacă a organizat potrivit cu principiile pedagogiei moderne, Seminarul teologic, Școala Normală și Liceul care-i poartă numele, precum și sutele de școale poporale, așezate sub ocrotirea autonomiei noastre bisericești, toate aceste așezăminte școlare își vor continua — sperăm — și în viitor munca binefăcătoare, ca niște adevărate podoabe ale învățământului nostru confesional primar, normal, secundar și superior. Dacă a înființat, împreună cu vrednicii săi colaboratori Gh. Barițiu, Timotei Cipariu, Ioan Pușcariu ș. a. „Asociațiunea transilvană", — și această organizațiune culturală promite a continua tradiția lui de lumină „cu multă prudență, cu multă abnegațiune și cu mult patriotism concentrat". Dacă a pus bază atâtor fonduri și fondațiuni, din venitele lor anuale se vor înpărtăși totdeauna bisericile și școalele noastre sărace, văduvele preotese, orfanii și neajutorații zilelor de acum și din viitor. Dacă a tipărit Biblia, Mineiele, Kiriakodromionul și atâtea alte cărți bisericești și manuale didactice, ele se găsesc și în timpul de față în folosința altarelor și școalelor noastre.

Dacă a reușit să redobândească autonomia și independența națională a mitropoliei noastre, dându-i prin „Satutul organic" o constituțiune democratică, fără precedent în istoria neamului nostru, binefacerile acestei constituțiuni vor rămânea neprețuite nu numai pentru ocrotirea dată vieții sufletești a poporului nostru înpotriva tuturor atacurilor dușmănoase, ci și pentru buna educație constituțională, împărtășită în mod sistematic poporului nostru, în sufletul căruia a trezit o puternică conștiință a drepturilor ce trebue să revină fiecăruia dintre membri unei societăți organizate rațional.

MITROPOLITUL ANDREI SAGUNA

Andrei Şaguna îşi trăgea sângele vioiu în vinele-i tari dintr'un neam de români macedoneni, neam încercat şi meşter în preschimbarea bogăţiilor: negustori, cari în căutarea unei vieţi mai libere şi mai proprie întreprinderilor lor s'au aşezat pe la anul 1606 în nordul Ungariei în oraşul Mişcolţ (comitatul Borşod). Aceştia reuşiră acolo să-şi facă o situaţie bună şi apoi să-şi aibă şcoala şi biserica lor — caracteristice elemente de viaţă românească — pe cari au zidit-o cu grije timp de 20 de ani, sub împăraţii Iosif II şi Francisc II, date însemnate în pisania bisericii. In mijlocul acestor împrejurări de aşezare românească se naşte Anastasiu fiul lui Naum Evreta Şaguna şi al soţiei sale Anastasia la 20 Decembrie 1808.

Aici se introduce în istoria vieţii lui Şaguna, dar şi în istoria neamului, un capitol hotărîtor: mama lui Şaguna. Această femeie a fost de multe ori în situaţii hotărîtoare pentru biserica ardeleană şi românească în genere. Le-a trecut cu o admirabilă voinţă. Căci dela o vreme sărăcind tatăl lui Anastasie Şaguna căzu într'una din mrejele cunoscute pentru propaganda confesiunii catolice şi părăsi legea părinţilor lui şi trecu la catolicism, la promisiunea arhiepiscopului din Eger, Ştefan Fischer, că-i va uşura starea şi se va îngriji de educaţia copiilor săi. Se vede de-aci că e vorba de o familie care interesa. Şi mai vedem un antitip în linii mai mici a renunţării dela 1701.

Mama lui Andrei Şaguna însă hotărând şi fixând aci punctul de reazim al ortodoxiei lui Şaguna nu şi-a urmat soţul şi simţi datoria de a îngriji numai ea şi în tradiţii sfinte copii săi. O luptă care o leagă de istoria bisericii româneşti, are loc între ea şi arhiepiscopul catolic, cu drumuri pe la Curtea din Viena, cu lacrimi de rugare de a nu fi despărţită de copii, care se sfârşi cu încuviinţarea de a rămâne lângă copii ei până vor termina şcoala din Mişcolţ. Pentru vremurile de atunci era prea mult.

Tânărul Anastasiu Şaguna termină şcoala din Mişcolţ, iar studiile superioare le termină la gimnaziul piariştilor din Pesta, fiind găzduit în casa unchiului său, Anastasie Grabowski, un eminent român, pentru aceasta numit nobil „de Apadia".

Imprejurări cari trebuiau să pregătească un ierarh ca Şaguna.

Urmează apoi filozofia la Viena (1826) Crizele sale sufleteşti, amintirea frământărilor mamei sale cât şi puternicul cerc universitar român ce fiinţa la Viena pe atunci, îl fac să ceară cu insistenţă învoirea de a rămâne credincios biseririi sale strămoşeşti. I se recunoaşte aceasta oficial (1828). Aici se pune capăt crizelor morale ale mamei sale şi de-aici începe manifestarea ortodoxă şaguniană Trece deci la Vârşeţ unde studiază teologia. Tendinţele de emancipare prin biserică ale românilor luminaţi de atunci îl fac să se îndrepte spre învăţământul religos, după terminarea căruia, este chemat de mitropolitul sârb, Stefan Stratimirovici, la Corloviţ, ca profesor şi secretar al consistoriului de acolo.

Ortodoxia lui Şaguna era la maximum de potenţe, iar renunţarea care avea să dovedească aceasta şi să pregătească un luptător, are loc la 1 Noembrie 1833, când Anastasiu Şaguna se călugăreşte luând numele de Andrei — cel dintâi apostol chemat de Cristos — nume care e simbolul unei intenţii înalte şi precise.

Mitropolia sârbească dela Carloviţ era într'o febrilă activitate de consolidare naţională sprijintă pe identitatea bisericii lor. Aici învaţă Şaguna rolul său politic şi luă naştere ambiţia de a rupe Ardealul de sub jurisdicţia mitropoliei sârbeşti şi a-i da o jurisdicţie firească — autonomă. Şi în anul 1864 când e trimis de această mitropolie în scaunul episcopal la Sibiu în locul episcopului Vasile Moga, decedat, Andrei Şaguna, pe loc începe organizarea bisericii ardelene, cunoscând că organizarea e un prim principiu de luptă Trecu peste neîncrederea Românilor de aici, care vedeau în el „un sârb" şi, după cum s'a exprimat faţă de unii clerici ce jignitor îşi exprimaseră direct neîncrederea în el, dacă nu l-au voit ei, i-a voit el. Era o violenţă de luptător care se cunoştea.

Şi începu să cutreere satele şi să cunoască nevoile sufleteşti de aproape ale poporului pe care l-a iubit atât în cât l-a înăţat alături de biserică şi i-a împletit şi mai mult viaţa cu aceasta. Aci de altfel sta originalitatea şi măreţia concepţei şaguniene: Laicizarea bisericii. Pentru vremurile noastre concepţia poate şi-a pierdut din utilitate, poate chiar a făcut rău că a trecut în legiurea nouă bisercească aproape de-a'ntregul, mai ales în ceeace priveşte vechiul regat, unde stăpâneau alte tradiţii şi alte practice de ordin administrativ. Pentru Ardeal şi pentru vremurile de-atunci însă concepţia şaguniană a fost promotorul înălţării şi întăririi spirituale ce a pregătit românismul pentru marea înfăptuire naţională. Chemând poporul să lucreze în biserică, singura casă ce mai era deplin a lor dincolo, Şaguna a avut viziunea clară a rezultatelor ce reieşeau Se strângeau rândurile şi se instruia Şi peste toate se muncia organizat. In toate proectele şi regulamentele efectuate ori nu, revine ca un obsedant leit motiv şcoala şi legiuirea. Şaguna a fost un mare organizator. A fost un om politic şi un fin diplomat.

Aceasta din urmă însuşire a pus-o el în serviciul neamului când a fost să se înfiinţeze mitropolia românească a Ardealului.

Şi aici Saguna a conceput vast şi îndrăsneţ. Tot Ardealul la care voia să adauge părţile bănetene şi bucovinene voia el să le adune în jurul mitropoliei ce avea să continue vechea mitropolie a lui Ioan de Prislop dela Alba-Iulia. Se căpăta în statul ungar un alt stat care doar în formă va avea aceiaş putere. O strategie fină împotriva tendinţelor tot mai accentuate ale Ungurilor de a contopi deplin Transilvania. Şi după lungi drumuri la Viena, după agere expuneri către împăratul Ferdinand şi după o fundată dispută de drept canonic cu mitropolia de la Carloviţ cari se împotrivia, reuşi pe la sfârşitul anului 1864 să capete învoirea înfiinţării mitropoliei române cu reşedinţa la Sibiu. Şi cuvintele împăratului în care se vede o mulţumire ce trece peste protocol: „Mă bucur că pot saluta de arhiepiscop şi mitropolit pe un bărbat prea meritat pentru tron şi patrie. în care Eu şi toţi Românii greco-orientali avem deplină încredere" rareori au sunat în cabinetul său de audienţe.

Avea să se mai ducă Şaguna la Viena cu o misiune periculoasă pentru viaţa lui şi grea pentru ea însăşi în anii revoluţiei 1848-49, către romanticul Impărat Iosif I şi cu aceasta se înscrie Saguna şi părtaş la revoluţia lui Avram Iancu.

Cel mai mare moment însă pe care l-a trăit românii ardeleni şi Saguna însuş a fost deschiderea celui dintâi congres naţional-bisericesc la 16/28 Septembrie 1868. Redăm tot cuvintele lui Şaguna ca o strânsă auto-caracterizare: Cum am condus eu până acum treaba cea grea şi problematică a reînfiinţării mitropoliei noastre? judece prezentul şi viitorul... Dacă câteodată am făcut întrebuinţare de octroeri, aceia am făcut după porunca împrejurărilor intetitoare... dar nici decum cu intenţia de a exercita sau a stabili în lucrările noastre bisericeşti, şcolare şi fundaţionale vre-un absolutism ierarhic, pe care eu întotdeauna l-am combătut.... De astăzi încolo depun şi responsabilitatea pentru ulterioara soartă a bisericii în mâinile acestui congres şi a celor viitoare, şi mă mângâi, căci cutez să zic, că nu îndeşert am alergat, nici în deşert m'am ostenit, că n'am alergat, ca şi cum n'aş fi ştiut unde alerg, nici am dat să stau ca şi cum aşi fi bătut văzduhul, ci lupta bună m'am luptat curgerea am plinit şi credinţa am păzit".

Nu era acest congres pentru români tot atât cât era parlamentul dela Buda-Pesta pentru Unguri?

Reţinem, ca încheiere, două idei, cari au străbătut opera lui Saguna şi au îmbogăţit patrimoniul nostru ideologic atât de mic: laicizarea bisericii şi rolul *ei politic-naţional*. Şi trei înfăptuiri mari cari au decurs de-aici. Statutul şagunian pe care se sprijină (nu fără greşeli legiuirea noastră bisericească, înfiinţarea mitropoliei ardelene şi creearea şi coordonarea de fonduri pentru o admirabilă întreţinere administrativă. (Testamentul său stă pildă).

Dela dispreţuitul cleric valah până la strălucitul mitropolit investit cu ordine împărăteşti şi cu baronie e un drum greu şi lung pe care Şaguna a reuşit să-l străbată.

CONST. PACLE

NOTE BIOGRAFICE

Andrei baron de Şaguna, prin botez Anastasie, s'a născut, din părinţi macedoneni, la 1 Ianuarie 1809 în Miskolcz. Gimnaziul, studiile filozofice şi juridice le-a făcut la B.-Pesta şi Viena. In 1829 studază teologia la Vârşeţ. Intrat în cinul monahal Hojova din Smirna (1883), fu promovat foarte repede în gradele ierarhice. In 1846 a fost numit vicar general peste eparchia română ortodoxă a Ardealului şi mai târziu episcop al acestei eparchii.

Şaguna, păunul Ardealului cum îl numea împărăteasa Elisabeta a Austriei, moare la 28 Iulie 1873.

poezie

G. MURNU

CONŞTIINŢA

După VICTOR HUGO

Când ucigaşul Cain cu fiii lui sub piele
De fiare, sburl şi galben, bătut de vijelie,
Din faţa lui Iehova fugise pe-o câmpie
Intinsă, ajunse seara sub munte 'n locuri grele,
Nălucă de întuneric înainta suind.
Femeia'i obosită şi fiii gâfâind
I-au zis: „Să stăm aicea şi să dormim pe glie".
Dar Cain, treaz deapururi, sta noaptea tot gândind,
In fund de cer funebru cu fruntea sus privind,
Văzu, deschis şi mare, un ochiu ce cu mânie,
Ivindu-se din besnă, spre dânsu 'ncremenise.
„Sunt prea de tot aproape", cutremurat îşi zise.
Din somn trezi copiii, trudita lui nevastă —
Şi iar pe drum se puse fugind în lumea vastă.
Treizeci de nopţi şi zile mai merse prin pustie,
Tot merse mut şi palid şi tremurând la fie-
Ce svon — hoţiş, fără să cate 'napoi, fără 'ncetare
Şi fără somn şi-odihnă. Sosi la ţărm de mare
In ţara ce se cheamă de-atunci Asur.
„Să ne oprim, le zise, că-i loc păzit înjur
Şi bun de mas. Ajuns-am la capăt de hotare".
Dar cum şezu, în cerul de scrum, în fund de zare
Statornic, tot acolo, temutul ochiu i-apare.
Tresare atunci tot trupu-i cuprins de 'nfrigurare.
„Ascundeţi-mă", strigă. Şi fiii lui stătură
Privindu-l toţi pe gânduri cu degetul la gură.
Cain grăi lui Iavel, părinte acelor care
In cort de piei cutreeră deşertele hotare:
„Intinde pânza asta de cort pe-aici mai tare".
Şi ei fâlfâitorul perete-i ridicară.
Şi dupăce cu bulgări de plumb il ferecară:
„Mai vezi ceva"? 'l întreabă copila blondă, Tsilla,
Nepoata lui blajină şi dulce caşi mila.
Răspunde Cain: „Ochiul îl văd aproape iară".
Iuval, părinte acelor ce 'n lume trec şi sună
Din trâmbiţi şi bat tobe şi cetele înstrună,
Strigă: „Voiu şti să 'nchipuiu o piedică mai bună".
Dură un mur de-aramă şi-l străjui subt el.
Dar Cain zise: „Ochiul mă vede tot la fel".
Enoh a zis: „Să facem noi turnuri pân 'la stele,
Să fie tari, ca nimeni să nu pătrundă 'n ele —
Inconjur de cetate cu naltă cetăţue,
Să fie bine 'nchisă 'mprejur cum alta nu e".
Atuncea Tubalcain, al faurilor tată,
Zidi nenchipuită cetate ferecată.
Dar când lucra fierarul, ai lui, prăsil 'amară,
Goneau pe ai lui Enos şi Set feciori la ţară,
Orbeau pe toţi drumeţii, şi 'n fiecare seară
Săgeţi svârleau din arcuri spre bolta înstelată.
Granit în loc de corturi cu pânza fluturată
Se înălţa şi piatra era cu fier legată.
Părea cetatea cruntă din iad spre cer urcată,
Cu 'mprejmuiri ca munţii de tari şi neclintite,
De-a turnurilor umbră câmpii erau cernite.
Pe poart' au scris: „Oprită-i lui Dumnezeu intrarea".
Şi când din patru laturi au încheiat lucrarea,
Au pus bunicu'n mijloc de turnuri de granit.
El stete acolo jalnic, buimac şi sgrimburit.
„Mai vezi tu ochiul, taică?" 'l întreabă Tsilla iară.
Răspunde Cain: „Nu vrea din faţă-mi el să piară".
Şi adaose bătrânul: „Săpaţi-mi voi pământul,
Să stau sub el ca omul ce l-a 'nghiţit mormântul,
Nimic să nu mă vadă, să fiu numai cu mine.
Şi-i sapă-atunci o groapă, iar Cain zice: „I bine".
Apoi sub bolta neagră el singur se coboară.
Dar când s'aşează'n scaun la umbra ce 'nfioară
Şi 'nchid deasupra-i groapa şi-l lasă-adăpostit,
Cumplitul ochiu în faţă-i tot stă încremenit.

AL. T. STAMATIAD

TRECUTUL

Sunt ani de-atunci dar mi se pare c'a fost ieri:
Din negurile vremii, ca valuri năvălesc
In suflet amintiri
Şi clocotesc nebune, uitarea o răscolesc
Şi rana-apare caldă încă. Deodată
Imi revăd trecutul. Departe 'n fund: grădină
Şi flori, poteci umbrite, o fermecată
Mierlă cântă, apoi cu mersul de regină
Răsare — spectru de lumină — frumoasă,
Visătoare: ea. Tăcuţi, în urmă ne-am pierdut
Pe căi boltite şi'n umbra răcoroasă,
Atunci din minte universul ne-a dispărut
Şi 'ntr'o clipită trăit-am veşnicie.

In urmă şi'nnainte-i palidă tăcere,
Acum grădina-i paragină pustie,
Suntem ţesuţi din gânduri pline de durere.
Nimic, nimic n'a mai rămas din toate-aceste,
Sunt ani de-atunci şi mi se pare c'a fost ieri,
In lumea noastră toate nu-s decât păreri,
A fost un vis şi totul nu-i decât poveste.

RADU BOUREANU

CETAŞII LUI RADU NEGRU

Se lărgeau văi adânci,
printre culmi, printre brazi, printre stânci,
cerul mai sus părea ridicat,
în vârfuri pleşuve de piscuri stând rezemat,
râuri mugeau alergând văi adânci,
sărind peste trunchiuri culcate de brazi
peste umeri de stânci,
din pântecul larg al verzilor văi —
venea către şes un pâlc de flăcăi,
pe răbojul ochiului i-am însemnat,
erau doisprezece cu pasul săltat,
veneau într'o pată de soare,
cu straele albe, cu bunde miţoase, şi cu topoare,
cu pas nesimţit ca pasul gândit,
nici un glas n'a svonit,
doar ereţii tărcaţi pe deasupra ţipând au rotit,
veneau ca un pâlc de năluci în pata de soare,
şi nu era viaţă decât în rânjetul alb de topoare
veneau cu moartea sub mers
şi timpul s'a şters
şi-am crezut c'am văzut,
nălucind în pata de soare,
un pâlc de mireni înarmaţi cu topoare,
uitaţi de cetaşii Radului Negru
prin găvane adânci,
printre stânci,
din vremuri de hronici de la descălecare.

VREI SĂ TE JOCI CU EU?

de **Mircea Ştefănescu**
după MARCEL ACHARD

Acţiunea se petrece în arena unui circ. Crockson şi Rascasse sunt clovni.

ACTUL I. — SCENA III-a

Isabelle, Crockson, apoi Rascasse

CROCKSON. — Isabele... pe d-ta te iubesc !

ISABELLE. — Ce ?

CROCKSON. — Isabelle ! pe d-ta te iubim !

ISABELLE.— Asta nu mai are nici un haz !

CROCKSON. — Totuş, adineaori...

ISABELLE. — Credeam că e vorba de Annabel...

CROCKSON. — Nu-ţi face plăcere să fii iubită ?

ISABELLE. — Mai puţin decât ar trebui...

CROCKSON. — De ce ?

ISABELLE. — Sunt cochetă. Asta e rolul meu. L-am jucat prea mult.

CROCKSON. — Ce să fac, ca să mă iubeşti ?

ISABELLE. — Incearcă să mă seduci.

CROCKSON. — E greu ?

ISABELLE. — E mai uşor decât s'ar crede.

CROCKSON. — A reuşit vreunul până acum ?

ISABELLE. — Mai greu decât s'ar crede.

CROCKSON. — Atunci... să încerc ?

ISABELLE. — Incearcă. Scena de seducţie începe : una... două... trei !

CROCKSON. — (Işi desbracă haina) Voiu dansa. (Dansează. Işi reîmbracă haina). Nu ?

ISABELLE. — Nu.

CROCKSON. — Voiu cânta.

(Viorile dau pe *la*. Şi CROCKSON îl dă, dar iese un *re diez*. Cacofonie. CROCKSON îşi şterge ochelarii şi nimereşte, în sfârşit, pe adevăratul *la*. Cântă :)

In drum spre fericire
E rostul de pieire...

ISABELLE. — Nu, nu romanţă ! Ţi-o spun eu : joacă scena de seducţie fără romanţă !

CROCKSON. — Bine. (Cântă :)

Mi-am smuls inima din piept
Şi i-am dat-o ei.
Mi-a trimis-o înapoi...

Oi, oi, oi !

De ce-mi trimiţi inima ?
Ce să fac cu ea ?
Dă-mi, mai bine, 'n dar, ceva !

Ha, ha, ha !

Inima s'a 'ntors la mine,
Mică, strânsă, sgribulită,
Caraghioasă şi pârlită...
Plânge... plânge... şi palpită...

(Işi reîmbracă haina).

Nu ?

ISABELLE. — Nu.

CROCKSON. — Voiu plânge ! (Plânge. ISABELLE râde).

CROCKSON. — Te-am sedus ? (ISABELLE nu răspunde imediat). Da ?

ISABELLE. — (După un moment). Nu Oricând, pot să fac pe oricine să plângă.

CROCKSON. — (Scoate revolverul din buzunar). Te voiu împuşca. (Trage. Glonţul nu nimereşte). Nu ?... Nu ?... Tot nu ?

ISABELLE. — Nu.

(Inalţă o rugă scurtă către Dumnezeul Clovnilor).

Mă voi împuşca eu ! (Trage. Glonţul nu-l nimereşte. Totuşi, cade mort în aparenţă. Ridică după o clipă, capul). Tot nu ?

ISABELLE. — Nu.

CROCKSON. — Mă uimeşti. Probabil că norocul s'a întors din calea mea. Voiu face o pasienţă... una specială !

(CROCKSON se lasă pe călcâe, întinde pe jos câteva cărţi de joc şi începe o pasienţă. Probabil că pasienţa nu-i reuşeşte, pentrucă CROCKSON dă semne manifeste de nerăbdare).

ISABELLE. — Ce spun cărţile ?

CROCKSON. — Tot ce spui şi d-ta.

ISABELLE. — Nu... nu-i aşa ?

CROCKSON. — Da : nu. (Dă furiei lui un derivativ. Joacă până dispar cărţile).

ISABELLE. — (Deodată). O !

CROCKSON. — Ceee ?

ISABELLE. — Cum ai făcut asta ?

CROCKSON. — Asta ?

ISABELLE. — Da, cum ai înghiţit asul de inimă ?

CROCKSON. — Aşa. (Face scamatoria).

ISABELLE. — Incă odată !

CROCKSON. — Uite... aşa. (Repetă scamatoria).

ISABELLE. — Incă odată, te rog...

CROCKSON. — Nu.

ISABELLE. — Te iubesc. Te rog, încă odată...

CROCKON. — Mă iubeşti ?

ISABELLE. — M'ai sedus.

CROCKSON. — Şi n'o făcusem pentru...

ISABELLE. — Te iubesc !

CROCKSON. — Va să zică scena de seducţie e gata ?

ISABELLE. — Cortina ! (Il sărută pe CROCKSON, lung, pe buze). Cum ai înghiţit asul de inimă ?

CROCKSON. — Foarte simplu. L-am luat aşa, între aste două degete... vezi ?... şi pe urmă... sanchi pontu : uite-l ici în palmă, uite-l colea în gură.. Dar tu ?

ISABELLE. — Eu... ce ?

CROCKSON. — Tu cum ai făcut asta ?

ISABELLE. — Asta ?...

CROCKSON. — Cum mi-ai înghiţit buzele ?

ISABELLE. — Uite... aşa. (Il sărută. Un sărut mai scurt).

CROCKSON. — Incă odată.

ISABELLE. — Aşa... (Il sărută. Un sărut foarte scurt).

CROCKSON. — Incă odată, te rog...

ISABELLE. — Nu.

CROCKSON. — Pentru de ce ?

ISABELLE. — Scena de seducţie e gata. (Iese).

CROCKSON. — (Către public). Mă iubeşte ! Mă iubeşte ! (Către d. Loyal). Ai văzut, şefule ? Mă foarte iubeşte ! Ai auzit ? E extraordinar ! Am dansat, am cântat, am plâns, m'am ucis şi-am sinucis-o : nu mă iubea. Ca să nu mai sufăr şi ca să-mi treacă furia, înghit o carte : şi mă iubeşte. Nu pricep nimic ! Asta nu-mi intră în cap ! E minunat ! Ai văzut, domnu' Loyal ? Mă iubeşte ! (D. Loyal rămâne nepăsător). Idiotule !

(Intră RASCASSE).

RASCASSE. — Unde e d-ra Isabelle ?

CROCKSON. — (Foarte vesel). Pfft... Pfft... S'a dus. Salutare, domnu' Rascasse ! Sunt vesel Sunt foarte cât se poate de vesel că vă văd. Hai să ne apucăm de muncă !

RASCASSE. — Dar eu nu pot să m'apuc de muncă !

CROCKSON. — Şi adică pentru de ce ?

RASCASSE. — Eu sunt foarte amorezat.

CROCKSON. — Şi eu sunt foarte amorezat. Dar ce-are aface asta...

RASCASSE. — (Bănuitor, apropiindu-se de CROCKSON). Dar de ce vreţi dumneavoastră să te apuci de muncă ? Asta nu e firesc.

CROCKSON. — Pentrucă sunt vesel.

RASCASSE. — Şi pentru ce eşti d-ta vesel ?

CROCKSON. — Pentrucă muncesc.

(RASCASSE se duce la tablă şi face repede o socoteală).

RASCASSE. — Să presupozăm că *pi!* minus infinit e egal cu *pentrucă muncesc*, şi că *alfa plus omega* e egal cu *sunt foarte cât se poate de vesel, pi! minus infinit* va fi egal cu *alfa plus omega* şi *sunt foarte cât se poate de vesel*, va fi egal cu *pentrucă muncesc*. Ceeace trebuia demonstrat. (Se întoarce spre CROCKSON). Am înţeles tot !

CROCKSON. — Să ne apucăm de muncă !

RASCASSE. — Noi nu putem să ne apucăm chiar acum de muncă !

CROCKSON. — Şi pentru de ce ?

RASCASSE. — Pentrucă eu simt că dumneavoastră o să ţi se aducă ceva !

CROCKSON. — O să mi se aducă ceva?

RASCASSE. — Da.

CROCKSON. — (Cântând). „Hai că vine, vine, vine, — pentru cine, cine, cine, — pentru Crockson ceva vine..."

RASCASSE. — Uahaha !

CROCKSON. — (Bănuitor). O să mi se aducă ceva.. Dar de unde ştiţi dumneavoastră că o să mi se aducă ceva ?

RASCASSE. — Noi nu ştim. Noi credem.

(Apare un băeţaş cu telegrame).

TELEGRAFISTUL. — Pentru d. Crockson.

RASCASSE — Ha, ha, ha... văzuşi ?

(CROCKSON desface telegrama).

TELEGRAFISTUL. — Nimic pentru mine ?

AMANDOI. — Facem parte din Liga antialcolică :

(Il ameninţă. Telegrafistul o ia la fugă).

CROCKSON. — Ce poate să fie ? (Citeşte). „Vino imediat. Mătuşa rău bolnavă, la Barbizon". Mătuşica mea dă ortu' la Babizon (Dă semne de desperare). Mătuşica mea dă ortu' la Babizon. (Işi îmbracă haina). Mătusica mea dă ortu' la Babizon. (RASCASSE îi întinde, cu o bucurie evidentă, pălăria şi umbrela). Mătuşica mea dă ortu' la Babizon. (Aleargă înebunit în jurul arenei. E pe punctul de a ieşi. RASCASSE e în al nouălea cer). CROCKSON, din ieşire : Numai că eu n'am nici o mătuşe ! (Işi desbracă haina şi aruncă pălăria). Să ne apucăm de muncă !

RASCASSE. — (Trist) Să ne apucăm de muncă !

AMANDOI. — (Către d. Loyal) Acu' ne apucăm de muncă ! Miuzic ! (Ies împreună şi se întorc imediat).

AMANDOI. — (Către d. Loyal). Aţi auzit, donu' Loyal ? Noi ne apucăm de muncă. Miuzic ! (ses).

FILOTIMIA MORTULUI

SARMANUL KLOPŞTOCK

La cârciuma lui Manea Cioncioi din Bereasca, pe lângă grătar special, delicatese şi băuturi streine şi indigene, este şi un fel de „*club*“, în fund, după odaia de rigoare o oricărei prăvălii — o cameră intenţionat dosită pentru secretele politice, sociale şi intime ale notabilităţilor târgului, — o încăpere egală, albă şi sveltă, cu portretele Suveranilor şi acela al şefului statului arborat, şi apoi înlocuit potrivit împrejurării schimbului dela putere, dela guvern la guvern şi pe care'l reprezintă; un calendar imens de perete, cu emblema înfiinţării Romei anturând într'o plasă orbitoare de raze capul invulnerabil al misticului Traian, calendar care rămâne acelaş, mereu la locul lui, prins în pioneze, deşi anii, zilele şi sărbătorile se comută cu vremea, urmând ca cercetătorii lui să comute ei din memorie datele care îi interesează după datele trecute; un mers al trenurilor care nu se schimbă nici odată cu toată variabilitatea maladivă a itinerariului căilor noastre ferate, potrivit capriciului fanteziei noului venit în capul direcţiunei trenurilor; un tablou cu celebra scenă a evantaiului din „*Hamlet*“ în care visătorul prinţ al Danemarcei este zugrăvit prea bătrân pentru lasciva lui ardoare amoroasă şi Ofelia prea mult crudă pentru a putea înţelege filosofia nimicniciei vieţei, — cu un Claudiu anchilozat într'un tron a cărui prăbuşire apropiată îi aduce în figură mai mult o ironică inpasibilitate decât îngrijorarea semeţiei năruită şi cu o Gertrudă fălcoasă dreapta şi inflexibilă abia încăpându-i chivăra în rama tabloului, revărsând peste întreaga composiţie de patimi ambiţiuni şi chimere un zâmbet de agresivă necuviinţă; în mijloc o masă grea, dreptunghiulară, cu însemnări şi incrustaţiuni incerte, desemnuri neisprăvite, date înjumătăţite, cugetări adnotaţii şi ironii fără sens, fără legătură, fără miez, tânjind în oglinda scândurii într'o nesăbuită antologie de circumstanţă, ştearsă, vulgară şi ineptă; o parigină obosită cu pântecul atrofiat care doarme înbrobodită, la perete, într'un colţ, somnul iernelor în care toată gloria ei calorică a excelat în interminabilele ibrice cu ţuică fiartă a cărei plămădeală de enupere, cimbru şi cuişoare, înalţă în încăperea clubului, aroma tavernelor scunde, pline de întâmplări, de cancanuri şi de îndeletniciri suspecte; pe jos un permanent şi disgraţios strat unsuros de bradolină pentru *higiena* localului şi o enormă *Yală* deasupra încuetoarei de puşcărie a odăii care închide *ermetic* clubul cârciumarului Manea Cioncioi din Bereasca, înbâcsit de mistere.

La începutul comerţului nici prin gând nu-i trecea lui Manea Cioncioi utilitatea înfiinţării unui club!

Cele patru drumuri care se încrucişează drept în răspântia de dinaintea pragului cârciumei, îi aducea un dever cu vârf şi îndesat.

Toţi cărăuşii, drumeţii şi negustorii satelor din vetrele cărora pornea dâra potecilor ăstor patru drumuri, îşi aveau toţii scurgerea prin faţa lui Manea Cioncioi.

Mangalul nu se stingea nici când.

Ultimul ficat de după miezul nopţii era luat de pe tăciuni de un găinar în treacăt, plecat în înserat fără un dumicat în el.

Odihna lui Manea Cioncioi şi a tejghelei lui ţineau prea puţină vreme, aproape nici cât îi trebuia nopţii să se scurgă, pentru ca la asfinţitul luceafărului, grătarul şi ţoiurile să joace tontoroiul în bătătura de dinaintea vadului, îndopând pe înfometaţi de dinspre oraş, spre vetrele din capătul celor patru şosele şi în praful cărora se rostogolea spre chimirul lui Manea Cioncioi paralâcul alb pentru zilele lui negre.

La orice oră din zi şi din noapte, tot românul găsea în prăvălia lui Manea Cioncioi din Bereasca o fiertură ardeiată, un cârnat usturoiat şi o legumă cu sos pe un preţ de nimica toată, pentru mulţumirea tuturor. Osebit de asta, toate *adălmaşurile* tot la Manea Cioncioi se prăznuiau şi toate târgurile, tocmelile şi afacerile de negoţ, tot la Manea Cioncioi din Bereasca se urzeau, aşa încât comerţul săltând, negustorul era departe de a se gândi la vreo estindere a lui.

Casele le ridicase din fripturile şi din ţuica de Văleni.

Foaia de zestre a Anişoarei, fata a mare de măritat, dată după Domnu Stoican învăţător în Poenari, tot din dumicaţii de dinaintea grătarului era întocmită, iar Lixăndruş elev la Politechnică la Bucureşti, tot din banii aperitivelor ticluite de Manea avea să ridice mai târziu neamul Cioncioilor cu ingineria lui vestită.

Deci nici pomeneală la negustorul Manea Cioncioi să-i treacă prin minte ca într'o bună zi să se întindă mai mult decât plapoma sub al cărui acoperiş prudentul fabricant de condimente se simţea destul de bine!

S'a întâmplat însă pentru desorientarea paşnicului comerciant de excitante gastrice, ca într'o vreme, socotelile să iasă într'altfel, evoluţia timpului să-şi schimbe aspectul calm al îndeletnicirilor cârciumarului şi împrejurările... *sociale* să prefacă radicalmente vederile negustoreşti ale lui Manea Cioncioi.

Bereasca a suferit modificări în sensul unei amplificări subite a liniştitei lui atmosfere de toate zilele, populaţia să se îndesească, judeţul să paveze comuna, comuna să aducă apă şi statul să înfiinţeze judecătorie de pace.

In cârciumă la Manea Cioncioi, ca fruntaş, între fruntaşi trebuia dar înfiinţată o încăpere *aparte* pentru elita târgului care urma să iasă din mediocritatea viciată a redusei societăţi de până eri a orăşelului şi să intre ţanţoşe în văzu tuturor, în *clubul* cârciumei lui Manea Cioncioi.

Si Manea Cioncioi nu a avut încotro.

Manea Cioncioi a fost nevoit să astâmpere arţagul *elitei!*

A scos omul autorizaţiune în regulă, a comandat mobilier la tâmplar, *la oraş* şi a cerut la centru extinderea brevetului.

Osebit de promptitudinea executării ăstor preparative inerente, fruntea târguşorului, încântată de noul aşezământ care avea să adăpostească cancanurile, invidiile, slăbiciunile şi cronicele de toate zilele ale târgului, dete cârciumarului Manea Cioncioi toate asigurările dispensei de orice eventuale neplăceri ce ar fi decurs din înfiinţarea clubului.

Clubul nu era subordonat nici unei *nuanţe* politice.

Clubul era botezat pur şi simplu „*Clubul Intim*“ — atât şi nimic mai mult.

Orice preocupări în afară de... *intimitatea* clubului, nu-şi putea, sub nici un motiv găsi refugiul în cârciuma lui Manea Cioncioi din Bereasca.

O baterie frapată, un mezelic fin şi o discuţie *aleasă*, motivau rostul adunărei cercului elitei la „*Clubul Intim*“.

Restul intra în domeniul daraverilor de ordin privat, social, sau administrativ, în care proprietarul Clubului Intim şi intimii lui, nu aveau nici un sens.

De altfel, această directivă a şi fost semnificativ subliniată în discursul rostit de către cel mai intelectual dintre *intimi*, cu ocaziunea inaugurării clubului, în faţa căruia, cei mai mulţi dintre convivi s'au trezit profund nedumeriţi, fiecare rămânând extaziat spre vorbitor, cu cârnatul în furculiţă, nedumerindu-se cum s'ar putea armoniza entuziasmul festiv, cu CHEMAREA unei odăi de cârciumă!

Aniversarea totuşi a decurs în ordine, cu excepţia unei palide îngrijorări din partea patronului clubului la adresa căruia discursul făcuse oarecari aluziuni politice.

Totuşi, întâmplă-se orice s'ar fi întâmplat, Manea Cioncioi rămânea mai departe la intransigenţa rezervei lui negustoreşti, oricare ar fi fost el MOBILUL discursului de deschidere şi din care cârciumarul, cu toate eforturile, nu a putut reţine nici o iotă.

In orice caz, Manea Ciocioi nu putea fi făcut responsabil decât de acele anumite întâmplări pertractate în club cari eventual ar fi eşit din sfera ordinei, moralei şi a bunei cuviinţe publice.

In extrem, clubul s'ar face pasibil de cel mult o desfiinţare a lui motivată şi grătarul ar fi fost pus din nou în valoare.

O bătaie vulgară s'a întâmplat în Găiseni şi epilogul a fost încetarea din viaţă a victimei.

Bătăuşul a fost chemat în judecată înaintea Ocolului în circumscripţia căreia cădea... *Clubul*, unde s'a angajat procesul.

Procesul a fost introdus direct de victimă, îndată după bătaie.

Intre timp, intervenind decesul reclamantului, procesul a fost continuat de moştenitorii de sânge ai mortului.

Advocat şi de o parte şi de alta.

Advocatul bătăuşului, intim cu advocatul mortului, susţinea că, nu bătaia a fost pricina morţei victimei ci cu totul o altă împrejurare în afară de loviturile primite, ca de pildă vârsta înaintată a reclamantului, eventualitatea, fatalitatea ş. a. m. d.

Advocatul mortului, intim şi el cu advocatul bătăuşului, susţinea din contră că tocmai bătaia a fost cauza decesului clientului său, întărind această prezumpţie pe împrejurarea că, defunctul dintr'un presentiment de moarte apropiată i-a dat între timp o procură pentru a-i conduce mai departe procesul.

Desbateri preliminare încordate, în incinta... „*Clubului Intim*“ din odaia cârciumei lui Manea Cioncioi din Bereasca.

Domnul Pompiliu Velican, advocatul bătăuşului, rămâne la punctul său de vedere cu privire la cauza decesului victimei care este cu totul alta decât bătaia

CU AMICUL HANS IN ȚARA LUI D'AUREVILLY

5 Aprilie

De dimineață iarăși norii murdari și râul mic, spectacol de terminare. Am renunțat din pricina vremii, la excursia pe apă la Havre de peste drum, și apoi cu un tren localnic umil și încet, după treizeci de kilometri lungiți peste măsură, în sfârșit, Caen.

Caen, oraș negru... mare, cu străzi multe cu lume multă, dar totul înghesuit, strâmb, capricios, cenușiu. Casele depe străzile strâmte și răsucite, inegale, rău alăturate, toate vechi, unele dintre ele din Evul Mediu, — și murdare. Printre ele locuința lui Malherbe.

Pitoresc mult de altfel, dar în căutarea unui hotel mai curat, n'ai timpul privirilor de ansamblu și te indignezi mereu.

Hans mai ales nici nu-și poate închipui c'ar fi ceva interesant, crede că glumesc de mă arăt satisfăcut și-mi arată mereu trotuarul spart și bălțile dese. Impresia unei sindrofii de bătrâni aplecați, împovărați, ghemuiți unul în altul dar vorbăreți, curioși și agili în gesturi mici. La un colț, canalul care duce până la mare, castelul în altă parte. Apoi universitatea cunoscută, unde Barbey D'Aurevilly și-a terminat licența în drept liniștit și mediocru, spre regretele acelora ce veniseră să-l asculte și exagerase importanța gesturilor lui, pe atunci democratice. Caen orașul primelor lui amoruri turbulente, când își etala garderoba-i colorată, al micului librar Trebutien, făptură bicisnică, și mereu aplecată spre sacrificiu, prietenul cel mai bun al lui Barbey. Caen, orașul bisericilor vechi. In piața centrală, biserica gotică Saint Pierre, înflorită cu forme pline, elegante. In alte părți, două biserici enorme, mult asemănătoare : Saint Etienne, abbayé des hommes și La Trinité abbaye des femmes. Amândouă în stil romanic și clădite la mică distanță, în secolul al XI. In prima sicriul gol — oasele au fost împrăștiate — ale lui Wilhelm Cuceritorul. In cealaltă sicriul intact al reginei Matilda, soția Cuceritorului. Din vârful dela Trinité, Caenul pare ca un animal de mare negru, încet la respirație, vâscos, plat, umed. Personagiu important, ministrul poate grăbit de ocupații multiple și înalte, soarele ridică pentru un moment un colț al perdelei cenușii, și-l simți în momentul apariției că tremură de nervi și grabă, și că mușchii trupului s'au și îndreptat în spre alte locuri.

6 Aprilie.

La gară, lungă discuție cu Hans în fața baedekerului, dacă să ne oprim la Bayeux. Experiența Caenului l-a săturat de noi aventuri. In fața vreunei murdării exclamă ironic — „Poftim culoare locală“ și apoi „Eu nu admit culoare locală unde nu-i curat“. Ne-am oprit totuși la Bayeux unde ca să ajungi în orășel, mergi o bucată printre câmpuri. Cerul se înseninase și frăgesimea aerului ne înviora. Populația curioasă ne privea dela ferestre. Pe strada principală, magazine mici, întunecoase, fără clienți. La mijloc, Catedrala gotică grandioasă, motivul principal al oprirei noastre. Peste drum vechea episcopie și acolo celebra tapiserie a reginei Matilda, figurând istoria cucerirei Angliei de către Normanzi : o bandă lungă de 70 de metri de pânză negricioasă, unde au fost aruncate cu acul, puncte de lână colorată pânza însăși servind ca fond.

A fost cusută de lucrători Anglo-Saxoni, și scenele reprezintă, cu naivitate și exactitudine, costumele, armele, vapoarele, din timpul acela.

Terminăm iute vizitele noastre, apoi eșim la câmpul proaspăt și rătăcim multă vreme, iar noaptea se lasă moale. Hans e încântat de atâta prospețime. Indignarea lui împotriva Caenului, a devenit astfel și mai eloquentă, iar admirația pentru Bayeux n'are margini — „Asta zic și eu că e culoare locală“.

Ne întoarcem în unul din multele magazine cu cunoscutele porțelanuri locale de culoarea tabacului și cu motive de pe pânza reginei Matilda. Inainte de a intra în restaurantul familiar unde sticlele cu cidru ne îmbie, Hans optimist asupra excursiei noastre, cumpără pentru o perfectă orientare o busolă.

7 Aprilie.

Hans a plecat direct la Cherbourg, dar eu m'am oprit în drum pentru câteva ore la Volognes, orășel plin de amintirea lui D'Aurevilly, care venea călare dela apropiatul Saint, Sauveur le Vicompte, la vărul său Edelstand de Meril. Câteva străzi goale cu case vechi, și în mica biserică gotică, slujba dinainte de Paști. La confesional își așteaptă rândul bătrânele în îmbrăcămintea locală neagră, cu năframele dantelate pe cap. Epuizez orașul repede și rătăcesc pe câmp. Ierburile sunt parfumate iar clopotele bat. Pe drum copii mă salută ca la noi în țară la sate, unde se prepară de pe acum la fel Paștele, acolo așa de departe...

8 Aprilie zi de Paște.

Cherbourg, oraș neinteresant cu un canal care-l desparte în două, gen palid Trouville. Deauville, cu clădirile convenționale, și teatrul pe o piață mai mare, strada principală cu poșta, librăriile, magazinele, restaurantele. Muzeul conține ceva mai mult decât obicinuitele „glorii locale“ câteva portrete de familie ale lui Millet descoperite în podul primăriei. Statuia lui Napoleon călăreț întreprind, biserica gotică cu lume multă și după balustrada fatală, marea.

Facem din Cherbourg pentru câteva

— dovadă că victima s'a bucurat de tot discernământul pentru a putea emite o procură.

Domnul Vespasian Mițopol, advocatul mortului, persistă din contră, în a susține că, tocmai faptul în sine al prevederii din partea clientului său, a morții care nu întârzia, adeverește împrejurarea că, numai bătaia a putut fi cauza determinantă a morții, din moment ce victima s'a îngrijit din timp de emiterea procurei.

Dar în discuție se amestecă și cârciumarul Manea Cioncioi, cu plaivazul după ureche, propunând pur și simplu o împăcăciune între părțile litigante.

Propunerea patronului nu a fost luată însă în seamă și pricina a mers *fatal* înaintea judecătorului de ocol respectiv, *intim* la rândul lui și el cu cei doi advocați *intimi* și tus trei, membri ai *Clubului Intim* din cârciuma lui Manea Cioncioi din Bereasca.

Aci desbaterile nu au fost mai puțin înverșunate ca cele din ședința Clubului Intim.

Judecata, făcând aplicațiunea art. 239 din condica penală, atenuat însă cu simțitoare circumstanțe ușurătoare, a trimis pe bătăuș la închisoare pe timp de una lună de zile, dela data rămânerei definitivă a cărței de judecată condamnatoare, stabilind, după actele dresate, că, nu bătaia a provocat moartea victimei — loviturile primite, cel mult să-i fi cășunat o incapacitate de lucru pe un interval de timp de scurtă durată !

După pronunțarea hotărârei, desbaterile au continuat apoi la... *Clubul Intim.*

De data asta, cârciumarul Manea Cioncioi, care în timpul pertractărei procesului în fața judecătoriei de ocol, se bătea cu pumnii în piept că *știe tot*, propuse ritos împăcarea:

— „Nu este adevărat că mortul a semnat procura! Mortul n'a semnat nici o procură pentrucă era mort! De ce nu vă împăcați, la urma urmelor, ca să se isprăvească odată cu gâlceava ?! Cum putea iscăli un mort o hârtie dacă la urma urmelor era mort ? sfârși congestionat cârciumarul Manea Cioncioi, trecând plaivasul în cealaltă ureche.

Atunci cine a semnat pă mort în procură ? se răsti nedumerit *părțile în proces*, către cârciumarul pacifist.

— „Iată cine a semnat, a semnat ! A semnat că a semnat ! A semnat iaca... domnul advocat Vespasian Mițopol, care văd că susține că mortul... a murit din bătaie ! Cine era să-l semneze dacă nu cel care avea interes să o facă, sfârși mânios, eșind din club, cârciumarul Manea Cioncioi, și trecând plaivasul în prima ureche.

Domnul avocat Pompiliu Velican, pentru *prestigiul* clubului, a adoptat într'o măsură vederile patronului, oferind colegului Vespasian Mițopol împăcarea... în apel, la Tribunal, în care timp, moștenitorii mortului să ratifice semnătura depe procură, însușindu-și-o.

— „Dar la o adicătelea, stai să vedem cu cine s'ar face împăcăciunea dacă ăl bătut a murit ? reintră subit în *club*, cârciumarul Manea Cioncioi, trecând din nou plaivasul pe a doua ureche.

— !!!!???

Intr'adevăr, pentru *prestigiul* clubului, o împăcare interveni între părți, în apel, renunțându-se la ratificarea semnăturii mortului, ca inutilă.

Dar tot pentru *prestigiul* clubului, pretura plășii pecetlui obloanele cârciumii lui Manea Cioncioi din Bereasca și în ascunzișul căreia, un mort semnase o procură, doi împricinați se împăcau cu un mort și un bătăuș scapă de pedeapsă cu învoirea aceluiași filotim mort !

SARMANUL KLOPȘTOCK

zile, centrul nostru de excursiuni și după amiază automobilul ne poartă dealungul mării printre poziții fermecătoare cu multe amintiri Normande, iar un guid cu urechi mari ne dă explicații. Ajungem —eram vre‘o douăzeci — la capul Hague și acolo coborâm pentru o clipă. Vântul cântăreț din Banjo scoate singurul lui sunet, neîntrerupt, subțiat, și îngroșat curgător ca în urma întinderei și destinderei instrumentului muzical, fără distanțele matematice dintre notele unui piano. Pe vârful stâncelor suntem cu toții intinctiv făcuți bloc ca să ne păzim de tăria lui — aranjați par‘că de regisor mare pentru vre‘un efect scenic de mase, și ca și cum el mi-ar izbi numai la mijlocul trupului, grupul notru se adâncește la mijloc iar privirea ațintită pe mare ne deschide mari pleoape și ne atrage tot capul pe gâtul întors, se plasticizează.

Marea se întinde palidă deoparte, de alta, și în față, infinită. Soarele transparent de Nord s‘a rostogolit drept în mijlocul apei, și acolo ca o vietate se mișcă mereu, i se se aude respirația și i se vede umflarea și subțierea toracelui. Păinjen imens, și-a întins pânza fină pe tot cuprinsul mării și și-a legat lațele galbene, lucrate exact în lungul depărtatelor țărmuri, și n‘a scăpat ,un ochiu nelucrat. Vântul mișcă pânza cu totul, o împinge pe malurile netede, o bate și o tremură, o fâlfâe ca pe o batistă fără să desprindă vre‘o picătură de apă, și ai impresia că o mână gigantică, apucând de un capăt, ar putea ridica toată suprafața.

Hans lângă mine, cu dinții încleștați și buzele deschise îmi vorbește despre farul din depărtare și se încearcă să calculeze distanța până la el.

Intors acasă, constat că totul a dispărut ca și cum n‘ar fi fost decât o glumă a imaginației, că tot jocul de lumini ne-a încetat și că s‘a risipit toată atmosfera care mă cuprindea, cum se întâmplă cu sunetele, puțin timp după terminarea bucății cântate. Și cu dezesperare văd că nu pot reconstrui decât un singur lucru mai cu exactitate : urechile mari ale ghidului...

Dar seara, marea neagră sub cerul sumbru pare o locuință tainică de tâlhari. La cele câteva lumini înguste care străbat întinderea, își numără pesemne câștigurile zilei. Intrebuințase pentru asta toate mijloacele posibile, viclenia, grația, făgăduelile, și uneori mânia pe față.

Spuma sunase și strălucise ca pietrele scumpe, tremurase și se împletise ca o dantelă, se încordase ca arcul care nu dă niciodată greș. Nimfele trandafirii își întinseseră mereu brațele ademenitoare. cu degetele resfirate odată cu valurile, ca să și le retragă mereu.

Sirenele se rotiseră surâzătoare, iar Meduzele invizibile, nu-și încetaseră cântecul vrăjit. Iar acum, în noaptea neagră și adormită, aplecând urechea peste balustrada din lungul apei, mi se pare că aud, venit din adâncimile misterioase, un sunet de arginți.

9 Aprilie

Dimineața cu Hans la castelul dela Tourlaville. Copaci înalți peste care se rostogolește vântul. Intindem mâinele goale pe marginea lacului și două lebede au alunecat iute până la noi, și ne-au întins gâturile, blânde și cuminți ca două oițe.

După amiază petrecerea croitoreselor la Martinvast, în tradiția Cherburgului a doua zi de Paști. O nouă impresie a vieții franceze, — viață cu înfățișări multiple cu toată tendința românească de a reduce totul la tipul agreabil parizian. Trenurile puse anume la dispoziție, supraîncărcate au străbătut încet cei cinci kilometri. Unul a făcut un spirit și tot compartimentul a râs, cunoscuți și necunoscuți, râs familiar.

Sunt îmbrăcați gros, căldura a venit pe neașteptate, și acum cu toții se plâng de cald. La Martinvast, în fața gării, un delușor, cu un drum împrejmuit de un gard. Cei curagioși și-au făcut loc printre rupturile gardului și-au urcat pieziș ca să termine mai iute cei câțiva metri. Pe micul platou, călușeii, o tarabă cu tot felul de vase proaste pe care trebue să le nimerești, pentru câștig, cu roțile de lemn, o cârciumă mică transformată în cafenea, apoi câțiva negustori ambulanți cu portocale și alune. Iar lumea, într‘o înghesuială veselă, se mișcă încet împinsă de colo, până colo, domni cu surâsul indulgent și cu paltonul pe brațe cucoane vorbind despre prețul zilei, domnișoare cu poșetele pline de confetii marinari, copii transpirați și turbulenți cu bereta pe ceafă.

Și copii mici de lapte rotind ochii la armonica, care încearcă un charleston. Părăsim mulțimea și ne strecurăm pe drumul încurcat de câteva căruți venite la sărbătoare și lăsate acolo, trecem pe lângă bisericuța veche și intrăm în parcul deschis anume, cu înfățișarea Cișmigiului Duminica. La capătul lui un castel. Intârziem mai mult, pe iarbă, într‘un loc mai singuratec. La întoarcere, ultimul tren spre Cherbourg se pregătea să plece și toată lumea, strânsă compact ca o singură vietate monstruoasă umflată din pricina aerului cald, așteaptă deschiderea ușilor. Ne grăbim pe platoul gol, în timp ce negustorii își strâng mărunțișurile, pe covorul de hârtiuțe de toate culorile, de coji de portocale și alune.

Provincia naivă și cuminte cu sufletul ei identic pretutindeni.

10 Aprilie.

De dimineață m-am certat cu Hans. Motivul neînsemnat. Apoi într‘un tren mic localnic, pe un timp gri, printre orașele gri, dealungul mării, spre celălalt capăt de sus al Cotentinului. Barfleur, oraș de o mie de oameni, în lungul mării la rând, „Café de France“ și „Café de Commerce“ cu cidru mult, o „epicerie“, pe ziduri reclama Menier, apoi un monument „Aux soldats morts pour la patrie“ și la capăt bisericuța veche. Prin câteva bărci câțiva marinari vorbind în dialect, iar la uși femei, cu mânicele suflecate, ne privesc curioase. Stau pe stâncile mari, cenușii, privind la mare. Deasupra se aliniază nori gri dungați cu negru, Pescărușii, la fel colorați, rotesc scoțând sunete stridente. Hans a plecat la doi kilometri la Gatteville să viziteze farul înalt de 70 de metri. Aud amestecat zgomotul apei, scuturatul vântului, țipetele pescărușilor și câte o vorbă neînțeleasă.

ANTON HOLBAN

IN RĂSPĂR...

„PROFESOR“

Acolo însă unde chestiunea titlurilor false alunecă pe o pantă periculoasă e în cariera didactică. Cei dintâi vinovați sunt cei ce numesc „profesor“ sute și mii de oameni pricepuți în altă direcțiune (natural că trec peste cei ce nu se pricep la nimic). In felul acesta avem profesori-ofițeri, profesori-avocați, profesori-medici, profesori-ingineri, profesori-șefi de gară, profesori-picheri, profesori-popi, profesori-învățători, profesori-dame de condițiune și chiar profesori-moașe comunale.

Lor li se adaogă : profesorii-studenți de anul IV, III, II și chiar I, profesori-absolvenți de facultate, profesori-suplinitori pe toată vieața, profesori-căzuți la capacitate sau la licență, ba chiar profesorii-absolvenți de liceu fără bacalaureat și uneori chiar — profesorii-elevi din cursul superior.

Aceasta numai în învățământul secondar. Adăogați că tot „profesor“ își zice și absolventul a patru clase primare care prin cine știe ce minune — a ajuns învățători-suplinitor la Păduchioșii din vale și că, pe baza, aceleiași recomandațiuni, răsunătoare, maestrul-tâmplar sau tinichigiu X., transformat pe neașteptate și fără altăpregătire decât aceia a meseriei de care începe să se simtă înstreinat, în „profesor la Școala de meserii din Diochetii de sus“ — solicită stima concetățenilor săi și veți avea o ușoară perspectivă a profesoratului — sub cele 3 principale aspecte ale sale — secondar, primar și profesional.

Să mai spun ceva despre cealaltă ramură — învățământul particular ? Aici, cu toată restricțiunea oficială, numai cine nu vrea nu ajunge. Cel puțin așa era până mai eri.

Funcționari c. f. r., sau oficianți p. t. t., slujbași de prin ministere ori licențiați în drept cari n'au practicat niciodată nimic, licențiați în litere și științe mumificați în sclipirile de folevă ale Bucureștilor ca funcționari particulari sau nimic — cu un cuvânt : toți : cu oarecare pregătire în specialitate și fără niciuna pedagogică. Natural că toate acestea nu-i împiedică să-și comande cărți de vizită, numindu-se „profesori“.

Inchei cu întrebarea : oare dece nu se ocupă „Asociațiunea învățământului secondar“ (și la fel alte asociațiuni ale corpului didactic) cu fixarea calității de profesor ? E o chestiune așa de delicată ?

Nu cred !

PAUL I. PAPADOPOL

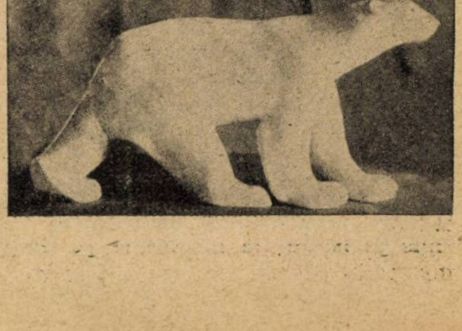

critica literara

TOT DESPRE DESCOMPUNEREA ROMANULUI

Problema descompunerii romanului amenință să ajungă în curând o formulă de loc comun și comoditate esseistă. Subiectul ispitește pentru o anumită metafizică a lui, ce face să coboare în lumea abstractă a literelor noțiuni de finalitate viață și moarte naturală. Dar ignorându-i această lature ușoară, scriitorii — îngrijorați — se apropie cu teamă de obiect și îl consideră doctoricește.

Inainte de a fi făcut acest lucru, d-l F. Aderca a cuprins elementele prime ale chestiunei în literatura d-sale chiar. „Omul descompus" punea problema cu interesante similitudini de poziție, pe care noi ne-am ocupat când-va să le distingem și să le precizăm în contribuția lor inedită.

De curând (Universul literar Nr. 40), acest scriitor atent cu logica preocupărilor sale și cu mersul temperamentului său, pe cât de inegal și neliniștit, pe atât de interesant, își verifică— romancier— genul și urmărește incertitudinile.

Pentru noi nu acest fapt ne-a prilejuit reluarea unei chestiuni, de care — e un an de atunci — ne-am ocupat amănunțit și de aproape. Ne era în gând ca în curând — ultimile trepte ale romanului proustian fiind câștigate — să revenim. E bine însă că articolul d-lui Aderca ne oferă prilejul unei trăsuri de unire între ce porniam să scrim acum un an și ce plănuim să publicăm nu peste multă vreme. Și e mai ales bine că ne înlesnește anumite preliminarii de elementară însemnătate pentru subiect.

Articolul citat debutează cu o enunțare a faptului: descompunerea romanului e o evidență. Metoda aceasta de simplificare nu ne supără de loc pe noi, familiarizați cu o idee, pentru lămurirea căreia am scris, dar îl încurcă se pare pe autor. Refuzând să cerceteze datele inițiale ale afirmației sale, face dela a patra frază a micului său esseu, greșeala de a confunda ceeace nu e decât simptomul unei crize cu cauza ei. *„Scriitori de seamă și opere literare de mare valoare au compromis genul...*

Să ne înțelegem. Noi suntem îndreptățiți să vorbim despre existența unui declin al romanului numai pentrucă toate operele, care dela un timp au încercat să se înființeze ca atare, au deviat dela gen. Acesta e un fapt. „Scriitori de seamă și opere literare de mare valoare" nu izbutesc să se ordoneze pe linia epică a romanului. Este asta o cauză a crizei? Nu. E chiar criza. Căreia literatorii — și printre ei, cu frumoase titluri, d-l Aderca — încearcă să-i găsească explicații, să-i precizeze determinantele, să-i afle într'un cuvânt cauza. Chipul de expresie al esseistului nostru ar reveni la a spune, că epopeia, bunăoară, a dispărut nu pentrucă anumite circumstanțe au făcut-o improprie artei noastre poetice, ci pentrucă Boileau, Voltaire și Ion Budai Deleanu și-au ratat exercițiile lor în marginea genului. Sezizați desigur această gravă nedibăcie logică și îi refuzați confuzia.

Dar articolul se face vinovat și de altceva decât de ignorarea unei distincții de planuri. Expresia improprie se lasă urmată curând de o exemplificare improprie. Intre marii scriitori, care au compromis romanul, în fruntea lor, d-l Aderca înscrie numele lui Marcel Proust. Ori noi știam că dacă romanului îi este dat să se constitue într'o formulă contimporană valabilă, că dacă pentru aceasta istoria noastră literară cunoaște un efort cu adâncă autenticitate, atunci numai „Căutarea timpului pierdut" îl realizează. Nu faci o profeție când spui că peste o sută de ani, în istoria genului, dela Balzac la Proust alt moment nu se va putea distinge. Exprimi doar, un lucru foarte evident, dacă știi să-ți creezi perspectivă, făcând doi pași înapoi. Tot ce a frământat dela Huysmans încoace modul epic, toată nedeslușita lui învolburare cu lirismul și adâncul inconștientului descoperit, toată dezordonata declanșare de formule învățate și intuiții fremătător de inedite, se potențează viabil în Proust și se colorează la înălțimile geniului. Cum? D-l Aderca, romancier care a prins din această cutremurare dezordonată ecouri ascuțite, crede că dimensiunile operei îl distinge pe Proust și că cu *asta* a stricat el încheieturile vechei formule? Dar și Romain Rolland a scris un roman în patru mii de pagini. Sau, ca să nu glumim, de ce uită autorul nostru arhitectura imensă a „Comediei umane" și de ce ignorează asemănările profunde de raportare a personagiilor, de acțiune prelungită peste destinul unui singur erou, de univers complet, existând între Balzac și Proust? Dacă se lasă înșelat de aparenta individualitate a volumelor celui dintâiu, greșește. Nu va trece prea mult timp, până când *„Un amour de Swan"* o va alcătui în manuale și istorie curentă — cum just observa Edmont Jaloux — un singur tot. Sau, adăogăm noi, foarte ușor „Du côté de Guermantes" — volume în care nici destinul Albertinei, nici tragedia lui Charlus nu fac teme centrale — va putea să se individualizeze.

Toate speculațiile făcute de d-l Aderca în jurul grabei cetitorului modern, obișnuit al aeroplanului și al cinematografului, sunt perfect gratuite. Revoluția momentului literar Marcel Proust nu stă în contrarierea cetitorului. Dovadă acest nou snobim al literaturii proustiene, încăputǎ pe mâinile domnișoarelor și ale cenaclurilor, snobism, pentru care d-lui Aderca personal, noi am ști să-i oferim — dacă ni le-ar cere — exemple picante.

●

E vina articolelor scurte cu subiect disproporționat, de a ocoli—tot căutându-l—sensul central al unei probleme. D-l Aderca temându-se să abordeze din față miezul „chestiunii Proust" a rămas în afara ei, tratând-o lăturalnic și (e sigur vina puținelor pagini, de care a dispus) greșit. D-sa a ținut să recunoască în „Căutarea timpului pierdut" începutul genului de vieți romanțate și să vadă aici una din trăsăturile tipului de roman, pe care Proust l-ar fi inaugurat.

D-l Aderca scrie: „Nu știu dacă apariția numeroaselor serii de Vieți ilustre a fost determinată de geniul lui Proust, care a romanțat, mai mult sau mai puțin veridic, dar cu talent neîntrecut, în tomurile sale, viața unui pictor, a unui poet și a unei tragediane, al căror nume e pe buzele tuturor".

Noi însă știm și suntem bucuroși să-i putem servi această informație. Nu. Nu lui Proust îi datorăm „apariția numeroaselor serii de vieți ilustre..., etc., etc". Genul a fost inaugurat de André Maurois cu viața lui Shelley și a prins mulțumită unor împrejurări interesante, de care s'ar putea ocupa cineva în mod special.

E primejdios, e arbitrar și e injust să bănuești în „Căutarea timpului pierdut" un roman cu cheie și e imposibil să verifici numele ce se găsesc „pe buzele tuturor" în destinul unui singur erou măcar de acolo. Orice apropiere e absurdă, fiindcă ar face din acest monument de imaginație, tragică în instabilitatea și freamătul ei, o cronică. Poate să fi intrat în paginile romanului o trăsătură de cotidian istoric (e sigur că a intrat), dar acolo gestul a prins, precum o singură pietricică într'un caleidescop, o armătură de miraj imensificat și de semnificație eternă. Amănuntul veridic nu se prelucrează acolo, ci print'o unică excepție la legea lui Lavoisier, dispare deplin.

Nu se va mira d-l Aderca (așa cum s'a nedumirit și s'a emoționat scriitorul rândurilor acestora) aflând că Albertine, tânăra fecioară înflorită a serilor și țărmurilor dela Balbec, zâna coborâtă pe bicicletă dealungul zării și a plajei, cu un nedeslușit parfum de mister și intimitate necunoscută, sora dulce și amanta simplă a nopților de veghe dela Paris, această Albertine tremurându-și destinul absolut și dureros femeiesc, s'a chemat în viața de toate zilele numai Albert și a fost — vai! într'un local de noapte barman?

Ori dacă — ce credeai mai specific și mai veridic trăit de autorul lor — intuițiile de psichologie amoroasă și feminină ale lui Proust, aceste geniale lumini într'o viață de turmentat sensual, au — când cauți bine — un punct de plecare atât de răzvrătitor străin de legitimele tale bănueli, se cuvine să renunți la exerciții șaradiste și să părăsești sistemul facil și nefolositor al dezlegărilor de nume. D-l Aderca se înșeală. Nici Bergotte, nici Berma, nici Elstir și nici măcar Charlus, cu sensul proustian al existenței lor, cu înțelesul profund și multiplu al anecdotei lor, raportată la linia sensibilității autorului, n'au existat.

cinematograful

LILIAN HARVEY

în diferite creaţii

De ce să siluim independenţa epică a singurei opere, pe care — creatoare — imaginaţia a dat-o veacului?

•

Aşa dar nu dimensiunile operei şi nu legăturile ei directe cu realitatea curentă, au făcut ca „timpul fiind regăsit, concepţia clasică a romanului să fie pierdută". Ci altceva. Dar mai întâiu, e lămurit că Proust a rătăcit această concepţie clasică a genului? Dimpotrivă, se pare că a restaurat-o şi că adăogându-i trăsături inedite a făcut-o, sub o nouă înfăţişare, viabilă. Când cineva studiind un univers social, îl urmăreşte pe toate treptele mersului său, îl fixează în modurile variabile a o sută de personagii, îl caută în evoluţia mintală a patru generaţii şi în scena cristalizată a câtorva evenimente, când cineva cercetând o maladie, un sentiment, o prejudecată cu valoare de circulaţie socială, le urmăreşte pe scara imensă a unei ţări întregi cu tot trecutul şi prezentul ei, se poate spune fără nici o umbră de îndoială, că rămâne pe linia veche a romanului şi că o continuă.

Numai că Proust, creator ca Balzac, situându-se în şirul acesta al epicei, nu s'a mulţumit şi nu a putut să se supună complet unui gen constituit deja, ci l-a reluat pe propria lui socoteală şi i-a impus un salt. Ce exprimă unghiul acestei sărituri se cuvine să se afle. Vag, am încercat altădată. Cu mai atentă stăruinţă ne vom relua această muncă într'un viitor apropiat, pe îndelete.

Dar nici d-lui Aderca, deşi pare să vadă în Proust cauza esenţială a „compromiterii" romanului, nu i-a scăpat valoarea de reconstituire a genului şi de refacere valabilă, pe care „Căutarea timpului pierdut" o reprezintă. Astfel d-sa afirma cândva (cu o supărătoare confuzie de termeni şi apropiind noţiuni antinomice) că recunoaşte în Proust romancierul simbolismului. Afirmaţie, pe care ne-am grăbit atunci să o comentăm nedumeriţi (Cuvântul No. 1076), dar pe care astăzi o reţinem pentru a evidenţia contrazicerea. Căci: ori simbolismul exclude posibilitatea romanului şi Proust, simbolist fiind, nu poate să-l realizeze: ori simbolismul nu exclude posibilitatea romanului şi atunci Proust poate scrie roman. *In cazul întâiu, afirmaţia mai veche, după care „Căutarea timpului pierdut" realizează romanul simbolist, cade. In cazul al doilea cade afirmaţia, după care aceeaşi operă ar fi compromis genul romanului.*

D-l Aderca ar fi trebuit să aleagă între opinia d-sale din Aprilie şi aceea din Septembrie.

•

Iată câte consecinţe antrenează exemplul, pe care — socotiam — rău a făcut criticul nostru alegându-l pentru uzul subiectului său. Descompunerea romanului? Desigur. Dar fenomenul priveşte cariera genului dela Balzac şi Stendhal până la Proust numai, eliminându-i şi pe cei dintâiu şi pe cel din urmă. Este un fapt, care s'a consumat sub nenumărate feţe, dar, care singularizat şi accentuat acut, nu stăpâneşte viaţa literară decât numai de vreo douăzeci de ani. E o criză, căreia Proust odată cu James Joyce (dacă d-l Aderca cunoaşte literatura acestui irlandez, articolul d-sale ne uimeşte înzecit) pentru întâia oară îi opune o soluţie şi — se va vedea mai târziu — poate un sfârşit.

Procesul descompunerii genului putea fi ilustrat de exemple mult mai proprii. Alegerea lor ar fi înlesnit nu numai lămurirea chestiunei puse, dar indirect — oferindu-i puncte de reper şi unităţi de măsură — i-ar fi dat problemei proustisme o netezime, care ar fi împiedicat atâtea confuzii şi opinii deloc verificate.

Gide, bunăoară. In economia istoriei romanului modern, există un moment, în care destinul genului a fost violentat, declinul lui continuu siluit, moment în care cineva a încercat să grupeze iar virtuţile romanului şi să le redea unei arte poetice compromise, moment de efort dacă nu valabil ca realizare, interesant ca semnificaţie: Les Faux-Monnayeurs. Cartea aceasta şi jurnalul ei au pus problema experimental, peste abstracţii critice, şi au consumat-o mai precis decât orice consideraţie teoretică. Speculaţi înţelesul „întâiului roman" Gideon şi veţi afla istoria rezumată a problemei, pe care d-l Aderca de curând şi noi acum un an, am încercat să o limpezim. Calea aceasta făgădueşte mai mult decât considerarea lui Proust, care desigur nu este străin de problemă, dar care nici nu o cuprinde întreg, de vreme ce nu o pune ci o soluţionează.

MIHAIL SEBASTIAN

plastica

IN AJUNUL STAGIUNEI PLASTICE

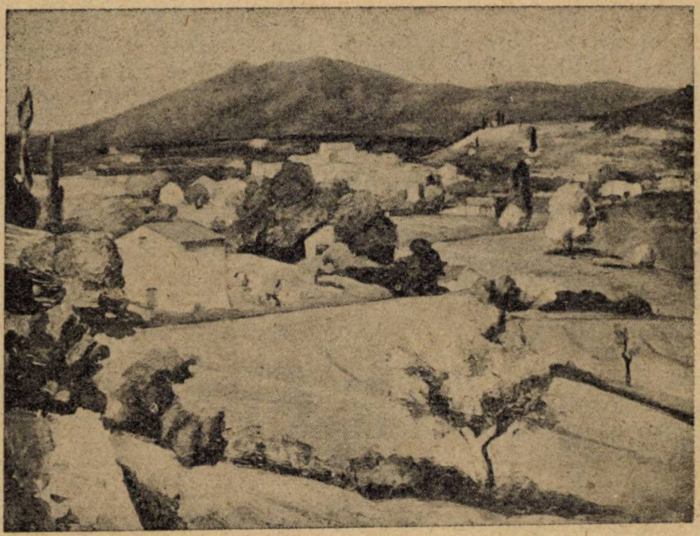

A. BAGARRY : Peisaj din Aups
(Expoziţia de artă contemporană franceză)

Care drumeţ, în timpul verii, la munte sau la mare n'a întâlnit prăjindu-se sub arşiţa soarelui sau stând înfipt pe o stâncă cu fundal de nori grei, un pictor:

Mogâldeaţă activă scrutând cu ochii zarea şi paleta, punctând pânza mai de aproape sau depărtat cu penele polichrome.

Işi desfătau viligiaturiştii ochiul privind panoramica desfăşurare a peisagiului şi-şi îmbătau sufletul cu neînţelesul imaginilor : clipe, clipe trecătoare, strâmt cadru vizual de apreciere superficială.

Era însă cineva care prindea sintetic frumosul împrejmuitor, cineva care-şi avea simţirea ca poleiala unei oglinzi răsfrângând cu măestrie înfăţişarea naturei.

Mânat de alt gând de cât acel al satisfacerei de moment, înzestrat cu putere de exteriorizare plastică, era pictorul, care lipea de pânză tema ce-l inspirase dându-i marca talentului său şi determinând-o veşniciei.

●

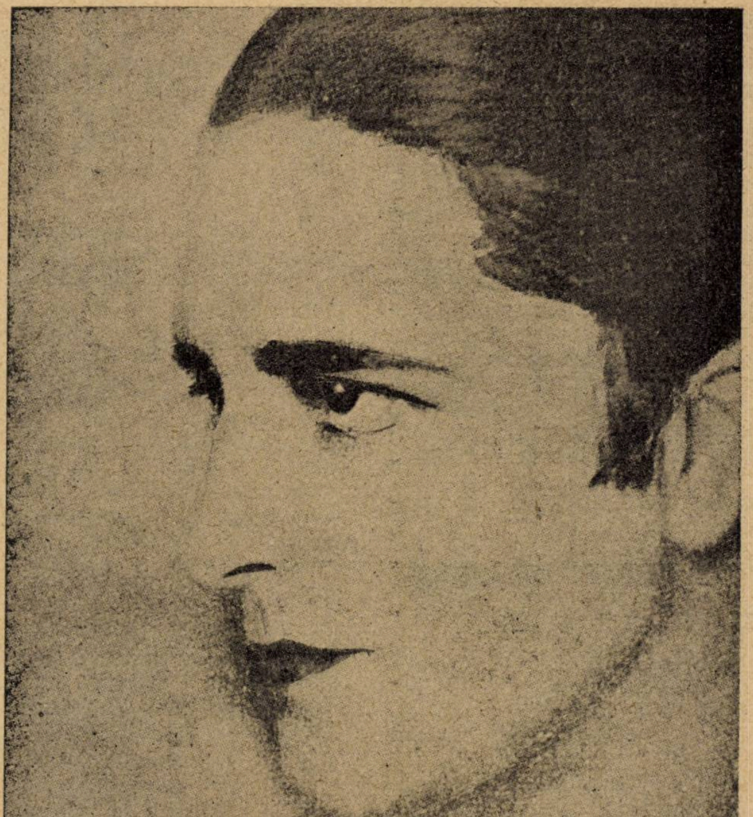

LAURE ALBIN GUILLOT : Studiu de cap (negru pe aur).

Incărcaţi de roadă belşugată, odată cu culesul viilor, pictorii au descins în metropolă. Sălile îşi pregătesc interiorul, astupând găurile cuelor din anul trecut. Peste puţin, altele, vor fixa munca celor mai aleşi semeni, a acelora înzestraţi de divinitate cu darul picturei.

Şi atunci, viligiaturiştii vor avea ocazia să-şi reamintească imaginele care i-au atras în treacăt şi vor rămâne uimiţi că în ceeace ei au privit doar cu interes, receptând indefinite impresii, alţii au trăit cu admiraţie găsind în ele baza creaţiunii lor artistice.

Nu se vor opri desigur, la uimire, ci vor înţelege uşor misterul alcătuirei inegale a lumii şi cu ceeace au ei mai mult, vor reţine operile în care vor regăsi frânturi din propriul lor suflet.

Viligiaturiştii ?

Dar aceştia sunt atât de puţini...

Mulţi sunt cei ce au rămas acasă, muncind în călduri caniculare, stând în cămăşi ude în faţa imenselor registre.

Mulţi sunt acei ce şi-au înfundat călcâele în asfaltul înmuiat al trotuarelor, căutând măcar umbra unui pom şi resemnându-se la aceea a unui stâlp.

Şi sunt şi alte feluri de mulţi.

Pentru aceştia ajunul deschiderei stagiunei plastice e ca ajunul sărbătorilor de Crăciun şi Paşti pentru copii de şcoală.

Sunt pătrunşi de tainica nelămurire a înfăptuirei unei minuni.

Bucuria le stă la porţile sufletului gata să le deschidă cu putere în lături.

Ce le va vedea ochii ? Ce frumuseţi ? Ce contururi animate cu viaţa culorilor? Ce melodii cromatice ? Şi mai ales ce suflet nou ?

Căsătoritu-s'a acea copilă frumoasă pe care d. Tonitza o numea „Arta Românească“ sau a fost lăsată să hoinărească prin burueni, pradă satirilor ?

ION SAVA

gazetaria

aşa şi-aşa...

începătorii

Mai toate nenumăratele scrisori care ne vin la redacţie — însoţind manuscrisele începătorilor — sunt timide şi stângace. Necunoscutul haotic înspăimântă pe cei ce se caută pe ei înşişi. Dorinţe, ambiţiuni, îndârjiri şi îndoeli se contopesc într'un demers neliniştit.

Sunt atâţia însă care parcă se simt, definitiv unşii unei misiuni divine. Un preot ne scria că dacă versurile lui vor apare în „Universul literar" vom „avea fericirea să-l vedem în persoană". Alţii sunt şi mai fantezişti. Dar cât de netă e întrebarea unui tânăr craiovean, d. G. Vasiliu :

> „Având a publica nişte (?) nuvele în ziarul (?) „Universul Literar" vă rog a-mi comunica în ce condiţiuni pot".
>
> Cu mulţumiri, etc.

Am rugat un coleg din redacţie să răspundă grabnic că aceste condiţiuni sunt următoarele :

Ziua primirii manuscriselor va fi un eveniment în redacţia noastră. Va fi zi de repaos. Tot personalul redacţional şi administrativ al ziarului (?) nostru îşi va pune uniforma de sărbătoare şi se va îndrepta în corpore spre gară, să vă primească. In vederea acestei solemnităţi corul redacţiei noastre a început repetiţiile imnurilor cari vă vor saluta sosirea. Iar sculptorul nostru a fost special pregătit să vă modeleze bustul. Autograful vă va apărea în fruntea primului număr, deasupra fotografiilor (faţă, profil şi trei sferturi). Vă mai solicităm insistent un interview, în legătură cu ultimele manifestări de ordin cultural şi literar.

Vă aşteptăm deci nerăbdători. Telegrafiaţi ziua sosirii.

FRUNTAŞII BAROULUI

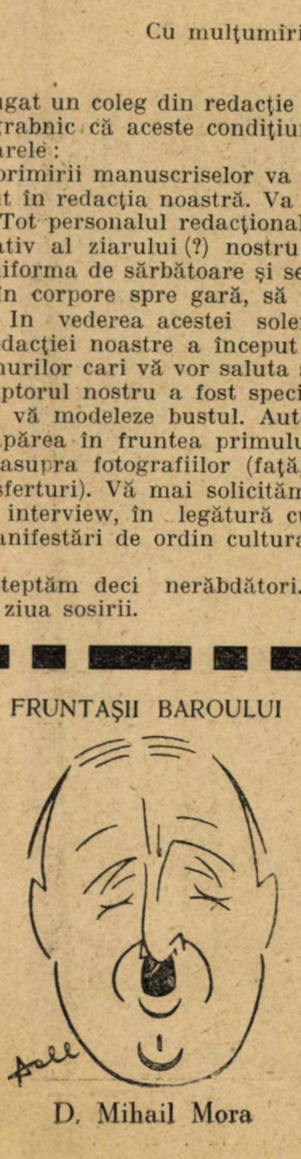

D. Mihail Mora

DESPRE CONVERSAŢIE ŞI CONFESIUNI

ANDRÉ MAUROIS

— Un sfat este totdeauna o confesie.

●

— Orice confesie se sileşte să fie coherentă, ceeace o falsifică. Omul este mai complex decât logica lui.

●

— Aspectul primejdios al sincerităţii, e că sfârşeşte prin a-şi creea obiectul ei. Dacă spui : „Sunt ambiţios, gelos" te simţi îndreptăţit să fii cu adevărat şi, apărat de prestigiul sincerităţii, viciul devine glorios.

●

— Un vast decor natural ajută sincerităţii. Gândurile noastre cele mai surprinzătoare par acolo atât de mici, încât le mărturiseşti.

●

— Inveţi destul de târziu în viaţă să mărturiseşti că nu ştii ceeace nu ştii, că nu ai cetit cărţile, pe care nu le-ai cetit. Dar odată luată această hotărîre, ce linişte !

●

— Un om trebue să fie ţinut responsabil de scrisul, nu de cuvintele lui. Există o mişcare oratorică ce îndeamnă prin plăcere şi care te face să depăşeşti punctul unde cuvintele exprimă o gândire.

●

— Uneori, în conversaţiile dintre bărbat şi femeie, tonul nu încearcă decât să ascundă intensitatea dorinţei. S'ar spune, că amândoi, conştienţi de forţa ce îi câştigă şi de primejdia ce îi ameninţă, se silesc să-şi apere liniştea simulând indiferenţa. Atunci orice trăsătură este o aluzie, orice frază e o sondă, orice compliment o mângâiere. Atunci cuvintele şi sentimentele alunecă pe două planuri suprapuse şi planul superior, pe unde trec cuvintele, nu poate să fie înţeles decât ca un semn şi ca un simbol al celuilalt plan, pe unde se mişcă imaginile confuze.

●

— Ceeace numim noi farmec este un amestec de cochetărie şi natural, care nelinişteşte şi asigură în acelaş timp. Este comoditatea sentimentelor, după cum graţia este a mişcărilor.

●

— Oamenii cei mai discreţi se confesează, dar sub forma ideilor generale. Se cred la adăpost sub această mască. Şi eu însumi scriind acestea...

●

— Romancierul este singurul om, care poate să fie discret, fără să supere : confidenţele lui se plimbă în domino.

— Cu femeile fii simplu şi îndrăzneţ. Ele iubesc naturalul şi le place să le vorbeşti despre ele. Nu ezita să-ţi descrii meseria. Este în activitatea bărbatului un fel de aspră mângâere, care le măguleşte. Nu te teme să fii obscur. Vor spune : „A ! e tânărul acela, care are ochi frumoşi şi mi-a vorbit despre Einstein"

●

— Cine, la patruzeci de ani, discută încă, n'a iubit niciodată adevărul.

●

— Un salon trebue să fie destul de mare, pentru ca două grupuri să vorbească unul de celălalt, fără riscul de a se auzi.

●

— Iubesc ceeace Doamna de Sévigné numia conversaţii „infinite", când vorbeşti despre tine, despre alţii, de mici întâmplări, de nimic, fără strălucire, fără teamă de tăcere, cu încredere, cu linişte.

●

— Cea mai mare parte din oameni sunt mai mult leneşi, decât ambiţioşi. De unde succesul imbecililor.

●

— Intr'o discuţie, dificil este nu să-ţi aperi opinia, ci să o cunoşti.

●

— Nu ajunge să ai spirit. Trebue să ai deajuns, ca să te fereşti să ai prea mult. Talleyrand avea spirit odată pe zi.

●

— Walpole spunea despre mareşalul de Richelieu: „Oamenii râd înainte de a şti ce vor să spună. Şi bine fac, pentrucă n'ar mai râde după aceea". Cuvânt ce se poate aplica tuturor profesioniştilor spiritului.

●

— „Nimic nu dovedeşte mai bine lipsa de spirit, decât gustul pentru anecdote". Maximă a unui om fără memorie.

●

— Grosolănia este spiritul proştilor şi contradicţia fineţea lor.

●

— Să nu termini cu nici un preţ o anecdotă sau o poveste, pe care sosirea sau plecarea cuiva a întrerupt-o. E a-

literara

o seama de cuvinte

A doua zi după reprezentarea piesei sale „Renée Mauperin“, Henri Céard, întâlneşte pe Henry Becque.

Becque ia mâna lui Céard, i-o strânge cu putere şi-i spune:

— Ah! scumpul meu! Toate complimentele mele. Primul vostru act mi-a făcut cea mai mare plăcere. Este fermecător, viu, plin de mişcare. M'a absorbit cu totul.

Celălalt, transportat, întreabă:

— Şi celelalte două acte?

— Ah! nu ştiu nimic, răspunde Becque, pe urmă m'am dus la culcare.

●

Kean, renumitul actor englez, nu-şi găsi într'o zi pe când se afla la ţară, calul pe care îl lăsase păscând pe o livadă. Intrebă deci pe un ţăran dacă nu sunt cumva hoţi de cai prin vecinătate.

— Nu, răspunde acesta, suntem toţi oameni cinstiţi, dar de câteva zile stă aci un comediant din Londra, un oarecare Kean, şi poate că el a furat calul.

●

Cineva zise lui Sarah Bernhardt:

— Aveţi un păr alb, doamnă!

Sarah se apropie de oglindă, examină cu atenţie părul alb, oftă apoi uşurată şi zise:

— Slavă Domnului, că se află în coada mea falsă!

●

Cardinalul Dubois, suferind de o boală care cerea ajutorul unui chirurg, chemă pe Boudou, pe atunci chirurg-şef la Hotel-Dieu şi îi zise:

„Sper, cel puţin, că nu mă veţi trata ca pe golanii Dv. dela Hotel-Dieu“.

„D-le, răspunse Boudou, toţi aceşti golani, sunt eminenţe pentru mine“.

bazar

EXPLOZIE INTR'UN FORT SPANIOL

O formidabilă explozie s'a produs la fortul Cabrerijas-Bajas, aşezat în vecinătatea vechilor hotare ale Melilei şi înconjurat de numeroase locuinţe. Catastrofa s'a produs în plină noapte, în momentul când mulţimea eşia dela teatre şi cinematografe, împrăştiindu-se în oraş.

Un spectacol îngrozitor s'a oferit ochilor. Strigăte eşiau din bărăcile incendiate şi pe jumătate îngropate sub dărâmăturile fortului.

Douăzeci de mii de kilograme de pulbere au luat foc.

Se semnalează cincizeci şi trei de morţi, dintre cari treizeci şi unu civili, şi două sute de răniţi.

ROMÂNII IN STRAINATATE

DANSATOAREA A. BANU

caricatura zilei

NEDUMERIRE

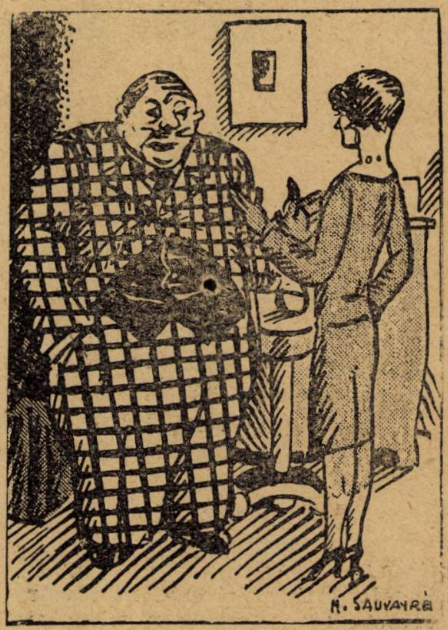

— Nu mă face să-mi ies din sărite! Sunt două femei în mine.

— Inţeleg!... Pentru aceia îţi trebue atâtea rochi şi pălării! *(Judge)*

CULME...

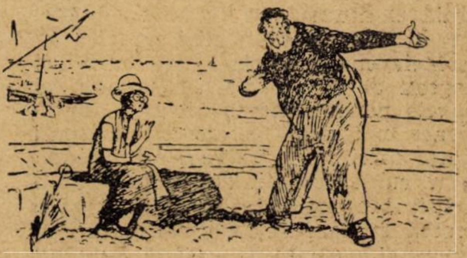

Bătrânul lup de mare. — Da Doamnă, stam pe o plută, în plină furtună, în frig şi în ploae, în cămaşe şi pantaloni, tremurând, tuşind şi strănutând...

Doamna. — Doamne! Dumnezeule! Şi negreşit şi fără batistă.

CAUZA

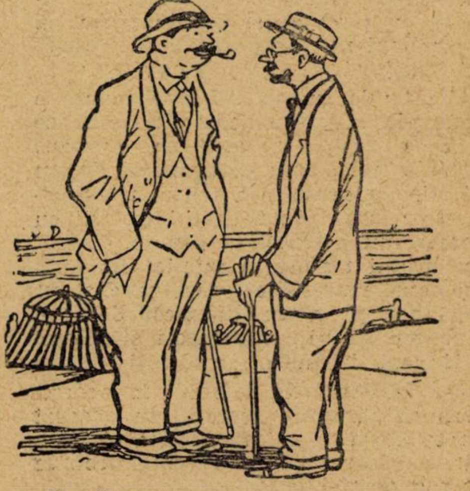

— Şi... Soţia ta e cu tine?

— Vai de mine! Ce eşti nebun? Nu ştii că doctorul mi-a prescris odihnă absolută?

variţie de spirit să strângi ideile căzute, ca pe nişte mucuri.

●

— Indrăznelile amoroase trebuesc făcute fără cuvinte. Gesturile sunt mai puţin înspăimântătoare decât cuvintele şi tăcerea apără puritatea pe planul intelectual.

●

— Barrés spunea: „In serile când mă simt incapabil de a fi inteligent, simulez plictiseala.“

●

— Uneori, un acelaş gând secret şi primejdios străbate, în acelaş timp, spiritul a două persoane într'o conversaţie. Fiecare din ele ştie că cealaltă îl gândeşte, totuşi nu spune nimic şi ideea inoportună se retrage uşor, ca o melodie care se apropie, se depărtează şi se stinge fără să fi văzut cine a cântat-o. Există tăceri vorbite.

●

— „N'am existat de când e lumea decât trei improvizatori, spunea Emile Ollivier: Lamartine, Thiers şi eu. Nici unul din aceşti trei nu improviza“.

●

— De când cu Wilde, Englejii au găsit secretul de a face din paradox un loc comun.

●

— Există în ezitare şi în timiditate o modestie care place unui auditoriu englez. „Invaţă-te să bâlbâi“ spunea un bătrân ministru unui debutant la Camera Comunelor.

cărți redate în extrase

VIATA ADRIANEI LECOUVREUR

Cécile Sorel

Artistă de geniu, o ilustrație a analelor Teatrului Francez și o mare inimă, plină de iubire nobilă și pasionată, aceasta a fost Adriana Lecouvreur, a cărei viață o povestește, cu înțelegere și pietate, o altă mare artistă Cécile Sorel dela Comedia Franceză.

Născută în 1692, la Damery lângă Epernay, dintr'o modestă familie, dar într'un mediu infam, Adriana Lecouvreur a fost dusă la Paris de familia ei unde, stabilindu-se în apropierea Comediei și neputând insista multă carte copilă încă, marea artistă născută, *și a aflat calea gloriei și a suferințelor care iau alcătuit viața.*

Ea va rămâne o pildă strălucită a feminității creatoare, a spiritului de sacrificiu, a năzuinței către frumos, către absolutul spre care atâtea aripi, fie ele chiar de oțel, se avântă pentru a se topi apoi pe altarul crudului ideal.

PREDESTINARE

Unele mici întâmplări sunt în adevăr miraculoase prin neașteptatul lor și prin minunatele urmări ce le provoacă. Simplul și banalul fapt că mica Adriană s'a mutat cu sărmana ei familie la Paris, unde tatăl ei fu declarat nebun, iar mama sa continuă s'o bată cu cruzime, singur acest fapt hotărâ de viața tinerei fete care prin instinct își găsi vocația și ajunse unde nici nu visase.

Nu împlinise cincisprezece ani și prietenele ei din vecini o aplaudau și plângeau de câte ori le declama versurile cele mai neînsemnate. Când izbuti să joace în cartier, *Polyeucte* împreună cu alți copii, interpretând rolul Paulinei, lucrul acesta fu repede aflat și o doamnă din societate se interesă de precocea și nepregătita artistă, punând la dispoziție curtea și casa ei „micilor comedieni". Adriana îmbrăcă rochia unei cameriste a acelei doamne și fermecă tot publicul prin felul cu totul nou, *natural*, în care recita versurile lui Corneille.

Intâmplarea făcu atâta zgomot în cartier, încât lumea se îmbulzi să asiste la representațiile micei artiste și opt gardieni nu putură să oprească năvala mulțimei.

Animată de succes, Adriana montă o a doua piesă, dar Comedia Franceză se sesiză de ceea ce se petrecea aproape de porțile sale, făcu plângere și obținu un ordin de arestare a trupei neautorizate. Dar buna protectoare interveni cu succes și mica trupă mai dădu câte-va representații cu acelaș public îmbulzit și cu aceeaș reușită extraordinară.

Adriana își găsise calea și destinul ei începea să se împlinească. Dela cei dintâi pași, izbânda o însoți și alături de ea persecuțiunea.

Ceea ce părea de necrezut în această bruscă înălțare a ei, era origina obscură și lipsa oricărui studiu și pregătire de teatru a acestei fetițe venite dintr'un mic colț de provincie.

O mătușă a Adrianei, spălătoreasă, avea între clienții ei un actor, anume Le Grand. Acesta avea o camaradă și soțul aceleia conducea o trupă de provincie. Prin intermediul mătușei sale, Adriana trecu un examen cu câte-va scene din *Cid* în fața cabotinilor care uimiți de frescheța, de noutatea și naturalul acestei „începătoare" fără școală, o luară în turneu. Munca ei istovitoare și luptele ce susținu firea ei onestă cu toți ofițerii și civili care îi asaltau tinerețea prin toate orașele și târgurile unde juca, ar fi distrus repede o astfel de natură excepțională dacă în sufletul ei nu ardea acea mare flacără sacră pe care o purtă toată viața aprinsă, sub ochii uimiți ai contimporanilor ei.

Dar mediul era hidos și pe deasupra tatăl ei nebun și o soră vulgară și rea, o însoțeau tot timpul, după moartea mamei sale, o agasau, o umileau, o îndurerau, iar ea muncea mai ales pentru întreținerea lor.

Ea se refugie în muncă și în imperiul viselor frumoase. Citia, se cultiva, scria versuri și juca atâtea capo d'opere pe care nu numai le interpreta din ce în ce mai uluitor, dar căuta să le înțeleagă profund. Astfel crescură în sufletul ei dorurile mari, romanțioase care o suiră pe culmile artei, dar îi pricinuiră și atâtea decepțiuni și atâtea suferințe câte sunt date uneori tocmai ființelor superioare. Și între visurile și dorurile ei ocupa desigur locul de cinste și „Acela" căruia Adriana voia să'i închine întreaga comoară de nestemate a inimei sale.

PRIMELE IUBIRI

Juca la Lille în timp ce orașul era asediat de Malborough. Un tânăr ofițer baron o cuceri. Ea se dădu lui cu toată înflăcărarea inexperienței și avu nenorocul să'l piardă în luptele ce urmară. Il adora și se înțelege, suferi imens. Slabă, se îmbolnăvi, scuipa sânge și trebui să'și întrerupă activitatea. Dar nu muri. Nu mult după aceea iubi un altul și acela tot ofițer, Filip Leroy, cu care avu o fiică. Dar Leroy o părăsi mai înainte de a fi tată. Adriana nu mai putea de acum rămâne singură, fără o protecțiune, fără o tovărășie. Un camarad de turneu, Clavel, ocupă locul vacant, promițând că va lua-o în căsătorie.

Ea credea în iubire și credea în cuvintele oricărui curtezan care ar fi avut vre-o însușire prin care s'o poată cuceri. Se dădea în această iluzie costisitoare cu aceeaș înflăcărare pe care o punea în tot ce făcea ea. Fu fericită un timp, dar și Clavel o părăsi în cele din urmă. Ea îi scria plină de încredere totuși, declarându-i sinceră că'l iubește mai mult decât pe sine însuși. Spunea adevărul și adevărul acesta o desarma, din cauza lui oricare iubit ar fi lăsat-o mai curând sau mai târziu, văzând acea mare deosebire dintre ea și celelalte femei și neînțelegând și neapreciind superioritatea și valoarea iubirei incomparabile ce i se oferea.

Inima ei bogată împlinea perfecționa orice ființă ar fi căzut în sfera interesului sau a iubirei sale generoase, desinteresate și totale. Dorea ea însăși să fie astfel, totdeauna aceeaș. Căuta însă probitatea, acea piatră filosofală a vieței sociale și mai cu seamă a vieței în doi. Relațiunile ei cu lumea, cu mediul înconjurător, erau atât de caste și de sincere, nimeni nu se putea plânge de caracterul ei care era în adevăr de aur. Avea în acelaș timp o rară distincție care ar face de necrezut originea ei atât de modestă. Rasa superioară e mai înainte de toate în inima ființelor alese și numai inima imprimă vieței ritmul și cadența care formează caracteristica sufletească a fiecăruia. Nașterea, familia, nu sunt de loc hotărîtoare în această privință. Nici chiar educația nu izbutește decât parțial.

Văzând-o pe Adriana, cele mai nobile doamne, sau se recunoșteau înrudite cu ea, sau îi invidiau alura și se sileau să o imite.

Dela ea au învățat multe cucoane din lumea mare și asta acolo, în Franța, și în vremea aceea, semnele exterioare ale nobleței. Erau numeroase acelea care se sileau să-i fure secretul farmecelor ei mondene de o atât de rară și atât de naturală distincție.

Doi ani l-a așteptat pe Clavel, sperând că prin dragostea și abnegația ce'i dovedea îl va hotărâ să revie la ea. Adriana risipi în viață la cele patru vânturi atâta generozitate amoroasă, atâta dulceață și resemnare, cât nici o mie de femei sincere. Era la a treia dragoste, ea care era făcută pentru una singură și deja își accepta soarta de care avea să aibă parte toată viața.

In acelaș timp greutățile ei sporiseră. Iși întreținea tatăl și sora, avea o fiică și datoriile creșteau. Desgustul de realitate, depărtarea ce o vedea între visurile și posibilitățile ei materiale, decepțiile și morala timpului, au făcut-o să se gândească la salvarea comună tuturor femeilor în disperare de cauză. Se dădu astfel cu mult curaj depravărei, sperând totuși să se purifice prin amorul la care nu putea să renunțe cum nu renunță nici condamnatul la moarte să spere grațierea până în ultima clipă a vieței.

Astfel Adriana își întreținu familia, făcu luxul de care simțea nevoe și firea dar și arta sa, găsi pe scenă expresiunile veridice ale tuturor stărilor pasionale. Și publicul o iubea pentru toate acestea și succesul continuu sporea gloria artistei.

O nouă legătură a ei, cu fiul contelui Klinglin din Strasbourg, avu aceeaș soartă nefericită: după promisiunea de mariaj, după o a doua fetiță, urmă părăsirea marei amoroase fără de noroc. Toate legăturile ei fură sfărâmate fie prin moartea, fie prin nestatornicia celor ce au primit darul complect al ființei sale.

Insă amorul și rațiunea sunt două lucruri deosebite. Ori cât de desamăgită, ori cât de descurajată și de obosită, Adriana avea în inimă o simțire care era numai pentru simțire, iar nici decum pentru credință și statornicie.

Amorul, principiu misterios al tuturor acțiunilor omenești, e o datorie pentru oamenii normali pentru că numai astfel se poate continua viața. Adriana era însă din rasa acelora care au concentrat în ei absolutul iubirei ca o compensație pentru imensa ei relativitate.

GLORIA ARTISTEI

Viața Adrianei a fost animată și exaltată de o mare și îndoită pasiune: a teatrului și a iubirei în care inima femeei rare și sufletul artistei născute, s'au contopit, dând o personalitate supra-feminină.

La douăzeci și cinci de ani debută la Comedia Franceză, aducând un prețios renume provincial. Abordează Electra, și în acelaș timp un rol comic, Angelica, în Georges Dandin al lui Molière. Publicul Teatrului Francez era stupefiat văzând cu ce mijloace simple se poate atinge sublimul fără a părea că l-ai urmărit și fără a arăta sau a pretinde că l'ai realizat.

Adriana intra în sufletul rolului, dădea iluzia perfectă a adevărului, nu declama nici odată, nu afecta, și cu expresivitatea extraordinară a întregei sale ființe, fizice și sufletești, cu finețea sub care clocotea o puternică viață interioară, ea *trăia* ori ce rol ar fi jucat și publicul plângea și râdea cu ea, într'un elan iresistibil. Era mai mult mică, avea o față palidă, fină, prelungită și palidă, avea picioare subțiri și atât de ușoare încât nu părea că umblă, ci plutește, și pe scenă și în lume. Nu era o frumusețe, avea însă un farmec nespus, grație și o intensitate vie în mișcările ei care cucereau pe toți. Vocea simplă, muzicală, avea o gamă variată, nuanțe impresionante. Se spunea despre ea că asemeni unei principese din necunoscut joacă pentru plăcerea sa. De un patetism atât de sincer și de profund încât nu'i rezista nimeni, era însă și mai tare în scenele mute. Dar ce muncă titanică în pregătirea rolurilor ei. Ce eroism în viața ei de artistă. Nici odată nu'și permitea să fie obosită. Era un soldat în armură de dantele, cu surâsuri și parfum, un luptător care ascundea cu grijă răni și slăbiciuni cari ar fi doborât o femee oarecare, de mai multe ori pe zi.

In primul an al angajamentului ei, Adriana jucă de o sută treizeci și nouă de ori, și asta numai în zece luni. Ea găsea în munca aceea extenuantă un refugiu pentru setea ei de iubire. In timpul debuturilor ei pe prima scenă a Franței cunoscu pe Voltaire care era în plină glorie și prin el se perfecționă. Ea locuia în rue des Marais, casa lui Racine și ducea o viață destul de răsfățată. La mesele ei se mânca excelent și interioarele erau luxoase și cu gust ornamentate. Ii plăceau toate lucrurile frumoase, bijuterii, toalete, obiecte de artă, florile, parfumurile. Dar mai presus de orice iubea lectura, romanele și mai cu seamă istoria medievală în care întâlnea eroi capabili să'i aprindă imaginația și dorurile ei romanțioase de femee pasională. In casa aceea primea pe Voltaire. Ce dialoguri fermecătoare le-au legănat amorul acestor două personalități strălucitoare, câtă savoare și cât preț au avut relațiile lor de prietenie care au prelungit în altă formă iubirea lor până la sfârșit, cine le-ar putea cunoaște și reda. E sigur că Voltaire a iubit-o și i-a rămas aproape până la sfârșit, ca o supremă compensație sau mai bine zis răzbunare, pentru acei „aleși" mărunți cari l-au precedat. Sub portretul ei Voltaire a scris în versuri: „Singura în natură, care știe să vorbească, Iubirea e în ochii ei și vorbește prin glasul ei, spiritul, sentimentul și gustul îi sunt partea, ea împodobește arta, și-i schimbă tonalitatea. Talent măreț ce fericește Franța".

Un d'Allainval scria unui prieten englez: 'mi amintesc de cele patru minuni ale Parisului:

1. Palatul Tuileries.
2. Jocul d-rei Lecouvreur.
3. Dansul Marianei Camargo și
4. Vocea d-rei Maure.

Succesele ei antrenează o lume întreagă de curtezani. Un tânăr conte d'Argental se îndrăgostește nebun de marea artistă. Avea șeaptesprezece ani și se înbolnăvi la refuzul Adrianei. O ceru în căsătorie și mama lui, convinsă că era o manevră de actriță, primi cu uimire asigurările Adrianei că'i va scrie băiatului ce va dori mama sa, că nu'l va vedea niciodată, că în fine pentru fericirea lui și a mamei lui e gata să facă imediat tot ce i se va cere, pentru vina de a fi trezit o astfel de pasiune primejdioasă în inima tânărului conte. Atitudinea ei admirabilă învinse disperarea îndrăgostitului și 'l preschimbă într'un adorator și prieten distanțat pe care ea însă nu'l uită și-i arată chiar mult interes. El îi rămâne ca un fel de soț nominal, dar ea își așteaptă romanul: eroul visat, sigură că printre spectatorii care o aplaudă acel unul se va arăta în curând și va putea să'i închine lui toată simțirea, tot geniul ei feminin.

Datorită calităților ei rare și manierelor alese care o distingeau, Adriana cunoscu ceea ce nici o artistă din vremea ei nu cunoscuse: considerația socială. Pe atunci artistele erau simple auxiliare a petrecerilor și plăcerilor elegante, și accesul în lume le era interzis, deși era secolul lui Voltaire.

Adriana făcu o mică revoluție în aceste moravuri și obligă societatea să'i treacă pragul. Dispunând de mijloace considerabile pentru acel timp, ea putu face față necesităților salonului și sufrageriei larg deschise, cu acelaș succes cași celor ale gustului artistic al epocii.

In casa ei se vedeau ades de La Rochefoucauld, de Richelieu, de Belle Isle, Fontenelle, Voltaire, Piron, etc. cei mai reputați și mai sus puși oameni ai vremei. Iar printre femei erau deasemenea multe nume răsunătoare între care și marchiza de Lambert a cărei presență dădea un certificat de onestitate casei.

Era una din cele mai luxoase femei ale epocei. Rochiile și bijuteriile ei formau preocuparea cotidiană a unei jumătăți din Paris.

Adriana primea cu o artă desăvârșită și cu un simț al nuanțelor care făcea școală. Primea adesea la supeu, după representații și fu cea dintâi care inaugură, pentru artiști, moda recitărei de versuri în lumea saloanelor.

Dar ea cerea vieței o complectă satisfacție, absolutul ce'l simția în inima sa și care nu exista aiurea decât în visurile sale. Era idolul lumei în care trăia, dar acea lume ei nu-i putea oferi mai mult decât incomensurabila ei vanitate.

Mulțumirea ei cea mare o găsea pe scenă când, în continuă și strânsă legătură cu publicul, îl făcea să nu vadă altceva decât personagiul pe care'l juca. La această veritate artistică ea adăoga somptuositatea renumitei sale garderobe, a bijuteriilor sale, toate veritabile. In fie care act, al fiecărei piese, ba uneori și după câte o scenă, ea schimba toaleta și bijuteriile și masca ei urma aceleași adânci modificări dictate de acțiunea piesei și de firea personajului ce-l întrupa. Jucând, se uita complect, se abandona jocului, dar din fericire și publicul se lăsa dus de jocul ei ca de al însăși eroinei, poate mai mult încă.

Dar atâtea succese și pe scenă și în lume era firesc să trezească și invidii, să suscite gelozii și sentimente de revanșă în lumea eclipsată sau umilită, fără voia ei. Adriana, bogată, adorată, genială, fu tot pe atâta dușmănită și persecutată, mai ales în teatru. I se jucă multe farse neplăcute și plăti multe amenzi. Avu însă și un prieten în teatru. pe un anume Baron, fost elev al lui Molière dela care deprinsese și el *naturalul* care la Adriana era fenomenal. Prietenia lor nu fu întreruptă decât de moartea lui Baron.

Pentru ea prietenia cași dragostea era o necesitate primordială. De aceea le-a jertfit tot ce-a avut mai de preț, toate nestematele ei sufletești. In culmea gloriei, ea începu să se cumințească. Rezistă multor asedii foarte serioase și cultivă relațiile sociale și amicițiile care nu'i lipsiau. Deși muncea extraordinar de mult și o absorbeau și atâtea relații și mai ales atâtea asiduități, ea mai găsea totuși vreme să se instruiască. Citea cu pasiune istoria și astfel își spori fără să vrea setea de ceea ce subzista în sufletul ei, idealul acela de noblețe, de glorie și de frumusețe, fără o formă precisă, dar cu o putere nespusă asupra temperamentului ei.

AMANTUL FATAL

In criza aceasta de ideal îi apăru contele Maurice de Saxa, învingătorul dela Fontenoy. Tipul eroului romantic, chip de zeu, origine înaltă, viaţă complicată. El întrupa aevea pe cel visat, pe cel făurit de fantezia şi dorurile ei bogate, pe cel aşteptat fără speranţă, dar cu atât mai setoasă. Era într'adevăr idealul Adrianei. Născut să producă dezastre în viaţa femeilor, el excela doar pe câmpul de luptă. Sosirea sa la Paris produce senzaţie. Aducea o faimă, o frumuseţe fatala, moştenită, o forţă herculană şi îndemînări de artist în toate. Totuş manierele lui erau încă destul de soldăţeşti.

Era însă de 24 ani şi o frumoasă femee îndrăgostită de el, putea încă să-l schimbe. Frecventa adesea opera şi teatrul. La o reprezentaţie a Fedrei o văzu prima oară pe Adriana. Il seduse, reveni s'o vadă din nou, şi ea cum îl descoperi, rămase încremenită în faţa lui. Era El, chiar el acela pe care fără să ştie şi fără să-l cunoască îl adora ca pe nimeni; altul în toată cariera ce o străbătuse. Ea avea 30 de ani şi izbuti să câştige dela început o influenţă bună asupra lui.

Timp de patru ani legătura lor continuă arzătoare. Erau predestinaţi unul altuia. Totuş contele de Saxa o înşela şi uneori lipsia timp mai îndelungat. Cui era să se plângă Adriana? Il iubea şi avea atâta experienţă, după multele şi atât de dureroasele ei decepţiuni amoroase, ca să se poată consola cu marea ei dragoste.

Pe lângă infidelităţi, ceeace-l depărta dela o vreme era candidatura lui la tronul Curlandei.

Şi această candidatură se sprijinea bineînţeles pe eventuala iubire a princesei moştenitoare din acea ţară. Nu se mulţumi cu atât şi făcu în acelaş timp curte şi principesei moştenitoare a tronului Rusiei. In aceste lupte el este subvenţionat nu numai de mama sa, Aurora de Koenigsmark, ci şi de alte două nobile femei, din Polonia, seduse de faima lui.

Angajat pe această cale, contele de Saxa, într'un moment de mare jenă, apelă şi la aceea care nu-i putea refuza nimic, la Adriana. Marea îndrăgostită se vedea chemată să asigure iubitului ei un tron, să facă un gest demn de pasiunea ei de ideal. Nu stă mult pe gânduri, vinde toate bijuteriile ei şi adaogă toţi banii ce-i avea, o sumă enormă pentru vremea aceea şi-i trimite întreaga sumă ce poseda.

In sufletul ei şovăiala nu dură decât o clipă. Ea primise scrisoarea lui înainte de a intra în scenă. Cu el în gând şi în simţuri, ea interpretă rolul în acea seară mai uimitor ca nici odată. Publicul fu pur şi simplu înebunit. Ea era hotărîtă să facă marele gest de a-i sacrifica amantului ideal toată agonisita ei, poate pâinea bătrâneţelor ce nu aveau s'o ocolească poate nici pe ea. Avea senzaţia că s'a înălţat pe sine într'o sferă şi mai înaltă decât aceea a artei şi amorului pe care le suise deja la o înălţime ameţitoare şi era desigur şi presentimentul subconştient că nici un bun material nu-i va folosi, că era sortită să dispară înainte de vreme datorită tocmai excesului de simţire, de generozitate, de desinteres şi de artă, ce punea în toate amănuntele vieţei ei. Dar nevoia de a se înălţa, de a uita vulgarul, banalul, desgustătorul şi toate aspectele brutale şi triste ale vieţei de jos, depăşea orice instinct de conservare prin puterea ei elementară.

In această împrejurare Adriana Lecouvreur o aminteşte pe Eleonora Duse a cărei pasiune devorantă pentru marele d'Annunzio care o părăsise, nu o împiedica să spună mai frumos ca nimeni:

„Până şi în agonie eu voi binecuvânta pe marele animator care m'a făcut ceea ce sunt. Inainte de a'l cunoaşte, eu nu existam... El a semănat în fiinţa mea bucuria şi durerea, lui îi datoresc toată viaţa mea interioară. Dacă găsesc un extaz pe scenă, îmi amintesc de el, dacă emit o inflexiune de glas la care publicul simt că freamătă, e pentru că mă gândesc la el şi dacă mai găsesc lucrurilor din lumea aceasta un farmec, este pentru că mi-aduc aminte că le-am văzut cu ochii lui. Ii sunt recunoscătoare că m'a iubit şi mi-a sfâşiat inima“.

Contele de Saxa avu succes în Curlanda care-l alese Duce. Dar două luni mai târziu, nu se ştie bine pentru ce el fu alungat şi capul îi fu pus la preţ. Sosi la Paris, după doi ani de aventuri extraordinare, fără franc, dar îmbogăţit în faimă şi experienţe.

Adriana îl primeşte fericită mai mult decât se credea capabilă. Dar el nu mai era ca odinioară, şi adânca trebuinţă sufletească a acelei femei excepţionale se refugiă în prietenia lui d'Argental.

Contele de Saxa devenea insuportabil. Din pur capriciu, dar şi din grosolănie, faţă de Adriana, se încurcă cu o ducesă şi prin această legătură aduse marei artiste cele mai mari suferinţe şi în cele din urmă moartea.

Ducesa care era o femee din cele mai uşuratece, ţinea iubitul ce credea că l-a răpit Adrianei, mai mult din ambiţie. El se preta geloziei amândurora, le stârnea şi se amuza în chipul acesta, fără să-şi dea seama la ce rezultat putea duce jocul lui.

Amantul disputat avea două proprietăţi elegante în apropiere de Paris. Intr'o sărbătoare avu gustul să le invite pe amândouă iubitele la ţară şi prin felul de a se purta cu una să o aţâţe pe cealaltă, spre a o vedea în excesul geloziei. Ele au primit invitaţia şi tot din capriciu, amantul fatal, dădu preferinţă artistei, ceeace o decise pe ducesă să se răzbune, nu în contra lui, ci în contra Adrianei, care nu era decât victima unui suflet brutal pe care nu-l putuse ciopli îndeajuns.

Rivala ei constrânse prin promisiuni şi ameninţări pe un tânăr abate să se introducă la Adriana şi să-i dea otravă. Abatele însă nu-şi ţinu angajamentul şi spre cinstea, dar şi spre nenorocirea sa, comunică Adrianei complotul. Ducesei nu i se întâmplă nimic, pe când abatele dispăru într'o zi, fără urmă. Nu mult după aceea, într'o seară pe când juca în Horaţiu, Adrianei îi veni rău şi fu nevoită să întrerupă jocul.

Când încercă după aceea să apară în Jocaste, o apucă din nou acel rău foarte ciudat şi fu transportată acasă în agonie. Crima se săvârsise.

Una din cele mai extraordinare femei şi artiste, o fiinţă genială şi divină, fu jertfită de o simplă cochetă ambiţioasă şi rea, din vina unui bărbat lipsit de inimă şi de omenie.

Intâmplarea nu produse scandal. Adriana ştia pentru ce moare şi totuşi nu spunea nimic, să nu-şi supere iubitul. Era dovada sublimului sentiment ce nu se înâlneşte de două ori într'un veac şi pe care ea l-a dovedit din plin.

Preotului care o veghia muribundă, îi spuse, arătându-i bustul amantului fatal:

— Iată universul meu, speranţa mea, dumnezeul meu!

Din cauza aceasta i se refuză serviciul religios şi intrarea în cimitir. Fu înmormântată noaptea, într'un maidan, aproape de Sena, unde se îngropau câinii.

Dar urîţenia faptului nu i-a întunecat de loc gloria.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 44
28 Octombrie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

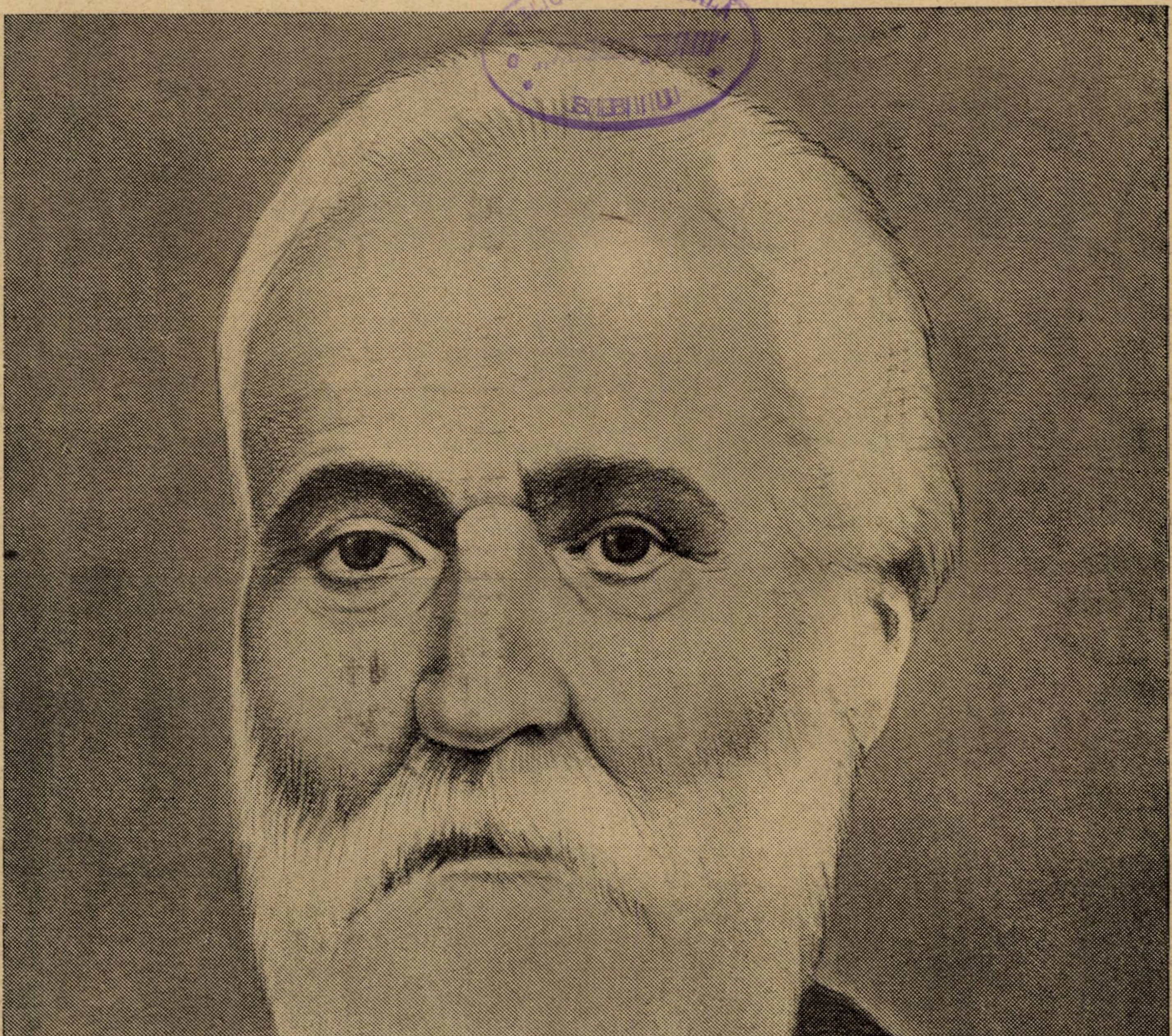

CONSTANTIN MORARIU

Ctitorii

CONSTANTIN MORARIU

In amurgul senin al unei vieți zbuciumate și pline de crude încercări, dar veșnic mângăiată de căldura credinței creștine, dispare din rândurile preoțimii noastre una din figurile ei mari și reprezentative. Trecând la cele eterne, împăcat cu sine și cu un zâmbet iertător pe buze, preotul Constantin Morariu lasă în urma sa o lungă dâră de lumină, cernită doar de regretele sincere și unanime ale celor ce au iubit și apropiat grădina sufletului său nobil, în care, plivite de buruiana pizmei și a strâmbătății, creșteau florile cele mai frumoase ale virtuților creștinești.

Preotul C. Morariu și părinții săi (1882—3)

Din vremurile bătrâne ale părinților bisericești, aceste mari și mântuitoare virtuți n'au găsit un cultivator mai gingaș și un propovăduitor mai sincer și mai convins, decum era preotul Constantin Morariu, ce-și petrecuse copilăria în evlavioasa admirație a minunei arhitectonice dela Dragomirna și în freamătul tainic al codrilor dela Mitoc.

Inzestrat din fire cu o minte ageră, cu un suflet curat și cu o mistuitoare dragoste de neam, țară și lege, acest bărbat harnic și vrednic slujitor al altarului, a izbutit să desvolte în laborioasa sa viață o largă și prodigioasă activitate, în care se rezumă o bună parte din bogata contribuție morală și intelectuală, pe care vrednica noastră preoțime a înțeles să o ducă la măreața operă de fortificare sufletească a neamului și de redeșteptare a lui prin trezirea și întărirea conștiinței naționale.

In cronica năzuințelor, luptelor și sbuciumărilor noastre naționale, din ultima jumătate de veac, nu este pagină pe care să nu găsim însemnat numele Constantin Morariu, fie ca zelos povățuitor sufletesc fie ca harnic sămănător de învățătură morală, fie ca revindecător de drepturi sfinte, fie ca cercetător conștiincios și pasionat al trecutului nostru istoric și literar, fie ca tâlcuitor fin și priceput al slovei de evanghelie.

Interesul său viu pentru nevoile sufletești împerechiat cu un nepotolit dor de muncă și acțiune, l'a îndemnat să îmbrățișeze aproape toate ramurile de activitate intelectuală și să se îndeletnicească cu cercetări și studii de tot felul. In lipsa organelor de publicitate în Bucovina, harnicul și îndemânaticul mânuitor al condeiului a fost multă vreme unul dintre cei mai apreciați colaboratori la multe publicațiuni de dincolo de Molna și Măgura, lămurind asupra stărilor dela noi și asupra luptelor noastre desperate pentru apărarea și conservarea moștenirei străbune.

Dar îndată ce apărură și la noi primele organe de publicitate, ca Revista Politică, Gazeta Bucovinei, Deșteptarea, Patria, Junimea Literară, Glasul Bucovinei ș. a., Constantin Morariu n'a precupețit nici odată comoara gândurilor și simțurilor sale, cu mână largă și creștinească dărnicie a împărțit din ea în toate părțile, pentru ca cuvântul său să rămână viu și pururea dătător de îndemn și răspânditor de lumină. In largeța aceasta sufletească a perzistat până ce îngerul morții i-a stors condeiul dintre degetele înțepenite.

Opera sa literară ca și bogata și rodnica sa activitate pastorală a fost pătrunsă de focul sacru al credinței, de căldura convingerei și de dragostea de adevăr și dreptate. Această convingere el și-o exprimase și cu câte-va clipe înainte de moarte, că ridicarea și propășirea neamului nostru nu se poate chezășui mai bine decât prin educația lui morală și prin răspândirea de scrieri edificatoare de cuprins religios-moral. Preocuparea continuă a gândului său curat și neprihănit a fost de a se pune totdeauna cu toate puterile sale în serviciul neamului și al bisericii, apărându-le cu credință și sinceritate.

Firea sa robustă și contemplativă, veșnic stăpânită de un optimism sănătos și contructiv și de o neclintită credință în dreptatea cauzei pe care o apăra, i-a oțelit mult puterea sufletească și l-a făcut să suporte cu creștinească resemnare până și cele mai crude lovituri ale soartei. Nici chinurile temniței dela Cernăuți și nici necazurile și suferințele pribegiei dela Elisabetgrad, unde mucenicul unei credințe, aduna singur vreascuri pentru nevoile modestului său menaj, n'au sguduit în el credința în triumful final al cauzei românești și în realipirea Bucovinei la Moldova de care fusese detrunchiată. Inima caldă românească a tânărului membru al „Arboroasei" din 1877, bătea cu aceeaș putere și credință și în pieptul pribeagului nenorocit din 1917. Și credința nu l-a înșelat. Dumnezeu l-a învrednicit să vază cu ochii realizarea visului îndrăzneț al tinereților sale și corpul său istovit de muncă și obosit de drumul celor 73 de ani se coboară spre veșnică odihnă în pământul desrobit al Bucovinei sale iubite!

Orest Popescu, Eugen Sireteanu
Const. Morariu, Ciprian Porumbescu, Zaharie Voronca

Dar asemenea dreptului Iov, în pragul bătrânețelor sale senine, soarta îi rezervase încă o crudă lovitură, menită să zdrobească inima nobilă a greu încercatului creștin. Dar nici în clipa celor mai crude încercări, de pe buzele sale uscate de durere nu s'a desprins un singur cuvânt de cârtire contra dreptății dumnezeești, nici o revoltă sufletească contra vrăjmășiei soartei, care

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Pr. Const. Morariu s'a născut la 5 Maiu 1854 în Mitocul Dragomirei ca fiu al lui George și al Marandei Morariu. După școala din sat a urmat cl. IV primară la 1866 în Suceava, apoi liceul din acel oraș. Dela 1874—1878, studiază teologia la institutul teologic și apoi (1875) la facultatea de teologie din Cernăuţi. Când tinerii studenţi din Cernăuţi aderară printr'o telegramă (in care se găsi și cuvântul Moldova „trunchiată)" la serbările dela Iași pentru comemorarea a 100 ani dela răpirea Bucovinei, teologul C. Morariu este arestat împreună cu Orest Popescu (actualul arhimandrit și egumen dela Sucevița), Eugen Sireteanu, Zaharie Voronca și Ciprian Porumbescu, fiind ţinuţi toţi în arest preventiv 11 săptămâni.

In vara anului 1878, absolvi cu dinstincţie studiile teologice, iar la 3/15 Oct. acelaș an, este hirotonit de mitropolitul Teoctist Blajevici în biserica Vicovul de jos. Dela 1878—1886 a fost cooperator în Toporăuţi. Dela 1886, părintele C. Morariu este cooperator la bis. Sf. Paraschiva din Cernăuţi. In 1889 este ales membru în comitetul societăţii pentru cultură și literatură din Cernăuţi, unde ţine mai multe conferinţe din domeniul istoriei școalelor din Bucovina. In 1893, înfiinţează gazeta poporală „Deșteptarea" pe care o redactează până în Iulie 1896. Aceasta, cea mai bună foae poporală din Bucovina, este, până când a părăsit părintele Morariu redacţia, opera aproape exclusivă a sa.

Dela 1896–1917, părintele C. Morariu a fost paroh în Pătrăuţi pe Suceava, unde și-a dedicat toată ardoarea sufletului său și toată puterea de muncă, păstoriţilor săi.

In 1917 trebuind să părăsească Bucovina, a ajuns în pribegia sa până la Chișinău și Elisabetgrad, dar și în această vreme de nenorocire, a scris și a propovăduit la „Luminătorul" din Chișinău. După unire, părintele Morariu este făcut consilier consistorial, trecând în anul 1926 la pensie și dedicându-și toată viaţa până în clipa morţii, scrisului bisericesc.

Moare la 16 Martie 1927, în vârstă de 73 ani.

Preotul Constantin Morariu, a scris numeroase articole prin diferite publicaţiuni, traduceri, versuri originale și scrieri bisericești. Extragem câteva din lucrările mai importante.

Omiliile Sf. Ion Gură-de-aur, la epistolele Sf. Apostol Pavel către Tib și Filemon, Gherla 1888.

Versuri originale și traduse, Cernăuţi, 1924.

Kulturhistorische und etnographische Skizzen uber die Romänen de Bucovina, Resicza-Wien 1888—1891.

Ciprian Porumbescu după 25 ani dela moartea lui, Suceava, 1908.

Arhiereul Gurie Botoșăneanu, Cernăuţi 1919.

Versuri de Schiller și Goethe, Cernăuţi 1923.

Herman și Dorotea, ediţia II, Cernăuţi 1924., etc., etc.

adevarate

iredentistul

Moartea nemiloasă, care de astădată a lovit greu neamul nostru prin răpirea neașteptată din mijlocul nostru a adânc veneratului Păr. C. Morariu, mi-a adus aminte de un fapt care dovedește mai presus de toate ce activitate naţional-română a desfășurat răposatul încă pe vremea stăpânirii austriace. Fiind eu între anii 1895—1900 funcţionar la administraţie, din întâmplare am dat de un raport secret al Prefecturii din Suceava către șeful prezidiului ţării — pe atuncea prefectul Dr. Würfel — în care raport prefectul se plânge despre activitatea ostilă și îndreptată în potriva guvernului austriac, a Părintelui Morariu pe care prefectul îl numea cu cuvintele nemţești — „En wahrer Hetzkaplan".— Raportul atrăgea mai ales atenţia guvernului asupra faptului că Păr. Morariu în scris și în graiu aţâţa poporul român în potriva guvernului austriac sub masca unei activităţi culturale.

Păr. Morariu nici nu cruţă pe colegii săi preoţi, cari, devotaţi fiind guvernului austriac, desaprobă atitudinea d-sale și cer mutarea d-sale în alt judeţ, unde n'ar avea ocazie să desvolte o activitate atât de dăunătoare ideii de stat austriac.

In întregul judeţ al Sucevei s'ar găsi, după raportul amintit, numai un preot, care seamănă cu Păr. Morariu în ţinuta antiaustriacă și anume Păr. Doroftei din Stroești, care nu s'a sfiit chiar la înmormântarea proprietarului moșiei Stroești Gh. Popovici să ţie o cuvântare iredentistă.

Eu cred că o apreciere mai frumoasă a activităţei naţionale a scumpului nostru defunct în vremea de grea încercare a neamului nostru, cum reiese din raportul foarte îngrijoratului prefect al judeţului Sucevei, nici nu se poate produce.

Pentru aceea m'am simţit dator să public această amintire, ca un semn de ultimul omagiu care-l datorește fiecare din noi amintirei acestui vrednic fiu al neamului nostru.

NICU FLONDOR

o strofă pe un mormânt

Era într'o zi din primăvara anului 1908; mai bine de 300 bucovineni plecam la expoziţia ce-o aranja d. N. Iorga în capitala Moldovei. Imi alesesem locul la un geam deschis, pe culuar, ca să pot sorbi în liniște cât mai mult pământ românesc, liber. Trenul eșia din Gara Liteni, când am simţit pe umăr căldura unei mâni prietenești și o voce tot atât de caldă îmi adresă cuvântul „frate". Era regretatul preot Constantin Morariu, care mă cunoștea din câteva biete versuri cu cari debutasem în „Junimea Literară".

Un ceas întreg mi-a spus o sumă de cuvinte înţelepte. Unele dintr'însele le-am înţeles îndată, altele abia mai târziu, ajutat de experienţele dobândite în aspru curs al anilor. Mi-a vorbit de neam, de religie și literatură, care și dânsa trebue să fie o religie. Mi-a vorbit de preoţi și poeţi, cari și dânșii trebue să fie preoţi ai unui popor și cari cu aceeaș evlavie și sfinţenie în suflet, cu care slujitorii altarului prind în mână potirul cu sfintele daruri, trebue să prindă și dânșii condeiul când au ceva de spus. O slujbă divină, închinată înălţării sufletelor din păcatele zilnice, trebue să fie ceasul creaţiunei poetice. Dumnezeu și neamul trebue să sălășluiască în acel moment în sufletul scriitorului.

Mi-a vorbit apoi de suferinţă, ca un nesecat izvor de credinţă și poezie. Frumuseţea unei margine de cer nu o văd decât ochii spălaţi de lacrimi. Cei ce se cred fericiţi prin averile adunate, sânt adevăraţii nefericiţi ai pământului acestuia; ei îl stăpânesc, dar în sufletul lor poartă sărăcia unei Sahare...

A doua zi la Iași, notam pe-un petec de hârtie următoarea strofă care se cristalizase în sufletul meu, o picătură din fluidul credinţei părintelui Constantin Morariu:

„Nu cei ce au argintul naintea lor, grămadă,
Sânt cei aleși, Stăpâne, în cerul tău să creadă;
Ei stăpânesc pământul și nu știu ce-i o floare,
Ei nu știu ce-i durerea și n'au o sărbătoare.
Nimica nu așteaptă în sufletul lor mic
Și n'au ce să aștepte când nu cred în nimic.
Numai când e spălată de lacrime fierbinţi,
Privirea vede culmea curatelor credinţi".

Este o strofă modestă, însă un dar primit din partea unei mari credinţe, pe care-l depun pe mormântul său — ca cea mai frumoasă cinstire ce-i pot aduce — darul care mi l-a făcut acum 19 ani și despre care toată viaţa n'a știut nimic.

G. ROTICA

* * *

și-l alesese tocmai pe dânsul pentru crudele ei încercări; pe dânsul, omul dreptăţii și al bunătăţii, pe dânsul, omul care în viaţa sa n'a pricinuit nimănui nici un rău și nici o strâmbătate, ci dimpotrivă al cărui suflet a fost pururea un nesecat izvor de mângâere și tămăduire sufletească. Cu o resemnare pe care numai credinţa adevărată o poate da, a suferit și această crudă lovitură, mângâindu-se cu cuvintele bibliei: „Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, fie numele Domnului binecuvântat".

Iar astăzi când sufletul acesta așa de chinuit și greu încercat a scăpat din obezile suferinţelor pământene pentru a-și lua sborul spre cer, gândul nostru îl însoţește cu aceeaș dragoste și recunoscătoare veneraţie ca și în vremurile când petrecea între noi. Vom resimţi multă vreme lipsa sfaturilor sale părintești și îndrumările sale creștinești. Singura noastră consolare este că gândul său ne va vorbi mereu din numeroasele și edificatoarele sale scrieri și că opera vieţii sale va găsi continuatori vrednici în fiii și fiica sa, pe care i-a iubit și i-a îndrumat pe calea cea bună și dreaptă.

Preotul Constantin Morariu a fost un adevărat creștin și un mare și bun Român. Generaţiuni întregi se vor putea adăpa din izvorul înţelepciunii sale și vor pomeni cu evlavie numele său, sfinţit prin muncă și prin suferinţă.

ION I. NISTOR

poezie

IOAN GEORGESCU

LA MOARA VECHE PĂRASITĂ...

Apele timpului adus-au gând de înnoptare.
Aci, brațele roții învechite,
mai picură uitare.
Din când, în când, pe ploaie
— val greu, sfărâmat
în plăci de argint ce se'ndoaie —
inundă amintirea
adormită mult, în piloții
mușcați de dinții apei ce-au cuvântat peirea.

Ajuns străin... tresare'n mine
înfiorarea golului cu tot ce este —
când în hopote de umbre
sara, murmură-o poveste.
Acum, ochii obosiți, așteaptă...
și-abia mai lămuresc în faptă,
un lung și trist sfârșit...
cum roata morii putrezită,
nu mai spală fața soarelui în asfințit.

Apele timpului ce-au străbătut
până la sufletul meu
sunt bănuite în umbrele
surâsului de ceață sură,
ce mereu,
s'abate pe la moara'ngenunchiată
sub ceru albastru, violet -
cu roata încâlcită
în luminișul zilei care-a strâns
sborul clipelor fugare, într'un plâns
de zid cu fața spălăcită.

. . . .

In noaptea asta..
am să rămân afară,
să mă doară
adâncul dpărtăriilor
mișcat spre nicăeri...
și apele timpului,
unde s'a scăldat sufletul meu
hoinar, fără să mai apară.

Tăcere-acum :
din zidul ros în așchii de uitare,
un abur galben s'a ivit
c'o mică așteptare
în fâlfăit —
și dintr'o dată —
moara veche, părăsită,
din amintirea mea s'a prăbușit..

VEDENIE IN TOAMNA

Femeie sgâlțâiată de boală, cu părul tărcat,
a trecut dealungul străzilor poleite, prin oraș...
purtată pe încheetura unei năsălii de sgură,
țărmurită cu giulgiu fulgerat.
Cuprinsă de-o odihnă întoarsă de venin, sub cerul
vioriu, cu ochii tulburați, ca de statue,
căuta, nesigur, streșini frânte de sălaș,
spre poarta scofâlcită, de lângă plopi,-
pentru sufletul ce se trăgea, grăbit în stropi
de humă aburită.
Un junghiu de frig subțire, se ridică în sbateri,
pe tâmpla umezită
a plopilor înalți, vibrând vecernii de temeri
și rece cuvânt :
E ora sdrobită pe-un ram cunoscut,
și-o leagă în scâncet, tulpane de vânt.
Asculți ? -cum se cutremură oasele negre
ale copacilor goi
cu mâini chinuite de strigoi !
Privește, îndată, cât mai e vreme,
ziua, toată, cum s'a'nghețat în geam.
Nu știu ce am !
Cine'geme ?
De ce potirul ecoului îngreuiat, se strânge
peste noi ? ..
Vino, cu mine... pe poteci mototolite,
unde vântul morții a spuzit pomii până la sânge.
Vom lăsa filmul gândului să'nceapă
cu'nserarea când întinde, stinsă catifea de apă
albastră, pe castanii sdrențuiți
de focul viscolit al întomnării,
ce tremură vedenii cu păsări mici și galbene
și moarte, căzând cu aripi șterse de aramă,
în unda depărtării...
O foae desprinsă roșu, te-a sărutat pe grinda albă-a frunți,
cu sărut de împăcare.
In grădina din fundul curții
noastre, nu mai mergem....
Acolo, trozneşte surd glesna locului și
anii'ngrămădiți... și din cucută și scaeți,
gângănii, țâșnesc aiurare.
Să cădem de-acum, la răscrucea sufletului...
și să batem metanii de vis,
priveliștii îmbălsămate în tot pământul sec.
Incet, încet, să nu calcăm și crinii de lumină,
scuturați în parcul nimicit de neguri nepătrunse....
ca mersul unui zid monastiresc,
înfricoşând puteri ce'n foșnet se rotesc.
. . . .
Toamna — femeie învinețită de zăcere,
a fost dusă în alaiu de frunze și flori veștejite
de tăcere,
dealungul străzilor sgribulite,
prin oraș...
la ultimul lăcaș...

IZVOD NOU

Apusul trezește din tufani, geana sticlită
a unui râu lungit ca un patrafir de brumă,
ce râde 'n ghimpi de raze 'ncinse, spre satul care-afumă
întoarcerea plină de muncă, prin iarba cosită.

Pe ulițele ingroşate de praf și cu uluci mucegăite,
cirezile măsoară pășunea căutată,
clipind liniști din pleoape, ferestrelor pălite.
Un bou rămas în spate cu ziuă ciufulită,
sorbi puternic, seara cu sânge dintr'o baltă...

SUPĂ DE MAZĂRE VERDE, BOABE...

N. CREVEDIA

Și-a desbrăcat haina, s'a descheiat la gât, și-a înnodat la ceafă șervetul alb, călcat și acum soarbe cuminte ca un copil din supă. Lasă lingura:

— „Dragă Elena".

— „Dragă...".

— „I'ascultă frate".

— „Ascult".

— „Stii ce-mi veni mie în minte?"

— „Ce'ți veni?"

— „Niciodată nu m'am gândit cum se prepară o supă. Da, da".

— „Ce spui?"

— „Niciodată nu m'am gândit cum se prepară o supă".

— „Ei asta e. Mă miram eu dece ești tu așa... nu știu cum să zic".

— „D'aia eram".

— „Hei, bată-te să te bată. Ia de mănâncă — se răcește supa".

— „Dar îmi spui nu-i așa? Vorbesc serios".

— „Bine, ți-oiu spune. Ia de mănâncă".

. . . .

— „Dragă Elena — reluă Dumnealui dupăce sorbi paharul cu apă jumătate — sunt om de 70 de ani. Toată viața am mâncat ca un animal fel de fel de mâncări și niciodată nu mi-am făcut această socoteală.

— „Eu credeam la început că glumești".

— „Deloc. Dealtfel, nu crezi c'ar fi interesant să știu și eu acest lucru simplu în aparență?"

— „Bine, să-ți spun — poate mor eu mai înainte, Doamne ferește, și trebuie să te pricepi să comanzi bucătăresei — îi răspunse Dumneaei mai în serios mai în glumă. Iată cum: (și începu par'c'ar fi explicat elevelor prepararea Amoniacului — Dumneaei este profesoară de Fizico-Chimice și Directoarea unui liceu de fete din Capitală): „Se ia o jumătate de litră de unt proaspăt, se amestecă pe foc cu o lingură de făină; deosebit, s'a fiert o jumătate kilogram de mazăre boabe: din ele se opresc câteva linguri în castronul în care se servește la masă; restul, dacă mazărea e crudă, se bate cu telul, dacă nu, se trece prin sită și se răstoarnă în zeama de carne strecurată: când a dat în undă, se toarnă peste amestecul de unt și făina din cratiță, mestecând mereu. In castronul în care se servește, se bat două linguri de smântână, un ou întreg și boabele păstrate; d'asupra, se toarnă „*Supa*". Asta e. S'a 'nțeles?"

— „Am prins eu ceva — dar nu mai țin minte nimic.

— „Să-ți mai spun înc'odată. Și Doamna repetă acelaș lucru, însă, cu gesturi mai explicite, servindu-se în demonstrație de farfurie, de cuțit, de lingură, de pahar, de sare, de ardeiu și de alte obiecte culinare. La sfârșit, adăugă: „Tot așa se prepară *supa de fasole verde*"; tot astfel și *supa de mazăre uscată, conopidă, țelină..*: Ei, acum ai priceput?".

— „Mda, dar tot nu țiu minte. Scrie tu p'o bucată de hârtie toată formula asta. Știi că e interesant? Sau las 'că scriu eu. Și Dumneaei îi dictă și el scrise. La sfârșit oftă. Se gândea dezolat câtă știință și câtă artă trebuie pentru a prepara budincile, tortele și pandișpanurile!

— „Dar celelalte? — reluă el — tot așa de greu sunt de preparat? Pesmeciorii, bunăoară, mai simplu, nu?"

— „Pesmeciorii? Sunt mai multe feluri de pesmeciori".

— „Mai multe specii".

— „Da".

— „Spune-mi și mie una din ele".

— „Ții să ți-o spun și p'asta?

— „Țin, serios".

Și doamna profesoară, măgulită oarecum de mirarea soțului în fața științii ei, își drese glasul și începu:

— „Luăm: 125 grame unt proaspăt; 300 grame zahăr praf; 5 ouă; 250 grame migdale curățate și pisate; 1 păhărel coniac; 80 grame făină. Untul nițel topit se amestecă împreună cu zahărul până se face ca o cremă; unul după altul, ouăle: migdalele mărunte de tot; coniacul și la urmă făina; la forme mici, unse. Se lasă nițel să se răcorească, înainte de-a le scoate din formă. Și gata și pesmeciorii".

Dumnealui nu mai înțelegea nimic încă de când se vorbia de atâtea sute de grame. Se uita acum cu admirație la venerabila lui soție pe care în multe momente a considerat-o o „mediocritate simpatică".

— „Dar pentruce toate astea Iancule?"

— „Păi nu-ți spuseiu? O viață 'ntreagă am mâncat la supe, la sarmale și la pesmeciori (pentru acestia din urmă a avut o slăbiciune de copil) — și niciodată nu mi-a trăznit prin minte cum s'or fi preparînd toate astea. Le-am mâncat așa gata. Pesmeciorii, bunăoară, în constiința mea, nu mi i-am reprezentat decât așa delicați și rumeni cum sunt. Mare minune și cu asta, să știi. Mare minune!

Discuția continuă pe aceeaș temă, până când pendula cântă „cucu" de 3 ori, amintindu-i că între 4 și 9 trebue să prezideze examenul de bacalaureat la „Scoala centrală de fete" (căci Domnul Ion Șerban — studenții-i spun moș Ioniță — doctor în litere și filosofie, e titularul catedrei de Filologie clasică, depe lângă Facultatea de litere — și în această calitate, e însărcinat de Minister să prezideze susnumitul examen).

Se 'mbrăcă, își luă ghiozdanul, pălăria și bastonul din cuier și ieși, ca niciodată, prin bucătărie. Tam-nesam:

— „Bravo, Anico, bravo. Tu știi ceva? Stii că tu ești o fată deșteaptă? Da, da, foarte deșteaptă. Incepând de astăzi, ți-am mărit leafa. Tine ici bacșiș 100 de lei. La revedere!" Si ieși însoțit de râsul prostesc al bucătăresei.

Pe drum, cugeta la ignoranța și la bestialitatea lui de o viață de om. Băiat dela țară, s'a trudit, a 'nvățat, ș'atâta tot. Cunoștea 2 limbi vechi, la perfecție. Avea ideie despre ebraică, sanscrită și arabă. Cunoștea foarte multe lucruri despre popoarele vechi și nu de puține ori s'a trezit noaptea din somn sau în plină stradă ziua, scandând din cine știe ce poet mediocru latin sau grec. Dar și Anica, bunăoară, vorbia la perfecție românește, ungurește și nemțește. Și dacă el cunoștea toate sistemele filosofice de la Platon până la Bergson, și Anica ar fi fost în stare să-i spună pe nerăsuflate câteva feluri de mâncare, dela cele mai democratice ciorbe, până la cele mai savariniene sosuri. De Elena — soția sa — nici vorbă căci și ea 'nvățase 'n tinerețe latinește și grecește, iar acum vorbea nemțește ca o vieneză și franțuzește ca cea mai fină parisiană. Plus că era profesoară de fisico-chimice și una dintre cele mai bine notate directoare. Excelentă pedagogă și gospodină. Ne batem capul cu probleme fără nici o importanță și nu ne dăm seama de lucrurile elementare cu care venim zilnic în contact. Ii era atât de ciudă pe el însuși, că dacă i-ar fi căzut în cap un sloiu de ghiață depe un acoperiș nu i-ar fi părut rău. „Sunt un dobitoc — un dobitoc — un mărginit" se ocăra în gând.

La școală, o oră și jumătate cât dură lucrarea scrisă a elevelor, nu s'a mișcat de pe catedră. A stat mult cu capul înțepenit în palme. In cele din urmă scoase hârtia din buzunar și cu mâna la tâmplă, citi și răsciti rețeta preparării *supei de mazăre verde, boabe*. O știa acum pe dinafară ca pe faimoasa regulă mnemotehnică a prepozițiunilor care cer accusativul:

„Ante, apud, ad, adversus,
„Circum, circa, citra, cis...

●

La ora! Al treilea stol de candidate emoționate ca în noaptea nunții, dădeau fel de fel de răspunsuri la întrebările puse asupra diferitelor chestiuni din română, franceză, istorie, geografie. Ultimul chestionă prezidentul, domnul Șerban — din latină și filosofie, specialitatea lui:

— „Ia să ne spună nouă, de pildă Domnișoara Istrătescu ce sunt *propozițiunile completive*.

— „Propozițiunile completive?"

— „Da, Domnișoară, *propozițiunile completive*. Te rog să te gândești și să răspunzi clar.

— „Propozițiunile completive sunt acele propozițiuni... Acuzativ cu infinitiv... Nu... Nominativ cu infinitiv...

Dar Domnișoara Istrătescu Ortanza se roși, se 'ncurcă și nu mai răspunse nimic.

— „Nu e nimic, domnișoară — poate știi să ne spui ceva despre „Ablativul absolut".

— „Ablativul absolut sau relativ?"

— „Absolut, domnișoară; *relativ* nu există — te-ai gândit poate la *Participiala relativă*.

— „Ablativul absolut este o propozi...ți.. u... ne circum.... Nu. Ablativul absolut este o construcție cuuuu.... Cu Acuzativ cu Infinitiv".

— „Nu e-așa, Domnișoară. De „Consecutio tèmporum" ai auzit?"

— „De „Consecutio tempòrum?"

— „Da, de „Consecutio tèmporum". Ce e Consecutio tèmporum?"

— „Consecutio tempòrum" este consecința timpurilor.

— „Mda „corespondența timpurilor". Cum se făcea această corespondență în limba strămoșilor noștri?

— „Cum se făcea, Domnule Profesor?

— „Da, Domnișoară, cum se făcea".

— „Consecutio tempòrum se făcea cu

DIN CARNETUL UNUIA

AM O SORA GEMENA

MIRCEA DAMIAN

Eram în vârstă de trei luni când am fugit întâiaş dată din casa părintească. Adică, exact în ziua când trebuia să mă nasc, după soroc. Fuga mea, a fost precedată de un tărăboi nemaipomenit, şi puţin a lipsit să nu făptuesc cel dintâi omor...

Cum spuneam, în ziua aceia trebuia să mă nasc eu. Ori mama, în locul meu, a născut o fetiţă!

— Bine, mamă — o 'ntreb — dece încurci socotelile?! şi mă sculai, înfuriat, din leagăn.

— Ce socoteli, mă?

— Azi trebuia să mă nasc eu, şi când colo...

— Tu te-ai născut odată! — mă 'ntrerupse mama.

— Bine, bine ştiu eu că m'am născut. Dar pentruce, adică, să naşti pe altcineva chiar în momentul când trebuia să mă naşti pe mine?!

— Aşa s'a 'ntâmplat. Şi dacă mai vorbeşti, mănânci şi bătae. Urcăte'n leagăn.

— Aş, nu merge aşa.

— Drept să-ţi spun, sunt şi eu nedumerit! — interveni tata.

— Eu sunt de-adreptul prostit! — se băgă'n vorbă frate-meu cel mic, pe care uitasem să vă spun că-l chema Vlad.

— Nu te-amesteca, mă! — îi spun. Tu niciodată n'ai fost altfel!

— O să isprăviţi odată? — se'nfurie mama.

— Desigur. Dar mai întâi să descurcăm lucrurile.

— Nu-i nimic de descurcat.

— Ba este! — o contrazic. Să ne'nţelegem: eu m'am născut la 15 Decembrie anul trecut, şi trebuia să mă nasc la 15 Martie anul acesta, adică astăzi. Aşa e?

— Da!

— Păi dacă-i aşa, cine e domnişoara şi pentruce s'a născut în locul meu?!

— Nu s'a născut în locul tău!

— Dar s'a născut în momentul când trebuia să mă nasc eu, şi tot una e. Asta să chiamă că eu nu exist.

— Ba exişti! — întări tata.

— Cum să nu exişti?! — se minunară ceilalţi, pe rând.

— Tii, că ignoranţi mai sunteţi! Nici nu-mi bat capul să vă mai explic.

— Nici nu trebuie! — fu de părere mama.

— Şi cine-i domnişoara? — întreb cu dispreţ.

— E sora ta gemenă! — zise mama.

— Sora mea gemenă?!!

— Da!

— Păi cum se face că ne'ntâlnim numai astăzi? Şi pentruce n'a venit cu mine odată aşa cum se nasc gemenii?!

— Dar tu pentruce n'ai mai aşteptat până astăzi ca să veniţi împreună? — s'amestecă iarăş frate-meu Vlad.

— A dracului încurcătură! — zisei, pe gânduri. M'aşezai apoi jos şi 'ncepui să sug degetul cel mare al piciorului drept.

— Vai de mine, finişorule! — se minună naşa. Să poate să pronunţi numele celui împeliţat?!

— Ia lasă-mă în pace, naşe, cu tânguirile d-tale, că nici nu mai ştiu unde-mi stă capul.

— Dece, mă? — se indignă mama, gata să mă plesnească. Lasă'n pace piciorul. N'ai biberonul?

— Păi bine! Eu şi cu sora mea suntem gemeni; cu toate astea, unul se naşte cu trei luni înaintea celeilalte. Care este ea, şi care sunt eu?!

— Ce, mă, ţi-ai pierdut minţile?! — mă'ntrebă tata.

— Am impresia că mi-am pierdut şi sexul, tată! Ia gândeşte-te: doi gemeni, un băiat şi-o fată, născuţi la trei luni una după celălalt!

— Şi unde vezi tu încurcătura?!

— Păi când vă spun că sunteţi tari de cap! Uite care e încurcătura: dacă sora mea gemenă s'ar fi născut acum trei luni, ar fi fost băiat, adică eu; — iar dacă eu m'aş fi născut astăzi, aş fi fost fetiţă, adică ea!...

Pe frate-meu Vlad, îl pufni râsul. Asta mă scoase din ţâţâni. Ii aruncai biberonul în cap, îi trăsei o palmă peste gură, apoi mă năpustii asupra sorei mele gemene şi-i înfipsei ghiarele în beregată cu intenţia s'o sugrum!

— Criminalule! — ţipă mama. Puneţi mâna pe el şi legaţi-l.

Săriră toţi ai casei. Incepui s'arunc cu scaune şi trântii leagănul meu în capul lui Vlad. In învălmăşală, pusei mâna pe un stilet şi cercai să-l împlânt în inima soru-mi.

— Vă măcelăresc pe toţi! — răcnii, agitând pumnalul.

In cele din urmă, tata mă dezarmă.

— Bagă de seamă, Căline, că-ţi faci de cap! — zise el. Ai băut c'am mult astăzi. Uite ce murdărie: şi pe scutece, şi pe haine...

Din încăerarea aceia, ne-am ales mai toţi cu câte un semn: frate-meu Vlad, a rămas cu gâtul strâmb; tata, cu mâna dreaptă scrântită; frate-meu cel mai mare, cu capul spart; cele două surori, cu feţele însângerate şi coadele rupte, naşa, cu o boală de cord, din pricina căreia a şi murit, blestemându-mă, câţi-va

---

ajutorul... A, da: cu ajutorul Periodului hipotetic" — răspunse aspiranta la universitate aşa într'o doară.

— „Nu, Domnişoară. Periodul hipotetic e tot un fel de Consecutio tèmporum — e vorba, însă, de Propoziţiunile condiţionale.

— „A, da, de Propoziţiunile condiţionale care-arată o condiţie"...

— „Da, Domnişoară, dar să lăsăm latina — o limbă moartă — nu ţi-o fi plăcut. Ceva din filosofie. Ceva uşor de tot. De pildă... Ce e Domnişoară un *silogism?*

— „Silogism? Silogism esteeee... Premiza....

— „Nici asta. Altceva mai simplu: Ce numim noi o *judecată?* Iată, te poţi gândi 10 minute.

— „*Judecata* esteee.... esteee.... Judecata este o gândiree...

Şi Domnişoara Istrătescu puse ochii 'n pământ, agită pantoful dela piciorul drept, se făcu feţe-feţe, strânse buzele, miră ochii, încreţi fruntea şi-şi puse degetul la tâmplă ca să dea impresia că ar căuta definiţia „judecăţii". Incetul cu încetul, însă, faţa îşi luă expresia şi culoarea naturală.

— „Bine Domnişoară — eşti fată de 19—20 de ani, termini acum 8 clase — ba poate vrei să urmezi mai departe, la Universitate — şi să nu ştii nimic? Se poate? Trebuie să te-alegi cu ceva din atâta grămadă de timp. Şi deodată, ca iluminat, se plesni cu palma peste frunte:

„Domnişoară Istrătescu — ceva din Gospodărie. Ia spune, Dumneata, te rog, ceva foarte simplu. Cum se prepară..... Cum se prepară... Ce să zicem noi..... Iată: Cum se prepară Domnişoară *supa de mazăre verde boabe*. Uşor, nu-i aşa?"

— „*Supa de mazăre verde* se prepară astfel. Mazăre boabe, Domnule Profesor?"

— „Boabe, Domnişoară, boabe".

— „Supa de mazăre boabe se prepară astfel. Mazărea să fie verde, Domnule Profesor?"

— „Verde-boabe".

— „A, da. Supa de mazăre verde boabe se prepară astfel: luăm întâi apă.

— „Să zicem că luăm întâi apă...".

— „Apoi, luăm mazăre".

— „Şi mazăre, natural".

— „Mazărea vom îngriji să fie verde"...

— „Da — şi boabe...".

— „Da. Apoi o punem să fiarbă la o temperatură convenabilă: nici prea scăzută, dar nici prea ridicată".

— „Potrivită"...

— „Când a dat în fiert, îi adăogăm puţină ceapă".

— „Apoi puţin ardei, puţin piper, puţină fidea, sare de lămâie, foi de dafin... etc., etc. Nu, Domnişoară, nu se prepară aşa supa de mazăre verde boabe. Ai învăţat şi aici la şcoală, ai văzut ş'acas.

— „Noi avem două bucătărese, Domnule Profesor", răspunse odrasla bogatului domn Istrătescu.

— „Bine, poate s'aveţi şi nouă — o gospodină e datoare să ştie ea. Dar poate ştiu Domnişoarele. De pildă: D-ra Irimescu Cecilia.... Domnişoara Iliescu Georgeta... Nici dumneata. Poate ştie Domnişoara Israilovici Marta... să ne lămurească atunci d-ra Jugălie Ninette.... Bravo. Bravo Domnişoarelor. Mâine, poimâine o să vă măritaţi şi o să vă hrănească unguroaicele cu ce-or vrea ele. Ţin, totuşi, barim cu atât să vă alegeţi din ăşti opt ani. Luaţi aminte, Domnişoarelor: Supa de mazăre verde boabe se prepară în modul următor: Luăm o jumătate de litră de unt proaspăt pe care-l amestecăm pe foc cu o lingură de făină; se 'nţelege, Domnişoară?

— Da, răspunseră în cor candidatele.

— „Bun. Mai departe: deosebit s'a fiert ½ kgr. de mazăre, boabe; din ele se opresc câteva linguri în castronul în care se serveşte la masă; restul, dacă mazărea e crudă... şi examinatorul expuse până la sfârşit formula pe care cum am spus, o ştia acum ca pe conjugarea verbului *sum*.

Apoi, erudit: Tot aşa se face şi *supa de fasole verde*, tot aşa *şi supa de mazăre uscată; tot* aşa, cea de *conopidă*, de *ţelină*. Sunt alte supe care se fac într'altfel — încheie el în mirarea bietelor fete ş'a colegilor din comisie.

— „Poftiţi, vă rog, la loc, Domnişoarelor. Atâta lucru să nu se ştie. Pentru numele lui Dumnezeu. Eu, cum se face că ştiu atâtea lucruri: şi latină şi greacă şi filosofie şi bucătărie? N. CREVEDIA ani mai târziu; iar eu, cu leagănul stricat, biberonul spart, scutecele sfâşiate şi cu o zgârietură de stilet la umărul stâng sau drept... Ne-am pansat rănile, apoi ne-am luat iarăşi la ceartă, dar încurcătura cu naşterile tot încurcată a rămas.

— Eu plec! — le spun.

— Unde pleci? — mă 'ntrebă tata ameninţător.

— In lume. Mă plictisiţi, îmi trebuie schimbare.

Fui luat pe sus şi încuiat în dormitorul copiilor. Am rămas aci până când s'au mai liniştit lucrurile, apoi am îmbrăcat hăinuţele de sărbătoare şi-am eşit pe fereastră după ce furasem toate economiile celor două surori, vreo trei sute de lei! Peste treizeci de minute, mai în două picioare, mai în patru, eram la gară. M'am bărbierit, mi-am cumpărat ţigări, şi m'am suit în acceleratul de Bucureşti, în compartimentul unui vagon de cl. II. Se mai aflau înlăuntru: un domn tânăr, foarte elegant, strângea între picioarele lui, piciorul stâng al unei domnişoare ce-i şedea în faţă şi care era foarte frumoasă; un domn în vârstă şi cu ochelari, cântărea din ochi sânii şi pulpele femeii, tuşind sec şi lingându-şi buzele. M'aşezai turceşte jos şi'ncepui a'mi suge degetele, apoi aprinsei o ţigară.

— Ai fi putut să 'nveţi ceva mai bun, tinere! — mă certă domnul cel bătrân.

— Desigur, — adăugă celălalt, slăbind piciorul domnişoarei din strânsoare. In loc să sugă biberonul, suge ţigara!

— Unde e mămică-ta, puiule? —mă 'ntrebă domnişoara.

— Acasă.

— Şi tu ai plecat singur?!

— Ihî!

— Sue-te pe canapea; o să-ţi murdăreşti hainele.

Svârlii ţigara şi mă urcai pe canapea.

— Şi unde mergi tu, aşa singur? — mă 'ntrebă domnişoara.

— Te interesează?

— Desigur! — răspunse ea râzând.

Ii privii sânii şi simţii o foame năprasnică.

— Mi-i foame! — scâncii, frecându-mi ochii cu pumnii.

— Sărăcuţul! Vrei o prăjitură?

— Vreau lapte!

— Lapte nu am.

— Ba da. Lasă-mă să sug! — şi-i prinsei sânii cu amândouă mâinile, dar mai 'nainte de a 'ncerca să trag în jos decolteul rochiei, mă 'mbrânci violent.

— Obraznicule! — zise. Ce! eu sunt doică?!

Mă 'nroşii ca un ou de Paşte şi eşii, deabuşilea, pe culoar. Eram emoţionat, fiindcă simţisem pentru întâiaş dată „un fior neînţeles“, cum ar spune poetul George Dumitrescu...

Până la Bucureşti, am călătorit ascuns pe după geamantane şi într'un coş gol, căci n'aveam bilet de tren.

In gara de Nord, am ajuns a doua zi de dimineaţă. Adormisem cu degetul în gură şi visam că sărut pe domnişoara din compartiment iar ea mă mângâia şi-mi spunea că trebuie să mai cresc, pe urmă să fac dragoste.

— Te iubesc! — ziceam eu, în vis.

— Ia te uită! — auzii. Puştiul se gândeşte la dragoste. Scoal' în sus, mă!

Hamalul ridică geamandanele între cari adormisem şi mă ameninţă că-mi rupe urechile. Până să intru în oraş, era să mă 'nhaţe vreo trei inşi, ca să mă ducă la „Azilul copiilor găsiţi“. Abia m'am strecurat, ţinându-mă de fusta unei femei.

— Te-ai rătăcit de mă-ta, băete? — mă 'ntrebă ea.

— Da, dar las' c'am s'o găsesc! — minţii.

Prima noapte am petrecut'o culcat pe canapeaua din holul unui hotel, după ce băusem câteva pahare cu vin, ca să nu-mi fie frig.

— Să nu furi ceva, că te-a luat mama dracului! — mă ameninţă portarul. Apoi îmi dădu nişte jucării şi un pahar cu lapte.

— Ce-ai căutat la Bucureşti, mă? — se interesă el, dimineaţa.

— Nu ştiu!

— Cum nu ştii?!

— Iac' aşa!

— Şi ce-ai de gând să faci acuma?!

— Oiu vedea.

Peste trei zile, isprăvisem banii. Rătăciam pe-o stradă mai îndepărtată, lihnit de foame. Nu mai aveam nici ţigări. Mă oprii la poarta unei curţi şi vrusei să intru ca să cer ceva de mâncare, dar când s'o deschid, citii avizul acesta:

SUNAŢI. ESTE CÂINI RĂI!

Mă 'ndreptai spre lăptăria de peste drum.

— O cafea cu lapte! — poruncii, şi m'aşezai jos, subt o masă.

— Şezi pe scaun! — ţipă cineva.

Şezui pe scaun. Am mâncat o cafea cu lapte şi două porţii de iaurt. Apoi m'am coborât jos şi m'am îndreptat, în patru labe, spre uşă.

— Un moment, tinere! — zise chelnerul. Ai uitat să plăteşti. Şi m'apucă de guler.

— N'am bani!

— Aha, n'ai bani?! Mă luă la bătaie, apoi mă dădu pe mâna unui sergent de stradă.

— Vagabondule! — strigă el, înjurându-mă de grijanie şi de Dumnezeu.

— N'ai o ţigară? — mă rugai de sergent.

— Ţigară îţi trebuie, pungaşule?! — şi-mi trase o palmă.

— Unde mă duci acuma? — întreb.

— La comisariat.

— Pentruce?

— O să vezi!

Comisarul, par'că m'aştepta. Cum mă văzu, începu să urle:

— Ai fugit de-acasă, hai?

— De unde ştii d-ta?

— Ţi-oiu arăta eu!

M'aşezai lângă cuer, şi 'ncepui să mă joc cu dragonul unei săbii.

— Legitimează-te! — strigă comisarul.

— Ce să fac?

— Să te legitimezi!

— Cum să mă legitimez?!

— Ce acte ai asupra ta? Arată buletinul dela biroul populaţiei.

— N'am!

— N'ai nicio hârtie?

— Niciuna.

— Nici extractul de naştere?

— Nici. La ce-ar folosi?! Mă vezi doar că sunt născut!

— Aşa, criminalule? Mai eşti şi obraznic?!... Şezi frumos şi lasă 'n pace dragonul.

Lăsai dragonul şi cercai să duc piciorul la gură, dar sergentul mă lovi peste mână. Comisarul s'aşeză la masă şi 'ncepu să complecteze nişte formulare. Porunci apoi sergentului să mă ţină de mână în faţa lui.

— Să răspunzi la ce te-oiu întreba. Dar să spui drept, altfel puşcăria te mănâncă!

— Bine!

— Cum te chiamă?

— Călin!

— Numele de familie?

— Nu ştiu! Am uitat să 'ntreb pe tata, nu ştiam că-mi foloseşte; de bucurie că m'am născut, am chefuit într'una până mai zilele trecute!

— Născut?

— Da!

— Unde?

— In tren!

— Cum în tren?!

— Aşa: în tren!

— Data naşterii?

— Sunt de trei luni şi câteva zile; dar trebuia să mă nasc deabia alaltăeri. Dumneata, pune data care-ţi convine.

Comisarul, reciti:

— „Individul Călin, fiul...“

— Nu-i bine! — îl întrerup.

— Dece nu-i bine?!

— Eu sunt de sex ambigen!

— Ce face?!

— Sunt de sex ambigen!

— Pentruce?!

— Am o soră gemenă care s'a născut la trei luni după mine.

— Şi ce-are aface una cu alta?

— Are. Căci s'ar fi putut naşte ea în locul meu, şi eu în locul ei. Astfel că avem fiecare câte ceva din celălalt!

— Ei drăcie! Fraţi, surori, mai ai?

— Mai!

— Câţi?

— Nu ştiu sigur; n'am fost de mult pe-acasă!

— De când?

— De vreo trei zile!

— Păi ce! un copil se face în trei zile?!

— Nu ştiu; eu n'am făcut copii. Dar fac socoteli: dacă sora mea gemenă s'a născut la trei luni după mine, ar putea să se mai nască al treilea gemen, la câteva zile după soru-mea...

— Păi atunci nu sunteţi gemeni!

— Ba gemeni suntem, dar ne 'ncurcăm în socoteli, şi vine fiecare când îl tae capul!

— Pentru ce-ai fugit de-acasă?

— Ce-ţi pasă d-tale?!

— Răspunde la ce te 'ntreb, tâlharule, altfel te pun în lanţuri. Ai vreo armă asupra ta?

— N'am. La plecare am vrut să iau biberonul, dar îl spărsesem în capul lui frate-meu!

— Vasăzică, eşti scandalagiu?!

Se ridică şi 'ncepu să-mi facă percheziţie.

— Ce semn ai la umărul drept?

— La dreptul este?

— Da!

— Credeam că-i la stângul!

— De unde provine semnul acesta?

— Nu-mi aduc aminte. Mi-se pare că m'am lovit cu piciorul!

— La umăr?!

— Da, la umăr.

Imi luă aprentele digitale, apoi mă puse să iscălesc nişte hârtii.

— Nu ştiu carte!

— Pune degetul.

— Nu-i mai bun călcâiul?!

Se repezi să mă lovească, dar mă lăsai numai decât în patru labe, şi mă vîrîi subt masă.

Sergentul m-a luat în braţe, şi m'a dus la prefectura de poliţie. Aci, m'au băgat la'nchisoare până a doua zi, când m'au trimis la urma mea, escortat de un jandarm înarmat cu lanţuri, carabină şi revolver.

— Să nu'ncerci să fugi — mă ameninţă el — că te găuresc!

In tren, câţiva călători îşi bătură joc de mine:

— Ţi-s'a urât în leagăn, mucosule?

DIN DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

— POVESTEA BATRANULUI SECRETAR —

CHARLES DICKENS

Citat într'un proces, d-l Pickwick caută pe Perker în Grey's Inn (cartierul avocățesc al Londrii) și vizitează o mahala de vechi hanuri transformate în birouri și camere mobilate. Luând informațiuni că avocatul nu e în metropolă și că secretarul petrece la „Cioara 'n par“, filozoful vizitează și această tavernă, unde secretarul Lowten cu amicii săi, printre cari și tăcutul bătrân Bamber, beau, cântă și povestesc. La remarca d-lui Pickwick asupra ciudățeniei cartierului vizitat recent, ***bătrânul se avântă asupra temei favorite și povestește istoria unui ciudat client.***

— Ha-ha-ha ! făcu bătrânul despre care în capitolul precedent dădurăm o scurtă descripție. Ha-ha-ha ! Cine vorbește despre vechile hanuri transformate în case mobilate ?

— Eu, răspunse d-l Pickwick. Remarcam că sunt niște hodoroage prea bătrâne și destul de ciudate.

— *Dumneavoastră !* reluă bătrânul pe un ton de dispreț. Ce puteți ști dvs. din timpii când tinerii se înfundau în aceste odăi solitare și citeau, și citeau, ceas după ceas, noapte dupe noapte, până ce li se rătăcea judecata de atâtea studii nocturne ; până ce tăria sprițului le era sleită, până ce lumina dimineții nu le mai aducea nici înviorare, nici sănătate ; — studii stăruitoare, atât de stăruitoare că sfârșeau până a-i face să piară dupe ce-și închinau zadarnic vlaga tinerilor energii bătrânelor bucoavne uscate și reci... ?

„*Dumneavoastră*, care ați venit atât de târziu și într'o epocă cu totul în prefacere, ce știți dvs. de această decadență gradată printr'o lentă prăbușire mistuitoare, ori de pustiirile iuți ale febrei— rezultatul destrăbălării și risipei —, printre viețuitorii vremelnici ai acestor hrube sumbre ?

„Stiți. dvs., câți împricinați, după ce au implorat zadarnic grația sacerdoților legii, s'au dus cu inimile sfâșiate să caute pace în fundul Tamisei sau refugiu în pușcărie ?

„Nu e scândură în acel morman de putregai care să nu poată spune o poveste lungă și plină de oroare asupra romanului unei vieți, a unei vieți reale, domnule ! Și ori cât de prozaice vi s'ar părea aceste paragini viermănoase, — eu vă spun că sunt pline de îngrozitoare mistere și că mi-ar plăcea mai bine să aud în miez de noapte basmele îmbrobodite în cele mai teribile forme, de cât veritabila povestire a uneia din aceste antice camere“.

Ceva atât de straniu scăpărase în energia neașteptaă a bătrânelului și în subiectul ce-l trezise, că d-l Pickwick nu găsi cuvântul potrivit să-i răspundă. Bătrânul, reprimându-și avântul și reluând aerul de moș--glumici, răpit de ațâțarea momentului, urmă în acești temeni :

„Priviți-le sub alt aspect mai puțin romantic. Ce admirabile unelte de lentă tortură ! Gândiți la bietul om, stors de tot ce a posedat, redus la calicie, care și-a sfânțuit prietenii să capete o meserie din care nu va scoate pentru el o îmbucătură de pâine. Așteptarea, nădejdea. plictisul negru, frica, nenorocirea, sărăcia, speranțele nimicite, cariera sfărâmată, sinuciderea — poate — sau, ceva mai bine : beția în halat și papuci, iată ce întâlnești în aceste mohorâte lăcașe.

— Nu sunt. oare, ciudate case.—aud?“

Bătrânul își freca mâinele rânjind, încântat că-și plantase subiectul favorit sub un nou punct de a vedea ; d-l Pickwick îl cumpăni din ochi cu smerenie. iar restul tovărășiei surâse trist și privi tăcut.

„Imi veți vorbi de universitățile dvs. după tipicul nemțesc — stiu, urmă micul bătrân, ho, ho ! E destulă poezie și aci. alături de noi, sub ochii noștri,— numai că nimeni nu gândeste la ea“.

— De sigur, zise râzând d-l Pickwick, numai la poezie n'am gândit văzând aceste locuri.

— Fără îndoială, nu ați gândit: chiar e natural.

„Tocmai ca un prieten al meu de odinioară, care-mi spunea adesea: „Ce e așa de straniu în dărâmăturile astea ?

— Ciudate colțuri bătrâne, răspund eu. Câtuși de puțin, zice el.

— Solitare, răspund eu. — Ferească Sfântul, zice el“. Și într'o bună dimineață, cum vru să deschidă ușa să iasă, căzu lovit de apoplexie fulgerătoare. Căzuse cu capul în propria-i cutie de scrisori Rămase acolo optsprezece luni. Toată lumea îl crezu plecat din oraș.

— Și cum fu găsit, în cele din urmă? întrebă dl. Pickwick.

— Cum nu-și plătise chiria de doi ani, se hotărî a reintra cu mâna autorității. In adevăr, broasca fu forțată și un cadavru uscat, în haină albastră, în pantaloni negri și în ciorapi de mătase, căzu în brațele portărelului care deschise ușa. E ciudat, nu ? prea ciudat, poate ? destul de ciudat, ehe...! Și mititelul bătrâior înclină capul încă și mai mult pe umăr, frecându-și mâinele cu o plăcere de ne spus.

„Știu o altă întâmplare de acelaș soi, reluă el, când bucuriai-i fu nițel potolită. Ea s'a petrecut în Clifford's Inn. Un locatar, pătrunde într'o locuință cu reputație proastă, se închide într'un cabinet al camerei de culcare și bea o doză de arsenic. Un alt om sosește, închiriază locuința, mobila și se mută. Dar dintr'un motiv sau altul, nu poate dormi. Mereu agitat, inconfortabil: „Foarte curios, își spune el. O să-mi fac cameră de dormit din odaia cealaltă și asta o să-mi fie birou“. Schimbă și dormi foarte bine o noapte, dar deodată deveni incapabil să mai citească seara ; se simțea nervos, neliniștit și nu putea face altceva decât săși mucănească lumânarea sau să privească în jurul lui“. Nu înțeleg nimic își zise într'o seară când se întorcea dela un spectacol și după ce băuse un pahar de grog rece, cu spatele în perete ca să nu-și închipue că ar fi cineva în dosul lui. Nu înțeleg nimic, își zise și tocmai i se opriră ochii pe micul cabinet care rămăsese mereu închis pe dinăuntru“. Un fior îl scutură din picioare în creștetul capului. Am mai încercat această stranie senzație, gândi el. Nu mă pot împiedica de a-mi închipui că e un mister în acel cabinet. In acelaș timp, făcu o sforțare, și adună tot curajul, sparse broasca cu o cocioarbă, deschise ușa și atunci, vai Doamne ! descoperi, în picioare într'un colț, ultimul locatar, cu o sticluță în mâna sa crispată și cu urmele groaznice ale unei morți violente pe față“.

Vorbind astfel, bătrânul reîncepu să rânjească, plimbând privirile posomorâte pe fețele uimite și atentive ale auditorilor săi.

— Ce lucruri stranii ne spui, d-le, zise dl. Pickwick observând minuțios trăsăturile bătrânului prin mijlocirea lunetelor sale.

(Continuă în n-rul viitor)

Trad. de GH. I. CRIVĂȚ

— Te-ai apucat de răutăți, ai ?

— Pungașule !

— Vagabondule !

— Ar trebui să se'nfințeze pedeapsa cu moartea !

— Lăsați-l sărăcuțu, e și el mic, n'o fi având părinți ! — mă compătimi o femee și-mi întinse o bucată de pâine.

Un preot îmi vorbi despre viața veșnică, despre suferință și virtute.

— De geaba, părinte, — își dădu cineva cu părerea. Ăsta, în pușcărie moare sau înjunghiat la vreun colț de stradă !

Acasă, m'a'ntâmpinat frate-meu Vlad, care tocmai ieșea pe poartă :

— Ptiu ! ai venit, mă, trăznite-ar Dumnezeu ?!

Tăcui, fiindcă eram ostenit.

— Ia te uită ce murdar e ! — adăugă.

Ieșiră toți ai casei, și de bucurie că m'am reîntors, mă luară la bătaie !

— Ticălosule ! — striga mama. Ne faci să te căutăm prin toate fântânile.

Tata mă sărută și-mi spuse că sunt un dobitoc dar mă iartă, dacă-i făgăduesc că n'am să mai fac astfel de prostii.

— Făgăduesc orice, numai dați-mi să mănânc și să beau.

— Desigur, numai la mâncare și la băutură îți stă gândul. O să fie vai de capul țău. Nici n'ai ajuns să te ții bine pe picioare, și-ai început să vagabondezi. Uite hal de murdărie !

Vlad, propuse tatei să mă desmoștenească.

— Ne face neamul de râs ! — hotărî el.

— Ține-ți gura, mă ! — îi spun. Nu vezi că tu n'ai cuvânt ?

Mama îmi făcu bae și mă culcă în leagănul sorei mele gemene, căci al meu era stricat de când cu încăerarea.

— Dați-mi biberonul ! — strigai.

— Na biberon ! — se răzbună Vlad, și-mi vîrî un castravete în gură.

— Las'că ne-om răfui noi ! — îi spun.

Cinci minute mai târziu, am încetat din viață !

Dar n'am murit de tot !...

MIRCEA DAMIAN

critica literara

RĂSPUNS UNUI „FIU AL SOARELUI“

Mărturisesc că am chinuit în zadar bucata de hârtie, pe care se înşirau slovele searbede ale d-lui Ion Nestor, în nădejdea că voi găsi un argument.

N'am găsit nici unul!

Am citit în schimb ironii tăioase sarcasme usturătoare, cuvinte de spirit şi jocuri de cuvinte.

Ca „fiu al Soarelui“ d-sa e teribil de ardent“. Are o vădită predilecţie pentru genul ironic, un temperament belicos şi un talent... groaznic.

D. Ion Nestor se exprimă în fraze monumentale (monumentele, toată lumea ştie, sunt de diferite feluri: sculpturale, arhitectonice, literare, de inteligenţă, de prostie, etc.) ca următoarea:

„Dar n'am vrea să ne arătăm prea afectaţi de tonul de două ori inutil de pretenţios şi chinuit de amarnice tentative zeflemiste al d-lui P. care în fond ne dă dreptate, dar nu ne dă, pentru că deşi ne-o acordă nu ne-o dă, retrăgându-ne-o pentru a ne-o da ispitit contradictoriu de a nu ne-o hărăzi“.

Dacă această frază este serioasă, atunci fără doar şi poate, intră în ultima categorie de monumente şi în afară de asta, constitue o dovadă sigură de harababura care domneşte în materia cenuşie înmagazinată în cutia craniană a d-lui Ion Nestor.

Iar dacă fraza vrea să fie spirituală, atunci d. N. a nimerit'o ca un oarecare Irimia, pe care, spre diferenţă de „nu ştiu ce curent istoricist german“ se pare că-l cunoaşte îndeaproape şi are pentru isprăvile sale o deosebită consideraţie.

Dar d. Ion Nestor nu se mărgineşte să fie numai spiritual, câte odată vrea să fie şi „tare“ şi în asemenea ocazii e gata să producă noi monumente.

„Ai vrea“ exclamă patetic şi impresionant d. N. „o statue pentru generaţia înaintaşilor la Mărăşeşti, nu la Coţofeneşti, uitând în aducerea d-tale aminte că nu conducătorii cari au infestat atmosferă spirituală în care trăim au luptat acolo şi că dealtfel, nu de aceasta e vorba şi mai uitând pasivitatea pe care, urmărit de un perfid demon al contradicţiei, candide şi răsfăţate, ne-o consilia-i în numele modestiei (modestiei) şi al unei nemărturisite temeri pe care o ai faţă de faptele de arme în sfera spirituală, — pare-se d-ta ai acasă, probabil, pe masa de lucru sau în vre-un dulap, păpuşelele d-tale cu care te joci, de obiceiu în intimitate şi une ori la gazetă: ortodoxie, monarhism şi ierarhie“.

Să nu se creadă că am cules această perlă stilistică, acest superb monument de confuzie şi incoherenţă, de pe buzele vre-unui client al Mărcuţei. Sunt propriile cuvinte, vă asigur, ale d-lui Ion Nestor, de meserie arheolog.

Ah! (vorba manifestului) Domnule Ion Nestor dece eşti „ardent“, dece eşti rău, dece eşti crud? Au nu ţi-e milă, au nu te temi de Dumnezeu?

Dumneata „candid şi răsfăţat“ „fiu al Soarelui“ dece „infestezi“ „sfera spirituală“ cu „faptele d-tale de arme“?

Pentru că am acuzat pe autorii imaculatului manifest de nebulozitate germanică, d. N. vrea să-mi arate că-i familiar cu cultura franceză, deaceia acuză articolul meu de a fi fost „en quene de poisson“.

Apoi, ca să dovedească pe deplin autentica d-sale „autohtonie“, ne vorbeşte despre „norme de vieţuire desuete“ şi despre „prezumţia pe care un seniri şi purificator entuziasm ne-o *infuzează* violent în spirit“.

Ce frumos şi ce „autohton“ sună pe malurile Dâmboviţei „desuet“ şi „infuzează“, „infuzează“ şi „desuet“.

In materie de limbaj „autohtoniştii“ noştrii sunt teribil de „complectudinişti“, şi acum să lăsăm glumele şi să vorbim serios.

Vă bucuraţi la începutul articolului d-voastră de faptul că d. Mircea Eliade şi cu mine ne-am ocupat de manifestul „Crinului Alb“ şi găsiţi că aceasta constitue o dovadă a ecoului pe care manifestul l-a avut în sânul generaţiei noastre.

Vă înşelaţi d-le Ion Nestor!

Ne-am ocupat de manifest, pentru că nu voiam să înăbuşim o manifestare tinerească prin „conspiraţia tăcerii“.

Atât şi nimic mai mult!

Dacă însă manifestul ar fi reprezentativ pentru generaţia noastră, ar trebui să roşim.

In această ipoteză am putea fi pe drept cuvânt acuzaţi de: obrăznicie, banalitate, nebulozitate, incoherenţă, lipsă de preciziune, împrumut de idei.

Am continua cu fală o tradiţie, care durează la noi numai de câteva decenii, tradiţia ţigăniei intelectuale. Cred că tineretul nostru nu se va lăsa amăgit de frazeologia d-voastră neprecisă şi declamatorie şi mai am convingerea că pe lângă primatul spiritualului, generaţia noastră va şti să inaugureze acea eleganţă în gest şi în atitudine, acea cuviinţă în vorbă, acea cumpătare în faptă, strict necesare propăşirii spirituale.

Pentru mine, discuţia în jurul manifestului „Crinului Alb“ e deacum încheiată.

MIHAIL POLIHRONIADE

RADU GYR:

„Cerbul de Lumină“

(Editura „Casei şcoalelor“)

D-l Radu Gyr este unul dintre coeficienţii recentei inflaţii poetice. Elogiul sec al unei părţi din critică a făcut ca în acest deranj literar memoria lectorului să menţină nume, cari astăzi, în urma unei relative reintrări în normal, sunt întâmpinate cu răceală şi mai ales cu prudenţă.

D-l Radu Gyr stăruie încă.

Cerbul de lumină este, ni se pare, al treilea volum al poetului, dar am putea spune mai precis a treia ediţie a primului său volum. *Cerbul de lumină*, poezia-prefaţă, care împrumută titlul volumului, este dedicată d-lui Mihail Dragomirescu, (autorul n'a prevăzut, pe semne, savoarea coincidenţei):

De vei sui, cum suie potecile-agăţate,
Cei nouă munţi pe care—în vârfuri stă
(furtuna
şi nouă mări vei trece precum le trece
(luna
şi-ei bate nouă codri plini de jivini
(spurcate,—
şi vei avea un vultur crescut de mic şi
(care
acum, voinic, să poată să mi-te ducă în
(ghiare
cu sboru-i peste nouă prăpăstii care
(fierb
într'un amurg, drumeţe, o să'ntâlneşti
(un cerb,—
etc., etc.

După ce am parcurs întregul volum am constatat inutilitatea selecţiei. De aceea am deschis cartea la întâmplare:

Pădurea mea cu scorburi şi tufişuri
în mine-şi frământa copacii grei.

. . . .

Bordei de pădurar, din crengi de tei
durasem la răscruci de luminişuri
(Silvicultorul pag. 61)

Şi am socotit inutil să mai umplem coloana revistei cu exemple, când orice strofă reproduce acelaş drum în brumărel, drum în toamnă, chilim oltenesc sau toamnă oltenească (pentru aceasta nici nu era nevoe ca volumul să fie împărţit în patru cicluri).

Poezia d-lui Radu Gyr suferă de defectele literaturei despre care am vorbit mai sus. Neputincios în faţa poeziei de concepţie (poemele de fond ale volumului *Cerbul de lumină* spre exemplu, se menţin doar la o relativă amploare, neputând să precizeze un sens veridic al vieţei sau o viziune proprie asupra lumei), d-sa s'a refugiat trist la adăpostul imaginei. In surplusul de imagini care caracterizează desfrâul poetic de astăzi se aşteaptă un cântec nou, o imagine inedită.

Ceeace ne spune d-l Radu Gyr este însă suficient de convenţional, imaginea sa — după cum s'a văzut din cele câteva exemple este suficient de curentă, depusă la îndemâna tuturora.

Ştiută odată reţeta, fabricarea este permisă orişicui în serie „românească“.

Asemeni atâtor poeţi olteni, ardeleni şi moldoveni, d. Radu Gyr are pretenţii de tradiţionalism. Tradiţia nu trăeşte însă numai prin ornament, mai ales când artistul nu înţelege ceeace numim prin onestitate faţă de artă. Şi d. Radu Gyr n'a înţeles pentruce boaba de cristal elimină până şi ultima moleculă de apă. Altfel sensul a zece din strofele d-sale putea să fie concentrat într'un singur rând, dar în care cuvintele să fi fost cu stăruinţă alese şi precis reperate.

De-aceea, mulţumită doar unui îndelung exerciţiu şi unei oarecare facilităţi în exprimare, cursivitatea, credem noi, rămâne singura calitate a versurilor sale.

C. I. ŞICLOVANU

plastica

„MOZART"

In prima sală dela Mozart, expune d-ra Elena Popea.

Artista, trăind mai mult în străinătate, a adus lucrări din Franța, Olanda și Anglia.

La noi, a pictat castelul Bran și câteva tipuri și scene din împrejurimi. Arta d-rei Popea se poate numi pur și simplu „modernă", fiind foarte greu de încadrat într'unul din cunoscutele curente revoluționare:

Concepția de bază e clasică deoarece interpretează natura așa cum e, ajungând până la amănuntul fotografic.

Ideia de compoziție, idealul d-rei Popea, e isvorâtă dintr'un fond sufletesc sincer — ceeace anumite curente noui exclud.

Rămâne să discutăm puțin maniera artistei.

Influențată de franțuji, d-ra Popea reușește să se facă interesantă și atractivă. O privire însă mai atentă, descopere mari lipsuri technice.

Rostogolirea voită a planurilor, pentru ca să nu strice volumului din tablou trebue să fie logică.

Artista nu posedă încă această proprietate, construind elementele subiectului într'un mod cu totul irațional.

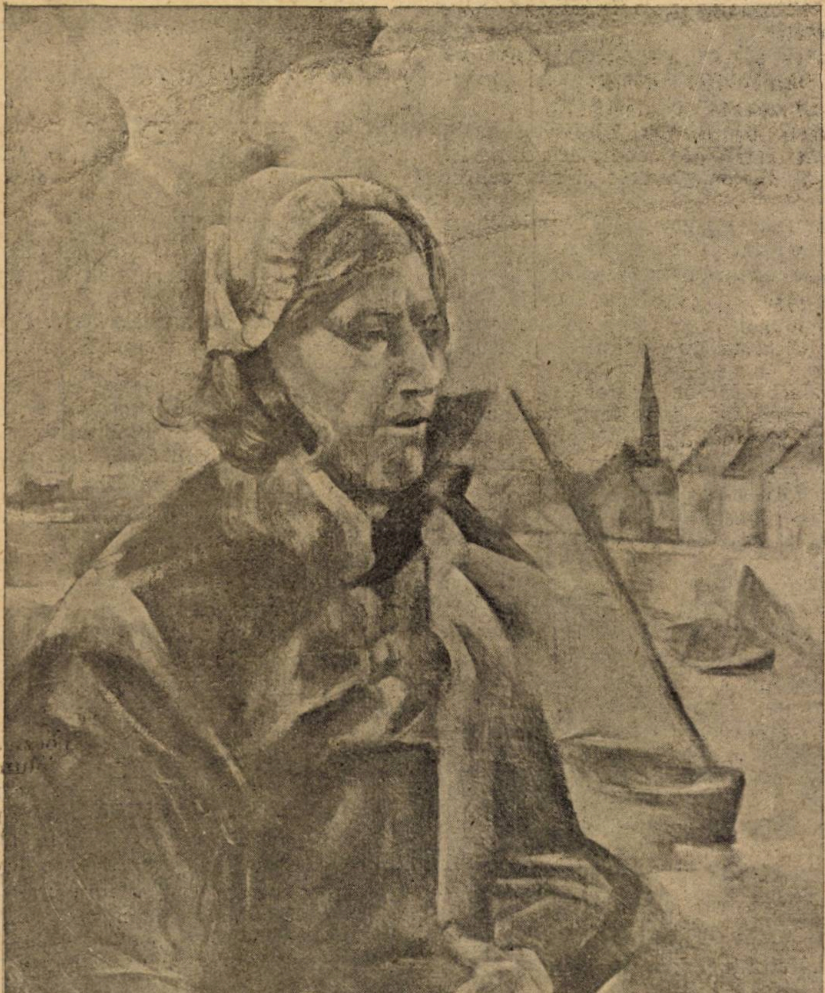

D-RA ELENA POPEA:
Portret de femee Bretonă

Acest rău atrage după sine, altele: monotonia coloristică și lipsa de gradațiunea a tonurilor.

Penelul d-rei Popea e un naufragiat gata de înnec în valurile tulburate ale paletei.

Și cu toate acestea pictura d-rei Popea e interesantă și atractivă. O frumoasă interpretare găsim în Tower Bridge (No. 40) din Londra. Orașele Olandei sunt redate cu multă înțelegere și poezie. In această țară unde câmpiile înflorite își înmoae cruzimea culorilor în cerul nouros, motor al celebrelor mori de vânt, d-ra Popea a găsit fericite momente de inspirație, prinzând tipuri specifice cum sunt copiii din No. 5: plini de viață și purtând vânt nu numai în priviri, ci în pantalonii și rochițele lor largi.

Interesantă, atractivă, d-ra Popea, după îndelungate studii, e totuș la începutul unui drum.

Sprijinită în penel și coborând cât mai adânc în subsolurile sufletești, e menită, încă o bucată de vreme, apostolatului.

•

In a doua sală expune d. Dan. Ca și anul trecut, mult Balcic dar mai puține flori. De la prima ochire absența tufănelelor mi-a adus o umbră de regret.

Poate că acest motiv m'a îndemnat să privesc și Balcicul cu o vădită predispoziție pesimistă.

Părere, sau se va fi schimbat ceva din frumosul nostru oraș? Il știam mai transparent, mai vaporos.

Chiar d-l Dan, în expoziția trecută, îl redase cu o lumină mai difuză.

Case, stânci, apă și oameni erau înfrățiți în acea misterioasă atmosferă de fatalism oriental.

Azi, a suflat un vânt de despărțenie, de înstrăinare.

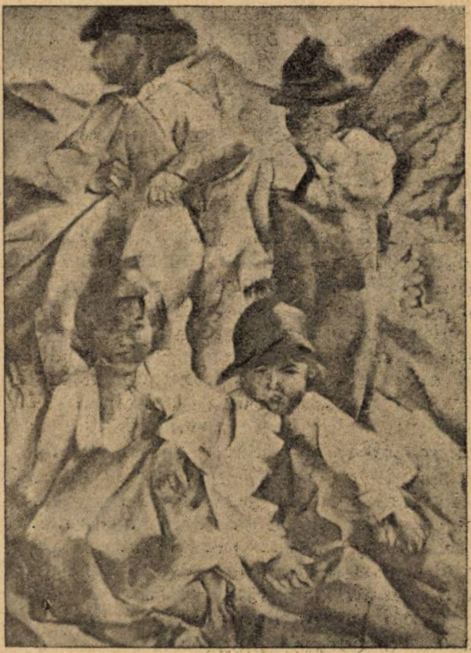

D-RA ELENA POPEA:
Copiii de la Bran

Bărcile cari altădată îndemnau la ducă, acum stau înfipte în nisip.

Mult subiectivism în cele spuse, dar e o confesiune.

O cercetare mai de aproape, fără hainele mele, desvălue noutăți îmbucurătoare: d. Dan a devenit stăpânul absolut al paletei sale. S'ar părea că în complectă cunoștință a artei legilor farmaceutice, drămuește cu precizie tonurile și le dă

Teatru

TEATRUL MIC

NUNTA CU REPETIȚII

Umor și duioșie.

Piesă simplă, plină de vervă, provocatoare de râs din plin, râs sgomotos, dar și cu frângeri de inimă. Și totuș acțiunea e legată printr'un sentiment de practicism oportunist și împăciuitor.

Un aspect al problemei pusă în marea piesă Manasse.

Numai un aspect, care trebue grabnic tălmăcit. Problemele sufletești, după un anume criteriu, zis comun american, nu trebue nici adâncite și nici lăsate în voia dăinuirii contemplatoare. Repede-repede să se rezolve. Nu-i timp de perdut cu lirismul și filosofarea.

●

Un evreu se căsătorește cu o catolică — fără știrea părinților.

Dar părinții află și se supără. Nu îngădue aceasta.

Evreul ar fi voit căsătoria fiului său numai cu o evreică ; iar catolicul a voit căsătoria ficei sale numai cu un catolic.

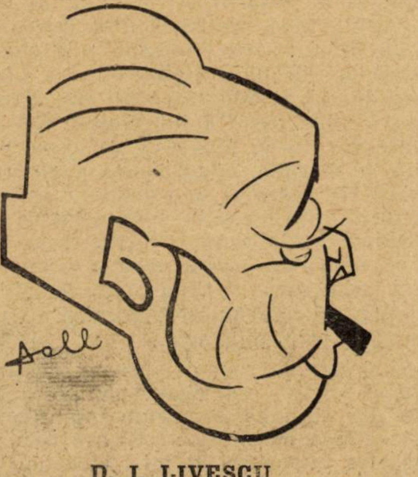

D. I. LIVESCU

Dar acum ?

Intervin un rabin și un preot catolic.

Fiecare dă binecuvântarea. Nunta se repetă. Și părinții se împacă.

●

Dacă piesa aceașta s'ar fi jucat numai ca să aibă d. Timică prilejul de a juca în rolul evreului bătrân direcția teatrului ar fi meritat laude din belșug.

Acest artist are mari și variate posibilități de a creia roluri, cari'l așează în rândul întâi al artiștilor tineri de impozant talent.

Multe cuvinte bune despre d. Constantinescu (M) în rolul preotului catolic și despre d. Livescu în rabin.

Mi-ar fi plăcut ca d. Ghibericon să fie mai puțin tare, ceva mai maleabil.

In rolul miresei cu repetiții, d-șoara Leni Caller a fost pe linia succeselor.

Despre ceilalți parteneri, nu mai scriu. Au stricat ritmul piesei.

TEATRUL INTIM

AMANTUL DE CARTON

Pentru deschiderea acestui teatru, talentatul director d. Const. Toneanu a ales o piesă de real succes.

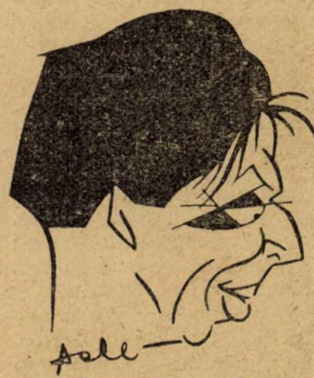

D. C. TONEANU

„Amantul de carton“ e o piesă ușoară, foarte ușoară. Subiectul interesează foarte puțin. Dar dialogul e totul. Spiritual și fin. Replica surprinzătoare. Observația plină de vervă.

O doamnă ușurică își părăsește amantul și colindă barurile, teatrele, ca să-și uite amantul. Un biet tânăr se îndrăgostește de ea. Ușurica d-nă, care totuș își iubește fostul amant, angajează pe bietul tânăr ca amant de carton. Și tânărul acesta izbutește să înfrângă o seamă de peripeții, ca să nu lase să mai cadă iubitoarea d-nă în brațele fostului iubit.

Rolul femenin a fost interpretat cu destulă pricepere de d-na Marietta Rareș.

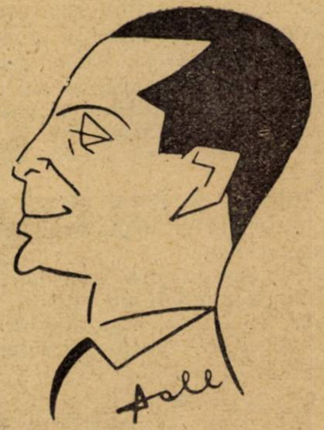

D. LEON LEFTER

In rolul amantului de carton, d. C. Toneanu, cu excelentele-i însușiri de comedian.

In rolul amantului părăsit d. Lefter.

Piesa aceasta sprintenă, de situații în care vibrează inteligența observației și nervozitatea replicei, a dat prilej întâi d-nei Marietta Rareș să fie apreciată cât mai bine și apoi d-lui Toneanu să câștige succesul deplin caracterizat.

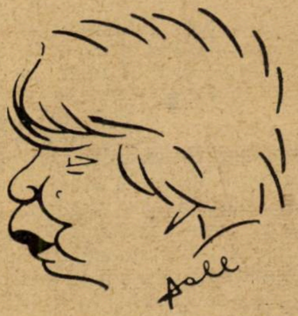

D-RA MARIETA RAREȘ

B. C.

---

ca rețete fericite împrejurărilor solicitante.

Armonie deplină în culoare, desemn ireproșabil, aer mult, lumină precis distribuită, și o perspectivă captivantă (No 27), iată progresul d-lui Dan.

Și ca să mă împac pe mine subiectivul cu mine obiectivul, trebue să adaug că orice progres în technică, știrbește puțin din prețiosul necunoscut al sufletului.

●

In a treia sală, expune d. Lazăr, care s'a consacrat pastelului.

Gândește că acest material plastic convine mai mult concepției publice de artă, deoarece are în el calorii cât o uzină și dulceață cât o cofetărie.

Și când astfel se redau subiecte ortografice, la îndemâna trebuințelor zilnice ale oricui, vă puteți închipui ce fericire pentru artist și câtă mulțumire în privitori. „Privire prin fereastră“, „Baigneuse“ în picioare, sau culcată, „Copil cu câine lup la mare“, „flori în vas“, „cioban“, „țigan cu lulea“ admirabile lucrări, pentru delectarea ochiului.

D-l Lazăr le imprimă tuturor o comună factură de plin aer și un joc de lumină electrică.

De n'ar mai freca pastelul ar justifica prezența sutelor de tonuri dintr'o cutie și-atunci armonizarea s'ar face pe retină iar căldura ar radia interior.

Și-ar trebui s'o facă cu riscul de-a pierde popularitatea.

ION SAVA

---

note

La Biblioteca Facultății de Litere de la Universitatea din Roma a fost înființată, din inițiativa d-lui C. Isopescu, o secțiune românească cuprinzând cărți de literatură, istorie, geografie, artă folklor, critică și istorie literară românească. Studenții italieni au dat dovadă de interes pentru limba și literatura noastră prin traducerile ce le-au publicat din mai mulți scriitori români.

Facem apel la toți editorii și scriitorii noștri să trimită cărți la adresa : „Biblioteca della Facoltà di Lettere, R. Università, Roma, Via Staderari 19, Italia“.

Tot așa directorii de ziare și reviste să trimită regulat revistele și ziarele lor.

gazetaria

aşa şi-aşa...

inutil

E de notorietate publică legătura dintre o artistă blondă, care a cunoscut recente mari succese pe scena unui cinematograf depe bulevard, şi un tânăr de meserie băiat de redacţie şi traducător de ecouri. In legătură cu această „legătură“ Aderca, rău ca de obiceiu, povesteşte :

Zilele trecute, la colţul străzii Câmpineanu, am surprins următorul savuros dialog între cei doi:

— Dacă n'am să pot veni la masă, zise ea, am să-ţi trimit un cuvânt.

— Inutil, răspunse trist umoristicul june, l-am şi citit, îl porţi scris, gata, de azi dimineaţă, în poşetă.

●

lipsă de relaţii

Amicul nostru E. Massini, pe lângă pasiunea pentru muzică, mai are un violon d'Ingres : boxul.

Intr'o sală de antrenament, vede zilele trecute pe pugilistul campion M. Spakov, cum se antrena de zor, lovind cu înverşunare o minge elastică. Simpaticul dirijor al Operii Române se apropie de înverşunatul boxeur, şi zâmbind îi zise :

— Ah ! dacă eşti constrâns să aplici lovituri de pumn unei mingii, înseamnă că n'ai relaţiuni, dragul meu !

●

ordinul, e ordin...

D. Victor Ion Popa, director al Teatrului Naţional din Cernăuţi, organizase câteva spectacole pentru ostaşi, într'o sală a unei cazărmi locale. Se juca „O noapte furtunoasă“. Sala era tixită de soldaţi, cari şedeau înfipţi pe bănci, uitându-se „drept în ochii superiorului“, cum scrie la carte. Din loc în loc, înfloreau galoanele caporalilor, cari strecurau priviri încruntate şi ameninţătoare vreunui leat ce tuşise prea tare sau se scobise'n nas.

Reprezentaţia începuse de mult. Dar în sală apăsa atmosferă de disciplină cazonă : niciun soldat nu râdea !

— Ce-or fi având, domnule director?! întrebă unul dintre interpreţi pe d. Popa, la primul antract, niciunul nu râde ! Se ţin cu mâinile de burtă, parc'ar avea crampe.

Nu s'a râs nici la actul al doilea. Şi nici la al treilea. Ostaşii, şedeau mereu înfipţi pe bănci, ţinându-se cu mâinile de stomac. Doar din când în când, icnea câte unul, însă deodată se uita cu spaimă la vreun gradat şi devenea serios.

La sfârşitul reprezentaţiei, directorul Naţionalului Cernăuţean, s'amestecă într'un grup de soldaţi printre care se'ntâmplase să nu fie niciun gradat.

— Ei, băeţi, — îi întrebă. V'a plăcut ?

— Foarte mult, domnule !

— Păi atunci, cum se face că n'am văzut pe niciunul râzând ?!

Soldaţii se uitară întrebători unul la altul. Apoi, cel mai îndrăzneţ răspunse încet :

— Dom'plutonier ne-a dat ordin să nu râdem !... să trăiţi...

CU CINE SĂ MĂ CĂSĂTORESC ?

(DIN JURNALUL UNEI TINERE AMERICANE)

R. W. LARDNER

12 August

Sunt cu unchiul Nat şi cu mătuşa Julie, pentru două săptămâni aci şi vreau să ţiu un jurnal, pentru ca timpul să-mi treacă mai iute şi pentru a-mi însemna în el toate peripeţiile. Dar, Dumnezeu ştie, aci nu se 'ntâmplă nimic; cu unchiul şi cu mătuşa — cari făurec planuri ca şi cum n'ar avea mai mult de 35 ani — nu am nici o emoţie.

Dad şi mama au plecat pentru o lună în streinătate şi faptul că mă aflu aci, este un fel de despăgubire, că nu m'au luat cu ei.

Frumoasă despăgubire e să te trimită la ţară, cu oameni bătrâni, cari au venit să se odihnească aci. De altfel ar putea veni încântător aci: dacă Walter, de exemplu, ar fi aci ! Oh, dumnezeeşte ar fi! Numai la gândul acesta îmi bate inima.

Nu pot suporta, nu mă pot gândi la asta !

Este prima dată că ne despărţim, de când ne-am logodit, de patrusprezece zile. Abia mâine, adică, se 'mplinesc două săptămâni. Şi azi la dejun a cântat orchestra hotelului: „Ah, cum îţi simt lipsa în noaptea aceasta“ par'că special pentru mine, deşi în textul cântecului este vorba despre o mamă. Natural că simt şi lipsa mamei — dar te obişnuieşti cu lipsa unei mame; dar cu lipsa lui Walter, sau a oricăruia cu care eşti logodit, e cu totul altceva.

De acum încolo nu ne vom mai despărţi; în Decembrie vrem să ne căsătorim — cu toate că mama râde de mine când încep această discuţie: găseşte că e o nebunie să vreau să mă căsătoresc la 18 ani.

Şi ea tot la 18 ani s'a căsătorit, dar la ea, natural era „altceva“, ea nu era aşa nebunatecă cum sunt eu şi apoi, ştie cu cine se căsătoreşte. Par'că Walter ar fi poliţist sau strein, sau mai ştiu eu ce. Şi ea spune că a fost doar o singură dată logodită, pe când eu, mă logodesc, dela etatea de 14 ani, cel puţin de cinci ori pe an. Nu prea e aşa; cu totul am fost doar de şase ori logodită. Dar e vina mea că m'am logodit, dacă bărbaţii se cramponează şi caută să te convingă ? Şi dacă nu zici „da“, nu te mai poţi scăpa de ei !

Dar cu Walter e altceva. Cred chiar că dacă nu m'ar fi întrebat el, aş fi făcut eu aceasta. Natural că n'aş fi făcut-o, dar aş fi murit. Şi de data aceasta, pentru prima oară m'am logodit spre a mă căsători. De obiceiu când logodnicii îmi vorbeau de căsătorie, râdeam; dar cu Walter, nu erau nici zece minute dela logodnă şi când mi-a vorbit de căsătorie, n'am râs de loc.

In tot cazul, mama trebue să se obişnuiască cu gândul acesta, căci acum nu e o copilărie, acum am făcut planuri hotărîte: ne căsătorim în Decembrie şi facem voiajul de nuntă în California, la Hollywood. Incă trei luni ! Nu pot suporta, nu pot aştepta atât !

In seara aceasta, la restaurant, şedeau doi tineri foarte drăguţi, singuri la o masă. Unul dintre ei mi-a plăcut mult, dar celalt era aşa de elegant, aşa de...

Acum orchestra cântă tocmai „Numai o noapte...“ Acest cântec i'au cântat la Biltmore, în seara când l'am cunoscut pe Walter. „Numai o noapte, să fii a mea !“ Ah ! E insuportabil.

13 August

Astăzi a fost o zi nebună ! Am primit două telegrame lungi, una dela Walter şi una dela Gordon Flint. Nu pot pricepe cum a putut Walter să expedieze telegrama asta, trebue să-i fi fost foarte penibil când funcţionarul dela ghişeu a numărat cuvintele.

Dar telegrama dela Gordon a fost ca o lovitură de trăznet. El a făcut un voiaj în jurul lumei, anul trecut în Decembrie a plecat şi eri s'a înapoiat; m'a chemat acasă la telefon şi Helga i-a dat adresa mea de aci. Şi telegrama lui era aproape mai teribilă decât a lui Walter. Cel mai îngrozitor lucru însă este că eram logodită cu Gordon, când acesta a plecat în voiaj: cel puţin el se considera astfel şi în tot timpul lipsei lui mi-a scris şi mi-a telegrafiat. Un timp oarecare i-am scris şi eu, apoi i-am perdut adresa şi nu i-am mai putut scrie, şi când m'am logodit cu Walter, nu i-am putut comunica aceasta, neavând idee unde este.

Şi acuma el crede că suntem încă logodiţi şi vrea să mă cheme mâine la telefon, din Chikago. Dar, cum Dumnezeu, îi pot explica chestiunea ? El are cele mai serioase intenţiuni şi mi-e atât de drag şi câteodată mult mai drăguţ decât Walter; nu numai că e mai frumos, dar şi mai elegant şi la dans nu se poate compara cu el. Walter niciodată nu va şti să danseze. In glumă spunea că are picioare diforme, dar din nenorocire e adevărat.

Toată dimineaţa m'am gândit, ce să-i spun lui Gordon, când mă va chema la telefon. In cele din urmă nu mai puteam gândi nimic. Dar îi voiu spune adevărul, chiar dacă mi se rupe inima.

Am fost cu unchiul Nat şi cu mătuşa Julie la burch. Voiau să joace cu mine golf, dar am pretextat dureri de cap. N'aveam de loc dureri, dar voiam să fiu singură, spre a mă gândi la Walter şi afară de asta, nu este o plăcere să joci cu unchiul: veşnic are de criticat şi corijează fiecare lovitură. Apoi mai are obiceiul să-şi pună braţul pe braţele sau pe spatele meu. pentru a-mi arăta cum trebue lovit şi eu nu pot suferi când mă ating bărbaţi bătrâni, nici când este unchiul meu.

Cu greu m'am scăpat de ei şi m'am dus la tennis. Tânărul pe care l'am văzut aseară, era şi el acolo şi s'a aşezat lângă mine. Natural, nici nu m'am uitat la el. Şi când am voit să fumez o ţigaretă, am observat că-mi uitasem bricheta; m'am sculat spre a pleca şi imediat mi-a oferit-o pe a lui şi nu l-am putut refuza: ar fi fost nepoliticos. Astfel am început să vorbim; e aşa elegant ! Cel mai original

literara

o seama de cuvinte

Pyrou susținea că a trăi și a muri este acelaș lucru. Unul din discipolii săi, intrigat de această afirmație, îi zise:

„Atunci pentruce nu mori ?“

„Tocmai pentrucă nu e nici o diferență între moarte și viață !“

●

Odată, toți ambasadorii trebuiau să fie prezintați regelui Christian al Danemarcei și eticheta cerea ca să-i întrebe: „Ce face regele, stăpânul vostru ?“

Dl. Grouvelle, ambasadorul Franței, era acolo. Regele, după obiceiu, puse întrebarea celorlalți membri ai corpului diplomatic și apoi se întoarse brusc către dl. Grouvelle:

„Ce face regele, stăpânul vostru ? Ah, nu, m'am înșelat ; republica, stăpâna voastră ?“

Și-i întoarse spatele, fără a aștepta răspunsul.

●

Când Montesquieu rupse cu P. de Fournemine, o declară în public, spunând tuturor

„Să nu mai ascultați nici pe de Fournemine, nici pe mine, vorbind unul despre altul, căci am încetat de a mai fi prieteni“.

●

Intr'o zi, ducându-se la un pictor care-i făcuse portretul, pentru a-i spune că e nemulțumit, Souteul nu găsi decât pe fica pictorului, căreia îi zise răstit:

„Tatăl d-tale și-a bătut joc de mine !“

„Pentruce, domnule ?“

„M'a pictat ca un nebun“, zise Sauteul.

„V'a pictat așa cum sunteți“, răspunse fata.

ZOE V. LECCA

bazar

PENTRU CAT TIMP ESTE ASIGURATA VIAȚA PE PAMANT

Este o întrebare care preocupă omenirea din cele mai vechi timpuri. Unii savanți în urma calculelor făcute de dânșii au tras concluzia, că viața pe acest pământ se va sfârși numai atunci când întreg pământul va lua înfățișarea polului nord. Cum se crede însă de curând, că soarele nu se va răci niciodată, deoarece energia calorică ce emană din el, cu timpul iar se reunește, această energie fiind nesecată, prima ipoteză cade. Savanții cari susțin că pământul se va răci cu timpul au următorul argument : fiecare om poate să observe micșorarea și răcirea soarelui din ce în ce mai mult. Totuși să nu ne speriem, căci și în acest caz viața pe pământ este asigurată pentru aproximativ două miliarde de ani.

RECORDURI

In Elveția sunt 39 tunele, unele de o lungime de peste 1000 metri.

S'a ajuns la obținerea unui curent electric de 1.000.000 volți, care dă scântei de peste patru metri lungime.

La 10 Octombrie 1922 taxarea unei scrisori din Germania pentru străinătate era de 3.600.000 mărci.

Se vor construi în mijlocul Oceanului Atlantic insule plutitoare cari vor servi pentru popas avioanelor care vor face trecerea dela Plymont la Atlantis-City.

Sadi Lecointe a câștigat din nou recordul înălțimei cu avionul, ridicându-se la peste 12.000 metri înălțime.

caricatura zilei

CERTITUDINE

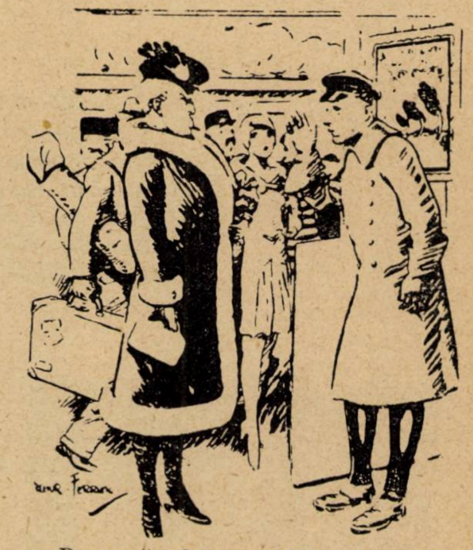

— Doamnă, dvs. sunteți mama d-nei Dubois ?

— Da ! Mă recunoașteți ?

— D-nul Dubois, v'a „descris“ suficient, Doamnă ! *(Passing-Show)*

MOTIV

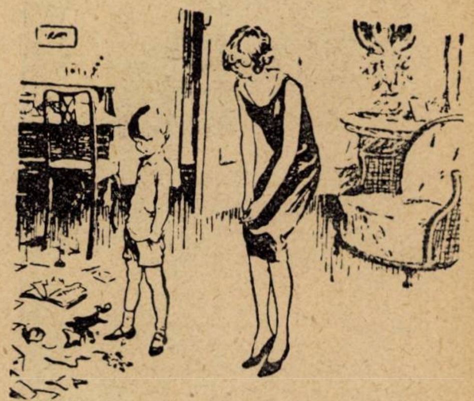

Mătușa. — Bob pentru ce ești tu așa de răutăcios ?

Bob. — Fiind-că mama mi-a spus că dacă ași fi cuminte, tu m'ai opri la tine o săptămână întreagă... *(Life)*

VANATOR MILOS...

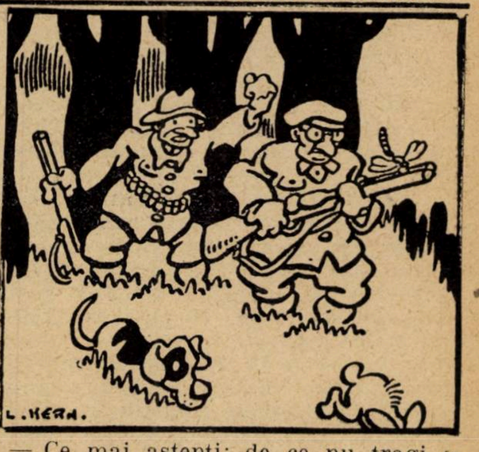

— Ce mai aștepți; de ce nu tragi odată ?...

— Vai ! O libelulă s'a așezat pe vârful țevilor puștei... *(Candide)*

* * *

și mai vesel om pe care l'am cunoscut până acum și am râs așa mult, cum de mult nu mai râsesem.

Apoi mă întrebă dacă știu aria lui Rockefeller și aria Limonadei și la răspunsul meu negativ a început să mi le fredoneze: erau parodii ale ariilor din operete celebre. Nu eram nici de zece minute împreună și căpătasem o adevărată criză de râs.

Se numește Frank Caswell, a fost un an la Dartmouth și are 24 ani. Nu e prea bătrân: numai cu doi ani mai în vârstă decât Walter și cu trei decât Gordon. Nu pot suferi numele de Frank, dar Caswell îmi place și el e așa de elegant !

In iarna trecută a fost în California, la Hollywood și a cunoscut mulți actori de cinematograf. Te farmecă cu povestirile lui. A cunoscut-o pe Norma Shearer și spune că este cea mai drăguță femee pe care a văzut-o vreodată. Reproduc textual: „Am crezut că este cea mai frumoasă fată din lume... până astăzi“. M'am făcut că nu pricep, apoi i-am spus să fie cuminte, căci altfel nu-i mai cred nimic.

Voia să danseze cu mine după dejun și prima întrebare ce mi-am pus a fost: să-i spun unchiului Nat și mătușei Julie că l'am cunoscut ? Frank mi-a spus că aranjează el totul. Și când unchiul Nat a venit dela golf, Frank a rugat pe cineva să-l presinte. După dejun unchiu ni l'a presintat, mie și mătușei Julie și am dansat toată seara împreună. Este un perfect dansator, ca Gordon.

I-am promis mătușei Julie să mă culc la 11 și acuma e mult mai târziu. Dar sunt deja desbrăcată și am vrut să scriu numai acestea în jurnal. Mâine mă cheamă Gordon la telefon. Ce să-i spun ? N'am putința să mă gândesc !

(Continuă în n-rul viitor)

cărţi redate în extrase

VIAŢA DUCELUI DE LAUZUN

— Memorii —

Aceste memorii au circulat până la 1822 în secret.

Ducele de Lauzun, acest mare artist al amorului, n'a fost născut decât pentru dragostea femeilor. Numele lui a strălucit în analele galante de pe la mijlocul domniei lui Ludovic al XV-lea până la sfârşitul domniei lui Ludovic al XVI-lea. Şi când sosi Revoluţia, când toţi nobilii fugiau, ducele de Lauzun, din contră, avu îndrăzneala să rămână, cu dispreţul pe buze, până la sfârşit. Şi Comitetul Salvărei Publice îl condamnă la moarte.

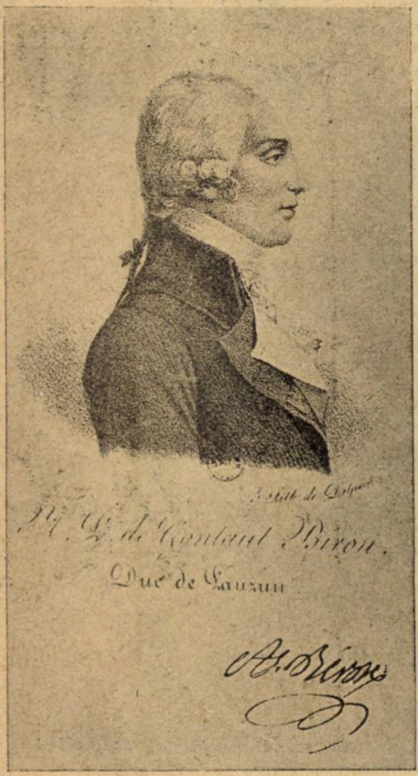
M. L. de Gontaut Biron.
Duc de Lauzun

Graţie creditului tatălui meu, ducele de Contaut, din frageda copilărie, fui crescut pe genunchii metresei regelui, M-me de Pompadour.

Greutatea de a mi se găsi un guvernor, sili pe tatăl meu să mă încredinţeze unui lacheu care ştia să scrie şi să citească Mi se dădură profesorii cei mai cu vază ai timpului şi valetul se mulţumea de a-mi comunica talentele sale la scris şi la citit.

Acest lucru îmi fu necesar pe lângă M-me de Pompadour, care mereu mă punea să scriu şi să citesc pentru ea şi câteodată chiar pentru rege. La vârsta de 12 ani intrai în regimentul de gardă şi ştiui dela această vârstă că eram destinat unui noroc imens.

La vârsta de 14 ani eram un copil destul de drăguţ. Ducesa de Gramont avea pentru mine o mare simpatie, cu intenţia de a mă face încetul cu încetul micul ei amant, care să-i aparţină numai ei şi fără inconveniente. Dar, ducesa de Choiseul fu geloasă de această tandreţe excesivă, şi, curând, cele două ducese se certară. Trebue să mărturisesc că în inima mea, preferam pe ducesa de Gramont. In timpul acesta ea mă duse la M-me de Pompadour. D-şoara Julie, camerista ei, care avea toată încrederea ei, şi care devenise un personagiu foarte important, începu să mă desmierde în aşa fel încât simţii o căldură năpădindu-mi tot corpul, dar nu avansai cu nimic fiind foarte inocent. Totuşi nu simţiam o mai mare plăcere decât s'o întâlnesc şi să fiu cu ea.

Văzui pe M-me de Stainville pentru prima dată şi-mi făcu o mare impresie, şi imediat, mă amorezai de ea cu pasiune M-me de Stainville îmi zise într'o zi să viu la un dineu la d-na de Choiseul unde va veni şi ea.

Eram în culmea bucuriei, dar valetul care află motivul bucuriei mele, mă obligă să merg la biserică. Refuzai şi ne certarăm; mă ameninţă cu tatăl meu şi cedai. Dar în biserică, sufocat de tristeţe şi mânie, leşinai. Când mă deşteptai, eram culcat pe treptele bisericei înconjurat de femei bătrâne, cari îmi descheiară hainele pentru a avea mai mult aer. Fui condus acasă şi culcat în pat. Ducesa de Gramont veni să mă vadă şi aduse şi pe M-me de Stainville.

Ii istorisi totul; ea râse, obţinu permisiunea dela tatăl meu de a mă îngriji şi mă luă la ea la masă. Petrecurăm toată ziua împreună; îmi acorda toate favorurile inocente pe care i le ceream, căci nu cunoşteam altele, îi sărutam mâinile şi ea îmi jura că mă va iubi toată viaţa. Dar M-me de Stainville care frequenta mult saloanele, dansa cu pasiune, era admirată de oamenii de lume, cu timpul începu să roşiască că are de amant un copil.

Tatăl meu, în timpul acesta se pregătea să mă căsătorească cu D-şoara de Boufflers, nepoata mareşalei de Luxemburg, amica sa intimă. Eram supărat pentrucă această căsătorie nu era cu avizul ducesei de Gramont, care detesta pe mareşala.

La un dineu, făcui cunoştinţă cu domnişoara de Beauvau plină de graţie şi de spirit, pe care apoi o întâlnii la toate balurile.

Căutai să-i plac şi doriam să mă căsătoresc cu ea. Avui curajul de a-i spune tatălui meu, care mă primi rău; îmi spuse că-şi dăduse cuvântul şi că-l ţine.

Nu voiam totuşi, să mă căsătoresc cu sila.

Şi mă decisei a trimete în mod secret, d-şoarei de Beauvau, o scrisoare. Guvernanta ei, văzând că scrisoarea conţine „lucruri atât de importante“, îi dădu libertatea de a răspunde. D-şoara de Beauvau după ce o citi îmi trimise scrisoarea înapoi.

Mă determinai a promite tatălui meu de a consimţi la mariajul ce-l doria, cu condiţia de a rămâne încă doi ani liberi.

Căpătai gust de o mică actriţă de comedie, în etate de 15 ani, şi mai inocentă decât mine, pentrucă eu citisem câteva cărţi, şi nu-mi rămânea de cât ocaziunea de a pune în practică cele învăţate.

Şi începui să instruesc mica mea metresă. Una din colegele sale ne împrumută camera sa. Intâlnirile noastre erau turburate de un enorm paianjen, de care amândoi aveam o groază de moarte. Plecarăm făgăduind să ne întâlnim într'un loc mai curat, fără monştrii atât de îngrozitori.

Tatăl meu aflând de această legătură, făcu să fie îndepărtată, fără a o mai putea vedea.

Câteva zile fură de ajuns pentru a mă consola.

Atrăsei, în curând, atenţia contesei d'Esparbès, vara d-nei de Pompadour, mică, drăguţă şi cochetă; ea îmi făcu, inutil, multe avansuri, şi'n sfârşit, mă amorezai de ea.

Intr'o zi când regele supa la Fontainebleau, cu M-me de Pompadour, supam şi eu în oraş cu M-me d'Esparbès şi cu M-me d'Amblimont, o altă soră a doamnei de Pompadour.

M-me d'Esparbès sub pretextul unei migrene, se culcă; voiam, discret, să plec. dar ea mă ruga să rămân şi să-i citesc ceva; dar cartea o plictisea şi mă rugă să viu lângă ea. Se plângea de căldură şi se descoperi.

Capul îmi vâjâia, eram ca nebun; de teamă de a n'o ofensa, nu îndrăsnii nimic; mă mulţumeam să-i sărut mâinile şi să privesc gâtul ei cu o aviditate ce nu-i displăcea, dar care nu avu urmările ce le aştepta.

Imi spuse de repetate ori să fiu cuminte, pentruca să mă facă să înţeleg că prea eram. Şi-i urmai sfatul cu sfinţenie. Suferea grozav de sărutările şi desmerdările mele, aşteptând ceva mai mult dela mine. Când se asigură de imbecialitatea mea, îmi spuse destul de rece să plec; mă supusei fără a replica.

La un bal al operei, făcui cunoştinţa unei tinere fete, care mă plictisea dar era încântătoare şi voia să se însărcineze cu educaţia mea. Mă invită la ea şi-mi oferi lecţii delicioase de care aveam atâta nevoe. Voiam să-i ofer şi eu bani, dar ea îmi spuse că o plătisem cu o monedă atât de rară, că nu mai avea nevoe de altele.

Și a doua zi văzui din nou pe d-na d'Esparbès, la Versailles, la un supeu la M-me de Pompadour. Ii oferii brațul, conducând-o pân'acasă, Sosind în camera ei voi să mă concedieze, — dacă vă plictisesc, aș putea să vă citesc, răspunsei eu. Și ochii îmi străluceau.

— Vreau, dar cu condiția, de a fi tot atât de cuminte, cași rândul trecut. Treci în camera cealaltă, vreau să mă desbrac, și vei veni când voi fi culcată.

După câteva minute, revenii și mă așezai pe patul ei — fără să mă împedice.

— Acum citește, îmi spuse ea.

Dar ochii mei o devorau. Incepui s'o sărut și ea nu-mi refuză nimic. M'am strecurat dela ea în zorii zilei. Eram încântat; persoana ei îmi plăcea mult și eram măgulit nespus de mult în amorul meu propriu de a avea o femee.

Triumful însă nu fu de lungă durată. M-me d'Esparbès prinse simpatie de prințul de Condé. Mă simții jignit și începui să ameninț. Ea mă concediă cu toate formele: „Sunt supărată d-le conte. Imi este imposibil a sacrifica, fanteziei voastre, persoanele cari vă displac...“ Ii cerui un ultim rendez-vous. Fui primit cu o liniște care mă deconcentră: — Ați voit să mă vedeți, o alta v'ar fi refuzat... Mi-ați plăcut mult, dar nu e vina mea, de a vă fi inspirat o mare pasiune. Aveți toate șansele de a place femeilor: profitați de acest lucru și vă veți convinge că pierderea unei femei poate fi reparată de o alta: este prilejul de a fi fericit și amabil

Căutai să mă consolez și găsii o fetiță drăguță.

Tânără, dulce, încă novice. Rosalie, era fericită cu mine și nu-mi pretindea nimic. Odată când mă întorceam dela țară, ea nu mai era și servitoarea îmi dădu o scrisoare prin care Rosalie îmi făcea cunoscut că era dezolată că mă părăsește.

Imi păru rău c'am pierdut-o: era o fată încântătoare. Câtva timp alergai după fete ca toți tinerii de vârsta mea fără să mă fixez la nici una.

Moartea d-nei Pompadour fu prima epocă interesantă a vieței mele. Devotamentul meu și amiciția ei pentru mine, îmi făcea pierderea ei ireparabilă. M-me de Stainville devenea din zi în zi mai frumoasă; îmi arătam însă indiferența față de ea; nu puteam uita felul cum mă tratase. Ea observă însă că devenisem un băiat destul de drăguț. M-me de Gramont îmi arăta o deosebită atenție, ceeace nu scăpă d-nei de Stainville. Și într'o zi îmi spuse că o puternică durere de cap o obligă să rămână în casă. Pe seară mă dusei la ea să mă interesez de starea ei fără intenția de a intra. Ea mă primi de minune. Imi vorbi de M-me Gramont. Iți cer iertare de indiscreția mea.

— Ce vă importă, că o femee e stăpână pe inima mea?

— Sunt vinovată față de d-ta; aș putea invoca tinerețea mea, prejudecățile vârstei, teama piedicilor ce se ridicau contra noastră; dar îmi place mai bine să recunosc că m'am purtat rău cu d-ta. Speram ca odată să reiau asupra d-tale drepturile mele d'odinioară, pierdute din vina mea. Dar, mărturisesc, că M-me de Gramont, mă neliniștește, mă înspăimântă. Eram flatat să plac d-nei de Gramont, și de a dispune de o persoană celebră, la picioarele căreia era toată curtea. Pe de altă parte M-me de Stainville nu-mi păru niciodată atât de drăguță.—Mme de Gramont are mari drepturi asupra recunoștinței mele. Dar simt că vechea rană nu s'a închis și că se redeschide. Aș vrea să vă probez că nimic nu-mi este mai scump ca Dv. M-me de Gramont fu sacrificată—și'n curând înțelese.

Se mulțumi să mă trateze cu indiferență.

Ducele de Choiseul remarcând legătura mea cu M-me de Stainville, deveni gelos. El îi pretinse să rupă orice relații cu mine. M-me de Stainville îi răspunse ferm că nu va renunța la mine. Și soțul ei deveni gelos și-i interzise de a mă mai vedea.

O mică lojă secretă la comedia italiană, fu singurul loc unde ne mai puteam vedea. Odată pătrunsei la ea în timpul nopței. Eram în brațele și'n patul metresei mele, bucurându-ne de plăcerile cele mai delicioase, crezându-ne în perfectă siguranță, când deodată auzirăm bătăi puternice în poartă.

Camerista apăru buimăcită:—Totul este pierdut, zise ea, a sosit d-nul conte! Sării din pat numai în cămașă și coborîi scara când zării pe d-nul de Stainville care suia scara. Nu-mi pierdui cumpătul, stinsei lumina. El trecu pe lângă mine în cât îmi atinse cămașa. Trecui în grădină, și credeam c'o să înghet, se făcea tocmai ziuă, și nimeni nu-mi venea în ajutor. Sării zidul grădinei. Fui prins de omul de la grajd, căruia îi promisei bani spre a păstra secretul și scăpai.

Sosi și timpul hotărît pentru căsătoria mea.

După cununie, mă dusei la ducesa de Choiseul la dineu. Aci era și M-me de Stainville. In zadar încercam să ascundem tristețea noastră. Ea pleca de vreme. Și deși imprudent din partea mea o condusei până la trăsura ei. — Amicul meu, îmi zise ea, nu mai pot suporta bucuria jignitoare a d-lui Choiseul. El speră să vă atașați de acea ce a-ți luat-o în căsătorie. Spune-mi că nu te vei schimba.

Nu puteam să-i răspund, însă privirea mea, îi spunea tot ce se petrecea în sufletul meu.

Mme de Stainville era unica mea preocupare. Nu ne puteam însă vedea. Intr'o zi îmi ceru să viu imediat, prin portița parcului. — Ducele de Choiseul, îmi cere un rendez-vous, îmi zise ea. Ascunde-te în șifonier și nu mișca.

Abia intrat și apăru dl. Choiseul. Aveam marea dorință scumpa mea, de a te vedea singură. Nimeni nu te iubește ca mine, scumpul meu copil; gândește-te cât mă întristează indiferența d-tale.—Imi pare rău, răspunse ea, că purtarea mea vă displace.

— Dacă n'ai amant, te vei culca cu mine—și voi s'o îmbrățișeze. Ea se retrase.— Numai face pe virtuoasa d-nă contesă acum ai de amant pe dl. Biron. Ia seama că nu voi suferi să-ți mai bați joc mereu de mine. Nu-ți face dușman implacabil, pe un om care te iubește la nebunie, și dacă vrei, va face tot ce-ți va place. Și încercând să se apropie, ea îi zise cu mânie: — Sunteți atot-puternic, domnule, o știu, dl. de Biron este amantul meu. El mi-este mai scump ca orice. Și nimic nu ne va separa. Dl. Choiseul ieși înfuriat și amenințând.

M-me de Stainville mă scoase din închioarea mea și mă îmbrățișă: — Nu știu care vor fi consecințele, dar iată-ne scăpați. Cu dragostea și cu curajul, poți totdeauna să-ți bați joc de toate.

Dl. de Choiseul, află însă, că eu am auzit toată conversația lor, și fu de o furie grozavă pe care căuta s'o ascundă, dar efectele ei fură teribile.

Ieșind, într'o noapte de la M-me de Stainville, un om ascuns, îmi dădu o puternică lovitură de baston, care din fericire fu parată de cornul pălăriei mele. Imi scosei sabia și-i dădui o lovitură puternică. Alți doi săriră în apărarea primului, însă câțiva lachei cari apărură, îi puseră pe fugă.

Din cauza atâtor obstacole și pericole, vedeam mai rar pe d-na de Stainville. Dragostea ei începu să scadă și-n câteva luni, nu mai eram decât amicul ei. Pierderea ei, o simții mai puțin, pentrucă fu pregătită cu încetul.

La Versailles, regăsii pe vechea mea metresă. Nu voiam să-mi reiau viața cu ea, pentru M-me de Biron, căreia căutam să-i plac, dar totul fu inutil. Felul ei rece și disprețuitor, mă îndepărtă cu totul. In timpul acesta, regele mă făcu duce și fui numit ducele de Lauzun.

Odată supam la mareșala de Luxemburg cu vicontesa de Cambis sora prințului d'Hénin: o talie elegantă, spirit, talent și grație, multă artă și cochetărie, în sfârșit o femee plăcută. Avui succes pe lângă ea și de la început ne împrietenirăm. Fiind de gardă la Versailles, mă plictiseam grozav și scrisei un bilețel d-nei de Cambis: „Dl. de Lauzun ordonă d-nei Cambis de a veni să-i țină companie la Versailles, unde este de gardă și unde se plictisește de moarte“.

Spre uimirea mea, ea și sosi.

Devenisem la modă cu felul meu de a trăi și eram foarte căutat. Aveam pe M-me Cambis public, întrețineam pe mica Eugenie pe care o iubeam prea mult, eram în intimitatea regelui, și vânam regulat cu el. Multă voioșie, activitate, și puțin somn, îmi dădea timp să fac de toate.

Astfel stăteau lucrurile când Lady Sarah Bunbury împreună cu soțul ei, sosi la Paris. La un concert prințul de Conti, mă prezentă lui lady Sarah.

Concertul nu mă interesa. Mă apropiam de toate femeile pe care le cunoșteam. M-me de Cambis mă chemă de douăzeci de ori, îm vorbia încet, și făcea tot posibilul ca toată lumea să fie convinsă că-i aparțin. Tinerii mă anturau. Avizul meu asupra ultimei venite îi interesa.

Incepeam să fiu foarte la modă și mulți mă imitau. Lady Sarah mă interesa. Legai prietenie cu soțul și găsii astfel prilejul de a mă stabili în casă. Ii făcui în curând o declarație; dar nu fui ascultat; Scrisei, mi se înapoie scrisoarea. Și la prima ocazie, foarte rece, îmi spuse: Nu vreau să am amant. Nu mai pierdeți vremea pe lângă mine. Nu mai vorbiți de dragoste, dacă nu vreți să vă închid ușa

M-me de Cambis, plictisită de a fi mereu neglijată îmi scrie că trebue să optez între ea și Lady Sarah. Făcui un pachet din scrisorile sale și i le trimesei. Și ca o consolare de pierderea mea, M-me Cambis își luă de amant pe Cavalerul de Coigny, care știa că nu-l simpatizam.

Lady Sarah se schimbase cu totul față de mine. Și într'o seară la M-me du Deffand, ea scrise câteva cuvinte pe o hârtie și îmi spuse:—Citește aceasta când te vei culca. Și citii aceste trei cuvinte: *I love you...* Aceste cuvinte trebue să însemne *te iubesc*, căci nu știam englezește. Și a doua zi îmi cumpărai un dicționar care îmi confirmă că sunt iubit. Și alergai nebun de bucurie la Lady Sarah. Și ea mă aștepta. Lady Sarah mă iubea mult și nu-mi acorda nimic.

Cavalerul de Coigny, părăsi pe M-me Cambis, și-și dădea multă osteneală de a place lui Lady Sarah. Inutil căutam să-mi ascund gelozia. Odată, pe când eram la ea, Lady Sarah sună și dădu ordin să nu mai fie primit niciodată Cavalerul de Coigny. Și când rămaserăm singuri, mă luă în brațe și-mi zise: — M'ai învățat, scumpul meu, că se poate renunța la omagiile altora, atunci când iubești.

Timpul plecărei ei se apropia și seara fatală în sfârșit sosi. Lady Sarah plângea. Intr'o scrisoare în care îmi arăta toată dragostea ei, îmi cerea să viu cât de repede și fără teamă.

Timpul pe care-l petrecui lângă Lady Sarah, fu cel mai fericit din viața mea. Ea îmi arăta cea mai frumoasă dragoste, dar nu voia să-mi acorde nimic. Intr'o seară, îmi zise, că pot veni în camera ei, când toată lumea va dormi. Așteptam momentul dorit de atâta vreme cu o extremă nerăbdare. O găsii în pat, și crezui că-mi pot permite anume libertăți...; ea păru atât de jignită că nu mai insistai. Imi permise totuși să mă culc lângă ea; dar îmi pretindea o moderațiune și o rezervă, de credeam că voi muri. Acest supliciu delicios dură câteva nopți. Nu mai aveam nici o speranță, când odată, strângându-mă în brațe cu toată ardoarea: — N'am voit, zise ea, ca iubitul meu, să-mi răpească nimic, ce-ar fi fost datorit slăbiciunii mele, sau puținului respect față de mine. Am voit ca el să depindă numai de dragostea mea. Acum mă dau ție; da, întreaga ta Sarah este a ta.

A doua zi, pe când ne plimbam călare, ea îmi spuse; — Mă iubești tu atâta, în cât să te simți capabil să sacrifici totul? — Da, răspunsei eu. — Ei bine! continuă ea privindu-mă drept în ochi, vrei tu să renunți la tot, să părăsești totul pentru a veni în Jamaica, să nu te ocupi de cât de fericirea metresei tale? Vream să răspund, dar ea mă opri, voia să aibă răspunsul în opt zile. Ceeace ea îmi propunea, nu putea de cât să mă facă fericit, dar mi-era imposibil să nu mă gândesc că ea se va căi odată și că va înceta de a mă mai iubi. Lady Sarah, nenorocită, nemulțumită, fără existență, în capătul celalt al lumei, poate să-mi reproșeze de a o fi perdut. Cele opt zile trecură.

Ii mărturisii temerile mele. — Bine, scumpul meu, îmi zise ea rece, ești mai prudent de cât mine, ai poate dreptate; să nu mai vorbim. Și într'o zi ducându-mă la ea, nu o mai găsii. In desperare, îi scrisei plin de gelozie și de mânie, numind-o rea, falsă și cea mai perfidă dintre femei. Când sosii la Londra, o găsii serioasă. Ea îmi reproșă atitudinea mea. — Am voit să-ți dau pentru totdeauna, pe Lady Sarah, existența ei toată, reputația sa, imperiul absolut asupra ei. N'ai avut încredere nici în constanța d-tale, nici într'a mea. Sfâșiindu-mi inima, ai devenit gelos și violent după ce ți-ai perdut drepturile asupra mea: Imi permit a-ți cere ca o grație de a părăsi Anglia.

Doborât de lovitura ce o primeam pe neașteptate, leșinai. Lady Sarah, mișcată de starea mea, era lângă mine și lacrimele ei îmi scăldau fața. Intrând M-me Joanes, sora cavalerului de Bunbury, ea îi zise: Intră M-me Joanes; ai grije de acest nenorocit, el este amantul meu și ți-l las în grije. Spunând aceste cuvinte, părăsi camera și plecă la soțul ei. Când îmi revenii, voiam să plec călare după Lady Sarah. După câteva mile, leșinai din nou și vărsai mult sânge. Eram atât de slăbit că nu mai puteam merge mai departe. Abia putui să mă întorc călare la Londra unde căzui greu bolnav și unde am primit îngrijirile cele mai generoase din partea d-nei Joanes.

Lady Sarah îmi scrise cerându-mi cu insistență să nu plec până ce nu-mi iau rămas bun dela ea. Nu putui rezista plăcerii și necesității de a o vedea. Mă primi cu multă prietenie, dar era atât de schimbată față de mine, în cât nu-mi prelungii șederea, și mă grăbii să plec. Căutai toate mijloacele să o uit, și nu reușiam. Nu mai puteam să mă atașez de vre-o femee. Intreg caracterul meu era schimbat.

Căutam cu toate acestea de a mă distrage de adânca mea tristețe, dar fără succes. Odată la balul Operei, făcui cunoștința unei fete foarte drăguțe. Se numia d-șoara Vaubernier, și din cauza celestei sale înfățișări, i se mai zicea, *Ingerul;* ea trăia cu contele du Barry.

Ducele de Choiseul, în timpul acesta, hotărî cucerirea Corsicei. Mă hotărîii să iau parte la această expediție și fui numit aide de camp. Odată la Operă, o tânără drăguță, isbucni în lăcrămi și-mi spuse printre sughițuri: — Sunt desperată, pentrucă îmi dau seama că vă iubesc la nebunie. Domnule — îmi spuse ea — mă dau d-tale, vei face din mine ce vei vrea până la plecare. Nu se putea o metresă mai amabilă.

Făcui răsboiul cu multă ardoare. In Corsica cunoscui pe M-me Chardou, soția intendentului Corsicei — o femee tânără și frumoasă. Ea era amabilă, nimic decât amabilă. Nu avansam mai mult.

La cartierul general găsii un bilet de la M-me Chardou, care aflase înfrângerea noastră, mă ruga să-mi menajez zilele promițându-mi a le face fericite.

M-me Chardou își ținu cuvântul și-mi cedă.

Soțul ei care începu a deveni gelos; voind să afle sentimentele ei îi spuse, că armata este aproape distrusă, mulți morți și printre ei și eu. Atunci l-am înviat, îi zise ea, râzând, de oarece el este în camera vecină. Gelozia d-lui Chardou, turbura puțin fericirea mea. Fiind însărcinat cu o importantă misiune militară, și trebuind să plec, M-me Chardou voi să mă urmeze. Crezi — îmi zise ea că o femee nu trebue să-și riște viața de cât născând? și nu-i este permis să urmeze odată amantul ei? Trebuia să plec pentru a duce curței noutăți de supunerea totală a insulei. Plecai din Corsica plin de regrete de a părăsi pe M-me Chardou. Plecai trist și bolnav și ajunsei mort de oboseală. Regele era la Consiliu. Mă primi cu multă bunătate și-mi ordonă a rămâne la Cartierul general.

Eram plin de dorința de a vedea *Ingerul*. Și pe când așteptam în salon sfârșitul consiliului ea nu întârzie să sosească, mă îmbrățișă și-mi spuse râzând: Ne-am fi gândit vre-o dată să ne întâlnim aci? Regele văzând că ea este atât de familiară cu mine, o întrebă dacă mă cunoaște.

— De mult este amicul meu, răspunse ea.

Mi se conferi Crucea Sfântului Ludovic ca preț al veștilor aduse. O atare distincție la vârsta mea — îmi, produse o mare bucurie. Urmai pe rege la Compiègne și continuam a fi bine tratat de M-me du Barry.

O foarte drăguță dansatoare dela Operă, d-șoara Audinot, îmi reproșă, într'o zi, că nu o recunosc. Era o fată foarte magnific întreținută de mareșalul de Soubisse și bine păzită. Avui o idee care-mi reuși de minune. Imi procurai o chee, și închiriai o trăsură englezească care făcea mult sgomot, făcând'o să treacă pe sub ferestrele ei, în timp ce eu intram și eșiam dela ea, și deși mama ei dormia într'o cameră vecină nu simți.

Și astfel dură toată iarna. Se descoperi — dar trebui să se permită ceace nu se putea împiedica. Fetița mă iubea mult și voia să părăsească pe dl. Soubisse, dar n'o lăsai.

Duceam o viață dulce și liniștită. Mă bucuram de toate agrementele unei societăți strălucite și zgomotoase și toate plăcerile ce le poate oferi o metresă drăguță. Imaginea lui lady Sarah nu era încă ștearsă din inima mea. Căutam să evit o atașare serioasă. In timpul acesta dădui peste o veche cunoștință.

Intr'o zi pe când mă aflam la Comedia franceză, mă găseam într'o lojă alături de acea a unei femei foarte bine, care mă privea cu multă atenție. La eșire, ea se apropie de mine. Era Rosalie. Ea mă conduse la ea. După supeu, voiam să-mi reiau drepturile de altădată. Nu, îmi zise ea: știi prea bine că Rozalie nu ți-ar refuza, dacă ar avea; fii însă generos și nu-mi vătăma onestitatea. Aș vrea să spun soțului meu că te-am regăsit și să-i spun totul. Nu mai insistai.

Situația mea mă alarma, nu mai aveam nici o metresă, refuzasem una și părăsisem alta. Mă hotărâi să plec la Londra. Contele de Quines, ambasadorul Franței, mă duse la milady Hawington, unde întâlnii pe prințesa Czartoryska, o poloneză. Cei mai frumoși ochi, cel mai frumos păr, cei mai frumoși dinți, un picior foarte drăguț, foarte brună, și de o grație nesfârșită. Aflai că ea avea de amant un rus, prințul Repnine, care o adora, și care părăsise totul pentru a o urma. Prințesa îmi păru veselă, cochetă, amabilă.

Nu putui rezista la plecare de a revedea pe Lady Sarah. Aflai că se retrăsese într'o mică fermă, că trăia în cea mai mare singurătate, și nu vedea pe nimeni. O găsii pe lady Sarah mai frumoasă și mai seducătoare ca niciodată.

La Londra, după ce se înnoi cunoștința cu lady Harland văzui pe cele două fice ale sale. Mă ocupam mai întâi de cea mare Mariane, care era încântată de a avea un amant francez.

Intâmplarea făcu ca prințesa Czartoryska să afle dragostea mea pentru lady Sarah. Apropiindu-se plecarea prințesei, ea îmi comunică că-și trimete copii înainte și-i e teamă să facă singură voiajul. Mă oferii să o însoțesc. Ea îmi mulțumi, spunându-mi că este încântată. Era însă surprinsă că insistam atâta s'o însoțesc.

Iubiam pe prințesa cu adevărat și de teamă de a nu o compromite, eram calm și rațional.

O revăzui la Spa. Fui primit cu răceală și-mi păru că e mai atașată ca niciodată de prințul Repnin. Mă hotărâi să o tratez cu indiferență. Cu prințul eram în raporturi foarte bune. La curse unde unul dintre caii mei câștigă premiul, oferii acest premiu d-șoarei de Saint-Leger. In momentul acela prințesa se simți rău și plecă imediat. O lungă și gravă maladie urmă acestui leșin. Nu o părăsii un moment, și mă îndepărtai imediat ce se restabili.

(Continuă în n-rul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 45
4 Noembrie 1928
5 Lei

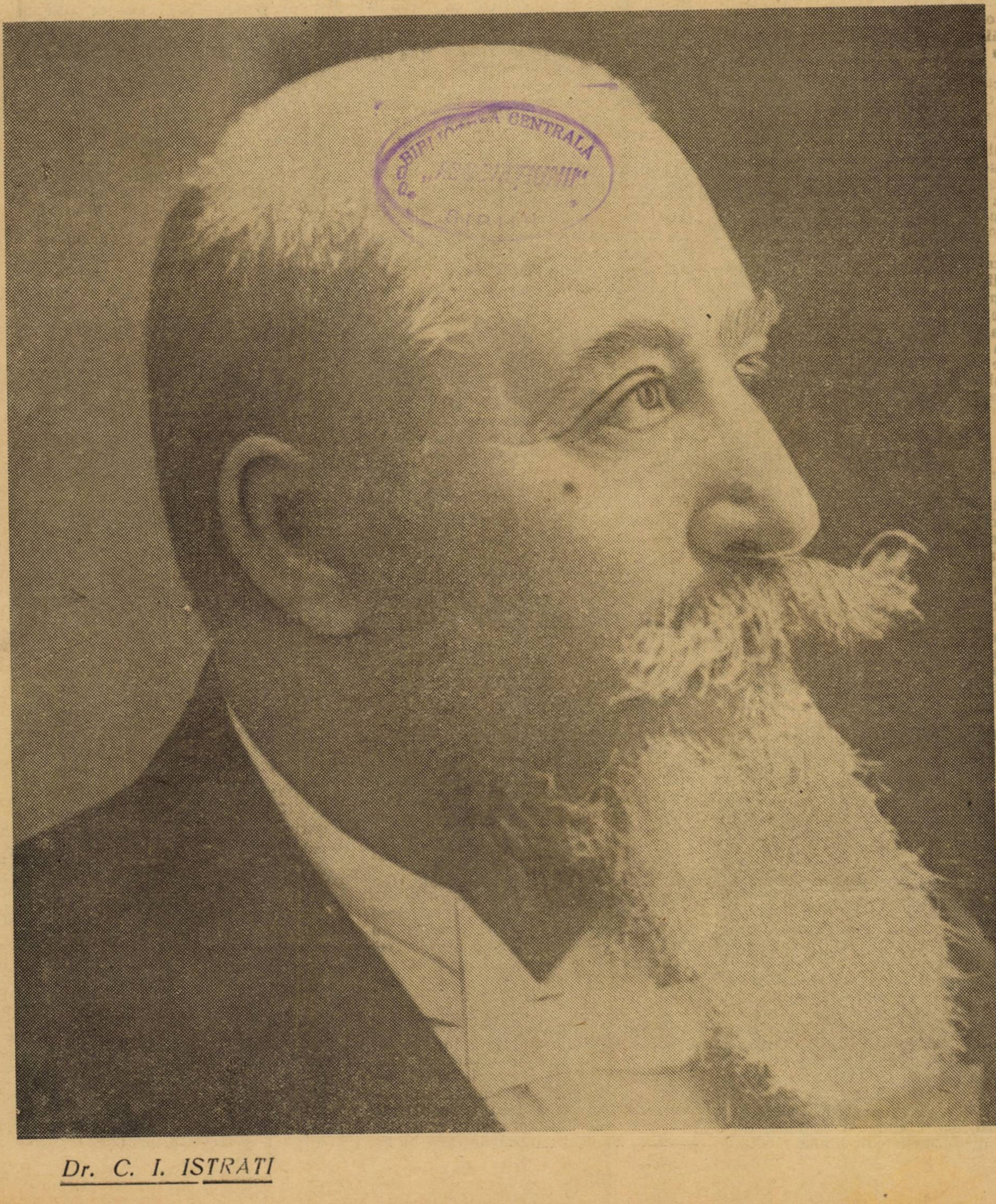

BIBLIOTECA CENTRALA

Dr. C. I. ISTRATI

Ctitorii

DOCTORUL C. I. ISTRATI

de G. G. LONGINESCU

Mi-a fost profesor, m'a învăţat carte, m'a ajutat la nevoie. Am spus-o şi o mai spun, în preajma inaugurărei monumentului său din Parcul Carol. Ii sunt recunoscător. Trebue să-i fiu şi-i voi fi cât voi trăi.

I-am fost elev acum treizeci şi opt de ani şi am primit dela el învăţătura temeinică, pe care se reazămă, ca pe o temelie de granit, tot ce am învăţat mai târziu şi tot ce ştiu azi.

I-am fost preparator acum 24 de ani şi doi ani dearândul i-am făcut experienţe la cursul de Chimie Neorganică, pe când suplinea catedra pe care din 1906 am onoarea să o ocup la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti. Atunci am simţit şi mai bine toată căldura pe care doctorul Istrati o punea în strălucitele lui lecţii, care fermecau pe studenţi prin frumuseţea vorbirii şi înălţimea gândirii. După o lecţie făcută de doctorul Istrati, te simţeai ca la eşirea din biserică, mai curat, mai luminat, mai aproape de Dumnezeu.

I-am fost colaborator la cartea de Chimie de liceu, care ne-a dus numele peste mări şi peste ţări, fiind tradusă în limba franceză.

●

Pe doctorul Istrati l-am văzut întâia oară acum 39 de ani.

Eram în anul întâi al facultăţii de ştiinţe din Bucureşti. Mă înscrisesem la ştiinţele fizico-chimice, atras de faima lui şi de plăcerea de a învăţa aceste ştiinţe, cari mă fermecau din liceu. Era pe la sfârşitul lui Octombrie, într'o după amiază. Mă găseam cu mai mulţi prieteni în sala de sus a Universităţii vechi. acolo unde până acum trei ani se îngrămădeau studenţii şi făceu gălăgie, în locul dintre scara, pe atunci de stejar, şi cancelaria profesorilor. Rând pe rând, unii mai grăbiţi, alţii mai încet, veneau profesorii la un consiliu al facultăţei. Mă interesam mai mult de profesorii noştri dela fizico-chimice.

După 39 de ani, îi văd şi azi, când nu mai văd, aşa precum erau atunci. Unul urca domol treptele prea înalte pentru picioarele-i slăbite de anii purtaţi pe umeri, privea cu ochi cercetători în dreapta şi în stânga şi zâmbea părinteşte trecând printre noi. Era *Alexe Marin* (1814-1895) care din profesor de şcoalele primare la 15 ani, şi după ce urcase rând pe rând toate treptele sociale, şi după ce învăţase chimia la Paris, era de vre-o 35 ani profesor universitar şi era atunci profesor de Chimia Neorganică. Altul urca treptele repede şi sprinten. Era *Grigore Ştefănescu*, profesor de Mineralogie şi Geologie, cu pasul sigur deprins cu excursii lungi şi obositoare. Un altul urca treptele sprijinit de propteaua scărei, neputându-şi călăuzi îndestul de bine paşii cu vederea lui slăbită. Era *Bacaloglu* (1830-1891), profesorul de fizică vestit pentru marea lui ştiinţă şi ale cărui cursuri cu multe experienţe erau urmate şi de studenţii dela litere şi drept. Dintre toţi profesorii, mai sprinten şi mai impunător era un profesor înalt şi bine făcut, cu barba frumoasă, cu măstăţi stufoase, cu nasul regulat, cu ochii mari şi privire pătrunzătoare. Era cu o geantă mare la subsuoară şi cu o căciulă ţuguiată de astrahan în cap. Nu-l cunoşteam. Am aflat dela *moş Marin*, mort şi el de câţiva ani, că era doctorul Istrati. Mi-a părut foarte rău că nu-l privisem mai bine şi mai mult. Renumele lui era mare de pe atunci. Descoperise o clasă întreagă de materii colorante, pe care le-a numit *franceine*, în cinstea Franţei la care ţinea mult, în care învăţase, în care avusese mulţi prieteni iluştrii şi în care i-a fost dat să închidă ochii pentru vecie, la 17/30 Ianuarie 1918 într'o cameră de spital din Institutul Pasteur.

A fost, trebue să spun în treacăt, toată viaţa lui unul din cei mai sinceri şi mai iluştri iubitori ai Franţei...

Pentru cea din urmă oară l-am văzut pe Doctorul Istrati cu vreo lună înainte de sfâşiitor de dureroasa părăsire a Bucureştilor. Venise în laboratorul meu, mai bine zis în grajdurile cari sunt ruşinea Facultăţii de Ştiinţă din Capitala României Mari. Venise să-mi vorbească despre cartea de liceu. Ce facem, Domnule Doctor, îl întrebai la plecare, dacă nu luăm Transilvania. Eşind pe uşe şi bătând cu mâna dreaptă pe buzunarul vestei, îmi răspunse hotărît: Dacă nu luăm Transilvania, luăm... N'am înţeles cuvântul din urmă. Şi a fost mai bine ca să nu-l mai ştie nimeni.

Când, sub ocupaţia nemţească, ce avea să mă trimeată la tăiat turbă în Germania, de nu trecea generalul *Berthelot* Dunărea la timp, când dintr'o scurtă telegramă am aflat dintr'un ziar de moartea la Paris a doctorului Istrati, am plâns ca un copil şi de atunci mă înneacă plânsul când mă gândesc la dânsul. Multă vreme nu-mi venea să cred că omul neadormit a adormit pe vecie. Il vedeam şi-l auzeam mereu. Şi azi îl văd precum l-am cunoscut: înalt, voinic, frumos, impunător ca o statue, cu foi mari de hârtie în mână, cum îi sta aşa de bine, cum l-a prins maestrul Oscar Spăthe şi cum l-a turnat în bronz artistul Răşcanu. Il aud rostind cu glas tare cuvântările inimoase. Scria frumos, citea frumos, vorbea frumos. Cu drept cuvânt marele nostru A. D. Xenopol i-a spus într'o zi: Ţi-a dat Dumnezeu de toate: ţi-a dat trup, ţi-a dat minte, ţi-a dat inimă, ai piept, ai glas, ai tot ce trebue ca să munceşti pentru înălţarea scumpei noastre Românii. Amândoi au împodobit cu luminoasele lor nume coroana de glorie a neamului nostru.

●

Mă văd student, lucrând deavalma cu el în laborator. Iarna, pela 5 după masă, ne da câte un ceai în pahare de laborator, cu o vergea de sticlă drept linguriţă de amestecat zahărul, şi cu o sticluţă de rom. Ne spunea totdeauna să punem rom în ceai, nu ceai în rom. Dar degeaba. Studenţii întrebuinţează în laborator mai multă substanţă decât trebue, oricât le-ai spune ca să întrebuinţeze mai puţin. La fel păcătuiam şi noi. Dar ce veselie după ceai, ce gust de muncă, ce discuţii aprinse. Şi când porneam spre casă, în hăinuţele noastre sărăcăcioase, înfruntam viforul de pe splaiul Dâmboviţei mai ceva ca Şuvarov.

●

Incheiu, cum am început, cu ce am mai scris odată.

In Parcul Carol e mare sărbătoare. Drumurile din el sunt tixite de lume. Invăţaţi români şi Români de pretutindeni sărbătoresc amintirea marelui patriot, care a fost fruntaş între fruntaşii ştiinţei româneşti. Undeva e o capodoperă în bronz, reproducere a capodoperei în carne. Se rostesc cuvântări. Cea din urmă se încheie cu versurile lui Alexandri scrise la moartea lui Cuza Vodă:

Sunt nume destinate, ca numele tău
[mare,
Să steie neclintite pe-a timpului hotare.
Şi veşnic să răsfrângă o falnică lumină
Pe secolii, ce 'n umbră trecând, ţi se
[inchină.

Doctore Istrati, România Mare nu te va uita!

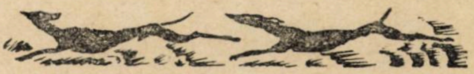

OMAGIU DOCTORULUI C. I. ISTRATI

Anul acesta s'au împlinit 10 ani dela moartea ilustrului savant şi bărbat de stat, Doctor C. I. Istrati. Cu această ocazie, elevul, colaboratorul şi prietenul său, Profesorul G. G. Longinescu a luat iniţiatva unei comemorări.

Astfel, D. Profesor G. G. Longinescu îşi deschide, la facultatea de ştiinţe din Bucureşti, cursul de chimie neorganică, Marţi 30 Octombrie, având ca subiect pentru prima lecţie personalitatea Doctorului C. I. Istrati.

●

Duminică 4 Noembrie se va desveli în Parcul Carol, bustul marelui savant, executat de Oscar Spăthe şi turnat în bronz de Răşcanu. La inaugurarea acestui monument vor lua parte cele mai de seamă figuri ale lumei ştiinţifice de la noi.

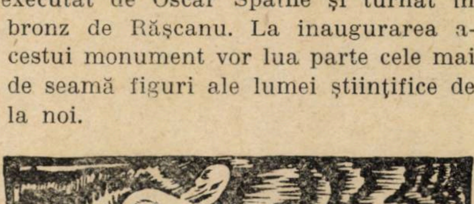

UN OM DE CREDINŢĂ ŞI MUNCĂ

de CONSTANTIN BACALBAŞA

In preziua războiului pentru neatârnare, în iarna anului 1876 fiorii unei vieţi nouă şi presimţirea unei prefaceri naţionale începea să agite tineretul românesc.

Constituţia lui Midhat Paşa, care trata România drept provincie turcească, fu semnalul agitaţiilor, studenţii universitari se întrunesc şi votează moţiuni de protestare, apoi cer instructori militari pentru ca să dea ţărei soldaţi conştienţi pentru evenimentele ce se prevedeau.

Pe o iarnă grea, cu zăpada până la glezne studenţii universitari fac exerciţii milităreşti în marea curte a cazărmei jandarmilor pedeştri, în capul flancului drept un student în medicină atrage privirile; înalt, chipeş, bărbos, studentul doctorand Constantin Istrati se distinge. Naţionalistul din întreaga'i viaţă îşi începea cariera.

Constatin Istrati debutează cu o monografie socialo-naţionalistă purtând drept motto: „*Mens sana in corpore sano*". Tineretul epocei este impresionat. Doctorul Constantin Istrati apare ca un înainte mergător, ca un gânditor, ca un om nou preocupat de îmbunătăţirea neamului său şi cercetător al problemelor sociale în dezbatere.

Prea mult naţionalist spre a se înscrie în rândurile socialiştilor cari începeau şi prea legat de mentalitatea curentă a epocei el nu este un revoluţionar, doctorul Istrati va fi un temperat lucrător în largul câmp al ideilor.

Activitatea lui socială-politică nu devine militantă ci se opreşte la aceste începuturi; în schimb se consacră ştiinţei. Chimia îl atrage.

Devotat laboratorului face invenţiuni care sunt cu laude apreciate în lumea oamenilor de ştiinţă. Plin de nobila patimă a muncei idealiste îl vedem, lucrând în domeniul ce şi-a ales cu râvnă, cu stăruinţă şi cu competenţă. Institutul său se impune iar iniţiatorul se impune, nu numai ca om de ştiinţă dar şi ca politic. Toate partidele vor să şi-l însuşească.

Spirit întotdeauna deştept pentru a primi noţiunile noui, se avântă în toate domeniile unde mintea este chemată să cerceteze şi să caute a descoperi adevărurile.

Spiritizmul începe a fi la modă. Marele Haşdeu este un adept al spiritismului, doctorul Istrati, primind ascendentul puternicului gânditor, devine un adept al cenaclului. Doctorul Istrati este acum spiritist şi pune în slujba nouei sale religiuni toată patima neofitului ca şi tot devotamentul muncitorului fără oboseală.

Preocuparea spiritistă nu slăbeşte, însă, în el credinţa în adevărurile ştiinţei. Spiritistul rămâne corifeul ştiinţei pozitive, şef al unei instituţiuni experimentale care îşi înalţă zilnic autoritatea.

Puterea de muncă a d-rului Istrati şi mai ales, râvna lui de a crea utilităţi, alăturea de încrederea ce-şi pusese în el Take Ionescu, îl indică pentru ca să fie organizatorul Expoziţiei jubiliare şi creatorul Parcului Carol.

Sta, negreşit în firea omenească dorinţa de prelungire a existenţei. Moartea fiind un sfârşit firea omului se împotriveşte morţei. Omul conştient vrea să trăiască mai departe de cât poate avea viaţă fizică, de aceea cât trăesc, unii încredinţează perpetuarea existenţei lor, copiilor, alţii operelor din cadrul lucrurilor morale. Dorinţa de nemurire, rîvnă naturală care predomină celelalte instincte, înarmează, galvanizează şi înzeceşte puterile creatoare ale individului.

Doctorul Istrati a făcut din Parcul Carol şi din Expoziţia jubiliară opera reprezentativă de căpetenie a vieţei sale, cu drept cuvânt admiratorii şi „posteritatea dreaptă" au hotărît să-i eternizeze figura şi opera printr'o statue.

Negreşit eternitatea, cu înţelesul amintirei conştiente nu există. Pe cât timp mortul n'are conştiinţa prelungirei sale, şi pe cât el nu se poate folosi prin simţuri de omagiul postum al celorlalţi oameni, nu poate fi decât o miniatură a eternităţei redusă şi ca proporţii geometrice şi ca coprins. Apoi nici măcar această „eternitate dreaptă" nu stă permanent legată de amintirea celui eternizat prin forme materiale precum: tabloul, statuia sau inscripţia istorică. Moartea este prea atot puternică şi prea mult naturală pentru ca s'o poată zădărnici artificiile omeneşti. Totul moare, chiar şi nemuritorii.

Din numărul atâtor milioane de oameni care se nasc zilnic şi mor zilnic, eternitatea nu reţine decât un mănunchiu foarte redus de aleşi; Constantin Istrati a fost unul dintre aceştia.

Om de ştiinţă, nu de inimă, nu legat de neamul său românesc printr'o statornică credinţă, l'am găsit în totdeauna în înţelegere cu cronicarul care a spus: „La fapte bune puţini s'adună !".

Parcul Carol, care este astăzi unul din giuvaerurile Capitalei noastre, ar fi fost creat, fireşte, şi sub altă direcţiune, dar doctorul Istrati a pus aci pecetia personalităţei sale, a stăruinţei sale şi a muncei fără preget. Cine ştie dacă un altul ar fi dat creaţiunei aceeaşi structură de permanenţă, pe care o are acum şi dacă nu s'ar fi mărginit la o improvizaţie vremelnică destinată a trăi numai atât timp cât Expoziţia.

In timpul războiului celui mare doctorul Istrati, naţionalistul ireductibil s'a găsit alături de toţi aceia cari ereau însufleţiţi de marea ideie a întregirei neamului. Dar, după cum inima lui românească se înviora şi se întărea la adierile speranţelor înaripate, tot la fel s'a înfrânt sub loviturile înfrângerilor crâncene care risipeau iluziile lui sfinte.

Doctorul Istrati a trăit o viaţă de credincios şi de apostol, om al ştiinţei şi al românizmului a avut parte să vadă începutul unui războiu destinat să facă România Mare, dar n'a putut trăi îndestul pentru ca să vadă şi izbânda.

Pe soclul monumentului său nici o altă inscripţie n'ar fi mai potrivită afară de aceasta: „Om al credinţei româneşti şi al muncei !".

NOTE BIOGRAFICE

Doctorul C. I. Istrati s'a născut în anul 1850 la Roman. Studiile secundare le-a terminat la Iaşi, iar pe cele universitare la Bucureşti. După ce şi-a luat diploma de doctor în medicină şi după un scurt timp de practică medicală, s'a specializat în studiul chimiei. Plecând la Paris a lucrat în laboratoriile lui Wurtz şi Friedel. In anul 1887 a fost numit profesor de chimie organică la facultatea de ştiinţe a universităţei din Bucureşti.

Imprejurările politice l-au adus, în Aprilie 1899, ministru al lucrărilor publice în cabinetul conservator al lui G. Gr. Cantacuzino. Puţin timp apoi a fost ales membru ordinar al Academiei Române.

In 1880 a publicat „O pagină din istoria contimporană a României". După tratatul său elementar de chimie s'a prelucrat lucrarea cunoscută în străinătate „Cours elémentair de Chémie (Paris 1895), distinsă prin faptul că introduce noua nomenclatură propusă de congresul din Geneva dela 1892.

Impreună cu elevul său, G. G. Longinescu a scos renumitul său Curs de chimie, tradus în franţuzeşte şi întrebuinţat şi în străinătate.

A murit în ziua de 30 Ianuarie 1918 la Paris.

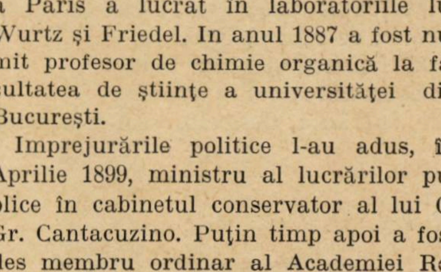

poezie

ŞEFANIA ZOTTOVICEANU

MOARTĂ

E-atâta tristeţă în cerul mohorât
Pictat par'că de-un artist pe care l-a lăsat iubita...
E-atâta tristeţă în aerul cald şi coclit,
Ca răsuflarea unui copil care se veştejeşte în boală...
E-atâta tristeţe în viaţa asta a oraşului domoală
In care şi gemetele par bolnave şi înfăşurate în vată,
Că sufletul meu plantă
Cu rădăcina otrăvită de veninul neiubirei tale,
Işi lasă în jos în spre pământ fruntea,
Şi viaţa lui toată.

A ! spumegânda, vijelioasa, aiurita
Bucurie de-a te arunca spre soare,
De-a creşte tumultuos, de-a răscoli
Şi stăpâni pământul
Cu dragostea şi gândul,
Ca vântul care creşte
Şi stăpâneşte
Poporul valurilor de mare,
Cum s'a risipit !...

Şi sufletul meu, lăstar închircit şi frânt;
Şipot de lumină şi bucurie, secat ;
Altar de închinăciune de podoabele-i grele prădat,
In tristeţea asta a oraşului din ce în ce mai apăsătoare,
Din ce în ce mai apăsătoare,
Işi lasă fruntea şi viaţa toată
Să se aştearnă încet la pământ
Moale, înfrântă, desgrădinată şi moartă.

ARTUR ENĂŞESCU

PRIMAVARA

Vânt călduţ de primăvară,
A pornit hoinar prin lume ;
Umple luncile de glume,
Şi de chef cu-a lui chitară.

Zdrăngănind din creangă'n creangă
Prin deşişul încă gol
Şi par nobilii mesteceni
Rupţi din lyra lui Eoll.

Sub cântarea lui măiastră
S'a deschis parc'o fereastră,
Sus de tot în bolta clară,
...Cer suav de primăvară.

Şi prin ea surâd spre el,
Nouraşi într'un inel,
Auriu de căpuşoare,
Resfirate'n joc de soare.

FRANCIS JAMMES

CATRENE

ABSENŢE

Puteai să vezi aseară cum cerul înstelat
Era ca 'ntr'o poemă sau o astronomie
Şi ai fi spus că nu e sclipirea-aceasta vie
Şi că doar omul singur sub cer a fost
[creeat

ONOMATOPCIE

La poalele colinei numită Ursuya
Ce'nseamnă : „un pământ prin care curg
[izvoare
Se'nalţă, răspunzând cântărilor se pare,
Lăcaşul şuerilor sau Tiuatea.

SBOR

Enormă, pasărea plutea nemişcătoare.
Deodată se sbătu pe loc şi-apoi în sus
Işi îndreptă rotund un cioc de răpitoare
Şi îşi purta greoi un trup înspre apus.

UMBRA SE INCHIDE

Când noaptea deasă iar peisagiul îl
[ascunde
Pe uliţă răsună un pas din când în când
Şi câinilor, ce latră în lanţuri, le răspunde
Ecoul şi tăcerea coboară tremurând.

CALDURA

Acelaş strigăt mic de greer se aşează
Peste tăcere şi odihnă în câmpie
Şi strălucirea gliei atâta e de vie
Că urcă până'n ceruri înaltă. E amiaza.

ANTICA

Fecioarele în vântul ce tremura prin parc
Cu graţie 'nălţau profiluri paralele :
Dar înspre una Amor, a îndreptat un arc
Şi—nimerită—zace acum prin esfodele.

TULBURARE

Lăcaş al fericirii, te-ai arătat în vis,
Odaie calm deschisă în umbre pe o apă:
Dar cerul se 'ncruntă şi inima-mi
[s'a 'nchis
Precum un crin, furtuna când gata e
să'nceapă.

Trad. de **Mihail Sebastian**

BOLȘEVICUL...

MIRCEA DAMIAN

Un oraș întreg am nimicit pentru un șoarece. Un oraș capitală de județ cu douăzeci de mii de suflete, pentru un șoarece cu un singur suflet, un șoarece ca toți șoarecii, care se afla ascuns în odaia mea.

— Doamnă! — i-am spus proprietăresei. Mie îmi trebue liniște, multă liniște!

— La mine e liniște și curățenie, domnule!

Gazda mea, era de șaptezeci și cinci de ani și avea un copil din flori, în vârstă de cincisprezece ani. Copilul gazdei mele, era șchiop de piciorul stâng. Adică, șchiop nu era. Dar era șchiop, fiindcă umblase multă vreme în tovărășia unui prieten șchiop. Și șchiopase și el!...

Așadar, trei eram în casă: proprietăreasa, fiu-său și cu mine. Odaia mea, avea intrarea prin odaia lor. Era mobilată cu un pat, un dulap, câteva scaune, o masă de scris și o icoană reprezentând „Paradisul și Infernul". Avea parchet și o fereastră ce da în stradă, era curată, mică și liniștită.

Așa a fost odaia mea, trei zile încheiate. In seara zilei a treia, a apărut șoarecele. Eu nu l-am văzut decât pe ruinele orașului; dar era în odaia mea, locuia cu mine. Nici el nu m'a văzut pe mine, dar știa că locuesc cu el. Și am început să ne dușmănim așa, pe nevăzute.

Inceputul, l-a făcut el: ronțăia, undeva, într'un ungher al camerei. Eu eram lungit în pat, gata s'adorm. Dar n'am adormit, căci trebuia s'ascult dacă șoarecele mai ronțăe! Am svârlit apoi cu o ghiată în locul unde credeam că este ascuns. El a'ncetat. Și ne pândeam unul pe altul, pe 'ntuneric: el asculta dacă mai arunc cu ceva; eu ascultam, ridicat în capul oaselor, să mai ronțăe ca s'arunc cu cealaltă ghiată, apoi cu scaunul și cu călimara... Pe urmă'ncepea iarăș, mai întâi cu pauze ca să mă'ncerce, apoi ronțăia fără întrerupere, din ce în ce mai tare și mai enervant, parc'ar fi măcinat cineva sticlă.

— Doamnă!... *Doamnă!!... DOAMNĂ!!!*

— Ce s'a întâmplat, domnule? Arde?! — răspunse bătrâna înspăimântată din odaia ei.

— Nu, nu arde. E ceva mai rău!

— Vai de mine! Ce este?!

— Un șoarece!

— Un șoarece! Unde?!

— Nu știu!

— Păi atunci de unde știi că-i șoarece?!

— Știu. Cum să nu știu?! Doar n'o fi hipopotam!

— Ce-i acela?!

— Hipopotam!

— Parcă spuneai că-i șoarece!

— Șoarece, cucoană, șoarece este. Eu închiriasem camera numai pentru mine.

— Bată-l Dumnezeu de bolșevic! — se tângui. A venit și la mine, în pat, eri noapte. Era un *șoarec* mare și roșu!

— Mare sau mic, roșu sau verde, nu mă interesează... I'auzi cum ronțăe! Ei bine, asta-i liniște?! — și aruncai cu un scaun.

— Și ce să fac eu?!

— Să-l prinzi! Mie-mi place să locuesc singur în cameră... I'auzi!

— Aud!

N'am închis ochii toată noaptea. Am spart călimara, am stricat scaunele și tăblia de nuc a patului, pe care o bombardam cu picioarele ca să sperii bolșevicul. Iar dimineața, îi spun, înfuriat, gazdei:

— Când mă 'ntorc, să găsesc șoarecele prins, viu sau mort. Aș prefera să-l am viu, ca să mă răfuesc cu el!

— Las' că-l prind!

— Să-l prinzi.

S'a lăudat degeaba, căci nu l-a prins. A prins șapte, dar bolșevicul a scăpat!

— De unde știi că nu este printre ei?! — mă 'ntrebă femeea privind cei șapte șoareci opăriți, înșirați în linie de trăgători pe pragul ușei.

— Nu este, cucoană, lasă-mă'n pace!

— Dar de unde știi?!

— Știu eu ce știu. Ai să vezi că la noapte vine din nou. D-ta nu 'nțelegi că este 'n odae la mine?!

— Ba 'nțeleg.

— P'aștia unde i-ai prins?

— In bucătărie.

— Vezi?!

— Bine, dar în cameră la d-ta nu poate să fie. A venit din bucătărie, pe sub podele.

— Ascultă-mă pe mine, cucoană: la noapte vine din nou!

Nu m'am înșelat: șoarecele a 'nceput să ronțăe de îndată ce s'au aprins luminile!

— Așa e c'am avut dreptate?!

— Poftim?

— Bolșevicul!

— Cine?!

— Șoarecele. A venit. I'auzi cum ronțăe!

— Dar unde-o fi?

— Nu știu. Să-l cauți. Ți-am spus eu că între cei opăriți nu este.

L-am căutat, câteși trei, toată noaptea. Am răscolit casa 'ntreagă, am spart o oglindă, am stricat parchetul, — dar șoarece ca 'n palmă!

— Ei bine, cucoană, ce-i facem?!

— Mâine am să scot afară toată mobila. Nu se poate să nu dau de urma lui.

Așa a făcut: a scos în curte mobila, a cercetat-o cu de-amănuntul, a făcut mici reparații în odaia mea, a cercetat casa de jur împrejur astupând cu pietriș toate găurile și spărturile, — dar de urma șoarecelui n'a dat!

— Ei?

— Nu-i!

— Vasăzică, nici la noapte n'am să dorm!

— Eu cred c'a fugit!

— Aș! E-aci, ai să vezi. Cum o să fugă?

— Nu-i. L-aș fi găsit chiar de-ar fi cât un purice de mic!

Cum a'nserat, eram toți trei la pândă. Șoarecele a'nceput, bine'nțeles, să ronțăe!

— Aud?

— Dar unde-o fi?! — se cruci bătrâna.

— Nu știu unde-o fi, cucoană; dar este. Nu-l auzi?!

— Ba da.

— Și eu plătesc chirie!

— Să te muți, domnule.

— Aș, nu merge-așa. Mai întâi să-mi prinzi șoarecele; pe urmă, vom vedea. Dar să-mi prinzi șoarecele, mă 'nțelegi?!

— Cum să-l prind?!

— Nu mă privește. De ce nu mi-ai spus din capul locului că ai șoareci în casă?!

— Dac'aș fi știut!... Dar să-l mai căutăm.

— Asta vreau și eu: să-l căutăm. N'am să fiu liniștit, până când n'oi pune mâna pe el!

In fiecare seară, începeam goana după șoarece toți trei: eu, bătrâna și fiu-său. In fiecare dimineață gazda scotea în curte mobila din toate odăile, apoi le cerceta amănunțit, întindea curse în toate ungherele, împrumutase dela vecini vreo cinci pisici... dar bolșevicul n'am izbutit să-l prindem! Intr'o săptămână, praful s'alesese de mobilă: oglinzile sparte sau zgâriate, paturile scâlciate, scaunele șchioape sau oloage, tablourile desrămate... Erau și trei victime: o pisică sucombase strivită de garderob; alta, își rupsese laba într'o cursă destinată șoarecelui; iar băiatul gazdei, căzând din pod unde se urcase pentru urmărirea bolșevicului, își scrântise piciorul și șchiopase de-abinelea. Dar își scrântise piciorul drept, astfel că era acum șchiop de amândouă picioarele...

Vecinul cu pisica ucisă și cel cu ea schilodită, au intentat proces bătrânei, cerând, fiecare, câte douăzeci de mii de lei despăgubiri.

— Erau pisici de rasă! se lăudau ei.

— Sunteți niște pungași! — le spunea bătrâna.

Toată strada era în fierbere. Câțiva inși au reclamat autorităților că le tulbur liniștea.

Cu ajutorul câtorva vecini, am organizat un plan de luptă în toată regula: eu, bătrâna și cu fiu-său, urmăream șoarecele înlăuntru, iar ceilalți, înarmați cu furci, ciomege și căldări pline cu apă, erau postați de jur împrejurul casei. Degeaba însă!

— N'ar fi mai bine s'aducem pompierii?! — își dădu cineva cu părerea.

Proprietăreasa se 'mpotrivi.

— Să mai încercăm așa! — propun eu.

— Dacă e mobila 'n casă, nimic nu facem! — mai zise cel ce propusese s'aducem pompierii, și care făcuse războiul cu gradul de plutonier. Trebuie scoasă'n curte. Pe urmă, doi sau trei inși să cerceteze odăile; alții, să fie postați la uși; câțiva în pod, iar alții de jur împrejurul clădirei.

— Dece nu dăm foc casei?! — propuse altul. E mai simplu!

— Ar scăpa ș'atunci! — zic eu.

— Aș!

— Scapă, vă rog să mă credeți... Și pe urmă, eu n'aș vrea să ardă. Imi trebuie viu cu orice chip.

— Bine, să-l urmărim atunci!

L-am urmărit câteva ore, după planul de luptă al plutonierului. Se strânsese aproape toată strada, și fiecare căuta să dea o mână de ajutor. Unii fluerau, alții miorlăiau ca pisicile, alții imitau ronțăitul șoarecilor, câinii urlau sau schelălăiau... dar de prins, — nu l-am prins! Și toată lumea era curioasă să-l vadă. Fiecare văzuse cel puțin un șoarece în viața lui; dar voiau cu orice chip să-l vadă p'ăsta!

— Să mutăm casa în cealaltă parte a curții! — adăugă cel ce fusese de părere să-i dăm foc. Ori să mutăm doar odaia dumitale, dacă ții numaidecât să locuești într'însa!

— S'ar muta și el cu mine!

— Atunci ce-i facem?!

— Să-l mai lăsăm până mâine! — zise gazda; poate s'o fi speriat și-o fi fugit!

— Să fugă?! Ferit-a Sfântul! E-aci.

Ai să vezi: cum s'or aprinde luminile, începe să ronțăe!

— Faceți reclamație la primărie! — ne sfătui cineva.

— La primărie, zici?

— Da, la primărie!

— Pentruce?!

— Așa! să ia primăria măsuri împotriva lui. Pentruce avem primar și consilieri comunali și edili?!

— Are dreptate! — încuviințară ceilalți.

— Bine, să facem reclamație la primărie! — se 'nvoi bătrâna.

Făcurăm reclamație la primărie. Am iscălit-o eu, gazda, și încă vreo cincizeci de inși.

Primarul a convocat numaidecat consiliul comunal în ședință extraordinară și m'a invitat și pe mine s'asist la desbateri.

— De când a apărut șoarecele? — mă întrebă părintele comunei.

— A treia zi, seara, dupăce am ocupat odaia.

— In ce zi?

— Intr'o Vineri.

— Nu așa! Eu vreau să știu data!

— Eri a fost o săptămână.

— Era mare? — mă 'ntrebă un consilier.

— Ziua?

— Ba nu; șoarecele.

— Nu știu; nu l-am văzut.

— Pentruce nu-l prindeți? — mă 'ntrebă altul.

— Nu putem. Il urmărim de-o săptămână întreagă!

— Trebuie instituită o comisie care să se transporte la fața locului! — propuse ajutorul de primar.

— Eu sunt de părere să desființăm strada aceia! — zise un consilier.

— Ba mai bine șoarecele! — se 'nfurie altul. Auzi! să revoluționeze o stradă întreagă!

— Asta e și părerea mea! — le spun. Dar întrebarea este: cum să-l prindem?!

— Să recurgem la ajutorul armatei! — propuse cineva. S'aducem toate muzicile, fanfarele și gorniștii să cânte ca să-l sperie.

— Trimit și eu pe nevastă-mea și pe soacră-mea; când or începe să vorbească... nu se mai aude nici muzică nici gorniști!

Câțiva consilieri propuseră alte soluții, apoi se luară la ceartă. Primarul suspendă ședința până a doua zi, când ne 'ntrunirăm din nou, cu toții.

— Domnilor, părerea mea este să acceptăm propunerea d-lui ajutor! — zise primarul.

— S'auzim!

— Păi n'ați auzit-o eri?!

— N'are-aface; s'o auzim și astăzi.

Primarul făcu un rezumat al dezbaterilor din ziua precedentă, apoi dădu cuvântul ajutorului.

— Domnilor consilieri! — începu acesta. In interesul salubrității publice, pentru liniștea și propășirea urbei noastre care se află sub teroarea șoarecelui din strada Fântânii, No... ce număr, domnule?

— No. 48!

— ...Din strada Fântânii No. 84, propun, a se constitui o comisie care să se transporte la fața locului. Comisia va stabili ravagiile morale și materiale făcute de inculpat, va cerceta locul unde se află ascuns și în ce mod s'ar putea prinde. Dacă urmărirea și prinderea lui va necesita cheltueli mai mari, se va întocmi un deviz în trei exemplare, care, însoțit de un memoriu detailat, se va înainta primăriei în termen de cincisprezece zile. Am zis!

(Aplauze îndelungate!)

— Și cine va face parte din comisie? — întrebă un consilier.

Avură loc discuții aprinse. După lungi desbateri, se hotărî ca din comisie să facă parte: medicul veterinar și medicul primar al orașului, inginerul primăriei, polițaiul, comandantul pompierilor și ajutorul de primar, ca președinte.

— Ar trebui să consultăm și pe d-l prefect! — își dădu cineva cu părerea.

— Desigur! — încuviință altul. Și pe domnii parlamentari ai județului!

— Deocamdată, comisia astfel formată se va transporta la fața locului! — hotărî primarul. Și dupăce își va înainta memoriul, vom vedea ce mai e de făcut.

Gazetele au apărut, toate, în ediții speciale, publicând *in extenso* desbaterile consiliului comunal și câteva articole foarte entuziaste. Un reporter cu fantezie, a 'nceput publicarea unui foileton cu titlul:

„Bolșevicul misterios din strada Fântânii!“...

In timpul acesta, gazda și cu fiu-său urmăreau fără întrerupere șoarecele.

— Ce s'a hotărît? — mă 'ntrebă ea.

— O comisie!

— Ce-i aceia?!

— O comisie. Vine mâine la fața locului, să vadă ce și cum.

Comisia se prezentă într'adevăr a doua zi dimineața la orele 8.

— Unde este? — întrebă medicul veterinar având trusa cu scule și medicamente subsuoară.

— Cine?

— Șoarecele!

— Nu știu! E'n odae la mine.

Inginerul cercetă construcția casei și hotărî că-i în stare bună. Ne puserăm apoi cu toții la pândă, însă n'am prins niciun sgomot.

— Numai seara vine! — zisei.

— Atunci să venim diseară! — propuse comandantul pompierilor.

Comisia plecă, și se 'ntoarse pe 'nserat.

— I'auzi!

Incepurăm urmărirea. Veterinarul împrăștie șoricioaică și stricnină prin toate colțurile odăilor. Dar totul a fost în zadar! Șoarecele venea în fiecare seară odată cu comisia...

Bătrâna a căzut la pat de inimă rea, iar fecioru-său, lunecând pe parchet, își mai scrântise o mână, și era obsedat de ideea că el a fost născut numai pentru a urmări șoarecele, și că, de îndată ce-l va vedea. — moare!

— Dac' aș trăi să-l văd și eu! — se tânguia bătrâna.

După cinci nopți de urmăriri zadarnice, comisia s'a întrunit în odaia mea, ca să hotărască.

— Eu sunt de părere să otrăvim toate animalele din oraș! — zise veterinarul.

— Ar fi mai bine să le lăsăm să moară de foame! — propuse medicul-primar.

Comandantul pompierilor, fu de părere să dărâme clădirea, ba chiar cartierul întreg, dacă va fi nevoie; polițaiul, hotărî arestarea tuturor proprietarilor și chiriașilor cari au șoareci în casă; iar ajutorul de primar, ceru ca parlamentarii județului să facă o interpelare în camera deputaților.

— Alta e soluția! — zise autoritar inginerul comunal. Ați uitat, domnilor, că paralele cu strada, curge râul!

— Și ce-are aface râul cu șoarecele?! — întrebă veterinarul.

— Are! Căci putem să-i schimbăm cursul, sau să construim un canal subteran, care să lege râul cu casa, și să înecăm astfel șoarecele prin surprindere!

— Ideea n'ar fi rea! — aprobă polițaiul.

— Te cred! — se 'mpăună inginerul. Parcă degeaba a cheltuit tata cu mine la Praga și la Berlin!... Iată planul; l-am și făcut! Și 'ntinse pe masă o coală de hârtie liniată la milimetru, cu diferite desene și linii geometrice, din care n'am putut să deslușesc decât râul, strada și clădirea.

— Să 'ntocmim devizul! — zise președintele.

Intocmiră devizul și conturile pentru diurne, apoi plecară.

Peste trei ciasuri, gazetele publicau, în ediții speciale, hotărîrile comisiei și îndemnau populația să fie liniștită și s'aștepte cu încredere rezultatul! Noi însă, am continuat cu urmărirea șoarecelui, bine 'nțeles, fără să-l prindem. Noaptea dormeam pe rând, iar ziua scoteam mobila în curte și cercetam cu deamănuntul odăile.

— Ăsta e Necuratul! — se plângea bătrâna. Mă pedepsește Dumnezeu!

Reporterii ne vizitau în fiecare zi, iar poliția trimisese doi sergenți de pază, cari făceau cu schimbul. Sfârșitul șoarecelui, s'apropia însă. Dar și al orașului.

Intr'o noapte, băiatul gazdei se urcase în pod cu lumânarea aprinsă, ca să caute niște curse. Din nebăgare de seamă, a aprins o mobilă veche de brad, și peste zece minute, toată clădirea era în flacări! Băiatul, în fugă, alunecase și își scrântise și cealaltă mână, astfel că era neputincios și de mâini și de picioare!

— Aș vrea să-mi păstrez numai vederile, ca să văd șoarecele! — se ruga el. Am convingerea că scapă teafăr, chiar de-ar arde orașul întreg!

Așa s'a întâmplat!

Cum bătea vântul, focul s'a întins numaidecât pe toată strada, apoi a cuprins orașul întreg. Gazda mea, arsese întinsă pe canapea, în poziția de așteptare, cu atenția încordată să prindă zgomotul produs de șoarece...

A doua zi, tot orașul era o ruină care fumega. Eu, băiatul gazdei, câțiva pompieri și cu cei doi sergenți cari rămăseseră la post, căutam șoarecele printre dărâmături. Ceva mai târziu, au sosit și uatoritățile la fața locului.

— Il căutați degeaba; a ars! — zise primarul.

— Cu neputință! — replică feciorul gazdei. Este imp... și deodată rămase cu ochii pironiți:

— Uite-l!

— Fața i-se luminase, cașicum ar fi văzut pe Mesia!

— Aiurează! — hotărî comandantul pompierilor.

Nu auira: șoarecele era ascuns într'un vas de lut în formă de garafă, care scăpase neatins. Ronțăia, nepăsător, niște semințe de floarea soarelui! Imi reamintii că vasul acela era aruncat chiar în colțul odăii mele, unde mi-se părea că aud ronțăitul șoarecelui! Polițaiul, puse cu meșteșug chipiul peste vas și prinse, însfârșit, pe bolșevic! Băiatul gazdei sucombă ca un adevărat mucenic, rostind cuvintele biblice:

—„Izbăvește Doamne pe robul Tău...“

Autoritățile au instituit o comisie de experți cu însărcinarea de a stabili cum a scăpat șoarecele de urmăriri și de foc, și dacă a stat numai în vasul în care a fost prins, tot timpul!

Iar eu, m'am mutat în alt oraș...

DIN DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

— POVESTEA BATRANULUI SECRETAR —

(Urmare)

CHARLES DICKENS

— Stranii ? relua acesta, de loc. Le găsiți dvs. stranii pentrucă sunt noi pentru dvs. Ele sunt șotii, și încă șotii din cele proaste.

— Farse ? strigă dl. Pickwick fără să vrea.

— Da, farse, nu e adevărat ? replică mititelul bătrân cu un rânjet diabolic; și fără să aștepte un răspuns, continuă:

„Sunt patruzeci de ani, cunoscui un alt indivit care închirie, în cel mai vechi Inn, un apartament vechi, umed, mucegăit, rămas liber și închis de ani, de secoli. Umbla o cantitate întreagă de bazaconii băbești asupra acestei locuințe și desigur că era departe de a fi vesel; dar sărăcia rodea omul nostru și chiar dacă aceste odăi ar fi fost de zece ori mai rele, eftinătatea lor tot l-ar fi decis. Fu obligat să răscumpere câte-va vechituri ce erau prinse în zid și între altele un dulap pentru arhivă, cu uși mari în vitrouri, garnisite pe dinăuntru cu perdele verzi. Era o mobilă prea inutilă lui, căci n'avea ce hârtii să păstreze și cât despre îmbrăcăminte: cele depe el, fără să se obosească cu grija altora. Foarte bine. Ca să-și aducă, doar, bulendrele, nu-i fu de trebuință nici chiar o targă; răspândi cele patru scaune prin cameră ca să le facă să pară, atât pe cât se poate, o duzină și, seara sosită, se puse să bea lângă foc primul pahar dintr'un galon de rachiu ce-l cumpărase pe credit. Tot bând, se întreba în sinea lui dacă rachiul va fi vreodată plătit și, în acest caz, cam după câți ani, când ochii îi căzură pe ușile cu vitrouri ale dulapului de stejar. Ah, își zise el, dacă n'aș fi fost obligat să iau urâciosul ăsta de sipet după estimația telalului, aș fi putut avea pentru banii mei un lucru mai confortabil. O s'o dau eu pe brazdă cu tine, urloi bătrân, adăogă vorbind tare dulapului, numai pentrucă nu era nimeni altul cui să-i vorbească; dacă n'ar fi prea multă osteneală să-ți sparg oasele, mi-ai aprinde repede focul. De abia pronunțase aceste cuvinte că un sunet, asemănător unui geamăt ușor, păru că ese din dulap. Omul nostru fu speriat la început, dar răsgândindu-se după aceia că sgomotul putea fi produs de oare-care vecin ce intra bine dispus, puse picioarele la gura sobei și luă cleștele să răscolească cărbunii. In acest moment acelaș sunet fu repetat, una din ușile cu vitrouri se deschise încet și lăsă să se vadă, în piciore în dulap, figura unui om mare, acoperit de veștminte murdare și sfâșiate. Fața sa palidă și slabă părea roasă de obidă; avea în culoarea pielei sale, în formele sale de schelet, în toată înfățișarea sa, în fine, ceva care nu aparținea unui locuitor al acestei lumi. Cine ești d-ta ? bâlbâi noul chiriaș ajuns mai alb de cât cămașa sa și balansând în mână cleștele în fel de a ajusta cum trebue mutra supranaturală. Cine ești d-ta ? — Nu-mi arunca acel clește, replică strigoiul. Chiar de m'ai ochi în plin, el va trece prin mine fără rezistență și nu va lovi decât fundul dulapului. Sunt un spirit. — Și ce vrei dela mine, mă rog? reluă chiriașul cu o voce tremurătoare.— In această odae, replică apariția, s'a mistuit ruina mea terestră. In această odae am fost redus la cerșetorie, eu și copii mei. In acest dulap se îngrămădeau în fiecare an hârtiele unui lung, unui foarte lung, unui etern proces. In această cameră, când murii de inimă-rea, de disperare, vicleni vampiri își împărția bogățiile pentru care îmi otrăvisem existența și din care nu lăsară o pară bieților mei copii. I-am speriat și eu apărând, că au spălat repede putina și de atunci, ca să-mi revăd teatrul lungilor mele mizerii, revin în toate nopțile, singura vreme când pot încă vizita planeta noastră. Apartamentul acesta este al meu. Lasă-mi-l. Dacă insistați să reveniți în această cameră, răspunse chiriașul, care avu răgazul să se reculeagă în timpul prolixei expuneri a strigoiului, vă voi reda posesia cu cea mai mare mulțumire; dar dacă mi permiteți, a-și dori să vă pun o întrebare. — Vorbește, zise spiritul cu o voce severă. — Ei bine, reluă omul nostru, nu vroi să vă aplic personal obervația mea, pentrucă ea este comună tuturor spiritelor de care am auzit vorbindu-se, dar mi se pare oare-cum... nesăbuit lucru să reveniți mereu exact în locurile unde ați fost mai nenorociți, când aveți ușurința de a vizita cele mai frumoase ținuturi dupe pământ, căci spațiul nu poate fi o piedică pentru dvs. — Pe cinstea mea, asta e adevărat și nu m'am gândit nici odată la așa ceva, replică strigoiul. — Vezi, d-le, urmă locatarul că această odae e destul de mizerabilă. După aparența acestui dulap, aș îndrăzni să spun că nu o să-i lipsească nici păduchii de lemn și realmente îmi-închipui că puteți găsi un domicil mult mai confortabil, fără să mai vorbesc de climatul Londrei, care este prea-prea puțin măgulitor. — Aveți perfectă dreptate, d-le, răspunse spiritul cu politeță. Nu m'am gândit la asta. Voi cerca numai decât o schimbare de aer. In adevăr, tot vorbind, începu să pălească; picioarele îi erau deja dispărute, când chiriașul îl rechemă. Domnule, îi strigă el, veți face mare serviciu, societății dacă a-ți avea bunătatea să sugerați celorlalte doamne și domni cari se ocupă cu frecventarea caselor vechi, că ar putea fi mult mai confortabil aiurea. — Fără greș, răspunse strigoiul. Trebue, în adevăr, să fim prea blegi, noi ăștia: spiritele, că n'am putut găsi asta. Nu-mi voi ierta că am fost atât de stupid. Zicând aceste cuvinte, strigoiul dispăru și ceeace e de remarcat, adăogă bătrânul aruncând o privire șireată în jurul mesei, n'a mai revenit nici odată".

— Nu e rău, dacă e adevărat, zise omul cu butonii de mozaic, aprinzându-și o nouă țigară.

— Da ! strigă bătrânul cu un aer excesiv de dispretuitor. Vedeți, continuă întorcându-se către Lowten, nu aș fi cine știe cât de mirat dacă are să-mi se spue, în cele din urmă, că și istoria bizarului impricinat ce am avut, când eram la jupânul meu (avocat) încă nu e adevărată.

— Oh, cât despre istoria ceea, n'am de zis nimic, căci n'am auzit-o nici odată, răspunse omul cu bijuterii eftine de paradă mare.

— D-le, zise d. Pickwick, v'aș gratula mult să binevoiți a ne-o povesti.

— Oh, da, adăogă Lowten, povestește-o. Nimeni din cei de aci n'au auzit-o, afară de mine, și eu am și uitat-o aproape.

Bătrânul făcu un ocol mesii din ochi și rânji mai oribil ca oricând, observând atenția tipărită pe toate fețele. In fine, frecându-și bărbia cu mâna și contemplând plafonul, ca și cum să-și împrospetească memoria, începu astfel după cum urmează :

ISTORIA UNUI CIUDAT IMPRICINAT

Nu importă de loc unde, nici cum am aflat această scurtă istorie ; dacă v'aș povesti-o în ordinea în care o știu, aș începe cu mijlocul și când aș ajunge la concluzie, m'aș reîntoarce înapoi să-i caut începtul. Va fi de ajuns dacă vă voi spune că unele din evenimente s'au petrecut sub ochii mei. Cât despre celelalte, știu că s'au petrecut și sunt mai multe persoane ce trăesc încă, ce și le reamintesc prea bine.

In strada mare a foburgului Londrei, aproape de biserica Sft. Gheorghe și pe aceiaș parte a străzei, se găsește, după cum știe aproape toată lumea, mica închisoare pentru datorii, numită Marshalsea. Cu toate că nu mai seamănă de loc cu Șandramaua de odinioară, totuși, în starea sa îmbunătățită, oferă încă prea puțină tentație pentru extravaganți, prea puțină consolare pentru neprevăzători. Asasinul condamnat, profită în temnița Newgate de o curte mai vastă și mai aerisită, care nu există în închisoarea Marshalsea, pentru debitorul insolvabil

Fie ideea, fie vechimea suvenirurilor ce-mi reamintește această parte a Londrei, eu — unul — nu o pot suporta. Strada este largă ; prăvăliile sunt spațioase ; zgomotul trăsurilor, trecătorilor, a industriilor active, răsună de dimineață până'n mijlocul nopții ; dar străzile interioare, de jur împrejur, sunt înguste și murdare ; sărăcia, destrăbălarea supurează din toate aleele ; nenorocul și nevoia sunt închise în aceiaș întunecoasă pușcărie, un aer de tristețe, de dezolare, pare — ochilor mei, cel puțin — răspândit prin împrejurimi, comunicându-le o spoială bolnăvicioasă și desgustătoare.

Multă lume ai cărei ochi s'au stins de mult în mormânt, au început prin a contempla cu ușurință această șcenă, intrând pentru prima oară în vechea închisoare Marshalsea , căci desesperarea vine rar cu primele vătămări ale nenorocului. Noul prizonier se încrede în amici ce nu i-a încercat încă ; se bizue pe multe oferte de servicii ce i se fac, când nu are trebuință ; în fericita lui inexperiență, el conservă speranța, floarea salutară, ce primul suflu al adversității o îndoae, care se îndreaptă iarăși și înflorește din nou oare-care vreme și care puțin câte puțin se ofilește și se usucă sub influența așteptărilor înșelate și a uitării. Atunci ochii i se adâncesc și devin rătăcitori ; obrajii palizi și supți se lipesc de oase ; lipsa de aer de exercițiu, foamea — mai teribilă încă — distruge prizonierul. In epoca de care vorbim se putea spune, fără nici o metaforă, că bieții datornici putrezeau în închisoare, fără nici o speranță de a mai eși vii. Asemenea atrocități nu mai există în așa grad, dar rămân destule pentru a împrunci mizeriile ce-ți sângerează inima.

Sunt cam vre-o treizeci ani, o tânără femee, cu copilul său, se prezenta zi cu zi la poarta închisorii de când apărea soarele și cu atâta regularitate cât și el. Ea venea să-și vadă bărbatul, închis pentru datorii; adesea, după o noapte neliniștită și fără somn, sosea la această poartă cu un cias mai de vreme, și atunci, se reînturna cu un aer dulce și resemnat, ducea copilul pe vechiul pod, îl ridica în brațe pe parapet și îi arăta, ca să-l distreze, Tamisa scânteetoare sub razele soarelui ce se ridica, apoi metropola deja animată de miile de preparative de muncă și de plăcere. Dar numai de cât punea copilul jos și începea să plângă amar, căci nici o expresie de desfătare sau de interes nu venea să lumineze fața palidă și stafidită ce ei îi plăcea atâta să contempleze. Vai, bietul copil nu număra decât amintiri de-o singură speță, suveniruri ce se împleteau cu sărăcia, cu nenorocirile părinților săi. Timp de ceasuri lungi, rămânea pe genuchii mamei sale și examina cu o simpatie copilărească lacrămile ce curgeau în lungul obrajilor mamei; apoi se târâia într'un colț sumbru, unde adormea plângând. Penibilele realități ale lumii cu grelele sale privațiuni, foamea, setea, frigul, toate nevoile erau statornicite în casa lor, chiar din primele luciri ale inteligenței sale și cu toate că era încă în vârsta pruncieі, nu mai ávea inima vioae, nici râsul vesel, nici ochii strălucitori.

Tatăl său și mama sa studiau paloarea figurei sale și privirile lor se încrucișau, în urmă, pline de gânduri de deznădejde, ce nu îndrăzneau să și-le exprime prin vorbe. Omul viguros, voinic, ce ar fi putut suporta toate ostenelile unei vieți active, se mistuia în lunga inacțiune, în atmosfera otrăvită a unei închisori prea populată. Femeea delicată și gingașă se topea copleșită de relele împletite ale spiritului și ale corpului. Iar copilașul... inima-i era deja sfărâmată.

Iarna sosea și cu iarna săptămâni întregi de ploi reci și triste. Biata femee venì să locuiască o mizerabilă odae, aproape de închisoarea bărbatului său și cu toate că sărăcia lor ce sporea fu cauza acestei mutări, — ea se găsea mai fericită atunci, căci era mai aproape de el. Timp de două luni ea veni, ca de obiceiu, să aștepte cu copilul său deschiderea porții. O dimineață ea nu veni: era prima dată. Intr'altă dimineață veni singură: copilașul era mort.

(Continuă în n-rul viitor)

Trad. de GH. I. CRIVAȚ

CEA MAI MARE AMANTA

ION MUNTEANU

Oraș sărac, situat pe țărmul mării, avea o sarcină grea impusă de legile țării: să înhumeze pe cheltuiala sa cadavrele aruncate zi de zi de apele furioase. Și apa era mai bogată în cadavre decât în pește, singura hrană a unei populații sărace.

Orașul cu cimitire vaste flămânzea de ani de zile. Dările apăsau greu asupra umerilor bunilor cetățeni. Până când...

Intr'una din zile se întâmplase un naufragiu îngrozitor. Vasul „Pax" fu înghițit de valuri împreună cu două sute de diplomați din toate țările pământului. Oameni bogați și gravi, tot ceia ce avuse mai ales omenirea.

Naufragiul se întâmplă aproape de orașul morții. Cinstea înhumării cadavrelor se cuvenea cetății cimitirelor. Dar...

Un singur cadavru fu aruncat de valuri. O masă de carne descompusă un leș fără nume și naționalitate.

Vestea se răspândi pretutindeni cu iuțeala fulgerului. Două sute de mame, surori, soții și amante veniră să ceară cadavrul. Toate îl recunoșteau și-l revendicau ca pe al lor. Femei frumoase, altele încărcate cu diamante și matroane respectabile își încercau întreaga putere a farmecului frumuseții și bogăției spre a-l obține...

Sfatul orașului cimitirelor ajunse în grea nedumerire, cui să-l elibereze când atâtea erau solicitatoarele... Cine s'aducă o judecată dreaptă între două sute de femei? Paris a împărțit judecata abia între trei zeițe și-a adus asupra cetății sale pe cel mai groasnic dintre războaie...

Din fericire primarul cetății era un înțelept. Căci iată ce hotărî.

Cadavrul va fi licitat. Cea mai mare jertfă nu va putea fi făcută decât de mama sau amanta adevărată a cadavrului. Numai cea mai sinceră dintre jertfe va deslega taina leșului...

A fost o licitație ciudată. Mame, soții, surori și amante se întreceau să-și jertfească podoabele cele mai scumpe...

Se oferise o sută de mii de galbeni. Apoi, două și trei sute de mii. S'ajunsese la un milion.

Cele mai sărace se retraseră. Au mai rămas două. O bătrână albă și gârbovită, mamă și bunică de regi și o femee tînără și frumoasă, amanta tuturor cari au putut plăti cu aur.

Două milioane, trei. S'ajunsese la cinci milioane. Și-au aruncat toate podoabele, doar o cămașe le mai acoperea corpul!

Și apoi amanta își sfâșie și cămașa și goală se jertfi tuturor ochilor.

Venus câștigă și pentru a doua oară. Cadavrul îi fu dăruit. Il îngropă cu pompă. Il plânse trei zile de-arândul. Ii sădi flori pe mormânt, iar cetățenii cuceriți de jertfa ei cea mare, îi promiseră să-i cinstească amintirea.

— La un an mă voi reîntoarce la mormântul celui pe care l'am iubit mai mult decât viața — le spuse cetățenilor. Aș vrea să nu moară nici o floare neîngrijită pe mormântul lui...

Trecu un an. Cetățenii orașului cu cimitire vaste, o așteptau cu nerăbdare pe cea mai mare dintre amante. Ii pregătiră o primire regească, muzică și flori...

Și când îi zăriră echipagiul isbucniră într'un strigăt de bucurie nemărginită...

Mare le fu însă uimirea și spaima când în locul ei coborî un bărbat.

Era îmbrăcat în negru. Ochii îi erau triști, iar fața palidă.

— A murit oare stăpâna noastră? — întrebă îngrijorat primarul.

Streinul făcu semn cu capul că nu.

— De ce n'a venit atunci?

— Am venit eu în locul ei!

— Dar cine sunteți?

— Eu sunt cadavrul pentru care amanta cea mare și-a jertfit întreaga avere...

Nu te speria, nu sunt umbră. Sunt om în carne și oase. Din nefericire n'am murit în naufragiu. Am fost salvat. Eram viu când „Ea" venea dela înmormântarea mea... M'a privit buimăcită și nu-i venea să creadă. Iar când cunoscu adevărul îmi zise rece: „Pentru mine ai murit. Te-am îngropat în orașul cimitirelor... Morții sunt morți și nu mai învie. Inima mea nu vrea să creadă minunii. Sufletul meu s'a reîntors de la înmormântare, a plâns prea mult pentru ca acum să chiotească de bucurie... Ești un strein pentru mine, nu vreau să te mai văd".

Și a fugit cu un prinț, negru. Iar de atunci și-a schimbat de o sută de ori amanții, dar pe mine nu mă mai vrea.

Lumea îl ascultă uimită. Streinul își făcu loc în spre mormânt. Celor ce îl urmau le făcu semn să se oprească.

Și singur îngenunche în fața mormântului său propriu.

Scoase o sticluță și o duse la buze. Iar murind rosti în șoaptă:

Cea mai mare amantă nu e femeea, ci moartea.

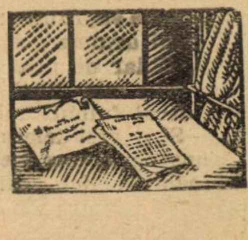

critica literara

DESTINUL ROMANULUI

F. ADERCA

A trecut prea multă vreme dela întâia parte a unei idei, publicată aci sub titlul falşificat cu succes (căci a isbutit să înşele pe mulţi) „descompunerea unui gen literar“ — ca să nu revenim, înainte de a purcede mai departe.

Făceam observaţia, laolaltă cu unanimitatea foiletoniştilor, că romanul, aşa cum a fost conceput şi realizat de marii romancieri ai veacului trecut, se descompune în diverse scrieri cu funcţii diferite, unele fragmente crescând la proporţiiie gigantice ale vieţuitoarelor atinse de defantiasis. Şi pentru exemplificare am citat cazul lui Marcel Proust, în opera monumentală a căruia am găsit toate speciile rezultate din descompunerea romanului clasic: caet intim, vieţi romanţate, note de drum, exotism, etc. Şi încheiam:

„Totuş romanul, gen literar care a moştenit funcţia epopeii şi a împlinit'o strălucit până'n veacul acesta, nu piere. Descompunerea lui din zilele noastre „*dovedeşte mai curând o vitalitate furioasă şi bogată, în căutarea unei forme viabile*“.

●

Aşa dar romanul nu piere. De altfel se şi vede... Afirmaţia contrarie ar pune pe critic în situaţia medicului care întâlnindu-se cu bolnavul de zilele trecute, nu-i răspunde la salut, dându-i explicaţia scurt :

— Domnule, dumneata după toate legile medicinei, eşti mort de alaltăeri.

Bunurile spirituale nu pot fi ucise, desfiinţate sau înlocuite, ca maşina de râşnit cafea sau ca birja. Epocile prin excelenţă sculputurale, au corespuns unor adânci nevoi sufleteşti, când funcţia estetică se cuprindea în cea politică sau religioasă. Veacurile colorate de penelul unui da Vinci, Rembrandt, Goya, nu se vor mai repeta, căci glasul lor a amuţit. Timpul lung când Balzac putea scri o jumătate de roman într'o noapte, iar cititorul avea răgazul să urmărească pe îndelete întâmplările celor trei muschetari, şi-a pierdut elasticitatea.

Cu toate acestea sculptura, fără să mai primească aurul unui Pericle şi fără să se mai adreseze templelor, n'a încetat să existe. Fotografia artistică a tăiat mult din comanda de portrete — pictura îşi merge drumurile şi oferă bucuriile ei fără pereche. Nimeni nu mai deschide pe Molière, să vadă care erau adevăratele moravuri ale unui zgârcit şi nici pe romancierii ruşi, ca să afle filosofia rasei slave. Romanul se scrie totuşi şi se publică în milioane de exemplare şi în zeci de mii de titluri anual.

Nevoia de a cunoaşte restul continentului, celelalte rasse, poezia priveliştelor noi şi ultimile prejudecăţi şi rituale în care s'au deghizat instinctele, aceleaşi pe toată suprafaţa pământului, a dat naştere romanelor exotice

Exotismul nu este, cum s'ar crede, o formă nouă a romanului. Dinpotrivă. Este una din formele lui cele mai vechi. El este creatorul tuturor legendelor orientale, tuturor epopeilor şi a nenumăratelor romane eroice, sentimentale, de aventuri şi de călătorii, care se bizue pe *curiozitatea* cititorului, şi pe nici un alt element.

Faptul că romanul exotic de azi s'a lepădat de toate celelalte elemente care constitue adevărata frumuseţe a celor „O mie şi una de nopţi“, a „Iliadei şi Odiseei“, a „gesturilor“ medievale şi a multor romane din epoca romantică, dovedeşte că, simplificându-şi funcţia, îşi simplifică şi valoarea. E un fapt, în aparenţă inexplicabil, că autorii romanelor exotice se bucură de o popularitate pe care n'o au însă niciodată cărţile lor. Adoptând funcţia ziarului, într'o carte întreagă, romanul exotic se învecheşte ca un ziar. Un roman despre negrii va fi un roman foarte citit, un alt roman despre negri, mai documentat, va şterge cu desăvârşire însemnătatea celui dintâi, precum o veste de azi dimineaţă, complectă, desfiinţează zvonul care a circulat eri. Şi romanul exotic se anulează dela o zi la alta, prin alt roman, al cărui exotism e mai complect sau printr'un exotism care se dovedeşte, o zi, şi mai exotic.

Tot ca un fel de exotism a impresionat şi psihiologismul complicat al romanului proustian. Cum, acesta e amorul lui Swan ?... Sentimentele noastre au intermitenţe ?... Amintirea trăeşte, cu toată complexitatea ei, într'o simplă sensaţie gustativă sau olfactivă ?... O bună parte din succesul adevărat al romanelor lui Proust se datoreşte acestor invenţii de natură curat psihologică şi pe care romancierul, într'un stil de op savant, le explică şi le exemplifică în sute de pagini.

Autorul acestor rânduri (din 1923 când „Viaţa Românească“ îl socotea pe Proust „romancier necunoscut“) e aproape unicul publicist care crede — în critica pe care a putut'o controla — că inventivitatea psihologică a lui Proust, oricât de mare loc ar ocupa în operă, are o valoare ştiinţifică secundară. Acele elemente n'au fost controlate în niciun laborator de psihologie experimentală, iar confirmarea lor, ar însemna complecta lor anulare, prin cele dintâi cercetări noi care ar duce mai departe cunoştiinţele noastre exacte despre iluziile efective sau funcţia memoriei. „Descoperirile“ psihologice ale lui Proust numai privite literaliceşte, adică *gustate* în efectele lor artistice, rămân fără moarte, oricâte descoperiri psihologice s'ar mai face şi chiar în cazul când niciuna din componentele psihologiei proustiene nu s'ar verifica ştiinţificeşte.

N'are deci nicio însemnătate dacă observaţiile psihologice ale lui Proust cu privire la gelozia lui Swann, sunt exacte şi au valoare ştiinţifică. (Personal credem că ele se referă şi sunt exacte numai în ce prvieşte pe Swann).

Psihologismul atâtor romancieri şi truda atâtor cititori în căutarea noului exotism psihologic, va suferi deci destinul exotismului geografic — dacă nu va avea în sânul lui sâmburele indestructibil şi viu, al stilului.

●

Elementul istoric şi didactic pus la temelia romanelor biografice, de care s'a molipsit de curând şi literatura românească, va trebui în curând să se supue şi el legei operilor de artă.

Romanul vieţilor ilustre a purces dela un mare adevăr: că imaginaţia e totdeauna inferioară vieţii. Dar pentru a reda, sub formă de roman, viaţa unui erou politic sau literar, se cere o concepţie personală a acelui erou. A lucra însă, nu atât cu respectul amănuntului, cât cu intenţia de a sublinia corupţia — fără de care de altfel, romanul ar fi o lucrare moartă — *înseamnă a falsifica biografia.* Şi de cele mai multe ori, autorii acestui soi de roman, *toţi solicitaţi de editură*, s'au găsit în această situaţie: să scrie o biografie falsă sau să alcătuiască un roman prost — şi nu e de mirare că încă n'am găsit o operă de artă puternică şi vie, în vre-una din numeroasele serii care se scriu şi se tipăresc în zeci de mii de exemplare.

Un singur romancier şi-a dat seama de adevărata înfăţişare a problemei şi de singura ei soluţie firească şi artistică: *Joseph Delteil*, care a scris *Jeanne d'Arc* şi *Viaţa lui Lafayette*, mărturisind că scopul lui n'a fost să adune documente ci SA INVENTEZE UN SUFLET. Şi *Jeanne d'Arc*, care nu figurează în nicio serie de vieţi romanţate, e o capodoperă.

Din acest punct de vedere Marcel Proust care — spuneam rândul trecut — „a romanţat mai mult sau mai puţin veridic, dar cu talent neîntrecut, în tonurile sale, viaţa unui pictor, a unui filosof, a unui poet şi a unei tragediane, al căror nume e pe buzele tuturor“, a fost un adevărat precursor. Modelele sunt atât de uşor de recunoscut încât autorul, în viaţă fiind, a fost acuzat şi a trebuit să se justifice. Justificarea lui era necesară pentru publicul care a rămas la lectura exotică, istorică şi didactică. N'ar fi fost necesară pentru un public esteticeşte educat. Căci pictorul, filosoful, poetul şi tragediana trăesc, nu prin anecdota vieţei lor, copiată mai mult sau mai puţin credincios, ci prin concepţia personală şi intuiţia artistică a autorului, care i-a integrat într'un univers abstract, mai adevărat şi mai concret, de-atâtea ori, decât cel concret în nenumăratele lui falsuri şi erori.

●

Destinul romanului nu s'a încheiat. Viitoarea lui strălucire şi viaţă e condiţionată însă de o purificare a conceptului epic. In ziua în care cititorul nu se va mai duce spre roman, mânat de nevoi, să zicem, geografice sau didactice, ci de setea literară, fermecătoare, toate aberaţiile epicului contemporan vor dispare.

După atâtea mii de ani de literatură e trist totuşi că popoarele socotite cele mai civilizate ale globului, nu fac încă deosebirea pe care au făcut-o de mult în pictură, când nu mai agaţă tabloul Sfintei Fecioare cu Pruncul de Raffael, în capelă, ci în salonul de primire.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL DE ARTĂ DIN MOSCOVA

Cu excepţii din cale afară de rare, când actorul român intră în „rol“, înseamnă că primeşte în ziua întâiu de repetiţie un caieţel scris la maşină unde citeşte mai multe sau mai puţine rânduri care se leagă ca acestea :

Contele..... trenului intrat în staţie.

— Am înţeles.

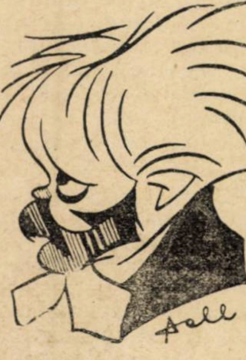

PAVLOV
în „Sărăcia nu e o ruşine“

Contele..... în şanţ.

— I-am spus că e un dobitoc.

Elena..... mergând !

George.... bariera ?

— De-acasă i-am spus asta.

Etc... etc...

Adică are sfârşitul replicei precedente şi replica pe care o are el însuşi de spus.

Atât ştie el despre piesă şi restul tot îl află uneori la repetiţia generală dacă „are în toate actele“, dacă însă nu are decât în ultimul, oricât s'ar vorbi despre personajul pe care îl reprezintă în actul întâiu şi doi, el nu va şti nimic.

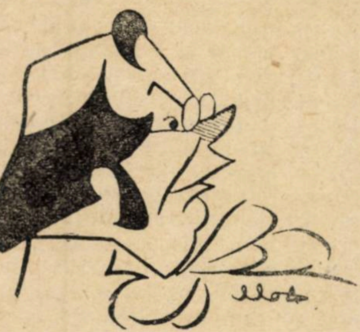

B. ESPE
în „Căsătoria“

Işi ia deci „rolul“ acasă şi-i caută „intonaţii“ : „Am înţeles ! şi celelalte.

Nici odată actorul român nu-şi va şti rostul lui într'o piesă. Va căuta însă totdeauna „să scoată ceva“ adică să iasă cât mai mult în relief, cu preţioasa lui persoană.

Dacă e actor principal va vorbi „cu dicţiune“ şi alandala ca sens până la „cuplet“ adică până la tirada sentimentală pe care o va spune oftat şi cu gâfâieli automate, privind fix un punct oarecare din scenă ca să se poată concentra.

Inţelegând anapoda fraza că nu există „roluri mici“ actorul român nu ştie ce e un rol secundar, adică rol auxiliar, adică rol menit prin însă-şi concepţia autorului să treacă neobservat. O singură replică dacă are de spus actorul român o va face „cu dicţiune“ sonoră cu o pădure de gesturi, „cu cârlige“ fără să ţie socoteală de atmosfera generală a scenei.

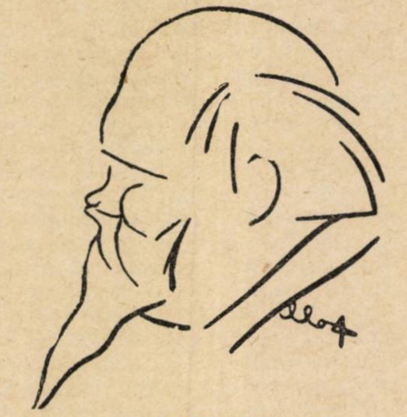

PAVLOV
în „Azilul de noapte“

Actorii „mari“ nici odată nu vor şti care sunt replicele esenţiale ale piesei, cele care o rezumează, cele care îi alcătuesc scheletul. Tot ce e esenţial va fi lăsat în umbră, iar ceeace îi va aminti actorului nostru vre-o replică de succes din trecut, din altă piesă, va fi scos în relief ca să obţie efect.

Regizorul în majoritatea cazurilor se ocupă de decor de muzica de scenă sau de îmbrăcămintea balerinelor.

Fireşte că sunt şi unele excepţii fericite, chiar extrem de fericite pentru că sunt rare.

Aflaţi acum cum lucrează trupa Teatrului de artă din Moscova. Mai întâi piesa e cetită tuturor interpreţilor reuniţi... Şi nu odată, de două ori. Ci de zeci de ori. Câteva luni în şir. Cetită şi *discutată* până când fiecare interpret aproape o ştie toată pe dinafară şi îi cunoaşte toate tainele. Pe urmă începe studiul mediului. Ca să joace „Livada cu Vişini“ a lui Cehov, toţi interpreţii au petrecut câteva luni la ţară.

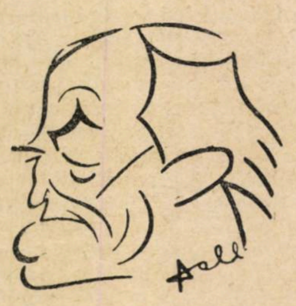

ASLANOV
în „Sărăcia nu e o ruşine“

Şi cu asta încă nu s'a terminat. Incepe lucrul de asamblu, cu decoruri. De cele mai multe ori Stanislawsky schimbă, nemulţumit, mai multe rânduri de decoruri. Căci el nu ajustează piesa după decoruri — cum pe la noi şi aiurea chiar, unii regizori — ci caută cu stăruinţă decorurile pe care le cere textul. Pe urmă începe gradarea acţiunei, sublinierea momentelor principale etc..

Să ne mai mirăm deci că în cazul acesta Teatrul lui e într'adevăr de artă ? Că s'au realizat acolo adevărate minuni? Cu piese căzute de nenumărate ori (Pescăruşul, Livada cu Vişini etc.) au cunoscut succese triumfale prin el ?

„Grupul din Praga“ al trupei rupte în două, păstrează prestigiul geniului marelui regizor. Cele câteva spectacole date în Bucureşti au dovedit o scrupulositate artistică, o adecvare la operă neobicinuită la noi. Nici exces în decor, nici „comedia del Arte“ puerilă şi inutilă...

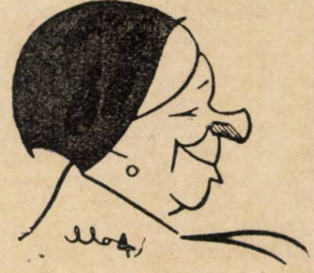

N. TOKARSKAYA
în „Căsătoria“

Textul respectat cu sfinţenie.

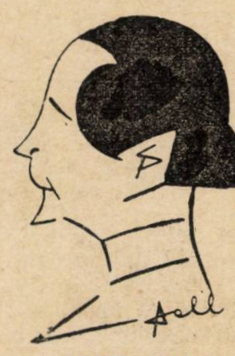

BOGDANOV
în „Sărăcia nu e o ruşine“

De aci realizări minunate. Primul spectacol cu „Sărăcia nu-i o ruşine“ a lui Ostrowsky a fost o revelaţie a vieţii ruseşti. Scene pline de veselie exuberantă, de dans pasionat, de naivitate dramatică, de emoţie concentrată cum nu prea am avut adeseori în Bucureşti. „Sărăcia nu-i o ruşine“ e unul dintre cele mai frumoase succese obţinute în teatru, prin concursul desăvârşit al tuturor interpreţilor.

Frumuseţe, viaţa tânără, cântec, duioşie toate au fost puse la contribuţie, în aşa măsură că nu ştiai ce să admiri mai mult : discreţia unui joc loaial la cei care aproape că numai figurau sau ştiinţa şi arta celor care apăreau în primul plan.

„Căsătoria“ lui Gogol a arătat o concepţie extrem de abilă. Rolurile secundare au fost caricaturizate ca să se creeze atmosferă şi pentru că piesa are momente naive, iar cele principale au fost jucate în stil de artă mare. Unitatea era obţinută prin sinceritatea jocului la toţi. „Actori mari“ nu vrea să prezinte acest ansamblu. Totuşi are în d. *Pavlov* un element cu totul excepţional, de o expresivitate şi de o inteligenţă artistică uluitoare. D-ra *Gretch* e un excelent element de comedie. *D. Aslanov* de asemeni un actor de superioară inteligenţă; d. *Vasilieff* un intens temperament. De remarcat şi jocul viu al d-lui *B. Espe*.

„Azilul de Noapte“ jucat cu mare profunziune de detalii a fost însă lipsit de acel tragic, fără care, chiar în cele mai simple realizări, nu putem concepe drama. Totuşi rămân creaţiile d-lor Pavlov (Luca), Virubov (Pepel) Krijanovskaia şi Gretsch.

„Fraţii Karamazoff“ ne-au dat trei lucruri frumoase în afară de o imensă bogăţie de detalii artistice: Scena de beţie a tatălui din actul I (d. Pavlov) Smerdiacoff al d-lui Vasilieff, Ivan al d-lui Aslanov (superior gândit). Ni s'a părut că d-nul *Virubov*, mai bogat în nuanţe ca d. Storin, nu a avut însă acel suflu de fatalitate în joc, de pasiune neînfrântă, capabilă să provoace catastrofe, pe care le pusese în rol actorul român. Să ne amintim de altfel că şi Pitoëff a fost inferior actorului nostru în „Puterea întunericului“. Poate nici d-na Gretch nu era cea mai indicată în mândra, recea şi pasionata Ecaterina Ivanovna.

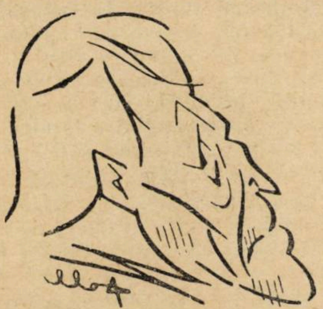

VASILIEFF în „Azilul de noapte“

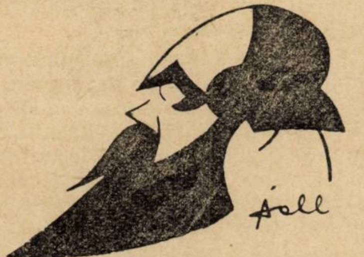

ESPE în „Sărăcia nu e o ruşine“

„Gruşenca“ d-nei Krijanovskaia de o frumuseţe unică şi adecvată textului a fost înăbuşită de simplitatea înscenării (a decorului şi costumului vrem să zicem) pe care desigur că n'o cerea aşa nici chiar romanul.

Mai realizat de sigur decât „Fraţii Karamazoff“ a fost spectacolul cu „Cadavrul viu“ al lui Tolstoi.

D. Virubov a avut toată resemnarea cerută de text fără să sacrifice nimic din bogăţia şi culoarea rolului, d-na Krijanovskaia a fost din nou emoţionantă în rolul soţiei. Superiori deasemeni în realizare d-na *Gretsch* în rolul ţigăncii, d. Vasilieff în al lui Karenin şi d. Pavlov într'un rol de beţiv intelectual. De o savuroasă distincţie d-na *Dneprova* în Ana Karenin.

Dar ori câte rezerve am face, trupa „Teatrului de Artă“ din Moscova, fie şi „Grupul Praga“ rămâne o înaltă şcoală de teatru pe care ar trebui s'o reţinem cât mai mult aci.

CAMIL PETRESCU

TEATRUL NAŢIONAL

CORIOLAN SECUNDUS

de **Mihail Sorbul**

Nu totdeauna interesează subiectul pieselor de teatru. Interesează însă totdeauna tratarea, dialogul, încadrarea scenelor şi personajiile. Dacă personajiile sunt convenţionale, dacă n'au atâta vigoare, ca să pară smulse din viaţa de toate zilele, piesa e slabă. Dacă autorul reprezintă personajii stranii, distanţate de logică şi îndepărtate de sensul normal, trebue să le susţie în situaţii de dramatism intens, sau de comic larg, cât mai larg, care să le dea posibilitatea de traiu în atmosferă neobişnuită.

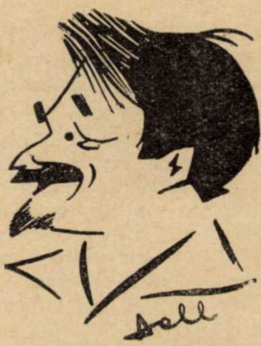

MIHAIL SORBUL

●

D. Sorbul a prezentat în „Coriolan Secundus“, un tip original. Mai mult straniu. Maniac.

Tipul d-lui Sorbul e un profesor de ştiinţe naturale, Coriolan. Darwinist şi ateu, obsedat de ideea perpetuării. E cu atât mai obsedat, cu cât n'are copii. Ajuns în pragul bătrâneţii, într'o viaţă casnică liniştită, vrea copii. Teoriile naturaliste s'au răsfrânt astfel în capul profesorului d-lui Sorbul, că familia trebue să aibă oricum copii. Şi acest oricum e realizat de profesorul darwinist şi ateu, prin introducerea unui căpitan de cavalerie în odaia de dormit a d-nei profesorului darwinist şi ateu. Şi astfel vine pe lume Coriolan Secundus.

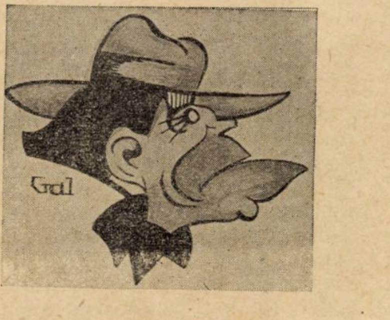

ION MORŢUN

Situaţia e oribilă.

Sunt în viaţa de toate zilele, situaţii create de bărbaţi nemernici, cel puţin tot aşa de oribile. Dar situaţia eroului d-lui Sorbul e creiată de un profesor. De aceea situaţia e şi mai stranie. Dar fiindcă-i maniac, hai, treacă.

De altfel şi autorul şi-a tratat personajiile în ritm de farsă. In faţa maniacului naturalist al paternităţii copilului altuia, aduce pe căpitan, care când a ajuns colonel s'a însurat, a luat avere mare, dar suferă şi el de dorul paternităţii. Vrea colonelul, vrea şi bogata d-nă colonel, dar... îşi aduce aminte colonelul de Coriolan Secundus.

Iar situaţie dificilă.

Autorul accentuează însă tonul de farsă.

●

După aplauzele din sală, după râsul sgomotos al spectatorilor, farsa d-lui Sorbu a avut succes.

●

Dacă autorul e cunoscut din piesele, care i s'au jucat înainte, ca un abil tehnician al înscenării, al alimentării dialogului la nivelul şi în ritmul situaţiilor create, nu-i mai puţin adevărat, că în „Coriolan Secundus“ interpreţii l-au ajutat cum nu se poate mai bine.

D. Ion Morţun a fost profesorul maniac.

D-sa a făcut ca personajul repulsiv şi maniac să fie tipul absurd înfăţişat comic. Şi ca atare d. Morţun, comic de mare talent s'a fofilat din situaţiile grele şi a fost aplaudat.

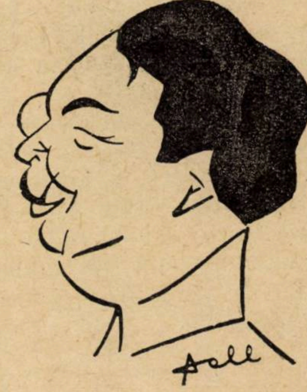

R. BULFINSCHI

Căpitanul de cavalerie, fercheş, plin de sine, cuceritor prin vigoare a fost d. Bulfinski. Tip de cuceritor într'o lume de mediocritate intelectuală şi în care e apreciată ţinuta elegantă prin ciocnirea pintenilor.

Un tip, care răspunde convenţional profesorului, care a citit şi a înţeles de-a'ndoaselea.

In roluri mici: ordonanţă a colonelului, d. Sârbu; plutonier major, d. Marius; Coriolan Secundus, d. Marţian şi prietenul lui Secundus, d. Brancomir.

D. Sârbu a făcut din rolul ordonanţei, un rol de primul plan.

In rolul d-nei profesorului, foarte bine d-na Ana Luca; d-na colonel a fost într'adevăr pitorească d-na Gaby Danielopol; şi în rolul conducătoarei căpitanului în odaia soţiei profesorului, d-na Gusty.

●

Piesa d-lui Sorbul e o farsă căreia talentaţii artişti cari au interpretat-o şi directorul de scenă d. Soare, i-au asigurat succes.

B. C.

gazetaria

așa și-așa...

dela teatrul rusesc

La premierele recente ale teatrului de artă din Moscova s'a observat o mare și remarcată afluență de actori și regisori dela teatrele noastre. Părerile asupra valorii artistice a ansamblului rusesc sunt — firește împărțite. De pildă d-ra Sorana Țopa, juna tragediană de temperament a Teatrului Național, este cu totul pătrunsă de admirație pentru Moscoviți. Nu de aceeaș părere este d. Dumitrescu-Bumbești, care susținea sus și tare că montarea „Căsătoriei" e mult inferioară celei a d-sale, de unde —logic — trăgea concluzia că valoarea d-sale regisorală nu e prea mult umbrită de cea a lui Stanislavschi.

Unui actor al unui teatru particular — pe de altă parte — nu-i plăceau creațiile actorilor. („Se puteau scoate, nene, niște „cârlige" !...)

Majoritatea actorilor însă erau entuziasmați. Nenea Stanciu, deobiceiu atât de... circumspect în aprecieri, plângea de admirație. Vasile Enescu-Enice devenise pur și simplu radios. In schimb excelenta vedetă a Teatrului Intim, copleșită de admirație, devenise melancolică și tăcută.

●

calambur

La Capșa la o masă, își beau șvarțul mai mulți scriitori, antrenați într'o șuetă interminabilă. Prietenul nostru Al. Cazaban e „în formă". N. Davidescu îl secondează bătăios, în timp ce Soricu, masiv și cu fața de nepătruns, tace, fumează și apreciază. In mijlocul unui schimb arzător de cuvinte, își face brusc apariția, îmbufonat și surâzător, Horia Furtună.

Un moment de liniște. Apoi, Cazaban izbucnește :

— Dar ăsta, mă rog, cum a fost ales deputat ?

La care, prompt, incorigibilul calamburist răspunde :

— In ce mă privește, eu am fost predestinat să fiu ales în Cameră.

Nu mă cheamă oare, *Furt-urnă?* ...

CU CINE SĂ MĂ CĂSĂTORESC?

(DIN JURNALUL UNEI TINERE AMERICANE)

(Urmare)

R. W. LARDNER

15 August

Nu pot trece peste asta și știu sigur că la noapte nu voiu dormi. Sunt într'o situație îngrozitoare sau îmi închipui numai și iată ce e și mai îngrozitor.

După ce am dansat de două-trei ori împreună, m'a întrebat Frank dacă n'ar fi bine să facem o plimbare și am plecat cu automobilul lui. Băuse câteva cockhartsuri și în timpul mersului a mai băut dintr'o sticlă și apoi mi-a spus că mă iubește și eu i-am spus să nu vorbească prostii. El însă mi-a spus că e foarte serios. M'a întrebat dacă mai iubesc pe cineva și i-am spus că da ; și m'a întrebat dacă pe el nu-l iubesc mai mult decât pe toți ceilalți și i-am răspuns : *da*, dar numai pentru că credeam că a băut prea mult și că mâine nu-și va mai aminti de nimic. Imi închipuiam că este cel mai resonabil lucru ce-l puteam face în cazul de față.

Apoi m'a întrebat când ne vom putea căsători și eu, în glumă, i-am spus că înainte de Decembrie nu va fi posibil ; el spunea că e prea departe acest termen, dar că aș merita să mă aștepte până atunci și mi-a mai spus o mulțime de lucruri și probabil că am fost prea indulgentă cu el : aceasta e nenorocirea.

Eram convinsă că era cu chef și că va uita totul. Era foarte târziu ; când ne-am despărțit era treaz de tot și acuma nu-mi dau bine seama cum stau lucrurile. Dacă nu-și amintește de nimic, totul e în ordine. Dar dacă își aduce aminte și o ia în serios, trebue să-i povestesc despre Daltes, poate chiar și despre Gordon. Aceasta e îngrozitor, nesiguranța mă'nebunește și nu știu cum voi trece noaptea aceasta.

16 August

Nu mai pot suporta ! Nu mai pot ! Viața aceasta e insuportabilă ! Frank își amintește de fiecare cuvânt spus aseară și crede că suntem logodiți și că ne vom căsători în Decembrie. Familia lui e la New-York și voește să plece și el, când mă voiu reîntoarce eu acolo, pentru a ne înlesni apropierea.

Așa nu mai poate continua chestiunea și mâine îi poiu povesti de Walter, sau de Gordon, sau de amândoi. Știu că-l va durea, că-i va distruge poate existența, și eu mi-aș da viața să nu se'ntâmple ceva. E îngrozitor să-l faci să sufere, mai ales că-i așa drăguț și așa elegant și simpatic.

Azi dimineața mi-a trimis flori minunate și la 10 m'a chemat la telefon, întrebându-mă când mă poate vedea. Sper că telefonista nu va fi ascultat, căci și el mi-a spus lucruri asemănătoare celor din telegramele lui Walter.

Și încă ceva îngrozitor s'a petrecut azi: am primit dela Walter o scrisoare nu o telegramă și am purtat-o cu mine toată ziua, în buzunar, fără s'o citesc. Abia acum zece minute, când am venit în cameră am citit-o. Walter este foarte mâhnit că, de când sunt aci, nu i-am trimis decât două telegrame și o scrisoare. Cât de mâhnit ar fi, dacă ar ști ce s'a'ntâmplat. Cu toate că aceasta nu poate schimba întru nimic felul de lucruri, eu fiind logodită cu Walter și hotărâtă să mă mărit cu el. Doar i-am spus mamei că mă voiu căsători cu Walter în Decembrie și m'aș simți foarte jenată să-i spun acum că vreau să mă mărit cu altul.

Am fost cu Frank la lunch și după acea ne-am plimbat iar cu automobilul lui. Era foarte amurezat și așa tandru cu mine, încât n'am avut inima să-i spun adevărul, dar mâine îi voiu spune neapărat totul ! și dacă i-aș fi spus astăzi am fi fost amândoi cu o zi mai devreme nenorociți.

Mi-a spus că familia lui are foarte multe parale și că tatăl lui vrea să-l ia tovarăș în afaceri. El ar vrea să accepte, dar crede că adevărata lui vocație este să devie gazetar, sau poate chiar romancier și dacă eu aș fi hotărâtă să mă restrâng la început, s'ar apuca de meserie pentru care are predilecție. Nu știam ce să-i răspund; în cele din urmă i-am spus, că el va ști, sigur, mai bine ce are de făcut și că banul nu e totul pe lume.

M'a întrebat unde vreau să fac voiajul de nuntă și cred că trebuia să spun că acest voiaj este deja fixat ; că voiu merge cu Walter în California, dar i-am spus numai că dorința mea a fost întotdeauna să vizitez California. El era încântat și mi-a spus că vom pleca precis într'acolo și că-mi va face cunoștință cu toți acei oameni minunați, pe cari i-a cunoscut el în iarna trecută.

Seara am dansat împreună, dar numai 2—3 dansuri, apoi ne-am așezat pe o bancă lângă locul de tennis ; eu m'am culcat de vreme, pentru că mătușa Julie a făcut câteva aluzii în timpul dejunului și pentrucă voiam să fiu singură, spre a mă gândi, dar cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mai rău este.

Câteodată îmi doresc moartea, ar fi cea mai bună soluție și cu siguranță favorabilă tuturor. Aș vrea să mor, căci așa nu mai poate merge : dar mâine totul se va sfârși, natural cu Frank, căci trebue să-i spun adevărul, chiar dacă ne va durea pe amândoi. Cu toate că personal nu mă prea sinchisesc de el, mă mâhnește gândul, că-l voiu face să sufere. Nu mai pot suporta aceasta !

Și după cinci ani Frank ar deveni gazetar și ar scrie romane ; atunci eu aș fi doar de 23 ani și m'aș putea căsători cu Gordon, care ar face cu mine înconjurul lumei și mi-aș putea explica totul mult mai bine decât altul care n'are idee de acestea.

După cinci ani aș divorța și eu aș avea abia 28 ani — cunosc foarte multe fete cari nu erau mai tinere când s'au căsătorit, deși, cred, că aceasta n'a depins numai de ele — și m'aș căsători cu Walter, căci el e singurul pe care-l iubesc și cu el mi-aș petrece cei mai mulți ani ai vieții și atunci, când voiu ajunge la o vârstă mai înaintată nu-mi mai pasă de nimic, chiar nici de dans. Walter este un minunat camarad, avem ace-

literara

o seama de cuvinte

Prințesa de G., romăncă de origine; dar măritată la Paris, unde e iubită și admirată sub numele de marchiza de L. S., a păstrat din țara sa natală acea grație fermecătoare și ochii ce au reputație în lumea întreagă. E tot atât de bună și de simplă, pe cât e de frumoasă și când i se vorbește de ochii săi, răspunde râzând: „Sunt prețuiți pentrucă sunt la Paris; dar în țara mea, toată lumea îi are“.

Fiind auzită de o prietenă, cu o inteligență cam slabă și care se simțea foarte nenorocită, căci avea ochii foarte mici, aceasta își puse în gând, să nu se mărite decât cu un român. Incepu să întrebe pretutindeni, unde se ducea, dacă nu cunoaște vre-un român care să se însoare cu ea. I se oferiră greci, caucazieni, ruși și însfârșit, într'o seară, la ministerul de marină, îi fu prezentat un român. Crezu că moare de bucurie. și pe deasupra, era și viță de prinț. Și dădu, prin contract, o parte din averea ei și îndată după nuntă plecară în România. Când se înapoe, foarte decepționată, prima ei vizită fu la marchiza de L. S.

„Ei bine, draga mea“, zise noua româncă, „n'am făcut nimic !“

„Ce să faci ?“ întrebă marchiza.

„Dar bine, vin din România, unde am stat câteva luni și ochii mei nu s'au mărit de loc !“

●

De câteori Etienne Béquet simțea nevoia de a rupe o legătură care începea să-l plictisească, venea, foarte grav, la doamna indicată și-izicea:

„Doamnă, știu totul !“

Femeea rămânea încurcată, zăpăcită, neștiind ce să răspundă și el pleca, ne vroind să mai audă explicații.

bazar

CATE SPECII DE PLANTE SUNT PE PAMANT

Acum 2200 de ani, Teofrast cunoștea aproape 500 de specii de vegetale, iar cu 300 ani mai târziu, Dioscorides cunoștea cu o sută mai mult. In 1650, Bauhin cita 5266 de specii și Imne, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, ne indica 8551 de specii. In 1819 însă, de Candolle număra 30.000 de fanerogame diferite, adică 30.000 de plante cari fac flori. In 1845, Sindley indică vre-o 80.000 și în 1885 Duchartre evalua la 100.000 numărul fanerogamelor cunoscute ; în plus el mai cunoștea 2500 de criptogame. Șapte ani mai târziu, Saccardo socotia la 174.000 numărul plantelor descrise, dintre cari 105.000 erau fanerogame. Astăzi se numără 400.000 de specii vegetale cunoscute.

PRESA NEAGRA

In Statele-Unite sunt cam 500 de cotidiane și periodice cari se adresează exclusiv rasei negre. Printre acestea, se pot cita următoarele organe mai importante : *Chicago Defender* cu un tiraj de 200 mii de exemplare, *Afro American*, cu 120.000, *The Crisis* cu un tiraj de 90 de mii.

---

leași gusturi, ne-am înțelege bine și poate am avea și copii.

Acestea însă nu sunt posibile. N'ar trebui să fie așa dacă oamenii bătrâni ar vedea lucrurile așa cum sunt într'adevăr.

Ție, jurnalul meu, îți mărturisesc totul. Ascultă, orchestra cântă acum „Adio, Mimi“. Primul charleston pe care l-am dansat acum doi ani cu Merle Oliver. Nu mai pot suporta aceasta ! Și ce curios că orchestra a cântat acest charleston demodat, tocmai când mă gândeam la Merle și doară au trecut câteva săptămâni fără să mă gândesc la el. Aș voi să știu unde este. Nu știu, este numai întâmplător că m'am gândit la el, sau înseamnă că-l voiu revedea ? Nu mă pot gândi la asta, simt că mor !

Presimțisem eu că nu e o simplă coincidență !

Merle vrea să vină astăzi aci chiar la hotelul nostru să mă viziteze. Și nu există pentru asta decât o singură explicație și un singur răspuns. Am știut aceasta imediat ce i-am auzit vocea, când mi-a vorbit telefonic din Boston. Cum m'am putut gândi vre-odată că iubesc pe altcineva ?

Un an de când el se gândește la mine și eu la el, aceasta înseamnă că eram predestinați unul altuia. Dar nu-l pot lăsa să aștepte până la Decembrie. Mă gândesc, dacă trebue să așteptăm până la reîntoarcerea din voiaj a tatălui și a mamei mele. Și voiajul de nuntă să-l facem la Long Beach sau la Bronk Zoo — sau ori unde ar voi-o el.

In definitiv acesta-i cel mai ușor mijloc ca să ies din încurcătură. Nu va trebui să-i mărturisesc lui Frank nimic, el va ghici totul când mă va vedea cu Merle și când voiu ajunge acasă Duminică și Walter și Gordon mă vor chema la telefon, îi voiu invita pe amândoi la dejun și Merle le va spune-o, când vor fi amândoi de față și li se va părea pe jumătate atât de dureros, decât dacă ar fi singuri.

Trenul trebue să vie la 2.40', încă trei ore ! Nu mai pot aștepta, și dacă are întârziere ?! Nu mai pot suporta !

SFARȘIT

---

caricatura zilei

LA VAMA

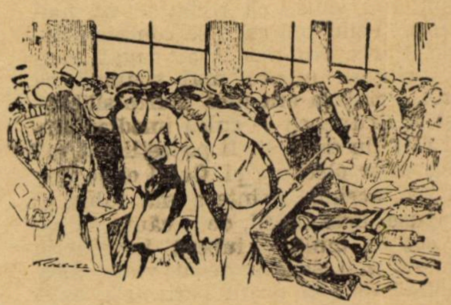

— Ai văzut ! Mi-am strecurat neobservat flaconul meu de apă de Colonia.

(London Opinion)

PREȚ FIX

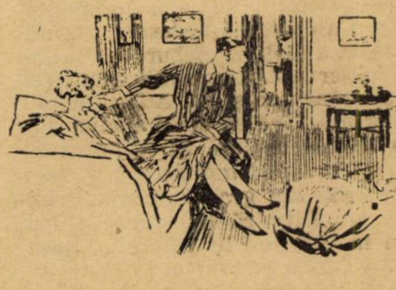

— El : Cred că m'a văzut fratele tău cel mic când te îmbrățișam. Cât trebue să-i dau ca să tacă din gură ?

— Ea : Prețul lui obișnuit e de 2 franci.

(London Opinion)

BATRANEII

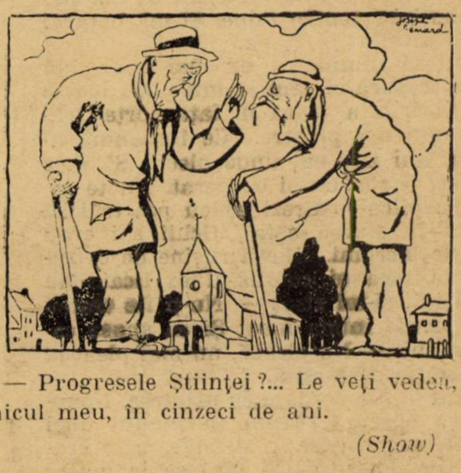

— Progresele Științei ?... Le veți vedea, micul meu, în cinzeci de ani.

(Show)

cărți redate în extrase

VIAȚA DUCELUI DE LAUZUN

— Memorii —

Toată lumea pleca din Spa. Prințul Repnine îmi spuse că trebuind să mai stea încă 15 zile, mă ruga să conduc prințesa la Paris. Nu mă lăsai rugat mult timp: prințesa mi-era mai scumpă ca oricând. Prințesa era încă foarte slăbită; ajunși la Bruxel ea se culcă imediat. Rămăsei să-i țiu de urât. Ii povestii cât mă făcu să sufer plecarea ei. Ochii ei se umplură de lacrimi. Prințesa mă iubea și mi-o spuse. Este inutil, de a căuta să ascund cât de mult te iubesc. Insă acest sentiment mai scump decât viața mea, mă obligă de a-ți arăta pericolele, dacă nu avem curajul să ne despărțim. Sunt sigură acum că voi trăi și muri nenorocită; dar nu voi de fel să moară de durere omul care a sacrificat totul pentru mine. Pleacă, uită femeea care nu poate nimic pentru fericirea d-tale.

Prințul dorind să viziteze Olanda, îmi propuse să-i însoțesc. Refuzai cu mult curaj. O privire a prințesei mă făcu să uit proectele mele; acceptai și a doua zi plecarăm.

Fericirea, pericolul de a fi împreună ne produse o agitare de nedescris. Toată lumea dormia astfel că turburarea noastră nu fu observată. Lăcrămile prințesei curgeau, și plângeam și eu. Atâta teamă. atâtea suferințe, fără să speri nimic; durerea noastră ne copleși. Și într'o zi la Haga fui trezit din somn pentru a veni la prințesa care era grav bolnavă. Prințul plecase. O găsii fără cunoștință. După ce își veni în fire, îmi luă mâinile: Sunt mulțumită că mor în brațele celui ce iubesc, fără să-mi reproșez nimic. Toate ziua avu crize violente de nervi și leșina mereu.

Prințesa se restabili. In timpul acesta fui gelos fără motiv, și de o manieră extravagantă.

Intr'o seară, pe când mă aflam la teatru cu prințul și prințesa, se anunță prințul Ponatowsky, nepotul regelui Poloniei; prințesa ieși imediat. Lucrul acesta îmi produse un rău de nedescris.

Părăsii teatrul și acasă îmi treceau prin cap gânduri negre. Prințesa îmi părea pierdută pentru mine. Și mă hotărâi să fug imediat în Haga.

Prințesa uimită că nu mai apar, luă prima trăsură și veni la mine. Fu foarte surprinsă de a vedea în fața porței trăsura gata de plecare. Ce înseamnă aceasta, îmi zise ea; unde pleci? Să mor departe, îi răspunsei desperat. Nu te înțeleg, explică-te. Crezi că eu pot trăi să te văd în starea asta? Ochii săi erau plini de lacrămi. Mi-era rușine de extravaganța mea și confuz îi explicai. Mă îmbrățișă, și-mi zise : — Nu-ți fie teamă de a pierde inima mea; Și ea spuse cameristului: — Nu pleacă, nu mai pleacă ! cu o grație nesfârșită.

Plecai la Amsterdam cu prințesa. Noaptea era obscură. Eram în fundul unei gondole cu prințesa; o strângeam în brațele mele. Ea se culcă fără să ia masa; rămăsei lângă patul ei, ca de obiceiu. Ne îmbrățișam și nu puteam să rezist dorinței ce-mi părea că și ea împărtășește: îndrăsnii mult și fui pedepsit:

— N'aș fi crezut, îmi zise ea, cu durere și indignare, că ființa care-mi este atât de scumpă să uite atât de repede promisiunile sale, și care vrea să sacrifice toată fericirea vieței mele pentru o clipă de plăcere.

A doua zi prințesa mă trata cu multă răceală, ceace mă dezola. Mă iubea mult ca să nu observe desperarea mea.

In curând se apropie ziua despărțirei și credeam că murim de desperare. In toate zilele scuipam sânge. Nici prințesa nu era într'o situație mai bună.

Noaptea o petrecui lângă ea. — Vei fi tu capabil, de a nu mai fi gelos de prinț, să te mulțumești cu inima mea, să nu pretinzi nimic mai mult ?

La Paris, prințul Repnine, mă primi amabil, dar foarte rece. Prințesa era bolnavă în pat. Prințul Repnine bănuia că iubesc pe principesă și că eram iubit.

Sufeream în tăcere. Câteva zile trecură fără ca prințul să mă lase un minut singur cu ea. Nu mai dormiam, nici nu mâncam; scuipam mult sânge. Voiam totuși să ascund starea mea, dar batista mă trăda. — Ce văd ! însă zise ea venind lângă mine; vino la ora șeapte, sunt singură; am să-ți vorbesc negreșit.

— Amicul meu, îmi zise ea, când intrai, ești bolnav serios; este vina mea, fără îndoială. Ce ai? spune-mi, te rog în genunchi. — N-am nimic, îi spusei strângând-o în brațele mele; nu am nevoe decât de curaj. Spune-mi că mă iubești, de asta am nevoe. — Da, dragul meu te iubesc, te ador, nici o putere nu există care să mă împiedice a ți-o spune. Ai curaj.

Prințul Repnine apăru și observând confuziunea noastră — nu-și putu stăpâni gelozia. Și pentru a nu-i face rău prințesei ne părăsi brusc.

A doua zi primii biletul următor:

„Stima și ura mea vă este cunoscută: să apărăm un bun pe care nu-l putem împărți; unul din noi trebue să piară de mâna celuilalt. Vă las cu încredere alegerea timpului, locului și a armelor“.

„Nicolas Vassilievitsch Repnine“

Și răspunsei :

„Prințul Repnine nu mă va crede capabil de teamă. Il stimez destul pentru a refuza onoarea ce mi-o propune. Nu voi accepta de fel o luptă care ar compromite o persoană pe care o respect și care ar lipsi-o de unul din cei mai credincioși amici. Dacă prințul mă atacă, voi apăra zilele mele astfel ca să-i probez că nu vreau să vărs sângele unui om căruia D-na prințesă Czartoryska îi datorează atâta“.

„Lauzun“

Dupăce primi răspunsul, mă rugă să-l aștept la mine, a doua zi. Și prințul Repnine începu :

— Ascultă-mă, domnule, nu-mi veți refuza ceeace v'am cerut. Iau de judecător, pe rivalul meu, pe dușmanul meu, de cea ce îmi mai rămâne să fac în poziția groaznică în care mă aflu.

Am fost numit ambasador al Rusiei în Polonia. Văzui prințesa și-o adorai.

Am sacrificat totul: Familia sa insulta adesea împărăteasa. Primii contra părinților săi ordinele cele mai severe: ele nu fură executate.

Am fost aspru admonestat; capul meu devenia responsabil de conduita lor. Prinții Czartoryski nu încetară de a fi culpabili și nu fură niciodată pedepsiți. Pierdui favoarea și încrederea suveranei. Văzui cum se prăbușește cea mai mare avere ce a fost vreodată în imperiul rusesc.

Fui rechemat pentru a mă justifica. Creditul contelui Panine, unchiul meu, îmi salvă zilele. Prințesa Czartoryska, generoasă și sensibilă îmi purta recunoștință și fui fericit.

Nesupunându-mă ordinelor Suveranei, prințesa avu bunătatea de a părăsi Varșovia, unde nu mai puteau sta fără pericole. Nu-mi rămânea decât o pensiune mediocră omului al cărui fast orbise Polonia. Dar urmai prințesa. Ea plecă la Londra cu mine. La Calais v'am întâlnit. Străbăturăm marea împreună. Dragostea dv. pentru lady Sarah era cunoscută în toată Anglia și vă făcea interesant.

La Spa unde a-ți venit și dv., prințesa era mereu tristă și bolnavă; însă vedeam că erați ocupat cu d-șoara de Saint-Leger.

Interesul ce mi l-ați acordat, felul de a vă purta cu noi la Spa, mi-au inspirat dragostea pentru dv. înclinată m'ar fi condus să vă iubesc, dacă soarta nu m'ar fi silit să vă urăsc. Dar în tot timpul voiajului în Olanda nu primi nicio veste de la prințesă. Teroarea mă coprinse, viitorul se desfășura înaintea mea. Eram sigur de nenorocirea mea, înainte de a avea probe. Dela sosirea mea la Paris m'am convins că prințesa vă iubește. O cunosc prea bine, pentru a nu ști ce-i place de vreme, căci, ea va suferi chinuri inimaginabile : fără dv. aș fi totul pentru ea. Dacă ea nu pierde pe unul din noi, ne va pierde pe amândoi. Eu nu am azil de sperat în țara mea, pe care am părăsit-o pentru ea. Atât cât voi trăi nu veți fi liniștit, atât cât veți trăi, vă va aparține mai mult dv. decât mie și pe care moment va fi marcat de noi neliniști și mari furii.

— Ura dv. este justă, domnule, răspunsei eu, și-o merit în întregime. Am combătut de mult o pasiune care nu poate aduce decât nenorociri grozave.

Nu voesc ca prințesa să-mi reproșeze de a fi atacat zilele aceluia căreia îi datorează atâta recunoștință. Dacă aș pieri eu, moartea mea ar fi ușor justificată; și dupăce v'am cauzat moartea dv., prințesa n'ar mai trăi mult timp. Voi pleca, domnule, vă plâng, vă stimez și vă urăsc.

— Voi menaja sensibilitatea prințesei. Vreau să părăsesc țara aceasta unde ea nu mai poate fi fericită. Vă avertizez, domnule, și vă cer cuvântul de onoare de a nu o urmări.

— Nu am nevoe de a vă promite nimic, domnule.

Prințul Repnine ieșind dela mine plecă imediat la prințesă. Nu o mai putui vedea.

Ea era bolnavă, se închise în casă și nu mai voia să primească pe nimeni.

Contrar obiceiului, prințesa interzise accesul în camera sa pentru toată lumea, chiar prințului Repnine. Eram singur cu ea; îi reproșam că-i tristă și serioasă cu mine.

— Nu pot să-l iubesc; sunt a ta, îmi zise ea; bucură-te de toate drepturile; trebue, o vreau! mă aruncai în brațele ei, fui fericit sau mai bine zis, crima se consumase.

Ce oroare de a poseda femeea pe care o idolatrizezi.

Ea nu avu nici un moment de plăcere; lacrămile sale îi inundau fața, ea mă respinse... S'a făcut, îmi zise ea, nu mai exista nici o limită nenorocirilor mele; plaecă de aci. Voiam să rămân, ea se aruncă la picioarele mele:

— Pleacă, în numele lui Dumnezeu, pleacă! Lovit ca de trăsnet, nu îndrăsnii să răspund. A doua zi revenii, ea era fără cunoștință; Sânge curgea din gura sa pe piept; o mică cutie deschisă pe pat, îmi dovedi că s'a otrăvit. O crezui moartă, și înghiții avid restul cutiei. Nu mai știu ce se întâmplă. Vărsai mult sânge. Toată ziua și toată noaptea avui atacuri violente de nervi...

M-me de Lauzun veni să mă ia a mă duce la Fontainbleau. Rugai pe d-na de Lauzun să mă aștepte un moment. Mă ridicai și cu multă greutate mă îmbrăcai și plecai la printesă unde o găsii în nesimțire. Totuși plecai. Eram într'o stare de slăbiciune și stupiditate în cât nu mai gândeam. Primii o scrisoare de la prințesă: „O dragul meu, iubitul meu! tu, pe care 'l idolatrizez, tu care reunești toate afecțiunile inimei mele, tu nu mai ești lângă mine. Tu ai plecat, eu am vrut-o. Pentru ce m'ai ascultat.

Am pierdut orice speranță, orice drept de a mai fi fericită.

Eu mor! Simt ultimele mele respirațiuni pe buzele cari ard încă de sărutările tale. Vino, nu mai pierde un minut; să murim unul în brațele celuilalt: Că fericirea și plăcerea să fie ultima noastră simțire!..."

Această scrisoare scrisă cu o mână tremurătoare, inundată de lacrimi, sfârși prin a mă zăpăci.

Plecai și indicai prințesei un loc unde ne vom putea vedea în siguranță. Slăbiciunea sa era extremă, și ea leșina în tot momentul.

Nici eu nu eram mai tare. Purtarea noastră fu circonspectă timp de câte-va săptămâni. Prințul Repnine era generos. Groaznica schimbare a cărei cauză eram eu, certitudinea că nu mai vedeam pe prințesă singură, speranța că ea va pleca curând, îl calmă.

Se înșela. Vedeam prințesa singură ia ea; Prințul începu să aibe bănueli. Și prințesa simțindu-se urmărită preferă să-i mărturisească totul. Aceasta mărturisire făcută atât de generos fu primită de un suflet generos. Prințul Repnine nu se plânse, nu făcu nici un reproș. Fiți fericiți, îi zise el, voi pleca.

După plecarea prințului nu ne mai ocupam de cât de mijloacele de a nu ne mai desparte niciodată.

Dar timpul plecărei sale în Polonia se apropiă.

Hotărîi să o conduc în cel mai mare secret și cât voi putea mai repede. Nu o părăsii de cât aproape de Varșovia.

Momentul despărțirei fu grozav. Scumpul meu, trebue în sfârșit să-ți desvălui un secret, pe care cu multă greutate ți l-am ascuns; sunt însărcinată.

De emoție leșinai și când îmi veni în fire, prințesa plecase. Socrul ei care venise întru întâmpinare, o obligă să mă părăsească și ea lasă pe unul din oamenii ei să mă îngrijească. Mă lăsai transportat până la Breslau, fără să beau, fără să mănânc, fără a scoate un cuvânt.

Revenit la regimentul meu unde eram colonel, trăiam cu totul retras. Timpul mi-l petreceam între serviciul militar și prințesă. O știam tristă și bolnavă; ea însă îmi scria zilnic. Ea doria să mă vadă. Plecai în cel mai mare secret.

Prințesa mă strânse în brațele sale. Era imposibil ca tu, unica mea consolare, să nu vii. Imi luai toate măsurile de a reveni lângă ea în timpul nașterei sale.

Intors la regiment, îmi procurai toate memoriile relative la Polonia, Prusia, și Rusia; și după ce citii un număr destul de mare de lucrări, îmi făcui un sistem politic asupra intereselor acestor trei mari puteri. Scrisei un memoriu destul de lung pe care-l adresai prințului Adam (soțul prințesei). El îl comunică ministrului Rusiei la Varșovia, care-l trimise la Moscova.

Speranța de a fi ambasador sau ministrul Franței la Varșovia îmi dădea puteri pentru a munci. Prințesa îmi aproba planul și fiecare scrisoare îmi aducea noi încurajări.

Timpul nașterei apropiindu-se și de oare-ce durerile începură, obținui nu fără multă greutate permisiunea de a fi introdus în palat; fui ascuns într'un șifonier înapoia patului prințesei. Supliciul meu luă sfârșit și fui scos din închisoarea mea. Inundai fața sa cu lacrimile mele fără a putea spune un cuvânt. Tu mi-ai salvat viața, îmi zise ea, știindu-te lângă mine. Sărută acest copil care-mi este mai scump de cât ceilalți.

Și pentru a nu fi descoperit, prințesa mă ascunse întro fermă, cu recomandația următoare: ...„Vă încredințez tot ce am mai scump pe lume, și încrederea mea în îngrijirile și în discreția voastră este fără margini".

In fiecare zi primeam vești de la prințesă.

După o lună, sosi prințesa într'un strict incognito. Scumpul meu, — îmi zise ea, am avut curajul a mărturisi totul soțului meu. El nu mi-a făcut nici un reproș, având milă de starea în care mă aflam. Mi-a lăsat copilul cu jurământul cel mai sfânt de a nu te mai vedea. Lacrimele mele fură unicul răspuns; nu puteam promite să te părăsesc!

Prințesa plecă spre Varșovia și eu la Dresda.

La curtea electorului fui primit cu multă distincție și electoarea mă copleșia cu avansurile sale. Plecai de aci la Berlin. Prințesa încă nu-mi permitea de a veni la Varșovia. Eram în intimitatea ministrului Angliei care mă ducea pretutindeni în societate. Avui onoarea să fiu prezentat regelui care mă tratá cu bunătate și distincție.

D-șoarei de Hatzfeld pe care o vedeam adesea, îi plăcui mult. Nu-i ascunsei că iubesc o alta. O atare mărturisire nu-i micșora dragostea pentru mine.

O plânsei, o consolai dar nu-i devenii amant, pentru că nici un minut nu am încetat de a adora prințesa. Dar după aparențe se crezu de toată lumea că o avui.

Prințesa află și primii o scrisoare foarte rece în care-mi spunea să rup orice legături cu ea și cerea cu insistență de a nu veni în Varșovia.

Părăsit de prințesă, credeam că mor de durere; mi-aș fi dat viața să-i pot vorbi. Mă decisei să mă supun, de teamă de a nu o compromite. Și plecai în Franța. In ajunul plecărei primii o scrisoare de la prințul Adam de a veni la Varșovia.

Nu ezitai un moment. Prințul comunicase memoriul meu relativ la Polonia și Rusia și făcuse o bună impresie.

Văzui prințesa la teatru.

Mă primi rece și cu greutate obținui permisiunea de a o vedea singură. A doua zi nu vru de la mine nici o explicație; îmi cerea scrisorile și fotografia sa. După ce i le dădui, mă închisei în casă în cea mai mare desperare.

A doua zi mă chemă, era mai calmă și mai puțin severă... Imi ceru explicațiunea de tot ce s'a petrecut între mine și d-șoara de Hatzfeld. Ea mă iertă și voind să reintru în drepturile mele ea refuză net.

Amantul prințesei Czartoryska excita curiozitatea tuturor femeilor; multe îmi făcură avansuri, între ele și o tânără contesa Potoçka Tlonacka.

Odată la un bal oprindu-i brațul, ea îmi vorbi de condițiunile la cari ea ar consimți să mi se dea și a mă urma în Franța.

Nu răspunsei nimic, positiv, dar o mică mască, de lângă mine se ridică brusc și se pierdu în mulțime. A doua zi când mă plimbam, întâlnii trăsura prințesei; ea dădu ordin să întoarcă și văzând că vreau să mă apropii de ea, ordonă vizitiului de a merge cât mai repede. Fusei de trei ori la ea în timpul zilei fără să o pot vedea.

Ii scrisei că nu pricepeam purtarea ei. Răspunsul ei fu: „Am văzut. am auzit ceeace n'aș fi crezut nici odată; mă înșelați cu d-na Tlonaçka.

O febră puternică mă coprinse, căzui greu bolnav.

Prințesa avertizată că mor, veni la mine, petrecu toată ziua lângă mine, fără să o pot recunoaște.

O văzui în sfârșit în genunchi la patul meu, scăldată în lacrămi. O trecere atât de bruscă dela disperare la bucurie, credeam că mă va costa viața; mă restabilii cu greutate.

Mergeam mult în lume; felul cu care prințesa mă trata măria curiozitatea pe care o inspiram tuturor femeilor din Varșovia grăbite să mă vadă; prințesa părea să le întrebe cum găsesc ele alegerea sa, cu o grație care mă mișca.

Curierii din Versailles și Moscova sosiră. Impărăteasa aproba propunerile mele și-mi trimetea puteri discreționare. D. de Vargennes îmi cerea să reviu la curte cât de repede posibil. Luai masa cu prințesa. O strânsei mult timp în brațele mele; trebuia în sfârșit să ne despărțim.

Speranța de a ne revedea în curând, nu ne putea consola în disperarea noastră, ca o presimțire că nu ne vom mai vedea.

La Versailles fui primit bine, mi se aduse elogii, și fui avertizat că voi pleca curând la Petersburg.

Lui De Vargennes nu-i convenea ca contractul să fie făcut de mine, și să fiu ministrul regelui pe lângă împărăteasă.

Regina dori să mă cunoască mai bine. Mă primi cu bunătate și mă trata cu multă distincție.

O însoțiam punctual călare în plimbările sale și curând devenii favoritul ei. Trebuind să plec la regimentul meu, regina se întristă și doria ca regimentul meu să fie mai aproape. Ea veni la M-me de Quéménée pentru a-și lua rămas bun de la mine.

Afacerile din Rusia păreau a fi uitate și ceream d-lui de Vargennes să-mi dea un răspuns hotărât.

In ziua plecărei mele, regina îmi spuse să mai aștept.

— Nu plecați încă, îmi zise ea cu multă grație; revolta din cauza relei recolte ne obligă să chemăm trupele: vom face ca și regimentul Dv. să fie în apropiere.

Răspunsei că dacă nu este necesar, n'aș dori o deplasare defavorabilă legiunei mele. Sunteți un imbecil, replică ea râzând. Vânam încă cu regina în Bois-de-Boulogne; ea nu înceta de a-mi vorbi, și din momentul acesta favoarea mea fu remarcată.

Scrisorile princesei deveniră scurte și din ce în ce mai rare.

Eram copleșit de o mare tristețe; rămăsei credincios prințesei și eram insensibil la toate avansurile ce veneau din partea drăguței d-ne de Monglas.

Regina ieșia rar fără mine.

Favoarea mea crescuse în cel mai înalt grad.

Ea nu-mi permitea să părăsesc curtea, îmi făcea totdeauna loc lângă ea, la joc, și îmi vorbia fără încetare.

Era imposibil ca o astfel de purtare să nu fie remarcată. Regina prezentându-mă prințesei de Lamballe, supraintendenta casei reginei și amica sa intimă, îi zise:

— Vă cer să iubiți, ca pe fratele vostru, pe omul pe care îl iubesc cel mai mult, și căruia îi datorez atâta: încrederea voastră în el să fie ca a mea, fără margini.

Prințesa de Bouillon îmi reproșă la M-me de Guéménée, de a fi trist și preocupat, și-mi zise, râzând, că am o mare pasiune.

— Cel puțin, spuneți-mi numele pasiunei mele, ca să știu și eu.

— Este vorba de o prea înaltă persoană pentru a îndrăsni s'o numesc; dar pentru că este puțină lume, vă încredințez că este regina. Trebue atunci, răspunsei eu rece, ca ea să fie informată de această noutate și ieșii din cameră.

Mă dusei la regină. O rugai să-mi acorde o audiență de-o jumătate de oră. Am crezut de datoria mea de a informa Majestatea Voastră că s'a îndrăsnit a se interpreta greșit atașamentul meu fără margini pe lângă persoana Voastră și că s'a mers cu îndrăsneala până a se blama bunătatea cu care mă onorați.

Indrăsnii s'o rog de a-mi permite să mă prezint mai rar înaintea ei.

Crezi? zise ea cu mânie, aș fi eu capabilă să le sacrific omul pe care contez atât de mult și a cărui devotament 'mi este atât de necesar? Lauzun, nu mă părăsi; ce mă voi face eu, dacă mă părăsești.

Ochii ei erau plini de lacrimi.

Mișcat până în fundul inimei mele mă aruncai la picioarele sale; ea îmi întinse mâna pe care o sărutai cu ardoare; ea se aplecă spre mine și când mă ridicai, regina era în brațele mele, o strângeam la pieptul meu. Ei bine, reluă ea, nu voi obține nimic? Sunteți unica mea suverană, sunteți regina mea, sunteți regina Franței. Privirile ei păreau să-mi ceară un alt titlu.

Mă atașai cu totul reginei. Voiam să guverneze un mare imperiu, să joace un rol strălucit, voiam în sfârșit ca ea să devină arbitrul Europei.

Regina n'a fost nici odată curagioasă, și nici discretă. Miniștrii regelui nu ignorau rolul pe care voiam ca ea să-i joace, și căutau mijlocul de a mă închide la Bastilia.

In acest timp împărăteasa Rusiei îmi propunea să intru în serviciul său. Vorbii reginei. Nu-i ascunsei că în Franța puteam fi arestat în fiece moment și că în Rusia mi se oferea situația cea mai înaltă. Ea repetă de mai multe ori:

— Impărăteasa Rusiei este fericită, pe când eu sunt nenorocită. Doamnă, răspunsei, atât timp cât majestatea Voastră mă onorează cu atenția sa, nu 'mi este teamă de nimic.

Regina îmi acorda toată încrederea și nu-mi permitea niciodată să părăsesc Vesailles. La curte se vorbia cu glas tare că sunt amantul reginei. Mulți îmi cereau protecția pe lângă ea. Svonurile ajunse până și la urechile regelui. Dar din momentul acela regele începu să mă trateze mult mai bine și mă trimetea mereu pe lângă regină.

La un spectacol întâlnii pe Milady Barrymore. Ea era drăguță, plină de spirit și de grație. Ea îmi plăcea și-mi convenea, dar Milady Barrymore, îmi zise râzând:

— Și regina? — Ii răspunsei că tot ce se spune este absurd. — Ascultă îmi zise ea, eu sunt mai drăguță ca regina și mult mai tânără pentru a servi ca pretext cuiva.

Abia o putui convinge că nu m'am gândit să-i dau un astfel de rol. Ea mă crezu și în mai puțin de 24 ore avui o metresă autentică.

M-me de Quéménée era disperată văzându-mă cu o femeie și voia să mă convingă că regina este foarte mâhnită. Dar favoarea mea era mai mare ca niciodată. Regina nu făcea un pas fără mine.

Odată eram la un bal cu Milady Barrymore. Nu știam că și regina va veni. Regina mă luă de braț și-mi vorbi tot timpul.

In curând aflai că Milady Barrimore are de amant pe contele d'Artois, în același timp cu mine. Jignit, voiam să-i fac reproșuri. Ea însă mă privi, cu mult sânge rece: — Lauzun, îmi zise ea, nu ai dreptate să mă părăsești.

Imi placi, îmi convii, și te iubesc mult, dar libertatea mi-e mai scumpă ca orice. Puțin îmi pasă de contele d'Artois; aș renunța bucuroasă; însă nu vreau să fac sacrificii. Il păstrez. Să nu ne certăm Lauzun, pentru atâta lucru; omagiile din partea fratelui regelui mă amuză, mă măgulesc. Iți făgăduesc că niciodată nu vei fi importunat de micul meu prinț.

Vorbind astfel milady Barrimore, culcată pe o otomană, frumoasă, pe jumătate desbrăcată, îmi inspira dorinți; brațele sale trecură în jurul gâtului meu și mă atrase la ea și fui curând beat de plăcere.

Se hotărî desființarea tuturor legiunilor regelui. Regina îmi zise: Sunt eu destul de nenorocită, legiunile sunt reformate. Ea avea lacrămi în ochi, îmi ținea mâna fără a-mi spune un cuvânt. I-o sărutai de mai multe ori.. — Nu, îi zisei eu, veți dispune de mine, nu mai sunt acum în serviciul regelui, ci al reginei.

Ea spuse d-nei de Guéménée privindu-mă: — Eram atât de nenorocită intrând aci, acum plec atât de fericită.

Regina mă iubea mai mult ca nicioдată. Avea o teamă de moarte de societatea care mă detesta; o rugai să mă lase să plec în India; era prilejul de a scăpa de toate neplăcerile. Ea refuză cu încăpățânare. La o faimoasă cursă de cai, regina parie contra ducelui de Chartres și eu contra contelui d'Artois. Regina îmi spuse ieșind dela curse: — Oh! monstrule, erai sigur că vei câștiga.

Acest fel familiar de a-mi vorbi, alarmă. Intrigile luară proporții.

Aveam pe atunci datorii considerabile. Regina mă întrebă roșindu-se, ce ar putea face pentru mine, și-mi oferi protecția sa. Acest lucru mă decise să pun imediat capăt conversației. Și o lăsai atât de încurcată că-mi fu milă de ea.

Zgomotul ruinei mele făcu pe lady Barrimore să revină din Anglia. — Ascultă, îmi zise ea, și nu mă întrerupe. Vin să împart soarta cu d-ta și-ți propun să dispui de averea mea. O îmbrățișai, îi mulțumii lui lady Barrimore care fu mâhnită că o refuz.

Regina continua să mă trateze bine, cu toate acestea observai că favoarea mea căzuse definitiv. S'a avut grije să i se spue că m'am unit cu dl. de Maurepas pentru a intriga contra ei. Este adevărat că acest ministru îmi arăta cea mai mare prietenie și încredere.

Răsboiul părea inevitabil între Rusia și Turcia. Rugai pe dl. de Maurepas să obțină dela rege permisiunea de a merge voluntar în armata rusă. Scrisei împărătesei și primii răspunsul cel mai amabil. Ea îmi propunea comandamentul unui corp de cavalerie, pe care-l primii.

Noutatea înfrângerei armatei engleze la Saratoga, decise Franța să intervie pentru America. Și dl. de Maurepas îmi ceru să nu mă mai gândesc de a pleca în Rusia și să rămân la ordinele regelui.

Fui propus a lua parte la expediția care avea scopul de a întreprinde răscoala în Indii.

Cerui permisiunea regelui de a spune reginei destinațiunea mea. Și cerui reginei de a-i vorbi în particular. Și astfel îi comunicai că regele mi-a încredințat sub comandamentul armatei sale în India orientală. Regina fu extrem de uimită. Ochii săi erau plini de lacrămi. — Ah! D-le de Lauzun, Ah! dumnezeul meu, să pleci atât de departe, să te desparți de tot ce iubești, de toți cari te iubesc.

Regina veni seara la M-me de Guéménée și o rugă să mă facă să-mi schimb hotărârea.

Și ea îmi spuse că regina e desperată că plec. Rezistai la toate. Vanitatea mea era satisfăcută. Refuzai pe regină cu mândrie, îi arătam că nu voiam nimic dela ea, că eu pot juca un rol mare și fără ea, și mai dovediam prințesei Czartoryska că Europa nu mai are nici un farmec pentru mine.

t.

Editura Henri Jonquières
Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 46
11 Noembrie 1928
5 Lei

PARTENIU COSMA

Ctitorii

PARTENIU COSMA

de P. NEMOIANU

Pentru a putea aprecia la justa ei valoare marea personalitate a lui Parteniu Cosma, care vreme de treizeci de ani a fost promotorul tuturor mişcărilor mai de seamă a românilor ardeleni, e nevoie să facem o scurtă reprivire asupra trecutului, examinând stările din momentul când Parteniu Cosma a descins ca îndrumător în viaţa publică a românilor de dincolo de Carpaţi.

In politica economică — care până la Parteniu Cosma nici nu a existat — marea generaţie a Ardealului de eri n'a dovedit aceiaşi unitate de vederi ca în celelalte acţiuni politice, bisericeşti şi culturale, care au fost iniţiate, înfăptuite şi conduse unanim, de toţi factorii cu răspundere de pe acea vreme. Mişcarea economică a românilor ardeleni, dela cele dintâi dibuiri, a fost lipsită mai întâi de înţelegerea celui mai mare organizator al Ardealului, care a fost Şaguna şi astfel, înfiinţarea celui dintâi aşezământ economic al său, *Albina* trebuia să ia fiinţă fără binecuvântarea, generoasă de altfel în toate domeniile, a marelui mitropolit. Atitudinea ostilă a lui Şaguna ar fi fost fatală oricărei mişcări în acest sens, — mai ales intr'o vreme când foarte puţini români aveau cunoştinţe de asemenea natură — dacă nu s'ar fi găsit în persoana lui Visarion Roman un fanatic al ideii unei organizări economice şi care s'a pus pe lucru în ciuda boicotului oficial şi al ignoranţei celor mulţi. Cât de mare a fost neînţelegerea faţă de rostul unei mişcări economice, se vede din faptul, că Visarion Roman, urmărind realizarea planului său, nu şi-a găsit aliaţi decât în Banat : Alexandru Mocioni, în Simeon Manguica, avocat în Oraviţa şi Maniu, notar public tot acolo, care s'au înscris printre fondatorii băncii proiectate cu sumele cele mai mari. Aşa luă fiinţă, la 1872, banca *Albina* din Sibiu, cea dintâi şi cea mai mare instituţie financiară până în ziua de astăzi a românilor din Ardeal.

Visarion Roman, întemeietorul şi cel dintâi director al *Albinei*, a fost acela care a fixat primul program de activitate al ei.

El şi-a dat perfect seama, că dela reuşita sau nereuşita acestei încercări depinde soarta întregii mişcări economice viitoare, şi a lucrat în consecinţă. In privinţa aceasta soarta l-a ajutat să nu săvârşească nici o singură greşeală. Visarion Roman a înţeles că rostul „Albinei“ nu se mărgineşte la rentabilitatea capitalului plasat aci, ci întrezărea rostul ei naţional care era să ocrotească massa poporului român, încolţit din toate părţile de o dominaţie străină, animată de dorul complectei noastre exterminări.

A înţeles din capul locului, că *Albina* nu trebuie să fie un instrument capitalist, care să renteze cât mai mult acţionarilor, ci o instituţie întâi de toate altruistă. De aceea, deviza cu care a pornit la drum a fost concretizată în cuvintele : „jertfă naţională şi cotă filantropică“, principiu care n'a fost uitat niciodată din cele vre-o 56 de bilanţe publicate până acum şi care s'a generalizat în tot Ardealul antebelic, care ajunsese la un număr respectabil de bănci româneşti.

Procesul de întărire al *Albinei*, dimpreună cu cristalizarea programului de activitate amintit, durează circa 14 ani, până la 1885, când Partenie Cosma este chemat în fruntea instituţiei şi care o conduce, cu un succes fără pereche, vreme de treizeci de ani.

Fost secretar particular al lui Emanoil Gozsdu, în Pesta, gazetar, deputat în mai multe rânduri, colaborator la redactarea „Statutului organic“ şi fost jurisconsult al *Albinei* dela 1876—1885, el întrunea toate calităţile şi toată experienţa pentru a fi aşezat în scaunul de director al băncii *Albina* pe care, prin munca sa fără prihană şi pricepere deosebită, îl ridică la rangul de fotoliu de guvernator al finanţei ardelene.

Cu venirea sa în fruntea *Albinei*, Parteniu Cosma nu se îngroapă în registrele şi operaţiunile bancare, cum se întâmplă cu cei mai mulţi care ocupă o situaţiune analogă, ci aceasta îi serveşte numai de piedestal mai înalt care lărgeşte orizontul. Dela postul de comandă ce i s'a încredinţat, Parteniu Cosma îşi aruncă privirea asupra întregului Ardeal şi văzând lipsurile sfătueşte şi încurajează înfiinţarea de instituţiuni financiare. In adevăr, examinând statistica şi istoricul băncilor din Ardeal şi Banat vom vedea că, de unde la 1885, când Parteniu Cosma preia conducerea *Albinei*, nu erau decât zece bănci româneşti în total, până la 1914 numărul acestora se sporeşte cu încă o sută. Văzând că mişcarea economico-financiară prinde rădăcini, dând rezultate peste toate aşteptările, Partenie Cosma trece la realizarea unei idei care dă dovadă de o înaltă concepţie politico-economică, determinând, la 1899, înfiinţarea „Solidarităţii“, asociaţia tuturor băncilor româneşti din Ardeal şi Banat, precum şi editarea „Revistei Economice“, care continuă să apară până în ziua de azi, îndrumând prin aceste organe, unitar, întreaga politică economică a românilor subjugaţi.

Dar Parteniu Cosma nu se mărgineşte la rolul său de guvernator al finanţei româneşti ardelene, ci a năzuit să îmbrăţişeze, cu cea mai largă înţelegere, întreaga viaţă politică, socială şi culturală a provinciei în care trăia şi se manifesta. Cu ajutorul lui Partenie Cosma şi al *Albinei* ia avânt „Asociaţiunea pentru literatura şi cultura poporului român“, cât şi şcoala civilă de fete şi internatul din Sibiu ale acesteia. Subt aceiaşi oblăduire se înfiinţează „Masa studenţilor“, finanţată tot de *Albina* şi Parteniu Cosma mai nutrea un ideal pe care nu l-a putut realiza şi pe care învierea noastră naţională l-a trecut în sarcina statului român, acela de a întemeia un mare cămin pentru elevii de liceu români din Sibiu. După cum vedem „jertfa naţională şi cota filantropică“ din bilanţul *Albinei* se revărsa an de an, ca o ploaie binefăcătoare asupra unui ogor dogorit de prea multă vreme de un „soare care nu pentru noi răsărea“. Mintea luminată şi inima palpitantă a lui Parteniu Cosma a găsit alinare pentru toate nevoile unui popor mai mult ca oropsit.

Acestei ample desfăşurări de energie şi suflet românesc îi pune capăt războiul mondial, mai bine zis politica maghiară, care, prin sensibilitatea-i cunoscută, nu se putea să nu înregistreze contracararea îndrăzneţelor ei planuri. Nu mult după declararea războiului, guvernul ungar forţează pensionarea lui Parteniu Cosma, după care se mută în vechiul Regat, unde aşteaptă plinirea vremilor în rând cu ceilalţi refugiaţi ardeleni cu cari a împărtăşit aceiaşi soartă. Averea-i rămasă la Sibiu a fost confiscată de autorităţile ungare, iar vila dela Călimăneşti, rod al unei munci de o viaţă întreagă de om a fost complect devastată de trupele de ocupaţie.

Pentru gloria de altă dată şi pentru pagubele materiale şi morale suferite, naţia recunoscătoare n'a făcut niciun gest de generozitate. Doar ai săi, publicul din Beiuş al cărui fiu era, şi-a ţinut de datorie să-i ofere locul de senator în cel dintâi Parlament al României Mari.

Nu mult după această palidă recunoștință s'a mutat în lumea drepţilor, în anul 1923, la frumoasa vârstă de 86 ani.

•

Credem că nu săvârşim o impietate faţă de memoria aceluia a cărui apologie vrem să o facem, dacă însemnăm aci şi un reproș, tardiv la adresa celui dispărut, dar foarte actual încă pentru ceice îl supravieţuesc şi anume, condamnând concepţia Ardealului care nu odată şi-a întors faţa dela Banat. Banca *Albina*, a cărei bază a pus-o banul neprecupeţit al lui Alexandru Mocioni, Manguica şi Maniu, abia în al 37-lea an de existenţă înfloritoare, la 1909 constată că românii din Banat sunt speculaţi si săraciţi de băncile străine şi deschide cea dintâi şi singura sucursală în Lugoj, centru cultural al românilor bănăţeni, iar nu la Timişoara care era centru economic şi care, până în ziua de azi constituie un front inexpugnabil al finanţei străine. Fie de frica unei eventuale emancipări a Banatului de subt influenţa Ardealului, fie din necunoaşterea împrejurărilor locale, unitatea geografică, economică şi culturală a acestei provincii şi implicit dreptul la o viaţă proprie, nu i-a fost recunoscută până la Conferinţa de pace, când însă a fost prea târziu.

Am făcut această târzie reflecţie nu ca să micşorăm proporţiile uneia din cele mai mari personalităţi pe care le-a avut Ardealul, ci ca să amintim *Albinei* rana adâncă ce s'a tăiat în trupul Banatului, şi că mai poate fi generoasă de aci înainte faţă de o provincie căreia îi datorează însăşi existenţa sa. Să nu scape din vedere, că jumătate din Banat continuă să ne ceară „jertfa naţională şi cota filantropică", obligatorie altă dată.

P. NEMOIANU

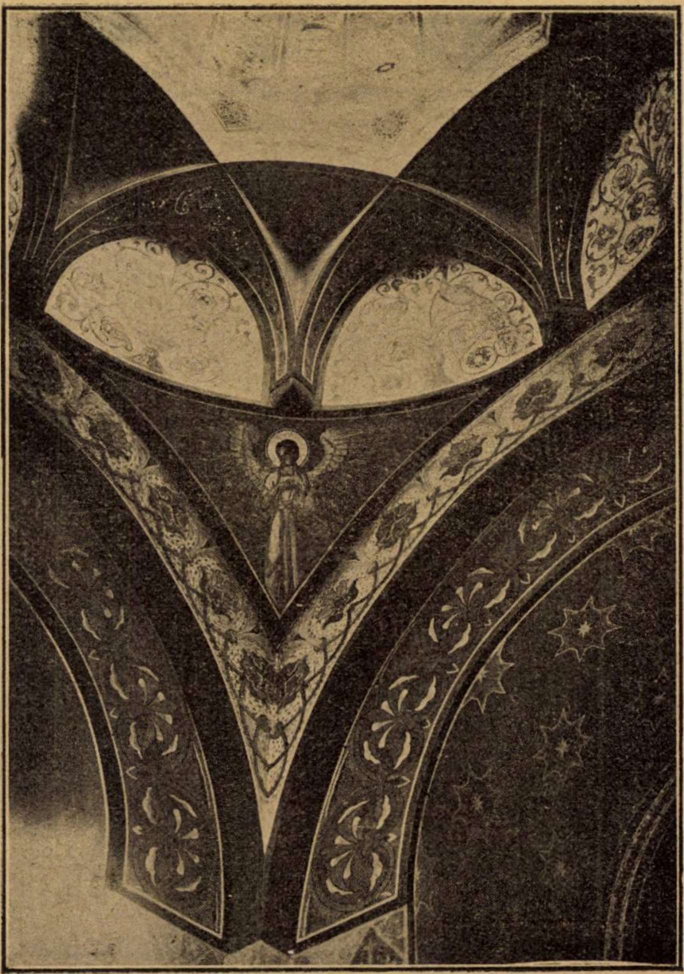

PAUL MOLDA : Frescă din Mausoleul lui V. Alexandri

NOTE BIOGRAFICE

Parteniu Cosma s'a născut la 12 Febr. 1837, la Beiuş, unde şi-a făcut şi studiile secundare. In 1855, s'a înscris la teologia din Arad, dar după trei semestre, a părăsit teologia şi în 1857 s'a înscris la facultatea de drept a univ. din Pesta, lucrând în cancelaria avocaţială a lui Emanoil Gozsdu şi îndeplinind totodată şi funcţiunea de cantor la biserica greco-rom. de acolo. Gozsdu l-a ţinut lângă sine şi ca secretar personal. In acelaş timp, făcea şi gazetărie. La 1861 a scris corespondenţe „de pe galeria dietei" în „Telegraful Român". Mai apoi, a fost unul dintre redactorii „Concordiei". Tot el a fost primul preşedinte al societăţii acad. liter. „Petru Maior". Terminând dreptul în 1861, în anul următor făcu censură de advocat, deschizând cancelarie avocaţială la Beiuş; iar în 1863 episcopul B. Papp-Szilagyi, l-a numit avocat dominial, în care calitate a funcţionat 9 ani. In 1872, a fost ales deputat în cercul Beiuşului, apoi reales în două rânduri până în 1881. Aparţinând part. naţ. a luat cuvântul în parlament în toate chestiunile de interes românesc. S'a distins îndeosebi, în cauza referinţelor urbaniale din Transilvania. In 1876 s'a mutat la Sibiu şi a fost ales avocat al institutului „Albina", iar în 1885, director executiv al aceluiaş institut, pe care la condus până la moarte.

Pe terenul bisericesc şi-a început activitatea în 1868, ca deputat la primul congres naţional-bisericesc, în Sibiu, unde a fost notarul comisiunii însărcinate cu redactarea „Statutului Organic". De atunci a fost membru în toate congresele şi de când s'a mutat la Sibiu, în toate sinoadele archidicesane, având rol conducător.

In ce priveşte activitatea sa politică, P. Cosma, împreună cu Bariţiu au convocat la Sibiu o conferinţă confidenţială la 17 Oct. 1880, pentru a discuta un program politic de acţiune comună între ungureni şi transilvăneni; în locuinţa lui s'a decis convocarea unei conferinţe comune de delegaţi. Conferinţa naţională din 1881 l-a ales în comitetul executiv, iar acesta l-a făcut preşedinte. Comitetul prezidat de el a compus şi publicat Memorand-ul din 1883 al conferinţei din 1881. La conferinţa naţională din 1884 s'a retras de pe terenul politic şi de-atunci şi-a pus toată activitatea în serviciul bisericii, al „Asociaţiunii" şi mai cu seamă în al institutului „Albina". La „Asociaţiune", dela mutarea sa în Sibiu, face parte din comitet, fiind unul din cei mai activi membri. El a iniţiat în 1881 aranjarea expoziţiei române din Sibiu şi a fost preşedintele comitetului organizator. El a propus înfiinţarea şcoalei civile de fete cu internat în Sibiu şi a desfăşurat o mare activitate pentru procurarea mijloacelor, cu cari s'a edificat şcoala. Activitatea sa de frunte e dedicată inst. „Albina". Sub conducerea lui, acest institut a devenit un factor puternic în desvoltarea întăriri culturale-materiale a românilor din Ardeal. Sub conducerea lui a înfiinţat „Albina" „masa studenţilor", la care 50 studenţi români primeau prânz gratuit; iar în 1897 a creat un fond de 20.000 fl. pentru înfiinţarea unui internat de băeţi în Sibiu. A fost membru al reprezentanţei fundaţiunii lui Gozsdu, încă din 1889.

A murit în 1923.

poezie

CICERONE THEODORESCU

PRIN PLOI NOPŢILE

Gura mi-e rea.
Parcă-i de lut.
Vreau să sărut
Inima ta.

Negrii 'n prăpăd,
Goi, ochii mi's
Guri de abis...
Vreau, să te văd...

Nor ne'ntrerupt
De plumb, de staniu...
Lacăte, straniu,
Ploaia le-a rupt.

Nu mai sunt maluri.
Apele numai !
Singură — acuma-i
Inima 'n valuri...

Norii cobori,
Scară de tunet !
Nu-s decât sunet :
Sue-mă, 'n nori...

Cerul închis.
Dincolo,-i vale,
Luna-și prăvale
Leșu'n abis,

Dincolo, 'n noapte
Sus și târziu,
Urcă'n pustiu
Calea de lapte...

Cine-a dat brânci
Lângă genună ?
Și tu cazi — lună
Moartă prin stânci ?

Fulgerul bate,
Mândru pribeag
Aspru și drag,
Stâncile toate...

Poate cu el,
Dacă voiu trece,
Smulge-te-oiu rece
Ca'ntr'un inel.

Palizi și plânși,
Limpede'n noapte,
Calea de lapte
Bate-o-vom strânși.

Sus ești — și încă
Nu pot să fiu !
Calea-i adâncă...
Fulgerul, viu.

MARGINE

Nerăsbunată desnădejdea mea
De sus
Venea !...
Nimănui, pământeşte, nu lăcrima,
Nimănui, nimic, nu avea de spus...

De suferinţa ce 'nflorea, gălbuie
Corolă, naltă, care nu răsună,
Azi vântul se apropie, a lui e
Vibrând, orice stamină, ca o strună.

Intre iubiri, frumos câte o moartă
— De îngeri neadusă înapoi...
Am aşezat, mâhnind păpuşi mai noi,
N'am grai, spre cine-a vrut să ne despartă.

Pe unde-l strig şi ostenita-mi vâslă
Incearcă semne, fiecare undă
E nămoloasă, aerul de pâslă
Se face, el refuză să-mi răspundă.

C'o bardă'n pumn, şi rece, caut semnul
Ce se'nvârteşte 'n el ca o helice
Să secere pe-acela care lemnul
Ar şti să-i nimerească, să-i despice.

MOARTE ASCUNSĂ

Lumina înţepată în arbori, sângera
Deasupra lor o galbenă mână ce ezită...
Căzând tremurătoare pe gura 'nvineţită
A florilor, cu spaimă îmi ascundea ceva.

Culorile de sânge pe arbori se răceau.
Burete, umezeala, le-a supt fierbintea pată,
Lumina se trecuse şi florile şi toată
Această înoptare, neliniştea, treceau...

Rămase o durere, a inimilor prinse
De boltă pe spirale de roşii şerpuiri:
Lungi strigăte, în noapte, ţepoase şi subţiri
Tulpinele-şi urcară în vârf cu flori aprinse.

Rămase înflorită, aprinsa întristare
A stelelor prin frunze albastre atârnând:
Era pământul proaspăt ca un mormânt, rotund,
Şi bolta înclinată, o jerbă arzătoare...

FUMURI...

AL. CAZABAN

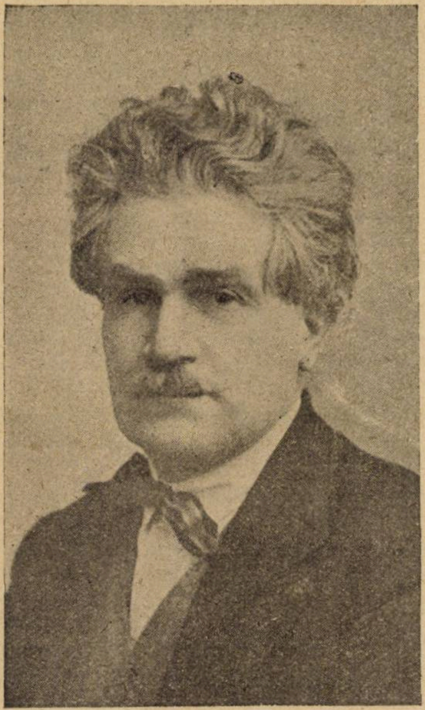

In vagonul în care m'am suit, nu erau decât doi călători: o fată şi un băiat.

Cu tot sgomotul pe care l-a făcut uşa când am tras-o, nici unul din cei doi tineri nu şi-au ridicat ochii ca să vadă cine a intrat. Se uitau pe fereastră cu băgare de seamă, deşi câmpiile arse de soare, desfăşurau privelişti triste şi monotone.

Chiar când s'au plictisit să se mai uite afară, tot nu şi-au aruncat nici o privire spre mine, ca şi când nici n'ar fi bănuit că, în colţul unde stam, respira o fiinţă. Stăteau faţă'n faţă şi se priveau cu indiferenţă ; numai din când în când, schimbau câte-un cuvânt, aproape pe şoptite, în franţuzeşte. După marea lor asemănare, din felul cum se priveau şi din cele ce vorbiau, am înţeles că erau frate şi soră. Amândoi de statură potrivită, aproape mică : nici urâţi, nici frumoşi. Aveau faţa mică, fără un semn deosebit care să te atragă sau să te respingă. Să-i fi întâlnit a doua zi, mi-ar fi fost cu neputinţă să-mi amintesc dacă i-am văzut vreodată. Sau poate că mi s'ar fi părut că i-am văzut întotdeauna, fie pe stradă, fie într'o lojă de teatru ; întotdeauna în grămada în care se amestecă. Mă uitam la fată : De sub pălărie, răsăria o faţă mică fără culoare, cu trăsături abea estompate. Nici nevinovăţia fecioarei, nici perversitatea femeii, nu conturau gura mică, cu buzele strânse, care rămâneau tot strânse chiar când între ele se strecura un „oui" sau un „non". Ochii aveau culoarea închisă de obiect opac, în care nu se răsfrângea nici o rază de lumină. Nasul mic, deşi cam cârn, nu dădea feţei obrăznicia ştrengărească, care prinde aşa de bine pe unele femei.

Era îmbrăcată într'o haină de „viligiatură", aceiaşi haină pe care o poartă toate femeile care vor s'arate lumii că pleacă la băi.

In haina de aceiaşi culoare cu a soră-si, băiatul purta pantofi cu talpă de cauciuc, aşa cum poartă jucătorii de „Lawn-Tennis".

Două geamantane galbene, un toc de puşcă de vânătoare şi două perechi de rachete pentru Lawn-Tennis, alcătuiau bagajul lor, care dovedea că pe tinerii lui stăpâni, îi aşeaptă o viaţă câmpenească, cu tot felul de sporturi şi alte plăceri.

Intr'o staţie, când se opri trenul, toţi pasagerii îşi scoaseră capul la fereastră. O droaie de ţigănuşi se repeziră întru întâmpinarea trenului, cu coşuleţe mici de mere şi alune. Ingrijoraţi, să nu rămâie cu marfa nevândută, se repeziau îmbrâncindu-se unul peste altul. Un călător din vagonul vecin, le aruncă un pumn de monede. Fără să se mai gândească să-şi desfacă marfa, copiii se repeziră s'adune banii. Se făcu îndată o movilă mişcătoare de mâini, picioare, sdrenţe şi capete ciufulite. Imbulzeala asta de ghionturi, ţipete şi înjurături, stârni râsul tuturor călătorilor.

Cei doi tineri, cari până la intrarea în staţie, se uitau pe fereastră, când văzură cele ce se petreceau pe peron, îşi întoarseră repede privirea în altă parte, şi nările nasului lor mic şi cârn, se strâmbară cu dispreţ.

Din staţia aceea, se suiră în compartimentul nostru, doi ofiţeri d'abia ieşiţi din şcoală. Veneau de afară, cu faţa îmbujorată, plini de viaţă şi de tinereţe. Cu tot zăngănitul săbiei şi zornăitul pintenilor, nici ei nu reuşiră să atragă luarea aminte a celor doi tineri. Mă uitai la fată, crezând să descopăr un zâmbet de mulţumire în colţul gurii sau o uşoară tremurare a pleoapelor. Nimic. Gura rămase tot aşa de strânsă, ba poate şi mai strânsă.

Cei doi ofiţeri, se aşezară politicoşi, pe canapeaua din faţa fetei. Se uitară de câteva ori spre fată, indiferenţi şi apoi începură să vorbească între ei, povestind întâmplări şi crâmpeie din viaţa de campanie. Spuneau lucruri destul de interesante, sub o formă uşoară, aproape glumeaţă. Am urmărit vorbăria lor, cu plăcere, şi într'un rând, când unul din ei povesti întâmplarea unui colonel maniac, nu m'am putut stăpâni să nu zâmbesc.

Băiatul şi fata par'că nu auziau nimic. Când se uitau pe fereastră, când la bagajul din plasă, când se frământau de plictiseală, pe pluşul canapelei. Ba, băiatul începu să caşte, închise ochii şi cercă s'adoarmă, deşi nu părea de loc obosit... Nici o singură dată, n'am surprins din ochii fetei, o privire îndreptată, chiar pe furiş, spre cei doi tineri ofiţeri... Intr'un rând, voind s'aşeze ceva în geanta ei de mână, scăpă o mănuşă. Un ofiţer se repezi şi i-o ridică îndată. Fără să se uite la el, fata aruncă un „merçi" sec, care părea scăpat mai mult din nară, decât din gura cea rece cu buzele strânse.

Când maşina flueră, vestind apropierea staţiei, tinerii se ridicară să-şi adune bagajele. Ofiţerii se grăbiră să-i ajute. Insfârşit trenul se opri într'o gară izolată ca într'un pustiu. Fără să facă cea mai mică mişcare din cap în semn de bunăziua, fără să ne arunce o singură privire, fratele şi sora, se deteră jos din vagon.

Pe peron îi întâmpină un vizitiu îmbrăcat în haine arnăuţeşti. Sluga părea foarte mişcată de bucurie că-i vedea, şi-i salută înclinându-se :

— Bine aţi venit domnişorilor !... Cucoana mare n'a putut să vie că are musafiri..."

La urările vizitiului — de bună seamă un bătrân credincios al casei, — cei doi tineri rămaseră indiferenţi. Nici un zâmbet, cât de trecător nu răsplăti primirea plină de dragoste supusă a bătrânului servitor.

Când fierăria trenului prinse a trăncăni din nou, mă uitai pe fereastră :

Pe drumul care porneşte din dosul staţiei, sbura un poştalion, tras de patru telegari negri, pe cari îi mâna un surugiu îmbrăcat în haine arnăuţeşti.

Un călător care se suise din staţia aceea, arătând şoseaua în praful căreia se perdea poştalionul, dete din cap şi, ca şi când ar fi fluerat a pagubă, se miră şi el singur :

— Uite, domnule, cum se răsfaţă băeţii lui Tudorache Tocilă ?!... Ia te uită la ei !... Ce fumuri !... Şi ştiţi cine a fost Tudorache Tocilă ?

Dădurăm din umeri, nedumeriţi.

Cu ochii ţintă în scuipătoarea care împedica, supărător, trecerea prin coridorul vagonului, călătorul cel neîntrebat, ne lămuri :

— A fost o slugă... Tudorache Tocilă făcea pe misitul la un grânar grec !...

DOMNILOR JURAȚI...

CONST. ANASTASIU

Procurorul (în concluzie). — ...Pentru aceste considerente, trebue să aveți în vedere, domnilor jurați, că vina lui Stan Gheorghe este în afară de orice discuție; și că e nevoe de o sancțiune severă, care să fie un exemplu viu pentru aceia, cari vor voi să lezeze ordinea societății prin crime odioase, ca cea de care v'ați ocupat domniile-voastre astăzi. Cer, prin urmare, un verdict de condamnare! de condamnare cât mai severă!

Președintele. — Apărarea are cuvântul.

Avocatul acuzatului (bea puțină apă și vine la bară). — Onorată Curte și stimați domni jurați! După frumosul dar severul rechizitor al d-lui procuror general, rolul meu a devenit — ca să zic așa — extrem de ușor. Domnul reprezentant al ministerului public mi-a ușurat într'atât sarcina, încât nu vă voi răpi decât foarte puțin din timpul prețios, pe care-l veți putea folosi în diversele ocupațiuni ale d-voastră.

Englejii practici spun: Times is money — adică timpul este bani.

Nu vă voi sustrage deci dela nobilele domniilor-voastre ocupațiuni, cari vă reclamă pentru energia, priceperea și tactul d-voastră indiscutabil.

Prin urmare, voi fi scurt, ca o frază lacedemoniană.

Da, domnule procuror general! Cu fulgerele d-voastră de Jupiter tonans, așezat foarte comod pe înaltul fotoliu — mai înalt decât muntele Olimp — al ministerului public, ați căutat să arătați că fapta lui Stan Gheorghe este atât de abominabilă, încât trebue să-i spunem: Stane, locul tău nu e în societate, ci la ocnă!

Aa! domnule procuror general, cât de ușor e să trimetem la ocnă pe Stan Gheorghe! Dar să vedem, dacă locul lui Stan Gheorghe e la ocnă, sau în societate.

Să povestim cazul, domnilor jurați. Intr'o zi, din toamna anului trecut, Stan Gheorghe, care fusese câtva timp la București, vine în satul său natal, să-și vadă nevasta; pe Smaranda, despre care auzise că n'ar fi ușă de biserică.

Domniile-voastre, domnilor jurați, mergeți regulat la teatru și sunt sigur că nimeni n'a pierdut frumoasa ocaziune de a vedea opereta „Pericola“, de Wagner. In această operetă, tenorul, soțul Pericolei, gândindu-se la soția sa, cântă următoarele versuri mișcătoare:

„Nevastă, nevastă perfidă
„Grozav aș vrea să știu ce faci;
Nevastă, nevastă vicleană
„Grozav aș vrea să știu ce faci;

Stan Gheorghe nu știa să cânte aceste cuvinte emoționante, dar acelaș gând îl frământa, îl mâna spre Pârliții-din-Deal, satul său natal.

Sosește, în fine, în satul lui drag, unde s'a născut și a crescut mare, de unde a fost luat la oaste, ca să-și facă datoria către tron și țară, unde, în fine, s'a însurat cu Smaranda.

Pe drum, se 'ntâlnește cu tatăl său, Costache Gheorghe, căruia îi cere știri despre Smaranda. Bătrânul îi răspunde evaziv: „De! lumea — arz'o pârdalnica— spune cam multe despre Smaranda“. Lui Stan Gheorghe i s'aprinde sângele.

Cine a citit, — și nu mă'ndoesc că domniile-voastre, domnilor jurați, ați citit, — „Don Carlos“ de Schiller, își aduce aminte de versurile dela pagina 54, în traducerea marelui Coșbuc:

Ah! tată!
„Dă-mi tu ca să distrug! Da, fierbe'n mine
„Aprinsul sânge, când mă văd că sunt
„De douăzeci și trei de ani acum“...

Da, domnilor jurați, acuzatul Stan Gheorghe avea atunci exact vârsta lui Don Carlos, prințul de coroană al Spaniei lui Filip al doilea!

Aprinsul lui sânge fierbea ca un vulcan în el, gândindu-se că e înșelat de nevastă-sa, la vârsta fragedă de 23 de roze.

Iar la pagina 57, tot Don Carlos zice tatălui său:

„Vai, nu mă rușina! Nu mă răni
„Așa de moarte, tată, nu mă da
„Ca jertfă tristă obraznicei batjocuri“...

Și mai departe:

„Să fiu de râs atâtor venetici“...

Acest gând răzvrătitor îl agită pe Stan Gheorghe: să nu ajungă ridicol în Pârliții-din-Deal!

Schiller a prins minunat psihologia lui Stan Gheorghe, care nu voia să fie batjocorit în tot ce avea el mai bun: onoarea.

Costache Gheorghe, bătrânul tată al lui Stan Gheorghe, sfătuește pe fiul său să se înapoieze la București și să intenteze acțiune de divorț.

Dar Stan nu primește această soluție. Nu!

Homer zice:

„Nu-mi pomeni de fugit, că n'am să mă
[iau după tine.
„Eu să dau dosul din luptă, să stau tu-
[pilat ca fricosul
„Nu sunt din fire deprins; virtutea nu-mi
[șovăe încă”.

Acesta este sentimentul lui Stan Gheorghe, când tatăl său îi spune să se înapoeze la București, înainte de a o vedea pe Smaranda.

Indignat de propunerea tatălui său, îi răspunde ca Creon din „Antigona“ de Sofocle:

„Să taci îți spun, ca nu cumva să mă
[mânii
„Cu vorba ta și să pricepi că ești bătrân
„Și ești nebun! Nu vezi că spui nemer-
[nicii?“

Pleacă de lângă tatăl său și se duce spre casă, să-și vadă nevasta. E pe înserat.

Toți știm cât e de frumos la țară, când înserează.

„Zările de farmec pline,
„Strălucesc în luminiș!
„Sboară mierlele'n tufiș,
„Și din codri noaptea vine
Pe furiș“

„Dintr'un timp și vântul tace;
„Satul doarme ca'n mormânt—
„Totu-i plin de duhul sfânt:
„Liniște'n văzduh, și pace
Pe pământ“.

Liniște e în văzduh și pace pe pământ, dar nu și în sufletul lui Stan Gheorghe. Intr'o asemenea stare sufletească se duce Stan spre casă. Ajunge. Ușa e însă închisă. O strigă pe Smaranda. Niciun răspuns. Bate în ușă. Iar nici un răspuns. Mintea i se întunecă. Sparge ușa și pătrunde în casă. Bănuiala i se adeverește. In casă, erau Vasile Măghiran și Smaranda.

Iată ce spune Herzen în „Fiziologia voinții“, pe care domniile-voastre, domnilor jurați, sunt sigur că ați citit-o:

„Când e vorba să ne apreciem o faptă oarecare, cel dintâi lucru ce facem este să întrebăm: care motive au putut să determine pe cutare să făptuiască așa și nu altfel?“

Se încaeră Stan Gheorghe și ibovnicul Smarandei. Din nefericire, Vasile Măghiran moare.

Nu insist asupra morții, din punct de vedere filosofic.

Vreau însă să vă amintesc două versuri din sublimul Eminescu:

„Decât un vis searbăd, mai bine nimic“.
„Un vis al morții eterne e viața lumii
['ntregi!“

Astfel stau lucrurile pe scurt, domnilor jurați. (ridică tonul) Și nu cum le-a expus onoratul domn procuror general. (perorație) Acuzatul e tânăr, priviți-l. După cum spune și Don Carlos, n'are decât 23—24 de ani.

Domniile-voastre care cunoașteți critica rațiunii pure și imperativul categoric al lui Kant; diversele sisteme filosofice de la Platon și până la modernul Bergson; precum și relativismul lui Einstein; domniile-voastre cari ați admirat arta neîntrecută a lui Leonardo da Vinci, Rafael și Rembrandt; muzica divină a lui Beethoven, Wagner și Mozart; domniile-voastre zic, nu se poate să nu înțelegeți pe Stan Gheorghe, care așteaptă să fie redat societății.

Mâine, când țara îl va chema să apere granițele de năvala dușmanilor, va fi un ostaș viteaz, căci zice Vasile Alexandri:

„O, copii, de voi sunt mândru,
„Simt acea mândrie mare
„Care crește cu mărirea
„Unui neam în deșteptare.
„Mi-am văzut visul cu ochii,
„De-acum pot să mor ferice!
„Astăzi lumea ne cunoaște:
„Român zice, viteaz zice!”

Respectuos vă cer un verdict de achitare.

„Maestrul“ e viu felicitat; i se strâng călduros mâinile. Publicul freamătă de admirație. Câțiva discută despre Homer. Sofocle, Schiller, Eminescu, Vasile Alexandri și „Pericola“.

Dacă e cineva curios să afle despre soarta lui Stan Gheorghe, acuzat că a ucis cu premeditare pe consăteanul său Vasile Măghiran, voi spune atât: a fost achitat.

DIN DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

— POVESTEA BATRANULUI SECRETAR —

(Urmare)

CHARLES DICKENS

Prea puţine ştiu cei ce vorbesc cu uşurinţă de pierderile săracului ca de o fericită ostoire a durerilor celui ce nu mai este, cât şi de o economie providenţială pentru supra-vieţuitor; ştiu prea puţin despre agonia ce cauzează aceste pierderi. O privire tăcută de afecţie, când toate celelalte priviri se întorc rece, conştiinţa ce posedăm în simpatia unei fiinţe omeneşti, când toţi ceilalţi ne-au părăsit: iată o consolaţie, un reazăm, o pârghie ce nici o bogăţie nu o poate plăti, ce nici o putere nu ni-o poate reda. Copilaşul rămăsese, timp de ore întregi în braţele părinţilor săi, cu mânuţele sale strânse într'ale lor; cu obrăjiorii săi slăbiţi şi palizi îndreptaţi spre faţa lor. Ei l-au văzut ofilindu-se zi de zi şi cu toate că scurta lui existenţă fusese văduvită de orice veselie, cu toate că repauza acum în acea pace dulce ce n'o cunoscuse pe pământ, totuşi ei erau părinţii lui şi această pierdere străpunsese inimile lor.

Era destul să priveşti faţa istovită a tinerii mame şi să simţi că nu mai avea îndelungi necazuri să suporte. Camarazii de închisoare ai bărbatului ei bănuind că turbură prea mult durerile şi mizeriile lui, îi lăsaseră lui singur odăiţa care la început o împărţea cu doi tovarăşi. Tânăra femee o ocupa cu el; ea lâncezea fără dureri, dar fără speranţă şi viaţa i-se stingea încetişor.

Intr'o seară leşină în braţele bărbatului său şi el o duse aproape de fereastra deschisă, să o învioreze prin senzaţia aerului. Lumina lunei căzând pe palida ei figură, îi arăta brazdele suferinţei înfipte adânc în trăsăturile ei, că el se clătină, ca un copil fără putere, sub povara ce-i era atât de scumpă.

„Aşează-mă, George, îi zise ea cu o voce slăbuţă“. El ascultă şi se aşeză alături de ea, îşi acoperi fruntea cu mâinele sale şi izbucni în lacrămi.

„E greu să te părăsesc, George; dar e voinţa lui Dumnezeu şi tu trebue să suferi asta pentru dragostea de mine. Oh, cât trebue să-i mulţumesc că ni-a luat întâi copilul! El e fericit; el e în cer acum. Ce ar fi ajuns *el* aci, fără mamă-sa?“

— Nai să mori, Mario! Nu, n'ai să mori, strigă bărbatul său ridicându-se. Ocoli camera înfuriat, lovindu-şi cu pumnii fruntea înfrigurată; apoi se aşeză din nou lângă femeea sa şi luând-o în braţe, adăogă cu mai multă linişte: Linişteşte-te, te rog, scumpul meu copil. Fă-ţi curaj, vei trăi încă.

— Nu, George, nu, o simt prea bine. Pune-mă alături de sărăcuţul meu de copil, acuma; dar promite-mi că dacă vre-o dată vei părăsi locuinţa asta înfiorătoare şi vei ajunge bogat, ai să mă transporţi într'un cimitir liniştit al vre-unui sat, departe, departe mult de aci, ca să putem odihni în pace. Scumpe George, îmi promiţi?

— Da, da, zise nenorocitul aruncându-se în genunchi înaintea ei. Răspunde-mi, Mario, încă un cuvânt, o privire, una singură!

El încetă să mai vorbească, căci braţul care-l avea pe dupe gât era ţeapăn şi greu. Un profund suspin eşi din pieptul uscat al tinerii, buzele sale se mişcară, un surâs se juca pe faţa sa, dar buzele îi erau albe, surâsul deveni fix şi îngheţat. George Heyling era singur pe lume!

Noaptea aceea, în tăcerea şi jalea lugubrei odăi, nenorocitul bărbat îngenunchie lângă aceea ce nu mai era de cât un cadavru şi invocă pe Dumnezeu ca martor al unui jurământ îngrozitor ca să-şi răzbune moartea femeei şi a copilului; să-şi închine restul existenţei în acest singur scop, să obţie o răzbunare cât mai lungă, cât mai teribilă; să nutrească o ură eternă, de nepotolit şi să-şi urmărească scopul în lumea întreagă.

O desnădejde supra naturală, o furie demoniacă făcu aşa de mari ravagii în figura sa, această noapte, că a doua zi dimineaţa tovarăşii se dădură înapoi înfioraţi când trecu pe lângă el. Ochii îi erau grei şi însângeraţi, faţa cadaverică, corpul încovoiat ca de vârstă. In violenţa chinurilor sale mintale îşi muşcase buza de jos şi sângele curgând din rană îi mânjise bărbia, cravata şi cămaşa. Nici o lacrimă, nici un suspin, nici o tânguire nu-i scăpă; dar rătăceala privirilor, fiinţa lui întreagă, trăda frigurile ce-l mistuiau.

Era necesar ca şi corpul femeei sale să fie ridicat fără întârziere din închisoare. Primi avizul liniştit şi recunoscu nevoia. Cam toţi prizonierii se adunară să vadă această ridicare. Ei se aranjară în două şireaguri când George Heyling apăru. Inaintă cu un pas grăbit, se aşeză într'un mic spaţiu zăbreluit, lângă poarta de intrare: mulţimea se retrase dintr'un sentiment instinctiv de delicateţă. Indată coşciugul scobori, dus pe umerii a patru oameni. O tăcere de moarte'l privi, ruptă numai de plânsul femeilor şi de sgomotul picioarelor purtătorilor, pe pavaj. Când ajunseră în locul unde stătea bărbatul părăsit, se opriră. El întinse o mână peste sicriu şi aranjă maşinal pânza ce-l acoperea, — le făcu semn să continue. Gardienii, sub poartă, ridicară pălăriile; coşciugul trecu; greaua poartă se închise în urmă. Heyling privi cu un aer distrat mulţimea de care era înconjurat şi căzu greu la pământ.

Vreme de multe săptămâni fu nevoe de veghe noapte şi zi; dar în cele mai violente reveniri ale febrei, el nu pierdu cunoştiinţa nenorocirilor sale, nici amintirea făgăduinţei făcute. Localităţi, scene, evenimente diverse se succedau înaintea ochilor lui cu iuţeala confuză a delirului şi, totuşi, toate visele erau legate într'un fel sau altul cu teribila pricină ce-i umplea spiritul.

Naviga pe o mare fără ţărmuri. Cerul arzător părea însângerat; valuri furioase se repezeau, sfredeleau din toate părţile. Un alt vas brăzda cu mare chin talazurile ce se frământau: pânzele sfâşiate sburau ca nişte panglici atârnate de catarte; puntea îi era înţesată de creaturi omeneşti asupra cărora la fiecare moment se spărgeau valuri monstruoase măturându-i în marea spumoasă. Cu toate acestea, barca dusă de Heyling înainta în mijlocul masei mugitoare a apei cu o forţă şi cu o viteză irezistibilă. Lovind cealaltă corabie în coaste, o sparse sub talpă. Un ţipăt teribil, strigătul morţii a o sută de nenorociţi, se ridică atât de groaznic că răsună pe deasupra larmătului elementelor, atât de ascuţit că părea să găurească aerul, oceanul şi cerurile. Dar ce e acela? Al cui e capul cel cărunt care se ridică pe deasupra valurilor, care luptă contra morţii şi ale cărui strigăte şi priviri pline de agonie, cer ajutor? O singură aruncătură de ochi şi George Heyling sări în mare, înoată viguros către bătrân; se apropie de el: da! sunt trăsăturile lui! Bătrânul îl vede venind şi se sileşte zadarnic să-i scape. Heyling l-apucă, îl strânge, îl cufundă sub valuri, la fund, la fund! sub masele de apă tenebroasă. Sforţările bătrânului devin din ce în ce mai slabe şi în curând încetează de tot: e mort; Heyling l-a omorât; şi-a ţinut jurământul!

Singur, cu picioarele goale, străbătea câmpiile fierbinţi ale unui nesfârşit deşert. Nisipul ridicat de Simun [1]) îl înăbuşa, îl orbea.

Grăunţele lui imperceptibile pătrundeau în fie-ce por al pielei şi-i produceau o iritaţie ce mergea până la furie. Mase gigantice de pulbere dusă de vânt şi înroşită de soare, mergeau în jurul lui ca nişte stâlpi de foc viu. Osemintele călătorilor ce periseră în aceste îngrozitoare deşerturi îi înălbeau picioarele; o lumină însângerată cădea pe toate obiectele învecinătoare şi atât de departe cât putea privi, nu zărea decât noi subiecte de groază şi oroare. Zadarnic se sforţă să scoată un strigăt de primejdie; limba-i ardea lipită de cerul gurei. Se repezi înainte ca un desnădăjduit. Inzestrat cu o forţă supranaturală despică nisipurile mişcătoare; dar la urmă, biruit de sete şi de oboseală, căzu fără cunoştinţă la pământ. Ce răcoreală pătrunzătoare îl înviorează? De unde vine acel drăguţ murmur? Apă, apă, e un izvor; limpedele pârâu curge la picioarele lui. Bea cu sete şi odihnindu-şi pe mal picioarele îndurerate, cade într'o aţipeală desfătătoare. Un sgomot îl deşteaptă. Un bătrân cu capul cărunt înaintează clătinându-se să-şi potolească setea ce-l devorează. Tot *el* este! Heyling apucă bătrânul de un braţ şi-l îndepărtează de unda binefăcătoare. Zadarnic acesta se zbate cu covulziuni spăimântătoare, zadarnic cere cu strigăte sfâşietoare apă, o singură picătură de apă să-şi salveze viaţa! Heyling îl respinge cu un braţ nemilos; el contemplează cu un ochi avid lunga agonie şi capul cărunt cade fără viaţă pe sânul său, lasă să-i cadă cadavrul şi-l îndepărtează cu piciorul.

(Continuă în numărul viitor)

Trad. de G. I. CRIVAŢ

---

[1]) Vântul care mută din loc în loc nisipurile Saharei.

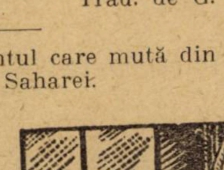

SPECTACOL

ANDRÉ FRÈGNEAU

— „Pe aici, pe aici, sunt locuri te asigur“.

Şi ea se necăjea să deschidă uşa. Tot trupul îi izbucni în mânie ca un buchet de focuri de artificii. Se făcu mai frumoasă. Fără să-mi dea răgaz să-i viu în ajutor, zgâlţâia furioasă bara nepăsătoare a vagonului de clasa treia, pe care cifrele — înaintea mâniei ei — se ridicau ca trei violente semne de exclamare. Din cer se lăsă o mână brună care ne ajută. Portiera se dădu în lături respectuos. „Mulţumesc“ spusei şi acesta fu ultimul meu cuvânt. Pe celelalte mi le sorbi ea odată cu buzele. Gara se clătină o clipă într'un vârtej de montagne russe. Voi să mă liberez, dar ea se urcă în vagon cu mine, aspirată parcă de sărut. Se aşeză alături, dar o îndepărtai cu forţa. „S'a sfârşit. Trebue să cobori numai de cât“.

— „Incă o clipă ; eşti bine instalat ? Ce ciudăţenie gustul acesta pentru clasa treia şi oroarea d-tale fizică de perne pluşate. Cu atât mai rău, dacă ai să ieşi de aici murdar de să înspăimânţi lumea“.

Ea lovi bancheta şi privirăm alte lucruri : compartimentul. călătorul cu mâna brună, tânăr marinar. Ea surâse. Frumuseţea marinarului fu între noi ca intrarea unei vedete. Privirăm. Setea noastră de necunoscut, dansă în chip de torpilor pe triunghiul privirilor, ridică ancora şi dedublată se pierdu în inimile noastre paralele. Eu vedeam în soare, un cuirasat albastru, drapele. Ea se mulţumia cu această faţă neaşteptată, superbă tăetură de chihlimbar în care se rotunjeşte agatul lucitor al privirii. O clipă căzu grea de visurile noastre amândouă. Ne regăsirăm cu ochi noi şi cu puţină nedumerire ca o abureală pe un geam.

In glumă şi pentru o plăcere copilărească de scandal, exagerarăm despărţirea.

— „N'am să te mai văd niciodată ?“ (Trebuia să jucăm împreună tenis peste o săptămână).

— „Nu interesează, Sabina. Nu voiu mai avea nevoe de tine“.

— „Dar eu ?“

— „Nu te dispreţui într'atât încât să te convingi, că peste douăzeci de minute — sunt darnic — îţi vei mai aminti de numele meu“.

— „Am să ţiu minte săruturile tale“.

— „Vorbeşti ca un vals în trei timpuri; dragostea fuge fără să-şi lase adresa“.

„Eşti crud dar numai deaceea te-am desprins din turma neprecisă de bărbaţi, între care mă zbăteam“.

— „Nu te vei mai zbătea. Iată sună ceasul căsătoriei tale. Cât despre acela al trenului meu, e trecut aproape. Coboară repede“.

— Sărută-mă.

— „Să ne sărutăm, draga mea, să ne sărutăm cu toţii, tu, eu şi acest tânăr marinar, care te priveşte de atâta vreme ; haide sărută-l“.

Era aproape de el, înainte de a fi avut timpul să-l buimăcească. Avea un surâs bun să pervertească legiuni de îngeri.

— „Ingăduiţi, domnule ? Numai să nu vă displac ?“ Ii dădu un sărut brusc ca o bătae de aripă, sbură pe peron, dispăru. Portierele se închideau cu zgomot, plecarăm. Scandalul umplea vagonul gol: îl vedeam pe marinar înăbuşindu-se încet.

Izbucnii în râs, aşa cum ai deschide o fereastră, pe urmă mă agitai vorbind.

— „E cu desăvârşire nebună şi eu deasemeni ; iertaţi-mă, domnule, o enervare excesivă destul de explicabilă în asemenea momente. Uitaţi, vă rog, scena aceasta absurdă“. Şi îi vorbii despre escadra din Toulon. Părea să aibă şaisprezece ani. Dinţii lui, albul ochilor erau reflexe de peşte de lux într'un aquarium sidefat.

Mi-l închipuiam pe adolescentul acesta şi pe Sabina, admirabili şi goi, împreunaţi asemeni unor coliere de chihlimbar sau perle lăsate leneş într'o cupă. Vorbea cu o vibraţie populară, pe care o rotunjea cu vârful buzelor ca pe o bomboană distractivă la un bâlciu. Mi se părea, auzindu-l tremurând sub sărutul Sabinei. Atunci îi vorbii despre ea, inventând-o pe fiecare clipă.

Imblânzia rochii fastuoase într'un parc sălbatec. Se plimba goală pe plajele la modă. Vorbia curgător latineşte. Işi trăgea nobleţea dela primul faliment al tatălui ei. O boală, de care era lovită cu intermitenţe o înfrumuseţa mai mult decât orice gest. Anume : suferia de orice lucru frumos întâlnit ca de o săgeată, care ar fi rănit-o. La teatru, pe stradă, în vagon, lumea o vedea pălind. Sguduitura unei priviri, oţelul nou al unui surâs neprevăzut tăia în ea nu se ştie ce coardă prea mult întinsă şi o lăsa învinsă, inutilisabilă, chemând moartea cu rândă, care totdeauna rămânea însă surdă.

Desigur din acest surâs brusc smuls matelotului, ea ducea o durere profundă. Evocam camera, albastră sau mauve, patul strâmt al fecioarei, dragul ei obraz devastat. Dar asta fu totul, căci băitul isbucni într'un hohot scurt.

— „Nu voiam să-i fac rău domnişoarei acesteia“ băigui el.

Ii vedeam, câştigându-l, lacrimile pe care le reţinea aşa cum cu amândouă mâinile îţi înfunzi pălăria împotriva vântului şi a ploii, muşcându-ţi buza de jos prinsă tare cu doi incisivi. Mă bucurai să sparg această furtună frumoasă.

— „Sunteţi nevinovat d-tră, făcui eu neglijent, vina este a mea, care i-am sugerat nebunia ei, ca s'o împlinească“. El se încăpăţâna : „Dar credeţi că asta i-a făcut rău ?“ Nu îndrăznise să spună „sărutul“, temându-se parcă.

Clipii din ochi, ca şi cum aşi fi vrut să prevăd mai bine.

„In clipa aceasta inima ei este o pasăre căzută din cuibul, căruia îi va legăna micul cadavru pe golul mâinilor ei.

Băiatul se înspăimântă. „Ce-aţi spus ?‘ făcu el rătăcit parcă. Incercai o lovitură îndrăzneaţă.

„Dar, tinere, aiurezi de un ceas !?“

Se făcu noapte în el pentru trecut şi pentru prezent : minciuna nu era mai probabilă decât adevărul, ce se jucase în vagon dela intrarea noastră sub o mască ireală ?

Işi trecu mâna brună peste ochi.

„Să fi dormit ? La gara din C.. sunt două ceasuri, am părăsit-o pe mama. (Roşi ; fusese gata să spună : maică-mea). Sunt marinar pe bordul lui **„Kleber“**. Plecăm peste opt zile ; este primul meu crucişitor. Ei, d-tră nu înţelegeţi...“

Inţelegeam foarte bine. Işi muşcă încă odată buza zadarnic ; toată durerea lui neputând să fugă din ochi cădea la cuvinte, lacrimă cu lacrimă. Şi, cu privirea seacă, băiatul când tăcea ar fi făcut pentru un indiferent simplul gest al unei cochete, care îşi muşcă buza ca s'o înroşească.

El continuă, clătinându-se în jurul unei amintiri inadmisibile : dialogul nostru, sărutul.

— „Domnişoara a sărit din vagon, nu e aşa ? Era frumoasă şi foarte stranie. Aţi vorbit mi se pare lucruri bizare. Desigur am auzit lămurit : „să ne sărutăm şi pe urmă sărută-l“. Ea era în picioare, s'a aplecat puţin, foarte repede, cred... d-tră sunteţi aici... nu mai ştiu nimic“.

— „Aide, făcui eu, oftând uşurat la apropierea unei gări, ai dormit binişor, tinere. Iată o jumătate de ceas, de când d-ta îmi tot povesteşti amintiri obscure. Dar ce dracu să fi căutat eu într'o istorie cu săruturi. Reiaţi frumosul d-tale vis cu toată libertatea. Adio !

Strada gării, foarte lungă, apără amintirile din tren ; mai departe viaţa reîncepe. Imi dădui răgaz douăzeci de platani, până să-mi schimb noua mască pentru reîntoarcerea acasă.

„Jocul inventat de aceşti doi nebuni, Sabina cu mine, a fost dus cu dibăcie. Mecanism de rupt inimile, am jucat o despărţire sfâşietoare. Nu eram amândoi sinceri ? Dar sunt acum doi învinşi. Un copil dorit zboară spre necunoscut, rănit de o amintire neprobabilă şi reală, pe care cu o piruetă, cu argumente, cu râsul lui puternic, o va omorî în fiecare zi şi pe care în fiecare seară o vor reînvia buzele, fiindcă ele îşi amintesc. Dar adevărata victimă este mai puţin departe. Seara, la masă voi găsi telegrama ei obişnuită :

„Sdrobită. Vino. — Sabina.“

Voi alerga iar spre fecioara stranie, pe care totul o răneşte şi care îşi oferă inima loviturilor. Voi mângâia corpul aprins a celei, care niciodată nu se va obosi să strângă viaţa diversă, insesisabilă, sfâşietoare în golul braţelor ei. In toată această dramă se va găsi acelaş iscoditor al jocului. Voiu fi eu şi nu sunt mândru.

Sabina, băete, suple coliere amestecate de capriciul meu, strâng răcoarea voastră pe inima mea seacă, fără nădejde. Farsa, pe care v'am născocit-o, ţinând aţele resorturilor voastre, de ce să o stăpânesc ca şi pe voi ? In seara aceasta, aşi fi vrut să fiu paiaţă.

Sfârşii, trecând dincolo de platani.

Inimă pretutindeni, astă seară. — Sabina se pierde, marinarul suferă, dar de ce ? poate că el se emoţionează foarte simplu, aşa cum urlă unii câini în faţa muzicii inaccesibile. Inimă pretutindeni. Mă gândesc la a mea, săpun de lux alunecând între mâinile prietenelor frumoase, mă gândesc la această inimă-proteu, astăzi perniţă insensibilă pentru ace, în care înfig steguleţe amuzante.

Trad. de M. SEB.

in strainatate

LECTIA LUI PROUST

MIHAIL SEBASTIAN

Evoluţia cunoaşterii lui Marcel Proust, mersul dela o vreme precipitat al asimilării lui, nu este fără înţeles. S'ar spune, că un tainic şi sigur mimetism a izbutit să adapteze tehnicii romanului chipul abordării lui. „Căutarea timpului pierdut“ descinde spre noi cu jocul de lumini şi umbre nestabile, pe care îl descrie divers fiecare erou al său, atunci când cunoaşterea lui Proust încearcă să i-l fure imaginaţiei. Acest moment inefabil al convertirii visului în realitate, al trecerii dela vag la precis, dela incoherenţe şi multiplicitatea dorinţii nesatisfăcute etern la simplitatea sigură a lucrului trăit, această punte fragilă şi dureroasă între posibil şi definitiv este doar tragedia proustiană. Şi acestei legi de cunoaştere, abordarea lui Proust te obligă să i te supui.

După cum din complexul vag de senzaţii, sub care un erou i se înfăţişează, scriitorul acesta distinge lent trăsăturile certe ale unui tip şi izbuteşte târziu să-şi grupeze intuiţiile în jurul unui nume însfârşit lipsit de mister, după cum până ce nu consumă toate cercurile de penumbră ale unui fapt, el este incapabil să şi-l însuşească, tot astfel adaptaţi parcă acestei maniere de înţelegere, ne-a trebuit, ca să ajungem la miezul romanului său, o ucenicie întârziată în suggestii, aproximaţii, nedumeriri, bănueli şi deziluzii prealabile.

Comparaţia nu e întâmplătoare. Insistăm deaceea. Cu ultima pagină a Timpului regăsit — şi numai cu această ultimă pagină — posezi însfârşit existenţa eroului proustian. Fiecărui nume întâlnit în tot lungul acestei imense călătorii, îi răspunde atunci o realitate. Albertine, Oriane, Gilberte încetează a mai fi expresiile variabile a o mie de probabilităţi sufleteşti şi rămân, în toate transformările — cât de uluitoare — ale timpului lor, posesoarele insului lor ştiut. Patru mii de pagini — patruzeci şi cinci de ani de viaţă — au trăit o realitate intermitentă şi nesigură, arar întrevăzută de ochii iubitului şi ai romancierului lor, risipite incert prin momentele vieţii lui, inefabile, surprinzătoare, incoherente, visate şi dureros de aproximative. Până când timpul le-a consumat toate posibilităţile lor de înnoire şi le-a oprit eternizate în dosul numelui lor. Atunci deabea ceeace noi numiam cu un singur cuvânt — Albertine — a pornit să prindă sensul unicităţii sale.

(In paranteză şi cu titlul de însemnare ce urmează să fie utilizată altădată, să observăm că aproape toate personagiile proustiene pleacă din această atmosferă vagă de ipoteze şi intenţii şi că aproape toate se desprind către sfârşit de acolo. O singură şi semnificativă excepţie : Domnişoara de Stermaria — rămasă până la urmă în acest univers prealabil, în această anticameră a existenţii, personagiu şi tragedie virtuală).

Deci — ca să reluăm ideea cu care începusem — pe acest model de cunoaştere proprie lui Proust, sa întemeiat descifrarea lui. „Căutarea timpului pierdut“ — nu mai departe acum cinci ani — constituia o masă compactă şi neexplorată, în care liber era oricine să bănuească un moment de artă superlativă sau un bluff. Chiar pentru cine îndrăznise să-i calce întâiul său prag, romanul nu era decât o nebuloasă informă de intuiţii, intenţii, suggestii şi virtualităţi. Dacă această nebuloasă era stăpânită de un sens al mişcării ei, sens care ar putea să o ducă înspre un loc anume, sau era numai un amalgam incoherent antrenat întro fugă gratuită nu era cum să se vadă. Ca Gilberte între florile dela Tassouville, ca Albertine între uliţele Balbecului, romanul din depărtare te lăsa să-i bănueşti o mie de chipuri, o mie de vieţi, o mie de deznodăminte — niciunul mincinos şi toate absurde. Şi asemeni acestor triste şi inaccesibile zâne, cartea îi scăpa cetitorului prinzând — după anotimp, ceas şi meridian — atâtea chipuri câte zile sunt, atâtea taine câte înţelesuri ai fi vrut să aibă. Ori această instabilitate de perspectivă n'a întârziat să-şi găsească răzbunătorii. Mai precis — victimele. Confuziile s'au impus criticului de meserie şi diletantului deopotrivă, continuate pe urmă târziu, poate din orgoliul de a nu renunţa cuviincios la o opinie greşită, poate din incapacitate de a-i vedea viciile. S'a creat în acest fel „mitul Proust“. Inainte de a-şi fi cucerit cetitorii, îşi câştigase deja posteritatea lui Homer. Admirat într'un sentiment colectiv şi indiviz, făcea parte din istoria literară a lectorului în virtutea aceleaşi taine, după care Dante — absolut necitit — ţinea acolo loc de frunte.

Dar ultimii cinci ani au coborît opera între noi. Şi au făcut-o — desigur nu încă deplin asimilabilă — să activeze, să schimbe şi să determine rosturile esenţiale şi adânci ale literaturii timpului. Proust este prezent în universul acestui ceas şi participă nelămurit în scrisul oricărui om, care a trecut — chiar lăturalnic — prin opera lui. „Căutarea timpului pierdut“ a căpătat o capacitate de circulaţie socială şi a pătruns nedistinctă sau sigură, conştient sau fără voia noastră, în „opinia publică“. E o ideeforţă.

Albertine, intrată în viaţa lui Marcel avea să-şi creeze în sufletul lui o atmosferă specifică de tristeţe şi nelinişte, în care asociaţiile de idei, reacţiunile elementare, inteligenţa, presentimentele şi dezamăgirile aveau să se lege după norme inedite şi finalităţi proprii. Se întâmpla atunci în existenţa lui o specializare sentimentală, care trebuia să-l mărginească la acest singur obiect al său şi în schimb — ca să-şi câştige dimensiunile pierdute — să-l adâncească în sine.

Tot astfel romanul lui Proust, prin simpla lui găsire între noi, antrenează o atmosferă intelectuală a sa şi determină tutelar scrisul contimporan. Este în oricare carte şi în oricare gazetă, este în observaţiile zilnice, pe care întâlnirile cu tine însuţi, ţi-le impune, este în intuiţia ta cea mai simplă şi în imaginea ta cea mai proprie, este în fiece clipă, ca o armătură invizibilă şi imensă, sub care gândeşti, speri, te bucuri şi te temi. După cum cea mai simplă judecată se raportează necesar la principiul contradicţiei şi închide prin simpla ei existenţă anume raporturi de câtimi şi echilibru, tot astfel (forţăm de bună voe comparaţia) literatura ultimilor ani respiră în atmosfera operei lui Proust şi o implică.

Snobism ? Nu ; ăsta e numai aspectul social şi grotesc al lecţiei lui Proust. Noi ne gândim la lecţia scriitoricească, care se valorifică pe zi ce trece şi se multiplică în fiece carte nouă. Influenţa lui Proust — redusă aşa cum ar voi d-l Jean de Pierrefeuille bunăoară la o educaţie publică în sensul unei etici noui — rămâne dincolo de artă. Dar înţeleasă ca un îndreptar al genului, ca un breviar de estetică şi artă poetică proprie secolului acestuia, această influenţă prinde cu adevărat virtute de mare lecţie.

Deocamdată această formidabilă învăţătură nu se consumă decât neorganizată, întâmplătoare şi nespecializată suficient. Pe Proust scriitorii noui îl poartă inconştient şi îl utilizează la fel. Nu e desigur un „caz“. Pentru Bergson nu s'a întâmplat oare la fel timp de un sfert de veac, până ce saloanele obosite, părăsindu-l l-au lăsat să se întreagească în seriozitatea adevăratei înţelegeri şi să fecundeze de atunci încolo o întreagă epocă ?

Se va întâmpla desigur acelaş lucru cu opera lui Marcel Proust. Dar nu trebue regretată această vârstă a ei, fermecătoare în dibuirile şi umbrele ei încă întregi. E bine numai să reţinem atâtea lucruri, care o cuprind şi pornesc de acolo. Pentru cine urmăreşte destinul romanului, gândirea şi arta lui Proust este inevitabilă şi terorizantă.

Bunăoară (un exemplu luat la întâmplare, dintr'o gazetă deschisă la întâmplare) recunoaşteţi lecţia lui Proust în aceste rânduri iscălite de d-l Emile Henriot ?

„*La création romanesque je pense que c'est exactement cela (ou devrait être): une pêche dans les profondeurs, la transmutation d'ombres furtives en chair vivante, un monde amorphe détraché de soi et qui nous apparait soudain compàct, durci, chargé d'une réalité propre à qui l'a pensé nourri, formé d'une réflexion constante ininterromque*“.

E tot Proust aici. Pentru însemnarea acestor rânduri, articolul nostru a fost scris.

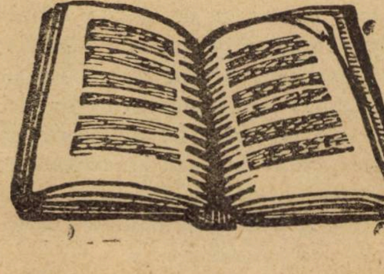

plastica

EXPOZIŢIA JUBILIARĂ A „TINERIMEI ARTISTICE“

La 26 Oct. 1928 s'a deschis în palatul dela şoseaua Kiseleff, expoziţia jubiliară a soc. „Tinerimea Artistică“, cea mai bătrână reuniune de artişti. A luat fiinţă în anul 1902, din iniţiativa câtorva pictori şi sculptori convinşi de importanţa unei colaborări şi preţuind valoarea manifestărilor colective în începutul desvoltărei artei româneşti.

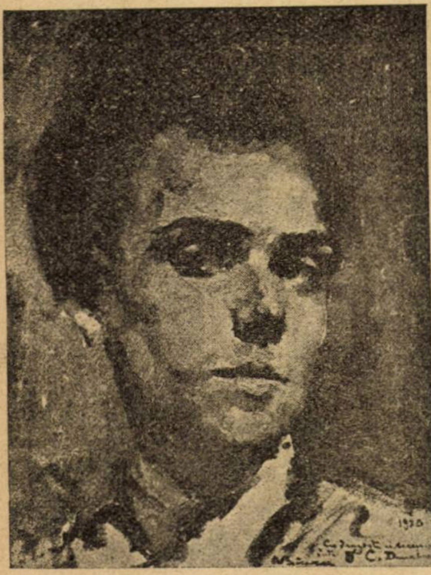

† **AUREL BAEŞU : Autoportret**

Acei dintre iniţiatorii „Tinerimii artistice“. cari au murit, trăesc şi astăzi; iar cei cari trăesc nu vor muri niciodată. Şi ca să înţelegem mai bine aceasta, e deajuns să amintim pe Luchian, A. Verona, Pătraşcu, Şt. Popescu, Vermont, Grant, Loghi, Strâmbulescu, Artachino, Mirea, Späethe, Stork şi alţii. Aceşti artişti, frământaţi de grija unei statorniciri în arta noastră, au desfăşurat o muncă perseverentă, reuşind să adune în jurul lor pe cele mai reprezentative elemente ale artei plastice naţionale. Au făcut expoziţii numeroase începând cu sala Ezarcu dela Ateneu şi continuînd până la războî în panorama din Griviţa, pe care au amenajat-o, transformând-o în local propriu.

Dându-şi seamă că începuturile în arta unui popor cu civilizaţie tânără, trebuesc călăuzite pe drumuri largi şi cu porţi deschise, nu au impus restricţiuni ideologice sau technice, ci au încurajat artişti cu orice fel de concepţii, bineînţeles având la bază sinceritatea şi talentul real. Astfel „Tinerimea Artistică“ a fost şi este oglinda fidelă a evoluţiei plastice româneşti.

Războiul, ca în toate ramurile de activitate, a avut repercusiuni şi în pictură şi sculptură. Curente noui au smuls pe mulţi din făgaşul liniştit al manifestărilor de mai 'nainte şi i-au repezit spre culmi necunoscute. Alţii, tineri, deosebiţi ca temperament de cei din generaţia lui „cinci bani covrigul“ şi-au îndepărtat paşii dela tradiţionalism şi conduşi de entuziasm, au adoptat noui forme de exprimare, simple, stilizate, precise şi totuşi foarte cuprinzătoare. Viteza, această caracteristică a generaţiilor postbelice, nu se aplică numai automobilelor şi aeroplanelor, ci e o caracteristică şi in artă. In poezie, ca şi în proză, în pictură ca şi în sculptură, concepţia modernă nu permite popasuri din cari clasicismul îşi făcea un merit. Ideea înaintaşilor mergea cu poştalionul, a noastră e scântee electrică şi emană unde ca cele herţiene. Cuvântul, linia, culoarea sunt plăci cari inprimă instantaneu raza gândirei şi astfel se explică anumite rezerve pe cari şi le impun bătrânii când e vorba să ne admită. Fericirea e că, în orice caz, ne admit sau nu ne admit, trebue să ne înghită.

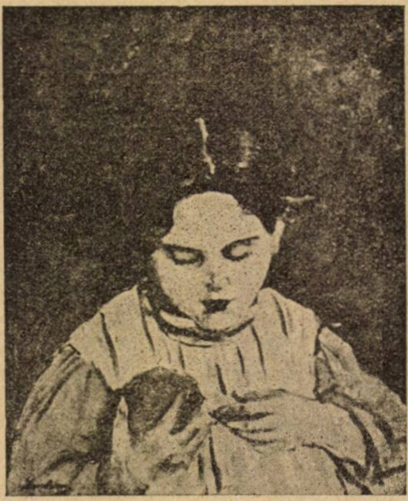

ST. LUCHIAN : Fata cu Portocală

Acest modernism a fost o lovitură pentru „Tinerimea Artistică“. Mulţi s'au deslipit din sânul blocului şi alţii n'au mai vrut să intre. Au rămas însă la datorie stegarii, dovedind că vânturile rup crengile, dar nu pot scoate copacii din pământ.

Expoziţia jubiliară de împlinire a 26 ani de muncă, are o dublă importanţă:
Una istorică,
Alta artistică.

Are o valoare istorică, pentrucă, după cum am amintit, e oglinda evoluţiei plasticei româneşti. Poporul nostru — nu's 50 de ani de când boerii purtau comănac, işlic şi trăgeau din ciubuc — a trecut repede în vâltoarea civilizaţiei, trezindu-se deodată în huruituri radiofonice. Timpul prea scurt al acestei tranziţii, n'a putut permite crearea unor etape de artă specific naţională şi în afara câtorva elemente separate ca: Grigorescu şi alţii, n'am cunoscut pleiade de artişti înregimentaţi unor şcoli preexistente, sau cari să fi format curente proprii. Lăsată în haotica frământare a oportunismului, arta noastră a ajuns, până astăzi, să nu-şi aibă o marcă de originalitate. Dar nu e mai puţin adevărat că elementele de un talent viguros, au muncit în vederea realizărei specificului românesc. Din acest punct de vedere, expoziţia „Tinerimii artistice“ are o valoare istorică de mare importanţă. Această societate a organizat, pe lângă expoziţiile ei de ansamblu, şi expoziţii individuale ale marilor maeştri: Grigorescu şi Andreescu. A luat pe tineri, punându-le la dispoziţie îndemnul necesar şi menţine la loc de onoare veteranii plastici.

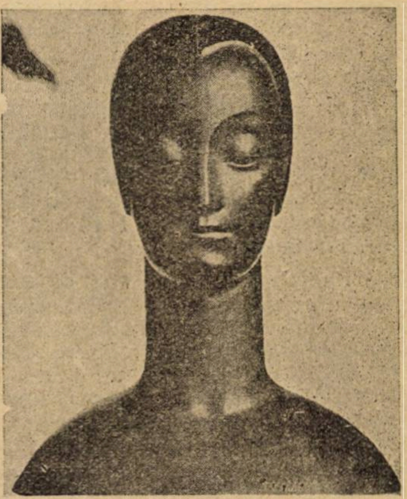

FR. STORCK : „Madonă“

Privind tablourile lui Aricescu sau ale lui Murnu şi acele ale sărmanului Băeşu sau ale Rodicăi Maniu, ne putem da mai bine seama de ceeace înseamnă valoare istorică.

Ca valoare artistică, expoziţia dela şosea, reprezintă 70% din soliditatea plasticei noastre.

O sumară revistă înregistrează întâiu pe cei dispăruţi; poeticul Horaţiu Dimitriu, afrodisiacul Luchian, posomorâtul Hârlescu şi sbuciumatul Băeşu. Apoi: Murnu, un abil încreţitor al munţilor; Nicolae Vermont, un maestru al compoziţiilor cu temă; Rodica Maniu obţinând din eboşă efecte calde şi definitive ; Mützner decorativ şi prea japonez ; Kimon Loghi ilustrând romane sentimentale ; Mantu întrebuinţând galben cu ocazia trandafirilor, Neyles făuritorul taurilor de vatelină şi a vacilor incandescente; Schweitzer Cumpănă, gladiatorul culorilor crude; Steriade, „Turc cu pepene“; Cecilia Cuţescu Stork cu „Frunze de ficus“, lămâi“ şi „lalele“, simboluri prin cari ideile decorează pânza; Pan Ioanid cu o „plaje“ animată de rămăşiţele din zbor ale unor păsări preistorice; Strâmbulescu cu lampa aprinsă sub nasul unui portret, sau cu amuzante pete de lumină; Kirovici, cunoscut prin gingăşia desenului; M. H. Georgescu făcând reclame pentru cafea sau pentru smochine; Aricescu cu admirabile cărţi postale ilustrate; Izachi tratând cu mult meşteşug de frescă, uleiul ; Elena Popeea reuşind să obţie relieful numai când nu-l caută; Pătraşcu, armonios, dar cu igrasie şi prea frecat ; Artachino luînd natura ca o invenţie de carton; Biju cu un precis colorit şi un bun desenator în ulei; Verona cu „flori şi toamnă“ plină de poezie şi în fine Regina Maria cu „Nuferi“ imagină a propriului ei suflet, eternizată în albul marmorei din cadru.

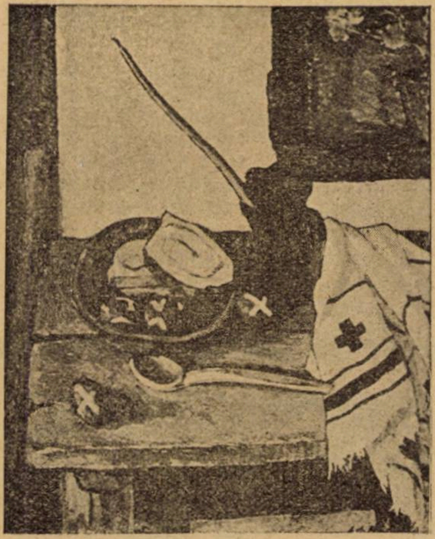

L. A. BIJU : Pomana

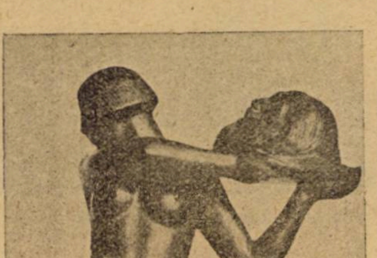

FR. STORCK : Salomea

Urmează sculptorii : Stork, Spaethe, Boambă, Mirea şi Tudor, stăpâni pe forme, unii simplificându-le, alţii pronunţându-le şi la urmă, Brâncuş cu un samovar în chip de pasăre măeastră şi cu un cap aşa de frumos şi aşa de caraghios, încât, cu drept cuvânt, vameşii americani au cerut autorităţilor franceze să răspundă dacă ceeace adusese Brâncuş, erau statui.

Această scurtă revistă, bazată pe fugitive impresiuni, nu face decât că complecteze cele cunoscute despre artiştii expozanţi. Grupaţi în „Tinerimea artistică“, ei reprezintă sfârşitul unui început bun şi începutul unui sfârşit slab. Cu legături solide, prin tradiţie, şi cu forţe reale de talent, „Tinerimea artistică“ trebue să-şi însuşească organic, cât mai mulţi artişti români, pentruca astfel, cântăreţii din flaut, cei din scripcă, cei cu toba şi cei cu drâmba, cari până acum dedeau concerte separat, să formeze o filarmonică.

Arta noastră are nevoe de o simfonie, în care fiece instrument să nu strice armonia generală.

Avem credinţa că se vor întinde punţi pe cari unii vor trece siguri, iar alţii cu puţină echilibristică, pornind cu toţii pe calea sincerităţei şi a muncei serioase. Când talentul e la bază şi sub bază e forţa latino-dacă a neamului nostru, munca şi sinceritatea sunt totul pentruca să putem vorbi, în curând, de „Arta noastră românească“.

ION SAVA

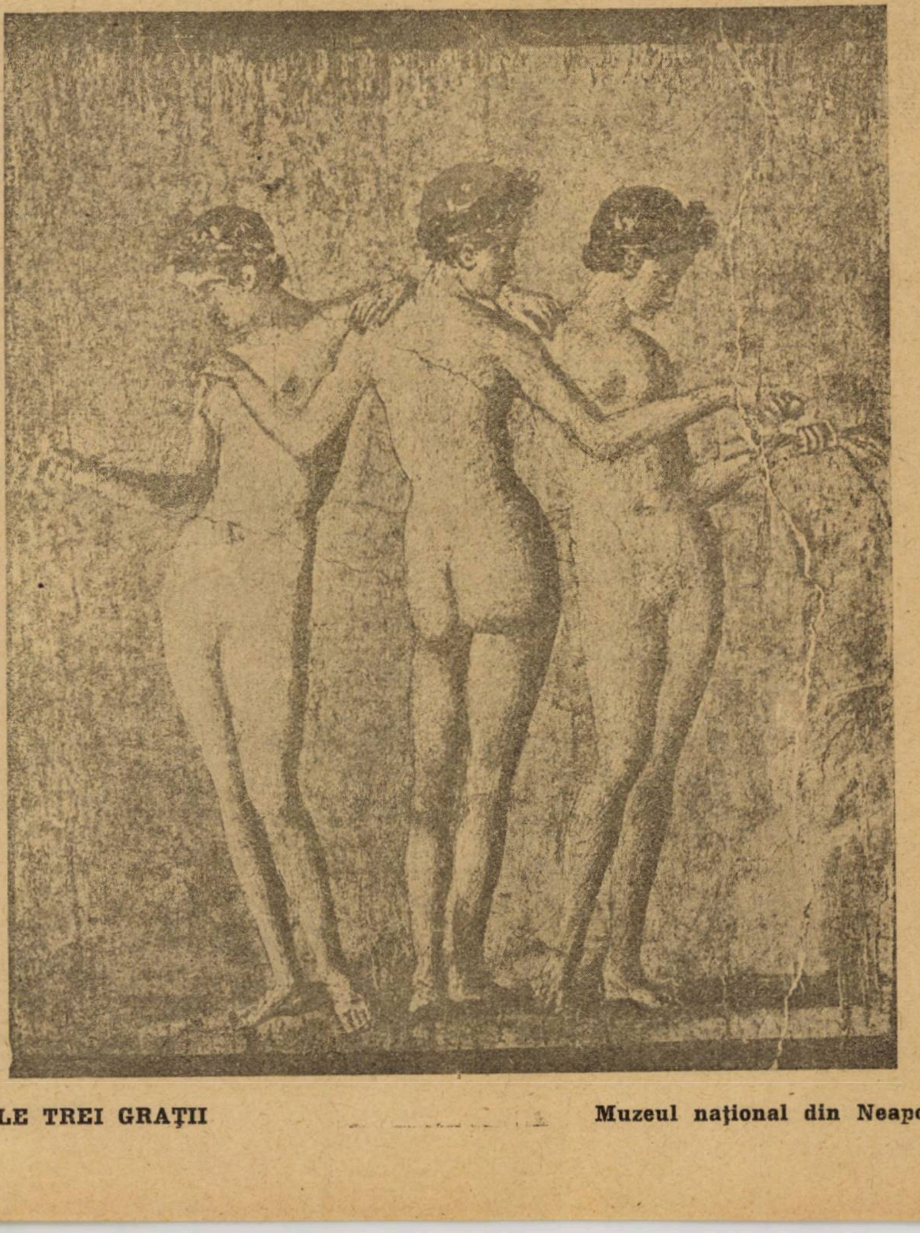

CELE TREI GRAŢII **Muzeul naţional din Neapole**

gazetaria

așa și-așa...

dela teatrul rus

După un spectacol dela Eforie al trupei rusești, se găsesc la o masă la Elysée mai mulți scriitori, actori, oameni de teatru. Se discută despre montările spectacolelor rusești care au început, după cum se știe cu „Sărăcia nu-i o rușine“:

— Ați văzut, zice un actor, au jucat două seri de-a rândul în acelaș decor.

— „Sărăcia nu e o rușine“, răspunse zâmbind cu înțeles pictorul Feodoroff.

◆

misticii...

La una din ultimele premiere, după actul I, se întâlnesc în foyer N. Davidescu și Aderca, cari se lansează într'o „suetă“ aprigă. La un moment dat vine vorba și despre „misticii“ noștri (Noi să n'avem oare misticii noștri ?!!!), despre cari, Aderca spune:

— Ii credeam șarlatani, dar acum văd că sunt numai proști...

— Pardon, răspunse „dulce“ N. Davidescu, proști îi știam de mult, dar acum văd că sunt și șarlatani!

◆

și bărbierii...

Scena s'a petrecut acum câtva timp, înainte de închiderea unei frizerii patronate de un poet. Amicul nostru d. C. Stăncescu a nimerit într'o zi acolo. Cum a intrat, un lucrător l-a și luat în primire, după ce-l recunoscuse (un frizer trebue doar să cunoască pe toată lumea). In timp ce-l rădea pe bunul nostru prieten, gura nu-i mai contenea:

— Să vă rad și contra, coane Stăncescu... Să mai pun odicolon coane Stăncescu... Ce mai jucați, coane Stăncescu... Ce-i cu demisia, coane Stăncescu...

Nenea Stanciu asculta, asculta, fierbea în el de mânie, dar suferea interesul frizerului pentru el, fără protest. In fine, după ce l-a ras, lucrătorul îl întreabă:

— Să vă și tund?

— Tunde-mă!

— Cum vreți să vă tund?

la care nenea Stanciu, prompt, răspunde:

— In tăcere.

Sfaturi date de Shakespeare actorilor, cari ar trebui să le asculte și astăzi

(O sală în castel. Hamlet și câțiva actori)

Hamlet. — Spune bucata, te rog, cum ți-am rostit-o eu, ca să alunece de pe limbă. Dacă o vei sbiera, cum fac mulți din actorii voștri, ar fi mai bine să aud pe un telal răcnindu-mi versurile. Nici nu ferestrui prea mult aerul cu brațele, — așa, ci fă toate cu finețe; pentrucă chiar în curentul, în furtuna și, ca să zic așa, în vârtejul pasiunei, trebue să păstrezi și să arăți un cumpăt care să-i dea mlădiere. Oh, mă supără până în suflet când văd câte un golan gros și ciufulit sfâșiind o scenă patetică în bucăți, în zdrențe, spre a spinteca urechile băeților din stal din cari, cea mai mare parte nu pricep altceva decât gesturi zăpăcite, mute și vuet. Imi vine să pun să se dea cu biciul într'un astfel de ticălos care e mai crud decât Irod. Te rog ferește-te de aceasta.

Primul actor. — Vă încredințez de aceasta, Măria Voastră.

Hamlet. — Nu fi nici prea moale și lasă judecata ta proprie să-ți fie călăuză; potrivește gestul cu vorba, vorba cu gestul luînd însă bine seama să nu treci peste smerenia naturei; fiindcă orice exagerare de acest fel este înpotriva scopului artei dramatice, a cărei țintă dela început și până astăzi a fost și este de a înfățișa naturei, cum am zice, oglinda, a arăta virtuții propriile ei trăsături, satirei chipul ei propriu, iar veacului și timpului forma și tiparul lor. Ei bine, dacă aceasta se exagerează sau se slăbește, deși poate face pe nerozi să râdă, pe cel cu judecată îl poate supăra și critica unuia dintre aceștia trebue să cântărească pentru voi mai mult decât un teatru plin de ceilalți. Oh, unii actori pe care i-am văzut jucând, — și am auzit pe alții lăudându-i și încă mult și cu tot dinadinsul, — cari, neavând nici accentul de creștin, nici mersul de creștin, păgân sau om, se înfoiau și răcneau așa, încât credeam că vreuna din calfele naturei i-ar fi făcut oameni, nefăcându-i însă bine, — așa de prost imitau omenirea.

Primul actor. — Sper că am îndreptat întrucâtva aceasta la noi.

Hamlet. — Oh, îndreptați-o cu desăvârșire și luați seama ca cei ce joacă pe bufonii la voi să nu vorbească mai mult decât le e scris în rol; căci sunt unii din ei care râd înșiși spre a face să râdă o spuză de auditori neghiobi, chiar dacă tocmai atunci ar fi în dramă vreun moment de mare însemnătate. Aceasta-i infam și arață o râvnă netrebnică din partea neghiobului care o face. Aide, pregătiți-vă. (Actorii ies).

Bernard Shaw după bae

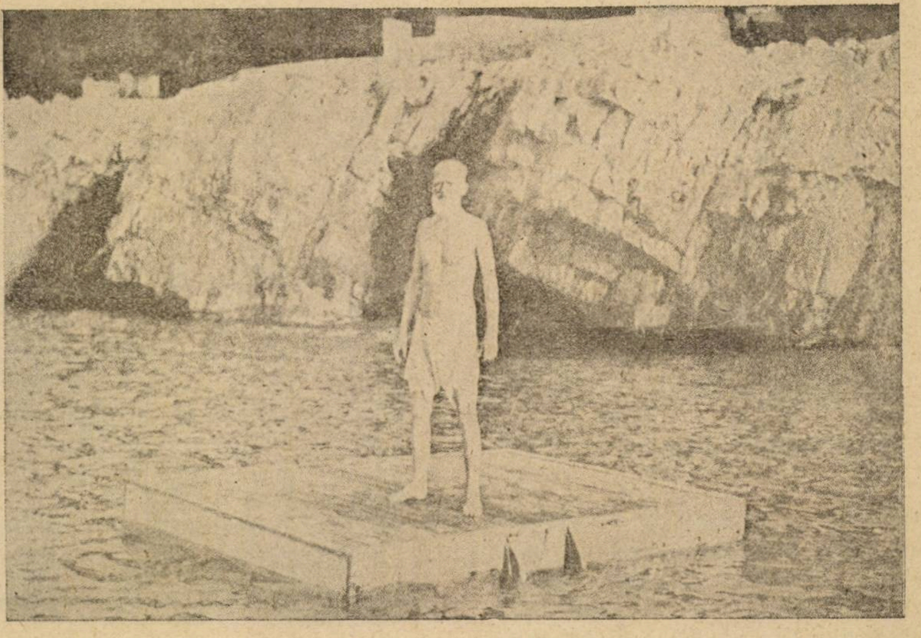

Bernard Shaw la bae

literara

o seama de cuvinte

Profesorul Robin, mort de curând, era celebru pentru diagnosticele lui fulgerătoare. Ele făceau mare impresie pentru că practicianul le pronunța adesea chiar înainte de a fi examinat pe bolnav.

Un scriitor celebru, cumnat al unui umorist nu mai puțin ilustru fu la un moment dat foarte alarmat de sănătatea soției sale.

— Chiamă-l pe Robin, spuse soțul, cumnatului său.

Puțin mai târziu „salvatorul“ intra în cameră. Privi mai întâi o aquarelă, ridică perdelele, se uită în gol, foiletonă o carte, fără să spună nici un cuvânt. Pe urmă privind brusc pacienta ca și cum atunci ar fi descoperit-o zise:

— Dar iată o femeie care are friguri.

— Acest om e vrăjitor murmură atunci dramaturgul. Celuilalt doctor i-au trebuit trei săptămâni ca să afle același lucru.

— Așa, zise în urmă cumnatul, prietenilor săi. Robin a ghicit fiindcă eu i-am spus: „Vino să îngrijești pe sora mea care are friguri“. Savanți ăștia au astfel de gusturi....

●

James Gordon Benett, care fondă ediția pariziană a lui New-York Herald, ceru într'o zi cronicarului său literar o carte care să-l țină încordat tot timpul unei călătorii cu trenul. I se dădu „Une Pessade“ de Pierre Veber cu indicația: „E cartea unui tânăr; eu o găsesc agreabilă“.

Cum sosi la sfârșitul călătoriei, Benett telegrafie: „Caută-l pe Veber și angajează-l colaborator“. Astfel un scriitor așa de tânăr intră la New-York Herald, unde publică timp de douăzeci de ani cele mai scânteetoare cronici parlamentare care se cunosc până acum.

●

Critic literar, Berbey d'Aurevilly era nemilos. Când i se dădu cronica jurnalului „Le Pays“ scrise articole pe care directorul era nevoit de multe ori să le refuze. Astfel un articol despre Emile Augier despre care Berbey scria: „Subiectul articolului era numitul Emile Augier, un coiffeur literar. Mă întrebam întrucât acest pungaș, fericit ca ticăloșia, a adus servicii limbii franceze, pentruca să fie făcut academician“.

Academicianul se răzbună. Il șterse pe Berbey dintr'o listă de viitori decorați.

●

Intr'o zi, la un prânz, doi tineri nobili închipuiți și ignoranți găseau multă plăcere în a hârțui pe Fontenelle punându-i chestiuni de gramatică.

„Poți să ne spui“, întrebă unul din ei, dacă trebuie să zici: „dă-ne să bem“ sau „adu-ne să bem“ ?

„Dar foarte simplu, răspunse Fontenelle. „Nu trebue să ziceți nici una, nici alta. Ziceți numai: „du-ne să bem“.

bazar

FLOTA COMERCIALA

Iată tonajul mondial, din 1914 și 1928, al statelor maritime mai principale:

	1928	1914	
Anglia	22.504.001	1.980.000	tone
Statele Unite	13.608.000	9.321.000	tone
Japonia	4.140.000	2.432.000	tone
Germania	3.738.000	1.397.000	tone
Italia	3.349.000	1.919.000	tone
Franța	3.256.000	1.334.000	tone
Norvegia	2.954.000	997.000	tone
Olanda	2.809.000	1.337.000	tone
Suedia	1.412.000	397.000	tone
Grecia	1.188.000	367.000	tone
Spania	1.138.000	254.000	tone
Danemarca	1.042.000	272.000	tone
Alte pavilioane	4.021.421	542.000	tone

La 30 Iunie 1928, tonajul total de vagoane-cisterne pentru transportul petrolului, era de 6.544.263 tone.

Dintre cari Anglia avea 202.896, și Franța 79.420 tone.

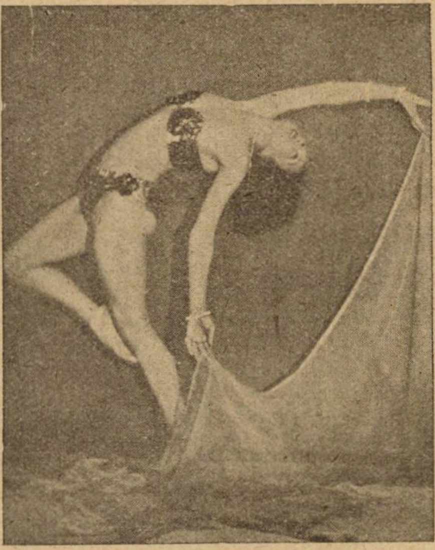

caricatura zilei

SURPRIZA...

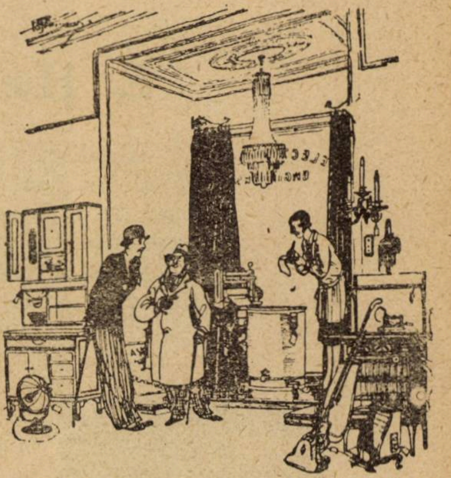

— De ziua ei, i-am cumpărat nevestei, o mașină de spălat.

— E o surpriză ?

— Negreșit, ea aștepta o brățară.

C U R Ă

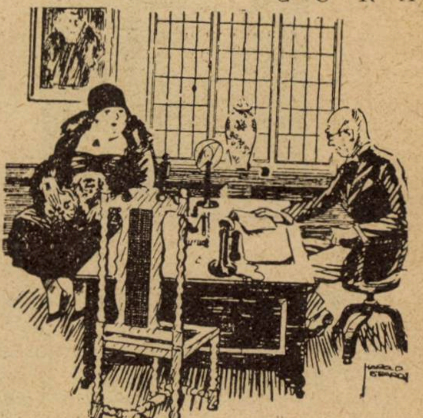

Doctorul: Ca să slăbești, doamnă, nu trebue să mănânci de cât puține foi de lăptuci, fără untdelemn și să bei numai un pahar de zeamă de portocală.

Dama cu proporții: Trebue să iau astea înainte sau după fiecare masă ?

SOȚIE IDEALĂ...

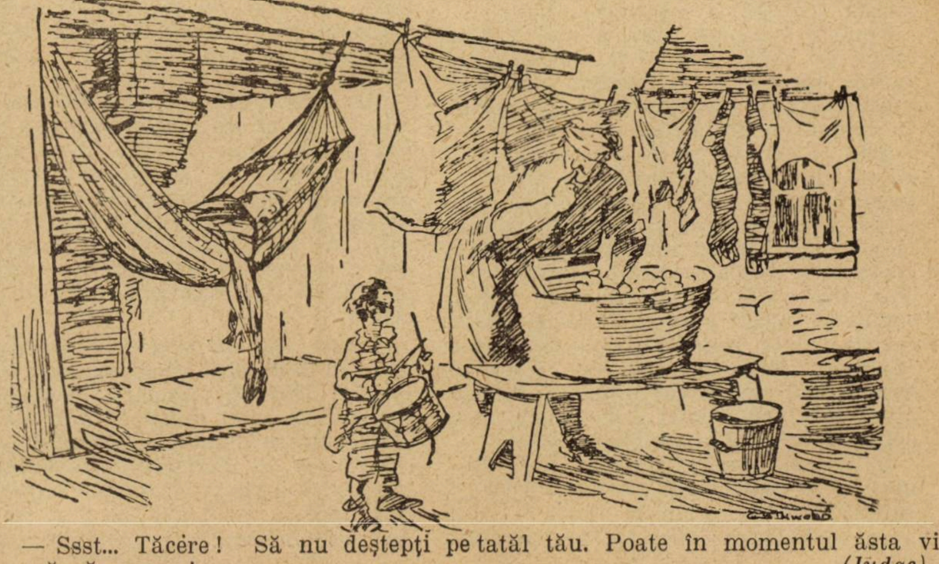

— Ssst... Tăcere! Să nu deștepți pe tatăl tău. Poate în momentul ăsta visează că moare!
(*Judge*)

cărţi redate în extrase

DOAMNA RÉCAMIER SI PRIETENII SĂI

E. Herriot

Inzestrată cu o frumusețe excepțională, Doamna Récamier, a fost una dintre cele mai celebre femei ale secolului XVII. Prietenă cu doamna de Staël și cu Chateaubriand, în saloanele ei veneau cei mai vestiți oameni ai timpului : Benjamin Constant, Bernadotte, Eugen de Beaucharnais, Honoré de Balzac, etc.

Acolo, Chateaubriand și-a citit multe din nemuritoarele lui opere. N'a fost prietenă totuși cu cel mai mare om al timpului : cu Napoleon Bonaparte.

TINEREŢEA ŞI CASATORIA

In arhivele primăriei din Lyon se păstrează printre documente și următorul act : *„Jeanne-Françoise-Julie-Adelaïde fica legitimă a d-lui Jean Bernard notar din Lyon și consilier regal — și a d-nei Marie Julie Matton, s'a născut eri în strada La Cage și a fost botezată de subsemnatul vicar, în ziua de 4 Decembrie 1777. Nași au fost“....*

Astfel doamna Recamier de mai târziu, primi botezul razelor de soare — în ziua de 3 Decembrie — prin ferestrele cu gratii ale unei locuinţi modeste dintr'o stradă strâmtă și întortochiată.

Notarul Bernard fiind mutat — mai târziu cu câţiva ani — la Paris, mica Julieta rămase la o mătușă, iar peste câteva luni fu internată într'un pension de călugăriţe din Lyon.

Aci, în atmosfera de procesiuni religioase cu miresme, cântece și flori, își petrecu ea cei mai frumoși ani ai copilăriei și ai tinereţei. In această atmosferă, inima Julietei începu să-și desfacă petalele, la razele calde ale primelor succese. Inzestrată cu o frumuseţe remarcabilă ea cuceri simpatiile călugăriţelor cari îi dădeau rolurile principale în desfășurarea serbărilor, iar un pictor însărcinat cu zugrăvirea altarului, împrumută trăsăturile feţei sale pentru a da expresie unui chip de înger pictat.

In această vreme viaţa soţilor Bernard se transformase cu totul. Părinţii Julietei duceau acum la Paris o viaţă aproape luxoasă ; casa lor era deschisă prietenilor și cu deosebire literaţilor din Paris.

In ultimii ani, înainte de isbucnirea revoluţiei franceze, fu readusă și Julieta în casa părinţilor.

Aci cunoscu ea pe primul său adorator : *criticul La Harpe* și tot în acea vreme primi cele dintâi omagii ale bărbatului cu care trebuia să se căsătorească: *Jacques-Rose Récamier*. Acest bancher, celebru în întreg Parisul pentru fastul său, era un lionez în vârstă de 42 de ani. El ceru mâna Julietei care n'avea decât 15 ani și în ziua de 24 Aprilie 1793 se celebră căsătoria Julietei Bernard cu Jacques Récamier.

●

Teroarea care pustii Franţa secerând atâtea vieţi, operă o adâncă transformare și în viaţa și moravurile societăţei. Ameţită de puternicele emoţii prin care trecuse, societatea franceză începe să alerge în căutarea plăcerilor. Acum apar modele excentrice și mușcadinii eleganţi ; acum e epoca fracului cenușiu cu cravata verde, acum apare în Franţa *turbanul* doamnei de Staël și șalul adoptat de doamna Récamier. Femeile imită moda rochiilor ateniene sau romane, iar mânecile dispar lăsând braţele goale până la umăr. Toate aceste încercări de transformare în îmbrăcămintea femeiei au la bază o idee generală și anume că: *toaleta femeiei trebue să exploateze formele corpului, iar nu să le ascundă !* Această tendinţă nu admitea decât o singură excepţie : portul perucilor blonde.

In acest timp, doamna Récamier devine o figură tot mai interesantă a înaltei societăţi din timpul *directoratului*. Frumuseţea sa răpitoare strălucește pretutindeni, organizează serbări, ia parte la balurile directorilor și festivităţi, iar reportagiile mondene ale ziarelor o consacră drept una din cele *trei graţii* ale Parisului din epoca directoratului.

Aceste succese măguliră amorul propriu al domnului Récamier care în vara anului 1796 îi cumpără castelul din Clychy. In acest castel cu parcuri splendide petrecu doamna Récamier câteva luni pline de farmec, în tovărășia numeroșilor invitaţi. Și tot din această vreme datează prietenia cu d-na de Staël pe care întâmplarea i-o aduse înainte.

Intâmplarea făcu ca cele 2 femei să se întâlnească în vara anului 1796 și d-na de Staël fu aceea care o introduse pe doamna Récamier în societatea literară a Parisului.

In acest timp cearcă să se introducă în viaţa sa intimă, Paul David, nepotul lui Jacques Récamier. Acest copil de 17 ani îndrăgostit până la pasiune fu însă pe încetul transformat într'un prieten sincer și devotat.

Tot în această vreme apare și Lucian Bonaparte în viaţa intimă a doamnei Récamier. Acest bărbat ale cărui moravuri scandalizau opinia publică, căută s'o cucerească dar Julieta reuși prin mult tact să-l îndepărteze. El cercă să se răzbune peste câtva timp, la o serbare dată după numirea sa ca ministru de interne — dar renunţă. In 1803 el se căsătorește pe ascuns cu Alexandrina de Beschamp dar trece curând în braţele cântăreţei de operă, d-na Henri, apoi prin braţele Jeanetei Phillis în acelea ale celebrei d-re Georges care nu număra decât 16 primăveri.

SUCCESELE MONDENE

In timpul *consulatului*, d-na Récamier devine una din reginele Parisului. Reputaţia sa crește din zi în zi și frumuseţea sa devine tot mai populară. Balurile și seratele date în palatul său din strada Mont-Blanc atrăgeau o lume imensă. Aci se lansau *gavotele* și melodiile pentru clavecin destinate a deveni populare, toaletele egiptene, spartane, romane, turcești și franceze.

Salonul său se popula tot mai mult. Afară de personagiile citate, mai frecventau *Christian de Lamoignon* ultimul reprezentant al unei familii celebre ; *contele de Narbonne* care se întoarce la Paris în 1800 ; *Eugen de Beaucharnais* în vârstă de 20 de ani ; *Bernadotte*, după ce se întoarse din Vendea, *Massena* și *Moreau* a cărui intimitate cu doamna Récamier nu va fi lipsită de urmări. Cu toată prezenţa oamenilor politici salonul doamnei Récamier era lipsit de culoare politică.

Doamna de Staël își avea salonul său. Aci veneau *Chateaubriand*, doamna *Récamier*, *Visconti*, *cavalerul de Bouflers*, *contele de Narbonne*, oameni politici ca *Benjamin Constant* și alţii. Aci se făcea politică și se aduceu laude sau învinuiri oamenilor zilei.

Intr'un asemenea mediu, doamna Récamier risca mult prin prezența sa. Ea continua totuși să asiste la festivitățile și adunările din salonul d-nei de Staël, până în 1802 când schimbarea raporturilor dintre Franța și Anglia îi înlesnină o călătorie la Londra.

In capitala Angliei, ea fu obiectul curiozității publice și fu primită în cercurile cele mai remarcabile. Regele George IV — pe atunci principe de Galles — îi arăta o deosebită atenție.

Ea se întoarse în Franța prin Olanda, unde aceleași succese o așteptară. Revenită la Paris, își reluă recepțiile. In salonul său veneau acum *domnul de Calonne* și frații Montmorency.

Ea începea însă să se compromită prin simpatia pe care o arăta față de câțiva din cei ce luptau împotriva ambiției crescânde a lui Napoleon. In timp ce Napoleon era numit prin plebiscit consul pe viață, în vreme ce se elabora constituția anului X, doabna Récamier nu căuta să ascundă simpatia față de oameni ca Jordan. Ea începu să fie supraveghiată — ca și toți prietenii lui Jordan.

DOAMNA DE STAEL

Furia lui Napoleon se traduce prin exilul doamnei de Staël care se expatriază în 1803.

D-na Récamier începuse să simtă și ea urmările ideilor sale regaliste. Către sfârșitul anului 1803 i se interziseră recepțiile pe cari le dădea în salonul său.

Napoleon însă cercă s'o atragă la curtea sa. El trimise pe Fouché la Clichy să-i propue demnitatea de *doamnă de onoare*. D-na Récamier însă se scuză că nu poate primi. Trimis a doua oară Fouché se întoarse cu acelaș rezultat. Fouché căută pentru a patra oară s'o atragă subliniind consecințele fericite ce ar decurge din acceptarea unei asemenea situațiuni. D-na Récamier își consultă soțul; acesta îi dete libertate de acțiune și atunci ea refuză pentru a patra oară.

Doamna Récamier avusese de suferit — în acea vreme — două mari nenorociri: *ruinarea soțului său* și *moartea mamei sale*.

Această împrejurare aduse o schimbare în viața și relațiile doamnei Récamier. Ea rupse legăturile cu lumea oficială și păstră doar simpatiile pentru oamenii vechiului regim.

PRINȚUL AUGUST

Doamna Récamier avea acum 30 de ani. Insă durerile pe care le închidea în suflet îi dădeau un aer de seriozitate care nu cadra cu vârsta sa.

După șase luni de doliu, ea pleacă la d-na de Staël. Ea găsi aci o întreagă societate compusă între alții din Schlegel, Constant, Auguste de Staël, Middleton și domnul de Sabran.

Doamna de Staël și doamna Récamier deveniră polii în jurul cărora se învârteau cei prezenți.

In jurul doamnei Récamier însă roiau cei mai mulți din oaspeții castelului din Coppet. Acum apare pe scena vieței sale prințul August, nepotul împăratului Germaniei. Prietenia acestui tânăr de 25 de ani, față de d-na Récamier, data dinainte de întâlnirea lor la Coppet. Aci însă prietenia se transformă în dragoste. Prințul August îi propuse Julietei să divorțeze și apoi să se căsătorească cu el.

Loviturile morale cari îi fură hărăzite d-nei Récamier în decursul ultimului an, precum și situația falșă a acelei căsătorii de conveniență cu Récamier, o făcură să dea prințului August speranțe. Sosește însă un curier cu misiunea de a rechema pe prinț la Berlin. Inainte de a pleca prințul trimete d-nei Récamier următoarea scrisoare împreună cu o brățară de aur:

> „Jur pe onoarea și dragostea
> „mea că voi păstra intacte sen-
> „timentele cari mă leagă de Ju-
> „lieta Récamier; jur că voi face
> „toate demersurile permise de
> „lege pentru a mă căsători cu
> „ea și că nu voi poseda nici o fe-
> „meie atâta timp cât voi avea
> „speranțe de a uni destinul meu
> „cu al ei".
>
> *August, prinț de Austria*

Din Berlin îi scrise deasemeni o scrisoare care lasă să se întrevadă o pasiune sinceră.

Ea îi răspunse întărind promisiunea, dar în acelaș timp încerca să-i comunice îndoiala sa în privința lui Récamier care desigur nu putea consimți atât de ușor la un asemenea lucru.

Incetul cu încetul însă începu să întârzie răspunsurile la scrisorile prințului. Acesta deveni neliniștit; imaginația sa croia mii de obstacole în calea hotărîrei Julietei; pasiunea sa devenea tot mai puternică. *„Ați fi de o cruzime de care nu vă cred capabilă — îi scrie el Julietei — dacă ați sacrifica un om care vă adoră și care vă depune la picioare viața sa întreagă, pentru a nu cauza câteva momente neplăcute, unei persoane pe care n'o iubiți, de care nu sunteți legată decât atâta vreme cât veți voi și care v'a făcut să pierdeți 12 din cei mai frumoși ani ai vieței"*.

Doamnei Récamier îi lipsea însă curajul de a rupe legăturile cu soțul său.

Acesta era acum bătrân și aproape sărac; după lungi ezitări, ea se resemnă și se întoarse la Paris; prințului însă nu-i comunică nimic despre noua ei deciziune.

Abea prin Ianuarie 1808 se hotărî să distrugă speranțele logodnicului ei de o zi. Durerea prințului fu mare. *„Așa dar te-ai hotărît să sacrifici fericirea unui bărbat care te iubește și care nu ți-e indiferent, din cauza unor prejudecăți și capricii"* îi scrie el. Și adăogă: *„Aceasta e ultima mea scrisoare"*. Dar peste câteva zile sosește alta, apoi alta și tot astfel mai bine de o sută de scrisori...

EXILUL ŞI CALATORIILE

Napoleon declarase cândva că va considera ca dușman personal pe acel care va vizita salonul d-nei Récamier. Deci împăratul nu dezarmase în fața Julietei. Acum o pândea exilul.

Exilul era pedeapsa rezervată prietenilor doamnei de Staël. Primul exilat fu Montmorency și în curând îi urmă doamna *Récamier*. Acestea se petreceau în 1810. Ea plecă la Chalons-sur-Marne însoțită de tânăra Amelia Cyvoct o nepoată a lui Récamier pe care acesta o adoptase.

Deaci plecă la Lyon unde era așteptată de familia soțului său, iar în 1813 în Italia împreună cu nepoata sa și o cameristă. Domnul de Montmorency o însoți până la Chambery. Ea ajunse la Roma în săptămâna patimilor.

Prin Iulie veni aci și *Ballanche*, pe care o dragoste tainică îl lega de Julieta încă din Lyon.

In acest timp evenimentele în Franța se precipitau. Parisul capitulă în fața adversarilor. La 20 Aprilie, Napoleon abdică, iar în ziua de 3 Mai, Ludovic XVIII își făcu intrarea în Paris în uralele burgheziei. Contele Artois luă frânele guvernului.

Printre primele acte ale guvernului fu și autorizația dată exilaților de a se reîntoarce la Paris.

CONSTANT ŞI BALLANCHE

Franța își cumpărase libertatea, sacrificând dominația ei asupra lumei. Ea câștiga în libertate ceace pierdea din putere.

La această epocă d-na Récamier e din nou foarte anturată; ea triumfă iarăși. Salonul său număra acum întreaga elită a Franței și a Europei. In afară de obișnuiții *Bernadotte*, *Camille Jordan*, *ducesa de Luynes*, *d-na de Staël*, mai frecventau salonul său: *Wellington*, *Macdonald*, etc.

Din rândul lor se desprinde însă un personaj care joacă în această epocă un rol însemnat în viața intimă a doamnei Récamier: *Benjamin Constant*.

Fostul amant al doamnei de Staël devine un fervent adorator al Julietei Récamier.

Doamna Récamier deși împărtășea sentimentele lui Constant totuș nu-l menajează. Ea refuză să vie la întâlniri și nu-i acordă prea mare atenție. Benjamin Constant insistă prin scrisori lungi.

Insfârșit doamna Récamier cedează; dar numai pentru puțin timp.

Acesta avea acum un puternic rival în persoana contelui *de Forbin*. Contele pune la cale intrigi pe cari le țese atât de abil încât îl umplu de mânie pe bietul Constant.

Ca un scos din minți se aruncă acum Benjamin Constant din nou în politică. El sprijină reîntoarcerea lui Napoleon după ce cu o săptămână mai înainte îl critica violent în ziarele pariziene.

La 1 Martie 1815 Napoleon coborî în golful Juan, întovărășit de 900 de oameni, iar la 20 Martie se instalează la *Tuileries*.

Napoleon căuta un punct de sprijin în burghezia liberală; el chemă pe Benjamin Constant care intră în consiliul de stat devenind colaboratorul principal al actelor lui Bonaparte.

Era o lovitură de teatru; convertirea bruscă a lui Constant surprinse tot atât de mult ca și întoarcerea lui Napoleon. Gestul său fu aspru criticat de toți prietenii de mai înainte, cari nu găseau cuvinte deajuns de aspre pentru a-i califica gestul.

Evenimentele luară însă curând o întorsătură neplăcută pentru Constant. Impăratul învins trebui să abdice a doua oară în Iunie iar la începutul lui Iulie armatele aliate intrau în Paris. Benjamin Constant fu nevoit să fugă din Franța.

Printre ofițerii armatelor aliate care pătrunseră în Paris, se afla și prințul August. D-na Récamier îl revăzu nu fără oarecare emoție; dar numai atât. Sentimentele de afecțiune ale Julietei erau acum îndreptate spre filosoful obscur al acelei vremi, *Ballanche*. Acesta vine în 1815 la Paris și prin doamna Récamier e introdus în cercurile înaltei societăți franceze. El venea să ţie locul prietenilor cari o părăsiseră. Montmorency era în Spania. Constant plecase în Anglia şi acum locuia la Londra; d-na de Staël era în Italia de unde se va întoarce câteva luni mai târziu.

Ballanche rămase amantul timid şi sfătuitorul doamnei Récamier timp de treisprezece ani.

CHATEAUBRIAND

In cursul anului 1818 porţile salonului doamnei Récamier făcură loc unui nou personaj: *Chateaubriand*. Şi după puţin timp şi porţile inimei sale făcură loc autorului *„Geniului Creştinismului“*.

Chateaubriand nu era nici la primul roman de dragoste nici la prima aventură. El se căsătorise în 1792 cu o orfană bogată: *Celesta Buisson de la Vigne;* în curând însă trece în braţele doamnei de Beaumont şi după câtva timp cade în mrejele marchizei de Custine. Ultima sa aventură o avu cu ducesa de Duras; legătura cu ducesa nu era complect ruptă atunci când Chateaubriand întâlni pe Julieta Récamier în casa doamnei de Staël.

In câteva luni el o subjugă şi o sustrase amicilor şi intimilor.

La această epocă Chateaubriand care avea vârsta de 50 ani, era deja consacrat pe tărâmul literar. Dar succesele literare si dragostea nu-l mulţumeau. Către începutul iernei el pleacă la Berlin unde e numit ambasador. Promisese că se va reîntoarce curând dar odată plecat uită promisiunea.

In 1821 demisionează, dar în anul următor e numit ministru la Londra.

In absenţa lui Chateaubriand, cel ce-i ia locul în inima Julietei e Jean Jacques Ampère. Pasiunea acestuia culminează în 1822. Doamna Récamier însă ascultă cu mult sânge-rece declaraţiile tot mai înflăcărate ale tânărului său amant (care nu era singurul).

CALATORIA ÎN ITALIA

In 1823 doamna Récamier îşi părăseşte pe neaşteptate prietenii, plecând în Italia. Cauza acestei plecări brusce era *Chateaubriand* care încă o făcea să sufere.

Acesta nu rămăsese fidel „ultimei sale inspiraţii ; peste puţin timp ajunseră la urechea doamnei Récamier ştiri despre noile aventuri ale sale. Se şopteau şi numiri. Doamna Récamier atinsă în demnitatea sa se hotărî să părăsească Parisul.

In Italia regăsi ea pe ducele de Laval şi ducesa de Devonshire.

Roma îşi schimbase înfăţişarea; papa Pius al VII-lea captivul dela Fontainebleu murise în 1823. Locul său îl luase austerul papă Leon XII.

Pe la mijlocul anului 1824, d-na Récamier se stabileşte la Neapole împreună cu „trupa“ compusă din nepoata sa, Ballanche şi Ampère. Julieta fu aci oaspetele familiei Lefebvre, o familie bogată din Franţa care-i oferi o largă ospitalitate. Aci rămase ea până în Decembrie când „caravana“ luă din nou drumul Romei. De astă dată se întorceau mai puţini la număr. Lipsea Ampère, care între timp se întorsese la Paris, fiind numit profesor de literatură.

Doamna Récamier locuia la Roma împreună cu Ballanche şi d-ra Cyvoct. Ei rămaseră aci până în 1825 când logodna d-rei Cyvoct cu Charles Lenormant îi determinară să se întoarcă la Paris.

●

Chateaubriand se întorsese ; depărtarea ştersese supărarea Julietei astfel încât el deveni în curând iar amantul doamnei Récamier.

JulietaRécamier stătu toată toamna la ţară. In Octombrie se reîntoarse la Paris reluându-şi recepţiile. Situaţia lui Récamier se schimbase; bancherul, cu toată vârsta înaintată se arăta foarte activ şi averea sa creştea iar.

Doamna Récamier locuia un apartament luxos ; prietenii erau nelipsiţi. Mai veneau încă şi criticul Delecluze, d. de Castellane, ducesa de Raguse, Ampère şi alţii.

Invitaţii făceau muzică, discutau politică şi ascultau literatură. Chateaubriand, Ampère şi Delphine Gay, citeau lucrări originale iar Talma declama versuri.

Prezenţa lui Chateaubriand în mijlocul lor dădea reuniunilor un caracter de festivitate şi de originalitate. Prezenţa sa însă nu fu de lungă durată căci fluctuaţiile politice îl siliră să plece la Roma. Aci primi postul de ambasador, post care-i dădu o mare influenţă în cercurile politice italiene.

Abea în 1829 se întoarse în Franţa. Intoarcerea sa aduse din nou veselie în salonul d-nei Récamier.

In onoarea lui Chateaubriand, doamna Récamier organiză o recepţie cu care ocazie el ceti opera sa inedită „Moise“. Solemnitatea acestei lecturi a genialului scriitor reuni tot ce avea Franţa mai glorios şi mai plin de farmec.

Chateaubriand însă nu era fericit nici în literatură nici în politică. Alcătuirea ministerului Pollygnac avu consecinţe asupra sa ca şi asupra celorlalţi amici ai doamnei Récamier. Carol X încredinţă prinţului Pollygnac preşedinţia consiliului şi portofoliul externelor. Acest fapt avu ca urmare demisionarea lui Chateaubriand din corpul diplomatic. Lenormant de asemeni avu de suferit de pe urma instituirii acestui guvern, căci i se luară funcţiile politice şi trebui să accepte postul de „conservator al monumentelor de artă ale palatelor regale“.

Salonul doamnei Récamier se îmbogăţi în 1830 cu un nou personaj : *Edgar Quinet.*

In această vreme evenimentele politice se precipită iar. La 25 Iulie, Carol X semna faimoasele ordonanţe ; a doua zi, ziarele se coalizau împotriva sa; a treia zi isbucniră lupte de stradă. La 28 se instala la primărie guvernul provizor al lui Laffayette, iar în ziua următoare Marmont părăsea Parisul.

Chateaubriand plecase cu doamna Récamier la Dieppe. Auzind vestea, se reîntoarse în grabă. Poporul îl purtă în triumf şi el avea toate şansele de a deveni ministru şi preşedinte de consiliu.

Evenimentele însă îşi acceleră viteza fără ca Chateaubriand să contribue la desfăşurarea lor. Ducele de Orleans fusese numit locotenent regal. Carol X pleca în exil; charta fu revizuită. In ziua de 9 August Ludovic Filip fu proclamat rege al francezilor.

Cu toate că Chateaubriand se declarase duşman al noului regim, noul guvern îi adresă oferte tentante ; Chateaubriand însă le refuză.

El îşi vându mobilele şi tot ce avea şi plecă în Elveţia propunând doamnei Récamier să-l însoţească. Julieta rămăsese văduvă şi puţin timp după aceea pierdu pe tatăl său. Ea primi propunerea lui Chateaubriand şi plecară împreună.

In Septembrie însă se întoarseră la Paris.

In 1831 un nou venit intra în salonul doamnei Récamier ; *Honoré de Balzac*, iar puţin timp mai târziu alţii îl urmară. Printre ei se afla *Gustav Dromineau* — nume necunoscut astăzi, dar care atunci era foarte la modă, datorită romanelor sale, neo-creştine ; *Elisa Mercoeur* care la 18 ani publicase prima serie de poezii pe cari Lamartine le admira fără rezerve ; *ducele de Noailles.*

Doamna Récamier era foarte atentă faţă de nouii săi prieteni ; afecţiunea sa însă era concentrată tot în jurul persoanei lui Chateaubriand.

SFÂRŞITUL

In 1835 sănătatea doamnei Récamier — care atinsese vârsta de 58 de ani — începu să cam lase de dorit ; vederile-i slăbiră, părul albi complect iar faţa nu mai trăda decât vagi urme ale unei frumuseţi trecute.

Chateaubriand avea la această epocă 67 de ani. Inima sa însă rămase cu mulţi ani mai tânără ; el continuă să-şi scrie memoriile sub influenţa aceleia pe care o numea Beatrix şi care avea să-şi aibă locul de onoare în această lucrare.

D-na Récamier continua să-şi câştige noui prietenii : Charles Brifaut, timidul Ozonam şi Alexis de Toqueville. Ea însă rămase fidelă vechilor săi prieteni.

In 1845 avu loc în salonul doamnei Récamier lectura unor fragmente din memoriile lui Chateaubriand.

In 1836, acesta publică traducerea *Paradisului pierdut.* Prietenii săi voiau să constitue o societate pe acţiuni pentru editarea *Memoriilor* şi să-i asigure liniştea zilelor din urmă. Societatea se formă în Iulie 1836 ; Chateaubriand primi 250 mii franci şi promisiunea unei pensii viagere. El puse însă condiţiunea ca memoriile să nu fie publicate cât timp va trăi el.

In vara anului 1838, doamna Récamier, care continua să fie suferindă se stabili la Chatenay într'un apartament pe care il punea la dispoziţie baronul Pasquier. Ea continuă să ducă o viaţă retrasă şi nu eşea decât arareori. Principala ei plăcere era de a organiza lecturi cari adunau la olaltă pe toţi amicii ei. Cel mai asiduu frecventator din acea vreme e *Sainte-Beuve* care-şi citeşte aci fragmente din *Port-Royal.*

In vara anului 1840, d-na Récamier organiză o serată în folosul sinistraţilor din Lyon. Cu această ocazie repurtă unul din ultimile sale succese. Curând ea-şi perde vederea şi nu şi-o recapătă decât pentru puţin timp, graţie celebrului doctor Lerebours.

Cât despre Chateaubriand, el apare pentru ultima oară în public cu ocazia alegerei lui Ballanche la Academie.

El nu mai putea să scrie şi se mişca cu foarte mare greutate.

El muri în Iulie 1848, înconjurat de d-na Récamier şi ceilalţi prieteni. Funeraliile avură loc la 8 Iulie.

Puţin timp după aceasta, muri şi d-na Récamier. Ea fu înmormântată în cimitirul din Montmartre, sub o piatră cu o inscripţie simplă :

„Aci odihneşte Jeanne-Françoise-Adelaïde-Julie Récamier, născută Bernard“.

(Edition Payot — 1928)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 47
18 Noembrie 1928
5 Lei

TRAIAN GROZĂVESCU

Ctitorii

TRAIAN GROZĂVESCU

de CONSTANTIN NEDELCU

Tenorul Traian Grozăvescu, stins năprasnic acum aproape doi ani ca victimă nevinovată a celei mai abominabile crime, răpus de mâna soției sale, în mijlocul ascensiunei strălucite ce îl purta spre culmile gloriei, e tipul reprezentativ al Bănățeanului nobil în atitudini, chipeș, falnic ca înfățișare, voios, cântăreț, pasionat de muzică, de dans, de spectacol, bogat în calități, dar căruia destinul îi smulge cu o mână ce îi dăruise cu zece. E fiul provinciei românești celei mai închegate și care, totuș, ea singură n'a avut parte să-și aducă întreaga moștenire la Patria-mumă, în minunata zi a Unirei.

Născut în Lugoj, a copilărit în această veche și caracteristică așezare românească de pe Timiș în epoca ei de mărire adusă de prestigiul familiei Mocioneștilor și de spiritul animator al marelui Coriolan Brediceanu, precum și de „corul lui Vidu“ centru luminos al vieții culturale și sociale din Lugojul zilelor de avânt ce au urmat după proclamarea activității politice în Banatul călăuzit de Brediceanu.

Inzestrat de amândoi părinții cu frumoase însușiri fizice și de temperament, tânărul Grozăvescu era mai ales mândru de faima tatălui său ca tenor admirat al corului Vidu, unde avea să-i urmeze. „Traian mă va întrece“, șoptia fericitul părinte, iar maestrul Vidu constata cu bucurie mărgăritarul de voce și comoara de muzicalitate ce deja începea să fascineze.

Termină liceul, în Lugoj. Apoi, ia parte la războí, ca ofițer de artilerie.

După Alba-Iulia, tineretul venit de pe fronturi aleargă la Sibiu, pentru a-și oferi, prin Consiliul dirigent, priceperea, devotamentul, avântul, tinerețea, în slujba României-Mari. Bănățenii erau în număr mare, neliniștiți de soarta provinciei lor ținute sub ocupație sârbească. Adunările lor erau urmate de coruri; clopot de argint, doina lui Traian Grozăvescu ajunsese vestită, cuceritoare ca și chipul său voinic, cu ochii vii și inima deschisă.

In cursul anului 1919, Consiliul dirigent se mută la Cluj. Se deschide Universitatea. Tineretul e demobilizat și trimis la carte. Grozăvescu se înscrie la Drept, dar urmează și Conservatorul, cu profesorul I. Crișan.

In acelaș timp, în Septembrie 1919, d-l Constantin Pavel, artist cu nume european, primește mandat să organizeze Opera din Cluj. Era în zilele când în întrecere fără seamăn, tot ce era de valoare în țară râvnea să contribue cu ce poate mai bun la temelia instituțiilor din provinciile alipite; când, deși bătrân, savantul profesor dr. Babeș trecu pentru un timp la Universitatea din Cluj, iar celebrul dr. Levaditi veni dela Paris ca să-l asiste; dela Paris veni, tot de dragul Universității din Cluj, eruditul profesor Racovitză, iar din vechiul regat trecură dr. Marinescu, dr. Nicolau, profesorii Iorga, Pompei, Țițeica, Iulian Teodorescu, Vasiliu și atâția alții din cei mai distinși.

In acelaș val de însuflețire se organizează și Opera. Sub îngrijirea și priceperea d-lui Pavel, reprezentațiile sunt strălucite; artiștii pun căldură și avânt; dar mai ales admirabilele coruri, formate din intelectuali și din studenți: dela început, publicul distinge în coruri o voce deosebit de atrăgătoare, care se distingea ca o rază între toate celelalte: era vocea mlădioasă, catifelată și dulce a coristului-student Traian Grozăvescu.

In toamna anului 1920, coristul debutează ca solist, în „Doamna Butterfly“ primit cu extraordinar entuziasm de public. Direcția Operei, unde d-l Pavel primise acum ca șef pe Dim. Popovici-Bayreuth, era fericită de noua putere, și, rând pe rând Traian Grozăvescu cântă în Boema, Carmen, Aida, Pagliacci, Cavalleria, Tosca.

Toate spectacolele cu el erau adevărate manifestații. Spectatorii îl adorau; sala era totdeauna tixită. După reprezentație, studenții și publicul îl sărbătoreau, îl duceau în cortegiu prin oraș. Clujul răsuna de cântare românească, care se revărsa în valuri de raze peste orașul atâta timp înstreinat și se înălța spre stele, ca rugăciunea de mulțumire a pământului românesc descătușat. A fost epoca de aur a Operei din Cluj, epoca eroică a Clujului, epoca de fericire a lui Traian Grozăvescu.

Invidia nu întârzie de a se deștepta; intrigile încep să verse venin cu limbi de năpârcă. Era cine să nu se bucure de această înflorire românească în Cluj...

Vestea lui Grozăvescu se împrăștiase în țară; ajunge la București, la Budapesta, la Viena. După câteva concerte ce a dat în Banat, la Lugoj, Făget, Timișoara, Oravița, în Decembrie 1922 e chemat pentru câteva spectacole la București. Publicul Capitalei îl sărbătorește la rândul său; e solicitat să mai cânte. Intârzie dela Cluj. Sever, directorul îi aplică avertisment, cu reținere din salar.

Răceala dintre artist și direcție e isteț alimentată de intriganți. In Februarie 1923, conflictul devine public, cu ocazia unei seri când Grozăvescu urma să cânte „Cavalleria“ și „Pagliacci“, în ajunul concertului său fixat pentru a doua zi. Grozăvescu a anunțat în scris că nu poate cânta în amândouă piesele, urmând să-l înlocuiască în „Pagliacci“ tenorul Dr. Olaru. Direcția nu primește. Sala era archiplină. Directorul general, Dim. Popovici-Bayreuth ese pe scenă, citește scrisoarea și acuză pe artist pentru seara pierdută; se restitue banii; publicul pleacă decepționat.

Au urmat acuzări reciproce prin ziare.

Comisia de disciplină intervine; Grozăvescu e pedepsit, drastic: e exclus dela Opera din Cluj, și dela orice scenă a statului, chiar și pentru concerte; i se reține salariul.

Eram în Cluj; împreună cu toți prietenii lui, am făcut tot ce a fost posibil pentru îndulcirea conflictului. In un articol publicat în ziarul „Conștiința Românească“ (4 Martie 1923), am luat apărarea artistului, pe care îl vedeam foarte abătut: deși se bucura că e liber, și că poate pleca în străinătate, îi părea rău să plece ca un exilat, și, cred că avea dreptate. Opera a rămas inflexibilă. Grozăvescu a mai trecut de atunci prin Cluj, dar la Operă nu s'a mai dus, deși suferea din cauza aceasta.

A plecat deadreptul la Viena. A fost angajat la Opera populară, și dela început și-a cucerit publicul și critica.

In toamna anului 1924 trece la Opera Statului. Aci l-am auzit ultima dată, în rolul foarte greu al lui Vasco di Gama din „Africana“: a fost ovaționat și sărbătorit de publicul dificil al acestei reluări care era o premieră, căci de zeci de ani nu se mai cântase, fiind prea grea partea tenorului.

„Mulțumesc lui Dumnezeu că acest tenor Român ne făcu din nou parte să auzim „Africana“, se felicita lumea la eșire.

Succesele creșteau; Grozăvescu a ajuns la renume mondial; era așteptat la Berlin, la Milano, la New-York. Dar nu mai era fericit. Ii lipseau prietenii, îi lipsea libertatea: trăia ca un prizonier, încătușat de soția lui, o femee interesată, și de tatăl ei, om de afaceri, strein de nația noastră, strein de lumea lui Grozăvescu. Excesiv de bun și de îngăduitor, artistul răbda, resemnat.

In Februarie 1926, dă un concert, la Ateneu: arii din opere, și doine naționale. Sala a fost extaziată. Notez un detaliu caracteristic: după ce începu să cânte, Grozăvescu auzi sgomot la intrarea Ateneului. Erau studenții, cari nu puteau intra și pe cari îi respingeau ușierii. Artistul trimise să-i aducă pe toți în sală. Cum nu mai era loc nici printre bănci, Grozăvescu avu ideea să li se facă loc chiar pe scenă. Astfel, el cânta în mijlocul lor, ca în zilele debuturilor, și era fericit. Ca să putem petrece câteva momente în cerc de prieteni, după concert, a trebuit să-l ascundem de soția sa care îl urmărea ca un polițist.

A doua zi, s'a întors la Viena. Fulgerătoare sosi, în ziua de 14 Februarie, 1927, știrea, că soția sa l-a ucis, cu focuri de revolver, în momentul când urma să plece pentru un angajament la Berlin.

Femeia ucigașă a fost achitată. Indignat, poporul a dat foc palatului justiției din Viena.

Ii privește. Noi am pierdut pe cel mai mare artist liric al zilelor noastre, și lumea artelor a fost lipsită de o fericită împreunare de calități cum arareori se întâlnesc în atât de desăvârșită întrunchipare: voce, temperament, muzicalitate, înfățișare, tinerețe.

adevarate

plecarea lui Grozăvescu din Cluj

Adânc regretabilul conflict ivit în Ianuarie 1923 între Traian Grozăvescu și direcția Operei din Cluj, reprezentată prin Dim. Popovici-Beyruth, el însuș un mare artist și, până aci, ocrotitor al lui Grozăvescu, a avut ca urmare, pe deoparte că Opera din Cluj a perdut pentru totdeauna, pe cel mai mare artist al său iar, de altă parte, a înstreinat de țară pe Grozăvescu și a pregătit astfel sfârșitul trist al artistului.

Opinia publică își dădea seama de tragicul conflictului, și încerca să provoace o împăcare.

Ca document, e caracteristică scrisoarea deschisă publicată atunci în ziarul clujan „Conștiința Românească" de d. profesor Constantin Nedelcu, în care, după ce evocă exemplele de stăpânire de sine ale marilor artiști, ca Molierè și Enescu, încearcă să înlăture bănuelile de rea credință, cu care se acuzau reciproc opera și tenorul și face apel, în cuvinte duioase, la o aplanare pacinică, sau măcar la o despărțire fără jigniri, și cu posibilități de întoarcere. Citām o parte din acest frumos apel împăciuitor:

Iubite domnule Grozăvescu!

In calitate de compatriot al d-tale din Banat și ca devotat și înțelegător prieten al tinerimei, ce m'am silit a fi totdeauna, te rog să-mi permiți a lămuri, împreună cu d-ta, întâmplarea adânc regretabilă ce s'a petrecut Vineri seara la Operă.

Imi dau seama de caracterul penibil al situației. Totuși, socotesc, împreună cu mai mulți oameni de bine, că niciodată nu poate fi permis ca pentru a se repara un rău oarecare, să se comită alt rău mai dăunător, și ca, astfel, rătăcirea cea de apoi să fie mai mare de cât cea dintâi....

Evident, se imaginează ușor perplexitatea fără seamăn a unui director de teatru, — mai ales de conștiinciositatea d-lui director al Operei române din Cluj, care își vede sala plină de cel mai distins public și care, deodată, se găsește în strâmtoarea desperată, de a nu putea începe spectacolul. Aceasta nu e permis să se întâmple nici la un circ, necum la Operă, care este poate cea mai pretențioasă manifestare de artă.

Se citește în biografiile artiștilor mari, cât de mult i-a preocupat grija de a fi exacți și corecți-ireproșabili, întru îndeplinirea angajamentelor lor publice. Și se va admira în toate timpurile pilda marelui Molière, care greu bolnav, s'a dus să-și joace rolul anunțat și a murit pe scenă.

La noi, d-l Enescu a dat exemple de incomparabil devotament față de public, mai ales în Moldova refugiului, când genialul nostru artist, purtătorul unui talent extraordinar și pe care toată lumea românească doria să-l menajeze, d. Enescu, nu voia de loc să se cruțe, și se vedea pe firea lui că e gata să se jertfească, fericit, cu vioara în mână, pentru același ideal, pentru care frații săi soldați și ofițeri muriau cu zâmbetul pe buze în tranșee.

Această atitudine a artiștilor adevărați față de îndatoririle lor publice este cu atât mai admirabilă, cu cât dânșii, artiștii, totdeauna dau publicului cu mult mai mult decât ceeace pot avea ei dela public. Lumea își dă seama de aceasta, deaceea își adoră artiștii, cu atât mai mult însă aceștia vor căuta să nu rămână niciodată cu nimic datori publicului lor.

Dacă Vineri seara, printr'o ciudată înlănțuire de piedici, nu s'a putut realiza programul așa cum fusese afișat, faptul este foarte regretabil.

Insă, după părerea mea, pe care o cred imparțială, și mai dureros este ceeace s'a petrecut după aceea și de atunci încoace.

Mai ales n'ar fi trebuit să se bănuiască de nici o parte, nici de direcție, nici de public, nici de d-ta, că poate fi *rea-credință* la mijloc; deasemenea, n'ar fi trebuit să cadă acele învinuiri grele, care s'au aruncat, reciproc, în auzul publicității. Scandal și Operă sunt noțiuni care se exclud; varieteul trăește din incidente tumultoase, la operă însă asemenea întâmplări aduc, inevitabil, ruina. Işi dă oare seama ce osândă își atrage acela, care, ori cine ar fi el, ar împinge spre această soartă instituția cu înaltă chemare culturală, ce este Opera română din Cluj?....

Acum, că s'a potențat conflictul, nu trebue să se sape și mai adâncă prăpastia.

Pentrucă opera își are direcția sa și regulamente și consilii, și pentru că ea a acuzat, te-am căutat pe d-ta, cel învinovățit, și pentrucă ești singur, și tânăr, și mai ales pentrucă, ori ce s'ar fi întâmplat, nu e permis să fie câtuș de puțin atinsă, prin nici o jignire ori umilire, sensibilitatea d-tale de artist cu talent foarte frumos și cu viitor strălucit.

„Am mărturisirea d-tale prietenească, sinceră, leală, duioasă, și sunt convins că *nu ești vinovat*, d-le Grozăvescu, în ori ce caz nu în gradul în care ai fost acuzat și pedepsit; a fost departe de d-ta gândul să jignești Opera sau publicul; desigur, soluția ce ai ales pentru a eși din impas, n'a fost cea mai fericită, dar, mi-aș pune mâna în foc, că ai fost de bună credință. Știu că regreți incidentul, nu pentru că ai atârna de cineva, ci pentrucă el nu se potrivește cu demnitatea d-tale de apostol al artei; îl deplânge și publicul, care cu drag ți-a urmărit și aplaudat înflorirea, îl regretă și direcția, care, ori ce s'ar crede, era mândră de d-ta...

După convingerea mea, episodul de Vineri seara este isbucnirea unei stări de încordare latentă ce s'a produs, de un timp, la opera noastră, între direcție și unii artiști; prins în acest conflict de după culise, temperamentul d-tale a reacționat mai impulsiv și neînțelegerea s'a auzit până în public. Insăș tensiunea aceasta se aseamănă cu dezacordul ce, mai ales în epoci nervoase, adeseori survine și în cele mai bune familii, între părinți severi și copiii lor svăpăiați. Fără motive reale starea aceasta, dacă nu i se pune capăt prin bună înțelegere, devine tot mai acută și duce la conflicte dezastroase. E neîndoelnic că și opera din Cluj va fi primejduită, dacă nu se va restabili armonia.

Măsurile de pedeapsă ce s'au luat contra d-tale, cu excludere, amendă, oprire dela orice scenă, chiar și dela concerte, sunt, deci, după părerea ori cui, excesiv de severe, chiar draconice. Probabil au fost menite a speria pe ceilalți. Ele nu te vor atinge nici cum pe d-ta personal. Din momentul ce conștiința d-tale e împăcată în înțelesul celor arătate mai sus, prestigiul d-tale e intact. Dealtcum, statul român nu va cere amendă dela d-ta, chiar și dacă ai fost *altcum* vinovat. Ne vei despăgubi abundent prin gloria ce vei aduce artei românești cu talentul d-tale, dacă vei tinde serios spre culmile ce te așteaptă. Sunt și despre acea convins, că, chiar fără rezilierea contractului ce te leagă, Ministerul Artelor, dacă i-ai arăta că interesul desvoltării d-tale cere să te duci în străinătate, nu te-ar împiedica, ci el însuși ți-ar face posibilă plecarea.

Cuvintele mici ce s'au spus în mânie, să fie uitate, ca nespuse. Uită întreagă întâmplarea aceasta.

Gândește-te numai la artă și la cele mai potrivite mijloace pentru desăvârșirea talentului d-tale de artist român, dela care așteaptă mult toți cei ce te-au cunoscut și mai ales cel ce te-a cunoscut mai de aproape, el însuș artist cu nume strălucit, d-l director Popovici-Bayreuth.

Păzește-ți, cultivă-ți, sporește-ți talentul, întru mărirea neamului românesc, al cărui fiu ești, iubite d-le Grozăvescu".

NOTE BIOGRAFICE

Traian Grozăvescu s'a născut la 1895, în Lugoj. Studiile secundare le-a făcut în Lugoj, apoi a făcut războiul ca ofițer activ.

In 1919, după unire, s'a stabilit la Cluj. A fost remarcat de profesorul Ionel Crișan dela Conservatorul din Cluj și de Popovici-Beyruth, directorul Operei.

In 1922, în urma unui conflict cu Opera din Cluj, pleacă la Viena, unde ia lecții dela profesorul Franz Steiner. A fost apoi angajat la opera din Viena, Budapesta, Berlin, obținând mari succese.

In ziua de 14 Februarie 1927, a fost ucis, la Viena, cu un glonte de revolver, de soția sa.

Inmormântarea a avut loc, la 23 Februarie, în Lugoj. Au asistat cetățenii din Lugoj și din împrejurimi și delegați din întreg Ardealul și Banatul, precum și reprezentanții autorităților, guvernului și diferitelor societăți. Deasemeni o orchestră formată din toți lăutarii din localitate, apoi corurile român și maghiar din Lugoj și Timișoara și cel nemțesc din Caransebeș.

poezie

SANDA MOVILA

SEMNUL

Umbra lui călătorea pe cer
— prelungă geană pe un chip stingher —
se tot lăsà cu fruntea asfinţită,
cu mers adus, cu pleoapa ostenită.

O lună nouă se ivise iar
păşind rotund în visul ei stelar,
de-un galben clar cu strălucirea rece
— cleştar topit la ceasul care trece —

Eu te petrec din scoarţa mea de lemn
crescută lângă margini de pământ,
legate‘mi stau picioarele, de lut,
dar ochii mei cât cerul au crescut
şi peste timp privesc cerescul semn.

PETRE STRIHAN

GLASUL

Mă chiamă,
mă chiamă
un glas...
Mă chiamă un glas, departe,
călare pe-o dungă de noapte,
dincolo de viaţă, dincolo de moarte...

Ascult, supus,
în golul din mine,
glas din apus,
glas care creşte
— pământeşte —
din orga cu amurg pe clape,
dincolo de cer, dincolo de ape...

Glasul, glasul,
în care veşnicia ‘ngână ceasul
se umflă şi creşte
în mine ecouri împleteşte
şi mă chiamă, mă chiamă
să urc înapoi, în vreme, pe-o gamă
de crepusculară aramă...

Mă ‘ndoi mă frâng,
cu arama cânt, cu arama plâng...
Plânsul zboară,
glasul coboară
şi se implântă
— comoară —
în inima ce-şi plânge ei când ei îşi cântă...

Mă frâng, mă ‘ndoi,
suntem unu, sunt doi...
Glasul şi eu sburăm, coborîm,
stele ţâşnesc din caldarâm,
pe cerul cu-albine, fugare — luna,
eu şi destinul — una...

ANDREI TUDOR

C.

Sbătută peste ape, ca gândul încercat,
Când tulbure oglinda te cântă depărtată,
Mai vrei ca, aşteptată cândva cu dor bărbat,
Să mai găsesc figura-acolo adevărată ?

Când grea te drămuesc în linişti şi mai grele
Sau când aleasă vorba închipue o scară,
Te cumpăneşti în ochi sau stăruieşti uşoară
In simpla ta fiinţă şi ’n gândurile mele ?

Nu ştiu de eşti aceiaşi privită ’n unda rece;
Când tremuri în oglindă te drege o greşală.
Dar mintea mistueşte şi trece prin urzeală
Şi farmecul nu poate s’o prindă, s’o ferece.

MIHAIL STERIADE

BALCICUL

Vile albe sub acoperişuri roşii,
ţiglă arsă şi ardezie’n lumină,
cer de azur şi soare ’n chiparoşii
strânşi în pâlc sau singuri pe colină,

o, Balcicul e-o ’mbinare caldă
de culoare şi mireasmă, briză, svon,
cadru majestos în care-şi scaldă
trupul, tot dezgustu-i monoton.

Marea însă veşnic pare atentă
şi schimbând argintării pentru dantele,
deopotrivă pofticioasă şi absentă
sfarmă ceruri să culeagă stele.

Dar rămâne ’ndată numai cu durerea
sbuciumului sterp atâtor salbe
până când — desăvârşind tăcerea —
veliere-apar în tremur, albe.

ILIE TOMESCU

DUMINECĂ

Soarele creşte prin geam,
Mai departe vuvuie un râu,
Satul zumzâie, o cobză, ţigani, sărbătoare.
Cămăşile albe cumpără pudră şi oale din târg,
Leacuri amare, soarele trece hazliu printre case
Pitite. Piticii din suflet, în şoaptă, îndeamnă la pofte
De vin, fripturi se’negresc pe grătare, mereu
Lăutarii. Lăuta descântă aleanuri
Din zile atâtea şi nopţi cu duiumul, fumul iubirei
Deschide durerei drum greu, zbucium pe scară de
Cântec, umeri stârpiţi de poveri şi de muncă; piepturi
Uscate de foame ’ndelungă de lăcrămi,
Toate se uită, merg toate să treacă, să piară,
Nimic, e de piatră destinul, e-o vorbă.

INTR'UN AMURG DE TOAMNĂ...

GEORGE SCRIOȘTEANU

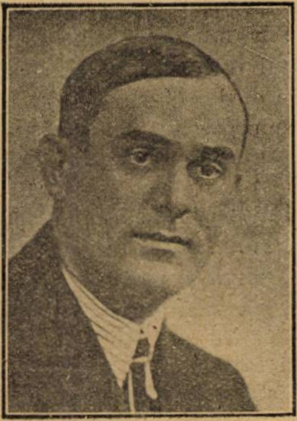

Sfârșit secetos de Septembrie.

La prepelițe...

Vânam departe, în inima Teleormanului la distanță de un ceas și jumătate de Roșiori-de-Vede, peste apele cenușii ale Urluiului, spre „Tufele Gongului".

Acolo se întinde o câmpie care numără zeci de mii de pogoane și are o lungime trecută de douăzeci de kilometri, până la cel mai apropiat sat.

De câte ori rătăcesc prin locurile acestea, am impresia că sunt pe vasta întindere a Bărăganului.

E aceeași câmpie fără margini unde nu vezi sat, unde nu vezi pom, peste care bolta cerului albastră ca marea, se încovoae ca un enorm clopot de sticlă, învăluind-o până la orizonturi...

Miriștele, bogat investmântate în covoare de erburi ce cresc până aproape de genunchi și porumburile, cari au depășit înălțimea de 2 metri, arată că aici e bogata regiune a Cernozionului. Intr'adevăr, ochiul celui mai pretențios vânător, e fermecat sorbind frumusețea acestor câmpii, iar sufletul lui se înnobilează și cade 'n extaz, privindu-le.

Până și soarele, parcă'i mai strălucitor aci; lumina lui e mai albă, mai dulce, mai vie, și căldura mai ușor de suportat.

Cu toată boarea care dogorăște deasupra câmpiei în jocuri de pâcle plutitoare, totuși câinii caută cu mai multă poftă, au uitat ca și noi de căldură și oboseală, căci mai la fiecare clipă sar prepelițe si din când în când și epuri.

Prietenul Cornică, nedespărțitul meu tovarăș de vânătoare se apropie de mine, înpovărat de cei doi epuri ce-i duce în spate și-mi zice:

— „Dragul meu mi-am făcut suma. Am doi epuri. Am terminat deci cu vânarea lor pe ziua de azi. Eu nu mai trag în epuri, chiar de mi-ar sări o sută".

— „La fel și eu Nene Cornică".

— „Atunci prietene dragă fiindcă e și târziu, — uite se apropie înserarea și mă simt cam obosit, — hai să căutăm un locșor la umbră, unde să ne odihnim puțin!"

— „Ideea d-tale e minunată. Așa să facem".

Mai dăm câteva târcoale, la cari mai ucidem ceva prepelițe, apoi ne retragem aproape de asfințitul soarelui, într'o vâlcelușe, în jurul căreia niște porumburi gigante își înălțau mândre moțurile, în aurul și purpura amurgului. Aci umbra e destul de deasă și răcoarea plăcută și înviorătoare. Dar cât intrăm în vâlcelușe, *Gordonul*, amicului Cornică, caută foarte încordat și se târăște însemnând un vânat deosebit. Același lucru face și câinele meu.

Ne trece pofta de odihnă și urmărim cu atenție *crochiurile* câinilor, cari căutau din ce în ce mai înfipt, tot mai încordat, până când ajung în mijlocul vâlcelușei, la câțiva metri numai de porumburi, unde se opresc brusc și cad într'un aret-ferm, cataleptic.

In vâlcelușe fânul e până la brâu, des ca peria și 'npopistrat cu burueni și mărăcinișuri. Aci s'au oprit câinii.

Ne apropiem în grabă și le dăm comanda. Se ridică sfârâind o pasăre pestriță, mare cât o găină. Amicul Cornică fiind mai aproape, îmi ia înainte și trage. Un țipăt dureros, o fâlfâire greoaie de aripă ruptă și dată peste spate și pasărea cade mototol.

— „In ce ai tras nene Cornică?"

— „Intr'o sburătoare fără 'ndoială"....

— „Intr'un „*Ciuf*", îl tachinez eu la rându-mi...

— „Exact. Dar „*Ciufii*" ăștia sunt cam rari și se numesc... *Spurcaci*...

Rămăsei cu gura căscată privind lung și întrebător pe amicul meu, care râdea, răsucindu-și mustața cu înțeles.

— „Da... da. E un spurcaci... crede-mă!

— „Oh! Spurcaci!? Nu mai spune. Adevărat? N'am mai văzut minunea asta de pasăre, de când eram copil"...

Ne repezim amândoi pe urmele câinilor care au înebunit căutând pe sub mărăcinișuri. Când îi ajungem tocmai îl prinseseră. Era lovit în aripă. Amicul Cornică îl scoate binișor din gura câinilor cari se certau, cine să-l aporteze mai repede. Mă uit la el: O minune de pasăre, de-o frumusețe rară. Un fel de dropie în miniatură. In clipa aceea de la vreo 50 de metri din spatele nostru se ridică, sfârâind al doilea spurcaci, negreșit perechea.

Se duce teafăr căci ne găsește nepregătiți. Privesc la cel din mână și nu mă mai satur. E atât de frumos! Și nu știu pe cine să admir mai întâi: Câinii? Pasărea? sau pe amicul meu, care fericit o mângâie și o sărută într'una, ca pe un lucru rar... scump.

— „Il vezi? acesta-i *spurcaciul*, îmi zice el emoționat. Privește-l. E ceva mai mic decât o găină, cu pene alburii-pestrițe, cam în felul celor de dropie. Mă uit la el cu admirație, și o întrebare îmi încolțește 'n suflet. De ce i-o fi dat oamenii acestei păsări frumoase, un nume atât de disgrațios: *spurcaci?!!* Ce urât sună și ce contrast între nume și pasăre. Nume urât și pasăre frumoasă.

Dar amicul Cornică, mă trezește din gânduri:

— „Il mănânci din ochi? Iți place?... Te cred amice dragă. Spurcaciul este o pasăre minunată, care nu-și merită numele. E poate cel mai frumos vânat, de pe la noi. Ah! măi dragule mă 'nfior când mă gândesc cât de mulți împuiau odată pe aici. Ce vremuri! Mi-aduc aminte, că numai într'o singură zi, acum vre-o 20 de ani, am ucis — afară de alt vânat, — vreo nouă bucăți!... Nu credeam să-l mai văd. Sunt ani de când n'am mai găsit nici unul. Condițiunile de viață s'au schimbat, moșiile s'au împărțit și sunt călcate zilnic de oameni și animale, dușmanii lor de moarte"...

Ne retragem la umbra plăcută a porumburilor să-l admirăm.

Soarele, în amurg, scoboară încetișor, acoperind câmpia cu mantia lui de purpură. Un vântuleț ușor de toamnă înfioară paienjenișurile miriștilor cari învăluite în purpura amurgului par fire de beteală roșiatice aurii. Porumburile se clatină și freamătă ușor, discret și lin, tremurând moțurile lor muiate în sânge.... Umbrele serei se întind alene purtate de adieri răcoroase, îmbălsămate cu miresme de ierburi coapte, de sulfină, de mușețel, de fân cosit....

Din depărtare un dulău necăjit latră a foame răgușit și rar împrejurul stânei, iar dinspre *Urlui* se aude deslușit măcăitul rațelor cari vin până la noi, înpușcând văzduhul cu iuțeala fulgerului, și pierzându-se în zarea însângerată. Undeva o potârniche rătăcită, își cheamă de zor puișorii, ascunși câteva clipe mai 'nainte la ivirea vreunui dușman... Induioșați, ascultăm, cum îi strigă într'una, desnădăjduită, cu inima ei de mamă fricoasă și iubitoare: *Cișiccilic... cișictârlic... ștârlic...*, până ce-o înghite depărtarea și n'o mai auzim. Din porumburile învecinate, ies la luminiș în spre vâlcelușe, doi vătuiași frățâni, sărind și jucându-se cu lăbuțele. Cornică îmi face semn să nu-i sperii. Epurașii se apropiau încetișor ascultând cu atenție, de parcă ne-ar fi simțit. Se opresc la o distanță mică și rezemați pe picioarele dinapoi ca pe niște adevărate scaune, ciulesc urechile spre noi și ascultă. Câinii i-au simțit și-i pontează. Mă uit la ei, cum tremură vargă, întinși ca niște coarde de contrabas. Ii apuc de zgardă și-i țin pe loc, dar epurașii mi-au văzut mișcarea și-au șters-o....

In urma lor, ceva ruginiu, se târăște lipit cu pământul, ca un arici care-și caută hrana. O recunosc după cojoc: e vulpea. O las să se apropie și când îmi vine bine, trag! O minge roșie-cenușie, sare de câteva ori în aer și caută s'o ia la sănătoasa. Dar câinii au ajuns-o și o dau târna. Mă apropii în grabă, pregătit să-i cârpesc și al doilea foc, însă când ajung la ea observ că nu mai are nevoie de serviciile mele: murise. O ridic. E o puiandră. Ii admir cojocul: e roșu-auriu și curat. Mă uit la botișorul ei fin și ascuțit. Parcă n'ar fi fost făcut pentru sfâșiat, atât e de fin. Și totuși...

Nenea Cornică o examinează cu amănunțime. Ii cetesc mulțumirea 'n ochi și'n suflet.

— Hei, îmi zice el cam în doi peri, ai înșelat-o că-i tânără, dacă era bătrână n'o încurcai. Hai, bag-o la geantă — și să mergem prietene. S'a înoptat. Deși parcă n'ași mai pleca de aici.

Pacea blândă și melancolia acestui amurg de toamnă, îmi sfredelesc sufletul.

Poate fi ceva mai frumos și mai plăcut decât să surprinzi natura în toată goliciunea ei, în acest amurg de toamnă?!... Să auzi freamătul câmpiei, să vezi transifgurarea văilor, să asculti șoaptele vânatului; să respiri mireazma divin parfumată, care te înviorează și-ti dă sănătate, să privești jocul vânatului ce zburdă voios în umbrele serei, iată dragul meu fericirea adevărată, la care poate râvni, în deosebi vânătorul cinstit și conștient. Eu, n'o dau pe nimic în lume. Aici, în mijlocul naturei, lângă vânatul meu drag, numai aici mă simt eu cu adevărat fericit. Privește ce splendoare: Soarele a adormit, după dealul acela, hăt... departe la orizont înecat într'o bae de sânge, împurpurând vârfurile dealurilor și azurul bolților albastre....

O lumină violet albăstrue strălucește 'n văzduh, până ce pata 'nsângerată de la asfințit se pierde cu desăvârșire. Privește ce noian de culori: roșu, purpuriu, violet, indigo, galben, albastru... rând pe rând se schimbă, se prefac, se topesc, se 'nlocuesc una pe alta...

E măreața pictură a naturei, pe care numai ea poate s'o execute. Câtă splendoare, câtă frumusețe! Rămâne numai s'o vezi, da! să ai ochi să vezi, suflet să simți și minte să 'nțelegi, sublimul și fericirea ce-ți sunt hărăzite cu atât belșug, ție vânătorule...

* * *

...Uhuu... Doomnuleee Ingineeer... Doomnuleee Georgicăă... Uhuu...

— Ne strigă, parcă cineva.

— Il aud! E Tudorache! Il uitasem. Sărmanul, cât ne-o fi căutat el?" Răspunde-i tu, că ești tânăr și ai glas mai puternic.

— ...,Măăi Tudorachee, măi. Vino 'ncoace băăă, suntem aici.

— Viu, viu numai decât.

După puțin timp auzim un huruit din ce în ce mai pronunțat până când în sfârșit, distingem în clar obscurul nopței, o matahală neagră, care se apropie de noi. Apoi, tot mai lămurit, zărim călutii lui Tudorache al nostru, precum și simpatica dumnealui *siloetă*, lungăreață și subțiratecă, cu umerii încovoiați și aduși înainte, cu fața de ceară, și gâtul de cocostârc, pe care stă rezemat și trist, un cap micuț blond și galben ca o gutue tomnatică....

— ...Mi-o făcurăți, boerilor! — Mi-o făcurăți,... bună"!

— „Ce ți-am făcut măi Tudorache"?

— Ce mi-ați făcut? Mai mă întrebați?! Păi, ce 'nsemnează asta? Vă bateți joc de mine hai? Eu, vă caut ca un năuc, de un ceas și mai bine și strig, de mi-am spart pieptul și d-voastră habar n'aveți. Stați la taifas, și'n mine sfârâie inima de grija Dvs. Hai, suiți-vă colea să mergem mai repede că ne-a apucat miezul nopții. Când mai ajungem noi la Roșiori, că e drum, nu jucărie"?

— „Așa-e Tudorache! Ai dreptate. Dar mână și tu nițel mai repede și om ajunge numai decât cu telegarii tăi!

Ne urcăm și ne răsturnăm peste fânul și trifoiul de curând cosit cu care Tudorache, avusese grija să-și umple, până deasupra loitrelor, dricul poștalionului.

Apoi, pornim încetișor legănați și îmbătați de mireazma fânului, pe drumeagul dintre cletele miriștilor și ale porumburilor, ce strălucesc în bătaia lunei, care gentilă, ne-a trimes fâclierii săi, să ne lumineze calea, ce șerpuește, albă ca argintul, pierzându-se hăt... mai departe după o cotitură a lanurilor în spre valea *Urluiului*, apoi spre apele *Bratcovului*, spre *Rusca Vasilor* și'n sfârșit spre Roșiorii-de-Vede, a cărui lumină proectează, în depărtare, o enormă pată albă-galbue pe albastrul imaculat al cerului...

GEORGE SCRIOȘTEANU

GHINEA SPÂNUL

LUCREȚIA PETRESCU

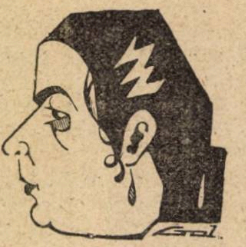

Tot pe ulița Sărăriei, dincolo de cotitură sunt dughenile lui Ghinea Spânul-bacalul. Acum dacă i-am zis Ghinea Spânul-bacalul, cred că se înțelege, că Ghinea Spânul nu era vre-un argintar, nici Ghinea bacalul nu era vre-un bărbos.

Ce bărbos săracul Ghinea! Că destul s'a amărât în tinerețe și a tras de a surda nădejde de mustața.

Nu i-a crescut pe obrazul lui tuleele, cum nu crește iarba în ocna de sare. Și parcă e spân și de sprincene, așa le are alburii, rare și într'o culoare cu obrazul.

Obrazul lui bălan grăsuliu și rotund ca o mămăliguță turnată proaspăt pe fund.

Ei, parcă numai frumoșii trăesc în lumea asta? Or pentru frumusețe l'a luat de bărbat pe Ghinea drăcoasa de Marghioliță a babii Saftii, după care oftau toți băeții din Sărărie? L'a luat pentru bunătatea lui, pentru cuminția lui, pentru dughenițele și paralele lui. Și nu i-a părut rău vreodată Marghioliței, așa de bun trai a dus cu Ghinea, de râmneau la ea — mă rog — toate vecinele.

Și ce copii frumoși a avut! Când mergea Marghiolița Duminica la biserică cu câte și șase — cei patru băeți și două fete a lui Ghinea, se minunează o lume de frumusețea copiilor. Și îmbrăcați toți mândru — băeții la un fel și fetele la un fel. Dar numai la îmbrăcăminte seamănă copii Spânului unul cu altul; că la chip — doamne ferește — să fie doi la fel. Ei, dar ce zor să semene între dânșii când seamănă cu toții cu tată-său Ghinea. Poi firește. Fetele fiindcă sunt fete, băeții fiindcă sunt mici sunt toți spâni ca tată-său.

Dar n'au rămas multă vreme spâni. Că uite Iorgu nici n'a împlinit bine optsprezece ani și ce mai mândrețe de mustață neagră a început să răsucească. Și uite că-l ajunge din urmă Mitrică cu mustăcioara lui bălană și apoi Costache cu bărbuța lui roșcată.

Și străduește-te Ghineo, cheltuește și-i însoară și-i pune pe câte și trei la casele lor, la rând cu oamenii. Trei însurători în trei ani. Ușor e? S'au dus mai toate părăluțele strânse cu greu de Ghinea.

Apoi s'a mai odihnit o vreme cu nunțile, că fetele se prăpădiseră amândouă într'o iarnă de vărsat, iar Antonică, băiatul al patrulea e încă mic și nu se gândește la mustăți și însurătoare.

Dar anii trec repede. Iacă-l și pe Antonică de optsprezece, apoi de două zeci, apoi de două zeci și doi.

Și ce amărât e băiatul, ce catraniță e mamă sa!

Poi cum să nu fie? Cum de s'a brodit, ca cel din urmă dintre copii să fie tot spân, parcă și mai spân ca tată său. Și de ce n'a vrut Dumnezeu să semene și Antonică cu ceilalți frați în neamul mame-sei sau în alte neamuri. Dar degeaba e toată amărăciunea băiatului, degeaba-s toate alifiile și pomezile Marghioliței, că Antonică tot așa a rămas.

Și fetele din Sărărie — drăcoasele — l'au și poreclit: Spânu lui Spânu.

Dar Ghinea în schimb îl pierde din ochi de drag. Nu se poate spune, că a fost tată rău cu ceilalți copii, dar cum îi poartă de grijă lui Antonică și ce straie peste straie îi tot cumpără de parcă ar fi fecior de beizadea!

Se miră și Marghiolița acum de dragostea asta a bărbatului ei pentru băiat. Poate fiindcă a fost cel din urmă, venit târziu, atunci când Ghinea și Marghiolița erau mai mult cărunți, poate fiindcă e cuminte și potolit ca tată-său și îi seamănă leit. In sfârșit nu știe nimeni pricina adevărată, dar iată pe Ghinea, că poftește într'o Duminică la el pe popa Niculae de la Vovidenie, pe Arghir blănarul și pe Antochi bogasierul și face — luându-i pe ei martori — danie lui Antonică — dughenile și casa și gospodăria toată.

Ce a clocit în sufletul lui Ghinea și de ce a nedreptățit așa pe ceilalți copii — Dumnezeu știe.

Și pentru întâia oară n'au folosit nimic rugămințele și plânsetele nevestesei.

Ei, acum mai râd de Antonică fetele din Sărărie? Și credeți că n'o găsi și el o fată curățică și cuminte tot ca Marghiolița ca să-l iee?

Ba găsește de o vrea o sută. Că toate se uită acum după el galeș, iar Tincuța preotesei i-a și trimis vorbă. Și s'o însura băiatul și o avea și el mai la urmă vre-un copil să-i semene, ca să nu să se isprăvească cu totul neamul Spâneștilor de la Iași de pe ulița Sărăriei.

CU AMICUL HANS IN ŢARA LUI D‘AUREVILLY

11 Aprilie.

In sfârşit am părăsit definitiv Cherbourgul, dar ne-am oprit curând la micul Saint Sauveur le Vicomte, locul de naştere a lui D‘Aurevilly.

Coborâm lunga şi singura stradă cu case vechi, de piatră cenuşie. Culoarea aceiaşi şi casele cu două etaje la aceiaşi înălţime, dau o impresie monotonă, cu toate că strada se răsuceşte şi se lărgeşte uneori formând pieţe. In trecerea noastră la micul hotel din dosul târgului, oameni la ferestre. Am găsit apoi pe Monsieur Yver care a alcătuit micul muzeu D‘Aurevilly şi ne-am dus cu el să ni-l arate. M. Yver este un om ciudat. Mic, cu un surâs nenorocit mereu pe buze, cu ochii parcă înlăcrămaţi. A fost douăzeci de ani în slujba abatelui Anger, prietenul lui Barbey, care i-a insuflat dragostea pentru romancierul normand.

Dela moartea abatelui, nu s‘a mai ocupat decât de Barbey. A strâns cu o miraculoasă răbdare toate cărţle lui, toate lucrurile lui, manuscrisele, notiţele, hainele, toate fotografiile şi peticele de hârtie. Astfel a izbutit să alcătuiască un muzeu. Acum poate răspunde la ori ce chestiune de detaliu, şi de nu are poate simţul critic, cunoaşte viaţa autorului zi cu zi. Ai impresia, vorbind cu M. Yver, că Barbey trăeşte încă.

Mi se conturează imaginea pe care mi-o dăduse lecturile îndelungate, iar silueta literară prinde viaţă.

M. Yver, după ce-şi prepară mâncarea în singura cameră şi-şi hrăneşte nevasta paralizată de 12 ani, care nici nu-l mai cunoaşte, porneşte zilnic spre muzeu — „C‘est un derivatif“, spune el naiv, probabil la fel tuturor vizitatorilor, dar totuşi tragic. Fiinţa lui Barbey nu-l părăseşte niciodată. Vede pretutindeni eroii romanelor lui, îi visează şi le plasează în Cotentin toate peripeţiile.

Şi totuşi umilul M. Yver nu are nimic dandy tipul preferat al lui Barbey Dar dacă autorul Normand şi-a plimbat personalitatea magnific încorsetat, şi cu mâna fină — mândria lui — pe şold, cu obrazul uşor fardat, cu părul la bătrâneţe înegrit, cu ghetele dureros de mici. toţi prietenii lui au fost umili, dar numai suflet. Săgetătorul avusese tânăr, mal du siècle ca tandrul Musset şi toată viaţa rămăsese singuratec şi tandru. Fratele său Leon sau abatele Anger fuseseră fără prestanţă, dar suflete minunate. Minunat fusese în deosebi, tipograful Trebutien, care sărac şi neputincios găsea totuş mijlocul să tipărească desăvârşit cărţile prietenului său refuzate aiurea. Pe Trebutien ni-l aminteşte mai ales M. Yver. In muzeu vedem mobilele puţine şi neînsemnate ale faimosului Dandy ireproşabil căruia nu i se putea imputa decât de a fi excesiv, vedem volumele şi manuscrisele legate savant.

Aşa lugubra Histoire sans nom e legată în negru, iar Medailons de l'Academie în verdele academician. Pe pereţi, fotografiile tuturor cunoscuţilor şi diferitele poze savuroase ale lui Barbey, fidel modelelor de eleganţă celebre, Byron, Brummel şi chiar... Balzac, deci o concepţie eclectică asupra modei şi în orice caz, importună după 1830.

Pe o măsuţă, creioanele de toate culorile cu care trăgea săgeţi bizare şi simbolice pe toate colţurile manuscriselor, sau cu care îşi făcea sprâncenile, apoi fardurile şi pudra. Prin dulapuri, hainele complicate şi, mai ales, vestele de mătase colorate, celebre.

Barbey D‘Aurevilly a fost, un romantic întârziat şi de aceea neînţelegător al contimporanilor, şi neînţeles de ei, din categoria romanticilor aristocraţi şi catolici în genul lui Chateaubriand, un retoric cu mare talent (conversaţia lui era celebră) şi un temperament de combatant uimitor de rezistent, cu toate momentele lui de delicateţă şi de suferinţă minoră.

Un Normand impregnat de solul natal, transplantat greşit la Paris. Imbinarea diferitelor lui caracteristici, nu s‘a făcut însă armonios, de aici savoarea personalităţii lui complexe : fond adânc uman decorat cu ornamentaţii deseori amuzante. Imaginaţia lui în perpetuă mişcare care vedea numai gigantic, făcea mereu mizerii catolicului din el, şi putem găsi din plin, motive de ironie. Scuza lui Barbey pentru subiectele scabroase „Pour en ôter le goût“ nu e convingătoare.

M. Yver îmi explică multe nelămuriri. Dar mă întreb, oare Hans care abia ştie un nume propriu învăţat de curând, şi care ascultă cu interes cum o fi legând el atâtea mici fapte împreună ca să-şi poată imagina un om aşa de complicat, zvâcnind de sevă, şi în veşnică vibraţie?

Apoi, în donjonul din spatele muzeului care a avut un rol principal în imaginaţia lui Barbey. Din vârful lui, ne alunecă privirea prin orăşel, mai departe la mânăstirea Mariei Postel, printre arborii răsleţi, pe iarbă. Atmosferă de o nespusă melancolie, aer suav, culori tandre, păsări cântăreţe. Iar M. Yver, cu abilitate, plasează silueta mândră a lui Barbey prin locurile neschimbate de loc de atunci, pe potecile, pe drumul mai ales pe care, bătrân, se plimba neobosit cu abatele Anger, mereu în discuţii pioase şi‘n efuzii sentimentale.

Legendele aici circulă, iar oamenilor le plac aventurile. Scriitorul Normand a găsit în abundenţă modele şi întâmplări pentru romanele lor.

Imaginaţia a mărit apoi cadre dela început mari.

M. Yver nu oboseşte — „Voilà la maison du célèbre prêtre marié“.

Coborâm şi ne strecurăm printre pomi cu floarea începută. M. Yver se plânge : nimeni nu-i dă nici un ajutor, primarul nu ia parte decât la banchetele ocazionale ca să-şi ţie impozant discursul, librarii îl fură sau îi plătesc derizoriu publicarea manuscriselor cu atâta greutate strânse şi puse la punct. Cu ocazia aducerii rămăşiţelor scriitorului dela cimitirul Montparnase — scopul cel mai însemnat, al vieţii lui şi care s‘a îndeplinit după un plan admirabil, — el a plătit totul din economiile lui infime. Paul Bourget, ultimul amic în viaţă al lui Barbey, nu scrie decât prefeţe sentimentale, iar Henri Bordeaux, trimisul oficial la Saint Sauveur a citit cărţile autorului în tren ca apoi să declame cu patos şi să facă imediat un volum preţios şi ridicol.

Am ajuns într‘o grădiniţă cu câteva cruci. Printre ele, alături de fratele Leon Jules Barbey d‘Aurevilly „le duc de Guise de la littérature“. Un buchet de flori deasupra, pioasă grijă a d-lui Yver.

Ne aplecăm plini de emoţie, tăcem un timp, apoi şoptim câteva vorbe despre el. Linişte perfectă, pomi parfumaţi, pasări cu cântec neîntrerupt. Săgetătorul s‘a împăcat însfârşit cu legile firii. Ooamenii sunt tot aşa de neghiobi, dar el nu mai face nic un gest de împotrivire. A renunţat la toate credinţele lui aprige şi la scrupulele de om de lume, la morală intransigentă şi la gusturile romanţioase, la garderoba faimoasă. Şi-a păstrat numai câteva oase firave, doar cu o uşoară îngroşare la genunchi.

12 Aprilie

După o ultimă plimbare prin Saint Sauveur le Vicomte ticnit, plecăm iarăşi şi numai gândul de a revedea marea îmi mai alungă părerile de rău. Ne hotărâm să ne oprim la toate localităţile mai însemnate, oricât de puţin. Incepem print‘un ocol de câteva ore cu Carteret, mică staţiune balneară deseori vizitată de Barbey unde ai după asigurările baedekerului, privelişti superbe asupra mării. Intre două trenuri, fugim prin orăşelul La Haie du Puits, vizităm biserica, traversăm strada principală şi cumpărăm ilustrate. Apoi Carteret...

Urcaţi pe falezele capului Carteret, lângă far. Hans îşi scobeşte în granit numele. Privesc la marea care se întinde nesfârşită. Vântul nu mai şueră ca la Hague iar apa nu se mai zbate aşa de puternic. Incet, încet, la începutul mareei, spuma subţire, dantelată se înpinge pe nisipul întins rămas încă umed de dimineaţă. Aproape ,cerul albastru cu bucăţi de vată, iar în fund metalic. Marea verde-lăptos. In dreapta stâncilor, verdele se preface pe nesimţite în albastru ce se termină cu fâşii de scamă albă. N‘aud decât marea şi totuşi surprind sunetele cele mai curioase. Culorile curg şi nuanţele lor se înbină în mişcare continuă. Nu pricep după ce legi se împletesc în fiinţa mea, la un loc, culorile, sunetele, aerul care mă cuprinde, parfumul firav şi totuşi complicat. Nu pricep cum compozitorul a apropiat armonios atâtea elemente disparate, şi mă gândesc la compoziţiile omeneşti aşa de simple făcute din elemente identice. Şi nu mai cred într‘o transpunere posibilă a naturii. Arta îşi are legile ei omeneşti, dar din natură nu-şi ea decât elemente de decor. Nu văd ritmul poeziei care ar putea să semene cu ritmul mării ce se frământă fără oprire împrejurul meu. Colecţia de creioane colorate a Contabilului Barney n‘ar ajunge pentru înşirarea culorilor din faţă. Şi umil, îmi întorc capul dela stânga la dreapta, ca să văd pe fâşii marea prea largă pentru a fi cuprinsă toată dintr'o privire.

Ne întoarcem pe o potecă îngustă spre plajă, marea mereu se depărtează, iar nisipul se întinde tot mai larg. Stâncile de granit se eponiază, se înmoae parcă în seara ce coboară misterioasă şi par a fi nişte bucăţi imense de plută uscată. Hans exclamă : „Ştii c‘am stat în deal, exact 35 de minute !“. In oraş cumpărăm ilustratele de rigoare cu biserica, strada principală, şi soarele contemplativ deasupra mării. Hans se indignează însă împotriva fotografiilor falezelor.

ANTON HOLBAN

DIN DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

— POVESTEA BATRANULUI SECRETAR —

(Urmare)

CHARLES DICKENS

Când febra îl părăsi, când cunoştinţa îi reveni, se deşteptă ca să se găsească liber şi bogat, ca să afle că tatăl său, care-l surghiunise să moară într'o puşcărie, care lăsase pe cei ce trebuia să-i fie mai scumpi ca propria-i existenţă să piară silnici şi cu acea tristeţe în inimă ce nici un medic nu ţi-o poate vindeca; că tatăl său, denaturat, fusese găsit mort în palatul său. N'ar fi avut curajul să facă din fiul său un cerşetor; dar orgolios, până în capătul sănătăţii şi forţei, amânase măsurile de luat pentru aceasta, până în momentul când era prea târziu să o facă: şi acum putea scrâşni din măsele, în lumea cealaltă, la gândul tuturor bogăţiilor ce această neglijenţă făcu să treacă pe capul fiului său.

George Heyling reveni să afle norocul, să-şi amintească teribilul jurământ ce făcuse, să-şi dea seama că inimicul său era tatăl propriei sale femei, omul care l-a înfundat în puşcărie şi care, când fiica sa şi copilul său se aruncaseră la picioarele lui, cerându-i milă, i-a gonit cu scârbă. Oh, cât plângea nenorocitul Heyling slăbiciunea ce-l împiedeca să se ridice să urmărească cu hărnicie răzbunarea sa!

Se transportă departe de locurile ce-i erau martore la mizeria şi la dubla pierdere ce suferise; se retrase pe marginea mării, într'o locuinţă plăcută, nu cu speranţa să recâştige fericirea sau liniştea, căci una şi alta erau pierdute pentru vecie, dar ca să-şi întremeze energia abătută, să mediteze asupra proectului ce nutrea cu o statornicie implacabilă. In acest loc chiar, câte-va spirite rele, fără îndoială, îi procurară ocaziunea primei şi celei mai oribile răzbunări.

Era vara: cufundat în negrele sale gânduri, Heyling eşea spre seară din sălaşul său solitar, urma o cărărue, cu piciorul pe marginea abruptă a mării, până la o poeniţă pustie şi sălbatecă, ce o întâlnise în cursele lui vagabonde şi care plăcuse închipuirei sale exaltate. Acolo, se aşeza pe sfărâmături de stânci şi îngropându-şi faţa în mâini, rămânea ceasuri întregi, până ce înaltele umbre ale stanelor de piatră ce-i ameninţau capul, aruncau o noapte deasă pe toată vecinătatea.

Intr'o seară liniştită, stătea acolo, în poziţia sa obicinuită, ridicând din când în când ochii să urmărească sborul unui pescăruş sau pentru a contempla glorioasa brazdă de lumină, care începând din ţărmul oceanului, părea că duce până la punctul extrem al orizontului, acolo unde soarele începea să se aplece în apă, — când profunda linişte a peisajului fu turburată de un lung strigăt de primejdie. Heyling întinse urechea, ne ştiind de la început ce se petrece; apoi strigătul fu repetat şi mai sfâşietor, se sculă în picioare şi se grăbi să alerge în direcţiunea de unde venea sgomotul.

Scena ce se oferi ochilor săi vorbea dela sine. Vestminte erau puse pe plajă; un cap de om se ridica deabia deasupra talazurilor la mică distanţă de mal, în timp ce, pe ţărm, un bătrân îşi frângea mâinele cu desesperare, alerga de colo până colo, chemând ajutor. Heyling, ale cărui forţe erau atunci suficient de slăbite, smulse hainele de pe el şi se aruncă în valuri cu intenţiunea de a se grăbi să scape omul ce se îneca.

— Grăbiţi-vă, d-le, în numele lui Dumnezeu! scăpaţi-l, scăpaţi-l în numele Domnului! E fiul meu, d-le, singurul meu copil! zise bătrânul apropiindu-se tremurând de emoţie. Singurul meu fiu, d-le, şi care moare acolo, sub ochii tatălui său!

— Dumnezeule mare! strigă bătrânul dând înapoi; Heyling!

Heyling surâse şi păstră tăcerea.

— Heyling, reluă bătrânul rătăcit; fiul meu Heyling! Scumpul meu copil! Vedeţi, vedeţi... Şi tremurând de necaz, nenorocitul părinte arătă locul unde omul se sbătea cu moartea.

— Ascultă, urmă bătrânul, a strigat iar! Trăeşte, încă! Heyling scapă-l, scapă-l!

Heyling surâse din nou şi nu făcu nici o mişcare.

— Te-am maltratat, strigă bătrânul căzând în genunchi şi rugându-l cu mâinele împreunate. Răzbună-te; ia-mi toată averea! Ia-mi viaţa! Aruncă-mă înapoi la picioarele tale şi dacă natura vă vrea, voi muri fără să mă apăr! Milostiveşte-te, omoară-mă, Heyling, dar scapă-mi copilul! E atât de tânăr! Atât de tânăr ca să moară!

— Ascultă, zise Heyling, scuturând bine mâna bătrânului, vroi să am viaţă pentru viaţă, iată aci una! Copilul meu a murit sub ochii tatălui său, el a murit într'o agonie mult mai groaznică ca aceea a acestui tânăr calomniator al surorei sale. Ai râs atunci. Ai trântit uşa în faţa fiicei tale, când moartea i-a pus pecetea pe ea! Ai râs de suferinţele noastre... ce gândeşti acum? Priveşte acolo, priveşte acolo!

Vorbind astfel, Heyling arăta oceanul. Un strigăt slăbuţ se auzi; ultimele, teribilele convulsiuni ale înecatului scuturară talazurile ce plescăiau; un moment apoi suprafaţa lor se netezi; ochiul nu mai putea distinge locul unde tânărul dispăruse într'un mormânt atât de timpuriu.

……

Trei ani se scurseră, un gentleman scoborî din trăsura sa la uşa unui avocat din Londra, bine cunoscut, ca să nu-i exagerăm susceptibilitatea. Ceru o întrevedere pentru o chestiune importantă. Faţa streinului era palidă, bătută de suferinţi, rătăcită şi nu trebui toată isteţimea omului de afaceri ca să recunoască, că bolile şi nenorocirea pustiise fiinţa sa, că numai palma vremii n'ar fi putut îndeplini această răvăşeală într'un îndoit timp al vieţii.

„Doresc, zise streinul, să aveţi bunătatea a vă însărcina cu o afacere ce mă interesează mult".

Avocatul salută cu multă plecăciune şi aruncă o privire pe pachetul ce clientul îl ţinea în mână. Acesta remarcă şi urmă:

„Nu e o afacere de şir şi hârtiile acestea nu sunt căzute în mâinile mele fără lungă caznă şi mare cheltuială".

Avocatul examină pachetul cu mai mare curiozitate încă şi noul său client desnodând sfoara ce-l lega, îi arătă o cantitate de bilete cu câteva copii de acte şi alte documente.

— Cum veţi vedea, zise clientul, omul de care e vorba a împrumutat de câţiva ani mari sume pe aceste hârtii. Era convenit tacit cu primii împrumutători, de la cari treptat le-am cumpărat toate pe întreitul şi împătritul valorii lor; era convenit, spusei, ca aceste bilete să fie înoite din timp în timp, până la o epocă oarecare; dar această convenţiune nu e exprimată nicăeri. Imprumutatul a suferit în timpul din urmă pierderi mari şi aceste obligaţiuni, venindu-i pe cap dintr'odată, îl va trânti în mizerie.

— Totalul e de câteva mii de lire sterlinge, zise avocatul privind hârtiile.

— Da, răspunse clientul.

— Ei bine, ce facem noi?

— Ce să faceţi? strigă clientul cu înfocare. Intrebuinţaţi pentru ruina lui toate mijloacele legii, toate subtilităţile. şicanei, toate mijloacele, oneste sau nu, ce poate inventa cei mai şireţi procedurişti. Vroi să moară de o moarte prelungită, sdrobitoare! Ruinaţi-l sechestraţi-l, vindeţi-i averea, pământurile cu toba! Daţi-l afară din casă! Cerşească la bătrâneţe şi stingă-se în puşcărie!

— Bine, dar cheltuelile, d-le, cheltuelile la toate acestea, observă avocatul când îşi reveni din prima lui surpriză. Dacă pârâtul e ruinat, cine va plăti cheltuelile?

— Fixaţi o sumă, strigă streinul, ale cărui mâini tremurau atât de violent că deabia putea ţine condeiul ce apucase; fixaţi o sumă oarecare şi vă va fi pusă la dispoziţie. Nu vă temeţi a cere! Nimic nu-mi va părea prea scump, numai şi numai să-mi ajung ţinta.

Avocatul arătă o sumă mare la întâmplare, mai mult să ştie până unde clientul său intenţiona în mod real să meargă, de cât să se gândească la ceeace i-ar acorda. Fără să ezite, streinul scrise o tratâ bancherului său, i-o dădu şi se îndepărtă.

Trata fu onorată cuviincios şi avocatul, văzând că putea să conteze pe ciudatul său client, se puse serios pe treabă. Timp de doi ani, apoi, Heyling veni să-şi petreacă zilele în biroul avocatului, curbat peste hârtiile care se îngrămădeau pe măsură ce urmărire după urmărire şi proces după proces se desfăşurau. Citea cu ochii scânteetori de veselie cererile de amânare, scrisorile cu rugăminţi fierbinţi, obiecţiunile de ruină sigură ce partea adversă invoca. La toate aceste rugări pentru niţică indulgenţă, nu era decât un singur răspuns: *trebue să plăteşti.* Pământurile, casele, mobilele fură vândute unele dupe altele şi însu-şi bătrânul ar fi fost pus sub veriga unei închisori, dacă nu reuşea să fugă, înşelând vigilenţa gardei însărcinată cu capturarea pradei.

(Sfârşitul în n-rul viitor)

Trad. de GH. I. CRIVĂŢ

critica literara

UN CRITIC SĂRBĂTORIT

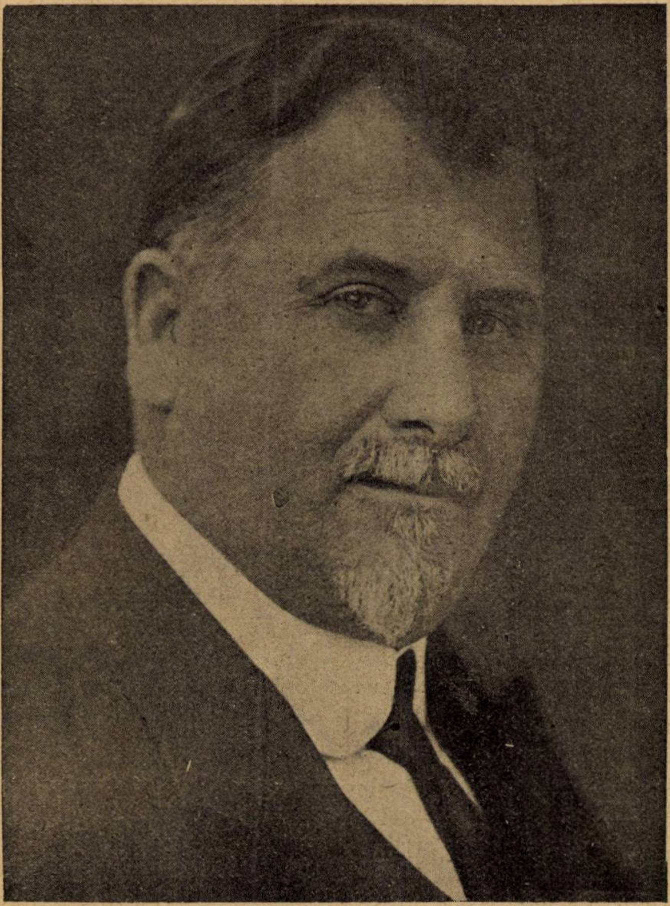

D. MIHAIL DRAGOMIRESCU

Societatea Scriitorilor Români a sărbătorit prin discursuri omagiale şi prin prezenţa unui mare număr de scriitori şi admiratori pe criticul Mihail Dragomirescu, care a împlinit, anul acesta, vârsta de şaizeci de ani. Nu greşim dacă afirmăm că mai bine de jumătate din aceşti ani au fost închinaţi unei neobosite strădanii critice, pe care nu ştii subt ce aspect s'o admiri mai întâiu.

Căci puţini dintre criticii noştri au pus atâta pasiune preseverentă şi atâta seriozitate convinsă în studierea fenomenului literar ca fostul director al „Convorbirilor Critice". Pe când majoritatea criticilor noştri mai mult sau mai puţin improvizaţi, au aerul degajat, şi amabil dezolat, al unor amanţi pe care literatura, ea nu-i lăsa'n pace (căci, din partea lor, au atâtea de făcut...) criticul Mihail Dragomirescu îşi consideră — fără nicio ipocrizie — îndatoririle ca o misiune şi o divină favoare în acelaş timp. Puţini critici mai cred că d-sa în caracterul transcendental al „capodoperei" care n'are nici un fel de contingente cu viaţa de toate zilele şi realitatea curentă. Numai simboliştii deveniţi în urmă modernişti — îndrăgiţi de lebede, azur şi zăpezi imaculate mai aveau cultul mesianic al poeziei. (Şi iată dacă vreţi apropiind pe d. Mihail Dragomirescu de Mallarmé încă o dovadă că extremităţile se ating).

D. Mihail Dragomirescu are şi o „Estetică" proprie, menită să facă un fel de sinteză între Estetica deductivă moştenită dela Platon şi cea inductivă dusă mai recent la înflorire de Fechner. Universitarii noştri, oficioşii dela departamentul esteticei refuză însă pentru moment să ia cunoştinţă de această nouă producţie în domeniul specialităţii lor, fie că prudenţi nu vor să se strice cu un superior de care au nevoie în Consiliul profesoral, fie că, şi mai prudenţi încă, nu se ocupă de cât de chestiunile despre care s'au publicat deja studii în streinătate. Nu e de mirare deci că d. Mihail Dragomirescu a căutat să le taie retragerea şi din partea aceasta şi şi-a publicat „Ştiinţa literaturii" în franţuzeşte. Vor apare probabil câteva sentinţe despre ea acolo şi atunci se vor preda şi oficialii noştri.

Trebue să menţionăm aci însă şi cealaltă latură a activităţii d-lui Mihail Dragomirescu: cea didactică. Lăsând gluma la o parte putem afirma că „Institutul de literatură" e, dacă nu o pepinieră de critici, cel puţin una de viitori buni profesori de limba română. In privinţa aceasta, manualele de „Limba Română" ale profesorului de literatură sunt până astăzi cele mai bune antologii româneşti şi singurele surse de informaţie promtă şi în general exactă. Sunt cu totul superioare subt unghiul didactic. E de altfel un fapt peste care nu se poate trece uşor: d. Mihail Dragomirescu este cel dintâi profesor universitar care s'a ocupat oficial de literatura românească de azi, în vreme ce atâţia alţii se refugiază circumspecţi în zone mai puţin stabile.

E adevărat că de atâtea ori s'a înşelat destul de dezolant. Că a ajuns la concluzii care au stârnit hilaritate. Dar e cert că până acum după război, când s'a pornit pe inexplicabile concesii, văzuse destul de just în domeniul prozei şi al teatrului. E cel care a pregătit pasionat drumul lui Liviu Rebreanu şi a impus „Patima Roşie" a lui Mihail Sorbul.

Şi când la prezidenţia Societăţii scriitorilor români se găseşte scriitorul, care acum 15 ani bătea sfios şi necunoscut la uşa casei din strada Gramont, iar la prezidenţia Societăţii autorilor dramatici, autorul pe care criticul căuta să-l impue, tot pe acea vreme, cu încăpăţânare şi entuziasm teatrului Naţional, sărbătorirea d-lui Mihail Dragomirescu de către aceste două societăţi, e şi justă şi morală şi elocventă.

CAMIL PETRESCU

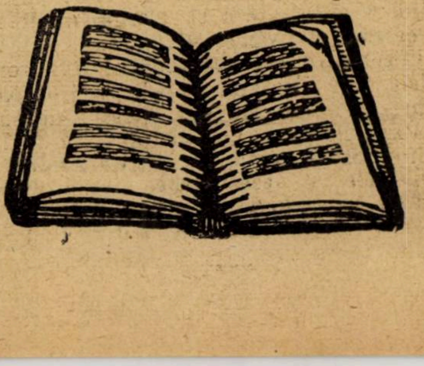

TRADUCERILE

(Cu prilejul tălmăcirii poemelor lui Carducci)

Foarte precise lucruri semnează d. E. Lovinescu în prefața volumului, pe care i-l datorăm îndrăznelii și muncii domnului Giuseppe Cifarelli și foarte util lucru a făcut traducătorul cerându-le. De două ori util: pentru că impune atenția cetitorului neprevenit (care altminteri ar părăsi poate dela întâile pagini o carte greoaie — și încă de versuri) și mai ales pentru că se reia acolo în mod special o problemă — nu streină de o eventuală politică a cărții.

Intrucât un poem este traductibil în unitatea lui emoțională sau întrucât trecerea lui dintr'o limbă într'altă limbă echivalează cu o reală trecere dela un mod de sensibilitate la alt mod, iată probleme vechi, pe care discuțiile „poeziei pure“ le actualizează abstract dar nu fără folos. Prefața traducerilor d-lui Cifarelli pleacă dela premizele acestei celebre lupte literare și — cu scuza mărturisită a unei scheme — distinge din punctul de vedere al traductibilității lor de o parte poezia clasică, realistă și ideologică, de altă parte poezia romantică (înțelegând cu acest cuvânt întreaga estetică a versului suggestiv, muzical, independent; estetica versului — entitate transcendentă și de artă). Discutabilă deosebire. Ni se pare însă că deși datele chestiunii au fost puse cu deplină precizie, totuși prefața nu le-a utilizat întregi sau în orice caz nu a mers până la precizarea ultimelor ei consecințe.

Incercăm. Există un moment prealabil al creației poetice, o anticameră unde așteaptă fără ierarhia potențelor lor sensibile, vagi, inconsistente, neaduse încă la lumina modului liric și indivize aproape toate elementele viitoarei realizări, aproape întreaga schemă a versului viitor. Și acestei clipe preliminare, îi urmează fenomenul inefabil și de nedefinit al acestei profunde dospiri, ce alcătuește sensul poeziei, al acestei înălțări pe un plan — care nu se dispensează de elementele precedentului, dar le supune unui mister ce va avea să le schimbe duritatea, transparența și conturul. Este momentul unic al (cum foarte frumos a scris d. Lovinescu undeva, mai de mult) al „convertirii inorganicului în organic“.

Ori există poeți, care nu depășesc întâiul minut al acestui proces de taină și creare, ci rămân etern pe locul prim al posibilităților nedefinite, uzează de materialul lor poetic, fără să-l înalțe dincolo de el și fără să-i desprindă din adâncimi singurul fir de rădăcină ce leagă pământul de ceruri. Am spus cuvântul: *material poetic*. Imensa parte a literaturii versului se identifică cu acest lot de estetică nedeplin realizată și se părăsește pe sine între marginile unei țări învecinate și cu povestea și cu satira și cu drama și cu orice altă disciplină, căreia cuvântul îi ajunge ca o haină croită bine. Poezie minoră? Nu. Doar o altă poezie decât aceea, care și-a urcat toate treptele destinului său.

Acest criteriu ni se pare, că trebue utilizat atunci când vrei să desparți — în vers — traductibilul de netraductibil. Și cu acest sens se vede lămurit de ce Racine — clasic — este inaccesibil alt undeva decât în limbă franțuzească și de ce dimpotrivă Victor Hugo — romantic — poate să treacă dintr'un vocabular în alt vocabular, ca dintr'o odaie în altă odaie.

Afirmația este verificabilă chiar și în mica literatură de traduceri, pe care librăria românească o posedă. Desigur traducerile d-lui D. Nanu din Racine sunt mai mult decât prețioase. Nu însă pentrucă ar fi izbutit să prindă sensul poetic al versului racinian, ci pentrucă această lipsă poate trece lesne neobservată, între replici — cu adevărat susținute, și în versiunea d-sale, într'o mișcare lentă și grațioasă.

Ori gândiți-vă ce admirabile versiuni românești are Francis Jammes. Cine își amintește „Intâia elegie“ tălmăcită la noi știe că ea egalează originalul. Cum explicați lucrul acesta — dacă îl puneți mai ales în apropierea traducerilor din Beaudelaire? Și cum explicați deasemeni faptul că Valery în versiunea nemțească a lui Rilke este sub Francis Jammes în versiunea tot nemțească a unui traducător oarecare?

Insemnările noastre de mai sus dezleagă se pare răspunsul acestor întrebări. Iar exemplul lui Jammes, admirabil scriitor de material poetic și bogat temperament liric, le întregește.

Revenind la traducerea recentă a d-lui Cifarelli, este Carducci din punctul nostru de vedere traductibil? N'a depășit întâia etapă a fenomenului de creație și în consecință, poate să ne fie transmis întreg sau măcar în esență? D. Lovinescu se crede îndreptățit să răspundă afirmativ. La drept vorbind, sarcina soluționării acestei chestiuni îi revine întreagă d-lui Cifarelli. Și volumul d-sale a dat răspunsul, pe care și noi (mai puțini informați decât d. Lovinescu) l-am fi îndrăznit. Anume: există o bună parte din opera acestui italian, care rămasă în anticamera poeziei și utilizând elemente prime, ne poate fi trecută în românește fără mari pierderi. Și există o alta care este absolut inabordabilă.

Un exemplu pentru întâia afirmație.

Dece te uiți, bătrâne pacient,
Colo prin gardul de gheorghine'n floare,
Prin crengile de soc, spre orient
Cu pleoapa umedă lucind la soare? (Pagina 45)

Grațioasă strofă, cu un ultim vers de o frumoasă precizie vizuală și cu un ritm suplu mai mult decât îndemânatec.

Și un exemplu pentru a doua observație.

O, vacilor cerești, ce din pășunile
marine v'ați urcat, nori albi, vărsați-vă
din ugerele voastre-umflate laptele
pe lanuri, pe coline, pe tot verdele
pădurii care a'nceput să fâșie (?) Pagina 113.

Vedeți, aici, imaginea, foarte frumoasă prin ea însăși, se vulgarizează și scapă înțelegerii la prima lectură. Expresia greoaie și versificația complet inacceptabilă compromit un poem — poate — realmente frumos.

Dar munca d-lui Cifarelli trebuia menționată. Este un serviciu mare, pe care îl face bibliotecii românești și i se cuvine acestor bune intenții și îndemnul și recunoștința noastră.

MIHAIL SEBASTIAN

P. S. Observați jenanta asemănare între ideea strofei mai sus citată și imaginea, pe vremuri, celebră a d-lui Blaga:

„*spre munți trec nouri cu ugerele pline*“?

Unui poet care exersa în poezie imaginea pentru imagina, nu i-ar fi fost îngăduită o astfel de surprinzătoare apropiere. Vai! dacă exemplul d-lui Cifarelli ar fi urmat și traducerile s'ar înmulți, câte exemple tot atât de penibile s'ar afla?

NOTE BIBLIOGRAFICE

VIAȚA LITERARA No. 93 aduce un variat și bogat sumar:

Remarcăm: *Adrian Maniu:* Statul parazit al culturii; *G. Călinescu:* Epoca monumentalului; *I. Valerian:* De vorbă cu Sabin Drăgoi; *Al. Bădăuță:* Mihail Dragomirescu; *Grig. Malciu:* Schiță banală; *N. Crevedia:* Cronici; Poezii de: A. Sava; Furnică Dan, A. Lambrino, etc. etc.

Un judicios articol în chestiunea culturii românești găsim în „Ministerul fără cap“.

VASILE DOBRESCU: „Pe plaiuri muscelene“, versuri, prețul 30 lei.

I. LUDO: „Hodge Podge“, nuvele umoristice, prețul 60 lei.

plastica

FILIP MARIN

Pe o zi călduroasă, în vara trecută, o mână de prieteni petrecură pe bietul Filip Marin la poarta locaşului de vecinicie.

Generaţia tânără ce se ridică azi din vălmăşagul frământărilor încărcate de griji prea materiale, şi căreia nu i s'a prea lăsat vreme pentru ceasuri de vise şi contemplaţiuni, nu va fi cunoscut de sigur pe Filip Marin; iar crâmpee din câteva gazete ce anunţau înmormântarea unui artist, n'a putut îndrepta o nedreptate, când chiar pentru mulţi care-l cunoscuseră, devenise în ultimul timp un *uitat*.

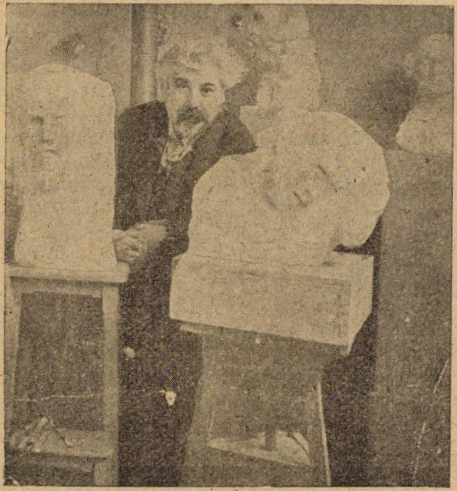

FILIP MARIN
în atelierul său

Vreme de mai bine de 10 ani, o boală îngrozitoare îi întunecase mintea, îi prăpădise corpul, îi gonise prietenii.

Puţini mai rămăseseră dintre aceia ce-şi aduceau aminte din când în când, că undeva... într'o casă aproape închisă... se stingea un artist de mare valoare, se stingea între păreţii reci ai unui atelier, ocolit de clienţi, se stingea o viaţă frământată de cel mai curat şi înalt cult al artei care de timpuriu sădise în sufletul lui o activitate de Tantal, o sumă de iluzii mari, dar şi de amarnice desnădejdi.

Şi totuşi, cel ce a cunoscut într'adevăr pe sculptorul Filip Marin, ştie cât erau de modeste năzuinţele lui. Nici reclamă, nici răsplată.

O bucată de pâine în pace şi un bloc de piatră rece, iată ce-i trebuia lui zilnic.

Departe de svârcolirile coteriilor, el se închidea în bisericuţa lui plină de amintiri duioase ascultând melodia tainică a unui cântec dulce, purtat pe unda veacurilor artei mari, în tovărăşia scumpei sale soţii, singura fiinţă care l-a priceput, care l-a îmbărbătat, care l-a mângâiat, şi pe chipul căreia el ştiu să culeagă atâtea expresiuni de nespusă duioşie şi să le pietrifice în operele lui.

Şi de aci, din liniştea şi tăcerea pietrelor răsăriră una câte una, opere pline de viaţă neperitoare.

Dolores, Erato, Gândirea, Tinereţea, chipul blândului Crist... şi câte altele... sunt jertfe plămădite cu trudă în taina altarului.

Şi când aceste opere trecură pragul casei în lumina expoziţiilor ele nu cunoscură poate faima sgomotoasă a reclamei ticluită cu socoteală, iar amatorul dus de curente pregătite nu se va fi arătat poate destul de binevoitor.

In schimb însă, personalităţi cu altfel de pregătire, şi adânc convinse că opera de artă nu e numai marfă ce se cumpără ca să fie revândută, l-au răsplătit îndeajuns.

Şi regele Carol, care se ştie cu câtă fineţe de colecţionar de rasă, preţuia arta cinstită, arta rezultată din înaltă chemare şi adâncă cunoştinţă a meseriei, fu cel dintâi care ştiu să-l privească, să-l preţuiască.

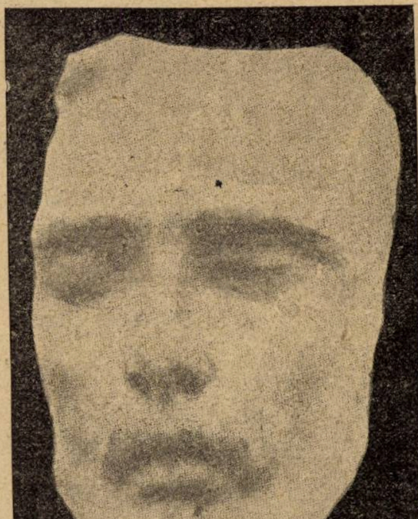

MASCA LUI EMINESCU
luată în Ospiciul Pantelimon, de sculptorul Filip Marin, prieten al poetului.

Şi exemplul suveranului înţelept, fu urmat mai de toţi membrii familiei regale, ceeace face ca astăzi opera lui Filip Marin să o regăsim mai întreagă în colecţia regală de cât în galeriile statului.

Sub degetele lui vânjoase, lutul isbit cu nervozitatea celui ce ştie ce caută, prindea în câteva modulaţiuni neşovăite pecetia vieţei.

Urmau după acea zile întregi de reflectare, ceasuri mute de examinare... iar materia primea încetul cu încetul o învestmântare nobilă; curată, plină de probitate ca formă, şi de adevăr ca expresivitate.

Era natura lui de gânditor amorezat care urca... urca... culmea spre taina cea mare.

De i-ar fi oprit cineva braţul în faza nervoasă a lucrului, opera ar fi rămas tot atât de interesantă ca şi în faza de nespusă delicateţă a modelatului lui, atât de savant.

Iată cine a fost Filip Marin pe care generaţia tânără nu-i a fost dat să-l cunoască; iată cine fu artistul care a ştiut să pună atâta dar de viaţă în chipurile ce eşiră din dalta lui, care ştiu să întruchipeze ca nimeni altul sufletul lui Eminescu într'un proect de monument cugetat şi muncit ani de zile... pornit dela el, fără ştirea nimănui, fără sprijinul nimănui... căci modestia şi timiditatea lui de copil nu-i îngăduia să cerşească sprijin şi încurajare.

Opera deci rămâne neterminată — ca multe alte vise acoperite de praful anilor şi uitate prin ungherile atelierului.

Să nădăjduim însă că aceeaş generaţie care azi e învinuită de nepăsare pentru artă, nu va întârzia să scuture praful uitării, să aşeze în locul ce se cuvine opera lui Filip Marin.

Şi gândindu-mă la ceasul acela, parcă văd chipul bietului artist cu ochii lui mari ce-i rotea timid şi întrebător, cătând parcă să prindă pe chipul celui ce-i privea lucrarea, efectul produs, fără să scoată o vorbă, fără să înşire explicaţii de doctrine sau intenţiuni de individualitate!

Şi când privitorul părea vădit satisfăcut, ochii lui mari se acopereau de strălucirea lacrimei de bucurie..., fără să mai scoată o vorbă măcar.

Iată artistul!

COSTIN PETRESCU

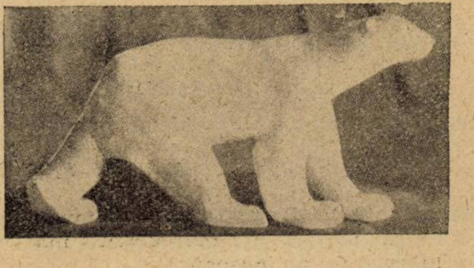

Gazetaria

REPETIŢIE GENERALĂ

DIRECTORUL DE SCENA
(sosind grăbit)

Cei care joacă, 'n scenă... Ceilalţi, poftiţi pe sală.
Hei, Manciu... dă lumina,. aprinde tot,... egală.
Prea multă : stinge fundul Rivalta doua nu....
Mai creşte rampa... Incă... Dă-i roşie acu.
Ce faci ? Ce faci ? Nu aia : aprinde reflectorul...
Aşa... Ce 'nseamnă asta ? De ce n'aţi pus decorul
Cum l-am fixat aseară ? Ia uite-te'n ce hal !...
S'aducă altă uşă... Să lase alt fundal....
Şi mobila ? Afară cu ea, la magazie...
Ţi-am spus că actul ăsta e la castel, Ilie...
De ce mi-ai pus în scenă fotolii de salon ?
...Recuziter !... Băete, de ce-ai pus telefon ?!...

RECUZITERUL

Aţi spus ca'n actul patru să-l pun....

DIRECTORUL DE SCENA

..In actul patru —
Şi-acu-i de-abia întâiul, măgarule ! La teatru
O „generală" 'ncepe cu 'ntâiul regulat.

RECUZITERUL

Ştiu — dar credeam că 'ncepem, ca eri, cu ce-am lăsat..

AMOREZUL

Mantaua ceia verde mi s'a părut prea mică —
Ş'apoi culoarea verde nu-mi place, zău, mă strică
Aşa că am schimbat-o — stă bine, nu-i aşa ?
Eu singur am ales-o — mai bună nu era...

DIRECTORUL DE SCENA

Ce, eşti nebun ? Dar asta e mantie romană,
De senator !... Băete, nu cupe : dă o cană
De lut şi trei ulcele....

AMOREZUL

Păcat !...

DIRECTORUL DE SCENA

Cortina jos !...

AMOREZUL

La sigur cade piesa că n'am costum frumos !...

COCHETA

Ia uită-te ce haină, ce rochie de babă !
Să ştii, nu ies cu dânsa nici moartă....

DIRECTORUL DE SCENA

Fugi degrabă
Să ţi-o aşeze Ana c'ai pus-o strâmb. Altfel
Văd că-i destul de bună şi-ţi stă...

COCHETA

...îmi stă... model !...
Cum să apar în actul întâi c'o vechitură
Şi-apoi în celelalte...

DIRECTORUL DE SCENA

Dar tocmai : e-o figură
Ce-a pus-o autorul anume... un contrast...

COCHETA

Da, parcă sânt o ciumă ! Mersi de-aşa....

DIRECTORUL DE SCENA

E fast
Destul în celelalte trei acte... Primul cată
Să fie cât mai sobru... mai strâns... mai.... Dute-odată
Şi 'mbracă-te, că 'ncepem...

CAŢIVA FIGURANŢI

Noi punem bărbi, peruci ?

DIRECTORUL DE SCENA

Nu, câte-o mustăcioară...

UN FIGURANT

Stai mă, pe und'te duci ?...

ALT FIGURANT

Nu văd nimic... e beznă....

ALT FIGURANT

Ia seama... clatini „cerul"

DIRECTORUL DE SCENA

Să bată gongul.... gata !... (trece în sală. Cortina se ridică).

COCHETA
(în scenă

Păi... n'a venit suflerul

AMOREZUL

Ba uite-l, e în cuşcă.

COCHETA

A, da... Ei, ce zic eu ?

DIRECTORUL DE SCENA

Dudue... Domnişoară... eu ţi-am tot spus mereu
Să 'nveţi ca lumea rolul...

SUFLERUL

...„Din mila ta regală".

DIRECTORUL DE SCENA

Cum o să joci în public când nici la generală
Nu ştii ce spui ! ?...

COCHETA

...din mila — cum ? — ta regală"... Ştiu,
Uitasem doar...

DIRECTORUL DE SCENA

„Cinci sute" eu n'am să uit să-ţi scriu
Amendă... Stinge proba !...

AMOREZUL

o inimă ce speră !"...

DIRECTORUL DE SCENA

Poftim !... Şi mâine seara spectacol, premieră !...
Am spus : la „speră" vorbă afară... regisor !...

REGISORUL

(cu cartea în mână, scoţând capul pe după decoruri)

Da, tocmai... (face semn figuraţiei îngrămădită în culise)
Toată iumea vorbeşte... Daţi-i zor !

DIRECTORUL DE SCENA

Prea mult.... prea mult !... Prea tare !...

REGISORUL

Hai, tare... „barbă rară"...

literara

o seama de cuvinte

Ludovic XVIII-a, ca și fratele său Ludovic XVI, se interesa mult de știință. După ce redobândi tronul, își puse în gând să se dedea studiului chimiei și pentru aceasta, chemă pe profesorul Carvisart, arătându-i dorința ce avea de a urmări experiențele sale.

Celebrul practician se grăbi să asculte de ordinele regelui și după ce prepară totul pentru demonstrația sa, începu astfel prima lecție:

„Sire, aceste două corpuri vor avea onoarea de a se combina în fața Majestăței Voastre...“

♣

Un preot, din împrejurimile Parisului, rugă pe un cântăreț comic de a-i da concursul la o audiție muzicală, dată în folosul unui orfelinat. Artistul primi numai decât și auditorii fură încântați de el.

După concert, executanții și organizatorii acestei serbări, se reuniră la un dejun. Unul dintre cele mai bune locuri fu rezervat, de drept, artistului, care găsi, sub șervetul său, un ou a cărui coaje fragilă se rupse, lăsând să cadă cinci ludovici.

„Ah! părinte“, zise vesel artistul, „nu-mi cunoști gusturile. Imi plac ouăle: dar nu mănânc decât albușul. Nu te mira deci, dacă voi lăsa gălbenușul pe masă“.

♣

Compozitorul N... nu putea suferi succesele confratelui P... La orice ocazie își arăta desgustul pentru muzica sa pe care o socotea gălăgioasă și reclamistă.

P..., care cunoștea aprecierile răuvoitoare ale lui N..., nu aștepta decât ocazia pentru a-l pune la loc. Intr'o seară, întâlnindu-se la Operă, N... i se plânse că, de câtva timp, se află în prada unei grozave plictiseli.

„Maestre, răspunse celălalt cu un aer naiv, „te asculți prea mult“.

ZOE C. LECCA

bazar

PIETRELE PREȚIOASE ȘI PERLELE

Piața de diamante brute este la Londra. Ea e supraveghiată cu o rigoare și cu o metodă remarcabilă de sindicatul zis „de la De Beers“, care grupează toate minele din Transvaal, cele mai bogate mine în pietre prețioase, din lume. Se mai găsesc deasemeni mici diamante în: Guinea engleză, 214.000 carate în 1923; în fosta colonie germană Sud-Est africană, astăzi controlată de Anglia, 400.000 carate pe an; în Congo belgian, 445.000 carate; în Angola, 100.000 carate, etc. Insă minele din Transvaal, conțin pietrele cele mai prețioase. Ele au fost descoperite în 1867, și sunt exploatate de soc. „de la De Beers“, care posedă, astăzi, instalațiuni permanente, cari extrag zilnic 25.000 tone minereu, cu un randement în medie de 5.500 carate, sau 1.100 grame de diamante.

S'a socotit că, în toată lumea, se vând anual 140 milioane de diamante brute, în valoare de 600 milioane franci (francezi). Statele-Unite ale Americei, cumpără cele mai multe. Bogăția mondială în diamante, este evaluată la 38 tone, reprezentând o valoare aproximativă de 50 miliarde franci-aur.

Iată prețurile câtorva specii de pietre prețioase: un briliant de 30 carate „blanc bleu“, de calitate extra, 120.000 franci carata; rubinul de calitate superioară, 200.000 franci carata, prețul fiind determinat de puritate și de culoare; prețul safirului, variază între 3.000 la 10.000 franci carata; cele mai frumoase, ating 15.000 franci carata. Smaraldele sunt foarte rare; le furnizează minele din Columbia și din Munții Urali. Ele ating prețuri fantastice.

DIRECTORUL DE SCENA

Ho! stați... Ce e acolo? Bágați-vă la gară
Slujbași, la primărie... Nimic n'ați priceput!
Aici nu-i „Moși“, e teatru. Din nou... de la 'nceput.
Să știți, dacă mă scoateți din fire... nu-i d'abună:
Am să vă țin aicea pân'o să meargă strună.
Am spus ca gălăgia să crească 'ncetișor,
Să pară de departe... De ce urlați? Ușor,
Să nu vă simtă lumea că stați între culise...
Asta-i menirea noastră — : creați iluzii, vise!...
Și publicul — odată ce-acumpărat bilet —
Iți cere 'n schimb putința de-a crede... E-un poet,
In orice om din sală, cu multă fantezie...
Și când se 'ntoarce-acasă el trebue să fie
Cât mai convins de cele ce'n scenă a văzut...
— Să lase jos cortina... Vă rog: de la'nceput!...
Și cu vioiciune — nu stați așa... de ghiață...
Să văd mișcare multă, vă rog mai multă viață...

VALERIU MARDARE

caricatura zilei

„DATA VIITOARE“

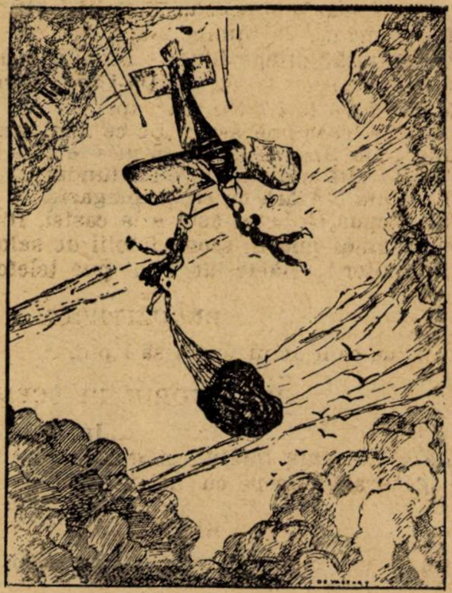

— Să mai poftești și altă-dată să ne plimbăm cu aeroplanul! *(Liefe)*

CONTRAST

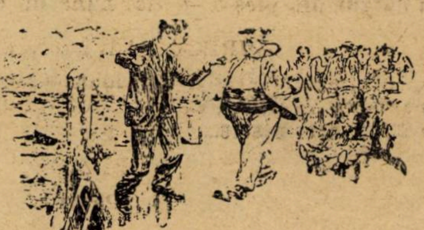

Spectatorul: Domnule, v'am admirat cum v'ați aruncat îmbrăcat în marea înfuriată, pentru a scăpa pe acest nenorocit.

Salvatorul: ...Mda, dar eu ași vrea să știu cine-i imbecilul care mi-a dat brânci în apă *(London Opinion)*

LA CAFENEA

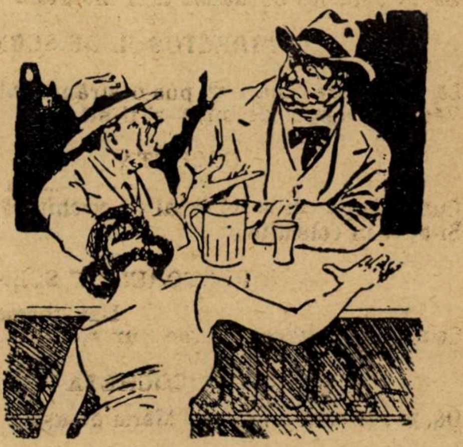

Actorul cel bătrân: Ți-ași împrumuta bucuros 100 de franci dacă mi-i înapoezi cândva.

Tânărul actor: Să ți-i înapoez?! Dar nu știi scumpe maestre, că la primul act al piesei în care voi juca, câștig 3 milioane. *(Liefe)*

cărţi redate în extrase

VIATA MARIEI WALEWSKA

Binet-Walmer

Maria Walewska, soţia poloneză a lui Napoleon I, a fost unica femee care a ştiut să-l iubească ca o soţie adevărată.

Citind memoriile epocei, Maria Walewska apare ca o victimă a patriotismului, şi a frumuseţei sale, căci acest copil-femee de o frumuseţe orbitoare şi foarte castă, la început a iubit pe Impărat numai în speranţa de a-i salva patria şi a face să renască vechiul regat polonez.

WALEWICE

In castelul singuratic din Walewice, Anastase Colonna de Walewice-Walewski, un bătrân septuagenar care avea pe pieptul său Cordonul albastru al Vulturului alb, primea în seara acea, pe lângă nobilii din provincia sa, şi câţiva ofiţeri ruşi din garnizoana din apropiere.

El surâdea tinerilor polonezi cari dansau mazurka.

In special îi plăcea această mică Marie Laczinska, una din fiicele scumpului şi defunctului său amic Laczinski, cea mai fermecătoare, graţia însăşi. Ochii săi, gura sa, dinţii săi erau admirabili. Râsul ei era atât de cristalin, privirea sa atât de dulce, ansamblul figurei sale atât de seducător în cât această blondă delicioasă îţi reamintea figurile de Greuze. Fiinţa aceasta fermecătoare, mică de talie, vioaie şi suplă, avea o toaletă albă, şi foarte simplă.

Pentru bătrânul Anastase Colonna de Walewice-Walewski, această mediocritate nu era un defect. Din contră, acest lucru îl făcea să spere că îi va fi vândută lui copila.

Era mai bine ca ea să-i încălzească patul, de cât să facă bucuria unuia din aceşti tineri ofiţeri ruşi, eleganţi şi seducători cuceritori, duşmanii patriei.

In seara acea, o seară de toamnă, marele salon al Castelului din Walewice, strălucia de lumină, şi în mijlocul salonului se vedea Maria Laczinska şi splendidul ei cavaler. Terminându-se jocul, frumosul cavaler îşi conduse partenera la loc, o salută profund, în timp ce Maria, în turburarea ei, uită de a-i face reverenţa tradiţională.

Ea era turburată, ea îl iubea, pe acest tânăr cuceritor, şi el îi spusese, câte-va momente mai înainte, de a accepta să-i devie soţie.

Să se căsătorească cu un Rus!... Maria, îşi dădu seama, de imprudenţa ei.

Trebue să plece. Şi nu va mai dansa niciodată.

Trebue să nu uităm că Maria are 16 ani. Ea tocmai ieşise din pension, unde îşi făcuse educaţia; a învăţat franceza, puţină istorie şi geografie şi literatura; a fost educată în special în credinţa catolică. Toate exaltările sale le-a orientat către Sfânta Fecioară, patroana sa, şi către patria sfâşiată.

Şi de când dansase mazurka cu acest frumos dansator ea începu să înţeleagă că în afară de biserică şi patrie, mai este şi amorul. Nu este amorul divin, nu este amorul patriei, este amorul. Şi ea are dorinţa să plângă...

Şi isbucneşte în lacrămi, acest copil hărăzit nenorocirei, când mama sa îi făcu cunoscut cererea în căsătorie a bătrânului Anastase Colonna de Walewice-Walewski.

— El a vrut să-şi bată joc de noi, mamă. El este prea bătrân, nu este posibil.

Brusc preludiu al scenei pe care istoria o va numi „Walewska"! Scenă atroce şi brutală: o mamă care-şi vinde copila şi nu admite ca fica ei să protesteze. La început ea pledează. Bătrânul este foarte bogat, trebue să trăiască toată familia.

Şi să ne gândim la acest copil de 16 ani, care primeşte lovituri de la mama ei, pentru că nu vrea să se dea unui bătrân de 70 ani, la acest copil care cade bolnav de o „febră infecţioasă" şi rămâne patru luni între viaţă si moarte, la această mică sărmană convalescentă care este târâtă la altar.

Marie s'a rugat mult Sfintei Fecioare. Ea are sete de puritate; nu mai crede în amor.

Aceasta este o murdărie, este bătrânul care se forţează. Şi amorul divin exaltează pe Marie.

Resemnarea însă nu este un aliment suficient pentru suflet şi excesele rugăciunilor nu reabilitează de fel trupul. Ii trebue să iubească fiinţe cari locuesc pământul. Ea iubea Polonia şi ura pe tiranii săi. Totuşi Polonia nu este decât o idee sublimă. Este necesar ca ideia să se incarneze într'o fiinţă pe care s'o iubească.

Posedăm o dată sigură. Fu la 1 Ianuarie 1807 când Maria întâlni pentru prima dată pe Napoleon.

Primul Consul devenise a-tot-puternicul Impărat.

Pentru mica soţie a bătrânului Walewice-Walewski Bonaparte este un trimis al Cerului. El nu este numai împărat al Francezilor şi rege al Italiei, el este, în special, unicul erou predestinat a salva Polonia martiră. Şi când Maria îngenunchie şi se roagă, imaginea sa apare; rugăciunea se încorporează în el; la el se roagă Maria când se adresează Madonei.

Un acces de gută reţine pe bătrânul Anastase în casă şi Marie singură îşi face acum intrarea în lume. Pentru că soţul are podagră, tânăra soţie va merge singură după veşti. Insoţită de o verişoară, însufleţită ca şi ea pentru cauza sfântă a patriei, ea nu mai părăseşte saloanele d-nei de Abramovitz, una dintre cele mai francofile poloneze. Şi frumuseţea ei atât de dulce radiază de o strălucire neaşteptată când soseşte noutatea oficială a intrărei lui Napoleon la Posen.

Marie a uitat că este soţia unui octogenar, căruia ia dat un fiu care a rămas acolo, la Walewice. Ea este fericită. Nu este de cât faţa ei drăguţă cu părul blond, şi ochii albaştri, faţa veselă a Poloniei logodită cu eroul.

Şi când, primul regiment francez îşi făcu intrarea în Varşovia, Maria se duce în stradă curioasă, şi ea să vadă pe Francezi. Dar ea îi iubea pe toţi, le trimetea sărutări şi ei surâdeau acestui chip drăgălaş de al lor, căci Walewska semăna unui Greuze.

Poporul ridică arcuri de triumf, prepară iluminaţiuni, femeile împletesc coroane şi pregătesc banchete: Impăratul a-tot-puternic, trimisul lui D-zeu, îşi făcea a doua zi intrarea sa triumfală în Varşovia.

Anastasie Walewski nu asistă la audienţa imperială, dar veştile rele nu rămân niciodată secrete: Napoleon nu va face nimic pentru Polonia, dacă Polonia nu parvine să-l seducă.

Napoleon stătea închis în castel şi nu primea pe nimeni.

Trebuia cu orice preţ să se dea lui Napoleon, solitarul, o metresă poloneză, care să aibe asupra lui o influenţă, ca şi favoritele regilor Franţei. Nu mai rămânea de cât să se aleagă femeea.

Maria găsea o grandoare nouă în izolarea în care se complăcea Napoleon. Misterul aţâţă amorul mistic al acestei tinere femei. El nu se arătase mulţimei, nu ţinuse un *cerc* pentru doamne. Şi când el plecă contra Ruşilor, Marie isbucneşte în lacrămi. „Dacă-l omoară!" gândia ea, înainte ca să-l vadă, să-i vorbească cum ar voi pentru a-l convinge că el trebue să libereze Polonia: Şi când Marie află că el va reveni, ea vrea să-l vadă cu orice preţ, şi pentru că acest lucru nu este posibil la Varşovia, ea îşi va convinge verişoara sa preferată de a o însoţi până la Bronie, ştiind că va trece prin acest punct.

Era un timp groaznic. Ţăranii, meseriaşii, tot poporul ieşi la drum. O mulţime imensă în ploaie. Toţi vor să-l vadă şi aşteptând, vociferă, urlă, aclamă şi batjocoresc. Nu este răutate, este vulgaritate şi vulgaritatea înspăimântă pe Maria, unica imagine de Greuze.

Dar lumea nu se mai ocupa de ele, trăsura împăratului sosise. Marie scoase un ţipăt şi mai sfâşietor. O barieră de oameni o separa de acela care se ascunde în fundul cupeului.

Ţipătul ei fu auzit. Duroc, amicul şi confidentul lui Napoleon se apropie de Marie care leşinase. Revenindu-şi, se adresă ofiţerului: — Faceţi ca să-l văd numai o clipă. Ea ridică ochii şi miracolul irisului albastru şi al pupilei dilatate se produse. — Cât sunteţi de frumoasă, murmură Duroc. Veniţi, Impăratul vă va asculta.

Şi Duroc trebue s'o susţină. Picioarele sale refuză s'o ducă, ea aude pe însoţitorul său care anunţă: — Vă prezint, Sire, pe acea care a bravat pericolele mulţimei pentru voi. Ea întinde braţele şi fără a vedea în penumbra cupeului pe Suveran pe care-l imploră, apoi recită frazele care le preparase: — Fiţi binevenit, de o mie de ori binevenit pe pământul nostru... pământul acestei patrii care vă aşteaptă pentru a se ridica.

Cuvinte sonore şi banale, dar acea care le pronunţă este atât de tânără, atât de fragilă, atât de blondă... Impăratul atrage pe această fetiţă, mângâie mâinele sale îngheţate, şi mâinile Mariei devin calde, tremurătoare şi se agaţă de braţul cuceritorului: — Sire, salvaţi-ne, noi vă iubim! Şi în penumbra cupeului Napoleon sărută pe Maria Walewska, îi puse în braţe un buchet de flori şi-i zise: — Păstraţi acest buchet, doamnă. — Este delicios, acest copil, constată împăratul. Şi semi-zeul se apleacă pentru a revedea pe deliciosul copil, agitându-şi pălăria sa legendară.

* * *

Dela sosirea împăratului la Castel, autorităţile poloneze, aşteptau Suveranul cu nelinişte. De data aceasta Napoleon fu simplu calm şi aproape vesel. — Ei bine! noroiale voastre au salvat pe Ruşi, trebue să aşteptăm îngheţul, spuse el. — Pentrucă nu ne-am putut bate, vreau să petrecem. Şi imediat, se anunţă că va fi un *Cerc* pentru doamne. Şi când împăratul, de mult aşteptat, apăru, mai multe doamne încercară a-i vorbi, dar el părea nemulţumit, nu răspundea de cât în monosilabe şi după un salut binevoitor cu Maria, intră în apartamentele sale. Şi el spuse lui Duroc: — Aveai dreptate. Ea nu este printre celelalte!

Câte-va minute mai târziu toate doamnele reunite în marea sală aflară că împăratul este amorezat de o poloneză necunoscută.

Marie refuzase, cu toate rugăciunile soţului ei de a se duce în *cercul* faimos. Ea devenise tăcută şi căuta singurătatea.

Mica verişoară nu putu să ţină secretul. Această necunoscută pe care o căuta Murat, Talleyrand, Poniatowski şi toţi marii seniori nu este decât Maria Walewska. Un serviciu imens făcu Poloniei, această mică verişoară. Prinţul Iosef Poniatowski este un soldat hotărît. Walawski-Walewska este o veche şi mare familie, dar puţin importă: viitorul patriei poate să se hotărască într'un alcov. Poniatowski îi cerea pur şi simplu să vie la balul ce-l dă, din ordin, Talleyrand. Napoleon va apare şi va fi foarte fericit să vadă patrioata pasionată care veni să-l salute la Bronie. Ea refuză să participe la bal motivând sănătatea soţului, şi doliul Poloniei, acest doliu pe care-l purta în alb şi'n negru, şi care nu-i permite a dansa.

Poniatowski primi lecţia fără să murmure

Şi când bătrânul Walewski insistă ca să primească, Marie zise plângând: — Nu este nimeni care să mă apere? Toţi, o voiţi, Toţi!... vă voi asculta.

Se îmbrăcă simplu, şi nu puse nici o bijuterie: — Eu sunt în doliu după patria noastră.

Şi ea va merge la bal pentru a afirma doliul Poloniei.

La bal împăratul se arată vesel, chiar dansă puţin. Când Walewska apăru, făcu senzaţie. Rochia ei albă îi venea de minune.

Impăratul, devine nervos. Maria nu vrea să-l privească. Walewska întoarce faţa şi trebue ca vecinele sale să-i facă semn cu cotul ca să se ridice când Majestatea Sa se opreşte înaintea ei.

— Albul pe alb nu merge, doamnă, zise Napoleon tare. Apoi încet: — Nu m'aşteptam la primirea aceasta, după... El se întrerupse. Ea rămase nemişcată şi tăcea. El se uită la ea o clipă, încruntă din sprincene şi părăsi locul.

Toată lumea vrea să ştie ce i-a şoptit Suveranul. Soţul ei o întreba la rândul lui, cari sunt cuvintele secrete pe care i le-a spus împăratul.

— Aide să mergem, N'ar fi trebuit să viu, răspunse ea. Ajunsă acasă, camerista îi dădu biletul următor:

„Nu v'am văzut de cât pe dv. Nu v'am admirat de cât pe dv., şi nu vă doresc de cât pe dv. Un răspuns pentru a calma ardoarea neliniştită a lui „N“.

Nu mai era o impertinenţă, era o injurie.

Prinţul Poniatowski aştepta răspunsul în stradă. Camerista se duse şi-i spuse că nu are nici un răspuns. Poniatowski avu îndrăsneala să pătrundă prin camera de serviciu până la apartamentele Mariei. Prinţul roagă, imploră, ameninţă şi cu riscul unui scandal, se eternizează o jumătate de oră în faţa porţei închise. El pleacă însfârşit furios.

După cum fusese seducătoare în simplicitatea ei, cu rochia albă, tot astfel ea este şi mai excitantă în refuzul şi curăţenia sa.

Camerista, care cuteza să-i aducă o nouă scrisoare, ea îi ordonă să o înapoeze.

Bătrânul Anastase intră. — Ridică-te, scumpa mea! Toată nobleţea Varşoviei, te aşteaptă în salon.

— Ai milă de mine! imploră copilul cu ochii plini de lacrămi. E silită totuşi să se îmbrace şi pentrucă este suferindă va sta lungită pe un fotoliu şi va trebui să primească pe prinţul Poniatowski şi delegaţia nobleţei poloneze.

Polonia aştepta înapoia uşei.

Şi ea ascultă cu resemnare pe prinţ şi delegaţia sa. — Totul trebue să cedeze, doamnă, în împrejurările atât de însemnate pentru întreaga naţiune. Şi magnaţii polonezi grupaţi în jurul celui mai bătrân, şi prinţului Poniatowski vor semna o suplică, către Maria. — Această scrisoare faimoasă îi fu remisă de Mme de Vaubau, metresa prinţului Poniatowski şi'n acelaş timp abila Abramovicz îi aduce un nou bilet de la Napoleon:

... O, îmi răpiţi odihna! O! daţi puţină bucurie şi fericire, unei sărmane inimi gata să vă adore. Un răspuns este atât de greu de obţinut? Or, îmi datoraţi două“.

„*N.*“

Un bilet de licean. Şi sufletul Mariei e mai liniştit de forma respectuoasă a acestui pueril bilet.

In timpul dineului este plasată lângă Duroc, de cealaltă parte Napoleon, stabileşte cu Duroe un fel de conversaţie mută. Şi Duroc îi spuse: — Impăratul mă întreabă ce a devenit buchetul dela Bronie.

Această tânără femee care n'are 20 de ani şi pe care Mme Potocka o declară nulă ca spirit, răspunde că buchetul îl păstrează cu religiozitate pentru fiul ei.

După dineu, oaspeţii anturară femeea-copil, şi printre ei şi soţul ei. Apoi Mme de Vaubau o luă la ea. Şi ea observă că soţul ei dispăruse, nu asista la lovitura de teatru pregătită de Mme de Vaubau. Duroc apare şi-i spuse: — Impăratul m'a însărcinat de a vă remite acest mesaj:

...„*Oh! veniţi! veniţi! Toate dorinţele voastre vor fi împlinite. Patria voastră îmi va fi mai scumpă când dv. veţi avea milă de biata mea inimă.*

„*N*,“.

Măria tace. Brusc isbucneşte în lacrămi şi Mme Abramovicz sfătueşte pe Duroc: — Lasaţi-o şi spuneţi împăratului că ea va veni la rendez-vous. Maria se indignă, protestă, dar Duroc plecase. Şi Mme de Vaubau îi spuse: — Dacă urmaţi sfaturile noastre, Polonia e salvată. — Dar eu nu pot, doamnă, sunt măritată. — Ah! ce naivitate. — Ce drăguţă e! râde Mme de Vaubau. Şi Marie cedează. — Faceţi cu mine ce vreţi. Şi însfârşit fu introdusă la Castel, pătrunde în budoar unde împăratul o lasă să aştepte câteva momente. El lucra în camera vecină cu secretarul său. — Mă duc să fac dragoste! zise Napoleon. Şi când el apăru găseşte o femee care nu se scoală pentru a-l primi. Eram sigur că vei veni. zise el. El înaintează spre femeea-copil şi o apucă de umeri. Dar ea este atât de mică şi fragilă, că lui ie teamă să nu sfarme această jucărie.

— Doamnă, nu plângeţi? zice împăratul puţin iritat şi Marie îi răspunde: — Dar nu plâng. El surâde: — Pentruce vă ascundeţi? Lacrimile voastre sunt foarte frumoase. Lăsaţi-mă să culeg aceste perle.

* * *

Prinţul Poniatowski cât şi confidenţii împăratului voiau o legătură durabilă singura capabilă a crea domnia unei favorite.

Marele-Mareşal le spusese că împăratul era satisfăcut de cucerirea sa, vesel şi întinerit. Şi dăduse ordin să se găsească la bijutieri o agrafă, amintind buchetul de flori, şi doria ca Marie înainte de a se deştepta să aibe darul.

Portretul lui Greuze, femeia blondă care nu mai este femeia-copil, refuză cu indignare darul.

Şi pentrucă secretul deveni public zise d-nei de Abramovicz: — Nu este vina mea că i-am devenit metresă. Ascultă-mă, amica mea! îl iubesc, şi l-aş iubi chiar lipsit de gloria care-l înconjoară. Dar acest lucru este secretul meu, secretul nostru, a lui Napoleon, al tău, şi al meu. Trebue ca toţi ceilalţi să creadă că m'am sacrificat pentru scumpa noastră patrie. Vezi, m'aş sacrifica dacă ar fi necesar, dar n'am avut nevoe de a mă sacrifica. In braţele lui vream să servesc Polonia, dar dacă Polonia n'ar fi avut nevoe de mine şi dacă el nu ar fi fost Impărat, aş fi fost mult mai mulţumită.

In timpul zilei, Marie Walewska, făcu ucenicia existenţei oribile şi false a favoritelor. Casa ei fu ca asediată de vizitatori, primi chiar vizita soţului ei. Singura persoană ce fu rău primită fu mica verişoară. Toţi ceilalţi sunt uimiţi de amabilitatea acestei femei care deveni atât de curând speranţa şi Suverana tuturor inimilor poloneze.

Delicoasa Marie nu refuză totuşi să pledeze, în orele alcovului, cauza sacră a patriei sale. — Voi face tot ce voi putea pentru patria ta, ţi-o promit, o asigura el. Lui Napoleon nu-i plăcea simplicitatea cu care se înbrăca Walewska, şi aceasta sub influența Iosefinei, femeea poate cea mai elegantă ce a existat. Dar Marie continua să se îmbrace cât de simplu.

Ea nu accepta nici un cadou dela împărat. Chiar polonezii cari-i reproșau de a fi căzut tot atât de repede ca și fortăreața din Ulm, se simțeau mândrii de dezinteresarea ei.

Când Napoleon plecă la armata sa, Maria Walewska era lângă el;

Ea devine ambasadoarea Poloniei pe lângă împărat.

Impăratul îi preparase un cabinet lângă camera sa de lucru. Și cu începerea ostilităților, Marie se reîntoarce la Walewice pe domeniul ei. Inainte de despărțire, Napoleon i-a spus: Oamenii voștri sunt bravi și devotați, femeile frumoase și dezinteresate. Aceasta face o frumoasă nație. Iți promit mai curând sau mai târziu de a restabili Polonia... Ah! acest cadou, îl vei primi!... dar așteaptă, trebue răbdare, nu se face politică cum ai câștiga bătălii, acest lucru nu-i tot atât de ușor și cere timp.

Și acum începe pentru Marie un timp de beție și de teamă; Ea nu părăsi Walewice de cât la ceremonia drapelelor celor trei legiuni ale prințului Poniatowski, și cum prințul voia ca doamnele, să împlânte fiecare câte un cui în lemnul drapelelor, Marie făcu plângând gestul simbolic.

Când Napoleon fascinat de frumusețea reginei Luisa a Prusiei îi făcu dar Silezia, Walewska se simți atât de jignită în inima ei, în orgoliul ei, încât ea anunță pe Napoleon pe un ton demn, că se retrage într'o mânăstire. Persoana sensibilă a lui Napoleon suferă și se roagă ca mica poloneză cu părul blond, cu pupile dilatate, că irisul albastru să nu-l părăsească. Și Marie are milă de el.

De aci înainte mila va fi parfumul amorului său, și din milă a promis Marie de a veni după Napoleon la Paris: „*Am nevoe de tine*" îi scrie Napoleon. Și Marie trebue să se ducă.

— Vreau să-ți dau încă o grije, micul meu scump — îi spune într'o zi Walewska, sunt însărcinată. Și Marie nu mai plânge; ea a plâns de doi ani atât de mult încât lacrimele i sunt aproape secate în ochii ei candizi.

— Iți mulțumesc, Marie, scumpa mea porumbiță. N'ai nici o grije, îi răspunde Napoleon, nu te voi părăsi niciodată, nici copilul tău, nici pe tine. Și ea pleacă și mai îndrăgostită, și mai fericită. Ea se reîntoarce acasă la Walewice, pentru a naște.

La Paris Napoleon convoacă, o „Adunare de familie" în saloanele palatului, și el anunță voința sa de a disolva căsătoria cu Iosefina, soția sa sterilă.

In timp ce Iosefina părăsia Tuileries, Marie Walewska așteaptă cu teamă nașterea copilului.

Amândouă plângeau, împărăteasa repudiată și metresa care nu va fi niciodată soție, amândouă victimele, nu geniului lui Napoleon ci al slăbiciunei sale.

In timpul acesta el negociază cu Austria, cu Meternich, căsătoria sa cu archiducesa Marie-Luise, „prima prințesă a Europei". Aflarea acestei vești produce tuturor doamnelor reunite în saloanele unei poloneze contesa Lanckoronska, atacuri de nervi și Napoleon era aproape nebun de bucurie.

Și cât de mâhnită, deziluzionată și jignită fu mai ales Marie Walewska. In timpul acesta ea năștea la Walewice. Ea primește dela Napoleon o pensiune și Marele-Mareșal, „amicul" Duroc, are ordinul de a satisface toate dorințele sale. Ea nu pare nenorocită, nu suferă nici de ambiție, nici de gelozie, nu încearcă nici rușine, nici plăcere din cauza situației sale excepționale, trăește modestă, evitând orice scandal cu grije de a nu provoca mânia Mariei-Luisa.

Napoleon are grije de copilul Mariei, creîndu-i un majorat format din bunurile situate în domeniul Neapole. Până la majoratul micului conte, Marie avea uzufructul acestor bunuri.

Marie nu mai poate aștepta la chemările atât de pasionate, ea părăsește Parisul și se reîntoarce pe pământul scump. Și la Varșovia era privită ca o împărăteasă. La marile dineuri era cea dintâi servită, ocupa locul de onoare și primea toate omagiile. Ea dobândise un *aplomb modest* greu de susținut în situațiunea echivocă în care se găsea. Ea inspiră respect. Dar este acuzată că-i prea vîrtuoasă, și nu destul de inteligentă de a nu fi știut să profite de șansa de a avea un copil de la el. In epoca aceasta Marie Walewska remarcă pe tânărul colonel d'Ornano care o iubește în tăcere. Văr al împăratului și „soldatul" său, el este un tânăr frumos... Dar nimeni nu face vre-o aluzie răutăcioasă privitoare la prietenia acestor două ființe cari trebuesc să se unească mai târziu. Marie Walewska a trecut prin saloanele, capitalele și provinciile Imperiului fără a fi atinsă de calomnie.

Campania din Rusia se sfârșește printr'o groaznică retragere. Polonia nu va fi niciodată liberată și inima Mariei sângerează. Invincibilul Impărat este învins. Și Austriaca este vinovată. Adesea ea l-a umilit în viața lor intimă care nu fu niciodată fericită. Marie Walewska cunoaște toate amănuntele. Și dacă Napoleon n'o chemase la Cartierul general pe unica sa amică, fu de teama de a nu face geloasă pe Majestatea sa Impărăteasa. Intr'o seară un curier sosi la Walewice. Marie primi o scrisoare prin care se anunța apropiata sosire a împăratului. El vrea să se repauzeze lângă acea care-i cunoaște calvarul său. El are nevoe de o noapte liniștită în brațele amicei sale. Inaintea ei el va putea plânge armata sa și visul său distrus. Și Marie deodată îl adoră din nou. Ea îl iubește. Ce o importă dezastrul. Și ea este fericită. Pe toate drumurile din Walewice se aprind focuri imense. O a doua scrisoare sosește în care spune că-i teamă de a nu fi acuzat că și-a părăsit armata. Dar Marie știe că nu vine ca să nu jignească pe Marie-Luise.

Lupta s'a angajat, lupta decisivă, întreagă Europa contra unui singur om.

Și în timp ce Napoleon, stabilește solemn pe Maria Luisa, ca regentă a Imperiului, Walewska începe să iubească pe Contele d'Ornano.

Dar abia simte născându-se în inima ei acest sentiment natural și ea vrea să-l distrugă în numele idealului ce a păstrat-o curată.

Ea nu poate părăsi pe Napoleon, învinsul dela Leipzig, unde prințul Poniatowski avu o moarte eroică. Ce lecție pentru Walewska. Poate că prințul Iosef s'a înșelat, ca și ea, încredințând lui Napoleon, invincibilul, destinele Poloniei.

Napoleon pierdu Imperiul său; nu mai păstra de cât o coroană de comedie; alungat din Franța, el pleacă să domnească insula Elba.

Intr'o scrisoare către Walewska, scrie: „*N'avea nici o grije, gândește-te la mine cu plăcere și nu te îndoi niciodată de mine*".

Marie Walewska însă, scrie iubitului ei că dorește să-l vadă și dacă-i permite va veni.

Napoleon îngădue, dar cere ca voiajul și convorbirea lor să rămână secrete. El nu vrea să jignească pe cealaltă, să-i ațâțe gelozia, și să-i dea un pretext de ruptură. Mereu acelaș lucru, ea trebue să se ascundă, să fie primită câteva momente într'o semi-obscuritate și să plece înainte de a se face ziua.

In zadar Marie imploră amantul ei de a consimți să rămână lângă el.

Și la despărțire Napoleon ridicând în brațe bastardul său, spune destul de tare ca să fie auzit de cei din jurul lui:—Adio, scump copil al inimei mele. Se despărțiră. Amica devotată nenorocirei se văzu îndepărtată din considerațiune pentru soția infidelă.

După dezastrul lui Napoleon și abdicarea sa Maria Walewska obținu permisiunea de a-l vedea; cu ce exaltare îl roagă, îi propune din nou: „trebue să trăesc lângă tine, orice s'ar întâmpla, ori unde vei merge... Dacă te părăsesc, ce voi deveni eu!" In clipele acestea el însă se gândește la Iosefina. — Ea este modestă, ea este fericită, răspunde Maria. — Tu trăești, și vei fi fericită, replică împăratul. Și frumoșii ei ochi se umplu de lacrămi, apoi întorcându-i spatele, uitând eticheta, dispare... Austriaca a alungat-o din viața lui Napoleon.

Creola îi dispută memoria împăratului și fantoma ei triumfă. Ce-i mai rămâne?... Dar în anticamera palatului, ea întâlnește pe colonelul d'Ornano.

— Sunteți foarte mișcată, doamnă! Ce v'a spus împăratul?

— Mi-a vorbit de Iosefina... Este îngrozitor, nu mai pot! Prusienii înaintau și Parisul capitula. Marie părăsi orașul pentru a nu cădea în mâna aliaților. Contele d'Ornano fuge în Belgia ca și Contesa Walewska.

Marie este liberă, se simte eliberată. Și colonelul d'Ornano, o iubea. Marie avea o reputație incomparabilă de onestitate și fidelitate.

Se căsătoriră la Liege. Dar colonelul d'Ornano nu putea suporta idea de a lua succesiunea lui Napoleon.

Și cu cât sărutările Mariei erau mai pasionate, cu cât ea se arăta mai voluptoasă și arzătoare, cu atât mai mult el îi striga și-i amintea că fusese nu soție ci metresa împăratului.

Și când la Sf. Elena, Napoleon, află de această căsătorie, fu profund turburat, căci el păstrase totdeauna o afecțiune extremă pentru Maria Walewska...".

El vorbise, așa dar, de ea, s'a gândit la ea; Și ea nu mai este a lui, ea l-a înșelat. Ea se prețuește acum mai puțin decât Austriaca, și chiar mai puțin decât Iosefina, care cel puțin nu trăda un învins. De ce să mai trăiască,

Sau ea iubește pe Napoleon. sau își iubește soțul. Dar nu este soțul care este iubit. Deci vrea mai de grabă să moară. Este foarte obosită. Nimic nu i-a reușit: Polonia nu este liberată, și Napoleon nu este fericit.

Ea voia mai întâi ca Polonia să fie liberată, și apoi ca Napoleon să fie fericit. Și acum el este singur, acolo, părăsit de toți, trădat, de toți, chiar și de ea care plânge. Trebue ca ea să moară pentru a înlocui acolo fantoma Iosefinei.

Și pentru prima dată în trista ei viață Maria Walewska reuși; ea muri la 15 Decembrie 1817. Și nu avea încă 30 de ani.

t.

Editura Ernest Flammarion

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11.

Universul literar

Anul XLIV Nr. 48
25 Noembrie 1928
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

VASILE STROESCU

Ctitorii

VASILE STROESCU

de Dr. N. LUPU

Cu Vasile Stroescu a dispărut nu numai un mare român, ci un titan al caracterului și al voinței, un mare om de rasă, un nobil distins în cea mai frumoasă accepțiune a cuvântului. Despre el se va scrie, vor trebui să fie scrise pagini ilustre spre a servi de pildă generațiilor următoare. Biograful său care va găsi cred în lăzile lăsate de el, una aici și una la Petrograd, notițe destule, va trebui să cerceteze la fața locului în Basarabia dosarul bogat al faptelor și al sufletului său.

Căci Vasile Stroescu era un mare gânditor, dar un mare taciturn. Tăria caracterului său nu se exprima prin vorbe, ci prin fapte.

O sentință, un gest, o tăcere erau la el mai mult decât un discurs.

Numele lui legendar printre noi ocupă un loc de frunte în sufletele noastre, de mult, de demult, de atunci de când cu toții am auzit de largile și înțeleptele lui donații. Cei din Ardeal îl cunoșteau mai bine și înainte de război.

Cei din vechiul regat nu-l cunoșteau; dar printre sate prizărite din Moldova, prin Ardeal și prin Banat multe școli primare și multe instituții culturale purtau numele fondatorului : Vasile Stroescu.

Pe dânsul însă nimeni nu-l văzuse. Dar Vasile Stroescu și atunci venea des în România dinainte de unire. Viața lui sufletească era legată de aceea a țării. Fără să-l știe nimeni, el din tribuna parlamentară, a ascultat și discursurile lui Cogălniceanu și ale lui Ion Brătianu, bătrânul și ale lui Al. Lahovary. La luptele noastre sufletești el participa, idealurile noastre erau și ale lui.

Evenimentele din viața sa le răboja după cele din țara liberă. Om de o finețã rară și o delicată cochetărie sufletească. nu-mi spunea niciodată vârsta sa. Odată strâns de mine mi-a răspuns: „Când l-au detronat pe Cuza, eram student la Berlin“.

Trăia intens viața spirituală a poporului său moldovenesc întâi și românesc apoi. Daniile lui sunt mărturie vie.

Cât de mult ținea el la pământul țării se vede din următorul fapt. In 1918 Aprilie, la Paris, înainte de o gravă operație, atunci când și-a făcut testamentul de care vorbesc ziarele, mi-a lăsat o scrisoare, în care-mi indica executorul lui testamentar în persoana lui I. Pelivan, cunoscutul fruntaș basarabean, iar pe mine mă ruga să-i incinerez corpul și într'o urnă să aduc cenușa în țară, și'n adierea vântului care i-a răcorit și bronzat fața-i de copil și de om matur să împrăștii cenușa pe ogoarele pe care atâta le-a iubit și pe care cu iubiții lui tovarăși țăranii le-a lucrat și rodit. A scăpat cu viață și n'a fost nevoe să împlinesc misiunea mea delicată și pioasă.

Pentru prima oară l-am văzut pe V. Stroescu în vara lui 1910 mi-se pare, la Călimănești. Era un bărbat înalt și svelt, elegant, cu frumoasă mustață albă și fața roșcovană, cu ochi verzui cari ascundeau cu voință o tandrețã ce nu voia să fie descoperită.

In trei zile de călătorie la Sibiu ne-am legat prieteni pe vecie. Dar nu l-am mai revăzut până în 1917 toamna, la Petrograd.

Așteptându-mi rândul la viza pașaportului pentru Anglia, văd înaintea mea un bătrân puțin gârbovit, dar care aevea semăna cu el.

— Nu sunteți dv. d-l Stroescu?

— Da!

Ii spun numele : călătoream împreună a doua zi. Dar el n'avea formalități gata pentru trecerea banilor săi. M'am făcut curier diplomatic pentru el, am plecat a doua zi și am mers împreună în Apus, unde cu el și alții am lucrat, după puterile noastre pentru țară, în acele grele împrejurări. Vasile Vassilich și cu mine am rămas din nou prieteni nedespărțiți, ideali, pe vecie.

Dar chipul lui în vara vieții sale, nu era nici bătrânul de atunci, nici profilul cu mustața rasă și nasul aquilin pe care l-au cunoscut Românii dela Unire încoace. Intr'o galerie dela Sibiu și în fotografiile sale mai vechi, ni-se înfățișează un nobil și impunător bărbat cu o bogată și deasă barbă blondă ce-i acoperea întreg pieptul pe jumătate ochii, — s'ar părea de mândrie disprețuitoare, dar în fapt pentru a-i ascunde bunătatea.

Acesta era bărbatul care a muncit, a luptat, a gândit adânc, a produs, s'a cultivat, a călătorit. Era frumos ca un zeu nu numai la chip, dar și în înălțimea sufletului său. Om învățat cu desăvârșire, vorbea perfect toate limbile slave, germana, franceza, engleza, italiana, polona, rusa. Citea necontenit și avea un gust literar ales. Călătorise în jurul lumii și iubea mult America de Sud. Păcat că era foarte închis și tainele vieții lui, nimănui nu i le-a spus.

Deosebirea de vârstă între mine și el și delicateța mea, m'au împiedicat de a-i scormoni comorile sufletului său și tainele lui pe cari eu le bănuiam.

Uriașul care muncise și agonisise cu dreptate și omenie în viață, care știa și acum toți țăranii săi pe nume și în tinerețe cunoștea toate miile de capete ale tamazlicurilor multelor sale moșii (avea o memorie vizuală prodigioasă), care trăia viața în aerul liber al pădurei și în boarea grâului înverzit, ori auriu, trăia în ultimii ani modest, excesiv de modest, cu un singur cufăr în care-și ținea socotelile și amintirile în micuța și întunecata cameră 316 dela Athénée Palace.

Toată lumea îl înconjura cu respect și venerație. Cu iubire de om, nimeni. Ca o datorie pioasă pentru marile lui fapte și marele și alesul său suflet, în ultimii ani, îl vedeam zilnic, câte puțin, căci viața-mi proprie tulburată și vijelioasă nu mă lăsa mult. In fiecare zi între 4—5 la telefon, îl întrebam pe rusește ca să-l necăjesc :

— Vasile Vassilich domo? (Vasili Vasilici acasă?).

— Domo, răspundea el.

— Iakvam i dù, (Vin la mata).

— Milisti posim ((poftim bunătatea dv.).

Și cu el jucam un pichet și între joc vorbeam. Ii țineam de urât, căci mult nu putea citi și pasiensurile lui și lungi și complicate îl oboseau. Mă primea cu bucurie părintească și cu recunoștință.

Credea și el și credeam și eu că așa va trece vremea la infinit și că mica noastră scenă zilnică nu va avea sfârșit, se va petrece fără curmare.

Bucuria lui era mare, și de câte ori plecam, mă săruta pe frunte.

Sâmbătă 10 Aprilie 1925, am jucat ultimul nostru pichet. Am plecat la Cluj și am rugat pe fratele meu Costache să-l interneze la sanatoriu. Felul lui de bronșită de care suferea de mult, nu-mi plăcea.

Luni l-am găsit tot la hotel, refuzase să plece, — dar era complect schimbat. Am înțeles că sfârșitul se apropie. L-am dus la sanatoriu, nedespărțit de cufărul lui.

— „Să vii des pe aici, dacă vii d-ta mă vindec“.

M'am dus, dar n'am avut și n'am avut noroc.

Bătrânul nu se astâmpăra, umbla, pentru vârsta lui, prea mult. A răcit în una din lungile lui plimbări și primăvara i-a fost fatală. In clipa când se deschideau mugurii — cu câtă frenezie îmi vorbea el de flori și muguri, primăvara, unde s'au desfăcut întâi, în care parte din Paris ori din București, iubea frenetic natura — și era un admirabil observator — în clipa când se deschideau mugurii, Vasili Vassilich a închis ochii pe vecie.

adevarate

binefăcătorul

In figura măreaţă a lui Vasile Stroescu, noi românii dintre Prut si Nistru ne-am deprins să vedem înainte de toate —simbolul luptătorului pentru împlinirea idealului nostru naţional — unirea tuturor românilor.

Şi cred că nu a fost o simplă întâmplare lucrul acela, că poporul românesc din cea mai oropsită şi uitată provincie — Basarabia — să ne dea icoana marelui român Vasile Stroescu, pentruca mai târziu aceeaş provincie să dea ţărei româneşti şi primul semnal de întregire a tuturor pământurilor româneşti.

Pentru românii de pretutindeni Vasile Stroescu, a fost un mare binefăcător şi sprijinitor al culturii noastre naţionale în drumul spinos şi greu bătătorit de tineretul românesc.

Pentru ţărănimea moldovenească, Vasile Stroescu a fost un iubitor de neam, păstor al datinelor obiceiurilor şi credinţelor strămoşeşti în mijlocul ţăranilor şi răzeşilor unde a trăit el şi strămoşii lui.

Eu, care sunt născut din aceeaş brazdă cu dânsul, în satul Brânzenii-Vechi din jud. Bălţi, aşa l-am cunoscut pe domnul Vasilică Stroea cum obişnuiau să-i spună sătenii.

Şi timp de aproape douăzeci de ani de când m'am ridicat şi am putut să-l înţeleg şi să-i pricep felul lui de a fi în viaţă, aşa neschimbat suflet mare, generos om al faptelor l-am ştiut pe Vasile Stroescu.

Tot astfel l-am ştiut şi l-au întipărit în sufletele lor bătrânii satului, cari mi l-au descris pe scumpul şi iubitul lor Vasilică Stroea Stroescu.

V. Stroescu a fost totdeauna pilda tuturora, trăind cumpătat, simplu, retras şi modest, cruţător cu aceea ce a moştenit dela părinţi, econom cu banul agonisit de el ; drept şi milostiv cu cei sărmani ; sever şi necruţător, faţă de cei risipitori ; credincios faţă de norodul său ce zăcea în robie şi jug străin şi dispreţuitor faţă de stăpânitorii de pe atunci ai Basarabiei cu care n'a voit să aibă niciodată relaţiuni.

Şi atunci când Vasile Stroescu n'a mai putut să respire aerul înăbuşitor de urgie, în urma reacţiunei din anii 1905—1906, după ce începuse prigoana moldovenilor treziţi la viaţa naţională, Vasile Stroescu şi-a dat toate moşiile sale în folosinţă ţăranilor, şi-a pus ca administrator peste cele 8000 de hectare ale sale pe un simplu ţăran, a dăruit vitele sale cu pluguri şi care văduvelor şi orfanilor şi cu sufletul îndurerat a plecat în pribegie, exilându-se din ţara lui.

De atunci, Vasile Stroescu nu s'a mai întors niciodată la conacul lui din Brânzenii-Vechi.

Au venit apoi anii de urgie ai războiului, apoi anii grei ai revoluţiei care a şters de pe suprafaţa pământului basarabean, multe conacuri boereşti vechi şi noui, dar conacul strămoşesc al lui Vasile Stroescu păzit cu dragoste de către ţăranii din Brânzenii-Vechi a rămas neclintit, ca un altar al vredniciei şi bunătăţei sufletului ce a sălăşluit în el.

I. BUZDUGAN

filantropul

Numai Vasile Stroescu s'a afirmat în sânul generaţiei sale ca un încăpăţânat visător, care a căutat să inaugureze printr'o iniţiativă proprie şi solitară un minimum din deziteratele-i româneşti. A urmat toată viaţa lui, şi până în ziua Unirii Basarabiei cu România, ideea şcolilor săteşti din Basarabia cu predare în limba „Moldovenească".

In 1899, Stroescu a oferit „Zemstvei" toată averea-i pentru şcolile moldoveneşti. Oferta n'a putut fi nici măcar discutată, şi Stroescu s'a îndreptat cu milioanele sale în ajutorul şcolilor săteşti din regat şi apoi din Ardeal. Aci a dat peste unele „psihologii" româneşti, care l-au decepţionat.

Intre generaţia lui Stroescu şi noua generaţie democratică din 1900—1905 a persistat în Basarabia un loc aproape gol. In intervalul 1870—1900, intelectualitatea basarabeană n'a dat decât doi-trei cu cultură oarecum românească : Pac. Gh. Gore, Vlad Herţa plus individual, o serie de emigranţi răsleţi veniţi în Regat din Basarabia : Z. Arbure, P. Cazacu şi alţii. Legăturile lui Stroescu cu aceste elemente şi cu generaţia tânără din 1905 s'au inviorat tocmai după acest din urmă an, plin de atâtea speranţe.

In 1917 sub tunetele revoluţiei, Vasile Stroescu a devenit la Odesa, — centrul moldovenilor basarabeni militari în organizare naţională.

Apoi a venit la Chişinău, la Sfatul Ţării. Plecat în străinătate, revine în Basarabia realipită în 1918 şi de atunci apare sporadic pe arena politică, îşi afirmă simpatiile pentru cutare sau cutare curent social din România Unită.

ALEXIS NOUR

omul de cultură

Dl. ministru Pan Halippa, povesteşte adeseori următoarele :

Scoteam, în Chişinău, gazeta „Cuvântul Moldovenesc". Ne luptam cu imense greutăţi materiale, fiindcă nu eram sprijiniţi de nimeni, iar autorităţile ruseşti ne puneau numai piedici. Nu-l cunoşteam pe Vasile Stroescu. Dar auzisem că este un mare filantrop şi un mare român. Ştiam că donase mari sume de bani pentru ajutorarea şcoilor şi diferitelor instituţiuni culturale din Ardeal şi Banat. M'am dus, deci, la el, i-am arătat gazeta, i-am expus greutăţile morale şi materiale ce întâmpinăm cu redactarea ei, şi l-am rugat să ne întindă o mână de ajutor. Mi-a plătit imediat un mare număr de abonamente. De aci înainte, am primit mereu ajutorul lui.

Vasile Stroescu era un român mare şi un suflet ales. Era bun şi generos, îndeosebi cu ţăranii depe moşiile lui, pe care îi ajuta cu vorba şi cu fapta. Nu putea să sufere pe asupritorii noştri. Niciodată nu a avut legături cu ei. Trăia retras la conacul din Stolniceni între sătenii lui, sau făcea lungi călătorii în străinătate. Se interesa îndeaproape de mişcarea culturală a românilor din Basarabia şi din celelalte provincii şi făcea mari donaţii în bani. Ajuta văduvele şi orfanii. Nu s'a opus, n'a suflat niciun cuvânt când s'a făcut exproprierea marilor şi numeroaselor sale moşii. Iar toată averea ce i-a mai rămas, a lăsat-o, prin testament, Statului român.

Vasile Stroescu, a fost una din cele mai mari figuri ale Basarabiei : om de înaltă cultură şi aleasă distincţie sufletească, filantrop şi sprijinitor al românilor asupriţi.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile Stroescu s'a născut în 1844 în conacul moşiei Stolniceni, jud. Bălţi, proprietatea tatălui său. Primele studii le-a făcut în liceul I din Chişinău, apoi în liceul superior din Odesa, însă n'a urmat mai departe, După ce a călătorit prin toată Europa — a fost şi în Africa — s'a întors acasă unde a moştenit mari proprietăţi, pe care şi le-a administrat singur. N'a aspirat niciodată la slujbe şi onoruri. Stătea la oparte de viaţa obştească rusificată a Basarabiei care nu-i permitea să-şi împlinească visul ; şcoala „moldovenească" la ţară.

Intr'o zi plecase din nou peste graniţă lăsându-şi moşiile în arendă ieftină la ţărani cari s'au înstărit în curând mulţumită generozităţii sale.

A ajutat tineretul şcolar şi universitar. A susţinut băneşte şcolile din Regat şi Ardeal. A fost preşedinte al Sfatului Ţării din Basarabia când s'a proclamat Unirea. In 1919, preşedinte de vârstă al parlamentului român ales după război, apoi senator.

Din 1924 a acceptat preşedinţia Ligei Drepturilor omului. N'a scăpat în ultimii ani de unele decepţii politice profunde, iar sănătatea şi vârsta îl reţineau uneori mult timp în străinătate.

Moare la 14 Aprilie 1926 în Sanatoriul „Elisabeta" în vârstă de 82 ani.

Guvernul i-a făcut funeralii naţionale.

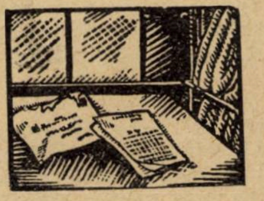

poezie

C. I. ŞICLOVANU

POEMA

Când vremea din noapte spre zi se desface,
Dincolo, cerurile noastre, par fiecare un cort —
In preludiul de culori nesfârşite, crude, opace,
In lemnul strâns, noduri înăbuşite plesnesc şi [se 'ntorc.

*

Gândurile s'au furişat spre lucruri dragi în lungi priviri —
Ca nişte fire nevăzute, ascunse'n spaţiu, fără urmă,
Precum, în aer asvârlit, rămâne sunetul în urmă —
Pândesc spre mâna ce ezită'n tresăriri.

*

De ce se'năbuşe privirea furişată
Şi nu rămâne'n spaţiu 'nfiptă, o săgeată —
De noi, în scobitura vremii-oricare clipă ne desparte
Şi restul strâns din amintire-l mută mai departe.

*

Patimă amară strânsă între pereţii nestăpânirei,
Sângele meu, prin şeapte neamuri scurs înspre mine
Fratele gâtuit, dornic şi el să nu-l fure,
Dezgoliţi între noi, umilă ruşine.

*

Singur m'am gândit, chinuit de temeri, în aproape,
Pe drumuri ce s'a ocolit şi-aveau să se 'ntâlniască;
Şi doar pe mine m'am avut când peste ape
Cu frică mi-am oprit privirile, să mă găsească.

*

Spre aceiaşi fermecată oglindă, privirile noastre,
Calme, s'au aşezat peste-aceleaşi căi nevăzute ; pe rând
Imagina ni s'a 'ntristat, când fruntea şi-a strâns prima cută
Şi'n urma ce-a plutit a fost găsit acelaşi gând.

DEM. BASSARABEANU

PLOAIE MUZICALA

Voind — capricioasă fantezie —
Să'mi readucă sufletul absent,
Azi noapte ploaia, cu prietenie
In geamuri îmi bătu intermitent.

Avea sonorităţi instrumentale
Suavă simfonie în minor
Că'n mine vagi acorduri muzicale
Armonizau revelator.

Iar în târziu, spre zori, insinuantă
Ca o femee cu instinct pervers,
Imi puse'n mână, pana elegantă
S'o cânt pe file albe vers cu vers..

CH. DRAGOMIR

PLOUĂ

Din plin se cerne ploaia rece
Şi satul plânge monoton...
— Gonind, pe câmpuri se întrece
O turmă 'n răget spre şopron !

Un cerşetor bolnav îşi trece
Pe umeri traista ca de lut...
— Şi 'noată greu prin apa rece
Mai gol, mai slab şi mai tăcut !

Pe prispă stau privind şi plouă ;
Cătunul plânge monoton...
— Un plop semeţ, desface 'n două
Departe, via lui Ion !

Târziu, spre seară, nins de rouă
Trecu un om necunoscut...
Pe prispă stau privind şi plouă ;
— Şi satul pare ca de lut !

ANTON VLADIMIR FROLLO

ISPITA IN SOMN

Pleoapele închise ţi le-am mângâiat
Un vraf de năluciri aşa la întâmplare
Păru-i, în şuviţe, blond, iubita ţi-a lăsat
Pe frunte... umbra trupului; în pleoapa zare.

Buzele-i le-ai simţit; umede şi albe
Şi trupu-i cald... Mâinile în umbre plane
Au alunecat spre tine, ca două salbe
Ce ţi-au înlănţuit gâtul, diafane

Ai sorbit apoi din cupa nemurirei
Pe alei de parc, închipuiri de vise
In clipele sensuale ale întâlnirei
Ţi-ai simţit trupul stăpânit de abise.

Caldul razelor solare dimineaţa
Deschis-au pleoape 'năduşite. Zadarnic
Le mai strângi 'nchise, chemi amintirea
Nopţei duse nu-ţi mai dă semn zăbavnic.

URMARILE UNEI IDEI

MIRCEA DAMIAN

Să vedeţi!

Nu aveam, pe vremea aceia, nicio meserie. Dealtminteri, niciodată nu am avut o meserie. Şi nici măcar o ocupaţie serioasă. Prin urmare, eram liber ca păsările cerului. Şi tot ca ele trăiam. Nu vă puteţi închipui cât este de frumos să nu fii nici stăpân, nici slugă. E drept că uneori nevoile mă 'ngenunchiau, dar ce-are-aface? N'a spus oare Plutarc (drept vorbind, nu ştiu dac'a spus el sau altul, dar numele lui îmi veni în minte) că e bine să deprinzi stomacul cu foamea şi sufletul cu durerea?..

Aşadar, eram liber. De dimineaţă mă trezisem cu o idee genială, cu o idee din acelea cari scapără foarte rar în minte omenească! Şi pe la prânz — ştiţi, când primesc autorităţile în audienţă — mă înfiinţai, cu ideea mea, în anticamera primarului. Uşierul mă'ntrebă politicos.

— Domnu'?

— Vreau să vorbesc cu domnul primar.

— Numele dv.?

— Cutare!

— Cutare?!

— Da, Cutare!

— Ocupaţia?

— Asta-i acum! Nu ţi se pare că eşti curios?! Ce-ţi pasă d-tale de ocupaţia mea? Şi pentruce trebuie să aibă cineva numai decât o ocupaţie?!

— Mă iertaţi, dar aşa e obiceiul. Domnul primar...

— Ei bine, spune atunci d-lui primar, că sunt de ocupaţie... vagabond! Pricepi? Va-ga-bond!

Uşierul, nu mă crezu. După zâmbetul lui nătând, bag de seamă că nu mă crede. El credea, mai degrabă, că glumesc. Dobitocul!

Insfârşit, d-l primar mă „primeşte"; — dupăce, bine'nţeles, mă făcu s'aştept câteva minute, fiindcă domnul primar trebuie să fie întotdeauna ocupat!... Il găsii plimbându-se prin cabinetul dumisale, fluerând! „In definitiv — gândii — omul în casă, la el mar, era la el acasă. Drăguţ cabinet! Picturi, covoare, tabloul delegaţiei permanente cu d-l primar la mijloc, portretul ministrului de interne, câteva fotolii îmbrăcate în piele şi un birou stil Ludovic al nuştiucâtesprezecelea...

— E bine să fii primar, ai?

Părintele oraşului mă privi nedumerit ca o oae rătăcită, apoi împrumută o atitudine gravă şi cuvântă:

— Domnule, înainte de a şti cu cine am onoarea, te poftesc să nu fii obraznic, mă'nţelegi?

Nu mă simţii jicnit. Pentruce, adică? Mă rog, asta era părerea lui: că sunt obraznic. Foarte bine! Eu respect părerile oamenilor.

— Mai încet, domnule primar! — îi spun. Nu te repezi ca un câine în jocul de popice. Avem de discutat lucruri grave.

Şi mă'nfundai, comod, în braţele unui fotoliu de piele.

— Ah, ce plăcut e la d-ta! — mai adaug, şi aprind o ţigară, o ţigară fină, parfumată, dintr'o cutie pe care d-l primar o avea pe masă.

— Domnule! — se revoltă părintele comunei. Spune repede ce ai de spus, şi te poftesc înc'odată, să fii cuviincios şi să nu uiţi unde te afli.

Tăcui. Aşa se obişnueşte: când ai de spus lucruri importante, trebuie să te gândeşti mult şi cu socoteală. E drept că d-l primar nu mai fluera acum, şi băgai de seamă că avea pumnii încleştaţi.

— Am venit cu gânduri paşnice, d-le primar, fii liniştit.

— Ce pofteşti, domnule?

— Nu am nicio ocupaţie, nicio meserie....

— N'am posturi vacante! — se grăbi să mă întrerupă.

— Treaba d-tale. Ce-mi pasă mie dacă sunt sau nu posturi vacante? N'am venit după slujbă!

— Domnule!...

— Vezi? Dece nu eşti liniştit?!

— Dar spune odată, domnule, ce ai de spus!

— Domnule primar, eu sunt vagabond cum s'ar zice. Nu am pe nimeni şi nimic: nici nevastă, nici casă... într'un cuvânt: sunt singur şi plictisit. Şi pe deasupra, sunt sărac-lipit şi gol... precum binevoeşti a vedea. Şi m'am gândit că — în definitiv — pentruce n'aş trăi şi eu în belşug măcar o săptămână? Sau, dacă nu se poate... să pun capac mizeriei, curmându-mi viaţa!

— Ce tot vorbeşti acolo, domnule?! — se minună părintele comunei, mai domolit.

— Şi-am venit la d-ta, — continuai, aprinzând înc'o ţigară — să-ţi propun o afacere.

Pauză şi fum.

— Vorbeşte!

— Vagabonzii sunt înmormântaţi pe cheltuiala primăriei, nu-i aşa?

— Da, pe cheltuiala primăriei! — răspunse d-l primar, foarte nedumerit.

— Şi cam la ce sumă se ridică totalul cheltuelilor pentru înmormântarea unui

— Ce-ţi pasă d-tale?!

— Imi pasă. La ce sumă?

Primarul îmi spuse o sumă fantastică pentru sărăcia mea. Zâmbii. S'ar fi putut trăi minunat cu banii aceştia, un timp oarecare.

— Şi-acuma, să vedeţi afacerea de care vă vorbeam.

— Să vedem!

— Dacă eu mi-aş face seama, va trebui să mă înmormântaţi pe cheltuiala primăriei, nu-i aşa?

Primarul se revoltă din nou

— Isprăveşte odată, domnule!

— Păi dacă nu vrei să-mi răspunzi! Aşa e c'aş fi înmormântat pe cheltuiala primăriei?

— Domnule...

— Repet: sunt singur, sunt sărac şi n'am nicio meserie... Aşa e c'aş fi înmormântat pe cheltuiala primăriei?

— Fireşte, dacă nu ai pe nimeni...

— Bun! Negustoria e asta: eu consimt să trăesc, dacă-mi achitaţi suma pe care ar trebui s'o cheltuiţi cu înmormântarea unui vagabond de cl. I! Căci eu sunt vagabond de elită!... La rigoare, v'aş face şi dv. parte...

— Ce-ai spus?! — şi tremura.

— Gândiţi-vă bine, d-le primar: dacă m'aş omorî, veţi avea mai mult de lucru: acte, cosciug, dric, furnizori, discursuri... Ori aşa, e mai simplu: îmi achitaţi suma pe care ar trebui s'o cheltuiţi cu toate nimicurile astea, şi nu mă mai omor!...

Primarul se clătină caşicum i-aş fi dat cu un par în cap. Apoi învineţi, încleştă pumnii, încruntă sprincenele... însfârşit, avea toate „particularităţile" unui om scos din ţâţâni. Şi 'ncepu să urle:

— Domnule, eşti nebun?! Afară!... *Afarăă!! AFARĂĂĂ!!!*

. . . .

. . . .

A urmat o scenă întunecoasă. Mărturisesc, am o memorie ce nu şchiopătează; însă nu-mi aduc aminte în ruptul capului cum am ajuns în stradă! Dar de ajuns, am ajuns. Şi — desigur — foarte repede. Pe când un binevoitor mă scutura de praf — căci, pe semne, coborîsem scările în diferite poziţii! — mă pomenii zicând cu voce tare:

— Aşa sunt o seamă de oameni: nervoşi...

MATEI BEY

MIHAIL POLIHRONIADE

Era de îndepărtată origină greacă, uitase însă de țara palikarilor și devenise român neaoș.

Ii plăceau amarnic pana de somn, sărmăluțele cu foi de viță, musacalele cu pătlăgele vinete, fuduliile de berbec iar pentru trei, patru țoiuri de țuică luate înainte de masă și pentru două, trei baterii de vin în timpul mesei, se da în vânt.

Chefurile lui, la care toată protipendada Brăilei era invitată, rămăseseră de pomină. Ce mai icre moi, ce mai pești și ce mai vinuri, când venea lume la moșia lui dela Sălcuța și ce mai excursii pe Dunăre, la Filipoiu. Răsuna toată balta Brăilei de țambalele baragladinelor și de chiotele chefliilor.

De aceia chiar fusese supranumit dumnealui, de către un renumit om de spirit al Brăilei, Matei Bey, adică Beyul Matei și acest fericit joc de cuvinte făcuse furori în Brăila dinaintea războiului.

Trei pretenții avusese conu Matei în viața dumnealui: că e strașnic călăreț, că se pricepe în „arta culinară“ și că-i ăl mai al dracului jucător de pichet și de panțarolă din țara românească.

Nici la poker nu se lăsa dumnealui mai prejos, dar n'avea chiar așa de mari pretenții; pe când la pichet și la panțarolă, ferească Dumnezeu.

De aceia, fără să fie violent, conu Matei nu prea era mulțumit când pierdea, mai ales că toți care jucau cu dumnealui erau „ageamuclii“.

Și dacă se întâmpla să piardă mai mult decât o partidă, începea să azvârle câte un Hristos, câte un Paște, sau câte o Cruce. Nu la adresa cuiva, ci așa la adresa cărților, căci de altfel Conu Matei era om subțire și crescut cu multe delicatețuri.

La panțarolă se enerva mai des d-lui, mai ales când avea de a face cu parteneri din cale afară de ageamii.

Panțarola e un joc, care are la bază un principiu fundamental, pe care Conul Matei îl repetă într'una: „Să lovești întotdeauna în cel care are mai multe“. (adică mai multe puncte). Ei bine deși principiul ăsta-i atât de simplu, sunt o mulțime de persoane care fie din prostie, fie din rea voință nu vor să-l aplice.

Atunci Conu Matei se supără, aruncă un „boule“, un „idiotule“ și dacă lucrul se repetă, intră la bănueli și începe să răcnească: tâlharilor! hoților! bandiților! V'ați înțeles să mă furați!! etc......

Vorbele astea, nu prea emoționează pe partenerii care-l cunosc și care râd de se prăpădesc, necăjindu-l.

Conu Matei își ese atunci cu totul din permis și se insultă singur zicând: că-i un prost că joacă cu asemenea lichele.

Dacă se întâmplă să câștige, dumnealui, e vesel și foarte spiritual. Totuși nici odată nu-i mulțumit. Când face cinci puncte, ar vrea să facă opt și când face opt, ar vrea să le facă pe toate unsprezece. Partenerii săi obișnuiți sunt Conul Iancu, vechi și bun prieten și Coana Alina, soția d-lui.

Coana Alina este o femee cu multe calități. Gospodină excelentă, nemțită, franțuzită, este în curent cu toate noutățile de librărie și-ți face plăcere să vorbești cu ea. Are însă și dumneaei unele metehne.

Coana Alina e de patruzeci și doi de ani, nici mai mult, nici mai puțin.

In fiecare an la 25 Martie împlinește patruzeci și doi de ani fix.

Dacă vre-o persoană prost crescută o întreabă câți ani are, Coana Alina răspunde invariabil, cu acea iubire de exactitate și de amănunt pe care o au femeile: „patruzeci și doi de ani și două luni“ sau „patruzeci și doi de ani fără două luni“. Depinde de dispoziție și de moment.

Ei bine, deși de patruzeci și doi de ani, Coana Alina și-a tuns părul și la împotrivirile membrilor familiei dumneaei răspundea dârză: „așa vreau, așa fac“ și așa a făcut.

Spre deosebire de ceilalți membrii ai familiei pe Conul Matei tăerea părului l-a lăsat rece. Domniasa are opinii liberale și o remarcabilă doză de scepticism.

Când a auzit că soția sa vrea să-și reteze zulufii bălai, s'a exprimat categoric zicând: „Despre partea mea poate să umble și fără nădragi“.

Cu toate aceste mici metehne, Coana Alina este, după cum am spus mai sus, o femee plină de calități și Conul Matei e primul care o apreciază.

Totuși, cu toată inteligența ei, panțarola n'o pricepe și pace; mai ales principiul fundamental nu-l pricepe și pace.

„Mă, fetițo, mă“, îi explică la orice partidă Conu Matei, „pricepe și tu odată că la jocul ăsta trebue să lovești în ăl care are mai multe“ și Coana Alina nu pricepe.

Deci Coana Alina nu aplică principiul și când îl aplică, îl aplică pe dos, adică lovește în cel care are mai multe, atunci când Conu Matei are mai multe.

Să te ții catastrofă!

Conu Matei răcnește furios: „Numai la alții te chiorăști, da la mine nu“.

Ceiace nu poate să sufere, pentrucă-i aduc ghinion sunt „fleoștometrele“.

Cine a jucat cărți știe că înainte de a fi împărțite, după ce au fost amestecate, trebue tăiate.

Cărțile se tae la toate jocurile: conțină, tabinet, panțarolă, treizeci și unu, șaizeci și șase, popa-prostu, toci, maca, pichet, écarté, pocker, bridge, maus, bacara, chemin-de-fer etc.

Ei bine, dacă în loc să tai normal, ceiace ce înseamnă că desparți pachetul de cărți în două, scoți în mod delicat dela mijlocul pachetului câteva cărți și le pui deasupra, se cheamă c'ai făcut un „fleoștometru“ și când ai făcut un fleoștometru înseamnă invariabil că, d-lui Conul Matei a pierdut partida.

De aceia nu oricine poate face fleoștometre jucând cu Conu Matei, pentru că dal, trimițând, ca măsură de precauțiune, la origină fleoștometrul și pe cel care-l va executa.

Dacă totuși nu ții seamă de amenințări, treci peste origină și ai destulă autoritate ca să execuți fleoștometrul, partida devine tragică. Conu Matei se face vânăt, sfârșitul e ponctuat de energici Hristoși și Dumnezei iar Dumnealui afirmă hotărât că fleoștometrele nu-s permise iar dacă-l contrazici strigă tare: „Pe conștiința mea de om!“

Din cele câte am povestit până acum, ați putea să vă îndoiți de fineța lui Conu Matei. Totuși vă rog să mă credeți că Dumnealui e obraz subțire și crescut cu multe delicatețuri. Dealtfel, a făcut școala la „Barbieri“ dela Iași. Strașnic pension și sever nevoe mare! Și acum se înfioară Conu Matei când vorbește de celebrul Lavrachi, teribilul subdirector. Bre, bre, bre ce om al dracului, ce frică și ce respect aveau băeții de el. Asta însă nu-l împiedica să mănânce o dată pe trimestru câte o sfântă de bătae dela elevi. Notați bine, odată pe trimestru numai, era un record, la alte pensioane subdirectorii mâncau bătae în fiecare zi.

Strașnică școală „Barbieri“ și severă nevoe mare!

Conu Matei era un elev teribil. A eșit de acolo burduf de carte. Și acum din când în când mai recită câteva fraze din Xenofon sau Tucidide și după recitare își exprimă admirația zicând: „O dantelă!“

Dela Barbieri a căpătat Dumnealui gustul cititului, căci Conul Matei e lecturos îndrăcit. Toate romanele franțuzești pe care le citește Coana Alina trec apoi prin mâna lui.

De aceia când vine vorba de câte o carte, Conu Matei își aduce aminte imediat: „Aha, ăla care s'a amorezat de sora nevesti-si, care iubea pe văr'su și care l-a împușcat pe el“.

Conu Matei a voiajat mult și ce n'a văzut Dumnealui! In fiecare iarnă, înainte de război, după sfârșitul muncilor câmpului, pleca cu Coana Alina la Paris, Nissa, Monte-Carlo, Milano, Veneția, Roma, Napoli sau Abazzia, la Corfu, Constantinopole sau Atena, la Viena, Berlin sau München.

Și când venea înapoi, răspundea prietenilor care-l întrebau de frumusețile văzute și auzite: „Veneția o „dantelă“, Notre-Dame o „dantelă“, „Freischützë“ o „dantelă“. Toate erau dantele!

Frumoase timpuri înainte de război! Viața era ușoară. Conu Matei era mai tânăr și banii se câștigau fără să-ți dai seama.

Acum lucrurile s'au schimbat.

Viața-i grea, Conu Matei a îmbătrânit și bani nu se mai câștigă de loc.

I s'au luat moșiile și Dumnealui la altceva nu se pricepe. S'a mutat în București ca să facă afaceri, dar nu-i merge pentrucă are două cusururi: e lacom și se 'ncrede în toată lumea.

Pe Conu Matei nu-l interesează decât afacerile „Mari“. Nu visează decât milioane și zeci de milioane și pentru a realiza asemenea lovituri, nu stă la îndoială să riște câte un fleac de cincizeci, șaizeci de mii de lei.

Sfârșitul e invariabil acelaș, fleacul se duce dracului și lovitura deasemenea. Și

Conu Matei îi răspunde autoritar: „N'o să mă învăţaţi voi pe mine".

Totuşi deşi e mai sărac, Conu Matei nu şi-a schimbat năravurile. Mănâncă tot mâncăruri cu „soz"", bea tot ţuică de prune, joacă tot panţarole şi se 'nfurie la fleoştometre.

Din când în când însă, la masă, cu farfuria plină şi paharul golit se 'ntristează şi dacă-l întrebi ce are îţi răspunde melancolic: „Nu mă gândesc la mine, mă gândesc la viitorul copiilor".

Şi filozof, îşi umple paharul ca să se întristeze când îl va fi golit.

Dumnezeu însă nu-l lasă şi din când în când, dacă nu curge, pică; căci Conu Matei a fost toată viaţa om cinstit şi adesea om bun. Ţăranii după moşiile lui ştiau că boeru-i năzdrăvan dar că-i om cinstit. La 1907 conacul lui dela Tămâioasa a rămas neatins; il păziseră ţăranii. Printre pretenţiile Conului Matei, numărasem şi aceia de a fi mare cunoscător în ale „artei culinare" şi n'am ce zice e mare! Conu Matei se pricepe, nu glumă; el n'are nevoe să guste ca să se pronunţe. Cum vede o mâncare îţi spune dinainte „e turbată" sau „rahat".

Pepenii şi perele ţi le spune dinainte dacă-s mălăeţe şi strugurii dacă-s acrii. Vă veţi fi închipuind probabil că-i cine ştie ce filozofie sau că Dumnealui e vr'un vrăjitor. Nici una nici alta. Lucrurile-s mult mai simple. Oricine poate ajunge cunoscător în ale artei culinare, îţi trebue însă experienţă şi... să „ai idee de matematică", asta înseamnă să posezi câteva principii solide.

Primul principiu e următorul: „Nu-s bune decât mâncările cu „soz". Al doilea principiu e următorul: „Toate sozurile trebue să fie cu domadă", iar al treilea principiu e : „Domada e regina zarzavaturilor". Inarmat cu aceste principii „ai idee de matematică" şi având idee de matematică, devii maestru. Deci, domnilor, care vreţi să fiţi cunoscători, în ale artei culinare, luaţi aminte: „Soz" şi „Domadă", „Domadă" şi „Soz". Ecce veritas!

Dar, după cum am spus mai sus, „matematica" nu ajunge; îţi mai trebue şi experienţă şi experienţa e mai grea de dobândit.

Ehe, ce om e Conu Matei şi ce experienţă vastă! Din delicateţă, ca să nu jignească amorul propriu de gospodină al Coanei Alinei, dumnealui nu se pronunţă întotdeauna. Dacă nu-i place, dă farfuria la o parte şi nu mănâncă şi dacă totuşi Coana Alina îi cere să se pronunţe, el răspunde fin: „e bun, dar dacă sozul avea o „idee" mai multă domadă, era şi mai bun".

Gustul e un simţ foarte subtil, de aceea Conu Matei a găsit termenul tehnic care i-se potriveşte „ideia".

„O idee" mai mult, o „idee" mai puţin, ce fin şi ce expresiv!

Să nu credeţi că Dumnealui mănâncă mult, nu, gustă ca o păsărică.

Ia mâncarea pe farfurie, o răspândeşte în direcţia celor patru puncte cardinale şi apoi, dupăce a mâncat un singur punct cardinal, strigă tare: „ia de aici".

Şi la băutură o ia domol. Până să bea un pahar de vin curge multă apă pe Dunăre. Coana Alina, care-i spirituală în momentele ei pierdute, l-a supranumit, din cauza aceasta: „compte-gouttes".

In realitate, Dumnealui nu bea, ci suge, suge ca un copilaş nevinovat. Işi ţugue buzele şi le apropie cu multă băgare de seamă de lichid; în aceste solemne momente, cu toată mustaţa-i stufoasă, figura lui capătă o expresie copliărească.

Conu Matei are mare dispreţ pentru străini, mai ales pentru Francezi, deşi e francofil. „Nişte boi", spune el cu o voce tunătoare, „n'au nici o mâncare cu soz şi n'au idee de geografie". Dumnealui cunoaşte foarte bine geografia. „Barbieri" săracul! Straşnică şcoală şi ce mai subdirector Lavrachi ăla, ferească Dumnezeu, băgase spaima în toată şcolărimea!

Zic, deci, Conul Matei se pricepe teribil în geografie. Asta-i permite să aibă idei clare despre popoare şi ţări.

Conu Matei nu-i un egoist, nuu!

Ideile lui sunt publice, le spune la toată lumea şi fără să se jeneze.

Dacă vede o cucoană mai bătrâioară, că vrea să facă pe tinerica, îi spune hotărît în plină lume:

„Ce frumoasă erai, când erai tânără, şi ce curte turbată-ţi făceam. Eu aveam douăzeci şi cinci de ani şi dumneata aveai optsprezece".

Oare vârsta lui Conu Matei e cunoscută de toată lumea: şaizeci şi cinci de ani, bătuţi pe muchie.

Conu Matei e o fire independentă şi nu ştie să se căciulească. Ce are de spus ţi-o spune în faţă, fără să se jeneze.

Nici nu-i place să fie călcat pe coadă, şi cine-l calcă, vai de mama lui! Conu Matei deşi e mic şi slab, are mână grea, şi când îi vin dracii, bate cinci matahale. Chiar la şaizeci şi cinci de ani nu prea-i poate sta cineva în cale şi lumea-l ştie de frică, dela birjar până la prefect.

Cu toate năravurile lui, Conu Matei are mulţi prieteni, prieteni buni.

Ii atrage firea lui deschisă şi casa lui primitoare. Câtă lume nu i-a trecut prin casă, n'a mâncat şi n'a băut la masa lui, şi ce mâncări şi ce băuturi!

Cine n'a mâncat „şalău *à la greque*", gătit de Coana Alina, nu ştie ce-i viaţa. Şalău *à la greque* cu „soz" de domadă; turbată mâncare, îţi lingi buzele şi degetele!

Da ciulamaua de ciuperci, da „*vol au vent*"urile *à la tourangeoise*", da plăcinta de drob, da pita grecească cu miel, da' pulpă de căprioară „*à la reine*", da' ciorba ţigănească făcută cu sânge de iepure, da' becaţele marinate, da' pilaful de prepeliţe, da' salmiile de raţă, da' anghinarele „*sautées*".

Ce mâncări, ce băuturi, ce casă primitoare şi ce oameni cumsecade!

Pentrucă veni vorba de vânat, pot să vă spun că Dumnealui, Conu Matei, fusese vânător mare în tinereţe. Numai că avea un mic cusur, pe care-l are şi acum, nu poate să închidă un singur ochi, nu poate şi pace! Din cauza asta, când pleca la vânătoare se lega la ochi. Aşa legat la un ochiu vâna Conu Matei şi vâna bine. Câte raţe, câţi iepuri şi câte becaţe a împuşcat Dumnealui, să am eu atâţia bani.

De câtăva vreme, Conu Matei nu se simte aşa bine, stă în casă şi citeşte romane franţuzeşti, cu bateria lângă el. Tuşeşte şi-l dor picioarele. Ce vreţi, guta şi bătrâneţea.

Dar Conu Matei nu se emoţionează de atâta lucru, nuu! Işi bea încet vinişorul şi prietenilor care vin să-l vadă, le spune agale: „Mă curăţ şi eu".

„Iţi mai aduci aminte, Matei", îl întreabă câte un prieten, „de excursia care am făcut-o în 1905, dela Nissa la Gorge du Loup? Frumoase poziţii, ai?". „Mie-mi spui, o dantelă!" răspunde prompt Conu Matei.

„Da păstrăvii care i-am mâncat la cabaretul „Au porc-épic"? „Turbaţi", răspunde Conu Matei. „Da' dacă erau o idee mai prăjiţi erau şi mai turbaţi!".

MIHAIL POLIHRONIADE

IN RĂSPĂR...

SĂ SE GENERALIZEZE !

Dar numai în lumea inginerească se întâlnesc vânători de titluri?

Departe de noi o asemenea încheere pe care practica zilnică o respinge. Şi iată câteva cazuri din acelea pe care ni le furnizează mai ales orăşelele şi suburbiile.

Mai greu veţi găsi titluri furate în lumea juridică — aici legiuitorul a fost drastic — lucru care s'ar putea spune şi despre lumea medicală, dacă n'ar fi categoria felcerilor şi mai ales a dentiştilor. Se cunoaşte scandalul, neîncheiat încă, din dentistica românească. Refugiaţi politici sau oportunişti, oameni fără titluri, avere şi meserie, indivizi suspecţi cu trecutul perdeluit cu cel mai negru zăbranic, dame apetisante, s'au pomenit, deodată, între graniţele marii Românii, singuri, izolaţi, muritori de foame. Natural că trebuiau să facă şi ei ceva. Ce?

Unii s'au făcut samsari, alţii negustori; unii s'au apucat de furat, alţii de dentistică. De-aici numărul imens al acelora cari, cu firmă sau fără, exercitau această bănoasă meserie, alimentată mai ales de snobi, îmbogăţiţi de răsboiu şi cucoane.

De-aici: verificări de titluri, probe, examene: era în joc doar sănătatea publică! Şi lucrurile s'au cam terminat — spre satisfacerea generală. Falsii dentişti pare să se fi apucat de altă meserie, dacă nu vor fi continuând să practice, prin cine ştie ce fund de mahala, alături de doftorese şi subfirăgi.

Iată de ce credem că măsura trebueşte generalizată. In sânul fiecărei bresle să se institue comisiuni serioase care să întreprindă — cu toată scrupulozitatea — campania de verificare a titlurilor, smulgând fără milă penele de împrumut sau blana de leu de pe spatele unei simple cioare sau a unui măgar obicinuit.

E o datorie de conştiinţă pentru un stat care vrea să progreseze cu ajutorul adevăratelor valori.

PAUL I. PAPADOPOL

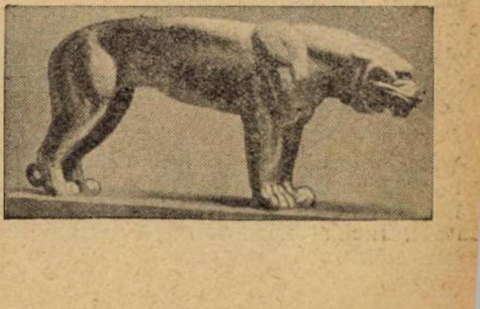

DIN DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

— POVESTEA BATRANULUI SECRETAR —

(Urmare)

CHARLES DICKENS

Fără să se sature câtuși de puțin de succes, implacabila dușmănie a lui Heyling părea că sporește cu ruina ce o pusese la cale. Furia lui fu fără margini când află fuga bătrânului. In turbare, scrâșnia din dinți, își smulgea părul și blestema oribil oamenii, cărora încredințase arestarea. In fine, nu-i se putu da o mângâere de liniște de cât prin asigurări repetate că fugarul va fi cu siguranță descoperit. Se trimise oameni în toate direcțiile, se recurse la toate stratagemele de închipuit ca să se afle locul refugiului; dar fu în zadar și șase luni trecură fără a fi posibil să se regăsească.

Intr'o seară, la o oră înaintată, Heyling, de care nu se auzise vorbindu-se de mai multe săptămâni, se duse la locuința particulară a avocatului său și-i comunică că cineva cere să-i vorbească numai de cât. Avocatul recunoscuse vovea din susul scării, dar nainte ca să dea ordinul să-l lase a intra, Heyling urcase treptele și intră, palid, palpitând în salon. Dupe ce închise ușa, de frică să nu fie auzit, căzu pe un scaun și zise cu o voce joasă:

— L'am găsit, în fine!

— Ce spui? făcu avocatul. Foarte bine, d-le, foarte bine.

— E ascuns într'o mizerabilă locuință la Camden [1]. Poate că fu mai bine că-l pierdurăm din vedere, căci a trăit singur în cea mai abjectă mizerie. E sărac, prea sărac.

— Foarte bine, zise avocatul. Veți face captura mâine, desigur.

— Da... așteptați... nu, poimâine. Sunteți surprins că dau înapoi, adăogă clientul cu un surâs oribil, dar uitasem.. Poimâine e o aniversare în viața sa. Să fie poimâine.

— Foarte bine. Vreți să scriți instrucțiunile gărzei.

— Nu, să mă ia de aci la opt ceasuri seara și-l voi însoți chiar eu.

In adevăr, se întruniră la ora convenită și luând o trăsură cu chirie, spuseră vizitiului să oprească în colțul vechei șosele, lângă *Work-Louse* din Camden. Când ajunseră, înoptase. Urmară zidul spitalului veterinar și intrară într'o străduță dezolată, înconjurată de șanțuri și de câmp.

După ce-și îndesă pălăria pe ochi și se înfășură în manta, Heyling se opri înaintea unei case, cea mai mizerabilă din acea uliță, și bătu încetișor la ușă. Ea fu imediat deschisă de o bătrână care făcu un salut cu înțeles. Heyling zise încetișor gardei să aștepte, urcă scara, deschise ușa unei odăi și intră repede.

Obiectul cercetărilor sale neîmblânzite, bătrânul baccelit acum, stătea la o masă veche de brad, pe care nu era de cât o lumânare. La intrarea unui strein, tresări și se ridică cu greu.

— Ce mai este? Ce mai este? întrebă el cu o voce spartă. Ce nemernicie nouă mai e și asta? Ce poftiți?

— Un cuvânt cu dvs., răspunse Heyling. In acelaș timp se așeză la celalt capăt de masă și aruncând mantaua și pălăria, își descoperi trăsăturile.

Bătrânul, atins de surpriză, căzu pe scaunul său și strângându-și mâinele, contemplă această apariție cu o privire amestecată de oroare și de frică.

— Sunt azi, șase ani, spuse Heyling, de când ți-am pretins viața ce-mi datorezi pentru copilul meu. Bătrâne, lângă cadavrul fiicei tale am jurat să târăsc o viață de răzbunare. De atunci nu mi-am regretat o secundă jurământul; dar dacă am fost capabil să-l țin în amintirea unei singure priviri a inocentei creaturi, când murea fără suspin, sub ochii mei; amintirea feței înfometate a nenorocitului nostru copil, m'au întărit să-mi îndeplinesc sarcina. Iți reamintești de prima mea revanșă; asta e ultima.

Bătrânul se cutremură; mâinele îi alunecară fără nici o putere în lungul coastelor.

— Mâine părăsesc Anglia, urmă Heyling dupe o pauză de un moment. In noaptea asta te închin morții de viu la care mă condamnaseși, o închisoare lipsită de vre-o speranță!...

Aci, fixând ochii pe bătrân, încetă să mai vorbească; apropie lumânarea de fața lui desfigurată. o puse încetișor pe masă și părăsi camera.

— Ai face bine să te urci la bătrân, cred că-i e rău, zise el femeei, deschizând ușa din stradă și făcând semn omului de gardă să-l urmeze. Femeea închise ușa, urcă cât mai repede scara și găsi bătrânul... mort!

. . . .

Iată una din cele mai plăcute grădini britanice, într'unul din cimitirele cele mai liniștite ale comitatului Kent, unde florile sălbatece se împreună cu iarba, unde păsările cântă fără încetare, sub o piatră simplă și lustruită, repauzează în pace mama și copilul. Dar cenușa tatălui nu e amestecată cu a lor și, dupe ultima sa expediție, avocatul nu mai avu nici o noutate de la ciudatul său client.

Când bătrânul secretar sfârși povestea sa, se ridică. se apropie de una din acățătoarele din perete și luându-și pălăria și haina și-le puse liniștit; apoi, fără să mai adaoge un cuvânt, se îndepărtă încet. Domnul cu butonii de mozaic adormise profund și în timp ce cea mai mare parte din asistenți erau grav ocupați cu moțăiala deasupra paharelor de groy, d-l Pickwick se retrase fără să fie băgat de seamă. Iși plăti partea lui cât și a lui Sam. și câte-și doi părăsiră vrăjile „*Cioarei în par*".

Trad. de G. I. CRIVAȚ

— SFARȘIT —

---

[1] O suburbie a Londrei.

TRIGEMINII

Testamentul prevedea un singur moștenitor, pe cel dintâi nepot născut. Iar ei erau trei gemeni și mama le murise născând.

Voința unchiului bogat era neîndoelnică. Judecătorul căută zadarnic să-i dea o interpretare potrivită împrejurărilor. Nu reuși decât să se încurce și să desnădăjduiască.

Disperat îi chemă la sine pe cei trei gemeni, întrebându-i răstit:

— Care dintre voi e cel dintâi născut?

Cei trei repetară în cor cu o credință neprefăcută:

— Eu!

Judecătorul își înfipse ochelarii pe nas, le porunci să facă de trei ori cerc în jurul lor, îi privi din față, îi examină din lături și nedumerit ca și mai înainte îi întrebă din nou:

— Care dintre voi e cel dintâi născut?

Iar ei repetară liniștiți în cor:

— Eu!

— Să vă ia dracul — zise judecătorul și îi trimise să se plimbe până a doua zi.

— Voiu înebuni — își zise cu sinceritate judecătorul. Nimeni în lume nu îmi va putea spune, care dintre ei e cel dintâi născut. Vai, dacă ar trăi mama lor, problema ar fi mai simplă.

Judecătorul nu dormi toată noaptea și alte șase nopți dearândul. Citi fără întrerupere toate cărțile de legi, consultă toate autoritățile în materie de jurisprudență și se trezi că e mai nehotărît decât înainte în a lua vreo hotărîre potrivită cu dreptatea.

In a șaptea noapte răsfoi opt volume în opt limbi; învăță dearostul dreptul roman și în urmă adormi chinuit.

Din fericire avu un vis mântuitor....

Era păzitorul porții raiului. Se juca cu o duzină de chei, în timp ce cu mâna stângă își mângâia barba albă și își zicea:

— Mulțumescu-ți Doamne că m'ai luat de pe pământ și ai lăsat în sarcina altora greaua problemă a moștenirii celor trei gemeni.

Zise și apoi fu cuprins de o spaimă îngrozitoare.

Pe poteca ce conduce la rai, veneau ținânndu-se de mână, gemenii moștenitori. Iar în cartea vieții lor, judecătorul putu să citească: „Numai cel dintâi născut va intra în împărăția cerurilor".

— Care dintre voi e cel dintâi născut, se răsti judecătorul.

— Eu, răcniră gemenii deodată în cor.

Judecătorul își aduse aminte că mama gemenilor e în rai. Porunci să i se aducă

critica literara

CRIZA CARŢII

Continuă tot mai mult discuţia stârnită în jurul problemei atât de acute a cărţii. Toată lumea e de acord că se citeşte puţin, că nu are trecere volumul de literatură, că rămân înţesate cu capodopere magaziile editurilor.

Cauze au fost găsite destule, dar a fost discutată în deosebi, cea indicată de d. E. Lovinescu: faptul că presa nu dă toată atenţia cuvenită cărţilor de literatură, că nici un ziar nu are un foileton de critică literară regulat (cu o singură excepţie se pare). Că se dă preferinţă altor manifestări intelectuale.

Mărturisim că reproşul e în parte îndreptăţit. Numai în parte.

Căci se pare că sunt cauze mai adânci cari provoacă această neatenţie a presei faţă de scriitori. Şi cea dintâiu, cea mai gravă dintre ele e că scriitorii îşi aplică, unii faţă de alţii, *conspiraţia tăcerii.* Ani de zile nu am crezut asta, ani de zile mi s'a părut că e o poveste insipidă aceasta „conspiraţie a tăcerii". Dar cu timpul m'am convins de tot tristul ei adevăr, care aruncă o lumină ruşinoasă asupra intelectualităţii scriitorului român. Căci asemeni unui negru african, acest intelectual al nostru îşi închipue că poate desfiinţa o idee şi o pagină frumoasă aplicându-le „conspiraţia tăcerii".

Se vaită scriitorii noştri că nu-i citeşte publicul? Dar mai întâiu nu se citesc ei între ei. Sau chiar dacă o fac în ascuns acasă, afectează în vorbă şi în scris că nici odată n'au răsfoit măcar cărţile confraţilor lor. Li se pare că astfel şi-ar pierde din... demnitate. De 15 ani nu întâlnesc de cât asta la scumpii mei confraţi: „romanul cutăruia? Nu ştiu, nu l-am citit"...

De altminteri de ce să acuzăm presa când nici una *dintre revistele noastre voluminoase* nu are o critică *periodică a cărţilor româneşti?* (Că una dintre ele n'a luat cunoştinţă nici în cinsprezece ani măcar de scriitorul Gârleanu?)

Din când în când apar în aceste reviste articole în care colaboratorii lor se declară reciproc şi cu exclusivitate geniali. Atât. In colo recenzii despre cărţile franceze, germane, americane, afganistane. „Criticii" lor se ocupă de cărţile de chimie, de broşuri filologice, de buletine „anexe" şi monitoare cu o preferinţă dintre cele mai suspecte.

Singura revistă literară care are o cronică săptămânală a cărţilor româneşti este „Universul Literar". Intreruptă pe timpul verii din cauză că editurile şi-au întrerupt şi ele activitatea, ea va spori pe măsură ce aceste edituri terminând cu cărţile didactice, vor reîncepe publicarea operelor literare.

Aşa dar iată, după opinia noastră, una dintre cauzele reale şi ruşinoase ale crizei prin care trece cartea. Scriitorii noştri se ignorează între ei şi publicul îi ignorează pe toţi.

CAMIL PETRESCU

DEM. GÂLMAN: Descătuşare

— Sonete —

Sonetul la origina sa petrarchiană însemna comprimarea unui motiv sentimental şi — desigur caracteristic italian — sculptarea lui în statuete de piatră. Sonetul petrarchian nu e lipsit de savoare arhaică a chipurilor paleolitice schematice şi aspre, dar profund umane. Heredia, mai apoi, a sculptat în marmoră mici medalioane şi a şlefuit diamante.

La noi sonetul împământenit de Eminescu care i-a păstrat prea plinul romantic pe care-l căpătase în trecere prin părţile nemţeşti şi care i-a dat amploare de compoziţie românească, a fost compromis apoi de un „maestru" miop care fiind încântat de sunetul ce-l făceau diamantele ce cădeau din mâna lui Heredina, dar fiind sărac, a căutat să se împace cu şlefuire de sticlă, tulburată şi aceia de quarţul încă nu bine legat.

⁂

D. Gâlman reuşeşte să ne dea patrusprezece versuri, fără să treacă o silabă mai mult.

In rama'n care-ţi odihneşti portretul
Iubita mea, — plâng razele de lună
Şi ca un paj tăcut te încunună
Cu floarea suferinţelor, — regretul...

Şi-aşa cum stau şi-mi dăltuesc (!) sonetul
In ceasul trist de vis şi de minciună
In juru-mi amintirile se-adună
Şi se distramă 'ncetul cu un încetul...

Din vechile poveşti îmi cânta focul
Duios şi blând, cu (?) glasul rugăciunii
Şi zâmbitor mi-apare'nvis norocul...

Iar când târziu de tot mă 'nvinge dorul
Tot deşirând păenjenisul lunii
Pe obositu-mi suflet trag zăvorul.

Cu puncte de suspensie între vis şi minciună stând la focul ce-l „duce" cu vechi poveşti d. Dem. Gâlman rezolvă problema sonetului românesc. Le adună apoi pe toate în volum (ce procedeu banal veţi spune) şi scrie pe albul imaculat al unei banderole cuvinte impresionant de negre: „In această carte sunt strânse o parte din minunatele sonete datorite tânărului şi talentatului poet *Dem. Gâlman*, sonete, cari prin lapidaritatea formei preciziunea verbului şi puterea fondului (mai ales!) pot fi considerate ca cele mai frumoase sonete scrise în literatura română"... Perfidă ocupaţie să scrii despre poezie.

⁂

Cultură şi învăţământ, de *Em. Panaitescu.* (Cartea românească, Cluj). In acest volum care nu e decât o reunire de cuvântări parlamentare şi ocazionale d. Em. Panaitescu se dovedeşte preocupat de problemele învăţământului nostru secundar la a cărui nouă lege aduce comentarii echilibrate şi juste. D-sa e pentru clasicismul umanist. Şi deşi pondeerează întrucâtva defectul acestei concepţii pedagogice care e „formalismul" cu câteva rectificări de natură etnică: o întrebare totuşi se impune. Ce se face cu liceul unitar şi formalist copilul de ţăran care pleacă la carte ca să-şi facă carieră şi să scape de sărăcie?

CONST. PÂCLE

înainte şi arătându-i copiii o întrebă mieros:

— Care dintre ei e cel dintâi născut?

Mama gemenilor îi privi cu drag, îi mângâie pe părul de aur şi întorcându-se spre judecător îi spuse cu hotărîre:

— Toţi trei s'au născut deodată, toţi trei să intre în împărăţia cerurilor.

— Simplă soluţie, dar nejuridică — oftă judecătorul şi luându-şi inima în dinţi se prezintă în straie de sărbătoare în faţa Atotputernicului Dumnezeu.

Măritul Stăpânitor al gândurilor şi tainelor omeneşti, luă un măr de aur în mână şi rostogolindu-l în spre gemeni, îi zise judecătorului:

— Inaintea celui care se va opri mărul de aur, e cel dintâi născut.

Judecătorul deschise ochii mari, urmă cu inima tremurândă drumul mărului şi îşi săpă adânc în inimă deslegarea tainei. Cel mai alb dintre gemenii cu părul de aur, era cel dintâi născut...

Şi se trezi.

Mulţumit de sine şi de lume se grăbi spre judecătorie. S'aşeză liniştit în scaunul dreptăţii şi trimise după gemeni.

O lovitură în uşe, două, trei.

— Intraţi, răspunse judecătorul.

Uşa se deschise şi intră: unul, doi. Al treilea lipsea. Cel mai alb din visul judecătorului nu venise.

— Unde e fratele vostru? răcni bătrânul jude.

Cei doi gemeni îşi aplecară capul, rostind îndureraţi:

— A murit azi dimineaţă.

Judecătorul îşi duse mâna la inimă. Simţi o durere ascuţită, se cutremură din tot corpul şi cu un gest obosit îi concedie pe cei doi gemeni.

— Nu voi mai ajunge nici odată la capătul problemei. Am crezut că am rezolvat-o şi o mână nevăzută mi-a încurcat socotelile... Dar în ceruri o voi putea deslega...

Dimineaţa ziarele publicau cu litere groase moartea celui mai cinstit şi necorupt magistrat din întreaga ţară.

ION MUNTEANU

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

1) DESPRE CRITICA

A învinui artistul că face iarba prea verde sau carnea prea roșie, este ca și cum ai spune unui tată că face copii urâți. Chiar de vor recunoaște adevărul, nu vor putea schimba lucrurile și nu vor înceta să-și adore opera.

Sunt unii sâcâiți cari obișnuesc să facă observații de acestea.

Alții sunt violenți și intră în expoziții cu iataganul în mână.

Tae pânzele, fac cu ele scutece sau moletiere și dacă nu omoară și artistul, se pomenesc după câtăva vreme cu altele la fel în loc.

Cei blânzi roagă frumos să nu se mestece prea tare culorile sau să se spele din când în când paleta. Capătă imediat răspuns :

— Eu, artist, cu mătura de-oi mânji un părete, tot operă de artă fac.

Expozițiile au uneori aspectul halelor de zarzavat.

Le privești ca un erbivor, le înghiți în silă și după ce le rumegi vezi că a fost 90 la sută apă. Artistul îți replică :

— Ești bou, nu te pricepi ce e arta. Vrei numai decât să te saturi.

Odată, un critic s'a îmbrăcat în haine preoțești și intrând cu busuiocul în mână într'o expoziție a început să predice :

— Păcat fiule ! Ai căzut în spurcăciune. Ține post, fă mătănii leapădă-te, de satana și plătește câte-o liturghie. O să te erte Dumnezeu și pe urmă să te ții de dânsul.

— Taci popă ! se răsti la el artistul. Dumnezeu sunt eu. Ăla de care-mi spui te-a făcut așa cum ești. Mie nu-mi placi. Te pot face altfel, cum vreau eu. — Mai mulți artiști dădură afirmativ din cap.

Nu le fu însă dat să rămână cu bucuria aceasta căci un alt critic le zise :

— Iți fi voi Dumnezei dar mai Dumnezeu sunt eu. La tot ce faceți vă găsesc cusur și pot să vă spun cum ar fi fost mai bine.

Fu ceartă cu popa. Și interveni un al treilea critic să-i judece. Luă interogatorii, ascultă martori, chibzui și pronunță:

— In numele legii hotărâm :

„Condamnăm pe artiștii cari au făcut până azi așa cum au făcut și dispunem ca pe viitor să facă după lege“.

— Dece judeci când n'ai sancțiune, zise al patrulea critic. Intâi trebue educație : cum să țină paleta, cum să stoarcă tubul, cum să umble cu pensula.....

— Mai bine ți-ai învăța vaca să facă echilibru pe picioarele dindărăt ca s'o poți mulge de tot laptele, îi răspunde un artist tânăr.

După cum vedeți e mare controversă în materie de critică. Noi am hotărât să le adunăm pe toate și să le împărțim prin numărul lor.

Facem astfel, din ce esă, un serviciu publicului.

Expozițiile sunt, pentru lume, ca o librărie. Toți văd cărți dar nu toți știu ce scrie în ele.

Noi citim și spunem pe scurt. Mai bine ar fi să citească fiecare, bine înțeles...

2) ATENEU

Severo Burada. — Expune în prima sală de la Ateneu. Se răsboește cu sine însăși. E una din cele mai bune expoziții ale anului acesta.

Stă la pândă cu pasta par'că pregătită. Cum prinde o idee, o lipește. Nu-i din aceia care-și înghit clipele, le digeră, apoi le conturează și în urmă le dă culoare.

D. Severo Burada prinde din sbor imagina și o eternizează instantaneu cu formolul inspirației de moment. Nu disecă, nu analizează, nu cântărește : Construește cu ce-i cade la îndemână și cât ține scânteia creațiunei artistice. Spontaneitatea talentului său nu-i dă răgaz să aleagă și să claseze subiectele sau mijloacele. Fixarea impresiei, atâta tot, fără reveniri. Admirabil pentru un adevărat artist. Ca d.Burada să ajungă trebue foarte puțin timp. In luptă cu el însăși se va înăbuși puțin, va pune la respect anumite albastruri și roșuri, va părăsi unele grăbiri de construcție fără ca prin acestea să-și piardă rapiditatea.

Geo Cardaș. — Expune în sala a doua, peisagii din Balcic, Tulcea, etc., flori și natură moartă.

E în căutarea unei formule plastice, a unei rețete coloristice: convenabilă și oportună. Și în loc să și-o caute în el o caută la alții. In primul rând, când ai talentul d-lui Geo Cardaș, nu trebue formulă. Găsită aiurea e ca o recetă în care medicamentele n'au fost dozate pentru organismul tău. D. Cardaș există artistic, cu mult sbucium sufletesc în lucrările sale.

Acest sbucium în realizarea frumosului se poate manifesta foarte fericit cu mijloace simple dar proprii... originale.

Teodorescu-Romanați. — E un pătimaș al monumentelor naționale. Mânăstirile, bisericile pe dinafară și pe dinăuntru îl hipnotizează și-i impun un fals sistem de judecată.

Substitue un ideal utilitarist celui artistic.

Și-atunci, descinde din turnul fanteziei, al imaginației, și coboară pe caldarâmul realismului.

Devine un arheolog, un ctitor, un arhivar, un achizionar de piese pentru muzeul național, un dojenitor al ingratitudinei oficiale față de opera trecutului și pierde calitatea de pictor.

Duioșia sentimentală îl feminizează : schimbă efectele picturale cu cele arhitectonice, confundă galbenul cu lumina, nu deosebește perspectiva desenului de realizarea motivului în spațiu prin gradarea culorilor și de dragul mânăstirilor, uită de pictură.

O gravă eroare.

In rest, d. Teodorescu-Romanați, se prezintă incolor și edonist.

3) SALA ILEANA

Această sală cu oarecare tradiție de preț, s'a renovat făcându-i-se ușa prin partea cealaltă.

Evenimentul renovării, în loc să fie sărbătorit cum se cade : cu șprițuri, cu chifteluțe calde și cu fox-trot la patefon, a fost închiriat — bănuim, prea eftin — doamnei Bica Stanovici, care și-a întins expoziția sa de... pictură.

Ca gen și manieră, d-na Bica e înrudită cu pictorii din epoca azotului, având pe lângă această valoare artistică incontestabilă, și pe aceea de a ne face cunoscute foarte multe minuni. De pildă, într'una din pânze, oamenii de azi, pot vedea un cocoș cloșcă la rațe pe apă și pe uscat, în acelaș timp. In alta, un măgar (la propriu) își caută pe o stradă o cameră mobilată. Deasemenea, se poate vedea cum un pescar refuză să cadă în apă, cu toate că un peștișor, la prins de undiță și-l trage cu putere.

Sperăm că la viitoarea stagiune din Moși, vom revedea pe d-na Bica Stanovici în cea mai indicată ocazie pentru... pictura domniei sale.

4) MOZART

Sălile dela Mozart — excepțiile confirmă — par consacrate ororilor.

In anul trecut, Zeii s'au milostivit — trimițând pe incendiatorul Vulcan, care ne-a adus odată cu flacările mistuitoare, o adevărată ușurare sufletească.

Zeii de jos însă, au reclădit edificiul și sectacolul orgiac a reînceput. Bine înțeles, cu mai multă fantezie și cu mai mult efect.

„Arderea pe rug“, „scoaterea ochilor“, „fecioara de oțel“ sau „linsul caprelor la tălpi“, par alintări în fața „florilor“ doamnei Denise Iordănescu sau în fața „?“ pictorului Molda.

Nouile sisteme inchizitoriale, inaugurate de sus citații „artiști“, întrec și se deosebesc de timpurile lui Torquemada, prin aceea că, pe lângă cruzime, au schimbat elementul estetic cu al „murdăriei“. Intr'adevăr : Pepenii și strugurii d-nei Denise, în loc să lase umbră, se scurg pe cearceafuri ; vâzdoagele sunt bube purulente ; iar crisantemele, meșe de tifon și vată.

D. Molda, exhibă ceva indefinibil: Găuri cu zdrențe, mâzgos cu aspru amestecat cu verde pluș mucegai și hoit... Ce-o fi putând să fie ?

O, Zeilor ! Aruncați-vă iarăș ochii asupra sălilor „Mozart“ și faceți ceeace pe noi ne oprește legea și mai ales bunul simț.

Vom striga : „merci“ și vom sacrifica un bou în cinstea voastră.

ION SAVA

cinematograful

EMIL JANNINGS

Emil Iannings

S'a născut în 1886 la Broklyn. Tatăl său, german, era fabricant și a strâns în decursul anilor o avere bunicică. Când Emil nu avea decât 10 luni, fabrica fu vândută și familia se mută la Zürich, unde rămase 10 ani și de unde se mută apoi la Gőrliz. Acolo își făcu Emil câțiva ani de studiu până ce dorința de aventuri puse stăpânire pe el. Intr'o zi fugi de acasă ca să plece pe mare. In portul Hamburg, fu primit ca ajutor bucătar pe un vas de comerţ. Ăsta nu era idealul visat. La Londra fugi de pe bord, hoinări câteva zile fără nicio ocupaţie până când dorul de casă îl readuse lângă ai săi.

Un timp rămase lângă ei însă dorința de aventuri puse din nou stăpânire pe el. De astă dată își îndreptă pașii spre teatru.

Ani dearândul rătăci prin toate trupele până ce o întâmplare îi aduse un angajament stabil, și deaici începe ascensiunea lui. La Berlin, ajunse la film unde juca roluri mici. Dar regizorul Ernst Lubitsch în filmul „M-me Dubarry“ alături de o altă debutantă, Pola Negri, reuși să atragă atenţia lumii asupra lor. Cel mai mare succes însă al lui Emil Jannings fu în rolul lui Bos din „Variété“ care îl consacră, ca cel mai mare actor al Germaniei“.

A avut apoi, succese după succese, devenind unul dintre cei mai mari artiști de cinematograf. Cine a văzut filmul „Quo Vadis“, nu va uita, desigur, creaţia covârșitoare a lui Jannings, în „Nerone“. Inzestrat cu infinite calităţi pentru teatru și cu o rară putere de exteriorizare mai ales în rolurile de dramă și tragedie, Emil Jannings, nu se poate compara de cât cu Henri Kraus, din teatrul francez.

De câtva timp a părăsit Europa pentru un strălucit angajament cu „Paramount film“ în Holywood. Primul lui film mare care s'a turnat acolo sub regia lui Victor Flemmings este „Drumul cărnurilor“ în care Jannings are o creaţie magistrală.

Actriţa vieneză Luly, Baroană de Hohenberg

SEVERO BURADA

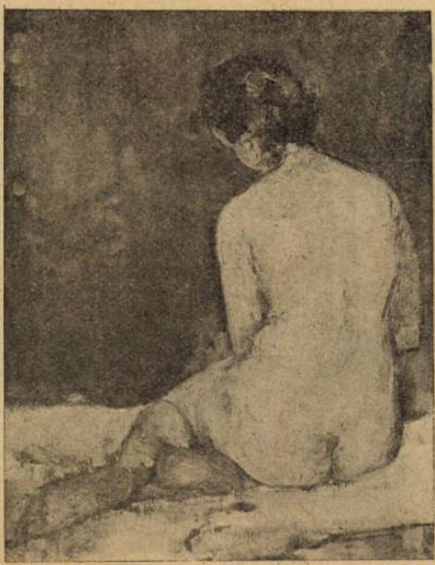

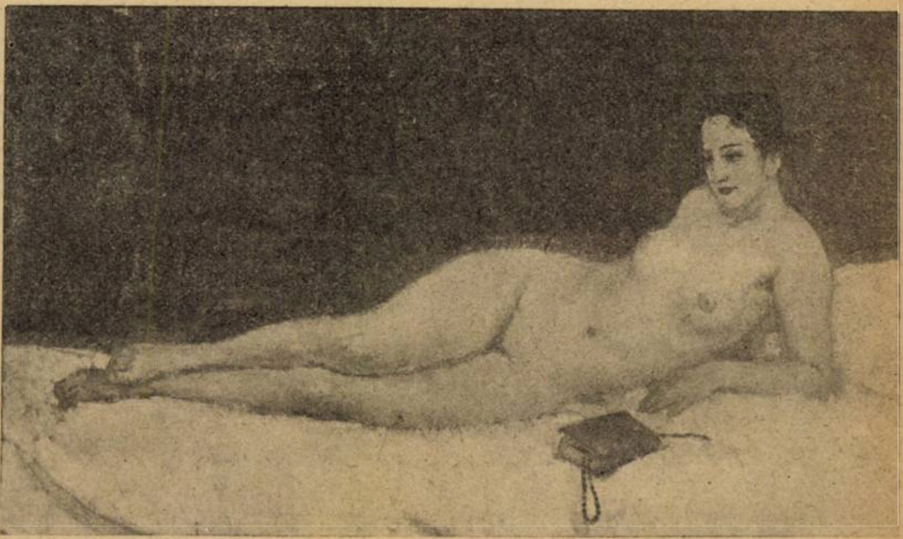

NUDURI

gazetaria

aşa şi-aşa...

Epigramă

D-rului Demetrescu-Brăila care-a făcut cunoscutele busturi ale lui Tache Ionescu şi Ioan I. C. Brătianu.

Gândind la *doctorul* Brăila,
Orice reflecţie mi 'nghiaţă:
Căci el pe cei vii îi omoară
Iar morţilor le dă viaţă.

N. CREVEDIA

FIGURILE ACTUALITAŢII

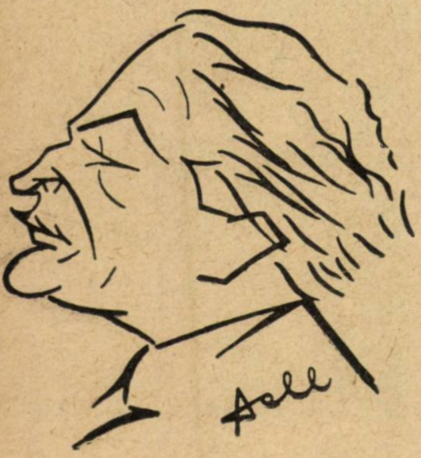

I. GR. PERIEŢEANU

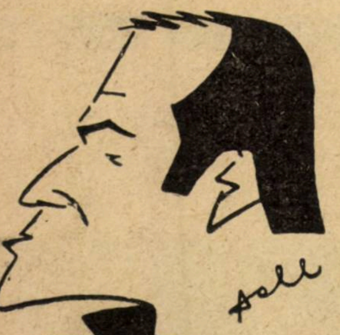

SABIN DRAGOI

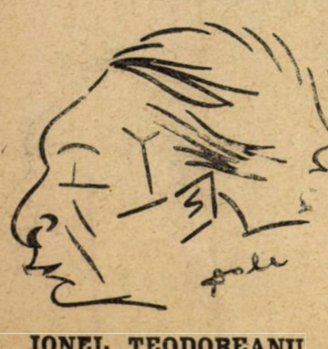

IONEL TEODOREANU

PROVINCIA

FRANCOIS MAURIAC

— Parisul este o singurătate populată, un oraş de provincie este un deşert fără singurătate.

◆

— Trebue să fii provincial ca să ştii că singurătatea — singura vrednică de dorit — nu se gustă decât la Paris. Dorim desigur o celulă, dar cu o uşe deschisă. Iubim tăcerea, dar numai dacă ştim că există o mie de locuri pline de gălăgie, unde în câteva minute, un automobil ne poate duce.

◆

— La al şaselea etaj al unei case noui, la Paris, deasupra unui vacarm de trompe, îi găsim liniştii noastre precare farmecul de a fi ameninţată. Ştim că soneria telefonului poate, dintr'o clipă într'alta, să o distrugă.

La Paris, reculegerea ne este o victorie. Nu ne-o impune câmpia din afară. Chiar într'un oraş mare de provincie, viaţa se opreşte la miezul nopţii. Acel care ar avea fantezia de a nu dormi, nu are nici un refugiu.

◆

— Chiar fără a o trăi, ne gândim cu mare satisfacţie la viaţa nocturnă a Parisului. Somnul nostru e o alegere: Parisul este locul din lume, unde ne simţim la extrema libertăţii şi unde putem totdeauna făcea altceva decât ceeace facem. In Provincie o nemiloasă necesitate ne mână dela masă la lucru şi dela lucru la pat.

◆

— Provincia le condamnă pe femei la virtute. Câte din ele nu au vocaţie pentru asta!

◆

— Provincia supraveghează pe văduve. Ea măsoară timpul în care văduvele poartă „vălul din faţă". Ea judecă durerea după lungimea crepului. Nenorocire aceleia care — într'o zi călduroasă— şi-a ridicat vălul să respire. A fost văzută si se va spune: „Iată, una care s'a consolat repede..."

In familiile bune din oraşele de provincie, un doliu îl întâlneşte pe altul şi niciodată nu se mai iese din întunecimi. E totdeauna vre-un doliu după un unchiu, pentru a se face pod între doliuri mai importante. Plăcerile, dineuri sau baluri, depind aproape totdeauna de peripeţiile unei agonii.

◆

— Intr'o bună casă de provincie o înmormântare valorează mai mult decât o nuntă.

◆

— Parisul este Provincia, care prinde conştiinţă de sine. Parisul: acest imens foc pe care îl întreţinem noi provincialii. Nimic admirabil în nici un plan care să fie numai parizian.

◆

— Nici un alt eveniment în zilele de provincie decât masa. Bucătăria este odaia principală a casei. In familiile bune există aproape totdeauna două bucătării; una unde stă doamna şi îşi prepară singură prăjiturile; alta unde bucătăreasa îşi prepară sosurile incomparabile.

Viaţa domestică se concentrează în jurul focului sacru al bucătăriei. Toată copilăria mea provincială, o aromă de bucătărie o evoacă.

◆

— O, calm al cuvântului. Eu la ţară îmi dau seama că e peste puterile mele să nu vorbesc decât cu mine însumi. Tot ce am scris mai sus ar putea să fie împrumutat notelor secrete ale Doamnei Bovary. Emme Bovary n'a murit decât în romanul lui Flaubert: fiecare scriitor venit din târgul lui de provincie este o Emmă Bovary.

◆

— Provincia ne învaţă să cunoaştem oamenii. Nu cunoşti bine decât pe acei împotriva cărora trebue să te aperi. Provincia crează *tipuri*. Luaţi din opera lui Balzac tot ce l-a învăţat pe el provincia şi va rămâne partea cea mai puţin bună. Nu prin ducesele lui, e Balzac etern ci prin Grandet.

◆

— Un artist fără comunicaţie cu Provincia este prin aceaste fără comunicaţie cu omenirea. Opera lui Anatole France este aceea a unui bibliotecar, a unui anticar. Acest parisian din Paris n'a atins niciodată sufletul omului direct a lucrat numai asupra lucrurilor moarte. Si desigur a izbutit din când în când să reînsufleţească cenuşa.

◆

— Rolul pe care provincia îl joacă în destinul altor oameni, în destinul lui Proust l-a îndeplinit boala. Boala l-a izolat precum ar fi făcut un timp de viaţă ascunsă în provincie. Frecventarea delicioasă şi criminală a lumei, de care vorbeşte Pascal, dă naştere la mai puţine opere mari decât lipsa amară a lumii într'o cameră de bolnav sau într'o casă moartă de provincie franţuzească.

◆

— Ce primejdie pentru un om inteligent absenţa martorilor. Omul cel mai atent nu se vede bine, decât în ochii altora. In provincie un om cultivat ştie că lumea îşi bate joc tocmai de ce are el superior; dar nimic nu-i vesteşte părţile sale adevărat ridicule şi nimeni nu i le denunţă.

◆

— Automobilele violează provincia. Intreţin în spiritul celor ce le văd tre-

literara

o seama de cuvinte

Intr'o zi, un moralist sever îşi arătă toată revolta sa, în faţa lui Létourdi, pentru celibatari, aceşti egoişti cari trăesc în dauna societăţei, profitând de legi indulgente, fără nici o grije şi nici o sarcină.

„Celibatarii", zise el, „trebuesc neapărat pedepsiţi".

„Ei bine!" răspunse Létourdi, „n'avem decât să-i însurăm".

♣

La o reuniune mondenă, unde se vorbia de trecerea timpului şi a zilelor frumoase, o tragediană pariziană, destul de cunoscută declară:

„Timpul meu cel mai frumos a fost pe când studiam la conservator".

„Eu", adăogă o sportivă, „nu regret decât călătoria ce am făcut în India".

„Oh! eu!" răspunse foarte sincer mica baroană de P..., „cea mai frumoasă amintire a mea sunt primii cinci ani din vremea când aveam douăzeci de ani".

♣

Intr'un salon, un palavragiu ţinea de vorbă pe un biet invitat care simţea că nu mai poate rezista. Trecând stăpâna casei, spre a le oferi cafeaua, palavragiul refuză:

„Mulţumesc", zise el, „când beau cafea, nu mai pot să dorm".

„Daţi-mi o ceaşcă", se rugă victima flecarului, „căci am atâta nevoe!"

♣

Dl. Nitti, fostul ministru italian, nu putea să sufere familia Garibaldi şi avea obiceiul să spună totdeauna, vorbind despre ea:

„Garibaldi sunt ca şi cartofii; nu au bun decât aceea ce se află în pământ".

♣

Intr'o seară a iernei 1791 trei tineri locotenenţi patinau în şanţurile fortificaţiilor orăşelului Auxonne. Când sosi ora prânzului, unul din ei plecă şi-şi scoase patinele.

„Vino, să mai facem un tour", îi zice unul din camarazi, „şi pe urmă mergem împreună".

Celălalt fu gata să cedeze; dar se răsgândi.

„Nu", zise el, „e ora când trebue să plec; un soldat trebue să dea exemplu de exactitudine.

In aceeaşi seară află că după câteva minute dela plecarea sa, ghiaţa se rupsese sub greutatea celor doi camarazi şi că aceştia muriseră înecaţi.

„Iată ce e destinul!" zicea el mai târziu.

Căci tânărul locotenent nu era altul decât Napoleon Bonaparte şi dacă ar fi mai patinat, o clipă, n'ar fi mai fost împărat; iar faţa lumei ar fi fost poate schimbată.

ZOE LECCA

bazar

EXPORTUL DE LEMNE AL POLONIEI

Iată, după o statistică din 27 Octombrie 1928, exportul de lemne al Poloniei:

1922	3000 tone	85.932 zloţi
1925	3175 tone	251.321 zloţi
1926	4900 tone	365.965 zloţi
1927	636ş tone	648.965 zloţi

Cea mai mare cantitate, este furnizată Germaniei şi Angliei.

ACTIVITATEA UZINELOR SKODA IN CURSUL ULTIMILOR ZECE ANI

Uzinele Skoda posedă în Cehoslovacia 11 stabilimente, în diferite oraşe. Mai posedă trei mine de cărbuni, cariere de piatră calcaroasă, etc. In Sept. 1928, numărul lucrătorilor folosiţi, era de 32.000 Suprafaţa ocupată de cele 11 uzine, este de 5.500.000 m. p. Atelierele sunt deservite de 82 km. linii ferate normale, pe cari se întrebuinţează 18 locomotive şi 175 vagoane pentru transporturile normale, plus un mare număr de vagoane speciale cari poartă până la 88 tone.

Centralele de vapori ale stabilimentelor Skoda cari sunt în număr de 7, produc anual până la 750 milioane kgr. vapori. Forţele motrice, ating 50.000 H.P. Stabilimentele au 5.200 motoare electrice. Uzinele Skoda consumă anual 300.000 tone cărbuni, din care o mare parte e transformat în gaz în 44 generatoare, de o capacitate totală de 1.500.000 m^3 de gaz în 24 ore; 270 presse de diverse grosimi furnizează o presiune totală de 65.000 tone.

Curierul direcţiunii din Praga s'a cifrat în Decembrie 1922 la 11.000 scrisori; în Martie 1928, el s'a ridicat la 109.000. Stabilimentele Skoda posedă 400 imobile în 25 comune. Ele posedă în Cehoslovacia 16 birouri de ingineri şi electro-technicieni, 30 magazine sau depouri, 17 ateliere pentru reparatul automobilelor şi 200 de agenţii şi sub-agenţii pentru diferite categorii de produse pe cari le fabrică. In străinătate, stabilimentele Skoda au agenţii sau reprezentanţe în mai toate ţările.

caricatura zilei

CÂND GOSPODINA E BOLNAVĂ

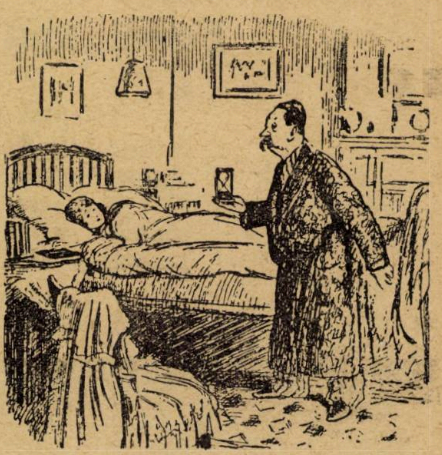

Bărbatul (cu ceasornicul de nisip în mână):

— Scumpa mea mi-ai spus să iau ăsta ca să fierb ouăle, dar nu izbutesc să introduc nici unul în el. *(Passing Show)*

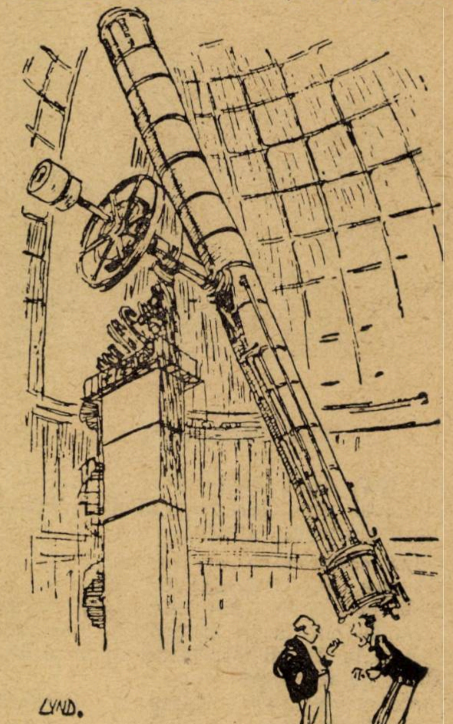

Vizitatorul. — „Şi de aici aveţi o vedere frumoasă?"

FEMEE MODERNĂ

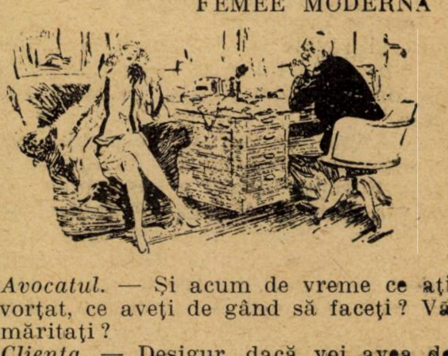

Avocatul. — Şi acum de vreme ce aţi divorţat, ce aveţi de gând să faceţi? Vă remăritaţi?

Clienta. — Desigur, dacă voi avea de gând să divorţez iar. *(Life)*

cărţi redate în extrase

VIAŢA PRINŢESEI MATHILDA

Ferdinand Bac.

Prinţesa Mathilda, nepoata marelui Napoleon, este una dintre cele mai remarcabile figuri care au dominat societatea franceză în timpul celui de al doilea Imperiu şi celei de a treia Republici.

Saloanele prinţesei cuprindea tot ce societatea franceză avea mai superior pe tărâmul literelor şi artelor. Sainte-Beuve, Renan, Flaubert, Maupassant şi alţi mari scriitori au fost obişnuiţii marelui salon.

TINEREŢEA SA

In 1820, anul naşterei sale, tatăl ei, detronatul rege Jerôme, abia , scăpase de sub controlul aliaţilor.

După căderea sa, el peregrină cu copilul său, supraveghiat de aliaţi şi se instală la castelul din Ellwangen. Nicăeri nu se simţia în siguranţă. Rămâne un timp la Triest dar şi aci este supraveghiat de aproape.

Duce o viaţă rătăcitoare, o existenţă înspăimântătoare.

Fiind nevoiţi să părăsească Italia, regele Würtembergului oferă ospitalitate familiei Jérôme. Soţii trăesc în necunoscut. Caterina soţia sa nu fu de loc onorată de dragostea soţului, pe care ca îl iubeşte orbeşte. Dar el o stimează mult şi revine la ea, fericit şi înduioşat... în zilele lui rele. El se apropia de căminul conjugal mişcat de atâta fidelitate.

Caterina era un viu exemplu prin virtuţile sale. Numele de Bonaparte inspira Europei întregi o suspiciune care mergea până la desgust ; Franţa si alte state au alungat succesiv familia de pe teritoriile lor, chiar Roma, Florenţa, Triest, îi erau interzise şi acum, această mică ţară a ei, se deschidea acestor *parias*, respinşi pretutindeni.

Regele Würtembergului este singurul suveran din Europa care-i oferă ospitalitate.

Pentru prima dată, Matilda, care se numeşte d-şoara de Montfort, se simte mare, înaintea galanterilor unchiului Wilhelm care o tratează ca pe o mare persoană. El îi oferă un loc de onoare în trăsura regală şi o copleşeşte cu daruri. Matilda este răsfăţată de toată lumea. Nimeni nu-i vorbeşte de Napoleon, din delicateţă faţă de ea.

Regele este atât de încântat de nepoata sa, încât la 13 ani îi dă „rangul de domnişoară".

Dela început îi place să i se supună, astfel că Matilda capătă un sentiment precoce asupra personalităţii sale. Acest lucru încânta pe regele Wilhelm, dar mâhneşte pe mama sa.

La această mică curte viaţa Matildei este nespus de dulce.

Matilda se hotărî să-şi schimbe coafura, nevoind să aştepte vârsta care-i va da acest drept. Şi natural pentru a place. Este primul pas spre emancipare. După această primă cucerire vrea să obţină şi un alt drept şi mai important.

Ea purta încă rochia scurtă a fetelor de vârsta ei. Acum ea găsea coafura sa nepotrivită cu această ţinută de fetiţă. Şi prima vizită pe care o făcu, ea apăru cu coafura sa cea nouă şi în rochie lungă.

Matilda nu era religioasă. Mama sa devenise catolică prin căsătorie şi nu practica decât amorul conjugal. Mama sa era modelul femeilor, soţie fără pereche. Caterina din cauza oarbei sale dragoste pentru soţul ei, vedea cu o tainică groază dispărând încetul cu încetul tinereţea sa, pe măsură ce fiica sa, o mică femee de 14 ani, o eclipsa în ochii tuturora. Sosirea Matildei la curtea din Stuttgard a marcat pentru mama sa acest punct critic.

Şi fratele ei, regele Wilhelm care făcea de timpuriu onorurile nepoatei sale, remarcase cu ochiul său expert, această stare de decădere care venea cu paşi repezi asupra acestei mame, amorezată la desperare de un prinţ continuu vânturatic. Această indispoziţie se releva în mod vizibil întregei curţi.

Ea nu mai plăcea ; era fiica sa care începea să placă.

Şi Matilda susţinută de unchiul Wilhelm se decise să cucerească.

Acesta fu regimul de existenţă al prinţesei Matilda ; viaţa sa era un provizorat ; se schimba mereu locul fără ca ea să ştie niciodată pentruce. De aci îi veni şi aversiunea ce o avea pentru călătorii. Ea deveni sedentară, îndată ce putu să dispună în libertate de viaţa sa.

Regele Wilhelm reclamă pe nepoata sa Matilda pentru a-şi termina educaţia sa, deoarece viaţa tatălui ei este cu adevărat plină de agremente şi este susceptibil de a prezenta fiicei sale o mare varietate de mame vitrege morganatice. De altminteri Jerôme, dela moartea femeei sale, se gândeşte la acest salt brusc în necunoscut, şi la felul cu care va putea împăca libertatea sa cu grelele sale obligaţii de părinte. Şi ajunge în sfârşit la ideea de a o mărita. Deşi ea nu are decât 15 ani, nu vede o soluţie mai elegantă pentru a împăca propria-i viaţă cu aceea a fiicei sale. Şi se gândeşte la vărul ei Ludovic-Napoleon.

CASATORIA RUSA

Intoarcerea la curtea din Würtemberg, unde familia Jérôme continua să poarte numele de Montfort, se semnalează prin aceleaşi amabilităţi, atenţiuni şi răsfăţ.

După câteva zile Jérôme, cuprins de nostalgie pentru Florenţa unde îşi lăsase o parte a inimei sale, pleacă.

Acum proectele de căsătorie cu vărul ei Ludovic-Napoleon au rămas o chestie de familie care se tratează la distanţă, iar nici de cum o chestie de inimă.

Revenită la Stuttgart, Matilda nu se mai gândeşte la căsătorie; ea începe să devină cochetă. Este o mică regină care are acum curtea sa. Are 16 ani şi pare o femee. Ea ştie să comande, să dispună cum vrea de anturagiul ei. La Crăciun îşi are bradul ei — înalt până-n tavan. Regele l-a încărcat cu bijuterii, broşe, brăţări, cercei. Asupra unchiului ei Wilhelm ea are o putere magică, îi disciplinează bruscheriile sale, îl mustră, când, la masă se supără contra prinţului de coroană, un băiat drăguţ, delicat, şi mereu terorizat.

După această perioadă de educaţie, chestiunea mariajului cu vărul Ludovic-Napoleon, o agita ca o necesitate de familie. Mătuşa Hortansa o atrase din nou la ea unde tânărul pretendent o aştepta cu multă plăcere. El se plictisea de moarte lângă mama sa pe care o adora.

Intârzia însă consimţimântul regelui Ludovic care se găsea la Florenţa. Jérôme se hotărî să-i aducă pe fiica sa.

Matilda pleacă cu tatăl ei, înfruntă pe irascibilul rege Ludovic, care văzând pe nepoata sa, şi pus la curent cu proectele de căsătorie, el face destăinuiri bizare.

Inaintea Matildei el înşiră toate secretele vieţei sale conjugale, incriminările sale, probele copleşitoare ale trădării soţiei sale. „Soţia sa este o Mesalină care naşte". Şi enumără amicii, siguri şi probabili, şi chiar câţiva inocenţi...

Matilda care are sentimentul prestigiului de familie, este jignită de acest scandal. Ea îşi iubeşte mătuşa aşa cum a văzut-o în cocheta decenţă a vârstei sale înaintate.

In sfârşit el cedează şi-şi dă consimţimântul. Dar lucrurile tărăgănează. Şi Matilda cu raţiunea ei solidă, urmăreşte această tăcere inexplicabilă, şi nu înţelege cauzele obstacolelor. Matilda nerăbdătoare şi fără noutăţi, începu să se neliniştească.

In timpul acesta se petrece aventura ridiculă dela Strassburg. Regele Ludovic, fără prestigiu, fără bani, fără ajutor, încercă să ocupe Franţa.

Toţi Bonaparţii sunt furioşi pentrucă acest bădăran le-a compromis numele. Jérôme rupe orice legătură şi interzice fiicei sale de a mai scrie chiar bunei Hortansa.

Proiectul de căsătorie, aşa dar, se prăbuşi în mijlocul unei veritabile furtuni în familie, unită contra acestui nenorocit care a cutezat această nebunie stupidă: să ocupe Franţa! El este exilat în America şi Jérôme rupe definitiv cu familia aceasta.

Aşteptând alte proiecte Matilda trăeşte la Florenţa. Mătuşa Iulia, femeea regelui Iosef o copleşeşte cu atenţiile sale neobosite. Matilda este cochetă şi se gândeşte adesea la dragoste.

In jurul ei, cameni de toate vârstele; ea îi surprinde într'o stare de extas italian înaintea tinereţei sale. Toate aceste fântâni de lacrimi sunt pentru ea o distracţie comică. Respingând mariajuri destul de onorabile, ea se arată dificilă. Rolul ei social se mări dela moartea mamei sale Caterina. Ea conduce casa tatălui său cu multă autoritate; şi Jérôme duce o existenţă dublă între fiica sa şi metresele sale, cu o delicateţă şi diplomaţie desăvârşită.

De timpuriu află Matilda, în contact cu tatăl ei, acoperit de datorii ca de o hermină, că o mare avere este o situaţie respectabilă. Şi când viitorul ţar Alexandru II, pe atunci ţarevici, în voiaj prin Italia, soseşte la palatul lui Jérôme pentru a-i face o vizită, acesta se grăbeşte să-i prezinte „minunea sa". El sugerează Matildei ideea de a capta graţiile moscovitului. Matilda prematur avertizată de toate pericolele vieţei sale precare, înţelege destul de bine aceste sugestiuni. Ea simte deja că prestigiul numelui său nu ar putea fi susţinut decât printr'un prestigiu echivalent. Dar această întrevedere nu are nici o urmare. Viitorul ţar nu se gândi la această uniune şi plecă, nearătând decât un interes particular pentru vitrinele cari conţin amintiri napoleoniene.

La vârsta de 16 ani, Matilda, de o sănătate perfectă, avea o desvoltare fizică precoce. In timpul acesta apare la Jerôme un scriitor renumit, Jules Janis, voiajor şi erudit, care devenise un fel de cicerone al seniorilor străini în Italia.

Matilda care refuzase pe viitorul ţar, cum spune ea, pentru a nu-şi schimba religia, se va căsători cu un proprietar de mine din Ural. Ianin se angajă a-l aduce lângă Matilda. El este născut agent matrimonial. Jerôme află de averea fabuloasă a lui Demidoff şi Matilda care nu visa decât să joace un rol la Paris, să trăiască, scăpând de jena continuă şi de atâtea compromisuri ce o copleşeau, se lăsă uşor convinsă.

Acum principalul era: să convingă „pretendentul". Janin, elocvent şi abil se însărcină cu această grea misiune. Ceeace era interesant la Janin, era că el însuşi era amorezat de Matilda, şi cum nu se putea gândi s'o ia în căsătorie, el punea atâta ardoare a o mărita cu un altul, cu amicul său, moscovitul, atât de frumos, atât de brun şi atât de bogat! Şi va dobândi mai târziu beneficii onorabile dela amândoi.

Odată Jerôme consimţind, rămânea să fie convins contele Demidoff de necesitatea de a înălţa numele său printr'un Bonaparte.

Contele reflectează, se supune sugestiei, acceptă, se entuziasmează. Apoi ezită. El îşi aminteşte că este amantul unei femei pe care o iubeşte. Ii e teamă să rupă legăturile. Janin nu disperă şi'n sfârşit ruptura se produce. Dar trebuie lăsat contelui timpul de a-şi răci dragostea încetul cu încetul. Ori, acest proces va dura doi ani.

Jerôme, considerând din punctul său de vedere acest proect de căsătorie, pusese două condiţiuni: dotarea şi recunoaşterea unei rente considerabile.

El făcu cunoscut Matildei scrisoarea de ruptură cu metresa sa. Viitorul se anunţa strălucit.

Acest mariaj de bani, care trecea mai târziu drept o mesalianţă, era foarte invidiată de Bonaparţii în exil.

In timp ce Jérôme, fericit şi în sfârşit liber, redevenit bogat graţie ginerelui său, şi-a reluat viaţa sa şi *politeţele* sale, menajul Demidoff sosi la Roma unde făcu senzaţie. Dar, din primele zile soţul se arată necumpătat, gâlcevitor şi insolent. De când este prinţ italian, ginerele unui rege detronat, este nebun de orgoliul său. El crede că lumea îi aparţine şi că-i datorează supunere.

Pentru un lucru de nimic el atacă pe ambasadorul Potemkin, se aruncă asupra lui ca un taur şi fără intervenţia asistenţei, acest demnitar ar fi fost crud maltratat. Ţarul Nicolae I aflând de acest lucru, rechemă pe Demidoff în Rusia, sub ameninţarea de a-i confisca toate bunurile. Această lovitură de teatru căzu în a doua săptămână a lunei de miere şi nenorocita Matilda care prevăzuse o lungă existenţă înfloritoare, crezuse să intre în Rusia sub arcuri de triumf.

Aşa dar totul devine nesigur, chiar voiajul la Paris. Pe de asupra mai era şi obligată ca în plină iarnă şi în condiţiuni umilitoare să se ducă în Rusia, să vadă pe soţul ei apărând ca acuzat.

Acest ciudat voiaj de nuntă se continuă până la Petersburg într'o ceaţă glacială. Lipsa de confort este atât de mare în cât este surprinzător a vedea un rus fantastic de bogat, culcându-şi tânăra soţie prin hanurile mizerabile, de a o face să sufere tot drumul de frig. Totul este groaznic în acest voiaj, şi de necrezut. Şi pe o temperatură siberiană, acest galant soţ ia unica blană de pe umerii femeii sale, pe jumătate îngheţată, pentru a se înfăşura cu ea. Un gest a cărui enormitate este de neînţeles.

După ce s'au luptat cu zăpezile şi au riscat mii de pericole îşi fac în sfârşit intrarea în capitala Rusiei; aci află, că mânia Ţarului îl forţează să stea ascuns, să nu se arate nicăeri, înainte de judecată.

A priori numele de Bonaparte face să fugă toată lumea. Dar după această răceală, se pregăteşte şi prezentarea înaintea Ţarului. La aceasta, două lucruri sunt de temut, ca Matilda să nu displacă sau să placă prea mult.

In această alternativă situaţia ei este mai precară de cât a soţului delicvent.

Ceeace va salva însă situaţia, este graţia Matildei. Ea cucereşte toată lumea şi chiar pe ţarină pe care Matilda o numeşte *o femee excelentă*.

După prima jenă, relaţiunile devin repede foarte cordiale.

La Petersburg, situaţia Matildei, era compătimită, şi ea era iubită pentrucă o ştiu dezarmată, singură, faţă de această curte, unde toţi se prosternau înaintea unei voinţi unice, unui amator de femei...

Nicolae I, se mulţumea să sărute umerii Matildei şi să deteste tot ceeace ea iubia, pe Napoleon şi toată Franţa.

Ceeace-i făcea situaţia primejdioasă, era obligaţia de a se duce peste tot singură în lume.

Demidoff, până la judecată nu avea dreptul să se arate nicăieri şi această izolare lăsa poarta deschisă atâtor tentaţiuni. Totuşi se pregătea graţierea soţului şi clemenţa Ţarului. La un concert Ţarul făcu Matildei mii de favoruri verbale. Şi alte gesturi imperiale şi mai decisive. Ţarul o însoţeşte în cursele sale.

Căsătoria ţareviciului se apropie. Prinţesa Matilda refuză să ia parte la ceremonie. Ţinuta de rigoare fiind costumul naţional, ea o Bonaparte nu se va supune acestui rit de mascaradă. Acest lucru produce senzaţie. Se căuta a o convinge să respecte tradiţia ţării. Dar cine o cunoaşte ştie cât e de hotărâtă. A se îmbrăca în felul acesta e mai presus de demnitatea sa. Ea mărturiseşte desgustul său unui amic de Hohenlohe, ministrul unchiului său, regele de Würtemberg. Acesta se alarmează de atâta îndrăsneală. Dar prinţesa îl convinge că ea are pe ţar *în manşonul ei*.

La cererea ei Ţarul îi acordă favoarea să nu apară la ceremonie, va vedea cortegiul dela o fereastră a Kremlinului.

Călătoria la Moscova se face în trăsură de poştă străbătând „peisajurile sinistre şi insectele inimaginabile". In oraş, nu este decât viziunea unui lux nemai pomenit; sunt pline străzile de atelaje la şease cai, catedralele aurite, cupolele în email verde. Seara baluri şi serbări. Nicolae se declară „mândru de a arăta poporului său pe nepoata lui Napoleon".

Ea se gândeşte acum să participe la toate aceste serbări, în biserică, fără să se supună ritului rusesc. Dar de data aceasta Ţarul, îi cere să nu apară.

E sătulă de Rusia. Se gândeşte să plece — la Paris, pentru a se elibera de această manta de plumb care-i atârnă pe umeri, fără a se gândi că *este mai uşor unui bogat să treacă prin urechile unui ac decât unui rus să iasă din ţara sa.*

Din fericire Matilda, în contact cu viaţa, câştigă un *aplomb* care deconcentra. Ea nu ştia că trebuia permisiune dela Ţar pentru a face tot ce vrei, chiar în afară de Rusia. Sistemul de denunţări şi de supraveghere a supuşilor forma o pânză de păianjen întinsă în lumea întreagă. Trebuia de câştigat oamenii, cu bani, şi la nevoe, *cu ochii.* Se decisese să câştige pe ţar pentru a obţine cheia porţilor Rusiei, pe care el o deţine. Ţarul îi acordă totul, dar nu şi pe soţul ei, pe care vrea să-l păstreze sub supravegherea sa. Ea nu cedează, şi în curând menajul Demidoff pleacă în Europa.

Cu tot răul tratament, ea se ataşează de soţul ei. Ceeace este sigur, este că acest mariaj de interes sfârşi prin iubire. El era „scumpul ei Anatol", pentru toată viaţa...

Dar Parisul este marea ei speranţă,

voluptatea cea nouă şi-l doreşte ca pe un amant.

In cartierul Saint-Germain, berlina prinţului de San Donato se opri în faţa unui mic hotel, pe care bătrânul Périgord i-l închiriase, plin de opere, artă. Matilda intrând, găsi pe toţi valeţii în mare ţinută şi prosternaţi după moda rusească. Abia refăcută de lungul ei voiaj şi pleacă din cuibul ei de aur pentru a face o plimbare pe jos până la Catedrala Invalizilor care servea pentru a glorifica familia sa. Sanctuarul era închis, dar ea îşi va aminti în totdeauna de plimbarea aceasta.

De a doua zi ea găsi pe un unchi al ei, prinţul Paul de Würtemberg, care era de mult instalat la Paris şi trăia morganatic cu o foarte frumoasă englezoaică.

Acesta primi pe Matilda ca pe o rudă. De când prinţesa noastră fu martora frivolităţilor paterne, iregularităţile conjugale nu-i mai produc teamă şi ea găseşte pe această mătuşe foarte primitoare.

Cât priveşte unchiul Paul, el este aliatul regelui Ludovic-Filip, şi el va ajuta pe noua venită, şi-i va uşura primii paşi în Paris. Unchiul Paul prezintă pe Matilda la Neuilly familiei regale. Ludovic-Filip, regina Amalia şi fiul regelui sunt în jurul prinţesei cu mii de galanterii.

Menajul Demidoff alterna între serbări fastuoase şi scene conjugale, cu iritări continue; astfel că tânăra prinţesă ajunse într'o stare interolabilă. Prinţesa se gândi să liquideze situaţiunea. Şi într'o zi scrise Ţarului, cerându-i protecţia sa, pentru persoana şi viitorul ei. Nicolae I prevăzuse acest desnodământ, fiind la Palermo, veni în Florenţa unde se găseau soţii Demidoff. Şi fără nici un menajament pentru soţ îi ordonă să redea libertatea soţiei sale.

CUCERIREA PARISULUI

La Paris, povesteşte unchiul ei Paul de *Retragerea sa din Rusia*, ea ar voi să rămână la el, dar situaţia este jenantă. Lady Wettengham nu este, pentru intrarea sa în lumea mare, o protectoare destul de legitimă.

Insă viitorul ei, ea şi-l aranjase la Florenţa, prin d-l de Nieuwerkerke. Iat o instalată la Paris şi va putea primi. Această uniune se stabileşte în majestatea pe care o dă independenţa.

Prinţesa, rupse cu concepţiunile sociale, care o făceau să o condamne cei 20 de ani într'o austeritate continuă.

Venirea sa la Paris marchează o nouă eră. La vârsta de 20 de ani are deviza: „Eu sunt ceeace sunt“.

Dar alegerea ce o făcu cu intimii săi, poeţii săi, şi „camarazii săi de atelier“ se făcu fără nicio ruptură casta sa regală. Din copilărie ea avu o înclinare pentru artele frumoase. La Curtea din Würtemberg ea luase lecţii de acuarelă.

In timpul prezidenţiei Republicei lui Ludovic-Napoleon, ea sta rezervată. Apoi deodată apare la Elysée, alături de vărul ei, în rolul ei *de rudă severană.*

Dar el nu se gândeşte a se căsători cu Matilda, a cărei legătură cu Nienwerkerke este cunoscută de toată lumea.

Şi ea nu se gândeşte decât să vegheze asupra Tronului şi să împiedice o mesalianţă.

Matilda află că Rachel este în graţiile prinţului. Legătura ar putea dura mult timp pentrucă această femee posedă filtrul geniului. Seducţiunea orientală nu se uzează atât de repede.

In anii aceştia nesiguri, Matilda cuceri un loc important. După plebiscitul din Noembrie 1852 Imperiul este declarat. Această zi mare, atât de aşteptată, aduce Matildei o satisfacţie imensă. Ea porneşte alături de împărat; este prima femee a imperiului. Pentru mulţi, un fel de împărăteasă. Ea prezidă toate serbările, dineurile oficiale, ceremoniile inaugurale, cu o graţie nesfârşită.

Impăratul îi dărui un palat pe care şi-l împodobi după gustul ei. In acest palat, prinţesa, devenită Alteţă Imperială, dă dineurile sale, unde ea poate urmări pe invitatul principal, imperialul ei văr, în accesele sale amoroase. Printre nouii veniţi se găseşte şi contesa de Montijo cu fica sa Eugenia. Merimée fu acela care le prezintă Matildei şi la rândul ei, le prezintă la Tuilleries. Impăratul îi plăcea această tânără străină.

Dar când o ceru în căsătorie, catastrofa se arătă în toată imensitatea sa şi mânia Bonaparţilor nu mai cunoştea margini. Sub augustul acoperiş al Tuillerilor „o astfel de prostie se putu săvârşi“ fără ca Matilda să fie consultată.

Şi când aceste femei se prezentară acum una în faţa celeilalte se dădu o mare recepţie. Toată lumea aştenta cu încordare sosirea prinţesei care apare în salon cu aerul său regal. Invitaţii sunt înşiruiţi pe două rânduri. Eugenia înaintează spre familia regelui Jerôme cu cel mai seducător surâs. Dar Matilda nu vede mâna care i se întinde. Ea merge drept înaintea ei şi salută invitaţii eşalonaţi. Eugenia jignită de moarte, se îndepărtă şi se pierdu în mulţime.

In sfârşit marea zi sosi, şi totul se petrecu cu demnitate; Şi la ceremonia de la Notre-Dame, Matilda inaugura faimoasa sa rochie de mătase verde.

Şi odată lampioanele stinse, prinţesa dezertând dela prerogativele sale interimare, se retrase în calmul existenţei sale private. Ea părăsi toate situaţiunile false în care soarta Bonaparţilor o rătăcise. Ea nu mai este exilata florentină, nici moscovita neaclimatizată, nici împărăteasa *in partibus.*

Ceeace face succesul Matildei, o personalitate unică este de a nu fi ca toată lumea, ea este o figură compusă din vechile-rase, solidă şi fără rafinamente. La Matilda totul este curat, vizibil, deschis. Ea este dintr'o bucată, ca o săgeată. Orice duplicitate, orice artificiu îi produce oroare.

Aceasta nu o împiedică de a avea o ţinută regală, libertatea autoritară. Totul se conciliază în acest sânge amestecat, amorul pentru cămin şi pentru *Gemüthlichkeit.*

SALONUL PRINŢESEI MATILDA

Saloanele se creiază prin stabilitate. Aci este şi secretul salonului său. Prinţesa detestă voiajurile. Ea se aseamănă statuilor din piaţa Concordiei, şi este aşezată pentru eternitate.

In salonul ei trona bustul lui Napoleon de Canova. Ea îşi creiase un părinte; era copilul gloriei. Aci era fondul orgoliului său.

Naşterea prinţului imperial bucură mult prinţesa care ne având copii, adora copii altora.

O apropiere se făcu cu tânăra lehuză care suferise atât de mult. Matilda iubea prinţul ca o mamă şi Eugenia îl iubea ca o împărăteasă. „Noi suntem trei cari iubim acest copil“, spunea ea, doi cu inima lor şi *al treilea cu datoria sa*“.

Salonul prinţesei Matilda, până la căsătoria împăratului avea o clientelă politică. Prima sa datorie fu de a grupa în jurul vărului ei, toate elementele vieţei publice, susceptibile a deveni un sprijin pentru acest tron. Acum nu mai era loc în casa sa pentru paradă. Ea îşi alege „supuşii“ săi printre oamenii de litere, ştiinţă şi artă, decisă să se îndepărteze de orice influenţă politică.

Printre genii, câţiva causeuri străluciţi, apoi savanţii, trubadurii, bufonii, oameni *cari ştiau toate dar care nu făceau nimic* şi acei cari *făceau toate şi nu ştiau nimic.* Artişti, cu capacităţi multiple, lectori benevoli, secretari fără leafă. Acei, cari în viaţa burgheză, fac comisioane, versuri de circumstanţă, cizelează madrigalurile, sonetele cu ocazia anului nou, acei cari aranjează ghirlandele, purtătorii de pachete, dela cari se poate cere orice, animale familiare, cari nu plec decât când li se spun. Apoi figuri cari uimeau prin mediocritatea şi intrigele lor. Nimeni nu ştie cum au venit şi prin ce miracol au rămas. Exista o lume întreagă, între Sainte-Beuve şi Flaubert, între Gautier şi fraţii Goncourt.

Prinţesa cu un *aer cezarian*, trăia ca o femeie ordonată iubindu-şi prietenii, casa, vorba deschisă, „trandafiri săi“, micii ei câini.

Această societate la început forma o Academie, pe care unii îi dădeau numele de „Curtea Renaşterii“.

Desele vizite princiare dădeau societăţei un aer mai ceremonios. Regina Victoria veni de mai multe ori. Despre regină, ea istorisea mii de anecdote trăite. Una din cele mai nostime este aceasta: Un om din popor văzu trecând suverana printr'o galerie a Expoziţiei Universale. El o arătă unui camarad şi prinţesa îl auzi spunând: „Iat-o!“ Dar camaradul după ce privise pe regină, îi dădu un pumn şi spuse acest singur cuvânt: Mincinosule!...

O actualitate emoţionantă era Abed-el-Kader, graţiat de curând de împărat. Prinţesa se entuziasma de nobleţea şi loialitatea acestui rezervist. După eliberarea sa, emirul deveni câteva zile favoritul salonului. Matilda iubea în el pe şeful adevărat generos, la putere ca şi în marea lui nenorocire. Ea îl admira şi nu voia să-l introducă în lumea aceea care nu avea „simţul Islamului“. Şi ea creiă pentru el un compartiment separat în salonul său.

Un personaj original al timpului era Victor Emanuel II. Acest rege Galantuomo era foarte atras de Matilda şi se grăbi ai face cunoscut că are să-i comunice multe lucruri importante. Prinţesa îl primi în mijlocul micei sale curţi, ceeace displăcu regelui. Işi răsucea nervos enorma-i mustaţă, şi văzând că nu-i reuşeşte a rămâne *în sfârşit singur* cu ea, îi vorbi în italieneşte, arătându-se amorezat cu pasiune.

Prinţesa Matilda satisfăcută c'a scăpat de el, făcu mult haz de această vizită şi se felicită că avusese la îndemână evantaiul şi toate măsurile de apărare, prin prezenţa gardei sale palatine.

Vizita reginei de Olanda, scumpei sale Sofia, tovarăşa copilăriei sale, era pentru ea o sărbătoare de confidenţe. Niciodată nu-i pricinuise vre-o supărare, dar niciodată nu o văzu altfel apărând, decât cu aceeaş rochie. Ştia însă că-i victima unui soţ avar. Matilda atât cât putea, veghia asupra acestei sărmane garderobe, pentru a o corija şi amplifica.

(Sfârşitul în n-rul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 49
2 Decembrie 1928
5 Lei

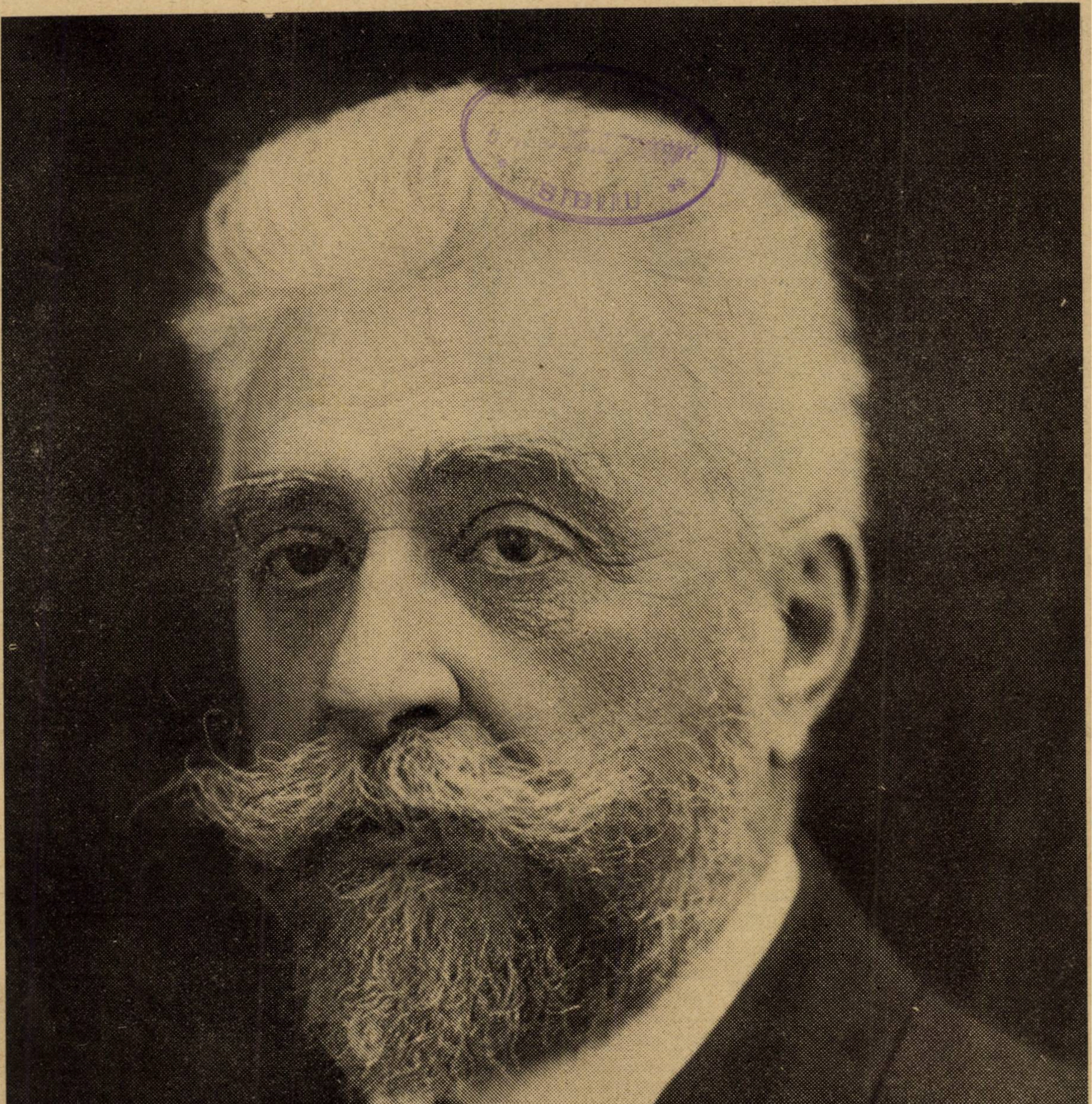

SIBIU

ION I. C. BRATIANU

Ctitorii

ION I. C. BRĂTIANU

de ŞTEFAN BRĂILOIU

Natura spre a da dovada întregei sale măestrii, creiază la intervale de secole, indivizi aleşi, şi-i împodobeşte cu daruri pe care fantezia sa atotputernică ştie să le hărăzească din belşug.

Fericite sunt neamurile pe cari natura le alintă cu cât mai dese asemenea fantezii şi fericită e omenirea de pe urma giganţilor, cari fac singuri opera generaţiilor întregi.

Ion I. C. Brătianu a fost un gigant.

Personalitatea sa puternică a imprimat drumul neamului românesc, la o răspântie, pe care numai un iluminat putea să o tălmăcească.

Puterea minţii sale, mişcată de cel mai cald patriotism, a reuşit să domine, momentele cele mai determinante, în existenţa suflării româneşti.

Cu o perseverenţă fără şovăire a ştiut să dea ţării sale gloria de a fi chezăşia existenţei întregului apus al Europei, ameninţat cu foc şi ruină de răsăritul năucit de ură şi sânge.

Regele Ferdinand I împodobit cu aceleaşi mari daruri, a putut să înţeleagă pe cel cu care ajutându-se, şi-a transformat domnia în chintesenţa suferinţelor de veacuri ale unui popor, sângerat din belşug şi a izbutit să făurească pentru prima dată neamului românesc, o izbândă întreagă şi vecinică.

Ar fi suficiente aceste câte-va precizări, pentru a caracteriza figura impunătoare a lui Ion I. C. Brătianu.

O altă faţă însă a acestui mare român, necunoscută celor mulţi, trebue să fie zugrăvită:

Blândeţe de fiinţă superioară, Ion I. C. Brătianu nu înţelegea să vadă decât ceiace era frumos şi nepieritor, în zbuciumarea vieţei de toate zilele.

Inţelegere poetică şi desăvârşită a naturii, pe care o iubea cu o nobleţă patriarhală.

In fermecătoarea sa fermă de la Florica, exemplu de disciplină a frumosului pus în slujba utilului, în nepreţuitul conac împodobit cu rămăşiţe sfinte, din istoria neamului, în biblioteca sa, comoară de sinteză a gândirii universale, Ion I. C. Brătianu şi-a plimbat gândurile, vecinic preocupat de marea problemă a vieţei sale.

Privirea sa pătrunzătoare, dar totuşi de o blândeţe catifelată, ştia să citească, în selecţiunea pe care o experimentase asupra fructelor şi florilor, sădite şi îngrijite cu dragoste de părinte, misterul mijloacelor de care natura ştie să asculte şi în selecţionarea fiinţelor zămislite în ultima zi a creaţiunei.

LA FERMA SA DELA FLORICA

Având vecinic în faţă mărturii vii din istoria ţării, pe care a ştiut să o slujească cum nimeni altul, avea mereu treaz în gândul său de nepătruns. acel sentiment care-i era crezul: patriotismul.

Din vălmăşagul de gândire închis, în imensitatea filelor din biblioteca sa, Ionel I. C. Brătianu însufleţea, pe acelea care supuse judecăţii incoruptibile a timpului, reuşiseră să rămână în picioare.

Acesta era decorul în care îşi făurea hotărârile de nediscutat;

Aceştia îi erau sfetnicii, dela care mintea sa neasemuită strângea şoaptele sfătuitoare pentru a le cristaliza, în înfăptuiri menite să înfrunte vecinicia;

De aci acumula acea energie, care ţâşnea, încovoind orice piedici şi netezind orice asperităţi.

Problemele rezolvate aci în liniştea gândului său nu puteau avea decât o singură deslegare: aceia pe care trâmbiţând-o, punea în umbră toată munca acelora care se trudiseră să le rezolve, inspiraţi dela sentimente ursite să piară odată cu creerul care le zămisliseră.

Personalitatea lui Ion I. C. Brătianu nu este numai o falâ a neamului nostru; prin calităţile sale de mare creator, el rămâne un adevărat exemplu al întinderii geniului omenesc.

Aşa se explică de ce din clipa morţii sale a pătruns în istorie alături de marele său Voevod, în cea mai glorioasă pagină a românismului, pagină pe care au scris-o cu înţelepciune, cu glorie şi pentru vecie.

La moartea lui Ion I. C. Brătianu

Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului de miniștri, e mort.

Vestea e cutremurătoare. Stă mintea în loc; mintea unei nații e învăluită în doliu. Aripile morții au fâlfâit deasupra celui mai cuprinzător suflet al țării, și l'au luat să-l ducă, luând țării pe cel mai de seamă dintre fiii săi aleși, luând neamului pe cel mi bun dintre devotații săi.

După Regele lealității românești, a murit ziditorul întregirii, conducătorul muncii, luptei și amarnicelor oboseli de mărirea țării și refacerea ei.

Trăsnetul acestei morți înăbușă, fiindcă Ion I. C. Brătianu era purtătorul torțelor; el era călăuzitorul și pe umerii lui apăsau toate poverile răspunderii înlăturării dificultăților și deschiderei drumului întru așezarea năzuințelor.

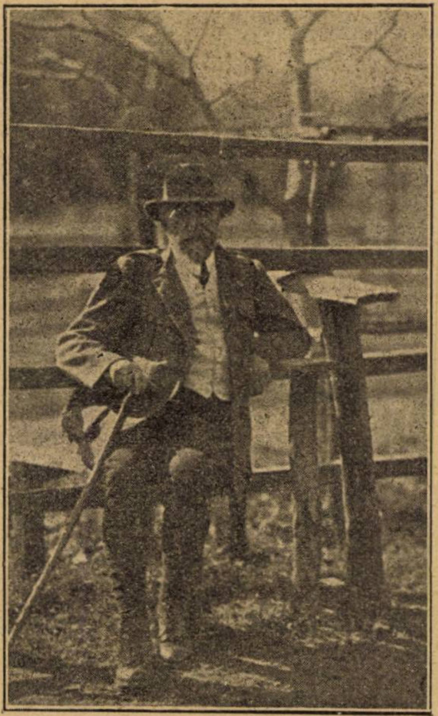

LA FERMA SA DELA FLORICA

In cumpăna vremii, gândul lui strejuia primejdiile și liniștea vorbei lui stăpânea neliniștea. Ințelepciunea lui a fost pentru țară și popor fundament de înălțare și propășire.

Și s'a prăvălit ca o stâncă uriașă, făcând un popas nădejdilor și 'ntrerupând depănarea gândurilor de înaintare, căci nu mai e el cu energia lui sobră, cu disciplina lui imperativă, pentru binele obștei românești, cu iubirea adâncă, adâncă până la misticism a neamului, cu patriotismul cel mai constructiv, ce a călăuzit țara. El nu mai e. In față e mormântul. Mormântul aceluia, care a biruit toate piedicile și a înfrânt toate dușmăniile, ca să-și cinstească țara și neamul.

Ion Brătianu a făcut cele mai glorioase capitole din istoria României. Sub privigherea lui, s'au împlinit toate poruncile conștiinței și ale instinctului național.

Sub călăuza lui, s'au înscris în trudita istorie a poporului român, paginile de exaltare patriotică ale unirii fraților și de rășluire a hotarelor care umileau istoria și geografia românilor.

Și acum, când chemarea lui avea rost de solie întru întărirea zidirii țării noui și mari, s'a prăbușit. Repede, înspăimântător de repede, doliul național s'a întins ca o pânză dela un capăt la altul al țării

Tragedia a împăinjenit vederile. Nenorocul sugrumă o clipă din respirarea României, fiindcă Ion I. C. Brătianu, de numele căruia e legată strălucirea României moderne, e mort.

După durerea morții Regelui, durerea morții celui mai mare sfetnic pe care l'a avut Coroana.

Prea sunt mari durerile, prea sunt cernite inimile.

Ziditorii au intrat în cripte.

B. CECROPIDE

---

*) Articolul acesta a apărut în ziarul *Universul*, în ziua morții lui Ion I. C. Brătianu, la 28 Noembrie 1927.

adevarale

patriotul

Când a izbucnit războiul mondial, Ion I. C. Brătianu, în calitate de șef al guvernului român, a știut, în acele vremuri de grea cumpănă pentru țară, să desfășoare o acțiune diplomatică de primul ordin, luînd în serioasă considerare, nu numai interesele permanente ale statului, dar mai cu seamă aspirațiile legitime ale întregului neam românesc. El a fost și atunci, nu interpretul propriei sale voințe, ci interpretul voinței unui neam întreg, care dorea și cerea realizarea unității naționale într'un stat omogen, mare și puternic. România a putut să intre în război, alături de marii ei aliați din apus, grație tratatului dela 4 August 1910, semnat din partea României, de Ion I. C. Brătianu.

Numele lui Ion I. C. Brătianu va rămâne înscris cu litere neperitoare în cartea de aur a neamului românesc, pentrucă el a înțeles, în cea mai însemnată epocă din istorie. ca și marii bărbați de Stat și patrioți, Take Ionescu și Nicolae Filipescu, ceeace dictează interesele civilizației și ale neamului românesc.

reformatorul

In 1913, dupăce a luat parte la campania din Bulgaria, ca ofițer de rezervă. având gradul de căpitan, a făcut cunoscut printr'o scrisoare, țării, că o reformă agrară se impune, pentru împroprietărirea țăranilor.

Și această reformă. agrară a fost înscrisă în programul partidului liberal, odată cu aceea a sufragiului universal, egal, direct și secret. Reforma agrară, anunțată în 1913, n'a putut fi realizată decât, în 1919, din cauza războiului.

Această mare reformă, care a fost o adevărată revoluție pacinică, a asigurat clasei rurale o situație economică bună, iar țării, i-a garantat pacea internă.

diplomatul

Dela Ianuarie 1914 și până la Septembrie 1919 — adică în epoca cea mai grea prin care a trecut neamul nostru — neutralitatea, războiul și tratativele de pace — Ion I. C. Brătianu a condus aproape neîntrerupt destinele țării, cu multă chibzuință, fermitate și autoritate.

In timpul neutralității, el a dirijat acțiunea diplomatică cu prudență, abilitate, pricepere și înțelepciune, așteptând să sune ceasul României. A jucat strâns; a negociat; s'a informat; 'a preparat. A fost o acțiune diplomatică plină de greutăți și de riscuri mari, dar Ion I. C. Brătianu a condus-o în așa mod, încât a atins scopul ce-l urmărea: intrarea în război alături de aliații noștri firești însă prin asigurarea chestiilor teritoriale relative la Ardeal, Banat și Bucovina, precum și la cooperarea armatelor rusești în Moldova și Dobrogea și a armatei aliate dela Salonic, comandată de generalul Sarail.

La 30 Iunie 1916, contele Czernin, fostul ministru al Austro-Ungariei la București, comunica, la Viena, baronului Burian, *„că Brătianu nu așteaptă decât ora propice ca să intre în Transilvania...*

La 4 August 1916, în casa lui Procopiu din București, Brătianu semna tratatul de alianță cu Marea Britanie, Franța, Rusia și Italia, prin care se recunoștea drepturile noastre asupra provinciilor române de peste Carpați. Și în ziua de 14 August, guvernul Brătianu declara război AustroUngariei și ordona mobilizarea armatei.

Zarul se aruncase...

Armele urmau să hotărască soarta noastră. După retragerea armatelor noastre în Moldova, în Decembrie 1916, s'a constituit, la Iași, guvernul de colaborare Ion Brătianu-Take Ionescu.

NOTE BIOGRAFICE

Ion I. C. Brătianu, a fost fiul marelui om de stat Ion Brătianu. S'a născut la 20 August 1864. El a făcut studiile primare și liceale în țară, apoi a plecat la Paris unde a absolvit școala politechnică și aceea de poduri și șosele, obținând titlul de inginer. Cât timp a studiat în capitala Franței, tânărul Brătianu a stabilit relațiuni de prietenie cu numeroși francezi, cari mai târziu au ocupat situații strălucite în viața politică, literară sau științifică. Revenit în țară tânărul Brătianu a căutat să cultive aceste prietenii.

El a intrat în corpul nostru tehnic și a lucrat câtva timp sub conducerea regretatului inginer Anghel Saligny, la construirea marelui pod de peste Dunăre, unde s'a distins, nu numai prin solidele sale competințe technice, dar și prin spiritul său conștiincios și camaraderesc, zelul și devotamentul său. A lucrat apoi la lărgirea liniei Bacău-P. Neamț, la dublarea liniei Chitila-București.

Ion I. C. Brătianu a debutat în viața politică, în 1895, când a fost ales deputat al col. I de Gorj. La 31 Martie 1897, a fost numit ministru al lucrărilor publice, în ministerul Sturdza.

Chemat la conducerea partidului liberal în 1909 după retragerea lui Dim. D. Sturdza, Ion I. C. Brătianu, a promis solemn că își va îndeplini greaua sa misiune prin respectarea doctrinei și principiilor partidului său, dar mai presus de toate, prin luarea în considerație a dorințelor și intereselor generale ale țării. A fost, pe rând, ministru al lucrărilor publice, al domeniilor, al externelor, al internelor (1907), apoi președinte al consiliului de miniștri și ministru de război.

Moare la 24 Noembrie 1927, în vârstă de 64 de ani.

POEZIE

MIHAIL SEBASTIAN

CÂNTEC INCHIS

Unde acest cântec de seară se spune singur,
unde aceste vorbe în sinea lor se ascund,
o tristeţe începe din oricare parte,
precum în amintire un pământ rotund.

Eşti tu ceas al meu, întârziat în vreme
ca o mână subţire pe un umăr,
şi cobori tu glasuri ştiute şi vechi
să le cântăresc târziu şi să le număr ?

Apropie-se limpede cel din urmă glas
şi monotonia lui să fie atât de prelungă
pe cât cuvintele aproape de tăcere
şi pe cât tristeţea lor tristeţea lui s'o ajungă.

G. TALAZ

CUNOŞTINŢA

Tu-mi prezinţi un om şi mă laşi cu el ;
Are ochi albaştri, mâini ca noi la fel,
Insfârşit cum oameni întâlneşti mereu,
Dar din omu-acesta ce ştiu oare eu ?

Gazdă voi fi bună îi voi da ospăţ,
Datinile casei eu am să-l învăţ,
Dar în noaptea lui
Trepte cum să sui,
Cum să aflu oare de nu are'n gând
Să se schimbe'n fiară, omu-acest plăpând ?

Mintea lui dincolo nu pot să-i cutreer ;
Cum să ştiu de n'are cuib de viespi în creer ;
Cum să ştiu de n'are viperi în rărunchi,
Şi a urii lepră rană pe genunchi ?...

Il primesc cu dargul ce primeşti un om,
Şi-i voi fi ca toamna fructul copt din pom,
Dar de nu-i cum gândul
Meu îi dete rândul,
Până mi-i aduce 'n casă încă unul
Câinii mei aşteaptă să le dau dejunul.......

FOCIONI MICIACIO

VOM INTÂRZIA

Vom întârzia spre minunata trecere în tihna după amiezelor
[de Octombrie
pe drumurile limpezi ce-au ruginit molcumul vis al frunzelor
[căzute.

Cu stelele de lut, din smalţul cerului de toamnă s'ar coborî,
lumină din lumină, în foşnet greu de somn, pasări obosite.

Mai ştii visa în odinioară, lângă întinsuri reci de ape,
cu sufletul ce fu atunci freamăt, în cântec şi umilinţă ?

Departe eşti şi de aşi putea să cred cum toate gândurile spove-
[desc
că iar vei reveni, în cuibul părăsit or licări nădejdii de iubire...

ADRIAN SAVU

PEISAGIU MARITIM

Burzuluite valurile mării
Spală covata 'n care zac uitate
Din gol, nici un surâs nu se abate,
Să liniştească zvonul de bulboană
Şi lumea-'nspăimântată-o ia la goană...

Perdută din privirea tuturor — o barcă
Oscilează pe-ascuţişuri reci de val,
Năzuitoare de-a răsbate pân 'la mal ;
Dar, strânsă 'n grebeni — de 'nvelişul mării — scund
Săgeta adâncimea pân-la fund...

Funingeni suri — din hornuri largi — plutesc
— Roi de albini — peste vapoare ancorate,
Sub ochiul mat al farului : — singurătate :
Când marinarii obosiţi — cu şăpcile pe ceafă,
Zvârl la rişcă, ultimul pitac — din leafă...

TRAIAN TANA

SURÂSUL DIAMANTELOR

Cu diferite unelte lărgind pereţii subteranei solitare
Strângeà diamantul cu supremă aviditate
Şi succesele tardiv acuzate
Aduceau uşoara alinare.

Acolo s'a hrănit cu râme, coropişniţe, scorpioni şi broaşte;
Cu aer acru şi întunecat ;
Acolo cu incisivii imposibilului s'a luptat
Sperând că noua eră se va naşte.

Câteodată îşi adormeà creerul pe braţul gol
Şi în visul purpuriu vedeà
Cum podoaba de diamante în razele soarelui se oglindeà
Şi toată fericirea numai lui îi dà ocol.

Şi când lumina inimei pământului în saci a fost adunată,
Când eterna noapte întunecoasă a părăsit
Lumina soarelui l'a orbit
Şi 'n aceeaş lumină toate diamantele surâseră deodată.

RALPH CHEYNEY

CERCURI

Sunt obosit de cercuri — închise destine —
Ce'n ele mă strâng şi mă opresc,
Cari mă aruncă din nou în mine
Şi nicăeri nu mă vor duce.
Vreau linii drepte,
Chiar dacă formează o cruce.

trad. C. I. Ş.

VINOVATUL

F. ADERCA

St!... A adormit... Să nu-l deşteptăm!.. Bine c'a adormit... N'am alt băiat. E de cinci ani, dar a crescut 'nalt şi cam slăbuţ. Nu ştiu cu cine seamănă, că eu sunt cu totul altfel. Nici cu măsa nu seamănă, că măsa e scundă şi bondoacă. In neamul nostru nu s'a pomenit copil bălai şi cu ochi albaştri. Am fost cu toţi, şi din partea mea şi din partea nevestei, mai mult oacheşi, totdeauna flămânzi, scandalagii şi niciodată bolnavi. Ionică e subţire ca un pui de plop şi auriu ca toamna. Nici nu ştiu din ce trăieşte, că eu mâncând nu l'am văzut niciodată. Parcă i-ar fi de-ajuns lumina. Am auzit că sunt unele flori care cresc în creştetul de cremene al câte unui munte şi acele flori fac din lumina de-acolo de sus, de lângă cer, şi hrană şi căldură şi culoare. Să fie Ionică dintr'un neam de oameni la fel cu acele flori?... Dar cine poate lămuri taina asta, când n'o pricep eu care sunt tatăl ei?...

Mai încet... St!... Fă-te mai încoa', să-ţi vorbesc mai la ureche... Il vezi cum doarme?... Parcă nici duh n'are şi trece astfel, pe apele somnului, ca un sicriaş de nuc în care doarme o vioară cu căluş de diamant. Nu, nu e mort. Aşa doarme el, Ionică, nici nu se cunoaşte: parcă e un făt frumos de ceară.

Adineaori s'a speriat, dar nu se mai cunoaşte. Ii pusesem la căpătâi, pe policioara ferestrei lampa de petrol dela bucătărie, lampa cea mică. Ii adusesem din oraş o carte care avea înfăţişarea unui urs ridicat în labele dinapoi şi ţinând în labele dinainte o tamburină. Inlăuntru cartea era scrisă toată numai cu urşi: unii jucau pe vatră cu jăratec, alţii se urcau în copaci, alţii îşi puseseră boabe de zmeură la ureche, ca cerceii, alţii — albi — se băteau între gheţuri cât muntele, cu cocoloaşe de zăpadă, şi zideau din omăt un alt urs, uriaş, cu ochi de cărbune şi o pipă mare în gură, dintr'un picior de ren. Cartea se încheia cu o vulpe albastră, cu o coadă cât o cometă. Nici n'am spus nevesti cât mă ţine — că ea umblă cu papucii rupţi dela Pasti

Şi cum ziceam... Am pus lămpiţa cu petrol, să se uite băiatul în carte până o aţipi.

Noi dormim în odaia astălaltă şi lăsăm uşa deschisă. Din patul nostru, eu şi nevasta îl vedem tocmai bine în pătucul lui.

— Când o aţipi copilu, sting eu lampa! am zis nevestei.

Şi ea a adormit îndată.

Cum de-am adormit şi eu nu ştiu. Că omul e treaz mereu şi tot treaz e şi când se 'ntinde în pat după o zi de muncă amarnică şi pe urmă se pomeneşte că se scoală dimineaţa, fără să ştie când şi cum a dormit o zi întreagă înegurată, din amurg până'n răsăritul soarelui.

Ce s'a petrecut?

S'a sfâşiat parcă deodată pânza nopţii? Că m'am simţit luminat şi dogorât de flacăra soarelui uriaş care stă ascuns dinapoi, şi aşteaptă şi el timpul să se ridice odată cu dimineaţa în văzduh. Eu visuri n'am. Dorm buştean. Şi visul ăsta m'a făcut să ridic capul depe pernă şi să oftez... Când am deschis ochii, la 'nceput n'am ştiut dacă n'am deschis cumva ochii tot în vis. Perdeaua cea mare şi subţire ca firul de păianjen care împodobea partea de sus a ferestrei, dela căpătâiul băiatului, luase foc. A fost ca un şarpe care a ţâşnit parcă deodată din capul lui Ionică, a cuprins fereastra toată şi s'a mistuit în tavan. De pe urma trecerii acestei vipere de lumină au rămas stele pe galeria care a prins să fumeze şi să ardă.

Băiatul sărise în picioare, în mijlocul patului şi privea spre tavan, cu ochii lui mari albaştri, pe unde fugise balaurul focului. L'am văzut tremurând şi întinzând un braţ către noaptea odăi mele. Mă chema într'ajutor. Se gândise la părintele lui şi rostise poate şi numele ăsta mare al omului care e tată.

Ştiu, ar fi trebuit să mă reped din culcuş, să dau de-oparte lampa de unde pornise incendiul, să mă urc pe fereastră, să zmulg cu amândouă mâinile galeria aprinsă şi s'o arunc afară din casă. Balaurul care dăduse ocol frunţei lui Ionică şi Ionică îl văzuse, trebuia ucis de mâna mea, a tatălui care poate face toate vitejiile pentru copilul lui şi toate minunile.

Dar eu atunci n'am făcut nicio vitejie, şi nicio minune. Am dat numai un răcnet jalnic şi răguşit dintr'un gâtlej cu vocile amestecate, ca o vită înjunghiată pe jumătate.

Nevasta a sărit speriată, a dat fuga, a luat băiatul, l-a dus la bucătărie şi înapoindu-se cu scara şi căldarea cu apă, a stins galeria şi a stropit scânteile şi cărbunii depe jos.

Eu rămăsesem înţepenit la marginea patului, cu picioarele păroase afară cu creştetul gol îngheţat într'o sudoare urâtă, clănţănind din dinţi.

Ionică mi-a auzit răgetul şi m'a văzut în starea asta.

Când l'a adus măsa, m'am ridicat să-l iau în braţe, să-l culc alături de mine... Am început să râd şi să-i spun hazuri.

Băiatul n'a vrut. A cerut să doarmă tot în pătucul lui.

Uite-l, doarme... Are cartea cu urşi la căpătâi.

Nevasta s'a culcat şi ea.

Eu nu pot să dorm.

Stau de vorbă cu dumneata.

Sunt vinovat, de bună seamă. Ar fi trebuit să fiu un tată adevărat. N'am fost. Ionică şi-a dat seama că focul e mai puternic decât tatăl lui. Focul nici nu-l ajunsese şi tatăl a fost înţepenit de groază şi a gemut.

Nu e întâia oară când mă simt vinovat în faţa lui.

De ce m'o fi pedepsit Dumnezeu atât de greu, dându-mi un băiat de care să mă tem? Eu n'am cerut un prinţ... De ce nu mi-a dat şi mie, ca atâtor taţi, o droae de ţânci murdari, gălăgioşi şi mâncăcioşi. Eu am pe Ionică — *unul singur*, şi care nu ştie decât să privească uimit. El nu râde. Ai mai pomenit copil care să nu râdă?... M'am dat de-abuşilea, de-atâtea ori, m'am ascuns sub masă, m'am ridicat cu scaunul în cap, m'am travestit în femee, am scos limba, am făcut ca pisicile şi ca măgarul... Ionică, subţire, 'nalt, cu fruntea lui ca un luceafăr ridicat deasupra talazelor verzi în noapte, se uita la mine cu ochii mari, albaştri şi reci. Mi se părea că e un rege minuscul,de bazm, în zale de argint că va pune mâna la coapsa lui tare şi va zmulge o sabie ca un fulg de oţel, să-mi reteze capul ăsta caraghios...

Intâmplarea cu focul crezi că m'a umilit mai mult decât eram până acum în ochii băiatului?...

Din lumea lui de bazm de unde vine, unde nimic nu e pe jumătate, pocit şi în degradare, unde toate sunt desăvârşite, cu puterile lui cele proaspete care-l construesc de dinlăuntru, întreg, mare şi răsunător, ce însemn eu pentru Ionică?

Ce-i pot eu arăta în lumea asta?...

Iţi spun drept că mă simt vinovat oridecâteori plouă şi îl duc de mână pe stradă, ud. Mă opresc adesea cu el în faţa baracei de lemn din fundul curţei; el intră înlăuntru şi eu îl aştept afară. Imi vine să fug în lume!... Trei pisici au plâns o noapte întreagă pe maidan şi a doua zi, când am trecut cu Ionică pe lângă leşurile umede, am întors capul ruşinat şi vinovat de moartea lor şi i-am arătat altceva, în capul străzii — unde un căruţaş bătea cu varga un cal chior şi bătrân înhămat la o căruţă cu opt mii de chilograme de lemne.

Crezi că mi-e ruşine până şi de foamea cu care în familia noastră ne mândream? Nu pot să mai sufăr masa. Mănânc încruntat în faţa lui Ionică şi aşi vrea să pot înghiţi fără să mestec. In fiecare dimineaţă mă desgolesc până la brâu şi frec pielea cu săpun şi cu apă — Ionică mă vede.

Măsa îl spală şi pe el în fiecare Vineri seară cu apă fiartă. Iţi spun drept, trec în săliţă şi plâng cu disperare înghiţind lacrimile să nu mă vadă, să nu mă audă nimeni. Ionică ştie că e băiatul meu şi că eu n'am putut să am un băiat care să rămâe de-apururea tare, curat, ca aurul şi ca cerul, precum nu l'am adus într'o lume în care legile hoitului, ale putoarei şi ale putreziciunei, să nu se amestece la fiece pas cu legile vieţei lui de prinţ şi ale luminei lui cereşti.

Dar să nu mai vorbim...

De când îl am pe băiat, s'a clintit ceva din mine. Mi se pare uneori că asemenea lui Isus, umblu pe ape şi apele mă leagănă şi nu se desfac. Dar tot mai nădăjduesc ca odată şi odată paşii să-mi alunece, talazele să fugă de sub mine şi — treci mai încoa' să-ţi vorbesc în ureche — să mâ'nghită...

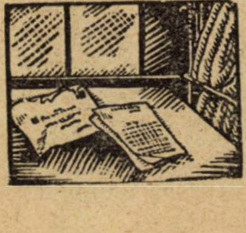

CU AMICUL HANS IN ŢARA LUI D'AUREVILLY

ANTON HOLBAN

—„Ce imbecili, n'au pus pe ele un om. ca să-şi poată da seama privitorul, făcând proporţia, de înălţimea lor".

Seara ne oprim la Coutances şi o impresie neobişnuită ne izbeşte: impresia unui oraş părăsit. Cu toată ora devreme — abia nouă ceasuri — străzile sunt perfect pustii, luminele stinse, numai la distanţe câte un felinar palid. Am urcat la întâmplare poteci, am colindat printre copaci mulţi care lăsau pete de umbră închisă pe pământul cenuşiu, am străbătut uliţe înguste şi răsucite, cu surprize la fiecare întorsătură, apoi străzi largi cu case întunecoase, cu obloanele albe lucind. Câteodată câte o umbră înaltă şi subţire şi bănuiam o biserică. Detaliile gotice dispăruseră, iar turnul apărea vaporos. Paşii noştri izbeau straniu trotuarul, vorbele noastre sunau nenatural, iar cei câţiva trecători—năluce — păreau în noapte nişte hoţi la pândă. De spuneau ceva, vorbele lor ni se păreau dosnice deşi se auzeau dela distanţă în liniştea perfectă.

Toate ferestrele întunecate. O armonică, de nu ştiu unde, a început brusc un cântec şi atunci am avut impresia că s‘au apropiat casele între ele în jurul nostru ca oamenii la o noutate, că oraşul s‘a strâns ca un pumn şi am simţit o familiaritate binefăcătoare care mi-a descordat pentru o clipă nervii. Senzaţii de frică şi totuş de curiozitate avidă de complacere, mă transformau într‘o melancolie tragică cu uşurinţa cu care valul se transformă din verde în albastru. Dar armonica s‘a întrerupt îndată şi tot aşa de brusc cum începuse, la mijlocul unei fraze melodioase. Şi oraşul de aproape s‘a desfăcut iarăşi ca mâna desfăcută cu degetele resfirate. Aveam impresia că asemenea unui râu, întunerecul lichid curgea pe străzi stropind cu spume albicioase pereţii.

Dela hotelul fără zgomot şi lumini de lângă gară, mă uit în noapte multă vreme spre Coutances, oraşul celui mai autentic provincialism pe care l‘am văzut vreodată. Privesc aţintit drumul urcător, pierdut printre arbori dar nu desluşesc nimic lămurit şi mă întreb ce va mai rămâne din toată această vrajbă, atunci când soarele va lumina colţurile ascunse şi va trezi oamenii, ce transformări vor mai lua atâtea linii tremurătoare şi negre pe drumul suitor.

13 Aprilie

Coutances este un orăşel, de vreo 6000 de locuitori. (Hans mi-ar spune poate că sunt inexact, mi-ar arăta tot dezastrul unei statistice întocmite de mine şi toate repercuţiile ei economice). Aşezat pe un monticul pe care îl cuprinde întreg. Deaceia şiragurile de arbori, stradele înghesuite sau unele mai mari, mereu urcă şi coboară. In mijloc pe vârf, o piaţă mai largă, cu celebra catedrală gotică într‘o parte. Găseşti din oraş tot felul de perspective asupra câmpiei din jur, care se întinde capricios, cu case răsleţe pe ea. Iar de jos, din tren, Coutances ridicându-se îngrămădit printre pomi şi reuşind să se desprindă dintr‘o dată, se înalţă cu forţă şi încordare ca o fântână arteziană prin cele două turnuri ascuţite ale catedralei. Catedrala văzută de aproape e masivă şi fără graţia pe care goticul o pretinde. Pare lucrată din granit, cu linii simple, geometrice, tăiate în acelaşi bloc.

In biserica Sain Pierre clădită în secolul al XV şi al XVI, într‘un moment de afecţie excesivă, am încercat să explic lui Hans cu ce exactitudine se pot data uneori aceste monumente, exemplificându-i aici prin detaliile renaşterii (la mijloc chiar un turn întreg) grefate pe tradiţia gotică. Hans a ascultat cu bunăvoinţă o bucată de vreme, strâmbând numai la cuvântul, „exactitate", dar o statue din altar care-i atrăsese atenţia hipnotic, îl face să mă întrerupă brusc.

— „Cine o fi oare sfântul ăsta cu echerul în mână ?". Cum nu ştiam, întrebarea l-a persecutat multă vreme şi multă vreme a rămas neatent la orice i-aşi fi spus...

După prânz din nou înspre mare... Granville e aranjat admirabil pe o limbă îngustă şi lungă de pământ înfoiat intrat în apă. Astfel perspectiva e uneori minunată. Totuşi prilejul n'a fost folosit îndeajuns şi dacă într'un colţ, lângă plajă, sunt câteva vile şi cazinouri elegante, stradele sunt destul de comune, înălţimea e acoperită cu uliţe înguste care înpiedică vederea, iar pe înălţimea cea mai înaintată şi mai pitorească, o cazarmă pătrată, cu o curte mare prin prejur şi cu un soldat care păzeşte intrarea. Marea vine domol şi apa — între mare — este reţinută de diguri ce seamănă cu nişte jucării de copil. Culorile mării sunt de o delicateţă uimitoare, tandre, calde, mereu deschise, alături de alb şi roz. Amintesc oarecum Balcicul. In faţa unui colorit admirabil între verde şi albastru, întins peste tot şi mat, am protestat contra numirilor de culori prea puţine, când în faţa mea se întinde, aşa de nemărginit şi de lămurit, o culoare fără nume.

Hans mi-a explicat că nu există numărul, oricât de mare ar fi, care să cuprindă toate posibilităţile de culoare. Şi în scurt timp i-am dat dreptate, căci aspectul mării se schimbase îndreptându-mi aceeaşi atracţie tiranică şi pretenţie indiscutabilă, iar eu, la fel nu eram în stare să dau un nume culorii noi.

Pe nisip lângă mare care vine cuminte până la mine. Soarele deabea a apus, şi un colţ din fund s‘a colorat într‘un galben discret. Şi cum îşi lasă amurgul pe apă o bandă capricioasă trandafirie, subţiindu-se în drum până la nisip. In această înserare de nuanţe delicate, parcă ar fi o fată îmbrăcată într‘o rochie vaporoasă de gazuri multe albastru deschis aproape alb şi căreia i s'ar vedea prin pânzile străvezii, carnea indecisă şi tremurătoare... Pe ţărm, stâncile masive...

14 Aprilie

Am scoborât cu multă greutate înălţimea Granville pe stâncile dela poale, şi acum am ajuns, strecurându-mă prin granitul tăiat geometric şi cu dese ochiuri de apă, la marea care se sbate tot mai aprig şi uneori aruncă picăturile până la mine. Scoici infime punctează stâncile. Vântul bate din spate, cerul s‘a închis, culorile mării s‘au unificat şi s‘au mai închis fără însă să-şi fi pierdut frăgezimea de aseară. Hans, după ce m‘a acuzat de imprudenţă, a plecat pe dig spre far.

E atâta mişcare pe mare, şi totuşi nemărginirea ei ne arată neputinţa noastră, şi ne înbie la înţepenire. Deaceia ţărmurile cu tot pe ele par încremenite de mult. Am impresii în genul d‘Aurevilly: stâncile se îndoae şi se strâng enorme în grămezi ca nişte elefanţi doborâţi căzuţi la întâmplare cu toată greutatea asupra lor, alteori se subţiază în poteci cu crăpături mici şi cu reflexe stacojii pe ele ca nişte piei de crocodil. Mă uit mereu la apa mereu neîntreruptă, nu-mi închipui marginele ei şi nu mi se pare că în faţa mea s‘a lichifiat spaţiul. Şi poate din nuştiu ce motive, de privesc cerul în ziua cea mai clară, nemărginirea lui mă turbură mai puţin.

Am ajuns, fără să-mi dau seama, pe plajă şi acum impresiile mele au devenit mai convenţionale. „Am luat loc, obiceiu de rigoare, pe nisip. Câţiva copii se joacă cu tot felul de forme, mamele-şi privesc dulce odraslele. Decorul se armonizează la fel ca la noi, când se amestecă covoarele turceşti printre scoarţele naţionale, şi în faţa valurilor, făcut mic împotriva vântului, cu fularul înodat, cu pălăria înfundată, cu umbrela alături şi buzunarele pline de ziare, mă simt un personagiu comic...

Hans s'a înfuriat pe mine. I-am spus că intenţionez să-l pun în impresiile mele şi mi-a pretins să-i citesc pasagiile în care l-am pus.

Bine înţeles, nu i-au plăcut şi a găsit totul inexact. M'a făcut răutăcios şi i-am replicat că se teme să nu-i strin reputaţia de fante de provincie. Şi totuşi are dreptate, recunosc că poţi să ai suflet poetic şi să întrebuinţezi busolă, că l-am văzut uitându-se la mare, că uneori el mergea pe stânci în timp ce eu stam locului, şi că a făcut chiar două imagini: odată a comparat o vilă cu o cutie de chibrituri (ceace poate s'ar explica, cu toate variaţiile formelor vilei, prin cine ştie ce combinaţii geometrice), dar mai ales a găsit o imagine plină de savoare, spunând că viţele îi fac impresia a fi făcute din miez de pâine.

Oamenii sunt complicaţi, se găsesc în ei toate variaţiile.

Deosebirea între ei o fac cantităţile în care se găsesc ele. Şi de ce n'o fi vrând să înţeleagă Hans că exactitatea nu e o calitate mai puţin preţioasă ca vagul poetic?

15 Aprilie

Am ajuns aseară la Avranches, unde noaptea am rătăcit pe sub ploaea care a reînceput, fără să fi parvenit să ajungem în oraş. Şi astăzi, de dimineaţă de tot, sub un cer minunat şi umed încă, am plecat spre celebrul Mont Saint Miche. Un orăşel de câteva zeci de case aşezate la întâmplare şi înghesuite unele peste altele pe o stâncă de granit cu o circonferenţă de 800 de metri, se înalţă aşa încărcat, subţiindu-se şi ascuţindu-se comic prin biserica şi mânăstirea celebră, cu turnul firav în vârf. Imprejurul orăşelului nisipul împrăştiat pe mai mult de 10 kilometri care la marea maree, e acoperit printr'un gest fantastic de marea din fundul peisagiului. Drumul înălţat şi subţire care la Veneţia, se opreşte la porţi iar înfăţişarea târgului mărindu-se mereu la apropiere şi totuşi putând să-l cuprinzi întreg dintr'o privire, este una din minunile Franţei. O stradelă pitorească trece pe

CÂRDJALI

A. S. PUŞCHIN

Cârdjali era de origină bulgar. Cârdjali în limba turcească înseamnă brav, viteaz. Numele lui adevărat nu-l ştiu.

Cârdjali cu tâlhăriile lui băgase groaza în toată Moldova. Ca să dau oarecare idee despre el, povestesc una din isprăvile lui. Intr'o noapte el şi cu arnăutul Mihăilachi, au călcat o colonie bulgărească. I-au dat foc din două părţi şi-au început să umble din colibă în colibă. Cârdjali tăia, iar Mihăilachi ducea prada. Amândoi strigau: Cârdjali! Cârdjali! Toată colonia s'a împrăştiat.

Când Alexandru Ipsilanti a proclamat răscoala şi a început să-şi adune oaste, Cârdjali aduse la el câţi-va din vechii lui tovarăşi. Adevăratul scop al eteriei ei îl cunoşteau, însă răsboiul le dădea ocaziunea să se îmbogăţească pe spinarea turcilor şi poate şi a moldovenilor, lucru care li se părea mai sigur decât scopul eteriei.

Alexandru Ipsilante era într'adevăr viteaz, însă nu avea calităţile necesare rolului, pe care şi-l luase aşa de înflăcărat şi fără chibzuială. Nu ştia să se poarte cu oamenii cu care era silit să comande pe eterişti. Ei nu aveau încredere în el şi nici nu-l respectau. După nefericita luptă, unde a pierit floarea tinerimei greceşti, Iordachi Olimbiuti îl sfătui să se retragă şi el îi luă locul. Ipsilanti fugi la graniţa Austriei, şi de acolo dădu drumul oamenilor lui blestemaţi, pe cari îi numi neascultători, fricoşi şi nemernici. Aceşti fricoşi şi nemernici, în mare parte, au pierit între zidurile mânăstirei Secul, sau pe malurile Prutului, apărându-se disperat contra duşmanului, de zece ori mai puternic.

Cârdjali se găsea în detaşamentul lui Gheorghe Cantacuzen, despre care se poate repeta cele spuse despre Ipsilanti. In ajunul luptei dela Sculeni, Cantacuzen cere autorităţilor superioare ruseşti permisiunea de a intra în carantină la noi. Detaşamentul rămăsese fără comandant; însă Cardjali, Safianos, Cantagoni şi alţii nu aveau nevoie de comandant.

Lupta dela Sculeni n'a descris-o nimeni, mi se pare, în întregul şi induişătorul ei adevăr. Inchipuiţi-vă şapte sute de oameni arnăuţi, albanezi, greci, bulgari şi tot felul de vagabonzi, neavând idee de arta răsboiului, retrăgându-se din faţa a cincisprezece mii de călăreţi turci.

Acest detaşament se strânse la malul Prutului şi aşeză dinnaintea sa două tunuşoare mici, găsite la Iaşi, în curtea domnitorului, din care se trăgea întâmplător, numai la onomastica domnitorului sau la anumite serbări. Turcii ar fi fost bucuroşi să pună în funcţiune proectilul, însă nu îndrăzniră fără permisiunea autorităţilor ruseşti; proectilul fără îndoială, ar fi căzut pe malul basarabean.

Comandantul carantinei, (acum mort) care slujise patruzeci de ani în armată, nu auzise de când se născuse şuerătura glonţului, însă aici îi dăduse Dumnezeu să audă. Câte-va îi zbârnâiră pe lângă urechi. Bătrânul se supără straşnic şi certă pentru aceasta pe maiorul de la regimentul de vânători pedeştri, care se găsea pe lângă carantină. Maiorul neştiind ce să facă, alergă la râu, peste care se hărţuiau răsculaţii, şi-i ameninţă cu degetul. Răsculaţii văzând asta, s'au întors şi au fugit, şi după ei întregul detaşament turcesc. Maiorul care a ameninţat cu degetul, se numea Horcevschi. Nu ştiu ce s'a întâmplat cu el.

A doua zi, turcii au atacat pe eterişti. Neîndrăznind să facă uz nici de proectile, nici de bombe, s'au hotărît, după obiceiul lor, să facă uz de arma albă. Lupta a fost sângeroasă. S'au tăiat cu iataganele. In partea turcilor s'au observat lănci, neexistente până acum la ei; aceste lănci erau ruseşti.

„Necrasov-iştii“ se luptau în rândurile lor. Eteriştii, cu permisiunea Impăratului nostru, puteau să treacă Prutul şi să se ascundă în carantina noastră. Ei începură să treacă. Cantagoni şi Safianos au rămas cei din urmă pe malul turcesc. Cârdjali rănit în ajun, zăcea deja în carantină. Safianos a fost omorît. Cantagoni, om foarte gras, a fost rănit de o lance în abdomen. El cu o mână ridică sabia, cu cealaltă apucă lancea duşmanului, o implântă mai adânc în sine şi în acest fel putu să ajungă cu sabia pe omorîtorul său, cu care căzu împreună.

---

sub porţile multe şi vechi şi urcă imediat la mânăstire, iar pe părţi restaurantele la modă şi magazinele cu vase, cărţi poştale, tot felul de amintiri, şi vânzătorii cari ca şi în orient se ţin după tine ca să cumperi. Nici un magazin de haine sau comestibile, nu e loc pentru aşa ceva pe stâncă. Aprovizionarea se face zilnic dela 10 kilometri. Mânăstirea cu biserica în mijloc a servit pentru călugări, apoi ca închisoare celebră. Biserica clădită la încrucişarea romanicului cu goticul, nu dă o impresie unitară, dar detaliile sunt admirabile. Nişte minuni de graţie şi de proporţie sunt le refrectoire des moines, le réfectoire des hûtes şi le cloître. Dela mânăstire te poţi coborî şi dealungul zidurilor crenelate care încing micul munte şi depe trepte ai perspective asupra mării şi a nisipului, nepreţuite.

L'am părăsit pe Hans, ocupat să cumpere cărţi poştale şi amintiri. E o vecinică întrebare pentru mine cum pune el mai mult entuziasm şi grabă pentru nişte copii, înainte de a fi privit mai de aproape însăşi originalul magnific. L'am regăsit însă iute, strada unică şi mică te dispensează de multe căutări.

Amândoi am înconjurat muntele ca să-l vedem din toate părţile, dar deabea ne puteam ţine echilibrul pe stâncile mici aşezate pe lutul moale şi periculos şi am ajuns la porţi înainte de a fi avut prilejul vre-unui minut de meditaţie. Am urcat din nou pe ziduri, ca să-i arăt lui Hans perspectiva, dar el se uita mai mult la fotografiile depe stradă. Am avut pretenţia să mănânc într'un restaurant deasupra nisipului, el a vrut un altul unde să fie lume multă. Am sfârşit prin a ne despărţi iarăşi. Dela restaurant am privit îndelung la nisipul neted dungat de fire subţiri de apă rămasă încă. O insulă mică dar cu multe falduri puternice se ridică şi ea pe nisip: Tombalaire. Doi turişti cu picioarele goale şi cu sacul la spate porniţi pe jos, s'au depărtat înspre mare. S'au micşorat mereu, au devenit două puncte înainte de a dispare cu totul. M'am ridicat privind dintr'o ochire tot muntele cu gândul că nu mai am ce face, şi-am coborît la tren. Hans a venit, şi el exclamând triumfător că m'a văzut primbându-mă prevăzător pe lut prin luneta muzeului din vârf. In trenul care ne depărta, mă întrebam dece după atâta entuziasm, plecam pripit.

Poate pentru că îngrămădirea de case şi nisipul neted îmi dădeau impresia unei jucării admirabile. Căci luna fusese acum avară şi nu-mi trimesese lumina fascinatoare pe valuri, şi marea rămăsese departe şi cuminte, dungă albastră pe orizontul alb şi nu se deslănţuise pe nisipul gălbui cuprinzând insula Tombelaire şi zbătându-se pe zidurile dela Mont Saint Michel, aducând aici miros, lumini şi viaţă.

16 Aprilie.

Dimineaţa din nou la Avranches. pe sub ploae, şi vizităm în fugă oraşul înainte de a pleca spre Paris. O potecă lungă pe deal, câteva străzi, un donjon, grădina publică, mândria oraşului, cu alei largi şi îngrijite, cu straturi de flori parfumate. Iar depe terasă, o privelişte magnifică: o întindere enormă verde cu case şi copaci aşezaţi capricios, cu drumuri răsucite străbătând întinderea subţire ca nişte panglici, iar departe, nisipul cu dungi lucioase în mijloc cu Mont Saint Michel care de aici îşi netezeşte conturile, îşi unifică în sumbru culoarea şi pare conic lângă câţiva palmieri curentele calzi ale apei o piramidă egipteană, iar departe de tot, marea....

Şi acum ne întoarcem din nou la Parisul pe care-l cunoaştem prea bine şi unde, în diversitatea spectacolului, ne-am deprins să vedem numai gesturi identice şi să trăim zilnic aceleaşi mici evenimente şi unde am devenit imuni la vraja Luvrului singuratic la capătul grădinilor sau Senei tandre. O ultimă odă deci locurilor, unde dacă n'am găsit prea eloquentă culoarea locală, normandă, aşa de ispititor descrisă prin cărţi mi-a surâs în schimb Sfânta Tereza netezindu-şi buclele blonde prea sinuase, şi Barby ne-a descoperit atâtea taine pe care singur n'aşi fi fost în stare să le bănuiesc. Am văzut o Franţă pe care la noi aşa de puţini o cunosc, provincială, naivă şi încântătoare. Am văzut bisericile vechi, mici şi uneori enorme. Şi am văzut mai ales marea dela care cum ţi se întâmplă când te desparţi de cineva prea iubit — n'am ştiut cum să-mi iau rămas bun, dar care mai tremură încă în mine.

Noaptea a căzut, iar ploaia curge mereu încheind excursia în acelaşi fel cum începuse...

Şi-acum Hans, care stai amărât într'un colţ, de nu ne-am înţeles tot timpul, îţi voi fi totuşi recunoscător, m'ai făcut să văd imaginile dublu dar neidentic, înmulţindu-mi astfel impresiile, mi-ai temperat lirismul şi ai ajutat, măcar uneori, ca observaţiile mele să fie mai exacte. Am sosit Hans, iată gara ticsită, scoate bun şi roz Hans busola şi calculează precis pe unde vom ajunge mai iute acasă.

ANTON HOLBAN

Totul era isprăvit. Turcii au rămas învingători. Moldova a fost curăţită. Aproape şase sute de arănuţi s'au împrăştiat prin Basarabia; neştiind cu ce au să se hrănească, erau, totuşi, recunoscători Rusiei pentru protecţiunea ei. Duceau o viaţă fără lucru, nu însă desfrânată. Se puteau vedea întotdeauna în cafenelele — jumătate turceşti ale Basarabiei, — cu ciubuce lungi în gură, sorbind drojdia de cafea din ceşcuţe mici. Jiletcile lor înflorite şi pantofii roşii mult purtaţi, începuse să se jerpelească, însă scufia moţată tot într'o parte era purtată, şi iataganele şi pistoalele se arătau de după brâele late. Nimeni nu se plângea de ei. Nu se putea gândi că aceşti săraci liniştiţi, au fost renumiţii tâlhari ai Moldovei. tovarăşii lui Cardjali şi că el însuşi se găsea printre ei.

Paşa, guvernator al Iaşilor, află despre asta şi în baza convenţiunilor de pace, ceru dela autorităţile ruseşti, extrădarea tâlharului.

Poliţia începu cercetările. Aflară că, într'adevăr. Cârdjali se găseşte în Chişinău. Il prinseră în casa unui călugăr fugar, seara, pe când lua masa, şezând pe întuneric. cu şapte tovarăşi.

Pe Cardjali îl puseră sub pază. El nu încercă să se ascundă şi arătă că el este Cârdjali.

— Insă, adăogă el, de când am trecut peste Prut, n'am atins nici un păr din avutul străin, n'am supărat nici pe cel din urmă ţigan. Pentru turci, pentru moldoveni, pentru bulgari, s'a isprăvit, sunt tâlhar, dar pentru ruşi sunt oaspe. Când Safianos, trase toate gloanţele, a venit la noi în carantină, luând dela răniţi pentru ultimele încărcături, nasturi, cue, lănţuşoare şi mânerele iataganelor, eu i-am dat douăzeci de galbeni şi am rămas fără bani. Dumnezeu vede că eu Cârdjali am trăit din pomană! Pentru ce acum ruşii mă dau duşmanului meu?

După asta Cârdjali tăcu şi aşteptă liniştit voia soartei lui.

Nu aşteptă mult. Cârmuirea nefiind obligată să privească la tâlhari din partea lor romantică şi la dreptatea convingătoare a cererilor, porunci să-l trimită pe Cardjali la Iaşi.

Un om inteligent şi de inimă, în vremea ceia, funcţionar tânăr şi neînsemnat, astăzi ocupând un post important mi-a descris întocmai plecarea lui.

La poarta închisoarei stătea căruţa de poştă. Poate, D-vs. nu ştiţi, ce e aceia căruţa de poştă. Acest cărucior scund, împletit, la care încă nu de mult se înhamau de obiceiu şase sau opt gloabe. Moldoveanul mustăcios, cu căciula de miel, şezând călare pe una din ele, la fiecare minută striga şi pocnea din biciu şi globuşoarele lui alergau într'un trap destul de mare. Dacă una din ele stătea, o deshăma cu înjurături grozave şi o lepăda pe drum neîngrijindu-se de soarta ei, fiind convins că la întoarcere o va găsi în acelaş loc păscând liniştit pe câmpia verde. Nu rare ori s'a întâmplat, ca drumeţul plecat dela o staţie cu opt cai, ajungea la alta cu doi. Aşa era cu cincisprezece ani în urmă. Acum în Basarabia rusificată s'au introdus căruţa şi hamurile ruseşti.

Astfel de căruţă stătea la poarta închisoarei în anul 1821, în una din ultimele zile ale lunei Septembrie. Jidoavce cu mânicele largi şi cu pantofi ce plescăesc, arnăuţi cu îmbrăcămintea lor pitorească şiruptă, moldovence bine făcute, cu ochi negri şi cu copii în braţe, înconjurau căruţa. Bărbaţii păstrau tăcerea, femeile aşteptau ceva cu nerăbdare.

Poarta se deschise şi câţi-va ofiţeri de poliţie eşiră în stradă; după ei doi soldaţi aduseră pe Cârdjali în fiare.

El părea că are treizeci de ani. Trăsăturile feţei lui oacheşe erau regulate şi aspre. Era de statură înaltă, lat în spate, şi în general se putea imagina o putere fizică neobicinuită. Turbanul pestriţ, aşezat într'o parte, îi acoperea capul, un brâu lat înconjura mijlocul subţire; haina din postav gros albastru, cutele largi ale cămăşii, căzând până deasupra genunchilor şi frumoşi pantofi compuneau portul lui. Infăţişarea sa era mândră şi liniştită.

Unul din funcţionari, un bătrân cu faţa roşie, într'o tunică eşită, la care se legănau trei nasturi, strânse cu ochelari nodul vânăt, care la el înlocuia nasul, desfăcu o hârtie, şi fornăind, începu să citească în limba moldovenească. Din vreme în vreme el arunca câte o privire trufaşă la încătuşatul Cârdjali la care probabil se referea hârtia. Cârdjali îl asculta cu atenţie. Funcţionarul isprăvi cititul, aşeză hârtia, strigă groaznic la lume. poruncind să facă loc şi dădu ordin să aducă căruţa. Atunci Cârdjali se adresă lui şi-i spuse câteva vorbe în limba moldovenească; glasul îi tremura, faţa i se schimbase; începu să plângă şi căzu la picioarele funcţionarului, zuruind lanţurile. Funcţionarul, speriat, sări îndărăt, soldaţii voiră să ridice pe Cârdjali, însă el se sculă singur, îşi ridică lanţurile, păşi în căruţă şi strigă: haide: Jandarmul se aşeză lângă el moldoveanul pocni din bici şi căruţa plecă.

— Ce v'a spus Cârdjali? întrebă tânărul funcţionar pe poliţist.

— Ei vedeţi, m'a rugat. răspunse. râzând, poliţistul, să mă interesez de nevasta şi copii lui, care trăesc într'un sat bulgăresc, nu departe de Chilia, se teme să nu sufere şi ei din cauza lui. Poporu-i prost.

Povestirea tânărului funcţionar m'a mişcat mult. Mi-era milă de bietul Cârdjali. Multă vreme n'am ştiut nimic despre soarta lui. Trecuse câţi-va ani, când m'am întâlnit cu tânărul funcţionar. Ne-am vorbit despre trecut.

— Dar cu prietenul d-tale Cârdjali? întrebai eu: nu ştii, ce s'a mai întâmplat cu el?

— Cum nu, ştiu, răspunse el, şi-mi povesti cele ce urmează:

Cârdjali, adus la Iaşi, fù prezentat paşei care îl condamnă să fie tras în ţeapă. Pedeapsa o amânară până la oarecare sărbătoare. Până atunci îl închiseră în puşcărie.

Pe prizonier îl păzeau şapte turci (oameni de rând şi în suflet tot aşa de tâlhari ca şi Cârdjali); ei îl respectau şi cu lăcomia obicinuită tuturor orientalilor, ascultau povestirile lui ciudate. Intre paznic şi păzit se stabilesc legături strânse. Intr'o zi Cârdjali le spuse:

— Fraţilor! ceasul meu e aproape. Nimeni nu poate fugi de soarta lui. In curând noi ne vom despărţi. Aş fi vrut să vă las ceva ca amintire.

Turcii desfăcură urechile.

— Fraţilor, acum trei ani, continuă Cârdjail, când tâlhăream, cu răposatul Mihăilachi, am îngropat în câmp nu departe de Iaşi, un cazan cu galbeni. Se vede că nici mie, nici lui nu i s'a cuvenit această comoară. Aşa să fie, luaţi-o voi şi împărţiţi-o cu dragoste.

Turcii cât n'au înebunit. Se gândeau numai, cum să găsească locul tainic? Gândiră, gândiră şi hotărâră că chiar Cârdjali însuşi să-i conducă.

Veni noaptea. Turcii luară lanţurile dela picioarele prizonierului; îi legară mâinele cu sfoară şi se îndreptară cu el la câmp.

Cârdjali îi conduse, ţinând direcţia, deal un deal la altul. Au mers mult. In sfârşit Cârdjali se opri aproape de o piatră, măsură doisprezece paşi spre sud, bătu din picior şi spuse; aici.

Turcii se pregătiră. Patru scoase iataganele şi începură să sape. Trei rămaseră de pază. Cârdjali se aşeză pe piatră şi începu să privească la lucrul lor.

— Ei, ce e, de grabă? întrebă el: aţi găsit-o?

— Nu încă răspunseră turcii şi lucrau de curgeau sudorile de pe ei.

Cârdjali începu să arate nerăbdare.

— Ce oameni, vorbi ei; nici să sape cum trebuie nu pot. Eu aşi fi isprăvit treaba în două minute. Băieţi! dezlegaţi-mi mâinele, daţi-mi un iatagan.

Turcii începură să se sfătuiască. Ei ce? îi deslegăm mâinele, îi dăm un iatagan. Nu-i nevoie? El e unul, noi şapte, şi turcii îi desplegară mâinele şi-i dădură un iatagan.

In sfârşit Cârdjali era liber şi înarmat. Ce trebue să fi simţit el. El începu să sape cu îndemânare, paznicii îi ajutau.... De odată el înfipse iataganul într'unul din ei şi ţinând oţelul în pieptul lui, îi smulse de după brâu două pistoale.

Restul de şase, văzând pe Cârdjali înarmat cu două pistoale, fugiră.

Cârdjali tâlhăreşte acuma împrejurul Iaşilor. Nu de mult a scris domnitorului, cerându-i cinci mii de galbeni şi ameninţându-l, că în caz când nu-i va plăti la vreme, dă foc Iaşilor şi va ajunge chiar până la domnitor. I s'au plătit la vreme cinci mii de galbeni.

Astfel a fost Cârdjali.

Trad. din' ruseşte
de CONST. G. NICOLAU

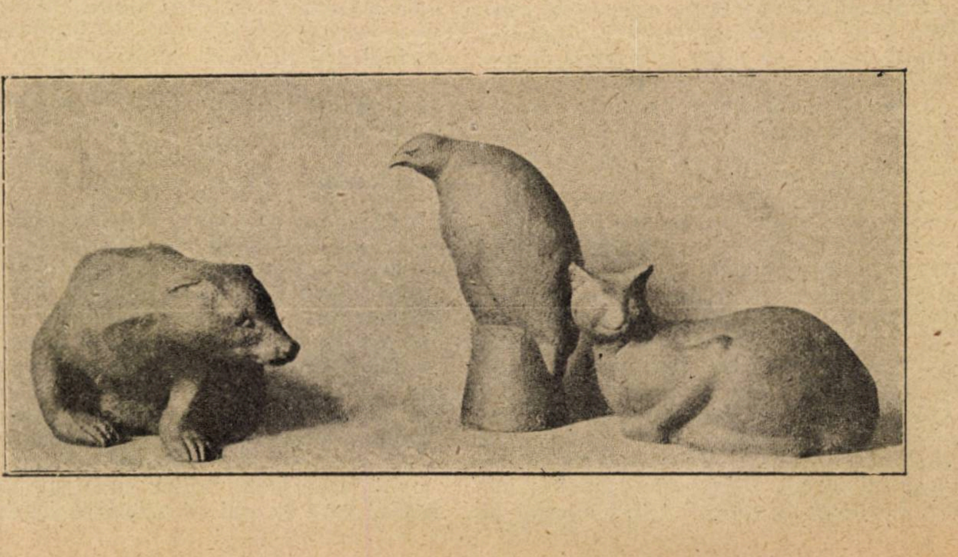

critica literara

EUGEN GOGA:
Cartea facerii

— Roman —

Romanul acesta e conceput și scris pe o linie dreaptă cu toate dibuirile contradictorii dela început: pe linia tuturor romanelor ce s'au scris până acum. Plasat într'un cadru eminamente epic — răsboiul — și tratat cu o îndemânare ce te întrighează mai ales că pe alocuri slova se prăbușește scurt, cartea pare a fi scrisă de doi. Unul care a văzut și a notat cu intuiția sănătoasă, fără artificii, ce rupe numai viață din viață, a neliteratorului care mai totdeauna când se apucă serios să scrie, cu credință și dârzenie, o nimerește. Și altul, literator cu dexteritate excelentă care fură din amploarea vieții ce se sbate sub slovă și o apasă cu scrupulozități de stil.

Eroul romanului Andrei Retezeanu nu e, cum se obicinuește mai în toate romanele românești un desrădăcinat rural. Inaintașii lui, boeri, încă de mult n'au cunoscut criza aceasta. Psihologia lui Andrei Retezeanu suferă și-și crispează liniile puternic trase, de boer autentic, intoxicată de un cosmopolitism romantic de proveniență livrescă. E un intelectual de un doctism contemplativ care pus în fața scăderilor țării sale reflectează trist, pe acest plan. Nu e acea atitudine de umană intelectualitate, morală, ce o găsești la eroii romanelor rusești cosmopoliți și ei, în fața ororilor ce se leagă cu ancestralitate pământului lor. Andrei Retezeanu ca *bun român* literaturizează. Emoția sa e pe planul estetic și mai puțin pe cel social-politic, deci moral. Nu știu dacă Andrei Retezeanu e un tip veridic cu realitățile sufletești din preziua răsboiului trecut, dar respiră o viață minoră. S'a întâmplat aci, ceace se întâmplă cu toți „eroii principali". Desfăcuți introspectați și puși totdeauna în față, se pierd în jumătate din paginile romanului și în special în cazul din urmă jenează — fiind prea aproape — reprezentarea cetitorului și imaginea iese difuzată.

Astfel atenția se îndreaptă spre colțuri epizodice unde viața vrăjește nestingherită.

Și nu pot să nu înscriu aci un regret că romanul românesc utilizează chiar în cele mai bune cazuri planul romanului-nuvelă în care totul gravitează în jurul unui erou și orice amănunt e pus numai ca să încercuiască voit un punct convergent. Poate că această insuficiență să fie cauzată de cadrul încă simplu în care se sbate viața românească, viața diversă și amplă a orașului nefiind încă deplin cucerită de sufletul nostru. Am aminti în această direcție și în cadrul romanului d-lui Eugen Goga, romanul lui Zola „La debâcle". Eroul acestuia *Jean* se mișcă, în mijlocul vieții romanului său de proporții uriașe (câteodată depășind viața reală prin patosul viziunei) epizodic, cum se mișcă orice în viața reală.

Incolo, romanul d-lui Eugen Goga e realist slovă în care e scris e directă și precisă.

Desprindem câteva tipuri vii și mai ales noui pentru epica românească: colonelul Stănescu antipod psihologic lui Andrei Retezeanu, fiu de țăran depe Ialomița, cari păstrează în atitudinea lui aspră, dar umană, dârzenia luptei cu ogorul și cu dogoarea soarelui, a strămoșilor lui depe Bărăgan.

Dar peste paginele de sbucium și sângerare plutește un parfum de alinare pornit dintre fustele de fecioară — candoare și neliniște — ale Annei-Mariei — fata sănătoasă de boer român, sora de caritate.

E o creație fericită printre atâtea caricaturi de femei române din romanele noastre inspirate la mahala.

Pentru marea frescă a răsboiului nostru pentru care literatura a adus puțin romanul d-lui Eugen Goga aduce o însemnată colecție de icoane adevărate.

◆

DESPRE CONFERINȚE

Alt unde decât la fundația Carol? Urmăresc „problema individului" combinată cu a „individualității", ce chinuie pe atâția iluștri domni profesori, cari au un imens merit, că pe lângă timpul sacrificat înaltelor catedre, găsesc cel puțin de două ori pe an prilejul de a-și turbura academica luciditate cu întrebări de soiul acesta.... In aulă, la ora la care eram eu: rumoare, provocată de nerăbdarea cu care era așteptată ivirea conferențiarului, nerăbdare ce se dozese timp de o săptămână (intervalul intre conferințe)... Și se făcu că ilustrul conferențiar începuse: Vorbele cădeau ca o ploaie de toamnă. Molcomne, seci și grele de „cenușiu". Dezolați își strângeau paltoanele în jurul lor auditorii și unul câte unul se strecurau spre ieșire. Tot mai rar se auzia oftatul de ușurare al vreunui scaun scăpat de greutatea vre-unui „individ". Conferențiarul continua cu o seninătate în adevăr academică. Imaginația sa complecta locurile ce se goleau treptat cu studenții „săi" obligați să asculte până la sfârșit (Eh! siracii) *Realitatea* (și e vorba aci de o fantezie) desigur era cu totul alta. Numai un auditor, în a doua bancă cu mâinile înfipte în prima, cu capul lungit pe mâini, ca o fiară la pândă, cu dinții strânși. continua să asculte totuș. Inghițea cu stoicism fiecare vorbă și în ochii lui se citea o speranță absurdă de eremit. Conferința se sfârși brusc ca o poticneală în acelaș ison cu care se începuse. Conferențiarul ștergându-se cu batista de emoție și obidă întrebă iritat pe ciudatul auditor:

— D-ta de ce ai rămas?

— Ca să reîncepeți.

◆

Nu zic că între acest crochiu de fantezie umoristică și între felul cum se ține o conferință într'o sală, la noi, amenajată în acest scop, nu e aceiaș legătură ca între Dâmbovița și marea de Marmara, interesant e că *există* (nu?)

Căci, de pildă, un conferențiar combătând concepția individualității istorice la Carlyle spunea în a doua frază că „ne putând construi o individualitatea istorică după datele lăsate de contimporanii săi, trebue să o construim în noi". O altă conferință în tot de-alungul ei n'a fost străbătută de o ideie nouă, personală. Și n'a fost onorată cu nicio sinteză concludentă, care să învețe. Căci nimeni nu tăgăduește, cred, caracterul prin natură didactic al unei conferințe.

Asta în primul rând. In al doilea: conferențiarul dacă nu crede că e obligat să treacă prin fața unei oglinzi (nu se exclude cea de buzunar) înainte de a veni în fața publicului, nici de a lua pietricele în gură ca marele retor grec, nici de a pune mâna pe o „gramatică" de clasele primare și o deschide la „*acordul subiectului cu predicatul*" are însă alte datorii mai simple: Să nu țuguie buzele și să nu se plimbe cu mâinile la spate pe stradă.

CONST. PÂCLE

P. S. — Iar auditorul e obligat să se ducă numai la Fundația Carol.

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primim la redacție cartea d-lui *Vaclav Milar*, „*Ceho-Slovacii în România*" scrisă cu prilejul împlinirii unui deceniu dela renașterea poporului ceho-slovac. D-l Vaclav Miler, organizatorul legiunei ceho-slovace în România, cunoscând poporul nostru de mic, a scris această carte mai mult ca un omagiu adus poporului nostru pentru larga ospitalitate ce a dat mișcării cehoslovace în acest sens, și a sugerat cu această ocazie bazele unei strânse legături între noi și ceho-slovaci.

Ceace surprinde este limba corect românească în care a fost scrisă cartea, pentru cari avem toate motivele să-i mulțumim.

◆

Alice Sturdza: „Sora Magdalina", schițe, Editura literară a Casei Școalelor, 28 lei.

◆

Em. Panaitescu: „Cultură și Invățământ", Editura „Cartea Românească.

◆

Gallia Tudor: „Avram Iancu", tragedie istorică în 5 acte și 9 tablouri, „Tipografiile Române Unite", prețul 100 lei.

◆

„VIAȚA LITERARA", No. 94 are următorul cuprins:

Adrian Maniu: Din depărtări; *G. Călinescu*: Problema scrisului; *I. Valerian*: Morala ghiftuiților; *Mircea Eliade*: Tatăl; *A. Lambrino*: Idilă; *N. N. Șerbănescu*: Teatrul rusesc; *N. Crevedia*: Cronici.

Versuri de Grig. Malciu, V. G. Dumitrescu, ș. a.

Note, Polemici, Reviste, La ce lucrează scriitorii, etc.

Teatru

IN LOC DE CRONICĂ DRAMATICĂ

N'am scris aci, despre piesele, care s'au jucat în timpul din urmă. Nici despre „Femeea la 40 de ani", nici despre „Romeo şi Julieta", nici despre Therèse Raquin".

Asupra celor dintâi două, am scris în „Universul", în timpul lipsei titularului rubricei. Cu destulă rezervă asupra „femeei la 40 de ani" şi ca piesă şi ca interpretare ; cu destulă bunăvoinţă despre „Romeo şi Julieta", relevând încăodată talentul d-nei Aura Buzescu şi pasiunea dramatică a d-lui Vraca, dar stăruind şi asupra lipsei de unitate a reprezentaţiei.

Pe „Therèse Raquin" n'am văzut-o. Ezit s'o văd.

In numărul viitor, voi face însă darea de seamă asupra lui „Petronius" de Mircea Rădulescu.

* * *

Incerc acum să pun în discuţie câteva lucruri, sperând că discuţia va folosi.

Socot, că în timpul din urmă, două pasiuni sunt dominante în opinia publică. Pasiunea politică şi pasiunea teatrală.

Pasiunea politică e determinată de noutatea votului universal, de amăgirea ajungerii oamenilor noui şi de ficţiunile, ca să nu zic minciunile pe care entuziaştii, cari nu s'au ciocnit de duritatea experienţei cred, că le pot împrăştia.

Pasiunea teatrală e rezultată dintr'o nevoe psihologică de a aprecia cu prioritate ficţiunea, de a te îndepărta iluzoriu de realitate. Aceasta mai ales, nevoia de a înfrânge realitatea mână la căutarea distracţiei. Şi ce distracţie e mai aleasă ca teatrul.

S'ar putea ca afirmaţia aceasta să pară gravă. Dar ce alt decât goana după divertisment, în special teatral, a împins la acea continuă şi fără alegere fabricaţie de piese teatrale şi crearea atâtor teatre, oricum înjghebate ?

Şi totuş toate sunt frecuentate, ba în unele părţi teatrul mut — cinematograful — e îmbinat cu reprezentaţii uşoare, cu cântece şi exhibiţii mai mult sau mai puţin comice.

Autorii dramatici, oamenii de teatru, experţii şi cronicarii au sporit aşa de mult, încât ministrului artelor i-a trebuit vreme îndelungată, ca să poată alege pe unul dintre partizanii politici, ca să-l facă director al Teatrului Naţional, spre a se conforma obiceiului, ca fiecare regim politic să-şi aibă şi regimul său teatral. Erau aşa de mulţi, de serioşi, de experţi candidaţii. Dar în sfârşit a fost numit scriitorul de mâna întâi, d. Liviu Rebreanu.

Şi apoi încă ceva, tot din cauza pasiunei teatrale.

Au sporit actorii cu talente foarte variate, dar cu imense doruri de a fi actori angajaţi. Le e indiferent dacă joacă, sau nu. Le trebue cartea de vizită, le e necesară eticheta, că sunt în teatru, secundanţi ai artei dramatice.

In legătură cu această sporire şi îmbulzeală a actorilor în teatru, trebue privită mişcarea încercată de câtiva actori la Naţional, pentru sporirea salariilor. Numărul e baricada răsplătirii cuvenite celor buni.

Dar pasiunea teatrală se deslănţue. Criteriile se schimbă repede ca şi obişnuinţele sociale şi ca şi moravurile politice.

B. CECROPIDE

GRETA GARBO

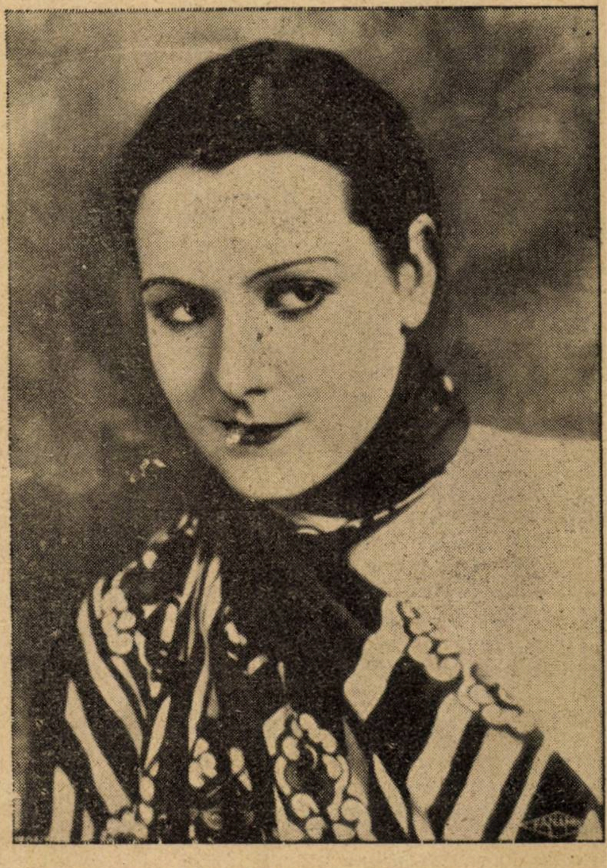

ARLETTE MARCHAL

cinematograful

FONOFILMUL

S'a scris şi s'a vorbit atât de mult în timpul din urmă despre filmul vorbitor, încât toată lumea arde de curiozitate să-l vază şi să-l audă cât mai în grabă. După informaţiunile noastre, primele programe de fonofilm aduse în ţară vor fi prezentate peste vre-o 2 săptămâni şi publicului Capitalei, dacă nu mă înşel, la Cinema Lipscani. Publicul Timişoarei a avut cel dintâi în ţară ocaziunea să admire această nouă invenţie încă la începutul lunei Noembrie. In faţa unei săli arhipline, fonofilmul şi-a făcut primul debut la noi cu vre-o 10 filme scurte în câte un act, fiecare reproducând fie numere de varieteu cu dans şi muzică, fie bucăţi de muzică vocală, fie scene şi tablouri din natură. Toate acestea s'au proiectat cu aparatele inventate de dr. Lee de Forest.

Sistemul americanului Lee de Forest are avantajul faţă de sistemul Gaumont, pe care l-am văzut la Paris, că sunetele sunt fotografiate pe aceeaşi peliculă care reproduce şi imaginile, astfel că sincronismul perfect e asigurat şi pentru cazul dacă în urma uzării unei părţi din film, s'ar scurta banda prin tăieri, atât de frecvente de altcum şi la filmele obişnuite.

CUM SE FACE FILMUL VORBITOR?

Iată o întrebare, la care toată lumea doreşte un răspuns cât mai grabnic şi cât mai lămurit, cu toate că majoritatea spectatorilor din sălile de cinematograf nu cunoaşte încă nici tehnica cu mult mai simplă a fotografierii imaginilor pentru filmul obişnuit. Presupunând însă că cetitorii permanenţi ai rubricelor filmului îşi dau seama de greutăţile tehnice ale fotografierii imaginilor mişcătoare, aceştia vor înţelege, de sigur, că fotografierea simultană a sunetelor pe aceeaşi peliculă, pe cari se fotografiază tablourile întâmpină dificultăţi şi mai mari.

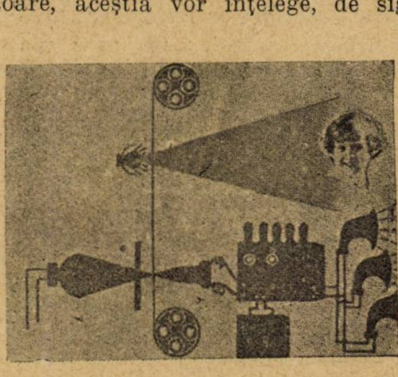

Aparat de proecţiune

Transformarea sunetelor în unde aeriene e un proces natural cunoscut din fizică (optică). Pentru a putea fotografia aceste vibraţiuni aeriene, e necesar a le transforma întâiu în unde luminoase. Acest lucru se face cu ajutorul unui microphon şi al unui număr de tuburi de electroni, dintre cari unii sunt de mică, alţii de mare frecvenţă. Cu ajutorul unei lămpi de gaz şi a unor dispozitive speciale, undele luminoase se fotografiază pe marginea stângă a peliculei pe o lăţime abia de 2 milimetri, formând la proiecţiune o făşie îngustă cu linii luminoase şi întunecate, ce se poate acoperi spre a nu supăra ochii spectatorilor.

CUM ARATA FILMUL VORBITOR?

E aceeaşi bandă de celuloid, care însă, privită mai deaproape, se deosebeşte de banda filmului mut prin făşia dantelată din marginea stângă, dintre perforaţie şi fotografie. Această făşie de linii mai subţiri sau mai groase, întrerupte de câmpuri întunecoase, nu e altceva decât fotografia sunetelor produse cu ocaziunea fotografierii imaginilor pe peliculă, sunete fotografiate simultan, adică în acelaş timp cu tablourile. Importanţa invenţiei lui Lee de Forest stă tocmai în posibilitatea de a fotografia şi sunetele odată cu imaginile, sincronizând tonurile de muzică, voce, cântare sau orice alte sgomote (bubuitul tunului, trăsnetul, uruitul trenului, vâjăitul aeroplanului, mugetul vacei, gâgâitul gâştelor, etc., etc.) cu tablourile fotografiate pentru film.

Pelicula filmului vorbitor

CUM SE PROIECTEAZA PENTRU PUBLIC FONOFILMUL?

Intrebuinţându-se aproape tot aceleaşi aparate şi dispozitive însă în sens invers, liniile luminoase de pe făşia din marginea peliculei se transformă din nou în unde luminoase şi apoi în sunete, ce se transmit în faţa sau în dosul ecranului printr'un fir electric, de unde apoi ajung la urechile publicului printr'un haut-parleur, care măreşte intensitatea sunetelor recepţionate.

CE NE POATE DA FONOFILMUL?

Problema filmului vorbitor e rezolvată Nu mai rămâne decât ca aparatul de fotografiat şi mai ales cel de proiecţie să fie perfecţionat în aşa măsură, încât să ne redea cât mai fidel toate sunetele din natură, dela cele mai simple până la cele mai fin nuanţate. Deocamdată va trebui să ne mulţumim admirând sincronismul perfect dintre sunete şi imagini şi nu concerte simfonice sau bucăţi de operă cu sunete atât de variate şi complicate. Cu cât e mai bogat nuanţată o voce sau tonurile unui instrument muzical, cu atât mai greu îi este şi fonofilmului să redea în mod fidel sunetele. O melodie simplă cântată la pian se apropie foarte mult de realitate, aşa cum o redă astăzi fonofilmul. Sunetele stridente abundă însă îndată ce e vorba de o melodie grea, cântată de o soprană, un tenor, o vioară sau o orchestră simfonică.

Mugetul vacei, cântatul cocoşului, măcăitul raţei e redat aproape la perfecţie de fonofilmul de astăzi. Nu tot aşa însă trilurile privighetoarei şi mai puţin modulaţiile variate şi bogat nuanţate ale unei primadone.

Nici gramofoanele şi nici aparatele de radio, ce se găsesc într'un stadiu cu mult mai înaintat, nu pot reproduce la perfecţie sunetele prea complicate şi prea fin nuanţate.

Incercarea americanilor de a introduce dialogul în filme a dat greş. La acest eşec a contribuit de sigur şi credinţa profund eronată că prin vorba omenească s'ar putea da mai multă viaţă acţiunii din film. Un model de film cu acţiune dramatică bogată şi intensă este filmul *Răsărit de soare* (Aurora) al casei Fox-Film. Acesta este şi motivul pentru care întreg filmul de aproape 3000 metri lungime e întrerupt abia de 28 de subtitluri. Acţiunea începe încă din actul I, şi curge intens şi emoţionant până la sfârşit. Fără multă vorbă, fără inscripţii şi explicaţii de prisos. Il recomand cu cea mai mare căldură tuturor cinefililor. Ce ar fi dacă la un moment dat persoanele, cari acţionează într'un asemenea film, ar începe să vorbească cu glasuri metalice şi răguşite, aşa cum orice aparat le poate reda astăzi. S'ar împiedica numai, şi s'ar zăbovi acţiunea dramatică. Ba ar fi chiar o adevărată profanare. Intr'un film ca acesta s'ar putea aplica fonofilmul doar în scenele cu sunete şi sgomote din natură, ca: vâjâitul vântului, tunetele, uruitul vehiculelor pe străzile oraşului, etc.

Acolo însă unde omul printr'o mişcare, printr'un gest exprimă de zeci de ori mai mult decât cuvintele, cred şi sunt convins că orice vorbă-i de prisos sau mai bine, cum zice românul: Vorbă multă... sărăcie.

De aceea nu cred că există în toată Europa un singur om de specialitate, care să afirme că filmul vorbitor va putea înlocui vreodată teatrul sau filmul mut, aşa cum l-am văzut şi-l vedem perfecţionându-se din an în an.

Şi totuşi, fonofilmul va avea o aplicaţie foarte bogată la filmele culturale şi îndeosebi la jurnalele de actualitate, cât se poate de interesante şi instructive şi ele.

Despre asta însă cu altă ocaziune !....

GH. C. BIRAESCU

Gazetaria

așa și-așa...

Printre numeroasele manuscrise primite zilnic la redacție, am găsit o poezie intitulată „Zi de toamnă“ și semnată de poetul (?) F. Lazăr, întovărășită de următoarele rânduri strict confidențiale și riguros literare:

Onor
Ziarul „Universul“
Dir. Scriitorilor (?)

Vă rog să binevoiți a mi se publica alăturata anexă în ziarul „Universul“ cu conținutul ce este scris, în caz de nu vă rog respectos a mi se înapoia înapoi.

Vă salut respectos
F. Lazăr
Calea Rahovei No. 14
Loco

Poezia „Zi de Toamnă“ începe așa:

„A venit și toamna iute din ce parte nu
[se știe
Ș'o să treacă și ea iute ca cellalte ano-
[timpuri“

De sigur că da, domnule F. Lazăr va trece iute... ai dreptate... dar la noi manuscrisele, nu se „înapoiază înapoi“.

♣

La banchetul dat în onoarea d-lui Mihail Dragomirescu, cu ocazia împlinirii a 60 de ani, ciracii d-sale literari și-au pus imaginația și spiritul la contribuție întru alcătuirea următorului

Menu „estetic“

Țuică, Mastică, Vermouth din „Empireu“
Frivolités suprarealiste
Consommé paille parmesan — inhibitiv
Morun moscovit, cu sos mistic
Filet grillé buchetiera... din Florența
Murături din „Borcanul de spirt“
Gogoșari... Lovinescieni
Parfait praliné psicho-fizic
Café idéologique
Vin exultant à la Sorbul
Apă de Marna pentru armonia dintre
fond și formă
Champagne explosivă în „Talaz“-uri

♣

Epigrame

Lui Ion Pillat

Voi, cereți omului să spuie
Dacă-i Pillat poet ori nu e —
Eu, chiar de m'aruncați la câini,
Nu pot să spun — *mă spăl pe mâini*.

♣

Părintelui Gala-Galaction

Dacă furat de Muze el se lasă,
Cei mari și Domnul i-or ierta greșala
Căci prea-cucernicul Părinte Gala
Galaction e-un scriitor... de *rassă*.

N. CREVEDIA

HOOLYWOOD

Klaus Mann, fiul marelui scriitor Thomas Mann, povestește impresiile sale

California trebue să aibă ceva asemănător grădinii paradisului în care s'a decis soarta primilor oameni. Să ai bani și să trăești aici: Cred că e tot ce poți să-ți dorești! Nu știu dacă dragostea de aceste locuri poate fi de lungă durată. Aici cresc fructe de o mărime și frumusețe nemaivăzută, însă apoase și lipsite de orice aromă. Faptul e oarecum compromițător pentru fertilitatea pământului, și la fel e toată atmosfera care te încântă însă nu te înlănțuește. E frumoasă, stai și o admiri, dar atât tot. Nu cred că ași suferi vreodată de dorul ei.

Față de această imensă panoramă, frumoasa Rivieră franceză pare mică și meschină. Dealungul întregei coaste străbate o promenadă lungă și frumoasă, față de care toate promenadele Europene nu sunt decât niște biete jucării. Totul este exagerat de mare, făcut parcă să bluff-eze restul omenirii.

Apusul soarelui revarsă aici un colorit cum n'am mai văzut în viața mea. Razele, sunt violete, roze și portocalii, ce enormă orgie de culori.

Nicăeri n'am văzut atâția bărbați frumoși pe străzi ca aici. Cum își țin capul și cum umblă, ce siluete! Oare aceste capete gândesc? Teosoafa Annie Besant scrie că aici în California crește viitoarea omenire. Posibil! Pentru că tot centrul Americii cu New-York, Chicago, se apropie cu vremea de Los Angelos.

Au aici tot ce le trebue pentru regenerarea unei omeniri viitoare.

Fiecare femeie aproape arată aici ca o regină a filmului; le confunzi la fiecare pas, așa de mult seamănă între ele. Toate au aceeaș mască de fard pe față, și din ochii machiați aceleași priviri goale dar curioase. (De observat la îmbrăcăminte: cu cât sunt mai bogate, cu atât mai prost îmbrăcate. Am cunoscut, o mare milionară, o femeie de lume, care era în stare să-și schimbe de 20 de ori pe an automobilul, dar se îmbrăca cum nici o portăreasă nu s'ar îmbrăca la noi. In schimb toate vânzătoarele și funcționarele poartă un lux extraordinar.

Ce fantastice și formidabile par aceste orașe californiene. Imenși sgârie nori. Reclamele luminoase, forme de construcție, ... e un haos! Haos însă numai ca poză; ca viață n'au ajuns încă așa de departe:

In Hoolywood seara e o liniște de cimitir. Un bar artistic „Henrys“ unde îți treci timpul. Chiar și în Los Angelos, trebuie să fii cunoscător și să cauți mult până să găsești un loc unde te poți amuza. Această plictiseală e una din recordurile Americanilor, cari vor să aibă nu numai orașele cele mai mari, dar și cele mai cinstite. De aceea și toate aceste femei machiate și bărbați frumoși nu sunt aici pentru a se amuza, ci doar pentru a câștiga cât mai mulți dolari pe care se duc apoi să-i cheltuiască în altă parte.

Hoolywood, înseamnă: film. Aici totul este pus în slujba lui. Toți sunt sub o formă sau alta interesați la realizarea lui. Bogățiile se pare că zac pretutindeni, dar nu oricine le poate ridica, fiindcă oferta, față de cerere, este enormă.

Frumoasele vile cu bazinuri de înot ale divelor trezesc invidia tuturor. Multe speranțe au fost îngropate și mulți au murit înainte de a fi putut să realizeze măcar unul din visurile lor. Nume ilustre nu fac nici o impresie aici. Principi și duci nu înseamnă aproape nimic dacă n'au bani. Intr'un studio, un boer român curăță parchete și o prințesă rusă e o simplă statistă. Soarta celor cari și-au îngropat idealurile nu mai așteaptă de cât un Balzac care să scrie romanul acestui oraș și al vieții lor.

Am cunoscut aici un tânăr foarte drăguț și serios, care, schilodit de muncă, nici nu se mai poate ține drept. Acum câțiva ani a venit aici plin de speranțe, n'a găsit nici o ocupație, a suferit de foame, dormea prin parcuri, și toate aceste mizerii l-au adus în starea lui de astăzi. Infirmitatea lui, fu însă norocul lui. Deveni o „specialitate“ și fu angajat ca „comic“. Acum contează printre cei mari și lumea se tăvălește de râs de mersul lui.

Cine vrea să cunoască Hoolywood-ul, trebuie să-și piardă tot timpul în marile studio-uri. Așa cum la Monte Carlo sau Nissa, întreaga viață se concentrează la Casinouri, tot așa Hoolywood-ul nu este Hoolywood de cât în studio-urile lui. Toate celelalte: hoteluri, magazine, străzile largi, imensa circulație a automobilelor, totul nu e decât decor. Adevărata viață de aici nu pulsează decât în raza violetă a puternicelor reflectoare.

Fantastică impresie: Un oraș magic, o piață gălăgioasă, alături de o bisericuță de țară. Străzi înguste alături de perspectiva marilor bulevarde. Toate aceste nu sunt doar culise! Femei în tot felul de costume, cavaleri, acrobați, o împestrițare de stiluri și culori, totul fascinează. Toată această lume de basm, de ireal, pulsează totuș o viață plină de realități și din tot acest bizar amestec nu mai știi ce este și ce nu este realitate. Ce vast material pentru teatrul dublei personalități a lui Pirandello!

In această lume, Conrad Veid, și Iohn Barrymorre își pregătesc nouile lor „lovituri“ menite să uimească Europa și să strângă mulți dolari pentru care vor veni să-i cheltuiască în aceeaș bătrână, dar frumoasă Europă.

Nu se poate vorbi de film fără să amintești de Hoolywood și în adevăr astăzi totul trăește sub influența lui.

Centrul Americii emigrează spre Vest și va veni timpul când tot complexul de orașe ale Los Angelos-ului nu va mai figura numai ca un centru al filmului, ci probabil ca punct central al întregii Americe și poate chiar ca punct central al pământului.

literara

o seama de cuvinte

Henri Étienne povestea despre un judecător din timpul său care avea numai o formulă, în materie de proces criminal. Dacă acuzatul era bătrân, pronunţa:

„Spânzuraţi-l căci a făcut şi alte crime". Iar dacă era tânăr:

„Spânzuraţi-l căci va mai face şi altele".

◆

Un judecător spunea cu naivitate unui amic:

„Astăzi am condamnat trei oameni. Au fost doi cari au meritat-o cu adevărat.

◆

Cardinalul Mazarin spunea despre prezidentul Lecoigneux:

„E judecător atât de bun, încât scrâşneşte de necaz că nu poate condamna amândouă părţile".

◆

Ludovic al XIV-lea, avea o idee atât de bună pentru D-na de Maintenau, încât îi zise într'o zi:

„Preoţii sunt numiţi Sfinţia Voastră, regii Majestatea Voastră, principii Alteţa Voastră; iar D-tale Doamnă, ar trebui să ţi se zică Soliditatea Voastră".

◆

In Spania, un ovrei vroia să vândă lui Alphons, regele Aragonului, o icoană a Sfântului Ion, pentru suma de 500 ducaţi.

„Eşti mai interesat decât strămoşii tăi," îi zise Alphons. „Ei au vândut pe fiul lui Dumnezeu cu 30 de arginţi şi tu ceri 500 ducaţi numai pe imaginea servitorului său."

◆

D-na de Sablé era foarte geloasă pe Dl. de Montmorency şi îi imputä aspru că la un bal, la Luvru, dansase cu cele mai frumoase femei dela curte.

„Ei, dar ce era să fac?"

„Să nu fi dansat decât cu cele urâte", îi zise ea orbită de mânie.

◆

D-na de Murville, fica Sophiei Arnault fu întrebată ce vârstă are mama sa.

„Nu ştiu, răspunse ea, „în fiecare an, mama mea se crede reîntinerită cu un an; dacă asta continuă, în curând voi fi eu cea mai în vârstă".

◆

Galba, care era încovoiat de spate, pleda în prezenţa Augustului şi repeta în fiecare clipă:

„Dacă vorbesc rău, îndreptaţi-mă".

August plictisit îi spuse:

„Pot să-ţi spun că nu vorbeşti bine, dar ca să te îndrept nu mi-e posibil".

ZOE LECCA

bazar

Pentruce salva de onoare se compune din 101 lovituri?

Trebuie să credem tradiţia germană, care spune că pentru întâiaş dată s'a tras la Augsburg o salvă de onoare de 101 lovituri. Pentru a primi un împărat care se întorcea victorios dintr'o campanie, consiliul oraşului Augsburg, decise că trebuie să se tragă 100 lovituri de tun. Ofiţerul de serviciu nefiind sigur de numărul încărcăturilor pe care le făcuse, mai adăugă una. pentruca, în orice caz, suta să fie completă. Un oraş vecin, ţinea să nu pară mai puţin entuziast, şi ordonă să se tragă acelaş număr de lovituri, şi cum asemenea recomandaţie trecu din oraş în oraş. se stabili tradiţia.

COMUNA CEA MAI MICĂ

Este comuna Feissal, judeţul Sisteron (Basses-Alpes) în Franţa, care numără 11 locuitori.

Această comună constitue o unitate administrativă şi este considerată ca persoană morală. Ea nu are însă consiliu comunal.

Această comună. care are două sau trei ferme relativ mari, nu posedă nici biserică, nici şcoală, nici primărie, nici cimitir. Populaţia ei, este compusă, în majoritate, din femei şi copii. O comună compusă din 11 locuitori cum este Feissal, nu are decât trei sau patru bărbaţi.

caricatura zilei

LA CINEMATOGRAF

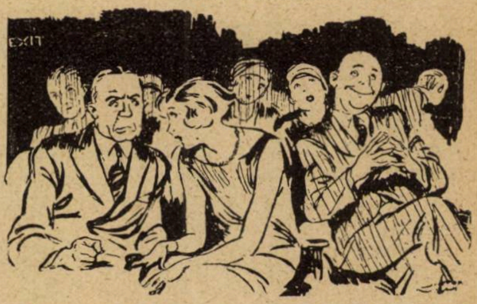

Ea. — Ah! dragul meu filmul ăsta mă zăpăceşte complect. Inchipueşte-ţi: Am îmbrăţişat pe d-nul din stânga în locul tău. (London Opinion)

DEZILUZIE

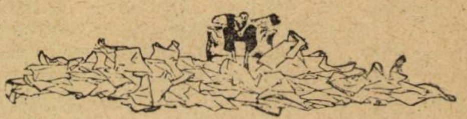

Hotărât lucru; ziarele astea nu mai spun nimic! (Life)

COCHETELE

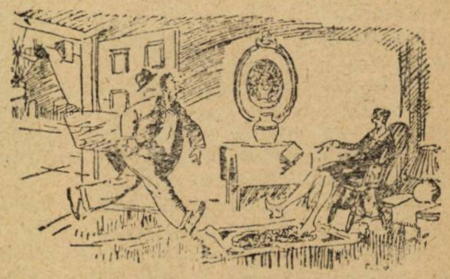

El. — Suzano! vecina noastră a murit încercând o nouă rochie.

Ea. — Doamne sfinte! Dar ce model era? (Judge)

REGRET...

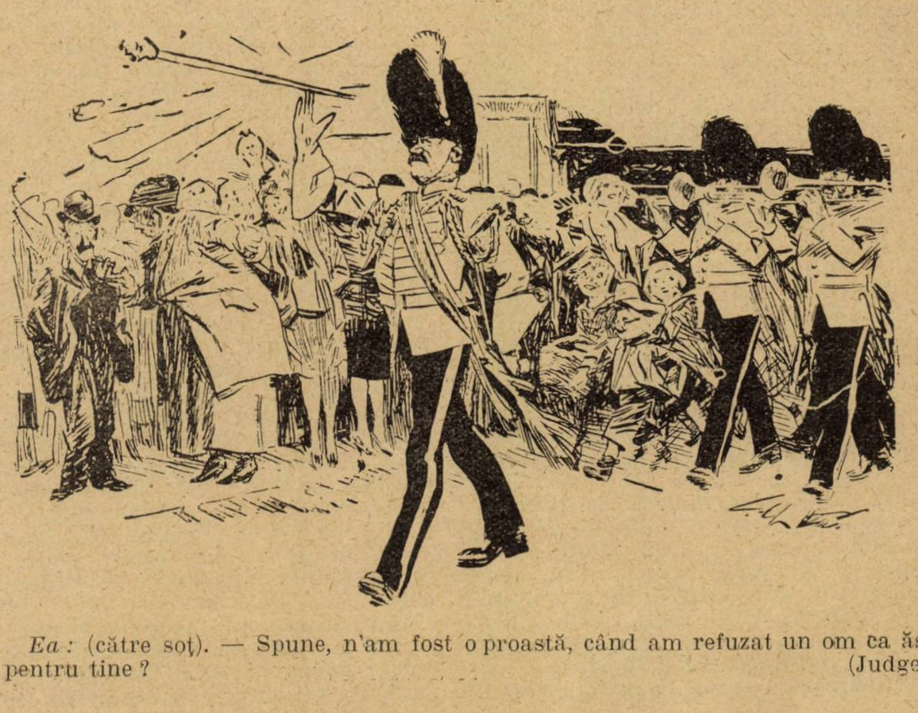

Ea: (către soţ). — Spune, n'am fost o proastă, când am refuzat un om ca ăsta, pentru tine? (Judge)

cărți redate în extrase

VIATA PRINTESEI MATHILDA

Ferdinand Bac.

(Continuare și sfârșit)

Odată ea zise:
„Dacă nu aș avea de vegheat asupra propriei mele case, mi-ar fi plăcut, pentru onoarea familiei, să fac pe croitoreasa în Palatul regal!“

Și când mariajul Clotildei avu loc ea exclamă: „Mă întreb în ce toaletă buna Clotilda va sosi într'o zi la cer, unde și îngerii se îmbracă frumos!“

Una dintre figurile cele mai redutabile ale salonului era contele Horace de Viel-Castel, supranumit de posteritatea răzbunătoare, „gură rea“.

Din primele săptămâni a acestei mari vieți mondene, casa prințesei era larg deschisă; ea atrăgea din toate părțile curioși și avizii de onoruri, intriganții și snobii. Și deodată un avertisment sosește amfitrioanei. Acest avertisment era semnat Viel-Castel. El avertiza pe vara împăratului de teribila sa izolare morală „în mijlocul acestor crocodili“ „Sărmană prințesa Matilda! Sunteți rău înconjurată și nimeni nu vă dă un sfat bun!“ „Acei cari vă sărută mâinile, vă va renega, dacă averea ar înceta să vă mai surâdă!“ Ea însăși spunea odată: „Câți oameni mă vor mai iubi dacă aș locui într'o mansardă?“

Viel-Castel nu înceta de a se face plăcut amfitrioanei, dar el era considerat ca cel mai abominabil dintre oameni; el „otrăvea aerul respirabil“, împrăștiind teroarea în jurul lui.

La început aceste reuniuni se făceau într'un cadru impresionant, plin de fast. Oamenii soseau toți în splendidele lor găteli, galonați, împodobiți de Cruci încrustate cu diamante. Nu sunt decât demnitari încărcați de relicve, purtători de insignele meritelor lor.

D-l de Nieukerke era totdeauna îmbrăcat de gală la înălțimea acestei case, acest frumos Emilien, un fel de cavaler al Renașterei. Era înconjurat de oamenii mari, de artiști și de scriitori. Aprecia în special pe Eugen Giraud, pe care adesea îl instala înaintea unui pahar cu apă... pentru a face acuarele.

Viel-Castel era detestat de toată lumea. El nu-și ascundea relele sale intențiuni și circula cu aerul său de polițist în mijlocul invitaților. Asculta frumoasele doamne și le întreba ca un profesionist.

El nu era temut numai de femei „cari ascundeau în sânul lor un amor vinovat“, bărbații îl detestau de asemenea. Astfel devenise odios tuturora. Ce deosebire însă de Merimée! Acesta transpunea ironiile și anecdotele sale pe un teren străin. Pe când Viel-Castel flagela pe contimporanii săi, Merimée, punea în istorisirile sale farmecul său de călător, care văzuse și reținuse totul, particularitățile popoarelor, moravurile gitanelor și cosacilor. El povestea obiceiurile Evului-Mediu și sărea cu mii de ani înapoi pentru a cita autori greci; și pe când amfitrioana era amețită de atâta erudiție nuanțată de un comic și un cinism fin, ea spunea adesea: „Știți prea mult. Păstrați restul pentru data viitoare“. Și data viitoare venea și mai încărcat. Viel-Castel spunea de el că este viermele solitar al erudiției. Era sărbătorit când intra.

— De ce vă adoră atât de mult, îl întreba Prințesa? Sunteți *atât de adorabil?* Și Merimée răspundea:

— Ceeace ei prețuesc la mine, Prințesă, este că eu mi-am făcut un principiu să nu defăimez niciodată.

Situația lui Prosper Mérimée pe lângă prințesă era destul de ciudată. Figurând la Tuileries ca amic din copilărie, confident și *prim bufon*, el venea de bună voe la prințesă pe care o stima mult. Prințesa iubea la el spiritul și îndrăsnelile sale. Saint-Beauve îl stima deasemenea și vedea în erudiția lui Mérimée un efect al senilității.

In marea grădină de iarnă, prințesa, contrar gustului său, dădea serbări strălucite, concerte chiar, ea care nu iubea muzica. „Mie nu-mi place muzica, spunea ea, decât în Italia, pe lacuri, la Neapole. Aceasta este muzica! Acești oameni cântă cu gura deschisă“.

Gounod venea adesea, plin de grație și seninătate. Odată se întâlni cu Leseps pentru prima oară. Cei doi mari oameni căutau să-și facă reciproc onorurile. Gounod la un moment dat puse un genuchi la pământ și zise: „Ce sunt eu înaintea voastră? Leseps lua un trandafir îl oferi autorului lui *Faust* și răspunse:

— D-voastră sunteți proaspețimea și parfumul“.

In casa prințesei mai veneau cele mai mari ilustratiuni și interpreții lor celebrii, Nourrit, Paulina Viardot, apoi divina Patti și tânăra Christine Nilson, de care spunea că este o Lorelei.

Ea detestă și teatrul dar cu evantaiul său producea multe efecte, unicul lucru *nuanțat* din viața sa; ea știe să-i dea un aer regal, distrat sau plictisit, după circumstanțe. Și când ea asista la comedie, unde împărăteasa ținuse să se producă, Matilda își închise cu un gest rapid, evantaiul înaintea acestei demonstrații și zise: — A fost foarte bine. *Ea* ar fi avut mult succes în provincie.

Prințesa Matilda știa de noua legătură a împăratului cu contesa de Castiglione, și era puțin ofensată de atitudinea, lipsită de discreție, a acestei florentine; dar ea se arăta destul de indulgentă pentru slăbiciunile împăratului. Vărul ei putea să-și permită anumite fantezii pentru a putea uita nenorocirea de a se fi înșelat în căsătoria sa.

Prințesa nu iubea spectacolele. Nu-i plăcea la teatru, decât să aplaude pe amicii săi. Nu iubea decât prietenia. Nu-i plăceau ficțiunile, prefera realul. Și chiar în Dante nu-i plăcea decât eloquența sa, iar nu viziunile sale.

Dela fratele său prințul Napoleon recrută prințesa mulți amici, astfel pe Sainte-Beuve, Flaubert și pe Ernest Renan.

Un poet care se bucura de o mare favoare era abatele Coquereau. Era numit duhovnicul dela Ciumați. Privilegiul acesta venia din călătoria întreprinsă cu prințul de Joinville la Sf. Elena pentru a transporta în Franța ultimele rămășițe ale lui Napoleon. Un alt preot, era abatele Lesnes, predicatorul împăratului.

Poziția prințsei față de biserică, a fost mult denaturată. Ea practica religia sa cu aceeaș regularitate ca și cea mai mare parte a Francezilor din societate: *ca o regulă cuviincioasă și nu trebue să împingi lucrurile prea departe.*

AMICII: OAMENI DE LITERE

In salonul prințesei se remarca un om în jurul căruia toți se grupau. Era Sainte-Beuve. De o urâțenie proverbială cu o chelie acoperită de o mică tichie de dascăl și îmbrăcat destul de neglijent. La marile recepțiuni venia în redingota sa de academician, cu mănuși albe. Mergea cu pașii măsurați. „Nu-mi amintesc, spunea el, să fi îmbrăcat o redingotă nouă, decât ca să mă duc la fotograf“. De o curtoazie puțin ipocrită. când vorbea prințesei, în ochii săi se ascundea, ironia, un cinism admirabil secondat de inteligența cea mai luminoasă, cea mai pătrunzătoare.

O doamnă din anturajul Matildei spuse într'o zi despre acest prinț al criticei: „Il admir și mă scârbește“.

Prințesa atât de sensibilă frumuseței omenești, acceptă să primească, pe acest „desmoștenit“, ore întregi, să-l aibe în fața ei, alături de ea și acest sacrificiu pe care și-l impunea cu timpul dispăru în fața acestei lumini extraordinare. Căci ochii singuri, fără a avea cea mai mică frumusețe, reflectau inteligența sa.

Odată discuția căzu asupra lui Victor Cousin.

— Cousin, spuse prințesa, a adus ceva nou?

— Desigur! afirmă Sainte-Beuve. Un asortiment de panglici pe care le-a pus la pălărie și cari reprezintă toate părerile sale. El ne spune: Alegeți! Mie îmi plac toate: Aveți pe Kant, Fichte, Hegel, Care din trei?“

Prințesa care detesta filozofia îi spuse: „Ei bine! Pentru că e pe alese, ți-i las pe toți“.

Se discuta evenimentele zilei, despre oameni și lucruri. Toată lumea era trecută în revistă. Prințesa chestiona, provoca răspunsurile și-n special pe Sainte-Beuve.

Se vorbea odată de amintirile din copilărie:

—Care este cea mai frumoasă zi a voastră, întrebă ea pe Sainte-Beuve, când erați băiat? Acesta răspunse: Ziua cusătoresei. Mama uita că existam și puteam să fac ce vream. — Dar ce făceați la vârsta asta? Nu se spune? Sainte-Beuve ridica capul. Amfitrioana îl privea înspăimântată, apoi exclama: „Deja!“

Intr'o seară se vorbea de moravurile din al doilea Imperiu devenite frivole atât de repede, și de pericolele publice ce deveniau mai amenințătoare. Prințesa spuse lui Sainte-Beuve: — Unde vom ajunge cu nebuniile astea? — Nebuniile, răspunse el, sunt o stare de sănătate, de care nu trebue să ne neliniștim. Ceace este grav este atunci când nu se întâmplă nimic. Atunci un popor este pe jumătate mort. Flaubert, nu iubea acest punct de vedere și zise: — Viața popoarelor este drama istoriei naturale. Când ele își simt sfârșitul apropiindu-se, au o îndoită intensitate. Se agită, se bat, și fac dragoste cu furie. Este frenezia dinaintea catastrofei.

Acest libertinaj constituie farmecul acestui salon. Fiecare însă știa până unde să meargă, afară de Giraud și Gautier, cari se bucurau de un privilegiu ilimitat.

Dacă prințesa se atașase de Sainte-Beuve pentru spiritul său, alte calități o apropia de Théophile Gautier care, prin excentricitățile sale revoluționare nu părea să fie desemnat printre intimii săi.

Când el intra în salonul prințesei nu se grăbea. Cu capul sus, înainta cu pași înceți. N'avea ochi decât pentru amfitrioană. Și'n intimitate, ca un câine se culca la picioarele sale... „Ceeace îmi place la Gautier, zicea prințesa e, că puțin îi pasă de marele public. Când vorbește, îmi figurez felul pe care il au zeii când vorbesc în Olimp, vorbesc în deșert...“.

El încânta prințesa cu poveștile vieței sale de boem, banda lui veselă.

Cum marea preocupare a prințesei era pictura, Théo știa câtă plăcere îi face punând în versuri... acuarelele sale. Convorbiau asupra artei și urmăriau cu atenție saloanele. Gautier găsise o nouă profesie, devenise critic de artă.

Prințesa simția că plimbările estetice ale lui Théo nu erau decât un suspin al unei înclinări de demult. El descria tablourile altora pe care el însuși le ar fi pictat.

Gautier devine bibliotecar al prințesei, un post de repaos — un ajutor discret ce i-l da ea.

Prințesa își iubea casa sa. Dar adesea accepta să ia masa la amicii săi. Pentru ea aceste ocaziuni nu erau decât pretexte pentru a putea vorbi despre mii de lucruri. Decorul său, inspira un anumit ton și pretindea o ținută. La amicii săi prințesa observa că tavanul se lăsa peste ea și zidurile se apropiau și pe deasupra ea se amuza, și se supăra când vedea că se deplasa mobila pentru a se crea o trecere Alteței sale.

Marea vedetă a casei era Gustave Flaubert, care era jenat de livrele și decor. Neștiind cum să se comporte pentru a avea un maximum de corecțiune și disperat de mâinile sale, ținea cu una clacul apoi o pornea repede spre stăpâna Casei, și cealaltă în sfârșit și-o vâra în buzunar, se precipita spre mâna ei, cu evlavie și foarte încurcat. Frumoasa sa ținută deschisă, nu căuta perifraze pentru a menaja pe ceilalți ai casei. Față de prințesă era plin de curtoazie. Se arăta inflexibil, și plin de dispreț pentru public.

Prințesa se convinse repede că Flaubert ardea de dorința de a-i fi devotat și vrând să-i încerce curajul, îi spuse: — Dacă cineva ar vorbi rău de mine, ce a-ți face, d-le Flaubert? Această întrebare îl turbură. Se înroși, apoi fața sa lua o expresie teribilă. Strânse pumnii și o privi cu ochii fixi. Prințesa se amuză de această încurcătură, apoi zise pe un ton glumeț: — Văd că nu i-ați face nimic. Bietul Flaubert fu prăbușit. Fața-i era congestionată, d'abia își reținea lacrimile... Și se îndreptă spre ușe.

Prințesa dezolată îl chemă înapoi, vedindu-i că glumise, și amicii interveniră pentru a-l calma.

Sosirea fraților Goncourt în saloanele prințesei marchează legătura care unește vechea generație a scriitorilor romantici, și acea din epoca noastră. Prințesa era pivotul, căci propria sa istorie cuprinde aproape un secol.

Când frații Goncourt fură prezentați, amândoi erau Benjaminii acestei mici academii. Sainte-Beuve îi numea *gemenii cu opt ani diferență.*

Frații Goncourt deveniră amicii intimi. Amândoi se deosebiau de Gautier prin disprețul lor față de natură.

Prințesa le reproșa câteodată: — Dv. nu priviți niciodată castanii în floare nici trandafirii mei. Nu priviți decât gravuri. Și Jules răspundea: — Trandafirii sunt atât de frumoși în gravuri.

— Acești Goncourți, spunea Sainte Beuve, dacă-i scoți din Watteau și din Saint-Aubin al lor, sunt pierduți în întunerec. Ei nu au lanterne de a merge mai departe. Antichitatea întreagă, ei cred că n'a existat niciodată și că pedanții au inventat-o special pentru a da de lucru profesorilor.

— Numai dacă, răspundea prințesa, n'ar susține într'o zi că unchiul meu este o simplă figură de retorică...

Frații Goncourt adesea după ce părăseau saloanele prințesei, frequentau cabaratele, balurile publice și alte locuri pentru a culege cuvinte, tipuri și scene. Câteodată se denunțau eșirile lor prințesei sau se denunțau singuri pentru a-si glorifica infamia lor. Aceste ieșiri rușinoase, ea le califica ca niște *urmări naturale a bunurilor sale dineuri.*— Ei sunt atât de plictisiți la mine, spunea ea, în cât le trebue un mic supliment de distracție în scârnăvie.

Este timpul a contempla portretul unei figuri esențiale a salonului prințesei, nu pentrucă e cea mai remarcabilă, ci pentrucă imprimă marca sa prin dublul caracter de decan al intimilor și proconsul al artelor. Este contele Alfred Emilien de Nièwerkerke, zis și „Nieukerke“, de origină olandeză, era de mult aclimatizat la Paris. Dela început prințesa legă prietenie cu el. Exteriorul său făcu asupra Matildei o bună impresie. Un strămoș al lui Emilien dormind cu Ludovic XII, însemnează că din copilărie se frecase de treptele Tronului. Era un motiv suficient. Această prestanță fizică, toraxul bine bombat, barba sa, înclinat înainte în fața celor mari și înapoi în fața celor mici, impusese Matildei. Vechi elev a lui Marahetti, învățase arta plastică și tânăra femee admirase un bust, pe care-l expusese în anul acela la salon.

La Paris Nieukerke se instală într'un atelier de sculptură pentru a inaugura dubla sa carieră de artist și de curtizan. La 37 de ani, notorietatea sa era câștigată prin portretele frumoaselor doamne. Cunoscând pe Ludovic-Napoleon, el fu numit director al muzeelor.

El locuește la Luvru, ca un rege. Nieukerke făcuse pentru Mathilda un *loggia* care o făcea invizibilă. De aci ea putea auzi totul și vedea toatea gesturile invitaților, fără ca cineva să bănuiască prezența sa.

Un astfel de privilegiu îi descoperea multe secrete. In privința intimității sale cu prințesa Matilda circulau mii de anecdote, repetate și la Tuileries. Erau oameni geloși, cari făceau naveta între aceste două case.

In saloanele prințesei, nu lipseau *pedanții soporifici*, pe cari prințesa îi tolera ca o necesitate a legei echilibrului. In salonul său era și *colțul blestemaților* alcătuiți din cei ce negau Sorbona, apoi *„clienții frigăruiei infernale cari puneau prelații în frigare și pe cardinali în apa fiartă“*. Intr'o zi un astfel de „doctor“ spunea: — Totul este absorbit de marele Tot. Nimic nu se pierde. Osemintele noastre reîntorcându-se la pământ. Noi ne-trăim în vinul vieței, în foșnetul pădurilor și în merii înfloriți...

Prințesa, plictisită de această *poezie a pământului*, întrebă pe Renan, ce crede despre această teorie datorită căreia bem și mâncăm strămoșii, fără s'o știm.

Autorul *Istoriei poporului lui Israel* spuse: — Mă tem, prințesă, că tot ce vom lăsa într'o zi nu intră într'o solniță.

Prin Emile Oliviere cunoscu pe abatele Liszt. Când celebrul compozitor veni s'o vadă în costumul său eclesiastic, ea îi zise: — Domnule Liszt, cum trebue să vă numesc? — Cu numele meu, prințesă, mă mulțumesc. — Sunteți tot atât de bun preot ca și muzicant? Și Liszt răspunse: — Prințesă, muzica este o preoteasă și un muzicant celebrează slujba în fiecare zi pentru gloria lui Dumnezeu.

Printre figurile cele mai fidele salonului era deliciosul Arsène Houssaye. Talia sa înaltă, elegantă și suplă, părul său blond, barba sa legendară, izbeau pe toți aceia cari-l vedeau apărând în salon, cu tot profilul său care trăda, spunea el, o misterioasă intervenție rusă în alcovul unei bunici...

El era intimul lui Musset, Gerard de Nerval și Gautier, și camaradul romanticilor.

Prințesa Matilda avea o slăbiciune pentru Arsène Houssaye. Acela însă care în curtea sa de artiști, era foarte familiar, era Eugène Giraud. Giraud avea o voce de cabaret, un vocabular al epocei romantice și spiritul cel mai fin. Téophil Gautier și el, erau singurii, cari verbal își puteau permite totul. Giraud era geniul satiric. Erea abil în mai multe genuri; el lua acest pretext pentru a evita un efort necesar unei mari opere. Astfel cu creionul său prindea pe invitați în atitudinea în care nu se cunosc și'n care nu le-ar plăcea să se cunoască. Talentul său amuza în special pe Alexandru Dumas care-l încuraja în această vânătoare printre ceilalți, și el avu astfel o frumoasă colecție de caricaturi, un reflex prețios al timpului său.

Și după ce Giraud muri, el continua totuși să fie prezent în salonul prințesei. Ea evoca numele său, cuvintele sale, devotamentul său fără margini.

Alexandre Dumas era printre cei mai îndrăsneți și adesea uita că prințesa avea legături cu Curtea.

Dacă se vorbia la ea cu ușurință de împărăteasă, nu se permitea de a ataca sau critica împăratul. Dumas într'o zi își permise de a improviza o epigramă destul de răutăcioasă. Prințesa nu spuse nimic, se sculă dela masă, își luă evantaiul și ieși în seră, exclamând: — El vorbește despre împărat ca și Victor Hugo. Nu i s'a spus cum mă numesc!

Claudius Popelin, intimul prințesei, era un artist și un poet. Ca poet el cânta natura, arta și patria; rima sonete pentru artiști, madrigale pentru doamne. El juca rolul îngerilor în mijlocul „blestemaților“. Claudius Popelin era numit „soțul morganatic“ al prințesei.

SUB REPUBLICA

Cu prăbușirea imperiului, urmă fuga precipitată, însoțită de lectrița sa, de fidelul Giraud și de statornicul Popelin.

Prinţesa se instala la Bruxel unde găsi reunită tot ce mai rămăsese din frumoasa lume din Tuileries. Dar ea nu găsi pe Emilien, superbul. In ajunul catastrofei, acest om, atât de amabil, fugise fără să facă o vizită de adio amicei sale. Simţindu-se subit redevenit batav, el luă cu sine averea sa şi marile cordoane.

Prinţesa Matilda întâlni la frontiera belgiană pe nefericitul său văr, Napoleon III. O scenă penibilă avu loc în faţa amploiaţilor gărei germane.

Prinţesa isbucnind în lacrimi căzu în braţele împăratului şi această demonstraţie violentă de durere fu dezagreabilă suveranului învins. El se ţinu drept, foarte rece, tăiă scurt această expansiune, se informă de amănuntele călătoriei şi rămase calm până la sfârşit.

După două luni prinţesa părăsi ţara de exil şi veni la Saint-Gratien; casa din Paris fiindu-i confiscată ca bun imperial.

Salonul prinţesei avea goluri mari, cauzate de moartea amicilor din zilele bune. Théo, „cel mai bun din bandă" cum zicea Flaubert, Prosper Mérimée şi tata Dumas se duseră şi ei; şi titanul Flaubert câţiva ani după acea.

Situaţia prinţesei micşorată prin căderea regimului, o obligă să-şi reducă viaţa.

Ea rămase totuşi bogată în amici, pe cari şi-i câştigase în cursul vieţei sale.

Şi prinţesa, acum cocheta cu regimul democratic. Mulţi îi reproşează această atitudine, dar ea ţinea atât de mult la scumpul ei Paris unde se odihnea cenuşa „zeului" ei.

Ea fu sufletul acestui *bun han la întâlnirile inteligenţelor.*

Nu mai era societatea pe care o cunoscuse sub Napoleon III;

Ea primea omagiul diplomaţilor, acreditaţi la Paris, continua să iubească pictorii şi literaţii, continua adorabila sa grije de a le fi folositoare, de a-i copleşi cu surprize delicate.

Jules de Goucourt, la una din ultimile sale vizite la Saint-Gratien, avu un atac de senzibilitate foarte penibil, încât sărmana prinţesă abia putu să-l liniştească. El o îmbrăţişă subit şi-i şopti cuvinte de dragoste. Scena cea mai penibilă se petrecu cu Guy de Maupasant. El avu la prinţesă primul său atac de alienaţie mintală.

Prinţea suspecta pe jurnalişti, accepta totuşi de bună voe pe cei mai considerabili. Ei aduceau ştinţa lor cotidiană, sgomotul zilei şi al străzei. Cassaqnac, dr. Veron, cari umpleau bulevardele cu sentinţele lor, Scholl, divinitate cu monoclu, Villemessant, figură de primul rang şi un caustic. Ei amuzau masa, erau gazeta vorbită.

Pe critici prinţesa îi detesta. Ea spunea de ei: — Cine sunt aceşti incapabili cari se numesc critici. Ei nu lasă în urma lor decât bale.

Salonul cunoscu silueta lui Taine. Prinţesa îl admiră. Ea a ghicit în acest om atât de savant un spirit nou *ca o revoluţie*. Când apar *Originile Franţei contemporane*, ea se supără pentru *unchiul său*, trânteşte uşile, apoi aruncă sub uşa istoricului Cartea de concediere. Prinţesa Matilda ierta totul, afară de un atentat asupra familiei sale.

SAINT-GRATIEN

In acest domeniu, care devenise curtea sa, prinţesa îşi petrecea toate verile. Nu-i plăcea să se deplaseze. Ea nu schimba nici chiar un tablou din loc. Pentru nimic în lume n'ar fi variat ritmul obiceiurilor sale. Viaţa sa era turburată numai de un singur lucru: Când cineva uita respectul său pentru marele împărat.

Sub republică, prinţesa se refugia în pictură. In fiecare zi după masă se îndrepta spre atelierul său special şi făcea acuarelă. La o altă masă era Claudius Popelin, desenând şi compunând. Şi când venia Herbert, el ocupa o a treia masă. Când nu picta, ceeace era foarte rar, atunci broda ascultând o lectură. Niciodată nu era văzută neocupată, totdeauna în picioare, mergând, muncind, vorbind. Nimeni n'a văzut-o întinsă. Duminica nu se picta; Societatea atunci trecea pe verandă şi conversaţia începea alimentată de Alexandre Dumas, Gebhart, Renan, Lavisse, Sardou şi atâţi alţii, pleiada intelectuală a republicei. Promenadele în parc, constituiau unul din obiceiurile casei.

Societatea prinţesei cunoscu şi câţiva proprietari, vecinii prinţesei. Astfel Hayem era mândru de „concetăţeanca sa Alteţă". Căuta mii de ocazii de a-i deveni agreabil. Venea câteodată la Castel. Atitudinea sa nu era prea protocolară. Prinţesa spunea de el: — Acest brav Hayem, îmi spune „d-voastră" ca o injurie. — D-voastră vreţi să vă refac împrejmuirea? Am să v'o fac!

Un alt vecin, d-l de Barberet, un vechiu paj a lui Carol X, un gentilom bătrân. Prinţesa îi oferea un flacon din parfumul ei obişnuit. Şi de Barberet aducea prinţesei ofrande pentru operele sale caritabile: ludovici de aur strălucitori „pentru a fi demne de a fi atinse de mâini atât de frumoase".

Prinţesa Matilda avea un cult al ospitalităţei.

Menajul regal spaniol venea s'o vadă adeseori. Regina Isabela îi plăcea mult şi cele două femei se înţelegeau. Şi'n fundul landoului prinţesa primea vizitele prelungite ale Majestăţei sale. Vizitiul adormit, ele puteau să vorbească fără martori. Prinţesa făcea mult haz de aceste convorbiri. Ea spunea despre regină: — Este o bună femee şi foarte nostimă. Ea n'a făcut niciodată să sufere decât... arcurile sale.

Când Sultanul sosi la Paris, ea îl contemplă cu o aversiune înspăimântată. Gros şi scurt, îl găsea mult mai urât decât redutabil.

După ce se termină recepţia, ea căzu pe o canapea, exclamând: — Oare la serai locurile sunt foarte căutate în acest moment?

Vizita Şahului Persiei, Nasser Eddin, fu destul de comică. Şahul sosi, măreţ şi strălucitor. Salutări profunde, cuvinte monosilabice. *Flori, lac, nepoata, omagii, Franţa, soare.* Văzând afară doi copii dându-se în leagăn sub un copac, repeta de mai multe ori: Plăcere? pericol? Şi când i se spuse că-i numai plăcere — Şahul se întoarse către Marele Vizir şi-i ordonă să se sue în leagăn. Şi astfel, acest demnitar începu să se balanseze.

Când prinţesa prezentă pe prinţul Ludovic-Napoleon, Şahul extrem de uimit se ridică şi repetă de mai multe ori: — Oh! Napoleon! Napo... le on! Işi închipuia că are în faţa lui pe marele Napoleon. Şi Marele-Vizir continua să se dea în leagăn.

Multe furtuni căzuse la Saint-Gratien ca şi la Paris, asupra oamenilor încercaţi. Sainte-Beuve, Taine, Edmond About, Sardou fură principalii sacrificaţi, din cari Dumas scăpă ca prin miracol prin fineţea spiritului său şi o anumită prudenţă. Toţi fură executaţi pentru „crime politice".

Odată pe când se reprezenta „Madame Sans-Gène", piesa lui Sardou, prinţesa Matilda când văzu scena cu „disputa corsicană" a surorilor lui Napoleon, se sculă subit, împinse fotoliul şi dechise uşa lojei cu sgomot. Această ieşire sgomotoasă fu auzită de întreaga sală. Şi prinţesa striga: — Nu pot asculta vorbindu-se astfel de familia mea. Şi scoborând scara repeta mereu: — Ce nedemnitate!

Şi dacă acum bătrâna Alteţă nu mai seamănă tinerei prinţese de altădată, mii de lucruri au rămas încă: sinceritatea sa, sentimentul ei de prietenie, frumoasa ei mânie, căreia i se spunea corsicană, solicitudinea pentru amicii săi.

Ultima perioadă a prinţesei Matilda este marcată prin vizita suveranilor Rusiei.

Inainte de sosirea în Franţa, Nicolae II preveni guvernul că prima sa vizită va fi la mormântul lui Napoleon.

Prinţesa Matilda primi dela Republică favoarea unei cărţi de invitaţie, care o uimi foarte mult. Fără a ezita o clipă, ea înapoie la cabinetul ministrului această carte, adăogând un bilet cu aceste laconice cuvinte: — Această carte mi-este inutilă. *Am cheia.* Ochii săi de o *vrajă florentină*, adânci în liniştea lor, aruncau fulgere *ca de pe înălţimea unui turn.* Şi cu multă dreptate, era imperială această *Pompeie* care timp de 50 de ani fu înconjurată de o perfectă respectabilitate.

După două sau trei zile de discuţiuni la Consiliul de miniştri, guvernul îi adresă o invitaţie specială. Şi când Nicolae II intră în catedrală, el înaintă spre Alteţa Sa, îi sărută mâna şi vorbi cu ea. Ţarul se arătă plin de deferenţă faţă de prinţesă, ţarina răspundea prin monosilabe; dar cuplul imperial nu găsi un singur cuvânt înaintea acestui mormânt, nici o aluzie, nimic.

Felix Faure găsi ocazia de a fi la înălţimea împrejurărilor şi evocă memoria *unchiului.* Invită apoi pe prinţesă în loja prezidenţială a Operei. Matilda după ce declarase că locul ei nu este decât la Invalizi, fu obiectul a noui manifestaţii, apoi în Suita ţarului făcu ocolul mormântului.

Şi când Nicolae II şi ţarina dispărură, o mulţime îşi făcură irupţia în catedrală, în cap cu Ioseph Reinach, vechiul amic al lui Gambetta, care depuse la picioarele prinţesei omagiile sale.

Ţarul făcu o impresie proastă. El părea înfricoşat ca sub impresia unui atentat. Ţarina destul de frumoasă, dar congestionată de emoţie, arăta o timiditate care mergea până la stângăcie.

Salonul prinţesei se reînoi de mai multe ori dela Imperiu. Vârsta de aur terminată cu căderea sa, arborele reînflori cu noui veniţi. S'ar putea intitula salonul ei *de la Jules Janin la Barrès* sau *de la Mérimée la Bourget.*

Dumas şi Renan dispărură şi ei. O tristeţe coprinse prinţesa în singurătatea sa. In jurul ei căuta locurile goale în atelier. Şi în atelierul unde auzise atâtea cuvinte vesele şi spirituale, stăpânea tăcerea.

Prinţesa suind odată scara, căzu şi căderea îi fu mortală. O agonie de mai multe luni se sfârşi printr'o paralizie. Transportată la Paris, suferinţele sale se agravară şi abia după anul nou în 1904, înconjurată de rude şi de amici scapă de suferinţele sale.

— SFARŞIT —

t.

Librairie Hachette

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 50
9 Decembrie 1928
5 Lei

IANCU FLONDOR

Ctitorii

IANCU CAVALER DE FLONDOR

— O VIAŢĂ ŞI O PAGINĂ DE ISTORIE —

de RAUL CRĂCIUN

Trecut ca un meteor prin viaţa publică a primelor timpuri din România reîntregită, — meteor gonit de năravurile învechite ale unui politicianism, care părea că nu avusese nimic de învăţat din groaznica epopee a marelui război, — Iancu Flondor, fost ministru doar câteva luni în guvernul dela 1919, s'a retras de atunci ca un adevărat anahoret, în singurătatea moşiei lui din Bucovina, urmărind din depărtare tot sbuciumul steri [illegible] acelora care nu voiau să ştie că probitatea morală era singura temelie puternică pe care se putea dura aşezământul trainic al României Mari.

Dar oricât de scurtă a fost trecerea lui prin viaţa noastră publică de după război, ea a impresionat adânc şi a rămas ca o pildă de-apururi vie a omului integru, hotărît şi impetuos, care nu vrea să cunoască umilinţa tranzacţiilor împotriva conştiinţei şi care repudiază dela sine cu violenţă orice tentaţiune care ar fi cerut concesii fondului lui sufletesc de o cinste desăvârşită.

Pe cât de ager luptător, pe atât de luminat patriot a fost. Viaţa lui Iancu Flondor se confundă cu istoria recentă a neamului românesc din Bucovina.

Născut la Storojineţ, în 1865, Iancu Flondor a fost crescut în atmosfera tradiţională a unei familii străvechi boereşti, primind o educaţiune adevărat naţională şi curat românească. Liceul l-a făcut la Cernăuţi, iar studiile universitare le-a terminat în mod strălucit la Viena, unde încă din anii tinereţii a jucat un rol de primă însemnătate între studenţii români.

Abia întors acasă dela studii, s'a aruncat, plin de avânt, în toiul luptelor pentru apărarea neamului românesc din Bucovina, împotriva asupririi austriace. N'a trebuit mult pentruca agerimea minţii sale, patriotismul său fierbinte, talentul său oratoric şi puterea sa de convingere, să-l ridice în capul falangei luptătorilor români.

Pentru avântul lui, politica partidului conservator — care până atunci susţinea steagul naţional, — părea prea moderată. Convins că lupta de rezistenţă naţională, nu putea, în timpurile moderne, să fie dusă numai de un număr restrâns de boeri, împreună cu marele luptător Gheorghe Popovici, a hotărît să cheme naţiunea întreagă la luptă.

Astfel, în 1898, înfiinţează „Partidul Poporului" a cărui bază era ideea naţională democrată. Cu mari jertfe materiale, a scos ziarele „Dreptatea" şi „Patria", ambele redactate de unul din cei mai de elită intelectuali şi luptători ardeleni, Valeriu Branisce.

Mişcarea aceasta de intensă redeşteptare naţională, a fost pornită cum nu se poate mai la timp, căci Austria începuse o politică perfidă de prigonire a neamului românesc, prin sprijinirea elementului rutean, condus de iscusitul aventurier Coco Vasilko. Discursurile de un patriotism înflăcărat ale lui Iancu Flondor în „Landtagul" Bucovinei, ridicau o adevărată furtună. Până la el, nimeni nu îndrăznise să vorbească cu atâta cutezanţă guvernatorilor împărăteşti şi să susţină cu atâta vehemenţă drepturile imprescriptibile ale naţiunei române asupra Bucovinei. Protejatul guvernului austriac Coco Vasilko era lovit fără milă şi denunţat ca un Catilina în solda politicei Austriei, împotriva intereselor neamului românesc. Activitatea prodigioasă a lui Iancu Flondor a produs un riviriment puternic şi a fost hotărâtoare pentru mulţi tineri români cari şovăiau între ademenirile şirete ale guvernului austriac şi calea cea dreaptă. Toată lupta guvernului austriac pentru a-l înlătura din viaţa publică a Bucovinei, rămăsese zadarnică. Inalta biurocraţie care conducea politica Austriei îşi schimbă atunci atitudinea: fostul prim-ministru depe acele vremuri, Körber, inventă un nou sistem pentru a scăpa Austria de atacurile partidelor naţionalităţilor.

Sistemul lui Körber consta în crearea unor noui curente democratice, cari să aibă în prima linie în programul lor, revendicări de ordin material şi social. Desfăşurând o moderată luptă socială de clasă, Austria credea că va scăpa de lupta naţională.

Pentru aplicarea noului sistem în Bucovina, a fost trimis un nou guvernator, prinţul Conrad de Hohenlohe, cunoscut sub numele de *„prinţul roşu"*. Sub egida acestuia, bucovineanul de tristă memorie Aurel Onciul, a înfiinţat „partidul democrat". Sprijinit din răsputeri de guvernul austriac, noul partid a putut ajunge la o oarecare desvoltare. Primul pas al acestui partid a fost o alianţă politică cu rutenii, evreii şi germanii din Bucovina ; iar ţinta întregei sale lupte, erau atacurile cele mai furibunde împotriva idealului naţional românesc şi împotriva lui Iancu Flondor. Scârbit de acest dureros spectacol, Iancu Flondor s'a retras şi atunci la moşia sa, mărginindu-se la rolul de sfătuitor şi elaborând soluţiuni în situaţiile cele mai dificile. In aceşti aproape zece ani de viaţă retrasă, Iancu Flondor a susţinut din răsputeri biserica românească din Bucovina lucrând mână în mână cu marele mitropolit şi apostol naţional Vladimir de Repta.

Neplecându-şi niciodată capul în faţa guvernului austriac, Iancu Flondor aştepta cu convingere şi seninătate apropierea deznodământului fatal, căci cu geniul său politic şi marea lui putere de pătrundere văzuse că monarhia habsburgică merge cu paşi repezi spre o lichidare dezastroasă.

Când izbucni războiul mondial, Iancu Flondor avu imediat viziunea limpede, că ceasul eliberării a sosit. El a intrat numai decât în legătură cu oamemnii cari conduceau destinele Regatului, îndemnându-i să ridice sabia, şi să nu cedeze nimic din drepturile sacre ale României asupra întregei Bucovine. Faţă de ruşi, cari ocupaseră în două rânduri Bucovina, s'a arătat dârz, susţinând cu tărie drepturile românilor. După retragerea ruşilor, austriacii reîntorşi pentru ultimma oară, deşi aflaseră din unele documente uitate în toamna anului 1916 de guvernul român la Bucureşti, legături pe care Iancu Flondor le avusese cu Regatul, n'au îndrăznit să ia nicio măsură împotriva lui, atât de covârşitoare era autoritatea lui morală.

Infine, se apropie şi desnodământul. Austria se declară învinsă şi împăratul dă un manifest, prin care invită naţionalităţile să se constitue. Manifestul ajunge şi în Bucovina. Aci, situaţia era grea. Cei patru ani de război, produseseră o oarecare dezorientare. Unora le lipsea curajul: iar democraţii lui Aurel Onciul erau pentru împărţirea Bucovinei între ruteni şi români şi împotriva realipirei la România. Atunci Iancu Flondor reapăru din nou. *Desfăşurând steagul tricolor, el a arătat că nu este decât un singur drum: unirea cu Ţara Mumă.*

In Cernăuţiul ocupat încă de trupele austriace şi de jandarmii faimosului

IANCU FLONDOR

Să-i zicem aşa, cum îi ziceau ai lui înainte de 1775, când în ţara furată nu plouau asupra boerilor mari şi mici titlurile de cavaleri şi baroni, partidele nobiliare ale Austriei stăpânitoare: Iancu Flondor.

Purtătorul acestui nume nu se cobora din cele mai vechi neamuri. Incercarea de a lega pe Flondoreşti de un Albotă, e greşită. Dar, tocmai fiindcă era din mai micii domni de moşie ai Moldovei-de-sus, boieriei lui, oricât de lustruită prin şcoala şi societatea austriacă, nu-l smulgea dintre mulţimile româneşti ale Bucovinei sale.

Totuşi o anumită demagogie, care a trecut la străin în timpul războiului, a lui Aurel Onciul, l-a fixat în tabăra boierilor. De fapt, ea era înainte de toate o tabără naţională, plină de amintiri ale trecutului, plină de aspiraţii către viitor.

In timpul războiului cei ce făceau parte dintr'însa n'au avut un moment de nesiguranţă. Iar şefului lor, de un timp de politică prin desgust, i-a fost rezervată suprema bucurie de a prezida adunarea care a readus Bucovina la trupul cel liber al poporului românesc.

A ştiut să-şi guverneze noul ţinut românesc, cu prestigiu şi cu autoritate. Cei cari l-au răsturnat o vor recunoaşte azi, alături cu aceia cari s'au folosit apoi de dânsul în tristele noastre discordii de după război.

Nu însă în mijlocul lor va rămânea amintirea lui, ci în mijlocul luptei pe care a dus-o sincer şi cavaleresc şi în mijlocul biruinţii pe care a meritat s'o reprezinte.

N. IORGA

adevarate

boer şi român

Iancu Flondor a avut un mare merit: acela că, deşi *boer*, el a fost şi *mare român*. Cine nu cunoaşte mijloacele pe care Viena le avea la îndemână pentru a momi şi adormi conştiinţa şi originea boerimei moldovene din Bucovina? Acea boerime absolut nepregătită pentru viclenele mreje ale unei politici de rafinate experienţe cum a fost cea austriacă, a fost lesne desfiinţată ca singură posibilitate, *pe atunci*, de afirmare naţională.

Glasul de protestare care a putut fi în asemenea împrejurări dârzul boer Iancu Flondor, capătă astfel o valoare cu mult mai mare decât aceia ce i-ar acorda-o cine judecă lucrurile la suprafaţa lor. In mersul către libertate al unui popor, sunt mai multe etape. Prima este aceia a afirmărei şi a protestărei. Iar personalitatea politică a lui Iancu Flondor este identică cu această primă etapă, înţeleasă în Bucovina mai întâi de mintea cea mai limpede a vremei aceleia, care a fost regretatul George Popovici.

* * *

patriotul

Nu mult după alipirea provinciilor dezrobite la patria-mumă, Iancu Flondor s'a retras din viaţa politică. A fost doar câteva luni ministru al Bucovinei în cabinetul Brătianu. Suflet cinstit, idealist şi patriot, el era pentru un guvern de concentrare a tuturor energiilor. Numai astfel înţelegea că se poate munci cu folos pentru patria mărită.

Spre a se vedea patriotismul său cald, povestim următoarea scenă:

Toţi fruntaşii români din Bucovina erau de acord asupra unirii. Numai Aurel Onciu, cu al său „partid democrat", se încăpăţâna într'o atitudine ostilă. Atunci, Iancu Flondor, care nu vorbea de douăzeci de ani cu Onciu, s'a dus la el şi l-a rugat să renunţe la concepţia lui de a împărţi Bucovina în două, lăsând o parte Ukrainei. Fireşte, că Onciu n'a putut fi înduplecat.

* * *

Atitudinea lui Aurel Onciu şi a „partidului" său, n'a împiedicat însă întru nimic realipirea Bucovinei la patria-mumă, căci în ziua de 27 Octombrie 1918, reprezentanţii autorizaţi ai poporului român din Bucovina, s'au întrunit, la Cernăuţi, în Palatul Naţional din sala „România", şi în virtutea puterei suveranităţii naţionale, au declarat de Constituantă adunarea lor şi după o scurtă deliberare, au proclamat realipirea acestui ţinut românesc la patria mamă.

In această istorică adunare, s'a votat, în unanimitate, următoarea moţiune:

1. „Reprezentanţii poporului român, din Bucovina, întruniţi astăzi, în ziua de 27 Octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranităţii naţionale, Constituantă a acestei ţări româneşti.

2. „Constituanta hotărăşte unirea Bucovinei integrale cu celelalte ţări româneşti într'un stat naţional independent şi va purcede, în acest scop, în deplină solidaritate, cu românii din Transilvania şi Ungaria.

3. Spre a conduce poporul român din Bucovina şi a-i apăra drepturile şi spre a stabili o legătură strânsă între toţi Românii, Constituanta institue un Consiliu naţional de 50 membri.

„Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatari şi la conferinţa de pace, şi în afară de el nu reconoaştem nimănui dreptul de a hotărî sau trata asupra poporului român din Bucovina.

4. „Constituanta respinge cu hotărîre orice încercare care ar ţinti la ştirbirea Bucovinei, — doreşte însă să se înţeleagă cu popoarele conlocuitoare".

Adunarea naţională, după ce a proclamat unirea tuturor Românilor, a cântat „Deşteaptă-te Române". După versurile:

„Acum ori niciodată,
Croeşte-ţi altă soartă
La care să se 'nchine
Şi cruzii tăi duşmani"...

entuziasmul a electrizat adunarea.

După votarea moţiunii, s'a ales un comitet de 50 persoane, numit „Consiliul naţional român", sub preşedinţia lui Iancu Flondor.

general Fischer, Iancu Flondor înfruntând primejdia morţii convoacă consiliul naţional român şi deschide şedinţa cu cuvintele: „LANŢURILE SCLAVIEI AU CAZUT".

Intr'un delir de entuziasm poporul se rosteşte pentru unirea cu Regatul. De acolo Iancu Flondor pleacă în capul mulţimei la palatul guvernatorului cerând predarea puterii executive. Guvernatorul încearcă să câştige timp răspunzându-i că nu-i poate satisface cererea fără să raporteze întâi „locului mai înalt". Atunci Flondor îi răspunse: — „LASAŢI ASTEA. LOCUL CEL MAI INALT SUNTEM ASTAZI NOI, DELEGAŢII NAŢIUNEI ROMANE"

A doua zi Iancu Flondor, ales preşedinte al Consiliului Naţional şi proclamat şef al guvernului provizoriu al Bucovinei, trimite un emisar la Iaşi, care să cheme armata română. Şi astfel unirea a fost desăvârşită sub egida simbolică a soldatului român...

Acesta este omul, dispărut în plânsul plin de recunoştinţă al unui neam întreg, căruia el i-a închinat cu dărnicie toată viaţa lui.

RAUL CRĂCIUN

NOTE BIOGRAFICE

Iancu Flondor s'a născut la 16 August 1865 în Storojineţ. El a fost crescut în atmosfera tradiţională a unei vechi familii străvechi boereşti, primind o educaţiune adevărat naţională şi curat românească. Liceul l-a făcut la Cernăuţi, iar studiile universitare la Viena, unde a jucat un rol însemnat printre studenţii români.

In 1898, înfiinţează „Partidul Poporului, a cărui bază era ideea naţională democrată. Scoate apoi ziarele „Dreptatea" şi „Patria", ambele redactate de Valeriu Branisce. In acelaş an este ales deputat, deţinând mandatul până în 1904, când se retrage din viaţa politică.

In 1918, după prăbuşirea imperiului Austro-Ungar, este ales preşedinte al Consiliului naţional şi proclamat şef al guvernului provizoriu al Bucovinei. A fost apoi numit ministru al Bucovinei în guvernul Brătianu. In Mai 1919 demisionează însă, şi se retrage definitiv din viaţa publică la moşia sa din Storojineţ, unde moare în dimineaţa zilei de 18 Octombrie 1924.

poezie

STEFANIA ZOTOVICEANU

TOAMNA

Vântul toamnei s'a pornit să biciuiască grădinile orașului;
Copacii îi răspund cu scrâșnituri stridente, ca râsul nevoiașului.
Vântul ciudos, le smulge-atunci inimile de aur de pe rammuri
Și izbește furios cu ele în geamuri.
Pe lângă ziduri se strecoară-apoi
Și face din gunoi
Câte un mic rotogol
Care crește, crește în gol,
Trombă, ca spadă enormă cu vârf clătinitor de gol.

◆

Cocorii au plecat de mult,
Și ieroglifele zărilor : Rândunicele.
Corbii, ciocli trimfători,
Inalță peste cer, faldurii negri ai norilor,
Și le desfac panglicile.
Ochii stinși ai stelelor
Plâng lacrimi de ploae tare și rece ca boabele mărgelelor.
Totul se pregătește de înmormântare
In orașul în care vântul toamnei ca o febră s'a încuibat.

Infiorată, plec urechea spre inima pământului;
Dar ca un leagăn cu pruncul și el gătit pentru sacra plecare,
Inima pământului însăși, pătrunsă de vântul uricios al toamnei
Inspăimântate a stat.

CRISTIAN SÂRBU

SCHIȚA PERIFERICĂ

In creștetul copacilor tenebrii
Tresaltă încă licăriri de soare,
Ca niște lumânări în agonie
La căpătâiul zilei care moare.

Prin pâcla cenușie-a înserării,
Aduși puțin din umeri, pe'ndelete,
Doi cetățeni frământă-o ulicioară
In ritmul unei clasice flașnete.

Un felinar cu geamurile sparte
Suit într'o prăjină somnuroasă,
Privind la jocul celor doi prieteni,
Zâmbește 'n pâcla umedă și deasă.

TR. IONESCU

FRÂNTURI

I

Ca un pribeag bătut de vânt
Pe-o mare de nisipuri,
Cătat-am oaza în zadar :
Secat e-argintu 'n șipuri

Și, cât zăresc cu ochi aprins,
Pustiu, lângă pustiu,
Potop de flăcări soarele
Și singur eu sunt viu.

II

Prin geam păzit cu gard de-oțel
Mi-am strecurat privirea :
In colț bătut de praf și ploi
Mucegăia psaltirea,

Iar din tavan, țeseau păingi
Urzirile încete...
Tabloul meu dormia întors
Cu fața la părete.

III

Nimic din tot ce-a fost cândva :
Tăcere și uitare.
Totul e mort, poate și tu
Ești cruce de cărare...

Doar singur eu, îmi înfloresc
Toiag de chiparos,
Să-mi sprijin dorul și să 'nving
Pământu 'ntreg pe jos.

IV

Am pribegit atât de mult
Și te-am dorit atâta,
Că, înfrățit cu drumul lung
Cu traista și cu bâta,

De te-oi găsi cumva pe drum
N'oi spune un cuvânt :
Voi trece doar pe-alăturea,
Cu ochii în pământ.

V

Am învățat să nu mai râd,
Să nu mai spun o vorbă :
Strâng trandafiri cu sân aprins,
Adun lumină 'n torbă

Și când se culcă soarele
Și cade cenușiul,
Scot inima din torba mea
Și luminez pustiul.

IN INTUNERIC

LUCREȚIA PETRESCU

Iși pierduse în răsboi vederea. Dar cum avea părinți cu stare n'a fost nevoit după aceia să lucreze perii și să împletească scaune. Ca să-și ocupe vremea atâta de lungă și de întunecată poseda tot felul de unelte de muzică în casă. El însuși era muzicant. Chiar pe vremea când își avea ochii teferi simțea mai bine armonia sunetelor de cât pe a culorilor. Cu atât mai mult acum, când nu putea cere de cât auzului puținele lui bucurii cu putință. Și cânta frumos — nu ajutat de prea multă știință, dar cu o senzibilitate sporită acum de infirmitate lui. Cânta frumos și el însuși era frumos. Un bărbat subțire abia puțin încăruntit și cu un profil tăiat neted dintr'o singură linie. Un Oedip tânăr. Și ochii închiși îi înobilau parcă expresia feței.

Și ar fi avut mult succes la femei, dacă nu ar fi fost sau tocmai fiindcă era așa scos din rânduri. Venea ades la nevastă-sa prietene și el le simțea în preajma lui întotdeauna mișcate. Urechea lui prindea sunetul glasului schimbat deodată. Și sub vorbele prietenoase sau compătimitoare le ghicea ades dorința. Nu putea însă nădăjdui mai mult și era mulțumit că cel puțin își păstrase dragostea nevestei lui. O dragoste potolită de femee greoaie și placidă în jurul căreia adia întotdeauna un miros ușor de bucătărie burgheză.

Dar cum infirmitatea lui îi reteza or ce avânt de cucerire trebuise să se mărginească până acum la amorul acesta mediocru și unic. Visa însă și aștepta. Nu prea știa nici dânsul ce; — dar visele lui se prefăceau ades în melodii de dragoste.

Și într'o după amiază cânta ca de obicei. Era singur în casă. Nevasta sa plecase. Și el se bucura de asta. De obicei mamă-sa or nevastă-sa — din dragoste, din grijă erau mereu lângă dânsul. Și pe el — prezența lor — îl obosea dela o vreme. Era cald. Deschisese ușile spre grădină și-și deschisese larg gulerul cămășei de mătase.

Cânta lucruri improvizate și bucăți pe care le ținea încă minte. Și punea atâta patimă în sunete! Vibrau nervii lui ca și coardele viorii și își simțea umeziți ochii lui opaci. Era desnădejde, era așteptare cântecul lui?

S'a întrerupt odată, căci i s'a părut că nu mai e singur în odaie. A întrebat, dar nu i-a respuns nimeni. A continuat să cânte, dar nervos, neliniștit; căci deși nu auzea nimic, simțea totuși o ființă pe aproape. Un oftat ușor i-a călăuzit pe urmă pașii. Cu vioara în mâina s'a îndreptat într'acolo. Dar s'a simțit deodată cuprins, sărutat cu patimă, pe când un glas abia șoptit i-a spus: „Vino, sunt eu. Nu m'ai cunoscut?"

Glasul acela tremurat ar fi putut fi al orcui, dar mâinile lui au văzut îndată, că trupul ce se lipea fierbinte de dânsul, nu era al nevestei lui. A mințit îndată, dar nu a spus nimic și s'a lăsat docil, să-l ducă femeia spre camera de alături.

Cât a durat îmbrățișarea, care l'a lăsat inert și vrăjit pe perne? Nu știe. Ceasurile pot fi atâta de lungi și atâta de scurte! Nu-și dă seama cât a durat îmbrățișarea nici când s'a desprins femeia și a plecat de lângă dânsul. Ii păruse că a fost târât într'un vârtej departe — și mistuit întreg de patima cu care-l înlănțuise. Iși pierduse complect conștiința ființei lui. Nu mai era decât un gemăt.

Când și-a venit în fire a căutat — înfrigurat — în jurul lui trupul care înfăptuise minunea unei asemenea îmbrățișeri; dar n'a mai găsit nimic. A vrut s'o cheme, dar și-a dat seamă atunci că nu-i știe numele. A cercetat totuși — isbindu-se de mobile — în zadar odăile toate. Se oprea la fiecare ungher pipăind și rugând-o încetișor să s'arate. Pornise apoi s'o caute pe afară, când l'a pironit locului, glasul nevestei lui, care se întorsese.

S'a așezat atunci iarăși pe divanul care păstra încă parfumul femeii necunoscute. Și ca să evite întrebările se prefăcea că doarme. Iși păstra astfel încă lacom amintirea îmbrățișării. Și părea că simte și acum pe buze sărutarea ei iar pieptul îi tresărea încă de apăsarea de adineauri a sânilor femeii.

Se făcuse noapte, dar în sufletul lui erau minunate scăpărări de lumină. In întunericul din jur, își uitase acum de ochii lui închiși; și se simțea fericit ca nici odată. Avea ceva nou în viață. De acum înainte au să aibă un rost gândurile lui, ceasurile lui. Ii părea că ese dintr'o hrubă întunecoasă, unde fusese închis atâta vreme! Și-i era atâta de recunoscător femeii misterioase, care-i tălmăcise atâta de minunat amorul. Amorul pe care nu-l cunoscuse încă. Il întrezărise numai cu gândul poate. Cât are s'o iubească! Cât o iubește chiar!

Dar cum n'ar iubi-o? Că nu-i cunoaște nici numele nici chipul? Ce are a face? Inchipuirea lui are să-i dăruiască zilnic un chip nou. Sau idealizat și mereu acelaș. Căuta să și-o creeze în minte. Dar așa de puține elemente are.

Un trup neastâmpărat într'o rochie de mătase lucioasă. Părul scurt, o gură cărnoasă, mâini cu unghii ascuțite. Atâta știe de dânsa. Ba nu. Mai știe că îl iubește. Cine știe de câtă vreme! Nu i-a spus nimic, dar cum a găsit prilejul a venit și i s'a dat toată. Cât trebue să-l fi iubit de mult, ca să se dăruiască astfel, cu atâta tăcută patimă. Și de câtă vreme își ascunde dânsa dragostea? Dragostea ei care a făcut deodată să nu mai fie atâta de întunecată lipsa lui de lumină. O vede doar pe dânsa. O vede cu ochii lui închiși. Așa cum ar dori-o el să fie, așa cum desigur este. Frumoasă, blondă... Nu, nu blondă. Și nevastă-sa e blondă. Ar putea fi vre-o asemănare între femeile astea două?

Nevastă-sa... Are să trebuiască să se despartă oare?...

O picătură rece pe clocolul bucuriei lui. Biată femee. Il iubește totuși.

Dar a durat mai puțin de un minut remușcarea. Când viața i-a luat atât, de ce n'ar primi bucuros despăgubirea asta minunată?

Căci îl despăgubește de toată dragostea ei... Dar oare cum o chiamă? Nici nu s'a gândit, nici vreme n'a avut s'o întrebe. Dar când o avea pe dânsa în brațe, ce-i păsa de un nume?

Or cum, când o mai veni, desigur că are să-i spună cine-i.

Și a început s'o aștepte. Nervos, înfrigurat — în fiecare zi. Se străduește să fie îngrijit, își comandă grabnic veșminte și cercetează dacă mai e încă frumos.

Iși pipăie atent obrazul, își netezește mereu părul. Apoi cântă cântecul de atunci, pândind să audă ușa. E nervos, rău. Cere să fie mereu singur și când aude un glas străin aleargă. Dar bănuitor gândește apoi, că femeia și-a păstrat necunoscut și glasul.

Când vine pe urmă prietene la nevasta lui, el le atinge furișat, le respiră. Ii pare că recunoaște la una parfumul, alta are aceiași rochie lucioasă de mătase și alta s'a apropiat și l'a atins mângâetor cu brațul.

Care ar putea să fie? Se apropie înfiorat de fiecare și așteaptă dela ele un semn, în timp ce pe gură îi tremura întrebarea: „Tu ai fost? Spune!"

Nici una nu i-a spus nimica. Odată a crezut totuș că o cunoaște. Din grupul de femei l'a îndreptat spre una mireazma unui parfum cunoscut. S'a așezat alături, i-a vorbit. Subt un pretext i-a pipăit mâna cu unghii ascuțite și trupul din umăr până în coapse. I s'a părut că trupul se înfioară și rugător i-a șoptit atunci: „Când ai să mai vii? Vino!"

Nu l'a înțeles femeia? N'a vrut să-l înțeleagă?

De ce s'a înfiorat atunci când a atins'o?

Vrea or cum să se convingă. La plecare îi stă în drum, îi sărută lung și apăsat mâna. Dar mâna ei rămâne țeapănă, nesimțitoare. Nu respunde cu nimic întrebărei lui. Dar în schimb a doua mână! Ce semnificativ i s'a lipit de gură!

E dânsa! Și vrea s.o rețină. Dar îi lunecă și-i scăpă. A treia mână e și mai caldă și mai iubitoare.

Care din trei a fost?

Cere nevestei lui, să le invite cât mai des. Femeile vin mereu, ronțăe prăjiturile, sorb ciaiul, glumesc și râd. Toate poartă rochii de mătase lucioasă, toate au mâinele cu unghii ascuțite.

Intrebă pe nevastă-sa care e mai frumoasă? Dânsa îi spune ursuz un nume adăugând: „Ce te interesează? S'a schimbat și nevastă-sa dela o vreme. Sau poate s'a schimbat dânsul?

Il frământa apoi gândul, că poate era o străină femeia aceia. L'a auzit cântând, l'a văzut și a intrat înăuntru. Poate că de atunci a mai încercat să vină, dar nu a mai fost singur.

Născocește atunci tot felul de pretexte ca să-și îndepărteze — zile întregi — nevasta. Și ce lungi sunt zilele când aștepți pe întuneric singur!

Cu geamul deschis — deși e frig acum — cântă ca și atunci. Și aude parcă oftatul. Se îndreaptă înfiorat spre locul acela. Nu-i nimeni. De zece ori dearândul.

Dar poate a trecut pe la fereastră și n'a îndrăznit să intre. Deschide peste tot și strigă înfuriat nevestei, când cearcă să se opună. Femeia pleacă înfricoșată. Incepe să-l creadă puțin nebun.

Să stea cu geamul și ușile deschise în timp ce ninge afară!

S'a îmbolnăvit. Trebue să șeadă în pat o vreme. Nu mai poate să cânte. Și-l apasă atâta singurătate! Ar vrea

DIN CARNETUL UNUIA

— MOARTEA, INVIEREA ŞI FUGA —

MIRCEA DAMIAN

Murisem în ziua de 20 Martie, în vârstă de trei luni şi cinci zile. Iar în ziua de 24 Martie, am înviat! M'am trezit în biserică, vîrît într'un cosciug de nuc, cu flori pe piept şi lumânări la căpătâiu. Când am deschis ochii, primul lucru pe care l-am văzut, a fost un ban de nichel legat cu fir roşu de degetul unei mâini. N'am putut să precizez nici care deget, nici care mână, fiindcă erau încrucişate. Câteva femei se boceau, iar preotul bolborosea nişte cuvinte dintr'o carte.

— Ia te uită! — zise Vlad cu spaimă. A'nviat!

Nu ştiam că murisem. După multe sforţări, mă scol în capul oaselor strângând în mână banul de nichel, şi'ntreb pe preot care'nţepenise cu braţul ridicat în semn de binecuvântare.

— Şi-acum e rece apa, părinte?

— Ce apă, taică?! — se miră el după o pauză.

— Aceia în care trebuie să mă botezi!

— Doar te-am botezat odată!

— Ai dreptate! — zisei, pe gânduri. Atunci, pentru ce m'aţi adus aici?!

— Muriseşi! — îmi spuse mama ştergându-şi lacrimile.

Tata mă sărută, iar ceilalţi se 'nveseliră pe măsură ce-şi reveneau din spaimă şi uimire.

— Glume d'astea să nu mai faci, Căline! — zise tata.

— Ce glume, tată?!

— Să mori, să'nviezi... Gândeşte-te că sunt cheltueli şi ne faci să te plângem degeaba!

— Asta-i bună! Nu poate cineva să doarmă patru zile 'n şir, că trebuie să moară cu tot dinadinsul!... Şi eu care credeam c'am fost adus aci ca să fiu botezat!

— Dar nu'nţelegi c'ai fost botezat odată, fine? — zise naşa, căreia i-se agravase boala de inimă căpătată de când cu'ncăerarea, şi care era cât p'aci să moară în locul meu, văzându-mă că'nviez!

— Mi-aduc aminte că m'aţi botezat! le spun. Dar nu ştiu dece am impresia că tot eu m'am născut şi la 15 Martie când trebuia să mă nasc după soroc, şi când s'a născut sora mea gemenă! Cu naşterile astea e mare încurcătură şi din pricina lor o să am neajunsuri în viaţă, să vedeţi!

— Iar începi?! — mă certă mama.

— Am spus eu că n'are s'o isprăvească bine! — repetă ţârcovnicul.

— Nu-mi dai mie jucăria aceia? şi m'aplecai peste dunga cosciugului să-i iau cădelniţa din mână.

— Ptiu, Diavole! — se cruci omul.

— Ei bine, dar n'aveţi de gând să mă scoateţi d'aici?! — le spun.

— Stai bine-acolo, mă! — zise Vlad. E comod.

Fui scos din cosciug şi aşezat pe-o bancă în strană. Dar îmi veni rău.

— Uite, că moare d'al doilea! — se bucură Vlad. Preotul îmi turnă pe gât nişte vin de grijanie, naşa mă stropi cu apă, iar mama îmi făcu un masaj, cu palmele, pe faţă. Câteva femei începură să mă bocească.

— Mi-i foame! — scâncii.

— Asta e Satana! — repetă ţârcovnicul, şi-mi aruncă, în bătae de joc, o prescură uscată.

— Daţi-mi colivă! — strigai. Cel puţin cu atât să m'aleg dela moartea mea.

Imi dădură colivă şi vin, apoi naşa mă luă în braţe.

— Şi-acum ce faceţi cu cosciugul? — întrebă ţârcovnicul.

— Trebuie păstrat, — zise Vlad. A doua oară, poate nu mai glumeşte!

— Ţine minte, mă, că am să-ţi plătesc două poliţe! — îi spun. Şi eu nu uit.

Mă duseră acasă. Mi-se păru că toată lumea e decepţionată de'nvierea mea, şi asta mă bucură. Tata îmi arătă o listă de cheltueli făcute pentru înmormântarea mea.

— Iţi place? — se necăji el. Bani aruncaţi în vânt!

— Cel puţin, să fi murit de tot! — zise frate-meu cel mare.

— Suma asta, trebuie să i-o scazi din moştenire! — hotărî Vlad. Căci nu'nţeleg ca eu să nu fi murit niciodată, şi să am o moştenire egală cu a lui!

Ne luarăm la bătae, eu şi cu Vlad. Ii dădui cu piciorul în burtă şi-i spărsei în cap al treilea biberon.

— O să-mi scoţi peri albi, ticălosule! — se plânse mama. De când te-ai născut, mi-ai pricinuit numai necazuri şi supărări.

— Să ştiţi, că iar plec!

— Am să te leg de piciorul leagănului! — mă ameninţă tata.

Incepură să mă supravegheze. Mă ţineau toată ziua culcat în leagăn, peste care, mama, sfătuită de naşa, întinsese o plasă de sfoară.

— Ar fi trebuit o plasă de sârmă! — îşi dăduse Vlad cu părerea.

— De plecat, tot plec, să ştiţi! — îi ameninţam.

Am fost ţinut prizonier o lună de zile. Devenisem furios, şi toată ziua nu făceam altceva decât să răgesc şi să stric jucăriile. După ce mă săturam de supt, spărgeam biberonul de pereţii leagănului sau în capul lui Vlad, care venea la căpătâiul meu şi mă'ntreba dacă n'aş avea poftă să mergem la un aperitiv!

— Să ştiţi, că dacă nu-mi daţi drumul, iarăş mor! — îi ameninţai într'o zi.

— Să nu mă faci să mai cheltuesc degeaba, că te-a luat mama dracului! — se'nfurie tata.

---

să-şi uite. Se îndreaptă sfios către nevasta lui. Incearcă o apropiere.

Femeia nu-l respinge Il iubeşte încă. Dar dragostea ei placidă îl desgustă. Il face să dorească şi mai aprig pe cealaltă. Nu poate fără dânsa. Trebue s'o regăsească. Cere stăruitor nevestei să mai invite lume; să mai audă glasuri. Dar a devenit atâta de ciudat, că nu mai vine nimeni.

Şi-i pare că-i zidit iarăşi într'o hrubă întunecoasă. Şi atâta de lungă. de nesfârşit de lungă a fost pentru el iarna aceia!

Dar în primă-vară i-a revenit nădejdea.

E cald, e soare. Şi uşile sunt mereu deschise. Poate că într'o zi are să vină furişat, ca atunci iar. De nu are să încerce el s'o regăsească. Căci nu poate să renunţe la dânsa. Ii pare, că şi-ar pierde lumina a doua oară.

Şi a pornit s'o caute. A eşit într'o zi pe stradă, a oprit femei, le-a vorbit, a fost chiar brutal cu unele. N'a reuşit decât să le înspăimânte şi a fost închis o vreme.

Şi au trecut iar luni de zile. Iar lunile apoi s'au făcut ani. Infirmul întors acasă îşi trece acum timpul învârtind mereu pe degete boabele unor mătănii. E atâta de liniştit de când a fost închis! Nu mai cântă. Nu-i place şi nu are de ce şi cui să mai cânte. L'a părăsit nevastă-sa. Şi numai vina lui a fost. Prea fusese cu ea gâlcevitor şi rău. Niciodată nu-i intra în voe. S'ar fi părut că o urăşte.

Acum pare resemnat şi potolit. Nu mai aşteaptă pe nimeni şi nimica. Nu mai tresare, când aude un glas străin de femee. A oprit şi bătaia pendulei. Toate ceasurile din zi şi din noapte îi sunt deopotrivă de întunecate.

Nu se mai îngrijeşte şi nu mai păstrează nimic din frumuseţea lui trecută. S'a îngrăşat mult, nefiresc. O grăsime moale, vineţie. Doarme cât poate mai mult şi numai ceasul mesei îl mai interesează. E singura plăcere, care i-a mai rămas.

Pe femeia aceia n'o mai doreşte şi n'o mai visează. E încredinţat în sfârşit, că nu are să mai vină. Şi nici nu ştie, dacă i-ar face plăcere acum venirea ei. Ii pare că a trecut de atunci atâta vreme! Şi-a uitat cât a iubit'o, n'o mai urăşte acum şi nici nu e curios să ştie cine a fost necunoscuta, care a răscolit, a nimicit aşa o viaţă, pentru că dintr'un capriciu i s'a dat pătimas o dată. Sau pentru-că nu i s'a dat şi a doua oară?

LUCREŢIA PETRESCU

— Dați-mi drumul!

— Nu! Stai acolo.

— Dați-mi cel puțin să beau, ca să mă consolez. Am nervi!

— Cum să nu, poftim! — Și-mi dădeau biberonul!

Tot uitându-mă în tavan, ajunsesem să cunosc atât de bine zugrăveala, încât, mai târziu, am desenat-o din memorie până la cea mai neînsemnată nuanță!...

In a treizeci și una zi de închisoare forțată, a venit pela noi o rudă, care locuia într'un oraș foarte îndepărtat. Când a văzut plasa întinsă de-asupra leagănului și pe mine sbătându-mă ca un pește pe uscat, s'a crucit.

— Dar pentru ce-l țineți așa?!

— Se ține numai de răutăți, — zise mama.

— Așa mic?

— Așa. La botezul lui, s'a'mbătat ca un porc și-a spart capul lui frate-său cu o sticlă; pe urmă a vrut să gâtuiască pe soru-sa, odată a fugit de-acasă și l-au adus jandarmii, altădată a murit și'a'nviat... e un ticălos.

— Și de când îl țineți așa?

— De vre-o trei săptămâni.

— De patru! — corectai eu. Și'ncepui să urlu.

In ziua aceia, fui scos din leagăn și mi-se îngădui să ies până în curte. Dar nu mă țineau picioarele. A trebuit să merg mai întâi deabușilea, apoi să umblu sprijinindu-mă de pereți. Când am ieșit în curte, au început să mă latre câinii și un gâscan m'a doborât jos cu o lovitură de cioc. Nu mă mai cunoșteau, fiindcă eram nebărbierit și nu mă văzuseră demult...

M'am întors în casă, foarte amărât. Mama era ocupată cu mătușe-mea, iar tata era dus în oraș. M'am strecurat în sufragerie și-am luat o sticlă cu vin din bufet pe care-am deșertat-o dintr'o singură înghițitură! Apoi, înarmat cu satârul, am ieșit din nou în curte și-am omorât gâscanul care mă lovise cu ciocul. După aceia, mi-am sfărmat leagănul, și tocmai pusesem mâna pe revolverul tatei ca să'mpușc câinii, când veni mama.

— Ce-ai de gând să faci, mă?... Pentruce-ai stricat leagănul?!

— Nu mai... trebuie! — bâlbâii. Deabia mai puteam să mișc limba, iar picioarele mi-se împleticeau.

— Ai băut, ticălosule!

— După ... atâta post!...

Mama ridică mâna să mă lovească, dar o'mpiedică mătușe-mea, care se prăpădea de râs.

— Lasă-l, dragă! — se rugă ea. Și mă culcă pe o pernă într'un colț al odăii.

M'am trezit a doua zi dimineața, cu gura coclită.

— Mai bei? — mă'ntrebă mătușa râzând. Apoi mi-a făcut bae și mi-a dat biberonul.

— Frumoasă e geanta d-tale! — îi spun. Nu mi-o dai să mă joc cu ea?

Mătușa îmi dădu geanta în care, pe lângă pudrieră și alte scule pentru tualetă, se aflau două mii de lei. I-am furat banii și-am plecat la gară agățat de arcurile unei trăsuri care tocmai pornea din poarta vecinilor de peste drum. Cu bilet în regulă, am fugit iarăș la București. In tren, conductorul m'a amendat cu 200 de lei, fiindcă m'a pârât o cucoană că sunt necuviincios.

— Fumează fără să-și ceară voie, scuipă ca un mitocan, stă cu picioarele pe canapea și vorbește porcării! — se plânse.

— Dar d-ta ești cuviincioasă când stai cu rochia ridicată până dincolo de genunchi?! — o'ntreb.

Mă făcu obraznic și-mi spuse c'ar trebui să stau în leagăn, nu să mă uit la picioarele femeilor!...

Cum am ajuns în București, am tras la un hotel mai eftin din calea Griviței. Apoi am făcut o bae, m'am bărbierit, mi-am cumpărat două biberoane și mi-am făcut un costum de haine-marinar. Camera, o plătisem pe-o lună întreagă. Toată ziua mă plimbam pe stradă fumând sau sugând biberonul. Imi cumpărasem și câteva jucării: un aeroplan de tinichea, un urs și un tren. Adesea, petreceam nopțile prin diferite localuri, până când am isprăvit banii. Atunci am scris acasă să-mi trimită câteva mii de lei, dar tata mi-a răspuns că va trebui să restitui mai întâi banii furați dela mătușa!

— Peste cinci zile, expiră abonamentul! — mă preveni portarul.

— N'ai nicio grije! — îi spun.

M'am dus la poștă și-am trimis părinților telegrama următoare:

Ion Gâlcă, Severin
CRĂP!
Călin.

A doua zi dimineața, primii răspunsul acesta:

Călin Gâlcă, hotel „Pax", București
CRAPĂ!
Tatăl tău.

Dar n'am crăpat! Portarul hotelului m'a snopit însă în bătăi, fiindcă m'a lăsat vre-o șase zile pe credit și n'am avut de unde să-i plătesc.

— Să nu te mai prind p'aici, excrocule, că te dau pe mâna poliției! — mă amenință.

Am dormit trei nopți în Cișmigiu și două în grădina Icoanei. In ziua a patra, mi-am găsit un prieten. Era un bătrân de vre-o șaptezeci și opt de ani. A dat peste mine dormind pe-o bancă într'o grădină depe bulevardul Pache.

— Ești orfan, băete? — mă'ntrebă.

— Ce-ți pasă d-tale?!

— Nimic!

— Atunci?!

— Am întrebat. Dacă n'ai unde să dormi, te iau la mine. Trăim împreună, căci nu am pe nimeni, nici eu. Primești?

— Desigur. Dar să nu mă culci în leagăn!

— Te culc în pat cu mine.

— Bun! Ai o țigară?

— Cum să nu!

Bătrânul s'așeză pe bancă lângă mine, și-mi dădu o țigară. Mă luă apoi în poală, și s'apucă să-mi spună o poveste!

— Mă plictisești! Lasă-mă'n pace cu poveștile. Vorbește-mi despre femei și chefuri.

Prietenul meu, îmi povesti câteva aventuri de dragoste din tinerețe, foarte interesante.

— Unde este aeroplanul meu?

— Ce aeroplan?!

— Jucăria. Era aici, pe bancă.

— Eu n'am văzut-o.

Mi-l furase un copil cu guvernantă și se juca cu el pe aleele grădinei. Mă duc la hoț și-i pun mâna'n ceafă:

— Dece mi-ai furat aeroplanul, mă? Ii trag două palme peste obraji și-un pumn în cap. Guvernanta sări la mine și-mi spuse câteva cuvinte într'o limbă străină. Ii aruncai o piatră'n umăr, îmi luai jucăria și fugii.

— Știi că-mi placi? — mă lăudă prietenul. Ești un băiat și jumătate!

Mă luă apoi de mână, și pornirăm spre centrul orașului.

— Ce-i aici? — întreb.

— Cafeneaua „Capșa". Aci se'ntâlnesc scriitorii și gazetarii.

— Și ce fac?

— Fumează, discută, înjură, se'njură'ntre ei, înjură pe alții și fac proecte!

— Foarte interesant!

Ostenisem. Bătrânul luă o trăsură și ne duserăm acasă. Avea o odae mobilată pe lângă Ateneu.

— Așa! — zise el. Asta e odaia. Poți să rămâi la mine cât îți va plăcea.

— Multă vreme n'am să rămân, căci nu-mi vine să stau locului! — îi spun. Eu m'am născut în tren și mereu am poftă să călătoresc.

— Foarte bine faci!

M'am împăcat cu prietenul meu, o săptămână întreagă. Apoi ne-am luat la bătae din pricina unei jucării! Eu i-am jumulit barba și i-am scrântit o mână, iar el mi-a spart capul cu o ceașcă de ceai.

— Să pleci din casa mea, criminalule! — striga. Te-am strâns depe drumuri și acum vrei să mă omori?!

— Ce drumuri, mă? — îl ameninț. Ce-ai căutat la mine, pe bancă?

L'am înjurat de Dumnezeu și de grijanie cum mă'njurase pe mine chelnerul dela lăptăria unde n'avusesem cu ce să plătesc consumația, i-am dat cu o sticlă de rom în cap, și-am plecat.

In București, am mai rămas cinci zile, și'n timpul acesta era să mă'nhațe poliția de vre-o trei ori. In dimineața zilei a șasea, am plecat acasă, fiindcă lumea era dusă la băi și Capitala începuse să mă plictisească...

REVANȘA LUI GHIOCEL

SARMANUL KLOPȘTOCK

Despa Grădinăreasa a iubit mult !

A iubit ca să se răzbune pe ingratitudinea soartei.

Fecioria și-a petrecut-o în Mânăstirea Tăntava.

Era frumoasă coz, dar săracă lipită.

Ca să-și păstreze cinstea până la moarte și cum până în anii măritișului nu se ivise încă nici un făt frumos pentru ea, Despa Grădinăreasa s'a dus la călugărie.

Acolo însă ponoasele curgeau zbornă.

Nimănuia nu i-a putut trece prin cap că așa frumusețe din povești să se întemnițeze de bună voe în fățărnicia călugăriei, dacă nu fecioria nu-i fusese pătată, sau, dacă nu îmbrățișase schimnicia tocmai pentru a-i da prilejul să și-o păteze de acum înainte, pe furiș, în ascunzătoarea prefăcută a giubelii !

In realitate, nu era nici una nici alta !

Despa intrase la călugărie ca să scape de o *ambara !*

O ceruse un bulgar bogat, grădinar în Glavacioc, de unde i-a rămas și numele de grădinăreasa — bogat, tont și urât foc !

Prea o ardea la ficați să-și dea zestrea frumuseții după o arătare, numai ca să-și acopere sărăcia cu banii unui schilod.

Dar nici pe nimica toată nu vrea să și-o dea, numai așa de dragul, sau de ambiția vre-unui *fandosit* cu parale !

Așa că Despa a preferat să renunțe la viață și să-și închee socotelile soartei în mânăstire !

Dar totuși, lumii nu-i intra în cap ca o astfel de mândrețe să intre de bună voe în pușcărie, fără ca la mijloc să nu fie o *pricină !*

Maica Starița Bengliu o sfătuia însă să le întoarcă spetele, să-și vază de strană și să dea frâu liber clevetitorilor.

Părinții îi pierduse de copilă.

O singură viță de rubedenie, în sat la Potlogi — o soră măritată după un zapciu cu dare de mână — coana Marioara Găiseanu.

O sfoară de loc moștenesc, era tot *merazu* rămas, din tată în fiu, Despii și Marioarii.

Marioara a renunțat la partea ei, cu act scris, și a dat pământul întreg Despii, închelberindu-i, alături de frumusețea ei vestită, o fărâmă de zestrișoară, căci și cu jumătatea aia de locșor și fără ea, zapciul Găiseanu a preferat pe Marioara, așa goală pușcă, cum a luat-o, pentru că era vrednică foc și el cu chiag.

Despa nu se mai văzuse cu Găiseanca de vreme îndelungată !

Tăntava cădea în raza Potlogilor.

Poteca era dreaptă și apărată.

Șarpele ei scânteetor în lumina pietrișului, pornea cu coada din gangul mânăstirei și se termina cu capul prin boziile încondeiate, a căror dâră mergea până în bătătura zapciului. Doar câte un drumeț cu mâncare la câmp, la secerat, își rotea capul încărcat cu oale spre Despa, oprit și el de frumusețea ei, în loc. Mormăia ceva în despicătura cămășii, clătina capul cu coșul încărcat cu tot, și intra, pișcat de inimă, în miriștea arsă.

Despa aluneca, aplecată de rușine, printre macii stacojii, ca o viperă neagră, înspăimântată de uitătura aprinsă a drumețului. Podoaba câmpului îi făcea mai înfiorătoarea frumusețea.

Comănacul care îi întuneca mai profund sprâncenile de culoarea lui, îi ținea neclintită, d'asupra capului ei cuvios, aureola sacerdotală a fecioriei neatinsă, așezându-i în văpaia ochilor, scânteia îndumnezeită a curățeniei spirituale. Giubeaua deștepta din somn și lăstunii se'ntorceau de pe sârmele telegrafului, spre frumusețea care le turburau concertul. Meșii de satin călcau, precaut, într'o parte și într'alta, ierburile pline de suc, ducându-i rostogolirea trupului plin, spre ograda cumnatului — zapciu.

Dar bulgarul bogat, Ivan grădinarul din Glavacioc, aflase șmecheria vizitelor Despii spre curtea Găisenilor. Ivan o iubea din rărunchi, cu toată inconștiența avântului lui de brută înamorată și culcușul lui se mutase acum din bordei, în tarlaua grădinii din spatele mânăstirii Tăntava.

Ivan implorase cerurile, prin intermediul maichii starițe Bengliu, cu nenumărate serindare, blagoslovenia unirii lui cu frumoasa mucenică Despa. Citania o făcea chiar maica starița Bengliu și răspunsurile sepulcralei invocări, le da, la porțile altarului de unde se înălța rugăciunea „*mirelui*“ înamorat, însăși prea frumoasa vestală Despa în cântările căreia se amestecau cuvintele de dragoste ale bulgarului Ivan, cu invocările ei, pentru împlinirea lor.

Din poarta mânăstirii Tăntava, bulgarul Ivan o lua tiptil după mireasă.

Drumețul cu mâncările în cap, i-o arăta.

Ivan apleca privirea rușinată în ierburi, cârmind într'o parte, fără a-și pierde aleasa din ochi. Când drumețul se afunda în stoguri, urmăritorul Despii iuțea mersul, căzând iubitei în față, în dreptul moarei cu aburi din capul Spiridonului. Călugărița sărea înspăimântată din tufe ca o prepeliță, poticnindu-se îngălbenită, pe clanța Găisenilor.

Ivan rămânea în poartă, mormăind peste uluci :

— „Despină te zdrobesc !

— „Ivane am preferat schimnicia în locul banilor tăi !

— „Eu dragoste îți dau, că nu-i vorbă de parale !

— „Ivane nu-mi trebue nici una nici alta !

Și Despa intra în bătătura surorii Marioara Găiseanu, cu buzele ca turta de ceară și Ivan se'ntorcea zdrobit la surlă.

In casă, după masă, Găisenii vorbeau despre dragostea lui Ivan pentru Despa. Femeea zapciului, în cele din urmă era de părere tot pentru măritișul Despii cu Ivan. Zapciul, drept răspuns, trăgea un fum de țigară, într'o parte, ca refuz, în vreme ce călugărița își pironea ochii în cărămizile... sufrageriei !

— „La urma urmelor eu am renunțat la pământ pentru tine Despă. Ivan te iubește și cu călugăria ta nu ai să ajungi la nici o socoteală. Or cât te-i schimnici cu ea tot n'ai să astupi gura lumii ! Ș'așa ș'așa, oamenii tot bombănesc prin uliți că tu te ții cu bulgaru, cu toată Tăntava ta ! Ia-l și sparge gașca !

Zapciul Găiseanu continua să tragă fumurile mâniei din țigară, iar călugărița, să-și cerceteze soarta în cărămizi.

— „Il iau fă Mariță, il iau, da e urât bată-l potca să-l bată de bulgar, ca un ciomuc — urât, prost și bleg. Dar mă gândesc că la ce bun m'am mai încurcat eu cu călugăria !

— „Iată, ai să te descurci acuși cu daravera nunții !

— „Am s'o descurc dacă ziceți... *voi*, la urma urmelor.

Zapciul Găiseanu, trase un fum gros din țigară, respingând cu o privire iute, acest *voi al Despii* în care se cuprindea și el !

Ivan habar n'avea de complotul bucuriei ce i se urzea în bucătăria cu cărămizile zodiei, a zapciului Găiseanu din Potlogi. Mirosise doar, de departe, vag, cum că Marioara Găisean, zapcioaica, se cam da de partea lui — cam îndurase femeia multe lipsuri până să-și dea și ea de zapciu — băgând în urechile călugăriței grozăvia sărăciei și abundența pe care i-o oferea în schimb, Ivan cel ciomuc !

De aceea, în înmurgit, târziu, Ivan trecând dela surlă la bordei, se oprea lângă gardul zapcioaicei petrecându-i peste el un coș de trufandale:

— „Mariță bre, iacă niscai-va *dumade* și ardei sârbești pentru voi — știu că-i place lui Ghiță, bărba-to !

— Să trăești nene Ivane!

— Și tu să trăești bre fă Mariță și... *toată lumea* să trăiască !

Și în *toată lumea* asta a lui Ivan, fără îndoială că intra și ursuza Despa.

◆

Sărindarile bulgarului Ivan se vede că au fost primite înaintea lui Dumnezeu și mucenica Despa nu le înălțase d'asurda cerurilor.

Zapciul Găiseanu căzuse și el, în cele din urmă, de partea bulgarului. Maica starița Bengliu a șters din controalele Tăntavei pe mucenica Despa și coana Marioara Găiseanu a schimbat verighetele !

Bulgarul Ivan și-a comandat la oraș, mondir nemțesc și mireasa Despa, toaletă drapată de mohair alb.

Potlogii în picioare.

Zaiafet la cataramă.

Nuni : Doamna și Domnul Ghiță și Marioara Găiseanu, zapciul și zapcioaica din Potlogi ! Felicitările, în biserica „*Nagâtu*“ din Potlogi și masă cu dar în bătătura zapciului și a zapcioaicei Găiseanu.

Pe bulgarul Ivan nu-l mai ținea pământul de bucurie și tineretul cavaler nu-și mai lua ochii dela mireasă.

Pe dunga lăsată de comănac pe fruntea Despii, șerpuia, în zâmbetul primăverii care le-a alăptat, florile de lămâiță ale fecioriei imaculate.

Ivan pufnea în mustăți de fericire !

Mireasa — de ochii lumei — refuza, rând pe rând pe dănțuitorii cari se ofereau să-i plimbe frumusețea de talie prin nasul invidioșilor.

La un an, mireasa despopită Despa, și-a imortalizat frumusețea într'un pui de zeiță: *Cireșica* — leită poleită la față, cu vestita Despa !

Fata s'a mărit în frica lui Dumnezeu și în paza lui Ivan cel izbăvit.

De teama mânăstirei, Despa a băgat-o repede în horă.

In horă, frumusețea moștenită a Cireșicăi a scos din minți pe un zidar dela oraș, care se îmbrăca nemțește și o tulea Dumineca la horă, în Potlogi, unde se da drept *constructor*. După șapca cu cozorocul pe o sprânceană, cu un echer brodat în fir în fruntea ei, lumea îl credea !

Ivan se topea după așa meseriaș, iar Despa se mândrea cu dansurile orășenești ale constructorului care o cam rupea binișor dinspre partea jazzbandului, în ilaritatea jucătorilor neamului, încremeniți cu palmele la gură, sub nucul secular din coasta Sabarului, din fața „MAGAZINULUI UNIVERSEL“ al lua Tache Săbăreanu din Potlogi.

Aventurierul a intrat pe sub pielea bătrânilor și un chervan s'a îndreptat spre oraș, pentru târgueli de *logodnă*, cu Ivan la dârlogii cailor și cu Despa cocoțată pe plăpămi.

Baeramul s'a aciuiat în bătătura secției de jandarmi rurali căruia Ivan îi închiriase, prin Minister, jumătate din ecaretul ridicat pe locul moștenesc al Despii, jumătate în dar, ca zestre, dela Marioara Găiseanu.

Așa că, la poartă, în ziua logodnei Cireșicăi cu *constructorul* Ghiocel a avut în plus și onoarea jandarmilor, ca *escortă !*

Curios însă, pentru nedumerirea generală, că Marioara și Ghiță Găiseanu n'au luat parte la logodnă !

Intre timp, până la cununie s'a întâmplat să se anunțe un bal la Răcari.

Constructorul Ghiocel a luat-o înainte, pe bicicletă, iar femeile au rămas să sosească cu faitonul.

Pe drum, Cireșica sa formalizat si Despa s'a asociat fii-sa. Gestul logodnicului le-au ofensat *complect !* Plimbarea, după părerea tuturora, natural, trebuia făcută împreună. Bicicleta i-a fost fatală constructorului. Femeile s'au întors din drum, fără știrea lui Ghiocel care a observat cacialmaua tocmai în salonul de dans al Răcarilor !

La întoarcere mirele a cerut socoteală femeilor, iar soacra, drept răspuns a stricat *logodna*, rămânând ca Ghiocel să reflecteze dacă nu o intrigă își vârâse coada, căci chestia cu plecare înainte a femeilor, cu sau fără bicicletă, la bal, nu era de natură să constitue pentru DOAMNE drept un *blam ! (?)*

Presupunerea logodnicului nedumerit, nu era lipsită de temei.

Gheorghișor, artilerist pintenog în 13 Dadilov, feciorul dintâi și de pe urmă al Găisenilor, rămnise la mâna Cireșicăi cu mult înainte de Ghiocel și acum, abea aștepta liberarea, la Sf-ta Măria Mare, ca sergent instructor, cu examen, pentru a-și lua postul în primire la ferma „AGUDUL“ din Ghergani, ca absolvent al școalei de silvicultură din Zărnești și în tufișurile căruia *omu* voia să-și pitească gospodăria și aleasa !

Până în vremea aceea, Despa precipitase demersurile și trântise logodna fără știrea Găisenilor al căror vis era aidoma cu acela al lui Gheorghișor.

Găisenii băgară zâzania și *ofensa* cu bicicleta o specülară în fața *doamnelor*, prezentând-o ca pe o injurie în toată regula, nemeritată și prevenindu-le chiar de purtările dubioase ale lui Ghiocel în viitoarea căsnicie, propunându-le pe Gheorghișor drept preț al înfăptuirii legăturii lui Ivan cu Despa prin intermediul lor !

Și *doamnele* se convertiră.

Ghiocel liberat intră în tratative și un nou chervan pentru târgueli de nuntă trecu din Potlogi spre oraș de data asta la Dârlogi cu zapciul Găiseanu iar sus pe plăpămi cu Marioara Găiseanu.

Ivan și cu Despa bucuroși de reparația ofensei cu bicicleta întări nuntă mare în curtea secției postului de jandarmi rurali din Potlogi cu serpentine, cofeturi și pistoale și unde în capul bucatelor stăteau proțăpiți Găisenii.

◆

Dar într'un timp, o hodorogeală ca de moară în repaus, un fel de zumzet de batoză în treer, ale căror transmisiunii își contenesc frământarea până la sosirea altor încărcături, sau în sfârșit, un vuet de scrâșniri de zimnți neunși de mașină în așteptarea uleiului, întoarse dintr'odată privirile dănțuitorilor spre gălăgia înfundată, care se apropia în oftări, vuete și pocnituri surde, spre nuntă.

Zgomotul se rostogoli asurzitor între pereții de praf înălțați pe linia cutremurată a Potlogilor și năluca înălbită de țărână, alunecă pe la poarta nuntaților, în salcâmii cimitirului.

Constructorul Ghiocel trecea cu... *motocicleta* în viteză, în pofida *doamnelor ofensate* dinspre oraș la un... bal în Răcari !

Momente dela instalarea noului director la Teatrul Național

Lume multă — ai casei toți — la înscăunarea d-lui Liviu Rebreanu în fotoliul lui Ion Ghica. Grupe-grupe se agită. O blondă stopiară nu-și cruță deloc piciorele — honny soit qui mal pensse — alergând la fiecare, râzând și „țiripind“ drăgălaș, în timp ce-și clătina zulufii cu convingere.

Sorana Țopa mai povestea încă — în permanent extaz — impresii dela teatrul rus („Sunt dumnezeiești, ma chère !...), în timp ce „Omul“ o tachinează de zor. Marioara Mohor cochetează într'un colț. Nenea Stanciu zâmbește malițios, arătând unor amici noua ediție a cărților sale de vizită. Un june actor își plimbă importanța prin încăpere, aruncându-și cu gravitate foulard-ul alb peste umăr.

In alt colț, mosafirii. Sorbul își agită războinic ciocul, Clarnet profită de ocazie să povestească încă o anecdotă în franțuzește, în timp ce Milorian semnează câteva bilete de favoare.

In fine, solemnitatea. Maestrul Nottara, solemn ca o medalie, vorbește din partea actorilor. Cuvântarea d-sale se menține într'o linie de strictă oficialitate, în isbitor contrast cu cea a lui Ciprian care cuprindea o notă de familiaritate intimă. După pronunțarea discursului, d. Rebreanu s'a adresat „Omului“ nu fără un sever surâs :

— „Ca literat te felicit pentru discursul d-tale, ca director te dezaprob !“...

Apropiindu-se de grupul societarilor, noul director, privindu-l sever pe Morțun :

— „Ești un laș, domnule Morțun ! și cum distinsul comedian împietrise într'o atitudine de nedumerire; — adause :

— „Este nepermis ca un actor cu talentul d-tale să nu facă măcar o singură creație serioasă în stagiune“.

Doamnei Aura Buzescu i-a exprimat regretul că în trecut n'a fost suficient distribuită, promițându-i că pe viitor îi va da prilej să-și manifeste rarele calități dramatice. A reproșat deasemeni d-nei Angela Luncescu faptul că a jucat atât de rar, la care actrița — promt și modest — răspunse: „Dar, recunoașteți, ceea ce am jucat, am jucat bine!“

Se spune că, anul trecut, la instalarea domnului Corneliu Moldovanu, în timpul discursului acestuia, pe când promitea actorilor verzi și uscate, toată lumea aproba cu entuziasm din cap cuvintele directorului. Numai, într'un colț, amicul nostru, d. C. Stănescu („nenea Stanciu“), animatorul permanent și spiritual al rubricei noastre „Așa și așa“, stătea nemișcat. De astă dată, în timpul severei cuvântări a domnului Rebreanu, domnea o consternare generală între actori.

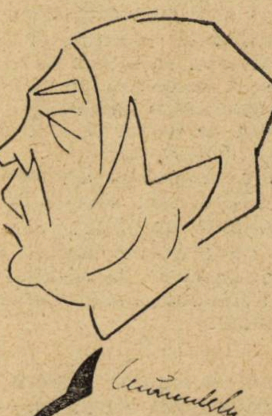

D-l LIVIU REBREANU

Intr'acelaș colț, numai nenea Stanciu aproba, radios, din cap :

— „Ăsta zic și eu director !“...

Fiind întrebat dece este împotriva împrumutului de actori, noul director a răspuns :

— „Fiindcă nu înțeleg ca un om pe care îl formez în casa mea, cu sacrificii, să se ducă în altă parte și să-mi facă tot mie concurență. Pe de altă parte, împrumutând actori dela mine, lovesc în interesele actorilor teatrelor particulare, care se văd astfel neîntrebuințați.

Societarilor le-a spus că respectă cele trei turnee în curs, dar că pe viitor le va interzice.

Pe o tânără și blondă actriță, protejată a fostei direcțiuni, a scos-o din rolul principal al unei tragedii shakespeariene, în care abia debutase (fără prea multă strălucire), dublând pe o societară.

Din cuvintele domnului Rebreanu se degaja o grijă minuțioasă pentru respectarea cât mai strictă a legalității... spre dezolarea asistenții actoricești și satisfacția vie a lui nenea Stanciu...

Aplicând articolul din lege care nu permite reprezentarea pe prima noastră scenă decât a autorilor străini clasici sau moderni consacrați, a scos din repetiție piesa bulevardierului Frondaie, care era susținută insistent de o societară.

Societara s'a prezentat, de îndată ce a aflat, noului director, cerându-i să revie asupra măsurii, ceeace d. Rebreanu a refuzat net. Disperată, societara și-a înnaintat demisia.

De altfel, un exemplu puternic al legalității stricte a domnului Rebreanu, este faptul că atunci când soția d-lui, doamna Fanny Rebreanu, fusese eliminată dela Teatrul Național, d. Rebreanu, deși avea posibilitatea, n'a găsit cu cale să facă nici un demers în favoarea soției d-sale.

critica literara

E. LOVINESCU:
Evoluţia prozei literare

In desvoltarea epicei noastre moderne, ultimul volum al d-lui E. Lovinescu distinge două sensuri: dela rural la urban şi dela subiect la obiect. Adică: proza noastră literară, aplicată exclusiv la sfera vieţii ţărăneşti, urmează, dela sămănătorism spre zilele noastre, procesul de creare al unei vieţi orăşeneşti şi prinde să se ocupe de condiţiile ei sufleteşti, de lumea şi eroii ei, iar pe de altă parte această proză încetează pe încetul de a mai fi o literatură subiectivă, se desparte treptat de lirism şi se transformă într'o epică óbiectivă.

Discutarea premizelor acestora am făcut-o altundeva. Am socotit că, principial, chestiunea nu interesează (pentru o cronică literară bine înţeles) decât cu titlul de anticameră, la abordarea volumului în amănuntele sale. Ceeace ne rămâne de făcut.

◆

După cum în fruntea lucrării sale criticul stabileşte două afirmaţii, cărora îşi ia sarcina să le ilustreze adevărul indiscutabil, aproape fiecare capitol ţine să dezvolte o temă rezumată dela început şi să o verifice neapărat. Deseori capitolul nu începe decât cu o imagine (fericită ca expresie şi inventivitate) şi continuă apoi să o desvolte. Urmarea echivalează ca strofele unui poem, scrise numai ca să desemneze mai clar o senzaţie cuprinsă întreagă în cel dintâiu vers.

N'am verificat niciodată până acum calitatea de „impresionist" a d-lui Lovinescu, mărturisită chiar de d-sa cu un orgoliu — după noi — nemeritat. Şi e curios că ceeace criticul nu ne făcea să vedem, istoricul literar a izbutit: impresionismul nu îi este o formulă numai, e chiar metoda şi sensibilitatea sa critică.

Iată capitolul ce priveşte literatura d-lui D. D. Pătrăşcanu, Citām:

„O schiţă a d-lui Pătrăşcanu este un
„film de comedie americană, al cărui u-
„mor stă în îngrămădirea unei lungi se-
„rii de absurdităţi. Surprins în momen-
„tul când vrea să fure o pâine de pe tej-
„gheaua unei brutării, un vagabond o ia
„la fugă urmărit de agent: şi ce mijloc
„de urmărire nu e întrebuinţat? picioa-
„rele, trăsura, bicicleta, automobilul, tre-
„nul, barca; cei doi fugari răstoarnă co-
„şuri cu ouă, femei, copii, cad în ape cur-
„gătoare, în funduri de puţ, se caţără pe
„acoperişuri, se lasă în coşuri de fabrică,
„prăbuşesc cu ei tavane în capul oame
„nilor; în loc de doi, încetul cu încetul,
„iată acum o sută de indivizi într'o goa-
„nă nebună, fără să-i cunoască măcar
„mobilul. Ca şi la filmul american, tec-
„nica scriitorului se reduce la o identică
„acumulare de greutăţi, de piedici, de
absurd".

Să ni se ierte citatul prea lung. Dar e caracteristic pentru metoda şi atitudinea criticului şi e semnificativ pentru intenţiile lui caricaturale. Căci dacă imaginea i se potriveşte oarecum schiţei *„Domnul Vartolomeu"*, identificarea sa cu altă schiţă *„Invingătorul lui Napoleon"* este deadreptul injustă şi — după câte se pare — voit injustă. Nu suntem admiratorii d-lui Pătrăşcanu. Tragedia profesorului Caramfil, terorizat la miez de noapte de umbra ducelui de Welington, rămâne însă o bucată de un comic superior şi de o observaţie amănunţită, care ar fi fost demnă de o altă carieră scriitoricească.

Iar imaginea d-lui Lovinescu îi este perfect străină — deşi d-sa o forţează spre caricatură.

Dacă ar fi încercat să o aplice aiurea ar fi izbutit la fel de bine. Iată — citām la întâmplare — nebunia lui Puiu Faranga din Ciuleandra, descompunerea eroului din „Omul" d-lui Aderca şi panica lui Marcel din *Albertine disparue* sunt descumpăniri sufleteşti, care ar putea să intre — nu cu mai multă greutate decât scurta nebunie a lui Caramfil — în cuprinsul imaginii pomenite.

Cu o metodă atât de puţin critică, d E. Lovinescu izbuteşte în schimb să scrie pagini de o conciziune şi de o frumuseţe rară. Capitolul închinat d-lui Bassarabescu este un exemplu elocvent.

◆

Invecinată prea deaproape cu literatura, maniera imagistă a d-lui Lovinescu era primejduită de ademenirea ei platonică şi dulce. Dacă sever cu sine, d-sa ar fi ancorat ferm în observaţie directă şi control continuu, legându-se de adevăr precum Aenea de scândurile năvii în apropierea sirenelor, trecerea ar fi câştigat în savoare fără să-şi rătăcească drumul. Pentru frumuseţea cuvântului şi pentru întregirea unui simbol, criticul a jertfit însă — fără să-şi dea seama poate — cumpăna adevărului. Numai aşa poate fi acceptat pasagiul scris pentru Calistrat Hogaş.

Ca de obiceiu, în pragul studiului, o imagine:

„...opera lui Hogaş nu e nici contem-
„porană şi nici măcar specific naţională,
„ci pluteşte peste rasă şi timp. Ea da-
„tează de cel puţin trei mii de ani din e-
„poca poemelor homerice şi, prin violenţa
„lirică cu care sunt adorate forţele na-
„turii, de mai de mult, din epoca mari-
„lor epopei indiene. Bătrânul acesta..
„n'a fost contemporanul nostru ci un
„homerid din Ciclade... un aed din fap-
tul lumii..." (pag. 110).

Şi furat de frumuseţea simbolului, chinuit de nevoia de a-i fi consecvent, d. Lovinescu porneşte să ne dovedească, pe patrusprezece pagini că bunul nostru Hogaş, pe care îl ştiam un savuros povestitor, îmbinând laolaltă calităţile lui Sadoveanu, ale lui Galaction şi mai ales ale lui Creangă, este un poet homeric rătăcit între noi şi că epica lui dulce descinde din epopee.

Argumentarea simplă: în câteva citate criticul subliniază dimensiunile peisagiului, lărgimea orizontului, imensitatea trupească a eroilor. Un univers de ciclopi, rătăciţi în păduri uriaşe, zguduiţi de vânturi formidabile, bătuţi de ploi biblice, hrăniţi cu bucate nesfârşite gătite în cazane adânci. Unde, în fraza lui Hogaş, se găseşte o notaţie, un adjectiv, o impresie de forţă excesivă şi de dimensiune puţin obişnuită, criticul o subliniază, cu credinţa că asta ar ilustra afirmaţia sa iniţială.

Nu abuzăm de citate, dar de astă dată ni se impun. Iată, prin urmare, un exemplu din această tratare a textului, din această metodă de subliniere.

„In adevăr, Bedreag, un flăcăuan chi-
„peş cu pieptul puternic şi desfăcut, cu
„faţa dogorită de fierbinţeala focului,
„rădicase de pe lespezi ceaunul *uriaş*,
„şi cumpănindu-l pe toartă cu stânga,
„iar de fund sprijinindu-l cu dreapta, îl
„răsturnă spre o petică unsuroasă şi
„din tiparul lui negru şi fierbinte se ros-
„togoli ca o stâncă ruptă din munte o
„*gigantică* mămăligă, care-şi întinse
„*imensitatea* sa rotundă până sub gur-
guiul opincilor lui Cârţă" (pag. 121).

Sublinierile sunt ale criticului. Operaţia însă nu e deloc concludentă. Fiindcă nu există scriitor, la care să nu o poţi aplica la fel de îndreptăţit şi nu există text, din care cu aceleaşi mijloace să nu poţi scoate aceeaşi concluzie.

Dacă spaţiul ne-ar îngădui, ne-am amuza să dovedim aici cu citate, că în sensul d-lui Lovinescu toată literatura românească dela diaconul Coresi până la ultima carte apărută în librărie şi nu mai puţin toată literatura europeană, toată, absolut toată este homerică.

Dar să presupunem că utilizarea acestor noţiuni de dimensiune şi câtimi, e caracteristică lui Hogaş. Ar urma de aici o apropiere a epicei sale de epopeie? Nu.

Homer nu se distinge prin dimensiune şi epopeie nu se defineşte prin imensitate. O poveste desemnată pe o scară mai mare, neobişnuit de mare rămâne în esenţă acelaş lucru, iar un erou care mănâncă, în locul unei mămăligi modeste, o mămăligă cât un munte, nu devine prin aceasta erou de epopeie. Guliver în ţara uriaşilor rămâne între limitele povestei noastre obişnuite.

Nu noţiunea de gigantic specifică homericul. Eroul de epopee nu e imens ca proporţie; e universal ca mod de trăire. El *participă* la viaţa pământului şi există în bolovanul din drum şi în zborul pasării. Face parte din unitatea pământului şi — indivizibil — trăeşte pretutindeni la fel şi în acelaş timp. Acest sentiment primitiv (vezi Levy Bruhl) al unei trăiri în indiviziune trupească şi neîntreruptă cu pământul şi înaltul cerului, această continuă împărtăşire cu viaţa globului, constitue esenţa genului homeric.

Şi înţelegând astfel noţiunea, chipul cum a fost văzută literatura lui Hogaş în cartea d-lui Lovinescu, e penibil. Un povestitor blând şi un creator de humor identificat cu un gen, ce presupune tragicul şi elimină *desăvârşit* humorul. Dar — repetăm — nu e aici o lipsă de înţelegere ci un viciu de metodă.

◆

In lumina aceloraş consideraţii ne vom ocupa într'un articol viitor de chestiunea Carageale-Brăescu, pe care criticul o pune din nou şi care de multă vreme ne urmăreşte ca o gravă eroare.

MIHAIL SEBASTIAN

plastica

EXPOZIŢIA DE MARINE ŞTIUBEI

Expune la Mozart. Cunoscut publicului prin repetatele sale expoziţii, d. Ştiubei pare că s'a rezervat exclusiv „marinelor".

Această restrângere poate fi rezultanta faptului că d. Ştiubei e locotenent de marină, dar ar putea fi şi o înclinaţiune artistică înăscută.

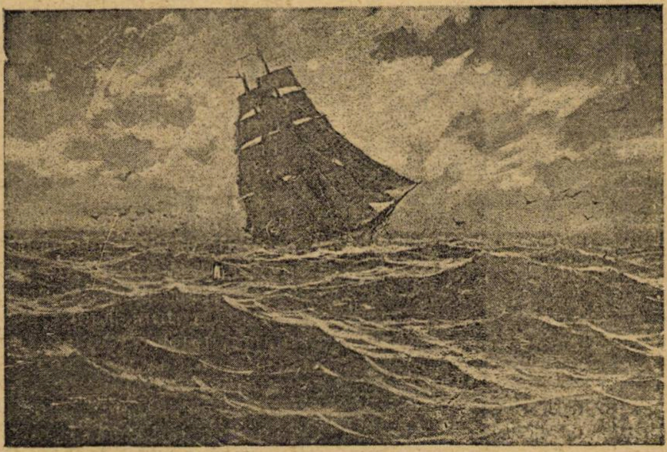

LT. ŞTIUBEI : Corabie

Intre aceste două elemente, în aparenţă generatoare unul altuia, există o deosebire de fond.

Ideia utilitară din primul şi ideia pur artistică din al doilea sunt două entităţi bine distincte şi într'un antagonism permanent.

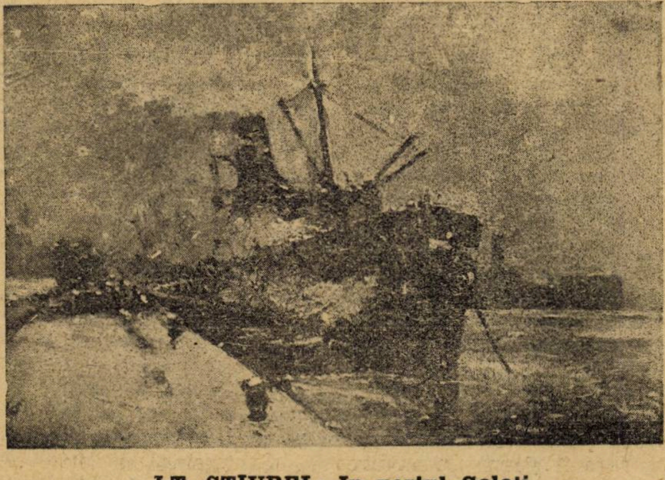

LT. ŞTIUBEI : In portul Galaţi

Intre ele ca forţe magnetice, ar fi acul preferinţii publicului, învârtit pe axul artistului. Acum, ori artistul e lucios şi uns, şi acul umblă uşor, ori artistul are zimţi şi astfel angrenează acul determinându-i poziţia.

Privind în lumina acestora pe d. Ştiubei, nu putem afirma că „marinele" sunt o anexă a meseriei de navigator, după cum ezităm să le socotim o emanaţiune a unui psihic artistic cu afinităţi intuitive pentru mare.

In primul caz locotenentul Ştiubei, ar avea ca motiv de inspiraţie „obişnuitul" care l-ar consrtânge.

Ori la d. Ştiubei se observă o degajare din această fatalitate. In al doilea caz, n'ar conta în fantezia creatoare, apa cu spumă, corăbiile, bărcile sau pescăruşii, ci „dorul de aventuri, teama de nemărginit, tentaţiunea valurilor", sentimente deci.

La d. Ştiubei se remarcă înlocuirea acestora cu efecte decorative evocând imagini de o construcţie stereotipă cu armonii plebeice.

Incertitudinea plasării şi clasării pictorului expozant, e un semn de speranţă pentru noi şi în acelaş timp de încurajare pentru artist.

In plină activitate d. Ştiubei navighează în căutarea unui far.

Gustul publicului ar trebui considerat o geamandură indicând pericol.

Cârma trebue învârtită spre realizări artistice în slujba idealului de artă pură.

Expoziţia actuală marchează un pas spre aceasta. D. Stiubei a căpătat oarecare independenţă în alcătuirea valurilor. A început să uite coloritul incolor din trecut, obţinut prin mijloace de decoraţie teatrală, înlocuindu-l cu nuanţe ce se pot realiza pe retină.

Apreciată de marele public, fecundă şi interesantă expoziţia locotenentului pictor de marine Ştiubei se bucură de un succes desăvârşit.

Conţine vederi de pe întinsul mărilor străine, ca şi de pe a noastră. Deasemenea preţioase peisagii din porturi. Cele câteva nopţi ar fi putut lipsi. Ca noutate se prezintă câteva încercări de compoziţie în care d. Ştiubei dispune de însemnate forţe.

Aşteptăm expoziţia viitoare.

ION SAVA

note

ADEVARUL LITERAR NU PRICEPE ŞI DENUNŢA

Ştim bine că toate notiţele veninoase ale „Adevărului literar" îşi au obârşia in dezolarea cu care această revistă constată număr de număr cum îi scade tirajul. De aci notiţe meschine şi fără rost. In ultimul număr ne denunţa că pentru paginile menite să fixeze figura marelui basarabean „Vasile Stroescu" am folosit şi o notă a redactorului Adevărului Alexis Nour. Se vede clar că Adevărul literar, internaţional şi „revoluţionar" vai, nu înţelege rostul acestor pagini de enciclopedie a vieţii spirituale a neamului nostru. Altfel ar şti că nici un moment nu ne gândim să facem paradă de merit personal în alcătuirea lor şi că ne gândim numai la tot ce poate contribui ca să pună într'o lumină mai frumoasă şi mai adevărată pe cei cărora le aducem omagiul nostru. Selectăm şi folosim deci tot materialul pe care îl cunoaştem, şi în cadrul revistei, căutându-l acolo unde-l putem găsi, preocupaţi numai să subliniem personalitatea de care ne ocupăm.

Că în numărul închinat basarabeanului V. Stroescu am folosit nota publicistului basarabean d. Alexis-Nour nu am ştiut că va supăra pe eminentul nostru confrate.

Se pare însă că supărarea vine de acolo că nota nu a fost plătită.

Suntem gata s'o facem şi pe asta, de îndată ce-i vom cunoaşte adresa autorului notei.

⁂

Marţi 11 Decembrie, se deschide la Căminul artelor „Regina Maria", a cincea expoziţie de caricaturi a colaboratorului nostru, d. *Ion Sava.*

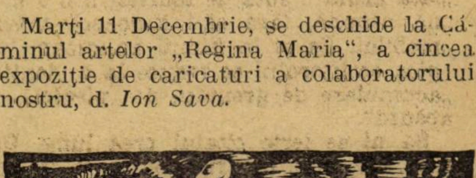

gazetaria

aşa şi-aşa...

numirea directorului...

La Capşa nu se alcătuesc numai guvernele, nu se numesc numai prefecţii, nu se distribuesc numai rolurile ultimei piese şi nu se află numai cutremurile din Indochina, trei zile înainte de a se fi întâmplat. La Capşa, cu mult înainte de numirea d-lui Rebreanu, se hotărîse deja cine va fi noul director al teatrului Naţional. Cine ştie cancanurile, zvonurile, dibuirile şi toate celelalte „şuete" care au circulat în jurul acestei chestiuni, înţelege că numirea de la Naţional ia proporţii de eveniment.

Intr'un grup de scriitori d. Constantin Stăncescu — inefabilul Stanciu — aduce ştirea.

— Ştiţi mă... la Naţional vine un actor director.

In grup consternare. Cineva comentează:

„Păcat. Scriitorul e făcut să cugete şi actorul să joace. Rolurile sunt precise.

— Nu e nimic, adaugă Stanciu. Lasă, vă mai facem şi noi pe voi scriitorii să jucaţi.

— Bine, bine, eu pricep — replică acelaş „cineva — cum o să faceţi pe scriitor să joace, dar cum o să vă facem noi pe voi actorii să cugetaţi... asta, asta n'o pricep.

Tot Stanciu. Tot Stanciu desigur, fiindcă numai el poate, prinzând momentul cel mai nepotrivit, să iniţieze o mişcare de „revendicări actoriceşti". Şi-a strâns camarazii şi le-a explicat, că devreme ce directorul e demisionat nu riscă nimic protestând. Tot n'are cine să le audă protestările.

Numai că a doua zi au fost chemaţi cu toţii în cabinetul directorial. Şi — simplu de tot — au dezertat. Singur, revoluţionar amărât, şef de răscoală fără răsculaţi, Stanciu s'a prezentat.

A doua zi la Capşa Stanciu împărţia cu gesturi discrete următoarea carte de vizită:

CONSTANTIN STANCESCU
Dobitoc

între director administrativ şi şef plasator

Nu prea e plăcut lucru să fii director administrativ al unui teatru.

Aşa cel puţin susţine, în urma unui recent incident, amicul nostru Sergiu Milorian. Serile trecute, un tânăr din categoria „oamenilor de teatru", adică din aceia care frecventează premierele restaurantelor de noapte şi care vine în contact cu actorii sau cade în extaz faţă de Herz şi Eftimiu, a venit într'o seară la teatrul „Alhambra" unde s'a luat la harţă cu uşierii, ceeace l-a făcut să fie dat afară. Furios, a strecurat în două ziare de dimineaţă (care a doua zi au publicat dezminţiri) o notiţă în care-l categorisea pe Milorian drept „şef plasator", cerând direcţiei să ia sancţiuni împotriva lui.

Sărmanul nostru amic! Are dreptate să fie dezolat, din moment ce trebue să ia măsuri severe faţă de sine însuşi!...

CASA ŞERPILOR

LOUIS PIÉRARD

Din 20.000 şerpi ai Institutului Butantan, din São Paolo, conservaţi în borcane, 186 specii sunt din Brazilia. S'a descoperit într'o insulă în faţa oraşului Santos, o specie de şearpe acăţător, care se hrăneşte exclusiv cu păsări. Dacă se face incizie în stomacul acestui şarpe se poate vedea o pasăre înghiţită complect cu cioc şi cu pene.

La Institutul Butantan, se studiază nu numai biologia şerpilor, întreg folklorul superstiţiilor populare şi remediile empirice, dar mai ales se fabrică serul anti-ophidic, care salvează viaţa la mii de oameni. Dr. Vital Brazil, fondatorul Institutului evalua la 4800 pe an, în întreaga Brazilie, numărul morţilor provocate de muşcătura şerpilor veninoşi, şi la 19.200, accidentele datorite acestor teribile reptile. Ori, serul preparat la Butantan poate lucra 34 ore încă după muşcătură şi să salveze dela cea mai înspăimântătoare moarte ce se poate imagina. Exemplul Statului São Paolo este edificator. In 15 ani, graţie acestui Institut, s'a obţinut o serioasă diminuare a mortalităţii prin optimism.

Pentru fiecare şarpe trimis Institutului, fermierul primemşte un tub cu ser, şi pentru şease, mai primeşte şi o siringă servind să aplice tratamentul specific.

Institutul trimite tuturor agricultorilor nişte lăzi pentru transportul şerpilor, expediaţi gratuit de companiile căilor ferate, ca şi laţuri şi cârlige speciale pentru captura lor.

Căci nimic nu-i mai uşor de cât capturarea unui şarpe, veninos sau nu, şi de a-l face nevătămător.

Contrar credinţei populare, şarpele veninos, nu zboară, nu sare, şi nici nu urmăreşte. El fuge la vederea omului şi nu se repede la el, decât dacă din imprudenţă, l-ai atins.

Şarpele însă nu se poate repezi asupra noastră, desfăcându-se brusc ca un resort, decât dacă are un punct de sprijin: coada sa încolăcită. Este de ajuns să i se ia acest punct de sprijin, de a-o apuca cu o vergea de fier sau de lemn încovoiat şi a o ridica în sus.

In grădina Institutului sunt parcuri cu diferite specii de şerpi. Veninoşi sau nu; cei mai mulţi dintre cei veninoşi au solzi în loc de plăci pe cap, care este plat şi triunghiular, şi corpul subţire. Apoi şerpi care se încolăcesc pe pământ, neveninoşi, dar foarte agresivi, care au gură enormă, cu o limbă bifurcată şi se reped mereu la picioarele asistenţei.

Şi iată un spectacol emoţionant: D-rul Alnearal, directorul Institutului aplică ferul recurbat pe ceafa unui teribil şarpe cu clopoţei (cascadel), al cărui venin, nu mai o fracţiune dintr'un miligram, poate omorî un om. El apucă capul şarpelui între degetele sale şi, introducând fierul în gura groaznică, automatic deschisă, face să se vadă cei doi dinţi, ca doi spini mari de trandafir. Un lichid ţâşneşte la o înălţime de 30 de cm., este veninul, un lichid galben sau albicios care este cules într'o farfurioară.

Adesea se întâmplă ca glanda să fie seacă şi muşcătura şarpelui veninos să nu fie mortală. Sunt, în sfârşit, specii cari au dinţi veninoşi, dar... fără venin, fără glandă, stranie existenţă a unui organ care, ne mai funcţionând, sfârşeşte prin a se atrofia.

Veninul şarpelui periculos, cules într'o farfurioară, se cristalizează repede. După câteva zile este pus într'o soluţie specială. Sub această formă este injectat cailor, doza fiind mărită zilnic până ce se ajunge la 700 miligrame.

Procesul de imunizare durează de obicei uun an. Când animalul a primit doze foarte puternice de venin, nouă zile după ultima injecţie, i se extrag din corp şease litri de sânge cari sunt adunate în vase mari sterilizate.

După câteva ore, serul se izolează şi este pus în flacoane sterilizate, dupăce este concentrat. Institutul prepară mai multe feluri de ser proprii să combată efectele muşcăturei diferitelor specii.

Dar seroterapia contra muşcăturei şerpilor n'a făcut progrese decisive decât în urma lucrărilor lui Phisalix şi Bertrand la Muzeu, şi ale lui Calmette, la Institutul Pasteur

Se fabrică la Butantau nu numai seruri antiveninoase, dar şi toate serurile (contra difteriei, ciumei, etc.).

In superbele grajduri ale Institutului sunt cai ce-au dat până la 900 *contos* de ser.

Institutul din Sân-Paolo pe lângă enormele servicii aduse milioanelor de oameni smulgându-i dela moarte, adesea victime imprudenţei lor, dar mai studiază şi viaţa şi obiceiurile şerpilor.

Cercetările cele mai senzaţionale s'au făcut în privinţa vieţei sexuale şi a reproducerei şerpilor, descoperindu-se misterele vieţei reînoite fără încetare, de un profilism ingenios şi neobosit.

Institutul are o sală de botanică populară, unde sunt catalogate toate ierburile pe cari oamenii din popor le întrebuinţează încercând să vindece muşcăturile.

Şi cu ocazia aceasta se colecţionează erorile şi superstiţiile.

In Brazilia un om muşcat de şarpe din superstiţie nu spune că-i muşcat; el nu îndrăsneşte să pronunţe cuvântul.

Se spune că şerpii pătrund în locuinţele oamenilor, şi profitând de somnul mamelor, le sug laptele din sân şi liniştesc copii introducându-le coada în gură. Dacă întâlneşti un şarpe, trebue să pronunţi un anumit descântec, sau să faci un nod la cingătoarea rochiei sau la cămaşă...

Sunt şarlatani cari vindecă muşcătura de şarpe „prin simpatie".

Alţii recomandă ceai de păr de lup, sgârieturile de coarne de cerb, pene de potârniche sau de *macuco* (un fel de fazan).

Nu este atât de uşor de a convinge populaţia din Brazilia, de a avea fiecare un tub cu serul anti-ophidic, sau cel puţin să ia măsuri de precauţiune cele mai elementare.

Inconştienţa, imprudenţa acestor oa

literara

o seama de cuvinte

Un veteran din armata lui Condé arătă într'o zi, lui Martainville, spiritualul jurnalist, un sonet ce începea prin aceste versuri pretenţioase :

„Maria-Thereza ale cărei virtuţi..."

„E bine, zise Martainville ; „dar din nenorocire, Maria-Thereza nu poate intra într'un vers."

„Domnule", se supără veteranul, „spune guvernului d-tale că Maria-Thereza poate intra ori unde !"

♣

Triboulet, bufonul lui Francisc I, fu zdrobit în bătae de un mare senior, pentrucă glumise prea mult pe socoteala lui. Plângându-se regelui, acesta îi spuse să nu se teamă de nimic, căci dacă cineva ar fi în stare să-l omoare va fi spânzurat peste un sfert de oră.

„Ah ! Sire, zise Triboulet, dacă ar vrea Majestatea Voastră să-l spânzure cu un sfert de oră mai înainte !"

♣

Când Victor Hugo publică Mizerabilii. nelinişti că nu avea nici o veste; dar fidel principiului de a face economie de cuvinte, trimise editorului său,, câteva zile după punerea în vânzare, o foae de hârtie cu singurul semn : ?

Editorul înţelese că aceasta însemna: „Ce veste" şi pentru a-i satisface curiozitatea, îi trimise imediat o foae de hârtie complect albă, ceeace însemna : „nimic".

♣

Intr'o zi, la curtea din Tuileries, Napoleon I apostrofă foarte aspru pe Talleyrand, care suferi fără să murmure, această furie. Insă după ce împăratul se depărtă; dar când putea încă să-i audă vocea, Talleyrand zise cu aerul cel mai simplu, vecinilor săi :

„Aţi auzit, domnilor ? Ce păcat că un om aşa de mare, a fost atât de rău crescut !"

ZOE LECCA

* * *

meni din interiorul ţărei sunt extraordinare. Ei se plimbă şi muncesc fără încetare, cu picioarele goale, prin ierburile înalte şi câteodată se şi odihnesc în ele. Şi s'a constatat că şarpele cu greu parvine să pătrundă prin pielea ghetelor.

Dar există bestiile „ophiophage" cari mănâncă şerpii periculoşi şi sunt imunizaţi contra veninului ca porcul, ariciul, *mangusta* şi *mussurana*.

Un spectacol pe cât de groaznic, dar pe atât de interesant îl oferă lupta dintre un şarpe cu clopoţei şi un Cagamba sau Zorillo, care are labele prevăzute cu unghii îndoite; Şarpele furios zadarnic încearcă să scape. Zorillo îi apucă capul şarpelui între unghiile sale şi ducându-l la gură, îl ronţăe ca pe o nucă, înghiţind glandele cu venin şi apoi mănâncă restul.

bazar

MNEMOFONUL

Este inventat de doctorul Stiller din Berlin. Mnemofonul, este un aparat, care „spune" vocile ce v'au chemat în lipsă la telefon. Miracolul acesta nu e de eri. Principiul se datoreşte lui Pulsen, savant suedez, care l-a expus în 1900. Pentru a perfecţiona aparatul, doctorul Stiller a lucrat la el douăzeci şi trei de ani. Pulsen reuşise doar să reţină înregistrarea electrică a sunetelor pe un fir de oţel, prin simpla variaţie a moleculelor, deci fără inscripţia grafică a undelor sonore, electrice sau luminoase.

Vocea înregistrată putea fi reprodusă una sau două ore, dar înregistrarea nu dura mai mult de două trei zile. Doctorul Stille, a atacat problema, a rezolvat-o şi a pus-o perfect la punct.

Cercetările lui s'au îndreptat în special asupra compoziţiei firului de oţel, ce serveşte la înregistrare. Firul are aproape trei zecimi de milimetri în secţiune: este impresionat în mod magnetic de către unde, cari sunt conservate îndefinit, şi este deajuns ca să fie desfăşurat pentruca undele să fie regăsite în toată puritatea şi preciziunea lor iniţială.

Doctorul Stiller, în laboratorul său, a făcut de mai multe ori experienţa: întoarce manivela. apasă pe butoane şi se aude un sbârnâit moale şi un haut-parleur repeta cu cele mai mici inflexiuni cuvintele cari fuseseră rostite cu o jumătate de oră mai de vreme. Trecu apoi la un „dictafon" şi se auzi o conversaţie, care avusese loc cu vre-o cinci-şase ore mai înainte prin telefon.

Magicianul precizează :

— Un telefon care-şi reaminteşte şi peste zece ani fără nicio sforţare a memoriei !"

caricatura zilei

RECLAMA...

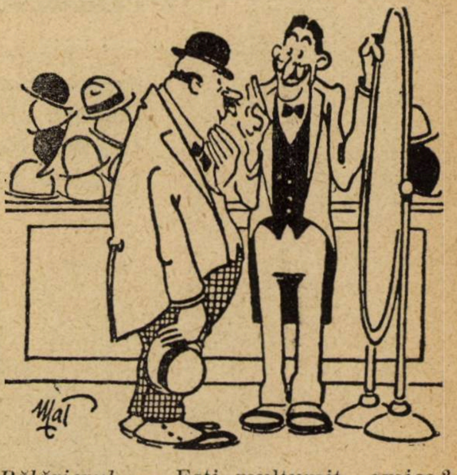

Pălărierul. — Eşti mulţumit amice ? Pălăria asta îţi vine ca o mănuşe...

(*Dimanche ilustrée*)

COINCIDENŢA

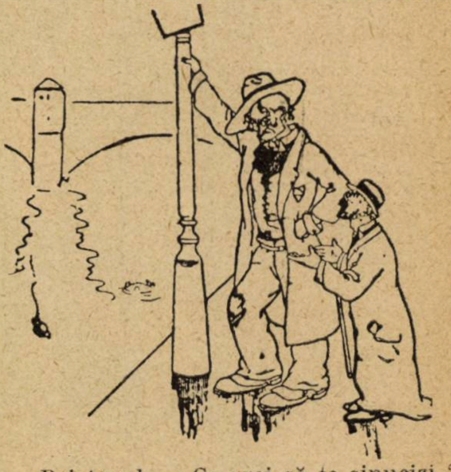

— *Prietenul.* — Ce vrei să te sinucizi ? Fii puţin filosof.

Filozoful. — Tocmai. Mă sinucid fiindcă mi-au refuzat cartea mea : Arta de-a deveni filosof....

(*Dimanche ilustrée*)

AUTOMOBILIŞTII...

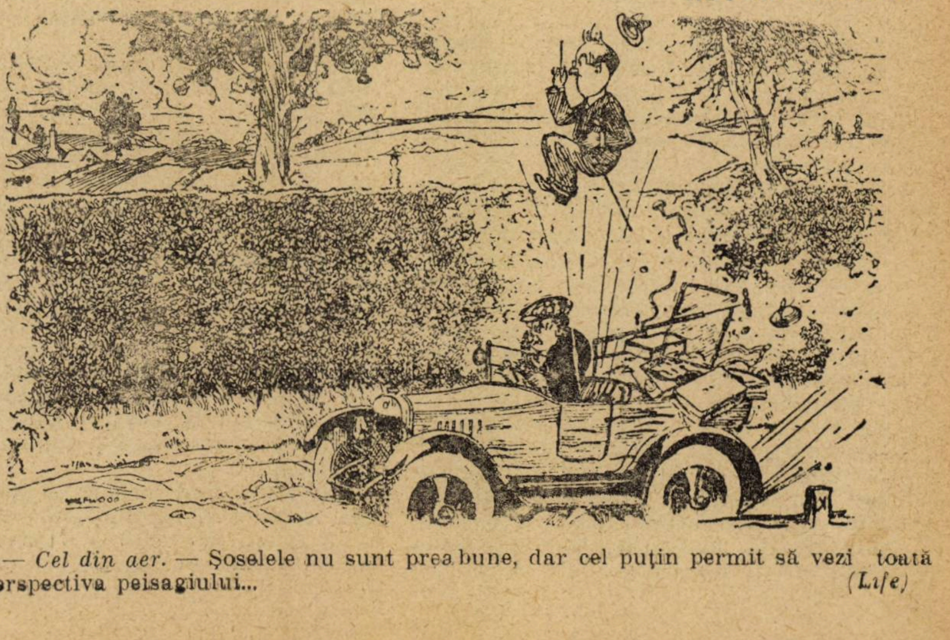

— *Cel din aer.* — Şoselele nu sunt prea bune, dar cel puţin permit să vezi toată perspectiva peisagiului...

(*Life*)

cărți redate în extrase

CONTESA DE CASTIGLIONE

Frédéric Loliée

Contesa de Castiglione supranumită „divina“ pentru frumusețea sa supra-omenească, după ce fusese la Tuieleries, vocea secretă, a politicei italiene, „favorita“ lui Napoleon III, consiliera și amica prinților casei de Orleans, termină, departe de lume, obosită de toate și de toți, bizara sa aventură de strălucire și de cucerire.

COPILARIA

Misterul acestei femei celebre începe dela nașterea sa. Versiunile despre evenimentul inițial variau după dispozițiunile spiritului său schimbător. Câte odată ea declara că nu știe nimic pozitiv în privința locurilor cari avură onoarea s'o aducă la lumina zilei și că ar fi foarte încurcată să afirme *unde* și *de cine*.

Ea vorbea adesea de marchizul de Oldoini, tatăl ei, și în sufletul ei rezerva cea mai mare afecțiune filială unui prinț de origină poloneză și regală.

In privința datei nașterei sale, nimic sigur. După ea la 1843 și după actele stărei civile la 22 Martie 1835.

Ea aparținea efectiv unei familii de la Spezia, de o antică nobleță genoveză; ea era fiica purtând numele marchizului Filippo Oldoini, primul deputat dela Spezia în regatul Sardiniei.

Mama sa, o Lamporecchi, de o sănătate fragilă, marchiza Oldoini poseda dela natură un farmec, grația și eleganța sub toate aspectele liniștite, iubind în jurul ei, agrementele unei bune companii.

Marchizul voiaja mult pentru interesele sale diplomatice și pentru distracțiile sale personale. Părinții observară, la fiica lor, dela început, semnele unei rare inteligențe. Ea fu, de timpuriu, în contact, cu societatea florentină și străină.

O parte a familiei Bonaparților în exil locuia palatul strămoșului său Lamporecchi. Cei mai bătrâni o legănau pe genunchi pe mica Virginicchia, sau Nini, cum o numeau ei. De asemenea, prințul Ludovic mai târziu Napoleon III, ridica în brațele sale pe cea mai încântătoare fetiță din lume. Și prințul Joinville găsea o plăcere deosebită să-i mângâe buclele sale aurite. Lord Holand și soția sa o îndrăgeau nespus, numind-o „darling beauty“.

Ea stduia fără metodă și prefera lecturi diferite și meditațiunile precoce.

La 12 ani era mare și frumoasă ca și la 20 de ani. Un cortegiu de admiratori pasionați roiau în jurul ei și mica marchiză, o adolescentă, excita invidia compatrioatelor sale. Toată lumea era atrasă de frumusețea extraordinară a Nicchiei. De copilă păstrase obiceiul să privească în față, fără să plece ochii în jos, ca fetele de vârsta ei.

Foarte tânără se mărită cu contele Francois Verasis de Castiglione. Ceremonia fu măreață. Contele o instală într'un castel lângă Turin și nu neglijă nimic, compromițându-și averea sa, forțându-se a-i crea, în fiecare zi, noi plăceri, dar fericit în schimb că poseda cea mai frumoasă femee a timpului său, „perla frumuseților italiene“.

In epoca aceasta Italia nu era unită; totuși toate aceste diviziuni ale unui singur popor nu aspirau decât să se unească. Cavour avu ideea ingenioasă de a realiza unitatea italiană, prin frumusețea unei femei de spirit ca să pledeze marea cauză. Inrudit cu familia Oldoini-Castiglioni, el apreciase, la seducătoarea contesă, o inteligență suplă și dominantă în acelaș timp; el întrevăzu că ea va fi un auxiliar excelent pentru succesul diplomației sale. El o însărcină să meargă în Franța, să strălucească la Curtea lui Napoleon. De câtva timp, raporturile dintre soți se răciseră. Contesa trată soțul ei cu o trufie descurajatoare. Și astfel înainte de a se decide să plece în Franța nu găsi cu cale să aibă consimțământul soțului. Și sosirea sa la Paris fu anunțată ca un eveniment. Ea merse către țelul ei cu un curaj și o încredere superbă.

PERIOADA TRIUMFATOARE

Ea sosi în clipele cele mai surâzătoare ale Imperiului al doilea. Baluri, supeuri, muzică, amor, o succesiune fermecătoare de plăceri de tot felul. De această Franță mondenă și politică, contesa nu învăță mare lucru, decât că-i o țară amabilă având misiunea să furnizeze în restul Europei, vodeviluri, romane, articole de mode, obiecte de toalete, și idei. Primul lucru ce-l făcu, îndată ce atinse solul parizian, fu să facă o vizită prințesei Matilda care avea Curtea sa de oameni de spirit și de talent.

Ca și prințesa Matilda, drăguța contesă Walewska, fosta ambasadoare la Londra și acum „la dame du logis“ la ministerul afacerilor străine, avu plăcerea să primească pe trimisa lui Cavour.

Amica lui Cavour sosise la timp pentru a fi invitată la balul costumat al curței, la acel faimos bal, care făcu să se vorbească atâta pe socoteala împăratului și a contesei Castiglione.

Era într'o Miercuri seara, ziua oficială, când contesa de Castiglione intra pentru prima oară în sala de recepţie la Tuilleries.

Ce apariţie de teatru! Şi ce senzaţie se produse!

Ea sosise târziu. Un freamăt de curiozitate semnala apariţia sa. Când apăru în sală se produse o astfel de mişcare încât dansul fu întrerupt, muzica încetă de a mai cânta. Un curent trecu prin sală ca o expansiune magnetică de admiraţiune. Impărăteasa ieşi în întâmpinarea sa. Impăratul înaintă până la locul unde ea se aşezase, după ce făcuse suveranilor reverenţa obicinuită şi-i oferi braţul său.

Succesul contesei fu complet, triumfător. Se spunea că era evenimentul săptămânei.

Efectul extraordinar pe care-l produse contesa la Tuilleries, se repetă la balul ministerelor şi mai strălucit, încât împăratul fu mişcat şi împărăteasa alarmată.

Napoleon III se amoreză atât de repede de farmecul acestei florentine incomparabile, care producea o atare fierbere de curiozitate admirativă, încât se ridicau pe fotoliuri. fără nici un respect pentru ceremonial, când o zăriau trecând prin mulţimea invitaţilor. Intr'o seară la Compieque la o reprezentaţie a artiştilor Comediei franceze ea nu apăru. Se remarcă imediat că împăratul părea distrat tot timpul, îşi muşca mustaţa nervos şi la prima pauză dispăru, părăsind împărăteasa în vederea întregei săli. A doua zi toată lumea era informată că el se dusese să ia informaţiuni asupra sănătăţii frumoasei străine.

Contesa îşi aminti c'a venit în Franţa pentru a servi, ca ambasadoare oficială, că ea era agentul desemnat al Italiei viitoare; Cavour îi dăduse acest titlu, *pentru a cocheta cu împăratul, de a-l seduce dacă ar fi nevoe* şi de a-l aduce încetul cu încetul, politiceşte, încredinţându-i chestiunile esenţiale, în vederea unei antante active cu curtea din Turin. Şi o scrisoare a lui Cavour îi spunea: „Reuşeşte, verişoara mea, prin orice mijloace, dar reuşeşte".

Şi ea se gândi că ora a sosit pentru a face politică.

Ea avea numai 18 ani. La Paris nimeni nu se mai îndoia că ea este „favorita" împăratului.

Şi primul efect incontestabil al influenţei sale secrete fu de a determina pe Napoleon, care nu se decise uşor, de a reclama prezenţa lui Cavour, la congresul din Paris. Terenul de altfel era admirabil preparat.

Napoleon, din adolescenţa sa, avea o dublă speranţă, un scop dublu şi vast: să devină împăratul francezilor şi să fie liberatorul Italiei. Şi în anii următori, chestiunea unităţii italiene fu pusă la congresul din Paris, sub ochiul încurajator al ministrului lui Napoleon, prezidentul desbaterilor.

Contesa de Castiglione profită pentru a se eclipsa din Paris, părăsi pentru moment pe „Napoleonul ei". şi plecă la Londra.

◆

Ea fu admirabil primită în înalta societate britanică, mai ales la lordul şi lady Holland. In tot timpul acesta, lady Holland dădea serbări a căror strălucire şi originalitate aveau o reputaţie europeană. Familia regală engleză, suveranii şi prinţii străini veneau la aceste garden-parties, pe care le numiau „serbări scoţiene" şi a căror origine datau din Evul mediu. Sub auspiciile lady-ei Holland, ea avu spectacolul magnific al recepţiilor oficiale.

Pretutindeni unde se arăta, ea provoca acea febră de priviri, acea curiozitate pe care ea era obicinuită să le producă, ca pe un efect cu totul natural.

UN VIS INTRERUPT

Ea părăsi Londra subit pentru a multiplica efectele surprizei. Se opri la Dieppe. Curtea şi toată lumea era uimită şi se întreba: Acest astru parizian al unei singure ierni, după ce iradiase trecerea sa cu o lumină strălucitoare, o să dispară aşa de repede de pe orizont?

Contesei Castiglione îi plăcea să se facă dorită. Şi ora era favorabilă. In camera din Dièppe, pe care Napoleon o numea *camera crimei*, întrevederea lor se anunţa sub toate aparenţele: el, de talie înaltă, robust, ochii energici, fizionomia expresivă; ea, înfloritoare de tinereţe, şi pur şi simplu divină. Ea îi apărea somptuos de frumoasă şi strălucitoare în bijuteri.

Ea nu uita motivele serioase ce o ataşau de Napoleon III; misiunea sa nu era terminată şi chestiunea italiană devenea din ce în ce mai urgentă; ea avea nevoe de a pune în luptă un ultim efort al farmecelor sale, pentru realizarea sublimei sale idei „patria italiană", mobilul exact al cochetăriei sale cu Napoleon.

Contesa era preocupată de înalte şi mândre aspiraţiuni: Corespundea asupra politicei cu toată lumea, interpreta chestiunile diplomatice, înterţinea proecte extraordinare, juca un rol, chiar secret, în chestiunile internaţionale. Apoi vizitele, expedia rapoarte, distribuia noutăţi şi făcea planuri.

Ea mai era şi intermediara depeşelor secrete schimbate între Napoleon şi curtea din Sardinia.

Acesta fu marele moment al activităţii politice a contesei de Castiglione sub al doilea imperiu.

◆

De când contesa sosise în Franţa, Cavour, care de tânăr visa regatul Italiei, lucra neîncetat la realizarea visului său.

Acum simţia ora apropiată; „noi vom forţa cabinetul din Viena să ne declare războiu", spunea el. Cu toate acestea Napoleon ezita şi nu se putea decide să provoace conflictul cu toate rugăciunile, şi ameninţările, ce nu mai încetau.

Agitatorii şi revoluţionarii italieni începură a se irita de această tărăgănire. Avu loc chiar câteva atentate cari riscară de a fi mortale. Napoleon III nu ignora pericolele la care se expunea. Cele mai multe tentative îndreptate contra sa, instigaţiunile persistente ale frumoasei Castiglione, influenţele de tot soiul, precipitară lovitura de trăznet atât timp suspendată. Şi câteva luni mai târziu toată lumea se convingea că: *Italia este fiica lui Napoleon III.*

M-me de Castiglione triumfa de bucurie. Şi Cavour declara în faţa parlamentului: „Părăsesc ultima adunare a Camerei piemonteze. Viitoarea şedinţă va fi aceea a Cameerei italiene".

Dar decepţia urma. Li se promiseră o Italie întreagă până la Adriatica şi Napoleon care abia realizase liberarea Italiei, înşelat de prusieni şi ameninţat de întreaga Germanie, fu nevoit să părăsească Italia cu toate protestările lui Cavour.

Contesa de Castiglione nu mai era agreata de odinioară. Şi împărăteasa nemulţumită de rivala ei ordonă să se dea jos portretul contesei din camera împăratului.

Era un început de disgraţie care nu întârzie să se agraveze.

Şi începu să se însinueze că frumoasa florentină primea pe refugiaţii italieni şi că un complot criminal se formase, cu scopul de a asasina pe împărat, când va veni la ea.

Şi contesa era acum supravegheată de poliţie. Era acuzată că întreţine raporturi suspecte, şi că face spionaj. Fu condusă la frontiera italiană, plină de mânie, şi fulgerând de ciudă contra ingratitudinei lui Napoleon.

Şi în Florenţa unde se retrase, se consacră educaţiunii fiului ei, frumos ca o fată şi reflecta în linişte la capriciile destinului şi la nedreptatea omenească. O mare amărăciune îi rămăsese în declinul atât de repede al ambiţiunilor sale.

I se părea că dragostea sa fusese un vis urît.

In această singurătate ea părea retrasă de lume. Şi în această dulce şi melancolică retragere cunoscu pe tânărul diplomat francez d'Ideville.

Intâmplarea făcu ca el s'o vadă într'o zi, fără martori. Fu o revelaţie. Farmecul se produse. Intrevederile urmară. mai prelungite. Ea începu să devină expansivă, şi'n curând fu o idilă plină de farmec.

◆

Contesa de Castiglione suporta cu greu viaţa sa de când fu constrânsă a părăsi Franţa. Orele pe care le întrebuinţa cu educarea fiului său, nu erau suficiente a umple golul.

Ea era prea tânără şi prea plină de foc ca să se resemneze în izolarea sa.

Contesa fu victima unor învinuiri false. Şi voia să se apere. Plecă la Turin şi încercă să se intervină în favoarea sa. Mai întâi prin rugăciuni, apoi insinuări prin care da a se înţelege că avea în mână adevărate secrete de stat, a căror divulgare ar provoca consecinţe grave. Şi efectul se produse imediat. I se ridică interdicţia, şi nu mult după aceea ea inaugură întoarcerea la Paris dând o mare serbare.

De atunci alternară plecările sale misterioase şi întoarcerile sale brusce. Când reveni la Tuileries nu se mai vorbea de chestiunea italiană.

Odată, pe când se găsea în trecere prin Italia, participă la căsătoria prinţului Amedeu, duce d'Aosta cu prinţesa Marie dal Pozzo del Cisterna. Această căsătorie se produse în mijlocul unor împrejurări neprevăzute şi celor mai tragice. Florile fură storpite de sânge. Nenorocirea iniţială fu sinuciderea primei dame de onoare, care fu găsită spânzurată în garderobă, ţinând în mâinile sale crispate, corsagiul virginal. Prinţesa înspăimântată refuză de a-l mai îmbrăca.

In momentul acela escorta se formase în curte. Colonelul, comandantul cortegiului întârzia să sosească Nerăbdarea stăpânea spiritele, când se anunţă că din cauza unei insolaţii, colonelul căzu mort de pe cal nu departe de palat. Cortegiul plecă fără el; dar porţile palatului regal erau închise. gardianul uitase să le deschidă. Porţile fură desfăcute şi cortegiul trecu. Gardianul fu găsit scăldat în sângele său. Şi morţii succedară morţilor, fără să se priceapă această înlănţuire nemaipomenită. Deodată ofiţerul ministerial care redactase contractul de căsătorie, fu lovit de un atac fulgerător de apoplexie. Şi lumea nu-și venise încă în fire, când se auzi un foc de revolver: primul martor își sbura creerii. Tineri căsătoriți, consternați voiau să fugă din aceste locuri blestemate. In mijlocul uralelor mulțimei și-n sunetul muzicelor, echipagiul se îndreptă la gară. Șeful de gară care apăru, fu sdrobit de trenul nupțial.

Atunci Victor Emanuel, care nu mai putea suporta, strigă exasperat: „*destui morți!* Castion, în trăsură de poștă! Mi-e frică“.

Și cortegiul părăsește aceste locuri funeste și trece în trăsuri. Contele de Castiglione se clatină și cade de pe cal; el moare de o congestie cerebrală. Și când Victor-Emanuel nezărind aghiotantul său, întrebă: „Unde este Castion“. „Mort“ i se răspunse laconic.

Astfel fu preludiul și epilogul acestei nunți princiare, urmate de nouă morți: un asasinat, o sinucidere și șeapte morți accidentali, ce dădură loc la nouă înmormântări.

Și contesa de Castiglione în doliu reveni la Paris.

IN TIMPUL ZILELOR SALE DE STRALUCIRE

Pentru a ține în suspensie atențiunea asupra sa, contesei îi plăcea să apară și să dispară, fără a anunța nici plecările, nici revenirile sale. Esențialul era că se ocupa de ea, absentă sau prezentă.

Când apărea la Tuileries, o mișcare se producea imediat în acest cadru de ceremonie. Grupurile se desfăceau. Se înghesuiau pentru a o vedea. Contesa atrăgea toate privirile și ea nu trăda nici o emoție; ea primea aceste omagii cu răceala obicinuită a surâsului ei imobil.

Un aer misterios o învăluia și-i mărea importanța. Era foarte bine informată de toate cancelariile europene. Impăratul, recurgea adesea la sfaturile sale. Ea sugera, sau dădea să înțeleagă, fără a preciza, că întreține corespondență activă cu personagiile principale ale curților străine. Și apoi ea era atât de perfectă, încât între ea și celelalte femei frumoase era o distanță atât de mare ca dela cer la pământ.

◆

Era obiceiul pe timpul imperiului, ca femeile de lume să cultive albumul. Albumul se afla pe consolele saloanelor. Orice persoană ce aparținea frumoasei societăți avea albumul său. Contesa de Castiglione, căreia nu-i plăcea să facă ca toată lumea, poseda o carte de certificate semnate pentru ea și-n cinstea sa.

Astfel, Tiers, Jérome Napoleon, Caro, Nieuwerkerke, lord Cowley, certificară și semnară, după dorința sa, dar nimeni nu se achită cu mai multă artă și căldură ca ilustrul Berryer:

‚Eu certific pentru toți cei de față și în vitor, că nici ținuta strălucitoare a contesei de Castiglione, nici ciudata ei frumusețe perfectă, nici tinerețea sa înfloritoare, nici situația sa excepțională în univers, nici buzele sale superbe, nici ochii săi strălucitori sau triști nu spun tot ce este în Ea ca spirit, inteligență și bunătate de inimă și rară pătrundere“.

Ea era prea frumoasă și blonda spaniolă pe care Napoleon o îmbrăcă cu mantaua de purpură, deși frumoasă, invita rar pe contesa de Castiglione. Ea observă dela început la italiancă, pretențiunea unei rivalități directe și nu-i plăcea mândria ei. In diferite ocazii, îndrăzneața contesă o jignise în sentimentele sale de soție și de regină. Impărăteasa nu-i ierta de a fi câștigat atențiunile împăratului, nici singularitățile sale excesive și gustul ei de a se îmbrăca. Și istoria unei coafuri rivale care îndepărta contesa dela orice invitație oficială.

Pe timpul acela se purta rochiile-crinoline în scheletul lor de oțel. Și contesa vrând să se elibereze de umflăturile crinolinei, apăru odată la curte, în mijlocul unei mari afluențe, într'o rochie lipită pe corp, anticipând moda cu patruzeci de ani.

Contesa avea multe rivale: o italiancă de o frumusețe strălucitoare aproape egală cu a sa, prestigioasa Amazilia Amara, fiica compozitorului Puccini; o rusoaică, provocanta Korsakof, care făcu senzație în lume cu decoltajurile și neglijeurile sale superbe; și ducesa Colona de Castiglione, care nu o simpatiza de fel.

Intr'adevăr contesa nu se bucura de afecțiunile femenine. Ea era invitată în diferite case ca o celebritate a momentului; ea însă nu se ducea de plăcere, sosea totdeauna târziu și la masă unde nu-i plăcea să stea, avea un aer posomorit. Ea era foarte invidiată, stârnind gelozii pretutindeni, în această lume pe care contesa o trata de sus.

Ea frequenta la început Tuileries și ambasada engleză. La seratele pline de atracție ale ducelui de Morny, unde morga era exclusă, ea era sigură de a stârni admirația generală printre pictorii, sculptorii și scriitorii consacrați. Ii urmăreau toate mișcările sale și ea mulțumită de sine, răspundea întrebărilor mute ale artiștilor: „Vreți să vedeți brațul meu?“ și-și arăta perfecțiunea brațelor sale. „Piciorul meu?“ îl vreți?“ Și ridicând ușor rochia, ea descoperea piciorul ei ireproșabil. Se știa că la ea acasă contesa primea, cu picioarele goale, și aceste picioare erau împodobite de inele și brățări de aur.

Apariția ei în saloanele prințesei Matilda, vara lui Napoleon III, fu o surpriză minunată. Ori unde ar fi fost, la Tuileries, în saloanele Luvrului, la Nieuwerkerke, la prințesa Matilda sau la ducele de Morny, contesa de Castiglione pretutindeni era foarte anturată. Sub evantaiul ei, asculta asaltul complimentelor și galanteriilor.

Contesa de Castiglione în toaletă sau costumată, fu un eveniment în istoria vieței mondene pariziene.

Arta de a se îmbrăca făce imaginațiunea sa fecundă în surprize.

In travestiurile sale seratele dansante, la Tuilleries, sau ministere, era ireproșabilă în frumusețe și élegantă. Se vorbea mult de costumele și toaletele sale.

La o serată strălucită în scop de binefacere, se organiză tablouri vivante. Acest gen era pe atunci la modă. Contesa de Castiglione fu invitată în prima linie.

Ziarele anunțau serbarea și exagerau dinainte cu multă imginație travestiul contesei.

Jignită de aceste indiscrețiuni, ea se decise a răspunde într'un fel cât se poate de amăgitor pentru mondenii cari plătiseră scump. Ea pregăti scena a cărui decor era o grotă artificială cu inscripția următoare: „Sihăstria din Passy“. Toată lumea își imagina cele mai seducătoare figurațiuni.

Contesa apăru însă într'o rochie de dimie, în cap cu glugă, austeră ca și haina ei călugărească. Apoi dispăru și nu mai apăru de loc. Incepu să se murmure. Iritațiunea atinsese maximul.

Și cât de generoasă se arăta altă dată când nu admite nici un voal între ea, statue vivantă și admirația lor!

Dar cu toată admirația pe care o stârnea, o amărăciune îi învăluie sufletul; ea se gândea că sosise prea târziu în Franța; cu strălucirea frumuseței sale fizice, ea, italianca, ar fi putut ușor lua coroana de împărăteasă pentru a juca un rol politic mai puternic decât spaniola. Și ea nu se va consola niciodată că n'ajunsese la timp.

ILUZIUNI POLITICE

Cel mai strălucit meteor monden al regimului imperial se stinse. Parisul pierdu strălucirea sa luminoasă. Contesa de Castiglione dispăruse ca o stea.

In timpul șederei sale în Anglia, legase relațiuni cu prinții casei d'Orleans.

La Florența unde se retrase ea se hotărî să joace un rol important printre marile evenimente ce se desfășurau în Europa.

Tiers, o considera, cea mai sigură, cea mai devotată, și cea mai inteligentă și adesea avea nevoe de serviciile sale.

Această contesă bizară de o legendară frumusețe în timpul regimului imperial devenea acum o aliată sigură, discretă, inteligentă și devotată.

SFARŞITUL

Contesei îi mergea din ce în ce mai rău.

Situația sa materială îi aduceau zilnice neplăceri; ea nu voia să se departă de lucrurile sale de artă, nici de frumoasele bijuterii. Numai colierul de perle era evaluat la o jumătate de milion.

Intr'o zi, părăsită de servitorii săi, pașii săi obosiți o duseră înaintea unei florării, și ea își dădu ultimul ban cumpărând flori. Și reveni acasă consolată de a-și fi satisfăcut un ultim lux. Florile și perlele erau slăbiciunea ei.

Contesa de Castiglione era în legătură cu puternicii zilei; ea se flata de a fi guvernat prinții; se folosise de inteligența sa, dorind să înfăptuiască planuri mari; fu admirată pe când lucra la resurecția politică a patriei sale italiene; și cu puterea farmecului său ea știu să influențeze pe Napoleon III; imense servicii aduse ea apoi intereselor franceze.

Totuși, în timpul acestor importante combinațiuni, proecte diplomatice, corespondențe secrete, niciodată ea nu avu de luptat cu atâtea greutăți ca acum spre sfârșitul vieții sale.

Toți o părăsiră și bolnavă ea își târa zilele plină de amărăciune. Ea fugea, de lumina zilei ca și de lume. Neîncrederea o urmăria ca o umbră; își imagina că e înconjurată de dușmani și că-i întind curse. Lumina soarelui îi făceau rău și-n camera ei era o obscuritate constantă; nu ieșea din camera sa, decât atunci când era sigură de a nu întâlni pe nimeni.

Această izolare în cameră, vătăma mult sănătatea ei sdruncinată cât și mintea sa. Un intern era continuu lângă ea, gata a veni în ajutor.

Contesa însă își simția apropiatul sfârșit și ultimele sale dorinți fură ca moartea ei să nu fie anunțată, înmormântarea să fie anonimă, fără coroane, fără flori, fără discursuri și fără asistență.

t. t.

Edition Emile Paul Frères.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLIV Nr. 51
16 Decembrie 1928
5 Lei

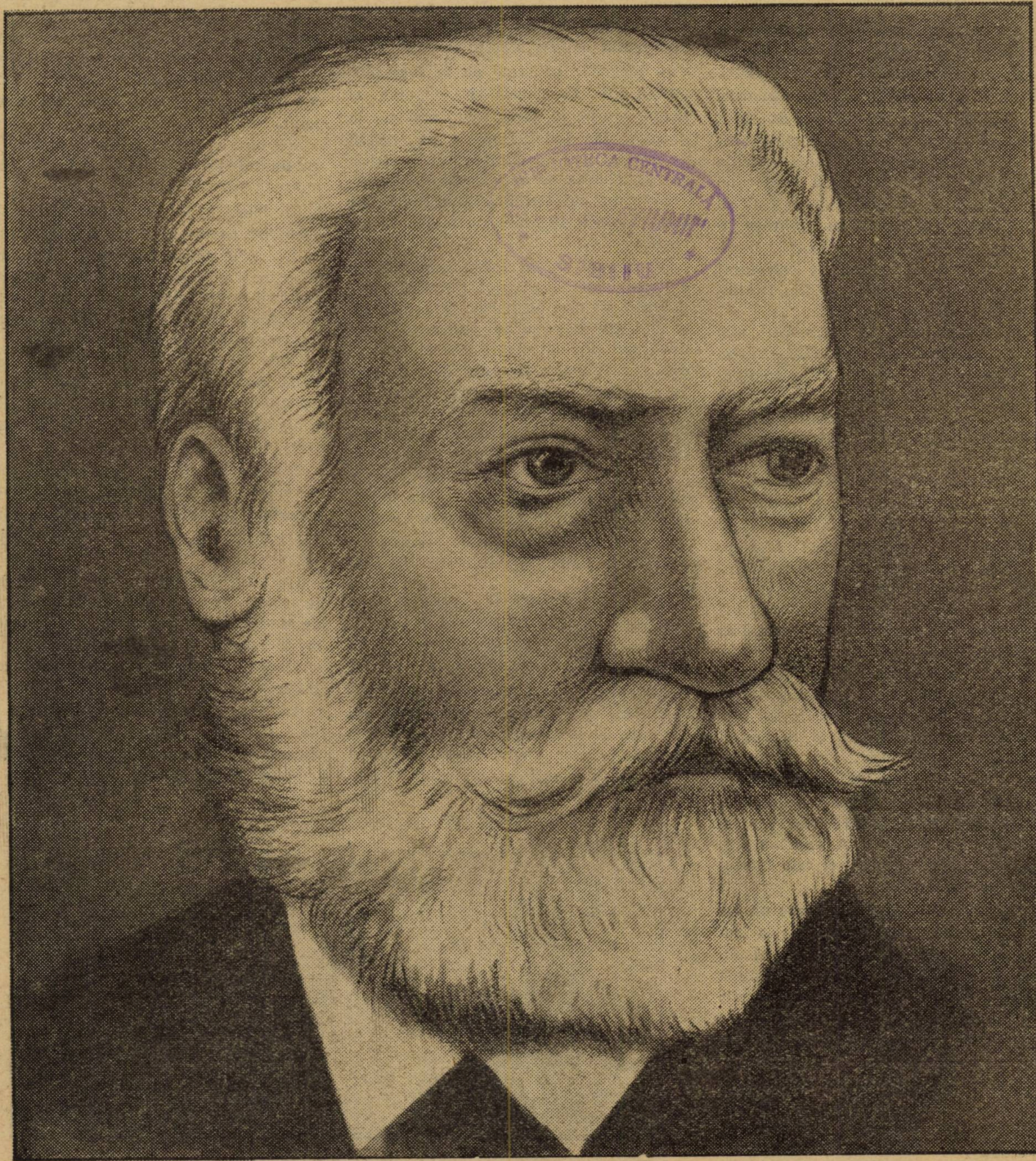

GHEORGHE PANU

Ctitorii

GHEORGHE PANU

de CONSTANTIN BACALBAȘA

Despre Gheorghe Panu nu trebue să se scrie numai atât cât poate să încapă în spațiul restrâns al acestei pagini; Gheorghe Panu a fost mai mult și mai mare decât spațiul îngust unde semnez acum.

Pe la anul 1884 un nume nou începe să atingă notorietatea. Tânărul ieșean fusese, șeful de Cabinet — ce vremuri, —al lui C. A. Rosetti ministru de interne, apoi directorul ziarului liberal din Iași, LIBERALUL, de aci semnalându-se, intră în Camera de la 1884 care revizuia Constituția, în special legea electorală.

In Cameră se afirmă: Partizan al lui C. A. Rosetti, el apără cu hotărâre libertatea presei cât și o foarte largă bază electorală, partizan al colegiului unic se desparte hotărât de Ion Brătianu și trece în opoziție.

Omul de idei este în mers. Un mic ziar cu apariție bisăptămânală, *Lupta*, sub direcția lui Gheorghe Panu inaugurează o viguroasă campanie de opoziție în potriva guvernului; ziaristul de mare temperament și de un distins talent se descoperă.

Gheorghe Panu își începuse cariera ca profesor la un liceu din Iași, în această calitate, se ocupa în special cu studiul Istoriei. In Revista *Convorbiri Literare* a semnat un ciclu de articole critice asupra Istoriei Române, lucrare ce l'a distins și i'a câștigat o bursă pentru urmat studii de specialitate la Paris. Dar vocația lui Panu era în altă direcție. In streinătate Panu învață dreptul pentru ca întors în țară să părăsească profesoratul pentru magistratură, apoi magistratura pentru politică și în sfârșit se oprește la ziaristică:

Panu ocupă repede un loc fruntaș în presă, în curând după moartea lui C. A. Rosetti, de și trăia Delavrancea care erea ziarist, de și trăia D. A. Laurian care erea un condeiu de elită, el este întâiul ziarist al României.

De la Iași, unde *Lupta* ocupase un loc puternic în presă, ziarul e adus la București pentru ca să apară zilnic. Acum devine ziar de frunte, cu mare tiraj, după vremea aceea — 10.000 exemplare la zile mari, — apoi influența lui Panu crește iar partidele de opoziție, cât și partidul de la guvern înțeleg cum că, de acum înainte trebuie să se ție seamă de dânsul.

Un articolaș de polemică, în potriva regelui Carol, îi atrage un proces și condamnarea. Aci Panu nu'și susține rolul. Adversarul îi face un mare serviciu, acordându-i aureola victimei, Panu îi răspunde cu o greșală la fel: refuză să se supună legalității, fuge pe furiș din țară și se stabilește la Paris.

Deasupra aureolei lui Panu se așează, din ziua aceea fatală, o umbră care n'a mai fost răzbită de lumină nici odată până ce și'a sfârșit cariera.

In alegerile generale de la începutul anului 1888, Panu este ales deputat al Iașilor. Intră în țară, este arestat la graniță, dar beneficiază de un decret de grație, apoi activitatea lui politică, este stânjenită de o nouă împrejurare.

Guvernul lui Ion Brătianu cade, iar nota violentă de presă nu mai e de actualitate...

Din ceasul acesta Panu încetează de a fi ziaristul om al zilei. Partidele politice nici nu mai au nevoie de el nici nu se mai tem de pana lui, puternicul polemist este silit să adopte o altă notă, acum începe Panu ziaristul de idei, propoveduitorul reformelor democratice.

Această nouă ipostasă nu'i mai aduce notorietatea, leul și'a demascat slăbiciunea.

Gheorghe Panu trăește încă pe socoteala vechilor sale izbânzi, din ziaristică, la Iași are încă prieteni și un sediu electoral, dar avântul public l'a perdut. Nenorocita evadare în streinătate i'a fost fatală.

Atunci Panu fondează partidul radical. Foarte puțini intelectuali îl urmează. Acest partid, destul de însemnat la Iași, foarte redus la București, neexistent în restul țărei, trăește o viață precară până ce Panu, atras cum erea mai de mult, de sferele conservatoare, cedează ademenirilor unora dintre fruntași și se pleacă. Urmat de majoritatea partizanilor intră în partidul conservator, de sub șefia lui Lascăr Catargiu.

Cu această abdicare dèla personalitatea politică Panu încetează de a mai fi altceva de cât membrul unui partid.

Trecerea fusese dictată de interesul unui portofoliu ministerial într'un viitor partid conservator, dar o amară decepție îl aștepta încă odată: Gheorghe Panu n'a putut obține nici odată un portofoliu.

Sfârșitul vieței l'a găsit membru al partidului liberal unde s'a reîntors după o lungă peregrinațiune.

Un bust turnat în bronz, foarte asemănător, așezat în grădina Cișmegiului, ridicat prin activitatea lui C. Mille, mai ales, mai amintește astăzi despre trecerea prin viață a unui om care a fost o inteligență superioară, or din care punct de vedere l'am cerceta.

Creer cu totul de elită, impresionabil până la nervozizme, avea o mare putere de analiză, pătrundea fără întârziere controversele, stăpânea o foarte serioasă cultură.

In viața intimă era unul din cei mai apropiați oameni. Glumeț, camarad neasemănat, inimă de aur, lipsit de darul răzbunătorului, dar slab, în fața ispitelor vieței.

Un intelectual și un boem, o activitate febrilă, și un apatic, un ațâțător de de energii și un ne-energic, un provocător la acțiune și un abstinent necurmat. O figură superioară încheiată din contraste.

O ambițiune domoală care aștepta să fie satisfăcută, fără ca el să ajute prin lucrare personală realizarea satisfacției.

Totuși a fost un om mare al țărei.

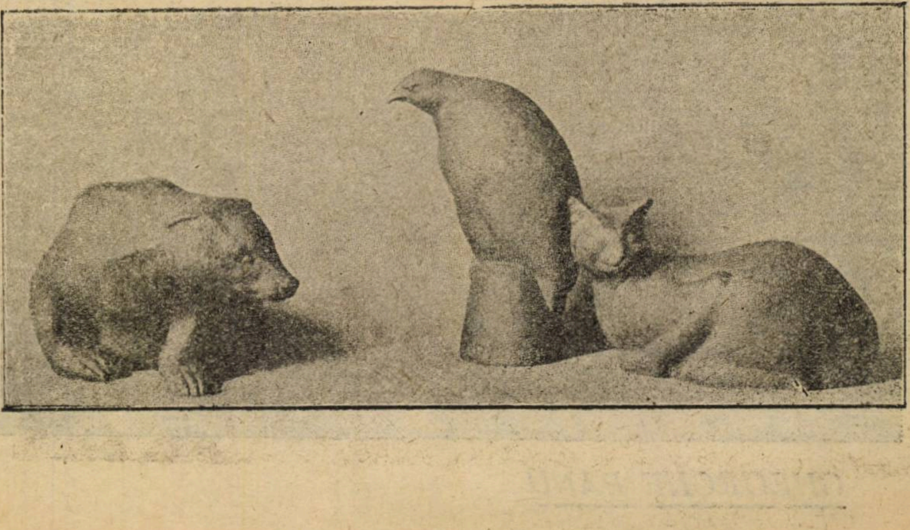

GHEORGHE PANU

Gheorghe Panu a fost o individualitate puternică. A fost *el* în toate împrejurările, şi nu un plămădit din acele aluaturi ce nu se pot închega, şi cari pot oricând lua noui forme, totdeauna hâde

Ca profesor, a deschis micilor elevi un orizont de gândire, ca scriitor a ştiut să înfrunte din capul locului reputaţiuni stabilite şi nu s'a temut să emită idei cari nu se împăcau cu cele ajunse, ca deputat, n'a fost nici când mameluc; iar ca ziarist, — ca ziarist a fost dascălul poporului român.

Multe şi variate forme a luat activitatea lui Gheorghe Panu. A fost istoric, s'a ocupat de filologie, a scris studii filologice, critice de artă, recenzii dramatice a fost un vulgarizator al ştiinţei, a emulat şi susţinut doctrine economice, dar mai presus de toate, şi mai strălucitor în toate, a stat activitatea lui de ziarist politic militant.

Ca ziarist militant, Gh. Panu n'a fost numai o pârghie a opiniei publice româneşti; a fost însuşi creatorul acestei opinii. Până la dânsul, ziaristica românească era un verbiaj gol, — presărat cu trivialităţi personale — ce se perdeau în ţesutul moale al unei beatitudini patriotice fără rost.

Gheorghe Panu a fost cel dintâi care a rupt iţele ce împăenjeneau ochii poporului român şi i-a arătat adevăratele interese şi adevărata cale de urmat. El, cel dintâi, a introdus în politica românească discuţia de idei; el, cel dintâi, a formulat pe arena ţărei necesitatea unui program. Şi a afirmat-o cu atâta putere, că celelalte partide, de voie de nevoie, ca să-şi dea un rost şi ca să nu rămână de ruşine, şi-au dat fiecare, cu multă trudă şi nepricepere, câte o aparenţă de program. Dar lui Gheorghe Panu îi revine meritul de a fi pus idei în locul personalităţilor,deşi adesea, el îşi anunţa ideile sub forma, foarte agresivă, a unor atacuri personale.

Mai târziu, spre declinul vieţei, Gheorghe Panu, bătut de vânturile soartei, înfrânt de greutatea nesfârşită a unor lupte democratice într'o ţară de oligarhie feudală şi de arbitrar oriental, şi-a părăsit o bună parte din ideile tinereţii, ca să caute aiurea, în alte partide, realizarea acelora pe cari şi le-a păstrat.

Nu vom ascunde că la acest pas, l-a mânat o doză de ambiţiune. Dar acest pas i-a fost fatal. Căci partidele nu i-au primit ideile, ci persoana, urmărind să câştigat pe acel Panu, care stând izolat, putea fi redutabil. Şi l-au confiscat întinzându-i punţi de aur, dar lăsându-l totuşi în umbra în care, vai, începuse să se complacă. Gh. Panu din ultimii cincisprezece ani, n'a fost Panul tinereţei vijelioase, deşi din umbra în care stătea, spiritul lui trimetea încă licăriri puternice. Căci acest om, dacă a abdicat dela unele năzuinţi şi idei n'a abdicat însă, dela dreptul de a judeca, de a cerceta şi de a-şi spune cuvântul cu toată tăria unei convingeri şi adesea în disonanţă absolută cu ideile obşteşti primite.

1910. ST. CRACIUN

părerile câtorva oameni politici ai vremii despre Gh. Panu

Panu a fost una dintre cele mai frumoase inteligenţe pe cari le-am întâlnit în România. Raţionamentul lui te strângea ca într'un cleşte şi se poate califica drept o gimnastică de logică. Oratoria lui Panu, deşi el avea o mare greutate de expresiune, producea o puternică impresie, pentru că îţi părea că asişti la însăşi concepţiunea ideii. Foarte adesea paradoxal, ca toţi acei în a căror inteligenţă predomină logica verbală. Nici un orator în România şi nici un ziarist nu mânuia mai cumplit decât Panu ironia. Imaginile lui chiar, dealtfel originale şi foarte nimerite, procedează din ironie. Cu toate marile defecte pe cari i le-am cunoscut şi nu pot să le tăgăduesc, Panu ar fi jucat un rol mai mare într'o ţară de guvernământ popular; în oligarhia noastră lucrul era imposibil.

TAKE IONESCU

◆

Pentru Panu, nici o chestiune nu era obiectivă. Soluţiile le da pe ipoteză. In darea lor se preocupa înainte de toate, de stabilirea ipotezelor, dintre cari alegea pe aceea care i se părea determinantă. Odată ipoteza găsită, soluţia mergea dela sine. Publicul cititor, sau parlamentul care-l asculta, fixat în ipoteză se persuada lesne de soluţia dată. Dacă de fapt soluţia ce propunea nu era admisă, nu este mai puţin adevărat că dădea impresia unei puternice persuasiuni. Acest mare meşteşug totuşi, în rezultantă totală, i-a împiedicat de multe ori isbânda.

Pentru mine, Panu a fost mai mult un învins al vieţii, cu toate calităţile de inteligenţă şi spirit critic, decât un învingător. Desigur că dacă s'ar fi dat mai mult vieţii culturale, ar fi putut aduce mari servicii învăţământului universitar. (D. Dissescu, fiind ministru de instrucţie, a voit să dea lui Panu o catedră universitară).

CONST. DISSESCU

adevarate

oratorul

Gheorghe Panu, a intrat întâiaş dată în Cameră — Camera de revizuire — la 1884, şi imediat şi-a asigurat un loc în primele rânduri prin talentul şi cunoştinţele sale. A fost remarcabil discursul pe care l-a ţinut contra desfiinţărei facultăţii de medicină din Iaşi.

Atunci Ion Brătianu s'a dus la banca în care sta, şi dupăce l-a sărutat, i-a adresat aceste cuvinte, cari sunt cea mai frumoasă laudă ce putea să fie adusă unui tânăr:

— Pentru mine, n'ai vorbit niciodată aşa!

Al doilea mare discurs, a fost acela prin care a susţinut votul universal, pentru care a fost viu felicitat de C. A. Rosetti, deşi acesta era pentru colegiul unic. Când Camera de revizuire a modificat articolul relativ la libertatea presei, G. Panu s'a retras din Cameră împreună cu C. A. Rosetti, D. Gianni, P. Grădişteanu, etc.

Attunci s'a făcut ruptura între el şi partidul liberal, şi a început acea luptă pe care a dus-o cincisprezece ani prin ziarul **„Lupta"** şi dela tribuna parlamentului. In jurul său reuşi să grupeze în acest timp o seamă de tineri de valoare şi să întemeieze o grupare radicală.

◆

ziaristul

Campania de idei ce a dus-o prin **„Lupta"**, mai ales în perioada ei de strălucire (1886—1891) este un adevărat monument de cugetare şi nu puţin a conttribuit la noua evoluţie ce s'a produs în cugetarea românească, cel puţin în aceea ce s'a manifestat de atunci în presa românească. Sub acest raport, Gheorghe Panu va rămâne una din cele mai mari figuri din presa românească.

Gheorghe Panu mai avea o caracteristică, pe care nu o cunoşteau decât puţini din intimii săi, aceia cari aveau dese ocaziuni să trăiască în jurul lui, căci ea nu s'a manifestat decât rare ori prin scris. Era un temperament de artist.

Imprejurările i-au fost însă nefavorabile.

Inteligenţă superioară, cultură vastă şi aleasă, având un extraordinar spirit de sinteză şi de analiză, o natură din cele mai complexe şi mai bine înzestrate, Panu a avut dreptul să aspire mai mult şi mai înalt.

◆

polemistul

In 1887, în urma unui articol publicat în **Lupta,** Gh. Panu a fost condamnat la 2 ani închisoare pentru lèse-majestate. A plecat la Paris de unde s'a înapoiat în 1888, după căderea guvernului Brătianu. Reintrat în partidul liberal a făcut parte din ultimele două legislaturi liberale, în calitate de deputat al colegiului II Iaşi. Puţin mai înainte fusese numit censor la Banca Naţională.

Boala nu l-a lăsat însă să ocupe această funcţiune, făcându-l să întrerupă şi apariţia revistei sale „Săptămâna".

Panu a fost un polemist de prima forţă. Pe lângă întinsa lui activitate gazetărească el a publicat: „Portrete şi tipuri parlamentare", „Studii asupra sufragiului universal", „Chestia Agrară", „Amintiri dela Junimea", „O mistificare istorică", etc.

NOTE BIOGRAFICE

Gheorghe Panu s'a născut în 1848 la Galaţi. Studiile gimnaziale şi le-a făcut la Iaşi, iar pe cele juridice la Paris şi la Bruxelles. Câtva timp a fost procuror la tribunalul Iaşi, iar în 1881 este numit şef de cabinet al ministrului C. A. Rosetti. După aceia, face avocatură în Iaşi, unde, în 1883, este ales în Camera revisionistă; se arată ultraliberal şi partizan al colegiului unic. Adversar al lui Ion Brătianu, Panu se înconjoară de un grup de „radicali" şi redactează organul lor „Lupta", prin care, atacând pe regele Carol, îşi atrage (Mai 1887) o condamnare la închisoare de 2 ani. Dar se sustrage dela pedeapsă, fugind în străinătate. „Opoziţia unită" îl alege deputat în Ianuarie 1888, şi, fiind graţiat de rege, îşi ocupă locul în Cameră. Pela 1897 se apropie de vechii conservatori, în al căror partid intră cu desăvârşire dar după patru ani îi părăseşte şi, ales la 1 Martie 1901 în noua Cameră liberală, pare a se apropia acum, mai mult de Dimitrie Sturdza. Dela 2 Noembrie 1901 până la sfârşitul vieţii, redactează singur revista „Săptămâna".

Moare la 7 Noembrie 1910.

poezie

IOAN GEORGESCU

APOCALIPS

Ploaia rupe, vorbăreaţă, în ferestre oblonite,
Şerpi vrăjiţi de linişti crude, ca o lume prăvălite.
Sunet ud de ape multe tot mugeşte fumegând,
Strimtorare de’ntuneric prin furtună alungând.

Floare ridicată’n pulberi stă privrea ’nfrigurată,
Când pe căile deşerte şueră săgeţi de sloată.
Tina cerului întoarsă, prefăcută’n iaz de spini,
Sare, verde, cu lăcuse, într’o gloată de lumini.

Ceasu’ncearcă în perete să statornicească timpul
Ce ’nţepat ca o nevoie îşi reţine’n spaţiu chipul.
Tremurând la o răscruce — o zăbavă apăsat,
Cu luciri de foc în mână — omul strigă disparat.

Acum faţa-i subţiată pare-o piatră de’ncercare
Şi-şi uneşte’n geana zării drumul pasării de mare.
Şi săracă şi strivită între nori de vânt albit,
Pâcla sufletului lasă pe’nnălţimi un semn pălit...

PETRE STRIHAN

PE PLAJA

REGALITATE

Ai construit cu mâna şi cu lopata ta
cetatea aurită a fanteziei mele :
cu turnuri în săgeată, cu punţi de mucava,
cu ţevi de trestii — tunuri pătrunse prin crenele...

Mi-ai interzis, severă, de ziduri să m‘apropii,
presupunând în mine voinţă vinovată,
dar, într‘o clipă, valul cu guler de hermină
ţi-a măturat minciuna, regină-adevărată !

GRUP

O linie albastră, o suprafaţă verde
şi-o gamă măestrită în jocuri de penel...
un pescăruş apare, un avion se pierde
şi sufletul îţi sboară în larguri după el.

Priveşte-mă la umbra bronzatului tău trup
şi anină raza mea de un fior al tău,
să ‘ncremenim deapururi ca bronzuri într‘un grup
şi dincolo de bine, şi dincolo de rău...

VIRGINIA GHEORGHIU

PESCĂRUŞUL

Un pescăruş purtat de mări şi scuturat de vânturi!...
Cădere albă ’n inifinit...
în care încă n’au murit
supremele avânturi,
spre soare cald tăindu-şi sbor
abia de se mai sbate,
lăsând pe faţa apelor
aripi însângerate.

Sufletul meu,
sufletul tău, cătându-l surd prin lume,
pe marea moartă m’a uitat;
Ascult un val înapoiat
ce nu i-a dat de nume,
şi aripi n’am să mai cutez pe căi obositoare.

Un pescăruş bătut de vânt,
svârlit de mări, la capăt de pământ,
în clipa asta, moare.

N. RUSSU ARDELEANU

FRAGMENT

Sunt eu ori sunt lumina ce‘n spaţiul larg vibrează ?
Sunt eu ori sunt un altul ce râde-acum de mine !
Ori poate sunt din praful ce joacă într‘o rază,
Un fir de praf din astrul ce aici se ‘ntruchipează
Să joace şi el jocul de umbre şi lumine
In infinitul tragic ce Visul îşi visează ?...

Eram pe când în cerul ce-asupră‘mi se adânceşte
Cele dintâi comete cu flacări îl brăzdară,
Pe când viaţa aceasta ce‘n moarte înfloreşte
Nu se ştia nici mare, nici goală, — când orbeşte
Eram nemărginirea cu forţa ei primară
Şi nu gândeam gândirea ce-atât mă umileşte.

Gândirea, vorbă plină de noapte şi de rele,
O vorbă ca atâtea, dar ce dureri ascunde
Ea micşoreaza lumea şi inimei răspunde
Cu rânjet orb, sarcastic, — iar ochilor de stele
Şi patimelor mării le dă sclipiri imunde
Ca unor simple forme de lâncede femele.

In ritmul bucuriei de-a fi şi în dorinţa
De-a duce mai departe undirea mea de viaţă
Nu văd nimic ci totul, nu simt nimic ci totul,
Nu sunt nimic ci totul şi‘n Tot eu voi rămâne,
Acel ce-am fost deapururi, care voi fi şi mâine,
Şi niciodată nu-mi voi răstălmăci credinţa !
Dar prins în văimăşagul pe care‘nchipuirea
Cea mai cutezătoare nici nu îl bănueşte,
Care‘n apoteoza luminei prelungeşte

Delirul ce‘mi suie la cer nefericirea
In voluptăţi nebune, eu totuş sunt zidirea
Ce‘n lupta necurmată mereu se întăreşte !
Sunt zid, dar sunt şi suflet. Şi sufletul acesta
E mai presus de moarte şi-i mai presus de viaţă —

E astrul care arde în orice dimineaţă,
E lumea care-aleargă în nepătrunsă ceaţă,
E Dumnezeu cel mare, e Totul, e... acesta !
...Sunt eu ori sunt aceea al cărei râs mă‘nghiaţă ?...

MONOTONIE

AURELIU CORNEA

Lingura-mi era roasă 'n fund până'ntr'atâta încât se spărsese și picura când o duceam la gură. Ceream să se asvârle la gunoi și să mi se dea alta, dar fratele meu — mecanic — o cârpi.

Zicea că astfel oricine o va cunoaște că-i a mea și se va feri s'o întrebuințeze. Petecul grosolan din fund o îngreuiase într'atât că puteam să bat fleici cu ea. Furculița o aveam strâmbă și fără un dinte pentru ca s'o cunoască toți.

Ori cât au căutat și un cuțit la fel cu celelalte tacâmuri ale mele nu au găsit și necăjiți trebuiră să-mi dea unul bun, pe care îl încrustară cu o cruce pe mâner. Ca să dorm, îmi făcură loc în bucătărie, pe o canapea hodorogită, cu țelurile rupte, scoborâtă anume pentru mine din pod, pe care murise bunicul și pe care-o scoaseră din uz, fricoși.

Bucătăria strâmtă, cu plafonul jos, era în mijlocul a trei odăi și toate aveau câte o ușă prin care corespundea cu ea. Așa fiind lucrurile, toate hainele ponosite și fledurose, în cuerul meu se aninau. Și se adunaseră atâtea, că ale mele nu mai aveau loc. Oricât asvârleam afară încălțămintele rupte și pline de glod, era zadarnic. Peste câteva ciasuri pe toate le aflam la loc. De altfel și eu eram lepădat acolo ca un lucru uzat și fără nici o valoare.

Pe capătul din spre plită al canapelei se așezau vase, panere cu târgueli, funduri pe care tocau zarzavaturi, jurnale pe care se cernea făină și de aceia găseam fărămături de coji de cartof chiar sub mine mai întotdeauna.

Protestările mele n'aveau nici un ecou. Petecile cele mai urâte de vase ori când le vedeai asvârlite pe plapoma mea.

Toți își periau hainele și-și lustruiau ghetele la mine.

Puneau picioarele pe capătul cela de canapea și începeau a le ciorsăi cu periea, hățănându-mă și trezindu-mă din somn.

Până și măturătura celorlalte odăi la mine o strângeau.

Măsuța dela cap — ce-mi servea de noptieră — unde aveam ale mele, era plină de funingină de pe fundurile oalelor.

Deci încornoratul și înpelițatul meu iubit, ai bunătate și dă-mi dreptate c'am dispărut dintre ei preferând orice altă situație.

Dacă vre-un lenj al cuiva nu mai era bun de purtat, mama îl întindea în dreptul ochilor, mă privea prin găurile lui ca prin acelea ale unei măști și-mi spunea: „Costică, uite ceva pentru tine, am s'o cârpesc și-i bună". Glasul ei era ca al uneia care se teme să nu jignească și-mi închipuiam că mă privește de după lenj, pentruca să nu-i văd stinghereala de pe față. Eu, — sgâlțâit de cineva care-și lustruia ghetele, ori înlăturând cu mâna colbul stârnit de vre-o soră care-și peria hainele. — primeam bucuros, uitându-mă la ochii ceia de spioană ai mamei mele mascate ce mă priveau prin găuri. Transpiram veșnic și simțeam nevoia să mă înbrac bine. Deși era vară, cu căldură înăbușitoare, eșeam afară înbodolit ca iarna. Canonit de friguri mă sculam din patul arzător, iar altă dată de ghiață și tremurând înbrăcam pe mine toate foanțele, cu gând să pun coatele pe gardul bolnav, deși gemea ori hârâia sub mine amenințător și să privesc la strada pustie, colbăită și mută. De câte ori vedeam din ușă gardul putred și înverzit de ploi prăvălit în spre mine, mi se părea că se repede furios să mă ucidă ca un criminal legat în lanțuri care știe că vin să-l torturez.

Privind în stradă, la viața plictisitoare și monotonă, cu o bucată de plăcintă în mână — dacă-mi era foame — arare ori ceva îmi mai înveselea inima. In amănuntele vieții de pe stradă, căutam lacom. Semănam cu un râmător — ca să nu zic altfel — care răscolește gunoiul, căci nu numai căutam cu lăcomia lui și clefăiam ca el, mușcând din plăcintă dar de multe ori și gemeam.

Scormoneam cu hărnicia unei găini să dau de vre-o fărâmătură de plăcere în viața ceia clocită a străzii. Sânt bun la inimă și mă gândesc să-ți dau să guști și tu din dulceața sâmburilor, ori a râmelor găsite de mine. Va trebui să molfăi, de vrei ori de nu vrei. Deci te rog — fără rugăminți de ertare — cască gura.

Iată cum odată o întâmplare mi-a ușurat durerile:

Pe strada bătută de un soare care ardea oamenii cum mă ardeau pe mine frigurile văd într'o zi, două femei mergând în spre mine încet. Cea din 'nainte bătrână, iar cea din urmă, tânără; trebue să fi fost fiica ei. Mergea cu două degete dela o mână în ochi, cu capul plecat în jos ca și cum ar plânge. Umbra de dinaintea ei părea o bortă în care vroia să se asvârlă. După câți-va pași ridică capul și luă degetele din ochi. Fața-i era transpirată și de o culoare cafeniu-cărămizie, iar ochii mari căprii, înlăcrămați, dar nu de plâns ci de colb. Ținea într'o mână un paneraș mic și nou din papură, plin cu flori colorate viu, mere, pere și busuioc, toate amestecate, svârlite una peste alta. Pe cap avea un șal negru de lână, pe care-l desnodase din cauza căldurii și franjurile lui par'că erau părul ei despletit și lăsat în față pe pept. Rochia albă se asemăna cu o cămașă căci nu era inpliată la mijloc. Cum avea și picioarele goale părea numai gata să se asvârle în pat lângă bărbat. Soarele o muiase și câte odată-și sălta trupul să meargă dreaptă și plină de viață poate pentru a o ajunge pe mamă-sa. Sânii gurguiați, cutremurați de mers, îi ridica rochia în față și părându-i-se și ei prea mari și bombați, îi acoperi cu capetele șalului uitându-se în toate părțile, după aceasta, ca o vinovată.

Atunci dădu cu ochii de mine și intimidându-se își reluă mersul de mai nainte, cu capul în jos, să-și mai ascundă cu aceasta sânii ei obraznici, de care se rușina.

După câte-va clipe, scuipă printre niște buze subțiri și mici ale unei guri nespus de frumoase. Spuma albă și deasă, — de par'că fata era arsă de sete — ajunsă în colb pe loc se prefăcu într'o bilă mică neagră. Șoldurile începură s'o legene cochet. In acest timp, mamă-sa se afla înaintea mea și umbra ei, părea o haină neagră de pe gunoae pe care o tot mână cu picioarele. Când fata trecu de mine și-mi arătă spatele, am putut să văd în jos de marginile rochiei albe, garnisită cu albastru, minunatele ei pulpe brunete și puternice, goale, de aceiaș culoare cu fața. Cu cât privirile-mi alunecau în sus spre marginea rochiei albastră ca și cerul acelei zile, cu atât perii de pe ele erau mai lungi și mai întunecați.

Nu mai gemeam...

Panerașul din mâna ei, prinse a se agita mult mai tare și-mi arăta când fundul, când florile și fructele din el. Mai încolo spre marea mea surpriză își întoarse capul înapoi spre mine cu o vâzdoagă roșie în gură. Mă simții deodată părăsit de friguri și ușor ca un om sănătos și voinic. Credeam că aș fi putut fugi cu ea în brațe, fără a putea fi ajuns de cel mai bun cal. Și nu credeam că o uscătură ca mine, căreia, mai cu seamă, o femeie de țară, nu are decât dorința de a-l brânci cu silă, ori a-i da un picior, a putut să-i deștepte asemenea simțiminte

Vedeam că mă neprețuesc prea mult, că mă năpăstuesc și eram atât de vesel și mulțumit. Nu pricepeam când a luat floarea roșie din paneraș, căci eu tot timpul mă uitasem la ea. Cu o mișcare leneșă și largă, aruncă un capăt al șalului pe un umăr, pe când capul îl culcă pe celălalt, zbuciumând și mai viu panerașul, legănându-se și mai îndrăcit pe șoldurile mari, mișcate în voe sub rochiea largă și albă ca o cămașă. In capătul străzii mamă-sa o aștepta, par'că sătulă de cât mânase cu picioarele haina ceia neagră. Când bătrâna fu înghițită de cotitură, ea se mai întoarse odată şi oprită locului mă privi lung; apoi luă vâzdoaga roşie din gură şi zâmbind o aruncă din toate puterile, încordată, spre mine. Aveam în toată carnea feţei ceva atât de plăcut încât muşchii ei se contractară ca de plâns. Imi venea să-mi rup foanţele cu care eram inbodolit şi gemând apucai cu dinţii un vârf de scândură putredă a gardului. Strânsei până rămăsei cu bucata în gură. Mă uitam viu şi aprins în toate părţile, cu toate că n'aveam nici un rău făcător de căutat. Mă credeam un uriaş, căci voiam să apuc gardul de amândouă capetele şi să-l strâng ori să-l desfăşor ca pe o armonică. Credeam că aş putea să-l smulg cu o singură mână şi mişcare, şi să-l învârtesc deasupra capului cu uşurinţa cu care aş agita un harapnic. Cânele nostru, mare şi flocos, sări punându-mi labele pe peptuţ şi, arătându-mi o limbă lungă şi violetă.

Il înşfăcai de picioare şi mă învârtii cu el. Era vesel şi-i plăcea căci nu scheuna. Mă ţintea doar cu ochii lui negri, mici şi plini de credinţă, cerându-mi să nu-i fac nici un rău. Mă trezii cu el, râzând între copacii plini de omizi ai livezii. Dându-i drumul, câinele făcu câţiva paşi repede înapoi şi pe neaşteptate se repezi în spatele meu, apoi o rupse de fugă lătrând. O goană nebună se încinse. Joaca ţinu suspect de mult. Când obosii, mă lungii cu faţa în sus, pe iarbă, gâfâind şi râzând. Auzeam inima cânelui trântit lângă mine, cu limba scoasă de trei ori mai mult ca mai 'nainte.

Priveam cerul albastru ca şi marginea rochei albe a fetei şi pe nesimţite mă pomenii trist. Mă vedeam un prizonier, un exilat. Nu mă mai săturam să privesc albastrul cerului şi să mă gândesc la viaţa mea. Simţindu-mă obosit prea mult, mă smuncii în sus şi mă sculai brusc în picioare ca pentru cine ştie ce grabnic interes. In mână aveam un strujan. Nu ştiam când îl lusem de pe jos... Mă jucasem cu el fără să ştiu... Un foşnet strein de picioare prin iarbă, la spatele meu, mă făcu să-mi şterg ochii repede căci îi simţeam uzi... Era mama.

Şi toată ziua aceia am fost fericit.

AURELIU CORNEA

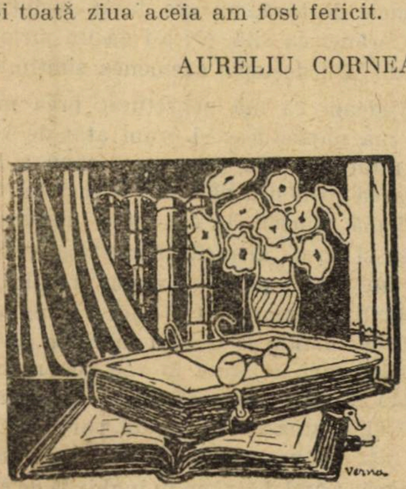

PAPAGALII

CONST. RÎULEŢ

Dăm mai jos, o scenă din „Papagalii“, dramă în 4 acte de Const. Rîuleţ, a cărei premieră a avut loc de curând la Teatrul Naţional din Bucureşti.

STAN. — Doamnă Casian, aş vrea să vă fac o întrebare.

MARIA. — Orice doriţi. In argot se zice judecătorului „curieux“.

STAN. — Nu mă cunoaşteţi d-voastră pe mine?

MARIA. — Acum, da, vă cunosc.

STAN. — Nu m'aţi mai cunoscut niciodată?

MARIA. — Aţi fost la Paris în timpul din urmă?

STAN. — Nu.

MARIA. — Atunci nu v'am văzut niciodată. Şi, dacă voiţi, vă asigur, că nici chiar în vis. *(Râzând)* Cu toate că visele sunt uneori foarte posnaşe.

STAN. — Sînt fericit că vă văd bine dispusă.

MARIA. — *(Demnă)* Cum aş putea fi altfel, la logodna surioarei mele?

STAN. — *(Incurcat)* Dar eu vă cunosc, vă recunosc...

MARIA. — Abia ne-am întors dintr'o călătorie lungă, lipsim de vre-o cinci ani din Capitală. Şi chiar azi dimineaţă am venit anume pentru logodna Elizei.

STAN. — Mie nu-mi sânteţi străină!

MARIA. — A, poate d-voastră mă cunoaşteţi mai demult? In cazul acesta v'aş fi îndatorată dacă mi-aţi ajuta memoria, care începe să mă cam lase.

STAN. — *(Din ce în ce mai încurcat)* Nu ştiu ce să cred. Poate mă înşel. Vă rog să mă ertaţi. N'aş vrea să fac impresie rea, în casa socrului meu. Dar, vedeţi, sînt o fire sentimentală, nenorocită; sînt câţi-va ani de când trăesc cu o amintire scumpă, pe care vremea o ciopleşte tot mai adânc în sufletul meu ca pe o lespede de marmură. O întâmplare, pe care o socoteam trecătoare, o clipă de fericire, un vis frumos, mi-a pecetluit tot restul vieţei.

MARIA. — A, domnul procuror este poet? *(Râzând)* Frazele d-voastră sînt frumoase, dar nu înţeleg de ce mi le spuneţi mie?

STAN. — *(Continuând răpit)* Sînt sclavul unei nopţi de iarnă, ce mă urmăreşte neîncetat. Au fost clipe când am vrut să scap, să uit, peste putinţă!

MARIA. — Vă înţeleg: aţi iubit cu adevărat. Dar toate astea, domnule Stan, nu mă privesc. Nu găsiţi că nu sînt confidentul potrivit pentru asemenea destăinuiri? Uitaţi că sînt sora Elizei.

STAN. — Isbutise, prin dragostea ei mare, să mă facă să cred că, în sfârşit am uitat imagina scumpă, împletită în jurul inimei mele, că trecutul a murit — când v'aţi ivit d-voastră.

MARIA. — *(Ironic)* Trecutul murise, imagina scumpă dispăruse în neant, şi deodată am picat eu din senin. Nostimă întâmplare! Aş prefera, în locul frazelor frumoase pe care le admir fără a le pricepe tâlcul, să-mi daţi o umilă lămurire.

STAN. — *(Incurcat)* In orice caz o asemănare isbitoare, unică.

MARIA. — Intre cine şi cine?

STAN. — Intre aceea pe care nu pot s'o uit şi între d-voastră.

MARIA. — *(Mândră)* C'est une plaisanterie, je suppose. *(Cu seriozitate)* V'am ascultat cu toată bună voinţa, cu toată răbdarea de care sînt în stare. Repet: uitaţi cu cine vorbiţi.

STAN. — Iertaţi-mă, doamnă. Din cele spuse de Eliza m'am convins că n'aţi putut fi d-voatră. Mă urmăreşte însă, mă obsedează asemănarea. Ce să fac.? E fără voia mea.

MARIA. — Să fim serioşi, domnule Stan. D-voastră sînteţi totul pentru Eliza şi aţi ajuns la o răspântie, de unde nu vă mai puteţi întoarce. Inainte de a lua această hotărâre, fără îndoială că v'aţi gândit bine. Un om cu cultura şi cu situaţia d-voastră îşi dă seama de răspunderea ce'şi ia. Eliza e o comoară de daruri rare şi de gingăşii.

STAN. — Ştiu, ştiu şi totuş.

MARIA. — Fă-o fericită, domnule, că merită.

STAN. — Aş vrea să fie fericită, trebue şi parcă'mi vine să-mi iau lumea în cap, să fug! E mai presus de puterile mele! Nu mai pot.

MARIA. — Şi pentru ce toate acestea?

STAN. — Când vă văd, îmi pare că am în faţă imagina celei ce a aruncat o lumină de poezie şi de vis asupra întregului meu trecut; imagina celei pe care am iubit-o înaintea Elizei şi cu mai multă patimă, cu mai mult foc; imagina scumpă şi neuitată a singurei femei ce mi-a fost dragă în pragul tinereţii mele; imagina neînchipuit de frumoasă, ce a trecut o singură clipă prin viaţa mea şi a dispărut. S'a dus. Parcă a intrat în pământ.

MARIA. — *(Straniu)* De unde ştiţi că n'a intrat?

STAN. — Nu, n'a murit. Simt că trăeşte. *(Cu înflăcărare)* O iubesc atât de mult, încât nu putea să moară.

MARIA. — A murit, domnule Stan, fiţi sigur că a murit. Aruncaţi o floare pe mormântul ei şi porniţi pe calea fericirii reale.

STAN. — De mult aş fi închis ochii pe acest mormânt, dacă el ar exista.

MARIA. — Aţi aşteptat zadarnic o nălucă.

STAN. — O aştept încă.

MARIA. — Dar Eliza?

STAN. — E fată inteligentă, înţelegătoare: vom încerca, sper, s'o aşteptăm împreună.

MARIA. — Cât de puţin o cunoşti! Dacă ar bănui numai că te gândeşti la alta...

STAN. — O va aştepta totuş şi ea fără să ştie, fără să vrea poate dupe cum a aşteptat-o şi până acum.

MARIA. — Te sfătuesc, dacă ţii la ea, să nu faci încercarea asta.

STAN. — *(Dârz)* Atunci o voi aştepta singur.

MARIA. — Şi dacă nu va veni niciodată?

STAN. — Eu voi trăi cu nădejdea asta. Şi, dacă într'adevăr nu s'o întoarce, chinul aşteptării va fi fost totuş dulce: îl cunosc de ani întregi, m'am obişnuit cu el şi-l preţuesc mai presus de orice bucurie.

MARIA. — Dumneata nu-mi pari un om rău, care ar vrea să se joace cu inima şi cu viitorul bietei mele surioare. Renunţă la aceste închipuiri, dacă nu vrei să se întâmple o nenorocire! *(Ea ese repede prin stânga, în timp ce Stan întinde braţele ca şi cum ar vrea s'o oprească. In poziţia asta îl găseşte Eliza care intră prin fund).*

MAXIMUM ȘI MINIMUM

MIHAIL POLIHRONIADE

Era mic, slab și negru ; era mare, grasă și blondă.

Pe el îl chema Lambros, pe ea Angheliki și împreună formau familia Kalomilatos.

Deși mic d. Lambros avea totuși ceva mare, dar mare de tot... mustățile.

Bre ce mustăți frumoase, negre ca tăciunele și groase cât un cartaboș !

Mustățile d-lui Lambros aveau însă și alte calități, erau țepoase și strălucitoare ; deaceia jucaseră mare rol în viața amoroasă a proprietarului lor.

D. Lambros avea mare grijă de ele ; în fiecare dimineață le parfuma, le cosmetica și apoi cu ele întinse și strălucitoare eșea din casă.

Intreaga Brăilă era în admirație în fața mustăților d-lui Lambros și toate cucoanele protipendadei mișcau din nări privind superbul fenomen capilar și îmbătându-se de aroma parfumurilor și a cosmeticurilor.

Da, da, d. Lambros era un om fericit și în afară de asta era un „Charmant hocurne“ și un „galanthomme“, așa îl botezaseră sirenele Brăilei și aveau dreptate sirenele.

Născut în nobila Eladă, la Ztaca patria lui Ulys, d. Lambros se dovedise de mic copil demn urmaș al ilustrului său străbun.

Era vioi și neastâmpărat, se ținea numai de drăcii dar nu de drăcii vulgare. Lambrachis (diminutivul lui Lambros) făcea numai pozne răsunătoare.

De pildă, odată animat de o nobilă ardoare științifică a vrut să-și dea seama „de visu“ dacă într'adevăr untdelemnul e mai ușor ca vinul și pentru că în beciul tatălui său, un bogat armator, se găseau 14 butoae de untdelemn și șase butii de vin, Lambrachis le-a dat cep tuturor și a încuiat pivnița.

Peste câteva ore, deschizând beciul a putut constata cu satisfacție că experiența reușise ; untdelemnul era într'adevăr mai ușor ca vinul.

Altă dată, pe când un negustor ovrei intrase în casa tatălui său să vândă unele mărunțișuri și lăsase afară măgarul încărcat cu marfă, Lambrachis, antisemit ca și Ulys, introduse sub coada măgarului o bucățică de iască și-i dădu foc. Firește că măgarul s'a dus dracului cu marfă cu tot.

Asemenea isprăvi, unite cu succesele sale școlare creaseră tânărului Lambrachis Kalomilatos reputația de copil fenomen.

„O să ajungă președinte de republică“, declarau înțelepții Itacei, regretând că Grecia e încă regat și că deci, nu vor putea gusta de îndată binefacerile guvernării tânărului Lambros.

Deaceia Itaca a fost întotdeauna republicană.

Din nenorocire, Lambrachis n'avea înclinație spre politică ; din această cauză după ce sfârși liceul, tatăl, văzând că odrasla sa nu vrea să se dedice carierii onorurilor și pe de altă parte având interese din ce în ce mai mari în România se mută la Brăila și-și trimise feciorul să studieze în străinătate.

In străinătate, Lambros nu-și desminți faima de copil fenomen. Dela 16 la 24 de ani, Lambros și-a tocit coatele pe băncile școlilor. A învățat la Berna doi ani, pe urmă a stat un an la Paris și apoi cinci ani la Londra.

Când s'a întors la Brăila, nu s'a mai întors d. Lambros Kalomilatos ci un monument de cultură.

Lambrachis știa șapte limbi : grecește la perfecție, nemțește la perfecție, franțuzește la perfecție, italienește la perfecție, turcește la perfecție, englezește la supra-perfecție numai românește nu știa așa perfect.

Lambrachis cutreerase toată Europa, dela Petrograd la Sevila, dela Stokholm la Brindisi, dela Constantinopol la Dublin, dela Atlantic la Urali.

Văzuse tot, pricepuse tot, reținuse tot !

De aceia, pe la 1895 Brăila sălta și tresălta de bucurie auzind că sosește monumentul cu biblioteca lui. Trebue să vă spun că biblioteca era ceva formidabil, fantastic ! D. Lambros știa să-și aleagă lecturile. Nu citea decât lucrurile precise și consistente : dicționarele.

Biblioteca monumentului nu cuprindea decât dicționare, numai dicționare, dar toate, absolut toate dicționarele apărute în toate cele șapte limbi cunoscute.

Iată lista sumară a bibliotecii :

Secția Germană.

Brokhaus-Konversations-Lexikon (16 vol.), Mayers-Konversations-Lexikon (44 vol.), Bandelmann-Konversations-Lexikon (21 vol.), Frantzbrandwein-Konversations-Lexikon (12 vol.), Holtzkopf-Konversations-Lexikon (39 vol.), etc. etc. etc.

Secția Franceză.

Larousse-Dictionnaire-Encyclopédique-Universel (33 vol.), Ronstan-Dictionnaire-Encyclopédique-Universel (24 vol.', Marjorel-Encyclopédie-Pratique (11 vol.), Costand Encyclopédie des Gens du Monde (28 vol.), etc. etc..

Secția Turcească.

Bogdurneau-Hanamet-Bum (6 vol.), Latife-Hanum-Buru (3 vol.), Ciuciuc-Beghinldum-Bum (8 vol.), etc. etc..

Secția Italienească.

Romerio Filamorca Dictionario (14 vol.), Luigi Boltrucci Dictionario (31 vol.). Eminente Pretioso Dictionario (35 vol.), etc. etc..

Secția Românească.

Bogdan Petriceicu Hasdeu „Magnum Etymologicum“. Lazăr Șăineanu „Dicționarul Limbei române“.

Secția Engleză.

Cavendish 's Universal Encyclopedia (86 vol.), Austen Brightford's Universal Encyclopedia (53 vol.), Tomas Bastelpoore's Universal Encyclopedia (22 vol.), etc. etc..

Secția Greacă.

Polixenos Koțofanakis. Iprovosti ton Kakacvanghelion. Odiseos Pulopulos. Iprovostiton Anaxatoniftomahion (98 vol.), Platon Kurucutakis. Ta noimatu Kosmu (37 vol.). Periclis Kondrokokoros. Ta vafiomata che ta pramata tu Kosmu (73 vol.) etc. etc..

Nu mai vorbesc de dicționarele de buzunar, de voiaj, de masă, de automobil, de aeroplan, de dicționarele medicale, igienice, tehnice, bacteriologice ; erau nenumărate.

Vă puteți închipui deci ce cultură formidabilă acumulase d. Lambros în cap și în dicționar.

Nu era ușor să discuți cu el, d. Lambros avea în orice domeniu o ierarhie de valori imnabilă.

Să te ferească Dumnezeu să afirmi că Cesar e mai mare ca Alexandru, Scopas ca Fidias, Montesquieu ca Voltaire, sau Verlaine ca Baudelaire.

D. Lambros râde sarcastic și îți aduce pe Brokhaus, pe Cavendish sau pe Ciuciuc-Beghinlduru-Bum și acolo scrie alb pe negru că : Alexandru e mai mare ca Cesar, Fidias mai mare ca Scopas, Voltaire mai mare ca Montesquieu și Beaudelaire mai mare ca Verlaine.

Cu toate că avea o cultură atât de cosmopolită d. Lambros arăta însă o vădită preferință pentru tot ce era englez. Iși făcea cărarea pe dreapta nu pe stânga pentru că așa se piaptănă lorzii la Londra ; mânca toate mâncările cu Worcester-sauce pentru că așa se mănâncă la Londra ; făcea de trei ori pe zi bae pentru că așa se face la Londra și citea regulat „Times“ (singura lectură afară de dicționare) pentru că așa citesc „gentlemen“-ii... tot la Londra.

Avea în casă o mulțime de aparate bizare dar practice pentru : tăiat coada sardelelor, scos cuele din talpă, tăiat automat bătăturile, fabricat sifon, extras firele de păr din mâncare, muștele din supă etc.. De prisos să mai pomenesc de frigorifere, ventilatoare, calorifere portative, puști automate și alte unelte de asemenea natură.

Hainele aveau toate „cupa“ engleză. Gulerile erau întotdeauna înalte și scrobite. Ghetele întotdeauna foarte mari deși Lambros avea piciorul mic ; dar ce să faci, așa se purta la Londra, deaceia jumătate de gheată era plină cu jurnale. Cravatele erau întotdeauna de un alb imaculat. D. Lambros voia să fie „au english gentleman“ și era.

Când cineva îi făcea vre-un compliment asupra mărimei ghetelor, asupra aparatului de scos fire de păr din mâncare sau asupra puștilor automate, d. Lambros răspundea mândru :

„Li amo dela Londra“.

Această preferință pentru tot ceiace este britanic își avea origina în.... mustăți.

Ca să înțelegeți trebue să revenim la ele.

La 16 ani, când Lambrachis a plecat pentru prima oară în străinătate, mustăcioara lui abea începuse să mijească. Buza de sus, sub nas, începuse să se acopere cu un pufușor negricios, catifelat și mătăsos. An cu an acest pufușor se transforma în mustăți suple și apoi în mustăcioare țepoase și strălucitoare. Această ultimă transformare se petrecuse în anul cât a stat la Paris.

Vara, în vacanță, când a venit acasă, biata lui mamă era să leșine de bucurie: „Matia-mu avea mustachia“ (ochii mei, ce frumoase mustăți) exclamă ea, mândră cu drept cuvânt de fenomenul capilar ce se atârnase sub nasul fiului ei iubit.

In toamna aceluiaș an Lambrachis plecă în Anglia. Dela graniță mustățile lui făcură senzație. Englezoaicele toate, sătule de bărbații mari, blonzi, calmi și rași sorbeau din ochi pe grecușorul mic, negru, vioi și cu niște mustăți... „Ah matia-mu !"

Succesul lui Lambros fu prodigios.

Pe străzile Londrei, echipajele luxoase se opreau și din ele descindeau soții și fice de lorzi, de „pairi" ai Marei Britanii și alergau tremurânde de emoție și excitare să admire mustățile lui Lambros.

La teatru, la operă, la circ, la curse apariția lui făcea senzație. Toate ochianele se îndreptau asupra mustăților lui. Tinere și bătrâne, urâte sau frumoase, toate, dar absolut toate priveau cu mai mult nesaț mustățile lui Lambros de cât ar fi privit nuditatea lui Apollo din Belvedere.

„What a sweet boy, what a sweet baby" (ce dulce băiat, ce dulce copilaș) răsuna din toate părțile.

Dar mustățile nu se emoționau; stăteau tot țepoase, strunite și apetisante sub strânsoarea cosmeticului. Ele deveniră în curând tot atât de cunoscute în Anglia ca și jobenul prințului de Galia, viitorul Eduard al VII-lea.

Nu exista fecioară în Anglia care la „breakfast" între omletă și marmeladă să nu suspine după mustățile irezistibilului grec.

Lambrachis culegea victorie după victorie și dacă mustățile luau cu asalt cetatea, vioiciunea lui, veselia lui, neastâmpărul lui îi asigurau liniștita stăpânire.

Pentrucă era mic robustele englezoaice îl luau ele de obicei pe genunchi și cu sughițuri și suspinuri de voluptate îi mângâiau mustățile, le sorbeau aroma, înebuneau !

„My little boy, my sweet baby, my dear"...

Cum dracu să nu devii anglo-fil !

Toate lucrurile au însă un sfârșit ! La 24 de ani d. Lambros s'a întors la Brăila burduf de carte dar... melancolic. Era departe de Anglia, de Anglia lui, cu fete blonde și robuste care-l luau pe genunchi.

Avea și la Brăila succese, dar nu erau blonde și în loc să-l ție pe genunchi trebuia să le ție el pe ele.

Erau vremuri triste și Lambros nu făcea toată ziua decât să privească șlepurile sale în port și să stea cu nasu'n dicționare.

Intr'o dimineață, Lambros își parfuma ca de obiceiu mustățile și privea distrat pe fereastră; deodată scoase un strigăt și se dădu înapoi.

Avusese o halucinație. Vis-à-vis la fereastra unei case cu două etaje i se păruse că vede o englezoaică, o englezoaică blondă și robustă ca la Londra. Peste câteva clipe, spaima i-se potoli.

Reveni la fereastră și-și dădu seama că n'avusese o halucinație ; era într'adevăr o englezoaică, o englezoaică în carne și'n oase.

Englezoaica lucra la o broderie ; din când în când însă își arunca ochii, așa ca din întâmplare, spre Lambros. Atunci Lambrachis cunoscu din nou bucuria. In fiecare dimineață își parfuma mustățile în fața ferestrei și regulat, englezoaica lucra la broderie.

Lambros află însă că nu-i englezoaică, ci grecoaică. Fata lui Nicolis Patatopulos, mare comerciant de cereale, mare armator, doctor în filozofie dela Leipzig, om cult și om de bine.

De fată află că se numește Angheliti, că-i înaltă, voinică, blondă, într'un cuvânt adorabilă ca o englezoaică, deși nu era englezoaică.

In curând Lambros îi trimise un bilet. Angheliti îi răspunse și o minune ! o fericire ! o bucurie ! răspunsul era scris pe englezește ; Angheliti știa deci englezește !

Trebue să spun că Angheliti era o fată superbă și renumită pentru forța ei. Deși înaltă și voinică era însă foarte vioaie. Toată ziua se juca cu prietenii fratelui său și când se întâmpla ca vreunul să fie obraznic îl dobora cu un bobârnac.

Angheliti vorbea perfect nemțește și franțuzește, cânta superb la pian și făcea cele mai bune cataifuri, torturi și baclavale din toată Brăila. Incolo însă nu mai știa nimic.

In fiecare an Angheliti rămânea repetentă. Și din clasa III-a gimnazială n'a mai fost chip să iasă. Nu slujeau nici bătăile, nici rugămințile ; nimeni și nimic n'o putea urni pe Angheliti din clasa III-a.

Răspunsurile sale la examene erau celebre :

„Care-i capitala Bavariei ?" o întreba profesorul. „Zürich", răspundea sigură de ea Angheliti. „Ba nu, Münich", o corecta profesorul. „Zürich-Münich, tot una face, se răstea enervată Angheliti.

La meditații, Angheliti dormea și din când în când trântea câte o sforăitură, „Laissez la dormir la pauvre, elle est fatiguée" intervenea „mère Thérèse" sau „soeur Angèle" către fetele cari voiau s'o trezească.

In afară de calitățile sale intelectuale, Angheliti avea și cea mai dulce guriță din tot județul, în plus avea talentul de a face gafe și de a vorbi de rău. Dar bietul Lambros n'avea de unde să știe toate astea și corespondența continua pe englezește.

Angheliti nu știa însă nici boabă englezește și răvașele de dragoste i le confecționa prietena și confidenta ei, Pénèlope Țucatos.

Bietul Lambrachis n'avea însă de unde să știe nici de asta și focul s'aprindea din ce în ce mai tare în inima lui, îi cuprindea întreaga lui făptură, gata-gata să-i ardă și mustățile.

Nici Angheliti nu rămăsese insensibilă la farmecele mustăței lui Lambros. De aceea când d. Lambros Halamilatos îmbrăcat în frac, cu mănuși albe și un buchet de garoafe roșii în mână, se prezentă la d. Nicolis Patatopulos s'o ceară în căsătorie, Angheliti izbucni în plâns de emoție.

D. Nicolis refuză însă pe Lambrachis. „Nu vezi ce mic ești și ea e cât un rinocer. O să râdă lumea de voi". Și toată elocința descendentului lui Ulys fu zadarnică. D. Patatopulos rămase inflexibil. Noroc că interveni Angheliti. „Mă omor și dau foc casei", urlă ea accentuând fiecare cuvânt cu câte un energic pumn în masă. D. Nicolis fu silit să cedeze și masa fu dată la reparat.

Peste câteva săptămâni, nunta avu loc și când Lambrachis apăru agățat, cu mustățile țanțoșe, de brațul Anghelitiei, toată lumea exclamă : „Ce frumoasă pereche !"

Numai d. Patatopulos nu era tocmai mulțumit

„Am dat un rinocer pe mâna unui scatiu", obișnuia el să spună.

Primele luni fură un paradis pentru cei doi tineri. Lambros își plimbă nevasta în toată Europa și dacă prin țările sudice opulentele rotondități ale Anghelitiei făcură pe tinerii berbanți să le ciupească, înainte ca Lambros să se repeadă, Angheliti trântea cu dosul palmei pe obraznic la pământ.

Acum Lambros era cu adevărat fericit. Angheliti nu numai că-l ținea pe genunchi, dar îl și plimba prin casă în brațe și nu se mai sătura sărutându-i mustățile.

„Angheliti psihița-mi" (Angheliti sufletelul meu), oftă duios Lambrachis.

„Ella sta angalia-mu puli-mu" (vino în brațele mele puiul meu), răspundea mititica lui soție și-l lua în brațe.

Dar această sublimă armonie n'a durat mult. D. Lambros ștrengar din fire, a început să calce pe de lături.

Coana Angheliti a prins repede de veste și l-a luat în primire. „Unde te duci ?". „Ma duco si maninco gogosi la madam Kalavrachis.

— „La madam Kalavrachis ?" se răstea coana Angheliti, „da' la mine nu poți să mănânci gogoși ? Să stai acasă!"

D. Lambros se resemna oftând și seara trebuia să mănânce câte trei duzini de gogoși.

— „Nu sunt mai bune ca la madam Kalavrachis ?"

— „Ma niți nu se discuta, more", răspundea convins d. Lambros.

Certurile mari porneau însă de la mustăți.

Coana Angheliti era geloasă pe ele.

— „Pentru cine le parfumezi, de ce dai cu cosmetic, dece le piepteni. Umbli după cuceriri ?"

— „Psihița-mu", se rugă duios d. Lambros.

— „Na se hesso" (expresia nu se poate traduce), urlă coana Angheliti.

Viața devenea într'adevăr intolerabilă și într'o noapte, într'o noapte fatală, catastrofa se produse. Angheliti, geloasă ca o tigresă și suplă ca o panteră, tăie, în timpul somnului, mustățile lui Lambros.

Unde ești tu Sofocle să cânți tragedia compatriotului tău, tragedia lui Lambros fără mustăți.

Ce catastrofă ! Ce catastrofă !

D. Lambros voi să se sinucidă cu o pușcă automată ; Angheliti i-o smulse însă din mână. Voi să divorțeze, dar se răsgândi, își dădu seama că n'o să-l mai placă nimeni fără mustăți.

D. Lambros se hotărî să aștepte până când îi vor crește mustățile la loc. Soarta însă fu nemiloasă cu el, mustățile nu i-au mai crescut la loc.

Altădată, voiu povesti pățaniile celui de al doilea Lambros, Lambros fără mustăți.

MIHAIL POLIHRONIADE

critica literara

CHESTIUNEA CARAGEALE-BRĂESCU

Tânăr, d. Lovinescu a ținut la începuturile carierei d-sale să se situeze dincolo de realitățile indiscutabile și de valorile statornicite ale momentului, în care debuta. Și cum niciodată o astfel de independență nu se câștigă — mai lesne și mai sigur — decât lovind în locurile cele mai așezate din conștiința cetitorilor și revizuind valorile cele mai curente, criticul s'a fixat curagios: Carageale. A fost un scurt circuit de nedumerire și revoltă. Profesorii de limba română, în clasa VII de liceu, încă discută la capitolul Carageale, ireverența criticului bucureștean și încă se scandalizează buimăciți de această flagrantă contrazicere cu programe oficiale. Ceeace nu dovedește decât eficacitatea loviturii. Tot astfel astăzi. criticul debutant care ar voi să-și plaseze scrisul și să și-l recomande atenției publice, n'ar putea face un lucru mai cu folos — din acest punct de vedere — decât să scrie împotriva lui Tudor Arghezi.

Metoda are virtuți ulterioare. Vine un timp când o întâmplare oarecare, un fapt literar neînsemnat, hazardul, un accident te confirmă — sau, ceeace este mai sigur, poate fi tălmăcit cu oarecare bunăvoință drept o confirmare. N'a explicat d. H. Sanielevici aparitia și succesul european al lui Panait Istrati cu o verificare matematică, necesară, fatală. ineluctabila a nu știu cărei profetii critice și n'a susținut că Romain Rolland l-a descoperit pe fostul muncitor brăilean, numai pentrucă vestirea „clasicismului de fer“ trebuie neapărat să se împlinească?

O problemă de critică. atât de discutabilă cât chestiunea pusă de d. Lovinescu în privința rezistenții lui Carageale (volumul II de Critice. dacă nu ne înșelăm) nu dobândeste suficientă netezime decât atunci când își are stabilit un termen de comparație. Debutul maiorului Gh. Brăescu a fost momentul prielnic. Criticul nu l-a scăpat. Odată cu valorificarea acestui nou talent chestiunea Carageale a fost reluată și o confruntare — desigur concludentă — între textele maestrului mort și ale noului scriitor s'a făcut amănunțit. Nu intră în obiectul acestor pagini, să arătăm de ce anume nu ne însușim siguranța d-lui Lovinescu și de ce nu credem în valabilitatea scriitorului, pe care d-sa l-a prezentat curagios în vecinătatea primejdioasă a „Momentelor“. Să spunem numai că nici ratarea „Ministrului“ și nici insuccesul net al lui „Moș Belca“ nu ne-a surprins.

Dar aici, în acest loc păstrat pentru astăzi ultimei cărți a criticului, rămâne să considerăm numai unul din capitolele „Istoriei prozei“ și să ne ocupăm de cazul Carageale-Brăescu, întruatât întrucât se angrenează în logica întregei lucrări și întrucât e o consecvență a economiei acesteia.

Premiza de metafizică literară, care constitue pragul și prejudecata întregului volum, și ale cărei consecințe înguste le-am însemnat în articolul nostru precedent. dar mai ales în paginile altor publicații. simplifică datele chestiunii d-lui Lovinescu. Dacă până acum superioritatea lui Brăescu asupra lui Caragiale reeșia dintr'o cercetare de texte și din aprecierea lor critică pur și simplu, de astă dată această superioritate e demonstrată dintr'un punct de vedere (surprinzător lucru) ideologic. Intr'adevăr:

> „Comparația (între Caragiale și Bră-
> „escu N.R.) nu se poate, deci, face decât
> „în cadrele schiței satirice, în care afir-
> „măm superioritatea scriitorului moldo-
> „vean, prin însuși sensul evolutiv de o-
> „biectivare, pe care l-am susținut pentru
> „literatura noastră ca și, de altfel, pen-
> „tru orice literatură în genere: mai o-
> „biectivă, satira d-lui Brăescu reprezintă
> „o formă evoluată față de satira lui Ca-
> „ragiale“ (pag. 309—310).

Ceaace presupune două lucruri: 1) că principial lirismul este în satiră un element peiorativ, 2) că satira lui Caragiale acuză în consrucția ei acest lirism.

Prima propoziție nu e decât o variantă specializată pentru acest caz, a prejudecății întregei cercetări. Deastădată însă — fără a păși în metafizică — o vom discuta.

In realitate relația dintre satiră obiectivă și satiră subiectivă se reduce la relația dintre humor și comic. Simplă schemă de concepte și situații contrazise comicul e un proces logic. Când raporturile de echilibru și cantitate dintre lucruri. când înfățișarea obișnuită a lumii sau așezările ei normale sunt stricate de cine știe ce dispoziție, râsul marchează percepția acestui dezacord. Comicul de natură intelectuală: cauza lui primă, formula lui esențială și la care se poate reduce faptul este asimetria. Expresia cea mai simplă și cea mai concisă a comicului, realizarea sa cea mai liniară și cea mai pură a dat-o cinematograful: Pat și Patachon. Un om scund și gras pus lângă altul lung și deșelat, stârnește numai prin jocul naiv și elementar al contrazicerii acesteia râsul. Un imens borcan cu iaurt, care cade peste jobenul unui ginere — iată realitatea și mobilul comicului.

De acest simplu proces logic, de acest mecanism asupra căruia psichologia se înțelege unanim (Bergson-Ribot) se leagă toată literatura „comică“. D. Lovinescu, fără să ignoreze acest banal adevăr, socotește că-l elogiază pe d. Brăescu („a cărui satiră izvorăște din simpla prezentare a unei contradicții în locul unei identități presupuse“ pag. 312) identificându-l cu arta comicului pur și că dimpotrivă îl declasează pe Caragiale categorisindu-i satira lirică, adică identificându-l cu arta humorului.

Căci într'advăr, dacă noțiunea comicului implică un elementar proces intelectual, humorul e de natură lirică. Nu-l vei putea niciodată reduce la o expresie unică, pentru motivul că în complexitatea lui nu vei ști să distingi bine limitele dintre grotesc și tragic, dintre burlesc și poezie, dintre glumă și sinceritate. Comicul pleacă dela aspectul lucrurilor. dela contrazicerea lor de suprafață. dela confuzia dimensiunilor plane. Humorul ține de profuziune interioară și prin definiție deci de lirism. Dacă faptul comic era esențial logic, humorul e de natură sentimentală. Raportul lor e acesta: Malec-Chaplin.

Dar, consecvent cu punctul său de plecare, condamnat de bunăvoe să urmeze până la urmă o premiză fermă, criticul deși a înțeles și a făcut distincția, i-a refuzat concluziile. Pentru motivul acesta. literatura celui mai autentic humorist român, Tudor Arghezi, (nu din întâmplare cel mai puțin intelectual dintre toți scriitorii actuali) nu și-a găsit în istoria prezentă capitolul. Principial, împotriva lirismului în proză, d. Lovinescu e principial împotriva humorului. Și deaceea când în sfârșit trebuia să justifice clar și să o situeze în economia „Istoriei“ sale, chestiunea superiorității d-lui Brăescu asupra lui Carageale, nu a știut să-i dea o altă expresie decât a superiorităței estetice a comicului asupra humorului. Lucru ce contrazice nu numai o scară de valori indiscutabil fixă, dar contrazice mai ales bunul gust al celui mai estet dintre criticii noștri.

Căci, dacă se observă bine. astfel e pusă problema în rândurile citate mai sus.

A doua presupunere a capitolului, de care ne ocupăm, e că satira lui Caragiale posedă elemente lirice (după d. Lovinescu peiorative), pe câtă vreme satira lui Brăescu nu. Afirmație cel puțin tot atât de eronată cât și întâia. Căci dacă e adevărat că în fixarea unui tablou Carageale utilizează o culoare personală și anumite linii ce merg voit până la grotesc, e tot atât de limpede că nu e nici un motiv serios, pentru a-i nega acestui temperament perfect antiliric, independentă epică față de subiect și considerare directă a lui.

Pe de altă parte nici Brăescu nu ocolește reflexia personală. ironia și comentariul indirect. prezentarea persiflantă a faptului. Iată — ca să nu utilizăm decât citatele d-lui Lovinescu — câteva rânduri. care privite mai atent, ar fi ajuns să-l pună pe gânduri.

> „....apar 120 de câini, ale căror nume
> „răboinice de: Glonț. „Cartuș, Pistol,
> „Foc, etc... scrise cu litere agățătoare pe
> „frontispiciul vilelor de forme și mărimi
> „variate. ne-ar fi îndemnat ele singure
> „la ofensivă“.

Ironie ce nu se deosibeste de aceea a lui Caragiale. decât numai prin utilitatea ei gazetărească.

Prin urmare socotim că felul. în care raporturile dintre satira lui Caragiale și a lui Brăescu au fost puse. e de două ori inexact: 1) pentrucă lirismul în satiră. humorul deci, departe de a fi o calitate străină e una de capitală valoare. 2) pentrucă această ierarhizare de noțiuni nu e privitoare la cazul nostru special. atât maestrul muntean căci și scriitorul moldovean folosind acelaș metod.

Deosebirea deci stă în calitatea lor estetică. De aici — dacă pentru cineva există vreo îndoială — poate începe discuția.

MIHAIL SEBASTIAN

in strainatate

UN PRECURSOR AL LUI NIETZSCHE: MARCHIZUL DE SADE *)

E foarte firesc lucru ca pentru o bună parte din admiratorii lui Nietzsche titlul de mai sus să pară deplasat și oarecum având o nuanță de blasfem. Filosofu! german nu glumea niciodată ; era sarcastic, de o vervă toxică și mai cu seamă serios până la nebunie, după cum s'a văzut mai târziu. Nu făcea compromisuri de conștiință, socotindu-le destul de compromițătoare pentru omul ce-și impusese o disciplină sufletească, cum numai rigiditatea unor profesori nemți o poate concepe.

Doctrina lui reflectă complect autorul. E plină de lumină și de noapte. Aceiași noapte care spre sfârșitul vieții sale l'a primit fără să i se ceară audiență. Privind viața prin prisma unui tragism cosmic, viziunea lui prinde frânturi apocaliptice exprimate apoi în formule biblice.

Nietzsche era mai sumbru chiar decât decorul în care și-a scris cele mai expresive cărți. Ce legătură poate fi deci între el și Marchizul de Sade, veșnic cochet, pudrat, socotit un spirit ușuratec și care își ucisese dela o vrâstă foarte fragedă toți Dumnezeii ?

Marchizul nu trecea drept un filosof. Teoriile lui ne sunt sugerate de o formulă destul de elocventă : *sadismul.* Această „doctrină“ i-a supraviețuit și constitue cartea de vizită ce-l recomandă posterității. Se plictisea foarte. Avea nevoe de sensații tari, capabile să-i gonească pentru un moment spleenul negru. Avea prea multă originalitate în dânsul ca să nu disprețuiască comunul. Această originalitate l-a făcut să trăiască mare parte din viața lui în închisoare și balamuc unde a reflectat la răutatea și micimea omenească, manifestate față de spiritele alese. Refuza să dea orice explicație profanilor și tăgăduia totul chiar când autoritățile constatau moartea femeilor, cari simțiseră mângâerea biciului sau cruzimea activă exercitată de scepticul marchiz.

Așa dar, distanță ca dela cer la pământ între Nietzsche și marchizul de Sade.

Orice apropiere constitue cu drept cuvânt o profanare a spiritului nietzscheean.

Cu toate acestea nucleul doctrinei lui Nietzsche îl găsim în „filosofia de buduar“ a marchizului. Toți pomenesc de moraliștii francezi, Montaigne, Vauvenargues, La Rochefoucauld, ca unii ce au influențat direct pe Nietzsche. Alții vorbesc și de evoluționismul englez. Nimeni nu spune un cuvânt despre marchizul de Sade, ale cărui idei se potrivesc de minune cu cele ale gânditorului german. Cunoscând timpurile în care au trăit ambii și înarmați cu cel mai profund respect pentru personalitatea uriașe a lui Nietzsche, nu putem contesta faptul că acesta a suferit influența directă a perversului marchiz. (E vorba de influența doctrinară fără doar și poate).

Și unul și altul au aceleași păreri despre religie, morală, biserică și slujitorii ei. Același criteriu de apreciere, acelaș mod de argumentare și aceleași concluzii.

Creștinismul a deviat sufletul omenesc dela adevăratutl ideal, sănătos și consacrat de experiență. Recomandându-ni-se adorația unei himere (viața viitoare) ne chinuim pe pământ. Morfina religiei creștine a adormit toate calitățile, cari formau obiectul adorației lumei antice. In locul egoismului sădit în noi de natură, ni se indică iubirea de aproape, mila, libertatea și egalitatea.

Este morala celor slabi, morala asceților cărora le repugnă cultivarea personalității în vederea desfășurării dinamice, sălbatece chiar, a individului. Mila sau filantropia cum obișnuește să spună de Sade, deprimă sufletele și mărește mizeria.

Individul trebue lăsat să se sbată, să sufere toate constrângerile posibile căci numai astfel i se desvoltă calitățile pentru viață.

Cei slabi, dacă nu pot rezista, să fie sacrificați, căci nimeni nu se sinchisește, în furia unei lupte, că tovarășul de arme rostogolit din șea stropește cu creerii copitele calului.

Principiile morale, iarăși trebuesc condamnate, căci ele țin în lanț instinctele naturale a căror manifestare spontană constituesc adevăratul sens al vieții. Morala care isvorăște din slăbiciune, din milă, („morala sclavilor“ spune Nietzsche) poate fi considerată ca un cancer ce roade organismul sănătos al popoarelor. Lumea trebue condusă de „aristocrați“ cari au morala lor, o creiază de cele mai multe ori pe-a altora, disprețuiesc prejudecățile constituind în general adevăratele valori ale unui popor.

⁂

Acestea ar fi vederile directive ale teoriei lui Sade. Nietzsche și le însușește, le fecundează cu spiritul său creator, le dă prestigiu și osatura unei doctrine impresionante. Nu uită însă nici un element. Bineînțeles expunerea diferă prin ton. Marchizul are aerul că nu binevoește să se ia în serios. Pare că duelează și având în față un adversar novice, jonglează cu floreta, pentru a impresiona martorii. De Sade tratează religia și morala cum poate el n'a tratat vre-o ființă indiferent de scară, omenească sau animală.

Ateismul lui feroce îl împinge la o impertinență revoltătoare chiar pentru cei mai puțin credincioși.

Nu știu cine răsfoind o carte de-a lui, a aruncat-o în foc scârbit. Probabil i se oprise ochii asupra unui pasagiu unde Isus era calificat drept un farsor iar Maria Magdalena drept o femee ce nu-și poate găsi locul decât în templul Venerei...

Isbește în dreapta și'n stânga. Nu-i plac loviturile masive, iubite de Nietzsche. Șfichiuește. Durerea tresare. Nemulțumit lovește cu toată tăria. Durerea urlă. Marchizul se face ecoul ei căci flagelând se îmbată de satisfacție. Nu trebue să uităm că multe cărți le-a scris în balamuc unde poate c'o fi pretins că este singurul om sănătos.

Nietzsche și de Sade stau la antipozi. Ii unesc doar desnodământul tragic al vieții lor și similitudinea concepției despre morală, religie, etc..

Reflectând înclini să refuzi că cel din tâi și-a pierdut vreodată timpul adâncind opera sadicului marchiz, ca pe urmă potentând-o, grație temperamentului său bogat să pătrundă cu ea sfera cugetării universale. Poate c'am fi pe calea cea bună și dacă am reflecta mai mult am șterge tot ce am scris mai sus căci nu se poate ca prostituata cea mai deșănțată să convingă puritanul cel mai feroce.

C. NESTOR

---

*) Cu ocazia reeditării operei marchizului de Sade.

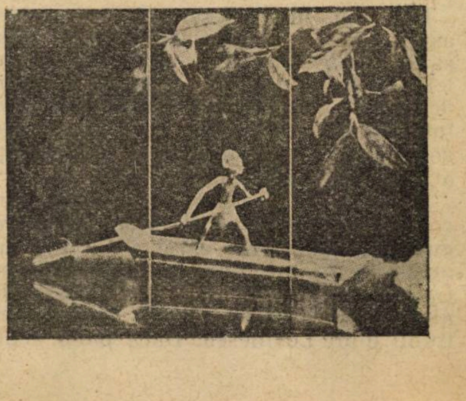

cinematograful

FILMUL CULTURAL

GH. C. BIRĂESCU

Cei cari au prezis filmului un mare rol în educaţia masselor nu s'au înşelat. Nu numai filmele istorice, dar chiar şi dramele sociale bune, au contribuit şi până acum în măsură largă la desvoltarea gustului estetic, al straturilor de jos, din cari se recruta până bine de curând grosul vizitatorilor de cinematografe.

Dar în afară de acest gen de filme cu caracter mai mult distractiv, popoarele înaintate din Apus şi mai ales Francezii şi Germanii au trecut de mult la filmul cultural propriu zis. Luându-şi problemele şi subiectele din toate domeniile ca istorie, geografie, fizică, chimie, medicină, anatomie, zoologie, botanică, etc. secţiile culturale ale marilor societăţi cinematografice din Apus au creiat o serie de filme culturale, foarte interesante şi instructive.

Cinematografele şcolare, au devenit un preţios auxiliar al profesorilor şi institutorilor, înlesnind prin astfel de filme înţelegerea materiilor propuse.

Dar, aceste filme culturale se proiectează şi în cinematografele mari în toate oraşele şi nu numai în cele centrale ci şi în cele de periferie, contribuind mai mult decât obişnuitele conferinţe la popularizarea ştiinţelor şi cunoştinţelor necesare în viaţă.

La noi astfel de filme culturale n'au trecere şi de aceea casele de filme nici nu le aduc în ţară. Cele mai multe cinematografe nu ţin să dea spectatorilor nici jurnalele de actualităţi, cari deasemenea sunt foarte interesante şi instructive şi se pot procura fără mari sacrificii.

Se aduc în ţară jurnalele Pathé, Ufa, Paramonut etc., dar câte cinematografe le au în program ?!

E adevărat că şi cinematografele, ca oricari alte întreprinderi comerciale din ţară, trec astăzi printr'o criză grea, care pe multe din ele le-a împins la marginea prăpastiei. In asemenea împrejurări nu-i de mirare că aproape cei mai mulţi proprietari de cinematografe caută să-şi salveze întreprinderea prin filme de atracţie, fie că au un fond etic şi conţinut instructiv, fie că se adresează numai instinctelor mai slabe ale spectatorilor, dispuşi în majoritatea cazurilor să-şi deschidă punga numai atunci când sunt dinainte asiguraţi că vor avea emoţii puternice sau se vor amuza bine.

Iar filmele culturale propriu zise şi cele cu tendinţă instructivă nu prea au această calitate: de a emoţiona şi a amuza.

AIUREA ŞI LA NOI

In străinătate se promovează producerea şi representarea filmelor culturale prin măsuri fiscale. Ca şi la noi, tot aşa şi în Apus, proprietarii de cinematografe plătesc impozite pe spectacole cât se poate de oneroase : 20—40 la sută din încasări. Filmele culturale însă, precum şi programele mixte, compuse într'o porţie de cel puţin 30 la sută din filme instructive, beneficiază de-o reducere simţitoare la taxa pe spectacole. In cele mai multe state şi municipii, taxa aceasta se reduce la 10 la sută din încasări, când rulează filme culturale în proporţia arătată mai sus.

Iată o măsură înţeleaptă a guvernelor statelor civilizate din Apus !... Guvernanţii de acolo au înţeles că Statul trebue să aducă sacrificii nu numai pentru învăţământul public organizat şi plătit de Stat ci ori de câte ori e vorba de aducerea maselor.

ROSE ROSALDA. Dansatoarea spaniolă

Acolo guvernanţii au ajuns la convingerea că nu poate exista un mijloc mai potrivit, mai intuitiv, pentru tineret şi pentru adulţi deopotrivă, decât filmul cultural.

La aceste filme culturale şi îndeosebi la jurnalele de actualităţi îşi va găsi aplicarea practică şi filmul vorbitor ori mai bine zis fonofilmul sau filmul sonor, care reproduce sunetele din natură, aşa cum am arătat într'un articol precedent.

Incercarea de a introduce filmul vorbitor în drama propriu zisă sau în operele filmate a dat greş. Americanii, cari se însufleţesc uşor pentru tot ce e nou, au cheltuit sume fantastice pentru perfecţionarea fonofilmului, introducându l în timpul din urmă şi într'un mare număr de drame filmate. Europenii, cari se încălzesc mai greu pentru astfel de noutăţi, au început să-l aplice acolo unde trebuie : la filmul cultural.

CE AR TREBUI SĂ SE FACĂ LA NOI

Pentru a înlesni cinematografelor introducerea în program a filmelor culturale, ar face bine şi guvernanţii noştri dacă ar imita Apusul luminat, cu atât mai ales că noi mai mult decât oricare altă ţară din Apus avem nevoie de o intensificare a operei de educaţie publică. Avem atâtea frumuseţi în ţara aceasta binecuvântată de Dumnezeu, încât am comite un păcat de moarte dacă am mai întârzia cu exploatarea lor pentru cinematograf.

Ţară mare şi frumoasă, dar vai, cât de puţini o cunosc ! Şi apoi se petrec şi la noi atâtea şi atâtea evenimente, pe cari ar trebui să le cunoască toată suflarea românească. Intr'o singură săptămână avurăm serbările înălţătoare de la Constanţa pentru semicentenarul Dobrogei, apoi festivităţile dela Cernăuţi ale societăţii studenţeşti „Junimea“ şi în sfârşit schimbarea guvernului. S'a gândit oare cineva că ar fi bine să se filmeze cel puţin câteva scene mai interesante din aceste manifestaţiuni ale sufletului românesc ?!...

Ar trebui ca toate societăţile culturale mai de seamă din Capitală şi din provincie să aibă şi câte o secţiune cinematografică şi în acest caz negreşit că vom putea trece şi noi cât de curând la producerea de filme culturale.

Fireşte că şi aici ca şi pe alte terenuri de activitate publică numai aşa se va putea ajunge la rezultate bune, dacă se vor încuraja elementele de iniţiativă şi nu se vor risipi fondurile pentru înmulţirea sinecuriştilor, cari mişună dela un capăt la altul al ţării.

Alice Lee

Dar nimic nu se va face atâta timp cât la baza tuturor instituţiunilor şi manifestărilor publice va sta politica de partid, care ucide în germeni orice iniţiativă bună, orice operă creatoare...

Gazetaria

aşa şi-aşa...

d. Mircea Rădulescu şi crema „Elida"

In programul teatrului Naţional, s'a remarcat portretul d-lui Mircea Rădulescu, autorul lui „Petronius", sub reclama cremei Elida. Reproducem clişeul din program, şi ne întrebăm dacă d. Mircea Rădulescu a încasat mai mult din reclama „Elidei", decât din tantiemele tragediei d-sale ?...

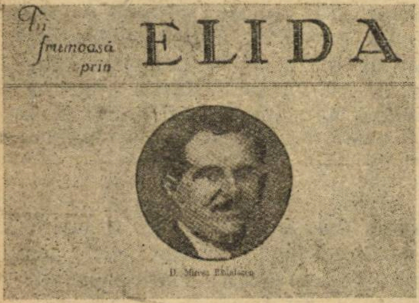

◆

Epigrame

Lui Liviu Rebreanu
autorul volumelor „*Ion*", *Adam şi Eva*" şi „*Golanii*".

Ion, îmbogăţit de seva
Pământului mănos al Anii,
Văzându-i goi pe-*Adam şi Eva*,
A esclamat zâmbind : ...*Golanii !*

◆

„*Antologiei poeţilor de azi*",
d-lor Pillat şi Perpessicius.

Cotruş cel nesătul de pâine,
Moşoiu, Relgis şi Talaz —
100 avem *poeţi de azi*
Dar nu ştiu câţi poeţi ...*de mâine*.

N. CREVEDIA

FIGURILE ACTUALITĂŢII...

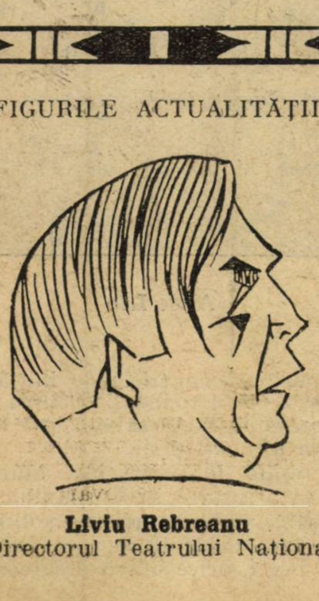

Liviu Rebreanu
Directorul Teatrului Naţional

POZITIVISMUL IN BRAZILIA

Existenţa în Brazilia a unui grup de pozitivişti convinşi, practicând religiunea umanităţei elaborate de August Comte, sub influenţa amicei sale Clotilde de Vaux, este pentru străini, una din curiozităţile cele mai minunate ale acestei ţări.

O întreagă generaţie de ofiţeri, acea care făcu revoluţia din 1889. aderă la catehismul pozitivismului, sub influenţa generalului Benjamin Constant Botelho de Maqalhaès.

Un alt brazilian Miquel Lemos, acceptă numai partea filozofică din opera maestrului. Adevăraţii pozitivişti, unicii, cei mai puri, fanaticii, îl considerau un eretic periculos.

Dacă nu admiţi partea religioasă a operei, care constitue breviarul Religiei umanităţei, atunci nu este considerat pozitivist.

Dar Miquel Lemos suspectat de „littréism" fu graţiat, intră însfârşit în Brazilia în 1881, şi fondă împreună cu câţiva amici Biserica pozitivistă.

Şeful pozitivismului actualmente este Texeira Mendès, un fel de mare-preot, un gardian al credinţei.

Numărul credincioşilor se ridică până la şaizeci de familii. In afară de Rio, mai este un grup la Porto-Allcqre.

Toată lumea din Brazilia vorbeşte cu respect de pozitivism şi de pozitivişti. Pozitiviştii se abţin dela orice violenţe. Ei nu pot accepta mandate politice. Nu acceptă posturi în învăţământul oficial, superior sau secundar. Cei ce îndeplinesc funcţiuni spirituale renunţă la orice fel de moştenire, rămânând săraci. Ei refuză serviciul militar. Ei nu vând produsele lor spirituale, fie estetice, fie teoretice; nu recurg la ziare decât pentru comunicări urgente şi semnându-le.

In 20 Homer Anul LX sau în 10 Shakespeare Anul CXXVI al Revoluţiei. Căci pozitiviştii brazilieni respectă calendarul lui August Comte, cu cele 13 luni, purtând fiecare numele unui mare cugetător sau scriitor, fiecare zi fiind consacrată unui personagiu ca Sofocle sau Voltaire, Rafael sau Jeana d'Arc.

Rio de Janeiro este singurul oraş din lume care posedă un mare templu pozitivist construit şi decorat după planul lui Auguste Comte.

Este o frumoasă construcţie, albă şi albastră în mijlocul unor splendizi palmieri.

Templul construit graţie generozităţei bogaţilor pozitivişti, fu inaugurat la 15 August 1891. In templu, în locul sfinţilor se poate vedea statuile marilor oameni: Moise, Homer, Aristot, Archimede, Cezar, Carol cel Mare, Dante, Gutenberg, Shakespeare, Descartes, Frederic II şi anatomistul Biebat. In centrul corului, un altar purtând imaginea Madonei, sub inscripţia: „Humanidade". In locul tabernacolului, bustul lui Auguste-Comte. In jurul Corului, şi ţinând loc de paraclisuri sunt tablouri reprezentând episoade din viaţa Clotildei. Şi pretutindeni pe pereţi inscripţiuni bizare: Monoteism, fetişism, astrolatrie, etc. Apoi formule pozitiviste ca : Ordine şi progres (care se găseşte şi pe drapelul brazilian); Cei vii sunt guvernaţi de cei morţi; Omul se agită şi umanitatea îl conduce.

Inaintea altarului, trei sferturi întors spre imaginea Madonei şi bustului lui Auguste Comte, Texeira Mendès citeşte fragmente din opera maestrului. Şi credincioşii asistă la această slujbă cu evlavie.

MEMORIILE CONTESEI DE KIELMANNSEGGE DESPRE NAPOLEON I.

Aceste memorii au apărut acum câteva luni, la Dresda, în limba germană. Fură traduse în franţuzeşte de d-l Joseph Delage. Cine era această contesă despre care n'am ştiut nimic până în prezent ? S'a născut lângă Dresda, în anul 1777 şi tatăl său a fost mareşalul palatului la curtea de Saxa. Căsătorită de două ori, n'a avut noroc nici în prima, nici în a doua căsnicie. Dar era foarte frumoasă şi foarte bogată şi după stăruinţele ducesei de Courlande, veni la Paris, unde fu remarcată de Napoleon I, care se servi de ea, în intrigile sale politice. Admira. cu pasiune pe împărat, în timp ce contele Kielmannsegge, din contra, locuind în Germania combătea pe cât putea politica imperială. La Paris, contesa frecuentă, mai ales, cercul lui Talleyrand, pentru care dealtfel, n'arăta prea multă simpatie. Fu totdeodată prietena Josephinei şi Mariei-Louiza. Accesul său la curtea din Tuileries, i-a dat prilejul să ne lase un tablou foarte interesant. Memoriile sale asupra acestui lucru, ne aduc contribuţii de nepreţuit. Reîntoarsă în Saxa în 1813, cunoscu persecuţiile compatrioţilor săi, cari nu-i puteau ierta cultul pentru Napoleon. Sfârşitul vieţei sale fu închinat amintirilor melancolice despre marele om pe care, e greu să nu credem, că l-a iubit cu pasiune.

Cele două volume de memorii ne dau prilejul de a cunoaşte. mai ales. hârtiile lăsate de contesa Kielmannsegge şi cari cuprind două dulapuri.

Traducere de ZOE LECCA

literara

o seama de cuvinte

Julian Apostatul intrând în palatul din Constanța, începu prin a înfrâna luxul și lenevia. Intr'o zi trimise să i se aducă un bărbier și i se aduse unul foarte frumos îmbrăcat. Prințul îl refuză zicându-i:

„N'am cerut un senator. ci un bărbier".

♣

Fiul lui Zalecus fiind acuzat de adulter, trebuia, în virtutea legei dată de propriul său tată, să fie orbit de amândoi ochii; ;dar toată cetatea din considerație pentru tatăl său, vroi să sustragă pe fiu dela pedeapsă. Zalecus rezistă câtva timp, apoi cedând rugăciunilor întregului popor, începu prin a-și scoate el un ochi, și fiului său unul. Astfel îndeplini legea și știu să se arate părinte duios și legislator inflexibil.

♣

Contele d'Argenson imputa abatelui Desfontaines a fi compus scrieri satirice; ca să se scuze, acesta îi spuse:

„Monseniore, trebue să trăesc și eu!"

„Dar nu văd nici o necesitate", răspunse ministrul rece.

♣

Mareșalul Biron era foarte omenos cu personalul său. Intendentul său Sarrau, îl silea de mult să-l reducă și-i aduse într'o zi o listă de servitorii nefolositori.

„Iată, prin urmare", spuse el intendentului, după ce ceti lista, „pe aceea de cari spui că mă pot lipsi; dar nu știu dacă ei se pot lipsi de mine".

Și nu concedie pe niciunul.

♣

Cardinalul de Retz, zicea odată lui Ménage:

„Invață-mă să mă pricep la versuri, așa ca, cel puțin, să pot judeca pe cele ce-mi se aduc".

„Domnule", îi răspunse Ménage, „n'aveți timp să învățați aceasta. Dar de câte ori vi se vor ceti versuri, spuneți că nu sunt bune, și fiți sigur că totdeauna veți judeca bine".

♣

Un școlar se luă la ceartă cu tânărul Frémouille, pe când erau în liceu. Acesta îi zise:

„Nu știi că eu sunt fiul unui duce"?

„Uite", răspunse celălalt, dându-i un picior în spate, „chiar dacă ai fi prinț, nu ți-aș putea da mai bine!"

♣

Rivard spunea în anul 1792, despre suveranii coalizați contra Franței: „Totdeauna au fost în urmă cu un an, o armată și o idee".

ZOE LECCA

bazar

UN FENOMEN AMUZANT

Un mare crescător de oi din Anglia, era, de câteva zile foarte intrigat, de un ciudat fenomen.

Spatele unui mare număr de oi, își pierduse culoarea naturală și devenise aproape verzi. Animalele, erau totuș sănătoase.

Dupăce le puse subt o observație specială, d. Dood, crescătorul, găsi explicațiunea fenomenului. Oile pășteau vara, mai multe luni, într'un câmp unde aveau fân bun de cosit. Sămânța fânului cădea pe spatele animalelor. Grație umidității atmosferei și căldurii care emană din corpul oilor, aceste semințe începuseră să germineze pe însăși pielea oilor, dând astfel culoarea verde corpului lor.

NEBUNII DIN MAROC

In general, nebunii, în Maroc, sunt lăsați liberi. Au chiar un caracter sfânt, ei sunt „marabonții" (musulmanii pioși sanctificați printr'o viață ascetică și contemplativă). Așa, unii trăesc în mijlocul murdăriei lor proprii, într'o fundătură, predicând războiul sfânt contra francezilor, care-i lasă'n pace, uimind indigenii prin liberalismul lor disprețuitor.

La Fez însă, este și un azil pentru furioși. Aci, nebunii au gâtul prins într'un jug de fier de care este legat un lanț ce trece printr'un scripete. Dacă dementul strigă ceva mai tare, o ușoară tragere de lanț, și omul atârnă spânzurat.

Aci mai erau internate femeile de proastă condiție sau soțiile pedepsite de soții lor. Iar în partea de jos, se poate vedea o provizie de cosciuge.

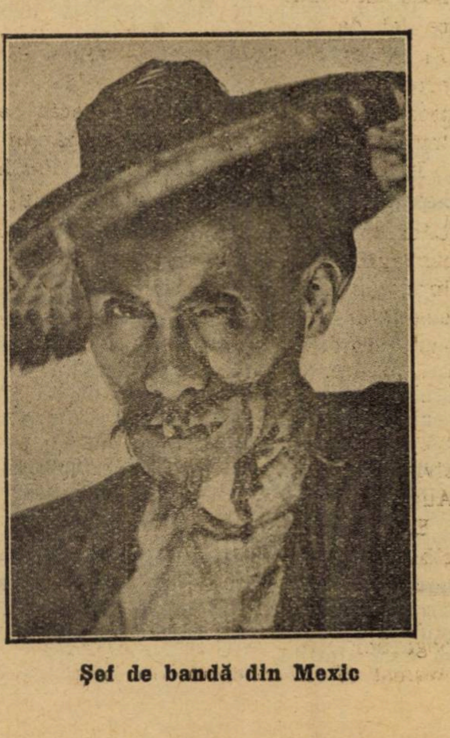

Şef de bandă din Mexic

caricatura zilei

SUBTILITATE

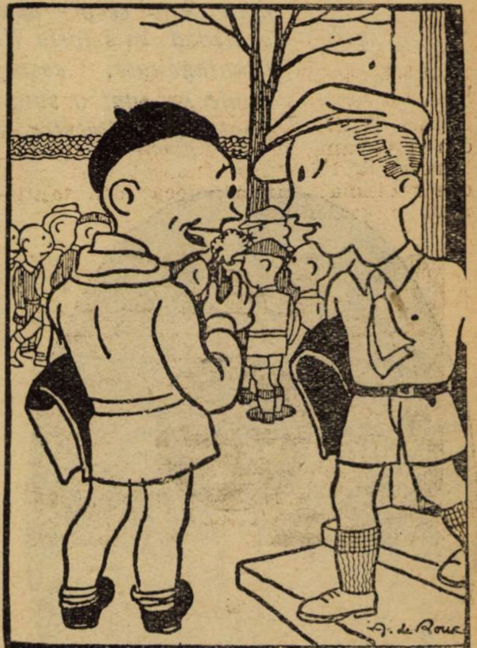

– D-nul Profesor m'a întrebat: care este vârsta unei persoane născută în anul 1890; tu știi să-mi spui camarade?

— Depinde, dacă e vorba despre o femee sau un bărbat!...

(Dimanche ilustrée)

INTOARCEREA DELA VANATOARE

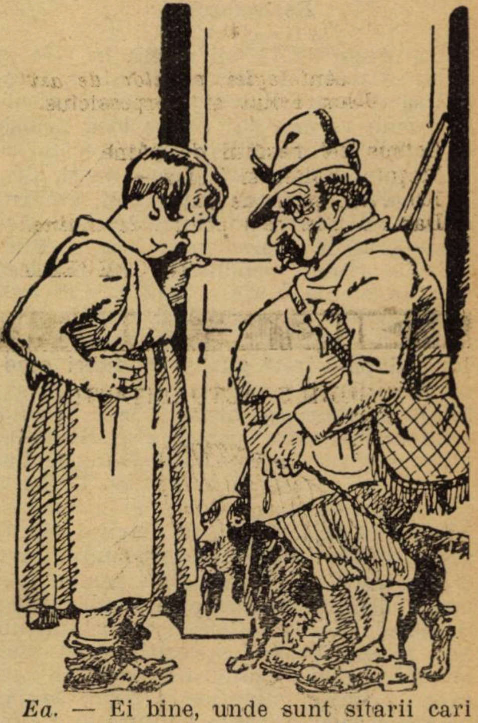

Ea. — Ei bine, unde sunt sitarii cari trebuia să-i prepar invitaților mâine seară? Cum, n'ai împușcat nimic?!...

El. — Baa... da!.. pe tovarășul cu care vânam!!

(Liefe)

cărți redate în extrase

VIATA LUI BEAUMARCHAIS

René Dalsème

Beaumarchais e unul din oamenii, care își depășesc opera. Valorează mult mai mult decât ceeace dau. Desigur «Figaro» — această figură de ingenuitate și spirit — contează în istoria literară. Omul Beaumarchais îl întrece însă și în aventură și în spontaneitate. Ceasornicar, muzicant, șambelan, ambasador, pușcăriaș, poet, amant, bunic — sunt o sută de vieți în existența lui și o sută de personagii i-au trecut prin trup. Prestidigitator, șarlatan sau erou? Poate toate trei laolaltă.

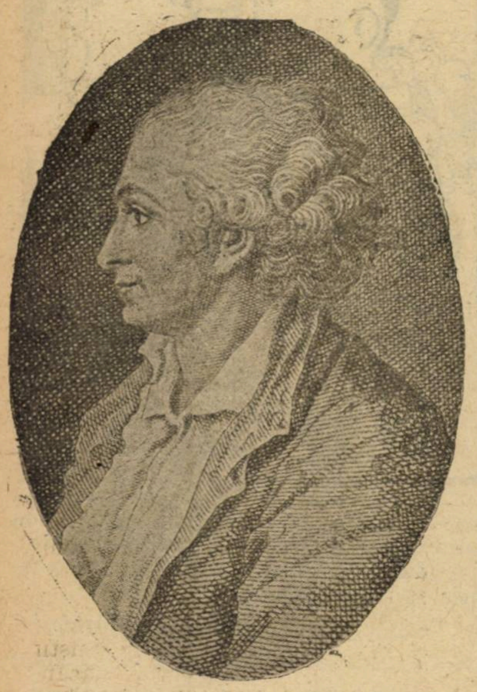

Beaumarchais

La vârsta de 14 ani — era în 1774 — Pierre Carron de Beaumarchais a început să măsoare timpul: era ceasornicar. Dar cum vremea lui nu se lăsa prinsă pe cadranele orologiilor, zilele trecând uneori într'un danț nebunesc și vesel, alteori într'un șir leneș și prelung, tânărul meșter și-a făurit un instrument de mai mare precizie: versurile și harpa. Plictisit de ritmul pendulelor, l-a preferat pe al muzicii. Clientului venit să-i dreagă arcul plesnit al ceasului, d. Carrou îi oferia un madrigal, o serenadă sau o elegie după vârstă, gust și înclinări amoroase. Ceeaceea l-a costat o strașnică răfuială părintească, urmată de o pocăită reîntoarcere către meșteșug și clientelă. Ceasornicăria din Rue Saint-Denis devine — vai! — o casă de încredere. Liniștea o împrejmuie gospodărește și mediocru.

Până când, într'o zi, tot Parisul se trezește într'un soiu de mică revoluție, care îl cucerește și îl pasionează pentru treburile acestei nobile arte a măsurării timpului: d. Pierre Carron a inventat un nou mecanism de ceasornic „mult mai practic și mai elegant și mai precis", pe care, printr'o împrejurare neprevăzută, marele meșter Lepaute i-a furat-o. Calfa din Rue Saint-Denis urlă, aleargă, protestează, răscolește și cere. Și-a lăsat uneltele și lupa pentru condeiu: e la largul lui. Dacă tic-tacul ceasului inventat nu va fi auzit, loviturile cuvântului — știe el bine — vor măsura. Și întreg Parisul răscolit de acest băețandru de 17 ani îi cere odată cu el dreptatea. Ceeace se face.

MADAME FRANCQUET

A început atunci în Paris un soiu de epidemie a accidentelor, care lovia mai ales orologiile doamnelor tinere. Nu era zi în care zece-cincisprezece arcuri să nu se spargă din întâmplare, și nu era zi când tot atâtea nostime conițe să nu descindă din echipagiile lor în fața atelierului din Rue Saint-Denis. Pierre se înclina grațios și surâzând: — „Cu ce vă putem servi?"

Și servia.

Dar când într'o bună zi trăsura doamnei Francquet — soția tânără a bătrânului controlor al casei Regale — se opri în fața vitrinei meșterului Carron, inima băiatului porni să bată mai tare. Cine ar fi știut să deslege tainele acelei inimi ar fi aflat încă de pe atunci că: reparația ceasului stricat avea să se facă chiar în buduarul doamnei Francquet, că soțul ei avea să renunțe la demnitatea de controlor în favoarea lui Pierre „băiat simpatic" și „discret prieten de familie", că în sfârșit domnul Francquet murind, succesorul său conjugal avea să-și întărească titlurile amoroase la biroul ofițerului de stare civilă. Intâia dragoste — întâia căsătorie. Beaumarchais debuta virtuos.

LA CURTE

Faima creată până atunci îi înlesnește cariera în anturajul regal. Omul acesta capabil să-și schimbe meseriile ca pe niște pălării, grațios, îndemânatec, prevenitor și inteligent știa calea ce duce din anticameră în salon: inima. In scurt timp este favoritul curții întregi, profesorul de muzică al prințeselor, agreatul ședințelor intime, când Regele înconjurat numai de patru cinci curtizani, se amuza să-l asculte pe el cântând sau recitând. Invidia este desigur sora vitregă a succesului. Dar cu un surâs, cu o vorbă de spirit, cu o ironie, Beaumarchais o înfrânge. Când armele acestea nu ajungeau scotea spada. Aceeaș mână care în Rue Saint-Denis înșuruba ceasornice și la Versailles mângâia coardele harpei, aceeași mână care netezia în alcovuri căldura și dragostea pasionatelor, știa să zgârie cu un vârf de spadă și să se facă simțită.

IN SPANIA

Doamna Francquet moare. Beaumarchais suferă cu adevărat. O iubise și se legase de ea cu credința întâii lui pasiuni. Dar viața trebue să depășească durerea și s'o uite.

Chemat de o soră a lui în Spania, pentru a răfui o nelămurită și meschină întâmplare cu un anume Clavijo, pleacă. Unsprezece luni de viață nebună, cheltuindu-și activitatea în toate părțile, agitându-se, trecând dintr'un salon în altul, dela Rege la ambasador, dela miniștrii la generali, trimițând scrisori în cele patru colțuri ale lumii, începând, sfârșind, părăsind o mie de afaceri îndrăznețe, mergând la teatru, la bal, compunând melodii și romanțe, scriind economie politică și iubind: un vârtej.

Un episod trist: Clevijo. Un aventurier primejdios și o canalie fără scrupule.

Și un episod agreabil: Marchiza de la Croix — o blondă cu ochii albaștri mângâetori, cu pielea bronzată de soarele castilan și cu alte o mulțime de fermecătoare virtuți. Dar și Beaumarchais este atunci în culmea forței și a frumuseței: ochiul sclipitor, fruntea largă și înaltă, buza spirituală și sensuală, făcute parcă pentru ironie, surâs și sărutare, nările deschise, atitudinea mândră și cavalerească, o veselie inalterabilă și o încredere superbă. Imbrăcat în costumul romantic al seniorului spaniol, Beaumarchais intră în budoarul marchizei de la Croix fermecător. Și nu îl părăsește definitiv decât pentru a se reîntoarce în Franța. Nu însă înainte de a i-o recomanda pe marchiză Regelui Spaniei. Se plictisia bietul om și Beaumarchais, care în toată viața lui a căutat să amuze oamenii, de ce n'ar fi descrețit augusta frunte regală, oferindu-i ofranda unei grații, care pe el îl mulțumiseră destul?

A fost o seară delicioasă de humor reținut, aceea când într'un pavilion secret al palatului din Madrid, eroul nostru și a prezentat benevol [illegible] înaltului suveran, naiv și emoționat ca un adolescent.

O piruetă și Beaumarchais era în stradă. Incă o piruetă și era la Paris.

DIZGRAȚIA

In Vinerea sfântă a anului 1768 se ceartă cu Ludovic XIV: ceartă indirectă dar sigură, pe care Beaumarchais o va regreta mult timp. In ziua aceea ducele de la Valière venia cu el în trăsură spre Versailles.

— Dragul meu, îi spuse d. de la Valière, supez astăseară cu regele, Madame du Barry, și câțiva aleși. Caut un subiect de conversație interesantă; te plictisește atâta uneori la supeurile asta!

— Ei, dacă tovarășii d-tale vor fi serioși, amintește-le vreun cancan dela curte. Dacă dimpotrivă sunt prea veseli, întreabă: „în timp ce râdem, Sire, Majestatea voastră nu s'a gândit vreodată că datorează mai multe livre decât minutele ce s'au scurs dela moartea lui Isus?“

„Desigur vi se va nega afirmația, dar socotind toți vor vedea că ai dreptate“.

Ducele râse, verifică socoteala și grăbit, seara la masă, îi servi regelui această glumă, tocmai când era mai vesel. Regele, devenind deodată grav, spuse.

— „Vorba d-tale îmi amintește scheletele care se serviau, la banchetele din Egipt, între flori și fructe pentru a modera veselia conmesenilor. Vă datorăm d-stră, Duce, această farsă?“ Nenorocit, ducele rosti numele lui Beaumarchais.

— „Calcul de ceasornicar“ scrâșni Regele.

Era disgrația, care avea mai târziu să-l coste multă amărăciune pe bietul nostru erou.

INTERMEZZO

Intre timp, trei evenimente importante: o căsătorie, o piesă de teatru și un proces. Aleasa inimii îi este Geneviève Watebled, o văduvă, pentru care va avea o afecție sinceră și de care îl leagă o amintire: seamănă mult cu marchiza de la Croix.

Piesa e o tragedie. Se reprezintă la Comedia Franceză cu un succes mediocru, dar care dă prilej la nenumărate glume și răutăți. E adevărat că Beaumarchais avea să rămână mai târziu celebru pentru cariera lui scriitoricească, dar pentru moment atenția Parisului îi este câștigată numai de zvonul unui proces grav.

INTAIA INCHISOARE

Ducele de Chaulues îi este prieten. Unui anume La Blache — adversar câinos al fostului ceasornicar — care îi spune că îl urăște pe Beaumarchais așa precum un amant își urăște amanta, ducele gândindu-se la delicioasa lui prietenă, domnișoara Menard, îi răspunde:

— „Dragul meu, îmi iubesc amanta și nu îl urăsc de loc pe Beaumarchais“.

Totuș în frumoasa zi de 11 Februarie 1773, pela 11 dimineața, ducele de Chaulues, urcând scara spre apartamentul domnișoarea de Mesnard, îl întâlni pe Beaumarchais, ieșind tocmai de acolo. Ducele îl salută rece și îi strânse mâna cu o furie abia reținută.

Beaumarchais, cu o înclinare fină îi răspunse: „Bună ziua, domnule. Cum vă mai merge?“ Pe urmă continuă să coboare scara șuerând o arie foarte la modă. Ducele, bănuitor și gelos, sări ultimele trepte, lovindu-și spada de rampă, gata să-și frângă piciorul și se precipită aruncând ușile în apartamentul domnișoarei de Ménard, pe care o găsi într'o elegantă și ispititoare neglijență, pieptănându-și părul ciufulit. Scena fu violentă. Ducele sbiera și bătea cu piciorul în podele; domnișoara Ménard continua să-și aranjeze coafura. Ducele strigă, roșu: „am să-l omor“ și deodată sparse câteva sticluțe cu parfum.

Desigur nu-l omorî, dar se bătu cu el o zi și o noapte cu spada, cu pumnii, cu unghiile și cu bastoanele găsite la îndemână. Aprigă luptă, din care foștii prieteni ieșiră cu capetele respective sparte și cu strașnice zgârieturi. Beaumarchais fu trimis să-și panseze rănile la închisoare. Era prima. Vai! nu cea din urmă.

PROCESUL GOEZMAN

Beaumarchais poseda o chitanță a bancherului Duvernoy-Paris, în valoare de 15.000 de livre — sumă considerabilă. Dar murind bancherul, moștenitorul acestuia, La Blache, contestă autenticitatea înscrisului. Beaumarchais pune iar mâna pe condeiu: un memoriu, două, trei. Afacerea era câștigată. Iată însă că utilizând dizgrația dela curte și scandalul închisorii, La Blache face apel. Momentul este bine ales: Beaumarchais are împotriva lui și opinia publică și judecătorii. Cu deosebire președintele Goëzman îi este dușman și refuză să-l primească pentru depoziție, împiedicându-l să se apere. Venel, președintele îi face cunoscut că o audiență îl va costa 100 de livre. Sărac, Beaumarchais se execută. Ultimii bani îi dă admirabilului magistrat. De prisos însă, de vreme ce La Blache îi poate da înzecit mai mult. Amărât și nenorocit Beaumarchais se hotărăște să se răzbune. Va da cărțile pe față, va dovedi necinstea judecătorului, îl va arăta drept un ordinar excroc și cu riscul de a porni împotriva lui tot Parisul, toată Franța, tot Universul, își va cere dreptatea până la Rege și până la Dumnezeu.

Incepe atunci un scandal enorm. Memoriile lui Beaumarchais împotriva lui Goëzman se tipăresc în mii de exemplare. Parisul trăește sub teroarea și verva lor. E 'o nebună risipă de sarcasm, talent, argumente, perorații, șarje și pamflet. E o putere de convingere care violentează neîncrederea și câștigă simpatia. Parisul delirant de emoție și nerăbdare este de partea lui Beaumarchais, îl susține, îl îndeamnă, îl impune.

La palidele răspunsuri ale lui Goëzman, care își tocmise un anume Marin, Beaumarchais răspunde fulgerător și superb:

„Ai citit, domnule Goëzman, lungul memoriu încărcat de opiu, care circula sub numele d-tale? Nu îți vorbesc despre stil, pentrucă asta nu ne interesează pe noi doi, pentrucă nicid-ta, nici eu nu l-am scris: n'am făcut altceva decât să-l răsfoesc și să-i simt nu știu ce gust fad de peşte *marinat*, care îl face perfect dezagreabil; dar de vreme ce l-ai făcut să apară sub numele d-tale, dă-mi voe să-ți răspund ca și cum ți-ar aparține.

Trebue pentru a-ți plăcea să fiu, ca Marin, totdeauna grav într'un subiect ridicul și ridicul într'un subiect grav?...

Memoriile lovesc bine. Niciodată nu cheltuise cineva atâta geniu pentru atât de puțin lucru. Scaunele justiției tremurau.

ŞI VOLTAIRE... ŞI JEAN JACQUES..

Dela Fernay, Voltaire, cavalerul ironiei atât de facile și atât de temute, fără să-l cunoască pe Beaumarchais, scrie într'o scrisoare unui prieten:

„Am citit al patrulea memoriu al lui Beaumarchais; sunt încă emoționat; niciodată, nimic nu mi-a făcut o mai puternică impresie; nu există comedie mai amuzantă, nu există tragedie mai înduioșătoare, poveste mai bine spusă și afacere spinoasă mai clar expusă“.

Desigur dușmanii nu întârziară să insinueze că Beaumarchais ar fi tocmit cu bani pe cineva să-i scrie memoriile. Jean Jacques Rousseau, ursuzul dela Geneva, exclamă: „Nu știu dacă el le-a compus, dar știu bine că cine scrie astfel de memorii nu le scrie pentru altul“.

Și Goëzman e condamnat. Dar justiția avea nevoe de răzbunare: Beaumarchais își pierde drepturile cetățenești. Mai târziu, mult mai târziu avea să i se facă dreptate deplină. Până atunci rămâne un declasat. Ceeace nu îi împiedică pe toți prinții și ducii Franței să-l viziteze acasă, chiar în ziua condamnării, să-i strângă mâna și să-l îmbărbăteze.

— „Din clipa în care nu mai sunt nimic, spune Beaumarchais, fiecare se grăbește să mă socoată drept cineva“.

IN SERVICIUL REGELUI

Nenorocirile se adună. Beaumarchais înțelege însfârșit ce dureros trebue să simtă lipsa sprijinului regal și se hotărăște să-i recapete bunăvoința. Prilejul se ivește: un oarecare Moraude, exilat la Londra, tipărește acolo câteva pamflete la adresa tronului și a favoritelor regale. Apariția lor ar stârni un scandal enorm. Cine să se însărcineze a lichida această afacere cu tact, cu discreție și cu siguranță? Omul indicat lipsește.

Intr'o bună zi, în cabinetul ministrului d'Aiguillon, un om își face apariția — și cere să fie ascultat o jumătate oră. Minune: pamfletele lui Moraude au fost arse, primejdia exclusă.

Uimit d-l d'Aiguillon mormăe câteva vorbe:

— „Domnule, nu puteți fi decât ori diavolul în persoană, ori domnul de Beaumarchais.

— „O, sunt numai Beaumarchais, domnule Duce.

Cuvinte care n'ar fi lăsat să se bănue câtă fantezie, trudă, spirit, șiretenie și zbucium l-a costat izbânda. E liniștit însă acum. Regele îl va răsplăti, făcându-i dreptate și revizuindu-i procesele.

Desigur... Numai că Regele Ludovic XV moare în trei zile, îmbolnăvit brusc de un vărsat violent. Incă o nenorocire și o altă nădejde distrusă.

AVENTURA

Ludovic XVI. In ce fel i se pot câștiga simpatiile? Evident dacă Moraude ar voi să refacă acelaș joc și dacă Beaumarchais ar putea să înlăture o nouă primejdie a tronului? Ideea nu e rea.

Deodată se anunță la Londra un pamflet împotriva noului Rege, iscălit de seniorul Angelucci. Câteva pagini violente, sigure, pline de humor și scăteind de inteligență. Dacă miniștrii Franței s'ar fi priceput în literatură, l-ar fi ghicit ușor pe amicul lor Beaumarchais sub scrisul vioiu al imaginarului Angelucci. Ei se mulțumesc însă să-l însărcineze pe Beaumarchais cu înlăturarea primejdiei. Din spirit de fantezie, din dor de aventură sau dintr'o exagerată prudență, eroul nostru simulează greutăți imense. O urmărire senzațională a zisului Angelucci dealungul întregii Europe, o luptă cu bandiți, câteva atacuri nocturne, se rănește singur cu un briciu ca pe urmă să-și facă un titlu de glorie dintr'o rană, căpătată „în serviciul tronuuli“. Străbate Europa în lung și în lat, scornește comploturi, povestește aventuri, reclamă, se vaită, se mândrește și „lucrează“. Are tupeul și imensa îndrăzneală de a cere concursul guvernelor Angliei, Olandei și Germaniei pentru prinderea acestui inexistent Angelucci, se prezintă în audiență la Maria Tereza și duce de nas o sută de miniștri și o mie de polițiști, până când toată lumea obosită de căutare, îl lasă pe urmărit în plata Domnului, mulțumită că oricum „primejdia“ pamfletelor a trecut.

Și Beaumarchais se întoarce la Paris, el salvatorul onoarei franceze și al dinastiei.

Doamne! cum de n'a murit râzând.

INTERMEZZO

Geneviève, a doua lui soție, murise între timp. E destulă vreme de atunci. Singur și neliniștit Beaumarchais are nevoe de un umăr de prietenă, pe care, uneori, seara, să-și rezeme capul prea mult trudit până atunci. Domnișoara Willermawlaz îl cucerește. Dupe un concubinaj, în urma căruia Beaumarchais capătă o fiică — Eugénie — prietena îi devine soție. Puțină liniște pentru un aventurier înăscut nu strică.

A uitat literatura? Nu. „Bărbierul din Sevilla“ se reprezintă la Comedie cu un succes remarcabil: douăzeci de reprezentații succesive. Iată este terminată și „Nunta lui Figaro“, dar cine va îndrăzni să o joace? Nobilimea biciuită și curtea ironizată nu ar putea îngădui sacrilegiul reprezentării.

Se citește piesa la curte. Regina foarte amuzată pledează pentru reprezentare. Ludovic XVI lovește nervos în masă: „E destabilă și nu se poate juca“. — „Totuși e spirituală“, încearcă regina să protesteze, iar augustul ei soț taie discuția cu o replică ce dovedește multă înțelegere: — „Vă repet Doamnă că nu vreau să se joace; mai bine am dărâma Bastilia de pe acum“.

Intr'adevăr, n'a fost „Figaro“ întâiul revoluționar și întâia veste a sângeroșilor ani de mai târziu?

OMUL DE AFACERI

Beaumarchais câștigă însfârșit definitiv procesul Goëzman și apoi procesul La Blache. Sumele datorite, sporite cu dobânzile legale și cu despăgubirile de judecată, se urcă la cifre fabuloase. Banii sunt plasați de îndată într'o grandioasă afacere maritimă și Beaumarchais se face negociatorul direct între Franța și America, peste capul Angliei. Un act de îndrăzneală și de simț politic admirabil. Ceasornicarul-poet ține acum în mâinile lui eșafodajul unei întregi industrii și a două pieți comerciale, comandă raporturile negustorești ale guvernelor respective și se substitue în această materie guvernului. E universal competent.

Și din această avere o bună parte o sortește editării operelor complete ale lui Voltaire, într'o ediție unică de o eleganță celebră.

FIGARO... INSFARȘIT

Repetițiile reluate de șease ori la rând, de șease ori au fost suspendate. Stăruința generală și rugămințile miniștrilor nu-l induplecă pe Rege. Este nestrămutat. Și totuș — din slăbiciune! din capriciu? din oboseală? — sfârșește prin a ceda. Premiera „*Nunții lui Figaro*“ e fixată.

27 Aprilie 1784. A fost o zi agitată până la scandal, până la nebunie. Revanșe lui Beaumarchais. Primește sute de scrisori. solicitându-i un loc de favoare: amatori, literați, magistrați, curtezani, prinți, prințese.

Piesa trebue să se joace dela 5 seara până la 9. Totuși cucoanele au venit de dimineață, ca să fie sigure de locul lor și mănâncă în loji. Ghișeul. care se deschide la 4 este asaltat dela 11 dimineața. In jurul teatrului o lume imensă de nobili, servitori, guvernante, bucătari, soldați și negustori ambulanți. Bătăi, strigăte, încăerări, asalt.

Inăuntru un vacarm parfumat de aparițiile celor mai nobile doamne ale Parisului. Beaumarchais ascultă dintr'o loje și surâde. Insfârșit cortina se ridică și piesa se desfășoară în primele acte în excelente condiții. Actul patru lâncezește. Actul cinci e primit cu manifestații violente pentru și contra lui Beaumarchais. Monologul lui Figaro sună ca o trompetă:

> „Pentrucă ești un mare senior crezi că ești și un mare geniu? Noblețe, avere, rang, toate astea te fac mândru. Dar ce lucru cu adevărat bun ai făcut d-ta? Ți-ai dat numai osteneala de a te naște și nimic mai mult. Pe când eu? drace!...

Dușmanii lui Beaumarchais susțin că „*Nunta*“ va cădea dezastruos.

„Intr'adevăr este o piesă care va cădea patruzeci de seri una după alta, glumește Sophie Arnould, una din prietenele autorului. Pronostic greșit, căci Figaro a căzut o sută de seri și mai bine. Cel mai mare succes de teatru al veacului.

Și Beaumarchais? E fericit, îndrăzneț, superb și mușcător. Toate cucoanele ar voi să-i vadă piesa, dar toate maschează o pudoare de fecioară ofensată. Unui duce, care îi cere o loje discretă pentru familia sa, Beaumarchais îi răspunde cu această scrisoare:

> „Nu am nici o considerație, Domnule Duce, pentru femeile care își permit să vadă un spectacol pe care îl judecă necinstit și acceptă totuși să-l vadă în secret. Eu nu mă pretez la astfel de fantezii. Mi-am dat piesa publicului pentru a-l amuza și pentru a-l instrui nu pentru a da babelor plăcerea de a se bucura pe ascuns în loje și de a bârfi pe urmă în societate. Plăcerile viciului și onorurile virtuții, asta este nerușinarea veacului. Piesa mea nu este o operă echivocă, trebue s'o mărturisesc sau s'o reneg.
>
> Vă salut, Domnule Duce și îmi păstrez loja.

ULTIMA AVENTURA

60 de ani. O bătrânețe calmă și odihnită în mijlocul familiei. Beaumarchais scrie poesii pentru Eugenie — fiica sa. Intre altele o glumă rămasă celebră: „Rondel pentru reîntoarcerea Eugeniei dela mânăstire în casa părintească, dedicat mamei sale și făcut de Pierre-Augustin tatăl său, primul poet din Paris, dacă intri prin poarta Saint-Antoine“.

Dar într'o zi... O carte de vizită o anunță pe d-na Amélie Houret, contesă de la Marinière. E introdusă în biurou: o femeie de douăzeci și nouă de ani, un chip pur, ochi mari și o epidermă tremurând — emoție sau dragoste? — la vederea bătrânului bărbat.

Beaumarchais se simte emoționat de atingere, pe urmă de strângerea mâinii acesteia mică, albă și fină. Ascultând-o vorbind își admiră tânăra vizitatoare și caută să o ghicească: părul ușor și mătăsos se arăta ieșind peste bordul pălăriei în chip de cârlionți, ochii de un negru strălucitor, pleoape umbrite de gene lungi, un nas mic cu aripi fine, o gură mică și lacomă de pisică tânără, gropițe copilărești, o voce armonioasă, un spirit cuceritor și mâna asta așa de frumoasă, așa de bine făcută și piciorul descoperit puțin de rochia ridicată discret și tot trupul acesta...

Ea continua să vorbească, cu ochii pierduți într'un vag îndepărtat, povestind cu o uluitoare sinceritate viața ei de fată, pe urmă de femeie tânără și ultima aventură, care o obliga să se despartă de el. Când sfârși de vorbit ea îl privi pe Beaumarchais care îi spuse:

„Atât de frumoasă, nu mă mir că ai întâlnit atâtea lucruri surprinzătoare în viața d-tale“. Și privind-o într'una repetă încet: „Atât de frumoasă“.

Ochi în ochi, pătrunzătoare, caldă, fermecându-l, ea întrebă șiret:

— „Găsești?“

Drept orice răspuns, strângându-i într'una mâna, își apropiă buzele de ale ei: ea și le dărui. A fost un sărut lung. Ingenuchie înaintea ei și o desculță; surâzătoare ea îl lăsa în voia lui și îi mângâia firele lui rare de păr.

In momentul acesta un prieten, care venia zilnic să-l viziteze pe Beaumarchais, intră. Se opri scurt; cu mâna la gură, ca și cum instinctiv ar fi vrut să-și oprească o exclamație, privia tabloul:

Beaumarchais îngenunchiat la picioarele unei femei, care încerca rușinată să-și aranjeze rochia ridicată peste genunchi. Prietenul ieși discret. Surd, Beaumarchais nu auzise nimic. Amélie Hourel îl văzuse însă. A fost o panică scurtă.

A doua zi cavalerul de 60 de ani îi scria frumoasei lui vizitatoare o pagină lungă, emoționat ca un adolescent, îndrăgostit ca un logodnic și trist ca un patriarch.

„O, buzele mele — Doamne — numai odată au încercat să le simtă pe ale d-tale și ardeau.. de focul febrei. La ce mai îmi trebuia farmecele d-tale, la ce să mai văd piciorul cu genunchiul cel mai bine făcut din câte am cunoscut, piciorul ăsta mic, fricos și gol? Nu, nu, nu mai vreau să te văd, nu mai vreau să-ți simt răsuflarea arzând în pieptul meu. Sunt fericit, rece și liniștit. Ce îmi oferi d-ta? plăceri? Nu le mai vreau. Am renunțat la sexul vostru, nu mai îmi poate dărui nimic. Nici o întrevedere mai mult, că înebunesc“.

SFARȘITUL

Și iată viața lui sentimentală e sfârșită. Până ce și cealaltă viață își va trăi ultima zbatere, vor avea să treacă zile puține agitate în sângele și învolburarea Revoluției Mari. Iar într'o dimineață — 14 Maiu 1799 — în patul lui odihnitor l-au găsit adormit în calmul cel de pe urmă, găsit întâia dată în lungul unei existențe de zbucium.

Edit. Libr. *Gallimard*-Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11.

complet

Universul literar

Anul XLIV Nr. 52
25 Decembrie 1928
5 Lei

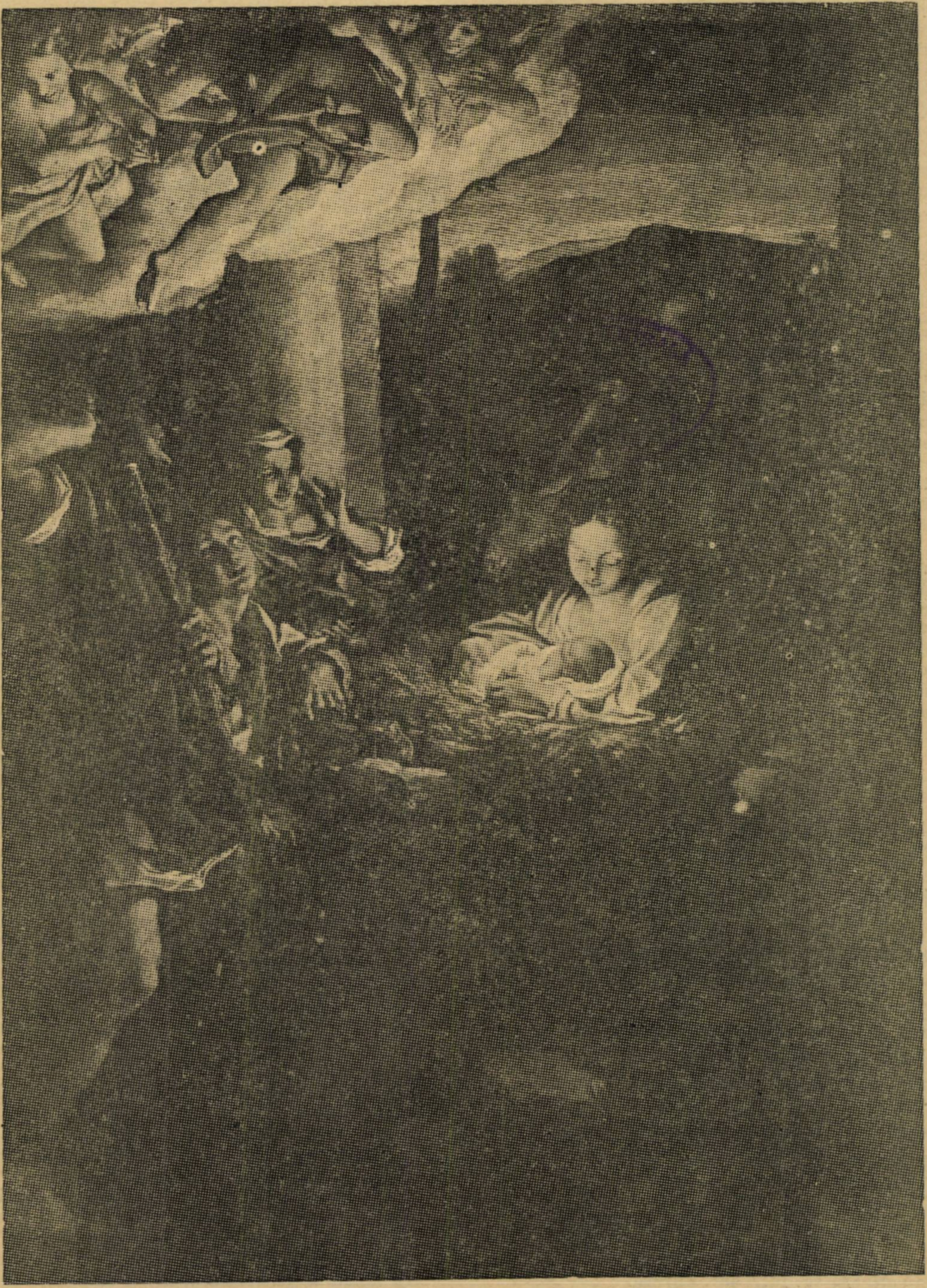

CORREGGIO *NOAPTEA SFÂNTĂ*

RUGACIUNI DE

In româneşte de ANDREI

RUGĂCIUNE

pentru a tălmăci patrusprezece rugăciuni de Francis Jammes

Doamne,
cu gând lipsit de vreri deşarte noi purces-am
A tălmăci aceste pioase rugi de Jammes
Francis, voind — umili — a face să grăiască
iubirea lor cuminte pre limbă românească,
spre bucuria celor, ce nu ştiu să cetească,
decât în slova scrisă prin locurile-aceste.
Precum în orice pom mereu acelaş este
vântul şi adierea-i, tot astfel întru toate
graiurile-omeneşti acelaş suflet bate.
Pentru aceea, Doamne, gândit-am că nu-i bine
să fie'nchisă celor ce vorbele străine
nu ştiu, atât de sfântă iubire către tine.
Bicisnici suntem, Doamne, şi-ţi arătăm neştiinţa;
fă să nu rătăcim şi să ne dai credinţa,
ca şi drumeţului, ce merge prin pădure,
călăuzit de-o stea. De aceea măestria
dă-ne, ca şi alţii să aibă bucuria,
pe bunul Francis Jammes la fel să îl cunoască
şi-astfel pe el cinstindu-l pe tine te cinstească.
Şi să ne faci, o Doamne, ca să iubim durerea:
cu cât o fi mai mare, cu-atât s'avem puterea
de-a merge mai departe şi ruga să nu moară
nainte de-a fi spusă cum nu laşi ca să moară
copilul, pentru care — în ruga cea de-a treia —
se roagă blând poetul, ca mai târziu cu-aceea,
ce îi va fi soţie, să te slăvească, Doamne.
Nu-ţi cerem ziua morţii curată şi frumoasă
să fie ; să ne plângă copii şi vecinii,
în raiu când pregăti-ne-om să mergem cu asinii.
Ci potrivit cuvântul şi inima voioasă,
ne dă şi 'n tălmăcire fă să ne reculegem
şi ruga simplă nici s'o stricăm şi nici s'o dregem.
Deaceea, Atotputinte, tu ruga noastră-o curmă
şi ne îndeplineşte dorinţa de pe urmă :
de viaţă şi putere tu inima ne-o împle,
în dar ca să-ţi aducem, o Doamne, vorbe simple.

RUGĂCIUNE

pentru a iubi durerea

Nu am decât durerea-mi, n'o vreau decât pe ea.
Credinţă mi-a purtat şi-mi poartă numai ea.
De ce aşi pizmui-o, fiindcă în lungi clipe,
când sfâşierea'n suflet prindea să se 'nfiripe,
mereu atunci alături de mine doar ea sta ?
Sfârşesc, durere, iată, prin a te prea cinsti,
căci ştiu făr 'îndoială : nu mă vei părăsi.
Cu cât mai mult te simt, cu-atât eşti mai frumoasă.
Tu eşti asemeni celor, ce'n viaţă niciodată
nu-mi părăsiră-inima săracă, 'ntunecată.
Şi de cât o iubită mai bună mi-eşti, durere,
căci ştiu că'n ziua ceia, când eu voiu fi pe moarte,
culcată lângă mine vei fi şi, cu putere,
vei încerca în suflet să-mi intri iar, durere.

RUGĂCIUNE

pentru a fi simplu

Ascultă fluturii de vânturile toate,
ca florile-aruncate din drum la procesiuni
spre tine, uşor, de către copii mici şi buni.
E dimineaţă, Doamne, şi rugăciunea iată,
se'nalţă către tine cu fluturii 'nfloriţi,
cu strigătul cocoşului şi lovitura pietrarilor.
Şi sub platanii verzi cu frunza lucitoare,
în luna lui Cuptor, când aspru crapă 'n soare
pământul, nevăzuţi greeri ţârâitori
s'aud slăvind mereu a ta Atot-putere.
Mierloiu 'ngrijorat, prin frunze, lângă apă
ar fluera mai mult, dar bietul nu cutează.
Nu ştie ce-i de este îngrijorat. Se-aşează —
şi una cu pământul o şterge dintr'odată,
din partea'n care nu eşti, şi-şi ia zborul îndată.

Uşor şi liniştit azi, Doamne, reîncepe
viaţa, ca şi eri şi ca de-atâtea ori.
Ca fluturii aceştia, ca simplii lucrători,
ca greerii aceştia, ce lacomi sunt de soare,
şi aceste mierle ascunse în umbra foilor,
îngăduie, o Doamne, să-mi stăruie fiinţa
în chip atât de simplu, precât îmi e putinţa.

RUGĂCIUNE

pentru a aduce Domnului vorbe simple în dar

Ca şi meşteşugarul, văzut în zori de zi,
cu grije aplecat în alba ta lumină,
cioplind chipuri de sfinţi pentru sfântul amvon,
vreau sufletul spre rosturi pioase-a-l cârmui.
El m'a poftit năuntru în casa lui umilă,
icoanele de lemn le-am cercetat în parte :
jos la picioarele lui Marcu — un cap de leu,
lângă Ioan un vultur şi Luca cu o carte
cu taine rânduite de bunul Dumnezeu.
Avea'ntr'o mână omul, tremurătoare, dalta
şi băgător de seamă ţinea ciocanu'n alta.
Incolo soarele lucia pe coperişuri.
Urca tămâie sfântă din foi de busuioc
înspre stângacii sfinţi cu feţele străine.
Şi ai fi spus că grabnic o adiere vine
şi trece prin acest sărac şi biet amvon,
cum trece prin pădure al cuiburilor svon.

Eu, Doamne, n'am făcut un lucru atât de sfânt.
Vai ! n'ai voit măcar născut ca să fi fost
într'o colibă mică, aproape de fereastră,
păzită de-un opaiţ, când vine seara-albastră
şi unde cântă dalta de dis de dimineaţă.
Eu pentru Tine, Doamne, voiu fi cioplit icoane
şi-întorşi de pe la şcoală copiii buni şi dragi
se vor fi minunat de cei trei falnici magi
veniţi aci cu fildeş cu aur şi tămâie.
Şi lângă-aceşti trei crai aşi fi cioplit în lemn

FRANCIS JAMMES

TUDOR şi MIHAIL SEBASTIAN

un fum ca de tămâie şi-aşi fi voit să'nsemn
potirul alb şi pur al florilor de crin
umil şi bun ca un pahar de om sărac.
De vreme ce, o ! Doamne, şi azi îmi pare rău,
că inima nu-mi este îndeajuns de simplă
îngăduie-mi să-ţi duc în dar aceste vorbe,
în lipsa sfântului altar, unde Fecioara
s'ar fi rugat şi'n zori şi seara pentru mine.

RUGĂCIUNE

pentru o ultimă dorinţă

Putea-voiu, într'o zi ca 'ntr'o romanţă veche,
să-mi însoţesc mireasa la nunta cea curată
prin pajiştea, pe unde argint va pune vara.
Împleticindu-şi pasul prin albe flori, copii
îşi vor urma bunicii în haine cenuşii.
Deasupra tuturora va fi o mare pace
şi doamnele bătrâne distrate-au să se joace
cu lanţuri lungi de aur, de rochii aninate.
Cânta-vor piţigoii în ulmii deşi, încet,
spre bucuria simplă a sufletelor bune.
Ci eu meşteşugar voiu fi, şi nu poet.
Şi voiu ciopli în lemnul mirositor şi tare ;
femeia mea va coase lângă fereastra, care
împrejmuită fi-va de-albastrul florilor,
unde s'o strânge viespea — o flacăre în zbor.
Sătul sunt de-acest traiu neliniştit şi greu.
O, Doamne, viaţa mea te va sluji mereu
Şi zilele-mi vor trece între rândeaua bună
şi clopotele, care Duminica răsună.
Daţi pasărilor apă — copiilor le spun —
apoi le vom da drumul, când vor putea să sboare,
să cânte fericite prin perlele, pe care,
căzând le-o pune ploaia în ramuri de alun.
E astăzi anul, anul nou — copiilor le-oi zice —
să scriţi în seara asta bătrânelor bunice,
ca fruntea să şi-o plece, înduioşate, peste
scrisoarea cea frumoasă, cu vorbele aceste.
Viaţa va fi lină, iar moartea fără zvon.
Sicriul meu cel simplu îl vor urma ţăranii
şi'n alb, spre cimitir şcolarii m'or conduce.
Doar numele meu, Doamne, scris pe umila cruce,
va fi un loc de rugă pentru copiii mei.
Şi fă, o Doamne, dacă prin satul meu va trece
cândva vreun poet, ce va'ntreba de mine,
să i se spună : Nu ştim nimic despre acesta.
Dar dacă poate... (Doamne, îndeplineşte-mi ruga)
să-mi caute mormântul s'ar întâmpla să vie
odată o femeie, ca flori s'aşterne-acolo
s'o ducă fiul meu plângând, făr'ntrebare,
spre locul unde voiu dormi în tihnă mare.

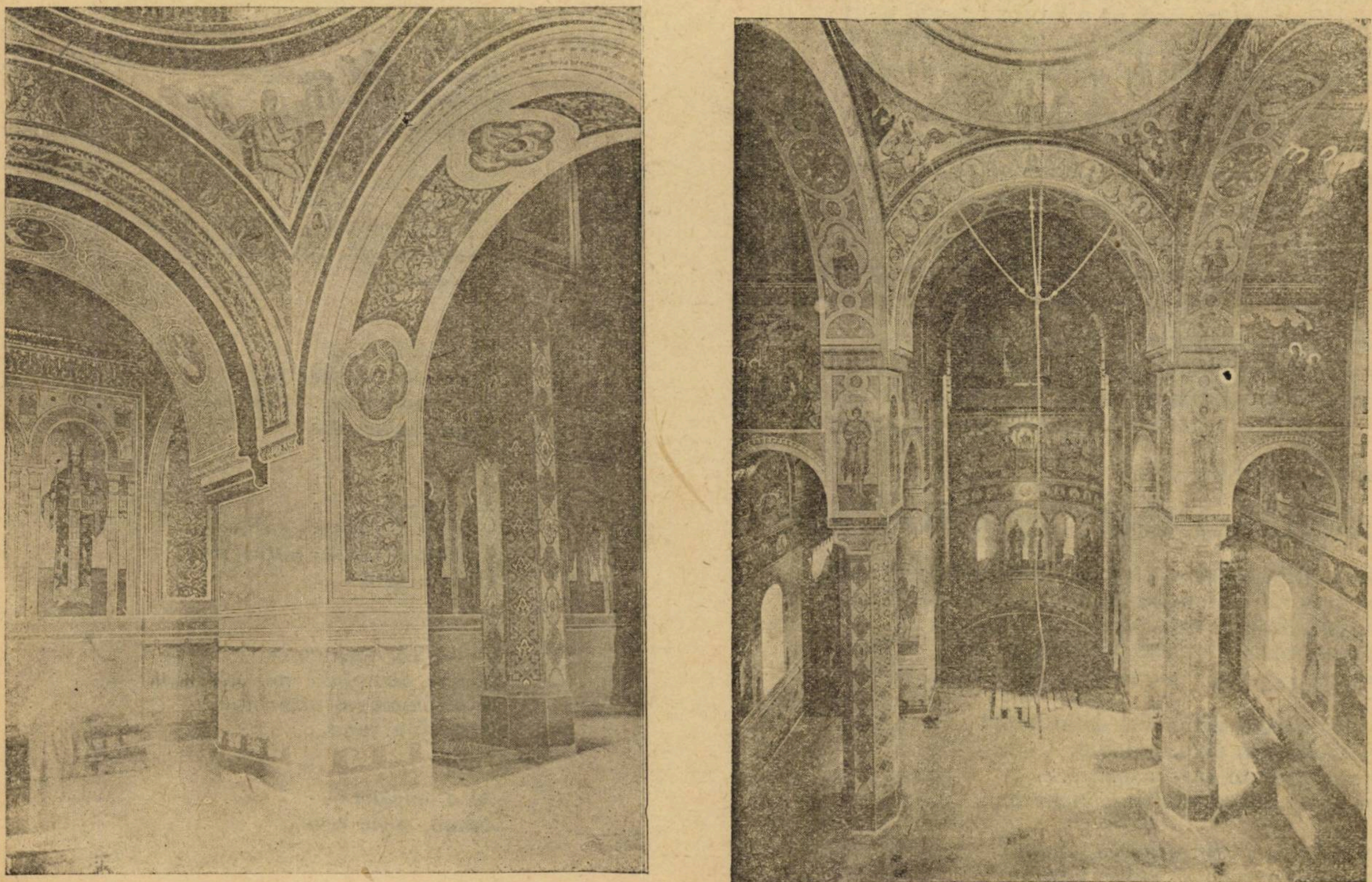

D. BELIZARIE : Frescă bisericească

POEZIE

CAMIL PETRESCU

PARABOLA COMPLECTA

**Culege de pe stânci garoafe roșii
Căci fulgerul pe toate le aprinde;
Surâde când oceanul se întinde
Să prindă din noianuri albatroșii.**

**Fă pași mărunți și numără atent
Sau fă în gând un salt de tigru negru.
Dansează grațios dar van, integru
Trimete către stele un compliment.**

**Prin sate treci necunoscut și mic
La fiecare poartă scade un sărut;
Un derviș străveziu și grav, calic,
Să stea între ei și tine ca un scut.**

**Când singur ești în câmp cu drumul
Și mori și cânți fără să știi de ce
Să faci din toate-un autodafê
Și-apoi să pui să se preseze scrumul.**

C. I. ȘICLOVANU

IN DEPARTARE

Țara cea mai îndepărtată este Țara Focului,
Țara cea mai posomorîtă și cea mai pierdută ;
Acolo sunt răsunătorii munți de feldspat,
Și vânturi sărate, străbătând nisipuri goale.

Acest pământ își amintește, dela nașterea lumei,
De o coastă stâncoasă, pe o laturе a lumei noui ;
A auzit mugind munții înfierbântați până la alb,
Luptând contra năvalei primelor maree înalte.

Din talazurile de culoarea sticlei, am ridicat o scoică :
Și-am auzit ceeace nici un om n'a auzit încă,
Murmurul de vapori în pădurea caldă de alge
Și pași înceți, apăsând pe dușumeaua oceanului.

Am văzut fulgerul oblic al unui pescăruș,
Când o jerbă de lumină a fost vărsată peste zăpezi
Și am auzit vântul în ierburile țepăne de pe dună.

Către un promotoriu al Țării Focului
M'am cățărat în amiază și am întins mâna
Către o altă țară, mult mai în departe și mai posomorîtă.

(După ROBERT HILYER)

EMIL GULIAN

LÂNGA POM DE CRĂCIUN

**Lângă pom cu esențe verzi, stâlp de argint, curat,
Inger drept ca lumina lângă pom de Crăciun...
Curgea linia ta ca o sârmă ce arde
Printre cetini de brad înfășurând trup de flori.
Printre lumânări aureola și alți sori.**

**Revăd, revăd zâmbetul de-altădată
Zâmbetul tău dela Crăciun.
O, așa praf de aur în soare...
Cu brad, nematerializat, înger bun,**

**Cu aripi, cu trup greu ca neaua.
De supranaturalul lor se mirau.
Printre lumini roșii aureola
Și ochii tăi triști așa cum erau.**

IOAN GEORGESCU

IARNA DE STICLA

**Prin geamul crispat de frig, în care
răsare
ziua ca o apă puternică de lumină,
sârmele vederilor au'nțepat
acoperișuri răsunătoare'n vânt,
ce lasă sdrobire de viață
cu stâlpările iernii de ghiață,
pe pământ.**

**Din copacii strâmbi ca niște urăciuni,
cosoarele gerului au tăiat
oase de lemn argintat
ca pe odrasle de goliciuni.**

**Acum, aeru'ncâlcit în pâclă pare-o silă
ca praful din plevi ce-ajunge'n față...
Prin pete subțiri și reci de zăpadă
încleștate ca o milă,
vuietul oțelit al iernii'ncrustate —
înoiește tăcerile lumii cu-o albă prefață
de-argilă...**

CICERONE THEODORESCU

CÂNTEC AUZIT

**Lacrima pal
Cum ar păta o mătasă, —
Floare, în palmă, îți lasă
Albul oval.**

**Doru-mi, — o nu
S'o răsvrăți să te cheme !
Poate iubești, sub blesteme,
Altceva, tu...**

**Dar de-ai veni
Necoborât dintre zale, —
Și'n rugăciune, — ale tale
Mâini, m'ar răni ;**

**Și ai avea
Unghii de sânge, ca zece
Unghiuri cu sclipătul rece
Dela o stea !**

**Ochii-mi, ce-ascund
Negre nămoluri sub pleoape,
Și-ar îngropa, între ape,
Nuferii'n fund...**

**Ai o mărgea :
Inima, roșie-rece...**

**Gândul meu, lin își petrece
Firul, prin ea.**

ICOANE

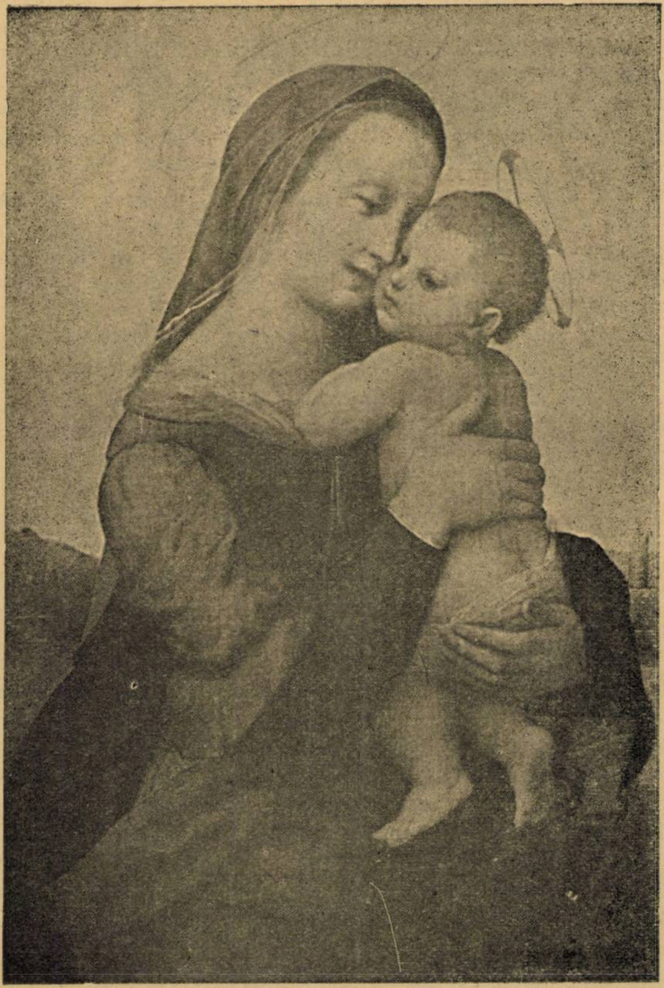

RAFFAEL: Madona

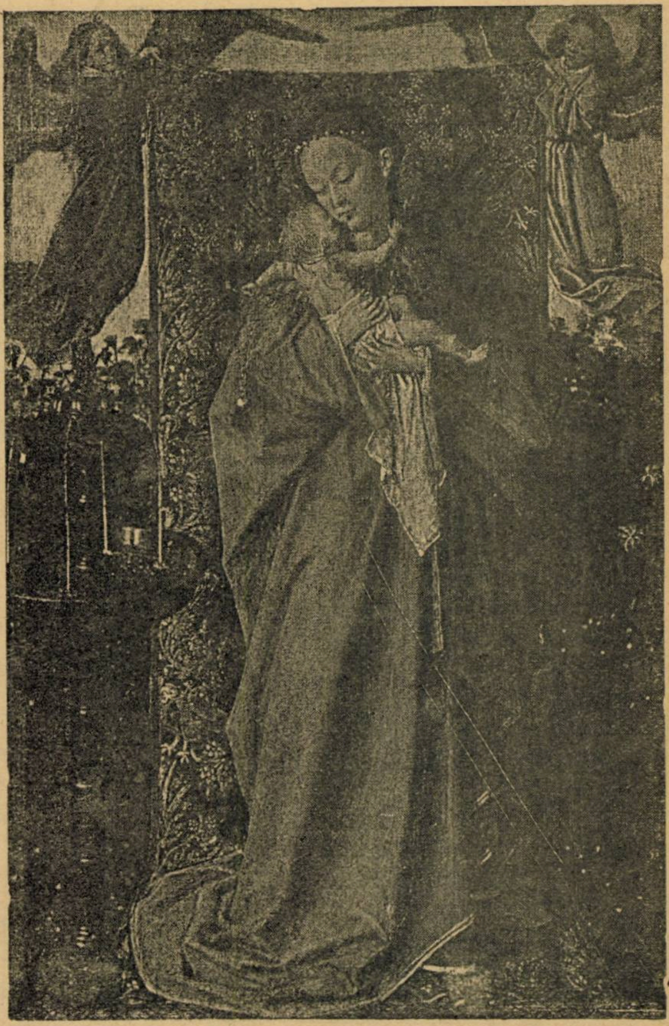

JAN VAN EYCK: Madona

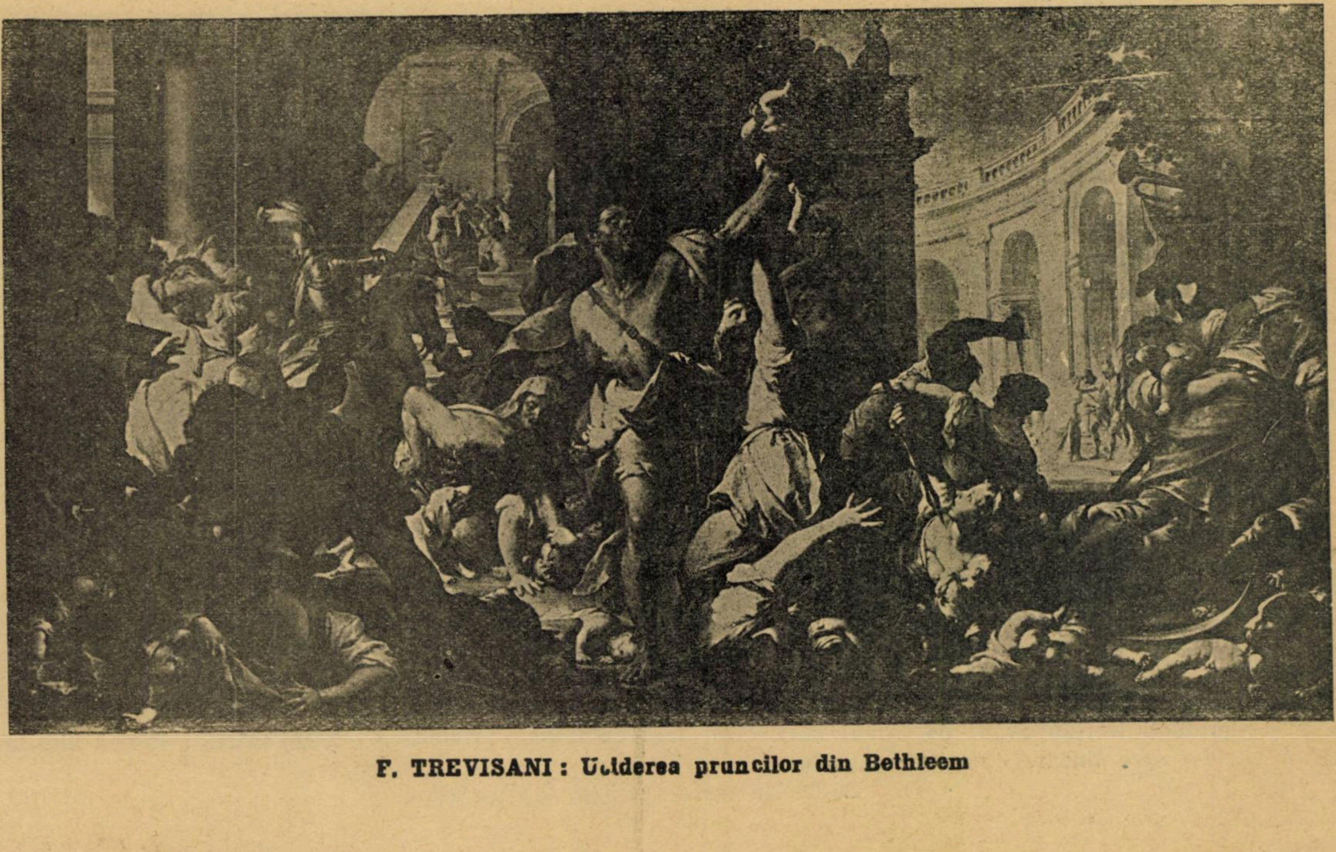

F. TREVISANI : Uciderea pruncilor din Bethleem

INSEMNĂRI DIN ZIUA ȘAPTEA

VINTILA RUSSU-ȘIRIANU

INTERIOR

Liniște caldă în odaie.

Un bâzâit surd de sgomote care pătrund, îndărătnic, ca niște muște sonore din gunoiul de larmă al străzii, pe sub uși, prin crăpăturile ferestrelor.... atât...

Pendula ornicului moțăie leneș, lungind clipele.

Un scaun, cu picioarele sub masă și-a rezemat pieptul de marginea ei, ca un bătrân somnoros... Aștepți să-i cadă capul în piept.

Covorul s'a întins cât e de lung, pe podea. Doarme fără un sgomot, ca un pui de găină sau o femeie anemică....

Bufetul cu pântec de țață, a amorțit cu farfuriile în poală...

Dar pe masă ea, harnică, ea, înțeleapta casei, gândește.

Ea. e lampa.

Lampa e mândră din mai multe pricini: fiindcă o lege hotărîtă a casei poruncește ca ea să fie tot-deauna curată, pentru-că poate privi oricât în ochii oricăruia din ai casei sau chiar în ai unui străin, fără ca aceasta să-i facă vre-un rău, ceeace nu poate face cel ce o privește pe ea.

O altă pricină a mândriei ei, este conștiința limpede că în jurul său se adună toată suflarea casei când își pâlpâie prietenos lumina. Mai mult, par'că însăși încăperea își strânge trupul mai aproape de ea iar bezna se furișează fricoasă prin unghere...

Atunci lampa are aierul unei bunicuțe cu scufiță albă de porțelan pe cap

Dar lampa simte și știe că e fragilă. Din pricina asta mândria ei rămâne întotdeauna blajină, ca a unei ființe timide.

Acum gândește: „Astăzi e Duminică, ziua cea mai fericită pentru mine“.

Sunt curățită dis de dimineață.

Ai casei au plecat înaintea prânzului, s'au întors, au mâncat și acum sunt din nou plecați. Voi avea răgaz și liniște până se va întuneca bine și tot timpul, nesupărată de nimeni, am să pândesc minunatul Dumnezeu al credinței mele: Soarele...

Minunată minune! Nu stă pe nici o masă, nimeni nu-i toarnă petrol în pântec și îi ajunge o singură ochire ca să mă orbească!

Religia vieții mele, soare a tot luminător, lampă Dumnezeu! Dumineca e ziua în care sufleul meu ți se închină neturburat de nimeni...

O, dacă sufletul meu s'ar mări nemărginit și sburdând într'un avânt de lumină ar porni-o spre tine!...

Vis.. vis...

In curând „se vor“ întoarce. Vor speria aierul cu strigătele lor. Cineva îmi va sgâria ochiul cu un chibrit ca să curgă în odaie lumina pupilei mele și din când în când, îmi vor smuci pleoapa cu un cui părându-li-se că privesc prea sus!

...Resemnare... fiecare lucru are, nestrămutat, menirea lui pământească..

Ceasornicul îngână clipele... bufetul se îndoapă cu farfurii... covorul tremură sub blagoslovirea creștinească a lui Hector sau sub jerfta păgână a motanului... fereastra se sparge odată pe lună.

Dacă ași fi Dumnezeu ași face din fiecare zi Duminică...

DE FOAME...

E desigur două fără cinci minute, fiindcă băcanul cu nevasta și cele două fete au trecut. Se duc la „matineu“.

E Duminecă.

Clipesc din ochi fiindcă mă gâdilă privirea și gândesc: de ce nu-i zice zilei acestea Marți? e probabil tot una.....

Cămara în care locuiesc e joasă, cu botul la pământ. Are totuși ceva de mansardă. Deaceea, de multe ori am impresia că e mansarda unei case, unei case care s'a dat peste cap....

A fost cândva, măcelărie aci. Se cunoaște bine locul unde era așezat butucul, pe care se tăia carnea. De jos cimentul găunos, mă privește cu crăpături sgrunțuroase...

Plouă murdar ca și cum cerul ar stoarce rufe prost spălate. Streșini târâesc ca niște greeri ai umezelei.

Umed, frig, miros de mucegaiu...

Sunt cocoțat într'un colț al patului (Singurul meu scaun n'are decât trei picioare).

Mi-e frig. Cred că tremură și peticele paltonului pe care îl am în spinare....

Mă supără crăpăturile cimentului...

Mi-am târît privirea spre fereastră.

Geamul e crăpat și el, dar ucenicul de brutar care mi-e vecin mi l-a lipit cu o foae de ziar și pap... Ține la mine pentru-că îi povestesc ce spune Carl Max ori Kautzky...

Papul însă s'a cam topit așa în cât vântul dă bobârnaci hârtiei, care sună caraghios ca o tobă jucărie...

Dacă ași fi întins pe o sofa așternută cu blană și caramaniuri, într'o cameră largă cu tomuri, tablouri și un cămin pâlpâitor, ași face probabil versuri privind căderea frunzelor sau ași visa ascultând ploia picurând... dar așa, sunt mai cuviincios față de mine, privind peste drum....

De partea aceea a străzei, este un maidan plin de cucuie de gunoiu. In fund pe gardul ce stă să cadă, o mână nesigură ca o silabisire de copil, a vopsit cu litere mari albe și inegale „Murdăria oprită cu Bătaie“.

De obiceiu. inscripția asta îmi aduce un zâmbet pe care îl prețuiesc, dar azi— poate din pricina frigului care e nesuferit ca o cămașe uscată — mi se pare tragică....

Privesc pământul maidanului. O pingea putredă, cu o plesnitură ca o pleoapă, face cu ochiul unui nasture de pompier bondoc și mândru că a păstrat încă ceva din luciosul sărut al cremei „Amor“...

Un cocoșel, cu gâtul golaș, se apropie țanțoș, în pas de defilare, dă să ciugulească din nastur dar simțindu-l mai tare decât ciocul lui, îl dă disprețuitor deoparte, se oprește triumfător pe un morman de gunoaie și înjură ploaia cu gâtul întins, cu glasul sgrunțuros ca o rostogolire de spărturi de farfurie...

Nu știu dacă e comic fiind-că are aerul așa de serios, fiindcă seamănă cu unii cameni sau pentru-că îmi pare mic. dar am râs și îi sunt recunoscător...

Mi-e frig și râsul mi-a înăsprit foamea... Un negustor ambulant trece strigând: „gogo-o-și ca-alde!“ In cămară se strecoară o adiere de aluat și undelemn. Asta mă face să scuip....

Plouă mereu, așezat și zgârcit ca o socoteală...

O fi cerul o tejghea?....

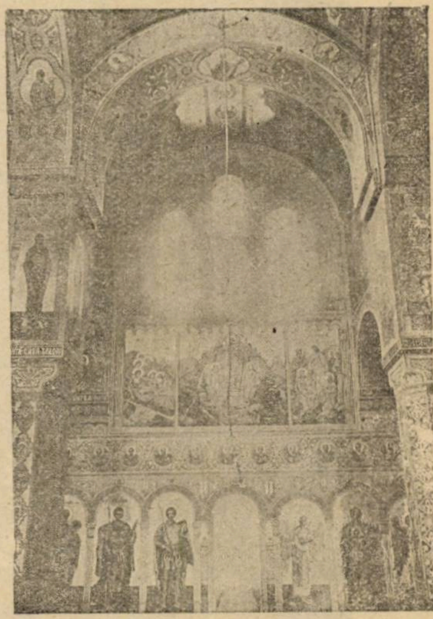

BELIZARIE : Frescă bisericească

FARSA

GEORGE SCRIOŞTEANU

Constanţa. Vara. In Iunie.

Marea albastră, liniştită, cu soare mult şi căldură insuportabilă, cu cazino frumos, dar cu vizitatori puţini, cu plajă admirabilă, împopistrată de cocote fine, numeroase, oficiale, quasi-oficiale şi clandestine cari roesc în toalete strălucitoare, şi în plus o trupă de actori pribegi, sosită de curând...

Oraşul liniştit, plăcut, cosmopolit, comercial, blajin, oriental, cu geamanduri cobitoare, şi vapoare puţine, încremenite par'că de veacuri la porţile bătrânului Tomis, care-şi aştepta vizitatorii, întârziaţi oarecum în acel sezon.

Era prin anul de graţie 1914.

Departe, în abizul zărilor albăstrui-violete prin perdeaua aburilor şi negurilor mărei, abia se încheagă, — ca o năzărire de vis, — o dâră de fum, iar după o clipă bunicică, tocmai dincolo de apele româneşti, patru monştri maritimi, — din ţara nasurilor roşii şi a vutcei, — se grupează în linie, stopează un sfert de oră, ca o demonstraţie de prietenie curtenitoare, apoi la un semnal răguşit, — ca un muget năprasnic de cerb înfierbântat; prin flanc câte unul, se fac nevăzuţi, în direcţia Odesei.

Impreună cu toată lumea din oraş dădusem şi noi fuga 'n port să vedem minunea, crezând că vasele vor intra în apele noastre. Dar ele respectase convenţia.

— Aţi văzut băeţi, se îngroaşe gluma! Ne-au avertizat, că de nu vom intra cu ei în hora războiului al nostru e dracu!... zise Achile Popescu, directorul trupei noastre.

— Ce spui Nene Achile? Adevărat? răspunse camaradul Gal; un actor, subţirel, înalt, cu nas coroiat, cu ochii căprii, trişti şi cu faţa suptă, palidă, întunecată, pe care suferinţa şi privaţiunile de tot soiul, încremeniseră creţuri şi sbârcituri adânci....

— Hei, măi flăcăi, — nu se ştie ce ne poate aduce ziua de mâine!

— Ce să se ştie Don Drector, — glumesc eu, — când o veni ziua suntem gata. Deocamdată însă, mai va, până să intrăm noi.

— Sigur! zise d-ra Zeta, gingaşa subretă a trupei. Mai va, până om intra. Şi eu care mă prăpădesc să fim alături de puternicii Ruşi.

— Te interesează Ruşii, frumoasa mea subretă, sau poate, necunoscutul?...

— Ce-i aia Nene Aşilică? ciripi diva, făcând ochi largi-naivi şi clipind des, pleopele cu gene lungi, codate.

— Aia?... O! sancta simplicitas!...zise el râzând, îţi spun eu altă dată când om fi singuri.

— Da? adevărat? întrebă subreta şi mai nedumerită?.

— Sigur! Numai să-mi aduci aminte. Deocamdată însă, hai să intrăm în Cazino să luăm o gustare, cu toţi fraţii.

Sala de consumaţie a Cazinoului — aproape goală. Numai doui chelneri înfrăcuiţi, aranjau mesele şi ştergeau praful, iar după bufet, o casieriţă nostimă, şatenă, vaporoasă şi subţiratică; cu buze supte şi vopsite, cu ochi drăcoşi, sclipitori, insinuanţi, cu năsuc cârnuţ obraznic şi cu păr cârlionţat, în şuviţe răsucite pe fruntea--i de marmoră.

La vederea noastră, rămâne surprinsă, ne priveşte cu amănunţime, şi după ce bănueşte cam cine suntem, sună şi trimite chelnerul să ia comanda.

— Ceaiuri, unt şi cornuri. Atâtea, câte persoane suntem. Numără-ne şi stânga'n prè mai repede, că suntem tare flămânzi.

Până să vină comanda taifasul continuă:

— Frumos Cazino!

— Costă şi bani mulţi.

— Probabil.

— E mai frumos decât cel din Sinaia.

— A d'autres.

— O fi că n'a fost de mult.

— Pe semne.

— Mi-e foame rău!

— Şi mie. Nu mai soseşte odată idiotu cu ceaiurile!

— Zeta, dă-mi un pupică.

— Să-ţi fie ruşine! Cum îndrăzneşti?!

— Intre noi gradele, se permite. Nu te supăra *Conteso.*

— I-a sărit gazoasa.

— Diseară jucăm?

— Sigur!... Cafeneaua cea Mică.

— Şi mâine seară?

— Şi. Şi poimâine, răspoimâine etc...

— Apoi?

— Zodia Porcului, — cât o ţine seria.

— Pe urmă?

— Dracu să te ia! tot repertoriul nostru. Il ştii. Ce tot întrebi?

— Fiu, fiu, fiu! d-le şi nu mai sosesc ceaiurile?!

Şefule, frumoasă casieriţă! Ce zici?

— Grozavă dragă Gal. Vezi să nu te amorezezi de ea.

— Curată Păpuşe! dar mă lasă rece.

— Păpuşe da! curată? Nu ştiu.

Ceaiurile sosesc. Se face tăcere. Fiecare mănâncă. Apoi, sgomot de linguriţe, ce amestecă zahărul, vorbe răzleţe spuse în grabă cu gura plină. Aurica clefăe, ca un Ghiţă. Achile Popescu închee socoteli grăbite, trăgând cu coada ochiului la Gal, care a 'nmărmurit cu mâna la tâmplă, sorbind cu ochi dornici pe frumoasa casieriţă.

După câteva zile vizitatorii, sosesc cu nemiluita. Teatrul merge bine. In fiecare seară e plin. Băeţii sunt voioşi,—Achile Popescu, bunul nostru director şi prieten e bine dispus; veşnic glumeşte, veşnic tachinează. Mai toată ziua o petrecem, pe plajă, în port, sau la Cazino.

Gal a devenit melancolic şi nu mai slăbeşte din ochi casieriţa. E amorezat lulea. In fiecare zi îi aducea flori şi de câte ori are ocazia, se apropie şi-i vorbeşte discret. Dar ea, nu prea face haz de el, îl îngăduie totuşi cu mila, care o au câteodată femeile, pentru tipul care le ambetează cu dragostea lui cinstită, dar lipsită de farmecul şi puterea banului atât de convingător în asemenea cazuri, şi mai ales cu asemenea femei.

Ii scria bietul băiat, în fiecare zi câte un bileţel dulce, dar îngrata îl ţinea la distanţă şi cocheta nemiloasă cu un grec foarte bogat, — un mare armator, — care o întreţinea.

La hotel luasem cameră împreună cu Gal şi cu Aurică. In fiecare seară Gal, ne povestea înflăcărat succesele lui. Era foarte încântat, îl auzeam până noaptea târziu, cum se destăinuia lui Aurică, pe care-l credea cel mai bun şi discret prieten, dar care în realitate îl spunea la toată lumea.

Intr'o zi, ne spuse nebun de bucurie, că a reuşit s'o convingă să-i dea o întâlnire, afară din oraş şi ne arătă chiar un bileţel pe, care î-l strecurase la dejun un chelner, din partea casieriţei. Bietul Gal! Ce suflet sentimental. Cetea cu glas emoţionat biletul, în care mâna gingaşei iubite scrisese numai câteva rânduri:

Prieten drag,

Curtea d-tale sinceră mă încântă. Impărtăşesc frumoasele sentimente ce ai pentru mine, vino mâine dimineaţa la orele 7 la Farul de la Tusla.

Te aştept. *Corina*

Toată noaptea n'a dormit bietul Gal. A cetit Manon Lescaut, romanul lui favorit şi asemenea unui des Grieux,—când ceasornicul a bătut 3 lovituri puternice în coarda-i metalică, — s'a ridicat încetişor, dela masa de lectură, a închis romanul, şi, în vârful degetelor, ca să nu ne deranjeze, s'a strecurat binişor pe uşă.

◆

A doua zi, casieriţa stătea ţanţoşe în scaunul de la bufet, aruncând priviri galeşe tipilor sclivisiţi, care-i făceau curte şi mai ales bătrânilor şi străinilor.

Cu noi era foarte prietenoasă, dar nu răspundea la curtea nimănuia. In ziua aceia o găsisem la bufetul Cazinoului dela 9 dimineaţa, şi de atunci nu mai plecase nicăeri.

Bietul Gal! Mi-era milă de el! Luase drumul pe jos până la Farul dela Tusla, distanţă de câteva ore cu piciorul, şi ingrata, habar n'avea! Işi bătuse joc de el. Il păcălise. Sărmanul!

— Dar Gal, unde este copii întrebă Achile Popescu? E bolnav?

— Nu. E amorezat, glumi unul din băeţi. Visează undeva... departe,,. pe ţărm şi face versuri casieriţei.

— Taci? zise Achil Popescu făcând cu ochiul lui Aurică; şi iubita d-lui habar n'are.

Apoi începu să râdă din toată inima.

In clipa aceia apăru şi Gal. Era roşu ca racul, lecarcă de năduşeală şi alb de praf. Când trecu pe lângă casieriţă, făcu o mutră acră, privind-o furios.

Dar ea, rămase foarte surprinsă, se uită la el larg şi întrebător, ca şi cum n'ar fi ştiut nimic.

— Hei, bun venit! Unde ai fost, dragă Gal, îl întâmpină Achil. Ia uitaţi-vă în ce hal: Plin de praf, leoarcă de năduşală,.. ţi s'a întâmplat ceva.

— Nimic! Am luat puţin aer...

Camarazii chişneau pe înfundate. Gal ceru lista de bucate, şi începu să mănânce din pâinea goală cu o foame de lup.

Când mânca ultimul fel, Achile Popescu, care era un mare mucalit, se aplecă şi ridică de jos, un plic roz, citi adresa şi zise:

— Uite un bilet de dragoste adresat lui Gal. Ia să vedem ce-o fi scriind în el. Ne dai voe? Nu te superi dragă Gal? Bun! şi începu să citească cu glas tare:

Prietene drag,

Curtea d-tale sinceră mă încântă...

Exact scrisoarea lui Gal. El ne privi o clipă rătăcit, — dar îşi reveni numai decât pipăi repede buzunarele scoase o scrisoare la fel (cea care o primise), apoi nervos, o rupse în bucăţele, o aruncă, se 'ngălbeni şi zise cu un surâs amar:

Am înţeles Nene Achile iarăş mi-ai jucat farsa!...

DIN CARNETUL UNUIA

— ZIUA NAŞTERII ŞI CRĂCIUNUL —

MIRCEA DAMIAN

— Astăzi împlinești un an, băete! — zise tata și mă felicită.

— Ei, comedie! Adevărat? Suntem în 20 Martie? Ce repede trece timpul!

— Suntem în 20 Decembrie! — mă corectă el.

— Da? Mă gândeam la cealaltă dată... Mama îmi dădu o cutie de bomboane, iar frații și surorile o jucărie, delegând pe Vlad să mi-o prezinte odată cu felicitările, înșirate în niște versuri foarte idioate.

— Atâta tot?! — întreb.

— Ce mai vrei?!

— Păi bine! eu știam că zilele de naștere se serbează altfel: cu mâncare, cu băutură, cu muzică... N'ai adus cumva vre'o sticlă de șampanie, tată?

Mama se supără, iar Vlad fu cât se poate de indignat, pentru că — se plângea el — a contribuit cu toate economiile ca să-mi cumpere jucăria, și'n loc să-i mulțumesc, îl amenințasem că i-o sparg în cap!

— Las'că facem chef la Crăciun! — zise tata.

— Pentruce să amânăm? La Crăciun e altă chestie... Și'ncepui să mă plimb, înfuriat, dela un capăt la celălalt al odăii. Mă oprii apoi în fața oglinzii și băgai de seamă c'am crescut, aveam dinți, capul se ținea bine pe umeri, picioarele mi-se'ntăriseră...

— Trebue să-mi faceți pantaloni lungi! — le spun.

— Daa?! — se strâmbă tata.

— Firește! Vreau să fiu ridicat la rangul de flăcău!

— Ți-oi da eu rang, vagabondule! — mă certă mama.

— Am să-mi las mustăți și cioc!... Dar, însfârșit, aveți de gând să-mi dați de băut?!

— Fii cuminte, Căline, că mănânci bătae!—mă amenință tata. Incepui să urlu și să mă tăvălesc pe jos.

— Uite ce mai flăcău!—râse Vlad, și scoase limba la mine.

Mă pornii și mai tare pe răgit, apoi svârlii cu scaunele și-mi rupsei hainele.

— Na, ticălosule! — se'nfurie mama, și-mi trase o palmă. Era cea dintâi. Asta mă indignă atât de mult, încât leșinai!

— Haiti! acum a murit de tot! — se bucură Vlad.

Mă stropiră cu apă de colonia. Mama începu să plângă, în vreme ce tata îi făcea observații. Mă făcui că sunt leșinat și după ce-mi venii în fire, ca să-mi răzbun. Vlad mă izbi cu piciorul în coaste să vadă, mai trăesc? Gemui de durere și de furie, dar tot nu dădui semne de viață. Mama începu să mă sărute și să-mi spună vorbe dulci:

— Scoală, dragul mamei... Haide puiule... tu ești băiat cuminte și dulce...

— Mai adineaori parcă spuneai că sunt un ticălos, acuma sunt dulce? — o întreb, ridicându-mă, brusc, în capul oaselor.

— Ptiu! trăznite-ar Dumnezeu, că m'ai băgat în sperieți!—mă blestemă, făcându-și cruce. Vlad, cum văzu că mă ridic, spălă putina, iar tata prinse a râde. Apoi se'ncruntă și'ncepu să mă certe:

— Bine, mă, Căline, n'ai de gând să-ți vii în minți? Ești băiat mare de-acum!

— Tocmai: sunt băiat mare. Atunci, pentruce nu-mi faceți pantaloni lungi?!

— O să mă bagi în mormânt, procletule! — se plânse mama. S'a împlinit abia un an de când te-am născut — nu te-aș mai fi născut! — și m'ai îmbătrânit!

— Să-mi faceți pantaloni lungi! — le spun. Să-mi cumpărați lavalieră, pălărie cu boruri largi și monoclu, cum am văzut eu la un poet în București... Astea's haine? Și, furios, îmi sfâșiai și restul hăinuțelor, apoi m'așezai pe vine, mofluz, într'un colț al odăii, uitându-mă încruntat la Vlad care revenise, strecurându-se pe după scaune gata s'o ia la sănătoasa.

— Asta e pacostea familiei!—se plânse mama.

— Vreau pantaloni lungi, lavalieră, pălărie cu boruri largi și monoclu; altfel, să știți că m'arunc în apele Dunării!

— Unde dă Dumnezeu! — murmură Vlad.

Mi-au făcut haine de flăcău și palton cu blană, mi-au cumpărat pălărie cu boruri largi, lavalieră și monoclu cu șnur negru de mătasă. Nu mi le-au dat însă, decât în seara de ajun. Până atunci m'au ținut gol, încuiat în odaia copiilor, legat de piciorul patului cu o funie.

— Uite ce ți-a adus Moș Crăciun! — zise tata — și-mi dădu niște jucării: un Vasilache foarte caraghios care mi-se păru că seamănă cu Vlad, un balon de tinichea... Vlad, ca să-și bată joc de mine, îmi dăruise un biberon și un leagăn în miniatură în care era culcat un măgăruș, pe pântecele căruia scrisese cu cretă numele meu.

— Las'că ne răfuim după sărbători!— îl amenințai. Apoi cerui tatei să-mi facă cunoștință cu Moș Crăciun.

— Moș Crăciun nu s'arată niciodată! —zise el. Vine pe furiș, împarte darurile și pleacă.

— Astea's basme! Darurile le-ai cumpărat d-ta. Atâta lipsă de gust și de înțelegere...

— Vezi, vezi, Căline! — mă amenință. Iți faci de cap.

Seara, masă mare cu invitați, sarmale, cozonaci iși vin. Erau și câteva domnișoare foarte nostime. Incepui să mănânc și să beau cu nemiluita, căci în cele câteva zile de închisoare mă hrăniseră numai cu pâine și apă. Mama observă însă, și ca să mă supravegheze, mă luă în poală, ceeace nu-mi plăcu de loc, fiindcă mă socoteam om în toată firea, aveam mustăți și cioc. Două fete cari ședeau în față, o rugară să mă lase să stau între ele.

— Face prostii!—se opuse mama.

— Aș, cum se poate? Doar e cavaler. Are un cioc foarte simpatic!—râse una.

— Și mustățile! — adăogă cealaltă. Seamănă cu Napoleon III!

Mama se învoi. Mă slobozii din poalele ei și mă'ndreptai spre partea opusă, deabușilea, pe sub masă, fiindcă era mai aproape. Mă'ncurcai însă printre picioarele fetelor și apucasem un drum care ducea în altă direcție...

— Vai, nu p'acolo!—Auzii. Și-mi simții tâmplele strânse între doi genunchi ca într'un clește! Apoi, domnișoara mă înșfăcă de subsiori și m'așeză pe scaun.

Am chefuit până seara târziu. Intr'un rând am cercat să sărut obrazul domnișoarei care mă ridicase de sub masă, dar nu m'a lăsat.

— Stai locului că mă gâdili cu mustățile! — chicoti.

Dimineața, m'am trezit sub masă cu o sticlă de vin în brațe, cu monoclul spart și cu un ciolan în gură. Tata mi-a ajutat să mă spăl, și să mă parfumez, apoi m'a luat de mână și a plecat cu mine la biserică. Mergeam țanțoș și'ngâmfat ca un păun. Mă'mpiedicam însă mereu, căci pantofii erau prea mari, iar pălăria mi-se lăsa peste ochi. Lavaliera, îmi servia și de batistă. Câteva domnișoare râseră de mine.

— Ia te uită ce mai cavaler! — zise una.

— Unde este?!—întrebă alta în bătaie de joc. Eu nu văd decât o pălărie și o pereche de pantofi!

Imi veni pe limbă înjurătura chelnerului dela București, dar când să-i dau drumul, mă'mpiedicai și căzui. Incepui să răgesc. Tata mă ridică, mă scutură de zăpadă, apoi restul drumului până la biserică mă duse'n brațe.

— Tii! — se minună preotul. Ai flăcău de'nsurat, domnule Gâlcă. Și-mi mângâie părul, apoi mă trase de cioc. Il lovii nervos peste mână. Tata îmi dădu un ghiont în coaste, șoptind: „nerușinatule!" Țârcovnicul mă privia cu coada ochiului și râdea înăbușit. S'apropie de mine și'ncepu să m'afume cu cădelnița, apoi mă călcă pe picior, șoptind:

— Par'că ești un țap!

Turbam de necaz. Simțiam cum îmi tremură buza de jos și mustața. Imi veni iarăși pe limbă înjurătura chlenerului, dar o'nghiții.

— Tată!

— Sst!

— Hai să mer...

— Taci! — se răsti el, și-mi trase o palmă peste gură. Ce, ești în cafenea?!

— Hai să plecăm că mă scoate țârcovnicul din pepeni și fac scandal!

Tata mă trase, violent, de mână, și mă scoase din biserică.

— Nu te mai pricopsești, tu, băete, să bați și din aripi!—îmi prooroci.

Cum am ajuns acasă, m'am pus pe mâncare și băutură. Nu m'am trezit decât a treia zi după Bobotează, cu dureri de cap și numai cu o mustață; pe cealaltă mi-o tăiase Vlad pe când eram beat, iar ciocul mi-l pârlise cu o lumânare...

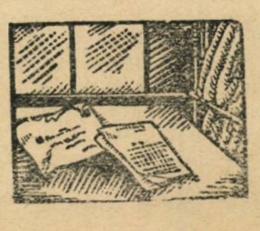

UN MOMENT DE SINCERITATE

ALFIO BERETTA

Numele lui era Giuseppe Villarosa, însă toţi îi ziceau *Peppe C'è*. Cauza acestei porecle trebuie căutată în faptul că, de câte ori voia careva din noi să povestească ceva, întreba din capul locului.

— Peppe c'è? (Iosif e aci?)

Apoi, că de ce trebuia să fie aci nu se ştie: aşa era. Trebuia să fie de faţă. Peppe era un tip curios. Intr'o faţă macră şi lipsindu-i cu totul barba, un nas acvilin şi doi ochi limpezi şi rotunzi cari nu stăteau locului nicio clipă: foarte tânăr, arăta cu mult mai mult decât avea în realitate. Vorbea fără multă sinchiseală şi c'o cadenţă monotonă, chiar despre lucrurile cele mai tragice. Nu se ştia nimic din viaţa lui. Niciunul din noi n'a fost vreodată în casa lui, şi nu ştiam unde locueşte. Profera, totdeauna, judecăţi de un aşa de teribil scepticism încât ne închipuiam viaţa lui aridă şi trudită. Ura îndeosebi pe plămăditorii genului uman şi, când putea, îi înfăţişa pe semenii săi cu imagini puţin măgulitoare. In artă şi în politică era un distrugător. Ultimul său roman, *Darul magnific*, ridicase cele mai disparate critici. Cutare îl consideră capodoperă, cutare îl denunţa ca o mistifcare artistică. Un imn vieţii ori o negare a ei? Critica n'a rezolvat dilema. Peppe trecea prin acest freamăt indiferent, cu zâmbetul său totdeauna acelaş. Nimic nu-l mişca: noi înclinam a crede că e un cinic teribil. Tăcerea încăpăţinată cu privire la viaţa lui a înrădăcinat în noi convingerea, puţin câte puţin, că desigur vreo dramă intimă a provocat acel prăpăd al sentimentelor bune. Pentru nimic în lume Peppe nu s'ar fi mişcat: avuseserăm multe probe tangibile. Cruzimea lui era mai mult decât formală, substanţială. Ducea o viaţă neregulată: uneori îi vedeai pe stradă la orice oră: apoi absenta, devenind de negăsit. Acele absenţe, însă, erau totdeauna justificate de apariţia vreunei noi opere.

Noi îl clasificarăm *exemplar unic* iar prezenţa sa fu recunoscută ca indispensabilă. Când întreba careva:

— Peppe e aci? — cel vizat nu răspundea niciodată lăsând s'o facă alţii.

— I-aci.

— I-aci.

— I-aci.

Intr'o zi, după o absenţă mai lungă decât celelalte, Giuseppe Villarosa fu văzut că apare îmbrăcat în negru şi mult mai dezagregat. De data aceea nu a fost anunţată nicio operă. Intrebat, răspunse aşa de evaziv, şi într'un mod aşa de întortochiat încât ne temurăm de facultăţile lui mintale. Insă, cunoscându-i niţel caracterul, nimeni n'a mai insistat. El îşi luă locul în mijlocul nostru, reluându-şi viaţa de mai nainte.

Ceeace am să povestesc mi-a fost spus de el însuş, într'o zi când cutreeram prin oraş fără ţintă, cum, dealtfel, se întâmpla adesea. După o tăcere îndelungată, îl întrebai:

— Ce pregăteşti?

— Nimic — îmi răspunse. — Nu pregătesc nimic. N'am nicio voie să fac ceva. Nu pot face nimic.

— Trebuie că te reculegi puţin.

— Aşa crezi?

— Desigur. Ca şi alte dăţi, dealtcum.

— Ba nu. Nu ca alte dăţi.

Tăcu o vreme, apoi reluă:

— Mă simt obosit, îngrozitor de obosit. Nu sunt bătrân, ştiu, şi nu mă pot scutura. M'apasă ceva.

— Mai înainte ce făceai?

— Mai înainte, mai înainte... Mai înainte era cu totul altcumva. Uită-te la mine: nu vezi că faţa mea s'a înăcrit şi mai mult? Dragul meu, ei întrebă: — Peppe i-aici? — dar Peppe, într'adevăr, nu mai este aci chiar şi atunci când stă înaintea voastră şi pare că vă ascultă, şi, uneori, vă surîde chiar.

— Poate exagerezi puţin.

— Nu! Nu exagerez: poate spun mai puţin decât vreau. Spun mai puţin. V'aţi obişnuit cu toţii să mă vedeţi sub un aspect şi nu vreţi, ba nu puteţi să mă vedeţi decât în felul acela.—Se opri, apoi după aceea reluă: — Ţie, caşi celorlalţi, îţi pare poate că ultima dată am lipsit pentru a-mi termina vre-o lucrare, şi fiindcă n'aţi văzut încă nimic, dispariţia mea vă pare oarecum enigmatică. Am lipsit fiindcă, s'o spun, mi-a murit soţia. Voi nu ştiaţi, desigur, că eram însurat. N'aţi auzit s'o fi spus vreodată. Insă asta n'are de-aface. Eram şi eram împăcat cu asta eu. Ceeace-ţi voi spune îţi va părea straniu, însă e un caz foarte comun. Foarte tânăr, la optsprezece ani, îndrăgostit, mă 'nsurai c'o fată: însă odată cu luna de miere — se spune aşa, e adevărat? — mi-a trecut toată frenezia şi tot entuziasmul. Şi eram recunoscător pentru ceeace-mi concese şi pentru amintirea ce i-o păstram: cel puţin aşa părea, atunci. Venirăm să ne stabilim la oraş şi începui, mai bine zis continuai viaţa mea. Ea, totuş nu se plânse niciodată şi nu-mi făcu nicio imputare. Trăia lângă mine liniştită, dându-mi, cu osârdia ei, o existenţă prielnică, plană, fără a mă chinui cu gelozia şi cu reproşurile. Eram liber, complet liber. Şi aceasta o puturăţi controla foarte bine, căci mă reţineaţi ziua întreagă, şi aproape jumătate din noapte fără ca să bănuiţi că acasă aş avea pe cineva care mă aştepta. Căci ea nu se culca fără mine chiar dac'ar fi trebuit să moţăie toată noaptea pe scaun. Şi câte odată mă 'ntorceam acasă când se crăpa de ziuă şi picioarele nu mai conduceau bine greutatea corpului. Insă ea nu vedea nimic din toate acestea. Imi ajuta să mă urc în pat, apoi se întindea şi ea, fericită că mă are lângă ea. N'aş putea spune că i-am cedat, nici ea nu mi-ar fi cerut, o oră din timpul meu. Trăia alături de mine, făptură din vise. Când lucram îşi îndoia grijile: mă păzea cu o bunătate continuă, neobosită. Pentru ea nu cerea niciodată nimic. Nu-mi aduc aminte s'o fi văzut vreodată bolnavă în pat, sau cel puţin să aibă nevoie de vreo grije. Totdeauna în picioare, trează şi promptă. Iar eu nu-mi dădeam seama de binele ce-l aveam.

Glasul lui Giuseppe Villarosa, de obicei monoton şi rece, se făcea cald şi intens de emoţie. Faţa sa veştedă se însufleţea, luând expresii luminoase.

— Aşa petrecui o parte din viaţă, pe care o consideram goală, plicticoasă, banală. Nu stimezi niciodată ceeace ai. Trebuie mai întâi să-l pierzi ca să-ţi poţi da seama de ceeace ai pierdut într'adevăr. Ultima dată când am lipsit n'am creat nimic deoarece îmi lipsea flacăra, care, nevăzută, mă hrănea necontenit. Soţia mea fu nevoită să stea în pat. Nădăjduiam în tinereţea sa robustă. Mă înşelai. Intr'o zi muri calmă şi tăcută, cum trăise. Atunci, pentru prima dată înţelesei ce pierdeam. Totul! Nu credeam ca acea fiinţă să ocupe un loc aşa de înalt în viaţa mea. Nu credeam ca o persoană aşa de slabă, ba să vă spun drept, aşa de neînsemnată, ar fi putut să-mi ocupe în aşa fel inima, existenţa, să creeze ţinta existenţii mele. Am observat prea târziu. Tu, poate, vei surâde la micimile ce ţi le povestesc, şi-ţi vei închipui că e un produs al fantaziei mele bogate, care măreşte aşa de mult orice, chiar şi durerea mea de faţă. Nu. In acest moment sunt sincer. Sincer până la şi dincolo de ceeace se poate. Admit că tot ce ţi-am povestit nu poate interesa pe nimeni: însă eu ţi-am spus dinainte că e un caz extrem de comun. Această viaţă care s'a stins a dărîmat o parte din cele mai frumoase iluzii ale mele. Mă simt singur: părăsit, trist, singur.

Ochii săi se îndepărtară parc'ar fi văzut o lume dispărută.

— Să trăeşti atâţia ani împreună, să-ţi faci un obicei şi să nu-ţi dai seama, deşi e foarte tare. Intr'o zi, însă, când începe să-ţi lipsească acest razim, te vezi pierdut, fără ca să te mai poţi regăsi. Acasă găseşti rece şi întunerec; şi nu mai este nimeni cine să te aştepte, cine să-ţi ajute să te dezbraci, cine să se întindă, tăcută, lângă tine. Şezi la masa ta de lucru şi hârtia albă rămâne goală, căci tu, în cap, nu mai găseşti nicio ideie ca s'o schimbi în cuvinte. Totul şi-a pierdut valoarea. Atunci vagabondezi. Poţi şi să pleci, să-ţi laşi prietenii, să-ţi găseşti alţii, să vezi altă lume, foarte liber să le faci toate deoarece nu te mai aşteaptă nimeni, deoarece nici o obligaţie nu te mai constrânge. Nu mai ai la ce să te gândeşti, căci nimic nu mai ai. Cuvintele chiar se fac afone şi goale: le spui fără să le auzi. Poţi face tot ce vrei. Şi să nu faci nimica. Obişnuinţă? Se prea poate. Egoism deloc. Căci dac'ar fi aşa, aş putea să-mi iau orişice femeie şi să astup golul. Insă dacă ai nevoie chiar de ceeace nu mai poţi avea. Totul e fără scop. In *Darul magnific* asemănam viaţa cu un coş plin cu lucruri frumoase de unde poţi lua mereu fără a avea teamă că-i dai vreodată de fund. Astăzi aş compara-o cu un orb care nu ştie niciodată ce are în faţa sa. E liniştea care te face să nu mai iei nimic în seamă. Se crede, şi e o greşeală foarte gravă, că viaţa e aşezată numai în noi, şi nu vedem că viaţa nu e în noi. Aşa, într'o zi...

Tăcu. Faţa sa căpătase o intensitate de mare durere. Il privii fără să-l mai pot întrerupe. Vorba lui m'a prins încetul cu 'ncetul n mod irezistibil, trezind o vâltoare de senzaţii stranii. Şi milă, de acest om care umbla pe drum ca orbul din pildă. Glasul lui s'a stins într'un suspin. Părea că s'a oprit, îngheţat, fără să mai poată ieşi afară. Ce ar fi spus Giuseppe Vilarosa, când ar fi putut să vorbească din nou?

Reluarăm drumul în tăcere. Cel care o rupse a fost el.

— Ce minune! La *Politeama* lucrează acrobaţi! N'aş putea face niciuna din două: să umblu cu bicicleta şi să fac salturi. Trebuie să mergi să-i vezi.

Il privii uimit. Işi recâştigase masca şi vocea sa.

Trad. din italieneşte de AUREL DECEI

critica literara

DUPĂ UN AN

In timpul acesta de manifeste rozalbe și de proclamații războinice, să ne fie permis să însemnăm aci încheerea unui an dela reapariția „Universului literar“ în forma actuală. Și mai ales să ne fie permis, acum, să arătăm ce linie precisă a avut această revistă și cât de mult cele cinzeci și două de numere ale primului an au contribuit la realizarea idealului unei reviste menite marelui public.

Dificultatea pe care aveam s'o rezolvăm era aceea de a păstra mereu drumul înalt al marilor probleme culturale, dar cu necontenita preocupare de a le face accesibile publicului mare. Neîndeplinirea uneia sau alteia din aceste condiții primordiale ar fi dus la insucces.

Acea schiță de enciclopedie culturală care a fost întemeială prin „galeria sufletului românesc și a ctitorilor civilizației românești“, cronicile numeroase și aplicate, materialul documentar bogat au îndeplinit cu succes unul dintre punctele esențiale pe care doream să le realizăm. O parte distractivă și pe cât cu putință bogată în informație a fost menită să înlesnească acceptarea programului cultural.

Că publicul cetitor ne-a înțeles de minune e primirea statornică pe care a făcut-o „Universului literar“, devenit azi cea mai răspândită revistă literară românească. Un grup de tineri scriitori s'au afirmat temeinic în paginile noastre constituind una dintre cele mai vii redacții românești asigurând prin diversitatea preocupărilor lor, caracterul cuprinzător al revistei.

Tot ce putem spune e că ne vom da toate silințele ca și în viitor „Universul literar“ să fie egal cu el însuși.

C. P.

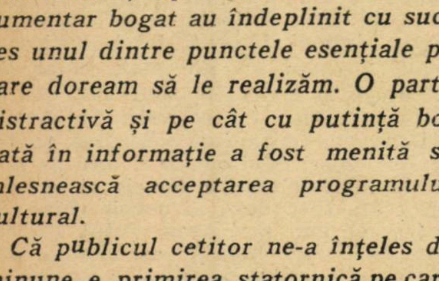

DAMIAN STĂNOIU
(NECAZURILE PĂRINTELUI GHEDEON)

Cu nuvela de faimoasă plasare „In căutarea unei parohii“ și mai puțin cu celelalte schițe care țineau societate pentru satisfacția protocolului unui volum, părintele Damian Stănoiu, cu tot lestul de tradiționalism țărănist care a bravat în „Moș Gheorghe la expoziție“ al lui Spiridon Popescu, se vădea asupra materialului, lucid și sistematizator. Nuvela aceasta îl arăta cu darul compoziției, ceeace presupune un scriitor adevărat. Nu tot acelaș lucru găsim în volumul de față „Necazurile părintelui Ghedeon“ (și care iubitor de literatură românească nu se așteaptă ca un debut răsunător să nu fie cât de cât justificat). Dar poate tocmai faima în jurul debutului strică unui scriitor. Părintele Damian Stănoiu s'a văzut obligat ca după un an să mai dea gata un volum. Te achiți în felul acesta de un atare debut? Desigur că nu. Poate să se fi întâmplat însă, cum dealtfel în cele mai multe cazuri, că părintele Damian Stănoiu să fie plasat cum e și natural prin cea mai bună lucrare; odată intrat în literatură poți da și ceva mai slab.

Cel de-al doilea volum al părintelui Damian Stănoiu se prezintă sub forma de roman. Are peste două sute de pagini și eroul trece prin atâtea peripeții? Dar tot prin lungime cât și prin natura lui intimă e un jurnal de parohie. Zi de zi acelaș părinte „*Ghidion*“, care are un năstrușnic obicei de a pune picioarele pe pereți când se odihnește după masă, (observați caricatura forțată), mai înregistrează câte o drăcie făcută de el, de baba ce-l îngrijește, (capitolul ăsta cu babele cred că l-a obsedat mult pe părintele Damian Stănoiu), de lighioanele din casă și din afară și de duhul ispitei din lăuntru.

Și uite care-ar fi putut fi mecanica umorului părintelui Damian Stănoiu în acest din urmă volum. Conflictul permanent între duhul ispitei și spiritul rigorilor călugărești. Dar pentru ăsta ar fi trebuit o fină investigație, și o intelectualitate. Autorul părintelui „Ghidion“ notează numai, amorf, tribulatiile duhului ispitei în fața realităților înconjurătoare. Mecanica sugerată de noi (și cari dealtfel o găsim mai cu multă sau cu mai puțină patimă, greutate în primul volum „*Călugări și ispite*“) ar fi avut de partea ei adâncire și acea amploare a durabilității. Jocul petrecându-se numai înăuntru, părintele Damian Stănoiu ar fi scăpat de indiscrețiile tradiționaliste și de mirosul de caș, al țărănismului literar. Dar aristocraticul zâmbet pe care l-ar fi găsit acolo, trebuia să se sprijine și pe intelectualitate! Autorul ar fi fost favorizat astfel și de un proces de eliminare, a cărei lipsă se resimte grozav în volumul de față.

„Când ajung la politică — se iau la ceartă fără multă vorbă. Cei mai tineri, se îmbrâncesc, se mai înjură de neveste, iar printre ei câte un țângău de copil ascultă cu gura căscată și cu mucii la nas până se găsește vre-unul să se lege de biata măsa sau chiar de vreo soră mai mare și să-l gonească la ai lui“.

Recunoașteți că umorul nu poate câștiga într'u nimic prin aceste note de realism extrem. Și fiindcă amintisem într'o paranteză precedentă de caricatura forțată pe care o întrebuințează părintele Damian Stănoiu să transcriem un pasaj caracteristic:

„Iar după masă, când baba începu să sforăe în patul ei din bucătărie, părintele scoase din cufăr o panglică de croitor pe care o avea de mult, și începu să o măsoare.... Era mai mult groasă decât lungă!“

De aici până la cabotinaj umorul părintelui Damian Stănoiu nu ar avea mult. Il rugăm să fie atent. Și-o facem aceasta pentrucă se vădește cu o minunată intenție a vieții de țară. Părintele Damian Stănoiu a observat cu istețime și a transcris viața în toată nuditatea ei. Ea se prezintă și-așa plină de un savuros umor. Viața de țară, cu toate eresurile, naivitatea și voioșia ei! Și de aceea imputăm autorului de față orice tendințe de deformare spre un umor acut. Umorul vieții de țară nu sare, nu scânteie, ca cel urban, e greu ca orice vârtoșenie rudimentară.

Autorul „părintelui Ghidion“ surprinde dialogul țărănesc în toată curățenia lui.

— Iii, ce mai popă, daica mea

— Taci fa, nebuno, că te aude!

—Ei, și dacă m'aude ce? Las'să m'auză!

— Nu-l vezi, fa, ce slab e?

— Se 'ngrașe el.

Cartea cetită la vatră, în Sărbători, la țară (dacă am presupune că se citește în sărbători la țară) ar fi mult gustată. Țăranii s'ar recunoaște pe deantregul în multe din paginile ei.

Dar și în cele în care nimeni nu s'ar regăsi, tot s'ar râde.

CONST. PÂCLE

MANUALUL BUNULUI LITERAT

Ai publicat întâile versuri într'o revistă literară care-și anunță săptămânal apariția prin afișe mari lipite pe toate zidurile și tabelele de lemn ale Capitalei. Te-ai preumblat rușinat pe străzi, intimidat de propriul dumitale nume care țipa neauzit în urechea tuturor trecătorilor, biruind toate celelalte zvonuri și larme. Dela o vreme ai ocolit chioșcurile de ziare, să nu te mai întâlnești cu nuditatea sufletului expusă pe afiș, ca o dansatoare proaspătă, de curând ieșită din pension.

Dar toate aceste violențe împotriva amorului dumitale propriu, virgin, n'au rămas fără efect: ai purces greu, cu o vanitate foarte arțăgoasă și destul de baionată.

Ai aflat că sunt secretarul de redacție al unei foi literare mai puțin însemnată decât „Revista Poporului Român", dar mai pretențioasă și mai rea. Mi-ai trimis versurile dumitale, în „variantă inedită". Mi-ai trimis apoi versuri cu totul nepublicate — dar nepublicabile. Mi-ai scris o scrisoare lungă în proză, în care-mi faci cinstea să-mi povestești în amănunt toate peripețiile vieței dumitale, până la 19 ani împliniți când ai căzut într'un pesimism definitiv, ca marele Petrarca. Ultimul an de liceu, l'ai trecut după mari conflicte cu părinții care stăruiau să înveți, să „tocești"; iar descrierea teribilă a întâlnirii cu profesorul de limba germană, în fața tabelei negre și atenției încordate a întregei clase, când în locul verbelor neregulate" ai preferat să traduci de-a dreptul din „Faust", ți-a dat prilejul să dovedești că ești un scriitor înnăscut. Am reținut scrisoarea și era cât pe-aci să public acest fragment.

Dar m'am sfiit să fac literatură din viața dumitale intimă.

Disperat de tăcerea revistei celei mici, fără prea mulți cititori, dar cu prestigiu ca o butelie de vin vechi mi-ai trimis un roman în opt sute de pagini pe coli ministeriale, acoperite cu un scris mărunt și frumos rânduit, ca milioane de boabe de mărgele.

Trei lecturi în trei peisagii diferite din continentul dumitale literar mi-au arătat că ai vrut să scrii un *David Coperfild* și ți-ai situat eroii într'un oraș din America, deși moravurile se ghiceau lesne că fuseseră observate într'un orășel din Muntenia, Călărași sau Roșiorii de Vede.

Ți-ași fi scris să-ți traduci romanul în românește și să-l fărămițezi în vre-o câteva romane mai mici, dar n'am avut vreme.

Am crezut că vei veni însuți la redacție să-ți ridici monumentul de hârtie — dar n'ai venit. Am tras încheerea că acele opt sute de pagini le-ai *transcris*, desigur anume pentru mine, căci în mica revistă ar fi trebuit să le public timp de doisprezece — treisprezece ani fără întrerupere, — și-ți mărturisesc că efortul dumitale *m'a speriat*. Câte nopți n'ai dormit, copiind? Câte pagini ai copiat de două ori, pentru că o pată de cerneală făcuse ilizibil un „și", și se întuneca tot înțelesul frazei?.. De câteori, după ce te ai culcat, te-ai sculat din nou, ca să schimbi un cuvânt nepotrivit „înălțat" cu „ridicat", sau „noroi" cu „nămol" — *și să scrii pagina din nou?...*

După o lungă tăcere, mi-ai trimis o poemă în proză neînsoțită de nici o scrisoare. A doua zi, înainte încă de-a fi citit poema, am primit o nouă scrisoare, prin care mă rogi să-ți restitui manuscrisul refuzat, și alături și mărcile necesare. In aceiași zi, cu poșta de seară primesc un studiu foarte sever asupra romanului românesc contemporan, prin care arăți că M. Sadoveanu e lipsit de „forță creatoare", L. Rebreanu „n'are stil" iar T. Arghezi „o amfibie monstruoasă și deconcertantă". Singurul mare prozator român este d. F. Aderca „ne'nțeles însă, din nefericire, de niciun critic din zilele noastre. Dar timpul care repară toate nedreptățile, etc..."

Ce-ți puteam răspunde?.. Că sunt de părerea dumitale?... Ar fi trebuit să public acel articol în care, dacă vanitatea mea era mai mult decât răsfățată simțimântul de mare nedreptate față de ceilalți scriitori, era mai mult decât jignit....

Nu știam ce să fac.... Mărcile primite mă'ncurcau de necrezut! Să le rup? Să le bag în buzunar? Să ți-le restitui într'un plic, fără nici o altă explicație?..

Le am și acum pe masa mea de lucru și când vei binevoi să-mi faci o vizită, ți le voi restitui.

A intervenit vara, cu generosul ei *intermezzo* de păsări care fluieră prin lunci, de cimpoae care suspină în vâlcele, de clinghete de turme de oi, pe costișe muntoase, de toacă stingheră în tăcerea mănăstirilor... Uitasem de d-ta. O singură dată, dacă nu mă'nșel, ți-am regăsit numele într'o revistă obscură a unui profesor mediocru și universitar.

Dar cu toamna, când toate zările și-au tras perdelele, iar oamenii trec unii pe lângă alții prin ceață — fără se vadă, fără să-și vorbească, fără să se presimtă ai revenit într'un plic albastru închis, înnobilat de o medalie de ceară roșie pe care imprimaseși monograma numelui. Scrisoarea, pe hârtie violacee, groasă, scăpăra în literile ei, încondeiată cu o cerneală de var și de diamant.

Această noblețe, nebănuită, mărturisesc — m'a încredințat ca și cele opt sute de pagini scrise mărunt, că sufletul dumitale e într'adevăr însetat după ceva.. Semn bun!

Imi scriai cu o reținere în ton care ascundea o ciudă amară și învechită. Imi trimeteai versuri „la înălțimea celor pe care le publicați în foaia dv., sper". Ironie!... In *post-scripturi* — de două ori și jumătate mai lung decât scrisoarea — ceri să te înscriu printre abonații revistei, urmând să trimeți abonamentul „cu cea dintâi ocazie"; mă rogi să trimit revista — în cazul publicărei versurilor — tot în abonament, surorei dumitale mai mari, doamna Florica Popescu, comuna Drinceni prin gara Vlădaia, județul Vâlcea, soția șefului de gară, mare iubitoare de literatură, ea însăși romancieră și „admiratoarea frenetică a romanului dv. *Țapul*, pe care l'a împrumutat tuturor prietenelor, dorind chiar să vă cunoască personal..."

Versurile erau publicabile. Un vers, în deosebi, trăda suavitatea dureroasă a unui sentiment trăit cu adevărat, și reținut ca un zumzet obosit de coardă de vioară în amintire. Dar puteam oare să mă las — fie și în aparență — captat de două abonamente, dintre care unul, cu deosebire seducător, al doamnei Florica Popescu?...

Nu, am făptuit o nedreptate, recunosc, dar nu ți-am publicat nici versurile, desigur, mult mai bune decât multe din cele pe care le public deobicei în numita foaie literară.

N'ași fi crezut însă ca elanul dumitale către poezie, otrăvit de nepriceperile și nedelicatețile mele, să ia forme atât de neașteptate.

Ai scos o revistă lunară grandioasa cu coperte elegante ilustrate de un pictor modern în care ai publicat, în primele pagini, cu litere stilizate versurile refuzate. In darea de seamă dela urmă asupra prozei române contemporane, — articolul pe care-l primisem în altă redactare — subsemnatul este „un venetic care viciază frumoasa limbă românească care a fost ilustrată în Miorița", cerând la urmă, excluderea mea din Societatea Scriitorilor Români și expulzarea din țară.

Nu te-ai mulțumit cu această schimbare de păreri; ai intrat cu vigoare în luptele de artă și ai luat, la cafeneaua literară, parte tuturor adversarilor mei. Intr'o împrejurare, cu deosebire grea pentru acei adversari cărora le scăpase din mână condeiul frînt și nu le mai rămăsese decât „calea de fapt", te-ai îmbătat și ai apărut în cafenea palid, cu gulerul pardesiului ridicat și cu o bâtă nițeluș dosită...

♣

In seara aceea am luat hotărîrea să scriu un manual al bunului literat.

Il scriu gândindu-mă la dumneata, scumpul meu adversar și frate.

Citește-l și unde voi greși, îndreptează-mă.

F. ADERCA

in străinătate

UN MANIFEST AL LUI FRANCIS JAMMES
PENTRU DIVINA DURERE

Francis Jammes, scriitorul întârziat al simbolismului francez, contimporan cu patru din generaţiile literare ale istoriei moderne, e în viaţa actuală a literelor un patriarch. Străin de tot ce a frământat sufletul generaţiei care a trăit răsboiul, poetul încearcă o revenire, o scuturare din închistarea, pe care o simte că-l copleşeşte.

Voiu scrie simplu şi drept, cu riscul de a displace. Prudenţa rău înţeleasă e o poltronă sau o ipocrită pentru uzul acelora, pe care mirajul onorurilor îi ţine legaţi şi îi farmecă, până la moarte. Dar omul care a văzut desfăşurându-se înaintea sa mode succesive, fără să fie ispitit să le adopteze pentru a-şi atrage tinerimea şi snobii, acela nu s'ar putea pleca cererilor lumii, ambiţiei şi politicei.

Poetul, iau acest cuvânt în accepţiunea sa cea mai magnifică, trebue să primească gloria, cel mai mare dizolvant al său, cu aceeaşi seninătate cu care va şti să suporte izolarea şi nedreptatea, stimulente minunate ale unui suflet. care se impune posterităţii sau, ceeace este mai de admirat, sie-şi. In clipa când apare această carte, unde mi-am dat întreagă cea mai mare dragoste, *Divina Durere*, vreau să mă explic aici. atingând prăpastia ce mă separă din ce în ce mai mult de literatura şi arta contimporană în general.

Voiu spune deci că această prăpastie este săpată de oameni, cari, poate, caută sinceritatea, dar cari au pierdut desigur raţiunea. Inţeleg pe aceia, care gonesc durerea şi o înlocuesc printr'un fel de beţie (dionisiacă?), fie ea provocată prin droguri, cultura megalomaniei sau prin cele mai rele experienţe genesice. Nu primesc schimbul.

Pretenţia de a se sustrage celui mai tangibil şi celui mai constant dintre elementele, cari compun firea omului— căci, în ultimă analiză, aci este defectul cuirasei acestor oameni — nu este decât o absurditate oarbă. mută şi surdă.

Din toate timpurile şi în totdeauna, şi mult înainte de drama infinită a Calvarului, care va diviniza Crucea, durerea a fost subiectul dominant al oricărei mari opere omeneşti. Şi Odiseea, şi tragicii greci, înainte de „Chauson de Roland" şi Shakespeare, departe de a-i izgoni din suflet, deschid porticele solemne ale geniului lor îndureraţilor, păgâni e drept. Sub această formulă brutală, care se numeşte *fatalitate*, dar care, vivificată, va fi resemnarea creştină care duce la mântuire.

Sistemul, pe care-l condamn, fie că-i incarnat într'un soviet, un prusian pedant sau un predicant luteran, este acelaş la Tolstoi, Nietzsche sau Gide. Dar în timp ce primul ne invită la practica unui evanghelism fără Dumnezeu *(Dumnezeu e în noi)*, care ne va vindeca de cancer, de dureri de dinţi, de război şi de groaza morţii, al doilea propovăduieşte un fel de *sursum corda*, graţie căruia un jupuit de viu ar uita durerea la vederea purpurei sângelui său la *(Volonté de puissance)* şi al treilea o metodă care, deşi mai repugnantă, nu e mai eficace *(Corydon)*.

Doi dintre aceşti abstractori de chintesenţe ar putea să-mi obiecteze — dar unul a murit de frig în timpul unui acces de dromomanie, celălalt a murit nebun într'un azil, ceeace al treilea nu va întârzia să declare: că n'am nici calitatea nici mandatul pentru a soluţiona atât de grave probleme, spiritul meu fiind, după părerea sa, inapt pentru filozofie; şi aşi face mai bine să mă întorc la *Romanul iepurelui*.

Dar tocmai! Mă explic în „*Divina Durere*": eu ştiu că iepurele meu are un *sens, bunul simţ*, care este pentru el *simţul* vitezei, tot aşa cum am pe cel al realităţei, pe care aceşti oameni nu-l au, fiindcă nu vor să vadă viaţa aşa cum e. Totuşi, cum mă aştept la ceeace unul sau altul va încerca să-mi impue cu insuficienta sa suficienţă, îi declar, înainte de a relua firul discursului meu, că sunt decis să mă iau, de azi începând, drept cel mai inteligent dintre oameni.

A izgoni durerea, prin urmare *a se izgoni*, aceasta e boala secolului. Am denunţat pe cei trei şefi ai acestor duşmani ai vieţii. De ce nu-i aci Dante, care să-i plângă armonios, să coboare până la cercul cel mai de jos unde mişună aceste larve cu cămăşile perlate, care deţin recordul bucuriei dionisiace: sinuciderea, căreia îi produceau, exaltându-le, mijloacele cele mai uşoare; şi aceşti embrioni prinşi în ace, pe cari, prin nu ştiu ce metodă radioscopică, îi exhibau în opusculele lor! Am numit suprarealismul.

*

O astfel de aberaţie nu putea să nu reacţioneze asupra materiei, admirabilă prin ea însăşi, fiindcă poartă spiritele, cari o conduc; respectată, onorată în piatra şi lemnul catedralei marelor epoci ale credinţei, dar falsificată, dispreţuită, investită, denaturată, conruptă, sofisticată de demonii de care vorbesc. Diavolul nu iubeşte materia, fiindcă-i dela Domnul, dar se serveşte de ea şi o deformează. El îi distruge armonia şi o întoarce dela sensul, pe care îl ar

Fiecare secol impune materiei forma, pe care a născut-o spiritul său. Nobila durere n'a dat numai lui Racine acel ritm solemn, acea curbă grandioasă, dar întregei arte din timpul său, balcoanelor, corăbiilor, femeilor lui Poussin.

Durerea, deşi păgână, e acea care inspiră aripa Victoriei dela Samothrace, şi lyrele acelora cari o cântară: victoria nu se întâmplă fără morţi. Şi chiar geniul care comandă mişcările Phedrei prezidă sublimele salturi ale lui Pascal.

Câteodată se naşte un orbitor ciclon spiritual, care înglobează pe toţi cei, cari au înţeles că un sacrificiu le e necesar: cufundarea în sângele lui Christ. Şi iată de ce, până acum, în toate şcolile universului, pictori şi sculptori ţinură să purifice prin numeroase reprezentări ale divinei dureri, ceeace pasiunea lor puţin prea mult deslănţuită, le-o inspirase sau le-ar inspira-o.

De aci, sentimentul de jenă al celora, cari opun un *non serviam* Crucei vii, înaintea contrastului dintre Flamandele lui Rubens şi Golgothele sale. Mentalitate de mistic din Nord, obiectează ei, care scapă în întregime psihologiei noastre actuale. Greşesc. Nu trebue privit decât adevărul pentru a şti că cei mai mari s'au aruncat în încercarea Calvarului, pe care-l retrăiau câteodată ei înşişi şi pe care-l ştiau necesar echilibrului geniului lor.

Minas, Eaque şi Rhadamante vorbesc la masa lor, acoperită cu purpura curţilor cu juri. Fiecare ţine o carte deschisă înaintea lui. Aceştia sunt cei trei evanghelişti ai Antechristului, de cari am vorbit la început, cari au purtat fructele lor de cenuşă: *Dumnezeu e în noi; Voinţa Puterei; Corydon.* Dar *Corydon* a avut ca prim titlu *Narcissus*. Vai!

Să lăsăm pe morţi. Nu mă voi ocupa nici de Minos, nici de Eaque, dar voi spune lui Rhadamante:

Te-am cunoscut tânăr, bun, generos şi fermecător—pur poate! De ce n'ai primit Durerea. când a venit? Te-am cunoscut cu un geniu născând, care semăna stelei dimineţei. De ce te-ai revoltat contra durerii? Te-am cunoscut în zori, când, Alyssa îmbrăţişându-te, leagănul tău înflorit zbura deasupra porumbeilor. „De ce ai respins durerea? N'ai fi avut tu „un loc în adunări", cum ar fi spus bătrânele noastre mătuşi hughenote? Eu însumi, cu părul meu alb, ţi-aşi fi avut laurul meu sălbatec. Divina mea durere, aşi fi trebuit să ţi-o dedic ţie. Ştiind ceeace ştii, de ce nu i-ai dat un pahar de apă seara, când s'a apropiat sfioasă de căminul tău? Ce nu ţi-ar fi dat ea în schimb!

Acum ea priveşte răul ce l-ai făcut acestor mediocri. Nu-i ea aceea care se răzbună pe tine. Tu însuţi, vai, eşti acela, care o răzbuni.

Iţi trimit... Iţi trimit divina mea durere.

FRANCISC JAMMES

cinematograful

PROPAGANDA CULTURALĂ PRIN CINEMATOGRAF

IN STRĂINĂTATE... NU LA NOI

Se vorbește și la noi în timpul din urmă despre importanța filmului ca factor de educație civică. Se vorbește și se scrie din zi în zi tot mai mult, tot mai stăruitor, dar de făcut prea puțin se face. Dacă nu alta, dar deocamdată s'ar putea ocupa cel puțin cineva dela Ministerul Artelor cu această problemă... Dar cine ?!...

Dela inițiativa particulară nu putem aștepta nimic, câtă vreme Statul impune și representațiunile culturale cu aceleași taxe oneroase (26 %) ca și spectacolele pur distractive.

Intr'un număr al revistei am arătat ce se face în Apus în această direcție și am propus să se introducă și la noi aceleași înlesniri. Fără intervenția Statului nici reprezentațiunile cu filme educative nu sunt posibile, iar la producerea de filme culturale nici gândi măcar nu ne putem.

Spicuim din revistele de specialitate din Viena și Berlin câteva informațiuni despre mișcările și năzuințele mai noui în domeniul cinematografului de propagandă culturală. Din aceasta cititorul își poate da seama, ce desvoltare a luat filmul instructiv și ce întindere mare au reprezentațiunile de propagandă.

In Elveția

S'a constituit de curând la Zürich o societate culturală, numită comunitatea sau asociația filmului cultural (Kulturfilmgemeinde), cu scopul de a organiza în fiecare Duminică câte un matineu cu filme educative din domeniul științelor naturale, istoriei, geografiei, a științelor tehnice, etc. S'a lansat un apel care s'a trimis tuturor locuitorilor Elveției invitându-i să se înscrie în această societate. Apelul e semnat de direcțiunea cinematografelor școlare, de comisiunea pentru conferințe publice a soc. Pestalozzi, de comisiunea pentru reformele cinematografice și de alte societăți culturale.

In Olanda

Intreaga viață culturală și economică a Olandei e cuprinsă în câteva duzine de filme culturale. La intervenția guvernului olandez, două din aceste filme au fost proiectate zilele trecute la congresul internațional al artelor populare ținut la Praga. Unul din ele e un prețios document istoric-cultural. Cuprinde viața socială și portul pitoresc al locuitorilor de pe insula Marken. Prin marile lucrări de indiguire a lacului Zuider, insula Marken va rămâne doar un teren mai ridicat, un platou pe întinsa câmpie roditoare și presărată în viitor cu numeroase așezări omenești, cu toate că astăzi e lac ca toate lacurile noastre sărate din Dobrogea. Atât doar că e mai mare.

In Bavaria

Cel mai mare cămin studențesc din Europa e căminul studenților din München. Are tot ce-i trebue tineretului venit în această cetate universitară să-și facă studiile. Pe deasupra mai are o sală de cinematograf cu 700 de locuri, destinată exclusiv reprezentanțiunilor culturale, pe care societatea studenților, a cărei proprietate e căminul, le organizează cu concursul asociației de filme din Bavaria.

In Germania, Franța, Rusia

Dar nu numai capitala Bavariei, ci toate orașele din Germania au cinematografe pentru filme instructive. In orașele unde nu s'au construit încă localuri proprii, s'au transformat în cinematografe culturale sălile festive ale școalelor.

Cinematografe școlare în număr foarte mare se găsesc și în Franța și în celelalte state din Apus.

In Rusia numărul cinematografelor școlare stabile e mai redus, dar în schimb s'au organizat numeroase cinematografe ambulante. Pentru a atrage un număr cât mai mare de spectatori la reprezentațiunile date cu scop de propagandă culturală și politică, regimul sovietic a dispus introducerea propagandelor mixte, compuse în proporție de două treimi din filme distractive și o treime filme de propagandă. In urma acestei dispozițiuni, direcțiunea societății „Sorokino“ din Moscova a luat deciziunea ca în viitor să nu producă filme mai lungi de 1700 metri, astfel ca restul programului până la 2500—2800 metri să se complecteze cu filme educative.

Vom continua în numerele viitoare cu arătarea pildelor bune din alte țări și vom reveni mereu la întrebările:

1. Cine sunt la noi factorii chemați să se ocupe cu importanta problemă a propagandei culturale prin film?
2. Cum cred acești factori să înlesnească cinematografelor angajarea filmelor culturale și întocmirea unor programe potrivite, instructive și distractive?
3. Când și cu ce mijloace vom începe și noi odată să producem filme instructive, fie chiar și numai jurnale cu actualități din viața culturală, socială și economică a poporului nostru, cu vederi de prin orașe și dela țară, dela munte, dela câmpie și dela mare?...

GH. C. BIRAESCU

MARII MAEŞTRI

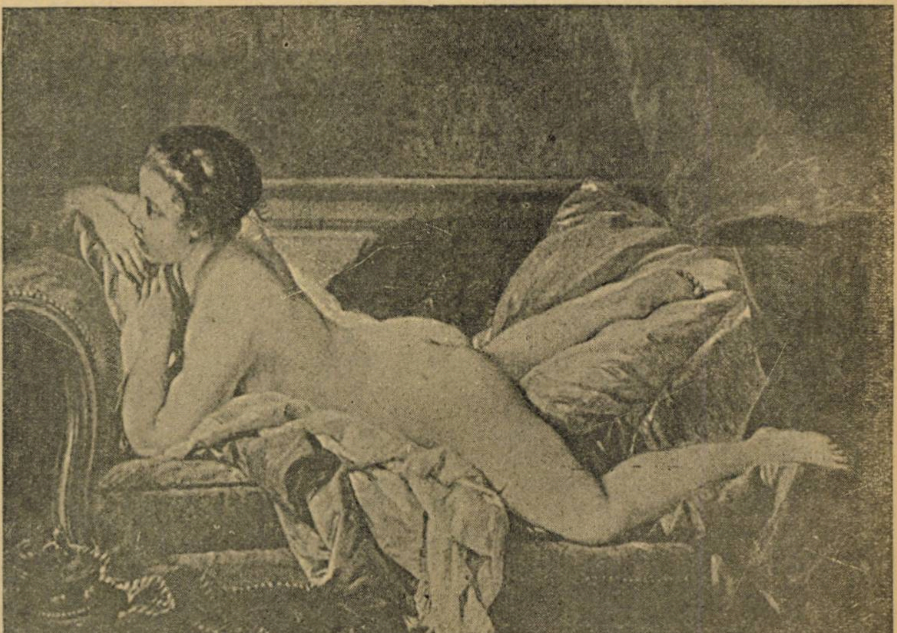

BOUCHER: fata goală

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

ATENEUL ROMAN

D-l SEVERIN, veşnic cu aceleaş lucrări obsedante prin coloritul lor bizar şi mai ales prin interpertarea naturii în roş, galben şi albastru : după plăcere.

D. PAN IOANID. — După cum avem doctori de nas, de boli interne şi de boli venerice, tot aşa avem şi pictori de „hore“.

D-l GHENEA. — Expune cu un secol prea târziu. Poporul român a trecut de faza când trebuia să i se deschidă ochii cu mijloace rudimentare.

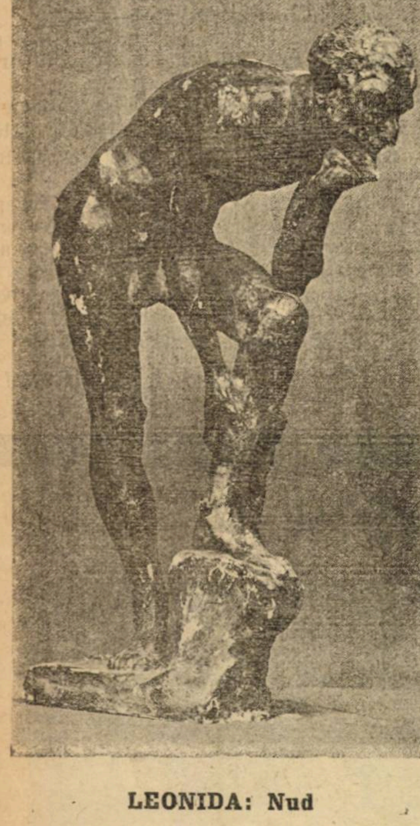

LEONIDA: Nud

D-l LEONIDA. — Expune sculptură. Reuşeşte să marcheze nudurilor de femei, mişcări afrodisiace caracteristice. Evadat din formele clasice e într'un continuu proces de stilizare care trebue să ajungă până în concepţie.

Stilizarea nu e numai haină ci trebue să fie în însăşi ideia creatoare.

Divers în subiecte, interesându-se prea mult de amănunt, d-l Leonida aduce un preţios aport în sculptura românească.

De remarcat „Ceramica“ ramură de artă puţin uzitată la noi.

D-l Leonida a trecut peste încercările de oale şi derivatele lor, ale altora, şi a realizat interesante lucrări printre cari un nud şi un bust, sunt admirabile.

Regretăm că lipsa de spaţiu ne opreşte să descriem lucrările în parte. Reamintim doar „Sf-tul Gheorghe“ în bronz expus şi la salonul oficial de anul acesta

D-na MARIA GRIGORESCU. — In puţinele lucrări expuse contează câteva încercări de „animale“, concepute infantil şi lipsite de mişcare şi armonie în linii : condiţiuni esenţiale.

MOZART

D-l BALINT-EGIPT, fără să putem afirma dacă pictorul sau lucrările sunt din Egipt.

Cu rezerve asupra imaginaţiei fecundă în satiri, fauni, sfinxi şi alte prăpăstii egiptene, regretăm că nu ne putem ocupa de arta expozantului.

D-l BULGARAŞ îşi menţine valoarea istorică reţinând pe poziţie „rancedul“ în artă.

ILEANA

D-l GEORGE GOBO. — Sau „mult sgomot pentru nimic“. Un cântăreţ romantic al naturii pe care-o consideră topită în sirop de zahăr cu străluciri sidefii de acadea.

D-l Gobô reprezintă o altă Franţă de cât acea pe care o recunoaştem noi.

Dacă e vorba de calităţi remarcabile ale artistului ce expune, atunci ele nu pot fi găsite decât în „aqua-forte“.

Intr'adevăr în acest gen atât de pretenţios şi atât de puţin cunoscut la noi, d-l Gobô reuşeşte aparent să desvolte o vigurozitate impunătoare. Ele ar fi incriticabile dacă ar fi şi suficient dozate cu efecte plastice de fond.

CAMINUL „REGINA MARIA"

HANS-EDER. — E interesantă paralela ce s'ar putea face între d-l Gobô latin şi d-l Eder german.

Expozantul dela „Regina Maria“ e un tipic apostol al şcoalei nordice.

Crud în tonalitate, luând culorile numai în valoarea lor de transparentă şi lumină, construind academic, şi cu o vădită predilecţie pentru compoziţie, d-l Eder expune lucrări valoroase „Cina cea de taină“, „Nunta dela Cana“ şi „Studiu pentru o compoziţie“ sunt opere însemnate cari dovedesc un real talent dar mai ales un serios gând de muncă.

Aceste compoziţii religioase ar putea fi definitive dacă ar fi fost mai mult interiorizate psihic şi dacă n'ar desvălui pe alocurea o incertitudine de construcţie. Ar fi fost foarte nimerit ca expoziţia d-lui Eder să aibă un aer „complect“ care nu ştim din ce pricină, nu-l are.

ION SAVA

* * *

MARII MAEŞTRI

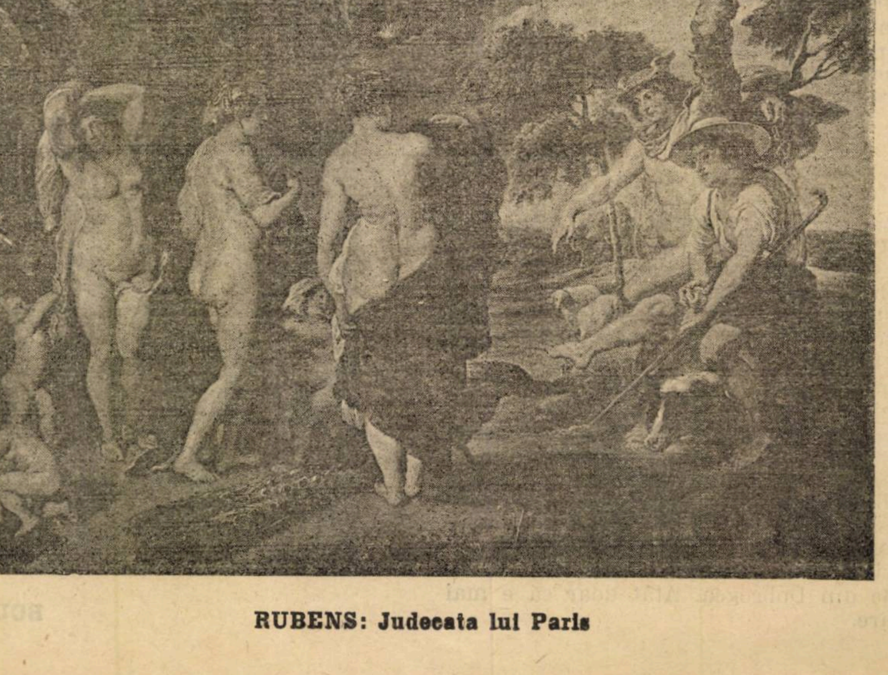

RUBENS: Judecata lui Paris

REDACŢIA VĂZUTĂ DE SAVA ŞI SELL:

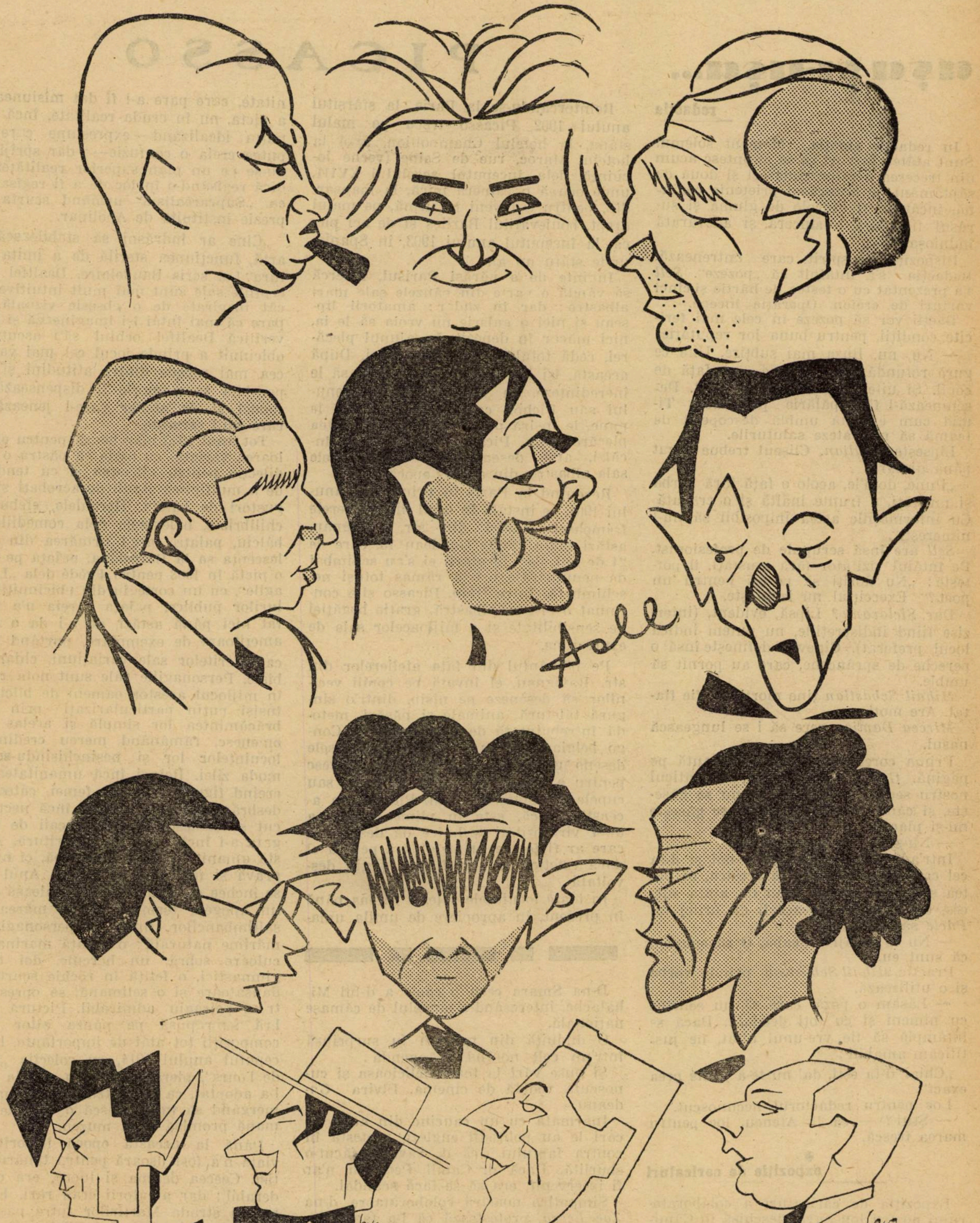

F. ADERCA, CAMIL PETRESCU, B. CECROPIDE, MIHAIL SEBASTIAN, GEORGE SCRIOŞTEANU, ANDREI TUDOR, SELL, C. I. ŞICLOVANU, MIRCEA DAMIAN, CONST. PACLE, I. SAVA, ION GEORGESCU, EMIL GULIAN

gazetaria

aşa şi-aşa...

redacţia

In redacţie emoţie. Moment solemn. Sunt atâtea lucruri ce se amintesc acum din trecerea acestor cincizeci şi două de săptămâni de muncă şi prietenie comună, încât simţi dincolo de gluma şi surâsul fiecăruia o sinceră şi adevărată înduioşare.

Dispoziţie de spirit, care antrenează. Redacţia s'a întâlnit să „pozeze". *Sell* s'a prezentat cu o testea de hârtie şi cinci vârfuri de creion. Operaţia începe.

Băeţii vor să pozeze în cele mai fericite condiţii, pentru buna lor reputaţie.

— Nu, nu. Buza mai subţire. Uite ce gură rotundă. Da de unde — o faţă de copil. Şi uite, prea l-ai făcut urât. Desemnează-l fără pălărie pe *Tudor*. Timid cum e, ăsta umblă descoperit de teamă să nu rateze saluturile.

Lipseşte *Gulian*. Clişeul trebue făcut până diseară.

„Pune, dom'le, acolo o faţă fără barbă şi mustăţi, o frunte înaltă şi o cravată Cu informaţiile astea imposibil să nu-i nimereşti".

Sell are însă scrupule de profesionist. Pe întâiul vizitator fără mustăţi, îl pofteşte: „Nu doriţi să pozaţi pentru un poet?" Exerciţiul nu izbuteşte.

Dar *Şiclovanu?* Lipsă, evident, (interzise fiind indiscreţiile, nu putem indica locul preferat). Cineva îl defineşte însă: o pereche de sprâncene, care au pornit să umble.

Mihail Sebastian ţine mortiş să fie flatat. Are motive.

Mircea Damian cere să i se lungească nasul.

Prima corectură. Fiecare se caută pe pagină. *George Scrioşteanu*, simpaticul nostru secretar de redacţie, nu se găseşte, şi când dă Dumnezeu de se găseşte nu-şi place:

— Nu-s eu, domnule, nu-s.

Intr'adevăr, oricare dintre noi şi d-ta cel care citeşti rândurile acestea, ai putea să susţii cu cel puţin tot atâta succes, că ai pozat. Ceeace îi dă prilej lui *Pâcle* să se plaseze:

— Nu te necăji degeaba. O să spunem că sunt eu.

Practic, *Mihail Sebastian* prinde vorba şi o utilizează.

— Lăsăm o poză, care să nu semene cu nimeni şi cu toţi deodată. Dacă se întâmplă să fie vre-unul uitat, ne justificăm amabili:

„Chiar d-ta eşti, da' nu te-a prins prea exact".

Loc pentru redactorul necunoscut.

— Ştiţi? — ca la Ateneu, loc pentru marea frescă.

expoziţie de caricaturi

Expoziţia de caricaturi a colaboratorului nostru Ion Sava, deschisă în Căminul artelor „Regina Maria", e prilej zilnic de incidente amuzante.

Aşa, un cetăţean se repezi la nevasta lui cam rotundă, îi astupă ochii cu mâna şi-o scoase grabnic afară: privea pe d. Titulescu.

D-na Smara ceru o copie a d-lui Mihalache, interesând-o modelul de cămaşe naţională.

O duduiţă din pension fu surprinsă într'un colţ notând în agendă.

Şi puse vârf la toate delicioasa şi cunoscuta vedetă de cinema, Elvira Godeanu.

Inarmată cu un cauciuc din acele pe cari le au poliţiştii englezi, protestă în contra faptului că d. Sava a făcut-o sburlită. Dacă d. Camil Petrescu n'ar fi intervenit, era să se facă scandal.

Simpatica noastră colaborataore, d-na *Zoe Lecca*, protestează că i-a făcut nasul lung.

Totul a intrat însă în linişte la ora 7 când s'a stins lumina.

Până la 31 Dectmbrie, când se închide expoziţia, sperăm să nu fie nevoe de intervenţia d-lui General Nicoleanu.

* * *

PICASSO

Reîntorcându-se la Paris, la sfârşitul anului 1902, Picasso trecu pe malul stâng, la hotelul Champollion, apoi la hotelul Maroc, rue de Seine (veche locuinţă dela începutul secolului XVIII, unde ocupă o cameră mică, la mansardă), pentru a reveni în urmă, pe malul drept, boulevardul Barlies şi de aci plecă, la începutul anului 1903, în Spania, unde stătu un an.

Inainte de a părăsi Parisul, încercă să vândă o parte din pânzele sale mari albastre; dar în zadar: amatorii lipseau şi nici o galerie nu vroia să le ia, nici măcar în depozit. In ajunul plecărei, cedă totul pentru 200 franci. După aceasta, îşi luă pânzele şi se duse să le încredinţeze, în Montmartre, prietenului său Pichot, care neavând unde le pune, le înşiră pe un dulap. In noaptea plecărei sale, Picasso pentru a se încălzi, arse desemnurile şi aquarelele sale albastre, din aceeaş epocă.

Revenind la Paris în primăvara anului 1904, se instală în unul din atelierele faimoasei clădiri din str. Ravignau, astăzi piaţa Emile Goudeau 13, care de 24 de ani, deşi locatarii ei s'au schimbat de nenumărate ori, a rămas totuşi neschimbată. Intre timp, Picasso şi-a continuat opera sa albastră, graţie bogăţiei de sensibilitate şi a mijloacelor sale de expresiune.

Pe pământul din faţa atelierelor din str. Ravignau, el învaţă pe copiii vecinilor să deseneze pe nisip, dintr'o singură tăietură, animale şi păsări, metodă întrebuinţată de Bushougo din Congo belgian pentru a învăţa frumoasele desene geometrice de cari se servesc pentru a decora ţesăturile de rafia sau cupele sculptate în lemn. Picasso, în această epocă, este în plină posesie a unei virtuozităţi technice de desenator, care ar fi foarte primejdioasă pentru el dacă estetica sa i-ar fi mai puţin desvoltată.

In toate locuinţele sale, a rămas până în prezent, în apropiere de umila umanitate, care pare a-i fi dat misiunea de a picta, nu în cruda realitate, încă mai puţin idealizând — expresiune care ar putea creia o confuzie —; dar sprijinindu-se pe un plan superior realităţei, adică regisând-o în loc de a fi regisat de ea. „Suprarealism" urmând scurta expresie instituită de Apolinar.

„Cine ar îndrăsni să stabilească în artă, funcţiunea sterilă de a imita natura"! a scris Baudelaire. Dealtfel concepţiile sale sunt mai mult intuitive decât inspirate de o obsesie vizuală. Se pare că mai întâi îşi imaginează şi apoi verifică Dealtfel ochiul său ascuţit e obicinuit a prinde jocul cel mai variat, cea mai repede dintre atitudini şi impecabila sa memorie îl dispensează de model şi de atelier care-l jenează şi care nu-i serveşte.

Tot anul 1905 marchează pentru el culoarea variată, cu toate că păstra o predilecţie pentru albastru şi cu tendinţa de a multiplica studii de acrobaţi şi negustori de bâlciu. Herculele, efebul, echilibriste, balerinele dela comediile de bâlciu, paiaţa care-l urmărea din adolescenţa sa la Barcelona, paiaţa pe care o pictă în 1903 pentru Frédé dela „Lepin agile", cu un cortegiu din obicinuiţii balurilor publice, paiaţa căreia n'a încetat nici până astăzi, de a-i da o serie ameţitoare de exemplare, purtând marca diferitelor sale variaţiuni, chiar cubiste. Personagiile sale sunt nota reală, în mijlocul acestor oameni de bîlciu, ei înşişi puţin particularizaţi prin îmbrăcămintea lor simplă şi acelaş gest omenesc, rămânând mereu credincioşi locuinţelor lor şi nesinchisindu-se de moda zilei. Reînoi încă umanitatea sa, creind figuri tinere de femei, câteodată desbrăcate, de un farmec încă necunoscut şi adolescenţi ţinând caii de frâu, gata a-i încăleca dintr'o săritură. Această umanitate nu e dureroasă, ci numai gravă şi nobilă în atitudini. Anul 1905 se închee cu opere de graţie aleasă şi ca un apogeu, termină pânza măreaţă a saltimbancilor, unde 6 personagii în mărime naturală: o paiaţă marinar de culoare sobră, un hercule, doi tineri gimnastici, o fetiţă în rochie scurtă de dansatoare şi o selimană, se opresc într'un peisagiu admirabil. Pictură celebră suprapusă pe pânza altor două compoziţii tot atât de importante, la începutul anului 1914, cu colecţia „Peau de l'ours", pierdută pentru patria care l-a adoptat, ca şi pentru ţara sa natală, mergând să îmbogăţească o colecţie germană promisă unui muzeu.

Până la această epocă înfloritoare, viaţa n'a fost uşoară pentru tânărul artist. Ceecea desena şi lucra, era considerabil; dar amatorii erau rari. Exista atunci strada Martirilor între pasagiul Stewens şi boulevardul Clichy, vis-à-vis de faţada laterală a circului Medreno, o dugheană de saltele, unde pe paturile ce erau scoase ziua în stradă, tatăl Loulier, fost luptător şi mare beţiv, expunea în plin aer, fără cadre adeseori,

literara

o seama de cuvinte

Un evreu oferi reginei Elisabeta a Angliei, o perlă foarte frumoasă și mare, pentru suma de 20.000 livre sterlinge. Regina însă nu vroi să dea o sumă atât de mare pentru un lucru care nu era de nici o trebuință. Ovreiul se pregătea să plece pentru a oferi perla altor suverani: dar un negustor din Londra, Thomas Gresham, îl chemă la el și-i dădu pe ea, prețul refuzat de regină. Apoi o pisă, vărsă praful într'un pahar cu vin și-l bău în sănătatea Majestăței Sale.

„Poți să spui mai departe, zise el ovreiului mirat, „că regina putea să-ți cumpere perla dacă vroia, deoarece are supuși cari o pot bea în sănătatea sa".

◆

Regele Ludovic. — Filip povestea într'o zi lui Victor Hugo că nu iubise decât o singură dată în viață. Se numea atunci duce de Chartres, avea șaptesprezece ani și obiectul dragostei lui era d-na de Genlis, femeie frumoasă, care era „guvernatorul" lui și avea cu douăzeci de ani mai mult.

Educația pe care această femeie i-o dădu fu spartană.

„Trebuia să mă scol la șase", povestea regele. „Lapte, pâine puțină, carne friptă compunea toată hrana. Nici odată ceva dulce. Mă culcam pe tare. Munceam fără întrerupere, niciodată nu mi se acorda nicio plăcere".

Prințul trebui să învețe. Invăță să radă ca un figaro, să gătească ca o bucătăreasă, la nevoe să strângă mâna ca un zidar sau ca un lăcătuș.

D-na de Genlis zicea adesea: „Era un prinț, am făcut din el un om, era sălbatec, l-am făcut sociabil și plăcut. Era un laș și l-am făcut brav".

pânze de tot felul. Loulier iubea pictura și cumpăra fără să aleagă, tot ceeace i se aducea, dacă se poate numi cumpărare faptul că dădea câțiva franci pictorului căruia îi vindea câteodată pânza și care i-o aducea acoperită cu vopsele. Dar la Loulier, se găseau totdeauna acești câțiva franci în schimbul unui desen sau picturi.

Câteodată pentru a obține suma enormă de 20 de franci nu erau prea multe vre'o zece desene admirabile de Picasso. Și împreună cu camarazii săi, acesta așteaptă, pentru să se așeza la masă reîntoarcerea lui Max Jacob care le cumpăra merinde cu piesa de aur. Grație ecletismului negustorului care făcea din dugheana sa o succursală a Salonului Independenților, grație mai ales casei sale vecinic deschise, Picasso îi trecu o cantitate de neînchipuit de pânze, aquarele, pasteluri, desene de artiști de tot felul și chiar picturi vechi. Se găsea aci un Goya și Renoia fu reprezentat aci ca și vameșul Rousseau.

bazar

BLONDE SAU BRUNE?

Un romancier american afirma de curând, într'o carte care a obținut un mare succes, că bărbații preferă femeile blonde.

Ori, o statistică sosită tot de peste ocean, arată că, din 100 fete brune s'au măritat 77, în timp ce, din 100 blonde s'au căsătorit numai 53.

Se cuvine să adăogăm, că odată ce s'a dat autorului acestei statistici listele numeroaselor fete blonde, a căror căsătorie apropiată se anunțase, el a răspuns că o nouă operație va desvălui în curând numărul fetelor brune devenite blonde, pe urma băilor de apă oxigenată, sau altă soluțiune similară.

Krishnamurta (noul Mesia) și Annie Besant, prezidenta Societății de Teosofie

caricatura zilei

CALCUL....

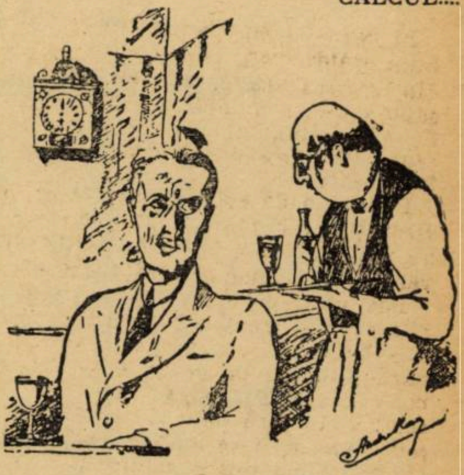

Clientul: — Cum, nu merge pendula d-vs.?

Chelnerul: — Ba da! dar când arată nouă ore și sună 7, nu sunt de cât două.

PRUDENȚA

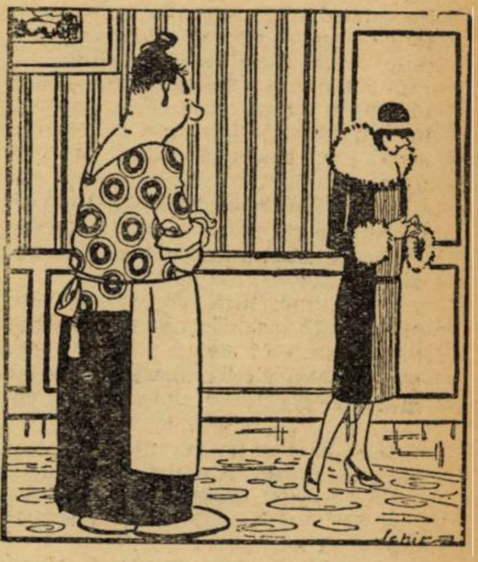

— Dacă ții să te măriți, să nu spui pretendentului tău, că ai fost actriță...

COCHETELE...

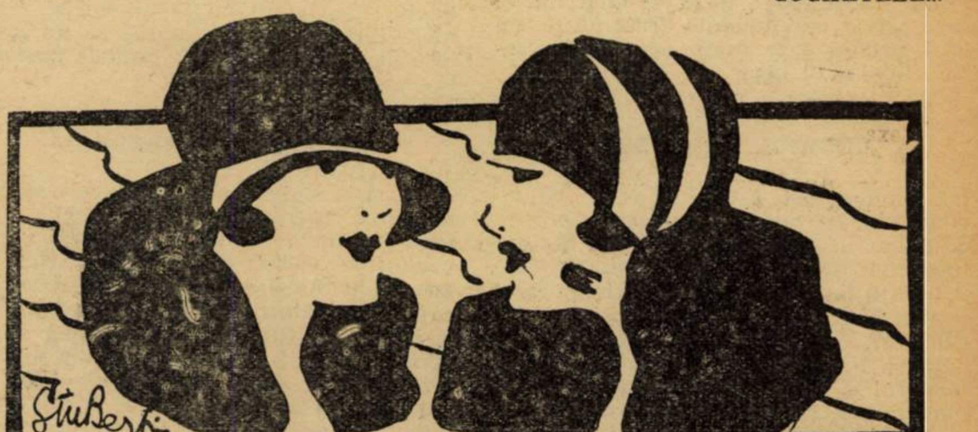

— Cum ți-se pare rochia ei?

— Minunată! O înbătrânește cu cel puțin zece ani.

(Liefe)

cărţi redate în extrase

VIATA AMOROASĂ A DOAMNEI TALLIEN

Paul Reboux

Doamna Tallien, celebra curtezană din timpul revoluţiei franceze, a fost aceia care — generoasă şi intrepidă — a împărţit larg graţiile ei fruntaşilor revoluţiei. A cunoscut pe Robespierre, pe Tallien, pe Barras, pe Napoleon, încă tânărul ofiţer Bonaparte.

Dacă n'are strălucirea doamnei Recamier sau frenezia doamnei de Stäel, DoamnaTallien aduce o notă, care, altfel, ar fi lipsit în evocarea întreagă a acelui timp.

COPILARIA

aceleia, care avea să devie doamna Tallien, a fost simplă şi înlesnită, aşa cum se obişnuia în acea vreme. Tatăl ei, François Cabarrus, mare bancher şi om cu vază la Madrid, era mult prea bogat ca să nu poată da fiicei sale, Therezia, educaţia şi cultura necesare pentru a putea face faţă raporturilor sale.

La unsprezece ani, Therezia avea înfăţişarea unei domnişoare. Părul lucios ca mătasea şi negru o încorona cu ondulări naturale, unde fierul coaforului nu intervenea niciodată. Surâsul său oferea spectacolul unui colier de perle întrevăzut într'un scrin de purpură. Trăsăturile sale ar fi avut perfecţia măştei unei divinităţi grece, dacă nasul, puţin prea important, n'ar fi dat obrazului un aer personal, un aer de forţă şi de rezoluţie. Mâinile sale subţiri se modelau în fiecare zi, care trecea, iar pieptul înceta de a fi acela al unei fetiţe, oferind, dacă nu forma, cel puţin promisiunile armonioase ale pubertăţii.

Therezia n'avea decât atracţii naturale, căci spiritul ei primise prea puţine podoabe.

Ascultând pe abatele, care da lecţii fraţilor ei, ea se iniţiă în secretele suspinului şi ale verbelor deponente din limba latină, lucru cu care avea să se fălească mai târziu.

Astfel ajunse să înveţe mai mult şi mai repede decât fraţii ei, fapt care contribui puţin ca profesorul să-i aducă laudele sale.

S'ar putea vedea în acest umil abate, care privia mai lumeşte decât ar fi trebuit, primul care suferi atracţia Theresiei. Acesta fu însă

UNCHIUL GALABERT

fratele doamnei Cabarrus, care, călătorind dela Bayonne spre Madrid, profita de ocazie pentru a-şi vizita sora. Sosirea unchiului Galabert fu un eveniment pentru toată familia Cabarrus, dar mai ales pentru Theresia şi pentru însuşi unchiul Galabert, care îşi ascundea în surpriză dorinţa. Nu mai puţin precocea Theresia îndrăzni să vadă o promisiune în statura bine făcută şi în faţa îndrăzneţ bărbătească şi tânără a unchiului ei. Dar probabil că unchiul Galabert încercă o cristalizare a admiraţiei sale, căci rezultatul evenimentului fu plecarea sa rapidă şi motivată dubios spre Bayonne.

Târziu, trecând prin faţa dormitorului tatălui ei, auzi întâmplător următoarea conversaţie, care-i lămuri misterul plecării precipitate a unchiului Galabert:

— „Dar bine fratele tău şi-a pierdut capul!"

— Şi eu cred. Când mi-a împărtăşit intenţia sa, mi-a venit...

— Eşti cel puţin sigur de virtutea lui? N'a înfăptuit el oare câteva tentative abominabile, care să-l facă să creadă că-i agreat?

— Cert că nu, dragul meu. Răspund pentru sângele meu. Dar ce vrei... Theresia, la vârsta unei fetiţe, este deja o domnişoară. Atâta vreme cât nu o vom fi stabilit-o, vom risca accidente de felul acesta.... Tu ştii cât de mult este ea obiectul atenţiei bărbaţilor, în Madrid....

— Ce-are a face! A o cere în căsătorie când ea n'are decât doisprezece ani şi fratele tău treizeci şi doi e o adevărată îndrăzneală, o obrăznicie!

Şi pentru a nu-şi compromite situaţia la curte, François Cabarrus hotărâ să-şi expedieze familia la Paris, unde va locui la domnul de Boisgeloup, consilier la curte şi prieten al lui François Cabarrus.

După voiajul destul de lung, făcut cu poştalionul doamna Cabarrus, cei trei copii şi preceptorul lor sosiră la Paris unde avură neplăcuta surpriză să constate că domnul de Boisgeloup tocmai murise. Fură totuşi primiţi şi găzduiţi de văduva sa, până ce, prin luna Iunie a aceluiaş an, François Cabarrus veni la Paris şi, obişnuit cu fastul curţei spaniole, închiriă pentru familia sa un „hotel" elegant şi luxos, în centrul Parisului monden.

NICOLAS de LABORDE

Am spus mai sus că primul, care suferi atracţiile Theresiei, fu unchiul ei Galabert. De fapt — şi vă rog să luaţi acest cuvânt în sensul său cel mai strict — acesta fu Nicolas de Laborde, care pe când ieşea dintr'o prăvălie, o acostă şi îi făcu cunoştiinţa. Din scurta lor convorbire constatară că părinţii lor se cunoşteau şi a doua zi, după regulele bunei cuviinţe din acea vreme, Nicolas de Laborde, împreună cu fratele său mai mare şi cu mama sa, vizitară pe doamna Cabarrus.

In scurt timp Nicolas Marchainville de Laborde şi Boutervilliers de Laborde împreună cu Theresia fură cei mai nedespărţiţi prieteni.

In fiece seară cei trei se plimbau, Theresia între cei doui fraţi, departe de oameni şi, afundându-se nu rareori în inimai pădurei.

Aci, deşi mai la lrg, cei trei prieteni umblau mai înghesuiţi unul în altul.

— Ce bine-i aici! spunea Theresia. — Vreau să-mi petrec noaptea întregă aici! Dar ce întuneric! Vreau să vă simt aproape de mine, aproape de tot...

Mi-e frică,..

Pentru a o apăra mai bine, ei o cuprindeau. Unul o ţinea de gât, celălalt îi cuprinsese mijlocul. O tăcere vastă domnea pe firmament. O privighetoare cânta.

— Ce frumos! Ah! dragostea... suspina Theresia şi cei doui fraţi îi strângeau mijlocul. La cel mai mic sgomot ea se alipea fricoasă de ei.

Theresia spera că unul din fraţi o să-i ceară mâna. Voia să se mărite, dar pentru ea căsătoria era libertatea. Un bărbat e primit pentru starea pe care ţi-o dă, pentru viaţa, pe care o permite, pentru luxul, pe care îl asigură.

Marchainville sau Boutervilliers? Care va încerca mai repede? Theresia aştepta. Amândoi îi plăceau. Insfârşit, deşi cei doui fraţi erau la fel de exaltaţi, Nicolas Maichainville de Laborde se arătă cel mai îndrăzneţ, sărutând pe Theresia, în faţa celuilalat.

Cei doui erau geloşi unul de altul, dar nu se puteau urî. Boutervilliers încetă să participe la plimbările nocturne şi după un timp plecă la Paris.

Theresia profită de libertatea, ce-i fu acordată, pentru a împinge la extrem, cu Nicolas Marchainville, dar nu fără o ultimă rezervă, îndrăznelile proprii pentru a grăbi o deciziune. Venerabilele bănci, acoperite cu muşchi fură martore la scene tot atât de galante, ca atunci când satyrii şi nimfele de piatră, care decorau parcul, ar fi descins vii de pe socluri.

Acest copil de doisprezece ani se instrui din plin asupra variaţiunilor pe care le poate înfăţişa un bărbat, când iubeşte. Ea nu refuză, în moleşala nopţilor de vară, să arăte că era deja femeie, nu numai prin rotunzimile sânilor, dar şi printr'o probă cu mult mai secretă.

Marchainville s'ar fi îndoit în zadar, fiindcă avea putinţa să-şi risipească neîncrederea graţie mijloacelor acordate sfântului Toma. Şi astfel, pe primitorul covor de iarbă, el însuşi deveni un fericit, sau fericirea lor se curmă repede.

Bătrâna doică observând tristeţea celuilalt frate, investigă atât până află secretul. Odată aflat ea îl împărtăşi marchizului de Laborde.

Marchizul îşi cunoştea fiul şi ştia deasemeni că nu-i prudent să fii bărbatul unei persoane, a cărei frumuseţe este aşa remarcabilă şi care dovedeşte pretimpurii dispoziţii pentru dragoste.

In urma deciziei foarte prevenitoare a marchizului, cei doui amanţi trebuiră — nu fără regrete — să se despartă.

Dar graţia Theresei nu rămase mult timp disponibilă şi îşi găsi un bărbat în

DEVIN de FONTENAY

Acesta fu prezentat doamnei Cabarrus de către doamna de Boisgeloup. Era un tânăr cu părul roş, de talie mică, rotunjor şi semăna cu Choiseul, duşmanul Doamnei du Barry.

Când tânărul Devin începu să facă curte Theresiei, aceasta era puţin plictisită de a face pe domnişoara în căutarea unui bărbat. Ea ştia că o femeie măritată îşi poate lua amanţii cu mai multă uşurinţă, decât o au tinerele fete.

Suferia că purta un nume fără particulă: voia să devie marchiză.

Apoi Devin de Foutenay, cum se întâmplă des celor roşcovani, avea tenul strălucitor. Carnea albă de ivoriu a Theresiei se potrivea minunat cu carnea roză şi lăptoasă a acestuia. Şi se poate spune că mai mult epidermele, decât inimile lor s'au unit. Şi astfel, la vârsta de patrusprezece ani şi jumătate, în ziua de 7 Februarie 1788, Theresia Cabarrus deveni soţia marchizului de Foutenay.

La Foutenay aux Roses, camera nupţială era luminată uşor.

Indată ce uşa fu închisă Devin, fără să spue vreun cuvânt strânse în braţe pe Theresia, apoi, stingând lumânările, după ce se descinse de spadă, începu să se desbrace.

După ce umplu un fotoliu cu hainele sale, el se întoarse către pat. La lumina tremurătoare a căminului, el o zări pe Theresia, aşezată pe pat şi plângând. Dacă Devin ar fi întrebat-o : „De ce plângi ?“ ce i-ar fi răspuns? Ea singură şita. Se temea mai mult de rănile făcute vanităţii ei, decât de aceia ce trebuia să fie făcută corpului ei. Sacrificiul acestei virginităţi neînlocuibile, o contraria desigur, dar plânsului ei se amesteca regretul unei alte căsătorii, ratate. I-ar fi plăcut mai mult s'o cheme „prinţesa de Lestenay“. Bărbatul ei, îndesat şi robust, se însinuă în culcuş.

Theresia, care până acum nu cunoscuse decât vecinătăţile şi preliminările amorului, concepe deodată că ignorează încă multe lucruri şi că sentimentul chiar când e dus destul de departe, n'ar putea egala ceeace un bărbat autorizat de Dumnezeu şi de lege, poate arăta unei soţii. Tânăra căsătorită se deschide cu emoţie şi zel învăţăturilor hymenului.

Printr'un fel de geniu al dragostei şi prin bunăvoinţă, ea realizează ceeace atâtea altele reuşesc după o practică de săptămâni.

Şi, prin ultimile licăriri ale jăratecului din cămin, iată-o gata să piardă sentimentul lucrurilor omeneşti, sub cerul unui baldachin, pe care-l vede cu o privire de muribundă şi care-i pare mai puţin o mobilă decât o intrare în Rai.

Luna de miere, cum şi cele ce urmară aduc cu ele nişte întâmplări, din cari nu se poate şti precis dacă titlul capitolului ce vine este

LAMETH, MAREŞALUL de BROGLIO sau LEPELETIER de SAINT-FARGEAU ?

Intr'adevăr Theresia născu un copil şi istoria — cu o discreţie care ar putea fi dată drept exemplu oamenilor din societatea înaltă — rămâne mută asupra acestui punct.

Totuşi Devin nici nu se îndoia asupra paternităţii şi copilul fu dat în îngrijirea unei doici dela ţară. După ce în ultimile luni ale sarcinei nu mai primise pe nimeni, Theresia redeschise salonul şi se reîntoarse la viaţa galantă.

Nu înţelegeţi prin aceasta că dădea fiecăruia ceiace aştepta dela ea. Theresia era o femeie fără perversitate şi nu-i plăceau decât lucrurile naturale.

Ea cerea dragostei exact atât cât cere o robustă ţărancă, în seri calde de vară, într'un şopron sau la marginea unei clăi de fân. Şi dacă a uzat de corpul său în circumstanţe unde complezenţa era necesară, era din spirit de ordine, nu din vre-o preferinţă.

Reputaţia ei de femeie uşoară îi veni din tinereţe, din perioada când, între şaseprezece şi nouăsprezece ani, ea era atât de atrăgătoare, încât mulţi crezură într'o victorie acolo unde ea nici nu încercase să reziste. Când ea oferia cuiva un răcoritor, se părea că un sens ascuns făcea din cuvintele ei o promisiune a unei ospitalităţi mai preţioase.

Adevărul era acesta: Theresia nu se iubea decât pe sine. Ea ignora, pasiunea, ardoarea, sacrificiul. Domnului de Foutenay nu-i plăcea societatea, pe care şi-o alesese soţia sa, aşa că el se complăcu în tovărăşia, suficient de intimă, a unei fete de prăvălie.

Şi într'o noapte, găsind o străină în patul conjugal, Theresia ştiu să tacă, dispreţuitoare, dar luîndu-şi în schimb ceiace, la noi în politică, se numeşte libertatea de acţiune.

Iar în casa din insula Saint Louis, unde îşi introdusese în mod oficial concubina, marchizul de Foutenay, culcat lângă ea, se scula uneori noaptea şi aprindea lumânarea. Şi cum se gândea astfel, colţurile bonetului său de noapte luau pe fundul alcovului aspectul unui personagiu încornorat şi fantastic.

TALLIEN

Se simţea în aer revoluţia. Theresia, totdeauna în căutarea modei celei mai recente, fu printre primii oaspeţi ai saloanelor cari lăudau deliciile libertăţii. Vedea că astfel îşi va pierde titlul de marchiză, dar ce-i păsa: prietenii ei erau la putere. In Iulie 1792, furtuna izbucneşte. In August câţiva dintre prietenii ei sunt puşi sub acuzare. Grija o apropia de bărbatul ei.

Zvonuri umblă prin tot oraşul. Tallien flacăra republicei, cum e numit, vrea să cureţe oraşul de toţi aristocraţii.

Theresia îşi aminteşte că a întâlnit cândva pe acest Tallien, pe când era secretarul domnului de Lameth. Ştia că e fiul unei portărese şi în parte ştia ce fel de om e.

Se gândea să-i ceară, dacă ar mai recunoaşte-o un paşaport, dar nu îndrăznea. In ziua de 2 Februarie 1793, Devin, Theresia şi copilul lor plecară spre Bordeaux. Aci Theresia se întâlni cu fraţii ei şi cu

DOMNUL DE LAMOTHE

Intr'o noapte, Theresia fu întovărăşită de fratele ei mai mic, într'o trăsurică Ziua fusese foarte caldă. Răcoarea nocturnă părea agreabilă. Cum căluţul mergea înainte liniştit, tânărul Cabarrus se lăsa proptit, din pricina burducăturilor. de umărul amabilei sale surori. Aceasta nu făcu nimic pentru a-l îndrepta dintr'o postură, pe care drumul o justifica destul de imperfect. Când braţul fratelui ei se aventură în jurul mijlocului, ea nu-l opri. Vanitatea-i, cât şi spatele, erau delicios mângâiate.

Şi fratele îi spuse: „Te iubesc, Theresia De ce nenorocul meu vrea ca legăturile de sânge să paralizeze în numele naţiunei un sentiment contra căruia sunt dezarmat ?“

Trăsurica se opri. Therezia se desfăcu uşor din îmbrăţişarea fraternă, dar permise ca tânărul să-i arate, în trecere, în ce măsură cuvintele sale erau justificate de natură.

Intr'o excursie în Pirinei, îndrăzni într'o seară domnul de Lamothe să-i declare dragostea sa şi să-i ceară să-l primească. Therezia îi promise că-l va primi. Tovarăşii însă observară manevra.

Toţi trebuiau să doarmă la han, într'o singură cameră, iar Theresia într'alta.

Lamothe fu culcat, pe saltele întinse pe scânduri, între ceilalţi tovarăşi, iar după ce adormi, servitorul — din ordinul celorlalţi — îi luă ghetele. După vreun ceas, când i se păru că toţi dorm, Lamothe se îmbrăcă destul de sumar, lipsa ghetelor îi explică complotul şi-l înfuria. Totuşi nu cedă şi se introduse în odaia Theresiei, cu picioarele goale. Aceasta fu flatată de sacrificiu şi galanteria aceasta — oarecum nouă — îi aminti de regretatele delicateţe ale vechiului regim. Inutil să spun că la întoarcere, tovarăşii săi erau trezi. Cearta izbucni şi fu urmată de un duel. Lamothe rănit e îngrijit de Theresit, care veghia frăţeşte convalescenţa. Ea fu gata să-l ajute, când Lamothe vru să-i probeze că sănătatea, cu forţa şi mijloacele de a se arăta bărbat, îi reveniseră completamente.

Pe la jumătatea lui Septembrie 1793, Tallien fu trimis să organizeze la Bordeaux batalioanele de revoluţionari.

La o serbare organizată în onoarea sa. Theresia îl privi mult în loja oficială şi observă că nasul reprezentantului era de o lungime promiţătoare. Fiind suspectată că ar mai ţine de aristocraţie ea fu arestată, dar la orice întrebare ea răspundea că poate răspunde numai „cetăţeanului Tallien“. Atât, până în sfârşit fu adusă înaintea lui.

Tallien o recunoscu :

— Suntem vechi cunoştinţe. Eşti Therese Foutenay... Cu mână sa puternică şi aspră el apucă braţul Theresiei, dar ea dădu înapoi.

— Păzeşte-te, cetăţeană! — ameninţă Tallien. E mai uşor să ajungi pe eşafod, decât să capeţi libertatea. Şi Theresia impresionată de această bruscheţă de mascul devine mai docilă.

— Dar, cetăţene, n'am făcut nimic pentru a-ţi merita ura... Dacă hârtiile mele nu-s în regulă, situaţia mea e regulată.

Atunci în timp ce Tallien încercă uşor cu mâna conturul braţului alb şi neted, ea îşi povesteşte viaţa dela despărţirea ei de Devin, neuitând să amintească că nu profesează o regulă morală intransigentă.

Aprins și totuși precaut, Tallien îi dădu o întâlnire pentru o dată foarte apropiată. După două zile cei doi fură iar față 'n față.

— Cetățeană Foutenay, de mine de pinde soarta ta. Un cuvânt din parte-ți e moartea, un altul e libertatea. Alege.

— Cu ce condiții? întrebă ea, arătându-și dinții.

— Primește acest pact. Ai douăzeci de ani. Iți ofer să participi la opera mea. O femeie poate servi Republica, tot așa de bine ca și un bărbat.

Astfel te vei putea răzbuna pe aceia, cari ți-au cauzat neplăceri. Vei putea să domnești asupra orașului Bordeaux, ca asupra inimei mele.

— Dar cu ce condiții? — repetă Therezia, care n'avea asupra acestui punct nici cea mai mică îndoială. Cum să-ți dovedesc dragostea mea pentru... republică?

— Iată ai pronunțat cuvântul, care se potrivea cel mai bine — spuse Tallien.

El se ridică. Corpurile lor se uniseră. Și gurile lor rămaseră mult timp fără răsuflare.

In acest timp Tallien, cu mâna înfrigurată de nerăbdare, răscolea agrafele rochiei și ale corsajului.

Degetele agile ale Theresiei se prefăcură că încearcă o pudică apărare, dând totuși un ajutor expert cuceritorului.

Atât de bine, încât stampa reprezentând pe perete luarea Bastiliei, dosarele de poliție, raporturile secrete, călimara de plumb ornată cu tocul din pană de gâscă, biroul oficial, majestuosul bicorn cu pene tricolore, sabia împodobită cu aur și sidef, fură — grație unei canapele propice amorurilor rapide — martorii unui spectacol, care n'avea nimic revoluționar într'însul, fiind conform celor mai vechi tradiții.

GUERY

Promisiunile lui Tallien se realizară. Theresia deveni stăpână a Bordeaux-ului.

La serbarea de aniversare a luării Toulonului, ea ținu un discurs, pregătit modest și anonim de către Lacombe, fidelul auxiliar al lui Tallien.

Când ceremonia luă sfârșit, Theresia palpita de bucurie. I se părea că imnurile cântate erau tot atât în onoarea ei cât și în cinstea Republicei. Și dacă Tallien s'ar fi plecat, în acel moment, spre dânsa și i-ar fi șoptit: „Tot poporul ăsta e al tău, ea n'ar fi ezitat să creadă.

Această conștiință a puterii nu întârzia să-și producă efectele ei rele, cari aveau să o ducă spre decadență. Viața de orgie și destrăbălare, trăită cu o prea mare violență și alimentată cu prea multe și mari nedreptăți, își găsi ecoul la Paris, în urechile incoruptibilului Robespierre. Marc-Antoine Jullien, din comitetul mântuirii publice, fu trimis la Bordeaux să constate. La Paris, Tallien căzuse în disgrație și renumele luxului, pe care-l afișa amanta sa îi făcea situația și mai periculoasă.

Orice tentativă de a-și apropia și a-și împrieteni pe Jullien fu zadarnică. Tallien e rechemat la Paris. După multe alte încercări, Theresia tot nu putu intra în grațiile lui Jullien, care raportase sever despre Tallien.

Ea înțelese pericolul și părăsi Bordeaux-ul, îndreptându-se în spre Orleans, împreună cu fiul ei și cu Guery. Guery? Un adolescent de vreo patrusprezece ani, care oferia o consolare sentimentală și voluptoasă, Theresiei, când gloria și farmecul prinseră puțin câte puțin s'o părăsiască.

Drumul în berlină, dela Bordeaux la Orleans, fu liniștit și calm, idilic. Fiul Theresiei ședea pe capră, alături de vizitiu. Inăuntru: ea și Guery. Crepusculul făcea mai îndrăzneți pe cei doi amanți.

De mai multe ori le fu dat să guste bucurii, înainte de etapa, unde patul hanurilor le-ar fi dat un decor mai confortabil, dar mai puțin atrăgător.

La Orléans, la cercetarea pașapoartelor, fu lăsată liberă și observă o bună voință, pe care ea o crezu că e datorită frumuseții sale

De fapt, Robespierre căuta un mijloc ca să o compromită. Câțiva spioni erau puși ca să o sfătuiască să plece la Paris și de aci să evadeze în străinătate cu ajutorul unui pașaport fals. La graniță însă agenții lui Robespierre o vor prinde și vor constata delictul. Era planul lui Robespierre, care se realiză punct cu punct și la încercarea de trecere a graniței, Theresia fu arestată.

Robespierre o lăsă în închisoare timp de o lună, în loc s'o trimită la eșafod. Se părea că o uitase. In realitate turburările și intrigile, ce se născură în sânul revoluționarilor îl preocupau. Tallien la rândul său, se ocupa mai mult de dânsul. Theresia fusese pentru el un admirabil instrument de publicitate. Avea iscusințe amoroase. Știa să se 'nfioare la timp și să leșine la momentul oportun. Aceste amintiri leagă ființele, așa că Tallien își aduse des aminte de Theresia.

In acest timp, dușmăniile contra lui Robespierre se înteţesc și se înmulțesc. In sfârșit *Incoruptibilul* cade.

Tallien, în urma unui discurs, e săltat din nou în ochii poporului. Theresia, scoasă din închisoare, devine iar favorita conducătorilor.

Cercul se reface și, Theresia, impune și lansează modele cele mai sumare. In casa ei vin toate parisienele din elită:

Doamna Hamelin, prima femeie, care a îndrăznit să apară fără cămașă (probabil că o uitase pe undeva);

Doamna de Stäel își aduna adoratorii, emițând cu frenezie idei generale;

Domnișoara Lange, frumoasă, oferind sub buclele sale un aspect virginal și gata să dea voluptăți paradiziace, nu strângând mâinile ci, ținându-le deschise și încărcate de argumentele la cari e sensibilă o femeie, care știe să numere;

Doamna Recamier, hermină găsită întâmplător în acest noroiu, părea, în rochie albă, virginală, numai din obligație fiziologică;

Joséphine de Beauharnais, cu grația sa creolă, cu vocea sa muzicală, nu era dintre acelea care înflăcărează inimile, fără să le ofere un altar unde să se consume.

Dar Theresia le întrecea pe toate.

Prin stăruința ei Guery, arestat odată cu ea, fu eliberat. Reluă relațiunile cu Tallien și după cinci luni dela ieșirea din închisoare, Theresia se cunună civil cu Tallien, în 26 Decembrie 1794. Și acestuia îi luă locul

BARRAS

Acest frumos om, bine legat, cu expresia feței nobilă, desinvolt și rafinat în atenții galante, fu noul tovarăș al doamnei Tallien. La toate serbările publice, ea lua parte în tovărășia lui Barras.

Cunoscu multă lume și poate puțin prea intim.

Dar ar fi nedrept să i se reproșeze cu prea multă rigoare. Morala, care variază tot atât cât și estetica, nu interzicea de loc ca să te lași plăcerilor unei serate. Fiecare văzuse moartea, așa că acum trăia mai din plin, mai intens și mai variat.

Unul dintre cei, pe care Theresia îi cunoscu fu

NAPOLEON

pe atunci tânărul ofițer corsican Bonaparte. Nu-și precupeți cu el de loc grațiile și generozitatea. Dar ambițiosul și voluntarul corsican nu o privia cu plăcere: era prea abordabilă. Lui îi plăcea să lupte. De aceea a preferat-o pe Josephine de Beauharnais.

Tallien plecase spre Egipt și furnizorul și întreținătorul luxului doamnei Tallien avea să fie bancherul

OUVRARD

care fu atât de darnic cu banii săi, cât amanta sa cu progeniturile.

Dar faima ei rea se împrăștie. Mai mult: începe să scandalizeze. Apare un pamflet: „Scrisoarea diavolului către cea mai mare prostituată din Paris", semnat Belzebuth. Atmosfera e grea în jurul ei și simpatiile sunt din ce în ce mai puține. Totuși mai frecventează încă cercurile galante și înalte. Aci: povestiri picante, noutăți, glume.

— Ați aflat vestea? Domnișoara Georgés a căzut azi dimineață de pe cal, la Ranelagh.

— E rănită? Grav? să nu pierdem pe mica noastră tragediană.

— Nu s'a întâmplat nimic. S'a ridicat și a sărit în șea, mai înainte ca jocheul ei să aibă timp să-i vie în ajutor. I-a arătat agilitatea...

Dar cineva, care asculta:

— Agilitatea? Se poate ca vorba asta să fie englezească. Dar aș fi pariat că în Franța asta se numește altfel.

Intre timp, Fontenay moare. M-me Tallien e liberă și se mărită cu contele

FRANCOIS JOSEPH de CARAMAN

care o cunoscuse la una din seratele de la doamna de Stäel. De Tallien se putea ușor despărți, fiindcă era cununată numai civil. Părinții contelui se împotriviau, dar cununia avu loc în lipsa lor.

Cincisprezece ani de exerciții voluptoase nu-i ruinaseră încă atracțiile. Ea le arăta privirilor fericite ale lui François Joseph, cum le expusese câțiva ani înainte, atâtor altora.

Moștenind averea prințului de Chimay, soții putură să-și îngăduie iar o viață luxoasă.

După un timp, prințul fu numit șambelanul regelui Wilhelm, la curtea olandeză.

In zadar fură toate încercările ei.

Nu mai putea trăi. Atunci începu să trăiască în amintire. Din respect pentru ortografie, un secretar îi scria memoriile dictate.

O boală veche de ficat îi aduse

MOARTEA

O criză puternică nu mai putu fi suportată.

In dimineața zilei de 15 Ianuarie 1835, familia era toată adunată la căpătâiul ei.

Iși chemă aproape copiii.

Servitorii o susțineau. Murmură:

— Totul are un sfârșit... Plăcerile sunt puțin lucru..,

Ar fi vrut să formuleze, tot pentru istorie, o vorbă definitivă. Dar nimeni nu s'a gândit să i-o sufle.

Edit. Flammarion-Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA [illegible]
SIBIU